ŠVENTASIS RAŠTAS

SENOJO ir NAUJOJO

ĮSTATYMO arba TESTAMENTO

Su Vulgatos tekstu.

Vertė ir Komentorių pridėjo
Kun. Juozapas Skvireckas,
Teologijos Magistras,
Žemaičių Kapitulos Kanauninkas,
Seminarijos Profesorius.

Pirmas Tomas.

KAUNAS,
Sv. Kazimiero Draugijos leidinys № 111.
Saliamono Banaičio spaustuvė.
1913.

ŠVENTASIS RAŠTAS

SEÑOJO TESTAMENTO

I.

TRUMPAS ĮVEDIMAS Į ŠV. RAŠTĄ.

Penkios Mozės Knygos. Jozuės knyga. Teisėjų knyga. Rutos knyga.

Vertė ir Komentorių pridėjo

Kun. Juozapas Skvireckas,

Teologijos Magistras,

Žemaičių Kapitulos Kanauninkas,

Seminarijos Profesorius.

KAUNAS,

Šv. Kazimiero Draugijos leidinys № 111.

Saliamono Banaičio spaustuvė.

1913.

IMPRIMATUR.

Datum Caunae d. 23 Octobris 1912 an.

† *GASPAR CYRTOWT*

Eppus Samogitiensis.

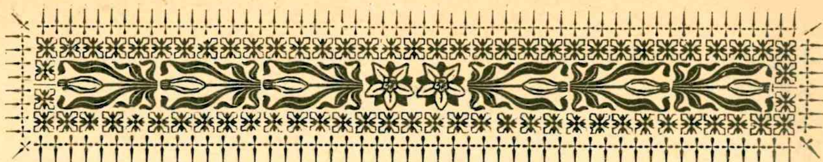
№ 4051.

(L. S.)

APPROBATUR.

† *ANTONIUS KARAŚ*

Eppus Seinensis.

TRUMPAS ĮVEDIMAS

Į ŠVENTĄJĮ RAŠTĄ.

§ 1. Kas tai yra šv. Raštas. Įvedimo į šv. Raštą reikalingumas.

1. Šventuoju Raštu arba Biblija vadinasi rinkinys knygų, kurias įvairiais laikais parašė Dievo išrinkti ir įkvėpti žmonės ir kurias tokiomis pripažįsta šv. katalikų Bažnyčia. Vienos jų, parašytos dar Kristui negimus, turi vardą knygų Senojo Įstatymo arba Testamento, kitos gi, atsiradusios po Kristaus atėjimo, vadinasi Naujojo Įstatymo knygomis. Kaip labai visuomet brangino šv. Raštą Sen. Įstatymo žydai, kuriems jis visupirma buvo duotas, pasirodo užtektinai iš liudijimo jų rašytojo ir kunigo Flavijaus Juozapo (mirusio apie 100. m. po Kr. užg.), kurs tarp kitko taip sako: „Pas mus visai nėra nesuskaitomos daugybės knygų, tarp savęs nesutinkančių ir kovojančių, bet yra tik 22 knygos, apimančios visą praėjusio laiko istoriją, kurios teisingai skaitomos yra d i e v i š k o m i s... Kokioje gi pagarboje mes laikome savo knygas, parodo musų pasielgimas; nes per tiek amžių niekas dar neišdrįso nei pridėti ką nors prie jų, nei iš jų ką atimti, nei ką nors jose permainyti; bet visi žydai nuo pat kudikystės įgauna tokį įsitikrinimą, jog tiki, kad t a i y r a D i e v o į s a k y m a i, j o g j ų n u o l a t l a i k o s i ir, j e i b u t u r e i k a l a s, u ž j a s s u n o r u n u m i r t u“ (c. App. 1, 8). Ir pas krikščionis buvo ir yra didžiausioje pagarboje tos šventos nuo žydų paveldėtos Knygos, kurių skaitlius su laiku pasidaugino N. Įstatymo įkvėptais raštais. Ir nestebėtina. Nors mes katalikai tikėjimo mokslą randame ne vien šv. Rašte, bet taipogi tradicijoje, nors musų tikras neklystantis vadovas yra Kristaus įsteigta Bažnyčia, kuriai ir šv. Raštas paduotas sergėti, vienok ir mums tos Knygos turi begalinę vertybę, kaipo paties Dievo, amžinosios Tiesos ir Išminties

žodis, kaipo maloningiausiojo Tėvo gromata į mus, jo vaikus, šios ašarų pakalnės keleivius; jos yra ir mums didžiai naudingos, kaipo turinčios savyje tikriausius pamokymus apie musų išganymą ir apie tobuliausį su Dievu susivienijimą. Bažnyčia ėmė ir ima iš šv. Rašto, kaipo iš svarbiausiojo apreiškimo šaltinio, tikėjimo tiesas; jos teologai visupirma šv. Knygose privalo ieškoti tų tiesų gilesnio supratimo ir išaiškinimo; o pamokslininkai tik tuomet gali buti tikrai iškalbingi ir įtikrinantįs, kada jų žodžiai paremti šv. Rašto žodžiais. Todėl tai kiekvienam krikščioniui šv. Rašto pažinimas yra didžiai svarbus ir reikalingas.

Bet tas pažinimas nėra visai pigus dalykas. Nebekalbant apie tai, kad šv. Rašte randasi nemaž dalykų, butent tikėjimo tiesos jame užrašytos, kurios stačiai perviršija žmonių proto spėkas, yra dar daug ir kitų aplinkybių, žymiai apsunkinančių šv. Knygų supratimą. Jos buvo parašytos kalbomis, kurios šiandien skaitosi mirusiomis ir mažai bėra žinomos, o tų kalbų pažinimas yra reikalingas, kad galėtumėm palyginti ir nutarti, ko verti dabar vartojami šv. Rašto vertimai, ir kad geriaus galėtumėm juos suprasti. Senobiniai žydų ir kitų tautų įstatai, papročiai, įvairųs šv. Knygose paminėti atsitikimai dabar yra užmiršti, o be tų dalykų žinojimo nepigu suprasti ant jų paremti šv. Rašto žodžiai. Galop, reikalinga žinoti šis-tas apie šv. Knygų atsiradimą, jų istoriją, tikslą ir nemaž kitų dalykų, kad jas pačias geriaus supratus.

2. Sunkybėms šv. Rašto supratime prašalinti ir jo pažinimui palengvinti pamažu per ilgus amžius išsidirbo atskiras mokslas — Introdukcija arba Įvedimas į šv. Raštą. Seniaus to mokslo sritis buvo žymiai platesnė, bet, atskilus nuo jo su laiku ir savystoviais mokslais pavirtus šv. filologijai, šv. istorijai, biblijinei archaiologijai, ji dabar susiaurėjo. Taigi musų dienose[1]) Įvedimas į šv. Raštą apima šiuos klausimus: apie šv. Knygų atsiradimą arba jų dievišką pradžią, apie jų užsilaikymą, prasiplatinimą ir apie jų aiškinimą; taipogi jau iš Įvedimo mes patiriame, koks yra kiekvienos knygos turinys, koks yra paties teksto stovis, ir kaip jos reikia aiškinti.

Vieni Įvedimo klausimai paliečia visą šv. Knygų rinkinį, draug paimtą, ir dėlto vadinasi generališkaja arba apskritaja Įvedimo dalimi; kiti gi klausimai apie pavienes knygas daro speciališkąją Introdukcijos dalį, kuri dar savaimi dalinasi į du skyriu sulig to, prie katro Įstatymo priklauso tyrinėjamoji knyga, prie Senojo ar prie Naujojo.

§ 2. Šv. Rašto vardai ir padalinimai.

3. Nuo seniausių laikų Dievo įkvėptos Knygos pigesniam jų atskyrimui nuo visų kitų raštų turėjo įvairius vardus, kurių

[1]) Ir su tokia Įvedimo sritimi ne visi sutinka, prijungdami klausimą apie šv. Knygų įkvėpimą prie dogmatiškosios teologijos, o klausimą apie šv. Rašto aiškinimą statydami šaly Introdukcijos, kaipo savystovę jos šaką, Ermeneutika vadinamą.

dažniausiai vartojami ir žinomiausi yra šitie: Biblija, šv. Knyga arba šv. Knygos, šv. Raštas, Įstatymas, Testamentas, Kanonas.

Vardas Biblija padirbtas yra iš graikiško žodžio τὸ βιβλίον (dgsk: τὰ βιβλία), kurs reiškia tą pat, ką ir knyga. Knyga arba Knygos yra vertimas lotyniško šv. Rašto vardo: liber, dgsk: libri, kuriam graikų kalboje atsako: τὸ βιβλίον (ἡ βίβλος), dgsk: τὰ βιβλία, o žydų kalboje žodis: *sefer* arba *hassefer*, dgsk: *hass'farim*. Raštas yra taipogi vertimas lotyniško vardo: scriptura, vartojamo taipogi ir dgsk: scripturæ, lygaus graikų: ἡ γραφή, dgsk.: αἱ γραφαί, kuriems pradžią davė randamas šv. Rašte (2 Kron. 30, 18) žydiškas išsireiškimas: *kakkathub* — kaip parašyta.

Įkvėptų Knygų rinkiniui duodami yra vardai: Biblija, Knygos, Raštas, be nuolatinio pažymėjimo jų autoriaus arba turinio, o tai dėlto kad jos, kaip iš atžvilgio į savo autorių, taip ir turiniu, begaliniai perviršija visas kitas knygas. Prie tų vardų pridedamas yra epitetas šventas, ir sakoma: šventa Biblija, šventos Knygos, šventas Raštas, kadangi tos knygos yra šventosios Dvasios įkvėptos, turi savyje šventas tiesas ir veda žmones į šventumą.

Įstatymas atsako žodžiams: lex, ὁ νόμος, *thorah*; tuo gi vardu tikroje jo prasmėje buvo visupirma vadinamos penkios pirmosios šv. Rašto knygos, turinčios savyje įvairius Dievo duotus ir per Mozę apgarsintus įstatus, o paskiaus, platesnėje žodžio prasmėje taip vadinosi ir kitos šv. Knygos. Kadangi Kristaus duoti įstatai užėmė vietą apgarsintųjų per Mozę, todėl atskyrimui šv. Knygų pirm Kristaus atėjimo parašytų nuo atsiradusių po jo užgimimo anas pradėta vadinti Senuoju Įstatymu, šitas gi Naujuoju.

Šv. Knygos vadinasi taipogi Senuoju ir Naujuoju Testamentu. Tas vardas paimtas yra iš lotyn. kalbos ir yra vertimas gr. žodžio: ἡ διαθήκη, reiškiančio arba sandorą, foedus (iš čia pavadinimas: libri veteris et novi fœderis), ebraiškai: *habb'rith*, arba testamentą, t. y. aktą, išreiškiantį paskutinę mirštančiojo žmogaus valią. Vienok tas lotyn. žodis: testamentum, pritaikytas prie šv. Rašto, imamas yra sandoros prasmėje ir pažymi, kad šv. Knygose aprašyta sandora tarp Dievo ir žmonių.

Kanono vardas, duodamas šv. Raštui, paimtas yra iš graik. kalbos. Gr. žodis κανών (lot. regula) tikroje savo prasmėje reiškia įrankį, vartojamą tiesioms linijoms pravesti, o tolimesnėje juo pradėta vadinti kiekvieną tobulą dalyką, kurs gali buti paveizdu, arba tobulą pasielgimo taisyklę. Vadindami tuo vardu šv. Raštą pažymime, kad jame randasi viršiausioji ir tobuliausioji tikėjimo ir pasielgimo taisyklė. — Pas naujuosius gi rašytojus kanonas imamas dažniausiai šv. Knygų sąrašo, rinkinio arba katalogo prasmėje.

4. Šv. Knygų Sen. Įstatymo yra 46, sujungiant gi Baruchą ir Lamentacijas su Jeremiju gauname skaitlių 44. Naujojo Įstatymo yra 27 knygos.

Sen. Įstatymo knygų šitie yra vardai:

Penkios Mozės knygos, t. y.
1) Pradžios knyga,
2) Išėjimo knyga,
3) Kunigų knyga;
4) Skaitlių knyga ir
5) Atkartoto Įstatymo knyga;
6) Jozuės knyga,
7) Teisėjų knyga,
8) Rutos knyga;
9-12) Keturios Karalių knygos, kurių pirmi dvi vadinasi taipogi pirmoji ir antroji Samuėlio knyga, o paskutini dvi gauna kaikada vardą pirmosios ir antrosios Karalių knygos;
13-14) Dvi Kronikų knygi;
15-16) Pirmoji ir antroji Ezdro knyga, kurių antroji vadinasi taipogi Neemijo knyga;
17) Tobijo knyga,
18) Juditos knyga,
19) Esteros knyga,
20) Jobo knyga,
21) Psalmių knyga,
22) Patarlių knyga,
23) Ekleziasto arba Pamokslininko knyga,
24) Saliamono giesmių giesmė,
25) Išmintios knyga,
26) Jėzaus, Siracho sunaus, išmintis arba Ekleziastikas,
Keturių didžiųjų pranašų knygos:
27) Izaijo pranašystė,
28) Jeremijo pranašystė, su kuriuo jungiama:
29) Raudos, arba pranašo Jeremijo Lamentacijos ir
30) Barucho pranašystė;
31) Ezekiėlio pranašystė,
32) Daniėlio pranašystė.
Dvylikos mažesniųjų pranašų knygos:
33) Ozėo pranašystė,
34) Joėlio pranašystė,
35) Amoso pranašystė,
36) Abdijo pranašystė,
37) Jonos pranašystė,
38) Mikėo pranašystė,
39) Naumo pranašystė,
40) Abakuko pranašystė,
41) Sofonijo pranašystė,
42) Agėo pranašystė,
43) Zakarijo pranašystė,
44) Malakijo pranašystė,
45-46) Pirmoji ir antroji Makabiejų knyga.

Naujame Įstatyme yra šios knygos:

Keturios Evangelijos knygos:
1) Evangelija pagal Matą (Mateušą),
2) „ pagal Morkų,
3) „ pagal Luką,
4) „ pagal Joną,
5) Apaštalų darbai,
Keturiolika šv. Povilo gromatų:
6) Gromata į Rymiečius,
7-8) Pirmoji ir antroji gromata į Korintiečius,
9) Gromata į Galatus,
10) „ į Efeziečius,
11) „ į Pilypiečius,
12) „ į Kolosiečius,
13-14) Pirmoji ir antroji gromata į Tesalonikiečius,
15-16) „ „ į Timotiejų,
17) Gromata į Titą,
18) „ į Filemoną,
19) „ į Žydus.
Septynios katalikiškosios gromatos:
20) Gromata šv. Jokubo,
21-22) Pirmoji ir antroji šv. Petro gromata,
23-25) Pirmoji, antroji ir trečioji šv. Jono gromata,
26) Gromata šv. Judo,
27) Šv. Jono Apreiškimas.

5. Žydai Sen. Įstatymo knygas dalina į tris skyrius: į Įstatymo knygas (lex, ὁ νόμος, *thorah*), Pranašus (prophetæ, οἱ προφῆται, *n^ebiim*) ir šventus raštus (hagiographa, τὰ ἁγιόγραφα, *k^ethubim*). Panašiai, tik prisilaikant labiaus turinio, pradėta ir pas krikščionis dalinti S. Įstatymo knygas taip-pat į tris skyrius: į istoriškas (ll. historici), moksliškas (ll. didactici, doctrinales, sapientiales, morales) ir pranašines knygas (ll. prophetici); arba į keturis skyrius, atskiriant nuo istoriškųjų dar įstatų knygas (ll. legales). Taigi, įstatų knygomis vadinasi penkios Mozės knygos, istoriškomis: Jozuė, Teisėjai, Ruta, keturios Karalių knygos, dvi Kronikų, dvi Ezdro knygi, Estera, Judita, Tobijas ir dvi Makabiejų knygi; moksliškomis: Jobas. Psalmės. Patarlės, Pamokslininkas, Giesmių Giesmė, Išmintis ir Ekleziastikas; pranašinėmis: keturios didesniųjų pranašų knygos ir dvylika mažesniųjų.

Seniausis padalinimas N. Įstatymo buvo į dvi dali: į Evangeliją ir Apaštalą (Evangelium, Apostolus); bet dabar ir jis dalinamas yra panašiai į S. Įstatymą į tris arba keturis skyrius. Taigi, N. Įstatymas susideda iš istoriškų knygų, prie kurių priklauso keturios Evangelijos, kurios gali buti paskaitytos įstatų knygomis, ir Apaštalų Darbai, toliaus iš moksliškų, apimančių visas apaštalų gromatas, ir iš vienos pranašinės knygos šv. Jono Apreiškimo.

6. Senobėje knygas rašydavo be jokių padalinimų, net neatskirdavo sakinio nuo sakinio, nei žodžio nuo žodžio. Todėl ir šv. Rašte ilgai nebuvo jokių smulkesnių paskirstymų. Su laiku žydai skaitymui subatomis padalino iš pradžios Mozės knygas į 54 perskyrimus, kuriuos vadino *paršijoth* (vnsk: *parašah*), o paskiaus iš pranašinių knygų išrinkta 85 straipsniai, taip-pat skaitymui synagogose, kurie turi vardą *haftaroth* (vnsk: *haftarah*). Ir krikščionįs jau pirmuose amžiuose skaitymui šventadieniais imdavo kaikurias Evangelijos ir apaštalų raštų dalis, iš kurių su laiku pasidarė dabar skaitomos bažnyčiose per šv. mišias evangelijos ir lekcijos (pericopæ evangeliorum et lectiones).

7. Padalinimas viso šv. Rašto į smulkesnes dalis, kaip perskyrimai ir eilutės, atsirado vėlesniais laikais. Į perskyrimus pirmas padalino kard. Step. Langtonas († 1228). Tas jo padalinimas ne tik lotyniškoje Vulgatoje pasiliko, pradėjus knygas spausdinti, bet buvo įvestas ir į kitus tekstus. Po Langtono perskyrimus į trumpesnius straipsnius, pažymėtus raidėmis A, B . a, b, c... buvo padalinęs kard. Hugonas a s. Caro († 1260), bet tas paskirstymas dabar nebevartojamas. Atskiras gi perskyrimų eilutes skaitlinėmis pažymėjo lotyniškame ir graikiškame tekste (1548. ir 1551. m.) šv. Rašto išleidėjas Paryžiuje, Robertas Etienne (Stephanus). Padalinimas į perskyrimus ir į eilutes, kaipo ne viešos bažnytinės vyriausybės padarytas, neturi tokio svarbumo, kad, aiškinant šv. Raštą, negalėtu buti kaikada aplenktas. Bažnyčia gi, reikalui atsiradus, gali įvesti kitokį šv. Knygų paskirstymą.

§ 3. Šv. Rašto įkvėpimas.

8. Svarbiausi žymė, kuri atskiria begaliniai šv. Knygas nuo visų kitų žmonių raštų, ir kuria jos perviršija visas kitas knygas, yra tai dieviška šv. Rašto pradžia arba kilmė; vadinasi gi ji Įkvėpimu (Inspiratio, θεοπνευστία).

Išganytojo laikais pas žydus Sen. Įstatymo knygos buvo didžiausioje pagarboje, ir nors jos buvo žmonių ranka parašytos, tikėta, kad tos knygos yra *dieviškos*, t. y. turi dievišką pradžią (plg. Fl. Juoz. c. App. 1, 8) Išganytojas to žydų įsitikrinimo netik nepapeikė, bet dar visu savo pasielgimu patvirtino. Jis, atsiliepdamas į žydus, pats šaukėsi į šv. Rašto liudijimus, kaipo turinčius visudidžiausią vertybę ir perviršijančius visus žmonių liudijimus. Taip jis sako: „Aš gi imu liudijimą ne iš žmogaus..,

Aš turiu liudijimą didesnį, kaip Jono... Ir jie tai (t. y. Raštai, Scripturæ) yra, kurie duoda apie mane liudijimą (Jo. 5, 34... plg. tp. 10, 34... Mt. 22, 43...). — Viešpats, kalbėdamas į mokytinius, naudojosi dažnai šv. Rašto žodžiais, kaipo tikriausiais, kurie negali neįvykti, kuriems ne valia prieštarauti. Jo mokytiniai daro taip-pat: jie šv. Rašto žodžius stačiai vadina Dievo arba šv. Dvasios liudijimais (Apd. 1, 16; 4, 25 ir k.), arba tvirtina, kad tie žodžiai esą žmonių pasakyti iš šv. Dvasios įkvėpimo (Mt. 22, 43...), arba Dievo pasakymus vadina šv. Rašto žodžiais, kadangi ištikrųjų Dievas kalbėjo į mus per šv. Knygas (Gal. 3, 8).

Ir netik pavieniai šv. Rašto tekstai vadinami yra N. Įstatymo rašytojų nuo Dievo paeinančiais, bet ir visas šv. Knygų rinkinys. Aišku tai iš šv. Povilo žodžių, kurs sako: „Visas Raštas Dievo įkvėptas, naudingas yra pamokymui“ (2 Tim. 3, 16, plg. gr. t.). To pagonių Apaštalo liudijimo prasmė ypač paaiškėja, palyginant jį su šv. Petro žodžiais, kurs taip aprašo pranašinių knygų kilmę Sen. Įstatyme: „Neiviena Rašto pranašystė nesidaro savu išguldymu. Nes ne žmonių valia mums atnešta yra kada nors pranašystė, bet šventosios Dvasios įkvėpti kalbėjo šventi Dievo žmonės“ (2 Petr. 1, 20. 21).

9. Visai aiškių liudijimų apie N. Įstatymo knygų įkvėpimą šv. Rašte nerandame, nors jau iš kaikurių šv. Povilo ir šv. Petro žodžių galima matyti, kad juodu tas N. Į. knygas, apie kurias turėjo progą atsiliepti, vadina taip-pat šv. Raštu, kaip ir knygas Sen. Įstatymo, ir jiems tos knygos turi lygią vertybę, kaip ir anos Dievo įkvėptosios. Taip daro šv. Povilas su žodžiais Evangelijos pagal Luką (1 Tim. 5, 18. Plg. Atk. 25, 4 ir Lk. 10, 7), o šv. Petras pagonių Apaštalo gromatų rinkinį stato greta kitų šv. Rašto knygų, kaipo joms lygų, ir tuo pačiu pripažįsta šv. Povilo gromatų įkvėpimą. — Užtat iš padavimo (tradicijos), paeinančio nuo apaštalų, visai aišku, jog nuo pat pradžios tikėta Kristaus Bažnyčioje, kad visos N. Įstatymo knygos, taip-pat kaip ir Senojo, turi dievišką kilmę ir įkvėpimą; tai pasirodo iš liudijimų seniausių šv. tėvų, pas kuriuos randame tokiuos išsireiškimus: „šv. Raštas parašytas yra per šv. Dvasią, arba per šv. Dvasios veikimą“ (Orig, šv. Teof., šv. Atan. ir k.); „jis esąs Dievo gromata, atsiųsta žmonėms“ (šv. Aug., šv. Jon.-Auks, ir k); „žmonės šv. knygų parašyme buvę įrankiais, veikiant šv. Dvasiai“ (šv. Just. ir k.) ir tt.

10. Ir šv. Bažnyčia yra nekartą iškilmingai apgarsinusi šv. Rašto įkvėpimą savo susirinkimuose, kaip tai įvyko Florentiniškame, Tridentiniškame susirinkime ir galop Vatikaniškame, kurs patvirtindamas seniaus išleistus nutarimus, taip sako: „Ištisas Sen. ir N. Įstatymo knygas su visomis jų dalimis, kaip jos išskaitomos Tridentiniškojo susirinkimo nutarime (Pos. 4. de canon. scrip) ir randasi senos lotyniškos Vulgatos išleidime... Bažnyčia skaito šventomis ir kanoniškomis, ne dėlto kad vien žmonių rupesčiu parašytos, o paskui jos autoritetu patvirtintos yra, ir ne dėlto tiktai kad turi savyje apreiškimą be paklydimo; bet

dėlto kad, šv. Dvasiai įkvėpiant parašytos, Dievą turi savo autoriumi, ir kaipo tokios paduotos yra pačiai Bažnyčiai" (Vatic. ses. 3. constit. de fide c. 2). Todėl: „Jei kas ištisų šv. Rašto knygų su visomis jų dalimis, kaip jas išskaitė šv. Trident. synodas, nepriimtu už šventas ir kanoniškas, arba sakytu, kad jos nėra dieviškai įkvėptos, tas tebuna atskirtas (anathema)" (tp. can. 3. de revel.).

11. Iš tų susirinkimo žodžių aiškiai pasirodo ne tik visòs Bažnyčios tikėjimas apie šv. Knygų dievišką įkvėpimą, bet dar jais atmetamos kaikurios klaidingos apie įkvėpimą nuomonės. Taigi, kiekviena Rašto knyga vadinasi šventa ir kanoniška ne dėl to tik, kad joje randame Dievo apreikštasias tiesas, nes tas tiesas galime atrasťi taipogi surašytas Bažnyčios tėvų ir teologų veikaluose; ir ne dėlto tik, kad šv. Knygose atrandame tas tiesas be jokio paklydimo, nes ir Bažnyčios nutarimai apie tikėjimo ir doros tiesas yra lygiai neklaidingi, o vienok niekas jų nevadina šv. Raštu; knyga dar nebus šv. Raštu ir tuomet, jei ji bus parašyta vien žmogaus rupesčiu ir spėkomis, o šv. Dvasia tiktai neleis jam paklysti; bus gi kanoniška ir šventa ir šv. Rašto dalis, kada jos pirmuoju ir tikru autorium yra pats Dievas, o žmogus knygos parašyme tiktai jo tarnu, viršprigimtiniu budu šv. Dvasios vedamu ir rašančiu visa tai, ko Dievas nori, ir ne daugiaus.

12. Kas gi tat yra tas šv. Rašto įkvėpimas, kaip jis reikia suprasti, ir kokiuo budu Dievas yra šv. Knygų autorius? *Įkvėpimas*, anot Leono XIII mokslo (enc. Provident. 32), *yra tai viršprigimtinė galybė (virtus), kuria šv. Dvasia šventus rašytojus taip sužadino ir pastumėjo rašyti, taip su rašančiais draug buvo, kad jie visa tai ir ne daugiaus, kaip ji (šv. Dvasia) liepė, ir teisingai protu apėmė, ir ištikimai parašyti norėjo, ir tinkamai be jokio paklydimo parašė.* — Taigi, įkvėpime reikia atskirti trejopas šv. Dvasios veikimas: viršprigimtinis rašytojo proto apšvietimas, pastumėjimas per malonę jo valios rašyti ir padėjimas rašytojui rašymo laiku. Tokiuo tai budu šv. Dvasia, padarydama įtekmę į dvasiškas žmogaus jiegas, kurios paprastai vartojamos kokiam nors veikalui parašyti, ir jomis pasinaudodama, tampa tikru ir pirmuoju šv. Knygų autoriumi, žmogui pasiliekant tik antruoju ir Dievo įrankiu gyvu ir liuosai veikiančiu.

13. Visose šv. Rašto knygose, ar bus jos parašytos viena arba kita kalba, ar bus prozaiškos arba poetiškos, istoriškos ar moksliškos, svarbiausis dalykas yra jų turinys, nes jos duotos yra, kad butu mums naudingos savo turiniu. Taigi, kad Dievas butu tikru šv. Knygų autoriumi, reikia, kad jis butu priežastimi viso turinio, visų jo minčių. Iš antros pusės, kadangi rašytojas-žmogus yra ne negyvas įrankis, bet liuosai veikiantis, reikia, kad tas pats turinys, tos mintįs taptu jam nuosavios, kad jas galėtu rašyti kaipo savas. Tatgi visupirma Dievas visas rašytinasias tiesas turėjo pranešti žmogui, kad tasai jas užrašytu. Tas pranešimas įvyko per viršprigimtinį proto apšvietimą ir sulig turinio įvairumo buvo įvairus. Jei rašytinieji dalykai buvo žmogui-ra-

šytojui visai naujos tiesos, kurių žmonės iki tam laikui nežinojo, ar tai viršprigimtinės paslaptis, ar nežinomi praeities atsitikimai, kaip pasaulio pradžia, ar tai busiantieji dalykai, tuomet pranešimas ir proto apšvietimas negalėjo kitaip įvykti, kaip tik per tikrą apreiškimą. Jei Dievas norėjo, kad žmogus rašytu dalykus sau žinomus ar iš pirmiaus gauto apreiškimo, ar iš savo prityrimo, arba kuriuos savo rupesčiu ir ieškojimu galėjo pažinti, gana buvo, kad Dievas viršprigimtiniu savo veikimu lyg-kad pastatytu tuos dalykus prieš rašytojo protą ir atmintį, arba savo malone jį pastumėtu tų dalykų ieškoti ir ieškojime sušelptu. — Tatgi sakydami, kad knyga yra įkvėpta, visai netvirtiname, kad jau tuo pačiu rašytojas buvo paliuosuotas nuo nuosavaus tyrinėjimo ir rašomo dalyko pažinimo; ir įkvėpimas neikiek nesumažėja, kada šv. Jonas sako, kad jis parašęs, ką buvo matęs (Jo. 19, 35), arba kada šv. Lukas pažymi, jog jis rupestingai tyrinėjęs visus dalykus, kuriuos turėjo rašyti (Lk. 1, 3), arba kada kitas autorius liudija, jog jis, imdamas savo veikalui medegą iš Jazono Kyreniečio knygų, uždėjęs ant savęs nemažą vargą, dargi darbą, reikalavusį iš jo daug budėjimo ir prakaitavimo (2 Mak. 2, 27).

14 Toliaus kad Dievas teisingai galėtu vadinties kokios knygos autoriumi, reikėjo, kad jis pastumėtu žmogaus valią ją rašyti; ir negana buvo apskrito pastumėjimo rašyti apie tą, o ne kitą dalyką, bet reikėjo, kad tas pastumėjimas paliestu visas rašytino dalyko dalis, visas jo mintis; nes jei nors kaikurios mintis butu įtrauktos knygon be Dievo valios, arba prieš ją, tai tuomet Dievas jau nebebutu ištisos knygos autorius. Su tuo viršprigimtiniu, vidujiniu valios pastumėjimu pigiai sutaikomas pastumėjimas išviršinėmis aplinkybėmis, kurs prie ano galėjo prisidėti. Šv. Dvasia stumė pasekmingai rašytoją, kaipo pirminė ir tikra priežastis; priegtam ir žmonės arba aplinkybės galėjo autorių paskatinti, kad jis knygą parašytu, ir tai buvo antrinė priežastis. Taip, galėjo šv. Morkų Rymiečiai prašyti, kad jis šv. Petro apsakojamą Evangeliją surašytu į knygą, kaip apie tai liudija Klemensas Aleks. ir kiti, bet Dievas savo malone pastumėjo Morkų, kad jis rašyti sutiko; arba Korinto bažnyčios stovis buvo toks, kad jis reikėjo pataisyti per gromatą, bet Dievas savo malonės pagalba atkreipė Povilo atidę į tą dalykų stovį ir palenkė jo valią, kad parašytu į Korintiečius gromatą.

Iš antros gi pusės rašytojas, malonės stumiamas rašyti, netapdavo negyvu įrankiu, bet buvo tikras, nors antrinis, šv. Knygų autorius, dėlto kad valios liuosybė nebuvo iš jo atimta, o tik valia, malonės sustiprinta, pasiduodavo viršprigimtiniu budu Dievo įtekmei; žmogus jautėsi liuosas ir jo valia veikė visai liuosai. Dievo malonės įtekmė, nors pasekminga, buvo draug taip žmogaus nevaržanti, kad kaikurie rašytojai nesijautė po ja pasilieką, kaip galima numanyti iš augščiaus paminėtų pavyzdžių šv. Luko ir 2 Mak. knygos autoriaus (plg. augšč.).

Sutaikymas įkvėpimo malonės su žmogaus valios liuosybe yra tikra tikėjimo paslaptis, kurios žmogaus protas negali pilnai

išmanyti. Tiek tik galima čionai pasakyti, kad jis nėra sunkesnis už sutaikymą liuosos žmogaus valios su pasekmingos malonės veikimu (gratia efficax), kurio tyrinėjimu užsiima dogmatiškoji teologija.

15. Galop, kad Dievas butu tikras šv. Knygų autorius nėra butinai reikalo, kad ir visa jų išviršinė išvaizda butu rašytojui šv. Dvasios paduota. Ir Bažnyčios nutarimas apie šv. Rašto įkvėpimą nereikalauja, kad sakytumėm, jog Dievas padavęs rašytojui visus žodžius, išsireiškimus, sakinių sudėjimą ir tt. Kaip kiekvienas šiaipjau rašytojas pripažįsta knygą savu veikalu, nors ji keno kito bus išversta svetimon kalbon, — jei tik vertimas nėra klaidingas, — kaip koks nors mokslas pasilieka jo padavėjo mokslu, nors bus perpasakotas kitais žodžiais, taip-pat ir Dievas teisingiausiai vadinasi šv. Knygų autoriumi, nors jis jų rašytojams paliko liuosybę žodžių, sakinių sąstato, paveikslų, prilyginimų išsirinkime, kaip tai galima numanyti iš nevienokio styliaus ir rašymo budo, kuriuos galima pasergėti visose beveik knygose, ir kurie turi nemažą sąryšį su rašytojų mokslu, išsilavinimu ir visokiomis jų gyvenimo aplinkybėmis.

Aišku vienok, kad ir čionai žmogaus neprigulmybė turėjo savo ribas. Dievas, kad butu galėjęs paduoti Bažnyčiai pažinti savo žodį su neklaidingu tikrumu, turėjo ne tik savo pribuvimu budėti, kad tuose dalykuose, kurie turėjo buti surašyti į knygą, nebutu pridėta nieko svetimo, arba kas nors iš jų praleista, arba maždaug klaidingai išreikšta, bet dar turėjo buti tikru rašytojo vadovu, kad tasai išrinktu visuomet ir visur jei ir ne tinkamiausią ir gražiausią, tai bent užtektinai atsakančią ir Dievo žodžiui pritinkančią formą (assistentia positiva in scribendo). Todėl kaikuriose šv. Rašto vietose galėjo atsitikti, kad pati šv. Dvasia rašytojui padavė rašytinų dalykų artimesnį sutvarkymą, prilyginimus, o net ir atskirus žodžius, ypač tuomet kad tai buvo reikalinga pilnam Dievo minties išreiškimui, o pats rašytojas savaimi jų nebutu vartojęs. Prie tokių gi vietų reikia priskaityti paties Dievo ištarti žodžiai į pirmuosius tėvus, į žaltį, paskiaus į žydus ant Sinajaus kalno, Kristaus žodžiai, užrašyti Evangelijoje, giliausių tikėjimo paslapčių išreiškimas, pavadinimas antrosios švenč. Trejybės Ypatos „Žodžiu“ ir tt.

16. Apie įkvėpimo ribas Vatikaniškas Susirinkimas nieko naujo nenutarė ir tik atkartojo Trident. Susirinkimo žodžius, kad ištisos šv. Knygos su visomis savo dalimis yra įkvėptos. Nors tame nutarime nėra aiškiai pasakyta, kaip reikia suprasti žodis „*dalis*“, ir apie jo prasmę dar ir dabar yra įvairios nuomonės, vienok be abejonės klysta tie, kurie, atskirdami šv. Knygose vietas, paduodančias tikėjimo ir doros mokslą, nuo istoriškųjų ir kitų panašių, sako, buk tik pirmosios esančios įkvėptos, kitos gi ne. Dar labiaus klysta tie, kurie nepripažindami tų vietų įkvėptomis, nori atrasti jose paklydimus, pasakas ir prieštaravimus. Tatgi neabejotinas yra dalykas, kad šv. Knygose tokiose, kaip jas parašė įkvėpti rašytojai, nebuvo jokio paklydimo nei prieštaravimo, ka-

dangi visos jų įtalpos, ar ji paduoda tikėjimo ir doros mokslą, ar ką kitą, nors tai butu ir visai nesvarbųs pasakymai, tas pats yra pirminis autorius, Dievas, kurs paklysti negali.

Vienok padalinimas šv. Rašto teksto, kurį dabar turime, į tokias dalis, kurios turi savyje tikėjimo ir doros mokslą ir kurias Dievo Apveizda mums užlaikė be jokio paklydimo, ir kitokias, kuriose per žmonių silpnybę galėjo atsirasti kaikurios klaidos, yra gana pamatuotas, nors taip nebuvo tuo laiku, kada šv. Knygos išėjo iš įkvėptų rašytojų rankų. Kadangi šv. Raštas maloningiausiojo Sutvertojo mums duotas yra, kad butu tikėjimo ir pasielgimo taisyklė, todėl visai gana buvo, kad Dievas ypatingu savo rupesčiu ir Apveizda šv. Knygas, jau žmonėms sergėti paduotas, užlaikytu liuosas nuo visokio paklydimo, paliečiančio tikėjimą ir dorą, taigi kad visas tas dalis, kur yra mokslas apie tikėjimą ir dorą, apgintu nuo kokio nors permainymo; nebuvo gi reikalo sergėti su tokiuo pat rupestingumu kitas dalis, kuriose klaidos negali užkenkti amžinam žmonių išganymui; ir jei tose dalyse dabar kaikurios klaidos yra, tai jos atsirado po knygų parašymo, per žmonių silpnybę ir apsileidimą knygų užlaikyme.

17. Nemaža yra šv. Rašte vietų, kuriose įkvėptas rašytojas paduoda sakinius ir mintis, išreikštus arba pasakytus ne jo paties, bet kitų ypatų. Taigi ir jos yra įkvėptos, t. y. pats Dievas norėjo, kad tos svetimos mintis rastu sau šv. Rašte vietą, ir Jis paliudija, kad tos nurodytos ypatos jautė, manė ir kalbėjo taip, kaip randame įkvėpto rašytojo paduota. Todėl nusidėtu prieš mokslą apie šv. Knygų įkvėpimą tas, kas abejotu, ar tikrai šetonas yra pasakęs Jievai žodžius, užrašytus Prad. 3, 1: „Kodėl Dievas judum įsakė, kad judu nevalgytumėta iš visų sodno medžių?“ Arba kas netikėtu, jog buvo žmonės bedieviai, kurie sakė: „Nėra Dievo“ (Ps. 13, 1) ir tt. Iš to vienok neišeina, kad pačios tos mintis ar žodžiai vien per jų patilpimą šv. Rašte įgautu kokią ypatingą vertybę. Jų autoritėtas arba vertybė yra toki, koki yra vertybė ypatos, kuri taip yra maniusi, arba kalbėjusi, o jei kuomet persimaino, pasididindama ar susimažindama, tai įvyksta tik tuomet, kada prisideda koki kita pašalinė aplinkybė, pvzd. aiškus pagyrimas arba papeikimas tų minčių ir žodžių, paeinantis nuo Dievo ar nuo įkvėpto rašytojo.

18 Kadangi įkvėpimas yra tai viršprigimtinis atsitikimas, įvykstantis viduje žmogaus, todėl apie jo buvimą arba nebuvimą kitiems žmonėms reikia klausties arba pačių įkvėptų knygų, tyrinėjant jų turinį ir privalumus, arba įkvėpto rašytojo, arba patirti nuo įkvėpimą davusiojo Dievo. Bet pačios knygos neduoda užtektinai įtikrinančio liudijimo apie savo įkvėpimą, ir veltui jo jieškojo protestantai įkvėptose knygose. Nei jų turinys, t. y. aprašyti stebuklai ir pranašystės, nei prakilnus jų mokslas, nei jų gerus jausmus sužadinanti kalba nėra toksai liudijimas, nes visupirma ne visose vietose tie dalykai vienodai randasi, arba gali buti lygiame laipsnyje daugelyje visai neįkvėptų knygų, ir galop jų apkainavimas daug priklauso nuo žmogaus pažiurų, o per tai vienas gali juos pripažinti įtikrinančiais, kitas gi visai ne. — Neužtenka ir paties įkvėpto rašytojo paliudijimo; nes nėra butinai reikalo, kad jis pats žinotu apie savo įkvėpimą; nors visai neužginčijame, kad šv. rašytojai bent dažniausiai buvo pamokyti ir įsitikrinę, kad Dievas per juos kalba. Bet įkvėpimas yra tai vidu-

jinis atsitikimas; tokiuose gi dalykuose žmogus gali be savo noro pasiduoti paklydimui, iliuzijoms, ir nors jis pats yra pamokytas ir teisingai tiki į savo įkvėpimą, negali jis vienok reikalauti, kad jo žodžiams tikėtų kiti be jokio abejojimo. Tikėjimas gi jo žodžiams taptų priverstinu tik tuomet, jei jis juos patvirtintų kokiuo stebuklu; bet tuomet jau prisidėtų paliudijimas Dievo, kurs tik vienas duoda galę daryti stebuklus. — Taigi, vien aiškus Dievo paliudijimas yra užtektinas priparodymas, kad koki nors knyga yra įkvėpta. Dievas yra įkvėpimo davėjas ir pirmasis šv. Knygų autorius; tiktai Jis, amžina Tiesa, duodamas liudijimą, negali nei paklysti, nei kitus įvesti į paklydimą. Tas Dievo paliudijimas apie įkvėpimo buvimą tuo labiaus yra reikalingas, kad mes turime įkvėpimo faktą priimti kaipo tikėjimo dalyką. Nėra vienok reikalo, kad Dievas duotų paliudijimą betarpiškai; gana jo liudijimo duoto per žmones, kurie savo pasiuntinystę buvo gavę tikrai nuo Dievo ir ją patvirtinę stebuklais. Toks paliudijimas negalėjo buti vėlesnis už Kristaus ir apaštalų laikus, turėjo buti paduotas Bažnyčiai sergėti draug su kitomis apreiškimo tiesomis ir rasties apreiškimo šaltiniuose, t. y. šv. Rašte ir tradicijoje. — Ir tikrai, kaip buvo augščiaus sakyta, jis yra išdalies pačiame šv. Rašte, pilnai gi Bažnyčios padavime, jos šv. tėvų raštuose. Ir Bažnyčia, reikalui atsiradus, savo neklaidingu nutarimu patvirtino, kad dieviškas paliudijimas apie šv. Knygų įkvėpimą buvo tikrai duotas, ir nurodė knygas, kurioms jis buvo duotas.

§ 4. Šv. Knygų Senojo Įstatymo kanonas pas žydus.

19. Šv. Knygos arba jų rinkinys, kaip matėme augščiaus (vz. p. 3), vadinasi k a n o n u, dėlto kad jose paduotos yra Dievo apreikštos tikėjimo ir pasielgimo taisyklės, o kiekviena atskira šv. Dvasios įkvėpta knyga, Bažnyčios neklystančiu nutarimu pripažinta kaipo toki ir šv. knygų rinkinin arba kanonan įtraukta, vadinasi *kanoniška*.

Kadangi šv. knygos buvo parašytos ne vienu laiku ir per tai nevisos yra visų priimtos, todėl, tyrinėdami jų surinkimo istoriją, mes kalbėsime atskirai apie kanoną Sen. Įstatymo pas žydus, apie kanoną S. Įstatymo pas krikščionis ir apie kanoną Naujojo Įstatymo.

Mozė savo iš Dievo įkvėpimo parašytas knygas sudėjo Sandoros šėtroje (Atk. 31, 24); tai ir buvo kanono pradžia. Jozuė pasakoja (Joz. 24, 26), kad jis savo veikalą („visus tuos žodžius") parašęs „Įstatymo knygoje", norėdamas regimai tuo pažymėti, kad jis savo knygą sujungęs su Mozės knygomis. Kitos istoriškos S. Įst. knygos, parašytos pirm Babylono nelaisvės, prasideda sujungimo žodeliu „ir"; iš to gi galima numanyti, kad ir jos buvo sujungtos į vieną rinkinį su pirmiaus parašytosiomis. Beto, tikrai žinoma kad žydai, rupestingai sergėdami savo šv. knygas, jau pirm Babylono vergijos turėjo šv. Rašto rinkinius, kaip

tai galima matyti iš sujungimo Dovido psalmių su Azafo psalmėmis, įvykusio žydų karaliumi esant Ezekijui (2 Kron. 29, 30), ir iš to paties karaliaus paliepimo surankioti Saliamono patarles (Pat. 25, 1), o taipogi iš gana tankaus minėjimo senesniųjų ir tai įvairių rašytojų žodžių pas jaunesniuosius, ką jie vargiai butu galėję daryti, neturėdami anųjų raštų rinkinio. Kokio vienok didumo buvo tie rinkiniai įvairiais laikais, šiandien vargu susekti.

20. Dabar žydai savo kanone turi tik 36 Sen. Įstatymo knygas, kurios paprastai vadinamos pirmojo kanono arba protokanoniškomis knygomis (ll. protocanonici), ir iš kurių, sujungdami kaikurias į vieną, jie daro dvidešimt dvi knygi, t. y. tiek kiek yra raidžių žydų alfabete. Kila tat klausimas, kada ir kaip tas jų kanonas pasidarė? Kalbant apie žydų kanono atsiradimą, reikia visupirma atskirti senobės Palestinos žydai, kurių naminė kalba Kristaus laikais buvo aramaiška, nuo žydų apsigyvenusių Aleksandrijoje ir priėmusių sau graikišką kalbą. Taigi dabartinis pas žydus priimtas šv. knygų kanonas yra tas pats, kurį senobėje turėjo žydai palestiniečiai; tuotarpu kad aleksandrijiečiai žydai savo kanone turėjo truputį daugiaus šv. knygų, butent ne tik visas dabartinio žydų kanono knygas, taip vadinamas protokanoniškasias, bet dar ir *deuterokanoniškas* (antrojo kanono) knygas, kuriomis yra: Tobijo, Juditos, Išminties knyga, Ekleziastikas, Baruchas, 1 ir 2 Makabiejų, o taipogi knygų dalis: Esteros 10, 4—16, 24; Danielio 3, 24—90 (Azarijo malda ir trijų jaunikaičių giesmė ugnies kakalyje); 13. persk. (Zuzanos istorija) ir 14. p. (pasakojimas apie Belį ir slibiną). Kaip vienok tuodu kanonu, žydų palestiniečių ir aleksandrijiečių, pasidarė, tikrų žinių nėra.

21. Palestiniečių žydų rinkinys vadinasi taipogi Ezdro kanonu, dėlto kad, anot padavimo, jį padaręs Ezdras, žydams sugrįžus iš Babylono vergijos. Nuomonė, kad Ezdras yra pirmojo žydų kanono autorius, remiasi ant šių priparodymų. Pas žydus visuomet šv. knygos buvo augščiausioje pagarboje, ir jų vertybės pripažinimas buvo pavestas ne bet kam, o tik tokiems žmonėms, kurie turėjo užsitikėjimą pas visą tautą. Kolei Dievas žydams siuntė pranašus, kurių reikšmė pas visus buvo kuodidžiausi, jie galėjo liudyti apie šv. knygų įkvėpimą; bet pranašų pareigos, kaip visi pripažįsta, pasibaigė Ezdro ir Neemijo laikais, ir paskutinis pranašas buvo Malakijas. Taigi priderėjo, kad Dievas pasirupintu, idant šv. knygos, duotos žydams ir turėjusios buti tolesniame laike svarbiausia jų tikėjimo ir pasielgimo taisykle, jau paskutinių pranašų dienose butu surinktos ir viešai apgarsintos ir tai tokių vyrų, kuriems negalima buvo netikėti. Tokiais gi vyrais anuo metu pas žydus buvo, kiek žinoma, tik Ezdras ir Neemijas. Tą sanprotavimą patvirtina liudijimai žydų tradicijos, kuri aiškiai sako, kad Ezdras galutinai užbaigęs šv. knygų rinkimą. Flavijus Juozapas rašo, kad knygų rinkinys, kurias visi žydai pripažįsta dieviškomis, paeinąs iš laikų Artakserkso I Longimano, kurs leidė Ezdrui ir Neemijui sutvarkyti religijinį žydų

gyvenimą. Seniausį gi liudijimą randame 2 Mak. 1, 13, kame pasakyta, jog Neemijas (per Ezdrą, kuriam religijinio žydų gyvenimo sutvarkymas buvo pavestas), „padaręs biblioteką, sunešė į ją iš kraštų Knygas (Mozės Įstat.), ir Pranašus (istoriškas ir pranašų knygas), ir Dovidą (psalmes), ir karalių gromatas (ir) apie dovanas (Ezdro knygas)“. Su žydų padavimu sutinka ir šv. tėvų liudijimai, kurie sako, kad Ezdras buvęs pirmojo kanono apgarsintojas (šv. Iren. šv. Jonas Auks. ir kiti).

22. Nors Ezdras teisingai skaitosi dabartinio žydų kanono surinkėju, vienok negalima pasakyti, jog jis jį taip užbaigęs, kad ne valia buvo pridėti prie jo naujų knygų. Tiesa, po Ezdro mirties Dievas nebesiuntė žydams daugiaus pranašų, bet nėra jokio pamato tvirtinti, buk Dievas nebedavęs taipogi jokio naujo apreiškimo ir įkvėpimo. Ištikrųjų gi ir paskiaus buvo parašytos dar naujos Dievo įkvėptos knygos, o kaikurios senesnės, Ezdrui nežinomos, buvo tuo laiku atrastos. Gali buti tik klausimas, ar tos paskiaus atsiradusios, dabar deuterokanoniškomis S. Į. vadinamos knygos visų žydų buvo priimtos ir skaitomos šventomis ir įkvėptomis, ar ne. Tikrai jos buvo draug su kitomis šv. knygomis žydų ellenistų (graikiškai kalbančių) arba aleksandrijiečių kanone, kurs, užtat atskyrimui jo nuo trumpesnio žydų palestiniečių kanono, vadinamas aleksandriniškuoju (canon alexandrinus seu hellenistarum). Tiesa, lig musų dienoms neužsiliko nei vienas Aleksandrijos žydų šv. Rašto kodeksas, bet graikiški šv. knygų egzemplioriai, vartojami pirmųjų amžių Bažnyčioje, buvo arba tie patįs, kuriuos ellenistai turėjo pirm savo atsivertimo, o priėmę šv. tikėjimą pasilaikė ir praplatino tarp krikščionių, arba iš anų perrašyti. Pirmųjų gi amžių Bažnyčios kodeksuose buvo tikrai visos Sen. Įstatymo knygos, kaip protokanoniškos, taip ir deuterokanoniškos.

23. Ar buvo deuterokanoniškos knygos skaitomos šventomis pas žydus palestiniečius, negalima su pilnu tikrumu pasakyti, bet yra nemaž priparodymų, kad bent kaikurios ištikrųjų buvo. Kad jos buvo Palestinoje tikrai žinomos, nėra ir abejonės. Tai galima matyti kad ir iš liudijimo Fl. Juozapo, kurs, kalbėdamas apie protokanoniškas Ezdro surinktas knygas, taip atsiliepia apie kitas: „Nuo Artakserkso viešpatavimo laikų lig musų dienoms buvo, tiesa, kaikurie dalykai parašyti, bet jiems nėra pripažįstama toki pat vertybė, kaip pirmiesiems, kadangi nebebuvo neabejotinos pranašų įpėdinystės“. Ekleziastikas minimas yra pačiame žydų talmude tokiuo pat budu, kaip kitos šv. Rašto knygos; Origeno laikais Barucho knyga dar tebebuvusi sujungta su Jeremiju; Tobijo ir Juditos knygomis naudojosi žydų mokslinčiai savo Midrašim'uose (komentoriuose), kaipo turinčiomis didžiausį svarbumą ir t.t. Beveik visos deuterokanoniškos knygos buvo parašytos ebraiška arba aramaiška kalba, todėl galima su nemažu tikrumu spėti, kad jos buvo parašytos ne kitur, kaip tik Palestinoje, o iš čia buvo nuneštos Aleksandrijon. Graikišką aleksandrijiečių šv. Rašto vertimą, kuriame buvo ir protokano-

niškos ir deuterokanoniškos knygos, ir Palestinos žydai laikė išpradžios didžioje pagarboje; tik kada tuo vertimu pradėta naudoties ir imti iš jo priparodymus apie išsipildymą mesianiškų pranašysčių Jėzuje, žydai permainė savo nuomonę apie tą vertimą ir jį visai atmetė, o sau pasidirbino kitus. Tas atmetimas pirmo graikiškų šv. knygų vertimo ir buvo regimai priežastimi atmetimo visų šv. knygų, kurių nebuvo Ezdro kanone, ir pasilikimo prie vienų protokanoniškųjų.

§ 5. Šventųjų Knygų Sen. Įstatymo kanonas pas krikščionis.

24. Naujame Įstatyme buvo priimtas Senojo Įstatymo kanonas ir tai platesnysis. Evangelistai ir Apaštalai, paduodami S. Įst. žodžius, naudojosi graikišku aleksandrijiečių vertimu, kuriame buvo visos knygos, t. y. protokanoniškos ir deuterokanoniškos, net ir tokiose vietose, kame jis šiek tiek skiriasi nuo ebraiško teksto. Jei suskaitysime N. Įstatyme visas iš Senojo paimtas vietas, tai atrasime, kad iš maždaug 350 tokių vietų daugiaus kaip 300 taip sutinka su aleksandrijiečių graikišku vertimu, kad aiškiai matosi iš ten jas paimtas esant; butent, Lukas, Morkus, Petras, Jokubas ir rašytojas gromatos į Žydus laikosi graikiško teksto visuomet, Povilas beveik visuomet, o Matas ir Jonas dažniausiai. Iš tokio gi jų pasielgimo teisingai išvedama, kad jie buvo priėmę visą graikišką aleksandrijiečių vertimą. Toliaus, dauguma pirmųjų krikščionių buvo atsivertę žydai ellenistai, kurie žydų kalbos visai nebesuprato ir dėlto galėjo naudoties tik aleksandrijiečių vertimu; jei tat tame vertime butu buvusios draug su šventomis knygomis ir neįkvėptos, tai Apaštalai butu be abejonės tuos krikščionis persergėję, nes toks persergėjimas butinai buvo reikalingas; jie gi to visai nedarė, o pirmųjų amžių Bažnyčia, priimdama visas aleksandriniškojo kanono knygas, kaipo šventas, tuo pačiu paliudija, kad šventomis jas skaitė ir Apaštalai, pirmieji Bažnyčios vadovai. Galop didis panašumas kaikurių N. I. tekstų su deuterokanoniškų knygų išsireiškimais stačiai parodo, kad ir tos deuterokanoniškos knygos buvo Apaštalams gerai žinomos ir jų priimtos.

25. Nei pas vieną iš apaštališkų tėvų nerandame pilno sąrašo šv. knygų, vienok iš nedaugelio užsilikusių jų raštų galima matyti, kad tarp knygų, kurias jie skaitė šventomis, buvo ir deuterokanoniškos. Taip pas Klemensą Rym. randame žodžius, paimtus iš Ekleziastiko, Išminties, Juditos ir iš deuterokanoniškos Esteros dalies. Ermas ima žodžius iš Ekleziastiko ir 2 Mak., Barnabas iš Ekli., o Polykarpas iš Tobijo.

Jei peržiurėsime Bažnyčios tėvų ir rašytojų veikalus antrame ir trečiame šimtmetyje, atrasime, kad jie visas aleksandrijiečių kanono knygas skaitė šventomis ir naudojosi jomis, nepažymėdami jokio skirtumo tarp protokanoniškų ir deuterokanoniškų. Taip gi darėsi ne vienoje kokioje bažnyčioje, bet visose, ku-

rių skaitliuje buvo pačių apaštalų įsteigtos, taigi stačiai iš jų ėmusios visą savo mokslą. Tatgi Rymo bažnyčioje, be minėtųjų Klemenso ir Ermo, galima dar išvardinti Ipolitą, kurs taip pat aiškino deuterokanoniškas Danièlio dalis, kaip ir protokanoniškas, o beto naudojosi ir kitomis deuterokanoniškomis knygomis. Galijos bažnyčioje tą pat daro Ireniejus. Afrikos bažnyčios kanoną ir kitų, kuriose buvo vartojama lotyniška kalba, galima patirti iš pirmo lotyniško šv. Rašto vertimo, taip vadinamos Italės, kurioje yra visos Sen. Įstatymo knygos, o taipogi iš raštų Tertuliono ir šv. Kipriono. Rytų bažnyčių liudytojais apie deuterokanoniškų knygų priėmimą yra „Dvylikos apaštalų mokslas“, šv. Atenagoras Aten., šv. Klemensas Aleksand., ypač gi Origenas, kurs aiškiai išrodinėja deuterokanoniškų knygų svarbumą, ginčydamos su tais, kurie apie jas turėjo abejones.

26. Ketvirtame ir penktame šimtmetyje ne tik visi žymesnieji Bažnyčios tėvai ir rašytojai vartoja savo raštuose deuterokanoniškas knygas, kaipo įkvėptas, bet iš anų laikų turime jau šv. knygų sąrašus arba katalogus, padarytus vyskupų susirinkimuose, Iponoje, Kartaginoje, o net ir anais amžiais parašytus kodeksus, Vatikanišką, Sinaitišką, Aleksandrinišką ir Efremo, taipogi šv. Rašto vertimus į etiopų ir armėnų kalbas, kuriuose randasi visos Sen. Įstatymo knygos, kaip protokanoniškos, taip ir deuterokanoniškos. Bažnyčios tikėjimas apie deuterokanoniškas knygas pasirodo dar iš piešinių, kuriais krikščionis anais laikais pagražindavo savo grabus, bažnytinius indus ir tt.; tuose gi piešiniuose dažnai įvaizdinamos yra ypatos ir atsitikimai, apie kuriuos kalba tik deuterokanoniškos knygos.

Jei kaikurie, labai neskaitlingi rašytojai pradeda tuo laiku abejoti ir regisi nepripažįstą deuterokanoniškų knygų šventumo, tai artesnis į jų veikalus ir į aplinkybes, kuriose rašė, įsižiurėjimas parodo, kad jie kalba ne apie kanoną pas krikščionis priimtą, bet pas žydus, arba kad jie pasilieka po žydų kanono įtekme.

27. Ir paskesniais amžiais visa Vakarų ir Rytų Bažnyčia, o net ir atsiskyrę nuo Bažnyčios klaidžiatikiai turi savo kanone visas Sen. Įstatymo knygas. Tą tai platesnį šv. knygų kanoną patvirtino Bažnyčia savo viešu nutarimu visupirma Florencijos susirinkime, o paskiaus Tridento, kame vyskupai rupestingai dalyką ištyrę ir apsvarstę, pirmame savo dogmatiškame nutarime (sess. 4. De canonicis Scripturis) išskaitė visas Sen. Įstatymo knygas, taip kaip jos nuo seniausių laikų katalikų Bažnyčioje buvo pripažintos, atskirdami nuo Bažnyčios vienybės kiekvieną, kaipo klaidžiatikį, „kurs jų visų su visomis jų dalimis, kaip katalikų Bažnyčioje paprastai buvo skaitomos ir randasi senos Vulgatos išleidimuose, nepripažintu šventomis ir kanoniškomis“. O Vatikaniškas susirinkimas tą nutarimą, nors jau gana aiškų, bet neužbaigusį labi kaikurių apie deuterokanoniškas knygas ginčų, išnaujo dar patvirtino, aus jį paaiškindamas tokiuo budu: „Jei kas ištisų šv. Rašto knygų su visomis jų dalimis, kaip jas išskaitė šv. Tri-

dent. synodas, nepriimtu už šventas ir kanoniškas, arba sakytu, kad jos nėra dieviškai įkvėptos, tas tebuna atskirtas“ (Constit. de fide, can. 4. de revel.).

Protestantai, prieš kuriuos visupirma buvo atkreiptas Trid. susir. nutarimas, sekdami savo mokytojus, Liuterį ir kitus, deuterokanoniškoms knygoms nepripažįsta lygios vertybės su protokanoniškomis ir vadina jas apokryfinėmis, vienok talpina savo Biblijų išleidimo gale, kaipo naudingas skaityti. Tik kaikurie protestantų skyriai nepripažįsta toms knygoms jokios vertybės, dargi vadina jas pragaištingomis ir visai jų nededa į savo Biblijos išleidimus, bet daro tai ne kokiais nors prirodymais pertikrinti, o tik iš katalikų neapykantos.

Atsiskyrę nuo katalikų Bažnyčios graikai ilgą laiką skaitė deuterokanoniškas knygas šventomis ir įkvėptomis, kaip ir protokanoniškas. Tik paskutiniuose dviejuose šimtmečiuose pradėjo pasiduoti protestantų įtekmei. Pas graikų teologus dabar yra tame dalyke žymus svyravimas, o jų dauguma jau regisi esanti deuterokanoniškoms knygoms priešinga ir tokiuo budu atmetanti jų pačių bažnyčios pripažintą ir amžiais užsilaikiusį mokslą.

Toliaus dar tuo pačiu keliu nuėjo Rosijos bažnyčia. Ji taip-pat permainė savo mokslą apie deuterokanoniškas knygas Sen. Įstatymo, vedama savo teologų, pasidavusių protestantų įtekmei. Rusų bažnyčioje regisi dabar nebėra jokio abejojimo: ji stačiai vadina deuterokanoniškas S. Įst. knygas apokryfinėmis ir taip moko savo teologijose ir net savo katekizmuose.

§ 6. Naujojo Įstatymo šv. Knygų kanonas.

28. Išganytojas skelbė savo dievišką mokslą vien gyvu žodžiu ir taip-pat liepė daryti savo apaštalams ir mokytiniams, sakydamas: „Eidami į visą pasaulį, apsakinėkite Evangeliją visam sutvėrimui“ (Mk. 16, 15). Jie, paklusnus Mokytojo žodžiams, ėjo iš krašto į kraštą, iš vieno miesto kitan, apsakojo visur Gerą Naujieną, patvirtindami savo kalbą stebuklais, įtikėjusius į Kristų ir priėmusius jo mokslą krikštijo ir iš tų darė pirmas krikščionių draugijas. Taip tat paprastu ir nuolatiniu Evangelijos praplatinimo budu iš Kristaus parėdymo buvo skelbimas gyvu žodžiu; ir tikėjimas į Kristų platinosi per apsakojimą, ką ir šv. Povilas išreiškė, kada sakė: „Tikėjimas iš apsakojimo“ (Rym. 10, 17). Ir tiktai tuo keliu galėjo Evangelija trumpu laiku tapti žinoma visose Rymo valstijos dalyse, pasiekti žmones ne tik mokytus, bet ypač visą daugybę bemokslių, beturčių, kurie kasdieninio gyvenimo rupesčiuose paskendę kitaip nebutu jos nei ješkoję, nei radę. Bet Išganytojas, liepdamas apsakoti gyvu žodžiu, neužgynė apaštalams, reikalui atsiradus arba didesnei žmonių naudai, dėti apsakojamą mokslą į raštus. Taigi, su laiku, nors nelabai greitai, pradėjo atsirasti knygos, turinčios savyje didesnę ar mažesnę Kristaus mokslo dalį, apaštalų ir jų mokytinių iš Dievo įkvėpimo parašytos ir išpradžios ne visai Bažnyčiai paskirtos, bet jos dalims. Pirmieji krikščionis su didžiu rupestingumu rinko tas knygas, ir kiekviena bažnytinė draugija stengėsi turėti jų kuodaugiausiai. Jau prie gyvos apaštalų galvos buvo padaryti pirmi tokie rinkiniai, o jų vieną nežinomo, tiesa, didumo, turintį savyje bent kaikurias Povilo gromatas, mini šv. Petras (2 Petr. 3, 16). Baigiantis pirmajam ir prasidedant antrajam

šimtmečiui įvairios bažnyčios turėjo įvairius rinkinius, ir nors neivieniame iš jų nebuvo dar visų N. Įstatymo raštų, bet nebuvo taipogi neivienos dabartinio kanono knygos, kuri jau tuomet nebutu buvusi žinoma kurioje nors bažnyčioje.—Negana to, kad tos knygos buvo renkamos, bet dar jas priimdavo, kaipo turinčias dievišką autoritėtą, kaipo Dievo įkvėptas ir lygias tame dalyke S. Įstatymo knygoms. Tai pasirodo iš pirmųjų apaštalų įpėdinių raštų, kurie iš anų paimtus žodžius mini tokiuo pat budu, kaip ir įkvėptas Sen. Įstatymo knygas, stato vienas šaly kitų kaipo lygias, dalina į „Evangeliją ir Apaštalą“, sekdami padalinimą S. Įstatymo į „Įstatymą ir Pranašus“, arba stačiai vadina jas Dievo įkvėptomis, kaip pvd. Klemensas Rym., kurs tvirtina, kad Povilas Dievo įkvėptas, parašė Korintiečiams apie save, apie Kėfą ir apie Apollį.

29. Krikščionįs priimdavo kaipo šventas, žinoma, ne visas knygas, paduodančias šį-tą iš Kristaus mokslo, bet tiktai tokias, apie kurias buvo įsitikrinę, kad jos ištiesų buvo iš Dievo įkvėpimo parašytos. Tame dalyke žiurėta, ar knygos autoriumi yra tikrai apaštalas, arba ar ji yra bent patvirtinta kurio nors apaštalo. Toks pertikrinėjimas buvo iš vienos pusės labai reikalingas, dėlto kad draug su šventomis knygomis pradėjo tuojau atsirasti raštai, kad ir panašųs savo turiniu į anasias, bet parašytos žmonių, neturėjusių Dievo įkvėpimo; iš antros gi pusės ne visur, ypač tolimesnėse ir mažesnėse bažnyčiose, pigu buvo iškarto gauti reikalingus paliudijimus. Dėl to tai net apie kaikurių tikrai įkvėptų knygų vertybę vienoje-kitoje bažnyčioje buvo abejojama per trumpesnį ar ilgesnį laiką, juo labiaus, kad sulyginant gana vėlai ir apie patį jų buvimą patirdavo. Tas iš Dievo įkvėpimo parašytas N. Įst. knygas, apie kurias kaikuriose bažnyčiose ilgiaus abejota dėlei stokos reikalingų paliudijimų ir tik vėliaus pas visus priimta, atskirdami nuo tų, kurios gana veikiai visur tapo žinomos ir priimtos, dabar vadiname deuterokanoniškomis N. Įst. knygomis. Jomis gi yra Gromata į Žydus, visuotinoji gromata šv. Jokubo, 2. grom. šv. Petro, 2. ir 3. grom. šv. Jono, visuotinoji gromata šv. Judo, šv. Jono Apreiškimas, ir dalįs: Mt. 1. ir 2. perskyrimas, Mk. 16, 9-20, Lk. 22, 43-44 ir Jo. 8, 2-12.

30. Arčiaus įsižiurint, kaip darėsi kanonas N. Įst. knygų, galima patėmyti, kad jau apaštališkųjų ir pirmosios antrojo šimtmečio pusės tėvų nors ir neskaitlingai užsilikusiuose raštuose buvo vartojamos visos N. Įst. knygos, atskyrus tik keturias nedideles gromatas: į Filemoną, 2. ir 3. Jono ir Judo. Pradedant gi nuo antrosios 2. šimtmečio pusės jau atskiros bažnyčios turi gana pilnus kanonus. Didžiausį knygų rinkinį randame Rymo bažnyčioje, nes jame, kaip pasirodo iš Muratorio sąrašo ir Ermo veikalėlio: Ganytojas, buvo visi N. Įst. įkvėpti raštai, atskyrus grom. į Žydus ir 2. Petro; bet buvo taipogi čionai priimta, tiesa kaipo abejotina, viena nekanoniška knyga, šv. Petro Apreiškimas

(Apocalypsis Petri). Baigiantis 2. ir prasidedant 3. amžiui, Afrikos bažnyčioje dar nebuvo vartojama grom. į Žydus, Jokubo ir 2. Petro, nors Tertulionas liudija, kad grom. į Žydus buvusi kaikuriose bažnyčiose tuo laiku jau priimta Toks pat beveik kaip Afrikos buvo kanonas Galijos bažnyčioje, tik jame dar truko Judo grom., bet buvo viena nekanoniška knyga, Ermo Ganytojas. Taigi sudėdami į vieną vietą įvairių Vakarų bažnyčių kanonus, randame, kad čia buvo priimtos kaipo dieviškos visos N. Įst. knygos, atskyrus tik 2. Petro, o su jomis ir dvi neįkvėpti, kuriedvi paskiaus, patyrus apie tikrą jų pradžią, iš kanono išmesta. Pilną kanoną pirmą kart randame, prasidedant 3. šimtmečiui, Aleksandrijos bažnyčioje, kaip tai parodo raštai Klemenso Aleks., ypač gi Origeno, kurs visàs ir tiktai vien dabartinio kanono knygas pripažįsta šv. Raštu. Truputį vėliaus to paties 3. amžio pabaigoje Euzebijus Cezarėjietis paduoda tuo metu viešpatavusias nuomones apie įvairius knygų skyrius; taigi jis atskiria raštus, kurie visų yra priimami kaipo šventi (ὁμολογούμενα), ir prie kurių priklauso beveik visos dabartinio kanono knygos, toliaus raštus, apie kuriuos dar tebėra vedami ginčai, bet kurie daugumos yra priimami (ἀντιλεγόμενα), jais gi yra likusios musų kanono knygos, ir galop raštus, visų stačiai atmetamus (νόθα), arba dėlto kad jie nėra įkvėpti arba kad priegtam turi dar savyje ir klaidingą mokslą.

31. Paskiaus 4. šimtmetyje Rytuose sukilsta vėl didesnės abejonės apie kaikurias deuterokanoniškas N. Įst. knygas. Tiesa, Aleksandrijos ir Kypro bažnyčiose pasilieka pilnas kanonas, bet Palestinoje ir Kapadokijoje nerandame tarp šv. knygų šv. Jono Apreiškimo, o Antiokijoje dar ir keturių mažesniųjų gromatų: 2. Petro, 2. ir 3. Jono ir Judo. Vienok tos abejonės neilgai tęsiasi ir sekančiuose amžiuose jos visai pasiliauna; nes dar pirm Truleniškojo synodo (680 m.), kada viešai apgarsinta Afrikos susirinkimų priimtas šv. Knygų sąrašas, beveik visos Rytų bažnyčios jau turėjo vienodai pilnus kanonus. — Vakarų bažnyčiose jei dar ir buvo kaikur šiokios tokios abejonės apie šv. Knygų skaitlių 4. šimtmetyje, tai vėliaus nebeliko jų nei žymės, ir toks dalykų stovis pasiliko lig reformacijai. Prasidėjus gi ginčams apie deuterokanoniškų knygų vertybę 16. šimtmetyje, Tridento susirinkimas iškilmingai patvirtino seną tikėjimą apie visų, kaip S. taip ir N. Įstatymo knygų įkvėpimą ir jų dievišką vertybę.

Protestantai vedė ir veda ginčus toliaus. Liuteris, išradęs visai naują įkvėpimo kriteriją, butent ypatišką vidujinį įsitikrinimą, sakė, kad jis nerandąs evangeliškos ir apaštališkos dvasios Apokalypsyje; tokią pat nuomonę jis turėjo apie grom. į Žydus, Judo ir ypač Jokubo; taigi visas tas knygas jis patalpino atskirai, savo Biblijos vertimo gale. Paskesnieji Liuterio mokytiniai pripažindavo šv. Raštu kokį laiką tik protokanoniškas knygas (ὁμολογούμενα), atmesdami kitas 7, kaipo apokryfus. Pas Zvinglio ir Kalvino pasekėjus pasiliko katalikų Bažnyčios kanonas, o pradžioje 17. šimtmečio sugrįžo prie jo ir Liuterio pasekėjai. Dar paskesniuose laikuose daug protestantų, pasidavę racionalizmui, atmetė visai šv. Knygų

įkvėpimą, o per tai nebegali buti ir kalbos pas juos apie kanoną tikroje to žodžio prasmėje. — Graikų ir Rosijos atsiskyrusios bažnyčios savo kanonuose turi visas N. Įstatymo knygas.

Apie apokryfus ir prapuolusias knygas. a) Apokryfas, graik. ἀπόκρυφον, reiškia tą pat, ką ir slaptingas, paslėptas. Tuo vardu senobėje pas graikus stabmeldžius vadindavo knygas, kuriose buvo surašytos jų tikybinės paslaptįs, žinotinos vieniems jų kunigams (ἀπόκρυφα βιβλία). Nuo šv. tėvų laiko apokryfais pradėta vadinti knygas, kurios iš atžvilgio į savo antrašą ir turinį gali buti pigiai paskaitytos šventomis ir tikrai kaipo tokios buvo kaikurių priimamos, nors ištiesų jos nėra įkvėptos. Vienų iš jų vardai ir turinys paimta iš S. Įstatymo, kitų gi iš Naujojo, todėl atskiriame apokryfus S. Įst. ir apokryfus N. Įstatymo. Tarp S. Įst. apokryfų paminėtini yra: *3. ir 4. Ezdro knyga* ir *Manaso karaliaus malda*, parašytos 2. ar 1. šimtmetyje pirm Kristaus gimimo, kurios kaipo priedas spausdinamos yra Vulgatos išleidimuose; toliaus *151. Dovido psalmė*, *18 Saliamono psalmių*, *3. ir 4. Makabiejų knyga*, parašytos taipogi pirm Kristaus gimimo; žymiai vėliaus buvo parašytos *Enoko knyga*, *Mozės užžengimas*, *Mozės apreiškimas* ir didelė daugybė kitų jokios vertybės neturėjusių raštų.

Iš N. Įstatymo apokryfų vertos yra paminėjimo visupirma taip vadinamos bažnytinės knygos (libri ecclesiastici), kurios buvo didžioje pagarboje pas šventuosius tėvus ir šiandien gali dar buti naudingos, nors jos nėra įkvėptos. Tokios gi yra: *Musų Viešpaties gromata į Abgarą Edesos karalių*, *Liturgijos Petro, Jokubo, Mato ir Morkaus*, *Dvylikos apaštalų mokslas*, *Apaštalų konstitucijos ir kanonai*, *Evangelija pagal žydus arba nazarėjus*, *šv. Povilo gromatos į Laodikijiečius*, *3. į Korintiečius*, *į Seneką ir Senekos į Povilą*, *šv. Barnabo gromata*, *šv. Klemenso Rym. 1. grom. į Korintiečius*, *Ermo Ganytojas*.

Daug daugiaus vienok buvo tokių apokryfų, kurie niekuomet nei jokio svarbumo neturėjo Bažnyčioje. Tarp maždaug 50 įvairių apokryfinių Evangelijų, kurių vardai minimi šv. tėvų raštuose, labiausiai gal panaši į kanoniškasias *Evangelija pagal Petrą*; kitos gi nebutus dalykus pasakoja arba apie Kristaus užgimimą ir jaunystę, arba apie jo kančią ir nužengimą į pragarą (Limbą). Buvo dar apie 18 „Apaštalų darbų“, truputį mažiaus įvairių gromatų ir Apreiškimų, tarp kurių minėtinas *Petro Apreiškimas*, kurs kaipo abejotina knyga buvo kokį laiką Rymo bažnyčios kanone.

b) Šv. Rašte paminėta yra nemaža knygų, parašytų pranašų ir kitų šv. ypatų, kurios vienok lig musų dienoms neužsiliko, todėl ir vadinasi p r a p u o l u s i o m i s. Jų skaitliuje galėjo buti kaikurios parašytos iš Dievo įkvėpimo, bet ir tos regimai turėjo tikslą laikinį, jam gi pasibaigus, Dievas leidė, kad ir pačios knygos prapultu.— S. Įstatyme šie yra minimi raštai: 1) *Viešpaties karių knyga*, liber bellorum Domini (Num. 21, 14), 2) *Teisiųjų knyga*, liber justorum (Jos. 10, 13; 2. Reg. 1, 18), 3) *Knyga žodžių apie Saliamono dienas*, liber verborum dierum Salomonis (3. Reg. 11, 41), 4) *Knyga žodžių apie Judos karalių dienas*, liber verborum dierum regum Iuda (3. Reg. 14, 29 etc.), 5) *Knyga žodžių apie Izraėlio karalių dienas*, liber verborum dierum regum Israel (3. Reg. 14, 19 etc.), 6) keletas pranašų knygų, keletas Saliamono veikalų, iš viso gi 21 knyga.

Iš N. Įstatymo pasirodo, kad be skaitomų dabartiniame kanone buvo dar parašytos kaikurios knygos, šiandien pražuvusios, kurios vienok galėjo buti įkveptos. Anot beveik visų priimtos nuomonės neužsilikę lig musų dienoms trįs šv. Povilo gromatos: *trečia gromata į Korintiečius*, parašyta pirm dviejų kanoniškųjų (1 Kor. 5, 9; 2 Kor. 10, 9), dar *viena gromata į Pilypiečius* (Pilyp. 3, 1) ir *gromata į Laodikijiečius* (Kol. 4, 16).

§ 7. Ebraiškas tekstas Senojo Įstatymo.

32. Šv. Raštas buvo parašytas ne visas viena kalba, bet trimis, nes vienos jo dalies pirmutinė kalba buvo ebraiška, kitos chaldaiška, o trečios graikiška. Dauguma S. Įst. knygų buvo pa-

rašyta ebraiškai, ir tas jų tekstas užsiliko lig musų dienoms. Iš chaldaiškai parašytų užsiliko tik nedidelės knygų dalįs: 1 Ezdr. 4, 7—6, 18; 7, 12—26; Jer. 10, 11; Dan. 2, 4—7, 28. Ebraiškai ar chaldaiškai buvo parašytos deuterokanoniškos knygos: Tobijas, Judita, Baruchas, Ekleziastikas, pirmoji Makabiejų, deuterokanoniškos dalįs Danièlio ir Esteros ir Evangelija pagal Matą; bet jų pirmasis tekstas pražuvo, liko tik vertimai. Galop graikiškai buvo parašyta: Išmintis, antroji Makabiejų ir visos N. Įst. knygos, atskyrus šv. Mato Evangeliją.

33. Ebraiška kalba yra viena iš tų, kurias mokslo vyrai vadina sėmitiškomis, dėlto kad jomis kitados šnekėjo tautos, kilusios iš Noės sunaus, Sėmo, turėjusios savo lopšiu Senaaro slėnį netoli Persiškos užtakos ir iš čia pasiplėtusios į vakarus. Taigi seniausiuose laikuose sėmitiškos kalbos buvo vartojamos toje Azijos dalyje, kurios ribomis rytų pusėje yra upė Tigras, vakaruose Tarpžemė jura, šiaurėje Armėnijos kalnai ir pietuose pietinė Arabija; o iš čia jos buvo nuneštos Etiopijon, į šiaurinę Afriką ir į kaikurias Tarpžemės juros salas. Trįs buvo svarbiausios sėmitiškų kalbų šeimynos. Aramaiškų, kietų ir mažai išdailintų kalbų šeimyna buvo vartojama pas tautas, kilusias iš Aramo ir gyvenusias Syrijoje, Mezopatamijoje ir Babylonijoje. Ji apėmė syrišką ir babylonišką, arba kaip ji paprastai vadinama, chaldaišką kalbą, taipogi samarijiečių tarmę, gal dar asyrijiečių ir kaikurias kitas. Arabiškos šeimynos kalbos, kurios atsižymi savo žodžių ir formų senumu, įvairumu ir dailumu, buvo prasiplatinusios pas pietinius gyventojus. Trečioji šeimyna vadinama kanaaniška užima vidurį tarp aramaiškos ir arabiškos kaip iš atžvilgio į vietą taip ir į savo privalumus. Prie jos priklausė Fenikijiečių kalba draug su puniškaja tarme ir e b r a i š k a kalba (hebraicus sermo), kuria buvo parašytas šv. Raštas, ir iš kurios paskiaus pasidarė tarmės Talmudo ir rabinų arba nauja ebraiška. Pats ebraiškos kalbos vardas buk esąs padirbtas iš žodžio *'ibri* (transitor, (ὁ περάτης), nes taip vadinę Kanaano gyventojai Abraomą, a t ė j u s į pas juos iš už upės (Jordano), ir tas vardas pasilikęs visai iš Abraomo kilusiai tautai, kuri pati save vadindavo Izraėlitais nuo patriarko Jokubo, turėjusio taipogi Izraėlio vardą; nuo tautos gi perėjęs vardas ir ant jos kalbos, nors ji nebuvo naujai atnešta, bet buvo ta pati kanaaniečių kalba, pasisavinta ateivio Abraomo ir jo ainių.

34. Apie tai, kaip ebraiška kalba lavinosi ir dailinosi, nėra jokių tikrų žinių. Jau Mozės parašytose, taigi seniausiose, kokias turime, knygose ji pasirodo visai tobula, taip kad galima spėti, jog ir pirmiaus ji buvo ilgai vartojama raštuose. Beveik ant to paties tobulumo laipsnio ta kalba pasiliko lig Babylono nelaisvei, o net dar kokį laiką ir po jos, nors pas vėlesnius rašytojus po truputį pradeda jausties aramaiškos kalbos įtekmė. Reikia gi žinoti, kad jau nuo 8. šimtmečio aramaiška kalba buvo pradėjusi labai platinties pas tautas, gyvenusias kaimynystėje su Babylonija ir turėjusias su ja prekybos ir kitokius santikius; paskiaus ji tapo net oficiališka kalba plačios Persų valstijos. Kada žydų

dauguma buvo nugabenta Babylono nelaisvėn, jie ten savo kalbos neužmiršo; bet atkeltos Palestinon ir apgyvendintos žydų vietoje aramaiškos kilmės tautos greitu laiku primetė savo kalbą visai neskaitlingiems žydams, išvengusiems nuvedimo Babylonan, ir padarė aramaišką kalbą viešpataujančia visoje Palestinoje. Sugrįžę vėliaus iš Babylono vergijos ištremtieji žydai, nors ir tebemokėjo ebraiškai, bet, budami visai neskaitlingi, nebeįstengė sugrąžinti savo kalbai viešpatavimo tėvynėje; ir nors dar gana ilgai rėmėsi sena ebraiška kalba su aramaiškaja, bet galop turėjo visai pasiduoti savo pergalėtojai. Kadangi vienok ta chaldėjiečių atnešta aramaiška kalba įgavo žydišką varsą, todėl ji yra vadinama taipogi syro-chaldaiška. Tik žydų raštuose vartojama buvo dar gana ilgą laiką ebraiška kalba, nors ir turėjusi savyje nemaž aramaizmų. Nuo Makabiejų laikų ebraiška kalba pas žydus darosi beveik visai nebežinoma; ji pasilieka tik šv. Knygose ir liturgijoje, o žydai, ją minėdami, vadina ją šventaja kalba *(lašon kodeš)*.

35. Raidės dabar žydų raštuose randamos nebe tos pačios, kurios buvo gilioje senobėje. Tos dabartinės raidės vadinasi keturkampiu raštu *(k'thab m'ruba)* arba asyriškuoju *(k. ašurith)*; jos pradėjo platinties tarp žydų draug su chaldaiška kalba nuo Babylono nelaisvės laikų; dargi yra padavimas, kad Ezdras visą šv. Raštą perrašydinęs tomis raidėmis. Seniaus pas žydus buvo fenikijiškos raidės, dėlto taip pavadintos, kad jas mokslo vyrai visupirma pažino iš užsilikusių lig musų dienoms fenikijiečių pinigų ir antrašų. Tomis tat raidėmis visupirma buvo parašytos šv. Knygos. Kad ištikrųjų permaina raidėse pas žydus įvyko, pasirodo ne tik iš dabar atrastų senobės paminklų, rašytų pirm Babylono nelaisvės senomis raidėmis, bet ir iš to, kad žydiškame šv. Rašto tekste atrandame perrašinėtojų per neįsižiurėjimą pakeistas vienas raides kitomis ir netik tas, kurios labai panašios yra tarp savęs dabartinėje rašyboje, kaip *beth* ir *kaf* arba *daleth* ir *reš*, bet taipogi ir visai nepanašias kita į kitą, kaip *iod* ir *šin*, kurios vienok buvo panašios senobinėje rašyboje ir regimai buvo perrašinėtojų jau tuomet sumaišytos, kada visas šv. Raštas tebebuvo rašomas senaja rašyba.

36. Reikia dar priminti, kad žydai, kaip ir visi sėmitai, rašydavo tik pusbalses ir priebalses (consonantes) ir tiktai retai balsėms pažymėti vartodavo raides *alef*, *vav*, *jod*. Kolei kalba tebebuvo gyva, žodžių ištarimas ir be balsių buvo gerai žinomas; bet kada pradėta ją užmiršti, tikras žodžių ištarimas darėsi kaskart sunkesnis, labiaus abejotinas: jį žinojo tik iš padavimo. Tiesa, dabartiniame tekste balsės pažymėtos yra taškeliais ir bruoželiais, bet tie balsių ženklai buvo išrasti tiktai 6. ir 7. šimtmetyje po Kr., o lig tam laikui galėjo buti jau visai užmirštas kaikurių žodžių tikras ištarimas, o per tatai ir prasmė; nes tos pačios raidės su vienomis balsėmis gali reikšti vieną dalyką, o su kitomis visai ką kitą; pvd. žodis sudėtas iš trijų raidžių *DBR* gali turėti gana įvairias prasmes, žiurint į tai kokias padėsime balses;

taip *DaBaR* reiškia kalbą, žodį, *DeBeR* — mirtį, *DaBeR* — kalbėk, *DoBeR* — ganyklą ir tt. — Taigi tyrinėjant ebraiško teksto stovį, reikia atsižvelgti ir į tas permainas, kurios galėjo su laiku jan įsibrukti per raidžių permainymą ir dėlei balsių nepažymėjimo senobiniuose kodeksuose.

37. Galop senobėje ebraiškas tekstas buvo rašomas be jokių pertrukių, be padalinimo į žodžius ir sakinius; be to turėjo kaikuriuos sutrumpintai parašytus žodžius; per tat dabar esantis raidžių paskirstymas į žodžius, žodžių į sakinius ir kaikurių žodžių skaitymas nevisuomet sutinka su seniaus randamu padalinimu ir skaitymu. Todėl norint sujieškoti tikrą šv. Rašto prasmę ir turint pamatuotą abejonę apie dabartinio teksto tikrumą, reikalui esant, galima atsitraukti nuo priimto žodžių ištarimo ir padalinimo ir laikyties kitokio.

38. Šv. Rašto autografai, rašyti pačių įkvėptųjų vyrų, pražuvo labai seniai, ir šv. Knygos užsiliko lig musų dienoms tik apografuose, kurie išpradžios buvo perrašyti iš autografų, paskiaus gi per ilgus amžius buvo kartkartėmis perrašinėjami vieni iš kitų; taigi dabar esantįs kodeksai yra tai apografai, padaryti sulyginant neperdaug senuose amžiuose.

Nors šv. Rašto tekstas buvo daug sykių perrašinėjamas, vienok pasiliko, apskritai sakant, nepagadintas. Dievo Apveizda laikė šv. Knygas ypatingoje globoje, kad į jas neįsibruktu klaidos, paliečiančios svarbiausią jų dalį, t. y. tikėjimo ir doros mokslą; o ir patįs žmonės rupestingai jas sergėjo nuo pagadinimo, kadangi tikėjo, kad jos yra šventos, Dievo įkvėptos, per tai gi didžiausios pagarbos vertos. Tečiaus neužsiliko šv. Raštas liuosas nuo visų paklydimų. Per ilgus amžius nekartą perrašinėjant, atsirado jame kaikurie menki pasirikimai ortografiški, gramatiški ir kiti, nepaliečiantįs vienok jo substancijos.

Kas per ilgus amžius daroma buvo šv. Knygų tekstui užlaikyti ir nuo paklydimų apsaugoti, galima pažinti iš jo istorijos, kuri paprastai dalinama yra į penkis periodus.

39. Pirmas periodas apima laiką nuo šv. Knygų atsiradimo lig jų surinkimui Ezdro dienose. Jau pirmieji šv. Rašto perrašinėtojai neišsisergėjo savo darbe visų žmonių prigimčiai paprastų netobulybių ir įvedė į tekstą kaikurias klaidas. Taip matome dabartiniame tekste, kad tų pačių ypatų ir vietų vardai nevisur yra vienodai parašyti, tos pačios skaitlinės, atkartotos įvairiose vietose, kaikada žymiai skiriasi tarp savęs. Regimai perrašinėtojai išdalies norėdami pataisyti, kas jiems rodėsi klaidinga, savarankiškai darė mažas permainas, išdalies gi nuovargio priveikti praleisdavo žodžius, įdėdavo nereikalingus, vietoje vienų parašydavo kitus, negerai įsižiurėję į raides pakeisdavo vienas kitomis. Bet anuo laiku nesunku buvo bent kiek didelesnius paklydimus veikiai pasergėti ir pataisyti, visupirma dėlto, kad pati ebraiška kalba buvo ir perrašinėtojams ir skaitytojams suprantama; priegtam Mozės knygų autografas buvo ilgą laiką laikomas šaly sandoros Skrynios, o su juomi gal ir kitų knygų autografai,

taigi buvo su kuo perrašytus naujus kodeksus palyginti ir pagal ką pataisyti. Todėl ir be Dievo Apveizdos, kuri šv. Knygas juk ir anuomet sergėjo, jos galėjo vien žmonių rupesniu užsilaikyti liuosos nuo žymesnių paklydimų, ypač gi tokių, kurie butu palietę tikėjimo ir doros mokslą. Bet kad jau tame pirmame periode nebuvo išvengta visų ir mažesnių, augščiaus paminėtų klaidų, pasirodo iš to, kad tokias pat ir tose pačiose vietose randame jau seniausiame graikiškame vertime, o taipogi palygindami ebraišką tekstą su taip vadinamu Samarijiečių Pentateuchu.

Samarijiečių Pentateuchu vadinasi penkių Mozės knygų ebraiškas tekstas, parašytas ne keturkampiu raštu, bet senobinėmis panašiomis į fenikijiečių raidėmis, ir vartojamas pas Samarijoje gyvenusią tautą. Buvo tai tauta, pasidariusi čionai iš Izraėlio liekanų, kada dauguma jų brolių nuvesta tapo Asyrijos nelaisvėn, susimaišiusių su kitomis tautomis, atsiųstomis iš Asyrijos į ištremtųjų vietas. Nors atsiųstieji buvo pagonįs, bet apsigyvenę Samarijoje jie priėmė vietinį tikėjimą, skaitė save vieno tikrojo Dievo išpažintojais ir turėjo Mozės Pentateuchą, o taipogi Jozuės knygą, nors ir labai sugadintą.

Ne visi laikosi vienos nuomonės apie to Pentateucho pas Samarijiečius atsiradimą. Racionalistai ir kaikurie protestantai stengiasi išrodyti, kad jį į Samariją atnešęs Aleksandro D. laikais (apie 330 m.) Jerozolimos kunigas, Manasas, kursai nenorėdamas pamesti, kaip to reikalavo Ezdro sugrąžintas senobinis įstatymas, savo pačios ne žydės buvo priverstas su keliais kitais kunigais apleisti savo vientaučius ir apsigyvenęs tarp Samarijiečių pastatė jiems bažnyčią ant kalno Garizim.

Bet arčiaus tiesos regisi yra nuomonė tų, kurie tvirtina, kad Samarijiečių Pentateuchas pasidaręs iš kodeksų, kurie, pasidalinus žydams į dvi karalysti, Judos ir Izraėlio, buvo pas tuos paskutiniuosius, arba kad jį atnešęs į Samariją kunigas, sugrąžintas iš Asyrijos nelaisvės savo kraštan (4 Kar. 17, 24), kad išmokytu naujus tos šalies liutų smarkiai užpuldinėjamus gyventojus pagonis garbinti Jahvę. Ta nuomonė remiasi ant šių priparodymų. Yra žinoma, kad ir prieš Izraėlio karalystės išgriovimą ir po jo tame krašte, nors paskiaus pagonims atiduotame ir beveik jų vienų apgyventame, buvo visuomet garbinamas taipogi tikras Dievas ir užlaikomas Mozės Įstatymas, taip kad, žydams sugrįžus iš Babylono vergijos ir gavus leidimą atstatyti savo sugriautą bažnyčią, ir Samarijiečiai butinai norėjo prisidėti ir padėti jiems, kaipo broliams ir to paties Dievo garbintojams, atstatymo darbe. Tikrojo gi Dievo garbinimas ir Įstatymo žinojimas vargiai gali buti išaiškintas pas Samarijiečius be buvimo pas juos jau tuo metu Pentateucho. Kada žydai paniekino gerus Samarijiečių norus ir atmetė jų pašalpą, sukilo tarp abiejų tautų toki neapykanta, kad jokiuo budu nebebutu priėmę Samarijiečiai nuo žydų jų šv. Knygų. Galop jei butu jas priėmę vėliaus Aleksandro D. laikuose, tai butu taip padarę su visomis knygomis, neužsiganėdindami vienu Pentateuchu ir sudarkyta Jozuės knyga; be to turėtu jas parašytas ne kaip dabar senobine rašyba, bet tokiuo pat keturkampiu raštu, koks jau tuomet buvo prasiplatinęs tarp žydų.

Palyginant tat Samarijiečių Pentateuchą su žydų tekstu, pasirodo, kad tikėjimo ir doros dalykuose abudu pilnai tarp savęs sutinka ir tuo paliudija, kad anuose seniausiuose laikuose šv. Knygų neperdirbinėdavo savavališkai. Tik vienoje vietoje padaryta yra truputį svarbesnė permaina, pigiai vienok išaiškinama žinomomis aplinkybėmis. Samarijiečiai, norėdami, kad jų pastatyta bažnyčia butu garbingesnė, toje šv. Knygų vietoje, kame yra liepiama pastatyti altorių ant kalno Ebal (Atkart. 27, 4), kalno vardą permainė į Garizim. Kiti gi skirtumai paliečia dažniausiai kalbos dalykus, arba išsireiškimus apie Dievą, kurių pertaisyme rupintasi, kad neliktu nieko, kas rodėsi pasakyta žodžiais nevisai tinkamais Dievo Didenybei.

40. Antras taip vadinamas raštininkų arba skaitlininkų (*sofᵉrim*, scribæ, numeratores) periodas apima laiką nuo Ezdro, t. y. nuo 5. pirm Kristaus lig 2. šimtmečiui po Kr. Ezdras su pagalbininkais arba, kaip juos žydų rabinai vadina „didžiosios synagogos vyrais“ ne tik surinko šv. Knygas į vieną vietą, taip padarydamas pirmąjį kanoną, bet dar pasirupino apvalyti jas nuo pasergėtų paklydimų. Pradėtą darbą varė toliaus raštininkai arba skaitlininkai, kurie stengdamies apsaugoti šv. tekstą nuo naujų klaidų ir palengvinti įsibrukančių atradimą, anot padavimo, suskaitę visus jo žodžius ir raides. Negalima vienok sakyti, buk jų darbas pasibaigęs tik pačiu suskaitymu; nes tame antrame periode išsidirbo dabartinis priebalsių tekstas. Taigi, raštininkai iš keleto tuomet esančių skaitymo budų (variantes lectiones), rastų įvairiuose kodeksuose, palygindami vienus su kitais, išrinko ir priėmė tokiuos, kurie išrodė tikresni; elgėsi gi tame darbe gana atsargiai, palikdami įvairius skaitymo budus, archaizmus ir tt. tenai, kur neturėjo tikrumo, kaip juos pataisyti. Senobiniai šv. Rašto vertimai akyvai liudija, kaip pamažu ir nuolat tas raštininkų darbas buvo atliekamas. Kuo senesni yra tie vertimai, tuo labiaus jie skiriasi smulkmenose tarp savęs, vėlesnieji gi vis daugiaus ir daugiaus artinasi prie dabar esančio masorėtų teksto, o tai dėlto kad su laiku pats ebraiškas tekstas, išpradžios turėjęs daug įvairių skaitymų, su laiku besidarbuojant raštininkams darėsi vis vienodesnis ir labiaus pataisytas.

41. Talmudistų periode (nuo 3. lig 6. šimtmečiui po Kr.), kurie surašė senobės padavimus apie Įstatymą, priebalsių tekstas jau nebebuvo mainomas. Tuo laiku buvo išdirbta nemaža taisyklių, kurių reikėjo laikyties šv. Knygas perrašinėjant, kad į jas neįsibruktu klaidos. Taip talmude randasi persergėjimai, kad perrašinėtojai per neįsižiurėjimą nesumaišytu panašių raidžių, kurios yra išvardijamos; nurodoma, kurios raidės reikia rašyti didesnės ir kurios mažesnės, kokios augščiaus arba žemiaus; kokiais žodžiais pradėti naujos eilutės ir tt. Žodžių tekste talmudistai niekur nemainė, o net ir netinkančius palikdavo savo vietoje, tik šaly ant krašto pažymėdavo, kad reikia skaityti kitaip (*kᵉthîb* — parašyta, *qᵉri* — reikia skaityti). Galop talmudistai pradėjo tvarkyti ir vienodinti žodžių ištarimo budą, kurs iki tam laikui labai nevienodas buvo.

42. Ketvirtas periodas vadinasi masorėtų ir apima laiką nuo 6. lig 9-10. šimtmečiui. Masora (nuo žodžio *masar* — ore tradere) yra tai raštu paduotas mokslas, susidedantis iš įvairių pasergėjimų kritiškų, gramatiškų, egzegėtiškų apie šv. Rašto tekstą. Vyrai, kurie tą mokslą užbaigė ir surašė, vadinasi masorėtais. Jų padaryti pasergėjimai buvo užrašomi pačiuose šv. Knygų kodeksuose šaly teksto ant puslapių kraštų (m. parva — mažoji masora), arba viršuje ir apačioje puslapių (m. magna — didžioji), arba knygos gale (m. finalis — galinė). Masoroje randasi visa daugybė pradedant nuo didžių ir svarbių kritiškų pasergėjimų, lig menkų ir nereikalingų, paduodančių pvd. žinias, kiek yra ko-

kioje knygoje eilučių ir raidžių, kiek žodžių prasideda arba baigiasi kokia nors raide ir tt. Didžiausis masorėtų nuopelnas yra tas, kad jie galutinai sutvarkė žodžių ištarimą. Tam gi tikslui jie išrado ir įvedė į šv. Knygas visą daugybę ženklelių, reiškiančių balses, pažyminčių priegaidas, ilgumą arba trumpumą, sakinių užbaigą ir tt. Tokiuo budu žodžių ištarimas, iki tam laikui žinomas tik iš tradicijos, o per tai įvairus ir pigiai pasiduodantis permainoms, buvo pažymėtas pačiose šv. Knygose ir tapo vienodas. Užrašytas vėlesniuose amžiuose jis, tiesa, ne visur yra toks pat, kaip buvo senobėje, ir esant tikroms priežastims gali buti vienur ar kitur atmestas; bet iš to dar negalima išvesti, kad visas masorėtų darbas neturėtu didžios vertybės.

43. Nuo 10. šimtmečio lig musų dienoms ebraiškas tekstas pasiliko beveik tas pats be jokių atmainų. Žydai masorėtų padarytąjį tekstą taip priėmė, kad perrašinėdami naujus kodeksus, ypač paskirtus viešam skaitymui synagogose, griežtai prie ano taikinosi, o senesnius turinčius vietomis kitokius skaitymus naikino, taip kad iki dabar neužsiliko neivieno kodekso rašyto pirm masorėtų. Visuseniausis žinomas ebraiškas rankraštis, kuriame randasi pranašų knygos, paeina iš 916. m. po Kr., o seniausis rankraštis, turintis savyje visą Sen. Įstatymą parašytas yra 1009. m. — Masorėtų tekstas perėjo į spausdintas biblijas, kuriose neesant senobinių kodeksų labai maž tėra įvairių skaitymų.

44. 17. ir 18. šimtmetyje buvo nemaž tokių, kurie tvirtino, buk masorėrai betaisydami taip iškraipę ebraiškąjį šv. Rašto tekstą, kad jo nebegalima esą pripažinti autentišku apreiškimo šaltiniu.

Autenišku yra toks raštas arba dokumentas, kurs pats iš savęs vertas yra užsitikėjimo ir nereikalauja jokio pašalinio patvirtinimo. Toje siauroje žodžio prasmėje autentiški butu tik pačių šv. rašytojų parašyti kodeksai arba autografai, jei jie dar tebebutu, nes jiems negalima butu netikėti. Platesnėje gi prasmėje autentiškais yra taipogi apografai (kopijos), kada yra žinoma apie jų vienodumą su autografais. Žinoti gi galima iš teisėtos ir viešos vyriausybės paliudijimo, arba šiaip jau žmonėms tą dalyką ištiriant. Viešą Bažnyčios paliudijimą apie savo autentiškumą turi lotyniška Vulgata; ebraiško teksto autentiškumą tyrinėja pavieni mokslo vyrai.—Kad apografas galėtu buti pavadintas autentišku ir vertu užsitikėjimo, nėra butinai reikalo, kad jis visose smulkmenose kuotobuliausiai butu vienodas su autografu; gana, kad tas vienodumas rasis visuose svarbiuose dalykuose. Prie tikrai svarbių dalykų šv. Knygose priklauso visupirma tie, dėlei kurių jos Dievo duotos yra, butent visa, kas paliečia tikėjimo ir doros mokslą; o jau toliaus visi kiti dalykai, kurie atsirasdami apografe daro jį išmintingų žmonių akyse vienu ir tuo pačiu veikalu su autografu, nors ir esti skirtumai tarp jųdviejų menkesniuose dalykuose.

45. Kaip moko šv. Jieronymas ir šv. Augustinas, su kuriemdviem sutinka ir naujausi šv. Rašto tyrinėtojai, žydai neiškraipė tyčiomis šv. Knygų teksto, ir jis visuose svarbiuose dalykuose pasiliko tas pats, koks buvo autografuose, todėl ir yra tikras autentiškas apreiškimo šaltinis. Neiškraipyta teksto tyčiomis pirm Kristaus atėjimo, nes nuo to sergėjo jį didi pagarba, kurią pas visus turėjo. Išganytojas ir apaštalai, kurie išmetinėjo žydų vyriausybei daug visokių prasikaltimų, nebutu tikrai užtylėję, jei žydai butu išdrisę perdirbti šv. Knygas. Priešingai, nekartą Išganytojas pats kvietė žydus skaityti ir tyrinėti tuomet esantį šv.

Rašto tekstą, regimai pripažindamas jį autentišku. Neiškraipė žydai ebraiško teksto ir po Kristaus iš neapykantos į krikščionis; nes, jei taip butu buvę, tai jame neberastumėm dabar visos daugybės žodžių, kurie N. Įstatyme paminėti ir išaiškinti apie Mesiją, Jėzų Kristų, arba bent tie žodžiai butu visai kitoniški; tuotarpu gi tikrų skirtumų nerandame. Jei ebraiškas tekstas butu buvęs iškreiptas pirm Jieronymo laikų, tai Bažnyčia nebutu galėjusi pripažinti autentiška lotyniškos Vulgatos, kurią šv. Jieronymas išvertė iš ebraiško jo laiku esančio teksto. Nebuvo perdirbtas tas tekstas ir vėliaus, nes nėra tikrai žymių skirtumų ir šiandien tarp jo ir Vulgatos arba visos daugybės kitų įvairiais laikais padarytų vertimų.

Vienok vienodumas dabar esantis nėra taip tobulas, kad nebutu visai jokių net ir mažiausių skirtumų. Jie yra, bet niekur nepaliečia tų dalykų, nuo kurių autentiškumas priklauso. Galop, galima spėti, kad kaikuriose vietose masorėtai iš įvairių atrastų kodeksuose skaitymų tyčiomis rinko tokiuos, kurie mažiaus tinka krikščionims. Taip seniaus ebraiškame tekste 21. Ps. buvo žodis: *kaaru* — parvėrė, o ant krašto, kaipo kėri, buvo parašyta: *ka'ari* — kaipo liutas; masorėtai paskutinį žodį įvedė tekstan, visai išmesdami *kaaru*, nors tai priešinga tos vietos prasmei. Bet tokių permainų labai nedaug terandame, ir jos dar nedaro paties teksto neautentišku. Daugelis gi prikaišiojimų, kuriuos skaitome pas šv. tėvus, paliečia ne patį ebraišką tekstą, bet žydų iš jo padarytus graikiškus vertimus.

§ 8. Graikiškas tekstas Naujojo Įstatymo.

46. Visos N. Įstatymo knygos buvo parašytos graikų kalba, atskyrus Evangeliją pagal Matą, parašytą syro-chaldaiškai, kurios vienok pirmasis tekstas yra jau labai seniai pražuvęs. Graikiška kalba, randama šv. Knygose, žymiai skiriasi nuo klasiškos senovės graikų kalbos; ji yra viena iš anosios tarmių, butent ta, kuri nuo Aleksandro D. laikų prasiplatino po visą Rytų šalį ir dažnai esti vadinama makedoniškai aleksandriniška arba paprastaja tarme (κοινὴ διάλεκτος). Aleksandras Makedonietis, užkariaudamas nemažą pasaulio dalį, buvo pirmuoju didžiu platintoju graikų kulturos ir kalbos Rytuose. Tiesa, jo įsteigta valstija veikiai iširo, bet iš jos pasidariusiose karalystėse, Aigypte, Syrijoje ir Mezopotamijoje, buvo varomas toliaus pradėtas graikinimo darbas. Su laiku visuose tuose kraštuose atsirado daugybė naujų miestų, o pirmais ir žymiausiais jų gyventojais buvo sutraukti iš visos Graikijos išeiviai. Nedidelis sulyginant ateivių skaitlius negalėjo nuslopinti visai vietinių kalbų, bet pergalėtojų atnešta graikiška kalba tapo viešpataujanti ir pamažu žymiai prasiplatino tarp daugumos vietinių gyventojų; tiktai atsiradus naujose aplinkybėse ji pasidavė kaikurioms permainoms. Kaip Aleksandro D. kareiviai, taip ir paskiaus atvykusieji graikai, kurie savo tėvynėje turėjo

įvairias tarmes, attišką, dorišką, jonišką ir makedonišką, atsiradę naujose vietose ir susimaišę tarp savęs, iš savo tarmių padarė vieną naują, o susidurdami dažnai su svetimomis tautomis priėmė iš jų kalbų į savąją nemaž naujų svetimų žodžių. Graikų rašytojai, tiesa, stengėsi rašyti attišku dialektu, bet ir jie nevisuomet galėjo išsisaugoti kitų tarmių įtekmės. Kiti gi anų kraštų rašytojai, kurie graikų kalbos mokėsi ne iš knygų, bet iš prisiklausymo, savo raštuose galėjo vartoti tik kalbamąją tarmę, ir ta tat tarmė buvo įvesta į šv. Raštą.

Be to pas Sen. Įstatymo vertėjus ir Naujojo rašytojus, kadangi jie gimimu buvo žydai, graikiška kalba įgavo dar semitišką varsą. Jon buvo įtraukta nemaž žydiškų žodžių su graikiškomis galūnėmis, ypač ten, kur nebuvo tinkamų išsireiškimų naujiems dalykams pačioje graikiškoje kalboje; buvo duota kitokios prasmės esantiems žodžiams; gana dažnai neužlaikyta graikiškos santaikos taisyklių sakinių sudėjime ir sujungime ir tt. — Galop pas N. Įstatymo rašytojus graikiška kalba skiriasi šiek tiek ir nuo S. Įst. vertėjų kalbos, nes pilnam išreiškimui Kristaus mokslo, paduodančio naujus dalykus, naujas idėjas, vėl buvo reikalingi nauji žodžiai arba pridavimas naujos prasmės jau buvusiems.

47. Graikiškas N. Įstatymo tekstas buvo parašytas taip, kaip paprastai senobėje rašydavo. Taigi apaštalai rašė ne patįs savo ranka, bet žodžius diktavo raštininkams. Povilas turėjo paprotį pridėti gromatų gale keletą palaiminimo žodžių savo ranka, kad skaitytojai galėtu iš to tikrai pažinti, jog tai pagonių Apaštalo veikalas. Rašydavo ant papyruso lapų, padirbtų iš žolynų, augusių ant Nilo krantų. Iš tos medegos padarytos knygos, dažnai vartojamos, labai veikiai naikinosi, todėl neivienas taip padarytas kodeksas negalėjo užsilaikyti ilgesnį laiką. Rašydavo taipogi ant pergamento, kurs vienok buvo labai brangus. 10. šimtmetyje buvo išrastas ir pradėtas vartoti rašymui toks popierius, kaip dabartinis. Raidės senovėje buvo vien didžiosios, stačios, vienos su kitomis nesurištos; mažasias gi pradėta įvesti į kodeksus tik nuo 9. šimtmečio.

Senoviniuose graikiškuose ir lotyniškuose kodeksuose tekstas parašytas be jokių pertrukių ir tarpų tarp žodžių ir sakinių, taip kad nežinia, kur baigiasi vienas žodis arba sakinys ir prasideda kitas. Senesniuose graikiškuose kodeksuose nėra taipogi jokių priegaidų, tik bruoželis padėtas ant kaikurių žodžių pažymi jų sutrumpinimą. Suprantama, kad taip parašytas knygas nepigu buvo skaityti, ir nestebėtina, kad vienur-kitur pas šv. tėvus randame skirtumus šv. Rašto žodžių ir sakinių padalinime. Tokiems nepatogumams išvengti buvo išpradžios išrastas stichometriškas rašymo budas (3. šimtm. Origenas, 5. Eutalius djakonas), t. y. pradėta atskirus sakinius rašyti atskirose eilėse; bet kadangi tam stichometriškam rašymui buvo reikalinga daug daugiaus medegos, todėl veikiai jį pamesta ir sugrįžta prie rašymo be pertrukių; tiktai sakinių gale pradėta dėti ženklelius. Nuo 7. šimtm. buvo vartojami taškeliai, dedami arba augštai, arba viduryje, ar-

ba apačioje linijų; ne pas visus jie vienok turėjo vienokį reiškimą; tik 16. šimtm. buvo įvesti dabartiniai atskyrimo ženkleliai.

Taigi vėlai sulyginant buvo įvestas į šv. Rašto kodeksus padalinimas žodžių ir sakinių, bet negalima sakyti, kad dėlto jis esąs netikras. Jei ir abejojama šiandien apie kaikurių sakinių padalinimą, tai jų yra visai maža; daugumos gi padalinimas buvo visų vienodai priimtas daug anksčiaus už perskyrimo ženklų įvedimą ir užlaikomas padavime, siekiančiame pačių apaštalų laikus.

48. Šv. knygų N. Ist. autografai užsilaikė labai neilgai. Bažnyčios tėvai, gyvenusieji neužilgo po apaštalų laikų, jų jau nebemini. Taip šv. Ireniejus, išrodinėdamas, koks tekstas yra autentiškas, atsišaukia ne į autografus, bet į seniausius apografus (kopijas); o Tertulionas reikalauja, kad perrašinėjant arba taisant tekstą, butu daromas jo palyginimas su šv. Knygų apografais, esančiais tose bažnyčiose, į kurias apaštalų raštai visupirma buvo siųsti. — Užtat apografų jau pirmaisiais amžiais atsirado tikrai didis skaitlius. Bet juo dažniaus N. Įstatymas buvo perrašinėjamas, juo daugiaus į jį buvo įvedama įvairių skaitymų (variantes lectiones). Pirmieji krikščionįs regimai ne tiek brangino pačius žodžius, kiek sudėtas į juos mintis. Jie darydavo savo kodeksuose permainas dėl įvairių priežasčių; visupirma per neįsižiurėjimą gana dažnai pakeisdavo vienas raides kitomis, apleisdavo skiemenis ir visus žodžius, arba įvesdavo į tekstą žodžius, parašytus tiktai dėl paaiškinimo ant kraštų; toliaus sunkiaus suprantamose vietose, bijodami, kad jos gal jau yra keno negerai perdirbtos, arba visai apleisdavo vieną-kitą sakinį, arba stengdavosi padaryti jas aiškesnėmis, pridėdami kokį žodį arba šį-tą apleisdami; daug galop permainų darėsi ir dėlto, kad pati šv. Knygų graikiška kalba negalėjo patikti visiems skaitytojams, kurie, pripratę prie dailios šiaip jau graikų rašytojų kalbos, stengdavosi išmesti iš šv. teksto žydiškumus, pataisyti gramatikos ir santaikos netobulumus ir tt. — Tokiuo tai budu į N. Įstatymą buvo įvesta tikrai begalo didis įvairių skaitymų skaitlius, siekiantis kelias dešimtis tukstančių. Bet ne daugiaus kaip tik viena tukstantinė jų dalis turi šiokį tokį svarbumą; tokių gi, kurie paliečia dogmatus, aiškius iš kitų visai tikrų šv. Rašto vietų, ir daro juos toje vietoje nebetaip gerai suprantamais, yra vos keli; taip kad reikia pripažinti, jog neveizdint į visas tas permainas N. Įstatymo tekstas, Dievo Apveizdos paduotas Bažnyčiai sergėti, užsilaikė nepermainytas savo svarbiosiose dalyse, pasiliko tikrai autentiškas.

49. Kaskart didyn einantis įvairių skaitymų skaitlius galėjo su laiku tapti tikrai pavojingas pačiam tekstui, todėl pradedant nuo 3. šimtm. didesnę atidę atkreipė į tą dalyką mokytesnieji tarp krikščionių ir pradėjo rupinties prašalinimu įvestų klaidų. Tuo gi tikslu surinkdavo kiek galima daugiaus senesniųjų kodeksų, juos palygindami išrinkdavo tuos skaitymus, kurie išrodė labiausiai tikėjimo verti, ir taip darydavo pataisytus kodeksus, kurie turėjo buti paveizdu kitiems paskiaus rašomiems. Ar buvo padaręs tokį pataisytą tekstą Origenas, tikrai nežinia; nors

yra nemaž priparodymų, kad jis bent pats naudojosi pataisytu kodeksu. Tikrai gi žinoma, kad baigiantis 3. šimtm. tokiuo graikiško teksto pataisymu buvo užsiėmę Ezychijus, Aigypto vyskupas, ir Lukianas, Antiokijos kunigas, abudu nukankintu už tikėjimą. Jųdviejų pataisyti kodeksai, nors priimti tarp savųjų, neturėjo vienok didesnės įtekmės tarp visų krikščionių, kurie daugiausiai laikydavosi vien savo vietinių bažnyčių kodeksų, ir pertatai nebuvo sustabdytas įvairių skaitymų dauginimasis.

Bet kada Konstantinas D. suteikė Bažnyčiai liuosybę, vyskupai galėjo geriaus prižiurėti, kad šv. Rašto tekstas butu perrašinėjamas kiek galima vienodžiaus. Be to, pats ciesorius Konstantinas, pastatydinęs daug naujų bažnyčių, pasirupino, kad jos turėtu šv. Rašto kodeksus; tuo tikslu jis liepė vienu kartu perrašyti 50 naujų egzempliorių ir padovanojo juos anoms bažnyčioms. Pigu suprasti, kad tie egzemplioriai vienu kartu ir vieno žmogaus rupesčiu perrašydinti turėjo buti labai vienodi ir galėjo nemažai prisidėti prie prasiplatinimo vienodesnio teksto ir paskesniuose kodeksuose.

50. Kokiame gi stovyje buvo N. Įstatymo tekstas paskiaus, pradedant nuo Konstantino D., galima ir šiandien matyti iš kodeksų, užsilikusių iš anų laikų lig musų dienoms. Tokių gi rašytų kodeksų, nors daug jų pražuvo, dabar žinoma yra dar apie 4000, o iš jų 127 parašyti yra didžiosiomis raidėmis; ne visuose vienok randasi visos N. Įstatymo knygos. Seniausi tarp jų ir svarbiausi yra keturi: Vatikaniškis, Sinaiškis, Aleksandriniškis ir šv. Efremo palimpsestas[1]).

Vatikaniškis, taip pavadintas dėlto, kad jis dabar laikomas yra Vatikano bibliotėkoje, buvo parašytas pradžioje arba viduryje 4. šimtmečio. Jame buvo visas S. ir N. Įstatymas ir dar kaikurios nekanoniškos knygos, bet su laiku pražuvo iš jo keletas puslapių su Prad. 1, 1—46, 27, Ps. 105, 27—137, 6, abi Makab. knygi, Žyd. 9, 14 iki galui, 1 ir 2 Tim., Tit., Filem. ir Apreiškimas. Tas kodeksas parašytas ant gero minkšto pergamento, keturkampėmis, aiškiomis ir stačiomis raidėmis. Didesnių pradinių raidžių iš pradžios jame nebuvo, tik paskiaus jos buvo pridėtos; taip-pat ir priegaidos yra paskesniųjų laikų priedas. Perskyrimo ženklus jame išreikšta palikimu nedidelių tarpų apsakojimo gale.

Sinaiškiame (kurs buvo Tišendorfo atrastas šv. Kotrynos vienuolyne prie Sinajaus kalno ir dabar pasilieka Peterburgo bibliotėkoje), parašytame viduryje 4. šimtm., buvo išpradžios visas šv. Raštas, bet dabar truksta jame didžiosios S. Įstatymo dalies; užtat yra visas N. Įst., prie kurio dar pridėta Barnabo gromata ir žymi dalis Ermo veikalėlio „Ganytojas". Rašymo budas jame panašus į Vatikaniškojo.

Iš 5. šimtm. užsiliko taip vadinamas Aleksandriniškis kodeksas. Jį yra padovanojęs Anglijos karaliui Karoliui I. Konstantinopolies patriarkas Kyrilius Lukarys, pirmiaus buvęs Aleksandrijos patriarku. Dabar tas kodeksas pasilieka Brytaniškame muziejuje Londone. Jame dar tebėra beveik visas šv. Raštas S. ir N. Įstatymo. Nors jis neturi lygios vertybės kaip pirmuoju du, bet savo senumu užima gana žymią vietą šv. Knygų teksto istorijoje.

Tatp-pat iš 5. šimtmečio paeina Efremo palimpsestas, pasiliekantis dabar Paryžiaus tautiškoje bibliotėkoje. Savo vardą jis gavo nuo to, kad ant to paties pergamento, ant kurio pirma buvo parašytas šv. Rašto tekstas, paskui išdildžius pirmąjį

---

[1]) Palympsestais vadinasi tokie pergamentai, kurie buvo vartojami keletą kartų rašymui, išdildant pirm buvusį ant jų tekstą. Pats pavadinimas padirbtas yra iš graikiškų žodžių πάλιν ir ψάω ir reiškia: iš naujo rašytas.

raštą perrašyta šv. Efremo veikalus. Dabar tas išdildytasis tekstas yra vėl sugrąžintas chemišku budu. Kadangi to kodekso lapai buvo imami rašymui Efremo veikalų be jokios eilios, todėl atnaujintas jis neturi ištisų knygų, bet tik dalis iš visų N. Įstatymo ir iš kaikurių Senojo Įstatymo knygų.

51. Spaudai atsiradus, pradėta spausdinti ir graikišką tekstą N. Įst.; bet pirmieji išleidimai (complutensis, erasminæ, ir k.) buvo padaryti pagal nedaugelį vėlesnio laiko kodeksų, ir todėl pasidaręs iš jų taip vadinamas priimtasis tekstas (textus receptus) neturi didžios vertybės.

Besiplatinant tam priimtajam tekstui 16.—18. šimtm. daugelyje išleidimų, rupesniu kritikų, daugiausiai protestantų, buvo surinktas iš užsilikusių kodeksų, šv. tėvų raštų ir senovinių vertimų didis kritiškas aparatas, nemažai prisidėjusis prie sujieškojimo tikresnio šv. Knygų teksto; ir išleidimai, apgarsinti paskutiniais laikais su pagalba to kritiško aparato, yra daug geresni už senesniuosius, nors ir jie dar neduoda teksto tobuliausio ir pilnai tikro visose smulkmenose.

52. Iš graikiško N. Įst. teksto istorijos aišku, kad jis neužsilaikė visai liuosas nuo kaikurių permainų, ir kad dabar vartojamasis šiek tiek skiriasi nuo to, kurs buvo apaštalų paduotas pirmiesiems krikščionims; bet klystu labai, kas tvirtintu, jog tos permainos yra taip didelės, kad dabar esančio graikiško teksto nebegalima skaityti autentišku. Tiesa, įvairųs klaidų platintojai nekartą mėgino perdirbti šv. Knygas taip, kad iš jų galėtu imti priparodymus savo klaidoms, bet jų kodeksai niekuomet nebuvo Bažnyčioje priimti. Sergėjosi nuo jų patįs krikščionįs, sergėjo nuo jų krikščionis Bažnyčios vadovai. Jie tai išrodinėdavo, kas ir kurių klaidžiamokslių buvo mėginta šv. Knygose pagadinti, ir persergėdavo apie tai tikinčiuosius. Jie abejonėse liepdavo palyginti kodeksus su seniausiais apografais, laikomais ir sergimais su didžiu rupesčiu pačių apaštalų įsteigtose bažnyčiose. Dievo Apveizda galop negalėjo leisti, kad Kristaus Bažnyčioje butu sutepti tie šaltiniai, iš kurių reikėjo semti tikėjimo tiesos. Todėl šv. tėvai su didžiausia pagarba kalba apie graikišką šv. Knygų tekstą, jį visupirma skaito autentiško apreiškimo šaltiniu ir prie jo liepia kreipties, sukilus abejonėms apie vertimų tikrumą.

Tiesa, be galo daug yra graikiškame tekste įvairių skaitymų, vienok, kaip augščiaus jau buvo minėta, vos menka jų dalelė permaino šiek tiek prasmę, o dar mažiaus paliečia tikėjimo mokslą. Bet taip-pat yra su Vulgatos ir kitų vertimų kodeksais, o juk dėlto dar niekas negali pasakyti, kad Vulgata ir visi vertimai nėra autentiškais apreiškimo šaltiniais. Nes reikia atminti, kad nesakoma, jog vienas ar kitas graikiškas kodeksas yra autentiška apreiškimo versmė, bet tik tas graikiškas tekstas, kurs imamas yra prisilaikant kritikos taisyklių iš visų užsilikusių graikiškų kodeksų.

Galop ir tai reikia neužmiršti, kad apaštalai rašė graikiškai, o ne lotyniškai, ir kad joks vertimas negali paduoti su pilnu tobulumu viso to, kas esti pirmame tekste. Kaip darė seniausieji

tėvai, kurie jieškodami tikros įkvėptų rašytojų minties kreipdavosi prie graikiško teksto ir svarstė visus jo žodžius, taip ir dabar pamokytiems jų pavyzdžiu reikia elgties.

§ 9. Šv. Rašto vertimai į graikų kalbą.

53. Šv. Rašto vertimu vadinasi užvadavimas jo pirmosios kalbos, ebraiškos S. Įstatyme, ir graikiškos N. Įst. kokia nors kita kalba,—ir toks vertimas vadinasi betarpišku, — arba pakeitimas tos kitos kalbos dar kita, ir tuomet jau esti tarpiškas vertimas.

Susipažinimas su šv. Rašto vertimais iš pirmosios kalbos į kitas didžiai praverčia ne tiktai tyrinėjant paties teksto stovį, bet taipogi ir aiškinant šv. Knygas, kadangi iš vertimų galima matyti, kaip senesnieji skaitytojai jas suprasdavo. Vienok ne visi vertimai yra lygiai svarbus. Betarpiški paprastai turi didesnę vertybę, negu tarpiški; tie, kuriuose vertėjas labiaus laikėsi žodžių, svarbesni yra už liuosai padarytus ir paduodančius tik prasmę; ypač gi savo svarbumu perviršija senesnieji vėlesniuosius.

Senesniųjų vertimų, padarytų pirm 7. šimtmečio, kada ebraiškas tekstas dar nebuvo galutinai įgijęs dabartinės savo išvaizdos, yra gana daug; bet svarbiausiais tarp jų skaitosi graikiški, syriški ir lotyniški.

54. Kristaus ir apaštalų laikuose šv. Raštas buvo dažniausiai skaitomas graikiškoje kalboje iš vertimo padaryto Aigypte tenai gyvenusiems žydams. Apaštalams, kaip galima matyti iš daugelio citatų N. Įst., tas vertimas buvo geriaus žinomas už patį ebraišką tekstą, ir tą vertimą jie padavė naujai atverstiems į Kristaus tikėjimą pagonims. Augštoje pagarboje laikė jį ir visi žydai, kaip tai pasirodo iš Flavijaus Juozapo liudijimo, o anot šv. Justino kankintinio jį skaitydavę žydai savo synagogose lig 2. šimtmečiui po Kr. Tas graikiškas S. Įst. vertimas vadinasi nuo tariamo vertėjų skaitliaus Septynių dešimtų vyrų vertimu (LXX, ἡ τῶν ἑβδομήκοντα γραφή arba οἱ ό) arba nuo atsiradimo vietos Aleksandriniškuoju.

Anot senobinio padavimo, paremto ant tulo, tarnavusio prie Ptolomiejaus II Filadėlfo (286-247 pirm Kr.) dvaro, Aristėo laiško į jo brolį Filokratą, ir užrašyto pas Fl. Juozapą (Antiq. 2, 12), pas bažnytinės istorijos rašytoją Euzebijų (Praep. ev. 8, 2) ir pas kitus, toks buvęs Aleksandriniškojo vertimo atsiradimas. Demetrėjus Falerėjus, karaliaus bibliotėkos užveizdėtojas, pataręs savo viešpačiui, karaliui Ptolomiejui Filadėlfui, padauginti savo knygyną žydų Įstatymo knygomis. Ta patartis buvusi priimta, ir karalius išsiuntęs pasiuntinius, kurių tarpe buvęs ir pats Aristėas, su dovanomis Jeruzalėn prašytų vyriausiojo žydų kunigo Eleazaro Įstatymo knygų. Tasai davęs ne tik Įstatymą, bet dar atsiuntęs ir 72 mokytu žydu, kurie turėjo padaryti jo vertimą. Karalius su pagarba priėmęs atsiųstuosius, patalpinęs ant

Faro salos, ir čia jie padarę reikalaujamą vertimą, kurs pasirodęs labai geras ir buvęs visų su didžiausiu džiaugsmu priimtas.

55. Tas apsakojimas, paimtas iš tariamo Aristėo laiško, nors senobėje buvo priimamas dažniausiai kaipo tikras, tokiuo nėra savo smulkmenose. Visupirma laiško autorius įvaizdina karalių ir jo knygyno užveizdėtoją, kurie buvo graikai ir pagonįs, kalbančius taip, kaip galėjo kalbėti tik tikras žydas, sakančius, kad Mozės Įstatymas Dievo duotas, pervišijąs visus kitus, o Izraėlio Dievas esąs vienas tikras Dievas ir tt. Be to, nors laiško autorius vadina save graiku ir Aristėu, bet juo buti negalėjo, nes rašo kaip žydas ir nuolat vartoja ebraizmus. Galop apsakojimas smagiai panašus į pasaką. Regimai laiškas buvo parašytas kokio nors žydo aleksandrijiečio, kurs, norėdamas pakelti žydų tautą ir jų Įstatymą pagonių akyse, sau pasisavino vardą Aristėo, ištikrųjų parašiusio, kaip liudija Aleksandras Polihistoris, knygą apie žydus.

Bet nors laiško autoriaus vardas yra netikras, negalima vienok sakyti, kad ir visas jo turinys butu pramanytas. Galima spėti, kad žydų Įstatymas buvo tikrai išverstas graikų kalbon tuo laiku, kurį nurodo tariamojo Aristėo laiškas, t. y. apie 286. m., kuomet buvo įkurta Aleksandrijos bibliotėka, arba bent pusėje 3. šimtmečio pirm Kr., nes apie tai turime liudijimus ne tik Fl. Juozapo ir Filono, bet dar ir filosofo Aristobulo, gyvenusio 2. šimtm. pirm. Kr.; patį gi vertimo budą laiško autorius regimai pagražino savo pramanytais priedais. Tolesniai, tas vertimas buvo padarytas Aleksandrijoje. Tai pasirodo be minėtųjų rašytojų liudijimo, iš pačios graikiškos vertimo kalbos, kuri turi visas aleksandrijiečių tarmės žymes; taipogi iš to, kad jis turėjo atsirasti ten, kur labiausiai buvo reikalingas ir kur jo padarymas buvo galimas; toki gi vieta tikrai buvo Aleksandrija, nes čia labai daug gyveno žydų visai nesuprantančių ebraiškai, ir tik jų tarpe gana buvo mokytų žydų, kurie vertimo darbą galėjo atlikti. Galop galėjo išverstą į graikų kalbą žydų Įstatymą patalpinti savo bibliotėkoje kurs nors iš Aigypto karalių, kad taip, išreikšdamas pagarbą žydų Įstatymui, įgytu didesnį jų pačių prisirišimą.

56. Išpradžios vienok buvo išverstos tik penkios Mozės Įstatymo knygos, nes tik apie jas tekalba ir tariamo Aristėo laiškas ir kiti liudijimai, nors kaikurie senesnieji rašytojai juos suprato apie visas S. Įstatymo knygas. Kitos šv. Rašto dalįs buvo išverstos kiek paskiaus ir tai įvairių vertėjų, nes graikiška jų kalba ir vertimo budas yra labai nevienodi. Kuomet vertimo darbas buvo visai užbaigtas, negalima pasakyti; tiek tik tikrai žinoma, kad visos protokanoniškos knygos buvo išverstos bent kelioms dešimtims metų anksčiaus už 130. m. pirm Kr., kada, kaip matyti iš Ekleziastiko knygos prakalbos, jos vertimu į graikišką kalbą buvo užsiėmęs vienas iš tos knygos autoriaus ainių.

57. Graikiška Aleksandrijiečių vertimo kalba yra beveik toki pat, kaip ir N. Įstatymo, tik žymiai daugiaus yra joje ebraiz-

mų, ypač kaikuriose knygose. Yra net tokių vietų, kuriose taip vergiškai laikytasi ebraiškų žodžių, kad jas vargiai tegalima suprasti, nepažiurėjus pirma į ebraiškąjį tekstą. Geriausiai iš atžvilgio į kalbą ir vertimo ištikimumą išverstos Mozės knygos; šaly jų galima pastatyti istoriškas knygas Jozuės, Teisėjų, Rutos ir Kronikų; nebetaip geras yra vertimas kitų istoriškų knygų, Karalių, Ezdro, Neemijo ir Esteros. Tarp moksliškų knygų gražus yra Patarlių vertimas, žymiai žemiaus už jį reikia pastatyti Jobo vertimas, kuriame gana daug vietų apleista; o Pamokslininko knygoje tai tik vieton visų ebraiškų žodžių padėti graikiški, net neapleidžiant ir tų prielinksnių, kurių apleidimo reikalavo graikiškos kalbos taisyklės. Nedidelės vertybės yra ir pranašų vertimas, tarp kurių Izaijas išverstas beveik taip-pat, kaip ir Pamokslininkas, o Danielis taip netikusiai, kad Bažnyčia visai atmetus tą vertimą, jo vietoje naudojasi paimtuoju iš Teodocijono (veiz. n. 59).

Apskritai sakant Aleksandrijiečiai vertėjai dažniausiai laikėsi žodžių; todėl iš jų galima gana gerai patirti, kokį ebraišką tekstą jie turėjo. Liuosiaus versta ir šis-tas pakeista yra tik tose vietose, kurios negerai suprastos galėjo buti papiktinimu.

58. Palyginant dabartinį ebraišką masorėtų tekstą su Aleksandrijiečių vertimu, galima pasergėti nemaž skirtumų, kurių skaitlius ir svarbumas vienose knygose yra didesnis, kitose mažesnis. Neminint jau Bažnyčios nepriimto Danielio vertimo, žymiai skiriasi ir Jeremijas, kurio vertime kaikurios pranašystės surašytos yra kitoje eilioje, o taipogi apleista yra vietomis žodžiai ir net visos eilutės; tokie pat apleidimai randasi ir Jobo knygoje; Karalių knygose yra vietomis pridėti žodžiai ir tt. Kadangi vertėjai, kaip minėjome, stengėsi laikyties labai arti ebraiško teksto, regimai jis pas juos buvo truputį kitoniškas, negu dabartinis masorėtų. Todėl kilstant klausimui, katras tekstas yra tikresnis, Aleksandrijiečių ar dabartinis ebraiškas, negalima duoti vieno apskrito atsakymo; reikia kiekvienas skirtumas ištirti atskirai, palyginant tą vietą su kitais vertimais ir jos tikrumo laipsnis nutarti, prisilaikant kritikos taisyklių.

59. Aleksandrijiečių vertimas išpradžios buvo priimtas su didžiu džiaugsmu visų žydų, kaip aigyptiečių, taip ir palestiniečių; bet kada krikščionįs, naudodamies tuo vertimu, ėmė jo žodžiais priparodinėti Mesijo atėjimą, žydai negalėdami atsispirti pradėjo kelti abejones apie Aleksandrijiečių vertimo tikrumą ir pasidarė sau naujus graikiškus šv. Rašto vertimus, šiandien, atskyrus tik kaikurias jų dalis, visai pražuvusius, tarp kurių labiaus žinomi buvo vertimai Akvilio, Teodociono ir Symmacho.

Akvilias gimė Synopos mieste, Ponte, gyveno ciesoriaus Adriano laikais (117-138), buvo išpradžios pagonis, bet paskiaus tapo žydų naujatikiu (prozelitu). Nėra tikrai žinoma, kokiuose metuose jis apgarsino savo šv. Rašto vertimą, bet turi buti ne vėliaus kaip 140 m., nes tuo laiku, kada šv. Ireniejus rašė savo veikalą: Adversus haereses (apie 175-189), Akvilio vertimas, kurį šventasis mini, buvo jau nuo senesnio laiko žinomas. Akvilio tikslas buvo duoti synagogai vertimą artesnį ebraiško teksto,

negu Septyniųdešimtų, ir taip jį užvaduoti. Ir tikrai savo vertime jis vergiškai laikėsi ebraiškų žodžių, neatsižvelgdamas į graikiškos kalbos taisykles, todėl versdamas ir visai nereikalingus prielinksnius, o nekartą tik pridėdamas graikiškas galunes prie ebraiškų žodžių. Žydai, gavę Akvilio vertimą, labai juo džiaugėsi; brangino jį taipogi Bažnyčios tėvai už jo tikrumą; jei jis dabar tebebutu, galėtu geriausiai paliudyti, koks buvo ebraiško teksto stovis 2. šimtmetyje. Kaikurie vienok šv. tėvai prikaišioja Akviliui, buk jis tyčiomis užtemdinęs mesianiškas šv. Rašto vietas, išversdamas pvd. ebraiškąjį *haalma* (Iz. 7, 14) žodžiu νεᾶνις — puella užuot παρθένος — virgo, *Mašiach* (Ps. 2, 2) žodžiu ἠλειμμένος—unctus vietoje Χριστός ir tt.; bet tuos skirtumus galima išaiškinti tuo, kad Akvilias galėjo turėti ebraišką tekstą su įvairiais skaitymais, o taipogi noru išversti kuotikriausiai, kurio įvykdymui jis vartojo naujus, nepriprastus žodžius, jo nuomonėje labiaus tinkančius, nors abejotinais pasirodžiusius šv. tėvams.

Maždaug tame pačiame laike, kaip Akvilias, apgarsino savo vertimą ir Teodocionas. Apie jį patį nėra jokių tikrų žinių. Tiek tik galima pasakyti, kad jis nebuvo krikščionis. Teodocijono vertimas visai maž kuo tesiskiria nuo Aleksandrijiečių, kurs anam buvo tikru pavyzdžiu. Tik tose vietose, kur Septyniųdešimtų vertimas buvo kiek atsitolinęs nuo ebraiško teksto, Teodocionas jų vertimą pataisė ir papildė; tokiuo gi budu jo vertime atsirado deuterokanoniškos Danièlio dalįs, o taipogi Barucho knyga. Teodociono vertimas rado kuogeriausį priėmimą pas krikščionis, užtat netaip gerą pas žydus. Iš jo paimtas yra graikiškas Danièlio pranašysčių vertimas, kuriuo ir dabar naudojasi Bažnyčia. Iš jo taipogi ėmė Origenas trukstančias Aleksandriniškame vertime vietas savo heksapliniame šv. Rašto išleidime. — Teodocijono graikiška kalba yra geresnė už Akvilio, nors daugiaus joje yra ebraizmų, negu Septyniųdešimtų vertime; bet nei ištolo ji neprilygsta Symmacho vertimo kalbai.

Symmachas, apie kurio gyvenimą nieko tikro nėra žinoma, padarė savo vertimą baigiantis 2. arba prasidedant 3. šimtmečiui. Jis regimai labai gerai mokėjo abi kalbi, ebraišką ir graikišką, nes jo vertimas iš atžvilgio į kalbą yra tikrai dailus ir gana ištikimas, nors autorius visai nesirupino versti žodis į žodį ir stengėsi paduoti tik originalo prasmę. Šv. Rašto mintįs išreikštos yra pas jį labai aiškiai ir suprantamai, nors Symmachas visur užlaikė graikiškos kalbos taisykles ir santaiką, pasinaudodamas visu jos įvairumu. Užtat tas vertimas nekartą giriamas yra šv. tėvų. Yra vienok jame vietų, kurios negali buti visai pagirtos. Vertėjas kaikada perdaug atsitolino nuo originalo ir tik perpasakojo, o nevertė; per tai gi net tikėjimo dalykai kaikur pasidarė pas jį neaiškųs, arba tapo paduoti stačiai klaidingai.

Senobėje buvo dar trįs kiti graikiški šv. Rašto, nors ne viso, vertimai. Nežinia tikrai, kokio jie buvo didumo, t. y. iš kokių knygų jie buvo sudėti, nei kas buvo jų autoriai, nei kokiuo laiku padaryti. Dabar jie vadinami yra penktu, šeštu, septintu, nuo vietos, kurioje juos buvo patalpinęs savo heksapliniame išleidime Origenas. Vertimo, vadinamo šeštu, autorius regimai buvo krikščionis, nes jame randame tokiuos žodžius: Išėjai, kad išgelbėtumei savo tautą per tavo Jėzų Kristų (Abak. 3, 13).

60. Krikščionių skaitliui vis besidauginant ir kaskart dažniaus naudojantis Aleksandriniškuoju vertimu, jis visai nustojo vertybės žydų akyse, kurie net stačiai ėmė jo neapkęsti. Priešingai gi krikščionįs skaitydavo jį, kaipo apaštalų ir pirmųjų tikėjimo skelbėjų jiems paduotą, draug su pačių apaštalų raštais savo religijiniuose susirinkimuose; ir kuo labiaus didinosi krikščioniškų draugijų skaitlius, tuo daugiaus vertimo egzempliorių buvo reikalinga. Neiviena kita senobėje knyga nebuvo tiek kartų perrašyta, kiek jisai. Bet tas didis prasiplatinimas pasidarė vertimo tekstui gana pragaištingas. Dažnai perrašinėjant įsibrovė jan nemaž įvairumo. Visupirma neišvengta paklydimų, einančių iš perrašinėtojų neatsargumo ir neįsižiurėjimo. Toliaus kaikuriuose egzemplioriuose, ypač buvusiuose savastimi žmonių, mokėjusių ebraišką kalbą, buvo padarytos vienur ir kitur permainos, kurios paskiaus per perrašinėjimą platinosi. Galop mokytesnieji pagonįs,

kurie buvo pripratę prie dailios klasiškos graikų kalbos, tapę krikščionimis ir ėmę skaityti ir perrašinėti šv. knygas, negalėjo susilaikyti nuo jų kalbos taisymo ir nuo prašalinimo netikusių ir graikų kalbos taisyklėms priešingų išsireiškimų ir žodžių. Tokiuo budu su laiku Aleksandriniškas vertimas atsirado tokiame stovyje, kurs pradėjo kelti nemaž rupesnio ir neramumo daugelyje krikščionių, kadangi jie tikybiniuose ginčuose turėdavo nuo žydų dažnai išgirsti prikaišiojimus, buk knyga, iš kurios prirodinėjamas krikščioniško mokslo tikrumas ir žydų paklydimas, neturinti jokios vertybės, nes ji netik skiriantisi kaikuriose vietose nuo ebraiškojo teksto, bet dar ir įvairiuose egzemplioriuose esanti nevienoda.

61. Tiems tai nepatogumams išvengti mokytas aleksandrijietis, Origenas[1]), išleidė didelį veikalą, kuriame patalpino įvairius tekstus. Tas veikalas, užbaigtas rašyti apie 232. m., vadinasi egzaplė (hexapla). Origenas savo veikalo puslapius padalino į šešias, o kaikuriose vietose į septynias, aštuonias ir devynias skiltis. Pirmoje skiltyje jis perrašė ebraišką tekstą žydiškomis raidėmis be balsių; šalymais antroje skiltyje tą patį ebraišką tekstą tik graikiškomis raidėmis, taip kaip žodžiai buvo ištariami; trečioje patalpino labiausiai žodžių prisilaikantį Akvilio vertimą, ketvirtoje Symmacho, penktoje Septyniųdešimtų vertėjų tekstą, šeštoje Teodocijoną; prie kaikurių knygų dar buvo pridėti penktas, šeštas ir septintas nežinomų autorių vertimas[2]).

Jau iš tų įvairių šalymais sustatytų tekstų kiekvienas krikščionis galėjo matyti, koks yra kiekvieno teksto Aleksandrijiečių vertime tikrumas. Bet Origenas nepasitenkino vien tekstų perrašymu. Jis dar pasirupino pataisyti penktoje jo egzaplės koliumnoje patilpusįjį Septyniųdešimtų vertėjų tekstą. Tam tikslui jis jį palygino su ebraiškuoju tekstu ir kitais vertimais. Ką rado Aleksandrijiečių tekste tikra ir nesiskirinčia nuo ebraiškojo, tai ir paliko be permainos. Skirtumus gi Origenas pažymėjo tam tikrais ženkleliais sekančiu budu: Radęs Aleksandriniškame tekste ką nors, ko nebuvo ebraiškame, jis pradžioje ir pabaigoje tokių žodžių padėjo ženklelį (obeli, metobeli), kurs ir turėjo skaitytoją persergėti, kad žodžių, patalpintų tarp tokių ženklelių nepripažįsta žydai; taigi tie ženkleliai atsirado pradžioje ir pabaigoje visų deuterokanoniškų knygų, kurių tuomet nebebuvo

---

[1]) Origenas, mokyčiausis ir darbščiausis iš Bažnyčios rašytojų pirmuose amžiuose, gimusis 185 m. Aleksandrijoje, buvo sunus Leonido kankintinio. Savo yeikimą pradėjo, dar labai jaunas budamas, pildymu mokytojo pareigų kateketiškoje mokykloje Aleksandrijoje. Kilus persekiojimui 216 m. pasitraukė iš čia Palestinon, bet veikiai sugrįžo atgal. Buvo pašvęstas į kunigus Cezarėjoje, vienok Aigypto vyskupų susirinkimas užgynė jam pildyti kunigo pareigas 230 m. Tuomet jis persikėlė Cezarėjon ir čia įkurė teologišką mokyklą. Decijaus laikuose buvo įmestas uź tikėjimą kalėjiman. Mirė 254 m.

[2]) Užtat tose vietose Origeno veikalas vadinamas yra taipogi Heptapla, Octapla ir Enneapla. Yra dar senobėje minima Tetrapla, kurioje nebuvo abiejų pirmųjų koliumnų su ebraišku tekstu, o tik keturi vertimai, Akvilio, Symmacho, Septyniųdešimtų ir Teodociono. Nežinia vienok, ar pats Origenas ją buvo perrašęs.

ebraiškame tekste. Kame gi ko nors Septyniųdešimtų vertime truko, tai Origenas paėmė iš Teodociono vertimo ir anan įdėjo, pažymėdamas pridėtus žodžius pradžioje ir pabaigoje taipogi ženkleliu (asteriscus, žvaigždutė).

62. Nors toks Aleksandrijiečių teksto pataisymas nebuvo tobulas ir pilnai kritiškas, nes Origenui visupirma rupėjo sutaikymas to vertimo su ebraiškuoju tekstu, vienok jis turėjo didžiausią vertybę, su džiaugsmu buvo krikščionių priimtas ir padarė nemažą įtekmę ant paskiaus perrašomų šv. Rašto egzempliorių. Origeno egzaplė visa niekuomet nebuvo perrašyta, nes tai buvo be galo didelis iš 50 tomų susidedantis veikalas; patalpintas Cezarėjos bibliotėkoje, jis visai pražuvo 7. šimtmetyje. Bet koliumna, kurioje buvo Aleksandriniškas vertimas su Origeno pataisymais, pažymėtais ženkleliais, buvo perrašyta daug sykių, ypač rupesniu Pamfilio K. ir Euzebijaus Cezarėjiečio; ir taip vadinamas egzaplinis tekstas labai buvo prasiplatinęs tarp krikščionių. Be to, ta penktoji skiltis monofizitų vyskupo Povilo iš Tėlės buvo išversta (617. m.) žodis į žodį su visais Origeno pridėtais ženkleliais į Syrų kalbą, ir tas syriškas vertimas užsiliko lig musų dienoms rankraštyje (codex Ambrosianus), paeinančiame iš 8. šimtmečio.

63. Origeno pataisytas egzaplinis tekstas nepasiliko liuosas nuo permainų. Perrašinėtojai ėmė apleidinėti marginusius tekstą ženklelius, o kaikurie net praleisdavo visas tas vietas, kurios buvo pažymėtos kaipo neesančios ebraiškuose kodeksuose. Taip vėl pradėjo daryties negeistinas įvairumas ir sumišimas. Vos kelioms dešimtims metų praslinkus po Origeno mirties vėl imtasi taisyti Aleksandriniškąjį vertimą. Vienas iš naujų taisytojų buvo Lukianas iš Samosatos, Antiokijos kunigas, nukankintas už tikėjimą 312. m. Taisė jis pirm Origeno buvusį Septyniųdešimtų tekstą, palygindamas jį su kitais graikiškais vertimais ir su ebraiškuoju tekstu, kurio kalbą gerai žinojo. Antras gi taisytojas buvo Ezychijus, Aigypto vyskupas († 311). Lukiano pataisytas tekstas prasiplatino Syrijoje ir Konstantinopolyje, Ezychijaus Aigypte; Palestinoje gi pasiliko Origeno egzaplinis tekstas. Vėliaus naujų taisymų nebebuvo; todėl ir visi dabar užsilikusiuose rašytuose kodeksuose tekstai priklauso nuo minėtųjų trijų taisymų, nors gal neivienas nepaduoda jų pilnai, be jokių permainų.

64. Pradedant nuo 16. šimtmečio atsirado gana daug spausdintų Aleksandriniško vertimo išleidimų; tarp jų gi svarbiausi yra keturi (editiones: complutensis, aldina, sixtina seu vaticana, grabiana), nuo kurių priklauso visi paskesnieji išleidimai.

Sikstiniškas, atspausdintas rupesniu popiežiaus Siksto V, perviršija kitus išleidimus, bet paduoda tekstą, paimtą beveik iš vieno nors geriausio kodekso (Vatikaniškio); todėl ir sikstiniškojo išleidimo tekstas negali buti pavadintas pilnai tikru. Tikriausiajam tekstui surasti pradėta rinkti taip vadinamą kritišką aparatą iš kitų kodeksų, įvairių vertimų ir šv. Rašto žodžių, užrašytų šv. tėvų veikaluose. Su to kritiško aparato pagalba mokslo vyrai

stengiasi atskirti tris senovinius pataisymus, egzaplinį, Lukiano ir Ezychijaus; o jau paskui tikisi sujieškoti, koks buvo Septynių-dešimtų vertėjų tekstas, vartojamas dar neatsiradus Akvilio vertimui ir artimas tam, kuriuo naudojosi apaštalai.

65. Aleksandriniškas šv. Rašto tekstas turėjo nesulyginamą vertybę Dievo apreiškimo prasiplatinime tarp žmonių. Budamas pirmuoju rašyto Dievo žodžio vertimu iš mažai žinomos ebraiškos kalbos į didžiai prasiplatinusią graikiškąją, jis tapo pirmu ir seniausiu Dievo apreiškimo nešėju į visas senovės civilizuotas tautas. Jis, prasiplatinęs draug su žydais Rytų ir Vakarų šalyse, buvo lyg kokiuo prirengėju žmonijos prie priėmimo apaštalų skelbiamo Kristaus mokslo ir savo liudijimais šelpė jų žodį. Jis ir paskiaus pasiliko daugeliui bažnyčių duotojo S. Sandoroje apreiškimo šaltiniu ir dar dabar tokiuo tebėra. Todėl svarbu žinoti, koks yra tikras jo orumas, ir ar jis yra autentiškas.

Atsiradęs tarp žydų ellenistų Aleksandriniškas vertimas buvo visų priimtas su tokia pagarba, kad jam pripažindavo visai lygią vertybę su ebraiškuoju originalu, o net pradėta tikėti, kad jį padariusieji vertėjai buvę šv. Dvasios įkvėpti. Tas įsitikrinimas turėjo šalininkus ir pirmųjų amžių Bažnyčioje. Vienok Aleksandrijiečių vertimas įkvėptas nebuvo, ir priparodymai, kuriais buvo remiama nuomonė apie jo įkvėpimą, visai nėra įtikrinantįs. Visupirma šaukdavosi į žydų padavimą apie stebuklingą teksto vienodumą pas visus vertėjus, rašiusius kiekvienas atskirai ir padariusius kiekvienas vertimą visų knygų. Bet tas padavimas nėra tikras, nei vertas tikėjimo, todėl ir nieko negali priparodyti. Šv. tėvų pritarimas nuomonei apie vertimo įkvėpimą taip-pat priklauso nuo ano senobinio žydų padavimo, todėl ir negali buti tikru priparodymu; be to nevisi šv. tėvai tvirtai laikėsi tos nuomonės; o kaikurie išreikšdavo apie tą dalyką didesnes ar mažesnes abejones. Septyniųdešimtų vertėjų įkvėpimas negali buti priparodytas ir ta aplinkybe, kad jų tekstu naudojosi apaštalai ir evangelistai, iš jo ėmė žodžius ir dėjo į N. Įstatymo knygas. Iš tokio įkvėptų N. Įst. rašytojų pasielgimo galima tik išvesti didelę aleksandrijiečių darbo vertybę, bet ne įkvėpimą.

66. Nepripažįstant Aleksandrijiečių vertimui įkvėpimo, reikia vienok sutikti, kad jie savo darbą atliko gerai, niekur nepaklydo tikėjimo ir doros moksle, ir jį padavė tokį pat, koks buvo ebraiškame tekste. Dievo Apveizda negalėjo leisti, kad tas vertimas, kurs ne tik rengė kelią Evangelijai, bet ir nemaž turėjo patarnauti Kristaus Bažnyčiai jos pradžioje, jau pačiame savo atsiradime butu buvęs suteptas paklydimais priešingais tikėjimui ir dorai. Todėl Septyniųdešimtų vertimas teisingai skaitosi tikrai autentišku šv. Knygų S. Įstatymo tekstu.

Autentišku jis buvo apaštalų laikuose, nes jie juo naudojosi patįs ir kaipo tokį padavė savo įsteigtoms bažnyčioms. Visa Kristaus Bažnyčia naudojosi tuo vertimu arba iš jo padarytais vertimais lig 6. šimtmečiui kaip Rytuose, taip ir Vakaruose. Iš jo paėmė deuterokanoniškas šv. Rašto dalis, kurių nėra visai ebrai-

škame tekste. Negalima gi sakyti, kad per taip ilgą laiką Bažnyčia naudojosi paklydimais suteptu tekstu ir visai neturėjo autentiškų S. Įstatymo šv. Knygų lig 6. šimtmečiui.

Tiesa, nuo 6. šimtm. Rymo Bažnyčia priėmė šv. Jieronymo vertimą, padarytą pagal ebraišką tekstą, bet per tai Aleksandrijiečių vertimas nenustojo savo autentiškumo. Vienybėje su visa Bažnyčia pasiliekantįs krikščionįs, kurie laikosi Rytų liturgijos, ir dabar tebevartoja Septyniųdešimtų vertimo tekstą arba iš jo padarytus vertimus. Be to popiežius Sikstas V. aiškiai mokė (1587. m.), kad S. Įstatymo Aleksandriniškas tekstas yra autentiškas ir svarbiausiuose dalykuose nesiskiria nuo originalinio teksto.

Galop palyginant dabartinius kritiškus išleidimus Aleksandrijiečių vertimo su jo seniausiais paminklais, galima atrasti, kad nors ir yra skirtumai smulkmenose, bet tikėjimo ir doros moksle niekur nesiskiria nuo tų knygų, kurias Bažnyčia per penkis pirmuosius šimtmečius skaitė autentiškomis.

67. **Chaldaiškos S. Įstatymo parafrazįs** *(targumim)*. Pas Palestinos žydus kurie sugrįžę iš Babylono nelaisvės, pradėjo pamažu vartoti kasdieniniame gyvenime syro-chaldaišką kalbą, įsivyravo paprotis skaitomą žmonėms ebraišką šv. Rašto tekstą perpasakoti ir aiškinti chaldaiškai. Taip su laiku pasidarė chaldaiški šv. knygų vertimai, arba tikriaus sakant chaldaiškos parafrazįs (targumim), kurios išpradžios buvo užlaikomos žmonių atmintyje, paskui gi jas surašyta į knygas. Jų atsiradimo vietomis yra Palestina ir Babylonas, kame buvo rabinų mokyklos. Iki dabartiniam laikui užsiliko viso ebraiško teksto chaldaiškos parafrazįs, atskyrus 2 Ezdro knygi ir Danielį. Svarbiausiu skaitosi taip vadinamas Onkeloso targumas, padarytas apaštalų laikais, dabartinę gi savo išvaizdą įgijęs 4. šimtmetyje. Jame randasi tik penkių Mozės knygų parafrazis, kuri apskritai imant paduoda labai ištikimai šv. Rašto tekstą, ypač tose vietose, kame randasi istoriški apsakojimai. Antrą vietą užima vyresniųjų ir paskesniųjų pranašų targumas (Joz. Teis. Kar. 3 didesniųjų ir 12 mažesniųjų pranašų), kurio autoriumi skaitosi Jonatanas, vienas iš garsaus Hillelio mokytinių; todėl jis turėjo atsirasti Išganytojo dienose, bet dabartinėje savo išvaizdoje ir jis paeina iš 4. šimtmečio. Savo tikrumu Jonatano parafrazis negali susilyginti su Onkeloso, nes turi daug tekstą paaiškinančių priedų. Pseudo-Jonatano targumas į Pentateuchą ir dar kitų šv. Knygų parafrazįs yra paskiaus atsiradusios, padarytos nežinomų autorių ir visiškai nedidelę teturi kritišką vertybę.

68. **Syriškas vertimas Pešita.** Syrijos bažnyčia, seniausi tarp krikščioniškų draugijų, padarytų iš atsivertusių pagonių, jau gana anksti turėjo keletą šv. Rašto vertimų, tarp kurių seniausis ir žymiausis yra tas, kurs vadinasi Pešita (simplex, vulgaris). Jis tikriausiai padarytas yra ne vieno vertėjo. Tik N. Įstatymo knygos, bent protokanoniškos, regimai yra vieno autoriaus išverstos, nes jų visų kalba yra vienoda. Kadangi Syrijos bažnyčia yra viena iš seniausių, o visose bažnyčiose apaštalų raštai buvo skaitomi religijinių susirinkimų laike, todėl galima spėti, kad N. Įstatymas buvo išverstas į Syrų kalbą ne vėliaus, kaip pusėje 2. šimtmečio. Senasis gi Įstatymas, bent jo protokanoniškos knygos išversta iš ebraiškos syriškon kalbon pirm N. Įstatymo, kuriame ano žodžiai paduodami yra pagal Pešitos tekstą. Todėl S. Įst. vertimas turėjo atsirasti jau pirmame šimtmetyje. Jo vertėjas buvo ne vienas, bet keli, kaip tai galima numanyti iš kalbos įvairumo. Apskritai sakant Pešitos vertimas yra gana geras ir tikras, atskyrus deuterokanoniškas dalis, kurios išverstos yra žymiai menkiaus.

§ 10. Lotyniški šv. Rašto vertimai.

69. Vakarų Bažnyčioje nuo pirmųjų krikščionystės amžių šv. Raštas skaitomas lotyniškame vertime, kurs kaipo visų priimtas ir vartojamas paprastai turi Vulgatos vardą. Viena Vul-

gatos dalis paeina iš seniausio vertimo, padaryto Vakarų Bažnyčioje neužilgo po krikščionystės atsiradimo, kita gi yra šv. Jieronymo darbas.

Draug su krikščioniško tikėjimo prasiplatinimu atsirado reikalas visur turėti šv. Knygas, išverstas į tikintiems suprantamą kalbą, nes jos buvo skaitomos religijiniuose susirinkimuose. Vakaruose beveik niekas nemokėjo ebraiškai, ir tik apšviestesnieji galėjo mažiaus ar daugiaus naudoties graikų kalba; žemesniesiems gi luomams, prie kurių priklausė dauguma pirmųjų krikščionių, buvo žinoma daugelyje vietų vien lotyniška kalba; todėl ton kalbon ir turėjo buti išverstas šv. Raštas.

70. Apie seniausį lotynišką vertimą užsiliko taip maža žinių, kad negalima su pilnu tikrumu nutarti, ar jis buvo tik vienas, ar buvo jų daugiaus. Iš lotyniškų šv. Rašto citatų, randamų seniausiųjų šv. tėvų raštuose, o taipogi iš senobinių biblijos rankraščių pasirodo, kad pirmuose krikščionystės amžiuose lotyniškas tekstas buvo labai nevienodas. Vieni mokslo vyrai, pasiremdami ant tų patėmytų skirtumų, sako, kad senovėje buvę daug įvairių lotyniškų vertimų, kiti gi skaito tuos visus skirtumus tik pataisymais vieno ir to paties vertimo. Pirmą istorišką žinią apie lotyniško vertimo buvimą turime iš Afrikos, kame antram šimtmečiui pasibaigiant Tertulionas (160—240) liudija, kad toks vertimas buvo vartojamas tarp krikščionių. Paskiaus šv. Augustinas, kurs sako, jog lotyniškas vertimas atsiradęs pirmaisiais tikėjimo laikais, taipogi liudija, kad jo laike buvo daug lotyniškų vertimų, nes „kam tik pakliudavo į rankas pirmuose tikėjimo laikuose graikiškas kodeksas ir jis jautėsi šiek tiek žinąs abi kalbi, tuojau išdrįsdavo užsiimti vertimu“, todėl ir perspėja, kad „tarp lotyniškų vertimų augščiaus už kitus reikia statyti i t a l i š k a s i s (itala), kadangi jis labiaus laikosi žodžių ir yra visai suprantamas“ (de doctr. II, 14. 15. 16). Gal buti, kad šv. Augustinas tą vertimą gavo iš Italijos, todėl ir pavadino Itale. Tas jo raštuose vartojamas tekstas, kaip pasirodo iš palyginimo citatų, nemažai skiriasi nuo teksto, kurį turėjo Tertulionas. Taigi iš to, kas pasakyta, pasirodo, kad ne vienas turėjo buti pirmuose amžiuose lotyniškas vertimas, nors priešingos nuomonės šalininkai, imdami šv. Augustino žodžius „vertimas, versti“ prasmėje: taisyti, taisymas, jo kodekse, Tertuliono ir visuose kituose mato tik vieną vertimą įvairiai perdirbtą.

Bet kaip šv. Augustinas vadina Italę geresniu vertimu tarp daugelio, taip-pat ir Italijoje vienas vertimas buvo pripažintas perviršijančiu visus kitus, nes ir šv. Jieronymas kalba apie *paprastąjį išleidimą* (communis editio) arba *senovinį vertimą* (antiqua translatio), ir pas daugelį rašytojų šv. Raštas paduodamas yra dažniausiai pagal vieną vertimą. Tuo gi vienu vertimu, kaip pasirodo iš jo teksto palyginimo šv. Augustino citatose buvo ta pati Italė.

71. Lygiai nežinia tikrai, kame reikia ješkoti ir pačios Italės tėvynės, Afrikoje ar Italijoje. Vieni sako, kad ji buvusi iš-

versta Afrikoje, nes čia visi mokyti ir nemokyti kalbėjo tik lotyniškai, čia atsirado pirmi lotyniškai rašiusieji krikščionių rašytojai, kaip Kiprionas, Tertulionas, Minucijus Feliksas, nes apie jos afrikietišką kilmę liudijanti pati jos kalba, kuri buvo ne klasiška rymiečių kalba, bet Afrikoje liaudies vartojama tarmė; tuotarpu kad Italijoje ir Ryme lotyniškas vertimas nebuvęs taip labai reikalingas, kadangi čia graikų kalbos žinojimas buvo gana prasiplatinęs, taip kad ji buvo vartojama liturgijoje, kad kaip graikiškai rašė šv. Povilas gromatą į Rymiečius, o Morkus savo Evangeliją, taip graikiška kalba naudojosi ir pirmieji Rymo krikščioniški rašytojai, šv. Klemensas, Ermas ir kiti. Kiti gi tvirtindami, kad pirmas lotyniškas vertimas atsiradęs Ryme arba bent Italijoje, aniems atsako, jog nors Ryme ir buvo gana prasiplatinusi graikų kalba, bet nebuvo suprantama vietinei liaudžiai, kuri vartojo tokią pat tarmę, kaip buvo Afrikoje, jog šv. Petras, anot šv. Inokento I pats įvedęs lotynišką liturgiją, jog kaip tikėjimas, taip ir šv. Knygų vertimas buvo gautas Afrikoje iš Rymo.

72. Dar mažiaus težinoma, kas buvo Italės vertėjas; tiek tik iš jos pačios liekanų galima numanyti, kad ją vertė ne vienas žmogus, bet keli, ir tais vertėjais buvo greičiausiai atversti iš žydų krikščionįs, kuriems lotyniška kalba nebuvo prigimta, nes jie neatjautė jos dvasios, jos ypatybių, bet svetima, pažinta iš nuolatinio susidurimo su lotyniškai kalbančia liaudimi. Ta liaudies tarmė, vartojama pačiame Ryme, o dar labiaus provincijose, žymiai skyrėsi nuo klasiškos, rašytojų ir augštesniųjų luomų kalbos, kaip savo žodynu, taip žodžių formomis ir santaika. Italės vertime, kaipo padarytame iš Septyniųdešimtų vertėjų teksto ir graikiško N. Įstatymo, žymi yra įtekmė ir graikiškos kalbos. Galop nepigu yra daug tikra pasakyti apie Italės ypatybes, kadangi jos tekstas neužsiliko visas, o ir tame, kas dar tebėra, įvyko su laiku nemaža permainų.

Didį svarbumą turėjo Italė savo laike kaipo seniausis ir tikriausis šv. Rašto vertimas, vartojamas visoje Vakarų Bažnyčioje. Svarbi ji yra ir dabar savo liekanose, nes iš jos šv. Knygų tyrinėtojai gali šiek tiek geriaus pažinti, koks buvo Aleksandrijiečių vertimo ir originalinio N. Įstatymo teksto stovis 2. šimtmetyje.

73. Nuolatinis lotyniško vertimo vartojimas ir perrašinėjimas buvo priežastimi atsiradimo daugelio skirtumų įvairiuose jo kodeksuose. Tie skaitlingi skirtumai negalėjo nesukelti teisingų skundų, kurios su laiku vis dažniaus atsikartodavo ir buvo priežastimi, kad 383. m. popiežius šv. Damazas pavedė tuomet Ryme gyvenančiam Jieronymui[1]) perveizdėti ir pataisyti Rymo baž-

---

[1]) Šv. Jieronymas (Sophronius Euzebius Hieronymus) gimė 346 m. Dalmatijos mieste Stridone. Jaunas dar budamas iškeliavo Ryman ir čia atsidavęs mokslui kuogeriausiai susipažino su klasiška lotynų kalba, o taipogi su graikų ir lotynų filosofiškais raštais. Dievo meilę savo širdyje stiprino pavyzdžiais šventųjų ir kankintinių, kurių grabus lankydavo Rymo katakumbose Priėmęs 20. savo amžio metuose šv. krikštą ir trokšdamas didesnio išsitobulinimo moksluose, jis aplankė visas vietas, kurios bent kiek buvo pragarsėjusios mokslu. Buvo Galijoje, Graikijoje, Mažojoje Azijoje, Syrijoje

nyčioje vartojamą lotynišką šv. Knygų tekstą. Jieronymas tuojau ėmėsi už darbo ir trumpu laiku pataisė Psalmių vertimą pagal Aleksandrijiečių tekstą. Pataisytas Psalmynas (psalterium romanum) tuojau buvo priimtas ir įvestas į liturgiją; ir dar dabar randami mišole psalmių tekstai, o taipogi brevijoriuje responsorijos paeina iš Rymiškojo psalmyno. Tais pačiais 383. m. Jieronymas peržiurėjo ir pataisė Evangelijų vertimą, palygindamas su graikišku tekstu ir tik tas vietas permainydamas, kame prasmė nebuvo gerai išreikšta, kitas gi palikdamas taip, kaip buvo. Paskiaus taip-pat pataisė ir kitas N. Įstatymo knygas. Popiežiui Damazui mirus, Jieronymas persikėlė į Rytus. Čionai susipažinęs Cezarėjoje su Origeno egzapliniu tekstu jis antrą sykį rupestingiaus pertaisė Psalmyną pagal egzaplę. Tas antru atvėju pataisytas Psalmynas visupirma prasiplatino Galijos bažnyčiose, užtat ir vadinasi galikaniškuoju (psalterium gallicanum); paskiaus jis buvo visur priimtas ir dabar tebėra lotyniškos Vulgatos dalimi. Paskiaus šv. Jieronymas peržiurėjo ir palygino su tuo pačiu egzapliniu tekstu Jobą. Patarles, Pamokslininką, Giesmių giesmę, Kronikas, o gal dar ir kitas S. Įst. knygas. Neužsiganėdindamas padarytuoju darbu ir norėdamas, kad lotyniškai kalbantieji žinotu, kas tikrai yra ebraiškame tekste, šv. Jieronymas nutarė iš to teksto naujai išversti visas protokanoniškas knygas. Taigi gyvendamas arti Betliejaus jis 389. m. pradėjo tą vertimo darbą nuo Karalių knygų ir į penkiolika metų išvertė lotyniškai iš ebraiškos kalbos visas protokanoniškas knygas, iš chaldaiškos deuterokanoniškas Tobijo ir Juditos knygas ir iš graikiškos deuterokanoniškas Esteros ir Daniėlio dalis. Visos šv. Jieronymo taip išverstos knygos, atskyrus tik Psalmyno vertimą, kurs neprasiplatino, su laiku buvo Bažnyčioje priimtos ir dabar tebėra lotyniškoje Vulgatoje. Taigi dabartinė Vulgata yra tikrai šv. Jieronymo darbas, nes joje randasi protokanoniškos S. Įst. knygos jo išverstos iš ebraiškos kalbos, Psalmynas iš Italės paimtas ir jo antru atvėju pataisytas pagal egzaplinį tekstą, Tobijo ir Juditos knygos šv. Jieronymo išverstos iš chaldaiškos kalbos, deuterokanoniškos Esteros ir Danielio dalis išverstos iš graikiškos kalbos, deuterokanoniškos knygos Baruchas, Išmintis, 1. 2. Makab. perėjusiomis netaisytomis iš Italės, galop visas N. Įstatymas, paimtas iš senojo lotyniško vertimo ir šv. Jieronymo pataisytas pagal graikišką tekstą.

74. Vargu butu atrasti visoje senovėje kitą žmogų, lygiai gerai kaip šv. Jieronymas prisirengusį atlikti tokį didį darbą, ko-

---

Palestinoje ir Aigypte. Visur klausė išguldinėjimo vyrų, kurie buvo žinomi kaipo mokyčiausieji teologai arba šv. Rašto aiškintojai. Pirmą sykį apsilankydamas Rytuose išsimokė ebraiškos kalbos, kurioje paskiaus dar geriaus išsitobulino. Nutaręs atsiduoti vien Dievo tarnavimui apsigyveno galutinai Palestinoje netoli Betliejaus ir čia savo ilgą gyvenimą pašventė maldai, kuno varginimams ir moksliškiems darbams. Nemaža knygų parašė arba išvertė lotyniškon kalbon; pripažintas mokyčiausiu šv. Rašto žinovu raštais aiškino atsiunčiamus sau apie jį klausimus iš viso pasaulio; bet visudidžiausias jo darbas buvo tai naujas vertimas šv. Rašto knygų iš ebraiškos kalbos lotyniškon. Šventai gyvenęs šventai užbaigė savo dienas 30 Rugsėjo 420 m.

kiuo buvo išvertimas šv. Rašto. Ilgus metus jis tyrinėjo šv. Knygas, puikiai pažino tris reikalingiausias kalbas, lotynišką, ebraišką ir graikišką, žinojo krikščionių ir žydų tradiciją, susipažino su visais ano laiko egzegėtiškais mokslais, aplankė biblijines vietas, perskaitė daugybę kodeksų, trumpai sakant šv. Augustino žodžiais, buvo tai mokyčiausis žmogus. Prie didžio mokslo prisidėjo dar jame, kas nemažiaus svarbu, tikrai šventas gyvenimas. Todėl nestebėtina, kad jo padarytas vertimas, nors nėra viena tobulybė, vienok ne tik perviršija visus kitus vertimus, bet gali buti tikru paveizdu ir visų amžių vertėjams.

Savo vertiman šv. Jieronymas įdėjo tik tai, ką rado ebraiškuose kodeksuose, nieko nepriimdamas iš Aleksandrijiečių vertimo; bet laikydamos ebraiško teksto jis kaikada atsitolino bent kiek nuo jo prasmės ir nuo žydų aiškinimo, išreiškė gi mintį pagal Septyniųdešimtų vertimą. Versdamas nesilaikė perdaug vergiškai žodžių, nei labai nuo jų atsitolino, bet padavė mintį ištikimai ir aiškiai, o dažnai ir dailiai; nes ten, kame tai galima buvo padaryti be nuostolio prasmei, jis kaikada sutrumpino perilgą vienodą originalo apsakojimą, išreikšdamas jį dailiu lotynišku sakiniu. Tik retkarčiais pasitaiko vietos, kur labai arti laikytasi ebraiškų žodžių, ir kurios per tai yra mažiaus aiškios.

Šv. Jieronymo vertimo kalba yra be palyginimo dailesnė už Italės. Yra tai ne pilna paklydimų liaudies šneka, bet raštų kalba. Nėra ji taip tobula, kaip kituose šv. Jieronymo veikaluose, bet anot jo paties žodžių tik dėlto, kad jis norėjo šiek tiek prisiartinti prie žmonėms pripratso ir didžiai branginamo Italės teksto ir tuo tikslu vartojo tyčiomis kaikada ne visai taisykliškas formas.

Vulgatos vertimas galop nėra visur lygus. Tikriausiai ir dailiausiai yra išverstos istoriškos knygos, nuo kurių maž kuo tesiskiria Jobo vertimas; trijose Saliamono knygose, nors labai greitai verstose, nes į tris dienas, visai gerai išreikšta yra originalo mintis; psalmėse perdaug laikytasi žodžių; pranašuose labiaus žymi yra ebraiškos kalbos įtekmė; daugiaus nuo teksto atsitolinta Tobijo knygoje, kurios vertimas užėmė vieną dieną, ir Juditoje išverstoje į vieną naktį.

75. Ne perdaug prielankiai buvo iškarto priimtas Jieronymo šv. Knygų vertimas. Nedaug, tiesa, tesiginčyta apie jo pataisytą N. Įstatymą, bet Senasis sukėlė visą audrą užpuldinėjimų, kurie nesykį buvo priežastimi karčių jo vertėjo dejavimų. Vieni bijojo, kad naujas vertimas nesumažintu Septyniųdešimtų vertimo vertybės, kurį klaidingai skaityta įkvėptu, ir jį sekusios Italės; kiti matė jame žydiškumo įtekmę, kiti vėl sakė, kad tai gali buti papiktinimas pagonims, kurie galį pasakyti, jog krikščionįs permainė savo tikėjimą; dauguma bijojo jos naujų išsireiškimų, žymiai skiriančiųjųsi nuo visiems žinomos pripratos Italės; buvo ir tokie, kurie užsipuldinėjo iš pavydo ir tamsumo. Priešų buvo užtektinai, bet Vulgata juos pergalėjo, ir dar prie gyvos jos autoriaus galvos daugelyje bažnyčių, kaip Galijoje, Ispa-

nijoje, Afrikoje ji buvo priimta. Popiežiai pradžioje pripažindavo ją lygiai su Itale, paskiaus pradėjo kaskart dažniaus vartoti ją vieną. Šv. Grigalius D. († 604), tiesa, dar sako, kad apaštalų sostas pripažįsta abudu vertimu, bet nuo to laiko beveik niekas nebevartoja Italės, o šv. Jieronymo tekstas vienas pradeda vadinties paprastu, prasiplatinusiu, Vulgata.

76. Kolei buvo vartojamu abudu vertimu, niekas negalėjo užginti, kad jųdviejų tekstai nebutu maišomi. Perrašinėjant gi naujus kodeksus taip-pat nesilaikyta vieno vertimo, bet dėdavo Vulgaton iš Italės paimtus žodžius ir taip ją betaisydami tik gadino jos tekstą; ir ta buvo priežastis atsiradimo naujų nevienodumų įvairiuose kodeksuose. Pradedant nuo 6. šimtmečio imta rupinties tų nevienodumų prašalinimu, bet darbai Kasiodoro, Alkuino, šv. Petro Damiano ir kitų neturėjo platesnės įtekmės. Tik 13. šimtmetyje Paryžiaus universitėto įtekmė tai padarė, kad vien jo kodeksą imta dažniaus perrašinėjimui ir per tai atsirado gana daug vienodų egzempliorių. Bet tas Paryžiaus kodeksas pats buvo su klaidomis, todėl jį perrašinėjant, platinosi ir jo klaidos. Tuo taipogi laiku pradėta rinkti iš įvairių kodeksų kritišką aparatą ir išleidinėdavo taip vadinamas korektorijas (Correctoria, Epanothrothæ), kuriose budavo ne tik Vulgatos tekstas, bet ant puslapių kraštų dar įvairųs pasergėjimai apie teksto tikrumą. Kaikurios iš tų korektorijų ir dabar padeda nemažai sujieškojime tikro Vulgatos teksto.

Pirmą sykį atspausta buvo Vulgata 1450. m., ir tame pačiame šimtmetyje buvo dar apgarsinta apie šimtą kitų jos išleidimų; vienok jų visų tekstas, kaipo paimtas iš ne perdaug senų kodeksų, neturi didesnės vertybės. 16. šimtmečio pradžioje vėl pradėta labiaus rupinties Vulgatos pataisymu, bet atsiradus tuo laiku protestantizmui, ir klaidžiamoksliai ir patįs katalikai ėmė daryti visai naujus vertimus iš ebraiškos ir graikiškos kalbos, arba taisyti Vulgatą pagal originalinius tekstus ir tokiuo budu įvedė didžiausį sumišimą į šv. Rašto tekstą.

77. Kada Tridento Susirinkime pradėta svarstyti klausimą apie apreiškimo šaltinius, išsiaiškino, kad vieni arba visai atmeta Vulgatą arba bent išmeta iš jos deuterokanoniškas knygas ir knygų dalis, kiti nori užvaduoti Vulgatą naujais vertimais, kiti galop daro jos tekste permainas ir taip jį gadina. Taigi Susirinkimas, norėdamas užkirsti kelią tokiam pasielgimui su šv. Knygų tekstu, išleidė visupirma nutarimą apie šv. Rašto kanoną, išskaitydamas visas knygas, kurias Bažnyčia skaito Dievo įkvėptomis ir kanoniškomis, ir uždraudė ką nors iš to kanono išmesti, sakydamas: *Jei kas jų visų su visomis jų dalimis, kaip katalikų Bažnyčioje buvo paprastai skaitomos ir randasi senos Vulgatos išleidimuose, nepripažintu šventomis ir kanoniškomis... tebuna atskirtas.* Be to Susirinkimas apgarsino Vulgatos autentiškumą ir paliepė perveizdėti ir pataisyti jos tekstą, kurs paskiaus turėjo buti išleidinėjamas. Nutarimas šiame dalyke taip skamba: *Tas pats šventas Synodas, manydamas, kad Dievo Bažnyčiai gali nemaž praversti, jei bus*

žinoma, kurs iš visų prasiplatinusių lotyniškų šv. Knygų išleidimų turi buti skaitomas autentišku, nutaria ir apgarsina, kad tik ta sena Vulgata, kuri pačioje Bažnyčioje ištirta yra taip daugelio amžių vartojimu, butu pripažįstama autentiška viešuose skaitymuose, ginčuose, pamokymuose ir išguldinėjimuose, ir kad niekas nemėgintu ir nedrįstu jos atmesti dėl kokios nors priežasties... Bet Susirinkimas, norėdamas duoti ir išleidėjams, kaipo teisinga yra, nurodymą tame dalyke... nutaria, kad toliaus šv. Raštas, ypač gi ta sena Vulgata, butu spausdinama kuolabiausiai pataisyta.

78. Tas Tridentiškio Susirinkimo nutarimas sukėlė nemaža ginčų, nes daugelio buvo suprastas visai klaidingai. Kaikurie sakė, kad tuo nutarimu atmesti esą originaliniai tekstai ir visi senoviniai vertimai. Bet ištikrųjų Susirinkimo tėvai neturėjo tokios minties. Tai gi pasirodo visupirma iš paties nutarimo, kuriame neivienu žodeliu nėra paminėti originaliniai tekstai, o tik iš anuo laiku prasiplatinusių l o t y n i š k ų išleidimų vienas apgarsintas yra autentišku. Priegtam, kaip pasirodo iš nutarimo istorijos, jis buvo iššauktas vien l o t y n i š k ų vertimų įvairumu, kuriam prašalinti nebuvo nei reikalo kalbėti apie originalinius tekstus arba senovinius vertimus; todėl ne su jais lyginta Vulgatą, bet su lotyniškais vertimais, ir galop pasirupinta taip sustatyti tą nutarimą, kad juo butu priimta Vulgata, bet nebutu nei puse žodžio papeikti net ir kiti lotyniški vertimai. Galop buvusieji Susirinkime teologai (Salmeronas ir kiti), kurie geriausiai žinojo nutarimo mintį, aiškiai sako, kad ir toliaus bus galima, neikiek neprasikalstant prieš Susirinkimo nutarimą, naudoties originaliniais tekstais ir senoviniais vertimais ir iš jų paimtais žodžiais priparodinėti dogmatus, kaipo tikrais šv. Rašto liudijimais.

Tridento Susirinkimo nutarime nėra taipogi pasakyta, kad Vulgata esanti liuosa net ir nuo mažiausių paklydimų, nepaliečiančių tikėjimo ir doros mokslo. Kaip pasirodo iš nutarimo istorijos į Vulgatos klaidas buvo atkreipta atidė Rymo teologų, matė juos ir patįs Susirinkimo tėvai ir liepė taisyti, bet dėlei tų klaidų dar nebuvo klaidinga Vulgata tikėjimo ir doros mokslе, kas nutarime ir buvo išreikšta.

79. Sulig Tridentiškio nutarimo Vulgata autentiška yra toje prasmėje, kad ji gali ir turi buti pavadinta tikru ir tikėjimo vertu apreiškimo šaltiniu, taip kad joje netik nėra jokių paklydimų, paliečiančių tikėjimo ir doros mokslą, bet dar joje randasi tikrai ir ištikimai išreikšta vis tai, kas priklauso prie rašyto Dievo žodžio esybės.

Vulgata nesiliauna buvus autentiška, nors vienoje ar kitoje jos vietoje ir nebeturėtu išreikšto kokio nors dogmatiško sakinio su tokia pilnybe, kaip jis buvo originaliniame tekste. Butu tai praleidimas teksto, bet dar per tai nenukentėtu viso vertimo esybė.

Galop dogmatiški Vulgatos tekstai, nors paduoda tą pačią tiesą, kuri yra originale, bet išreiškia ją kaikada truputį kitaip

(modalis discrepantia), t. y. tas pats dogmatas viename tekste yra išreikštas aiškiaus, kitame netaip aiškiai, viename iš vieno atžvilgio, kitame iš kitokio. Pvd. Prad. 3. 15 Vulgatoje skaitome: Ipsa conteret caput tuum, ji (moteriškė) sutrins tavo galvą; originale: Ipsum (semen); arba Luk. 22, 20 Vulgatoje: Qui pro vobis fundetur, kurs (kraujas) už jus bus išlietas; originale: funditur, išliejamas. Vienok ir dėl tokių skirtumų Vulgatos tekstas dar nesiskiria tikėjimo ir doros dalykuose nuo originalinio teksto.

80. Tridentiškio Susirinkimo nutarimu buvo įsakyta, kad šv. Raštas, ypač gi Vulgata butu toliaus spausdinama kuolabiausiai pataisyta. Kataliku mokslinčiai pasirupino tuojau išpildyti tą reikalavimą, ir vos vieneriems metams po nutarimo praslinkus, buvo apgarsintas (1547. m.) pataisytas Vulgatos tekstas, gana kritiškai (sulyginus 30 senų kodeksų) prirengtas Jon. Hentenijaus, kuriam tą darbą buvo pavedęs Lovanijos universitėtas. Į trumpą laiką ta Lovaniškė biblija susilaukė daugiaus kaip dvidešimties išleidimų, o truputį paskiaus buvo dar sykį pertaisyta Luko iš Bruges. Garsiausiu jos išleidimu buvo padarytasis 1583. m., kuriuo naudojosi Rymo taisytojai.

81. Tridento Susirinkimo tėvai, nutardami Vulgatos pataisymą, meldė popiežių, kad jis pats tą darbą pavestu savo išrinktiems mokslinčiams, ir tikėjosi sulauksią tokio pataisymo dar nepasibaigus Susirinkimui, kad jame galėtu pataisytą Vulgatą patvirtinti. Vienok dalykas pasirodė ne taip pigus, kaip iškarto manyta. Popiežiai turėjo nemaža kitų rupesnių, ir Susirinkimo laiku buvo atlikti tik kaikurie prirengiamieji darbai. Paskesnieji popiežiai, Pijus IV, Pijus V ir Grigalius XIII, nors buvo Vulgatai taisyti paskyrę tam tikrą kardinolų komisiją, bet darbo galo nesusilaukė. Tik Sikstui V (1585-1590), kurs jau 1586. m. apgarsino geriausį Aleksandrijiečių vertimo išleidimą, pavyko užbaigti ir pirmą Vulgatos pataisymą. Jo paskirta komisija, pasinaudojus jau anksčiaus atliktais darbais ir paėmus kaipo pamatą Lovaniškės biblijos išleidimą (1583. m.), palygino jį su geriausiais senais rankraščiais ir su originaliniais tekstais, ir pažymėjo vietas, kurios reiktu ir kaip reiktu pataisyti; rupintasi visupirma tuo, kad sugrąžinus Vulgatą į tokį stovį, kokiame ji buvo išėjusi iš šv. Jieronymo rankų. Sikstas V. pataisytą Vulgatos egzempliorių pats peržiurėjo, kas jame buvo likę abejotina, nutarė, kaikuriuos komisijos pataisymus priėmė, daugumą gi atmetė, norėdamas kuoarčiausiai laikyties Lovaniškės biblijos, ir galop, pridėjęs vietoje prakalbos konstituciją: Aeterni Patris, liepė rankraštį atspausdinti 1590. m. (Vulgata Sixtina).

Sikstas V pasimirė tais pačiais metais, gavęs iš spaustuvės prieš mirtį vos keletą egzempliorių savo pataisytos Vulgatos. Tolesnis jos platinimas buvo sustabdytas, pakilus kritikos balsams, kurie nepripažino Siksto išleidimui didesnės vertybės ir reikalavo naujo pataisymo. Todėl Siksto V įpėdinis, Grigalius XIV vėl pavedė peržiurėti Vulgatos tekstą naujai kardinolų komisijai, kuri pasinaudojus Siksto komisijos darbais ir priėmus

daugumą jos padarytų pataisymų, jau 1591. m. galėjo įteikti popiežiui pataisytą šv. Rašto tekstą. Mirus tuo laiku popiežiui Grigaliui XIV, galutinai peržiurėjo Vulgatos vertimą Klemenso VIII paskirta komisija, ir 1592. m. jis buvo atspausdintas Vatikano spaustuvėje. Išpradžios ir tas išleidimas vadinosi Sikstiniškuoju, paskiaus gi po 1638. m. pradėta jį vadinti Klementiniškuoju (Vulgata Clementina). Jo tekstas ir dabar pasilieka katalikų Bažnyčioje oficiališkuoju.

Kaip pirmas Sikstiniškas Vulgatos išleidimas taip ir antrasis Klementiniškas yra autentiškas šv. Rašto tekstas, nes nei viename nei kitame nėra jokių paklydimų tikėjimo arba doros moksle, nėra taipogi tokių skirtumų, kurie paliestu rašyto Dievo žodžio esybę. Klemenso VIII išleidimas, kurs nemažai skiriasi nuo Sikstiniškojo smulkmenose, perviršija jį savo teksto tikrumu; bet negalima dar pasakyti, kad jau jis butu iš visų atžvilgių tobulas, ir todėl dėl svarbių priežasčių galima kaikada augščiaus statyti vieną-kitą tekstą, paimtą iš kitų kodeksų, o reikalui atsiradus Bažnyčios vyriausybė gali pasirupinti nauju Vulgatos taisymu.

§ 11. Šv. Rašto vertimai lietuvių kalbon.

82. Katalikų tikėjimui pradėjus plantinties tarp lietuvių jau karaliaus Mindaugo laikais, paskiaus gi po karaliaus Jagielos krikšto (1386. m.) katalikų skaitliui žymiai pasidauginus visoje Lietuvoje, žinoma ir skelbiamas žmonėms Dievo žodis turėjo buti remiamas ant šv. Rašto žodžių; bet ar jau ir anais laikais buvo kas nors iš jo išversta lietuvių kalbon, apie tai jokių žinių neturime; o seniausieji šv. Rašto dalių spausdinti lietuvių kalboje ir dabar užsilikusieji vertimai nesiekia anksčiaus 16. šimtmečio.

Baigiantis tam šimtmečiui lietuviai katalikai turėjo vertimą Evangelijos dalių, skaitomų nedėliomis ir šventomis dienomis, kurs atspausdintas 1599. m. Vuiko veikale: P o s t i l l a c a t h o l i c k a, išverstame lietuvių kalbon kun. Mikalojaus Daukšos, Medininkų kapitulos kanauninko. Kas buvo to vertimo autorius, tikrai nežinia; regimai juo nebuvo pats Daukša, kadangi Evangelijų kalba skiriasi šiek-tiek nuo esančių postilėje omilijų kalbos ir išrodo senesnė už ją. Ta kalba turi nemaž senovinių pilnesnių formų, kurios su laiku sutrumpėjo, liuosa yra nuo daugelio paskesniais laikais prasiplatinusių tarp lietuvių barbarizmų ir gali buti pavadinta tikru paveizdu lietuvių vakariečių tarmės.—Antrą Evangelijos dalių vertimą randame kun. Konstantino Širvido, Jėzuito, veikale: P u n k t a i s a k y m ų, kurio pirma dalis atspausdinta buvo 1629. m., o antra 1644. Punktuose sakymų taip-pat kaip pas Daukšą prieš kiekvieną pamokslą padėtas yra Evangelijos tekstas. Tas antras vertimas skiriasi nuo Daukšos teksto; jis gana tikras ir geras; o jo kalba turi taip-pat senovines formas ir pa-

liudija, koki anuo laiku buvo lietuvių rytiečių tarmė. Vėliaus tokių pat Evangelijų rinkiniai buvo spausdinami keletą kartų atskirose knygelėse. Vienas iš tokių rinkinių, išleistas 1806. m., padarytas yra rupesniu Žemaičių vyskupo kunigaikščio Juozapo Giedraičio

83. Viso Naujojo Įstatymo vertimas lietuviams katalikams buvo parupintas minėtojo vyskupo Giedraičio ir atspausdintas 1816. m. Tas vertimas Giedraičio vardu išleistas, gal ne visas buvo jo paties padarytas, nes kalba ne visose dalyse yra visai vienoda. Vyskupo paskirti cenzoriai, Bonav. Goilevičius ir Domin. Mogienis, sakosi rupestingai rankraštį perveizdėję ir apsvarstę, palyginę jį su Vulgatos tekstu ir atradę visame su juo sutinkantį, todėl ir pripažinę, kad jis gali buti atspausdintas. To vertimo kalba apskritai sakant yra gana gera ir sulyginant liuosa nuo svetimų žodžių. Žymi yra vienok jame įtekmė lenkiškojo Vuiko vertimo[1]), kuriuo regimai verčiant dažnai naudotasi. Pirmąjį Giedraičio vertimo išleidimą nevisai galima pavadinti katalikišku tikroje to žodžio prasmėje, kadangi jis, nepatvirtintas Apaštališkojo Sosto, neturi Bažnyčios įstatymais reikalaujamų paaiškinimų; todėl jo skaitymas tarp katalikų negalėjo buti leistas. Antrą sykį vyskupo Giedraičio N. Įstatymas be jokių pataisymų, bet jau su reikalingais nors perdaug trumpais kun. Staniukyno pridėtais paaiškinimais buvo perspausdintas 1907. m. Amerikoje.

Visai naujas vertimas Evangelijų ir Apaštalų darbų su padalinimu teksto pagal turinį ir su trumpais paaiškinimais buvo padarytas (1906.) kun. Juoz. Skvirecko. To paties autoriaus pradėtas versti lietuvių kalbon visas šv. Raštas. Viena jo dalis,

---

[1]) Lenkai katalikai iki šiai dienai naudojasi vertimu padarytu Jokubo Vuiko, jėzuito, pagal Vulgatą ir pirmą sykį atspausdintu 1599. m. Tas viso S. ir N. Įstatymo vertimas, žymiai perviršijantis kitus kaip katalikų taip ir protestantų parupintuosius, buvo iškarto visų su džiaugsmu priimtas ir labai prasiplatino. Kritikai iki paskutiniam laikui nesigailėjo jam pagyrimų. Įtikėta net, kad jis esąs taip-pat patvirtintas Apaštališkojo Sosto lenkams, kaip lotyniška Vulgata visai Bažnyčiai, ir vis neturėta drąsos užsiimti jo pagerinimu. Tiktai neseniai (1908. m.) pradėjusis taisyti ir išleidinėti Vuiko tekstą su savo komentorium vyskupas Fr. Alb. Simonas ne tik neskaito jo turinčiu Rymo aprobatą, bet dar ir apie patį vertimą turi kitokią nuomonę, negu senesnieji kritikai. Tarp kitko jis sako savo prakalboje: „Vuiko vertimas, puikus kaipo vienas iš gražiausių lenkų kalbos paminklų iš XVI šimtmečio pabaigos, niekuomet nebuvo tikru šv. Rašto vertimu teisingoje to žodžio prasmėje, bet vergišku perdėjimu lotyniškos Vulgatos. Kun. Vuikas nors anot ano laiko liudytojų žinojęs ebraišką ir graikišką kalbą, vienok, kaip pasirodo iš visos sakinių ir straipsnių eilios, arba retai į originalinius tekstus pažvelgdavo, arba jei ir žiurėjo, tai nevisuomet juos kaip reikiant suprato. Todėl butu galima paduoti iš jo vertimo visus šimtus tokių išsireiškimų, kurie net žmogui, apsipratusiam su biblijine kalba, yra tikri galvosukiai... Vuikas vertė iš lotyniško teksto žodis po žodžio sulig to, ką jie reiškia pirmame geresniame lotyniškame žodyne, neveizdėdamas į tai, ar lenkas skaitytojas ką nors iš to supras ar ne“. Vyskupas Simonas giria tik Vuiko kalbą ir sako: „Vuikas silpnas kaipo šv. Rašto vertėjas, nesulyginamas yra lenkų kalbos mokėjime. Ten, kur jis rado lengvesnį tekstą, išvertė jį taip teisingai, o priegtam su tokiuo rimtumu ir prakilnumu, kad nepigu jam prilygti. Gražiausi naujų laikų lenkų kalba... šaly Vuiko kalbos išrodytu labai skysta: neturėtu nei tos galės, nei tos didenybės, kas taip nuosavu yra Dievo žodžiui, o tai Vuikas mokėjo tobulai išreikšti lenkų šnekoje“.

Apaštalų Gromatos ir Apreiškimas su nemažu komentorium, atspausdinta 1911. m.

Iš S. Įstatymo lietuviai katalikai turi tik dvejopą psalmių vertimą, padarytą vyskupo Mot. Valančiauskio, vieną proza, kitą eilėmis. Geresnis iš jųdviejų pirmasis parašytas žemaičių tarme, bet neturi jokio komentoriaus ir nelabai gali pasigirti savo tikrumu.

Yra dar pasiliekantis rankraštyje vyskupo Baranausko vertimas S. Įst. nuo pradžios lig Jeremijo pranašo.

84. Neskaitlingi sulyginant lietuviai protestantai gana jau seniai turi lietuvišką viso šv. Rašto vertimą. Seniausiu Evangelijų rinkiniu pas juos yra atspausdintasis 1579. m. rupesniu Baltramiejaus Vilento; o jau 1590. m. Jonas Bretkunas, Karaliaučiaus pastorius, buvo užbaigęs versti visas šv. Knygas S. ir N. Įstatymo lietuvių kalbon. Tiesa, Bretkuno vertimas niekuomet nebuvo atspaustas ir dar dabar pasilieka rankraštyje, bet tuo jis buvo svarbus, kad juo naudojosi visi kiti paskesnieji vertėjai. Taip atspausdintas Jono Rėzos rupesniu 1625. m. Psalmynas mąž kuo tesiskiria nuo Bretkuno vertimo. 1660. m. atspausdinta buvo dalis S. Įstatymo vertimo, nuo pradžios lig 40. Ps. To taip vadinamo Chilinskio arba Kėdainių kalvinų išleidimo autoriais buvę aštuoni vyrai, Jurgis Skrodskis, Jonas Bažymauskis ir kiti. Jie regimai savo darbą atlikdami taipogi nemaž naudojosi Bretkuno vertimu, nes didesnieji skirtumai dažniausiai paliečia tik tarmę, kuri pas juos yra lietuvių vakariečių, tuotarpu kad Bretkunas rašė prusų tarme. Kėdainių kalvinistų vertimas nebuvo pabaigtas spausdinti, kadangi spausdinimo prižiurėtojams ir korektoriams, Chilinskiui ir Minvidui, išaikvojus duotus sau pinigus, Londono spaustuvininkas sustabdė darbą ir sunaikino, kas jau buvo atspausdinta. 1701. m. išėjo iš spaudos net du N. Įstatymo vertimu; o 1735. m. galop buvo atpausdintas viso šv. Rašto lietuviškas vertimas, parupintas J. J. Kvandto. Tame vertime deuterokanoniškos S. Įstatymo knygos atskirtos nuo protokanoniškųjų. Jo autorius taip-pat kaip ir visi kiti naudojosi Bretkuno veikalu. Vertimo kalba yra daili ir neveizdint į nemažą prusiškumų skaitlių pigiai suprantama. Kvandto vertimas buvo nesykį paskiaus perspausdintas ir dar du kartu pataisytas, Rėzos 1816. ir Kuršaičio 1869. m.

§ 12. Švento Rašto skaitymas naujose kalbose.

85. Šv. Rašto skaitymas yra naudingas, bet nėra butinai reikalingas kiekvienam žmogui. Iš Dievo parėdymo apsakojimas gyvu žodžiu yra prieinamiausis ir lengviausis budas, kuriuo visi gali užtektinai pažinti tikėjimo tiesas, reikalingas išganymui. Vien tuo budu naudojosi Išganytojas savo mokslui praplatinti. Jis gyvu žodžiu garsino dangiškojo Tėvo valią, mokė sodžiuose ir miestuose, peikė prasikaltimus ir žadėjo užmokesnį visam, kas gera. Išsirinkęs Apaštalus ir jiems liepė taip pat mokyti. Kada atsirado šventos N. Įstatymo knygos, Kristaus mokslo platinimo budas nepersimainė; nes ir toliaus Apaštalai ir jų mokytiniai ėjo iš krašto kraštan, iš miesto miestan ir visur gyvu žodžiu skelbė Evangeliją. Rašyto Dievo žodžio skaitymas išpradžios niekam nebuvo ginamas, ir juo labiaus platinosi krikščionystė, juo labiaus jis buvo patariamas, kaipo didžiai naudingas gilesniam Kristaus mokslo pažinimui ir sužadinimui skaitančiųjų širdyse karštesnės Dievo meilės; bet tame skaityme jau pirmaisiais amžiais buvo nurodomos kaikurios taisyklės, sulig kurių ne visos šv. Knygos turėjo buti duodamos be jokio skirtumo į visų rankas

Toks dalykų stovis tęsėsi lig vidurinių amžių. Kada imta versti šv. Raštą į naujas kalbas ir labiaus pradėta išnaudoti jo žodžius paklydimams praplatinti, atsirado pavienių vyskupų, synodų ir šv. Sosto įsakymai, žymiai susiaurinantįs liuosybę šv. Knygų skaityme.

86. Protestantai pirmi pradėjo skelbti nuomones, buk šv. Rašto skaitymas butinai esąs reikalingas kiekvienam žmogui, buk visi galį šv. Knygas suprasti ir buk tik iš šv. Rašto reikią mokyties tikėjimo dalykų. Tos nuomonės buvo aiškiai klaidingos ir tikėjimui pavojingos. Niekur Kristaus moksle nei Bažnyčios parėdymuose nėra įsakymo, reikalaujančio, kad visi žmonės butinai skaitytu šv. Knygas. Kaip S. Įstatyme šv. Rašto skaitymas buvo pavestas kunigams, ir tik karalius turėjo teisę gauti vieną jo egzempliorių, taip ir Naujajame rašyto Dievo žodžio skaitymas yra visupirma priedermė tų, kuriems liepta mokyti kitus tikėjimo dalykų. Šv. tėvai patardavo skaityti šv. Knygas ir šiaip jau žmonėms, bet butinai to nereikalavo. Taigi ir dabar šv. Bažnyčia elgiasi taip-pat, rupindamasi visupirma tuo, kad tas skaitymas tikrai galėtu buti skaitytojams naudingas. — Klaidinga yra protestantų nuomonė, buk šv. Knygos esančios visiems pigiai suprantamos ir nereikalaują jokių paaiškinimų. Kaip visuomet, taip ir dabar teisingas pasilieka atsakymas, kurį davė apie šv. Knygų suprantamumą Etiopijos karalienės, Kandakės, iždininkas šv. Pilypui. Kada tas djakonas išgirdo jį skaitantį Izaiją pranašą ir paklausė: „*Ar manai, jog supranti, ką skaitai?*“ užklaustasis atsakė: „*Ir kaip gi galiu* (suprasti), *jei niekas manęs nepamoko?*“ (Apd. 8, 30. 31). Taigi, šv. Raštas be tinkamų pamokymų ir paaiškinimų yra ne visiems suprantamas; žmonės negeros valios jį beskaitydami imdavo ir ima jo žodžius ir, saviškai suprasdami, jais stengiasi patvirtinti įvairius paklydimus. Jei šv. Raštas anot protestantų tikrai suprantamas be paaiškinimų, tai kam jie patįs prirašė visą daugybę įvairiausių komentorių, kodėl jie tarp savęs nesutinka šv. žodžių aiškinime ir vien iš jų imdami savo mokslą yra taip pasidalinę tikėjimo dalykuose? Galop klysta protestantai išvesdami reikalingumą visiems skaityti šv. Knygas iš to, kad buk tik vien šv. Rašte esąs tikėjimo mokslas. Nebuvo dar visai N. Įstatymo knygų, o Kristaus mokslas gana ilgai platinosi vien per apsakojimą; o kada jos buvo parašytos, tai ne visos apreiškimo tiesos į jas patilpo, bet buvo toliaus skelbiamos gyvu žodžiu ir užsilaikė Bažnyčios tradicijoje, be kurios net nebutu žinoma, kurios knygos reikia skaityti įkvėptomis ir kanoniškomis.

87. Protestantai, įvykdydami savo klaidingas nuomones apie šv. Rašto skaitymą, pradėjo kas kart labiaus platinti tarp savo pasekėjų naujus vertimus, kurių tekstas buvo sudarkytas kaikada žymiomis klaidomis. Todėl Tridento Susirinkimas meldė popiežių Pijų IV, kad tų naujų paklydimų sulaikymui butu išleisti tam tikri Bažnyčios parėdymai. Tokie parėdymai ir buvo apgarsinti Pijaus IV konstitucijoje „Dominici gregis“ (24. Kovo 1564.

m.). Trečia ir ketvirta iš dešimties tos konstitucijos taisyklių palietė biblijos vertimą ir skaitymą ir nurodė, kam ir kaip valia skaityti šv. Raštą. Pijaus IV taisyklės su nedidelėmis atmainomis buvo patvirtinamos ir paskesniųjų popiežių Siksto V, Klemenso VIII, Benedikto XIV ir kitų. Leonas XIII, prašalinęs (Konstitucija „Officiorum ac munerum", 25. Sausio 1897. m.) visus senobinius parėdymus, išleidė naujus įstatymus apie indeksą ir apgarsino (1900. m.) patį indeksą. Leono XIII įstatymai paliečiantįs šv. Rašto vertimą ir skaitymą yra tokie:

Persk. 2. Apie šv. Rašto išleidimus originaliniame tekste ir senobiniuose vertimuose. § 5. Originalinį šv. Raštą tekstą ir senobinius vertimus, katalikų ir taipogi Rytų bažnyčios padarytus, jei jų išleidimai parupinti yra nekatalikų, nors išrodytu tikri ir pilni, valia skaityti tik tiems, kurie užsiima teologijiniais arba biblijiniais mokslais, bet vien tuomet, kada minėtų išleidimų prakalbose arba paaiškinimuose nėra užpuldinėjamos katalikų tikėjimo tiesos. — § 6. Tuo pačiu budu ir tomis pačiomis sąlygomis leista skaityti kiti šv. Rašto ar tai į lotynišką ar į kokią kitą nenaują (mirusią) kalbą padaryti vertimai, kuriuos yra išleidę nekatalikai.

Persk. 3. Apie šv. Rašto išleidimus naujosiose kalbose. § 7. Kadangi iš prityrimo žinoma, jog, jei nuolat be jokio skirtumo ir išrinkimo leidžiamas šv. Rašto skaitymas žmonių kalboje, dėlei žmonių neapsižiurėjimo daugiaus iš to randasi pragaišties negu naudos, todėl visi vertimai į naujasias kalbas, net ir katalikų padaryti, visai yra užginti, jei neturi aprobatos Apaštališkojo Sosto, arba nėra išleisti po vyskupų priežiura su paaiškinimais, paimtais iš Bažnyčios tėvų ir mokytų katalikų rašytojų.— § 8. Užginti yra visi šv. Knygų vertimai į kurią nors naują kalbą, padaryti keno nors iš nekatalikų, o ypač tie, kurie platinami yra per biblijines draugijas, ne sykį jau Rymo popiežių pasmerktas, kadangi tuose vertimuose visai neužlaikyti išganingiausieji Bažnyčios įstatymai apie įkvėptų Knygų išleidimą. Tie vienok vertimai leisti yra tokiems, kurie užsiima teologijiniais arba biblijiniais mokslais, jei tik juose užlaikyta, kas augščiaus (§ 5) parėdyta.

88 Bažnyčia niekuomet nebuvo visiškai užgynus katalikams skaityti šv. Knygas, tiktai tam skaitymui dėlei svarbių priežasčių pažymėjo tinkamas ir išganingas ribas. Sulig paduotų Leono XIII išleistų ir dabar veikiančių įstatymų didesnę liuosybę šv. Rašto skaityme turi tie, kurie užsiima teologijiniais arba biblijiniais mokslais, bent kiek mažesnę visi kiti. Taigi, visiems katalikams be jokio ypatingo leidimo valia skaityti šv. Raštą katalikų išleistą lotyniškoje, graikiškoje ir ebraiškoje kalboje, o taipogi katalikų išleistus vertimus į kitas senobines kalbas padarytus (lig 10. šimtm.), turinčius vyskupo aprobatą, nors ir be paaiškinimų. Be to, valia skaityti visose naujose kalbose biblijas katalikų išleistas su aprobata to vyskupo, kurio vyskupystėje jos yra spausdintos, ir paduodančias apaštalų sosto patvirtintą tekstą (kurio lietuvių kalboje dar neturime), nors ir be paaiškinimų; arba paduodančias tik vyskupo patvirtintą tekstą su paaiškinimais iš šv. tėvų ir mokytų katalikų rašytojų. Ne valia gi visiems skaityti biblijų, kurias yra išleidę nekatalikai, kaip senobinėse nebe gyvose, taip ir naujosiose gyvose kalbose. — Bažnyčia užgynė skaityti tas nekatalikų išleistasias biblijas, ypač gi pasmerkė biblijinių draugijų išleidimus, dėlei svarbių priežasčių. Visupirma protestantų biblijinės draugijos platindamos šv. Knygas remiasi ant klaidingos nuomonės, buk šv. Rašto skaitymas butinai reikalingas esąs kiekvieno žmogaus išganymui. Priegtam

jos mano, buk paskleisdamos tarp tikinčių ir netikinčių biblijų egzempliorius pildą Išganytojo žodžius: „Eidami mokykite visas tautas“; toks gi pildymas Kristaus įsakymo labiaus panašus yra į pasityčiojimą, negu į tikrą apaštalavimą. Galop biblijinės draugijos Bažnyčios pasmerktos yra ir dėl paties platinamo teksto, kadangi jos bruka visiems klaidžiatikių padarytus vertimus, arba jei duoda katalikiškus vertimus, tai ne pilnus, be deuterokanoniškų knygų, be reikalingų paaiškinimų, arba su klaidingais paaiškinimais.

Bažnyčia gindama savo tikrus vaikus nuo to, kas pragaištinga, moko juos visupirma gyvu žodžiu, taip kaip įsakė Išganytojas, bet taipogi rupinasi, kad jiems nestigtu ir rašyto Dievo žodžio pasiskaityti. Tam gi tikslui labiausiai paskutiniais laikais beveik visuose katalikų kraštuose atsirado katalikų draugijos, kurių užduotis yra platinti tarp žmonių šv. Knygas sulig Bažnyčios taisyklių išleistas, ypač gi keturias Evangelijas ir Apaštalų darbus. Tuos tat katalikiškus išleidimus Bažnyčia karštai pataria skaityti visiems, nes juos skaitydamas kiekvienas tikintis, anot žodžių dabartiniojo musų šv. Tėvo, popiežiaus Pijaus X, gali sau rasti didžiausį dvasišką pelną.

§ 13. Apie šv. Rašto prasmes.

89. Ne kiekvienas rašytas veikalas yra visiems lygiai suprantamas; kaikurie reikalauja didesnių ar mažesnių paaiškinimų. Paaiškinimai reikalingesni, juo senesniame laike ir svetimesniame krašte veikalo autorius gyveno, ir todėl juo skirtingesnes pažiuras ir savo laiko santikius jis išreiškė. Šv. Knygos turi tai bendra su kitais senų laikų raštais, kad jos parašytos svetimomis seniai mirusiomis kalbomis, o taipogi laiko ir vietos sąlygose, kurios žymiai skiriasi nuo musiškių. Todėl šv. Raštui suprasti daug daugiaus dalykų reikia, negu supratimui dabartinių rašytojų, o dažniausiai jis visai negalimas be ypatingų paaiškinimų. Jei jau ir iš to atžvilgio reikalingas šv. Knygų aiškinimas, tai prisideda dar ir ta aplinkybė, kad jos savo dieviška pradžia, kilme, perviršija paprastą ir dažnai geiduliais apakintą žmogaus protą. Tiktai kada žmogus duodasi pamokyti tai pačiai Dvasiai, kuri šv. Knygas įkvėpė, jos tampa jam suprantamos. Bet šv. Dvasia nuolat veikia ne kiekviename atskirame skaitytojuje, o tik Bažnyčioje, kuri yra tiesos pamatas ir šulas. Jei tat kas nori tikrai suprasti ir aiškinti šv. Raštą, jis turi ištirti Bažnyčios pažiuras ir jų prisilaikyti. Bažnyčios tėvai padavė taisykles, kurių reikia laikyties, norint suprasti šv. Knygas, o mokslas apie tas taisykles vadinasi *biblijine ermeneutika* (ἑρμηνευτική t. y. τέχνη, nuo žodžio ἑρμηνεύειν, išaiškinti, išguldyti, išversti iš vienos kalbos kiton). Taigi, biblijinė ermeneutika yra tai rinkinys pamokymų ir taisyklių, kurių prisilaikant galima atrasti tikrą šv. Rašto prasmę, atsižvelgiant kaip į žmogišką taip ir į dievišką jų kilmę.

90. Kas gi tat yra šv. Rašto *prasmė*? Šv. Rašto prasmė (nuo žodžio: protas, suprasti) yra tos tiesos, kurias šv. Dvasia, kaipo pirmasis šv. Knygų autorius, norėjo išreikšti per įkvėptus rašytojus. Išreiškimas kokios nors minties gali įvykti betarpiškai per žodžius, kuriais vadinami yra dalykai, ar veikimai, ir tarpiškai per pačius dalykus ir ypatas, kurios gali buti figura kitų dalykų. Taigi, visos tos tiesos, kurias šv. Dvasia išreiškė įkvėptose knygose betarpiškai per rašytojų žodžius, vadinasi žodinė arba literališka šv. Rašto prasmė (sensus litteralis, historicus); tiesos gi išreikštos per vienus dalykus, kaipo figuras kitų, turi vardą dvasiškosios, typiškos arba mystiškos prasmės (sensus spiritualis, typicus, mysticus).

Minima yra taipogi kaikada išvesta (s. consequens) ir pritaikyta (s. accomodatus, accomodatitius) šv. Rašto prasmė, bet ištikrųjų ji nėra šv. Knygų savastis.

91. Literališka arba žodinė šv. Rašto prasmė, išreiškianti Dievo mintis betarpiškai per žodžius, yra dvejopa: tikra (s. l. proprius) ir netikra arba metaforinė (s. l. improprius vel metaphoricus). Tikra žodinė prasmė esti tuomet, kada sakinyje imamas yra tikras ir paprastas kiekvieno žodžio reiškimas. Taip, sakinyje: „Kitu keliu sugrįžo į savo šalį“ (Mt. 2, 12), kiekvienas žodis užlaiko tikrą ir paprastą savo reiškimą, o jie visi išreiškia mintį stačiai be jokių priedangų. Netikra arba metaforinė žodinė prasmė randasi tada, kada sakinyje koks žodis nebe visai užlaiko savo tikrąjį reiškimą. Kaipo pavyzdį galime paimti tokį sakinį: „Tas buvo išmokytas Viešpaties kelio“ (Apd. 18, 25). Žodis „kelias“ tikroje ir paprastoje savo prasmėje reiškia neperdaug platų, ilgą važinėjimui paskirtą žemės plotą; čionai gi Viešpaties keliu pavadintas yra Kristaus mokslas. Vienok sakinio prasmė nesiliauna buvus žodinė, nes ji išvedama betarpiškai iš pačių žodžių (Plg. taipogi žodį „surišti“ sakiniuose: Jo. 18, 22; 19, 40 ir Mt. 16, 19, arba žodį „raugas“: Lk. 13, 21; Mt. 16, 6. 11. 12 ir Lk. 12. 1 ir tt.). Metaforine prasme vadinasi visa tai, kas išreiškiama įvairiais kalbėjimo paveikslais arba figuromis (antropomorfizmais, personifikacijomis, metonymijomis, synekdochomis, yperbolėmis ir tt.); prie jos priklauso taipogi *alegorija*, kuri tuomet esti, kada visas sakinys (pvd. Mt. 5, 13; Lk, 3, 9), arba net visa knyga (pvd. Giesmių giesmė) yra imama ne visai tikroje prasmėje, ir taipogi *parabolė*, t. y. pasakojimas pramanyto dalyko, kurs paduotas esti, lyg-kad butu tikras, idant koki nors tiesa butu geriaus įvaizdinta ir pasekmingiaus pagirta arba papeikta.

93. Kiekviename šv. Rašto sakinyje yra žodinė prasmė tikra arba metaforinė. Buvo tokie, kurie sekdami Origeną sakė, buk šv. Knygose esą vietos, neturinčios žodinės prasmės, o tik dvasišką; bet toki ńuomonė yra klaidinga, ir visi sakiniai, nurodomi kaipo neturintįs savos literališkos prasmės, ištikrųjų pasirodo ją turį, jei tik yra gerai suprasti. Šv. Dvasia, kalbėdama žmonių kalba, žmonėms ir per žmones, negali nepalikti žmonių žodžiams jų paprasto reiškimo; todėl kaip kiekvieno kito rašytojo

taip ir įkvėptųjų visuose sakiniuose turi buti literališka prasmė. Šv. Raštas visai nustotu savo vertybės, ir niekuomet nebutu galima imti iš jo tikro priparodymo, jei žmogui butu valia abejoti, ar reikia jo žodžiai imti žodinėje prasmėje, ar ne; tuomet butu galima pasakyti apie kiekvieną tekstą, kurs dėl ko nors nepatinka, kad jis neturi žodinės prasmės. Galop, dvasiška šv. Rašto prasmė, anot mokslo šv. Tomo Akv., remiasi visuomet ant literališkos ir iš jos išeina; o jei kurioje nors vietoje nebutu tos literališkos prasmės, ten nebebutu jokios prasmės, nes neturėtu ant ko remties ir dvasiška prasmė; tai gi labiausiai priešintusi šv. Knygų įkvėpimui.

Kiekvienoje šv. Rašto vietoje yra tik viena žodinė prasmė tikra arba metaforinė. Priešinga nuomonė, sakanti kad bent kaikuriose vietose ji esanti keleriopa, kurios laikėsi šv. Augustinas, šv. Tomas Akv. ir kiti, turi gana rimtus priparodymus, bet jie nėra dar taip įtikrinantįs, kad butinai reiktu išsižadėti nuomonės apie vieną kiekvienos šv. Knygų vietos literališką prasmę. Ir ištikrųjų, šv. Dvasia norėjo, kad šv. Knygos butu parašytos per žmones, žmonėms ir žmonių budu; todėl reikia sutikti, kad ji taip-pat norėjo elgties, kaip daro visi kiti rašytojai, kurie jei rašo teisingai ir nenori skaitytojų suklaidinti, nededa į tuos pačius žodžius keleto prasmių. Abejonės nėra, kad rašytojų žodžiai patįs per save gali turėti įvairius reiškimus, bet rašytojas paprastai į juos deda tik vieną mintį, ir ji jau turi buti pažinta iš sąryšio su kitomis teksto dalimis ir iš įvairių rašymo aplinkybių; jei jos tikrai patirti negalima, tai žodžiai gali turėti įvairius mažiaus ar daugiaus tikrus aiškinimus, bet ne įvairias rašytojo prasmes.

94. Su žodine prasme rišasi *išvedimai* (consectaria). Tas pats žodis, pritaikytas prie įvairių ypatų, gali turėti siauresnę arba platesnę prasmę. Taip, kada šv. Raštas vadina žmogų galingu, išmintingu, šventu, tie pavadinimai turi siauresnę prasmę, negu tuomet, kada jie sakomi apie Dievą. Tą tai visupirma pilnesnę žodžių prasmę kaikurie vadina išvedimais, bet klaidingai. Yra gi čia tik pilna žodinė prasmė, kadangi tų pritaikomų žodžių įvairųs reiškimai visai priklauso tik nuo įvairių ypatų ar dalykų, apie kuriuos jie sakomi. Tikri gi išvedimai negali buti teisingai pavadinti šv. Rašto prasme. Jie esti tuomet, kada koks nors išvedimas daromas yra protavimu iš šv. Rašto žodžių. Tokiame protavime tik viena sylogizmo premisa imama yra iš šv. Knygų, kita gi protaujančio nuosavybė; todėl konkliuzija esti tik tuomet teisinga, kada antra premisa yra teisinga, ir pats protavimas padarytas neklaidingai. Kadangi šv. Dvasia tokiuos teisingus protavimus, anot šv. Augustino, pramatė, todėl ir išvedimus, nors jie nėra tikra šv. Rašto prasme, kaikada šv. Dvasiai priskaito šv. tėvai, pamokyti pavyzdžiu šv. Povilo, kurs protavimu iš Įstatymo žodžių (Atk. 5) išveda reikalingumą duoti tinkamą užlaikymą Apaštalams ir altoriaus tarnams (veiz. 1 Kor. 9, 9—11).

95. Literališka prasmė dažnai yra tik šv. Rašto kunas, po kuriuo slepiasi jo dušia. Ta dušia yra *dvasiška* (typiška, mystiška) prasmė. Dvasiška prasmė imama yra ne stačiai, betarpiškai iš žodžių, be jos pamatu yra ypatos, dalykai, veikimai, atsitikimai ir tt., turintįs savo žodinę prasmę, o Dievo Apveizdos taip sutvarkyti, kad ženklina kitas ypatas, dalykus, atsitikimus. Ypatas, dalykus, ženklinančius kitus, šv. Povilas vadina typais, paveikslais, alegorijomis, šešėliais, parabolėmis, kadangi jie turi šiokį tokį panašumą į ženklinamus dalykus, kurie paprastai vadinasi antitypais. Tas gi panašumas, kadangi priklauso nuo liuosos Dievo valios, turi buti mums apreikštas, kad pažintumėm kokioje nors šv. Rašto vietoje typą, o pertat ir typišką prasmę.

Nuo typų reikia atskirti symboliai ir symboliniai veikimai, kuriuos kaikada darydavo Dievui liepiant pranašai paženklinimui kokių nors dalykų. Tų symbolinių veikimų prasmė visai priklausė nuo to, ką jie turėjo paženklinti, ir jei nebutu buvę tų paženklinamų dalykų, tai nebutu buvę ir pačių symbolių. Typai gi esti ir turi savo reiškimą patįs per save; dvasiška gi jų prasmė yra jau priedas (plg. Ez. 12, 2...). Todėl symboliniai veikimai turi tik vieną žodinę metaforinę prasmę.

Dvasiška arba mystiška prasmė kaikurių teologų paskirstoma yra į alegorišką, morališką arba tropologišką ir anagogišką sulig to, kokiuos dalykus typai ženklina. Dvasiška prasmė vadinasi alegoriška tuomet, kada typu paženklintas yra koks nors tikėjimo dalykas, ypač gi apie Kristų ir Bažnyčią (plg. pranašo Jonos istoriją ir Mt. 12, 39); vadinasi morališka arba tropologiška, kada paženklinamas dalykas turi pritaikymą prie žmogaus pasielgimo (plg. Prad. 15, 6 su Rym. 4), ir anagogiška, jei yra išreikštas koks nors dalykas, busiantis ateinančiame gyvenime, kurio tikimės (plg. Noės išsigelbėjimą arkoje ir Mt. 24, 37; 1 Petr. 3, 20). Tame pačiame type kaikada gali buti visos trįs mystiškos prasmės. Taip, Jeruzalė, kuri žodinėje prasmėje yra Palestinos miestas, dvasiškoje prasmėje yra typas Kristaus Bažnyčios, typas dušios Dievo mylimos ir galop typas dangaus karalystės. (Apreišk.).

96. Be prasikaltimo prieš tikėjimą negalima abejoti, kad šv. Rašte tikrai yra dvasiška prasmė, nes jos buvimą pripažino ir savo pasielgimu nesykį patvirtino pats Jėzus Kristus ir Apaštalai, aiškindami daug šv. Knygų vietų mystiškoje prasmėje ir iš jos imdami priparodymus savo žodžių tikrumui. Taip Išganytojas dvasiškoje prasmėje išaiškino pranašo Jonos istoriją, pritaikydamas ją prie savęs. Apaštalas Jonas, apsakodamas, kad Kristui ant kryžiaus nebuvo sutrupintos blauzdos (Jo. 19, 36), nurodo žodžius Iš. 12, 46, kuriais buvo pasakyta, kad velykiniam avinėliui nebutu sulaužytas joks kaulas. Povilas Izmaėlyje ir Izaoke mato atstovus S. ir N. Įstatymo. — Ko taip aiškiai moko šv. Raštas, nemažiaus aiškiai išpažįsta ir Bažnyčios tėvai, kurie nuo seniausių laikų kaikuriuos šv. Rašto žodžius aiškina ir vartoja dvasiškoje prasmėje. Todėl negali buti jokios abejonės, kad iš

dvasiškos prasmės galima imti įtikrinančius priparodymus, jei tik tikrai yra žinoma apie paties typo buvimą kokioje nors vietoje. Apie tą gi buvimą galime sužinoti iš paties šv. Rašto, iš vienbalsio aiškinimo šv. tėvų ir iš neklaidingo šv. Bažnyčios paliudijimo.

Nors anot apaštalų žodžių visas S. Įstatymas yra figura Naujojo, negalima vienok iš to dar išvesti, kad kiekvienas S. Įstatymo dalykas, kiekvienas jo žodis jau yra typas N. Įstatymo dalykų; arba jei koki S. Įst. ypata yra figura ypatos N. Įst., tai dar iš to visai neišeina, kad visi jos pasielgimai butu paženklinamos ypatos typai. Stačiai neprotingai elgtusi, kas kiekviename S. Įstatymo sakinyje ieškotu butinai figurų.

Kaip Sename, taip anot kaikurių yra ir N. Įstatyme dvasiška prasmė. Taip šv. Petro laivas, audrų mėtomas, gali buti figura Kristaus Bažnyčios; šv. Povilas randa dvasišką prasmę tame, kad Kristus numirė už miesto. Negalima vienok maišyti N. Ist. typų su paveizdais (exemplar) ir sakyti, buk Kristaus prisikėlimas esąs typas musų prisikėlimo, kadangi jis yra tik priežastis ir paveizdas to, kas su mumis turi pasidaryti.

97. *Pritaikymas* (accomodatio) šv. Rašto žodžių dėlei randamo panašumo prie kokios nors ypatos ar dalyko, kurių įkvėptas rašytojas visai neturėjo mintyje, negali buti vadinamas šv. Rašto prasme. Pritaikymas gali įvykti dvejopu budu, arba per pratęsimą (per extensionem) arba per aliuziją (per allusionem). Pirmas pritaikymo budas bus tuomet, kada yra panašumas tarp pačių ypatų ar dalykų, taip kad šv. Rašto žodžiai pritinka ne tik jo minimai ypatai, bet dar ir kitoms. Taip, kas šv. Rašte pasakyta yra apie Noę: „Jis rastas yra teisus ir rustybės laike padarytas yra sutaikymu“ (Ekli. 44, 17), Bažnyčia tai pratęsia ir pritaiko prie šventųjų. Pritaikymas per aliuziją randasi tada, kada panašumas yra tik pačiuose žodžiuose, bet pritaikant tikra jų prasmė paliekama yra šalyje, ir tų pačių žodžių skambėjimui duodamas yra visai kitas reiškimas. Taip, Psalmės (67, 36) žodžius: „Stebėtinas yra Dievas savo šventuosiuose, t. y. rumuose, per aliuziją vartojama kitokioje prasmėje, butent lyg-kad Dievas apsireikštu stebėtinas šventuosiuose žmonėse.

Bažnyčia liturgijoje ir šv. rašytojai savo pamokymuose nekartą taip pritaiko šv. Rašto žodžius; todėl toks pritaikymas pagirtinas ir sektinas yra visiems, jei tik jo vartojime užlaikytos tam tikros ribos, t. y. jei tik bus pagirtinas tikslas ir per tokį šv. Rašto žodžių vartojimą nebus jokio nuostolio arba paniekinimo pačiam šv. Raštui.

§ 14. Svarbiausios ermeneutikos taisyklės.

98. Dvejopas yra šv. Rašto aiškinimas, *autentiškas* ir *moksliškas*. Autentišką šv. Rašto žodžių aiškinimą suteikia tik pats jų autorius, t. y. šv. Dvasia, kuri arba pačiose šv. Knygose arba

per gyvą ir nuolatinį savo mokymą Bažnyčioje duoda suprasti, ką ji norėjo mums apreikšti savo rašytu žodžiu. Mokslišku vadinasi aiškinimas tuomet, kada kas teisingai prisilaikydamas gramatiškai-istoriškų ermeneutikos taisyklių stengiasi pažinti šv. Rašto prasmę. Su pagalba gramatiškai-istoriškų taisyklių galima rasti šv. Knygų prasmę tik kaipo veikalų, kuriuos yra parašę žmonėms žmonės. Kadangi vienok šv. Rašto pirmasis autorius yra Dievas, ir todėl jame randasi netik žmogiškas, bet ir dieviškas elementas, užtat aiškinant šv. Knygas reikia atsižvelgti į abudu elementu ir visuomet tai atsiminti, kad moksliškas aiškinimas neturi ir negali buti priešingas autentiškajam.

99. Gramatiškai-istoriškam aiškinimui reikia visupirma pažinti visų šv. Rašte randamų žodžių reikšmė. Todėl reikia mokėti trįs visusvarbiausios šv. Knygų kalbos, lotyniška, ebraiška ir graikiška; tolesniai gi ištirti kiekvieno šv. rašytojo išsireiškimo budas, kadangi jie gyvendami įvairiais laikais ir rupindamiesi, kad butu suprantami savo laiko žmonėms, nevisi vienodai rašė. Įkvėptų autorių rašymo budą galima pažinti nuolat skaitant pačias šv. Knygas, palyginant jas su senoviniais vertimais, o taipogi tyrinėjant senų laikų rašytojų ir šv. tėvų raštus. Naudinga yra žodžių reikšmei pažinti ir jų etymologija, kadangi žinant žodžio šaknį pigiaus suprasti ir iš jos padarytus žodžius. Įvairias žodžių reikšmes atrasti labai palengvina taip vadinamos šv. Rašto konkordancijos, paduodančios alfabėtinėje eilioje surašytus visus šv. Knygų žodžius su nurodymu jų vietos, ir biblijinių kalbų žodynai.

100. Tolesniai, žinant jau atskirų žodžių reikšmes, reikia nutarti, kokioje prasmėje kiekvieną žodį autorius pavartojo ir ką juo norėjo išreikšti tyrinėjamoje vietoje. Reikia imti žodžiai visupirma tikroje jų reikšmėje ir tik reikalui atsiradus galima juos imti metaforinėje prasmėje. Žodžių prasmę nutarti padeda visos knygos arba bent jos dalies turinys, nes negali pavieni žodžiai turėti prasmės, priešingos tyrinėjamos knygos turiniui. Toliaus žodžių prasmės pažinimą palengvina ištyrimas aplinkybių, kuriose knyga atsirado, prie kokios progos ir kokiuo tikslu ji parašyta. Svarbiausis gi dalykas žodžių prasmės sujieškojime yra ištyrimas konteksto, t. y. žodžių sąryšio tarp savęs ir su tekstu esančiu pirm ir po jų, o taipogi su tekstu viso apsakojimo arba ir visos knygos. Galop žodžių prasmę pažinti padeda paraleliškos vietos, t. y. tie tekstai, kurie nors vieni nuo kitų yra atskirti, bet kadangi turi tuos pačius žodžius tokiame pat kontekste, arba tą patį dalyką tik kitais žodžiais paduoda, nemažai kiti kitus apšviečia.

101. Atradus jau pavienių žodžių prasmę, reikia dar ištirti, ar tokią idėją galėjo turėti pats autorius, ar atrastą prasmę patvirtina istoriškos aplinkybės, kuriose žodžiai buvo parašyti, nes kitaip ją reiktu atmesti. Todėl reikalingas yra ištyrimas, kokio autoriaus parašyti yra svarstomi žodžiai, arba bent kokiuo laiku, kokiems pirmiems skaitytojams jie buvo paskirti, ir koks apskri-

tai buvo dalykų stovis tuo metu, kada knyga buvo rašoma; trumpai sakant, reikia žinoti visa šv. istorija ir archaiologija: — Taigi ta žodžių prasmė, kurios teisingumą patvirtina įkvėptų rašytojų išsireiškimo budas, kontekstas ir istorija, gali ir turi buti priimta, kaipo tikra autorių žmonių prasmė.

102. Kadangi šv. Raštas yra ne vien žmonių veikalas, bet taipogi ir jį įkvėpusios šv. Dvasios, todėl tyrinėjant jo prasmę negana yra užlaikyti tik gramatiškai-istoriškas taisykles. Reikia su šv. Knygomis elgties kaipo su šventu dalyku, su tikru Dievo žodžiu. Atsimenant šv. Dvasios perspėjimą, kad „į piktavalę dušią neįeis išmintis ir negyvens kune pasidavusiame nusidėjimui" (Išm. 1, 4), reikia visupirma skaityti šv. Raštas su gera intencija, nesutepta jokiais pašaliniais žvilgsniais; reikia jis tyrinėti ne žingeidumui užganėdinti, bet, kaip moko šv. Augustinas, „musų tikėjimui patvirtinti, ir musų vilčiai paguosti, ir musų meilei pažadinti" (c Faustum 13, 18). Reikia turėti dušia nekalta ir papuošta dorybėmis, kad galėtumėm skaityti Dievo žodį su ta pačia dvasia, su kuria jis parašytas. Galop reikia sau išmelsti jo tikrą supratimą, nes anot šv. Augustino: „tai yra visusvarbiausia ir visureikalingiausia, reikia melsties, kad butu galima suprasti" (de Doctr. 3, 37).

103. Kadangi šv. Rašto autorius yra Dievas, kurs negali nei pats paklysti, nei kitus įvesti paklydiman, todėl iškarto reikia atmesti kiekvienas šv. Knygų aiškinimas, kurs prirodinėtu, kad įkvėptas rašytojas yra kame nors savo veikale paklydęs. Ta vienok taisyklė apima ne visus šv. Rašte paminėtus dalykus. Negali buti jokio paklydimo tame, ką šv. rašytojas paduoda nuo savęs. Jeigu jis pasakoja, ką kiti yra kalbėję, tuomet reikia veizdėti, kokios yra tos kitos kalbančiosios ypatos; jei jos turi dievišką pasiuntinystę, tuomet ir jų žodžiuose negali buti klaidos; o jei jos dieviškos pasiuntinystės neturi, jų žodžiai yra tik paprastų žmonių žodžiai ir gali buti su paklydimais. Taip Jobo knygoje išreikšta įvairių ypatų nevienodos nuomonės, kurios nesidaro teisingesnėmis per tai, kad jas užrašė įkvėptas ir neklaidingas rašytojas.

104. Visų šv. Knygų autoriumi yra vienas ir tas pats neklaidingas Dievas, todėl šv. Rašte negali buti tikro prieštaravimo tarp įvairių rašytojų ir prieštaravimo vienos kokios šv. knygoje vietos kitai. Dabartiniuose tekstuose pasergimi nesutikimai yra į juos įsibrovę perrašinėjant, bet jie nepaliečia tikėjimo ir doros mokslo ir privalo buti svarstomi sulig kritikos taisyklių. Nesutikimai gi svarbiuose dalykuose yra tik tariami (antiphaniæ). Jiems suprasti ir išaiškinti reikia atsiminti, kad ne visuomet vieni ir tie patįs žodžiai vartojami vienokioje prasmėje; taip pvd. ką kitą reiškia žodis „brolis" pas Mt. 12, 46 ir ką kitą daugelyje kitų vietų; arba tas pats tikėjimo mokslas nevisur paduotas yra pilnai, bet dažnai vienoje vietoje jis svarstomas iš vieno atžvilgio, kitoje iš kito. Istoriškuose apsakojimuose nevisur šv. autoriai kalba savo vardu, dažnai panašiai aprašo ne tuos pačius

dalykus, o tik panašius, arba tuose pačiuose vienas paduoda daugiaus aplinkybių, kitas mažiaus; vienas tas, kitas kitàs.

105. Apreiškimo mokslas ir šiaip jau žemiški mokslai yra tai du spinduliu iš tos pačios tiesos saulės, Dievo; todėl negali buti tikro prieštaravimo tarp šv. Rašto ir žemiškų mokslų. Kas yra visai tikrai ir aiškiai išreikšta šv. Rašte, tai negali buti netikra ir žemiško mokslo šviesoje, ir taip-pat kas yra aiškiai ir regimai priparodyta žmonių moksluose, to nereikia atmesti aiškinant šv. Rašto, bet jo žodžius, jei butu nevisai aiškųs, reikia išaiškinti sulig visai tikro ir aiškaus žemiško mokslo. Ir ištiesų dažnai minimi prieštaravimai yra ne tarp šv. Rašto ir mokslo, bet tarp žmonių, kurie jais užsiima, ir kurie nesykį peržengdami savo ribas paduoda kaipo šv. Rašto prasmę arba mokslo tiesą tai, ko nėra šv. Rašte arba ko mokslas nemoko.

Todėl aiškinant šv. Knygas reikia įsitėmyti, kad ne visa teisinga, kas randama senovės paminkluose ir užtat nevisa verta pilno tikėjimo, nes jų sudėjėjai dažnai, kaip ir dabar daroma, rašydavo pasigyrimui tiesą pagražindami ir gana toli nuo jos atsitraukdami. Iš antros gi pusės nereikia užmiršti, kad šv. Knygos neturi tikslo mokyti žmones chronologijos ar istorijos, kad jos nėra istoriški traktatai, nieko neapleidžiantįs iš minėtinų istoriškų atsitikimų, ir kad anot šv. Jieronymo „šv. Rašte daug dalykų pasakyta yra sulig nuomonių to laiko, kurio atsitikimus paduoda, o ne sulig to, kaip ištikrųjų buta“ (In Mt. 14, 8. In Jer. 28, 10).— Tą patį galima pasakyti ir apie gamtos mokslus. Negalima perdaug remties, aiškinant šv. Raštą, ant visų naujų moksliškų systemų, kurios dažnai yra tik nuolat persimainančios ypotėzįs. Gana gi parodyti, kad šv. Knygų žodžiuose nėra nieko priešingo neabejotiniems gamtos mokslams, kurie turi visai tikrus priparodymus. Negalima taipogi ješkoti pas įkvėptus rašytojus moksliškų išsireiškimų, nes jie apie gamtos dalykus kalba tokiuo budu, kaip jų laikų kalbėjo visi kiti žmonės. Jei Mozė sako, kad Dievas padaręs du žiburiu, didesnį dienai valdyti, mažesnį nakčiai ir žvaigždes (Prad. 1, 16), arba kada Pamokslininkas kalba apie saulę, grįžtančią į savo vietą, tai jie šneka taippat, kaip kasdieniniame gyvenime kalba ir dabar patįs astronomai, minėdami saulės tekėjimą ir nusileidimą.

106. Šv. Knygos, kaipo turinčios savyje tikėjimo ir doros mokslą, paduotos yra sergėti ir aiškinti šv. Bažnyčiai; todėl jas išguldant reikia laikyties to, kas apie šv. Rašto aiškinimą nutarta yra šv. Bažnyčios. Apie tokį reikalingumą buvo padaryti tam tikri nutarimai, paremti šv. tėvų mokslu, Tridento ir atnaujinti Vatikano Susirinkime šiais žodžiais: „Tikėjimo ir doros dalykuose, priklausančiuose prie krikščioniško mokslo, ta šv. Rašto prasmė turi buti skaitoma tikra, kurios laikėsi ir laikosi šv. Motina Bažnyčia, ir todėl niekam ne valia aiškinti šv. Rašto priešingai tai prasmei arba priešingai vienbalsiam šv. tėvų aiškinimui“ (const. de fide cath. c. 2).

Sulig tų Bažnyčios nutarimų šv. Rašto aiškintojas turi priimti ir ginti tą prasmę, kurią kaipo autentišką stačiai ar nestačiai nutarė šv. Bažnyčia. Bet šv. Rašto vietų, kurių prasmė stačiai Bažnyčios nutarta, yra labai nedaug. Pvd. Tridento Susirinkime nutarta, kad žodžiuose Rym. 5, 12 yra šneka apie pirmųjų tėvų nusidėjimą (sess. 5, c. 2. 4). Ypač svarbųs nutarimai apie šv. Raštą išleidžiami taip vadinamos Biblijinės Komisijos (įsteigtos Ryme 1902 m.). Daugiaus yra vietų, kurių prasmė nestačiai nutarta, per pasmerkimą klaidingų mokslų, kuriuos remdavo ant klaidingo šv. Rašto supratimo, ir per aptarimą kaikurių tikėjimo dalykų, nuo kurių teksto aiškinimas kaikada priklauso.

Reikia taipogi laikyties aiškinimų, kuriuos vienbalsiai paduoda šv. tėvai, kaipo apaštalų tikėjimo liudytojai apie tekstus, išreiškiančius tikėjimo ir doros dalykus; nors valia tikram reikalui esant nuo jų aiškinimo atsitraukti istoriškuose ir kituose dalykuose, kurie nepriklauso prie tikėjimo ir doros mokslo.

Galop kadangi mokanti Bažnyčia atsiliepia ne tik per savo nutarimus, bet paduoda tikrą mokslą ir kasdieniniame savo pasielgime ir nuolatiniame Dievo žodžio apsakojime, todėl reikia sergėties visokio šv. Rašto aiškinimo kokiuo nors budu, priešingu Bažnyčios paduodamam mokslui; šv. Knygų aiškintojas privalo visuomet atsižvelgti į Bažnyčios tikėjimą, aiškinti visa analogiškai tam tikėjimui ir buti pasirįžęs priimti ir ginti tuos aiškinimus, kuriuos paduos šv. Bažnyčia.

§ 15. Šv. Knygų prasmės išreiškimas arba šv. Rašto aiškinimai.

107. Negana atrasti šv. Rašto prasmę, prisilaikant ermeneutikos taisyklių; bet ją dar reikia tinkamai išreikšti. Išreiškėjo užduotis yra paduoti ne savo paties mintis, bet tų ypatų, kurios šv. Rašte kalba, ir tai aiškiai ir ištikimai, nei daugiaus, nei mažiaus, kaip jos norėjo išreikšti. To gi išreiškimo tikslas yra, kad klausytojai ar skaitytojai kuogeriausiai suprastu, kas šv. Knygose pasakyta. Biblijos aiškinimu arba jos prasmės išreiškimu užsiimdavo nuo seniausių laikų garsiausieji Bažnyčios tėvai ir rašytojai, kad tokiuo budu tikinčiuose labiaus praplatintu krikščioniško mokslo pažinimą ir maldingumą ir kad juos labiaus apsaugotu nuo klaidžiatikyščių. Aiškinimo darbas nesiliovė ir paskesniuose laikuose; daromas jis ir dabar. Keturi yra jo svarbiausi budai: Parafrazis, randama visuose laikuose, scholijos ypač šv. tėvų metu, glosos daugiausiai viduriniuose ir komentoriai naujesniuose amžiuose.

108. Šv. Rašto parafrazis yra tai toks šv. Knygų prasmės išreiškimas, kada pasilieka visa jų forma, ir kalbančiu yra pats knygų autorius, tiktai jo mintims išreikšti įvedami yra aiškesni ir paaiškinantįs žodžiai. Parafrazis tuo skiriasi nuo ištikimo vertimo į žmonėms suprantamą kalbą, kad vertimas prašalina tik

sunkumus, kilstančius iš priežasties svetimų žodžių, o parafrazis dar pergali neaiškumus, einančius iš konteksto ir paties dalyko. Ji papildo autoriaus neišreikštas mintis, nesuprantamus išsireiškimus išaiškina, supainiotus sakinius geriaus sutvarko.

Reikalingiausiais privalumais parafrazyje turi buti jos ištikimumas, t. y. kad ji nieko neatimtu, bet ir nieko naujo, kas butu svetima autoriaus minčiai, nepridėtu, o tik kitaip tą patį dalyką išreikštu. Toliaus parafrazis privalo buti aiški, be palyginimo pigiaus suprantama skaitytojui, negu pats parafrazuojamas tekstas; — trumpa, ypač ten, kame tekstas yra gana aiškus, kad per žodžių daugybę ji nepasidarytu mažiaus suprantama. Parafrazies kalba turi buti gera, liuosa nuo perdaug kasdieninio gyvenimo žodžių, kad randamas šv. Rašte išsireiškimo prakilnumas visai nenudiltu.

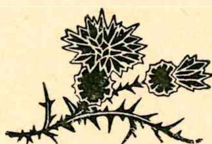
109. Scholijos ir glosos yra tai trumpi paaiškinimai, dedami ne pačian tekstan, bet šaly jo, kad skaitant palengvintu supratimą. Glosos tuo skiriasi nuo scholijų, kad anos paaiškina filologiškai ir istoriškai tik kaikuriuos atskirus žodžius ir išsireiškimus vargiai suprantamus, senesnius ir rečiaus sutinkamus. Glosų vardas paimtas iš graikų kalbos, kurioje žodis γλῶσσα reiškia liežuvį, toliaus gi kalbą; su laiku tuo vardu pradėta taipogi vadinti tuos neaiškius kokio nors teksto žodžius, kurie reikalavo paaiškinimo. Glosos buvo rašomos šaly teksto, tarp eilių, apačioje puslapių arba atskirose knygose. Jų rinkiniai vadinosi glosarijais, o jas surinkusieji autoriai glosatoriais.

Scholijose aiškinta ne tik mažiaus suprantamus žodžius ir išsireiškimus, bet buvo dar paduodami įvairųs skaitymai, o taipogi nurodomas minčių sąryšis kontekste. Nuo komentorių jos skiriasi tik savo trumpa forma ir vengimu visokio atsitraukimo nuo aiškinamo dalyko. Savo vardą jos gavo nuo žodžio „schola“, dėlto kad scholijos ypač buvo skiriamos mokykloms. Buvo jos rašomos šaly ir apačioje teksto, o taipogi atskirosę knygose.

110. Komentorius yra tai išreiškimas arba išaiškinimas šv. Rašto prasmės, platus, dalyką išsemiantis, iš visų pusių apsvarstantis, moksliškas, paremtas įtikrinančiais priparodymais, paliečiantis ne tik sunkesnes vietas, bet visa, kas reikalauja paaiškinimo. Komentoriai esti arba viso šv. Rašto, arba pavienių knygų. Komentuojamas esti arba originalinis tekstas arba vertimai, ypač Vulgata, bet atsižvelgiant sunkesnėse vietose į originalus.

Komentoriai paprastai taip sutvarkomi. Prieš patį aiškinimą dedamas įvedimas į aiškinamą knygą, kurs išriša klausimus apie knygos autorių, apie jos pirmuosius skaitytojus, prie kokios progos, kokiuo tikslu, kada ir kame buvo knyga parašyta, koks yra knygos turinys, koks jos autoritėtas, taip kad skaitytojas iš įvedimo įgija visas reikalingas žinias apie knygą apskritai ir prisirengia prie supratimo atskirų jos dalių. Tolesniai tekstas dalinamas į straipsnius ar tai sulig knygos perskyrimų, ar sujungiant panašaus turinio perskyrimus po vienu antrašu, ar taip-pat pada-

linant. Aiškinama esti eilutė po eilutės, sakinys po sakinio, nurodant sąryšį tarp jų ir su kontekstu. Daroma teksto kritika, paduodama įvairųs skaitymai, pažymima, kurs iš jų gali buti tikresnis ir kodėl. Aiškinant ir prašalinant sunkumus pasinaudojama visais tais nurodymais, kuriuos duoda mokslas filologijos, istorijos ir teologijos dirvoje, ir tuo, ką pats aiškintojas išmano, bet visuomet atsižvelgiant į Bažnyčios įstatymus. Galop laukiama nuo aiškintojo, kad jis paduodamas naujus šv. Rašto prasmės išreiškimus, skiriančiuosius nuo kitų išguldymų, paduotu ir racijas, dėlei kurių jis nuo anų atsitraukia.

PENKIOS MOZĖS KNYGOS

ĮVEDIMAS.

1. Pirmos penkios šv. Rašto knygos vadinasi Mozės Pentateuchu (πεντάτευχος). Tą vardą jos gavo dar Kristui negimus iš žydų ellenistų Aleksandrijoje; paskui jis buvo priimtas ir krikščionių; reiškia gi tą pat, ką ir „penkios knygos“. Nors Pentateuchas susideda iš penkių dalių, kurios skiriasi viena nuo kitos savo turiniu, vienok jos taip tarp savęs rišasi, kita kitą papildydamos, kad daro tikrai vieną veikalą. Tokiuo jis skaitėsi S. Sandoroje pas žydus, Kristus gi ir apaštalai N. Sandoroje taipogi niekuomet nekalba apie penkias Mozės knygas, bet tik apie vieną. Tos gi vienos knygos tikras vardas yra Įstatymas (lex, *thorah*), arba Įstatymo knyga (liber legis, *sefer hatthorah*), nes taip ją vadino visuomet žydai (veiz. 2 Ezdr. 8, 2. Joz. 1, 8 ir k), taip vadino Išganytojas (Mt. 12, 5 ir k.), ir tas vardas jai reikia duoti, atsižvelgiant į turinį. Įstatymas, kaip galima matyti iš žodkilmės ebraiško vardo *thorah*, reiškia čionai pamokymus ir įsakymus, kuriuos Dievas davė išpradžios per patriarkus, paskui gi per Mozę, ir kuriuos turėjo užlaikyti Viešpaties išrinktoji tauta, izraėlitai, kad taip pasilikdami atskirti nuo kitų tautų taptų vertais nešėjais išganymo visiems. Įstatymo knyga nėra vien sausų įstatų ir paliepimų rinkinys, bet jos turiniu yra taipogi Dievo apreikštoji Religija ir pasakojimas apie atsitikimus, buvusius priežastimi išrinkimo tai Religijai sergėti vienos tautos, kuriai buvo duotas atskiras kraštas, su kuria buvo padaryta iškilminga sandora ir kuriai buvo suteikti pažadėjimai apie kilsiantį iš jos pasaulio Atpirkėją, Mesiją.

2. Kiekviena iš penkių Įstatymo dalių turi savo vardus. Palestinos žydai jas vadindavo pradiniais jų teksto žodžiais; todėl pirmoji dalis pas juos gavo vardą

B^erē'šith (in principio, pradžioje), antra *V^elleh š^emot* (haec sunt nomina, tie yra vardai), trečia *Vaiik^era* (et vocavit, ir pavadino), ketvirta *Vaij^edabber* (et locutus est, ir kalbėjo) ir penkta *'Elleh hadd^ebarim* (haec sunt verba, tie yra žodžiai). Aleksandrijiečių vertime Pentateucho knygas pavadinta vardais, nurodančiais svarbiausį jų turinį, kurie buvo priimti ir Bažnyčioje. Tiegi vardai yra: Γένεσις, Genesis, Pradžia; Ἔξοδος, Exodus, Išėjimas; Λευιτικόν (βιβλίον), Leviticus (liber), Kunigų knyga; Ἀριθμοί, Numeri, Skaitliai; Δευτερονόμιον, Deuteronomium, Atkartotas įstatymas.

Pirmoji Pentateucho knyga, Pradžia, yra lyg-kad pamatas ir prirengimas visos įstatymdavystės, randamos sekančiose knygose. Ji prasideda įžanga (1, 1—2, 3), kurioje įkvėptas autorius aprašo pasaulio sutvėrimą, parodydamas ne tik Sutvertojo visagalybę ir gerumą, bet taipogi priderėjimą visų dalykų nuo Dievo, tokiuo budu mokydamas reikalingumo buti tobulai paklusniais galingiausiam ir geriausiam Viešpačiui. Pirmoje knygos dalyje (2, 4—11, 26) autorius parodo, kaip atsitiko, kad iš pasidauginusios žmonijos Dievas išrinko tik vieną žmogų, idant jo šeimynoje užsiliktu apreikštoji Religija ir pažadėjimai. Taigi čionai randame, po trumpo paminėjimo laimingo pirmųjų žmonių stovio žemiškame rojuje, istoriją jų nupuolimo, aprašytą pirmąją brolžudystę ir pasidalinimą žmonių giminės į du skyriu, neteisingų Kaino vaikų, ir teisingųjų Sėto ainių, toliaus pagedimą taipogi paskutiniųjų ir baisią tvano bausmę, kuri ištiko žmoniją, ir nuo kurios per Dievo malònę išsigelbėjo viena Noės šeimyna; bet kadangi nei tvanas nepataisė žmonių giminės, ir jau išgelbėtoje Noės šeimynoje atsirado vienas kaltininkas, o žmonėms pasidauginus vėl pasidaugino jų nedorybės, todėl autorius išskaitęs įvairias iš Noės vaikų kilusias tautas ir paminėjęs jų puikybės nubaudimą kalbų sumaišymu, išvardija Sėmo ainius lig Tarei, kurio sunus Abraomas turėjo buti Dievo išrinktosios tautos tėvas. Antroje knygos dalyje (11, 27—50, 26) aprašyta ypatinga Dievo Apveizda, apsireiškusi išauklėjime tos išrinktosios tautos. Ton dalin įeina Abraomo pavadinimas, Dievo sandora su juomi, jam padarytieji pažadėjimai, platus aprašymas kitų aplinkybių jo gyvenimo, turėjusio buti pavyzdžiu ainiams, kuriems vienok nevisiems buvo lemta priklausyti prie išrinktosios tautos; toliaus istorija Abraomo ainių lig Jokubo ir jo sunaus Juozapo mirčiai Aigypte, į kurį Jokubo šeimyna buvo Dievo Apveizdos nuvesta, idant čia iš visos dvylikos sunų, kaipo izraėlitų tėvų, išaugtu didelė tauta.

3. Trijose sekančiose knygose randasi beveik visi Dievo duoti izraėlitams per Mozę įstatai. Tie įstatai surašyti yra maž-daug toje pačioje eilioje, kaip jie, progai pasitaikius, buvo apgarsinami; taigi, jie rišasi su svarbiausiais atsitikimais išrinktosios tautos istorijoje.

Išėjimo knyga taip pavadinta dėlto, kad žymiausis joje aprašytas atsitikimas yra izraėlitų išėjimas iš Aigypto; bet be to atsitikimo jos įžangoje (1, 1—7) randame nors labai trumpai paminėtą žydų istoriją nuo Juozapo mirties lig Mozės gimimui, o taipogi knygoje randasi aprašyta jų kelionė per tyrus pirmaisiais metais po išėjimo iš Aigypto. Taigi, pirmoje knygos dalyje (1, 8—13, 16) aprašytas

pats išėjimas, butent, kaip Dievas padarė prispaustų žydų išgelbėtoju Mozę, ką tasai draug su broliu Aaronu darė izraėlitams išliuosuoti pas Paraoną, kurio širdies sukietėjimo negalėjo įveikti devynios Dievo siųstos slogos ant viso Aigypto, kaip galop pergalėtas dešimtaja sloga, pirmgimių mirtimi, Paraonas sutiko paleisti iš-po savo valdžios žydus, kuriems to išsiliuosavimo atminimui buvo liepta švęsti kas metai Velykas. Antroje Išėjimo dalyje (13, 17—18, 27) apsakojami didi Dievo padaryti keliaujantiems žydams stebuklai, kuriais jie turėjo buti prirengti į Įstatymo priėmimą prie Sinajaus kalno; tais stebuklais buvo perėjimas Raudonosios juros, pavertimas kartaus vandens saldžiu, kurapkų atsiuntimas, mannos iš dangaus davimas, vanduo iš uolos ir Amalekitų pergalėjimas. Trečioje knygos dalyje (19, 1—40, 36) pasakojama, kaip buvo žydams apgarsinta dešimts Dievo įsakymų, kaip jie nusigandę meldė, kad Dievas padarytu Mozę tarpininku įstatų apskelbime, kaip Mozei pasiliekant per keturias dešimtis dienų ant Sinajaus, kame jis gavo pamokymus apie sandoros šėtros padarymą, žydai buvo pasidirbinę garbinimui aukso veršį, kaip juos nubausta, kaip buvo atnaujinta sandora, pastatyta ir pašvęsta sandoros šėtra.

4. Trečią Pentateucho dalį, Kunigų knygą, žydų rabinai vadina taipogi *thorath hakkohanim* (lex sacerdotum, kunigų įstatymas) arba *thorath haqqorbanoth* (lex sacrificiorum, aukų įstatymas). Visi tie vardai nurodo knygos turinį, kurs susideda iš pasakojimo apie tai, kaip iš Levio giminės tarpo buvo išrinktas Aaronas ir jo sunųs ir pašvęsti kunigais, toliaus iš įvairiausių įsakymų apie aukas ir apie kitus Dievo garbinimo apsireiškimus, ir apie kunigų pareigas. Kunigų knyga rišasi su Išėjimu, nurodydama, ką izraėlitai iš savo pusės turėjo padaryti, kad taptu vertais to nuolatinio Dievo pasilikimo tarp jų sandoros šėtroje, kurios padirbinimas aprašytas Išėjimo knygoje. Įvairųs yra čia randami Dievo paliepimai ir jie surašyti toje eilioje, kaip buvo duodami; bet juos visus galima padalinti į du skyriu. Taip pirmoje Kunigų knygos dalyje (1, 1—10, 20) kalbama apie įvairias aukas ir jų apeigas, kuriomis izraėlitai turėjo išreikšti savo priklausymą nuo Dievo, apie pareigas ir teises kunigų, per kuriuos aukos turėjo buti daromos ir apie pačių kunigų išrinkimą ir pašventimą. Antroje dalyje (11, 1—27, 34) randasi įsakymai apie nesuteptus ir suteptus gyvulius ir valgius, apie išviršinį ir vidujinį tyrumą, reikalaujamą iš visų izraėlitų, ypač gi iš kunigų, apie įvairių iškilmių dienas; visa gi tai užbaigia pažadėjimai už įstatymo užlaikymą bei prakeikimai už jo peržengimą, ir galop paminėjimas apžadų bei aukų, Dievui daromų liuosa valia.

5. Skaitliais vadinasi ketvirta Pentateucho knyga, dėlto kad joje paduoti yra skaitliai išrinktosios tautos, kurios visų giminių sąnariai, Dievui liepiant, buvo suskaityti. Labiaus jai vienok pritinka kaikada rabinų vartojamas vardas *bammidbar* (in deserto, tyruose), nes čionai randasi istorija viso to laiko, kada žydai keliavo per tyrus. Nevisi vienok tos istorijos atsitikimai užrašyti Skaitlių knygoje, bet tik svarbiausieji, turėjusieji artimą sąryšį su išganymu, kurs per žydus turėjo buti užlaikytas visai žmonijai. Draug su atsitikimais paduoti yra ir kaikurie nauji tuo laiku apgarsinti įstatymai.

Visa knyga gali buti padalinta į tris dalis, kurių pirmoji (1, 1—14, 15) prasideda žydų suskaitymu, padarytu antrame po iškeliavimo iš Aigypto mėnesyje; toliaus eina kaikurie nauji įstatymai, ypač reikalingi tolesnei kelionei sutvarkyti, išskaitymas dovanų, sudėtų šėtros pašventinime, pirmų Velykų apvaikščiojimas tyruose ir tolesnė kelionė, kurios metu žydai, nuvarginti kelio sunkumais ir mėsos stoka, pergąsdinti savo pasiuntinių apsakojimu apie laukiančius juos Palestinoje baisumus, taip murmėjo prieš Dievą ir Mozę, kad Viešpats nutarė atidėti jų įėjimą Žadėtojon žemėn, iki visi, kurie užaugusiais išėjo iš Aigypto, neišmirs tyruose, o Aaronas ir jo sesuo Marija buvo nubausti raupsais. Antroji knygos dalis (15, 1—19, 22) apima 39 kelionės metus, kuomet turėjo išmirti atmestoji karta; bet iš viso to laiko atsitikimų autorius mini tik nubaudimą Korės, Datano ir Abirono už pasisavinimą kunigystės ir paduoda naujus Dievo paliepimus, paliečiančius nekruvinas atnašas, subatos užlaikymą ir kunigus bei levitus. Trečioje gi knygos dalyje (20, 1—26, 13) yra kelionės istorija nuo pirmo lig vienuoliktam mėnesiui keturiosdešimtųjų metų. Tuo laiku miršta Marija, ištrykšta stebuklingai iš uolos vanduo murmantiems žydams, bet už abejojimą Dievas atima teisę įeiti Žadėtojon žemėn iš Mozės ir jo brolio Aarono, kurs neilgai trukus miršta; o vis murmantis Izraėlitai lieka nubausti žalčiais, pergali Amorėjiečius ir užpuola Moabitus, kurie veltui šaukiasi į Balaamą, nes jis užuot prakeikti žydus jiems laimina; užtat Madianitams pasiseka įtraukti žydus į stabmeldystę. Toliaus įvyksta naujas Izraėlitų surašymas; Dievas paskiria Jozuę Mozės įpėdiniu ir papildydamas senuosius įsakymus duoda naujus; atimta iš Madianitų žemė lieka padalinta tarp giminių Rubeno, Gado ir pusės Manaso; galop eina išskaitymas tų vietų, kame žydai buvo apsistoję savo kelionėje, ir paliepimas apie Kanaano gyventojų išgalabijimą ir jų žemės pasidalinimą.

6. Penktą Pentateucho knygą žydai kaikada vadina *mišneh hatthorah*, o išversdami tą vardą graikai ir lotynai D e u t e r o n o m i u m, dėlto kad ji trumpai atkartoja, kas plačiaus parašyta kitose knygose; užtat A t k a r t o t a s į s t a t y m a s teisingai gali buti pavadintas Mozės veikalo užbaiga. Visa knyga susideda iš trijų pamokslų, kuriuos pasakė Mozė pirmoje dienoje 12. mėnesio 40. kelionės metais, ir istoriškos užbaigos. Pirmame pamoksle (1, 1—4, 10) Mozė perpasakoja visa, ką Dievas buvo per jį padaręs išrinktajai tautai, kad taip ją pažadintų užlaikyti padarytąją su Dievu sandorą. Antras pamokslas (5, 1—26, 19) yra tai sutrumpintas visas įstatymas, pradedant nuo dešimties Dievo įsakymų; taigi, čia randasi reikalavimas mylėti Dievą, sergėties stabmeldžių draugystės, priminimas Dievo geradarysčių, palaiminimai už paklusnumą ir prakeikimai už nepaklusnumą, įsakymai apie aukų vietą, apie vengimą stabmeldžių papročių ir jų dievaičių, apie saugojimąsi suteptų valgių, apie jubiliejaus metus ir metines šventes, apie teisėjų ir karalių pareigas, apie levitus ir pranašus, apie prieglaudos vietas, karių teises, įvairius naminio ir šeimyninio gyvenimo santikius, apie pirmuones ir dešimtines. Trečiame pamoksle (27, 1—30, 20) Mozė liepia, užėmus Palestiną, atnaujinti

ant Ebalio ir Garizimo kalnų iškilmingai sandorą, apgarsinti palaiminimus ir prakeikimus, kurie sujungti su Dievo įsakymų pildymu arba peržengimu; užbaigia gi naujų paraginimu buti ištikimais Viešpačiui. Istoriškoje užbaigoje (31, 1—34, 12) aprašyta Jozuės paskyrimas į Mozės vietą, paminėtas paliepimas apie Įstatymo knygos skaitymą ir jos laikymą sandoros skrynioje, paduota Mozės giesmė, jo paskutinis palaiminimas, suteiktas dvylikai giminių, papasakota jo mirtis, palaidojimas ir apraudojimas.

7. Lig 18. šimtmečio galui žydų ir krikščionių vienoks buvo tikėjimas apie Pentateucho atsiradimą; visi buvo įsitikrinę, kad Mozė yra jo viso autorius, gal tik atskyrus paskutinius Atkartoto Įstatymo perskyrimus ir kaikuriuos sakinius, kito rašytojo pridėtus. Bet paskesniame laike, biblijiniam racionalizmui užviešpatavus protestantų mokyklose, prasidėjo aršiausis griovimas seno įsitikrinimo ir prirodinėjimas, kad Pentateuchas atsiradęs daug vėliaus už Mozę, ir kad jis pasidaręs iš įvairių autorių raštų. Apie tokį Pentateucho atsiradimą buvo išreikšta gana daug tarp savęs nesutinkančių nuomonių, kurias visas galima padalinti į tris skyrius. Taigi, anot vienų Pentateuchas buvęs sudėtas iš keleto įvairių raštų, kurie jo redaktoriui buvę tik šaltiniais (systema documentorum), kiti matė jame visą daugybę trumpučių raštų, sutrauktų į vieną veikalą (s. fragmentorum), treti galop sakė, kad Pentateuchas pasidaręs iš vieno neperdaug ilgo veikalo, kurs keletą sykių amžių bėgyje buvęs perdirbamas, papildomas ir padidinamas, iki negavęs dabartinės išvaizdos (s. supplementorum). Tos įvairios systėmos, pramanytos Pentateucho atsiradimui išaiškinti, buvo įvairiu budu perdirbamos, ir nors neiviena nepakakina pilnai pačių racionalistiškų kritikų, vienok jų dauguma šiandien pritaria pirmajai sujungdami ją su trečiaja; taigi, jie atskiria Pentateuche keletą ne vienu laiku parašytų dokumentų (dažniausiai keturis: elohistišką, jahvistišką, deuteronomistišką ir kunigų kodeksą) ir sako, kad iš jų per sujungimą ir vienų kitais papildymą pasidaręs gana vėlame laike veikalas, dabar Pentateuchu vadinamas.

8. Pats naujų nuomonių įvairumas, nesutikimas tarp savęs daugelyje dalykų kad ir vienos kurios nors nuomonės šalininkų užtektinai liudija apie silpnumą priparodymų, kuriais vaduojasi kovotojai prieš tradicijinę tėzį apie Pentateucho atsiradimą; tuotarpu kad tas senas ilgų amžių įsitikrinimas gali buti patvirtintas visai tikrais liudijimais. Suteikia gi juos šv. Raštas abiejų Įstatymų, vienodas tikėjimas žydų synagogos ir krikščionių Bažnyčios, galop ištyrimas paties Pentateucho.

Kuomet Išganytojas pradėjo apsakoti Evangeliją, pas visus žydus buvo tvirtas įsitikrinimas, kad Mozė yra Pentateucho autorius ir kad jis yra parašęs penkias Įstatymo knygas; todėl ir vadindavo paprastai Pentateuchą „Moze“ arba „Įstatymu“. Taip darė žydų rašytojai, Juozapas ir Filonas, ir taip kalbėjo visos žydų sektos, pariziejai ir sadukiejai. Jėzus Kristus patvirtino tą tikėjimą, pats vartodamas paprastus Pentateucho vardus.

Visame N. Įstatyme yra arti šešiųdešimtų vietų, kurios turi didesnį ar mažesnį sąryšį su Mozės Įstatymu. Ne iš visų jų galima stačiai išvesti, kad to Įstatymo rašytoju

buvo pats Mozė, nes dažniausiai jose minimi yra tik kaikurie atsitikimai iš Mozės gyvenimo, arba kalbama apie jį kaipo apie Įstatymo davėją, arba paduodama šis tas iš paties Įstatymo; tuos gi visus dalykus butų galėjęs surašyti kas kitas, o ne pats Mozė; bet daugiaus kaip dvidešimtyje vietų yra šneka apie Pentateuchą stačiai kaipo apie knygą, ir jos autoriumi vadinamas Mozė. Kada vieną sykį sadukiejai netikintįs į numirusių prisikėlimą tyčiodamies klausė Išganytoją, keno moterimi prisikėlime bus ta, kuri gyvendama ant žemės buvo ištekėjusi už septynių brolių, vieno po kito, ir primindami prie tos progos Įstatymo mokslą apie leviratą (Atk. 25, 5) sakė: „Mokytojau, M o z ė mums p a r a š ė ir tt.“, Jėzus neužginčijo, kad tą parėdymą buvo parašęs Mozė, o tik išmetinėjo jiems jų neišmanymą, sakydamas: „Ar gi ne dėlto klystate, kad nežinote Raštų, nei Dievo galybės“, ir pats patvirtinimui mokslo apie numirusių prisikėlimą šaukėsi į Mozės Įstatymo žodžius (Iš. 3, 6) ir sakė: „Apie numirusius gi, jogei prisikels, ar neskaitėte M o z ė s k n y g o j e, kaip pasakė jam Dievas prie krumo tardamas“ ir tt. (Mk. 12, 18—27). Išganytojas, minėdamas Mozę kaipo Įstatymo autorių, ne vien taikėsi prie jo laiku priimtojo pas žydus kalbėjimo budo, bet tikrai aiškiais žodžiais išreiškė, kad tas pats Mozė, ypata istoriška, per kurį buvo duotas Įstatymas, buvo ir jo rašytojas. Užginčijantiems Jėzaus dievystę žydams, taip jis sakė: „Tyrinėjate Raštus, nes jųs manote, kad juose turite amžiną gyvenimą. Ir jie tai yra, kurie duoda apie mane liudijimą... Nemanykite, kad aš skųsiu jus pas Tėvą; yra, kurs jus skundžia, Mozė, kuriame jųs turite viltį. Nes jei tikėtumėt Mozei, tikėtumėt tikrai ir man, nes apie mane j i s r a š ė. Jeigu j o r a š t a m s netikite, kaip tikėsite mano žodžiams“ (Jo. 5, 39. 45—47). Taigi, iš tų Išganytojo žodžių aiškiai pasirodo, kad Mozė ne tik kalbėjo apie Mesiją, bet ir rašė: tie jo raštai ir randamos juose pranašystės apie Mesiją buvo žinomi žydams ir buvo ne kas kita, kaip tik Pentateuchas.

9. Beveik visose Senojo Įstatymo knygose yra mažiaus ar labiaus aiškių liudijimų apie Pentateuchą, iš kurių patiriame, kad visoje žydų istorijoje nebuvo tokio laiko, kada nebutu buvęs žinomas Pentateuchas ir nebutu buvę tikėta, jog jo autoriumi yra Mozė.

Buvo žinomas Pentateuchas žydams esantiems Babylono nelaisvėje ir sugrįžusiems iš jos, o jo autoriumi skaityta Mozę, nes apie tai liudija anuo laiku parašytos knygos Makabiejų (2 Mak. 7, 6), Ekleziastiko (Prakalba; 24, 33; 45, 6), Ezdro, pranašų Malakijo, Daniėlio, Barucho, Kronikų. Taip 1 Ezdr. 3, 2. 4 skaitome, kad Jozuė ir Zorobabėlis pastatė Dievui altorių ir apvaikščiojo su žmonėmis Šėtrų šventę sulig to, „kaip parašyta Mozės, Dievo vyro, Įstatyme“; iš 2 Ezdr, 8, 1... žinome, kad Ezdras skaitė iškilmingai surinktiems žydams „Mozės Įstatymo knygą“. Malakijas sako žydams: „Atsiminkite Mozės, mano tarno, Įstatymą, kurį aš jam paliepiau ant Horebo“ (Mal. 4, 4). Daniėlis mini prakeikimus, kurie užrašyti „Mozės, Dievo tarno, knygoje“ (9, 11). Baruchas kalba apie žydų nelaimes „sulig to, kas parašyta Mozės Įstatyme... Kaip tu (Viešpatie) kalbėjai per tavo tarną Mozę dienoje, kurioje jam liepei

parašyti tavo Įstatymą Izraėlio vaikų akyvaizdoje" (Bar. 2, 2. 28). Kronikų knygoje primenami Viešpaties žodžiai, kuriais žadama žydams pagalba, jei jie užlaikys visa, ką Dievas yra jiems liepęs „per Mozės ranką, ir visą įstatymą, ir apeigas, ir teismus" (2 Kron. 33, 8. Plg. 1 Kron. 16, 40; 2 Kron. 23, 18; 31, 3; 34, 14; 35, 6. 12 ir kit.).

Lygiai buvo žinomas Pentateuchas ir pirm Babylono nelasvės žydams, pasidalinusiems į dvi karalysti. Izraėlio karalystėje veikusieji pranašai, Ozėas ir Amosas, mokydami, nuolat turi atmintyje Pentateucho turinį ir yra įsitikrinę, kad jis žinomas jų klausytojams (Oz. 4, 2; 6, 7; 8, 1. 12 ir kit. Am. 2, 4. 5; 5, 21-25 ir kit.). Taip-pat ir Judos karalystėje buvo žinomas Mozės Įstatymas. Taip karalius Jozapatas buvo įsakęs kunigams ir levitams mokyti žmones, apeinant Judos miestelius „su Viešpaties Įstatymo knyga" (2 Kron. 17, 7—9); karaliaus Jozijo dienose buvo atrastas prie bažnyčios „Įstatymo knygos egzemplioriųs Mozės ranka" (4 Kar. 22, 8), regimai tas pats, kurs buvo laikomas sandoros skrynioje ir kurio nors stabmeldystei pasidavusio karaliaus metu išten paimtas ir kitur padėtas; pranašų Judos karalystėje žodžius nebutų galima suprasti be Mozės Įstatymo, taip jie yra su juo sujungti ir ant jo paremti (plg. Iz. 1, 1-15 su Atk. 32, 1. 6; Prad. 32, 26; Iš. 19, 6; Kun. 26, 33 ir kit.).

Mozės Įstatymas buvo žinomas ir užlaikomas ir tuomet, kada visi žydai turėjo vieną karalių. Saliamonas savo maldoje (3 Kar. 8, 23...) mini Atkartoto Įstatymo žodžius, labai atsižvelgia į parėdymus, užrašytus Kunigų knygoje ir stato bažnyčią, kuriai paveizdu yra Išėjime aprašyta sandoros šėtra. Dovidas dėkoja Dievui (2 Kar. 7, 22—24) už pažadėtą sau amžiną karalystę Atk. Įstatymo žodžiais.—Visa, ką pasakoja Samuėlio ir Teisėjų knygos apie žydų naminį, viešą, religijinį gyvenimą, parodo, kad jis buvo paremtas ant pamokymų, užrašytų Pentateuche; o jo žodžiai dažnai atkartojami yra ano laiko žydų lupomis.

Jozuės knygoje keletą kartų paminėtas yra Mozės rašytas Įstatymas. Dievas liepia Jozuei užlaikyti pačiam ir pasirupinti, kad kiti užlaikytu Mozės Įstatymą, ir jam paveda apmąstyti to Įstatymo knygą (Joz. 1, 7. 8). Galop visa Jozuės istorija yra tik įvykdymas to, kas parašyta Pentateuche, ir be jo daug dalykų butu visai nesuprantamų toje istorijoje (plg. Joz. 24, 1...).

10. Pačiame Pentateuche yra liudijimų, kad jo autoriumi buvo Mozė. Tie liudijimai yra dvejopi: vieni sako, kad Dievas liepė Mozei surašyti kaikuriuos dalykus, iš kitų gi galima išvesti, kad visas Pentateuchas buvo Mozės parašytas. Taip, po Amalekitų pergalėjimo Dievas kalbėjo Mozei: „Parašyk tai atminimui knygoje" (Iš. 17, 14). Tiesa, tas paliepimas apima tik vieną atsitikimą, bet žodis „knygoje", ebraiškai „*basseter*", nurodo jau pradėtą rašyti veikalą, kuriame Mozė pažymėdavo atminimo vertus atsitikimus iš žydų istorijos. Toliaus kada buvo padaryta pirmą sykį su Dievu sandora, „Mozė parašė visus Viešpaties žodžius" (Iš. 34, 4), o po atnaujintos sandoros vėl gavo paliepimą rašyti (Iš. 34, 27). Kelionei baigiantis Mozė surašė iš Dievo įsakymo visas žydų stotis tyruose (Skaitl. 33, 2). Taigi, pats Die-

vas buvo paliepęs Mozei rašyti, ir nors tas paliepimas palietė stačiai tik kaikuriuos svarbiausius atsitikimus, vienok ir visus kitus dalykus turėjo aprašyti tas pats Mozė. Kad tikrai taip buvo padaryta, paliudija kiti Pentateucho žodžiai, nes skaitome (Atk. 31, 9... 24...): „Taigi Mozė parašė visą tą Įstatymą ir pavedė jį sergėti kunigams... ir įsakė jiems, tardamas: Po septynerių metų, atleidimo metais, Šėtrų šventėje... skaitysi to Įstatymo žodžius prieš visą Izraėlį... kad girdėdami mokytusi ir bijotusi Viešpaties jusų Dievo ir sergėtu ir pildytu visus to Įstatymo žodžius...“ ir truputį toliaus, „kada tat Mozė parašė to Įstatymo žodžius knygoje ir užbaigė, įsakė levitams, kurie nešė Viešpaties sandoros skrynią, tardamas: Imkite šitą knygą ir padėkite ją Viešpaties jusų Dievo sandoros skrynios šalyje, kad ten butu liudijimu prieš tave“. Visuose tuose žodžiuose yra šneka ne apie vieną kokią dalį, ne vien apie Atkartotą Įstatymą, bet apie visą Pentateuchą, nes kaip pasirodo iš žydų padavimo, jie pildydami Mozės įsakymą, Šėtrų šventėje skaitė susirinkusiems žmonėms iš viso Įstatymo, o ne iš vienos kokios knygos. Iš antros gi pusės nors cituotuose žodžiuose ir butu šneka tik apie Atk. Įstatymą, tai iš to, kad jis buvo parašytas Mozės, reikia išvesti, jog ir kitos knygos buvo pirm Atk. Įst. parašytos to paties autoriaus, nes Deuteronomijos negalima suprasti be Skaitlių, Kunigų ir Išėjimo knygų, o tos paskutinės be Pradžios. Mozė Atk. Įst. pamoksluose, pasakytuose prieš patį žydų įėjimą Žadėtojon žemėn, neįsileidžia į visas smulkmenas įstatymdavystės, įvykusios per keturias dešimtis metų, bet vienus dalykus apleidžia visai, kitus vos primena, kitus vėl paaiškina ir papildo naujais įsakymais, reikalingais iš atžvilgio į veikų apėmimą Palestinos; vienok jis reikalauja, kad butu ištikimai užlaikyti visi Dievo įsakymai, ir liepia klausytojams jų ieškoti užrašytų knygoje. Jis sako: „Jei neužlaikysi ir nepildysi visų to Įstatymo žodžių, kurie užrašyti yra šitoje knygoje... Dievas padaugins tavo bausmes, bausmes dideles ir pasiliekančias, silpnybes bjauriausias ir nuolatines, ir atkreips į tave visus Aigypto prispaudimus, kurių bijojai, ir prilips prie tavęs; be to ir visas negales, kurios nėra užrašytos šitoje Įstatymo knygoje, atves ant tavęs Viešpats, iki tavęs nesutrins“ (Atk. 28, 58-61). Regimai, kad ta Įstatymo knyga jau buvo tuomet parašyta, ir joje buvo ne tik visi įstatų žodžiai, bet ir Aigypto bausmės, apie kurias kalba Išėjimas. Taigi, pačiame Pentateuche gana yra liudijimų, kad jis visas buvo parašytas Mozės; ir jiems reikia tikėti taip-pat, kaip tikima kitoms istoriškoms knygoms, liudijančioms apie savo atsiradimą, kolei nėra tikrai priparodytas joje randamų liudijimų klaidingumas.

11. Seniausiame žydų padavime paremtame ant šv. Rašto žodžių, randasi liudijimai, kad visuomet tikėta, jog pats Įstatymo apgarsintojas buvo taipogi jo viso ir rašytojas. Tas žydų tikėjimas buvo žinomas net kaikuriems pagonių rašytojams, kaip Aleks. Polihistorui (1. šimtm. pirm Kr.), Eupolemui (2. šimt. pirm Kr.), Hekatėjui (4. š. pirm Kr.). Vienoks buvo tame dalyke padavimas pas visus žydus, palestiniečius, ellenistus, žydus gyvenusius Babylone, samarijiečius, parizięjus, sadukiejus ir essenus. Fl. Juozapas ir Filonas sako, kad Mozė aprašęs

pranašų budu ir savo mirtį, t. y. paskutinius Pentateucho perskyrimus. Vargu butų išaiškinti tokį vienodumą išsiskirsčiusių žydų tradicijoje, jei ji nesiremtų ant seniai visiems žinomos tiesos, tuo labiaus, kad Pentateuche randasi svarbiausis žydų tikėjimo mokslas, visiems priimtinas, daug vargiai išpildomų įsakymų, o taipogi pasakojimai ir prikaišiojimai, kurie nemaž turėjo užgauti žydų savymeilę.

Ką manė žydai apie Pentateucho atsiradimą, ko mokė Jėzus Kristus ir apaštalai, tai perėjo į krikščionių Bažnyčią ir pasilieka joje iki šiai dienai. Visuseniausi Bažnyčios rašytojai, kiek kartų turėjo progą, visuomet kalbėdami apie Pentateuchą vadina jį be jokios abejonės Mozės veikalu.

12. Pats Pentateucho turinys patvirtina, kad jis buvo parašytas žmogaus, gerai apsipažinusio su Aigypto dalykais. Kada jis juos mini, tai visur kuopilniausiai sutinka su tuo, kas dabar sužinota iš senovės atrastų paminklų apie Paraonų Aigypto gyvenimą. Toks Aigyptas, koks jis įvaizdintas Juozapo istorijoje, Izraėlitams po Paraonais pasiliekant ir išeinant, buvo tikrai tik 15. šimtmetyje pirm Kr. ir anksčiaus, o ne vėliaus. Aigyptas aprašytas kaipo galinga viena karalystė, valdoma vieno karaliaus; nebebuvo gi jis toksai paskui, nes žydų karalių ir pranašų laikais buvo labai susilpnėjęs ir pasidalinęs net į kelioliką mažų valstijėlių. Aigypto kariuomenė su karės vežimais, kuriuos mini Pentateuchas, buvo tik senų Ramzėsų dienose. Išvardijami yra svarbiausieji parubežiniai miestai Ramėssė, Zoaras, ir visai nėra kalbos apie tose pačiose vietose atsiradusius paskiaus didžius miestus, kaip Migdolis, Tafnė. Visus tuos senovinius dalykus galėjo žinoti tik žmogus to paties laiko arba tik truputį paskesnio, kada jų atmintis tebebuvo gyva, o ne vėlų amžių rašytojas, kada visa buvo persimainę, o senovė užmiršta.—Priegtam žymi yra Aigypto įtekmė ant religijinių apeigų, kurios aprašytos Pentateuche. Sandoros skrynia panaši yra į Aigyptiečių „naos"; šėtros paveikslu buvo Aigyptiečių šventyklos Nilo slėnyje; tas tik yra žymiausis skirtumas, kad šėtra pritaikyta yra nešioti iš vietos į vietą. Kaikurios Mozės apeigos kvepalų atnašavime, balandžių aukojime gyvai primena Aigyptiečių papročius. Tokių pavyzdžių skaitlių butų galima dauginti be galo, o iš jų visų su pilna teise galima išvesti, kad Pentateucho autorius taip tobulai žinojo senovinio Aigypto papročius ir visas jo gyvenimo aplinkybes, jog juo negalėjo buti žmogus, gyvenęs vėliaus už žydų išėjimą iš Aigypto.

13. Pentateucho turinys liudija taipogi, kad jis buvo parašytas tuo laiku, kada žydai tebegyveno tyruose ir dar nebuvo apėmę Kanaano žemės. Aigyptas minimas nuolat, ir jo atmintis su visais jame iškentėtais prispaudimais yra gyva. Dėlei tų prispaudimų žydams dažnai įsakoma, kad jie nebegrįžtų į nelaisvės kraštą; o išėjimas dažnai nurodomas, kaipo labai svarbus atsitikimas tautos gyvenime, ir jo metinės sukaktuvės švenčiamos iškilmingai; Velykos ir pirmgimių pašventimas Viešpačiui yra tai atminimas dešimtos slogos, kuria buvo ištiktas Aigyptas, ir nuo kuriuos buvo liuosi Izraėlitai. Kada jie jaučiasi labiaus nuvargintais ir pradeda murmėti prieš Mozę, jie gailisi savo gyvenimo Aigypte, daug lengvesnio už tyrų vargus, ir

norėtu sugrįžti atgal. Mozė priešingai stengiasi atitolinti žydus nuo tos minties; jis užgina drožtus paveikslus, kad tie nebutu suvedžiojimu išrinktajai tautai, Dievo išvestai iš Aigypto; jis tarp įsakymų busiančiam žydų karaliui įdeda užgynimą vesti žydus atgal Aigyptan, iš kurio išsiliuosavimas yra galingiausia priežastis, kodėl Izraėlitai privalo užlaikyti Įstatymą, duotą Viešpaties, kurs juos išgelbėjo iš nelaisvės. Taigi, išėjimas pasirodo atsitikimu visai nesenu, visų atmintyje esančiu; nes kitaip tik jo istoriškas atminimas nebebutu galėjęs daryti didesnio įspudžio ir galop žydų gyvenančių Palestinoje nebereikėjo prikalbinėti negrįžti Aigyptan.

Pentateuche nėra jokios žymės, kad Kanaano žemė butu buvusi jo atsiradimo laiku jau užimta. Jis aprašo Izraėlitus keliaujančius į žadėtąjį kraštą, ir tuo tik rupinasi Mozė, kad jie neatsisakytu nuo jo užėmimo. Jei jie pasilieka keturias dešimtis metų tyruose, tai yra tai bausmė už murmėjimą įvykusį, sugrįžus iš Palestinos jų žvalgams. Pentateuche nėra jokio aiškesnio pažymėjimo tų aplinkybių, kuriose paskiaus gyveno žydai, atskyrus tik pranašystes, kalbančias apie ateitį.—Kunigų įstatai Išėjimo ir Kunigų knygose turi antspaudą tyrų, o jų sutvarkymas yra toks, koks kitose aplinkybėse vargiai tegalėjo buti padarytas; jis pritinka labiausiai keliaujančiai tautai; pvd. nešimui pritaikyta šėtra buvo reikalinga tik tyruose, kame nebuvo galima turėti nuolatinės šventyklos.

Iš pačios Pentateucho įstatymdavystės formos reikia išvesti, kad ji buvo Mozės padaryta. Įstatai nėra sutvarkyti ir sudėti kokion nors logiškon eilion, bet kaip jie diena po dienos buvo progai atsiradus apgarsinami, taip ir surašyti maž-daug kronologiškoje eilioje. Todėl kada randasi naujos aplinkybės, reikalaujančios naujų pamokymų, seni įstatai paaiškinami arba visai nauji pridedami. Taip atsiradusioje įstatymdavystėje yra daug taisyklių, paliečiančių religijinį gyvenimą, bet truksta reikalingųjų tautai, gyvenančiai politišku gyvenimu vienoje vietoje. Toks gi įstatymdavystės budas pritinka vien keliaujančių per tyrus žydų vadui, Mozei.

14. Nors ebraiška šv. Rašto kalba nedaug tepersimainė ilgų amžių bėgyje, taip kad iš jos vargu ką nors spėti apie tai, kuri knyga yra senesnė ir kuri vėlesnė, vienok nekalbant jau apie Aigyptiškos kilmės vardus, randamus Pentateuche, jo kalba turi tik jam nuosavias ypatybes, kurių nebėra net Jozuės knygoje. Prie tokių gi ypatybių priklauso vartojimas įvardės *hu* jis (vyr. g.) ir moteriškajai gimei išreikšti vietoje *hi* ji; taipogi daiktvardžio *naar* berniukui ir mergaitei pavadinti, nors paskiaus mergaitė visur vadinama yra *naarah*; įvardės *hael* ir *hallazeh*, šitas, šita, randasi tik Pentateuche. Yra dar jame žodžių ir išsireiškimų nesutinkamų kitose knygose ir teisingai skaitomų senoviniais; taip *abib*, varpa, arba pirmas metų mėnuo, *kibšan*, fornax, ir kiti. Tos ypatybės pačios per save nėra pertikrinančios, bet sujungtos su kitais neabejotinais Pentateucho senumo priparodymais, jos dar labiaus juos patvirtina.

15. Pradžią kritikų abejonėms apie Pentateucho atsiradimo budą davė įvairus jame vartojami Dievo vardai ir tai taip, kad vienose

vietose dažniaus sutinkamas vardas Elohim, kitose gi Jahve. Iš to pradėta manyti, kad Pentateuchas pasidaręs iš įvairių mažesnių veikalų, kuriuose buvęs vartojamas tik vienas, tas ar kitas, Dievo vardas. Be to Dievo vardo įvairumo sujieškota ir kitus priparodymus, dėlei kurių negalima esą pripažinti Pentateucho Mozės veikalu, bet reikią jame matyti darbą keleto autorių, gyvenusių paskesniais amžiais.

Taigi, vieni iš tų priparodymų turi liudyti apie vėlesnį, negu tikima, Pentateucho atsiradimą. Kritikai sako, kad pats Pentateuchas taip yra parašytas, kad jis visai neišrodo esąs Mozės veikalu, bet veikalu apie Mozę, kaipo apie trečią ypatą, kurios istoriją pasakoja, genealogiją paduoda, kurį giria tokiais žodžiais, kurių pats Mozė nebutu galėjęs apie save pasakyti. Toliaus kritikai sako, buk Pentateuche esą istoriški ir geografiški išsireiškimai, nurodantįs, kad Izraėlitai jų parašymo laiku jau buvo užėmę Kanaano žemę, ir todėl jų negalėjęs pasakyti Mozė, nes jo laiku jie butu buvę anachronizmais; išsiaiškiną gi jie labai pigiai, jei knyga buvo sudėta paskesniuose amžiuose. — Kitos kritikų sujieškotos Pentateuche žymės turi priparodyti, kad jis buvęs padarytas iš keleto atskirų autorių veikalų; o apie tai liudiją užsilikusios Pentateuche tų įvairių šaltinių pėdsakos, dvejopi ir trejopi to paties dalyko apsakojimai, keleriopas įstatymų apgarsinimas, nevienodos įvairiose vietose išreikštos nuomonės ir pažiuros, ir paties styliaus skirtumas.

16. Visi kritikų priparodymai apie vėlesnį Pentateucho atsiradimą nėra vienok taip nepajudinami, kad ištiesų reiktu abejoti, ar tikrai Mozė yra parašęs penkias Įstatymo knygas; nes vieni iš jų eina iš klaidingų pažiurų į patį tyrinėjamą veikalą, kiti gi darosi labai abejotinais ir visai nustoja savo pamato, išaiškinant gerai patį tekstą, ant kurio remiami. Pentateuchas nėra vien istoriškas veikalas, parašytas sulig dabar užlaikomų taisyklių, nėra taipogi lyg-koks dienraštis, kuriame turėjo buti pažymėti ypatiškai pasergėti kiekvienos dienos atsitikimai. Jo tikslas buvo kitoks: jo autorius norėjo pamokyti, kaip Dievas iš visos žmonijos išsirinko vieną tautą savo apreiškimui užlaikyti, ir ką yra dėlei to padaręs įvairiais laikais, o taipogi per patį Mozę. Todėl Mozė galėjo rašydamas savo veikalą praleisti istoriją visų šimtmečių, kuri nebuvo reikalinga jo tikslui, kurios jis priegtam galėjo visai nežinoti nei iš senovės dokumentų, nei iš padavimo; galėjo kalbėti apie save trečioje ypatoje, paduoti savo genealogiją, kaip daugelio kitų, ir patalpinti kaikuriuos pagyrimus apie save, kurie tečiaus niekur nėra taip didi, kad butu galima juos pavadinti tuščiais pasididžiavimais; priegtam galėjo juos įrašyti, neprieštaraujant Mozei, kas nors iš tų, kuriais jis naudojosi kaipo raštininkais. Taip-pat ir tos vietos, kurios rodosi anachronizmais Mozės lupose, galėjo buti įdėtos paskiaus į jau užbaigtą Pentateuchą, kaipo istoriški, geografiški ir archaiologiški paaiškinimai seno teksto; nors dauguma iš tų tariamų anachronizmų pasirodo ištikrųjų tokiais nėsą, jei tik tekstas teisingai aiškinamas. — Reikia atminti, kad nuo žydų išvedimo iš Aigypto lig Mozės mirčiai praėjo keturios dešimtįs metų; todėl ga-

lutinas Pentateucho teksto sutvarkymas galėjo buti Mozės padarytas gana vėlai, po kaikurių minimų atsitikimų įvykimo ir pirmo jų užrašymo. Taip, kada pirmą kartą nukrito manna, Mozė galėjo neparašyti, kiek laiko ji bus žydams duodama, bet prieš savo mirtį galėjo jau pats savo tekstan įdėti žodžius: „O Izraėlio vaikai valgė manną per keturias dešimtis metų, iki atėjo į gyvenamą žemę; buvo penimi tuo valgiu, iki pasiekė Kanaano žemės ribas“ (Iš. 16, 35).

Toliaus dvejopo tų pačių dalykų apsakojimo buvimas nėra tikrai priparodytas, ir iš jo, kad ir butu, dar negalima išvesti keleto autorių. Dažniausiai yra tai panašus atsitikimai, įvykę analogiškose aplinkybėse, su tomis pačiomis ar su kitomis ypatomis, todėl panašiai ir aprašyti. Atsikartojimai Pradžios knygoje, jei ir butu tikrai prirodyti, liudytu tik, kad Mozė sėmė savo žinias apie anuos senovinius laikus ne iš vieno šaltinio, bet iš kelių. Priegtam jis dažnai, pradėdamas išnaujo pertrauktą rašymo darbą, turi paprotį trumpai atkartoti jau parašytus dalykus. — Tariami prieštaravimai pasakojimuose yra tik nurodymai to paties dalyko iš įvairių atžvilgių, arba jų pavadinimai kitais vardais, kurie žydų kalboje nevisuomet turi vieną apribotą prasmę; todėl juos pigiai galima sutaikyti, jei tik tekstas yra visai tikras, ištiriant gerai visas apsakojimo aplinkybes; randami gi prieštaravimai įstatymuose paeina iš to, kad jie ne visi vienu laiku buvo apgarsinti, bet vieni po kitų, ir seni naujais paaiškinami ir papildomi.

17. Jei kritikų priparodymai butu tikri, tuomet ir daromi iš jų išvedimai turėtu buti vienodi. Tuotarpu gi nieko panašaus nėra. Jei jie beveik visi sutinka tame, kad nepripažįsta Pentateucho Mozės veikalu, tai kituose dalykuose tokio sutikimo visai nėra; nes apie pavienių dokumentų turinį, iš kurių susidėjęs Pentateuchas, apie jų laiką ir autorius, apie budą, kaip jie buvę sujungti, yra išreikšta beveik tiek pat įvairių nuomonių, kiek buvo pačių kritikų. Ir kitaip buti negalėjo, kadangi kritikai, tyrinėdami Pentateucho atsiradimą, apsirinko sau labai slydų kelią. Jie visai atmeta liudijimą tame dalyke tradicijos, kurs vienok turi didžiausį svarbumą. Knygos, turinčios išvardintą autorių, parašymas yra faktas istoriškas; todėl apie jo tikrumą reikia klausties visupirma tų, kurie gyveno knygos atsiradimo laiku arba arčiausiai to laiko; jei knyga yra senovės veikalas, reikia apie jį klausties senovės, ir kada jos liudijimas yra žinomas ir tikras, reikia jam tikėti ir pripažinti, kad veikalas tikrai parašytas to autoriaus, kurio vardą jis turi. Kritikai veizdi vien į paties tyrinėjamo veikalo vidujinius priparodymus, kurie dažniausiai negali duoti jokių tikrų apie jį žinių, daugiausiai gi gali patvirtinti tradicijos suteiktą liudijimą, parodydami, kad knygos turinys nėra jam priešingas. Jei autoriaus vardas yra visai nežinomas, tuomet vidujiniai argumentai gali padėti kaikuriose aplinkybėse spėti maždaug apie knygos atsiradimo laiką, bet išvedimai tuo keliu padaryti visuomet pasiliks netikri ir nevienodi, kadangi jie labai remsis ant ypatiškų įvairių tyrinėtojų pažiurų.

18. Kritikai, nepripažindami Pentateucho Mozės veikalu, užgin-

čija jo vienybę ir stengiasi priparodyti, kad jis turėjo atsirasti kitokiuo budu ir laiku. Visupirma jie šaukiasi į žydų istoriją ir sako, buk iš jos pasirodą, kad religijinis žydų gyvenimas nebuvęs sutvarkytas pirm Babylono nelaisvės, kadangi taip vadinami Mozės įstatymai nėsą minimi pas žydų istorikus ir nebuvę užlaikomi. Bet iš įstatymų neminėjimo dar nebutu galima išvesti jų nebuvimo; tuo tarpu bent kaikurie iš tų įstatymų daugiaus ar mažiaus sykių pasirodo žinomi ir minimi visose knygose; jose yra taip-pat kalbama apie vienos ar kitos įstatymo dalies išpildymą ir dažnai yra peikiami apsileidžiantis ir prasikalstantis tame dalyke. Jei ne visi Mozės įsakymai visuomet buvo užlaikomi, tai reikia atsiminti, kad jie budami labai skaitlingi nevisuomet galėjo buti visiems lygiai žinomi.

19. Bet kritikai sako, kad ir svarbiausieji įstatymai, kaip apie aukų vietos vienybę, apie pačias aukas, apie šventes, apie skirtumą tarp kunigų ir levitų nebuvo žinomi, nei užlaikomi.

Visupirma kritikai tvirtina, kad šventos vietos vienybė, apie kurią yra šneka Pentateuche, nebuvusi žinoma žydams, ir aukos buvo atnašaujamos lig Samarijos išgriovimui visur, kur tik norėta; todėl tas įstatymas negalėjęs buti duotas paties Mozės, bet atsiradęs daug vėliaus. Priegtam randami trijose Pentateucho vietose (Iš. 20, 24; Kun. 17, 1-10; Atk. 12, 1-27) įstatymai apie aukų vietą, skiriasi tarp savęs, todėl jie paeiną iš trijų įvairių laikų parašytų dokumentų. — Pas žydus užlaikytinas buvo įstatymas apie aukų vietą, užrašytas Atk. 12, 1-27. Tiesa, jame yra kalbama apie aukų vietos vienybę, kad taip geriaus butu įvykdytas vieno tikrojo Dievo garbinimas, bet įsakymas nėra toks griežtas, kad juo butu visai uždrausta atiduoti Dievui garbę aukomis įvairiose vietose, ir jis paliečia busiantį laiką. Juo buvo paliepta butinai išgriauti augštas vietas, kur pagonis darydavo savo aukas; žydams gi pasiliko iki laikui liuosybė ir toliaus aukoti ten, kur Dievo buvo nurodoma. Toks aukų vietų įvairumas turėjo buti visai uždraustas tik su bažnyčios pastatymu, kad išsipildė Mozės Įstatyme užrašyti žodžiai apie ramybę pas Izraėlitus iš visų pusių (Atk. 12, 10..). Todėl galėjo daryti aukas visokiose vietose ne tik pranašai, kuriems budavo Dievo duodami ypatingi Dievo įkvėpimai, bet taipogi ir kiti žydai, ir tai tuo labiaus, kad nuo teisėjo Hėlio laikų sandoros skrynia buvo atskirta nuo šėtros ir ne vienoje vietoje laikoma; tokiuo budu šėtros vieta nebeturėjo didžio svarbumo. Bet kada buvo pastatyta bažnyčia ir joje patalpinta sandoros skrynia, buvo sutvarkytas ir aukų darymas, o pranašai labiaus pradėjo kovoti prieš įvairias vietas, nors nepigu buvo išnaikinti seną papratimą, nes ir dievobaimingi žydų karaliai budavo priversti iki laikui kęsti tą dalykų stovį. — Nevienodumas gi pačiuose Pentateucho paliepimuose išsiaiškina įvairumu laiko ir aplinkybių, kuriuose jie buvo duoti. Kada žydai ką tik buvo išėję iš Aigypto ir dar neturėjo sandoros šėtros, buvo jiems leista daryti aukas įvairiose vietose, nors ne visur, bet tik ten, kame pats Dievas nurodydavo (veiz. Iš. 20, 24). Kada jau žydai turėjo šėtrą, tai prie pirmo įsakymo buvo pridėtas laikinis paliepimas (Kun. 17, 1—9)

pjauti visus gyvulius vienoje vietoje prie šėtros; tai gi turėjo ir galėjo buti užlaikoma žydams keliaujant per tyrus. Atkartotame įstatyme buvo duotas įsakymas apie vieną aukų vietą, bet tik busiančiam laikui, kada žydai turės nuolatinę bažnyčią, o tuotarpu jie turėjo taikyties prie senojo Išėjime užrašyto įsakymo.

20. Kritikai toliaus sako, kad pirm Babylono nelaisvės pas žydus nebuvusios aukų atnašavime užlaikytos apeigos, kurias įsako Mozės Įstatymas, todėl nebuvę ir paties Įstatymo. — Tiesa, istoriškos žydų knygos, minėdamos aukas, neaprašo jų apeigų, bet iš to dar visai negalima išvesti, kad apeigų nebuvę. Pranašai Amosas ir Ozėas išmetinėja žydams perdaug didį atsidavimą aukų apeigoms ir reikalauja, kad Dievas butu garbinamas tiesoje ir dvasioje; taigi čia yra aiškiausis liudijimas, kad apeigos buvo, kadangi jomis žydai ir jų kunigai net perdaug buvo užsiėmę, taip kad visai nebesirupino tuo, be ko auka ir jos apeigos nustoja savo vertybės, t. y. apie vidujinį, dorinį tobulinimąsi. Pranašas Jeremijas (8, 21-23) ne tik neužginčija buvimo įstatymo apie aukų apeigas, bet reikalauja paklusnumo Dievui ir ištikimumo sandorai, padarytai su juomi tyruose. — Taipogi žinomi buvo ir užlaikomi visi aukų skyriai, ne tik deginimo aukos *olah* ir ramybės aukos *šelem*, bet lygiai ir aukos už nusidėjimus *hattat* ir už prasikaltimus *ašam* (veiz. Joz. 8, 31. Teis. 6, 26; 13, 16 ir kit. 1 Sam. 3, 14; 6, 3. 4. Oz. 4, 8. Mich. 6, 7. Ps. 39, 7. Iz. 53, 10).

21. Ne didesnę vertybę turi kritikų tvirtinimas, buk trįs didžiosios žydų šventės išpradžios buvusios tik džiaugsmo išreiškimu, pradedant ir užbaigiant laukų darbus, o jau paskui buvę su jomis surišti atminimai išėjimo iš Aigypto; nes iš visos žydų istorijos pasirodo, jog visuomet tas pats buvęs jų tikslas, ir su tomis pačiomis apeigomis jos buvo švenčiamos. Mini jas įkvėpti žydų rašytojai, kiek kartų pasitaiko proga; o jei tokių minėjimų randame nedaug, tai visai nestebėtina, kadangi tos šventės buvo dalykas nuolatinis, paprastas, kas metai atsikartojantis. — Netiesa galop, kad pas žydus nebuvo žinomi vyriausieji kunigai lig nelaisvei, arba kad tik Ezekiėlis įvedęs skirtumą tarp kunigų ir levitų. Visos istoriškos knygos, jei tik kas nori teisingai suprasti jų žodžius, paliudija, kad visuomet žydai turėjo iš trijų skyrių susidedančią dvasiškiją, taip kaip tai randame įsakyta Mozės Įstatyme.

22. Be prirodymų, imamų iš žydų istorijos, kritikai stengdamies atskirti Pentateuche įvairius dokumentus, naudojasi filologiškais priparodymais. Jie sako, kad kiekvienas dokumentas turįs savo atskirą žodyną ir stylių. Įvairus Dievo vardai davė pradžią abejojimams apie Pentateucho vienybę, ir jais nemažai vaduojasi kritikai atskyrimui taip vadinamo Elohistiško ir Jahvistiško šaltinio. Kad ištikrųjų Pradžios knygoje kaikuriose vietose sutinkamas yra dažniaus Dievo vardos E l o h i m (ὁ Θεός, Deus), kitose gi J a h v e (ὁ Κύριος, Dominus), apie tai nėra jokių ginčų; tą dalyką pasergėjo jau šv. tėvai ir buvo užsiėmę jo išaiškinimu; bet kad iš to vardo įvairumo butu galima ir reiktu išvesti dokumentų įvairumas, taip kaip sako kritikai, su tuo sutikti negalima ir štai dėlko. Visupirma la-

bai maža tėra Pradžios ir Išėjimo knygose vietų, turinčių savo atskirą turinį, kuriose atsitiktu tik vienas Dievo vardas, visai gi jų nėra kitose Įstatymo knygose; sutinkami yra dar ir kiti Dievo vardai ir straipsniai visai be Dievo vardų. Todėl ir kritikai, skirstydami tekstą tarp įvairių dokumentų, nesutinka tarp savęs tame darbe ir priversti yra padalinti jį į smulkučius straipsnelius ir dar sakyti, kad kaikuriose vietose vienas Dievo vardas paskiaus buvo pakeistas kitu. Bei jei butu valia spėti apie vardų permainymą vienose vietose, tai butu galima sakyti tokia pat teise, kad taippat ir visur buvo padaryta.—Tolesniai iš tų vietų, kurias kritikai vadina elohistiškomis ir jahvistiškomis visai negalima sustatyti atskirų veikalų, kurie turėtu savo pilną nepertrauktą turinį ir butu suprantami vienas be kito pagalbos. Norint gi tokiuos dokumentus atrasti, reikia be jokio pamato spėti, kad tuo laiku, kuomet tie šaltiniai buvo sujungiami į vieną veikalą, jų suvienytojas nors rado kiekviename nuoseklų apsakojimą, bet nežinia dėlko ėmė po dalelę tai iš vieno, tai iš kito, kitas gi dalis visai apleidė.—Galop įvairių Dievo vardų vartojimas pigu išaiškinti ir be jieškojimo įvairių dokumentų. Mozė pats galėjo vienose vietose vartoti tą vardą, o kitose kitą atsižvelgdamas į jų reikšmę. Vardas E l o h i m paženklina Dievo didenybę ir galybę, todėl jis ir yra vartojamas, kame yra šneka apie Dievą Sutvertoją, visų dalykų tvarkytoją ir viršiausį jų Viešpatį; jis vartojamas ir netikrų dievų pavadinimui. Vardas J a h v e, kaip pasirodo iš jo kilmės (ὁ ὤν, esantis) reiškia tą, kurs yra absoliutiškai esantis, neprigulmingas, todėl amžinas, neatsimainantis ir ištikimiausis savo žadėjimuose; todėl jis yra vartojamas, kame yra šneka apie Dievą, padariusį su Izraėlitais ypatingą sandorą; jis niekuomet nėra imamas dievaičių pavadinimui. Abudu vienok vardu buvo pas žydus šventu, todėl kada nebuvo ypatingos racijos vartoti vieną katrą nors iš judviejų, Mozė vartoja ir tą ir kitą, tą patį dalyką apsakodamas ir apsakojimą paįvairindamas.

23. Matydami ir kritikai, kad vienų vardų neužtenka dokumentams atskirti, sako dar, buk kiekvienas dokumentas turis ir kitus sau ypatingus išsireiškimus, savo atskirą stylių. Tuo tikslu jie pažymi kaikuriuos karakteristiškus žodžius ir išsireiškimus ir jieško jų įvairiose vietose, kad paskui tas vietas patrauktu prie kurio nors iš tariamų dokumentų. Nors ir pasidaro tokiuo budu dokumentai su skirtingais išsireiškimais, bet tai nieko negali priparodyti, kadangi jų sakiniai tyčia ir be pamato yra parinkti; tuo labiaus kad kiekviename iš jų pasilieka visa daugybė bendrų išsireiškimų. Be to reikia atsiminti, kad ne kiekvienas išsireiškimas tinka kiekvienam dalykui apsakyti. Kitoks stylius esti pas tą patį autorių, kada jis kalba apie įstatymus, kitoks, istoriškuose pasakojimuose ir kitoks kada sako prakalbą arba pamokslą. Todėl išsireiškimai apie Dievo garbinimą įvairiomis aukomis ir apeigomis negali atsirasti istoriškose dalyse ir priešingai. Styliaus įvairumas daug pigiaus išsiaiškina, jei Mozė ne visa pats savo ranka rašė, bet rašymo darbą buvo pavedęs po savo priežiura pasiliekan-

tiems tam tikriems raštininkams. Mozė arba jo raštininkai ypač galėjo palikti styliaus įvairumą, atrastą senoviniuose dokumentuose, kuriais pasinaudojo Pradžios knygos sudėjime. Galop iš kalbos imami priparodymai visi pasilieka labai ypatiškais ir patįs per save negali turėti pertikrinančios galės.

24. Nekalbant jau apie paskutinį Atkartoto Įstatymo perskyrimą, kame yra kalbama apie Mozės mirtį, kurio tikrai jis pats negalėjo parašyti, buvo dar ir pačiame Pentateuche amžių bėgyje padarytos kaikurios permainos, taip kad šiandien jis nebėra visai toks pat, koks išėjo iš Mozės rankų. Gana palyginti Masorėtų tekstą su Samarijiečių Pentateuchu ir su Aleksandrijiečių vertimu, kad iškarto pasirodytu gana daug ir tai žymių skirtumų. Visupirma nevienoda yra juose kronologija patriarkų, gyvenusių pirm ir po tvano. Toliaus Samarijiečių Pentateuchas turi keletą priedų ir permainų, tarp kurių žymiausi yra ta, kad šventas kalnas vadinasi Garizim, tuotarpu, kad kituose tekstuose skaitome Ebal. Septyniųdešimtų vertimas palygintas su Masorėtų tekstu pasirodo turįs kaikuriuos priedus, praleidimus, perstatymus, įvairius skaitymus, kurie regimai ne visi paeina iš vertėjų kaltybės, bet iš to, kad jie turėjo truputį kitokį ebraišką tekstą. Pats Masorėtų tekstas, nors vienaip visų dabar skaitomas, tebeturi įvairius skaitymus, pažymėtus kaipo „q'ri ir k'thib“, o be to jame žymios yra ir kitos nedidelės permainos. Iš tokio trijų svarbiausių tekstų stovio reikia išvesti, kad Pentateuchan buvo įvesta ne tik perrašinėtojų klaidos, bet ir kitos permainos, kurios kad ir nepaliečia esybės, teisingai vienok yra kritikų nurodomos.

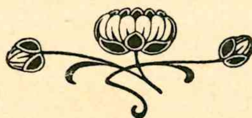
Nors visi Pentateucho aiškintojai sutinka tame, kad jo tekstas nepasiliko be kaikurių permainų, bet apie jų kiekybę ir tarp katalikų teologų ir egzegėtų yra gana įvairios nuomonės. Vieni iš senesniųjų, kaip Belarminas, Kalmėtas, atranda jų labai nedaug ir pripažįsta ne paties Mozės rašytu tik perskyrimus apie jo mirtį ir keletą paaiškinančių sakinių, įvairiose vietose tekstan įdėtų. Paskesnieji mato permainas, padarytas varduose, skaitlinėse, pridėjime ir perdirbime smulkmenų, o net nurodo ir kaikuriuos priedus įstatymuose. Kiti galop, sekdami nuomonę senesnių egzegėtų, kaip Pereiros, Bonfrerijaus, Tirino, Kornelijaus a Lapide pripažįsta Mozę Pentateucho autoriumi tik plačioje to žodžio prasmėje; jie sako, kad penkios Įstatymo knygos jau po Mozės mirties buvo labiaus ar mažiaus pertaisomos, paaiškinamos, papildomos ir pritaikomos prie naujų aplinkybių, kuriose buvo atsiradę žydai.—Abejonės vienok nėra, kad jei ir tokios didesnės permainos Pentateucho tekste įvyko, tai jos galėjo buti padarytos tik žmonių, turėjusių Dievo įkvėpimą, tarp kurių paskutinis buvo Ezdras, kurs teisingai skaitosi paskutiniu žydų gyvenimo sutvarkytoju ir atnaujintoju.

25. Kadangi paskutiniose keturiose Pentateucho knygose aprašyta, arba ką pats Mozė yra padaręs, arba kas buvo daroma su jo žinia, todėl negalima abejoti apie istorišką tų dalykų tikrumą. Už tikrumą atsako kaip pati autoriaus ypata, taip ir ta aplinkybė, kad visi aprašyti dalykai darėsi akyvaizdoje visos žydų tautos, kuri nebutu sutikusi priimti už tikrai šventą knygos, jei butu mačiusi joje netiesą, tuo-

gi mažiaus butu pasidavusi gana sunkiems jos įstatymams, jei nebutu turėjusi įsitikrinimo, kad jie visi yra taip užrašyti, kaip to Dievas norėjo.

Tikėjimo verta yra taipogi Pradžios knyga. Nors ji pasakoja dalykus labai senovinius, kurių nematė nei pats Mozė, nei jo laiku gyvenusieji žydai, bet ir joje negalėjo buti jokios netiesos. Netikrų dalykų pasakojimu nebutu buvę galima įtikrinti žydų apie reikalingumą priimti paskesniuosius įstatymus. Netiesos negalėjo rašyti Mozė, kurs juk buvo Dievo išrinktas pasiuntinys. O tiesą galėjo jis sužinoti ir apie anuos praėjusius amžius, kadangi nemaža žinių buvo užsilikę patriarkų padavime, nestigo taipogi ir rašytų šaltinių. Kad nepramanytos žinios patilpo Pradžios knygon, bet kas buvo tikrai sužinota, apie tai liudija ir pati knygos forma. Labai trumpos žinios paduotos yra apie visusseniausius laikus, dažnai užsiganėdinta vien genealogijomis, žymesni istorijos atsitikimai paminėti bent kiek plačiaus, bet vietomis praleidžiami visi šimtmečiai, ir tik tuomet darosi pasakojimas pilnesnis, kada autorius prieina prie paskesnių laikų, apie kuriuos daugiaus galėjo patirti. Taip gi nedaro pramanytojas, kuriam juk vis tiek yra, ar sakyti nebutus daiktus apie seniausius amžius, ar apie paskesnius.

Kad Pentateuchas yra tikrai neklaidingas Dievo žodis, apie tai negali buti jokios abejonės; jo įkvėpimas aiškiai pasirodo iš paties Išganytojo žodžių, o taipogi iš nuolatinio tikėjimo žydų synagogos ir Kristaus Bažnyčios.

Liber Genesis

Hebraice *Beresith.*

Pradžios knyga

Ebraiškai *B're'šith.*

Pasaulio sutvěrimas.

Caput I. [1] In principio creavit
Deus cœlum, et terram. [2] Terra
autem erat inanis et vacua,
et tenebræ erant super faciem
abyssi: et Spiritus Dei ferebatur
super aquas.

1. perskyrimas. [1] Pradžioje
Dievas sutvêrė dangų ir žemę.
[2] O žemė buvo tyra ir tuščia, ir
tamsybės buvo ant gelmių, ir
Dievo Dvasia sklendeno ant vandenų.

Šventasis Raštas prasideda prakilnių minčių pilnu pasaulio atsiradimo aprašymu. Tame aprašyme per savo įkvėptą rašytoją Dievas pamoko, kad jis yra tikras visų dalykų Sutvertojas ir tai jis vienas be kokios nors kitos esybės pagalbos, kad jis sutvêrė pasaulį be jokio vargo vien savo visagalinčios valios išreiškimu ir sutvėrė tokį, kokį buvo nutaręs, kad visi kiti dalykai jo sutverti žmogaus dėlei, kurs užtat privalo ne kuriam nors iš jų atidavinėti dievišką garbę, bet vienui vienam savo ir jų Sutvertojui Dievui, ir kad Dievui pagarbinti paskirta ypatingu budu septintoji savaitės diena.

1, 1 - 2. Iš pat pradžios pasakoma, kad Dievas yra pasaulio Sutvertojas, trumpai aprašomas sutvertosios žemės pirmasis stovis ir nurodoma Dievo galybė pradėtąjį darbą ištobulinsianti.

(1) *Pradžioje*: pradžioje viso to, kas turi buti toliaus apsakyta, pradžioje regimų dalykų sutvėrimo (Efr.). — *Dievas.* Nors ebraiškas žodis *'Elohim* turi daugskaitlio formą, vienok juo čionai ir daugybėje kitų šv. Rašto vietų vadinamas vienas tikras Dievas. Ta svarbiausi tiesa, kad Dievas yra vienas, skelbiama nuolat visame šv. Rašte. Daugskaitlio gi Dievo vardo formoje galima matyti pirmutinę aliuziją į pilnai apreikštą tik N. Įstatyme tiesą, kad Dievas yra vienas trijose ypatose. Dievo vardo paminėjimas šitoje vietoje nurodo, kad jis buvo jau pirm pasaulio atsiradimo, kad jis yra be pradžios, todėl amžinas, visas gi pasaulis neamžinas, bet Dievo sutvertas laiko pradžioje. — *Sutvêrė.* Ebr. ž. *bara'* sakomas tiktai apie Dievo veikimą ir reiškia čionai tą pat, ką ir p a d a r ė iš n i e k o. Plg. 2 Mak. 7, 28. Dievas sutvêrė pasaulį ne dėlto, kad butu buvęs kokio reikalo priverstas, bet savo gera valia. Plg. Ps. 134, 6. Apr. 4, 11. — *Dangų ir žemę*, t. y. visą pasaulį, kurį žmonės paprastai dalina į dvi atskiri sriti: dangų, esantį viršuje musų, ir žemę po musų kojomis. Žodžiais „dangus ir žemė“ šv. Raštas paprastai išreiškia visus sutvertus dalykus, regimus ir neregimus, dvasiškus ir kuniškus; todėl daug senesniųjų aiškintojų mano, kad žodžiu: *dangų*, apimtas taipogi ir aniolų pasaulis (Job. 38, 7); bet čionai autorius rasi turėjo mintyje tiesiog tik žvaigždžių dangų, kurs, lygiai kaip ir žemė, nebuvo sutvarkytas vienu sykiu; nes Viešpats savo išmintyje visupirma sutvêrė pradinę medegą, iš kurios paskui sulig Dievo valios turėjo pasidaryti dangaus žiburiai ir žemė. Kiek laiko praslinko nuo to pirmojo sutvėrimo lig visiškam žemės sutvarkymui, šv. Raštas nieko apie tai nesako. Moksliški tyrinėjimai nurodo, kad tas laikas turėjo buti labai ilgas. — (2) *O žemė...* Įkvêptas autorius ypatingu budu užsiima žeme, ant kurios turėjo apsigyventi žmogus, ir visupirma trumpai aprašo tą jos stovį, kuriame ji buvo pirm šešių sutvêrimo dienų, kuomet žemės kamuolis dar neturėjo aiškios išvaizdos, rodėsi esąs dideliausi masa garų, vandens bei kitų tarp savęs sumišusių gaivalų, buvo paskendęs tamsybėse ir regimai dar

[3] Dixitque Deus: Fiat lux. Et facta est lux. [4] Et vidit Deus lucem quod esset bona: et divisit lucem a tenebris. [5] Appellavitque lucem Diem, et tenebras Noctem: factumque est ves-

[3] Ir Dievas tarė: Tepasidaro šviesa! Ir pasidarė šviesa. [4] Ir Dievas matė, kad šviesa buvo gera, ir jis atskyrė šviesą nuo tamsybių; [5] ir praminė šviesą Diena, o tamsybes Naktimi; ir

---

negalėjo buti tinkama vieta jokiai gyvai esybei. Tas stovis ebraiškai vadinasi *thohu vabohu, tyra ir tuščia.* — *Ant gelmių.* Sausumos visai dar nebuvo, nes gilus be ribų vandenynas (ebr. jis pavadintas *th'hom*) dengė iš visų pusių žemės plutą. — *Dvasia.* Nors ebr. ž. *ruach*, atskirai paimtas, gali reikšti ir vėją, bet čionai kontekstas nurodo, kad juo pavadinta Dievo galybė, arba tikriaus sakant trečioji švenč. Trejybės Ypata, šv. Dvasia, įvaizdinta lyg-koks dieviškas dvelkimas, pasilieką̃s ant gelmių. Toji Dvasia *sklendeno*, tarsi koks paukštis plevėsavo ant vandenyno, pasiryžusi tvarkyti tą chaosą ir dėti jan gyvybės daigus. Ebr. ž. *m'rachefet* paprastai sakomas apie paukščius, perinčius kiaušinius, ir išreiškia ramybę, todėl visai negali buti pritaikytas prie vėjo. — Kaip ilgai žemė pasiliko tame chaoso stovyje, nepasakyta; bet galima manyti, kad labai ilgai.

3 - 32. Įkvėptas autorius, aprašydamas pasaulio sutvarkymą, skirsto tolesnius sutvėrimo darbus į šešias savaitės dienas. Tos savaitės dienos, kurias gražiai užbaigia septintoji, Dievo atilsio diena, padalintos į du skyriu po tris dienas ir tai taip, kad kiekvienai iš pirmųjų trijų dienų atsako išeilios trįs antrojo skyriaus dienos. Pirmojo skyriaus dienose sutvarkomos sritįs busiantiems jų gyventojams arba jų kariuomenėms, sekančiose gi dienose sutveriami patįs gyventojai arba kariuomenės. Taigi, pirmą dieną atsiranda šviesa, kaipo pirmutinė sąlyga visokios tvarkos ir gyvenimo, o ketvirtą dieną dangaus žiburiai; antra dieną darosi tvirtuma ir įvyksta vandenų atskyrimas, penktą gi dieną žemės vanduo apgyvendinamas žuvimis, o oras paukščiais; trečią dieną pasirodo sausuma iš po vandens ir apželdinama žolėmis ir medžiais, šeštą gi dieną sausuma gauna savo gyventojus, išpradžios visokius gyvulius ir galop žmogų.

(3) *Dievas tarė.* Nebuvo tai Dievo balso skambėjimas, panašus į tą, kurs girdimas, žmonėms ištariant žodžius, bet tiktai visagalinčios Dievo valios nutarimas. Toks išsireiškimas apie Dievą vadinasi antropomorfizmu, t. y. kalbėjimu apie Dievą žmonių budu. Antropomorfizmai vartojami šv. Rašte daugelyje vietų. — *Tepasidaro.* Ebr. ž. *j'hi* reiškia taipogi: t e b u n a. Dievo paliepimas išreikštas labai trumpai. Jo išpildymas apsakomas kaip šitoje vietoje, taip ir toliaus lygiai trumpais žodžiais ir tai tais pačiais, kokiais duodamas paliepimas: *ir pasidarė šviesa.* Vis tai turi pamokyti, kad Dievo valia yra tikrai visagalinti, ir kad visa tuojau taip įvyksta, kaip Dievas įsako. Šviesos sutvėrimas minimas pirmoje vietoje, nes be jos negali buti ant žemės nei tvarkos, nei gyvybės. — (4) *Dievas matė.* Kitas antropomorfizmas. — *Gera.* Ebr. ž. *thob* išreiškia draug gerumą ir gražumą. Sutvertoji šviesa pavadinta gera, kadangi ji buvo visai toki, kokią Dievas norėjo sutverti, ir todėl ji Dievui patiko ir gauna pagyrimą. Toks pagyrimas suteikiamas tik jau užbaigtiems dalykams, pilnai sutinkantiems su ta idėja, kuri buvo apie juos pas Dievą. Todėl nerandame pagyrimo tuščios ir tyros žemės, nes tai buvo tik laikinis jos stovis. Taip-pat žemiaus 2, 18 sakoma, kad *negera žmogui buti vienam,* nes, sutvertai esant tik vienai vyriškai lyčiai, Dievo valia apie žmogų dar nebuvo pilnai įvykusi. — *Atskyrė šviesą...* Šviesa ir tamsybės negali buti draug toje pačioje vietoje; todėl atskyrimas įvyksta ne iš atžvilgio į vietą, bet į laiką. Dievas padarė, kad šviesa ir tamsybė kita po kitos rodytusi ant žemės. — (5) *Praminė šviesą Diena...* Dievas davė tokią ypatybę, kad šviesa ir tamsybė galėtu vadinties dienos ir nakties vardais (Tom.). Vardo davimas dažnai kitur šv. Rašte yra viešpatavimo ženklas. Taip karaliai mainydavo vardus pavergtųjų kunigaikščių ir miestų (plg. 4 Kar. 24, 17. 2 Kron. 36, 4), o taipogi šiaip jau labiaus tinkamų ypatų (plg. Prad. 41, 45. Dan. 1, 7). Dievas maino vardus ypatų, kurias jis išrenka ypatingai savo tarnystei (Prad. 17, 19; 35, 10. 1 Kron. 22, 9. Mt. 16, 18. Lk. 1, 13. 31). Taigi, čionai ir toliaus vardo davimas reiškia viršiausį Dievo viešpatavimą ir valdžią ant

pere et mane, dies unus. 6 Dixit
quoque Deus: Fiat firmamentum
in medio aquarum: et dividat
aquas ab aquis. 7 Et fecit Deus
firmamentum, divisitque aquas,
quæ erant sub firmamento, ab
his, quæ erant super firmamen-

pasidarė vakaras ir rytas, pirmo-
ji diena. 6 Dievas taipogi tarė:
Tepasidaro tvirtuma tarp vande-
nų, ir ji teatskiria vandenis nuo
vandenų! 7 Ir Dievas padarė tvir-
tumą ir atskyrė vandenis, kurie
buvo po tvirtuma, nuo buvusių

---

visų sutvėrimų. — *Pasidarė vakaras*... Ebr. t.: *buvo*... Pasibaigus laikui, kurs buvo paskirtas šviesai, atėjo tamsybės, ir taip pasidarė vakaras. Kada, nakčiai praslinkus, vėl pradėjo rodyties šviesa, pasidarė antrosios dienos rytas. Taigi, diena, arba tikriaus sakant para, čionai skaitoma nuo ryto lig rytui. — *Pirmoji diena*. Ebr. t.: *viena diena*. Šviesos sutvėrimu prasidėjusi diena draug su sekančia naktimi padarė vieną ištisą dieną arba parą. Iš atžvilgio į kitas dienas, kurios aiškiai pavadintos: antroji, trečioji ir tt., ji buvo pirmoji diena. — Dievas galėjo be abejonės savo visagalinčia valia viename akymirksnyje sutverti pasaulį ir tai visai užbaigtą, bet jis velijo, kad pasaulio išsiplėtojime ir susitvarkyme butu tam tikras laipsniavimas, toks pat koks matomas prigimtyje visų pasaulio dalykų, kurie auga, tobulinasi ir vėl žusta. Tame laipsniavime ir toje tvarkoje apsireiškia lygiu budu didžiausi Dievo išmintis ir visagalybė. Pasaulio sutvarkymą laipsniais įkvėptas autorius išreiškia, kalbėdamas apie šešias sutvėrimo dienas. Bet koki buvo pirmoji ir sekančios dienos, į tą klausimą neduoda aiškaus atsakymo nei pats šv. Raštas, nei Bažnyčia, ir jau šv. Augustinas pasakė, kad tą dalyką sunku esą nutarti. Šv. Rašto aiškintojai, svarstydami tą klausimą, nuo seniausių laikų išreiškė labai daug gana įvairių nuomonių, tarp kurių žymiausios yra sekančios. Šv. tėvų dauguma ir nemaža paskesniųjų egzegėtų manė, kad pasaulio sutvėrimo dienos buvusios paprastos šešios 24 valandų paros. Kiti aiškintojai ypač vėlesniųjų laikų, atsižvelgdami labiaus į moksliškus tyrinėjimus, nurodančius, kad labai ir labai ilgi amžiai turėjo praeiti, kolei ant žemės atsirado sąlygos, tinkamos žmogui gyventi, matė šešiose sutvėrimo dienose ilgiausius laikotarpius, kuriuose sulig Dievo valios įvykęs pasaulio sutvarkymas ir kurių pradžia ir pabaiga pavadintos rytu ir vakaru. Kiti vėl aiškintojai sakė, kad šešios sutvėrimo dienos esančios tik atskiri vaizdai išreikšti Dievo vienu sykiu sutvertam pasauliui (Orig., šv. Aug., šv. Izid. ir k.), arba anot vėlesniųjų aiškintojų Dievas regėjime apreiškęs pasaulio sutvėrimą, kaipo įvykstantį šešių dienų laikotarpyje (Kurtz, Hummelauer ir k.). Paskučiausiu laiku išreikšta nuomonę (V. Zapletal), kad įkvėptas rašytojas, norėdamas pamokyti savo laiko žmones svarbiausių tiesų, jog vienatinis visų dalykų Sutvertojas yra Dievas, jog Dievo sutvertas žmogus viršesnis yra už visus kitus sutvėrimus, kurie jam privalo buti naudingi ir tarnauti, pats gi žmogus turi garbinti vien tik savo Sutvertoją Dievą, ir jog tam garbinimui paskirta ypatingu budu septintoji savaitės diena, visa tai išreiškęs suprantamu ano laiko žmonėms budu ir todėl, kalbėdamas apie pasaulio sutvėrimą, vartojęs savo laiko gyventojams žinomus žodžius, kaip gelmė, diena, tvirtuma ir kitus, o įvairius sutvėrimo darbus papasakojęs tokioje tvarkoje ir eilioje, kuri pigiai galėjo buti užlaikyta žmonių atmintyje ir geriausiai tiko jo pažymėtam tikslui pasiekti. — (6) *Tepasidaro tvirtuma*... Nors jau buvo sutverta šviesa, bet žemė dar tebebuvo apdengta vandenimis. Taigi, jų dalis, Dievui liepiant, turi pakilti augštyn, o kita pasilikti ant žemės. Padalintam vandeniui perskirti turi tarnauti Dievo sutverta antroje dienoje tvirtuma. Ta tvirtuma reiškia ne tiek žemesniąją iš visų pusių žemę apsupančią atmosfėrą, kurioje pasilieka debesis, kiek regimą augštybėse mėlyną dangų, kurį senobėje žmonės sau įvaizdindavo kaip kokį kietą skliausmą, tarsi nulietą iš stiklo ar perregimo naugio, turintį duris ir langus, viršuje kurio esą vandenįs, krintantįs žemėn, kada Dievas atidaro dangaus užtvankas (plg. Prad. 7, 11; 28, 17. 4 Kar. 7, 2. 19). LXX vertime šitos eil. gale dar randami žodžiai καὶ ἐγένετο οὕτως, et factum est ita, ir taip įvyko; ebr. tekste jie nukelti 7. eil. galan, bet rasi nevisai teisingai, nes visur po Dievo paliepimo tuojau minimas jo išsipildymas (plg. 9. 11. 15. 24. eil.). — (7) *Ir Dievas*... Kaip tik buvo duotas

tum. Et factum est ita. 8 Voca-
vitque Deus firmamentum, Cœ-
lum: et factum est vespere et
mane, dies secundus. 9 Dixit ve-
ro Deus: Congregentur aquæ,
quæ sub cœlo sunt, in locum
unum: et appareat arida. Et fa-
ctum est ita. 10 Et vocavit De-
us aridam, Terram, congregatio-
nesque aquarum appellavit Ma-
ria. Et vidit Deus quod esset
bonum. 11 Et ait: Germinet ter-
ra herbam virentem, et facien-
tem semen, et lignum pomife-
rum faciens fructum juxta ge-
nus suum, cujus semen in semet-
ipso sit super terram. Et fac-
tum est ita. 12 Et protulit ter-
ra herbam virentem, et facien-
tem semen juxta genus suum,
lignumque faciens fructum, et
habens unumquodque sementem
secundum speciem suam. Et vi-
dit Deus quod esset bonum. 13
Et factum est vespere et mane,
dies tertius. 14 Dixit autem De-

viršuje tvirtumos. Ir taip įvyko.
8 Ir Dievas praminė tvirtumą
Dangumi; ir pasidarė vakaras ir
rytas, antroji diena. 9 Dievas vėl
tarė: Vandenįs, esantįs po dan-
gumi, tesusirenka į vieną vietą,
ir tepasidaro sausuma! Ir taip
įvyko. 10 Ir Dievas praminė sau-
sumą Žeme, o susirinkusius van-
denis praminė Juromis. Ir Die-
vas matė, kad tai buvo gera. 11
Ir tarė: Žemė teišželdina žaliuo-
jančias žoles, ir duodančias sėk-
lą, ir vaisinius medžius, duodan-
čius vaisius pagal savo veislę,
kurių sėkla butų juose pačiuose,
ant žemės! Ir taip įvyko. 12 Ir
žemė išželdino žaliuojančią žolę,
ir duodančią sėklą pagal savo
veislę, ir medžius, duodančius
vaisius ir turinčius kiekvienas
sėklą pagal savo veislę. Ir Die-
vas matė, kad tai buvo gera. 13
Ir pasidarė vakaras ir rytas, tre-
čioji diena. 14 Dievas vėl tarė:
Tepasidaro žiburiai dangaus tvir-

paliepimas, jis tuojau tobuliausiai išsipildo. — **(8)** Po žodžio: *Dangumi*, LXX vertime pridėtas dar pagyrimas: Ir Dievas matė tai gera esant; bet tas priedas čiónai nereikalingas, kadangi vandenų sutvarkymo užbaiga padaryta buvo tik trečioje dienoje. — **(9)** *Vandenis...* Trečiosios dienos darbas dvejopas: iš-po vandenų pasirodo sausa žemė; paskui sutveriami visokie augalai. — *Tesusirenka...* Autorius neįsileidžia į moksliškus tyrinėjimus, kokios buvo antrinės priežastįs to vandenų susirinkimo į vandenynus, o žemės plutos pakilimo ir pasidarymo vietomis kalnų; jis tik mini patį atsitikimą ir paženklina, kad galutina visų tų žemės kamuolyje įvykstančių permainų priežastįs buvo visagalinti Dievo valia. — **(10)** *Žemė.* Ebr. ž. *'erec*, taip-pat kaip ir liet. žemė, nurodo tai, kas yra žemai, palyginant su dangumi, kurs matomas augštai. — **(11)** *Žemė teišželdina...* Antras trečiosios dienos darbas yra pasirodžiusios sausumos apdengimas visokiais augalais. Dievas įsako juos visus išželdinti žemei; pati žemė savaimi to padaryti negalėjo, bet tą galę jai čionai suteikia visagalinti Dievo valia. Ebr. tekste aiškiai paminėti trįs vardai: *deše'*, želmenįs, jaunos žolės, *'eseb*, žolynai, daržovės, javai, ir *'ec*, medžiai. Jie apima visa, kas auga iš žemės ir žemiaus skiriama maistu žmogui ir gyvuliams. Pirmas vardas yra bendras, antras gi ir trečias nurodo augalų padalinimą į du skyriu sulig to, kaip jie duoda sėklą: pirmojo skyriaus augalai duoda sėklą neapdengtą, vaisiniai gi medžiai turi sėklą, apvilktą vaisiumi. — **(14)** *Tepasidaro...* Autorius ima aprašinėti sutvėrimą kariuomenių, kuriomis apgyvendinamos jau esančios pasaulio sritįs. Taigi, visupirma gauna savo kariuomenę dangus. Ja yra dangaus žiburiai, saulė, mėnuo ir žvaigždės. — *Teatskiria...* Dangaus žiburiai nėra tai kokie garbintini dievaičiai, kaip manė pagonįs, bet Dievo sutvėrimai, turintįs tarnauti žemės gyventojams. Jų tikslas nurodomas trejopas. Dangaus žiburiai turi visupirma atskirti dieną nuo nakties: saulė švies dieną, mėnuo ir žvaigždės

us: Fiant luminaria in firmamen-
to cœli, et dividant diem ac noc-
tem, et sint in signa et tem-
pora, et dies et annos: 15 ut lu-
ceant in firmamento cœli, et il-
luminent terram. Et factum est
ita. 16 Fecitque Deus duo lumi-
naria magna: luminare majus,
ut præesset diei: et luminare mi-
nus, ut præesset nocti: et stel-
las. 17 Et posuit eas in firma-
mento cœli, ut lucerent super
terram, 18 et præessent diei ac
nocti, et dividerent lucem ac
tenebras. Et vidit Deus quod
esset bonum. 19 Et factum est
vespere et mane, dies quartus.
20 Dixit etiam Deus: Producant
aquæ reptile animæ viventis, et
volatile super terram sub firma-
mento cœli. 21 Creavitque Deus
Cete grandia, et omnem animam
viventem atque motabilem, quam
produxerant aquæ in species
suas, et omne volatile secun-
dum genus suum. Et vidit De-
us quod esset bonum. 22 Bene-
dixitque eis, dicens: Crescite, et

tumoje, ir teatskiria dieną ir
naktį, ir tebuna ženklais, ir te-
pažymi laikus, ir dienas, ir me-
tus; 15 ir tegul jie žiba dangaus
tvirtumoje, kad apšviestu žemę.
Ir taip įvyko. 16 Taigi, Dievas
padarė du didžiuoju žiburiu: di-
desnįjį žiburį dienai valdyti, ir
mažesnįjį žiburį nakčiai valdyti,
taipogi ir žvaigždes. 17 Ir jis jas
patalpino dangaus tvirtumoje,
kad žibėtu viršuje žemės, 18 ir
valdytu dieną ir naktį, ir atskir-
tu šviesą nuo tamsybių. Ir Die-
vas matė, kad tai buvo gera. 19
Ir pasidarė vakaras ir rytas, ket-
virtoji diena. 20 Dievas dar tarė:
Vandenįs teišduoda plaukančias
gyvas esybes ir sparnuotuosius
viršuje žemės po dangaus tvir-
tuma. 21 Ir Dievas sutvėrė di-
deles bangžuvis ir visokias gy-
vas ir galinčias judėti esybes,
kurias vandenįs išdavė pagal jų
veislę, ir taipogi visus sparnuo-
tuosius, kiekvieną pagal jo veis-
lę. Ir Dievas matė, kad tai bu-
vo gera. 22 Ir jis juos palaimino,

naktį. Toliaus jie turi buti *ženklais*, pagal kuriuos žmonės atskirs pasaulio šalis (rytus, vakarus ir tt.), ypač budami kelionėje; turi jie pažymėti *laikus*; taigi, metų ketvirčius (vasarą, žiemą ir tt.), metines šventes, darbymečius ir tt.; pagal juos žmonės skaitliuos *dienas* ir *metus*. — (**15**) *Ir tegul jie žiba*... Paskutinis dangaus žiburių tikslas yra suteikti reikalingą žemei šviesą ir šilumą, kad ant jos galėtu augti ir tarpti gyvi sutvėrimai. — (**16-18**) *Taigi*... Dievo paliepimas išsipildė tobulai. Saulė ir mėnuo pavadinti didžiaisiais žiburiais, nes taip žmogaus akims rodosi; pirmasis šviečia dieną, antrasis naktį. Visi tie išsireiškimai ne moksliški, tečiaus teisingi visų žmonių priimtoje prasmėje. — *Žvaigždes*: visus kitus mažesniais išrodančius žiburius, todėl ir tikrasias žvaigždes ir planėtas. — *Ir jis jas patalpino*. Ebr. t. įvardė *jas* apima ne tik žvaigždes, bet taipogi saulę ir mėnesį. — (**20**) *Dievas dar tarė*. Penktoje sutvėrimo dienoje gauna savo gyventojus antroje dienoje sutvarkytieji oras ir vanduo.— *Vandenįs*... Ebr. t. galima geriaus taip išreikšti: vandenįs tegul kibždėte kibžda nuo gyvų esybių, ir sparnuotieji tegul skraidžioja viršuje žemės... Taigi, vandenyse buvo Dievo sutverta ne tik žuvįs tikroje to žodžio prasmėje, bet visokios gyvos vandens esybės, taipogi ore ne vien paukščiai atsirado, bet visi sparnuotieji. Ebr. t. nepasakyta stačiai, kad žuvims sutverti Dievas ėmė medegą iš vandens; o žemiaus 2, 19 minima, kad paukščiai sutverti iš žemės. LXX t. eil. gale dar pridėta: Ir taip įvyko.—(**21**) *Dievas sutvėrė.* Žuvįs ir paukščiai ne patįs savaimi atsirado, bet buvo sutverti Dievo visagalybe. — *Dideles bangžuvis*. Tarp vandens gyventojų ypačiai paminėti tie, kurie daug didesni už kitus, kaip bangžuvis, krokodilas ir tt.—*Kurias vandenįs išdavė*. Ebr. t.: nuo kurių kibžda vanduo. — (**22**) *Palaimino*.

multiplicamini, et replete aquas maris: avesque multiplicentur super terram.
23 Et factum est vespere et mane, dies quintus.
24 Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, et reptilia, et bestias terræ secundum species suas. Factumque est ita.
25 Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas, et jumenta, et omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum,
26 et ait: Faciamus Hominem ad imaginem, et similitudinem nostram: et præsit piscibus maris, et volatilibus cœ-

tardamas: Veiskitės, ir dauginkitės, ir pripildykite juros vandenis; ir paukščiai tesidaugina ant žemės.
23 Ir pasidarė vakaras ir rytas, penktoji diena.
24 Dievas dar tarė: Žemė teišduoda gyvas esybes, kiekvieną pagal jos veislę, galvijus, ir slankiojančius gyvius, ir laukinius žvėris, visus pagal jų veislę. Ir taip įvyko.
25 Ir Dievas padarė laukinius žvėris pagal jų veislę, ir galvijus, ir slankiojančius žemės gyvius pagal jų veislę. Ir Dievas matė, kad tai buvo gera,
26 ir tarė: Padarykime žmogų į musų paveikslą ir musų pana-

Sutvertoms gyvoms esybėms Dievas suteikia savo palaiminimą. Jo tikslas yra tas, kad vandenų ir oro gyvunai butu vaisingi ir daugintusi skaitliumi. Tas Dievo palaiminimas paliečia taipogi visus žemės gyvunus, apie kuriuos kalbama sek. eilutėse. — (**24**) *Dievas dar tarė.* Galop šeštoje dienoje ir sausuma gauna savo gyventojus. — *Žemė teišduoda...* Iš žemės imama medega naujiems sutvėrimams, bet Sutvertoju yra pats Dievas (25. e.). Visi žemės gyvunai dalinami į tris skyrius: į *galvijus*, ebr. *b^ehemah*, t. y. naminius gyvulius, kaip avįs, ožkos, jaučiai ir tt., kuriuos netrukus žmogus sau prisijaukino; toliaus į *slankiojančius gyvius*, ebr. *remeś*, prie kurių priklauso anot žydų supratimo ne tik slankiojantįs bekojai (žalčiai, kirminai ir tt.), bet taipogi turintįs labai mažas kojas, kaip driežlės, pelės, daugybė vabzdžių ir k.; ir galop į *laukinius žvėris*, palaidai gyvenančius ant laukų ir miškuose, neprijaukinamus gyvulius, ypač gi plėšriuosius žvėris. — (**25**) *Ir Dievas padarė...* Kaip augšč. taip ir čia minima, kad Dievo paliepimas tobulai išsipildė. — (**26**) *Padarykime.* Kaipo vyriausį tarp visų sutvėrimų Dievas padaro žmogų paskučiausiai. Kad jis ištikrųjų yra svarbiausi ant žemės esybė, pasirodo iš viso apsakojimo apie jo atsiradimą. Dievas, kurs iki tai vietai visa darė vien savo visagalinčios valios apreiškimu, naują darbą pradeda jo apsvarstymu: *padarykime*; tolesniai padaro žmogų į savo paveikslą, duoda jam viešpatavimą ant kitų sutvėrimų ir galop, tik jam atsiradus, pagiria sutvertuosius dalykus nebe paprastu: *buvo gera*, bet: *buvo labai gera* (31. e.). Daugskaitlyje: *padarykime*, dauguma šv. tėvų (Efr. Iren. Bazil. Grig.-Nys. Kyr.-Aleks. ir k.) ir vėlesniųjų aiškintojų mato švenč. Trejybę, besitariančią apie žmogaus sutvėrimą. Kadangi vienok S. Įst. švenč. Trejybės paslaptis nebuvo dar aiškiai apreikšta, todėl įkvėptas rašytojas, dėdamas čionai daugskaitlį, galėjo turėti kitokią mintį. Jis rasi tik norėdamas padidinti pasakojimo iškilmingumą, sutaikė veiksmažodį ir sekančią įvardę su Dievo vardu *'Elohim*, kurs turi daugskaitlio formą (veiz. augšč. 1. eil.), nors reiškia be abejonės tik vieną Dievą. — *Žmogų*, ebr. *'Adam.* Tas žodis reiškia čionai ne vieną atskirą žmogystę, ne vyriškį, bet apskritai žmogišką esybę, ir apima pirmuoju du žmogu. — *Į musų paveikslą...* Paveikslas ir panašumas nereiškia čionai dviejų atskirų idėjų, bet tik vieną; antrasis daiktvardis yra tik pirmojo sustiprinimas, lyg-kad butu pasakyta: į musų panašiausį paveikslą. Tas Dievo paveikslas įvairiai apsireiškia žmoguje. Apie jį liudija išviršinė žmogaus išvaizda, pilna didenybės, palyginant su kitais sutvėrimais; liudija suteiktas jam viešpatavimas ant gyvulių; bet ypač aiškiai apsireiškia žmogaus dušioje, kuri savo prigimtyje buvo padaryta visai dvasiška, nemari, apdovanota protu ir liuosa valia, turinti doros supratimą. Dievas suteikdamas pirmiems žmonėms viršprigimtinę malonę, davė juose išreikštam savo paveikslui tobuliausį panašumą, kurs la-

li, et bestiis, universæque terræ, omnique reptili, quod movetur in terra.

27 Et creavit Deus hominem ad imaginem suam.
Ad imaginem Dei creavit illum.
Masculum et feminam creavit eos.

28 Benedixitque illis Deus, et
ait: Crescite et multiplicamini,
et replete terram, et subjicite
eam, et dominamini piscibus maris, et volatilibus cœli, et universis animantibus, quæ moventur super terram.
29 Dixitque
Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, et universa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam:
30 et cunctis animantibus
terræ, omnique volucri cœli, et universis quæ moventur in terra, et in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum. Et factum est ita.
31 Viditque

šumą, ir jis tevaldo juros žuvis, ir dangaus paukščius, ir žvėris, ir visą žemę, ir visus slankiojančius, kurie kruta ant žemės.

27 Ir Dievas sutvėrė žmogų į savo paveikslą;
Į Dievo paveikslą jį sutvėrė;
Sutvėrė juodu, vyriškį ir moteriškę.

28 Ir Dievas juodu palaimino ir
tarė: Veiskitos, ir dauginkitos, ir pripildykita žemę, ir ją pavergkita, ir viešpataukita ant juros žuvių, ir ant dangaus paukščių, ir ant visų gyvulių, kurie kruta ant žemės.
29 Ir Dievas
tarė: Štai aš judum daviau visokią žolę ant žemės, turinčią sėklą, ir visus medžius, turinčius savyje savo rųšies sėklą, kad butu penas judum,
30 ir visiems žemės gyvuliams, ir visiems dangaus paukščiams, ir visiems krutantiems ant žemės, kuriuose yra gyvybės dvasia,

---

biausiai apsireiškia ir dar nuolat tobulinasi tikėjimo, vilties ir meilės dorybių pildymu. — *Jis tevaldo...* Žmogus turėjo buti tikras žemės karalius, viršiausis valdovas po Dievo; jo valdžioje turėjo pasilikti visi sutvėrimai, kaip nurodo tolesnis pasakojimas. — (**27**) *Dievas sutvėrė...* To sutvėrimo smulkmenos apsakytos 2. perskyr. Patėmytinas yra pirmutinis šv. Rašto poėzijos pavyzdis. Paminėjęs didžią žmogaus vertybę poėtiško įkvėpimo pagautas autorius su džiaugsmu išreiškia tą vertybę, tris sykius atkartodamas tą pačią mintį su nedideliais skirtumais sulig taip vadinamo žydų poėzijos paralelizmo taisyklių. — (**28**) *Dievas juodu palaimino.* Tas Dievo palaiminimas tuo ypač skiriasi nuo palaiminimo, augščiaus suteiktojo gyvuliams, kad su juo buvo sujungtas moterystės įstatymas (veiz. 2, 24) ir suteikimas valdžios ant visų gyvų žemės esybių — (**29**) *Štai aš judum...* Dievas nurodo taipogi peną, reikalingą žmogaus ir visų gyvulių gyvybei užlaikyti. Ne visos peno rųšįs čionai išskaitomos, ir nėra pasakyta, kad mėsiški valgiai buvo žmogui uždrausti; žmogui juk buvo suteiktas tobulas viešpatavimas ant žemės, ant gyvulių ir ant augalų. Vienok žmogus išpradžios rasi nejautė patraukimo prie mėsiško valgio, ir tik paskiaus įvyko tame dalyke permaina. Aiškus leidimas naudoties gyvulių mėsa minimas tik po tvano (veiz. 9, 2. 3). — (**30**) *Visiems žemės gyvuliams...* Toks pat maistas, kaip žmogui, skiriamas ir gyvuliams. Rasi čionai turėta mintyje tik tie žolėmis mintantįs gyvuliai, kurie buvo rojuje ir buvo tobulai pavergti žmogui. Plėšrieji žvėris regimai buvo ir pirm žmogaus nupuolimo, kadangi tasai nepermainė jų prigimties. Per žmogaus nuodėmę gamta nustojo tik to gerumo, kurį jai Dievas buvo suteikęs žmogaus dėlei; ji mažiaus betiko žmogaus reikalams; be to žmogus ir piktoji dvasia ėmė piktai naudoties gamta blogiems tikslams pasiekti, ir iš tokio pavergimo gamta, anot šv. Povilo, trokšta išsiliuosuoti (veiz. Rym. 8, 19 - 22). — (**31**) *Dievas matė...* Kiekvienos dienos darbas, atskirai paimtas, buvo pavadintas geru; bet kada jau visa buvo sutverta, kada sutvėrimo darbas buvo apvainikuotas žmogaus atsiradimu, tik tuomet jis

Deus cuncta quæ fecerat: et erant valde bona. Et factum est vespere et mane, dies sextus.

Caput II. [1] Igitur perfecti sunt cœli et terra, et omnis ornatus eorum. [2] Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat: et requievit die septimo ab universo opere quod patrarat. [3] Et benedixit diei septimo; et sanctificavit illum: quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod creavit Deus ut faceret.

kad turėtu ko ėsti. Ir taip įvyko. [31] Ir Dievas matė visa, ką buvo padaręs, ir buvo labai gera. Ir pasidarė vakaras ir rytas, šeštoji diena.

2. perskyrimas. [1] Taip tat užbaigta buvo dangus ir žemė, ir visas jų pagražinimas. [2] Ir Dievas septintoje dienoje užbaigė savo darbą, kurį buvo padaręs; ir ilsėjos septintoje dienoje nuo viso savo darbo, kurį buvo atlikęs. [3] Ir jis palaimino septintąją dieną ir ją pašventino, nes joje ilsėjos nuo viso savo darbo, kurį Dievas buvo sutvėręs ir padaręs.

---

pasirodė vertas pilno Dievo pagyrimo: visa *buvo labai gera*; Dievo idėja apie pasaulio sutvėrimą buvo jau pilnai ir tobulai įkuninta.

2, 1-3. Užbaigęs šešių dienų darbo aprašymą, įkvėptas rašytojas mini Dievo atilsį ir septintosios dienos pašventinimą, kad taip pamokytu žmones švęsti septintą savaitės dieną, ją paskiriant ypatingai Dievo garbei.

(2, 1) *Taip tat užbaigta...* Trumpai atkartojama, kas augščiaus buvo pasakyta apie dangaus ir žemės bei jų gyventojų sutvėrimą.— *Visas jų pagražinimas.* Ebr *kol-ceba'am* reiškia: visa jų kariuomenė. Taip išsireikšdamas autorius dalina šešių dienų darbus į du skyriu. Vienan priklauso sutvėrimas dangaus ir žemės, t. y. sričių, kurioms antrame skyriuje sutveriami gyventojai, daugybė esybių, sutvarkytų kaip kariuomenė, kuri teisingai gali vadinties sričių kariuomene. Ebr. ž. *caba'*, k a r i u o m e n ė, dažniausiai sakomas tik apie dangaus žiburius, žvaigždes, čionai pratęsiamas ant gyvų žemės sutvėrimų, gyvulių ir žmogaus. —(2) *Septintoje dienoje.* LXX ir dar kiti tekstai turi: *šeštoje dienoje.* Katras skaitymas tikresnis, nežinia; aišku vienok, kad septintoje dienoje Dievas nebetvėrė naujų dalykų, o minimas darbo užbaigimas apsireiškė tuo, kad Dievas padėjo tarsi antspaudą ant jau padarytųjų, laimindamas septintąją dieną ir ją pašventindamas. — *Ilsėjos*: liovėsi tvėręs naujas esybių veisles, nors nesiliovė laikęs savo globoje tai, kas buvo sutverta. Tas užlaikymas, palygintas su šešių dienų darbu, ir vadinasi Dievo atilsiu. — (3) *Palaimino septintąją dieną*, paskirdamas jai ypatingas malones.—*Pašventino*: atskyrė nuo kitų dienų, kad butu tikra Dievo nuosavybė. Tai dar nereiškia, kad nuo pat pasaulio pradžios žmonėms butu buvęs įsakytas septintos dienos šventimas, kaip tai buvo padaryta „d e š i m t į D i e v o į s a k y m ų" apgarsinant; bet žmonės rasi jau ir pirm Mozės skaitė ją šventa (plg. Iš. 16, 22; 20; 8). Dievo atilsio diena neturi paminėto vakaro, nes ji yra vaizdas amžino žmogaus atilsio Dievuje (veiz. Žyd. 4, 3. 4. Apr. 14, 13). Visas pasakojimas apie pasaulio sutvėrimą į šešias dienas turėjo pamokyti žydus reikalingumo švęsti septintąją dieną, subatą; visas žmonijos veikimas turi užsibaigti amžina subata Dievuje, kuomet visa judėjimo neramybė užsibaigs amžina palaimintųjų ramybe.

I. 1. Pirmųjų žmonių istorija. a) Pirmieji žmonės Edėne.

4 Istæ sunt generationes cœli
et terræ, quando creata sunt, in
die quo fecit Dominus Deus cœ-
lum et terram: 5 et omne vir-
gultum agri antequam oriretur
in terra, omnemque herbam re-
gionis priusquam germinaret: non
enim pluerat Dominus Deus su-
per terram, et homo non erat
qui operaretur terram: 6 sed fons
ascendebat e terra, irrigans uni-
versam superficiem terræ. 7 For-
mavit igitur Dominus Deus ho-
minem de limo terræ, et inspi-
ravit in faciem ejus spiraculum
vitæ, et factus est homo in ani-

4 Ta yra dangaus ir žemės isto-
rija, kada buvo sutverti. Anuo
metu, kada Viešpats Dievas pa-
darė dangų ir žemę, 5 joks lau-
kinis krumas dar nebuvo išdy-
gęs ant žemės, ir joki žolė dar
nebuvo išžėlus ant dirvos; nes
Viešpats Dievas dar nebuvo da-
vęs lietaus ant žemės, ir nebu-
vo žmogaus, kurs žemę įgyven-
tu; 6 bet šaltinis kilo iš žemės
ir drėkino visą žemės paviršį. 7
Taigi, Viešpats Dievas padarė
iš žemės molio žmogų ir įkvė-
pė į jo veidą gyvybės kvapą,
ir žmogus pasidarė gyva esybė.

I. Pirmoje Pradžios knygos dalyje (2, 4—11, 26) autorius parodo, kaip atsitiko, kad iš pasidauginusios žmonijos Dievas išrinko tik vieną žmogų, idant jo šeimynoje užsiliktu apreikštoji Religija ir Dievo žadėjimai.

1. Autorius pradeda savo pasakojimą pirmųjų žmonių istorija (2, 4—4, 26), iš kurios pasirodo, kad jau tuomet apsireiškė žmogaus nepaklusnumas Sutvertojui, užtraukusis kietą bausmę ant visos žmonijos, kuriai vienok jau tuomet buvo suteikta viltis įvyksiančio atpirkimo.

2, 4-25. Po trumpo antrašo smulkiaus aprašoma, kaip didžias gėrybes buvo gavęs pirmasis žmogus iš Dievo ir kaip mažas įsakymas jam buvo duotas užlaikyti.

(4) *Ta yra dangaus...* Tas sakinys yra viso sekančio skyriaus antrašas.—*Istorija.* Ebr. ž. *Tholdoth* reiškia visupirma: g i m d y m a i, a i n i ų e i l i a; o taipogi: š e i m y n o s, g i m i n ė s ir tt., i š s i p l ė t i m a s arba i s t o r i j a. Autorius neturi užmanymo antrą sykį pasakoti apie dangaus ir žemės atsiradimą, bet tolesnę istoriją, ir tik prideda iš sutvėrimo laiko kaikurias smulkmenas, ypač paliečiančias žmogaus sutvėrimą. — *Viešpats.* Ebr. tas žodis rašomas *JHVH.* Tikras jo ištarimas nebežinomas, kadangi žydai iš didžios pagarbos niekuomet to Dievo vardo neištardavo, bet jo vietoje sakydavo kitus Dievo vardus, dažniausiai *'Adonai.* Žydų gramatikos taisyklės nurodo, kad žodis *Jhvh* reikia ištarti *Jahveh.* Tuo vardu Dievas vadinasi dažniausiai tokiuose atsitikimuose, kame išreiškiami viršprigimtiniai santikiai Dievo su žmonėmis, kame Dievas pasirodo kaipo sandoros su žmonėmis darytojas ir jų Išganytojas. Jo paminėjimas čionai draug su kitu vardu *'Elohim* (Dievas) turi pamokyti, kad *'Elohim,* kurs pasaulį sutvėrė, ir *Jahveh,* kurs padarė sandorą su žmogumi Edėne, o paskui su patriarkais, yra vienas ir tas pats Dievas. — **(5)** *Joks laukinis...* Dangaus ir žemės istoriją autorius pradeda platesniu Edėno ir turėjusių jame apsigyventi žmonių sutvėrimo aprašymu. Bet pirma primena tą laiką, kuomet vieta, kurioje turėjo paskiaus atsirasti linksmybių sodnas (rojus), dar tebebuvo be jokių augalų, o tai dėlto kad tuomet dar nelydavo lietus ir nebuvo žmogaus, kurs žemę įgyventu. — **(6)** *Bet šaltinis...* Ebr. t.: g a r a i (rukas) arba d e b e s y s. Garai kilo iš žemės ir vėl krįsdami žemyn kaipo rasa arba lietus drėkino jos paviršį; taip atsirado sąlygos, reikalingos želmenų augimui. — **(7)** *O Viešpats...* Žmogaus sutvėrimas aprašomas gana plačiai. Pats Dievas padarė jo kuną iš žemės molio (anot ebr. t., i š ž e m ė s d u l k i ų; jo gi dušią sutvėrė iš nieko, įkvėpdamas į veidą (ebr.: į j o n o s i s) gyvybės kvapą. Tokiuo budu dušia ir kunas skiriasi kits nuo kito savo esybe; ir žmoguje randasi suvienyta du pasauliu, dvasinis (aniolų) ir žemiškas. Plg. 1 Kor. 15, 45. Iš viso aprašymo regisi, kad žmo-

mam viventem.
8 Plantaverat
autem Dominus Deus Paradisum
voluptatis a principio: in quo
posuit hominem quem formaverat.
9 Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, et ad vescendum
suave: lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ
boni et mali.
10 Et fluvius
egrediebatur de loco voluptatis
ad irrigandum paradisum, qui
inde dividitur in quatuor capita.
11 Nomen uni Phison: ipse
est qui circuit omnem terram
Hevilath, ubi nascitur aurum:
12 et aurum terræ illius optimum est: ibi invenitur bdellium,
et lapis onychinus.
13 Et nomen
fluvii secundi Gehon: ipse est
qui circumit omnem terram Æ-

8 O Viešpats Dievas buvo išpradžios užveisęs linksmybių
sodną; jame patalpino žmogų,
kurį jis buvo padaręs.
9 Ir Viešpats Dievas išželdino iš žemės
visokius medžius gražius pasižiurėti ir skanius valgyti; o taipogi sodno viduryje gyvybės
medį ir medį žinojimo gero ir
pikto.
10 Ir iš linksmybių vietos
ėjo upė sodnui sudrėkinti, kuri
iš tenai skyrėsi į keturias upes.
11 Ir vienai vardas buvo Pisonas; yra tai ta, kuri teka aplink
visą Hevilato šalį, kame randamas auksas.
12 Ir anos šalies auksas yra labai geras; tenai randama bdelija ir onykso akmuo.
13 Ir antros upės vardas Gėhonas;
yra tai ta, kuri teka aplink visą Etiopijos šalį.
14 O trečios

gus sutvertas buvo užaugęs. Biblija, nepaduodama visai griežtų žinių apie žmogaus atsiradimo laiką, nurodo vienok, kad tai įvyko sulyginamai nelabai seniai (nuo 4 lig 6 tukstančių metų pirm Kristaus). Moksliški tyrinėjimai dar nepriparodė, kad priešinga nuomonė butu tikra. — (**8**) *Buvo išpradžios užveisęs linksmybių sodną.* Ebr. t.: buvo užveisęs sodną Edėne į rytus. Taigi, tas kraštas, kuriame Dievas prirengė pirmiesiems žmonėms buveinę, gražiausį sodną, vadinosi Edėnu. Žiurint iš aprašančiojo jį autoriaus vietos, jis buvo į rytus. Skirtumas tarp Ebr. t. ir Vulgatos atsirado dėlto, kad ebr. ž. *'Eden* gali reikšti tą pat, ką ir lot. voluptas, malonumas, mėgumas, linksmybė, džiaugsmas, o *qedem* principium, pradžią.—(**9**) *Gyvybės medį.* Tas medis dėlto taip vadinosi, kad jo vaisiai turėjo užlaikyti žmoguje prigimtą ir viršprigimtinį gyvenimą, sergėti jį nuo mirties. Tas medis buvo vaizdas Eucharistijos ir to gyvybės medžio, apie kurį kalba šv. Jonas Apr. 22, 2. — *Medį žinojimo gero ir pikto.* Tas medis pats iš savęs buvo geras, kaip ir pirmasis. Jis pavadintas medžiu žinojimo gero ir pikto dėlto, kad įsakymas apie jo vaisių nevalgymą (17. e.) turėjo žmogaus sąžinėje sužadinti išmanymą leistų ir užgintų dalykų, dorinio gerumo ir piktumo, ir dėlto kad žmogus, peržengęs įsakymą apie jo vaisius, pats ant savęs prityrė, koks yra skirtumas tarp to, kas gera ir kas pikta. — (**10**) *Iš linksmybių vietos.* Ebr. t.: *iš Edeno.* Upės versmė buvo už sodno ribų. Per sodną ji tekėjo viena vaga; o iš sodno išėjus dalinosi į keturis upelius. — (**11**) Autoriui regimai gerai buvo žinoma Edeno vieta ir aplink esantįs kraštai; bet dabar, įvykus amžių bėgyje didžioms permainoms, vargu pasakyti ką nors tikra apie tuos dalykus; todėl visi spėjimai ir išvedžiojimai apie tai, kame ištikrųjų apgyvendintas buvo pirmasis žmogus, pasiliks abejotini. — *Pisonas.* Ebr.: *Pišon.* — *Hevilato.* Ebr.: *Chavilah.* — (**12**) *Bdelija.* Taip vadinosi balsvi kvepintįs sakai, į kuriuos buvo savo išvaizda panaši manna (Skaitl. 11, 7). Regimai buvo tai dalykas tokios pat vertybės, kaip musų burštinas. — *Onykso akmuo.* Kokį čia brangų akmenį turėta mintyje, tikrai nežinoma. — (**13**) *Gėhonas.* Ebr.: *Gichon.* — *Etiopijos.* Ebr: *Kuš.* Taip paskesniais laikais žydai vadindavo Etiopiją; iš čia ir Vulgatoje atsirado: *Ethiopiae*; bet senobėje vardu *Kuš* regimai vadinosi visai kitas kraštas, o ne dabartinė Etiopija. — (**14**) *Tigris.* Ebr. *Chiddeqel.* — *Eupratas.* Ebr.: *P^erath.*—Iš keturių upių dvie-

thiopiæ. [14] Nomen vero fluminis tertii, Tigris: ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus, ipse est Euphrates. [15] Tulit ergo Dominus Deus hominem, et posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, et custodiret illum: [16] præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede: [17] de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas: in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris. [18] Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adjutorium simile sibi. [19] Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, et universis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid

upės vardas Tigris; ji teka Asyrijos linkon. Ketvirtoji gi upė yra tai Eupratas. [15] Taigi, Viešpats Dievas ėmė žmogų ir jį patalpino linksmybių sodne, kad jį įgyventu ir sergėtu. [16] Ir jis jam įsakė, tardamas: Valgyk iš visų sodno medžių; [17] o iš medžio žinojimo gero ir pikto nevalgyk; nes tą dien, kurioje iš jo valgysi, mirte numirsi. [18] Viešpats Dievas tarė taipogi: Negera žmogui buti vienam. Padarykime jam padėjėją į jį panašią. [19] Taigi, Viešpats Dievas, padaręs iš žemės visus laukų gyvulius ir visus oro paukščius, juos atvedė prie Adomo, kad matytu, kaip jis juos pramins; nes kaip Adomas praminė kiekvieną gyvą esybę, tas ir yra jos

jų vardai tebėra žinomi; tai Tigris ir Eupratas. Todėl Edėno ir reikia ieškoti, kame tiedvi upi labiausiai prisiartina viena prie kitos ir dar prie kitų upių. Tokią vietą aiškintojų dauguma mato kalnuotoje Armėnijoje, ir sako, kad Pisonu pavadinta senobinė upė Fasis (dabar Rion, tekanti į Juodąją jurą) arba Kyrus (dabar Kurrus, Kura), o Gėhonu upė Araksas, kad Chavilah yra ne kas kita, kaip tik senobinė Kolchida, o Kuš senobinių Kosojiečių kraštas. Minėtos upės dabar neteka iš vienos versmės, bet taip galėjo buti pirm tvano.—(**15**) *V. Dievas ėmė...* Regimai pirmasis žmogus sutvertas buvo ne pačiame linksmybių sodne, bet kame nors kitur. — *Kad jį įgyventu...* Jau ir tuomet žmogui buvo paskirtas darbas; jam reikėjo sėti, vaisius rinkti ir tt.; bet tas darbas jo nevargino ir buvo jam malonus. Be to, žmogus turėjo sergėti sodną, kad nenustotu jo draug su viršprigimtine malone per nuodėmę (Aug. Tom.). —(**16**) *Ir jis jam įsakė...* Sutvertas žmogus, be dorinio įstatymo, įrašyto jo širdyn ir reikalaujančio pasidavimo Sutvertojui, gauna apreikštąjį įsakymą, kurs turi nuolat jam priminti priklausomybę nuo Dievo ir suteikia progą lavinties paklusnume bei pelnyties naujas malones. Įsakymas duodamas Adomui, kaipo žmonijos galvai. Jieva apie tą įsakymą turėjo patirti iš savo vyro. — (**17**) *Mirte numirsi.* Už Dievo įsakymo neišpildymą skiriama baisi, bet visai tikra bausmė; žmogus turėjo tapti marus. Šv. Raštas nesako čionai, kada žmogus turėjo numirti už įsakymo peržengimą, bet dvasiška mirtis tuojau turėjo paliesti jo dušią, atimdama iš jos pirmykštę nekaltybę ir pašvenčiančiąją malonę, kuną gi darydama mariu.— (**18**) *Padarykime.* Ebr. t.. padarysiu. Plg. 1, 26. — *Padėjėją.* Tuo žodžiu nurodomas vienas iš moteriškės sutvėrimo tikslų. — *Panašią,*—kunu ir dušia, esybę, turinčią tokią pat žmogišką prigimtį. Taip Dievas nutarė sutverti Adomui panašią į jį padėjėją; bet draug norėjo, kad pirmasis žmogus pats atjaustu jos reikalingumą ir suprastu jam Dievo suteiktos geradarystės didumą; tuo ypač tikslu Dievas atvedė prie Adomo visus gyvulius, tarp kurių neatsirado panašios į jį esybės. — (**19**) *Padaręs.* Tuo žodžiu autorius visai nesako, kad gyvuliai butu sutverti tik dabar, t. y. paskui Adomą; apie jų sutvėrimo laiką jis kalbėjo augščiaus (1, 20—25); čionai jis nori tik pažymėti jų atvedimą prie žmogaus; jis lyg-kad sako: padarytuosius gyvulius ir paukščius Dievas atvedė prie Adomo. — *Kad matytu...* Įsižiurėjimas į ateinančius gyvulius padėjo sulig Dievo valios Adomui pažinti jų ypatybes ir duoti visiems tinkamus vardus, o draug iš-

vocaret ea: omne enim quod vo-
cavit Adam animæ viventis, ip-
sum est nomen ejus. 20 Appel-
lavitque Adam nominibus suis
cuncta animantia, et universa
volatilia cœli, et omnes bestias
terræ: Adæ vero non inveniebatur
tur adjutor similis ejus. 21 Im-
misit ergo Dominus Deus sopo-
rem in Adam: cumque obdormis-
set, tulit unam de costis ejus,
et replevit carnem pro ea. 22 Et
ædificavit Dominus Deus costam,
quam tulerat de Adam, in mu-
lierem: et adduxit eam ad Adam.
23 Dixitque Adam: Hoc nunc,
os ex ossibus meis, et caro de
carne mea: hæc vocabitur Vi-
rago, quoniam de viro sumpta
est. 24 Quamobrem relinquet ho-
mo patrem suum, et matrem,
et adhærebit uxori suæ: et erunt
duo in carne una. 25 Erat autem
uterque nudus, Adam scilicet
et uxor ejus: et non erubesce-
bant.

vardas. 20 Ir Adomas praminė
jų vardais visus gyvulius, ir vi-
sus oro paukščius, ir visus že-
mės žvėris; bet Adomui neatsi-
rado padėjėja į jį panaši. 21 Tai-
gi, Viešpats Dievas užleidė ant
Adomo gilų miegą; o jam už-
migus, išėmė vieną jo šonkaulių
ir jo vietą atpildė mėsa. 22 Ir
Viešpats Dievas perdirbo paim-
tąjį iš Adomo šonkaulį į mote-
riškę ir ją atvedė prie Adomo.
23 Ir Adomas tarė: Šitai dabar
yra kaulas iš mano kaulų ir ku-
nas iš mano kuno! Ji vadinsis
Žmona, nes iš žmogaus paimta.
24 To dėlei žmogus paliks savo
tėvą ir motiną ir glausis prie
savo moters; ir bus du viename
kune. 25 Ir abudu buvo nuogu,
tai yra Adomas ir jo moteris,
ir nesigėdijo.

reikšti savo viešpatavimą ant jų. — (20) *Adomui neatsirado...* Įvardindamas gyvulius Adomas įsitikrino, kad jų tarpe nėra tokio, kurs galėtu buti jam padėjėju visai į jį patį panašiu. Iš viso to pasakojimo pasirodo, kad pirmajam žmogui buvo parodyti ypač tie gyvuliai, kurie jam artimiausiai turėjo tarnauti; todėl visai nėra paminėta žuvių, kurios negyvena žmogaus draugystėje. — (21. 22) *Dievas užleidė...* Užėjusis ant Adomo miegas (ebr.: *thardemah*) buvo gilus, bet draug panašus į dvasios pagavimą (ekstazį), taip kad jis miegodamas aiškiai matė, ką Dievas darė, ir suprato, ką tai turėjo reikšti. Padarymas pirmajam žmogui padėjėjos iš jo paties turėjo pamokyti, kad visa žmonių giminė radosi iš vieno (Apd. 17, 2), ir kad moterystė turėjo buti artimiausis susivienijimas vyriškio su moteriške, vieno su viena (plg. Ef. 5, 28-30). Taipogi Bažnyčia, sako šv. tėvai, užgimė ant Kalvarijos iš perverto ant kryžiaus Kristaus šono. Dušią pirmajai moteriškei Dievas sutvėrė iš nieko, taip-pat kaip ir Adomui (plg. 1, 27) — (23) *Adomas tarė: Šitai...* Adomas, pamatęs moteriškę, su džiaugsmu sakosi jau turįs joje tokią padėjėją, kokios nerado tarp gyvulių, ir duoda jai vardą, nurodantį, kad moteriškė turi tokią pat prigimtį, kaip ir vyras. Ebr. kalboje (taip-pat ir lietuviškoje) tai pasirodo iš pačių vardų, nes pasakyta: ji vadinsis *'iššah* (žmona), nes iš *'iš* (žmogaus) paimta. — (24) *To dėlei žmogus...* Dievo įkvėptas Adomas pranašauja toliaus apie moterystę, kurios svarbiausias žymes jis nurodo. — *Paliks...*, nes vyrą ir moterį jungs meilės ryšis, giliaus siekiantis ir stipresnis už gimdytojų meilę. — *Glausis*: neatskirtinai, kaip išaiškino pats Išganytojas (Mt. 9, 4. 5). — (25) *Buvo nuogu...* Vienatinis pirmųjų žmonių apdaras buvo jų nekaltybė. Pilna santaika tebebuvo tarp jųdviejų dvasios ir kuno; nežinomi jiemdviem buvo kuniški geiduliai, todėl juodu nejautė ir gėdos.

b) Pirmųjų tėvų nupuolimas.

Caput III. [1] Sed et serpens
erat callidior cunctis animanti-
bus terræ quæ fecerat Dominus
Deus. Qui dixit ad mulierem:
Cur præcepit vobis Deus ut non
comederetis de omni ligno pa-
radisi? [2] Cui respondit mulier:
De fructu lignorum, quæ sunt
in paradiso, vescimur: [3] de fruc-
tu vero ligni, quod est in me-
dio paradisi, præcepit nobis De-
us ne comederemus: et ne tan-
geremus illud, ne forte moria-
mur. [4] Dixit autem serpens ad
mulierem: Nequaquam morte mo-
riemini. [5] Scit enim Deus quod
in quocumque die comederitis
ex eo, aperientur oculi vestri:
et eritis sicut dii, scientes bo-

3. perskyrimas. [1] O žaltys bu-
vo gudresnis už visus žemės gy-
vulius, kuriuos Viešpats Dievas
buvo padaręs Jis tarė moteriš-
kei: Kodėl Dievas judum įsakė,
kad judu nevalgytumėta iš visų
sodno medžių? [2] Moteriškė jam
atsakė: Mudu valgova iš vaisių
sodne esančiųjų medžių, [3] bet
apie vaisių medžio, esančio sod-
no viduryje, mudum Dievas įsa-
kė, kad jo nevalgytumėva ir kad
jo neprisiliestumėva, idant mes
kartais nenumirtumėva. [4] O žal-
tys tarė moteriškei: Visai judu
nenumirsita; [5] nes Dievas žino,
kad tą dieną, kurioje judu iš jo
valgysita, atsidarys judviejų akys,
ir busita kaip dievai, ir žinosi-

3, 1-24. Pirmieji žmonės, pasidavę žalčio suvedžiojimams, neužlaikė Dievo įsakymo; užtat buvo nubausti ir išvaryti iš linksmybių sodno; vienok jau tuomet jie gavo brangų pažadėjimą ateisiančio atpirkimo.

(**3, 1**) *O žaltys.* Buvo tai tikras žemės žaltys, bet jame slėpėsi visai nežemiška esybė. Tą dalyką nurodo autorius, dėdamas ebr. kalboje prie žodžio „žaltys“ artikulą: *hannachaš*; tokiuo budu jis kalba apie žinomą žaltį, tą patį, kurs Apreiškime (12, 9; 20, 2) vadinasi senuoju žalčiu, velniu ir šetonu. Taigi, tuo laiku aniolų dalis jau buvo sukilusi prieš Dievą ir jo pasmerkta, o rasi viena iš to sukilimo priežasčių buvo žmogaus sutvėrimas ir jo išaugštinimas; šetonas tat geidė patraukti žmones prie sukilimo prieš Sutvertoją ir juos atvesti į prapultį. — *Moteriškei.* Žaltys kreipiasi į moteriškę kaipo į silpnesnę, nors nuodėmėn įtraukti nori ir vyrą (*judum*); ir čia jau pasirodo jo gudrumas. — *Kodėl Dievas...* Ebr. t gudriaus išsireiškiama, kad sukėlus abejonę apie Dievo meilę: a r g i D i e v a s b u t u j u d u m į s a k ę s—*Iš viso sodno...* Dievo įsakymas tyčia padidinamas, kad jis rodytusi sunkesnis. — (**2. 3**) *Moteriškė jam atsakė.* Jieva neišrodo nustebinta žalčio atsiliepimu, nors ji negalėjo nežinoti, kad žaltys pats savaimi negali prabilti, ir turėjo išmanyti, kad per jį kalba koki kita neregima esybė; nekalta budama ir nieko pikta nesitikėdama ji įsileidžia į šneką ir atidaro savo širdį pagundai; toliaus jos pirma skaistus protas pradeda nejusčiomis silpnėti, o valia svyruoti, ir galop ateina nupuolimas. Išpradžios vienok ji aiškiai atmena visą Dievo įsakymo svarbumą ir atitaiso, kas jai melagingai pasakyta buvo žalčio. — *Kartais.* To žodžio visai nėra ebr. tekste. — (**4**) *Visai judu...* Žaltys pradeda begėdiškai meluoti ir visupirma užginčija Dievo žodžių tikrumą — (**5**) *Dievas žino, kad...* Toliaus žaltys kaltina Dievą, buk jis savo įsakymą davęs tik iš pavydo, o ne iš meilės į žmogų. — *Kaip dievai.* Teisingiaus butu: *kaip Dievas*, kadangi ebr. t. yra tas pats kaip ir augšč. žodis *'Elohim.* — *Ir žinosita, kas gera ir...* Tuose žodžiuose buvo tiesa, nes pats Dievas buvo pavadinęs užgintąjį medį medžiu žinojimo gero ir pikto. Bet piktos dvasios vylius buvo tame, kad uždraustojo medžio neragavęs žmogus žinojo iš prityrimo, kas gera, ir tik protu išmanė, kas pikta, o paragavęs gavo pažinti prityrimu, kas pikta, bet turėjo nustoti pirma buvusio gerumo. — (**6**) *Moteriškė matė, kad...* Žalčio įleistieji moteriškės širdin nuodai pradeda veikti.

num et malum. 6 Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis, aspectuque delectabile: et tulit de fructu illius, et comedit: deditque viro suo, qui comedit. 7 Et aperti sunt oculi amborum: cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, et fecerunt sibi perizomata. 8 Et cum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam et uxor ejus a facie Domini Dei it medio ligni paradisi. 9 Vocavitque Dominus Deus Adam, et dixit ei: Ubi es? 10 Qui ait: Vocem tuam audivi in paradiso: et timui, eo quod nudus essem, et abscondi me. 11 Cui dixit: Quis enim indicavit tibi quod nudus esses, nisi quod ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti? 12 Dixitque Adam: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi. 13 Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc fecisti? Quæ

ta, kas gera ir kas pikta. 6 Taigi, moteriškė matė, kad medis buvo geras valgyti, ir gražus akims, ir meilus pasižiurėti; ir ėmė iš jo vaisių, ir suvalgė, ir davė savo vyrui, ir jis valgė. 7 Ir jųdviejų akįs atsidarė; o susipratusiu nuogu esančiu juodu supynė čiulpsnių lapus, ir pasidirbo sau žiurstus. 8 Ir išgirdusiu balsą Viešpaties Dievo, vaikščiojančio sodne vėsai prasidėjus po pietų, Adomas ir jo žmona pasislėpė nuo Viešpaties Dievo veido tarp sodno medžių. 9 Tuomet Viešpats Dievas pašaukė Adomą ir jam tarė: Kame esi? 10 Jis atsiliepė: Aš išgirdau tavo balsą sodne ir nusigandau, kadangi esu nuogas, ir pasislėpiau. 11 Dievas jam tarė: Kas tau nurodė, kad tu nuogas? Rasi tu valgei iš medžio, iš kurio aš tau įsakiau nevalgyti? 12 Ir Adomas tarė: Moteriškė, kurią man davei draugę, davė man iš medžio, ir aš valgiau. 13 Tuomet Viešpats Dievas tarė moteriškei: Kam tu tai padarei? Ji atsakė:

Į daug sykių matytą pirmiaus medį ji dabar veizdi pageidimo akimis ir randa jame ypatingus privalumus: *geras.. gražus... meilus...* Galop ji taip pasvyrsta ir apanka, kad nori pati teisti Dievo uždraudimo ir žalčio pažadėjimų tikrumą; ištiesia ranką, ima vaisių ir valgo. Negana to, ji duoda užgintąjį vaisių savo vyrui. Tasai pasirodo silpnas prieš moteriškę; jis taipogi kaip ir ji nori buti lygus Dievui ir darosi padėjėju piktume tos, kuri jam turėjo buti padėjėja gerume. Nusidedančiame Adome nusidėjo visa žmogaus prigimtis, ir nuodėmės pasekmės netruko apsireikšti. — (**7**) *Akįs atsidarė.* Šetono pažadėjimas pildosi, bet kaip gi kartųs jo vaisiai! Pirmųjų tėvų dvasia sukilo prieš Dievą, ir tuojau jųdviejų kunas sukilsta prieš jų pačių dvasią; pikti pageidimai pradeda apsireikšti, ir juodu stengiasi šiaip taip pridengti savo nuogą kuną, nežinodami, kuo galėtu apdengti savo dušios nuogumą. — (**8**) *Išgirdusiu...* Žmogus atsiskyrė nuo Dievo, bet Viešpats nenori apleisti prasikaltusio sutvėrimo: jis ateina nubaustų, bet draug ir laimintų. Visame šitame pasakojime kalbama apie Dievą žmonių budu (antropomorfizmais). — *Vėsai prasidėjus...* Rytų krašte paprastai išeidavo iš namų vaikščiotų prievakaryje, nes tuomet, pakilstant vėsiam vėjui, mažėdavo dienos kaitra. — (**9**) *Kame esi?*. „Neklausiu tavęs, kokioje esi vietoje, bet kokiame stovyje? štai į ką tave atvedė tavo nuodėmė, kad bėgi nuo tavo Dievo, kurio pirma ieškodavai“ (Ambr.). „Aš apvilkau tave šlove, o štai tu nuogas“ (Auks.). — (**10**) *Nusigandau.* Prie gėdos prisidėjo baimė — (**12. 13**) *Adomas tarė...* Užuot gailėties, išpažinti aiškiai savo kaltybę ir maldauti dovanojimo, Adomas verčia kaltybę ant moteriškės, o net ir ant paties Dievo. Taip-pat elgiasi ir Jieva. Kaip gi menku ir silpnu

respondit: Serpens decepit me, et comedi. [14] Et ait Dominus Deus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, et bestias terræ: super pectus tuum gradieris, et terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. [15] Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius: ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo ejus. [16] Mulieri

Žaltys mane apgavo, ir aš valgiau. [14] Ir Viešpats Dievas tarė žalčiui: Kadangi tu tai padarei, prakeiktas esi tarp visų žemės gyvulių ir žvėrių; tu slinksi ant savo pilvo ir ėsi žemę per visas tavo gyvenimo dienas. [15] Aš padarysiu neprietelystę tarp tavęs ir tarp moteriškės, tarp tavo ainijos ir jos ainijos; ji sutrins tavo galvą, o tu tykosi jos kulnės. [16] Tarė taipogi moteriš—

juodu pasirodo toje baisioje tardymo valandoje! — (14) *Dievas tarė žalčiui.* Dievas klausinėjo suvedžiotuosius, bet suvedžiotojui be klausinėjimų skiria bausmę. Prakeikimas atkreiptas tiesiog į žaltį, kadangi jis buvo įrankis šetonui; bet bausmė turi labiausiai paliesti patį šetoną.— *Tarp visų...* Nors visi gyvuliai dalyvauja žmogui paskirtoje bausmėje (veiz. Rym. 8, 19-22), bet labiaus už kitus žaltys. — *Tu slinksi...* Adomui nupuolus, kas pirma žalčiui buvo prigimta, pasidarė prakeikimu. Šliaužтаmas žeme ir galvą ant jos laikydamas, jis draug su randamu ant žemės maistu turi ryti žemės dulkes, o visa savo išvaizda, judėjimais ir šnypštymu sukelia pasibjaurėjimą žmonėse ir išgąstį gyvuliuose. Metaforinėje prasmėje panašią bausmę kenčia ir šetonas: išmestas už puikybę iš dangaus ir pasmerktas pragaran, jis nebegali pakilti į augštybes, tarsi šliaužioja po žemę ir ja maitinasi. — (15) *Aš padarysiu...* Šitoje eil. išreikštas paties šetono pasmerkimas, bet draug su juo padarytas ir pirmasis Atpirkėjo-Mesijo pažadėjimas; yra tai pirmoji Evangelija. — *Neprietelystę*: tikrą neapykantą, smarkią kovą, kurios vaizdu yra visuomet pasiliekanti neapykanta tarp žmogaus ir gyvatės.—*Tarp tavęs ir tarp moteriškės.* Trumpa, bet vyliaus pilna prietelystė tarp žalčio ir Jievos turi pavirsti nuolatine neprietelyste. Pilniausiai gi ji turėjo apsireikšti naujojoje Jievoje, nekaltai pradėtoje Marijoje.— *Tarp tavo ainijos ir jos ainijos.* Šetono ainija yra visi tie, kurie pasiduoda jo vadovavimui, kuriuose randasi jo dvasia, apie kuriuos šv. Jonas sako: *Jus esate iš tėvo velnio ir norite daryti jusų tėvo geismus* (Jo. 8, 44). Moteriškės gi ainija apima draug ir Kristų, bet taipogi visą žmoniją, kuri per Dievo malonę turi pergalėti šetoną. Neprietelystė pasilieka tolei, kolei žmonių giminė ir piktosios dvasios bus ant žemės.—*Ji*: moteriškė, Marija. Ebr. tekste yra įvardė vyriškos gimės: *Hu'*, j i s, t. y. ainis, Kristus. Vienok tas gimės pakeitimas žymios permainos prasmėje nedaro, kadangi Marija dėlei įsikunijimo Dievo Sunaus nuo jo negali buti atskirta. — *Sutrins tavo...* Iš neprietelystės kilsta tykojimai: žmogus stengiasi sutrinti gyvatės galvą, gyvatė gi įgelti žmogui kulnę, nes augščiaus ji nepasiekia. Žmogaus giminei negali buti padaryta mirtinga žaizda, o žaltys žuna. Žemiškojo žalčio apgalėjimas yra vaizdas pragarinį žaltį sutinkančio apgalėjimo, kurs jam skiriamas kaipo bausmė. Tikras pergalėjimas žadamas vienam; juo yra moteriškės ainis, Kristus Ir jo kulnės tykojo šetonas ir pažeidė, nes padarė, kad butu prikaltas prie kryžiaus, bet Atpirkėjas sutrynė šetonui-žalčiui galvą visai ir sugrąžino suardytą prietelystę tarp Dievo ir žmogaus. Viltimi to pergalėtojo Atpirkėjo gyveno teisieji S. Įst., tikėjimu į jį jie pergalėdavo šetoną ir galop draug su Adomu ir Jieva (plg. Išm. 10, 2) laimėjo išganymą. Tikėjimu, viltimi ir meile dangun užžengusio Išganytojo pergalės žmonija šetoną visais amžiais iki pasaulio pabaigai. Per Mesiją sutrynė šetonui galvą Marija; sutrynė ji per tai, kad žalčio pergalėtoją pagimdė, kad budama Dievo Motina ji ne tik niekuomet nebuvo po nuodėmės ir šetono viešpatavimu, bet dar savo nekaltame prasidėjime liko užlaikyta dėlei jos dieviškojo Sunaus nuopelnų nepaliesta jokio pradinės nuodėmės sutepimo. — (16) *Tarė taipogi moteriškei...* Be bausmių, kurios turėjo buti bendros abiem lytim, moteriškė gauna dar jai vienai skirtasias. Viena jų ištinka ją kaipo motiną: *padauginsiu...* Ebr. t.: d a u-

quoque dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, et conceptus tuos: in dolore paries filios, et sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tui.
[17] Adæ vero dixit: Quia audisti vocem uxoris tuæ, et comedisti de ligno, ex quo, præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.
[18] Spinas et tribulos germinabit tibi, et comedes herbam terræ.
[19] In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es: quia pulvis es, et in pulverem reverteris.
[20] Et vocavit Adam nomen uxoris suæ, Heva: eo quod mater esset cunctorum viventium.
[21] Fecit quoque Dominus Deus Adæ et uxori ejus tunicas pelliceas, et in-

kei: Aš padauginsiu tavo vargus ir tavo gimdymus; tu sopuliuose gimdysi ir busi po vyro valdžia, o jis bus tavo ponas.
[17] Adomui gi tarė: Kadangi tu paklausei savo pačios ir valgei iš medžio, iš kurio aš tau buvau įsakęs nevalgyti, žemė bus prakeikta dėl tavo pasielgimo: tarp vargų tu iš jos maitinsies per visas savo gyvenimo dienas.
[18] Ji tau želdins erškėčius ir usnis, ir tu valgysi lauko žolę.
[19] Savo veido prakaite tu valgysi duoną, iki nesugrįši į žemę, iš kurios esi paimtas, kadangi tu esi dulkės ir vėl dulkėmis pavirsi.
[20] Ir Adomas praminė savo pačią vardu Jieva, kadangi ji buvo visų gyvųjų motina.
[21] Viešpats Dievas padarė taipogi Adomui ir jo pačiai kailinius

g i n t e p a d a u g i n s i u. Antra bausmė ją paliečia kaipo žmoną: *busi po vyro valdžia...* Ebr. t.: a d v i r u m t u u m d e s i d e r i u m t u u m. Vyro viešpatavimas ant moteriškės greitu laiku pavirto visišku jos pavergimu ir pažeminimu. Tik Kristus ir jo Bažnyčia vėl pakėlė moteriškę iš to nelaimingo stovio. — (**17. 18**) *Kadangi tu paklausei.* Nurodomas Adomo kaltybės didumas: jis paklausė ne Dievo, bet savo žmonos. — *Žemė bus prakeikta.* Prakeikimas apsireikš tame, kad tik didžiu vargu žmogus gaus iš žemės maistui reikalingus dalykus. Savaimi be žmogaus apdirbimo ji jam želdins tik erškėčius ir usnis, t. y. valgymui netinkančius augalus. Žmogaus likimas pasidarė tuo sunkesnis, kad iš derlingiausio linksmybių sodno išvarytas jis gavo apsigyventi nebe taip patogiame ir derlingame krašte; be to, jis neturėjo reikalingo įpratimo tinkamai išdirbti naują žemę. — (**19**) *Savo veido...* Sunkiai darbuodamos, savo prakaitą liedamas Adomas vargiai pelnysis sau maistą, o tas maistas palaikys jo gyvybę tik laikinai; nes dar daug sunkesnė, baisiausi bausmė jam paskirta be minėtųjų: jis galop turės numirti taip, kaip Dievas buvo pagrasęs, kada uždraudė valgyti medžio žinojimo gero ir pikto vaisius; ta mirtis bus taipogi visų jo ainių dalis. — Adomas per savo nusidėjimą nustojo dar visų viršprigimtinių dovanų, o įgimtosios žymiai sumažėjo. Visa tai buvo bausmė, bet ji turėjo atvesti žmogų į atgailą amžinam gyvenimui laimėti. — (**20**) *Adomas praminė...* Moteriškė iki tam laikui vadinosi bendru visoms moterims vardu *iššah*, žmona (2, 23); dabar Adomas duoda jai atskirą vardą. Tuo vardo davimu jis jau parodo savo viešpatavimą ant moteriškės, bet vardo išrinkime apsireiškia didis jo tikėjimas. Jis tiki Dievo pažadėjimui apie savo moters ainiją, į ateisiantį ainį žalčio pergalėtoją, ir toje valandoje, kuomet pats išgirsta sau paskirtą mirties bausmę jis duoda pirmajai moteriškei vardą J i e v a, ebr. *chavvah*, t. y. gyvybė, nes ji turėjo palaikyti gyvybę ant žemės, duodama kaipo motina gyvybę visiems gyvensiantiems šiame pasaulyje. Taigi, anot šv. Rašto visa žmonių giminė radosi iš pirmųjų dviejų žmonių. — (**21**) *Dievas padarė... apdarus...* Dievas nesiliauna rupinties nupuolusiu žmogumi. Vietou pasidirbtųjų iš lapų žiurstų duoda jiemdviem ilgesniam laikui patenkantį apdarą, pritaikytą prie naujų gyvenimo aplinkybių. Tas apdaras, primindamas jųdviejų ne-

duit eos: 22 et ait: Ecce Adam
quasi unus ex nobis factus est,
sciens bonum et malum: nunc
ergo ne forte mittat manum su-
am, et sumat etiam de ligno vi-
tæ, et comedat, et vivat in æter-
num. 23 Et emisit eum Dominus
Deus de paradiso voluptatis, ut
operaretur terram de qua sump-
tus est. 24 Ejecitque Adam: et
collocavit ante paradisum vo-
luptatis Cherubim, et flamme-
um gladium, atque versatilem,
ad custodiendam viam ligni vitæ.

apdarus ir juodu jais apvilko; 22
ir tarė: Štai Adomas pasidarė
kaip vienas iš musų, žinąs kas
gera ir pikta; dabar tad kad jis
kartais neištiestu savo rankos ir
neimtu taipogi iš gyvybės me-
džio, ir valgytu, ir gyventu į
amžius... 23 Ir Viešpats Dievas
jį išmetė iš linksmybių sodno,
kad jis įgyventu žemę, iš kurios
buvo paimtas. 24 O išvaręs Ado-
mą pastatė ties linksmybės sod-
nu kerubimus su liepsniniu ir
mirgančiu kalaviju sergėtų kelio
prie gyvybės medžio.

c) Pasidalinimas Adomo šeimynoje.

Caput IV. 1 Adam vero co-
gnovit uxorem suam Hevam:

4. perskyrimas. 1 O Adomas
pažino savo pačią Jievą, kuri

paklusnybę, turėjo dengti kuno nuogumą; o Dievo pamokytas žmogus, aukodamas užmuštųjų gyvulių kraują Viešpačiui gavo budą išreikšti savo tikėjimą į ateisiantį Mesiją ir taip dengti savo dušios apnuoginimą, savo nusidėjimą. — (22) *Adomas pasidarė...* Pats Dievas paaiškina, kodėl nupuolęs žmogus nebegali pasilikti linksmybių sodne. Su pasigailėjimu, bet ironijos (Efr.) pilnais žodžiais minimas dabartinis žmogaus stovis: žmogus norėjo buti lygus Dievui ir pažinti, kas gera ir pikta; bet kaip gi kartųs pasirodė pažinimo vaisiai! — *Iš musų.* Aliuzija į švenč. Treįybę. — *Dabar tat...* Dievas nenorėjo, kad nekaltybės nustojęs žmogus gyventu nelaimingas į amžius; todėl nutarė išmesti jį iš linksmybių sodno ir nebeprileisti jo prie gyvybės medžio. To nutarimo pats Dievas nebeišreiškia žodžiais, ir pradėtas sakinys pasilieka neužbaigtas. Autorius jau nuo savęs pasako, kas buvo padaryta su žmogumi: — (23) *Ir Viešpats...*—(24) *Ties džiaugsmo sodnu.* Ebr. t.: Į r y t u s n u o E d ė n o s o d n o. LXX vertime pasakyta, kad žmogui liepta buvo gyventi į rytus nuo sodno. — *Kerubimus.* Pirma sodno sergėtoju padarytas buvo Adomas; dabar statomi kiti sargai, kurie gins sodną nuo Adomo. Kerubimais arba teisingiaus kerubais vadinasi dangiškosios dvasios vieno iš augščiausių laipsnių dangaus jierarkijoje. Linksmybių sodną serginčių kerubų atmintis tarp žmonių užsiliko sfinksuose, sparnuotuose liutuose ir k., kuriuos senobės tautos (Asyrijiečiai) statė ties savo šventyklų durimis. — *Su liepsniniu...* Kelias į Edėną buvo užstatytas mirgančia liepsna, turėjusia kalavijo pavidalą. Toks dalykų stovis pasiliko tolei, kolei pats sodnas nepavirto paprastu lygiu kitiems žemės plotu. Šv. Raštas nesako, kiek laiko pirmieji žmonės pasiliko Edėne; bet iš jųdviejų nupuolimo istorijos, regisi, reikia išvesti, kad nelabai ilgai. Išėjo iš jo, kad nebegrįžtu, bet ne be vilties laimėti kitą linksmybių sodną su nauju gyvybės medžiu dangiškoje tėvynėje, iš kurios nebėra išvarymo tam, kas į ją įeina (Apr. 22, 2... 5).

4, 1-26. Iš linksmybių sodno išvaryti žmonės nepasiliko be kaltybių. Jau vyresnysis Adomo sunus užmušė savo brolį. Užmuštojo vieton gimus Sėtui, žmonija tarsi pasidalino į du skyriu, į tuos, kurie laikėsi Dievo, ir tuos, kurie vis labiaus nuo jo tolinosi. Antraisiais buvo Kaino ainiai. Juos autorius jau čionai išvardija, nes daugiaus jų nebeminės.

(4, 1) *Pažino.* Tuo žodžiu šv. Raštas išreiškia moterystės santikius tarp vyro ir pačios. — *Kainą.* Tas vardas reiškia,

quæ concepit et peperit Cain,
dicens: Possedi hominem per
Deum. [2] Rursumque peperit fra-
trem ejus Abel. Fuit autem Abel
pastor ovium, et Cain agricola.
[3] Factum est autem post mul-
tos dies ut offerret Cain de fruc-
tibus terræ munera Domino.
[4] Abel quoque obtulit de pri-
mogenitis gregis sui, et de adi-
pibus eorum: et respexit Domi-
nus ad Abel, et ad munera ejus.
[5] Ad Cain vero et ad munera
illius non respexit: iratusque est
Cain vehementer, et concidit
vultus ejus. [6] Dixitque Dominus
ad eum: Quare iratus es? et cur
concidit facies tua? [7] Nonne si

tapo nėščia ir pagimdė Kainą,
sakydama: Gavau žmogų per
Dievą. [2] Ir ji vėl pagimdė jo
brolį Abelį. O Abelis buvo avių
piemuo, Kainas gi žemdirbys.
[3] Ir po daugelio dienų atsitiko,
kad Kainas atnašavo Viešpačiui
iš žemės vaisių dovanas. [4] Tai-
pogi ir Abelis aukojo iš savo
bandos pirmuonių ir iš jų rie-
bumo. Tuomet Viešpats pažvel-
gė į Abelį ir į jo dovanas; [5] į
Kainą gi ir jo dovanas nepa-
žvelgė. O Kainas labai įpyko,
ir jo veidas įdubo. [6] Tuomet
Viešpats jam tarė: Kodėl įpy-
kai? ir kodėl tavo veidas įdubo?
[7] Argi, jei gerai darai, negausi

kaip paaiškina pati Jieva, tą pat ką ir g a u t a s i s. Moteriškė džiaugiasi pagimdžius sunų o ne dukterį, nes tame užgimusiame kudikyje mato tėvainį jai duotųjų pažadėjimų apie ateisiantį Mesiją (3, 15). Šv. Raštas išvardija tik tuos pirmųjų tėvų sunus, kurie svarbus apreiškimo istorijoje; iš dukterų gi, kurių turėjo buti daug (5, 4), neišvardinta neiviena. — (2) *Abelį.* Ką tas vardas tikrai reiškia ebr. kalb., nežinia; rasi tą pat ką ir t u š t y b ė, menkumas; butu tai obalsis nuliudimo ir vargų, kurių jau buvo prityrę Adomas ir Jieva. — (3) *Atnašavo Viešpačiui.* Įgimta ir su Viešpaties valia sutinka, kad žmogus Dievui tarnautu visa savo esybe, kunu ir dušia, ir to dėlei apreikštu išviršiniais ženklais savo religijinius jausmus, jausmą tobulos priklausomybės nuo Dievo, savo Sutvertojo ir viršiausiojo Viešpaties, o taipogi savo garbinimo, dėkojimo ir maldavimo jausmus. Kada žmogus per užgintą ragavimą nustojo nekaltybės ir Dievo malonės, dar gi užtraukė ant savęs Dievo rustybę, turėjo jame kilti mintis permaldauti Dievą ir kovoti su kurstančiu jį į nusidėjimą pageidimu per liuosą ir net skaudų sau naudingų dalykų išsižadėjimą ir per jų iškilmingą pašventimą bei atidavimą Dievui, sunaikinant juos tam tikroje vietoje (ant altoriaus). Nors toki mintis ir labai sutinka su žmogaus prigimtimi, vienok ištikrųjų paties Dievo apreiškimas atvedė žmogų prie aukų darymo, o tai dėlto kad po nusidėjimo buvo jose dalykas, kurį jos galėjo turėti tik per Dievo apreiškimą ir sutvarkymą, butent nurodymas tikrosios permaldavimo aukos, kuri turėjo duoti užrustintai Dievo didenybei tobulą atlyginimą, išdildyti žmonių kaltybę, sugrąžinti jiems pražudytą malonę ir teisę paveldėti dangų. Todėl ir šv. Jonas vadina Išganytoją avinėliu, kurs užmuštas nuo p a s a u l i o p r a d ž i o s, Dievui taip paskyrus, vaizdinose S. Įst. aukose (plg. Jo. 1, 29. 36. Žyd. 10, 4). Aukos nuo pat jų atsiradimo visuomet, ypač pas žydus, buvo dvejopos: vienos daromos iš žemės vaisių, kitos kruvinos. — (4) *Iš savo bandos pirmuonių ir iš jų riebumo.* Abelis aukojo Dievui ne bet ką, kaip Kainas, o tik rinktinius dalykus, bandos pirmuones ir geriausiomis skaitomas mėsos dalis. Tai buvo aiškus ženklas gyvo ir didelio tikėjimo (veiz. Žyd. 11, 4), kurio stigo Kainui. — *Viešpats pažvelgė,* t. y. maloniai veizdėjo į auką ir ją priėmė. Kaip tas priėmimas apsireiškė, tikrai nežinia. Anot padavimo jo ženklu buvusi ugnis, atėjusi iš dangaus ir sudeginusi prirengtas aukas (Jier.). — (5) *Kainas labai įpyko.* Rustybės priežastimi regimai buvo pavydas. Jo didumas apsireiškė veido įdubimu. — (6) *Tuomet...* Dievas kaipo maloningiausis Tėvas statomais Kainui klausimais perspėja jį prieš pavojų, kurs gali rasties iš sukilusios širdyje rustybės, ir (7) to pavojaus didumą nurodo. — *Argi... negausi užmokesnio..*

bene egeris, recipies: sin autem
male, statim in foribus pecca-
tum aderit? sed sub te erit ap-
petitus ejus, et tu dominaberis
illius. 8 Dixitque Cain ad Abel
fratrem suum: Egrediamur foras.
Cumque essent in agro, consur-
rexit Cain adversus fratrem su-
um Abel, et interfecit eum. 9
Et ait Dominus ad Cain: Ubi
est Abel frater tuus? Qui respon-
dit: nescio: num custos fratris
mei sum ego? 10 Dixitque ad
eum: Quid fecisti? vox sangui-
nis fratris tui clamat ad me
de terra. 11 Nunc igitur male-
dictus eris super terram, quæ
aperuit os suum, et suscepit san-
guinem fratris tui de manu tua.
12 Cum operatus fueris eam, non
dabit tibi fructus suos: vagus
et profugus eris super terram.
13 Dixitque Cain ad Dominum:
Major est iniquitas mea, quam
ut veniam merear. 14 Ecce eji-
cis me hodie a facie terræ, et
a facie tua abscondar, et ero va-
gus et profugus in terra: omnis
igitur qui invenerit me, occidet
me. 15 Dixitque ei Dominus: Ne-
quaquam ita fiet: sed omnis qui
occiderit Cain, septuplum punie-

užmokesnio? o jei piktai darai,
ar nusidėjimas nebus tuojau du-
ryse? Bet po tavim tebuna jo
pageidimas, ir tu turi ant jo
viešpatauti. 8 Ir Kainas tarė sa-
vo broliui Abeliui: Išeikiva lau-
kan! Jiemdviem gi esant lauke,
Kainas pakilo prieš savo brolį
Abelį ir jį užmušė 9 Tuomet
Viešpats tarė Kainui: Kame
tavo brolis Abelis? Jis gi at-
sakė: Nežinau; argi aš esu ma-
no brolio sargas? 10 Ir Viešpats
jam tarė: Ką padarei? tavo bro-
lio kraujas šaukiasi į mane nuo
žemės. 11 Dabar tat tu busi pra-
keiktas ant žemės, kuri išsižiojo
ir priėmė iš tavo rankos tavo
brolio kraują. 12 Kada tu ją dirb-
si, ji tau neduos savo vaisių.
Tu busi klajunas ir pabėgėlis
ant žemės! 13 Ir Kainas tarė
Viešpačiui: Mano neteisybė yra
perdaug didi, kad aš galėčiau
užsipelnyti atleidimą. 14 Štai tu
šiandien mane išvarai iš tos ša-
lies, ir aš turiu slėpties nuo ta-
vo veido, ir busiu klajunas ir
pabėgėlis ant žemės. Taigi, kiek-
vienas, kurs mane ras, užmuš
mane. 15 Ir Viešpats jam tarė:
Visai taip nebus; bet kiekvie-

Ebr. t.: argi... negali pakelti galvos.—*Nusidėjimas... duryse.* Nusidėjimas įvaizdinamas kaipo ypata, lyg-koks žvėris tykojantis prie širdies durų.—*Po tavim...* Ebr. t.: į tave jo pageidimas, t. y. pageidimas, kurį turi nusidėjimas. Nusidėjimas geidžia apgalėti žmogų, bet žmogus turi liuosą valią ir gali jam nepasiduoti. — (**8**) Ta eil. trumpiaus išreikšta ebr. t., praleidžiant žodžius: *išeikiva laukan*: Ir Kainas kalbėjo savo broliui Abeliui, ir jiemdviem esant... Abelio užmušimas buvo pirmoji mirtis žmogaus ant žemės. — (**9**) *Kame tavo brolis.* Kaip Adomą Dievas klausė: *Kame esi* (**3, 9**), taip dabar klausia jo sunų: Kame tavo brolis? Adomas neužsigynė savo kaltybės; Kainas gi drąsiai meluoja, tarsi nieku versdamas patį klausiantį Dievą. Nusidėjimas, kurs tykojo prie jo širdies durų, jau buvo jon įsiveržęs ir visai ją apgalėjęs.—(**10**) *Kraujas šaukiasi į mane.* Ne dėlei nežinojimo klausė Dievas brolžudį, bet kad jam klausimais nurodytu kaltybės didumą, sukeltu širdyje gailestį ir norą pasitaisyti. Nenorinčiam gi daryti atgailos nieko kito nelieka kaip tik bausmė. – (**12**) *Tu busi klajunas.* Nerasdamas užtektinai maisto vienoje vietoje, Kainas turėjo ieškoties vis kitų vietų, taip kaip tai tebedaro ir dabar kaikurios tautos, negyvenančios vienoje vietoje, bet besikilnojančios iš vietos vieton. — (**13. 14**) *Mano neteisybė...* Negailestis atsiranda Kaino širdyje, bet giliausis nusiminimas ir baimė, kad kas

tur. Posuitque Dominus Cain
signum, ut non interficeret eum
omnis qui invenisset eum. 16 Eg-
ressusque Cain a facie Domini,
habitavit profugus in terra ad
orientalem plagam Eden.

17 Cognovit autem Cain uxo-
rem suam, quæ concepit, et pe-
perit Henoch, et ædificavit civita-
tem, vocavitque nomen ejus ex
nomine filii sui, Henoch. 18 Porro
Henoch genuit Irad, Irad genuit
Maviael, et Maviael genuit Ma-
thusael, et Mathusael genuit La-
mech. 19 Qui accepit duas uxo-
res, nomen uni Ada, et nomen
alteri Sella. 20 Genuitque Ada
Jabel, qui fuit pater habitan-
tium in tentoriis, atque pastorum.
21 Et nomen fratris ejus Jubal:
ipse fuit pater canentium citha-
ra et organo. 22 Sella quoque
genuit Tubalcain, qui fuit mal-

nas, kurs užmuštu Kainą, bus
septyneriopai nubaustas. Ir Vieš-
pats padėjo ant Kaino žymę,
kad neivienas radęs jo neužmuš-
tu. 16 Tuomet Kainas, atstojęs
nuo Viešpaties veido, gyveno
pabėgėliu šalyje į rytus nuo
Edėno.

17 O Kainas pažino savo pa-
čią, kuri tapo nėščia ir pagim-
dė Enoką; ir jis pastatė miestą
ir jį praminė savo sunaus var-
du Enokas. 18 Paskui Enokas
pagimdė Iradą, Iradui gi gimė
Maviaėlis, Maviaėliui gimė Ma-
tusaėlis, ir Matusaėliui gimė La-
mėkas. 19 Tasai vedė dvi mote-
ri; vienai buvo vardas Ada, o
kitos vardas Sėla. 20 Ada pagim-
dė Jabėlį; jis buvo šėtrose gy-
venančiųjų ir piemenų tėvas. 21
O jo brolio vardas buvo Juba-
lis; tasai buvo arpininkų ir vamz-
dininkų tėvas. 22 Taipogi ir Sė-
la pagimdė Tubalkainą, kurs už-

nors iš Adomo šeimynos neužmuštu jo paties. — *Bus septyneriopai nubaustas,* t. yra labai kietai. Skaitlinė s e p t y n i skaitėsi pas žydus šventa; ja išreiškiama tobulybė, augščiausis laipsnis. Dievas nenori veikios Kaino mirties, bet jam dar palieka gana laiko atgailai. Visi į jį pažvelgdami turėjo ilgai baisėties kraujo praliejimu. — *Padėjo... žymę*: išviršinį visiems matomą ženklą, bet nežinia, kokį. — (**16**) *Atstojęs nuo Viešpaties veido,* t. y. išėjęs iš tos vietos, kame gyveno Adomo šeimyna, ir kame Viešpats buvo apsireiškęs Kainui ir toliaus maloningai apsireikšdavo žmonėms. — *Gyveno pabėgėliu šalyje.* Ebr. t.: gyveno šalyje N o d (Ištrėmimo). Taip Kainas praminė kraštą, kurian buvo išbėgęs ir apsigyvenęs.

(**17**) *Savo pačią.* Ji buvo Kaino sesuo. — *Pastatė miestą.* Regimai nebuvo tai dar tikras miestas, bet tik keletas menkų grįtelių, apsuptų siena ar apkasu apsiginti nuo priešų užpuldinėjimo; vis gi padaryta buvo tokiuo budu didi pažanga. Neveizdint į to miesto atsiradimą Kainas pasiliko klajunu ir pabėgėliu. Pirmojo Kaino sunaus užgimimas ir miesto pastatymas galėjo įvykti dar pirm Abelio mirties. — (**19**) *Tasai vedė dvi moteri.* Lamėkas buvo pirmas, kurs suardė moterystės vienybę ir įvedė polygamiją (daugmoterystę). Svarbiausi Kaino ainių žymė buvo jų didžiausis rupestis žemiška gerove, gyvenimo patogumais ir gėriais. Jie pirmi išrado muzikos įrankius, ėmė dirbti ginklus iš metalų, užsiėminėti poėzija; taigi, jie padėjo pirmus pagrindus tolesnei civilizacijai. Atvedė juos į tai sunkesnės gyvenimo aplinkybės; o įkvėptas rašytojas paminėjo tuos dalykus ypač dėlto, kad Kaino ainiai jais naudojosi vis didesniam atsitolinimui nuo Dievo. — *Ada,* ebr. reiškia: G r o ž ė; *Sėla*: U k s m ė. — (**20**) *Jis buvo šėtrose...* Jabėlis pirmas sutvarkė gyvenimo budą žmonių nepasiliekančių vienoje vietoje, bet nuolat ieškančių sau naujos buveinės, ypač ganyklų savo bandoms, kaip tai tebedaro ir dabar arabai. — (**21**) *Arpininkų ir vamzdininkų tėvas*: išradėjas stigas turinčių (kaip arpa, kankliai ir k.) ir pučiamų muzikos instrumentų. — (**22**) *Noėma,* ebr.

leator et faber in cuncta opera æris et ferri. Soror vero Tubalcain, Noema.
[23] Dixitque Lamech uxoribus suis Adæ et Sellæ:

Audite vocem meam uxores Lamech,
Auscultate sermonem meum:
Quoniam occidi virum in vulnus meum,
Et adolescentulum in livorem meum.
[24] Septuplum ultio dabitur de Cain:
De Lamech vero septuagies septies.

[25] Cognovit quoque adhuc
Adam uxorem suam: et peperit
filium, vocavitque nomen ejus
Seth, dicens: Posuit mihi Deus
semen aliud pro Abel, quem occidit
Cain. [26] Sed et Seth natus
est filius, quem vocavit Enos:
iste cœpit invocare nomen Domini.

siimdavo visokių įnagių kalimu iš vario ir geležies. O Tubalkaino sesuo buvo Noėma.
[23] Ir Lamėkas sakė savo pačioms:

Ada ir Sėla, klausykitės mano balso;
Lamėko moteris, tėmykitės mano žodžius.
Aš užmušiau žmogų už mano žaizdą,
Ir jaunikaitį už mano randą.
[24] Už Kainą bus atkeršyta septyneriopai,
O už Lamėką septynias dešimtis sykių septyneriopai.

[25] Taipogi Adomas dar pažino
savo moterį, ir ji pagimdė sunų
ir jį praminė vardu Sėtas, sakydama:
Dievas man davė kitą ainį
vieton Abelio, kurį užmušė
Kainas. [26] Bet ir Sėtui gimė sunus,
kurį jis praminė Enosu; tasai
ėmė šaukties į Dievo vardą.

2. Adomo ainiai iš Sėto lig Noei. a) Sėto giminė.

Caput V. [1] Hic est liber generationis Adam. In die, qua creavit Deus hominem, ad simi-

5. perskyrimas. [1] Ta yra Adomo giminės knyga. Tą dieną, kurioje Dievas sutvėrė žmogų, jis

reiškia: D a i l i o j i.—(23) *Ir Lamėkas...* Čionai randame vieną visuseniausių žmonių poėzijos pavyzdžių, nuožmumu žėrinčią Lamėko dainą, kurioje jis, gavęs iš savo sunaus Tubalkaino kalaviją, skelbia ginklų galybę, giriasi savo pačioms narsumu ir išreiškia keršto jausmus. Poėtiškas dainos sudėjimas paremtas ant paralelizmo lygaus ilgumo sakinių, kuriuose tos pačios mintis, arba jausmai atkartojami po kelis sykius tik kitokiais žodžiais (synonimais). Taigi žodžiams: *Ada ir Sėla* pirmame sakinyje atsako: *Lamėko moteris* antrame sakinyje; *klausykitės=tėmykitės*; *žmogų=jaunikaitį*; *žaizdą=randą*. — (24) *Už Kainą...* Lamėkas jaučiasi galingesnis esąs už visus savo priešus ir sakosi mokėsiąs atkeršyti kiečiausiai, labiaus net negu pats Dievas, nes piktžodžiuodamas kalba, kad atkeršysiąs net *septynias dešimtis sykių septyneriopai* (ebr. t.: s e p t y n i o s d e š i m t s e p t y n e r i o p a i). Taip užbaigiama Kaino istorija, ir tuojau pereinama prie kitos Adomo ainių šakos.

(25) *Sėtas.* Ebr. reiškia: U ž v a d u o t o j a s, atlyginimas. — (26) *Enosu.* Ebr. *'Enoš* reiškia žmogų, bet kaipo esybę silpną, todėl privalančią pagalbos iš augštybių, iš Dievo. — *Tasai ėmė šaukties į Dievo vardą.* Ebr. t.: t u o m e t p r a d ė t a š a u k t i e s... Dievas ir anksčiaus buvo garbinamas, ir jau seniaus šauktasi į jo vardą, bet tai darydavo kiekvienas sau arba atskirose šeimynose; dabar pradėta tai daryti viešai visų vardu. Taigi, Kaino ainiams statant miestus ir besirupinant vien žemiškais dalykais, Sėto ainiai užsiėmė labiaus Dievo Miesto, Bažnyčios, statymu.

2. 5, 1-31. Autorius, pradėdamas vėl nuo Adomo, pasakoja istoriją jo ainių iš Sėto ir visupirma išskaito tuos ainius lig Noei.

(5, 1) *Ta yra Adomo...* Tie žodžiai yra sekančio straipsnio antrašas. — *Tą dieną...* Trumpai primenama žmogaus sutvėrimo istorija. Autorius tokiuo budu suriša patriarkus su Dievu, kurs yra tik-

litudinem Dei fecit illum. 2 Mas-
culum et feminam creavit eos,
et benedixit illis: et vocavit no-
men eorum Adam, in die quo
creati sunt. 3 Vixit autem Adam
centum triginta annis: et genu-
it ad imaginem et similitudinem
suam, vocavitque nomen ejus
Seth. 4 Et facti sunt dies Adam,
postquam genuit Seth, octingen-
ti anni: genuitque filios et fili-
as. 5 Et factum est omne tem-
pus quod vixit Adam, anni non-
genti triginta, et mortuus est. 6
Vixit quoque Seth centum quin-
que annis, et genuit Enos. 7 Vi-
xitque Seth postquam genuit
Enos, octingentis septem annis,
genuitque filios et filias. 8 Et
facti sunt omnes dies Seth non-
gentorum duodecim annorum,
et mortuus est. 9 Vixit vero
Enos nonaginta annis, et genuit
Cainan. 10 Post cujus ortum vi-
xit octingentis quindecim annis,
et genuit filios et filias. 11 Fac-
tique sunt omnes dies Enos
nongenti quinque anni, et mor-
tuus est. 12 Vixit quoque Cai-
nan septuaginta annis, et genu-
it Malaleel. 13 Et vixit Cainan
postquam genuit Malaleel, octin-

jį padarė į Dievo panašumą. 2
Jis juodu sutvėrė kaipo vyrą ir
moteriškę ir juodu palaimino, ir
praminė juodu vardu Adomas,
tą dieną kurioje buvo sutvertu.
3 O Adomas gyveno šimtą tris-
dešimtis metų, ir pagimdė į sa-
vo paveikslą ir panašumą sunų,
ir praminė jį vardu Sėtas. 4 Ir
buvo Adomo dienų, užgimus Sė-
tui, aštuoni šimtai metų; ir jam
gimė sunųs ir dukterįs. 5 Ir vi-
so amžio, kurį Adomas gyveno,
pasidarė devyni šimtai trįs de-
šimtįs metų; ir jis numirė. 6 Tai-
pogi kada Sėtas buvo šimto pen-
kerių metų, jam gimė Enosas.
7 Gimus Enosui, Sėtas gyveno
aštuonis šimtus septynerius me-
tus, ir jam gimė sunųs ir duk-
terįs. 8 Ir viso Sėto amžio pasi-
darė devyni šimtai dvylika me-
tų, ir jis numirė. 9 O Enosui,
kada jis turėjo devynias dešim-
tis metų, gimė Kainanas. 10 Tam
gimus, jis gyveno aštuonis šim-
tus penkiolika metų, ir jam gi-
mė sunųs ir dukterįs. 11 Ir visų
Enoso dienų buvo devyni šim-
tai penkeri metai, ir jis numirė.
12 Kada Kainanui buvo septy-
nios dešimtįs metų, jam gimė

ras visų Tėvas, kaipo jų Sutvertojas. — (2) *Vardu Adomas.* Žodis Adomas imamas čionai ne kaipo nuosavus vardas, bet kaipo bendras abiem lytim, vyriškai ir moteriškai, kadangi jis reiškia tą-pat, ką ir žmogus apskritai (padarytas iš žemės, ebr. *'adamah*). — (3) *Pagimdė į savo paveikslą.* Pats sutvertas į Dievo paveikslą, Adomas palieka tą panašumą ir savo vaikams, bet žymiai susilpnintą ir suteptą nusidėjimu. — (5) *Viso amžio... devyni šimtai...* Ilgas Adomo ir pirmųjų patriarkų amžis buvo pasekmė nesusilpnėjusio dar pirmųjų žmonių kuno sudėjimo ir sveikesnių gyvenimo sąlygų. Tai visai sutiko su Dievo Apveizdos užmanymais, kuri norėjo, kad žmonės, turėdami ilgesnį amžį, greičiaus pasidaugintu ant žemės ir pigiaus galėtu užlaikyti atmintyje neiškraipytą Dievo apreiškimą, duotąjį pirmiesiems tėvams. Atskiros metų skaitlinės neužsiliko lig musų dienoms nepermainytos. Dar Kristui negimus įvairiuose tekstuose jos jau buvo įvairios. Kitokias skaitlines paduoda LXX vertimas, kitokias Samarijiečių Pentateuchas, ir kitokios yra ebr. tekste su Vulgata. Permainos atsirado dėlto, kad žydai pažymėdavo skaitlines alfabėto raidėmis; kaikurios gi raidės buvo taip labai panašios kita į kitą, kad perrašinėjant labai lengva buvo paklysti ir pakeisti vieną raidę kita. Todėl dabar visa Biblijos kronologija nebegali buti griežtai nutarta. — *Numirė.* Taip išsipildė ant Adomo Dievo pasmerkimas: *mirte numirsi* (2, 17). —

gentis quadraginta annis, genuit-
que filios et filias. 14 Et facti
sunt omnes dies Cainan nongen-
ti decem anni, et mortuus est.
15 Vixit autem Malaleel sexa-
ginta quinque annis, et genuit
Jared. 16 Et vixit Malaleel post-
quam genuit Jared, octingentis
triginta annis: et genuit filios
et filias. 17 Et facti sunt omnes
dies Malaleel octingenti nona-
ginta quinque anni, et mortuus
est. 18 Vixitque Jared centum
sexaginta duobus annis, et ge-
nuit Henoch. 19 Et vixit Jared
postquam genuit Henoch, octin-
gentis annis, et genuit filios et
filias. 20 Et facti sunt omnes
dies Jared nongenti sexaginta
duo anni, et mortuus est. 21 Por-
ro Henoch vixit sexaginta quin-
que annis, et genuit Mathusa-
lam. 22 Et ambulavit Henoch
cum Deo: et vixit, postquam ge-
nuit Mathusalam, trecentis an-
nis, et genuit filios et filias. 23
Et facti sunt omnes dies He-
noch trecenti sexaginta quinque
anni. 24 Ambulavitque cum Deo,
et non apparuit: quia tulit eum
Deus. 25 Vixit quoque Mathusa-
la centum octoginta septem an-
nis, et genuit Lamech. 26 Et vi-
xit Mathusala, postquam genuit
Lamech, septingentis octoginta
duobus annis, et genuit filios
et filias. 27 Et facti sunt omnes
dies Mathusala nongenti sexa-
ginta novem anni, et mortuus
est. 28 Vixit autem Lamech cen-
tum octoginta duobus annis, et
genuit filium: 29 vocavitque no-

Malalėėlis. 13 Malalėėliui gimus,
Kainanas gyveno aštuonis šim-
tus keturias dešimtis metų, ir
jam gimė sunųs ir dukterįs. 14
Ir viso amžio Kainanas turėjo
devynis šimtus dešimtį metų,
ir numirė. 15 Malalėėlis buvo še-
šių dešimtų penkerių metų, ir
jam gimė Jarėdas. 16 O gimus
Jarėdui, Malalėėlis gyveno aš-
tuonis šimtus tris dešimtis metų,
ir jam gimė sunųs ir dukterįs.
17 Ir išviso Malalėėlis turėjo
amžio aštuonis šimtus devynias
dešimtis penkerius metus, ir nu-
mirė. 18 Jarėdui, pragyvenus šim-
tą šešias dešimtis dvejus metus,
gimė Enokas. 19 Ir gimus Eno-
kui, Jarėdas gyveno aštuonis
šimtus metų, ir jam gimė sunųs
ir dukterįs. 20 Ir visų Jarėdo
dienų pasidarė devyni šimtai še-
šios dešimtįs dveji metai, ir jis
numirė. 21 Toliaus, Enokui tu-
rint šešias dešimtis penkerius
metus, gimė Matusalis. 22 Ir Eno-
kas vaikščiojo su Dievu, ir, gi-
mus Matusaliui, gyveno tris šim-
tus metų, ir jam gimė sunųs ir
dukterįs. 23 Ir visų Enoko die-
nų buvo trįs šimtai šešios de-
šimtįs penkeri metai. 24 Ir jis
vaikščiojo su Dievu ir nebuvo
daugiaus matytas, nes Dievas jį
atsiėmė. 25 Kada Matusalis bu-
vo šimto aštuonių dešimtų sep-
tynerių metų, jam gimė Lamė-
kas. 26 Ir gyveno Matusalis, pa-
gimdęs Lamėką, dar septynis
šimtus aštuonias dešimtis dve-
jus metus, ir jam gimė su-
nųs ir dukterįs. 27 Ir visų Matu-

(**22**) *Vaikščiojo su Dievu:* gyveno šventai ir dievotai. — (**24**) *Nebuvo daugiaus matytas...* Enokas nemirė kaip kiti patriarkai, nes Dievas jį gyvą atsiėmė iš šio pasaulio. Taip-pat padarė Dievas paskiaus su pranašu Eliju (4 Kar. 2, 3...). Juodu pasilieka nežinomoje mums vietoje ir pasaulio pabaigoje bus atsiųstu atgailos skelbtų ir kovotų prieš Antikristą (plg. Ekli. 44, 16. Žyd. 11, 5. Mal. 4,

men ejus Noe, dicens: Iste consolabitur nos ab operibus et laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus. 30
Vixitque Lamech, postquam genuit Noe, quingentis nonaginta quinque annis, et genuit filios et filias. 31 Et facti sunt omnes dies Lamech, septingenti septuaginta septem anni, et mortuus est. Noe vero cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, et Japheth.

salio dienų buvo devyni šimtai šešios dešimtįs devyneri metai, ir jis numirė. 28 O Lamėkas gyveno šimtą aštuonias dešimtis dvejus metus, ir jam gimė sunus, 29 ir praminė jį vardu Noė, sakydamas: Tasai mus paguos musų rankų darbuose ir varguose ant žemės, kurią Dievas yra prakeikęs. 30 Ir gimus Noei, Lamėkas gyveno penkis šimtus devynias dešimtis penkerius metus, ir jam gimė sunųs ir dukterįs. 31 Ir buvo visų Lamėko dienų septyni šimtai septynios dešimtįs septyneri metai, ir jis numirė. Noei gi turint penkis šimtus metų gimė Sėmas, Chamas ir Japėtas.

b) Žmonių giminės sugedimas.

Caput VI. 1 Cumque cœpissent homines multiplicari super terram, et filias procreassent, 2
videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant. 3 Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est:

6. perskyrimas. 1 Prasidėjus žmonėms dauginties ant žemės ir pagimdžius dukteris, 2 Dievo sunųs matydami žmonių dukteris, kad buvo gražios, ėmė sau moterimis tas iš jų visų, kurias apsirinkdavo. 3 Dievas gi tarė: Mano dvasia nepasiliks žmoguje amžiais, kadangi jis yra ku-

5. Mt. 17, 10. Apr. 11, 4). Tarp patriarkų Enokas gyveno ant žemės visutrumpiausiai, jo sunus Matusalis visuilgiausiai. — (29) *Tasai mus paguos...* Lamėkas, matydamas besidauginant ant žemės visokį nedorumą, kurio priežastįs nurodomos žemiaus 6, 1..., duoda savo sunui vardą N o ė, kurs reiškia a t i l s į, p a g u o d ą, ir tokiuo budu išreiškia viltį, kad per tą sunų Dievas suteiks palengvinimą, paguodą. Ta viltis išsipildė toje prasmėje, kad Noė po tvano tapo naujos žmonijos kartos tėvu, ir Dievas jo ypatoje padarė naują sandorą su žmonėmis.

6, 1-8. Sėto ainiai nepasiliko ištikimi Dievui. Susisėbravę su Kaino ainiais, jie taip ištvirko, kad tarp visų žmonių tik viena Noės šeimyna dar rado malonę pas Dievą.

(6, 1) *Prasidėjus...* Kaino ainiai ir Sėtiškiai išpradžios gyveno visai atskirai, bet, vienų ir kitų skaitliui einant didyn, susidurimas tarp jų pasidarė neišvengiamas. Labiaus dauginosi Kainiškių skaitlius ypač jų mergaičių. Pasidauginimo pasekmė buvo maišytos moterystės tarp dviejų brolių ainijos. — (2) *Dievo sunųs.* Nors Dievo sunumis kaikada šv. Raštas vadina aniolus, bet tas vardas duodamas taipogi teisiems ir dievobaimingiems žmonėms. Tokių Dievo sunų buvo daug tarp Sėto ainių. — *Žmonių dukteris*: didžiai įsimylėjusias į žemiškus dalykus, gašlias Kaino giminės mergaites. — *Ėmė moterimis.* Per tas moterystes pradėjo ir tarp Sėtiškių labiaus platinties pikti papročiai ir atsitolinimas nuo Dievo. — (3) *Mano dvasia*: gyvybės kvapas, suteiktas pirmajam žmogui ir nuolat suteikiamas naujai

eruntque dies illius centum vi-
ginti annorum. 4 Gigantes autem
erant super terram in diebus il-
lis: postquam enim ingressi sunt
filii Dei ad filias hominum, il-
læque genuerunt, isti sunt po-
tentes a sæculo viri famosi. 5
Videns autem Deus quod multa
malitia hominum esset in terra,
et cuncta cogitatio cordis in-
tenta esset ad malum omni tem-
pore, 6 pœnituit eum quod ho-
minem fecisset in terra. Et tac-
tus dolore cordis intrinsecus,
7 Delebo, inquit, hominem, quem
creavi, a facie terræ, ab ho-
mine usque ad animantia, a rep-
tili usque ad volucres cœli: pœ-
nitet enim me fecisse eos. 8 Noe
vero invenit gratiam coram Do-
mino.

nas; ir jo amžis bus šimto dvi-
dešimties metų. 4 Anuo gi metu
buvo ant žemės milžinai; nes su-
sidėjus Dievo sunums su žmo-
nių dukterimis, ir joms pagim-
džius vaikus, tie buvo galiunai,
vyrai garsųs nuo amžių. 5 O Die-
vas, matydamas didžią esant žmo-
nių piktybę ant žemės ir visas
jų širdies mintis visuomet palin-
kusias į piktumą, 6 gailėjosi, kad
buvo sutvėręs žmogų ant že-
mės, ir skausmo apimtas širdies
gilumoje 7 tarė: Išnaikinsiu žmo-
gų, kurį sutvėriau, nuo žemės
paviršio: nuo žmogaus iki gy-
vulių, nuo kirminų iki oro paukš-
čių, nes aš gailiuos juos pada-
ręs. 8 Bet Noė rado malonę Vieš-
paties akyse.

3. Noės istorija. a) Žmonių giminės nubaudimas tvanu.

9 Hæ sunt generationes Noe:
Noe vir justus atque perfectus
fuit in generationibus suis, cum
Deo ambulavit. 10 Et genuit tres
filios, Sem, Cham, et Japheth.
11 Corrupta est autem terra co-
ram Deo, et repleta est iniqui-

9 Šita yra Noės istorija. Noė
buvo teisus ir tobulas vyras sa-
vo kartoje; jis vaikščiojo su Die-
vu. 10 Ir jam buvo gimę trįs su-
nųs, Sėmas, Chamas ir Japėtas.
11 O žemė pagadinta buvo Dievo
akyvaizdoje ir pripildyta viso-

---

gimstantiems, per kurį jie darosi gyva esybe (plg. 2, 7), taigi žmogaus dušia. Dievas nutaria sutrumpinti žmonių amžį ant žemės, ir nurodo to savo nutarimo priežastį: *kadangi jis yra kunas*, t. y. dėlto kad žmonės savo darbuose seka vien kuną (Auks.). — (**4**) *Milžinai*: žmonės galingi, labai smarkųs, kitų prispaudėjai. — *Nes susidėjus...* Anot Vulgatos milžinai radosi iš moteryščių tarp Dievo sunų ir žmonių dukterų; anot ebr. t. jie buvę jau pirma, ir jų skaitlius dar dauginęsis paskui. Ebr. t. taip galima išversti: A n u o g i m e t u b u v o a n t ž e m ė s m i l ž i n a i, t a i p-p a t k a i p i r p a s k u i, s u s i d ė j u s D i e v o... — (**5**) *Jų širdies mintis.* Šv. Rašte š i r d i s įvaizdinama kaipo minčių, jausmų ir valios buveinė. — (**6**) *Gailėjosi... skausmo apimtas...* Dievui pasavinami tokie jausmai, kokiuos gali turėti žmonės. Yra tai taip vadinami antropopatizmai. Jais išreiškiamas didumas žmonių prasikaltimo prieš Dievo meilę. — (**7**) *Iki gyvulių...* Gyvuliai, sutverti žmogaus dėlei, turi žuti draug su juomi (Ambr.). — (**8**) *Noė rado...* Dievo padarytas žadėjimas 3, 15 galės įvykti, nes ne visai visi žmonės pražus.

3. 6, 9—8, 19. Pasakodamas Noės istoriją, autorius ją pradeda aprašymu tvano, kuriame pražuvo visa žmonija, atskyrus vieną Noės šeimyną.

(**9**) *Teisus ir...* Trumpais žodžiais giriamas Noės gyvenimas, kurs labai sky-

tate. 12 Cumque vidisset Deus
terram esse corruptam, (omnis
quippe caro corruperat viam su-
am super terram) 13 dixit ad Noe:
Finis universæ carnis venit coram
me: repleta est terra iniquitate
a facie eorum, et ego disperdam
eos cum terra. 14 Fac tibi ar-
cam de lignis lævigatis: mansi-
unculas in arca facies, et bitu-
mine linies intrinsecus, et ex-
trinsecus. 15 Et sic facies eam:
Trecentorum cubitorum erit lon-
gitudo arcæ, quinquaginta cubi-
torum latitudo, et triginta cu-
bitorum altitudo illius. 16 Fene-
stram in arca facies, et in cu-
bito consummabis summitatem
ejus: ostium autem arcæ pones
ex latere: deorsum, cœnacula, et
tristega facies in ea. 17 Ecce ego
adducam aquas diluvii super ter-
ram, ut interficiam omnem car-
nem, in qua spiritus vitæ est
subter cœlum: Universa quæ in
terra sunt, consumentur. 18 Po-
namque fœdus meum tecum: et
ingredieris arcam tu et filii tui,
uxor tua, et uxores filiorum
tuorum tecum. 19 Et ex cunctis
animantibus universæ carnis bi-

kiuo nelabumu. 12 Išvydęs Die-
vas žemę sugadintą esant, (ka-
dangi kiekvienas kunas buvo pa-
gadinęs savo kelią ant žemės),
13 tarė Noei: Galas kiekvie-
nam kunui pas mane nutartas;
jie pripildė žemę nelabumu, ir aš
juos išgaišinsiu draug su žeme.
14 Pasidirbk sau skrynią iš iš-
lygintų medžių: skrynioje pada-
rysi kambarėlius, ir išsakuosi
sakais iš vidaus ir iš viršaus. 15
Ir taip ją padarysi: skrynios il-
gumas bus tris šimtai mastų,
platumas penkios dešimtis mas-
tų ir jos augštumas tris dešim-
tis mastų. 16 Skrynioje padarysi
langą, ir mastu pakelsi jos dang-
tį; o skrynios angą įtaisysi iš
šalies; joje padarysi kambarėlius
apatinius, vidurinius ir augštu-
tinius. 17 Štai aš užvesiu tvano
vandenis ant žemės, kad išgai-
šinčiau kiekvieną kuną, kuriame
yra gyvybės kvapas po dangu-
mi. Visa, kas yra ant žemės,
pražus. 18 Bet su tavim aš pa-
darysiu mano sandorą; ir įeisi
skrynion tu ir tavo sunus, tavo
pati ir tavo sunų pačios draug
su tavim. 19 Ir skrynion įvesi

rėsi nuo kitų tuo pačių laiku gyvenusių žmonių. — *Vaikščiojo su Dievu*: gyveno taip, kaip reikalavo Dievas, vienybėje su juomi. — (12) *Kiekvienas kunas*: visi žmonės. — *Savo kelią* Žmonija negyveno padoriai, nėjo tikru keliu, vedančiu prie jos tikslo, bet klaidžiojo netikusiais keliais. — (13) *Galas...* Dievas apreiškia Noei, kad jis jau nutaręs padaryti galą piktybei, išgaišinti žemės gyventojus, ypač gi žmones. — (14) *Skrynią*. Ebr. ž. *thebah*, Vulg. *arca*, dar pavadintas lopšelis, į kurį įdėtas buvo kudikis Mozė ir paleistas ant Nilo; kitur šv. Rašte jis nesutinkamas. Iš viso Noės arkos aprašymo pasirodo, kad nebuvo tai tikras laivas, bet dideliausi skrynia su visai plokščiu dugnu; jos gi viršas arba dangtis tik labai nedaug, nes vos vienu mastu, buvo augštesnis per vidurį. — *Iš išlygintų medžių*. Ebr. ž.: iš dervos, t. y. sakuoto medžio; koks jis tikrai buvo, kėdras, kyparisas, ar koks kitas, nežinia. — (15) *Skrynios ilgumas...* Priimant, kad žydų mastas lygus 0,52 metro arba 3/4 aršino, skrynia galėjo turėti apie 156 metrus ilgumo, 26 m. platumo ir 16 m. augštumo, taigi iš viso apie 64896 kub. m. įtalpos. Tiek vietos pilnai galėjo užtekti paskirtam tikslui. — (16) *Langą*. Tas langas turėjo buti prie pat dankčio ir ėjo aplink visą skrynią. Mažesni langai galėjo buti ir kitose vietose. — (18) *Sandorą*. Ebr. *b^erith*. Čionai pirmą sykį randame paminėtą sandorą, kuri nesykį paskiaus buvo Dievo atnaujinta ir patvirtinta. Dievo sandoros su Noe sąlygos buvo tos, kad Viešpats žadėjo užlaikyti Noę gyvą iš tvano, Noė gi turėjo išpildyti ištikimai visus Dievo įsakymus. — (19) *Po du*.

na induces in arcam, ut vivant tecum: masculini sexus et feminini.
[20] De volucribus juxta genus suum, et de jumentis in genere suo, et ex omni reptili terræ secundum genus suum: bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere.
[21] Tolles igitur tecum ex omnibus escis, quæ mandi possunt, et comportabis apud te: et erunt tam tibi, quam illis in cibum.
[22] Fecit igitur Noe omnia, quæ præceperat illi Deus.

Caput VII.
[1] Dixitque Dominus ad eum: Ingredere tu, et omnis domus tua in arcam: te enim vidi justum coram me in generatione hac.
[2] Ex omnibus animantibus mundis tolle septena et septena, masculum et feminam: de animantibus vero immundis duo et duo, masculum et feminam.
[3] Sed et de volatilibus cœli septena et septena, masculum et feminam: ut salvetur semen super faciem universæ terræ.
[4] Adhuc enim, et post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus et quadraginta noctibus: et delebo

iš visų gyvų esybių kiekvienos veislės, kad pasiliktu gyvi draug su tavim, po du, patiną ir patelę.
[20] Iš paukščių pagal jų veislę, ir iš galvijų pagal jų veislę, ir iš visų žemės kirminų pagal jų veislę; iš visų po du įeis draug su tavim, kad galėtu išlikti gyvi.
[21] Taigi, pasiimsi su savim visokio peno, kas valgoma, ir sukrausi pas save, ir tai bus maistas tau ir jiems.
[22] Ir Noė padarė visa, ką jam Dievas buvo įsakęs.

7. perskyrimas.
[1] Ir Viešpats jam tarė: Įeik į skrynią tu ir visi tavo namai; nes aš mačiau tave teisų mano akyse tarp šitos kartos.
[2] Pasiimk iš visų nesuteptų gyvulių po septynetą, patinus ir pateles; o iš suteptų gyvulių po dvejetą, po patiną ir patelę.
[3] Taipogi ir iš oro paukščių po septynetą, patinus ir pateles, kad veislė išliktu gyva ant visos žemės paviršio.
[4] Nes dar septynios dienos, ir aš imsiu lydinti ant žemės per keturias dešimtis dienų ir keturias dešimtis nakčių, ir išnaikinsiu nuo žemės paviršio visas esybes,

Porų skaitlius nurodomas aiškiaus 7, 2. Vandens gyventojai visai nėra minimi; rasi nebuvo paimti arkon taipogi tie gyvuliai, kurie toli gyveno nuo žmonių, ir kurių buvimas Noei neturėjo jokios svarbos. — (22) *Noė padarė visa.* Įtikėjęs Dievo žodžiui ir paklusnus jo valiai, Noė rengėsi prie tvano daugiaus kaip šimtą metų, tuotarpu kad visi kiti žmonės aplink jį neikiek tais dalykais nesirupino ir gyveno senu savo gyvenimu (plg. Žyd. 11, 7. Mt. 24, 38...).

(7, 1) *Ir Viešpats jam tarė*: šimtui metų praslinkus nuo to laiko, kada Dievas buvo apskelbęs Noei savo nutarimą nubausti žemę tvanu. Plg. 5, 3; 7, 6. Viešpats liepdamas Noei įeiti skrynion, nurodo jo išrinkimo priežastį: *nes aš mačiau...* — (2) *Nesuteptų gyvulių.* Gyvulių paskirstymas į suteptus ir nesuteptus remiasi ne ant jų prigimties; daug įsakymų tame dalyke davė Mozė (v. Kun. 11 persk.); bet regimai ir pirm Mozės tas paskirstymas jau buvo daromas ar tai iš papročio pačių žmonių, arba remiantis seniausiu Dievo apreiškimu. — *Po septynetą.* Vieni aiškintojai supranta tuos žodžius apie septynias nesuteptų gyvulių poras, kiti gi tik apie pusketvirtos poros. Nesuteptų gyvulių įsakoma pasiimti daugiaus kaipo žmogui naudingesnių. — (3) *Iš oro paukščių po septynetą.* Ir paukščiai buvo paskirstyti į suteptus ir nesuteptus; tik tų paskutiniųjų buvo paimta po septynetą, kaip aiškiai nurodo LXX vertimas. — (4) *Septynios dienos.* Tiek laiko skiria Dievas Noei, kad jis su visais gyvuliais įeitu arkon. Jei kas tuo

omnem substantiam, quam feci,
de superficie terræ. 5 Fecit ergo
Noe omnia, quæ mandaverat ei
Dominus. 6 Eratque sexcento-
rum annorum quando diluvii
aquæ inundaverunt super terram.
7 Et ingressus est Noe et filii
ejus, uxor ejus et uxores filio-
rum ejus cum eo in arcam pro-
pter aquas diluvii. 8 De animan-
tibus quoque mundis et immun-
dis, et de volucribus, et ex om-
ni, quod movetur super terram,
9 duo et duo ingressa sunt ad
Noe in arcam, masculus et fe-
mina, sicut præceperat Dominus
Noe.

10 Cumque transissent septem
dies, aquæ diluvii inundaverunt
super terram. 11 Anno sexcente-
simo vitæ Noe, mense secundo,
septimodecimo die mensis, rup-
ti sunt omnes fontes abyssi mag-
næ, et cataractæ cœli apertæ
sunt: 12 et facta est pluvia su-
per terram quadraginta diebus
et quadraginta noctibus. 13 In
articulo diei illius ingressus est
Noe, et Sem, et Cham, et Ja-
pheth filii ejus: uxor illius, et
tres uxores filiorum ejus cum
eis in arcam: 14 ipsi et omne
animal secundum genus suum,
universaque jumenta in genere

kurias esu padaręs. 5 Noė tat pa-
darė visa, ką jam Viešpats buvo
liepęs. 6 Jis buvo šešių šimtų
metų, kada tvano vandenįs iš-
siliejo ant žemės. 7 Tuomet Noė
ir jo sunųs, jo pati ir jo sunų
pačios draug su juo įėjo skry-
nion dėlei tvano vandenų. 8 Tai-
pogi iš nesuteptų ir suteptų gy-
vulių, ir iš paukščių, ir iš viso,
kas kruta ant žemės, 9 įėjo pas
Noę po du, patinėlis ir patelė,
kaip Viešpats buvo Noei įsakęs.

10 Ir septynioms dienoms pra-
slinkus, žemė aptvino tvano van-
denimis. 11 Šešišimtaisiais Noės
amžio metais, antrame mėnesy-
je, septynioliktą mėnesio dieną
pratruko visi didžios gelmės šal-
tiniai ir atsivėrė dangaus už-
tvankos; 12 ir lietus lijo ant že-
mės keturias dešimtis dienų ir
keturias dešimtis nakčių. 13 Tą
pačią dieną įėjo skrynion Noė,
ir Sėmas, ir Chamas, ir Japėtas,
jo pati ir trįs jo sunų pačios
draug su jais. 14 Jie ir visokie
gyvuliai pagal savo veislę, ir
visokie galvijai pagal savo veis-
lę, ir visa, kas kruta ant žemės,

metu dar butu daręs atgalą, rasi dar butu galėjęs išsigelbėti nuo tvano, kaip paskiaus Ninivitai nuo pražuties. — (8) *Taipogi... iš gyvulių...* Naminius gyvulius pats Noė galėjo pigiai surinkti; kiti gi patįs atėjo, taip visą dalyką Dievo Apveizdai sutvarkant.

(11) *Šešišimtaisiais...* Paskiaus pas žydus metai buvo skaitomi dvejopai, bažnytiniai nuo pavasario pradžios ir paprasti sauliniai prasidedantįs rudenį, kuomet imdavo sėti javus. Šitoje vietoje rasi turėta mintyje paprastieji metai; todėl tvanas galėjo prasidėti lapkričio viduryje, kuomet rytuose ima lyti lietus. Žemė patvino susykiu ir visur. — *Didžios gelmės.* Taip vadinasi šv. Rašte paprastai juros. Jų šaltiniais rasi pavadintas tekantis po žemėmis vanduo. Galėjo taipogi prisidėti prie juros vandens išsiliejimo ant sausumos vulkaniški juros dugno drebėjimai. — *Dangaus užtvankos.* Augštybėse, debesyse esąs vanduo įvaizdinamas taip, lyg-kad jis butu buvęs uždarytas tarsi kokiame inde, kurio užtvankas (ebr. t. y. l a n g u s) atkimšus, vanduo pasipylo ant žemės. — (13) *Tą pačią dieną...* Autorius grįžta prie Noės įėjimo skrynion, taip pažymėdamas didumą malonės, kurią Dievas suteikė surinktiesiems arkon

suo, et omne quod movetur su-
per terram in genere suo, cunc-
tumque volatile secundum ge-
nus suum, universæ aves, om-
nesque volucres [15] ingressæ sunt
ad Noe in arcam, bina et bina
ex omni carne, in qua erat spi-
ritus vitæ. [16] Et quæ ingressa
sunt, masculus et femina ex om-
ni carne introierunt, sicut præ-
ceperat ei Deus: et inclusit eum
Dominus deforis.
[17] Factumque est diluvium
quadraginta diebus super terram:
et multiplicatæ sunt aquæ, et
elevaverunt arcam in sublime a
terra. [18] Vehementer enim in-
undaverunt: et omnia repleve-
runt in superficie terræ: porro
arca ferebatur super aquas. [19]
Et aquæ prævaluerunt nimis su-
per terram: opertique sunt om-
nes montes excelsi sub univer-
so cœlo. [20] Quindecim cubitis
altior fuit aqua super montes,
quos operuerat. [21] Consumpta-
que est omnis caro quæ move-
batur super terram, volucrum,
animantium, bestiarum, omni-
umque reptilium, quæ reptant

pagal savo veislę, ir visokie, ku-
rie skraido, pagal savo veislę,
visokie paukščiai ir visokie spar-
nuoti [15] įėjo pas Noę į skrynią,
po du iš kiekvieno sutvėrimo,
kuriame buvo gyvybės kvapas.
[16] Ir įėjusieji buvo patinas ir
patelė iš kiekvieno sutvėrimo,
kaip jam Dievas buvo įsakęs;
ir Viešpats jį užrakino iš oro.

[17] Ir tvanas darėsi ant žemės
per keturias dešimtis dienų, ir
vanduo pasidaugino ir pakėlė
skrynią augštyn nuo žemės. [18]
Nes labai patvino, ir vanduo
apipylė visa ant žemės paviršio;
skrynia gi plaukė ant vandens.
[19] Vanduo begal pasidaugino ant
žemės, ir visi augšti kalnai po
visu dangumi buvo juo apdeng-
ti. [20] Vanduo buvo penkiolika
mastų augščiaus už jo apdeng-
tuosius kalnus. [21] Ir išgaišo kiek-
vienas kunas, kurs krutėjo ant
žemės: paukščiai, gyvuliai, žvė-
rįs, visokie kirminai, kurie slan-
kioja ant žemės; visi žmonės [22]
ir visa, kas turi gyvybės kvapą

tuotarpu kad visi kiti turėjo žuti. — **(16)** *Viešpats jį užrakino.* Tuo užrakinimu Dievas tarsi pamoko, kad jis ir toliaus rupinsis uždarytaisiais arkoje.

(17-20) *Ir tvanas...* Pasakojimo atkartojimai nurodo žemę ištikusios slogos didumą ir baisumą. Vanduo vis dauginosi per keturias dešimtis dienų, kolei nepasiekė savo augščiausio laipsnio. Tas laipsnis išreikštas 19. ir 20. eil. pasakymu, kad vanduo apdengęs visus augštus kalnus ant visos žemės. Dauguma geriausių katalikų aiškintojų šiandien laikosi tos nuomonės, kad tas pasakymas, nors labai griežtas, nereiškia, buk viso pasaulio augščiausių kalnų, kaip Himalajų ir Kordiljėrų, viršunės butu buvusios apdengtos tvano vandenimis, ir laikosi tos nuomonės, kad tvanas įvykęs tik viename krašte ant žemės, butent tame, kurio viduryje yra Ararato kalnas. Todėl paminėtaisiais „visais augštais kalnais po dangumi“ turėjo buti tik Noei žinomi kalnai. — **(21)** *Visi žmonės.* Kadangi tvanu turėjo buti nubausta ypač žmonija, todėl visi šv. tėvai ir dauguma dabartinių katalikų aiškintojų moko, kad tvane ištikrųjų žuvo visi tuomet gyvenusieji ant žemės žmonės, atskyrus vieną Noės šeimyną. Ta nuomonė patvirtinama nurodymais kitų šv. Rašto vietų, kaip Išm. 14, 6. Ekli. 44, 17. 18. Mt. 24, 37-39. 1 Petr. 3, 19. 20. 2 Petr. 2, 5-7. Kaikurie vienok taip-pat katalikai aiškintojai, nors nelabai skaitlingi, mano, kad tvanas galėjo buti ne visai visuotinas ir žmonėms, kadangi ir tuomet jau žmonės buvę išsiskirstę po visą pasaulį ir, gyvendami la-

super terram: universi homines,
22 et cuncta, in quibus spiracu-
lum vitæ est in terra, mortua
sunt. 23 Et delevit omnem sub-
stantiam, quæ erat super terram,
ab homine usque ad pecus, tam
reptile quam volucres cœli: et
deleta sunt de terra: remansit
autem solus Noe, et qui cum
eo erant in arca. 24 Obtinuerunt-
que aquæ terram centum quin-
quaginta diebus.

Caput VIII. 1 Recordatus au-
tem Deus Noe, cunctorumque
animantium, et omnium jumen-
torum, quæ erant cum eo in ar-
ca, adduxit spiritum super ter-
ram, et imminutæ sunt aquæ.
2 Et clausi sunt fontes abyssi,
et cataractæ cœli: et prohibitæ
sunt pluviæ de cœlo. 3 Rever-
sæque sunt aquæ de terra eun-
tes et redeuntes: et cœperunt
minui post centum quinquagin-
ta dies. 4 Requievitque arca men-
se septimo, vigesimo septimo
die mensis super montes Arme-
niæ. 5 At vero aquæ ibant et
decrescebant usque ad decimum
mensem: decimo enim mense,

ant sausumos, išmirė. 23 Taip Die-
vas išnaikino visas esybes, bu-
vusias ant žemės, nuo žmogaus
lig gyvulio, kaip kirminus taip
ir oro paukščius; visa buvo iš-
gaišinta ant žemės; pasiliko gi
vienas Noė ir draug su juo bu-
vusieji skrynioje. 24 Ir vanduo
laikėsi ant žemės šimtą penkias
dešimtis dienų.

8. perskyrimas. 1 O Dievas,
atsiminęs Noę, ir visus gyvulius,
ir visus galvijus, buvusius draug
su juo skrynioje, sukėlė vėją
ant žemės, ir vanduo ėmė slug-
ti. 2 Ir užsidarė gelmės šaltiniai
ir dangaus užtvankos, ir lietus
iš dangaus buvo suturėtas. 3 Ir
vanduo traukėsi šalin nuo že-
mės, eidamas ir slugdamas; ir
ėmė eiti mažyn po šimto pen-
kių dešimtų dienų. 4 Ir septin-
tame mėnesyje dvidešimt sep-
tintoje mėnesio dienoje skrynia
apsistojo ant Armėnijos kalnų.
5 O vanduo nuolat slugo lig de-
šimtam mėnesiui; nes dešimta-
me mėnesyje pirmą mėnesio die-

bai toli nuo tvano vietos, galėjo išlikti gyvi — (**23**) *Pasiliko gi vienas Noė...* Šv. tėvai tvane ir Noės arkoje mato figurą (typą) krikšto ir Dievo Bažnyčios ant žemės. — (**24**) *Vanduo laikėsi...* — nesimažindamas; paskui po 150 dienų vanduo pradėjo slugti. — Tvanas, nors geografiškai ir nevisuotinas, buvo be abejonės atsitikimas, įvykęs pačiam Dievui taip tą dalyką sutvarkant. Jis buvo tikrai stebuklingas, kadangi išanksto buvo apskelbtas žmonėms; bet galėjo buti įvykdytas jau esančiomis gamtoje jiegomis, taip-pat kaip stebuklingai Jėzaus Kristaus išanksto apskelbtas Jeruzalės sugriovimas buvo padarytas paprastu Rymiečių užpuolimu. Gamtos jiegų, galėjusių padaryti tvaną viename krašte, mokslas nurodo keletą; prie jų galėjo priklausyti vulkaniškas juros dugno pakilimas ir žemės drebėjimas Persiškoje užtakoje. Prie to galėjo prisidėti baisi viesula, kurios pavyzdžių žemės istorijoje yra gana daug. Neseniai įvykusi katastrofa Mesinoje, kame žuvo apie 160000 žmonių ir apie 40000 buvo sužeista, gali bent kiek įvaizdinti, kas turėjo įvykti tik nesulyginamai didesnėse ribose tvano metu. Tvano istorija žinoma ne tik iš šv. Rašto. Jis užsiliko taipogi atmintyje daugelio senų tautų, ypač gi Chaldėjiečių.

(**8, 1**) *O Dievas, atsiminęs..* Naujas gražus antropomorfizmas. Dievas nebuvo užmiršęs Noės, nes jo Apveizda nuolat budėjo ant arkos. Dabar jis tik kitokiuo budu parodo atsimenąs Noę; jis daro galą tvanui. — (**4**) *Dvidešimt septintoje.* Ebr. t. ir LXX vertime: s e p t y n i o l i k t o j e d i e n o j e, t. y. po 150 dienų nuo tvano pradžios. Plg. 7, 11. 24.—

prima die mensis, apparuerunt
cacumina montium. 6 Cumque
transisissent quadraginta dies,
aperiens Noe fenestram arcæ,
quam fecerat, dimisit corvum: 7
qui egrediebatur, et non rever-
tebatur, donec siccarentur aquæ
super terram. 8 Emisit quoque
columbam post eum, ut videret
si jam cessassent aquæ super
faciem terræ. 9 Quæ cum non
invenisset ubi requiesceret pes
ejus, reversa est ad eum in ar-
cam: aquæ enim erant super uni-
versam terram: extenditque ma-
num, et apprehensam intulit in
arcam. 10 Exspectatis autem ul-
tra septem diebus aliis, rursum
dimisit columbam ex arca. 11 At
illa venit ad eum ad vesperam,
portans ramum olivæ virentibus
foliis in ore suo. Intellexit ergo
Noe quod cessassent aquæ su-
per terram. 12 Exspectavitque
nihilominus septem alios dies:
et emisit columbam, quæ non
est reversa ultra ad eum. 13 Igi-
tur sexcentesimo primo anno,
primo mense, prima die mensis
imminutæ sunt aquæ super ter-
ram: et aperiens Noe tectum
arcæ, aspexit, viditque quod ex-

ną pasirodė kalnų viršunės. 6
Praslinkus keturioms dešimtims
dienų, Noė, atidaręs skrynioje
įtaisytąjį langą, išleidė juodvar-
nį, 7 kurs išskrido ir nebegrįžo,
kolei neišdžiuvo vanduo ant že-
mės. 8 Paskui jį išleidė taipogi
karvelį, kad ištirtu, ar jau van-
duo buvo nusekęs ant žemės
paviršio. 9 Tasai gi, neradęs, ka-
me galėtu atsilsėti jo koja, su-
grįžo pas jį į skrynią, nes van-
duo dar tebebuvo ant visos že-
mės. Jis ištiesė ranką ir jį pa-
gavęs įkėlė skrynion. 10 Palau-
kęs gi dar kitas septynias die-
nas, jis vėl išleidė iš skrynios
karvelį. 11 Tasai gi sugrįžo pas
jį vakarop, nešdamas savo snape
alyvos šakelę su žaliais lapais.
Noė tat suprato, kad vanduo
ant žemės buvo išsekęs. 12 Jis
vienok palaukė dar kitas septy-
nias dienas ir išleidė karvelį,
kurs daugiaus pas jį nebesugrį-
žo. 13 Taigi, šešišimtai pirmai-
siais metais pirmame mėnesyje
pirmą mėnesio dieną vanduo iš-
seko ant žemės; o Noė atvožęs
skrynios dangtį pažvelgė ir pa-
matė, kad žemės paviršis buvo
išdžiuvęs. 14 Antrame mėnesyje

Ant Armėnijos kalnų. Ebr. t.: a n t A r a r a t o k a l n ų. Senobėje Araratu vadinosi visas kraštas; jis buvęs, anot šv. Jieronymo liudijimo, Armėnijos viduryje, abiejose Arakso upės pusėse. Kadangi tame krašte yra labai daug kalnų, todėl negalima tikrai pasakyti, ant kurio iš jų buvo apsistojusi Noės skrynia. Senobinis padavimas tarp kitų vietų nurodo du augščiausiu kauburiu ant dešinio Arakso kranto, kuriuodu užtat praminta Didžiuoju ir Mažuoju Araratu. — (**6. 7**) *Juodvarni, kurs isškrido ir nebegrįžo.* Ebr. t. aiškiaus nurodo, kad išleistas juodvarnis skraidė iš vienos vietos kiton, nebegrįždamas arkon (exiit egrediendo et ingrediendo). Maistu jam galėjo buti plaukantįs lavonai; o atsilsėti galėjo ant apdžiuvusių kalnų viršunių. — *Kolei neišdžiuvo.* Ebraizmas, kurs reiškia, kad juodvarnis niekuomet nebegrįžo arkon. — (**8**) *Karvelį.* Noė jau žinojo, kad ant kalnų nebebuvo vandens. Toliaus jis nori patirti, ar dar yra vanduo ant lygumos. Tuo tikslu jis išleidžia karvelį, kurs mėgsta žemesnes vietas ir vengia šlapių. — (**11**) *Vakarop...* Kad karvelis grįžo tik vakarop, buvo tai geras ženklas, bet dar geresnis, kad atsinešė alyvos medžio šakelę (ebr.: l a p ą), kurios regimai balandis negalėjo nusiskinti po vandenimis. — (**14**) *Antrame mėnesyje...* Taigi tvanas tęsėsi išviso vienus metus ir 10 dienų.

siccata esset superficies terræ.
[14] Mense secundo, septimo et
vigesimo die mensis arefacta est
terra.

[15] Locutus est autem Deus
ad Noe, dicens: [16] Egredere de
arca, tu et uxor tua, filii tui et
uxores filiorum tuorum tecum.
[17] Cuncta animantia, quæ sunt
apud te, ex omni carne, tam in
volatilibus quam in bestiis et
universis reptilibus, quæ reptant
super terram, educ tecum, et
ingredimini super terram: cre-
scite et multiplicamini super eam.
[18] Egressus est ergo Noe, et filii
ejus: uxor illius, et uxores fili-
orum ejus cum eo. [19] Sed et
omnia animantia, jumenta, et
reptilia quæ reptant super ter-
ram secundum genus suum, eg-
ressa sunt de arca.

dvidešimt septintą mėnesio die-
ną žemė buvo visai sausa.

[15] O Dievas kalbėjo Noei, tar-
damas: [16] Išeik iš skrynios tu ir
draug su tavim tavo pati, tavo
sunųs ir tavo sunų pačios. [17] Vi-
sus gyvulius su tavim esančius
iš visokio sutvėrimo, kaip paukš-
čius, taip ir žvėris, ir visus ant
žemės slankiojančius kirminus
išsivesk draug su savim, ir ei-
kite ant žemės, veiskitės ir dau-
ginkitės ant jos. [18] Išėjo tat Noė,
ir jo sunųs, jo pati ir jo sunų
pačios draug su juo. [19] Taipogi
ir visi gyvuliai, galvijai ir kir-
minai slankiojantįs ant žemės
pagal savo veislę išėjo iš skry-
nios.

b) Nauja sandora tarp Dievo ir žmonių.

[20] Ædificavit autem Noe al-
tare Domino: et tollens de cunc-
tis pecoribus et volucribus mun-
dis, obtulit holocausta super al-
tare. [21] Odoratusque est Domi-
nus odorem suavitatis, et ait:
Nequaquam ultra maledicam ter-

[20] O Noė pastatė Viešpačiui
altorių ir ėmęs iš visų nesuteptų
galvijų ir paukščių aukojo ant
altoriaus deginamas aukas. [21] Ir
Viešpats užuodė meilų kvapą ir
tarė: Niekuomet nebeprakeiksiu
daugiaus žemės dėlei žmonių:

(**15**) *O Dievas kalbėjo...* Kaip Dievui įsakant Noė buvo įėjęs arkon, taip-pat jam pačiam liepiant jis iš jos išeina.

8, 20—9, 17. Tvanui pasibaigus, Dievas atnaujina sandorą su Noe ir jo šeimyna ir visa jo ainija ir jiems duoda savo žadėjimus.

(**20**) *Altorių.* Ebr. ž. *mizbeach* liter. reiškia tai, kame daroma auka. Altorius minimas čionai pirmą sykį šv. Rašte, nors jau Kainas ir Abelis, darydami aukas, turėjo turėti altorių. Lot. vardas *Altare* nurodo, kad auka yra tarsi pakeliama nuo žemės Dievop. — *Deginamas aukas.* Ebr. ž. *ʿolah* lit. reiškia tai, kas kilsta augštyn. Deginamomis aukomis pas žydus vadinosi tos, kuriose visa atnaša buvo sudeginama Dievui pagarbinti, tuotarpu kad kitose aukose jų dalįs buvo skiriamos kunigams ir patiems atnašaujantiems. — (**21**) *Viešpats užuodė.* Naujas antropomorfizmas, išreiškiantis, kad Noės auka labai patikusi Dievui. Su aukos dumais tarsi kilsta Dievop aukojančiojo žmogaus jausmai. — *Niekuomet nebeprakeiksiu...* Dievas apreiškia savo nutarimą nebebausti visos žmonijos draug tvanu. Tai vienok dar nereiškia, kad Dievas nebebaustu pavienių miestų ir kraštų panašia bausme. — *Nes žmogiškos...* Žmonių palinkimas į pikta ir pasidavimas piktiems savo geiduliams buvo priežastis siųstos ant jų tvano bausmės; bet toliaus Dievas pasigailės silpno žmogaus ir apreikš savo gerumą.

ræ propter homines: sensus enim
et cogitatio humani cordis in
malum prona sunt ab adolescen-
tia sua: non igitur ultra percu-
tiam omnem animam viventem
sicut feci. 22 Cunctis diebus ter-
ræ, sementis et messis, frigus
et æstus, æstas et hiems, nox
et dies non requiescent.

Caput IX. 1 Benedixitque De-
us Noe et filiis ejus Et dixit
ad eos: Crescite, et multiplica-
mini, et replete terram. 2 Et ter-
ror vester ac tremor sit super
cuncta animalia terræ, et super
omnes volucres cœli, cum uni-
versis quæ moventur super ter-
ram: omnes pisces maris manui
vestræ traditi sunt. 3 Et omne,
quod movetur et vivit, erit vo-
bis in cibum: quasi olera viren-
tia tradidi vobis omnia. 4 Ex-
cepto, quod carnem cum sangui-
ne non comedetis. 5 Sanguinem
enim animarum vestrarum re-
quiram de manu cunctarum be-
stiarum: et de manu hominis,
de manu viri, et fratris ejus re-
quiram animam hominis. 6 Qui-
cumque effuderit humanum san-
guinem, fundetur sanguis illius:

nes žmogiškos širdies jausmas
ir mintis palinkę į piktą iš jos
jaunystės; taigi, aš nebeištiksiu
visokios gyvos esybės, kaip esu
padaręs. 22 Visą laiką, kolei že-
mė pateks, nesiliaus buvę sėja
ir pjutis, šaltis ir šiluma, vasa-
ra ir žiema, naktis ir diena.

9. perskyrimas. 1 Tuomet Die-
vas laimino Noę ir jo sunus, ir
jiems tarė: Veiskitės ir daugin-
kitės ir pripildykite žemę. 2 Ir
jusų tesibijo ir tegul prieš jus
dreba visi žemės gyvuliai, ir vi-
si oro paukščiai, ir visa, kas ant
žemės kruta; visos juros žuvįs
atiduotos jusų rankon. 3 Ir visa,
kas kruta ir gyva, bus jums mais-
tu; visa aš jums duodu, kaip ža-
lią žolę. 4 Tiktai mėsos, kurioje
tebėra kraujas, nevalgysite. 5
Nes jusų gyvybės kraujo aš pa-
reikalausiu iš visų žvėrių; ir iš
žmogaus rankos, ir iš rankos
kiekvieno vyro, kaipo jo brolio,
aš pareikalausiu žmogaus gyvy-
bės. 6 Kas nors išlies žmogaus
kraują, to kraujas bus išlietas;
nes žmogus padarytas į Dievo
paveikslą. 7 Jųs gi veiskitės ir

— *Iš jos jaunystės.* Tame piktame palinkime nuo pat valandos žmogaus atėjimo į protą yra aiškus priparodymas pradinės nuodėmės buvimo. —(22) *Nesiliaus buvę...* Tvanas visa buvo išardęs, ir metų dalis ir jų darbus.

(9, 1) *Laimino Noę...* Kaip Adomas buvo gavęs Dievo palaiminimą, taip ir Noė, naujos žmonijos tėvas, laiminamas tokiuo pat budu. Plg. 1, 28-30. — (2) *Jusų tesibijo...* Pirmam žmogui gyvuliai buvo savaimi paklusnųs. Sugedus žmonijai, sugedo ir jos santikiai su gyvuliais; jie nebeklausys geruoju; todėl iš žmogaus pusės rasis prievarta, iš jų gi pusės baimė ir drebėjimas. — (3) *Visa, kas kruta...* Anot daugelio nuomonės žmonės iki tam laikui maitinęsi žolynais ir vaisiais; dabar jiems duodamas aiškus pavelijimas naudoties gyvulių mėsa. Plg. 1, 29. —(4) *Tiktai mėsos...* Duotai liuosybei pažymimos ribos. Užginama valgyti mėsa, iš kurios dar neištekėjo kraujas, kaip daro plėšrieji žvėrįs, sudraskydami ir gyvą ėsdami grobį, o taipogi kaikurie laukiniai žmonės. To užgynimo priežastis nurodyta toliaus. Kraujuje yra tarsi gyvulio gyvybė. Užgynimas valgyti mėsą su krauju dar turėjo saugoti žmogų nuo perdaug didelio žiaurumo ir pamokyti gerbti ypač žmonių gyvybę. —(5. 6) *Nes jusų gyvybės kraujo...* Ebr. t.: k r a u j o g i j u s ų g y v y b e i..., t. y. kraujo, kurs reikalingas jusų gyvybei užlaikyti. Žmogaus kraujas brangesnis už gyvulių. Užtat ir bausmė didesnė už jo išliejimą. Už kraują turi buti išlietas kraujas. Dievas atkeršys per žmogų (kaip nurodo ebr. t.)

ad imaginem quippe Dei factus
est homo. 7 Vos autem crescite
et multiplicamini, et ingredimi-
ni super terram, et implete eam.
8 Hæc quoque dixit Deus ad
Noe, et ad filios ejus cum eo:
9 Ecce ego statuam pactum me-
um vobiscum, et cum semine
vestro post vos: 10 et ad om-
nem animam viventem, quæ est
vobiscum, tam in volucribus quam
in jumentis et pecudibus ter-
ræ cunctis, quæ egressa sunt de
arca, et universis bestiis terræ.
11 Statuam pactum meum vobis-
cum, et nequaquam ultra inter-
ficietur omnis caro aquis dilu-
vii, neque erit deinceps diluvi-
um dissipans terram. 12 Dixitque
Deus: Hoc signum fœderis quod
do inter me et vos, et ad om-
nem animam viventem, quæ est
vobiscum in generationes sem-
piternas: 13 Arcum meum ponam
in nubibus, et erit signum fœ-
deris inter me. et inter terram.
14 Cumque obduxero nubibus cœ-
lum, apparebit arcus meus in
nubibus: 15 et recordabor fœde-
ris mei vobiscum, et cum omni
anima vivente quæ carnem ve-
getat: et non erunt ultra aquæ
diluvii ad delendum universam
carnem. 16 Eritque arcus in nu-
bibus, et videbo illum, et recor-
dabor fœderis sempiterni quod
pactum est inter Deum et om-
nem animam viventem univer-
sæ carnis quæ est super terram.
17 Dixitque Deus ad Noe: Hoc
erit signum fœderis, quod con-
stitui inter me et omnem car-
nem super terram.

dauginkitės ir išeikite ant žemės
ir ją pripildykite.

8 Tai taipogi Dievas sakė No-
ei ir jo sunums draug su juo: 9
Štai aš padarysiu mano sandorą
su jumis ir su jusų ainiais po
jusų, 10 ir su kiekviena gyva
esybe su jumis esančia, kaip tarp
paukščių, taip ir tarp galvijų ir
visų žemės gyvulių, kurie išėjo
iš skrynios, ir su visais žemės
žvėrimis. 11 Aš padarysiu mano
sandorą su jumis, ir daugiaus
visi sutvėrimai jau nebebus iš-
gaišinami tvano vandenimi. ir
nebebus daugiaus tvano, naiki-
nančio žemę. 12 Paskui Dievas
tarė: Štai sandoros ženklas, ku-
rį aš duodu amžiniems laikams
tarp manęs ir tarp jusų ir kiek-
vienai gyvai su jumis esančiai
esybei. 13 Aš dėsiu savo lanką
į debesis, ir jis bus ženklas san-
doros tarp manęs ir tarp žemės.
14 Ir kada aš aptrauksiu dangų
debesimis, mano lankas pasiro-
dys debesyse; 15 ir aš atsimin-
siu mano sandorą su jumis ir su
visokia gyva esybe, gaivinančia
kuną; ir nebebus daugiaus tva-
no vandenų išgaišinti kiekvienam
kunui. 16 Ir lankas bus debesy-
se, ir aš jį matysiu ir atsimin-
siu amžiną sandorą, padarytą
tarp Dievo ir tarp kiekvienos
gyvos esybės visokiame kune,
koks yra ant žemės. 17 Ir Die-
vas tarė Noei: Tai bus ženklas
sandoros, kurią aš padariau tarp
savęs ir tarp kiekvieno kuno
ant žemės.

žvėrims lygiai kaip žmonėms, išliejantiems žmogaus kraują, *nes žmogus padarytas į Dievo paveikslą*.

(**8-11**) *Aš padarysiu mano sandorą...* Dievas atnaujina sandorą, padarytą su Noe pirm tvano. Ta sandora turi apimti ne tik patį Noę, bet visą jo šeimyną, visus ainius, o net ir visus gyvulius. — (**12**) *Štai sandoros ženklas...* Dievas patvirtina savo sandorą regimu ir amžinu ženklu. — (**13**) *Lanką*: ororykštę arba kitaip vadinamą laumės juostą. Ororyk-

c) Vienas Noės sunų užtraukia ant savęs prakeikimą.

18 Erant ergo filii Noe, qui
egressi sunt de arca, Sem, Cham,
et Japheth: porro Cham ipse
est pater Chanaan. 19 Tres isti
filii sunt Noe: et ab his disse-
minatum est omne genus homi-
num super universam terram.
20 Cœpitque Noe vir agricola
exercere terram, et plantavit vi-
neam. 21 Bibensque vinum ine-
briatus est, et nudatus in taber-
naculo suo. 22 Quod cum vidis-
set Cham pater Chanaan, veren-
da scilicet patris sui esse nu-
data, nuntiavit duobus fratribus
suis foras. 23 At vero Sem et
Japheth pallium imposuerunt hu-
meris suis, et incedentes retror-
sum, operuerunt verenda patris
sui: faciesque eorum aversæ erant,
et patris virilia non viderunt.
24 Evigilans autem Noe ex vino,
cum didicisset quæ fecerat ei
filius suus minor, 25 ait: Male-
dictus Chanaan, servus servo-

18 Taigi, Noė turėjo sunus, iš-
ėjusius iš skrynios, Sėmą, Cha-
mą ir Japėtą. Chamas gi yra
Kanaano tėvas. 19 Tie trįs yra
Noės sunųs; ir iš jų tai radosi
visa žmonių giminė ant visos
žemės. 20 Ir Noė, žmogus arto-
jas, ėmė dirbti žemę ir užsivei-
sė vynuogyną; 21 ir išgėręs vy-
no jis apsigėrė ir nusidengė sa-
vo šėtroje. 22 Chamas, Kanaano
tėvas, tai išvydęs, tai yra savo
tėvo nuogumą, pranešė dviem
savo broliam lauke. 23 Bet Sė-
mas ir Japėtas užsidėjo sau ant
pečių apdarą ir atbulai priėju-
siu apdengė savo tėvo nuogumą,
o jųdviejų veidai buvo nukreip-
ti, taip kad juodu nematė savo
tėvo nuogumo. 24 Pabudęs gi
nuo vyno Noė ir patyręs, ką
jam buvo padaręs jo jaunesny-
sis sunus, 25 tarė: Prakeiktas Ka-
naanas; jis bus savo broliams
vergų vergas. 26 Jis dar sakė:

štė regimai rodydavosi ir pirm tvano; bet dabar Dievas ją daro ženklu savo sandoros, padarytos su žmonėmis.

9, 18-29. Ir po tvano ne visi žmonės pasilieka ištikimi Dievui, nes jau Noės šeimynoje vienas jo sunų savo pasielgimu užtraukia ant savęs tėvo prakeikimą.

(**18**) *Noė turėjo sunus...* Dar sykį išvardijami Noės sunųs, kad taip labiaus pažymėjus naujos žmonijos po tvano protėvius. — *Chamas yra...* Atkartojamas Chamo vardas draug su jo jauniausiojo sunaus vardu dėlei liudno atsitikimo, kurs tuojau bus apsakytas. Plg. žem. eil. 22. 25; 10, 6. — (**21**) *Apsigėrė.* Noė rasi pats nepasijuto, kaip tai atsitiko; šv. Raštas nieko nesako apie jo kaltybę. —(**22**) *Chamas... pranešė...* Buvo tai didelis prasikaltimas prieš pagarbą, priderančią tėvui. — (**25**) *Prakeiktas Kanaanas.* Noės sunų pasielgimas duoda jam progą pranašauti apie kilsiančių iš jųjų tautų li kimą. Ta pranašystė prasideda jauniausiojo Chamo sunaus, Kanaano, prakeikimu. Prakeikimas atkreiptas ne tiesiog prieš patį Chamą, bet prieš jo sunų rasi dėlto, kad Chamas draug su pačiu Noe buvo gavęs Dievo palaiminimą (9, 1); prakeikimas vienok paliečia ir visą Chamo ainiją. — *Vergų vergas*: paskutinis vergas. — (**26**) *Pašlovintas teesie V. Dievas Sėmo.* Ebr.: *barukh Jahve...* Dievas apreiškimų davėjas ir Atpirkėjas čionai vadinamas nuosaviu Sėmo Dievu, ir kaipo tokiam duodamas jam pašlovinimas. Tai gi turi reikšti, kad Sėmo ainiai bus artimiausiuose santikiuose su Jahve, padarys jo išrinktąją tautą, užlaikys tarp žmonių tikrojo Dievo pažinimą ir tikėjimą į ateisiantį Mesiją, bus sargai ir nešėjai Dievo duotojo apreiškimo, ir galop iš jų gims „Moteriškės ainis“, žadėtasis po žmogaus nupuolimo (3, 15). Tose gėrybėse dalyvaus ir Kanaanas, bet tik kaipo vergas gėrybėse savo pono. — (**27**) *Teišplėčia Japėtą.* Ebr. *Jafth l' Jefeth.* Japėtui suteikiamas palaiminimas

rum erit fratribus suis. [26] Dixit-
que: Benedictus Dominus Deus
Sem, sit Chanaan servus ejus.
[27] Dilatet Deus Japheth, et ha-
bitet in tabernaculis Sem, sit-
que Chanaan servus ejus. [28] Vi-
xit autem Noe post diluvium
trecentis quinquaginta annis. [29]
Et impleti sunt omnes dies ejus
nongentorum quinquaginta an-
norum: et mortuus est.

Pašlovintas teesie Viešpats Die-
vas Sėmo, ir Kanaanas tebuna
jo vergas. [27] Dievas teišplėčia
Japėtą, ir jis tegyvena Sėmo šėt-
rose, o Kanaanas teesie jo vergas.
[28] O Noė po tvano gyveno dar
tris šimtus penkias dešimtis me-
tų. [29] Ir viso jo amžio buvo de-
vyni šimtai penkios dešimtis me-
tų, ir jis numirė.

4. Noės vaikų istorija. a) Giminės, kilusios iš Japėto, Chamo ir Sėmo.

Caput X. [1] Hæ sunt genera-
tiones filiorum Noe, Sem, Cham,
et Japheth: natique sunt eis fi-
lii post diluvium. [2] Filii Japheth:
Gomer, et Magog, et Madai, et
Javan, et Thubal, et Mosoch,
et Thiras. [3] Porro filii Gomer:

10. perskyrimas. [1] Ta yra No-
ės sunų, Sėmo, Chamo ir Japė-
to, ainija; ir tie sunųs jiems gi-
mė po tvano. [2] Japėto sunųs:
Gomėras, Magogas, Madajis, Ja-
vanas, Tubalis, Mosochas ir Ti-
ras. [3] Toliaus Gomėro sunųs:

visupirma paliečia žemiškus dalykus ir rišasi su jo vardu, kurs reiškia tą-pat, ką ir: toli išsiplėčiantis. Japėto ainiai turėjo užimti visą Europą, didžiąją Azijos dalį ir kitas pasaulio šalis; pas juos turėjo pražysti mokslas, dailė ir apskritai visa kultura. Antra palaiminimo dalis dvasiška: *Jis tegyvena Sėmo šėtrose*. Japėto ainiai turėjo dalyvauti Sėmui žadėtose viršprigimtinėse gėrybėse, sugrįžti prie Sėmo Jahvės, ateiti į tikėjimą ir išganymą, kuriuos atnešė pasauliui Jėzus Kristus. Trečia palaiminimo dalis tai viešpatavimas ant Kanaano ainių. — Visos tos pranašystės išsipildė istorijoje. Chamo ainiai ypač Kananiečiai pasidarė Sėmo ir Japėto vergais; prakeikimas, Noės išreikštas, tarsi tebeslėgia juos ir dabar. Svarbiausi Sėmo ainių šaka, žydai, turėjo ypatingas Jahvės malones. Japėtiečiai, įgiję pirma viešpatavimą ant pasaulio, paskui tapo Viešpaties tauta, priimdami umai krikščionystę.

4. 10, 1-32. Noės vaikų istorijoje autorius išskaito iš jų atsiradusias tautas, kad butu žinoma giminystė tarp visos Noės ainijos.

(**10, 1**) *Ta yra Noės sunų... ainija*, arba istorija. Yra tai seniausis taip vadinamas tautų sąrašas, nes paminėtieji jame vardai dažniausiai reiškia įvairias tautas, kilusias iš Noes sunų ir apsigyvenusias Azijoje, Afrikoje ir Europoje. Ne visa vienok Noės sunų ainija jame išskaityta, bet labiausiai tos jos šakos, kurios buvo žinomos paskesniems izraėlitams. Nors apskritai sakant daugelyje vardų pigiai galima pažinti dabar žinomas senobines tautas, bet to negalima pasakyti apie visus vardus. Tautų sąrašo tikslas buvo pažymėti giminystę izraėlitų su kitomis tautomis ir nurodyti bent tolimai, kad per juos turėjo buti užlaikyti žmonijai Dievo duotasis apreiškimas lig Kristui, ir per juos turėjo jai ateiti visuotinas išganymas. — (**2**) *Japėto sunųs*. Pradedama jaunesniojo Noės sunaus Japėto ainių išskaitymu ir baigiama Sėmo ainiais, kad tokiuo budu išeitu aiškesnis sąryšis su Abraomu, žydų tautos protėviu, kurs buvo iš Sėmo giminės. — *Gomėras*. Jis skaitomas Kimrų (Gimirrų) arba Kėltų protėviu. — *Magogas*: Skytų tėvas. — *Madajis*: Mėdų ir Persų tėvas. — *Javanas*: Jonijiečių ir visų Ellenų tėvas. — *Tubalis* ir *Mosochas*: protėviai tautų, gyvenusių tarp Juodosios ir Kaspijaus jurų. — *Tiras*: rasi Trakų tėvas. — (**3**) *Askenėzas*. Iš jo kilo Askani-

Ascenez et Riphath et Thogor-
ma. 4 Filii autem Javan: Elisa
et Tharsis, Cetthim et Dodanim.
5 Ab his divisæ sunt insulæ gen-
tium in regionibus suis, unusquis-
que secundum linguam suam et
familias suas in nationibus suis.
6 Filii autem Cham: Chus, et
Mesraim, et Phuth, et Chana-
an. 7 Filii Chus: Saba, et Hevi-
la, et Sabatha, et Regma, et Sa-
batacha. Filii Regma: Saba, et
Dadan. 8 Porro Chus genuit Nem-
rod: ipse cœpit esse potens in
terra, 9 et erat robustus vena-
tor coram Domino. Ob hoc exi-
vit proverbium: Quasi Nemrod
robustus venator coram Domino.
10 Fuit autem principium regni
ejus Babylon, et Arach, et Achad,
et Chalanne, in terra Sennaar.
11 De terra illa egresus est As-

Askenėzas, Rifatas ir Togorma.
4 O Javano sunųs: Elisa, Tar-
sis, Kėtimas ir Dodanimas. 5 Iš
šitų gavo gyventojus tautų sa-
los savo kraštuose, iš kiekvieno
pagal jo kalbą, pagal jų gimi-
nes savo tautose.
6 O Chamo sunųs: Kušas, Mes-
raimas, Putas ir Kanaanas. 7 Ku-
šo sunųs: Saba, Hevila, Sabata,
Rėgma ir Sabatacha. Rėgmos
sunųs: Šaba ir Dadanas. 8 Ku-
šui gimė taipogi Nemrodas; ta-
sai ėmė buti galingas ant že-
mės. 9 Jis buvo smarkus medin-
čius Dievo akyse. Iš to radosi
patarlė: Smarkus medinčius Die-
vo akyse, kaip Nemrodas. 10 Jo
karalystės pradžia buvo Baby-
lonas, Arakas, Akkadas ir Kalan-
nė Senaaro žemėje. 11 Iš to kraš-
to jis išėjo į Asurą ir pastatė

jiečiai Frygijoje ir rasi Vokiečiai. — *Rifatas*. Apie jo ainius negalima nieko tikra pasakyti. — *Togorma*. Taip vadinasi Armėnai. — (**4**) *Elisa*: Elidos ir apylinkės kraštų gyventojų tėvas. — *Tarsis*. Taip vadinasi vienas Ispanijos kraštas.— *Kėtimas*. Tuo vardu vadinosi Kypro sala.— *Dodanimas*. Kituose tekstuose, LXX, Samarijiečių Pentateuche: R o d a n i m a s. Tai reikštu Rodo salos gyventojus. —(**5**) *Iš šitų*: iš visų Japėto ainių. — *Tautų salos*. Taip izraėlitai vadino visą pietinę Europą, užsibaigiančią daugybe pussalių ir salų Tarpžemėje juroje, o net ir Afrikos pakraščius. — *Savo kraštuose*... Pasidauginę Japėto ainiai išsiskirstė po Tautų salas. Kiekviena giminė arba ainijos šaka užėmė atskirą kraštą, padarė atskirą tautą ir turėjo savo atskirą kalbą.

(**6**) *Kušas*: pranokėjas Etiopiečių, kurie kitados gyveno labai plačiai išsiskirstę, pradedant nuo Babylonijos, Indijos okeano pakraščiais, lig Etiopijai Afrikos gilumos linkon. — *Mesraimas*. Ebr. A i g y p t o vardas. — *Putas*: tėvas Lybijiečių į vakarus nuo Etiopijos ir Aigypto. — *Kanaanas*: pirmųjų Palestinos gyventojų tėvas. — (**7**) *Saba*: Meroės gyventojai Etiopijoje. — *Hevila*: rasi Avalitai, gyvenusieji Afrikos pakraštyje netoli Bab-el-Mandėbo. — *Sabata*, *Rėgma*: dvi nedideli tauti pietinėje Arabijoje.—*Šaba*: Arabijos gyventojai, kurių karalienė paskiaus keliavo pas Saliamoną persitikrintų apie jo išmintį. — (**8**) *Nemrodas*. Buvo rasi ne tikras Kušo sunus, bet žymiausis iš jo ainių, pragarsėjęs savo smarkumu, ir įkurėjas didžios Asyrijos-Babylonijos viešpatystės. — *Ėmė buti galingas*: tapo pirmuoju karaliumi po tvano, arba geriaus sakant, pirmuoju pergalėtoju ir pavergėju kitų tautų. — (**9**) *Smarkus medinčius*: ne tik toje prasmėje, kad jis medžiojo žvėris, bet ir kaipo gaudytojas ir pergalėtojas žmonių. — *Dievo akyse*. Tas išsireiškimas rasi tik sustiprina mintį žodžio: *smarkus*, lyg-kad butu pasakyta: smarkiausis. Kiti aiškintojai, žiurėdami į prasmę Nemrodo vardo, kurs reiškia tą pat, ką ir: P a k e l k i m e m a i š t ą, verčia ebr. t. ne: *Dievo akyse*, bet: p r i e š D i e v ą. — (**10**) *Babylonas*: Nemrodo karalystės sostinė. — *Arakas*: paskiaus pramintas Varka, į pietus nuo Babylono. — *Akkadas*, dažnai minimas Asyrijiečių dokumentuose; bet dar tikrai nesusekta, kame tas miestas ištikrųjų buvo. — *Kalannė*. Ebr. t.: K a l n ė; rasi į pietryčius nuo Babylono ant Tigrio upės. — *Senaaro*. Taip vadinasi derlinga Babylono lyguma.—(**11**) *Į Asurą*: į Asyriją. Galinga Nemrodo

sur, et ædificavit Niniven, et
plateas civitatis, et Chale. 12
Resen quoque inter Niniven et
Chale: hæc est civitas magna.
13 At vero Mesraim genuit Ludim,
et Anamim, et Laabim,
Nephthuim. 14 et Phetrusim. et
Chasluim: de quibus egressi sunt
Philisthiim et Caphtorim. 15 Chanaan
autem genuit Sidonem primogenitum
suum, Hethæum, 16
et Jebusæum, et Amorrhæum,
Gergesæum, 17 Hevæum, et Aracæum:
Sinæum, 18 et Aradium,
Samaræum et Amathaeum: et
post hæc disseminati sunt populi
Chananæorum. 19 Factique
sunt termini Chanaan venientibus
a Sidone Geraram usque
Gazam, donec ingrediaris Sodomam
et Gomorrham, et Adamam,
et Seboim usque Lesa. 20
Hi sunt filii Cham in cognationibus,
et linguis, et generationibus,
terrisque et gentibus suis.

21 De Sem quoque nati sunt,
patre omnium filiorum Heber,
fratre Japheth majore. 22 Filii

Ninivą, ir Miesto gatves, ir Kalę.
12 taipogi Reseną tarp Ninivos
ir Kalės; tai yra didelis
miestas. 13 O iš Mesraimo gimė
Ludimai, ir Anamimai, Laabimai
ir Neptuimai, 14 Petrusimai ir
Kasluimai, iš kurių kilo Pilistymai
ir Kaptorimai 15 Kanaanui
gi gimė Sidonas, jo pirmgimis,
Hetiečiai, 16 Jėbuziečiai, Amoriečiai,
Gergeziečiai, 17 Hevejiečiai,
Arakiečiai, Siniečiai, 18 Aradiečiai,
Samariečiai ir Amatiečiai;
ir paskui Kananiečių tautos
išsiplėtė. 19 Ir Kanaano ribos
tęsėsi nuo Sidono Geraros
linkon iki Gazai, Sodomos, Gomoros,
Adamos ir Seboimo linkon
iki Lėsai. 20 Tie yra Chamo
sunųs pagal jų kartas, kalbas,
gimines, žemes ir tautas.

21 Gimė taipogi sunųs ir Sėmui,
visų Ebero vaikų tėvui, o
vyresniajam Japėto broliui. 22

karalystė dar labiaus padidėjo, kada jis pats arba rasi vienas iš jo ainių leidėsi į šiaurę į Sėmo ainių apgyventą Asyriją ir ją užkariavo. Tuomet Asyrijoje pastatyta keturis miestus arti kits kito: *Ninivą*, rasi dabar žinomą Kujundžiką; *Miesto gatves*, ebr. *R'choboth 'ir*; *Kalę*, ebr. *Kelach*, dabartinį Nimrudą ir (**12**) *Reseną*, rasi Salamiję. (**13**) *Ludimai...* Išskaitomos įvairios mažos Aigypto tautos. — (**14**) *Pilistymai*, nuo kurių paskiaus daug vargų iškentėjo žydai. Pilistymai gyveno pietvakariame Kanaane nuo Aigypto lig Jopės miestui. — (**15**) *Sidonas*, kurio vardu vadinosi didžiausis Fenikijos miestas; o ir pati Fenikija išpradžios vadinosi Sidonija. — *Hetiečiai*: gyventojai šiaurinės Palestinos Ebrono apylinkėse. — *Jėbuziečiai*: pirmieji gyventojai Jeruzalės, kuri kitados vadinosi Jėbus. — *Amoriečiai*: gyventojai Jordano pakraščių, ypač iš rytų pusės.— *Gergeziečiai*: Amoriečių kaimynai į vakarus nuo Jordano. — (**17**) *Hevejiečiai..* Gyventojai Ermono ir Libano apylinkių. — (**18**) *Aradiečiai*: Arado salos (Jier.) gyventojai. — *Samariečiai*: Aradiečių kaimynai. — *Amatiečiai*: gyventojai šiaurinės Palestinos. Garsus buvo jų miestas Ematas, dabar Hamah ant Oronto upės. — *Ir paskui išsiplėtė...* Išpradžios visos tos šeimynos ir giminės gyveno vienoje vietoje; bet su laiku besidaugindamos plėtėsi toliaus. — (**19**) *Kanaano ribos*. Tas kraštas turėjo paskiaus tekti išrinktajai žydų tautai. Nurodomas išpradžios jo ilgumas, nes Sidonas yra pačioje šiaurėje, Gaza gi pietuose (Gerara dar truputį žemiaus už Gazą); paskui gi jo platumas nuo Gazos lig *Lėsai*. Lėsa rasi vadinosi tas pats miestas, kurs paskiaus buvo žinomas kaipo Kallirroė ant Mirties juros kranto į rytus nuo Pentapolies miestų, Sodomos, Gomoros, Adamos ir Seboimo, o taipogi Segoro.

(**21**) *Ebero vaikų tėvui*. Jau čionai pažymima, kad Eberas, Abraomo ir visų žydų protėvis, buvo Sėmo ainis.—(**22**)

Sem: Ælam et Assur, et Arpha-
xad, et Lud, et Aram 23 Filii
Aram: Us, et Hul, et Gether,
et Mes. 24 At vero Arphaxad ge-
nuit Sale, de quo ortus est He-
ber. 25 Natique sunt Heber filii
duo: nomen uni Phaleg, eo quod
in diebus ejus divisa sit terra:
et nomen fratris ejus Jectan. 26
Qui Jectan genuit Elmodad, et
Saleph, et Asarmoth, Jare, 27 et
Aduram, et Uzal, Decla, 28 et
Ebal, et Abimael, Saba, 29 et
Ophir, et Hevila, et Jobab: om-
nes isti filii Jectan. 30 Et facta
est habitatio eorum de Messa
pergentibus usque Sephar mon-
tem orientalem. 31 Isti filii Sem,
secundum cognationes et lin-
guas, et regiones in gentibus suis.
32 Hae familiae Noe juxta po-
pulos et nationes suas. Ab his
divisae sunt gentes in terra post
diluvium.

Sėmo sūnūs: Elamas, Asuras,
Arpaksadas, Ludas ir Aramas.
23 Aramo sūnūs: Usas, Hulis,
Gėtėras ir Mėsas. 24 Arpaksadui
gi gimė Salė, iš kurio gimė Ebe-
ras 25 Eberui gimė du sūnu:
vienas vardu Palėgas, nes jo lai-
ku žemė buvo padalinta; o jo
brolio vardas Jėktanas. 26 Tam
Jėktanui gimė Elmodadas, Sa-
lėpas, Asarmotas, Jarė, 27 Adu-
ramas, Uzalis, Dėkla, 28 Ebalis,
Abimaėlis, Saba, 29 Opyras, He-
vila, Jobabas; visi šitie buvo
Jėktano vaikai. 30 O jų gyvena-
moji vieta tęsėsi nuo Mėssos lig
Sėfarui, vienam iš kalnų rytuo-
se. 31 Tie yra Sėmo sūnūs pa-
gal jų gimines, kalbas, šalis ir
tautas.
32 Tos yra Noės šeimynos pa-
gal jų giminystę ir tautas. Iš
jų radosi tautos ant žemės po
tvano.

b) Žmonių nubaudimas už puikybę kalbos sumaišymu.

Caput XI. 1 Erat autem ter-
ra labii unius, et sermonum eo-
rumdem. 2 Cumque proficisce-
rentur de oriente, invenerunt
campum in terra Sennaar, et

11. perskyrimas. 1 Žemė tuo-
met turėjo vieną kalbą ir vie-
nokius žodžius. 2 O eidami iš
rytų atrado plynus laukus Se-
naaro žemėje ir čionai apsigy-

Elamas: Elamitų tėvas. — *Asuras*: iš kurio kilo Asyrijiečiai. — *Arpaksadas*: Chaldėjiečių tėvas. — *Ludas*: rasi Lydijiečių pranokėjas. — *Aramas*: tėvas Aramaiškų tautų, gyvenusių Syrijoje ir Mezopotamijoje. — (**23**) *Usas*... Taip vadinosi kraštas, kuriame gyveno Jobas (veiz. Job. 1, 1). Tautos, kilusios iš kitų Aramo vaikų, mažai težinomos. — (**24**) *Salė*: Ebr. *Šelach*. — (**25**) *Palėgas*. Jo ainija išskaitoma toliaus (v. 11, 10...). Čionai tik paaiškinamas jo vardas, ebr. *Peleg*, kurs reiškia tą pat, ką ir p a d a l i n i m a s. Taip rasi daroma aliuzija į tautų išsiskirstymą, minimą žem. 11, 8.— (**26-29**) *Elmodadas*... Išskaitomos įvairios arabiškos tautos, iš kurių bent kiek labiaus žinoma Asarmoto (ebr. *Chacarmaveth*) ainiai, nes jų kraštas ir dabar vadinasi Hadramaut. Taipogi dažnai minimas šv. Rašte Opyras, kaipo labai turtingas kraštas (veiz. 3 Kar. 9, 28).

11, 1-9. Pakilusius į puikybę Noės ainius ir norėjusius pasistatyti sau dideliausį bokštą Dievas nubaudžia kalbos sumaišymu, kad žmonės jau nebegalėtu visi draug susitarti prieš Dievą.

(**11, 1**) *Žemė*: žemės gyventojai. — *Vieną kalbą*. Pasilikdami vienoje vietoje žmonės turėjo vieną kalbą, t. y. vadindavo visus daiktus tais pačiais vardais ir vienaip išreikšdavo savo mintis ir jausmus. — (**2**) *Is rytų*. Anot ebr. t.: r y t ų l i n k o n. Tikriaus pietryčių linkon. Kadangi nuo tvano lig tai kelionei buvo

habitaverunt in eo. 3 Dixitque
alter ad proximum suum: Veni-
te, faciamus lateres; et coqua-
mus eos igni. Habueruntque la-
teres pro saxis, et bitumen pro
caemento: 4 et dixerunt: Venite,
faciamus nobis civitatem et tur-
rim, cujus culmen pertingat ad
cœlum: et celebremus nomen
nostrum antequam dividamur in
universas terras. 5 Descendit au-
tem Dominus ut videret civita-
tem et turrim, quam aedifica-
bant filii Adam, 6 et dixit: Ec-
ce, unus est populus, et unum
labium omnibus: cœperuntque
hoc facere, nec desistent a co-
gitationibus suis, donec eas ope-
re compleant. 7 Venite igitur,
descendamus, et confundamus ibi
linguam eorum, ut non audiat
unusquisque vocem proximi sui.
8 Atque ita divisit eos Dominus
ex illo loco in universas terras.
et cessaverunt aedificare civita-
tem. 9 Et idcirco vocatum est
nomen ejus Babel, quia ibi confu-
sum est labium universae terrae:
et inde dispersit eos Dominus su-
per faciam cunctarum regionum.

veno. 3 Ir jie kalbėjo kiti ki-
tiems: Eikite, pasidirbkime plytų
ir jas išdegkime. Ir jie naudo-
josi plytomis kaip akmenimis ir
žemės sakais vietoje kalkių. 4
Ir jie kalbėjo: Eikite, pasistaty-
kime sau miestą ir bokštą, ku-
rio viršunė siektu dangų, ir pa-
darykime savo vardą garsiu, pir-
ma negu išsiskirstysime į visus
kraštus. 5 O Viešpats nužengė pa-
matytų miesto ir bokšto, kurį
statė Ådomo vaikai, 6 ir tarė:
Štai jie yra viena tauta, ir visų
viena kalba; jie ėmė tai daryti
ir nemes savo užmanymo, kolei
jo pilnai neįvykdys. 7 Eikite tat,
nužengkime ir sumaišykime te-
nai jų kalbą, kad nebesuprastu
kits kito kalbos. 8 Taip tat Vieš-
pats juos išsklaistė po visas ša-
lis, ir jie liovėsi statę miestą. 9
Ir užtat jis buvo pramintas Ba-
beliu, nes tenai sumaišyta buvo
visos žemės kalba; ir iš ten juos
Viešpats išsklaistė į visus kraštus.

---

praėję apie 300 metų, todėl tuomet žmonių skaitlius turėjo buti jau labai didelis, ir visai nėra reikalo manyti, kad jie visi vienu kartu persikėlė iš savo senosios vietos į Babyloniją. Regimai turėta čionai mintyje žymiausią žmonijos dalį, tarsi jos branduolį. — *Senaaro:* Babylonijos lyguma. — (**3**) *Žemės sakais.* Taip vadinasi šv. Rašte asfaltas, kurio daug yra Babylonijos apylinkėse. — (**4**) *Siektu dangų.* Yperbolinis išsireiškimas, vietoje: labai augštą. — *Pirma negu išsiskirstysime.* Anot ebr. t.: k a d n e i š s i s k i r s t y t u m ė m. Nauji Senaaro gyventojai pramato, kad jų skaitliui besidauginant vėl reikės skirstyties; bet jie nenori sutraukyti visiškos tarp savęs vienybės; bet užuot užlaikyti tikrą vienybę per vieno ir to paties Dievo garbinimą jie nori pastatyti savo vardui amžiną paminklą, kurs pasiliktu išviršiniu jų vienybės ryšiu ir viduriu. Tas jų visai žemiškas tikslas tapo priežastimi pageidaujamos vienybės išardymo. — (**5. 6**) *Viešpats nužengė...* Dievas įvaizdinamas žmonių budu, kaipo teisėjas, kurs pirma gerai ištiria kaltybę, o jau paskui skiria bausmę. — (**7**) *Nužengkime...* Daugskaitliai pavartoti tokioje pat prasmėje, kaip aug. 1, 26; 3, 22. — *Kad nebesuprastu..* Žodžiai rasi pasiliko tie patįs, bet žmonės ėmė jais vadinti nebe tuos pačius dalykus. Umas kalbos sumišimas negalėjo įvykti be stebuklo, todėl ir sumišimo išaiškinimas yra nepigus dalykas. Kaikurie katalikai aiškintojai mano, kad kalbos sumišimas įvyko neumai (Grig.-Nys.), Dievas gi tik leidęs įvykti nesantaikai tarp statančiųjų miestą, kurios pasekmė buvo jų išsiskirstymas ir naujų kalbų atsiradimas. — (**9**) *Babeliu,* t. y. sumišimu. Asyrijiečiai kitaip tą vardą supra-

5. Sėmo ainiai.

[10] Hae sunt generationes Sem:
Sem erat centum annorum quan-
do genuit Arphaxad, biennio
post diluvium. [11] Vixitque Sem
postquam genuit Arphaxad, quin-
gentis annis: et genuit filios et
filias. [12] Porro Arphaxad vixit
triginta quinque annis, et genuit
Sale. [13] Vixitque Arphaxad post-
quam genuit Sale, trecentis tri-
bus annis: et genuit filios et fili-
as. [14] Sale quoque vixit triginta
annis, et genuit Heber. [15] Vixit-
que Sale postquam genuit He-
ber, quadringentis tribus annis:
et genuit filios et filias. [16] Vixit
autem Heber triginta quator an-
nis, et genuit Phaleg. [17] Et vi-
xit Heber postquam genuit Pha-
leg, quadringentis triginta an-
nis: et genuit filios et filias. [18]
Vixit quoque Phaleg triginta
annis, et genuit Reu. [19] Vixit-
que Phaleg postquam genuit Reu,
ducentis novem annis, et genu-
it filios et filias. [20] Vixit autem
Reu triginta duobus annis, et
genuit Sarug. [21] Vixit quoque
Reu postquam genuit Sarug,
ducentis septem annis: et genu-
it filios et filias [22] Vixit vero

[10] Šita yra Sėmo ainija: Sė-
mas buvo šimto metų, kuomet
jam gimė Arpaksadas, dvejiem
metam praslinkus po tvano. [11]
Gimus Arpaksadui, Sėmas gyve-
no penkis šimtus metų, ir jam
gimė sunųs ir dukterįs. [12] Kada
Arpaksadas turėjo trisdešimt
penkerius metus, jam gimė Salė.
[13] Gimus Salei, Arpaksadas gy-
veno tris šimtus metų ir turėjo
sunus ir dukteris. [14] Kada Salė
turėjo trisdešimtis metų, jam gi-
mė Eberas. [15] Eberui gimus, Sa-
lė gyveno keturis šimtus trejus
metus, ir jam gimė sunųs ir duk-
terįs. [16] Kada Eberas turėjo tris-
dešimt ketverius metus, jam gi-
mė Palėgas. [17] Palėgui gimus,
Eberas gyveno keturis šimtus
trisdešimtis metų, ir jam gimė
sunųs ir dukterįs. [18] Kada Palė-
gui buvo trįsdešimtįs metų, jam
gimė Rėvas. [19] Gimus Rėvui,
Palėgas gyveno du šimtu devy-
nerius metus, ir jam gimė su-
nųs ir dukterįs. [20] Kada Rėvui
buvo trisdešimt dveji metai, jam
gimė Sarugas. [21] Gimus Sarugui,
Rėvas gyveno dušimtu septyne-
rius metus, ir jam gimė sunųs

---

to; anot jų jis reiškiąs Dievo Vartus. — Netoli senojo Babylono jo priemiestyje Borsippoje ir dabar tebėra griuvėsiai, kuriuos vietiniai Arabai tebevadina Birs Nimrud, t. y. Nemrodo bokštas. Apatinė jų dalis iš išdegtų plytų sulipytų asfaltu, anot mokslinčių, esanti Noės ainių statytasis bokštas.

5. 1, 10-26. Galop išskaitomi vyriausiojo Noės sunaus ainiai iki Abraomo tėvui Tarei, nes tik Abraomo giminėje turėjo išsipildyti visi Dievo žadėjimai ir jame turėjo buti palaimintos visos tautos (**10**) *Sėmo ainija...* 10. perskyr. gale buvo išskaitytos kilusios iš Sėmo tautos; dabar minimi tie jo ainiai, iš kurių tiesiog pasirodo, koki yra giminystė su žydų protėviu Abraomu. Skaitlinės, kaip ir patriarkų pirm tvano, labai nevienodos įvairiuose tekstuose, ir vargu nutarti, kurios yra tikresnės. Nuo Arpaksado užgimimo lig Abraomo gimimui anot ebr. teksto praėję 365 metai, anot Samarijiečių Pentateucho 1015, o anot LXX 1245 metai. — (**12**) *Jam gimė Salė.* Anot LXX Arpaksado sunus buvęs Kainanas, o jau tam gimęs Salė. Taip-pat skaitome ir Evangelijoje Lk. 3, 36. — (**18**) *Rėvas* kitur vadinamas Ragau (v. 1 Kron. 1, 25 Lk. 3, 36).

Sarug triginta annis, et genuit
Nachor. [23] Vixitque Sarug post-
quam genuit Nachor, ducentis
annis: et genuit filios et filias.
[24] Vixit autem Nachor viginti
novem annis, et genuit Thare.
[25] Vixitque Nachor postqam ge-
nuit Thare, centum decem et
novem annis: et genuit filios et
filias. [26] Vixitque Thare septua-
ginta annis, et genuit Abram,
et Nachor, et Aran.

ir dukteris. [22] Kada Sarugas tu-
rėjo trisdešimtis metų, jam gi-
mė Nakoras. [23] Nakorui gimus,
Sarugas gyveno du šimtu metų,
ir jam gimė sunus ir dukteris.
[24] Kada Nakoras turėjo dvide-
šimtdevynerius metus, jam gi-
mė Tarė. [25] Tarei gimus, Nako-
ras gyveno šimtą devynioliką
metų, ir jam gimė sunus ir duk-
teris. [26] Kada Tarė turėjo sep-
tynias dešimtis metų, jam gimė
Abramas, Nakoras ir Aranas.

II. 1. Tarės ainija. a) Abraomo istorija. 1) Abramo pavadinimas ir atėjimas Žadėtojon Žemėn.

[27] Hae sunt autem generatio-
nes Thare: Thare genuit Abram,
Nachor, et Aran. Porro Aran
genuit Lot. [28] Mortuusque est
Aran ante Thare patrem suum,
in terra nativitatis suae in Ur
Chaldaeorum. [29] Duxerunt autem
Abram, et Nachor uxores: no-
men uxoris Abram, Sarai: et no-
men uxoris Nachor, Melcha fi-
lia Aran patris Melchae, et pat-

[27] Ta yra Tarės ainija: Tarei
gimė Abramas, Nakoras ir Ara-
nas. O Aranui gimė Lotas. [28]
Aranas mirė pirm savo tėvo Ta-
rės savo gimtiniame krašte, Ure
Chaldėjoje. [29] O Abramas ir Na-
koras vedė sau pačias: Abramo
pati buvo vardu Saraji, o Na-
koro pačios vardas Mėlka, duk-
tė Arano, Mėlkos tėvo ir Jės-
kos tėvo. [30] Saraji buvo nevai-

II. Antroje Pradžios knygos dalyje kalbama vien tik apie Abraomo ainius. Autorius labiausiai rupinasi papasakoti, kaip Viešpats Dievas juos nuolat laikė savo globoje ir auklėjo, kolei nenuvedė Aigyptan, kad jie tenai pavirstu didele tauta. Bet kad labiaus paaiškėtu, jog negana užgimti pagal kuną iš Abraomo, idant butu galima skaityties tikru jo ainiu (Rym. 9, 7), trumpai minimi ir tie Abraomo ainiai, kurių Dievas neišrinko tikram savo apreiškimui užlaikyti.

1. 11, 27—12, 20. Žydų tautos istorija pradedama trumpu paminėjimu Tarės ainijos ir tuojau pereinama prie Abraomo pavadinimo; toliaus apsakoma jo kelionė Kanaano žemėn ir apsilankymas Aigypte.

(28) *Ure Chaldėjoje.* Dauguma naujesniųjų aiškintojų mano, kad tai buvęs senobinis miestas U r u pietinėje Babylonijoje ant dešinio Euprato kranto, kame dabar yra miestelis A l M u g a i r; kadangi vienok Arpaksado giminė buvo apsigyvenusi šiaurinėje Mezopotamijoje (ebr. *Aram Naharaim*), ir ta pati Mezopotamija, kurioje buvo taipogi Harano miestas, visur šv. Rašte vadinasi tėviške ir Abraomo, ir jo brolio Nakoro, ir artimų jo genčių, todėl iš to reikia išvesti, kad ir Uras turėjo buti tame pat krašte, rasi nelabai toli nuo Harano. Galop LXX ir šv. Jieronymas Urą suprato ne apie miestą, bet apie krašto vardą. Plg. 24, 10; 25, 20 ir k. — (29) *Saraji.* Anot daugelio aiškintojų ji esanti ta pati ypata, ką ir Jėska, antroji Arano duktė, o Loto sesuo. Ar šiaip, ar taip ji turėjo buti artima Abraomo giminė, taip kad jis galėjo paskiaus sakyti, jog Sarajos ir jo buvęs tas pats tėvas, tik ne ta pati motina. — (30) *Nevaisinga.* Ta aplinkybė pažymima jau čionai, nes ji turėjo didelį svarbumą Abraomo gyvenime. —

ris Jeschae. 30 Erat autem Sa-
rai sterilis, nec habebat liberos.
31 Tulit itaque Thare Abram fi-
lium suum, et Lot filium Aran,
filium filii sui, et Sarai nurum
suam, uxorem Abram filii sui,
et eduxit eos de Ur Chaldaeo-
rum, ut irent in terram Chana-
an: veneruntque usque Haran,
et habitaverunt ibi. 32 Et facti
sunt dies Thare ducentorum
quinque annorum, et mortuus
est in Haran.

Caput XII. 1 Dixit autem Do-
minus ad Abram: Egredere de
terra tua, et de cognatione tua,
et de domo patris tui, et veni
in terram, quam monstrabo tibi.
2 Faciamque te in gentem mag-
nam, et benedicam tibi, et mag-
nificabo nomen tuum erisque be-
nedictus. 3 Benedicam benedi-
centibus tibi, et maledicam ma-
ledicentibus tibi, atque I N T E
benedicetur universæ cognatio-
nes terræ. 4 Egressus est itaque

singa ir neturėjo vaikų. 31 Taigi,
Tarė ėmė savo sunų Abramą ir
savo sunaus Arano sunų Lotą
ir savo marčią, o savo sunaus
Abramo pačią Sarają, ir juos iš-
vedė iš Uro Chaldėjoje, kad ei-
tu į Kanaano žemę; o atėję lig
Haranui, jie čionai apsigyveno.
32 Kada Tarei sukako dušimtu
penkeri metai, jis mirė Harane.

12. perskyrimas. 1 O Viešpats
tarė Abramui: Išeik iš savo že-
mės, ir iš savo giminės, ir iš sa-
vo tėvo namų, ir eik į žemę,
kurią aš tau parodysiu. 2 Aš pa-
darysiu iš tavęs didelę tautą, ir
tave palaiminsiu, ir išaugštinsiu
tavo vardą, ir tu busi palaimin-
tas. 3 Aš palaiminsiu tave laimi-
nančius ir prakeiksiu tave kei-
kiančius, ir visos žemės giminės
bus T A V Y J E palaimintos.
4 Taigi, Abramas išėjo, kaip jam

---

(31) *Tarė ėmė...* Trečias Tarės sunus Nakoras regimai pasiliko tuotarpu Ure; bet paskiaus ir jo šeimyna gyveno Harane (22, 10; 29, 4). — *Kad eitu į Kanaano žemę.* Kilus tam Tarės sumanymui persikelti Kanaanan, ir Abramas buvo gavęs iš Dievo pirmą sykį įsakymą eiti tan kraštan. Kadangi vienok Dievas norėjo nuvesti Kanaanan tik Abramą, todėl tuotarpu Tarės šeimyna nukeliavo tik lig *Haranui*, kame užbaigė savo dienas Tarė. Harano miestas yra šiaurvakarėje Mezopotamijoje. Rymiečiai jį vadino C h a r r a e, dabartiniai gi Arabai C h a r r a n.— (32) *Sukako du...* Palyginant šitą vietą su 11, 26; 12, 4 ir Apd. 7, 4, randasi nemažas sunkumas sutaikyme įvairių Tarės amžyje nurodytų skaitlinių. Jei Abramas gimė 70. Tarės amžio metais (11, 26) ir išėjo iš Harano, turėdamas 75 metus (žem. 12, 4), savo tėvui mirus (Apd. 7, 4), tai Tarė negalėjo gyventi ilgiaus kaip 145 m. Bet nėra tikrai žinoma, ar Abramas buvo Tarės pirmgimis. Jis minimas tarp brolių pirmoje vietoje rasi tik dėlei didžios savo vertybės; todėl gal jis gimė ne 70. Tarės amžio metais, bet žymiai vėliaus.

(12, 1) *Išeik...* Tai antras Viešpaties įsakymas Abramui palikti savo kraštą ir eiti svetiman. Abramas turi palikti visa, kas žmogui brangiausia ant žemės, tėviškę, savo namus, giminę, į kurią jau buvo įsiskverbusi stabmeldystė (plg. Joz. 24, 14). — *Į žemę*: kurią paskesnis apreiškimas turėjo aiškiaus nurodyti. — (2) *Aš padarysiu...* Pažadėjimas daromas ketveriopas; nes Abramui žadama skaitlinga ainija, ypatingos Dievo malonės dvasiškos ir žemiškos, didi šlovė ir galop jis turi tapti palaiminimo šaltiniu kitiems (ebr. t. vietoje: *busi palaimintas*, yra: b u s i p a l a i m i n i m a s). Visa tai paskiaus išsipildė kuopilniausiai. Sek. eil. paskutinis žadėjimas plačiaus išreiškiamas. — (3) *Bus TAVYJE palaimintos.* Tie žodžiai paaiškinti žem. 22, 18; ten gi pasakyta, kad žmonija bus palaiminta Abramo ainyje (in semine tuo), kuriuo turėjo buti ne kas kitas, kaip tik įsikunijęs Dievo Sunus (plg. Gal. 3, 16. Apd. 3, 26). — (4) *Abramas išėjo.* Plg.

Abram sicut praeceperat ei Do-
minus, et ivit cum eo Lot: sep-
tuaginta quinque annorum erat
Abram cum egrederetur de Ha-
ran. 5 Tulitque Sarai uxorem su-
am, et Lot filium fratris sui, uni-
versam substantiam quam pos-
sederant, et animas quas fece-
rant in Haran: et egressi sunt
ut irent in terram Chanaan.
Cumque venissent in eam, 6 per-
transivit Abram terram usque
ad locum Sichem, usque ad con
vallem illustrem: Chananaeus
autem tunc erat in terra. 7 Ap-
paruit autem Dominus Abram,
et dixit ei: Semini tuo dabo ter-
ram hanc. Qui aedificavit ibi al-
tare Domino, qui apparuerat ei.
8 Et inde transgrediens ad mon-
tem, qui erat contra orientem
Bethel, tetendit ibi tabernacu-
lum suum, ab occidente habens
Bethel, et ab oriente Hai: aedi-
ficavit quoque ibi altare Domi-
no, et invocavit nomen ejus. 9
Perrexitque Abram vadens, et
ultra progrediens ad meridiem.
10 Facta est autem fames in
terra: descenditque Abram in
Ægyptum, ut peregrinaretur ibi:
praevaluerat enim fames in ter-

Viešpats buvo įsakęs, ir su juo
ėjo Lotas. Abramui buvo sep-
tynios dešimtįs penkeri metai,
kuomet jis išėjo iš Harano. 5 Jis
ėmė savo pačią Sarają, ir savo
brolio sunų Lotą, ir visą lobį,
kurį jie turėjo, ir visus žmones,
kuriais buvo padauginę savo šei-
myną Harane, ir išėjo, kad ke-
liautu į Kanaano kraštą. Kada gi
į jį buvo atėję, 6 Abramas per-
ėjo šalį iki vietai Sikėmui, iki
garsiajam slėniui; gyveno gi ta-
me krašte Kananiečiai. 7 O Vieš-
pats pasirodė Abramui ir jam
tarė: Šitą šalį aš duosiu tavo
ainiams. Jis gi pastatė tenai al-
torių sau pasirodžiusiam Vieš-
pačiui. 8 Ir išten paėjęs lig kal-
nui, kurs buvo į rytus nuo Bė-
tėlio, ištiesė čionai savo šėtrą,
turėdamas į vakarus Bėtėlį, o į
rytus Hajį; čionai jis taipogi
pastatė altorių Viešpačiui ir šau-
kėsi į jo vardą. 9 Paskui Abra-
mas keliavo vis toliaus ir to-
liaus, eidamas ir slinkdamas į
pietus.
10 Pasidarius gi tame krašte
badui, Abramas pasitraukė į Ai-
gyptą, kad čionai paviešėtų; ka-
dangi badas buvo pasidaręs la-

Žyd. 11, 8. — (5) *Visus žmones*: vergus ir verges. — (6) *Iki vietai Sikėmui.* Dabar toje vietoje yra miestelis N a b l u s gražiame slėnyje tarp kalnelių Ebalio ir Garizimo. Jei ta vieta praminta buvo Sikėmu tik vėliaus nuo Emoro sunaus Sikėmo vardo (33, 19), tai čionai kitados turėjo buti kitoks vardas, tik paskiaus pakeistas Sikėmu. — *Iki garsiajam slėniui.* Geriaus anot ebr.: I k i ą ž u o l u i *Moreh.* Moreh rasi buvo tos vietos savininkas. — *Gyveno gi...* Tais žodžiais pažymima, kad kraštas buvo ne tuščias, bet apgyventas ir priderėjo senai tautai — (7) *Viešpats pasirodė*: matomas žmonių akims. Kaip šitame Dievo pasirodyme, taip ir kituose panašiuose pasirodančiu budavo Dievo siųstas aniolas, kurs priimdavo žmonėms regimą išvaizdą ir apreikšdavo Dievo valią. — *Aš duosiu.* Ant šito pažadėjimo, nesykį paskiaus atnaujinto, rėmėsi žydų tautos teisė paveldėti Kanaano kraštą. — *Pastatė altorių.* Altoriaus pastatymu Abramas išreiškė, kad jis ima žadėtą kraštą nuosavybėn ir dėkodamas už suteiktą sau malonę jį pašvenčia tikrojo Dievo Jahvės garbei. — (8) *Nuo Bėtėlio.* Abramo metu tas miestas vadinosi L u z a (v. žem. 28, 19); Bėtėliu jį praminė paskiaus Jokubas. — *Hajį*: kurį paskiaus išgriovė Jozuė (Joz. 8, 28). — (9) *Į pietus.* Ta vieta ebr. vadinosi *Negeb,* t. y. pietinis Palestinos kraštas.

(10) *Tame krašte*: Negebe.—*Aigyptą*, kurs garsus buvo savo žemės derlingumu

ra. 11 Cumque prope esset ut
ingrederetur Ægyptum, dixit Sa-
rai uxori suae: Novi quod pul-
chra sis mulier: 12 et quod cum
viderint te Ægyptii, dicturi sunt:
Uxor ipsius est: et interficient
me, et te reservabunt. 13 Dic
ergo, obsecro te, quod soror mea
sis: ut bene sit mihi propter te,
et vivat anima mea ob gratiam
tui. 14 Cum itaque ingressus es-
set Abram Ægyptum, viderunt
Ægyptii mulierem quod esset
pulchra nimis. 15 Et nuntiave-
runt principes Pharaoni, et lau-
daverunt eam apud illum: et
sublata est mulier in domum
Pharaonis. 16 Abram vero bene
usi sunt propter illam: fuerunt-
que ei oves et boves et asini,
et servi et famulae, et asinae
et cameli. 17 Flagellavit autem
Dominus Pharaonem plagis ma-
ximis et domum ejus propter
Sarai uxorem Abram. 18 Vocavit-
que Pharao Abram, et dixit ei:
Quidnam est hoc quod fecisti mi-

bai didis aname krašte. 11 O bu-
damas pasiryžęs įeiti į Aigyptą
jis tarė savo pačiai Sarajai: Ži-
nau tave esant gražią moteriš-
kę, 12 ir kad tave išvydę Aigyp-
tiečiai sakys: tai jo pati. Ir jie
mane užmuš, o tave užlaikys.
13 Sakykis tat, meldžiamoji, ma-
no sesuo esanti, kad man butu
gera dėlei tavęs, ir kad per ta-
ve butu užlaikyta mano gyvy-
bė. 14 Taigi, Abramui įėjus į Ai-
gyptą, Aigyptiečiai matė mote-
riškę esant labai gražią. 15 Ir
kunigaikščiai tai pranešė Parao-
nui ir ją gyrė jo akyse; ir mo-
teriškė buvo atimta į Paraono
namus. 16 Su Abramu gi gerai
elgtasi dėlei jos; ir jis turėjo
avių, ir jaučių, ir asilų, ir ver-
gų, ir tarnaičių, ir asilių, ir kup-
ranugarių. 17 O Viešpats ištiko
didžiausiomis slogomis Paraoną
ir jo namus dėlei Abramo pačios
Sarajos. 18 Ir Paraonas pasivadi-
no Abramą ir jam tarė: Kas gi
tai yra, ką man padarei? kodėl

ir nesykį turėdavo patarnauti savo javais Palestinos gyventojams. — (11) *Tarė savo pačiai.* Anot Prad. 20, 13 Abramas buvo padaręs panašią sutartį su savo pačia dar neišėjęs iš Chaldėjos; taigi, čionai buvo jos atnaujinimas. Jis išanksto žinojo didį ištvirkimą gyventojų tų kraštų, į kuriuos rengėsi keliauti — *Gražią.* Sarajai buvo tuomet apie 65 metus; taigi, ji buvo pergyvenusi tik pusę savo amžio (mirė turėdama 127 m. V. žem. 23, 1). Be to, nesunkios gyvenimo aplinkybės padėjo jai užlaikyti ilgiaus jaunystės gražumą. — (12) *Mane užmuš*: kad liuosiaus galėtu pasielgti su našle, kaip jiems tiks. — (13) *Mano sesuo.* Buvo tai tiesa, bet tik plačioje to žodžio prasmėje, nes Saraji buvo artima Abramo giminė ir rytiečių papročiu galėjo vadinties jo seserimi (plg. aug. 11, 29); ta gi aplinkybė, kad ji buvo Abramo pati, turėjo buti visai užtylėta. Šv. Augustinas teisina Abramo pasielgimą reikalu rinkties tarp dviejų piktumų, kurių vienas didesnis buvo savo gyvybės pražudymas, kitas mažesnis—dorinis pavojus Sarajai, ir sako, kad Abramas išsirinkęs mažesnį piktumą, pasitikėdamas priegtam savo pačios ištirta dora ir Dievo Apveizdos pagalba. — (15) *Paraonui.* Taip vadinosi anais laikais Aigypto karaliai. Panašiu budu dabar vadinasi Persijos karaliai Šachais, Turkijos Sultanais ir tt. Pats žodis Paraonas aigyptiškai rasi buvo ištariamas *Per-aa* ir reiškė didelius Rumus. — (16) *Su Abramu gi...* Paraonas, skaitydamas Abramą Sarajos broliu, duoda jam pagal rytų krašto paprotį dovanas, išpirkdamas tariamąją seserį, kurią norėjo imti sau į pačią. Patėmytina, kad tarp Abramo gyvulių neminimi arkliai. Dabar tikrai jau susekta, kad arkliai atsirado Aigypte tik vėliaus, viešpataujant Hyksams. — (17) *Didžiausiomis slogomis.* Nors nepasakyta kokiomis, bet jos turėjo buti labai nepaprastos, taip kad Paraonas stengėsi sujieškoti jų priežastį. Apie tai gi, kad Saraji buvo

hi? quare non indicasti quod uxor tua esset? [19] Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc igitur ecce conjux tua, accipe eam, et vade. [20] Praecepitque Pharao super Abram viris: et deduxerunt eum, et uxorem illius, et omnia quae habebat.

nepasakei ją esant tavo pačią? kam sakei ją esant tavo seserį, taip kad aš norėjau ją imti į pačią? Taigi, dabar štai tavo žmona, imk ją ir eik sau. [20] Ir Paraonas davė savo žmonėms įsakymus apie Abramą, ir jie palydėjo jį, jo pačią ir visa, ką jis turėjo.

2) Abraomo persiskyrimas su Lotu.

Caput XIII. [1] Ascendit ergo Abram de Ægypto, ipse et uxor ejus, et omnia quae habebat, et Lot cum eo ad australem plagam. [2] Erat autem dives valde in possessione auri et argenti. [3] Reversusque est per iter, quo venerat, a meridie in Bethel usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel et Hai: [4] in loco altaris quod fecerat prius, et invocavit ibi nomen Domini. [5] Sed et Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium, et armenta, et tabernacula. [6] Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul: erat quippe substantia eorum multa, et nequibant habitare communiter. [7] Unde et facta est rixa inter pastores gregum Abram et Lot. Eo autem tempore Chananaeus et Pherezaeus habitabant in terra illa [8] Dixit

13. perskyrimas. [1] Abramas tat išėjo iš Aigypto, jisai ir jo pati, ir visa, ką turėjo, ir draug su juo Lotas į pietinę šalį. [2] Buvo gi jis labai turtingas ir turėjo daug aukso ir sidabro. [3] Jis grįžo tuo pačiu kelu, kuriuo buvo atėjęs, iš pietų Bėtėlio linkon iki tai vietai, kame pirma ištiesęs buvo savo šėtrą, tarp Bėtėlio ir Hajo. [4] į vietą, kame buvo jo pirma pastatytasis altorius, ir tenai šaukėsi į Viešpaties vardą. [5] Buvusis su Abramu Lotas turėjo taipogi avių burius, ir galvijų, ir šėtrų. [6] Ir juodu negalėjo sutilpti aname krašte, kad gyventų draug kadangi jųdviejų lobis buvo labai didelis, ir juodu negalėjo gyventi vienoje vietoje. [7] Todėl tai ir kilo vaidai tarp Abramo ir Loto bandos piemenų. Anuo gi laiku tame krašte gyveno Kananiečiai

---

Abramo žmona, Paraonas patyrė iš jos pačios ir tuomet suprato, kad jos paėmimas į savo rumus turėjo buti slogų priežastimi.

13, 1-18. Abramas, sugrįžęs iš Aigypto Kanaanan, neilgai trukus, jaučiasi priverstas persiskirti su savo brolėnu Lotu, bet iš Viešpaties gauna naują pažadėjimą paveldėti Kanaano žemę.

(13, 1) *Į pietinę salį*: į Negebą. V. 12, 9. — (2) *Turėjo daug aukso*... Ebr. t. galima matyti paminėtą dar didelę gyvulių bandą. — (4) *Tenai šaukėsi*... Atidavinėjo garbę tikrajam Dievui. Plg. 12, 7. 8. — (6) *Negalėjo sutilpti*: negalėjo jųdviejų bandoms užtekti ganyklų, o taipogi šulinių, kurių Palestinoje yra labai nedaug. — (7) *Kananiečiai ir Pereziečiai.* Vaidai buvo juo pavojingesni, kad šaly jųdviejų gyveno visai svetimos tautos, galėjusios pasinaudoti tais vaidais ir juodu užpulti. Be to, nepriderėjo vaidyties giminėms, ypač prie svetimųjų. Pe-

ergo Abram ad Lot: Ne quæso
sit jurgium inter me et te, et
inter pastores meos, et pastores
tuos: fratres enim sumus. 9 Ec-
ce universa terra coram te est:
recede a me, obsecro: si ad si-
nistram ieris, ego dexteram te-
nebo: si tu dexteram elegeris,
ego ad sinistram pergam. 10 Ele-
vatis itaque Lot oculis, vidit
omnem circa regionem Jordanis,
quæ universa irrigabatur ante-
quam subverteret Dominus So-
domam et Gomorrham, sicut pa-
radisus Domini, et sicut Ægyp-
tus venientibus in Segor. 11 Ele-
gitque sibi Lot regionem circa
Jordanem, et recessit ab orien-
te: divisique sunt alterutrum a
fratre suo. 12 Abram habitavit
in terra Chanaan: Lot vero mo-
ratus est in oppidis, quæ erant
circa Jordanem, et habitavit in
Sodomis. 13 Homines autem So-
domitæ pessimi erant, et pecca-
tores coram Domino nimis. 14
Dixitque Dominus ad Abram,
postquam divisus est ab eo Lot:
Leva oculos tuos, et vide a lo-
co in quo nunc es, ad aquilo-
nem et meridiem, ad orientem
et occidentem. 15 Omnem ter-
ram, quam conspicis, tibi dabo,
et semini tuo usque in sempi-
ternum. 16 Faciamque semen tu
um sicut pulverem terræ si quis
potest hominum numerare pul-
verem terræ, semen quoque tu-

ir Pereziečiai. 8 Abramas tat ta-
rė Lotui: Tenebuna, meldžiama-
sis, vaidų tarp manęs ir tavęs,
tarp mano piemenų ir tavo pie-
menų; nes mudu esava broliu.
9 Štai visa šalis ties tavim; pa-
sitraukk, meldžiamasis, nuo ma-
nęs: jei tu eisi kairėn, aš lai-
kysiuos dešiniosios; jei tu išsi-
rinksi dešinę, aš eisiu kairėn.
10 Taigi, Lotas, pakėlęs akis, ma-
tė visą šalį aplink Jordaną, ku-
ri visa, pirma negu Viešpats iš-
griovė Sodomą ir Gomorą, lais-
toma buvo net iki Segorui kaip
Viešpaties linksmybių sodnas ir
kaip Aigyptas. 11 Ir Lotas išsi-
rinko sau kraštą aplink Jorda-
ną ir pasitraukė į rytus. Taip
du broliu atsiskyrė kits nuo ki-
to. 12 Abramas gyveno Kanaano
žemėje, o Lotas laikėsi miestų
buvusių aplink Jordaną ir gyve-
no Sodomoje. 13 Sodomos gi žmo-
nės buvo nedoriausi ir didžiau-
si nusidėjėliai prieš Viešpatį. 14
Ir Viešpats sakė Abramui, kada
nuo jo buvo atsiskyręs Lotas:
Pakelk savo akis ir pažvelgk iš
vietos, kurioje dabar esi, į šiau-
rę ir į pietus, į rytus ir į vaka-
rus. 15 Visą žemę, kurią matai,
aš duosiu tau ir tavo ainiams į
amžius. 16 Ir aš padauginsiu ta-
vo ainius kaip žemės dulkes.
Jei kas iš žmonių gali suskaity-
ti žemės dulkes, galės taipogi
suskaityti tavo ainius. 17 Kelkis

---

reziečiai neišvardinti tautų sąraše; jie minimi dar Teis. 11, 3; 17, 15. — (**8**) *Abramas tat tarė...* Abramas duoda gražiausį nuolankumo pavyzdį, nes, budamas vyresnis ir vertesnis, nusileidžia jaunesniajam ir žemesniajam; budamas Loto dėdė, vadina jį broliu ir jam palieka išsirinkti gyvenimo vietą (Auks.). — (**10**) *Visą šalį aplink Jordaną.* Ebr. *kikkar haijarden* vadinosi visas slėnis nuo Genazarėto ežero lig Mirties jurai. To slėnio viduriu plaukia Jordanas, duodamas reikalingą drėgnumą. Kolei nebuvo pražuvusi Sodoma ir Gomora, Jordano slėnis buvo dar ilgesnis ir tęsesi į pietus lig Segorui, kurs tuomet dar tebesivadino Bala (14, 2; 19, 22). — (**12**) *Laikėsi miestų, buvusių aplink Jordaną*: toje Jordano slėnio dalyje, kame buvo Pentapolio miestai. — (**14-17**) *Viešpats sakė Abramui.* Atsiskyrus Lotui, sutruko paskutiniai ryšiai, kurie vienijo Abramą su

um numerare poterit. [17] Surge, et perambula terram in longitudine, et in latitudine sua: quia tibi daturus sum eam. [18] Movens igitur tabernaculum suum Abram, venit et habitavit juxta convallem Mambre, quæ est in Hebron: ædificavitque ibi altare Domino.

ir pereik žemę išilgai ir skersai, kadangi aš tau ją duosiu. [18] Taigi, Abramas, suvyniojęs savo šėtrą, nuėjo ir gyveno arti Mambrės slėnio, kurs yra ties Ebronu; ir tenai jis pastatė Viešpačiui altorių.

3) Abraomas ir Melkizedėkas

Caput XIV. [1] Factum est autem in illo tempore, ut Amraphel rex Sennaar, et Arioch rex Ponti, Chodorlahomor rex Elamitarum, et Thadal rex gentium [2] inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, et contra Bersa regem Gomorrhæ, et contra Sennaab regem Adamæ, et contra Semeber regem Seboim, con-

14. perskyrimas. [1] Anuo gi metu atsitiko, kad Senaaro karalius Amrafėlis, Ponto karalius Ariokas, Elamitų karalius Kodorlaomoras ir Tautų karalius Tadalis [2] pradėjo karę su Sodomos karaliumi Bara, su Gomoros karaliumi Bėrsa, su Adamos karaliumi Senaabu, su Seboimo karaliumi Semėbėriu ir su Ba-

---

jo gimine; taigi, užsibaigus atsiskyrimui, Viešpats vėl panaujina duotuosius Abramui ir jo ainijai žadėjimus. — *Į amžius*: kolei Abramo ainija pasiliks Dievo išrinktoji ir jam ištikima tauta. — **(18)** *Arti Mambrės slėnio.* Anot ebr. t., p o M a m b r ė s ą ž u o l a i s. Mambrė buvo turtingas ir galingas Amorietis. Abramas pasiliko naujai išrinktoje vietoje gana ilgai ir pirko nuosavybėn tos vietos dalį, kurioje paskui laidojosi jo šeimyna. — *Ebronu.* Seniausis miestas pietinėje Palestinoje, apie 30 kilom. nuo Jeruzalės. Jis vadinosi taipogi K i r j a t-A r b a; tik nežinia, ar tai buvo senesnis ar paskesnis jo vardas. Dabar jis vadinasi El-K h a l i l, t. y. prietelis; nes Abramą šv Raštas vadina Dievo prieteliu. Veiz. Iz. 41, 8.

14, 1-24. Užpuolus rytų karaliams Pentapolį, kame gyveno Lotas, ir paėmus tą paskutinį nelaisvėn, Abramas eina jo gelbėtų, pergali rytų karalius ir grįždamas su išliuosuotu Lotu gauna iš Salėmo karaliaus Melkizedėko palaiminimą.

(14, 1) *Anuo gi metu.* Aprašyti čionai atsitikimai įvyko tikriausiai tuo laiku, kuomet, anot neseniai atrastų senobinių taip vadinamų Tel-el-Amarnos dokumentų, Elamo karaliai (22. šimtm. pirm Kr.) buvo išplėtę savo valdžią ne tik ant Mezopotamijos, bet ir aplinkinių kraštų net lig Sinajaus pussaliui ir Tarpžemei jurai. Nors 1. eil. minimi Pentapolį užpuolusieji karaliai kaipo lygūs, bet iš tolesnio pasakojimo aišku, kad jų vadas buvo Elamo karalius, Kodorlaomoras. Tas vardas padarytas iš K u d u r (vainikas) ir L a g a m a r (Elamitų dievaičio vardas). Taip rasi vadinosi visa Elamo karalių šeimyna; o čionai minimo Kodorlaomoro tikras vardas, anot minėtųjų dokumentų, gal buvo Kudur-Mabug. Kiti vienok aiškintojai spėja, kad Kodorlaomoras buvęs Kudur-Mabugo sunus. — *Senaaro*: pietinėje Babylonijoje. — *Amrafėlis.* Spėjama, kad taip esąs pavadintas garsus seniausių įstatymų išleidėjas H u m m a r a b i, kurs geveno 22. šimtm. pirm Kr. — *Ponto karalius Ariokas.* Anot ebr. t. buvęs tai *'Ellasar*, t. y. L a r s o s karalius, taip-pat pietinėje Babylonijoje. Jo vardas yra rasi tas pat, ką žinomas iš dokumentų E r i-A k u.—*Tautų karalius.* Rasi ir čionai kitados buvo užrašytas nuosavus krašto vardas G u t i (šiaurinėje Babylonijoje), kurs paskiaus ebr. t pavirto į *Goim* (Vulg.: g e n t i u m). — **(2)** *Su Sodomos...* Išskaitomi penki užpultieji karaliai su jų miestais, kurie

traque regem Balæ, ipsa est Se-
gor. 3 Omnes hi convenerunt in
vallem silvestrem, quæ nunc est
mare salis. 4 Duodecim enim an-
nis servierant Chodorlahomor,
et tertiodecimo anno recesse-
runt ab eo. 5 Igitur quartode-
cimo anno venit Chodorlahomor,
et reges qui erant cum eo: per-
cusseruntque Raphaim in Asta-
rothcarnaim, et Zuzim cum eis,
et Emim in Save Cariathaim,
6 et Chorræos in montibus Seir,
usque ad campestria Pharan,
quæ est in solitudine. 7 Rever-
sique sunt, et venerunt ad fon-
tem Misphat, ipsa est Cades: et
percusserunt omnem regionem
Amalecitarum, et Amorrhaeum,
qui habitabat in Asasonthamar.
8 Et egressi sunt rex Sodomo-
rum, et rex Gomorrhæ, rexque
Adamæ, et rex Seboim, necnon
et rex Balæ, quæ est Segor: et
direxerunt aciem contra eos in
valle silvestri: 9 scilicet adver-
sus Chodorlahomor regem Ela-
mitarum, et Thadal regem gen-

los, tai yra Segoro karaliumi. 3
Visi šitie susirinko į Miškų slė-
nį, kame dabar yra Druskos ju-
ra. 4 Nes jie dvyliką metų buvo
tarnavę Kodorlaomorui ir tri-
liktuose metuose nuo jo atstojo.
5 Taigi, keturioliktais metais atė-
jo Kodorlaomoras ir buvusieji
su juomi karaliai ir ištiko Ra-
faimus Astarot-Karnaime, su jais
buvusius Zuzimus, Emimus Sa-
ve-Kariataime 6 ir Choriečius
Seiro kalnuose iki Parano lygu-
mai, ką yra tyruose. 7 Grįžda-
mi jie atėjo lig Mispato, tai yra
Kadėso šaltiniui ir sunaikino vi-
są Amalekitų kraštą ir Amo-
riečius, gyvenusius Asason-Ta-
mare. 8 Ir išėjo Sodomos kara-
lius, Gomoros karalius, Ada-
mos karalius, Seboimo karalius,
taipogi ir Balos, tai yra Segoro
karalius, ir sustatė savo eilias
prieš anuos Miškų slėnyje, 9 tai
yra prieš Elamitų karalių Ko-
dorlaomorą, Tautų karalių Ta-
dalį, Senaaro karalių Amrafėlį
ir Ponto karalių Arioką: keturi

---

paprastai vadinami Pentapoliu. Keturi pirmieji miestai pražuvo; jie buvo ten, kame dabar pietinė Mirties juros dalis. Miestas Bala, kurs paskiaus vadinosi Segoru (ebr. *Co'ar*), buvo netoli nuo Sodomos ir išliko nepražuvęs tik meldžiant Lotui (plg. 19, 20-22). — **(3)** *Į Miškų slėnį*. Ebr. t.: Į s l ė n į *'Siddim*. — *Druskos jura*. Taip ji vadinasi dėlei didžio jos vandens surumo. Druskos juroje vanduo šešis sykius suresnis už okeanų vandenį; be to, į jo paviršį kilsta iš gilumos nafta ir asfaltas; jis yra taip riebus ir kartus, kad jokios didesnės esybės jame negali gyventi. Druskos jura kitaip vadinasi Mirties jura, Tyrų jura, Sodomos jura, Saulėtekio jura (palyginant su Tarpžeme jura, kuri dažnai vadinasi Vakarų jura), ir dar kitais vardais.—**(4)** *Nes...* Nurodoma priežastis rytų karalių užpuolimo ant Pentapolio. — *Rafaimus*. Rytų karaliai, išėję iš Mezopotamijos, aplenkė Syrijos tyrus ir užpuolė tautas, gyvenusias į rytus nuo Jordano, visupirma gi Rafaimus Astarot-Karnaime ties Genezarėto ežeru ir draug *su jais* (anot Vulg.) Zuzimus. Tais Zuzimais rasi buvo paskiaus minimi Zomzomimai (5 Moz. 2, 20). — *Su jais*. Ebr. t. *b^eham* reiktų išversti: H a m e. Hamu rasi vadinosi Zuzimų miestas. — *Emimus* Jie buvo pergalėti S a v e, t. y. slėnyje K a r i a t a i m ties Mirties jura. — **(6)** *Choriečiams...* Užpuolikai, praėję iš rytų pusės pro Pentapolį, toliaus užpuolė senobinius Idumėjos gyventojus Choriečius ir pasuko į vakarus, plačiai naikindami jų kraštą lig *'El-Pa'ran* (ebr.). Iš čia pradėjo grįžti į šiaurę. Atėję lig **(7)** Mispato šaltiniui, paskiaus gavusiam vardą K a d e s, taigi lig pietiniai Palestinai, pergalėjo gyventojus viso to krašto, kuriame vėliaus gyveno Amalekitai. Toliaus ties Mirties jura jie sumušė Amoriečius A s a s o n-T a m a r e, kurs paskiaus vadinosi E n g a d d i (2 Kron. 20, 2). Galop gi įvyko kova su Pentapolio

tium, et Amraphel regem Sen-
naar, et Arioch regem Ponti:
quatuor reges adversus quinque.
10 Vallis autem silvestris habe-
bat puteos multos bituminis. Ita-
que rex Sodomorum, et Gomor-
ræ terga verterunt, cecideruntque
que ibi: et qui remanserant, fu-
gerunt ad montem. 11 Tulerunt
autem omnem substantiam Sodo-
morum et Gomorrhæ, et univer-
sa quæ ad cibum pertinent, et
abierunt: 12 necnon et Lot et
substantiam ejus, filium fratris
Abram, qui habitabat in Sodomis.
13 Et ecce unus, qui evaserat,
nuntiavit Abram Hebraeo, qui
habitabat in convalle Mambre
Amorrhaei fratris Eschol, et fra-
tris Aner: hi enim pepigerant
fœdus cum Abram. 14 Quod cum
audisset Abram, captum videli-
cet Lot fratrem suum, numera-
vit expeditos vernaculos suos
trecentos decem, et octo: et per-
secutus est usque Dan. 15 Et di-
visis sociis, irruit super eos noc-
te: percussitque eos, et perse-
cutus est eos usque Hoba, quae
est ad laevam Damasci. 16 Re
duxitque omnem substantiam,
et Lot fratrem suum cum sub-

karaliai prieš penkis. 10 Miškų
gi slėnyje buvo daug sakų šuli-
nių. Taigi, Sodomos ir Gomoros
karaliai gavo bėgti ir tenai kri-
to, o likusieji nubėgo į kalną.
11 Ir anie paėmė visą Sodomos
ir Gomoros lobį ir visus valgo-
mus dalykus ir nuėjo sau. 12 Jie
pasiėmė taipogi Sodomoje gyve-
nusį Abramo brolio sunų Lotą
ir visą jo lobį. 13 Ir štai vienas
pabėgusiųjų pranešė Abramui
Ebrajui, gyvenusiam slėnyje A-
moriečio Mambrės, Eskolio bro-
lio ir brolio Anėro; nes šitie bu-
vo padarę su Abramu sandorą.
14 Išgirdęs tat Abramas sugautą
esant savo brolį Lotą, išsirinko
iš drąsiausių savo namuose už-
gimusių tarnų tris šimtus aštuo-
niolika ir vijosi iki Danui. 15 Ir
padalinęs savo burį užpuolė juos
nakčia; juos sumušė ir vijosi juos
iki Hobai, esančiai po kairės
nuo Damasko. 16 Ir sugrąžino
visą lobį, savo brolį Lotą su jo
turtu, moteris taipogi ir visus
žmones. 17 O kada jis grįžo, per
galėjęs Kodorlaomorą ir buvu-
sius su juo karalius, išėjo jo pa-
sitiktų Sodomos karalius į Sa-
vės slėnį, kurs vadinasi taipogi

karaliais, kuri užpuolikams lygiai buvo laiminga. — (10) *Daug sakų šulinių.* Ta aplinkybė apsunkino sumuštiesiems bėgimą.—*Tenai krito.* Krito gal ne patįs karaliai, bet žymi jų kariuomenės dalis, nes nežinia, ar Sodomos karalius, kurs paskiaus (v. 17. e.) pasitiko grįžtantį Abramą, buvo tas pats, ar jau kitas. — *Į kalną*: tikriausiai į Moabo kalnus, kurie yra į rytus nuo Mirties juros. — (13) *Ebrajui.* Tas garsus žydų vardas sutinkamas čionai pirmą sykį šv. Rašte. Taip pramintą Abramą rasi nuo žodžio *'eber*, kurs reiškia tą-pat, ką ir „iš anos pusės“; nes Abramas buvo atsikėlęs Kanaanan iš-už Jordano, iš Chaldėjos; arba nuo Abramo pranokėjo Ebero. Plg. 10, 21; 11, 14...—(14) *Išsirinko iš drąsiausių...* Abramas teisingai skaitė savo namuose užgimusius ir užaugusius vergus ištikimesniais už pirktuosius. Jie buvo tarsi jo šeimynos dalis. Kiek kareivių pristatė talkininkai, Mambrė, Eskolis ir Anėras, nepasakyta; bet visgi Abramo buris pasidarė gana žymus.—*Iki Danui*: miestas anot vienų šiaurinėje Palestinoje, kurs tuomet dar tebesivadinęs Lais arba Lesem (Joz. 19, 47. Teis. 18, 29), anot kitų Dan-Ja'an šiaurinėje Perėjoje (plg. 2 Kar. 24, 6. 5 Moz. 34, 1...). — (15) *Užpuolė juos nakčia.* Plg. Teis. 7, 16. 1 Kar. 11, 11. Job. 1, 17. — *Iki Hobai.* Kadangi pergalėtieji Mezopotamijos karaliai traukė šiaurryčių linkon, todėl Hoba turėjo buti bent kiek į šiaurę nuo Damasko. Spėjama, kad tuo var-

stantia illius, mulieres quoque
et populum. [17] Egressus est au-
tem rex Sodomorum in occur-
sum ejus postquam reversus est
a caede Chodorlahomor, et re-
gum qui cum eo erant in valle
Save, quae est vallis regis. [18]
At vero Melchisedech rex Sa-
lem, proferens panem et vinum,
erat enim sacerdos Dei altissi-
mi, [19] benedixit ei, et ait: Bene-
dictus Abram Deo excelso, qui
creavit cœlum et terram: [20] et
benedictus Deus excelsus, quo
protegente, hostes in manibus
tuis sunt. Et dedit ei decimas
ex omnibus. [21] Dixit autem rex
Sodomorum ad Abram: Da mihi
animas, cetera tolle tibi. [22] Qui
respondit ei: Levo manum me-
am ad Dominum Deum excel-
sum possessorem cœli et terrae,

Karalių slėniu. [18] O Salėmo ka-
ralius Melkizedėkas, atnašauda-
mas duoną ir vyną, nes jis bu-
vo Augščiausiojo Dievo kunigas,
[19] jį palaimino ir tarė: Tebuna
Abramas palaimintas Augščiau-
siojo Dievo, sutvėrusio dangų ir
žemę, [20] ir pašlovintas teesie
Augščiausis Dievas, kurs davė
į tavo rankas neprietelius. Ir
Abramas jam davė dešimtinę iš
visų dalykų. [21] Sodomos gi ka-
ralius sakė Abramui: Atiduok
man žmones, o kitus dalykus
imk sau. [22] Tasai gi jam atsakė:
Keliu savo ranką į Viešpatį Die-
vą, Augščiausįjį, dangaus ir že-
mės Valdovą, [23] kad aš neimsiu
nieko iš to, kas tavo, nei siulo
galo, nei autuvo dirželio, kad
nesakytumei: aš padariau Abra-
mą turtingą; [24] tai tik atskyrus,

---

du vadinęsis visas kraštas į šiaurę nuo Damasko (El-Amarnos dokum. jis pavadintas U-b e). — *Sodomos karalius*: tas pats, kurs buvo pergalėtas Miškų slėnyje, arba jo įpėdinis (v. 10. eil.). — *Savės slėnį*. Paskiaus jis vadinosi *Karalių slėniu* (plg. 2 Kar. 18, 18). Gal tai buvo ta pati vieta, kuri dabar žinoma kaipo Kedrono slėnis į rytus nuo Jeruzalės. — (**18**) *Salėmo*. Taip vadinosi tikriausiai anuo laiku Jeruzalė. 15. šimtm. pirm Kr., taigi tuo metu, kada žydai dar nebuvo apėmę Palestinos, vienas Aigypto karalių viršininkas ją aiškiai vadina savo laiškuose (El-Amarna) U r u-S a l i m u. — *Melkizedėkas*. Jo vardas minimas šv. Rašte dar Ps. 109, 4 ir Žyd. 7, 4; literališkai jis reiškia tą-pat ką ir „T e i s y b ė s k a r a l i u s“. — *Duoną ir vyną*. Paminėjimas tos aplinkybės, kad Melkizedėkas buvo kunigas, aiškiai nurodo, kokiuo tikslu jis buvo paėmęs su savim duoną ir vyną. Kaipo kunigas jis norėjo padaryti Dievui auką ir tokiuo budu jam padėkoti už suteiktą pergalėjimą, o ne vien pavaišinti grįžtantį Abramą, kurs gana turėjo maisto paimtame grobyje. Todėl tai ir 109. psalmėje Melkizedėkas nurodomas kaipo figura naujos kunigystės, atskirtinos nuo aaroniškosios, ir šv. Povilas kalba apie Jėzų Kristų, kaipo kunigą pagal Melkizedėko tvarką, ir Katalikų Bažnyčia mato Melkizedėko duonoje ir vyne šv. Mišių figurą.—(**19**) *Augščiausiojo Dievo*: ebr. *'El'eljon*; todėl vieno tikrojo Dievo, kurį Melkizedėkas dar vadina dangaus ir žemės Sutvertoju (19. e.), o Abramas dangaus ir žemės Valdovu (22. e.). — (**20**) *Davė dešimtinę*. Abramas, pripažindamas Melkizedėko kunigystę ir tarsi atsilygindamas už gautąjį palaiminimą, duoda jam dešimtinę, kaipo viršesniam už save. Iš to dešimtinės davimo šv. Povilas išveda, kad Jėzaus Kristaus kunigystė yra viršesnė už aaroniškąją (veiz. Žyd. 7, 1...). — (**21**) *Atiduok man žmones*... Sodomos karalius parodydamas savo dėkingumą Abramui nori, kad jam butu sugrąžinti tik Kodorlaomoro paimtieji nelaisvėn jo pavaldiniai; visus kitus dalykus, net ir tuos, kurie buvo paimti iš Sodomos, jis palieka Abramui. — (**22. 23**) *Tasai gi jam atsakė*... Ranką augštyn pakeldamas Abramas išreiškia savo tikėjimą į Dievą, kurio vardu jis prisiekia ir taip patvirtina savo žodžius. Abramas nejieško savo pelno; jis nieko nenori imti sau, kas priklausė didžiai prieš Dievą prasikaltusiam miestui. — *Nei siulo galo*...: nei mažiausio dalyko. — (**24**) *Tai tik atskyrus*... Abramas vienok apsiima sugrąžinti

23 quod a filo subtegminis usque ad corrigiam caligae, non accipiam ex omnibus quae tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram: 24 exceptis his, quae comederunt juvenes, et partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Eschol, et Mambre: isti accipient partes suas.

ką mano tarnai suvalgė, ir dalis ėjusių su manim vyrų Anėro, Eskolio ir Mambrės; jie ims savo dalis.

b) Abraomo tikėjimas. 1) Viešpaties sandora su Abraomu.

Caput XV. 1 His itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, et merces tua magna nimis. 2 Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam absque liberis: et filius procuratoris domus meae iste Damascus Eliezer. 3 Additque Abram: Mihi autem non dedisti semen: et ecce vernaculus meus, heres meus erit. 4 Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic herers tuus: sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis heredem. 5 Eduxitque eum foras,

15 perskyrimas. 1 Po tų atsitikimų Viešpats kalbėjo regėjime Abramui, tardamas: Nesibijok, Abrame! Aš esu tavo apgynėjas ir tavo labai didis užmokesnis. 2 O Abramas tarė: Viešpatie, Dieve! ką gi man duosi? aš mirsiu be vaikų; ir mano namų paveldėtoju yra šitas Eliėzeris Damaskietis. 3 Man gi, pridurė Abramas, nedavei ainio: ir štai mano tarnas bus mano tėvainis. 4 Ir tuojau Viešpats jam atsakė, tardamas: Ne šitas bus tavo tėvainis, bet kurs išeis iš tavo kuno, tą tu turėsi tėvainiu. 5 Ir išvedęs jį laukan jam tarė: Pažvelgk į dangų ir

ne viską: jis negrąžins tos grobio dalies, kuria jo paties tarnai pasinaudojo kaipo maistu; taipogi jis turi duoti atlyginimą iš atimtojo grobio savo talkininkams.

15, 1-21. Didis Abramo tikėjimas apsireiškia visupirma tame, kad jis įtiki Dievui, žadančiam duoti jam ainį. Dievas gi už tą tikėjimą padaro su Abramu iškilmingą sandorą.

(**15, 1**) *Po tų atsitikimų.* Laikas nurodytas labai apskritai. Abramui buvo tuomet daugiaus kaip 75 met. (12, 4), bet mažiaus kaip 85 (16, 3). — *Regėjime*: dvasios pagavime, ekstazyje. Abramas girdėjo Viešpaties žodžius ne kuniškomis ausimis, bet savo dušioje. — *Apgynėjas.* Ebr. t.: p r i e d a n g a, s k y d a s. — *Tavo labai...* Anot LXX ir daugelio aiškintojų šita eil. dalis daro atskirą sakinį: T a v o u ž m o k e s n i s y r a l a b a i d i d i s. —

(**2**) *Ką gi man duosi...* Liudnumo pilni žodžiai. Abramas jais išreiškia troškimą turėti sunų, nes jei jam Dievas suteiktu ir daugiaus turtų, jis turėtu juos visus palikti svetimam žmogui. — *Mano namų paveldėtoju.* Ebr. *ben mešeq beithi.* Tų žodžių prasmė nevisai aiški. Kadangi vienok žodis *mešeq* reiškia nuosavybę, lobį, o ne užveizdėtoją, kaip reikalauja Vulgatos tekstas (*procuratoris*), todėl *ben mešeq*, n u o s a v y b ė s s u n u s, tikriausiai reiškia tą, kurs turi ar gauna nuosavybę, todėl paveldėtoją. — *Eliėzeris Damaskietis*: ištikimas Abramo tarnas; jo gimtinė buvo Damaske. Anot ebr. t., Abramo lobį paveldės Damaskas Eliėzerio ypatoje. — (**4**) *Ir tuojau.* Ebr.: i r š t a i. Viešpats teikiasi tuojau atsakyti į liudnus Abramo patėmijimus. — (**5**) *Taip bus tavo ainija.* Kaip nesuskaitomos žvaigždės ant skaistaus Rytų dangaus, taip

et ait illi: Suspice cœlum, et
numera stellas, si potes. Et di-
xit ei: Sic erit semen tuum. [6]
Credidit Abram Deo, et repu-
tatum est illi ad justitiam. [7] Di-
xitque ad eum: Ego Dominus
qui eduxi te de Ur Chaldæo-
rum ut darem tibi terram istam,
et possideres eam. [8] At ille ait:
Domine Deus, unde scire pos-
sum, quod possessurus sim eam?
[9] Et respondens Dominus: Su-
me, inquit, mihi vaccam trien-
nem, et capram trimam, et arie-
tem annorum trium, turturem
quoque, et columbam. [10] Qui tol-
lens universa hæc, divisit ea per
medium, et utrasque patres con-
tra se altrinsecus posuit: aves
autem non divisit. [11] Descende-
runtque volucres super cadave-
ra, et abigebat eas Abram. [12]
Cumque sol occumberet, sopor
irruit super Abram, et horror

suskaityk žvaigždes, jei gali. Ir
sakė jam: Taip bus tavo ainija.
[6] Abramas įtikėjo Dievui, ir tai
buvo jam paskaityta į teisybę.
[7] Ir Dievas jam kalbėjo: Aš esu
Viešpats, kurs tave išvedžiau iš
Uro Chaldėjoje, kad tau duo-
čiau šitą žemę, ir kad tu ją pa-
veldėtumei. [8] O jisai tarė: Vieš-
patie, Dieve! iš kur aš galiu ži-
noti, kad ją paveldėsiu? [9] Ir
Viešpats atsakydamas tarė: Imk
man treigę karvę, treigę ožką,
treigį aviną, taipogi turklelį ir
karvelį. [10] Jisai gi, visa tai ėmęs,
pusiau padalino ir padėjo vienas
dalis ties kitomis; paukščių gi
nedalino. [11] Ir paukščiai atskri-
do ant gyvulių mėsos, o Abra-
mas varė juos šalin. [12] Saulei
gi nusileidžiant umai užėjo ant
Abramo kietas miegas, ir didis
išgąstis ir tamsybė jį apnyko.
[13] Ir jam buvo pasakyta: Žinok

skaitlingi bus Abramo ainiai, išpradžios kuniški, paskui gi dvasiški, gimsiantįs per tikėjimą į Kristų. — (**6**) *Abramas...* Šituos žodžius išaiškino du įkvėptu rašytoju šv. Povilas (Rym. 4. Gal. 3. Žyd. 2, 8-19) ir šv. Jokubas (Jok. 2, 21-23), svarstydami klausimą, kaip įvyksta žmogaus nuteisinimas, ir kokie yra nuteisinimo santikiai su Įstatymo ir tikėjimo darbais. — *Įtikėjo.* Tuo žodžiu aptariamas gražus Abramo užsilaikymas iš atžvilgio į Dievo žadėjimus. Šv. Augustinas, kalbėdamas apie tą Abramo tikėjimą, taip atsiliepia: „Tikėti į Dievą yra tai tikint mylėti, tikint į jį artinties, tikint prie jo glausties“. — *Buvo jam paskaityta.* Anot ebr. t., D i e v a s j a m p a s k a i t ė. Ką Dievas skaito teisingu, kaip čionai Abramą, tas yra ištikrųjų teisus ir šventas. Jo nuteisinimas yra ne tik tariamas, išviršinis, bet tikras ir vidujinis, nes nuteisintasis įgauna vidujinį pašventinimą, atgimdymą ir pakėlimą lig dalyvavimui Dievo prigimtyje. — (**8**) *Iš kur aš galiu...* Plg. 2. eil. Abramas neabejoja apie Dievo žadėjimų tikrumą, bet jis trokšta gauti jų išaiškinimą, nori žinoti, kaip tai įvyks (Auks. Teod. Aug.). — (**9**) *Imk man...*, kad galėtumei padaryti auką. — *Treigę karvę...* Išskaitomi čionai penkeriopi gyvuliai buvo dažniausiai aukojami ir paskiaus, atsiradus aaroniškai kunigystei. Liepiama imti treigius gyvulius, nes tuomet jie skaitosi jau užaugusiais. — (**10**) *Pusiau padalijo.* Senobėje, norėdami padaryti sandorą, imdavo gyvulius aukoms, dalindavo juos pusiau, dėdavo vienas dalis ties kitomis ir viduriu tarp sudėtų aukų pereidavo darantįs sandorą, ištardami tam tikrus žodžius. Plg. Jer. 34, 18. 19. Tas paprotis dar tebebuvęs Chaldėjoje šv. Efremo laikais.—*Paukščių gi nedalijo.* Paukščiai gal buvo padėti vienas ties kitu. Paskiaus žydų apeigų įstatymuose buvo uždrausta, aukojant paukščius, pjaustyti juos į puses. Veiz. Kun. 1, 17. — (**11**) *Paukščiai.* Anot ebr., p l ė š r i e j i p a u k š č i a i. Jie įvaizdina busiančius žydų tautos neprietelius. — (**12**) *Kietas miegas.* Ebr. *thardemah* (v. 2, 21), ekstazis, dvasios pagavimas. — *Išgąstis ir tamsybė...* Dvasios pagavime Abramas pajuto didžiausį išgąstį, kurio priežastimi buvo jį apnykusi tamsybė. Tokiame stovyje Dievas Abramui apreiškė busiantį jo ainijos likimą. — (**13**) *Nesavajame krašte*: Aigypte. —

magnus et tenebrosus invasit
eum. 13 Dictumque est ad eum:
Scito prænoscens quod peregri-
num futurum sit semem tuum
in terra non sua, et subjicient
eos servituti, et affligent qua-
dringentis annis. 14 Verumtamen
gentem, cui servituri sunt, ego
judicabo: et post hæc egredien-
tur cum magna substantia. 15
Tu autem ibis ad patres tuos
in pace, sepultus in senectute
bona. 16 Generatione autem quar-
ta revertentur huc: necdum enim
completæ sunt iniquitates Amor-
rhæorum usque ad præsens tem-
pus. 17 Cum ergo occubuisset
sol, facta est caligo tenebrosa,
et apparuit clibanus fumans, et
lampas ignis transiens inter di-
visiones illas. 18 In illo die pe-
pigit Dominus fœdus cum Ab-
ram, dicens: Semini tuo dabo
terram hanc a fluvio Ægypti
usque ad fluvium magnum Eu-
phraten, 19 Cinæos, et Cenezæos,
Cedmonæos, 20 et Hethæos, et
Pherezæos, Raphaim quoque, 21
et Amorrhæos, et Chananæos,
et Gergesæos, et Jebusæos.

ir išanksto patirk, kad tavo ai-
niai bus ateiviais nesavajame
krašte, ir juos pavergs ir juos
slėgs per keturis šimtus metų;
14 bet tą tautą, kuriai jie turės
vergauti, aš teisiu; ir paskui jie
išeis su didžiu lobiu. 15 Tu gi
eisi ramybėje pas savo tėvus,
palaidotas žiloje senatvėje. 16
Ketvirtoje gi kartoje jie sugrįš
čionai; nes lig dabartiniam lai-
kui Amoriečių neteisybių sai-
kas dar nepilnas. 17 Saulei tat
nusileidus, pasidarė didi tamsy-
bė ir pasirodė rukstantis kaka-
lis ir ugninis žiburys, einantis
tarp padalintų mėsų. 18 Ir tą
dieną Viešpats padarė su Abra-
mu sandorą, tardamas: Aš duo-
siu tavo ainijai šitą žemę nuo
Aigypto upės lig didžiai Eupra-
to upei, 19 šalį Kiniečių, Ke-
neziečių, Kedmoniečių, 20 Hetie-
čių, Pereziečių, taipogi Rafie-
čių, 21 ir Amoriečių, Kananie-
čių, Gergeziečių ir Jėbuziečių.

Per keturis simtus metų. Griežčiaus per 430 metų (v. Iš. 12, 40). — (**14**) *Aš teisiu*, t. y. aš nubausiu. —*Su didžiu lobiu*: kurį ims iš Aigyptiečių. — (**15**) *Eisi ramybėje...* Gražus mirties aptarimas ir aiškus liudijimas apie dušios nemirtingumą. Abramo dušia eis į limbą pas tėvus, nors jo lavonas buvo palaidotas ne jo protėvių kapuose. — (**16**) *Ketvirtoje gi kartoje.* Kitaip išreikštas laikas žydų pasilikimo Aigypte. Keturias kartas galima nurodyti sekančias: 1) Lėvis su savo tėvu Jokubu persikėlė Aigyptan, 2) Lėvio sunus Kaatas ir 3) Kaato sunus Amramas gyveno Aigypte; 4) Amramo gi sunus Mozė išvedė žydus iš Aigypto ir juos atvedė lig pačiai Palestinai. — *Nes lig...* Kanaano gyventojai turės užleisti vietą žydams ir bus už savo kaltybes išnaikinti; bet dabar tos kaltybės dar nepasiekė savo augščiausiojo laipsnio. — *Amoriečių.* Amoriečiai (anot El-Amarnos laiškų A m u r r i gyvenę į šiaurę nuo Palestinos) čionai atstovauja visas Kanaano tautas. Plg. Joz. 24, 15. — (**17**) *Pasirodė rukstantis...* Jahvės symboliai pasirodo ir eina aukų viduriu. Taip Dievas padaro sandorą su Abramu. Tarp aukų eina tiktai Dievas, nes tik jis duoda ir apsiima pildyti pažadėjimus Abramui. Veiz. 10. eil. Plg. Iš. 3, 2; 13, 21; 19, 19. — (**18**) *Nuo Aigypto upės.* Žadėtosios žemės ribos pietvakariuose. Paprastai Aigypto upe vadinasi Nilas, bet čionai rasi taip pavadintas upelis, įtekantis į Tarpžemę jurą prie sodžiaus E l-A r i š, kurs senobėje vadinosi R i n o k o l i u r a. — *Lig Didžiai Euprato upei.* Dovido ir Saliamono laikais jų karalystės ribos siekė šiaurryčiuose Eupratą.—(**19-21**) *Šalį Kiniečių...* Žadėtosios žemės plotas aptariamas dar išvardijimu žymesnių gyvenusių joje tautų.

2) Izmaėlio užgimimas.

Caput XVI. 1 Igitur Sarai,
uxor Abram, non genuerat libe-
ros: sed habens ancillam Ægyp-
tiam nomine Agar, 2 dixit ma-
rito suo: Ecce, conclusit me Do-
minus, ne parerem: ingredere ad
ancillam meam, si forte saltem
ex illa suscipiam filios. Cumque
ille acquiesceret deprecanti, 3
tulit Agar Ægyptiam ancillam
suam post annos decem quam
habitare cœperant in terra Cha-
naan: et dedit eam viro suo uxo-
rem. 4 Qui ingressus est ad eam.
At illa concepisse se videns, de-
spexit dominam suam. 5 Dixit-
que Sarai ad Abram: Inique agis
contra me: ego dedi ancillam
meam in sinum tuum, quæ vi-
dens quod conceperit, despectui
me habet: judicet Dominus in-
ter me, et te. 6 Cui respondens
Abram: Ecce, ait, ancilla tua in
manu tua est, utere ea ut libet.
Affligente igitur eam Sarai, fu-
gam iniit. 7 Cumque invenisset
eam Angelus Domini juxta fon-
tem aquæ in solitudine, qui est
in via Sur in deserto, 8 dixit ad
illam: Agar ancilla Sarai, unde
venis? et quo vadis? Quæ respon-

16. perskyrimas. 1 Taigi, Ab-
ramo pati Saraji nebuvo turėju-
si vaikų; bet turėdama tarnaitę
aigyptietę, vardu Agarą, 2 tarė
savo vyrui: Štai Viešpats užra-
kino mane, kad negimdyčiau;
įeik tat pas mano tarnaitę; rasi
nors iš jos aš turėsiu vaikų. Ir
jam sutinkant išpildyti meldimą,
3 ji ėmė savo tarnaitę aigyptie-
tę Agarą ir ją davė savo vyrui
į pačią, dešimčiai metų praslin-
kus po apsigyvenimo Kanaane.
4 Ir jis gyveno su ja kaip su
pačia. O toji, pamačius save nėš-
čią esant, ėmė niekinti savo val-
dovę. 5 Tuomet Saraji tarė Abra-
mui: Tu su manim elgiesi netei-
singai; aš tau daviau savo tar-
naitę į pačią, o ji matydama
save nešcią esant mane niekina.
Viešpats tebuna teisėjas tarp
manęs ir tavęs. 6 Abramas jai
atsakydamas tarė: Štai tavo tar-
naitė tavo rankose; daryk su ja,
kaip tau tinka. O Kada Saraji
ją nubaudė, Agara pabėgo. 7 Vieš-
paties gi aniolas, radęs ją tyru-
moje prie vandens šaltinio, kurs
yra ant kelio į Surą tyruose, 8
jai tarė: Agara, Sarajos tarnaite,

16, 1-16. Įkalbėjus savo pačiai Sarajai, Abramas ima kitą moterį, Agarą, kuri Sarajos varginama pabėga iš namų, bet Viešpaties aniolui liepiant pagrįžta ir pagimdo Izmaėlį.

(16, 1) *Taigi, Abramo pati...* Kadangi Dievo pažadėjimas vis dar nesipildė, todėl nekantri Saraji nori jį paskubinti. Tam tikslui pasiekti ji naudojasi žmonių budu; todėl greitai susilaukia karčių vaisių ir galop pageidaujamojo tikslo nepasiekia, nes ne tarnaitės vaikui, bet jos pačios sunui buvo lemta tapti žadėjimų įpėdiniu. — (2) *Įeik tat...* Nors iš Dievo įstatymo moterystė turėjo buti tarp vieno vyro ir vienos moters, bet daugmoterystė anais laikais buvo jau labai prasiplatinusi, ir Dievas ją leidė, kad žmonių giminė galėtų greičiaus pasidauginti. Abramui gi dar nebuvo aiškiai pasakyta, kad jis turės ainius iš Sarajos. Gimusieji iš vergės vaikai skaitėsi nuosavybė to, keno buvo pati gimdanti motina. — *Jam sutinkant...* Ebr. t.: i r A b r a m a s p a k l a u s ė S a r a j o s b a l s o. — (4) *Ėmė niekinti.* Nevaisingumas visuomet skaitėsi Rytų krašte didžiu pažeminimu ir nelaime; todėl ir Agara, pasijutusi motina, ima didžiuoties prieš savo valdovę. — (5) *Tu su manim...* Už netikusį Agaros pasielgimą Saraji kaltina patį Abramą. — (7) *Radęs ją tyrumoje...* Suro tyrai ant kelio iš Palesti-

dit: A facie Sarai dominæ meæ
ego fugio. 9 Dixitque ei Angelus Domini: Revertere ad dominam tuam, et humiliare sub manu illius.
10 Et rursum: Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, et non numerabitur præ multitudine.
11 Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, et paries filium: vocabisque nomen ejus Ismael, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam.
12 Hic erit ferus homo: manus ejus contra omnes, et manus omnium contra eum: et e regione universorum fratrum suorum figet tabernacula.
13 Vocavit autem nomen Domini, qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim: Profecto hic vidi posteriora videntis me.
14 Propterea appellavit puteum illum, Puteum viventis et videntis me. Ipse est inter Cades et Barad.
15 Peperitque Agar Abræ filium: qui vocavit nomen ejus Ismael.

iš kur ateini? ir kur eini? Ji atsakė: Aš bėgu nuo savo valdovės Sarajos.
9 Ir Viešpaties aniolas jai tarė: Sugrįžk pas savo ponią ir nusižemink po jos ranka.
10 Ir dar jai sakė: Aš daugińte padauginsiu tavo ainius, ir dėlei daugumo jie bus nesuskaitomi.
11 Ir paskui jai kalbėjo: Štai esi nėščia, ir pagimdysi sunų, ir praminsi jį vardu Izmaėlis, nes Viešpats išgirdo tavo prispaudimą.
12 Jis bus žmogus smarkus: jo ranka prieš visus, ir visų rankos prieš jį; ir jis išties savo šėtras ties visais broliais.
13 O ji šaukėsi į kalbėjusio su ja Viešpaties vardą: Tu Dieve, kurs mane matei. Nes ištikrųjų, sakė ji, čia aš mačiau iš užpakalio tą, kurs mane mato.
14 Todėl aną šulinį ji praminė Gyvojo ir mane Matančiojo šuliniu. Jis yra tarp Kadėso ir Barado.
15 Ir Agara pagimdė Abramui sunų; o tasai jį prami-

nos Aigyptan. Agara regimai bėgo į savo gimtinį kraštą. — (**9**) *Viešpaties aniolas.* Nors minima čionai ypata pavadinta Viešpaties aniolu, bet toliaus ji kalba ir veikia kaip pats Dievas. Kituose atsitikimuose toks Viešpaties pasiuntinys ima vienam Dievui priderančią garbę ir tiesiog esti vadinamas Dievu. Kadangi vienok tasai Dievo aniolas pildo pasiuntinio pareigas, apie Dievą gi negalima pasakyti, kad jis pats save siunčia, todėl šv. tėvai Viešpaties aniole mato antrąją švenč. Trejybės ypatą, Dievo Sunų, atliekančią savo Tėvo pasiuntinystes priimtoje regimoje žmogaus išvaizdoje, arba paprasto dangaus aniolo ypatoje. — (**10**) *Aš daugińte...* Aniolas, matydamas Agaros pasiryžimą buti paklusnia, daro jai paguodos pilnus pažadėjimus apie gimsiantį iš jos sunų.—(**12**) *Bus žmogus smarkus.* Dar daugiaus pasakyta ebr. t: j i s b u s l a u k i n i s a s i l a s t a r p ž m o n i ų. Įvaizdžiai aprašytas Izmaėlio budas, kurs užsiliko iki šiai dienai kilusių iš Izmaėlio bedujinių giminėse. To budo žymės: didis smarkumas, laisvės meilė, atkaklumas prieš visokią prievartą ir drąsumas, o per tai nuolatiniai nesutikimai su kaimynais. — *Ties visais broliais.* Izmaėlis ir jo ainiai turėjo gyventi į rytus nuo Palestinos. — (**13**) *Viešpaties...* Augščiaus paminėtasis aniolas čionai tiesiog vadinamas Viešpačiu ir Dievu. — *Tu Dieve...* Anot ebr. t. buvo tai Agaros malda, kurios čionai paduoti tik pirmieji žodžiai. Agara tarsi sakė: Tu, Dieve, kursai pažvelgei į mane ir manęs pasigailėjai. — *Nes ištikrųjų...* Tų žodžių prasmė, kaip Vulgatoje, taip ir ebr. t. nevisai aiški. Prisilaikant ebr. t. taip juos galima išreikšti: N e s j i k a l b ė j o: i š t i k r ų j ų, a r g i a š n e m a č i a u č i o n a i D i e v o i r n e p a s i l i k a u g y v a, j į p a m a č i u s? Vulgatoje laikytasi teksto, užrašyto kitur Iš. 33, 23. — (**14**) *Ji praminė.* Ebr. t.. P r a m i n t a. — *Tarp Kadėso.* Plg. 14, 7. — *Barado.* Ta vieta niekur kitur neminima. Dabartiniai Arabai Agaros šuliniu vadina šaltinį M u l v e i l i c h, į pietus nuo Ebodo.

16 Octoginta et sex annorum erat
Abram quando peperit ei Agar
Ismaelem.

nė vardu Izmaėlis. 16 Abramui
buvo aštuonios dešimtis šešeri
metai, kuomet jam Agara pagim-
dė Izmaėlį.

3) Dievo sandoros sutvirtinimas.

Caput XVII. 1 Postquam ve-
ro nonaginta et novem annorum
esse cœperat, apparuit ei Domi-
nus: dixitque ad eum: Ego Deus
omnipotens: ambula coram me,
et esto perfectus. 2 Ponamque
fœdus meum inter me et te, et
multiplicabo te vehementer ni-
mis. 3 Cecidit Abram pronus in
faciem. 4 Dixitque ei Deus: Ego
sum, et pactum meum tecum,
erisque pater multarum gentium.
5 Nec ultra vocabitur nomen tu-
um Abram: sed appellaberis Ab-
raham: quia patrem multarum
gentium constitui te. 6 Faciam-
que te crescere vehementissime,
et ponam te in gentibus, reges-
que ex te egredientur. 7 Et sta-
tuam pactum meum inter me
et te, et inter semen tuum post
te in generationibus suis fœdere
sempiterno: ut sim Deus tuus,
et seminis tui post te. 8 Dabo-
que tibi et semini tuo terram
peregrinationis tuæ, omnem ter-

17. perskyrimas. 1 O Abramui
pradėjus devynias dešimtis de-
vintuosius metus, pasirodė jam
Viešpats ir jam tarė: Aš esu Vi-
sagalis Dievas; vaikščiok mano
akyvaizdoje ir buk tobulas. 2 Aš
padarysiu mano sandorą tarp
manęs ir tavęs ir begalo padau-
ginsiu tavo ainiją. 3 Abramas per-
puolė ant savo veido. 4 Ir Die-
vas jam tarė: Tai aš esu, ir ma-
no sandora su tavim, ir tu busi
daugelio tautų tėvas. 5 Ir toliaus
tu nebesivadinsi Abramu, bet
tavo vardas bus Abraomas, nes
aš tave paskyriau daugelio tau-
tų tėvu. 6 Ir padarysiu, kad ta-
vo ainiai daugintus begaliniai,
ir iš tavęs rasis tautos, ir kara-
liai kils iš tavęs. 7 Ir patvirtin-
siu savo sandorą tarp manęs ir
tavęs ir tavo ainijos po tavęs
jų kartose kaipo amžiną sando-
rą, kad aš bučiau tavo Dievas
ir tavo ainijos po tavęs. 8 Ir aš
duosiu tau ir tavo ainiams tavo

17, 1-27. Viešpats, patvirtindamas padarytąją su Abramu sandorą, permaino jo vardą, duoda įsakymą apie apipjaustymą ir liepia permainyti Sarajos vardą, kuriai žada sunų; Abraomas gi išpildo įsakymą apie apipjaustymą.

(17, 1) *Vaikščiok mano akyvaizdoje.* Vaikščioti Dievo akyvaizdoje yra tai gyventi pagal jo įsakymus, mintimi visuomt į jį kreipties, jį mylėti ir nuolat į jį atrinties. — (2) *Padarysiu*: patvirtinsiu ir žadėjimus išpildysiu. — (3) *Abramas perpuolė...*, kad pagarbintu ir padėkotu. — (4) *Daugelio tautų tėvas*: visų tų, kurios kilo ne tik iš Izmaėlio, Izaoko ir dviejų jo sunų, bet taipogi ir kilusių iš trečios Abramo pačios, Keturos (25, 1...). Be to jis turėjo tapti dvasišku tėvu dar didesnio skaitliaus krikščioniškų tautų. — (5) *Abraomas.* Naujas vardas turėjo išreikšti, kad juo pavadintasis bus daugelio tėvas; pirmasis gi jo vardas, gautas dar Chaldėjoje, reiškė: prakilnus tėvas. Abramo vardo permaina prasideda naujas laikotarpis apreikštosios religijos istorijoje. — (7) *Kaipo amžiną sandorą,* nes tą sandorą, Abraomo ainiams tapus neištikimais Dievui, paveldėjo amžina N. Įst. Bažnyčia. — (8) *Amžinon nuosavybėn.* Plg. 13, 15.

ram Chanaan in possessionem
æternam, eroque Deus eorum.

9 Dixit iterum Deus ad Abraham: Et tu ergo custodies pactum meum, et semen tuum post
te in generationibus suis. 10 Hoc
est pactum meum quod observabitis inter me et vos, et semen tuum post te: Circumcidetur ex
vobis omne masculinum: 11 et
circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis
inter me et vos. 12 Infans octo
dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, et quicumque non fuerit de stirpe vestra: 13 Eritque pactum
meum in carne vestra in fœdus
æternum. 14 Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.

keleivystės žemę, visą Kanaano žemę amžinon nuosavybėn, ir aš busiu jų Dievas.

9 Ir vėl Dievas kalbėjo Abraomui: Taigi, užlaikysi mano sandorą ir tu ir tavo ainiai po taves savo kartose. 10 Ta yra jums
užlaikytina mano sandora tarp manęs ir jusų ir tavo ainių po tavęs: Kiekvienas vyriškis jusų tarpe bus apipjaustytas; 11 ir api-
pjaustysite jusų kuną, kad tai butų ženklas sandoros tarp manęs ir jusų. 12 Kiekvienas vyriš-
kis kudikis, susilaukęs aštuonių dienų, bus apipjaustomas per visas jusų kartas; bus apipjaustytas ir jusų namuose gimęs vergas ir pirktinis ir kiekvienas, kurs nėra iš jusų giminės. 13 Ir
mano sandora jusų kune bus amžina sandora. 14 Kurio vyriškio
kunas nebus apipjaustytas, to gyvybė bus išdildyta iš jo tautos, nes toksai paniekino mano sandorą.

---

(9) *Ir vėl Dievas kalbėjo...* Be vardo permainos Dievas duoda Abraomui dar įsakymą apie apipjaustymą, kurs turi buti sandoros ženklu. — (10) *Ta yra... sandora*: toks bus sandoros ženklas. — *Kiekvienas vyriškis*... Trumpai nurodoma, koks bus tas sandoros ženklas ir kurios ypatos jį turės. — Įsakomas čionai Abraomui ir jo ainiams apipjaustymas nebuvo dalykas visai naujas. Jis buvo žinomas ir daromas nuo seniausių laikų Aigypte, o iš čia prasiplatino ir pas apylinkines tautas. Buvo net žinomas kaikuriems senobiniems Amerikos gyventojams, kurie jokių santikių neturėjo nei su Aigyptiečiais, nei su žydais. Patėmyta, kad visur apipjaustymo paprotis rėmėsi religijiniais žvilgsniais, buvo jungiamas su sąužinia kaltybės, kuri gimdymo keliu ėjo per visas kartas ir reikalavo iš žmonių atgailos, savęs apkuopimo ir pašventinimo. Taigi, kitur žinomas apipjaustymas buvo žydams naujas dalykas, paties Viešpaties įsakytas padarytosios sandoros ženklas. Jis juos net išviršiniu budu turėjo skirti nuo kitų tautų ir priminti jiems jų pareigas į Dievą; davė teisę laukti iš jų tarpo gimsiančiojo Mesijo; turėjo galop tarsi sakramentinę galę atleisti pradinę nuodėmę, tiesa, ne pats vienas, bet sujungtas su tikėjimu į ateisiantį Atpirkėją, todėl buvo krikšto figura ir užtat tolei galėjo užlaikyti savo vertybę, kolei nebuvo įstatytas pats krikštas (plg. Apd. 15, 1; 28, 29). — (11) *Ir apipjaustysite...* Aiškiaus nurodoma, kaip apipjaustymas turėjo buti daromas. — (12) *Kudikis...* Paaiškinama, kokiame amžyje apipjaustymas turi buti atliekamas. — *Vergas ir...* Neprivalo buti jokių išimčių. Kas tik pasilieka Abraomo šeimynoje, o paskui žydų tautoje, tas turi pasiduoti apipjaustymui. Iš to pasirodo, kad priklausymas prie išrinktosios tautos nebuvo griežtai apribotas vien kunišku gimimu iš Abraomo ainijos. Ir neizraėlitas, priimdamas apipjaustymą, galėjo tapti tikru žydų tautos sąnariu, todėl ir jai suteiktųjų žadėjimų dalininku. — (13) *Amžina sandora.* Apipjaustymas turėjo užlaikyti savo vertybę, kolei nebuvo padaryta kita sandora su tobulesniais ženklais. — (14)

[15] Dixit quoque Deus ad Ab-
raham: Sarai uxorem tuam non
vocabis Sarai, sed Saram. [16] Et
benedicam ei, et ex illa dabo
tibi filium cui benedicturus sum,
eritque in nationes, et reges po-
pulorum orientur ex eo. [17] Ce-
cidit Abraham in faciam suam,
et risit, dicens in corde suo: Pu-
tasne centenario nascetur filius?
et Sara nonagenaria pariet? [18]
Dixitque ad Deum: Utinam
Ismael vivat coram te. [19] Et ait
Deus ad Abraham: Sara uxor
tua pariet tibi filium, vocabis-
que nomen ejus Isaac, et con-
stituam pactum meum illi in
fœdus sempiternum, et semini
ejus post eum. [20] Super Ismael
quoque exaudivi te: ecce, bene-
dicam ei, et augebo, et multi-
plicabo eum valde: duodecim
duces generabit, et faciam illum
in gentem magnam. [21] Pactum
vero meum statuam ad Isaac,
quem pariet tibi Sara tempore
isto in anno altero. [22] Cumque
finitus esset sermo loquentis
cum eo, ascendit Deus ab Abra-
ham.

[15] Dievas dar sakė Abraomui:
Savo pačios Sarajos nebevadin-
si Saraja, bet Sara. [16] Ir aš ją
palaiminsiu, ir iš jos duosiu tau
sunų, kurį aš laiminsiu, ir iš jo
rasis tautos, ir tautų karaliai
kils iš jo. [17] Abraomas perpuolė
ant savo veido ir juokėsi, saky-
damas savo širdyje: Argi žmogui
šimtamečiui užgimtu sunus? ir
argi devynių dešimtų metų Sara
pagimdytu? [18] Ir jis tarė į Die-
vą: Kad gi Izmaėlis pasiliktu
gyvas tavo akyvaizdoje! [19] Ir
Dievas tarė Abraomui: Tavo pa-
ti Sara pagimdys tau sunų, ir
tu jį praminsi vardu Izaokas, ir
aš savo sandorą padarysiu am-
žinaja sandora su juo ir su jo
ainiais po jo. [20] Taipogi ir apie
Izmaėlį aš tave išklausiau: štai,
aš jį palaiminsiu ir padarysiu
vaisingu ir labai padauginsiu jo
ainius: dvylika kunigaikščių jam
gims, ir aš iš jo padarysiu di-
delę tautą. [21] Bet savo sandorą
aš padarysiu su Izaoku, kurį tau
pagimdys Sara šituo laiku kitais
metais. [22] Ir kalbėjusio su Abra-
omu šnekai pasibaigus, Dievas
pakilo nuo jo augštyn.

Bus išdildyta. Už apipjaustymo paniekinimą Dievas skiria bausmę. Nėra reikalo manyti, buk kiekvienam nepasiduodančiam apipjaustymui skiriama mirtis. Išdildymas iš išrinktosios tautos galėjo įvykti atėmimu teisės dalyvauti Dievo suteiktuose pažadėjimuose ir geradarystėse.

(**15**) *Dievas dar sakė...* Kadangi pažadėjimuose turi dalyvauti ir Abraomo pati, todėl Dievas įsako permainyti ir jos vardą. Saraji buvo tikriausiai babyloniškas vardas ir rasi reiškė m a n o k u n i g a i k š t i e n ė; Sara gi reiškia tiesiog k u n i g a i k š t i e n ė; nes ir jai buvo lemta tapti daugelio tautų karalienė, o ne pasilikti vienos giminės kunigaikštienė. — (**16**) *Ir iš jo rasis.* Anot ebr. t. ta palaiminimo dalis paliečia tiesiog Sarą: ir iš j o s rasis; taip-pat ir eil. gale vietoje *kils iš jo*, ebr. t. yra: kils iš j o s. — (**17**) *Abraomas perpuolė...* Perpuolimas antrą sykį (v. 3. eil.), taigi atidavimas Dievui garbės nurodo, kad toliaus paminėtas Abraomo juokas ir kilusios jame mintįs neėjo iš netikėjimo Dievo žodžiams arba abejojimo, bet tik iš didžio džiaugsmo ir nustebimo (Aug. Ambr.). Kad Abraomas ištikrųjų įtikėjo gautajam pažadėjimui, aiškiai sako šv. Povilas, Rym. 4, 19. — (**18**) *Kad gi Izmaėlis..* Pažadėjimu duoti ainius iš Saros Agaros sunus rodėsi atskirtas nuo Dievo palaiminimų, todėl Abraomas kaipo mylintis tėvas užtaria ir jį, ir Dievas maloningai priima tą užtarimą (v. 20. eil.). — (**20**) *Dvylika kunigaikščių.* Veiz. 25, 13-15.

23 Tulit autem Abraham Ismael filium suum, et omnes vernaculos domus suæ: universosque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus suæ: et circumcidit carnem præputii eorum statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus.
24 Abraham nonaginta et novem erat annorum quando circumcidit carnem præputii sui.
25 Et Ismael filius tredecim annos impleverat tempore circumcisionis suæ.
26 Eadem die circumcisus est Abraham et Ismael filius ejus.
27 Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quam emptitii et alienigenæ pariter circumcisi sunt.

23 Abromas gi ėmė savo sunų Izmaėlį ir visus savo namuose gimusius vergus, ir visus, kuriuos buvo pirkęs, visus vyriškius iš savo namų žmonių tarpo, ir apipjaustė jų kuną tuojau tą pačią dieną, kaip jam Dievas buvo įsakęs.
24 Abraomui buvo devynios dešimtįs devyneri metai, kada jis apipjaustė savo kuną.
25 O jo sunui Izmaėliui buvo suėję trylika metų jo apipjaustymo laiku.
26 Abraomas ir jo sunus Izmaėlis buvo apipjaustytu tą pačią dieną.
27 Ir draug apipjaustyti buvo visi jo namų vyriškiai, kaip pas jį gimę, taip pirktiniai ir svetimtaučiai.

4) Viešpaties apsilankymas pas Abraomą.

Caput XVIII.
1 Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei.
2 Cumque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, et adoravit in terram.
3 Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis,

18. perskyrimas.
1 O Viešpats pasirodė Mambrės slėnyje Abraomui besėdinčiam savo šėtros angoje pačioje dienos kaitroje.
2 Jam akis pakėlus, pasirodė trįs vyrai arti jo bestovį; juos išvydęs, jis išbėgo iš šėtros angos jiems priešais ir nusilenkė iki žemei,
3 ir tarė: Viešpatie, jei radau tavo akyse malonę, neaplenkk savo tarno;
4 aš atnešiu

(23) *Abraomas gi ėmė...* Tuojau išpildytas Dievo įsakymas apie apipjaustymą aiškiai liudija apie didį Abraomo tikėjimą. — **(25)** *Izmaėliui buvo...* Izmaėlio ainiai Arabai užlaikė paprotį apipjaustyti savo vaikus, kada jiems sueina trylika metų.

18, 1-33. Viešpats draug su dviem aniolais pasirodo Abraomui ir, girdint, bet vis dar netikint Sarai, vėl žada sunų, gimsiantį už metų. Tam pranešimui patvirtinti Dievas apreiškia tuojau įvyksiantį Pentapolio miestų sunaikinimą už sunkius nusidėjimus; Abraomas gi savo užtarimu stengiasi sutūrėti bausmę, kad nepražutu draug su prasikaltėliais ir teisieji.

(18, 1) *Viešpats pasirodė.* Palyginant šituos žodžius su 2. e., 22. e. ir 19, 1 pasirodo, kad Abraomui teikėsi apsireikšti žmogaus išvaizdoje pats Viešpats, Jahve, lydimas dviejų aniolų taip-pat priėmusių žmonių kunus. Kaikurie vienok senesnieji šv. tėvai manė, kad trįs pasirodžiusieji vyrai buvo atstovai švenč. Trejybės; todėl šv. Ambr. ir sako, kad Abraomas matė tris, bet garbino vieną. Išpradžios Abraomas nežinojo, kas pas jį apsilanko, todėl jis juos priėmė kaip garbingus svečius žmones. Plg. Žyd. 13, 2. — **(2)** *Nusilenkė iki žemei.* Taip paprastai pasveikindavo garbingas ypatas Rytų kraštuose. — **(3)** *Viešpatie.* Abraomas kreipiasi į vieną iš svečių, kurs jam pasirodė garbingesnis už kitus. — **(4)** *Nusiplaukitė...* Kojų nuplovimas sve-

ne transeas servum tuum: 4 sed
afferam pauxillum aquæ, et lavate pedes vestros, et requie-
scite sub arbore. 5 Ponamque
buccellam panis, et confortate cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt: Fac ut locutus es. 6 Festinavit Ab-
raham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria sata similæ commisce, et fac subcinericios panes. 7 Ipse vero
ad armentum cucurrit, et tulit inde vitulum tenerrimum et optimum, deditque puero: qui festinavit et coxit illum. 8 Tulit
quoque butyrum et lac, et vitulum quem coxerat, et posuit coram eis: ipse vero stabat juxta eos sub arbore.
9 Cumque comedissent, dixerunt ad eum: Ubi est Sara uxor tua? Ille respondit: Ecce in ta-
bernaculo est. 10 Cui dixit: Re-
vertens veniam ad te tempore isto, vita comite, et habebit filium Sara uxor tua. Quo audito, Sara risit post ostium taberna-
culi. 11 Erant autem ambo senes,

truputį vandens, ir nusiplaukite savo kojas, ir atsilsėkite po me-
džiu; 5 ir jums parnešiu duonos
kąsnelį, ir pastiprinkite savo širdį, paskui eisite toliaus, nes to dėlei jųs užsukote pas savo tarną. Jie tarė: Daryk, kaip sakei.
6 Abraomas pasiskubino šėtron
pas Sarą ir jai tarė: Skubinkies įmaišyti tris miltų saikelius ir
iškepk papločius. 7 Patsai gi nu-
bėgo pas bandą, ir ėmė iš ten jauną rinktinį veršiuką, ir padavė tarnui, kurs skubiai jį išvi-
rė. 8 Ėmė taipogi sviesto ir pie-
no ir išvirtąjį veršiuką ir padėjo ties jais; pats gi stovėjo šaly jų po medžiu.

9 Pavalgę, jie jam tarė: Ka-
me tavo pati Sara? Jis atsakė: Ten, šėtroje. 10 Vienas jų jam
tarė: Aš sugrįšiu tavęs aplankytų šituo laiku, metams praslinkus, ir tavo pati Sara turės sunų. Tai išgirdusi Sara juokėsi už šėtros angos. 11 Buvo gi abu-
du senu ir iškaršusiu, ir Sarai

čiams buvo pirmutinė svetmylystės pareiga ir ženklas. Plg. žem. 19, 2; 24, 32; 43, 24 ir k. Lk. 7, 44. Tas paprotis radosi dėlto, kad Rytų kraštuose nešioja kurpes (sandalus), pririšamus prie kojos dirželiais, pridengiančias tik jos apačią ir neikiek nesergiančias nuo dulkių. — (**5**) *Duonos kąsnelį.* Taip Abraomas vadina rengiamą svečiams valgį. — *Pastiprinkite savo širdį.* Širdis šv. Rašte įvaizdinama, kaipo visų gyvybinių ir protinių veiksmų vidurys. Todėl ir čionai kalbama apie širdies pastiprinimą valgiu. Panašiai ir lietuvių sakoma, kad širdis valgį priima arba nepriima. — (**6**) *Tris... saikelius.* Anot ebr.: *tris s^e'ah*, t. y. vieną žyd. *efah*, arba 6 *kab*'us; dabar vartojamu saiku tai butu lygu 39 litrams (kvortoms). — *Papločius*: plonus tešlos gabalėlius, kepamus ant karštų pelenų, smilčių arba tarp dviejų įkaitintų akmenų. — (**7**) *Veršiuką.* Paprastai gerbiamam svečiui buvo pjaunamas ožiukas arba erytis, o labai garbingam jaunas veršiukas. — (**8**) *Stovėjo šaly jų.* Svečius priimantis pats su jais nevalgydavo; tai buvo taipogi pagarbos ženklas. — Dangiškieji svečiai valgė ištikrųjų, nes buvo priėmę visai tokiuos pat kaip žmonių kunus; tik žinoma priimamas valgis tų jų kunų nei stiprino, nei silpnino. Kaip toks valgymas galėjo įvykti, pasilieka paslaptis; lygiu budu valgė Išganytojas po savo prisikėlimo.

(**10**) *Vienas jų...* Nuo šitos vietos atsiliepia tik vienas iš svečių, kurį Abraomas veikiai pažįsta esant Viešpatį, ir kurį tuo vardu toliaus vadina pats įkvėptas autorius. Plg. 17, 19; 21, 1. Rym. 9, 9. — (**11**) *Buvo... senu ir...* Ta aplin-

provectæque ætatis, et desierant
Saræ fieri muliebria. 12 Quæ ri-
sit occulte, dicens: Postquam
consenui, et dominus meus ve-
tulus est, voluptati operam da-
bo? 13 Dixit autem Dominus ad
Abraham: Quare risit Sara, di-
cens: Num vere paritura sum
anus? 14 Numquid Deo quidquam
est difficile? juxta condictum
revertar ad te hoc eodem tem-
pore, vita comite, et habebit
Sara filium. 15 Negavit Sara, di-
cens, Non risi: timore perterri-
ta. Dominus autem: Non est,
inquit, ita: sed risisti.
16 Cum ergo surrexissent in-
de viri, direxerunt oculos con-
tra Sodomam: et Abraham si-
mul gradiebatur, deducens eos.
17 Dixitque Dominus: Num ce-
lare potero Abraham quæ ge-
sturus sum: 18 cum futurus sit
in gentem magnam, ac robustis-
simam, et BENEDICENDÆ
sint in illo omnes nationes ter-
ræ? 19 Scio enim quod præcep-
turus sit filiis suis, et domui
suæ post se ut custodiant viam
Domini, et faciant judicium et
justitiam: ut adducat Dominus
propter Abraham omnia quæ lo-
cutus est ad eum. 20 Dixit ita-
que Dominus: Clamor Sodomo-
rum et Gomorrhæ multiplicatus
est, et peccatum eorum aggra-

nebebudavo to, kas darosi mo-
teriškėms. 12 Taigi, ji sau juokė-
si, sakydama: Kada pasenau ir
mano ponas yra senas, argi dar
užsiimčiau kuno mėgumais? 13
O Viešpats tarė Abraomui: Ko-
dėl Sara juokėsi, sakydama: ar-
gi aš ištikrųjų pagimdyčiau, se-
nė budama? 14 Argi yra kas nors
Dievui sunku? kaip jau sakiau,
aš sugrįšiu pas tave šituo pačiu
laiku kitais metais, ir Sara tu-
rės sunų. 15 Sara gynėsi, tarda-
ma: Aš nesijuokiau; nes ji buvo
labai nusigandusi. Viešpats gi
tarė: Tai netaip; tu juokeisi.
16 Pakilę tat vyrai iš tos vie-
tos, nukreipė savo akis Sodomos
linkon, o Abraomas ėjo draug
juos palydėdamas. 17 Ir Viešpats
tarė: Argi aš galėsiu paslėpti
nuo Abraomo, ką noriu daryti,
18 kadangi iš jo kils didelė ir gar-
bingiausi tauta, ir jame TURI
BUTI PALAIMINTOS visos že-
mės tautos? 19 Nes aš žinau jį
įsakysiant savo vaikams ir savo
namams po savęs sergėti Vieš-
paties kelią ir daryti teismą ir
teisybę, kad Viešpats įvykdytu
visa dėlei Abraomo, ką jam yra
kalbėjęs. 20 Taigi, Viešpats tarė:
Sodomos ir Gomoros šauksmas
pasidaugino, ir jų nusidėjimas
pasidarė perdaug sunkus. 21 Aš
nužengsiu ir veizdėsiu, ar pasie-

kybė minima dėlto, kad aiškiaus pasirodytu, jog Izaoko pradėjimas ir gimimas buvo tikrai stebuklingas ir Dievo visagalybės padaras. — (**15**) *Sara gynėsi...* Nors Sara užsigynė iš baimės, vienok susilaukė iš Viešpaties papeikimo. Gautas perspėjimas prašalino visas jos abejones; toliaus ji jau tvirtai tikėjo Dievo pažadėjimui, ir už tai šv. Povilas mini ją skaitliuje tų, kurie dar Kristui negimus žymųs buvo savo tvirtu tikėjimu. Plg. Žyd. 11, 2.

(**16**) *Nukreipė savo akis,* ir pradėjo eiti. Abraomas juos palydi. Tai buvo paskutinis svetmylystės darbas. — (**17-19**) *Argi aš galėsiu...* Gražiausis Abraomo pagyrimas, iš kurio pasirodo, kad jį Dievas tikrai buvo padaręs savo prieteliu, nuo kurio neslepiami jokie užmanymai. Plg. 2 Kron. 20, 7. Iz. 41, 8. Jok. 2, 23. — *Daryti teismą ir teisybę*: ištikimai pildyti Dievo įsakymus. — (**20**) *Sodomos ir Gomoros šauksmas.* Taip pavadinti baisųs Pentapolio gyventojų nusidėjimai. — (**21**) *Nužengsiu ir veizdėsiu.* Dievas išsireiškia kaip žmogus teisėjas,

vatum est nimis. 21 Descendam,
et videbo utrum clamorem qui
venit ad me, opere compleve-
rint: an non est ita, ut sciam.
22 Converteruntque se inde, et
abierunt Sodomam: Abraham ve-
ro adhuc stabat coram Domino.
23 Et appropinquans ait: Num-
quid perdes justum cum impio?
24 Si fuerint quinquaginta justi
in civitate, peribunt simul? et
non parces loco illi propter quin-
quaginta justos, si fuerint in eo?
25 Absit a te, ut rem hanc fa-
cias, et occidas justum cum im-
pio, fiatque justus sicut impius,
non est hoc tuum: qui judicas
omnem terram, nequaquam fa-
cies judicium hoc. 26 Dixitque
Dominus ad eum: Si invenero
Sodomis quinquaginta justos in
medio civitatis, dimittam omni
loco propter eos. 27 Respondens-
que Abraham, ait: Quia semel
cœpi, loquar ad Dominum me-
um, cum sim pulvis et cinis. 28
Quid si minus quinquaginta quin-
que fuerint? delebis, propter qua-
draginta quinque, universam ur-
bem? Et ait: Non delebo, si in-
venero ibi quadraginta quinque.
29 Rursumque locutus est ad
eum: Sin autem quadraginta ibi
inventi fuerint, quid facies? Ait:
Non percutiam propter quadra-
ginta. 30 Ne quæso, inquit, in-
digneris Domine, si loquar: Quid
si ibi inventi fuerit triginta?
Respondit: Non faciam, si inve-
nero ibi triginta. 31 Quia semel,
ait, cœpi, loquar ad Dominum
meum: Quid si ibi inventi fue-
rint viginti? Ait: Non interfici-

kusis mane šauksmas sutinka su
jų darbais, ar gal taip nėra, kad
žinočiau. 22 Ir jie pasuko iš ten
ir nuėjo į Sodomą; Abraomas
gi dar tebestovėjo ties Viešpa-
čiu, 23 ir prisiartinęs tarė: Ar-
gi tu pražudysi teisųjį su bedie-
viu? 24 Jei mieste rasis penkios
dešimtįs teisiųjų, ar jie pražus
draug? ir ar nepasigailėsi tos
vietos dėlei penkių dešimtų tei-
siųjų, jei jie bus tenai? 25 Tebu-
na toli nuo tavęs taip daryti,
nužudyti teisųjį su bedieviu ir
teisųjį padaryti lygų bedieviui;
tai ne tavo budas; kursai teisi
visą žemę, niekuomet nepadary-
si tokio teismo. 26 Ir Viešpats
jam tarė: Jei Sodomoje rasiu
pačiame mieste penkias dešim-
tis teisiųjų, atleisiu dėlei jų vi-
sai vietai. 27 O Abraomas atsa-
kydamas tarė: Sykį pradėjęs kal-
bėsiu į mano Viešpatį, nors esu
dulkė ir pelenai. 28 O jei lig
penkių dešimtų teisiųjų stigs pen-
kių, argi dėlto, kad tik keturios
dešimtįs penki, tu sunaikinsi vi-
są miestą? Viešpats tarė: Nesu-
naikinsiu, jei ten rasiu keturias
dešimtis penkis. 29 Ir vėl į jį
kalbėjo: O jei ten rasis keturios
dešimtįs, ką padarįsi? Tarė: Ne-
ištiksiu ir dėlei keturių dešim-
tų. 30 Meldžiu, Viešpatie, tarė
Abraomas, neužsirustink, jei aš
dar kalbėsiu. O jei ten bus ras-
ta trįs dešimtįs? Atsakė: Jei ra-
sis ten trįs dešimtįs, nieko neda-
rysiu. 31 Kartą pradėjęs, tarė,
dar kalbėsiu į mano Viešpatį. O
jei ten bus atrasta dvidešimt?
Atsakė: Nežudysiu ir dėlei dvi-

---

kurs stengiasi surinkti tikrausias žinias, pirma negu pasako savo ištarmę. — (22) *Ir jie.* Anot 19, 1 du aniolu. Viešpats dar pasilieka su Abraomu, norėdamas išklausyti jo užtarimą už Pentapolį, kuriame gyveno Araomo brolėnas Lotas. — (23-32) Visas šitas labai gražus straipsnis aiškiausiai pamoko, kaip galingas yra

am propter viginti. [32] Obsecro,
inquit, ne irascaris Domine, si
loquar adhuc semel: Quid si in-
venti fuerint ibi decem? Et di-
xit: Non delebo propter decem.
[33] Abiitque Dominus, postquam
cessavit loqui ad Abraham: et
ille reversus est in locum suum.

dešities. [32] Vėl tarė: Maldauju,
Viešpatie, nesirustink, jei dar
syki atsiliepsiu. O jei ten bus
rasta dešimts? Ir jis tarė: Ne-
išžudysiu ir dėlei dešimties. [33]
Ir Viešpats nuėjo, liovęsis kal-
bėties su Abraomu; tasai gi su-
grižo į savo vietą.

5) Sodomos išgriovimas. Loto išgelbėjimas.

Caput XIX. [1] Veneruntque
duo Angeli Sodomam vespere,
et sedente Lot in foribus civi-
tatis. Qui cum vidisset eos, sur-
rexit, et ivit obviam eis: adora-
vitque pronus in terram. [2] et
dixit: Obsecro, domini, declinate
in domum pueri vestri, et ma-
nete ibi: lavate pedes vestros,
et mane proficiscemini in viam
vestram. Qui dixerunt: Minime,
sed in platea manebimus. [3] Com-
pulit illos oppido ut diverterent
ad eum: ingressisque domum il-
lius fecit convivium, et coxit
azyma: et comederunt. [4] Prius
autem quam irent cubitum, vi-
ri civitatis vallaverunt domum
a puero usque ad senem, omnis
populus simil. [5] Vocaveruntque
Lot, et dixerunt ei: Ubi sunt

19. perskyrimas. [1] Vakarop
du aniolu atėjo Sodomon, Lo-
tui sėdint miesto vartuose. Jis
juodu pamatęs, atsikėlė, ir ėjo
judviejų pasitiktų, ir nusilenkė
iki žemei, [2] ir tarė: Meldžiu, po-
nai, užsukkita į jusų tarno na-
mus, ir ten pasilikkita; nusiplau-
kita sau kojas, ir rytoj eisita sa-
vo keliu. Juodu tarė: O ne, bet
mudu pasiliksiva ant gatvės. [3]
Jis juodu labai maldavo, kad
pas jį apsistotų; ir kad juodu
įėjo į jo namus, jis prirengė vai-
šes ir iškepė neraugintos duo-
nos; ir juodu valgė. [4] Bet jiem-
dviem dar neatsigulus, namus
apstojo miesto vyrai, jauni ir
seni, visi žmonės draug. [5] Jie
pasišaukė Lotą ir jam tarė: Ka-
me yra tuodu vyru, kuriuodu

šventųjų užtarimas pas Dievą. Dievas maloningiausiai priima nuolankią Abraomo maldą; kurioje apsireiškia jo gyvas tikėjimas, pasitikėjimas Dievu ir artimų meilė. Anot padavimo Abraomo pašnekesys su Dievu įvykęs vietoje, kuri vadinosi K a f a r - B a r a c h a (dabas K e f r- b a r i k arba B e n i n a i m).

19, 1-38. Du aniolu, buvusiu draug su Viešpačiu pas Abraomą, ateina į Sodomą, kurios gyventojai prie tos progos aiškiausiai parodo savo dorinį sugedimą. Ant rytojaus išvedę Lotą su jo dukterimis iš Sodomos, aniolai pražudo Pentapolio miestus. Čionai dar pasakojama apie nuodėmingą Noės ainių, Moabitų ir Amonitų, pradžią.

(**19, 1**) *Miesto vartuose.* Miesto vartai Rytų kraštuose, kaip graikų a g o r a ir Rymiečių f o r u m, buvo nuo seniausių laikų vieta, kur liuosomis valandomis susirinkdavo dauguma gyventojų, susitikdavo tarp savęs ir atlikdavo visokius reikalus. — *Juodu pamatęs...* Lotas pasirodo taip-pat svetmylys, kaip ir jo dėdė Abraomas. Jis tik paskiaus patyrė, kas ištikrųjų buvo tuodu ateiviu. Plg. Žyd 13, 2. — (**2**) *Pasiliksiva ant gatvės.* Naktigultas ant gatvės Rytų kraštuose dalykas gana paprastas. — (**3**) *Neraugintos duonos*; nes tokią duoną greičiaus galima buvo pataisyti. — (**5**) *Pažintumėm.* Tuo žodžiu išreikštas Sodomiečių troškimas užganėdinti bjauriausius geidulius prešingu prigimčiai budu. Sodomiečiai buvo

viri qui introierunt ad te nocte?
educ illos huc, ut cognoscamus
eos. 6 Egressus ad eos Lot, post
tergum occludens ostium, ait: 7
Nolite, quæso, fratres mei, no-
lite malum hoc facere. 8 Habeo
duas filias, quæ necdum cogno-
verunt virum: educam eas ad
vos, et abutimini eis sicut vo-
bis placuerit, dummodo viris is-
tis nihil mali faciatis, quia in-
gressi sunt sub umbra culminis
mei. 9 At illi dixerunt: Recede
illuc. Et rursus: Ingressus es,
inquiunt, ut advena; numquid
ut judices? te ergo ipsum magis
quam hos affligemus. Vimque
faciebant Lot vehementissime:
jamque prope erat ut effringe-
rent fores. 10 Et ecce miserunt
manum viri, et introduxerunt ad
se Lot, clauseruntque ostium:
11 et eos, qui foris erant, percus-
serunt cæcitate a minimo usque
ad maximum, ita ut ostium in-
venire non possent. 12 Dixerunt
autem ad Lot: Habes hic quem-
piam tuorum? generum, aut fili-
os, aut filias, omnes, qui tui sunt,
educ de urbe hac: 13 delemibus
enim locum istum, eo quod in-
creverit clamor eorum coram
Domino, qui misit nos ut per-
damus illos. 14 Egressus itaque
Lot, locutus est ad generos su-
os qui accepturi erant filias ejus,
et dixit: Surgite, egredimini de

įėjo pas tave nakčia? išvesk juo-
du šian, kad mes juodu pažin-
tumėm. 6 Išėjęs pas juos Lotas
ir užrakinęs paskui save duris,
tarė: 7 Mano broliai, nedarykite,
meldžiamieji, nedarykite tos gė-
dos. 8 Turiu dvi dukteri, kurie-
dvi dar nepažino vyro; aš jie-
dvi išvesiu pas jus, ir darykite
su jomdviem, kaip jums tinka,
kad tik jųs nedarytumėt nieko
pikta aniemdviem vyram, nes
juodu įėjo po mano stogo pavė-
siu. 9 Bet jie sakė: Eik šalin.
Ir dar kalbėjo: Tu atvykai čio-
nai kaipo ateivis; argi tam, kad
mus testumei? taigi, su tavim
pačiu mes pasielgsime dar pik-
čiaus, kaip su anais. Ir jie ver-
žėsi prie Loto kuosmarkiausiai
ir jau buvo beišlaužią duris. 10
Ir štai du vyru ėmė savo ran-
komis Lotą ir jį įvedė į vidų,
o duris užrakino; 11 tuos gi, ku-
rie buvo lauke, ištiko aklumu,
visus nuo mažiausio iki didžiau-
siam, taip kad jie nebegalėjo
rasti angos. 12 O Lotui juodu
sakė: Ar turi čionai ką nors iš
savųjų, žentą, arba sunus, arba
dukteris? visus, kurie yra tavo,
išvesk iš šito miesto; 13 nes mes
sunaikinsime šitą vietą, kadan-
gi garsas apie juos pasidarė la-
bai didis Viešpaties akyse, kurs
mudu siuntė jųjų pražudytų. 14
Taigi, Lotas išėjęs kalbėjosi su

jau taip ištvirkę, kad visai nesislėpė su savo darkiausia paleistuvyste. Galop ji buvo labai prasiplatinusi tarp visų Kananiečių. Plg. Kun. 18, 22; 20, 13. — (8) *Turiu dvi dukteri.* Lotas, begindamas savo svečius, daro užpuolikams tikrai peiktiną pasiulymą. Šv. Aug. aiškina jį tuo, kad Lotas labai nugąsdintas pavoju nebenusimanė, ką kalbąs. Plg. 2 Petr. 2, 7. 8. — (9) *Tu atvykai čionai...* Sodomiečiai su piktumu atsako, kad jie neprivalo Loto pamokymų ir perspėjimų, kuriuos jis jiems rasi ir anksčiaus darydavo. — (11) *Ištiko aklumu.* Tas aklumas buvo tik laikinis, tai valandai; arba tik dalinis, t. y. užpuolikai galėjo matyti vienus dalykus nematydami kitų; toks dalinis neregėjimas LXX vertime pavadintas ἀορασία. Plg. 4 Kar. 6, 18. — (12) *Ar turi...* Du aniolu kalba kaip žmonės svetimi ir ateiviai. — (13) *Garsas apie juos pasidarė...* Pasku-

loco isto: quia delebit Dominus
civitatem hanc. Et visus est eis
quasi ludens loqui.

[15] Cumque esset mane, coge-
bant eum Angeli, dicentes: Sur-
ge, tolle uxorem tuam, et duas
filias quas habes: ne et tu pa-
riter pereas in scelere civitatis.
[16] Dissimulante illo, apprehen-
derunt manum ejus, et manum
uxoris, ac duarum filiarum ejus,
eo quod parceret Dominus illi.
[17] Eduxeruntque eum, et posu-
erunt extra civitatem: ibique lo-
cuti sut ad eum, dicentes: Sal-
va animam tuam: noli respicere
post tergum, nec stes in omni
circa regione: sed in monte sal-
vum te fac, ne et tu simul per-
eas. [18] Dixitque Lot ad eos: Quæ-
so Domine mi, [19] quia invenit
servus tuus gratiam coram te,
et magnificasti misericordiam tu-
am quam fecisti mecum, ut sal-
vares animam meam, nec pos-
sum in monte salvari, ne forte
apprehendat me malum, et mo-
riar: [20] est civitas hæc juxta, ad
quam possum fugere, parva, et
salvabor in ea: numquid non mo-
dica est, et vivet anima mea?
[21] Dixitque ad eum: Ecce etiam
in hoc suscepi preces tuas, ut
non subvertam urbem pro qua
locutus es. [22] Festina, et salva-
re ibi: quia non potero facere
quidquam donec ingrediaris il-

savo žentais, kurie turėjo vesti
jo dukteris ir tarė: Kelkitės ir
išeikite iš šitos vietos, nes Vieš-
pats sunaikins šitą miestą. Ir
jiems pasirodė, buk jis kalbąs
juokaudamas.
[15] Ir išaušus du aniolu liepė
Lotui skubinties ir sakė: Kelkis,
imk savo pačią ir abi savo duk-
teri, kuriedvi turi, kad ir tu ne-
pražutumei draug dėlei miesto
kaltybių. [16] Jam užtrunkant, juo-
du ėmė jį, jo pačią ir dvi jo
dukteri už rankų, nes Viešpats
norėjo jį išgelbėti, [17] ir jį išve-
dė, ir paliko už miesto; tenai gi
jam kalbėjo, tardamu: Gelbėk
savo gyvybę; nežiurėk atgal, ir
nesustok visoje šalyje aplinkui;
bet galbėkies ant kalno, kad ir
tu draug nepražutumei. [18] Ir
Lotas jiemdviem tarė: Meldžiu,
mano Viešpatie, [19] kadangi tavo
tarnas rado pas tave malonę ir
man parodei taip didžią savo
mielaširdystę, kad išgelbėjai ma-
no gyvybę, o aš negaliu išsigel-
bėti ant kalno; taigi, kad neat-
sitiktu man nelaimė, ir aš ne-
numirčiau, [20] yra čionai arti mies-
tas, į kurį aš galėčiau bėgti; jis
mažas, ir aš jame išsigelbėsiu;
argi jis ne mažiukas, ir aš lik-
siu gyvas? [21] Ir jis jam tarė:
Štai ir tame išklausiau tavo mel-
dimą, kad neišgriaučiau miesto,
už kurį užtarei. [22] Skubinkies
ir tenai save gelbėk; nes nieko
negalėsiu daryti, kolei tu ten
neįeisi. To dėlei anas miestas

---

tiniu savo pasielgimu Sodomiečiai aiškiai patvirtino, kad jų nuodėmių saikas buvo jau tikrai pilnas.

(**16**) *Jam užtrunkant.* Lotui gailu buvo palikti vieta, prie kurios buvo pripratęs, ir išsižadėti turtų, kurių visų negalėjo pasiimti su savim. — (**17**) *Ant kalno*: į rytus nuo Pentapolio, dabar Džebel Usdum. —(**18**) *Meldžiu, mano Viešpatie...* Kreipdamos į vieną iš išvedusiųjų aniolų, Lotas maldauja, kad jam pavelytu gelbėties ne ant kalno, bet viename mažame Pentapolio mieste; taip jis užtaria ir patį tą miestelį, kurs kaipo mažiausis neturi tiek daug prasikaltimų, kaip Sodoma. —(**22**) *Segoras.* Ebr. *Co'ar*,

luc. Idcirco vocatum est nomen
urbis illius Segor. [23] Sol egres-
sus est super terram, et Lot in-
gressus est Segor. [24] Igitur Do-
minus pluit super Sodomam et
Gomorrham sulphur et ignem a
Domino de cœlo: [25] et subvertit
civitates has, et omnem circa
regionem, universos habitatores
urbium, et cuncta terræ viren-
tia. [26] Respiciensque uxor ejus
post se, versa est in statuam
salis. [27] Abraham autem consur-
gens mane, ubi steterat prius
cum Domino, [28] intuitus est So
domam et Gomorrham, et uni-
versam terram regionis illius:
viditque ascendentem favillam
de terra quasi fornacis fumum
[29] Cum enim subverteret Deus
civitates regionis illius, recor-
datus Abrahæ, liberavit Lot de
subversione urbium in quibus
habitaverat.

[30] Ascenditque Lot de Segor,
et mansit in monte, duæ quo-
que filiæ ejus cum eo (timuerat
enim manere in Segor) et man-

buvo pramintas vardu Segoras.
[23] Saulė užtekėjo ant žemės, ir
Lotas įėjo į Segorą. [24] Taigi,
Viešpats lydino ant Sodomos ir
Gomoros sėra ir ugnimi nuo
Viešpaties iš dangaus, [25] ir su-
naikino tuos miestus ir visą ap-
link šalį, visus miestų gyven-
tojus, ir visus žemės augalus.
[26] O Loto pati, pažvelgus atgal,
pavirto druskos stovyla. [27] Ab-
raomas gi atsikėlęs rytą, tenai
kame pirma stovėjo ties Vieš-
pačiu, [28] pažvelgė į Sodomą ir
Gomorą ir į visą anos šalies že-
mę ir matė kilstančius augštyn
nuo žemės dumus su liepsna,
kaip krosnies dumus. [29] Nes ka-
da Dievas griovė anos šalies
miestus, atsimindamas Abraomą,
išliuosavo Lotą nuo prapulties
miestų, kuriuose jis buvo gyve-
nęs.

[30] Ir Lotas išėjo iš Segoro, ir
pasiliko ant kalno; taipogi abi
jo dukteri draug su juo (nes bi-
jojosi pasilikti Segore); ir gyve-

---

mažiukas. Pirma jis vadinosi B a l a. Veiz. 14, 2; dabar anot daugumos aiškintojų U a d i e s-S a f i e h. — (**24**) *Viešpats lydino... nuo Viešpaties.* Anot šv. tėvų (Iren., Kypr., Ilar., Ambr., Jier. ir k.) pirmoje vietoje Viešpačiu pavadinta antroji švenč. Trejybės Ypata, antrojoje Dievas Tėvas. Plg. Ps. 109, 1. — *Ant Sodomos ir Gomoros.* Paminėtu du svarbiausiu Pentapolio miestu, nors draug pražuvo taipogi Adama ir Seboimas (Atk. 29, 22); išliko gi tik mažiausis, Segoras. — *Sėra ir ugnimi.* Jau augščiaus (14, 10) paminėta, kad Miškų slėnyje, arti kurio buvo Pentapolis, daug buvo žemės sakų šulinių; turėjo buti tenai taipogi tikro žibalo šaltiniai ir gana kitokios pigiai uždegamos medegos. Todėl Dievo siųstas sėrinis lietus ir žaibai greitai galėjo uždegti sakų šulinius ir kitokią medegą ir paversti visą apylinkę dideliausia liepsnojančios ugnies jura. Galėjo taipogi prisidėti žemės drebėjimas. Taip Viešpats nubaudė paleistuvingus miestus. — (**25**) *Ir sunaikino...* Pentapolis pražuvo sukeltame gaisre, gal prisidedant žemės drebėjimui. Bet kad tik tuomet butu atsiradusi visa Mirties jura, nėra jokių priparodymų. Ji buvo ir seniaus, tik rasi truputį pasididino į pietus, užliedama Pentapolio miestų vietą. — (**26**) *Loto pati... pavirto druskos stovyla* (ebr.: š u l u) Buvo tai bausmė už nepaklusnumą ir perdaug didį prisirišimą prie to, ką turėjo palikti Sodomoje. Loto pati regimai buvo bent kiek pasilikusi nuo kitų ir pradėjo žiurėti atgal. Tuo gi metu galėjo ją pasiekti ir užpilti ištirpintos druskos srovė ir padaryti iš jos druskos šulą. — (**29**) *Dievas... atsimindamas Abraomą...* Nors šv. Rašte ir Lotas vadinamas teisiu (2 Petr. 2, 7), bet tik sulyginamai; prie jo išgelbėjimo žymiai prisidėjo Abraomo malda ir nuopelnai pas Dievą.

(**30**) *Lotas išėjo iš Segoro.* Jis regimai nesijautė ir čionai liuosas nuo pavo-

sit in spelunca ipse, et duæ fi-
liæ ejus cum eo. 31 Dixitque ma-
jor ad minorem: Pater noster
senex est, et nullus virorum re-
mansit in terra qui possit in-
gredi ad nos juxta morem uni-
versæ terræ. 32 Veni, inebriemus
eum vino, dormiamusque cum
eo, ut servare possimus ex pat-
re nostro semen. 33 Dederunt
itaque patri suo bibere vinum
nocte illa: et ingressa est ma-
jor, dormivitque cum patre: at
ille non sensit, nec quando ac-
cubuit filia, nec quando surrexit
34 Altera quoque die dixit ma-
jor ad minorem: Ecce dormivi
heri cum patre meo, demus ei
bibere vinum etiam hac nocte,
et dormies cum eo, ut salvemus
semen de patre nostro. 35 Dede-
runt etiam et illa nocte patri
suo bibere vinum, ingressaque
minor filia, dormivit cum eo: et
ne tunc quidem sensit quando
concubuerit, vel quando illa sur-
rexerit. 36 Conceperunt ergo duæ
filiae Lot de patre suo. 37 Pe-
peritque major filium, et voca-
vit nomen ejus Moab: ipse est
pater Moabitarum usque in præ-
sentem diem. 38 Minor quoque
peperit filium, et vocavit nomen
ejus Ammon, id est filius popu-
li mei: ipse est pater Ammoni-
tarum usque hodie.

no urve patsai ir draug su juo
dvi jo dukteri. 31 Ir vyresnioji ta-
rė jaunesniajai: Mudviejų tėvas
senas, ir neivieno vyro neliko
ant žemės, kurs galėtu pas mu-
dvi įeiti pagal visos žemės pa-
protį. 32 Eikš, nugirdykiva jį vy-
nu ir gulėkiva su juo, kad ga-
lėtumėva užlaikyti ainiją iš sa-
vo tėvo. 33 Taigi, jiedvi tą nak-
tį davė savo tėvui gerti vyno.
Ir vyresnioji įėjo ir gulėjo su
tėvu; o jis nepasijuto, nei kada
duktė atsigulė, nei kada atsikė-
lė. 34 Taipogi kitą dieną vyres-
nioji tarė jaunesniajai: Štai aš
vakar gulėjau su savo tėvu; duo-
kiva jam gerti vyno dar ir šią
naktį, ir tu su juo gulėsi, kad
užlaikytumėva ainiją iš mudvie-
jų tėvo. 35 Taigi, jiedvi davė sa-
vo tėvui ir tą naktį gerti vyno,
ir jaunesnioji duktė įėjus su juo
gulėjo; ir nei tuomet jis nepa-
sijuto, nei kada ji atsigulė, nei
kada atsikėlė. 36 Taigi, dvi Lo-
to dukteri pradėjo iš savo tėvo.
37 Ir vyresnioji pagimdė sūnų
ir praminė jį vardu Moabas; ta-
sai yra Moabitų tėvas iki šiai
dienai. 38 Taipogi jaunesnioji pa-
gimdė sūnų ir praminė jį vardu
Amonas, tai yra, mano tautos
sūnus; jis yra Amonitų tėvas
iki šiai dienai.

6) Abraomas Geraroje.

Caput XX. 1 Profectus inde
Abraham in terram australem,

20. perskyrimas. 1 Išėjęs iš-
ten Abraomas į pietinę šalį, gy-

---

jaus, neveizdintį Viešpaties pažadėjimą.
— (31) *Vyresnioji tarė...* Loto dukterų
pasielgimas, nors turėjo tikslu tik užlai-
kyti savo tėvo ainiją, visgi buvo labai
peiktinas. Jos pačios tai numanė, nes
nedrįso atvirai pasisakyti tėvui apie savo
sumanymą ir jam įvykdyti pasirūpino tė-
vą nugirdyti. – *Neivieno vyro neliko...*
Jiedvi nebesitiki ištekėti, nes jųdviejų su-
žieduotiniai buvo pražuvę Sodomoje; rei-
kalingos gi naujoms piršlyboms pasogos
jiedvi nebeturėjo.

20, 1-18. Abraomui nukeliavus Gera-
ros šalin, vietinis karalius Abimelėkas,
kaip anksčiaus Aigypte, paima pas save
Sarą, bet Dievui įsakant ją vėl sugrąžina.
(21, 1) *Išėjęs iš ten...* Aprašytas čio-

habitavit inter Cades, et Sur:
et peregrinatus est in Geraris.
2 Dixitque de Sara uxore sua,
Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Gerarae, et tulit
eam. 3 Venit autem Deus ad
Abimelech per somnium nocte,
et ait illi: En morieris propter
mulierem quam tulisti: habet
enim virum. 4 Abimelech vero
non tetigerat eam, et ait: Domine, num gentem ignorantem
et justam interficies? 5 Nonne
ipse dixit mihi: Soror mea est:
et ipsa ait: Frater meus est? in
simplicitate cordis mei, et munditia manuum mearum feci hoc.
6 Dixitque ad eum Deus: Et ego
scio quod simplici corde feceris:
et ideo custodivi te ne peccares in me, et non dimisi ut tangeres eam. 7 Nunc ergo redde
viro suo uxorem, quia propheta
est: et orabit pro te, et vives:
si autem nolueris reddere, scito
quod morte morieris tu, et omnia quae tua sunt 8 Statimque
de nocte consurgens Abimelech,
vocavit omnes servos suos: et
locutus est universa verba haec
in auribus eorum, timueruntque
omnes viri valde. 9 Vocavit autem Abimelech etiam Abraham,
et dixit ei: Quid fecisti nobis?
quid peccavimus in te, quia induxisti super me et super regnum meum peccatum grande?
quae non debuisti facere, fecisti nobis. 10 Rursumque expostu-

veno tarp Kadėso ir Suro, ir
buvo Geraroje ateiviu. 2 Ir apie
savo pačią Sarą jis sakė: Ji mano sesuo. Tatgi Geraros karalius
Abimelėkas atsiuntė ir ją atėmė.
3 Bet Dievas atėjo naktį sapne
pas Abimelėką ir jam tarė: Štai
tu mirsi dėlei moteriškės, kurią
atėmei, nes ji turi vyrą. 4 O Abimelėkas nebuvo jos palietęs ir
tarė: Viešpatie, argi tu užmuši
nežinančią ir teisingą giminę? 5
Ar jis pats man nesakė: ji mano sesuo? ir ji taipogi sakė: jis
mano brolis? Aš tai padariau
pikto neišmanančia širdimi ir nesuteptomis rankomis. 6 Ir Dievas jam tarė: Ir aš žinau, kad
tai padarei nekalta širdimi, ir
todėl tave saugojau, kad man
nenusidėtumei, ir neleidžiau jos
prisiliesti. 7 Dabar tat atiduok
pačią jos vyrui, nes jis pranašas; ir jis melsis už tave, ir tu
išliksi gyvas; o jei nenorėsi atiduoti, žinok, kad mirte numirsi
tu ir visa, kas yra tavo. 8 Ir
tuojau nakčia atsikėlęs Abimelėkas, suvadino visus savo tarnus ir, jiems girdint, papasakojo
visus tuos žodžius; ir visi žmonės labai nusigando. 9 O Abimelėkas pasivadino taipogi Abraomą ir jam tarė: Ką mums padarei? kuo tau nusidėjome, kad
ant manęs ir ant mano karalystės užvedei sunkią nuodėmę?
padarei mums, ko neturėjai daryti. 10 Ir dar dejuodamas kal-

---

mai atsitikimas rasi įvyko ištikrųjų žymiai anksčiaus, butent tuo laiku, kada Abraomas viešėjo pietinėje šalyje (Negebe) pirm kelionės Aigyptan, arba iš jo sugrįžęs. V. 12, 9. 10; 13, 1. — *Tarp Kadėso...* V. 10, 19; 16, 7. 14. — (2) *Ji mano sesuo.* Plg. 11, 29. — *Abimelėkas atsiuntė...* Abimelėkais rasi vadinosi visi Geraros karaliai, kaip Aigypto Paraonais. Abimelėkui gal rupėjo ne tiek moterystė su Sara, kiek susiartinimas su turtingu ir galingu Abraomu. — (3) *Tu mirsi...* Abimelėkas turėjo buti vieno tikrojo Dievo garbintojas. Jis teisinasi nežinojimu. Paėmimas gi pas save neištekėjusios moteriškės nesiskaitė aname krašte nuodėme. — (6) *Aš žinau...* Dievas priima Abimelėko pasiteisinimą. — (7) *Jis pra-*

lans, ait: Quid vidisti, ut hoc
faceres? [11] Respondit Abraham:
Cogitavi mecum, dicens: Forsi-
tan non est timor Dei in loco
isto: et interficient me propter
uxorem meam: [12] alias autem et
vere soror mea est, filia patris
mei, et non filia matris meae,
et duxi eam in uxorem. [13] Post-
quam autem eduxit me Deus de
domo patris mei, dixi ad eam:
Hanc misericordiam facies me-
cum: In omni loco, ad quem in-
grediemur, dices quod frater tu-
us sim. [14] Tulit igitur Abimelech
oves et boves, et servos et an-
cillas, et dedit Abraham: red-
diditque illi Saram uxorem suam,
[15] et ait: Terra coram vobis est,
ubicumque tibi placuerit habita.
[16] Sarae autem dixit: Ecce mil-
le argenteos dedi fratri tuo, hoc
erit tibi in velamen oculorum
ad omnes qui tecum sunt, et
quocumque perrexeris: memen-
toque te deprehensam. [17] Oran-
te autem Abraham, sanavit De-
us Abimelech et uxorem, ancil-
lasque ejus, et pepererunt: [18]
concluserat enim Dominus om-
nem vulvam domus Abimelech
propter Saram uxorem Abrahae.

bėjo: Ką gi tu manei, taip pa-
sielgdamas? [11] Abraomas atsakė:
Aš sau galvojau: rasi šitoje vie-
toje nėra Dievo baimės, ir ma-
ne užmuš dėlei mano pačios. [12]
Galop gi ir ištikrųjų ji yra man
sesuo, mano tėvo duktė, ir ne-
mano motinos duktė, ir aš ve-
džiau ją į pačią. [13] O kada Die-
vas mane išvedė iš mano tėvo
namų, aš jai tariau: Padaryk
man tą malonę: kiekvienoje vie-
toje, kurion ateisime, sakyk, kad
aš tavo brolis. [14] Taigi, Abime-
lėkas ėmė avių ir jaučių, ver-
gų ir vergių ir davė Abraomui,
ir atidavė jam jo pačią Sarą, [15]
ir tarė: Šalis ties jumis; gyvenk,
kame nors tau patiks. [16] O Sa-
rai jis sakė: Štai aš daviau tavo
broliui tukstantį sidabrinių; tai
bus tau akių uždangalui prieš
visus, kurie yra su tavim, ir kur
nors tu eisi, ir atsimink, kad
buvai sugauta. [17] O Abraomui
pasimeldus, Dievas išgydė Abi-
melėką ir jo pačią ir jo tarnai-
tes, ir jos pagimdė. [18] Nes Vieš-
pats buvo užrakinęs visas įsčias
Abimelėko namuose dėlei Abrao-
mo pačios Saros.

7) Izaoko gimimas. Sandora Bersabėjoje.

Caput XXI. [1] Visitavit autem
Dominus Saram sicut promise-

21. perskyrimas. [1] O Viešpats
aplankė Sarą, kaip buvo žadėjęs,

---

našas. Abraomas pavadintas čionai prana-
šu ne kaipo skelbėjas Dievo apreiškiamų
paslapčių, bet kaipo žmogus pasilieką̨s
vienybėje su Dievu, jo vardu atsiliepiąs,
moką̨s, perspėją̨s, užtarią̨s kitus pas Die-
vą. — (12) *Ji ištikrųjų...* Veiz. paaišk.
12, 13. — (16) *Tukstantį sidabrinių.*
Koki buvo tų Geraros sidabrinių arba
siklių tikra vertybė, nežinia. — *Bus tau
akių...* Ką Abimelėkas norėjo pasakyti
šitais ir tolesniais žodžiais, nevisai aišku.
Anot Auksaburnio: „Tegul ta dovana tau
padės užmiršti neteisybę, kurią aš tau
padariau“. Ebr. t. yra: J i s, t. y. Abrao-
mas, b u s t a u... Tokio skaitymo prasmė
galėtu buti: Jis tebuna tau uždangalas,
t. y. apgynėjas.—*Atsimink...* ir buk at-
sargesnė, kad savo žodžiais nedarytumei
pavojaus sau ir kitiems.— (18) *Nes Vieš-
pats...* Leista ant Abimelėko namų baus-
mė tikriausiai buvo ta, kad jo moteris
buvo nustojusios galės tapti motinomis.

rat: et implevit quae locutus
est. 2 Concepitque et peperit filium in senectute sua, tempore
quo praedixerat ei Deus. 3 Vocavitque Abraham nomen filii
sui, quem genuit ei Sara, Isaac:
4 et circumcidit eum octavo die,
sicut praeceperat ei Deus, 5 cum
centum esset annorum: hac quippe aetate patris, natus est Isaac.
6 Dixitque Sara: Risum fecit mihi Deus: quicumque audierit,
corridebit mihi. 7 Rursumque
ait: Quis auditurum crederet Abraham quod Sara lactaret filium,
quem poperit ei jam seni?

8 Crevit igitur puer, et ablactatus est: fecitque Abraham
grande convivium in die ablactationis ejus. 9 Cumque vidisset
Sara filium Agar Ægyptiae ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: 10 Ejice ancillam hanc, et filium ejus: non
enim erit heres filius ancillae
cum filio meo Isaac. 11 Dure accepit hoc Abraham pro filio suo.
12 Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puero, et
super ancilla tua. omnia quae
dixerit tibi Sara, audi vocem

ir įvykdė, ką buvo sakęs. 2 Ir
ji tapo nėščia ir pagimdė sunų
savo senatvėje, tuo metu, kurį
jai Dievas buvo išanksto apreiškęs. 3 Ir Abraomas praminė savo
sunų, kurį jam pagimdė Sara,
vardu Izaokas, 4 ir jį apipjaustė
aštuntoje dienoje, kaip jam Dievas buvo įsakęs; 5 kada jis buvo šimto metų, tame tėvo amžyje gimė Izaokas. 6 Ir Sara sakė: Dievas man padarė juoką;
kas nors tai išgirs, juoksis su
manim. 7 Ir ji dar kalbėjo: Kas
butu įtikėjęs, kad Abraomas išgirs, jog Sara žindo sunų, kurį
jam senam pagimdė?
8 Tuo tarpu vaikas augo ir
buvo nujunkytas; o Abraomas
iškėlė didelį pokilį jo nujunkymo dienoje. 9 Ir Sara, pamačius
aigyptietės Agaros sunų žaidžiantį su savo sunumi Izaoku, tarė
Abraomui: 10 Išvaryk šitą tarnaitę ir jos sunų; nes tarnaitės
sunus nebus tėvainis su mano
sunumi Izaoku. 11 Tai labai nepatiko Abraomui dėlei jo sunaus.
12 Bet Dievas jam tarė: Nesisielok dėlei savo vaiko ir tarnaitės; visame, ką tau sakys Sara,
klausyk jos balso; nes per Izao-

21, 1-34. Išsipildo Dievo pažadėjimas, ir Sara pagimdo Abraomui sunų, Izaoką. Paskiaus jai reikalaujant Abraomas atskiria ir išvaro iš savo namų vyresnįjį sunų su jo motina Agara, ir tuo pačiu laiku jis padaro sandorą su Geraros karalium Abimelėku.

(21, 1) *Aplankė*: suteikė savo malones. Plg. 17, 16. 21; 18, 10...—(3) *Izaokas*. Ebr. *Icchaq*. Tas vardas padarytas iš žodžio *cachaq*, juokties. Plg. 17, 17; 18, 12... — (6) *Padarė juoką*. Dabar jau ir Sara juokiasi iš džiaugsmo, matydama įvykusius Dievo pažadėjimus.

(8) *Buvo nujunkytas*. Paprastai Rytų kraštuose vaikus žindo žymiai ilgiaus negu pas mus; dažnai lig trečių metų. Paprotis kelti pokilį, vaiką nujunkant, tebėra tenai iki dabar. — (9) *Ir Sara...* Ar Saros reikalavimas išvaryti iš namų Agarą su Izmaėliu buvo išreikštas pačiame nujunkymo pokilyje, tikrai nežinia.— *Agaros sunų žaidžiantį*.. Izmaėlio žaidime regimai apsireiškė koks nors pasityčiojimas iš Izaoko. Plg. Gal. 4, 29. Bet tai buvo tik proga. Ištikrųjų gi Sara bijojo, kad Abraomui mirus Izmaėlis nepasisavintu pirmgimystės teisių; juo labiaus, kad ji matė Abraomo meilę į savo pirmąjį sunų neikiek nesimažinant.—(10) *Tarnaitės sunus nebus*... Plg. Gal. 4, 22-30. — (11) *Labai nepatiko*. Abraomas manė, kad Dievo žadėtoji skaitlinga ainija kilsianti ne tik per Izaoką (17, 21), bet taipogi ir per Izmaėlį (17, 19. 20). — (12) *Nes per Izaoką*... Plg. Rym. 9,

ejus: quia in Isaac vocabitur tibi semen. [13] Sed et filium ancillae faciam in gentem magnam, quia semen tuum est. [14] Surrexit itaque Abraham mane, et tollens panem et utrem aquae, imposuit scapulae ejus, tradiditque puerum, et dimisit eam. Quae cum abiisset, errabat in solitudine Bersabee. [15] Cumque consumpta esset aqua in utre, abjecit puerum subter unam arborum, quae ibi erant. [16] Et abiit, seditque e regione procul quantum potest arcus jacere: dixit enim: Non videbo morientem puerum: et sedens contra, levavit vocem suam et flevit. [17] Exaudivit autem Deus vocem pueri: vocavitque Angelus Dei Agar de cœlo, dicens: Quid agis Agar? noli timere: exaudivit enim Deus vocem pueri de loco in quo est. [18] Surge, tolle puerum, et tene manum illius: quia in gentem magnam faciam eum. [19] Aperuitque oculos ejus Deus: quae videns puteum aquae, abiit, et implevit utrem, deditque puero bibere. [20] Et fuit cum eo: qui crevit, et moratus est in solitudine, factusque est juvenis sagittarius. [21] Habitavitque in deserto Pharan, et accepit illi mater sua uxorem de terra Ægypti.

[22] Eodem tempore dixit Abimelech, et Phicol princeps exer-

ką bus tau pavadinta ainija. [13] Bet ir tarnaitės sunų aš padarysiu didele tauta, kadangi jis yra tavo ainis. [14] Taigi, Abraomas kėlėsi anksti rytą ir ėmęs duonos ir šikšninį vandens indą uždėjo jai ant pečių, ir atidavė vaiką, ir ją išleidė. O ji išėjus klaidžiojo Bersabėjos tyruose. [15] Ir pristigus vandens inde, ji pametė vaiką po vienu iš tenai buvusių medžių, [16] ir nuėjo, ir atsisėdo ties juo ištolo per kilpinio šuvį, nes sakė: Negaliu matyti vaiko mirštant; ir sėdėdama ties juo ėmė graudžiai verkti. [17] O Dievas išklausė vaiko balsą, ir Dievo aniolas atsiliepė iš dangaus į Agarą, tardamas: Kas tau darosi, Agara? Nesibijok, nes Dievas išklausė vaiko balsą iš vietos, kame jis yra. [18] Kelkies, imk vaiką ir laikyk jį už rankos; nes aš jį padarysiu didele tauta. [19] Ir Dievas jai atvėrė akis; tuomet ji, pamačius vandens šulinį, nuėjo ir prisisėmė indą ir davė vaikui gerti. [20] Ir Dievas buvo su juo; jis augo ir pasiliko tyruose ir pasidarė jaunu šauliu. [21] Jis gyveno Parano tyrumoje, ir jo motina paėmė jam pačią iš Aigypto žemės.

[22] Tuo pačiu metu Abimelėkas ir jo kariuomenės vadas Pi-

7. Žyd. 11, 18. Kaip šitas Abraomo ištyrimas ir panaujintas pažadėjimas, taip ir kiti turi pamokyti ir įtikrinti patį Abraomą ir jo ainius, kad priklausymas prie išrinktosios tautos, kurioje Dievas norėjo užlaikyti apreikštąjį tikėjimą, nesiremia įgimtais jausmais, bet visai priklauso nuo Dievo malonės ir jo valios pildymo. — (13) *Ir tarnaitės...* Plg. 17, 16-22. — (14) *Bersabėjos tyruose* Tyrai į pietus nuo Geraros buvo praminti tuo vardu truputį paskiaus (v. 31. e.). —(17) *Išklausė vaiko balsą*: nes raudantis draug su savo motina Izmaėlis buvo Abraomo sunus, ir Dievas buvo žadėjęs juo rupinties (v. 15. e.) — (18) *Imk vaiką ir laikyk jį už rankos*: neapleisk ir laikyk savo globoje.—(21) *Parano tyruose*. Dabar: Et-Tih. Plg. 14, 6. Izmaėlis, nors išvarytas iš namų, nesutraukė visai santikių su savo tėvu, gavo iš jo draug su kitais vaikais dalį, o Abraomui mirus dalyvavo jo laidotuvėse. Plg. 25, 6. 9.

(22) *Abimelėkas.* Augšč. minėtas Ge-

citus ejus ad Abraham: Deus
tecum est in universis quae agis.
23 Jura ergo per Deum, ne noceas mihi, et posteris meis, stirpique meae: sed juxta misericordiam, quam feci tibi, facies mihi, et terrae in qua versatus es advena.
24 Dixitque Abraham:
Ego jurabo.
25 Et increpavit Abimelech propter puteum aquae quem vi abstulerant servi ejus.
26 Responditque Abimelech: Nescivi quis fecerit hanc rem: sed et tu non indicasti mihi, et ego non audivi praeter hodie.
27 Tulit itaque Abraham oves et boves, et dedit Abimelech: percusseruntque ambo fœdus.
28 Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum.
29 Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt septem agnae istae, quas stare fecisti seorsum?
30 At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: ut sint mihi in testimonium, quoniam ego fodi puteum istum.
31 Idcirco vocatus est locus ille Bersabee: quia ibi uterque juravit.
32 Et inierunt fœdus pro puteo juramenti.
33 Surrexit autem Abimelech, et Phicol princeps exercitus ejus, reversique sunt in terram Palaestinorum. Abraham vero plantavit nemus in Bersabee, et invocavit ibi nomen Domini Dei aeterni.
34 Et fuit colonus terrae Palaestinorum diebus multis.

kolis kalbėjo Abraomui: Dievas
yra su tavim visame, ką darai.
23 Prisiekk tat per Dievą, kad tu nekenksi man ir mano ainiams ir mano giminei; bet sulig malonės, kurią aš tau padariau, ir tu elgsies su manim ir su šalimi, kurioje gyvenai kaipo ateivis.
24 Ir Abraomas tarė: Aš prisieksiu.
25 Ir jis skundėsi Abimelėkui dėlei vandens šulinio, kurį jo tarnai buvo atėmę prievarta.
26 O Abimelėkas atsakė: Aš nežinau, kas tai padarė; bet ir tu man nesakei, ir aš nieko negirdėjau iki šiai dienai.
27 Taigi, Abraomas ėmė avių ir jaučių ir davė Abimelėkui; ir juodu padarė tarp savęs sandorą.
28 Ir Abraomas pastatė atskirai septynis eryčius iš bandos.
29 Tuomet Abemelėkas jam tarė: Ką reiškia šitie septyni eryčiai, kuriuos pastatei skyrium?
30 Jis atsakė: Septynis eryčius imsi iš mano rankos, kad butu man liudijimu, jog aš iškasiau šitą šulinį.
31 Todėl ana vieta buvo pavadinta Bersabėja, nes ten abudu prisiekė.
32 Ir juodu padarė sandorą prie prisiekos šulinio.
33 O Abimelėkas ir jo kariuomenės vadas Pikolis pakilo ir sugrįžo į Pilistimų žemę. Abraomas gi užveisė Bersabėjoje miškelį ir tenai šaukėsi į Viešpaties amžinojo Dievo vardą,
34 ir ilgą laiką buvo ateiviu Pilistimų žemėje.

---

raros karalius. V. 20, 2... — (**25**) *Dėlei vandens...* Vanduo Palestinoje yra dalykas retai randamas ir labai branginamas; užtat dažnai darosi vaidų priežastimi. — (**31**) *Bersabėja.* Ebr. *Bᵉ'er-šebah.* Vardas padarytas iš dviejų ebr. žodžių, kurių pirmas reiškia š u l i n į, antras gi s e p t y n i s, o taipogi vartojamas prasmėje: p r i s i e k t i; taigi, visas vardas reiškia tą-pat, ką ir: š u l i n i s s e p t y n i ų, arba p r i s i e k o s š u l i n i s. Dabar tą vietą Arabai vadina H i r b e t b i r e s s e b a. — (**33**) *Į Pilistimų žemę*: Geraron.

8) Abraomo auka.

Caput XXII. 1 Quae postquam gesta sunt, tentavit Deus Abraham, et dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille respondit: Adsum. 2 Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, et vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi. 3 Igitur Abraham de nocte consurgens, stravit asinum suum, ducens secum duos juvenes, et Isaac filium suum: cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum quem praeceperat ei Deus. 4 Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul: 5 dixitque ad pueros suos: Exspectate hic cum asino: ego et puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos. 6 Tulit quoque ligna holocausti, et imposuit su-

22. perskyrimas. 1 Po tų atsitikimų Dievas mėgino Abraomą ir jam tarė: Abraome, Abraome! O jis atsakė: Štai aš. 2 Ir Dievas tarė: Imk savo vienatinį sunų Izaoką, kurį myli, ir eik į regėjimo žemę, ir tenai jį paaukosi kaipo deginamąją auką ant vieno kalnų, kurį aš tau nurodysiu. 3 Taigi, Abraomas, atsikėlęs nakčia, prirengė savo asilą, ėmė su savim du bernioku, ir savo sunų Izaoką; o prisiskaldęs malkų deginimo aukai, nuėjo į vietą, kurią jam Dievas buvo įsakęs. 4 Trečioje gi dienoje pakėlęs akis, pamatė vietą išťolo, 5 ir tarė dviem savo bernam: Palaukkita čionai su asilu; aš gi ir vaikas nueisiva tenai, ir kada pagarbinsiva, sugrišiva pas judu. 6 Jis ėmė taipogi malkų deginimo aukai ir uždėjo ant savo sunaus Izaoko; patsai gi ne-

---

22, 1-19. Dievas, ištirdamas Abraomo ištikimybę ir paklusnumą, liepia jam paaukoti savo sunų Izaoką. Kadangi tame baisiausiame ištyrime Abraomo paklusnumas pasirodo tobulas, todėl Dievas vėl jam daro pažadėjimą, kad jo ainija bus labai skaitlinga ir kad iš jo giminės ateis visoms tautoms palaiminimas, ir tą pažadėjimą patvirtina prisieka.

(22, 1) *Po tų atsitikimų.* Kiek laiko buvo praėję nuo augščiaus apsakytų atsitikimų, galima spėti iš to, kad Izaokas buvo jau stipras jaunikaitis, nes netik galėjo atlikti su tėvu ilgą kelionę, bet ir panešti malkų glėbį aukai į kalną. — *Mėgino.* Dievas, reikalaudamas iš Abraomo didžiausios ir baisios aukos, norėjo ištirti jo tikėjimą ir paklusnumą, ir tai ne dėl to kad pats butu abejojęs, bet kad nurodytu Abraomo dorybes kaipo pavyzdį visiems tikintiems, kurių tėvu jis turėjo tapti.—(2) *Vienatinį sunų...* Izaokas pavadintas vienatiniu, nes jis vienas buvo gimęs iš tikrosios Abraomo pačios Saros, ir jis vienas turėjo buti tėvainiu Dievo suteiktųjų žadėjimų. Reikalaujamos aukos didumas paaiškėja iš kiekvieno dieviškojo įsakymo žodžio: turi buti paaukotas s u n u s, v i e n a t i n i s, visa ateities viltis, ir tai m y l i a m i a u s i s. — *Regėjimo žemę.* Ebr. *Moriah.* Taip vadinosi išpradžios visa apylinkė, kurioje buvo tarp kitų vienas kalnelis, paskiaus pramintas taipogi M o r i a h, garsus pastatyta ant jo vėliaus Saliamono bažnyčia. — (3) *Nakčia.* Anot ebr., d a r p r i e š a u š r ą. Abraomas rengėsi pildyti Dievo paliepimą be jokio svyravimo su stebėtinu paklusnumu. — (4) *Trečioje gi dienoje...* Iš Bersabėjos lig Morijai buvo apie 60 viorstų. Ką Abraomas turėjo jausti kelionės metu, pigiaus spėti kaip apsakyti. — (5) *Sugrišiva pas judu.* Abraomas turėjo viltį, kad Dievas kokiuo nors budu užlaikys Izaoką nuo mirties, arba nors ir paaukotą jį jam sugrąžins; kaip sako šv. Povilas: *Per tikėjimą Abraomas atnašavo Izaoką, kada buvo ištiriamas... sanprotaudamas, kad Dievas gali prikelti ir iš numirusių* (Žyd. 11, 17. 19). — (6) *Uždėjo ant savo sunaus.* Izaokas nešantis savo aukai malkas, anot šv. tė-

per Isaac filium suum ipse ve-
ro portabat in manibus ignem
et gladium. Cumque duo perge-
rent simul, 7 dixit Isaac patri
suo: Pater mi. At ille respondit:
Quid vis fili? Ecce, inquit, ig-
nis et ligna: ubi est victima ho-
locausti? 8 Dixit autem Abraham:
Deus providebit sibi victimam
holocausti, fili mi. Pergebant
ergo pariter: 9 et venerunt ad
locum quem ostenderat ei De-
us, in quo ædificavit altare, et
desuper ligna composuit: cum-
que alligasset Isaac filium su-
um, posuit eum in altare super
struem lignorum. 10 Extenditque
manum, et arripuit gladium, ut
immolaret filium suum. 11 Et ec-
ce Angelus Domini de cœlo cla
mavit, dicens: Abraham, Abra-
ham. Qui respondit: Adsum. 12
Dixitque ei: Non extendas ma-
num tuam super puerum, neque
facias illi quidquam: nunc cog-
novi quod times Deum, et non
pepercisti unigenito filio tuo pro-
pter me. 13 Levavit Abraham
oculos suos, viditque post ter-
gum arietem inter vepres hæ-
rentem cornibus, quem assumens
obtulit holocaustum pro filio.
14 Appellavitque nomen loci il-
lius, Dominus videt. Unde us-
que hodie dicitur: In monte Do-
minus videbit.

15 Vocavit autem Angelus Do-
mini Abraham secundo de cœlo,

šėsi rankose ugnies ir peilį. Jiem-
dviem draug beeinant, 7 Izaokas
tarė savo tėvui: Mano tėve! Ta-
sai atsakė: Ko nori, sunau? Štai,
tarė, ugnis ir malkos; kame yra
auka deginimui? 8 O Abraomas
tarė: Dievas parupins, mano su-
nau, sau auką deginimui. Juodu
tat draug ėjo toliaus, 9 ir atėjo
į vietą, kurią jam Dievas buvo
parodęs, čia jis pastatė altorių
ir sudėjo ant jo malkas; ir su-
rišęs savo sunų Izaoką, paguldė
jį ant altoriaus viršuje malkų
kruvos. 10 Ir ištiesė ranką ir nu-
tvėrė peilį, kad paaukotu savo
sunų. 11 Ir štai Viešpaties anio-
las sušuko iš dangaus, tardamas:
Abraome, Abraome! Jis atsakė:
Štai aš. 12 Ir jam tarė: Netiesk
savo rankos ant vaiko, ir nieko
jam nedaryk; dabar žinau, kad
bijaisi Dievo ir nepasigailėjai
savo vienatinio sunaus dėlei ma-
nęs. 13 Abraomas pakėlė savo
akis ir pamatė užpakalyje aviną,
įsipainiojusį ragais erškėtyne,
kurį ėmęs paaukojo kaipo degi-
namą auką sunaus vietoje. 14 Ir
jis praminė aną vietą vardu:
Viešpats mato To dėlei iki šiai
dienai sakoma: Ant kalno Vieš-
pats matys.

15 O Viešpaties aniolas šaukė
Abraomą antrą syki iš dangaus,

vų (Ambr.), yra viena gražiausių figurų Jėzaus Kristaus, einančio su medžio kryžiumi į Kalvarijos kalną. — (8) *Dievas parupins.* Pilnas gilaus tikėjimo ir pasidavimo Dievo valiai Abraomas apreikš tą valią sunui paskutinėje valandoje; dabar gi jis tik apskritai jam nurodo, kad kaip pats aukojimas taip ir auka yra Dievo rankoje. — (9) *Surišęs savo sunų*: taip kaip daroma su aukojamais gyvuliais. Izaokas dabar jau žino, koki turi buti auka, bet ir jis lygiai paklusnus Dievo valiai, kaip jo tėvas. — (12) *Dabar žinau...* Auka jau buvo padaryta Abramo ir Izaoko širdyje; to buvo gana; bet jai išreikšti išviršiniu budu Dievas atkreipia Abraomo atidę į ragais įsipainiojusį erškėtyne aviną. — (14) *Viešpats mato.* Ebr. t. yra čionai tas pats veiksmažodis, ką ir 8. eil.: *parupins, providebit.* — *Ant kalno Viešpats matys.* Anot ebr.: a n t k a l n o, k a m e V i e š p a t s b u s m a t o m a s. Taigi, kaip Viešpats susimilo ant Abraomo, taip jis susimils ant kiek·

dicens: [16] Per memetipsum ju-
ravi, dicit Dominus: quia feci-
sti hanc rem, et non pepercisti
filio tuo unigenito propter me:
[17] benedicam tibi, et multiplica-
bo semen tuum sicut stellas cœ-
li, et velut arenam quæ est in
littore maris: possidebit semen
tuum portas inimicorum suorum.
[18] et BENEDICENTUR in se-
mine tuo omnes gentes terræ,
quia obedisti voci meæ. [19] Re-
versus est Abraham ad pueros
suos, abieruntque Bersabee si-
mul, et habitavit ibi.

tardamas: [16] Aš prisiekiau pats
per save, sako Viešpats; kadan-
gi tu padarei tą dalyką ir nepa-
sigailėjai savo vienatinio sunaus
dėlei manęs, [17] aš tave palaimin-
siu ir padauginsiu tavo ainiją
kaip dangaus žvaigždes ir kaip
smiltis, esančias ant juros kran-
to; tavo ainija paveldės savo ne-
prietelių vartus, [18] ir tavo aini-
joje BUS PALAIMINTOS visos
žemės tautos, kadangi tu buvai
paklusnus mano balsui. [19] Ir Ab-
raomas sugrįžo pas du savo ber-
nu, ir nuėjo draug Bersabėjon,
ir tenai gyveno.

c) Paskutiniai Abraomo gyvenimo metai. 1) Nakoro ainiai. Saros mirtis.

[20] His ita gestis, nuntiatum
est Abrahæ quod Melcha quo-
que genuisset filios Nachor fra-
tri suo, [21] Hus primogenitum, et
Buz fratrem ejus, et Camuel
patrem Syrorum, [22] et Cased, et
Azau, Pheldas quoque et Jed-
laph, [23] ac Bathuel, de quo na-
ta est Rebecca: octo istos ge-
nuit Melcha, Nachor fratri Ab-
rahæ. [24] Concubina vero illius,
nomine Roma, peperit Tabee,
et Gaham, et Tahas, et Maacha.

[20] Po tų atsitikimų pranešta
Abraomui, kad ir Mėlka pagim-
dė jo broliui Nakorui sunus, [21]
pirmgimį Husą, ir jo brolį Bu-
zą, ir Syrijiečių tėvą Kamuėlį,
[22] Kasėdą, Azavą, Pėldą, Jėd-
lafą [23] ir Batuėlį, kuriam gimė
Rebėka. Šituos aštuonis Mėlka
pagimdė Abraomo broliui Nako-
rui. [24] O jo gulovė, vardu Ro-
ma, pagimdė Tabėę, Gaamą, Ta-
asą, ir Maachą.

---

vieno, kurs su panašiais jausmais į jį artinsis.

(16) *Prisiekiau pats per save.* Plg. Žyd. 6, 13-17. Dievas su prisieka atnaujina ir patvirtina Abraomui paskutinį kartą savo žadėjimus. — (17) *Neprietelių vartus.* Kas apima vartus, tas jau gali užimti ir visą miestą; todėl vartų paveldėjimu išreikštas visiškas neprietelių apgalėjimas. — (18) *Tavo ainijoje*: ypač gi Kristuje.

22, 20—23, 20. Baigdamas Abraomo istoriją, autorius mini visupirma jo brolio Nakoro vaikus, su kuriais Abraomo ainiai dar turės kokį laiką santikius. Toliaus pasakojama apie mirusios Saros palaidojimą dvailoje oloje, kurią tuo tikslu Abraomas nusiperka iš Heto vaikų.

(20) *Po tų atsitikimų...* Šitame straipsnelyje papildomos žinios apie Tarės ainius (11, 27-32); jis taipogi prirengia tolesnį pasakojimą apie Izaoko vestuves su Rebėka (24 persk.). — (21) *Husą ir...* Apie sekančius vardus negalima nieko tikra pasakyti. — *Syrijiečių tėvą.* Anot ebr. t. ir LXX, A r a m o t ė v ą. — (24) *Gulovė* Ebr. ž. *pilegeš* paprastai vadinamos kitos pačios, turėjusios vyro namuose mažesnes teises.

Caput XXIII. 1 Vixit autem
Sara centum viginti septem an-
nis. 2 Et mortua est in civitate
Arbee, quæ est Hebron, in ter-
ra Chanaan: venitque Abraham
ut plangeret, et fleret eam. 3
Cumque surrexisset ab officio
funeris, locutus est ad filios Heth,
dicens: 4 Advena sum et pere-
grinus apud vos: date mihi jus
sepulcri vobiscum, ut sepeliam
mortuum meum. 5 Responderunt
filii Heth, dicentes: 6 Audi nos
domine, princeps Dei es apud
nos: in electis sepulcris nostris
sepeli mortuum tuum: nullusque
te prohibere poterit quin in mo-
numento ejus sepelias mortuum
tuum. 7 Surrexit Abraham, et ado-
ravit populum terræ, filios vi-
delicet Heth: 8 dixitque ad eos:
Si placet animæ vestræ ut se-
peliam mortuum meum, audite
me, et intercedite pro me apud
Ephron filium Seor: 9 ut det mi-
hi speluncam duplicem, quam
habet in extrema parte agri sui:
pecunia digna tradat eam mihi
coram vobis in possessionem se-
pulcri. 10 Habitabat autem Eph-

23. perskyrimas. 1 O Sara gy-
veno šimtą dvidešimt septyne-
rius metus. 2 Ji mirė Arbėjos
mieste, tai yra Ebrone, Kana-
ano žemėje. Ir Abraomas atėjo
jos apraudotų ir apverktų. 3 Ir
pakilęs nuo būdinių, kalbėjo He-
to vaikams, tardamas: 4 Esu atei-
vis ir keleivis jūsų tarpe; duo-
kite man nuosavybėn kapą pas
jus, kad palaidočiau savo numi-
rėlį. 5 Heto vaikai atsakė, tar-
dami: 6 Klausyk mūsų, pone; tu
Dievo kunigaikštis mūsų tarpe;
laidok savo numirėlį rinktinėse
mūsų kapinėse; ir neivienas ne-
galės tau uždrausti palaidoti ta-
vo numirėlį jo kape. 7 Abraomas
atsikėlė ir nusilenkė prieš ano
krašto žmones, tai yra prieš He-
to vaikus, 8 ir jiems tarė: Jei
jums tinka, kad aš palaidočiau
savo numirėlį, paklausykite ma-
nęs ir mane užtarkite pas Seo-
ro sūnų Efroną, 9 kad jis man
duotų dvailą olą, kurią jis turi
savo lauko gale; teduoda ją man
už pinigus, kiek verta, jūsų aky-
se, kad ji man būtų nuosaviais
kapais. 10 O Efronas gyveno tarp

(**23, 1**) *Gyveno šimtą...* Sara vienati-
nė moteriškė, kurios amžis nurodomas šv.
Rašte. Jai mirštant Izaokui buvo sukakę
37 metai. — (**2**) *Arbėjos mieste.* Ebr.
Qiriath-'Arba'. Seniausis to miesto var-
das rasi buvo E b r o n a s ir gal tik pas-
kui jis buvo nuo tulo kananiečio vardo
pramintas A r b ė j o s arba A r b o s mie-
stu. Iš šitos vietos pasirodo, kad Abrao-
mas iš Bersabėjos vėl buvo atsikėlęs Eb-
ronan. — *Atėjo jos apraudotų..* Sara,
kaip ir visos moterįs Rytuose, turėjo sa-
vo atskirą šėtrą. — (**3**) *Heto vaikams*:
Hetiečių giminei (10, 15), gyvenusiai tuo
metu Ebrono apylinkėje. — (**4**) *Esu at-
eivis...* Vietos pirkimas kapams buvo pa-
darytas miesto vartuose, kame susirink-
davo vietiniai gyventojai. Abraomas pra-
deda derybas nuolankiu pasisakymu, kad
jis svetimtautis ir neturįs čia nuosavios
vietos. — *Numirėlį.* Ebr. ž. *meth* reiškia
lygiai numirusį vyriškį kaip ir moteriškę.
—(**6**) *Dievo kunigaikštis.* Hetiečiai man-
dagiai atsako, kad jie labai gerbia Ab-
raomą ir mielu noru leidžia jam palai-
doti jo numirėlę pagal jo paties išsirin-
kimą. Pats išsireiškimas *Dievo kunigaik-
štis* lygus pasakymui: galingiausis kuni-
gaikštis. — (**7**) *Nusilenkė.* Abraomas ly-
giai mandagiai dėkoja Hetiečiams už prie-
lankumą, bet jis nori turėti savus kapus.
— (**8**) *Mane užtarkite..* Abraomui rei-
kalingos vietos savininkas Efronas buvo
čia-pat. Taigi, prašomas užtarimas yra
ne kas kita, kaip tik naujas mandagumo
ženklas. — (**9**) *Dvailą olą.* Ebr. žodis
Makhpelah, kurs reiškia d v a i l a s, tik-
riausiai buvo nuosavus olos vardas. Ta
ola M a k h p e l a h buvo Efrono lauko
gale į rytus nuo Mambrės. Olą Abrao-
mas nori gauti ne dovanai, bet už pini-
gus. — (**10**) *Gyveno.* Anot LXX, sėdė-

ron in medio filiorum Heth.
Responditque Ephron ad Abra-
ham cunctis audientibus qui in-
grediebantur portam civitatis il-
lius, dicens: [11] Nequaquam ita
fiat, domine mi, sed tu magis
ausculta, quod loquor: Agrum
trado tibi, et speluncam, quæ
in eo est, præsentibus filiis po-
puli mei, sepeli mortuum tuum.
[12] Adoravit Abraham coram po-
pulo terræ. [13] Et locutus est ad
Ephron circumstante plebe:Quæ-
so, ut audias me: Dabo pecu-
niam pro agro: suscipe eam, et
sic sepeliam mortuum meum in
eo. [14] Responditque Ephron: [15]
Domine mi, audi me: Terra,
quam postulas, quadringentis sic-
lis argenti valet: istud est pre-
tium inter me et te: sed quan-
tum est hoc? sepeli mortuum
tuum. [16] Quod cum audisset
Abraham, appendit pecuniam,
quam Ephron postulaverat, audi-
entibus filiis Heth, quadringen-
tos siclos argenti probatæ mo-
netæ publicæ. [17] Confirmatusque
est ager quondam Ephronis, in
quo erat spelunca duplex, respi-
ciens Mambre, tam ipse, quam
spelunca, et omnes arbores ejus
in cunctis terminis ejus per cir-
cuitum, [18] Abrahæ in possessio-
nem, videntibus filiis Heth, et

Heto vaikų. Ir jis atsakė Ab-
raomui, girdint visiems, kurie
įeidavo į ano miesto vartus, tar-
damas: [11] Netaip turi buti, ma-
no pone; bet velyk tu paklau-
syk, ką aš sakau: Aš tau atiduo-
du lauką ir jame esančią olą
mano tautos vaikų akyse; laidok
savo numirėlį. [12] Abraomas nu-
silenkė prieš ano krašto žmones
[13] ir sakė Efronui, visiems žmo-
nėms aplink stovint: Meldžiu,
paklausyk manęs. Duosiu pini-
gų už lauką; imk juos; ir taip
aš jame palaidosiu savo numirė-
lį. [14] O Efronas atsakė: [15] Mano
pone, paklausyk manęs: Žemė,
kurios reikalauji, verta keturių
šimtų sidabro siklių; tai jos kai-
na tarp manęs ir tavęs; bet kas
tai yra? laidok savo numirėlį.
[16] Tai išgirdęs Abramas atsvėrė
pinigus, kurių pareikalavo Efro-
nas, Heto vaikams girdint, ke-
turis šimtus sidabro siklių pa-
tikrintais visur imamais pinigais.
[17] Ir kitados Efrono laukas, ku-
riame buvo dvaila ola, ties Mamb-
re, kaip pats laukas taip ir ola
ir visi jo medžiai, kurie buvo
ant jo ploto aplinkui, buvo pri-
pažinti [18] Abraomui nuosavybėn,
matant Heto vaikams ir visiems,
kurie įeidavo į ano miesto var-
tus. [19] Taigi, taip Abraomas pa-

jo. — *Kurie įeidavo*, t. y. miesto gy-
ventojams. — (11) *Aš tau atiduodu*...
Efronas pasirodo lygiai mandagus, kaip
ir kiti Hetiečiai. Jis neva nori padovano-
ti ne tik pačią olą, bet ir visą lauką;
vienok jis taip kalba tik Rytų gyventojų
papročiu, mandagiai išreikšdamas norą
parduoti už gerus pinigus. Abraomas tai
gerai supranta ir padėkojęs už mandagu-
mą nusilenkimu, tuojau ima kalbėti apie
užmokesnį. — (15) *Keturių šimtų*... Pas-
kiaus žinomi pas žydus sidabriniai sikliai
buvo verti musų pinigais arti 1 rb. 20
kap., bet Abraomo laiku tokių siklių tik-
riausiai dar nebuvo; todėl kiek sidabro
pareikalavo Efronas, visai nežinia. Jis
pasilieka mandagus iki galui ir priduria,
kad taip turtingiems žmonėms, kaip jis
ir Abraomas, tie pinigai tai mažiausis
dalykas: *bet kas tai yra?*— (17) *Laukas,
kuriame*... Anot ebr. laukas, kurs
buvo Makpeloje į rytus nuo
Mambrės.—(18) *Matant Heto*... Par-
davimą patvirtino visi ten buvusieji, o
parduotosios vietos ribos buvo griežtai
nurodytos, net išskaitant ten augusius
medžius. — (19) *Palaidojo savo pačią*...
Toje vietoje buvo palaidota ne tik Sara,

cunctis qui intrabunt portam ci-
vitatis illius. 19 Atque ita sepe-
livit Abraham Saram uxorem
suam in spelunca agri duplici,
quæ respiciebat Mambre, hæc
est Hebron in terra Chanaan. 20
Et confirmatus est ager, et an-
trum, quod erat in eo, Abrahæ
in possessionem monumenti a
filiis Heth.

laidojo savo pačią Sarą dvailo-
je oloje, esančioje ties Mambre,
tai yra Ebronu, Kanaano žemė-
je. 20 Ir laukas ir buvusi jame
ola patvirtinta buvo Heto vai-
kų Abraomui, kaipo jo nuosa-
vus kapas.

2) Izaoko vestuvės.

Caput XXIV. 1 Erat autem
Abraham senex, dierumque mul-
torum: et Dominus in cunctis
benedixerat ei. 2 Dixitque ad ser-
vum seniorem domus suæ, qui
præerat omnibus quæ habebat:
Pone manum tuam subter fe-
mur meum, 3 ut adjurem te per
Dominum, Deum cœli et terræ,
ut non accipias uxorem filio meo
de filiabus Chananæorum, inter
quos habito: 4 sed ad terram et
cognationem meam proficiscaris,
et inde accipias uxorem filio
meo Isaac. 5 Respondit servus:
Si noluerit mulier venire mecum
in terram hanc, numquid redu-
cere debeo filium tuum ad lo-
cum, de quo tu egressus es? 6

24. perskyrimas. 1 O Abrao-
mas buvo pasenęs ir turėjo daug
metų, ir Viešpats buvo jį visa-
me palaiminęs. 2 Tuomet jis ta-
rė vyriausiajam savo namų tar-
nui, kurs buvo užveizdėtoju vi-
so, ką jis turėjo: Padėk savo
ranką po mano kulšies, 3 idant
aš tave prisiekdyčiau per Vieš-
patį, dangaus ir žemės Dievą,
kad neimsi mano sunui pačios iš
dukterų Kananiečių, tarp kurių
gyvenu, 4 bet kad eisi į mano
šalį ir giminę ir iš ten paimsi
mano sunui Izaokui pačią. 5 Tar-
nas atsakė: Jei moteriškė neno-
rės su manim eiti šiton žemėn,
argi aš turiu vesti tavo sunų
atgal į vietą, iš kurios tu išėjai?

bet paskui pats Abraomas, Izaokas, Rebėka, Lija ir Jokubas.—(20) *Ir laukas...* Tos pirmosios nuosavybės įgijimas Kanaane buvo labai svarbus, todėl autorius dar sykį primena, kad jos pirkimas buvo patvirtintas visų Hetiečių.

24, 1-67. Abraomas siunčia savo vyriausįjį tarną Mezopotamijon, kad jis iš Nakoro šeimynos imtų Izaokui pačią. Plačiai ir įvaizdžiai aprašoma tarno malda, susitikimas su Rebėka, piršlybos pas jos brolį ir atgabenimas Rebėkos pas Izaoką. (24, 1) *Buvo pasenęs*: turėjo apie 140 metų amžio. — (2) *Vyriausiam... tarnui.* Juo rasi tebebuvo Eliėzeris Damaskietis, V. 15, 2. — *Padėk savo...* Paprastai prisiekdavo ranką augštyn pakeldami. Aprašytas čionai prisiekos budas buvo nepaprastas; jis dar minimas žem. 47, 29. Ką jis tikrai reiškė, nevisai aišku. Šv. Augustinas sako: Kulšies prisilietė, o Dievu prisiekė; nes turėdamas pranašų dvasią žinojo iš jo ainijos gimsiant Kristų, dangaus ir žemės Viešpatį. Anot 46, 26 ir Teis. 8, 30 kulšįs yra vieta, iš kurios išeina ainija. — (3) *Iš dukterų Kananiečių.* Laikydamos papročio Abraomas velija surasti savo sunui pačią iš savo giminės; liepia neimti kananietės dėlei Kanaano gyventojų stabmeldystės ir didžio ištvirkimo ir pasiliekančio ant jų Dievo prakeikimo Nors ir Abraomo giminė Harane nebebuvo liuosa nuo kaikurių stab-

Dixitque Abraham: Cave nequando reducas filium meum illuc.
7 Dominus Deus cœli, qui tulit
me de domo patris mei, et de terra nativitatis meæ, qui locutus est mihi, et juravit mihi, dicens: Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet Angelum suum coram te, et accipies inde
uxorem filio meo: 8 sin autem
mulier noluerit sequi te, non teneberis juramento: filium meum
tantum ne reducas illuc. 9 Po-
suit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, et juravit illi super sermone hoc.

10 Tulitque decem camelos de grege domini sui, et abiit, ex omnibus bonis ejus portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam ad urbem Nachor.
11 Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum juxta puteum aquæ vespere, tempore quo solent mulieres egredi ad
hauriendam aquam, dixit: 12 Do-
mine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, et fac misericordiam cum domino
meo Abraham. 13 Ecce ego sto
prope fontem aquæ, et filiæ habitatorum hujus civitatis egredientur ad hauriendam aquam.
14 Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam: et illa responderit, bibe, quin et camelis tuis dabo potum: ipsa est, quam præparasti servo tuo Isaac: et per hoc intelligam quod feceris misericordiam cum
domino meo. 15 Necdum intra
se verba compleverat, et ecce

6 Ir Abraomas tarė: sergėkies
vesti kada-nors mano sunų ten
atgal. 7 Viešpats, dangaus Dievas, kurs mane ėmė iš mano tėvo namų ir iš mano gimtinio krašto, kurs man kalbėjo ir man prisiekė, tardamas: Aš duosiu tavo ainijai šitą žemę, jis pats siųs savo aniolą prieš tave, ir tu imsi mano sunui iš tenai pa-
čią; 8 o jeigu moteriškė nenorė-
tu su tavim eiti, tu nebebusi surištas prisieka; tik mano su-
naus nevesk ten atgal. 9 Tarnas
tat padėjo ranką po savo pono. Abraomo, kulšies ir prisiekė išpildyti tuos žodžius.

10 Ir jis ėmė iš savo pono bandos dešimtį kupranugarių ir, nešdamos su savim iš visų jo gėrybių, išėjo ir nukeliavo Mezo-
potamijon į Nakoro miestą. 11
Ir davęs kupranugariams atsigulti už miesto prie vieno vandens šulinio vakarop, tuo metu, kada moterįs paprastai išeina
vandens semtų, tarė: 12 Viešpa-
tie, mano pono Abraomo Dieve, buk, meldžiu, šiandien su manim ir padaryk mielaširdystę
mano valdovui, Abraomui. 13 Štai
aš stoviu prie vandens šaltinio, ir šito miesto gyventojų dukte-
rįs išeis vandens semtų. 14 Tai-
gi, mergaitė, kuriai aš pasakysiu: palenkk savo ąsuotį, kad aš atsigerčiau, ir ji atsakys: gerk, aš ir tavo kupranugarius pagirdysiu, tebuna ta, kurią tu skyrei savo tarnui Izaokui; ir iš to aš išmanysiu tave padarius ma-
no valdovui mielaširdystę. 15 Ir
jis dar nebuvo pabaigęs savyje

---

meldystės papročių, bet tikrojo Dievo garbinimas pas juos dar nebuvo visiškai užmirštas. — (6) *Sergėkies vesti...* Nes tai butu priešinga Dievo įsakymui ir nesutaikoma su jo pažedėjimais.

(10) *Mezopotamijon.* Ebr. *'Aram naharaim*: Syrija tarp dviejų upiu, Tigrio ir Eufrato. Graikiškas vardas „Mezopota-

Rebecca egrediebatur, filia Ba-
thuel, filii Melchæ uxoris Nachor
fratris Abraham, habens hydri-
am in scapula sua: 16 puella de-
cora nimis, virgoque pulcherri-
ma, et incognita viro: descende-
rat autem ad fontem, et imple-
verat hydriam, ac revertebatur.
17 Occurritque ei servus, et ait:
Pauxillum aquæ mihi ad biben-
dum præbe de hydria tua. 18
Quæ respondit: Bibe domine mi:
celeriterque deposuit hydriam
super ulnam suam, et dedit ei
potum. 19 Cumque ille bibisset,
adjecit: Quin et camelis tuis
hauriam aquam, donec cuncti
bibant. 20 Effundensque hydriam
in canalibus, recurrit ad pute-
um ut hauriret aquam: et hau-
stam omnibus camelis dedit. 21
Ipse autem contemplabatur eam
tacitus, scire volens utrum pro-
sperum iter suum fecisset Do-
minus, an non. 22 Postquam au-
tem biberunt cameli, protulit
vir inaures aureas, appendentes
siclos duos, et armillas totidem
pondo siclorum decem. 23 Dixit-
que ad eam: Cujus es filia? in-
dica mihi: est in domo patris
tui locus ad manendum? 24 Quæ
respondit: Filia sum Bathuelis,
filii Melchæ, quem peperit ipsi
Nachor. 25 Et addidit, dicens:
Palearum quoque et fœni pluri-
mum est apud nos, et locus spa-
tiosus ad manendum. 26 Inclina-
vit se homo, et adoravit Domi-
num, 27 dicens: Benedictus Do-
minus Deus domini mei Abra-
ham, qui non abstulit misericor-

tų žodžių, ir štai išėjo Rebėka,
duktė Batuėlio, kurs buvo Ab-
raomo brolio Nakoro pačios Mėl-
kos sunus, turėdama ąsuotį ant
savo peties, 16 labai daili mer-
gina, gražiausi ir vyro nepažin-
ta mergaitė; ji nulipo prie šal-
tinio, ir prisisėmė ąsuotį, ir grį-
žo. 17 Tuomet pasitiko ją tarnas
ir tarė: Duok man iš savo ąsuo-
čio truputį vandens atsigerti. 18
Ji atsakė: Gerk, mano pone; ir
greitai nuleidė ąsuotį ant savo
rankos ir davė jam gerti. 19 O
jam atsigėrus, ji pridurė: Ir ta-
vo kupranugariams aš pasemsiu
vandens, kolei visi atsigers. 20
Ir išpylus ąsuotį į lovį vėl nu-
bėgo pas šulinį vandens semtų
ir pasemtąjį davė visiems kup-
ranugariams. 21 O jisai tylomis
žiurėjo į ją, norėdamas žinoti,
ar Viešpats padarė jo kelionę
laiminga, ar ne. 22 O kupranu-
gariams atsigėrus, žmogus išsi-
ėmė auksines auskabas, sverian-
čias du sikliu, ir tiek pat apy-
rankių, kurios svėrė dešimtį sik-
lių, 23 ir jai tarė: Keno esi duk-
tė? pasakyk man, ar yra tavo
tėvo namuose vietos apsistoti?
24 Ji atsakė: Aš duktė Batuėlio,
Mėlkos sunaus, kurį ji pagimdė
Nakorui. 25 Ji dar pridurė, tar-
dama: Šiaudų taipogi ir šieno
pas mus daug ir vieta erta ap-
sistoti. 26 Tuomet žmogus nusi-
lenkė ir pagarbino Viešpatį,
27 tardamas: Pašlovintas teesie
Viešpats, mano valdovo Abrao-
mo Dievas, kurs neatitraukė nuo
mano pono savo mielaširdystės

---

ja“ reiškia tą pat, ką ir Tarpupis. — *Į Nakoro miestą*: Haraną. — (**22**) *Auskabas*. Ebr. ž. *nezem* reiškia ne auskabas, bet ž i e d ą, įkabinamą nosin arba nuleidžiamą panosin grandinaite, kurios kitas galas budavo prisegamas prie juostelės aprišančios kaktą. — *Du sykliu*. Ebr. t.: p u s ę s i k l i o. Duotos Rebėkai dovanos aiškiai parodė, ko nori Abraomo tarnas, ir mergaitės tėvai tai iškarto suprato. — (**27**) *Mielaširdystės ir tiesos*. Du Dievo privalumu dažnai minimi draug

diam et veritatem suam a do-
mino meo, et recto itinere me
perduxit in domum fratris do-
mini mei. 28 Cucurrit itaque pu-
ella, et nuntiavit in domum ma-
tris suæ omnia quæ audierat.

29 Habebat autem Rebecca fra-
trem nomine Laban, qui festi-
nus egressus est ad hominem,
ubi erat fons. 30 Cumque vidis-
set inaures et armillas in mani-
bus sororis suæ, et audisset cun-
cta verba referentis: Hæc locu-
tus est mihi homo: venit ad vi-
rum, qui stabat juxta camelos,
et prope fontem aquæ. 31 dixit-
que ad eum: Ingredere, bene-
dicte Domini: cur foris stas?
præparavi domum, et locum ca-
melis. 32 Et introduxit eum in
hospitium: ac destravit camelos,
deditque paleas et fœnum, et
aquam ad lavandos pedes ejus,
et virorum qui venerant cum eo.
33 Et appositus est in conspe-
ctu ejus panis. Qui ait: Non co-
medam, donec loquar sermones
meos. Respondit ei: Loquere. 34
At ille: Servus, inquit, Abraham
sum: 35 et Dominus benedixit
domino meo valde, magnificatus-
que est: et dedit ei oves et bo-
ves, argentum et aurum, servos
et ancillas, camelos et asinos.
36 Et peperit Sara uxor domini
mei filium domino meo in sene-
ctute sua, deditque illi omnia
quæ habuerat. 37 Et adjuravit
me dominus meus, dicens: Non
accipies uxorem filio meo de fi-
liabus Chananæorum, in quorum

ir tiesos ir mane atvedė tiesiu
keliu į mano valdovo brolio na-
mus. 28 Taigi, mergina nubėgo
ir papasakojo savo motinos na-
muose visa, ką buvo išgirdusi.

29 O Rebėka turėjo brolį var-
du Labaną, kurs skubriai išėjo
pas žmogų, kame buvo šaltinis.
30 Jis, pamatęs auskabas ir apy-
rankes ant savo sesers rankų ir
išgirdęs visus pasakojančiojos
žodžius: tai man kalbėjo žmo-
gus, atėjo pas vyrą, stovėjusį
prie kupranugarių, arti vandens
šaltinio, 31 ir jam tarė: Įeik,
Viešpaties palaimintasis! Kodėl
stovi lauke? aš prirengiau butą
ir vietą kupranugariams. 32 Ir
jis įsivedė jį į namus, ir nuėmė
naštą nuo kupranugarių, ir davė
šiaudų ir šieno, ir vandens jo
ir draug su juo atėjusiųjų vyrų
kojoms nuplauti. 33 Ir ties juo
buvo padėtas valgis. O jis tarė:
Nevalgysiu, kolei nepasakysiu
savo reikalo. Ir Labanas jam at-
sakė: Sakyk. 34 O jisai tarė: Esu
Abraomo tarnas, 35 ir Viešpats
labai palaimino mano poną, ir
jis pasidarė galingas; ir jam da-
vė avių ir jaučių, sidabro ir auk-
so, vergų ir vergių, kupranuga-
rių ir asilų. 36 Ir mano pono pa-
ti Sara pagimdė savo senatvėje
mano ponui sunų, ir jis jam da-
vė visa, ką buvo turėjęs. 37 Ir
mano ponas mane prisiekdė, sa-
kydamas: Neimsi mano sunui
pačios iš dukterų Kananiečių,
kurių žemėje aš gyvenu; 38 bet

šv. Rašte. Pirmas reiškia prielankią meilę, antras gi Dievo ištikimumą savo pažadėjimuose. — (28) *Savo motinos namuose.* Pas Rytų gyventojus kiekviena moteris turėjo savo atskirą butą. Ryšis tarp motinos ir iš jos gimusių vaikų dažnai budavo daug artesnis, negu tarp vaikų ir tėvo, kurs turėdavo keletą pačių. Užtat broliai buvo tarsi įgimtais savo seserų globėjais, kaip čionai aiškiai pasirodo iš viso Labano pasielgimo. Plg. 34, 5. 11. 25. Teis. 21, 32. 2. Kar. 13, 22. — (36) *Jam davė visa*: paskyrė vienatiniu savo tėvainiu; nes kitems vaikams

terra habito: 38 sed ad domum
patris mei perges, et de cogna-
tione mea accipies uxorem filio
meo: 39 ego vero respondi domi-
no meo: Quid si noluerit venire
mecum mulier? 40 Dominus, ait,
in cujus conspectu ambulo, mit-
tet Angelum suum tecum, et
diriget viam tuam: accipiesque
uxorem filio meo de cognatione
mea, et de domo patris mei. 41
Innocens eris a maledictione
mea, cum veneris ad propinquos
meos, et non dederint tibi 42
Veni ergo hodie ad fontem aquæ
et dixi: Domine Deus domini
mei Abraham, si direxisti viam
meam, in qua nunc ambulo, 43
ecce sto juxta fontem aquæ, et
virgo, quæ egredietur ad hauri-
endam aquam, audierit a me:
Da mihi pauxillum aquæ ad bi-
bendum ex hydria tua: 44 et di-
xerit mihi: Et tu bibe, et came-
lis tuis hauriam: ipsa est mulier
quam præparavit Dominus filio
domini mei. 45 Dumque hæc ta-
citus mecum volverem, apparuit
Rebecca veniens cum hydria,
quam portabat in scapula: de-
scenditque ad fontem, et hau-
sit aquam. Et aio ad eam: Da
mihi paululum bibere: 46 quæ
festinans deposuit hydriam de
humero, et dixit mihi: Et tu
bibe, et camelis tuis tribuam
potum. Bibi, et adaquavit came-
los. 47 Interrogavique eam, et
dixi: Cujus es filia? Quæ respon-
dit: Filia Bathuelis sum, filii
Nachor, quem peperit ei Mel-
cha. Suspendi itaque inaures ad
ornandam faciem ejus, et armil-
las posui in manibus ejus. 48 Pro-
nusque adoravi Dominum, be-
nedicens Domino Deo domini

nuvyksi į mano tėvo namus ir
iš mano giminės paimsi mano
sunui pačią. 39 Aš gi atsakiau
mano ponui: o jei moteriškė ne-
norės eiti su manim? 40 Jis tarė:
Viešpats, kurio akyvaizdoje aš
vaikščioju, siųs savo aniolą draug
su tavim ir ves tave keliu; ir
tu imsi mano sunui pačią iš ma-
no giminės ir iš mano tėvo na-
mų. 41 Busi liuosas nuo mano
prakeikimo, kada ateisi pas ma-
no gimines, ir jie tau neduos.
42 Aš tat atėjau šiandien pas
vandens šulinį ir tariau: Vieš-
patie, mano pono Abraomo Die-
ve, jei tu vedei mane keliu, ku-
riuo aš dabar einu, 43 štai aš
stoviu ties vandens šuliniu, ir
mergaitė, kuri išeis vandens sem-
tų, išgirs iš manęs: duok man
iš savo ąsuočio truputį vandens
atsigerti, 44 ir man tars: ir tu
gerk ir tavo kupranugariams aš
pasemsiu; ta yra moteriškė, ku-
rią Viešpats skyrė mano pono
sunui. 45 Ir kuomet aš tai sau
tylomis svarsčiau, pasirodė atei-
nanti Rebėka su ąsuočiu, kurį
nešė ant peties; ir nusileido prie
šulinio ir pasisėmė vandens. Ir
aš jai sakau: Duok man truputį
gerti. 46 Ji skubiai nukėlė ąsuo-
tį nuo peties ir man tarė: ir tu
gerk ir tavo kupranugariams aš
duosiu gerti. Aš atsigėriau, ir ji
pagirdė kupranugarius. 47 Ir aš
jos paklausiau ir tariau: Keno
esi duktė? o ji atsakė: Esu duk-
tė Nakoro sunaus Batuėlio, ku-
rį jam pagimdė Mėlka. Taigi,
aš užkabinau auskabas jos vei-
dui pagražinti ir užmoviau jai
ant rankų apyrankes. 48 Ir
kniupščias pagarbinau Viešpatį,
šlovindamas Viešpatį, mano po-

duotos buvo tik nedidelės dovanos. —

(49) *Kairėn arba dešinėn*: kad žinočiau,

mei Abraham, qui perduxit me
recto itinere, ut sumerem filiam
fratris domini mei filio ejus. 49
Quamobrem si facitis misericor-
diam et veritatem cum domino
meo, indicate mihi: sin autem
aliud placet, et hoc dicite mihi,
ut vadam ad dexteram, sive ad
sinistram. 50 Responderuntque
Laban et Bathuel: A Domino
egressus est sermo: non possu-
mus extra placitum ejus quid-
quam aliud loqui tecum. 51 En
Rebecca coram te est, tolle eam,
et proficiscere, et sit uxor filii
domini tui, sicut locutus est
Dominus. 52 Quod cum audisset
puer Abraham, procidens adora-
vit in terram Dominum. 53 Pro-
latisque vasis argenteis, et au-
reis, ac vestibus, dedit ea Re-
beccæ pro munere: fratribus quo-
que ejus, et matri dona obtulit.
54 Inito convivio, vescentes pa-
riter et bibentes manserunt ibi.
Surgens autem mane, locutus
est puer: Dimittite me, ut va-
dam ad dominum meum 55 Re-
sponderuntque fratres ejus, et
mater: Maneat puella saltem de-
cem dies apud nos, et postea
proficiscetur. 56 Nolite, ait, me
retinere, quia Dominus direxit
viam meam: dimittite me, ut
pergam ad dominum meum. 57
Et dixerunt: Vocemus puellam,
et quæramus ipsius voluntatem.
58 Cumque vocata venisset, sci-
scitati sunt: Vis ire cum homi-
ne isto? Quæ ait: Vadam. 59 Di-
miserunt ergo eam, et nutricem
illius, servumque Abraham, et
comites ejus, 60 imprecantes pro-
spera sorori suæ, atque dicen-

no Abraomo Dievą, kurs mane
atvedė tiesiu keliu, kad imčiau
mano pono brolio dukterį jo su-
nui. 49 Todėl jei jus norite pa-
rodyti mano ponui mielaširdys-
tę ir tiesą, apreikškite man; jei-
gu gi kitaip tinka, ir tai pasa-
kykite, kad eičiau kairėn arba
dešinėn. 50 O Labanas ir Batu-
ėlis atsakė: Viešpats kalbėjo ši-
tame atsitikime, todėl mudu ne-
galiva nieko kito pasakyti, kaip
tik tai, kas jam tinka. 51 Štai
Rebėka tavo akyse, imk ją ir
eik, ir tebuna tavo pono sunaus
pačia, kaip Viešpats kalbėjo. 52
Tai išgirdęs Abraomo tarnas, par-
puolė ir kniupščias pagarbino
Viešpatį. 53 Ir išsiėmęs sidabri-
nius ir auksinius indus ir rubus
padovanojo juos Rebėkai; jis da-
vė taipogi dovanas jos broliams
ir motinai. 54 Paskui iškelta po-
kilį, ir jie valgė ir gėrė draug,
ir pasiliko tenai. O rytą atsikė-
lęs tarnas kalbėjo: Leiskite ma-
ne eiti pas mano poną. 55 Jos
gi broliai ir motina atsakė: Te-
pasilieka mergina dar bent de-
šimtį dienų pas mus, o paskui
galės eiti. 56 Jis tarė: Netrukdy-
kite manęs, nes Viešpats vedė
mano kelią; leiskite man grįžti
pas mano poną. 57 Ir jie tarė:
Pašaukkime merginą ir pasiklaus-
kime jos valios. 58 Ir kad pašaukta
atėjo, teiravosi: Ar nori eiti su ši-
tuo žmogumi? Ji atsakė: Eisiu. 59
Taigi, jie išleido ją ir jos auklę, ir
Abraomo tarną ir jo žmones, 60
linkėdami savo seseriai laimės ir
sakydami: Tu musų sesuo! Buk
motina tukstančių tukstančio,
ir tavo vaikai tepaveldėja savo

kas man toliaus daryti. — (**50**) *Labanas ir Batuėlis.* Mergaitės tėvas minimas tik čionai; visas derybas apie Rebėkos ištekėjimą veda Labanas. — (**57**) *Pasiklauskime jos valios.* Mergaitės sutikimo apie jos išleidimą už vyro nesiklausta pagal rytiečių paprotį, bet tik apie jos išvažiavimą. — (**59**) *Jos auklę*: vardu Deborą.

tes: Soror nostra es, crescas in
mille millia, et possideat semen
tuum portas inimicorum suorum.
61 Igitur Rebecca, et puellæ illius, ascensis camelis, secutæ
sunt virum: qui festinus revertebatur ad dominum suum:
62 Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam, quæ ducit ad puteum, cujus nomen est
Viventis, et Videntis: habitabat
enim in terra australi: 63 et egressus fuerat ad meditandum in
agro, inclinata jam die: cumque
elevasset oculos, vidit camelos
venientes procul. 64 Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit
de camelo, 65 et ait ad puerum:
Quis est ille homo qui venit
per agrum in occursum nobis?
Dixitque ei: Ipse est dominus
meus. At illa tollens cito pallium, operuit se. 66 Servus autem cuncta, quæ gesserat, narravit Isaac. 67 Qui introduxit
eam in tabernaculum Saræ matris suæ, et accepit eam uxorem:
et in tantum dilexit eam, ut
dolorem, qui ex morte matris
ejus acciderat, temperaret.

neprietelių vartus. 61 Taigi, Rebėka ir jos tarnaitės, užsisėdusios ant kupranugarių, sekė žmogų, kurs greitai grįžo pas savo
poną.

62 Tuo gi pačiu metu Izaokas
vaikščiojo keliu, vedančiu prie
šulinio Gyvojo ir Matančiojo,
nes jis gyveno pietiniame krašte. 63 Ir jis buvo išėjęs pamąstytų į lauką, jau baigiantis dienai, ir pakėlęs akis pamatė ateinančius iš tolo kupranugarius.
64 Taipogi Rebėka, pamačius Izaoką, nusėdo nuo kupranugario 65
ir tarė tarnui: Kas anas žmogus,
kurs eina mums priešais per lauką? Jis jai tarė: Tai mano ponas.
O ji greitai ėmus gaubtę apsidengė. 66 Tarnas gi papasakojo
visa, ką buvo atlikęs, Izaokui.
67 Tasai ją įsivedė į savo motinos Saros šėtrą ir paėmė ją
į pačią, ir taip labai ją mylėjo,
kad sumažėjo jo skausmas, kurs
jį buvo apnykęs dėlei jo motinos mirties.

3) Abraomo mirtis. Izmaėlio ainiai.

Caput XXV. 1 Abraham vero
aliam duxit uxorem nomine Ceturam: 2 quæ peperit ei Zamran

25. perskyrimas. 1 O Abraomas vedė dar kitą pačią vardu
Keturą, 2 kuri jam pagimdė Zam-

(**62**) *Izaokas vaikščiojo*... Izaokas su savo tėvo bandomis buvo tuo laiku nebe Ebrone, bet rasi Bersabėjoje. Prie tos progos trumpais žodžiais aprašomas Izaoko lėtas nuolankus budas, koks jis apsireiškė visame jo gyvenime. — *Gyvojo ir*.. V. 16, 14. — *Pietiniame krašte*: Negebe. — (**63**) *Pamąstytų*. Ilgesis mirusios motinos, o taipogi mintįs apie laukiamą sužieduotinę buvo tų mąstymų dalykas ir priežastis. — (**64**) *Rebėka. . nusėdo*. Nusėdimas nuo gyvulio, sutinkant kokią nors, ypač žymesnę ypatą buvo pagarbos ženklas. — (**65**) *Ėmus gaubtę apsidengė* Sužieduotinė pasitikdavo paprastai savo jaunikį uždengtu veidu ir galva. Prisidengdavo gi ilgu lengvučiu apsiaustu.

25, 11 - 8. Autorius užbaigdamas Abraomo istoriją mini jo ainius iš trečios jo pačios Keturos, pasakoja apie jo mirtį ir palaidojimą, o taipogi išskaito Izmaėlio ainius.

(**25, 1**) *Vedė dar kitą pačią*. Toliaus (6. e.) ji vadinama gulove, ebr. *pilegeš*; todėl ji lygi buvo ne Sarai, bet Agarai.

et Jecsan, et Madan, et Madian,
et Jesboc, et Sue. 3 Jecsan quo-
que genuit Saba, et Dadan. Fi-
lii Dadan fuerunt Assurim, et
Latusim, et Loomim. 4 At vero
ex Madian ortus est Epha, et
Opher, et Henoch, et Abida, et
Eldaa: omnes hi filii Ceturæ. 5
Deditque Abraham cuncta quæ
possederat, Isaac: 6 filiis autem
concubinarum largitus est mune-
ra, et separavit eos ab Isaac fi-
lio suo, dum adhuc ipse viveret,
ad plagam orientalem.

7 Fuerunt autem dies vitæ Ab-
rahæ, centum septuaginta quin-
que anni. 8 Et deficiens mortuus
est in senectute bona, provectæ-
que ætatis, et plenus dierum: con-
gregatusque est ad populum su-
um. 9 Et sepelierunt eum Isaac
et Ismael filii sui in spelunca
duplici, quæ sita est in agro
Ephron filii Seor Hethæi, e re-
gione Mambre, 10 quem emerat
a filiis Heth: ibi sepultus est ip-
se, et Sara uxor ejus. 11 Et post
obitum illius benedixit Deus Isa-
ac filio ejus, qui habitabat jux-
ta puteum nomine Viventis et
Videntis.

12 Hæ sunt generationes Is-
mael filii Abrahæ, quem pepe-
rit ei Agar Ægyptia, famula Sa-
ræ: 13 et hæc nomina filiorum
ejus in vocabulis et generatio-
nibus suis. Primogenitus Isma

raną, Jeksaną, Madaną, Madianą,
Jesboką ir Suę. 3 Jeksanui gi
gimė Saba ir Dadanas. Dadano
vaikai buvo Asurimai, Latusimai
ir Laomimai. 4 O iš Madano ki-
lo Efa, Oferas, Enokas, Abida
ir Eldaa: visi šitie yra Keturos
vaikai. 5 O Abraomas atidavė
visa, ką buvo turėjęs, Izaokui;
6 savo gi gulovių vaikams jis da-
vė dovanas ir juos atskyrė nuo
savo sunaus Izaoko dar prie sa-
vo gyvos galvos ir išleido rytų
krašto linkon.

7 O Abraomui sukako šimtas
septynios dešimtįs penkeri me-
tai, 8 ir iškaršęs jis mirė geroje
senatvėje, susilaukęs vėlaus am-
žio ir dienų pilnybės; ir jis bu-
vo suvienytas su savo tauta. 9
O du jo sunu Izaokas ir Izmaė-
lis jį palaidojo dvailoje oloje,
esančioje Seoro sunaus Efrono
Hetiečio lauke, ties Mambre,
10 kurį buvo pirkęs iš Heto vai-
kų; tenai yra palaidotas jisai ir
jo pati Sara. 11 Ir jam mirus,
Dievas laimino jo sunų Izaoką,
kurs gyveno arti šulinio, vadi-
namo Gyvojo ir Matančiojo.

12 Ta yra giminė Abraomo su-
naus Izmaėlio, kurį jam pagim-
dė Saros tarnaitė Agara Aigyp-
tietė; 13 ir tie yra jo sunų var-
dai, kuriais jie vadinosi savo
giminėse. Izmaėlio pirmgimis

Kada ji buvo vesta, nepigu pasakyti, nes visas šitas straipsnis sudėtas iš prierašų, ir apsakytieji jame atsitikimai įvyko ne vienu laiku; pvd. Abraomas mirė, kada Izaoko sunųs Ezavas ir Jokubas turėjo po 15 metų, o Izmaėlis mirė dar vėliaus — (3) *Madianą*: Madianitų tėvą. Iš kitų Keturos vaikų kilo įvairios mažai žinomos Arabų giminės. — (6) *Rytų krašto linkon.* Rytų kraštu, arba tiesiog Rytais šv. Raštas paprastai vadina Arabiją.

(8) *Buvo suvienytas su savo tauta.* Abraomo suvienijimas su savo tauta reikia suprasti tik apie jo nemarios dušios nuėjimą ten, kame buvo mirusių protėvių dušios, o ne apie palaidojimą, nes jis buvo palaidotas oloje, kurioje ilsėjos tik vienos Saros palaikos. — (9) *Du jo sunu.* Izmaėlis, nors ir išvarytas iš namų, nesutraukė vienybės ryšių su tėvu lig mirčiai.

(13) *Nabajotas.* Veiz. žem. 36, 3. Iz. 60, 7. Apie dvyliką Izmaėlio sunų ma-

elis Nabaioth, deinde Cedar, et
Adbeel, et Mabsam. 14 Masma
quoque, et Duma, et Massa, 15
Hadar, et Thema, et Jethur,
et Naphis, et Cedma. 16 Isti
sunt filii Ismaelis: et hæc nomina per castella et oppida eorum, duodecim principes tribuum suarum.
17 Et facti sunt anni vitæ Ismaelis centum triginta septem, deficiensque mortuus est, et appositus ad populum suum.
18 Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quæ respicit Ægyptum introeuntibus Assyrios: coram cunctis fratribus suis obiit.

Nabajotas, paskui Kedaras, Adbėėlis, Mabsamas,
14 taipogi Masma, Duma, Masa,
15 Hadaras, Têma, Jeturas, Nafis ir Kėdma.
16 Tie yra Izmaėlio vaikai; ir tie vardai, kuriais praminta jų buveinės; dvylika kunigaikščių jų giminėse.
17 Ir Izmaėlis susilaukė šimto trijų dešimtų septynerių metų amžio ir iškaršęs numirė, ir buvo suvienytas su savo tauta.
18 O gyveno jis nuo Hevilos lig Surui, kurs yra ties Aigyptu, einant Asyrijos linkon; jis mirė po akių visų savo brolių.

2. Izaoko istorija. a) Pirmoji Izaoko istorijos dalis. 1) Ezavas ir Jokubas.

19 Hæ quoque sunt generationes Isaac filii Abraham: Abraham genuit Isaac.
20 Qui cum quadraginta esset annorum, duxit uxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri de Mesopotamia, sororem Laban.
21 Deprecatusque est Isaac Dominum pro uxore sua, eo quod esset sterilis: qui exaudivit eum, et dedit conceptum Rebeccæ.
22 Sed colli-

19 Šita yra Abraomo sunaus Izaoko istorija. Abraomui gimė Izaokas.
20 Budamas keturių dešimtų metų jis vedė moterį Rebėką, Batuėlio Syrijiečio iš Mezopotamijos dukterį, o Labano seserį.
21 Ir Izaokas maldavo Viešpatį už savo pačią, kadangi ji buvo nevaisinga. Viešpats jį išklausė ir davė Rebėkai galę tapti nėščia.
22 Bet kudikiai stum-

ža tėra tikrų žinių. — (**18**) *Nuo Hevilos lig Surui.* Plg. 60, 09; 96, 7. — *Einant Asyrijos linkon.* Vietos aptarimas nelabai aiškus. Rasi čia turėta mintyje ne tikroji Asyrija, bet kraštas, kuriame gyveno Keturos ainiai, Asurimai. — *Jis mirė po akių...* Ebr. ž. *nafal*, Vulg. išverstas *obiit*, reiškia: k r i t o, ir sakomas apie nesava mirtimi mirštantį žmogų; toki gi prasmė čionai netinka. Todėl anot LXX ir kitų tekstų ž. *nafal* reiškia čionai tą pat, ką ir: b u v o a p s i g y v e n ę s. Tokiuo gi budu įvyko tai, kas apie Izmaėlį ir jo ainius pasakyta 16, 12.

2. 25, 19 - 34. Užbaigęs visai Abraomo istoriją, įkvėptas autorius pereina prie kito žydų patriarko, Izaoko. Trumpai atkartojęs, kas apie jį buvo jau augščiaus minėta, pasakoja, kaip, Izaokui pasimeldus, Dievas davė jo pačiai Rebėkai ainiją, Ezavą ir Jokubą, kuriųdviejų jaunesnysis dar neužgimęs gavo pažadėjimą, kad jam tarnausiąs jo vyresnysis brolis. Toliaus nurodoma, kaip, Ezavui pardavus savo broliui pirmgimystės teises, Dievo pažadėjimas pradėjo pildyties.

(**19**) *Šita yra...* Paprastas naujo straipsnio antrašas. — (**20**) *Budamas...* Veiz. 22, 23; 24, 24. — *Mezopotamijos.* Ebr. t. *Paddan 'Aram*, t. y. Aramo lyguma. — (**21**) *Nevaisinga.* Dievas, neduodamas 20 metų Izaokui ir Rebėkai vaikų (plg. 26. e.), norėjo ištirti jųdviejų tikėjimą, kaip kitados Abraomo ir Saros. — (**22**) *Ji nu-*

debantur in utero ejus parvuli;
quæ ait: Si sic mihi futurum
erat, quid necesse fuit concipe-
re? Perrexitque ut consuleret
Dominum. 23 Qui respondens, ait:
Duæ gentes sunt in utero tuo,
et duo populi ex ventre tuo di-
videntur, populusque populum
superabit, et major serviet mi-
nori. 24 Jam tempus pariendi ad-
venerat, et ecce gemini in utero
ejus reperti sunt. 25 Qui prior
egressus est, rufus erat, et to-
tus in morem pellis hispidus:
vocatumque est nomen ejus Esau.
Protinus alter egrediens, plan-
tam fratris tenebat manu: et id-
circo appellavit eum Jacob. 26
Sexagenarius erat Isaac quando
nati sunt ei parvuli.

27 Quibus adultis, factus est
Esau vir gnarus venandi, et ho-
mo agricola: Jacob autem vir
simplex habitabat in tabernacu-
lis. 28 Isaac amabat Esau, eo
quod de venationibus illius vesce-
retur: et Rebecca diligebat Ja-
cob. 29 Coxit autem Jacob pul-
mentum: ad quem cum venisset
Esau de agro lassus, 30 ait: Da
mihi de coctione hac rufa, quia

dėsi jos įsčioje. Ji gi tarė: Jei
taip man turėjo buti, kam rei-
kėjo man tapti nėščia? Ir ji nu-
ėjo pasiteirautų Viešpaties, 23
kurs atsakydamas, tarė: Dvi gi-
mini yra tavo įsčioje, ir dvi tau-
ti, išėjusi iš tavo vidurių, per-
siskirs, ir viena tauta pergalės
kitą, ir vyresnysis tarnaus jaunes-
niajam. 24 Jau buvo atėjęs me-
tas pagimdyti, ir štai pasirodė,
kad jos įsčioje buvo dvyni. 25
Kurs pirmas išėjo, buvo rausvas
ir visas plaukuotas kaip kailis.
Ir praminta jį vardu Ezavas.
Tuojau išėjo ir antras; jis savo
ranka laikė brolio kulnį; ir to-
dėl jis buvo pramintas Jokubu.
26 Šešiųdešimtų metų buvo Izao-
kas, kada jam gimė du kudikiu.

27 Jiemdviem užaugus, Ezavas
tapo vyru, sugebančiu medžioti
ir mėgstančiu laukus, Jokubas
gi žmogus paprastas gyveno šė-
trose. 28 Izaokas mylėjo Ezavą,
nes valgydavo iš to, ką tasai
sumedžiodavo; o Rebėka mylėjo
Jokubą. 29 Vieną sykį Jakubas
buvo išsiviręs miltienės. Atėjęs
pas jį iš lauko Ezavas nuvargęs,
30 sakė: Duok man to rausvo vi-

ėjo... Rebėka, baimės apimta, kreipėsi į Viešpatį, norėdama iš jo patirti, ką reiškė jos įsčioje atjaučiama kova. — (**23**) *Kurs atsakydamas...* Viešpats išklauso Rebėkos maldą. Dievo atsakymas, išreikštas poėtiškai keturiais lygiais sakiniais, pranašauja jaunesniojo sunaus išaugštinimą ir nurodo, kad jis bus pažadėjimų tėvainis ir kad iš jo ainijos ateis Mesijas. Plg. Rym. 9, 11. 12. — (**25**) *Rausvas*, ebr. *'admoni*. Ta varsa buvo viena iš priežasčių, kad jį paskiaus praminta Edomu (plg. 30. e.). — *Plaukuotas*. Dėlei tos aplinkybės jam duota vardas Ezavas, ebr. *'Esav*, kurs reiškia tą pat, ką ir plaukuotas, gauruotas. — (**26**) *Laikė brolio kulnį* (ebr. 'aqeb), — tarsi norėdamas užgimti pirm savo brolio. Dėlei tos aplinkybės jį pavadinta Jokubu (ebr. Ja'aqob); nes tas vardas ebraiškai reiškia tą pat, ką ir besilaikąs kulnies. Tolimesnėje prasmėje jis dar reiškia: gudrus, pasielgiąs su vyliumi.

(**27**) *Mėgstančiu laukus.* Įsimylėjęs į medžioklę jis visas dienas praleisdavo bebėgiodamas po laukus ir krumus. — *Paprastas.* Jokubas buvo romaus budo, velijo ganyti savo bandas ir todėl neatsiskirdavo nuo savo šėtros ir šeimynos. — (**28**) *Nes valgydavo...* Anot ebr. t.: Nes mėgdavo valgyti. Izaokas, pats romaus budo, labiaus mylėjo smarkų Ezavą; ir priešingai, lėtas Jokubas labiaus tiko apsukriai Rebėkai — (**29**) *Miltienės.* Buvo tai, anot 34. eil., valgis, padarytas iš laišių. — (**30**) *To rausvo viralo.* Ebr.: *Min ha'adom ha'adom hazzeh*, rausvumo, šito rausvumo. Alkanas Eza-

oppido lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen ejus Edom.
31 Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenita tua.
32 Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita?
33 Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit ei Esau, et vendidit primogenita.
34 Et sic accepto pane et lentis edulio, comedit, et bibit, et abiit; parvipendens quod primogenita vendidisset.

ralo, nes aš esu labai nuvargęs. To dėlei jis gavo vardą Edomas.
31 Jokubas jam tarė: Parduok man savo pirmgimystę.
32 Tasai atsakė: Štai aš mirštu, ką man padės pirmgimystė?
33 Jokubas tarė: Prisiekk tat man. Ezavas jam prisiekė ir pardavė pirmgimystę.
34 Ir taip ėmęs duonos ir laišių viralo, pavalgė ir atsigėrė, ir sau nuėjo, nieku versdamas tai, kad jis buvo pardavęs pirmgimystę.

2) Izaokas Geraroje.

Caput XXVI. 1 Orta autem fame super terram post eam sterilitatem, quæ acciderat in diebus Abraham, abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinorum in Gerara.
2 Apparuitque ei Domi-

26. perskyrimas. 1 O kilus tame krašte badui po ano javų neužderėjimo, kurs buvo atsitikęs Abraomo dienose, Izaokas nuėjo pas Abimelėką, Pilistimų karalių, Geraron.
2 Ir pasirodė jam Vieš-

---

vas, pamatęs pas brolį garuojantį rausvą viralą, vadina jį tiesiog rausvumu, nesiteiraudamas, koks tai butu valgis. Ta buvo kita priežastis (plg. 25. e.), kad jį praminta E d o m u t. y. R a u s v u o j u. — (**31**) *Pirmgimystę.* Rasi jau ir tuomet pirmgimis sunus gaudavo didesnę tėvo palikimo dalį, negu kiti broliai (plg. Atk. 21, 17). Bet svarbiausia buvo tai, kad pirmgimis tapdavo visos giminės viršininku, paveldėdavo Dievo duotosius patriarkams žadėjimus ir gaudavo ypatingą savo tėvo palaiminimą. Jokubas iš savo motinos žinojo, kad pirmgimystės teisės jam paties Dievo buvo pažadėtos, matė Ezavą mažai jas tebranginant, todėl pasinaudodamas proga panorėjo pasiekti tai, kad pats Ezavas aiškiai išsižadėtu pirmgimystės. — (**32**) *Aš mirštu.* Jausdamos alkanas, Ezavas rupinasi tik laikiniu gerumu; jis savo garbei užlaikyti nenori pakęsti jį ištikusio vargo. — (**34**) *Laišių viralo.* Laišiais čionai pavadintas Rytų kraštų ankščiuotas augalas, bent kiek panašus į žirniukus. — *Nieku versdamas.* Paskiaus jis ėmė kitaip manyti apie pirmgimystės vertybę, bet tuomet buvo jau pervėlu. Plg. 27, 34...

26, 1-22. Kilus badui, Izaokas nori keliauti Aigyptan, bet Viešpats jį sulaiko Geraroje, duoda naują pažadėjimą, kad padarytoji su Abraomu sandora bus Dievo išpildyta jo ainijoje, neleidžia Pilistimų karaliui Abimelėkui atimti iš Izaoko jo pačios Rebėkos ir suteikia turtus, kurių jam ima pavydėti Pilistimai.

(**26, 1**) *O kilus...* Plg. 12, 10. Pasakodamas Izaoko istoriją įkvėptas autorius mini ypač tuos jo gyvenimo atsitikimus, kuriais jis buvo labiausiai panašus į Abraomą ir teisingai galėjo rodyties visiems Dievo suteiktųjų žadėjimų įpėdiniu ir tikru žydų tautos patriarku. Surašytieji toliaus atsitikimai galėjo įvykti žymiai anksčiaus už pirmgimystės pardavimą. — *Pas Abimelėką.* Ar tai buvo tas pats karalius, kurs minimas Abraomo istorijoje (20. ir 21. persk.), nežinia. Nuo anųdviejų sandoros buvo praslinkę gana daug laiko (ne daugiaus 80 m.); bet žmonių amžiui tuomet esant žymiai ilgesniam (pvd. Abraomas gyveno 175 m., o Izaokas 180), galėjo tas pats Abimelėkas jaunas budamas susitikti su Abraomu, o paskui pasenęs su Izaoku. — (**2**) *Ir pasirodė...* Šv. Knygose minima du Dievo apsireiškimu Izaokui, šitas ir antrasis Bersabėjoje (veiz.

nus, et ait: Ne descendas in Æ-
gyptum. sed quiesce in terra,
quam dixero tibi. 3 Et peregri-
nare in ea, eroque tecum, et be-
nedicam tibi: tibi enim et semi-
ni tuo dabo universas regiones
has, complens juramentum quod
spopondi Abraham patri tuo. 4
Et multiplicabo semen tuum
sicut stellas cœli: daboque po-
steris tuis universas regiones
has: et BENEDICENTUR in
semine tuo omnes gentes terræ,
5 Eo quod obedierit Abraham
voci meæ, et custodierit præ-
cepta et mandata mea, et cere-
monias legesque servaverit.

6 Mansit itaque Isaac in Ge-
raris. 7 Qui cum interrogaretur
a viris loci illius super uxore
sua, respondit: Soror mea est·
timuerat enim confiteri quod si
bi esset sociata conjugio, repu-
tans ne forte interficerent eum
propter illius pulchritudinem.
8 Cumque pertransissent dies
plurimi, et ibidem moraretur.
prospiciens Abimelech rex Pa-
læstinorum per fenestram, vidit
eum jocantem cum Rebecca uxo-
re sua. 9 Et accersito eo, ait:
Perspicuum est quod uxor tua
sit: cur mentitus es, eam soro-
rem tuam esse? Respondit: Ti-
mui ne morerer propter eam. 10
Dixitque Abimelech: Quare im-
posuisti nobis? potuit coire quis-
piam de populo cum uxore tua,
et induxeras super nos grande
peccatum. Præcepitque omni po-

pats ir tarė: Neeik į Aigyptą,
bet apsistok šalyje, kurią aš tau
pasakysiu. 3 Buk joje ateiviu, ir
aš busiu su tavim ir tave palai-
minsiu; nes tau ir tavo ainijai
aš duosiu visas šitas šalis, išpil-
dydamas prisieką, kurią prisie-
kiau tavo tėvui Abraomui; 4 ir
aš padauginsiu tavo ainiją, kaip
dangaus žvaigždes; ir duosiu ta-
vo ainiams visas šitas šalis; ir
tavo ainijoje PALAIMINTOS
BUS vísos žemės tautos, 5 dėl-
to kad Abraomas paklusnus bu-
vo mano balsui, ir sergėjo ma-
no įsakymus ir paliepimus, ir
užlaikė apeigas ir įstatus.

6 Taigi, Izaokas pasiliko Ge-
raroje. 7 Paklaustas anos vietos
vyrų apie savo pačią, jis atsakė:
Ji mano sesuo. Nes jis bijojosi
išpažinti esąs sujungtas su ja
moterystės ryšiu, manydamas
sau, kad kartais jo neužmuštu.
dėlei jos gražumo. 8 Ir praėjus
daugeliui dienų, ir jam tenpat
pasiliekant, Pilistimų karalius
Abimelėkas, žiurėdamas pro lan·
gą, pamatė jį juokaujantį su sa-
vo pačia Rebėka 9 ir pasivadi-
nęs jį tarė: Aišku, kad ji tavo
pati; kam melavai ją esant tavo
seserį? Jis atsakė: Bijojaus, kad
nereiktu dėlei jos mirti. 10 Ir
Abimelėkas tarė: Kam mus ap-
gavai? galėjo kas nors iš žmo-
nių susieiti su tavo pačia, ir bu-
tumei užvedęs ant musų didelę
nuodėmę. Ir jis įsakė visiems
žmonėms, tardamas: 11 Kas nors

---

24. e.). — (3) *Tave palaiminsiu.* Dievas, ištirdamas Izaoko tikėjimą, neleidžia jam keliauti Aigyptan, kaip buvo padaręs bado metu Abraomas; bet panaujina visus ankščiaus suteiktuosius pažadėjimus: ypatišką palaiminimą, Palestinos paveldėjimą, skaitlingą ainiją ir palaiminimą, teksiantį visam pasauliui per Izaoko ainį, Mesiją. Tų atnaujintų žadėjimų priežastis yra Abraomo ištikimumas: (5) *Dėlto kad Abraomas...*

(6-11) *Taigi, Izaokas...* Atsitikimas labai panašus į apsakytąjį augščiaus (20. persk.) apie Abraomą ir Sarą. — *Ji mano sesuo.* Rebėka buvo artima Izaoko giminietė; todėl teisingai žydų papročiu

pulo, dicens: 11 Qui tetigerit ho-
minis hujus uxorem, morte mo-
rietur.
12 Sevit autem Isaac in terra
illa, et invenit in ipso anno cen-
tuplum: benedixitque ei Domi-
nus. 13 Et locupletatus est homo,
et ibat proficiens atque succre-
scens, donec magnus vehemen-
ter effectus est: 14 habuit quo-
que possessiones ovium et ar-
mentorum, et familiæ plurimum.
Ob hoc invidentes ei Palæstini,
15 omnes puteos, quos foderant
servi patris illus Abraham, illo
tempore obstruxerunt, implentes
humo: 16 in tantum, ut ipse Abi-
melech diceret ad Isaac: Rece-
de a nobis, quoniam potentior
nobis factus es valde. 17 Et ille
discedens, ut veniret ad torren-
tem Geraræ, habitaretque ibi:
18 rursum fodit alios puteos, quos
foderant servi patris sui Abra-
ham, et quos, illo mortuo, olim
obstruxerant Philisthiim: appel-
lavitque eos eisdem nominibus
quibus ante pater vocaverat. 19
Foderuntque in Torrente, et re-
pererunt aquam vivam 20 Sed
et ibi jurgium fuit pastorum Ge-
raræ adversus pastores Isaac, di-
centium: Nostra est aqua: quam
ob rem nomen putei ex eo, quod
acciderat, vocavit Calumniam.
21 Foderunt autem et alium: et
pro illo quoque rixati sunt, ap-
pellavitque eum, Inimicitias. 22
Profectus inde fodit alium pu-
teum, pro quo non contenderunt:

palies šito žmogaus pačią, mir-
te numirs.

12 O Izaokas pasėjo anoje že-
mėje javus ir gavo tais pačiais
metais šimteriopus vaisius, nes
Viešpats jam laimino. 13 Ir žmo-
gus pralobo, ir nuolat jam se-
kėsi, ir jis ėjo vis didyn, kolei
jis tapo labai galingas; 14 jis tu-
rėjo taipogi avių ir galvijų bu-
rius ir labai daug šeimynos. To
dėlei pavydėdami jam Pilistimai,
15 visus šulinius, kuriuos buvo
iškasę jo tėvo Abraomo tarnai,
anuo metu užvertė, pripildami
žeme; 16 taip kad ir pats Abi-
melėkas sakė Izaokui: Atsitraukk
nuo musų, nes tapai daug ga-
lingesnis už mus. 17 Ir jis iš ten
pasitraukė, kad eitu Geraros slė-
nin ir ten gyventu. 18 Jis vėl
atkasė kitus šulinius, kuriuos
buvo iškasę jo tėvo Abraomo
tarnai, ir kuriuos, jam mirus, ki-
tados buvo užvertę Pilistimai,
ir vadino juos tais pačiais var-
dais, kuriais tėvas buvo pirma
praminęs. 19 Jis kasė ir slėnyje
ir užtiko versmės vandenį. 20
Bet ir tenai Geraros piemenįs
kėlė vaidus su Izaoko piemeni-
mis, sakydami: Tai musų vanduo.
To dėlei iš to, kas buvo atsiti-
kę, jis davė šuliniui vardą Vai-
dai. 21 Paskui jie iškasė dar kitą;
ir dėl to taipogi jie riejosi; ir
jis jį praminė Neprietelyste. 22
Iš ten paėjęs jis išsikasė dar ki-
tą šulinį, dėlei kurio jie nebesi-

---

vadinosi jo seserimi. — *Juokaujantį*: pasielgiantį su nepaprasta tarp brolio ir sesers liuosybe. — *Kam melavai.* Ebr. t.: Kam sakei.

(12) *Šimteriopus vaisius.* Derlius buvo labai didis, kadangi paprastai Palestinoje gaunama ne daugiaus kaip penkiosdešimtą grudą. — (18) *Buvo iškasę... Abraomo tarnai.* Plg. 21, 25... — (20) *Vaidai.* Izaoko duodami vardai turėjo priminti Pilistimų neteisybę. Kadangi jie *kėlė vaidus*, ebr. *hith'aśśqu*, todėl Izaokas praminė šulinį Vaidais, ebr. *'Eseq.* — (21) *Neprietelyste*, ebr *śitnah.* — (22) *Platybė*, ebr. *r'choboth* (dgsk.).

itaque vocavit nomen ejus, Latitudo, dicens: Nunc dilatavit nos Dominus, et fecit crescere super terram.

ginčijo; taigi, jis praminė jį vardu Platybė, sakydamas: Dabar Viešpats mus išplėtė ir davė mums augti ant žemės.

3) Izaokas Bersabėjoje.

[23] Ascendit autem ex illo lo-
co in Bersabee, [24] ubi apparuit
ei Dominus in ipsa nocte, dicens:
Ego sum Deus Abraham patris
tui, noli timere, quia ego tecum
sum: benedicam tibi, et multi-
plicabo semen tuum propter ser-
vum meum Abraham. [25] Itaque
ædificavit ibi altare: et invoca-
to nomine Domini, extendit ta-
bernaculum: præcepitque servis
suis ut foderent puteum.
[26] Ad quem locum cum venis-
sent de Geraris Abimelech, et
Ochozath amicus illius, et Phi-
col dux militum, [27] locutus est
eis Isaac: Quid venistis ad me
hominem quem odistis, et ex-
pulistis a vobis? [28] Qui respon-
derunt: Vidimus tecum esse Do-
minum, et idcirco nos diximus:
Sit juramentum inter nos, et in-
eamus fœdus, [29] ut non facias
nobis quidquam mali, sicut et
nos nihil tuorum attigimus, nec

[23] O iš tos vietos jis pakilo į
Bersabėją, [24] kame jam tą pačią
naktį pasirodė Viešpats ir tarė:
Aš esu tavo tėvo Abraomo Die-
vas; nesibijok, nes aš esu su ta-
vim; aš tave palaiminsiu ir pa-
dauginsiu tavo ainiją dėlei ma-
no tarno Abraomo. [25] Taigi, te-
nai jis pastatė altorių ir, šauk-
damos į Viešpaties vardą, ištiesė
šėtrą. O savo tarnams jis įsakė
kasti šulinį.
[26] Atėjus į tą vietą iš Gera-
ros Abimelėkui, jo prieteliui Oko-
zatui ir jo kareivių vadui Piko-
liui, [27] Izaokas jiems sakė: Ko
atėjote pas mane, žmogų, kurio
neapkenčiate ir išvarėte nuo sa-
vęs? [28] Jie atsakė: Mes pamatė-
me su tavim esant Viešpatį ir
todėl mes tarėme: Tebuna tarp
musų prisieka, ir padarykime
sandorą, [29] kad mums nedarytu-
mei nieko pikta, kaip ir mes nie-
ko tavo nepalietėme ir nieko

26, 23—28, 9. Iš Geraros Izaokas persikelia į Bersabėją, kame jam Dievas vėl atkartoja savo pažadėjimus. Čionai dar įvyksta Izaoko sandora su Abimelėku, jo sunus Ezavas veda dvi moteri svetimtauti, o Jokubas, padedant Rebėkai, vyliumi išgauna iš tėvo pirmgimiui skirtąjį palaiminimą; to dėlei jausdamos nuskriaustu Ezavas ir gavęs tik mažesnį palaiminimą ima neapkęsti savo brolio ir žada jam atkeršinti. Keršto gi bijodamas Jokubas iškeliauja, tėvui sutinkant, į Haraną; tuotarpu jo brolis veda trečią pačią iš Izmaėlio giminės.

(23) *Pasirodė Viešpats...* Izaokui antrą sykį pasirodo Viešpats ir panaujina savo pažadėjimus. Kaip pirmą sykį taip ir dabar pažadėjimai daromi dėlei nuopelnų Abraomo, kurs tik šitoje vietoje vadinamas garbingu Dievo *tarno* vardu.— **(25)** *Pastatė altorių*, — išreikšdamas dėkingumą už naują malonę.

(28) *Su tavim esant Viešpatį*. Pilistimai buvo stabmeldžiai ir negarbino Jahvės, bet matydami Izaoko pasisekimą suprato, kad Viešpats yra galingas ir jam suteikia savo palaiminimą; todėl ir jie nori dalyvauti tame palaiminime, padarydami sandorą su Izaoku. — **(29)** *Mes nieko tavo nepalietėme...* Abimelėkas apsimeta nieko nežinančiu apie savo piemenų neteisybes ir užmiršusiu kitus Izaokui padarytuosius nemalonumus; bet lėtas Izaokas veizdi tik į gerus dabar Abimelėko

fecimus quod te læderet: sed
cum pace dimisimus auctum be-
nedictione Domini. 30 Fecit er-
go eis convivium, et post cibum
et potum 31 surgentes mane, ju-
raverunt sibi mutuo: dimisitque
eos Isaac pacifice in locum suum.
32 Ecce autem venerunt in ipso
die servi Isaac annuntiantes ei
de puteo, quem foderant, atque
dicentes: Invenimus aquam. 33
Unde appellavit eum, Abundan-
tiam: et nomen urbi impositum
est Bersabee, usque in præsen-
tem diem.
34 Esau vero quadragenarius
duxit uxores, Judith filiam Be-
eri Hethæi, et Basemath filiam
Elon ejusdem loci: 35 quæ ambæ
offenderant animum Isaac et Re-
beccæ.
Caput XXVII. 1 Senuit autem
Isaac, et caligaverunt oculi ejus,
et videre non poterat: vocavit-
que Esau filium suum majorem,
et dixit ei: Fili mi? Qui respon-
dit: Adsum. 2 Cui pater: Vides,
inquit, quod senuerim, et igno-
rem diem mortis meae. 3 Sume
arma tua, pharetram, et arcum,
et egredere foras: cumque vena-

nedarėme, kas tave įžeistų; bet
išleidome ramybėje, įsigalėjusį
Viešpaties palaiminimu. 30 Jis
tat iškėlė jiems pokilį, ir jie val-
gė ir gėrė. 31 Atsikėlę rytą jie
prisiekė kits kitam; ir Izaokas
juos išleido ramybėje į jų šalį.
32 O štai tą pačią dieną Izaoko
tarnai atėjo pranešdami jam apie
šulinį, kurį buvo iškasę, ir sa-
kydami: Radome vandens. 33 To-
dėl jis jį praminė Apstumu. Ir
miestui duota vardas Bersabėja,
kurs pasilieka iki šiai dienai.

34 Ezavas gi turėdamas ketu-
riasdešimtis metų, vedė pačias,
Bėėro Hetiečio dukterį Juditą
ir iš tos pačios vietos Elono duk-
terį Basematą. 35 Jie abidvi nu-
liudino Izaoko ir Rebėkos širdį.
27. perskyrimas. 1 O Izaokas
buvo pasenęs, ir jo akis aptemo,
ir jis nebegalėjo regėti. Jis pa-
sišaukė savo vyresnįjį sūnų Eza-
vą ir jam tarė: Mano sūnau! Ta-
sai atsakė: Aš čia. 2 O tėvas jam
tarė: Matai, kad pasenau, ir ne-
žinau savo mirties dienos. 3 Imk
savo ginklus, seidoką ir kilpinį,
ir išeik laukan, ir ką nors su-

norus ir elgiasi su juo kaip su prieteliu.— (**33**) *Praminė Apstumu...* Ar tai buvo tas pats šulinis, prie kurio Abraomas darė sandorą su Geraros karalium, tik išnaujo atkastas, ar visai kitas, iš apsakojimo neaišku; bet Izaokas jį praminė taip-pat kaip vadinosi Abraomo šulinis, t. y. P r i s i e k o s š u l i n i u, ebr. *bᵉ'er šeba'* (veiz. 21, 25-32). Vulgatoje jis pavadintas *Apstumu*, nes kitaip skaityta ebr. raidės, būtent *šib'ah* vietoje *šeba'*.

(**34. 35**) *Vedė pačias...* Dviejų pačių ir tai pagonių paėmimas vienu sykiu nieku nebuvo išteisintas. Rasi dėlto Ezavas pavadintas Žyd. 12, 16 „paleistuviu“. Savo pasielgimu jis užrustino Dievą ir labai nuliudino savo tėvus, o taipogi parodė, kaip mažai tebrangino pirmgimystę ir priklausymą prie išrinktosios tautos. Tų vestuvių paminėjimas turi prirengti skaitytojus prie sekančio pasakojimo.

(**27, 1**) *Buvo pasenęs.* Jam tuomet buvo jau 137 metai. Tai galima numanyti iš Jokubo istorijos. Kada Juozapas, turėdamas 39 m., pasikvietė Jokubą Aigyptan, jam buvo 130 m. (v. 41, 46. 47; 45, 6; 47, 9); todėl Juozapas gimė 91. Jokubo amžio metais; iš kitur (30, 25) žinoma, kad Juozapas gimė jo tėvui ištarnavus 14 m. pas Labaną; todėl ateidamas pas Labaną Jokubas turėjo 77 m.; gimė gi jis 60. Izaoko amžio metais (25, 26). Taigi, tuo metu, kada Jokubas išbėgo Haranan nuo savo brolio keršto, Izaokui buvo 137 m. (60+77). Reikia gi spėti, kad Jokubo išbėgimas įvyko tuojau po žemiaus pasakojamų atsitikimų. Nors Izaokui dar buvo likę gyventi 43 m. (jis mi-

tu aliquid apprehenderis, 4 fac
mihi inde pulmentum sicut vel-
le me nosti, et affer ut come-
dam: et benedicat tibi anima
mea antequam moriar. 5 Quod
cum audisset Rebecca, et ille
abiisset in agrum ut jussionem
patris impleret, 6 dixit filio suo
Jacob: Audivi patrem tuum lo-
quentem cum Esau fratre tuo,
et dicentem ei: 7 Affer mihi de
venatione tua, et fac cibos ut
comedam, et benedicam tibi co
ram Domino antequam moriar.
8 Nunc ergo fili mi, acquiesce
consiliis meis: 9 et pergens ad
gregem, affer mihi duos hœdos
optimos, ut faciam ex eis escas
patri tuo, quibus libenter ves-
citur: 10 quas cum intuleris, et
comederit, benedicat tibi prius-
quam moriatur. 11 Cui ille re-
spondit: Nosti quod Esau frater
meus homo pilosus sit, et ego
lenis: 12 si attrectaverit me pa-
ter meus, et senserit timeo ne
putet me sibi voluisse illudere,
et inducam super me maledictio-
nem pro benedictione. 13 Ad quem
mater: In me sit, ait, ista ma-
ledictio, fili mi: tantum audi vo-
cem meam, et pergens affer quae
dixi. 14 Abiit, et attulit, dedit-
que matri. Paravit illa cibos, si-
cut velle noverat patrem illius.
15 Et vestibus Esau valde bo-
nis, quas apud se habebat do-

medžiojęs 4 padaryk man iš to
valgį, kaip žinai, kokį aš mėg-
stu, ir man atnešk, kad aš val-
gyčiau, ir kad mano dušia tave
palaimintu, pirma negu numir-
siu. 5 Tai išgirdusi Rebėka ir
anam išėjus į lauką tėvo palie-
pimo išpildytų, 6 tarė savo su-
nui Jokubui: Girdėjau tavo tė-
vą kalbant su tavo broliu Izao-
ku ir jam sakant: 7 Atnešk man
iš savo medžioklės ir padaryk
man valgius, kad valgyčiau ir
kad tave palaiminčiau Viešpa-
ties akyvaizdoje, pirma negu nu-
mirsiu. 8 Dabar tat, mano sunau,
paklausyk mano patarimų, 9 ir
nuėjęs pas kaimenę atnešk man
du geriausiu ožiuku, kad iš jų
padaryčiau tavo tėvui valgius,
kokiuos jis mėgsta valgyti. 10
Kada tu juos įneši, ir jis paval-
gys, tepalaimina tave, pirma ne-
gu numirs. 11 Jokubas jai atsakė:
Žinai, kad mano brolis Ezavas
žmogus gauruotas, o aš plikas;
12 jei mano tėvas mane pačiu-
pinės ir pajus, bijausi, kad ne-
manytu, buk aš norėjęs iš jo
pasityčioti, ir aš užtraukčiau
ant savęs prakeikimą užuot pa-
laiminimo. 13 O motina jam ta-
rė: Tas prakeikimas, mano su-
nau, tękrinta ant manęs; tik pa-
klausyk mano balso ir nuėjęs
atnešk, ką sakiau. 14 Jis nuėjo,
atnešė ir atidavė motinai. Ji pa-

---

rė, turėdamas 180 m. Veiz. 35, 28), bet budamas aklas jis jautėsi pasenusiu ir rengėsi prie mirties. — (4) *Palaimintu.* Izaokas turėjo žinoti apie Dievo duotąjį Rebėkai apreiškimą, kuriuo Jokubas buvo paskirtas vyresniuoju; žinojo apie parduotą pirmgimystę; skaudėjo jam širdis dėlei netikusių Ezavo vestuvių, bet nesiliovė jo mylėti ir, neturėdamas aiškaus Dievo pamokymo, kas toliaus reikia daryti, norėjo Ezavui suteikti tą ypatingą palaiminimą, su kuriuo turėjo pereiti ant jo sunaus malonės, jo paties paveldėtos nuo Abraomo. Bet kitoks buvo Dievo nutarimas, kurs turėjo išsipildyti. — (5) *Rebėka.* Kaip kitados Sara rupinosi, kad jos sunui Izaokui tektu visos pirmgimystės teisės, taip dabar tokiuo pat dalyku rupinasi Rebėka; tik Sara visa darė atvirai, o Rebėka naudojasi apgavimu, į kurį įtraukia Jokubą. Rebėkos ir Jokubo tikslas buvo geras, bet priemoniai jam pasiekti nebuvo geri; abu-

mi, induit eum: 16 pelliculasque
hœdorum circumdedit manibus,
et colli nuda protexit. 17 Dedit-
que pulmentum, et panes, quos
coxerat, tradidit. 18 Quibus illa-
tis, dixit: Pater mi? At ille re-
spondit: Audio. Quis es tu fili
mi? 19 Dixitque Jacob: Ego sum
primogenitus tuus Esau: feci si-
cut praecepisti mihi: surge, se-
de, et comede de venatione mea,
ut benedicat mihi anima tua.
20 Rursumque Isaac ad filium
suum: Quo modo, inquit, tam
cito invenire potuisti, fili mi?
Qui respondit: Voluntas Dei fuit
ut cito occurreret mihi quod
volebam. 21 Dixitque Isaac: Ac-
cede huc, ut tangam te, fili mi,
et probem utrum tu sis filius
meus Esau, an non. 22 Accessit
ille ad patrem, et palpato eo,
dixit Isaac: Vox quidem, vox
Jacob est: sed manus, manus sunt
Esau. 23 Et non cognovit eum,
quia pilosæ manus similitudinem
majoris expresserant. Benedicens
ergo illi, 24 ait: Tu es filius meus
Esau? Respondit, Ego sum. 25
At ille: Affer mihi, inquit, cibos
de venatione tua, fili mi, ut be-
nedicat tibi anima mea. Quos
cum oblatos comedisset, obtulit
ei etiam vinum: quo hausto, 26
dixit ad eum: Accede ad me, et
da mihi osculum, fili mi. 27 Ac-
cessit, et osculatus est eum. Sta-
timque ut sensit vestimentorum
illius fragrantiam, benedicens il-
li, ait: Ecce odor filii mei sicut
odor agri pleni, cui benedixit
Dominus. 28 Det tibi Deus de
rore cœli, et de pinguedine ter-

taisė valgius, kaip žinojo mėg-
stant jo tėvą; 15 paskui apvilko
Jokubą geriausiais Ezavo rubais,
kuriuos turėjo pas save namie,
16 ir ožiukų kailiais apvyniojo
jo rankas ir apdengė kaklo nuo-
gumą; 17 ir padavė jam valgius
ir duoną, kurią buvo iškepusi.
18 Jis tai atnešęs tarė: Mano tė-
ve! Tasai gi atsakė: Girdžiu. Kas
tu esi, mano sunau? 19 Joku-
bas tarė: Aš tavo pirmgimis Eza-
vas; padariau, kaip man įsakei;
kelkies, sėskies ir valgyk iš mano
medžioklės, kad tavo dušia ma-
ne palaimintu. 20 Izaokas vėl ta-
rė savo sunui: Kaipgi, mano su-
nau, galėjai taip greitai rasti?
Jis atsakė: Dievo valia buvo,
kad man veikiai pasitaikytu, ko
norėjau. 21 Ir Izaokas tarė: Eik
čionai, kad prisiliesčiau prie ta-
vęs, mano sunau, ir įsitikrinčiau,
ar tu esi mano sunus Ezavas,
ar ne. 22 Jis priėjo prie tėvo; o
jį apčiupinėjęs Izaokas tarė: Bal-
sas, tiesa, yra Jokubo balsas;
bet rankos yra Ezavo rankos. 23
Ir jis jo nepažino, nes gauruo-
tos rankos buvo jį padariusios
panašiu į vyresnįjį. Laiminda-
mas tat jį, 24 tarė: Tu esi mano
sunus Ezavas? Jis atsakė: Aš
esu. 25 O Izaokas tarė: Nešk,
mano sunau, valgius iš savo me-
džioklės, kad mano dušia tave
palaimintu. O kada paduotuosius
suvalgė, davė jam taipogi vyno,
kurio atsigėręs, 26 jam tarė: Pri-
siartink prie manęs ir pabučiuok
mane, mano sunau! 27 Jis priėjo
ir jį pabučiavo. Ir tuojau, kaip
tik pajuto jo rubų kvapą, jį lai-

du turėjo užtat atkentėti; Rebėka nustojo ilgam laikui sunaus, kurio jai paskui nebeteko pamatyti; Jokubas gi buvo priverstas pasitraukti iš tėvo namų ir 20 metų tarnauti pas Labaną. — (19) *Aš tavo pirmgimis Ezavas.* Nors Ezavas buvo pardavęs pirmgimystę, bet ne savą vardą; todėl juo pasivadindamas Jokubas sa-

ræ abundantiam frumenti et vi-
ni. 29 Et serviant tibi populi,
et adorent te tribus: esto domi-
nus fratrum tuorum, et incur-
ventur ante te filii matris tuæ:
qui maledixerit tibi, sit ille ma-
ledictus: et qui benedixerit tibi,
benedictionibus repleatur.

30 Vix Isaac sermonem imple-
verat: et egresso Jacob foras,
venit Esau, 31 coctosque de ve-
natione cibos intulit patri, di-
cens: Surge, pater mi, et come-
de de venatione filii tui, ut be-
nedicat mihi anima tua. 32 Di-
xitque illi Isaac: Quis enim es
tu? Qui respondit: Ego sum fi-
lius tuus primogenitus Esau. 33
Expavit Isaac stupore vehemen-
ti: et ultra quam credi potest,
admirans, ait: Quis igitur ille
est qui dudum captam venatio-
nem attulit mihi, et comedi ex
omnibus priusquam tu venires?
Benedixique ei, et erit benedic-
tus. 34 Auditis Esau sermoni-
bus patris, irrugiit clamore mag-
no: et consternatus, ait: Bene-
dic etiam et mihi, pater mi. 35
Qui ait: Venit germanus tuus
fraudulenter, et accepit benedic-

mindamas tarė: Štai mano sunaus
kvapas kaip kvapas pilno lauko,
kurį Viešpats palaimino 28 Die-
vas tau teduoda iš dangaus ra-
sos ir iš žemės riebumo javų ir
vyno apstybę. 29 Ir tau tetar-
nauja tautos ir tenusilenkia prieš
tave giminės; buk savo brolių
ponas, ir tavo motinos sunųs te-
pasilenkia prieš tave; kas tave
keiktu, pats teesie prakeiktas;
ir kas tave laimintu, teprisipil-
do palaiminimais.
30 Vos tik Izaokas buvo pa-
baigęs savo žodžius, ir Jokubui
išėjus laukan, atėjo Ezavas 31 ir
atnešė tėvui išvirtus iš savo me-
džioklės valgius, sakydamas: Kel-
kies, mano tėve, ir valgyk iš
tavo sunaus medžioklės, kad ta-
vo dušia mane palaimintu. 32 Ir
Izaokas jam tarė: Kas gi tat tu
esi? Jis atsakė: Aš tavo pirm
gimis sunus Ezavas. 33 Izaokas
nusigando smarkiausiu išgąsčiu
ir, nustebęs labiaus negu tikė-
tina, tarė: Tai kas gi yra anas,
kurs jau pirma man atnešė iš
to, ką buvo sumedžiojęs, ir aš
valgiau iš viso, pirma negu tu
atėjai? Ir aš jį laiminau, ir jis
bus palaimintas. 34 Ezavas, iš-
girdęs tėvo žodžius, suriko di-
džiu balsu ir labai nusiminęs sa-
kė: Palaimink taipogi ir mane,
mano tėve! 35 Jis tarė: Tavo bro-

kė netiesą. — (28. 29) Izaoko palaiminimas ebr. tekste turi poėtišką formą. Jis išreikštas aštuoniomis eilutėmis, užlaikant rytmą ir paralelizmą: Tegul tau Dievas duoda rasą iš dangaus ir žemę riebią, — Ir apstybę javuose ir vyne. — Tegul tau tarnauja tautos,— Ir giminės prieš tave tenusilenkia ir tt. — Nors Izaokas buvo įvestas paklydiman ir laimino tik tariamą Ezavą, vienok, sužinojęs tiesą, jis skaitė gavusiu palaiminimą Jokubą ir tame atsitikime matė Dievo valios išsipildymą.

(33) *Izaokas nusigando...* Izaokas, supratęs, kad buvo apgautas, nusigąsta, bet suteikto Jokubui palaiminimo nepanaikina, matydamas tame palaiminime Dievo valios išsipildymą; jis be svyravimo sako, kad Jokubas *bus palaimintas*. — (34) *Suriko didžiu balsu...* Smarkus Ezavo budas apsireiškia ir čionai; dabar jis jau supranta parduotosios pirmgimystės vertybę ir meldžia sau bent lygaus palaiminimo su Jo-

tionem tuam. [36] At ille subjunxit: Juste vocatum est nomen ejus Jacob: supplantavit enim me en altera vice: primogenita mea ante tulit, et nunc secundo surripuit benedictionem meam Rursumque ad patrem: Numquid non reservasti, ait, et mihi benedictionem? [37] Respondit Isaac: Dominum tuum illum constitui, et omnes fratres ejus servituti illius subjugavi: frumento et vino stabilivi eum, et tibi post hæc, fili mi, ultra quid faciam? [38] Cui Esau: Num unam, inquit, tantum benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro ut benedicas. Cumque ejulatu magno fleret, [39] motus Isaac, dixit ad eum In pinguedine terræ, et in rore cœli desuper [40] erit benedictio tua. Vives in gladio, et fratri tuo servies: tempusque veniet, cum excutias, et solvas jugum ejus de cervicibus tuis.

[41] Oderat ergo semper Esau Jacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo: Venient dies luctus patris mei, et occidam Jacob

lis atėjo apgaulingai ir paėmė tavo palaiminimą. [36] O anas pridurė: Teisingai praminta jį vardu Jokubas; nes štai jis antrą sykį mane apgavo; pirma jis atėmė mano pirmgimystę, o dabar vyliumi išgavo taipogi mano palaiminimą. Ir dar sakė tėvui: Nejaugi pas tave nebeliko ir man palaiminimo? [37] Izaokas atsakė: Aš jį įstačiau tavo ponu ir jam pavergiau visus jo brolius; aš jį patvirtinau javais ir vynu; ir po to, mano sunau, ką aš galėčiau dar tau padaryti? [38] Ezavas jam tarė: Argi tik vieną teturi, tėve, palaiminimą? maldauju palaiminti taipogi ir mane. Ir kad jis balsiai raudojo, [39] sugraudentas Izaokas tarė: Žemės riebume ir dangaus rasoje iš augštybių [40] bus tavo palaiminimas. Gyvensi iš kalavijo ir tarnausi savo broliui; ir ateis laikas, kada nusikratysi ir atriši jo jungą nuo savo sprando

[41] Ezavas tat nekentė visuomet Jokubo dėlei palaiminimo, kuriuo jį tėvas buvo palaiminęs, ir tarė savo širdyje: Ateis dienos gėdėjimo mano tėvo, ir aš

kubu, tečiaus veltui. Plg. Žyd. 12, 17.— (**36**) *Jokubas... mane apgavo...* Darydamas aliuziją į Jokubo vardo prasmę, Ezavas patėmija, kad tas vardas visai sutinka su Jokubo darbais. Ebr. t. išeina gražus żaidimas žodžiais: *Ja'aqob... vaija'-qᵉbeni.* Plg. 25, 26. — (**38**) *Maldauju palaiminti...* Nebegalėdamas gauti iš tėvo lygaus palaiminimo, Ezavas nori turėti nors mažesnį; ir sugraudentas Izaokas sutinka suteikti jam tokį palaiminimą, bet draug patvirtina, ką buvo ištaręs Jokubui. — (**39**) *Žemės riebume...* Palaiminimo pradžia visai panaši į duotąjį Jokubui; kadangi vienok toliaus sakoma, kad Ezavas gyvensiąs iš kalavijo, ir jo ainių tėvynė Iduméja ištikrųjų nedaug teturi derlingos žemės, todėl naujesniųjų egzegėtų dauguma velija kitaip išversti ebr. t.: Toli nuo žemės riebumo bus tavo buveinė, ir toli nuo dangaus rasos iš augštybių. — (**40**) *Bus tavo palaiminimas.* Ebr. t.: bus tavo buveinė. — *Tarnausi savo broliui.* Idumėjiečiai, t. y. Ezavo ainiai, kaip pasirodo iš istorijos, ne sykį buvo pavergti žydų karalių, Sauliaus (1 Kar. 14, 47), Dovido (2 Kar. 8, 14) ir kitų. — *Ateis laikas...* Idumėjiečiai gana dažnai numesdavo nuo savęs Izraėlitų jungą, ir galop Idumėjietis Erodas Didysis buvo žydų karaliumi. Ir šitą paskutinę Ezavui suteikto palaiminimo dalį ebr. t. galima suprasti kitaip: Ir nors sukilsi, argi nusikratysi nuo savo kaklo jungą? Sekant tą prasmę, palaiminimas išeina dar menkesnis.

(**41**) *Ateis dienos gėdėjimo.* Ezavas

fratrem meum. 42 Nuntiata sunt
hæc Rebeccæ: quæ mittens et
vocans Jacob filium suum, dixit
ad eum: Ecce Esau frater tuus
minatur ut occidat te. 43 Nunc
ergo, fili mi, audi vocem meam,
et consurgens fuge ad Laban
fratrem meum in Haran: 44 ha-
bitabisque cum eo dies paucos,
donec requiescat furor fratris
tui, 45 et cesset indignatio ejus,
obliviscaturque eorum quæ fe-
cisti in eum: postea mittam, et
adducam te inde huc: cur utro-
que orbabor filio in uno die? 46
Dixitque Rebecca ad Isaac: Tæ-
det me vitæ meæ propter filias
Heth: si acceperit Jacob uxorem
de stirpe hujus terræ, nolo vivere.

Caput XXVIII. 1 Vocavit ita-
que Isaac Jacob, et benedixit
eum, præcepitque ei dicens: No-
li accipere conjugem de genere
Chanaan: 2 sed vade, et profici-
scere in Mesopotamiam Syriæ,
ad domum Bathuel patris ma-
tris tuæ, et accipe tibi inde uxo-
rem de filiabus Laban avunculi
tui. 3 Deus autem omnipotens
benedicat tibi, et crescere te
faciat, atque multiplicet: ut sis
in turbas populorum. 4 Et det
tibi benedictiones Abrahæ, et
semini tuo post te: ut possideas
terram peregrinationis tuæ, quam
pollicitus est avo tuo. 5 Cumque

užmušiu savo brolį Jokubą. 42
Tai buvo pranešta Rebekai, ku-
ri nusiuntus ir pasivadinus savo
sunų Jokubą jam tarė: Štai tavo
brolis Ezavas grumzdžia tave
užmušti. 43 Dabar tat, mano su-
nau, paklausyk mano balso ir
atsikėlęs bėgk pas mano brolį
Labaną Haranan, 44 ir gyvensi
su juo nedaugelį dienų, ikikolei
neatsileis tavo brolio įtužimas,
45 ir nepasiliaus jo pyktis, ir jis
neužmirš to, ką jam esi padaręs;
paskui aš nusiųsiu ir tave iš ten
pergabendinsiu čionai. Kam gi aš
turėčiau nustoti abiejų sunų vie-
na diena? 46 Ir Rebėka tarė Izao-
kui: Man įgriso mano gyvenimas
dėlei Heto dukterų. Jei dar ir Jo-
kubas ims pačią iš šito krašto gi-
minės, aš nebenoriu ir gyva buti.

28. perskyrimas. 1 Taigi, Izao-
kas pasišaukė Jokubą, jį palai-
mino ir jam įsakė, tardamas: Ne-
imk pačios iš Kanaano giminės,
2 bet kelkies ir keliauk į Syrijos
Mezopotamiją, į tavo motinos
tėvo Batuėlio namus, ir imk sau
iš ten pačią iš tavo avyno La-
bano dukterų. 3 O visagalis Die-
vas tave tepalaimina, ir teaugi-
na ir teišplėčia tave, kad iš ta-
vęs rastusi daugybė tautų; 4 ir
tesuteikia Abraomo palaiminimą
tau, ir tavo ainijai po tavęs,
kad paveldėtumei tavo keleivys-
tės žemę, kurią jis yra žadėjęs
tavo seneliui. 5 O Izaoko išleis-

manė, kad silpnas jo tėvas ištikrųjų vei-
kiai numirs. — (44) *Nedaugelį dienų.*
Tas spėjimas neišsipildė. Jokubui teko
ilgai pasilikti Harane, ir Rebėka mirė
pirma, negu jos mylimas Jokubas galėjo
sugrįžti Kanaanan. — (45) *Abiejų sunų.*
Jokubą buvo pasiryžęs užmušti Ezavas, o
jį butų nužudę iš keršto kiti giminės už
brolžudystę, arba tokiam kerštui išvengti
jis butų turėjęs pabėgti iš savo krašto
(Veiz. augšč. 9, 6. 4 Moz. 35. persk.).—
(46) *Man įgriso...* Rebėka, žinodama Izao-
ko neprielankumą Ezavo pačioms, gudriai
naudojasi ta aplinkybe (plg. 26, 34. 35)
ir pakiša savo vyrui mintį išsiųsti Jokubą
Mezopotamijon.

(28, 1) *Syrijos Mezopotamiją.* Ebr. t.
Paddan 'Aram. V. 24, 10. Tas pats var-
das anot ebr. t. yra ir tol. 5. ir 7. eil.—
(5) *Syrijiečio.* Anot ebr. t. Aramiečio.

dimisisset eum Isaac. profectus venit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebeccæ matris suæ.
[6] Videns autem Esau quod benedixisset pater suus Jacob, et misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, ut inde uxorem duceret; et quod post benedictionem praecepisset ei, dicens Non accipies uxorem de filiabus Chanaan: [7] quodque obediens Jacob parentibus suis isset in Syriam: [8] probans quoque quod non libenter adspiceret filias Chanaan pater suus: [9] ivit ad Ismaelem, et duxit uxorem absque iis, quas prius habebat, Maheleth filiam Ismael filii Abraham, sororem Nabaiot.

tas jis iškeliavo ir nuėjo į Syrijos Mezopotamiją pas Syrijiečio Batuėlio sunų Labaną, savo motinos Rebėkos brolį.
[6] Ezavas gi, matydamas, kad jo tėvas buvo palaiminęs Jokubą ir jį išsiuntęs į Syrijos Mezopotamiją, idant iš ten vestu pačią, ir kad po palaiminimo buvo jam įsakęs tardamas: Neimsi pačios iš Kanaano dukterų, [7] ir kad paklusnus savo gimdytojams Jokubas buvo išėjęs Syrijon, [8] įsitikrinęs taipogi, kad jo tėvas nenoromis veizdėjo į Kanaano dukteris, [9] nuėjo pas Izmaėlį ir vedė pačią be tų, kurias pirma turėjo, Maėlėtą, Abraomo sunaus Izmaėlio dukterį, o Nabajoto seserį.

b) Antroji Izaoko istorijos dalis. 1) Jokubas Mezopotamijoje.

[10] Igitur egressus Jacob de Bersabee, pergebat Haran. [11] Cumque venisset ad quemdam locum, et vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, et supponens capiti suo, dormivit in eodem loco. [12] Viditque in somnis scalam stantem super terram, et cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque

[10] Taigi, Jokubas, išėjęs iš Bersabėjos, keliavo Haranan. [11] O atvykęs į vieną vietą ir norėdamas čionai atsilsėti, saulei jau nusileidus, ėmė iš ten gulėjusių akmenų ir, pasidėjęs sau po galva, miegojo toje pačioje vietoje
[12] Ir matė sapne kopėčias, stovinčias ant žemės, o jų viršų siekiant dangų; taipogi užžengiančius ir nužengiančius jomis

---

(**9**) *Nuėjo pas Izmaėlį*: pas Izmaėlio giminę, kadangi pats Izmaėlis jau buvo miręs. — *Vedė... Nabajoto seserį.* Tomis vestuvėmis ir Ezavas norėjo parodyti, kad jis vienijasi su savo gimine. Nabajotas buvo vyresnysis Izmaėlio sunus. Veiz. 25, 13.

28, 10—30, 42. Jokubui keliaujant Mezopotamijon, pasirodo jam kelyje Viešpats, sustiprina jį pažadėjimais, tarp kurių randasi pranašystė apie busiantį laimingą sugrįžimą iš Mezopotamijos. Atvykęs Haranan ir meiliai priimtas savo avyno Labano Jokubas gauna po ilgos tarnystės į pačias dvi jo dukteri Liją ir Rakėlę; paskui jam gimsta sunųs iš Lijos, iš dviejų tarnaičių ir galop iš Rakėlės Juozapas. Tarnaudamas toliaus Jokubas savo gudrybe įgyja didelius turtus.

(**11**) *Į vieną vietą.* Ta vieta buvo vidury je Efraimo kalnų, arti miesto Luzos. Čionai kitados lankėsi Abraomas (v. 12, 8; 13, 3); kelionės lig jos iš Bersabėjos buvo apie keturias dienas. — (**12**) *Matė sapne kopėčias...* Kopėčios ir laipiojantįs jomis aniolai įvaizdina nuolatinę Dievo Apveizdą, kuri valdydama pasaulį naudojasi aniolais. Jie užžengia dangun, nu-

Dei ascendentes et descendentes
per eam. 13 et Dominum innixum
scalæ dicentem sibi: Ego sum
Dominus Deus Abraham patris
tui, et Deus Isaac: terram, in
qua dormis, tibi dabo et semini
tuo. 14 Eritque semen tuum quasi
pulvis terræ: dilataberis ad oc-
cidentem, et orientem, et sep-
tentrionem, et meridiem: et BE-
NEDICENTUR IN TE et in
semine tuo cunctæ tribus ter-
ræ. 15 Et ero custos tuus quo-
cumque perrexeris, et reducam
te in terram hanc: nec dimittam
nisi complevero universa quæ
dixi. 16 Cumque evigilasset Ja-
cob de somno, ait: Vere Domi-
nus est in loco isto, et ego ne-
sciebam. 17 Pavensque: Quam ter-
ribilis est, inquit, locus iste! non
est hic aliud nisi domus Dei,
et porta cœli. 18 Surgens ergo
Jacob mane, tulit lapidem quem
supposuerat capiti suo, et ere-
xit in titulum, fundens oleum
desuper. 19 Appellavitque nomen
urbis Bethel, quæ prius Luza
vocabatur. 20 Vovit etiam votum,
dicens: Si fuerit Deus mecum,

Dievo aniolus. 13 ir Viešpatį, pa-
sirėmusį ant kopėčių ir jam ta-
riantį: Aš esu tavo tėvo Abrao-
mo Dievas ir Izaoko Dievas; že-
mę, ant kurios miegi, aš duosiu
tau ir tavo ainijai. 14 Ir tavo
ainija bus kaip žemės dulkės; iš-
siplėsi į vakarus ir į rytus, į šiau-
rę ir į pietus; ir PALAIMIN-
TOS BUS TAVYJE ir tavo ai-
nijoje visos žemės giminės. 15
Ir aš busiu tavo sargas, kur nors
tu eisi, ir tave atvesiu atgal į
šitą žemę; ir neapleisiu, kolei
neįvykdysiu visa, ką pasakiau.
16 Ir nubudęs iš miego Jokubas
tarė: Ištikrųjų Viešpats yra ši-
toje vietoje, ir aš nežinojau. 17
Ir nusigandęs kalbėjo: Kaip gi
baisi šita vieta! čionai ne kas
kita, kaip tik Dievo namai ir
dangaus vartai. 18 Atsikėlęs tat
rytą Jokubas ėmė akmenį, kurį
buvo sau pasidėjęs po galva, ir
pastatė jį paminklu, išpildamas
ant jo aliejaus. 19 Ir jis davė var-
dą Bėtėlis miestui, kurs pirma
vadinosi Luza. 20 Jis apsižadėjo
taipogi apžadu, sakydamas: Jei
Dievas bus su manim, ir mane

nešdami prie Dievo sosto žmonių maldas, nužengia gi, atnešdami jo dovanas ir palaiminimus (plg. Jo. 1, 51). — (13) *Aš esu...* Sekančiais žodžiais Dievas įstatė Jokubą įpėdiniu savo žadėjimų, kitados suteiktų jo tėvui ir seneliui. — (15) *PALAIMINTOS BUS TAVYJE...* Pranašystė apie kilsiantį iš Jokubo giminės Mesiją. — (16) *Ištikrųjų...* Jokubas žinojo, kad Dievas visuresantis; bet jis nesitikėjo, kad Viešpats jam apsireikštų ypatingu budu čionai, toli nuo jo tėvo buveinės. — (17) *Nusigandęs.* Sen. Įstatyme nuolat minima baimė, apimanti žmones, kada jiems apsireiškia Dievas. — *Dievo namai...* Nes čia Jokubui buvo paisirodęs Viešpats, ir jis matė išeinančius iš dangaus, tarsi per jo duris, aniolus. — (18) *Pastatė jį paminklu...* Jokubas pastatė akmenį stačią, lyg kokį šulą, ebr. *maccebah.* Išpildamas aliejų ant akmens jį pašventino, kad butų paminklu pritirto Dievo gerumo. Akmenis statydavo ir apipildavo alyva taipogi pagonįs; tas vienok buvo skirtumas, kad pagonįs savo pastatytuosius akmenis garbindavo lyg kokiuos dievaičius; žydams gi Mozės buvo kietai uždrausta statyti akmenis garbinimui. 3 Moz. 26, 1.— (19) *Bėtėlis.* Tas vardas ebr. kalboje reiškia tą pat, ką ir D i e v o n a m a i. Ištikrųjų Bėtėliu Jokubas praminė ne arti stovintį miestą Luzą, bet pačią vietą, kame jam Viešpats buvo apsireiškęs. Tik paskiaus tas vardas buvo duotas ir Luzai (plg. žem. 22. e.; 35, 6... Joz. 16, 2). Anot ebr. t. sakinys taip skamba: I r p r a m i n ė t ą v i e t ą B ė t ė l i u; o m i e s t o v a r d a s s e n i a u s b u v o L u z a. — (20) *Apsižadėjo...* Čionai pirmą sykį sutinkamas šv. Rašte Dievui padarytas ap-

et custodierit me in via, per
quam ego ambulo, et dederit
mihi panem ad vescendum, et
vestimentum ad induendum, [21]
reversusque fuero prospere ad
domum patris mei: erit mihi Do-
minus in Deum, [22] et lapis iste,
quem erexi in titulum, vocabi-
tur Domus Dei: cunctorumque
quæ dederis mihi, decimas offe-
ram tibi.

Caput XXIX. [1] Profectus er-
go Jacob venit in terram orien
talem. [2] Et vidit puteum in ag-
ro, tres quoque greges ovium
accubantes juxta eum: nam ex
illo adaquabantur pecora, et os
ejus grandi lapide claudebatur.
[3] Morisque erat ut cunctis ovi-
bus congregatis devolverent la-
pidem, et refectis gregibus rur-
sum super os putei ponerent. [4]
Dixitque ad pastores: Fratres,
unde estis? Qui responderunt:
De Haran. [5] Quos interrogans,
Numquid, ait, nostis Laban fili-
um Nachor? Dixerunt: Novimus.
[6] Sanusne est? inquit: Valet, in-
quiunt: et ecce Rachel filia ejus
venit cum grege suo. [7] Dixitque
Jacob: Adhuc multum diei su-
perest, nec est tempus ut redu-
cantur ad caulas greges: date
ante potum ovibus, et sic eas
ad pastum reducite. [8] Qui re-
sponderunt: Non possumus, do-
nec omnia pecora congregentur,
et amoveamus lapidem de ore
putei, ut adaquemus greges. [9]
Adhuc loquebantur, et ecce Ra-
chel veniebat cum ovibus pa-
tris sui: nam gregem ipsa pasce-
bat. [10] Quam cum vidisset Ja-
cob, et sciret consobrinam suam,

sergės kelyje, kuriuo aš einu, ir
man duos duonos valgyti ir ru-
bų apsivilkti, [21] ir aš laimingai
sugrįšiu į mano tėvo namus, tai
Viešpats bus mano Dievas, [22] ir
šitas akmuo, kurį aš pastačiau
paminklu, vadinsis Dievo Namais;
ir iš viso, ką man duosi, aš tau
atnašausiu dešimtinę.

29. perskyrimas. [1] Eidamas
tat toliaus Jokubas atvyko į Ry-
tų šalį. [2] Ir pamatė lauke šuli-
nį, taipogi tris avių burius pas
jį sugulusius; nes iš jo girdyda-
vo gyvulius, ir ant jo angos bu-
vo užristas didelis akmuo. [3] Bu-
vo gi paprotys, kad suvarę visas
avis nurisdavo akmenį ir pagir-
dę kaimenes vėl jį užrisdavo
ant šulinio angos. [4] Ir jis tarė
piemenims: Broliai, iš kur esate?
Tie atsakė: Iš Harano. [5] Juos
klausdamas jis tarė: Benepažįs-
tate Nakoro sunaus Labano? Jie
atsakė: Pažįstame. [6] Jis tarė: Ar
sveikas? Jie vėl atsakė: Sveikas;
ir štai jo duktė Rakėlė ateina
su savo buriu. [7] O Jokubas kal-
bėjo: Dar lieka daug dienos ir
dar ne metas ginti bandas į tvar-
tus; pagirdykite pirma avis ir
taip jas dar ginkite ganyklon. [8]
Jie atsakė: Negalime, kolei ne-
atgins visų galvijų ir kolei ne-
nurisime nuo šulinio angos ak-
mens, kad pagirdytumėm ban-
das. [9] Jie dar tebesikalbėjo, ir
štai Rakėlė atėjo su savo tėvo
avimis; nes ji pati ganė bandą.
[10] Išvydęs ją Jokubas ir žino-
damas ją esant savo brolaitę ir
avis esant savo avyno Labano,

žadas. — (22) *Vadinsis Dievo Namais*, — nes čionai Jokubas turėjo pastatyti Dievui altorių. V. 35, 7.

(29, 1) *Į Rytų šalį*: į Mezopotamiją. — (5) *Nakoro sunaus Labano*. Labano tėvas buvo Batuėlis, Nakoras gi jo sene-

ovesque Laban avunculi sui: amo-
vit lapidem quo puteus claude-
batur. 11 Et adaquato grege, oscu-
latus est eam: et elevata voce
flevit, 12 et indicavit ei quod fra-
ter esset patris sui, et filius Re-
becæ: at illa festinans nuntiavit
patri suo. 13 Qui cum audisset
venisse Jacob filium sororis suæ,
cucurrit obviam ei: complexus-
que eum, et in oscula ruens,
duxit in domum suam. Auditis
autem causis itineris, 14 respon-
dit: Os meum es, et caro mea.
Et postquam impleti sunt dies
mensis unius, 15 dixit ei: Num
quia frater meus es, gratis ser-
vies mihi? dic quid mercedis
accipias.

16 Habebat vero duas filias,
nomen majoris Lia: minor vero
appellabatur Rachel. 17 Sed Lia
lippis erat oculis: Rachel deco-
ra facie, et venusto aspectu. 18
Quam diligens Jacob, ait: Ser-
viam tibi pro Rachel filia tua
minore, septem annis. 19 Respon-
dit Laban: Melius est ut tibi
eam dem quam alteri viro, ma-
ne apud me. 20 Servivit ergo
Jacob pro Rachel septem annis:
et videbantur illi pauci dies præ
amoris magnitudine. 21 Dixitque
ad Laban: Da mihi uxorem me-
am: quia jam tempus impletum
est, ut ingrediar ad illam. 22 Qui
vocatis multis amicorum turbis
ad convivium, fecit nuptias. 23
Et vespere Liam filiam suam
introduxit ad eum, 24 dans an-
cillam filiæ, Zelpham nomine.
Ad quam cum ex more Jacob

nurito akmenį, kuriuo buvo už-
daromas šulinis, 11 ir pagirdęs
bandą ją pabučiavo ir ėmė bal-
siai verkti, 12 ir jai pasisakė esąs
jos tėvo brolis ir Rebėkos su-
nus. Ji gi pasiskubino duoti ži-
nią savo tėvui. 13 Tasai išgirdęs,
kad atėjo jo sesers sunus Joku-
bas, atbėgo jo pasitiktų ir jį ap-
kabinęs ir išbučiavęs nusivedė
į savo namus. O išgirdęs kelio-
nės priežastis, 14 atsakė: Mano
kaulas esi ir mano kunas. Ir vie-
nam mėnesiui praslinkus, 15 jam
kalbėjo: Argi dėlto, kad tu ma-
no brolis, man tarnausi dykai?
sakyk, ką nori gauti algos?

16 O Labanas turėjo dvi duk-
teri: vyresniosios vardas buvo
Lija, jaunesnioji gi vadinosi Ra-
kėle. 17 Bet Lija buvo traiška-
notom akim, Rakėlė gi gražaus
veido ir dailios išvaizdos. 18 Ją
pamylėjęs Jokubas tarė: Aš tau
tarnausiu už tavo jaunesniąją
dukterį Rakėlę septynerius me-
tus. 19 Labanas atsakė: Aš velyk
tau ją duosiu, negu kitam vy-
rui; pasilikk pas mane. 20 Joku-
bas tat tarnavo už Rakėlę sep-
tynerius metus, ir tai jam pa-
sirodė kaip keletas dienų; taip
labai ją mylėjo. 21 Ir jis tarė
Labanui: Duok man mano pačią,
nes jau atėjo metas, kad aš pas
ją įeičiau. 22 Tasai, sukvietęs di-
delį prietelių skaitlių į puotą,
iškėlė vestuves. 23 Ir vakare įve-
dė pas jį savo dukterį Liją, 24
duodamas dukteriai tarnaitę var
du Zėlpą. Jokubas, įėjęs pas ją
pagal paprotį, rytui išaušus, pa-

---

lis. Labanas vadinasi Nakoro sunumi Ry-
tiečių papročiu plačioje to žodžio prasmė-
e. — (12) *Jos tėvo brolis* — plačioje žo-
džio prasmėje. Jokubas buvo Labanui
seserėnas.

(17) *Traiškanotom akim.* Anot ebr.
t. silpnom akim, arba drumžlinom.
— (18) *Aš tau tarnausiu.* Neturėdamas
atsinešęs su savim, kaip kitados Abraomo
tarnas Eliėzeris (plg. 24. persk.), turtų ir

fuisset ingressus. facto mane vi-
dit Liam: 25 et dixit ad socerum
suum: Quid est quod facere vo-
luisti? nonne pro Rachel servi-
vi tibi? quare imposuisti mihi?
26 Respondit Laban: Non est in
loco nostro consuetudinis ut mi-
nores ante tradamus ad nuptias.
27 Imple hebdomadam dierum
hujus copulæ: et hanc quoque
dabo tibi pro opere quo servi-
turus es mihi septem annis aliis.
28 Acquievit placito: et hebdo-
mada transacta, Rachel duxit
uxorem: 29 cui pater servam Ba-
lam tradiderat. 30 Tandemque po-
titus optatis nuptiis, amorem
sequentis priori prætulit, ser-
viens apud eum septem annis
aliis.

31 Videns autem Dominus quod
despiceret Liam, aperuit vulvam
ejus, sorore sterili permanente.
32 Quæ conceptum genuit filium,
vocavitque nomen ejus Ruben,
dicens: Vidit Dominus humili-
tatem meam, nunc amabit me
vir meus. 33 Rursumque conce-
pit et peperit filium, et ait: Quo-
niam audivit me Dominus ha-
beri contemptui, dedit etiam is-
tum mihi: vocavitque nomen
ejus Simeon. 34 Concepitque ter-
tio, et genuit alium filium: di-
xitque: Nunc quoque copulabi-
tur mihi maritus meus, eo quod
pepererim ei tres filios: et id-

matė, kad tai Lija, 25 ir tarė sa-
vo uošviui: Kas gi tai yra, ką
norėjai padaryti? Argi ne už Ra-
kėlę aš tau tarnavau? kam ma-
ne apgavai? 26 Labanas atsakė:
Pas mus nėra papročio, kad jau-
nesniosios pirmos tekėtų už vy-
ro. 27 Užbaigk šitų vestuvių sa-
vaitę, ir aš tau duosiu taipogi
aną už darbą, kuriuo man turė-
si tarnauti dar kitus septynerius
metus. 28 Jokubas sutiko ir, sa-
vaitei praėjus, vedė moterystėn
Rakėlę, 29 kuriai tėvas buvo da-
vęs tarnaitę Balą. 30 Pasiekęs
tat pageidautą apsivedimą la-
biaus mylėjo antrąją negu pir-
mąją, tarnaudamas pas jį kitus
septynerius metus.

31 O Viešpats matydamas, kad
jis paniekina Liją, padarė ją vai-
singą, jos seseriai pasiliekant ne-
vaisingai. 32 Ji pradėjus pagim-
dė sunų ir praminė jį vardu Ru-
benas, sakydama: Viešpats išvy-
do mano paniekinimą; dabar ma-
no vyras mane mylės. 33 Ir ji
vėl tapo nėščia ir pagimdė su-
nų ir tarė: Kadangi Viešpats iš-
girdo mane esant paniekintą,
man davė dar ir šitą, ir prami-
nė jį vardu Simeonas. 34 Ji pra-
dėjo trečią kartą ir pagimdė dar
kitą sunų ir tarė: Taipogi dabar
mano vyras laikysis manęs, nes
aš jam pagimdžiau tris sunus;

---

negalėdamas duoti Labanui pagal paprotį dovanų už jo dukterį, Jokubas apsiima jam sunkiai ir ilgai tarnauti. — (**28**) *Vedė... Rakėlę.* Antros pačios vedimas buvo išteisintas tuo, kad Lijos Jokubas nebegalėjo pamesti, Rakėlė gi jam priderėjo pagal sutartį už tarnystę.

(**32**) *Rubenas.* Lijos ir Rakėlės paaiškinimai, duodant sunums vardus, nevisuomet griežtai etymologiški ir gramatiški. Jos dažniausiai užsiganėdino šiokiuo tokiuo panašumu tarp paties vardo ir to, ką duodamu vardu norėjo išreikšti. Taigi, ebraiškas vardas *Reʾuben* reiškia: žiurėkite, sunus! o aiškindama jo reikšmę Lija sakė: *raʾah Jahveh beʿonji*, t. y. Viešpats išvydo mano vargą, taip kad žodis *Reʾuben* jai pasidarė iš sujungimo garsų *raʾah* ir *beʿonji.* Tą pat galima pasakyti ir apie kitus vardus. — (**33**) *Simeonas.* Ebr. *Šimʿon*, t. y. išklausymas. — (**34**) *Lėvis* Ebr. *Levi*,

circo appellavit nomen ejus, Levi. [35] Quarto concepit, et pepe-
rit filium, et ait: Modo confite-
bor Domino: et ob hoc vocavit
eum, Judam: cessavitque parere.
Caput XXX. [1] Cernens autem
Rachel quod infecunda esset, invidit sorori suæ, et ait marito
suo: Da mihi liberos, alioquin
moriar. [2] Cui iratus respondit
Jacob: Num pro Deo ego sum,
qui privavit te fructu ventris
tui? [3] At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, ut pariat super genua mea,
et habeam ex illa filios. [4] Dedit-
que illi Balam in conjugium:
quæ, [5] ingresso ad se viro, con-
cepit, et peperit filium. [6] Dixit-
que Rachel: Judicavit mihi Dominus, et exaudivit vocem meam,
dans mihi filium: et idcirco appellavit nomen ejus, Dan. [7] Rur-
sumque Bala concipiens, peperit alterum, [8] pro quo ait Rachel:
Comparavit me Deus cum sorore mea, et invalui: vocavitque
eum, Nephthali.

[9] Sentiens Lia quod parere
desiisset, Zelpham ancillam suam
marito tradidit. [10] Qua post con-
ceptum edente filium, [11] dixit:
Feliciter: et idcirco vocavit nomen ejus, Gad. [12] Peperit quo-
que Zelpha alterum. [13] Dixitque
Lia: Hoc pro beatitudine mea:
Beatam quippe me dicent mulieres: propterea appellavit eum,
Aser.

ir praminė jį vardu Lėvis. [35] Ji
tapo ketvirtą kartą nėščia ir pagimdė sunų ir tarė: Dabar aš
šlovinsiu Viešpatį, ir todėl praminė jį Judu; ir liovėsi gimdžius.
30. perskyrimas. [1] O Rakėlė,
matydama save esant nevaisingą, pavydėjo savo seseriai ir tarė savo vyrui: Duok man vaikų,
kitaip aš mirsiu. [2] Įpykęs Jokubas jai atsakė: Argi aš esu Dievas? Juk jis tau nedavė tavo įsčios vaisiaus. [3] Bet ji sakė: Tu-
riu tarnaitę Balą; įeik pas ją,
kad ji pagimdytu ant mano kelių, ir kad iš jos aš turėčiau
vaikų. [4] Ir ji jam davė moterys-
tėn Balą, kuri, [5] įėjus pas ją vy-
rui, tapo nėščia ir pagimdė sunų. [6] Ir Rakėlė tarė: Viešpats
padarė man teismą ir išklausė
mano balso, duodamas man sunų; ir todėl praminė jį vardu
Danas. [7] Ir vėl Bala pradėjus
pagimdė kitą, [8] dėlei kurio Rakėlė sakė: Dievas man davė varžyties su mano seserimi, ir aš
pergalėjau; ir pavadino jį Neftaliu.
[9] Lija pasijutus, kad liovėsi
gimdžius, davė vyrui savo tarnaitę Zėlpą. [10] Tai tapus nėščia
ir gimdant sunų, [11] ji tarė: Lai-
mingai; ir todėl pavadino jį var-
du Gadas. [12] Zėlpa pagimdė tai-
pogi antrą. [13] O Lija tarė. Tai
mano laimei; kadangi moteris
vadins mane laiminga. Ir to dėlei pavadino jį Aseru.

---

t. y. prisirišimas, nuo žodžio *illaveh, laikysis manęs*, prisiriš. — (**35**) *Judas*. Ebr. *J^ehudah*, t. y. šlovinimas, pagyrimas nuo žodžio *'odeh, šlovinsiu.*

(**30**, **3**) *Pagimdytu ant mano kelių.* Paimti ką tik užgimusį kudikį ant savo kelių reiškė tą pat ką ir apgarsinti jį savuoju, padaryti jį įsuniu. Job. 3, 12, Iz. 66, 2. — (**6**) *Danas*. Ebr. *Dan*, teisėjas, nuo žodžio *dananni*, *padarė man teismą.* — (**7**) *Neftaliu.* Ebr. *Nafthali*, mano kova, padarytas iš žodžių *nafthule 'Elohim nifthalthi*, kariavau Dievo kariones. — (**11**) *Gadas*. Ebr. *Gad*, laimingas nuo žodžio *bagad, laimingai.*— (**13**) *Aseru.* Ebr. *'Ašer*, padarytas iš žo-

14 Egressus autem Ruben tem-
pore messis triticeæ in agrum,
reperit mandragoras: quas ma-
tri Liæ detulit. Dixitque Rachel:
Da mihi partem de mandragoris
filii tui. 15 Illa respondit: Pa-
rumne tibi videtur quod præri-
pueris maritum mihi, nisi etiam
mandragoras filii mei tuleris?
Ait Rachel: Dormiat tecum hac
nocte pro mandragoris filii tui.
16 Redeuntique ad vesperam Ja-
cob de agro, egressa est in oc-
cursum ejus Lia, et ad me, in-
quit, intrabis: quia mercede con-
duxi te pro mandragoris filii mei.
Dormivitque cum ea nocte illa.
17 Et exaudivit Deus preces ejus:
concepitque et peperit filium
quintum, 18 et ait: Dedit Deus
mercedem mihi, quia dedi an-
cillam meam viro meo: appel-
lavitque nomen ejus, Issachar.
19 Rursum Lia concipiens, pepe-
rit sextum filium, 20 et ait: Do-
tavit me Deus dote bona: etiam
hac vice mecum erit maritus
meus, eo quod genuerim ei sex
filios: et idcirco appellavit no-
men ejus, Zabulon. 21 Post quem
peperit filiam, nomine Dinam

22 Recordatus quoque Domi-
nus Rachelis, exaudivit eam, et
aperuit vulvam ejus. 23 Quæ con-
cepit, et peperit filium, dicens:
Abstulit Deus opprobrium me-
um. 24 Et vocavit nomen ejus,
Joseph, dicens: Addat mihi Do-
minus filium alterum.

14 O Rubenas, išėjęs kviečia-
pjuties metu laukan, rado man-
dragorų, kurias atnešė savo mo-
tinai Lijai. Ir Rakėlė tarė: Duok
man tavo sunaus mandragorų
dalį. 15 Ji atsakė: Ar dar maža
tau rodosi, kad iš manęs atėmei
vyrą, jog nori atimti taipogi ir
mano sunaus mandragoras? Ra-
kėlė tarė: Tegul jis guli su ta-
vim šią naktį už tavo sunaus
mandragoras. 16 Ir grįžtant va-
karop Jokubui iš lauko, išėjo jo
pasitiktų Lija ir tarė: Įeisi pas
mane, nes aš tave samdyte pa-
samdžiau už mano sunaus man-
dragoras. Ir jis gulėjo su ja tą
naktį. 17 Ir Dievas išklausė jos
maldų; ir ji tapo nėščia, ir pa-
gimdė penktą sunų, 18 ir tarė:
Dievas davė man užmokesnį, nes
aš daviau savo vyrui mano tar-
naitę. Ir praminė jį vardu Isa-
karas. 19 Lija vėl tapus nėščia
pagimdė šeštą sunų, 20 ir tarė:
Dievas apdovanojo mane gera
dovana; dar ir šį kartą mano vy-
ras bus su manim, kadangi aš
jam pagimdžiau šešis sunus; ir
to dėlei praminė jį vardu Zabu-
lonas. 21 Po šito ji pagimdė duk-
terį vardu Diną.

22 Viešpats atsiminęs Rakėlę
ją išklausė ir padarė ją vaisin-
ga. 23 Ji tapo nėščia ir pagimdė
sunų tardama: Dievas nuėmė
nuo manęs paniekinimą. 24 Ir
praminė jį vardu Juozapas, sa-
kydama: Viešpats man tepriduo-
da dar kitą sunų!

---

džių *b^{e}'ošri, ki'išš^{e}runi, mano laimei, kadangi... vadins mane laiminga.* — (**14**) *Mandragorų.* Ebr. *duda'im.* Taip vadinosi gana dažnai sutinkamas Palestinoje žolynas, turintis geltonus oboliukus, kurie pribręsta rugiapjuties metu. Senobėje tikėta, kad mandragoros gali padaryti moteriškes vaisingomis ir sužadinti vyrų meilę. Tos pačios nuomonės tebsilaiko ir dabar Arabai. Lietuviai vietomis vadina tokią žolę kaukeliu. — (**18**) *Isakaras.* Ebr. *Iššaśkar*, t. y. užmokesnis, nuo žodžių *ś^{e}kar ś^{e}khartikha, samdyte pasamdžiau.* — (**20**) *Zabulonas.* Ebr. *Z^{e}bulun*, buveinė, nuo žodžio *izb^{e}leni, bus su manim.*

(**24**) *Juozapas.* Ebr. *Josef.* Tuo vardu daroma aliuzija į du žodžiu *'asaf, nuėmė*

25 Nato autem Joseph, dixit
Jacob socero suo. Dimitte me
ut revertar in patriam, et ad
terram meam. 26 Da mihi uxo-
res, et liberos meos, pro quibus
servivi tibi, ut abeam: tu nosti
servitutem qua servivi tibi. 27
Ait illi Laban: Inveniam grati-
am in conspectu tuo: experimen-
to didici, quia benedixerit mihi
Deus propter te: 28 constitue
mercedem tuam quam dem tibi.
29 At ille respondit: Tu nosti
quo modo servierim tibi, et quan-
ta in manibus meis fuerit pos-
sessio tua. 30 Modicum habuisti
antequam venirem ád te, et nunc
dives effectus es: benedixitque
tibi Dominus ad introitum me-
um. Justum est igitur ut aliquan-
do provideam etiam domui meæ.
31 Dixitque Laban: Quid tibi da-
bo? At ille ait: Nihil volo: sed
si feceris quod postulo, iterum
pascam, et custodiam pecora tua.
32 Gyra omnes greges tuos, et
separa cunctas oves varias, et
sparso vellere: et quodcumque
furvum, et maculosum, variumque
que fuerit, tam in ovibus quam
in capris erit merces mea. 33
Respondebitque mihi cras justi-
tia mea, quando placiti tempus
advenerit coram te: et omnia
quæ non fuerint varia, et ma-
culosa, et furva, tam in ovibus

25 Gimus gi Juozapui, Joku-
bas tarė savo uošviui: Paleisk
mane, kad grįžčiau į tėvynę ir
į savo kraštą. 26 Duok man ma-
no pačias ir mano vaikus, už
kuriuos tau tarnavau, kad aš sau
eičiau; tu žinai mano tarnystę,
kaip aš tau tarnavau. 27 Labanas
jam tarė: Kadgi aš rasčiau tavo
akyse malonę; pažinau iš prity-
rimo, kad Dievas mane palaimi-
no dėlei tavęs; 28 paskirk sau
algą, kurią aš tau duočiau. 29 O
jis atsakė: Tu žinai, kaip aš tau
tarnavau, ir kaip tavo lobis pa-
didėjo mano rankose. 30 Maža
teturėjai, pirma negu pas tave
atėjau, o dabar tu pralobai, ir
Viešpats tave palaimino su ma-
no įėjimu; taigi, teisinga, kad
aš kada nors pasirupinčiau ir
savo namais. 31 Ir Labanas tarė:
Ką gi aš tau turiu duoti? O jis
tarė: Aš nieko nenoriu, bet jei
padarysi, ko aš reikalauju, vėl
ganysiu ir sergėsiu tavo galvi-
jus. 32 Apeik visas savo bandas,
ir atskirk visas avis lopiniuota-
sias ir taškuotomis vilnomis; ir
kas tik bus pilka ir taškuota ir
lopiniuota kaip tarp avių taip
ir tarp ožkų, tai bus mano alga.
33 Ir rytoj, kada ateis sutartas
laikas, mano teisingumas duos
man liudijimą tavo akyvaizdoje;
ir visa, kas nebus lopiniuota ir

(23. e.) ir *josef, teprideda*; todėl jis gali reikšti draug A t i m a n t i s ir P r i d e d a n t i s.

(**31**) *Aš nieko nenoriu.* Jokubas nereikalauja algos pinigais arba kokios nors kitos griežtai apribotos, užmokamos paskirtu metu. — (**32. 33**) *Apeik...* Jokubo sutartis su Labanu paremta ant tos žinomos aplinkybės, kad Palestinoje avįs esti paprastai baltos ir tik retkarčiais pilkos arba taškuotos; ožkos gi paprastai juodos arba pilkos ir retai baltos arba taškuotos. Jokubas palieka Labanui visas baltas avis ir pilkas arba juodas ožkas, jau esančias bandoje arba paskui busiančias, sau išsidera visas kitas, todėl skiria sau sulyginamai labai mažą užmokesnį. Atskyrimui įvykus, anot aiškinimo šv. Jieronymo, Labano bandas ganė toliaus Jokubas, o Jokubui tekusi banda buvo pavesta ganyti Labano suunms. Tečiaus Vulgatoje šv. Jieronymas tą dalyką išreiškė visai kitaip, padarydamas (35. e.) Jokubą nevienokios vilnos bandų ganytoju; todėl iš Vulgatos gana sunku suprasti, ką Jokubas darė su Labano bandomis (37-39. e.), kad sa-

quam in capris, furti me argu-
ent. [34] Dixitque Laban: Gratum
habeo quod petis. [35] Et separa-
vit in die illa capras, et oves,
et hircos, et arietes varios, at-
que maculosos: cunctum autem
gregem unicolorem, id est albi,
et nigri velleris, tradidit in ma-
nu filiorum suorum. [36] Et posuit
spatium itineris trium dierum
inter se et generum, qui pasce-
bat reliquos greges ejus.
[37] Tollens ergo Jacob virgas
populeas virides, et amygdali-
nas, et ex platanis, ex parte de-
corticavit eas: detractisque cor-
ticibus, in his, quæ spoliata fu-
erant, candor apparuit: illa vero
quæ integra fuerant, viridia per-
manserunt: atque in hunc mo-
dum color effectus est varius.
[38] Posuitque eas in canalibus,
ubi effundebatur aqua: ut cum
venissent greges ad bibendum,
ante oculos haberent virgas et
in aspectu earum conciperent.
[39] Factumque est ut in ipso ca-
lore coitus, oves intuerentur vir-
gas, et parerent maculosa, et
varia, et diverso colore respersa.
[40] Divisitque gregem Jacob, et
posuit virgas in canalibus ante
oculos arietum: erant autem al-
ba et nigra quæque, Laban: ce-

taškuota, ir pilka, kaip tarp avių
taip tarp ožkų, parodys mano
vagystę. [34] Ir tarė Labanas: Man
tinka, ko prašai. [35] Ir jis tą die-
ną atskyrė ožkas, ir avis, ir ožius,
ir avinus lopiniuotus ir taškuo-
tus; visą gi bandą vienokios var-
sos, tai yra balta ir juoda vilna,
atidavė į savo sunų rankas. [36]
Ir padarė trijų dienų kelionės
tarpą tarp savęs ir tarp žento,
kurs ganė kitas jo bandas.
[37] Jokubas tat ėmęs žalias jo-
varų, migdolų ir medžliepių laz-
deles vietomis jas nulupinėjo,
taip kad tose vietose, kame žie-
vė buvo nulupta, pasirodė bal-
tumas; kur gi buvo nenulupinė-
ta, pasiliko žalia; ir tokiuo bu-
du pasidarė margumas. [38] Ir jis
jas dėjo į lovius, kame buvo pi-
liamas vanduo, kad atėjusios ger-
ti bandos turėtų jas po akimis
ir į jas žiurėdamos burkštusi. [39]
Ir atsitiko, kad pačiame burškty-
mosi karštyje avis matė lazde-
les ir gimdė lopiniuotus ir taš-
kuotus ir įvairių varsų eryčius.
[40] Jokubas perskyrė savo bandą
ir dėjo lazdeles į lovius prieš
avių akis; ir visi baltieji ir juo-
dieji buvo Labano, kiti gi Jo-
kubo, bandoms esant kita nuo
kitos atskirtoms. [41] Taigi, kada

---

vo gyvulius padaugintu. Ebr. t. taip galima išversti: Šiandien aš apeisiu visas tavo bandas, atskirdamas visus taškuotus ir visus juodus eryčius, ir tarp ožkų visa, kas lopiniuota ir taškuota; tai bus mano užmokesnis. Ir tame pasirodys rytoj mano teisingumas, kada tau ateis metas duoti mano užmokesnį: visa, kas ne lopiniuota ir ne taškuota tarp ožkų ir kas ne juoda tarp eryčių, turės skaityties pavogta, jei bus sumanim. — **(35)** *Ir jis tą dieną...* Anot ebr. t.: Ir jis atskyrė tą pačią dieną visus lopiniuotus ir taškuotus ožius ir visas lopiniuotas ir taškuotas ožkas, visa kame buvo baltumas ir visa, kas buvo juoda tarp eryčių, ir tai padavė savo sunums. — **(36)** *Padarė... tarpą,* — kad atskirtosios bandos negalėtu susieiti, ir kad tokiuo budu Labano bandoje butu sutrukdytas nevienokios vilnos gyvulių pasidauginimas.

(37-42) *Jokubas tat...* Kaip Labanas stengėsi sumažinti Jokubo algą, taip tasai rupinosi jos padauginimu. Jokubo gudrumas apsireiškė trejopai. Jis visupirma,

tera vero, Jacob, separatis inter se gregibus. [41] Igitur quando primo tempore ascendebantur oves, ponebat Jacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum et ovium, ut in earum contemplatione conciperent: [42] quando vero serotina admissura erat, et conceptus extremus, non ponebat eas. Factaque sunt ea quæ erant serotina. Laban: et quæ primi temporis, Jacob. [43] Ditatusque est homo ultra modum, et habuit greges multos, ancillas et servos, camelos et asinos.

avis burkštėsi ankstyvuoju metu, Jokubas dėjo lazdeles į vandens lovius prieš avinų ir avelių akis, kad į jas žiurėdami apsiveistu; [42] kada gi budavo vėlyvasis burkštymas ir paskutinis apsiveisimas, jis jų nedėdavo. Taip vėlyvosios teko Labanui, o ankstyvosios Jokubui. [43] Ir žmogus begalo pralobo, ir turėjo daug bandų, tarnaičių ir tarnų, kupranugarių ir asilų.

2) Jokubo išėjimas iš Harano.

Caput XXXI. [1] Postquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium: Tulit Jacob omnia quæ fuerunt patris nostri, et de illius facultate ditatus, factus est inclytus: [2] animadvertit quoque faciem Laban, quod non esset erga se sicut heri et nudiustertius, [3] maxime dicente sibi Domino: Revertere in terram patrum tuorum, et ad generationem tuam, eroque tecum: [4] misit, et vocavit Rachel et Liam in agrum, ubi pascebat

31. perskyrimas. [1] O išgirdęs žodžius Labano sunų, sakančių: Jokubas paėmė visa, kas buvo musų tėvo, ir jo lobiu susikuręs pasidarė šlovingas; [2] patėmijęs taipogi, kad Labano veidas buvo dėlei jo nebetoks pat kaip vakar ir užvakar, [3] labiausiai gi Viešpačiui jam sakant: Grįžk į savo tėvų žemę į savo giminę, ir aš busiu su tavim; [4] jis nusiuntė ir pasivadino Rakėlę bei Liją į lauką, kame ganė bandas, [5] ir jomdviem tarė: Matau, kad

---

dėdamas išmargintas lazdeles į lovius, gaudavo iš Labano bandos kuodaugiausia nevienokios vilnos gyvulių (38. ir 39. e.) Toliaus, anot ebr. teksto, kurs taipogi nevisai aiškus, kaip Vulgata, Jokubas su savo bauda taip elgėsi, kad joje kuomažiausiai galėjo atsirasti vienokios varsos gyvulių, kurie pagal sutartį turėjo tekti Labanui. Galop (41. ir 42. e.) Jokubas rupinosi gauti kuodaugiausiai sau priklausančios vilnos eryčių ir ožiukų tuo metu, kada gyvuliai buvo kuostipriausi ir sveikiausi. — Apie visą tą Jokubo ir Labano sutartį tai reikia patėmyti, kad jos tekstas nepasiliko nepermainytas; reikia spėti, kad kaikurie sakiniai liko visai išleisti; tuo labiaus kad iš kitur žinoma, jog Labanas nekartą sutarties sąlygas mainė. Veiz. 31, 7. 8. 41.

31, 1 - 55. Kilus pavydui dėlei įgytų turtų ir atsiradus neprielankumui, Jokubas gauna iš Viešpaties perspėjimą grįžti su savaisiais Kanaanan ir slapčia apleidžia Labaną, kurs vejasi Jokubą; bet Dievas nepavelija padaryti jam ką nors pikta. Įvykus tarp jųdviejų sandorai Labanas sugrįžta Haranan.

(**31**, 7) *Dešimtį sykių.* Apskrita skaitlinė, nurodanti, kad sąlygų permaina bu-

greges, 5 dixitque eis: Video fa-
ciem patris vestri quod non sit
erga me sicut heri et nudius-
tertius: Deus autem patris mei
fuit mecum. 6 Et ipsæ nostis
quod totis viribus meis servie-
rim patri vestro. 7 Sed et pater
vester circumvenit me, et mu-
tavit mercedem meam decem
vicibus: et tamen non dimisit
eum Deus ut noceret mihi. 8 Si
quando dixit: Variæ erunt mer-
cedes tuæ: pariebant omnes oves
varios fœtus: quando vero e con-
trario ait: Alba quæque accipies
pro mercede: omnes greges alba
pepererunt. 9 Tulitque Deus sub-
stantiam patris vestri, et dedit
mihi. 10 Postquam enim concep-
tus ovium tempus advenerat,
levavi oculos meos, et vidi in
somnis ascendentes mares super
feminas, varios et maculosos, et
diversorum colorum. 11 Dixitque
Angelus Dei ad me in somnis:
Jacob! Et ego respondi: Adsum.
12 Qui ait: Leva oculos tuos, et
vide universos masculos ascen-
dentes super feminas, varios, ma-
culosos, atque respersos. Vidi
enim omnia quæ fecit tibi La-
ban. 13 Ego sum Deus Bethel,
ubi unxisti lapidem, et votum
vovisti mihi. Nunc ergo surge,
et egredere de terra hac, rever-
tens in terram nativitatis tuæ.
14 Responderuntque Rachel et
Lia: Numquid habemus residui
quidquam in facultatibus, et he-
reditate domus patris nostri? 15
nonne quasi alienas reputavit
nos, et vendidit, comeditque pre-
tium nostrum? 16 sed Deus tu-

jusų tėvo veidas dėl manęs ne-
betoks kaip vakar ir užvakar; o
mano Dievas buvo su manim. 6
Ir judvi žinota, kad aš tarnavau
jusų tėvui visomis savo jiego-
mis. 7 Bet jusų tėvas mane ap-
gaudinėjo ir mainė mano algą
dešimtį sykių; ir vienok Dievas
jam neleido manęs nuskriausti. 8
Jei jis kada sakė: Lopiniuotos
bus tavo alga, visos avis gimdė
lopiniuotus eryčius; o kada jis
sakė priešingai: Visas baltasias
gausi algon, visos bandos gimdė
baltas. 9 Ir Dievas ėmė jusų tė-
vo lobį ir man davė. 10 Nes avių
apsiveisimo metui atėjus, aš pa-
kėliau akis ir mačiau sapne mar-
gus ir taškuotus ir nevienokios
vilnos patinus einant prie pate-
lių. 11 Ir Dievo aniolas man ta-
rė sapne: Jokubai! Ir aš atsakiau:
Aš čia. 12 Jis tarė: Pakelk savo
akis ir matyk visus margus, lo-
piniuotus ir taškuotus patinus
einant prie patelių; nes aš ma-
čiau visa, ką tau padarė Laba-
nas. 13 Aš esu Bėtėlio Dievas,
kame tu patepei akmenį ir ap-
sižadėjai man apžadu. Dabar tat
kelkies, išeik iš šito krašto ir
grįžk į savo gimtinę šalį. 14 O
Rakėlė ir Lija atsakė: Argi dar
mudviem lieka koki dalis iš lo-
bio ir tėvainystės musų tėvo
namuose? 15 Argi jis nepaskaitė
mudviejų tarsi svetimomis, ir
ar nepardavė ir nesuėdė musų
užmokesnio? 16 Bet Dievas ėmė
musų tėvo lobį ir jį atidavė
mums ir musų vaikams; todėl
daryk visa, ką tau Dievas įsakė.

---

vo daroma dažnai. — **(9-12)** *Dievas ėmė* .. Jokubas nemini čionai savo gudrybės, bet pažymi, kad jo lobis pasidaugino Dievui leidžiant ir taip visą ta dalyką sutvarkant. — *Dievo aniolas.* Veiz. 16, 7. — **(13)** *Bėtėlio Dievas.* Veiz. 28, 18...

lit opes patris nostri, et eas tra-
didit nobis, ac filiis nostris: un-
de omnia quæ præcepit tibi De-
us, fac.

17 Surrexit itaque Jacob, et
impositis liberis, ac conjugibus
suis super camelos, abiit. 18 Tu-
litque omnem substantiam su-
am, et greges, et quidquid in
Mesopotamia acquisierat, per-
gens ad Isaac patrem suum in
terram Chanaan.

19 Eo tempore ierat Laban ad
tondendas oves, et Rachel fura-
ta est idola patris sui. 20 Nolu-
itque Jacob confiteri socero suo
quod fugeret 21 Cumque abiis-
set tam ipse quam omnia quæ
juris sui erant, et amne trans-
misso pergeret contra montem
Galaad, 22 nuntiatum est Laban
die tertio quod fugeret Jacob.
23 Qui, assumptis fratribus suis,
persecutus est eum diebus sep-
tem: et comprehendit eum in
monte Galaad. 24 Viditque in
somnis dicentem sibi Deum: Ca-
ve ne quidquam aspere loquaris
contra Jacob.

25 Jamque Jacob extenderat
in monte tabernaculum: cumque
ille consecutus fuisset eum cum
fratribus suis, in eodem monte
Galaad fixit tentorium. 26 Et di-
xit ad Jacob: Quare ita egisti,
ut clam me abigeres filias meas
quasi captivas gladio? 27 Cur ig-
norante me fugere voluisti, nec
indicare mihi, ut prosequerer te
cum gaudio, et canticis, et tym-

17 Taigi, Jokubas pakilo ir su-
sodinęs savo vaikus ir pačias ant
kupranugarių iškeliavo. 18 Jis pa-
siėmė visą savo lobį ir bandas
ir ką tik buvo įgijęs Mezopota-
mijoje ir keliavo pas savo tėvą
Izaoką Kanaano žemėn.

19 Tuo metu Labanas buvo iš-
ėjęs avių kirptų, ir Rakėlė pa-
sivogė savo tėvo dievaičius. 20
Ir Jokubas nenorėjo pasisakyti
savo uošviui, kad žadąs bėgti.
21 Ir kada buvo išėjęs jis pats,
o taipogi visa, kas jam priderė-
jo, ir persikėlęs per upę leidosi
Galaado kalnų linkon, 22 trečią
dieną buvo pranešta Labanui,
kad Jokubas pabėgęs. 23 Tasai,
ėmęs savo brolius, jį vijosi sep-
tynias dienas ir jį pavijo Gala-
ado kalnuose. 24 Ir jis matė sap-
ne Dievą, kurs jam tarė: Sergė-
kies kalbėti ką nors šiurkščiai
prieš Jokubą.

25 Jokubas jau buvo ištiesęs
ant kalno savo šėtrą; o pavijęs
jį su savo broliais Labanas iš-
tiesė savo šėtrą ant to paties
Galaado kalno. 26 Ir tarė Joku-
bui: Kodėl taip pasielgei, kad
slapčia nuo manęs išsivarei mano
dukteris, tarsi karėje pagautas?
27 kodėl norėjai išbėgti man ne-
žinant ir man nepasisakei, idant
palydėčiau tave su džiaugsmu

---

(18) *Mezopotamijoje.* Ebr. t. Paddan Aran. (V. 24, 10)
(19) *Dievaičius.* Ebr. *th^erafim.* Buvo tai naminiai dievaičiai, kuriais naudodavosi burtams ir žavėjimams daryti. Labano šeimyna dar tikėjo į tikrąjį Dievą (v. žem. 49. 53. eil.), bet tas tikėjimas jau buvo suteptas pagonių prietarais. — (21) *Per upę*: Eupratą. — *Galaado kalnų.* Taip vadinasi kalnai anapus Jordano tarp upių Jarmuko ir Arnono, į šiaurę nuo Jaboko upės. Tokiuo pat vardu vadinosi ir visa apylinkė. — (23) *Brolius*: artimesnius giminiečius.

panis, et citharis? [28] Non es passus ut oscularer filios meos et filias: stulte operatus es: et nunc quidem [29] valet manus mea reddere tibi malum: sed Deus patris vestri heri dixit mihi: Cave ne loquaris contra Jacob quidquam durius. [30] Esto, ad tuos ire cupiebas, et desiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos? [31] Respondit Jacob: Quod inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas. [32] Quod autem furti me arguis: apud quemcumque inveneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris: scrutare, quidquid tuorum apud me inveneris, et aufer: hæc dicens, ignorabat quod Rachel furata esset idola. [33] Ingressus itaque Laban tabernaculum Jacob et Liæ, et utriusque famulæ, non invenit. Cumque intrasset tentorium Rachelis, [34] illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, et sedit desuper: scrutantique omne tentorium, et nihil invenienti, [35] ait: Ne irascatur dominus meus quod coram te assurgere nequeo: quia juxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi: sic delusa sollicitudo quærentis est. [36] Tumensque Jacob, cum jurgio ait: Quam ob culpam meam, et ob quod peccatum meum sic exarsisti post me, [37] et scrutatus es omnem supellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis, et fratribus tuis, et judicent inter me et te. [38] Idcirco viginti annis fui tecum? oves tuæ et capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non

ir bubinais ir kanklėmis. [28] Neleidai man pabučiuoti mano sunų ir dukterų; paikiai padarei; o dabar, tiesa, [29] mano ranka įstengtu tau atlyginti piktumu, bet jusų tėvo Dievas vakar man tarė: Sergėkies kalbėti prieš Jokubą ką nors šiurkščiai. [30] Tiek to; tu geidei eiti pas savuosius ir pasilgai savo tėvo namų; bet kam pavogei mano dievaičius? [31] Jokubas atsakė: Kad tau nežinant išėjau, tai todėl kad bijojausi, idant neatimtumei prievarta savo dukterų. [32] Bet kad man prikaišioji vagystę, tai tas, pas ką rasi savo dievaičius, tebus nužudytas musų brolių akyse. Jieškok ir, ką tik pas mane rasi savo, atsiimk. Tai sakydamas, jis nežinojo, kad Rakėlė buvo pavogusi dievaičius. [33] Taigi, Labanas įėjęs į Jokubo ir Lijos ir abiejų tarnaičių šėtras, nieko nerado. Ir kad jis buvo įėjęs į Rakėlės šėtrą, [34] ji skubiai paslėpė dievaičius po kupranugario balnu ir atsisėdo ant viršaus; jam gi iškratant visą šėtrą ir nieko nerandant, [35] ji tarė: Tenepyksta mano ponas, kad negaliu prieš tave atsikelti; nes dabar man atsitiko, kaip su moterimis darosi. Taip jieškančiojo rupestingumas buvo apgautas. [36] O supykęs Jokubas ir bardamos tarė: Už kokią mano kaltybę ir už kokį mano nusidėjimą su tokiuo užsidegimu mane vijaisi, [37] ir iškratei visus mano rakandus? Ką gi radai iš viso tavo namų lobio? padėk čia ties mano broliais ir tavo broliais, ir jie tepadaro tarp mudviejų teismą. [38] Argi todėl aš buvau su tavim dvidešimtį me-

---

(28) *Mano sunų*: anukų. — **(42)** *Izaoko baimės*, t. y. to, kurio bijojosi Izaokas

comedi: 39 nec captum a bestia
ostendi tibi, ego damnum omne
reddebam: quidquid furto peri-
bat, a me exigebas: 40 die no-
ctuque æstu urebar, et gelu, fu-
giebatque somnus ab oculis meis.
41 Sicque per viginti annos in
domo tua servivi tibi, quatuor-
decim pro filiabus, et sex pro
gregibus tuis: immutasti quo-
que mercedem meam decem vi
cibus. 42 Nisi Deus patris mei
Abraham, et timor Isaac affuis
set mihi, forsitan modo nudum
me dimisisses: afflictionem meam
et laborem manuum mearum re-
spexit Deus, et arguit te heri.
43 Respondit ei Laban: Filiæ
meæ et filii, et greges tui, et
omnia quæ cernis, mea sunt: quid
possum facere filiis et nepoti-
bus meis? 44 Veni ergo, et in-
eamus fœdus: ut sit in testimo-
nium inter me et te. 45 Tulit
itaque Jacob lapidem, et erexit
illum in titulum: 46 dixitque fra-
tribus suis: Afferte lapides. Qui
congregantes fecerunt tumulum,
comederuntque super eum: 47
quem vocavit Laban Tumulum
testis: et Jacob, Acervum testi-
monii, uterque juxta proprieta-
tem linguæ suæ. 48 Dixitque La-
ban: Tumulus iste erit testis in-
ter me et te hodie, et idcirco
appellatum est nomen ejus Ga-
laad, id est, tumulus testis. 49
Intueatur et judicet Dominus
inter nos quando recesserimus
a nobis, 50 si afflixeris filias me-
as, et si introduxeris alias uxo-

tų? Tavo avįs ir ožkos nebuvo
bergždžios; tavo bandos avinų
aš nesuėdžiau, 39 nei žvėries su-
gautų aš tau nerodžiau, bet at-
lygindavau visą nuostolį; kas
budavo pavogta, iš manęs rei-
kalavai. 40 Dieną ir naktį ken-
tėjau kaitrą ir šaltį, ir miegas
bėgo nuo mano akių. 41 Taip aš
tau tarnavau tavo namuose dvi-
dešimti metų, keturioliką už duk-
teris ir šešerius už tavo bandas;
tu mainei taipogi mano algą de-
šimtį sykių. 42 Kad nebutu bu-
vę su manim mano tėvo Abrao-
mo Dievo ir Izaoko baimės, ra-
si dabar butumei mane paleidęs
pliką; Dievas pažvelgė į mano
suspaudimą ir mano rankų dar-
bą ir vakar tave sudraudė. 43
Labanas jam atsakė: Mano yra
dukteris ir vaikai, ir tavo ban-
dos, ir visa, ką matai, yra ma-
no; ką aš galiu daryti savo vai-
kams ir savo vaikų vaikams? 44
Eikš tat, ir padarykime sandorą,
kad tai butu paliudijimas tarp
manęs ir tavęs. 45 Taigi, Joku-
bas ėmė akmenį ir pastatė jį pa-
minklu. 46 Ir tarė savo broliams:
Atneškite akmenų. Jie surinkę
padarė kruvą ir ant jos valgė.
47 Tai Labanas pavadino Liudy-
tojo kauburiu, o Jokubas Liu-
dijimo kruva, kiekvienas pagal
savo kalbos privalumą. 48 Ir La-
banas tarė: Šitas kauburys bus
šiandien liudytojas tarp manęs
ir tavęs; ir todėl jis buvo pra-
mintas vardu Galaadas, tai yra
Liudytojo kauburys. 49 Viešpats

ir kurį jis garbino; todėl baimė čionai reiškia tą pat, ką ir Dievas. — (**45**) *Paminklu*. Ebr. *maccebah*. Plg. 28, 19. — (**46**) *Broliams*: Savo pavaldiniams o rasi taipogi Labano giminėms, kurie buvo ir Jokubui giminės. — (**47**) *Liudytojo kauburiu*... Padarytąjį kauburį Labanas pavadino savo kalba, t. y. aramaiškai *J'gar šahaduthah*, Jokubas gi ebraiškai *Gal'ed*; tų abiejų pavadinimų prasmė ta pati: kauburys-liudytojas. — *Kiekvienas pagal savo*... Tie žodžiai Vulgatos vertėjo priedas.

res super eas: nullus sermonis
nostri testis est absque Deo,
qui præsens respicit 51 Dixitque
rursus ad Jacob: En tumulus
hic, et lapis quem erexi inter
me et te. 52 testis erit: tumulus,
inquam, iste et lapis sint in te-
stimonium, si aut ego transiero
illum pergens ad te, aut tu præ-
terieris, malum mihi cogitans.
53 Deus Abraham, et Deus Na-
chor judicet inter nos, Deus pa-
tris eorum. Juravit ergo Jacob
per timorem patris sui Isaac: 54
immolatisque victimis in monte,
vocavit fratres suos ut ederent
panem. Qui cum comedissent,
manserunt ibi. 55 Laban vero de
nocte consurgens, osculatus est
filios, et filias suas, et benedi-
xit illis: reversusque est in lo-
cum suum.

tepažvelgia ir tegul teisia tarp
mudviejų, kada atsitrauksiva k'ts
nuo kito. 50 Jei tu varginsi ma-
no dukteris ir jei įsivesi kitas
pačias virš jų, nėra kito musų
sankalbos liudytojo, atskyrus
Dievą, kurs čia yra ir tai mato.
51 Ir jis dar sakė Jokubui: Štai
šitas kauburys ir akmuo, kurį
pastačiau tarp savęs ir tavęs, 52
bus liudytojas; šitas kauburys,
sakau, ir akmuo tebuna liudiji-
mu, jei aš jį pereisiu, eidamas
pas tave, arba tu pro jį praeisi,
manydamas man ką pikta. 53 Ab-
raomo Dievas, ir Nakoro Dievas,
judviejų tėvo Dievas teesie tei-
sėjas tarp mudviejų. Jokubas tat
prisiekė per savo tėvo Izaoko
baimę, 54 ir atnašavęs aukas ant
kalno pasivadino savo brolius,
kad valgytu duonos. Jie paval-
gę tenai pasiliko. 55 Labanas gi
pakilęs dar nakčia pabučiavo sa-
vo sunus ir dukteris ir juos pa-
laimino, ir sugrįžo į savo vietą.

3) Jokubo sugrįžimas Kanaanan.

Caput XXXII. 1 Jacob quo-
que abiit itinere quo cœperat:
fueruntque ei obviam Angeli
Dei. 2 Quos cum vidisset, ait:
Castra Dei sunt hæc: et appel-
lavit nomen loci illius Maha-
naim, id est, Castra. 3 Misit au-

32. perskyrimas 1 Taipogi ir
Jokubas nuėjo tuo keliu, kuriuo
buvo pradėjęs; ir jį pasitiko Die-
vo aniolai, 2 kuriuos pamatęs
jis tarė: Tai yra Dievo stovyk-
la, ir praminė aną vietą vardu
Mahanaim, tai yra Stovykla.

32, 1—33, 17. Eidamas toliaus pradėtu keliu Jokubas siunčia pasiuntinius pas savo brolį Ezavą ir jam rengia didžias dovanas. Kovojančio su juo aniolo pasirodymu sustiprintas jis susitinka su Ezavu ir galop sugrįžta Kanaanan.

(32, 1) *Pasitiko Dievo aniolai.* Laimingai persiskyręs su Labanu, Jokubas matė prieš save kitą rasi dar didesnį pavojų. Jis bijojosi savo brolio Ezavo, su kuriuo dabar reikėjo susitikti. Toje baimės valandoje jis gauna naują pastiprinimą iš Dievo, jam pasirodančio aniolų buryje. Artimesnės to pasirodymo aplinkybės aprašytos žemiaus eil. 24-30. — **(2)** *Mahanaim.* Ebr. *Machanaim*, t. y. dvi stovykli (aniolų ir Jokubo). Taip paskiaus praminta arti tos vietos buvusis miestelis: nes žodis *praminė*, ebr. *vaiiqra'*, čionai kaip ir daugelyje kitų vietų reiškia tą pat, ką ir p r a m i n t a. Stebuklo gi vietą Jokubas pavadino P a n u ė l i u (30. e.). Miestelis Mahanaim buvo ant dešinio Jaboko kranto, arti tos upės įtakos į Jor-

tem et nuntios ante se ad Esau
fratrem suum in terram Seir, in
regionem Edom: [4] præcepitque
eis, dicens: Sic loquimini domi-
no meo Esau: Hæc dicit frater
tuus Jacob: Apud Laban pere-
grinatus sum, et fui usque in
præsentem diem. [5] Habeo boves,
et asinos, et oves, et servos, et
ancillas: mittoque nunc legatio-
nem ad dominum meum, ut in-
veniam gratiam in conspectu
tuo. [6] Reversique sunt nuntii ad
Jacob, dicentes: Venimus ad Esau
fratrem tuum, et ecce properat
tibi in occursum cum quadrin-
gentis viris. [7] Timuit Jacob val-
de: et perterritus divisit popu-
lum qui secum erat, greges quo-
que et oves et boves et came-
los in duas turmas, [8] dicens: Si
venerit Esau ad unam turmam,
et percusserit eam, alia turma,
quæ reliqua est, salvabitur. [9]
Dixitque Jacob: Deus patris mei
Abraham, et Deus patris mei
Isaac: Domine qui dixisti mihi:
Revertere in terram tuam, et in
locum nativitatis tuæ, et bene-
faciam tibi: [10] minor sum cun-
ctis miserationibus tuis, et ve-
ritate tua quam explevisti ser-
vo tuo. In baculo meo transivi
Jordanem istum: et nunc cum
duabus turmis regredior. [11] Erue
me de manu fratris mei Esau,
quia valde eum timeo: ne forte
veniens percutiat matrem cum
filiis. [12] Tu locutus es quod be-

Jis siuntė taipogi pasiuntinius
pirm savęs pas savo brolį į Sei-
ro žemę Edomo kraštan [4] ir jiems
įsakė, tardamas: Taip kalbėkite
mano ponui Ezavui: Tai sako
tavo brolis Jokubas: buvau atei-
vis pas Labaną ir pasilikau iki
šiai dienai. [5] Turiu jaučių, ir asi-
lų, ir avių, ir tarnų, ir tarnaičių,
ir dabar siunčiu pasiuntinystę
pas mano poną, kad rasčiau ta-
vo akyse malonę. [6] Ir pasiunti-
niai sugrįžo pas Jokubą tardami.
Buvome nuėję pas tavo brolį
Ezavą, ir štai jis skubinasi ta-
vęs pasitiktų su keturiais šim-
tais vyrų. [7] Jokubas labai nusi-
gando ir baimės apimtas pada-
lino su savim buvusius žmones,
o taipogi bandas, ir avis, ir jau-
čius, ir kupranugarius į du bu-
riu, [8] sakydamas: Jei Ezavas ateis
prie vieno burio ir jį ištiks, iš-
sigelbės kitas burys, kurs pasi-
liks. [9] Jokubas dar tarė: Mano tė-
vo Abraomo Dieve ir mano tė-
vo Izaoko Dieve, Viešpatie, kurs
man tarei: Grįžk į savo žemę
ir į savo gimtinę vietą, ir aš tau
gerai darysiu; [10] aš nevertas vi-
sų tavo gailiaširdysčių ir ta-
vo ištikimybės, kurią užlaikei
savo tarnui. Su viena lazda aš
perėjau šitą Jordaną, ir dabar
grįžtu su dviem buriais. [11] Iš-
gelbėk mane iš mano brolio Eza-
vo rankos, nes aš jo labai bijau-
si, kad kartais atėjęs neužmuštų
motinos su vaikais. [12] Tu sakeis

---

daną. Tebėra jis ir dabar ir vadinasi Mahneh. — (**3**) *Į Seiro žemę.*. Ezavas jau buvo atsiskyręs nuo savo tėvo ir apsirinkęs sau buveinę Seiro žemėje, kurią imta vadinti taipogi Edomu arba Idumėja. Seiras buvo Choriečių kunigaikštis Taigi, jo krašte buvo apsigyvenęs Ezavas — (**7**) *Jokubas labai nusigando.* Jis nežinojo apie upo permainą, įvykusią Ezave, ir tebebijojo jo keršto. — (**9**) *Mano... Dieve.* Padaręs visa, ką jį mokė žmonių išmintis, Jokubas kreipiasi karšta malda į Dievą, iš jo laukdamas pašalpos. — (**10**) *Jordaną.* Ebr. kalboje tas vardas reiškia u p ę; todėl jis gali buti čionai suprantamas ne butinai apie Jordano upę, bet apie Jakobo upę, ant kurios kranto Jokubas toje valandoje stovėjo.

nefaceres mihi, et dilatares se-
men meum sicut arenam maris,
quæ præ multitudine numerari
non potest. 13 Cumque dormisset
ibi nocte illa, separavit de his
quæ habebat, munera Esau fra-
tri suo, 14 capras ducentas, hir-
cos viginti, oves ducentas, et
arietes viginti, 15 camelos fœtas
cum pullis suis triginta, vaccas
quadraginta, et tauros viginti,
asinas viginti, et pullos earum
decem. 16 Et misit per manus
servorum suorum singulos seor-
sum greges, dixitque pueris suis:
Antecedite me, et sit spatium
inter gregem et gregem. 17 Et
præcepit priori, dicens: Si ob-
vium habueris fratrem meum
Esau, et interrogaverit te, Cu-
jus es? aut, Quo vadis? aut, Cu-
jus sunt ista quæ sequeris? 18
respondebis: Servi tui Jacob,
munera misit domino meo Esau:
ipse quoque post nos venit. 19
Similiter dedit mandata secun-
do, et tertio, et cunctis qui se-
quebantur greges, dicens: Iisdem
verbis loquimini ad Esau, cum
inveneritis eum. 20 Et addetis:
Ipse quoque servus tuus Jacob
iter nostrum insequitur: dixit
enim: Placabo illum muneribus
quæ præcedunt, et postea vide-
bo illum, forsitan propitiabitur
mihi. 21 Præcesserunt itaque mu-
nera ante eum, ipse vero man-
sit nocte illa in castris.

22 Cumque mature surrexisset,
tulit duas uxores suas, et todi-
dem famulas cum undecim filiis,
et transivit vadum Jaboc. 23 Tra-
ductisque omnibus quæ ad se

man gerai darysiąs ir išplėsiąs
mano ainiją kaip juros smiltis,
kurios dėlei daugumo negali bu
ti suskaitytos. 13 Ir išmiegojęs
tenai aną naktį, atskyrė iš to,
ką turėjo, savo broliui Ezavui
dovanas: 14 du šimtu ožkų, dvi-
dešimti ožių, du šimtu avių ir
dvidešimti avinų, 15 trisdešim-
tis žindančių kupranugarių su
jų kumeliukais, keturiasdešimtis
karvių ir dvidešimti jaučių, dvi-
dešimti asilių ir dešimtį jų asi-
laičių, 16 ir išsiuntė per savo
tarnus visus burius atskirai, ir
tarė savo tarnams: Eikite pirm
manęs, ir tebuna tarpas tarp vie-
nos ir kitos bandos. 17 Ir pirma-
jam jis įsakė, tardamas: Jei pa-
sitiksi mano brolį Ezavą, ir pa-
klaus tavęs, keno tu esi? arba,
kur eini? arba, keno tai, ką tu
geni? 18 atsakysi: Tavo tarno Jo-
kubo; jis išsiuntė dovanas mano
ponui Ezavui; taipogi jis pats
paskui mus ateina 19 Taip pat
jis davė paliepimus antrajam ir
trečiajam ir visiems, kurie ginė
bandas, tardamas: Kalbėkite tais
pačiais žodžiais Ezavui, kada
jį rasite, 20 ir pridurkite: Patsai
taipogi tavo tarnas Jokubas ei-
na paskui mus, nes jis sakė: Aš
jį permaldausiu dovanomis, ku-
rios eina pirma, ir paskui jį iš-
vysiu; rasi jis manęs pasigailės.
21 Taigi, dovanos ėjo pirm jo, o
pats jis pasiliko tą naktį savo
stovykloje.
22 O anksti atsikėlęs ėmė dvi
savo žmoni ir tiek pat tarnaičių
su vienuolika sunų ir perbrido
Jaboko brastą. 23 Ir pergabenęs
visa, kas jam priderėjo, 24 pasi-

(22) *Jaboko.* Dabar tas upelis, tekan-
tis į Jordaną, vadinasi Nahr ez Zerka. — (24) *Ir štai vienas vyras...* Kada Jo-
kubas buvo pergabenęs visa savo lobį per

pertinebant, [24] mansit solus: et
ecce vir luctabatur cum eo usque mane.
[25] Qui cum videret
quod eum superare non posset,
tetigit nervum femoris ejus, et
statim emarcuit. [26] Dixitque ad
eum: Dimitte me, jam enim ascendit aurora. Respondit: Non
dimittam te, nisi benedixeris mihi.
[27] Ait ergo: Quod nomen est
tibi? Respondit: Jacob. [28] At ille,
Nequaquam, inquit, Jacob
appellabitur nomen tuum, sed
Israel: quoniam si contra Deum
fortis fuisti, quanto magis contra homines prævalebis? [29] Interrogavit eum Jacob: Dic mihi,
quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum?
Et benedixit ei in eodem loco.
[30] Vocavitque Jacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi
Deum facie ad faciem, et salva
facta est anima mea. [31] Ortusque est ei statim sol, postquam
transgressus est Phanuel: ipse
vero claudicabat pede. [32] Quam
ob causam non comedunt nervum filii Israel, qui emarcuit in
femore Jacob, usque in præsentem diem: eo quod tetigerit nervum femoris ejus, et obstupuerit.

Caput XXXIII. [1] Elevans autem Jacob oculos suos, vidit ve-

liko pats vienas. Ir štai vienas
vyras grumėsi su juo lig rytui.
[25] Tasai, matydamas, kad jo negali įveikti, prisilietė jo strėnos
gįslos, ir ji tuojau padžiuvo. [26]
Ir tarė į jį: Paleisk mane, nes
jau aušta. Jokubas atsakė: Aš
tavęs nepaleisiu, jei manęs nepalaiminsi.
[27] Tuomet vyras tarė: Kaip tavo vardas? Jis atsakė: Jokubas.
[28] O anas tarė: Toliaus tavo vardas bus nebe Jokubas, bet Izraėlis; nes jei buvai galingas prieš Dievą, kaip
gi labiaus busi galingas prieš
žmones? [29] Jokubas jį paklausė:
Pasakyk man, kaip tavo vardas?
Anas atsakė. Kam klausiesi mano vardo? ir jį palaimino toje
pačioje vietoje. [30] O Jokubas
praminė aną vietą vardu Panuėlis, sakydamas: Mačiau Dievą
veidu į veidą, ir mano dušia išliko gyva.
[31] Ir tuojau jam užtekėjo saulė, kaip tik jis praėjo
pro Panuėlį; pats gi jis šlubavo
viena koja. [32] To dėlei Izraėlio
vaikai nevalgo iki šiai dienai
gyvulių gįslos, kuri padžiuvo
Jokubo strėnoje; kadangi buvo
prisilietęs jo strėnos gįslos, ir
ji pasidarė nejautri.

33. perskyrimas. [1] O Jokubas,
pakėlęs savo akis, pamatė atei-

Jaboką, tuomet jam pasirodė aniolų burys Kadangi tai paminėta jau augščiaus 1. eil., todėl dabar įkvėptas rašytojos kalba tik apie tai, kaip vienas aniolų, vyro pavidale, ėjo su Jokubu imtynėmis ir negalėjo jo įveikti ir tik prisiliesdamas jo kulšies gįslos padarė ją nejautria. Iš to vienok Jokubas suprato, kad su juo grumėsi ne paprastas žmogus, bet pats Dievas. Plg. 16, 7. Oz. 12, 3-5. Tos imtynės parodo, kad Dievas, kurs vienu savo valios išreiškimu gali sunaikinti visą žmogų, duodasi pats pergalėti, kada stoja į kovą su juo žmogus su gyvu tikėjimu ir karšta malda. — (**28**) *Izraėlis.* Tas vardas sudėtas iš *icra,* buvo galingas prieš... ir *'El,* Dievas. Vardo permaina toliaus paaiškinama žodžiais: *buvai galingas prieš Dievą, caritha 'im 'Elohim.* Duodamas naują vardą Dievas pažadėjo Jokubui pergalėjimą ne tik Ezavo, bet ir visų jo priešų. Tas garbingas pavadinimas netrukus tapo nuosaviu visos Jokubo ainijos vardu. — (**30**) *Panuėlis.* Ebr. *P^eni'el,* Viešpaties veidas.

(**33, 1**) *O Jokubas...* Nors Dievo sustiprintas Jokubas žinojo, kad Ezavas jam nepadarys nieko pikta, vienok jis ir pats

nientem Esau, et cum eo qua-
dringentos viros: divisitque filios
Liæ et Rachel, ambarumque fa-
mularum: 2 et posuit utramque
ancillam et liberos earum in
principio: Liam vero, et filios
ejus in secundo loco: Rachel
autem, et Joseph novissimos. 3
Et ipse progrediens adoravit
pronus in terram septies, donec
appropinquaret frater ejus. 4 Cur-
rens itaque Esau obviam fratri
suo, amplexatus est eum: strin-
gensque collum ejus, et osculans
flevit. 5 Levatisque oculis, vidit
mulieres et parvulos earum, et
ait: Quid sibi volunt isti? et si
ad te pertinent? Respondit: Par-
vuli sunt, quos donavit mihi
Deus servo tuo. 6 Et appropin-
quantes ancillæ et filii earum,
incurvati sunt. 7 Accessit quo-
que Lia cum pueris suis: et cum
similiter adorassent, extremi Jo-
seph et Rachel adoraverunt. 8
Dixitque Esau: Quænam sunt
istæ turmæ quas obviam habui?
Respondit: Ut invenirem gra-
tiam coram domino meo. 9 At
ille ait: Habeo plurima, frater
mi, sint tua tibi. 10 Dixitque Ja-
cob: Noli ita, obsecro: sed si in-
veni gratiam in oculis tuis, ac-
cipe munusculum de manibus
meis: sic enim vidi faciem tuam,
quasi viderim vultum Dei: esto
mihi propitius, 11 et suscipe be-
nedictionem quam attuli tibi,
et quam donavit mihi Deus tri-
buens omnia. Vix fratre compel-
lente, suscipiens, 12 ait: Gradia-
mur simul, eroque socius itine
ris tui. 13 Dixitque Jacob: No-
sti domine mi, quod parvulos

nantį Ezavą ir su juo keturis
šimtus vyrų; jis atskyrė Lijos
ir Rakėlės ir abiejų tarnaičių
vaikus. 2 ir pastatė abidvi tar-
naiti ir jųdviejų vaikus pirmoje
eilioje; o Liją ir jos vaikus an-
troje eilioje, Rakėlę gi ir Juo-
zapą paskutinėje. 3 Ir pats išėjęs
priekin nusilenkė iki žemei sep-
tynis kartus, kolei neprisiartino
jo brolis 4 Taigi, Ezavas, bėg-
damas priešais savo broliui, jį
apkabino ir, puolęs jam ant kak-
lo ir bučiuodamas, verkė. 5 Ir
pakėlęs akis pamatė moteris ir
jų vaikus ir tarė: Kas gi yra ši-
tie? ir ar jie tavo? Jokubas at-
sakė: Tai kudikiai, kuriuos Die-
vas dovanojo man, tavo tarnui.
6 Ir prisiartinusios tarnaitės ir
jų vaikai nusilenkė prieš jį. 7
Priėjo taipogi Lija su savo vai-
kais ir, kada taip-pat buvo nu-
silenkę, paskučiausiai nusilenkė
Juozapas ir Rakėlė. 8 Tuomet
Ezavas tarė: Ką reiškia tie bu-
riai, kuriuos pasitikau? Atsakė:
Kad rasčiau malonę pas mano
poną. 9 O jisai tarė: Aš turiu
labai daug, mano brolau! kas ta-
vo, tebuna tau. 10 Ir Jokubas sa-
kė: O ne, meldžiamasis! Bet jei
radau tavo akyse malonę, pri-
imk iš mano rankos dovanėlę;
nes taip aš regėjau tavo veidą,
tarsi bučiau Dievo veidą regė-
jęs; buk man gailiaširdis 11 ir
priimk palaiminimą, kurį tau at-
nešiau, ir kurį man dovanojo
Dievas, visa suteikdamas. Tik
brolio prispirtas priėmęs, 12 jis
tarė: Eikiva draug, ir aš busiu
tavo kelionės draugininkas. 13
O Jokubas tarė: Žinai, mano po-

visa daro, kad įgytu brolio malonę, o iš kitos pusės jis mandagiai atstumia nuo savęs jo globą, tarsi dar nevisai juo pasitikėdamas. — (10) *Taip regėjau tavo*

habeam teneros, et oves, et boves fœtas mecum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges.
14 Præcedat dominus meus ante servum suum: et ego sequar paulatim vestigia ejus, sicut videro parvulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir.
15 Respondit Esau: Oro te, ut de populo qui mecum est, saltem socii remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc uno tantum indigeo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo domine mi.
16 Reversus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seir.
17 Et Jacob venit in Socoth: ubi ædificata domo et fixis tentoriis appellavit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.

ne, kad aš turiu su savim silpnučius vaikus ir apsiveisusias avis ir karves; jei aš jas greičiaus varydamas pavarginsiu, visos bandos išgaiš viena diena.
14 Teeinie mano ponas pirm savo tarno, ir aš seksiu pamažu jo pėdomis, kaip matysiu, kad gali mano vaikai, kolei neateisiu pas mano poną į Seirą.
15 Ezavas atsakė: Meldžiu tave, kad bent iš esančių su manim žmonių pasiliktu tavo kelionės drauginінkai. Jis tarė: Nėra reikalo; tik vieno dalyko teprivalau, kad rasčiau tavo akyse malonę, mano pone.
16 Taigi, Ezavas sugrįžo tą dieną Seiran keliu, kuriuo buvo atėjęs.
17 O Jokubas atėjo Sokotan, kame pasistatęs namus ir ištiesęs šėtrą, praminė aną vietą vardu Sokotas, tai yra Šėtros.

4) Jokubo pasilikimas Kanaane lig Izaoko mirčiai.

18 Transivitque in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ. et habitavit juxta oppidum.
19

18 Ir jis nuvyko į Sikėmiečių miestą Salėmą, esantį Kanaano žemėje, po to kaip buvo sugrįžęs iš Syrijos Mezopotamijos, ir apsigyveno prie miesto.
19 Jis

---

veidą... t. y. tavo veidas man pasirodė pilnas malonumo ir pasigailėjimo. — (**14**) *Kolei neateisiu pas mano poną į Seirą.* Jokubas kalba labai atsargiai. Iš jo žodžių negalima išvesti, kad jis butu pasiketinęs eiti pas Ezavą ilgesniam laikui ir tai su visomis savo gėrybėmis.— (**17**) *Sokotan.* Ebr. *Sukkoth*, miestelis netoli nuo Mahanaim'o, tik kitoje Jordano pusėje (plg. Joz. 13, 27. Teis. 8, 4. 5. Ps. 59, 8). — *Namus.* Jokubas regimai turėjo užmanymą pasilikti čionai ilgesnį laiką.

33, 18—35, 29. Atsiradęs Kanaane Jokubas perkasi sau lauką prie Sikėmo ir pastato Dievui altorių. Neilgai trukus, Jokubo sunųs Simeonas ir Lėvis, keršindami už savo seserį, išgalabija Sikėmo gyventojus, ir todėl randasi neprietelystė tarp aplinkinių tautų ir Jokubo namų. Dievui liepiant Jokubas keliauja į Bėtėlį, čia pastato žadetąjį altorių Dievui, iš kurio pasirodymo gauna naują pastiprinimą. Iš čia Jokubas keliauja į pietus, kelionėje miršta Rakėlė, pagimdžius Benjaminą, o Jokubo nuliudimas pasididina sunkiu nusidėjimu Rubeno su tėvo gulove Bala. Galop išskaitomi visi Jokubo sunųs ir pasakojama apie Izaoko mirtį.

(**18**) *Į Sikėmiečių miestą Salėmą.* Nors ir dabar arti Sikėmo tebėra nedidelis miestelis vardu Salėmas, kurs galėjo buti jau Jokubo laiku, vienok daugelis egzegėtų, imdami ebr. žodį *šalem* budvardžio prasmėje, spėja, kad čionai kalbama ne apie jį; jie išverčia ebr. t. taip: J i s (Jokubas) n u v y k o l a i m i n g a i į S i k ė m i e č i ų m i e s t ą.— *Syrijos Mezopotamijos.* Ebr. P a d d a n A r a m. — (**19**) *Nusipirko.* Buvo tai antra nuosavybė, pirkta Za-

Emitque partem agri in qua fi-
xerat tabernacula, a filiis He-
mor patris Sichem centum ag-
nis. 20 Et erecto ibi altari, in-
vocavit super illud fortissimum
Deum Israel.

Caput XXXIV. 1 Egressa est
autem Dina filia Liæ ut vide-
ret mulieres regionis illius. 2
Quam cum vidisset Sichem filius
Hemor Hevæi, princeps terræ
illius, adamavit eam: et rapuit,
et dormivit cum illa, vi oppri-
mens virginem. 3 Et conglutina-
ta est anima ejus cum ea, tri-
stemque delinivit blanditiis. 4 Et
pergens ad Hemor patrem suum,
Accipe, inquit, mihi puellam
hanc conjugem. 5 Quod cum au-
disset Jacob, absentibus filiis,
et in pastu pecorum occupatis,
siluit donec redirent. 6 Egresso
autem Hemor patre Sichem ut
loqueretur ad Jacob, 7 ecce filii
ejus veniebant de agro: audito-
que quod acciderat, irati sunt
valde, eo quod fœdam rem ope-
ratus esset in Israel, et, viola-
ta filia Jacob, rem illicitam per-
petrasset.

8 Locutus est itaque Hemor
ad eos: Sichem filii mei adhæ-
sit anima filiæ vestræ: date eam
illi uxorem: 9 et jungamus vicis-
sim connubia: filias vestras tra-
dite nobis, et filias nostras ac-
cipite 10 Et habitate nobiscum:

nusipirko lauko dalį, ant kurios
buvo ištiesęs šėtras, iš Sikėmo
tėvo Emoro vaikų už šimtą ery-
čių. 20 Ir pastatęs tenai altorių
šaukėsi ant jo į galingiausį Izra-
ėlio Dievą.

34. perskyrimas. 1 Lijos gi
duktė Dina išėjo pasižiurėtų ano
krašto moterų. 2 Ją išvydęs Emo-
ro Hevejiečio sunus Sikėmas,
tos šalies kunigaikštis, pamylė-
jo ją, ir pagavo, ir gulėjo su ja,
padaręs mergaitei prievartą. 3 Ir
jo širdis prisirišo prie jos, o liu-
dinčią jis maldė meiliais žodžiais.
4 Ir nuėjęs pas savo tėvą Emo-
rą tarė: Imk man šitą mergaitę
moterystėn. 5 Tai išgirdęs Joku-
bas, nėsant namie jo sunų ir
jiems galvijus ganant, tylėjo, ko-
lei jie nepagrįš. 6 O kada Sikė-
mo tėvas Emoras atėjo kalbėtųs
su Jokubu, 7 štai jo sunųs su-
grįžo iš lauko ir išgirdę, kas bu-
vo atsitikę, labai įpyko, kadan-
gi jis buvo bjauriai pasielgęs
prieš Izraėlį ir, apsiėjęs begė-
diškai su Jokubo dukterimi, bu-
vo padaręs nedorą dalyką.

8 Taigi, Emoras jiems kalbėjo:
Mano sunaus Sikėmo širdis pri-
sirišo prie jusų dukters; duokite
jam ją į pačią 9 ir darykime ki-
ti su kitais moterystes: savo
dukteris duokite mums, o musų
dukteris veskite 10 ir gyvenkite

---

dėtojoje žemėje. Plg. 23, 17-20. — *Už šimtą ėryčių*, ebr. *q^ecitah*. Taip išreikštos kainos didumas visai neaiškus.— (**20**) *Pastatęs altorių...* Arti Sikėmo gyveno taipogi kokį laiką Abraomas; ir jis buvo pastatęs čionai Dievui altorių. Plg. 12, 6-8.

(**34**, **1**) *Lijos gi duktė Dina.* Gana daug metų jau buvo praėję nuo Jokubo sugrįžimo iš Mezopotamijos, nes Dina jau buvo užaugus mergaitė; bet Juozapui tuomet dar nebuvo 16 metų, nes tik paskiaus tame amžyje jis buvo parduotas Aigyptan (37, 2), Jokubui jau gyvenant Ebrone.— (**2**) *Hevejiečio.* Veiz. 10, 17.— (**7**) *Prieš Izraėlį.* Tas Dievo suteiktas pavadinimas jau buvo tapęs visos Jokubo giminės vardu.

(**8**) *Jusų dukters*, t. y. jusų giminės dukters arba tiesiog mergaitės. — (**12**)

terra in potestate vestra est,
exercete, negotiamini, et possi-
dete eam. [11] Sed et Sichem ad
patrem et ad fratres ejus ait:
Inveniam gratiam coram vobis:
et quæcumque statueritis, dabo:
[12] augete dotem, et munera po-
stulate, et libenter tribuam quod
petieritis: tantum date mihi pu-
ellam hanc uxorem. [13] Respon-
derunt filii Jacob Sichem et pa
tri ejus in dolo, sævientes ob
stuprum sororis: [14] Non possu-
mus facere quod petitis, nec da-
re sororem nostram homini in-
circumciso: quod illicitum et ne-
farium est apud nos. [15] Sed in
hoc valebimus fœderari, si vo-
lueritis esse similes nostri, et
circumcidatur in vobis omne ma-
sculini sexus; [16] tunc dabimus
et accipiemus mutuo filias ves-
tras, ac nostras: et habitabimus
vobiscum, erimusque unus po-
pulus: [17] si autem circumcidi no
lueritis, tollemus filiam nostram,
et recedemus. [18] Placuit oblatio
eorum Hemor, et Sichem filio
ejus: [19] nec distulit adolescens
quin statim quod petebatur ex-
pleret: amabat enim puellam val-
de, et ipse erat inclytus in om-
ni domo patris sui. [20] Ingressi-
que portam ubris, locuti sunt
ad populum: [21] viri isti pacifici
sunt, et volunt habitare nobis-
scum: negotientur in terra, et
exerceant eam, quæ spatiosa et
lata cultoribus indiget: filias eo
rum accipiemus uxores, et no
stras illis dabimus. [22] Unum est
quo differtur tantum bonum: Si

su mumis; musų žemė jusų val-
džioje, įgyvenkite, verskitės ir
ją valdykite. [11] O ir Sikėmas sa-
kė jos tėvui ir broliams: Tegul
randu pas jus malonę, ir ką tik
nutarsite, aš duosiu. [12] Padidin-
kite kraitį ir reikalaukite dova-
nų, ir noriai duosiu, ko prašysi-
te; tiktai man duokite šitą mer-
gaitę moterystėn. [13] Jokubo su-
nųs atsakė Sikėmui ir jo tėvui
apgaulingai, siusdami dėlei jų
seseriai padarytos prievartos: [14]
Negalime daryti, ko geidžiate,
nei duoti musų sesers neapipjaus-
tytam žmogui; tai uždrausta ir
mums labai bjauru; [15] bet galė-
sime derinties su jumis tuomet,
jei norėsite buti į mus panašųs,
jei pas jus visi vyriškos lyties
bus apipjaustyti; [16] tuomet duo-
sime ir imsime mainais jusų ir
musų dukteris, gyvensime su ju-
mis ir busime viena tauta. [17] O
jei jųs nenorite apsipjaustyti,
atsiimsime savo dukterį ir eisi-
me sau. [18] Jų sumanymas pati-
ko Emorui ir jo sunui Sikėmui;
[19] jaunikaitis neatidėliojo ir su-
tiko išpildyti tuojau, kas buvo
reikalaujama, nes labai mylėjo
mergaitę ir buvo žymiausis vi-
suose savo tėvo namuose. [20] Ir
juodu, įėjusiu į miesto vartus,
kalbėjo žmonėms: [21] Šitie vyrai
ramųs ir nori su mumis gyven-
ti; tegul jie prekiauja musų že-
mėje ir ją teįgyvena, nes, buda-
ma erta ir plati, ji privalo apdir-
bėjų; mes imsime jų dukteris
moterystėn ir savasias jiems duo-
sime. [22] Yra tik vienas dalykas,

Padidinkite kraitį: imkite kraitį didesnį,
negu reikalauja vietinis paprotys. — (**13**)
Jokubo sunųs atsakė. Dinos broliai skai-
to save įgimtais jos globėjais ir todėl jie
tariasi apie visą dalyką. Plg. 24, 50. Jų
statomas reikalavimas buvo teisingas, kai-
po paremtas religijiniais žvilgsniais; bet
tai buvo labai peiktina, kad Jokubo su-
nųs jį statė vien dėlto, idant jis jiems
butų pagiežos įrankis. — (**20**) *Į miesto*

circumcidamus masculos nostros,
ritum gentis imitantes. [23] Et sub-
stantia eorum, et pecora, et cun-
cta quæ possident, nostra erunt:
tantum in hoc acquiescamus, et
habitantes simul, unum efficie-
mus populum. [24] Assensique sunt
omnes, circumcisis cunctis ma-
ribus. [25] Et ecce, die tertio quan-
do gravissimus vulnerum do-
lor est: arreptis, duo filii Jacob,
Simeon et Levi fratres Dinæ,
gladiis, ingressi sunt urbem con-
fidenter: interfectisque omnibus
masculis, [26] Hemor et Sichem
pariter necaverunt, tollentes Di-
nam de domo Sichem sororem
suam. [27] Quibus egressis, irrue-
runt super occisos ceteri filii
Jacob: et depopulati sunt urbem
in ultionem stupri. [28] Oves eorum,
et armenta, et asinos, cuncta-
que vastantes quæ in domibus
et in agris erant, [29] parvulos
quoque eorum et uxores duxe-
runt captivas. [30] Quibus patratis
audacter, Jacob dixit ad Simeon
et Levi: Turbastis me, et odio-
sum fecistis me Chananæis, et
Pherezæis habitatoribus terræ
hujus: nos pauci sumus: illi con-
gregati percutient me, et dele-
bor ego, et domus mea. [31] Re-
sponderunt: Numquid ut scorto
abuti debuere sorore nostra?

Caput XXXV. [1] Interea locu-
tus est Deus ad Jacob: Surge,
et ascende Bethel, et habita ibi,

kurs trukdo taip didelį gerumą:
jei apipjaustysime visus musų
vyriškius, sekdami tos tautos
paprotį, [23] tuomet ir jų lobis ir
galvijai ir visa, ką jie turi, bus
musų; tiktai tame pritarkime ir
gyvendami draug padarysime
vieną tautą. [24] Ir visi sutiko ir
apipjaustė visus vyriškius. [25] Ir
štai trečią dieną, kada žaizdų
skaudėjimas esti didžiausis, du
Jokubo sunu Simeonas ir Lėvis,
Dinos broliai, pasigriebę kalavi-
jus, įėjo drąsiai į miestą ir, už-
mušę visus vyriškius, [26] nužudė
taipogi Emorą ir Sikėmą, atsi-
imdami iš Sikėmo namų savo
seserį Diną. [27] Jiemdviem išėjus,
užpuolė ant užmuštųjų kiti Jo-
kubo sunųs ir apiplėšė miestą,
keršindami už apgėdinimą, [28] ėmė
jų avis ir galvijus ir asilus, visa
naikindami, kas buvo namuose
ir laukuose; [29] nusivedė taipogi
nelaisvėn jų vaikus ir pačias. [30]
Kada tai buvo drąsiai pada-
ryta, Jokubas tarė Simeonui ir
Lėviui: Susielojote mane ir pa-
darėte mane neapkęstinu šitos
žemės gyventojams Kananie-
čiams ir Pereziečiams; musų ne-
daug; jie susirinkę ištiks mane,
ir pražusiu aš ir mano namai.
[31] Jie atsakė: Argi jiems valia
buvo pasielgti su musų seseri-
mi kaip su paleistuve?

35. perskyrimas. [1] Tuotarpu
Dievas kalbėjo Jokubui: Kelkies
ir eik į Bėtėlį, ten gyvenk ir

---

vartus: į visokių susirinkimų ir tarybų
vietą. Veiz. 19, 20; 23, 10. 18. — (**23**)
Jų lobis ir... Kad greičiaus perkalbėjus
miesto gyventojus, jiems žadama net tai,
ko nebutu buvę. — (**25**) *Simeonas ir Lė-
vis.* Minima čionai tik du Dinos broliu
dėlei jų ypatingo nuožmumo (49, 5-7)
Sikėmiečius regimai buvo užpuolę ne vien
juodu, bet ir visa jų apginkluotų tarnų
gauja. Paskiaus miestan atvyko kiti Jo-
kubo sunųs ir ėmė jį plėšti (e. 27...). Pir-
maisiais vienok žudynių kaltininkais pasi-
liko Simeonas ir Lėvis; to jiemdviem Jo-
kubas neužmiršo net ant mirties patalo.

(**35, 1**) *Tuotarpu...* Atsiradus naujiems
rupesčiams Dievas vėl teikiasi apsireikšti
Jokubui, jam įsako keliauti Bėtėlin ir te-
nai pastatyti altorių, kurį buvo žadėjęs,

facque altare Deo qui apparuit
tibi quando fugiebas Esau fra-
trem tuum. 2 Jacob vero convo-
cata omni domo sua, ait: Ab-
jicite deos alienos qui in medio
vestri sunt, et mundamini, ac
mutate vestimenta vestra. 3 Sur-
gite, et ascendamus in Bethel,
ut faciamus ibi altare Deo: qui
exaudivit me in die tribulatio-
nis meæ, et socius fuit itineris
mei. 4 Dederunt ergo ei omnes
deos alienos quos habebant, et
inaures quæ erant in auribus
eorum: at ille infodit ea subter
terebinthum, quæ est post ur-
bem Sichem. 5 Cumque profecti
essent, terror Dei invasit omnes
per circuitum civitates, et non
sunt ausi persequi recedentes. 6
Venit igitur Jacob Luzam, quæ
est in terra Chanaan, cognomen-
to Bethel: ipse et omnis popu-
lus cum eo. 7 Ædificavitque ibi
altare, et appellavit nomen lo-
ci illius, Dominus Dei: ibi enim
apparuit ei Deus cum fugeret
fratrem suum. 8 Eodem tempo-
re mortua est Debora nutrix Re-
beccæ, et sepulta est ad radi-
ces Bethel subter quercum: vo-
catumque est nomen loci illius,
Quercus fletus. 9 Apparuit au-
tem iterum Deus Jacob post-
quam reversus est de Mesopo-
tamia Syriæ, benedixitque ei,
10 Dicens: Non vocaberis ultra

padaryk altorių Dievui, kurs tau
pasirodė, kada bėgai nuo savo
brolio Ezavo. 2 O Jokubas suva-
dinęs visus savo namus, tarė:
Meskite šalin svetimus dievus,
kurie yra tarp jusų, ir apsikuop-
kite, ir permainykite savo rubus.
3 Kelkitės ir eikime į Bėtėlį pa-
statytų tenai altoriaus Dievui,
kurs mane išklausė mano su-
spaudimo dienoje ir buvo su ma-
nim mano kelionėje. 4 Jie tat
jam atidavė visus svetimus die-
vaičius, kuriuos turėjo, ir buvu-
sias jų ausyse auskaras, o jis
tai užkasė po ąžuolu, esančiu
už Sikėmo miesto. 5 O jiems iš-
ėjus, Dievo siųstas išgąstis puo-
lė ant visų miestų aplinkui, ir
jie nedriso vyties atsitraukian-
čiųjų. 6 Taigi, ir pats Jokubas
ir draug su juo visi jo žmonės
atėjo į Luzą, esančią Kanaane,
pramintą Bėtėliu. 7 Tenai jis pa-
statė altorių ir praminė aną vie-
tą vardu Dievo namai; nes te-
nai jam buvo pasirodęs Dievas,
kada bėgo nuo savo brolio. 8
Tuo pačiu metu mirė Rebėkos
auklė Debora ir buvo palaidota
prie pat Bėtėlio po ąžuolu, ir
ana vieta buvo praminta vardu
Raudos ąžuolas. 9 O Dievas vėl
pasirodė Jokubui, kada jis jau
buvo sugrįžęs iš Syrijos Mezo-
potamijos ir jį palaimino, 10 tar-
damas: Nebesivadinsi daugiaus

---

bėgdamas iš namų Mezopotamijon (28, 11. 22). — (2) *Meskite šalin...* Eidamas į Dievo apsireiškimu pašvęstą vietą Jokubas įsako saviškiems tinkamai prisirengti, apvalyti savo širdis, todėl mesti šalin Rakėlės pavogtuosius dievaičius (therafim) ir kitus panašius dalykus, atgabentus iš Mezopotamijos arba paimtus iš Sikėmo, apsiplauti ir permainyti viršutinius apdarus *(šimloth)*. — (4) *Auskaras,* kurios Rytuose nesykį tarnaudavo burtams darytі. — (5) *Atėjo į Luzą...* Veiz. 28, 19. — (7) *Praminė*: atnaujino vardą. — *Dievo namai.* Ebr. *'El Beth'el*, B ė t ė l i o D i e v a s. — (8) *Rebėkos auklė.* Ta pati, kuri minėta augšč. 24, 59. Rebėka tuo metu jau buvo mirusi. — *Raudos ąžuolas.* Ebr. *'allon bakhuth.* — (9) *Vėl pasirodė...* Tas pasirodymas buvo antras tikroje Kanaano žemėje. Apsireiškimas gi Panuėlyje įvyko už Jordano (32, 30). — (10) *Nebesivadinsi...* Naujame pasirodyme Viešpats

Jacob, sed Israel erit nomen
tuum. Et appellavit eum Israel,
11 dixitque ei: Ego Deus omni-
potens, cresce, et multiplicare:
gentes, et populi nationum ex
te erunt, reges de lumbis tuis
egredientur. 12 Terramque quam
dedi Abraham et Isaac, dabo ti-
bi et semini tuo post te. 13 Et
recessit ab eo. 14 Ille vero ere-
xit titulum lapideum in loco quo
locutus fuerat ei Deus: libans
super eum libamina, et effundens
oleum: 15 vocansque nomen lo-
ci illius, Bethel.

16 Egressus autem inde, venit
verno tempore ad terram quæ
ducit Ephratam: in qua cum par-
turiret Rachel, 17 ob difficulta-
tem partus periclitari cœpit. Di
xitque ei obstetrix: Noli time-
re, quia et hunc habebis filium.
18 Egrediente autem anima præ
dolore, et imminente jam mor-
te, vocavit nomen filii sui Be-
noni, id est filius doloris mei:
pater vero appellavit eum Ben-
jamin, id est filius dextræ. 19
Mortua est ergo Rachel, et se-
pulta est in via quæ ducit Eph-
ratam, hæc est Bethlehem. 20
Erexitque Jacob titulum super
sepulcrum ejus: Hic est titulus
monumenti Rachel, usque in
præsentem diem

Jokubu, bet tavo vardas bus
Izraėlis. Ir praminė jį Izraėliu
11 ir jam tarė: Aš esu Visagalis
Dievas; veiskies ir dauginkies;
tautos ir tautų daugybė kils iš
tavęs, ir karalíai išeis iš tavo
strėnų. 12 Ir žemę, kurią daviau
Abraomui ir Izaokui, aš duosiu
tau ir tavo ainijai po tavęs. 13
Ir Dievas atstojo nuo jo. 14 Jis
gi pastatė toje vietoje, kurio-
je jam buvo kalbėjęs Dievas, ak-
meninį paminklą ir ant jo išlie-
jo liejimo aukas ir apipylė aly-
va, 15 ir praminė tą vietą vardu
Bėtėlis.

16 O išten išėjęs atvyko pava-
sario metu žemėn, kuria einama
Efraton; čionai Rakėlė gimdy-
dama 17 dėlei sunkaus gimdy-
mo radosi pavojuje. O pribuvėja
jai tarė: Nesibijok, nes ir šį kart
turėsi sunų. 18 O išeinant dėlei
skausmo dušiai ir jau čia-pat
esant mirčiai, ji praminė savo
sunų vardu Benoni, tai yra: ma-
no skausmo sunus; tėvas gi jį
pavadino Benjaminu, tai yra de-
šiniosios sunumi. 19 Rakėlė tat
numirė ir buvo palaidota prie
kelio, vedančio Efraton, tai yra
Betliejun. 20 O Jokubas pastatė
ant jos kapo paminklą. Tasai
yra Rakėlės kapo paminklas, pa-
silieką̧s iki šiai dienai.

---

atkartoja ir iškilmingai patvirtina anksčiaus padarytuosius Jokubui žadėjimus, o taipogi panaujina vardo permainą. Kadangi ta vardo permaina nebuvo sujungta su nauju paskyrimu, kaip pas Abraomą, ir tik išreiškė stiprą Jokubo tikėjimą į Dievą (32, 28), todėl jis ir tolesniame gyvenime vadinosi tai Jokubu, tai Izraėliu; jo gi ainiai vadinosi Jokubo namais, Izraėlio namais, Izraėliu arba Izraėlitais, bet niekuomet Jakobitais. — (**14**) *Jis gi pastatė...* Kaip buvo žadėjęs 28, 22.

(**16**) *O iš ten išėjęs..* Anot ebr. t.: I r ė j o i š B ė t ė l i o i r b u v o l i k u s i k i b r a l i g E f r a t a i. Kokį tolumą reiškia *kibra*, nežinia, bet nedaugiaus kaip kilometrą. Efrata buvo senobinis Betliejaus ir jo apylinkės vardas. — (**18**) *Benoni.. Benjaminu.* Abiejų vardų paaiškinimai įdėti tekstan Vulgatos vertėjo. Dešinė ranka arba pusė reiškė laimę, todėl Benjamino vardo (ebr. *Binjamin*) prasmė yra l a i m ė s s u n u s; nes motinos mirtimi nuliudintas Jokubas jautėsi laimingas, kad nors kudikis liko gyvas. — (**19. 20**) *Tai yra Betliejun.* Tas paaiškinimas ir 20. e. patėmijimas, kad Rakėlės paminklas pasilieką̧s iki šiai dienai, regimai

[21] Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis. [22] Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, et dormivit cum Bala concubina patris sui: quod illum minime latuit. Erant autem filii Jacob duodecim. [23] Filii Liæ: primogenitus Ruben, et Simeon, et Levi, et Judas, et Issachar, et Zabulon. [24] Filii Rachel: Joseph et Benjamin. [25] Filii Balæ ancillæ Rachelis: Dan et Nephthali. [26] Filii Zelphæ ancillæ Liæ: Gad et Aser: hi sunt filii Jacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ.

[27] Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, civitatem Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham et Isaac. [28] Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum. [29] Consumptusque ætate mortuus est: et appositus est populo suo senex et plenus dierum: et sepelierunt eum Esau et Jacob filii sui.

[21] Išėjęs išten jis ištiesė šėtrą už Bandos bokšto. [22] Ir jam gyvenant aname krašte, Rubenas nuėjo ir miegojo su savo tėvo gulove Bala: tai jam visai nepasiliko paslaptimi. O Jokubo sunų buvo dvylika. [23] Lijos sunųs: pirmgimis Rubenas, toliaus Simeonas, Lėvis, Judas, Isakaras ir Zabulonas. [24] Rakėlės sunųs Juozapas ir Benjaminas. [25] Rakėlės tarnaitės Balos sunųs Danas ir Neftalis. [26] Lijos tarnaitės Zėlpos sunųs Gadas ir Aseras. Šitie yra Jokubo sunųs, kurie jam gimė Syrijos Mezopotamijoje.

[27] Jis dar nuėjo pas savo tėvą Izaoką į Arbėjos miestą Mambrę, tai yra Ebroną, kame buvo ateiviais Abraomas ir Izaokas. [28] Ir Izaokui sukako amžio šimtas aštuonios dešimtįs metų. [29] Ir nukaršęs senatvėje jis numirė; ir buvo suvienytas su savo tauta pasenęs ir turėdamas amžio pilnybę; ir jį palaidojo du jo sunu Ezavas ir Jokubas.

5) Ezavo ainija.

Caput XXXVI. [1] Hæ sunt autem generationes Esau, ipse est

36. perskyrimas. [1] Ta yra Ezavo ainija; jis taipogi ir Edomas.

įdėti šiton vieton vėlesnio autoriaus, kada Izraėlitai jau gyveno Palestinoje. Rakėlės kapas tebėra ir dabar.

(21) *Bandos bokšto.* Ebr. *Migdal-'eder.* Kame buvo tas bokštas, nežinia. Tokiuose bokštuose rasdavo sau prieglaudą piemenįs su savo bandomis. Veiz. 2 Kron 26, 10. — (22) *Rubenas..* Už tą bjauria paleistuvystę iš Rubeno buvo atimtos pirmgimystės teisės. Veiz. 49, 4. — *O Jokubo sunų...* Gimus paskutiniam Jokubo vaikui, minimi dar sykį visa dvylika patriarko sunų draug su jų motinomis.

(27) *Nuėjo* — paskutinį kartą. — *Į Ebroną.* Plg. 13, 18; 23, 2. — (28) *Izaokui sukako...* Izaokui mirštant Jokubas turėjo 120 m., o jo sunus Juozapas jau nuo keliolikos metų buvo Aigypte. Bet įkvėptas autorius mini jau čionai Izaoko mirtį, kad paskiaus tuo dalyku nebereikėtu pertraukti Juozapo istorijos. — (29) *Palaidojo* — šaly Abraomo ir Saros, dvailoje oloje, Makpeloje. Plg. 25, 8; 49, 31.

36, 1-43. Užbaigdamas visai Izaoko istoriją įkvėptas autorius išvardija apsigyvenusio Seiro kalnuose Ezavo ainius, kurie jam buvo gimę Kanaane ir Idumėjoje, taipogi Idumėjiečius ir Choriečius kunigaikščius, ir pirmuosius Idumėjos karalius.

(36, 1) *Ezavo ainija.* Kadangi Ezavo ainijai nebuvo lemta priderėti prie

Edom. 2 Esau accepit uxores de
filiabus Chanaan: Ada filiam Elon
Hethæi, et Oolibama filiam Anæ
filiæ Sebeon Hevæi: 3 Basemath
quoque filiam Ismael sororem Na-
baioth 4 Peperit autem Ada Eli-
phaz: Basemath genuit Rahuel:
5 Oolibama genuit Jehus et Ihe-
lon et Core: hi filii Esau qui
nati sunt ei in terra Chanaan.
6 Tulit autem Esau uxores suas
et filios et filias, et omnem ani-
mam domus suæ, et substantiam,
et pecora, et cuncta quæ habe-
re poterat in terra Chanaan: et
abiit in alteram regionem, re-
cessitque a fratre suo Jacob. 7
Divites enim erant valde, et si-
mul habitare non poterant: nec
sustinebat eos terra peregrina-
tionis eorum præ multitudine
gregum. 8 Habitavitque Esau in
monte Seir, ipse est Edom.

9 Hæ autem sunt generatio-
nes Esau patris Edom in mon-
te Seir, 10 et hæc nomina filio-
rum ejus: Eliphaz filius Ada uxo-

2 Ezavas vedė pačias iš Kanaano
dukterų: Elono Hetiečio dukte-
rį Adą ir Sebeono Hevejiečio
dukters Anos dukterį Oolibamą,
3 taipogi Izmaėlio dukterį o Na-
bajoto seserį Basematą. 4 Ada
pagimdė Elifazą; Basemata pa-
gimdė Rahuėlį, 5 Oolibama pa-
gimdė Jėhų, Iheloną ir Korę.
Šitie yra Ezavo sunus, kurie jam
gimė Kanaano žemėje. 6 O Eza-
vas ėmė savo pačias, ir sunus,
ir dukteris, ir visus savo namų
žmones, ir lobį, ir galvijus, ir
visa, ką galėjo turėti Kanaano
žemėje, ir nuėjo į kitą šalį, ir
atsitraukė nuo savo brolio Jo-
kubo; 7 nes abudu buvo labai tur-
tingu ir negalėjo gyventi draug,
ir jųdviejų negalėjo sutalpinti
jų keleivystės žemė dėlei ban-
dų daugybės. 8 Ezavas gyveno
Seiro kalnuose; jis taipogi ir Edo-
mas.

9 Šitos yra Edomitų tėvo Eza-
vo giminės Seiro kalnuose 10 ir
šitie jo sunų vardai. Ezavo pa-
čios Ados sunus Elifazas; taipo-

Dievo išrinktosios tautos, todėl, užbaigiant Izaoko istoriją, minimi jau čionai net ir tolesnieji jo pirmgimio sunaus ainiai, padariusieji draug su Seiro krašto gyventojais atskirą tautą, Idumėjiečius. Tos tautos istorija susideda iš trijų laikotarpių. Pirmame laikotarpyje trįs Ezavo sunųs ir 10 jo anukų yra kunigaikščiais 13 giminių Seiro žemėje arba Idumėjoje (eil. 5-19. Plg. 1 Kron. 1, 35-37); o prie jų prisideda ir susimaišo septynios iš Seiro kilusios giminės (eil. 20-30. 1 Kron. 1, 38-42). Antrame laikotarpyje Idumėją valdo renkami karaliai (eil. 31-39. 1 Kron. 1, 43-50), ir su vienu iš jų veltui derėjosi Mozė, vesdamas per tyrus iš Aigypto išėjusius žydus. Trečiame laikotarpyje Idumėjoje vėl atsiranda kunigaikščiai, turintįs po savim 11 giminių (eil. 40-43. 1 Kron. 1, 51-54). Kaip ilgi buvo tie laikotarpiai, nežinia; kadangi vienok Mozė mirė, esant Idumėjoje karaliams, todėl antrojo laikotarpio galas ir visas trečias čionai įrašyti ne jo, bet kito vėlesnio įkvėpto rašytojo. Kaip kituose panašiuose šv. Rašto straipsniuose, taip ir šitame, turinčiame labai daug nuosavių vardų, kaikurie iš jų iškraipyti perrašinėjant; todėl jų tikrumas nevisur vienodas. — (2) *Elono Hetiečio..* Ezavo pačios minimos čionai trečią sykį (plg. 26, 34; 28, 9), bet nevisai tais pačiais vardais. Vardų permaina įvyko arba per perrašinėtojų paklydimą, arba rasi dėlto, kad moterįs ištekėdamos nesykį gaudavo naujus vardus. Patėmytinas vienok vienodumas svarbiausiuose dalykuose: Ezavas turėjo tris pačias, dvi iš jų buvo Kananieti, viena gi Izmaėlio duktė.— (6) *Ezavas ėmė...* Ezavas jau gyveno Seiro krašte, kada Jokubas grįžo iš Mezopotamijos (plg. 32, 3); galutinai vienok jis išsikraustė iš Ebrono Jokubui jau sugrįžus ir rasi mirus jųdviejų tėvui Brolių persiskyrimo priežastis paduodama ta pati, koki privertė skirties Abraomą su Lotu. Plg. 13, 5...

ris Esau: Rahuel quoque filius
Basemath uxoris ejus. 11 Fue-
runtque Eliphaz filii: Theman,
Omar, Sepho, et Gatham, et Ce-
nez. 12 Erat autem Thamna, con-
cubina Eliphaz filii Esau: quæ
peperit ei Amalech: hi sunt fi-
lii Ada uxoris Esau. 13 Filii au-
tem Rahuel: Nahath et Zara,
Samma et Meza: hi filii Base-
math uxoris Esau. 14 Isti quo-
que erant filii Oolibama filiae
Anae filiæ Sebeon, uxoris Esau,
quos genuit ei Jehus et Ihelon
et Core

15 Hi duces filiorum Esau: Fi-
lii Eliphaz primogeniti Esau:
dux Theman, dux Omar, dux Se-
pho, dux Cenez, 16 dux Core, dux
Gatham, dux Amalech: hi filii
Eliphaz in terra Edom, et hi
filii Ada. 17 Hi quoque filii Ra-
huel filii Esau: dux Nahath,
dux Zara, dux Samma, dux Me-
za: hi autem duces Rahuel in
terra Edom: isti filii Basemath
uxoris Esau. 18 Hi autem filii
Oolibama uxoris Esau: dux Je-
hus, dux Ihelon, dux Core: hi
duces Oolibama filiæ Anae uxo-
ris Esau. 19 Isti sunt filii Esau,
et hi duces eorum: ipse est Edom.

20 Isti sunt filii Seir Horraei,
habitatores terrae: Lotan, et So-
bal, et Sebeon, et Ana, 21 et Di-

gi jo pačios Basematos sunus
Rahuėlis. 11 O Elifazo sunųs bu-
vo Tėmanas, Omaras, Sėfas, Ga-
tamas ir Kėnėzas 12 O Ezavo
sunaus Elifazo gulovė buvo Tam-
na; ji jam pagimdė Amalėką; ši-
tie yra Ezavo pačios Ados su-
nųs. 13 O Rahuėlio sunųs buvo
Nahatas ir Zara, Samma ir Mė-
sa; šitie yra Ezavo pačios Ba-
sematos sunųs. 14 O sunųs, ku-
riuos pagimdė Ezavo pati, Se-
beono dukters Anos duktė Ooli-
bama, buvo šitie: Jėhus, Ihelo-
nas ir Korė.

15 Šitie yra Ezavo vaikų ku-
nigaikščiai Ezavo pirmgimio Eli-
fazo sunųs: kunigaikštis Tėma-
nas, kunigaikštis Omaras, kuni-
gaikštis Sėfas, kunigaikštis Kė-
nėzas, 16 kunigaikštis Korė, ku-
nigaikštis Gatamas, kunigaikštis
Amalėkas; šitie yra Elifazo su-
nųs Edomo žemėje ir šitie Ados
sunųs. 17 Taipogi Ezavo sunaus
Rahuėlio šitie yra sunųs: kuni-
gaikštis Nabatas, kunigaikštis Za-
ra, kunigaikštis Samma, kuni-
gaikštis Mėsa. Tie tai yra Ra-
huėlio kunigaikščiai Edomo že-
mėje: jie yra Ezavo pačios Ba-
sematos sunųs. 18 O šitie buvo
Ezavo pačios Oolibamos sunųs:
kunigaikštis Jėhus, kunigaikštis
Ihelonas, kunigaikštis Korė. Ši-
tie yra Ezavo pačios o Anos
dukters Oolibamos kunigaikščiai.
19 Šitie yra Ezavo sunųs ir ši-
tie jų kunigaikščiai; jis gi ir Edo-
mas.

20 Šitie yra Seiro Choriečio
sunųs, vietiniai gyventojai: Lo-
tamas, Sobalis, Sebeonas, Ana,

(11) *Tėmanas.* Taip vadinosi žinoma ir paskiaus Idumėjos giminė ir kunigaikštystė. Plg. Jer. 49, 7. 20. Bar. 3, 22 ir k. — (12) *Tamna.* 1 Kron. 1, 36 iš tos Tamnos padaryta, klaidingai perrašant, Elifazo sunų. — *Sunųs*: anukai.

(20) *Seiro Choriečio.* Seiru kitur vadinasi Idumėjos kalnai ir šalis; čionai gi

son, et Eser, et Disan: hi du-
ces Horraei, filii Seir in terra
Edom. 22 Facti sunt autem filii
Lotan: Hori et Heman: erat au-
tem soror Lotan, Thamna. 23 Et
isti filii Sobal: Alvan et Mana-
hat et Ebal, et Sepho et Onam.
24 Et hi filii Sebeon: Aia et Ana.
Iste est Ana qui invenit aquas
calidas in solitudine, cum pa-
sceret asinos Sebeon patris sui:
25 habuitque filium Dison, et fi-
liam Oolibama. 26 Et isti filii
Dison: Hamdan, et Eseban, et
Jethram, et Charan. 27 Hi quo-
que filii Eser: Balaan, et Zavan,
et Acan. 28 Habuit autem filios
Disan: Hus, et Aram. 29 Hi du-
ces Horraeorum: dux Lotan, dux
Sobal, dux Sebeon, dux Ana, 30
dux Dison, dux Eser, dux Di-
san: isti duces Horraeorum qui
imperaverunt in terra Seir.

31 Reges autem qui regnave-
runt in terra Edom antequam
haberent regem filii Israel, fu-
erunt hi: 32 Bela filius Beor, no-
menque urbis ejus Danaba. 33
Mortuus est autem Bela, et reg-
navit pro eo Jobab filius Zaræ
de Bosra. 34 Cumque mortuus
esset Jobab, regnavit pro eo
Husam de terra Themanorum.

21 Disonas, Eseras ir Disanas.
Šitie yra Seiro sunųs, Chorie-
čių kunigaikščiai, Edomo žemė-
je. 22 O Lotamas turėjo sunųs
Horį ir Hemaną; o Lotano se-
suo buvo Tamna. 23 Ir šitie So-
balio sunųs: Alvanas, Manaha-
tas, Ebalis, Sėfas ir Onamas. 24
Ir šitie Sebeono sunųs Aja ir
Ana. Tas tai Ana rado tyruose
karštus vandenis, ganydamas sa-
vo tėvo Sebeono asilus. 25 Jis tu-
rėjo sunų Disoną ir dukterį Ooli-
bamą. 26 Ir šitie yra Disono su-
nųs: Hamdanas, Esebanas, Jėtra-
mas ir Charanas. 27 Taipogi ši-
tie yra Esero sunųs: Balaanas,
Zavanas ir Akanas. 28 O Disanas
turėjo sunųs Husą ir Aramą. 29
Šitie yra Choriečių kunigaikš-
čiai: kunigaikštis Lotanas, kuni-
gaikštis Sobalis, kunigaikštis Se-
beonas, kunigaikštis Ana, 30 ku-
nigaikštis Disonas, kunigaikštis
Eseras, kunigaikštis Disanas: ši-
tie yra Choriečių kunigaikščiai,
viešpatavusieji Seiro žemėje.

31 Karaliai gi, karaliavusieji
Edomo žemėje pirma, negu Iz-
raėlio vaikai turėjo karalių, bu-
vo šitie: 32 Beoro sunus Bėla, o
jo miesto vardas Dėnaba. 33 O
Bėla mirė, ir jo vietoje karalia-
vo Zaros sunus Jobabas iš Bos-
ros. 34 Mirus Jobabui, jo vietoje
karaliavo Husamas iš Tėmanie-
čių žemės. 35 Taipogi šitam mi-

---

yra ypatos vardas. Seiras buvo iš giminės Choriečių, (ebr. *Chori*) t. y. žmonių, gyvenusių urvuose ir olose, kokių Idumėjoje yra daug (plg. 14, 6). Apgalėję tuos vietinius gyventojus Idumėjiečiai išpradžios su jais vienijosi moterystėmis, paskui gi visai išnaikino (plg. 5 Moz. 2, 12. 22). — **(24)** *Rado tyruose karštus vandenis.* Tokio karšto vandens šaltinių ir dabar yra keletas Seiro kalnuose.

(31) *Karaliai...* Tie karaliai valdė visą Idumėjos kraštą; augščiaus gi minėtieji kunigaikščiai tik jos dalis arba atskiras gimines. Idumėjos karaliai regimai buvo renkami, kadangi neivienas jų nebuvo savo tėvo įpėdiniu. — *Pirma negu...* Tie žodžiai gali buti čionai paskesniojo laiko priedas; bet galėjo juos parašyti jau ir Mozė, kadangi pats Dievas patriarkams buvo nesykį žadėjęs, kad išrinktoji žydų tauta turės karalius (17, 5; 26, 3; 35, 11). — **(33)** *Bosra.* Dabar B e s s e i r a, minima dar Iz. 34, 36; 53, 1. Am. 1, 12 ir k.

35 Hoc quoque mortuo, regnavit
pro eo Adad filius Badad, qui
percussit Madian in regione Mo-
ab: et nomen urbis ejus Avith.
36 Cumque mortuus esset Adad,
regnavit pro eo Semla de Ma-
sreca. 37 Hoc quoque mortuo
regnavit pro eo Saul de fluvio
Rohoboth. 38 Cumque et hic obi-
isset, successit in regnum Ba-
lanan filius Achobor. 39 Isto quo-
que mortuo, regnavit pro eo Adar,
nomenque urbis ejus Phau: et
appellabatur uxor ejus Meetabel,
filia Matred filiæ Mezaab.

40 Hæc ergo nomina ducum
Esau, in cognationibus, et locis,
et vocabulis suis: dux Thamna,
dux Alva, dux Jetheth, 41 dux
Oolibama, dux Ela, dux Phinon,
42 dux Cenez, dux Theman, dux
Mabsar, 43 dux Magdiel, dux Hi-
ram: hi duces Edom habitantes
in terra imperii sui, ipse est
Esau pater Idumæorum.

rus, jo vietoje karaliavo Badado
sunus Adadas, kurs sumušė Ma-
dianitus Moabo krašte; ir jo mies-
to vardas Avitas. 36 Mirus Ada-
dui, jo vietoje karaliavo Sėmla
iš Masrėkos 37 Taipogi šitam
mirus, jo vietoje karaliavo Sau-
lius nuo Rohoboto upės. 38 Ir
šitam mirus, jo įpėdiniu karalys-
tėje buvo Achoboro sunus Ba-
lananas. 39 Taipogi šitam mirus,
jo vietoje karaliavo Adaras, o jo
miesto vardas Fau; ir jo pati
vadinosi Mėėtabėle, Mėzaabo
dukters Matrėdos duktė.

40 Šitie tat yra Ezavo kuni-
gaikščių vardai pagal jų kilmę,
vietas ir pavardes: kunigaikštis
Tamna, kunigaikštis Alva, ku-
nigaikštis Jėtėtas, 41 kunigaikš-
tis Oolibama, kunigaikštis Ela,
kunigaikštis Pinonas, 42 kuni-
gaikštis Kėnėzas, kunigaikštis
Tėmanas, kunigaikštis Mabsaras,
43 kunigaikštis Magdiėlis, kuni-
gaikštis Hiramas. Šitie yra Edo-
mo kunigaikščiai, gyvenusieji sa-
vo viešpatavimo žemėje; jis taipo-
gi yra Ezavas Idumėjiečių tėvas.

3. Jokubo ir jo sunų istorija. a) Pirmoji Juozapo istorijos dalis. 1) Juozapas brolių parduotas Aigyptan.

Caput XXXVII. 1 Habitavit
autem Jacob in terra Chanaan,
in qua pater suus peregrinatus
est. 2 Et hae sunt generationes
ejus:

37. perskyrimas. 1 O Jokubas
gyveno Kanaano žemėje, kurioje
jo tėvas buvo ateiviu. 2 Ir šita
yra jo istorija.

(**40**) *Šitie tat...* Po karalių vėl ėmė valdyti Idumėją kunigaikščiai. Plg. 1 Kron. 1, 51.

3. 37, 1 - 36. Tėvo numylėtasis Juozapas savo sapnų pasakojimu sukelia brolių pavydą, kurie išpradžios nori jį užmušti, bet patariant Rubenui ir Judui susilaiko nuo užmušimo ir parduoda jį Madianitų pirkliams, tie gi nuvedę Aigyptan parduoda jį Putifarui, tuotarpu kad Jokubas jį aprauda kaipo žvėrių sudraskytą

(**37, 2**) *Jo istorija.* Nors nemaža Jokubo givenimo atsitikimų buvo minėta jau augščiaus, vienok sekantis pasakojimas, kuriame žymiausią vietą užima jo sunus Juozapas, įvardintas Jokubo istorija; padaryta taip dėlto, kad Jokubas buvo griež-

Joseph cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: et erat cum filiis Balae et Zelphae uxorum patris sui: accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo. 3 Israel autem diligebat Joseph super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum: fecitque ei tunicam polymitam. 4 Videntes autem fratres ejus quod a patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacifice loqui. 5 Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis: quae causa majoris odii seminarium fuit. 6 Dixitque ad eos: Audite somnium meum quod vidi: 7 putabam nos ligare manipulos in agro: et quasi consurgere manipulum meum, et stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum. 8 Responderunt fratres ejus: Numquid rex noster eris? aut subjiciemur ditioni tuae? Haec ergo causa somniorum atque sermonum, invidiae et odii fomitem ministravit. 9 Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium quasi solem, et lunam, et stellas undecim adorare me. 10 Quod cum patri suo, et fratribus retulisset, increpavit eum pater suus, et dixit: Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? num ego et mater tua, et fra-

Juozapas, kada jam buvo sukakę šešiolika metų, ganė dar vaikas budamas draug su savo broliais bandą. Jis budavo su savo tėvo pačių Balos ir Zėlpos sunumis ir apskundė tėvui savo brolius už bjauriausį prasikaltimą. 3 Izraėlis mylėjo Juozapą labiaus už visus savo sunus, nes jam buvo gimęs senatvėje; jis jam pasiudino margą apdarą. 4 Jo gi broliai matydami, kad jis tėvo mylimas labiaus už visus sunus, jo nekentė ir negalėjo nieko ramiai jam kalbėti. 5 Atsitiko taipogi, kad jis matytą sapną papasakojo savo broliams; tai sužadino dar didesnę neapykantą. 6 Jis jiems sakė: Paklausykite mano sapno, kurį sapnavau: 7 Man rodėsi, kad mes rišame lauke pėdus, ir mano pėdas tarsi atsikėlė ir stovėjo, o jusų pėdai aplink stovėdami nusilenkė prieš mano pėdą. 8 Jo broliai atsakė: Bene busi musų karalius? arba rasi mes busime paduoti tavo valdžion? Tie tat sapnai ir šnekos dar labiaus pakurstė pavydą ir neapykantą. 9 Jis sapnavo dar kitą sapną, kurį apsakodamas broliams tarė: Mačiau sapne lyg-kad saulę ir mėnesį ir vienuoliką žvaigždžių nusilenkiant prieš mane. 10 O kada tai papasakojo savo tėvui ir broliams, barė jį jo tėvas ir tarė: Ką reiškia tas sapnas, kurį sapnavai? argi aš ir tavo motina

čiausioje prasmėje tik žydų tėvas; jo gi ir jo ainijos likimas labai artimai surištas su Juozapo likimu.

Šešiolika metų. Ebr. ir visuose kituose tekstuose s e p t y n i o l i k a. — *Už bjauriausį prasikaltimą.* Jokubo sunų nusidėjimas buvo prieš nekaltybės dorą; skaisti Juozapo dušia jo negalėjo pakęsti. Tai buvo pirma brolių neapykantos priežastis. — (**3**) *Izraėlis mylėjo...* Čia nurodoma tik viena ypatingos meilės priežasčių. Juozapas buvo pirmasis mylimos Jokubo pačios Rakėlės sunus. — *Margą apdarą.* Buvo tai gana daili jupa su rankovėmis, siekianti lig riešų (23. eil.). — (**5**) *Matytą sapną...* Juozapo sapnai ir toliaus Paraono tarnų bei paties Paraono regimai buvo Dievo siųsti. — (**10**) *Barė*

tres tui adorabimus te super ter-
ram? [11] Invidebant ei igitur fra-
tres sui: pater vero rem tacitus
considerabat.
[12] Cumque fratres illius in pa-
scendis gregibus patris moraren-
tur in Sichem, [13] dixit ad eum
Israel: Fratres tui pascunt oves
in Sichimis: veni, mittam te ad
eos. Quo respondente, [14] Praesto
sum, ait ei: Vade, et vide si
cuncta prospera sint erga fra-
tres tuos, et pecora: et renun-
tia mihi quid agatur. Missus de
valle Hebron, venit in Sichem:
[15] invenitque eum vir errantem
in agro, et interrogavit quid
quaereret. [16] At ille respondit:
Fratres meos quaero, indica mi-
hi ubi pascant greges. [17] Dixit-
que ei vir: Recesserunt de loco
isto: audivi autem eos dicentes:
Eamus in Dothain Perrexit er-
go Joseph post fratres suos, et
invenit eos in Dothain. [18] Qui
cum vidissent eum procul, ante-
quam accederet ad eos, cogita-
verunt illum occidere: [19] et mu-
tuo loquebantur: Ecce somnia-
tor venit: [20] Venite, occidamus
eum, et mittamus in cisternam
veterem: dicemusque: Fera pes-
sima devoravit eum: et tunc ap-
parebit quid illi prosint somnia
sua. [21] Audiens autem hoc Ru-
ben, nitebatur liberare eum de
manibus eorum, et dicebat: [22]
Non interficiatis animam ejus,
nec effundatis sanguinem: sed
projicite eum in cisternam hanc,

ir tavo broliai nusilenksime prieš
tave iki žemei? [11] Taigi, jo bro-
liai jam pavydėjo; o tėvas tylo-
mis svarstė tą dalyką.
[12] Kada jo broliai, ganydami
tėvo bandas, buvo prie Sikėmo,
[13] Izraėlis jam tarė: Tavo broliai
gano avis Sikėmo šalyje; eikš,
aš tave siųsiu pas juos. Jam at-
sakius: [14] Štai aš, tarė į jį: Eik
ir pažiurėk, ar visa laiminga ta-
vo broliams ir galvijams, ir man
pranešk, kas darosi. Išsiųstas iš
Ebrono slėnio, jis nuėjo Sikė
man. [15] Tenai vienas vyras jį
rado klaidžiojantį po lauką ir
paklausė, ko jieškąs. [16] O jis at-
sakė: Jieškau savo brolių; pasa-
kyk man, kame jie gano bandas.
[17] Ir vyras jam tarė: Jie pasi-
traukė iš šitos vietos; girdėjau
gi juos sakant: Eikime į Dotai-
ną. Juozapas tat nuėjo paskui
savo brolius ir rado juos Dotai-
ne. [18] Jie pamatę jį ištolo, pir
ma negu prie jų prisiartino, ma-
nė jį užmušti [19] ir kalbėjosi tarp
savęs: Štai ateina sapnuotojas.
[20] Eikite, užmuškime jį ir įmes-
kime į seną šulinį, ir sakysime:
laukinis žvėris jį prarijo, ir tuo-
met pasirodys, ką jam padės jo
sapnai. [21] O tai išgirdęs Rube-
nas stengėsi jį išliuosuoti iš jų
rankų ir sakė: [22] Neužmuškite
jo ir neišliekime kraujo; bet
įmeskite jį į šitą šulinį, kurs yra
tyruose, ir užlaikykite savo ran-
kas nesuteptas; tai gi kalbėjo
norėdamas jį atimti iš jų rankų

jį jo tėvas... Sapno išsipildymas rodėsi nesutinkąs su pagarba, priderančia gimdytojams iš vaikų; nors Jokubas svarstė sau vienas sapno reikšmę (11. e.), vienok sudraudė Juozapą brolių akyse, labiausiai norėdamas savo pasielgimu numalšinti jų pavydą ir neapykantą.

(**12**) *Buvo prie Sikėmo.* Tuo metu regimai jau buvo užmiršta didi skriauda, Jokubo sunų padaryta Sikėmo gyventojams, ir įvykusi santaika. — (**17**) *Dotainą.* Dabar T e l l D o t h a n į šiaurę nuo Sikėmo.

quæ est in solitudine, manusque vestras servate innoxias: hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, et reddere patri suo. 23 Confestim igitur ut pervenit ad fratres suos, nudaverunt eum tunica talari, et polymita: 24 miseruntque eum in cisternam veterem, quæ non habebat aquam.

ir sugrąžinti tėvui. 23 Taigi, tuojau, kaip tik jis atėjo pas brolius, jie nuvilko ilgą lig riešų, margą rubą 24 ir jį patį įmetė senan šulinin, kuriame nebuvo vandens.

25 Et sedentes ut comederent panem, viderunt Izmaelitas viatores venire de Galaad, et camelos eorum portantes aromata, et resinam, et stacten in Ægyptum. 26 Dixit ergo Judas fratribus suis: Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum, et celaverimus sanguinem ipsius? 27 Melius est ut venumdetur Ismaelitis, et manus nostræ non polluantur: frater enim, et caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus illius. 28 Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismaelitis, viginti argenteis: qui duxerunt eum in Ægyptum. 29 Reversusque Ruben ad cisternam, non invenit puerum: 30 et scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait: Puer non comparet, et ego quo ibo? 31 Tulerunt autem tunicam ejus, et in sanguine hœdi, quem occiderant, tinxerunt: 32 mittentes qui ferrent

25 Ir susėdę duonos valgytų pamatė keliauninkus Izmaėlitus ateinant iš Galaado ir jų kupranugarius nešant kvepalus, ir sakus, ir myros sultis Aigyptan. 26 Judas tat tarė savo broliams: Ką mums pravers, jei užmušime musų brolį ir paslėpsime jo kraują? 27 Bus geriaus jį pardavus Izmaėlitams ir musų rankoms nesusitepus; nes jis yra musų brolis ir musų kunas. Broliai pritarė tiems žodžiams. 28 Ir einant pro šalį Madianitų pirkliams, jie, ištraukę jį iš šulinio, pardavė Izmaėlitams už dvidešimti sidabrinių; tie gi jį nuvedė Aigyptan. 29 O Rubenas, sugrįžęs prie šulinio, neberado vaikino 30 ir, perplėšęs rubus, prieidamas prie brolių, tarė: Pražuvo vaikinas, ir kur aš eisiu? 31 O jie ėmė jo rubą ir pamirkė kraujuje ožio, kurį buvo papjovę, 32 ir išsiuntė nuneštų pas tėvą ir pasakytų: Šitą mes radome: veizdėk, ar tai tavo sunaus rubas, ar ne? 33 Pa-

(**25**) *Izmaėlitus.* Tie patis pirkliai toliaus vadinasi Madianitais (eil. 28. 36; 39, 1). Beveik visa anų laikų pirklystė Palestinoje tarp Indijos ir Aigypto buvo pakliuvusi į rankas tųdviejų tautų, atsiradusių iš dviejų Abraomo sunų (25, 2. 12...) ir tarp savęs susimaišiusių; taip kad jų vardai buvo tapę pirklių synonymais. —*Kvepalus...* Madianitų vežamos prekės vadinasi ebr. *n^ekh'oth*, *c^eri* ir *lot.* Visos jos buvo kvepinčios augalų sultįs arba sakai. Labai daug jų vartodavo Aigypte balsimuodami lavonus. Madianitai versdavosi dar vergais. — (**28**) *Dvidešimti sidabrinių.* Tai buvo paprasta Mozės laikais vergo kaina. Kun. 27, 7. Jei sidabrinis siklis buvo vertas apie 1 rb. 10 kap. (arti 3 fr.), tai už Juozapą gauta ne daugiaus kaip 22 rb. Plg. 23, 16. — (**29**) *O Rubenas...* Jo regimai nebebuvo su broliais, kada tie pardavė Juozapą. — (**30**) *Perplėšęs rubus.* Senobėje rubus perplėš-

ad patrem, et dicerent: Hanc
invenimus: vide utrum tunica
filii tui sit, an non. 33 Quam cum
agnovisset pater, ait: Tunica fi-
lii mei est, fera pessima come-
dit eum, bestia devoravit Joseph.
34 Scissisque vestibus, indutus
est cilicio, lugens filium suum
multo tempore. 35 Congregatis
autem cunctis liberis ejus ut le-
nirent dolorem patris, noluit con-
solationem accipere, sed ait: De-
scendam ad filium meum lugens
in infernum. Et illo perseverante
in fletu, 36 Madianitæ vendide-
runt Joseph in Ægypto Puti-
phari eunucho Pharaonis magi-
stro militum.

žinęs jį tėvas tarė: Rubas mano
sunaus; laukinis žvėris jį suėdė.
skernagis prarijo Juozapą. 34 Ir
perplėšęs rubus apsivilko ašuti-
ne, ilgą laiką apraudodamas sa-
vo sunų. 35 O susirinkus visiems
jo vaikams tėvo skausmo mal-
dytų, nenorėjo priimti paguodos,
bet tarė: Nužengsiu pas savo
sunų raudodamas į mirusiųjų bu-
veinę. Ir jam nesiliaunant verkti,
36 Madianitai pardavė Juozapą
Aigypte Paraono kamarponiui ir
kareivių vadui Putifarui.

2) Judo ainiai.

Caput XXXVIII. 1 Eodem
tempore descendens Judas a fra-
tribus suis divertit ad virum
Odollamitem, nomine Hiram 2
Viditque ibi filiam hominis Cha-
nanæi, vocabulo Sue: et accep-
ta uxore, ingressus est ad eam.
3 Quæ concepit, et peperit fi-

38. perskyrimas. 1 Tuo pačiu
metu Judas, atsitraukęs nuo sa-
vo brolių, nuėjo pas vieną vyrą
iš Odolamo, vardu Hiramą. 2 Jis
ten pamatė vieno Kananiečio,
vardu Suės, dukterį ir, paėmęs
ją moterystėn, įėjo pas ją. 3 Ji
tapo nėščia ir pagimdė sunų, ir

---

davo ant krutines; buvo tai ženklas didžio nuliudimo, skausmo, atgailos. — (**34**) *Ašutine.* Ebr. *caq.* Buvo tai maišas iš kieto audeklo arba iš kupranugario plaukų, kuriuo apsivilkdavo ant nuogo kuno, išreikšdami didžiausį nuliudimą arba atgailą darydami. — (**35**) *Nužengsiu pas savo sunų.* . Gražus apsireiškimas Jokubo tikėjimo į dušios nemarumą. Jis neabejoja, kad Juozapą sudraskė žvėris, bet draug tiki, jo dušią gyvą esant kitame pasaulyje, ir laukia, kad ten jo paties dušia susitiks su pražuvusio sunaus dušia. Mirusių buveinė ebr. vadinasi *še'ol*, t. y. gilybės. Plg. 25, 8. — (**36**) *Paraono kamarponiui.* Daugelis tarnų Rytų karalių rumuose budavo ištikrųjų romytiniai (lot. e u n u c h u s); bet su laiku pradėta taip vadinti apskritai augštesnius karaliaus valdininkus. Minimas čionai kamarponis turėjo pačią. — *Kareivių vadui*: viršininkui kareivių, paskirtų sergėti karaliaus rumus ir ypatą. Anot ebr. t.: b u d e l i ų v i r š i n i n k u i. — *Putifarui.* LXX: Πετεφρῆς. Tas vardas tikrai aigyptiškas (P e t i p a r a) ir reiškia paskirtąjį dievaičiui R a, t. y. saulei.

38, 1-30. Jokubo sunus Judas veda pačią Kananietę, iš kurios jam gimsta trįs sunus. Jiems užaugus, du vyresniuoju miršta kits po kito, nepalikdami vaikų iš Tamaros, kurią jiemdviem tėvas buvo davęs moterystėn. Kadangi Judas nenori, kad ji taptu jo trečiojo sunaus pačia, todėl Tamara apgavimu gauna ainiją iš paties Judo ir pagimdo dvynus.

(**38, 1**) *Judas, atsitraukęs...* Judo pasitraukimas iš savo tėvo namų, moterystės su svetimtautėmis ir kilęs dorinis ištvirkimas aiškiai nurodo, kokiame dideliame pavojuje atsirado Jokubo giminė, begy-

lium, et vocavit nomen ejus Her.
4 Rursumque concepto fœtu, na-
tum filium vocavit Onan. 5 Ter-
tium quoque peperit: quem ap-
pellavit Sela: quo nato, parere
ultra cessavit. 6 Dedit autem
Judas uxorem primogenito suo
Her, nomine Thamar. 7 Fuit quo-
que Her primogenitus Judæ, ne-
quam in conspectu Domini: et
ab eo occisus est. 8 Dixit ergo
Judas ad Onan filium suum: In-
gredere ad uxorem fratris tui,
et sociare illi, ut suscites semen
fratri tuo. 9 Ille sciens non sibi
nasci filios, introiens ad uxorem
fratris sui, semen fundebat in
terram, ne liberi fratris nomine
nascerentur. 10 Et idcirco per-
cussit eum Dominus, quod rem
detestabilem faceret. 11 Quam
ob rem dixit Judas Thamar nu-
rui suæ: Esto vidua in domo
patris tui, donec crescat Sela
filius meus: timebat enim ne et
ipse moreretur, sicut fratres ejus.
Quæ abiit, et habitavit in do-
mo patris sui.
12 Evolutis autem multis die-
bus, mortua est filia Sue uxor
Judæ: qui post luctum consola-
tione suscepta, ascendebat ad
tonsores ovium suarum, ipse et
Hiras opilio gregis Odollamites,
in Thamnas. 13 Nuntiatumque
est Thamar quod socer illius
ascenderet in Thamnas ad ton-
dendas oves. 14 Quæ, depositis
viduitatis vestibus, assumpsit

praminė jį vardu Hėras. 4 Ir vėl
ji pradėjo ir, pagimdžius sunų,
pavadino jį Onanu. 5 Ji pagim-
dė taipogi trečią, kurį praminė
Sėla; tam gimus, ji nebeturėjo
daugiaus vaikų. 6 O Judas davė
savo pirmgimiui Hėrui pačią var-
du Tamarą. 7 Bet Judo pirmgi-
mis Hėras buvo netikęs Vieš-
paties akyvaizdoje ir buvo jo
užmuštas. 8 Judas tat tarė savo
sunui Onanui: Įeik pas savo bro-
lio pačią ir gyvenk su ja, kad
duotumei savo broliui ainiją. 9
Jis, žinodamas ne sau gimsiant
sunus, įeidamas pas savo brolio
pačią elgėsi taip, kad ji negalė-
tu tapti motina, nenorėdamas,
kad vaikai gimtu brolio vardu.
10 Ir užtat Viešpats jį ištiko,
nes darė bjaurų dalyką. 11 To
dėlei Judas tarė savo marčiai
Tamarai: Buk našlė savo tėvo
namuose, kolei neužaugs mano
sunus Sėla; nes jis bijojosi, kad
ir tasai nenumirtu kaip jo bro-
liai. Ji nuėjo sau ir gyveno sa-
vo tėvo namuose.
12 Praslinkus gi daugeliui die-
nų, mirė Suės duktė o Judo pati.
Po apraudojimo nusiraminęs ėjo
pas savo avių kirpėjus jis ir ban-
dos piemuo Odolamietis Hiras į
Tamną. 13 Ir buvo pranešta Ta-
marai, kad jos šešiuras eina į
Tamną avių kirptų. 14 Nusivil-
kus našlystės rubus ji pasiėmė
gaubtę ir, permainius apdarą, at-
sisėdo ant kryžkelio, kur eina-

vendama Kanaane, ir kaip labai reikalinga pasidarė gyvenimo aplinkybių permaina, kurią Dievo Apveizda rengė per Juozapo nugabenimą Aigyptan. — *Odolamo*. Miestelis garsus Dovido istorijoje, į šiaurę nuo Ebrono. — (**5**) *Tam gimus, ji...* Anot Ebr. t.: ir jis (Judas) buvo *K^ezib'e*, kada ji pagimdė. *K^ezib*, kitaip Achzib, minimas Joz. 15, 4. Mik. 1, 14. 15, buvo miestelis Adulamo apylinkėje. — (**8**) *Įeik pas savo brolio...* Regimai ir tuomet jau buvo paprotys, paskiaus Mozės įstatymdavystėje pavirtęs „levirato įstatu“ (5 Moz. 25, 5-30), kad, mirus vyresniajam broliui be vaikų ir palikus našlę, ją turėdavo vesti moterimi jaunesnis brolis, ir pirmas iš tos moterystės gimęs sunus skaitėsi mirusiojo brolio vaiku ir buvo jo įpėdiniu.

(**12**) *Bandos piemuo*. Dabartiniame ebr.

theristrum: et mutato habitu,
sedit in bivio itineris, quod du-
cit Thamnam: eo quod crevisset
Sela, et non eum accepisset ma-
ritum. [15] Quam cum vidisset Ju-
das, suspicatus est esse mere-
tricem: operuerat enim vultum
suum, ne agnosceretur. [16] Ingre-
diensque ad eam, ait: Dimitte
me ut coëam tecum: nesciebat
enim quod nurus sua esset. Qua
respondente: Quid dabis mihi
ut fruaris concubitu meo? [17] di-
xit: Mittam tibi hœdum de gre-
gibus. Rursumque illa dicente:
Patiar quod vis, si dederis mi-
hi arrhabonem donec mittas quod
polliceris, [18] ait Judas: Quid ti-
bi vis pro arrhabone dari? Re-
spondit: Annulum tuum, et ar-
millam, et baculum quem manu
tenes. Ad unum igitur coitum
mulier concepit, [19] et surgens
abiit: depositoque habitu quem
sumpserat, induta est viduitatis
vestibus. [20] Misit autem Judas
hœdum per pastorem suum Odol-
lamitem, ut reciperet pignus quod
dederat mulieri: qui cum non
invenisset eam, [21] interrogavit
homines loci illius: Ubi est mu-
lier quæ sedebat in bivio? Re-
spondentibus cunctis: Non fuit
in loco isto meretrix, [22] rever-
sus est ad Judam, et dixit ei:
Non inveni eam: sed et homi-
nes loci illius dixerunt mihi,
nunquam sedisse ibi scortum. [23]
Ait Judas: Habeat sibi, certe
mendacii arguere nos non potest,
ego misi hœdum quem promise-
ram: et tu non invenisti eam.
[24] Ecce autem post tres menses
nuntiaverunt Judæ, dicentes:

ma į Tamną; dėlto kad Sėla bu-
vo užaugęs ir nebuvo jai duotas
vyru. [15] Pamatęs ją Judas ir spė-
damas esant kekšę, nes ji buvo
apsidengus savo veidą, kad ne-
butu pažinta, [16] priėjęs prie jos
tarė: Leisk man su tavim sugul-
ti; nes nežinojo ją esant jo mar-
čią. Jai atsakius: Ką man duosi
už sugulimą su manim? [17] jis
tarė: Atsiųsiu tau ožiuką iš ban-
dos. Ir jai vėl sakant: Pakęsiu,
ko tu nori, jei man duosi užsta-
tą, kolei atsiųsi, ką žadi, [18] Ju-
das tarė: Kokio nori užstato,
kad tau duočiau? Ji atsakė: Ta-
vo žiedo, apyrankės ir lazdos,
kurią turi rankoje. Taigi, iš vie-
no sugulimo moteriškė tapo nėš-
čia [19] ir atsikėlus nuėjo; ir nusi-
vilkus apdarą, kurį buvo pasi-
ėmus, apsivilko našlystės rubais.
[20] O Judas nusiuntė per savo
piemenį Odolamietį ožiuką, kad
atsiimtu užstatą, kurį buvo da-
vęs moteriškei. Tasai jos nera-
dęs [21] pasiklausė anos vietos žmo-
nių: Kame yra moteriškė, sėdė-
jusi ant kryžkelio? Visiems at-
sakant: šitoje vietoje nebuvo
kekšės, [22] jis sugrįžo pas Judą
ir jam tarė: Aš jos neradau; bet
ir anos vietos žmonės man sakė,
kad ten niekuomet nesėdėjusi
paleistuvė. [23] Judas tarė: Tesi-
žino; ji tikrai negalės musų kal-
tinti už melagystę; aš nusiunčiau
ožiuką, kurį buvau žadėjęs, ir
tu jos neradai. [24] Bet štai po
trijų mėnesių pranešė Judui, sa-
kydami: Tavo marti Tamara ta-
po paleistuvė ir regisi esanti nėš-
čia. Ir Judas tarė: Išveskite ją,
kad butu sudeginta. [25] Ji veda-

t. *re'ehu*, j o p r i e t e l i s. — *Į Tamną.* Dabar K i r b e t - T i b n e h. — (24) *Išveskite ją, kad...* Moterų prasikaltimai prieš dorą buvo kietai baudžiami Rytuose. Judas, nors ištikrųjų neturėjo užmanymo duoti savo sunui Sėlai moterystėn

Fornicata est Thamar nurus tua,
et videtur uterus illius intumescere. Dixitque Judas: Producite eam ut comburatur.
25 Quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens: De viro, cujus hæc sunt, concepi: cognosce cujus sit annulus, et armilla, et baculus.
26 Qui, agnitis muneribus, ait: Justior me est: quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultra non cognovit eam.
27 Instante autem partu, apparuerunt gemini in utero: atque in ipsa effusione infantium unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum, dicens:
28 Iste egredietur prior.
29 Illo vero retrahente manum, egressus est alter: dixitque mulier: Quare divisa est propter te maceria? et ob hanc causam vocavit nomen ejus Phares.
30 Postea egressus est frater ejus, in cujus manu erat coccinum: quem appellavit Zara.

ma mirtin nusiuntė pas savo šešiurą, tardama: Aš tapau nėščia iš vyro, kurio yra šitie daiktai; pažink, keno yra žiedas, apyrankė ir lazda.
26 Jis, pažinęs savo duotuosius daiktus, tarė: Ji už mane teisesnė, kadangi aš jos nedaviau savo sunui Sėlai Vienok daugiaus jis jos nepažinojo.
27 O atėjus gimdymo metui, pasirodė įsčioje esą dvyni. Ir pačiame kudikių užgimime vienas iškišo ranką, kurią pribuvėja perrišo raudonu siulu, sakydama:
28 Šitas išeis pirmas.
29 Bet, jam atitraukus ranką, išėjo antrasis, ir moteriškė tarė: Kam dėlei tavęs perplyšo plėvė? Ir todėl jis buvo pramintas vardu Parėsas.
30 Paskui išėjo jo brolis, ant kurio rankos buvo raudonas siulas; jį praminė Zara.

3) Juozapas Putifaro namuose.

Caput XXXIX.
1 Igitur Joseph ductus est in Ægyptum,

39. perskyrimas.
1 Taigi, Juozapas buvo nuvestas Aigyptan,

Tamaros, tečiau dabar pasirodo tebeskaitąs ją Sėlos sužieduotine ir budamas šeimynos galva skiria prasikaltusiai marčiai bausmę kaipo svetmoteriai, liepdamas ją užmušti akmenimis ir sudeginti.- (**26**) *Ji už mane teisesnė.* Tuo pasakymu Judas tik apsvarsto savo pasielgimą su Tamara kaipo su savo marčia. Jis nebuvo išpildęs savo pažadėjimo duoti ją moterystėn Sėlai; todėl jos apgavimą vadina teisingu. Pats gi Tamaros apgavimas savyje ir svetmoterystė pasilieka neabejotina nuodėmė; tik jos didumą sumažina geras Tamaros tikėjimas ir didelis troškimas priklausyti prie išrinktosios tautos, gavusios Dievo pažadėjimus (Efr. Auks. Ambr. Aug.).—(**29**) *Parėsas.* Ebr. *Parec*, p l y š i s. Taip jis buvo pramintas dėlto, kad, jam dar neišėjus iš motinos įsčios, jau buvo perplėšta plėvė, apdengianti kudikį įsčioje, ir tuomet buvo pasakyta: *Kam dėlei tavęs perplyšo plėvė*, *Mah paractha 'aleikha p a r e c.* Parėsui teko garbė priderėti prie Kristaus genealogijos. Mt. 1, 3. — (**30**) *Zara.* Ebr. *Zarach*, i š e i n a n t i s.

39, 1-20. Viešpačiui padedant, Juozapas įgyja didžią malonę pas savo valdovą; kadangi vienok nepasiduoda gašlios Putifaro pačios gundymams, nekaltai apskųstas įmetamas kalėjiman.

(**39, 1**) *Vyras Aigyptietis.* Kada Juozapas buvo nuvestas Aigyptan (apie 1920 m. pirm Kristaus), čia viešpatavo iš svetur atėjusi H y k s ų tauta, davusi Aigyptui

emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Ægyptus, de manu Ismaelitarum, a quibus perductus erat. [2] Fuitque Dominus cum eo, et erat vir in cunctis prospere agens: habitavitque in domo domini sui, [3] qui optime noverat Dominum esse cum eo, et omnia, quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius. [4] Invenitque Joseph gratiam coram domino suo, et ministrabat ei: a quo præpositus omnibus gubernabat creditam sibi domum, et universa quæ ei tradita fuerant: [5] benedixitque Dominus domui Ægyptii propter Joseph, et multiplicavit tam in ædibus quam in agris cunctam ejus substantiam: [6] nec quidquam aliud noverat, nisi panem quo vescebatur.

Erat autem Joseph pulchra facie, et decorus aspectu. [7] Post multos itaque dies injecit domina sua oculos suos in Joseph, et ait: Dormi mecum. [8] Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua: [9] nec qiudquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es: quo modo ergo possum hoc malum facere, et peccare in Deum meum? [10] Hujuscemodi verbis per singu-

ir jį nupirko vyras Aigyptietis, Paraono kamarponis ir kareivių vadas Putifaras, iš rankų Izmaėlitų, kurie jį buvo atvedę. [2] Ir Viešpats buvo su juo; ir jis buvo vyras, kuriam viskas sekėsi; jis gyveno savo pono namuose, [3] kurs geriausiai žinojo Viešpatį esant su juomi ir duodant pasisekimą visame, ko tiktai imdavosi. [4] Juozapas rado malonę pas savo poną ir jam tarnavo: jo padarytas viso ko užveizdu, valdė pavestus sau namus ir visa, kas jam buvo paduota [5] Ir Viešpats palaimino Aigyptiečio namus ir padaugino kaip namuose taip ir laukuose visą jo lobį; [6] jis gi pats nieku kitu nesirupino, kaip tik duona, kurią valgė.

O Juozapas buvo gražaus veido ir dailios išvaizdos. [7] Taigi, po daugelio dienų jo poni atkreipė savo akis į Juozapą ir tarė: Gulėk su manim. [8] Jis visai nepritardamas bjauriam darbui, jai tarė: Štai mano ponas, visa man padavęs, nežino, ką jis turi savo namuose; [9] ir nėra nieko, kas nebutu mano valdžioje arba nebutu man paduota, atskyrus tave, kuri esi jo pati; kaip gi tat aš galiu daryti tą piktumą ir nusidėti mano Dievui? [10] Tokiomis kalbomis moteriškė vargino jaunikaitį kasdien; o jis

dvi karalių šeimyni, penkioliktą ir šešioliktą (2100—1700 m. pirm Kr.); todėl nevisi augšti karaliaus rumų valdininkai buvo aigyptiečiai. — (3) *Viešpatį esant su juomi.* Pats Putifaras buvo pagonis ir netikėjo į Viešpatį; tik jis matė Juozapo tikėjimą ir tuo tikėjimu apsiaustus jo darbus, kurie buvo visuomet laimingi. — (4) *Užveizdu.* Visos turtingos Aigypto šeimynos, kaip nurodo senobiniai dokumentai, turėjo tokiuos užveizdus, kuriems budavo pavedami visi rupesčiai apie namus.— (6) *Jis gi pats...* Patifaro pasitikėjimas savo užveizdu buvo taip didis, kad jis pats nieku kitu nesirupino, kaip tik gyvenimo džiaugsmais.

(7) *Jo poni atkreipė...* Aigyptiečiai nelaikydavo savo pačių uždarę nuo žmonių

los dies et mulier molesta erat
adolescenti: et ille recusabat
stuprum. 11 Accidit autem qua-
dam die ut intraret Joseph do-
mum, et operis quippiam abs-
que arbitris faceret: 12 et illa,
apprehensa lacinia vestimenti
ejus, diceret: Dormi mecum. Qui
relicto in manu ejus pallio fu-
git, et egressus est foras. 13 Cum-
que vidisset mulier vestem in
manibus suis, et se esse con-
temptam, 14 vocavit ad se ho-
mines domus suæ, et ait ad eos:
En introduxit virum Hebræum,
ut illuderet nobis: ingressus est
ad me, ut coiret mecum: cum-
que ego succlamassem, 15 et au-
disset vocem meam, reliquit pal-
lium quod tenebam, et fugit fo-
ras. 16 In argumentum ergo fi-
dei retentum pallium ostendit
marito revertenti domum, 17 et
ait: Ingressus est ad me servus
Hebræus quem adduxisti, ut il-
luderet mihi: 18 cumque audis-
set me clamare, reliquit pallium
quod tenebam, et fugit foras.
19 His auditis dominus, et ni-
mium credulus verbis conjugis,
iratus est valde: 20 tradiditque Jo-
seph in carcerem, ubi vincti re-
gis custodiebantur, et erat ibi
clausus.

gynėsi nuo svetimoterystės. 11
Vieną dieną atsitiko Juozapui
įeiti į namus ir atlikti kokį ten
darbą be liudytojų; 12 o ji nu-
tvėrus jo rubo skverną, tarė:
Gulėk su manim. Jis, palikęs jos
rankose apdarą, pabėgo ir išėjo
laukan. 13 Moteriškė, matydama
savo rankose apdarą ir save esant
paniekintą, 14 pasišaukė pas sa-
ve savo namų žmones ir jiems
tarė: Štai, įvedė čionai vyrą Eb-
rajį, kad su mumis darkiai elg-
tusi; tasai įėjo pas mane, kad
su manim sugultų; o kad aš su-
šukau, 15 ir jis išgirdo mano bal-
są, paliko apdarą, kurį aš laikiau,
ir išbėgo laukan. 16 Tiesai tat
patvirtinti ji parodė sugrįžusiam
į namus vyrui užturėtą apdarą
17 ir tarė: Įėjo pas mane tarnas
Ebrajis, kurį tu atvedei, kad su
manim darkiai pasielgtų, 18 o iš-
girdęs mane šaukiant, paliko ap-
darą, kurį laikiau, ir išbėgo lau-
kan. 19 Tai išgirdęs ponas ir per-
daug tikėdamas pačios žodžiams,
labai įpyko 20 ir padavė Juoza-
pą kalėjiman, kame buvo sergi-
mi karaliaus kaliniai, ir jis bu-
vo ten užrakintas.

4) Juozapas kalėjime.

21 Fuit autem Dominus cum
Joseph, et misertus illius dedit

21 O Viešpats buvo su Juoza-
pu ir jo pasigailėjęs davė jam

akių. Jos dalyvaudavo viešame gyvenime, bet, anot senobės liudijimų, negalėjo pasigirti didžia ištikimybe moterystėje. — (14) *Vyrą Ebrajį.* Kad kaltybė išrodytu dar didesnė Putifarienė primena svetimą tariamo prasikaltėlio kilmę. — (20) *Kalėjiman.* Buvo tai vienas iš viešų karaliaus kalėjimų, buvusių to paties Putifaro priežiuroje ir valdžioje. Nors Juozapo įmetimas kalėjiman buvo sunki bausmė, bet buvo galima laukti dar sunkesnės, butent jo pasmerkimo mirtin; rasi Putifarui pasirodė pačios apkaltinimas ne visai tikras ir privaląs ilgesnio tyrinėjimo.

39, 21—40, 23. Ir kalėjime Viešpats neapleidžia Juozapo. Čia jis įgija kalėjimo viršininko malonę ir prirengia sau išsiliuosavimą, išaiškindamas dviejų Paraono valdininkų sapnus.

(21) *Viešpats buvo su Juozapu.* Nuo vienybės su Dievu priderėjo visas žmo-

ei gratiam in conspectu principis carceris. [22] Qui tradidit in manu illius universos vinctos qui in custodia tenebantur: et quidquid fiebat, sub ipso erat. [23] Nec noverat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, et omnia opera ejus dirigebat.

Caput XL. [1] His ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Ægypti, et pistor, domino suo. [2] Iratusque contra eos Pharao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus) [3] misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus et Joseph. [4] At custos carceris tradidit eos Joseph, qui et ministrabat eis: aliquantulum temporis fluxerat, et illi in custodia tenebantur. [5] Videruntque ambo somnium nocte una, juxta interpretationem congruam sibi: [6] ad quos cum introisset Joseph mane, et vidisset eos tristes, [7] sciscitatus est eos, dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra? [8] Qui responderunt: Somnium vidimus, et non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Joseph: Num-

rasti malonę kalėjimo užveizdėtojo akyse, [22] kurs padavė į jo rankas visus kalinius, laikomus kalėjime; ir kas tik tenai darėsi, buvo po juomi; [23] ir pats nieku nebesirupino, visa jam pavedęs; nes Viešpats buvo su juo ir jam duodavo pasisekimą visuose darbuose.

40. perskyrimas. [1] Po tų atsitikimų pasitaikė, kad du Aigypto karaliaus kamarponiu, jo vynpylis ir duonkepis, prasikal to savo ponui. [2] Ir įpykęs ant jųdviejų Paraonas (nes vienas buvo vynpylių viršininkas, kitas duonkepių), [3] įmetė juodu kareivių vado kalėjiman, kuriame buvo apkaltas ir Juozapas. [4] O kalėjimo sargas padavė juodu Juozapui, kurs jiems ir tarnavo. Kiek laiko praslinkus, kada juodu tebebuvo laikomu kalėjime, [5] abudu sapnavo tą pačią naktį sapną, kurio išaiškinimas jiemdviem galėjo pritikti. [6] Įėjęs rytą pas juodu Juozapas ir pamatęs juodu nuliudusiu, [7] teiravosi jųdviejų, sakydamas: Kodėl jųdviejų veidas šiandien labiaus nuliudęs negu paprastai? [8] Juodu atsakė: Mudu sapnavova sapną ir nėra,

---

nių apleisto ir jų akyse silpno Juozapo pasisekimas, ir dėlto įkvėptas autorius nuolat primena tą aplinkybę, kad *Viešpats buvo su Juozapu.* — *Kalėjimo užveizdėtojo.* To valdininko viršininkas buvo Putifaras.

(**40, 1**) *Po tų atsitikimų...* Iš tų žodžių visai negalima žinoti, kiek laiko praslinko, kolei kalėjime atsirado du žymiu kaliniu. Buvo tai vyriausieji Aigypto karaliaus vynpylis ir duonkepis, t. y. augšti karaliaus namų valdininkai, kurių vienas prižiurėdavo ir mėgindavo paduodamas į stalą vynus, antras gi — duoną ir kitokius iš tešlos kepamus skanskonius.—(**4**) *Tarnavo.* Ir kalėjiman įmesti augšti karaliaus valdininkai turėjo sau paskirtą tarną; juo gi tapo Juozapas. — (**5**) *Sapną, kurio išaiškinimas...* Dviem valdininkam jų sapnai pasirodė nepaprasti, ir juodu numanė tuose sapnuose esant uždengtą jų tolimesnio likimo paslaptį; bet pasilikdamu kalėjime juodu negalėjo liuosai pasivadinti sapnų spėjikų, kurie uždengtą paslaptį butu mėginę atspėti. Reikia gi žinoti, kad senobiniame Aigypte buvo begal prasiplatinęs tikėjimas į sapnus, ir daugelis užsiimdavo jų aiškinimu. — (**8**) *Nėra, kas mudviem...* Du kaliniu skaito Juozapą paprastu sargu ir tarnu, todėl savo sapnų jam išpradžios nepasakoja. — *Argi ne nuo Dievo...* Yra sapnų, kuriuos siunčia Dievas; tai išpažįsta krikščionių mokslas; iš to mokslo taipogi žinoma, kad tokiuos sapnus gali išaiškinti tik pats jų davėjas Dievas, arba jo

quid non Dei est interpretatio?
referte mihi quid videritis. 9 Nar-
ravit prior, præpositus pincer-
narum, somnium suum: Vide-
bam coram me vitem, 10 in qua
erant tres propagines, crescere
paulatim in gemmas, et post flo-
res uvas maturescere: 11 calicem-
que Pharaonis in manu mea: tu-
li ergo uvas, et expressi in ca-
licem quem tenebam, et tradi-
di poculum Pharaoni. 12 Respon-
dit Joseph: Hæc est interpre-
tatio somnii: Tres propagines,
tres adhuc dies sunt: 13 post
quos recordabitur Pharao mini-
sterii tui, et restituet te in gra-
dum pristinum: dabisque ei ca-
licem juxta officium tuum, si-
cut ante facere consueveras. 14
Tantum memento mei, cum be-
ne tibi fuerit, et facias mecum
misericordiam: ut suggeras Pha-
raoni ut educat me de isto car-
cere: 15 quia furto sublatus sum
de terra Hebræorum, et hic in-
nocens in lacum missus sum. 16
Videns pistorum magister quod
prudenter somnium dissolvisset,
ait: Et ego vidi somnium, Quod
tria canistra farinæ haberem su-
per caput meum: 17 et in uno
canistro quod erat excelsius, por-
tare me omnes cibos qui fiunt
arte pistoria, avesque comedere
ex eo. 18 Respondit Joseph: Hæc

kas mudviem išaškintu. Ir tarė
jiemdviem Juozapas: Argi ne nuo
Dievo pridera išaiškinimas? pa-
sakykita man, ką sapnavota? 9
Pirmasis papasakojo savo sapną
vynpylių viršininkas: Aš mačiau
ties savim vynmedį, 10 ant kurio
buvo tris šakelės; pamažu jis su-
krovė spurgus, pražydo ir galop
prisirpo vynuogės; 11 aš gi lai-
kiau savo rankoje Paraono tau-
rę; nuskyniau tat uogas ir iš-
spaudžiau taurėn, kurią laikiau,
ir daviau taurę Paraonui. 12 Juo-
zapas atsakė: Šitas yra sapno iš-
aiškinimas. Tris šakelės yra dar
tris dienos, 13 po kurių Parao-
nas atsimins tavo tarnystę ir
tau sugrąžins pirma buvusią vie-
tą, ir tu jam davinėsi taurę su-
lig tavo pareigų, kaip ir pirma
paprastai darydavai. 14 Tiktai at-
simink mane, kada tau bus ge-
ra; padaryk man mielaširdystę
ir paminėk Paraonui, kad mane
išleistu iš šito kalėjimo, 15 nes
aš vagčia paimtas esu iš Ebrajų
žemės ir čionai nekaltas įmes-
tas duobėn. 16 Duonkepių virši-
ninkas, matydamas, kad buvo
išmintingai išaiškinęs sapną, ta-
rė: Ir aš sapnavau, kad ant sa-
vo galvos turėjau tris miltų pin-
tines, 17 ir pintinėje, buvusioje
augščiaus už kitas, aš nešiau vi-
sokius valgius, kurie daromi duon-

---

apšviestas žmogus. Ir Juozapas tiki, kad vien Dievas gali duoti išaiškinimą sapno, paliečiančio ateitį; o vidujinis balsas jam regimai sakė, kad Dievas tame atsitikime pasinaudos juo, kaipo įrankiu, per kurį duos pageidaujamą išaiškinimą.—(9) *Vynmedį.* Kad jau žiloje senobėje Aigypte buvo auginami vynmedžiai ir dirbamas vynas, dabar tikrai žinoma iš atrastų senobės dokumentų. — (13) *Atsimins tavo tarnystę.* Anot ebr. t.: P a k e l s t a v o g a l v ą. Panašiais žodžiais pranašaujamas ebr. t ir antram valdininkui (19. e.) likimas, tik su nedideliu, bet daug reiškiančiu skirtumu prasmėje: n u k e l s t a u g a l v ą. — (15) *Vagčia paimtas*: be žinios tėvo, brolio Rubeno ir daugybės namiškių. — *Iš Ebrajų žemės.* Taip Juozapas nurodo giminę, iš kurios buvo paimtas, o ne Kanaano šalį, kuriame tuomet gyveno dar ir kitos tautos. — (16) *Ant savo galvos.* Taip paprastai nešiodavo Aigypte neperdaug sunkias naštas. — (17) *Visokius valgius.* Iš senobės Ai-

est interpretatio somnii: Tria
canistra, tres adhuc dies sunt:
19 post quos auferet Pharao ca-
put tuum, ac suspendet te in
cruce, et lacerabunt volucres
carnes tuas.

20 Exinde dies tertius natali-
tius Pharaonis erat: qui faciens
grande convivium pueris suis,
recordatus est inter epulas ma-
gistri pincernarum, et pistorum
principis. 21 Restituitque alte-
rum in locum suum, ut porri-
geret ei poculum: 22 alterum su-
spendit in patibulo, ut conje-
ctoris veritas probaretur. 23 Et
tamen succedentibus prosperis,
præpositus pincernarum oblitus
est interpretis sui.

kepių budu, ir paukščiai lesė iš
jos. 18 Juozapas atsakė: Toks yra
sapno išaiškinimas: trįs pintinės
yra dar trįs dienos, 19 po kurių
Paraonas nukirsdins tau galvą
ir tave pakabins ant kryžiaus,
ir paukščiai draskys tavo kuną.
20 O po trijų dienų buvo Pa-
raono gimimo sukaktuvės; jis pa-
daręs didį pokilį savo tarnams
atsiminė pokilio metu vynpylių
viršininką ir vyriausį duonkepį,
21 ir vieną sugrąžino į jo vietą,
kad vėl jam padavinėtų taurę,
22 kitą gi pakorė ant kartuvių,
taip kad sapnų aiškintojo tikru-
mas pasitvirtino. 23 Vienok vyn-
pylių viršininkas, sugrįžus lai-
mei, užmiršo savo sapno aiškin-
toją.

5) Juozapas Aigypto viršininkas.

Caput XLI. 1 Post duos an-
nos vidit Pharao somnium. Pu-
tabat se stare super fluvium, 2

41. perskyrimas. 1 Po dviejų
metų Paraonas sapnavo sapną.
Jis tarėsi stovįs paupyje; 2 iš

---

gypto paminklų žinoma, kaip didis buvo tenai mokėjimas kepti visokius skanskonius iš tešlos. — *Paukščiai lesė.* Tai buvo negeras ženklas, pranašaująs duonkepio nebegrįžimą prie pareigų. — (19) *Pakabins ant kryžiaus.* Galvos nukirtimas ir lavono pakorimas buvo viena sunkiausių bausmių, kuriomis bausdavo Aigypte didelius prasikaltėlius. — (23) *Užmiršo.* Paprasčiausi žmonių gyvenimo istorija, kad laimingieji greitai užmiršta vargstančius.

41, 1-57. Dievo Apveizdai nuolat laikant Juozapą savo globoje, atsitinka taip, kad Paraonas sapnuoja sapnus apie riebias ir liesias karves, o taipogi apie pilnas ir tuščias varpas; kadangi sapnų niekas negali išaiškinti, pakviestas gi pas Paraoną Juozapas juos išaiškina apie busiantį Aigypte septynerių metų uždėrėjimą ir kitų septynerių metų badą, užtat Paraonas jį paskiria viso Aigypto viršininku ir duoda jam pačią, kuri pagimdo du sunu Efraimą ir Manasą. Juozapo pranašystė išsipildo, ir po septynerių uždėrėjimo metų ateina badas, kurs visus priverčia pirkties duonos pas Juozapą.

(41, 1) *Paupyje.* Iš viso sekančio straipsnio autorius pasirodo labai gerai žinąs Aigypto dalykus net su visomis jų smulkmenomis. Kalbėdamas apie Nilą, jis jį vadina *je'or*, t. y. žodžiu, paimtu iš aigyptiškos kalbos (aig. *aur*, upė) ir vartojamu tik tai upei pavadinti. — (2) *Karvės*: gyvulis labiausiai branginamas ir gerbiamas Aigypte. — *Pelkėtose vietose.* Ebr. *ba'achu.* Kitas aigyptiškos kilmės išsireiškimas, nes Aigyptiečiai visokias viksvas augančias pelkėse ir paupiuose vadindavo *achu.* — Patėmytina, kad riebios ir liesios karvės išeina iš Nilo, nuo kurio visai priklauso javų uždėrėjimas Aigypte; riebiosios ganosi ant žaliuojančios lygumos, o ne tik ant kranto, kadangi gerais metais Nilo vandenįs suvilgo plačiai visą jo slėnį, tuotarpu kad blogųjų metų symbolis, liesiosios karvės, ganosi tik prie

de quo ascendebant septem boves, pulchræ et crassæ nimis: et pascebantur in locis palustribus 3 Aliæ quoque septem emergebant de flumine, fœdæ, confectæque macie: et pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus: 4 devoraveruntque eas, quarum mira species et habitudo corporum erat. Expergefactus Pharao, 5 rursum dormivit, et vidit alterum somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno plenæ atque formosæ: 6 aliæ quoque totidem spicæ tenues, et percussæ uredine oriebantur, 7 devorantes omnem priorum pulchritudinem. Evigilans Pharao post quietem, 8 et facto mane, pavore perterritus, misit ad omnes conjectores Ægypti, cunctosque sapientes: et accersitis narravit somnium, nec erat qui interpretaretur.

9 Tunc demum reminiscens pincernarum magister, ait: Confiteor peccatum meum: 10 Iratus rex servis suis, me et magistrum pistorum retrudi jussit in carcerem principis militum: 11 ubi una nocte uterque vidimus somnium præsagum futurorum. 12 Erat ibi puer Hebræus, ejusdem ducis militum famulus: cui narrantes somnia, 13 audivimus quidquid postea rei probavit eventus: ego enim redditus sum offi-

upės išėjusios septynios labai gražios ir riebios karvės ir ganiusiosi pelkėtose vietose; 3 iššinėrusios iš upės taipogi kitos septynios karvės bjaurios ir labai suliesėjusios ir ganiusiosi ant pačio upės kranto žaliuojančiose vietose, 4 ir prarijusios anas, kurių stebėtinas buvo gražumas ir riebumas. Nubudęs Paraonas 5 vėl užmigo ir sapnavo kitą sapną: Buk septynios pilnos ir dailios varpos iššėlusios iš vieno šiaudo; 6 išdygę taipogi kita tiek menkų ir karščio nusvilintų varpų, 7 ir jos prarijusios visą pirmųjų gražumą. Nubudęs Paraonas iš miego, 8 kada išaušo, išgąsčio apimtas, siuntė pas visus Aigypto žinius ir visus išminčius ir juos suvadinęs papasakojo sapną, ir nebuvo, kas jį išaiškintų.

9 Tik tuomet atsiminęs vynpylių viršininkas tarė: Išpažįstu savo kaltybę: 10 užsirustinęs ant savo tarnų karalius buvo liepęs įmesti mane ir duonkepių viršininką kareivių vado kalėjiman. 11 Tenai abudu vieną naktį sapnavova sapną, pranašaujantį busiančius dalykus. 12 Tenai buvo jau nikaitis Ebrajis, to paties kareivių vado tarnas; jam papasakoję sapnus, 13 išgirdova tai, ką patvirtino paskesnieji atsitikimai;

---

pat vandens, ant pačios „upės lupos“, ebr. *'al-ś^{e}fath haj^e'or*. — (**5**) *Iš vieno šiaudo*. Aigypte kviečiai paprastai turi ant kiekvieno šiaudo po keletą varpų. — (**6**) *Karščio nusvilintos*. Karštas pietryčių vėjas, pučiantis nuo Raudonosios juros pakraščių, labai kenksmingas visiems javams.—(**8**) *Pas visus Aigypto žinius*. Visokių žinių, burtininkų ir tt. Aigypte buvo labai daug; taigi, Paraonas pasiskubino pasikviesti pas save visus, kurie buvo labiaus pragarsėję kaipo sapnų aiškintojai. Ebr. jie vadinasi dviem vardais *chartummim* ir *chakhamim*. Pirmasis vardas rasi reiškia tuos, kurių svarbiausi pareiga buvo rašyti ir skaityti jieroglyfus; antras gi apskritai žmones, užsiimančius vargiai suprantamais slaptingais dalykais.

(**9**) *Išpažįstu savo kaltybę*. Anot Vulgatos kaltybe čionai pavadintas nedėkingumas į Juozapą, o anot ebr. t. buvusis

cio meo: et ille suspensus est
in cruce. 14 Protinus ad regis
imperium eductum de carcere
Joseph totonderunt: ac veste
mutata obtulerunt ei. 15 Cui il-
le ait: Vidi somnia, nec est qui
edisserat: quæ audivi te sapien-
tissime conjicere. 16 Respondit
Joseph: Absque me Deus respon-
debit prospera Pharaoni. 17 Nar-
ravit ergo Pharao quod viderat:
Putabam me stare super ripam
fluminis, 18 et septem boves de
amne conscendere, pulchras ni-
mis, et obesis carnibus: quæ in
pastu paludis vireta carpebant.
19 Et ecce, has sequebantur aliæ
septem boves in tantum defor-
mes et macilentæ, ut nunquam
tales in terra Ægypti viderim:
20 quæ, devoratis et consumptis
prioribus, 21 nullum saturitatis
dedere vestigium: sed simili ma-
cie et squalore torpebant. Evi-
gilans, rursus sopore depressus,
22 vidi somnium: Septem spicæ
pullulabant in culmo uno ple-
næ atque pulcherrimæ. 23 Aliæ
quoque septem tenues et per-
cussæ uredine, oriebantur e sti-
pula: 24 quæ priorum pulchritu-
dinem devoraverunt. Narravi
conjectoribus somnium, et ne-
mo est qui edisserat. 25 Respon-
dit Joseph: Somnium regis unum
est: quæ facturus est Deus, os-
tendit Pharaoni. 26 Septem bo-
ves pulchræ, et septem spicæ
plenæ: septem ubertatis anni
sunt: eamdemque vim somnii
comprehendunt. 27 Septem quo-
que boves tenues atque maci-
lentæ, quæ ascenderunt post eas,

nes aš buvau sugrąžintas prie
savo pareigų, o aną pakarta ant
kryžiaus. 14 Tuojau, liepiant ka-
raliui, nukirpo išvestam iš kalė-
jimo Juozapui plaukus ir apvil-
kę kitais rubais jį pastatė prieš
karalių. 15 Tasai jam tarė: Sap-
navau sapnus, ir nėra, kas juos
išaiškintų; aš girdėjau tave juos
atspėjant išmintingiausiai. 16 Juo-
zapas atsakė: Dievas o ne aš
duos Paraonui laimingą atsaky-
mą. 17 Paraonas tat papasakojo,
ką buvo sapnavęs: Aš tariausi
stovįs paupyje 18 ir mačiau iš
upės iškopant septynias labai
gražias ir nutukusias karves, ku-
rios besiganydamas ėdė pelkės
žolę. 19 Ir štai šitas sekė kitos
septynios karvės taip bjaurios ir
liesios, kad niekuomet tokių ne-
esu matęs Aigypto žemėje. 20
Jos, prarijusios ir suvirškinusios
pirmasias, 21 neparodė jokio so-
ties ženklo, bet pasiliko taip-
pat liesios ir bjaurios kaip pir-
ma. Nubudęs ir vėl miego ap-
galėtas, 22 sapnavau kitą sapną:
Septynios pilnos ir gražios var-
pos išdygo iš vieno šiaudo. 23
Taipogi išžėlė iš šiaudo kitos sep-
tynios menkos ir karšto vėjo nu-
svilintos varpos, 24 kurios prarijo
pirmųjų gražumą. Aš papasako-
jau sapną žiniams, ir nėra, kas
išaiškintu. 25 Juozapas atsakė:
Karaliaus sapnas yra vienas. Die-
vas parodė Paraonui, ką jis pa-
darysiąs. 26 Septynios gražios kar-
vės ir septynios pilnos varpos
yra septyneri gausybės metai
ir turi tą pačią reikšmę sapne.
27 Taipogi septynios menkos ir

---

prasikaltimas prieš Paraoną. — (14) *Nukirpo.* Anot ebr t. n u s i s k u t o. Senobiniai Aigyptiečiai nešiodavo trumpus plaukus ir skusdavo visą veidą, žydai gi darė visai priešingai. Juozapas, stodamas Paraono akyvaizdon, turi prisitaikyti prie Aigypto papročių. — (25) *Karaliaus sapnas yra vienas.* Nors sapnuota du atskiru

et septem spicæ tenues, et vento urente percussæ: septem anni venturæ sunt famis.
28 Qui hoc ordine complebuntur:
29 Ecce septem anni venient fertilitatis magnæ in universa terra Ægypti:
30 quos sequentur septem anni alii tantæ sterilitatis, ut oblivioni tradatur cuncta retro abundantia: consumptura est enim fames omnem terram,
31 et ubertatis magnitudinem perditura est inopiæ magnitudo.
32 Quod autem vidisti secundo ad eamdem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eo quod fiat sermo Dei, et velocius impleatur.
33 Nunc ergo provideat rex virum sapientem et industrium, et præficiat eum terræ Ægypti:
34 qui constituat præpositos per cunctas regiones: et quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis,
35 qui jam nunc futuri sunt, congreget in horrea: et omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus.
36 Et præparetur futuræ septem annorum fami, quæ oppressura est Ægyptum, et non consumetur terra inopia.

37 Placuit Pharaoni consilium et cunctis ministris ejus:
38 locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?
39 Dixit ergo ad Joseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quæ lo-

liesios karvės, po anų iškopusios, ir septynios plonos ir deginančio vėjo ištiktos varpos yra septyneri busiančiojo bado metai.
28 Tai pildysis šitokioje eilioje:
29 Štai ateis septyneri didelio derlingumo metai visoje Aigypto žemėje,
30 po kurių eis kiti septyneri metai tokio neužderėjimo, kad bus užmirštas visas pirma buvusis apstumas, nes badas sunaikins visą žemę,
31 ir gausybės didumą prarys stokos didumas.
32 O kad antrą sykį sapnavai sapną apie tą patį dalyką, yra tai tikrumo ženklas, kad Dievo žodis įvyks ir greitai išsipildys.
33 Dabar tat karalius tepasirupina sujieškoti išmintingą ir veiklų vyrą ir jį tepadaro Aigypto žemės viršininku,
34 kurs įstatytu užveizdėtojus po visas šalis ir po penktą javų dalį per septynerius derlingumo metus,
35 kurie jau tuojau bus, surinktu į kluonus, ir kad visi javai butu supilti po Paraono valdžia ir laikomi miestuose,
36 ir butu prirengti septynerių busiančių metų badui, kurs vargins Aigyptą, idant kraštas nebutu sunaikintas stoka.

37 Ta patartis patiko Paraonui ir visiems jo tarnams,
38 ir jis jiems kalbėjo: Argi galėsime rasti tokį vyrą, kurs butu pilnas Dievo dvasios kaip šitas?
39 Tarė tat Juozapui: Kadangi tau Dievas nurodė visa, ką kalbėjai,

---

sapnu, bet juodu reiškia vieną ir tą pat dalyką.—(**28**) *Tai pildysis...* Anot ebr. t.: t a s y r a ž o d i s, k u r į p a s a k i a u P a r a o n u i. T a i, k ą D i e v a s t u r i d a r y t i, j i s p a r o d ė P a r a o n u i. Visame šitame pasakojime ebr. t. Vulgatoje išverstas liuosai ir sutrumpintas. — (**33**) *Dabar tat karalius...* Išaiškinęs sapnus Juozapas nurodo ir priemones, kurių reikia griebties, kad apsigynus nuo neuždėrėjimo pasekmių. Duodama patartis regimai taipogi Dievo įkvėpta; todėl ji tuojau priimama. — (**34**) *Po penktą javų dalį*.. Tai turėjo buti nepaprasta duoklė, bet reikalinga iš atžvilgio į aplinkybes. — (**35**) *Į kluonus.* Tam tikri kluonai javams supilti visados budavo Aigypte; dabar tik jų skaitlius turi buti padidintas.

cutus es, numquid sapientiorem et consimilem tui invenire potero? 40 Tu eris super domum meam, et ad tui oris imperium cunctus populus obediet: uno tantum regni solio te praecedam. 41 Dixitque rursus Pharao ad Joseph: Ecce, constitui te super universam terram Ægypti. 42 Tulitque annulum de manu sua, et dedit eum in manu ejus: vestivitque eum stola byssina, et collo torquem auream circumposuit. 43 Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante praecone, ut omnes coram eo genu flecterent, et praepositum esse scirent universae terrae Ægypti. 44 Dixit quoque rex ad Joseph: Ego sum Pharao: absque tuo imperio non movebit quisquam manum aut pedem in omni terra Ægypti. 45 Vertitque nomen ejus, et vocavit eum lingua Ægyptiaca, Salvatorem mundi. Deditque illi uxorem Aseneth filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Joseph ad terram Ægypti 46 (triginta autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) et circuivit omnes regiones Ægypti.

argi aš galėsiu rasti išmintingesnį arba tau lygų? 40 Tu busi ant visų mano namų, ir tavo burnos paliepimų klausys visi žmonės; tik vienu karalystės sostu busiu už tave viršesnis. 41 Ir Paraonas dar sakė Juozapui: Štai aš tave statau ant visos Aigypto žemės. 42 Ir jis ėmė nuo savo rankos žiedą ir jį užmovė ant jo rankos, ir jį apvilko ploniausios drobės apdaru, ir užkabino jam ant kaklo auksinę grandinę. 43 Ir paskui jį pasodino ant savo antrojo vežimo ir apgarsino per šaukėją, kad visi prieš jį sulenktu kelius ir žinotu jį esant įstatytą visos Aigypto žemės viršininku. 44 Karalius taipogi sakė Juozapui: Aš Paraonas; be tavo paliepimo niekas nepakrutins visoje Aigypto žemėje rankos arba kojos. 45 Ir permainė jo vardą, ir jį pramінė Aigyptiečių kalboje pasaulio Išgelbėtoju, ir davė jam pačią, Eliopolies kunigo Putifarės dukterį Asenėtę. Taigi, Juozapas iškeliavo į Aigypto žemę 46 (jis buvo trįjųdešimtų metų, kada stojosi karaliaus Paraono akyvaizdon) ir apvažiavo visus Aigypto kraštus.

(**40**) *Tu busi...* Umas Juozapo išaugštinimas ir padarymas iš kalinio viso Aigypto valdovu visai sutinka su anų laikų papročiais. Plg. Dan. 2, 48. — (**42**) Žiedas su karaliaus vardu buvo svarbiausis suteiktos valdžios ženklas, kadangi tokiuo žiedu buvo daromi antspaudai ant visokių nutarimų. — *Apvilko...* Apdarą iš ploniausios drobės dėvėdavo Aigypto kunigai ir augščiausi valdininkai. — *Grandinę.* Dar vienas išaugštinimo ženklas. — (**43**) *Ant savo antrojo vežimo,* — pirmąjį pasilikdamas sau. — *Apgarsino per šaukėją...* Anot ebr. t.: i r š a u k ė p r i e š j į *'Abrekh.* Ką tikrai reiškia žodis Abrekh, nežinia; regimai juo buvo liepiama atiduoti, rasi parpuolus ant žemės, kniupštiems, pagarbą naujam viršininkui. — (**45**) *Pasaulio Išgelbėtoju.* Ebr. t. *Cafnath pa'neach.* Tą aigyptišką vardą nevisi vienaip supranta; anot kaikurių jis reiškiąs ne pasaulio išgelbėtoją, bet g y v y b ė s p e n ė t o j ą arba p a l a i k y t o j ą. — *Eliopolies.* Ebr. t. *'On.* Miestas į šiaurę nuo Memfiso ant dešinio Nilo kranto. Jame garbinta ypač dievaitį Saulę (R a). — *Putifarės.* Kitoks ištarimas vardo Putifaras. Plg. 37, 36. — *Asenėtę.* Tas vardas reiškia p a š v ę s t ą d e i v e i N e i t h. — (**46**) *Trijų dešimtų metų.* Taigi Juo-

[47] Venitque fertilitas septem
annorum: et in manipulos re-
dactae segetes congregatæ sunt
in horrea Ægypti. [48] Omnis eti-
am frugum abundantia in sin-
gulis urbibus condita est. [49] Tan-
taque fuit abundantia tritici,
ut arenae maris coaequaretur, et
copia mensuram excederet.

[50] Nati sunt autem Joseph filii
duo antequam veniret fames:
quos peperit ei Aseneth filia Pu-
tiphare sacerdotis Heliopoleos. [51]
Vocavitque nomen primogeniti,
Manasses, dicens: Oblivisci me
fecit Deus omnium laborum meo-
rum, et domus patris mei. [52] No-
men quoque secundi appellavit
Ephraim, dicens: Crescere me
fecit Deus in terra paupertatis
meæ.

[53] Igitur transactis septem
ubertatis annis, qui fuerant in
Ægypto: [54] cœperunt venire sep-
tem anni inopiae, quos praedi-
xerat Joseph: et in universo or-
be fames praevaluit, in cuncta
autem terra Ægypti panis erat.
[55] Qua esuriente, clamavit po-
pulus ad Pharaonem, alimenta
petens. Quibus ille respondit: Ite
ad Joseph: et quidquid ipse vo-
bis dixerit, facite. [56] Crescebat

[47] Ir atėjo septynerių metų
užderėjimas; ir surišti į pėdus
javai buvo surinkti į Aigypto
kluonus; [48] taipogi visas javų
apstumas buvo sukrautas kiek-
viename mieste. [49] Ir kviečių
apstumas buvo taip didelis, kad
galėjo buti palygintas su juros
smiltimis, ir jų daugumas per-
viršijo saiką.

[50] O pirma negu atėjo badas,
Juozapui gimė du sunu, kuriuos
jam pagimdė Eliopolies kunigo
Putifarės duktė Asenėtė. [51] Ir
jis praminė savo pirmgimį var-
du Manasas, sakydamas: Dievas
padarė, kad užmirščiau visus sa-
vo vargus ir savo tėvo namus.
[52] O antrajam davė vardą Efrai-
mas, sakydamas: Dievas davė
man augti mano neturto žemėje.

[53] Taigi, praslinkus septyne-
riems apstumo metams, buvu-
siems Aigypte, [54] prasidėjo sep-
tyneri stokos metai, kuriuos bu-
vo apskelbęs Juozapas, ir badas
įsigalėjo visame pasaulyje; viso-
je gi Aigypto žemėje buvo duo-
nos. [55] O ir čia prasidėjus badui,
žmonės šaukėsi į Paraoną, pra-
šydami maisto. Jis jiems atsakė:
Eikite pas Juozapą ir, ką tik
jis jums sakys, darykite. [56] O

---

zapas buvo apie 13 metų Aigypte vergu. Plg. 37, 2.

(**47-49**) *Ir atėjo*... Ebr. t. truputį kitaip: Ir žemė septyneriais derlingais metais davė vaisius pilnais pėdais. Ir jis rinko septynerių derlingų metų, buvusių Aigypte, visokius javus ir krovė juos miestuose; kiekviename mieste krovė jis grudus iš aplinkinių laukų. Ir Juozapas surinko grudų labai daug, taip kad liovėsi juos seikėjęs; nes perviršijo visokį saiką.

(**51**) *Manasas.* Ebr. *M^enašeh*, užmiršinantis. — *Savo tėvo namus.* Juozapas nebesigailėjo, kad buvo paimtas iš tėvo namų ir parduotas, nors nesiliovė jų mylėti. Dabar turėdamas savo šeimyną, jis visai suprato, kad čia jį atvedė Dievo Apveizda. — (**52**) *Efraimas:* dvigubai vaisingas. — *Neturto*: suspaudimo arba vargo žemėje, nes toks jam išpradžios buvo Aigyptas.

(**54**) *Įsigalėjo visame pasaulyje*: visose aplinkinėse šalyse. Aigypto gyventojai, be Juozapo surinktųjų javų, išpradžios dar turėjo kiekvienas sau sutaupęs šiek tiek grudų, kurių vienok užteko neilgam.

autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Joseph universa horrea, et vendebat Ægyptiis: nam et illos oppresserat fames.
[57] Omnesque provinciae veniebant in Ægyptum, ut emerent escas, et malum inopiae temperarent.

badas ėjo kasdien didyn visoje žemėje. Tuomet Juozapas atidarė visus kluonus ir pardavinėjo Aigyptiečiams, nes ir juos buvo prislėgęs badas
[57] Ir iš visų kraštų ateidavo Aigyptan maisto pirktųsi ir stokos piktumo malšintų.

b) Juozapas ir jo broliai Aigypte. 1) Pirmoji Juozapo brolių kelionė Aigyptan.

Caput XLII. [1] Audiens autem Jacob quod alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis?
[2] Audivi quod triticum venumdetur in Ægypto: descendite, et emite nobis necessaria, ut possimus vivere, et non consumamur inopia.
[3] Descendentes igitur fratres Joseph decem, ut emerent frumenta in Ægypto,
[4] Benjamin domi retento a Jacob, qui dixerat fratribus ejus: Ne forte in itinere quidquam patiatur mali:
[5] ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan.
[6] Et Joseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad ejus nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui,
[7] et agnovisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur,

42. perskyrimas. [1] O Jokubas, išgirdęs, kad javai parduodami Aigypte, tarė savo sunums: Kodėl nesirupinate?
[2] Girdėjau, kad Aigypte parduodami kviečiai; nueikite ir mums nupirkkite, kas reikalinga, kad galėtumėm gyvi išlikti ir badu nepražutumėm.
[3] Taigi, dešimts Juozapo brolių nuėjo javų pirktų Aigypte,
[4] o Benjaminas buvo namie paliktas Jokubo, kurs sakė jo broliams: Kad jam kartais kelyje neatsitiktu kas pikta.
[5] Jie įėjo Aigypto žemėn draug su kitais, keliavusiais duonos pirktųsi; nes badas buvo Kanaano žemėje.

[6] Juozapas buvo valdovu Aigypto žemėje, ir pagal jo valią javai buvo parduodami kitoms tautoms. Ir nusilenkus prieš jį jo broliams,
[7] o jam juos pažinus, jis į juos kalbėjo šiurkščiaus

42, 1-38. Bado prislėgtas Jokubas siunčia dešimtį savo sunų Aigyptan duonos nusipirktų. Pažinęs savo brolius Juozapas kalba su jais lyg su svetimais, vieną palieka kaliniu, o kitus išleidžia tik su ta sąlyga, kad jie antrą sykį atgabens Aigyptan savo jauniausį brolį Benjaminą, kurio vienok nenori išleisti iš namų Jokubas.

(42, 1) *O Jokubas...* Tarp kraštų, kuriuose kilo badas, buvo ir Kanaanas. Jis pradėjo varginti čionai gyvenusią Jokubo šeimyną. — (4) *Benjaminas...* Nustojęs Juozapo Jokubas buvo perkėlęs visą savo meilę ant antrojo mylimos Rakėlės sunaus Benjamino.

(6) *Pagal jo valią javai...* Aigyptiečiams javai buvo parduodami Juozapo pastatytųjų valdininkų, nesiklausiant kiekviename atsitikime jo paties; bet javų pardavinėjimą svetimtaučiams, su kuriais reikėjo elgties atsargiaus, Juozapas prižiurėdavo pats; todėl kaip tik atvyko keleivių burys iš Kanaano, tuojau apie juos buvo pranešta Juozapui. — (7) *Juos pa-*

interrogans eos: Unde venistis?
Qui responderunt: De terra Chanaan,
ut emamus victui necessaria.
8 Et tamen fratres ipse
cognoscens, non est cognitus ab
eis. 9 Recordatusque somniorum,
quæ aliquando viderat, ait ad
eos: Exploratores estis: ut videatis
infirmiora terræ venistis 10
Qui dixerunt: Non est ita, domine,
sed servi tui venerunt ut
emerent cibos. 11 Omnes filii
unius viri sumus: pacifici venimus,
nec quidquam famuli tui
machinantur mali. 12 Quibus ille
respondit: Aliter est: immunita
terræ hujus considerare venistis.
13 At illi: Duodecim, inquiunt,
servi tui, fratres sumus,
filii viri unius in terra Chanaan:
minimus cum patre nostro est,
alius non est super. 14 Hoc est,
ait, quod locutus sum: Exploratores
estis. 15 Jam nunc experimentum
vestri capiam: per salutem
Pharaonis non egrediemini
hinc, donec veniat frater vester
minimus. 16 Mittite ex vobis
unum, et adducat eum: vos
autem eritis in vinculis, donec
probentur quæ dixistis utrum
vera an falsa sint: alioquin per
salutem Pharaonis exploratores
estis. 17 Tradidit ergo illos custodiæ
tribus diebus.

lyg-kad į svetimus ir juos paklausė:
Iš kur atėjote? Jie atsakė:
Iš Kanaano žemės nusipirktų,
kas maistui reikalinga. 8 Ir
nors jis pažino brolius, tečiaus
jų nebuvo pažintas. 9 Atsiminęs
sapnus, kuriuos kitados buvo
sapnavęs, tarė į juos: Jųs esate
žvalgai ir atėjote apžiurėtų silpnesnių
šalies vietų. 10 Jie tarė:
Ne taip yra, pone; bet tavo tarnai
atėjo duonos pirktųs. 11 Mes
visi esame vieno vyro sunųs:
atėjome su ramybe; ir tavo tarnai
neturi jokių piktų užmanymų.
12 Jis jiems atsakė: Yra kitaip;
jųs atėjote apžiurėtų, kame
šitoje šalyje neapginkluota.
13 O jie kalbėjo: Musų, tavo tarnų,
yra dvylika brolių, vieno
vyro sunų Kanaano žemėje; visujauniausis
yra su musų tėvu,
vieno gi visai nebėra. 14 Jis tarė:
Tai ir yra, ką aš sakiau: jųs esate
žvalgai. 15 Jau dabar aš jųs
ištirsiu. Vardan Paraono sveikatos!
jųs iš čia neišeisite, kolei
neateis jusų jaunesnysis brolis.
16 Siųskite vieną iš jusų ir
teatvedie jį; jųs busite apkalti,
kolei nebus ištirta, ar tai, ką
jųs sakėte, yra tiesa, ar melas:
nes kitaip, kaip gyvas Paraonas,
jųs esate žvalgai. 17 Taigi, jis
juos įmetė kalėjiman trims dienoms.

žinus. Juozapas persiskyrė su broliais jau užaugusiais, todėl juose ir per 20 suviršum metų neįvyko taip didelė permaina, kad jų nebebutų buvę galima pažinti. Visai kitaip buvo su pačiu Juozapu Jo broliams visai negalėjo ateiti ir mintis į galvą, kad su jais kalbantis Aigypto valdovas butu jų brolis. — *Šiurkščiaus.* Tai buvo reikalinga, kad geriaus juos ištirtų, ar jie buvo pasitaisę, ar verti yra malonių, kurias Juozapas manė jiems suteikti. — (9) *Atsiminęs sapnus.* Brolių nusilenkimas prieš Juozapą priminė jau seniai užmirštus sapnus, kurie pradėjo pildyties. — *Silpnesnių...* Kanaaniečiai dažnai užpuldinėdavo Aigypto gyventojus ir regimai stengdavosi į jį pakliuti tomis vietomis, kame nebuvo kariuomenės, kur nebuvo apginkluota. — (11) *Vieno vyro sunųs.* Viena šeimyna juk nedrįstų užpulti Aigyptą. — (15) *Vardan Paraono sveikatos.* Anot. ebr. t.: per Paraono gy-

18 Die autem tertio eductis
de carcere, ait: Facite quæ dixi,
et vivetis: Deum enim timeo.
19 Si pacifici estis, frater vester
unus ligetur in carcere: vos autem
abite, et ferte frumenta
quæ emistis, in domos vestras,
20 et fratrem vestrum minimum
ad me adducite, ut possim vestros
probare sermones, et non
moriamini. Fecerunt ut dixerat,
21 et locuti sunt ad invicem:
Merito hæc patimur, quia peccavimus
in fratrem nostrum, videntes
angustiam animæ illius,
dum deprecaretur nos, et non
audivimus: idcirco venit super
nos ista tribulatio. 22 E quibus
unus Ruben, ait: Numquid non
dixi vobis: Nolite peccare in puerum:
et non audistis me? en sanguis
ejus exquiritur. 23 Nesciebant
autem quod intelligeret
Joseph: eo quod per interpretem
loqueretur ad eos. 24 Avertitque
se parumper, et flevit:
et reversus locutus est ad eos.
25 Tollensque Simeon, et ligans
illis præsentibus, jussit ministris
ut implerent eorum saccos
tritico, et reponerent pecunias
singulorum in sacculis suis, datis
supra cibariis in viam: qui
fecerunt ita.

26 At illi portantes frumenta
in asinis suis, profecti sunt 27
Apertoque unus sacco, ut daret
jumento pabulum in diversorio,
contemplatus pecuniam in ore
sacculi, 28 dixit fratribus suis:
Reddita est mihi pecunia, en ha-

18 O trečioje dienoje išvedęs
iš kalėjimo jis jiems tarė: Darykite,
ką sakiau, ir išliksite gyvi;
nes aš bijausi Dievo. 19 Jei
esate ramųs, vienas jusų brolis
tepasilieka surištas kalėjime; jųs
gi eikite ir vežkite javus, kuriuos
nusipirkote, į savo namus,
20 ir atveskite pas mane jusų
jauniausįjį brolį, kad galėčiau
ištirti jusų žodžius ir nenumirtumėte.
Jie padarė, kaip buvo
pasakęs, 21 ir kalbėjosi tarp savęs:
Teisingai kenčiame, nes prasikaltome
musų broliui; matėme
jo dušios sielvartą, kada mus
maldavo, ir neišklausėme; to dėlei
atėjo ant musų šitas suspaudimas.
22 Ir vienas jų, Rubenas,
tarė: Argi aš jums nesakiau:
Nedarykite neteisybės vaikui,
o jųs manęs nepaklausėte? štai
reikalaujama jo kraujo. 23 O jie
nežinojo, kad Juozapas supranta,
kadangi jis kalbėjosi su jais
per vertiką. 24 Tuomet jis nusigręžė
truputį ir verkė; ir vėl
atsigręžęs jiems kalbėjo. 25 Ir
ėmęs Simeoną ir jį surišdinęs
jų akyse, liepė tarnams pripildyti
jų maišus grudais ir sudėti atgal
kiekvieno pinigus į jo maišą,
be to duoti kelionei paviržio.
Tie taip padarė.

26 O jie, sukrovę javus ant
asilų, iškeliavo. 27 Ir vienas atrišęs
maišą, kad duotu užeigoje
gyvuliui pašaro, ir pamatęs
maišo viršuje pinigus, 28 tarė
savo broliams: Man atiduota pinigai;
štai guli maiše. Jie nu-

---

vybę. — (25) *Simeoną.* Juozapas palieka kaliniu Simeoną rasi dėlto, kad jis buvo nuožmesnis už kitus ir po Rubeno, kurs kitados rupinosi Juozapo išliuosavimu iš brolių rankų, jis buvo vyriausis. Plg. 24, 25; 37, 21... — *Sudėti atgal...* Tuo savo pasielgimu Juozapas norėjo apdovanoti brolius ir parodyti jiems prielankumą.

(28) *Jie nustebę ir nusigandę.* Radę pinigus viename maiše, o rasi pasižiurėję ir į kitus, nors to čionai nėra aiškiai

betur in sacco. Et obstupefacti,
turbatique mutuo dixerunt: Quid-
nam est hoc, quod fecit nobis
Deus? 29 Veneruntque ad Jacob
patrem suum in terram Chana-
an, et narraverunt ei omnia quæ
accidissent sibi, dicentes: 30 Lo-
cutus est nobis dominus terræ
dure, et putavit nos explorato-
res esse provinciæ 31 Cui re-
spondimus: Pacifici sumus, nec
ullas molimur insidias. 32 Duo-
decim fratres uno patre geniti
sumus: unus non est super. mi-
nimus cum patre nostro est in
terra Chanaan. 33 Qui ait nobis:
Sic probabo quod pacifici sitis:
Fratrem vestrum unum dimitti-
te apud me, et cibaria domibus
vestris necessaria sumite, et abi-
te, 34 fratremque vestrum mini-
mum adducite ad me, ut sciam
quod non sitis exploratores: et
istum, qui tenetur in vinculis,
recipere possitis: ac deinceps
quæ vultis, emendi habeatis li-
centiam. 35 His dictis, cum fru
menta effunderent, singuli repe-
rerunt in ore saccorum ligatas
pecunias: exterritisque simul om-
nibus, 36 dixit pater Jacob: Abs-
que liberis me esse fecistis, Jo-
seph non est super, Simeon te-
netur in vinculis, et Benjamin
auferetis: in me hæc omnia ma-
la reciderunt. 37 Cui respondit
Ruben: Duos filios meos inter-
fice, si non reduxero illum tibi:
trade illum in manu mea, et ego
eum tibi restituam. 38 At ille:
Non descendet, inquit, filius me-
us vobiscum: frater ejus mortu-
us est, et ipse solus remansit:

stebę ir nusigandę kalbėjo kits
kitam: Kas gi tai yra, ką mums
Dievas padarė? 29 Ir jie atėjo
pas savo tėvą Jokubą Kanaano
žemėn, ir jam papasakojo visa,
kas jiems buvo atsitikę, tarda-
mi: 30 Ano krašto ponas kalbėjo
į mus šiurkščiai ir manė mus
esant šalies žvalgus. 31 Mes jam
atsakėme: Esame ramųs ir nie-
ko netykojame 32 Esame dvy-
lika brolių, gimę iš vieno tėvo;
vieno visai nebėra, jauniausis
yra su musų tėvu Kanaano že-
mėje. 33 Jis mums tarė: Aš taip
ištirsiu, kad jųs esate ramųs:
palikkite vieną jusų brolį pas
mane, imkite jusų namams rei-
kalingą maistą ir eikite sau, 34
ir atveskite jusų jauniausįjį bro-
lį pas mane, kad žinočiau jus
neesant žvalgus, ir galėtumėte
atgal atsiimti šitą, kurs laiko-
mas kalėjime, ir kad paskui jums
butu valia pirkties, ko norite. 35
Tai pasakę, išpildami javus, kiek-
vienas atrado maišo viršuje įriš-
tus pinigus. Ir jiems visiems
nusigandus, 36 jų tėvas Jokubas
tarė: Padarėte, kad liksiu be
vaikų: Juozapo nebėra, Simeo-
nas laikomas kalėjime, ir Ben-
jaminą jųs norite išsivežti. Vi-
sos tos nelaimės krito ant ma-
nęs. 37 Rubenas jam atsakė: Už-
mušk du mano sunu, jei aš jo
tau atgal neatvesių; duok jį į
mano rankas, ir aš jį tau sugrą-
žinsiu. 38 O jis atsakė: Mano su-
nus neeis su jumis; jo brolis
mirė, ir liko jis vienas; jei jam
atsitiks koki nelaimė šalyje, į
kurią einate, jųs įvarysite mano

pasakyta, bet minima žemiaus (43, 21), Juozapo broliai bijojosi, ar neužstatyta jiems tais pinigais kokios naujos kilpos. — (30) *Liko jis vienas,* — gimęs iš Rakėlės. — (38) *Į mirusiųjų buveinę.* Plg. 37, 35.

si quid ei adversi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

žilus plaukus su skausmu į mirusiųjų buveinę.

2) Antroji Juozapo brolių kelionė Aigyptan.

Caput XLIII. [1] Interim fames omnem terram vehementer premebat. [2] Consumptisque cibis quos ex Ægypto detulerant, dixit Jacob ad filios suos. Revertimini, et emite nobis pauxillum escarum. [3] Respondit Judas: Denuntiavit nobis vir ille sub attestatione jurisjurandi, dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum. [4] Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, et ememus tibi necessaria: [5] sin autem non vis, non ibimus: vir enim, ut sæpe diximus, denuntiavit nobis, dicens: Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo. [6] Dixit eis Israel: In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei et alium habere vos fratrem. [7] At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniem: si pater viveret: si haberemus fratrem: et nos respondimus ei consequenter juxta id quod fuerat sciscitatus: numquid scire poteramus quod dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum? [8] Judas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum, ut profici-

43. perskyrimas. [1] Tuotarpu badas skaudžiai slėgė visą žemę. [2] O suvalgius maistą, kurį buvo atsigabenę iš Aigypto, Jokubas tarė savo sunums: Grįžkite ir mums nupirkkite truputį javų. [3] Judas atsakė: anas vyras mums apgarsino, patvirtindamas prisieka, ir tarė: Neišvysite mano veido, jei neatsivesite su savim jusų jauniausiojo brolio. [4] Jei tat nori jį siųsti su mumis, mes eisime draug ir nupirksime, kas tau reikalinga. [5] O jei nenori, mes neeisime; nes anas vyras, kaip nesykį sakėme, mums apgarsino, tardamas: Neišvysite mano veido be savo jauniausiojo brolio. [6] Izraėlis jiems tarė: Mano nelaimei tai padarėte, kad jam pasisakėte jųs turint dar kitą brolį. [7] O jie atsakė: Žmogus musų paklausė išeilios apie musų giminę: Ar gyvas tėvas, ar turime brolį; ir mes jam atsakėme išeilios sulig to, ko musų klausinėjosi; argi mes galėjome žinoti jį pasakysiant: atsiveskite su savim jusų brolį? [8] Taipogi Judas sakė savo tėvui: Leisk vaikiną su manim, kad eitumėm ir galėtumėm išlikti gyvi, kad nenumirtumėm mes

43, 1—45, 28. Badui vis einant didyn, Jokubas vėl siunčia savo sunus Aigyptan ir nors nenoromis išleidžia su jais taipogi Benjaminą, už kurio sugrįžimą tėvui laiduoja Judas. Juozapas priima juos meiliai, bet paskui ima bandyti, ar jie nepavydi Benjaminui, galop duodasi jiems pažinti save ir per juos kviečia atvykti Aigyptan savo tėvą su visu jo lobiu.

(43, 3) *Neišvysite...* Jokubo sunųs primena jam sąlygą, kurios neišpildžius, jie negaus pirkties Aigypte javų. Juozapo žodžius jie atkartoja čionai pilniaus, negu užrašyta 42, 20. 34. — (7) *Apie mu-*

scamur, et possimus vivere: ne
moriamur nos et parvuli nostri.
9 Ego suscipio puerum: de ma-
nu mea require illum: nisi re-
duxero et reddidero eum tibi,
ero peccati reus in te omni tem-
pore. 10 Si non intercessisset di-
latio, jam vice altera venisse-
mus. 11 Igitur Israel pater eo-
rum dixit ad eos: Si sic neces-
se est, facite quod vultis: sumi-
te de optimis terræ fructibus
in vasis vestris, et deferte viro
munera, modicum resinæ, et mel-
lis, et storacis, stactes, et te-
rebinthi, et amygdalarum. 12 Pe-
cuniam quoque duplicem ferte
vobiscum: et illam, quam inve-
nistis in sacculis, reportate, ne
forte errore factum sit: 13 sed
et fratrem vestrum tollite, et
ite ad virum. 14 Deus autem me-
us omnipotens faciat vobis eum
placabilem: et remittat vobis-
cum fratrem vestrum quem te-
net, et hunc Benjamin: ego au-
tem quasi orbatus absque libe-
ris ero. 15 Tulerunt ergo viri mu-
nera, et pecuniam duplicem, et
Benjamin: descenderuntque in
Ægyptum, et steterunt coram
Joseph.

16 Quos cum ille vidisset, et
Benjamin simul, præcepit di-
spensatori domus suæ, dicens:
Introduc viros domum, et oc-

ir musų kudikiai. 9 Aš laiduoju
už vaikiną; iš mano rankos jo
jieškok; jei aš jo neatvesiu at-
gal ir tau neatiduosiu, busiu
tau prasikaltęs visuomet. 10 Jei
nebutų buvę atidėliota, jau bu-
tumėm antrą sykį sugrįžę. 11
Taigi, jų tėvas Izraėlis jiems
tarė: Jei taip reikia, darykite,
ką norite; pasiimkite su savim
geriausių žemės vaisių ir nuneš-
kite anam vyrui dovanų· trupu-
tį sakų ir medaus, storakso, my-
ros sulčių, pistacijos riešutų ir
migdolų. 12 Taipogi pinigų neš-
kitės su savim dvigubai; nuneš-
kite atgal ir tuos, kuriuos ra-
dote maišuose; rasi tai buvo
padaryta per paklydimą. 13 Im-
kite taipogi ir jusų brolį ir ei-
kite pas vyrą. 14 O mano visa-
galis Dievas tepadaro jį jums
maloningą, kad jis sugrąžintų
su jumis jusų brolį, kurį laiko
surištą, ir šitą Benjaminą; aš gi
pasiliksiu kaip našlaitis be vai-
kų. 15 Taigi, vyrai ėmė dovanų
ir dvigubai pinigų ir Benjami-
ną, ir nukeliavo Aigyptan, ir
stojosi prieš Juozapą.

16 Jis, juos išvydęs ir draug
Benjaminą, įsakė savo namų už-
veizdui, tardamas: Vesk vyrus
į namus, ir papjauk gyvulių, ir

sų giminę. Anot ebr. t.: apie mus ir musų gimines. — (**11**) *Sakų... storakso, myros sulčių*. Plg. 37, 25. Vis tai buvo skaniai kvepintįs ir labai branginami augalų sakai ir sultįs, vartojami Aigypte ypač lavonus balsimuojant. Sakai (ebr. *cori*, mastix) buvo gaunami iš medelio Pistacia lentiscus; storaksas (ebr. *n'khoth* tragacanthus) — sakai iš augalo vadinamo Astragalus; myros sultįs (ebr. *lot*, ladanum) — skaniai kvepintįs sakai, gaunami iš lapų augalo, vadinamo Cistus. — (**12**) *Dvigubai*. Plg. 15. eil. Iš šito Jokubo pasakymo nevisai aišku, ar jis, liepdamas sunums pasiimti pinigų dvigubai, turėjo mintyje tik pinigus užmokėtinus už naujus javus ir tiek pat atrastųjų maišuose, ar be paskutiniųjų jis siuntė Aigyptan dvigubai už javus, kurie galėjo tuotarpu pabrangti.

(**16**) *Juos išvydęs...* Juozapas gavęs žinią apie brolių atėjimą, kurie buvo sustoję jo namų kieme, pasižiurėjo į juos

cide victimas, et instrue convivium: quoniam mecum sunt comesturi meridie. [17] Fecit ille quod sibi fuerat imperatum, et introduxit viros domum. [18] Ibique exterriti, dixerunt mutuo: Propter pecuniam, quam retulimus prius in saccis nostris, introducti sumus: ut devolvat in nos calumniam, et violenter subjiciat servituti et nos, et asinos nostros. [19] Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem domus [20] locuti sunt: Oramus domine ut audias nos. Jam ante descendimus ut emeremus escas: [21] quibus emptis, cum venissemus ad deversorium, aperuimus saccos nostros, et invenimus pecuniam in ore saccorum, quam nunc eodem pondere reportavimus. [22] Sed et aliud attulimus argentum, ut emamus quae nobis necessaria sunt: non est in nostra conscientia quis posuerit eam in marsupiis nostris. [23] At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, et Deus patris vestri dedit vobis thesauros in saccis vestris: nam pecuniam, quam dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon. [24] Et introductis domum, attulit aquam, et laverunt pedes suos, deditque pabulum asinis eorum.

prirengk puotą, nes jie valgys su manim pietus. [17] Tasai padarė, kaip jam buvo įsakyta, ir įvedė vyrus į namus. [18] Tenai jie nusigandę sakė kits kitam: Esame įvesti dėlei pinigų, kuriuos pirma parsivežėme savo maišuose, kad mestu ant musų neteisingą apkaltinimą ir prievarta pavergtu ir mus ir musų asilus. [19] Todėl pačioje angoje priėję namų užveizdą, [20] jie kalbėjo: Meldžiame, pone, kad musų paklausytumei. Jau pirma buvome atėję javų pirktų; [21] ir nusipirkę, kada nuėjome prie užeigos, atvėrėme savo maišus ir radome maišų viršuje pinigus, kuriuos dabar tiek pat sveriančius atnešėme atgal. [22] Bet mes atsinešėme dar ir kitus pinigus, kad pirktumėm, kas mums reikalinga; mes visai nejaučiame, kas juos butu įdėjęs į musų maišus. [23] O jis atsakė: Teesie ramybė su jumis ir nesibijokite. Jusų Dievas ir jusų tėvo Dievas davė jums turtus į jusų maišus; nes pinigus, kuriuos man davėte, aš tikrai gavau. Ir išvedė prie jų Simeoną. [24] Ir įvestiems į namus atnešė vandens, ir jie nusimazgojo sau kojas. Jis taipogi davė pašaro jų asilams. [25] Jie gi rengė dovanas, laukdami, kolei neateis Juozapas vi-

tik ištolo ir liepė juos priimti tuotarpu savo užveizdui; patsai gi turėjo jiems pasirodyti vėliaus. — *Į namus.* Taip didelių ponų, koks buvo Juozapas, namai susidėdavo anuo metu Aigypte iš keleto dalių. Iš didelio kiemo buvo įeinama į prieškambarį, kame stovėjo kareivių sargyba. Toliaus ėjo didelis valgomasis kambaris; už jo mažas kiemas, aplink kurį buvo virtuvė, miegamieji kambariai, moterų kambariai; sandėliai ir tt. — (**18**) *Nusigandę.* Juozapo broliai, matydami, kad juos veda į vidų, nelaukia nieko gera ir spėja, kad juos nori paimti nelaisvėn; iš čia jų išgąstis. — (**21**) *Kada nuėjome prie užeigos, atvėrėme...* Jie nemini visų atradimo smulkmenų ir rasi sutraukia vienon vieton du atsitikimu: pinigų atradimą viename maiše prie užeigos ir kituose maišuose jau namon sugrįžus. Plg. 43, 27. 28. — (**23**) *Jusų Dievas ir jusų...* Dievas, kurį garbina jusų šeimyna. Užveizdas, kurs regimai buvo gavęs iš Juozapo reikalingus nurodymus,

[25] Illi vero parabant munera, donec ingrederetur Joseph meridie: audierant enim quod ibi comesturi essent panem.
[26] Igitur ingressus est Joseph domum suam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus suis: et adoraverunt proni in terram.
[27] At ille, clementer resalutatis eis, interrogavit eos, dicens: Salvusne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit? [28] Qui responderunt: Sospes est servus tuus pater noster, adhuc vivit. Et incurvati, adoraverunt eum. [29] Attollens autem Joseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum uterinum, et ait: Iste est frater vester parvulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fili mi. [30] Festinavitque quia commota fuerant viscera ejus super fratre suo, et erumpebant lacrimæ: et introiens cubiculum flevit. [31] Rursumque lota facie egressus, continuit se, et ait: Ponite panes.
[32] Quibus appositis, seorsum Joseph, et seorsum fratribus, Ægyptiis quoque qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebræis, et profanum putant hujuscemodi convivium) [33] sederunt coram eo, primogenitus juxta primogenita sua, et minimus juxta ætatem suam. Et mirabantur

dudienyje, nes buvo girdėję, kad tenai valgys pietus.

[26] Taigi, Juozapas įėjo į savo namus, ir jie jam atidavė dovanas, kurias laikė savo rankose, ir nusilenkė iki žemei. [27] O jis, maloningai atsakęs į pasveikinimą, paklausė jų, tardamas: Ar sveikas jusų senas tėvas, apie kurį man buvote kalbėję? ar dar gyvas? [28] Jie atsakė: Tavo tarnas, musų tėvas, sveikas; jis dar gyvas. Ir nusilenkdami parpuolė prieš jį. [29] O Juozapas, pakėlęs akis, pamatė savo tikrąjį brolį ir tarė: Ar tai šitas jusų mažasis brolis, apie kurį man buvote kalbėję? Ir vėl tarė: Dievas teesie tau maloningas, mano sunau! [30] Ir jis pasiskubino išeiti, nes jo širdis buvo susigraudenusi dėlei jo brolio ir veržėsi ašaros; ir įėjęs savo kambarin jis verkė. [31] Ir vėl nusiplovęs veidą išėjo ir susilaikydamas tarė: Atneškite valgius.
[32] Kada buvo atnešta skyrium Juozapui ir skyrium broliams, taipogi kartu valgiusiems Aigyptiečiams skyrium (nes Aigyptiečiams uždrausta valgyti draug su Ebrajais, ir jie skaito tokį pokilį suteptu), [33] jie sėdėjo ties juo, pirmgimis pagal savo pirmgimystę ir jauniausis pagal savo amžį. Ir jie labai stebėjosi,

nuramina dešimtį brolių, aiškindamas pinigų atsiradimą maišuose Dievo malone ir atvesdamas prie jų Simeoną.

(27) *O jis, maloningai...* Anot ebr. t. ir LXX: O jis pasiklausė apie jų sveikatą ir tarė. — (29) *Pakėlęs akis.* Regimai lig tai valandai jis laikė akis nuleistas; bet noras pamatyti Benjaminą jį privertė jas pakelti. Juozapas atsiliepia į jį kaip mylintis tėvas. — (30) *Į savo kambarį.* Miegamasis kambaris buvo visai arti valgomojo. — (32) *Skyrium Juozapui...* Juozapas valgo prie atskiro stalo, kaipo Aigypto valdovas. Pakviestieji į pietus Aigyptiečiai sėdasi skyrium nuo Juozapo brolių, laikydamies savo pročio nevalgyti iš vieno indo su svetimtaučiais (plg. Herodot. 2, 41). — (33) *Stebėjosi.* Nustebimo priežastimi buvo visupirma brolių susodinimas pagal jų

nimis, [34] sumptis partibus quas
ab eo acceperant: majorque pars
venit Benjamin, ita ut quinque
partibus excederet. Biberuntque
et inebriati sunt cum eo.

Caput XLIV. [1] Præcepit au-
tem Joseph dispensatori domus
suæ, dicens: Imple saccos eorum
frumento, quantum possunt ca-
pere: et pone pecuniam singu-
lorum in summitate sacci. [2] Scy-
phum autem meum argenteum,
et pretium quod dedit tritici,
pone in ore sacci junioris. Fac-
tumque est ita. [3] Et orto ma-
ne, dimissi sunt cum asinis suis.
[4] Jamque urbem exierant, et
processerant paululum: tunc Jo-
seph accersito dispensatore do-
mus, Surge, inquit, et perseque-
re viros: et apprehensis dicito:
Quare reddidistis malum pro bo-
no? [5] Scyphus, quem furati es-
tis, ipse est in quo bibit domi-
nus meus, et in quo augurari
solet: pessimam rem fecistis. [6]
Fecit ille ut jusserat. Et appre-
hensis per ordinem locutus est.
[7] Qui responderunt: Quare sic
loquitur dominus noster, ut ser-
vi tui tantum flagitii commise-
rint? [8] Pecuniam, quam inveni-

[34] ėmę dalis, kurias iš jo buvo
gavę; ir visudidžiausi dalis teko
Benjaminui, taip kad penkis sy-
kius buvo didesnė negu kitų.
Ir jie gėrė ir linksmai pokiliavo
su juomi.

44. perskyrimas. [1] O Juoza-
pas įsakė savo namų užveizdui,
tardamas: Pripilk jų maišus ja-
vais, kiek gali tilpti, ir įdėk
kiekvieno pinigus į jo maišo vir-
šų. [2] Mano gi sidabrinę taurę ir
kainą, kurią davė už kviečius,
įdėk jaunesniajam į jo maišo
viršų. Ir buvo taip padaryta.
[3] Rytui išaušus, jie buvo išlei-
ti su asilais. [4] Ir jau buvo iš-
keliavę iš miesto ir truputį pa-
ėję, kuomet Juozapas, pasivadi-
nęs namų užveizdą, tarė: Kel-
kies ir vykies vyrus, ir suėmęs
sakyk: Kam atsilyginote piktu
už gerą? [5] Taurė, kurią pavo-
gėte, yra ta pati, iš kurios ma-
no ponas geria ir kuria papra-
stai buria; jūs padarėte pikčiau-
sį dalyką. [6] Tasai padarė, kaip
buvo lieptas. Ir juos sugavęs
kalbėjo sulig įsakymo. [7] Jie at-
sakė: Kodėl musų ponas taip kal-
ba? lyg-kad tavo tarnai butų
padarę taip bjaurų dalyką? [8] Pi-
nigus, kuriuos radome maišų

---

amžį. — (**34**) *Kurias iš jo buvo gavę*... Rytų kraštuose svečiai, kuriuos norėdavo ypatingu budu pagerbti, gaudavo be kitų valgių dar dalį to, ką valgė pats pakvietėjas. Didžiausi dalis, taigi ir didžiausi pagarba teko Benjaminui. Pig. 1 Kar. 9, 23. 24. — *Linksmai pokiliavo*. Ebr. ž. *šakhar* nereiškia apsigėrimo, kaip butu galima spėti iš Vulgatos (inebriati), bet tik gėrimą lig sočiai, linksmą pokiliavimą.

(**44, 1**) *O Juozapas*... Nauju brolių ištyrimu Juozapas nori pažinti, kokie santikiai yra tarp jų ir Benjamino, ar reikalui atsiradus jie stengsis jį ginti, arba rasi nelaimėje jį visai apleis.—(**5**) *Geria... ir buria*... Dvi aplinkybi, daranti padarytąjį nuostolį skaudesniu ir žymiai padidinanti tariamą brolių kaltybę. Taip įvairių burimo budų buvo Aigypte prasiplatinus taipogi ir taip vadinama kylikomantija arba ydromantija. Įpylę taurėn vandens mesdavo į jį auksinius arba sidabrinius pinigėlius arba brangius akmenis ir iš pasidariusio vandens judėjimo darydavo spėjimus. Juozapas, Dievo apdovanotas gale atspėti ateitį, regimai to kiuo burimu ištikrųjų neužsiimdavo ir tik apsimeta taip darąs. — (**8**) *Pinigus, kuriuos*... Apkaltinti Juozapo broliai savo pasiteisinimui primena tą svarbią aplinkybę, kad jie nepasisavino pinigų, rastų maišuose, ir norėjo juos sugrąžinti; todėl juo mažiaus galėjo pavogti neperdaug bran-

mus in summitate saccorum, re-
portavimus ad te de terra Cha-
naan: et quomodo consequens
est ut furati simus de domo do-
mini tui aurum vel argentum?
9 Apud quemcumque fuerit in-
ventum servorum tuorum quod
quæris, moriatur, et nos erimus
servi domini nostri. 10 Qui dixit
eis: Fiat juxta vestram senten-
tiam: apud quemcumque fuerit
inventum, ipse sit servus meus,
vos autem eritis innoxii. 11 Ita-
que festinato deponentes in ter-
ram saccos, aperuerunt singuli.
12 Quos scrutatus, incipiens a
majore usque ad minimum, in-
venit scyphum in sacco Benja-
min. 13 At illi, scissis vestibus,
oneratisque rursum asinis, re-
versi sunt in oppidum.

14 Primusque Judas cum fra-
tribus ingressus est ad Joseph
(necdum enim de loco abierat)
omnesque ante eum pariter in
terram corruerunt. 15 Quibus il-
le ait: Cur sic agere voluistis?
an ignoratis quod non sit simi-
lis mei in augurandi scientia?
16 Cui Judas: Quid respondebi-
mus, inquit, domino meo? vel
quid loquemur, aut juste pote-
rimus obtendere? Deus invenit
iniquitatem servorum tuorum:
en omnes servi sumus domini
mei, et nos, et apud quem in-
ventus est scyphus. 17 Respon-
dit Joseph: Absit a me ut sic
agam: qui furatus est scyphum,

viršuose, mes atnešėme atgal
pas tave iš Kanaano žemės, ir
kaip gi tat galima manyti, kad
mes butumėm vogę iš tavo po-
no namų auksą ar sidabrą? 9 Pas
kurį-nors iš tavo tarnų bus ras-
ta, ko jieškai, tenumiršta, ir mes
busime musų pono vergais. 10
Jis jiems tarė: Tebuna pagal ju-
sų nutarimą; pas kurį-nors bus
rasta, tas tebuna mano vergas,
jųs gi busite nekalti. 11 Taigi,
skubiai nukėlę maišus žemėn,
kiekvienas atrišo savąjį. 12 Juos
iškratęs, pradėdamas nuo vyriau-
siojo iki jauniausiam, rado tau-
rę Benjamino maiše. 13 O jie
perplėšę savo rubus ir atgal su-
krovę naštą ant asilų, sugrižo į
miestą.

14 Judas pirmasis įėjo pas Juo-
zapą broliais vedinas (nes jis dar
nebuvo išėjęs iš vietos), ir visi
draug sukniubo prieš jį ant že-
mės. 15 Jis jiems tarė: Kodėl jųs
norėjote taip padaryti? ar neži-
note, kad nėra man lygaus mo-
kėjime žiniuoti? 16 Judas jam
tarė: Ką atsakysime mano po-
nui? arba ką kalbėsime, arba
kuo galėsime pasiteisinti? Die-
vas rado tavo tarnų neteisybę:
štai visi esame mano pono ver-
gai, ir mes ir tas, pas kurį ras-
ta taurę. 17 Juozapas atsakė: Sau-
gok Dieve, kad aš taip dary-
čiau; kas taurę pavogė, tas te-
esie mano vergas; jųs gi eikite

---

gią jų akyse taurę. Jie taip pasitiki savo nekaltumu, kad išanksto patįs skiria sunkiausią bausmę už tariamą vagystę. — (10) *Tebuna mano vergas.* Užveizdas laikydamos savo pono pamokymų sutinka skaityti kaltininku tik vieną ir jam permaino mirties bausmę į vergystę. — (13) *Perplėšę rubus... sugrižo..* Plg. 37, 34. Broliai nedaro tariamam kaltininkui jokių prikaišiojimų ir pasiryžę kentėti draug su juo.

(14) *Ir Judas..* Judas pirmas eina pas Juozapą ir toliaus užtaria už Benjaminą. nes už jį laidavo savo tėvui (plg. 43, 8—10). — (15) *Kad nėra man...* Anot ebr. t.: kad toks vyras kaip aš žiniavimu sužino (t. y. apie tai, kas atsitiko su taure). — (17) *Juozapas*

ipse sit servus meus: vos autem
abite liberi ad patrem vestrum.
[18] Accedens autem propius Judas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, et ne irascaris famulo tuo: tu es enim
post Pharaonem [19] dominus meus. Interrogasti prius servos tuos: Habetis patrem, aut fratrem?
[20] Et nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, et puer parvulus, qui in senectute illius natus est; cujus uterinus frater mortuus est: et ipsum solum habet mater sua, pater vero tenere diligit eum.
[21] Dixistique servis tuis: Adducite eum ad me, ut ponam oculos meos super illum. [22] Suggessimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur
[23] Et dixisti servis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam. [24] Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia quæ locutus est dominus
meus. [25] Et dixit pater noster: Revertimini, et emite nobis parum tritici. [26] Cui diximus: Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul: alioquin illo absente, non audemus videre faciem viri. [27] Ad quæ ille respondit: Vos scitis quod duos genuerit mihi uxor mea. [28] E-
gressus est unus, et dixistis: Be-

sau liuosi pas jusų tėvą. [18] O
arčiaus priėjęs Judas drąsiai kalbėjo: Meldžiu, mano pone, pavelyk savo vergui atsiliepti keletu žodžių į tavo ausis ir nepykk ant savo tarno; nes po Paraonu tu [19] mano ponas. Tu klauseisi pirmiaus savo vergų: Ar turite tėvą arba brolį? [20] Ir mes
atsakėme tau, mano ponui: Mes turime pasenusį tėvą ir jauną brolį, jam gimusį senatvėje, kurio tikrasis brolis mirė; ir jį vieną jam tepaliko jo motina: tėvas gi jį myli nuoširdžiai. [21]
Tu sakei savo vergams: Atveskite jį pas mane, kad į jį pažvelgčiau savo akimis. [22] Mes
minėjome musų ponui: Vaikinas negali palikti savo tėvo, nes jei apleistų, tėvas numirs. [23] Ir tu
kalbėjai savo vergams: Jei neateis draug su jumis jusų jauniausis brolis, neišvysite daugiaus mano veido. [24] Nukeliavę
tat pas tavo tarną, musų tėvą, jam papasakojome visa, ką mano ponas kalbėjo. [25] Ir musų
tėvas tarė: Grįžkite ir mums nupirkkite truputį javų. [26] Mes
jam tarėme: Negalime eiti; jei musų jauniausis brolis keliaus su mumis, eisime draug; kitaip-gi, jam neeinant, nedrįstame stoti prieš vyro veidą. [27] Jis į tai
atsakė: Jus žinote, kad du sunu man pagimdė mano pati. [28] Išėjo vienas, ir jus sakėte: žvėris jį prarijo, ir iki šiolei jo nebematyti. [29] Jei atsiimsite ir šitą,
ir jam kas nors atsitiks kelyje.

atsakė... Juozapas nepriima Judo pasisiulymo, kadangi toks pasielgimas butu išrodęs neteisingas. — (**18**) *O arčiaus...* Čionai prasideda gražiausis ir graudus Judo atsiliepimas, kuriame jis maldauja Juozapą paliuosuoti Benjaminą iš atžvilgio į nieku nekaltą savo tėvą Jokubą. — *Mano pati*: mylimoji Rakėlė. — (**28**) *Iki šiolei jo nebematyti.* Iš tų žodžių pasirodo, kad Jokubas dar nebuvo visiškai nustojęs vilties, jog jo pražuvusis sunus Juozapas gali kada nors atsirasti.

stia devoravit eum: et hucusque
non comparet. 29 Si tuleritis et
istum, et aliquid ei in via contigerit,
deducetis canos meos
cum mœrore ad inferos. 30 Igitur
si intravero ad servum tuum
patrem nostrum, et puer defuerit,
(cum anima illius ex hujus
anima pendeat) 31 videritque
eum non esse nobiscum, morietur,
et deducent famuli tui canos
ejus cum dolore ad inferos.
32 Ego proprie servus tuus sim,
qui in meam hunc recepi fidem,
et spopondi dicens: Nisi reduxero
eum, peccati reus ero in
patrem meum omni tempore. 33
Manebo itaque servus tuus pro
puero in ministerio domini mei,
et puer ascendat cum fratribus
suis. 34 Non enim possum redire
ad patrem meum, absente
puero: ne calamitatis, quæ oppressura
est patrem meum, testis
assistam.

įvarysite mano žilus plaukus su
skausmu į pažemes. 30 Taigi, jei
aš ateisiu pas tavo tarną, musų
tėvą, ir su manim nebus vaikino
(kadangi su jo dušia surišta
yra ano dušia), 31 ir jis išvys jo
su mumis neesant, jis numirs,
ir tavo tarnai įvarys jo žilus
plaukus su skausmu į pažemes.
32 Velyk aš tebusiu tavo vergas,
kurs už jį laidavau ir apsižadėjau,
sakydamas: jei jo neatvesiu atgal,
busiu prasikaltęs savo tėvui
visuomet. 33 Taigi, aš tavo vergas,
pasiliksiu užuot vaikino mano
pono tarnystėje, o vaikinas
tegul eina su savo broliais. 34
Nes aš negaliu sugrįžti pas savo
tėvą be vaikino, kad nebučiau
liudytoju didžios nelaimės,
prislėgsiančios mano tėvą.

Caput XLV. 1 Non se poterat
ultra cohibere Joseph multis
coram adstantibus: unde præcepit
ut egrederentur cuncti foras,
et nullus interesset alienus
agnitioni mutuæ. 2 Elevavitque
vocem cum fletu: quam audierunt
Ægyptii, omnisque domus
Pharaonis. 3 Et dixit fratribus
suis: Ego sum Joseph: adhuc
pater meus vivit? Non poterant
respondere fratres nimio terrore
perterriti. 4 Ad quos ille clementer:
Accedite, inquit, ad me.

45. perskyrimas. 1 Juozapas
nebegalėjo ilgiaus susilaikyti
akyse daugelio tenai buvusių;
todėl įsakė visiems išeiti laukan,
kad nebutu neivieno svetimo,
kada jis turėjo duoties pažinti
broliams. 2 Ir jis ėmė taip garsiai
verkti, kad tai išgirdo visi
Aigyptiečiai ir visi Paraono namai.
3 Paskui jis tarė savo broliams:
Aš esu Juozapas; ar dar
gyvas mano tėvas? Broliai, apimti
didžiausio išgąsčio, negalėjo
atsakoti. 4 O jis jiems kalbėjo

(**45, 1**) *Juozapas nebegalėjo...* Karštas Judo atsiliepimas, kuriame apsireiškė jo meilė į Benjaminą, ypač gi į seną tėvą, paminėjimas didžiausio nuliudimo, kuriuo prisipildytu Jokubo širdis, jei jo mylimas sunus nebesugrįžtu, taip sugriaudeno Juozapo širdį, kad jis nebegalėjo ilgiaus susilaikyti ir, liepęs išeiti svetimiems, ėmė balsiai raudoti ir pasisakė broliams, kas jis esąs.—(**2**) *Visi Aigyptiečiai,* — buvusieji Juozapo namuose, kurie išgirstus žodžius pasiskubino pranešti pačiam Paraonui ir jo namiškiams. — (**3**) *Apimti didžiausiu išgąsčiu.* Pirmas jausmas, kurs kilo Juozapo broliuose, kada jie išgirdo taip netikėtą dalyką, buvo didžiausis išgąstis, nes jie tuojau atsiminė savo baisią neteisybę nekaltam broliui padarytą.

Et cum accessissent prope, Ego
sum, ait, Joseph, frater vester,
quem vendidistis in Ægyptum.
5 Nolite pavere, neque vobis
durum esse videatur quod ven-
didistis me in his regionibus:
pro salute enim vestra misit me
Deus ante vos in Ægyptum. 6
Biennium est enim quod cœpit
fames esse in terra: et adhuc
quinque anni restant, quibus nec
arari poterit, nec meti. 7 Præ-
misitque me Deus ut reservemi-
ni super terram, et escas ad vi-
vendum habere possitis. 8 Non
vestro consilio, sed Dei volunta-
te huc missus sum: qui fecit me
quasi patrem Pharaonis, et do-
minum universæ domus ejus, ac
principem in omni terra Ægyp-
ti. 9 Festinate, et ascendite ad
patrem meum, et dicetis ei: Hæc
mandat filius tuus Joseph: De-
us fecit me dominum univereæ
terræ Ægypti: descende ad me,
ne moreris, 10 et habitabis in
terra Gessen: erisque juxta me
tu, et filii tui, et filii filiorum
tuorum, oves tuæ, et armenta
tua, et universa quæ possides.
11 Ibique te pascam (adhuc enim
quinque anni residui sunt famis)
ne et tu pereas, et domus tua,
et omnia quæ possides. 12 En
oculi vestri, et oculi fratris mei
Benjamin vident quod os meum

maloniai: Prisiartinkite prie ma-
nęs. O jiems visiškai prisiarti-
nus, tarė: Aš esu Juozapas, jusų
brolis, kurį pardavėte Aigyptan.
5 Nesibijokite ir nesisielokite la-
bai mane pardavę šitan kraštan;
nes dėl jusų išgelbėjimo Dievas
mane siuntė pirm jusų Aigyp-
tan. 6 Nes tik dveji metai kaip
badas prasidėjo ant žemės; ir
dar lieka penkeri, kuriais nebus
galima nei arti, nei pjauti. 7 Die-
vas mane siuntė pirma, kad jus
butumėt užlaikyti ant žemės ir
galėtumėt turėti maisto jusų gy-
vybei užlaikyti. 8 Ne jusų už-
manymu, bet Dievo valia aš čia
atsiustas. Jis mane padarė tar-
si Paraono tėvu ir visų jo na-
mų ponu ir visos Aigypto že-
mės kunigaikščiu. 9 Skubinkitės
ir eikite pas mano tėvą ir jam
tarsite: Tai sakydina tavo sunus
Juozapas: Dievas mane padarė
visos Aigypto žemės ponu; ateik
pas mane, kad nenumirtumei, 10
ir gyvensi Geseno krašte, ir bu-
si arti manęs tu, ir tavo sunus,
ir tavo sunų sunus, tavo avis
ir tavo galvijai, ir visa, ką turi.
11 Tenai tave maitinsiu (nes dar
lieka penkeri bado metai), kad
nepražutumėte tu ir tavo namai
ir visa, ką turi. 12 Štai jusų akis
ir mano brolio Benjamino akis
mato, kad aš pats į jus kalbu

— (5) *Dėl jusų išgelbėjimo.* Juozapas už-
miršta visus savo iškentėtus vargus, sten-
giasi sumažinti brolių kaltybę ir atkreipia
jų atidę į įvykusius Dievo Apveizdos už-
manymus. — *Paraono tėvu.* Taip Aigyp-
to karaliai vadindavo vyriausius savo val-
dininkus. Plg. 2 Kron. 2, 13. Est. 13, 6.
Mak. 11, 32. — (10) *Geseno krašte.* Ebr.
'erec Gošen. Taip vadinosi Aigypto dalis
tarp Taniškos Nilo rankovės, Tarpžemės
juros, slėnio, kuriuo dabar pravestas Su-
eco kanalas, ir kalnelių einančių nuo Kar-
čiųjų vandenų Nilo linkon. Juozapo lai-
kais Geseno kraštas buvo žymiai didesnis
negu dabar, kadangi prie jo priderėjo tai-
pogi labai derlingas slėnis paskiaus už-
piltas ežero M e n z a l e h vandenimis. —
(12) *Jusų akis... mato...* Broliai galės pra-
nešti Jokubui ne savo spėjimą, ne paskalą,
ne kitų pasakojimą, bet tai, ką patįs matė
ir girdėjo, taigi tikrųtikriausius dalykus,
ir tokiuo budu Juozapo tėvas greičiaus
sutiks palikti Žadėtąją žemę ir keliauti
pas sunų.

loquator ad vos. [13] Nuntiate pa-
tri meo universam gloriam me-
am, et cuncta quæ vidistis in
Ægypto: festinate, et adducite
eum ad me. [14] Cumque ample-
xatus recidisset in collum Ben-
jamin fratris sui, flevit: illo quo-
que similiter flente super col-
lum ejus. [15] Osculatusque est
Joseph omnes fratres suos, et
ploravit super singulos: post quæ
ausi sunt loqui ad eum.
[16] Auditumque est, et celebri
sermone vulgatum in aula regis:
Venerunt fratres Joseph: et ga-
visus est Pharao, atque omnis
familia ejus. [17] Dixitque ad Jo-
seph ut imperaret fratribus suis,
dicens: Onerantes jumenta, ite
in terram Chanaan, [18] et tollite
inde patrem vestrum et cogna-
tionem, et venite ad me: et ego
dabo vobis omnia bona Ægyp-
ti, ut comedatis medullam ter-
ræ. [19] Præcipe etiam ut tollant
plaustra de terra Ægypti, ad
subvectionem parvulorum suo-
rum ac conjugum: et dicito: Tol-
lite patrem vestrum, et prope-
rate quantocius venientes. [20] Nec
dimittatis quidquam de supel-
lectili vestra: quia omnes opes
Ægypti, vestræ erunt. [21] Fece-
runtque filii Israel ut eis man-
datum fuerat. Quibus dedit Jo-
seph plaustra, secundum Pharao-
nis imperium: et cibaria in iti-
nere. [22] Singulis quoque proferri
jussit binas stolas: Benjamin ve-

savo burna. [13] Apsakykite mano
tėvui visą mano šlovę ir visa,
ką matėte Aigypte; skubinkitės
jį atvesti pas mane. [14] Ir puo-
lęs savo broliui Benjaminui ant
kaklo ir jį apkabinęs, verkė, tam
taip-pat verkiant ant jo kaklo.
[15] Juozapas pabučiavo taipogi
visus savo brolius ir ant kiek-
vieno apsiverkė, ir tuomet jie
išdrįso į jį kalbėti.

[16] Ir pasidarė žinoma ir imta
garsiai šnekėti karaliaus rumuo-
se: Atėjo Juozapo broliai! Ir Pa-
raonas apsidžiaugė, o taipogi vi-
sa jo šeimyna. [17] Ir jis kalbėjo
Juozapui, kad įsakytu savo bro-
liams: Sukrovę naštą ant gyvu-
lių, eikite Kanaano žemėn; [18]
imkite iš ten savo tėvą ir gimi-
nes ir ateikite pas mane, ir aš
jums duosiu visas Aigypto gė-
rybes, kad maitintumėtės žemės
riebumu. [19] Liepk taipogi imti
iš Aigypto žemės vežimų jų vai-
kams ir pačioms vežti ir sakyk:
Imkite savo tėvą ir skubinkitės
kuogreičiausiai čia ateiti. [20] Ir
nepalikkite nieko iš savo rakan-
dų, nes visos Aigypto gėrybės
bus jusų. [21] O Izraėlio sunus pa-
darė, kaip jiems buvo liepta.
Juozapas jiems davė vežimų su-
lig Paraono paliepimo ir pavir-
žio kelionei. [22] Jis liepė taipo-
gi atnešti kiekvienam po dve-
jus rubus; Benjaminui gi davė
tris šimtus sidabrinių draug su

(**18**) *Visas Aigypto gėrybes.* Anot. ebr. t.: Aigypto žemes gėrybes. — (**19**) *Vežimų.* Aigypto vežimai buvo dvejopi: vienais vežiodavo visokius sunkumus, kitais naudodavosi karėje. — (**20**) *Nepalikkite nieko*.. Tikriaus anot ebr. t: Jusų akįs tenesigaili jusų rakandų. Persikraustant į taip tolimą kraštą, reikėjo kaikurie dalykai palikti ant vietos, kadangi jų nebuvo galima pasiimti su savim. Jokubo šeimyna neprivalo jų gailėties, nes Paraonas žada suteikti daug daugiaus Aigypto gėrybių. — (**22**) *Rubus.* Ebr. *šimlah* vadinosi ilgas apsiaustas, kuriuo apdengdavo kitus apatinius drabužius. Paprotys pagerbti ką nors iš žemesniųjų už save, duodant jam gražius išviršinius rubus, tebėra ir dabar

ro dedit trecentos argenteos cum
quinque stolis optimis: 23 tan-
tumdem pecuniæ et vestium mit-
tens patri suo, addens et asinos
decem, qui subveherent ex om-
nibus divitiis Ægypti: et toti-
dem asinas, triticum in itinere,
panesque portantes. 24 Dimisit
ergo fratres suos, et proficiscen-
tibus ait: Ne irascamini in via
25 Qui ascendentes ex Ægypto,
venerunt in terram Chanaan ad
patrem suum Jacob. 26 Et nun-
tiaverunt ei, dicentes: Joseph
filius tuus vivit: et ipse domi-
natur in omni terra Ægypti.
Quo audito Jacob, quasi de gra-
vi somno evigilans, tamen non
credebat eis. 27 Illi econtra re-
ferebant omnem ordinem rei.
Cumque vidisset plaustra, et uni-
versa quæ miserat, revixit spi-
ritus ejus, 28 et ait: Sufficit mi-
hi si adhuc Joseph filius meus
vivit: vadam, et videbo illum
antequam moriar.

penkiais geriausiais rubais; 23
tiek pat pinigų ir rubų nusiun-
tė savo tėvui, pridėdamas dar
dešimtį asilų, apkrautų visokiais
Aigypto turtais, ir tiek pat asi-
lių, kurios nešė javus ir maistą
kelionei. 24 Taigi, jis išleido sa-
vo brolius ir išeinantiems tarė:
Nesivaidinkite kelyje. 25 Jie, iš-
keliavę iš Aigypto, atėjo Kana-
ano žemėn pas savo tėvą Joku-
bą 26 ir jam pranešė, sakydami:
Tavo sunus Juozapas gyvas, ir
jis valdo visą Aigypto žemę.
Tai išgridęs Jokubas jautėsi tar-
si pabudęs iš gilaus miego, vie-
nok jiems netikėjo. 27 Bet jie
jam pasakojo visa išeilios. O ka-
da pamatė vežimus ir visa, ką
buvo atsiuntęs, jo dvasia atgijo.
28 ir jis tarė: Gana man, jei dar
mano sunus Juozapas gyvas; ei-
siu ir jį pamatysiu, pirma negu
numirsiu.

c) Jokubas su savo šeimyna Aigypte. 1) Jokubo atvykimas Aigyptan.

Caput XLVI. 1 Profectusque
Israel cum omnibus quæ habe-
bat, venit ad puteum juramen-
ti: et mactatis ibi victimis Deo

46. perskyrimas. 1 Izraėlis, iš-
keliavęs su visu, ką turėjo, atė-
jo prie Prisiekos šulinio ir at-
našavęs tenai savo tėvo Izaoko

Rytų kraštuose. — *Sidabrinių.* Plg. 37, 26. — (**24**) *Nesivaidinkite...* Duodamas dar broliams perspėjimas, kad jie nekeltų tarp savęs jokių ginčų apie tai, kas iš jų buvo labiaus prasikaltęs Juozapo pardavime Aigyptan. — (**26**) *Jautėsi tarsi pabudęs...* Anot. ebr. t.: j o š i r d i s p a s i l i k o u ž š a l u s, n e s j i e m s n e t i k ė j o. — (**28**) *Gana man, jei...* Pilna meilės Jokubo širdis visulabiausiai džiaugiasi vienu dalyku, kad jo sunus gyvas.

46, 1 - 34. Dievui liepiant Jokubas paklauso savo sunaus pakvietimo ir keliauja su saviškiais, kurių vardai išskaitomi, Aigyptan, kame jį meilingai priima Juozapas ir pataria prašyti iš Paraono, kad jiems leistu apsigyventi Geseno krašte.

(**46, 1**) *Prie Prisiekos šulinio*: Bersabėjon, į pietus nuo Ebrono. Veiz. 21, 33; 26, 25. — *Atnašavęs... aukas.* Vietoje, pašvęstoje apsilankymu Abraomo ir Izaoko, Jokubas norėjo aukomis padėkoti Dievui už suteiktas malones ir ieškoti pas jį pamokymo apie jau pradėtą kelionę, kuri jį vedė iš tiek sykių pažadėtosios jo tėvams, jam pačiam ir jo ainiams Kanaano žemės į visai svetimą šalį. — (**2**)

patris sui Isaac, 2 audivit eum
per visionem noctis vocantem se,
et dicentem sibi: Jacob, Jacob.
Cui respondit: Ecce adsum. 3
Ait illi Deus: Ego sum fortis-
simus Deus patris tui: noli ti-
mere, descende in Ægyptum,
quia in gentem magnam faciam
te ibi. 4 Ego descendam tecum
illuc, et ego inde adducam te
revertentem: Joseph quoque po-
net manus suas super oculos tuos.
5 Surrexit autem Jacob a puteo
juramenti: tuleruntque eum filii
cum parvulis et uxoribus suis
in plaustris quæ miserat Pharao
ad portandum senem, 6 et om-
nia quæ possederat in terra Cha-
naan: venitque in Ægyptum
cum omni semine suo, 7 filii ejus,
et nepotes, filiæ, et cuncta si-
mul progenies.

8 Hæc sunt autem nomina fi-
liorum Israel, qui ingressi sunt
in Ægyptum, ipse cum liberis
suis. Primogenitus Ruben. 9 Fi-
lii Ruben: Henoch et Phallu et
Hesron et Charmi. 10 Filii Si-
meon: Jamuel et Jamin et Ahod,
et Jachin et Sohar, et Saul fi-
lius Chanaanitidis. 11 Filii Levi:
Gerson et Caath et Merari. 12
Filii Juda: Her et Onan et Sela
et Phares et Zara: mortui sunt
autem Her et Onan in terra Cha-
naan. Natique sunt filii Phares:

Dievui aukas, 2 išgirdo nakčia
regėjime jį šaukiantį ir jam ta-
riantį: Jokube, Jokube. Jis jam
atsakė: Štai aš. 3 Dievas jam ta-
rė: Aš esu galingiausis tavo tė-
vo Dievas: nesibijok; eik Aigyp-
tan, nes aš tenai padarysiu iš
tavęs didelę tautą. 4 Aš tenai
eisiu draug su tavim, ir aš tave
atvesiu iš ten atgal grįžtantį, o
Juozapas savo rankomis užspaus
tavo akis. 5 Taigi, Jokubas pa-
kilo nuo Prisiekos šulinio; ir jo
sunus ėmė jį draug su savo vai-
kais ir pačiomis į vežimus, ku-
riuos Paraonas buvo atsiuntęs
vežti seneliui 6 ir visam, ką jis
turėjo Kanaano žemėje; ir jis
atvyko Aigyptan su visa savo
ainija, 7 su savo sunumis ir anu-
kais, su dukterimis ir draug su
visa savo gimine.

8 Šitie yra Izraėlio sunų var-
dai, kuomet jis draug su savo
vaikais įėjo Aigyptan. Pirmgi-
mis Rubenas. 9 Rubeno sunus:
Enokas, Pallus, Hesronas ir Kar-
mis. 10 Simeono sunus: Jamuė-
lis, Jaminas, Ahodas, Jakinas,
Soharas ir Kananietės sunus Sau-
lius. 11 Lėvio sunus: Gersonas,
Kaatas ir Meraris. 12 Judo sunus:
Hėras, Onanas, Sėla, Parėsas ir
Zara. Bet Hėras ir Onanas mirė
Kanaano žemėje. O Parėsui gi-
mė sunudu: Hezronas ir Hamu-

Išgirdo... Jokubui čionai paskutinį sykį apsireiškė Dievas ir davė reikalingus pamokymus... — (**4**) *Tave atvesiu*: Ne patį Jokubą jo ypatoje, bet tik kilusią iš jo tautą. — (**6. 7**) *Ir visam...* Ebr. t. bent kiek daugiaus žodžių, nors mintis visai ta pati: Ir ėmė savo galvijus ir ką buvo įgiję Kanaano žemėje, ir atėjo Aigyptan Jokubas ir draug su juo visa jo ainija. Jis atsivedė su savim Aigyptan savo sunus ir savo sunų sunus, savo dukteris ir savo dukterų dukteris.

(**8**) *Šitie yra...* Išskaitomi čionai Jokubo ainiai nevisi ištikrųjų draug su tėvu įėjo Aigyptan, nes vieni iš jų buvo jau mirę Kanaane, kiti gi gimė tik paskiaus Aigypte. Minimi čionai vardai, apskritai sakant, tie patįs, ką ir kitur atkartojami (plg. 2 Moz. 6, 14-16. 4 Moz. 26, 1. 1 Kron. 2-8 persk.); bet rasi kaikuriais iš jų paskesniojo rašytojo pakeisti senesniejì vardai. — (**10**) *Ahodas.* To vardo nė-

Hesron et Hamul. 13 Filii Issa-
char: Thola et Phua et Job et
Semron. 14 Filii Zabulon: Sared
et Elon et Jahelel. 15 Hi filii
Liæ quos genuit in Mesopota-
mia Syriæ cum Dina filia sua:
omnes animæ filiorum ejus et
filiarum, triginta tres. 16 Filii
Gad: Sephion et Haggi et Suni
et Esebon et Heri et Arodi et
Areli. 17 Filii Aser: Jamne et
Jesua et Jessui et Beria, Sara
quoque soror eorum. Filii Beria:
Heber et Melchiel. 18 Hi filii
Zelphæ, quam dedit Laban Liæ
filiæ suæ: et hos genuit Jacob
sedecim animas. 19 Filii Rachel
uxoris Jacob: Joseph et Benja-
min. 20 Natique sunt Joseph fi-
lii in terra Ægypti, quos genu-
it ei Aseneth filia Putiphare sa-
cerdotis Heliopoleos: Manasses
et Ephraim. 21 Filii Benjamin:
Bela et Bechor et Asbel et Ge-
ra et Naaman et Echi et Ros
et Mophim et Ophim et Ared
22 Hi filii Rachel quos genuit
Jacob: omnes animæ, quatuor-
decim. 23 Filii Dan: Husim. 24
Filii Nephtali: Jasiel et Guni
et Jeser et Sallem. 25 Hi filii
Balæ quam dedit Laban Rache-
li filiæ suæ: et hos genuit Ja-
cob: omnes animæ, septem. 26
Cunctæ animæ, quæ ingressæ
sunt cum Jacob in Ægyptum,
et egressæ sunt de femore il-
lius, absque uxoribus filiorum
ejus, sexaginta sex. 27 Filii au-
tem Joseph, qui nati sunt ei in
terra Ægypti, animæ duæ. Om-

lis. 13 Isakaro sunųs: Tola, Pua,
Jobas ir Semronas. 14 Zabulono
sunųs: Sarėdas, Elonas ir Jahe-
lėlis. 15 Šitie yra Lijos sunųs,
kuriuos ji pagimdė Syrijos Me-
zopotamijoje, ir taipogi jos duk-
tė Dina; išviso jos sunų ir duk-
terų trįs dešimtįs trįs dušios. 16
Gado sunųs: Sepionas, Haggis,
Sunis, Esebonas, Hėris, Arodis
ir Arėlis. 17 Asero sunųs: Jamnė,
Jėsua, Jėsuis ir Bėrija; taipogi
jų sesuo Sara. Bėrijos sunųs: Hė-
beris ir Melkiėlis. 18 Šitie yra
Zėlpos sunųs, kurią Labanas da-
vė savo dukteriai Lijai. Ir ši-
tuos šešioliką dušių ji pagimdė
Jokubui. 19 Jokubo pačios Ra-
kėlės sunu du: Juozapas ir Ben-
jaminas. 20 O Juozapui gimė Ai-
gypto žemėje sunudu, kuriuodu
jam pagimdė Eliopolies kunigo
Putifarės duktė Asenėtė: Mana-
sas ir Efraimas. 21 Benjamino
sunųs: Bėla, Bekoras, Asbėlis,
Gėra, Naamanas, Ėchis, Rosas,
Mopimas, Opimas ir Arėdas. 22
Šitie yra Rakėlės sunųs, kuriuos
ji pagimdė Jokubui; išviso ke-
turiolika dušių. 23 Dano sunųs:
Husimas. 24 Neftalio sunųs: Ja-
siėlis, Gunis, Jėsėris, ir Salėmas.
25 Šitie yra sunųs Balos, kurią
Labanas davė savo dukteriai Ra-
kėlei, ir šituos ji pagimdė Joku-
bui; išviso septynios dušios. 26
Išviso dušių, įėjusių Aigyptan
su Jokubu ir iš jo kilusių, be
jo sunų pačių, šešios dešimtįs
šešios. 27 Juozapo gi sunų, jam
gimusių Aigypto žemėje, dvi du-

---

ja 4 Moz. 26, 12 ir 1 Kron. 4, 24. — (15) *Išviso jos sunų*... Norint iš augščiaus paminėtųjų vardų padaryti skaitlinę 33, reikia kurs nors iš jų apleisti.—(16) *Gado sunųs.*. Kitokius vardus randame 1 Kron. 5, 12. — (17) *Asero sunųs*... Anot 4 Moz. 26, 44-46 Aseras turėjo tik tris sunus; taigi, Jėsua ir Jėsuis rasi buvo viena ir ta pati ypata.—(21) *Benjamino* .. Anot 4 Moz. 26, 38-40 Benjaminui gimę penki sunųs ir du anuku; anot 1 Kron. 7, 6-12 trįs sunųs ir daug anukų, o anot 1 Kron. 8, 1-4 penki sunųs ir keletas anukų.

nes animæ domus Jacob, quæ
ingressæ sunt in Aegyptum, fu-
ere septuaginta.
28 Misit autem Judam ante se
ad Joseph, ut nuntiaret ei, et
occurreret in Gessen. 29 Quo cum
pervenisset, juncto Joseph cur-
ru suo, ascendit obviam patri
suo ad eumdem locum: vidensque
eum, irruit super collum ejus,
et inter amplexus flevit. 30 Di-
xitque pater ad Joseph: Jam læ-
tus moriar, quia vidi faciem tu-
am, et superstitem te relinquo.
31 At ille locutus est ad fratres
suos, et ad omnem domum pa-
tris sui: Ascendam, et nuntiabo
Pharaoni, dicamque ei: Fratres
mei, et domus patris mei, qui
erant in terra Chanaan, vene-
runt ad me: 32 et sunt viri pa-
stores ovium, curamque habent
alendorum gregum: pecora sua,
et armenta, et omnia quæ ha-
bere potuerunt, adduxerunt se-
cum. 33 Cumque vocaverit vos,
et dixerit: Quod est opus ve-
strum? 34 respondebitis: Viri pa-
stores sumus servi tui, ab in-
fantia nostra usque in præsens,
et nos et patres nostri. Hæc au-
tem dicetis, ut habitare possitis
in terra Gessen: quia detestantur
Ægyptii omnes pastores ovium.

ši. Ir visų Jokubo namų dušių,
įėjusių Aigyptan, buvo septynios
dešimtįs.
28 Jis nusiuntė Judą pirm sa-
vęs pas Juozapą jam žinios nu-
neštų, kad jį pasitiktu Gesene.
29 O kada Jokubas tenai atvyko,
Juozapas, pasikinkęs savo veži-
mą, nuvažiavo ton pačion vie-
ton tėvo pasitiktų, o jį išvydęs
puolė jam ant kaklo ir apsika-
binęs verkė. 30 Ir tėvas tarė Juo-
zapui: Jau linksmas numirsiu,
nes mačiau tavo veidą ir pa-
lieku tave gyvą. 31 O jis kal-
bėjo savo broliams ir visiems
savo tėvo namams: Eisiu ir pra-
nešiu Paraonui ir jam sakysiu:
Mano broliai ir mano tėvo na-
miškiai, buvusieji Kanaano że-
mėje, atėjo pas mane; 32 jie vy-
rai avigoniai ir užsiima bandų
auginimu; jie atsivarė draug su
savim savo avis ir galvijus ir
visa, ką galėjo turėti. 33 Ir kad
jis jus pasivadins ir tars: Koks
jusų užsiėmimas? 34 atsakysite:
Mes, tavo vergai, esame pieme-
nįs nuo musų jaunystės iki da-
bar, kaip mes, taip ir musų tė-
vai. Taip gi sakysite, kad ga-
lėtumėt apsigyventi Geseno że-
mėje; nes Aigyptiečiai bjaurisi
visais avigoniais.

---

(28) *Nusiuntė Judą,* – kurs buvo įgijęs didesnį Jokubo pasitikėjima, išpildydamas savo pažadėjimą apie Benjaminą. — *Gesene.* Anot LXX vertimo, prie Heroonpolies, Ramėsės krašte. Rasi tarp Aleksandrijiečių buvo užsilikęs padavimas, kad Juozapas susitikęs su Jokubu vietoje, kurioje paskiaus atsirado miestas Pitomas, paskiaus pramintas Heroonpoliu. — **(34)** *Kad galėtumėt apsigyventi...* Juozapui iš daugelio atžvilgių rupėjo, kad jo tėvo šeimyna apsigyventu Gesene. Visupirma tame krašte buvo geriausios ganyklos; jis buvo mažai teapgyventas, todėl čia pasilikdami Izraėlitai buvo beveik visai atskirti nuo Aigyptiečių. Jis pigiaus buvo galima išgauti iš Paraono, pasisakius esant avigoniais, kurie draug su žemdirbiais Aigypte skaitėsi paskutiniais žmonėmis. Gesene apsigyvenę Jokubo sunųs galėjo gerai tarpti ir pasilikti liuosi nuo svetimos, negeistinos įtekmės.

47, 1 - 26. Jokubas, taikydamos prie savo sunaus patarties, gâuna iš Paraono leidimą apsigyventi Gesene; Juozapas gi

2) Izraêlis Aigypte bado metu.

Caput XLVII. [1] Ingressus ergo Joseph nuntiavit Pharaoni, dicens: Pater meus et fratres, oves eorum et armenta, et cuncta quæ possident, venerunt de terra Chanaan: et ecce consistunt in terra Gessen. [2] Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege: [3] quos ille interrogavit: Quid habetis operis? Responderunt: Pastores ovium sumus servi tui, et nos, et patres nostri. [4] Ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non est herba gregibus servorum tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan: petimusque ut esse nos jubeas servos tuos in terra Gessen. [5] Dixit itaque rex ad Joseph: Pater tuus et fratres tui venerunt ad te. [6] Terra Ægypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, et trade eis terram Gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum. [7] Post hæc introduxit Joseph patrem suum ad regem, et statuit eum coram eo: qui benedicens illi, [8] et interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vitæ tuæ? [9] respondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt, parvi et mali, et non pervenerunt usque

47. perskyrimas. [1] Taigi, Juozapas įėjęs apskelbė Paraonui, tardamas: Mano tėvas ir broliai, jų avįs ir galvijai ir visa, ką jie turi, atvyko iš Kanaano žemės ir štai apsistojo Geseno krašte. [2] Jis pastatė taipogi karaliaus akyvaizdon penkis jauniausius iš savo brolių, [3] kuriuos tasai paklausė: Koks jusų užsiėmimas? Jie atsakė: Esame avigoniai ir mes, tavo vergai, ir musų tėvai. [4] Mes atėjome pabutų kokį laiką tavo žemėje, kadangi nebėra žolės tavo vergų bandoms, vis didyn einant badui Kanaano žemėje, ir meldžiame paliepti, kad mes, tavo vergai, pasiliktumėm Geseno krašte. [5] Taigi, karalius tarė Juozapui: Tavo tėvas ir tavo broliai atėjo pas tave. [6] Aigypto žemė yra po tavo akių: apgyvendink juos geriausioje vietoje ir atiduok jiems Geseno kraštą. O jei žinai tarp jų tinkamus vyrus, įstatyk mano bandų viršininkais. [7] Paskui Juozapas įvedė pas karalių savo tėvą ir pastatė jo akyvaizdon. Jokubas, jį palaiminęs [8] ir jo paklaustas: Kiek yra metų tavo amžio? [9] atsakė: Mano keleivystės dienų šimtas trįs dešimtįs metų; jos neskaitlingos ir blogos ir nepasiekė dienų, kurias keleiviavo mano tėvai; [10] ir palaiminęs kara-

---

pasilieka prie karaliaus ir už suteikiamą Aigyptiečiams maistą įgyja bado metais Paraonui visą jų lobį.

(**47, 2**) *Jauniausius.* Ebr. t.: I š s a v o b r o l i ų s k a i t l i a u s. — (**7**) *Palaiminęs.* Patriarkas prie savo pasveikinimo, laikydamos anų laikų papročio, prideda maldas už karalių. — (**9**) *Mano keleivystės...* Jokubas savo ir savo tėvų gyvenimą vadina keleivyste ne tik dėlto, kad jie neturėjo nuolatinės buveinės ant žemės, bet ypač dėlto kad, tikėdami į kitą gyvenimą po mirties, nuolat į jį artinosi. Jokubo keleivystė buvo trumpa, sulyginant su Abraomo ir Izaoko amžiu, kuriųdviejų pirmasis gyveno 175 m., o antrasis 180 m.; ji buvo bloga, nes patriarkas nemaža iškentėjo savo gyvenime nuo Ezavo, Labano ir savo paties vaikų ir tai

ad dies patrum meorum quibus
peregrinati sunt. 10 Et benedi-
cto rege, egressus est foras. 11
Joseph vero patri et fratribus
suis dedit possessionem in Ægyp-
to in optimo terræ loco, Rames-
ses, ut præceperat Pharao. 12 Et
alebat eos, omnemque domum
patris sui, præbens cibaria sin-
gulis.
13 In toto enim orbe panis de-
erat, et oppresserat fames ter-
ram, maxime Ægypti et Chana-
an. 14 E quibus omnem pecuniam
congregavit pro venditione fru-
menti, et intulit eam in ærarium
regis. 15 Cumque defecisset emp-
toribus pretium, venit cuncta
Ægyptus ad Joseph, dicens: Da
nobis panes: quare morimur co-
ram te, deficiente pecunia? 16
Quibus ille respondit: Adducite
pecora vestra, et dabo vobis pro
eis cibos, si pretium non habe-
tis. 17 Quæ cum adduxissent, de-
dit eis alimenta pro equis, et
ovibus, et bobus, et asinis: su-
stentavitque eos illo anno pro
commutatione pecorum. 18 Ve-
nerunt quoque anno secundo, et
dixerunt ei: Non celabimus do-
minum nostrum quod deficiente
pecunia, pecora simul defece-
runt: nec clam te est, quod abs-
que corporibus et terra nihil ha-
beamus. 19 Cur ergo moriemur
te vidente? et nos et terra no-
stra tui erimus: eme nos in ser-
vitutem regiam, et præbe semi-
na, ne pereunte cultore rediga-
tur terra in solitudinem. 20 Emit

lių jis išėjo laukan. 11 O Juoza-
pas davė savo tėvui ir broliams
valdyti geriausią Aigypto žemės
vietą Ramėsėje, taip kaip buvo
įsakęs Paraonas, 12 ir maitino
juos ir visus savo tėvo namus,
duodamas kiekvienam valgių.

13 Nes visosė šalyse nebuvo
duonos, ir badas buvo prislėgęs
žemę, ypač gi Aigyptą ir Kana-
aną. 14 Iš tų šalių Juozapas su-
rinko už parduodamus javus vi-
sus pinigus ir juos sukrovė į ka-
raliaus iždą. 15 O pristigus pir-
kėjams pinigų, visas Aigyptas
atėjo pas Juozapą ir sakė: Duok
mums duonos; kodėl mes turė-
tumėm mirti tavo akyse dėlei
pinigų stokos? 16 Jis jiems atsa-
kė: Atveskite savo galvijus, ir
aš jums duosiu už juos duonos,
jei nebeturite pinigų. 17 O juos
atvedus, jis jiems davė maisto
už arklius, už avis, už jaučius
ir už asilus; ir juos maitino tais
metais mainais už galvijus. 18
Jie atėjo taipogi ir kitais me-
tais ir jam tarė: Neslėpsime nuo
musų pono, jog, pristigus pinigų,
nebetekome taipogi ir galvijų; ir
tau ne paslaptis, kad, atskyrus
musų kunus ir žemę, mes nie-
ko nebeturime. 19 Kodėl gi tat
turėtumėm mirti tavo akyse?
Ir mes ir musų žemė busime
tavo; pirkk mus karaliaus vergi-
jon ir suteikk sėklų, kad, pra-
žunant artojui, žemė nepavirstu

nevisuomet be savo kalčios. — (11) *Ramėsėje.* Ramėsė buvo didžiausis miestas Geseno krašte; nuo miesto vardo ir visas kraštas vadinosi Ramėse.

(13) *Visose šalyse,* — kurios buvo arčiaus Aigypto. — (15) *Atėjo pas Juozapą,* — nes žinojo, kad jis dar turi gana javų ir gali juos išgelbėti nuo bado. — (18) *Kitais metais,* — po to kaip buvo pardavę savo galvijus. — (19) *Kad... žemė nepavirstu tyrais.* Taigi, ir bado metais šis tas galėjo užderėti Aigypte,

igitur Joseph omnem terram
Ægypti, vendentibus singulis
possessiones suas præ magnitu-
dine famis. Subjecitque eam Pha-
raoni, [21] et cunctos populos ejus
a novissimis terminis Ægypti
usque ad extremos fines ejus,
[22] præter terram sacerdotum,
quæ a rege tradita fuerat eis:
quibus et statuta cibaria ex hor-
reis publicis præbebantur, et id-
circo non sunt compulsi vende-
re possessiones suas. [23] Dixit er-
go Joseph ad populos: En ut
cernitis, et vos et terram ve-
stram Pharao possidet: accipite
semina, et serite agros, [24] ut fru-
ges habere possitis. Quintam
partem regi dabitis: quatuor re-
liquas permitto vobis in semen-
tem, et in cibum familiis et li-
beris vestris. [25] Qui responde-
runt: Salus nostra in manu tua
est: respiciat nos tantum domi-
nus noster, et læti serviemus
regi. [26] Ex eo tempore usque in
præsentem diem in universa ter-
ra Ægypti regibus quinta pars
solvitur, et factum est quasi in
legem, absque terra sacerdotali,
quæ libera ab hac conditione
fuit.

tyrais. [20] Taigi, Juozapas nupir-
ko visą Aigypto žemę, kiekvie-
nam parduodant savo dalį dėlei
bado didumo. Ir jis pavergė Pa-
raonui ją [21] ir visus jos gyven-
tojus nuo vieno Aigypto galo
iki kitam, [22] atskyrus kunigų že-
mę, kuri jiems buvo karaliaus
duota. Jiems buvo taipogi su-
teikiamas paskirtas maistas iš
viešų kluonų; ir todėl jie nebu-
vo priversti parduoti savo nuo-
savybės. [23] Tuomet Juozapas ta-
rė žmonėms: Štai, kaip matote,
ir jųs ir jusų žemė priderate Pa-
raonui; imkite sėklą ir apsėkite
laukus, [24] kad galėtumėt turėti
vaisius. Penktą dalį duosite ka-
raliui, keturias dalis palieku jums
sėklai ir jusų šeimynų bei vai-
kų maistui. [25] Jie atsakė: Musų
išgelbėjimas tavo rankose; tik
musų ponas tepažvelgia į mus,
ir su džiaugsmu tarnausime ka-
raliui. [26] Nuo ano laiko lig da-
bartiniai dienai visoje Aigypto
žemėje atiduodama karaliams
penkta dalis, ir tai pavirto tar-
si įstatymu; atskyrus kunigų že-
mę, kuri pasiliko liuosa nuo tos
sutarties.

---

tik gyventojai nebeturėjo javų sėklai, ir derlius buvo menkas. — (**21**) *Visus jos gyventojus*... Dabartinis ebr. t., kurs šitoje vietoje išrodo gana sudarkytas ir neaiškus, reiktu išversti kitaip: I r j i s p e r k ė l e ž m o n e s į m i e s t u s n u o v i e n ų A i g y p t o r i b ų l i g k i t ų. — (**22**) *Atskyrus*... Anot ebr. t.: t i k k u n i g ų ž e m ė s j i s n e n u p i r k o. — (**24**) *Penktą dalį*... Juozapas paliko buvusius žemės savininkus jų vietose, tik jie jau skaitėsi Paraono vergais ir už dirbamą žemę turėjo atiduoti karaliui penktą vaisių dalį. Aigyptiečiai priėmė su džiaugsmu Juozapo pasiulymą, ir nestebėtina, nes naujos gyvenimo sąlygos nebuvo perdaug sunkios; pvd. jos buvo be palyginimo geresnės kad ir už musų taip vadinamų pusininkų sąlygas, kurie turi atiduoti žemės savininkui pusę gautųjų vaisių, o kaikada net ir daugiaus; todėl Juozapas pasielgė kaip tikrai rupestingas ir išmintingas karaliaus valdininkas, kuriam rupėjo ne tik karaliaus iždas, bet ir pavaldinių gerovė. — (**26**) *Nuo ano laiko*... Paskui aplinkybėms persimainius Aigypto žemė vėl perėjo žmonių nuosavybėn, bet dar ir Mozės laikais jie turėdavo atiduoti savo karaliui penktą vaisių dalį; liuosi gi nuo tos duoklės pasiliko tik kunigai.

47, 27—50, 13. Jokubas, išgyvenęs Aigypte septynioliką metų, jaučia prisiartinant savo mirtį ir išgauna iš Juozapo pažadėjimą, kad bus palaidotas savo tėvų

3) Paskutiniai Jokubo įsakymai ir jo mirtis.

27 Habitavit ergo Israel in
Ægypto, id est, in terra Gessen,
et possedit eam: auctusque est,
et multiplicatus nimis. 28 Et vi-
xit in ea decem et septem an-
nis: factique sunt omnes dies
vitæ illius, centum quadraginta
septem annorum. 29 Cumque ap-
propinquare cerneret diem mor-
tis suæ, vocavit filium suum Jo-
seph, et dixit ad eum: Si inve-
ni gratiam in conspectu tuo, po-
ne manum tuam sub femore meo:
et facies mihi misericordiam et
veritatem, ut non sepelias me
in Ægypto: 30 sed dormiam cum
patribus meis, et auferas me de
terra hac, condasque in sepul-
cro majorum meorum. Cui re-
spondit Joseph: Ego faciam quod
jussisti. 31 Et ille: Jura ergo, in-
quit, mihi. Quo jurante, adora-
vit Israel Deum, conversus ad
lectuli caput.

Caput XLVIII. 1 His ita trans-
actis nuntiatum est Joseph quod
ægrotaret pater suus: qui, as
sumptis duobus filiis Manasse
et Ephraim, ire perrexit. 2 Di-

27 Izraėlis tat gyveno Aigypte,
tai yra Geseno žemėje, ir ją val-
dė; jis išsiplėtė ir begalo pasi-
daugino. 28 Ir gyveno joje sep-
tynioliką metų; ir jam suka-
ko jo gyvenimo dienų išviso šim-
tas keturios dešimtis septyneri
metai. 29 Ir matydamas prisiar-
tinant savo mirties dieną pa-
sivadino savo sunų Juozapą ir
jam tarė: Jei radau malonę ta-
vo akyse, padėk savo ranką po
mano kulšimi, kad man suteiksi
tą mielaširdystę ir ištikimybę ir
manęs nepalaidosi Aigypte; 30
bet aš ilsėsiuos su savo tėvais,
ir tu mane paimsi iš šitos žemės
ir palaidosi mano pranokėjų ka-
pe. Juozapas jam atsakė: Aš pa-
darysiu, ką liepei. 31 O jisai ta-
rė: Taigi, prisiekk man. Jam pri-
siekiant, Izraėlis pagarbino Die-
vą, nusigręžęs prie lovos galo.

48. perskyrimas. 1 Po tų at-
sitikimų buvo pranešta Juozapui,
kad jo tėvas serga. Jis, ėmęs du
savo sunu, Manasą ir Efraimą,
leidosi kelionėn. 2 Ir buvo pasa-

---

kapuose; jis ima du Juozapo sunu į savųjų skaitlių ir suteikdamas jiemdviem palaiminimą įstato vyresniuoju Efraimą. Galop, suteikęs palaiminimus-pranašystes savo sunums, kiekvienam atskirai, jis miršta, o Juozapas, pildydamas savo pažadėjimą, jį palaidoja iškilmingai Ebrone, dvailoje oloje.

(27) *Ją valdė.* Geseno kraštas skaitėsi Izraėlio nuosavybe ir buvo visai liuosas nuo duoklės. — (29) *Padėk savo ranką...* Veiz. 24, 2. — (30) *Su savo tėvais*: Abraomu ir Izaoku. Pilnai tikėdamas Dievo apreiškimams Jokubas neskaito Aigypto nuolatine savo ainijos buveine, todėl nori, kad jo kaulai butu palaidoti Žadėtojoje žemėje, Palestinoje. — (31) *Izraėlis pagarbino...* Anot LXX vertimo: p a g a r b i n o (nusilenkdamas) a n t j o l a z d o s v i r š u n ė s. Taip-pat skaitė šitą vietą šv. Povilas Žyd. 11, 21. Skirtumas radosi dėlei permainos, įvykusios vieno žodžio balsėse. LXX skaitė *matteh* (lazda) vietoje *mittah* (lova). Ebr. t. ir Vulgatos prasmė ta, kad Jokubas pagarbino Dievą, pasilenkdamas taip, kaip jis galėjo savo lovos galo pusėn. Anot LXX ir šv. Povilo Jokubas matė Juozapo lazdoje karališkos Kristaus lazdos (skėptro) figurą, o Juozape paties Kristaus figurą, ir nusilenkdamas ant lazdos pagarbino Kristų, arba dėkojo Dievui už tai, kad jis buvo išaugštinęs jo sunų ir jį padaręs Aigypto valdovu ir išrinktosios Dievo giminės išgelbėtoju.

(48, 1) Kiek laiko ištikrųjų buvo pra-

ctumque est seni: Ecce filius tu-
us Joseph venit ad te. Qui con-
fortatus sedit in lectulo. 3 Et
ingresso ad se ait: Deus omni-
potens apparuit mihi in Luza,
quæ est in terra Chanaan: bene-
dixitque mihi, 4 et ait: Ego te
augebo et multiplicabo, et fa-
ciam te in turbas populorum:
daboque tibi terram hanc, et se-
mini tuo post te in possessio-
nem sempiternam. 5 Duo ergo
filii tui, qui nati sunt tibi in
terra Ægypti antequam huc ve-
nirem ad te, mei erunt: Eph-
raim et Manasses, sicut Ruben
et Simeon reputabuntur mihi.
6 Reliquos autem quos genueris
post eos, tui erunt, et nomine
fratrum suorum vocabuntur in
possessionibus suis. 7 Mihi enim,
quando veniebam de Mesopota-
mia, mortua est Rachel in ter-
ra Chanaan in ipso itinere, erat-
que vernum tempus: et ingre-
diebar Ephratam, et sepelivi
eam juxta viam Ephratæ, quæ
alio nomine appellatur Bethle-
hem.

8 Videns autem filios ejus di-
xit ad eum: Qui sunt isti? 9 Re-
spondit: Filii mei sunt, quos do-
navit mihi Deus in hoc loco.
Adduc, inquit, eos ad me ut be-
nedicam illis. 10 Oculi enim I-
rael caligabant præ nimia sene-
tute, et clare videre non pots-
rat. Applicatosque ad se, dec-
sculatus et circumplexus eos,e
dixit ad filium suum: Non suo

kyta seneliui: Štai tavo sunus
Juozapas ateina pas tave. Jis, su-
rinkęs savo jiegas, atsisėdo lo-
voje 3 ir įėjusiam tarė: Visaga-
lis Dievas man apsireiškė Luzoje,
esančioje Kanaano žemėje, ma-
ne palaimino 4 ir tarė: Aš tave
išplėsiu ir padauginsiu, ir pada-
rysiu iš tavęs tautų minias, ir
tau ir tavo ainijai po tavęs
duosiu šitą žemę valdyti amži-
nai. 5 Du tat tavo sunu, tau gi-
musiu Aigypto žemėje, pirma
negu aš atėjau čia pas tave, bus
mano: Efraimas ir Manasas skai-
tysis manaisiais, kaip Rubenas
ir Simeonas. 6 Kiti gi, kurie tau
gims paskui juos, bus tavo ir
vadinsis savo brolių vardais da-
lyse, kurias jie paveldės. 7 Nes
man ateinant iš Mezopotamijos,
mirė Rakėlė Kanaano žemėje,
pačiame kelyje; buvo gi pava-
sario metas. Ir aš keliavau Efra-
ton ir ją palaidojau šaly kelio į
Efratą, kuri kitu vardu vadina-
si Betlėėmas.

8 O pamatęs du jo sunu, tarė į
jį: Kas yra šituodu? 9 Jis atsa-
kė: Tai du mano sunu, kuriuo-
du man Dievas padovanojo ši-
toje vietoje. Privesk, tarė, juo-
du prie manęs, kad aš juos pa-
laiminčiau. 10 Nes Izraėlio akis
buvo aptemusios dėlei didžios
senatvės, ir jis nebegalėjo aiš-
kiai matyti. Ir pabučiavęs pri-
vestuosius prie savęs ir juodu

---

slinkę nuo augščiaus (47, 29...) aprašytų jų atsitikimų, tikrai nežinia. — (3) *Ap sireiškė Luzoje...* Veiz. 28, 13... 35, 9... Pirma priežastis, kad Jokubas nori Juozapo vaikus padaryti savo įsuniais, yra Dievo duotasis pažadėjimas apie jo giminės išsiplėtimą. — (5) *Skaitysis manaisiais...* t. y. bus Jokubo įsuniais, lygiais jo vyriausiems sunums Rubenui ir Simeonui, ir bus tėvais dviejų atskirų, jų vardais vadinamų, Izraėlio giminių užuot priderėti prie vienos Juozapo giminės. — (6) *Kiti gi, kurie...* Jų vardų šv. Rašte nėra paminėta. — (7) *Iš Mezopotamijos.* Ebr. *Paddan.* Veiz. 35, 16-19. Kita priežastis paskyrimo Efraimo ir Manaso Jo-

fraudatus aspectu tuo: insuper
ostendit mihi Deus semen tu-
um. 12 Cumque tulisset eos Jo-
seph de gremio patris, adoravit
pronus in terram. 13 Et posuit
Ephraim ad dexteram suam, id
est, ad sinistram Israel: Manas-
sen vero in sinistra sua, ad dex-
teram scilicet patris, applicuit-
que ambos ad eum. 14 Qui ex-
tendens manum dexteram, po-
suit super caput Ephraim mino-
ris fratris: sinistram autem su-
per caput Manasse qui major
natu erat, commutans manus. 15
Benedixitque Jacob filiis Joseph,
et ait: Deus, in cujus conspectu
ambulaverunt patres mei Abra-
ham, et Isaac, Deus qui pascit
me ab adolescentia mea usque
in præsentem diem: 16 Angelus,
qui eruit me de cunctis malis,
benedicat pueris istis: et invo-
cetur super eos nomen meum,
nomina quoque patrum meorum
Abraham, et Isaac, et crescant
in multitudinem super terram.
17 Videns autem Joseph quod
posuisset pater suus dexteram
manum super caput Ephraim,
graviter accepit: et apprehen-
sam manum patris levare cona-

apkabinęs, 11 tarė savo sunui:
Man dar teko pamatyti tavo vei-
das; be to Dievas man parodė ta-
vo ainiją. 12 Ir ėmęs juodu iš
tėvo prieglobsčio Juozapas nu-
silenkė iki žemei. 13 Ir pastatė
Efraimą savo dešinėn, tai yra
ties Jokubo kaire; Manasą gi sa-
vo kairėn, taigi ties tėvo deši-
ne ir juodu priartino prie jo.
14 Tasai, ištiesęs dešinę ranką,
padėjo ant jaunesniojo brolio
Efraimo galvos, kairę gi ant gal-
vos Manaso, kurs buvo vyres-
nysis, sukryžiuodamas rankas. 15
Ir Jokubas laimino du Juozapo
sunu ir tarė: Dievas, kurio aky-
vaizdoje vaikščiojo mano tėvai
Abraomas ir Izaokas, Dievas,
kurs yra mano ganytojas iš ma-
no jaunystės iki šiai dienai, 16
Aniolas, kurs mane išgelbėjo iš
visokio piktumo, tepalaimina ši-
tuodu vaiku; ir juodu tesivadi-
na mano vardu ir mano tėvų
Abraomo ir Izaoko vardais ir
labai tesidaugina ant žemės. 17
O Juozapui matant, kad jo tė-
vas buvo padėjęs savo dešinę
ranką ant Efraimo galvos, tai
nepatiko; ir ėmęs tėvo ranką mė-
gino ją pakelti nuo Efraimo gal-

kubo įsuniais buvo neišdildoma atmintis jo mylimos be laiko mirusios pačios Rakėlės, iš kurios jis turėjo tik du sunu.

(**11**) *Man dar teko...* Anot ebr. t.: Aš nebesitikėjau išvysti tavo veidą, o dabar man Viešpats leido pamatyti net ir tavo sunus. —(**12**) *Iš... prieglobsčio.* Ebr. t.: Iš tarp kelių. Jokubas sėdėjo ant lovos, kojas nuleidęs žemyn, todėl du Juozapo sunu, prisiartindamu prie savo senelio, buvo atsiradusiu tarp jo kelių. — *Juozapas nusilenkė...* Juozapas, patraukęs prie savęs Efraimą ir Manasą, draug su jiemdviem išreiškė pagarbą Jokubui, nusilenkdami prieš jį iki žemei. — (**14**) *Jisai, ištiesęs...* Čionai randame pirmą sykį paminėtą laiminimo budą rankas ištiesiant. Plg. Žyd. 11, 21. — *Sukryžiuodamas rankas.* Anot ebr. t.: Davė savo rankoms išmanyti, t. y. taip padarė ne išnetyčių, bet gerai išmanydamas, ką daro. -- (**15**) *Kurio akyvaizdoje...* Plg. 17, 1. — *Mano ganytojas.* Plg. Ps. 22, 1; 73, 1 ir k. Iz. 40, 11. Jer. 23, 1... ir k. — (**16**) *Aniolas*: tas pats Viešpats, sandoros Aniolas (plg. Mal. 3, 1). Anot kaikurių šv. tėvų (Atan., Ambr., Aug.), Dievo Sunus. — *Tesivadina mano...* Efraimas ir Manasas gauna teisę vadinties Abraomo, Izaoko ir Jokubo sunumis; todėl jie dalyvaus ir ypatinguose patriarkams Dievo suteiktuose žadėjimuose. Plg. 49, 22... (**17**) *O Juozapui...* Juozapas nori, kad didesnis palaiminimas tektu jo vyresniajam sunui, kurį jis buvo pastatęs

tus est de capite Ephraim, et
transferre super caput Manasse.
18 Dixitque ad patrem: Non ita
convenit, pater: quia hic est pri-
mogenitus, pone dexteram tuam
super caput ejus. 19 Qui renuens,
ait: Scio fili mi, scio: et iste
quidem erit in populos, et mul-
tiplicabitur: sed frater ejus mi-
nor, major erit illo: et semen
illius crescet in gentes. 20 Be-
nedixitque eis in tempore illo,
dicens: In te benedicetur Israel,
atque dicetur: Faciat tibi Deus
sicut Ephraim, et sicut Manas-
se. Constituitque Ephraim ante
Manassen. 21 Et ait ad Joseph
filium suum: En ego morior, et
erit Deus vobiscum, reducetque
vos ad terram patrum vestro-
rum. 22 Do tibi partem unam
extra fratres tuos, quam tuli de
manu Amorrhæi in gladio et ar-
cu meo.

Caput XLIX. 1 Vocavit autem
Jacob filios suos, et ait eis: Con-

vos ir perkelti ant Manaso gal-
vos. 18 Ir tarė tėvui: Ne taip tu-
ri buti, tėve; nes šitas yra pirm-
gimis; padėk savo dešinę ant jo
galvos. 19 O jis nesutikdamas ta-
rė: Žinau, mano sunau, žinau; ir
iš šito kils tautos, ir jis pasi-
daugins; bet jo jaunesnysis bro-
lis bus už jį didesnis: jo ainija
išaugs į tautas. 20 Taigi, jis tuo
metu juodu palaimino, tardamas:
Tavyje bus palaimintas Izraėlis
ir bus sakoma: Tepadaro tau
Dievas kaip Efraimui ir Manasui.
Taip jis įstatė Efraimą viršes-
niu už Manasą. 21 Paskui jis ta-
rė savo sunui Juozapui: Štai aš
mirštu, bet Dievas bus su jumis
ir nuves jus atgal į jusų tėvų
žemę. 22 Aš tau duodu viena da-
limi daugiaus už tavo brolius,
kurią atėmiau iš Amoriečių sa-
vo kalaviju ir kilpiniu.

49. perskyrimas. 1 O Jokubas
suvadino savo sunus ir jiems ta-

---

ties tėvo dešine ranka; todėl jis pertraukia Jokubo žodžius ir stengiasi perkeisti sukryžiuotas tėvo rankas. — (**19**) *Jo jaunesnysis brolis bus už jį didesnis.* Jokubo palaiminimas ir pranašystė išsipildė paskiaus žydų istorijoje. Efraimo ir Manaso ainija tapo skaitlinga ir paveldėjo didžiausias Palestinos dalis; tečiaus daug galingesnė ir skaitlingesnė tapo Efraimo ainija, ir galop aplink ją susispietė, Saliamonui mirus, devynios kitos žydų giminės ir padarė atskirą Izraėlio karalystę. — (**20**) *Tavyje*: Juozape, t. y. Efraime ir Manase, kadangi čionai Juozapas gauna palaiminimą savo sunų ypatoje. Jam suteiktas palaiminimas vadinsis geriausio ir apsčiausio palaiminimo paveizdu. — (**22**) *Aš tau duodu...* Jokubas be augščiaus minėto palaiminimo dovanoja Juozapui lauką, kurį jis buvo pirkęs iš Emoro sunų arti Sikėmo miesto. Veiz. 33, 19. Tekstas, tą dalyką išreiškiantis, nevisai aiškus. Ebr. ž. *šekhem* gali reikšti d a l į, o taipogi buti Sikėmo miesto vardas. Bet regimai ne apie Sikėmą čionai kalba Jokubas, kadangi jis pats žem. 49, 6... prakeikia savo sunų Simeono ir Lėvio užpuolimą ant to miesto. Iš kitos vėl pusės tiesa, kad laukas arti Sikėmo buvo ne atimtas, o tik ramiu keliu įgytas už pinigus; bet paskiaus kada žydai išėję iš Aigypto užėmė Palestiną, tuomet ir seniaus pirktasis laukas reikėjo atimti jau kalaviju ir kilpiniu. Taigi, Jokubas jį atėmė ne pats, bet per savo ainius.

(**49, 1**) Čionai prasideda vienas gražiausių ir svarbiausių Pradžios knygos straipsnių. Jo mintįs pilnos nepaprastos gilybės ir išreikštos gražiausiais vaizdais. Žymiausią jame vietą užima pranašystė apie Mesiją. Ar išviršinė to straipsnio forma paeina taip-pat nuo Jokubo, kaip ir jo turinys, nežinia. Galima vienok spėti, kad Jokubas tuos nepaprastus vaizdus, kuriuos matė jo Dievo apšviesta dušia, turėjo išreikšti prakilnių minčių pilnais žodžiais, kurie giliai įsmego į jo sunų širdis ir atmintis ir nepermainyti užsiliko lig Mozės laikais. — *Jokubas suvadino*. Jokubas, matydamas savo mirties valan-

gregamini, ut annuntiem quæ
ventura sunt vobis in diebus no-
vissimis. 2 Congregamini, et au-
dite filii Jacob, audite Israel
patrem vestrum:
3 Ruben primogenitus meus,
tu fortitudo mea, et principium
doloris mei: prior in donis, ma-
jor in imperio. 4 Effusus es si-
cut aqua, non crescas: quia a-
scendisti cubile patris tui, et ma-
culasti stratum ejus.
5 Simeon et Levi fratres: va-
sa iniquitatis bellantia. 6 In con-
silium eorum non veniat anima
mea, et in cœtu illorum non sit
gloria mea: quia in furore suo
occiderunt virum, et in volun-
tate sua suffoderunt murum. 7
Maledictus furor eorum, quia

rė: Susirinkkite, kad apskelbčiau,
kas jums turi atsitikti pasku-
čiausiose dienose. 2 Susirinkkite
ir klausykite, Jokubo vaikai, pa-
klausykite savo tėvo Izraėlio.
3 Rubene, mano pirmgimis, tu
mano galybė ir mano skausmo
pradžia, pirmasis dovanose, di-
džiausis valdžioje. 4 Išsiliejai kaip
vanduo. Tau neaugti, nes tu už-
kopai ant savo tėvo patalo ir
sutepei jo lovą.
5 Simeonas ir Lėvis broliai; juo-
du kariaujantįs neteisybės įran-
kiai. 6 Įjųdviejų tarybą teneeina
mano dušia, ir jųdviejų susirin-
kime tenebuna mano garbės; nes
savo įtužime jie užmušė žmones
ir savo valia juodu išgriovė mu-
rą. 7 Prakeiktas jųdviejų įtuži-

dą prisiartinant, suvadina savo sunus, kad jiems suteiktu iškilmingai savo paskutinį palaiminimą. Gavęs iš Dievo įkvėpimą, jis jaučia, kad jo palaiminimas, jo žodžiai bus tikra pranašystė, išsipildysianti jo vaikų istorijoje. Jokubo palaiminimas jau ir tuo skiriasi nuo palaiminimo, kurį jis pats buvo gavęs iš savo tėvo, kad čionai nebe vienas įstatomas Dievo padarytųjų žadėjimų tėvainiu, bet visi jo sunųs skiriami busiančių žydų gyminių tėvais. — *Paskučiausiose dienose.* Taip vadinasi ne ateitis apskritai, bet laikas siekiantis Mesiją, kadangi šv. Raštas visą pasaulio istoriją dalina į du laikotarpiu, — pirmasias dienas užsibaigsiančias Kristaus atėjimu ir paskučiausias lig jo antram jau kaipo Teisėjo atėjimui. Tiesa, dauguma Jokubo pranašysčių turėjo išsipildyti, žydams užėmus Palestiną, bet jos visos turi taipogi sąryšį ir su Mesiju, Judui gi suteiktoji tiesiog jį paliečia; ji gi yra lyg koks vidurys visų Jokubo žodžių.

(**3**) *Rubene...* Toje eil. Jokubas su skausmu mini, kuo Rubenas turėjo buti kaipo jo pirmgimis. Jam turėjo tekti didesnė tėvainystės dalis, valdžia ant brolių ir ypatingas tėvo palaiminimas, bet savo bjauriu nusidėjimu (veiz. 35, 22) jis viso ko nustojo. — *Mano skausmo pradžia.* Tikriaus anot ebr. t.: m a n o s t i p r y b ė s p i r m u o n ė; nes čionai paraleliškai išreiškiama ta pati mintis, ką ir žodžiuose: *mano pirmgimis.*—(**4**) *Išsiliejai...* Nurodomas aiškiaus Rubeno prasikaltimas ir bausmė už nuodėmę. Rubeno paleistuvystė palyginama su vandenimi, kurs užviręs inde pradeda lieties per jo kraštus. Jis tarsi galvatrukčiais puolė į nuodėmę.—*Tau neaugti.* Rubeno giminė ištikrųjų nebuvo žymi nei savo skaitliumi, nei savo darbais.

(**5**) *Simeonas ir Lėvis.* Po Rubeno juodu buvo didžiausi prasikaltėliai Jokubo akyse; ir juodu užuot palaiminimo gauna smarkų papeikimą už baisias žudynes Sikėmo gyventojų tarpe padarytas. — *Broliai.* Vadindamas Simeoną ir Lėvį broliais Jokubas turi mintyje ne tik tą aplinkybę, kad juodu buvo vienos motinos sunųs, bet ir tai, kad tarp jųdviejų buvo dar kita dvasiška brolystė — jų žiaurus budas: *juodu kariaujantįs neteisybės įrankiai*, arba anot ebr. t.: j ų d v i e j ų k a l a v i j a i ž u d y n i ų į r a n k i a i.— (**6**) *Įjųdviejų...* Jokubas bjaurėjosi ir bjaurisi jųdviejų pasielgimu ir nenori turėti su jais nieko bendra. — *Mano garbės.* Garbė čionai reiškia tą pat, ką ir *mano dušia.* — *Nes savo...* Aiškiaus išreiškiamas dviejų brolių prasikaltimas. Plg. 34, 25-28. — *Išgriovė murą.* Anot ebr. t.: s u ž e i d ė j a u t į, t. y. savo pyktyje jie neaplenkė net gyvulių, darydami juos nebetinkančiais darbams. — (**7**) *Prakeiktas...*

pertinax: et indignatio eorum, quia dura: dividam eos in Jacob, et dispergam eos in Israel.
[8] Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui.
[9] Catulus leonis Juda: ad prædam fili mi ascendisti requiescens accubuisti ut leo, et quasi leæna, quis suscitabit eum?
[10] NON AUFERETUR sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat

mas, nes kietsprandiškas, ir jųdviejų pyktis, kadangi žiaurus; padalinsiu juodu Jokube ir išskirstysiu juodu Izraėlyje.
[8] Judai, tave šlovins tavo broliai; tavo ranka ant tavo neprietelių sprandų; prieš tave nusilenks tavo tėvo sunųs.
[9] Judas jaunas liutas. Tu, mano sunau, pakilai dėlei grobio; ilsėdamos atsigulai kaip liutas ir liutienė, Kas drįs jį pažadinti?
[10] NEBUS ATIMTA iš Judo lazda ir vadas iš jo ainjos, kolei neateis siųs-

Patriarkas smarkiais žodžiais pasmerkia savo sunų sauvalią ir jiemdviem skiria tinkamą bausmę: *padalinsiu.*. Ta pranašystė išsipildė tokiuo budu, kad silpna Simeono giminė gavo Palestinos padalinime atskirus miestelius ir sodžius į pietus nuo Judo menkoje Negebo šalyje, o paskui žymi jos dalis visai išsiskirste tarp kitų giminių; Lėvio gi giminė buvo iškarto išskirstyta tarp kitų giminių; bet jai, kaipo nesykį parodžiusiai savo uolumą apie Dievo garbę,buvo suteiktos Sen. Įstatymo kunigystės pareigos, taip kad Dievas, imdamas ją savo tarnystėn, prakeikimą permainė į palaiminimą. — *Jokube*.. *Izraėlyje.* Tiemdviem vardais pavadinta čionai visa žydų tauta.

(8) *Judai*,.. Ir Judo sąžinė buvo suteptа nevienu nusidėjimu (plg. 37, 26. 27; 38, 1...), bet savo rupesniu apie Benjaminą ir karšta tėvo meile jis užsipelnė garbingiausį palaiminimą ir geriausius pažadėjimus. Jis paveldėjo pirmgimystės teises ir tapo paskirtas vyresniuoju tarp brolių; iš jo ainijos turėjo kilti žydų tautos karaliai, jo giminė turėjo gauti geriausią Palestinos dalį; bet visusvarbiausia buvo tai, kad iš jo giminės turėjo užgimti karalių Karalius, musų Viešpats Jėzus Kristus. Pranašystė apie Judo likimą prasideda gražiu žaidimu žodžiais, paremtu ant jo vardo prasmės, kurs reiškia šlovę (plg. 29, 35). Ebr. t. *J*[e]*hudah 'atthah, jodukha*... T u š l o v e, t a v e t a v e š l o v i n s... Judo giminė įgijo šlovę. ir prieš ją lenkėsi kitos giminės jau kelionėje iš Aigypto Palestinon, o dar labiaus, kada iš jos radosi karaliai.— *Tavo ranka*... Tais žodžiais žadami Judui neprietelių pergalėjimai Palestinos užkariavime, Dovido, Saliamono ir kitų karalių karėse. — (9) *Judas jaunas liutas*... Palyginimas Judo su liutu jaunu iš užaugusiu, su liutiene, ginančia savo vaikus, įvaizdžiai išreiškia jo viršenybę tarp brolių ir pažymi jo ainių drąsumą kovoje su priešais. Pats Kristus vadina save šv. Rašte liutu iš Judo giminės. Vz. Apr. 5, 5. Plg. 1 Kor. 15, 15. — (10) *NEBUS ATIMTA*... Čionai prasideda svarbiausioji pranašystės dalis; žydai ir krikščionįs supranta ją išimtinai apie Mesiją. — *Lazda*: Skėptras, t. y. karališkos valdžios ženklas.— *Vadas*. Ebr. ž. *m*[e]*choqeq* paprastai verčiamas žodžiu v a d a s, į s t a t y m d a v i s; bet jis gali taipogi reikšti v a l d ž i o s l a z d ą, todėl gali buti sy-nonimas skėptro. Priimant tą antrą prasmę ž. *m*[e]*choqeq*, reiktu sekantįs *de femore eius*, *iš jo ainijos* išversti labiaus prisilaikant ebr. t.: i š t a r p j o k o j ų; butu tai aliuzija į budą, kaip senobės monarkai laikydavo rankose savo ilgą skėptrą: kada jie sėdėdavo, apatinis jų skėptro galas budavo nuleistas tarp jų kojų lig žemei. Todėl visą pirmą šitos eil. dalį galima butu išreikšti taip: Nebus atimtas iš Judo skėptras, ir karališkos valdžios lazda iš tarp jo kelių. — *Kolei neateis.* Atsižvelgiant į šituos žodžius galima dvejopai suprasti laiką, kuriame karališkoji valdžia pasiliks Judo giminėje. Egzegėtų dauguma supranta taip, kad skėptras pasiliks prie Judo lig paskirtam laikui, o kada skėptras bus atimtas, tai bus ženklas, jog veikiai turi ateiti Mesijas. Egzegėtų mažuma, remdamasi panašiais išsireiškimais kitose šv. Rašto vietose (augšč. 8, 7; 28, 15. Ps. 109, 1; 111, 8 ir k.) ir visais Jokubo žodžiais, mano, kad čionai

qui mittendus est, et ipse erit
exspectatio gentium. [11] Ligans
ad vineam pullum suum, et ad
vitem, o fili mi, asinam suam.
Lavabit in vino stolam suam,
es in sanguine uvæ pallium su-
um. [12] Pulchriores sunt oculi
ejus vino, et dentes ejus lacte
candidiores.

[13] Zabulon in littore maris habitabit, et in statione navium pertingens usque ad Sidonem.

[14] Issachar asinus fortis accu-
bans inter terminos. [15] Vidit re-
quiem quod esset bona: et ter-
ram quod optima: et supposuit
humerum suum ad portandum,
factusque est tributis serviens.

tinasis, ir jo tai lauks tautos. [11]
O mano sunau! Jis riša prie vyn-
uogyno savo asilaitį ir prie vyn-
medžio savo asilę. Jis skalbs vy-
ne savo rubą ir vynuogių krau-
juje savo apsiaustą. [12] Jo akįs
gražesnės už vyną, jo dantįs bal-
tesni už pieną.

[13] Zabulonas gyvens ant juros kranto ir arti laivų stoties, siekdamas iki Sidonui.

[14] Isakaras stipras asilas guljs
savo tvarte. [15] Jis matė gerą
esant atilsį ir žemę esant geriau-
sią, ir pakišo savo pėtį po naš-
tomis ir tapo muitą mokančiu
bernu.

---

pranašaujama apie amžiną karališko skėptro pasilikimą prie Judo; tik paskirtame laike jo karaliavimas turi pasidaryti prakilnesnis ir tobulesnis. — *Siųstinasis.* Visi senobiniai vertimai ir aiškintojai supranta tą žodį apie Mesiją, o kaikuriuose vertimuose, kaip chaldaiškame, tiesiog pasakyta: Kolei neateis Mesijas. Bet pats dabartinio ebraiško teksto žodis *šiloh* davė progą įvairiems ginčams, kadangi tikra jo kilmė ir prasmė neaiškios. Šv. Jieronymas, kurs jį išvertė žodžiais *qui mittendus est*, regimai rado savo egzemplioriuose ne žodį *šiloh*, bet kokį nors kitą išsireiškimą, padarytą iš žodžio *šalach*, siųsti. Tikriausiai *šiloh* atsirado per perrašinėtojų paklydimą vietoje žodžio *šelloh*, sutrumpinto iš *'ašer*, kursai ir *lo*, jam arba jo (plg. Ez 21, 32); todėl sakinio prasmė turėtu buti: kolei neateis tas, kurio jis (skėptras) yra, arba kuriam jis paskirtas. — *Ir jo tai lauks tautos.* Geriaus: Jam bus paklusnios tautos. Taigi visos 10. eil. mintis toki: Judas nesiliaus valdęs karališkąją lazdą ir ją laikęs tarp savo kelių, kolei neateis tasai, kuriam karališkoji valdžia pridera kaipo jo nuosavybė, kurs bus karalius ne vienos žydų tautos, bet visų, kurio jos laukia ir kurio jos noriai klausys. — (11) *O mano sunau...* Geriaus anot ebr. t.: Jis, t. y. Judas riša prie vynuogyno savo asilaitį ir prie vynmedžio savo asilės vaiką. Šitoje eil. nurodomas derlingumas tos Palestinos dalies, kuri turėjo tekti Judui. Jos vynmedžiai bus taip stori, kad prie jų, kaip prie kokio medžio, galės pririšti asilaitį; vyno gi bus tiek, kad bus galima jame skalbti rubus kaip vandenyje. Pats Išganytojas lygino save su vynmedžiu, o savo ištikimuosius su vynmedžio atžalomis.—(12) *Jo akįs...* Geriaus anot ebr. t.: Jo akįs aptemo nuo vyno, ir jo dantįs pabalo nuo pieno. Kitokiuo budu išreiškiama vyno ir pieno apstumas. Dar ir dabar Judos kalnuose auga puikiausi vynuogynai; bet be palyginimo derlingesnė čia buvo žemė ir gražesnės pievos anais senobiniais laikais, kuomet visa Palestina įeinantiems į ją iš Aigypto žydams rodėsi papludusi pienu ir medumi. Pienu ir vynu čionai dar yra išreikšta dvasiškų gėrybių apstumas, kurias atnešė visai žmonijai Kristus.

(13) *Zabulonas...* Zabulono giminei ištikrųjų teko siauras žemės plotas nuo Genezarėto ežero lig Tarpžemei jurai, vienu savo kraštu beveik siekusis ribų Penikijos (Sidonijos), kurios sostinė ilgą laiką buvo Sidonas. Artima jura ir kaimynystė su Sidonu nemaž prisidėjo prie Zabulono giminės pralobimo.

(14. 15) *Isakaras...* Isakaro giminė, gavus derlingo Ezdrelono slėnio dalį ir kalnuotą Galiliejos apylinkę tarp Taboro ir Genezarėto, nieko daugiaus netroško ir dalino savo laiką tarp žemdirbystės ir atilsio. Kadangi be to per tą plota dar ėjo žymus vieškelis iš-už Jordano Tarpžemės

16 Dan judicabit populum su-
um sicut et alia tribus in Israel.
17 Fiat Dan coluber in via, ce-
rastes in semita, mordens ungu-
las equi, ut cadat ascensor ejus
retro. 18 SALUTARE tuum ex-
spectabo Domine.
19 Gad, accinctus prœliabitur
ante eum: et ipse accingetur re-
trorsum.
20 Aser, pinguis panis ejus, et
præbebit delicias regibus.
21 Nephthali, cervus emissus,
et dans eloquia pulchritudinis.
22 Filius accrescens Joseph,
filius accrescens et decorus aspe-
ctu: filiae discurrerunt super mu-
rum. 23 Sed exasperaverunt eum,

16 Danas teis savo tautą, kaip
ir kitos giminės Izraėlyje. 17 Da-
nas tebuna žalčiu ant kelio ir
angiu ant tako, įkandančiu ark-
lio kulnis, kad jo raitelis nukris-
tu atbulas. 18 Aš lauksiu, Vieš-
patie, tavo IŠGANYMO.
19 Gadas apsišarvojęs kariaus
jo priekyje ir su šarvais jis grįš
atgal.
20 Riebi Asero duona, ir jis
suteiks karaliams skanumynus.
21 Neftalis ištrukęs briedis ir
mokąs gražiai kalbėti.
22 Juozapas vis auga ir auga.
Jis dailus pasižiurėti; jo atžalos
skėčiasi ant muro. 23 Bet šau-
liai jį ierzino ir su juo vaidijo-

juros linkon, todėl ir Isakaro ainiai už-
siimdavo prekių vežiojimu, už kurias rei-
kėjo mokėti muitas. Palyginime su stipriu asilu Palestinoje nėra nieko pažeminančio.

(16) *Danas teis...* Ebr. *Dan jadin.* Kadangi žodis t e i s t i ebr. kalboje reiškia taipogi apskritai buti visokios teisybės apgynėju, todėl čionai pranašaujama ne tik tai, kad Danas bus savo giminės teisėjas, lygiai kaip ir kiti jo broliai, nors jis gimęs iš tarnaitės, bet rasi taipogi ir tai, ką Dano giminė yra padariusi žydų tautų teisėms apginti kovoje su nepriete-liais. Taipogi iš Dano giminės kilo žymus teisėjas Samsonas. — **(17)** *Tebuna*: bus. Daniečiai turėjo buti ne tik galingi teisybės apgynėjai, bet ir gudrųs. Tos gudrybės vaizdu čionai yra angis, kurs pasislėpęs prie kelio tykoja juo einančiųjų arba jojančiųjų. Toks baisus ir gudrus angis Pilistimams buvo Samsonas. — **(18)** *Aš lauksiu...* Paminėjęs teisėją ir teisybės apgynėją, Jokubas mintimi persikelia į tolesnius paskučiausius laikus ir atsidusta prie to, kurs turėjo buti ne tik teisėjų Teisėjas, bet ir Išganytojas.

(19) *Gadas...* Pranašystė apie Gado giminę susideda iš gražiausio žaidimo žodžiais, kurių prasmė užtat labai neaiški. Ebr. *Gad g*ᵉ*dud j*ᵉ*gudennu v*ᵉ*hu' jagud 'aqeb* butu galima taip išreikšti: Gadas! nepritelių buriai ant jo grusis, bet jis grusis ant jų kulnių. Anot tų žodžių, apsigyvenusi už Jordano Gado giminė turėjo nuolat buti užpuldinėjama nepritelių (Arabų), tečiaus jai buvo pažadėtas taippat nuolatinis pergalėjimas užpuolikų. Anot Vulgatos teksto, kaip paaiškino pats šv. Jieronymas, pranašystė išsipildė tame, kad, Gado giminei užėmus draug su Rubeno ir Manaso ainiais kraštą anapus Jordano, ji ėjo draug su kitais Izraėlitais užkariautų Palestinos ir paskui grįžo apkrauta grobiu ir šarvais atgal savo vieton.

(20) *Riebi Asero...* Gražiais palyginimais aprašomas derlingas kviečių ir alyvmedžių žemės plotas prie Penikijos ribų, kurs turėjo tekti Asero giminei.

(21) *Neftalis... mokąs gražiai kalbėti.* Ką reiškia šitie palyginimai nevisai aišku. Antrosios eil. dalies išsipildymą kaikurie mato giesmėse Deboros ir Barako, kuriuodu buvo iš Neftalio giminės. Plg. Teis. 4, 10; 5, 1... Kiti gi egzegėtai, laikydamies LXX vertimo, kame kitaip skaityta ebr. t., 21. eil. mintį išreiškia taip: Neftalis opus žolynas išaugs į augštą ir puikų medį.

(22) *Juozapas...* Ebr. t. aiškiai parodo, ką reiškia Vulgatos žodžiai. Jis galima taip išversti: J u o z a p a s y r a v a i s i n g o m e d ž i o a t ž a l a, v a i s i n g o m e d ž i o a t ž a l a p r i e š a l t i n i o; j o š a k o s s k ė č i a s i v i r š u j e m u r o. Taip Juozapas palyginamas su vynmedžiu, pasodintu atkaitoje geriausiose sąlygose, kurio šaknįs turi reikalingą drėgmę, o šakos gali liuosai skėsties ant čia-pat esančio muro. — **(23)** *Bet šauliai...* Šau-

et jurgati sunt, inviderunt que
illi habentes jacula. 24 Sedit in
forti arcus ejus, et dissoluta sunt
vincula brachiorum et manuum
illius per manus potentis Jacob:
inde pastor egressus est, lapis
Israel. 25 Deus patris tui erit
adjutor tuus, et omnipotens be-
nedicet tibi benedictionibus cœli
desuper, benedictionibus abyssi
jacentis deorsum, benedictioni-
bus uberum et vulvæ. 26 Bene-
dictiones patris tui confortatæ
sunt benedictionibus patrum ejus:
donec veniret desiderium colli-
um æternorum: fiant in capite
Joseph, et in vertice Nazaræi
inter fratres suos.

27 Benjamin lupus rapax, ma-
ne comedet prædam, et vespere
dividet spolia.

28 Omnes hi in tribubus Israel
duodecim: hæc locutus est eis
pater suus, benedixitque singu-
lis, benedictionibus propriis.

si ir jam pavydėjo. 24 Jo kilpi-
nis pasiliko stiprai įtemptas, ir
atrišti liko jo pečių ir rankų
pančiai rankomis galingojo Die-
vo Jokubo. Iš ten išėjo ganyto-
jas ir Izraėlio uola. 25 Tavo tė-
vo Dievas bus tavo padėjėjas ir
Visagalis tave palaimins dangaus
palaiminimais iš augštybių, ir
palaiminimais gelmės, esančios
apačioje, palaiminimais kručių
ir įsčios. 26 Tavo tėvo palaimi-
nimai perviršija jo tėvų palai-
minimus, kolei neateis amžinų-
jų kalvų troškimas. Tegul jis
ateina ant Juozapo galvos ir ant
Nazarajo momenies jo brolių
tarpe.

27 Benjaminas vilkas plėšikas;
rytą jis ės grobį, ir vakare da-
lins išplėšas.

28 Visi šitie yra dvylika Izraė-
lio giminių; tai jiems kalbėjo jų
tėvas ir kiekvieną palaimino at-
skiru palaiminimu.

---

liais, turinčiais vilyčias, pavadinti Juozapo broliai, kurie jį vargino, pardavė Aigyptan, kame buvo pakliuvęs net kalėjiman. — (24) *Jo kilpinis*... Ir Juozapas turėjo savo kilpinį tik geresnį už brolių. Tuo kilpiniu buvo jo gyvas tikėjimas į Dievą, kurį išpažino jo tėvas. Per tą Dievą, sutraukiusį jo pančius, jis išėjo iš kalėjimo, kad taptu ganytoju ir uola visos Izraėlio giminės. —*Atrišti likó*... Anot ebr.t.: j o r a n k o s p a s i l i k o l a n k s č i o s. — (25) *Tavo tėvo Dievas*.. Čionai prasideda paties palaiminimo žodžiai. Jokubas linki Juozapui palaiminimo iš dangaus, t. y. lietaus, rasos ir saulės, palaiminimo iš žemės gilybės, t. y. derlingos žemės, vandens apstumo, žemės turtų, galop palaiminimo motinoms, kad butu vaisingos. — (26) *Tavo tėvo palaimini mai*.. Jokubas priduria, kad jis pats nėra gavęs taip didžių palaiminimų iš savo tėvo, kaip jo dabar suteikiamieji Juozapui. — *Kolei neateis*...: kolei neateis tasai, kurio laukia visa žemė ir trokšta visi žmonės, pradedant Adomu, t.y. kolei neateis Mesijas.—*Nazarajo*. Ebr. ž. *nazir* reiškia tą pat, ką ir a t s k i r t a s, p a š v ę s t a s, galop k u n i g a i k š t i s. Juozapas buvo ištikrųjų išskirtas iš savo brolių tarpo dėlei didžios savo vertybės. — Visų tų palaiminimų tėvainiais tapo dvi iš Juozapo kilusi gimini Efraimo ir Manaso, gavusi geriausią vidurinės Palestinos ir Užjordanio dalį.

(27) *Benjaminas*... Benjaminui duotas vilko-plėšiko vardas visai išsipildė jo karžygiškos ainijos istorijoje. Iš jo giminės buvo teisėjas Aodas, karalius Saulius, o vėliaus šv. Povilas, prie kurio šv. tėvai ypač taiko Jokubo pranašystę. Taip šv Ambroziejus sako: „Jis buvo vilku, kada gaudė ir rijo Bažnyčios avis. Bet tas, kurs buvo atėjęs vilku, paskui pasidarė piemenimi. Ramiai gyveno namuose, kuriuos pirma teriojo. Gyveno Kristaus šėtrose tas, kurs pirma kaip vilkas valkiojosi po miškus“.

(28) *Visi šitie*... t. y. visi šitie yra dvylikos Izraėlio giminių tėvai. Kaip čionai taip kitur šv. Rašte, kame kalbama apie Jokubo ainiją, Efraimas ir Manasas skaitosi viena Juozapo giminė; o kalbant apie Palestinos padalinimą Efraimas ir Manasas skaitosi jau dviem atskirom giminėm,

29 Et præcepit eis, dicens: Ego
congregor ad populum meum:
sepelite me cum patribus meis
in spelunca duplici quæ est in
agro Ephron Hethæi, 30 contra
Mambre in terra Chanaan, quam
emit Abraham cum agro ab Eph-
ron Hethæo in possessionem se-
pulcri. 31 Ibi sepelierunt eum,
et Saram uxorem ejus: ibi sepul-
tus est Isaac cum Rebecca con-
juge sua: ibi et Lia condita ja-
cet. 32 Finitisque mandatis qui-
bus filios instruebat, collegit pe-
des suos super lectulum, et obiit:
appositusque est ad populum
suum.

Caput L. 1 Quod cernens Jo-
seph, ruit super faciem patris
flens et deosculans eum. 2 Præ-
cepitque servis suis medicis ut
aromatibus condirent patrem. 3
Quibus jussa explentibus, tran-
sierunt quadraginta dies: iste
quippe mos erat cadaverum con-
ditorum: flevitque eum Ægyp-
tus septuaginta diebus. 4 Et ex-
pleto planctus tempore, locutus
est Joseph ad familiam Pharao-
nis: Si inveni gratiam in con-
spectu vestro, loquimini in au-
ribus Pharaonis: 5 eo quod pa-
ter meus adjuraverit me, dicens:
En morior, in sepulcro meo quod
fodi mihi in terra Chanaan, se-

29 Ir jis jiems įsakė, tardamas:
Aš esu suvienijamas su mano
tauta. Palaidokite mane su ma-
no tėvais dvailoje oloje, esan-
čioje Hetiečio Efrono lauke, 30
ties Mambre Kanaano žemėje,
kurią draug su lauku Abraomas
nusipirko iš Hetiečio Efrono, kad
turėtu nuosavų kapą. 31 Tenai
palaidojo jį ir jo pačią Sarą; te-
nai palaidotas Izaokas su savo
pačia Rebėka; tenai guli palai-
dota taipogi Lija. 32 O pabaigęs
įsakymus, kuriais mokė sunus,
sukėlė savo kojas lovon ir nu-
mirė, ir buvo suvienytas su sa-
vo tauta.

50. perskyrimas. 1 Tai maty-
damas Juozapas puolė ant savo
tėvo veido, raudodamas ir jį bu-
čiuodamas. 2 Ir liepė buvusiems
jo tarnystėje gydytojams įbalsi-
muoti tėvą. 3 Jiems paliepimą
pildant, praslinko keturios dešim-
tis dienų, nes toksai buvo lavo
nų balsimavimo budas. Ir Ai-
gyptas jo verkė septynias dešim-
tis dienų. 4 Ir pasibaigus raudo-
jimo metui, Juozapas kalbėjo
Paraono šeimininkams: Jei ra-
dau malonę jusų akyse, tai pa-
sakykite Paraonui: 5 Kadangi ma-
no tėvas mane prisiekdė, tarda-
mas: štai aš mirštu; tu mane pa-
laidosi mano kape, kurį sau iš-

bet tuomet apleidžiama Lėvio giminė, negavusi atskiros teritorijos.

(29) *Ir jis jiems įsakė...* Ko Jokubas prašė Juozapą (47, 30), tai dabar įsako padaryti visiems sunums. — (31) *Tenai palaidojo...* Iš čia patiriame, kad Makpėloje buvo palaidoti, be Abraomo ir Saros, dar Izaokas, Rebėka ir Lija. — (32) *Buvo suvienytas...* Plg. 24, 8. 17; 35, 29.

(50, 2) *Ir liepė buvusiems...* Lavonų balsimavimas buvo Aigyptiečių paprotys. Buvo tai gana sunkus ir daug laiko reikalaująs darbas. Juo užsiimdavo tam tikri gydytojai iš kunigų skyriaus. Balsimuodami, smagenis ir vidurius sudėdavo į atskirus indus, kuną gi pripildydavo kvepinčiomis žolėmis, sakais ir kitais panašiais dalykais. Aigypte taip gerai mokėjo balsimuoti, kad lig musų dienoms užsilaikė nepagedusios Aigypto mumijos, turinčios lig 5000 metų. — (3) *Verkė...* Karalių verkdavo 72 dieni; beveik tiek pat verkta ir Jokubo. — (4) *Juozapas kalbėjo...* Gedulas neleido pačiam Juozapui ypatiškai kreipties į Paraoną; todėl jis kreipiasi į jį per jo namiškius. — (5) *Kurį sau išsikasiau...* Jokubas buvo regimai padidinęs Makpėlos olą ir išanksto

pelies me. Ascendam igitur, et
sepeliam patrem meum, ac revertar.
6 Dixitque ei Pharao: Ascende et sepeli patrem tuum sicut adjuratus es.
7 Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique majores natu terrae Ægypti:
8 domus Joseph cum fratribus suis, absque parvulis et gregibus, atque armentis quae dereliquerunt in terra Gessen.
9 Habuit quoque in comitatu currus et equites: et facta est turba non modica.
10 Veneruntque ad Aream Atad, quae sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exsequias planctu magno atque vehementi, impleverunt septem dies.
11 Quod cum vidissent habitatores terrae Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Aegyptiis. Ed idcirco vocatus est nomen loci illius, Planctus Ægypti.
12 Fecerunt ergo filii Jacob sicut praeceperat eis:
13 et portantes eum in terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulcri ab Ephron Hethaeo contra faciem Mambre.

sikasiau Kanaano žemėje. Taigi, aš eisiu ir palaidosiu savo tėvą, o paskui sugrįšiu. Paraonas jam tarė: Eik ir palaidok savo tėvą, kaip esi prisiekdytas.
7 Jam einant, ėjo draug su juo visi augštesnieji Paraono namų valdininkai ir visi Aigypto žemės vyresnieji,
8 Juozapo namai draug su jo broliais, tik be vaikų, bandų ir galvijų, kuriuos jie buvo palikę Geseno žemėje.
9 Jis turėjo taipogi tarp palydovų vežimus ir raitėlius, ir buvo pasidaręs nemažas burys.
10 Ir jie atvyko prie Atado klojimo, esančio anapus Jordano, kame kėlė pakasynas didžiu ir graudžiu raudojimu per septynias dienas.
11 Tai pamatę Kanaano žemės gyventojai kalbėjo: Tas didis raudojimas tai Aigyptiečių. Ir todėl ana vieta buvo praminta vardu Aigyptiečių raudojimas.
12 Taigi, Jokubo sunųs padarė, kaip jis jiems buvo įsakęs,
13 ir jį nugabenę Kanaano žemėn palaidojo dvailoje oloje, kurią draug su lauku Abraomas buvo pirkęs nuosaviems kapams iš Hetiečio Efrono ties Mambre.

4) Juozapo mirtis.

14 Reversusque est Joseph in Ægyptum cum fratribus suis,

14 O Juozapas, palaidojęs tėvą, sugrįžo Aigyptan draug su

---

prirengęs vietą savo grabui. — (**10**) *Prie Atado klojimo.* Ebr. *goren ha'atad.* Ta vieta anot aiškintojų daugumos buvo ties Jėriko miestu anoje Jordano pusėje. Taigi, lydintįs Jokubo lavoną atėjo į čia iš Aigypto ne tiesiu keliu, bet aplink Mirties jurą, taip-pat kaip paskui Mozės vedami Izraėlitai ėjo Palestinon. Padaryta taip rasi dėlto, kad tas kelias turėjo buti mažiaus pavojingas. — *Kėlė pakasynas...* Kodėl jau čionai, gana toli nuo laidojimo vietos, atlikta gedulingos apeigos, nevisai aišku. Rasi palydovai Aigyptiečiai neturėjo užmanymo eiti pačion Kanaano žemėn ir jau toje vietoje atsisveikino su Jokubo lavonu, kurį toliaus nubaigė nešti pats Juozapas su broliais ir be jokių iškilmių palaidojo Makpėloje. — (**11**) *Tai pamatę...* Kananiečiai galėjo matyti tas ilgai besitęsiančias pakasynų apeigas, kadangi gyveno čia pat už Jordano.

50, 14-25. Mirus Jokubui, Juozapas nesiliauja mylėjęs savo brolius, pranašauja

et omni comitatu, sepulto patre.
15 Quo mortuo, timentes fratres
ejus, et mutuo colloquentes: Ne
forte memor sit injuriae quam
passus est, et reddat nobis omne malum quod fecimus,
16 mandaverunt ei dicentes: Pater tuus praecepit nobis antequam moreretur,
17 ut haec tibi verbis
illius diceremus: Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, et peccati atque malitiae
quam exercuerunt in te: nos quoque oramus ut servis Dei patris
tui dimittas iniquitatem hanc.
Quibus auditis flevit Joseph.
18 Veneruntque ad eum fratres sui:
et proni adorantes in terram dixerunt: Servi tui sumus.
19 Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere
voluntati?
20 Vos cogitastis de
me malum: sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me,
sicut in præsentiarum cernitis,
et salvos faceret multos populos.
21 Nolite timere: ego pascam
vos et parvulos vestros: consolatusque est eos, et blande ac
leniter est locutus.
22 Et habitavit in Ægypto cum omni domo patris sui: vixitque centum
decem annis. Et vidit Ephraim
filios usque ad tertiam generationem. Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in genibus
Joseph.
23 Quibus transactis, locutus est fratribus suis: Post
mortem meam Deus visitabit vos,

savo broliais ir visais palydovais.
15 Jokubui mirus, Juozapo
broliai bijojosi ir kalbėjosi tarp
savęs: Kad jis kartais neatsimintu iškentėtos neteisybės ir mums
neatkeršintu už visa pikta, kurį padarėme.
16 Taigi, jie nusiuntė jam pasakytų: Tavo tėvas
mums liepė, pirma negu numirė,
17 kad mes tau tai sakytumėm jo žodžiais: Maldauju, kad
užmirštumei savo brolių piktadarystę, nusidėjimą ir piktumą,
kurį tau parodė. Mes taipogi
meldžiame atleisti šitą neteisybę tavo tėvo Dievo tarnams.
Juozapas tai išgirdęs apsiverkė.
18 Ir jo broliai atėjo pas jį ir
kniupšti nusilenkę prieš jį iki
žemei tarė: Esame tavo vergai.
19 Jis jiems atsakė: Nesibijokite;
argi mes galime priešinties Dievo valiai?
20 Jųs turėjote piktus
apie mane užmanymus, bet Dievas tai apvertė į gerą, kad mane išaugštintu, kaip dabar matote, ir kad išgelbėtu daugelį
tautų.
21 Nesibijokite; aš maitinsiu jus ir jusų vaikus. Ir jis
juos nuramino ir meiliai bei romiai kalbėjo.
22 Jis gyveno Aigypte su visais savo tėvo namais
ir susilaukė šimto dešimties metų amžio. Ir matė Efraimo sunus iki trečiajai kartai. Taipogi
Manaso sunaus Machiro sunųs
gimė ant Juozapo kelių.
23 Po
tų atsitikimų jis kalbėjo savo
broliams: Po mano mirties Die-

---

apie jų ainijos sugrįžimą Kanaanan, prašo, kad tuomet paimtu su savim jo kaulus ir galop miršta.

(16) *Jie nusiuntė...* Prie gyvos Jokubo galvos Juozapo broliams nereikėjo bijoties jo keršto; bet dabar jie nebeturi sau apgynėjo, todėl labai rupinasi tariamo pavojaus prašalinimu. Jie skubinasi priminti Juozapui Jokubo žodžius, kurių atkartojimas tuojau po jo mirties negalėjo nepadaryti įspudžio ant jų brolio; be to jie ir patįs meldžia nuolankiausiai dovanoti seną prasikaltimą.— **(19)** *Jis jiems atsakė...* Juozapas iš savo pusės atkartoja, ką jau buvo pasakęs pirm 17 metų (45, 5). — **(22)** *Gimė ant Juozapo kelių,*

et ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam juravit
Abraham, Isaac, et Jacob. [24]
Cumque adjurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos, asportate ossa mea vobiscum de
loco isto: [25] mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto.

vas jus aplankys ir išves iš šitos žemės šalin, kurią prisiekė duoti Abraomui ir Izaokui ir
Jokubui. [24] Ir juos prisiekdęs ir pasakęs: Dievas jus aplankys; išsineškite draug su savim iš šitos vietos mano kaulus. [25] jis
numirė, užbaigęs šimtą dešimtį savo amžio metų. Ir įbalsimuotas jis buvo padėtas graban Aigypte.

---

t. y. Juozapas juos padarė savo įsuniais (plg. 30, 3). — (**24**) *Išsineškite...* Tas Juozapo meldimas paskiaus buvo išpildytas. Izraėlitai išeidami iš Aigypto pasiėmė jo kaulus ir, užėmę Palestiną, palaidojo arti Sikėmo, kape, iškastame ant lauko, kurį jam buvo padovanojęs Jokubas (veiz. 33, 19; 48, 22. Iš. 13, 19. Joz. 24, 32). — (**25**) *Jis numirė...* Anot vienų šv. Rašto aiškintojų 1538 metais, o anot kitų 1830 m. pirm Kristaus.

Liber Exodus

Hebraice *Veelle Semoth*

Išėjimo knyga

Ebraiškai *V'elle š'moth*

I. Atsitikimai, pranokusieji Izraėlitų išėjimą iš Aigypto. 1. Izraėlitų pasidauginimas ir jų vargai Aigypte.

Caput I. 1 Hæc sunt nomina
filiorum Israel qui ingressi sunt
in Ægyptum cum Jacob: singu-
li cum domibus suis introierunt:
2 Ruben, Simeon, Levi, Judas,
3 Issachar, Zabulon, et Benjamin,
4 Dan, et Nephthali, Gad, et Aser.
5 Erant igitur omnes animæ eo-
rum qui egressi sunt de femore
Jacob, septuaginta: Joseph au-
tem in Ægypto erat. 6 Quo mor-
tuo, et universis fratribus ejus,
omnique cognatione illa, 7 filii
Israel creverunt, et quasi ger-
minantes multiplicati sunt: ac
roborati nimis, impleverunt ter-
ram.

8 Surrexit interea rex novus
super Ægyptum, qui ignorabat

1. perskyrimas. 1 Tie yra var-
dai Izraėlio sunų, kurie įėjo
draug su Jokubu Aigyptan; o
kiekvienas buvo įėjęs su savo
namais. 2 Rubenas, Šimeonas, Lė-
vis, Judas, 3 Isakaras, Zabulonas
ir Benjaminas, 4 Danas ir Nef-
talis, Gadas ir Aseras. 5 Taigi,
visų jų dušių, kilusių iš Jokubo,
buvo septynios dešimtis; o Juo-
zapas buvo Aigypte. 6 Mirus jam,
visiems jo broliams ir visai anai
kartai, 7 Izraėlio sunųs augo ir
tarsi želdami pasidaugino. Ir la-
bai įsigalėję pripildė žemę.

8 Tuotarpu kilo Aigypte nau-
jas karalius, kurs nežinojo apie

1, 1-7. Išėjimo knyga prasideda trumpa įžanga, kurioje įkvėptas autorius keliais žodžiais apima visą laiką, praslinkusį nuo Juozapo mirties lig žydų prispaudimo pradžiai Aigypte. Pasakęs, kiek Jokubo šeimynos buvo įėję Aigyptan, jis tik patėmija, kad Aigypte išmirė visi Abraomo sunųs, o taipogi visa su juomi įėjusi karta, paskui gi jų ainija labai pasidaugino ir pavirto didele tauta.

(1, 1) *Tie yra vardai.* Ebr. *v'elle š'moth*, ir t i e y r a v a r d a i. Kadangi žydų tauta toliaus turi nebe vieną patriarką, bet pasidalina į dvyliką giminių, todėl įkvėptas autorius, pradėdamas naują pasakojimą, visupirma išvardija tos dvylikos giminių tėvus. — *Su savo namais*: su vaikais ir šeimyna. — (5) *Septynios dešimtis.* Plg. Prad. 45, 11; 46, 27. — (6) *Mirus...* Anot ebr. t., Izraėlitų dauginimasis prasidėjęs dar prie gyvos Juozapo ir jo brolių galvos. — (7) *Pripildė žemę*: ypač Geseno kraštą.

1, 8-22. Naujas Aigypto karalius, pabugęs Izraėlitų dauginimosi, pradeda juos spausti, užkraudamas ant jų sunkius darbus ir liepdamas žudyti jų gimstančius kudikius vyriškos lyties, bet savo tikslo nepasiekia.

(8) *Naujas karalius.* Tas išsireiškimas nurodo, kad Aigypto valdyme buvo įvykusi žymi permaina, didesnė negu paprastai esti, vienam karaliui mirštant, o jo įpėdiniui ramiai apimant sostą: valdžia buvo perėjusi į rankas nebe k i t o karaliaus, bet visai n a u j o, t. y. iš naujos giminės. Istorikai mano, kad anuo metu iš žemojo Aigypto likę išvaryti Hyksų

Joseph: 9 et ait ad populum su-
um: Ecce, populus filiorum Is-
rael multus, et fortior nobis est.
10 Venite, sapienter opprimamus
eum, ne forte multiplicetur: et
si ingruerit contra nos bellum,
addatur inimicis nostris, expu-
gnatisque nobis egrediatur de
terra. 11 Præposuit itaque eis
magistros operum, ut affligerent
eos oneribus: ædificaveruntque
urbes tabernaculorum Pharaoni,
Phithom, et Ramesses. 12 Quan-
toque opprimebant eos, tanto
magis multiplicabantur, et cre-
scebant: 13 oderantque filios Is-
rael Aegyptii, et affligebant il-
ludentes eis: 14 atque ad amari-
tudinem perducebant vitam eo-

Juozapą. 9 ir tarė savo tautai:
Štai Izraėlio sunų tauta skait-
linga ir galingesnė už mus. 10
Eikime, prislėgkime ją išmintin-
gai, kad kartais dar labiaus ne-
pasidaugintu, ir jei pakiltu prieš
mus karė, kad neprisidėtu prie
musų neprietelių ir kad, mus ap-
galėję, neišeitu iš šalies. 11 Tai-
gi, jis jiems paskyrė baudžiavos
viršininkus, kad juos prislėgtu
sunkiais darbais. Ir jie pastatė
Paraonui sandėlių miestus Pito-
mą ir Ramėsę. 12 O juo labiaus
juos slėgė, juo labiaus jie dau-
ginosi ir plėtėsi. 13 Ir Aigyptie-
čiai nekentė Izraėlio sunų ir
vargino, tyčiodamies iš jų. 14 Ir
kartino jiems gyvenimą sunkiais

---

giminės karaliai, o jų vietą užėmę viešpatavusieji augštajame Aigypte Tebų valdovai (18 dynastijos), ėmęs gi persekioti žydus Ramsas II (iš 19 dynastijos), kurs pas Graikų istorikus vadinasi Sesostris. Jis viešpatavęs 66 metus (apie 1577—1511), vedęs labai daug karių ir pastatydinęs nemaža naujų miestų, šventyklų ir tt. Bekasinėjant senovės griuvėsius Aigypte, neperdaug seniai atrasta Ramso II metraščiai, jo įstatymai, paveikslai, o net ir visai gerai užsilaikiusi jo paties mumija. — *Kurs nežinojo Juozapo* — ir nenorėjo žinoti apie jo nuopelnus Aigyptui, kadangi tie nuopelnai buvo padaryti ne jo pranokėjams karaliaujant Aigypte, bet visai svetimai karalių giminei. — (9) *Galingesnė už mus* — Geseno krašte. — (10) *Prislėgkime ją išmintingai.* Anot ebr. t.: p a s i e l g k i m e s u j a g u d r i a i. — *Jei pakiltu prieš mus karė...* Pavojus užpuolimo ant Aigypto iš šiaurryčių pusės buvo nuolatinis. Plg. Prad. 42, 9... — *Neišeitu iš šalies.* Tai butu buvęs žymus nuostolis, kadangi vietinių gyventojų skaitliui neesant perdaug didžiam, ateiviai svetimtaučiai buvo Aigypte pageidaujami, bet tik visokiems sunkiems darbams atlikti. — (11) *Baudžiavos viršininkus.* Izraėlitų darbams prižiurėti buvo paskirta visa daugybė viršininkų, pristovų ir užveizdų Aigyptiečių, kurie be pasigailėjimo kankino lažininkus. Užveizdams dar iš pačių Izraelitų tarpo buvo išrinkti padėjėjai (vz. 5, 14. 15), (tijunai), kurie turėdavo atsakyti savo viršininkams už kiekvieną darbininkų apsileidimą. Paveikslai Aigypto užveizdų su didele lazda rankose prižiurinčių darbininkus dabar atrasti ant ano laiko paminklų.—*Sandėlių miestus*: miestus, kuriuose buvo dideli sandėliai javų, paskirtų kareiviams maitinti karės metu. Nebuvo tai rasi visai nauji miestai, bet tik žymiai anuo laiku padidinti senieji. — *Pitomą.* Buvo tai Aigyptiečių P i T u m, arba H a T u m, t. y. dievaičio T u m buveinė, svarbiausis miestas provincijoje T h u k u, arba T h a k i t, t. y. Sokoth (12, 37). Paskiaus toje pačioje vietoje buvo Rymiečių miestas H e r o o n p o l i s, dabar T e l l e l - M a s k h u t a į vakarus nuo ežero T i m s a c h, slėnyje W a d i T h u m i l a t. — *Ramėsę.* Ebr. *Ra'amses.* Kame buvo tas miestas, tikrai nežinia; spėjama, kad tai ta pati vieta, ką ir T a n i n arba Z o a n, dabar C a n, kuriame buvo Paraono Ramso II sostinė, jo padidinta daugeliu rumų ir užtat praminta P a R a m e s s e s, t. y. Ramso miestas. — (12) *Dauginosi ir...* Tai buvo aiškus ypatingos Dievo globos ženklas; užtat Aigyptiečių širdyse kilo vis didesnis neužganėdinimas (13 e.). — (13) *Nekentė.* Anot ebr. t.: b o d ė j o s i.— (14) *Apdirbdami laukus.* Prie žemdirbystės priderėjo laukų laistymas, kanalų laukams palaistyti paskirtų valymas ir naujų kasimas. Vis tai buvo begal sunkųs darbai, ypač to-

rum operibus duris luti, et la-
teris, omnique famulatu, quo in
terræ operibus premebantur. 15
Dixit autem rex Ægypti obste-
tricibus Hebræorum: quarum una
vocabatur Sephora, altera Phua,
16 præcipiens eis: Quando obste-
tricabitis Hebræas, et partus
tempus advenerit: si masculus
fuerit, interficite eum: si femi-
na, reservate. 17 Timuerunt au-
tem obstetrices Deum, et non
fecerunt juxta præceptum regis
Ægypti, sed conservabant ma-
res. 18 Quibus ad se accersitis,
rex ait: Quidnam est hoc quod
facere voluistis ut pueros serva-
retis? 19 Quæ responderunt: Non
sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ
mulieres: ipsæ enim obstetrican-
di habent scientiam, et prius-
quam veniamus ad eas, pariunt.
20 Bene ergo fecit Deus obste-
tricibus: et crevit populus, con-
fortatusque est nimis. 21 Et quia
timuerunt obstetrices Deum, ædi-
ficavit eis domos. 22 Præcepit er-
go Pharao omni populo suo, di-
cens: Quidquid masculini sexus
natum fuerit, in flumen projicite:
quidquid feminini, reservate.

darbais prie molio, prie plytų ir
visokia baudžiava, kuria buvo
slėgiami apdirbdami laukus. 15
Aigypto karalius kalbėjo taipo-
gi Ebrajų pribuvėjoms, kurių
viena vadinosi Sefora, o kita
Pua, 16 ir joms įsakė: Kada busi-
te pakviestos prie Ebrajų mo-
terų ir ateis gimdymo metas,
jei butu vyriškis, užmuškite jį,
o jei mergaitė, užlaikykite. 17
Bet pribuvėjos bijojosi Dievo ir
nedarė pagal Aigypto karaliaus
įsakymą, bet užlaikydavo ber-
niukus. 18 Pavadinęs jas pas sa-
ve karalius tarė: Kas gi tai yra,
ką jus darote? kodėl užlaikote
berniukus gyvus? 19 Jos atsakė:
Ebrajų moteris ne tokios kaip
Aigyptietės; jos pačios moka sau
padėti gimdymo metu ir pagim-
do pirma, negu pas jas ateina-
me. 20 Dievas tat gerai darė pri-
buvėjoms; ir tauta augo ir la-
bai įsigalėjo. 21 O kadangi pri-
buvėjos bijojosi Dievo, jis joms
suteikė skaitlingą ainiją. 22 Pa-
raonas tat įsakė visai savo tau-
tai, tardamas: Visus gimusius vy-
riškos lyties vaikus meskite į
upę, o mergaites palikkite gyvas.

---

kioje kaitroje, koki esti Aigypte. — (15) *Aigypto karalius...* Matydamas, kad sunkųs darbai nemažina Izraėlitų skaitliaus, Paraonas griebiasi kitokio budo; jis įsako pribuvėjoms tiesiog žudyti gimstančius žydų berniukus. Išvardijami čionai tik dvi pribuvėji rasi dėlto, kad karalius norėjo padaryti žudymo pradžią savo sostinėje, kame jiedvi ir tebuvo. Mergaitės buvo liepta palikti gyvas, kad iš jų paskui padarius verges arba atidavus moterystėn Aigyptiečiams. O ir berniukų žudymas turėjo buti be abejonės tik laikinas, kad suturėjus žydų pasidauginimą, o ne kad juos visai išžudžius. — (19) *Jos pačios moka...* Pasiteisinimas buvo išdalies paremtas ant tiesos, nes Rytuose gimdančios motinos dažnai apsieina be svetimos pagalbos; bet gailiaširdės pribuvėjos turėjo šiek tiek ir pardėti savo atsakyme. — (22) *Įsakė visai savo tautai...* Užviltas savo laukimuose Paraonas įsako galop visiems Aigyptiečiams atvirai žudyti Ebrajų vaikus. Dabar jis gali pilnai pasitikėti, kad įsakymas bus išpildytas, nes žino Aigyptiečių neapykantą į Izraėlitus.

2. Pirmieji Mozês gyvenimo metai.

Caput II. 1 Egressus est post hæc vir de domo Levi: et accepit uxorem stirpis suæ. 2 Quæ concepit, et peperit filium: et videns eum elegantem, abscondit tribus mensibus. 3 Cumque jam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, et linivit eam bitumine ac pice: posuitque intus infantulum, et exposuit eum in carecto ripæ fluminis, 4 stante procul sorore ejus, et considerante eventum rei. 5 Ecce autem descendebat filia Pharaonis ut lavaretur in flumine: et puellæ ejus gradiebantur per crepidinem alvei. Quæ cum vidisset fiscellam in papyrione, misit unam e famulabus suis: et allatam 6 aperiens, cernensque in ea parvulum vagientem, miserta ejus, ait: De infantibus Hebræorum est hic. 7 Cui soror pueri: Vis, inquit, ut vadam, et vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire possit infantulum? 8 Respondit: Vade. Perre-

2 perskyrimas. 1 Kokiam laikui praslinkus, vienas vyras iš Lėvio namų ėjo ir ėmė pačią iš savo giminės, 2 kuri tapo nėščia ir pagimdė sunų; o matydama jį esant dailų, slėpė tris mėnesius. 3 Nebegalėdama gi daugiaus slėpti, ėmė meldinę pintinę, ištepė ją asfaltu ir sakais, įdėjo vidun kudikėlį ir jį padėjo nendryne ant upės krašto, 4 stovint ištolo jo seseriai ir žiurint, kas bus toliaus. 5 Ir štai, Paraono duktė atėjo upėn maudytųs, o jos mergaitės vaikščiojo upės pakraščiu. Išvydus tarp meldų pintinę, ji siuntė vieną iš savo tarnaičių ir liepė ją atnešti. 6 Atidengus ir pamačius joje verkiantį kudikį, jo pasigailėdama, tarė: Tai vienas iš Ebrajų kudikių. 7 Tuomet vaiko sesuo priėjus jai tarė: Ar nenori, kad aš eičiau ir tau pavadinčiau Ebrajų moteriškę, kuri galėtu kudikėlį žindyti? 8 Ji atsakė: Eik. Mergaitė nuėjo ir pavadino sa-

---

2, 1-25. Busiąs Izraėlio išgelbėtojas, kudikis Mozė, pintinėje padėtas upės pakraštyje, per Dievo Apveizdą susilaukia išgelbėjimo: jį paima už įsunį ir užaugina Paraono duktė. Užaugęs jis užmuša vieną Aigyptietį už Izraėlito žudymą ir paskiaus turi bėgti pats į Madianitų šalį, kame jis veda moterystėn kunigo Jėtro dukterį Seforą ir susilaukia dviejų sunų. Tuotarpu Izraėlitai dejuoja naujojo karaliaus prislėgti ir šaukiasi į Dievą pagalbos.

(2, 1) *Ėjo.* Tas žodis turi pažymėti pradedamo pasakoti dalyko svarbumą. Vyro vardas buvo Amramas, jo pati vadinosi Jochabėda, abudu iš Lėvio giminės. Plg. žem. 6, 20. — (2) *Pagimdė sunų.* Nebuvo tai pirmgimis sunus, nes tuojau minima (4. eil.) žymiai vyresnė jo sesuo, o iš kitur žinoma (6, 20, 7, 2 ir k.), kad už Mozę trejais metais buvo vyresnis jo brolis Aaronas; bet anie Amramo vaikai buvo gimę, kolei dar nebuvo apgarsintas karaliaus paliepimas apie Izraėlitų berniukų žudymą. — *Dailų.* Ebr. *thob.* Vz. Prad. 1, 4. Iš kudikio dailumo motina spėja, kad jis Dievo skirtas nepaprastiems ir svarbiems dalykams atlikti. Plg. Apd. 7, 20. Žyd. 11, 23. — (3) *Pintinę.* Ebr. ji vadinasi *thebah,* t. y. taip-pat kaip ir Noės skrynia. Pintynė buvo nupinta iš meldų arba tikriaus sakant iš žolyno, vadinamo papyrumi ebr. *gome',* kurio daug anais laikais augo Nilo pakraščiuose. Jo žievė buvo vartojama užuot popieriaus, iš stiebų gi pindavo pintines, avalynę, o net ir lengvutes eldijas. — *Asfaltu:* žemės sakais. — *Upės:* Nilo. — (4) *Jo seseriai.* Buvo tai be abejonės ta pati Ma-

xit puella et vocavit matrem suam. [9] Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum, et nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, et nutrivit puerum: adultumque tradidit filiæ Pharaonis. [10] Quem illa adoptavit in locum filii, vocavitque nomen ejus Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.

[11] In diebus illis postquam creverat Moyses, egressus est ad fratres suos: viditque afflictionem eorum, et virum Ægyptium percutientem quemdam de Hebræis fratribus suis. [12] Cumque circumspexisset huc atque illuc, et nullum adesse vidisset, percussum Ægyptium abscondit sabulo. [13] Et egressus die altero conspexit duos Hebræos rixantes: dixitque ei qui faciebat injuriam: Quare percutis proximum tuum? [14] Qui respondit: Quis te constituit principem et judicem super nos? num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium? Timuit Moyses, et ait: Quomodo palam factum est verbum istud? [15] Au-

vo motiną. [9] Paraono gi duktė jai kalbėjo: Imk šitą vaiką ir žindyk jį man; aš tau užmokėsiu algą. Moteriškė paėmė ir žindė kudikį, o paaugėjusį atidavė Paraono dukteriai, [10] kuri jį padarė savo įsuniu ir jį praminė vardu Mozė; nes, sakė ji, aš jį ištraukiau iš vandens.

[11] Anose dienose, kada Mozė buvo užaugęs, jis išėjo pas savo brolius ir pamatė jų prispaudimą ir vyrą Aigyptietį mušantį vieną iš jo brolių Ebrajų. [12] O apsidairęs aplinkui ir nieko arti nematydamas, jis užmušė Aigyptietį ir užkasė smėlin. [13] Ir išėjęs kitą dieną pamatė du besivaidijančiu Ebraju ir tarė darančiam neteisybę: Kam muši tavo artimą? [14] Tasai atsakė: Kas tave įstatė musų viršininku ir teisėju? benenori tu ir manęs užmušti, kaip vakar užmušei Aigyptietį? Mozė nusigando ir tarė. Kaip gi tasai dalykas išėjo aikštėn? [15] Ir Paraonas išgirdo apie tai ir jieškojo Mozės užmušti. Jis, pabėgęs iš po jo

---

rija (Mirjam), kuri minima žemiaus 15, 20 ir k. — (**10**) *Padarė savo įsuniu.* Su savo motinos pienu jis žindo draug ir savo tautos meilę; dabar pakliuvęs į karališkus rumus, priimtas už karalaitės įsunį buvo auklėjamas toliaus ir išmoko visokio Aigyptiečių mokslo (Apd. 7, 22), kurs taip labai jam turėjo praversti paskesniame gyvenime kaipo savo tautos vadui. — *Mozė.* Kaip tas vardas ištikrųjų buvo ištariamas aigyptiškai, nežinia. Galėjo buti M e s, M e s s i, M e s s u, arba kaip nors panašiai. Žinomas dar yra sudėtinis Aigypto karalių vardas Thutmosis (aig. D h u t m o s e, t. y. D h u t i sunus). Ebr. jis skamba *Mošeh* ir reiškia i š g e l b ė t o j ą. Paraono dukters pridėtas paaiškinimas nurodo, kad vardas buvo padarytas iš žodžio: i š t r a u k t i, i š g e l b ė t i, arba iš žodžio: v a n d u o (aig. m o, m u) arba iš abiejų draug.

(**11**) *Buvo užaugęs.* Anot padavimo jis tuomet turėjo 40 metų (plg. Apd. 7, 23). — *Išėjo pas savo brolius* — su užmanymu pasilikti jų tarpe visuomet, taigi, išsižadėdamas karališkųjų rumų. Plg. Žyd. 11, 24... — (**12**) *Užmušė Aigyptietį,* — kitaip negalėdamas išgelbėti savo vientaučio. Plg. Apd, 7, 24. Kalbėdamas apie šitą atsitikimą šv. Augustinas nepagiria Mozės pasielgimo, nes jis buvo sau pasisavinęs valdžią, kurios dar tuomet neturėjo. — (**15**) *Madianitų šalį.* Madianitų dauguma gyveno į rytus nuo Elanitiškos (Akabah) įlankos, bet nemaž jų buvo ir kitoje tos įlankos pusėje, o taipogi Horebo kalno apylinkėse. Madianitai buvo Abraomo ainiai iš jo gulovės Keturos

divitque Pharao sermonem hunc,
et quærebat occidere Moysen:
qui fugiens de conspectu ejus,
moratus est in terra Madian, et
sedit juxta puteum. 16 Erant au-
tem sacerdoti Madian septem
filiæ, quæ venerunt ad haurien-
dam aquam: et impletis canali-
bus adaquare cupiebant greges
patris sui. 17 Supervenere pasto-
res, et ejecerunt eas: surrexit-
que Moyses, et defensis puellis,
adaquavit oves earum. 18 Quae
cum revertissent ad Raguel pa-
trem suum, dixit ad eas: Cur
velocius venistis solito? 19 Re-
sponderunt: Vir Ægyptius libe-
ravit nos de manu pastorum: in-
super et hausit aquam nobiscum,
potumque detit ovibus. 20 At il-
le: Ubi est? inquit. Quare dimi-
sistis hominem? vocate eum ut
comedat panem.

21 Juravit ergo Moyses quod
habitaret cum eo. Accepitque
Sephoram filiam ejus uxorem:
22 quae peperit ei filium, quem
vocavit Gersam, dicens: Adve-
na fui in terra aliena. Alterum
vero peperit, quem vocavit Elie-
zer, dicens: Deus enim patris
mei adjutor meus eripuit me de
manu Pharaonis.

23 Post multum vero tempo-
ris mortuus est rex Ægypti: et
ingemiscentes filii Israel, pro-

akių, apsistojo Madianitų šalyje
ir sėdėjo prie šulinio. 16 O Ma-
dianitų kunigas turėjo septynias
dukteris; jos atėjo vandens pa-
sisemtų ir, lovius pripildžius,
norėjo pagirdyti savo tėvo ban-
das. 17 Bet atėjo piemenįs ir jas
nuvarė. Tuomet Mozė pakilo ir,
apgynęs mergaites, pagirdė jų
avis. 18 Joms sugrįžus pas savo
tėvą Raguėlį, tasai joms tarė:
Kodėl atėjote veikiaus negu pa-
prastai? 19 Jos atsakė: Vyras Ai-
gyptietis mus išliuosavo iš pie-
menų rankų; be to, jis dar sė-
mė draug su mumis vandenį ir
davė avims gerti. 20 O jis sakė:
Kame jis yra? Kodėl jųs paliko-
te žmogų? pavadinkite jį, kad
jis su mumis valgytu.

21 Mozė tat prisiekė su juo
gyvensiąs ir ėmė jo dukterį Se-
forą į pačią. 22 Ta jam pagimdė
sunų, kurį jis praminė Gersamu,
sakydamas: Buvau ateivis sve-
timoje žemėje. Ji dar pagimdė
antrą, kurį jis praminė Eliėze-
riu, tardamas: Mano tėvo Die-
vas, mano padėjėjas, išgelbėjo
mane iš Paraono rankų.

23 Daug laiko praslinkus mirė
Aigypto karalius; ir Izraėlio su-
nųs, vaitodami dėlėi darbų sun-

(Prad. 25, 2). — (**17**) *Jas nuvarė*, — kad pirma pagirdytu savo bandas. — (**18**) *Raguėlį*. Busiąs Mozės uošvis pavadintas Raguėliu tik čionai ir Skaitl. 10, 29; kitur gi jis vadinamas Jėtru. Kadangi pirmasis vardas, ebr. *r^{e}'u'el*, reiškia tą pat, ką ir D i e v o p r i e t e l i s, o antrasis, ebr. *ithro*, tą pat, ką ir p r a k i l n u m a s, todėl jųdviejų vienas rasi buvo ypatiškas vardas, o antras tik pavadinimas, bendras visiems Madianitų kunigams, taip-pat kaip visi Aigypto karaliai vadinosi Paraonais. — (**19**) *Vyras Aigyptietis*. Iš apdaro ir kalbos Raguėlio dukterįs spėjo, kad Mozė Aigyptietis.

(**21**) *Prisiekė...* Anot ebr. t.: s u t i k o s u j u o g y v e n t i. — (**22**) *Gersamu*. Ebr. *geršom*. Žodis sudėtas iš dviejų: *ger*, ateivis, ir *šam*, tenai. — *Ji dar pagimdė...* Žodžių apie antrojo sunaus gimimą nėra šitoje vietoje ebr. tekste; jie regimai perkelti į čia iš 18, 4. — *Eliėzeriu*. Tas vardas ebr. reiškia: m a n o D i e v a s y r a p a g a l b a.

(**23**) *Daug laiko...*: keturios dešimtįs metų. Plg. 7, 7. Apd. 7, 30. Čionai pa-

pter opera vociferati sunt: as-
cenditque clamor eorum ad De-
um ab operibus. 24 Et audivit
gemitum eorum, ac recordatus
est fœderis quod pepigit cum
Abraham, Isaac, et Jacob 25 Et
respexit Dominus filios Israel
et cognovit eos.

kumo, balsiai šaukė, ir jų šauk-
smas pakilo nuo darbų Dievop.
24 Ir jis išgirdo jų vaitojimą ir
ir atsiminė sandorą, padarytą su
Abraomu, Izaaoku ir Jokubu 25
Ir Viešpats pažvelgė į Izraėlio
sunus ir juos pažino.

3. Dievui įsakant Mozė grįžta Aigyptan.

Caput III. 1 Moyses autem pa-
scebat oves Jethro soceri sui
sacerdotis Madian: cumque mi-
nasset gregem ad interiora de-
serti, venit ad montem Dei Ho-
reb. 2 Apparuitque ei Dominus
in flamma ignis de medio rubi:
et videbat quod rubus arderet,
et non combureretur 3 Dixit er-
go Moyses: Vadam, et videbo
visionem hanc magnam, quare
non comburatur rubus. 4 Cer-
nens autem Dominus quod per-
geret ad videndum, vocavit eum
de medio rubi, et ait: Moyses,
Moyses. Qui respondit: Adsum.

3. perskyrimas. 1 O Mozė ga-
nė savo uošvio, Madianitų ku-
nigo Jėtro, avis ir, nuvaręs ban-
dą į tyrų gilumą, atėjo prie Die-
vo kalno Horebo. 2 Ir Viešpats
jam pasirodė ugnies liepsnoje iš
krumo vidurio. Ir jis matė kru-
mą degant ir nesudegant. 3 Mo-
zė tat tarė: Eisiu ir pamatysiu
tą didį regėjimą, kodėl krumas
nesudega. 4 Viešpats gi, maty-
damas, kad jis eina pasižiurėtų,
pašaukė jį iš vidurio krumo ir
tarė: Moze, Moze! Šis atsakė: Aš
čia. 5 O jisai tarė: Nesiartink
čionai; atrišk nuo savo kojų ava-

minėtas miręs Aigypto karalius buvo tikriausiai Ramsas II, kurs viešpatavo labai ilgai (veiz. aug. 1, 8 paaišk.). — *Jų šauksmas pakilo...* Prispaustų žydų vaitojimai ir šauksmas buvo draug ir jų karšta malda, todėl jie ir pakilo Dievop. — (**24. 25**) *Išgirdo... atsiminė... pažvelgė... pažino.* Gražus aprašymas laipsniavimu Dievo mielaširdystės. Kalbama apie Dievą žmonių budu — antropopatizmais.

3, 1—4, 31. Dievas, pasigailėjęs savo išrinktosios tautos, aprenka jai išvaduotoją. Tuo tikslu Dievas visupirma apsireiškia Mozei, paskui jam apskelbia savo užmanymą išgelbėti Izraėlitus, siunčia jį Aigyptan, žada savo pagalbą, duoda reikalingus pamokymus, trimis stebuklais patvirtina jo išrinkimą, paskiria jam padėjėju jo brolį Aaroną. Taip pamokytas ir sustiprintas Mozė grįžta pas savo brolius.

(**3, 1**) *Mozė ganė.* Tas užsiėmimas davė Mozei geriausią progą pažinti Sinajaus pussalį, kuriuo jis paskiaus turėjo vesti Izraėlitus į Žadėtąją žemę. — *Dievo kalno.* Išpradžios tas išsireiškimas, kaip ir kiti panašųs, galėjo reikšti tą pat, ką ir a u g š č i a u s i s k a l n a s; bet kada čionai Dievas apsireiškė Mozei, jis ištikrųjų pasidarė šventa vieta, Dievo kalnu griežtoje to žodžio prasmėje. — *Horebo.* Ebr. tas žodis reiškia s a u s a s, u o l i n g a s. Tas kalnas vadinosi taipogi Sinajumi. Jis turi dvi viršuni, ku riųdviejų šiaurinė skaitosi tikruoju Horebu, pietinė gi Sinajumi; bet šv. Raštas to skirtumo nedaro. — (**2**) *Viešpats jam pasirodė.* Ebr. t. ir LXX vertime yra: J a m p a s i r o d ė V i e š p a t i e s a n i o l a s; bet ta pati ypata toliaus (4. e.) jau vadinasi Jahve ir Elohim. Anot šv. tėvų tai buvusi antroji švenč. Trejybės Ypata. — *Iš krumo.* Anot ebr. t., tai buvęs vienos iš akacijų veislės krumas. Bažnyčia jame mato nepaliestos Dievo Gimdytojos Marijos mergystės paveikslą; anot kai-kurių gi tai buvo vaizdas Izraėlitų likimo Aigypte. — (**3**) *Didį regėjimą*: didžiai stebėtiną dalyką. — (**5**) *Atrišk nuo savo kojų...* Paprotys nusiauti kojas, arba at-

5 At ille: Ne appropies, inquit,
huc: solve calceamentum de pe-
dibus tuis: locus enim, in quo
stas, terra sancta est. 6 Et ait:
Ego sum Deus patris tui. Deus
Abraham, Deus Isaac, et Deus
Jacob. Abscondit Moyses faciem
suam: non enim audebat adspi-
cere contra Deum.

7 Cui ait Dominus: Vidi afflic-
tionem populi mei in Ægypto,
et clamorem ejus audivi propter
duritiam eorum qui praesunt ope-
ribus: 8 et sciens dolorem ejus,
descendi ut liberem eum de ma-
nibus Ægyptiorum, et educam
de terra illa in terram bonam,
et spatiosam, in terram quae
fluit lacte et melle, ad loca Cha-
nanaei, et Hethaei, et Amor-
rhaei, et Pherezæit, et Hevæi,
et Jebusaei. 9 Clamor ergo filio-
rum Israel venit ad me: vidi-
que afflictionem eorum, qua ab
Ægyptiis opprimuntur. 10 Sed
veni, et mittam te ad Pharao-
nem, ut educas populum meum,
filios Israel de Ægypto.

11 Dixitque Moyses ad Deum:
Quis sum ego ut vadam ad Pha-
raonem, et educam filios Israel
de Ægypto? 12 Qui dixit ei: Ego
ero tecum: et hoc habebis sig-
num, quod miserim te: Cum edu-
xeris populum meum de Ægy-

linę, nes vieta, kurioje stovi,
yra šventa žemė. 6 Ir dar sakė:
Aš tavo tėvo Dievas, Abraomo
Dievas, Izaoko Dievas ir Joku-
bo Dievas. Mozė paslėpė savo
veidą, nes nedrįso pažvelgti į
Dievą.

7 Viešpats jam tarė: Aš ma-
čiau mano tautos prispaudimą
Aigypte ir girdėjau jos šauksmą
dėlei kietumo tų, kurie prižiuri
darbus; 8 ir žinodamas jos skaus-
mą nužengiau jos išliuosuotų iš
Aigyptiečių rankų ir išvestų iš
anos žemės į gerą ir plačią že-
mę, į žemę plustančią pienu ir
medum, į Kananiečių, į Hetie-
čių, ir Amoriečių, ir Perezečių,
ir Hevejiečių, ir Jėbuziečių vie-
tas. 9 Izraėlio tat sunų šauks-
mas atėjo prie manęs; ir aš ma-
čiau jų prispaudimą, kuriuo jie
Aigyptiečių slėgiami. 10 Bet eikš,
ir aš tave siųsiu pas Paraoną,
kad išvestumei mano tautą, Iz-
raėlio sunus, iš Aigypto.

11 Mozė tarė Dievui: Kas aš
esu, kad eičiau pas Paraoną ir
išvesčiau Izraėlio sunus iš Ai-
gypto? 12 Jis jam sakė: Aš bu-
siu su tavim, ir tai bus tau ženk-
las, kad aš tave siunčiau: Kada
išvesi mano tautą iš Aigypto,

rišti nuo kojų paprastą Rytų krašto gy-
ventojų avalinę, sandalus (kurpes), įei-
nant į šventą vietą (Joz. 5, 15), pasilieka
tenai ir dabar. — (**6**) *Tavo tėvo Dievas.*
Geriaus anot Samarijiečių Pent.: t a v o
t ė v ų D i e v a s. Tie tėvai toliaus išvar-
dijami. — Šituos žodžius minėjo pats Iš-
ganytojas (veiz. Mt. 12, 18 - 27. Lk. 20,
27 - 39), kaipo užrašytus Mozės knygoje
(veiz. Įved. 67. psl.). — *Paslėpė savo
veidą...* Supratęs čionai esant stebuklą ir
nusigandęs, kaip kitados Jokubas Bėtely-
je. Prad. 28, 17.

(**8**) *Nužengiau.* Antropomorfizmas pri-
menąs Prad. 11, 5. 7. — *Plustančią pie-
nu ir...* Tuo išsireiškimu, pavirtusiu pa-
tarle, gražiai aprašomas Kanaano žemės
derlingumas. Minima pienas ir medus
dėlei daugumo gerų ganyklų, kvietkų ir
bičių. — *Kananiečių ir...* Plg. Prad. 15,
18 - 20.

(**11**) *Kas aš esu..* Mozė, kurs seniaus
(2, 11 - 13) taip drąsiai mėgino užstoti
savo brolius, dabar, pilnas abejonių ir ne-
pasitikėjimo savim, nori išvengti sunkios
pasiuntinystės. — (**12**) *Aš busiu su ta
vim...* Dievas žada savo nuolatinę pagal-
bą; tos gi pagalbos priparodymu arba

pto, immolabis Deo super mon-
tem istum. 13 Ait Moyses ad De-
um: Ecce ego vadam ad filios
Israel, et dicam eis: Deus pa-
trum vestrorum misit me ad vos.
Si dixerint mihi: Quod est no-
men ejus? quid dicam eis? 14
Dixit Deus ad Moysen: EGO
SUM QUI SUM. Ait: Sic dices fili-
is Israel: QUI EST, misit me ad
vos. 15 Dixitque iterum Deus ad
Moysen: Hæc dices filiis Israel:
Dominus Deus patrum vestro-
rum, Deus Abraham, Deus Isa-
ac, et Deus Jacob misit me ad
vos: hoc nomen mihi est in æter-
num, et hoc memoriale meum

atnašausi Dievui auką ant šito
kalno. 13 Mozė tarė Dievui: Štai
aš eisiu pas Izraėlio sunus ir
jiems sakysiu: Jusų tėvų Dievas
mane siuntė pas jus. Jei jie man
tars: Koksai yra jo vardas? ką
aš jiems atsakysiu? 14 Dievas ta-
rė Mozei: AŠ ESU, KURSAI
ESU. Ir pridurė: Taip sakysi
Izraėlio sunums: KURSAI YRA
mane siuntė pas jus. 15 Ir vėl
Dievas kalbėjo Mozei: Tai saky-
si Izraėlio sunums: Viešpats, ju-
sų tėvų Dievas, Abraomo Die-
vas, Izaoko Dievas ir Jokubo
Dievas mane siuntė pas jus. Toks
mano vardas į amžius, ir taip

ženklu bus Izraėlitų atvedimas prie kalno Horeb ir iškilmingas atnašavimas čionai Dievui aukos. — (13) *Koksai yra jo vardas.* Statomas čionai klausimas apie Dievo vardą rėmėsi ta aplinkybe, kad senobėje kiekvienas kraštas ir kiekviena tauta, garbindama daugelį dievaičių, vieną tarp jų skaitydavo vyriausiuoju, vadindavo jį jam nuosaviu vardu ir jame matė ypatingą tautos globėją. Izraėlitai tuo labai skyrėsi nuo kitų tautų, kad garbino vieną tikrąjį Dievą, bet neturėdami iki tam laikui savo atskiro krašto, jie vadindavo Dievą, taip-pat kaip darė patriarkai, t. y. įvairiais vardais, Elohim, El, El Eljon, El Šaddai, Jahve. Visi tie vardai buvo vartojami ir pas kitus Sėmitus, ir atskyrus El Šaddai (žem. 6, 3), nebuvo patvirtinti ypatingu budu paties Dievo. Bet dabar Izraėlitai turėjo išeiti iš Aigypto, apimti atskirą kraštą, o visupirma pasakyti Paraonui, kad jų Dievas reikalauja išėjimo iš Aigypto; todėl Mozė ir laukia, kad jo vientaučiai pirmupirmiausiai jo paklaus, kokiuo vardu jie kaipo atskira tauta turi vadinti ir garbinti toliaus savo tėvų Dievą, savo Išgelbėtoją ir Viešpatį, ir kaip jie jį pavadins Paraono akyse. — (14. 15) *AŠ ESU, KURSAI ESU.* Atsakydamas į Mozės klausimą, Dievas nurodo vieną iš jau patriarkams žinomų savo vardų, butent vardą *JHVH*. Jis paaiškina jo prasmę ir jį skiria savo nuosaviu amžinai minėtinu vardu. Visa tai išreikšta trijuose sakiniuose, kuriuos, griežčiaus prisilaikant ebr. teksto žodžių, galima taip išversti: Ir Dievas tarė Mozei: Esu, kursai esu (ebr. *'eh^{e}jeh 'ašer 'eh^{e}jeh*). Ir tarė: Taip pasakysi Izraėlio sunums: Esu (*'eh^{e}jeh*) mane siuntė pas jus. Ir Dievas dar tarė Mozei: Taip sakysi Izraėlio sunums: JHVH, jusų tėvų Dievas... mane siuntė pas jus; tasai yra mano vardas į amžius, ir tasai yra mano atmintinasis vardas iš kartos į kartą. Žodžiais *esu, kursai esu* paaiškinama Dievo vardo *JHVH* prasmė ir draug nurodoma priežastis, kodėl jį Dievas skiria savo nuosaviu vardu. Ir ištikrųjų tas vardas trumpiausiai ir geriausiai išreiškia Dievo esybės privalumus, vienybę, nesudėtinumą, amžinumą, neatmainingumą, tobulumą. Tik vienas Dievas gali pasakyti apie save griežtoje žodžio prasmėje, kad jis yra, kadangi tik jis yra per save, ir tik jam vienam nėra nei praeities, nei ateities. Tas vardas *Jhvh* buvo draug ir senas, kadangi žinomas jau patriarkams ir jų gerbiamas (plg. Prad. 4, 26; 9, 26; 15, 7 ir k.), o draug ir naujas, kadangi dabar jis gavo iš paties Dievo paaiškinimą. Taip apreikštas vardas turėjo patvirtinti Mozės pasiuntinystės dieviškumą. Tasai, kurs žadėjo per Mozę Izraėlitams išgelbėjimą, buvo Dievas Sutvertojas, visagalis, savo nutarimuose neatsimainąs, o pažadėjimų pildyme ištikimas, pilnas gerumo, tiek sykių laimingęs ir laikęs savo globoje jų tėvus. Apreikštasis Dievo vardas *Jhvh* turėjo

in generationem et generatio-
nem. 16 Vade, et congrega se-
niores Israel, et dices ad eos:
Dominus Deus patrum vestro-
rum apparuit mihi, Deus Abra-
ham, Deus Isaac, et Deus Ja-
cob, dicens: Visitans visitavi vos:
et vidi omnia quæ acciderunt
vobis in Ægypto: 17 et dixi ut
educam vos de afflictione Ægyp-
ti in terram Chananæi et He-
thæi et Amorrhæi, et Pherezæi
et Hevæi et Jebusæi, ad terram
fluentem lacte et melle. 18 Et
audient vocem tuam: ingredie-
risque tu, et seniores Israel ad
regem Ægypti, et dices ad eum:
Dominus Deus Hebræorum vo-
cavit nos: ibimus viam trium
dierum in solitudinem, ut immo-
lemus Domino Deo nostro. 19
Sed ego scio quod non dimittet
vos rex Ægypti ut eatis nisi
per manum validam. 20 Exten-
dam enim manum meam, et per-
cutiam Ægyptum in cunctis mi-
rabilibus meis, quæ facturus sum
in medio eorum: post hæc di-
mittet vos. 21 Daboque gratiam

mano vardas minėtinas per kar-
tų kartas. 16 Eik, surinkk Izraė-
lio vyresniuosius ir jiems saky-
si: Viešpats, jusų tėvų Dievas,
Abraomo Dievas, Izaoko Dievas
ir Jokubo Dievas man pasirodė
ir tarė: Aš jus lankyte aplan-
kiau ir mačiau visa, kas jums
atsitiko Aigypte, 17 ir nutariau
jus išvesti iš Aigypto prispau-
dimo į Kananiečių, ir Hetiečių,
ir Amoriečių, ir Pereziečių, ir
Hevejiečių, ir Jėbuziečių žemę,
į žemę plustančią pienu ir me-
dum. 18 Ir jie klausys tavo bal-
so. Ir įeisite tu ir Izraėlio vy-
resnieji pas Aigypto karalių ir
jam sakysi: Viešpats, Ebrajų Die-
vas, mus pavadino; mes eisime
trijų dienų kelią į tyrus Vieš-
pačiui, musų Dievui, aukos at-
našautų. 19 Bet aš žinau Aigyp-
to karalių jusų neleisiant išeiti,
jei nebus priverstas galinga ran-
ka. 20 Taigi, aš ištiesiu savo ran-
ką ir ištiksiu Aigyptą visokiais
savo stebuklais, kuriuos darysiu
jų tarpe; po to jis jus paleis.
21 Ir aš padarysiu, kad šita tau-

Izraėlitams buti amžinai atmintinas, nes jis turėjo savimi priminti busiančioms jų kartoms sandorą, kurią Dievas buvo padaręs su jų tėvais, ir pažadėjimus, kuriuos jiems buvo suteikęs. — Ir ištikrųjų šventas Dievo vardas *Jhvh* nuo to laiko pasidarė garbingiausiu ir dažniausiai vartojamu. Bet žymiai vėlesniais laikais (po Babylono nelaisvės) žydai, klaidingai aiškindami įsakymą, užrašytą 3 Moz. 24, 16, ėmė nebeištarti Dievo vardo *Jhvh*, o jo vietoje vartodavo kitą Adonai, t. y. Viešpats, taip kad su laiku net tikras jo ištarimas liko užmirštas. Mokslinčių tyrinėjimai, paremti ant to vardo kilmės, sudėtinų su juo vardų ištarimo, nurodo, kad jis reikia ištarti J a h v e. — (16) *Vyresniuosius.* Pasilikdami nelaisvėje Izraėlitai turėjo šiokią tokią savyvaldą, o jos atstovais regimai buvo visupirma vyresnieji sąnariai dvylikos giminių, o taipogi atskirų šeimynų. Susitaręs su vyresniaisiais Mozė jau pigiaus galėjo rasti pritarimą pas kitus Izraėlitus. — (18) *Trijų dienų kelią.*. Išpradžios Mozė su Izraėlitų vyresniaisiais turi pareikalauti iš Paraono tik laikinio paleidimo žydų, kad jie galėtu atnašauti tyruose už Aigypto ribų Dievui auką. Pramatytas nesutikimas ant taip nedidelio reikalavimo turėjo duoti progą dideliems stebuklams, užsibaigsiantiems visišku išėjimu iš Aigypto. — (19) *Bet aš žinau...* Dievas išanksto apreiškia Mozei, kokį jis gaus atsakymą iš Paraono; todėl Mozė neprivalo nusiminti dėlei Paraono nesutikimo, nes galų gale jis bus priverstas išleisti Izraėlitus. — (21) *Rastu malonę...* Už iškentėtus prispaudimus Izraėlitai gaus atlyginimą. Jų moterįs ir vyrai (Plg. žem. 12, 35. 36) turėjo gauti iš Aigyptiečių gausias dovanas, kad turėtu kuo tinkamai prisirengti

populo huic coram Ægyptiis: et cum egrediemini, non exibitis vacui: [22] sed postulabit mulier a vicina sua et ab hospita sua, vasa argentea et aurea, ac vestes: ponetisque eas super filios et filias vestras, et spoliabitis Ægyptum.

Caput IV. [1] Respondens Moyses ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus. [2] Dixit ergo ad eum: Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virga. [3] Dixitque Dominus: Projice eam in terram. Projecit, et versa est in colubrum, ita ut fugeret Moyses. [4] Dixitque Dominus: Extende manum tuam, et apprehende caudam ejus. Extendit, et tenuit, versaque est in virgam [5] Ut credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob. [6] Dixitque Dominus rursum: Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum, protulit leprosam instar nivis. [7] Retrahe, ait, manum tuam in sinum tuum. Retraxit, et protulit iterum, et erat similis carni reliquæ. [8] Si non crediderint, inquit, tibi,

ta rastu malonę Aigyptiečių akyse, ir iškeliaudami neišeisite tuščiomis rankomis, [22] bet kiekviena moteriškė tegul paprašys iš savo kaimynės ir iš šeimininkės sidabrinių ir auksinių indų ir rūbų; tuos jūs užkrausite ant savo sūnų ir dukterų ir apiplėšite Aigyptą.

4. perskyrimas. [1] Mozė atsakydamas tarė: Jie man netikės ir neklausys mano balso, bet sakys: Viešpats tau nepasirodė. [2] Tarė tat jam: Ką tu laikai savo rankoje? Jis atsakė: Lazdą. [3] O Viešpats tarė: Mesk ją žemėn. Jis numetė, ir pavirto angiu, taip kad Mozė ėmė bėgti. [4] Ir Viešpats tarė: Ištiesk savo ranką ir nutverk jį už uodegos. Jis ištiesė, ir paėmė, ir pavirto lazda. [5] Tai kad tikėtų, tarė jis, jog tau pasirodė Viešpats, jų tėvų Dievas, Abraomo Dievas, Izaoko Dievas ir Jokubo Dievas [6] Ir vėl Viešpats sakė: Įkišk savo ranką į savo antį. Ir ją įkišęs ištraukė raupsuotą ir išrodančią kaip sniegas. [7] Dar tarė: Vėl įkišk savo ranką į savo antį. Įkišo ir antrą sykį ištraukė, ir buvo toki pat kaip kitas kūnas. [8] Jei tau, tarė, netikės ir nepaklausys pirmojo ženklo žodžių, įtikės antrojo ženklo žo-

---

prie atnašavimo Dievui iškilmingos aukos. Iščia taipogi patiriame, kad Izraėlitai tuo laiku buvo jau susimaišę su Aigyptiečiais, nes kaikada gyveno su jais net po vienu stogu.

(**4, 1**) *Jie man netikės...* Mozė dar tebesvyruoja ir pramato vis naujas kliutis; jis abejoja, ar jo vientaučiai panorės tikėti vien žodžiams: jis net įsitikrinęs, kad jie pareikalaus aiškaus visiems regimo ženklo, kurs liudytų apie jo pasiuntinystės dieviškumą. Viešpats tai skaito jo mintyse ir tuojau suteikia galę padaryti stebuklus. — (**4**) *Jis ištiesė...* Čionai apsireiškia didis Mozės tikėjimas, nes jis, Dievui liepiant, drąsiai ima savo ranka tą patį angį, nuo kurio ką tik mėgino bėgti. — (**5**) *Tai kad...* t. y. taip padarysi Izraėlio sunų akyse, kad tikėtu.. — (**6**) *Kaip sniegas...* Raupsais apimta kuno dalis, kada ta baisi liga visai įsigali, ištikrųjų pasidaro visai balta. Plg. 3 Moz. 13, persk. – (**8**) *Pirmojo ženklo žodžių.* Kada daromas stebuklas turi liudyti apie gautą iš Dievo pasiuntinystę, jis tarsi turi savo balsą ir savo žodžius, galingesnius už visus žmonių žodžius. —

neque audierint sermonem signi
prioris, credent verbo signi se-
quentis. 9 Quod si nec duobus
quidem his signis crediderint,
neque audierint vocem tuam:
sume aquam fluminis, et effun-
de eam super aridam, et quid-
quid hauseris de fluvio, verte-
tur in sanguinem.
10 Ait Moyses: Obsecro Domi-
ne, non sum eloquens ab heri
et nudiustertius: et ex quo lo-
cutus es ad servum tuum, im-
peditioris et tardioris linguæ
sum. 11 Dixit Dominus ad eum:
Quis fecit os hominis? aut quis
fabricatus est mutum et surdum,
videntem et cæcum? nonne ego?
12 Perge igitur, et ego ero in
ore tuo: doceboque te quid lo-
quaris. 13 At ille: Obsecro, in-
quit, Domine, mitte quem mis-
surus es. 14 Iratus Dominus in
Moysen, ait: Aaron frater tuus
Levites, scio quod eloquens sit:
ecce ipse egreditur in occursum
tuum, vidensque te lætabitur
corde. 15 Loquere ad eum, et
pone verba mea in ore ejus: et
ego ero in ore tuo, et in ore
illius, et ostendam vobis quid
agere debeatis. 16 Ipse loquetur
pro te ad populum, et erit os
tuum: tu autem eris ei in his
quæ ad Deum pertinent. 17 Vir-
gam quoque hanc sume in ma-
nu tua, in qua facturus es signa.

džiams. 9 O jei netikės net tiem-
dviem ženklam ir neklausys ta-
vo balso, imk iš upės vandens
ir jį išliek ant sausumos, ir ką
tik semsi iš upės, pavirs krauju.

10 Mozė tarė: Maldauju, Vieš-
patie! neesu iškalbingas ir nie-
kuomet nebuvau; o kaip tik pra-
bylai į tavo tarną, mano liežu-
vis dar sunkiau apsiverčia ir dar
mažiaus greitas. 11 Viešpats jam
atsakė: Kas sutvėrė žmogaus
burną? arba kas padarė nebylį
ir kurtinį, regintį ir aklą? argi
ne aš? 12 Taigi, eik, ir aš busiu
tavo burnoje ir tave pamokysiu,
ką turėsi pasakyti. 13 O jis tarė:
Maldauju, Viešpatie! siųsk tą,
kurį turi siųsti. 14 Viešpats, už-
sirustinęs ant Mozės, tarė: Ži-
nau, kad tavo brolis Aaronas,
lėvitas, yra iškalbingas; štai jis
išeis tavęs pasitiktų ir tave pa-
matęs džiaugsis širdingai. 15 Kal-
bėk jam ir dėk mano žodžius į
jo burną; ir aš busiu tavo bur-
noje ir jo burnoje ir judum pa-
rodysiu, ką turita daryti. 16 Jis
kalbės užuot tavęs žmonėms ir
bus tavo burna, tu gi jam busi
vadovas tame, kas yra Dievo. 17
Imk taipogi savo rankon šitą
lazdą, kuria turėsi daryti ženklus.

(9) *Imk iš upės vandens...* Tą stebuklą turėjo išbandyti Mozė jau atsiradęs Aigypte prie Nilo upės, jei dar jis bus reikalingas pertikrinti netikintiems.

(10) *Neesu iškalbingas...* Nauja kliutis. Mozė mano, kad netikęs yra dalykas buti Dievo pasiuntiniu žmogui neiškalbingam. Dievas ir čionai jam žada galingiausią savo pagalbą, nors neprašalina pačios ydos. — **(13)** *Siųsk tą, kurį...* t. y. velyk siųsk ką kitą, o ne mane. Nors Mozė visai tiki Dievo žodžiams, bet pavedama pasiuntinystė jam išrodo taip sunki, kad jis jos tiesiog bijosi ir butinai nori išvengti. Tai sukelia Dievo rustybę; bet ir užsirustinęs jis suteikia Mozei dar vieną pašalpą. — **(16)** *Tu gi jam busi vadovas*.. Anot ebr. t: t u j a m b u s i u ž u o t D i e v o, t. y. tu jam busi tuo, kuo aš tau esu: ką aš tau apreikšiu, tu apreikši Aaronui, kad kalbėtu užuot tavęs, kuomet tik bus reikalas.

18 Abiit Moyses, et reversus
est ad Jethro socerum suum,
dixitque ei: Vadam et revertar
ad fratres meos in Ægyptum, ut
videam si adhuc vivant Cui ait
Jethro: Vade in pace. 19 Dixit
ergo Dominus ad Moysen in
Madian: Vade, et revertere in
Ægyptum: mortui sunt enim
omnes qui quærebant animam
tuam. 20 Tulit ergo Moyses uxo-
rem suam, et filios suos, impo-
suit eos super asinum, reversus-
que est in Ægyptum, portans
virgam Dei in manu sua.
21 Dixitque ei Dominus rever-
tenti in Ægyptum: Vide ut om-
nia ostenta quæ posui in manu
tua, facias coram Pharaone: ego
indurabo cor ejus, et non dimit-
tet populum. 22 Dicesque ad eum:
Hæc dicit Dominus: Filius me-
us primogenitus Israel. 23 Dixi
tibi: Dimitte filium meum ut
serviat mihi; et noluisti dimit-
tere eum: ecce ego interficiam

18 Mozė nuėjo ir sugrįžo pas
savo uošvį Jėtrą ir jam tarė:
Aš eisiu ir grįšiu pas savo bro-
lius Aigyptan pasižiurėtų, ar dar
tebėra gyvi. Jėtras jam tarė:
Eik ramybėje. 19 Viešpats tat
tarė Mozei Madianitų šalyje: Eik
ir grįžk Aigyptan, nes išmirė
visi, kurie ješkojo tavo gyvybės.
20 Mozė tat ėmė savo pačią ir
savo sunus, susodino juos ant
asilo ir grįžo Aigyptan, nešda-
mos rankoje Dievo lazdą.

21 Ir Viešpats kalbėjo jam grįž-
tančiam į Aigyptą: Veizdėk, kad
visus prajovus, kuriuos sudėjau
tavo rankoje, padarytumei Pa-
raono akyse: aš sukietinsiu jo
širdį, ir jis neišleis tautos. 22 Ir
tu jam sakysi: Tai sako Vieš-
pats: Izraėlis yra mano pirmgi-
mis sunus. 23 Aš tau įsakiau: Pa-
leisk mano sunų, kad man tar-
nautu; ir tu nenorėjai jo paleis-

(**18**) *Aš eisiu ir grįšiu...* Mozė nepasisako Jėtrui tikros priežasties, kodėl jis nori keliauti Aigyptan. — (**19**) *Eik ir grįžk...* Tai paskutinis Dievo paliepimas grįžti Aigyptan; ir čionai Dievas didesniam Mozės padrąsinimui apreiškia jam, kad Paraonas, kurs ješkojo jo užmušti, ir apie tai žinojusieji jo tarnai visi buvo išmirę

(**21**) *Visus prajovus...* Ne tik augščiaus minėtuosius stebuklus, bet ir kitus, kuriuos Mozė turėjo padaryti Paraono akyse, Viešpačiui liepiant. — *Aš sukietinsiu.* Paraono širdies sukietėjimo kaltininku šitoje vietoje ir gana dažnai kitur (žem. 7, 3; 9, 12; 10, 20 ir tt.) Dievas vadina save; kitose vėl vietose pats Paraonas skaitomas savo širdies sukietėjimo kaltininku (7, 13. 14; 8, 15. 19. 32 ir k.). Įsižiurėjimas į visas šitas vietas ir kitų su kitomis palyginimas parodo, kad Dievas sukietino Paraono širdį nestačiai; jis pramato sukietėjimą ir jį leidžia; tikra gi ir tiesiogine sukietėjimo priežastimi yra pats Paraonas. Jis užsispiria ir nenori klausyti Dievo įsakymo; bet kolei jaučia ant savęs bausmę, jis sakosi esąs pasiryžęs paleisti Izraėlitus; vienok tuojau permaino savo užmanymą ir vėl užsispiria, kaip tik pamato, kad Dievas liovėsi jį baudęs. Dievas, pramatydamas Paraono užmanymų permainą ir naują jo užsispyrimą, sulaiko pradėtą bausmę ir tokiuo budu nestačiai sukietina Paraono širdį; be to, nuolat atnaujinančiam savo užsispyrimą Dievas vis labiaus mažina savo malonę ir palieka jį jo paties piktumui, kad galop, nepergalėjęs jo žodžiais ir stebuklais, jį sutrupintu savo galybe ir taip jame ir per jį butu pašlovintas (plg. 9, 16). — (**22**) *Mano pirmgimis sunus.* Izraėlio tauta pavadinta pirmgimiu sunumi dėlto, kad Dievas iš visų tautų buvo ją išrinkęs ir padaręs ypatinga savo nuosavybe (Atk. 14, 1. 2) ir su ja turėjo padaryti atskirą sandorą (žem. 19, 5 ir tol.). — (**23**) *Paleisk mano sunų...* Izraėlis kaipo pirmgimis sunus neprivalo pasilikti Paraono vergijoje, bet turi buti liuosas ir tarnauti vien savo Dievui. Jei Paraonas jo nepaleis, jam bus atkeršyta gyvybės atė-

filium tuum primogenitum. [24]
Cumque esset in itinere, in di-
versorio, occurrit ei Dominus,
et volebat occidere eum. [25] Tu-
lit illico Sephora acutissimam
petram, et circumcidit præpu-
tium filii sui, tetigitque pedes
ejus, et ait: Sponsus sanguinum
tu mihi es. [26] Et dimisit eum
postquam dixerat: Sponsus san-
guinum, ob circumcisionem. [27]
Dixit autem Dominus ad Aaron:
Vade in occursum Moysi in de-
sertum. Qui perrexit obviam ei
in montem Dei, et osculatus est
eum. [28] Narravitque Moyses Aa-
ron omnia verba Domini quibus
miserat eum, et signa quæ man-
daverat.

[29] Veneruntque simul, et con-
gregaverunt cunctos seniores fi-
liorum Israel. [30] Locutusque est
Aaron omnia verba quæ dixerat
Dominus ad Moysen: et fecit
signa coram populo, [31] et credi-
dit populus. Audieruntque quod
visitasset Dominus filios Israel,

ti; štai aš užmušiu tavo pirm-
gimį sunų. [24] Ir jam esant kelyje,
Viešpats jį pasitiko užeigoje ir
norėjo jį užmušti. [25] Sefora tuo-
jau ėmė aštriausį titnagą ir api-
pjaustė savo sunų ir prisilietė
jo kojų ir tarė: Tu man kruvi-
nas sužieduotinis. [26] Ir jį palei-
do, kaip tik buvo pasakius: Kru-
vinas sužieduotinis, dėlei api-
pjaustymo. [27] O Viešpats tarė
Aaronui: Eik pasitiktų Mozės į
tyrus. Tasai iškeliavo pas Dievo
kalną jam priešais ir jį pabučia-
vo. [28] Ir Mozė papasakojo Aaro-
nui visus Viešpaties žodžius, ku-
riais jį buvo siuntęs, ir ženklus,
kuriuos jam buvo įsakęs daryti.

[29] Ir juodu atėjo draug ir su-
rinko visus Izraėlio sunų vyres-
niuosius [30] Ir Aaronas kalbėjo
visus žodžius, kuriuos Viešpats
buvo pasakęs Mozei; ir padarė
ženklus tautos akyse, [31] ir tau-
ta įtikėjo. Ir išgirdę, kad Vieš-
pats aplankė Izraėlio sunus ir

---

mimu iš jo pirmgimio sunaus. Kitos bausmės čia neminimos, nes tik paskutinė turėjo priveikti Paraono atkaklumą. — (24) *Viešpats.* Anot LXX ir Chald. parafr.: Viešpaties aniolas. — *Norėjo užmušti.* Iš tų žodžių neaišku, koks buvo Mozės gyvybei pavojus ir už ką. Mozė buvo prasikaltęs tuo, kad bereikalo ėmė su savim šeimyną, bet dar labiaus, kad buvo neapipjaustydinęs vieno iš savo sunų; be abejonės tame buvo apsireiškusi pačios įtekmė, kadangi ji, pajutus pavojų vyro gyvybei, pati pasiskubino dabar išpildyti apipjaustymo apeigą, kuri buvo iš jos kaltybės apleista. — (25) *Aštriausį titnagą.* Anuose senovės laikuose prie apipjaustymo dažniausiai vartodavo peilius iš titnago padarytus. Plg. Joz. 5, 2. — *Prisilietė jo kojų.* Ir čia neaišku, keno kojų prisilietė Sefora, sunaus ar vyro, ir kaip. Sefora rasi padarė kokį neatsargumą apipjaustydama kudikį ir supykus numetė atpjautą kuno dalelę arba sukruvintą peilį prie Mozės kojų, ištardama sekančius žodžius: *Tu man kruvinas sužieduotinis*, t. y. ištekėjau už vyro, kurio religija reikalauja kraujo išliejimo, arba kurs man tik nelaimes gali atnešti. — (26) *Jį paleido.* Viešpats arba Viešpaties aniolas paliko Mozę, nes tai, už ką jo gyvybei grumojo pavojus, buvo jau padaryta. Kadangi iš tolesnio pasakojimo pasirodo, kad Aigyptan sugrįžo Mozė be pačios, todėl reikia spėti, kad suerzinta visu tuo atsitikimu Sefora išsižadėjo tolesnės kelionės ir, vyrui sutinkant, pagrįžo su vaikais pas savo tėvą Jėtrą. Plg. žem. 18, 2-4. — (27) *Pas Dievo kalną*: į Horebo apylinkę (Vz. 3, 1).

(29) *Surinko... vyresniuosius.* Mozė ir Aaronas pradeda pildyti naujas savo pareigas. Paliepimus duoda Mozė, o Aaronas už jį kalba. — (31) *Tauta įtikėjo...* Surinkę išpradžios vyresniuosius, paskui juodu surinko taipogi visą tautą. Žinią apie busiantį išgelbėjimą visi priėmė su tikėjimu ir didžiausiu dėkingumu.

et quod respexisset afflictionem illorum: et proni adoraverunt.

kad pažvelgė į jų prispaudimą, jie kniupšti pagarbino.

4. Mozê ir Aaronas veltui reikalauja iš Paraono išleisti Izraêlitus iš Aigypto.

Caput V. [1] Post hæc ingressi sunt Moyses et Aaron, et dixerunt Pharaoni: Hæc dicit Dominus Deus Israel. Dimitte populum meum ut sacrificet mihi in deserto. [2] At ille respondit: Quis est Dominus, ut audiam vocem ejus, et dimittam Israel? nescio Dominum, et Israel non dimittam. [3] Dixeruntque: Deus Hebræorum vocavit nos, ut eamus viam trium dierum in solitudinem, et sacrificemus Domino Deo nostro: ne forte accidat nobis pestis aut gladius. [4] Ait ad eos rex Ægypti: Quare Moyses et Aaron sollicitatis populum ab operibus suis? ite ad onera vestra. [5] Dixitque Pharao: Multus est populus terræ: videtis quod turba succreverit: quanto magis si dederitis eis requiem ab operibus?

5. perskyrimas. [1] Paskui Mozė ir Aaronas įėjo ir tarė Paraonui: Tai sako Viešpats, Izraėlio Dievas: Paleisk mano tautą, kad man atnašautu auką tyruose. [2] O jis atsakė: Kas yra Viešpats, kad aš klausyčiau jo balso ir išleisčiau Izraėlį? Nepažįstu Viešpaties ir Izraėlio neišleisiu. [3] Ir juodu tarė: Ebrajų Dievas mus pavadino, kad eitumėm trijų dienų kelią į tyrus ir atnašautumėm Viešpačiui, musų Dievui, auką, kad kartais mes nebutumėm ištikti maru arba kalaviju. [4] Aigypto karalius jiems tarė: Moze ir Aarone, kam judu atitraukiata žmones nuo jų darbų? Eikite prie savo baudžiavos. [5] Ir Paraonas kalbėjo: Ta tauta skaitlinga šalyje; matote, kad minia pasidaugino: o kas gi bebutu, jei jiems duotumėte pasilsėti nuo darbų?

5, 1—7, 7. Mozei ir Aaronui pareikalavus paleisti Izraėlitus iš Aigypto, Paraonas ne tik nesutinka tai padaryti, bet ima dar labiaus juos varginti, taip kad slėgiamieji ima dejuoti ant Mozės ir Aarono, o taipogi ir ant Dievo, ir nors Dievas panaujina savo pažadėjimus Mozei, tečiaus žmonės nebenori klausyti jo pasiuntinių, kurių giminę čionai įkvėptas autorius išskaito Galop Dievas apskelbia Mozei Aigyptą ištiksiančias slogas, kuriomis Paraonas bus priverstas išleisti Izraėlitus.

(**5, 1**) *Mozė ir Aaronas*. Draug su jais buvo atėję pas Paraoną ir Izraėlitų vyresnieji, kaip buvo Dievo įsakyta (**3, 18**) ir kaip pasirodo iš atkreiptų į juos Paraono žodžių: *Eikite prie savo baudžiavos* (4. e.). — *Paraonui*. Juo buvo tikriausiai Ramso sunus Menephtah I, visai me sekęs savo tėvą. — (**2**) *Kas yra Viešpats...* Karalius atsako Jahvės pasiuntiniams sa paniekinimu ir taip pradeda kovą su Viešpačiu. — (**3**) *Kad kartais mes...* Nepaklusnumas Dievui gali užtraukti sunkią bausmę ant Izraėlitų, ir iš to pats Paraonas turėtu tik nuostolį. — (**5**) *Ir Paraonas kalbėjo* -- savo tarnams, kurie prie jo buvo tuo metu, kada Mozė ir Aaronas kalbėjosi su karaliumi. Iš Paraono žodžių apie Izraėlitų dauginimąsi aišku, kad jo tėvo paliepimas apie Ebrajų

6 Præcepit ergo in die illo
præfectis operum et exactoribus
populi, dicens: 7 Nequaquam ul-
tra dabitis paleas populo ad con-
ficiendos lateres, sicut prius: sed
ipsi vadant, et colligant stipu-
las. 8 Et mensuram laterum, quam
prius faciebant, imponetis super
eos, nec minuetis quidquam: va-
cant enim, et idcirco vociferan-
tur, dicentes: Eamus, et sacrifi-
cemus Deo nostro. 9 Oppriman-
tur operibus, et expleant ea: ut
non acquiescant verbis menda-
cibus. 10 Igitur egressi præfecti
operum et exactores, ad popu-
lum dixerunt: Sic dicit Pharao:
Non do vobis paleas: 11 ite, et
colligite sicubi invenire poteri-
tis: nec minuetur quidquam de
opere vestro. 12 Dispersusque
est populus per omnem terram
Ægypti ad colligendas paleas.
13 Praefecti quoque operum in-
stabant, dicentes: Complete opus
vestrum quotidie, ut prius face-
re solebatis quando dabantur
vobis paleae. 14 Flagellatique
sunt qui praeerant operibus fi-
liorum Israel, ab exactoribus Pha-
raonis, dicentibus: Quare non
impletis mensuram laterum si-
cut prius, nec heri, nec hodie?
15 Veneruntque praepositi filio-
rum Israel, et vociferati sunt
ad Pharaonem dicentes: Cur ita

6 Jis tat tą pačią dieną įsakė
darbų pristovams ir žmonių už-
veizdams ir tarė: 7 Daugiaus jųs
visai nebeduosite tiems žmo-
nėms šiaudų plytoms dirbti, kaip
pirma; bet tegul jie patįs eina
ir renkasi kvietenojus. 8 O ply-
tų skaitliaus reikalausite iš jų
tokio pat, kaip padirbdavo pir-
ma, ir neikiek nesumažinsite;
nes jie dykinėja ir todėl rėkau-
ja, sakydami: Eime ir atnašau-
kime musų Dievui auką. 9 Te-
buna prispausti darbais ir juos
tepildo, kad neklausytu mela-
gingų žodžių. 10 Taigi, darbų pri-
stovai ir užveizdai išėję kalbė-
jo žmonėms: Taip sako Paraonas:
Nebeduosiu jums šiaudų; 11 eiki-
te ir rinkkitės, kur tik galėsite
rasti; vienok jusų darbas neikiek
nebus sumažintas. 12 Ir žmonės
išsiskirstė po visą Aigypto že-
mę šiaudų rinktų. 13 O darbų
pristovai juos spaudė, sakydami:
Atlikkite savo darbą kasdien,
kaip paprastai darydavote pir-
ma, kada jums duodavo šiaudų.
14 Ir darbų užveizdai iš Izraė-
lio sunų buvo nuplakti Paraono
pristovų, kurie sakė: Kodėl jųs
nei vakar, nei šiandien nepada-
rėte tiek pat plytų, kaip pirma?
15 Ir užveizdai iš Izraėlio sunų
atėjo pas Paraoną ir šaukė, sa-
kydami: Kodėl taip elgiesi su

berniukų žudymą neilgai buvo pildomas. (**6**) *Pristovams*. Ebr. *nog^{e}šim*, privertėjai. Jie visi buvo Aigyptiečiai; vyresni už juos buvo baudžiavos viršininkai (vz. 1, 11). Pristovai žiurėdavo, kad darbininkai nedykinėtu. — *Užveizdams*. Ebr. *šot^{e}rim*, užrašinėtojai. Tie užrašinėdavo, kiek kas buvo atlikęs darbo. Tokiais užveizdais buvo skiriami taipogi Aigyptiečiai; bet be jų buvo dar kiti užveizdai, renkami iš pačių Izraėlitų tarpo (vz. žem. 14. 15. eil.). — (**7**) *Šiaudų plytoms*. Supjaustytus šiaudus dėdavo molin, iš kurio dirbdavo plytas, kad jos butu stipresnės. — (**12**) *Išsiskirstė*. Ebr. t. čia pridėta: po laukus Aigypte javus pjaudavo labai augštai, be mažko prie pat varpų; kvietenojai pasilikdavo labai ilgi, ir juos imdavosi, kas norėdavo. — (**14**) *Darbų užveizdai iš Izraėlio sunų* Ebr. *šot^{e}re b^{e}ne Iśra'el*. Plg. eil. 6. Anot ebr. t: Ir buvo nuplakti Izraėlio sunų užrašinėtojai (užveizdai), kuriuos ant jų buvo

agis contra servos tuos? [16] Pa-
leae non dantur nobis, et late-
res similiter imperantur: en fa-
muli tui flagellis caedimur, et
injuste agitur contra populum
tuum. [17] Qui ait: Vacatis otio,
et idcirco dicitis: Eamus, et sa-
crificemus Domino. [18] Ite ergo,
et operamini: paleæ non dabun-
tur vobis, et reddetis consue-
tum numerum laterum.
[19] Videbantque se præpositi
filiorum Israel in malo, eo quod
diceretur eis: Non minuetur quid-
quam de lateribus per singulos
dies [20] Occurreruntque Moysi
et Aaron, qui stabant ex adver-
so, egredientibus a Pharaone: [21]
et dixerunt ad eos: Videat Do-
minus et judicet, quoniam fœ-
tere fecistis odorem nostrum co-
ram Pharaone et servis ejus, et
præbuistis ei gladium, ut occi-
deret nos. [22] Reversusque est
Moyses ad Dominum, et ait: Do-
mine, cur afflixisti populum is-
tum? quare misisti me? [23] Ex
eo enim quo ingressus sum ad
Pharaonem ut loquerer in no-
mine tuo, afflixit populum tu-
um: et non liberasti eos.

Caput VI. [1] Dixitque Domi-
nus ad Moysen: Nunc videbis
quæ facturus sim Pharaoni: per
manum enim fortem dimittet
eos, et in manu robusta ejiciet
illos de terra sua. [2] Locutusque
est Dominus ad Moysen dicens:
Ego Dominus [3] qui apparui Ab-
raham, Isaac, et Jacob in Deo

tavo tarnais? [16] Mums nebeduo-
da šiaudų ir reikalauja tiek pat
plytų; štai mus, tavo tarnus,
plaka rykštėmis ir neteisiai el-
giasi su tavo žmonėmis. [17] Jis
tarė: Jus dykinėjate ir todėl sa-
kote: Eime ir atnašausime auką
Viešpačiui. [18] Eikite tat ir dar-
buokitės; šiaudų jums nebeduos,
ir atiduosite paprastą plytų skait-
lių.
[19] Ir Izraėlio sunų užveizdai
matė, kaip jiems bloga, kadan-
gi buvo pasakyta: Neikiek ne-
bus sumažintas kasdien padirb-
tinų plytų skaitlius. [20] Ir jie pa-
sitiko Mozę ir Aaroną, kuriuodu
tenai stovėjo, laukdamu išeinan-
čiųjų nuo Paraono, [21] ir jiem-
dviem tarė: Viešpats tepažvel-
gia ir tegul teisia, nes judu pa-
darėta, kad mumis bjaurisi Pa-
raonas ir jo tarnai, ir davėta
jam kalaviją, kad mus užmuštu.
[22] O Mozė vėl kreipėsi prie Vieš-
paties ir tarė: Viešpatie! kam
prislėgei šitą tautą? kam mane
siuntei? [23] Nes kaip tiktai aš
įėjau pas Paraoną, kad kalbėčiau
tavo vardan, jis dar labiaus pri-
spaudė tavo tautą; ir tu jų ne-
išliuosavai.

6. perskyrimas. [1] Ir Viešpats
tarė Mozei: Dabar matysi, ką
padarysiu Paraonui; nes stipra
ranka priverstas jis juos paleis
ir galinga ranka prispirtas išva-
rys juos iš savo žemės. [2] Ir Vieš-
pats dar kalbėjo Mozei, tarda-
mas: Aš Viešpats, [3] kurs pasiro-
džiau Abraomui, Izaokui ir Jo-

---

pastatę Paraono pristovai (*nogesim*). Pagal ryt ečių paprotį už neatliktą darbą atsako darbo prižiurėtojai. — (**16**) *Neteisiai elgiasi su tavo žmonėmis* kadangi ir Izraėlitai buvo Paraono pavaldiniai. Ebr. t.: Ir tavo žmonės nusideda. Anot šito skaitymo, užveizdai rasi nori tik patįs buti liuosi nuo bausmės ir verčia visą kaltybę ant darbininkų. — (**21**) *Davėta kalaviją*: progą žudyti.

(**6, 1**) *Paleis... išvarys.*. Paraonas netik leis Izraėlitams išeiti iš Aigypto, bet verste vers juos tai padaryti. — (**3**) *Kai-*

omnipotente: et nomen meum
ADONAI non indicavi eis [4] Pe-
pigique fœdus cum eis, ut da-
rem eis terram Chanaan, terram
peregrinationis eorum, in qua
fuerunt advenæ. [5] Ego audivi
gemitum filiorum Israel, quo
Ægyptii opresserunt eos: et
recordatus sum pacti mei.
[6] Ideo dic filiis Israel: Ego
Dominus qui educam vos de er-
gastulo Ægyptiorum, et eruam
de servitute: ac redimam in bra-
chio excelso, et judiciis magnis.
[7] Et assumam vos mihi in po-
pulum, et ero vester Deus: et
scietis quod ego sum Dominus
Deus vester qui eduxerim vos
de ergastulo Ægyptiorum: [8] et
induxerim in terram, super quam
levavi manum meam ut darem
eam Abraham, Isaac, et Jacob:
daboque illam vobis possiden-
dam, ego Dominus.

[9] Narravit ergo Moyses omnia
filiis Israel: qui non acquieve-
runt ei propter angustiam spi-
ritus, et opus durissimum. [10] Lo-
cutusque est Dominus ad Moy-

kubui kaipo Visagalis Dievas,
bet savo vardo ADONAI jiems
nepasisakiau. [4] Ir padariau su
jais sandorą, kad jiems duosiu
Kanaano žemę, jų keleivystės
žemę, kurioje buvo ateiviais. [5]
Ir išgirdau Izraėlio sunų vaito-
jimą dėlei darbų, kuriais Aigyp-
tiečiai juos prispaudė, ir atsimi-
niau savo sandorą. [6] Todėl sa-
kyk Izraėlio sunums: Aš Vieš-
pats, kurs jus išvesiu iš Aigyp-
tiečių kalėjimo ir išliuosuosiu iš
jų vergijos, ir išgelbėsiu pakel-
tu petimi ir didžiais teismais. [7]
Ir paimsiu jus sau už tautą ir bu-
siu jusų Dievas; ir žinosite, kad
aš Viešpats, jusų Dievas, kurs
jus busiu išvedęs iš Aigypto ka-
lėjimo [8] ir įvedęs į žemę, dėlei
kurios pakėliau savo ranką, kad
ją duosiu Abraomui, Izaokui ir
Jokubui; ir jums ją duosiu pa-
veldėti aš, Viešpats.

[9] Mozė tat visa papasakojo
Izraėlio sunums; bet jie jo ne-
klausė dėlei dvasios suspaudimo
ir sunkiausių darbų. [10] Tuomet
Viešpats kalbėjo Mozei, tarda-

---

po Visagalis Dievas. Ebr. *'El-Saddai.* Plg. Prad. 17, 1; 28, 3; 35, 11. — *Vardo ADONAI.* Ebr. t. *Jahveh.* Vz. paaišk. 3, 13 - 15. Patriarkams buvo žinomas ir tas šventas vardas *Jahveh,* bet jiems nebuvo nurodyta ypatinga jo reikšmė ir pritaikymas, kaip tai padaryta dabar. Ką reiškia žodžiai: *Aš Viešpats (Jahveh), kurs pasirodžiau Abraomui... kaipo Visagalis Dievas ('El-Šaddai), bet savo vardo Adonai (Jahveh) jiems nepasisakiau,* paaiškėja iš viso Dievo atsiliepimo į Mozę. Taigi, Dievas sako, kad jau patriarkams jis buvo žadėjęs Kanaano žemę, kurioje jie buvo ateiviais, o dabar jis nutarė išpildyti tą pažadėjimą, — išvesti Patriarkų ainiją iš Aigypto vergijos, padaryti Izraėlitų tautą savo įsuniais ir juos įvesti į Žadėtąją žemę; iš to žadėjimų išpildymo Izraėlitai turi pažinti, kad jis yra Jahveh. Iš to pasirodo, kad vardas 'El Šaddai (Visagalis Dievas) čionai reiškia Dievą žadėjimų davėją, Jahveh gi tų pačių žadėjimų įvykdytoją. Patriarkai tat, kurie tik žadėjimus buvo gavę, negalėjo žinoti Dievo vardu Jahveh toje prasmėje, koki tam žodžiui dabar buvo duota, kad jį Dievas sau paskyrė nuosaviu vardu, nors pats vardas jiems ir buvo žinomas. — **(6)** *Pakeltu petimi*: savo dešine ranka, ištiesta ir pakelta, kad nubausčiau Paraoną. — *Didžiais teismais*: baisiomis slogomis. — **(8)** *Pakėliau savo ranką*: prisiekiau. Dievas vadina savo prisieką rankos pakėlimu, nes žmonės prisiekdami ir senobėje paprastai pakeldavo augštyn ranką. Plg. Prad. 14, 22; 24, 7; 26, 3. Skaitl. 14, 30. Atk 32, 40.

(9) *Dėlei dvasios suspaudimo.* Anot ebr. t.: d ė l e i t r u m p o a l s a v i m o, t. y. dėlei nekantrumo, dvasios nupuolimo. — **(10)** *Kad išleistu...* Dabar Mozė

sen, dicens: 11 Ingredere, et lo-
quere ad Pharaonem regem Æ-
gypti, ut dimittat filios Israel
de terra sua. 12 Respondit Moy-
ses coram Domino: Ecce filii
Israel non audiunt me: et quo
modo audiet Pharao, præser-
tim cum incircumcisus sim la-
biis? 13 Locutusque est Domi-
nus ad Moysen et Aaron, et de-
dit mandatum ad fillos Israel,
et ad Pharaonem regem Ægyp-
ti ut educerent filios Israel de
terra Ægypti.
14 Isti sunt principes domo-
rum per familias suas. Filii Ru-
ben primogeniti Israelis: Henoch
et Phallu, Hesron et Charmi.
15 Hæ cognationes Ruben. Filii
Simeon: Jamuel et Jamin, et
Ahod, et Jachin, et Soar, et Saul
filius Chananitidis: hæ proge-
nies Simeon. 16 Et hæc nomina
filiorum Levi per cognationes
suas: Gerson et Caath et Mera-
ri. Anni autem vitæ Levi fue-
runt centum triginta septem 17
Filii Gerson: Lobni et Semei,
per cognationes suas. 18 Filii Ca-
ath: Amram, et Isaar, et Heb-
ron et Oziel: anni quoque vitæ
Caath, centum triginta tres. 19
Filii Merari: Moholi et Musi:
hæ cognationes Levi per fami-

mas: 11 Nueik ir sakyk Aigypto
karaliui Paraonui, kad išleistu
Izraėlio sunus iš savo žemės 12
Mozė atsakė Viešpaties akyvaiz-
doje: Štai manęs neklauso Izraė-
lio sunųs ir kaipgi klausys Pa-
raonas, ypač kad aš esu neapi-
pjaustytomis lupomis. 13 Ir Vieš-
pats kalbėjo Mozei ir Aaronui
ir jiemdviem davė paliepimą į
Izraėlio sunus ir į Aigypto ka-
ralių Paraoną, kad juodu išves-
tu Izraėlio sunus iš Aigypto že-
mės.
14 Šitie yra šeimynų vyresnie-
ji pagal jų gimines: Izraėlio pirm-
gimio Rubeno sunųs: Enokas,
Pallus, Hesronas ir Karmis 15
Tos yra Rubeno giminės. Simeo-
no sunųs: Jamuėlis, Jaminas,
Ahodas, Jachinas, Soaras ir Ka-
nanietės sunus Saulius. Tos yra
Simeono giminės. 16 Ir šitie yra
Lėvio sunų vardai pagal jų gi-
mines: Gersonas, Kaatas ir Me-
raris. O Lėvio amžio buvo šim-
tas trįs dešimtįs septyneri metai.
17 Gersono sunųs: Lobnis ir Sė-
mėjis pagal jų gimines. 18 Kaato
sunųs: Amramas, Isaaras, Heb-
ronas ir Oziėlis. Kaato gi amžio
buvo šimtas trįs dešimtįs treji
metai. 19 Merario sunudu: Mo-
holis ir Musis; tie yra Lėvio ai-

---

turi pareikalauti iš Paraono paleisti Izraėlitus nebe trumpam laikui, bet visiškai išeiti iš Aigypto. — (**12**) *Neapipjaustytomis lupomis*: neiškalbingas. Mozė, pamatęs, kad jo vientaučiams labai greitai pritruko kantrybės, ir jie jo nebenorėjo klausyti, mėgina pats vėl pasiliuosuoti nuo uždėtos pasiuntinystės, bet gauna iš Dievo griežtą paliepimą, kurio nebegalima neklausyti (13. e).

(**14**) *Šitie yra*.. Ebr. t. šito straipsnelio antrašas trumpesnis: Šitie yra savo šeimynų vyresnieji Žodžiai šeimyna, ebr. *beth-'ab* (tėvo namai) ir giminė, ebr. *mišpachah*, nevisur turi vienokią prasmę; abudu gali reikšti sulig to, kaip reikalauja kontekstas, visą keno nors, pvd. Rubeno, ainiją, arba atskiras gimines, į kurias pasidalina ainija, arba net atskiras šeimynas. — *Rubeno sunųs*. Vyriausiojo Jokubo sunaus Rubeno ir Simeono giminės paminėtos čionai rasi dėlto, kad aiškiaus nurodžius, kokią vietą Izraėlio tautoje užėmė Lėvio giminė per Mozės ir Aarono nuopelnus, prie kurios juodu priderėjo. Plg Prad 46, 9. — (**15**) *Simeono*... Plg Prad. 46, 10. — (**16-19**) *Lėvio sunųs*... Plg. Prad. 46, 11. Plačiaus išskaitomos iš Lėvio kilusios giminės, kadangi Mozė ir Aaronas buvo Lėvio

lias suas. [20] Accepit autem Amram uxorem Jochabed patruelem suam: quæ peperit ei Aaron et Moysen. Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta septem. [21] Filii quoque Isaar: Core, et Nepheg, et Zechri. [22] Filii quoque Oziel: Misael, et Elisaphan et Sethri. [23] Accepit autem Aaron uxorem Elisabeth filiam Aminadab, sororem Nahason, quæ peperit ei Nadab, et Abiu, et Eleazar, et Ithamar. [24] Filii quoque Core: Aser, et Elcana, et Abiasaph: hæ sunt cognationes Coritarum. [25] At vero Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees: hi sunt principes familiarum Leviticarum per cognationes suas. [26] Iste est Aaron et Moyses, quibus præcepit Dominus ut educerent filios Israel de terra Ægypti per turmas suas. [27] Hi sunt, qui loquuntur ad Pharaonem regem Ægypti, ut educant filios Israel de Ægypto: iste est Moyses et Aaron [28] in die qua locutus est Dominus ad Moysen, in terra Ægypti.

[29] Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Ægypti, omnia quæ ego loquor

niai pagal jų šeimynas. [20] Amramas ėmė į pačias savo tėvo brolio dukterį Jochabėdą, kuri jam pagimdė Aaroną ir Mozę. Amramo gi amžio buvo šimtas trįsdešimtįs septyneri metai [21] Isaaro sunųs buvo: Korė, Nefėgas ir Zėchris. [22] O Oziėlio sunųs: Misaėlis, Elisafanas ir Sėtris. [23] Aaronas ėmė pačią Aminadabo dukterį o Naasono seserį Elzbietą, kuri jam pagimdė Nadabą, Abijų, Eleazarą ir Itamarą. [24] Korės sunųs buvo: Aseras, Elkana ir Abiasafas. Šitos yra Korių šeimynos. [25] Aarono gi sunus Eleazaras vedė pačią iš Putiėlio dukterų, kuri jam pagimdė Pineėsą. Šitie yra vardai Lėvitų šeimynų pagal jų gimines. [26] Tiemdviem, Aaronui ir Mozei, Viešpats įsakė išvesti iš Aigypto žemės Izraėlio vaikus jų buriais. [27] Tai juodu kalbėjo Aigypto karaliui Paraonui, kad galėtu išvesti Izraėlio vaikus iš Aigypto. Tasai yra Mozė ir Aaronas [28] tą dieną, kurioje Viešpats kalbėjo Mozei Aigypto žemėje.

[29] Ir Viešpats kalbėjo Mozei ir tarė: Aš Viešpats; sakyk Aigypto karaliui Paraonui visa, ką aš tau sakiau. [30] O Mozė ta-

ainiai.—*Lėvio amžio*... Minima, kiek metų gyveno Lėvis, o toliaus Kaatas (18. e.) ir Amramas (20. e.), kad parodžius, jog ilgas amžis toje giminėje nebuvo retas dalykas ir jog tai buvo ženklas jai Dievo suteiktos malonės. Reikia dar patėmyti, kad čionai Lėvio genealogijoj lig Aaronui ir Mozei išskaityti tikriausiai nevisi tarpiniai sąnariai, bet kaikurie apleisti, kaip tai daroma ir kitur šv. Rašte (plg. 1 Ezdr. 7, 1-7. Mt. 1, 1-17); todėl ir kartos skaitomos tik plačioje to žodžio prasmėje. — (**20**) *Jochabėda.* Ji Skaitl. 26, 59 vadinasi Lėvio duktė, jam gimusi Aigypte; bet tai reiškia tik tiek, kad ji buvo iš Lėvio giminės. Be dviejų jos sunų Mozės ir Aarono, žinoma dar jos duktė Marija (aug. 2, 4. Skaitl. 26, 59. 1 Kron. 6, 3). — (**23**) *Aminadabo... Naasono.* Juodu buvo iš Judo giminės (Skaitl. 1, 7). — (**26**) *Jų buriais.* Izraėlitai turėjo išeiti iš Aigypto gerai sutvarkyti, kaip kariuomenė. Plg. žem. 7, 4. Lėvio giminės išskaitymas užbaigiamas didesniu atkreipimu atidės į Mozę ir Aaroną, kadangi juodu pildė Dievo pasiuntinystę pas Paraoną ir pas savo brolius.

(**29. 30**) *Ir Viešpats*.. Atkartojama 11 - 12 eil., kad padarius sąryšį pasakojime, pertrauktame Lėvio ainijos išskaitymu.

tibi. [30] Et ait Moyses coram Do-
mino: En incircumcisus labiis
sum, quo modo audiet me Pharao?
Caput VII. [1] Dixitque Domi-
nus ad Moysen: Ecce constitui
te Deum Pharaonis: et Aaron
frater tuus erit propheta tuus.
[2] Tu loqueris ei omnia quæ man-
do tibi: et ille loquetur ad Pha-
raonem, ut dimittat filios Israel
de terra sua. [3] Sed ego indura-
bo cor ejus, et multiplicabo sig-
na et ostenta mea in terra Ægy-
pti. [4] et non audiet vos: immit-
tamque manum meam super Æ
gyptum, et educam exercitum
et populum meum filios Israel
de terra Ægypti per judicia ma-
xima. [5] Et scient Ægyptii quia
ego sum Dominus qui extende
rim manum meam super Ægy-
ptum et eduxerim filios Israel
de medio eorum. [6] Fecit itaque
Moyses et Aaron sicut præce-
perat Dominus: ita egerunt. [7]
Erat autem Moyses octoginta
annorum, et Aaron octoginta tri-
um, quando locuti sunt ad Pha-
raonem.

rė Viešpaties akyvaizdoje: Štai aš
esu neapipjaustytomis lupomis;
kaipgi manęs klausys Paraonas?
7. perskyrimas. [1] Ir Viešpats
tarė Mozei: Štai aš tave įstačiau
Paraono Dievu, ir tavo brolis
Aaronas bus tavo pranašas. [2] Tu
jam sakysi visa, ką aš tau lie-
piu; o jis kalbės Paraonui, kad
išleistu iš savo žemės Izraėlio
sunus. [3] Bet aš sukietinsiu jo
širdį, ir padauginsiu Aigypto že-
mėje savo ženklus ir prajovus,
[4] ir jis judviejų neklausys; ir iš-
tiesiu savo ranką ant Aigypto
ir didžiausiais teismais išvesiu
iš Aigypto žemės mano kariuo-
menę ir tautą, Izraėlio sunus.
[5] Ir Aigyptiečiai žinos, kad aš
esu Viešpats, kurs busiu ištie-
sęs savo ranką ant Aigypto ir
išvedęs iš jų tarpo Izraėlio su-
nus. [6] Taigi, Mozė ir Aaronas
padarė, kaip Viešpats buvo įsa-
kęs; taip juodu pasielgė. [7] Mo-
zei buvo aštuonios dešimtis me-
tų ir Aaronui aštuonios dešim-
tis treji, kada juodu kalbėjo Pa-
raonui.

(**7, 1**) *Paraono Dievu.* Taip Dievas atsako į Mozės žodžius, užrašytus 6, 12 ir atkartotus 6, 30. Kaip Dievas davinėjo įsakymus Mozei, taip tasai davinės Paraonui. Karaliai nieko nepripažįsta viršesniu už save kaip tik Dievą; todėl Mozė, padarytas viršesniu už Paraoną, bus jam Dievu. — *Pranašas.* Ebr. *nabi'*, t y tas, kurs tavo vardan kalbės. Kaip Mozė Dievo valią patirdavo iš paties Dievo ir buvo jo pranašas, taip tą pačią valią patirs Aaronas iš Mozės ir bus jo pranašas.—(**3**) *Bet aš sukietinsiu...* Veiz. augšč. 4, 21.— (**4**) *Neklausys.* Dievas perspėja Mozę iš anksto, kad jo žodžių, o net ir padarytų stebuklų Paraonas ilgai nenorės išklausyti, kolei galop nebus priverstas sunkiausiomis bausmėmis išpildyti Dievo valią. Plg. 6, 6. — (**5**) *Aigyptiečiai žinos.* Paraonas sakė (vz. 5, 2), kad Jahvės nepažįstąs; taigi, dabar ir visi Aigyptiečiai turės jį pažinti. Plg. 8, 10. — (**6**) *Padarė, kaip Viešpats...* Trumpai išreikšta, kas toliaus bus apsakyta plačiai. Mozė daugiaus nebesiteisina įvairiomis kliutimis, bet pildo Dievo valią ištikimai. — (**7**) *Mozei buvo...* Kadangi turėjo prasidėti svarbiausi atsitikimai Izraėlio ir apreikštosios religijos istorijoje, todėl nurodomas Mozės ir Aarono amžis.

7, 8—10, 29. Pareikalavus antrą sykį Jahvės vardu iš Paraono išleisti Izraėlitus, jisai nori matyti Mozės pasiuntinystės dieviškumo ženklą. Toks ženklas jam tuojau suteikiamas. Kadangi vienok karalius nenori ir toliaus išpildyti reikalavimo, todėl ant Aigypto siunčiama kita po kitos sunkios slogos: krauju pavirtusio vandens, varlių, mašalų, musių, maro galvijų, vočių, krušos, didžiogių ir tamsybių. Vienos iš jų visai nesujudina Pa-

5. Devynios pirmosios Aigypto slogos.

[8] Dixitque Dominus ad Moy-
sen et Aaron: [9] Cum dixerit vo-
bis Pharao, Ostendite signa: di-
ces ad Aaron: Tolle virgam tu-
am, et projice eam coram Pha-
raone, ac vertetur in colubrum.
[10] Ingressi itaque Moyses et Aa-
ron ad Pharaonem, fecerunt si-
cut præceperat Dominus: tulit-
que Aaron virgam coram Pha-
raone et servis ejus, quæ versa
est in colubrum. [11] Vocavit au-
tem Pharao sapientes et male-
ficos: et fecerunt etiam ipsi per
incantationes Ægyptiacas et ar-
cana quædam similiter. [12] Pro-
jeceruntque singuli virgas suas,

[8] Ir Viešpats tarė Mozei ir
Aaronui: [9] Kada judum Parao-
nas pasakys: parodykita ženklus,
tu tarsi Aaronui: Imk savo laz-
dą ir numesk ją ties Paraonu,
ir ji pavirs angimi. [10] Taigi, Mo-
zė ir Aaronas, įėję pas Paraoną,
padarė, kaip Viešpats buvo įsa-
kęs: Aaronas metė ties Paraonu
ir jo tarnais lazdą, kuri pavirto
angimi. [11] O Paraonas sušaukė iš-
minčius bei burtininkus, ir jie
padarė panašiai aigyptiškais ža-
vėjimais ir kitais slaptingais bu-
dais. [12] Kiekvienas metė savo
lazdą, ir jos pavirto slibinais;
bet Aarono lazda prarijo jų laz-

raono, kitos gi jį atveda prie to, kad ima svyruoti ir pažada išleisti Izraėlio sunus, bet slogai pasiliovus vėl sukietina savo širdį ir pažadėjimo neišpildo.

(**8**) *Tarė Mozei ir Aaronui.* Iš sekančios eil. paaiškėja, kad Dievas betarpiškai kalbėjo Mozei, o tasai turėjo Dievo įsakymą atkartoti Aaronui. — (**9**) *Parodykite ženklus.* Dievas pasako dviem savo pasiuntiniam išanksto, kad šituo atvėju Paraonas pareikalaus iš jųdviejų ženklų, t. y. stebuklų, kuriais juodu galėtu patvirtinti savo pasiuntinystės dieviškumą. — *Savo lazdą.* Kaip pirma (4, 2. 20) Mozės lazda buvo Dievo paskirta stebuklams daryti, taip dabar Aarono; bet jis juos darys tik Mozei liepiant. Kiti aiškintojai mano, kad Aaronas turėjo daryti stebuklus ta pačia Mozės lazda. — *Pavirs angimi.* Ebr. t. čionai yra nebe žodis *nachaš*, kaip 4, 3, bet *thannin*, kurs kitur verčiamas žodžiu s l i b i n a s (draco, 12. e.) ir reiškia arba krokodilą, arba žmonių vaidentuvės sutvertą milžiniško didumo gyvatę, gyvenančią vandenyje ir ant sausumos — (**11**) *Paraonas sušaukė.* Sunkiose aplinkybėse Rytiečių karaliai paprastai šaukdavosi žinių ir burtininkų pagalbos. Plg. Prad. 41, 8; Dan. 4, 4; 5, 7 ir k. — *Išminčius.* Taip pavadinti čionai apskritai žmonės, užsiimantis slaptingais mokslais. — *Aigyptiškais žavėjimais.* Ebr. *chartumme Micraim* A i g y p t o ž i n i a i. Plg. Prad. 41, 8. Butu tai trečias pakviestųjų skyrius. Jie rasi rašydavo burtų žodžius. — *Slaptingais budais.* Visų amžių žiniai ir čiustininkai dengdavosi ir dengiasi slaptingumu. Aigyptiečių žiniai buvo garsųs visame pasaulyje ir ištikrųjų mokėjo padaryti daug stebėtinų dalykų; dažnai buvo tai tik paprastas žiurėtojų apgavimas; kaikada vienok neapsieidavo be to, kad jiems nebutu padėjusi piktoji dvasia. Plg. Mt. 24, 24; 2 Tes. 2, 9. Padavime užsiliko vardai dviejų žymiausių Aigypto burtininkų, kuriais naudojosi Paraonas prieš Mozę. Juodu vadinosi J a n n i s ir M a m b r i s (anot gr. t. J a m b r i s). Vz. 2 Tim. 3, 8. — (**12**) *Pavirto slibinais.* Augščiaus (11. e.) pasakyta, kad Aigypto burtininkai padarė p a n a š i a i; todėl čionai buvo ne tikras stebuklas, bet tik stebuklo panašumas. Aigypte ir dabar nemaža yra žalčių užžavėtojų. Keliauninkai pasakoja, kad tenai esą žmonių, kurie moką iššaukti žalčius iš jų urvų, imą nuodingiausius be jokios baimės į rankas, apsivynioją aplink kaklą, padarą, kad žaltys išsitempia ir sustingsta kaip lazda, o patrintas vėl atgauna savo lankstumą ir tt. — *Prarijo.* Tai buvo aiškus pripažinimas, kad Mozė ir Aaronas turėjo didesnę galybę, negu Aigyptiečiai čiustinin-

quæ versæ sunt in dracones: sed
devoravit virga Aaron virgas
eorum. 13 Induratumque est cor
Pharaonis, et non audivit eos,
sicut præceperat Dominus.
14 Dixit autem Dominus ad
Moysen: Ingravatum est cor Pharaonis,
non vult dimittere populum.
15 Vade ad eum mane,
ecce egredietur ad aquas: et stabis
in occursum ejus super ripam
fluminis: et virgam quæ conversa
est in draconem, tolles in
manu tua. 16 Dicesque ad eum:
Dominus Deus Hebræorum misit
me ad te, dicens: Dimitte
populum meum ut sacrificet mihi
in deserto: et usque ad præsens
audire noluisti. 17 Hæc igitur
dicit Dominus: In hoc scies
quod sim Dominus: ecce percu-

das. 13 Ir Paraono širdis sukie-
tėjo, ir jis jųdviejų neklausė,
taip kaip Viešpats buvo sakęs.

14 Ir Viešpats tarė Mozei: Paraono
širdis sukietėjo, ir jis nenori
išleisti tautos. 15 Eik pas jį
rytą; štai jis išeis pas vandenį;
ir pasitiksi jį ant upės kranto,
nešdamos savo rankoje lazdą,
kuri buvo pavirtusi angimi, 16 ir
jam sakysi: Viešpats, Ebrajų Dievas,
mane siuntė pas tave ir liepė
sakyti: Išleisk mano tautą,
kad man aukotų tyruose, o tu
iki dabar nenorėjai klausyti. 17
Taigi, Viešpats tai sako: Iš to
pažinsi, kad esu Viešpats: štai,
ištiksiu mano rankoje esančia
lazda upės vandenį, ir pavirs

kai. — (**13**) *Paraono širdis*. Iš Mozės stebuklo Paraonas pažino Jahvės galybę, todėl daugiaus apie jį nebesiklausia; jis jį pripažįsta bent lygiu Aigypto dievams; tečiaus klausyti jo nemano, todėl pats pradeda kietinti savo širdį ir užtraukia ant savęs ir ant savo tautos didžiausias Dievo slogas. — *Buvo sakęs*. Vulgatos žodis *praeceperat*, kaip nurodo ebr. t. *dibber* ir daugelio LXX kodeksų ἐλάλησεν reiškia čionai tą pat ką ir b u v o i š a n k s t o p a s a k ę s.

(**15**) *Jis išeis pas vandenį*. Aigyptiečiai skaitė Nilą savo geru dievu, jį įvaizdindavo kaipo augalotą raumeningą vyrą su žolynais papuoštu šalmu ant galvos, rankose turintį aukų indus, žuvimis, varpomis bei kitais valgiais apkrautus stalus, ir garbindavo jį kaipo davėją visokio maisto ir gyvybės. Spėjama, kad Aigypto karalius rytais išeidavo ant Nilo kranto jo pagarbintų Kada tat Paraonas turėjo ateiti prie Nilo, Dievas apsirinko tą valandą, kad per Mozę apskelbtu pirmąją slogą ir taip parodytu, jog jis yra visų gėrybių ir paties Nilo Viešpats. — (**17**) *Iš to pažinsi...* Kadangi Paraonui nebuvo gana vieno stebuklo, kad jis išleistu Izraėlitus, todėl Viešpats duos kitus ženklus, kurie galų gale turės įtikrinti Aigypto karalių, jog Viešpaties negalima neklausyti. Tais ženklais turėjo buti žemiaus aprašytos Aigypto slogos (anot ebr. t. *n^e ga'im* arba *maggefoth*, smugiai) Jos visos, atskyrus dešimtąją, turėjo savo pagrindu vietines gamtos sąlygas ir buvo panašios į nelaimes, kurios kaikada aplankydavo Aigyptą. Vienok aplinkybės, kuriose atsitiko, nurodo, kad tai buvo tikri stebuklai. Tos slogos prasidėdavo, liepiant Mozei, ir liaudavosi, jam pasimeldus į Dievą; ėjo kita po kitos gana greitai, ir buvo viena už kitą skaudesnė; jos vargino, bent pradedant nuo ketvirtosios, vien tik patį Aigyptą ir nepalietė Izraėlitų apgyventos Geseno žemės. Taigi jų priežastis, kaip ir kiekviename stebukle, buvo viršprigimtinė, ir nors jos rasi galėjo buti padarytos gamtoje esančiomis jiegomis ir nebuvo priešingos jos įstatams, bet visgi buvo už tų įstatų ribų.— *Štai ištiksiu...* Viešpats, pamokęs Mozę, ką jis Dievo vardu turėjo pasakyti Paraonui, pamoko taipogi, kokiais žodžiais jis turės į jį atsiliepti nuo savęs. Mozė apskelbdamas Paraonui iš Dievo paliepimo, kad jis savo lazda padarysiąs baisią slogą, greičiaus galės įtikrinti karalių apie savo pasiuntinystės dieviškumą, nes tasai matys, kad per jį veikia pats Jahveh. O kadangi Mozė buvo Aaronui tuo, kuo jam pačiam buvo Dievas (plg. 4, 16; 7, 1),

tiam virga, quæ in manu mea
est aquam fluminis, et vertetur
in sanguinem. [18] Pisces quoque,
qui sunt in fluvio, morientur,
et cumputrescent aquæ et affli-
gentur Ægyptii bibentes aquam
fluminis. [19] Dixit quoque Domi-
nus ad Moysen: Dic ad Aaron,
Tolle virgam tuam, et extende
manum tuam super aquas Ægy-
pti, et super fluvios eorum, et
rivos ac paludes, et omnes la-
cus aquarum, ut vertantur in san-
guinem: et sit cruor in omni
terra Ægypti, tam in ligneis
vasis quam in saxeis. [20] Fece-
runtque Moyses et Aaron sicut
præceperat Dominus: et elevans
virgam percussit aquam flumi-

krauju. [18] Ir žuvįs, esančios van-
denyje, išdvės, ir vanduo supus,
ir Aigyptiečiai, gerdami upės
vandenį, labai kentės. [19] Vieš-
pats dar kalbėjo Mozei: Sakyk
Aaronui: Imk savo lazdą ir iš-
tiesk savo ranką ant Aigypto
vandenų, ir ant jų upių, ir upe-
lių, ir balų, ir ant visų ežerų
vandens, ir tepavirsta krauju; ir
teesie kraujas visoje Aigypto že-
mėje, kaip mediniuose taip ir
akmenininuose induose. [20] Mozė
ir Aaronas padarė, kaip Viešpats
buvo įsakęs, ir pakėlęs lazdą iš-
tiko upės vandenį Paraono ir jo
tarnų akyse, ir pavirto krauju.
[21] Ir buvusios upėje žuvįs nu-
troško, ir upė pasmirdo, ir Ai-

todėl jis galės sakyti: *ištiksiu mano rankoje esančia lazda upės vandenį*, nors anot 20. eil. vandenį ištiko Aaronas savo lazda. Galop Viešpats duoda per Mozę ir nuo savęs paliepimą Aaronui (vz 19. eil.). — *Pavirs krauju* (**18**) *Ir žuvįs*... Apskelbiami pirmosios slogos padarai: vanduo pavirs krauju, todėl Aigyptiečiai neturės gero vandens atsigerti; žuvims išdvėsus, daugelis nustos reikalingo jiems maisto; vandeniui pradėjus puti, atsiras bjauri smarvė; daugiausiai vienok kentės dėlei gero vandens stokos, kadangi iškasamas Aigypto šuliniuose vanduo neskanus.—(**19**) *Ištiesk savo ranką,*—pakeldamas lazdą augštyn ir ja pamodamas į visas pasaulio puses. — *Ant... vandenų*: p ties Nilo. — *Upių*: rankovių, kuriomis Nilas teka į jurą. — *Upelių*: kanalų, kuriais Nilo vanduo nuvedamas į visas žemojo Aigypto vietas. — *Balų*, — kurio se vanduo savaimi susirenka.—*Ežerų vandens*. Ežerais čionai pavadintos tam tyčia iškastos didelės duobės, į kurias Aigyptiečiai atsivesdavo vandenį potvinio metu.— *Kaip mediniuose taip ir akmeniniuose induose*, — kuriuose kiekviena šeimyna laikydavo vandenį savo kasdieniniems reikalams. — (**20. 21**) *Pavirto krauju*. Aigypte kas metai esti potvinis. Pradėjus birželio pabaigoje lyti lietui ir labiaus tirpti ledams Abysinijos kalnuose, vanduo Nile ima dauginties, liepos mėnesyje išeina jau iš krantų ir vis besidauginda-

mas per du mėnesiu plačiai užlieja visą upės slėnį; paskui ima vėl slugti, spalių mėnesyje jau tilpsta krantuose ir slugsta toliaus iki naujo potvinio pradžiai, t. y. lig birželiui. Potviniui prasidedant, Nilo vanduo darosi drumžlinas, pradeda žaliuoti, dvokti, kibždėti nuo kirminų ir darosi nebesveikas žmonėms, bet ne žuvims. Žalios varsos priežastis rasi yra dumblas, atnešamas iš Etiopijos balų. Po keleto dienų vanduo įgija kraujo varsą, bet draug nustoja žalių drumžlių ir vėl darosi skanus ir sveikas gerti. Tas vandens paraudimas aiškinimas atsiradimu begalinės daugybės mažiausių gyvių - infuzorijų ir augalų, turinčių raudoną varsą, rasi atnešamų taip-pat iš kurios nors Etiopijos upės. Paraudimas vienok esti ne visame Nile lig pačiai jo įtakai. Raudona medega nusėda jau ant augštojo Aigypto laukų ir vos siekia vidurinį; toliaus Nilas neša tik tamsius dumblus, kuric stora žieve nukloja visą upės slėnį lig pačiai upės įtakai ir, vandeniui nuslugus, suteikia Aigypto žemei begalinį derlingumą. Pirmoji Dievo siųsta ant Aigypto sloga be abejonės turi šiokį tokį panašumą į aprašytą Nilo vandens paraudimą, bet skiriasi nuo jo perdaug, kad vien juo galėtu buti išaiškinta, ir kad butu galima matyti toje slogoje tik paprastą gamtos apsireiškimą. Sutinkant, kad paprastas Nilo vandens paraudimas buvo slogos pagrindu, reikia pripažinti, kad jis įvyko

nis coram Pharaone et servis
ejus: quæ versa est in sangui-
nem. 21 Et pisces, qui erant in
flumine, mortui sunt: comput-
ruitque fluvius, et non poterant
Ægyptii bibere aquam fluminis,
et fuit sanguis in tota terra Æ-
gypti. 22 Feceruntque similiter
malefici Ægyptiorum incanta-
tionibus suis: et induratum est
cor Pharaonis, nec audivit eos,
sicut præceperat Dominus. 23
Avertitque se, et ingressus est
domum suam, nec apposuit cor
etiam hac vice. 24 Foderunt au-
tem omnes Ægyptii per circui-
tum fluminis aquam ut biberent:
non enim poterant bibere de
aqua fluminis. 25 Impletique sunt
septem dies, postquam percus-
sit Dominus fluvium.

Caput VIII. 1 Dixit quoque
Dominus ad Moysen: Ingredere
ad Pharaonem, et dices ad eum:
Hæc dicit Dominus: Dimitte po-
pulum meum, ut sacrificet mihi:
2 sin autem nolueris dimittere,

gyptiečiai negalėjo gerti upės
vandens, ir kraujas buvo visoje
Aigypto žemėje. 22 Taipogi Ai-
gypto burtininkai padarė pana-
šiai savo žavėjimais. Ir Paraono
širdis sukietėjo, ir jis jųdviejų
neklausė, kaip Viešpats buvo sa-
kęs. 23 Jis nusigręžė ir įėjo į sa-
vo namus, ir neėmė dar ir tą
kartą į širdį. 24 O visi Aigyptie-
čiai kasėsi upės pakraščiais van-
dens atsigerti, nes vandens iš
upės negalėjo gerti. 25 Ir praė-
jo septynios dienos, kaip Vieš-
pats buvo ištikęs upę.

8. perskyrimas. 1 Viešpats dar
tarė Mozei: Įeik pas Paraoną ir
jam sakyk: Tai sako Viešpats:
Išleisk mano tautą, kad man au-
kotų; 2 o jei nenori išleisti, štai
aš ištiksiu visas tavo ribas var-

tikrai nepaprastu stebuklingu budu, kad vanduo paraudo ne tik augštajame Aigypte, bet ir žemajame, kad vandens paraudimas buvo taip didelis, jog jis, paprastai visai sveikas visiems, pasidarė nuodais netik žmonėms, bet ir žuvims. — Šv. tėvai ir senesniųjų aiškintojų dauguma pirmąją Aigypto slogą supranta apie tikrą vandens persiesybinimą į kraują (Orig. Atan. Kyr. - Aleks.). — *Kraujas bus visoje Aigypto žemėje* Kalbama čionai regimai tik apie žemąjį Aigyptą, kame tuomet turėjo savo buveinę Aigypto Paraonai. Ar buvo vanduo pavirtęs krauju taipogi Izraėlitų apgyventoje Geseno žemėje, įkvėptas autorius nieko nesako.—(22) *Aigypto burtininkai padarė panašiai.* Panašumas turėjo buti tik nedidelis, kadangi, krauju pavirtus visam Nilo vandeniui, burtininkai galėjo jo gauti tik nedaug, kasdami duobes arti Nilo (vz. 24. e.). — (25) *Septynios dienos.* Anot vienų aiškintojų tiek laiko pasilikęs sugedęs vanduo Nile; anot kitų gi, septynioms dienoms praslinkus, o vandeniui pasiliekant sugedusiu, Mozė vėl gavo iš Dievo paliepimą eiti pas Paraoną ir jam apskelbti naują slogą.

(8, 1) *Įeik pas Paraoną...* Antroji sloga taip-pat kaip pirmoji apskelbiama Paraonui išanksto. — (2 - 6) *Ištiksiu... varlėmis.* Kaip metinis Nilo potvinis, taip ir varlių atsiradimas Aigypte dalykas paprastas. Tiek jų privista, kad, vandeniui nuslugstant upėje, visi laukai pasidaro pilni varlių, kuriomis tuomet maitinasi daugybė gandrų. Todėl ne pačių varlių atsiradimas buvo stebuklingas, bet aplinkybės, kuriose tai įvyko. Jos buvo išvestos iš vandens Dievo pasiuntinio žodžiu; atsirado gi toki daugybė, kad nebetilpo laukuose, bet lindo į namus, o net ir į patalus ir į indus, ir tokiuo budu skaudžiai vargino Aigyptiečius, labai mėgstančius švarumą. — *Valgių liekanas.* Anot ebr. t.: į d u o n g e l d e s, kuriose laikydavo tešlą.—*Apdengė Aigypto žemę.* Ir čionai nepasakyta, ar ta sloga palietė tai-

ecce ego percutiam omnes ter-
minos tuos ranis. 3 Et ebulliet
fluvius ranas: quæ ascendent, et
ingredientur domum tuam, et
cubiculum lectuli tui, et super
stratum tuum, et in domos ser-
vorum tuorum, et in populum
tuum, et in furnos tuos, et in
reliquias ciborum tuorum: 4 et
ad te, et ad populum tuum, et
ad omnes servos tuos, intrabunt
ranæ. 5 Dixitque Dominus ad
Moysen: Dic ad Aaron: Extende
manum tuam super fluvios ac
super rivos et paludes, et educ
ranas super terram Ægypti. 6
Et extendit Aaron manum su-
per aquas Ægypti, et ascende-
runt ranæ, operueruntque ter-
ram Ægypti. 7 Fecerunt autem
et malefici per incantationes su-
as similiter, eduxeruntque ranas
super terram Ægypti. 8 Vocavit
autem Pharao Moysen et Aaron,
et dixit eis: Orate Dominum ut
auferat ranas a me et a populo
meo: et dimittam populum ut
sacrificet Domino. 9 Dixitque
Moyses ad Pharaonem: Consti-
tue mihi quando deprecer pro
te, et pro servis tuis, et pro po-
pulo tuo, ut abigantur ranæ a
te et a domo tua et a servis
tuis et a populo tuo: et tantum
in flumine remaneant. 10 Qui re-
spondit: Cras. At ille: Juxta, in-
quit, verbum tuum faciam: ut
scias quoniam non est sicut Do

lėmis. 3 Ir upė kibždės nuo var-
lių, kurios iškops ir įeis į tavo
namus, ir į tavo gulimąjį kam-
barį, ir į tavo lovą, ir į tavo
tarnų namus, ir pas tavo paval-
dinius, ir į tavo kakalius, ir į
tavo valgių liekanas; 4 ir pas ta-
ve, ir pas tavo tautą, ir pas vi-
sus tavo tarnus įeis varlės. 5 Ir
Viešpats tarė Mozei: Sakyk Aa-
ronui: Ištiesk savo lazdą ant upių,
ir ant upelių, ir ant balų, ir iš-
vesk varles ant visos Aigypto
žemės. 6 Ir Aaronas ištiesė savo
ranką ant Aigypto vandenų, ir
išėjo varlės ir apdengė Aigypto
žemę. 7 O ir burtininkai savo
žavėjimais padarė panašiai ir už-
vedė varles ant Aigypto žemės.
8 Paraonas gi pasivadino Mozę
ir Aaroną ir jiemdviem tarė:
Melskita Viešpatį, kad atimtu
varles nuo manęs ir nuo mano
tautos, ir išleisiu tautą, kad au-
kotu Viešpačiui. 9 Mozė atsakė
Poraonui: Paskirk man laiką,
kada turiu melsties už tave, už
tavo tarnus ir už tavo tautą,
kad varlės butu išvarytos nuo
tavęs ir iš tavo namų, ir nuo
tavo tarnų ir nuo tavo tautos,
ir pasiliktu tiktai upėje. 10 Jis
atsakė: Rytoj. O anas tarė: Pa-
darysiu pagal tavo žodį, kad ži-
notumei, jog nėra lygaus Vieš-
pačiui, musų Dievui. 11 Ir var-
lės atsitrauks nuo tavęs ir nuo
tavo namų, ir nuo tavo tarnų

pogi Geseno kraštą, ar ne. — (**7**) *Burtininkai...* Burtininkai, išvesdami iš upės dar daugiaus varlių, tik padidino slogą; buvo gi labiaus geistinas varlių prašalinimas. — (**8**) *Paraonas gi ..* Po antros slogos Paraonas ima jau svyruoti ir pradeda pripažinti Jahvės galybę. — (**9**) *Paskirk...* Ebr. t. liter.: g i r k i e s. Ką tas žodis čionai reiškia, nevisai aišku; rasi tą pat, ką ir: g a l i b u t i r a m u s, arba: p a s a k y k a t v i r a i. Mozė palieka Paraonui paskirti laiką, kada turės už jį pasimelsti, idant butu atimtos varlės; taip karalius galės geriaus įsitikrinti apie Jahvės galybę ir apie Mozės pasiuntinystės tikrumą.— (**10**) *Rytoj.* Paraonas skiria kuotrumpiausį laiką. — *Pasmirdo žemė...* Punant sukrautoms į kruvas varlėms priviso begalinė daugybė visokių vabzdžių, kuriais Viešpats pasinaudos, siųsdamas

minus Deus noster. [11] Et recedent
ranæ a te, et a domo tua,
et a servis tuis, et a populo tuo:
et tantum in flumine remanebunt.
[12] Egressique sunt Moyses
et Aaron a Pharaone: et clamavit
Moyses ad Dominum pro
sponsione ranarum quam condixerat
Pharaoni. [13] Fecitque Dominus
juxta verbum Moysi: et
mortuæ sunt ranæ de domibus,
et de villis, et de agris. [14] Congregaveruntque
eas in immensos
aggeres, et computruit terra.
[15] Videns autem Pharao quod
data esset requies, ingravavit
cor suum, et non audivit eos,
sicut præceperat Dominus.

[16] Dixitque Dominus ad Moysen:
Loquere ad Aaron: extende
virgam tuam, et percute pulverem
terræ: et sint sciniphes
in universa terra Ægypti. [17] Feceruntque
ita. Et extendit Aaron
manum, virgam tenens: percussitque
pulverem terræ, et facti
sunt sciniphes in hominibus,
et jumentis: omnis pulvis terræ
versus est in sciniphes per totam
terram Ægypti. [18] Feceruntque
similitr malefici incantationibus
suis, ut educerent sciniphes,
et non potuerunt: erantque
sciniphes tam in hominibus
quam in jumentis. [19] Et dixerunt
malefici ad Pharaonem: Digitus
Dei est hic: iuduratumque
est cor Pharaonis, et non audivit
eos sicut præceperat Dominus.

ir nuo tavo tautos, ir pasiliks
tiktai upėje. [12] Mozė ir Aaronas
išėjo nuo Paraono; ir Mozė šaukėsi
į Viešpatį sulig savo pažadėjimo,
kurį jis buvo padaręs
Paraonui apie varles. [13] Ir Viešpats
padarė pagal Mozės žodį;
ir varlės išdvėsė namuose, ir
kiemuose, ir laukuose. [14] Ir jas
surinko į didžiausias kruvas, ir
pasmirdo žemė. [15] O Paraonas,
matydamas, kad jam duota ramybę,
sukietino savo širdį ir
jųdviejų neklausė, kaip Viešpats
buvo sakęs.

[16] O Viešpats tarė Mozei: Sakyk
Aaronui: ištiesk savo lazdą
ir užgauk žemės dulkes, ir teatsiranda
mašalai visoje Aigypto
žemėje. [17] Juodu taip padarė.
Aaronas ištiesė ranką, laikydamas
lazdą, ir ištiko žemės dulkes,
ir atsirado mašalai ant žmonių
ir ant galvijų; visos žemės
dulkės pavirto mašalais po visą
Aigypto žemę. [18] Ir burtininkai
mėgino padaryti panašiai savo
žavėjimais, kad išvestu mašalus,
ir negalėjo; o mašalai buvo kaip
ant žmonių taip ir ant galvijų.
[19] Tuomet burtininkai tarė Paraonui:
Čia yra Dievo pirštas.
O Paraono širdis sukietėjo, ir
jis jųdviejų neklausė, kaip Viešpats
buvo sakęs.

ant Aigypto trečiąją ir ketvirtąją slogą. (16) *Sakyk Aaronui.*. Trečią slogą Viešpats siunčia ant Aigypto, nebeliepdamas jos apskelbti išanksto Paraonui. — *Mašalai.* Anot kaikurių ebr. ž. *kinnim* reiškiąs b l u s a s; bet tikriausiai kalbama čionai apie labai smulkius, vos akimis užmatomus mašalus, kurių ypač daug atsiranda Aigypte potviniui pasibaigiant spalių mėnesyje; jie kaip sukeltos dulkės pripildo orą, visur įlenda, savo įkandimu padaro ant kuno skaudžias, niežtančias pusles, neduoda žmonėms nei pavalgyti, nei ramiai užmigti. Viešpaties siųsta mašalų sloga turėjo buti juo skaudesnė, kad Aaronui ištikus žemės dulkes, tų bjaurių vabzdžių atsirado begalinė daugybė. — (19) *Čia yra Dievo pirštas.* Burtininkai, tiesa, sako, kad mašalus regimai padarė koks nors galingas dievas; bet tuo pačiu jie dar nepripažįsta Izraėlitų Dievo Jahvės galybės ir Mozės bei Aarono pasiuntinystės tikrumo.

[20] Dixit quoque Dominus ad
Moysen: Consurge diluculo, et
sta coram Pharaone: egredietur
enim ad aquas: et dices ad eum:
Hæc dicit Dominus: Dimitte po-
pulum meum ut sacrificet mihi.
[21] Quod si non dimiseris eum,
ecce ego immittam in te, et in
servos tuos, et in populum tu-
um, et in domos tuas omne ge-
nus muscarum: et implebuntur
domus Ægyptiorum muscis di-
versi generis, et universa terra
in qua fuerint. [22] Faciamque mi-
rabilem in die illa terram Ges-
sen, in qua populus meus est,
ut non sint ibi muscæ: et scias
quoniam ego Dominus in medio
terræ. [23] Ponamque divisionem
inter populum meum, et popu-
lum tuum: cras erit signum is-
tud. [24] Fecitque Dominus ita.
Et venit musca gravissima in
domos Pharaonis et servorum
ejus, et in omnem terram Ægy-
pti: corruptaque est terra ab
hujuscemodi muscis. [25] Vocavit-
que Pharao Moysen et Aaron,
et ait eis: Ite et sacrificate Deo
vestro in terra hac. [26] Et ait
Moyses: Non potest ita fieri:
abominationes enim Aegyptio-
rum immolabimus Domino Deo
nostro: quod si mactaverimus

[20] Viešpats dar sakė Mozei:
Kelkies dienai brėkštant ir stok
Paraonui į akis; nes jis išeis pas
vandenį; ir jam sakysi: Tai sa-
ko Viešpats: Išleisk mano tautą,
kad man aukotu; [21] o jei jos ne-
išleisi, štai užleisiu ant tavęs ir
ant tavo tarnų, ir ant tavo žmo-
nių, ir į tavo namus visokių veis-
lių muses; o Aigyptiečių namai
ir visa žemė, kur jie bus, prisi-
pildys visokios veislės musėmis.
[22] Ir tą dieną padarysiu stebė-
tiną Geseno žemę, kurioje yra
mano tauta, kad tenai nebus
musių, ir žinosi mane esant Vieš-
patį visos žemės. [23] Ir taip at-
skirsiu mano tautą nuo tavo tau-
tos. Tas ženklas bus rytoj. [24] Ir
Viešpats taip padarė. Ir atėjo
pikčiausių musių daugybė į Pa-
raono ir jo tarnų namus ir į vi-
są Aigypto žemę. Ir žemė buvo
sunaikinta tokių musių. [25] Pa-
raonas pasišaukė Mozę ir Aaro-
ną ir jiemdviem tarė: Eikite ir
aukokite jusų Dievui šitoje že-
mėje. [26] Bet Mozė atsakė: Taip
negali įvykti, nes mes aukosime
Viešpačiui, musų Dievui, aukas,
kurių Aigyptiečiai baisisi; o jei
papjausime aukoms Aigyptiečių
akyse tai, ką jie garbina, mus
akmenimis užmuš. [27] Mes eisime

(**20**) *Išeis pas vandenį.* Vz. 7, 15. — (**21**) *Visokių veislių muses.* Ebr. t. yra vienas žodis *'arob*, kurs reiškia arba apskritai vabzdį, musę, arba šunmusę (κυνόμια, coenomyia). Aigyptas yra tikra visokių vabzdžių tėvynė, taip kad pranašas Izaijas pačius Aigyptiečius vadina musėmis (Iz. 7, 18). Kaikada didžiausi musių debesįs vėjo nešami yra iš pietų šiaurėn ir apnyksta vieną vietą, kitą visai aplenkdami. Slogos stebuklingumas buvo tame, kad musės atsirado Viešpačiui įsakant ir tai begalinėje daugybėje.—(**22**) *Padarysiu stebėtiną...* Čionai pirmą sykį aiškiai pasakyta, kad šita sloga visai nepalietė Geseno žemės, ir į tą dalyką atkreipiama Paraono atidė. — *Žinosi mane esant Viešpatį...* Paraonas turės suprasti, kad ne betkoks dievas siunčia slogas (plg. aug. 19. e.), o tiktai Jahvė, kurs kaip viso pasaulio taip ir Aigyptiečių yra Dievas. — (**25**) *Aukokite... šitoje žemėje.* Paraonas sutinka išpildyti Jahvės pasiuntinių reikalavimą, bet tik perpus, kadangi jis dar neleidžia Izraėlitams išeiti iš Aigypto ribų. — (**26**) *Taip negali įvykti...* Svarbiausi priežastis, kodėl Izraėlitai norėjo aukoti tyruose, o ne Aigypte, buvo Dievo įsakymas; kadangi vienok Paraonui to negana, todėl Mozė

ea quæ colunt Aegyptii coram
eis, lapidibus nos obruent. [27]
Viam trium dierum pergemus
in solitudinem: et sacrificabimus
Domino Deo nostro, sicut præ-
cepit nobis.
[28] Dixitque Pharao: Ego dimit-
tam vos ut sacrificetis Domino
Deo vestro in deserto: verum-
tamen longius ne abeatis. Roga-
te pro me. [29] Et ait Moyses:
Egressus a te, orabo Dominum:
et recedet musca a Pharaone,
et a servis suis, et a populo ejus
cras: verumtamen noli ultra fal-
lere, ut non dimittas populum
sacrificare Domino. [30] Egressus-
que Moyses a Pharaone, oravit
Dominum. [31] Qui fecit juxta ver-
bum illius: et abstulit muscas
a Pharaone, et a servis suis, et
a populo ejus: non superfuit ne
una quidem. [32] Et ingravatum
est cor Pharaonis, ita ut nec
hac quidem vice dimitteret po-
pulum.
Caput IX. [1] Dixit autem Do-
minus ad Moysen: Ingredere ad
Pharaonem, et loquere ad eum:
Hæc dicit Dominus Deus Heb-
ræorum: Dimitte populum me-
um ut sacrificet mihi. [2] Quod si
adhuc renuis, et retines eos: [3]
ecce manus mea erit super ag-
ros tuos: et super equos, et asi-
nos, et camelos, et boves, et
oves, pestis valde gravis. [4] Et
faciet Dominus mirabile inter
possessiones Israel, et possesio-
nes Aegyptiorum, ut nihil om-

trijų dienų kelią į tyrus ir au-
kosime Viešpačiui, musų Dievui,
kaip mums įsakė.

[28] Ir Paraonas tarė: Aš jus iš-
leisiu, kad aukotumėte Viešpa-
čiui jusų Dievui tyruose; vienok
neeikite toliaus; melskitės už
mane. [29] Mozė tarė: Išėjęs nuo
tavęs, melsiu Viešpatį, ir ryto-
je musės atstos nuo Paraono,
ir nuo jo tarnų, ir nuo jo tau-
tos; bet tu daugiaus neklaidink,
neišleisdamas tautos aukotų Vieš-
pačiui. [30] Ir išėjęs nuo Paraono
Mozė meldėsi į Viešpatį, [31] kurs
padarė pagal jo žodžius ir atė-
mė muses nuo Paraono, nuo jo
tarnų ir nuo jo tautos, ir net
neiviena nepasiliko. [32] O Parao-
no širdis taip sukietėjo, kad ir
šituo atvėju jis neišleido tautos.

9. perskyrimas [1] O Viešpats
tarė Mozei: Įeik pas Paraoną ir
jam kalbėk: Tai sako Viešpats,
Ebrajų Dievas: Išleisk mano tau-
tą, kad man aukotu. [2] O jei dar
atsisakai ir juos suturi, [3] štai aš
ištiesiu mano ranką, ir sunkiau-
sis maras ištiks tavo arklius,
asilus, kupranugarius, jaučius ir
avis. [4] Ir Viešpats padarys ste-
bėtiną skirtumą tarp Izraėlio lo-
bio ir Aigyptiečių lobio, taip
kad visai nieko nepražus iš to,
kas pridera Izraėlio sunums. [5]

nurodo dar kitą priežastį. — *Aukas, ku-
rių Aigyptiečiai baisisi.* Izraėlio sunųs
patriarkų papročiu rengėsi aukoti Vieš-
pačiui gyvulius, kuriuos Aigyptiečiai skai-
tė šventais; todėl jie negalėjo nesibjaurė-
ti ir nesibaisėti tokių aukų. — *Akmeni-
mis užmuš.* Čionai pirmą sykį paminėtas
šv. Rašte užmušimas akmenimis.

(**28**) *Tyruose.* Paraonas jau rodosi be-
sutinkąs, kad Izraėlitai eitų aukos daryty
tų į tyrus; bet slogai pasibaigus jo širdis
tuojau vėl persimainys ir sukietės.

(**9, 3**) *Sunkiausis maras.* Penkta sloga
gyvulių maras. Nuolatinių ligų, nuo ku-
rių žutu gyvuliai, Aigypte nėra; bet ret-
karčiais, ypač arčiaus Nilo įtakos, esti

nino pereat ex his quæ perti-
nent ad filios Israel. Constituit-
que Dominus tempus, dicens:
Cras faciet Dominus verbum is-
tud in terra. 6 Fecit ergo Do-
minus verbum hoc altera die:
mortuaque sunt omnia animan-
tia Ægyptiorum: de animalibus
vero filiorum Israel nihil omni-
no periit. 7 Et misit Pharao ad
videndum: nec erat quidquam
mortuum de his quæ possidebat
Israel. Ingravatumque est cor
Pharaonis, et non dimisit popu-
lum.

8 Et dixit Dominus ad Moy-
sen, et Aaron: Tollite plenas
manus cineris de camino, et spar-
gat illum Moyses in cœlum co-
ram Pharaone. 9 Sitque pulvis
super omnem terram Ægypti:
erunt enim in hominibus, et ju-
mentis ulcera, et vesicæ turgen-
tes in universa terra Ægypti. 10
Tuleruntque cinerem de cami-
no, et steterunt coram Pharao-
ne, et sparsit illum Moyses in
cœlum: factaque sunt ulcera ve-
sicarum turgentium in homini-
bus, et jumentis: 11 nec poterant
malefici stare coram Moyse pro-
pter ulcera quæ in illis erant,
et in omni terra Aegypti. 12 In-
duravitque Dominus cor Phara-
onis, et non audivit eos, sicut
locutus est Dominus ad Moysen.

Ir Viešpats paskyrė laiką, tarda-
mas: Rytoj Viešpats įvykdys tą
žodį krašte. 6 Sekančią tat die-
ną Viešpats padarė, ką buvo sa-
kęs, ir visi Aigyptiečių gyvuliai
išgaišo, o iš Izraėlio sunų gy-
vulių nežuvo neivienas. 7 Ir Pa-
raonas nusiuntė pažiurėtų: ir ne-
buvo nieko išgaišusio iš to, ką
turėjo Izraėlis. Bet Paraono šir-
dis sukietėjo, ir jis nepaleido
tautos.

8 Paskui Viešpats tarė Mozei
ir Aaronui: Imkita iš kakalio po
reškučias pelenų, ir Mozė teiš-
beria juos dangaus linkon Pa-
raono akyse. 9 Ir teesie dulkės
ant visos Aigypto žemės; nes
pasidarys ant žmonių ir ant gal-
vijų votįs ir puslės po visą Ai-
gypto žemę. 10 Ir juodu ėmė
iš kakalio pelenų ir stojosi Pa-
raono akyse, ir Mozė išbėrė pe-
lenus dangaus linkon, ir pasida-
rė puslės su votimis ant žmo-
nių ir ant galvijų. 11 O burti-
ninkai negalėjo pasirodyti Mozei
į akis dėlei vočių, kurios buvo
ant jų ir visoje Aigypto žemėje.
12 Ir Viešpats sukietino Parao-
no širdį, ir tasai jųdviejų nepa-
klausė, kaip Viešpats buvo kal-
bėjęs Mozei.

---

taip dideli, kad išgaišta visi gyvuliai, ir paskui jie reikia gabenti veislei iš kitų kraštų. Penktoje slogoje tai buvo stebuklinga, kad maras buvo išanksto apskelbtas ir, prasidėjęs paskirtoje dienoje, jis visai nepalietė Izraėlitų gyvulių. — (**6**) *Visi Aigyptiečių gyvuliai.* Kadangi iš 9. ir 19. eil. pasirodo, jog dar ir po šitos slogos Aigypte buvo likę gyvulių, todėl žodis *visi* čionai reikia suprasti ne griežtoje prasmėje; jis regimai pavartotas užuot žodžio d a u g u m a.

(**8**) *Reškučias pelenų.* Pelenų bėrimas augštyn turi parodyti Paraonui, kad ir nauja sloga ateina nuo Dievo, ir kad ji pasiskleis po visą Aigyptą, kaip vėjas išnešioja augštyn mestus pelenus. — (**9**) *Votįs ir puslės.* Odos ligos gana dažnai pasitaiko Aigypte, bet niekuomet jos nesti taip smarkios ir neatsiranda taip umai kaip čionai. — (**11**) *Ir burtininkai...* Burtininkus, kurie skaitėsi taip galingais Aigypte, taip-pat ištiko sloga, kaip ir kitus žmones; jie net ir nebedrįso rodyties

13 Dixitque Dominus ad Moy-
sen: Mane consurge, et sta co-
ram Pharaone, et dices ad eum:
Hæc dicit Dominus Deus Heb-
ræorum: Dimitte populum meum
ut sacrificet mihi. 14 Quia in hac
vice mittam omnes plagas me-
as super cor tuum, et super ser-
vos tuos, et super populum tu-
um: ut scias quod non sit simi-
lis mei in omni terra. 15 Nunc
enim extendens manum percu-
tiam te, et populum tuum pe-
ste, peribisque de terra. 16 Id-
circo autem posui te, ut osten-
dam in te fortitudinem meam,
et narretur nomen meum in om-
ni terra. 17 Adhuc retines popu-
lum meum: et non vis dimitte-
re eum? 18 En pluam cras hac
ipsa hora grandinem multam ni-
mis, qualis non fuit in Aegypto
a die qua fundata est, usque in
præsens tempus. 19 Mitte ergo
jam nunc, et congrega jumenta
tua, et omnia quæ habes in ag-
ro: homines enim, et jumenta,
et universa quæ inventa fuerint
foris, nec congregata de agris,
cecideritque super ea grando,
morientur. 20 Qui timuit verbum
Domini de servis Pharaonis, fe-
cit confugere servos suos, et
jumenta in domos: 21 qui autem
neglexit sermonem Domini, di-
misit servos suos, et jumenta
in agris. 22 Et dixit Dominus ad

13 Viešpats dar tarė Mozei:
Kelkies rytą, ir stokies Paraono
akyvaizdon, ir jam sakysi: Tai
sako Viešpats, Ebrajų Dievas:
Išleisk mano tautą, kad man au-
kotų; 14 nes šį kartą aš siųsiu
visas savo slogas ant tavo šir-
dies, ir ant tavo tarnų, ir ant
tavo tautos, kad žinotumei ne-
esant man lygaus visoje žemė-
je. 15 Ir dabar ištiesdamas ran-
ką aš bučiau galėjęs ištikti ta-
ve ir tavo tautą maru, ir butu-
mei pražuvęs nuo žemės; 16 bet
to dėlei aš tave įstačiau, kad
ant tavęs parodyčiau savo ga-
lybę, ir kad mano vardas butu
apsakojamas visoje žemėje. 17
Ar dar tu sulaikai mano tautą
ir nenori jos išleisti? 18 Štai ry-
toj šitoje pačioje valandoje aš
lydinsiu begalo didžiais ledais,
kokių nėra buvę Aigypte nuo
tos dienos, kurioje jis įsteigtas,
iki šiam laikui. 19 Taigi, jau da-
bar siųsk ir surinkk visus savo
galvijus ir visa, ką turi ant lau-
ko; nes ant žmonių ir ant galvijų
ir viso, kas bus rasta lauke ir
nesurinkta nuo lauko, nukris le-
dai, ir pražus. 20 Kas iš Parao-
no tarnų pabijojo Viešpaties žo-
džio, liepė bėgti savo vergams
ir parvarė galvijus namon; 21
kas gi paniekino Viešpaties šne-
ką, paliko savo vergus ir galvi-
jus ant laukų. 22 Ir Viešpats ta-

Mozei ir savo valdovui Paraonui į akis. (**14**) *Nes šį kartą...* Juo ilgiaus Paraonas priešinasi Dievo valiai, juo didesnės rustybės jis darosi vertas. Užtat pirma negu siunčiamos naujos skaudžiausios slogos, Paraonas gauna baisų perspėjimą, jog didžiai pavojingas yra dalykas priešinties Visagalinčiajam. — (**16**) *To dėlei aš tave įstačiau...* Anot ebr. t.: p a l i k a u g y v ą. Viešpats nesiųsdamas maro, nuo kurio butu galėjęs pražuti pats Paraonas ir visa jo tauta, turėjo dvejopą tikslą: kad dar labiaus visiems paaiškėtu jo visagalybė, ir kad žmonės turėtu progą dar daugiaus jį šlovinti. — (**18**) *Rytoj šitoje pačioję valandoje.*. Krušos Aigypte esti tik retkarčiais ir visai nebuna didelių. Čionai gi apskelbiama išanksto ir siunčiama smarkiausi kruša ir tai paskirtoje dienoje ir valandoje. — (**19**) *Jau dabar...* Paraono galybė taip menka, kad, jei jis nori turėti mažesnį nuostolį iš ap-

Moysen: Extende manum tuam
in cœlum, ut fiat grando in uni-
versa terra Aegypti super homi-
nes, et super jumenta, et super
omnem herbam agri in terra
Aegypti. 23 Extenditque Moyses
virgam in cœlum, et Dominus
dedit tonitrua, et grandinem, ac
discurrentia fulgura super ter
ram: pluitque Dominus grandi-
nem super terram Aegypti. 24
Et grando et ignis mista pari-
ter ferebantur: tantæque fuit
magnitudinis, quanta ante nun-
quam apparuit in universa ter-
ra Aegypti ex quo gens illa con-
dita est. 25 Et percussit grando
in omni terra Aegypti cuncta
quæ fuerunt in agris, ab homi-
ne usque ad jumentum: cunctam-
que herbam agri percussit gran-
do, et omne lignum regionis
confregit. 26 Tantum in terra
Gessen, ubi erant filii Israel,
grando non cecidit. 27 Misitque
Pharao, et vocavit Moysen et
Aaron, dicens ad eos: Peccavi
etiam nunc: Dominus justus: ego
et populus meus, impii. 28 Orate
Dominum ut desinant tonitrua
Dei, et grando: ut dimittam vos,
et nequaquam hic ultra manea-
tis. 29 Ait Moyses: Cum egres-
sus fuero de urbe, extendam
palmas meas ad Dominum, et
cessabunt tonitrua, et grando
non erit: ut scias quia Domini
est terra: 30 novi autem quod
et tu, et servi tui necdum ti-
meatis Dominum Deum. 31 Li-

rė Mozei: Ištiesk savo ranką
dangun, kad visoje Aigypto že-
mėje kristu ledai ant žmonių,
ant galvijų ir ant viso, kas au-
ga Aigypto žemės dirvose. 23 Ir
Mozė ištiesė lazdą dangun, o
Viešpats davė griausmus ir kru-
šą ir pasiskleidžiančius ant že-
mės žaibus; ir Viešpats lydino
ledais ant Aigypto žemės. 24 Ir
ledai krito sumaišyti draug su
ugnimi ir buvo tokio didumo,
kokio niekuomet anksčiaus ne-
matyta visoje Aigypto žemėje
nuo pat atsiradimo tos tautos.
25 Kruša išmušė visoje Aigypto
žemėje visa, kas buvo laukuose,
nuo žmogaus iki galvijui; ir vi-
sa, kas augo dirvose, išmušė kru-
ša ir sulaužė visus šalies me-
džius. 26 Tiktai Geseno žemėje,
kame buvo Izraėlio sunųs, ledų
nekrito. 27 Paraonas siuntė ir pa-
sivadino Mozę bei Aaroną ir
jiemdviem tarė: Ir dabar aš nu-
sidėjau; Viešpats teisingas; aš
ir mano tauta bedieviai. 28 Mels-
kite Viešpatį, kad liautusi Die-
vo griausmai ir kruša; idant aš
jus paleisčiau, ir jųs čionai vi-
sai nebepasiliktumėte. 29 Mozė
tarė: Išėjęs iš miesto ištiesiu sa-
vo delnus į Viešpatį, ir liausis
griausmai ir nebebus krušos, kad
žinotumei, jog Viešpaties yra
žemė. 30 Žinau gi, kad ir tu ir
tavo tarnai dar nesibijote Vieš-
paties Dievo. 31 Tatgi, linai ir
miežiai buvo pažeisti, nes mie-
žiai buvo išplaukėję ir linai jau

skelbtos krušos, jis turi pasiskubinti su-
gabenti visa iš lauko į namus. — (23) *Pasiskleidžiančius ant žemės...* Žaibavi-
mas buvo taip didelis, kad rodėsi, jog
žaibai skleidžiasi po žemę, ir jog kruša
krinta draug su ugnimi. — (25) *Kruša
išmušė... visa, kas buvo...* Visa buvo iš-
mušta tik tose vietose, per kurias kruša
perėjo; buvo gi jų labai daug. Plg. 10, 5
— (30) *Žinau gi, kad...* Mozė aiškiai
pasako, kad jis netikįs Paraono gailesčiui
ir žodžiams ir kad skaito jį veidmainiu.
— (31) *Miežiai buvo...* Iš čia paaiškėja,
kokiuo laiku buvo siųsta septintoji sloga.

num ergo, et hordeum læsum
est, eo quod hordeum esset vi-
rens, et linum jam folliculos ger-
minaret: 32 triticum autem, et
far non sunt læsa, quia seroti-
na erant. 33 Egressusque Moy-
ses a Pharaone ex urbe, teten-
dit manus ad Dominum: et ces-
saverunt tonitrua et grando, nec
ultra stillavit pluvia super ter-
ram. 34 Videns autem Pharao
quod cessasset pluvia, et gran-
do et tonitrua, auxit peccatum:
35 et ingravatum est cor ejus,
et servorum illius, et induratum
nimis: nec dimisit filios Israel,
sicut præceperat Dominus per
manum Moysi.

Caput X. 1 Et dixit Dominus
ad Moysen: Ingredere ad Pha-
raonem: ego enim induravi cor
ejus, et servorum illius: ut fa-
ciam signa mea hæc in eo. 2 Et
narres in auribus filii tui, et ne-
potum tuorum, quoties contri-
verim Ægyptios, et signa mea
fecerim in eis: et sciatis quia
ego Dominus. 3 Introierunt er-
go Moyses et Aaron ad Pharao-
nem, et dixerunt ei: Hæc dicit
Dominus Deus Hebræorum: Us-
quequo non vis subjici mihi?
dimitte populum meum, ut sa-
crificet mihi. 4 Sin autem resis-
tis, et non vis dimittere eum:
ecce ego inducam cras locustam

žydėjo; 32 kviečiai gi ir rugiai
nebuvo pažeisti, kadangi buvo
vėlybesni. 33 Ir Mozė, išėjęs nuo
Paraono iš miesto, ištiesė ran-
kas į Viešpatį; ir griausmai ir
kruša liovėsi ir nebenukrito dau-
giaus nei lašo lietaus ant žemės.
34 O Paraonas, matydamas, kad
buvo pasiliovę lietus, kruša ir
griausmai, dar padidino nusidė-
jimą: 35 jo ir jo tarnų širdis pa-
sidarė dar sunkesnė ir begalo
sukietėjo, ir neišleido Izraėlio
vaikų, kaip Viešpats buvo ap-
skelbęs per Mozę.

10. perskyrimas. 1 Viešpats vėl
tarė Mozei: Ieik pas Paraoną,
nes aš sukietinau jo ir jo tarnų
širdis, kad daryčiau šituos savo
ženklus ant jo, 2 ir kad pasako-
tumei, girdint tavo sunums ir
tavo anukams, kiek sykių aš iš-
tikau Aigyptiečius ir kiek savo
stebuklų aš tarp jų padariau, ir
idant jūs žinotumėte, kad aš esu
Viešpats. 3 Mozė tat ir Aaronas
įėjo pas Paraoną ir jam tarė:
Tai sako Viešpats, Ebrajų Die-
vas: Ikikolei tu nenorėsi man
pasiduoti? Išleisk mano tautą,
kad man aukotu. 4 O jei dar prie-
šiniesi ir nenori jos išleisti, štai
rytoj aš įvesiu į tavo ribas did-

Miežiai Aigypte išplaukėja vasario pusėje. — (**32**) *Rugiai.* Ebr. *kussemeth*: rugių veislė, vadinama špelte, lotyn. t r i t i c u m s p e l t a (lenk. orkisz). Kviečiai pribręsta Aigypte visu mėnesiu vėliaus už miežius.

(**10, 1**) *Aš sukietinau*... Paraonas, nenorėdamas klausyti aiškaus Dievo paliepimo ir eidamas vien paskui savo piktumą, kas kart labiaus kietino savo širdį; Dievas gi jam kaipo nevertam suteikdavo kas kart mažiaus savo malonės, o siųsdamas ant jo slogas ir jas atimdamas, davė progą apsireikšti Paraono piktybei visame jos baisume; bet ir per tą piktybę apsireiškė Dievo šlovė, o Izraėlitai turės sau imti iš jos svarbų pamokymą (2. e.). — (**4**) *Rytoj aš įvesiu... didžiogius.* Baisųs visokių augalų naikintojai, didžiogiai, paprastai rečiaus aplanko Aigyptą, negu kitus Rytų kraštus. Didžiogių slogoje tai buvo stebuklinga, kad jų turėjo atsirasti daug daugiaus, negu kitais laikais, ir tai paskirtoje ir išanksto apskelb-

in fines tuos: 5 quæ operiat su-
perficiem terræ, ne quidquam
ejus appareat, sed comedatur
quod residuum fuerit grandini:
corrodet enim omnia ligna quæ
germinant in agris. 6 Et imple-
bunt domos tuas, et servorum
tuorum, et omnium Ægyptio-
rum: quantam non viderunt pa-
tres tui, et avi, ex quo orti sunt
super terram, usque in præsen-
tem diem. Avertitque se, et eg-
ressus est a Pharaone. 7 Dixe-
runt autem servi Pharaonis ad
eum: Usquequo patiemur hoc
scandalum: dimitte homines, ut
sacrificent Domino Deo suo: non-
ne vides quod perierit Ægyptus?
8 Revocaveruntque Moysen, et
Aaron ad Pharaonem: qui dixit
eis: Ite, sacrificate Domino Deo
vestro: quinam sunt qui ituri
sunt? 9 Ait Moyses: Cum parvu-
lis nostris, et senioribus perge-
mus, cum filiis et filiabus, cum
ovibus et armentis: est enim so-
lemnitas Domini Dei nostri. 10
Et respondit Pharao: Sic Domi-
nus sit vobiscum, quo modo ego
dimittam vos, et parvulos ve-
stros: cui dubium est quod pes-
sime cogitetis? 11 Non fiet ita,
sed ite tantum viri, et sacrifi-
cate Domino: hoc enim et ipsi
petistis. Statimque ejecti sunt
de conspectu Pharaonis. 12 Di-

žiogius, 5 kurie apdengs žemės
paviršį, taip kad jos visai nebe-
simatys, ir bus suėsta visa, kas
dar liko nuo krušos; nes jie nu-
griauš visus medžius, žaliuojan-
čius laukuose. 6 Jie pripildys
tavo, tavo tarnų ir visų Aigyp-
tiečių namus tokia daugybe,
kokios nėra matę tavo tėvai ir
seneliai nuo to meto, kaip už-
gimė ant žemės, iki šiai dienai.
Ir Mozė apsigręžė ir išėjo nuo
Paraono. 7 Paraono gi tarnai jam
sakė: Ikikolei kentėsime tą pa-
piktinimą? Išleisk žmones, kad
aukotu Viešpačiui, savo Dievui.
Argi nematai, kad Aigyptas žu-
na? 8 Ir jie pašaukė Mozę ir Aa-
roną atgal pas Paraoną, kurs
jiemdviem tarė: Eikite, aukoki-
te Viešpačiui, savo Dievui; bet
kas gi yra tie, kurie turi eiti?
9 Mozė tarė: Eisime su musų
kudikiais ir seneliais, su musų
sunumis ir dukterimis, su avi-
mis ir bandomis; nes tai yra iš-
kilminga Viešpaties, musų Die-
vo, šventė. 10 O Paraonas atsa-
kė: Taip teesie Viešpats su ju-
mis, kaip aš išleisiu jus ir jusų
kudikius. Kas gi abejoja, kad
jųs turite pikčiausius užmany-
mus? 11 Taip nebus; bet eikite
tiktai vyrai ir aukokite Viešpa-
čiui, nes tai ir jųs patįs prašė-
te. Ir tuojau juodu išvaryta iš

---

toje dienoje. — (5) *Apdengs žemę...* Ta ir kitos didžiogių užpuolimo aplinkybės atsikartoja visur, kur tik tie baisųs vabzdžiai pasirodo. — (6) *Mozė apsigręžė...*, nebelaukdamas nieko gero iš karaliaus. Su Moze regimai išėjo draug ir Aaronas. — (7) *Paraono gi tarnai...* Naujos slogos apskelbimas padarė didesnį įspudį ant Paraono rumų valdininkų; jie ima patįs rupinties, kad visas Izraėlitų išėjimo dalykas, kurį jie vadina papiktinimu (anot ebr. t. s l ą s t a i s), kuomet nors pasibaigtu, nes jau labai daug užtraukė nelaimių ant Aigypto. — (9) *Iškilminga... šventė*: todėl joje turi dalyvauti visi. Tos šventės aukoms reikalingi galvijai, todėl ir juos Izraėlitai turi posiimti su savim. — (10) *Taip teesie...* Paraono atsakymas pilnas pasityčiojimo. Jis neturi užmanymo išleisti Izraėlitus su jų vaikais, todėl išreiškia linkėjimą, kad ir Viešpats jiems nepadėtu. — (11) *Nes tai ir jųs...* Mozė ir Aaronas reikalavo, kad Paraonas išleistu Izraėlitus aukotų Viešpačiui, o Paraonas jau pats daro iš jų žodžių išvadą, kad tam dalykui nereikalingos moterįs ir

xit autem Dominus ad Moysen:
Extende manum tuam super terram Ægypti ad locustam, ut ascendat super eam, et devoret omnem herbam quæ residua fuerit grandini.
13 Et extendit Moyses virgam super terram Ægypti: et Dominus induxit ventum urentem tota die illa, et nocte: et mane facto, ventus urens levavit locustas.
14 Quæ ascenderunt super universam terram Aegypti: et sederunt in cunctis finibus Aegyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec postea futuræ sunt.
15 Operueruntque universam superficiem terræ, vastantes omnia. Devorata est igitur herba terræ, et quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat: nihilque omnimo virens relictum est in lignis, et in herbis terræ, in cuncta Ægypto.
16 Quam ob rem festinus Pharao vocavit Moysen et Aaron, et dixit eis: Peccavi in Dominum Deum vestrum, et in vos.
17 Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice, et rogate Dominum Deum vestrum, ut auferat a me mortem istam.
18 Egressusque Moyses de conspectu Pharaonis, oravit Dominum
19 Qui flare fecit ventum ab occidente vehementissimum, et ar-

po Paraono akių.
12 Tuomet Viešpats tarė Mozei: Ištiesk savo ranką ant Aigyptiečių žemės į didžiogius, kad ant jos ateitų ir prarytu visus žolynus, kurie dar liko nuo krušos.
13 Ir Mozė ištiesė lazdą ant Aigypto žemės; o Viešpats padarė, kad karštas vėjas pustu visą tą dieną ir naktį. Ir rytui išaušus karštas vėjas pakėlė didžiogius,
14 kurie užėjo ant visos Aigypto žemės ir nusileido visuose Aigyptiečių kraštuose nesuskaitomi, kokių nebuvo buvę pirm to laiko ir nebus paskui.
15 Ir apdengė visą žemės paviršį, naikindami visa. Taigi, buvo suryta žemės žolė ir kiek tik buvo vaisių ant medžių, ką buvo palikusi kruša; ir visai nieko nebeliko žaliuojančio ant medžių ir ant kitų augalų visame Aigypte.
16 Todėlei Paraonas skubiai pasivadino Mozę ir Aaroną ir jiemdviem tarė: Nusidėjau Viešpačiui, jusų Dievui ir jums.
17 Bet dabar atleiskite man nusidėjimą dar šį kartą ir melskite Viešpatį, jusų Dievą, kad atimtu nuo manęs šitą mirtį.
18 Ir Mozė, išėjęs iš po Paraono akių, maldavo Viešpatį,
19 kurs sukėlė smarkiausvėją iš vakarų ir pakeltus didižiogius įmetė į Raudonąją jurą. Nepasiliko neivieno visose Ai-

---

vaikai. — (**13**) *Karštas vėjas.* Ebr. t. *ruach qadim*, r y t ų v ė j a s. Jis putė nuo Raudonosios juros, buvo begalo karštas ir savo putimu svilino visus augalus. Plg. Prad. 41, 6.—*Pakėlė didžiogius.* Nors didžiogiai gali pakilti patįs savo jiegomis, bet skristi toli neįstengia; tik smarkaus vėjo pakelti jie plaukte plaukia oru, lyg koks tamsus debesys, uždengdami saulę, ir tenai nusileidžia, kame vėjas nutilsta. Plg. Joėl. 1, 6; 2, 20. — (**15**) *Naikindami visa.* Anot ebr. t.: i r ž e m ė b u-
v o t a m s y b ė s e. — (**16**) *Skubiai pasivadino.* Didžiogių sloga, kuri toliaus (17. e.) vadinama net mirtimi, taip nugąsdino Paraoną, kad jis skubinasi kreipties prie Mozės ir Aarono, nors ką tik buvo liepęs juodu nuo savęs išvaryti (11. e.).—(**19**) *Raudonąją jurą.* Ebr. *jam suf.* Suf ebr. k. vadina meldus, nendres, viksvas; bet rasi ir Aigyptiečių kalboje buvo toks pat žodis *suf*, kurio prasmė turėjo kokį nors sąryšį su raudona varsa.

reptam locustam projecit in Ma-
re rubrum: non remansit ne una
quidem in cunctis finibus Ægy-
pti. 20 Et induravit Dominus cor
Pharaonis, nec dimisit filios Is-
rael.
21 Dixit autem Dominus ad
Moysen: Extende manum tuam
in cœlum: et sint tenebræ su-
per terram Ægypti tam densæ,
ut palpari queant. 22 Extendit-
que Moyses manum in cœlum:
et factæ sunt tenebræ horribi-
les in universa terra Aegypti
tribus diebus. 23 Nemo vidit fra-
trem suum, nec movit se de lo-
co in quo erat: ubicumque au-
tem habitabant filii Israel, lux
erat. 24 Vocavitque Pharao Moy-
sen et Aaron, et dixit eis: Ite,
sacrificate Domino: oves tantum
vestræ, et armenta remaneant,
parvuli vestri eant vobiscum.
25 Ait Moyses: Hostias quoque
et holocausta dabis nobis, quæ
offeramus Domino Deo nostro.
26 Cuncti greges pergent nobis-
cum: non remanebit ex eis un-
gula: quæ necessaria sunt in cul-
tum Domini Dei nostri: præser-
tim cum ignoremus quid debeat
immolari, donec ad ipsum locum
perveniamus. 27 Induravit autem
Dominus cor Pharaonis, et no-

gypto ribose. 20 Bet Viešpats
sukietino Paraono širdį, ir jis
neišleido Izraėlio vaikų.
21 O Viešpats tarė Mozei: Iš-
tiesk savo ranką į dangų, ir te-
pasidaro ant Aigypto žemės taip
tirštos tamsybės, kad jas butų
galima užčiupti. 22 Ir Mozė iš-
tiesė savo ranką į dangų; ir pa-
sidarė baisios tamsybės visoje
Aigypto žemėje per tris dienas.
23 Neivienas nematė savo brolio
ir nepasijudino iš vietos, kurio-
je buvo; visur gi, kame gyveno
Izraėlio sunųs, buvo šviesa. 24
Ir Paraonas pasivadino Mozę ir
Aaroną ir jiemdviem tarė: Eiki-
te, aukokite Viešpačiui; tiktai
jusų avįs ir bandos tepasilieka;
jusų kudikiai teeina draug su
jumis. 25 Mozė tarė: Duosi mums
taipogi atnašų ir deginamų au-
kų, kad mes jas atnašautumėm
Viešpačiui, musų Dievui. 26 Vi-
sos musų bandos eis draug su
mumis; nepasiliks nei nagos iš
to, kas reikalinga Viešpaties,
musų Dievo, tarnystei, labiau-
siai mums nežinant, kas reikia
aukoti, kolei neateisime į pačią
vietą. 27 O Viešpats sukietino

(21) *Taip tirštos tamsybės.* Žmonių priimtas išsireiškimo budas, kalbant apie didžiausias tamsybes. Iš tamsybių aprašymo (plg. Išm. 17. ir 18. persk.) reikia spėti, kad tai buvo vienas iš anų baisių dulkių ir smilčių debesų, kurie ir dabar kaikada aplanko Aigyptą, tik ne tokiame dideliame laipsnyje. Karštas vėjas (*khomsin*), pradedąs pusti iš Lybijos tyrų nuo kovo pabaigos ir varginąs Aigyptą per 50 dienų su nedideliais protarpiais, pakelia ir neša didžiausius smilčių debesis, uždengia saulę labiaus negu tamsiausi audra, nekartą užpila nelaimingus keleivius su jų kupranugariais, įsiveržia į geriausiai uždarytus butus, užpila žmonėms akis ir ausis, trukdo kvėpavimą ir esti ligų priežastis. Pasidariusiose tamsybėse žmonės nebegali nieko matyti, ir todėl tarp jų liaujasi visoks judėjimas ir darbas. Tuo tat gamtos apsireiškimu, jį dar sustiprindamas, pasinaudojo Viešpats Paraonui bausti, privertė jį vėl šaukties prie Mozės ir pažadėti jam išleisti visus Izraėlitus, paliekant Aigypte tik jų gyvulius, kad nors taip priverstų juos vėl sugrįžti atgal. — (**25. 26**) *Duosi mums...* Mozė butinai reikalauja, kad Paraonas leistų jiems pasiimti su savim ne tik vaikus, bet taipogi ir visas bandas ir nuro-

luit dimittere eos. [28] Dixitque Pharao ad Moysen: Recede a me, et cave ne ultra videas faciem meam: quocumque die apparueris mihi, morieris. [29] Respondit Moyses: Ita fiet ut locutus es, non videbo ultra faciem tuam.

Paraono širdį, ir jis nenorėjo jų išleisti. [28] Paraonas tarė Mozei: Atstok nuo manęs ir sergėkies išvysti daugiaus mano veidą; tą dieną, kurioje man pasirodysi, numirsi. [29] Mozė atsakė: Bus taip kaip kalbėjai; daugiaus tavo veido nebematysiu.

6. Dešimtoji sloga ir Izraėlitų prisirengimas kelionėn.

Caput XI. [1] Et dixit Dominus ad Moysen: Adhuc una plaga tangam Pharaonem et Ægypum, et post hæc dimittet vos, et exire compellet. [2] Dices ergo omni plebi ut postulet vir ab amico suo, et mulier a vicina sua vasa argentea, et aurea. [3] Dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Ægyptiis. Fuitque Moyses vir magnus valde in terra Ægypti coram servis Pharaonis, et omni populo.

11. perskyrimas. [1] Ir Viešpats tarė Mozei: Dar viena sloga aš paliesiu Paraoną ir Aigyptą, ir po to jis jus išleis ir privers išeiti. [2] Sakysi tat visai tautai, kad vyrai paprašytu iš savo prietelių ir moteris iš savo kaimynių sidabrinių ir auksinių indų. [3] O Viešpats padarys, kad jo tauta rastu malonę Aigyptiečių akyse. Mozė gi buvo labai didis vyras Aigypto žemėje, Paraono tarnų ir visos tautos aky-

---

do to reikalavimo priežastį. — (29) *Daugiaus tavo veido nebematysiu.* Įpykęs Mozė (11, 9) sakosi nebeateisiąs daugiaus savaimi, nekviestas pas Paraoną tik dėlto, kad tasai nebenori jo matyti; suprantama tečiau, kad aplinkybėms persimainius ir Paraonui norint, juodu vėl turės susitikti (12, 31).

11, 1 - 12, 36. Paraonui nesutikus ir po devintosios slogos išleisti Izraėlitus, apskelbiama dešimtoji — pirmgimių užmušimas. Bet pirma negu ji įvyksta, aprašomos apeigos, kurios reikėjo užlaikyti, švenčiant pirmas Velykas Aigypte, ir paduodami įstatai apie tolesnio laiko Velykas. Mozei gi Velykų įstatus apskelbus visai tautai, ji pradeda jas švęsti, o tuotarpu siunčiama ant Aigypto paskutinė sloga, kuri taip įveikia Paraoną, kad jis pats ir visi Aigyptiečiai skubinasi kuogreičiausiai išsiųsti Izraėlio sunus iš savo krašto.

(**11, 1**) *Viešpats tarė Mozei...* Kuomet Viešpats apskelbė Mozei paskutinę slogą, nevisi aiškintojai vienaip supranta. Vieni mano, kad tai įvykę neilgai trukus po paskutinio Mozės matymos su Paraonu (10, 24...), ir kad pati dešimtoji sloga buvo siųsta ant Aigypto keliolikai dienų praslinkus po devintosios, tuo gi tarpu Izraėlitai gavę įsakymą apie Velykų šventimą ir prie jų prisirengę. Kadangi vienok 4 - 9 eil. Mozė kalbasi su Paraonu, nors paskutiniame pasimatyme karalius buvo jam uždraudęs ateiti pas save ir Mozė buvo pasiketinęs prisitaikyti prie jo reikalavimo, todėl kiti aiškintojai spėja, kad Mozė gavo apreiškimą iš Dievo apie dešimtąją slogą tuojau, kaip tik atsirado tamsybės Aigypte ir ją apskelbė Paraonui tuo pačiu metu, kada jo pašauktas reikalavo paskutinį kartą Izraėlio išleidimo su visu jo lobiu ir išgirdo piktą karaliaus atsakymą (10, 28. 29). Todėl **11**, 1 - 3 jie skaito parentėzimi. — (**2**) *Sakyk...* Vz. 3, 21. — (**3**) *Mozė gi buvo...* Pats Mozė galėjo teisingai parašyti apie save tą keletą žodžių, kadangi jo įtekmė kaip pas Aigyptiečius taip ir Izraėlitų tarpe buvo visiems žinoma, ir jos paminėjimas šitoje vietoje geriausiai paaiškina, kodėl net labai įpykęs Paraonas nedrįso išpildyti savo grumojimų apie jo užmušimą.

4 Et ait: Hæc dicit Dominus:
Media nocte egrediar in Ægy-
ptum: 5 et morietur omne pri-
mogenitum in terra Ægyptiorum,
a primogenito Pharaonis qui se-
det in solio ejus, usque ad pri-
mogenitum ancillæ quæ est ad
molam, et omnia primogenita
jumentorum. 6 Eritque clamor
magnus in universa terra Ægy-
pti, qualis nec ante fuit, nec
postea futurus est. 7 Apud om-
nes autem filios Israel non mu-
tiet canis ab homine usque ad
pecus: ut sciatis quanto mira-
culo dividat Dominus Ægypti-
os et Israel. 8 Descendentque
omnes servi tui isti ad me, et
adorabunt me, dicentes: Egrede-
re tu, et omnis populus qui sub-
jectus est tibi: post hæc egre-
diemur. 9 Et exivit a Pharaone
iratus nimis. Dixit autem Domi-
nus ad Moysen: Non audiet vos
Pharao ut multa signa fiant in
terra Ægypti. 10 Moyses autem
et Aaron fecerunt omnia osten-
ta quæ scripta sunt, coram Pha-
raone. Et induravit Dominus
cor Pharaonis, nec dimisit filios
Israel de terra sua

Caput XII. 1 Dixit quoque Do-
minus ad Moysen et Aaron in

se. 4 Ir jis tarė: Tai sako Vieš-
pats: Vidurnaktyje aš pereisiu
Aigyptą, 5 ir Aigyptiečių žemė-
je numirs kiekvienas pirmgimis,
nuo Paraono pirmgimio, kurs sė-
di ant jo sosto, lig pirmgimiui
tarnaitės, esančios prie girnų,
ir visi galvijų pirmgimiai. 6 Ir
visoje Aigypto žemėje bus di-
dis šauksmas, kokio nebuvo anks-
čiaus ir nebus paskui. 7 Pas vi-
sus gi Izraėlio sunus nuo žmo-
gaus iki gyvuliui šuo nesuurz-
gės, kad žinotumėte, kaip di-
džiu stebuklu Viešpats atskiria
Aigyptiečius nuo Izraėlio. 8 Ir
visi šitie tavo tarnai ateis pas
mane ir prieš mane nusilenks,
sakydami: Išeik tu ir visa tavo
valdžioje esanti tauta. Po to
mes išeisime. 9 Ir jis išėjo nuo
Paraono begalo įpykęs. O Vieš-
pats tarė Mozei: Paraonas jusų
neklausys, kad daugelis stebuk-
lų įvyktų Aigypto žemėje. 10
Mozė gi ir Aaronas padarė visus
aprašytuosius stebuklus Parao-
no akyse. Ir Viešpats sukietino
Paraono širdį, ir jis neišleido
Izraėlio vaikų iš savo žemės.

12. perskyrimas. 1 Viešpats
dar kalbėjo Mozei ir Aaronui

— (4) *Ir jis tarė.* Ebr. t. ir visuose kituose vertimuose, atskyrus Vulgatą yra: I r M o z ė t a r ė. Sekančius žodžius Mozė pasakė Paraonui tikriausiai tuomet, kada jo buvo pakviestas po devintosios slogos (10, 29). — *Vidurnaktyje.* Kadangi čionai aiškiai apskelbiama tik slogos valanda, o ne diena, todėl anot vienų aiškintojų galima manyti, kad nuo apskelbimo lig išpildymui praėjo keliolika baisių laukimo dienų, anot kitų gi, kad sloga buvusi siųsta jau sekančią naktį, pasakojami gi toliaus dalykai (12 e.), kaip Izraėlitai turėjo prisirengti prie tos nakties, įvykę pirm pranešimo Paraonui apie pirmgimių išžudymą. — *Pereisiu Aigyptą.* Dešimtajai slogai įvykdyti Viešpats pasinaudos savo aniolais be Mozės ir Aarono tarpininkystės. *Esančios prie girnų*, t. y. menkiausios tarnaitės, skiriamos sunkiausiems darbams dirbti. — (7) *Šuo nesuurzgės*, t. y. tuo metu, kada tarp Aigyptiečių bus didžiausis dejavimas, visi Izraėlitai ir net jų gyvuliai turės tobuliausią ramybę. — (9) *Jis išėjo...* Plg. 10, 28, 29. — (10) *Padarė visus...* Trumpais žodžiais primenama, kad visos augščiaus aprašytos slogos buvo Viešpaties įvykdytos, tarpininkaujant Mozei ir Aaronui.

(12, 1) *Viešpats dar kalbėjo...* Sekantis Viešpaties pamokymas apie Velykas, anot kaikurių aiškintojų, buvęs duotas Mozei

terra Ægypti: 2 Mensis iste. vo-
bis principium mensium: primus
erit in mensibus anni. 3 Loqui-
mini ad universum cœtum filio-
rum Israel, et dicite eis: Deci-
ma die mensis hujus tollat unus-
quisque agnum per familias et
domos suas. 4 Sin autem minor
est numerus ut sufficere possit
ad vescendum agnum, assumet
vicinum suum qui junctus est
domui suæ, juxta numerum ani-
marum quæ sufficere possunt
ad esum agni. 5 Erit autem ag-
nus absque macula, masculus,
anniculus: juxta quem ritum tol-
letis et hœdum. 6 Et servabitis
eum usque ad quartam decimam
diem mensis hujus: immolabit-
que eum universa multitudo fi

Aigypto žemėje: 2 Šitas mėnuo
bus jums mėnesių pradžia; tai
bus pirmasis tarp metų mėnesių.
3 Kalbėkita visam Izraėlio sunų
susirinkimui ir jiems sakykita:
Dešimtoje šito mėnesio dienoje
kiekvienas tegul ima avinėlį sa-
vo šeimynoms ir savo namams.
4 O jei skaitlius yra perdaug ma-
žas, kad jo butu gana avinėliui
suvalgyti, tepasiima savo kaimy-
ną, kurs sujungtas su jo namais,
kad pasidarytu dušių skaitlius,
kurio galėtu užtekti avinėliui
suvalgyti. 5 Avinėlis gi bus be
kliaudos, patinėlis, metinis; to-
mis pačiomis sąlygomis galėsite
imti ožiuką. 6 Jį užlaikysite iki
keturioliktai šito mėnesio die-
nai, ir visa Izraėlio sunų dau-

---

ir Aaronui keliolika dienų anksčiaus už apskelbimą pirmgimių mirties. — (2) *Šitas mėnuo*... Jis vadinosi *'abib* (varpų mėnuo), paskiaus gi gavo vardą *nisan*; esti maž-daug tuo metu, kada pas mus kovas-balandis. Iki tam laikui metus Izraėlitai pradėdavo rudenį mėnesiu *tišri*; buvo tai ukės metų pradžia. Dabar Viešpats paskiria savo tautai bažnytinių metų pradžią, ir nuo to laiko ji skaitys metus dvejopai. Žydų mėnesiai ir metai skaitosi pagal mėnulį, todėl skiriasi nuo musų mėnesių ir nuo saulinių metų. Kadangi mėnulio metai trumpesni už saulinius vienuolika dienų, todėl Izraėlitai turėdavo kiekvienus savo trečius metus žymiai prailginti, pridedant prie jų po paskutinio mėnesio *'adar* dar vieną *ve'adar*. — (3) *Visam... susirinkimui*: visiems giminių ir šeimynų viršininkams. — (4) *O jei skaitlius*... Kadangi reikėjo vienu sykiu suvalgyti visas avinėlis, todėl duodami pamokymai, kas reikia daryti, kada šeimyna esti perdaug maža. — *Kaimyną, kurs sujungtas*..: kurs netik gyvena šalymais, bet dar suvienytas giminystės ryšiais.— *Kad pasidarytu dušių skaitlius*.. Anot padavimo vienam avinėliui valgyti turėjo susirinkti ne mažiaus dešimties ir ne daugiaus dvidešimties ypatų. Ebr. t. nurodo, kad reikėjo dar žiurėti į tai, kiek kiekviena ypata gali suvalgyti, daugiaus ar mažiaus. — (5) *Be kliaudos.* Ebr. *thamim* t o b u l a s. Avinėlis turėjo but be jokios ydos, nes jis buvo aukojamas Viešpačiui ir turėjo buti paveikslu nekalčiausiojo Avinėlio N. Į. Jėzaus Kristaus; turėjo buti *patinėlis*, kadangi turėjo išvaduoti pirmgimius vyriškosios lyties kiekvienoje šeimynoje; — *metinis*, todėl gana užaugęs. — *Ožiuką.* Nors čionai nedaroma jokio skirtumo tarp avinėlio ir ožiuko, by tik tasai butu lygiai be kliaudos, tečiaus pas žydus su laiku įsivyravo paprotys aukoti visuomet avinėlį. — (6) *Visa Izraėlio sunų daugybė.* Avinėlį papjauti turėjo patįs šeimynų viršininkai. Tas paprotys užsiliko ir paskiaus, atsiradus pas žydus tam tikrai kunigijai. — *Vakarop.* Ebr. *ben ha'arbaim*, t a r p d v i e j ų v a k a r ų. Nevisi vienodai supranta minimu čionai du vakaru. Vieni mano, kad pirmuoju vakaru pavadinta saulės nusileidimas, antruoju gi visiškos suotemos pradžia; kiti gi pirmuoju vakaru skaito maž-daug trečią valandą po pietų, kada saulė aiškiai pradeda leisties žemyn, o antruoju patį saulės sėdimą. Tos antrosios nuomonės laikytasi paskesniais laikais, kada žydų skaitliui labai pasidauginus ir visiems aukojant avinėlį prie bažnyčios, reikėjo turėti daugiaus laiko aukojimo apeigoms. — Ir Kristus, tikrasis Avinėlis, mirė ant kryžiaus, aukodamas save

liorum Israel ad vesperam. 7 Et
sument de sanguine ejus, ac po-
nent super utrumque postem,
et in superliminaribus domorum,
in quibus comedent illum. 8 Et
edent carnes nocte illa assas
igni, et azymos panes cum la-
ctucis agrestibus. 9 Non come-
detis ex eo crudum quid, nec
coctum aqua, sed tantum assum
igni: caput cum pedibus ejus et
intestinis vorabitis. 10 Nec rema-
nebit quidquam ex eo usque ma-
ne: si quid residuum fuerit, ig-
ne comburetis. 11 Sic autem co-
medetis illum: Renes vestros ac-
cingetis, et calceamenta habe-
bitis in pedibus, tenentes bacu-
los in manibus, et comedetis fes-
tinanter: est enim Phase (id est
transitus) Domini. 12 Et transi-
bo per terram Ægypti nocte il-
la, percutiamque omne primo-

gybė aukos jį vakarop. 7 Ir ims
jo kraujo ir pateps abi atveriji
ir viršuslenkstį namų, kuriuose
jį valgys. 8 Ir aną naktį valgys
jo mėsą iškeptą ant ugnies ir
neraugintą duoną su laukiniais
saločiais. 9 Nevalgysite iš jo nie-
ko žalio, nei virto vandenyje,
bet tik keptą ant ugnies; suval-
gysite taipogi galvą su kojomis
ir viduriais. 10 Ir nieko iš jo ne-
paliks lig rytui; jeigu kas liktu,
sudeginsite ugnyje. 11 Valgysite
gi jį taip: perjuosite savo strė-
nas, ant kojų turėsite kurpes,
rankose laikysite lazdas ir val-
gysite skubiai, nes tai yra Vieš-
paties Pascha (tai yra perėjimas).
12 Ir tą naktį aš pereisiu Aigyp-
to žemę ir užmušiu visus pirm-
gimius Aigypto žemėje, kaip tarp
žmonių, taip ir tarp galvijų. Ir
visiems Aigypto dievams pada-

---

dangiškajam Tėvui, trečioje valandoje, t. y. kaip tik tuo metu, kada jo paveikslas, velykinis žydų avinėlis, buvo aukojamas prie bažnyčios.—(7) *Ims jo kraujo*—yzopo pluošteliu. Patepti reikėjo abi atveriji, t. y. abu šulu, darančiu namų angą, kuriuodu sujungiamu apačioje slenksčiu, o viršuje viršuslenksčiu, prie kurių prikabinamos durįs. Patepimas avinėlio krauju durų turėjo buti padarytas tik Aigypte; paskiaus tuo krauju kunigai šlakstydavo aukų altorių prie bažnyčios. Avinėlio kraujas, kurs turėjo pašvęsti valgančius avinėlį ir apsaugoti namų pirmgimius nuo mirties, įvaizdina brangiausį Kristaus kraują, kurs šv. sakramentuose nuplauna nuo musų nuodėmes ir mums suteikia pašvenčiančiąją malonę. Plg. Jo. 1, 29. Apr. 7, 14. — (**8**) *Aną naktį*: po antrojo vakaro (6. e.). — *Iškeptą ant ugnies.* Avinėlis buvo liepta ne vandenyje virti, bet kepti ant ugnies visas, t. y. nesupjaustytas, su oda, su galva ir kojomis, su išplautais viduriais; ir suvalgyti reikėjo jis visas, atskyrus, žinia, tik nevalgomas dalis, kaip kaulai. — *Nesraugintą duoną.* Ebr. *maccoth.* Tokią duoną greičiaus galima buvo iškepti. Paskesniais laikais „macai“ turėjo priminti pirmasias Aigypto Velykas. Visos tos aplinkybės turėjo dar gilesnę prasmę, paliečiančią Kristų, kaip apie tai moko šv. Povilas. Plg. 1 Kor. 5, 7. — *Su laukiniais saločiais.* Anot ebr. t. *m^eroim*, s u k a r č i o m i s ž o l ė m i s, kurių paskesnieji žydai išskaito keturias rųšis. Jos turėjo įvaizdinti Aigypte iškentėtus vargus. — (**11**) *Perjuosite savo strėnas*... Ilgų Rytuose nešiojamų rubų perjuosimas, kad nekliudytu keliaujant, kojų apsiavimas kurpėmis, be kurių pigiai apsieidavo, budami namie, keleivių lazdos rankose, — visa tai turėjo buti ženklai prisirengimo kelionėn. — *Pascha.* Ebr. *pesach.* Šv. Jieronymas tą žodį skaitė vienur P h a s e, o kitur P a s c h a; tas antrasis skaitymo budas truputį labiaus sutinka su originalu, geriaus skamba ir vartojamas nuolat lotynų bei graikų kalbose. Pats žodis reiškia perėjimą; jis paaiškinamas sek. eil. — (**12**) *Aigypto dievams padarysiu teismą.* Teismas įvyks tokiuo budu, kad Viešpačiui pereinant ir užmušant Aigypto pirmgimius, pasirodys patiems Aigyptiečiams visa jų dievų silpnybė, nes jie nesuteiks jokios pagalbos tiems, kurie jais pasitiki ir jų globos šaukiasi. — *Aš, Viešpats* Dievo nutarimai užbaigiami iškilmingu jo šv. vardo pami-

genitum in terra Aegypti ab ho-
mine usque ad pecus: et in cun-
ctis diis Aegypti faciam judicia,
ego Dominus. [13] Erit autem san-
guis vobis in signum in ædibus
in quibus eritis: et videbo san-
guinem, et transibo vos: nec erit
in vobis plaga disperdens quan-
do percussero terram Aegypti.

[14] Habebitis autem hunc diem
in monumentum: et celebrabitis
eam solemnem Domino in gene-
rationibus vestris cultu sempi-
terno. [15] Septem diebus azyma
comedetis: in die primo non erit
fermentum in domibus vestris:
quicumque comederit fermenta-
tum, peribit anima illa de Israel,
a primo die usque ad diem sep-
timum. [16] Dies prima erit san-
cta atque sollemnis, et dies se-
ptima eadem festivitate venera-
bilis. Nihil operis facietis in eis,
exceptis his, quæ ad vescendum
pertinent. [17] Et observabitis azy-
ma: in eadem enim ipsa die edu-
cam exercitum vestrum de ter-
ra Aegypti, et custodietis diem
istum in generationes vestras
ritu perpetuo. [18] Primo mense,
quartadecima die mensis ad ve-
speram comedetis azyma usque
ad diem vigesimam primam ejus-
dem mensis ad vesperam. [19] Se-
ptem diebus fermentum non in-

rysiu teismą aš, Viešpats. [13] O
kraujas bus jums ženklas namuo-
se, kuriuose busite; ir matysiu
tą kraują ir jus aplenksiu; ir nai-
kinanti sloga jusų nepalies, kuo-
met aš užgausiu Aigypto žemę.

[14] Ta gi diena bus jums atmi-
nimas, ir ją švęsite iškilmingai
Viešpačiui jusų kartose amžinu
tarnavimu. [15] Septynias dienas
valgysite neraugintas duonas.
Jau pirmoje dienoje nebebus rau-
go jusų namuose. Kas nors val-
gytu raugintos duonos nuo pir-
mosios dienos lig septintajai, ta
dušia pražus iš Izraėlio. [16] Pir-
moji diena bus šventa ir iškil-
minga, ir septintoji diena bus
švenčiama su lygia iškilme; jo-
se nedirbsite jokio darbo, atsky-
rus tai, kas reikalinga valgymui.
[17] Ir užlaikysite įsakymą apie
nerauginta duoną, nes tą pačią
dieną aš išvesiu jusų kariuome-
nę is Aigypto žemės; ir užlai-
kysite tą dieną jusų kartose kai-
po amžiną šventę. [18] Pirmame
mėnesyje nuo keturioliktos
mėnesio dienos vakaro valgysi-
te neraugintas duonas lig dvi-
dešimt pirmos to paties mėne-
sio dienos vakarui. [19] Per sep-

nėjimu. Tas pridėtas vardas yra lyg koks antspaudas paties nutarimo tikrumo ir svarbumo. Taip-pat daroma ir kitose vietose. — (**13**) *Bus jums ženklas.* Kraujas bus ženklas Izraėlitams, kad jų auka Dievo priimta, ir kad jiems nebereikia bijoties aniolų žudytojų apsilankymo.

(**14**) *Ta gi diena...*: 15. abibo arba nisano mėnesio diena, prasidedanti pagal Izraėlitų paprotį išvakaro avinėlio paaukojimu. Taip Viešpats įstatė Ebrajų Velykų šventę, užlaikytiną visuomet, kolei Izraėlitai pasiliks jo išrinktoji tauta. — (**15**) *Jau pirmoje dienoje...* Pirma Velykų diena skaitėsi 15. nisano, tik prasidedanti iš vakaro; bet vėlesniais laikais imta vadinti taip jau 14. nisano dieną, kadangi visa, kas buvo įrauginta, jau vidudienį išnešdavo iš namų. — *Ta dušia pražus iš Izraėlio*: bus atskirta nuo Izraėlitų draugystės ir tautos. Plg. Prad. 17, 14. — (**16**) *Atskyrus tai, kas...* Valgio virimas buvo leistas Velykose, bet užgintas subatomis. — (**19**) *Ateivis*: svetimtautis, apsigyvenęs tarp Ebrajų ir susivienijęs su jų tauta per apipjaustymą. — *Vietinis*: tikras Izraėlitas, kurio gimtiniu kraštu paskiaus buvo Žadėtoji žemė.

venietur in domibus vestris: qui
comederit fermentatum, peribit
anima ejus de cœtu Israel, tam
de advenis quam de indigenis
terræ. 20 Omne fermentatum non
comedetis: in cunctis habitacu-
lis vestris edetis azyma.

21 Vocavit autem Moyses om-
nes seniores filiorum Israel, et
dixit ad eos: Ite tollentes ani-
mal per familias vestras, et im-
molate Phase. 22 Fasciculumque
hyssopi tingite in sanguine qui
est in limine, et aspergite ex
eo superliminare, et utrumque
postem: nullus vestrum egredia-
tur ostium domus suæ usque
mane. 23 Transibit enim Domi-
nus percutiens Ægyptios: cum-
que viderit sanguinem in su-
perliminari, et in utroque poste,
transcendet ostium domus, et
non sinet percussorem ingredi
domos vestras et lædere. 24 Cu-
stodi verbum istud legitimum
tibi et filiis tuis usque in æter-
num. 25 Cumque introieritis ter-
ram, quam Dominus daturus est
vobis ut pollicitus est, observa-
bitis ceremonias istas. 26 Et cum
dixerint vobis filii vestri: Quæ
est ista religio? 27 dicetis eis:
Victima transitus Domini est,
quando transivit super domos
filiorum Israel in Aegypto per-

tynias dienas nebus randama rau-
go jusų namuose; kasvalgytu rau-
gintos duonos, to dušia pražus
iš Izraėlio susirinkimo, vis tiek
ar tai bus ateivis, ar vietinis
krašto gyventojas. 20 Nevalgysi-
te nieko įraugintо; visuose savo
butuose valgysite neraugintas
duonas.

21 O Mozė suvadino visus Iz-
raėlio sunų vyresniuosius ir jiems
tarė: 22 Eikite, imkite gyvulius
jusų šeimynoms ir aukokite Pa-
schą. Yzopo saujelę pamirkyki-
te kraujuje, padėtame ant slenks-
čio, ir juo apšlakstykite viršu-
slenkstį ir abi atveriji; neivie-
nas jusų teneišeina iš savo namų
angos iki rytui. 23 Nes Viešpats
pereis užmušdamas Aigyptiečius,
o pamatęs ant viršuslenksčio ir
ant abiejų atverijų kraują, ap-
lenks namų angą ir neleis žudy-
tojui įeiti į jusų namus ir pa-
žeisti. 24 Užlaikykite tai kaipo
įstatą, duotą tau ir tavo vaikams
į amžius. 25 Ir įėję į žemę, ku-
rią Viešpats jums duos, kaip yra
žadėjęs, užlaikysite tas apeigas.
26 Ir kada jusų vaikai jus klaus:
Ką reiškia šita religijinė apeiga?
27 jiems sakysite: Yra tai Vieš-
paties perėjimo auka, kada ap-
lenkė Izraėlio sunų namus Ai-
gypte, užmušdamas Aigyptie-
čius ir palikdamas nepaliestus
musų namus. Ir tauta nusilen-

(**21**) *Mozė suvadino...* Augščiaus aprašytas Velykų apeigas Mozė apgarsino su kaikuriais paaiškinimais visai Izraėlitų tautai. — (**22**) *Pascha.* Ji čionai reiškia velykinį avinėlį. — *Kraujuje, padėtame ant slenksčio.* Anot ebr. t.: k u r s y r a i n d e. Papjauto avinėlio kraujas regimai buvu supiltas į kokį nors indą. — *Teneišeina iš savo...* Nes tik tie liuosi nuo pavojaus, kuriuos apgina krauju pažymėtos durįs. — (**23**) *Neleis žudytojui.* Taip pavadinta aniolas arba aniolai, kuriais Viešpats pasinaudojo slogai įvykdyti. — (**24**) *Užlaikykite tai*: ne durų patepimą krauju, nes tai reikėjo padaryti tik vieną kartą Aigypte, bet kitus įstatus apie Velykų šventimą. — (**25**) *Ir įėjęs...* Velykos buvo švenčiamos jau ir tyruose (4 Moz. 9, 21). Paskesniais gi laikais, apėmus Palestiną, atsirado dar ypatingas reikalas aiškinti Velykų apeigas jaunesnioms kartoms.

cutiens Aegyptios, et domos no-
stras liberans. Incurvatusque po-
pulus adoravit. 28 Et egressi fi-
lii Israel fecerunt sicut præce-
perat Dominus Moysi et Aaron.
29 Factum est autem in no-
ctis medio, percussit Dominus
omne primogenitum in terra Ae-
gypti, a primogenito Pharaonis,
qui in solio ejus sedebat, usque
ad primogenitum captivæ quæ
erat in carcere, et omne primo-
genitum jumentorum. 30 Surre-
xitque Pharao nocte, et omnes
servi ejus, cunctaque Aegyptus:
et ortus est clamor magnus in
Aegypto: neque enim erat do-
mus in qua non jaceret mortuus.
31 Vocatisque Pharao Moyse
et Aaron nocte, ait: Surgite et
egredimini a populo meo, vos
et filii Israel: ite immolate Do-
mino sicut dicitis. 32 Oves ve-
stras et armenta assumite ut pe-
tieratis, et abeuntes benedicite
mihi. 33 Urgebantque Aegyptii
populum de terra exire veloci-
ter, dicentes: Omnes moriemur.
34 Tulit igitur populus consper-
sam farinam antequam fermen-
taretur: et ligans in palliis, po-
suit super humeros suos. 35 Fe-
ceruntque filii Israel sicut præ-
ceperat Moyses: et petierunt ab
Aegyptiis vasa argentea et au-
rea, vestemque plurimam. 36 Do-
minus autem dedit gratiam po-
pulo coram Aegyptiis ut como-

kusi pagarbino. 28 O Izraėlio su-
nųs išėję padarė, kaip Viešpats
buvo įsakęs Mozei ir Aaronui.

29 Ir vidurnaktyje atsitiko,
kad Viešpats užmušė visus pirm-
gimius Aigypto žemėje, nuo Pa-
raono pirmgimio, kurs sėdėjo
ant jo sosto, lig pirmgimiui be-
laisvės, buvusios kalėjime, ir vi-
sus galvijų pirmgimius. 30 Ir nak-
tį atsikėlė Paraonas, ir visi jo
tarnai, ir visas Aigyptas; ir pa-
kilo didis šauksmas Aigypte,
nes nebuvo namų, kuriuose ne-
butų gulėjęs numirėlis.

13 Ir pasivadinęs nakčia Mozę
ir Aaroną Paraonas tarė: Kelki-
tės ir eikite sau nuo mano tau-
tos, jųs ir Izraėlio sunųs; eiki-
te, aukokite Viešpačiui, kaip sa-
kote. 32 Pasiimkite su savim sa-
vo avis ir galvijus, kaip reika-
lavote, o išeidami mane palai-
minkite. 33 O Aigyptiečiai ska-
tino tautą greitai išeiti iš jų
krašto, sakydami: Mes visi iš-
mirsime. 34 Taigi, žmonės ėmė
įmaišytus miltus, kolei dar ne-
buvo įrauginti, ir surišę į apsiaus-
tus užsidėjo sau ant pečių. 35
Izraėlio sunųs padarė taipogi, kaip
buvo įsakęs Mozė, ir pareikala-
vo iš Aigyptiečių sidabrinių ir
auksinių indų ir daugybės apda-
rų. 36 O Viešpats davė malonę

(**30**) *Nes nebuvo namų...* Plg. Išm. 18, 6. 19. Visuose namuose, kuriuose buvo pirmgimiai, dabar atsirado numirėliai.

(**31**) *Pasivadinęs nakčia.* Išgąstis buvo taip didelis, kad Paraonas ėmė bijoti ir mažiausio atidėliojimo. — (**32**) *Mane palaiminkite.* Paraonas jaučiasi taip įveiktas, kad jis, išleisdamas Izraėlitus, ne tik nebestato jiems jokių sąlygų, bet dar pats maldauja sau užtarimo pas Dievą iš tų, kuriuos anksčiaus taip labai niekino. — (**34**) *Surišę į apsiaustus.* Geldas su tešla surišta į plačius apsiaustus, kurie pas Rytų gyventojus vartojami netik kaip įprasti drabužiai, bet dar kaipo antklodės naktį, o kaikada užuot maišų įvairiems dalykams nešti. — (**36**) *Kad jiems suteiktu.* Ebr. ž. *ša'al* visai nereiškia skolos, bet apskritai davimą. Viešpats norėjo, kad Aigyptiečiai, kurie gyveno draug

darent eis: et spoliaverunt Aegyptios.

tautai Aigyptiečių akyse, kad jiems suteiktų; ir jie apiplėšė Aigyptiečius.

II. Izraėlitų kelionė iš Aigypto lig Sinajaus kalnui 1. Išėjimas iš Aigypto ir kelionės pradžia.

[37] Profectique sunt filii Israel de Ramesse in Socoth, sexcenta fere millia peditum virorum, absque parvulis. [38] Sed et vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oves et armenta et animantia diversi generis multa nimis. [39] Coxeruntque farinam, quam dudum de Aegypto conspersam tulerant: et fecerunt subcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari

[37] Izraėlio sunųs iškeliavo iš Ramėsės Sokotan apie šešis šimtus tukstančių pėstininkų vyrų, neskaitant vaikų. [38] Bet ir nesuskaitoma paprasta liaudis ėjo draug su jais, o taipogi begalo daug avių, galvijų ir įvairių gyvulių. [39] Ir iš tešlos, kurią seniai įmaišytą buvo išsinešę iš Aigypto, išsikepė sau duonos papločius be raugo; nes jų negalėjo įrauginti, Aigyptiečiams spiriant

su Izraėlitais Geseno žemėje, duotu jiems brangias dovanas, kaipo nedidelį atlyginimą už iškentėtus vargus, ir palenkė prie to Aigyptiečių širdis. Todėl Viešpats buvo tikras tų dovanų davėjas. Aigyptiečiai gi tų dovanų regimai nebesitikėjo atgauti. Izraėlitams jos buvo lyg koks brangus grobis, paimtas iš pergalėtų karėje priešų, kurią vedė pats Viešpats. Dovanų davimas Izraėlitams be abejo įvyko dar prieš dešimtąją slogą. Plg. 11, 1-3.

12, 37 - 13, 22. Izraėlitams pradėjus kelionę iš Aigypto, tolesnis pasakojimas paskirstytas į dalis pagal vietas, kuriose jie buvo apsistoję. Pirmas perėjimas buvo nuo Ramėsės lig Sokotui. Čionai paminėtas pats Izraėlitų išėjimas iš Aigypto, toliaus duodamas įsakymas apie tai, kas turi teisę valgyti Paschą ir kaip ją gali įgyti jos neturintieji, taipogi įsakymas apie pirmgimius ir neraugintas duonas. Paskui nurodoma, kodėl Viešpats išrinko Izraėlitams netiesų kelią į Palestiną ir galop paminėtas antras perėjimas iš Sokoto į Etamą.

(**37**) *Iš Ramėsės Sokotan.* Veiz. 1, 11 paaiškin. Kelionė iš Ramėsės Sokotan buvo netolima; bet ji atėmė daugiaus laiko dėlto, kad Sokotan rinkosi Izraėlitai buriais iš įvairių savo apsigyvenimo vietų. — *Apie šešis...* Griežta skaitlinė čionai nepaduodama, nes Izraėlitai dar nebuvo suskaityti (plg. žem. 38, 25. Skaitl. 1, 46 ir k.). Kadangi vienų pėsčiųjų vyrų buvę apie 600000, todėl išviso iškeliavusių iš Aigypto su moterimis ir vaikais turėjo buti nemažiaus dviejų milionų. Tas skaitlius gali išrodyti perdaug didelis atsimenant, kad Jokubo šeimynoje, kuomet įėjo Aigyptan, buvo tik 70 dušių. Bet su ta šeimyna atėjo be abejonės daugybė tarnų ir vergų, kurie pamažu, priimdami apipjaustymą, galėjo žymiai padidinti jau pirmųjų Izraėlitų skaitlių. Reikia taipogi atminti, kad Izraėlitų didis pasidauginimas buvo jiems paties Dievo pažadėtas ir turėjo jo palaiminimą. Jiems tuomet nebuvo uždrausta daugmoterystė, ir be tikrųjų pačių jie imdavo dar sau guloves iš tarnaičių. Galop juk neveltui dejavo dėlei perdidžio Izraėlitų skaitliaus Paraonas ir rupinosi jį sumažinti (plg. 1, 7. 9...). Derlinga Geseno žemė, dabar išdalies užpilta ežero Menzaleh vandenimis ir apnešta smiltimis, o vienok turinti apie milioną gyventojų, tuomet pigiai galėjo išmaitinti daugiaus negu du milionu Izraėlitų. Toks skaitlius galėjo pramisti ir išėjęs su didžiausiomis bandomis visokių gyvulių į Arabijos tyrus, kurie anais tolimais senobiniais laikais daugiaus turėjo geros žemės ir ganyklų; tuo labiaus kad pats Dievas laikė juos savo globoje, duodamas kasdien stebuklingą manną, vandenį iš uolų ir du sykiu atsiųsdamas putpelas. — (**39**) *Pa-*

cogentibus exire Aegyptiis, et
nullam facere sinentibus moram:
nec pulmenti quidquam occur-
rerat præparare. 40 Habitatio au-
tem filiorum Israel qua manse-
runt in Aegypto, fuit quadrin-
gentorum triginta annorum. 41
Quibus expletis, eadem die eg-
ressus est omnis exercitus Do-
mini de terra Aegypti. 42 Nox
ista est observabilis Domini,
quando eduxit eos de terra Ægy-
pti: hanc observare debent om-
nes filii Israel in generationibus
suis.

43 Dixitque Dominus ad Moy-
sen et Aaron: Hæc est religio
Phase: Omnis alienigena non co-
medet ex eo. 44 Omnis autem
servus emptitius circumcidetur,
et sic comedet. 45 Advena et
mercenarius non edent ex eo.
46 In una domo comedetur, nec
efferetis de carnibus ejus foras,
nec os illius confringetis. 47
Omnis cœtus filiorum Israel fa-

išeiti ir neikiek nebeleidžiant
pasilikti; taipogi nebuvo kada
pasitaisyti ką nors iš valgių. 40
O laiko, kurį Izraėlio sunųs pa-
siliko Aigypte, buvo keturi šim-
tai trįs dešimtįs metų. 41 Jiems
gi praslinkus, visa Viešpaties ka-
riuomenė išėjo viena diena iš
Aigypto žemės. 42 Ta naktis, ku-
rioje Viešpats juos išvedė iš Ai-
gypto žemės, turi buti pašvęs-
ta Viešpačiui; ją turi užlaikyti
visi Izraėlio sunųs per savo kartas.

43 Ir Viešpats kalbėjo Mozei
ir Aaronui: Tas yra šventas įsta-
tas apie Paschą: neivienas sve-
timtautis jos nevalgys. 44 O kiek-
vienas pirktinis tarnas bus api-
pjaustytas ir taip valgys. 45 Atei-
vis ir samdininkas jos nevalgys.
46 Ji bus suvalgyta vienuose na-
muose; nieko iš jos mėsos neiš-
nešite laukan ir nesulaužysite
neivieno jos kaulo. 47 Visas Iz-

---

pločius. Vz. Prad. 15, 13. 14. — (**40**) *O laiko...* Čionai nurodytas Izraėlitų pasilikimo Aigypte metų skaitlius maž-daug sutinka su tuo, ką Dievas buvo apreiškęs Abraomui Prad. 15, 13. Plg. Apd. 7, 6. Samar. Pent., LXX ir Chald. parafr. tan skaitliun įdeda taipogi metus, kuriuos patriarkai išbuvo Kanaane; bet minėtuose tekstuose rasi stengtasi sutaikyti skaitlinę 430 m. su tuo, kas pasakyta apie Mozės giminę (6, 16...) ir buvo Dievo apreikšta apie keturias kartas, pasiliksiančias Aigypte (Prad. 15, 16), prie kurių priskaityta taipogi Mozė. Toks gi taikymas nėra reikalingas, kadangi šv. Rašte kartos išskaitomos vietomis, praleidžiant tarpinius sąnarius. Šv. Povilo žodžiai Gal. 3, 16. 17, kuriuose visupirma kalbama apie Dievo padarytą Abraomui pažadėjimą ir duotą Mozei įstatymą ir minimi taipogi 430 m., gali buti suprantami apie Izraėlitų pasilikimą Aigypte. Yra vienok gana daug aiškintojų, kurie mano, jog Izraėlitai pasiliko Aigypte tik 215 m. — (**41**) *Išėjo viena diena iš Aigypto žemės.* Tai įvyko musų balandžio pradžioje apie 1472 m. pirm Kristaus. Nuo Abraomo mirties rasi buvo praslinkę 515 m., nuo Izaoko 440 m., nuo Jokubo 413 m. ir nuo Juozapo 358 m. — (**42**) *Ta naktis:* pirmoji pirmųjų Velykų naktis, kurioje galutinai liko pergalėtas Paraonas ir buvo leista Izraėlitams išeiti iš Aigypto. Ji yra paveikslas kitos Didžios nakties, kurioje Kristus, pergalėjęs mirtį ir šetoną, garbingai kėlėsi iš numirusių.

(**43-45**) *Svetimtautis* Ebr. *ben-nekhar*, svetimtaučio sunus. — *Pirktinis tarnas*, t. y. vergas, parduodamas visam gyvenimui. — *Ateivis.* Ebr. *thošab* (kitur *ger*). Tuo jis skiriasi nuo svetimtaučio (*ben-nekhar*), kad nuolat gyvena Izraėlitų tarpe. — *Samdininkas.* Ebr. *šakhir*, t. y. padienis darbininkas arba tarnas, tik kokiam laikui pasamdytas už algą. Jiems visiems uždrausta valgyti Paschą; o jei jie nori dalyvauti Paschoje, privalo tapti Izraėlitų tautos sąnariais per apsipjaustymą. — (**46**) *Suvalgysite vienuose namuose.* Vz. 12, 3... — *Nesulaužysite...* Ta aplinkybė turėjo iš velykinio avinėlio daryti paveikslą Jėzaus Kristaus. Vz. Jo.

ciet illud. 48 Quod si quis pere-
grinorum in vestram voluerit
transire coloniam, et facere Pha-
se Domini, circumcidetur prius
omne masculinum ejus, et tunc
rite celebrabit: eritque sicut in-
digena terræ: si quis autem cir-
cumcisus non fuerit, non vesce-
tur ex eo. 49 Eadem lex erit in-
digenæ et colono qui peregri-
natur apud vos. 50 Feceruntque
omnes filii Israel sicut præce-
perat Dominus Moysi et Aaron.
51 Et eadem die eduxit Domi-
nus filios Israel de terra Ægy-
pti per turmas suas.

Caput XIII. 1 Locutusque est
Dominus ad Moysen, dicens: 2
Sanctifica mihi omne primoge-
nitum quod aperit vulvam in
filiis Israel, tam de hominibus
quam de jumentis: mea sunt
enim omnia. 3 Et ait Moyses ad
populum: Mementote diei hujus
in qua egressi estis de Ægypto
et de domo servitutis, quoniam
in manu forti eduxit vos Domi-
nus de loco isto: ut non come-
datis fermentatum panem. 4 Ho-
die egredimini mense novarum
frugum. 5 Cumque introduxerit
te Dominus in terram Chana-
næi et Hethæi et Amorrhæi et

raėlio sunų susirinkimas tai da-
rys. 48 O jei koks svetimtautis
norės apsigyventi jusų buveinė-
je ir daryti Viešpaties Paschą,
pirma bus apipjaustyti jis ir vi-
si jo vyriškiai ir tuomet galės
švęsti, kaip pridera; ir bus kaip
žemės čiabuvis; o jei kas nebus
apipjaustytas, jos nevalgys. 49
Tas pats įstatas užlaikytinas vie-
tiniems gyventojams ir pasilie-
kantiems jusų tarpe ateiviams.
50 Ir visi Izraėlio sunųs padarė,
kaip Viešpats buvo įsakęs Mo-
zei ir Aaronui. 51 Viešpats tą
pačią dieną išvedė Izraėlio su-
nus iš Aigypto žemės jų buriais.

13. perskyrimas. 1 Viešpats
dar kalbėjo Mozei, tardamas: 2
Pašvęsk man visus pirmgimius,
kurie atveria motinos įsčią tarp
Izraėlio sunų, kaip iš žmonių,
taip ir iš galvijų; nes visa yra
mano. 3 Ir Mozė tarė tautai:
Atsiminkite šitą dieną, kurioje
išėjote iš Aigypto ir iš vergijos
namų, nes Viešpats jus išvedė
galinga ranka iš šitos vietos,
kad nevalgytumėte raugintos
duonos. 4 Išeinate šiandien nau-
jųjų vaisių mėnesyje. 5 Ir kada
Viešpats tave įves į Kananie-
čių, Hetiečių, Amoriečių, Heve-
jiečių ir Jėbuziečių žemę, apie

19, 33 - 36. Visos kitos žydų aukos buvo pjaustomos į dalis, pirma negu buvo nešamos į altorių.

(13, 2) *Pašvęsk.* Pašvęsti čionai, kaip ir daugelyje kitų šv. Rašto vietų, reiškia atskirti nuo kitų tokių pat dalykų ir atiduoti ypatingon Dievo nuosavybėn ir tarnystėn. Pirmgimiai sunųs, tapdami šeimynos tėvais, gaudavo senobėje pildyti kunigų pareigas. Kadangi paskiaus toms pareigoms buvo paskirta atskira giminė, todėl kitų giminių pirmgimiai turėjo buti atperkami (13. e.). Gyvulių pirmgimiai, jei buvo iš tarpo nesuteptųjų, turi buti aukojami Viešpačiui. Ypatingo pirmgimių pašventimo Dievui priežastis buvo ta, kad jie jam pridera ne tik kaipo visų dalykų Sutvertojui ir Viešpačiui, bet kad buvo jo užlaikyti nuo mirties, kuomet buvo užmušami Aigypto pirmgimiai. — (3) *Mozė tarė tautai.* Sekantis Mozės pamokslas tautai paliečia du dalyku: neraugintas duonas ir pirmgimių pašventimą; ir vienas ir antras turi jiems priminti jų stebuklingą išėjimą iš Aigypto. — (4) *Naujųjų vaisių.* Ebr. *'Abib*, t. y. varpų mėnesyje (plg. 12, 2). — (5) *Kada Viešpats tave įves..* Mozė kalba čionai aiškiai apie reikalingumą švęsti Velykas tik apsigyvenus Palestinoje, nes jis pats išpradžios

Hevæi et Jebusæi, quam juravit
patribus tuis ut daret tibi, ter-
ram fluentem lacte et melle, ce-
lebrabis hunc morem sacrorum
mense isto. 6 Septem diebus ve-
sceris azymis et in die septimo
erit sollemnitas Domini. 7 Azy-
ma comedetis septem diebus:
non apparebit apud te aliquid
fermentatum, nec in cunctis fi-
nibus tuis. 8 Narrabisque filio
tuo in die illo, dicens: Hoc est
quod fecit mihi Dominus quan-
do egressus sum de Ægypto. 9
Et erit quasi signum in manu
tua, et quasi monumentum ante
oculos tuos: et ut lex Domini
semper sit in ore tuo, in manu
enim forti eduxit te Dominus
de Aegypto. 10 Custodies hujus-
cemodi cultum statuto tempore
a diebus in dies. 11 Cumque in-
troduxerit te Dominus in ter-
ram Chananæi, sicut juravit ti-
bi et patribus tuis, et dederit
tibi eam: 12 separabis omne quod
aperit vulvam Domino, et quod
primitivum est in pecoribus tu-
is: quidquid habueris masculini
sexus, consecrabis Domino. 13
Primogenitum asini mutabis ove:
quod si non redemeris, interfi-
cies. Omne autem primogenitum
hominis de filiis tuis, pretio re-

kurią prisiekė tavo tėvams, kad
ją tau duos, į žemę, plustančią
pienu ir medum, jųs švęsite ši-
tame mėnesyje tą šventą apei-
gą. 6 Septynias dienas valgysite
neraugintą duoną, ir septintoje
dienoje bus Viešpaties iškilmė
7 Neraugintas duonas valgysite
septynias dienas; nieko raugin-
to nepasirodys pas tave ir vi-
sose tavo ribose. 8 Ir savo su-
nui pasakosi toje dienoje, tar-
damas: Tai yra, ką man Vieš-
pats padarė, kuomet išėjau iš Ai-
gypto. 9 Ir bus tarsi ženklas ant
tavo rankos ir tarsi paminklas
ties tavo akim, ir kad Viešpa-
ties įstatymas visuomet butu
tavo burnoje, nes Viešpats ga-
linga ranka tave išvedė iš Ai-
gypto. 10 Užlaikysi tą įstatą kas
metai paskirtoje dienoje. 11 Ir
kada Viešpats tave įves į Ka-
naniečio žemę, kaip prisiekė tau
ir tavo tėvams, ir ją tau duos,
12 atskirsi Viešpačiui visa, kas
atveria įsčią, ir visus pirmgimius
tarp tavo gyvulių; ką tik turė-
si vyriškos lyties, pašvęsi Vieš-
pačiui 13 Pirmgimį asilaitį už-
vaduosi avinu; o jei neišpirksi,
tai užmuši. Kiekvieną gi pirm-
gimį tarp tavo sunų išpirksi pi-
nigais. 14 Ir kada tavo sunus pa-

---

tikėjosi nuvesti trumpu laiku Izraėlitus į tą kraštą. Kadangi vienok dėlei Izraėlitų prasikaltimų įėjimas Palestinon buvo atidėtas ilgam laikui, todėl reikėjo švęsti Velykos ir tyruose, bet išpradžios Mozė apie tai nežinojo. — *Apie kurią prisiekė.* Vz. Prad. 24, 7; 26, 3; 50, 23. Iš 6, 8. — *Plustančią...* Vz. 3, 8. — *Tą šventą apeigą:* Velykas ir neraugintos duonos valgymą. — (9) *Bus tarsi ženklas..* Gražiai paaiškina tuos žodžius sv. Jieronymas, kurs sako: „Mano įsakymai tebuna ant tavo rankos, kad juos darbais išpildytumei, tebuna ties tavo akim, kad dieną ir naktį juos apsvarstytumei“. Taigi, Izraėlitai privalo labai branginti neraugintų duonų apeigą, kaip dalyką esantį musų rankose, kurio niekuomet neužmirštame, esantį ties musų akim, į kurį nuolat žiurime, esantį musų širdyje, apie kurį dažnai su meile kalbame. Tais žodžiais rėmėsi paskesniųjų žydų paprotys, atlickant maldas, prisirišti ilgomis juostelėmis prie kaktos ir kairės rankos taip vadinamas filakterijas arba tefilimus, t. y. mažas dėžutes, į kurias dedamos pergamino skiautelės su parašytais ant jų tekstais Iš. 13, 2-10. 11-17. Atk. 6, 4-9. 13-22. — (11) *Kada Viešpats..* Atkartojamas įstatas apie pirmgimius, su

dimes. [14] Cumque interrogaverit
te filius tuus cras, dicens: Quid
est hoc? respondebis ei: In ma-
nu forti eduxit nos Dominus de
terra Aegypti, de domo servitu-
tis. [15] Nam cum induratus esset
Pharao, et nollet nos dimittere,
occidit Dominus omne primoge-
nitum in terra Ægypti a primo-
genito hominis usque ad primo-
genitum jumentorum: idcirco im-
molo Domino omne quod aperit
vulvam masculini sexus, et om-
nia primogenita filiorum meo-
rum redimo. [16] Erit igitur quasi
signum in manu tua, et quasi
appensum quid ob recordatio-
nem, inter oculos tuos: eo quod
in manu forti eduxit nos Domi-
nus de Ægypto.

[17] Igitur cum emisisset Pha-
rao populum, non eos duxit De-
us per viam terræ Philisthiim
quæ vicina est: reputans ne for-
te pœniteret eum, si vidisset ad-
versum se bella consurgere, et
reverteretur in Ægyptum. [18] Sed
circumduxit per viam deserti,
quæ est juxta Mare rubrum: et
armati ascenderunt filii Israel
de terra Ægypti. [19] Tulit quo-
que Moyses ossa Joseph secum:
eo quod adjurasset filios Israel,
dicens: Visitabit vos Deus, effer-
te ossa mea hinc vobiscum. [20]
Profectique de Socoth castra-
metati sunt in Etham in extre-
mis finibus solitudinis. [21] Domi-

klaus tavęs rytoj, tardamas: Kas
tai yra? jam atsakysi: Viešpats
mus išvedė galinga ranka iš Ai-
gypto žemės, iš vergijos namų.
[15] Nes sukietėjus Paraonui ir
nenorint musų išleisti, Viešpats
užmušė visus pirmgimius Aigyp-
to žemėje nuo žmogaus pirmgi-
mio lig galvijų pirmgimiui; to-
dėl aš aukoju Viešpačiui visus
vyriškosios lyties, kurie atveria
įsčią, ir visus pirmgimius tarp
mano sunų aš išperku. [16] Taigi,
tai bus tarsi ženklas ant tavo
rankos ir tarsi kas pakabinta at-
minčiai tarp tavo akių; kadangi
galinga ranka Viešpats mus iš-
vedė iš Aigypto.

[17] Taigi, Paraonui išleidus tau-
tą, Dievas jų nevedė keliu per
Pilistimų žemę, kuri arti yra,
su ta mintimi, kad kartais, pa-
matę kilstančias prieš save ka-
res, jie neimtu gailėties ir ne-
sugrįžtu Aigyptan; [18] bet vedė
juos aplinkui tyrų keliu, kurs
yra arti Raudonosios juros. Išėjo
gi Izraėlio sunųs iš Aigypto že-
mės apsiginklavę. [19] Mozė pasi-
ėmė su savim taipogi Juozapo
kaulus, kadangi jis buvo prisiek-
dęs Izraėlio sunus, tardamas:
Dievas jus aplankys; išsineškite
su savim iš čia mano kaulus. [20]
Ir išėję iš Sokoto apsistojo Eta-
me, pačiuose tyrų pakraščiuose.

---

kaikuriais paaiškinimais. Plg. 2. eil. — (16) *Bus tarsi ženklas*... Vz. 9. eil.

(17) *Dievas jų nevedė*.. Paaiškinama, kodėl Dievas Izraėlitų kelionei į Palestiną išrinko ne tiesų ir trumpą kelią, bet per Sinajaus tyrus (plg. Prad. 50, 10). Galinga ir įpratusi kariauti Pilistimų tauta butu be abejonės iškarto pasitikusi Izraėlitus su ginklais rankose. Jie gi mažai prisirengę prie kovos, nors ir turėjo ginklus (18. e.), butu greitai nustoję drąsos ir grįžę atgal Aigyptan. — (19) *Mozė pasiėmė*... Plg. Prad. 50, 25. Taip buvo išpildytas Juozapo prašymas, paremtas jo giliu tikėjimu. — (20) *Etame*. Kame buvo tas Etamas, tikrai nežinia; spėjama kad į šiaurryčius nuo Karčiųjų ežerų, pakraštyje plačios tyrumos, kuri va-

nus autem præcedebat eos ad
ostendendam viam per diem in
columna nubis, et per noctem
in columna ignis: ut dux esset
itineris utroque tempore. 22 Nun-
quam defuit columna nubis per
diem, nec columna ignis per no-
ctem, coram populo.

21 Viešpats gi ėjo pirm jų kelio
rodytų dieną debesies šule, o
naktį ugnies šule, kad jis butu
keliavedis vienu ir kitu metu.
22 Niekuomet neatstodavo nuo
tautos dieną debesies šulas, o
naktį ugnies šulus.

2. Perėjimas per Raudonąją jurą.

Caput XIV. 1 Locutus est au-
tem Dominus ad Moysen, dicens:
2 Loquere filiis Israel: Reversi
castrametentur e regione Phi-
hahiroth quæ est inter Magda-
lum et mare contra Beelsephon:
in conspectu ejus castra pone-
tis super mare. 3 Dicturusque
est Pharao super filiis Israel:
Coarctati sunt in terra, conclu-
sit eos desertum. 4 Et indurabo
cor ejus, ac persequetur vos: et
glorificabor in Pharaone, et in
omni exercitu ejus: scientque
Ægyptii quia ego sum Dominus.
Feceruntque ita.

14. perskyrimas. 1 O Viešpats
kalbėjo Mozei ir tarė: Sakyk Iz-
raėlio sunums: 2 tegul grįžta ir
apsistoja ties Pihahirotu, kurs
yra tarp Magdalo ir juros prieš
Bėėlsefoną; sustatysite savo sto-
vyklas ties juo ant juros kran-
to. 3 Ir Paraonas sakys apie Iz-
raėlio sunus: Jie suspausti ana-
me krašte ir uždaryti tyrais. 4
Aš sukietinsiu jo širdį, ir jis jus
vysis; ir busiu pašlovintas Pa-
raone ir visoje jo kariuomenėje,
ir Aigyptiečiai žinos, kad aš esu
Viešpats. Ir jie taip padarė.

---

dinosi Suru (Prad. 16, 7) arba Etamu (Skaitl. 33, 8). — (21) *Viešpats gi ėjo...* Viešpats, liepęs Izraėlitams išeiti iš Aigypto, davė jiems nuolatinį stebuklingą savo maloningos Apveizdos ženklą, kurs turėjo taipogi buti jų keliavedis. Juo gi buvo debesys didžiausio šulo pavidale, kurs dieną turėjo paprasto debesies išvaizdą, naktį gi žėrė ugnimi (žem. 14, 24; Skaitl. 14, 14). Tas pats debesys paskiaus buvo apsiautęs Sinajaus kalną, o kada buvo padirbta sandoros skrynia, laikėsi ant jos ir pakildamas arba nusileisdamas duodavo ženklą eiti toliaus arba apsistoti (žem. 40, 32... Skaitl. 9, 15...). — (22) *Niekuomet...* Iš čia pasirodo, kad šita vieta buvo Mozės parašyta bent kiek ilgesniam laikui praslinkus po išėjimo iš Aigypto, kuomet įsitikrinta, kad debesys nuolat eina su Izraėlitais.

14, 1—15, 21. Viešpačiui liepiant, Izraėlitai iš Etamo pasuka į pietus ir apsistoja ant Raudonosios juros kranto, kame juos prisiveja Paraonas su savo kariuomene; bet nusigandusiems Izraėlio sunums ateina pagalbon Dievas ir padaro kelią per jurą, stebuklingai perskirdamas jos vandenis; Aigyptiečiai gi, kurie išdrįsta vyties ir toliaus juros dugnu, žusta jos bangose. Išėję iš juros Mozė ir visa tauta gieda Viešpačiui dėkojimo giesmę, kurioje šlovina garbingus jo darbus.

(14, 2) *Tegul apsigręžia...* Izraėlitai, kurie iki tam laikui ėjo į rytus ir šiaurryčius keliu, vedančiu per Etamo tyrus į Palestiną, gauna paliepimą grįžti atgal, todėl turi pasukti į pietus ir praeidami pro Karčiuosius ežerus, pasiekti Raudonąją jurą. Nauja jų stotis aprašyta labai griežtai, nurodant aplink esančiųjų vietų vardus; bet kame ištikrųjų buvo išvardintieji Pihahirotas, Magdalas ir Bėėlsefonas, dabar, praėjus daugeliui šimtmečių, atrasti nebegalima. Tiek tik aišku, kad Izraėlitai, apsistoję ant lygumos, turėjo iš vienos pusės, t. y. iš rytų jurą; iš kitos šalies, todėl iš vakarų tyrumą; iš pietų

5 Et nuntiatum est regi Ægy-
ptiorum quod fugisset populus:
immutatumque est cor Pharao-
nis et servorum ejus super po-
pulo, et dixerunt: Quid volui-
mus facere ut dimitteremus Is-
rael, ne serviret nobis? 6 Junxit
ergo currum, et omnem popu-
lum suum assumpsit secum. 7
Tulitque sexcentos currus ele-
ctos, et quidquid in Ægypto cur-
ruum fuit: et duces totius exer-
citus. 8 Induravitque Dominus
cor Pharaonis regis Ægypti, et
persecutus est filios Israel: at il-
li egressi erant in manu excelsa.
9 Cumque persequerentur Ægy-
ptii vestigia præcedentium, re-
ceperunt eos in castris super
mare: omnis equitatus et cur-
rus Pharaonis, et universus ex-
ercitus erant in Phihahiroth con-
tra Beelsephon. 10 Cumque ap-
propinquasset Pharao, levantes
filii Israel oculos, viderunt Æ-
gyptios post se: et timuerunt
valde: clamaveruntque ad Do-
minum, 11 et dixerunt ad Moy-
sen: Forsitan non erant sepul-
cra in Ægypto, ideo tulisti nos
ut moreremur in solitudine: quid
hoc facere voluisti, ut educeres
nos ex Aegypto? 12 Nonne iste
est sermo, quem loquebamur ad
te in Aegypto, dicentes: Rece-
de a nobis, ut serviamus Aegy-

5 Ir buvo pranešta Aigyptie-
čių karaliui, kad tauta išbėgusi.
Paraono ir jo tarnų širdis atsi-
mainė prieš tautą, ir jie tarė:
Ką gi mes padarėme, išleisda-
mi Izraėlį, kad mums nebetar-
nautu? 6 Jis tat pasikinkydino
savo vežimą ir pasiėmė draug
su savim visus savo žmones. 7
Ir ėmė šešis šimtus rinktinių
vežimų ir kiek tik buvo kitų
vežimų Aigypte ir visos kariuo-
menės vadus. 8 Ir Viešpats su-
kietino Aigypto karaliaus Parao-
no širdį, ir jis vijosi Izraėlio
sunus; bet jie buvo išėję veda-
mi galinga ranka. 9 Ir Aigyp-
tiečiai, besivydami išėjusių pė-
domis, juos užklupo stovyklose
ant juros kranto. Visi gi Parao-
no raiteliai ir vežimai ir visa
kariuomenė buvo Pihahirote ties
Bėėlsefonu. 10 Ir Paraonui pri-
siartinus, Izraėlio sunųs, pakėlę
akis, išvydo už savęs Aigyptie-
čius; jie labai nusigando ir šau-
kėsi į Viešpatį. 11 Ir tarė Mo-
zei: Nejaugi nebuvo kapų Aigyp-
te, kad tu mus išvedei, idant
numirtumėm tyruose. Ką gi ge-
ra norėjai padaryti, kad mus iš-
vedei iš Aigypto? 12 Argi ne
tais žodžiais tau kalbėjome Ai-
gypte: Atsitraukk nuo musų,
kad tarnautumėm Aigyptiečiams?
nes daug geriaus buvo jiems tar-

tikriausiai buvo kalnai Attakah; o iš šiaurės paskui juos vijosi Aigyptiečiai; taigi, jie turėjo atsirasti apylinkėse dabartinio miesto Suėco. Kiek laiko jiems reikėjo iki tai vietai eiti, nepasakyta.

(5) *Buvo pranešta.* Paraonas, išleisdamas Izraėlitus, tikėjosi, kad jie sugrįs; dabar gi iš sargybos, stovėjusios prie Aigypto ribų, gauna žinią, kad jie pasuko kiton pusėn ir regimai pasiryžę visai apleisti Aigyptą. — (6) *Savo vežimą.* Karėse vartojami vežimai buvo ant dviejų tekinių, iš priekio bent kiek pridengti, visai atviri į užpakalį. Kinkydavo į juos po du arkliu. Tokiame vežime atsistodavo vienas kareivis su ginklais, o kitas buvo vežėju ir laikė vadžias. — *Visus savo žmones.* Be vežimų svarbiausi kariuomenės dalis buvo pėstininkai; jų buvo visudaugiausia. Toliaus (9. 17. eil.) minimi dar raiteliai; bet jų anais laikais buvo nedaug. — (10) *Nusigando ir šaukėsi...* Izraėlitai tuojau suprato pavojų; bet kada vieni, laukdami pagalbos iš Dievo, meldėsi į jį, kiti ėmė užpuldinėti ant Mozės, kam jis juos išvedė iš Aigypto; regimai buvo tai

ptiis? multo enim melius erat
servire eis, quam mori in solitudine.
13 Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: state, et
videte magnalia Domini quæ facturus est hodie: Ægyptios enim,
quos nunc videtis, nequaquam
ultra videbitis usque in sempiternum.
14 Dominus pugnabit
pro vobis, et vos tacebitis.

15 Dixitque Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Israel ut proficiscantur.
16 Tu autem eleva virgam tuam,
et extende manum tuam super
mare, et divide illud: ut gradiantur filii Israel in medio mari
per siccum.
17 Ego autem indurabo cor Ægyptiorum ut persequantur vos: et glorificabor in
Pharaone, et in omni exercitu
ejus, et in curribus et in equitibus illius.
18 Et scient Ægyptii quia ego sum Dominus cum
glorificatus fuero in Pharaone,
et in curribus atque in equitibus ejus.
19 Tollensque se Angelus Dei, qui præcedebat castra Israel, abiit post eos: et cum
eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergum.
20 Stetit, inter castra Ægyptiorum et castra Israel: et erat
nubes tenebrosa, et illuminans
noctem, ita ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non

nauti, negu numirti tyruose.
13 Mozė tarė tautai: Nesibijokite,
stovėkite ir žiurėkite į didžius
Viešpaties veikalus, kuriuos šiandien padarys; nes Aigyptiečių,
kuriuos dabar matote, jau daugiaus niekuomet nebeišvysite.
14 Viešpats kovos už jus, o jųs
tylėsite.

15 Ir Viešpats tarė Mozei: Ko
šauki į mane? sakyk Izraėlio
sunums, kad eitu.
16 Tu gi pakelk savo lazdą ir ištiesk savo
ranką ant juros, ir ją perskirk,
kad Izraėlio sunųs eitu sausu
dugnu per juros vidurį.
17 O aš
sukietinsiu Aigyptiečių širdį, kad
jus vytusi. Ir busiu pašlovintas
Paraone ir visoje jo kariuomenėje, ir jo vežimuose bei raiteliuose.
18 Ir Aigyptiečiai žinos, kad aš
Viešpats, kada busiu pašlovintas
Paraone ir jo vežimuose bei jo raiteliuose.
19 Ir Dievo Aniolas, kurs
ėjo prieš Izraėlio burius, pakilęs
nuėjo į jų užpakalį, ir draugsu
juo debesies šulas, palikęs priešakį,
20 atsistojo užpakalyje tarp
Aigyptiečių stovyklos ir Izraėlio stovyklos. Ir debesys buvo
iš vienos pusės tamsus o iš kitos apšviečiąs naktį, taip kad
kiti prie kitų negalėjo prisiartinti per visą naktį.
21 Ir Mozei
ištiesus ranką ant juros, Vieš-

---

tie- patįs siauraširdžiai, kurie jau ir Aigypte darė kliutis Dievo pasiuntiniui (vz. 5, 21; 6, 9). Vargesnėse kelionės valandose jiems nesunku buvo atrasti ir daugiaus šalininkų. Atsiliepa jie dar nekartą ir paskiaus. — (14) *Tylėsite*: jums nereikės su šauksmu pulti į kovą; tylomis galėsite veizdėti, kaip Viešpats kovos su jusų priešais.

(15) *Ko šauki į mane.* Nors Mozė neikiek neabejojo, kad Viešpats suteiks reikalingą pagalbą, bet, norėdamas labiaus nuraminti nusigandusius, ir pats ėmė melsties. Viešpats tuojau pamoko, kas reikia toliaus daryti, ir liepia vesti tautą tiesiog į jurą, kurios vanduo, Mozei pakėlus ir ant jos ištiesus savo lazdą, turi persiskirti ir padaryti sausą taką. — (20) *Debesys buvo...* Nakties tamsumas buvo Aigyptiečiams dar padidintas tamsia begalinio didumo debesies puse; todėl jie negalėjo tuojau užpulti ant Izraėlitų; tie gi tuotarpu turėjo prieš save kelią juros dugnu, apšviestą šviesiaja to paties debesies puse. — (21) *Mozei ištiesus ranką..* ir laikant joje lazdą (16. e.). Tai buvo pir-

valerent. [21] Cumque extendisset
Moyses manum super mare, ab-
stulit illud Dominus flante ven-
to vehementi et urente tota no-
cte, et vertit in siccum: divisa-
que est aqua. [22] Et ingressi sunt
filii Israel per medium sicci ma-
ris: erat enim aqua quasi murus
a dextera eorum et læva. [23] Per-
sequentesque Ægyptii ingressi
sunt post eos, et omnis equita-
tus Pharaonis, currus ejus et
equites per medium maris. [24]
Jamque advenerat vigilia matu-
tina, et ecce respiciens Domi-
nus super castra Ægyptiorum
per columnam ignis et nubis,
interfecit exercitum eorum: [25]
et subvertit rotas curruum, fe-
rebanturque in profundum. Di-
xerunt ergo Ægyptii: Fugiamus
Israelem; Dominus enim pugnat
pro eis contra nos. [26] Et ait Do-
minus ad Moysen: Extende ma-
num tuam super mare, ut re-
vertantur aquæ ad Ægyptios
super currus et equites eorum.
[27] Cumque extendisset Moyses
manum contra mare, reversum
est primo diluculo ad priorem
locum: fugientibusque Ægyptiis
occurrerunt aquæ, et involvit eos
Dominus in mediis fluctibus. [28]
Reversæque sunt aquæ et ope-

pats ją atėmė, pučiant visą nak-
tį smarkiausiam ir karštam vė-
jui, ir išdžiovino dugną; ir van-
duo persiskyrė. [22] Ir Izraėlio su-
nųs ėjo išdžiuvusios juros vidu-
riu; nes vanduo stovėjo kaip
muras jų dešinėje ir kairėje. [23]
Ir vydamies ėjo paskui juos ju-
ros viduriu Aigyptiečiai ir visa
Paraono raitarija, jo vežimai ir
raiteliai. [24] Jau buvo atėjusi auš-
rinė sargyba, ir štai Viešpats,
pažvelgęs į Aigyptiečių stovyk-
las per ugnies ir debesies šulą,
pražudė jų kariuomenę [25] ir iš-
kraipė vežimų tekinius, ir jie
krito ant dugno. Aigyptiečiai
tat tarė: Bėgkime nuo Izraėlio,
nes Viešpats kovoja už juos prieš
mus. [26] Ir Viešpats tarė Mozei:
Ištiesk savo ranką ant juros, kad
vandenįs sugrįžtų ant Aigyptie-
čių, ant jų vežimų ir raitelių.
[27] Ir Mozei ištiesus ranką ant
juros, ji, pradedant aušti, sugrį-
žo į pirmykštę vietą; ir bėgan-
čius Aigyptiečius pasitiko van-
duo, ir Viešpats juos apsiautė
iš visų pusių bangomis. [28] Ir
vanduo sugrįžo ir apdengė vi-
sos Paraono kariuomenės veži-
mus ir raitelius, kurie vydamies
buvo įėję į jurą, ir neliko iš jų
net neivieno. [29] O Izraėlio su-

moji ir viršprigimtinė vandens persiskyrimo priežastis. Dievas galėjo priegtam pasinaudoti ir antrinėmis gamtoje esančiomis priežastimis, kurių viena visiems matoma toliaus nurodoma, t. y. smarkiausis karštas vėjas. Bet vėjas, nors ir didžiausis, įstengiąs paprastai gana toli atstumti juros vandenį nuo krašto, kaip tai nesykį atsitinka Suėco užtakoje, pats vienas negalėjo visai perskirti vandenų ir, padaręs sausą kelią bent varsto platumo, juos laikyti visą naktį iš abiejų pusių kaip kietą sieną. — (22) *Izraėlio sunųs ėjo...* Buvo tai Ebrajų tautai lyg-kad krikštas. Plg. 1 Kor. 10, 2. — Suėco užtaka senobėje rasi siekė bent kiek toliaus į šiaurę ir Izraėlitų perėjimo vietoje negalėjo buti perdaug plati, nes visa jų daugybė suskubo ją pereiti keletu valandų. — (24) *Aušrinė sargyba.* Ebrajai senobėje dalino naktį Babyloniečių papročiu į tris s a r g y b a s po keturias valandas, nuo 6 lig 10, nuo 10 lig 2 nakties ir paskutinę aušrinę sargybą nuo 2 lig 6 ryto (plg. Teis. 7, 19; 1 Kar. 11, 11 ir k.). — *Viešpats, pažvelgęs...* Tas Viešpaties pažvelgimas buvo įėjusiems į jurą Aigyptiečiams prapultis. Plg. Ps. 76, 18. 19. — (28) *Neliko iš jų net neivieno.* Pražuvo regimai tik tie, kurie buvo suskubę užeiti ant ju-

ruerunt currus et equites cun-
cti exercitus Pharaonis, qui se-
quentes ingressi fuerant mare:
nec unus quidem superfuit ex
eis. 29 Filii autem Israel perre-
xerunt per medium sicci maris,
et aquæ eis erant quasi pro mu-
ro a dextris et a sinistris: 30 li-
beravitque Dominus in die illa
Israel de manu Ægyptiorum.
31 Et viderunt Ægyptios mor-
tuos super littus maris, et ma-
num magnam quam exercuerat
Dominus contra eos: timuitque
populus Dominum, et credide-
runt Domino, et Moysi servo
ejus.

Caput XV. 1 Tunc cecinit Moy-
ses et filii Israel carmen hoc
Domino, et dixerunt:

Cantemus Domino: gloriose
enim magnificatus est,
equum et ascensorem dejecit
in mare.
2 Fortitudo mea, et laus mea
Dominus,
et factus est mihi in salutem:
iste Deus meus, et glorifica-
bo eum:

nųs ėjo toliaus sausu juros vi-
duriu, ir vandenįs jiems buvo
tarsi muras dešinėje ir kairėje.
30 Ir Viešpats išgelbėjo anoje
dienoje Izraėlį iš Aigyptiečių
rankų. 31 Ir matė negyvus Ai-
gyptiečius ant juros kranto ir
galingą ranką, kurią Viešpats
buvo prieš juos ištiesęs; ir tau-
ta bijojosi Viešpaties, ir įtikėjo
Viešpačiui ir jo tarnui Mozei.

15. perskyrimas. 1 Tuomet Mo-
zė ir Izraėlio sunųs giedojo Vieš-
pačiui šitą giesmę ir sakė:

Giedokim Viešpačiui, nes gar-
bingai apreiškė jis savo šlo-
vę:
žirgą ir raitelį jis įmetė į jurą.
2 Mano galybė Viešpats ir apie
jį mano giesmė,
jis tapo mano išgelbėtoju.
Jis mano Dievas, ir jį aš šlo-
vinsiu;

---

ros dugno. Ar buvo jų tarpe Paraonas, nepasakyta. Jei tas Paraonas buvo Meneftah I, kaip dabar spėjama, kurio grabas iki šiandien tebėra B i b a u - e l - M o l u k'e, tai jei jis ir butu prigėręs, jo lavoną butu galėję sujieškoti ir palaidoti, kaip paprastai laidodavo jo pranokėjus. — **(31)** *Įtikėjo Viešpačiui ir...* Ir labiausiai abejojantįs turėjo nutilti, pamatę taip aiškiai apsireiškusią Dievo pagalbą ir vertybę jo pasiuntinio Mozės.

(15, 1) *Mozė ir Izraėlio sunųs giedojo...* Vakarykšti Aigypto karaliaus vergai, perėję jurą, pasijuto esą liuosa Dievo tauta. Valandos prakilnumu sujudintas ir šv. Dvasios įkvėptas Mozė išreiškia gražiausios giesmės žodžiais jausmus, kurių buvo pilnos ir sklydinos Izraėlio sunų širdįs. Jis gieda dėkojimo ymną Viešpačiui o jo žodžius pagauna ir kartoja tukstantinės vyrų ir moterų minios, stovinčios ant juros kranto. Tos giesmės aidai atsilieps paskesniųjų Dievo išrinktosios tautos įkvėptų vadovų ymnuose, skambės jie ir Naujojo Izraėlio giesmėse, kolei galop nesusilies su tomis giesmėmis, kurias išrinktieji giedos ties Avinėlio sostu dangiškoje Jeruzalėje (Apr. 15, 3). Mozės giesmė susideda iš trijų dalių: 1b - 5, 6 - 10 ir 11 - 18 eil. Pirmoji dalis prasideda įžangos žodžiais: *Giedokime Viešpačiui*: po jų eina trumpai išreikštas giesmės turinys: šlovingi Viešpaties veikalai (plg. 14, 4. 17). — *Nes garbingai...* Ebr. *ki ga'oh ga'ah.* Ebraiškame tekste sakiniai labai trumpučiai ir žodžiai rinktiniai; iš to visoje giesmėje randasi labai daug gyvumo ir smarkumo, kas kitose kalbose nepigu užlaikyti. — **(2)** *Viešpats.* Dievo vardas čionai ebr. t. išreikštas trumpiaus negu paprastai: *Jah* užuot *Jahveh.* Plg. 17, 16. — *Jis mano Dievas* — vienatinis, o ne vienas iš daugelio, kaip pas Aigyptiečius. — *Mano tėvo Dievas:* Dievas,

Deus patris mei, et exaltabo eum.
3 Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen ejus.
4 Currus Pharaonis et exercitum ejus projecit in mare: electi principes ejus submersi sunt in Mari rubro.
5 Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.
6 Dextera tua Domine magnificata est in fortitudine: dextera tua, Domine, percussit inimicum.
7 Et in multitudine gloriae tuæ deposuisti adversarios tuos: misisti iram tuam, quæ devoravit eos sicut stipulam.
8 Et in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ: stetit unda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari.
9 Dixit inimicus: Persequar et comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.
10 Flavit spiritus tuus, et operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.
11 Quis similis tui in fortibus Domine?

mano tėvo Dievas, ir jį aš augštinsiu.
3 Viešpats kaip vyras karžygys; Visagalis jo vardas.
4 Paraono vežimus ir jo kariuomenę jis įmetė į jurą; rinktiniai jo kunigaikščiai paskandinti Raudonoje juroje.
5 Gelmės juos apdengė, nuskendo į gilumą kaip akmuo.
6 Tavo dešinioji, Viešpatie, pašlovinta savo galybėje; tavo dešinioji, Viešpatie, užgavo neprietelį.
7 Tavo šlovės daugybe tu nutrėmei savo priešus; siuntei savo rustybę, kuri juos prarijo kaip šiaudą.
8 Tavo įtužimo dvelkimu susikrušo vandenįs, judri banga atsistojo, vilnis ant vilnies pakilo juros viduryje.
9 Neprietelis tarė: Vysiuos ir nutversiu; pasidalinsiu grobiu, ir pasisotins mano dušia; ištrauksiu iš makščių mano kalaviją, ir užmuš juos mano ranka.
10 Paputė tavo vėjas, ir jura juos apdengė; nuskendo kaip švinas smarkiuose vandenyse.
11 Kas tau lygus tarp galiunų, Viešpatie?

---

kurį išpažino ir garbino prabočiai. — (3) *Viešpats kaip vyras...* Anot ebr. t.: J a h v e h v y r a s k a r ž y g y s, — J a h v e h j o v a r d a s. — (5) *Kaip akmuo.* Žem. 10. eil. Aigyptiečių nuskendimas palygintas su švino skendimu. Ir ištikrųjų šarvai kareivius o geležiniai apkaustymai vežimus darė labai sunkiais. — (6) *Tavo dešinioji...* Čionai prasideda antra giesmės dalis, kurioje dar nuosakiaus aprašoma Viešpaties galybė ir Aigyptiečių pražuvimas. — (8) *Tavo įtužimo dvelkimu.* Vulgata aiškiaus pažymi tik tolesnes juros vandens persiskyrimo pasekmes, t. y. tą aplinkybę, kad pakilęs vanduo turėjo užlieti Aigyptiečius, ir todėl pačiame vandens persiskyrime mato Dievo rustybės padarą. Ebr. t. nėra taip aiškiai paminėtos rustybės. — (11) *Kas tau lygus...* Trečia giesmės dalis prasideda nauju paminėjimu Viešpaties galybės; toliaus šlovinama jo mielaširdystė (13. e.), galop apsvarstomos tolesnės šlovingos pergalėjimo pasekmės (14-18. e.). — *Tarp galiu-*

quis similis tui, magnificus in sanctitate,
terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia?
[12] Extendisti manum tuam, et devoravit eos terra.
[13] Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti:
et portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum.
[14] Ascenderunt populi, et irati sunt:
dolores obtinuerunt habitatores Philisthiim.
[15] Tunc conturbati sunt principes Edom,
robustos Moab obtinuit tremor:
obriguerunt omnes habitatores Chanaan.
[16] Irruat super eos formido et pavor, in magnitudine brachii tui:
fiant immobiles quasi lapis,
donec pertranseat populus tuus Domine,
donec pertranseat populus tuus iste, quem possedisti.
[17] Introduces eos, et plantabis in monte hereditatis tuæ,
firmissimo habitaculo tuo quod operatus es Domine:

Kas lygiai kaip tu šlovingas šventume,
baisus ir girtinas, darąs stebuklus?
[12] Ištiesei savo ranką, ir prarijo juos žemė.
[13] Buvai savo mielaširdystėje vadas tautai, kurią atpirkai,
ir nešei ją savo galybe į tavo šventąją buveinę.
[14] Pakilo tautos ir supyko;
skausmai suspaudė Pilistėjos gyventojus.
[15] Tuomet sudrebėjo Edomo kunigaikščiai;
Moabo galinguosius apėmė išgąstis;
sustingo visi Kanaano gyventojai.
[16] Teapnyksta juos baimė ir išgąstis prieš tavo rankos galybę,
tenekruta kaip akmuo,
kolei nepraeis tavo tauta, Viešpatie,
kolei nepraeis šita tavo tauta, kurią paveldėjai.
[17] Įvesi juos ir įsodinsi ant tavo tėvainystės kalno,
tvirčiausioje tavo buveinėje, kurią padarei, Viešpatie,
tavo šventykloje, Viešpatie,

---

nų. Geriaus: t a r p d i e v ų, nes čionai Mozė turėjo mintyje netikrus Aigypto ir kitų pagonių dievaičius. Plg. Ps. 85, 8.— *Baisus ir girtinas.* Geriaus anot ebr. t.: b a i s u s g i r t i n u o s e v e i k a l u o s e, t.y. pagyrimo ir šlovinimo vertuose darbuose, kuriuos įvykdė pergalėdamas Aigyptiečius. — (**12**) *Prarijo juos žemė.* Žemė čionai reiškia sausumą ir vandenį draug. — (**13**) *Į tavo šventąją buveinę.* Buveinė čionai nereiškia bažnyčios, bet Palestiną, kurion dabar Viešpats veda savo tautą ir kurioje jis tarp jų gyvens. — (**14**) *Pakilo tautos...* Anot ebr. t.: i š g i r d o... i r s u d r e b ė j o. Praeitieji laikai čionai pavartoti pranašų budu užuot busiančiųjų; nes Mozė ima jau pranašauti, kokį įspudį padarys Izraėlitų išėjimas iš Aigypto į arčiaus ir toliaus gyvenančias tautas: Pilistimus, Idumėjiečius, Moabitus ir visus Kananiečius.— (**16**) *Teapnyksta...* Linkėjimas (arba anot kitų pranašystė), kad baimė apnyksianti įvairias tautas, per kurių žemes Izraėlitai turės pereiti, palengvintu jiems Palestinos užėmimą. — (**17**) *Įvesi juos...* Žadėtosios žemės apėmimas Mozei išrodo visai tikras ir artimas, kadangi jis Dievo prirengtas išanksto. Dievas juos ne tik įves, bet ir įsodins kaip stiprą medį, duos įleisti giliai šaknis ir augštai išaugti. Palestiną vadinama įvairiais vardais: k a l n u dėlei kalnų daugybės, Die-

sanctuarium tuum Domine, quod firmaverunt manus tuæ.
18 Dominus regnabit in æternum et ultra.
19 Ingressus est enim eques Pharao sum curribus et equitibus ejus in mare: et reduxit super eos Dominus aquas maris: filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio ejus.
20 Sumpsit ergo Marija prophetissa, soror Aaron, tympanum in manu sua: egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis et choris,
21 quibus præcinebat, dicens:
Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est,
equum et ascensorem ejus dejecit in mare.

kurią tavo ranka sustiprino.
18 Viešpats karaliaus į amžius ir be galo.
19 Nes Paraono raitarija draug su vežimais ir jo raiteliais įėjo į jurą, ir Viešpats atgal užvedė ant jų juros vandenis; o Izraėlio sunųs ėjo sausu dugnu per jos vidurį.
20 Marija tat, pranašė, Aarono sesuo, ėmė į savo rankas bubinėlį, ir paskui ją ėjo visos moteris su bubinėliais ir šokiais.
21 Ji pirmoji vedė giesmę ir sakė:
Giedokim Viešpačiui, nes garbingai apreiškė jis savo šlovę,
žirgą ir raitelį jis įmetė į jurą.

---

vo tėvainyste, nes ji duodama tautai, kurią išsirinko ir padarė savo įsuniais (6, 7), buveine, šventykla, kadangi Viešpats joje gyvens tarp savo tautos. — (**18**) *Viešpats karaliaus.* Giesmės užbaiga: Viešpats bus karalius išrinktosios tautos, kolei ji pasiliks ištikima; jis bus Karalius naujo Izraėlio N. Įst. Karaliaus jis amžių amžiais ir pasauliui pasibaigus kaipo garbingas pergalėtojas dangaus šventykloje.

(**19**) *Nes Paraono...* Giedant Mozei draug su vyrais giesmę, giedojo taipogi su kitomis moterimis Mozės ir Aarono sesuo Marija. Moterų choras rasi tik atkartodavo protarpiais pirmuosius giesmės žodžius: *Giedokime Viešpačiui...* Čionai pirmą sykį minimas Mozės ir Aarono sesers vardas Marija, ebr. *Mirjam*, gr. Μαριάμ. To vardo prasmė nurodoma ne viena, dažniausiai gi: Juros žvaigždė, Augštoji, Gražioji. Marija pavadinta pranaše, nes gaudavo iš Dievo apreiškimus. Plg. Skaitl. 12, 1... Kodėl ji čionai pavadinta tik Aarono seserimi o ne draug ir Mozės, įvairiai aiškinama. Vieni spėja, kad Mozės vardas čia per paklydimą esąs išleistas iš teksto; bet greičiaus pats Mozė jo neįrašė tyčiomis, dėlto kad jis, apskritai sakant, mažai temini savo šeimyną, ir kalbėdamas, pavyzdin, nuo savęs apie Aaroną jo taipogi nevadina savo broliu. Jis kaipo Dievo išrinktas tautos vadas jautėsi lyg-kad atskirtas nuo savo šeimynos. — *Ėmė į savo rankas...* Plg. Teis. 11, 34; 1 Kar. 18, 6.

15, 22 - 18, 27. Nuo Raudonosios juros kranto Izraėlitai ateina į Marą, kame jiems Dievas iš kartaus vandens padaro saldų, toliaus jie apsistoja Elime, iš kurio nueina į Sino tyrumą; čionai murmantiems Izraėlitams ir besigailintiems apleisto Aigypto Dievas atsiunčia putpelas ir duoda manną, kuria jie turės maitinties per keturias dešimtis metų. Prie tos progos duodami pamokymai, kiek ir kokiuo laiku jie privalo rinkti sau manną, o taipogi įsakymas mannos gomorą laikyti tam tikrame inde paskesniųjų kartų atminčiai. Iš Sino tyrumos Izraėlitams atėjus į Rafidimą ir vėl murmant dėlei vandens stokos, Dievas jį duoda iš uolos. Rafidime pirmą sykį išėjusius užpuola Amalėkitai, bet su Dievo pagalba, Mozei laikant augštyn ištiestas rankas, lieka pergalėti, o Mozė gauna paliepimą tą pirmą pergalėjimą įrašyti knygon. Čionai taipogi Mozę aplanko jo uošvis Jėtras, kurs jam atveda jo pačią ir du jo sunu. Mozės meiliai priimtas Jėtras su džiaugsmu patiria apie laimingą Izraėlitų išsiliuosavimą iš Aigypto ir pataria savo žentui paskirti tautai viršininkus, kurie užvaduotu Mozę teismų daryme, ką tasai išpildo.

3. Kelionė nuo Raudonosios juros lig Sinajui.

[22] Tulit autem Moyses Israel
de Mari rubro, et egressi sunt
in desertum Sur: ambulaverunt-
que tribus diebus per solitudi-
nem, et non inveniebant aquam.
[23] Et venerunt in Mara, nec po-
terant bibere aquas de Mara, eo
quod essent amaræ: unde et con-
gruum loco nomen imposuit, vo-
cans illum Mara, id est, amari-
tudinem. [24] Et murmuravit po-
pulus contra Moysen, dicens:
Quid bibemus? [25] At ille clama-
vit ad Dominum: qui ostendit
ei lignum: quod cum misisset
in aquas, in dulcedinem versæ
sunt: ibi constituit ei præcepta,
atque judicia, et ibi tentavit
eum, [26] dicens: Si audieris vo-
cem Domini Dei tui, et quod
rectum est coram eo feceris, et
obedieris mandatis ejus, custo-
dierisque omnia præcepta illius,
cunctum languorem, quem po-
sui in Ægypto, non inducam
super te: ego enim Dominus sa-
nator tuus. [27] Venerunt autem
in Elim filii Israel, ubi erant
duodecim fontes aquarum, et se-
ptuaginta palmæ: et castrame-
tati sunt juxta aquas.

[22] O Mozė ėmė Izraėlį nuo
Raudonosios juros, ir jie įėjo į
Suro tyrumą; ir keliavo tris die-
nas tyrais ir neužtiko vandens.
[23] Ir atėjo į Marą, ir negalėjo
gerti Maros vandens, kadangi
buvo kartus, užtat ir buvo tai
vietai duotas tinkamas vardas,
pramenant ją Mara, tai yra kar-
tumas. [24] Ir tauta murmėjo prieš
Mozę, sakydama: Ką gersime?
[25] O jisai šaukėsi į Viešpatį, kurs
jam parodė medį; kada jį įme-
tė vandenin, jis pasidarė saldus.
Tenai Dievas davė tautai įsaky-
mus ir įstatus ir tenai ją bandė,
[26] tardamas: Jei klausysi Vieš-
paties, tavo Dievo, balso ir da-
rysi, kas teisinga jo akyse, ir
busi paklusni jo paliepimams, ir
užlaikysi visus jo įsakymus, ne-
atvesiu ant tavęs neivienos iš
visų tų ligų, kurias buvau siun-
tęs ant Aigypto; nes aš Vieš-
pats tavo gydytojas. [27] O Izraė-
lio sunųs atėjo į Elimą, kame
buvo dvylika vandens šaltinių
ir septynios dešimtįs palmių, ir
sustatė savo stovyklas prie van-
dens.

---

(22) *Suro tyrumą.* Kitur ji vadinasi Etamo tyruma. Plg. augšč. 13, 20; Skaitl. 33, 80. Vieta, iš kurios Izraėlitai pradėjo eiti nuo juros kranto, anot padavimo, buvusi ties kalnu Attakali, kitoje Suėco įlankos pusėje; ji dabar vadinasi Ajun-Musa (Mozės šaltinis). — (23) *Atėjo į Marą.* Kadangi Izraėlitai ėjo Sinajaus kalno linkon, todėl ta pirma jų stotis rasi buvo tenai, kame dabar yra Ain-Auara, kurios vanduo ir šiandien skaitosi labiausiai netikusiu ir karčiausiu visame pussalyje. Pats vardas *Marah* reiškia kartumą. — (25) *Parodė medį.* Tokio medžio, kurs galėtu kartų vandenį savaimi paversti saldžiu, Sinajaus pussalyje nėra. Todėl tai buvo aiškus stebuklas, kuriuo Dievas buvo suteikęs savo parodytam medžiui nepaprastus privalumus. Plg. Ekkli. 38, 4... Šv. tėvai matė tame medyje paveikslą Kristaus kryžiaus. — *Tenai Dievas davė...* Kokie įsakymai ir įstatai (ebr. t. vienskaitlis) buvo duoti Maroje, nevisai aišku; bet rasi Dievas pasinaudojo čionai savo tautos ištyrimo valanda, kad prie tos progos jai primintu reikalingumą paklusnybės, apie kurią kalbama 26. e. — (27) *Atėjo į Elimą.* Rasi taip va-

Caput XVI. 1 Profectique sunt de Elim, et venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Elim et Sinai: quintodecimo die mensis secundi, postquam egressi sunt de terra Ægypti. 2 Et murmuravit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen et Aaron in solitudine. 3 Dixeruntque filiii Israel ad eos: Utinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carnium, et comedebamus panem in saturitate: cur eduxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame? 4 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ecce, ego pluam vobis panes de cœlo: egrediatur populus, et colligat quæ sufficiunt per singulos dies: ut tentem eum utrum ambulet in lege mea, an non. 5 Die autem sexto parent quod inferant: et sit duplum quam colligere solebant per singulos dies. 6 Dixeruntque Moyses et Aaron ad omnes filios Israël: Vespere scietis quod Dominus eduxerit vos de terra Ægypti: 7 Et mane videbitis gloriam Domini: audivit enim murmur vestrum contra Dominum: nos vero quid sumus, quia mussitastis contra nos? 8

16. perskyrimas. 1 Iš Elimo jie ėjo toliaus, ir visa Izraėlio sunų daugybė atėjo į Sino tyrumą, esančią tarp Elimo ir Sinajaus, penkioliktoje antrojo mėnesio dienoje, po to kaip buvo išėję iš Aigypto žemės. 2 Ir visas Izraėlio sunų susirinkimas murmėjo prieš Mozę ir Aaroną tyrumoje. 3 Ir Izraėlio sunųs jiemdviem sakė: Velyk butumėm numirę per Viešpaties ranką Aigypto žemėje, kuomet sėdėjome prie puodų su mėsa ir valgėme duonos lig sočiai. Kam judu mus išvedėta į šituos tyrus, idant numarintumėta visą daugybę badu? 4 O Viešpats tarė Mozei: Štai, aš jums lydinsiu duona iš dangaus; žmonės teeina ir tegul kasdien renkasi, kiek užtenka vienai dienai, kad juos išbandyčiau, ar jie elgiasi pagal mano įstatymą, ar ne. 5 O šeštoje dienoje tegul prirengia, ką atsineš; ir tebuna dusyk tiek, kiek paprastai rinkdavosi kasdiena. 6 Tuomet Mozė ir Aaronas tarė visiems Izraėlio sunums: Šį vakarą žinosite, kad Viešpats jus išvedė iš Aigypto žemės, 7 o rytoj rytą matysite Viešpaties šlovę; nes jis išgirdo jusų murmėjimą prieš Viešpatį; o mudu kas esava, kad jųs prieš mudu mur-

---

dinosi dabartinis gražus slėnelis G a r a n d e l, atstus nuo Ain-Hauara ne daugiaus kaip per 8-9 varstus.

(**16, 1**) *Į Sino tyrumą.* Skaitlių kn. 33, 10 minima, kad Izraėlitai tarp Elimo ir Sino tyrumos dar buvo apsistoję ant Raudonosios juros kranto, rasi prie upelio uadi T a i i b e k įtakos. Sino gi tyrumoje atsirado kaip tik visam mėnesiui praslinkus po išėjimo iš Ramėsės. — (**2**) *Visas.. susirinkimas murmėjo.* Pasiimtas iš Aigypto maistas buvo suvalgytas, ir keleiviai pradėjo bijoties bado. Tiesa, žymią maisto dalį tolesniam laikui galėjo gauti iš savo bandų, kas jas turėjo; bet duonos visai nebeturėjo ir tai visi; iš čia murmėjimas ir užmiršimas apie juos vedančią Dievo Apveizdą. Garsiaus už kitus regimai šaukė tie, kuriems buvo gera Aigypte. — (**4. 5**) *Viešpats tarė...* Dievas žada duoti maisto iš dangaus; bet prie tos progos nori išmokyti didesnio paklusnumo savo valiai ir pasitikėjimo savo Apveizda; jis jiems leidžia rinkties kasdien duonos, bet tik vienai dienai; šeštoje gi savaitės dienoje tiek, kiek reikia dviem dienom. — *Tegul prirengia.*. Vz. Skaitl. 11, 8. — (**6 8**) *Šį vakarą žinosite..*

Et ait Moyses: Dabit vobis Do-
minus vespere carnes edere, et
mane panes in saturitate: eo
quod audierit murmurationes
vestras quibus murmurati estis
contra eum: nos enim quid su-
mus? nec contra nos est mur-
mur vestrum, sed contra Domi-
num. 9 Dixit quoque Moyses ad
Aaron: Dic universæ congrega-
tioni filiorum Israel: Accedite
coram Domino: audivit enim
murmur vestrum. 10 Cumque lo-
queretur Aaron ad omnem cœ-
tum filiorum Israel, respexerunt
ad solitudinem: et ecce gloria
Domini apparuit in nube. 11 Lo-
cutus est autem Dominus ad
Moysen, dicens: 12 Audivi mur-
murationes filiorum Israel, lo-
quere ad eos: Vespere comede-
tis carnes, et mane saturabimi-
ni panibus: scietisque quod ego
sum Dominus Deus vester. 13
Factum est ergo vespere, et as-
cendens coturnix, cooperuit ca-
stra: mane quoque ros jacuit per
circuitum castrorum. 14 Cumque
operuisset superficiem terræ, ap-
paruit in solitudine minutum, et
quasi pilo tusum in similitudi-
nem pruinæ super terram. 15

mėjote? 8 Ir Mozė dar sakė: Šį
vakarą Viešpats jums duos val-
gyti mėsos ir rytą duonos lig
sočiai, nes išgirdo jusų murmė-
jimus, kuriais prieš jį murmėjo-
te; nes mudu kas gi esava? ir
jusų murmėjimas buvo ne prieš
mudu, bet prieš Viešpatį. 9 Mo-
zė tarė taipogi Aaronui: Sakyk
visam Izraėlio sunų susirinki-
mui: Prisiartinkite Viešpaties
akyvaizdon, nes jis išgirdo jusų
murmėjimą. 10 Ir Aaronui tebe-
kalbant visam Izraėlio sunų su-
sirinkimui, jie pažvelgė į tyrus,
ir štai, Viešpaties šlovė pasiro-
dė debesyje. 11 O Viešpats kal-
bėjo Mozei, tardamas: 12 Išgir-
dau Izraėlio sunų murmėjimus;
sakyk jiems: Vakare valgysite
mėsos ir rytą pasisotinsite duo-
na, ir žinosite, kad aš esu Vieš-
pats, jusų Dievas. 13 Atėjo tat
vakaras, ir pakilusios putpelos
apdengė stovyklas; taipogi rytą
rasa gulėjo aplink stovyklas. 14
Ir jai apdengus žemės paviršį,
pasirodė tyrumoje kažinkas smul-
kaus ir tarsi piestoje sugrusto,
panašaus į šerkšną ant žemės.
15 Tai pamatę Izraėlio sunųs sa-
kė kits kitam: Manhu? tai reiš-

Mozė ir Aaronas apskelbia iškilmingai Izraėliui du Dievo stebuklu, kurie patvirtins, kad jis juos išvedė iš Aigypto ir kad jie, murmėdami prieš Mozę ir Aaroną, murma prieš patį Dievą ir jam nusideda. — *Jis išgirdo jusų murmėjimą prieš Viešpatį*. Plg. Prad. 19, 24. — (**9. 10**) *Prisiartinkite Viešpaties akyvaizdon*. Kadangi toliaus pasakyta, jog Izraėlitai, kalbant Aaronui, pažvelgė į tyrus, kame regimai buvo juos vedantis debesys, todėl prisiartinimu čionai pavadintas be abejonės atkreipimas atidės į tą debesį, kuriame turėjo apsireikšti Dievo šlovė, ir kurs, paprastai tamsus dienoje, turėjo umai nušvisti ir taip liudyti, kad ten yra pats Dievas. — (**13**) *Pakilusios putpelos...* Ir dabar tie paukščiai didžiausiais buriais pavasarį skrenda iš Afrikos gilumos per Sinajaus pussalį į Palestiną bei Syriją ir, kada nuvarginti ilgu skridimu kame nors nusileidžia, juos galima gaudyti rankomis. Taigi, stebuklas buvo tame, kad putpelų atskrido vienu sykiu labai daug ir tai paskirta valanda. — *Rasa gulėjo...* Buvo tai paprasta ryto rasa; jai išdžiuvus, pasirodė ant žemės paviršio manna, kurios išviršinė išvaizda aprašoma sek. eil. — (**15**) *Manhu*. Ebr. t. nėra paaiškinimo žodžių: *tai reiškia...*, bet trumpai: S a k ė k i t s k i t a m *Man hu'*, n e s n e ž i n o j o, k a s t a i b u t u (*mah-hu'*). Nors dabar žinomoje ebr. kalboje žodžio *man* nėra, vienok kadangi jis yra aramaiškoje ir reiškia k a s, q u i s, todėl galima spėti, kad jis buvo vartojamas ir pas seno-

Quod cum vidissent filii Israel,
dixerunt ad invicem: Manhu?
quod significat: Quid est hoc?
ignorabant enim quid esset. Qui-
bus ait Moyses: Iste est panis,
quem Dominus dedit vobis ad
vescendum. 16 Hic est sermo,
quem præcepit Dominus: Colli-
gat unusquisque ex eo quantum
sufficit ad vescendum: gomor
per singula capita, juxta nume-
rum animarum vestrarum quæ
habitant in tabernaculo sic
tolletis. 17 Feceruntque ita filii
Israel: et collegerunt, alius plus,
alius minus. 18 Et mensi sunt
ad mensuram gomor: nec qui
plus collegerat, habuit amplius:
nec qui minus paraverat, repe-
rit minus: sed singuli juxta id
quod edere poterant, congrega-
verunt. 19 Dixitque Moyses ad
eos: Nullus relinquat ex eo in
mane. 20 Qui non audierunt eum,
sed dimiserunt quidam ex eis
usque mane, et scatere cœpit
vermibus, atque computruit: et
iratus est contra eos Moyses. 21
Colligebant autem mane singu-
li, quantum sufficere poterat ad
vescendum: cumque incaluisset
sol, liquefiebat. 22 In die autem
sexta collegerunt cibos duplices,
id est, duo gomor per singulos
homines: venerunt autem omnes

kia: Kas tai yra? nes jie neži-
nojo, kas tai butu. Mozė jiems
tarė: Tai yra duona, kurią Vieš-
pats jums davė valgyti. 16 Ir tai
yra, ką Viešpats įsakė: Kiekvie-
nas teprisirenka iš to, kiek už-
tenka pavalgyti; taip pasiimsite
po gomorą kiekvienai ypatai pa-
gal jusų dušių skaitlių, kurios
gyvena šėtroje. 17 Izraėlio sunųs
taip padarė ir prisirinko vienas
daugiaus, kitas mažiaus. 18 Ir
suseikėjo gomorais: ir nei tie,
kurie buvo daugiaus susirinkę,
neturėjo daugiaus, nei kurie ma-
žiaus buvo atsinešę, nerado ma-
žiaus; bet kiekvienas buvo su-
rinkęs tiek, kiek galėjo suval-
gyti. 19 Ir Mozė jiems tarė: Nei-
vienas tenepalieka nieko iš to
rytdienai. 20 O jie nepaklausė,
ir kaikurie iš jų šį-tą pasiliko
lig rytui; bet atsirado kirminų
ir supuvo. Ir užsirustino ant jų
Mozė. 21 Taigi, kiekvienas rink-
davosi rytą, kiek galėjo užtekti
pavalgyti; o kad saulė imdavo
kaitinti, sutirpdavo. 22 O šeštoje
dienoje surinko maisto dvigu-
bai, tai yra po du gomoru kiek-
vienam žmogui. O visi daugy-
bės vyresnieji atėjo ir tai papa-
sakojo Mozei, 23 kurs jiems tarė:
Tai yra, ką Viešpats kalbėjo:
Rytoj yra subatos atilsis, pašvęs-

---

binius Ebrajus ir tai prasmėje k a s, q u i d. Iš to nustebusių Izraėlitų klausimo *man hu'* pasidarė stebuklingo maisto, kuriuo Viešpats penėjo savo tautą, vardas m a n ir m a n n a. Sinajaus pussalyje ir dabar yra medžių, vadinamų t a m a r i x m a n n i f e r a, iš kurių šakų varva per visą vasarą rytais sustingusios sultįs arba sakai, truputį panašųs į čia aprašytą manną, bet tie sakai neturi visų mannos privalumų; todėl duotoji Izraėlitams manna, kaipo kasdieninis per ilgus metus maistas, buvo tikras Dievo padarytas stebuklas. — (**16**) *Po gomorą.* Ebr. *'omer.* Ebrajų gomoras buvo maž-daug lygus musų gorčiui (3,88 litrai). — (**18**) *Ir suseikėjo...* Taip neesti, renkant paprastą tamarisko manną. Viešpats, kad priverstu Izraėlitus griežtai klausyti savo valios daro stebuklą stebukle. — (**20**) *Atsirado kirminų ir supuvo.* Tamarisko manna nuo šilumos tirpsta, bet nepuna, taippat kaip nepuna kitų medžių sakai. Todėl tai buvo naujas Dievo stebuklas. — (**22**) *O šeštoje dienoje.* Iš čia patiriame, kad Izraėlitai skirstydavo laiką ne tik į mėnesius, bet ir į savaites, kurios dienos vadindavosi pirma, antra ir tt., o septintoji vadinosi subata

principes multitudinis, et narraverunt Moysi. 23 Qui ait eis: Hoc est quod locutus est Dominus: Requies sabbati sanctificata est Domino cras: quodcumque operandum est, facite: et quæ coquenda sunt coquite: quidquid autem reliquum fuerit, reponite usque in mane. 24 Feceruntque ita ut præceperat Moyses, et non computruit, neque vermis inventus est in eo. 25 Dixitque Moyses: Comedite illud hodie, quia sabbatum est Domini: non invenietur hodie in agro. 26 Sex diebus colligite: in die autem septimo sabbatum est Domini, idcirco non invenietur. 27 Venitque septima dies: et egressi de populo ut colligerent, non invenerunt. 28 Dixit autem Dominus ad Moysen: Usquequo non vultis custodire mandata mea, et legem meam? 29 Videte quod Dominus dederit vobis sabbatum, et propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices: maneat unusquisque apud semetipsum, nullus egrediatur de loco suo die septimo. 30 Et sabbatizavit populus die septimo. 31 Appelavitque domus Israel nomen ejus Man: quod erat quasi semen coriandri album, gustusque ejus quasi similæ cum melle. 32 Dixit autem Moyses: Iste est sermo, quem præcepit Dominus: imple gomor ex eo,

tas Viešpačiui; ką tik turite dirbti, dirbkite, ir kas reikia išvirti, virkite; ir kas pasiliks, atidėkite lig rytdienai. 24 Jie taip padarė, kaip Mozė buvo įsakęs, ir nesupuvo, ir tame nebuvo rasta kirminų. 25 Ir Mozė tarė: Valgykite tai šiandien, kadangi yra Viešpaties subata; šiandien nebus rasta lauke. 26 Šešias dienas rinkkite, o septintoje dienoje yra Viešpaties subata; to dėlei nieko nebus rasta. 27 Ir atėjo septintoji diena. Ir kaikurie iš tautos, išėję rinktų, nieko nerado. 28 O Viešpats tarė Mozei: Ikikolei jųs nenorėsite užlaikyti mano paliepimų ir mano įstatymo? 29 Veizdėkite, kad Viešpats jums davė subatą ir todėl jums davė šeštoje dieno maisto dvigubai; tegul kiekvienas pasilieka pas save, ir neivienas teneišeina iš savo vietos septintoje dienoje. 30 Ir tauta užlaikė septintoje dienoje subatos atilsį. 31 Ir Izraėlio namai pramino maistą vardu Man. Ir buvo jis baltas tarsi koriandro grudai, o jo skonis kaip kvietienės tešlos su medum. 32 O Mozė tarė: Štai, ką Viešpats yra įsakęs: Pripilk ja gomorą, ir tebuna užlaikoma busiančioms kartoms, kad žinotu, kokia duona jus maitinau tyruose, kada buvote išvesti iš Aigypto žemės. 33 Ir Mozė tarė Aaronui: Imk vieną indą ir įpilk

---

(ebr. *šabath*, atilsis), nors jos nešventė taip griežtai, kaip tai paskiaus buvo įsakyta ir užlaikoma. — *Vyresnieji atėjo...* Jie regimai manė, kad ir čia žmonės prasikalto. Mozė gavo jiems paaiškinti, kad pats Dievas buvo liepęs rinkties pėtnyčioje po du mannos gomoru. — (**24. 25**) *Nesupuvo... Nebuvo rasta lauke.* Pažymymi dvi nauji stebunklingi aplinkybi. — (**31**) *Koriandro grudai.* Koriandru arba kalendra vadinasi baltai žydinti žolė; ji auga rytų ir pietų šalyse, duoda mažus apvalius truputį kvepinčius grudus. Į juos buvo panaši savo išvaizda manna. — *Skonis kaip...* Kitur (Skaitl. 11, 8) mannos skonis palyginama su alyvos skonimi. — (**33**) *Imk vieną indą.* Anot LXX, auksinį indą. Plg. Žyd. 9, 4. — (**34**) *Padėjo šėtroje.* Paminėjimas šėtros, atsiradusios tik paskiaus, keturių dešimtų

et custodiatur in futuras retro generationes: ut noverint panem, quo alui vos in solitudine, quando educti estis de terra Ægypti.
[33] Dixitque Moyses ad Aaron: Sume vas unum, et mitte ibi Man, quantum potest capere gomor: et repone coram Domino ad servandum in generationes vestras:
[34] sicut præcepit Dominus Moysi. Posuitque illud Aaron in tabernaculo reservandum.
[35] Filii autem Israel comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt, usquequo tangerent fines terræ Chanaan.
[36] Gomor autem decima pars est ephi.

Caput XVII.
[1] Igitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansiones suas, juxta sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo.
[2] Qui jurgatus contra Moysen, ait: Da nobis aquam, ut bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid jurgamini contra me? cur tentatis Dominum?
[3] Sitivit ergo ibi populus præ aquæ penuria, et murmuravit contra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Ægypto, ut occideres nos, et liberos nostros, ac jumenta siti?
[4] Clamavit autem

į jį mannos, kiek gali sutilpti gomore, ir padėk ties Viešpačiu, kad butu užlaikyta jusų ainijai,
[34] kaip Viešpats įsakė Mozei. Ir Aaronas tai padėjo šėtroje, kad butu užlaikyta.
[35] O Izraėlio sunųs valgė manną keturias dešimtis metų, kolei neatėjo į gyvenamąją žemę; tuo maistu jie buvo penimi, kolei nepasiekė Kanaano žemės ribų.
[36] Gomoras gi yra dešimta efos dalis.

17. perskyrimas.
[1] Taigi, visa Izraėlio sunų daugybė iš Sino tyrumos ėjo savo stotimis, kaip Viešpats įsakydavo, ir apsistojo Rafidime, kame tautai nebuvo vandens atsigerti.
[2] Jie bardamies ant Mozės sakė: Duok mums vandens atsigerti. Mozė jiems atsakė: Ko jųs baratės ant manęs? Kam gundote Viešpatį?
[3] Tauta tat tenai troško dėlei vandens stokos ir murmėjo prieš Mozę, sakydama: Kam mus išvedei iš Aigypto, kad numarintumei troškuliu mus ir musų vaikus, ir musų galvijus?
[4] O Mozė šaukėsi į Viešpatį ir sakė:

metų, kuriuose Izraėlitai nuolat gaudavo manną, nurodo, kad šita vieta parašyta paskesniais laikais. Rasi pats Mozė, jau visai baigiantis Izraėlitų kelionei arba jo įpėdinis Jozuė, norėdamas, kad visos žinios apie manną butu vienoje vietoje, papildė anksčiaus parašytą tekstą kaikuriais priedais. — (35) *Valgė manną...* Stebuklingoje mannoje, kurią valgė Izraėlitai tyruose, šv. tėvai, remdamies paties Išganytojo žodžiais (Jo. 6, 49...), matė figurą švenč. Sakramento. Be mannos, Izraėlitai regimai turėjo ir kitokio maisto: nemaža jie jo gaudavo iš savo bandų (plg. 17, 3; Skaitl. 20, 19). Pasilikdami ištisais metais vienoje vietoje galėjo dirbti žemę ir iš jos gauti javus. Galėjo auginti vynuoges ir gauti kitų vaisių. Galėjo galop už pinigus nusipirkti maisto iš vietinių ir aplinkinių gyventojų. Plg. Atk. 2, 6.

(17, 1) *Ėjo savo stotimis.* Stočių tarp Sino tyrumos ir Rafidimo buvo, anot Skaitl. 33, 12..., dvi, D a f k a ir A l u s. —*Kaip Viešpats įsakydavo*: kaip nurodydavo einantis pirm Izraėlitų debesys.—*Ra-*

Moyses ad Dominum, dicens: Quid faciem populo huic? adhuc paululum, et lapidabit me. 5 Et ait Dominus ad Moysen: Antecede populum, et sume tecum de senioribus Israel: et virgam qua percussisti fluvium, tolle in manu tua, et vade. 6 En ego stabo ibi coram te, supra petram Horeb: percutiesque petram, et exibit ex ea aqua, ut bibat populus. Fecit Moyses ita coram senioribus Israel: 7 et vocavit nomen loci illius, Tentatio, propter jurgium filiorum Israel, et quia tentaverunt Dominum, dicentes: Estne Dominus in nobis, an non?

8 Venit autem Amalec, et pugnabat contra Israel in Raphidim. 9 Dixitque Moyses ad Josue: Elige viros: et egressus, pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. 10 Fecit Josue ut locutus erat Moyses, et pugnavit contra Amalec: Moyses autem et Aaron et Hur ascenderunt super verticem collis.

Ką aš darysiu šitai tautai? dar truputį, ir jie mane užmuš akmenimis. 5 Ir Viešpats tarė Mozei: Eik į tautos priekį, ir imk su savim iš Izraėlio vyresniųjų, ir lazdą, kuria ištikai upę, imk su savim, ir eik. 6 Štai, aš tenai stovėsiu ties tavim ant Horebo uolos; ir ištiksi uolą, ir iš jos išeis vanduo, kad tauta atsigertu. Mozė taip padarė Izraėlio vyresniųjų akyse. 7 ir praminė aną vietą vardu Gundymas dėlei Izraėlio sunų barnies ir dėlto, kad jie gundė Viešpatį, sakydami: Ar yra Viešpats tarp musų, ar ne?

8 Tuomet Amalėkas atėjo ir kovojo prieš Izraėlį Rafidime. 9 Ir Mozė tarė Jozuei: išsirinkk vyrus ir išėjęs kovok su Amalėku; rytoj aš stovėsiu ant kalnelio viršaus, turėdamas savo rankoje Dievo lazdą. 10 Jozuė padarė, kaip Mozė buvo kalbėjęs, ir kovojo prieš Amalėką; o Mozė, Aaronas ir Huras užėjo ant kalnelio viršaus. 11 Kada

---

fidime. Tas vardas reiškia atilsio vietas. Rafidimu paprastai dabar skaitomas gražus slėnis Feiran. Nuo jo yra viena kelionės diena lig Sinajui. Plg. 19, 2. Feirano šaltiniai kaikada esti visai sausi. — (5) *Į tautos priekį.* Mozė gauna įsakymą atsitraukti bent kiek nuo Izraėlitų stovyklos ir pasiimti draug su savim jų vyresniuosius, kurie turės buti stebuklo liudytojais. — (6) *Stovėsiu*: debesies šule. — *Ant Horebo uolos*: ant vienos iš Horebo kalnų viršunės. Plg. 3, 1. — *Mozė taip padarė.* Tas stebuklingas vandens gavimas iš uolos minimas ir kitur. Plg. Atk. 6, 16; Ps. 77, 15 16; 113, 8; 1 Kor. 10, 4. Anot vietinių beduinų tai buvusi ta pati uola, kurią jie dabar vadina Hesi-el-Chatin (slaptingas rašytojų slėnis). — (7) *Gundymas.* Anot ebr. t. vietai duota du vardu *Massah*, gundymas, ir *M'ribah*, vaidai; juodu paaiškinamu tolesniais žodžiais: *dėlei... barnies*, ebr. *'al-rib*, ir *kad jie gundė*, ebr. *'al-nassothan.* Plg. Žyd. 3, 8.

(8) *Amalėkas*: tauta, kilusi iš Ezavo. Vz. Prad. 36, 12. Amalėkitų užpuolimas buvo netikėtas. Jie, naudodamies Izraėlitų nuovargiu, buvo iškarto užpuolę tik vieną jų stovyklos kraštą ir privertė bėgti (Atk. 25, 17...), bet greitai suskubo pagalbon Jozuė ir, prasidėjus tikrai kovai, Amalėkitai, Dievui padedant, buvo visai pergalėti. — (9) *Jozuei.* Busiantis Mozės įpėdinis čionai minimas pirmą sykį. Vz. 24, 13; 33, 17; 33, 11; Skaitl. 13, 17; 1 Kron. 7, 22-27 ir k.—*Rytoj.* LXX vertime tas žodis priklauso prie pirm jo esančio sakinio: Kovok su Amalėku rytoj. — (10) *Huras.* Plg. 24, 14. Ar jis buvo tas pats Huras iš Judo giminės, kurio anukas Beseleėlis buvo šėtros statymo vedėju, tikrai nežinia. Vz 31, 2; 35, 30 ir k. — (11) *Pakeltas rankas.* Rankas ištiesdavo ir pakeldavo augštyn seno-

11 Cumque levaret Moyses ma-
nus, vincebat Israel: sin autem
paululum remisisset, superabat
Amalec. 12 Manus autem Moy-
si erant graves: sumentes igitur
lapidem, posuerunt subter eum,
in quo sedit: Aaron autem et
Hur sustentabant manus ejus ex
utraque parte. Et factum est ut
manus illius non lassarentur us-
que ad occasum solis. 13 Fuga-
vitque Josue Amalec, et popu-
lum ejus in ore gladii. 14 Dixit
autem Dominus ad Moysen: Scri-
be hoc ob monumentum in li-
bro, et trade auribus Josue: de-
lebo enim memoriam Amalec
sub cœlo. 15 Aedificavitque Moy-
ses altare: et vocavit nomen
ejus, Dominus exaltatio mea, di-
cens: 16 Quia manus solii Domi-
ni, et bellum Domini erit con-
tra Amalec, a generatione in ge-
nerationem.

Caput XVIII. 1 Cumque audis-
set Jethro, sacerdos Madian, co-
gnatus Moysi, omnia quæ fece-
rat Deus Moysi, et Israeli popu-
lo suo, et quod eduxisset Domi-
nus Israel de Ægypto: 2 tulit
Sephoram uxorem Moysi quam

Mozė laikė pakeltas rankas, per-
galėdavo Izraėlis, o jei bent kiek
nuleisdavo, pergalėdavo Amalė-
kas. 12 Bet Mozės rankos pasi-
darė sunkios; todėl jie ėmė ak-
menį ir padėjo po juo, o jis ant
jo atsisėdo; Aaronas gi ir Hu-
ras laikė jo rankas iš abiejų šo-
nų. Ir atsitiko, kad jo rankos ne-
pavargo iki saulei nusileidžiant.
13 Ir Jozuė privertė bėgti Ama-
lėką ir jo tautą kalavijo ašmeni-
mis. 14 O Viešpats tarė Mozei:
Tai įrašyk atminčiai knygon ir
perskaityk Jozuei girdint; nes
aš išdildysiu Amalėko atmintį
iš po dangaus. 15 Ir Mozė pa-
statė altorių ir praminė jį var-
du: Viešpats mano išaugštinimas,
sakydamas: 16 Viešpaties sosto
ranka ir Viešpaties karė bus
prieš Amalėką per visas kartas.

18. perskyrimas. 1 O Madiani-
nitų kunigas ir Mozės uošvis
Jėtras, išgirdęs visa, ką Dievas
buvo padaręs Mozei ir savo tau-
tai Izraėliui ir kad Viešpats bu-
vo išvedęs Izraėlį iš Aigypto,
2 ėmė Mozės pačią Seforą, kurią

---

bėje maldos metu. Mozė, besimeldžiąs augštyn pakeltomis rankomis, anot šv. tėvų, yra paveikslas Kristaus. — (**12**) *Rankos pasidarė sunkios.* Ilgai laikyti pakeltas rankas vargu; bet Dievas norėjo visiems parodyti, kad pergalėjimas visai nuo jo pridera. — (**13**) *Kalavijo ašmenimis.* Taip šv. Rašte išreiškiama, kad daugelis pergalėtųjų žuna nuo kalavijų. — (**14**) *Įrašyk atminčiai knygon.* Ebr. t. žodis *knygon* turi artikulą: *bassefer*; todėl kalbama čionai apie žinomą, jau pradėtą rašyti knygą, kurioje regimai buvo pažymėti iki tam laikui įvykusieji atsitikimai iš Ebrajų išsiliuosavimo istorijos. Atkreipiama Mozės atidė į reikalingumą aprašyti susirėmimą su Amalėkitais ir jų pergalėjimą, kadangi tai buvo pirmas pergalėjimas Izraėlitų, paties Dievo jiems suteiktas, turėjusis duoti visai tautai naudingą pamokymą Plg. žem. 24, 4; 34, 27; Skaitl. 33, 1. 2; Atk. 31, 9. 22... — *Išdildysiu Amalėką.* Dabar pradėta karė su Amalėkitais turėjo užsibaigti visišku jų išnaikinimu; todėl tą dalyką turi žinoti Mozės įpėdinis Jozuė. Plg. Atk. 25, 17-19. — (**15**) *Viešpats mano išaugštinimas.* Geriaus anot ebr. t.: J a h v e h m a n o v ė l i a v a, arba dalykas, kurį augštai iškeltą laikau, kuriuo pergaliu priešus. — (**16**) *Viešpaties sosto ranka.* Ką reiškia šitie žodžiai, neaišku. Ne aiškesnis ir ebr. t., kurs taip reiktu išversti: n e s r a n k a į V i e š p a t i e s s o s t ą. Regimai čionai yra prisiekos žodžiai, kad Viešpaties nutarimas apie Amalėkitų išnaikinimą bus tikrai išpildytas. Dievo vardas ebr. t. yra sutrumpintas J a h.

(**18, 1-4**) *Madianitų kunigas..* Vz. augšč. 2, 16-22; 3, 1; 4, 24-26. —

remiserat: 3 et duos filios ejus,
quorum unus vocabatur Gersam,
dicente patre: Advena fui in ter-
ra aliena; 4 alter vero Eliezer:
Deus enim, ait, patris mei adju-
tor meus, et eruit me de gladio
Pharaonis. 5 Venit ergo Jethro
cognatus Moysi, et filii ejus, et
uxor ejus ad Moysen in deser-
tum, ubi erat castrametatus jux-
ta montem Dei. 6 Et mandavit
Moysi, dicens: ego Jethro co-
gnatus tuus venio ad te, et uxor
tua, et duo filii tui cum ea. 7
Qui egressus in occursum co-
gnati sui, adoravit, et osculatus
est eum: salutaveruntque se mu-
tuo verbis pacificis. Cumque in-
trasset tabernaculum, 8 narravit
Moyses cognato suo cuncta quæ
fecerat Dominus Pharaoni, et
Ægyptiis propter Israel: univer-
sumque laborem, qui accidisset
eis in itinere, et quod liberave-
rat eos Dominus. 9 Lætatusque
est Jethro super omnibus bonis,
quæ fecerat Dominus Israeli, eo
quod eruisset eum de manu Æ-
gyptiorum, 10 et ait: Benedictus
Dominus, qui liberavit vos de
manu Ægyptiorum, et de manu
Pharaonis, qui eruit populum
suum de manu Ægypti. 11 Nunc
cognovi, quia magnus Dominus
super omnes deos: eo quod su-
perbe egerint contra illos. 12
Obtulit ergo Jethro cognatus
Moysi holocausta et hostias Deo:

jis buvo atgal nusiuntęs, 3 ir du
jo sunu, kuriųdviejų vienas va-
dinosi Gersamu, nes tėvas buvo
pasakęs: Buvau ateivis svetimo-
je žemėje, 4 kitas gi Eliėzeriu,
nes buvo ištaręs: Mano tėvo Die-
vas mano padėjėjas ir išgelbėjo
mane nuo Paraono kalavijo. 5
Mozės tat uošvis Jėtras, ir du
jo sunu, ir jo pati atėjo pas Mo-
zę į tyrumą, kame buvo jo sto-
vykla ties Dievo kalnu, 6 ir nu-
siuntė pasakytų Mozei: Aš, tavo
uošvis Jėtras ateinu pas tave,
taipogi tavo pati ir du tavo su-
nu draug su ja. 7 Jis, išėjęs pa-
sitiktų savo uošvio, nusilenkė
prieš jį ir jį pabučiavo; ir juo-
du pasisveikino ramybės žodžiais.
Ir Jėtrui įėjus šėtron, 8 Mozė
papasakojo savo uošviui visa, ką
Viešpats buvo padaręs Paraonui
ir Aigyptiečiams dėlei Izraėlio,
ir visus vargus, jiems atsitiku-
sius kelionėje, ir kad Viešpats juos
buvo išgelbėjęs. 9 Jėtras džiau-
gėsi dėl visų gerumų, kuriuos
Viešpats buvo padaręs Izraėliui,
ir kad buvo jį išgelbėjęs iš Ai-
gyptiečių rankos, 10 ir tarė: Pa-
šlovintas teesie Viešpats, kurs
jus išliuosavo iš Aigyptiečių ran-
kos ir iš Paraono rankos, kurs
išgelbėjo savo tautą iš Aigypto
rankos. 11 Dabar pažinau, kad
didis yra Viešpats ant visų die-
vų, kadangi jie elgėsi su tauta
išdidžiai. 12 Mozės tat uošvis Jė-

Ties Dievo kalnu. Augščiaus 3, 1 Dievo kalnu pavadintas Horebas. Kadangi Izraėlitų ir Mozės stovykla buvo Rafidime, todėl iš čia pasirodo, kad Dievo kalnu vadinosi taipogi ir aplinkiniai kalnai, sujungti su Horebu ir Sinajumi. — **(10)** *Pašlovintas teesie Viešpats.* Jėtras, kad ir garbino vieną Dievą, bet jį vadino visiems sėmitams žinomu vardu *'Elohim.* Dabar jis šlovina Viešpatį *Jahveh,* nes apie tą Dievo vardą jis buvo patyręs iš Mozės pasakojimo. Tas pasakojimas dar labiaus sustiprino jo tikėjimą.—**(11)** *Kadangi jie elgėsi...* Ebr.t. yra neužbaigtas sakinys: n e s k a m e j i e b u v o i š d y k ę p r i e š j u o s..., kurs reiktu papildyti žodžiais: tame buvo nubausti. Taigi, čionai daroma aliuzija į Izraėlio kudikių girdymą upėje, lyg-kad butu pasakyta: Aigyptiečiai girdė Izraėlio kudikius vandenyje, užtat ir patįs buvo prigirdyti juroje. — **(12)** *Deginamas aukas ir atnašas.* Pir-

veneruntque Aaron et omnes se-
niores Israel, ut comederent pa-
nem cum eo coram Deo.

[13] Altera autem die sedit Moy-
ses ut judicaret populum, qui
assistebat Moysi a mane usque
ad vesperam. [14] Quod cum vidis-
set cognatus ejus, omnia scili-
cet quæ agebat in populo, ait:
Quid est hoc quod facis in ple-
be? cur solus sedes, et omnis
populus præstolatur de mane
usque ad vesperam? [15] Cui re-
spondit Moyses: Venit ad me
populus quærens sententiam Dei.
[16] Cumque acciderit eis aliqua
disceptatio, veniunt ad me ut
judicem inter eos, et ostendam
præcepta Dei, et leges ejus. [17]
At ille: Non bonam, inquit, rem
facis: [18] stulto labore consume-
ris et tu, et populus iste qui te-
cum est: ultra vires tuas est ne-
gotium, solus illud non poteris
sustinere. [19] Sed audi verba mea
atque consilia, et erit Deus te-
cum. Esto tu populo in his quæ
ad Deum pertinent, ut referas
quæ dicuntur ad eum: [20] osten-
dasque populo ceremonias et ri-
tum colendi, viamque per quam
ingredi debeant, et opus quod
facere debeant. [21] Provide autem
de omni plebe viros potentes,
et timentes Deum, in quibus sit
veritas, et qui oderint avariti-
am, et constitue ex eis tribunos,
et centuriones, et quinquagena-
rios, et decanos, [22] qui judicent
populum omni tempore: quid-
quid autem majus fuerit, refe-
rant ad te, et ipsi minora tan-
tummodo judicent: leviusque sit

tras aukojo Dievui deginamas
aukas ir atnašas; ir atėjo Aaro-
nas ir visi Izraėlio vyresnieji
duonos valgytų draug su juo
Viešpaties akyvaizdoje.

[13] O sekančią dieną Mozė sė-
dosi teistų žmonių, kurie prie
jo ėjo nuo ryto lig vakarui. [14]
Išvydęs jo uošvis visa, ką jis
darė žmonėms, tarė: Kas gi tai
yra, ką darai su žmonėmis? ko-
dėl sėdi tu vienas, ir visi žmo-
nės laukia nuo ryto lig vakarui?
[15] Mozė jam atsakė: Žmonės pas
mane ateina pasiklaustų Dievo
nutarimo. [16] Ir kad jiems atsi-
tinka koks ginčas, ateina pas
mane, kad bučiau jų teisėjas ir
apskelbčiau Dievo paliepimus ir
įstatymus. [17] O jisai tarė: Nege-
rai darai; [18] neišmintingu darbu
vargini ir save ir šituos žmones,
kurie yra su tavim; dalykas per-
viršija tavo spėkas; vienas jo
negali nuveikti. [19] Bet paklau-
syk mano žodžių ir patarimų,
ir Dievas bus su tavim. Buk tu
tautai tarpininkas tuose dalykuo-
se, kurie paliečia Dievą, kad pra-
neštumei, ko iš jo prašo, [20] ir
rodytumei žmonėms apeigas, ir
budą, kaip reikia garbinti, ir ke-
lią, kuriuo turi eiti, ir darbą,
kurį turi atlikti. [21] Bet išsirinkk
iš visos tautos veiklius ir die-
vobaimingus vyrus, mylinčius
tiesą ir neapkenčiančius godumo,
ir iš jų paskirk tukstantininkus,
šimtininkus, penkiosdešimtinin-
kus ir dešimtininkus, [22] kurie
visokiu metu teistu žmones; vi-
sus didesnius dalykus jie tepra-
neša tau, ir patįs tegul teisia
tik mažesniuosius; ir bus tau len-
gviaus, padalinus naštą tarp kitų.

---

mos turėjo buti visos sudegintos; antrųjų dalis buvo skiriama religijiniam pokiliui.

Plg. Prad. 31, 46-54. — *Viešpaties akyvaizdoje*: prie altoriaus.

tibi, partito in alios onere.
23 Si hoc feceris, implebis imperium Dei, et præcepta ejus poteris sustentare: et omnis hic populus revertetur ad loca sua cum pace.
24 Quibus auditis, Moyses fecit omnia quæ ille suggesserat.
25 Et electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, et centuriones, et quinquagenarios, et decanos.
26 Qui judicabant plebem omni tempore: quidquid autem gravius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo judicantes.
27 Dimisitque cognatum suum: qui reversus abiit in terram suam.

23 Jei tai padarysi, išpildysi Dievo paliepimą ir galėsi sergėti visus jo įsakymus. ir visi šitie žmonės sugrįš į savo vietas ramybėje.
24 Tai išgirdęs Mozė padarė visa, ką jam uošvis buvo pataręs.
25 Ir išrinkęs veiklius vyrus iš viso Izraėlio, įstatė juos tautos viršininkais, tukstantininkais, šimtininkais, penkiosdešimtininkais ir dešimtininkais.
26 Jie teisė žmones visokiu metu; o kas buvo svarbesnio, jam pranešdavo, teisdami tik lengvesnius dalykus.
27 Ir jis išleido savo uošvį, kurs sugrįžo į savo šalį.

III. Dievvaldystės įsteigimas. Šėtros pastatymas. 1. Izraėlitai prie Sinajaus. Prisirengimas prie padarymo sandoros su Dievu.

Caput XIX. 1 Mense tertio egressionis Israel de terra Aegypti, in die hac venerunt in solitudinem Sinai.
2 Nam profecti de Raphidim, et pervenientes usque in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibique Israel fixit tentoria e regione montis.

19. perskyrimas. 1 Trečiame mėnesyje po išėjimo iš Aigypto žemės, Izraėlio sunųs atėjo tą pačią dieną į Sinajaus tyrumą.
2 Nes išėję iš Rafidimo ir atėję lig Sinajaus tyrumai, sustatė toje vietoje stovyklas, ir tenai Izraėlis ištiesė šėtras ties kalnu.

(**24-26**) *Mozė padarė visa...* Anot Atk. 1, 9-15 čionai paminėtas teisėjų išrinkimas buvęs įvykdytas tuomet, kada jau buvo pastatyta šėtra. Todėl šitoje vietoje regimai norėta pasakyti, kad Mozė pripažino teisingu ir naudingu Jėtro patarimą ir ėmė jį vykdyti tuojau; pilnai gi įvykdė tik vėliaus. Galop, pasilikdamas neperdaug ilgai Rafidime, jis to dalyko ir negalėjo čionai užbaigti.

19, 1 - 25. Atėjus Izraėlitams prie Sinajaus kalno, Dievas apreiškia savo užmanymą padaryti su jais sandorą, įsako prisirengti prie jos, save pašventinant, ir tarp baisių gamtos prajovų pats nužengia ant kalno.

(**19, 1**) *Trečiame mėnesyje*, kurs vadinosi S i v a n. Mėnesio diena nenurodyta — *Tą pačią dieną.* Izraėlitai, išėję iš Rafidimo, tos pačios dienos vakare atsirado Sinajaus tyrumoje. — *Sinajaus tyrumą.* Anot aiškintojų daugumos taip pavadinta esanti lyguma E r - R a c h a h, kuri tęsiasi iš šiaurvakarių į pietryčius ir visai prieina prie kalno D ž e b e l M u s a (Mozės kalnas), kurį seniausis padavimas skaitė Sinajumi. Lyguma Er-Rachah yra visudidžiausi tarp kitų toje vietoje esančiųjų ir galėjo buti tinkamiausi vieta Izraėlio stovyklai. Iš jos visos labai gerai matosi pats kalnas, pilnas nepaprastos didenybės ir išrodąs lyg-koki milžiniška sakykla, iš kurios balsas gali pasiskleisti po visą lygumą, apsuptą iš visur didesnių ir mažesnių kalnų nugaromis. Vietą, kurioje su didesne iškilme Dievas butu galėjęs apreikšti savo įsaky-

[3] Moyses autem ascendit ad
Deum: vocavitque eum Dominus
de monte, et ait: Hæc dices domui Jacob, et annuntiabis filiis
Israel: [4] Vos ipsi vidistis, quæ
fecerim Ægyptiis, quo modo portaverim vos super alas aquilarum, et assumpserim mihi. [5] Si
ergo audieritis vocem meam, et
custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis
populis: mea est enim omnis terra. [6] Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, et gens sancta:
hæc sunt verba quæ loqueris ad
filios Israel. [7] Venit Moyses: et
convocatis majoribus natu populi, exposuit omnes sermones quos
mandaverat Dominus. [8] Responditque omnis populus simul: Cuncta quæ locutus est Dominus
faciemus.

Cumque retulisset Moyses verba populi ad Dominum, [9] ait ei
Dominus: Jam nunc veniam ad
te in caligine nubis, ut audiat

[3] O Mozė užkopo pas Dievą,
ir Viešpats jį pašaukė nuo kalno viršaus ir tarė: Tai sakysi
Jokubo namams ir apskelbsi Izraėlio sunums: [4] Jųs patįs matėte, ką padariau Aigyptiečiams,
ir kaip jus nešiojau ant arelio
sparnų, ir kaip jus pas save pasiėmiau. [5] Jei tat klausysite mano balso ir užlaikysite mano sandorą, jųs busite man nuosavybė
tarp visų tautų; nes mano yra
visa žemė. [6] Ir jųs man busite
kunigiška karalija ir šventoji
tauta. Tie yra žodžiai, kuriuos
sakysi Izraėlio sunums. [7] Mozė
atėjo ir, suvadinęs visus amžiu
vyresnius iš tautos, jiems apskelbė visa, ką Viešpats buvo liepęs pasakyti. [8] Ir visa tauta atsakė draug: Visa, ką Viešpats
kalbėjo, padarysime.

Mozei nunešus tautos žodžius
pas Viešpatį, [9] Viešpats jam tarė: Jau dabar ateisiu pas tave
debesies tamsybėje, kad tauta

---

mus tarp griausmų ir żaibų, sunku sau įsivaizdinti.

(3) *Užkopo pas Dievą.* Anot LXX: u ž k o p o a n t D i e v o k a l n o Mozė regimai ėjo į tą vietą, kurioje Dievas buvo į jį jau vieną sykį atsiliepęs iš degančio krumo (vz. augšč. 3, 2...), tikėdamos ir dabar gauti čionai naują dangišką pamokymą. Jo viltis nebuvo tuščia, nes, jam beeinant, *Viešpats jį pašaukė nuo kalno viršaus...* — (4) *Ant arelio sparnų.* Gražus palyginimas Dievo globos su nešiojimu ant stipriausių arelio sparnų. Vz. Atk. 32, 11. — *Pas save*: į tą vietą, kurioje bus apreikšta Dievo valia ir padaryta iškilminga sandora. — (5) *Jei tat klausysite...* Nurodoma svarbiausi ir vienatinė sąlyga, kurią turi išpildyti Izraėlis, kad galėtu laimėti visus Dievo pažadėjimus. Ta sąlyga yra tobulas paklusnumas Dievo valiai. — *Nuosavybė.* Ebr. *s'gullah.* Tuo žodžiu toliaus dažnai vadinsis Izraėlis, kaipo ypatinga labai branginama Jahvės nuosavybė ir kaipo jo numylėtoji tauta, nes Dievas, kurs yra Viešpats ir Tėvas visų žmonių, iš jų tarpo išsirinko Izraėlitus ir paskyrė juos savo įsuniais, taip jiems suteikdamas nepaprastą malonę. — (6) *Kunigiška karalija.* Anot ebr. t.: k u n i g ų k a r a l y s t ė, t. y. valstija, kurią valdo savo vardu vienas karalius ir kurioje ta karališka valdžia pridera kunigams toje prasmėje, kad karaliumi turi buti arba vienas iš jau esančių kunigų arba, tokiai tvarkai neiškarto įvykus, busiantis kunigas (Humel.). Tuo busiančiu karaliumi draug ir kunigu tapo musų Išganytojas Jėzus Kristus. Anot kitų aiškintojų, tais žodžiais žadama Izraėlitams, kad jie bus Dievo karalystė ant žemės, sudėta vien iš kunigų, t. y. žmonių, stovinčių savo šventumu labai arti Dievo ir pildančių kunigų tarnystę. LXX vertime yra βασίλειον ἱεράτευμα, k a r a l i š k a k u n i g y s t ė (plg. 1 Petr. 2, 9), o anot Syriško vertimo, k a r a l y s t ė i r k u n i g a i. Čionai pažadėta Izraėlitams vertybė perėjo ant krikščionių ir juose tobulai išsipildė.

(9) *Debesies tamsybėje.* Debesies tam-

me populus loquentem ad te, et credat tibi in perpetuum. Nuntiavit ergo Moyses verba populi ad Dominum. 10 Qui dixit ei: Vade ad populum, et sanctifica illos hodie, et cras, laventque vestimenta sua. 11 Et sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai. 12 Constituesque terminos populo per circuitum, et dices ad eos: Cavete ne ascendatis in montem, nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit montem, morte morietur. 13 Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur jaculis: sive jumentum fuerit, sive homo, non vivet: cum cœperit clangere buccina, tunc ascendant in montem. 14 Descenditque Moyses de monte ad populum, et sanctificavit eum. Cumque lavissent vestimenta sua, 15 ait ad eos: Estote parati in diem tertium, et ne appropinquetis uxoribus vestris.

16 Jamque advenerat tertius dies, et mane inclaruerat: et ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, et nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perstrepebat: et timuit populus qui erat in castris. 17 Cumque eduxisset eos Moyses in occursum

girdėtu mane su tavim kalbantį ir tau tikėtu visuomet. Mozė tat pranešė tautos žodžius Viešpačiui, 10 kurs jam tarė: Eik pas tautą ir juos pašventink šiandien ir rytoj; ir teišplauna savo rubus, 11 ir tebuva prisirengę trečiajai dienai, nes trečioje dienoje Viešpats nužengs visos tautos akyvaizdoje ant Sinajaus kalno. 12 Ir paskirsi tautai ribas aplinkui ir jiems sakysi: Sergėkitės užeiti ant kalno ir prisiliesti jo ribų; kiekvienas, kurs prisilies kalno, mirte numirs. 13 Ranka jo nepalies, bet bus akmenimis užmuštas arba pervertas vilyčiomis; vistiek ar tai bus gyvulys, ar žmogus, neišliks gyvas. Kada atsilieps trimitas, tuomet tegul žengia į kalną. 14 Mozė nuėjo nuo kalno pas tautą ir ją pašventino. Ir kada jie išplovė savo rubus, 15 jis jiems tarė: Bukite prisirengę trečiajai dienai ir nesiartinkite prie savo pačių.

16 Kada jau buvo atėjusi trečioji diena ir išaušęs rytas, štai, pasigirdo griausmai ir ėmė žaibuoti, ir tirščiausis debesys apdengė kalną, ir trimito skardas skambėjo vis smarkiaus, ir tauta, budama stovyklose, nusigando. 17 Ir Mozei juos išvedus iš stovyklų vietos Dievui priešais,

---

sumas turi pamokyti, kad ir giliausis žmogaus protas negali tobulai išmanyti Dievo esybes. — **(10)** *Pašventink.* Pašventinimas rubų išplovimu yra vidujinio dušios apsivalymo symbolis. — **(12)** *Paskirsi tautai ribas...* Ne tik žmonės, bet ir pats kalnas turi buti pašventintas, neprileidžiant prie jo nei žmogaus, nei gyvulio. Tai dar labiaus turi parodyti, koks šventumas reikalaujamas ten, kame Dievas apsireiškia. Plg. Žyd. 12, 18. — **(16)** *Pasigirdo griausmai...* Aprašyti čionai apsireiškimai, įvykusieji Dievui nužengiant ant kalno, panašųs į tuos, kokie esti, pakilus didžiausiai audrai ir žemės drebėjimui. — **(17)** *Dievui.* Šitoje ir 19. eil. Dievas vadinasi ebr. t. *'Elohim,* nes čionai kalbama apie jo didenybę, apsireiškusią nepaprastais ir baisiais gamtos prajovais. — *Sustojo prie kalno pašaknės.* Ar Izraėlitams buvo dabar leista peržengti Mozės pažymėtosios ribos aplink kalną ir bent kiek labiaus prisiartinti prie Viešpaties, nevisai aišku, ir į tą klausimą ne-

Dei de loco castrorum, steterunt
ad radices montis. [18] Totus au-
tem mons Sinai fumabat: eo quod
descendisset Dominus super eum
in igne, et ascenderet fumus ex
eo quasi de fornace: eratque om-
nis mons terribilis. [19] Et soni-
tus buccinæ paulatim crescebat
in majus, et prolixius tendeba-
tur: Moyses loquebatur, et De-
us respondebat ei [20] Descendit-
que Dominus super montem Si-
nai in ipso montis vertice, et
vocavit Moysen in cacumen ejus.
Quo cum ascendisset, [21] dixit ad
eum: Descende, et contestare
populum: ne forte velit transcen-
dere terminos ad videndum Do-
minum, et pereat ex eis pluri-
ma multitudo. [22] Sacerdotes quo-
que qui accedunt ad Dominum,
sanctificentur, ne percutiat eos.
[23] Dixitque Moyses ad Domi-
num: Non poterit vulgus ascen-
dere in montem Sinai: tu enim
testificatus es, et jussisti, dicens:
Pone terminos circa montem, et
sanctifica illum. [24] Cui ait Do-
minus: Vade, descende: ascen-
desque tu, et Aaron tecum: sa-
cerdotes autem et populus ne
transeant terminos, nec ascen-
dant ad Dominum, ne forte in-
terficiat illos. [25] Descenditque
Moyses ad populum, et omnia
narravit eis.

jie sustojo prie kalno pašaknės.
[18] O visas Sinajaus kalnas smil-
ko, nes Viešpats buvo ant jo
nužengęs ugnyje, ir dumai iš jo
kilo kaip iš krosnies, ir visas
kalnas buvo baisus. [19] Ir trimi-
to skardas pamažu didėjo ir
skambėjo vis toliaus ir plačiaus.
Mozė kalbėjo ir Dievas jam at-
sakinėjo. [20] Ir Viešpats nužengė
ant Sinajaus kalno, ant pačios
kalno viršunės, ir pasivadino Mo-
zę į jo viršų. Kada ten buvo
užkopęs, [21] jam tarė: Nueik ir
perspėk tautą, kad kartais ne-
panorėtu peržengti ribų, idant
matytu Viešpatį, ir nepražutu
jų didžiausi daugybė. [22] Taipogi
kunigai, kurie artinasi prie Vieš-
paties, tepasišventina, kad jų
neištiktų. [23] Ir Mozė tarė Vieš-
pačiui: Žmonės negalės užženg-
ti ant Sinajaus kalno, nes tu ap-
skelbei ir liepei, tardamas: Pa-
skirk ribas aplink kalną ir jį pa-
šventink. [24] Viešpats jam tarė:
Eik, nužengk; paskui užžengsi
tu ir draug su tavim Aaronas;
o kunigai ir tauta tenepereina
ribų ir tenežengia pas Viešpatį,
kad kartais jų neužmuštu. [25] Ir
Mozė nužengė pas žmones ir vi-
sa jiems papasakojo.

---

vienaip atsakoma. Tečiaus jei 13. eil. žodžiai: *tuomet tegul žengia į kalną*, reiktu suprasti apie leidimą, duotą visai tautai, tai pasiliktu nesuprantama, kodėl galų gale ji nemėgino artinties ir kodėl Dievas toliaus vėl aiškiai uždraudžia tautai artinties prie savęs. Todėl regisi, kad tautai buvo leista sustoti tik prie pačių ribų, o leidimas (13. e.) eiti į patį kalną buvo duotas Mozei ir Aaronui. — **(18)** *Visas kalnas buvo baisus.* Anot ebr. t.: v i s a s k a l n a s l a b a i d r e b ė j o. — **(19)** *Trimito skardas.* Taip pavadintas balsas, ėjusis nuo kalno viršaus, panašus į trimito skardą. — **(22)** *Kunigai.* Neesant dar tuomet aaroniškos kunigijos, kunigais buvo vyresnieji šeimynų sąnariai. Jiems duodamas ypatingas perspėjimas apie pasišventinimą, kadangi iš kunigų reikalaujamas didesnis šventumas, o toliaus 24. eil. jiems primenama, kad neeitu į kalną, nes įpratę buti tarpininkais tarp žmonių ir Dievo jie ir dabar turėjo mažiaus baimės. — **(23)** *Negalės užžengti.* Nors Mozė ir primena, kad uždraudimas eiti į kalną buvo aiškiai apskelbtas,

2. Dešimties įsakymų apgarsinimas.

Caput XX. [1] Locutusque est Dominus cunctos sermones hos: [2] Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis.
[3] Non habebis deos alienos coram me. [4] Non facies tibi scul-

20. perskyrimas. [1] Ir Viešpats kalbėjo visus šituos žodžius: [2] Aš esu Viešpats, tavo Dievas, kurs tave išvedžiau iš Aigypto žemės, iš vergijos namų.
[3] Neturėsi svetimų dievų mano akyvaizdoje [4] Nedirbsi sau

---

tečiaus Viešpats reikalauja, kad jis dar butu panaujintas.

20, 1—23, 33. Dievas, nužengęs ant Sinajaus, apgarsina, visiems Izraėlitams girdint, dešimtį savo įsakymų. Nusigandęs Izraėlis maldauja, kad toliaus Dievas jiems savo valią apreikštu per Mozę. Taigi. tuo keliu Izraėlitai gauna visą eilę perspėjimų ir įstatų, kurie turės tvarkyti jų gyvenimą. Randame čionai platesnius ir smulkesnius įsakymus apie altoriaus pastatymą, apie vergus, apie žmogaus užmušimą, gimdytojų negerbimą ir vaidus, apie gyvulių daromus pažeidimus, apie žmonių tyčiomis ir netyčiomis padarytus nuostolius, apie paleistuvystę, apie silpnųjų globą, apie pagarbą vyriausybei, apie liudytojus ir teisėjų pareigas, apie suba tinių metų paskyrimą, apie tris didžiausias metines šventes; o visa tai užbaigiama pažadėjimu gausaus atlyginimo už ištikimą Viešpaties valios pildymą.

(**20, 1**) *Viešpats kalbėjo.* Kalbėjo, ne vienam Mozei girdint, bet visai tautai, stovėjusiai prie Sinajaus kalno pašaknės (Atk. 5, 4). — *Visus šituos žodžius*: surašytus žem. 2 - 17. eil. Tie žodžiai kitur vadinasi įvairiais vardais: dešimčia žodžių, sandoros žodžiais, įstatymu, įsakymu, liudijimu ir t.t. Plg. žem. 24, 12; 25, 16. 21; 30, 36; 34, 28; Kun. 24, 3; Atk. 4, 13 ir k. Tie dešimts Dievo žodžių arba įsakymų trumpai išreiškia visa, ko pats prigimties įstatymas iš žmogaus reikalauja, apima visas musų pareigas į Dievą ir į artimus, paliečia ne tik išviršinius veikalus, bet siekia į žmogaus širdies gilumą ir jau tuo vienu begaliniai perviršija visus ir tobuliausius žmonių įstatus, yra pagrindas visokios doros ir tvarkos tarp žmonių kiekvienoje vietoje ir kiekviename laike, yra pagrindas tikros civilizacijos. Neatmainė jų ir Kristus, o tik įkvėpęs naują dvasią, padarė juos Evangelijos dalimi ir draug su savo mokslu atidavė Bažnyčiai amžiniems laikams. Dešimts Dievo įsakymų nevisų vienaip skirstomi. Žydai skaito pirmuoju įsakymu 2. eil. žodžius: *Aš esu Viešpats, tavo Dievas*..., antruoju: *Neturėsi svetimų dievų*.., trečiuoju: *Neimsi Viešpaties*... ir t.t.; dešimtuoju gi visą 17. eil., kurioje kalbama ir apie svetimos moters ir apie svetimo lobio geidimą. Rytų bažnyčios ir protestantai, sekdami Filoną, Fl. Juozapą, šv. Ireniejų, Origeną, Tertulioną ir k., mato 3 - 6 eil. du įsakymu, kurių dviejų pirmasis draudžia garbinti stabus, o antrasis paveikslus. Katalikų gi Bažnyčia nuo šv. Augustino laikų tuodu dalyku apima vienu įsakymu, užtat du atskiru įsakymu daro iš 17. eil., kurių dviejų pirmuoju (devintuoju) draudžiama geisti svetimos moters, antruoju (dešimtuoju) geisti svetimo turto. Kaip tie įsakymai buvo padalinti tarp dviejų plokščių, ant kurių juos Dievas buvo surašęs, galima tik spėti, nes tikrų žinių nėra. — (**2**) *Aš esu Viešpats*... Yra tai įžanga į įsakymus, kurioje Dievas iškilmingai primena, kad dvi yra priežasti, dėlei kurių jis gali reikalauti iš Izraėlitų paklusnumo: Jis yra Dievas; Jis jų išgelbėtojas ir geradarys. Krikščionįs, kalbėdami tuos žodžius privalo atsiminti, kad žydų išliuosavimas buvo figura jų atpirkimo iš sunkios šėtono vergijos.

(**3**) *Neturėsi*... Tuo įsakymu draudžiama garbinti daugiaus dievų, atskyrus vieną tikrąjį Dievą; todėl ne tik nevalia augščiaus statyti dievaičius už Dievą, bet ir atidavinėti jiems lygią pagarbą. — (**4**) *Drožinio*... 4 - 6. eil. artimai rišasi su 3. eil. ir paliečia tą patį stabmeldystės uždraudimą. Draudžiama turėti paveikslai, drožti iš medžio, nukalti iš akmens arba nulieti iš naugės, o taipogi paveikslai nuteplioti tuo tikslu, kad paskui jiems atidavinėjus dievišką garbę. Todėl tas už-

ptile, neque omnem similitudi-
nem quæ est in cœlo desuper,
et quæ in terra deorsum, nec
eorum quæ sunt in aquis sub
terra. 5 Non adorabis ea, neque
coles: ego sum Dominus Deus
tuus fortis, zelotes, visitans ini-
quitatem patrum in filios, in ter-
tiam et quartam generationem
eorum qui oderunt me: 6 et fa-
ciens misericordiam in millia his
qui diligunt me, et custodiunt
præcepta mea.

7 Non assumes nomen Domi-
ni Dei tui in vanum: nec enim
habebit insontem Dominus eum
qui assumpserit nomen Domini
Dei sui frustra.

8 Memento ut diem sabbati
sanctifices. 9 Sex diebus opera-
beris, et facies omnia opera tua.
10 Septimo autem die sabbatum

drožinio, nei jokio paveikslo, pa-
našaus į tai, kas yra danguje
augštybėse ir kas ant žemės apa-
čioje, nei į tai, kas yra vande-
nyse po žeme. 5 Nesilenksi prieš
juos ir negarbinsi: aš esu Vieš-
pats, tavo Dievas, galingas ir
pavydįs, atkeršiįąs už tėvų ne-
teisybę vaikams lig trečiajai ir
ketvirtajai kartai tų, kurie ma-
nęs neapkenčia, 6 ir darąs mie-
laširdystę lig tukstantinei kar-
tai tų, kurie mane myli ir už-
laiko mano įsakymus.

7 Neimsi Viešpaties, tavo Die-
vo, vardo dovanai; nes Viešpats
neskaitys nekaltu to, kurs ims
Viešpaties, savo Dievo, vardą
veltui.

8 Atsimink, kad švęstumei su-
batos dieną. 9 Šešias dienas dar-
buosies ir dirbsi visus savo dar-
bus. 10 O septintoje dienoje yra

draudimas nepaliečia visų paveikslų apskritai, kaip tai aiškino paskesniais laikais žydų mokytojai, kadangi pačiam Dievui įsakant buvo nukalti iš aukso kerubimai ant sandoros skrynios ir įausti jų paveikslai į šėtros uždangą, padirbinta varinis žaltys tyruose, įvairios figuros bažnyčiai pagražinti. — *Kas yra danguje...* Plg. Atk. 4, 16 - 19. Tuo uždraudimu apimti ir symboliniai visokių dalykų paveikslai, kuriais įvaizdindavo savo dievaičius Aigyptiečiai, Asyrijiečiai ir kitos tautos. — (5) *Nesilenksi...* Draudžiamas atidavinėjimas išviršinės ir vidujinės pagarbos. — *Negarbinsi.* Anot ebr. t.: n e t a r n a u s i. — *Pavydįs.* Dievas yra lyg-koks dvasiškas Izraėlio tautos sužieduotinis, kurs nepakenčia, kad kas kitas butu lygioje pagarboje pas jo sužieduotinę. — *Atkeršįąs.* Jei didi yra Dievo bausmė už nepaklusnumą, kadangi ji palies ne tik prasikaltusius tėvus, bet ir jų vaikus lig ketvirtai kartai, tai daug didesnis jo atlyginimas už paklusnumą, nes už jį suteiks savo malones jau ne lig ketvirtajai kartai, bet lig tukstantinei kartai, taigi amžinai (6. e.). Iš čia pasirodo, kad ir Sen. Įst. Dievas norėjo paraginti žmogų užlaikyti savo įsakymus ne tiek gąsdinimais, kiek meile. Pl. Atk. 6, 5; 10, 12. ir k.

(7) *Neimsi...* Antras įsakymas, kuriuo draudžiama minėti be reikalo ir pagarbos Jahvės (vz. ebr. t.) vardas ir draug pasmerkiama piktžodžiavimai, netikros prisiekos ir prisiekos be reikalo. Pl. Kun. 19, 12.

(8) *Atsimink...* Trečias įsakymas. Iš to priminimo, kad reikia švęsti subata, aišku, jog tos dienos išrinkimas nebuvo Izraėlitams visai naujas dalykas. Nauja buvo tik aiškus padarymas iš jos šventės, jos paskyrimas išimtinai Dievo tarnystei ir uždraudimas joje darbų. — (10) *Nedirbsi jokio darbo.* Niekur šv. Rašte nėra aiškiai pasakyta, kokie darbai buvo uždrausta dirbti subatomis; o tik minimi kaikurie prie progos. Taigi buvo uždrausta virti valgius, rinkti manną (16, 23. 26...), arti ir pjauti (34, 21), ugnį susikurti (35, 3), malkos rinkti (Skaitl. 15, 32...), nešioti naštos (Jer. 17, 21 ir k.), užsiimti pirklyste (Am. 8, 5 ir k.). Paskesnieji žydai prasimanė daugiaus kaip tukstantį taisyklių apie tuos uždraustus darbus, taip kad Makabiejų laikais pvd.

Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu, et filius tuus et filia tua, servus tuus et ancilla tua, jumentum tuum, et advena qui est intra portas tuas.
[11] Sex enim diebus fecit Dominus cœlum et terram, et mare, et omnia quæ in eis sunt, et requievit in die septimo, idcirco benedixit Dominus diei sabbati, et sanctificavit eum.
[12] Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.
[13] Non occides.
[14] Non mœchaberis.
[15] Non furtum facies.
[16] Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.
[17] Non concupisces domum proximi tui: nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

Viešpaties, tavo Dievo, subata; joje nedirbsi jokio darbo tu ir tavo sunus ir tavo duktė, tavo tarnas ir tavo tarnaitė, tavo gyvulys ir ateivis, kurs yra tavo vartuose.
[11] Nes per šešias dienas Viešpats padarė dangų ir žemę ir jurą, ir visa, kas juose yra, ir ilsėjosi septintoje dienoje; todėl Viešpats palaimino subatos dieną ir ją pašventino.
[12] Gerbk tavo tėvą ir tavo motiną, kad butumei ilgaamžis ant žemės, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos.
[13] Neužmuši.
[14] Nesvetimoteriausi.
[15] Nevogsi.
[16] Nekalbėsi prieš tavo artimą neteisaus liudijimo.
[17] Negeisi tavo artimo namų, ir netrokši jo pačios, nei tarno, nei tarnaitės, nei jaučio, nei asilo, nei jokių dalykų, kurie jo yra.

---

velijo duoties neprieteliams užmušti, negu patiems griebties už ginklų, o Išganytojui prikaišiojo, kam jis subatoje gydęs ligonis. — *Kurs yra tavo vartuose.* Pasiliekant Izraėlitams tyruose, subatą turėjo švęsti visi, kurie buvo jų stovyklose, o paskiaus kurie tik įeidavo į jų miestų ir miestelių vartus. — (11) *Nes per šešias...*Nurodoma trečiojo įsakymo priežastis. Didelį pasaulio sutvėrimo darbą, kurs tęsėsi metų tukstančius, Dievas teikėsi apreikšti žmonėms, kaip padarą savo savaitės, idant ji butu pavyzdžiu paprastos žmonių savaitės, o savo ilgiausį atilsį sekmoje dienoje padarė pavyzdžiu jų septintosios dienos atilsio. Vz. Prad. 2, 2. 3. Toliaus (Atk. 5, 15) nurodyta dar kita subatos atilsio paskyrimo priežastis; tas atilsis turės Izraėlitams priminti jų išsiliuosavimą iš sunkių Aigypto darbų.

(12) *Gerbk...* Ketvirtas įsakymas. Nuo pareigų, kurias žmogus turi pildyti iš atžvilgio į Dievą, pereinama prie pareigų į artimus, o tarp jų pirmoje vietoje statomi gimdytojai, kurių valdžia turi buti gerbiama kaipo pamatas kiekvienos šeimynos, o taipogi visos visuomeninės tvarkos tarp žmonių. Už gimdytojų valdžios gerbimą žadama ypatingas atlyginimas. Plg. Atk. 5, 16; Ef. 6, 2. Už jų įžeidimą paskiaus buvo apgarsintos kiečiausios bausmės. Plg. žem. 21, 15. 17; Kun. 20, 9 Atk. 21, 18...

(13) *Neužmuši.* Penktas įsakymas. Nuo gimdytojų daromas žingsnis prie kitų artimų ir pirmoje vietoje draudžiama paliesti jų gyvybė.

(14) *Nesvetimoteriausi.* Šeštas įsakymas. Juo draudžiama pažeisti paleistuvyste visupirma šeimyninį gyvenimą artimo, o toliaus ir visoki paleistuvystė. Plg. Kun. 20, 10; Atk. 22, 22...

(15) *Nevogsi.* Sekmas įsakymas draudžia paliesti svetimą lobį.

(16) *Nekalbėsi...* Aštuntuoju įsakymu uždraudžiama melagingi liudijimai visupirma teisme, o be to visoks artimo šlovės įžeidimas. Plg. žem. 23, 1. 2; Kun. 19, 11.

(17) *Negeisi...* Atk. 5, 21 pirmoje vietoje paminėta artimo pati, paskui gi namai ir tt. Devintuoju ir dešimtuoju įsa-

18 Cunctus autem populus vi-
debat voces et lampades, et so-
nitum buccinæ, montemque fu-
mantem: et perterriti ac pavore
concussi. steterunt procul, 19 di-
centes Moysi: Loquere tu nobis,
et audiemus: non loquatur no-
bis Dominus, ne forte moriamur.
20 Et ait Moyses ad populum:
Nolite timere: ut enim probaret
vos venit Deus. et ut terror il-
lius esset in vobis, et non pec-
caretis. 21 Stetitque populus de
longe. Moyses autem accessit ad
caliginem in qua erat Deus.
22 Dixit præterea Dominus ad
Moysen: Hæc dices filiis Israel:
Vos vidistis quod de cœlo lo-
cutus sim vobis. 23 Non facietis
deos argenteos, nec deos aureos
facietis vobis. 24 Altare de ter-
ra facietis mihi, et offeretis su-
per eo holocausta et pacifica ve-
stra. oves vestras et boves in
omni loco in quo memoria fu-
erit nominis mei: veniam ad te,
et benedicam tibi. 25 Quod si al-
tare lapideum feceris mihi, non
ædificabis illud de sectis lapi-
dibus: si enim levaveris cul-
trum super eo, polluetur. 26
Non ascendes per gradus ad al-
tare meum, ne reveletur turpi-
tudo tua.

18 Visa gi tauta girdėjo griau-
smus ir trimito skardą ir matė
žaibus ir smilkstantį kalną, o
nusigandę ir baimės apimti sto-
vėjo ištolo, 19 sakydami Mozei:
Tu mums kalbėk ir klausysime:
tenekalba mums Viešpats, kad
kartais nenumirtumėm. 20 Ir Mo-
zė tarė tautai: Nesibijokite; nes
Dievas atėjo, kad jus ištirtu,
ir kad jo baimė butu jumyse, ir
kad nenusidėtumėt. 21 O tauta
stovėjo ištolo. Mozė gi prisiar-
tino prie tamsaus debesies, ku-
riame buvo Dievas.
22 Be to Viešpats dar kalbė-
jo Mozei: Tai sakysi Izraėlio su-
nums: Jųs matėte, kad aš jums
kalbėjau iš dangaus. 23 Nedary-
site sau sidabrinių dievų, ir auk-
sinių dievų sau nedirbsite. 24
Padarysite man altorių iš žemės
ir ant jo aukosite jusų degina-
mas aukas ir dėkojimo atnašas,
jusų avis ir jaučius kiekvienoje
vietoje, kurioje bus mano vardo
atmintis: aš pas tave ateisiu ir
tave palaiminsiu. 25 O jei man
darysi akmeninį altorių, jo ne-
statysi iš tašytų akmenų; nes
jei ant jo pakelsi kaltą, bus su-
teptas. 26 Laiptais neužžengsi
ant mano altoriaus, kad nebutu
atidengtas tavo nuogumas.

---

kymu draudžiami visokie nuodėmingi pageidimai. Tiedviem įsakymais pasiekiama slaptingiausios mintįs ir visokių nuodėmių šaltiniai, pati dušios giluma.

(19) *Sakydami Mozei.* Iš čia pasirodo, kad, Dievui apgarsinant savo įsakymus, Mozė buvo žemai prie kalno pašaknės draug su visa tauta. — *Nenumirtumėm*: kad musų neužmuštu baisųs prajovai, įvykusieji Dievui nužengus nuo kalno.

(22) *Be to.*. Sekanti Dievo apgarsintų per Mozę įstatų eilia paaiškina kaikuriuos iš dešimties įsakymų. — *Kalbėjau iš dangaus.* Dangumi čionai pavadintas debesys su dumais ir ugnimi, iš kurio Dievas apgarsino savo įsakymus. Izraėlitai turi suprasti, kad lygiai reikia užlaikyti ir per Mozę apgarsinami įstatymai, kaip ir tie, kuriuos ką tik gavo iš paties Dievo. — (23) *Nedarysi...* Plg. 4. e. — (24. 25) *Padarysite...* Pamokymuose apie altoriaus pastatymą atkreipiama atidė į tai, kad jis pats netaptu garbinimo dalyku; todėl ant jo neprivalo buti jokių žymių arba paveikslų, kurie primintu pagonių altorius. — (26) *Laiptais...* Altorius galėjo buti augštas, bet iš vieno šono žemė turėjo buti supilta nuolaidžiai, kad nebutu laiptų. Kitoks perspėjimas tame dalyke bus duotas paskiaus. Vz. 28, 42. 43.

Caput XXI. 1 Hæc sunt judi-
cia quæ propones eis. 2 Si eme-
ris servum Hebræum. sex annis
serviet tibi: in septimo egredie-
tur liber gratis. 3 Cum quali ve-
ste intraverit, cum tali exeat:
si habens uxorem, et uxor egre-
dietur simul. 4 Sin autem domi
nus dederit illi uxorem, et pe-
perit filios et filias: mulier et
liberi ejus erunt domini sui, ip-
se vero exibit cum vestitu suo.
5 Quod si dixerit servus: Diligo
dominum meum et uxorem ac
liberos, non egrediar liber. 6 offe-
ret eum dominus diis, et appli-
cabitur ad ostium et postes, per-

21. perskyrimas. 1 Tie yra įsta-
tai, kuriuos jiems paduosi: 2 Jei
pirksi vergą Ebrajį, jis tau tar-
naus šešerius metus; septintuo-
se gi išeis liuosas be išsipirkimo.
3 Su kokiuo apdaru įėjo, su to-
kiuo ir teišeina; jei turėjo pa-
čią, ir pati išeis draug. 4 O jei
jo ponas duos jam pačią, ir ji
pagimdytu sunus bei dukteris,
moteriškė ir jos vaikai bus jo
pono, patsai gi išeis su savo ap-
darais. 5 O jei vergas sakys: Aš
myliu mano poną, ir pačią ir vai-
kus, nenoriu buti liuosas, 6 jo
ponas statys jį Dievo teisėjų
akyse, ir bus privestas prie an-

(**21, 1**) *Tie yra įstatai*: taisyklės užlaikytinos teismuose. Tas antrašas apima visus įstatus, užrašytus 21 - 23 perskyr. Buvo tai Izraėlitams s a n d o r o s k n y g a, tvarkanti jų naują gyvenimą. Nevisos joje surašytos taisyklės buvo naujos; kaikurios ir seniaus buvo užlaikomos iš papročio, priimto taipogi pas kitas ano laiko tautas; bet dabar jos visos įgijo didesnę svarbą, nes buvo paties Dievo apskelbtos kaipo vieši įstatai, kurių peržengimas pasidarė Dievo valios peržengimu. Nebuvo tie įstatai lygiai tobuli kaip evangelijiniai, bet žymiai perviršijo kitų ano laiko tautų įstatus ir galėjo pasekmingai rengti Iraėlitus prie Evangelijos. Vz. Gal. 3, 24. — (**2**) *Jei pirksi vergą*... Pas visas ano laiko tautas buvo daugybė vergų, dažniausiai neturėjusių jokių teisių ir visai priklausiusių nuo jų pono upo. Pas Izraėlitus gi įstatai apie juos dedami net pirmon vieton. Izraėlitų vergai buvo arba svetimtaučiai, dažniausiai perkami iš kaimynų, arba vientaučiai, kuriuos parduodavo už prasikaltimus (vz. 22, 3), už skolas, o taipogi beturčiai, neturintįs kuo pramisti ir beturčių vaikai. Įstatai apie vergus svetimtaučius užrašyti Kun. 25, 44. 46. Vergai Izraėlitai turėjo sau pripažintus ypatingus palengvinimus. Švarbiausis buvo tas, kad nevalia buvo Izraėlito laikyti vergu ilgiaus kaip šešerius metus, o dažnai galima buvo laikyti tik žymiai mažiaus. Atėjus septintiems, t. y. taip vadinamiems s u b a t i n i e m s metams kiekvienas vergas Izraėlitas galėjo ne tik atgauti laisvę be jokio išsipirkimo, bet dar įstatai liepdavo duoti jam šiokią tokią dovaną. Vz. Atk. 15, 12 - 18. — (**3**) *Su kokiuo apdaru*... Anot ebr. t., LXX ir kitų vertimų: j e i j i s į ė j o p a t s v i e n a s (t. y. nevedęs, be pačios), p a t s v i e n a s i r i š e i s. — — *Jei turėjo pačią*... Jei Izraėlitas, tapdamas vergu, jau buvo vedęs, pati turėjo tapti liuosa draug su juo subatiniuose metuose. — (**4**) *Jei jo ponas duos jam pačią*... Kalbama regimai apie davimą vergui Izraėlitui moterystėn vergės svetimtautės, kadangi vergė Izraėlitė ir be to darėsi lygiai liuosa septintuose metuose, kaip ir pats vyras vergas. — *Išeis su savo apdarais.* Anot ebr. t.: i š e i s p a t s v i e n a s. — (**5**) *Jei vergas sakys*... Ir taip galėjo atsitikti gana dažnai, kadangi vergai Izraėlitai rasdavo pas savo ponus globą ir skaitėsi beveik lygiais šeimynos sąnariais. — (**6**) *Dievo teisėjų akyse.* Anot ebr. t. ir Vulgatos: d i e v ų a k y s e; bet jokios abejonės nėra, kad čionai kalbama apie tam tikrus teisėjus, rasi pildžiusius savo pareigas prie šventyklos. Plg. žem. 22, 2. 28; Atk. 19, 17 ir k. LXX vertime yra πρός τὸ κριτήριον τοῦ θεοῦ; panašiai Syr. vert. ir chald parafraz. — *Perdurs jo ausį*... Buvo tai plačiai prasiplatinęs rytų kraštuose paprotys Toks ausies perdurimas reiškė, kad vergas apsiima visuomet klausyti savo pono ir pasilieka lyg - kad prisegtas prie jo namų.

forabitque aurem ejus subula: et
erit ei servus in sæculum.
7 Si quis vendiderit filiam su-
am in famulam, non egredietur
sicut ancillæ exire consueverunt.
8 Si displicuerit oculis domini
sui cui tradita fuerat, dimittet
eam: populo autem alieno ven-
dendi non habebit potestatem, si
spreverit eam. 9 Sin autem filio
suo desponderit eam, juxta mo-
rem filiarum faciet illi. 10 Quod
si alteram ei acceperit, provi-
debit puellæ nuptias, et vesti-
menta, et pretium pudicitiæ non
negabit. 11 Si tria ista non fe-
cerit, egredietur gratis absque
pecunia.
12 Qui percusserit hominem
volens occidere, morte moriatur.
13 Qui autem non est insidiatus,
sed Deus illum tradidit in ma-
nus ejus: constituam tibi locum
in quem fugere debeat. 14 Si quis
per industriam occiderit proxi-
mum suum, et per insidias: ab
altari meo evelles eum, ut mo-
riatur. 15 Qui percusserit patrem
suum aut matrem, morte moria-
tur. 16 Qui furatus fuerit homi-
nem, et vendiderit eum, convi-
ctus noxæ, morte moriatur. 17

gos ir staktų, ir perdurs jo au-
sį yla, ir bus jam vergas amžinai.
7 Jei kas parduos savo dukte-
rį vergijon, ji neišeis, kaip išei-
na paprastai vergės. 8 Jei ji ne-
patiks akims savo pono, kuriam
buvo atiduota, jis ją paleis; bet
jei ją paniekintų, jam nevalia
jos parduoti svetimon tauton.
9 O jei ją duos moterystėn sa-
vo sunui, elgsis su ja kaip su
dukterimi. 10 O jei jam ims ki-
tą, duos vergei, kas jai pridera
už moterystę, apdarus ir jos
mergystės užmokesnį. 11 Jei tų
trijų dalykų nepadarys, išeis do-
vanai be išsipirkimo.

12 Kas užgautų žmogų, norė-
damas užmušti, mirte tenumirš-
ta. 13 O kas netykojo, bet Die-
vas jį padavė į jo rankas, pa-
skirsiu tau vietą, į kurią turės
bėgti. 14 Jei kas užmuštų savo
artimą tyčiomis ir patykojęs,
tokį atitrauksi nuo mano alto-
riaus, kad numirtų. 15 Kas už-
gautų savo tėvą arba motiną,
mirte tenumiršta. 16 Kas pavog-
tų žmogų ir jį parduotų, pasiro-
džius jo kaltybei, mirte tenu-
miršta. 17 Kas piktžodžiuotų sa-

(**7**) *Jei kas parduos savo dukterį vergijon*, — tuo tikslu, kad ji butų pirkėjui nepilnateisė pati arba gulovė; nes paprasta vergė įgydavo liuosybę subatiniuose metuose. — *Kaip išeina paprastai vergės.* Anot ebr. t.: v e r g a i (vz. aug. 2 - 6 eil.). — (**8**) *Jis ją paleis.* Anot ebr t.: p a s i r u p i n s, k a d b u t u i š p i r k t a. Mintis čionai yra ta, kad nebetinkančią gulovę galima parduoti kitam Izraėlitui, bet ne svetimtaučiui. — (**10**) *Jei jam ims kitą...* Nes daugmoterystė Izraėlitams nebuvo uždrausta dėlei jų š i r d i e s k i e t u m o, kaip išaiškino pats Išganytojas Mt. 19, 8. Ta eil. ebr. t. daug aiškesnė. Jos mintis yra toki: Jei kas, nusipirkęs vieną vergę Izraėlitę, kad butu jam pačiam arba jo sunui gulovė, imtu kitą tokią pat gulovę, nepaleidęs pirmosios, tai ir paskui tai pirmajai turėtu duoti gerą užlaikymą (liter. m ė s o s), apdarus ir lovą, t. y. gyventi su ja kaip su pačia. — (**11**) *Išeis*... Nelaukdama subatinių metų. Plg. Atk. 15, 12 - 17.

(**12 - 14**) *Kas užgautu žmogų*... Plg. Skaitl. 35, 6. 11... Atk 4, 41... 19, 1... — *Dievas jį padavė*... Kalbama apie užmušimą netyčiomis. Ir tokiame nelaimingame atsitikime šv. Raštas mato Dievo valios apsireiškimą. — *Vietą*: prieglaudos miestus. Vz. Skaitl. 35, 6.. ir k. — (**15 - 17**) *Kas užgautu savo tėvą*... Plg. Kun. 20, 9; Atk. 24, 7; 27, 16. — *Ir jį parduotu*... Anot ebr. t.: a r j į p a r d u o s, a r b u s j o r a n k o s e r a s t a s... Panašiai buvo prasikaltę Juozapo

Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. 18 Si rixati fuerint viri, et percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, et ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lectulo: 19 si surrexerit, et ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit, ita tamen ut operas ejus, et impensas in medicos restituat. 20 Qui percusserit servum suum, vel ancillam virga, et mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit. 21 Sin autem uno die vel duobus supervixerit, non subjacebit pœnæ, quia pecunia illius est. 22 Si rixati fuerint viri, et percusserit quis mulierem prægnantem, et abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subjacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, et arbitri judicaverint. 23 Sin autem mors ejus fuerit subsecuta, reddet animam pro anima. 24 oculum pro oculo, dentem pro dente, ma-

vo tėvui arba motinai, mirte tenumiršta. 18 Jei susivaidytu vyrai ir vienas užgautu kitą akmenimi arba kumsčia, o tasai nemirtu, bet gulėtu lovoje, 19 jei jis paskui atsikels ir vaikščios lauke, pasiremdamas savo lazda, užgavėjas nebus baudžiamas, vienok atlygins už sugaištį darbuose ir išlaidas gydytojams. 20 Kas užgautu savo vergą arba vergę lazda, ir numirtu jo rankose, bus nubaustas. 21 O jei išgyvens vieną arba dvi dieni, nebus baudžiamas, nes tai yra jo pinigai. 22 Jei susivaidintu vyrai, ir kurs norint užgautu nėščią moteriškę, taip kad ji išsimestu, bet pati išliktu gyva, užmokės tiek, kiek moteriškės vyras pareikalaus ir nuteis tarpininkai. 23 Bet jei moteriškė iš to numirtu, jis atiduos gyvybę už gyvybę; 24 akį už akį, dantį už dantį, ranką už ranką, koją už koją, 25 įdeginimą už įdeginimą, žaizdą už žaizdą, randą už randą. 26 Jei kas užgautu

---

broliai. — (20) *Bus nubaustas.* Anot daugelio aiškintojų bausmę turėjo paskirti teisėjai, kurių ištarmė priderėjo nuo to, ar užgavimas buvo sujungtas su noru užmušti, ar ne (vz. 12. e.). — (21) *Nes tai jo pinigai.* Iš to, kad vergas pasiliko gyvas vieną arba dvi dieni, buvo aišku, kad ponas neturėjo užmanymo jo užmušti; o už savo žiaurumą jis skaitėsi gana nubaustas nuostoliu reikalingo jam darbininko, už kurį buvo užmokėti pinigai. —(22) *Nėščią moteriškę,* regimai įsikišusią į vaidus ir ginančią savo vyrą. Plg. Atk. 25, 11. 12. — *Tarpininkai.* Ebr. ž. *p'lilim* sutinkamas šv. Rašte tik trijose vietose, iš kurių nevisai aišku, ar jis reiškia paprastus viešus teisėjus, ar tik tarpininkus, kurie turėjo padaryti taip vadinamą trečiųjų teismą. Kad ir toks teismas buvo žydams žinomas, pasirodo iš jų paskesniųjų raštų (Mišna). — (23) *Jei... numirtu.* Anot ebr. t.: jei butu nuostolis. — *Gyvybę už gyvybę,* (24) *akį už akį..* Nebeįsileidžiant į išskaitymą visų atsitikimų, kuriuose kits kitam padaro skriaudą, nurodoma apskrita taisyklė, vadinama keršto taisyklėmis (ius talionis), kurių laikėsi daugybė senobinių tautų. Anot žydų padavimo jų teisėjai supratę keršto teisių žodžius ne griežtai raidinėje prasmėje, bet matę juose tik pagrindą, kurio reikia laikyties, skiriant skriaudėjui piniginę bausmę, lygią jo padarytajai skriaudai. Keršto pripažinimas ir paskyrimas jam ribų išrodė visai teisingas anais žiaurų papročių laikais, nes yra teisinga, kad nuskriaustasis galėtu sau rasti teisybę, bet draug reikalinga, kad jis atkeršindamas pats neperžengtu tų ribų, kurias pats protas stato. Bet gyvenime keršto teisių pritaikymas turėjo susitikti su begaline daugybe kliučių ir dažnai turėjo virsti neteisybe. Kaip gi be palyginimo prakilnesnės ir tobulesnės yra taisyklės, kurias apgarsino Kristus savo išpažintojams! Vz. Mt. 5, 38... —(26) *Jei kas užgautu...* Keršto teisės nebuvo taikomos prie nuskriaustų vergų.

num pro manu, pedem pro pe-
de, 25 adustionem pro adustione,
vulnus pro vulnere, livorem pro
livore. 26 Si percusserit quispiam
oculum servi sui aut ancillæ, et
luscos eos fecerit, dimittet eos
liberos pro oculo quem eruit. 27
Dentem quoque si excusserit ser-
vo vel ancillæ suæ, similiter di-
mittet eos liberos.

28 Si bos cornu percusserit vi-
rum aut mulierem, et mortui
fuerint, lapidibus obruetur: et
non comedentur carnes ejus, do-
minus quoque bovis innocens
erit. 29 Quod si bos cornupeta
fuerit ab heri et nudiustertius,
et contestati sunt dominum ejus,
nec recluserit eum, occideritque
virum aut mulierem: et bos la-
pidibus obruetur, et dominum
ejus occident. 30 Quod si preti-
um fuerit ei impositum, dabit
pro anima sua quidquid fuerit
postulatus. 31 Filium quoque et
filiam si cornu percusserit, si-
mili sententiæ subjacebit. 32 Si
servum, ancillamque invaserit,
triginta siclos argenti domino
dabit, bos vero lapidibus oppri-
metur. 33 Si quis aperuerit ci-
sternam, et foderit, et non ope-
ruerit eam, cecideritque bos aut
asinus in eam, 34 reddet domi-
nus cisternæ pretium jumento-
rum: quod autem mortuum est,
ipsius erit. 35 Si bos alienus bo-
vem alterius vulneraverit, et il-
le mortuus fuerit: vendent bo-
vem vivum, et divident pretium,
cadaver autem mortui inter se
dispertient. 36 Sin autem sciebat

savo vergui arba vergei akį ir
padarytu juos vienakiais, paleis
juos liuosus už akį, kurią išplė-
šė. 27 Taipogi jei kas išmuštu
savo vergui arba vergei dantį,
taippat paleis juos liuosus.

28 Jei jautis ragu įdurtu vyrą
arba moteriškę, ir tie numirtu,
bus užmuštas akmenimis; ir ne-
valgys jo mėsos; tečiaus jaučio
ponas bus nekaltas. 29 Bet jei
jautis jau ir seniaus badydavosi,
ir apie tai buvo pranešta jo po-
nui, ir jis jo neuždarė, ir užba-
dytu vyrą arba moteriškę, tuo-
met ir jautis bus užmuštas ak-
menimis, ir jo poną užmuš. 30
O jei jam bus paskirtas išsipir-
kimas, duos už savo gyvybę,
kiek tik bus pareikalauta. 31 Tai-
pogi jei jautis ragu nudurtu vai-
ką arba mergaitę, taippat bus
nuteista. 32 Jei subadytu vergą
arba vergę, duos jų ponui tris
dešimtis sidabro siklių, jautis gi
bus užmuštas akmenimis. 33 Jei
kas atidengtu šulinį arba išsi-
kastu ir jo nepridengtu, o į jį
įkristu jautis arba asilas, 34 šu-
linio ponas užmokės gyvulių kai-
ną, ir kas išgaišo, bus jo. 35 Jei
keno jautis sužeistu svetimą jau-
tį ir tasai išgaištu, parduos gy-
vąjį jautį ir padalins jo kainą,
ir nustipusio maitą pasidalins
tarp savęs. 36 O jei žinojo, kad
jautis jau seniaus badydavosi,
ir jo ponas jo nesergėjo, atiduos

(28) *Bus užmuštas akmenimis.* Plg. Prad. 9, 6. Kas čia pasakyta apie jautį, reikia, anot Samar. Pent., suprasti ir apie kitus naminius gyvulius. — (32) *Tris dešimtis sidabro siklių:* arti 35 rubl. — (33) *Atidengtu šulinį...* Rytų kraštuose šuliniai paprastai neturi jokio rentinio ir uždengiami plačiu akmeniu.

quod bos cornupeta esset ab he-
ri et nudiustertius, et non cu-
stodivit eum dominus suus: red-
det bovem pro bove, et cada-
ver integrum accipiet.

Caput XXII. 1 Si quis fura-
tus fuerit bovem aut ovem, et
occiderit vel vendiderit: quin-
que boves pro uno bove resti-
tuet, et quatuor oves pro una
ove. 2 Si effringens fur domum
sive suffodiens fuerit inventus,
et accepto vulnere mortuus fu-
erit: percussor non erit reus san-
guinis. 3 Quod si orto sole hoc
fecerit, homicidium perpetravit,
et ipse morietur. Si non habu-
erit quod pro furto reddat, ipse
venumdabitur. 4 Si inventum fu-
erit apud eum quod furatus est,
vivens, sive bos, sive asinus, si-
ve ovis: duplum restituet.

5 Si læserit quispiam agrum
vel vineam, et dimiserit jumen-
tum suum ut depascatur aliena:
quidquid optimum habuerit in
agro suo, vel in vinea, pro dam-
ni æstimatione restituet. 6 Si
egressus ignis invenerit spinas,
et comprehenderit acervos fru-
gum, sive stantes segetes in ag-
ris, reddet damnum qui ignem
succenderit.

7 Si quis commendaverit ami-
co pecuniam, aut vas in custo-
diam, et ab eo, qui susceperat,
furto ablata fuerint: si inveni-

jautį už jautį, o maitą sau pasiims
visą.

22. perskyrimas 1 Jei kas pa-
vogtu jautį arba avį ir pasipjau-
tu arba parduotu, sugrąžins pen-
kis jaučius už vieną jautį ir ke-
turias avis už vieną avį. 2 Jei
vagis butu užkluptas, besilau-
žiant į namus arba pasikasant,
ir sužeistas numirtu, užgavėjas
nebus kaltas už išlietą kraują.
3 O jei taip užmuštu, saulei už-
tekėjus, bus padaręs žmogžudy-
stę ir pats numirs. Jei vagis ne-
turėtu kuo atsilyginti už vagy-
stę, pats bus parduotas. 4 Jei pas
jį butu rasta, ką pavogė, gyva,
ar tai jautis, ar asilas, ar avis,
atiduos dvigubai.

5 Jei kas pažeistu lauką arba
vynuogyną ir paleidęs savo gy-
vulį nuganytu, kas svetima, ką
tik turės geriausio savo lauke
arba vynuogyne, atlygins sulig
nuostolio apkainojimo. 6 Jei pa-
kilus ugnis apimtu erškėčius ir
sudegintu javų kruvas arba te-
beaugančius javus ant dirvos,
kas ugnį sukurė, atlygins už nuo-
stolį.

7 Jei kas pavestu prieteliui
sergėti pinigus arba kokį rakan-
dą, ir iš to, kurs priėmė, butu
pavogta, jei atsiras vagis, jis ati-

(22, 1) *Sugrąžins penkis*... Skirtumas tarp atlyginimo už pavogtą jautį ir už avį rasi padarytas dėlto, kad jautis skaitėsi naudingesniu gyvuliu. — (3) *Saulei užtekėjus.* Dieną pigiaus atskirti galvažudis nuo paprasto vagies, nuo kurio nesunku apsiginti, jo neužmušant. — *Pats numirs.* Anot ebr. t.: a t l y g i n s; bet tais žodžiais tikriausiai pradedamas sekantis sakinys. — (4) *Atiduos dvigubai.* Jei vagis pavogto gyvulio nesuskubs papjauti arba parduoti, iš jo bus pareikalauta žymiai mažesnis atlyginimas (vz. 1. eil.).

(6) *Jei pakilus ugnis.*. Kalbama apie ugnį, sukurtą netikusioms žolėms sudeginti; arti esantįs javai gali tuomet užsidegti visai netyčiomis. — (9) *Su noru apgauti...* Čionai ebr. t. prasideda naujas sakinys, paduodąs apskritą taisyklę, kurios reikia laikyties bylose apie dalykus, paliktus pas ką nors palaikyti.

tur fur, duplum reddet: [8] si la-
tet fur, dominus domus applica-
bitur ad deos, et jurabit quod
non extenderit manum in rem
proximi sui, [9] ad perpetrandam
fraudem, tam in bove, quam in
asino, et ove ac vestimento, et
quidquid damnum inferre potest:
ad deos utriusque causa perve-
niet: et si illi judicaverint, du-
plum restituet proximo suo. [10]
Si quis commendaverit proximo
suo asinum, bovem, ovem, et
omne jumentum ad custodiam,
et mortuum fuerit, aut debili-
tatum, vel captum ab hostibus,
nullusque hoc viderit: [11] jusju-
randum erit in medio, quod non
extenderit manum ad rem pro-
ximi sui: suscipietque dominus
juramentum, et ille reddere non
cogetur. [12] Quod si furto abla-
tum fuerit, restituet damnum
domino. [13] Si comestum a bestia,
deferat ad eum quod occisum
est, et non restituet.

[14] Qui a proximo suo quid-
quam horum mutuo postulave-
rit, et debilitatum aut mortuum
fuerit domino non præsente, red-
dere compelletur. [15] Quod si im-
præsentiarum dominus fuerit,
non restituet, maxime si condu-
ctum venerat pro mercede ope-
ris sui.

[16] Si seduxerit quis virginem
necdum desponsatam, dormierit-
que cum ea: dotabit eam, et ha-
bebit eam uxorem. [17] Si pater
virginis dare noluerit, reddet
pecuniam juxta modum dotis,
quam virgines accipere consue-
verunt.

duos dvigubai. [8] Jei vagis pasi-
lieka nežinomas, namų ponas
bus nuvestas pas Dievo teisėjus
ir prisieks, kad jis neištiesęs ran-
kos prie savo artimo dalyko [9]
su noru apgauti; ar tai butu jau-
tis, ar asilas, ar avis, ar rubas,
ar koks kitas dalykas, kuriuo
gali buti padaryta skriauda, abie-
jų ginčą ištirs Dievo teisėjai, ir
jei jie nuteis, atlygins dvigubai
savo artimui. [10] Jei kas pavestu
savo artimui sergėti asilą, jautį,
avį, arba kokį kitą gyvulį, ir iš-
gaištu, arba sumenkėtu, arba bu-
tu neprietelių pagriebtas, ir nie-
kas to nematytu, [11] turės pri-
siekti, kad neištiesęs savo ran-
kos prie artimo dalyko, ir savi-
ninkas priims prisieką, o anas
nebus priverstas grąžinti. [12] O
jei butu pavogta, atlygins savi-
ninkui už nuostolį. [13] Jei butu
žvėries sudraskyta, nuneš pas
jį, kas suplėšyta, ir nereikės at-
lyginti.

[14] Kas pasiskolintu iš artimo
ką nors iš tų dalykų, ir sumen-
kėtu arba nustiptu, savininkui
kitur esant, bus priverstas at-
lyginti. [15] O jei savininkas butu
čia-pat, negrąžins, ypač jei bu-
vo paskolinta kaipo užmokesnis
už jo darbą.

[16] Jei kas apgautu mergaitę dar
nesužieduotą ir gulėtu su ja,
duos jai kraitį ir ims ją mote-
rystėn. [17] Jei mergaitės tėvas
nenorėtu jos leisti, užmokės tė-
vui tiek pinigų, kiek mergaitės
ištekėdamos paprastai gauna.

---

(15) *Jei buvo paskolinta kaipo užmokesnis...* Regimai čionai kalbama apie gyvulio paskolinimą darbininkui, kad taip jam butu atlyginta už kitus jo darbus.

(16) *Duos jai kraitį*: užmokės mergaitės tėvui tiek, kiek tasai, pagal Rytiečių

18 Maleficos non patieris vive-
re. 19 Qui coierit cum jumento,
morte moriatur. 20 Qui immolat
diis, occidetur, præterquam Do-
mino soli.

21 Advenam non constristabis,
neque affliges eum: advenæ enim
et ipsi fuistis in terra Ægypti.
22 Viduæ et pupillo non noce-
bitis. 23 Si læseritis eos, vocife-
rabuntur ad me, et ego audiam
clamorem eorum: 24 et indigna-
bitur furor meus, percutiamque
vos gladio, et erunt uxores ve-
stræ viduæ, et filii vestri pupilli.
25 Si pecuniam mutuam dede-
ris populo meo pauperi qui ha-
bitat tecum, non urgebis eum
quasi exactor, nec usuris oppri-
mes. 26 Si pignus a proximo tuo
acceperis vestimentum, ante so-
lis occasum reddes ei. 27 Ipsum
enim est solum, quo operitur,
indumentum carnis ejus, nec ha-
bet aliud in quo dormiat: si cla-
maverit ad me, exaudiam eum,
quia misericors sum.
28 Diis non detrahes, et prin-
cipi populi tui non maledices.
29 Decimas tuas et primitias tu-
as non tardabis reddere, primo-
genitum filiorum tuorum dabis

18 Burtininkams neleisi gy-
viems likti. 19 Kas paleistuvau-
tu su galviju, mirte numirs. 20
Kas aukoja kitiems dievams, o
ne vienam Viešpačiui, bus už-
muštas.
21 Ateivio nenuliudinsi ir jo
nevarginsi, nes ir jųs patįs bu-
vote ateiviai Aigypto žemėje.
22 Našlės ir našlaičio neskriau-
site. 23 Jei juos pažeisite, šauk-
sis į mane, ir aš išklausysiu jų
šauksmą, 24 ir užsidegs mano ru-
stybė, ir aš jus ištiksiu kalavi-
ju, ir jusų pačios bus našlės, o
jusų vaikai našlaičiai.
25 Jei paskolinsi pinigų betur-
čiui iš mano tautos, kurs su ta-
vim gyvena, nespausi, kaip plė-
šikas ir palukanomis neapsunkin-
si. 26 Jei paimtumei iš savo ar-
timo apdarą kaipo užstatą, su-
grąžinsi jam prieš saulės sėdimą,
27 nes tai vienatinis apvalkalas
jo kunui apsidengti, ir jis netu-
ri kito, kuriame miegotų; jei į
mane šauksis, aš jį išklausysiu,
nes esu gailiaširdis.
28 Nekalbėsi piktai prieš Die-
vo teisėjus ir tavo tautos kuni-
gaikščiui nepiktžodžiuosi. 29 Ta-
vo dešimtinių ir tavo pirmuonių
nesivėlinsi atiduoti; pirmgimį ta-

paprotį (plg. Prad. 24, 10: 29, 18...), butu reikalavęs, leisdamas dukteriai ištekėti. Plg. Atk. 23, 23...

(**18**) *Burtininkams.* Anot ebr. t.: burtininkėms, arba raganoms. Plg. Atk. 18, 10. Už burtininkystę skiriama mirties bausmė, nes ji lygiai priešinga Dievui, kaip ir svetimų dievų garbinimas. — (**19**) *Kas paleistuvautu...* Plg. Kun. 18, 23... 20, 15... Atk. 27, 21. — (**20**) *Kas aukoja...* Plg. Kun. 27, 28... Atk. 13, 13...

(**21**) *Ateivio.* Ebr. *ger.* Ateiviais vadinosi svetimtaučiai, laikinai arba nuolat gyvenusieji Izraėlitų tarpe. Jiems privalo buti suteikiama ypatinga globa draug su našlėmis ir našlaičiais. Plg. 23, 9. Kun. 19, 10... Atk. 14, 19 ir k. — (**23**) *Šauksis į mane...* Ir dabar Kristaus Bažnyčioje našlių ir našlaičių skriaudimas skaitosi nuodėmėmis, šaukiančiomis į dangų atmonijimo.

(**26**) *Apdarą.* Plg. aug. 12, 34. Dieną ir be jo galėjo apsieiti, bet ne naktį.

(**28**) *Nekalbėsi...* Įsakoma pagarba vyriausybei. — (**29**) *Tavo dešimtinių..* Ebr. t. čionai neminima dešimtinių, o tik liepiama nesivėlinti atiduoti pirmuones iš grudų ir skystimų (vyno ir alyvos). — (**30**) *Taippat.* Priedermė aukoti gyvulių pirmgimius buvo toki pat kaip ir žmonių pirmgimius, bet aukojimo laikas buvo ki-

mihi. 30 De bobus quoque, et
ovibus similiter facies: septem
diebus sit cum matre sua, die
octava reddes illum mihi. 31 Vi-
ri sancti eritis mihi: carnem,
quæ a bestiis fuerit prægustata,
non comedetis, sed projicietis
canibus.

Caput XXIII. 1 Non suscipies
vocem mendacii: nec junges ma-
num tuam ut pro impio dicas
falsum testimonium. 2 Non se-
queris turbam ad faciendum ma-
lum: nec in judicio plurimorum
acquiesces sententiæ, ut a vero
devies. 3 Pauperis quoque non
misereberis in judicio. 4 Si oc-
curreris bovi inimici tui, aut
asino erranti, reduc ad eum. 5
Si videris asinum odientis te ja-
cere sub onere, non pertransi-
bis, sed sublevabis cum eo. 6
Non declinabis in judicium pau-
peris. 7 Mendacium fugies. In-
sontem et justum non occides:
quia aversor impium. 8 Nec ac-
cipies munera, quæ etiam ex-
cæcant prudentes, et subvertunt
verba justorum. 9 Peregrino mo-
lestus non eris: scitis enim ad-
venarum animas: quia et ipsi
peregrini fuistis in terra Ægypti.

vo sunų man atiduosi. 30 Taip-
pat padarysi su jaučiais ir avi-
mis; septynias dienas teesie su
savo motina, o aštuntoje dieno-
je jį man atiduosi. 31 Jųs man
busite šventi vyrai; mėsos, ku-
rios pirma paragaus žvėrįs, ne-
valgysite, bet išmesite šunims.

23. perskyrimas. 1 Nepriimsi
melagingų žodžių ir neprisidėsi
savo ranka, kad melagingai liu-
dytumei už bedievį. 2 Neeisi pas-
kui minią pikto darytų; ir teis-
me nepritarsi daugumos ištarmei,
kad atsitrauktumei nuo tiesos.
3 Nepataikausi taipogi ir betur-
čiui teisme. 4 Jei sutiksi beklai-
džiojantį savo neprietelio jautį
arba asilą, nuvesk pas jį. 5 Jei
matysi tave neapkenčiančiojo
asilą parpuolusį po našta, nepra-
eisi pro šalį, bet pakelsi draug
su juo. 6 Nenukrypsi nuo teisy-
bės beturčio byloje. 7 Bėgsi nuo
melagystės. Neužmuši nekalto ir
teisiojo, nes aš bjauriuos bedie-
viu. 8 Nepriimsi dovanų, kurios
apakina net išmintinguosius ir
iškraipo teisiųjų žodžius. 9 Ne-
busi nuobodus keleiviui, nes ži-
note ateivių jausmus, kadangi
ir patįs buvote ateiviai Aigyp-
to žemėje.

---

toks. Plg. 13, 2. 13; Kun. 22, 27; Atk. 15, 19. — (**31**) *Paragaus žvėrįs.* Kalbama apie mėsą gyvulio, kurį sudraskė laukiniai žvėrįs. Tokią mėsą įstatymas skaito sutepta. Uždraudimo priežastis yra didesnis net ir išviršinis šventumas, reikalaujamas iś Dievo išrinktosios tautos.

(**23, 1**) *Nepriimsi...* Anot ebr. t.: n e i š t a r s i m e l a g i n g o p a s k a l o, pats jį prasimanydamas arba paskui kitus atkartodamas. — *Neprisidėsi savo ranka... už bedievį.* Anot ebr. t.: n e s u j u n g s i s a v o r a n k o s s u b e d i e v i u. — (**3**) *Nepataikausi...*, pasigailėdamas beturčio ir todėl iškreipdamas tiesą. Paduotos čionai taisyklės liudytojams (1 - 3. eil.), taippat kaip ir tolesnieji perspėjimai turėjo buti užlaikyti ne tik S. Įst. Izraėlitų, bet jie pildytini visiems žmonėms, visur ir visuomet. — (**4 - 5**) *Jei sutiksi...* Įsakomi meilės darbai neprieteliams, primenantįs Evangelijos įsakymus. — (**6 - 8**) *Nenukrypsi...* Perspėjimai teisėjams. — *Neužmuši nekalto...*, neteisingai skirdamas jam bausmę. — *Nes aš bjauriuos...* Geriaus anot ebr. t.: n e s a š n e i š t e i s i n s i u k a l t i n i n k o. Rasi taip pamokoma, kad abejotinuose atsitikimuose teismas velyk reikia palikti pačiam Dievui, nes jis nepaliks be bausmės kaltininko, nors ji jam ir nebutu paskirta žmonių teisme. -- (**9**) *Keleiviui:* svetimtaučiui. Vz. aug. 22, 21.

10 Sex annis seminabis terram
tuam, et congregabis fruges ejus.
11 Anno autem septimo dimittes
eam, et requiescere facies, ut
comedant pauperes populi tui:
et quidquid reliquum fuerit, e-
dant bestiæ agri: ita facies in vi-
nea, et in oliveto tuo. 12 Sex
diebus operaberis: septimo die
cessabis, ut requiescant bos et
asinus tuus: et refrigeretur fili-
us ancillæ tuæ, et advena.

13 Omnia quæ dixi vobis, cu-
stodite. Et per nomen externo-
rum deorum non jurabitis, neque
audietur ex ore vestro.
14 Tribus vicibus per singulos
annos mihi festa celebrabitis. 15
Solemnitatem azymorum custo-
dies. Septem diebus comedes
azyma, sicut præcepi tibi, tem-
pore mensis novorum, quando
egressus es de Ægypto: non ap-
parebis in conspectu meo vacu-
us. 16 Et solemnitatem messis
primitivorum operis tui, quæ-
cumque seminaveris in agro: so-

10 Šešerius metus sėsi ant sa-
vo žemės ir rinksi jos vaisius;
11 o septintais metais paliksi ją
pudymu ir duosi atsilsėti, kad
iš jos maitintusi tavo tautos be-
turčiai; ir kas tik paliks, teėda
laukiniai žvėris; taip darysi sa-
vo vynuogyne ir alyvų darže.
12 Šešias dienas dirbsi, o septin-
toje dienoje liausies, kad atsil-
sėtu tavo jautis ir asilas, ir at-
sigautu tavo tarnaitės sunus ir
ateivis.
13 Visa, ką jums sakiau, ser-
gėkite. Ir svetimųjų dievų var-
du neprisieksite, ir jis nebus gir-
dėtas iš jusų burnos.
14 Tris sykius kas metai man
švęsite šventes. 15 Užlaikysi ne-
raugintų duonų iškilmę. Septy-
nias dienas valgysi neraugintą
duoną, kaip tau įsakiau, naujų
vaisių mėnesio metu, kuomet
išėjai iš Aigypto. Nepasirodysi
mano akyse tuščiomis rankomis.
16 Ir švęsite tavo darbo pirmuo-
nių pjuties šventę, ką tik pasė-
si lauke; taipogi iškilmę metų

---

(11) *Septintais metais.* Paskiriami atilsio arba taip vadinami subatiniai metai, kuriuose nevalia buvo dirbti žemės, o savaimi augantįs vaisiai turėjo tekti beturčiams, kurie tiems metams negalėjo nieko susitaupyti. Subatiniai metai turėjo priminti Izraėlitams, kad ir žemė ir jos vaisiai buvo jiems paties Dievo duodami. Nurodoma taipogi, kad subatiniai metai ir subatos atilsis paskirta dar iš atžvilgio į beturčius. Tarp kitko subatiniais metais atgaudavo liuosybę visi vergai Izraėlitai. Vz. augš. 21, 2.

(13) *Svetimųjų dievų...* Uždraudžiama net ir ištarti pagonių dievaičių vardai. Plg. Atk. 4, 9; 6, 13. 14.

(14) *Tris sykius... švęsite šventes*: Velykas, Sekmines ir Šėtrų šventę. Jos vadinasi pas Izraėlitus didžiosiomis šventėmis. Visos trįs užėmė vieta seuesnių liaudies iškilmių, sujungtų su javų valymu nuo laukų. Velykos buvo švenčiamos tuo laiku, kuomet prasidėdavo pjutis (pradėtuvės); Sekminės užėmė pabaigtuvių vietą, o Šėtrų švente užsibaigdavo ukės metai, jau visa surinkus nuo laukų, ypač gi vynuoges ir alyvų uogas. — (15) *Užlaikysi neraugintų duonų iškilmę* draug su velykinio avinėlio valgymu. Vz. aug. 12. ir 13. persk; Kun. 23. persk. — *Tuščiomis rankomis.* Kiekvienas Izraėlitas, stodamas Viešpaties akyvaizdon, turėjo atsinešti auką, kokią galėjo. Velykose gi ukininkai turėjo aukoti Viešpačiui pjuties pirmuones, nes tuomet pradėdavo pjauti miežius. — (16) *Ir švęsite...* Septynioms savaitėms praslinkus po Velykų, buvo Sekminės, pirmuonių šventė, nes joje aukojo Viešpačiui pirmą duoną iš naujų kviečių. Vz. žem. 34, 22; Skaitl. 28, 26. Žymiai vėlesniais laikais žydai su ta švente ėmė jungti atminimą apgarsinimo Dievo įstatymų ant Sinajaus. Krikščionims ta diena atmintina kaipo pašvęsta šv. Dvasios atsiuntimu ant apaštalų.— *Taipogi iškilmę metų pabaigoje*, t y. mė-

lemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes
fruges tuas de agro. [17] Ter in
anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo
tuo. [18] Non immolabis super fermento sanguinem victimæ meæ,
nec remanebit adeps solemnitatis meæ usque mane. [19] Primitias frugum terræ tuæ deferes
in domum Domini Dei tui. Non coques hœdum in lacte matris
suæ.

[20] Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, et custodiat in via, et introducat in
locum quem paravi. [21] Observa
eum, et audi vocem ejus, nec contemnendum putes: quia non dimittet cum peccaveris, et est
nomen meum in illo. [22] Quod si
audieris vocem ejus, et feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis. et affligam affligentes te. [23] Præcedetque te
Angelus meus, et introducet te ad Amorrhæum. et Hethæum, et Pherezæum, Chananæumque, et Hevæum, et Jebusæum, quos ego conteram. [24] Non adorabis
deos eorum, nec coles eos: non

pabaigoje, kada busi suvalęs nuo lauko visus tavo vaisius. [17] Tris
sykius metuose visi tavo vyriškiai pasirodys Viešpaties, tavo Dievo, akyvaizdon. [18] Neaukosi
su raugu mano aukos kraujo, ir mano iškilmės aukos taukai nepasiliks lig rytui. [19] Tavo žemės
vaisių pirmuones atneši į Viešpaties, tavo Dievo, namus. Nevirsi ožiuko jo motinos piene.

[20] Štai, aš siųsiu savo Aniolą, kad eitų pirm tavęs ir tave sergėtų kelyje ir vestų į vietą, kurią prirengiau. [21] Atsižvelgk į
jį ir klausyk jo balso ir nedrįsk paniekinti, nes nepaliks be bausmės, jei nusidėsi, ir mano vardas yra jame. [22] O jei klausysi
jo balso ir darysi visa, ką sakau, aš busiu neprietelis tavo nerieteliams ir varginsiu tave varginančius. [23] Mano Aniolas eis pirm
tavęs ir tave nuves pas Amoriečius, ir Hetiečius, ir Pereziečius, Kananiečius, ir Hevejiečius, ir Jėbuziečius, kuriuos aš sunaikinsiu. [24] Negarbinsi jų dievų
ir jiems netarnausi; nedarysi,

nesyje tišri (maž-daug musų spalių mėnuo), kuomet visai baigėsi ukės metai. Ta šventė turėjo paskiaus priminti Izraėlitams ypatingą globą, kurioje juos Dievas laikė per 40 metų, jiems esant tyruose ir gyvenant šėtrose; iš čia jos vardas, Šėtrų šventė (žmonės dabar ją vadina kučkomis). — (**17**) *Pasirodys Viešpaties... akyvaizdon.* Stoties arba pasirodyti Viešpaties akyvaizdon reiškė ateiti prie Viešpaties šėtros, o paskui ateiti prie Jerozolimos bažnyčios. Eiti turėdavo tik vyrai, kuriems leisdavo sveikata. Išganytojas ėjo pirmą sykį Jeruzalės bažnyčion, turėdamas dvyliką metų. — (**18**) *Neaukosi su raugu...* Regimai tas įsakymas paliečia Velykų šventę, kuomet visoks raugas buvo uždrausta laikyti namuose ir kuomet reikėjo suvalgyti visas avinėlis *(aukos taukai)*, nieko nepaliekant lig rytui. — (**19**) *Tavo žemės...* Vz. aug. 22, 29. — *Į Viešpaties... namus.* Kolei nebuvo Jeruzalės bažnyčios taip vadinosi sandoros šėtra. — *Nevirsi...* Draudžiama virti ožiukas jį žindžiusios ožkos piene rasi dėlto, kad toks pasielgimas galėjo rodyties labai žiaurus. Iš čia radosi pas žydus paprotys nevalgyti vienu sykiu mėsos ir pieniško valgio.

(**20**) *Štai, aš siųsiu...* 20-23. eil. nurodoma, kaip Dievas atlygins savo tautai už jos paklusnumą. — *Aniolą.* Ne paprastą aniolą, bet sandoros Aniolą, kuriuo yra ne kas kitas, kaip tik pats Jahveh arba antroji švenč. Trejybės Ypata. — *Į Vietą:* į Žadėtąją žemę, į Palestiną. — (**24**) *Stovylas.* Ebr. *macceboth*, akmeninius šulus. Plg. Prad. 28, 18.—

facies opera eorum, sed destrues eos, et confringes statuas eorum. [25] Servietisque Domino Deo vestro, ut benedicam panibus tuis et aquis, et auferam infirmitatem de medio tui. [26] Non erit infecunda, nec sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo. [27] Terrorem meum mittam in præcursum tuum, et occidam omnem populum, ad quem ingredieris: cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam: [28] emittens crabrones prius, qui fugabunt Hevæum, et Chananæum, et Hethæum, antequam introeas. [29] Non ejiciam eos a facie tua anno uno: ne terra in solitudinem redigatur, et crescant contra te bestiæ. [30] Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, et possideas terram. [31] Ponam autem terminos tuos a Mari rubro usque ad mare Palæstinorum, et a deserto usque ad fluvium: tradam in manibus vestris habitatores terræ, et ejiciam eos de conspectu vestro. [32] Non inibis cum eis fœdus, nec cum diis eorum. [33] Non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me, si servieris diis eorum: quod tibi certe erit in scandalum.

kaip jie daro, bet juos sunaikinsi ir sulaužysi jų stovylas. [25] Tarnausite Viešpačiui, jusų Dievui, kad laimінčiau tavo duoną ir vandenį ir atimčiau ligas iš jusų tarpo. [26] Nebus tavo žemėje nevaisingų ir bergždžių, ir tavo amžio dienų nesutrumpinsiu. [27] Aš siųsiu mano baimę pirm tavęs ir išnaikinsiu kiekvieną tautą, pas kurią ateisi, ir visus tavo neprietelius priversiu nuo tavęs bėgti, [28] išsiųsdamas pirma širšuolius, kurie išvys Hevejiečius, ir Kananiečius, ir Hetiečius, pirma negu įeisi. [29] Aš jų neišvarysiu vienais metais iš po tavo akių, kad žemė nepavirstų tyrais ir neprivistų tau priešingų žvėrių. [30] Išvarysiu juos pamažu iš po tavo akių, kolei nesustiprėsi ir neapimsi žemės. [31] Paskirsiu gi tavo ribas nuo Raudonosios juros lig Pilistimų jurai, ir nuo tyrumos lig upei. Paduosiu į tavo rankas žemės gyventojus ir juos išmesiu iš po tavo akių. [32] Nedarysi sandoros su jais ir su jų dievais. [33] Jie tenegyvena tavo žemėje, kad kartais tavęs neatvestų į nusidėjimą prieš mane, jei tarnautumei jų dievams; tai gi tikrai bus tau papiktinimas.

---

(26) *Nesutrumpinsiu*: duosiu ilgą amžį. — (28) *Širšuolius.* Kame tų piktų vabzdžių privista daug, tenai žmogui gyventi darosi labai pavojinga. Plg. Atk. 7, 20; Joz. 24, 12; Išm. 12, 8 .. — *Lig Pilistimų jurai.* Taip pavadinta Tarpžemė jura. — *Nuo tyrumos*: Parano (uolinga Arabija). — *Lig upei*: Eupratui. Busiančios žydų valstijos ribos tuotarpu pažymėtos labai apskritai. — (33) *Bus tau papiktinimas.* Anot ebr. t.: s l ą s t a i.

Vz. Kun. 18, 24... Atk. 7, 1... ir k.

24, 1-11. Izraėlitams išgirdus Dievo įsakymus ir pasižadėjus pildyti visus jo žodžius, Mozė liepia atnašauti aukas ir perskaitęs sandoros knygą, aukų krauju apšlaksto tautą ir taip paženklina, kad sandora jau padaryta. Paskui Viešpats Dievas pasirodo ant kalno Izraėlio vyresniesiems.

3. Iškilminga sandora tarp Dievo ir Izraėlio.

Caput XXIV. 1 Moysi quoque
dixit: Ascende ad Dominum tu,
et Aaron, Nadab, et Abiu, et
septuaginta senes ex Israel, et
adorabitis procul. 2 Solusque
Moyses ascendet ad Dominum,
et illi non appropinquabunt: nec
populus ascendet cum eo. 3 Ve-
nit ergo Moyses et narravit ple-
bi omnia verba Domini, atque
judicia: responditque omnis po-
pulus una voce: Omnia verba
Domini, quæ locutus est, facie-
mus.
4 Scripsit autem Moyses uni-
versos sermones Domini: et ma-
ne consurgens ædificavit altare
ad radices montis, et duodecim
titulos per duodecim tribus Is-
rael. 5 Misitque juvenes de fili-
is Israel, et obtulerunt holocau-
sta, immolaveruntque victimas
pacificas Domino, vitulos. 6 Tu-
lit itaque Moyses dimidiam par-
tem sanguinis, et misit in cra-

24. perskyrimas. 1 Dar sakė
Mozei: Užžengk pas Viešpatį tu
ir Aaronas, Nadabas ir Abijus,
ir septynios dešimtįs vyresniu-
jų iš Izraėlio, ir pagarbinsite iš-
tolo. 2 Tik vienas Mozė užžengs
pas Viešpatį, o jie neprisiartins,
nei tauta neužeis su juo. 3 Mo-
zė tat atėjo ir papasakojo tau-
tai visus Viešpaties žodžius ir
įsakymus; o visa tauta atsakė
vienu balsu: Išpildysime visus
Viešpaties žodžius, kuriuos jis
pasakė.
4 O Mozė užrašė visus Vieš-
paties žodžius ir rytą atsikėlęs
pastatė altorių prie kalno pašak-
nės ir dvyliką akmeninių šulų
sulig dvylikos Izraėlio giminių.
5 Ir siuntė jaunikaičius iš Izraė-
lio sunų, ir jie aukojo degina-
mas aukas ir atnašavo Viešpačiui
veršius kaipo dėkojimo atnašas.
6 Taigi, Mozė ėmė pusę kraujo
ir supylė į taures; likusią gi da-

(24, 1) *Dar sakė Mozei*: jam tebesant ant kalno. Vz. 20, 21... — *Nadabas ir Abijus*: du vyresniuoju Aarono sunu. — *Vyresniųjų*. Jie buvo viršininkais ir atstovais žymiausių Izraėlio giminių, kurios pasidarė iš persikėlusių Aigyptan su Jokubu septynių dešimtų dušių. Vz. Prad. 46, 27; Iš. 1, 5; Atk. 10, 22. — (2) *Mozė užžengs*... Anot. ebr. t.: M o z ė p r i s i a r t i n s p r i e V i e š p a t i e s. — (3) *Visus Viešpaties žodžius ir*..., t. y. dešimtį Dievo įsakymų su paaiškinimais ir kitus įstatus, esančius 20—23 persk., kurie žemiaus 7. eil. vadinasi s a n d o r o s k n y g a. Tos knygos parašymas minimas sek. eil.

(4) *Altorių*, — kurs sandoros padaryme turėjo tarsi atstovauti Jahvę. Vz. aug. 20, 24. — *Akmeninių šulų*. Ebr. *maccebah*. Jie turėjo įvaizdinti dvyliką Izraėlio giminių. — (5) *Jaunikaičius*. Jaunikaičiai buvo išrinkti iš visų Izraėlio giminių. Nėra jokio nurodymo, kad tai butu buvę šeimynų pirmgimiai, kurie seniaus turėjo pildyti kunigų pareigas, nes Dievas buvo jau nutaręs panaikinti senąją tvarką ir paskirti kunigais tik Aarono ainius. Taigi, išrinktieji jaunikaičiai šitame atsitikime turėjo išdalies užvaduoti paskutiniuosius. Pačią kunigiškų pareigų esybę — kraujo išliejimą — Mozė pasiliko sau. — *Deginamas aukas... dėkojimo atnašas*. Pirmosios, kuriose visas aukojamas gyvulys budavo sudeginamas ant altoriaus, turėjo išreikšti visišką Izraėlio atsidavimą Dievo tarnystei; antrosios, kuriose atnašaujamų gyvulių dalis buvo pačių aukojančiųjų suvalgoma, turėjo parodyti, kad Izraėliui Viešpats leidžia arčiaus susivienyti su savim ir tapti dalininkais jo švento pokilio. — (6) *Pusę kraujo*. Kraujo perpus padalinimas primena bent kiek apeigas sandoros, kurią kitados Dievas buvo padaręs su Abraomu.

teras: partem autem residuam
fudit super altare. 7 Assumens-
que volumen fœderis, legit au-
diente populo: qui dixerunt: Om-
nia quæ locutus est Dominus,
faciemus, et erimus obedientes.
8 Ille vero sumptum sanguinem
respersit in populum, et ait: Hic
est sanguis fœderis quod pepi-
git Dominus vobiscum super cun-
ctis sermonibus his.
9 Ascenderuntque Moyses et
Aaron, Nadab et Abiu, et sep-
tuaginta de senioribus Israel:
10 et viderunt Deum Israel: et
sub pedibus ejus quasi opus la-
pidis sapphirini, et quasi cœlum,
cum serenum est. 11 Nec super
eos qui procul recesserant de
filiis Israel, misit manum suam,
videruntque Deum, et comede-
runt, ac biberunt.

lį išliejo ant altoriaus. 7 Ir ėmęs
sandoros knygą, skaitė, girdint
tautai; o jie tarė: Visa, ką Vieš-
pats kalbėjo, padarysime ir bu-
sime paklusnųs. 8 Jis gi, ėmęs
kraują, apšlakstė juo tautą ir
tarė: Tasai yra kraujas sandoros,
kurią Viešpats su jumis padarė
apie visa tai, kas pasakyta.

9 O Mozė ir Aaronas, Nada-
bas ir Abijus ir septynios de-
šimtįs iš Izraėlio vyresniųjų už-
žengė 10 ir matė Izraėlio Dievą
ir po jo kojomis tarsi dalyką,
padarytą iš sapyro akmens, pa-
našų į dangų, kuomet esti gie-
dra. 11 Ir ant tų iš Izraėlio su-
nų, kurie stovėjo ištolo, jis ne-
ištiesė savo rankos, ir jie matė
Dievą, ir valgė ir gėrė.

Vz. Prad. 15, 9... Viena kraujo dalis aukojama Viešpačiui, nes ji išliejama ant altoriaus (plg. 4. eil.); kita gi skiriama tautai apšlakstyti (8. e.). — (7) *Visa... padarysime...* Tauta antrą sykį iškilmingai žada Viešpačiui paklusnumą (vz. 3. e.). — (8) *Ėmęs kraują,* — buvusį taurėse. — *Apšlakstė...* Šv. Povilas, kalbėdamas apie šitą atsitikimą (Žyd. 9, 18..), remdamos regimai senobiniu padavimu, mini dar, kad krauju buvo apšlakstyta ne tik žmonės, bet ir knyga, ir kad Mozė vartojęs prie apšlakstymo yzopą ir raudoną vilną, o prie kraujo pridėjęs vandens. Tas gyvulių kraujo išliejimas, patvirtinant padarytąją sandorą, buvo figura Kristaus kraujo, išlieto ant Kalvarijos. — *Tasai yra kraujas..* Į šituos žodžius padarė pats Išganytojas aliuziją, pašvęsdamas eucharistiškąjį kieliką Mt. 26, 28. Ir kaip tikras buvo Mozės aukų kraujas, kaip tikras buvo Kristaus kraujas, išlietas ant kryžiaus, taip tikras buvo ir anas kraujas, kurs atsirado kielike po persiesybinimo ir kurs atsiranda ant musų altorių per šv. Mišių konsekraciją.

(9) *Užžengė,* — pildydami aug. 1. eil. minėtąjį įsakymą.— (10) *Matė...* Kokioje išvaizdoje Dievas teikėsi pasirodyti Izraėlio vyresniesiems, Mozė nepaaiškina. Kur kitur jis sako, kad Dievas nepasirodęs aiškiame pavidale. Vz. Atk. 4, 12. Daug aiškiaus jie matė tai, kas buvo apsireiškimo apačioje. — (11) *Ir ant tų... kurie stovėjo ištolo.* Remiantis LXX, chald. ir syr. vertimais, ebr. t. šitoje vietoje reiktu išversti taip: i r a n t a u g š t o s k i l m ė s I z r a ė l i o s u n ų, t. y. ant mačiusiųjų Dievą ištolo Izraėlio vyresniųjų (9. e.). — *Neištiesė savo rankos,* t. y. jiems neatsitiko joki nelaimė, nors jie matė Dievą. Buvo gi senobinis įsitikrinimas, kad tas negalįs išlikti gyvas, kas Dievą pamatytu. Plg. 33, 20; Prad. 32, 30 ir k. — *Valgė...* Sugrįžę nuo kalno jie dalyvavo dėkojimo aukų pokilyje. Pl. 18, 12.

24, 12—27, 21. Mozė, pildydamas Dievo isakymą, vienas užeina ant kalno ir čionai gauna pamokymus apie sandoros šėtros pastatymą ir apie kunigus. Visupirma Dievas jam įsako surinkti brangias dovanas šėtros reikalams, o toliaus aiškiai pamoko, kaip jis turės padaryti sandoros skrynią, stalą šventoms duonoms, auksinį žibintuvą su jo priedais, pačią šėtrą su visomis jos uždangomis, sienomis ir užkabomis, aukų altorių ties šėtros anga, šėtros prieangius ir kaip reikės žibinti aliejus ant žibintuvo šėtroje.

4. Įsakymai apie šėtros pastatymą ir apie kunigus a) Sandoros šėtra ir jos rakandai.

12 Dixit autem Dominus ad
Moysen: Ascende ad me in mon-
tem, et esto ibi: daboque tibi
tabulas lapideas, et legem, ac
mandata quæ scripsi: ut doceas
eos. 13 Surrexerunt Moyses et
Josue minister ejus: ascendens-
que Moyses in montem Dei, 14
senioribus ait: Expectate hic do-
nec revertamur ad vos. Habetis
Aaron et Hur vobiscum: si quid
natum fuerit quæstionis, refere-
tis ad eos. 15 Cumque ascendis-
set Moyses, operuit nubes mon-
tem, 16 et habitavit gloria Do-
mini super Sinai, tegens illum
nube sex diebus: septimo autem
die vocavit eum de medio cali-
ginis. 17 Erat autem species glo-
riæ Domini, quasi ignis ardens
super verticem montis in con-
spectu filiorum Israel. 18 Ingres-
susque Moyses medium nebulæ,
ascendit in montem: et fuit ibi
quadraginta diebus, et quadra-
ginta noctibus.

Caput XXV. 1 Locutusque est
Dominus ad Moysen, dicens: 2
loquere filiis Israel, ut tollant
mihi primitias: ab omni homine
qui offeret ultroneus, accipietis
eas. 3 Hæc sunt autem quæ ac-

12 O Viešpats tarė Mozei: Už-
eik pas mane ant kalno ir buk
tenai; aš tau duosiu akmenines
plokštis, ir įstatymą bei palie-
pimus, kuriuos parašiau, kad juos
pamokytumei. 13 Tuomet pakilo
Mozė ir jo tarnas Jozuė; o Mo-
zė, eidamas į Dievo kalną, 14 tarė
vyresniesiems: Laukkite čionai,
kolei pas jus nesugrįšiva. Turi-
te draug su jumis Aaroną ir Hu-
rą; jei iškils koks klausimas,
kreipkitės į juodu. 15 Ir Mozei
užžengus, debesys apdengė kal-
ną. 16 Ir Viešpaties šlovė pasi-
liko ant Sinajaus, pridengdama
jį debesimi per šešias dienas, o
septintoje dienoje Dievas pašau-
kė Mozę iš tarp tamsybių. 17
Viešpaties gi šlovės išvaizda bu-
vo kaip deganti ugnis ant kal-
no viršunės, matoma Izraėlio
sunums. 18 Ir Mozė, įėjęs į de-
besies vidurį, užėjo ant kalno ir
buvo tenai keturias dešimtis die-
nų ir keturias dešimtis nakčių.

25. perskyrimas. 1 Ir Viešpats
kalbėjo Mozei ir tarė: 2 Sakyk
Izraėlio sunums, kad man atneš-
tu pirmuones: jas imsite iš kiek-
vieno žmogaus, kurs jas atna-
šaus savo valia. 3 Tie gi yra da-

(**12**) *Buk tenai* — ilgesnį laiką. — *Akmenines plokštis, ir įstatymą...*: dvi akmenini lenteli, ant kurių Viešpats teikėsi savo ranka parašyti amžinai atminčiai dešimtį savo įsakymų. — *Kad juos pamokytumei.* Anot ebr. t.: j i e m s p a m o k y t i; nes ne vienas Mozė turėjo mokyti Izraėlitus tų Dievų įsakymų, bet visi Izraėlitai savo vaikus ir ainius. Plg. Atk. 4, 9. — (**14**) *Laukkite čionai*: pasilikkite savo stovykloje prie Sinajaus. — *Turite draug su jumis...* Atsitraukdamas ilgesniam laikui nuo tautos Mozė savo valdžią paveda Aaronui ir Hurui. — (**16**) *Per šešias dienas.* Be ypatingo paliepimo Mozė nedrįsta eiti į patį debesį. — (**18**) *Užėjo ant kalno*: pakilo augščiaus į kalną. — *Buvo tenai keturias...* draug su šešiomis laukimo dienomis. Visą tą laiką Mozė nieko nevalgė ir negėrė. Vz. Atk. 9, 9.

(**25, 2**) *Pirmuones.* Ebr. *th'rumah.* Taip vadinosi visokios dovanos, žmonių skiriamos iš savo gėrybių Viešpaties tarnystei. — (**3**) *Auksą...* Tarp dovanų pirmoje vietoje minimi trįs naugės, kurių daugiau-

cipere debetis: Aurum, et argen-
tum, et æs, 4 hyacinthum et pur-
puram, coccumque bis tinctum,
et byssum, pilos caprarum, 5 et
pelles arietum rubricatas, pel-
lesque ianthinas, et ligna setim:
6 Oleum ad luminaria concin-
nanda: aromata in unguentum,
et thymiamata boni odoris: 7 la-
pides onychinos, et gemmas ad
ornandum ephod, ac rationale.
8 Facientque mihi sanctuarium,
et habitabo in medio eorum: 9
juxta omnem similitudinem ta-
bernaculi quod ostendam tibi,
et omnium vasorum in cultum
ejus: sicque facietis illud:

10 Arcam de lignis setim com-
pingite, cujus longitudo habeat
duos et semis cubitos: latitudo,
cubitum et dimidium: altitudo,
cubitum similiter ac semissem.
11 Et deaurabis eam auro mun-
dissimo intus et foris: faciesque
supra, coronam auream per cir-

lykai, kuriuos turite imti: auk-
są, ir sidabrą, ir varį, 4 mėlyną
ir raudoną purpurą, dusyk dažy-
tą karmaziną, baltą ploną drobę,
ožkų plaukus, 5 ir raudonai nu-
dažytus avinų kailius, ir mėly-
nus kailius, ir akacijos medžius,
6 aliejų liampoms žibinti, kve-
palus tepamajam aliejui, ir ge-
ro kvapo smilkalus, 7 onykso ak-
menis ir brangius akmenis ant-
pečiui ir krutinės apdarui pa-
gražinti. 8 Ir padarys man šven-
tyklą, — ir gyvensiu tarp jų, —
9 užlaikant visą panašumą šė-
tros, kurią tau parodysiu, ir vi-
sų rakandų, vartojamų jos tar-
nystėje. Padarysite gi ją taip:
10 Padirbkite iš akcijos medžio
skrynią, kurios ilgumas tebuna
pustrečio masto, platumas pus-
antro masto, augštumas taippat
pusantro masto. 11 Ją paauksin-
si tyriausiu auksu viduje ir iš
oro pusės, ir jos viršuje pada-
rysi auksinį vainiką aplinkui, 12

siai buvo Aigypte. Ypač dažnai ten vartodavo varį arba, tikriaus sakant, skaistvarį. — (4) *Mėlyną ir raudoną...* Po naugių išskaitoma įvairių varsų gijos arba audiniai, iš kurių reikėjo padaryti šėtrai uždangos ir apdarai kunigams. Varsos nurodomos keturios. Ebr. jos vadinasi: *th^ekheleth*, mėlyna arba rausvai mėlyna; *'argaman*, tamsiai raudona; *thola'ath šani*, žydriai raudona; *šeš*, labai balta plonų lininių siulų varsa. — *Dusyk dažytą karmaziną.* Toks trečiosios varsos vardas atsirado Vulgatoje dėlto, kad ebr. ž. *šani* skaityta su kitokiomis balsėmis. — *Ožkų plaukus.* Ilgi minkšti ožkų plaukai tiko storesniems audiniams. — (5) *Avinų kailius.* Iš kailių turėjo buti padaryti viršutiniai šėtros uždangalai. — *Mėlynus kailius.* Ebr. *'oroth th^echašim.* Kaikurie aiškintojai spėja, kad čionai nurodyta ne kailio varsa, bet gyvulys, kurio kailis reikėjo vartoti uždangoms, nes ebr. ž. *thachaš* esąs vardas gyvunų, vadinamų trichechus manatus, arba virgo marina, kurių daug yra Raudonojoje juroje. — *Akacijos medžius.* Ebr. *šittim.* Sinajaus pussalyje augąs akacijos medis labai lengvas, kietas ir beveik nepuną s. Senobėje Aigypte ir Arabijoje augo taip daug akacijų ir jos buvo taip didelės, kad iš jų Aigyptiečiai net statydavo sau didelius laivus. — (7) *Antpečiui ir...* Vz. žem. 28, 6 - 30. — (9) *Kurią tau parodysiu.* Pats Dievas teikėsi buti pirmuoju savo žemiškos šventyklos statytoju. Jis duoda smulkiausius apie ją nurodymus ir parodo Mozei ant kalno jos paveizdą, regimą jo kuniškoms akims, arba dvasios pagavime. Visupirma jis duoda pamokymus apie padirbinimą sandoros arba liudijimo skrynios, kuri turėjo buti svarbiausis dalykas tarp visų kitų, paskirtų Dievo tarnystei.

(10) *Skrynią.* Ebr. *'aron.* Jos ilgumo buvo maž-daug $1^{3}/_{4}$ arš., augštumo ir platumo truputį daugiaus negu 1 arš. (šv. Rašto mastas lygus 52,2 cm.). — (11) *Paauksinsi...*, aptraukdamas auksine skarda. — *Vainiką.* Ebr. *zer.* Tuo vainiku turėjo buti aplink einanti ir truputį išsikišanti auksinė juosta. — (12) *Keturis...*

cuitum: 12 et quatuor circulos
aureos, quos pones per quatuor
arcæ angulos: duo circuli sint
in latere uno, et duo in altero.
13 Facies quoque vectes de lig-
nis setim, et operies eos auro.
14 Inducesque per circulos qui
sunt in arcæ lateribus, ut por-
tetur in eis: 15 qui semper erunt
in circulis, nec unquam extra-
hentur ab eis. 16 Ponesque in
arca testificationem quam dabo
tibi. 17 Facies et propitiatorium
de auro mundissimo: duos cubi-
tos et dimidium tenebit longi-
tudo ejus, et cubitum ac semis-
sem latitudo. 18 Duos quoque
Cherubim aureos, et productiles
facies, ex utraque parte oraculi.
19 Cherub unus sit in latere uno,
et alter in altero. 20 Utrumque
latus propitiatorii tegant expan-
dentes alas, et operientes ora-
culum, respiciantque se mutuo
versis vultibus in propitiatorium
quo operienda est arca, 21 in qua
pones testimonium quod dabo
tibi. 22 Inde præcipiam, et loquar
ad te supra propitiatorium, ac
de medio duorum Cherubim. qui

ir keturis auksinius žiedus, ku-
riuos pritaisyti prie keturių skry-
nios kampų: du žiedu tebuna
viename šone ir du kitame. 13
Padarysi taipogi iš akacijos me-
džio karteles ir jas aptrauksi
auksu, 14 ir įversi į žiedus, esan-
čius skrynios šonuose, kad jomis
galėtu buti nešiojama. 15 Jos vi-
suomet bus žieduose ir niekuo-
met nebus iš jų ištrauktos. 16 Ir
įdėsi skrynion liudijimą, kurį
tau duosiu. 17 Padarysi ir mal-
dytuvę iš tyriausio aukso; jos
ilgumas bus pustrečio masto ir
platumas pusantro. 18 Patalpinsi
taipogi du iš aukso nukaltu ke-
rubimu iš abiejų žinyno šalių.
19 Vienas kerubas tebuna ant
vieno šono, o antras ant kito.
20 Ir teuždengia abudu maldy-
tuvės šonu, ištiesę sparnus ir
apsiausdami žinyną, teveizdi kits
į kitą atkreiptais veidais į mal-
dytuvę, kuria turi buti uždeng-
ta skrynia. 21 Joje padėsi liudi-
jimą, kurį tau duosiu. 22 Iš ten
tau suteiksiu įsakymus; ir nuo
maldytuvės iš tarp dviejų keru-
bimų, busiančių ant liudijimo

žiedus, arba grandis. Ebr. t. nurodo, kad grandįs turėjo buti pritaisytos ne prie viršutiniu kampų, bet prie apatinių. — (**15**) *Visuomet bus žieduose*, kad paskiaus niekuomet nereiktu rankomis prisiliesti prie pačios skrynios. — (**16**) *Liudijimą*. Taip pavadintos akmeninės plokštįs su Dievo įsakymais, kurios turėjo nuolat liudyti tautai apie Dievo apreikštą valią ir padarytą sandorą. Dėlei tų plokščių ir pati skrynia vadinosi liudijimo arba sandoros šėtra. — (**17**) *Maldytuvę*. Ebr. *kapporeth*, dangtis. Buvo tai ištikrųjų auksinis dangtis, kuriuo reikėjo pridengti visas skrynios viršus. Jį vieną sykį metuose vyriausis kunigas apšlakstydavo aukų krauju (Kun. 16, 14. 15; Žyd. 9, 7), permaldaudamas Dievą už tautos nuodėmes; todėl jį vadiname maldytuve, t.y. maldymo arba permaldavimo vieta. Iš tos taipogi vietos Dievas pažadėjo duoti Mozei savo įsakymus ir pamokymus, suteikti jam reikalingas žinias (vz. žem. 22. e.), todėl ji vadinasi žinynu (vz. eil. 18. 20. ir k.). — (**18**) *Kerubimu*. Ebr. *k'rub*, dgsk. *k'rubim*. Plg. Prad. 3, 24. Tie augščiausio laipsnio dangaus aniolų paveikslai rasi turėjo žmonių išvaizdą, tik buvo su sparnais. Jie turėjo įvaizdinti tą nuolatinę garbę, kurią Dievui atiduoda visi jo sutvėrimai. — (**21**) *Liudijimą*. Vz. 16. e. — (**22**) *Suteiksiu įsakymus*. Anot ebr. t.: tau pasirodysiu, arba su tavim susitiksiu. Maldytuvė tarp dviejų kerubimų buvo regimas Dievo sostas, kame jis apsireikšdavo skaisčiame debesyje ir duodavo savo pamokymus (Kun. 16, 2; Skaitl. 7, 89). Iš čia atsirado pavadinimas: Viešpaties apsireiškimo arba susitikimo su savo tauta šėtra.

erunt super arcam testimonii,
cunta quæ mandabo per te fili-
is Israel.
23 Facies et mensam de lig-
nis setim, habentem duos cubi-
tos longitudinis, et in latitudi-
ne cubitum, et in altitudine cu-
bitum ac semissem. 24 Et inau-
rabis eam auro purissimo: facies-
que illi labium aureum per cir-
cuitum. 25 et ipsi labio coronam
interrasilem altam quatuor di-
gitis: et super illam, alteram
coronam aureolam. 26 Quatuor
quoque circulos aureos præpa-
rabis, et pones eos in quatuor
angulis ejusdem mensæ per sin-
gulos pedes. 27 Subter coronam
erunt circuli aurei, ut mittan-
tur vectes per eos, et possit
mensa portari. 28 Ipsos quoque
vectes facies de lignis setim, et
circumdabis auro ad subvehen-
dam mensam. 29 Parabis et ace-
tabula, phialas, thuribula, et cy-
athos, in quibus offerenda sunt
libamina, ex auro purissimo. 30
Et pones super mensam panes
propositionis in conspectu meo
semper.
31 Facies et candelabrum du-
ctile de auro mundissimo, has-
tile ejus, et calamos, scyphos, et
sphærulas ac lilia ex ipso pro-
cedentia. 32 Sex calami egredien-

skrynios, aš tau kalbėsiu visa,
ką per tave įsakysiu Izraėlio
sunums.
23 Padarysi iš akacijos medžio
taipogi stalą, turinti du mastu
ilgumo ir vieną mastą platumo
ir pusantro masto augštumo, 24
ir paauksinsi jį tyriausiu auksu;
aplink jį padarysi auksinę briau-
ną, 25 ir ant pačios briaunos iš-
rašytą vainiką, keturiais pirštais
augštą, ir ant jo kitą auksinį
vainiką. 26 Prirengsi taipogi ke-
turis auksinius žiedus ir juos
pritaisysi ant keturių to paties
stalo kampų prie kiekvienos ko-
jos. 27 Auksiniai žiedai bus po
vainiku, kad į juos butų įveria-
mos kartelės ir kad stalas butu
galima nešioti. 28 Taipogi iš aka-
cijos medžio padarysi tas karte-
les ir jas aptrauksi auksu stalui
nešti. 29 Ir padirbinsi iš tyriau-
sio aukso bliudus, taures, smil-
kytuvus ir puodelius, kuriais tu-
ri buti aukojami skystimai. 30
Ir dėsi ant stalo padėtines duo-
nas visuomet mano akyvaizdoje.

31 Padarysi ir žibintuvą, nukal-
tą iš tyriausio aukso: jo lieme-
nį ir šakas, taures, buoželes ir
iš jo išeinančias lelijas. 32 Šešios
šakos eis iš jo šonų, tris iš vie-

Sandoros skrynia buvo figura pasiliekančios katalikų Bažnyčioje šv. Dvasios ir esančio švenč. Sakramente Jėzaus Kristaus.

(**24**) *Auksinę briauną:* tokią pat juostelę (ebr. *zer*), kaip prie liudijimo skrynios. Vz. 11. eil. — (**25**) *Ant pačios briaunos...* Ebr. t. čionai kalba apie juosteles (rasi medines), rišančias keturias stalo kojas pusėje jų augštumo ir visai nesiekiančios stalo briaunos. Tos juostelės buvo delno (ebr. *tofach*) platumo ir turėjo savo auksinius pagražinimus (*kitą auksinį vainiką*). — (**29**) *Bliudus.* Ebr. t. pirmas žodis reiškia plačias l ė k š t e s duonai padėti, antras mažas g e l d e l e s smilkalams, trečias ą s u o č i u s arba k i b i r u s vynui laikyti ir ketvirtas nedideles t a u r e l e s vynui pilti. — (**30**) *Padėtines duonas.* Anot ebr. t.: v e i d o d u o n a s. Tas pašvęstas duonas dėdavo ant ką tik aprašytojo anksinio stalo, stovėjusio šventoje šėtros dalyje.

(**31**) *Jo liemenį...* Ebr. t. išskaitoma tokios žibintuvo dalįs: Jo koja arba ramstis nuo pačios apačios lig pirmųjų šakų, toliaus šakos vamzdžių pavidalo, nes buvo tuščios viduje, kurių vidurinė kaipo ramsčio prailginimas gali buti pavadinta

tur de lateribus, tres ex uno la-
tere, et tres ex altero. 33 Tres
scyphi quasi in nucis modum
per calamos singulos, sphærula-
que simul, et lilium: et tres si-
militer scyphi instar nucis in
calamo altero, sphærulaque si-
mul et lilium: hoc erit opus sex
calamorum, qui producendi sunt
de hastili: 34 in ipso autem
candelabro erunt quatuor scyphi
in nucis modum, sphærulæque
per singulos, et lilia. 35 Sphæru-
læ sub duobus calamis per tria
loca, qui simul sex fiunt proce-
dentes de hastili uno. 36 Et sphæ-
rulæ igitur et calami ex ipso
erunt, universa ductilia de au-
ro purissimo. 37 Facies et lucer-
nas septem, et pones eas super
candelabrum, ut luceant ex ad-
verso. 38 Emunctoria quoque et
ubi quæ emuncta sunt extin-
guantur, fiant de auro purissimo.
39 Omne pondus candelabri cum
universis vasis suis habebit ta-
lentum auri purissimi. 40 Inspi-
ce, et fac secundum exemplar
quod tibi in monte monstratum
est.

Caput XXVI. 1 Tabernaculum vero ita facies: Decem cortinas de bysso retorta, et hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto,

no šono ir tris iš kito. 33 Tris
riešuto pavidalo taurelės draug
su buoželė ir viena lelija bus
ant vienos šakos; ir ant kitos
šakos taippat tris taurelės draug
su buoželė ir lelija; toks pat
bus darbas šešių šakų, kurios
turi buti išvestos iš liemens; 34
ant paties gi žibintuvo liemens
bus keturios riešuto pavidale tau-
relės, kiekviena su buoželė ir
lelija. 35 Trijose liemens vietose
bus po kamuolėlį, kiekvienas po
dviem šakom, kurių išeinančių
iš vieno liemens išviso bus še-
šios. 36 Taigi, ir kamuolėliai ir
šakos išeis iš jo paties, visa nu-
kalta iš tyriausio aukso. 37 Pa-
darysi taipogi septynias liampas
ir jas pastatysi ant žibintuvo.
kad šviestu kita prieš kitą. 38
Taipogi gnybliai ir indas, kuria-
me nuognaibos bus gesinamos,
tebuna iš tyriausio aukso. 39 Ži-
bintuvas su visais savo priedais
svers išviso talentą tyriausio
aukso. 40 Veizdėk ir visa pada-
ryk pagal paveizdą, kurs tau pa-
rodytas ant kalno.

26. perskyrimas. 1 Šėtrą gi padarysi taip: Prirengsi iš plonos suktinių siulų drobės, mėlynos ir raudonos purpuros ir dusyk

---

liemenimi, paskui taurelės, buoželės ir žiedai. Šešios šakos turėjo buti išlenktos ir siekti to paties augštumo, kokio siekė liemuo, taip kad apatinės buvo žymiai ilgesnės už viršutines. Liemens ir šakų pagražinimais buvo riešuto arba anot ebr. t. migdolų žiedo pavidalo taurelės, buoželės arba obuoliukai ir galop pačiame viršuje lyg-kad žydinčios lelijos, į kurias reikėjo įstatyti liampos su aliejumi. Visa tai turėjo buti nukalta išvieno, taip kad žibintuvas buvo neišardomas. — (37) *Kad šviestu kita prieš kitą.* Anot ebr.: kad šviestu prieš jo veidą, t. y. prieš žibintuvą. Žibintuvas turėjo stovėti visai arti prie pietinio šėtros šono, ir visa jo liampų šviesa krito į šiaurę, kame buvo stalas su šventomis duonomis. Plg. Skaitl. 8, 2. — (38) *Gnybliai*: nedidelės replelės, kuriomis buvo nugnybami liampų knatai. — (39) *Talentą.* Talentas ėjo 3000 siklių, kurių kiekvienas svėrė 14,55 (anot kitų aukso siklis svėręs 16,37) gr.; todėl visas žibintuvas svėrė 43,65 kilogr., arba arti trijų pudų ir buvo vertas dabartiniais pinigais apie 50,000 rbl.

(26, 1) *Šėtrą.* Eil. 1-6. kalbama apie padarymą tos uždangos, kuri buvo matoma iš šėtros vidaus; ji tai ir darė tikrąją Dievo buveinę, ebr. *miškan.* Kitais

variatas opere plumario facies.
2 Longitudo cortinæ unius habebit viginti octo cubitos: latitudo quatuor cubitorum erit.
Unius mensuræ fient universa
tentoria. 3 Quinque cortinæ sibi
jungentur mutuo, et aliæ quinque nexu simili cohærebunt. 4
Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari. 5 Quinquagenas ansulas
cortina habebit in utraque parte, ita insertas, ut ansa contra
ansam veniat, et altera alteri
possit aptari. 6 Facies et quinquaginta circulos aureos quibus
cortinarum vela jungenda sunt,
ut unum tabernaculum fiat.

7 Facies et saga cilicina undecim, ad operiendum tectum
tabernaculi. 8 Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos: et
latitudo, quatuor: æqua erit mensura sagorum omnium. 9 E quibus quinque junges seorsum, et
sex sibi mutuo copulabis, ita ut
sextum sagum in fronte tecti
duplices. 10 Facies et quinquaginta ansas in ora sagi unius,
ut conjungi cum altero queat: et
quinquaginta ansas in ora sagi
alterius, ut cum altero copuletur. 11 Facies et quinquaginta
fibulas æneas quibus jungantur
ansæ, ut unum ex omnibus operimentum fiat. 12 Quod autem

dažyto karmazino dešimtį dangalų su įsiuvinėtais įvairiais vaizdais. 2 Vieno dangalo ilgumas
bus dvidešimt aštuoni mastai,
o platumas keturi mastai. Visi
dangalai bus vienokio didumo.
3 Penki dangalai bus susegti kits
su kitu, ir penki kiti taippat suvienyti. 4 Prie abiejų kraštutinių
dangalų šonų pritaisysi mėlynas
kilpeles, kad viena su antra galėtu buti susegamos. 5 Dangalai
turės po penkias dešimtis kilpelių, taip iš abiejų šonų pritaisytų. kad kilpelė butu ties kilpele,
ir kad kita su kita galėtu buti
susegta. 6 Padarysi taipogi penkias dešimtis auksinių kabių, kuriomis abiejų dangalų šonai turės buti sukabinami, kad butu
viena šėtra.
7 Padarysi taipogi iš ožkų plaukų vienuoliką uždangų šėtrai apdengti iš viršaus. 8 Vienos uždangos ilgumas bus tris dešimtis mastų, o platumas keturi.
Visos uždangos bus lygios. 9 Penkias iš jų sujungsi atskirai ir
atskirai suvienysi kitas šešias,
taip kad šeštąją uždangą sudėtumei dvylinką ant šėtros priešakio. 10 Padarysi taipogi penkias
dešimtis kilpų prie šono vienos
uždangos, kad galėtu buti susegta su kita, ir penkias dešimtis kilpų prie šono kitos uždangos, kad su ana butu suvienyta.
11 Padarysi ir penkias dešimtis
varinių sagčių, kuriomis butu

gi žemiaus aprašomais dangalais buvo iš oro pusės pridengta ta pirmoji uždanga. Apie pirmosios uždangos medegą veiz. aug. 25, 4. Čionai tik dar paminėta, kad balti lininiai siulai turėjo buti suktiniai, idant pati uždanga butu stipresnė. — *Su įsiuvinėtais*... Ebr. t. ir visuose kituose vertimuose, atskyrus Vulgatą, čionai kalbama apie įsiutus arba įaustus audeklan kerubimų paveikslus. — (3) *Bus susėgti*. Penki dangalai turėjo buti susegti, arba rasi susiuti ne galais, bet šonais; taip kad iš penkių darėsi vienas dideliausis kilimas 28 mastais ilgas ir 20 platus. Toks pat kilimas buvo padarytas ir iš kitų penkių dangalų. Susegus paskiaus sagtimis dviejų kilimų kraštus, darėsi uždanga 40 mastų ilga ir 28 plati.

superfuerit in sagis quæ paran-
tur tecto, id est unum sagum
quod amplius est, ex medietate
ejus operies posteriora taberna-
culi. 13 Et cubitus ex una parte
pendebit, et alter ex altera qui
plus est in sagorum longitudine,
utrumque latus tabernaculi pro-
tegens. 14 Facies et operimen-
tum aliud tecto de pellibus arie-
tum rubricatis: et super hoc rur-
sum aliud operimentum de ian-
thinis pellibus.

15 Facies et tabulas stantes
tabernaculi de lignis setim, 16
quæ singulæ denos cubitos in
longitudine habeant, et in lati-
tudine singulos ac semissem. 17
In lateribus tabulæ, duæ inca-
straturæ fient, quibus tabula al-
teri tabulæ connectatur: atque
in hunc modum cunctæ tabulæ
parabuntur. 18 Quarum viginti
erunt in latere meridiano quod
vergit ad austrum. 19 Quibus
quadraginta bases argenteas fun-
des, ut binæ bases singulis ta-
bulis per duos angulos subjici-
antur. 20 In latere quoque se-

sukabinamos kilpos, kad išviso
pasidarytu viena uždanga. 12 O
kas lieka nuo uždangų, kurios
taisomos dangčiui, tai yra vie-
nos uždangos likusia puse pri
dengsi šėtros galą. 13 O iš lie-
kančio uždangų ilgumo vienas
mastas kabės iš vienos šalies, o
kitas iš kitos šalies, pridengda-
mi šėtros šonus. 14 Padirbinsi
šėtrai pridengti dar kitą uždan-
gą iš raudonai dažytų avinų kai-
lių, o viršuje tos vėl apvalkalą
iš mėlynų kailių.

15 Padirbinsi taipogi šėtrai iš
akacijos medžio lentų, kurios
reikės pastatyti stačios. 16 Kiek-
vienos iš jų ilgumas bus dešimts
mastų, o platumas pusantro ma-
sto. 17 Lentos turės šonuose po
du išsikišimu, kuriais viena len-
ta bus sukabinama su kita; ir
taip bus padarytos visos lentos
18 Dvidešimt iš jų bus pietinia-
me šone, kurs atkreiptas į pie-
tus. 19 Joms nuliesi keturias de-
šimtis sidabrinių pakojų, kad po
dviem kiekvienos lentos kertėm
butu pakišama du pakoju. 20
Taipogi kitame šėtros šone, kurs

(12) *Vienos uždangos likusia puse.* Vienuoliktos viršutinės uždangos pusė buvo užlenkta ant šėtros priešakio, kame ji pasidarė dvylinka (9. e.). Tokiuo budu viršutinių ir apatinių audeklų siulės nebuvo kita ties kita, bet nuo vienos lig kitai pasidarė tarpas dviejų mastų, ir iš galo viršutinė uždanga dar dviem mastais buvo ilgesnė už apatinę, taip kad galėjo visai ją pridengti. — (**13**) *O iš liekančio...* Viršutinės uždangos buvo 30 mastų ilgos, o apatinės tik 28, todėl dviem mastais daugiaus. Reikia dar patėmyti, kad čionai, kaip ir toliaus šėtra vadinasi dažniausiai tik pats vidus, tai yra Viešpaties buveinė (ebr. *miškan*), kurią darė apatinis kerubimais papuoštas kilimas.

(**15**) *Lentų.* Ebr. *qereš*, dgsk. *qᵉrašim*. Tikra to žodžio prasmė nežinoma. Jei jis reiškia paprastas lentas, tai jos, sustatytos ir suleistos šėtros šonuose ir gale, turėjo visai uždengti didžiausią gražiais kerubimų paveikslais papuoštos uždangos dalį, kuri dengė Viešpaties buveinę iš šonų ir iš galo ir ištikrųjų turėjo padaryti tą buveinę. Todėl kaikurie aiškintojai (Symon) spėja, kad žodžiu *qereš* vadinasi pėlčiai arba rėmai, per kuriuos pigiai galima buvo matyti ant jų pakabinta uždanga. — (**17**) *Lentos turės...* Zodis *šonuose* įdėtas šiton eil. be reikalo, nes ebr. t. čionai visai nenurodyta kame turėjo buti *du išsikišimu*. Neaišku ir ką reiškia tie išsikišimai, nes ebr. jie vadinasi *jadot*, r a n k o s, o žem. 19. eil. Vulgata tą patį dalyką vadina k e r t ė m i s. Ebr. 17. e. galima taip išversti: p r i e k i e k v i e n o s l e n t o s *(qereš)* b u s d v i r a n k i s u r i š t i k i t a s u k i t a, arba anot kitų: e i n a n t i

cundo tabernaculi quod vergit
ad aquilonem, viginti tabulæ
erunt, [21] quadraginta habentes
bases argenteas, binæ bases sin-
gulis tabulis supponentur. [22] Ad
occidentalem vero plagam taber-
naculi facies sex tabulas, [23] et
rursum alias duas quæ in angu-
lis erigantur post tergum taber-
naculi [24] Eruntque conjunctæ
a deorsum usque sursum. et una
omnes compago retinebit. Dua-
bus quoque tabulis quæ in an-
gulis ponendæ sunt. similis jun-
ctura servabitur. [25] Et erunt si-
mul tabulæ octo, bases earum
argenteæ sedecim. duabus basi-
bus per unam tabulam suppu-
tatis. [26] Facies et vectes de lig-
nis setim quinque ad continen-
das tabulas in uno latere taber-
naculi, [27] et quinque alios in al-
tero, et ejusdem numeri ad oc-
cidentalem plagam: [28] qui mit-
tentur per medias tabulas a sum-
mo usque ad summum. [29] Ipsas
quoque tabulas deaurabis, et fun-
des in eis annulos aureos per
quos vectes tabulata contineant:
quos operies laminis aureis. [30]
Et eriges tabernaculum juxta
exemplar quod tibi in monte
monstratum est.

[31] Facies et velum de hyacin-
tho, et purpura, coccoque bis
tincto, et bysso retorta, opere

atkreiptas į šiaurę, bus dvide-
šimt lentų, [21] turinčių keturias
dešimtis sidabrinių pakojų, pa-
dėtinų po du kiekvienos lentos
apačion. [22] O šėtros šaliai atkrei-
ptai į vakarus padirbinsi šešias len-
tas, [23] ir vėl kiti dvi lenti, kurie-
dvi turės buti pastatytos sąspa-
rose iš šėtros galo [24] Ir bus su-
jungtos nuo apačios lig viršui,
ir visas laikys vienas sunėrimas.
Dvi lenti, stovėsianti sąsparose,
taippat bus jungiami su kito-
mis. [25] Ir iš viso bus aštuonios
lentos, o jų sidabrinių pakojų
šešiolika, skaitant po du pakoju
kiekvienai lentai. [26] Padirbinsi
iš akacijos medžio ir penkis už-
kaiščius lentoms laikyti viena-
me šėtros šone, [27] ir kitus pen-
kis kitame, ir tiek pat galui į
vakarus. [28] Jie bus perkišti ties
lentų viduriu nuo vieno galo
iki kitam. [29] Pačias lentas pa-
auksinsi ir joms nuliesi auksi-
nes grandis, į kurias įverti už
kaiščiai laikys lentas; ir užkaiš-
čius aptrauksi auksine skarda
[30] Ir pastatysi šėtrą pagal pa-
veizdą, kurs tau parodytas ant
kalno.

[31] Padarysi ir užkabą iš mė-
lynos ir raudonos purpuros, du-
syk dažyto karmazino ir iš plo-

šalymais (parallela invicem).—(**23**) *Iš šėtros galo*: toje pat į vakarus atkreiptoje šėtros šalyje. — (**24**) *Ir bus sujungtos...* Pirmą šitos eil. dalį Vulgatos autorius regimai suprato apie visas lentas; ebr. gi tekste kalbama tik apie dvi sąsparos lenti; bet ir to teksto prasmė neaiški, ir sąsparos lentų aprašymas šiandien nebesuprantamas. Ebr. t. liter. galima taip išversti: Jos bus dvejos nuo apačios, ir draug bus dvejos jos (šėtros) viršuje lig pirmajai grandžiai; taip bus su jom abiem; jiedvi bus abiejose sąsparose. — (**28**) *Jie bus perkišti...* Ebr. t. ir kituose vert.: Vidurinis užkaištis eis ties lentų viduriu nuo vieno (šėtros) galo lig kitam. Todėl tik vidurinis užkaištis siekė nuo vieno sienos galo lig kitam; kiti gi keturi buvo perpus trumpesni ir susidurdavo ties sienos viduriu. Grandžių tat, į kurias tie užkaiščiai turėjo buti įverti, prie kiekvienos sienos buvo pritaisyta po tris: viena augštai, kita viduryje, o trečia apačioje.

(**31**) *Su įsiuvinėtais gražiais vaizdais.* Anot ebr. t. ta užkaba buvo pagražinta

plumario et pulchra varietate contextum: 32 quod appendes ante quatuor columnas de lignis setim, quæ ipsæ quidem deauratæ erunt, et habebunt capita aurea, sed bases argenteas. 33 Inseretur autem velum per circulos, intra quod pones arcam testimonii, quo et Sanctuarium, et Sanctuarii sanctuaria dividentur. 34 Pones et propitiatorium super arcam testimonii in Sancto sanctorum: 35 mensamque extra velum: et contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano: mensa enim stabit in parte aquilonis. 36 Facies et tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, et purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta, opere plumarii. 37 Et quinque columnas deaurabis lignorum setim, ante quas ducetur tentorium: quarum erunt capita aurea, et bases æneæ.

Caput XXVII. 1 Facies et altare de lignis setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, et totidem in latitudine, id est quadrum, et tres cubitos in altitudine. 2 Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erunt: et operies illud ære. 3 Faciesque in usus ejus lebetes ad suscipiendos cineres, et forcipes atque fuscinulas, et ignium re-

nos suktinių siūlų drobės su įsiuvinėtais gražiais vaizdais. 32 Ją pakabinsi ant keturių akacijos medžio šulų, kurie bus paauksinti ir turės auksines galvenas, o sidabrinius pakojus. 33 Užkaba bus prikabinta grandimis. Viduje už užkabos pastatysi liudijimo skrynią. Ta užkaba atskirs šventąją vietą nuo švenčiausios. 34 Padėsi taipogi ir maldytuvę viršuje liudijimo skrynios švenčiausioje vietoje. 35 Stalą pastatysi šiapus užkabos ir ties stalu žibintuvą pietiniame šėtros šone; nes stalas stovės šiauriniame šone. 36 Padirbinsi ir šėtros angai užkabą iš mėlynos ir raudonos purpuros, iš dusyk dažyto karmazino ir iš plonų suktinių linų siūlų, išaustą įvairiomis varsomis. 37 Ir paauksinsi penkis akacijos medžio šulus, prieš kuriuos bus pakabinta užkaba; šulų galvenos bus auksinės, o pakojai variniai.

27. perskyrimas. 1 Padirbinsi dar iš akacijos medžio altorių penkiais mastais ilgą ir tiek pat platų, tai yra keturkampį, ir trimis mastais augštą. 2 O ant keturių kampų išeis iš jo ragai; ir jį aptrauksi variu. 3 Ir padarysi jo reikalams puodus pelenams supilti, replės, šakutes ir angliams indą; visus rykus įtaisysi iš vario. 4 Padirbinsi dar

kerubimų paveikslais (vz. 1. e.). — (32) *Auksines galvenas.* Anot ebr. t. šulų viršuje buvo ne galvenos arba kapitėliai, bet vašai; už jų reikėjo pakabinti užkaba. — (35) *Stalą* — šventoms arba padėtinėms duonoms. Toje pat šventoje šėtros dalyje buvo dar pastatytas smilkalų altorius. Vz. žem. 30, 1... — (36) *Angai,* — kuri buvo iš saulėtekio pusės. Ją uždengianti užkaba buvo marga, išausta langeliais, bet kerubimų neturėjo. — (37) *Galvenos.* Ebr. t.: v a š a i.

(27, 1) *Altorių.* Jis vadinosi deginamųjų aukų altoriumi; turėjo gi būti pastatytas ties šėtros anga. Priėjimas prie jo buvo padarytas iš nuolaidžiai supiltos žemės (plg. 20, 26). — (2) *Ragai.* Jie buvo neišimami, bet padaryti išvieno su altoriumi. Ragai buvo švenčiausi altoriaus dalis; juos patepdavo aukų krauju. — (3) *Reples.* Ebr. t. minimas čionai prietaisas pelenams semti, kurs iš vokiško vadinasi šiupeliu, ir dar išvardijama indai aukų kraujui semti. — (4) *Padir-*

ceptacula: omnia vasa ex ære
fabricabis. 4 Craticulamque in
modum retis æneam: per cujus
quatuor angulos erunt quatuor
annuli ænei, 5 quos pones sub-
ter arulam altaris: eritque cra-
ticula usque ad altaris medium.
6 Facies et vectes altaris de li-
gnis setim duos, quos operies la-
minis æneis: 7 et induces per
circulos, eruntque ex utroque
latere altaris ad portandum. 8
Non solidum, sed inane et ca-
vum intrinsecus facies illud, si-
cut tibi in monte monstratum
est.
9 Facies et atrium tabernacu-
li, in cujus australi plaga con-
tra meridiem erunt tentoria de
bysso retorta: centum cubitos
unum latus tenebit in longitu-
dine. 10 Et columnas viginti cum
basibus totidem æneis, quæ ca-
pita cum cælaturis suis habe-
bunt argentea. 11 Similiter et in
latere aquilonis per longum erunt
tentoria centum cubitorum, co-
lumnæ viginti, et bases æneæ
ejusdem numeri, et capita ea-
rum cum cælaturis suis argen-
tea. 12 In latitudine vero atrii,
quod respicit ad occidentem,
erunt tentoria per quinquaginta
cubitos, et columnæ decem, ba-
sesque totidem. 13 In ea quoque
atrii latitudine, quæ respicit ad
orientem, quinquaginta cubiti
erunt. 14 In quibus quindecim
cubitorum tentoria lateri uno

tinklo pavidalo narinę, prie ku-
rios keturių kampų bus keturios
varinės grandis. 5 Ją įdėsi po
altoriaus vainiku; ir narinė sieks
lig altoriaus viduriui. 6 Padirbin-
si taipogi iš akacijos medžio al-
toriui dvi karti, kuriedvi ap-
trauksi varine skarda, 7 ir įver-
si į grandis, ir jiedvi bus iš abie-
jų šonų altoriui nešti. 8 Jį pa-
darysi ne pripildytą viduje, bet
tuščią ir dyką, kaip tau parody-
ta ant kalno.

9 Padarysi taipogi šėtrai prie-
angį, kurio pietiniame šone, at-
kreiptame į pietus, bus užkabos
iš baltos plonos suktinių siūlų
drobės. Vienas jos šonas bus
šimtu mastų ilgas. 10 Ir padary-
si dvidešimt šulų su tiek pat
varinių pakojų. Jie turės sida-
brines galvenas su savo pagraži-
nimais. 11 Taippat ir šiauriniame
šone išilgai bus užkabos per šim-
tą mastų, dvidešimt šulų ir tiek
pat varinių pakojų ir sidabrinių
galvenų su jų pagražinimais. 12
Prieangio gi platume, kurs at-
kreiptas į saulėleidžius, bus už-
kabos per penkiasdešimtis ma-
stų, ir dešimts šulų ir tiek pat
pakojų. 13 Taipogi ir tas prieau-
gio platumas, kurs atkreiptas į
saulėtekius, bus penkių dešimtų
mastų; 14 iš jų penkiolika ma-
stų nuo vieno šono bus paskirta

binsi dar... Iš vario padaryta narinė, lyg-koks didelis rėtis, buvo tikriausiai įleista į patį altorių jo augštumo pusėje. Ant jos kraudavo malkas, o ant jų dėdavo deginimui paskirtas aukas. Per narinės skyles įeidavo reikalingas oras ir išbirėdavo pelenai. — (5) *Vainiką.* Vainiku rasi čionai pavadinta plati brauna aplink altorių jo augštumo pusėje, ant kurios galėdavo atsistoti tarnaujantįs prie altoriaus kunigai.

(9) *Prieangį.* Buvo tai didelis kiemas, turėjusis šimtą mastų išilgai ir penkias dešimtis skersai; aplink jį visą buvo sustatyti ant varinių pakojų šulai, augštai užsibaigiantįs vašais, už kurių buvo užkabintos drobinės marškos. — (10) *Galvenas.* Ebr. t. minima čionai ir žem. 11. 17. eil. ne galvenos arba kapitėliai, bet

deputabuntur, columnæque tres
et bases totidem: [15] et in late-
re erunt tentoria cubitos obti-
nentia quindecim, culumnæ tres,
et bases totidem. [16] In introitu
vero atrii fiet tentorium cubi-
torum viginti ex hyacintho et
purpura, coccoque bis tincto, et
bysso retorta, opere plumarii:
columnas habebit quatuor, cum
basibus totidem. [17] Omnes co-
lumnæ atrii per circuitum ve-
stitæ erunt argenteis laminis,
capitibus argenteis, et basibus
æneis. [18] In longitudine occupa-
bit atrium cubitos centum, in
latitudine quinquaginta, altitu-
do quinque cubitorum erit: fi-
etque de bysso retorta, et ha-
bebit bases æneas. [19] Cuncta va-
sa tabernaculi in omnes usus et
ceremonias, tam paxillos ejus
quam atrii, ex ære facies.

[20] Præcipe filiis Israel ut affe-
rant tibi oleum de arboribus oli-
varum purissimum, piloque con-
tusum: ut ardeat lucerna sem-
per [21] in tabernaculo testimonii,
extra velum quod oppansum est
testimonio. Et collocabunt eam
Aaron et filii ejus, ut usque
mane luceat coram Domino. Per-
petuus erit cultus per succes-
siones eorum a filiis Israel.

užkaboms, draug su trimis šu-
lais ir su tiek pat pakojų. [15]
Taipogi nuo kito šono per pen-
kioliką mastų bus užkabos, tris
šulai ir tiek pat pakojų. [16] Prie-
angio gi įėjime bus dvidešimties
mastų užkaba iš mėlynos ir rau-
donos purpuros, iš dusyk dažy-
to karmazino ir plonos suktinių
siūlų drobės su išmezgimais. Ji
turės keturis šulus su tiek pat
pakojų. [17] Visi prieangio šulai
aplinkui bus aptraukti varine
skarda, turės sidabrines galve-
nas ir varinius pakojus. [18] Prie-
angio išilgai bus šimtas mastų,
skersai penkios dešimtis mastų,
ir bus penkiais mastais augštas.
Jo užkabos bus padarytos iš bal-
tos plonos suktinių siūlų drobės
ir turės varinius pakojus. [19] Vi-
sus šėtros rakandus visiems jos
reikalams ir apeigoms, taipogi
jo ir prieangio baslelius padary-
si iš vario.
[20] Įsakyk Izraėlio sunums, kad
tau atneštų tyriausio aliejaus iš
alyvmedžių, išspausto piestoje,
idant visuomet žibėtų liampa [21]
liudijimo šėtroje šiapus užkabos,
kuri pakabinta prieš liudijimą.
Ją statys Aaronas ir jo sunus,
kad žibėtų lig rytui Viešpaties
akyvaizdoje. Ta tarnystė bus
amžina Izraėlio sunums per vi-
sas jų kartas.

---

vašai. — (19) *Baslelius.* Jie reikėjo įkal-
ti žemėn, o prie jų pririšdavo virvėmis
užkabų apačias.

(20) *Tyriausio aliejaus.* Visutyriausis
aliejus skaitėsi tas, kurs savaimi varvėjo
iš sudaužytų uogų; gaunamas gi spaustu-
vu išspaudžiant uogų sultis ir šildant buvo
žymiai mažesnės vertės.—*Visuomet*: pa-
skirtu metu, naktimis. — *Liampa.* Vien-
skaitlis padėta užuot daugskaitlio, nes
čionai kalbama apie septynias žibintuvo
liampas. — (21) *Liudijimo šėtroje.* Vz.
paaišk. 25, 22.

28, 1—29, 46. Be įsakymų apie šėtrą
ir jos rakandus, Viešpats tuo pačiu me-
tu duoda Mozei įsakymą apie naujos ku-
nigijos paskyrimą, pamoko, kokie ir
kaip reikės padaryti šventi apdarai vy-
riausiam ir kitiems kunigams, kurių pa-

b) Kunigų apdarai ir apeigos jų pašventime.

Caput XXVIII. 1 Applica quo-
que ad te Aaron fratrem tuum
cum filiis suis de medio filio-
rum Israel, ut sacerdotio fun-
gantur mihi: Aaron, Nadab, et
Abiu, Eleazar, et Ithamar. 2 Fa-
ciesque vestem sanctam Aaron
fratri tuo in gloriam et decorem.
3 Et loqueris cunctis sapienti-
bus corde, quos replevi spiritu
prudentiæ, ut faciant vestes Aa-
ron, in quibus sanctificatus mi-
nistret mihi. 4 Hæc autem erunt
vestimenta quæ facient: Ratio-
nale, et superhumerale, tunicam
et lineam strictam, cidarim et
balteum. Facient vestimenta san-
cta fratri tuo Aaron et filiis ejus,
ut sacerdotio fungantur mihi. 5
Accipientque aurum, et hyacin-
thum, et purpuram, coccumque
bis tinctum, et byssum.

6 Facient autem superhume-
rale de auro et hyacintho et
purpura, coccoque bis tincto,
et bysso retorta, opere polymi-
to. 7 Duas oras junctas habebit

28. perskyrimas. 1 Imk taipo-
gi pas save iš Izraėlio vaikų
tarpo savo brolį Aaroną draug
su jo sunumis, kad jie man pil-
dytų kunigystės pareigas: Aaro-
nas, Nadabas ir Abijus, Eleaza-
ras ir Itamaras. 2 Ir padarysi sa-
vo broliui Aaronui šventą apda-
rą šlovei ir pagražinimui. 3 Ir
sakysi visiems išmintingos šir-
dies, kuriuos aš pripildžiau iš-
manymo dvasia, kad padarytų
Aaronui apdarus, kuriuose pa-
švęstas man tarnautų. 4 Apda-
rai gi, kuriuos padarys, bus ši-
tie: krutinės apdaras, antpetis,
tunika, siaura drobinė jupa, nuo-
metas ir juosta. Padarys šven-
tus apdarus tavo broliui Aaro-
nui ir jo sunums, kad jie man
pildytų kunigystės pareigas. 5
Ir ims auksą, mėlyną ir raudo-
ną purpurą, dusyk dažytą kar-
maziną ir baltą ploną drobę.
6 Antpetį gi padarysi iš aukso,
mėlynos ir raudonos purpuros,
dusyk dažyto karmazino ir bal-
tos plonos suktinių linų siulų,
drobės, audžiant įvairiomis var-

šventimo apeigos taipogi nuosakiai aprašomos. Minima dar čionai taip vadinama nuolatinė auka.

(**28**, **1**) *Imk*: atskirk. — (**2**) *Apdarą*. Ebr. t.: a p d a r u s. — *Šlovei ir pagražinimui*. Kunigų tarnystėje vartojami apdarai turėjo pašlovinti ir papuošti pačius kunigus, bet dar labiaus turėjo šlovinti ir gražinti šventą jų tarnavimą Dievui, sužadindami žmonių širdyse pagarbą Dievui ir šventoms apeigoms, kuriomis jam buvo tarnaujama. — (**3**) *Sakysi visiems...* Tie, kurie darys kunigams šventus apdarus, turės dvejopą privalumą, įgimtą gabumą ir Dievo suteiktą išmanymą. Stoka to paskutiniojo visuose laikuose padaro, kad bažnytiniai apdarai ir kiti šventi dalykai nustoja savo rimtumo ir įgija visai pasaulinę išvaizdą. — (**4**) *Apdarai bus šitie*. Išskaitomi čionai apdarai buvo skiriami vyriausiam kunigui; apleista dar auksinė skardelė, nešiojama ant kaktos (vz. 36. e.). Kadangi tokių apdarų dabar visai nebėra, todėl jų vardų išvertimas yra nepigus dalykas, ir tik iš aprašymo galima įgyti šioks toks supratimas apie pačius apdarus.

(**6**) *Antpetį*. Ebr. *'efod*. Ką tas žodis reiškia, tikrai nežinia; rasi p r i e d a n g ą. Iš aprašymo galima sau įsivaizdinti efodą kaip bažnytinę dalmatiką arba didelius škaplerius, kurių trumputės juostelės buvo ant pačių pečių, vienas galas plačiai dengė krutinę ir siekė arti

in utroque latere summitatum, ut in unam redeant. [8] Ipsa quoque textura et cunta operis varietas erit ex auro et hyacintho, et purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta. [9] Sumesque duos lapides onychinos, et sculpes in eis nomina filiorum Israel: [10] sex nomina in lapide uno, et sex reliqua in altero, juxta ordinem nativitatis eorum. [11] Opere sculptoris et cælatura gemmarii, sculpes eos nominibus filiorum Israel, inclusos auro atque circumdatos: [12] et pones in utroque latere superhumeralis, memoriale filiis Israel. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum, ob recordationem. [13] Facies et uncinos ex auro, [14] et duas catenulas ex auro purissimo sibi invicem cohærentes, quas inseres uncinis.

[15] Rationale quoque judicii facies opere polymito juxta tex-

somis. [7] Jis turės du galu, kurie savo kraštais sieks kits kitą ties abiem šonais, taip kad pasidarys vienas apvalkalas. [8] Pats gi audeklas ir visas išmarginimo darbas bus iš aukso, mėlynos ir raudonos purpuros, dusyk dažyto karmazino ir baltų suktinių linų siulų. [9] Ir imsi du onykso akmenėliu ir ant jųdviejų įdroši Izraėlio sunų vardus: [10] šešis vardus ant vieno akmenėlio ir šešis kitus ant antro, paeiliui kaip kits po kito gimęs [11] Kaip skaptoriai ir brangių akmenų drožėjai daro, taip įpjausi ant jųdviejų Izraėlio sunų vardus ir, įsodinęs akmenėlius į auksą, [12] padėsi ant kiekvienos antpečio šalies, kaipo atminimo ženklą apie Izraėlio sunus. Ir Aaronas nešios jų vardus Viešpaties akyvaizdoje ant abiejų pečių atminimo dėlei. [13] Padarysi iš aukso taipogi sagtis, [14] ir iš tyriausio aukso du retežėliu su sukabinėtais nareliais, kuriuodu įversi į sagtis.

[15] Padirbinsi taipogi ir ištarminį krutinės apdarą, margai iš-

kelių, o kitas tokio pat ilgumo buvo ant nugaros. Po pažastimis šonai efodo galo, buvusio ant krutinės, buvo sukabinti su šonais jo kito galo, dengusio nugarą. Taip darėsi efodas truputį panašus į marškinius. Žydai ir dabar kartais dėvi trumpą apdarą truputį primenantį čionai aprašomą efodą. — (7) *Turės du galu*, kuriųdviejų vienas bus ant krutinės, o kitas dengs nugarą. — *Sieks kits kitą*—po pažastimis ir lig pačiai apačiai. — (**8**) *Pats gi audeklas*... Vulgata atkartoja tą pat, kas pasakyta 6. eil. Visai kas kita yra ebr. t., kurio prasmė taip galima išreikšti: I r p r i e j o, t. y. antpečio, b u s p r i s e g t a s a p r i š a m a s i s k a s p i n a s t o k i o p a t d a r b o i š a u k s o... Taigi, čionai kalbama apie kaspiną, kuriuo buvo perrišamas antpetis, kad prisiglaustu prie kuno. Tas kaspinas turėjo buti padarytas iš tokio pat audinio, kaip ir antpetis. — (**12**) *Antpečio šalies.* Akmenėliai regimai turėjo buti prisegti viršuje pečių. — *Kaipo atminimo ženklą.* Izraėlio sunų vardai ant akmenėlių turėjo nuolat priminti Viešpačiui apie Izraėlitų protėvius, kad jis butu maloningas jų ainiams. Plg. žem. 29. e.; 30, 16 ir k. — (**14**) *Įversi į sagtis.* Tie retežėliai turėjo tikriausiai pagražinti kraštus skylės, per kurią, užsidedant antpetį, buvo įkišama galva; todėl jie ėjo aplink kaklą ir darė tarsi apikaklę.

(**15**) *Krutinės apdarą.* Ebr. to apdaro vardas *chošen*; bet ką jis reiškia, nežinia: spėjama, kad tą pat, ką ir g r a ž u m a s, p a p u o š a l a s. Vadinasi jis dar i š t a r m i n i u krutinės apdaru, nes į jį buvo įdėta *urim* ir *thummim* (vz. 30. e.), su kurių pagalba vyriausis kunigas gaudavo

turam superhumeralis ex auro,
hyacintho, et purpura, coccoque
bis tincto, et bysso retorta. [16]
Quadrangulum erit et duplex:
mensuram palmi habebit tam in
longitudine quam in latitudine.
[17] Ponesque in eo quatuor ordi-
nes lapidum: in primo versu erit
lapis sardius, et topazius, et
smaragdus: [18] in secundo carbun-
culus, sapphirus, et jaspis: [19] in
tertio ligurius, achates, et ame-
thystus: [20] in quarto chrysoli-
thus, onychinus, et beryllus: in-
clusi auro erunt per ordines suos.
[21] Habebuntque nomina filiorum
Israel: duodecim nominibus cæ-
labuntur, singuli lapides nomi-
nibus singulorum per duodecim
tribus. [22] Facies in rationali ca-
tenas sibi invicem cohærentes
ex auro purissimo: [23] et duos
annulos aureos, quos pones in
utraque rationalis summitate:
[24] catenasque aureas junges an-
nulis, qui sunt in marginibus
ejus: [25] et ipsarum catenarum
extrema duobus copulabis unci-
nis in utroque latere superhu-
meralis quod rationale respicit.
[26] Facies et duos annulos aure-
os, quos pones in summitatibus
rationalis, in oris, quæ e regio-
ne sunt superhumeralis, et po-

austą, kaip ir antpetis, iš aukso,
mėlynos ir raudonos purpuros,
dusyk dažyto karmazino ir bal-
tų suktinių linų siūlų. [16] Jis bus
keturkampis ir dvylinkas; kaip
išilgai taip ir skersai jis turės
sprindį. [17] Ir jį apsodinsi ketu-
riomis akmenėlių eiliomis. Pir-
moje eilioje bus sardijus, topa-
zijus ir smaragdas; [18] antroje ru-
binas, sapyras ir jaspis; [19] tre-
čioje ligurijus, achatas ir ame-
tystas; [20] ketvirtoje chryzolitas,
onyksas ir berylius. Jie bus įso-
dinti į auksą savo eiliose. [21] Ant
jų bus Izraėlio sūnų vardai; dvy-
lika vardų bus įpjauta; ant kiek-
vieno akmens vardas vienos iš
dvylikos giminių. [22] Krutinės
apdarui padarysi iš tyriausio
aukso su supintais nariais rete-
žėlius, [23] taipogi du auksiniu žie-
du, kuriuodu pritaisysi prie dvie-
jų augštutinių krutinės apdaro
kampų, [24] ir auksinius retežėlius
įversi į žiedus, esančius jo kam-
puose, [25] ir tų retežėlių galus
prisegsi sagtimis prie abiejų ant-
pečio šalių ties krutinės apda-
ru. [26] Padirbinsi taipogi du auk-
siniu žiedu, kuriuodu pritaisysi
prie žemųjų krutinės apdaro kam-
pų iš apačios toje pusėje, kuri
prisiglaudžia prie antpečio; [27]

---

iš Dievo nutarimus arba atsakymus į savo klausimus, taigi patirdavo Dievo i š t a r m e s. Krutinės apdaras buvo tai dvylinkai sudėtas gražaus audeklo rėželis sprindžio ilgumo ir platumo, bent kiek primenantis savo išvaizda dabar vartojamą, kunigui einant pas ligonis, bursą. Jo viršutiniai kampai, turėjusieji auksinius žiedus, buvo prisegti auksiniais retežėliais prie antpečio tose vietose, kame buvo du onykso akmenėliu su Izraėlio sūnų vardais; prie dviejų žemyn nusvyrusių kampų buvo taippat auksiniai žiedai, prisiuti ne iš viršaus, bet iš apačios, toje krutinės apdaro pusėje, kuri nematoma akims buvo prisiglaudus prie efodo; į žiedus buvo įverta mėlyna juostelė, kurios galai buvo prisegti prie žiedų, buvusių ant efodo ties pažastimis — (**17 - 20**) *Sardijus...* Beveik visi brangių akmenėlių vardai paimti iš LXX vertimo. Kokie tie akmenėliai ištikrųjų buvo, dabar, amžių bėgyje persimainius vardams, sunku besujieškoti. Regimai tokiuos pat akmenėlius matė šv. Jonas dangiškosios Jeruzalės pamatuose. Vz. Apr. 21, 19 - 20. — (**22 - 25**) *Krutinės...* Aprašoma kaip viršutiniai krutinės apdaro kampai turėjo būti prisegti prie antpečio. Vz. paaišk. 15. eil. — (**26 - 28**) *Padirbinsi taipogi...*

steriora ejus adspiciunt. 27 Nec
non et alios duos annulos au-
reos, qui ponendi sunt in utro-
que latere superhumeralis deor-
sum, quod respicit contra faci-
em juncturæ inferioris, ut apta-
ri possit cum superhumerali, 28
et stringatur rationale annulis
suis cum annulis superhumera-
lis vitta hyacinthina, ut mane-
at junctura fabrefacta, et a se in-
vicem rationale et superhume-
rale nequeant separari. 29 Porta-
bitque Aaron nomina filiorum
Israel in rationali judicii super
pectus suum, quando ingredie-
tur Suanctuarium, memoriale
coram Domino in æternum. 30
Pones autem in rationali judi-
cii Doctrinam et Veritatem, quæ
erunt in pectore Aaron, quando
ingredietur coram Domino: et
gestabit judicium filiorum Isra-
el in pectore suo, in conspectu
Domini semper.

31 Facies et tunicam super-
humeralis totam hyacinthinam,
32 in cujus medio supra erit ca-
pitium, et ora per gyrum ejus
textilis, sicut fieri solet in ex-
tremis vestium partibus, ne fa-
cile rumpatur. 33 Deorsum vero,
ad pedes ejusdem tunicæ, per
circuitum, quasi mala punica fa-
cies, ex hyacintho, et purpura,

ir vėl du kitu auksiniu žiedu,
kuriuodu turi buti pritaisytu
prie abiejų antpečio šonų žemai,
kame yra apatinis sujungimas,
kad krutinės apdaras galėtu bu-
ti sukabintas su antpečiu. 28 Ir
bus sumegsta mėlyna juosta ant-
pečio žiedai su krutinės apdaro
žiedais, kad dailus sumezgimas
pasiliktu tvirtas, ir kad krutinės
apdaras negalėtu buti atskirtas
nuo antpečio. 29 Ir Aaronas ne-
šios Izraėlio sunų vardus ant iš-
tarminio apdaro ant savo kru-
tinės, kada eis šventyklon, kai-
po amžiną atminimo ženklą Vieš-
paties akyvaizdoje. 30 O ištar-
minin krutinės apdaran įdėsi
Mokslą ir Tiesą; tai bus ant Aa-
rono krutinės, kuomet įeis Vieš-
paties akyvaizdon; ir nešios ant
savo krutinės Izraėlio sunų tei-
smą Viešpaties akyvaizdoje vi-
suomet.

31 Padarysi taipogi antpečiui
visą mėlyną jupą, 32 kurios vi-
duryje iš viršaus bus skylė gal-
vai įkišti, o aplinkui ją austinė
atsiulė, kaip paprastai esti ant
rubų pakraščių, kad veikiai ne-
plyštu. 33 O prie apatinės jupos
siulės padarysi aplinkui iš mė-
lynos ir raudonos purpuros ir
dusyk dažyto karmazino tarsi

Paaiškinama, kaip apatinis krutinės apdaro kraštas turėjo buti pririštas prie efodo. Iš ebr. 27. e. teksto paaiškėja, kad einantįs nuo krutinės apdaro kaspino galai turėjo buti pririšti prie žiedų ant efodo toje vietoje, kame jo šonai buvo susiglaudę ir perrišti ant kulšių, ir kad patįs žiedai buvo ant efodo kaspino. — (**30**) *Mokslą ir Tiesą*. Ebr. *urim* ir *thummim*. Jei tuodu žodžiu ebraiškos kilmės, tai juodu turėtu reikšti: š v i c s y b ė s ir t o b u l y b ė s, arba: šviesybės ir tobulybės pilnybė. Regimai tai buvo dalykai jau seniaus vartojami pas Izraėlitus ir visiems žinomi, nes nepaduodama jokio jų aprašymo. Bet koki buvo jų išvaizda, nebežinojo tikrai ir LXX vertėjai. Tiek tik aišku, kad *urim* ir *thummim* buvo Izraėlitams Dievo duotas budas patirti, tarpininkaujant vyriausiajam kunigui, Dievo nutarimus. — *Teismą*, t. y. krutinės apdarą su *urim* ir *thummim*, su kurių pagalba gaunami buvo Dievo nutarimai.

(**31**) *Antpečiui mėlyną jupą*: ilgą lig blauzdų iš raudonai mėlynų siulų išaustą apdarą (ebr. *m^e'il*), ant kurio buvo uždedamas antpetis. — (**33**) *Granatinius obuolėlius*: kamuolėlius, turėjusius granatų

et cocco bis tincto, mixtis in
medio tintinnabulis, [34] ita ut
tintinnabulum sit aureum et malum
punicum: rursumque tintinnabulum
aliud aureum et malum punicum.
[35] Et vestietur ea
Aaron in officio ministerii, ut
audiatur sonitus quando ingreditur
et egreditur Sanctuarium
in conspectu Domini, et non
moriatur.

[36] Facies et laminam de auro
purissimo: in qua sculpes opere
cælatoris, Sanctum Domino. [37]
Ligabisque eam vitta hyacinthina,
et erit super tiaram, [38] imminens
fronti pontificis. Portabitque
Aaron iniquitates eorum,
quæ obtulerunt et sanctificaverunt
filii Israel, in cunctis muneribus
et donariis suis. Erit
autem lamina semper in fronte
ejus, ut placatus sit eis Dominus.
[39] Stringesque tunicam byssso,
et tiaram byssinam facies,
et balteum opere plumarii.

[40] Porro filiis Aaron tunicas
lineas parabis et balteos ac tiaras
in gloriam et decorem: [41]
vestiesque his omnibus Aaron

granatinius obuolėlius, perpintus
varpeliais, [34] taip kad butu
auksinis varpelis ir granatinis
obuolėlis, ir vėl kitas auksinis
varpelis ir granatinis obuolėlis.
[35] Ja apsivilks Aaronas, pildydamas
savo tarnystę, kad girdėtusi
skambėjimas, kada įeina į
šventyklą Viešpaties akyvaizdon
ir išeina, ir kad nenumirtu.

[36] Padarysi iš tyriausio aukso
skardelę, ant kurios įpjausi auksakalių
darbu: Šventumas Viešpačiui!
[37] Ją pririši mėlynu kaspiniu,
ir bus ant kunigiško nuometo,
[38] ties vyriausiojo kunigo
kakta. Ir Aaronas nešios visus
Izraėlio sunų prasikaltimus visose
jų dovanose ir atnašose, kurias
jie aukoja ir pašvenčia. O
skardelė bus visuomet ant jo
kaktos, kad Viešpats jam butu
maloningas. [39] Išausdinsi taipogi
siaurą jupą iš baltų plonų lininių
siūlų; padarysi ir kunigišką
nuometą iš baltos plonos drobės
ir juostą su dailiais įsiuvinėjimais.

[40] Toliaus padarysi Aarono sunums
drobines jupas ir juostas
ir kunigiškus nuometus, kad tai
butu šlovei ir pagražinimui. [41]

obuolių išvaizdą. — (35) *Kad girdėtusi skambėjimas*.. Girdėdami skambėjimą žmonės galėjo mintimi sekti vyriausį kunigą, įeinantį į švenč. šėtros dalį. Plg. Ekli. 45, 10. 11. — *Kad nenumirtu*: kad netaptu vertais mirties bausmės už Dievo įsakymo peržengimą.

(36) *Skardelę*. Ebr. *cic*, ž i e d a s, l a p a s. Tai buvo svarbiausi kunigiško nuometo dalis. Parašas ant jos *qodeš laJhvh* turėjo priminti kaip pačiam vyriausiam kunigui taip ir visai tautai vieną iš svarbiausių tiesų. — (37) *Ant kunigiško nuometo.* Kokią išvaizdą turėjo tas kunigiškas apdaras, nepaaiškinama; tik žemiaus 39. e. liepiama jis padaryti iš baltos plonos drobės. Rasi jis buvo panašus į dabar vartojamus Rytų kraštuose turbanus. — (38) *Nešios... prasikaltimus.* Kada Izraėlitai bus prasikaltę, neužlaikydami visų įstatymų apie jų atnašų aukojimą, tai jiems bus dovanota dėlei vyriausiojo kunigo, kurs buvo figura Jėzaus Kristaus. — (39) *Siaurą jupą.* Buvo tai balti drobiniai marškiniai ilgi lig riešų, su rankovėmis, užvelkami tiesiog ant kuno.—*Juostą.* Ji buvo marga.

(40) *Aarono sunums.* Išskaitomi paprastų kunigų apdarai. — *Kunigiškus nuometus.* Ebr. t. jie vadinasi ne taippat kaip vyriausiojo kunigo nuometas; regimai kuo nors nuo jo skyrėsi. — (41) *Pašventinsi rankas.* Ebr. t. p a t e p s i i r p r i p i l d y s i r a n k a s i r j u o s p a-

fratrem tuum et filios ejus cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi. [42] Facies et feminalia linea, ut operiant carnem turpitudinis suæ, a renibus usque ad femora: [43] et utentur eis Aaron et filii ejus quando ingredientur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquant ad altare ut ministrent in sanctuario ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, et semini ejus post eum.

Caput XXIX. [1] Sed et hoc facies, ut mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de armento, et arietes duos immaculatos, [2] panesque azymos, et crustulam absque fermento, quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies. [3] Et posita in canistro offeres: vitulum autem et duos arietes. [4] Et Aaron ac filios ejus applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cumque laveris patrem cum filiis suis aqua, [5] indues Aaron vestimentis suis, id est, linea et tunica, et superhumerali et rationali, quod constringes balteo. [6] Et pones tiaram in capite ejus, et laminam sanctam super tiaram, [7] et oleum unctionis fundes super caput ejus: atque hoc ritu consecrabitur. [8] Filios quo-

Ir visais tais apdarais apvilksi savo broli Aaroną ir draug su juo jo sunus. Ir visų pašventinsi rankas, ir juos pašvęsi, kad man pildytu kunigystės pareigas. [42] Padarysi ir drobines kelnes, kad pridengtu jų kuno nuogumą nuo kulšių lig strėnų; [43] ir dėvės jas Aaronas ir jo sunus, kuomet eis į liudijimo šėtrą, arba kada artinsis prie altoriaus, kad tarnautu šventykloje, kad budami prasikaltę nenumirtu. Tas įstatas bus amžinas Aaronui ir jo ainiams po jo.

29. perskyrimas. [1] Bet ir tai padarysi, kad jie man butu išvęsti kunigais. Imk iš bandos veršį ir du avinu be kliaudos, [2] ir neraugintos duonos, ir ragaišio be raugo, apšlakstyto aliejumi, taipogi papločių be raugo, apipiltų aliejumi; visa tai padarysi iš kvietienių miltų; [3] ir sudėjęs pintinėn atnašausi; o be to veršį ir du avinu. [4] Aaroną ir jo sunus pastatysi prie liudijimo šėtros angos; o apiplovęs tėvą draug su jo sunumis vandenimi, [5] apvilksi Aaroną jo apdarais, tai yra balta ir mėlyna jupa, antpečiu ir krutinės apdaru, ir tai apjuosi juosta; [6] ir jam ant galvos uždėsi kunigišką nuometą, o ant nuometo šventąją skardelę, [7] ir išpilsi jam ant galvos tepamojo aliejaus; ir tuo budu jis bus pašvęstas. [8] Liepsi pri-

---

šventinsi. Tai turėjo reikšti, 1) kad jie buvo pašvęsti kunigais, 2) kad jiems buvo suteikta tam tikra valdžia ir 3) kad jie buvo išskirti iš tautos tarpo. — (42) *Drobines kelnes.* Jos nesiskaitė šventu apdaru.— (43) *Nenumirtu.* Vz. aug. 35. e

(29, 1) *Tai padarysi...* Duodama pamokymas apie apeigas, užlaikytinas švenčiant Aaroną ir jo sunus kunigais. — (4) *Apiplovęs.* Tam tikra praustuvė buvo prie pat šėtros angos. Vz. 30, 18. Liepiant Mozei, reikėjo apsiplauti rasi tik rankos, kojos ir galva. Tai buvo pirma pašventinimo apeiga. Apsiplovimas draug su auka už nuodėmę turėjo reikšti apsivalymą nuo nusidėjimų per tikrą už juos gailestį. — (5. 6) *Apvilksi...* Antra pašventinimo apeigų dalis — apsivilkimas kunigiškais rubais. — (7) *Išpilsi...* Trečia apeigų dalis — patepimas šventu aliejumi. — (8) *Liepsi prieiti...* Ketvirta apeigų dalis — Aarono sunų apvilkimas.

que illius applicabis, et indues
tunicis lineis, cingesque balteo,
9 Aaron scilicet et liberos ejus,
et impones eis mitras: eruntque
sacerdotes mihi religione perpe-
tua. Postquam initiaveris manus
eorum, 10 applicabis et vitulum
coram tabernaculo testimonii.
Imponetque Aaron et filii ejus
manus super caput illius, 11 et
mactabis eum in conspectu Do-
mini, juxta ostium tabernaculi
testimonii. 12 Sumptumque de
sanguine vituli, pones super cor-
nua altaris digito tuo, reliquum
autem sanguinem fundes juxta
basim ejus. 13 Sumes et adipem
totum qui operit intestina, et
reticulum jecoris, ac duos renes,
et adipem qui super eos est, et
offeres incensum super altare:
14 carnes vero vituli et corium
et fimum combures foris extra
castra, eo quod pro peccato sit.
15 Unum quoque arietem sumes,
super cujus caput ponent Aaron
et filii ejus manus. 16 Quem cum
mactaveris, tolles de sanguine
ejus, et fundes circa altare. 17

eiti taipogi jo sunums, ir apvilk-
si drobinėmis jupomis, ir apjuo-
si juosta, 9 butent Aaroną ir jo
sunus. ir jiems uždėsi kunigiš-
kus nuometus, ir bus man kuni-
gais amžinai tarnystei. Pašven-
tinęs jų rankas, 10 atvesi verši
ties liudijimo šėtra. Aaronas ir
jo sunus uždės jam ant galvos
rankas, 11 ir jį papjausi Viešpa-
ties akyvaizdoje, prie liudijimo
šėtros angos. 12 Ir ėmęs veršio
kraujo patepsi savo pirštu ant
altoriaus ragų, likusį gi kraują
išliesi prie jo pašaknės. 13 Ir
imsi visus taukus, pridengian-
čius vidurius, ir kepenų tinklą,
ir du inkstu, ir ant jųdviejų
esančius taukus, ir paaukosi, su-
degindamas ant altoriaus. 14 Ver-
šio gi mėsą, kailį ir mėšlus su-
deginsi lauke už stovyklos. nes
tai yra auka už nuodėmę. 15 Im-
si taipogi vieną aviną, ant kurio
galvos Aaronas ir jo sunus už-
dės rankas. 16 Jį papjovęs, imsi
jo kraujo ir išpilsi aplink alto-
rių. 17 Patį gi aviną sukaposi į
kąsnius; o apiplautus jo vidurius

— (9) *Bus man kunigais...* Kadangi prie įšventimo kunigais priderėjo rankų aliejumi patepimas, su kuriuo jungėsi rankų pripildymas (vz. 24. e.), todėl tas patepimas čionai tikriausiai išreikštas apskritais žodžiais: *bus man kunigais...* Rankų patepimu suteikiama pats kunigystės laipsnis, pripildymu gi duodama kunigiška valdžia (atnašauti aukas ir pildyti kitas kunigų pareigas) Plg. aug. 7. e.; 28, 41; 29, 35; 40, 13. — *Pašventinęs...* Ebr. t.: I r p r i p i l d y s i A a r o n o r a n k ą i r j o s u n ų r a n k a s. Tie žodžiai tikriausiai pridera prie pirm jų esančio sakinio. — (10) *Atvesi verši...* Penkta apeigų dalis ir tai svarbiausi — aukos už įšvenčiamuosius kunigais. Jos turėjo buti keterioros. Reikėjo paaukoti veršis, kad permaldavus už nuodėmę; — avinas Dievui pagarbinti; taipogi avinas Dievui padėkoti, ir galop auka susidedanti iš duonos. — *Uždės jam ant galvos rankas...* Ta apeiga reiškia, kad atnašaujantis auką nori ją atiduoti Dievui užnot savęs, kad jį pagarbintų, arba kad jam padėkotų ir naujas malones išmelstų, arba kad permaldautų už nuodėmes. Žmogus, budamas nusidėjėliu, rankų uždėjimu ant aukos tarsi perkeldavo ant jos savo nuodėmes, ir tuo budu auka darėsi tikra figura nekalčiausios N. Į. aukos, Jėzaus Kristaus, kurs turėjo imti ant savęs visos žmonijos kaltybes ir aukoti save dangiškajam Tėvui už musų nuodėmes. — (12) *Patepsi...* Altoriaus ragų patepimas aukos krauju reiškė sandoros patvirtinimą (plg. 24, 8). — (13) *Imsi visus...* Išskaitomi čia dalykai skaitėsi geriausiomis dalimis gyvulyje. — (14) *Veršio gi mėsą...* Tas sudeginimas už stovyklos buvo figura Jėzaus Kristaus, mirštančio už Jeruzalės sienų. Plg. Žyd. 13, 11. 12; 2 Kor. 5, 21. — (15 - 18) *Imsi taipogi...* Čionai aprašomos deginamosios aukos apeigos.

Ipsum autem arietem secabis in frusta: lotaque intestina ejus ac pedes pones super concisas carnes, et super caput illius. [18] Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est Domino, odor suavissimus victimæ Domini. [19] Tolles quoque arietem alterum, super cujus caput Aaron et filii ejus ponent manus. [20] Quem cum immolaveris, sumes de sanguine ejus, et pones super extremum auriculæ dextræ Aaron et filiorum ejus, et super pollices manus eorum ac pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum [21] Cumque tuleris de sanguine qui est super altare, et de oleo unctionis, asperges Aaron et vestes ejus, filios et vestimenta eorum. Consecratisque ipsis et vestibus, [22] tolles adipem de ariete, et caudam et arvinam, quæ operit vitalia, ac reticulum jecoris, et duos renes, atque adipem, qui super eos est, armumque dextrum, eo quod sit aries consecrationis: [23] tortamque panis unius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum

ir kojas sudėsi ant supjaustytos mėsos ir ant jo galvos; [18] ir paaukosi visą aviną, sudegindamas ant altoriaus; tai yra atnaša Viešpačiui ir auka, kurios kvapas jam labai meilus. [19] Imsi taipogi kitą aviną, ant kurio galvos Aaronas ir jo sunųs uždės rankas; [20] jį papjovęs, imsi jo kraujo ir patepsi ant Aarono ir jo sunų dešinės ausies pakremslės ir ant jų dešinės rankos nykščio ir ant didžiojo dešinės kojos piršto, ir išliesi kraują ant altoriaus aplinkui. [21] O ėmęs kraujo, kurs yra ant altoriaus, ir tepamojo aliejaus, apšlakstysi Aaroną ir jo apdarus, sunus ir jų apdarus. Ir pašventinęs juos ir jų apdarus, [22] imsi iš avino riebumą, uodegą ir taukus, apdengiančius vidurius, ir kepenų tinklelį, ir abudu inkstu, ir ant jų esančius taukus, ir dešinį petį, — nes tai yra pašventimo avinas, — [23] ir vieną duonos kepalą, aliejumi apšlakstytą ragaišį, paplotį iš neraugintų duonų pintinės, padėtos Viešpaties akyvaizdoje, [24] ir visa padėsi ant Aarono ir jo sunų rankų, ir tai pašventinsi pakeliant Viešpaties akyvaizdoje.

Ji visa turėjo buti sudeginta ant altoriaus Ebr. ji vadinasi *'olah*. — *Labai meilus*. Vz. Prad. 8, 21. — (**19-20**) *Kitą aviną*. To avino aukojimas panašus į paprastas dėkojimo aukas. Čionai jis pridera prie kunigiško pašventimo apeigų; užtat ir aukojamas gyvulys vadinasi ebr. *'el hammillu'im*, pripildymo (pašventimo), t. y. įgaliavimo, arba kunigiškos valdžios suteikimo avinu (vz. 22. 26. e.). — *Patepsi ant.. ausies pakremslės... nykščio*.. Ausies pakremslės patepimas turėjo pamokyti, kad kunigas visuomet privalo noriai klausyti Dievo įstatymo; rankos nykščio —, kad jo darbai turi sutikti su tuo įstatymu, ir didžiojo kojos piršto, — kad jam visuomet reikia vaikščioti Dievo įstatymo keliais. — (**21**) *Ir pašventinęs juos...* Ebr. t.: Ir bus pašvęstas jis ir jo apdarai, ir draug su juo jo sunųs ir jų apdarai. — (**22**) *Riebumą:* riebiausias dalis, kurios tuojau išskaitomos (*uodegą ir...*). — *Petį.* Ebr. ž. *šoq* paprastai reiškia šlaunį; tokią prasmę jis turi tikriausiai ir čionai. Paprastose dėkojimo aukose ta dalis tekdavo aukojančiam kunigui; šitame atsitikime ji skiriama sudeginti. — (**24**) *Pašventinsi pakeliant...* Ebr. t.: *henaftha.. thenufah.* siubuosi siubavimu. Taigi, čionai kalbama apie ypatingą aukos pakėlimo budą, visai panašų į tą, koks daromas šv. Mišiose, kuomet ostija ir kielikas pakeliami augštyn ir jais daromas kryžiaus ženklas. Anot rabinų padavimo pakelta ant rankų auka

est in conspectu Domini: 24 po-
nesque omnia super manus Aa-
ron et filiorum ejus, et sancti-
ficabis eos elevans coram Domi-
no. 25 Suscipiesque universa de
manibus eorum: et incendes su-
per altare in holocaustum, odo-
rem suavissimum in conspectu
Domini, quia oblatio ejus est.
26 Sumes quoque pectusculum
de ariete, quo initiatus est Aa-
ron, sanctificabisque illud ele-
vatum coram Domino, et cedet
in partem tuam. 27 Sanctifica-
bisque et pectusculum conse-
cratum, et armum quem de arie-
te separasti, 28 quo initiatus est
Aaron et filii ejus. cedentque
in partem Aaron et filiorum ejus
jure perpetuo a filiis Israel: quia
primitiva sunt et initia de vi-
ctimis eorum pacificis quæ offe-
runt Domino. 29 Vestem autem
sanctam, qua utetur Aaron, ha-
bebunt filii ejus post eum, ut
ungantur in ea, et consecrentur
manus eorum. 30 Septem diebus
utetur illa qui pontifex pro eo
fuerit constitutus de filiis ejus,

25 Ir visa atimsi iš jų rankų ir
sudeginsi ant altoriaus kaipo de-
ginamą auką, kad butu meiliau-
sis kvapas Viešpaties akyvaiz-
doje, nes tai jo atnaša. 26 Iš avi-
no, kuriuo buvo pašvęstas Aa-
ronas, imsi taipogi krutinę ir ją
pašventinsi, pakeliant Viešpaties
akyvaizdoje, ir tai bus tavo da-
lis. 27 Pašventinsi taipogi pašvę-
stą krutinę ir petį, kurį atsky-
rei iš avino, 28 kuriuo pašvęsta
Aaronas ir jo sunus, ir tai bus
amžinu įstatu dalis iš Izraëlio
sunų Aaronui ir jo sunums, nes
tai yra pirmuonės ir pradžia jų
dėkojimo aukų, kurias atnašau-
ja Viešpačiui. 29 Šventą gi ap-
darą, kuriuo naudosis Aaronas,
po jo turės jo sunus, kad jame
butu patepami, ir butu pašven-
tinamos jų rankos. 30 Septynias
dienas juo vilkės tas iš jo sunų,
kurs jo vieton bus įstatytas vy-
riausiuoju kunigu, ir kurs eis
liudijimo šėtron, kad tarnautu
šventykloje 31 O ėmęs pašven-
timo aviną, išvirsi jo mėsą šven-
toje vietoje; 32 ir ją valgys Aa-

reikėjo patraukti iš rytų pusės į vakarus, o paskui iš šiaurės į pietus. Dėlei tokios apeigos taip pakeliamos ant rankų aukos dalįs toliaus ebr. t. vadinasi siubavimo petimi ir krutine. — (25) *Sudeginsi ant altoriaus...* Ebr. t.: tai uždegęs, padarysi smilkymą ant altoriaus, deginamosios aukos viršuje, kad butu... Nebuvo tai deginamoji auka *'olah*, tik turėjo buti susmilkyta toje pačioje vietoje, kame ką tik degė *'olah* ir rasi dar nebuvo visai subaigus degti. — (26) *Iš avino, kuriuo...* Ebr. t.: ir imsi iš pašventimo avino ('el hammillu'im) krutinę, kuri pridera Aaronui, ir ją pakelsi siubuojant Viešpaties akyvaizdoje, ir tai teks tau. Kalbama čionai ne apie visą krutinę, bet tik apie vieną jos pusę, rasi dešiniąją. Ji paskesnėse aukose turėjo tekti Aaronui, bet šituo atvėju skiriama pačiam Mozei, nes jis dabar pildo kunigo pareigas. — (27. 28) *Pašventinsi taipogi pašvęstą...* Ebr. t.: Pašventinsi siubavimo krutinę ir pakėlimo petį (antrąją krutinės pusę ir kairįjį petį arba, tikriaus sakant, šlaunį ebr. *šoq*), kurių dviejų ana buva siubuota, o tasai pakeltas iš pašventimo avino ('el hammillu'im), iš to, kas pridera Aaronui, ir iš to, kas pridera jo sunums; ir tai teks Aaronui ir jo sunums amžinu įstatu iš Izraëlio vaikų, nes tai pakėlimo duoklė; ir bus iš Izraëlio sunų pakėlimo duoklė iš jų dėkojimo aukų; jų pakėlimo duoklė Viešpačiui, t.y. dovana, atnašaujama Viešpačiui, kurią jis nuo savęs paskiria Aaronui ir jo sunums. — (32) *Valgys Aaronas...* Avino mėsos

et qui ingredietur tabernaculum
testimonii ut ministret in San-
ctuario. 31 Arietem autem con-
secrationis tolles, et coques car-
nes ejus in loco sancto: 32 qui-
bus vescetur Aaron et filii ejus.
Panes quoque, qui sunt in ca-
nistro, in vestibulo tabernaculi
testimonii comedent, 33 ut sit
placabile sacrificium, et sancti-
ficentur offerentium manus. Alie-
nigena non vescetur ex eis, quia
sancti sunt. 34 Quod si remanse-
rit de carnibus consecratis, sive
de panibus usque mane, combu-
res reliquias igni: non comeden-
tur, quia sanctificata sunt. 35
Omnia, quæ præcepi tibi, facies
super Aaron et filiis ejus. Sep-
tem diebus consecrabis manus
eorum: 36 et vitulum pro pecca-
to offeres per singulos dies ad
expiandum. Mundabisque altare
cum immolaveris expiationis ho-
stiam, et unges illud in sancti-
ficationem. 37 Septem diebus ex-
piabis altare, et sanctificabis, et
erit Sanctum sanctorum: omnis,
qui tetigerit illud, sanctificabi-
tur.

38 Hoc est quod facies in al-
tari: Agnos anniculos duos per
singulos dies jugiter, 39 unum
agnum mane, et alterum vespe-
re, 40 decimam partem similæ
conspersæ oleo tuso, quod ha-

ronas ir jo sunųs. Taipogi pin-
tinėje esančias duonas jie val-
gys liudijimo šėtros prieangyje,
33 kad tai butu atnaša, kuria
Dievas permaldaujamas, ir kad
aukojančiųjų rankos butu pa-
šventintos. Svetimasis jų neval-
gys, nes jos šventos. 34 O jei
liktu iš pašvęstos mėsos arba iš
duonų lig rytui, liekanas sude-
ginsi ugnyje; nebus valgoma,
nes pašvęsta. 35 Visa, ką tau įsa-
kiau, padarysi su Aaronu ir jo
sunumis. Septynias dienas šven-
tinsi jų rankas, 36 ir permaldau-
ti už nuodėmę kasdien aukosi
veršį. Ir paaukojęs permaldavi-
mo auką apkuopsi altorių ir pa-
tepsi jį, kad jis vėl butu pašven-
tintas. 37 Septynias dienas kuop-
si ir šventinsi altorių, ir jis bus
labai šventas; kiekvienas, kurs
jo prisiliestu, bus pašventintas.

38 Štai, ką darysi ant altoriaus:
aukosi visuomet kasdien du me-
tiniu avinėliu, 39 vieną avinėlį
rytą ir vieną vakare; 40 dešimtą
dalį miltų apšlakstytų išspaustu
aliejumi, kurio saikas butu ke-

dalis, skiriama čionai valgyti Aaronui ir jo sunums jų pašventimo dienoje, paskiaus turėjo tekti patiems aukojantiems. — (**33**) *Kad tai butu...* Ebr. t.: ir jie valgys tai, per ką įvykojų apkuopimas, pripildant jų rankas ir juos pašvenčiant. — *Svetimasis*: kas nepridera prie Aarono šeimynos. — (**35**) *Septynias dienas.* Svarbiausios apeigos buvo atliktinos jau pirmą dieną, bet pridėtinės turės tęsties per septynias dienas, taip kad tik aštuntoje dienoje Aaronas su sunumis jau patįs galės aukoti kitų atnašas Dievui (plg. Kun. 9, 1. 7).

(**38**) *Aukosi visuomet...* Tai turėjo buti taip vadinama deginamoji nesiliaujanti auka (ebr. *'olath thamid*), susidedanti iš kruvinos ir nekruvinos atnašos.—(**39**) *Vakare.* Ebr. t.: tarp dviejų vakarų Taippat 41. eil. Plg. 12, 6.—(**40**) *Dešimtą dalį*—efos; todėl vieną gomorą. Vz. 16, 16. 36. — *Hino.* Jis buvo lygus šeštai efos daliai. Aukojamas

beat mensuram quartam partem
hin, et vinum ad libandum ejus-
dem mensuræ in agno uno. [41]
Alterum vero agnum offeres ad
vesperam juxta ritum matutinæ
oblationis, et juxta ea quæ di-
ximus, in odorem suavitatis: [42]
sacrificium est Domino, oblatio-
ne perpetua in generationes ve-
stras, ad ostium tabernaculi te-
stimonii coram Domino, ubi con-
stituam ut loquar ad te. [43] Ibi-
que præcipiam filiis Israel, et
sanctificabitur altare in gloria
mea. [44] Sanctificabo et taberna-
culum testimonii cum altari, et
Aaron cum filiis suis, ut sacer-
dotio fungantur mihi. [45] Et ha-
bitabo in medio filiorum Israel,
eroque eis Deus, [46] et scient
quia ego Dominus Deus eorum,
qui eduxi eos de terra Ægypti,
ut manerem inter illos, ego Do-
minus Deus ipsorum.

tvirta hino dalis ir tiek pat vy-
no liejamai aukai draug su vienu
avinėliu. [41] Kitą gi avinėlį auko-
si vakarop tuo pačiu budu, kaip
daromarytmetinėaukairtaip,kaip
pasakėme, kad butu meilus kva-
pas. [42] Tai auka Viešpačiui, au-
kotina amžinai per jusų kartas
prie liudijimo šėtros angos Vieš-
paties akyvaizdoje, kame aš nu-
žengsiu kalbėties su tavim. [43]
Tenai duosiu Izraėlio sunums
įsakymus, ir altorius bus pašvę-
stas mano šlove. [44] Pašventinsi
ir liudijimo šėtrą draug su alto-
riumi ir Aaroną su jo sunumis,
kad man pildytu kunigų parei-
gas. [45] Ir gyvensiu tarp Izraė-
lio sunų ir busiu jų Dievas. [46]
Ir jie žinos, kad aš Viešpats, jų
Dievas, kurs juos išvedžiau iš
Aigypto žemės, kad pasilikčiau
jų tarpe, aš Viešpats, jų Dievas.

c) Užbaiga įsakymų apie Dievo tarnystei paskirtus dalykus.

Caput XXX. [1] Facies quoque
altare ad adolendum thymiama,
de lignis setim, [2] habens cubi-
tum longitudinis, et alterum la-
titudinis, id est, quadrangulum,
et duos cubitos in altitudine.
Cornua ex ipso procedent. [3] Ve-
stiesque illud auro purissimo,
tam craticulam ejus, quam pa-

30. perskyrimas. [1] Padirbsi
taipogi iš akacijos medžio alto-
rių smilkalams deginti, [2] turinti
vieną mastą ilgumo ir platumo, tai
yra keturkampį, ir dviem mastais
augštą. Iš jo išeis ragai. [3] Ap-
trauksi jį tyriausiu auksu, kaip
narinę uždangą taip ir jo šonus
ir ragus. Padarysi jam auksinį

vynas buvo išliejamas aplink altorių. — (**41**) *Kaip daroma...* Ebr. t.: s u t o k i a p a t, k a i p r y t ą, d u o n o s a u k a i r v y n o a u k a. — (**42**) *Auka.* Ebr. t. *'olah*, d e g i n a m o j i a u k a. — *Amžinai*: kolei S. Į. sandora pasiliks tvirta. Tos aukos vietą užėmė N. Į. be palyginimo prakilnesnė šv. Mišių auka. — (**43**) *Tenai duosiu...* Ebr. t.: t e n n u ž e n g s i u p a s I z r a ė l i o s u n u s.

30, 1—31, 18. Po pamokymų apie kunigų pašventinimą duodami dar kaikurie įsakymai apie dalykus, priderančius prie Dievo tarnystės. Taigi, čionai liepiama padirbinti auksinis smilkymo altorius, paimti iš visų užaugusių Izraėlitų pagalvis šventyklos reikalams, padaryti praustuvė, duodami pamokymai apie tepamojo aliejaus ir smilkalų padarymą nurodomos ypatos, padarysiančios šėtrą su visais jos priedais ir panaujinamas įstatas apie subatos šventimą.

(**30, 1**) *Smilkalams deginti.* Tai turėjo buti taipogi nuolatinė auka Dievui. — (**2**) *Ragai.* Plg. 27, 2. — (**3**) *Narinę už-*

rietes per circuitum, et cornua.
Faciesque ei coronam aureolam
per gyrum, [4] et duos annulos
aureos sub corona per singula
latera, ut mittantur in eos ve-
ctes, et altare portetur. [5] Ipsos
quoque vectes facies de lignis
setim, et inaurabis. [6] Ponesque
altare contra velum, quod ante
arcam pendet testimonii coram
propitiatorio quo tegitur testi-
monium, ubi loquar tibi. [7] Et
adolebit incensum super eo Aa-
ron, suave fragrans, mane. Quan-
do componet lucernas, incendet
illud: [8] et quando collocabit eas
ad vesperum, uret thymiama
sempiternum coram Domino in
generationes vestras. [9] Non offe-
retis super eo thymiama com-
positionis alterius, nec oblatio-
nem, et victimam, nec libabitis
libamina. [10] Et deprecabitur Aa-
ron super cornua ejus semel per
annum, in sanguine quod obla-
tum est pro peccato, et placa-
bit super eo in generationibus
vestris. Sanctum sanctorum erit
Domino.

[11] Locutusque est Dominus
ad Moysen, dicens: [12] Quando
tuleris summam filiorum Israel
juxta numerum, dabunt singuli
pretium pro animabus suis Do-
mino, et non erit plaga in eis,
cum fuerint recensiti. [13] Hoc
autem dabit omnis qui transit
ad nomen, dimidium sicli juxta
mensuram templi. Siclus viginti
obolos habet. Media pars sicli
offeretur Domino. [14] Qui habe-

vainiką aplinkui, [4] ir po du auk-
siniu žiedu po vainiku prie dvie-
jų šonų, kad į juos butų įver-
tos kartelės ir altorius butų ne-
šiojamas. [5] Taipogi ir karteles
padarysi iš akacijos medžio ir
paauksinsi. [6] Ir pastatysi alto
rių prie užkabos, pakabintos prieš
liudijimo skrynią ties maldytu-
ve, kuria uždengiamas liudijimas,
kame tau kalbėsiu. [7] Ir Aaronas
degins ant jo rytą skaniai kve-
pintį smilkalą; kada taisys liam-
pas, jis jį uždegs, [8] ir kada jas
statys vakarop, uždegs jį kaipo
amžiną smilkymo auką Viešpa-
ties akyvaizdoje per jusų kartas.
[9] Neaukosite ant jo kitaip pa-
taisyto smilkalo, nei atnašų, nei
aukų ir nedarysite liejamų aukų.
[10] Ir Aaronas melsis ant jo ra-
gų vieną sykį metuose su krau-
ju aukos už nuodėmę ir permal-
daus ant jo per jusų kartas. Jis
bus švenčiausis Viešpačiui.

[11] Ir Viešpats kalbėjo Mozei
tardamas: [12] Kada imsi skaityti
Izraėlio sunus, kiekvienas duos
užmokesnį už savo dušią Vieš-
pačiui, ir ant jų neateis sloga,
kuomet bus suskaitomi. [13] Štai,
ką duos kiekvienas, įeinantis į
skaitlių: pusę tokio siklio, koks
priimtas šventykloje. Siklis tu-
ri dvidešimt šeštokų. Pusė sik-
lio bus aukojama Viešpačiui. [14]
Visi, kuriems, suskaitant, bus

dangą. Ebr. t. *gag*, d a n g t i s. Viršu-
tinė stalo lenta nebuvo akyta, ir smilka-
lai ne ant jos pačios buvo deginami, bet
padėtame ant jos auksiniame smilkytuve.
Plg. Žyd. 9, 4. — *Vainiką.* Ebr. *zer*,
j u o s t e l ė. Plg. 25, 11. 24. — (6) *Prie
uždangos*: šventoje šėtros dalyje. — (10)
Aaronas melsis... permaldavimo dienoje.
Vz. Kun. 16, 14. 15.

(12) *Duos užmokesnį*..., be dovanų, ku-
rios turėjo buti sudėtos savo valia. Vz.
25, 2. . — (13) *Pusę tokio siklio*... Arti
60 kap. dabartiniais pinigais. Bažnytinis
siklis svėrė 14,55 gramų. — *Šeštokų.* Ebr.

tur in numero, a viginti annis
et supra, dabit pretium. [15] Dives
non addet ad medium sicli, et
pauper nihil minuet. [16] Suscep-
tamque pecuniam, quæ collata
est a filiis Israel, trades in usus
tabernaculi testimonii, ut sit
monumentum eorum coram Do-
mino, et propitietur animabus
eorum.

[17] Locutusque est Dominus ad
Moysen, dicens: [18] Facies et la-
brum æneum cum basi sua ad
lavandum: ponesque illud inter
tabernaculum testimonii et al-
tare. Et missa aqua, [19] lavabunt
in ea Aaron, et filii ejus manus
suas ac pedes, [20] quando ingres-
suri sunt tabernaculum testimo-
nii, et quando accessuri sunt ad
altare, ut offerant in eo thymi-
ama Domino, [21] ne forte mori-
antur: legitimum sempiternum
erit ipsi, et semini ejus per suc-
cessiones.

[22] Locutusque est Dominus ad
Moysen, [23] dicens: Sume tibi aro-
mata, primæ myrrhæ et electæ
quingentos siclos, et cinnamomi
medium, id est, ducentos quin-
quaginta siclos, calami similiter
ducentos quinquaginta, [24] casiæ
autem quingentos siclos in pon-
dere sanctuarii, olei de olivetis
mensuram hin: [25] faciesque un-
ctionis oleum sanctum, unguen-
tum compositum opere unguen-
tarii, [26] et unges ex eo taber-
naculum testimonii, et arcam

dvidešimt arba daugiaus metų,
duos užmokesnį. [15] Turtingas
duos ne daugiaus kaip pusę sik-
lio, ir beturtis ne mažiaus [16]
O ėmęs Izraėlio sunų sudėtus
pinigus, atiduosi liudijimo šė-
tros reikalams, kad tai butu at-
minimas apie juos Viešpaties
akyse, ir kad jis pasigailėtu jų
dušių.

[17] Ir Viešpats kalbėjo Mozei
ir sakė: [18] Padirbinsi taipogi va-
rinę praustuvę su jos ramsčiu
prausties ir ją pastatysi tarp
liudijimo šėtros ir altoriaus. Ir
įpylus vandens, [19] Aaronas ir jo
sunųs mazgos joje savo rankas
ir kojas, [20] kuomet turės įeiti
liudijimo šėtron ir kada gaus
artinties prie altoriaus, idant
ant jo aukotu smilkalus Vieš-
pačiui, [21] kad kartais nenumirtu.
Tai bus amžinas įstatas jam ir
jo ainiams per visas kartas.

[22] Ir Viešpats kalbėjo Mozei,
[23] tardamas: Imk kvepalų: pir-
mosios ir rinktinės myros pen-
kis šimtus siklių ir pusę tiek
kinamomo, tai yra du šimtu pen-
kias dešimtis siklių, taipogi kve-
pinčios nendrės du šimtu pen-
kias dešimtis siklių, [24] kasijos
gi penkis šimtus siklių tokio
svarumo, koks priimtas šventy-
kloje, ir vieną hiną aliejaus iš
alyvmedžių; [25] ir padarysi šven-
tą tepamąjį aliejų, tepalą pada-
rytą vaistininkų budu, [26] ir juo

gerah, p u p a, g r u d a s. Jis buvo ver-
tas 12 skatikų. – (16) *Atminimas apie
jus*: tarsi jų nuolatinė malda į Viešpatį,
kad jis atsimintu savo tautą ir butu jai
maloningas.

(23) *Rinktinės myros*. Ebr. *mor-dᵉror*,
v a r v a n č i o s m y r o s. Taip vadi-
nosi labai brangios myros medžio sultįs
arba balsimas, kurs savaimi varva iš me-
džio be jo žievės įpjovimo. — *Penkis
šimtus*. Vienas siklis svėrė 14,55 gr., to-
dėl 500 svėrė daugiaus kaip 7 kgr., arba
arti 18 svarų. — *Kinamomo*. Rasi tai
buvo sultįs, gaunamos iš kvepinčios žie-
vės medžio, dabar vadinamo l a u r u s
c i n n a m o m u m. — *Kvepinčios nen-
drės*. Ebr. ji vadinasi *kaneh*. — (24) *Ka-
sijos*. Ebr. *kiddah*. Rasi ir tai buvo sul-

testamenti, 27 mensamque cum vasis suis, candelabrum, et utensilia ejus, altaria thymiamatis, 28 et holocausti, et universam supellectilem quæ ad cultum eorum pertinet. 29 Sanctificabisque omnia, et erunt Sancta sanctorum: qui tetigerit ea, sanctificabitur. 30 Aaron et filios ejus unges, sanctificabisque eos, ut sacerdotio fungantur mihi 31 Filiis quoque Israel dices: Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras. 32 Caro hominis non ungetur ex eo, et juxta compositionem ejus non facietis aliud, quia sanctificatum est, et sanctum erit vobis. 33 Homo quicumque tale composuerit, et dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.

34 Dixitque Dominus ad Moysen: Sume tibi aromata, stacten et onycha, galbanum boni odoris, et thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia: 35 faciesque thymiama compositum opere unguentarii, mixtum diligenter, et purum, et sanctificatione dignissimum. 36 Cumque in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo testimonii, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thymiama.

patepsi liudijimo šėtrą ir sandoros skrynią, 27 ir stalą su jo rakandais, žibintuvą su jo priedais, smilkymo 28 ir aukų altorius ir visus prietaisus, priderančius prie jų tarnystės. 29 Pašventinsi visa, ir bus labai šventa; kas jų prisiliestų, bus pašventintas. 30 Patepsi Aaroną ir jo sunus ir juos pašventinsi, kad man pildytų kunigystės pareigas. 31 Taipogi Izraėlio sunums sakysi: Tas tepamasis aliejus bus man šventas visose jusų kartose. 32 Žmogaus kunas juo nebus tepamas, ir kito sudėto iš tokių pat dalių nedarysite, nes jis yra pašventintas ir jums bus šventas. 33 Kurs nors žmogus tokį pat sudėtų ir iš jo duotų svetimam, bus išdildytas iš savo tautos.

34 Ir Viešpats tarė Mozei: Imk kvepalų: myros sakų ir onykso, ir gero kvapo galbano, ir labai perregimų sakų, visų vienokį svarą 35 Ir padarysi smilkalą, sumaišytą vaistininkų budu, rupestingai išmaišytą ir tyrą ir verčiausį pašventinimo. 36 Ir visa sutrynęs į smulkiausius miltelius, padėsi iš jo ties liudijimo šėtra, toje vietoje kame tau rodysiuos. Smilkalas bus jums labai šventas. 37 Tokio mišinio nedarysite savo reikalams, nes tai

---

tįs iš medžio žievės, kvepinčios panašiai į kinamomą. — *Vieną hiną*. Vz. 29, 40.

(34) *Myros sakų*. Ebr. *nataf*, liter. tai, kas varva. Buvo tai nežinia kokio medžio sultįs, varvančios ir tuojau kietėjančios. — *Onykso*. Ebr. *šecheleth*. Paprastai spėjama, kad taip vadinosi susuktos geldelės arba dėžės straigių rųšies, randamos Raudonoje juroje. — *Galbano*. Ebr. *chelbenah*. Spėjama, kad tai buvo sakai augalo dabar vadinamo ferula galbaniflua.— *Perregimų sakų*. Ebr. *lebonah*. Buvo tai tikriausiai Arabijos sakai, paprastai vartojami smilkalams. Renkami pavasarį turi rausvą varsą ir skaitosi menkesniais; gaunami gi rudenį visai balti ir perregimi.— (35) *Rupestingai išmaišytą*. Ebr. *memullach*. Tas žodis anot daugelio galįs reikšti taipogi: pasudytą druska. Taigi, į smilkalus rasi buvo dedama druskos, taippat kaip ir į kitas aukas. – (36) *Ties liudijimo šėtra*. Regimai čionai kalbama apie smilkalus, deginamus ant auksinio smilkalų altoriaus, taigi šventoje šėtros dalyje ties liudijimo skrynia. Plg. eil. 6 - 8.

37 Talem compositionem non fa-
cietis in usus vestros, quia san-
ctum est Domino. 38 Homo qui-
cumque fecerit simile, ut odore
illius perfruatur, peribit de po-
pulis suis.

Caput XXXI. 1 Locutusque
est Dominus ad Moysen, dicens:
2 ecce, vocavi ex nomine Bese-
leel filium Uri filii Hur de tri-
bu Juda, 3 et implevi eum spi-
ritu Dei, sapientia, et intelligen-
tia, et scientia in omni opere,
4 ad excogitandum quidquid fa-
brefieri potest ex auro, et argen-
to , et ære, 5 marmore, et gem-
mis, et diversitate lignorum. 6
Dedique ei socium Ooliab fili-
um Achisamech de tribu Dan.
Et in corde omnis eruditi po-
sui sapientiam: ut faciant cun-
cta quæ præcepi tibi, 7 taber-
naculum fœderis, et arcam te-
stimonii, et propitiatorium, quod
super eam est, et cuncta vasa
tabernaculi, 8 mensamque et va-
sa ejus, candelabrum purissimum
cum vasis suis, et altaria thy-
miamatis, 9 et holocausti, et om-
nia vasa eorum, labrum cum ba-
si sua, 10 vestes sanctas in mi-
nisterio Aaron sacerdoti, et fi-
liis ejus, ut fungantur officio
suo in sacris. 11 Oleum unctio-
nis, et thymiama aromatum in
Sanctuario, omnia quæ præcepi
tibi, facient.

12 Et locutus est Dominus ad
Moysen, dicens: 13 Loquere filiis

pašvęsta Viešpačiui. 38 Kurs nors
žmogus pasidarytu tokį pat, kad
jo kvapu naudotusi, pražus iš
savo tautos.

31. perskyrimas. 1 Ir Vieš-
pats kalbėjo Mozei, tardamas: 2
Štai, aš įvardžiai pavadinau Hu-
ro sunaus Urio sunų Beseleėlį
iš Judo giminės 3 ir jį pripil-
džiau Dievo dvasia, išmintimi,
protu ir kiekvieno amato mok-
slu, 4 kad apsvarstytu visa, kas
dailiai galima padaryti iš aukso,
sidabro, vario, 5 marmoro, bran-
gių akmenų ir įvairaus medžio;
6 ir daviau jam padėjėją Achi-
samėcho sunų Ooliabą iš Dano
giminės; ir kiekvieno sumanin-
gojo širdin įdėjau išmintį, kad
darytu visa, ką tau įsakiau, 7
sandoros šėtrą, ir liudijimo skry-
nią, ir ant jos esančią maldytu-
vę, ir visus šėtros rakandus, 8
ir stalą su jo priedais, tyriausio
aukso žibintuvą su jo priedais,
ir altorius smilkymo 9 ir degina-
mųjų aukų, ir visus jų rykus, prau-
stuvę su jos ramsčiu, 10 šventus
tarnystės apdarus kunigui Aaro-
nui ir jo sunums, kad savo parei-
gas pildytu šventuose apdaruose,
11 tepamąjį aliejų ir kvepinčius
smilkalus šventyklai; visa, ką
tau įsakiau, jie padarys.

12 Ir Viešpats kalbėjo Mozei,
tardamas: 13 Kalbėk Izraėlio su-

(32, 2) *Įvardžiai pavadinau.* Taigi, pats Dievas buvo išrinkęs ir paskyręs Beseleėlį, kad jis butu vyriausiuoju vedėju visų šėtros darbų; tuo tikslu buvo jį apdovanojęs ypatingomis savo malonėmis, kad, remdamos augščiaus duotais nurodymais apie Dievo tarnystei paskirtus dalykus, įstengtu kiekvieną iš jų padaryti pagal Dievo mintį ir gerai pritaikytu visas smulkmenas, kurios negalėjo buti griežtai apribotos. Ypatinga Dievo pašalpa buvo suteikta ir kitiems darbininkams. — (5) *Marmoro, brangių akmenų...* Anot ebr. t.: kad drožtu įsodinamuosius akmenėlius ir atliktu dailidžių darbus.

(13) *Tai yra ženklas...* Kaip kitų Dievo įsakymų užlaikymas darė Izraėlitus

Israel, et dices ad eos: Videte
ut sabbatum meum custodiatis:
quia signum est inter me et vos
in generationibus vestris: ut scia-
tis quia ego Dominus, qui san-
ctifico vos. 14 Custodite sabba-
tum meum: sanctum est enim
vobis: qui polluerit illud, morte
morietur: qui fecerit in eo opus,
peribit anima illius de medio
populi sui. 15 Sex diebus facie-
tis opus: in die septimo sabba-
tum est, requies sancta Domino:
omnis qui fecerit opus in hac
die, morietur. 16 Custodiant fi-
lii Israel sabbatum, et celebrent
illud in generationibus suis. Pa-
ctum est sempiternum 17 inter
me et filios Israel, signumque
perpetuum: sex enim diebus fe-
cit Dominus cœlum et terram,
et in septimo ab opere cessavit.
18 Deditque Dominus Moysi,
completis hujuscemodi sermoni-
bus in monte Sinai, duas tabu-
las testimonii lapideas, scriptas
digito Dei.

nums ir jiems sakyk: Veizdėki-
te, kad užlaikytumėte mano su-
batą, nes tai yra ženklas tarp
manęs ir tarp jusų per jusų kar-
tas, kad žinotumėte, jog aš Vieš-
pats, kurs jus pašventinu. 14 Ser-
gėkite mano subatą, nes ji jums
šventa; kas ją suteptu, mirte
numirs; kas dirbtu joje darbą,
to dušia pražus iš jo tautos tar-
po. 15 Šešias dienas dirbsite dar-
bą; septintoje dienoje yra suba-
ta, šventas atilsis Viešpačiui;
kiekvienas, kurs tą dieną dirbtu
darbą, numirs. 16 Izraėlio sunųs
tesergi subatą ir ją tešvenčia
savo kartose. Ji yra amžina san-
dora 17 tarp manęs ir Izraėlio
sunų ir nuolatinis ženklas; nes
Viešpats per šešias dienas pada-
rė dangų ir žemę, ir septintoje
liovėsi dirbęs. 18 O pabaigęs tuos
žodžius ant Sinajaus kalno, Vie-
špats davė Mozei dvi akmeninį
liudijimo plokšti, parašyti Die-
vo pirštu.

5. Sandoros sulaužymas ir jos atnaujinimas.

Caput XXXII. 1 Videns au-
tem populus quod moram face-
ret descendendi de monte Moy-
ses, congregatus adversus Aaron,

32. perskyrimas. 1 O tauta,
matydama Mozę užtrunkant nu-
žengti nuo kalno, susirinkus ap-
link Aaroną, tarė: Skubinkies,

vieno tikrojo Dievo išpažintojais ir garbintojais, taip subatos užlaikymas turėjo buti aiškus ir visiems regimas ženklas, kad jie tą Dievą skaito tikru savo karaliumi ir Viešpačiu, o save ypatinga jo nuosavybe. Tuo ženklu Izraėlitai skyrėsi ir tebesiskiria labai matomai nuo visų kitų tautų. Lygiai atskirtinas ženklas yra krikščionims N. Į. Viešpaties diena, t. y. nedėldienis. — (14) *Mirte numirs*. Vz. Skaitl. 15, 35.—*Pražus iš jo tautos*: nebepriderės prie Izraėlitų tautos.

32, 1—34, 34. Izraėlitai, ilgai nesulaukdami Mozės nuo kalno, nuliedina sau auksinį veršį. Užrustintą tuo tautos pasielgimu Dievą Mozė stengiasi permaldauti, sugrįžęs nuo kalno nubaudžia prasikaltėlius, eina vėl į kalną ir toliaus maldauja, kad Viešpats dovanotu prasikaltimą. Dievui sutikus galop atleisti kaltybę, Mozė nori matyti Viešpaties veidą; paskui gi gauna paliepimą padaryti naujas akmenines plokštis, o kada su jomis užžengia ant kalno, Dievas atnaujina išardytąją sandorą.

(32, 1) *Užtrunkant*. Iš tolesnio pasakojimo aišku, kad jau buvo praėję arti 40 dienų, kaip Mozė atsiskyrė nuo tautos. — *Padaryk mums dievus*. Izraėlitai

dixit: Surge, fac nobis deos, qui
nos præcedant: Moysi enim huic
viro, qui nos eduxit de terra
Ægypti, ignoramus quid accide-
rit. 2 Dixitque ad eos Aaron:
Tollite inaures aureas de uxo-
rum, filiorumque et filiarum ve-
strarum auribus, et afferte ad
me. 3 Fecitque populus quæ jus-
serat, deferens inaures ad Aaron.
4 Quas cum ille accepisset, for-
mavit opere fusorio, et fecit ex
eis vitulum conflatilem: dixe-
runtque: Hi sunt dii tui Israel,
qui te eduxerunt de terra Ægyp-
ti. 5 Quod cum vidisset Aaron,
ædificavit altare coram eo, et
præconis voce clamavit dicens:
Cras solemnitas Domini est. 6
Surgentesque mane, obtulerunt
holocausta, et hostias pacificas,
et sedit populus manducare, et
bibere, et surrexerunt ludere.

7 Lucutus est autem Dominus
ad Moysen, dicens: Vade, de-
scende: peccavit populus tuus,
quem eduxisti de terra Ægypti.
8 Recesserunt cito de via, quam
ostendisti eis: feceruntque sibi

padaryk mums dievus, kurie ei-
tu pirm musų, nes mes nežino-
me, kas atsitiko tam vyrui Mo-
zei, kurs mus išvedė iš Aigypto
žemės. 2 Aaronas jiems tarė: Im-
kite iš jusų pačių, sunų ir duk-
terų ausų auksinius auskarus ir
atneškite pas mane. 3 Ir tauta
padarė, ką buvo liepęs, ir atne-
šė auskarus prie Aarono. 4 Ta-
sai ėmęs juos ištirpino ir iš jų
nuliejo veršį. Ir jie tarė: Štai
tavo dievai, Izraėliau, kurie ta-
ve išvedė iš Aigypto žemės. 5
Tai pamatęs Aaronas pastatė
prieš jį altorių ir per šaukėją
apskelbė, tardamas: Rytoj Vieš-
paties iškilmė. 6 Ir atsikėlę ry-
tą aukojo deginamas aukas ir
dėkojimo atnašas, ir tauta susė-
do valgytų ir gertų, ir atsikėlė
žaistų.

7 O Viešpats kalbėjo Mozei ir
tarė: Eik, nužengk; tavo tauta,
kurią išvedei iš Aigypto žemės
nusidėjo. 8 Veikiai atstojo nuo
kelio, kurį jiems parodei. Jie sau
pasidarė lietinį veršį ir pagar-

tikriausiai reikalavo, kad jiems Aaronas padarytu regimą paveikslą vieno tikrojo Dievo (ebr. *'Elohim*); nes kuomet buvo nulietas veršis ir Aaronas apskelbė, kad prie jo bus atlikta Jahvės *(Viešpaties)* iškilmė, Izraėlitai tam pilnai pritarė. Be to šv. Povilas (1 Kor. 10, 7) aiškiai sako, kad nevisi Izraėlitai tuomet įpuolę stabmeldystėn. Didžiausi tat kaltybė buvo tame, kad jie, neveizdėdami į aiškų Dievo uždraudimą, išdrįso daryti regimą jo paveikslą ir taip sunkiai nusidėdami sulaužė sandorą su Dievu. — (**2**) *Imkite...* Netikėtai užkluptas tautos reikalavimais Aaronas ir neturėdamas gana drąsos papeikti nedorą sumanymą, mėgina sulaikyti žmones nuo jo įvykdymo ir tuo tikslu liepia atnešti labiausiai branginamus dalykus, vildamos, kad tauta jų pasigailės (Teod. Aug.). — (**4**) *Nuliejo veršį.* Nuliedamas paveikslą Aigyptiečių garbinamo jaučio Apiso, įvaizdinančio saulės dievaitį Ra, Aaronas rasi vis dar manė, kad gal bent tuo budu Izraėlitai, atsiminę Aigyptą su jo vargais, išsižadės savo užsigeidimo ir nesutiks nulieto veršio garbinti; bet veltui jis to laukė, nes jie be svyravimo vadina veršį savo dievais (arba tikriaus Dievu), kurie juos išvedė iš Aigypto. — (**5**) *Pastatė... altorių...* Aaronas, norėdamas apsaugoti tautą nuo visiškos stabmeldystės, stato altorių, veršį apgarsina Jahvės paveikslu ir rengiasi švęsti jo iškilmę. — (**6**) *Dėkojimo atnašas.* Su jomis buvo jungiami religijiniai pokiliai. Plg. 18, 12; 24, 5. 11. Toks pokilis šitame atsitikime tuojau pavirto bjauriu sauvaliavimu.

(**7**) *Tavo tauta.* Dievas nebenori skaityti Izraėlitų savo tauta ir lyg-kad užmiršta, kad jis pats buvo juos išvedęs iš Aigypto. — (**8**) *Veikiai atstojo.* Juo vei-

vitulum conflatilem, et adora-
verunt, atque immolantes ei ho-
stias, dixerunt: Isti sunt dii tui
Israel, qui te eduxerunt de ter-
ra Ægypti. 9 Rursumque ait Do-
minus ad Moysen: Cerno quod
populus iste duræ cervicis sit:
10 dimitte me, ut irascatur fu-
ror meus contra eos, et deleam
eos, faciamque te in gentem
magnam. 11 Moyses autem ora-
bat Dominum Deum suum, di-
cens: Cur, Domine, irascitur fu-
ror tuus contra populum tuum,
quem eduxisti de terra Ægypti,
in fortitudine magna, et in ma-
nu robusta? 12 Ne, quæso, dicant
Ægyptii: Callide eduxit eos, ut
interficeret in montibus, et de-
leret e terra: quiescat ira tua,
et esto placabilis super nequi-
tia populi tui. 13 Recordare Ab-
raham, Isaac, et Israel servo-
rum tuorum, quibus jurasti per
temetipsum, dicens: Multiplica-
bo semen vestrum sicut stellas
cœli: et universam terram hanc,
de qua locutus sum, dabo semi-
ni vestro, et possidebitis eam
semper. 14 Placatusque est Do-
minus ne faceret malum quod
locutus fuerat adversus popu-
lum suum.

15 Et reversus est Moyses de
monte, portans duas tabulas te-
stimonii in manu sua, scriptas
ex utraque parte, 16 et factas
opere Dei: scriptura quoque Dei
erat sculpta in tabulis. 17 Audi-

bino ir aukodami jam aukas ta-
rė: Šitie yra tavo dievai, Izraė-
liau, kurie tave išvedė iš Aigyp-
to žemės. 9 Ir Viešpats dar sa-
kė Mozei: Matau, kad šita tau-
ta kieto sprando: 10 leisk man,
kad mano rustybė užsidegtu
prieš juos, ir kad juos išnaikin-
čiau, ir padaryčiau iš tavęs di-
delę tautą. 11 O Mozė maldavo
Viešpatį, savo Dievą, tardamas:
Kodėl, Viešpatie, tavo rustybė
sukilsta prieš tavo tautą, kurią
išvedei iš Aigypto žemės su di-
džia galybe ir stipria ranka? 12
Meldžiu, kad nesakytu Aigyp-
tiečiai: Išvedė juos apgaulingai,
idant užmuštu kalnuose ir iš-
naikintu nuo žemės; teatsilei-
džia tavo rustybė ir duokies per-
maldauti už tavo tautos nedo-
rybę. 13 Atsimink savo tarnus
Abraomą, Izaoką ir Izraėlį, ku-
riems pats per save prisiekei,
tardamas: Padauginsiu jusų ai-
niją kaip dangaus žvaigždes ir
visą šitą žemę, apie kurią kal-
bėjau, duosiu jusų ainijai, ir val-
dysite ją visuomet. 14 Ir Vieš-
pats davėsi permaldauti, kad ne-
darytu pikta, kurį norėjo dary-
ti savo tautai.

15 Ir Mozė sugrįžo nuo kalno,
nešdamos savo rankoje dvi liu-
dijimo plokšti, abipusiai aprašy-
ti, 16 kuriedvi buvo Dievo dar-
bas, ir raštas, įdrožtas ant plokš-
čių, buvo taipogi Dievo. 17 O

kiaus užmiršta Dievo geradarystės, juo didesnė buvo kaltybė. — (10) *Leisk man...* Kaip kitados Dievas apreiškė Abraomui apie įvyksiančią Sodomos prapultį, kad išgirstu iš jo maldos žodžius apie teisiuosius, taip ir čionai Dievas pramato, kad Mozė maldaus už prasikaltusią tautą ir nors regisi draudžiąs tokią maldą, bet ištikrųjų pats duoda progą užtarti (šv. Grigal.-Did.); jis draug išbando savo tarno meilę į jo tautą, nes daro pažadėjimą, kad, pražuvus prasikaltėliams, pats Mozė galės tapti antru Abraomu. Mozė tečiau iš to bandymo išeis tikru pergalėtoju: jis neieško savo išaugštinimo, o už tautą meldžiasi taip karštai, su tokiuo gyvu tikėjimu ir pasitikėjimu, kad Dievo rustybė atsileidžia ir baisi bausmė bent išdalies lieka prašalinta.

(17) *Jozuė, išgirdęs...* Plg. aug. 24, 13.

ens autem Josue tumultum po-
puli vociferantis, dixit ad Moy-
sen: Ululatus pugnæ auditur in
castris. 18 Qui respondit: Non
est clamor adhortantium ad pu-
gnam, neque vociferatio compel-
lentium ad fugam: sed vocem
cantantium ego audio. 19 Cum-
que appropinquasset ad castra,
vidit vitulum, et choros: iratus-
que valde, projecit de manu ta-
bulas, et confregit eas ad radi-
cem montis: 20 arripiensque vi-
tulum quem fecerant, combussit,
et contrivit usque ad pulverem,
quem sparsit in aquam, et de-
dit ex eo potum filiis Israel. 21
Dixitque ad Aaron: Quid tibi
fecit hic populus, ut induceres
super eum peccatum maximum?
22 Cui ille respondit: Ne indi-
gnetur dominus meus: tu enim
nosti populum istum, quod pro-
nus sit ad malum: 23 dixerunt
mihi: Fac nobis deos, qui nos
præcedant: huic enim Moysi, qui
nos eduxit de terra Ægypti, ne-
scimus quid acciderit. 24 Quibus
ego dixi: Quis vestrum habet
aurum? Tulerunt, et dederunt
mihi: et projeci illud in ignem,
egressusque est hic vitulus.

25 Videns ergo Moyses popu-
lum quod esset nudatus, (spo-
liaverat enim eum Aaron pro-

Jozuė, išgirdęs šukaujančios tau-
tos užimą, tarė Mozei: Karės
šauksmas girdisi stovykloje. 18
Tasai atsakė: Tai ne šauksmas
raginančiųjų į kovą, ir ne klyk-
smas skatinančių bėgti, bet aš
girdžiu dainuojančiųjų balsus. 19
Ir prisiartinęs prie stovyklos iš-
vydo veršį ir šokius ir labai įpy-
kęs išmetė iš rankos dvi plokš-
ti ir jiedvi sudaužė prie kalno
pašaknės. 20 Ir nutvėręs veršį,
kurį buvo pasidarę, sudegino ir
sutrynė į dulkes, kurias subė-
rė vandenin, ir iš jo davė gerti
Izraėlio sunums. 21 Ir tarė Aa-
ronui: Ką tau padarė šita tauta,
kad ant jos užvedei didžiausią
nuodėmę? 22 Tasai jam atsakė:
Tenesirustina mano ponas, nes
tu žinai tą tautą, kad ji greita
daryti pikta. 23 Jie man tarė:
Padirbk mums dievus, kurie ei-
tu pirm musų, nes kas atsitiko
tam Mozei, kurs mus išvedė iš
Aigypto žemės, mes nežinome.
24 Aš jiems tariau: Kas iš jusų
turi aukso? Jie atnešė ir man
davė; aš jį įmečiau ugnin, ir iš-
ėjo šitas veršis.

25 Mozė tat matydamas tautą
esant apnuogintą (nes Aaronas
buvo ją apiplėšęs dėlei nešvan-

14. Mozė regimai nepasakė Jozuei, ką jam Dievas buvo apreiškęs apie tautos nusidėjimą. — (**19**) *Sudaužė prie kalno...* Plokštįs buvo padarytosios sandoros ženklas. Pamatęs savo akimis, kad tauta buvo tą sandorą suardžiusi, Mozė sudaužo ir Dievo duotąjį jos ženklą, kaipo nebeturintį tikro pagrindo. — (**20**) *Nutvėręs veršį...* Trumpai pasakoma, ką Mozė padarė su veršiu, nenurodant laiko, kuomet jis buvo sutrupintas. Aarono nulietasai veršis tikriausiai buvo ne visas iš aukso, bet išdalies medinis tik iš visų pusių aptrauktas auksu; todėl įmestas ugnin galėjo degti; ištirpintas gi auksas buvo sutrupintas į mažiausias daleles ir draug su pelenais įmestas prie Sinajaus kalno tekančion upėn (plg. Atk. 9, 21). Veršio sutrupinimas ir įmetimas vandenin, kurį turėjo paskui gerti patįs Izraėlitai, aiškiausiai turėjo jiems parodyti, kaip menką dievą buvo jie sau apsirinkę. — (**21**) *Tarė Aaronui.* Mozė jį skaito kalčiausiu, nes jam buvo pavedęs sergėti tautą.

(**25**) *Esant apnuogintą...* Apnuoginimas čionai reiškia tikriausiai atėmimą ginklų, nes paprastai dalyvaujantįs poki-

pter ignominiam sordis, et in-
ter hostes nudum constituerat)
26 et stans in porta castrorum,
ait: Si quis est Domini, junga-
tur mihi. Congregatique sunt
ad eum omnes filii Levi: 27 qui-
bus ait: Hæc dicit Dominus De-
us Israel: Ponat vir gladium
super femur suum: ite, et redi-
te de porta usque ad portam
per medium castrorum, et oc-
cidat unusquisque fratrem, et
amicum, et proximum suum. 28
Feceruntque fillii Levi juxta
sermonem Moysi, cecideruntque
in die illa quasi viginti tria mil-
lia hominum. 29 Et ait Moyses:
Consecrastis manus vestras ho-
die Domino, unusquisque in fi-
lio, et in fratre suo, ut detur
vobis benedictio.

30 Facto autem altero die, lo-
cutus est Moyses ad populum:
Peccastis peccatum maximum: as-
cendam ad Dominum, si quo
modo quivero eum deprecari pro
scelere vestro. 31 Reversusque
ad Dominum, ait: Obsecro, pec-
cavit populus iste peccatum ma-
ximum, feceruntque sibi deos
aureos: aut dimitte eis hanc no-

kaus darkesio ir pastatęs nuogą
tarp neprietelių), 26 ir stovėda-
mas stovyklos vartuose tarė: Jei
kas yra Viešpaties, tesusivienija
su manim. Ir susirinko prie jo
visi Lėvio sunųs, 27 kuriems jis
tarė: Tai šako Viešpats, Izraėlio
Dievas: Kiekvienas vyras teap-
sijuosia kalaviju aplink savo
strėnas. Eikite išilgai stovyklos
viduriu nuo vartų lig vartų, ir
kiekvienas teužmuša savo brolį,
ir prietelį, ir artimą 28 Ir Lėvio
sunųs padarė, kaip Mozė buvo
pasakęs, ir tą dieną krito apie
dvidešimt tris tukstančius žmo-
nių. 29 Ir Mozė tarė: Jųs pašven-
tėte šiandien savo rankas Vieš-
pačiui, kiekvienas savo sunuje
ir brolyje, kad jums butu duo-
tas palaiminimas.

30 Sekančią gi dieną Mozė
kalbėjo tautai: Nusidėjote di-
džiausia nuodėme; užžengsiu pas
Viešpatį, benepermaldausiu jo
kaip nors už jusų prasikaltimą.
31 Ir sugrįžęs pas Viešpatį tarė:
Šita tauta nusidėjo didžiausiu
nusidėjimu ir sau pasidarė auk-
sinius dievus Maldauju, arba
jiems atleisk tą kaltybę, 32 arba,

liuose atsirišdavo ir padėdavo nuošaliai visus savo ginklus. Kaikurie aiškintojai mano, kad Aaronas buvo tai tyčiomis padaręs, idant paskui pats su Lėvitais iššudytu visa užmiršusius ir besilinksminančius veršio garbintojus. Vienok labai abejotina, kad baugus Aaronas butu turėjęs tokią mintį. Tečiau tas ginklų atėmimas buvo labai pavojingas iš atžvilgio į netoli Izraėlitų stovyklos gyvenusias tautas, kurios netikėtai užpuldamos beginklius butu galėjusios gerai iš jų pasityčioti. Taip susidėjusiomis aplinkybėmis naudojasi tuojau Mozė didžiausiems prasikaltėliams nubausti.—(26) *Lėvio sunųs.* Lėvio giminės buvo tuomet 22 su viršum tukstančiai žmonių; bent pusė jų galėjo nešioti ginklus. Jų šėtros rasi buvo visai arti kalno, kame turėjo buti pastatytas ir veršis; todėl Lėvitai galėjo pasiimti savo ginklus, pirma negu kiti suprato, ką Mozė rengiasi daryti. — (27) *Savo brolį ir...* Liepiama išžudyti visus dalyvaujančius žaidimuose be jokio pasigailėjimo, nors tai butu artimiausios ypatos. — (28) *Apie dvidešimt tris...* Ebr. t. ir visuose kituose vertimuose, atskyrus Vulgatą, skaitome: apie tris tukstančius žmonių. — (29) *Pašventėte šiandien...* Anot ebr. t: Pripildykite šiandien savo rankas Viešpačiui. Mintis šitos eil. rasi toki: Atneškite savo rankomis dovanas, kad butu paaukotos ne veršiui, bet Viešpačiui už jusų sunus ir jaunesnius brolius, kad visa jusų ainija laimėtu Viešpaties palaiminimą ir butu pašaukta jo šventon tarnystėn prie šėtros.

(31) *Auksinius dievus.* Tikriaus: auksinį dievą. — (32) *Išdildyk mane iš knygos.* Kaip žemės karaliai turėdavo savo

xam, 32 aut si non facis. dele
me de libro tuo quem scripsi-
sti. 33 Cui respondit Dominus:
Qui peccaverit mihi, delebo eum
de libro meo. 34 tu autem vade,
et duc populum istum quo lo-
cutus sum tibi: Angelus meus
præcedet te Ego autem in die
ultionis visitabo et hoc pecca-
tum eorum. 35 Percussit ergo
Dominus populum pro reatu vi-
tuli, quem fecerat Aaron.

Caput XXXIII. 1 Locutusque
est Dominus ad Moysen, dicens:
Vade, ascende de loco isto tu,
et populus tuus quem eduxisti
de terra Ægypti, in terram quam
juravi Abraham, Isaac, et Jacob,
dicens: Semini tuo dabo eam: 2
et mittam præcursorem tui An-
gelum, ut ejiciam Chananæum,
et Amorrhæum, et Hethæum,
et Pherezæum, et Hevæum, et
Jebusæum, 3 et intres in terram
fluentem lacte et melle. Non
enim ascendam tecum, quia po-
pulus duræ cervicis es: ne for-
te disperdam te in via. 4 Audi-
ensque populus sermonem hunc
pessimum, luxit: et nullus ex
more indutus est cultu suo. 5
Dixitque Dominus ad Moysen:
Loquere filiis Israel: Populus
duræ cervicis es, semel ascen-
dam in medio tui, et delebo te.
Jam nunc depone ornatum tu-
um, ut sciam quid faciam tibi.

jei to nepadarysi. išdildyk ma-
ne iš knygos, kurią parašei. 33
Viešpats jam atsakė: Kas man
nusideda, tą išdildysiu iš mano
knygos; 34 tu gi eik ir vesk tą
tautą. kur aš tau sakiau; mano
Aniolas eis pirm tavęs. Aš gi
keršto dienoje nubausiu ir už
šitą jų nuodėmę. 35 Taigi, Vieš-
pats ištiko tautą už prasikalti-
mą dėlei veršio, kurį Aaronas
buvo padaręs

33. perskyrimas. 1 Ir Viešpats
kalbėjo Mozei, tardamas: Eik ir
traukkies iš šitos vietos tu ir
tavo tauta, kurią išvedei iš Ai-
gypto žemės, į šalį, apie kurią
prisiekiau Abraomui, Izaokui ir
Jokubui, sakydamas: Aš ją duo-
siu tavo ainijai. 2 Ir siųsiu pirm
tavęs Aniolą, kad išmesčiau Ka-
naniečius ir Amoriečius, ir He-
tiečius ir Pereziečius, ir Heve-
jiečius, ir Jėbuziečius, 3 ir kad
tu įeitumei į žemę, plustančią
pienu ir medum. Nes aš neeisiu
su tavim, kadangi tu esi kieto
sprando tauta; kad kartais ne-
išnaikinčiau tavęs kelyje. 4 Tau-
ta, išgirdus tuos skaudžius žo-
džius, labai nuliudo ir neivienas
nepasipuošė savo paprastais pa-
gražinimais. 5 Ir Viešpats tarė
Mozei: Kalbėk Izraėlio sunums:
Tu esi kietsprandė tauta; jei dar
sykį eičiau draug su tavim, aš
tave išnaikinsiu. Jau dabar nu-

tarnų, ypač artimųjų, sąrašus, taip ir Die-vas įvaizdinamas turįs tam tikrą knygą, kurion buvo įrašytas Mozės vardas. Izraėlitų tautos vadas velija buti išbrauktas iš tos knygos, t. y. numirti, negu matyti Dievą užrustintą ant jo išrinktosios tautos. Lygiai didžią meilę artimo turėjo tik šv. Povilas. Plg. Rym. 9, 3. — **(34)** *Mano Aniolas.* Nebe sandoros Aniolas (Iz. 23, 20), t. y. antroji švenč. Trejybės Ypata, bet paprastas aniolas žadamas tautai vadovu, nes sulaužyta sandora dar neatnaujinta. — *Keršto dienoje.* Viešpats neurodo aiškiaus tos keršto dienos, ir paminėta sek. eil. bausmė rasi įvyko tik vėliaus. — **(35)** *Taigi, Viešpats...* Šita eil. rasi yra vėlesnio laiko priedas.

(33, 1) *Eik ir traukkies...* Plačiaus išreiškiama, kas pasakytā aug. 32, 34. — **(3)** *Kad kartais...* Dievas ir bausdamas tautą, nesiliauna buvęs jai gailiaširdis; jis nebežada su ja eiti, kad nebutu dėl naujų nuodėmių priverstas visai jos išnaikinti. — **(5)** *Jau dabar nusiimk...* Ką Iz-

6 Deposuerunt ergo filii Israel
ornatum suum a monte Horeb.

7 Moyses quoque tollens ta-
bernaculum, tetendit extra ca-
stra procul, vocavitque nomen
ejus, Tabernaculum fœderis. Et
omnis populus, qui habebat ali-
quam quæstionem, egrediebatur
ad tabernaculum fœderis, extra
castra. 8 Cumque egrederetur
Moyses ad tabernaculum, surge-
bat universa plebs, et stabat
unusquisque in ostio papilionis
sui, adspiciebantque tergum Moy-
si, donec ingrederetur tentorium.
9 Ingresso autem illo taberna-
culum fœderis, descendebat co-
lumna nubis, et stabat ad osti-
um, loquebaturque cum Moyse.
10 Cernentibus universis quod
columna nubis staret ad ostium
tabernaculi Stabantque ipsi, et
adorabant per fores tabernacu-
lorum suorum. 11 Loquebatur au-
tem Dominus ad Moysen facie
ad faciem, sicut solet loqui ho-
mo ad amicum suum. Cumque
ille reverteretur in castra, mi-
nister ejus Josue filius Nun, pu-
er, non recedebat de taberna-
culo.
12 Dixit autem Moyses ad Do-
minum: Præcipis ut educam po-

siimk savo papuošalus, kad ži-
nočiau, ką turiu su tavim pada-
ryti. 6 Izraėlio tat sunus nusiėmė
nuo savęs savo papuošalus prie
Horebo kalno.
7 Taipogi Mozė, ėmęs šėtrą,
ištiesė toli už stovyklos ir ją
praminė vardu Sandoros šėtra.
Ir visi žmonės, kurie turėdavo
kokį klausimą, išeidavo iš sto-
vyklos pas Sandoros šėtrą. 8 Ir
einant Mozei šėtron, visi žmo-
nės pakildavo, ir kiekvienas sto-
vėjo savo šėtros angoje ir žiu-
rėdavo paskui Mozę, kolei jis
neįeidavo šėtron. 9 O jam įėjus
į Sandoros šėtrą, debesies šulas
nusileisdavo, ir stovėdavo prie
angos ir kalbėdavosi su Mo-
ze, 10 visiems matant, kad
debesies šulas stovėjo prie šė-
tros angos. Ir jie stovėdavo ir
atiduodavo pagarbą iš savo šė-
trų angos. 11 O Viešpats kalbėjo-
si su Moze veidas į veidą, kaip
paprastai žmogus kalbasi su sa-
vo prieteliu. Ir jam grįžtant į
stovyklą, jo tarnas, Nuno sunus
jaunikaitis Jozuė, neatstodavo
nuo šėtros.

12 O Mozė tarė Viešpačiui:
Liepi išvesti šitą tautą, ir man

raėlitai buvo padarę savaimi, išreikšdami gailestį dėlei jiems apskelbto Viešpaties nutarimo, tai liepiama daryti ir toliaus; nes nuo jų atgailos priderės tolesnis jų likimas.

(7) *Sandoros šėtra.* Ebr. *'ohel mo'ed*, s u s i t i k i m o šėtra. Tikroji sandoros šėtra dar nebuvo padaryta; čionai gi kalbama apie Mozės šėtrą, kurioje jis kaipo tautos vadas priimdavo ateinančius pas jį su visokiais klausimais, regimai atskirtiną nuo šėtros, kurioje gyveno jo šeimyna. Šėtros perkėlimas už stovyklos turėjo įvaizdžiai parodyti, kad sandora su Dievu tebepasilieka sugriauta. Tą pat reiškė ir debesies šulo persikėlimas prie ištiestos toli už stovyklos šėtros (9. e.). — (8) *Visi žmonės pakildavo...* Įvairiais pagarbos ženklais Mozei tauta stengėsi išreikšti savo troškimą sugrąžinti sau užrustintojo Dievo malonę. — (11) *Veidas į veidą...* Viešpats kalbėjosi su Moze be tarpininko pagalbos iš buvusio prie šėtros debesies, tečiau Mozė nematė Dievo veido. Dėlei tų betarpiškų pašnekėsių pati vieta vadinosi s u s i t i k i m o šėtra (ebr. *'ohel mo'ed*).

(12) *Mozė tarė Viešpačiui* — viename iš augščiaus minėtų pašnekėsių. Tautos

pulum istum: et non indicas mi-
hi quem missurus es mecum,
præsertim cum dixeris: Novi te
ex nomine, et invenisti gratiam
coram me. [13] Si ergo inveni gra-
tiam in conspectu tuo, ostende
mihi faciem tuam, ut sciam te,
et inveniam gratiam ante ocu-
los tuos: respice populum tuum
gentem hanc. [14] Dixitque Domi-
nus: Facies mea præcedet te,
et requiem dabo tibi. [15] Et ait
Moyses: Si non tu ipse præce-
das, ne educas nos de loco isto.
[16] In quo enim scire poterimus
ego et populus tuus invenisse
nos gratiam in conspectu tuo,
nisi ambulaveris nobiscum, ut
glorificemur ab omnibus populis
qui habitant super terram?
[17] Dixit autem Dominus ad
Moysen: Et verbum istud, quod
locutus es, faciam: invenisti enim
gratiam coram me, et teipsum
novi ex nomine. [18] Qui ait: Os-
tende mihi gloriam tuam. [19] Re-
spondit: Ego ostendam omne
bonum tibi, et vocabo in nomi-

nepasakai, ką žadi siųsti draug
su manim, ypač kad pasakei:
Aš tave pažinau įvardžiai, ir ra-
dai malonę mano akyse. [13] Jei
tat radau malonę tavo akyse,
parodyk man savo veidą, kad
tave pažinčiau ir rasčiau malo-
nę tavo akyse; pažvelgk į tavo
tautą, į šituos žmones. [14] Ir Vie-
špats tarė: Mano veidas eis pirm
tavęs, ir aš duosiu tau atilsį. [15]
Mozė tarė: Jei tu ne pats eisi
priekyje, neišvesi musų iš šitos
vietos; [16] nes iš ko aš ir tavo
tauta galėsime žinoti, kad rado-
me malonę tavo akyse, jei su
mumis neeisi, kad mes įgytumėm
šlovę pas visas tautas, kurios
gyvena ant žemės?

[17] O Viešpats tarė Mozei: Ir
tą prašymą, kurį išreiškei, išpil-
dysiu, nes radai pas mane ma-
lonę, ir tave patį aš pažįstu
įvardžiai. [18] Jis tarė: Parodyk
man savo šlovę. [19] Viešpats at-
sakė: Aš tau parodysiu visa, kas
gera, ir garsiai ištarsiu prieš ta-

vadas nori geriaus patirti, ką reiškia pažadėjimas, kad Izraėlitai gaus vadu vieną iš Viešpaties aniolų. — *Aš tave pažinau įvardžiai...* Kuomet Viešpats buvo pasakęs tuos žodžius Mozei, niekur nėra užrašyta šv. Rašte. Pažinimas įvardžiai reiškė išrinkimą iš visos daugybės tarpo ir apdovanojimą ypatingomis malonėmis ir prietelyste. — **(13)** *Parodyk man savo veidą.* Ebr. t.: parodyk man tavo k e l i ą, t. y. tavo užmanymus, ką ištikrųjų nori padaryti su tauta. — *Kad tave pažinčiau...*: kad žinočiau tavo valią. Veido parodyti Mozė mels tik paskiaus (eil. 18 ir tol.). — *Pežvelgk į tavo tautą...* Anot ebr. t.: v e i z d ė k, k a d š i t i e ž m o n ė s y r a t a v o t a u t a. — **(14)** *Mano veidas eis...* Geriaus: m a n o y p a t a, arba: a š p a t s. Dievas leidžia save permaldauti ir sutinka vėl pats vesti tautą. — *Duosiu tau atilsi*, įvesdamas į Žadėtąją žemę, kuri nesykį šv. Rašte vadinasi a t i l s i u. — **(15)** *Jei tu ne pats eisi priekyje...* Kadangi čionai Mozė regisi vėl meldžiąs to paties, kas jau ką tik buvo pažadėta, todėl daugelis aiškintojų spėja, kad šitoje teksto vietoje eilutės liko perstatytos ir jos reiktu kitaip sutvarkyti. Kiti gi (Symon) vėl mano, kad 14. eil. Viešpats pažadėjo eiti tautos priekyje, o Mozė tuo neužsiganėdindamas, 15. eil. maldauja, kad Viešpats eitu tautos t a r p e, kaip nurodo LXX vert. ir 16. eil. Tas ėjimas draug su tauta taip rupėjo Mozei, kad jis dar sykį paskiaus panaujino savo meldimą (34, 9). — **(18)** *Parodyk man savo šlovę.* Padrąsintas Dievo maloningumu Mozė dabar nori išvysti jo veidą ne debesimi uždengtą, bet atvirai visoje šlovėje. Dievas sutinka suteikti ir tą malonę, bet tik išdalies. — **(19)** *Aš tau parodysiu...* Ebr. t.: A š p a d a r y s i u, k a d m a n o g e r u m a s p r a e i t u p r o t a v e, i r š a u k s i u į v a r-

ne Domini coram te: et miserebor cui voluero, et clemens ero
in quem mihi placuerit. 20 Rursumque ait: Non poteris videre
faciem meam: non enim videbit
me homo, et vivet. 21 Et iterum:
Ecce, inquit, est locus apud me,
et stabis supra petram. 22 Cumque transibit gloria mea, ponam
te in foramine petræ, et protegam dextra mea, donec transeam: 23 tollamque manum meam,
et videbis posteriora mea: faciem autem meam videre non
poteris.

Caput XXXIV. 1 Ac deinceps:
Præcide, ait, tibi duas tabulas
lapideas instar priorum, et scribam super eas verba, quæ habuerunt tabulæ, quas fregisti.
2 Esto paratus mane, ut ascendas statim in montem Sinai, stabisque mecum super verticem
montis. 3 Nullus ascendat tecum,
nec videatur quispiam per totum montem: boves quoque et
oves non pascantur econtra. 4
Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: et
de nocte consurgens ascendit
in montem Sinai, sicut præceperat ei Dominus, portans secum tabulas. 5 Cumque descendisset Dominus per nubem, stetit Moyses cum eo, invocans
nomen Domini. 6 Quo transeunte coram eo, ait: Dominator Do-

ve Viešpaties vardą. Ir pasigailėsiu, ko norėsiu, ir busiu maloningas tam, kurs man įtiks.
20 Ir dar tarė: Negalėsi matyti
mano veido, nes žmogus negali
manęs matyti ir likti gyvas. 21
Ir vėl tarė: Štai, yra prie manęs vieta, ir tu stovėsi ant uolos. 22 Ir einant pro šalį mano
šlovei, tave pastatysiu uolos
plyšyje ir pridengsiu savo dešine, kolei nepraeisiu. 23 Ir atimsiu savo ranką, ir matysi mano
užpakalį; mano gi veido negalėsi matyti.

34. perskyrimas. 1 O paskui
tarė: Nusitašyk sau dvi akmenini plokšti, kaip pirmosios, ir ant
judviejų aš parašysiu žodžius,
kuriuos turėjo tavo sudaužytosios plokštįs. 2 Rytą buk prisirengęs tuojau užžengti ant Sinajaus kalno, ir stovėsi su manim ant kalno viršunės. 3 Neivienas su tavim teneužžengia,
ir neivieno tenesimato ant viso
kalno. Taipogi jaučiai ir avįs
tenesigano ties kalnu. 4 Jis tat
nusitašė iš akmens dvi plokšti,
kokios buvo pirma, ir atsikėlęs
nakčia užėjo ant Sinajaus kalno,
kaip Viešpats jam buvo įsakęs,
nešdamos su savim plokštis.
5 Ir kuomet Viešpats nužengė
debesyje, Mozė stovėjo prie
jo, šaukdamos į Viešpaties vardą. 6 Tam pro jį praeinant, tarė:

---

džiai: Jahvė ties tavim. — *Ir pasigailėsiu...* Žadėdamas naują malonę Dievas primena Mozei, kad jis apskritai visai liuosai suteikia savo malones, išrinkdamas vieną ir kitą apleisdamas. Plg. Rym. 9, 15. — (**20**) *Nėgalėsi matyti...* Maraus žmogaus akįs negali be pavojaus veizdėti į visą dieviškos didenybės skaistumą. Plg. Prad. 19, 21.—(**23**) *Ir atimsiu...* Iš čia paaiškėja, kad Dievas teikėsi pasirodyti Mozei žmogaus išvaizdoje, ir Mozei buvo leista jį matyti jau praėjusį, todėl ne veidas į veidą, bet tik iš užpakalio.

(**34**, **1**) *Nusitašyk...* Pirmosios plokštįs buvo paties Dievo padarytos. Vz. 32, 13; Atk. 10, 1... — (**5**) *Stovėjo prie jo,* — ant uolos toje vietoje, kurią Viešpats buvo nurodęs. Vz. 33, 21. 22. — (**6**) *Valdove Viešpatie...* Vulgatos vertime šituos žodžius ištaria Mozė; ištikrųjų gi jie yra paties Dievo (vz. Skaitl. 14, 17...), kurs taip pildo savo pažadėjimą 33, 19. Todėl prisilaikant ebr. t. 6. e. reiktu išversti

mine Deus, misericors et clemens, patiens et multæ miserationis, ac verax, 7 qui custodis misericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, et scelera, atque peccata, nullusque apud te per se innocens est. Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus, in tertiam et quartam progeniem. 8 Festinusque Moyses, curvatus est pronus in terram, et adorans 9 ait: Si inveni gratiam in conspectu tuo Domine, obsecro ut gradiaris nobiscum (populus enim duræ cervicis est) et auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas.

10 Respondit Dominus: Ego inibo pactum videntibus cunctis, signa faciam quæ nunquam visa sunt super terram, nec in ullis gentibus: ut cernat populus iste, in cujus es medio, opus Domini terribile quod facturus sum.

11 Observa cuncta quæ hodie mando tibi: ego ipse ejiciam ante faciem tuam Amorrhæum, et Chananæum, et Hethæum, Pherezæum quoque, et Hevæum, et Jebusæum. 12 Cave ne unquam cum habitatoribus terræ illius jungas amicitias, quæ sint tibi

Valdove Viešpatie, Dieve, mielaširdingasis ir maloningasis, kantrusis ir didžios gailiaširdystės, ir ištikimasis, 7 kurs užlaikai mielaširdystę tukstančiams, kurs atimi neteisybę ir prasikaltimus ir nuodėmes, ir kurio akyse neivienas nėra iš savęs nekaltas, kursai baudi už tėvų neteisybę sunus ir anukus lig trečiajai ir ketvirtajai kartai! 8 Ir Mozė skubiai nusilenkė iki žemei ir kniupščias pagarbindamas 9 tarė: Jei radau malonę tavo akyvaizdoje, Viešpatie, maldauju, kad eitumei draug su mumis (nes tauta yra kietsprandė), ir kad atimtumei musų neteisybes bei nuodėmes ir mus paveldėtumei!

10 Viešpats atsakė: Aš, visiems matant padarysiu sandorą ir darysiu ženklus, kokių niekuomet neregėta ant žemės ir tarp jokių tautų, kad šita tauta, kurios tarpe esu, matytu, jog tai, ką aš darysiu, yra baisus Viešpaties darbas.

11 Užlaikyk visa, ką šiandien tau įsakau. Aš pats išmesiu prieš tavo veidą Amoriečius ir Kananiečius, ir Hetiečius, taipogi Pereziečius, Hevejiečius ir Jėbuziečius. 12 Sergėkies daryti kada nors su anos žemės gyventojais prietelystes, kurios tau bus prapulčiai, 13 bet išgriauk jų alto-

---

taip: Ir Jahvė praėjo pro jį ir tarė: Jahvė, Jahvė! Dievas mielaširdingas ir maloningasis, kantrus ir didžiai gailiaširdis, ir ištikimas; jis užlaiko mielaširdystę tukstančiams, dildo kalčias, prasikaltimus ir nuodėmes, nors ir nepalieka jų be bausmės: už tėvų neteisybę baudžia sunus ir tt. — (9) *Maldauju, kad eitumei...* Ir svarbiausioje savo gyvenimo valandoje Mozė neužmiršta išrinktosios tautos, maldauja dar sykį, kad Dievas vėl eitu Izraėlio tarpe ir atnaujintu su jais sandorą. Ta karšta ir ištverminga malda lieka išklausyta (10. e.).

(11) *Užlaikyk visa...* Viešpats, atnaujindamas sandorą, primena jos sąlygas. Tiesa, ne visos jos čionai vėl užrašytos, bet iš pasakojimo aišku, kad Dievas jas visas atkartojo. — (13) *Stovylas.* Ebr. *maccebah,* akmeninis šulas. — *Girias.* Ebr. *'ašerim.* Kaikurie aiškintojai mano, kad čionai kalbama apie deivės Astartos stovylas, arba medinius šulus, kuriuos pagonįs statydavo tai deivei, taipogi rasi ir kitiems dievams pagarbinti.

in ruinam: 13 sed aras eorum
destrue, confringe statuas, lu-
cosque succide: 14 noli adorare
Deum alienum. Dominus zelo-
tes nomen ejus, Deus est æmu-
lator. 15 Ne ineas pactum cum
hominibus illarum regionum: ne,
cum fornicati fuerint cum diis
suis, et adoraverint simulacra
eorum, vocet te quispiam ut co-
medas de immolatis. 16 Nec uxo-
rem de filiabus eorum accipies
filiis tuis: ne, postquam ipsæ
fuerint fornicatæ, fornicari faci-
ant et filios tuos in deos suos.
17 Deos conflatiles non facies
tibi. 18 Solemnitatem azymorum
custodies. Septem diebus vesce-
ris azymis, sicut præcepi tibi,
in tempore mensis novorum:
mense enim verni temporis eg-
ressus es de Ægypto. 19 Omne
quod aperit vulvam generis ma-
sculini, meum erit. De cunctis
animantibus tam de bobus, quam
de ovibus, meum erit. 20 Primo-
genitum asini redimes ove: sin
autem nec pretium pro eo de-
deris, occidetur. Primogenitum
filiorum tuorum redimes: nec
apparebis in conspectu meo va-
cuus. 21 Sex diebus operaberis,
in septimo cessabis arare, et
metere. 22 Solemnitatem hebdo-
madarum facies tibi in primitiis
frugum messis tuæ triticeæ, et
solemnitatem, quando redeunte
anni tempore cuncta conduntur.
23 Tribus temporibus anni ap-

rius, sutrupink stovylas ir girias
iškirsk. 14 Negarbink svetimo
dievo. Viešpats, jo vardas yra
Uolusis, yra Dievas pavydus. 15
Nedaryk sandoros su anų kraš-
tų žmonėmis, kad, paleistuvavę
su savo dievais ir pagarbinę jų
stabus, kas nors iš jų nepasi-
kviestu tavęs jų aukų valgytų.
16 Neimsi savo sunums pačios
iš jų dukterų, kad, paleistuva-
vusios jos pačios, neatvestu ir
tavo sunų į paleistuvystę su sa-
vo dievais.

17 Nedirbsi sau lietinių dievų.
18 Užlaikysi neraugintų duonų
iškilmę. Septynias dienas val-
gysi neraugintas duonas, kaip
tau įsakiau, naujų vaisių mėne-
sio metu; nes pavasario mėne-
syje išėjai iš Aigypto. 19 Visi
vyriškos lyties, kurie atveria įs-
čią, bus mano. Iš visų gyvulių,
kaip iš jaučių taip iš avių, bus
mano. 20 Asilo pirmgimį atpirk-
si avinu; o jei ir užmokesnio už
jį neduosi, bus užmuštas. Pirm-
gimius tavo sunus atpirksi. Ne-
pasirodysi mano akyvaizdoje tuš-
čiomis rankomis. 21 Šešias dienas
dirbsi; septintoje dienoje liau-
sies aręs ir pjovęs. 22 Darysi sa-
vaičių iškilmę su tavo kviečia-
pjuties vaisių pirmuonėmis ir
iškilmę, kada, metams baigian-
tis, visa jau surinkta. 23 Tris sy-
kius metuose visi tavo vyriškiai
pasirodys Visagalinčiojo Viešpa-

Galėjo buti ir visos girios tam tikslui pa skirtos. Bet kad bent ne visur žodžiu *'ašerim* pavadintos šventos girios, aišku jau iš to, jog *ašerim* galėjo stovėti ant altoriaus arba po šakotu medžiu. Plg. Teis. 6, 25; 3 Kar. 14, 23 ir k. — (**14**) *Negarbink....* Plg. 20, 5; 23, 24. — (**15**) *Kad paleistuvavę...* Stabmeldystė dažnai šv. Rašte vadinasi paleistuvavimu arba svetimoteryste. Santikiai tarp Dievo ir dušios palyginami su moteryste, kurioje Dievas yra daugiškasis sužieduotinis, dušia gi sužieduotinė. Kada žmogus ima mylėti nebe Dievą, bet dievaičius, jis darosi tarsi svetimoteriu.

(**18**) *Naujų vaisių mėnesio.* Ebr. *'abib.* Plg. 24, 14-17. — (**22**) *Savaičių iškil-*

parebit omne masculinum tuum
in conspectu omnipotentis Do-
mini Dei Israel. [24] Cum enim
tulero gentes a facie tua, et di-
latavero terminos tuos, nullus
insidiabitur terræ tuæ, ascen-
dente te, et apparente in con-
spectu Domini Dei tui ter in
anno. [25] Non immolabis super
fermento sanguinem hostiæ meæ:
neque residebit mane de victi-
ma solemnitatis Phase. [26] Pri-
mitias frugum terræ tuæ offeres
in domo Domini Dei tui. Non
coques hœdum in lacte matris
suæ.

[27] Dixitque Dominus ad Moy-
sen: Scribe tibi verba hæc, qui-
bus et tecum et cum Israel pe-
pigi fœdus. [28] Fuit ergo ibi cum
Domino quadraginta dies et qua-
draginta noctes: panem non co-
medit, et aquam non bibit, et
scripsit in tabulis verba fœderis
decem. [29] Cumque descenderet
Moyses de monte Sinai, tene-
bat duas tabulas testimonii, et
ignorabat quod cornuta esset fa-
cies sua ex consortio sermonis
Domini. [30] Videntes autem Aa-
ron et filii Israel cornutam Moy-
si faciem, timuerunt prope ac-
cedere. [31] Vocatique ab eo, re-
versi sunt tam Aaron quam prin-
cipes synagogæ. Et postquam
locutus est ad eos, [32] venerunt
ad eum etiam omnes filii Israel:
quibus præcepit cuncta quæ au-
dierat a Domino in monte Si-
nai. [33] Impletisque sermonibus,

ties, Izraėlio Dievo, akyvaizdo-
je. [24] Nes kada busiu atėmęs
tautas iš po tavo akių ir išplė-
tęs tavo ribas, neivienas nety-
kos tavo žemės, tau einant ir
pasirodant tris sykius metuose
Viešpaties, tavo Dievo, akyvaiz-
doje. [25] Neaukosi mano atnašos
kraujo su raugu; ir nieko neliks
lig rytui iš Paschos iškilmės
aukos. [26] Tavo žemės vaisių pir-
muones atnašausi Viešpaties, ta-
vo Dievo, namuose. Nevirsi ožiu-
ko jo motinos piene.

[27] Ir Viešpats tarė Mozei: Už-
rašyk sau šituos žodžius, kuriais
ir su tavim ir su Izraėliu pada-
riau sandorą. [28] Jis tat buvo te-
nai su Viešpačiu keturias dešim-
tis dienų ir keturias dešimtis
nakčių; nevalgė duonos ir ne-
gėrė vandens; ir Viešpats para-
šė ant plokščių dešimtį sando-
ros žodžių. [29] Ir nužengdamas
nuo Sinajaus kalno Mozė nešė-
si dvi liudijimo plokšti ir neži-
nojo, kad nuo jo veido dėlei
pašnekėsio su Viešpačiu ėjo spin-
duliai. [30] O Aaronas ir Izraėlio
sunųs, matydami spindintį Mo-
zės veidą, bijojosi prisiartinti.
[31] Ir jo pašaukti sugrįžo prie
jo kaip Aaronas taip ir susirin-
kimo kunigaikščiai. Ir į juos pra-
bylus, [32] atėjo prie jo taipogi
visi Izraėlio sunųs; jis jiems įsa-
kė visa, ką buvo girdėjęs iš
Viešpaties ant Sinajaus kalno.

---

mę...: Sekmines ir Šėtrų šventę. Plg. 23, 16. — (**25**. **26**) *Neaukosi...* Plg. 23, 18. 19.
(**27**) *Užrašyk sau šituos žodžius*: visa, kas pasakyta 12 - 26. eil. — (**28**) *Ir Viešpats parašė.* Nors Vulgatoje nėra žodžio „Viešpats“, tečiaus nėra jokios abejonės, kad pats Viešpats parašė ant Mozės padarytųjų plokščių dešimtį įsakymų, nes pats tai buvo pažadėjęs 1. eil. ir apie tai aiškiai liudija kitur Mozė. Vz. Atk. 10, 1 - 4. — (**29**) *Nuo jo veido... ėjo spinduliai.* Vulgata ir kaikurie kiti vertimai, perdaug griežtai laikydamies ebr. žodžių, ėjusius nuo Mozės veido spindulius pavadino ragais ir tuo budu davė dailininkams progą įvaizdinti Izraėlitų vadą su dviem

posuit velamen super faciem su-
am. 34 Quod ingressus ad Domi-
num, et loquens cum eo, aufe-
rebat donec exiret, et tunc lo-
quebatur ad filios Israel omnia
quæ sibi fuerant imperata. 35
Qui videbant faciem egredien-
tis Moysi esse cornutam, sed
operiebat ille rursus faciem su-
am, si quando loquebatur ad eos.

33 Ir užbaigęs pašnekėsį užsidė-
jo sau ant veido gaubtę. 34 Įei-
damas prie Viešpaties ir su juo
kalbėdamas ją nusiimdavo, kolei
vėl neišeidavo, ir tuomet kalbė-
davo Izraėlio sunums visa, kas
jam budavo įsakyta. 35 Jie ma-
tė, kad išeinančio Mozės veidas
turėjo spindulius; bet jis vėl už-
dengdavo savo veidą, kiek kar-
tų jiems kalbėdavo.

6. Šėtros ir jos rakandų padarymas. a) Prisirengimas prie darbo.

Caput XXXV. 1 Igitur con-
gregata omni turba filiorum Is-
rael, dixit ad eos: Hæc sunt quæ
jussit Dominus fieri. 2 Sex die-
bus facietis opus: septimus dies
erit vobis sanctus, sabbatum,
et requies Domini: qui fecerit
opus in eo, occidetur. 3 Non suc-
cendetis ignem in omnibus ha-
habitaculis vestris per diem sab-
bati. 4 Et ait Moyses ad omnem
catervam filiorum Israel: Iste
est sermo quem præcepit Domi-
nus, dicens: 5 separate apud vos
primitias Domino. Omnis volun-
tarius et prono animo offerat
eas Domino: aurum et argentum,
et æs, 6 hyacinthum et purpu-
ram, coccumque bis tinctum, et

35. perskyrimas. 1 Taigi, Mo-
zė, surinkęs visa Izraėlio sunų
minią, jiems tarė: Štai, ką Vie-
špats liepė padaryti: 2 Šešias die-
nas dirbsite darbus; septinta die-
na bus jums šventa, Viešpaties
atilsis ir subata; kas dirbtu jo-
je darbą, bus užmuštas. 3 Ne-
kursite ugnies subatos dienomis
visuose savo butuose. 4 Ir Mo-
zė tarė visai Izraėlio sunų mi-
niai: Štai įsakymas, kurį Vieš-
pats davė, tardamas: 5 Atskirki-
te pas save Viešpačiui pirmuo-
nes. Kiekvienas liuosa valia ir
savaimi teatnašauja jas Viešpa-
čiui: aukso, ir sidabro, ir vario,
6 mėlynos ir raudonos purpu-
ros, dusyk dažyto karmazino ir

ragais ant kaktos. Bet ištikrųjų buvo tai spinduliai, kurie turėjo aiškiai parodyti ir nuolat priminti Izraėlitams, kad Mozė kalbėjos su Viešpačiu ir kad jo vardan duodavo tautai įsakymus. — (33) *Užsidėjo sau ant veido*... Iš to veido užsidengimo šv.Povilas daro gražų išvadą, paliečiantį N. Į. garbingumą. Vz. 2 Kor. 3, 13 - 16.

35, 1—36, 7. Kuomet veršio pagarbinimu suardyta sandora buvo atnaujiuta, Mozė, priminęs dar sykį įstatą apie subatos atilsio užlaikymą, kviečia vardan Viešpaties Izraėlitus prisidėti dovanomis ir darbu prie busiančios šėtros ir kitų Dievo tarnystei paskirtų dalykų padarymo. Tauta taip noriai išpildo tą pakvietimą, kad išrinktieji darbo vedėjai jaučiasi priversti rupinties žmonių duosnumo sulaikymu.

(35, 2) *Septinta diena bus jums šventa.* Mozė grįždamas prie pasakojimo apie šėtros padarymą, atkartoja įsakymą apie subatos šventimą, kad kam neateitu į galvą, buk galima jos nešvęsti bent atliekant taip šventą darbą, kaip sandoros šėtros pastatymas. — (4 - 19) *Atskirkite pas save*... Vz. 25 - 28 persk. ir tol. — *Baslelius su jų virvelėmis.* Augščiaus nebuvo minėta virvelių, kuriomis reikėjo pririšti šėtros ir prieangio uždangų apačios prie baslelių, įkaltinų žemėn. Plg. Skaitl. 3, 37; 4, 32.

byssum, pilos caprarum, [7] pel-
lesque arietum rubricatas, et
ianthinas, ligna setim, [8] et ole-
um ad luminaria concinnanda,
et ut conficiatur unguentum, et
thymiama suavissimum, [9] lapi-
des onychinos, et gemmas ad
ornatum superhumeralis et ra-
tionalis. [10] Quisquis vestrum sa-
piens est, veniat, et faciat quod
Dominus imperavit: [11] taberna-
culum scilicet, et tectum ejus,
atque operimentum, annulos, et
tabulata cum vectibus, paxillos
et bases: [12] arcam et vectes,
propitiatorium, et velum, quod
ante illud oppanditur: [13] men-
sam cum vectibus et vasis, et
propositionis panibus: [14] cande-
labrum ad luminaria sustentan-
da, vasa illius et lucernas, et
oleum ad nutrimenta ignium: [15]
altare thymiamatis, et vectes,
et oleum unctionis et thymia-
ma ex aromatibus: tentorium
ad ostium tabernaculi: [16] altare
holocausti, et craticulum ejus
æneam cum vectibus et vasis
suis: labrum et basim ejus: [17]
cortinas atrii cum columnis et
basibus, tentorium in foribus ve-
stibuli, [18] paxillos tabernaculi
et atrii cum funiculis suis: [19]
vestimenta, quorum usus est in
ministerio sanctuarii, vestes Aa-
ron pontificis ac filiorum ejus,
ut sacerdotio fungantur mihi.

baltos plonos drobės, ožkų plau-
kų, [7] raudonai dažytų avinų kai-
lių ir mėlynų kailių, akacijos
medžio, [8] aliejaus liampoms ži-
binti ir tepalui padaryti ir ska-
naus kvapo smilkalų, [9] onykso
akmenėlių ir perlų antpečiui ir
krutinės apdarui pagražinti. [10]
Kas tik iš jusų yra išmintingas,
teateina ir tedaro, ką Viešpats
liepė: [11] butent šėtrą, ir jos dan-
galą ir apvalkalą, žiedus ir len-
tas su kartimis, baslelius ir pa-
kojus; [12] skrynią ir jos kartis,
maldytuvę ir užkabą, kuri prieš
ją bus pakabinta; [13] stalą su kar-
timis ir rykais ir padėtinėmis
duonomis; [14] žibintuvą žiburiams
laikyti, jo rykus ir liampas, ir
aliejų žibinti; [15] smilkalų alto-
rių, ir kartis, ir tepamąjį aliejų
ir smilkalus iš kvepalų; užkabą
šėtros angai, [16] deginamųjų au-
kų altorių ir jo varinę narinę
su jo kartimis ir rykais, prau-
stuvę ir jos ramstį; [17] prieangio
užkabas su šulais ir pakojais,
užkabą prieangio įėjime; [18] šė-
tros ir prieangio baslelius su jų
virvelėmis; [19] apdarus, vartoja-
mus, tarnaujant šventykloje, vy-
riausiojo kunigo Aarono ir jo
sunų drabužius, kad man pildy-
tu kunigystės pareigas.

[20] Egressaque omnis multitu-
do filiorum Israel de conspectu
Moysi, [21] obtulerunt mente prom-
ptissima atque devota primitias
Domino, ad faciendum opus ta-
bernaculi testimonii. Quidquid
ad cultum et ad vestes sanctas
necessarium erat, [22] viri cum
mulieribus præbuerunt, armillas
et inaures, annulos et dextralia:
omne vas aureum in donaria Do-

[20] Ir visa Izraėlio sunų dau-
gybė, nuėjus iš po Mozės akių,
[21] sunešė su didžiausiu noru ir
dievotumu Viešpačiui pirmuonos
liudijimo šėtros darbui atlikti.
Kas tik buvo reikalinga Dievo
tarnystei ir šventiems apdarams,
[22] davė vyrai ir moteris: sagtis
ir auskarus, žiedus ir apyrankes;
visi auksiniai indai buvo atskir-
ti kaipo dovana Viešpačiui. [23]

mini separatum est. 23 Si quis
habebat hyacinthum, et purpu-
ram, coccumque bis tinctum,
byssum et pilos caprarum, pel-
les arietum rubricatas, et ian-
thinas, 24 argenti, ærisque metal-
la obtulerunt Domino, lignaque
setim in varios usus. 25 Sed et
mulieres doctæ, quæ neverant,
dederunt hyacinthum, purpuram,
et vermiculum, ac byssum, 26
et pilos caprarum, sponte pro-
pria cuncta tribuentes. 27 Prin-
cipes vero obtulerunt lapides
onychinos, et gemmas ad su-
perhumerale et rationale, 28 aro-
mataque et oleum ad luminaria
concinnanda, et ad præparan-
dum unguentum, ac thymiama
odoris suavissimi componendum.
29 Omnes viri et mulieres men-
te devota obtulerunt donaria,
ut fierent opera quæ jusserat
Dominus per manum Moysi. Cun-
cti filii Israel voluntaria Domi-
no dedicaverunt.

30 Dixitque Moyses ad filios
Israel: Ecce, vocavit Dominus
ex nomine Beseleel filium Uri
filii Hur de tribu Juda. 31 Im-
plevitque eum spiritu Dei, sa-
pientia et intelligentia, et sci-
entia et omni doctrina 32 ad ex-
cogitandum, et faciendum opus
in auro et argento, et ære, 33
sculpendisque lapidibus, et ope-
re carpentario: quidquid fabre
adinveniri potest, 34 dedit in cor-
de ejus: Ooliab quoque filium
Achisamech de tribu Dan: 35
ambos erudivit sapientia, ut fa-
ciant opera abietarii, polymita-
rii, ac plumarii de hyacintho ac
purpura, coccoque bis tincto,
et bysso, et texant omnia, ac
nova quæque reperiant.

Kas tik turėjo mėlynos ir rau-
donos purpuros, dusyk dažyto
karmazino, baltos plonos drobės
ir ožkų plaukų, raudonai dažy-
tų ir mėlynų avinų kailių, 24
sidabro ir vario, ir akacijos me-
džio, tai atnešė Viešpačiui įvai-
riems reikalams. 25 Bet ir suma-
ningos moteris davė, ką buvo
suverpusios, mėlynos ir raudo-
nos purpuros ir karmazino gijų,
ir plonų lininių siulų, 26 ir ož-
kų plaukų, visa atiduodamos
liuosa valia. 27 Kunigaikščiai gi
atnešė onykso akmenų ir perlų
antpečiui ir krutinės apdarui, 28
ir kvepalų, ir aliejaus liampoms
žibinti ir tepalui padaryti, ir
skaniausio kvapo smilkalams pri-
rengti. 29 Visi vyrai ir moteris
su pamaldumu atnešė dovanas,
kad butu atlikti darbai, kuriuos
Viešpats buvo įsakęs per Mozę.
Visi Izraėlio sunųs atnašavo
Viešpačiui savo valia.

30 Ir Mozė tarė Izraėlio su-
nums: Štai, Viešpats įvardžiai
pavadino Huro sunaus Urio su-
nų Beseleėlį iš Judo giminės, 31
ir jį pripildė Dievo dvasia, iš-
mintimi, ir protu, ir žinojimu, ir
visokiuo mokslu, 32 kad apsvar-
stytu ir padarytu visa, kas gali-
ma padaryti iš aukso ir sidabro
ir vario, 33 ir išdrožinėjant ak-
menis ir atliekant dailidžių dar-
bus. Visa, kas tik galima dailiai
sumanyti, 34 davė į jo širdį; o
taipogi pavadino Achisamėcho
sunų Ooliabą iš Dano giminės.
35 Abudu apdovanojo išmintimi,
kad atliktu darbus iš medžio,
audimo darbą iš įvairių gijų ir
išsiuvinėjimą mėlyna ir raudona
purpura, dusyk dažytu karma-

(30-34) *Viešpats įvardžiai...* Vz. aug. 31, 2-6.

zinu ir baltais lininiais siulais,
ir visa išaustu, ir naujus daly-
kus išrastu.

Caput XXXVI. [1] Fecit ergo
Beseleel, et Ooliab, et omnis
vir sapiens, quibus dedit Domi-
nus sapientiam et intellectum,
ut scirent fabre operari quæ in
usus Sanctuarii necessaria sunt,
et quæ præcepit Dominus. [2] Cum-
que vocasset eos Moyses, et om-
nem eruditum virum, cui dede-
rat Dominus sapientiam, et qui
sponte sua obtulerant se ad fa-
ciendum opus, [3] tradidit eis uni-
versa donaria filiorum Israel.
Qui cum instarent operi, quoti-
die mane vota populus offere-
bat. [4] Unde artfices venire com-
pulsi, [5] dixerunt Moysi: Plus
offert populus quam necessarium
est. [6] Jussit ergo Moyses præ-
conis voce cantari: Nec vir nec
mulier quidquam offerat ultra
in opere Sanctuarii. Sicque ces-
satum est a muneribus offeren-
dis, [7] eo quod oblata sufficerent
et superabundarent.

36. perskyrimas. [1] Taigi, Be-
seleėlis ir Ooliabas ėmė dirbti
su visais sumaningais vyrais, ku-
riems Viešpats buvo davęs iš-
mintį ir protą, kad mokėtu dai-
liai padaryti, kas buvo reikalin-
ga šventyklai, ir visa, ką Vieš-
pats buvo įsakęs. [2] O Mozė, pa-
sivadinęs juodu ir visus suma-
ningus vyrus, kuriems Viešpats
buvo davęs išmintį ir kurie sa-
vo valia apsiėmė dirbti darbą,
[3] jiems padavė visas Izraėlio su-
nų dovanas. O jiems uoliai be-
sidarbuojant, tauta kasdien rytą
dar nešė savo valia dovanas. [4]
Todėl darbininkai buvo priver-
sti nueiti [5] ir sakyti Mozei: Tau-
ta atnašauja daugiaus, nekaip
reikalinga. [6] Mozė tat liepė per
šaukėją garsiai apskelbti: Nei
vyras, nei moteris tegul nieko ne-
beatnašauja šventyklos darbams.
Ir taip liautasi atnašauti dova-
nas, [7] nes to, kas sunešta, buvo
gana, o net ir perdaug.

b) Darbų atlikimas.

[8] Feceruntque omnes corde
sapientes ad explendum opus ta-
bernaculi, cortinas decem de
bysso retorta, et hyacintho, et
purpura, coccoque bis tincto,
opere vario, et arte polymita:

[8] Visi, kurių širdyje buvo iš-
mintis šėtros darbams atlikti,
padarė iš baltos plonos suktinių
siulų drobės, iš mėlynos ir rau-
donos purpuros ir dusyk dažyto
karmazino dešimtį dangalų, pa-

36, 8—39, 43. Aprašydamas darbo atlikimą Mozė išskaito išeilios visa, - kas buvo padaryta. Pradeda paminėjimu dangalų, iš kurių reikėjo pastatyti pati šėtra, toliaus kalba apie padarymą sandoros skrynios, stalo šventoms duonoms, žibintuvo, smilkymo altoriaus, tepamojo aliejaus ir smilkalų, deginamųjų aukų altoriaus, praustuvės ir prieangio, nurodo, kiek naugių suvartota visiems darbams, galop mini šventų apdarų padarymą, antpečio, krutinės apdaro, jupų, nuometų ir dar sykį išskaito visus padarytuosius dalykus. Darbo atlikimas beveik visur pasakojamas tais pačiais žodžiais, kaip aug. 25. persk. ir tol. buvo duotas pamokymas ir įsakymas.

(**8 - 19**) *Visi, kurių...* Vz. 26, 1 - 14.

9 quarum una habebat in longi-
tudine viginti octo cubitos, et
in latitudine quatuor: una men-
sura erat omnium cortinarum.
10 Conjunxitque cortinas quin-
que, alteram alteri, et alias quin-
que sibi invicem copulavit. 11
Fecit et ansas hyacinthinas in
ora cortinæ unius ex utroque
latere, et in ora cortinæ alte-
rius similiter, 12 ut contra se in-
vicem venirent ansæ, et mutuo
jungerentur. 13 Unde et quin-
quaginta fudit circulos aureos,
qui morderent cortinarum ansas,
et fieret unum tabernaculum. 14
Fecit et saga undecim de pilis
caprarum ad operiendum tectum
tabernaculi: 15 unum sagum in
longitudine habebat cubitos tri-
ginta, et in latitudine cubitos
quatuor: unius mensuræ erant
omnia saga: 16 quorum quinque
junxit seorsum, et sex alia se-
paratim. 17 Fecitque ansas quin-
quaginta in ora sagi unius, et
quinquaginta in ora sagi alteri-
us, ut sibi invicem jungerentur.
18 Et fibulas æneas quinquagin-
ta, quibus necteretur tectum,
ut unum pallium ex omnibus
sagis fieret. 19 Fecit et operto-
rium tabernaculi de pellibus arie-
tum rubricatis: aliudque desu-
per velamentum de pellibus ian-
thinis.

20 Fecit et tabulas tabernacu-
li de lignis setim stantes. 21 De-
cem cubitorum erat longitudo
tabulæ unius: et unum ac semis

gražintų vaizdais ir išaustų įvai-
riomis varsomis. 9 Kiekvienas jų
buvo dvidešimt aštuoniais ma-
stais ilgas ir keturiais platus; visų
dangalų buvo vienoks didumas.
10 Ir sujungė penkis dangalus
kitą su kitu ir kitus penkis su-
vienijo taippat. 11 Padarė taipo-
gi mėlynas kilpas vienos sudė-
tinės uždangos pakraščiais iš
abiejų šonų, ir taippat pakraš-
čiais kitos sudėtinės uždangos,
12 taip kad kilpos butu viena
ties kita ir kad uždangos galė-
tu buti sujungtos. 13 Todėl nu-
liejo taipogi penkias dešimtis
auksinių žiedų, kurie turėjo bu-
ti įkabinti į uždangų kilpas, kad
pasidarytu viena šėtra. 14 Pada-
rė taipogi vienuoliką dangalų iš
ožkų plaukų šėtros viršui ap-
dengti. 15 Kiekvienas dangalas
buvo trimis dešimtimis mastų
ilgas ir keturiais mastais platus;
visi dangalai buvo vienokio di-
dumo; 16 penkis iš jų sujungė
atskirai ir šešis kitus vėl atski-
rai. 17 Ir padarė penkias dešim-
tis kilpelių vienos sudėtinės už-
dangos pakraščiais ir penkias de-
šimtis kitos sudėtinės uždangos
pakraščiais, kad abidvi galėtu
buti sukabint draug; 18 taipogi
ir penkias dešimtis sagčių, ku-
riomis butu sukabinti dvi sudė-
tini uždangi, kad iš visų uždan-
gų pasidarytu vienas apsiaustas.
19 Padarė taipogi šėtros apval-
kalą iš raudonai nudažytų avi-
nų kailių, ir viršuje to kitą dang-
tį iš mėlynų kailių.

20 Padarė šėtrai iš akacijos
medžio ir lentas, stovėsiančias
stačias. 21 Kiekviena lenta buvo
dešimčia mastų ilga, platume gi

(**20 - 34**) *Lentas...* Vz. 26, 15 - 29.

cubitum latitudo retinebat. 22
Binæ incastraturæ erant per sin-
gulas tabulas, ut altera alteri
jungeretur. Sic fecit in omnibus
tabernaculi tabulis. 23 E quibus
viginti ad plagam meridianam
erant contra austrum, 24 cum
quadraginta basibus argenteis.
Duæ bases sub una tabula po-
nebantur ex utraque parte an-
gulorum, ubi incastraturæ late-
rum in angulis terminantur. 25
Ad plagam quoque tabernaculi,
quæ respicit ad aquilonem, fecit
viginti tabulas, 26 cum quadra-
ginta basibus argenteis, duas ba-
ses per singulas tabulas. 27 Con-
tra occidentem vero, id est, ad
eam partem tabernaculi, quæ
mare respicit, fecit sex tabulas,
28 et duas alias per singulos an-
gulos tabernaculi retro: 29 quæ
junctæ erant a deorsum usque
sursum, et in unam compaginem
pariter ferebantur. Ita fecit ex
utraque parte per angulos: 30
ut octo essent simul tabulæ, et
haberent bases argenteas sede-
cim, binas scilicet bases sub sin-
gulis tabulis. 31 Fecit et vectes
de lignis setim, quinque ad con-
tinendas tabulas unius lateris
tabernaculi, 32 et quinque alios
ad alterius lateris coaptandas
tabulas: et extra hos, quinque
alios vectes ad occidentalem
plagam tabernaculi contra mare.
33 Fecit quoque vectem alium,
qui per medias tabulas ab an-
gulo usque ad angulum perve-
niret. 34 Ipsa autem tabulata de-
auravit, fusis basibus earum ar-
genteis. Et circulos eorum fecit
aureos, per quos vectes induci
possent: quos et ipsos laminis
aureis operuit.

turėjo pusantro masto. 22 Kiek-
vienoje lentoje buvo po du iš-
sikišimu, kad kita su kita butu
sujungta. Taip buvo padarytos
visos šėtros lentos. 23 Dvidešimt
iš jų buvo pietiniam šonui, at-
kreiptam į pietus, 24 draug su
keturiomis dešimtimis sidabri-
nių pakojų. Du pakoju buvo de-
dama vienos lentos apačion po
abiem kertėm, kame šonų išsi-
kišimai baigiasi ant kerčių 25
Taipogi tam šonui, kurs atkreip-
tas į šiaurę, padarė dvidešimt
lentų 26 draug su keturiomis de-
šimtimis sidabrinių pakojų, po
du pakoju kiekvienai lentai. 27
Iš vakarų gi, tai yra tam šė-
tros šonui, kurs atkreiptas į ju-
rą, padarė šešias lentas 28 ir dvi
kitas kiekvienai šėtros sąsparai
iš užpakalio, 29 kuriedvi buvo
sujungti nuo apačios lig viršui
ir darė su kitomis vieną sunė-
rimą, 30 kad butu išviso aštuo
nios lentos ir turėtu šešiolika
sidabrinių pakojų, tai yra po du
pakoju po kiekviena lenta. 31
Padarė taipogi iš akacijos me-
džio penkias kartis vieno šėtros
šono lentoms laikyti 32 ir pen-
kias kitas kito šono lentoms lai-
kyti; o be tų vėl kitas penkias
kartis vakariniam šėtros šonui,
atkreiptam į jurą. 33 Padarė tai-
pogi kitą kartį, kuri eitu ties
lentų viduriu nuo sąsparos lig
sąsparai. 34 Pačias gi lentas pa-
auksino, o jų pakojus nuliejo iš
sidabro; ir padarė joms auksi-
nius žiedus, kad į juos galėtu
buti įvertos kartis, kurias ap-
traukė auksine skarda.

alterum in summitate partis al-
terius: duos Cherubim in singu-
lis summitatibus propitiatorii, 9
extendentes alas, et tegentes
propitiatorium, seque mutuo et
illud respicientes.

10 Fecit et mensam de lignis
setim in longitudine duorum cu-
bitorum, et in latitudine unius
cubiti, quæ habebat in altitudi-
ne cubitum ac semissem. 11 Cir-
cumdeditque eam auro mundis-
simo, et fecit illi labium aureum
per gyrum, 12 ipsique labio co-
ronam auream interrasilem qua-
tuor digitorum, et super eamdem,
alteram coronam auream. 13 Fu-
dit et quatuor circulos aureos,
quos posuit in quatuor angulis
per singulos pedes mensæ 14 con-
tra coronam: misitque in eos ve-
ctes, ut possit mensa portari. 15
Ipsos quoque vectes fecit de li-
gnis setim, et circumdedit eos
auro. 16 Et vasa ad diversos usus
mensæ, acetabula, phialas, et
cyathos, et thuribula, ex auro
puro in quibus offerenda sunt
libamina.

17 Fecit et candelabrum du-
ctile de auro mundissimo. De
cujus vecte calami, scyphi, sphæ-
rulæque ac lilia procedebant:
18 sex in utroque latere, tres
calami ex parte una, et tres ex
altera: 19 tres scyphi in nucis
modum, per calamos singulos,
sphærulæque simul et lilia: et
tres scyphi instar nucis in ca-
lamo altero, sphærulæque si-
mul et lilia. Æquum erat opus
sex calamorum, qui procedebant
de stipite candelabri. 20 In ipso
autem vecte erant quatuor scy-
phi in nucis modum, sphæru-
læque per singulos simul et li-

ir apsiaučiančiu maldytuvę, kits
į kitą ir į ją žiurinčiu.

10 Padarė iš akacijos medžio
ir stalą dviem mastais ilgą, vie-
nu mastu platų ir pusantru ma-
stu augštą. 11 Ir aptraukė jį ty-
riausiu auksu ir jam padarė auk-
sinę briauną aplinkui, 12 o ant
tos briaunos keturiais pirštais
augštą išrašytą vainiką ir ant
jo kitą auksinį vainiką. 13 Nu-
liejo ir keturis auksinius žiedus,
kuriuos pritaisė ant keturių kam-
pų prie kiekvienos stalo kojos
14 po vainiku; ir į juos įvėrė
karteles, kad stalas galėtu buti
nešiojamas. 15 Taipogi karteles
padarė iš akacijos medžio ir jas
aptraukė auksu. 16 Dar padarė
iš tyro aukso rykus įvairiems
stalo reikalams, bliudus, taures,
puodelius ir smilkytuvus, kuriais
reikia aukoti skystimai.

17 Padarė ir žibintuvą, nukal-
tą iš tyriausio aukso. Iš jo lie-
mens ėjo šakos, taurelės, buo-
želės ir lelijos; 18 šešios šakos
iš abiejų šonų, tris iš vienos ša-
lies ir tris iš kitos; 19 tris rie-
šuto pavidalo taurelės, taipogi
buoželės ir lelijos buvo ant vie-
nos šakos; ir tris riešuto pavi-
dalo taurelės, taipogi buoželės
ir lelijos buvo ant kitos šakos.
Vienoks buvo darbas šešių ša-
kų, ėjusių iš žibintuvo liemens.
20 O ant paties liemens buvo ke-
turios riešuto pavidalo taurelės,
kiekviena gi su buoželė ir leli-
ja; 21 ir kamuolėliai po dviem

(10-16) *Stalą...* Vz. 25, 23-30.

(17-24) *Žibintuvą...* Vz. 25, 31-39.

lia: 21 et sphærulæ sub duobus
calamis per loca tria, qui simul
sex fiunt calami procedentes de
vecte uno 22 Et sphærulæ igi-
tur, et calami ex ipso erant,
universa ductilia ex auro puris-
simo. 23 Fecit et lucernas sep-
tem cum emunctoriis suis, et
vasa ubi ea quæ emuncta sunt,
exstinguantur, de auro mundis-
simo. 24 Talentum auri appen-
debat candelabrum cum omni-
bus vasis suis.

25 Fecit et altare thymiama-
tis de lignis setim, per qua-
drum singulos habens cubitos, et
in altitudine duos: e cujus an-
gulis procedebant cornua. 26 Ve-
stivitque illud auro purissimo
cum craticula ac parietibus et
cornibus. 27 Fecitque ei coronam
aureolam per gyrum, et duos
annulos aureos sub corona per
singula latera, ut mittantur in
eos vectes, et possit altare por-
tari. 28 Ipsos autem vectes fecit
de lignis setim, et operuit la-
minis aureis.

29 Composuit et oleum ad san-
ctificationis unguentum, et thy-
miama de aromatibus mundissi-
mis opere pigmentarii.

Caput XXXVIII. 1 Fecit et
altare holocausti de lignis se-
tim, quinque cubitorum per qua-
drum, et trium in altitudine:
2 cujus cornua de angulis pro-
cedebant, operuitque illud lami-
nis æneis. 3 Et in usus ejus pa-
ravit ex ære vasa diversa, lebe-
tes, forcipes, fuscinulas, uncinos,
et ignium receptacula. 4 Crati-
culamque ejus in modum retis
fecit æneam, et subter eam in

šakom trijose vietose, taip kad
išviso darėsi šešios šakos išei-
nančios iš vieno liemens. 22 Tai-
gi, ir kamuolėliai ir šakos buvo
su juo išvieno, visa nukalta iš
tyriausio aukso. 23 Padarė iš ty-
riausio aukso ir septynias liam-
pas su jų gnybliais ir indus, ku-
riuose nuogaibos turėjo buti
gesinamos. 24 Žibintuvas su vi-
sais savo priedais svėrė talentą
aukso.

25 Padarė iš akacijos medžio
ir smilkymo altorių, turintį sker-
sai ir išilgai vieną mastą ir
dviem mastais augštą, iš kurio
kerčių ėjo ragai. 26 Jį aptraukė
tyriausiu auksu draug su jo na-
rine, šonais ir ragais. 27 Jam pa-
darė auksinį vainiką aplinkui,
ir po du auksiniu žiedu po vai-
niku prie kiekvieno šono, kad į
juos butų įvertos kartelės, ir al-
torius butų galima nešioti. 28
Pačias gi karteles padarė iš aka-
cijos medžio ir jas aptraukė auk-
sine skarda.

29 Prirengė ir aliejaus pašven-
timo tepalui ir smilkalus iš ty-
riausių kvepalų vaistininkų budu.

38. perskyrimas. 1 Padarė iš
akacijos medžio ir deginamųjų
aukų altorių, turėjusį penkis
mastus skersai ir išilgai, ir tri-
mis augštą, 2 kurio ragai ėjo iš
kampų, ir jį aptraukė varine
skarda. 3 Ir jo reikalams priren-
gė iš vario įvairius rykus, puo-
dus, reples, šakutes, vašus ir
angliams indus. 4 Ir padarė jam
iš vario tinklo pavidalo narinę,
o po ja altoriaus viduryje židi-

(25 - 28) *Smilkymo altorių...* Vz. 30, 1 - 10.
(29) *Aliejų...* Vz. 30, 22 - 38.

(38, 1 - 7) *Deginamųjų aukų altorių..* Vz. 27, 1 - 8.

altaris medio arulam, 5 fusis qua-
tuor annulis per totidem retia-
culi summitates, ad immittendos
vectes ad portandum: 6 quos et
ipsos fecit de lignis setim, et
operuit laminis æneis: 7 induxit-
que in circulos, qui in lateribus
altaris eminebant. Ipsum autem
altare non erat solidum, sed ca-
vum ex tabulis, et intus vacuum.
8 Fecit et labrum æneum cum
basi sua de speculis mulierum,
quæ excubabant in ostio taber-
naculi.
9 Fecit et atrium, in cujus
australi plaga erant tentoria de
bysso retorta, cubitorum cen-
tum, 10 columnæ æneæ viginti
cum basibus suis, capita colum-
narum, et tota operis cælatura,
argentea. 11 Æque ad septentrio-
nalem plagam tentoria, colum-
næ, basesque et capita colum-
narum ejusdem mensuræ, et ope-
ris ac metalli, erant. 12 In ea
vero plaga, quæ ad occidentem
respicit, fuerunt tentoria cubi-
torum quinquaginta, columnæ
decem cum basibus suis æneæ,
et capita columnarum, et tota
operis cælatura, argentea. 13 Por-
ro contra orientem quinquagin-
ta cubitorum paravit tentoria:
14 e quibus, quindecim cubitos
columnarum trium, cum basibus
suis unum tenebat latus: 15 et
in parte altera (quia inter utra-

nį, 5 ir nuliejo keturias grandis
keturioms narinės kertėms, kad
butu įveriamos kartįs nešiojimui.
6 Taipogi ir jas padarė iš aka-
cijos medžio ir aptraukė varine
skarda, 7 ir įvėrė į grandis, ku-
rios altoriaus šonuose buvo iš-
sikišusios. Pats gi altorius ne-
buvo pripildytas, bet sukaltas
iš lentų ir viduje tuščias.
8 Padarė ir varinę praustuvę
su jos ramsčiu iš veidrodžių mo-
terų, kurios budėjo ties šėtros
angą.
9 Padarė ir prieangį, kurio pie-
tiniame šone buvo užkabos iš
baltos plonos suktinių siulų dro-
bės per šimtą mastų. 10 dvide-
šimt varinių šulų su jų pakojais;
šulų galvenos ir visas pagraži-
nimo darbas buvo iš sidabro. 11
Taippat šiauriniame šone buvo
tiek pat užkabų, šulų, pakojų
ir šulų galvenų vienaip padary-
tų ir iš tos pačios naugės. 12 Ta-
me gi šone, kurs atkreiptas į
vakarus, buvo per penkias de-
šimtis mastų užkabos, dešimts
šulų su jų pakojais iš vario, o
šulų galvenos ir visas darbo pa-
gražinimas iš sidabro. 13 Toliaus
rytiniam šonui prirengė užkabų
per penkias dešimtis mastų, 14
iš kurių vienoje šalyje buvo
penkiolika mastų su trimis šu-
lais ir jų pakojais, 15 ir kitoje
šalyje (nes ties viduriu buvo

(8) *Praustuvę...* Vz. 30, 18-21. — *Iš veidrodžių...* Veidrodžius senobėje labai dažnai darydavo iš slydžiai nugaląsto lig žibėjimui skaistvario. Koks buvo tas čionai ir 1 Kar. 2, 22 paminėtas moterų užsiėmimas prie šėtros, nežinia. Nėra vienok abejonės, kad tai buvo šventa tarnystė, nes ir bažnytinis Lėvitų tarnavimas išreiškiamas ebr. t. tuo pačiu žodžiu *caba'*.

(9-20) *Prieangį...* Vz. 9-19. — *Šulų galvenos...* Ebr. t. Šulų vašai ir jų rumbai iš sidabro. Tas skirtumas, sutinkamas beveik visur, kame kalbama apie šulų pagražinimus, radosi dėlto, kad Vulgatoje kitaip suprasta ebr. žodžiai *vavim* ir *chašuqim*. Jų pirmasis išverstas *capita*, galvenos; tuotarpu kad jis reiškia vašus, už kurių buvo pakabinta užkaba; antrasis gi, išverstas *caelaturae*, reiškia rumbus, turėjusius išvaizdą užmautų ant šulų didelių žiedų; žodis gi *ro'šim*, reiškiąs ištikrųjų *capita*, galvenas arba kapitėlius 17. ir 19. eil. visai apleistas. Plg. 27, 10.

-que introitum tabernaculi fecit)
quindecim æque cubitorum erant
tentoria, columnæque tres, et
bases totidem. [16] Cuncta atrii
tentoria byssus retorta texuerat.
[17] Bases columnarum fuere æneæ,
capita autem earum cum cun-
ctis cælaturis suis argentea: sed
et ipsas columnas atrii vestivit
argento. [18] Et in introitu ejus
opere plumario fecit tentorium
ex hyacintho, purpura, vermicu-
lo, ac bysso retorta, quod ha-
bebat viginti cubitos in longi-
tudine, altitudo vero quinque
cubitorum erat juxta mensuram,
quam cuncta atrii tentoria ha-
bebant. [19] Columnæ autem in
ingressu fuere quatuor cum ba-
sibus æneis, capitaque earum et
cælaturæ argenteæ. [20] Paxillos
quoque tabernaculi et atrii per
gyrum fecit æneos.
[21] Hæc sunt instrumenta ta-
bernaculi testimonii, quæ enu-
merata sunt juxta præceptum
Moysi in ceremoniis Levitarum
per manum Ithamar filii Aaron
sacerdotis: [22] quæ Beseleel fili-
us Uri filii Hur de tribu Juda,
Domino per Moysen jubente,
compleverat, [23] juncto sibi socio
Ooliab filio Achisamech de tri-
bu Dan: qui et ipse artifex lig-
norum egregius fuit et polymi-
tarius atque plumarius ex hya-
cintho, purpura, vermiculo, et
bysso. [24] Omne aurum quod ex-
pensum est in opere Sanctuarii,

padarytas įėjimas prie šėtros)
buvo taippat per penkiolika ma-
stų užkabos, tris šulai ir tiek
pat pakojų. [16] Visos šėtros už-
kabos buvo išaustos iš baltų suk-
tinių siulų. [17] Šulų pakojai bu-
vo variniai, o jų galvenos su
visais savo pagražinimais sida-
brinės; bet ir pačius šulus jis ap-
traukė sidabru. [18] Ir jo įėjime
padarė išsiuvinėtoju budu iš mė-
lynos ir raudonos purpuros, kar-
mazino ir baltų plonų suktinių
siulų drobės užkabą, kuri buvo
dvidešimtimi mastų ilga, plati
gi buvo penkiais mastais, sulig
augštumo, kurį turėjo visos prie-
angio užkabos. [19] Šulų gi įėjime
buvo keturi su variniais pako-
jais; jų galvenos ir pagražinimai
buvo sidabriniai. [20] Padarė tai-
pogi šėtros ir prieangio basle-
lius aplinkui iš vario.
[21] Tos yra sudėtinės liudijimo
šėtros dalis, Mozei liepiant, ap-
skaitytos Aarono sunaus, kuni-
go Itamaro, ir pavestos Lėvi-
tams jų tarnystei pildyti, [22] ku-
rias, Viešpačiui įsakant per Mo-
zę, buvo padaręs Huro sunaus
Urio sunus Beseleėlis iš Judo
giminės, [23] pasiėmęs sau draugą
Achisamėcho sunų Ooliabą iš
Dano giminės, kurs buvo geriau-
sis dailininkas, išmanąs dailidžių
darbą, audimą įvairiomis varso-
mis bei išsiuvinėjimą mėlyna ir
raudona purpura, karmazinu ir
baltais lininiais siulais. [24] Auk-

— (17) *O jų galvenos...* Ebr. t.: ir jų vašai ir rumbai sidabriniai; ir jų galvenų aptraukimas sidabrinis, ir visų prieangio šulų rumbai buvo sidabriniai (plg. 10 eil.). — (19) *Jų galvenos...* Ebr. t.: jų vašai sidabriniai, ir jų galvenų aptraukimas ir jų rumbai taipogi sidabriniai.

(21) *Sudėtinės... dalis.* Ebr. t.: apyskaita. — *Apskaitytos...* Anot ebr. t., apskaitę, kiek sveria padarytosios iš naugių šėtros dalis, Lėvitai, vadovaujant Itamarui. Kadangi Itamaras pavadintas jau kunigu, todėl reikia spėti, kad šita vieta buvo Mozės parašyta tuomet, kuomet Aaronas ir jo sunųs buvo pašvęsti kunigais. — (24) *Talentas.* Vie-

et quod oblatum est in donari-
is, viginti novem talentorum
fuit, et septingentorum triginta
siclorum ad mensuram Sanctua-
rii. 25 Oblatum est autem ab his
qui transierunt ad numerum a
viginti annis et supra, de sex-
centis tribus millibus, et quin-
gentis quinquaginta, armatorum
26 Fuerunt præterea centum ta-
lenta argenti, e quibus confla-
tæ sunt bases Sanctuarii, et in-
troitus ubi velum pendet. 27 Cen-
tum bases factæ sunt de talen-
tis centum, singulis talentis per
bases singulas supputatis. 28 De
mille autem septingentis, et sep-
tuaginta quinque fecit capita
columnarum, quas et ipsas ve-
stivit argento. 29 Æris quoque
oblata sunt talenta septuaginta
duo millia, et quadringenti su-
pra sicli, 30 ex quibus fusæ sunt
bases in introitu tabernaculi te-
stimonii, et altare æneum cum
craticula sua, omniaque vasa,
quæ ad usum ejus pertinent, 31
et bases atrii tam in circuitu
quam in ingressu ejus, et paxil-
li tabernaculi atque atrii, per
gyrum.

so, kuri suvartota šventykloms
darbams ir kurs buvo atnašautas
dovanai, buvo išviso dvidešimt
devyni talentai ir septyni šim-
tai trįs dešimtįs siklių, tokių
kokie priimti šventykloje. 25 Bu-
vo gi paaukota tų, kurie įėjo į
sąrašą, turėdami dvidešimt ir
daugiaus metų, tai yra šešių de-
šimtų trijų tukstančių penkių
šimtų penkių dešimtų nešiojan-
čių ginklus. 26 Be to buvo šim-
tas sidabro talentų, iš kurių nu-
lieta pakojai šventyklai ir įėji-
mui, kame pakabinta užkaba. 27
Šimtas pakojų buvo padaryta iš
šimto talentų, skaitant kiekvie-
nam pakojui po vieną talentą.
28 Iš tukstančio gi septynių šim-
tų septynių dešimtų penkių si-
klių padarė galvenas šulams ir
juos pačius aptraukė sidabru. 29
Taipogi vario buvo paaukota
septynios dešimtįs du tukstan-
čiai talentų ir dar keturi šim-
tai siklių; 30 iš to nulieta pako-
jai liudijimo šėtros įėjime ir va-
rinis altorius su jo narine, ir
visi jo reikalams paskirtieji ry-
kai, 31 ir prieangio pakojai kaip
aplinkui taip ir jo įėjime, ir šė-
tros bei prieangio basleliai ap-
linkui.

nan talentan ėjo 60 m i n ų, arba 3000 siklių. Bažnytinis siklis svėrė 14,55 gr. Auksas anais laikas buvo maž-daug 15 kartų brangesnis už sidabrą, kurio vienas siklis buvo vertas dabartiniais pinigais apie 1 r. 20 kap. Todėl aukso buvo suvartota maž-daug už pusantro miliono rublių. — (25) *Buvo gi paaukota...* Šita eil. reikia sujungti, kaip aiškiai nurodo ebr. t., su sekančia, nes čionai paminėtieji žmonės aukojo ne auksą (24. e.), bet 100 su viršum talentų sidabro (26. e.). 25. ir 26. ebr. t. eil. taip galima išreikšti: „O sidabro iš surašomųjų burio buvo šimtas talentų ir tukstantis septyni šimtai septynios dešimtįs penki sikliai, skaitant šventyklos sikliais; *bėka* iš kiekvieno žmogaus, tai yra po pusę siklio, skaitant šventyklos sikliais, iš visų įeinančių į sąrašą, turėjusių dvidešimt ir daugiaus metų, butent iš šešių šimtų trijų tukstančių penkių šimtų penkių dešimtų“. Tokiuo budu visas sidabras, reikalingas šėtrai (301775 sikliai), buvo gautas iš įtrauktųjų į sąrašus; todėl reikia spėti, kad sidabro, atnašaujamo liuosa valia, nebeėmė (vz. 36, 5). — (28) *Galvenas šulams...* Ebr. t. v a š u s š u l a m s, a p t r a u k t a j ų g a l v e n a s i r p a d a r y t a j i e m s r u m b u s. — (29) *Septynios dešimtįs du...* Ebr. t. kalbama tik apie 70 talentų 2400 siklių vario; daugiaus jo ir nereikėjo.

Caput XXXIX. 1 De hyacin-
tho vero et purpura, vermiculo
ac bysso fecit vestes, quibus in-
dueretur Aaron quando mini-
strabat in sanctis, sicut præcepit
Dominus Moysi.

2 Fecit igitur superhumerale
de auro, hyacintho, et purpura.
coccoque bis tincto, et bysso
retorta, 3 opere polymitario, in-
ciditque bracteas aureas, et ex-
tenuavit in fila, ut possent tor-
queri cum priorum colorum sub-
tegmine, 4 duasque oras sibi in-
vicem copulatas in utroque la-
tere summitatum, 5 et balteum
ex eisdem coloribus, sicut præ-
ceperat Dominus Moysi. 6 Para-
vit et duos lapides onychinos,
adstrictos et inclusos auro, et
sculptos arte gemmaria, nomi-
nibus filiorum Israel: 7 posuit-
que eos in lateribus superhu-
meralis in monumentum filiorum
Israel, sicut præceperat Domi-
nus Moysi.

8 Fecit et rationale opere po-
lymito juxta opus superhumera-
lis, ex auro, hyacintho, purpura,
coccoque bis tincto, et bysso
retorta: 9 quadrangulum, duplex,
mensuræ palmi. 10 Et posuit in
eo gemmarum ordines quatuor.
In primo versu erat sardius, to-
pazius, smaragdus. 11 In secun-
do, carbunculus, sapphirus, et
jaspis. 12 In tertio, ligurius, acha-
tes, et amethystus. 13 In quarto.
chrysolithus, onychinus, et be-
ryllus, circumdati et inclusi au-
ro per ordines suos. 14 Ipsique

39. perskyrimas. 1 Iš mėly-
nos gi ir raudonos purpuros,
karmazino ir plonos drobės pa-
darė apdarus, kuriais apsivilktu
Aaronas, tarnaudamas šventy-
kloje, kaip Viešpats buvo įsakęs
Mozei.

2 Taigi, padarė antpetį iš auk-
so, mėlynos ir raudonos purpu-
ros, dusyk dažyto karmazino ir
baltų suktinių siulų iš linų, 3
išaustą įvairiomis varsomis; ir
supjaustęs auksines skardas pa-
darė iš jų siulų, kad jie galėtu
buti įmegzti į minėtųjų varsų
audinį. 4 Du jo galu buvo sujung-
tu kits su kitu savo kraštais
ties abiem šonais. 5 Padarė ir
juostą iš tų pačių varsų, kaip
Viešpats buvo įsakęs Mozei. 6
Prirengė ir du onykso akmenė-
liu, įsodintu į auksą, su įdrož-
tais ant jų perlų skaptorių bu-
du Izraėlio sunų vardais, 7 ir
juodu padėjo ant dviejų antpe-
čio šalių, kad butu atminimas
apie Izaėlio sunus, kaip Vieš-
pats buvo įsakęs Mozei.

8 Padarė ir krutinės apdarą,
išaustą įvairiomis varsomis, taip-
pat kaip ir antpetis iš aukso,
mėlynos ir raudonos purpuros,
dusyk dažyto karmazino ir bal-
tų suktinių siulų; 9 jis buvo ke-
turkampis, dvylinkas, sprindžio
didumo. 10 Ir patalpino ant jo
keturias perlų eilias. Pirmoje ei-
lioje buvo sardijus, topazijus ir
smaragdas; 11 antroje rubinas.
sapyras ir jaspis; 12 trečioje li-
gurijus achatas ir ametystas; 13
ketvirtoje chryzolitas, onyksas
ir berylius; jie buvo įsodinti į

(**39, 2-7**) *Antpetį...* Vz. 28, 6-14.— *Supjaustęs auksines skardas...* Paaiškinama, kaip buvo padaryti auksiniai siulai, kurie buvo ne įausti draug su kitomis gijomis audeklan, bet jais išsiuvinėta jau užbaigtas audinis.

(**8-19**) *Krutinės apdarą...* Vz. 28, 15-30.

lapides duodecim, sculpti erant
nominibus duodecim tribuum Is-
rael, singuli per nomina singu-
lorum. [15] Fecerunt in rationali
et catenulas sibi invicem cohæ-
rentes, de auro purissimo: [16] et
duos uncinos, totidemque annu-
los aureos. Porro annulos posu-
erunt in utroque latere rationa-
lis, [17] e quibus penderent duæ
catenæ aureæ, quas inseruerunt
uncinis, qui in superhumeralis
angulis eminebant. [18] Hæc et
ante et retro ita conveniebant
sibi, ut superhumerale et ratio-
nale mutuo necterentur, [19] stri-
cta ad balteum et annulis for-
tius copulata, quos jungebat vit-
ta hyacinthina, ne laxa fluerent,
et a se invicem moverentur, si-
cut præcepit Dominus Moysi.

[20] Fecerunt quoque tunicam
superhumeralis totam hyacinthi-
nam, [21] et capitium in superio-
ri parte contra medium, oram-
que per gyrum capitii textilem:
[22] deorsum autem ad pedes ma-
la punica ex hyacintho, purpu-
ra, vermiculo, ac bysso retorta:
[23] et tintinnabula de auro puris-
simo, quæ posuerunt inter ma-
logranata in extrema parte tu-
nicæ per gyrum: [24] tintinnabu-
lum autem aureum, et malum
punicum, quibus ornatus ince-
debat pontifex quando ministe-
rio fungebatur, sicut præcepe-
rat Dominus Moysi.
[25] Fecerunt et tunicas byssi-
nas opere textili Aaron et filiis
ejus: [26] et mitras cum coronulis
suis ex bysso: [27] feminalia quo-

auksą savo eiliose. [14] O ant pa-
čių akmenėlių buvo įdrožta dvy-
lika dvylikos Izraėlio giminių
vardų, ant kiekvieno po vieną
vardą. [15] Padarė krutinės apda-
rui iš tyriausio aukso ir retežė-
lius su supintais nariais, [16] ir
dvi sagti, ir tiek pat auksinių
žiedų. Žiedus patalpino iš abie-
jų antpečio šalių [17] ir prie jų pri-
kabino du auksiniu retežėlių,
kuriuodu įvėrė į sagtis, išsiki-
šančias ant krutinės apdaro kam-
pų. [18] Visa iš viršaus ir iš apa-
čios taip buvo kita prie kito
pritaikyta, kad antpetis ir kru-
tinės apdaras buvo surišti draug,
[19] prispausti juosta ir stipriaus
suveržti žiedais, kuriuos vieni-
jo mėlynas kaspinas, kad neka-
bėtu palaidžiai ir kits nuo kito
neatsiskirtu, kaip Viešpats buvo
įsakęs Mozei.
[20] Padarė taipogi antpečiui vi-
są mėlyną jupą. [21] Jos viršuje
ties viduriu buvo skylė galvai,
o aplink ją austinė atsiulė; [22]
apačioje gi prie kojų buvo gra-
natiniai obuolėliai iš mėlynos ir
raudonos purpuros, karmazino ir
baltų suktinių siulų, [23] ir var-
peliai iš tyriausio aukso, kurie
buvo patalpinti tarp granatinių
obuolėlių aplink apatinę jupos
siulę; [24] auksiniai gi varpeliai ir
granatiniai obuolėliai ėjo kits po
kito; vyriausis kunigas vaikščio-
jo jais papuoštas, kuomet pildė
savo tarnystę, kaip Viešpats bu-
vo įsakęs Mozei.
[25] Padarė taipogi audėjų bu-
du ir baltas drobines jupas Aa-
ronui ir jo sunums, [26] ir kuni-
giškus nuometus su jų vainikė-

(20 - 24) *Mėlyną jupą...* Vz. 28, 31-35. **(25 - 28)** *Baltas... jupas...* Vz. 28, 39. 40. 42. — *Kunigiškus nuometus su...* Ebr. t. nėra paminėta vainikėlių; kalba- ma gi apie vyriausiojo kunigo nuometą ir apie nuometus paprastųjų kunigų.

que linea, byssina: 28 cingulum
vero de bysso retorta, hyacin-
tho, purpura, ac vermiculo bis
tincto arte plumaria, sicut præ-
ceperat Dominus Moysi.

29 Fecerunt et laminam sacræ
venerationis de auro purissimo,
scripseruntque in ea opere gem-
mario, Sanctum Domini: 30 et
strinxerunt eam cum mitra vitta
hyacinthina, sicut præceperat
Dominus Moysi.

31 Perfectum est igitur omne
opus tabernaculi et tecti testi-
monii: feceruntque filii Israel
cuncta quæ præceperat Domi
nus Moysi. 32 Et obtulerunt ta-
bernaculum et tectum et uni-
versum supellectilem, annulos,
tabulas, vectes columnas ac ba-
ses, 33 opertorium de pellibus
arietum rubricatis, et aliud ope-
rimentum de ianthinis pellibus,
34 velum: arcam, vectes, propi-
tiatorium, 35 mensam cum vasis
suis et propositionis panibus: 36
candelabrum, lucernas, et uten-
silia earum cum oleo. 37 Altare
aureum, et unguentum, thymia-
ma ex aromatibus: 38 et tento-
rium in introitu tabernaculi: 39
altare æneum, retiaculum, ve-
ctes, et vasa ejus omnia: labrum
cum basi sua: tentoria atrii, et
columnas cum basibus suis: 40
tentorium in introitu atrii, fu-
niculosque illius et paxillos. Ni-
hil ex vasis defuit, quæ in mi-
nisterium tabernaculi, et in te-
ctum fœderis jussa sunt fieri. 41
Vestes quoque, quibus sacerdo-
tes ununtur in Sanctuario, Aa-

liais iš baltos drobės, 27 taipogi
kelnes iš baltos linų drobės; 28
o juostą iš baltų suktinių siulų,
mėlynos ir raudonos purpuros
ir dusyk dažyto karmazino, iš-
austą langeliais, kaip Viešpats
buvo įsakęs Mozei.

29 Padarė iš tyriausio aukso
ir skardelę šventos pagarbos ver-
tą ir ant jos parašė perlų dro-
žėjų budu: Šventumas Viešpa-
čiui, 30 ir ją pririšo prie vyriau-
siojo kunigo nuometo mėlynu
kaspiniu, kaip Viešpats buvo įsa-
kęs Mozei.

31 Taigi, visas šėtros ir liudi-
jimo dangalų darbas buvo už-
baigtas; ir Izraėlio sunųs pada-
rė visa, ką Viešpats buvo įsa-
kęs Mozei. 32 Ir atidavė šėtrą
ir dangalus ir visus rakandus,
žiedus, lentas, šulus ir pakojus,
33 uždangą iš raudonai dažytų
avinų kailių, ir kitą apvalkalą
iš mėlynų kailių, 34 užkabą, skry-
nią, karteles, maldytuvę, 35 sta-
lą su jo rykais ir padėtinėmis
duonomis, 36 žibintuvą, liampas
ir jų prietaisus su aliejumi, 37
auksinį altorių, ir tepalą, ir smil-
kalą iš kvepalų, 38 ir užkabą šė-
tros įėjimui, 39 varinį altorių su
narine ir kartimis ir visais jo ry-
kais, praustuvę su jos ramsčiu,
prieangio užkabas ir šulus su jų
pakojais, 40 užkabą prieangio įėji-
mui, jo virveles ir baslelius.
Nestigo nieko iš sudėtinių da-
lių, kurios liepta buvo padary-
ti šėtros ir sandoros uždangos
tarnystei. 41 Taipogi ir apdarus,
kuriais šventykloje naudojasi ku-
nigai, tai yra Aaronas ir jo su-
nųs, 42 atidavė Izraėlio sunųs,
kaip Viešpats buvo įsakęs Mo-

(29. 30) *Skardelę*.... Vz. 28, 36-38.

ron scilicet et filii ejus, [42] ob-
tulerunt filii Israel, sicut præ-
ceperat Dominus, [43] quæ post-
quam Moyses cuncta vidit com-
pleta, benedixit eis.

zei. [43] O Mozė, pamatęs visa už-
baigta, juos palaimino.

c) Šėtros ištiesimas.

Caput XL. [1] Locutusque est
Dominus ad Moysen, dicens: [2]
mense primo, prima die mensis,
eriges tabernaculum testimonii,
[3] et pones in eo arcam, dimit-
tesque ante illam velum: [4] et
illata mensa, pones super eam
quæ rite præcepta sunt. Cande-
labrum stabit cum lucernis suis,
[5] et altare aureum in quo ado-
letur incensum, coram arca te-
stimonii. Tentorium in introitu
tabernaculi pones, [6] et ante il-
lud altare holocausti: [7] labrum
inter altare et tabernaculum,
quod implebis aqua. [8] Circum-
dabisque atrium tentoriis, et in-
gressum ejus. [9] Et assumpto un-
ctionis oleo unges tabernaculum
cum vasis suis, ut sanctificen-
tur: [10] altare holocausti et omnia
vasa ejus: [11] labrum cum basi
sua: omnia unctionis oleo con-
secrabis, ut sint Sancta sancto-
rum.
[12] Applicabisque Aaron et fi-
lios ejus ad fores tabernaculi
testimonii, et lotos aqua [13] in-

40. perskyrimas [1] Ir Viešpats
kalbėjo Mozei, tardamas: [2] Pir-
mame mėnesyje, pirmoje mėne-
sio dienoje ištiesi liudijimo šė-
trą, [3] ir pastatysi joje skrynią,
ir pakabinsi prieš ją užkabą. [4]
Ir įnešęs stalą, padėsi ant jo,
kas įstatais liepta. Žibintuvas
su savo liampomis [5] ir auksinis
altorius, ant kurio deginami smil-
kalai, stovės ties liudijimo skry-
nia. Šėtros įėjime pakabinsi už-
kabą [6] ir prieš ją pastatysi de-
ginamųjų aukų altorių, [7] o tarp
altoriaus ir šėtros praustuvę,
kurią pripildysi vandenimi. [8] Ap-
link prieangį ir jo įėjime paka-
binsi užkabas. [9] Ir ėmęs tepa-
mojo aliejaus patepsi šėtrą su
visais jos rakandais, kad butų
pašvęsta; [10] deginamųjų aukų al-
torių ir visus jo rykus, [11] prau-
stuvę su jos ramsčiu, visa pa-
šventinsi tepamuoju aliejumi,
kad butu labai šventa.
[12] Aaroną ir jo sunus privesi
prie liudijimo šėtros durų ir api-
plautus vandenimi [13] apvilksi

(**43**) *O Mozė...* Ebr. t.: Ir Mozė matė visą darbą, ir štai jį buvo atlikę, kaip Viešpats buvo įsakęs; ir Mozė juos palaimino.

40, 1 - 36. Kuomet jau visi darbai buvo užbaigti, Dievas įsako pastatyti šėtrą ir pašvęsti kunigus, ką Mozė tuojau ir išpildo, o Viešpaties debesys apdengia pastatytąją šėtrą.

(**40, 2**) *Pirmame mėnesyje*., t.y. nisano arba abibo mėnesyje, taigi, prasidedant naujiems bažnytiniems metams. Plg. 12, 2. Šėtrą dirbta ne daugiaus kaip šešis mėnesius. -- (**9 - 11**) *Ir ėmęs...* Ebr. t. visai tas pats dalykas išreikštas nuosakiaus: „Ir imsi tepamojo aliejaus ir patepsi šėrą ir visa, kas joje yra; ir pašventinsi ją su visais jos rakandais, ir bus šventa. Ir patepsi deginamųjų aukų altorių ir visus jo rykus, ir pašventinsi altorių, ir altorius bus labai šventas. Ir patepsi praustuvę ir jos ramstį ir ją pašventinsi“.

(**13**) *Apvilksi...* Ebr. t. tas dalykas iš-

dues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, et unctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat.
[14] Fecitque Moyses omnia quæ præceperat Dominus. [15] Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis, collocatum est tabernaculum. [16] Erexitque Moyses illud, et posuit tabulas ac bases et vectes, statuitque columnas, [17] et expandit tectum super tabernaculum, imposito desuper operimento, sicut Dominus imperaverat. [18] Posuit et testimonium in arca, subditis infra vectibus, et oraculum desuper. [19] Cumque intulisset arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum ut expleret Domini jussionem. [20] Posuit et mensam in tabernaculo testimonii ad plagam septentrionalem extra velum, [21] ordinatis coram propositionis panibus, sicut præceperat Dominus Moysi. [22] Posuit et candelabrum in tabernaculo testimonii e regione mensæ in parte australi, [23] locatis per ordinem lucernis, juxta præceptum Domini. [24] Posuit et altare aureum sub tecto testimonii contra velum, [25] et adolevit super eo incensum aromatum, sicut jusserat Dominus Moysi. [26] Posuit et tentorium in introitu tabernaculi testimonii, [27] et altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum, et sacrificia, ut Dominus imperaverat. [28] Labrum quoque statuit inter tabernaculum

šventais rubais, kad man tarnautu ir kad jų patepimu butu suteikta amžina kunigystė.

[14] Ir Mozė padarė visa, ką Viešpats buvo įsakęs. [15] Taigi, pirmame antrųjų metų mėnesyje, pirmoje mėnesio dienoje šėtra buvo pastatyta. [16] Mozė pastatė ją, ir sustatė lentas, ir pakojus ir užkaiščius ir pastatė šulus, [17] ir ištiesė šėtros dangalą ir ant jo uždėjo apvalkalą, kaip Viešpats buvo įsakęs. [18] Įdėjo taipogi skrynion liudijimą, prie apačios įvėrė karteles, o ant viršaus padėjo maldytuvę. [19] O kada įnešė šėtron skrynią, pakabino prieš ją užkabą, kad išpildytu Dievo paliepimą. [20] Pastatė ir stalą liudijimo šėtroje jos šiauriniame šone šiapus užkabos, [21] ir ant jo sudėjo eiliomis padėtines duonas, kaip Viešpats buvo įsakęs Mozei. [22] Pastatė ir žibintuvą liudijimo šėtroje ties stalu pietiniame šone [23] ir padėjo tvarkoje liampas, kaip Viešpaties buvo įsakyta. [24] Pastatė ir auksinį altorių po liudijimo uždanga ties užkaba [25] ir sudegino ant jo smilkalą, padarytą iš kvepalų, kaip Viešpats buvo įsakęs Mozei. [26] Pakabino ir užkabą liudijimo šėtros įėjime, [27] ir pastatė deginamųjų aukų altorių liudijimo prieangyje ir ant jo aukojo deginamąją auką bei atnašas, kaip Viešpats buvo liepęs. [28] Pastatė tarp liudijimo šėtros ir altoriaus taipogi praustuvę ir ją pripildė van-

reikštas pilniaus, nes jame aiškiai ir atskirai kalbama apie Aarono patepimą ir atskirai apie jo sunų patepimą: „Ir apvilksi Aaroną šventais rubais, ir patepsi jį, ir jį pašventinsi, kad man butu kunigu; ir atvesi jo sunus ir juos apvilksi juponis ir patepsi juos, kaip patepei jų tėvą, kad man butu kunigais; ir atsitiks, kad per tą pašventimą jie gaus kunigystę į amžius savo kartose“.

testimonii et altare, implens il-
lud aqua. 29 Laveruntque Moy-
ses et Aaron, ac filii ejus ma-
nus suas et pedes, 30 cum in-
grederentur tectum fœderis, et
accederent ad altare, sicut præ-
ceperat Dominus Moysi. 31 Ere-
xit et atrium per gyrum taber-
naculi et altaris, ducto in intro-
itu ejus tentorio.

Postquam omnia perfecta sunt,
32 operuit nubes tabernaculum
testimonii, et gloria Domini im-
plevit illud. 33 Nec poterat Moy-
ses ingredi tectum fœderis, nube
operiente omnia, et majestate
Domini coruscante, quia cuncta
nubes operuerat. 34 Si quando
nubes tabernaculum deserebat,
proficiscebantur filii Israel per
turmas suas: 35 si pendebat de-
super, manebant in eodem loco.
36 Nubes quippe Domini incu-
babat per diem tabernaculo, et
ignis in nocte, videntibus cun-
ctis populis Israel per cunctas
mansiones suas.

denimi. 29 O Mozė, Aaronas ir
jo sunųs mazgojo savo rankas
ir kojas, 30 kuomet eidavo san-
doros šėtron ir artindavos prie
altoriaus, kaip Viešpats buvo
įsakęs Mozei. 31 Pastatė dar ap-
link šėtrą ir altorių prieangį ir
pakabino jo įėjime užkabą.

Kuomet visa buvo užbaigta,
32 debesys apdengė liudijimo šė-
trą ir Viešpaties šlovė ją pripil-
dė. 33 Ir Mozė negalėjo įeiti liu-
dijimo šėtron, apdengiant ją de-
besiui ir nuo Viešpaties Dide-
nybės einant spinduliams; nes
debesys visa buvo apdengęs. 34
Ir kuomet debesys apleisdavo
šėtrą, Izraėlio sunųs ėjo toliaus
savo buriais; 35 o jei kabėdavo
iš viršaus, pasilikdavo toje pa-
čioje vietoje. 36 Nes Viešpaties
debesys dieną laikėsi viršuje šė-
tros, naktį gi rodėsi liepsna, ma-
tant visai Izraėlio tautai visose
jų stovyklose.

(32) *Debesys*: tas pats, kurs vedė Izraėlitus iki tai vietai, pradedant nuo Sokoto. Vz. 13, 20... Apdengimas šėtros Viešpaties debesimi aiškiai rodė, kad Viešpats buvo atleidęs tautai jos prasikaltimą ir, kaip buvo žadėjęs, vėl pasiliko jos tarpe. Kad Viešpaties šlovė buvo šėtroje, apie tai liudijo einantįs iš jos skaistųs spinduliai. — (34) *Debesys apleisdavo.* Ebr. t.: p a s i k e l d a v o. Čionai trumpai patėmijama, kas darėsi tolesnėje Izraėlitų kelionėje. Vz. Skaitl. 9, 15... 10, 11.. ir k.

Liber Leviticus. | Kunigų Knyga.

Hebraice *Vaicra.* | Ebraiškai *Vaiiqra'.*

I. Apie aukas ir kunigų pašventimas. 1. Įstatai apie aukas. a) Deginamosios aukos apeigos.

Caput I. 1 Vocavit autem Moysen, et locutus est ei Dominus de tabernaculo testimonii, dicens: 2 Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Homo, qui obtulerit ex vobis hostiam Domino

1. perskyrimas. 1 Viešpats pasivadino Mozę ir jam kalbėjo iš liudijimo šėtros, tardamas: 2 Kalbėk Izraėlio sunums ir jiems sakyk: Kuomet kas nors iš jusų atnašaus Viešpačiui dovaną iš

Augščiaus Iš. 40, 9-15 užrašyta Dievo įsakymas ištiesti visupirma sandoros šėtrą, o paskui patepti ją šventu aliejumi ir pašvęsti kunigais Aaroną su jo sunumis. Taigi, po pasakojimo apie šėtros ištiesimą (Iš. 40, 14-31) reikėjo laukti antros Dievo paliepimo dalies išpildymo. Kadangi vienok nauji kunigai turėjo tuojau imti pildyti savo pareigas, t. y. atnašauti aukas, todėl buvo reikalinga žinoti išanksto įstatai apie įvairias aukas. Tie tai įstatai surašyti 1-7 Kunigų knygos perskyrimuose; o po jų jau eina pasakojimas apie kunigų ir šėtros pašventimą (8-10 persk.).

1, 1-17. Pirmoje vietoje patalpinti deginamosios aukos įstatai. Taigi, čionai trumpai nurodoma, kad deginamosios aukos galima daryti iš jaučių, iš smulkesnių gyvulių, t. y. avių arba ožkų, ir galop iš paukščių; duodama taipogi pamokymai, kaip kiekviena atnaša privalo buti aukojama.

(1, 1) *Iš liudijimo šėtros,* — kuri ką tik buvo ištiesta. Pamokymai buvo tikriausiai duodami nuo maldytuvės, kaip buvo pažadėta Iš. 25, 22. — (2) *Izraėlio sunums.* Kunigų knygoje duodama nemaža pamokymų, kurie turėjo rupėti visupirma kunigams, bet daugelis jų reikėjo žinoti ir šiaip jau žmonėms, t. y. visai tautai, nes visi Izraėlitai turėjo atnašauti aukas. Iš to, kaip čionai kalbama apie įvairias aukas, pasirodo, kad jos Izraėlitams nebuvo visai naujas dalykas. Jie žinojo apie aukas iš savo senųjų patriarkų istorijos ir iš pradinio apreiškimo, užsilikusio padavime; galop pats žmogui įgimtas įstatymas rodė jų reikalingumą; todėl šiokios tokios žinios apie aukas buvo net pas stabmeldystėje paskendusius pagonis. Izraėlitams buvo taipogi žinoma dauguma įvairiose aukose užlaikytinų apeigų; bet iki šiam laikui jos visos buvo tik žmonių įstatai, nors priimti ne be visa tvarkančios Dievo Apveizdos įtekmės. Dabar tie įstatai surinkti, apvalyti ir naujais papildyti, apgarsinami Viešpaties vardu ir darosi tikrais Dievo įstatais. — S. Įstatymo aukų svarbiausis tikslas buvo nuolat priminti Izraėlitams reikalingumą priderančiai pagarbinti Viešpatį, išreikšti jam savo dėkingumą, suprasti neapribotą priderėjimą nuo Dievo, ypač gi gyvai jausti savo nuodėmingumą. Toliaus aukos buvo reikalingos nuodėmėms atleisti. Reikia tečiau patėmyti, kad kruvinos ir nekruvinos S. Į. aukos neturėjo tos galės pačios iš savęs. Įstatymas jomis nieknomet negalėjo atvesti aukojančio į tobulumą: *nes negalima ožių ir veršių krauju prašalinti nusidėjimus* (Žyd. 10, 4); bet jos buvo malonės sąlyga, kaipo išreiškimas tikėjimo į ateisiantį

de pecoribus, id est, de bobus
et ovibus offerens victimas, 3 si
holocaustum fuerit ejus oblatio,
ac de armento; masculum im-
maculatum offeret ad ostium ta-
bernaculi testimonii, ad placan-
dum sibi Dominum: 4 ponetque
manum super caput hostiæ, et
acceptabilis erit, atque in ex-
piationem ejus proficiens: 5 im-
molabitque vitulum coram Do-
mino, et offerent filii Aaron sa-
cerdotes sanguinem ejus, fun-
dentes per altaris circuitum,
quod est ante ostium taberna-
culi: 6 detractaque pelle hostiæ,
artus in frusta concident, 7 et
subjicient in altari ignem, strue
lignorum ante composita: 8 et
membra quæ sunt cæsa, desu-

bandos, tai yra norės papjauti
aukai iš jaučių arba avių, 3 jei
jo dovana turės buti deginamo-
ji auka iš galvijų, teatvedie pa-
tiną be kliaudos prie liudijimo
šėtros angos, kad sau permaldau-
tu Viešpatį, 4 ir teuždedie ran-
ką ant aukos galvos, ir ji bus
meili ir pravers jam apsivalyti;
5 paskui jis papjaus veršį Vieš-
paties akyvaizdoje, o Aarono
sunus, kunigai, aukos jo kraują.
išliedami aplink altorių, esanti
ties šėtros anga; 6 ir nulupę au-
kai kailį, sąnarius sukapos į da-
lis; 7 ir sukurs ant altoriaus ug-
nį, padėję pirma malkų kruvą,
8 ir ant viršaus dės eilioje su-
kapotus sąnarius, tai yra galvą
ir visa, kas sujungta su kepe-

Atpirkėją, ir dvasiškai suvienytos su jo dieviška auka buvo atnašaujamos kaipo jos figuros; be butinai reikalingo pasiaukojimo Dievo Avinėlio, kursai ėmė ant savęs žmonių nuodėmes, negalėjo buti išdildyta nei pradinė visos žmonijos nuodėmė, nei skaitlingos ir sunkios pavienių žmonių nuodėmės. — *Kas nors...* Kalbama apie aukas, atnašaujamas Viešpačiui savo valia be jokio įsakymo. — *Dovaną.* Ebr. ž. *qorban* reiškia t a i, k a s y r a a t n a š a u j a m a. Juo Kunigų kn. ir kitur vadinasi apskritai visokios atnašos ir aukos. — *Iš bandos.* Ebr. ž. *b'hemah* čionai reiškia naminius keturkojus gyvulius apskritai; bet nevisi naminiai gyvuliai galėjo buti aukojami; todėl tinkamieji tuojau išvardijami; jie yra *iš jaučių*, ebr. *baqar*, arba iš *avių*, ebr. *c'on*. Tas paskutinis žodis reiškia smulkesnius naminius gyvulius ir apima ne tik avis, bet dar ir o ž k a s. — (**3**) *Deginamoji auka.* Ebr. *'olah.* Tas žodis savaimi reiškia t a i, k a s k i l s t a a u g š t y n; bet juo paprastai vadinamos tos aukos, kuriose visa atnešta dovana buvo sudeginama ant altoriaus. — *Patiną...* Visose svarbiausiose aukose turėjo buti vartojami patinai, nes ta lytis stipresnė, todėl ir vertesnė. Dar labiaus buvo reikalaujama, kad aukojamas gyvulys neturėtu jokios kliaudos, butu visai sveikas. Iš kitur žinoma, kad nevalia buvo aukoti gyvulio dar neturinčio aštuonių dienų ir senesnio kaip treigys. Pirmas aukojančiojo dalykas buvo atvesti gyvulį prie šėtros angos, kame buvo deginamųjų aukų altorius, su užmanymu padaryti auką Viešpačiui ir su maldavimu, kad Viešpats butu jam maloningas ir priimtu auką. — (**4**) *Teuždedie ranką...* Ta apeiga aukojantis lyg-kad vienijosi su auka ir darė iš jos savo atstovą Viešpaties akyvaizdoje. — *Bus meili...* Senojo Įstatymo paties Dievo paskirtos aukos buvo jam meilios, kolei tebebuvo tvirta senoji Sandora, ir galėjo apvalyti žmogų išviršiniu budu nuo susitepimo, kurį jis užsitraukdavo ant savęs Įstatymo akyvaizdoje; o jei jos buvo sujungtos su tikėjimu į ateisiantį Atpirkėją, kuopė žmogų taipogi vidujiniu budu nuo nuodėmių ir išmelsdavo malonę (Tom.).— (**5**) *Papjaus...* Pats aukojantis perpiaudavo aukos gyvuliui gerklę ties šėtros anga, o kurs nors iš kunigų surinkdavo kraują indan ir išliedavo aplink altorių. — (**6**) *Nulupę.. sukapos...* Anot ebr. t. kailio nulupimas ir atkirtimas vienų gyvulio sanarių nuo kitų turėjo buti atlikta paties aukojančiojo. Nuluptas gyvulio kailis deginamojoje aukoje darėsi kunigų nuosavybė (vz. 7, 8). — (**7**) *Sukurs...* Kalbama apie pirmą ugnies sukurimą ant altoriaus; nes vieną sykį sukurta ugnis, paskui turėjo buti nuolat kunigų palaikoma, kolei altorius stovėjo toje pačioje vie-

per ordinantes, caput videlicet,
et cuncta quæ adhærent jecori,
9 intestinis et pedibus lotis aqua:
adolebitque ea sacerdos super
altare in holocaustum et suavem odorem Domino.

10 Quod si de pecoribus oblatio est, de ovibus sive de capris holocaustum, masculum absque macula offeret:
11 immolabitque ad latus altaris, quod respicit ad aquilonem, coram Domino: sanguinem vero illius fundent super altare filii Aaron per circuitum:
12 dividentque membra, caput, et omnia quæ adhærent jecori: et ponent super ligna, quibus subjiciendus est ignis:
13 intestina vero et pedes lavabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum et odorem suavissimum Domino.

14 Si autem de avibus, holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ,
15 offeret eam sacerdos ad altare: et retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris:
16 vesiculam vero gutturis, et plumas projiciet prope altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres ef-

nomis,
9 vidurius ir kojas, numazgotus vandenyje; ir kunigas tai sudegins ant altoriaus, kad butu deginamoji auka ir meilus kvapas Viešpačiui.

10 O jei atnaša yra iš smulkesnių gyvulių, tai yra deginamoji auka iš avių ir ožkų, jis atnašaus patiną be kliaudos;
11 ir papjaus altoriaus šone, kurs atkreiptas į šiaurę, Viešpaties akyvaizdoje, o jo kraują Aarono sunųs išlies ant altoriaus aplinkui;
12 ir padalins sąnarius, galvą ir visa, kas sujungta su kepenomis, ir padės ant malkų, po kurių turi buti sukurta ugnis;
13 vidurius gi ir kojas numazgos vandenyje. Ir kunigas sudegins visą atnašą, kad butu deginamoji auka ir meiliausis kvapas Viešpačiui.

14 O jei deginamoji auka Viešpačiui bus daroma iš paukščių, ji bus iš turklelių arba jaunų karvelių;
15 kunigas ją nuneš prie altoriaus ir, smarkiai pasukęs jos galvą atgal prie kaklo ir padaręs žaizdą, išvarvins kraują ant altoriaus briaunos,
16 o gurklį ir plunksnas numes arti altoriaus, saulėtekio pusėje, vietoje, kurioje paprastai pilia-

toje. Tečiaus deginant naują auką, reikėjo kas kart padėti nauja malkų kruva. — (9) *Sudegins.* Ebr. ž. *hiqtir* paprastai išreiškiama religijinis smilkalų deginimas; juo taipogi vadinasi ir aukų deginimo veiksmas ant altoriaus; tai gi reiškia, kad auka nenyksta visai ugnyje, bet pavirsta lyg-kad kvepalais, pakilstančiais draug su dumais dangun. — *Meilus kvapas.* Plg. Prad. 8, 21.

(10 13) *Iš smulkesnių gyvulių...* Ebr. *c'on.* Vz. aug. 2. eil. Tos antros deginamųjų aukų rųšies apeigos visai tokios pat, kaip ir pirmosios, ir aprašytos jos beveik tais pačiais žodžiais; tik nepaminėta aukos atvedimas, kailio nulupimas ir rankos uždėjimas; bet ta paskutinė apeiga užrašyta LXX vertime: καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ; be to čionai aiškiaus nurodyta, kame auka reikėjo papjauti: *Altoriaus šone, kurs atkreiptas į šiaurę.*

(14) *Iš paukščių.* Trečia deginamųjų aukų rųšis. Jos apeigos labiaus skiriasi nuo augščiaus aprašytųjų, nes čionai užlaikoma tik pati deginamosios aukos esybė. — (15) *Smarkiai pasukęs...* Ebr. t.: n u t r a u k s j a i g a l v ą i r s u d e g i n s a n t a l t o r i a u s. — (16) *Gurklį.* Ebr. t. čionai kalbama tikriausiai apie vi-

fundi solent, [17] confringentque ascellas ejus, et non secabit, neque ferro dividet eam, et adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustum est et oblatio suavissimi odoris Domino.

mi pelenai; [17] sulaužys jos sparnus, ir nesukapos, nei geležimi jos nedalins, ir sudegins ant altoriaus, sukuręs po malkomis ugnį. Tai yra deginamoji auka ir meiliausiojo kvapo atnaša Viešpačiui.

b) Nekruvinų aukų apeigos

Caput II. [1] Anima cum obtulerit oblationem sacrificii Domino, simila erit ejus oblatio: funditque super eam oleum, et ponet thus, [2] ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quorum unus tollet pugillum plenum similæ et olei, ac totum thus, et ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino. [3] Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron et filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

[4] Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano: de si-

2. perskyrimas. [1] Jei kas atnašautu Viešpačiui duoninę auką, jo atnaša bus smulkus miltai, ant kurių jis užpils aliejaus ir uždės smilkalų, [2] ir nuneš pas Aarono sunus, kunigus, kurių vienas ims pilną saują smulkių miltų ir aliejaus ir visus smilkalus ir kaipo atminimą susmilkys ant altoriaus, kad butu meiliausis kvapas Viešpačiui. [3] Kas gi bus likę iš aukos, tai bus Aarono ir jo sunų kaipo švenčiausi dalis iš Viešpaties atnašų.

[4] O kuomet atnašausi duoninę auką, keptą kakalyje, tai bus

sus paukščio vidurius. — (17) *Sulaužys* Tas sparnų sulaužymas arba, anot ebr. t., į p l ė š i m a s turėjo užvaduoti sukapojimą į dalis. — *Nedalins* Plg. Prad. 15, 10

2, 1-16. Po deginamųjų aukų paduodama įstatai apie nekruvinas arba duonines aukas. Jos turėjo buti trejopos: iš smulkių miltų, iš keptos tešlos ir iš javų pirmuonių.

(2, 1) *Duoninę auką.* Ebr. ž. *minchah* reiškia apskritai d o v a n ą. Patriarkų laikais tai buvo tikriausiai bendras visokioms aukoms vardas; bet Mozės Įstatyme juo vadinamos tiktai n e k r u v i n o s arba d u o n i n ė s a t n a š o s. Aprašymas minchos apeigų tuojau po deginamosios aukos ir prieš kitas kruvinas atnašas, aiškinamas didžiu minchos svarbumu o taipogi ta aplinkybe, kad ji ne sykį turėjo buti priedas prie deginamosios ir kitų aukų. — *Smulkus miltai.* Medega vartojama minchoje turėjo buti smulkus bet ne butinai kvietiniai miltai, įvairiai iškepta iš smulkių miltų padaryta tešla ir naujų javų varpos; prie tos medegos visuomet reikėjo pridėti aliejaus, smilkalų ir galop druskos. Taip prirengta atnaša reikėjo nunešti prie šėtros ir atiduoti kunigui. — (2) *Kaipo atminimą.* Smilkstanti ant altoriaus auka turėjo lyg-kad priminti Viešpačiui apie aukojantįjį žmogų. — (3) *Kaipo švenčiausi dalis.* Aukų dalįs buvo skirstomos į šventas ir švenčiausias: šventosios aukų dalįs tekdavo pačiam aukojančiam ir kunigams, kurie jas galėjo pasiimti su savim į namus ir valgyti su savo šeimyna; švenčiausios gi priderėjo altoriui ir kunigams; jų tečiau nevalia buvo neštiesnamon, bet reikėjo suvalgyti pačiame šėtros prieangyje; kas gi jų prisiliesdavo, darėsi pašvęsta, t. y. atskirta ir išimta iš-po kasdieninio gyvenimo tvarkos, kolei nebuvo priderančiai apiplauta. Plg. žem. 6, 18. 26...

(4-7) *Keptą kakalyje.* Mincha galėjo buti ne tik iš miltų, bet taipogi iš keptos tešlos be raugo. Visupirma minima iškepta mažame nešiojamame kakalyje tešla dvejopo pavidalo: kaipo nemaži, apysto-

mila, panes scilicet absque fer-
mento, conspersos oleo, et la-
gana azyma oleo lita. [5] Si obla-
tio tua fuerit de sartagine, si-
milæ conspersæ oleo et absque
fermento, [6] divides eam minu-
tatim, et fundes super eam ole-
um. [7] Sin autem de craticula
fuerit sacrificium, æque simila
oleo conspergetur: [8] quam offe-
rens Domino, trades manibus
sacerdotis. [9] Qui cum obtulerit
eam, tollet memoriale de sacri-
ficio, et adolebit super altare in
odorem suavitatis Domino, [10]
quidquid autem reliquum est,
erit Aaron, et filiorum ejus, San-
ctum sanctorum de oblationibus
Domini.
[11] Omnis oblatio, quæ offer-
tur Domino, absque fermento
fiet, nec quidquam fermenti ac
mellis adolebitur in sacrificio Do-
mino. [12] Primitias tantum eo-
rum offeretis ac munera: super
altare vero non imponentur in
odorem suavitatis. [13] Quidquid
obtuleris sacrificii, sale condies,
nec auferes sal fœderis Dei tui
de sacrificio tuo. In omni obla-
tione tua offeres sal.

duonos be raugo iš smulkių mil-
tų, apšlakstytos aliejumi, ir ne-
rauginti ragaišiai, aptepti alie-
jumi. [5] Jei tavo duoninė auka
butu nuo skardos, ji bus iš smul-
kių miltų, apšlakstytų aliejumi
ir be raugo; [6] ją padalinsi į ką-
snelius ir ant jos užpilsi aliejaus.
[7] O jei duoninė auka butu nuo
narinės, smulkųs miltai taippat
bus apšlakstyti aliejumi. [8] At-
našaudamas ją Viešpačiui, pa-
duosi kunigui į rankas, [9] kurs
paaukojęs ims iš duoninės au-
kos atminimą ir susmilkys ant
altoriaus, kad butu meilus kva-
pas Viešpačiui; [10] o kas liks, bus
Aarono ir jo sunų kaipo šven-
čiausi dalis iš Viešpaties atnašų.
[11] Kiekviena duoninė auka,
atnašaujama Viešpačiui, bus da-
roma be raugo, ir neijokio rau-
go, nei medaus nebus deginama
aukoje Viešpačiui. [12] Atnašausi-
te tiktai jų pirmuonių dovanas;
bet nebus dedama ant altoriaus,
kad butu meilus kvapas. [13] Vi-
sas duonines aukas, kurias atna-
šausi, pasudysi druska; ir tavo
Dievo sandoros druskos niekuo-
met nestigs tavo duoninėje au-
koje. Druską aukosi kiekvieno-
je savo atnašoje.

---

riai, išbadyti kepalėliai arba kaipo plonučiai ragaišėliai; toliaus, kepta ant skardos arba petelnės tešla, kuri reikėjo aukojant sulaužyti į šmotelius, ir galop tešla, kepta aliejuje gilioje petelnėje, kurią Vulgata vadina c r a t i c u l a (narinė). Tešla visuomet turėjo buti be raugo ir apšlakstyta aliejumi. — (**8. 9**) *Atnašaudamas...* Ebr. t. randame aiškiaus aprašytas kiekvienos duoninės aukos apeigas; jis galima taip išversti: „Ir atneši prirengtą iš anų dalykų minchą Viešpačiui; ir bus atiduota kunigui, kurs ją nuneš į altorių; ir kunigas pakels iš jos atminimą ir uždegęs susmilkys ant altoriaus; tai auka deginama ugnyje, meilus kvapas Viešpačiui“. Paminėtas čionai aukos dalies p a k ė l i m a s primena vieną iš apeigų (*therumah*), aprašytų Iš. 29, 24...

(**11**) *Nei jokio raugo, nei medaus...* Vengimas raugo aukose turėjo nuolat priminti Izraėlitams išėjimą iš Aigypto; medus draudžiama aukoti rasi dėlto, kad jame greitai prasideda fermentacija, arba gal dėlto kad, renkamas menkučių vabzdžių, kokiais yra bitės, jis skaitėsi negana tyras dalykas; tečiau vienas ir kitas dalykas galėjo buti atnašaujamas Viešpačiui kaipo dovana, kuri tekdavo kunigams (12. e.) — (**13**) *Visas duonines aukas...* Druska sergi nuo puvimo; ji taipogi yra ištikimybės ir ištvermės symbolis; todėl įsakoma pridėti druskos ne tik į nekruvinas aukas, bet ir į visas apskritai. Ta

[14] Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, et confringes in morem farris, et sic offeres primitias tuas Domino, [15] fundens supra oleum, et thus imponens, quia oblatio Domini est: [16] de qua adolebit sacerdos in memoriam muneris partem farris fracti, et olei, ac totum thus.

[14] Jeigu atnašautumei Viešpačiui duoninę auką iš tavo javų pirmuonių, iš tebežaliuojančių varpų, susproginsi jas ugnyje ir sugrusi kaip kruopas, ir taip atnašausi Viešpačiui tavo pirmuones, [15] užpildamas ant viršaus aliejaus ir pridėdamas smilkalų, nes tai yra duoninė Viešpaties auka. [16] O kunigas sudegins kaipo atminimą iš tavo dovanos dalį sugrustų kruopų ir aliejaus ir visą smilkalą.

c) Dėkojimo aukų apeigos.

Caput III. [1] Quod si hostia pacificorum fuerit ejus oblatio, et de bobus voluerit offerre, marem sive feminam, immaculata offeret coram Domino. [2] Ponetque manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonii, fundentque filii Aaron sacerdotes, sanguinem per altaris circuitum. [3] Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino,

3. perskyrimas. [1] O jei keno atnaša turėtu buti dėkojimo auka, ir jis norėtu aukoti iš galvijų, atnašaus Viešpačiui patiną arba patelę be kliaudos. [2] Ir padės ranką savo aukai ant galvos, ir ji bus papjauta liudijimo šėtros įėjime, o Aarono sunųs, kunigai, išlaistys kraują aplink altorių. [3] Ir iš dėkojimo aukos jie atnašaus kaipo dovaną Viešpačiui taukus, apdengiančius

---

druska turėjo priminti Izraėlitams reikalingumą buti ištikimais padarytai su Dievu sandorai.

(14) *Iš tebežaliuojančių varpų*, — kuomet grudai baigdavo bręsti, bet dar nebuvo visai kieti. Tai trečia minchų rųšis. Jos prirengimas bent kiek kitoks, bet aukojime ji nieku nesiskiria nuo kitų minchų.

3, 1-17. Dėkojimo aukoms skiriami tik galvijai, avįs ir ožkos. Tose aukose ne visas atnašaujamas gyvulys sudeginamas ant altoriaus, bet tik kaikurios jo dalįs, kurios čionai išskaitomos. Pridedama dar įsakymas deginti Viešpačiui visokius taukus.

(3, 1) *Dėkojimo auka.* Ebr. ji vadinasi dažniausiai *š'lamim* arba *zebach š'lamim.* Tas vardas vienų išvedamas iš žodžio *šalom*, r a m y b ė; todėl *š'lamim* turėtu reikšti auką daromą Viešpačiui ramybei ir vienybei su juo palaikyti; kiti rasi teisingiaus mano, kad aukos vardo pagrindas reikia ješkoti žodyje *šillem*, a t s i l y g i n t i, d ė k o t i, ir kad ji buvusi visupirma dėkojimo atnaša plačiausioje to žodžio prasmėje (sacrificium propitiatorium); ir ištikrųjų ja budavo dėkojama už gautasias geradarystes, nors su dėkojimu dažnai jungėsi maldavimas naujų malonių. — Buvo tai kruvina auka; joje galima buvo atnašauti didesnieji ir smulkesnieji gyvuliai, taigi galvijai, avįs ir ožkos. Paukščiai jai netiko, nes butu buvę labai sunku jie paskirstyti į tris dalis, Dievui, kunigui ir pačiam aukojančiam; bet valia buvo aukoti gyvuliai abiejų lyčių. Dėkojimo aukų apeigos panašios į deginamųjų aukų apeigas; didžiausis skirtumas buvo tame, kad joje buvo sudeginama ne visas gyvulys, bet tiktai dalįs, kurios žem. išskaitomos. — (3) *Atnašaus kaipo dovaną.* Anot ebr. t., a t n a š a u s

adipem qui operit vitalia, et
quidquid pinguedinis est intrin-
secus: 4 duos renes cum adipe
quo teguntur ilia, et reticulum
jecoris cum renunculis. 5 Adole-
buntque ea super altare in ho-
locaustum, lignis igne supposito:
in oblationem suavissimi odoris
Domino.
6 Si vero de ovibus fuerit
ejus oblatio et pacificorum ho-
stia, sive masculum obtulerit,
sive feminam, immaculata erunt.
7 Si agnum obtulerit coram Do-
mino, 8 ponet manum suam su-
per caput victimæ suæ: quæ im-
molabitur in vestibulo taberna-
culi testimonii: fundentque filii
Aaron sanguinem ejus per cir-
cuitum altaris. 9 Et offerent de
pacificorum hostia sacrificium
Domino: adipem et caudam to-
tam 10 cum renibus, et pingue-
dinem quæ operit ventrem at-
que universa vitalia, et utrum-
que renunculum cum adipe qui
est juxta ilia, reticulumque je-
coris cum renunculis: 11 et ado-
lebit ea sacerdos super altare
in pabulum ignis et oblationis
Domini. 12 Si capra fuerit ejus
oblatio, et obtulerit eam Domi-
no, 13 ponet manum suam super
caput ejus: immolabitque eam in
introitu tabernaculi testimonii.
Et fundent filii Aaron sanguinem
ejus per altaris circuitum. 14 Tol-
lentque ex ea in pastum ignis
dominici, adipem qui operit ven-

vidurius, ir kiek tik yra taukų
viduje. 4 abudu inkstu su tau-
kais, apdengiančiais paslėpsnius,
ir kepenų tinklelį draug su ink-
stais; 5 ir tai sudegins ant alto-
riaus kaipo deginamą auką, su-
kurę po malkomis ugnį, kad bu-
tu skaniausio kvapo atnaša Vieš-
pačiui.
6 Jei kas atnašautu dėkojimo
auką iš avių, jo atnaša bus pa-
tinas arba patelė be kliaudos.
7 Jei atnašauja Viešpaties aky-
vaizdoje erytį, 8 uždės ranką ant
galvos savo atnašos, kuri bus
papjauta liudijimo šėtros prie-
angyje; o Aarono sunųs išlai-
stys jos kraują aplink altorių; 9
ir iš dėkojimo aukos atnašaus
Viešpačiui kaipo auką taukus ir
visą uodegą 10 su inkstais; ir
riebumą, pridengiantį pilvą ir
visus vidurius ir abudu inkstu,
su taukais, esančiais prie paslėp-
snio, ir kepenų tinklelį su ink-
stais; 11 ir kunigas tai sudegins
ant altoriaus kaipo ugnies mai-
stą ir atnašą Viešpačiui. 12 Jei
butu atnašaujama ožka, kurs ją
aukoja 13 uždės ranką ant jos
galvos ir ją papjaus liudijimo
šėtros įėjime; ir Aarono sunųs
išlaistys jos kraują aplink alto-
rių. 14 Ir ims iš jos sudeginti
Viešpačiui ugnyje taukus, ap-
dengiančius pilvą ir dengiančius
visus vidurius, 15 du inkstu su
tinklu, esančiu ant jų prie pa-
slėpsnio, ir kepenų taukus su

---

s u d e g i n t i. — *Taukus...* Isškaitomos riebiausios gyvulio dalįs, kurios reikėjo sudeginti. — (4) *Draug su inkstais.* Užuot to išsireiškimo šitoje vietoje ir žemiaus ebr. tekste pasakyta: k u r į j i s a t p l ė š p r i e i n k s t ų. — (5) *Kaipo deginamą auką.* Ebr. t: v i r š u j e d e g i n a m o s i o s a u k o s. Deginamoji auka buvo daroma Viešpačiui kasdien (vz. žem. 6, 8-13); taigi dėkojimo auka reikėjo deginti viršuje jos. Žemiaus 7, 15... pasakyta, kas reikėjo daryti su likusia gyvulio mėsa: ji turėjo buti padalinta tarp kunigo ir to, keno buvo aukojamasis gyvulys.

(6) *Iš avių.* Ebr. ž. *c'on* reiškia avis ir ožkas draug. Paminėjęs smulkesnius gyvulius įkvėptas autorius kalba išpradžios apie avių aukojimą: *erytį...* (7. e.), o paskui 12. e. apie aukas iš ožkų. Avių aukose skirtumas buvo tik tas, kad prie de-

trem, et qui tegit universa vitalia: [15] duos renunculos cum reticulo, quod est super eos juxta ilia, et arvinam jecoris cum renunculis: [16] adolebitque ea super altare sacerdos in alimoniam ignis, et suavissimi odoris.
Omnis adeps Domini erit [17] jure perpetuo in generationibus, et cuntis habitaculis vestris: nec sanguinem nec adipem omnino comedetis.

inkstais. [16] Ir kunigas tai sudegins ant altoriaus kaipo ugnies maistą ir kad butu meiliausis kvapas.

Visi taukai bus Viešpaties [17] amžinu įstatu jusų kartose ir visose jusų buveinėse. Visai nevalgysite nei kraujo, nei taukų.

d) Atgailos aukų apeigos.

Caput IV. [1] Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: [2] Loquere filiis Israel: Anima, quæ peccaverit per ignorantiam, et de universis mandatis Domini, quæ præcepit ut non fierent, quippiam fecerit: [3] si sacerdos qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro

4. perskyrimas. [1] Ir Viešpats kalbėjo Mozei, tardamas: [2] Sakyk Izraėlio sunums: Jei kas nusidėtu nežiniomis ir, peržengdamas kurį nors iš visų Dievo įsakymų, padarytu, kas daryti uždrausta, [3] jei taip nusidėtu pateptasis kunigas ir įvestu nuodėmėn tautą, atnašaus už savo

gintinųjų dalių turėjo priderėti visa uodega, o tai dėlto, kad rytų kraštuose avių uodegos labai didelės, sunkios ir begalo riebios.

(16) *Visi taukai...* Apskritas į-tatas, kuriuo gyvulių taukai ir kraujas turėjo visuomet priderėti Dievui. Draudžiama vartoti savo reikalams tik tie taukai ir tos riebios dalis, kurios augščiaus paminėtos: nebuvo gi užginta valgyti riebi mėsa. Dievas sau paskyrė gyvulių mėsos dalis, kurios pas Rytų gyventojus skaitėsi geriausiomis; bet jos buvo taipogi prie šilto anų kraštų oro mažiausiai sveikos; todėl be religijinio atžvilgio rasi turėta dar atžvilgis ir į žmonių sveikatą.

4, 1—6, 7. Atgailos aukos turėjo buti dvejopos; vienos už nuodėmę (4, 1—5, 13), kitos už prasikaltimus (5, 14—6, 7); iš pradžios paduodama įstatai apie atgailos aukas už nuodėmes kunigo, visos tautos, kunigaikščio ir šiaip jau žmogaus, o taipogi už kaikurias atskiras nuodėmes: už tiesos paslėpimą, sutepto dalyko prisilietimą ir prisieka patvirtinto pažadėjimo užmiršimą; toliaus eina įstatai apie aukas už prasikaltimą visupirma Dievui pašvęstuose dalykuose, o paskui už prasikaltimus prieš artimą.

(4, 2) *Nusidėtu nežiniomis.* Augščiaus minėtos aukos buvo daromos liuosa valia; čionai gi kalbama apie atgailos aukas, kurių reikalavo pats įstatymas nurodytuose atsitikimuose. Atgailos aukos turėjo buti dvejopos: vienos už nuodėmes ir jos vadinosi n u o d ė m e (ebr. *chatta'th*), kitos už prasikaltimus ir vadinosi p r a s i k a l t i m u (ebr. *'ašam*). Nuodėmė ir prasikaltimas nereiškia čionai Dievo įstatų peržengimo, einančio iš piktos valios arba paniekinimo, bet, apskritai sakant, iš žmogaus silpnybės, todėl iš nevisai aiškaus žinojimo, užsimiršimo, neatsargumo ir tt. Nors kituose atsitikimuose ir ebr. tekstas nedaro skirtumo prasmėje žodžių „nuodėmė“ ir „prasikaltimas“, bet kalbant apie atgailos aukas nuodėmėmis vadinama peržengimai kokio nors Dievo įsakymo apskritai ir tai mažesniuose dalykuose, arba įvairios žmogaus prigimčiai nuosavios silpnybės, kaip kaikurios ligos, kuno susitepimai ir tt; prasikaltimais gi vadinama sunkesnės kaltybės, paliečian-

peccato suo vitulum immacula-
tum Domino: 4 et adducet il-
lum ad ostium tabernaculi te-
stimonii coram Domino, ponet-
que manum super caput ejus,
et immolabit eum Domino. 5
Hauriet quoque de sanguine vi-
tuli, inferens illum in taberna-
culum testimonii. 6 Cumque in-
tinxerit digitum in sanguine, a-
sperget eo septies coram Domi-
no contra velum Sanctuarii. 7
Ponetque de eodem sanguine su-
per cornua altaris thymiamatis
gratissimi Domino, quod est in
tabernaculo testimonii: omnem
autem reliquum sanguinem fun-
det in basim altaris holocausti
in introitu tabernaculi. 8 Et adi-
pem vituli auferet pro peccato,
tam eum qui vitalia operit quam
omnia quæ intrinsecus sunt: 9
duos renunculos et reticulum
quod est super eos juxta ilia,
et adipem jecoris cum renun-
culis, 10 sicut aufertur de vitulo
hostiæ pacificorum: et adolebit
ea super altare holocausti. 11
Pellem vero et omnes carnes
cum capite et pedibus et inte-
stinis et fimo, 12 et reliquo cor-
pore efferet extra castra in lo-
cum mundum, ubi cineres effun-
di solent: incendetque ea su-
per lignorum struem, quæ in
loco effusorum cinerum crema-
buntur.

nuodėmę Viešpačiui verši be
kliaudos. 4 ir atves jį prie liu-
dijimo šėtros angos Viešpaties
akyvaizdon, ir uždės ranką ant
jo galvos ir jį papjaus Viešpa-
čiui. 5 Paskui pasisems veršio
kraujo ir jį įsineš liudijimo šė-
tron; 6 ir padažęs pirštą krauju-
je, juo pašlakstys septynis sy-
kius Viešpaties akyvaizdoje ties
šventyklos užkaba; 7 ir to pa-
ties kraujo padės ant ragų mei-
liausių Viešpačiui smilkalų al-
toriaus, kurs yra liudijimo šė-
troje; visą gi likusį kraują iš-
pils ant deginamųjų aukų alto-
riaus pašaknės šėtros įėjime. 8 Ir
išims veršio už nuodėmę taukus,
kaip tuos, kurie apdengia vidu-
rius, taip ir visus viduje esan-
čius: 9 abudu inkstu ir esantį
ant jų prie paslėpsnio tinklelį
ir kepenų taukus su inkstais, 10
taip kaip imama iš dėkojimo au-
kos veršio, ir tai sudegins ant
deginamųjų aukų altoriaus; 11
kailį gi ir visą mėsą su galva
ir kojomis, su viduriais ir mė-
šlu, 12 ir su likusia mėsa išgabens
už stovyklos į nesuteptą vietą,
kame paprastai išpiliami pelenai:
ir tai uždegs ant malkų kruvos,
ir bus sudeginta išpiltųjų pele-
nų vietoje.

čios Dievui pašvęstus dalykus, ir artimo teisių pažeidimai. Aukose už nuodėmes daroma skirtumas dar pagal tai, kas yra nusidėjęs, vyriausis kunigas, visa tauta, kunigaikštis, ar šiaip jau žmogus. — (3) *Pateptasis kunigas...* Taip vadinama tikriausiai vyriausis kunigas. Kalbama gi regimai tik apie tokią jo nuodėmę, kuria jis prasikalsdavo pildydamas vyriausiojo kunigo pareigas ir savo pasielgimu galėjo įvesti tautą į Dievo valios peržengimą. Tokiame atsitikime vyriausis kunigas turėjo už savo nuodėmę aukoti verši be kliaudos. — (5) *Liudijimo šėtron:* į jos šventaja vadinamą dalį. — (6) *Septynis sykius.* Skaitlinė septyni yra symbolinė; ja išreiškiamas veiksmo tobulumas. — *Ties šventyklos užkaba*, kuria buvo atskirta šventoji šėtros dalis nuo švenčiausios; už tos užkabos buvo sandoros skrynia su Jahvės sostu, maldytuve.— (12) *Su likusia mėsa.* Tikriaus anot ebr. t.: a p s k r i t a i v i s ą m ė s ą. Tuo auka už nuodėmę vyriausiojo kunigo ir tautos žymiai sky-

13 Quod si omnis turba Israel
ignoraverit, et per imperitiam
fecerit quod contra mandatum
Domini est, 14 et postea intelle-
xerit peccatum suum, offeret
pro peccato suo vitulum, addu-
cetque eum ad ostium taberna-
culi. 15 Et ponent seniores po-
puli manus super caput ejus co-
ram Domino. Immolatoque vi-
tulo in conspectu Domini, 16 in-
feret sacerdos, qui unctus est,
de sanguine ejus in tabernacu-
lum testimonii, 17 tincto digito
aspergens septies contra velum:
18 ponetque de eodem sangui-
ne in cornibus altaris, quod est
coram Domino in tabernaculo
testimonii: reliquum autem san-
guinem fundet juxta basim al-
taris holocaustorum, quod est
in ostio tabernaculi testimonii.
19 Omnemque ejus adipem tol-
let, et adolebit super altare: 20
sic faciens et de hoc vitulo quo
modo fecit et prius: et rogante
pro eis sacerdote, propitius erit
eis Dominus. 21 Ipsum autem
vitulum efferet extra castra, at-
que comburet sicut et priorem
vitulum: quia est pro peccato
multitudinis.

22 Si peccaverit princeps, et
fecerit unum e pluribus per ig-

13 O jei visa Izraêlio minia
nežiniomis ir netyčiomis pada-
rytu ką nors, kas priešinga Die-
vo paliepimui, 14 ir paskui su-
prastu savo nuodėmę, atnašaus
už savo nusidėjimą veršį ir jį
atves prie šėtros angos. 15 Ir
tautos vyresnieji uždės rankas
ant jo galvos Viešpaties aky-
vaizdoje. Papjovus gi veršį Vieš-
paties akyvaizdoje, 16 patepta-
sis kunigas įneš jo kraujo liu-
dijimo šėtron 17 ir, padažęs pir-
štą, šlakstys septynis sykius ties
užkaba; 18 ir to paties krau-
jo padės ant ragų altoriaus,
esančio Viešpaties akyvaizdoje
liudijimo šėtroje; likusį gi krau-
ją išlies prie pašaknės degina-
mųjų aukų altoriaus, kurs yra
ties liudijimo šėtros anga. 19 Ir
ims visus veršio taukus ir su-
degins ant altoriaus, 20 taip da-
rydamas ir su šituo veršiu, kaip
darė pirma; ir meldžiantis už juos
kunigui, Viešpats bus jiems gai-
lestingas. 21 Patį gi veršį išga-
bens už stovyklos ir sudegins,
kaip augščiaus minėtąjį veršį;
nes jis aukojamas už daugybės
nuodėmę.

22 Jei nusidėtu kunigaikštis
ir išnežinių padarytu vieną iš

---

rėsi nuo kitų kruvinų aukų. Gyvulio dalįs, kurios nepriderėjo stačiai Dievui ir nebuvo deginamos ant altoriaus, buvo lyg -kad suteptos nuodėme; todėl jos reikėjo sudeginti už stovyklos, toli nuo vietos, kurioje Viešpats buvo sau apsirinkęs buveinę ir sostą. Plg. Žyd. 13, 11 - 13. — *Nesuteptą vietą...* Be pelenyno prie deginamųjų aukų altoriaus buvo vieta už stovyklos, kurioje pildavo aukų taukais primirkusius pelenus ir baigdavo deginti, kas nevisai buvo sudegę ant altoriaus. Ta vieta skaitėsi nesutepta. Ji vėl reikia atskirti nuo kitos vietos už stovyklų visokioms sąšlavoms pilti, kuri vadinosi sutepta.

(13 - 21) *Visa Izraėlio minia...* Atgailos auka už visos tautos nuodėmę visai toki pat, kaip už vyriausįjį kunigą. Skirtumai jos apeigose tik tie, kad ranką aukai ant galvos uždeda tautos atstovai ir kad už visą tautą turi melsties kunigas: *meldžiantis už juos...* Ebr. t. tas dalykas išreikštas bent kiek kitaip: I r k u n i g a s a p k u o p s j u o s n u o n u o d ė m ė s, i r j i b u s j i e m s a t l e i s t a.

(22 - 26) *Kunigaikštis.* Taip vadinasi arba visos giminės vadas arba didesniųjų šeimynų tėvai. Jo aukos už nuodėmę skirtumai buvo tie: aukoti reikėjo ožys; aukoje tarpininkavo paprastas kunigas; aukos kraujas nebuvo įnešamas šventyklon, to-

norantiam, quod Domini lege
prohibetur: 23 et postea intelle-
xerit peccatum suum, offeret
hostiam Domino, hircum de ca-
pris immaculatum. 24 Ponetque
manum suam super caput ejus:
cumque immolaverit eum in lo-
co ubi solet mactari holocau-
stum coram Domino, quia pro
peccato est, 25 tinget sacerdos
digitum in sanguine hostiæ pro
peccato, tangens cornua altaris
holocausti, et reliquum fundens
ad basim ejus. 26 Adipem vero
adolebit supra, sicut in victimis
pacificorum fieri solet: rogabit-
que pro eo sacerdos, et pro pec-
cato ejus, et dimittetur ei.

27 Quod si peccaverit anima
per ignorantiam, de populo ter-
ræ, ut faciat quidquam de his,
quæ Domini lege prohibentur,
atque delinquat, 28 et cognove-
rit peccatum suum, offeret ca-
pram immaculatam. 29 Ponetque
manum super caput hostiæ quæ
pro peccato est, et immolabit
eam in loco holocausti. 30 Tol-
letque sacerdos de sanguine in
digito suo: et tangens cornua
altaris holocausti, reliquum fun-
det ad basim ejus. 31 Omnem
autem adipem auferens, sicut
auferri solet de victimis pacifi-
corum, adolebit super altare in
odorem suavitatis Domino: ro-
gabitque pro eo, et dimittetur
ei. 32 Sin autem de pecoribus
obtulerit victimam pro peccato,
ovem scilicet immaculatam, 33
ponet manum super caput ejus,

daugelio dalykų, kas uždrausta
Viešpaties įstatymu, 23 ir paskui
suprastu savo nuodėmę, atnašaus
Viešpačiui kaipo auką ožį be
kliaudos, 24 ir uždės savo ranką
ant jo galvos; ir kuomet jį pa-
pjaus toje vietoje, kame paprastai
pjaunamos deginamosios aukos
Viešpaties akyvaizdoje, nes tai
yra auka už nuodėmę, 25 kuni-
gas padažys pirštą kraujuje au-
kos už nuodėmę ir juo prisilies
deginamųjų aukų altoriaus ragų,
o likusį kraują išpils prie jo pa-
šaknės. 26 Taukus gi sudegins
ant altoriaus, kaip paprastai da-
roma dėkojimo aukose; ir kuni-
gas melsis už jį ir už jo nuodė-
mę, ir bus jam atleista.

27 Jei kas iš paprastų žmonių
nusidėtu nežiniomis ir padary-
tu ką nors, kas uždrausta Vieš-
paties įstatymu, ir taip prasikal-
stu, 28 ir pažintu savo nuodėmę,
jis atnašaus ožką be kliaudos.
29 Ir uždės ranką ant galvos au-
kos už nuodėmę ir ją papjaus
deginamųjų aukų vietoje. 30 O
kunigas ims savo pirštu kraujo
ir, prisilietęs deginamųjų aukų
altoriaus ragų, likusį išlies prie
jo pašaknės. 31 Paskui ėmęs vi-
sus taukus, kaip paprastai ima-
ma iš dėkojimo aukų, sudegins
ant altoriaus, kad butu meilus
kvapas Viešpačiui; ir melsis už
jį, ir bus jam atleista. 32 O jei
atnašaus auką už nuodėmę iš
avių, ims avelę be kliaudos, 33
uždės ranką ant jos galvos ir
papjaus ją toje vietoje, kame
paprastai pjaunama deginamo-

dėl juo buvo patepama ne smilkalų alto-riaus, bet deginamųjų aukų altoriaus ra-gai, o aukos dalįs, nepaskirtos sudeginti ant altoriaus, tekdavo kunigams. Vz. žem. 6, 26. 29.

(27 - 35) *Iš paprastu žmonių*... Jo au-ka už nuodėmę turėjo buti ožka arba avis; aukojimo gi apeigos visai tokios pat, kaip už kunigaikštį.

et immolabit eam in loco ubi
solent cædi holocaustorum ho-
stiæ. 34 Sumetque sacerdos de
sanguine ejus digito suo, et tan-
gens cornua altaris holocausti,
reliquum fundet ad basim ejus.
35 Omnem quoque adipem au-
ferens, sicut auferri solet adeps
arietis, qui immolatur pro pa-
cificis: cremabit super altare in
incensum Domini: rogabitque
pro eo, et pro peccato ejus, et
dimittetur ei.

Caput V. 1 Si peccaverit ani-
ma, et audierit vocem jurantis,
testisque fuerit quod aut ipse
vidit, aut conscius est: nisi in-
dicaverit, portabit iniquitatem
suam. 2 Anima quæ tetigerit ali-
quid immundum, sive quod oc-
cisum a bestia est, aut per se
mortuum, aut quodlibet aliud
reptile: et oblita fuerit immun-
ditiæ suæ, rea est, et deliquit:
3 et si tetigerit quidquam de
immunditia hominis juxta om-
nem impuritatem, qua pollui so-
let, oblitaque cognoverit postea,
subjacebit delicto. 4 Anima, quæ
juraverit, et protulerit labiis su-
is ut vel male quid faceret, vel
bene, et idipsum juramento et

sios aukos. 34 O kunigas ims sa-
vo pirštu jos kraujo ir, prisilie-
tęs deginamųjų aukų altoriaus
ragų, likusį išlies prie jo pašak-
nės. 35 Emęs taipogi visus tau-
kus, kaip paprastai imama tau-
kai avino, pjaunamo dėkojimo
aukose, sudegins ant altoriaus
kaipo smilkalą Viešpačiui, ir
melsis už jį ir už jo nuodėmę,
ir bus jam atleista.

5. perskyrimas. 1 Jei kas nu-
sidėtu tuo, kad, išgirdęs prisie-
kiančiojo balsą ir galėdamas bu-
ti liudytoju to, ką pats matė
arba iš kitur žino, nepasakytu,
toksai apsunkins save neteisybe.
2 Kas prisiliestu kokio nors ne-
švarumo, ar tai butu žvėries pa-
pjauta, ar savaimi nustipę, arba
kokio nors slankiojančio gyvio,
ir užmirštu savo susitepimą, bus
kaltas ir nusidėjęs. 3 Ir jei pri-
siliestu kokio nors nešvarumo
žmoguje iš visų tų nešvarumų,
kuriais paprastai susitepama, ir
užsimiršęs sužinotu paskui, jis
turės kaltybę. 4 Kas prisiektu ir
savo lupomis išsitartu darysiąs
ką pikta, arba ką gera, ir tai

(**5, 1**) *Jei kas nusidėtu...* Augščiaus aprašyta ketveriopos atgailos aukos, žiurint į tai, kas buvo nusidėjęs; čionai nurodyta keletas nuodėmių, už kurias reikėjo daryti tam tikros aukos; tos nuodėmės regimai buvo labiaus prasiplatinusios už kitas ir jomis dažniausiai prasikalsdavo šiaip jau žmonės, apie kuriuos buvo šneka praeitojo perskyrimo gale. Tai buvo čia ypatinga, kad kaltininkas turėjo išpažinti savo nusidėjimą. Pirma toki nuodėmė buvo tiesos užslėpimas teisme: *išgirdęs prisiekiančiojo...* Tikriaus anot ebr. t.: g i r d ė d a m a s p r i s a i k i n a n č i o j o b a l s ą, t. y., jei klausiamas teisme vardan Viešpaties, kad pasakytu tiesą, kurią žino, nesutiktu tai padaryti iš baimės ar kokios kitos priežasties. — *Apsunkins save neteisybe*: bus kaltas Dievo akyse, kurio vardu teismas daromas, ir prieš artimo meilę, todėl turės imti ant savęs ir visas savo pasielgimo pasekmes. — (**2. 3**) *Kas prisiliestu..* Antras nusidėjimas tai prisilietimas kokios nors maitos arba žmogaus nešvarumo. — *Ar tai butu...* Ebr. t. tas dalykas išreikštas truputį kitaip: „ar tai nešvarios žvėries maitos, ar tai nešvarios galvijo maitos, ar tai nešvarios slankiojančiojo gyvio maitos, ir to nežinojo ir pats pasidarė suteptas ir prasikalto“. Plg. žem 11. persk. — *Nešvarumo žmoguje...* Taip susitepusiam reikėjo išplauti rubai ir pačiam nusimazgoti. Vz. žem. 12 - 15. persk. Kas to nepadarydavo, nusidėdavo. — (**4**) *Kas prisiektu...* Trečias nusidėjimas — neatsargi pri-

sermone firmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum, [5] agat pœnitentiam pro peccato, [6] et offerat de gregibus agnam sive capram, orabitque pro ea sacerdos et pro peccato ejus: [7] sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum Domino, unum pro peccato, et alterum in holocaustum, [8] dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput ejus ad pennulas, ita ut collo hæreat, et non penitus abrumpatur. [9] Et asperget de sanguine ejus parietem altaris: quidquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum ejus, quia pro peccato est. [10] Alterum vero adolebit in holocaustum, ut fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos et pro peccato ejus, et dimittetur ei. [11] Quod si non quiverit manus ejus duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similæ partem ephi decimam: non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est. [12] Tradetque eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super altare in monimentum ejus qui obtulerit, [13] rogans pro illo et expians, reliquam vero partem ipse habebit in munere.

patvirtintu prisieka ir žodžiais, pats to nejusdamas, paskui gi suprastu savo kaltybę, [5] tedaro atgailą už nuodėmę [6] ir teatnašauja iš bandos jauną avį arba ožką; ir kunigas melsis už jį ir už jo nuodėmę. [7] O jei neišsigali atnašauti avies arba ožkos, teatnašauja Viešpačiui du turkleliu arba du jaunu karveliu, vieną už nuodėmę, o antrą deginamajai aukai. [8] Ir atiduos juos kunigui, kurs atnašaudamas pirmąjį už nuodėmę, atsuks jo galvą prie sparnų, taip kad ji nenutruktu visiškai, bet laikytusi kaklo, [9] krauju apšlakstys altoriaus šoną, o kiek bus likę, išvarvins prie jo pašaknės, nes tai aukojama už nuodėmę. [10] Antrą gi sudegins kaipo deginamą auką, kaip paprastai daroma. Ir kunigas melsis už jį ir už jo nuodėmę, ir bus jam atleista. [11] O jei jo ranka neišsigalės duoti dviejų turklelių arba dviejų jaunų karvelių, atnašaus už savo nuodėmę dešimtą efos dalį miltų; nepils į juos neikiek aliejaus ir nepridės smilkalų, nes tai aukojama uš nuodėmę. [12] Ir atiduos juos kunigui, kurs pasėmęs pilną jų saują sudegins ant altoriaus atminimui to, kurs atnašavo, [13] melsdamos už jį ir jį apkuopdamos; likusią gi dalį sau pasiims kaipo dovaną.

sieka. Ebr. t. jis išreikštas pilniaus: „dušia, kuri plepėdama lupomis prisiektu padarysianti ką pikta ar gera visuose tuose dalykuose, apie kuriuos žmogus gali plepėti su prisieka, ir to nežinotu, ir atsimintu, ir prasikalstu vienu iš tų dalykų..." Ebr. išsireiškimas „padaryti ką gera ar pikta" reiškia čionai tą pat, ką ir: ką nors daryti. — (**5. 6**) *Tedaro atgailą.* Šitais žodžiais ebr. t. užbaigiama ilgas sakinys, pradėtas 1. eil.; todėl atgaila liepiama daryti ne tik už paskutinę nuodėmę, bet už visas augščiaus minėtas. Ebr. tekstas šitoje vietoje labiaus skiriasi nuo Vulgatos: „Jei tat kas nors prasikalstu vienu iš tų dalykų, tegul išpažįsta, kuo nusidėjo, o atgailai už savo nuodėmę, kuria nusidėjo, teatnašauja Viešpačiui iš bandos avelę arba ožką, ir kunigas jį apkuops nuo jo nuodėmės". — (**8**) *Atsuks jo galvą..* Plg. aug. 1, 15. — (**11**) *Dešimtą efos dalį:* vieną gomorą,

14 Locutusque est Dominus ad
Moysen, dicens: 15 Anima si præ-
varicans ceremonias, per erro-
rem in his, quæ Domino sunt
sanctificata, peccaverit, offeret
pro delicto suo arietem imma-
culatum de gregibus, qui emi po-
test duobus siclis, juxta pondus
Sanctuarii: 16 ipsumque quod in-
tulit damni restituet, et quin-
tam partem ponet supra, tradens
sacerdoti, qui rogabit pro eo
offerens arietem, et dimittetur
ei. 17 Anima si peccaverit per
ignorantiam, feceritque unum
ex his quæ Domini lege prohi-
bentur, et peccati rea intelle-
xerit iniquitatem suam, 18 offe-
ret arietem immaculatum de
gregibus sacerdoti, juxta men-
suram, æstimationemque pecca-
ti: qui orabit pro eo, quia ne-
sciens fecerit: et dimittetur ei,
19 quia per errorem deliquit in
Dominum.

Caput VI. 1 Locutus est Do-
minus ad Moysen, dicens: 2 Ani-
ma quæ peccaverit, et contem-
pto Domino, negaverit proximo
suo depositum quod fidei ejus
creditum fuerat, vel vi aliquid
extorserit, aut calumniam fece-

14 Ir Viešpats kalbėjo Mozei,
tardamas: 15 Jei kas, suklydęs,
peržengtu apeigas tame, kas
Viešpačiui pašvęsta, ir taip nu-
sidėtu, atnašaus už savo prasi-
kaltimą iš bandos aviną be kliau-
dos, koks galima nupirkti už du
sikliu tokio svarumo kaip šven-
tyklos; 16 atlygins taipogi pada-
rytąjį nuostolį ir pridės penktą
dalį viršaus; ir tai atiduos ku-
nigui, kurs melsis už jį, auko-
damas aviną, ir bus jam atlei-
sta. 17 Jei kas nusidėtu nežinio-
mis ir padarytu ką nors iš to,
kas Viešpaties įstatymu uždrau-
sta, ir padaręs nuodėmę supra-
stu savo neteisybę, 18 ims iš ban-
dos aviną be kliaudos pagal di-
dumą ir svarbumą nuodėmės ir
atiduos kunigui, kurs už jį mel-
sis, nes buvo padaręs nežinoda-
mas, ir bus jam atleista, 19 nes
paklydęs prasikalto Viešpačiui.

6. perskyrimas. 1 Viešpats kal-
bėjo Mozei, tardamas: 2 Kas nu-
sidėtu ir paniekinęs Viešpatį ne-
norėtu sugrąžinti savo artimui
dalyko, kurį tasai juo pasitikė-
damas buvo pas jį paguldęs, ar-
ba jei ką nors prievarta išplėštu,

kurs buvo lygus maž-daug gorčiui (anot kitų pusę tiek). Plg. Iš. 16, 3; 29, 40 ir k. — *Nepils į juos aliejaus...* Tuo auka už nuodėmę skyrėsi nuo paprastos minchos. Plg. 2, 1 - 3.

(**15 - 16**) *Suklydęs peržengtu apeigas...* Toliaus minimi atsitikimai, kuriuose buvo reikalaujama auka už p r a s i k a l t i m ą. Tarp prasikaltimų pirmojon vieton dedama paniekinimas apeigų (ebr. *qodašim Jahveh*, V i e š p a t i e s š v e n t u m ų), t. y. kuomet kas nors, suklydęs ne be savo kaltybės, neatiduodavo to, kas pagal įstatymus priderėjo šventyklai, pvd. pirmonių. Tame atsitikime buvo reikalaujama atgailos auka už prasikaltimą, atsilyginimas ir pabauda. — (**17 - 19**) *Nusidėtu nežiniomis...* Ir čionai regimai kalbama apie prasikaltimus prieš „Viešpaties šventumus", nes tai aiškiai nurodo žodžiai 19. eil.: *prasikalto Viešpačiui*; bet prasikaltimas buvo padarytas arba visai nežiniomis, arba mažuose dalykuose ir nereikalavo atsilyginimo, o tik aukos. — *Kadangi paklydęs...* Ebr. t. tai pasakyta pilniaus ir iškilmingiaus: *'ašam hu' 'ašom 'ašam la Jahveh*, t a i a u k a u ž p r a s i k a l t i m ą, n e s p r a s i k a l t o V i e š p a č i u i.

(**6, 2**) *Paniekinęs Viešpatį...* Kalbama apie prasikaltimus, darant skriaudą artimui (ebr. t.: v i e n t a u č i u i), ir tai tokiuos, kurių teisme nebuvo kuo patvirtinti, todėl nebuvo galima nubausti kaltininko pagal kitus įstatus apie skriaudas artimui, taigi, kuriuos kaltininkas pats išpa-

rit, [3] sive rem perditam invenerit, et inficians insuper pejeraverit, et quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines, [4] convicta delicti, reddet [5] omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, et quintam insuper partem domino cui damnum intulerat. [6] Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, et dabit eum sacerdoti, juxta æstimationem, mensuramque delicti: [7] qui rogabit pro eo coram Domino, et dimittetur illi pro singulis quæ faciendo peccavit.

arba mestu ant ko neteisingą apkaltinimą, [3] arba rastu pamestą dalyką ir užsigindamas dar melagingai prisiektu, ir padarytu ką nors kita iš daugelio dalykų, kuriais žmonės paprastai nusideda, [4] supratęs prasikaltimą, sugrąžins [5] savininkui, kuriam buvo padaręs skriaudą pilnai visa, ką apgavimu norėjo įgyti, o be to duos penktą dalį viršaus; [6] už savo gi nuodėmę atnašaus iš bandos aviną be kliaudos pagal prasikaltimo didumą ir svarbumą ir atiduos jį kunigui, [7] kurs melsis už jį Viešpaties akyvaizdoje, ir jam bus atleista visa tai, ką darydamas buvo nusidėjęs.

e) Kunigų pareigos ir teisės aukų atnašavime.

[8] Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: [9] Præcipe Aaron et filiis ejus: Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usque mane: ignis ex

[8] Ir Viešpats kalbėjo Mozei, tardamas: [9] Įsakyk Aaronui ir jo sunums: Tasai yra įstatas apie deginamąją auką: ji turės degti ant altoriaus visą naktį lig ry-

---

žindavo. Visi tie prasikaltimai buvo paniekinimas paties Viešpaties, nes Viešpats buvo uždraudęs skriausti artimą. — *Nenorėtu sugrąžinti...* Visas šitas straipsnelis truputį kitaip skamba ebr. t., kame skaitome: „Ir meluotu savo vientaučiui apie dalyką pas save paguldytą arba įteiktą pasergėti, arba prievarta iš jo išplėštą; arba jei ką vyliumi išgautu iš savo vientaučio, arba jei rastu kokį pamestą dalyką ir to užsigintu, arba jei neteisingai prisiektu kokiame nors dalyke iš tų, kuriuos žmonės daro, kad nusidėtu (supr.: kad nuskriaustu artimą); jei tat kas nors taip nusidėtu ir prasikalstu, teatiduodie paglemžtą dalyką, kurį varu išplėšė, arba išveržtą dalyką, kurį vyliumi išgavo, arba paguldytą dalyką, kurį turėjo pasergėti, arba pamestą dalyką, kurį rado, arba tai, dėl ko neteisingai prisiekė: visa teatiduodie pilnai ir tepridedie viršaus penktą dalį; ir atiduos savo atgailos dienoje tam, kam tai pridera; o už savo prasikaltimą atnašaus..." Kiti įsakymai apie aukas už prasikaltimą surašyti žem. 7, 11...

6, 8 — 7, 38. Toliaus eina eilia įsakymų, kuriais papildoma augščiaus duotieji įstatai apie aukas; čionai atkreipiama ypatinga atidė į kunigų pareigas ir teises aukose. Visupirma duodama įsakymai apie tris viešas kasdienines aukas: apie deginamąją auką ir jos priedą rytinę ir vakarinę nekruviną auką ir apie vyriausiojo kunigo duoninę auką; paskui gi papildoma įstatai apie aukas už nuodėmę ir prasikaltimą ir apie dėkojimo aukas, o kalbant apie tas paskutiniasias panaujinama uždraudimas valgyti taukus ir kraują.

(8) *Įstatas apie deginamąją auką.* Vž. Iš. 29, 38-46. Kadangi įstatas apie dieną daromą deginamąją auką buvo gana aiškus, todėl apie jį čionai nekalbama, tik liepiama deginti auka taipogi naktį, nes

eodem altari erit. [10] Vestietur
tunica sacerdos et feminalibus
lineis: tolletque cineres, quos
vorans ignis exussit, et ponens
juxta altare, [11] spoliabitur prio-
ribus vestimentis, indutusque
aliis, efferet eos extra castra, et
in loco mundissimo usque ad
favillam consumi faciet. [12] Ignis
autem in altari semper ardebit,
quem nutriet sacerdos subjici-
ens ligna mane per singulos di-
es, et imposito holocausto, de-
super adolebit adipes pacifico-
rum. [13] Ignis est iste perpetuus,
qui nunquam deficiet in altari.

[14] Hæc est lex sacrificii et li-
bamentorum, quæ offerent filii
Aaron coram Domino, et coram
altari. [15] Tollet sacerdos pugil-
lum similæ, quæ conspersa est
oleo, et totum thus, quod su-
per similam positum est: adole-
bitque illud in altari in moni-
mentum odoris suavissimi Do-
mino: [16] reliquam autem partem
similæ comedet Aaron cum fili-
is suis, absque fermento: et co-
medet in loco sancto atrii ta-
bernaculi. [17] Ideo autem non
fermentabitur, quia pars ejus in
Domini offertur incensum. San-
ctum sanctorum erit, sicut pro
peccato atque delicto. [18] Mares
tantum stirpis Aaron comedent
illud. Legitimum ac sempiter-
num erit in generationibus ve-

tui; ugnis bus iš to paties alto-
riaus. [10] Kunigas apsivilks jupa
ir drobinėmis kelnėmis, ir išims
riebius pelenus, kuriais ugnis
degdama pavertė auką, ir supils
šaly altoriaus; [11] paskui nusi-
vilks minėtuosius apdarus ir ap-
sivilkęs kitais, išneš pelenus už
stovyklos ir švariausioje vietoje
subaigs juos deginti lig dulkių.
[12] Ugnis gi ant altoriaus ku-
rensis visuomet; ją palaikys ku-
nigas, pridėdamas kasdien rytą
malkų, ir ant jų dės deginamą-
ją auką, o viršuje jos degins dė-
kojimo aukų taukus. [13] Ta ugnis
yra nuolatinė ir niekuomet ne-
užges ant altoriaus.

[14] Tasai yra įstatas apie duo-
ninę auką ir liejamą auką, ku-
rias Aarono sunus atnašaus Vieš-
paties akyvaizdoje ties altoriu-
mi. [15] Kunigas ims saują smul-
kių miltų apšlakstytų aliejumi
ir visą padėtąjį ant miltų smil-
kalą ir tai susmilkys ant alto-
riaus kaipo atminimą, kad butu
meiliausis kvapas Viešpačiui [16]
Likusią gi smulkių miltų dalį
valgys neįraugintą Aaronas draug
su savo sunumis, ir valgys šven-
toje vietoje, šėtros prieangyje.
[17] Nebus gi įrauginta dėlto, kad
jos dalis aukojama kaipo smil-
kalas Viešpačiui. Bus labai šven-
ta, taippat kaip auka už nuodė-
mę ir prasikaltimą. [18] Tik Aa-
rono giminės vyriškiai ją valgys.
Tai bus amžinas įstatas jusų kar-

apie tai galėjo buti abejonė. — (10) *Iš-
ims riebius pelenus...* Plg. Iš. 27, 3. —
Išneš pelenus... Vz. aug. 4, 12.

(14) *Įstatas apie duoninę auką.* Ebr.
minchah. Plg. Iš. 29, 40. 41; Kun. 2, 1
-3. — *Liejamą auką.* Tų žodžių ebr. t.
nėra. Jie pridėti šv. Jieronymo aiškumo
dėlei, nes prie duoninės aukos buvo pri-
dedama vynas ir aliejus. — (16) *Valgys
šventoje vietoje...* Ta aplinkybė angščiaus
nebuvo minėta; taigi, vietos nurodymu,
kame reikia valgyti likusioji minchos da-
lis, papildoma įstatas apie minchą. — (17)
Nebus gi... Ebr. t.: „ir nebus kepama
su raugu; aš ją jiems daviau kaipo dalį
iš mano deginimų“, t. y. iš man padary-
tųjų atnašų, kad butu sudegintos kaipo
auka.

stris de sacrificiis Domini: om-
nis, qui tetigerit illa, sanctifica-
bitur.
19 Locutusque est Dominus
ad Moysen, dicens: 20 Hæc est
oblatio Aaron, et filiorum ejus,
quam offerre debent Domino in
die unctionis suæ. Decimam par-
tem ephi offerent similæ in sa-
crificio sempiterno, medium ejus
mane, et medium ejus vespere:
21 quæ in sartagine oleo con-
spersa frigetur. Offeret autem
eam calidam in odorem suavis-
simum Domino 22 sacerdos, qui
jure patri successerit, et tota
cremabitur in altari. 23 Omne
enim sacrificium sacerdotum ig-
ne consumetur, nec quisquam
comedet ex eo.
24 Locutus est autem Domi-
nus ad Moysen, dicens: 25 Lo-
quere Aaron et filiis ejus: Ista
est lex hostiæ pro peccato: In
loco ubi offertur holocaustum,
immolabitur coram Domino. San-
ctum sanctorum est. 26 Sacerdos
qui offert, comedet eam in loco
sancto, in atrio tabernaculi. 27
Quidquid tetigerit carnes ejus,
sanctificabitur. Si de sanguine
illius vestis fuerit aspersa, la-
vabitur in loco sancto. 28 Vas
autem fictile, in quo cocta est,
confringetur: quod si vas æne-
um fuerit, defricabitur, et lava-
bitur aqua. 29 Omnis masculus
de genere sacerdotali vescetur
de carnibus ejus, quia Sanctum

tose apie aukas Viešpačiui. Kiek-
vienas, kurs jų prisiliestu, bus
pašventintas.
19 Ir Viešpats kalbėjo Mozei
ir tarė: 20 Tai yra Aarono ir jo
sunų atnaša, kurią jie turi aukoti
Viešpačiui savo patepimo dieno-
je: atnašaus dešimtą efos dalį
smulkių miltų kaipo amžiną duo-
ninę auką: pusę jų rytą ir pusę
vakare. 21 Jie, apšlakstyti alie-
jumi, bus iškepti ant skardos.
Atnašaus gi juos šiltus, kad bu-
tu meiliausis kvapas Viešpačiui,
22 tasai kunigas, kurs bus teisėtas
tėvo įpėdinis, ir visa bus sude-
ginama ant altorius; 23 nes kiek-
viena duoninė kunigų auka bus
ugnyje sudeginta, ir neivienas
iš jos nevalgys.
24 Ir Viešpats kalbėjo Mozei
ir tarė: 25 Sakyk Aaronui ir jo
sunums: Tasai yra įstatas apie
auką už nuodėmę: ji bus papjau-
nama Viešpaties akyvaizdoje to-
je vietoje, kame pjaunama de-
ginamoji auka; ji yra labai šven-
ta. 26 Kunigas, kurs ją atnašau-
ja, valgys ją šventoje vietoje
šėtros prieangyje. 27 Kas tik pri-
siliestu jos mėsos, bus pašven-
tinta. Jei jos krauju apsitašky-
tu apdaras, bus išplautas šven-
toje vietoje. 28 Molinis gi indas,
kuriame ją išvirta, bus sudau-
žytas; o jei indas butu varinis,
bus ištrintas ir išplautas vande-
nimi. 29 Kievienas kunigų gimi-
nės vyriškis valgys jos mėsos,

(**20 - 22**) *Aarono ir jo sunų atnaša*: tų sunų, kurie po Aarono bus vyriausiais kunigais. Šituo įstatu uždedama ant Aarono ir visų paskesniųjų vyriausiųjų kunigų pareiga aukoti kasdien per visą jų gyvenimą, pradedant nuo jų patepimo dienos, keptą duoninę auką, kuri reikėjo sudeginti visa. — *Savo patepimo dienoje*: pradedant savo patepimo į kunigus diena, arba geriaus: per visą laiką, kolei bus pateptuoju, t. y. vyriausiuoju kunigu. — *Dešimtą efos dalį*. Vz. aug. 5, 11.

(**25**) *Įstatas apie auką už nuodėmę*. Vz. aug. 4. ir 5. persk. Paduodamos taisyklės, užlaikytinos kunigams. Jos visos remiasi tuo dėsniu, kad auka už nuodėmę *yra labai šventa*. Ji pjaunama deginamųjų aukų vietoje, jos mėsa reikia

sanctorum est. 30 Hostia enim
quæ cæditur pro peccato, cujus
sanguis infertur in tabernacu-
lum testimonii ad expiandum in
Sanctuario, non comedetur, sed
comburetur igni.
Caput VII. 1 Hæc quoque lex
hostiæ pro delicto, Sancta san-
ctorum est: 2 idcirco ubi immo-
labitur holocaustum, mactabitur
et victima pro delicto: sanguis
ejus per gyrum altaris fundetur.
3 Offerent ex ea caudam et adi-
pem qui operit vitalia: 4 duos
renunculos, et pinguedinem quæ
juxta ilia est, reticulumque je-
coris cum renunculis. 5 Et ado-
lebit ea sacerdos super altare:
incensum est Domini pro deli-
cto. 6 Omnis masculus de sacer-
dotali genere, in loco sancto
vescetur his carnibus, quia San-
ctum sanctorum est. 7 Sicut pro
peccato offertur hostia, ita et
pro delicto: utriusque hostiæ lex
una erit: ad sacerdotem, qui eam
obtulerit, pertinebit. 8 Sacerdos
qui offeret holocausti victimam,
habebit pellem ejus. 9 Et omne
sacrificium similæ, quod coqui-
tur in clibano, et quidquid in
craticula, vel in sartagine præ-
paratur, ejus erit sacerdotis a
quo offertur: 10 sive oleo con-
spersa, sive arida fuerint, cun-
ctis filiis Aaron mensura æqua
per singulos dividetur.

nes ji labai šventa. 30 Tečiaus
pjaunama už nuodėmę auka, ku-
rios kraujas įnešamas liudijimo
šėtron permaldautų šventykloje,
nebus valgoma, bet sudeginta
ugnyje.
7. perskyrimas. 1 Štai įstatas
aukos už prasikaltimą. Ji labai
šventa; 2 todėl kame bus pjauna-
ma deginamoji auka, bus taipo-
gi pjaunama ir auka už prasi-
kaltimą; jos kraujas bus išlietas
aplink altorių. 3 Aukós iš jos
uodegą ir taukus, pridengiančius
vidurius, 4 abudu inkstu ir tau-
kus, esančius prie paslėpsnio, ir
kepenų tinklelį su inkstais. 5 Ir
kunigas tai sudegins ant alto-
riaus; tai yra auka, deginama
Viešpačiui už prasikaltimą. 6
Kiekvienas kunigų giminės vy-
riškis valgys tos mėsos švento-
je vietoje, nes ji labai šventa.
7 Kaip atnašaujama auka už nuo-
dėmę, taippat ir už prasikalti-
mą; įstatas apie vieną ir kitą
auką bus tas pats. Ji priderės
kunigui, kurs ją atnašaus. 8 Ku-
nigas, kurs atnašauja deginamą-
ją auką, gaus jos kailį. 9 Ir kiek-
viena smulkių miltų auka, ke-
pama kakalyje, ir kas tik priren-
giama ant narinės arba skardos,
bus to kunigo, kurs ją atnašau-
ja; 10 vis tiek, ar bus apšlaksty-
ta aliejumi, ar sausa, lygiai bus
padalinta kiekvienam iš Aarono
sunų.

---

valgyti šventoje vietoj, jos krauju sutaš-
kyti apdarai privalo buti plaunami šven-
toje vietoje ir tt. — **(30)** *Tečiaus pjau-
nama...* Taip buvo daroma su atgailos
auka už vyriausį kunigą ir už tautos nuo-
dėmę. Plg. 4, 5. 16.

(7, 1) *Įstatas aukos už prasikaltimą.*
Plg. aug. 5, 14. Jos apeigos turi buti tokios
pat, kaip aukoje už nuodėmę (7, 7), to-
dėl kaikurios čionai apleistos, pvd. krau-
ju patepimas altoriaus, rankos uždėjimas.
— **(4)** *Tinklelį su inkstais.* Anot ebr:
„tinklelį, kurį atplėš prie inkstų“. — **(8
- 10)** *Kunigas, kurs...* Kalbant apie tai,
kas priderės kunigui iš atgailos aukų,
minima taipogi, ką Viešpats jiems pasky-
rė iš kitu atnašų: iš deginamosios aukos
ir iš įvairios rųšies nekruvinų aukų.

11 Hæc est lex hostiæ pacifi-
corum quæ offertur Domino. 12
Si pro gratiarum actione oblatio
fuerit, offerent panes absque fer-
mento conspersos oleo, et laga-
na azyma uncta oleo, coctam-
que similam, et collyridas olei
admistione conspersas: 13 panes
quoque fermentatos cum hostia
gratiarum, quæ immolatur pro
pacificis: 14 ex quibus unus pro
primitiis offeretur Domino, et
erit sacerdotis qui fundet ho-
stiæ sanguinem. 15 Cujus carnes
eadem comedentur die, nec re-
manebit ex eis quidquam usque
mane. 16 Si voto, vel sponte quis-
piam obtulerit hostiam, eadem
similiter edetur die: sed et si
quid in crastinum remanserit,
vesci licitum est: 17 quidquid
autem tertius invenerit dies, ig-
nis absumet. 18 Si quis de car-
nibus victimæ pacificorum die
tertio comederit, irrita fiet ob-
latio, nec proderit offerenti: quin
potius quæcumque anima tali
se edulio contaminaverit, præ-
varicationis rea erit. 19 Caro, quæ
aliquid tetigerit immundum, non
comedetur, sed comburetur igni:
qui fuerit mundus, vescetur ex
ea. 20 Anima polluta quæ ederit
de carnibus hostiæ pacificorum,

11 Tasai yra įstatas apie dė-
kojimo auką, atnašaujamą Vieš-
pačiui. 12 Jei bus daroma auka
padėkojimui, atnašaus dovaną
be raugo, apšlakstytą aliejumi,
ir ragaišį be raugo, apteptą alie-
jumi, ir keptus miltus, ir paplo-
čius, įmaišytus ant aliejaus; 13
taipogi įraugintas duonas, atne-
šamas atminčiai prie dėkojimo
aukos; 14 viena iš jų bus atna-
šaujama Viešpačiui kaipo pir-
muonė ir teks kunigui, kurs iš-
lies aukos kraują. 15 Jos mėsa
bus suvalgyta tą pačią dieną,
ir nieko iš jos neliks lig rytui.
16 Jei kas pildydamas apžadą ar-
ba liuosa valia atnašautu auką,
ji bus taipogi suvalgoma tą pa-
čią dieną; bet jei kas iš jos lik-
tu rytdienai, dar valia valgy-
ti. 17 Kas gi pasiliktu lig tre-
čiajai dienai, bus sudeginta ug-
nyje. 18 Jei kas valgytu iš dė-
kojimo aukos mėsos trečioje die-
noje, jo atnaša pasidarys kaip
nebuvusi ir nepravers atnašau-
jančiam; o net kas save tokiuo
valgiu suteptu, bus užtraukęs
ant savęs kaltybę. 19 Mėsa, ku-
ri prisiliestu ko nors sutepto,
nebus valgoma, bet bus sude-
ginta ugnyje. Kiekvienas, kurs
bus nesuteptas, valgys tos au-

(**11**) *Įstatas apie dėkojimo auką.* Paduodamos taisyklės, užlaikytinos kunigams įvairiose dėkojimo aukose. — (**12**) *Jei bus daroma auka...* Iš čia patiriame, kad dėkojimo aukos bus trejopos; viena bus atnašaujama p a d ė k o t i Dievui už kokią nors geradarystę; tai buvo dėkojimo auka griežtoje to žodžio prasmėje; ebr. ji vadinasi *zebah hatttodah* arba *zebah thodath haššelamim* Kita dėkojimo auka buvo daroma pildant a p ž a d ą, regimai norint išmelsti iš Dievo kokios ypatingos malonės; ebr. jos vardas *zebah nedar.* Trečios rųšies dėkojimo auka buvo daroma visai iš liuosos valios, iš dievotumo; ji vadinasi ebr. *zebah nedabah.* Pirmoji dėkojimo aukų rųšis tai turėjo savyje ypatinga, kad su kruvina auka turėjo buti atnašaujama ne tik nekruvina mincha, bet taipogi duodama dovana iš įraugintos duonos (13. e.), kuri vienok visai nebuvo deginama Viešpačiui, o tik jos dalis tekdavo kunigui, kitą gi dalį suvalgydavo religijiniame pokilyje, kurs buvo keliamas prie dėkojimo aukų. — *Keptus miltus.* Ebr. t.: į m a i š y t u s miltus, t. y. tešlą. (**16**) *Pildydamas apžadą arba liuosa valia...* Antra ir trečia dėkojimo aukų rųšis. Plg. žem. 22, 21. 22. — (**19 - 21**) *Mėsa, kuri...* Sekantįs įsakymai apie dėkoji-

quæ oblata est Domino, peribit
de populis suis. 21 Et quæ teti-
gerit immunditiam hominis, vel
jumenti, sive omnis rei quæ pol-
luere potest, et comederit de
hujuscemodi carnibus, interibit
de populis suis.

22 Locutusque est Dominus ad
Moysen, dicens: 23 Loquere fili-
is Israel: Adipem ovis, et bovis,
et capræ non comedetis. 24 Adi-
pem cadaveris morticini, et ejus
animalis, quod a bestia captum
est, habebitis in varios usus. 25
Si quis adipem, qui offerri de-
bet in incensum Domini, come-
derit, peribit de populo suo. 26
Sanguinem quoque omnis ani-
malis non sumetis in cibo, tam
de avibus quam de pecoribus.
27 Omnis anima, quæ ederit san-
guinem, peribit de populis suis.
28 Locutusque est Dominus
ad Moysen, dicens: 29 Loquere
filiis Israel, dicens: Qui offert
victimam pacificorum Domino,
offerat simul et sacrificium, id
est, libamenta ejus. 30 Tenebit
manibus adipem hostiæ, et pe-
ctusculum: cumque ambo obla-
ta Domino consecraverit, tradet
sacerdoti, 31 qui adolebit adipem
super altare, pectusculum autem
erit Aron, et filiorum ejus: 32
armus quoque dexter de pacifi-

kos mėsos; 20 suteptasis gi, kurs
valgytu dėkojimo aukos mėsos,
atnašautos Viešpačiui, pražus
iš savo tautos. 21 Ir kas pri-
siliestu žmogaus arba galvijo
nešvarumo, arba kokio kito da-
lyko, kurs gali sutepti, ir val-
gytu tos mėsos, pražus iš savo
tautos.
22 Ir Viešpats kalbėjo Mozei,
tardamas: 23 Sakyk Izraėlio su-
nums: Nevalgysite avies ir jau-
čio ir ožkos taukų. 24 Nustipu-
sio gyvulio maitos taukais ir
taukais žvėries pagauto gyvulio
naudositės įvairiems reikalams.
25 Jei kas valgytu taukus, kurie
reikia atnašauti ir susmilkyti
Viešpačiui, tas pražus iš savo
tautos. 26 Neimsite maistui nei-
vieno gyvulio kraujo, kaip iš
paukščių, taip ir iš galvijų. 27
Kiekvienas, kurs valgytu krau-
ją, pražus iš savo tautos.
28 Ir Viešpats kalbėjo Mozei,
tardamas: 29 Kalbėk Izraėlio su-
nums ir įsakyk: Kas atnašauja
Viešpačiui dėkojimo auką, teat-
našauja draug ir pridėtinę do-
vaną, tai yra jos duoninę auką
su aliejumi. 30 Jis laikys savo
rankomis aukos taukus ir kru-
tinę; o kuomet bus atnašavęs
abudu dalyku Viešpačiui ir pa-
šventinęs, atiduos kunigui, 31
kurs taukus susmilkys ant alto-
riaus, krutinė gi teks Aaronui ir

---

mo aukų mėsą turi aiškiaus išreikšti didį aukos šventumą. — *Suteptasis gi...* Išmetimas iš išrinktosios tautos skiriamas tokiam žmogui, kurs kuo nors susitepęs (plg. žem. 11 - 15. persk.) ir tai žinodamas drįstu peržengti Dievo paliepimą apie aukų šventumą.

(**23**) *Nevalgysite... taukų.* Panaujinamas uždraudimas valgyti pjaunamųjų gyvulių taukus. Tą uždraudimą turi žinoti ne tik kunigai, bet visi Izraėlitai. Plg. aug. 6, 8. 14. 19. 24. — (**26**) *Neimsite...* Naujas uždraudimas valgyti visų gyvulių kraują.

(**29**) *Kas atnašauja Viešpačiui...* Grįžtama prie dėkojimo aukų, apie kurias buvo kalbama 11 - 12. eil. ir duodama įsakymai Izraėlio sunums: iš tų įsakymų jie ypač turi patirti, kokios dėkojimo aukų dalįs paskirtos kunigams. Apie pridėtinės minchos padalinimą užtektinai buvo pasakyta aug. 14. eil — *Pridėtinę dovaną...* Vz. aug. 12 - 14. eil. — 29. ir 30. Vulgatoje žymiai skiriasi nuo ebr. t., ku-

corum hostiis cedet in primitias sacerdotis. [33] Qui obtulerit sanguinem et adipem, filiorum Aaron, ipse habebit et armum dextrum in portione sua. [34] Pectusculum enim elevationis, et armum separationis tuli a filiis Israel de hostiis eorum pacificis, et dedi Aaron sacerdoti, et filiis ejus lege perpetua, ab omni populo Israel.

[35] Hæc est unctio Aaron et filiorum ejus in ceremoniis Domini die qua obtulit eos Moyses, ut sacerdotio fungerentur, [36] et quæ præcepit eis dari Dominus a filiis Israel religione perpetua in generationibus suis. [37] Ista est lex holocausti, et sacrificii pro peccato atque delicto, et pro consecratione et pacificorum victimis: [38] quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandavit filiis Israel ut offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

jo sunums. [32] Taipogi dešinis dėkojimo aukų petis teks kaipo dalis kunigui. [33] Kurs iš Aarono sunų atnašaus kraują ir taukus, tas gaus ir dešinį petį kaipo savo dalį [34] Nes aš ėmiau nuo Izraėlio sunų iš jų dėkojimo aukų pakėlimo krutinę ir atskyrimo petį ir atidaviau kunigui Aaronui ir jo sunums amžinu įstatu iš visos Izraėlio tautos.

[35] Tos yra Aarono ir jo sunų patepimo teisės Viešpaties apeigose tą dieną, kurioje juos Mozė pastatė, kad pildytų kunigystės pareigas, [36] ir tai Viešpats įsakė, kad jiems butų Izraėlio sunų duodama amžinu įstatu jų kartose. [37] Tasai yra įstatas apie deginamąją auką, ir apie auką už nuodėmę ir už prasikaltimą, ir apie pašventimo ir dėkojimo aukas, [38] kurį Viešpats davė Mozei ant Sinajaus kalno, kuomet liepė Izraėlio sunums atnašauti jų aukas Viešpačiui Sinajaus tyrumoje.

2. Senojo Įstatymo kunigystės pradžia. a) Pašventimas Aarono, jo sunų ir sandoros šėtros.

Caput VIII. [1] Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: [2]

8. perskyrimas. [1] Ir Viešpats kalbėjo Mozei ir tarė: [2] Imk Aa-

rį taip galima išreikšti: „Kas atnašauja savo dėkojimo auką Viešpačiui, pats atneš tai, kas reikia aukoti iš papjautos dėkojimo aukos; jis savo rankomis atneš deginamą Viešpačiui auką; atneš taukus ir krutinę, kad tai butų pakelta siubuojant Viešpaties akyvaizdoje". Plg. Iš. 29, 24. — (34) *Pakėlimo krutinę ir...* Geriaus anot ebr. t.: s i u b a v i m o k r u t i n ę i r p a k ė l i m o p e t į. Vz. Iš. 29, 27. 28.

(35) *Tos yra...* Užbaiga įstatų apie aukas. Joje trumpai atkartota, kas augščiaus pasakyta. — *Patepimo teisės*: teisės gauti aukų dalį; jos buvo suteiktos, pašvenčiant Aaroną ir jo sunus kunigais. — *Viešpaties apeigose*. Ebr. t.: t a m e, k a s d e g i n a m a V i e š p a č i u i. — (37) *Pašventimo*. Vz. Iš. 29. persk. Kunigų pašventimo auka čionai minima dėlto, kad tuojau bus aprašytas pats jų pašventimas.

8, 1 - 36. Pabaigus įstatus apie aukas, pereinama prie kunigų ir šėtros pašventimo. Aprašant tą pašventimą, minimas patepimas šv. aliejumi, šventi kunigų apdarai, aukos pašventimo metu ir laikas pašventimo apeigoms paskirtas.

(8, 2) *Imk Aaroną...* Šitame persk. pasakojama išpildymas anksčiaus duoto įsakymo apie kunigų pašventimą, užrašyto

Tolle Aaron cum filiis suis, ve-
stes eorum, et unctionis oleum,
vitulum pro peccato, duos arie-
tes, canistrum cum azymis, [3] et
congregabis omnem cœtum ad
ostium tabernaculi. [4] Fecit Moy-
ses ut Dominus imperaverat.
Congregataque omni turba ante
fores tabernaculi, [5] ait: Iste est
sermo, quem jussit Dominus fieri.
[6] Statimque obtulit Aaron et
filios ejus. Cumque lavisset eos,
[7] vestivit pontificem subucula
linea, accingens eum balteo, et
induens eum tunica hyacinthi-
na, et desuper humerale impo-
suit, [8] quod astringens cingulo
aptavit rationali, in quo erat
Doctrina et Veritas. [9] Cidari quo-
que texit caput: et super eam,
contra frontem, posuit laminam
auream consecratam in sanctifi-
catione, sicut præceperat ei Do-
minus. [10] Tulit et unctionis ole-
um, quo linivit tabernaculum
cum omni supellectili sua. [11]
Cumque sanctificans aspersisset
altare septem vicibus, unxit il-
lud, et omnia vasa ejus, labrum-
que cum basi sua sanctificavit
oleo. [12] Quod fundens super ca-
put Aaron, unxit eum, et con-
secravit: [13] filios quoque ejus
oblatos vestivit tunicis lineis,
et cinxit balteis, imposuitque
mitras, ut jusserat Dominus.

roną draug su jo sunumis, jų
apdarus ir tepamojo aliejaus, ver-
šį už nuodėmę, du avinu, pin-
tinę su neraugintomis duonomis,
[3] ir sušauksi visą susirinkimą
prie šėtros angos. [4] Mozė pada-
rė, kaip Viešpats buvo liepęs;
ir surinkęs visą minią prie šė-
tros angos [5] tarė: Štai, ką Vieš-
pats įsakė padaryti.
[6] Ir tuojau pastatė Aaroną ir
jo sunus. Juos apiplovęs, [7] jis
apvilko vyriausįjį kunigą drobi-
ne jupa ir apjuosė jį juosta; o
apvilkęs jį mėlyna jupa, uždėjo
ant viršaus antpetį, [8] kurį su-
veržė kaspinu ir prie jo pritai-
kė krutinės apdarą, kuriame bu-
vo Mokslas ir Tiesa. [9] Pridengė
taipogi galvą nuometu, o ant
jo ties kakta pritaisė šventimu
pašventintą auksinę skardelę,
kaip jam Viešpats buvo įsakęs.
[10] Paskui ėmė tepamojo aliejaus,
kuriuo patepė šėtrą su visais
jos rakandais. [11] Ir pašvęsdamas
altorių apšlakstė jį septynis sy-
kius ir patepė jį, o taipogi vi-
sus jo rykus; pašventino taipo-
gi aliejumi ir praustuvę su jos
ramsčiu. [12] Jo išliejęs ant gal-
vos Aaronui, jį patepė ir pašven-
tė. [13] Taipogi atvestus jo sunus
apvilko drobinėmis jupomis ir
apjuosė juostomis ir uždėjo nuo-
metus, kaip Viešpats buvo liepęs.

Iš. 29. persk., užlaikant visas Dievo įsakytas apeigas. Tenai jos ir paaiškintos. Plg. Iš. 28, 1-43; 40, 13. 13. — (3) *Sušauksi visą..* Visi Izraėlitai regimai negalėjo sutilpti draug šėtros prieangyje, kame buvo atliekamos pašventimo apeigos; todėl buvo susirinkę be abejonės visupirma visi tautos vyresnieji ir atstovai.
(6) *Apiplovęs*: liepęs apsiplauti tam tikroje maudykloje už kokios nors uždangos. Tas išviršinis apsiplovimas turėjo nurodyti reikalingumą vidujinio šventumo, reikalaujamo ypač iš tų, kurie darosi tarpininkais tarp Dievo ir žmonių. Po apsiplovimo pašventinamieji turėjo visupirma užsimauti drobines kelnes. Vz. Iš. 28, 42. 43. — (11) *Altorių*: deginamųjų aukų altorių šėtros prieangyje: — (12) *Išliejęs ant galvos...* Buvo tai ženklas, kad Aaronas gauna kunigystės pilnybę; ir tik jis vienas liko pateptas tikroje to žodžio prasmėje. Plg. Ps. 132, 2; Ekkli. 45, 18. — Buvo pašvęsta draug šėtra, altorius ir kunigai, nes visa tai labai artimai rišasi: negali buti tikrojo Dievo šventyklos be altoriaus, o altoriaus be kunigo.

14 Obtulit et vitulum pro pec-
cato: cumque super caput ejus
posuisset Aaron, et filii ejus ma-
nus suas, 15 immolavit eum: hau-
riens sanguinem, et tincto digi-
to, tetigit cornua altaris per
gyrum: quo expiato et sanctifi-
cato, fudit reliquum sanguinem
ad fundamenta ejus. 16 Adipem
vero qui erat super vitalia, et
reticulum jecoris, duosque re-
nunculos, cum arvinulis suis ado-
levit super altare: 17 vitulum
cum pelle, et carnibus, et fimo
cremans extra castra, sicut præ-
ceperat Dominus. 18 Obtulit et
arietem in holocaustum: super
cujus caput cum imposuissent
Aaron et filii ejus manus suas,
19 immolavit eum, et fudit san-
guinem ejus per circuitum alta-
ris. 20 Ipsumque arietem in fru-
sta concidens, caput ejus, et ar-
tus, et adipem adolevit igni, 21
lotis prius intestinis et pedibus:
totumque simul arietem incen-
dit super altare, eo quod esset
holocaustum suavissimi odoris
Domino, sicut præceperat ei. 22
Obtulit et arietem secundum, in
consecratione sacerdotum: po-
sueruntque super caput ejus Aa-
ron et filii ejus manus suas. 23
Quem cum immolasset Moyses,
sumens de sanguine ejus, teti-
git extremum auriculæ dextræ
Aaron, et pollicem manus ejus
dextræ, similiter et pedis, 24 ob-
tulit et filios Aaron: cumque de

14 Atnašavo taipogi verši už
nuodėmę; o Aaronui ir jo sunums
uždėjus jam ant galvos savo ran-
kas, 15 jį papjovė; pasisėmęs jo
kraujo ir pamirkęs pirštą, pate-
pė altoriaus ragus aplinkui; jį
apkuopęs ir pašventinęs, išpylė
likusį kraują prie jo pašaknės;
16 taukus gi, buvusius ant vidu-
rių, ir kepenų tinklelį ir abudu
inkstu su jų taukais susmilkė
ant altoriaus; 17 o verši su kai-
liu, mėsa ir mėšlu sudegino už
stovyklos, kaip Viešpats buvo
liepęs. 18 Atnašavo taipogi de-
ginamajai aukai aviną, o kada
Aaronas ir jo sunus uždėjo jam
ant galvos savo rankas, 19 jį pa-
pjovė ir jo kraują išliejo aplink
altorių. 20 Patį gi aviną sukapo-
jo į kąsnius, jo galvą, sąnarius
ir taukus susmilkė ugnyje, 21
nuplovęs pirma vidurius ir ko-
jas; jis sudegino vienu sykiu vi-
są aviną ant altoriaus, nes tai
buvo deginamoji meiliausio kva-
po auka Viešpačiui, kaip jis jam
buvo įsakęs. 22 Paskui atnašavo
antrą aviną kunigams pašvęsti,
ir ant jo galvos uždėjo savo ran-
kas Aaronas ir jo sunus. 23 Kuo-
met Mozė jį papjovė, ėmęs jo
kraujo, prisilietė dešinės Aarono
ausies pakremslės ir dešinės jo
rankos nykščio, taippat ir kojos.
24 Liepė prieiti taipogi Aarono
sunums, ir patepęs papjautojo

(**14**) *Atnašavo...* Aukos už pašvenčiamuosius. — *Verši už nuodėmę.* Jo aukojime užlaikyta taisyklės, aprašytos aug. 4, 3 - 12. — (**15**) *Jį apkuopęs...* Ebr. t. pasakyta aiškiaus· „ir apkuopė altorių, ir likusį kraują išliejo prie altoriaus pašaknės, ir jį pašventino, kad ant jo butu daroma apkuopimas“. Altorius pirma pašvenčiamas aliejaus patepimu šventai Dievo tarnystei, paskui pašvenčiamas krauju, kad ant jo butu daromas apkuopimas. Todėl taipogi buvo pašvęsti vyriausis kunigas aliejumi ir krauju, kunigai gi tik krauju; nes tik anas vienas vieną sykį metuose įeina į švenčiausią šėtros dalį, kuri yra dangaus paveikslas (Žyd. 9, 7. 24). — (**18 - 21**) *Deginamajai aukai...* Vz. Iš. 29, 15 - 18; plg. aug. 1, 10 - 13. — (**22 · 26**) *Antrą aviną kunigams pašvęsti..* Vz. Iš. 29, 19. 34. Tai buvo svar-

sanguine arietis immolati teti-
gisset extremum auriculæ sin-
gulorum dextræ, et pollices ma-
nus ac pedis dextri, reliquum
fudit super altare per circuitum:
25 adipem vero, et caudam, om-
nemque pinguedinem quæ ope-
rit intestina, reticulumque je-
coris, et duos renes cum adipi-
bus suis, et armo dextro sepa-
ravit. 26 Tollens autem de ca-
nistro azymorum, quod erat co-
ram Domino, panem absque fer-
mento, et collyridam consper-
sam oleo, laganumque posuit
super adipes, et armum dextrum,
27 tradens simul omnia Aaron et
filiis ejus. Qui postquam leva-
verunt ea coram Domino, 28 rur-
sum suscepta de manibus eorum,
adolevit super altare holocausti,
eo quod consecrationis esset ob-
latio, in odorem suavitatis, sa-
crificii Domino. 29 Tulitque pe-
ctusculum elevans illud coram
Domino, de ariete consecratio-
nis in partem suam, sicut præ-
ceperat ei Dominus. 30 Assu-
mensque unguentum, et sangui-
nem qui erat in altari, aspersit
super Aaron et vestimenta ejus,
et super filios illius ac vestes
eorum.

31 Cumque sanctificasset eos
in vestitu suo, præcepit eis, di-
cens: Coquite carnes ante fores
tabernaculi, et ibi comedite eas:
panes quoque consecrationis edi-
te, qui positi sunt in canistro,
sicut præcepit mihi Dominus,
dicens: Aaron et filii ejus come-
dent eos: 32 quidquid autem re-
liquum fuerit de carne et pani-

avino krauju kiekvieno jų deši-
nės ausies pakremslę, taipogi
dešinės rankos ir kojos nykščius,
likusį kraują išliejo ant altoriaus
aplinkui; 25 taukus gi ir uodegą
ir visą riebumą, apdengiantį vi-
durius, ir kepenų tinklelį su jų
taukais ir dešiniu petimi atskyrė.
26 Ėmęs gi iš neraugintų duonų
pintinės, pastatytos Viešpaties
akyvaizdoje, duoną be raugo ir
aliejumi apšlakstytą paplotį ir
ragaišį, padėjo ant taukų ir de-
šiniojo peties, 27 ir visa draug
padavė Aaronui ir jo sunums;
kuomet jie tai pakėlė Viešpaties
akyvaizdoje, 28 ėmęs atgal iš jų
rankų, susmilkė ant deginamųjų
aukų altoriaus, nes tai buvo pa-
šventimo atnaša, kad butų mei-
liausis aukos kvapas Viešpačiui.
29 O pakėlęs pašventimo avino
krutinę Viešpaties akyvaizdoje,
ėmė ją kaipo savo dalį, kaip
Viešpats jam buvo įsakęs. 30 Ir
ėmęs tepalo ir buvusio ant al-
toriaus kraujo, pašlakstė ant Aa-
rono ir jo apdarų, ant jo sunų
ir jų apdarų.

31 O pašventinęs juos jų ap-
daruose, jiems įsakė, tardamas:
Virkite mėsą ties šėtros anga
ir tenai ją valgykite; valgykite
taipogi pašventimo duoną, sudė-
tą pintinėje, kaip Viešpats man
įsakė, kuomet tarė: Aaronas ir
jo sunus jas valgys. 32 O kas tik
liks mėsos ir duonos, bus ugny-

---

biausi apeigų dalis. — (28) *Ant deginamųjų aukų altoriaus.* Ebr. t.: a n t a l t o r i a u s v i r š u j e d e g i n a m o s i o s a u k o s. — (30) *Ir ėmęs...* Šitos eilės gale ebr. t. dar pridėta: „Ir pašventino Aaroną ir jo apdarus, ir draug su juo jo sunus ir jų apdarus“.

(31) *Virkite mėsą:* likusias antrojo avi-

bus, ignis absumet. [33] De ostio
quoque tabernaculi non exibitis
septem diebus, usque ad diem
quo complebitur tempus conse-
crationis vestræ: septem enim
diebus finitur consecratio: [34] si-
cut et impræsentiarum factum
est, ut ritus sacrificii complere-
tur. [35] Die ac nocte manebitis
in tabernaculo observantes cu-
stodias Domini, ne moriamini:
sic enim mihi præceptum est.
[36] Feceruntque Aaron et filii
ejus cuncta quæ locutus est Do-
minus per manum Moysi.

je sudeginta. [33] Nuo šėtros an-
gos neatsitraukkite septynias
dienas iki dienai, kurioje pasi-
baigs jusų pašventimo laikas:
nes po septynių dienų baigiasi
pašventimas, [34] kaip ir dabar
buvo padaryta, kad aukos apei-
ga butu išpildyta. [35] Dieną ir
naktį pasiliksite prie šėtros, at-
likdami Viešpaties sargybas, kad
nenumirtumėte; nes taip man
įsakyta. [36] O Aaronas ir jo su-
nus padarė visa, ką Viešpats
buvo sakęs per Mozę.

b) Aaronas ir jo sunus pradeda pildyti kunigystės pareigas.

Caput IX. [1] Facto autem octa-
vo die, vocavit Moyses Aaron
et filios ejus, ac majores natu
Israel, dixitque ad Aaron: [2] Tol-
le de armento vitulum pro pec-
cato, et arietem in holocaustum,
utrumque immaculatum, et of-
fer illos coram Domino. [3] Et ad
filios Israel loqueris: Tollite hir-
cum pro peccato, et vitulum,
atque agnum anniculos, et sine
macula in holocaustum, [4] bovem
et arietem pro pacificis: et im-
molate eos coram Domino, in
sacrificio singulorum similam
conspersam oleo offerentes: ho-
die enim Dominus apparebit vo-

9. perskyrimas. [1] O atėjus aš-
tuntai dienai, Mozė pasivadino
Aaroną ir jo sunus ir Izraėlio
vyresniuosius ir tarė Aaronui:
[2] Imk iš bandos veršiuką už
nuodėmę ir aviną deginamajai
aukai, abudu be kliaudos ir juos
atnašauk Viešpaties akyvaizdo-
je. [3] Izraėlio sunums sakyk: Im-
kite ožį už nuodėmę, veršiuką
ir avinėlį, metinius ir be kliau-
dos, deginamajai aukai, [4] jautį
ir aviną dėkojimo aukai ir pa-
pjaukite juos Viešpaties akyvaiz-
doje, atnašaudami prie kiekvie-
nos aukos aliejumi apšlakstytų
miltų, nes šiandien jums pasi-

no dalis. — (**33 - 36**) *Nuo šėtros...* Vz. Iš. 29, 35 - 37. — *Atlikdami Viešpaties sargybas.* Kaip kareiviai stovi sargyboje prie karaliaus rumų (plg. 4 Kar. 11, 5...), taip nauji kunigai turėjo budėti per septynias dienas, dieną ir naktį, regimai pasikeisdami, arti sosto Viešpaties, kurio ypatingon tarnystėn buvo priimti.

9, 1 - 24. Pasibaigus pašventimo dienoms, Aaronas pirmą sykį atnašauja aukas už save ir už tautą; Dievas gi atsiųsdamas stebuklingai ugnį patvirtina Aaroniškąją kunigystę.

(**9, 1**) *Aštuntai dienai*: tuojau kaip tik pasibaigė pašventimo apeigos. — (**2**) *Už nuodėmę*: už savo nuodėmę. Vz. 7. ir 8. e. — (**3**) *Sakyk*: Tautos aukų dalykuose įsakymus turi duoti ne be Mozė, bet Aaronas, kadangi jis jau pašvęstas vyriausiuoju kunigu. — *Ožį už nuodėmę*. Pagal įstatą, užrašytą aug. 4, 13, už tautos nuodėmę reikėjo aukoti veršis. Jis čia pakeičiamas ožiu rasi dėlto, kad draug buvo aukojamas veršis už vyriausiojo kunigo nuodėmę. — (**4**) *Padarykite*: atnašaukite paskirtas aukas. — *Pasirodys*

bis. 5 Tulerunt ergo cuncta quæ
jusserat Moyses ad ostium ta-
bernaculi: ubi cum omnis mul-
titudo astaret, 6 ait Moyses: Iste
est sermo, quem præcepit Domi-
nus: facite, et apparebit vobis
gloria ejus. 7 Et dixit ad Aaron:
Accede ad altare, et immola pro
peccato tuo: offer holocaustum,
et deprecare pro te et pro po-
pulo. cumque mactaveris hosti-
am populi, ora pro eo, sicut præ-
cepit Dominus.
8 Statimque Aaron accedens
ad altare, immolavit vitulum
pro peccato suo: 9 cujus sangui-
nem obtulerunt ei filii sui: in
quo tingens digitum, tetigit cor-
nua altaris, et fudit residuum
ad basim ejus. 10 Adipemque et
renunculos, ac reticulum jecoris,
quæ sunt pro peccato, adolevit
super altare, sicut præceperat
Dominus Moysi: 11 carnes vero
et pellem ejus extra castra com-
bussit igni 12 Immolavit et ho-
locausti victimam: obtulerunt-
que ei filii sui sanguinem ejus,
quem fudit per altaris circuitum.
13 Ipsam etiam hostiam in fru-
sta concisam, cum capite et mem-
bris singulis obtulerunt: quæ
omnia super altare cremavit ig-
ni, 14 lotis aqua prius intestinis
et pedibus. 15 Et pro peccato
populi offerens, mactavit hircum:
expiatoque altari, 16 fecit holo-
caustum, 17 addens in sacrificio

rodys Viešpats. 5 Jie tat visa,
ką Mozė buvo liepęs, atgabeno
prie šėtros angos, kame, čiapat
stovint visai daugybei, 6 Mozė
tarė: Tai yra, ką Viešpats įsakė;
padarykite, ir jums pasirodys jo
šlovė. 7 Ir tarė Aaronui: Prisi-
artink prie altoriaus ir atnašauk
auką už savo nuodėmę; atnašauk
deginamąją auką ir maldauk už
save ir už tautą; ir papjovęs
žmonių auką, melskies už juos,
kaip Viešpats įsakė.
8 Ir tuojau Aaronas, prisiar-
tinęs prie altoriaus, papjovė au-
kai už savo nuodėmę veršį; 9
jo kraują jam padavė jo sūnūs;
pamirkęs jame pirštą, jis prisi-
lietė altoriaus ragų, o likusį iš-
liejo prie jo pašaknės. 10 Tau-
kus ir inkstus ir kepenų tinklą,
iš kurių daroma auka už nuo-
dėmę, sudegino ant altoriaus,
kaip Viešpats buvo Mozei įsa-
kęs; 11 jo gi mėsą ir kailį sude-
gino ugnyje už stovyklos. 12 Pa-
skui papjovė ir deginamąją au-
ką, ir jo sūnūs jam padavė jos
kraujo, kurį jis išliejo aplink al-
torių. 13 Padavė taipogi sukapo-
tą į kąsnius pačią auką su gal-
va ir atskirais sąnariais; visa tai
jis sudegino ant altoriaus ug-
nyje, 14 apiplovęs pirma vande-
nimi vidurius ir kojas. 15 Ir at-
našaudamas auką už tautos nuo-
dėmę papjovė ožį; ir apkuopęs
altorių, 16 atnašavo deginamąją

Viešpats. Tuo žadamu pasirodymu Viešpats turėjo patvirtinti įsteigtąją kunigystę ir pirmasias jos aukas. Vz. žem. 23. ir 24. eil. — (**7**) *Maldauk... melskies.* Ebr. t.: *kapper*, d a r y k a p k u o p i m ą.

(**8**) *Tuojau Aaronas...* Trumpai pasakojama aukų išpildymas, neminint kaikurių iš kitur jau žinomų apeigų. — (**14**) *Vidurius ir kojas.* Ebr. t. dar pridėta: i r s u d e g i n o v i r š u j e d e g i n a m o s i o s a u k o s a n t a l t o r i a u s, t. y. viršuje kitų aukos dalių. — (**15 - 17**) *Atnašaudamas...* Ebr. t. taip galima išreikšti: „Ir atgabendino tautos dovaną, ir ėmė ožį už tautos nuodėmę, ir jį papjovė, ir aukojo jį už nuodėmę, kaip pirma (vz. 8. e. ir tol.). Ir atgabeno deginamąją auką, ir ją aukojo pagal taisykles. Ir atgabendino minchą, ir pripildė ja savo ranką ir sudegino ant altoriaus, ne-

libamenta, quæ pariter offerun-
tur, et adolens ea super altare,
absque ceremoniis holocausti ma-
tutini. 18 Immolavit et bovem
atque arietem, hostias pacificas
populi: obtuleruntque ei filii sui
sanguinem, quem fudit super al-
tare in circuitum. 19 Adipem au-
tem bovis, et caudam arietis,
renunculosque cum adipibus su-
is, et reticulum jecoris 20 posue-
runt super pectora cumque cre-
mati essent adipes super altare,
21 pectora eorum, et armos de-
xtros separavit Aaron, elevans
coram Domino, sicut præcepe-
rat Moyses. 22 Et extendens ma-
nus ad populum, benedixit ei
Sicque completis hostiis pro pec-
cato, et holocaustis, et pacificis,
descendit.

23 Ingressi autem Moyses et
Aaron in tabernaculum testimo-
nii, et deinceps egressi benedi-
xerunt populo. Apparuitque glo-
ria Domini omni multitudini: 24
et ecce egressus ignis a Domi-
no, devoravit holocaustum, et
adipes qui erant super altare.
Quod cum vidissent turbæ, lau-
daverunt Dominum, ruentes in
facies suas.

auką, 17 pridėjęs prie tos aukos
duoninę auką su aliejumi, kuri
atnašaujama draug, ir tai susmil-
kė ant altoriaus, neskaitant ry-
tinės deginamosios aukos atna-
šavimo. 18 Papjovė taipogi jautį
ir aviną kaipo tautos dėkojimo
auką; ir jo sunųs jam padavė
kraują, kurį jis išliejo ant alto-
riaus aplinkui. 19 Jaučio gi tau-
kus, ir avino uodegą, ir inkstus
su taukais, ir kepenų tinklelį 20
padėjo ant krutinių; o kuomet
taukai buvo sudeginti ant alto-
riaus, 21 Aaronas atskyrė jų kru-
tines ir dešinius petis ir pakėlė
Viešpaties akyvaizdoje, kaip Mo-
zė buvo įsakęs. 22 Ir ištiesęs ran-
kas į tautą, ją palaimino. Ir taip
užbaigęs aukas už nuodėmę ir
deginamasias ir dėkojimo aukas,
jis nužengė.

23 Paskui Mozė ir Aaronas įė-
jo liudijimo šėtron ir vėl išėję
palaimino tautą. Ir Viešpaties
šlovė pasirodė visai daugybei;
24 ir štai išėjusi nuo Viešpaties
ugnis prarijo deginamąją auką
ir buvusius ant altoriaus taukus.
Tai išvydusios minios šlovino
Viešpatį kniupščios perpuldamos
ant savo veidų.

c) Kunigystės pareigų ir tarnystės šventumas.

Caput X. 1 Arreptisque Nadab,
et Abiu filii Aaron thuribulis,

10. perskyrimas. 1 O Aarono
sunudu Nadabas ir Abijus, ėmę

skaitant rytinės deginamosios aukos". — *Nužengė* — nuo altoriaus paaugštinimo, nes prie altoriaus buvo prieinama nuolaidžiai supiltu iš žemių taku. Plg. Iš. 20, 26.

(**24**) *Išėjusi nuo Viešpaties*: tikriausiai iš šėtros, iš tos vietos, kame buvo liudijimo skrynia ir Viešpaties sostas (Aug.) Buvo tai nežemiška ugnis, kuri vienu sykiu sudegino pamažu smilkstančias ant altoriaus aukas; tai buvo ženklas, kad nauja kunigystė ir jos aukos meilios Viešpačiui. Tauta gi į tą stebuklą atsakė nuolankiausiu pagarbinimu.

10, **1** - 20. Aarono sunudu Nadabas ir Abijus, prasikaltę netinkamu savo pareigų pildymu, nubaudžiami mirtimi. Aaronui įsakomas blaivumo reikalingumas. Dviejų sunų mirtimi nuliudintas Aaronas nedalyvauja šventame aukų pokilyje; tečiaus Mozė priima jo pasiteisinimą.

(**10, 1**) *Įsidėjo ugnies...* Aprašytas dvie-

posuerunt ignem, et incensum
desuper, offerentes coram Domi-
no ignem alienum: quod eis præ-
ceptum non erat. 2 Egressusque
ignis a Domino, devoravit eos,
et mortui sunt coram Domino.
3 Dixitque Moyses ad Aaron:
Hoc est quod locutus est Do-
minus: Sanctificabor in iis, qui
appropinquant mihi, et in con-
spectu omnis populi glorificabor.
Quod audiens tacuit Aaron. 4
Vocatis autem Moyses Misaele,
et Elisaphan filiis Oziel, patrui
Aaron, ait ad eos: Ite et tollite
fratres vestros de conspectu San-
ctuarii, et asportate extra castra.
5 Confestimque pergentes, tule-
runt eos sicut jacebant, vestitos
lineis tunicis, et ejecerunt foras,
ut sibi fuerat imperatum. 6 Lo-

smilkytuvus, įsidėjo ugnies ir
ant jos smilkalo ir atnašavo
Viešpaties akyvaizdoje svetimą
ugnį, kas jiemdviem nebuvo įsa-
kyta. 2 O išėjusi nuo Viešpaties
ugnis juodu prarijo, ir juodu nu-
mirė Viešpaties akyvaizdoje. 3
Mozė gi tarė Aaronui: Tai yra,
ką Viešpats kalbėjo: Pasirodysiu
šventas tuose, kurie prie manęs
artinasi, ir busiu pašlovintas vi-
sos tautos akyvaizdoje. Tai gir-
dėdamas Aaronas tylėjo. 4 O Mo-
zė, pasivadinęs Aarono dėdės
Oziėlio sunudu Misaėlį ir Eli-
safaną, tarė jiemdviem: Eikita
ir atimkita jusų brolius nuo
šventyklos ir išneškita už sto-
vyklos. 5 Ir juodu tuojau priėję
atėmė juos, kaip gulėjo, apvilk-
tus drobinėmis jupomis, ir išme-

---

jų vyriausiųjų Aarono sunų nubaudimas mirtimi įvyko tą pačią dieną, kurioje jie draug su savo tėvu pildė pirmą sykį kunigų pareigas Viešpaties akyvaizdoje, ir tai dar nepradėjus valgyti kunigams paskirtos aukų mėsos. Koks buvo Nadabo ir Abijaus prasikaltimas, nevisai aišku, ir tas dalykas ne visų vienaip aiškinamas. Vieni mano, kad jie vartoję ne tokiuos, kaip reikėjo, smilkalus, arba ne tam tikru laiku; dauguma gi mato jųdviejų kaltybę tame, kad ėmę į smilkytuvus ugnies ne iš altoriaus, kame ji buvo pašvęsta Viešpaties stebuklu, bet paprastos ugnies iš kur kitur. Kiti dar (Sym.), atskirdami ugnies ėmimą į smilkytuvus nuo atnašavimo Viešpačiui s v e t i m o s u g n i e s, tą paskutinį dalyką supranta ne apie smilkalų deginimą, bet apie pačių Aarono sunų prasimanytos aukos deginimą ugnyje, ir tame mato jų kaltybę. Senobiniai žydų, o paskui juos ir krikščionių aiškintojai spėja, kad juodu į tai atvedęs apsigėrimas. Ta nuomonė regisi randa sau patvirtinimą tuojau panaujinamame uždraudime vartoti kokiuos nors gėralus, atliekant šventą tarnystę. Vz. žem. 8. ir tol. eil. — *Nebuvo įsakyta.* Tas ebr. kalbos išsireiškimas lygus pasakymui: buvo uždrausta. Plg. 4 Moz. 3, 4; 26, 61. — (2) *Išėjusi nuo Viešpaties...* Ugnis, einanti taippat nuo Viešpaties, kaip pirma (9, 24), kad liudytu apie Dievo suteikiamą kunigystės patvirtinimą, dabar yra jo bausmės įrankis. Lyg žaibu nutrenkti krito ant vietos kaltininkai, kaip buvo apsivilkę kunigiškais apdarais, tenai kame prasikalto prie deginamųjų aukų altoriaus, ties šėtros anga, Viešpaties akyvaizdoje. Bausmė buvo kieta, bet nusidėjimas Viešpačiui yra visuomet didesnis piktumas negu baisiausi bausmė; buvo gi labai reikalinga kaipo smarkus perspėjimas Izraėlitams, linkstantiems prie netikrų dievų garbinimo ir stabmeldiškų apeigų, taip ilgai matytų Aigypte ir tebestovėjusių jų akyse, kad jie giliai įsitikrintu apie reikalingumą užlaikyti šventai ir gerbti Dievo jiems paskirtas apeigas ir tolesniame laike. Buvo tai taipogi bausmė Aaronui už jo silpnybę, privedusią kitados prie auksinio veršio nuliejimo ir jam aukų deginimo. — (3) *Ką Viešpats kalbėjo...* Mozė primena Aaronui seniaus girdėtus Viešpaties žodžius, kurie čionai turì paralelizmo formą. Rasi tai buvo žinomas ir visai tautai perspėjimas apie šventumą, reikalaujamą iš kunigų, kurie savo šventu pasielgimu Dievo tarnystėje turi visiems liudyti apie jo paties šventumą; o jei jie to nedaro, pats Dievas apreiškia savo šventumą, ištikdamas apsileidėlius kietomis bausmėmis. — (4) *Oziėlio...* Vz. Iš. 6, 18 22. — *Brolius*: Ebrajų budu plačioje to

cutusque est Moyses ad Aaron,
et ad Eleazar, et Ithamar filios
ejus. Capita vestra nolite nuda-
re, et vestimenta nolite scinde-
re, ne forte moriamini, et super
omnem cœtum oriatur indigna-
tio. Fratres vestri, et omnis do-
mus Israel plangant incendium
quod Dominus suscitavit: 7 vos
autem non egrediemini fores ta-
bernaculi, alioquin peribitis: ole-
um quippe sanctæ unctionis est
super vos. Qui fecerunt omnia
juxta præceptum Moysi.

8 Dixit quoque Dominus ad
Aaron: 9 Vinum, et omne quod
inebriare potest, non bibetis tu
et filii tui, quando intratis in
tabernaculum testimonii, ne mo-
riamini: quia præceptum sempi-
ternum est in generationes ve-
stras. 10 Et ut habeatis scienti-
am discernendi inter sanctum
et profanum, inter pollutum et
mundum: 11 doceatisque filios Is-
rael omnia legitima mea quæ
locutus est Dominus ad eos per
manum Moysi.
12 Locutusque est Moyses ad
Aaron, et ad Eleazar, et Itha-

tė laukan, kaip jiemdviem buvo
liepta. 6 O Mozė sakė Aaronui
ir dviem jo sunum Eleazarui ir
Itamarui: Neatidengkite savo
galvų ir neplėšykite savo apdarų,
kad kartais nenumirtumėte ir
nesukiltų rustybė prieš visą su-
sirinkimą. Jusų broliai ir visi
Izraėlio namai teaprauda gaisrą,
kurį Viešpats uždegė; 7 jųs gi
neeisite nuo šėtros angos. nes
kitaip pražusite; kadangi švento
patepimo aliejus yra ant jusų.
Jie padarė visa, kaip Mozė bu-
vo įsakęs.
8 Paskui Viešpats tarė Aaro-
nui: 9 Vyno ir visa, kas gali nu-
girdyti, negersite tu ir tavo su-
nųs, kuomet įeinate liudijimo
šėtron, kad nenumirtumėte; nes
tai yra amžinas įsakymas per
visas jusų kartas. 10 Jums reikia
mokėti atskirti tarp to, kas šven-
ta ir nešventa, kas sutepta ir
nesutepta, 11 ir mokyti Izraėlio
sunus visų mano įstatų, kuriuos
Viešpats jiems apskelbė per Mozę.

12 Ir Mozė kalbėjo Aaronui ir
dviem likusiem jo sunum Elea-

žodžio prasmėje. Plg. Prad. 13, 8; 14, 16 ir k. — (6) *Neatidengkite...* Aaronui ir dviem jo sunum uždraudžiama dalyvauti laidotuvėse ir išreikšti nuliudimą dėlei dviejų prasikaltėlių mirties išviršiniais ženklais, galvos atidengimu ir rubų perplėšimu. Tas uždraudimas paskiaus turėjo pavirsti įstatu (vz. žem. 21, 1 - 12), kuriuo vyriausiam kunigui buvo užginta visai dalyvauti gedulingose apeigose, o paprastiems kunigams buvo leista dalyvauti tik artimiausiųjų giminių laidotuvėse. — *Jusų broliai ir...* Ebr. t. nėra jungės *ir*, o žodžiai *visi Izraėlio namai* paaiškina, apie kokiuos brolius čionai kalbama. Apraudoti Nadabo ir Abijaus mirtį leidžiama visiems Izraėlitams, nes jie buvo nustoję dviejų savo kunigų, nors ir prasikaltusių Viešpačiui. — (7) *Patepimo aliejus yra...* Ant Aarono šv. aliejus buvo išlietas, jo sunųs gi buvo apšlakstyti aliejumi (vz. aug. 8, 30). Tai buvo ženklas jų vienybės su Dievu. Nepriderėjo tat atsitraukti nuo Viešpaties, kad eiti laidotų tų, kurie buvo nubausti už prasikaltimą Viešpačiui.

(9) *Vyno ir visa...* Kadangi buvo likę tik du kunigu, todėl kolei neatsirado daugiaus, juodu turėjo užlaikyti visišką blaivybę, nes kasdien reikėjo eiti liudijimo šėtron liampų pataisytų, smilkylų uždėtų ir tt. — (10. 11) *Jums reikia mokėti...* Įsakoma S. Į. kunigams reikalingumas žinoti Viešpaties įstatus, kad ne tik patįs galėtų prie jų taikyties, bet ir kitus pamokyti, kas jiems ir liepiama daryti. Kaip gi svarbus perspėjimas yra tuose žodžiuose ir Naujosios Sandoros kunigams!

(12) *Imkite...* Mozė kviečia Aaroną ir jo sunudu užbaigti dienos aukų apeigas

mar filios ejus, qui erant resi-
dui: Tollite sacrificium, quod
remansit de oblatione Domini,
et comedite illud absque fer-
mento juxta altare, quia San-
ctum sanctorum est. 13 Comede-
tis autem in loco sancto: quod
datum est tibi et filiis tuis de
oblationibus Domini, sicut præ-
ceptum est mihi. 14 Pectuscu-
lum quoque quod oblatum est,
et armum qui separatus est, ede-
tis in loco mundissimo tu et fi-
lii tui, et filiæ tuæ tecum: tibi
enim ac liberis tuis reposita sunt
de hostiis salutaribus filiorum
Israel: 15 eo quod armum et pe-
ctus, et adipes qui cremantur
in altari, elevaverunt coram Do-
mino, et pertineant ad te, et
ad filios tuos lege perpetua, si-
cut præcepit Dominus. 16 Inter
hæc, hircum, qui oblatus fuerat
pro peccato, cum quæretet Moy-
ses, exustum reperit: iratusque
contra Eleazar et Ithamar filios
Aaron, qui remanserant, ait: 17
Cur non comedistis hostiam pro
peccato in loco sancto, quæ San-
cta sanctorum est, et data vo-
bis ut portetis iniquitatem mul-
titudinis, et rogetis pro ea in
conspectu Domini, 18 præsertim
cum de sanguine illius non sit
illatum intra sancta, et come-
dere debueritis eam in Sanctu-

zarui ir Itamarui: Imkite aukos
dalį, kuri liko iš duoninės aukos
Viešpačiui, ir ją valgykite be
raugo prie altoriaus, nes ji la-
bai šventa 13 Valgysite gi šven-
toje vietoje, kas tau ir tavo sū-
nums duota iš Viešpaties aukų,
kaip man įsakyta; 14 taipogi kru-
tinę, kuri buvo atnašauta, ir pe-
tį, kurs atskirtas, valgysite ty-
riausioje vietoje tu ir draug su
tavim tavo sūnūs ir tavo duk-
terįs; nes tai atidėta tau ir tavo
vaikams iš išganingų Izraėlio
sūnų atnašų, 15 užtat kad jie pa-
kėlė Viešpaties akyvaizdoje pe-
tį ir krutinę ir taukus, kurie
sudeginami ant altorius; ir turi
priderėti tau amžinu įstatu, kaip
Viešpats yra įsakęs. 16 Tuotar-
pu Mozė, ieškodamas ožio, kurs
buvo atnašautas už nuodėmę,
rado jį sudegintą ir, supykęs
ant dviejų likusiųjų Aarono sū-
nų Eleazaro ir Itamaro, tarė: 17
Kodėl nesuvalgėte šventoje vie-
toje aukos už nusidėjimą, kuri
yra labai šventa ir duota jums,
kad atimtumėte daugybės netei-
sybę ir už juos melstumėtės
Viešpaties akyvaizdoje, 18 ypač
kad jos kraujo neįnešta į šven-
tyklos vidų ir kad turėjote ją
valgyti šventoje vietoje, kaip
man įsakyta? 19 Aaronas atsakė:
Šiandien buvo atnašauta auka

valgymu jiems paskirtosios nekruvinos at-
našos dalies. Plg. aug. 9, 17. — *Labai šventa*: todėl ji valgyti reikia tik šėtros prieangyje.—(14) *Krutinę, kuri...* Tai buvo kunigams paskirtoji dalis kruvinos dėkojimo aukos, kuri čionai pavadinta **išganinga**. Vz. aug. 7, 30-34: plg. Iš. 29, 24-28. — *Tyriausioje vietoje.* Išvardintos kruvinos aukos dalįs, kurios vadinasi tiktai šventomis, valia buvo kunigams valgyti už šėtros prieangio ribų draug su visa savo šeimyna, taigi ir su moterimis. — (16) *Ožio, kurs...* Vz. aug. 9, 15. Nors tai buvo auka už tautos nuodėmę, bet kadangi užuot veršio tame atsitikime paaukota ožis ir jo kraujo nebuvo įnešta šėtros vidun, todėl jo dalįs, nesudegintos ant deginamųjų aukų altoriaus, turėjo būti kunigų suvalgytos šėtros prieangyje. Plg. 6, 25. Bet dabar Mozė atrado, kad jas sudeginta ir taip neišpildyta visų apeigų iki galui. — (17) *Už juos melstumėtės...* Ebr. t.: „darytumėte jų apkuopimą". — (18) *Ypač kad..* Todėl jos nereikėjo visos sudeginti. — (19) *Atsitiko, ką matai.* Taip Aaronas primena savo sūnų mirtį. — *Kaip*

ario, sicut præceptum est mihi?
[19] Respondit Aaron: Oblata est
hodie victima pro peccato, et
holocaustum coram Domino: mi-
hi autem accidit quod vides:
quomodo potui comedere eam,
aut placere Domino in ceremo-
niis mente lugubri? [20] Quod cum
audisset Moyses, recepit satis-
factionem.

už nuodėmę ir deginamoji auka
Viešpaties akyvaizdoje; man gi
atsitiko, ką matai; kaip gi aš
galėjau ją valgyti arba įtikti
Dievui jo tarnystėje su nuliu-
dusia širdimi? [20] Tai girdėdamas
Mozė priėmė pasiteisinimą.

II. Apie reikalaujamą iš visos tautos ypač gi iš kunigų tyrumą ir šventumą. 1. Įstatymo reikalaujamas švarumas. a) Apie suteptus ir nesuteptus gyvulius.

Caput XI. [1] Locutusque est
Dominus ad Moysen et Aaron,
dicens: [2] Dicite filiis Israel: Hæc

11. perskyrimas. [1] Ir Viešpats
kalbėjo Mozei ir Aaronui, tarda-
mas: [2] Sakykita Izraėlio sunums:

gi aš galėjau... Aaronas atsako, kad skaudžiai nuliudintas savo sunų mirtimi, kurie draug su juo atnašavo aukas, tą pačią dieną valgymu mėsos iš aukos už nuodėmę jis negalėjęs prisidėti prie tautos nusidėjimo apkuopimo; negalėdamas gi jos valgyti, pasielgė, kaip reikalavo taisyklės (vz. 7, 17. 20) ir liepė sunums likusią mėsą sudeginti. Tą pasiteisinimą Mozė priėmė.

A n t r o j i Kunigų knygos dalis (11 - 27 persk.) susideda iš įvairių įstatų, kurių užlaikymas turėjo padaryti iš Izraėlio doriškai nesuteptą ir šventą tautą. Tie įstatai regimai surašyti toje eilioje, kurioje jie buvo apgarsinami. Pirmoje vietoje patalpinti įstatai apie švarumą ir budą, kaip susitepus reikia apsivalyti.

11, 1 - 46. Pradedama įstatu apie švarumą valgiuose ir nurodomi gyvuliai, kurie privalo Izraėlitams skaityties nesuteptais ir suteptais. Paduodama apskritos taisyklės su pavyzdžiais apie keturkojus gyvulius ir apie žuvis, toliaus išskaitoma suteptieji paukščiai, draudžiama prisiliesti maitos, duodami pamokymai apie slankiojančius gyvius ir užbaigiama visą tą straipsnį paraginimu užlaikyti švarumą.

(11, 1) *Mozei ir Aaronui.* Paliepimą apgarsinti tautai įstatus apie švarumą gauna ne tik Mozė, bet draug ir Aaronas, nes jam kaipo kunigui buvo Viešpaties įsakyta mokyti tų dalykų Izraėlitus. Vz. aug. 10, 10. 11. — (2) *Tie yra iš visų žemės gyvulių...* Pirmas įsakymas apie valgius buvo žmogui duotas Edene, kuomet jo maistu aiškiai paskirta žemės augalai (Prad. 1. 29), neuždraudžiant naudoties jo valdžion paduotųjų gyvulių mėsa. Aiškus paskyrimas žmonių maistui gyvulių mėsos buvo padarytas po tvano, su vienu tik apribojimu, kad nevalia valgyti mėsos su krauju ir paties kraujo (Prad. 9, 2...). Bet iš to apskrito leidimo ir apribojimo negalima išvesti, kad jau seniausiais laikais žmonės nebutų darę skirtumo tarp gyvulių mėsos. Gyvulių paskirstymas į nesuteptus, kurių mėsa galima valgyti ir tinka aukoms, ir suteptus, iš kurių žmogus neima sau maisto, nors gali naudoties jų tarnyste, buvo taip senas, kaip pati žmogaus giminė (plg. Prad. 7, 2. 8; 8, 20). Tame skirstyme remtasi įvairiais žvilgsniais, kaip tai skanumo, sveikatos, o daugiausiai tame dalyke rasi padarė žmogui įgimtas bodėjimasis kaikuriais ypač slankiojančiais gyviais, plėšriaisiais, mintančiais kitų gyvulių maita žvėrimis ir paukščiais. Paprotys skirstyti gyvulius į nesuteptus ir suteptus, atsiradęs jau pirmųjų patriarkų metu, laikui bėgant, įgijo religijinę varsą, nes žmogus pats nesinaudodamas kaikuriais gyvais sutvėrimais negalėjo juk jų aukoti Dievui; tas tai paprotys draug su kitais religijiniais padavimais turėjo buti paduodamas vienos kartos kitai ir su ne-

sunt animalia quæ comedere de-
betis de cunctis animantibus
terræ: 3 omne quod habet divi-
sam ungulam, et ruminat in pe-
coribus, comedetis 4 Quiquid
autem ruminat quidem, et ha-
bet ungulam, sed non dividit
eam, sicut camelus et cetera,
non comedetis illud, et inter
immunda reputabitis. 5 Choero-
gryllus qui ruminat, ungulam-
que non dividit, immundus est.
6 Lepus quoque: nam et ipse
ruminat, sed ungulam non di-
vidit. 7 Et sus: qui cum ungu-
lam dididat, non ruminat. 8 Ho-
rum carnibus non vescemini,
nec cadavera contingetis, quia
immunda sunt vobis.

9 Hæc sunt quæ gignuntur in
aquis, et vesci licitum est. Om-
ne quod habet pinnulas et squa-
mas, tam in mari quam in flu-

Tie yra iš visų žemės gyvulių,
kuriuos jums valia valgyti. 3
Kiekvieną gyvulį, kurs turi skel-
tą nagą ir gromulioja, valgysi-
te. 4 Kas gi nors ir gromulio-
ja ir turi nagą, bet neskeltą,
kaip kupranugaris ir kiti, to ne-
valgysite ir paskaitysite tarp
suteptų. 5 Uolinis opšrus, kurs
gromulioja, bet turi neskeltą
nagą, yra suteptas. 6 Taipogi
zuikis; nes ir jis gromulioja,
bet turi neskeltą nagą. 7 Ir kiau-
lė, kuri kad ir skeltą nagą turi,
bet negromulioja. 8 Tų mėsos
nevalgysite ir neprisiliesite jų
maitos, nes jie jums yra sutepti.

9 Tie yra, kurie gyvena van-
denyje ir kuriuos valia valgyti.
Valgysite visus, kurie turi pe-
legus ir žvynus kaip juroje taip

---

didelėmis permainomis, kurias iššaukė vietinės aplinkybės, prasiplatino pas daugybę senobinių tautų, taip kad paskesniais amžiais jį randame ne tik pas žydus, bet ir pas įvairius jų kaimynus, Aigyptiečius, Arabus ir kitus. Nebuvo tai kokie prietarai žemyn nuslenkusių puslaukinių žmonių, dažnai nesibjaurinčių jokiuo maistu, nevalgančių tečiaus kaikurių gyvulių mėsos, o net ir augalų, tik dėlto kad juose gerbią savo taiiamus pranokėjus (totemismas), arba bijančių jų prisiliesti ir matančių juose kažinką dieviško (tabu), bet tikras kulturos ženklas. Tą tai senobinį paprotį seniai žinomą Izraėlitams dabar Dievas daro savo įstatu, apgarsindamas jį per Mozę ir Aaroną visai tautai ir suteikdamas jam gilesnę religijinę reikšmę. Nors nėra abejonės, kad leistieji Izraėlitams valgyti gyvuliai labiausiai tiko maistui jų gyvenimo sąlygose, bet vien tik ta aplinkybe negalima išaiškinti, kodėl padaryta toks, o ne kitoks paskirstymas, kodėl uždrausta valgyti tie, o ne kiti. Dievas davė įstatus kaipo viršiausis sutvėrimų valdovas ir išrinktosios tautos Viešpats ir kaipo tokio jo įstatai turi augštesnį tikslą. jie draug su kitais privalo mokyti Izraėlitus paklusnumo savo Viešpačiui, sergėti juos labiaus nuo to, kas žmogų subjaurina ir pažemina, skirti juos labai nuo visų jų kaimynų stabmeldžių ir galų gale padėti jiems įgyti didesnį šventumą. — (3) *Kiekvieną gyvulį...* Paduodama apskrita taisyklė apie gyvulių atskyrimą, kuri toliaus paaiškinama pavyzdžiais. — (4) *Kupranugaris.* Kupranugario nagos nevisai tokios pat kaip pvd. arklio; jos įskeltos, bet tik perpus. — (5) *Uolinis opšrus.* Ebr. *šafan.* Nedidelis gyvulėlis, truputį panašus į triušį (kraliką). Jis dažnai sutinkamas Palestinoje. Gamtininkai jį vadina lot. hyrax syriacus. Opšrus ir zuikis (6. e.) paskaityti tarp gromuliojančių, nes vienas ir kitas ilsėdamies nuolat judina žandus lyg-kad gromuliotų, nors ištikrųjų negromulioja. Dieviškas įstatymo davėjas neturėjo užmanymo aiškinti savo tautai gamtos mokslą, bet kalba apie dalykus taip, kaip jie žmonėms išrodo iš pirmojo pasižiurėjimo

(9 - 12) *Tie yra...* Apie vandenų gyvunus duodama apskrita, bet labai aiški taisyklė be jokių pavyzdžių. Ta taisykle žymėdams uždrausta valgyti ungurys, pyplys, vėgėlė ir kitos panašios žuvįs.

minibus et stagnis, comedetis.
10 Quidquid autem pinnulas et
squamas non habet eorum quæ
in aquis moventur et vivunt, abo-
minabile vobis, 11 exsecrandum-
que erit, carnes eorum non co-
medetis, et morticina vitabitis.
12 Cuncta quæ non habent pin-
nulas et squamas in aquis, pol-
luta erunt.

13 Hæc sunt quæ de avibus
comedere non debetis, et vitan-
da sunt vobis: Aquilam et gry-
phem, et haliæetum, 14 et mil-
vum ac vulturem juxta genus
suum, 15 et omne corvini gene-
ris in similitudinem suam, 16
struthionem, et noctuam, et la-
rum, et accipitrem juxta genus
suum: 17 bubonem, et mergulum,
et ibin, 18 et cygnum, et ono-
crotalum, et porphyrionem, 19
herodionem et charadrion juxta
genus suum, upupam quoque, et
vespertilionem. 20 Omne de vo-
lucribus quod graditur super qua-
tuor pedes, abominabile erit vo-
bis. 21 Quidquid autem ambulat
quidem super quatuor pedes, sed
habet longiora retro crura, per
quæ salit super terram, 22 come-
dere debetis, ut est bruchus in
genere suo, et attacus atque ophi-
omachus, ac locusta, singula
juxta genus suum. 23 Quidquid
autem ex volucribus quatuor
tantum habet pedes, exsecrabi-
le erit vobis: 24 et quicumque
morticina eorum tetigerit, pol-
luetur, et erit immundus usque

ir upėse ir tvenkiniuose. 10 Kas
gi iš tų, kurie kruta ir gyvena
vandenyje, neturi pelekų ir žvy-
nų, tais jus bjaurėsitės 11 ir jų bo-
dėsitės; jų mėsos nevalgysite
ir vengsite jų maitos. 12 Visi ne-
turintieji pelekų ir žvynų van-
denyje skaitysis suteptais.

13 Tie yra iš paukščių, kurių
jus neprivalote valgyti ir kurių
jums reikia vengti: arelis, gry-
fas, juros arelis, 14 peslis ir va-
nagėlis su visa jo veisle, 15 ir
visa varnų veislė ir kas tik į
jas panašu, 16 strausas ir pelėda,
ir žuvėdra ir vanagas su visa
jo veisle, 17 apuokas, ir naras,
ir ibis, 18 ir gulbė, ir pelikonis,
ir porfyrionas, 19 gėršė ir visa
kėkštų veislė; taipogi tutlis ir
šikšnosparnis. 20 Visais iš spar-
nuotųjų, kurie vaikščioja ant
keturių kojų, jus bjaurėsitės 21
Tuos gi, kurie nors ant keturių
kojų vaikščioja, bet paskutines
blauzdas turi ilgesnes, kuriomis
šokinėja ant žemės, 22 jums va-
lia valgyti, kaip antai, visą skė-
rių veislę, attaką, ofiomachą,
didžiogius, visus su jų veislėmis.
23 Kas gi iš sparnuotųjų turi
tik keturias kojas, tų jus bodė-
sitės; 24 ir kas nors prisiliestu
jų maitos, susiteps ir bus sutep

(13) *Iš paukščių...* Apie paukščius arba tikriaus sakant apie sparnuotuosius nepaduodama apskritos taisyklės, bet išskaitomi paukščių vardai. Ebr. t. jie surašyti bent kiek kitoje eilioje ir nevisur galima tikrai pasakyti, apie kokiuos paukščius kalbama. Šv. Rašto vertėjų ir aiškintojų nuomonės tame dalyke labai nevienodos ir jų yra perdaug, kad butu galima visos paminėti. Vienas dalykas tikras, kad suteptais paskaityta vien paukščiai plėšrieji, naktiniai, mintantįs maita ir nešvarųs. — (14) *Vanagėlis.* Ebr. *'aijah* reiškia tikriausiai sakalą. — (20) *Visais iš...* Kalbama apie vabzdžius. — (21. 22) *Tuos gi, kurie..* Iš vabzdžių leidžiama valgyti skėrius ar-

ad vesperum: 25 et si necesse
fuerit ut portet quippiam ho-
rum mortuum, lavabit vestimen-
ta sua, et immundus erit usque
ad occasum solis.
26 Omne animal quod habet
quidem ungulam, sed non divi-
dit eam, nec ruminat, immun-
dum erit: et qui tetigerit illud,
contaminabitur. 27 Quod ambu-
lat super manus ex cunctis ani-
mantibus, quæ incedunt quadru-
pedia, immundum erit: qui teti-
gerit morticina eorum, pollue-
tur usque ad vesperum. 28 Et
qui portaverit hujuscemodi ca-
davera, lavabit vestimenta sua,
et immundus erit usque ad ve-
sperum: quia omnia hæc immun-
da sunt vobis.
29 Hæc quoque inter polluta
reputabuntur de his, quæ mo-
ventur in terra, mustela et mus
et crocodilus, singula juxta ge-
nus suum, 30 mygale, et chamæ-
leon, et stellio, et lacerta, et
talpa: 31 omnia hæc immunda
sunt. Qui tetigerit morticina
eorum, immundus erit usque ad
vesperum: 32 et super quod ce-
ciderit quidquam de morticinis
eorum, polluetur tam vas lig-
neum et vestimentum, quam pel-
les et cilicia: et in quocumque
fit opus, tingentur aqua, et pol-
luta erunt usque ad vesperum,
et sic postea mundabuntur. 33
Vas autem fictile, in quod ho-

tas iki vakarui; 25 ir jei kam
reiktu nešti kurį nors iš jų nu-
stipusį, tas išplaus savo rubus
ir bus suteptas iki saulės sėdi-
mui.
26 Kiekvienas gyvulys, kurs
kad ir turi nagą, bet neskeltą,
ir negromulioja, skaitysis su-
teptas; kas jo prisiliestu, susi-
teps. 27 Kas iš visų gyvulių, turin-
čių keturias kojas, eina leteno-
mis, tie bus sutepti; kas prisi-
liestu jų maitos, bus suteptas
iki vakarui; 28 ir kas neštu to-
kią maitą, išplaus savo drabu-
žius ir bus suteptas iki vakarui;
nes visa tai yra jums sutepta.

29 Tai taipogi skaitysis sutep-
ta iš tų, kurie kruta ant žemės:
žebeňkštis, pelė ir krokodilas su
visa jų veisle, 30 laukinė pelė
ir kameleonas, salamandra, ža-
lioji driežlė ir kurmis. 31 Visa
tai bus sutepta. Kas prisiliestu
jų maitos, bus suteptas iki va-
karui. 32 Ir ant ko nukristu kas
nors iš jų maitos, bus sutepta,
kaip medinis indas ir apdaras,
taip ir kailis ir ašutinė; ir ko-
kiam nors reikalui butu varto-
jamas rykas, jis bus panertas
vandenin, ir bus suteptas iki va-
karui, ir taip paskui bus apkuop-
tas. 33 Molinis gi indas, į kurį
kas nors iš jų įkristu, susiteps

---

ba didžiogius, kurių įvairios veislės čio-
nai išskaitomos. Plg. Mt. 3, 4; Mk. 1, 6.
(27) *Eina letenomis...* Kaip šuo, katė,
luokys ir kiti.
(29) *Tai taipogi...* Prie suteptųjų gy-
vunų ir uždraustų valgyti priskaitomi slan-
kiojantįs. Reikia patėmyti, kad slankio-
jančiais gyviais šv. Rašte vadinasi ne tik
bekojai, bet ir tie, kurie turi labai trum-
pas kojas, kaip žiurkės, pelės, kurmiai
ir tt. — *Krokodilas.* Ebr. ž. *cab* rasi
reiškia didelę d r i e ž l ę. — (30) *Lauki-
nė pelė...* Visi šitos eil. vardai labai abe-
jotini. — (32) *Ant ko nukristu...* Plačiaus
kalbama apie įvairių dalykų susitepimą
slankiojančiųjų gyvių maita, nes tai daž-
niaus galėjo atsitikti. — (33) *Susiteps.*
Ebr. t.: v i s a, k a s b u s v i d u j e, s u-
s i t e p s. Taigi, čionai turima mintyje
puode laikomą viralą, gėralą, paprastą

rum quidquam intro ceciderit,
polluetur, et idcirco frangendum
est. 34 Omnis cibus, quem come-
detis, si fusa fuerit super eum
aqua, immundus erit: et omne
liquens quod bibitur de univer-
so vase, immundum erit, 35 et
quidquid de morticinis hujusce-
modi ceciderit super illud, im-
mundum erit: sive clibani, sive
chytropodes, destruentur, et im-
mundi erunt. 36 Fontes vero et
cisternæ, et omnis aquarum con-
gregatio munda erit. Qui morti-
cinum eorum tetigerit, pollue-
tur. 37 Si ceciderit super semen-
tem, non polluet eam. 38 Si au-
tem quispiam aqua sementem
perfuderit, et postea morticinis
tacta fuerit, illico polluetur.
39 Si mortuum fuerit animal,
quod licet vobis comedere, qui
cadaver ejus tetigerit, immun-
dus erit usque ad vesperum: 40
et qui comederit ex eo quippiam,
sive portaverit; lavabit vesti-
menta sua, et immundus erit
usque ad vesperum.
41 Omne quod reptat super
terram, abominabile erit, nec
assumetur in cibum. 42 Quidquid
super pectus quadrupes gradi-
tur, et multos habet pedes, si-
ve per humum trahitur, non co-
medetis, quia abominabile est.

ir todėl jis reikės sudaužyti. 34
Kiekvienas maistas, kurį valgy-
site, jei ant jo bus užpilta to-
kio vandens, bus suteptas; ir
kiekvienas skystimas, kurs ge-
riamas iš tokio indo, bus sutep-
tas; 35 ir visa, ant ko nukristu
kas nors iš tokios maitos, bus
sutepta; ir kakalis ir katilas bus
sudaužyti, nes bus sutepti. 36
Šaltiniai gi ir šuliniai ir viso-
kie vandens rinkiniai bus nesu-
tepti. * Kas prisiliestu išimtos iš
jų maitos, susiteps. 37 Jei kris-
tu ant sėklos, jos nesuteps. 38
O jei kas apipiltu vandenimi
sėklą ir paskui prisiliestu prie
jos maita, tuojau susiteps.

39 Jei nustiptu gyvulys, kurį
jums valia valgyti, kas jo mai-
tos prisiliestu, bus suteptas iki
vakarui. 40 Ir kas valgytu ką
nors iš jo arba neštu, išplaus
savo drabužius ir bus suteptas
iki vakarui.

41 Visais, kurie šliaužia ant
žemės, jųs bjaurėsitės ir jų ne-
valgysite. 42 Nevalgysite visų
keturkojų, kurie slenka pilvu
arba turi daugiaus kojų arba
šliaužia žeme, nes tai pasibjau-
rėtina.

---

vandenį arba ką kitą. Maitos įkritimu puodan visa tai susitepa, taippat kaip ir pats puodas. — (**34**) *Tokio vandens*: sutepto moliniame inde, arba suteptan indan įpilto. — *Kakalis*: nedidelis nešiojamas kakalis.— *Katilas*. Ebr. *kiraim*; ką tas žodis reiškia, tikrai nežinia.. — (**36**) *Šaltiniai*... Skirtumas čionai daromas dėlto, kad šuliniai, šaltiniai ir tt. labai reikalingi visiems ir jie sunku apsaugoti nuo mažųjų gyvių įkritimo maitos, vanduo gi juose nuolat mainosi ir savaimi apsivalo. — (**37. 38**) *Ant sėklos*. Grudas turi žievę, kuri jį apsaugo nuo susitepimo, bet grudui sušlapus per jo žievę vanduo sunkiasi, todėl su vandenimi pasiekia patį grudą ir nešvarumas.

(**39**) *Jei nustiptu*... Perspėjimai apie nesuteptųjų gyvulių maitą. — (**40**) *Kas valgytu*, netyčiomis ar nežiniomis, nes už kitokį nesuteptų gyvulių maitos valgymą skiriama išmetimas iš Izraėlio tautos. Plg. Skaitl. 15, 30...

(**41. 42**) *Visais*.. Uždraudimas nevalgyti slankiojančius pratęsiamas ant visų jų veislių. Ebr. t. aiškiaus paminėti slankiojantįs bekojai, turintįs keturias kojas, ir tie, kurie turi daugiaus negu keturias kojas.

43 Nolite contaminare animas
vestras, nec tangatis quidquam
eorum, ne immundi sitis. 44 Ego
enim sum Dominus Deus vester:
sancti estote, quia ego sanctus
sum. Ne polluatis animas ve-
stras in omni reptili quod move-
tur super terram. 45 Ego enim
sum Dominus, qui eduxi vos de
terra Ægypti, ut essem vobis
in Deum. Sancti eritis, quia ego
sanctus sum.
46 Ista est lex animantium ac
volucrum, et omnis animæ vi-
ventis, quæ movetur in aqua,
et reptat in terra, 47 ut diffe-
rentias noveritis mundi, et im-
mundi, et sciatis quid comedere
et quid respuere debeatis.

43 Nesutepkite savo dušių, ir
nieko iš jų nesilieskite, kad ne-
butumėt sutepti. 44 Nes aš esu
Viešpats, jusų Dievas; bukite
šventi, nes aš esu šventas. Ne-
sutepkite savo dušių neivienu
slankiojančiu, kurie kruta ant
žemės. 45 Nes aš esu Viešpats,
kurs jus išvedžiau iš Aigypto
žemės, kad bučiau jusų Dievas.
Busite šventi, nes aš esu šven-
tas.
46 Tasai yra įstatas apie gy-
vulius ir paukščius ir visus gy-
vius, kurie kruta vandenyje ir
slankioja ant žemės, 47 kad pa-
tirtumėte skirtumą tarp nesu-
tepto ir sutepto, ir žinotumėte,
kas valia valgyti ir kas reikia
atmesti.

b) Įstatai apie šešiauninkes.

Caput XII. 1 Locutusque est
Dominus ad Moysen, dicens: 2
Loquere filiis Israel, et dices ad
eos: Mulier, si suscepto semine
pepererit masculum, immunda
erit septem diebus juxta dies
separationis menstruæ. 3 Et die
octavo circumcidetur infantulus:

12. perskyrimas. 1 Ir Viešpats
kalbėjo Mozei, tardamas: 2 Kal-
bėk Izraėlio sunums ir jiems sa-
kyk: Moteriškė, kuri, tapus nėš-
čia, pagimdytu berniuką, bus sep-
tynias dienas sutepta, kaip sa-
vo mėnesinės negalės metu. 3
Aštuntoje dienoje kudikis bus

(43) *Nesutepkite.*. Perspėjimai apie slankiojančius užbaigiami rimtu paraginimu užlaikyti duotuosius įstatus ir nurodoma vyriausi jų reikalingumo priežastis. Ta gi priežastis yra Dievo šventumas, kurį Izraėlitai privalo sekioti. Nors visi uždraudimai paliečia tik išviršinį švarumą, tečiaus nuolatinis budrumas tame dalyke ir tai dėlei Dievo šventumo, turi ir gali atvesti juos į didesnį rupesnį taipogi vidujiniu dušios nekaltumu.

(46. 47) *Tasai yra...* Užbaigimas įstatų apie suteptus ir nesuteptus gyvius.

12, 1 - 8. Įstatuose apie šešiauninkes nurodoma, kiek laiko privalo skaitytis sutepta moteriškė, pagimdžiusi berniuką arba mergaitę ir kokias aukas privalo atnašauti savo apsikuopimo dienoje turtingesnioji šešiauninkė ir beturtė.

(2) *Kalbėk...* Papročys skaityti šešiauninkę sutepta buvo senas ir žinomas ne tik Izraėlitams, bet ir kitoms tautoms. Tą paprotį dabar Viešpats daro savo įstatu. Įsakomos taisyklės turi pagrindu ne tiek sveikatos žvilgsniu, kiek religijiniu, nes šešiauninkei apsikuopti reikalaujamos tam tikros aukos. — *Tapus nėščia.* Anot ebr. t.: turėtu ainiją. — *Sutepta, kaip savo...* Taigi, šešiauninkė skaitėsi sutepta ne dėlto, kad ji pagimdė, bet kad gimdydama turėjo kraujo pludimą, taippat kaip turi savo mėnesinės negalės metu. — (3) *Aštuntoje...* Primenama prie progos svarbus įsakymas apie kudikių api-

4 ipsa vero triginta tribus die-
bus manebit in sanguine purifi-
cationis suæ. Omne sanctum non
tanget, nec ingredietur in San-
ctuarium, donec impleantur dies
purificationis suæ. 5 Sin autem
feminam pepererit, immunda erit
duabus hebdomadibus juxta ri-
tum fluxus menstrui, et sexagin-
ta sex diebus manebit in san-
guine purificationis suæ.
6 Cumque expleti fuerint dies
purificationis suæ, pro filio, si-
ve pro filia, deferet agnum an-
niculum in holocaustum, et pul-
lum columbæ sive turturem pro
peccato, ad ostium tabernaculi
testimonii, et tradet sacerdoti.
7 Qui offeret illa coram Domi-
no, et orabit pro ea, et sic mun-
dabitur a profluvio sanguinis sui:
ista est lex parientis masculum
aut feminam. 8 Quod si non in-
venerit manus ejus, nec potue-
rit offerre agnum, sumet duos
turtures vel duos pullos colum-
barum, unum in holocaustum,
et alterum pro peccato: orabit-
que pro ea sacerdos, et sic mun-
dabitur.

apipjaustytas; 4 ji gi pasiliks dar
tris dešimtis tris dienas savo
apsikuopimo kraujuje. Nieko,
kas šventa, neprisilies ir neeis
šventyklon, kolei nepasibaigs jos
apsikuopimo dienos. 5 O jei pa-
gimdytu mergaitę, bus sutepta
dvi savaiti, kaip mėnesinės ne-
galės metu, ir šešias dešimtis
šešias dienas pasiliks savo apsi-
kuopimo kraujuje.
6 Ir kuomet bus pasibaigusios
jos apsikuopimo dienos už sunu
arba už dukterį, nuneš prie liu-
dijimo šėtros angos metinį avi-
nėlį deginamajai aukai ir jauną
karvelį arba turklelį aukai už
nuodėmę ir atiduos kunigui, 7
kurs tai atnašaus Viešpaties aky-
vaizdoje ir melsis už ją, ir taip
ji bus apkuopta nuo savo krau-
jo pludimo. Tasai yra įstatas
apie gimdančią berniuką arba
mergaitę. 8 O jei neturėtu iš ko
ir neišsigalėtu atnašauti avinė-
lio, ims du turkleliu arba du
jaunu karveliu, vieną deginama-
jai aukai, o kitą aukai už nuo-
dėmę; ir kunigas melsis už ją,
ir taip ji bus apkuopta.

pjaustymą ašmoje dienoje. — (4) *Pasiliks*: atskirta, neišeidama iš namų. Taip duodama šešiauninkei laiko atsilsėti nuo gimdymo vargų. — *Savo apsikuopimo kraujuje*: sutepta krauju, nuo kurio turi apsikuopti. — *Nieko, kas šventa...* Po septynių pirmųjų dienų šešiauninkės atskyrimas nebebus toks griežtas. Jos prisilietimas nesutepa kitų, bet kaikurie dalykai pasilieka jai uždrausti, kaip tai, prisiliesti, kas šventa, pvd. dalyvauti religijiniuose aukų pokiliuose ir tt. — (5) *Jei pagimdytu mergaitę..* Kitokios svarbios priežasties, kodėl, gimus mergaitei, apsikuopimo laikas paskirtas dusyk ilgesnis, nurodyti negalima, kaip tik įstatų davėjo Viešpaties valią.

(6 - 8) *Kuomet bus pasibaigusios...* Paskiriamos šešiauninkių aukos apsikuopimo dienoje. — *Tasai yra įstatas..* Įstatas apie šešiauninkes buvo apeiginis, todėl jis buvo užlaikytinas tik S. Įstatyme; o jei ir N. Įst. katalikų šešiauninkės prašo kunigą įvesti jas į bažnyčią, tai daro iš dievotumo, kad padėkotu Dievui už laimingą gimdymą ir išmelstu palaiminimą sau ir kudikiui. — *O jei neturėtu...* Taip atsitiko su švenč. P. Marija jos apsikuopimo dienoje. Vz. Lk. 2, 22 - 24.

13, 1—14, 57. Baisi raupsų liga buvo vienas iš didžiausių susitepimų Izraėlitui, nes jį atskirdavo iš jo tautos tarpo; todėl ir įstatai apie raupsus gana platųs. Visupirma nurodoma įvairios žymės, iš kurių galima pažinti raupsai ant kuno odos įvairiuose atsitikimuose, ant galvos ir smakro, galop ant nuplikusios galvos, ir liepiama pripažintus raupsuotais atskirti nuo žmonių draugijos; toliaus pridedama pamokymai

c) Įstatai apie raupsus.

Caput XIII. [1] Locutusque est
Dominus ad Moysen, et Aaron,
dicens: [2] Homo, in cujus cute
et carne ortus fuerit diversus
color sive pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum ejus. [3] Qui cum viderit
lepram in cute, et pilos in al-

13. perskyrimas. [1] Ir Viešpats
kalbėjo Mozei ir Aaronui ir tarė: [2] Žmogus, ant kurio kuno
odos atsirastu kitokios varsos taškas, arba šašas arba blizganti vieta, turinti raupsų slogos išvaizdą, bus atvestas pas kunigą Aaroną arba pas kurį nors
iš jo sunų. [3] Kuomet tasai pa-
matys šašą ant odos ir patėmys,

---

apie raupsus, atsirandančius ant drabužių; paskiriama taipogi apeigos, užlaikytinos priimant atgal žmonių draugijon išgijusį raupsuotąjį pasiturintį ir beturtį; užbaigiama tas straipsnis pamokymais apie gyvenamų namų raupsus.

(13, 1) *Žmogus, ant kurio kuno odos...* Čionai randame visuseniausias ir gana plačias žinias apie raupsų ligą, apie kurią apskelbiami Viešpaties įstatai. Ta baisia liga Izraėlitai regisi užsikrėtė Aigypte ir rasi iš čia ji prasiplatino po įvairius kraštus ir pas įvairias tautas, kurios ir iki šiaidienai negali jos visai nusikratyti. Raupsai yra tai sunki ir baisi liga, kuria žmogus suserga, atsiradus ir pasidauginus jo organizme tam tikriems bacillams (bacillus leprae). Vaisto tai ligai išgydyti iki šiai dienai neatrasta ir atradimas apsunkintas yra ta aplinkybe, kad lėpros bacillais niekaip negalima užkrėsti jokio gyvulio, ir rodosi jie galį veisties tiktai žmoguje. Raupsų liga savo pradžioje paprastai apsireiškia arba dirksniuose (lepra nervorum, glabra, anaesthetica) arba odoje (lepra nodosa, tuberosa); nėra tai tečiaus dvi atskiri ligi, bet tik du tos pačios ligos apsireiškimu, kuriuodu dažnai eina kits po kito ir paprastai esti organizme jau draug. Odos raupsai prasideda tuo, kad ant žmogaus kuno atsiranda balsvi arba ir kitokios varsos taškai, neilgai trukus pavirstantįs mažais gumbeliais, kurie vis eidami didyn pasiekia riešuto didumą. Gumbelių daugiausiai paprastai atsiranda ant veido, kurį taip subjaurina, kad žmogus ima rodyties turįs liuto snukį; iš čia radosi duodamas tai raupsų išvaizdai vardas lepra l e o n i n a. Tuo pačiu metu žmogaus pirštai lieka iškraipyti ir jais nebegalima naudoties. Tokiame stovyje ligonis pasilieka ilgus metus ir kenčia didžiausius skausmus. Paskui pilni bacillų gumbai virsta pratrukstančiomis votimis, pilnomis bjaurių smirdinčių pulių; tų vočių darosi kaskart daugiaus; užsikrečia akįs ir išvarva; pirštų nariai atsileidžia ir ima trukti, kaikada atkrinta visa ranka arba koja; lieka nugriaužtos lupos, nosis, ir visas ligonis pamažu pute puna, kolei liga nepasiekia ir nepažeidžia svarbiausių organų arba neprisideda kita, dažnai džiova, kuri veikiaus padaro galą žmogaus kentėjimams. Dirksnių raupsai kaikada prisideda prie odos raupsų, bet liga gali ir jais prasidėti. Tokiame atsitikime randasi ant odos taškas, kurs įdumba, o paskui pavirsta pusle; jai pratrukus, pradeda sunkties smirdintįs puliai, atsidengia gyva mėsa; kuno jautrumas darosi nevienodas: vienur visai nieko nebejaučiama, kitur gi kenčiama baisius nesilijančius skausmus, kurie gali tęsties ilgus metus; žaizdos vis didinasi, nariai tinsta ir stingsta, ir žmogus nebegali pajudinti nei rankos nei kojos; vis didyn einantis troškulys priveda ligonį prie to, kad jis visai sustingsta, lyg apmiršta ir sėdėdamas arba gulėdamas laukia mirties, kuri jį išliuosuotu iš tų baisių kentėjimų. Dirksnių raupsai gali kaikada sustoti plėtęsi ir tai gana ilgam laikui, o net dvidešimčiai ir trimsdešimtims metų. Ir nors tuomet žmogus rodosi visai išgijęs, tečiaus taip nėra, nes atsiradus jo organizme patogioms sąlygoms, kuriose vėl gali plėsties raupsų bacillai, ligonis atkrinta. — Mozės užrašyti įstatai apie raupsus nepaduoda moksliško jų tyrinėjimo, bet tik reikalingas taisykles ir nurodymus, kuriais remdamies kunigai galėjo be vargo atskirti tikrus raupsus nuo panašių į juos odos ligų ir teisingai nutarti, kas iš Izraėlitų buvo suteptas

bum mutatos colorem, ipsamque
speciem lepræ humiliorem cute
et carne reliqua: plaga lepræ est,
et ad arbitrium ejus separabitur.
[4] Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne
reliqua, et pili coloris pristini,
recludet eum sacerdos septem
diebus, [5] et considerabit die septimo: et siquidem lepra ultra
non creverit, nec transierit in
cute priores terminos, rursum
recludet eum septem diebus alii
is. [6] Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra,
et non creverit in cute, mundabit eum quia scabies est: lavabitque homo vestimenta sua,
et mundus erit. [7] Quod si postquam a sacerdote visus est, et
redditus munditiæ, iterum lepra
creverit, adducetur ad eum, [8]
et immunditiæ condemnabitur.

[9] Plaga lepræ si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem,
[10] et videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit, et capillorum mutaverit aspectum,
ipsa quoque caro viva apparuerit: [11] lepra vetustissima judicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos,
et non recludet, quia perspicuæ
immunditiæ est. [12] Sin autem
effloruerit discurrens lepra in
cute, et operuerit omnem cutem
a capite usque ad pedes, quid-

kad plaukai pabalę ir tai, kas
turi raupsų išvaizdą, įdubę, sulyginant su oda ir kitu kunu,
tai ir bus raupsų sloga, ir jo
nutarimu žmogus bus atskirtas.
[4] O jei ant odos bus blizgantis
baltas taškas, bet nebus įdubęs,
sulyginant su kitu kunu, ir plaukai bus pirmykštės varsos, kunigas uždarys jį septynioms dienoms [5] ir apžiurės septintoje
dienoje; jei tariami raupsai nebus pasididinę ir nebus peržengę pirmykščių ribų ant odos,
vėl jį uždarys kitoms septynioms
dienoms, [6] ir vėl apžiurės septintoje dienoje; jei taškas bus
tamsesnis ir nepasidinęs ant odos,
apskelbs žmogų nesuteptu, nes
tai šašai; o žmogus išplaus savo
drabužius ir bus nesuteptas. [7]
O jei po to, kaip jį matė kunigas ir pripažino nesuteptu, šašas pasididintu, bus pas jį vėl
atvestas [8] ir bus apskelbtas suteptu.

[9] Jei raupsų sloga atsirastu
ant žmogaus, jis bus atvestas
pas kunigą, [10] ir tasai jį apžiurės. Ir jei oda bus pabalus ir
plaukų varsa bus persimainius,
pasirodys taipogi gyva mėsa, [11]
tai bus ženklas, kad raupsai įisisenėję ir įaugę į odą. Taigi, kunigas apskelbs jį suteptu ir neuždarys, nes jo susitepimas aiškus. [12] O jei raupsai besiplėsdami po odą imtu žydėti ir apdengtu visą odą nuo galvos iki
kojų, ką tik galima matyti aki-

---

ta liga ir kas ne. — *Kitokios varsos taškas.* Ebr. *śe'eth*, pakilusi arba sutinusi vieta; Vulgatoje tai verčiama įvairiais žodžiais (plg. žem. 10. 19. 28. eil.) ir tik iš konteksto galima atspėti, apie ką iš tikrųjų kalbama. Iš keleto taškų darėsi *šašas*, ebr. *sappachath*, o iš šašų *blizganti vieta*, ebr. *bahereth*, liter. baltas taškas. Tikri gi raupsai ebr. vadinasi *cara'ath.*

(9-11) *Jei raupsų sloga...* Antras atsitikimas, kuomet raupsų liga jau įsigalėjus ir apsireiškia visai aiškiai. — *Oda bus pabalus.* Ebr. t.: ant kuno bus baltas sutinimas *śe'eth.* — **(12. 13)** *Jei raupsai...* Kalbama apie netikrus raup-

quid sub aspectum oculorum ca-
dit, [13] considerabit eum sacer-
dos, et teneri lepra mundissima
judicabit: eo quod omnis in can-
dorem versa sit, et idcirco ho-
mo mundus erit. [14] Quando ve-
ro caro vivens in eo apparuerit,
[15] tunc sacerdotis judicio pollu-
etur, et inter immundos reputa-
bitur: caro enim viva si lepra
aspergitur, immunda est. [16] Quod
si rursum versa fuerit in albo-
rem, et totum hominem operu-
erit, [17] considerabit eum sacer-
dos, et mundum esse decernet.

[18] Caro autem et cutis in qua
ulcus natum est et sanatum, [19]
et in loco ulceris cicatrix alba
apparuerit, sive subrufa, addu-
cetur homo ad sacerdotem: [20]
qui cum viderit locum lepræ hu
miliorem carne reliqua, et pilos
versos in candorem, contamina-
bit eum: plaga enim lepræ orta
est in ulcere. [21] Quod si pilus
coloris est pristini, et cicatrix
subobscura, et vicina carne non
est humilior, recludet eum se-
ptem diebus. [22] Et si quidem
creverit, adjudicabit eum lepræ.
[23] Sin autem steterit in loco
suo, ulceris est cicatrix, et ho-
mo mundus erit.

[24] Caro autem et cutis, quam
ignis exusserit, et sanata albam
sive rufam habuerit cicatricem,
[25] considerabit eam sacerdos, et
ecce versa est in alborem, et
locus ejus reliqua cute est hu-
milior; contaminabit eum, quia

mis, [13] kunigas jį apžiurės ir nu-
tars, kad jo raupsai visutyriau-
si, nes jie visi pabalo, ir todėl
žmogus yra nesuteptas. [14] O jei
jame pasirodys gyva mėsa, [15]
tuomet bus kunigo apskelbtas
suteptu ir bus paskaitytas tarp
suteptų; nes jei gyva mėsa už-
sikrečia raupsais, yra sutepta.
[16] O jei vėl pabals ir apdengs
visą žmogų, [17] kunigas jį apžiu-
rės ir nutars esant nesuteptą.

[18] Jei kam ant kuno odos ra-
stusi votis ir užgytu, [19] ir vo-
ties vietoje pasirodytu baltas
arba rausvas randas, tokį žmo-
gų atves pas kunigą, [20] kurs ma-
tydamas, kad tariamų raupsų
vieta įdubus. sulyginant su ki-
tu kunu, ir kad plaukai pabalę.
apskelbs jį suteptu, nes votyje
atsirado raupsų sloga. [21] O jei
plaukai bus pirmykštės varsos
ir randas apytamsis ir nežemes-
nis už aplink esantį kuną, už-
darys jį septynioms dienoms; [22]
ir jei pasididintu, pripažins jį
raupsuotu. [23] O jei bus pasilikę
toje pačioje vietoje, yra tai vo-
ties randas, ir žmogus bus ne-
suteptas.

[24] Jei keno kuno oda, kurią
nudegino ugnis, sugijus turėtu
baltą arba rausvą randą, [25] ku-
nigas ją apžiurės ir jei ras ją
pabalusią ir jos vietą žemesnę
už likusią odą, apskelbs žmogų
suteptu, nes rande radosi raup-

sus. — *Nutars, kad jo raupsai*.. Ebr. t.: nutars, kad s l o g a ištiktasis žmogus nesuteptas. — (**14 - 17**) *Jei jame pasirodys*... Nevisai aišku, ar čionai kalbama apie tą patį atsitikimą, ką ir 12. 13. eil., ar apie kitą.

(**18 - 23**) *Votis*... Naujas atsitikimas, kuriame raupsai gali apsireikšti užgijusios voties vietoje.

(**24 - 28**) *Nudegino ugnis*... Raupsai gali pasirodyti toje kuno vietoje, kame pasiliko randas nuo įdeginimo.

plaga lepræ in cicatrice orta est.
26 Quod si pilorum color non
fuerit immutatus, nec humilior
plaga carne reliqua, et ipsa le-
præ species fuerit subobscura,
recludet eum septem diebus, 27
et die septimo contemplabitur:
si creverit in cute lepra, con-
taminabit eum. 28 Sin autem in
loco suo candor steterit non sa-
tis clarus, plaga combustionis
est, et idcirco mundabitur, quia
cicatrix est combusturæ.

29 Vir, sive mulier, in cujus
capite vel barba germinaverit
lepra, videbit eos sacerdos. 30
Et siquidem humilior fuerit lo-
cus carne reliqua, et capillus
flavus, solitoque subtilior, con-
taminabit eos, quia lepra capi-
tis ac barbæ est. 31 Sin autem
viderit locum maculæ æqualem
vicinæ carni, et capillum nigrum:
recludet eum septem diebus, 32
et die septimo intuebitur. Si non
creverit macula, et capillus sui
coloris est, et locus plagæ car-
ni reliquæ æqualis: 33 radetur
homo absque loco maculæ, et
includetur septem diebus aliis.
34 Si die septimo visa fuerit ste-
tisse plaga in loco suo, nec hu-
milior carne reliqua, mundabit
eum, lotisque vestibus suis mun-
dus erit. 35 Sin autem post emun-
dationem rursus creverit macu-
la in cute, 36 non quæret am-
plius utrum capillus in flavum
colorem sit immutatus, quia aper-

su sloga. 26 O jei plauku varsa
nebus persimainiusi ir taškas ne
žemesnis už likusį kuną ir pa-
čios sužeistos vietos išvaizda
butu apytamsė, uždarys jį sep-
tynioms dienoms 27 ir apžiurės
septintoje dienoje; jei raupsai
ant odos pasididintu, apskelbs
jį suteptu. 28 O jei baltumas pa-
siliks savo vietoje ir bus nega-
na šviesus, yra tai įdeginimo
žaizda, ir todėl žmogus skaity-
sis nesuteptas, nes yra įdegini-
mo randas.

29 Jei kuriam vyrui arba mo-
teriškei atsirastu raupsai ant gal-
vos arba ant smakro, juos ap-
žiurės kunigas. 30 Ir jei jų vieta
bus gilesnė už likusį kuną ir
plaukai pageltę ir plonesni ne-
gu paprastai, apskelbs juos su-
teptais, nes yra galvos ir sma-
kro raupsai. 31 O jei matys, kad
taško vieta lygi su aplink esan-
čiu kunu ir kad plaukai juodi,
jį uždarys septynioms dienoms
32 ir vėl apžiurės septintoje die-
noje. Jei taškas nepasididins, ir
plaukai bus tos pačios varsos,
ir taško vieta ligi kitam kunui,
33 žmogus bus nuskustas, atsky-
rus taško vietą, ir bus uždary-
tas kitoms septynioms dienoms.
34 Jei septintoje dienoje pasi-
rodys, kad taškas stovi savo vie-
toje ir nežemesnis už kitą kuną,
apskelbs jį nesuteptu, ir jis iš-
siplovęs savo drabužius bus ne-
suteptas. 35 O jei po apskelbimo
nesuteptu taškas ant odos vėl
pasididins, 36 nebetyrinės dau-
giaus, ar pageltę plaukai, nes

(**29**) *Raupsai ant galvos...* Ebr. t.: s l o g a ant galvos... Tikri raupsai paprastai palieka ilgesniais plaukais apdengtas vietas nepaliestas; taigi, dabar kalbama apie netikrus raupsus, kurie čionai ebr. vadinasi *netheq*, p i k t š a š i a i. — (**31**) *Kad plaukai juodi.* Ebr. t.: plaukai n e j u o d i. — (**33**) *Bus nuskustas...*, kad geriaus matytusi, ar darosi tyrinėjamoje vietoje permaina.

te immundus est. 37 Porro si ste-
terit macula, et capilli nigri fu-
erint, noverit hominem sanatum
esse, et confidenter eum pronun-
tiet mundum.
38 Vir, sive mulier, in cujus
cute candor apparuerit, 39 intu-
ebitur eos sacerdos: si depre-
henderit subobscurum alborem
lucere in cute, sciat non esse
lepram, sed maculam coloris can-
didi, et hominem mundum.

40 Vir, de cujus capite capilli
fluunt, calvus et mundus est: 41
et si a fronte ceciderint pili,
recalvaster et mundus est. 42
Sin autem in calvitio sive in
recalvatione albus vel rufus co-
lor fuerit exortus, 43 et hoc sa-
cerdos viderit, condemnabit eum
haud dubie lepræ, quæ orta est
in calvitio.

44 Quicumque ergo maculatus
fuerit lepra, et separatus est ad
arbitrium sacerdotis, 45 habebit
vestimenta dissuta, caput nu-
dum, os veste contectum, con-
taminatum ac sordidum se cla-
mabit. 46 Omni tempore quo le-
prosus est, et immundus, solus
habitabit extra castra.

aiškiai yra suteptas. 37 Galop
jei taškas nebus pasididinęs, ir
plaukai bus juodi, pažins, kad
žmogus išgijo, ir drąsiai teapskel-
bia jį nesuteptu.
38 Jei kuriam vyrui arba mo-
teriškei pasirodytu ant odos bal-
tumas, 39 apžiurės juos kunigas.
Jei atras, kad blizgantis ant
odos baltumas yra apytamsis,
težino, kad tai ne raupsai, bet
baltos varsos taškas ir kad žmo-
gus nesuteptas.
40 Jei kuriam vyrui slenka
nuo galvos plaukai, jis darosi
plikagalviu ir yra nesuteptas.
41 O jei plaukai nuslinko nuo
kaktos, jis pasidarė plikakakčiu
ir yra nesuteptas. 42 O jei ant
nuplikusios galvos arba kaktos
atsirado balta arba rausva var-
sa, 43 ir tai pamatys kunigas,
apskelbs jį be svyravimo turin-
čiu raupsus, kurie atsirado ant
plikės.
44 Kas nors tat bus suteptas
raupsais ir bus atskirtas kunigo
nutarimu, 45 turės išardytus dra-
bužius, atidengtą galvą, burną
uždengtą apdaru ir šauks, kad
jis subjaurintas ir suteptas. 46
Visą laiką, kolei bus raupsuotas
ir suteptas, gyvens vienas už sto-
vyklos.

(**38. 39**) *Baltumas...* Paprasti balti šašeliai, be odos įdubimo ir plaukų varsos permainos, neturėjo nieko bendro su raupsais. — *Baltos varsos taškas.* Ebr. *bohaq*, išbėrimas (egzėmos rųšis). Tas vardas ir dabar tebėra žinomas Arabams.

(**40. 41**) *Jei kuriam...* Pats galvos plaukų nuslenkimas nėra raupsų ženklas; bet ant nuplikusios galvos gali atsirasti raupsai. — (**42. 43**) *Jei ant.... varsa.* Ebr. t.: sloga. Toliaus ebr. t. labiaus skiriasi nuo Vulgatos: „tai yra išsiveržę raupsai ant jo nuplikusio pakaušio arba kaktos. 43 Ir kunigas tai apžiurės, ir štai ant nuplikusio pakaušio arba kaktos yra balti arba rausvi slogos žvynai, išvaizda panašųs į raupsus ant kuno odos; 43 toks žmogus yra užsikrėtęs ir suteptas; kunigas apskelbs jį suteptu; ant jo galvos yra jo sloga“.

(**44 - 46**) *Kas nors tat...* Negana to, kad pripažinti raupsuotais skaitėsi suteptais, bet jiems dar reikėjo visai pasitraukti iš žmonių tarpo. Išardyti drabužiai, atidengta galva, uždengtas veidas turėjo liudyti apie jų nuliudimą ir gedulą. Kad niekas prie raupsuotojo nesiartintu ir nesusiteptu, jis turėjo balsiai perspėti visus besiartinančius apie savo ligą. — *Gyvens vienas už stovyklos,* paskesniais gi laikais už miestų ir sodžių; raupsuotiems nebuvo uždrausta gyventi draug. Plg. 2

47 Vestis lanea sive linea, quæ
lepram habuerit 48 in stamine
atque subtegmine, aut certe pellis,
vel quidquid ex pelle confectum
est, 49 si alba vel rufa
macula fuerit infecta, lepra reputabitur,
ostendeturque sacerdoti.
50 Qui consideratam recludet
septem diebus: 51 et die septimo
rursus aspiciens si deprehenderit
crevisse, lepra perseverans
est: pollutum judicabit
vestimentum, et omne in quo
fuerit inventa: 52 et idcirco comburetur
flammis. 53 Quod si eam
viderit non crevisse, 54 præcipiet,
et lavabunt id, in quo lepra
est, recludetque illud septem
diebus aliis. 55 Et cum viderit
faciem quidem pristinam
non reversam, nec tamen crevisse
lepram, immundum judicabit,
et igne comburet, eo quod infusa
sit in superficie vestimenti
vel per totum, lepra. 56 Sin
autem obscurior fuerit locus lepræ,
postquam vestis est lota,
abrumpet eum, et a solido dividet.
57 Quod si ultra apparuerit
in his locis, quæ prius immaculata
erant, lepra volatilis
et vaga: debet igne comburi. 58
Si cessaverit, lavabit aqua ea,
quæ pura sunt, secundo, et mun-

47 Jei raupsus turėtu vilnonis
arba drobinis drabužis 48 metmenuose
arba atauduose, arba
kailis, arba kas nors padaryta
iš kailio, 49 jei butu užkrėsta
baltu arba rausvu tašku, skaitysis
raupsais ir bus parodyti kunigui.
50 kurs juos apžiurėjęs uždarys
septynioms dienoms; 51
ir jei vėl apžiurėdamas septintoje
dienoje atras padidėjusius,
tai bus pasiliekantįs raupsai; ir
jis pripažins suteptu drabužį ir
visa, kame jie bus rasti; 52 ir
todėl bus sudeginta ugnyje. 53
O jei matys tašką nepadidėjusį,
54 lieps išmazgoti tai, ant ko
yra tariami raupsai, ir uždarys
kitoms septynioms dienoms. 55
Ir pamatęs, kad jo pirmykštė
išvaizda nesugrįžo, nors raupsai
ir nepasididino, paskaitys suteptu
ir sudegins ugnyje, nes raupsai
įsigriaužė į apdaro paviršį
arba persisunkė kiaurai. 56 O jei
drabužį išplovus raupsu vieta
bus tamsesnė, atplėš ją ir atskirs
nuo drabužio. 57 O jei pasirodys
toliaus tose vietose, kurios
pirma buvo nesuteptos, raupsai
bus lakiojantįs ir klaidžiojantįs;
visa turi buti sudeginta
ugnyje. 58 Jei tašku nebeatsiras,
išmazgos antrą sykį vandenyje

Kar. 7, 3; Lk. 17, 12 ir k. Tokio atskyrimo priežastis buvo dvejopa: viena, kad raupsuotojo prisilietimas sutepdavo akyse įstatymo kiekvieną žmogų, o antra, kad raupsai tai limpanti liga, kuria sveikieji gali gana greitai užsikrėsti.

(47) *Raupsus turėtu vilnonis...* Kaikurie atsirandantįs ant drabužių pelėsiai, kenksmingi žmogaus sveikatai, buvo bent kiek panašųs į žmonių raupsus; todėl kalbant apie tuos paskutiniuosius tuojau duodami perspėjimai ir apie įvairių drabužių raupsus. — (48) *Metmenuose arba atauduose.* Ką ištikrųjų reiškia ebr. ž. *šᵉethi* ir *'ereb*, nežinia. Reikšti gi metmenus ir ataudus jie vargiai reiškia, nes anot 56. eil. (ebr. t.) kaikada reikėjo šis -tas atplėšti arba nuo *šᵉeth*, arba nuo *'ereb*; metmenų gi ataudų drabuže juk negalima imti atskirai. — (49) *Baltu.* Anot ebr. t.: žalsvu. — (51) *Pasiliekantįs raupsai.* Ebr. *mam'ereth*, kenksmingi. Toliaus nurodoma dar dvi drabužių raupsų rųši: *pehetheth*, įsigriaužę arba įsisunkę (55. e.) ir *porachath*, lakiojantįs raupsai (57. e.). — Reikia patėmyti, kad šitose eil. (51-58) Vulgatos tekstas žymiai trumpesnis už ebraiškąjį, kame užkrėstieji drabužiai kelis sykius išskaitomi.

da erunt. [59] Ista est lex lepræ
vestimenti lanei et linei, stami-
nis, atque subtegminis, omnis-
que supellectilis pelliceæ, quo-
modo mundari debeat, vel con-
taminari.

Caput XIV. [1] Locutusque est
Dominus ad Moysen, dicens: [2]
Hic est ritus leprosi, quando
mundandus est: Adducetur ad
sacerdotem: [3] qui egressus de
castris, cum invenerit lepram
esse mundatum, [4] præcipiet ei,
qui purificatur, ut offerat duos
passeres vivos pro se, quibus ve-
sci licitum est, et lignum ce-
drinum, vermiculumque et hys-
sopum. [5] Et unum ex passeri-
bus immolari jubebit in vase fi-
ctili super aquas viventes: [6] ali-
um autem vivum cum ligno ce-
drino; et cocco et hyssopo tin-
get in sanguine passeris immo-
lati, [7] quo asperget illum, qui
mundandus est, septies, ut jure
purgetur: et dimittet passerem
vivum, ut in agrum avolet. [8]
Cumque laverit homo vestimen-
ta sua, radet omnes pilos cor-
poris, et lavabitur aqua: purifi-
catusque ingredietur castra, ita
dumtaxat ut maneat extra ta-
bernaculum suum septem diebus,

tai, kas sutepta, ir bus nesutep-
ta. [59] Tasai yra įstatas apie raup-
sus ant vilnonio arba drobinio
drabužio, ant metmenų arba at-
audų, ir ant kiekvieno apdaro
iš kailio, kaip jie riekia pripa-
žinti nesuteptais arba suteptais.

14. perskyrimas. [1] Ir Vieš-
pats kalbėjo Mozei, tardamas:
[2] Tos yra užlaikytinos apeigos,
kuomet raupsuotas reikia ap-
skelbti nesuteptu. Jį atves pas
kunigą, [3] kurs išeis iš stovyk-
los ir, radęs jį išgijusį nuo raup-
sų, [4] įsakys apsikuopiančiam at-
našauti už save du gyvu žvir-
bliu, kuriuos valia valgyti, ir kė-
dro medžio, raudonos vilnos ir
yzopo. [5] Ir lieps vieną iš žvir-
blių papjauti moliniame inde ant
tekančio vandens, [6] kitą gi gy-
vą draug su kėdro medžiu, rau-
dona vilna ir yzopu padažys
papjautojo žvirblio kraujuje [7] ir
juo apšlakstys tą, kurs reikia
apskelbti nesuteptu, septynis
sykius, kad butu teisėtai ap-
kuoptas; ir paleis žvirblį gyvą,
kad skristu į laukus. [8] Ir kuo-
met žmogus bus išplovęs savo
drabužius, jis nusiskus visus ku-
no plaukus ir apsimazgos van-
denimi, ir apkuoptas įeis į sto-
vyklą; tečiaus dar septynias die-

(14, 2) *Atves pas kunigą.* Ne pats pa-
gijimas darė raupsuotąjį nesuteptu Įsta-
tymo akyse ir jį grąžino vienybėn su iš-
rinktaja tauta, bet kunigo nutarimas. To-
dėl šv. tėvai matė toje S. Į. kunigų val-
džioje figurą valdžios, kurią turi N. Į.
kunigai atgailos sakramente. — (4) *Du...
žvirbliu...* Ebr. ž. *cippor* reiškia nedidelį
paukštelį apskritai, todėl ir pridėtas pa-
aiškinimas: *kuriuos valia valgyti.* — Nors
dieviškas Įstatymo Davėjas ir nepaaiškino,
kodėl raupsuotųjų apkuopimo apeigose
reikia vartoti čionai nurodomi dalykai ir
todėl apie jų reikšmę galima tik spėti,
vienok arčiaus į juos įsižiurėjus regisi
nevalia abejoti apie pačios gilesnės reikš-
mės buvimą. Taigi aiškintojų daugumas
mano, kad nepasiduodantis puvimui kėd-
ro medis turi išreikšti, kad apkuopiamo-
jo žmogaus kunas jau liuosas nuo raup-
sų puvimo; raudona vilna arba siulas —,
kad į kuną sugrįžo raudona sveikatos
varsa; kvepintis yzopas —, kad dvokian-
tis raupsų kvapas prašalintas; papjautasis
žvirblis turėjo įvaizdinti raupsuotojo mir-
tį, liuosai gi paleidžiamas — naują gy-
venimą ir sugrįžusią sveikatą. — (5) *Pa-
pjauti...* Papjauti paukštelį turėjo pats ap-
kuopiamasis, laikydamas jį ant molinio
indo, kurian reikėjo įpilti vandens, paim-

[9] et die septimo radet capillos
capitis, barbamque et supercilia,
ac totius corporis pilos. Et
lotis rursum vestibus et corpore,
[10] die octavo assumet duos
agnos immaculatos, et ovem anniculam
absque macula, et tres
decimas similæ in sacrificium,
quæ conspersa sit oleo, et seorsum
olei sextarium. [11] Cumque
sacerdos purificans hominem,
statuerit eum, et hæc omnia
coram Domino in ostio tabernaculi
testimonii, [12] tollet
agnum, et offeret eum pro delicto,
oleique sextarium: et oblatis
ante Dominum omnibus,
[13] immolabit agnum, ubi solet
immolari hostia pro peccato, et
holocaustum, id est, in loco sancto.
Sicut enim pro peccato, ita
et pro delicto ad sacerdotem
pertinet hostia: Sancta sanctorum
est. [14] Assumensque sacerdos
de sanguine hostiæ, quæ
immolata est pro delicto, ponet
super extremum auriculæ
dextræ ejus qui mundatur, et
super pollices manus dextræ et
pedis: [15] et de olei sextario mittet
in manum suam sinistram
[16] tingetque digitum dextrum
in eo, et asperget coram Domino
septies. [17] Quod autem reliquum
est olei in læva manu,
fundet super extremum auriculæ
dextræ ejus qui mundatur,

nas neeis savo šėtron, [9] o septintoje
dienoje nusiskus savo
galvos plaukus, barzdą ir antakius
ir viso kuno plaukus. Ir
vėl apiplovęs savo drabužius ir
kuną, [10] ims aštuntoje dienoje
du avinėliu be kliaudos ir metinę
avelę be kliaudos ir duoninei
aukai tris dešimtines smulkių
miltų, kurie tebuna apšlakstyti
aliejumi, ir atskirai aliejaus
šeštinę. [11] O kunigas, kurs
žmogų apkuopia, pastatys jį ir
visa tai Viešpaties akyvaizdon
liudijimo šėtros angoje, [12] ims
avinėlį ir atnašaus jį ir aliejaus
šeštinę už prasikaltimą, ir visa tai
atnašaus Viešpaties akyvaizdoje,
[13] papjaus avinėlį, kame paprastai
pjaunama auka už nuodėmę ir
deginamoji auka, tai yra šventoje
vietoje. Nes auka kaip už
nuodėmę taip ir už prasikaltimą
pridera kunigui; ji yra labai
šventa. [14] Ir kunigas, ėmęs
kraujo aukos, papjautos už prasikaltimą,
padės ant apkuopiamojo
dešinės ausies pakremslės
ir ant dešinės rankos nykščio ir
didžiojo kojos piršto; [15] ir iš
aliejaus šeštinės įsipils savo kairiojon
rankon, [16] ir padažys jamo
dešinį pirštą ir pašlakstys ties
Viešpačiu septynis sykius. [17]
Likusį gi kairėje rankoje aliejų
išlies ant apkuopiamojo dešinės
ausies pakremslės ir ant

to iš šaltinio arba upės. Tas papjovimas nebuvo aukojimas ir buvo daromas tik tam, kad gavus kraujo, kurs sumaišytas su vandenimi buvo vartojamas šlakstymui. — (**10**) *Tris dešimtines*: tris dešimtas efos dalis. Plg. Iš. 16, 16. 36; 29, 40. — *Aliejaus šeštinę.* Ebr. *log.* Anot daugumos aiškintojų tai buvo mažiausis ebrajų saikas, lygus dvyliktai *hino* daliai (0,29 litro), anot kitų truputį daugiaus. — (**12**) *Atnašaus*.. Apkuopiamasis daro aukas už prasikaltimą ir nuodėmę, ne dėlto kad patįs raupsai butu prasikaltimas arba nuodėmė, bet dėlto kad žmogus galėjo nežiniomis padaryti ką nors iš to, už ką Įstatymas reikalavo aukos už prasikaltimą arba nuodėmę. Be to apkuopiamasis turėjo daryti deginamąją auką, todėl jam reikėjo buti liuosam nuo nuodėmės ir prasikaltimo. — *Visa tai atnašavęs...* Ebr. t. čionai minima pakėlimo apeiga, apie kurią vz. Iš. 29, 24. 26. — (**13**) *Tai yra.* Nereikalingas Vulgatos priedas. — (**14-18**) *Ėmęs kraujo...* Aprašytos čionai apei-

et super pollices manus ac pe-
dis dextri, et super sanguinem
qui effusus est pro delicto, 18
et super caput ejus. 19 Rogabit-
que pro eo coram Domino, et
faciet sacrificium pro peccato:
tunc immolabit holocaustum, 20
et ponet illud in altari cum li-
bamentis suis, et homo rite mun-
dabitur.
21 Quod si pauper est, et non
potest manus ejus invenire quæ
dicta sunt, pro delicto assumet
agnum ad oblationem, ut roget
pro eo sacerdos, decimamque
partem similæ conspersæ oleo
in sacrificium, et olei sextarium.
22 duosque turtures sive duos
pullos columbæ, quorum unus
sit pro peccato, et alter in ho-
locaustum: 23 offeretque ea die
octavo purificationis suæ sacer-
doti, ad ostium tabernaculi te-
stimonii coram Domino. 24 Qui
suscipiens agnum pro delicto et
sextarium olei, levabit simul:
25 immolatoque agno, de sangui-
ne ejus ponet super extremum
auriculæ dextræ illius qui mun-
datur, et super pollices manus
ejus ac pedis dextri: 26 olei ve-
ro partem mittet in manum su-
am sinistram, 27 in quo tingens
digitum dextræ manus asperget
septies coram Domino: 28 tan-
getque extremum dextræ auri-
culæ illius qui mundatur, et pol-
lices manus ac pedis dextri in
loco sanguinis qui effusus est

dešinės rankos ir kojos nykščio
ir ant kraujo, išlietojo už prasi-
kaltimą, 18 ir ant jo galvos. 19
Paskui melsis už jį Viešpaties
akyvaizdoje; ir darys auką už
nuodėmę; ir tuomet papjaus de-
ginamąją auką, 20 ir ją padės
draug su duonine auka, apšlak-
styta aliejumi, ant altoriaus, ir
žmogus bus teisėtai apkuoptas.
21 O jei yra beturtis ir neiš-
sigali surasti paminėtųjų daly-
kų, ims atnašai už prasikaltimą
avinėlį, kad kunigas pasimelstu
už jį, ir dešimtą dalį smulkių
miltų, apšlakstytų aliejumi, duo-
ninei aukai, ir aliejaus šeštinę,
22 taipogi du turkleliu arba du
jaunu karveliu, kuriųdviejų vie-
nas teesie už nuodėmę, o an-
tras deginamajai aukai. 23 Tai jis
atneš aštuntoje savo apsikuopi-
mo dienoje kunigui pas liudiji-
mo šėtros angą Viešpaties aky-
vaizdon. 24 Kunigas, ėmęs avi-
nėlį už prasikaltimą ir aliejaus
šeštinę, pakels draug, 25 ir pa-
pjovęs avinėlį jo krauju pateps
dešinės apkuopiamojo ausies pa-
kremslę ir dešinės jo rankos
bei kojos nykščius; 26 aliejaus
gi dalį išpils savo kairėn ran-
kon, 27 kuriame padažęs savo
dešinės rankos pirštą pašlakstys
septynis sykius ties Viešpačiu,
28 ir prisilies dešinės apkuopia-
mojo ausies pakremslės ir deši-
nės jo rankos bei kojos nykš-
čių toje vietoje, kame yra išlie-

gos primena kunigų pašventimą, nes ap-
kuopiamasis grįžo vienybėn tos tautos,
kuri turėjo buti „kunigiška karalija“. Plg.
Iš. 19, 6. — (19) *Melsis už jį*. Anot ebr.
t.: išdildys jo susitepimą. — *Darys auką
už nuodėmę*, — aukodamas metinę avelę
(10. e). Ebr. t po šitų žodžių vėl pami-
nėta, kad kunigas dildys apkuopiamojo
susitepimą. Tie patįs žodžiai ebr. t. at-
kartoti ir 20. eil. — *Deginamąją auką*
iš antrojo avinėlio.
(21) *Beturtis.* Beturčių aukos visuomet
žymiai mažesnės. Tas rupesnis beturčiais
Mozės Įstatyme patėmytinas. — *Pasimel-
stu už jį*... Anot ebr.: pakėlimui...
kad butu išdildytas jo susite-
pimas. — (24) *Pakels*, užlaikydamas
pakėlimo apeigą. Vz. Iš. 29, 24... —

pro delicto: [29] reliquam autem
partem olei, quæ est in sinistra
manu, mittet super caput puri-
ficati, ut placet pro eo Dominum:
[30] et turturem sive pullum co-
lumbæ offeret, [31] unum pro de-
licto, et alterum in holocaustum
cum libamentis suis. [32] Hoc est
sacrificium leprosi, qui habere
non potest omnia in emundatio-
nem sui.

[33] Locutusque est Dominus
ad Moysen et Aaron, dicens: [34]
Cum ingressi fueritis terram Cha-
naan, quam ego dabo vobis in
possessionem, si fuerit plaga le
præ in ædibus, [35] ibit cujus est
domus, nuntians sacerdoti, et
dicet: Quasi plaga lepræ videtur
mihi esse in domo mea. [36] At
ille præcipiet ut efferant uni-
versa de domo, priusquam in-
grediatur eam, et videat utrum
leprosa sit, ne immunda fiant
omnia quæ in domo sunt. In-
trabitque postea ut consideret
lepram domus: [37] et cum vide-
rit in parietibus illius quasi val-
liculas pallore sive rubore de-
formes, et humiliores superficie
reliqua, [38] egredietur ostium do-
mus, et statim claudet illam se-
ptem diebus. [39] Reversusque die
septimo, considerabit eam: si in-
venerit crevisse lepram, [40] jube-
bit erui lapides in quibus lepra
est, et projici eos extra civita-

tasis už prasikaltimą kraujas. [29]
Likusią gi aliejaus dalį, esančią
kairėje rankoje, išpils ant ap-
kuopiamojo galvos, kad permal-
dautu už jį Viešpatį. [30] Atna-
šaus taipogi turklelį arba jauną
karvelį, [31] vieną už nuodėmę ir
kitą deginamajai aukai su jos
duonine atnaša, apšlakstyta alie-
jumi [32] Ta yra auka raupsuoto-
jo, kurs negali visa turėti savo
apsikuopimui.

[33] Ir Viešpats kalbėjo Mozei
ir Aaronui ir tarė: [34] Kuomet
busite įėję Kanaano žemėn, ku-
rią aš jums duosiu paveldėti,
jei atsirastu raupsų sloga na-
muose, [35] tas, keno namai, eis
ir apreikš kunigui ir sakys: Man
regisi lyg-kad raupsų sloga esan-
ti mano namuose. [36] O jis, pir-
ma negu įeis į namus ir žiurės,
ar jie raupsuoti, lieps išnešti iš
jų visa, kad visi namuose esan-
tis dalykai netaptu sutepti. Pas-
kui įeis ir apžiurės namų raup-
sus. [37] Ir pamatęs ant jų sienų
tarsi duobeles, suteptas balsvais
arba rausvais taškais ir gilesnes
už kitą paviršį, [38] išeis iš namų
angos ir tuojau juos uždarys
septynioms dienoms. [39] Ir su-
grižęs septintoje dienoje juos
apžiurės; jei ras raupsus pasidi-
dinusius, [40] lieps išlupti akme-
nis, ant kurių yra raupsai ir

(31) *Už nuodėmę.* Vulgatoje čionai be rei-
kalo pasakyta: *pro delicto*, nes auka už
prasikaltimą buvo avinėlis (vz. 21. 24. eil.);
vienas gi turklelis arba karvelis reikėjo
aukoti už nuodėmę (vz. 22. e.). 31 eil.
gale ebr. t. dar pridėta: „ir kunigas iš-
dildys apkuopiamojo susitepimą Viešpaties
akyvaizdoje“.

(34) *Kuomet busite...* Įstatai apie dra-
bužių raupsus buvo paduoti tuojau po
žmonių raupsų, nes ir per tyrus keliau-
jant Izraėlitams, jų drabužiai galėjo užsi-
krėsti ta liga; iš įstatų gi apie namų raup-
sus daromas priedas, nes jie reikėjo pil-
dyti tik paskesniu laiku. — *Jei atsirastu
raupsų...* Anot ebr. t.: ir užleisiu
raupsų slogą ant jusų pavel-
dėtosios žemės namų. Regimai
tie namų raupsai buvo puvėsiai, atsiran-
dantįs ant sienų, kenksmingi žmonių svei-
katai, bet kokie, tikrai nežinia. — (37)
Balsvais. Ebr. t.: žalsvais. —

tem in locum immundum: 41 domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, et spargi pulverem rasuræ extra urbem in locum immundum. 42 lapidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, et luto alio liniri domum. 43 Sin autem postquam eruti sunt lapides, et pulvis erasus, et alia terra lita, 44 ingressus sacerdos viderit reversam lepram, et parietes respersos maculis, lepra est perseverans, et immunda domus: 45 quam statim destruent, et lapides ejus ac ligna, atque universum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum. 46 Qui intraverit domum quando clausa est, immundus erit usque ad vesperum: 47 et qui dormierit in ea, et comederit quippiam, lavabit vestimenta sua. 48 Quod si introiens sacerdos viderit lepram non crevisse in domo, postquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate: 49 et in purificationem ejus sumet duos passeres, lignumque cedrinum, et vermiculum atque hyssopum: 50 et immolato uno passere in vasi fictili super aquas vivas, 51 tollet lignum cedrinum, et hyssopum, et coccum et passerem vivum, et tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, et asperget domum septies, 52 purificabitque eam tam in sanguine passeris quam in aquis viventibus, et in passere vivo, lignoque cedrino et hyssopo atque vermiculo. 53 Cumque dimiserit passerem avolare in agrum libere, orabit pro domo, et jure mundabitur.

juos išmesti už miesto sutepton vieton. 41 pačių gi namų vidų nuskusti aplinkui ir nuoskutas išpilti už miesto sutepton vieton, 42 ir įdėti kitus akmenis išluptųjų vieton, ir kitu moliu ištepti namus. 43 O jei išplėšus akmenis ir nuskutus dulkes ir kitu moliu ištepus, 44 įėjęs kunigas pamatys sugrįžusius raupsus ir sienas taškuotas, raupsai yra pasiliekantįs ir namai sutepti. 45 Juos tuojau išgriaus, o jų akmenis ir medžius ir sutrupas išmes sutepton vieton už mieto. 46 Kas įeitu į namus, kuomet jie uždaryti, bus suteptas iki vakarui; 47 ir kas juose miegotu ir ką nors valgytu, išmazgos savo drabužius, 48 O jei įėjęs kunigas matys raupsus nepasididinus namuose, kuomet jie buvo naujai ištepti, juos apkuops kaipo pasveikusius. 49 Jiems apkuopti ims du žvirbliu ir kėdro medžio ir raudonos vilnos bei yzopo, 50 ir papjovęs vieną žvirblį moliniame inde ant tekančio vandens, 51 ims kėdro medį ir yzopą ir raudoną vilną ir gyvąjį žvirblį, ir visa padažys papjautojo žvirblio kraujuje ir tekančiame vandenyje, ir apšlakstys namus septynius sykius, 52 ir juos apkuops kaip žvirblio krauju taip ir tekančiu vandenimi ir gyvuoju žvirbliu, ir kėdro medžiu ir yzopu bei raudona vilna 53 Ir paleidęs gyvąjį žvirblį skristi liuosą į laukus, melsis už namus, ir jie bus teisėtai apkuopti.

(49) *Du žvirbliu*. Ebr. t.: du mažu paukšteliu. Vz. aug. 4 eil.

54 Ista est lex omnis lepræ et
percussuræ, 55 lepræ vestium et
domorum, 56 cicatricis et erum-
pentium papularum, lucentis ma-
culæ, et in varias species, colo-
ribus immutatis, 57 ut possit sci-
ri quo tempore mundum quid,
vel immundum sit.

54 Tasai yra įstatas apie vi-
sokius raupsus ir piktšašius,
55 apie raupsus ant drabužių ir
namų, 56 ant randų, nušašimų,
blizgančių taškų, ir apie įvai-
rias permainas jų varsose, 57 kad
butu galima žinoti, kuomet kas
nors yra nesutepta arba sutepta.

d) Įstatai apie susitepimus, kilstančius iš pačios žmogaus prigimties.

Caput XV. 1 Locutusque est
Dominus ad Moysen et Aaron,
dicens: 2 Loquimini filiis Israel,
et dicite eis: Vir, qui patitur
fluxum seminis, immundus erit.
3 Et tunc judicabitur huic vitio
subjacere, cum per singula mo-
menta adhæserit carni ejus, at-
que concreverit fœdus humor.
4 Omne stratum, in quo dormie-
rit, immundum erit, et ubicum-
que sederit. 5 Si quis hominum
tetigerit lectum ejus, lavabit ve-
stimenta sua: et ipse lotus aqua,
immundus erit usque ad vespe-
rum. 6 Si sederit ubi ille sede-
rat, et ipse lavabit vestimenta
sua: et lotus aqua, immundus
erit usque ad vesperum. 7 Qui
tetigerit carnem ejus, lavabit
vestimenta sua: et ipse lotus
aqua, immundus erit usque ad
vesperum. 8 Si salivam hujusce-
modi homo jecerit super eum
qui mundus est, lavabit vesti-
menta sua: et lotus aqua, im-

15. perskyrimas. 1 Ir Viešpats
kalbėjo Mozei bei Aaronui ir ta-
rė: 2 Kalbėkita Izraėlio sunums
ir jiems sakykita: Vyriškis, turįs
sėklos pludimą, bus suteptas. 3
Tuomet jis skaitysis šitos ydos
apgalėtas, kuomet bjaurus šla-
pumas nuolat limpa prie jo ku-
no ir sustingsta. 4 Kiekvienas
guolis, kame jis miegotu, ir vie-
ta, kur sėdėtu, bus sutepta. 5
Jei kas iš žmonių prisiliestu jo
patalo, išplaus savo drabužius ir
pats apsiplaus vandenimi ir bus
suteptas iki vakarui. 6 Jei sėdė-
tu, kame anas sėdėjo, turės iš-
plauti savo drabužius ir pats
apsiplaus vandenimi, ir bus su-
teptas lig vakarui. 7 Jei kas
prisiliestu jo kuno, išplaus savo
drabužius, ir pats apsiplaus van-
denimi, ir bus suteptas iki va-
karui. 8 Jei toks žmogus spjau-
tu ant nesuteptojo, tasai išplaus
savo rubus, ir apsiplaus vande-
nimi, ir bus suteptas iki vaka-

(**54-57**) *Tasai yra...* Paprasta užbaiga įstatų apie visokius raupsus.

15, **1-33**. Šitame straipsnyje surašyti įstatai apie žmogaus kuno susitepimą poliucijomis ir apie susitepimą moteriškės, kurią ištinka mėnesinė negalė, arba vargina kitoks kraujo pludimas.

(**15, 2**) *Vyriškis, turįs...* Visupirma duodami įstatai apie liguistas vyrų poliucijas, kurios darė žmogų įstatų akyse suteptu. — (**3**) *Tuomet jis skaitysis...* Paaiškinama, kokios yra to liguisto žmogaus stovio žymės, ir rasi atskiriama nuolatinės poliucijos *(limpa prie jo kuno)* ir poliucijos su laikiniais pertrukiais *(sustingsta)*. — *Balnas...* Ebr. ž. *merkab* rasi reiškia vežimą arba vežimo s ė d i n ę.

mundus erit usque ad vesperum.
9 Sagma, super quo sederit im-
mundum erit: 10 et quidquid sub
eo fuerit, qui fluxum seminis
patitur, pollutum erit usque ad
vesperum. Qui portaverit horum
aliquid, lavabit vestimenta sua:
et ipse lotus aqua, immundus
erit usque ad vesperum. 11 Om-
nis, quem tetigerit qui talis est,
non lotis ante manibus, lavabit
vestimenta sua: et lotus aqua,
immundus erit usque ad vespe-
rum. 12 Vas fictile quod tetige-
rit, confringetur: vas autem lig-
neum lavabitur aqua.

13 Si sanatus fuerit qui hu-
juscemodi sustinet passionem,
numerabit septem dies post emun-
dationem sui, et lotis vestibus
et toto corpore in aquis viven-
tibus, erit mundus. 14 Die au-
tem octavo sumet duos turtu-
res, aut duos pullos columbæ,
et veniet in conspectum Domi-
ni ad ostium tabernaculi testi-
monii, dabitque eos sacerdoti.
15 Qui faciet unum pro peccato,
et alterum in holocaustum: ro-
gabitque pro eo coram Domino,
ut emundetur a fluxu seminis
sui.

16 Vir de quo egreditur semen
coitus, lavabit aqua omne cor-
pus suum: et immundus erit us-
que ad vesperum. 17 Vestem et
pellem, quam habuerit, lavabit
aqua, et immunda erit usque
ad vesperum. 18 Mulier, cum qua
coierit, lavabitur aqua, et im-
munda erit usque ad vesperum.

rui. 9 Balnas, ant kurio jis sėdė-
tu, bus suteptas. 10 Ir kas nors
butu po tuo, kurs turi sėklos
pludimą, bus sutepta iki vaka-
rui. Kas neštu ką nors iš tokių
dalykų, išplaus savo drabužius,
ir pats apsiplaus vandenimi, ir
bus suteptas iki vakarui. 11 Kiek-
vienas, kurio toksai prisiliestu,
nenusimazgojęs pirma rankų, iš-
plaus savo rubus, ir apsiplaus
vandenimi, ir bus suteptas iki
vakarui. 12 Molinis indas, kurio
prisiliestu, turi buti sudaužytas;
medinis gi indas bus išmazgo-
tas vandenimi.

13 Jei išgytu, kurs serga to-
kia negale, suskaitys septynias
dienas po savo apsikuopimo ir,
išmazgojęs drabužius ir visą ku-
ną tekančiame vandenyje, bus
nesuteptas. 14 Aštuntoje gi die-
noje ims du turkleliu arba du
jaunu karveliu, ir ateis Viešpa-
ties akyvaizdon prie liudijimo
šėtros angos, ir paduos juodu
kunigui, 15 kurs iš vieno darys
auką už nuodėmę, o iš kito de-
ginamąją auką ir melsis už jį
Viešpaties akyvaizdoje, kad bu-
tu apkuoptas nuo savo sėklos
pludimo.

16 Vyriškis, kuriam atsitinka
paprastas susitepimas, apiplaus
vandenimi visą savo kuną ir bus
suteptas iki vakarui. 17 Jis iš-
plaus vandenimi drabužį ir kailį,
kurį turėjo, ir tai bus sutepta
iki vakarui. 18 Moteriškė, su ku-
ria jis sugultu, apsiplaus vande-
nimi ir bus sutepta iki vakarui.

(13) *Jei išgytu...* Duodami pamokymai apie apsikuopimo apeigas. — *Po savo apsikuopimo.* Apsikuopimu čionai pavadintas pats išgijimas. — *Tekančiame vandenyje*: šaltinio arba upės vandenyje. — — (15) *Ir melsis už jį...* Ebr. t.: i r i š d i l d y s j o s u s i t e p i m ą.
(16) *Vyras, kuriam...* Kalbama apie paprastą poliuciją, įvykstančią netyčiomis ir tyčiomis iššauktą; ji visuomet sutepa vyriškį. — (18) *Moteriškė, su kuria...* Moterystės pareigų išpildymas sutepa moterį.

19 Mulier, quæ redeunte men-
se patitur fluxum sanguinis, se-
ptem diebus separabitur. 20 Om-
nis qui tetigerit eam, immun-
dus erit usque ad vesperum: 21
et in quo dormierit vel sederit
diebus separationis suæ, pollu-
etur. 22 Qui tetigerit lectum ejus,
lavabit vestimenta sua: et ipse
lotus aqua, immundus erit us-
que ad vesperum. 23 Omne vas,
super quo illa sederit, quisquis
attigerit, lavabit vestimenta sua:
et ipse lotus aqua, pollutus erit
usque ad vesperum. 24 Si coierit
cum ea vir tempore sanguinis
menstrualis, immundus erit se-
ptem diebus: et omne stratum,
in quo dormierit, polluetur.

25 Mulier, quæ patitur multis
diebus fluxum sanguinis non in
tempore menstruali, vel quæ
post menstruum sanguinem flue-
re non cessat, quamdiu subja-
cet huic passioni, immunda erit
quasi sit in tempore menstruo.
26 Omne stratum, in quo dor-
mierit, et vas in quo sederit,
pollutum erit. 27 Quicumque te-
tigerit ea, lavabit vestimenta
sua: et ipse lotus aqua, immun-
dus erit usque ad vesperum. 28
Si steterit sanguis, et fluere ces-
saverit, numerabit septem dies
purificationis suæ: 29 et die octa-
vo offeret pro se sacerdoti duos
turtures, aut duos pullos colum-
barum ad ostium tabernaculi
testimonii: 30 qui unum faciet
pro peccato, et alterum in ho-

19 Moteriškė, turinti mėnesi-
nį kraujo pludimą, bus atskirta
septynioms dienoms. 20 Kiekvie-
nas, kurs jos prisiliestu, bus su-
teptas iki vakarui; 21 ir visa, ant
ko ji gulėtu arba sėdėtu savo
atskyrimo dienomis, bus sutep-
ta. 22 Kas prisiliestu jos patalo,
išplaus savo rubus, ir pats ap-
siplaus vandenimi, ir bus sutep-
tas lig vakarui. 23 Kas nors pri-
siliestu bet kokio rakando, ant
kurio ji sėdėjo, išplaus savo ap-
darus, ir pats apsiplaus vande-
nimi, ir bus suteptas iki vaka-
rui. 24 Jei sugultu su ja vyras
mėnesinio kraujo metu, bus su-
teptas septynias dienas; ir kiek-
vienas guolis, ant kurio jis mie-
gotu, bus suteptas.
25 Moteriškė, turinti kraujo plu-
dimą daugelį dienų ne mėnesinės
negalės metu, arba kuriai pludi-
mas po mėnesinio kraujo nesiliau-
ja, bus sutepta, kolei kentės tą
negalę, kaip mėnesinės negalės
metu. 26 Kiekvienas patalas, ant
kurio ji miegotu, ir rakandas, ant
kurio sėdėtu, bus suteptas. 27 Kas
jų prisiliestu, išplaus savo apda-
rus, ir pats apsiplaus vandenimi,
ir bus suteptas iki vakarui. 28 Jei
kraujas apsistotu ir liautusi plu-
dęs, atskaitys septynias savo ap-
sikuopimo dienas, 29 o aštuntoje
dienoje atnašaus už save kuni-
gui du turkleliu arba du jaunu
karveliu prie liudijimo šėtros
angos. 30 Tasai iš vieno darys
auką už nuodėmę, o iš kito de-

Ebr. t. aiškiai pasakyta, kad vyras ir mo-
teris bus abudu suteptu.

(19) *Moteriškė, turinti...* Įstatai apie
paprastą moteriškai lyčiai mėnesinę ne-
galę. — (24) *Jei sugultu...* Anot ebr. t.:
„jei su ja g u l ė t u vyras, jos susitepimas
bus ant jo..." Taigi, čionai kalbama tik-
riausiai apie paprastą gulėjimą viename pa-
tale, o ne apie moterystės pareigų pildymą,
už kurį tokiame atsitikime toliaus skiriama
labai didelė bausmė. Plg. 18, 19; 20, 18.

(25) *Pludimą daugelį dienų...* Perspė-
jimai apie nepaprastą kraujo pludimą.
Plg. Mt. 9, 20...

locaustum, rogabitque pro ea
coram Domino, et pro fluxu im-
munditiæ ejus. [31] Docebitis er-
go filios Israel ut caveant im-
munditiam, et non moriantur in
sordibus suis, cum polluerint ta-
bernaculum meum quod est in-
ter eos.
[32] Ista est lex ejus, qui pati-
tur fluxum seminis, et qui pol-
luitur coitu, [33] et quæ menstru-
is temporibus separatur, vel quæ
jugi fluit sanguine, et hominis,
qui dormierit cum ea.

ginamąją auką ir melsis Vieš-
paties akyvaizdoje už ją ir už
susitepimo pludimą. [31] Taigi, ju-
du mokysita Izraėlio sunus, kad
sergėtusi susibjaurinimo ir kad
nenumirtu savo purvuose, jei
suteptu jų tarpe esančią mano
šėtrą.
[32] Tasai yra įstatas apie tu-
rintį sėklos pludimą ir susitepan-
tį sugulimu, [33] ir apie tą, kuri
mėnesinės negalės metu atski-
riama, arba kuri turi nuolatinį
kraujo pludimą, ir apie žmogų,
kurs su ja miegotu.

e) Apie permaldavimo dieną.

Caput XVI. [1] Locutusque est
Dominus ad Moysen post mor-
tem duorum filiorum Aaron,
quando offerentes ignem alie-
num interfecti sunt: [2] et præ-
cepit ei, dicens: Loquere ad Aa-
ron fratrem tuum, ne omni tem-
pore ingrediatur Sanctuarium,
quod est intra velum coram pro-
pitiatorio quo tegitur arca, ut
non moriatur (quia in nube ap-
parebo super oraculum) [3] nisi

16. perskyrimas. [1] Ir Viešpats
kalbėjo Mozei, mirus dviem Aa-
rono sunum, kuomet, atnašauda-
mi svetimą ugnį, buvo užmušti,
[2] ir jam įsakė, tardamas: Sakyk
savo broliui Aaronui, kad ne
kiekvienu metu eitu į šventy-
klą, esančią už užkabos ties mal-
dytuve, kuria uždengta skrynia,
kad nenumirtu (nes aš pasirody-
siu debesyje viršuje žinyno); [3]
neįeis, jei nepadarys pirma ši-

16, 1 - 34. Metinės permaldavimo dienos apeigos turėjo buti labai iškilmingos. Šitame straipsnyje išpradžios trumpai pasakojama apie prisirengimą prie jos apeigų, toliaus aprašomos pačios permaldavimo apeigos, duodami pamokymai apie tos dienos aukas ir įsakoma daryti permaldavimas kas metai paskirtoje dienoje.

(**16**, **1**) *Mirus dviem...* Permaldavimo dienos įstatymas buvo apskelbtas išanksto (plg. Iš. 30, 10); jos gi paskyrimas įvyko, netrukus po dviejų Aarono sunų mirties; todėl tas atsitikimas čionai primenamas. — *Kuomet, atnašaudami...* Ebr. t.: K u o m e t a r t i n o s i V i e š p a t i e s a k y v a i z d o n i r n u m i r ė. Tas priminimas turėjo paraginti vyriausįjį kunigą griežtai užlaikyti duodamus toliaus įsakymus, kad juos peržengdamas neužsitrauktu ant savęs baisios Dievo bausmės. — (**2**) *Į šventyklą:* į švenčiausiąją šėtros dalį, už užkabos, kame buvo sandoros skrynia. Vz. Iš. 26, 31 - 34. — *Kad nenumirtu.* Už nepaklusnumą skiriama mirties bausmė. — *Nes aš pasirodysiu debesyje.* Anot aiškintojų daugumos tuo debesimi turėjo buti dumų debesėlis, pasidaręs iš degančių smilkalų (13. e.), kaipo ženklas Dievo buvimo šėtroje, taip kad kiek sykių vyriausis kunigas atnašaudavo smilkalus, tiek sykių Viešpats teikdavosi maloningai apsilankyti švenčiausioje šėtros dalyje. Bet tekstas nieko nesako apie tai, kad Dievas butu apsireiškęs šventykloje, kiek kar tų į ją įeidavo su smilkalais vyriausis kunigas; todėl čionai tikriausiai atkartotas tik augščiaus duotas pažadėjimas. Vz. Iš. 25, 22. — (**3**) *Veršį už nuodėmę...* Išpradžios pasakoma, kokias aukas turi prirengti pats vyriausis kunigas už save

hæc ante fecerit: Vitulum pro
peccato offeret, et arietem in
holocaustum. 4 Tunica linea ve-
stietur, feminalibus lineis veren-
da celabit: accingetur zona li-
nea, cidarim lineam imponet ca-
piti: hæc enim vestimenta sunt
sancta: quibus cunctis, cum lo-
tus fuerit, induetur. 5 Suscipi-
etque ab universa multitudine
filiorum Israel duos hircos pro
peccato, et unum arietem in ho-
locaustum. 6 Cumque obtulerit
vitulum, et oraverit pro se et
pro domo sua, 7 duos hircos sta-
re faciet coram Domino in os-
tio tabernaculi testimonii: 8 mit-
tensque super utrumque sortem,
unam Domino, et alteram capro
emissario: 9 cujus exierit sors
Domino, offeret illum pro pec-
cato: 10 cujus autem in caprum
emissarium, statuet eum vivum
coram Domino, ut fundat pre-
ces super eo, et emittat eum in
solitudinem.

tų dalykų: jis atnašaus veršį už
nuodėmę ir aviną deginamajai
aukai. 4 Apsivilks drobine jupa,
kuno nuogumą pridengs drobi-
nėmis kelinėmis, apsijuos drobi-
ne juosta, ant galvos užsidės
drobinį nuometą; nes šitie ap-
darai yra šventi; pirma apsiplo-
vęs apsivilks jais visais. 5 Ir ims
iš visos Izraėlio sunų daugybės
du ožiu aukai už nuodėmę ir
vieną aviną deginamajai aukai.
6 It atvedęs veršį ir pasimeldęs
už save ir už savo namus, 7 pa-
statys du ožiu Viešpaties aky-
vaizdon liudijimo šėtros angoje
8 ir mes ant abiejų burtas, vie-
ną Viešpačiui, o antrą išsiustį-
najam ožiui; 9 ant kurio kris bur-
ta Viešpačiui, tą atnašaus už
nuodėmę; 10 kurs gi turi buti iš-
siųstinuoju ožiu, tą statys gyvą
Viešpaties akyvaizdon, kad dary-
tu ant jo maldas ir jį išvarytu
į tyrus.

ir savo namus. Plg. žem. 6. 11. eil. — (4) *Drobine jupa...* Vyriausiam kunigui liepiama apsivilkti paprastų kunigų apdarais; tik nuometą galvai pridengti jis turės savąjį, bet ir tą be šventosios skardelės. Plg. Iš. 28, 36. — (5) *Du ožiu už nuodėmę.* Paprasta auka už tautos nuodėmę buvo veršis (vz. aug. 4, 13..), bet čionai, kaip ir kunigų pašventime, liepiama aukoti ožys. Nors įsakoma imti du ožiu, bet ištikrųjų buvo pjaunamas aukai tik vienas; antras galėjo vadinties auka tik labai plačioje to žodžio prasmėje; bet kolei buvo nežinia, katras ožys reikės pjauti, abudu skaitėsi lyg-kad vienu ir teisingai vadinosi auka už nuodėmę. — (6) *Pasimeldęs.* Ebr. *kipper*, d a r y s p e r m a l d a v i m ą (dildys). — (8) *Mes ant abiejų...* Katras ožys reikia papjauti aukai už nuodėmę, tai turi nutarti burta. Paskesniais laikais vyriausis kunigas dėdavo dėžutėn dvi lenteli, vieną su parašu *laJahveh*, o kitą su žodžiu *la'aza'zel*; pakratęs dėžutę imdavo abiem rankom draug įdėtasias lenteles; dešine ranka paimta lentelė buvo skiriama kunigo dešinėje pastatytajam ožiui, o kairiosios rankos lentelė antrajam ožiui. Geru ženklu skaitėsi, jei lentelė su parašu *laJahveh* rasdavosi dešinėje rankoje. Ta lentele pažymėtasis ožys buvo skiriamas papjauti aukai už tautos nuodėmę. — *Išsiųstinajam ožiui.* Ebr. *la'aza'zel.* To niekur kitur šv. Rašte nesutinkamo žodžio tikra prasmė nežinoma. Senesnieji šv. Rašto vertėjai (LXX, Akv., Sym., Vulg.) manė, kad jis sudėtas iš dviejų žodžių *'az*, o ž k a ir *'azal*, v e s t i; iš čia radosi nuomonė, kad kalbama apie ožį, kurs reikia išvesti, išsiųsti, o ne pjauti aukai; bet tokio žodžio kilmės aiškinimo nepatvirtina tolesnis pasakojimas (vz. 10. 26. eil.). Todėl kiti aiškintojai mano, kas tas žodis yra taippat vardas, kaip *Jahveh*; anot vienų taip vadinosi koki nors piktoji dvasia, kuriai nuodėmėmis apsunkintas ožys buvo atiduodamas, o anot kitų tikriaus vieta arba tyruma, kurion ožys buvo nuvedamas. — (10) *Darytu ant jo maldas.* Vz. žem. 21. e. — *Jį išvarytu į tyrumą.* Anot ebr. t.: i š s i ų s p r i e A z a z ė l i o į t y r u s.

11 His rite celebratis, offeret
vitulum et rogans pro se et pro
domo sua, immolabit eum: 12 as-
sumptoque thuribulo, quod de
prunis altaris impleverit, et hau-
riens manu compositum thymia-
ma in incensum, ultra velum
intrabit in Sancta: 13 ut positis
super ignem aromatibus, nebula
eorum et vapor operiat oracu-
lum, quod est supra testimoni-
um, et non moriatur. 14 Tollet
quoque de sanguine vituli, et
asperget digito septies contra
propitiatorium ad orientem. 15
Cumque mactaverit hircum pro
peccato populi, inferet sangui-
nem ejus intra velum, sicut præ-
ceptum est de sanguine vituli,
ut aspergat e regione oraculi,
16 et expiet Sanctuarium ab im-
munditiis filiorum Israel, et a
prævaricationibus eorum, cun-
ctisque peccatis. Juxta hunc ri-
tum faciet tabernaculo testimo-

11 Tai atlikus, kaip įstatai rei-
kalauja, atnašaus veršį ir, mels-
damos už save ir už savo na-
mus, jį papjaus. 12 Ir ėmęs smil-
kytuvą, kurį bus pripildęs alto-
riaus žarijomis, ir ranka pasė-
męs sumaišytų smilkalų smilky-
mui, įeis už užkabos į švenčiau-
siąją vietą, 13 kad, uždėjus ant
ugnies smilkalų, jų debesėlis ir
dumai apdengtų žinyną, esantį
ant liudijimo, ir kad patsai ne-
numirtų. 14 Pasiims taipogi ver-
šio kraujo ir pirštu pašlakstys
septynis sykius ties maldytuve
saulėtekio linkon. 15 Ir papjovęs
ožį už tautos nuodėmę, įneš jo
kraujo už užkabos, kaip įsakyta
apie veršio kraują, kad pašlak-
stytų ties žinynu, 16 ir apkuops
šventyklą nuo Izraėlio sūnų su-
sitepimų, ir nuo jų peržengimų,
ir nuo visų nuodėmių. Tokiuo
pat budu padarys liudijimo šė-
trai, ištiestai jų tarpe, tarp jų

(11) *Tai atlikus, kaip įstatai reikalauja.* Tie žodžiai Vulgatos priedas. Užbaigus kalbėti apie prisirengimą prie permaldavimo apeigų, toliaus pasakojama apie pačias apeigas ir aukas. — *Atnašaus veršį...* Apeigos prasideda atnašavimu veršio už vyriausiojo kunigo ir jo namų nuodėmę. Pagal augščiaus užrašytas (vz. 4, 4) aukų taisykles, vyriausis kunigas pirm papjovimo turėjo uždėti aukai rankas ant galvos; čionai gi įsakoma maldauti Viešpatį už save ir už savo namus. — (12) *Altoriaus*: deginamųjų aukų altoriaus, ant kurio ugnis niekuomet neužgesdavo. Ebr. t. po žodžio *altoriaus* pridėta: k u r s y r a V i e š p a t i e s a k y v a i z d o j e. — *Sumaišytų smilkalų.* Vz Iš. 30, 7. 8. 34... — *Įeis už užkabos,* skyrusios šventąją šėtros dalį nuo švenčiausios. Tai buvo pirmas tą dieną įėjimas švenčiausion šėtros dalin. Įneštą smilkytuvą su degančiais smilkylais vyriausis kunigas turėjo čia palikti ir tuojau išeidavo kraujo pasiimtų. — (13) *Žinyną.* Vz. Iš. 25, 16 ir tol. — (14) *Pasiims taipogi..* Tai buvo antras įėjimas švenčiausion vieton. Ebr. t. šitoje vietoje apšlakstymo apeigos aprašytos pilniaus: „Ir ims veršio kraujo ir šlakstys savo pirštu ant maldytuvės saulėtekio šoną, ir pašlakstys savo pirštu taipogi ties maldytuve to paties kraujo septynis sykius“. Šėtra buvo atkreipta į vakarus, ir vyriausis kunigas įeidavo jon ir paskui, pakėlęs užkabą, švenčiausion jos dalin per angą iš saulėtekio pusės; todėl jis atsirasdavo prieš tą sandoros skrynios šoną ir maldytuvės šoną, kurs buvo atkreiptas į saulėtekius, ir turėjo pašlakstyti kraujų pirma tą šoną, o paskui žemę ties skrynia; skrynios gi jis aplink neapeidavo. Pabaigęs tą pirmąjį šlakstymą, kurį vyriausis kunigas darė už save ir už savo namus, jis išeidavo. — (15) *Įneš jo kraujo...* Tai trečias vyriausiojo kunigo įėjimas švenčiausion vieton. — *Ties žinynu.* Ebr. t.: a n t m a l d y t u v ė s i r t i e s m a l d y t u v e. Tas antras šlakstymas buvo daromas už visos tautos nuodėmes ir juo buvo apkuopiama švenčiausi vieta nuo visų neteisybių, kuriomis Izraėlitai per visus metus buvo lyg-kad sutepę tą vietą. — (16) *Liu-*

nii, quod fixum est inter eos in
medio sordium habitationis eo-
rum.
17 Nullus hominum sit in
tabernaculo quando pontifex Sanctuarium ingreditur, ut roget pro se et pro domo sua, et pro universo cœtu Israel donec egrediatur.
18 Cum autem exierit ad altare quod coram Domino est, oret pro se, et sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua ejus per gyrum:
19 aspergensque digito septies, expiet, et sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israel.
20 Postquam emundaverit Sanctuarium, et tabernaculum, et altare, tunc offerat hircum viventem:
21 et posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, et universa delicta atque peccata eorum: quæ imprecans capiti ejus, emittet illum per hominem paratum, in desertum.
22 Cumque portaverit hircus om-

gyvenamųjų vietų nešvarumų.
17 Neivieno žmogaus tenebuna šėtroje, kuomet vyriausis kunigas įeina šventyklon melstųsi už save, ir už savo namus, ir už visą Izraėlio susirinkimą, kolei jis neišeis.
18 Išėjęs gi prie altoriaus, esančio Viešpaties akyvaizdoje, tesimeldžia už save ir, ėmęs veršio ir ožio kraujo, teišlieja ant jo ragų aplinkui,
19 ir pirštu šlakstydamas septynis sykius, teapkuopia jį ir tepašventina nuo visų Izraėlio sunų nešvarumų.
20 Kuomet bus apkuopęs šventyklą ir šėtrą ir altorių, tuomet teatveda gyvąjį ožį
21 ir, uždėjęs abidvi ranki jam ant galvos, teišpažįsta visas Izraėlio sunų neteisybes ir visus jų prasikaltimus ir nuodėmes, ir jais prakeikdamas jo galvą jį išsiųs per tam tikrą žmogų į tyrumą.
22 Ir kuomet ožys nuneš visus jų prasikaltimus į

dijimo šėtrai... Apkuopimas šventosios šėtros dalies buvo daromas taippat, kaip ir švenčiausios, todėl kraujo šlakstymu. Toje šėtros dalyje kunigas regimai atlikdavo taipogi permaldavimo apeigą ir ant smilkalų altoriaus, kaip tai įsakyta kitur. Vz. Iš. 30, 10. — (**17**) *Tenebuna šėtroje*, kad kartais nepažvelgtu per pakeltą užkabą į švenčiausios šėtros dalies vidų. — (**18. 19**) *Prie altoriaus, esančio*... Kalbama apie apkuopimą deginamųjų aukų altoriaus. — *Tesimeldžia*. Ebr. t.: a p k u o p s j į. — *Ant jo ragų*. Plg. Iš. 27, 2; 29, 12; Kun. 4, 7 ir k. — (**20**) *Teatveda gyvąjį ožį*: tepastato Viešpaties akyvaizdon. Vz. 10. e. — (**21**) *Teišpažįsta visas Izraėlio sunų neteisybes*... kalbėdamas visuotiną išpažintį, kuri paskesniais laikais anot padavimo buvo išreiškiama tokiais žodžiais: „Viešpatie, tavo tauta, Izraėlio namai, tave užrustino, kėlė prieš tave maištą ir tau nusidėjo. Maldauju tave, Viešpatie, atleisk dabar kaltybes, sukilimus, nuodėmes, kuriomis jie prasikalto ir kuriomis tavo tauta, Izraėlio namai, prieš tave sukilo ir tave užrustino, kaip parašyta tavo tarno Mozės įstatyme: Toje dienoje parmaldavimas bus ant jusų, kad jus apkuopus nuo visų jusų nuodėmių Viešpaties akyvaizdoje, ir jųs vėl tapsite nesuteptais. — Ir kunigai ir tauta, kurie stovėjo prieangyje, išgirdę pirmąjį žodį išeinant iš vyriausiojo kunigo burnos, nusilenkdavo, atiduodavo pagarbinimą, parpuldavo kniupšti ant žemės ir sakė: Pašlovintas teesie garbingas jo karalystės vardas amžių amžiais". (Cit. *Dict. de la Bible* pagal *Talmud, Joma, VI, 2*) — *Išsiųs per tam tikrą žmogų*... Anot ebr. t., per pirmą pasitaikiusį žmogų. Įstatas liepia čionai tik išsiųsti ožį į tyrumą, bet paskesniais laikais jį nuvarydavo ant stataus kalno, nuo kurio nustumdavo, kad krįsdamas užsimuštų; ir vyriausis kunigas tik tuomet pradėdavo tolesnes dienos apeigas, kuomet gaudavo žinią, kad ožys jau užsimušęs. — (**22**) *Nuneš visus jų prasikaltimus*... Taigi ožio išvarymas į tyrus buvo ženklas atėmimo ir atitolinimo visų tautos nuodėmių, ku-

nes iniquitates eorum in terram
solitariam, et dimissus fuerit in
deserto, 23 revertetur Aaron in
tabernaculum testimonii, et de-
positis vestibus, quibus prius
indutus erat cum intraret San-
ctuarium, relictisque ibi, 24 la-
vabit carnem suam in loco san-
cto, indueturque vestibus suis.
Et postquam egressus obtulerit
holocaustum suum ac plebis, ro-
gabit tam pro se quam pro po-
pulo: 25 et adipem, qui oblatus
est pro peccatis, adolebit super
altare. 26 Ille vero, qui dimise-
rit caprum emissarium, lavabit
vestimenta sua et corpus aqua,
et sic ingredietur in castra. 27
Vitulum autem et hircum, qui
pro peccato fuerant immolati,
et quorum sanguis illatus est in
Sanctuarium ut expiatio comple-
retur, asportabunt foras castra,
et comburent igni tam pelles
quam carnes eorum ac fimum:
28 et quicumque combusserit ea,
lavabit vestimenta sua, et car-
nem aqua, et sic ingredietur in
castra.

29 Eritque vobis hoc legiti-
mum sempiternum: Mense sep-
timo, decima die mensis affige-
tis animas vestras, nullumque
opus facietis, sive indigena, si-
ve advena qui peregrinatur in-
ter vos. 30 In hac die expiatio
erit vestri, atque mundatio ab
omnibus peccatis vestris: coram

tuščią vietą ir bus paleistas ty-
rumoje, 23 Aaronas sugrįš liudi-
jimo šėtron ir, nusivilkęs apda-
rus, kuriais pirma buvo apsiren-
gęs, įeidamas šventyklon, ir juos
tenai palikęs, 24 nuplaus savo
kuną šventoje vietoje ir apsi-
vilks savo rubais. Ir kuomet iš-
ėjęs paaukos savo ir tautos de-
ginamąją auką, melsis kaip už
save, taip ir už tautą, 25 ir su-
smilkys ant altoriaus taukus, pa-
aukotus už nuodėmes. 26 Tasai
gi, kurs nuves išsiųstinąjį ožį,
nuplaus savo drabužius ir kuną
vandenimi ir taip įeis į stovy-
klą. 27 Veršį gi ir ožį, kuriuodu
buvo paaukotu už nuodėmę ir
kuriųdviejų kraujas buvo įneš-
tas šventyklon permaldavimui
atlikti, išgabens už stovyklos ir
sudegins ugnyje, kaip odas, taip
mėsą ir mėšlus. 28 Ir kas tai su-
degins, apiplaus vandenimi savo
drabužius ir kuną ir taip įeis į
stovyklą.

29 Ir tai jums bus amžinai už-
laikytinas įstatas: Septintame
mėnesyje, dešimtoje mėnesio die-
noje varginsite savo dušias ir
jokio darbo nedirbsite, nei čia-
buvis, nei jusų tarpe pasiliekan-
tis svetimtautis. 30 Tą dieną bus
jusų permaldavimas ir apsikuo-
pimas nuo visų jusų nuodėmių;

rios buvo lyg-kad sukrautos ant to ožio. — (**24**) *Savo rubais:* vyriausiojo kunigo apdarais. — *Savo ir tautos deginamąją auką:* du avinu. Vz. 3. ir 5. e. — (**25**) *Taukus...* veršio ir ožio. Vz. 11. 15. e. — (**26**) *Kurs nuves išsiųstinąjį ožį.* Ebr. t.: Kurs nuves ožį prie Azazėlio.. — (**27**) *Veršį gi...* Plg. aug. 4, 11... Žyd. 13, 11-13. Paskesniais laikais po paprastos vakarinės aukos vyriausis kunigas dar sykį įeidavo švenčiausion šėtros vieton pasiimtų ten paliktojo smilkytuvo. Vz. 12. e.

(**29**) *Tai jums bus...* Permaldavimas privalo buti daromas kas metai, ir jam paskiriama dešimta diena mėnesyje *tišri.* Vz. Iz, 12, 2. — *Varginsite savo dušias,* alkindami savo kuną (Jier.). Tai buvo vienatinė alkinimos diena, paskirta Mozės Įstatymu. (**30**) *Tą dieną...* Ebr. ji vadi-

Domino mundabimini. 31 Sabbatum enim requietionis est, et affligetis animas vestras religione perpetua. 32 Expiabit autem sacerdos, qui unctus fuerit, et cujus manus initiatæ sunt ut sacerdotio fungatur pro patre suo: indueturque stola linea et vestibus sanctis, 33 et expiabit Sanctuarium et tabernaculum testimonii atque altare, sacerdotes quoque et universum populum. 34 Eritque vobis hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israel, et pro cunctis peccatis eorum semel in anno Fecit igitur sicut præceperat Dominus Moysi.

jųs busite apkuopti Viešpaties akyvaizdoje. 31 Nes tai yra ilsėjimos subata, ir jųs varginsite savo dušias, pildydami amžinai užlaikytiną įstatą. 32 Permaldaus gi kunigas, kurs yra pateptas ir kurio rankos pašventintos, kad pildytu kunigystės pareigas užuot savo tėvo; ir apsivilks drobine jupa ir šventais apdarais, 33 ir apkuops šventyklą ir liudijimo šėtrą ir altorių, taipogi kunigus ir visą tautą. 34 Tai bus jums amžinai užlaikytinas įstatas, kad melstumėtės už Izraėlio sunus ir už visas jų nuodėmes vieną sykį metuose. Taigi, jis padarė, kaip Viešpats buvo Mozei įsakęs.

2. Apie šventumą, užlaikytiną kiekvienos šeimynos ir visos draugijos gyvenime. a) Kaikurie įstatai apie valgius.

Caput XVII. 1 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: 2 Loquere Aaron et filiis ejus, et

17. perskyrimas. 1 Ir Viešpats kalbėjo Mozei ir tarė: 2 Sakyk Aronui ir jo sunums ir visiems

nasi *jom kippurim* arba *jom hakkipurim.* — (32. 33) *Permaldaus gi...* Dar sykį trumpai primenamos vyriausiojo kunigo pareigos permaldavimo dienoje. — (34) *Kad melstumėtės...* Anot ebr. t., darytumėte permaldavimą. — *Taigi, jis:* Aaronas. Kaip kiekviena auka už nuodėmę, taip ypatingai visa permaldavimo dienos iškilmė rodė ir primindavo, kad žmogaus prigimtis sugedusi ir turi ydas, kad ir išrinktoji tauta privalo daryti atgailą, kad visos aukos yra neužtektinos, kad reikalingas žadėtasis Atpirkėjas, kurs pilnai padarys tai, ko truksta S. Įstatymui. Ir ištikrųjų, kaip dažnai sakė šv. tėvai, sekdami Povilą Apaštalą, Jėzus Kristus yra musų išsiųstinasis ožys ir „visos permaldavimo dienos apeigos tai figuros busimųjų dalykų, o Apaštalas mums atidengia jų paslaptį gromatoje į Žydus (9, 11...). Vyriausis kunigas, įeinąs su aukų krauju į švenč. šėtros dalį, ženklina Jėzų Kristų, vyriausįjį busimųjų gėrybių kunigą, kurs įeina ne žmonių rankomis padaryton šventyklon ir ne su ožių bei veršių krauju, bet kurs įeina amžinojon šventyklon su savo krauju. Jis įeina į dangų, kad stotųsi prieš savo Tėvą ir mus užtartu. Jam nėra reikalo, kaip vyriausiam žydų kunigui, eiti ton šventyklon kas metai su svetimu krauju: Jis vieną sykį įėjo į dangų, sunaikinęs nuodėmę savo mirtimi. Tas pats Apaštalas patėmija, jog kaip už stovyklos sudeginama gyvulių mėsa, kurių kraujas įnešamas į šventyklą, taip ir Jėzus Kristus norėjo numirti už miesto sienų, kad pašventintu tautą savo krauju“ (*Calmet,* Comment.).

17, 1 - 16. Nauja įsakymų eilia (17 - 20 persk.) arčiaus paliečia reikalaujamą iš išrinktosios tautos šventumą. Čionai pirmoje vietoje patalpinta keletas perspėjimų apie valgius, butent įsakoma visus maistui skiriamus gyvulius pjauti ne kur kitur, bet tik prie šėtros; prie tos progos kietai draudžiama valgyti gyvulių kraujas, nurodant uždraudimo priežastis, ir liepiama vengti taipogi maitos.

cunctis filiis Israel, dicens ad
eos: Iste est sermo, quem man-
davit Dominus, dicens: 3 Homo
quilibet de domo Israel, si oc-
ciderit bovem aut ovem, sive
capram in castris vel extra ca-
stra, 4 et non obtulerit ad osti-
um tabernaculi oblationem Do-
mino, sanguinis reus erit: quasi
si sanguinem fuderit, sic peri-
bit de medio populi sui. 5 Ideo
sacerdoti offere debent filii Is-
rael hostias suas, quas occident
in agro, ut sanctificentur Domi-
no ante ostium tabernaculi te-
stimonii, et immolent eas ho-
stias pacificas Domino. 6 Fun-
detque sacerdos sanguinem su-
per altare Domini ad ostium ta-
bernaculi testimonii, et adolebit
adipem in odorem suavitatis Do-
mino: 7 et nequaquam ultra im-
molabunt hostias suas dæmoni-
bus, cum quibus fornicati sunt.
Legitimum sempiternum erit il-
lis et posteris eorum. 8 Et ad
ipsos dices: Homo de domo Is-
rael, et de advenis, qui pere-
grinantur apud vos, qui obtu-
lerit holocaustum sive victimam,
9 et ad ostium tabernaculi te-

Izraėlio vaikams ir jiems tark:
Štai, ką Viešpats paliepė, saky-
damas: 3 Kiekvienas žmogus iš
Izraėlio namų, kurs papjautu
jautį arba avį arba ožką stovy-
kloje arba už stovyklos, 4 ir ne-
atnašautu aukos Viešpačiui prie
šėtros angos, bus kaltas kraujo;
lyg-kad butu išliejęs kraują, taip
pražus iš savo tautos tarpo. 5
Todėl Izraėlio sunųs savo pjau-
tinus gyvulius, užuot papjauti
ant lauko, privalo atvesti pas
kunigą, kad jie butu pašvęsti
Viešpačiui ties liudijimo šėtros
anga, ir privalo juos pjauti Vieš-
pačiui kaipo dėkojimo aukas. 6
Ir kunigas išlies kraują ant Vieš-
paties altoriaus ties liudijimo
šėtros anga ir susmilkys taukus,
kad butu meilus kvapas Vieš-
pačiui; 7 ir visai nebepjaus dau-
giaus savo aukų piktoms dva-
sioms, su kuriomis paleistuvavo.
Tai bus amžinai užlaikytinas
įstatas jiems ir jų ainiams. 8 Ir
jiems sakysi: Žmogus iš Izraėlio
namų ir pasiliekančių jusų tar-
pe ateivių, kurs atnašautu de-
ginamąją auką arba darytu ki-
tokią atnašą, 9 ir jos neatvestu

(17, 3) *Kurs papjautu...* Draudžiama pjauti gyvuliai, paskirti maistui, kur kitur, kaip tik šėtros prieangyje. Tas uždraudimas palietė tik pačius Izraėlitus, o ne jų tarpe gyvenusius svetimtaučius ir regimai buvo užlaikytinas tik tolei, kolei visa tauta gyvena vienoje vietoje, stovyklose; paskesniais laikais, žydams užėmus ir išsiskirsčius po Palestiną, įstatas nebegalėjo buti užlaikytas, todėl paskiaus jis buvo pakeistas kitokiais įsakymais. Vz. Atk. 12, 15... 15, 21... — (4) *Kaltas kraujo*: skaitysis tarsi galvažudžiu ir iš jo bus atimtos visos teisės, kurios suteiktos išrinktajai tautai. — (5) *Pašvęsti Viešpačiui.* Išrinktosios tautos maistas privalo vuti pašventintas, todėl gyvuliai maistui paskirti reikia pašvęsti Viešpačiui tam tikromis apeigomis, kurios buvo labai panašios į dėkojimo aukų apeigas. Plg. 3, 2... 7, 23... Apie tas apeigas kalbama sek. eil. — (7) *Piktoms dvasioms...* Ebr, ž. *šᵉʿirim* kur kitur reiškia labai gauruotus ožius. Iš to kilo labai senas paprotys įvaizdinti kipšą su ragais ir su ožio kojomis. Šitos eil. uždraudimu aukoti gyvulius piktoms dvasioms nurodoma antra priežastis, kodėl jie reikia pjauti prie šėtros. Tas uždraudimas turėjo Izraėlitus apsaugoti nuo stabmeldžių prietarų. Regimai Izraėlio sunųs buvo užsikrėtę nuo pagonių, rasi Aigyptiečių, papročiu daryti aukas iš gyvulių prasimanytiems piktiems dievaičiams, kuriuos sau įsivaizdindavo kaipo labai gauruotus ožius. — *Su kuriais paleistuvavo.* Vz. Iš. 34, 15. — (8. 9) *Zmogus...* Aukas tikrajam Dievui, kurias patriarkų laikais buvo va-

stimonii non adduxerit eam, ut
offeratur Domino, interibit de
populo suo.
10 Homo quilibet de domo Is-
rael, et de advenis qui peregri-
nantur inter eos, si comederit
sanguinem, obfirmabo faciem me-
am contra animam illius, et di-
sperdam eam de populo suo, 11
quia anima carnis in sanguine
est: et ego dedi illum vobis, ut
super altare in eo expietis pro
animabus vestris, et sanguis pro
animæ piaculo sit. 12 Idcirco di-
xi filiis Israel: Omnis anima ex
vobis non comedet sanguinem,
nec ex advenis, qui peregrinan-
tur apud vos. 13 Homo quicum-
que de filiis Israel, et de adve-
nis, qui peregrinantur apud vos,
si venatione atque aucupio ce-
perit feram vel avem, quibus
vesci licitum est, fundat san-
guinem ejus, et operiat illum
terra. 14 Anima enim omnis car-
nis in sanguine est: unde dixi
filiis Israel: Sanguinem univer-
sæ carnis non comedetis, quia
anima carnis in sanguine est: et
quicumque comederit illum, in-
teribit.

prie liudijimo šėtros angos, kad
butu paaukota Viešpačiui, pra-
žus iš savo tautos.
10 Jei kurs nors žmogus iš Iz-
raėlio namų ir iš pasiliekančių
jusų tarpe ateivių valgytu krau-
ją, aš atkreipsiu savo veidą prieš
jo dušią ir jį išdildysiu iš jo
tautos, 11 nes kuno gyvybė yra
kraujuje, ir aš jums jį daviau,
kad juo permaldautumėte ant
altoriaus už savo dušias, ir kad
kraujas butu permaldavimas už
dušias. 12 Todėl aš tariau Izraė-
lio sunums: Neivienas nei iš jų-
sų, nei iš pasiliekančių jusų tar-
pe ateivių nevalgys kraujo 13
Kiekvienas žmogus iš Izraėlio
sunų ir iš pasiliekančių jusų tar-
pe ateivių, jei pagautu medžio-
damas arba spąstais žvėrį arba
paukštį, kuriuos valia valgyti,
teišlieja jo kraują ir jį tepriden-
gia žeme. 14 Nes kiekvieno ku-
no gyvybė yra kraujuje; todėl
aš tariau Izraėlio sunums: Ne-
valgysite kraujo iš jokio kuno,
nes kuno gyvybė yra kraujuje;
ir kas jį valgytu, pražus.

lia daryti visur, dabar įsakoma aukoti vienatinėje vietoje prie liudijimo šėtros angos. Tas įstatas paliečia ne tik pačius Izraėlitus, bet ir gyvenusius su jais svetimtaučius. Tokie svetimtaučiai turėjo pasiduoti Izraėlio įstatams, išsižadėti stabmeldystės (vz. žem. 20, 2) ir užlaikyti kaikurias religijines žydų apeigas; nuo Izraėlitų jie skyrėsi tik tuo, kad nepasiduodavo apipjaustymui.

(10) *Valgytu kraują.* Uždraudimas valgyti kraują buvo labai senas (plg. Prad. 9, 4); jis buvo jau ir Mozės apskelbtas (vz. Kun. 3, 17; 7, 26. 27); bet dabar kalbama apie jį plačiaus. — *Atkreipsiu savo veidą...* Gražus antropomorfizmas, išreiškiąs, kad Dievas veikiai duos pajusti kaltininkui savo rustybę. — (11) *Nes kuno gyvybė...* Nurodomos uždraudimo priežastįs: pirma, kad kraujas yra gyvybės buveinė (plg. Prad. 9, 3-6); antra, kad Dievas, pasilikdamas kraują sau, norėjo padaryti iš jo savo tautai lyg-kad permaldavimo įrankį, nes, išliejant prie altoriaus kraują, aukojamojo gyvulio gyvybė atlygindavo už aukojančio nuodėmes. Plg. Žyd. 9, 22. — (13. 14) *Jei pagautu...* Uždraudimas valgyti kraują gyvulių, tinkančių aukoms, pratęsiamas ant kraujo apskritai visų gyvulių, kuriuos buvo valia valgyti. Tas uždraudimas žydų pildomas ir šiandien; jo laikėsi laikinai ir pirmieji krikščionįs. Plg. Apd. 15, 20...

15 Anima, quæ comederit mor-
ticinum, vel captum a bestia,
tam de indigenis quam de ad-
venis, lavabit vestimenta sua et
semetipsum aqua, et contami-
natus erit usque ad vesperum:
et hoc ordine mundus fiet. 16
Quod si non laverit vestimenta
sua et corpus, portabit iniqui-
tatem suam.

15 Kas iš vietinių gyventojų
arba ateivių valgytu maitą ar-
ba tai, kas žvėries sudraskyta, iš-
mazgos savo drabužius ir pats
apsiplaus vandenimi, ir bus su-
teptas iki vakarui; ir tuo budu
bus apkuoptas. 16 O jei neišplaus
savo drabužių ir kuno, nešios
savo neteisybę.

b) Moterystės šventumas.

Caput XVIII. 1 Locutus est
Dominus ad Moysen, dicens: 2
Loquere filiis Israel, et dices
ad eos: Ego Dominus Deus ve-
ster: 3 juxta consuetudinem ter-
ræ Ægypti, in qua habitastis,
non facietis: et juxta morem re-
gionis Chanaan, ad quam ego
introducturus sum vos, non age-
tis, nec in legitimis eorum am-
bulabitis. 4 Facietis judicia mea,
et præcepta mea servabitis, et
ambulabitis in eis. Ego Domi-
nus Deus vester. 5 Custodite le-
ges meas atque judicia, quæ fa-
ciens homo, vivet in eis. Ego
Dominus.
6 Omnis homo ad proximam
sanguinis sui non accedet, ut
revelet turpitudinem ejus. Ego

18. perskyrimas. 1 Ir Viešpats
kalbėjo Mozei, tardamas. 2 Kal-
bėk Izraėlio sunums ir jiems sa-
kyk: Aš Viešpats, jusų Dievas.
3 Jus nesilaikysite papročio Ai-
gypto žemės, kurioje gyvenote,
ir nedarysite papročiu Kanaano
šalies, kurion aš jus įvesiu, ir
pagal jų taisykles nesielgsite. 4
Pildysite mano nutarimus, ir už-
laikysite mano įsakymus. ir pa-
gal juos elgsitės. Aš Viešpats,
jusų Dievas. 5 Užlaikykite ma-
no įstatus ir nutarimus, kuriuos
pildydamas žmogus bus jais gy-
vas. Aš Viešpats.

6 Neivienas žmogus nesiartins
prie tos, kuri su juo sujungta
kraujo giminyste, jos nuogumo

---

(15) *Kas... valgytu maitą...* užsimiršęs arba nežiniomis. Plg. aug. 9, 33; Iš. 22, 21. — *Nešios savo kaltybę...* Vz. aug. 5, 1...

18, 1 - 30. Moterystės šventumui užlaikyti Viešpats, iškilmingai perspėjęs savo tautą, kad nesilaikytu pagoniškų papročių, apskelbia giminystės laipsnius, darančius moterystę tarp kaikurių ypatų uždrausta, ir pasmerkia keletą priešingų dorai pasielgimų.

(18, 1) *Aš Viešpats, jusų Dievas.* Tais žodžiais Viešpats tarsi savo antspaudu nuolat patvirtina šitame ir sekančiuose straipsniuose užrašytus įsakymus. Yra tai ženklas, kad tų įsakymų užlaikymas buvo svarbus ypač išrinktosios tautos šventumui palaikyti.—(5) *Bus jais gyvas*: Laimės ne tik ilgą ir laimingą gyvenimą čia ant žemės, bet ypač ir visupirma užsipelnys amžinąjį (Auks. Aug.). Plg Rym. 10, 5; Gal. 3, 12

(6) *Neivienas žmogus nesiartins...* Išreiškiama apskrita taisyklė, kuria draudžiamos moterystės tarp ypatų, esančių kraujo giminystėje (consanguinitas) arba gentystėje (affinitas); tuo labiaus ta taisykle uždraustas visoks paleistuvavimas tarp giminių ir genčių. — *Nuogumo atidengtų.* Taip čionai išreiškiami kuniški moterystės santikiai tarp vyro ir moters.

Dominus. 7 Turpitudinem patris
tui et turpitudinem matris tuæ
non discooperies: mater tua est:
non revelabis turpitudinem ejus.
8 Turpitudinem uxoris patris tui
non discooperies turpitudo enim
patris tui est. 9 Turpitudinem
sororis tuæ ex patre, sive ex
matre, quæ domi vel foris ge-
nita est, non revelabis. 10 Tur-
pitudinem filiæ filii tui vel ne-
ptis ex filia non revelabis: quia
turpitudo tua est. 11 Turpitudi-
nem filiæ uxoris patris tui, quam
peperit patri tuo, et est soror
tua, non revelabis. 12 Turpitu-
dinem sororis patris tui non
discooperies: quia caro est pa-
tris tui. 13 Turpitudinem sororis
matris tuæ non revelabis, eo
quod caro sit matris tuæ. 14
Turpitudinem patrui tui non re-
velabis, nec accedes ad uxorem
ejus, quæ tibi affinitate conjun-
gitur. 15 Turpitudinem nurus tuæ
non revelabis, quia uxor filii tui
est, nec discooperies ignomini-
am ejus. 16 Turpitudinem uxo-
ris fratris tui non revelabis: quia
turpitudo fratris tui est. 17 Tur-
pitudinem uxoris tuæ et filiæ
ejus non revelabis. Filiam filii

atidengtų. Aš Viešpats. 7 Ne-
atidengsi savo tėvo nuogumo ir
savo motinos nuogumo; ji tavo
motina; neatidengsi jos nuogu-
mo. 8 Neatidengsi tavo tėvo pa-
čios nuogumo; nes tai tavo tė-
vo nuogumas. 9 Neatidengsi nuo-
gumo tavo sesers, kuri yra ta-
vo tėvo arba tavo motinos duk-
tė, gimusi namie arba kur kitur.
10 Netidengsi tavo sunaus duk-
ters arba anukės iš tavo dukters
nuogumo, nes tai tavo nuogu-
mas. 11 Neatidengsi nuogumo ta-
vo tėvo pačios dukters, kurią ji
pagimdė tavo tėvui ir kuri yra
tavo sesuo. 12 Neatidengsi tavo
tėvo sesers nuogumo, nes tai
tavo tėvo kunas. 13 Neatidengsi
tavo motinos sesers nuogumo,
nes tai tavo motinos kunas. 14
Neatidengsi tavo dėdės nuogu-
mo ir nesiartinsi prie jo pačios,
nes ji suvienyta su tavim gen-
tyste. 15 Neatidengsi tavo mar-
čios nuogumo, nes ji tavo su-
naus pati, ir neapnuoginsi jos
gėdos. 16 Neatidengsi tavo bro-
lio pačios nuogumo, nes tai ta-
vo nuogumas. 17 Neatidengsi ta-
vo pačios ir jos dukters nuogu-
mo. Neimsi dukters jos sunaus ir

— (7) *Tavo tėvo nuogumo.* Vyras ir jo moteris skaitosi vienu kunu, ir kas turėtu kuniškus santikius su pačia, tuo pačiu subjaurintu jos vyrą; todėl čionai ir minimas tėvo nuogumo atidengimas, nors paleistuvingas ryšis bus ištikrųjų tik su motina. — (8) *Tavo tėvo pačios:* pamotės, kurią tėvas vedė moterimi, mirus pirmajai savo tikrai pačiai. — (9) *Tavo sesers:* tikros sesers ir netikros, kuri turėjo kitą tėvą arba kitą motiną ir kuri buvo gimus *namie*, t. y. teisėtoje moterystėje, arba *kur kitur*, t. y. nemoterystėje. Moterystė tarp brolio ir sesers pas Aigytiečius ir kaikurias kitas tautas buvo paprastas dalykas. — (10) *Tavo tėvo dukters...* Draudžiama moterystė tarp senelio ir anukės, vis tiek, ar ji bus užgimus iš jo sunaus, ar iš dukters. Spėjama, kad šitos eil. žodžiais uždraudžiama kitur nepaminėta moterystė tarp tėvo ir dukters; nes jei anukė skaitosi senelio kunu *(tavo nuogumas)* ir ryšis su ja buvo savo kuno subjaurinimu, tai tuo labiaus tarp tėvo ir tikros dukters. — (11) *Tavo tėvo pačios dukters...* Kuo skiriasi šitas uždraudimas nuo 9. eil., neaišku. — (16) *Tavo brolio pačios.* Tečiaus taip vadinamas levirato įstatas leido imti moterystėn mirusio be vaikų brolio pačią. Vz. Atk. 25, 5...; plg. Prad. 38, 8. — (17) *Tavo pačios ir jos dukters...* Jei kas vedė moterimi našlę, turėjusią dukterį, arba anukę iš savo sunaus ar iš dukters, nevalia buvo imti moterystėn abiejų draug, nei kitos po kitos. Plg. žem. 20, 14; Atk.

ejus, er filiam filiæ illius non
sumes, ut reveles ignominiam
ejus: quia caro illius sunt, et
talis coitus incestus est. [18] So-
rorem uxoris tuæ in pellicatum
illius non accipies, nec revela-
bis turpitudinem ejus adhuc il-
la vivente.
[19] Ad mulierem, quæ patitur
menstrua, non accedes, nec re-
velabis fœditatem ejus. [20] Cum
uxore proximi tui non coibis,
nec seminis commistione macu-
laberis. [21] De semine tuo non
dabis ut consecretur idolo Mo-
loch, nec pollues nomen Dei tui.
Ego Dominus. [22] Cum masculo
non commiscearis coitu femineo,
quia abominatio est. [23] Cum om-
ni pecore non coibis, nec macu-
laberis cum eo. Mulier non suc-
cumbet jumento, nec miscebitur
ei: quia scelus est.
[24] Nec polluamini in omnibus
his, quibus contaminatæ sunt
universæ gentes, quas ego ejici-
am ante conspectum vestrum,
[25] et quibus polluta est terra:
cujus ego scelera visitabo, ut
evomat habitatores suos. [26] Cu-
stodite legitima mea atque ju-
dicia, et non faciatis ex omni-
bus abominationibus istis, tam
indigena quam colonus qui pe-
regrinantur apud vos. [27] Omnes
enim exsecrationes istas fece-
runt accolæ terræ qui fuerunt
ante vos, et polluerunt eam. [28]
Cavete ergo ne et vos similiter

dukters jos dukters, kad atdeng-
tumei jos nuogumą, nes tai jos
kunas, ir toks sugulimas yra
kraujo gėda. [18] Neimsi tavo pa-
čios sesers į guloves ir neati-
dengsi jos nuogumo, anai gyvai
tebesant.

[19] Nesiartinsi prie moteriškės,
sergančios mėnesine negale, ir
neatidengsi jos gėdos. [20] Nesu-
gulsi su savo artimo pačia ir
nesusitepsi, vienydamos su ja.
[21] Neduosi iš savo vaikų, kad
butu pašvęsta stabui Molochui
ir nesubjaurinsi tavo Dievo var-
do. Aš Viešpats. [22] Nesugulsi su
vyriškiu kaip su moteriške, nes
tai baisus bjaurumas. [23] Nesi-
vienysi su jokiuo gyvuliu ir su
juo nesusitepsi. Moteriškė nepa-
siduos galvijui ir nesivienys su
juo, nes tai baisi kaltybė.
[24] Nesusitepsite visais tais bu-
dais, nes taip susitepė visos tau-
tos, kurias aš išmesiu iš po ju-
sų akių; [25] ir taip sutepta yra
žemė. Aš aplankysiu jos pikta-
darystes, kad ji išvemtu savo
gyventojus. [26] Užlaikykite ma-
no įstatus ir nutarimus ir ne-
darykite neivieno iš tų bjauru-
mų, kaip čiabuviai taip ir jusų
tarpe pasiliekantįs svetimtaučiai.
[27] Nes visus tuos baisius bjau-
rumus darė krašto gyventojai,
buvusieji pirm jusų, ir jį sute-
pė. [28] Sergėkitės tat, kad ir ju-
sų neišvemtu panašiai, jei toly-

27, 23. — (**18**) *Pačios sesers.* Draudžiama imti į pačias draug dvi seseri, kaip tai buvo padaręs patriarkas Jokubas.

(**19**) *Nesiartinsi...* Plg. aug. 15, 19... — (**20**) *Su savo artimo pačia.* Draudžiama svetmoterystė. Plg. Iš. 20, 14; žem. 20 10; Atk. 22, 22 ir k. — (**21**) *Stabui Molochui.* Buvo tai Kananiečių, ypač gi Penikijiečių dievaitis. Aukojami jam vaikai buvo sudeginami. Plg. žem. 20, 2..., Kaikurie tečiaus aiškintojai supranta šitą eil., atsižvelgdami į ebr. t., apie sugulimą su svetimtaute. — (**22**) *Su vyriškiu...* Sodomiškoji nuodėmė. Plg. Prad. 19, 5; žem. 20, 13; Atk. 23, 18; Rym. 1, 27 ir k. — (**23**) *Nesivienysi...* Plg. Iš. 22, 19; Atk. 27, 21.

(**24 - 30**) *Nesusitepkite...* Panaujinamas paraginimas ištikimai laikyties apskelbtųjų įstatų apie moterystės šventumą.

evomat, cum paria feceritis, sicut evomuit gentem, quæ fuit ante vos. 29 Omnis anima, quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui. 30 Custodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, et ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

giai elgsitės, kaip išvėmė pirm jusų buvusią tautą. 29 Kiekvienas žmogus, kurs darytu ką nors iš tų bjaurumų, pražus iš savo tautos tarpo. 30 Užlaikykite mano paliepimus. Nedarykite to, ką darė pirm jusų buvusieji, ir tais dalykais nesusitepkite. Aš Viešpats, jusų Dievas.

c) Šventumas iš atžvilgio į Dievą ir į artimą.

Caput XIX. 1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: 2 Loquere ad omnem cœtum filiorum Israel, et dices ad eos. Sancti estote, quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester. 3 Unusquisque patrem suum, et matrem suam timeat. Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester. 4 Nolite converti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester. 5 Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino ut sit placabilis, 6 eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, et die altero: quidquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis. 7 Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, et impietatis reus: 8 portabitque iniquitatem suam,

19. perskyrimas. 1 Ir Viešpats kalbėjo Mozei ir tarė: 2 Kalbėk visam Izraėlio sunų susirinkimui ir jiems sakyk: Bukite šventi, nes aš Viešpats, jusų Dievas, esu šventas. 3 Kiekvienas tepriven-gia savo tėvo ir savo motinos. Užlaikykite mano subatas. Aš Viešpats, jusų Dievas. 4 Nesikreipkite prie stabų ir nedarykite sau lietinių dievų. Aš Viešpats, jusų Dievas. 5 Jei papjausite dėkojimo auką Viešpačiui, kad jis jums butu maloningas, 6 suvalgysite ją tą pačią dieną, kurioje buvo papjauta, ir sekančią dieną; o kas liks lig trečiai dienai, sudeginsite ugnyje. 7 Jei kas valgytu iš jos po dviejų dienų, bus suteptas ir prasikals bedievyste. 8 Ir nešios savo neteisybę, nes sutepė, kas Viešpa-

---

19, 1-37. Šitan straipsnin patilpo kaikurie jau seniaus apgarsinti įstatai. Taigi, čionai visupirma primenama reikalingumas buti šventais, gerbti gimdytojus, buti ištikimais Dievui, mylėti artimus, ypač gi beturčius. Toliaus primenamos kaikurios pareigos šeimininkų, kuriems draudžiama maišyti nevienokius dalykus, paleistuvauti su tarnaite, naudoties pirmais jaunų medžių vaisiais, galop įsakoma vengti visokių prietarių, ir duodami įvairųs perspėjimai, paliečiantįs draugijinio gyvenimo santikius.

(19, 2) *Bukite šventi..* Visų Dievo duotųjų įsakymų tikslas yra padaryti žmogų šventu; to gi šventumo reikalingumas ir pagrindas yra ne kas kita, kaip tik paties Dievo šventumas, nes tasai, kurs yra šventų-švenčiausis, negali nereikalauti iš savo vaikų to, be ko jie jam darosi visai svetimi ir nebegali buti pripažinti vaikais. — (3. 4) *Kiekvienas...* Iš. 20, 3... — (5-8) *Dėkojimo auką...* Plg. aug. 7, 11 ir tol. — *Kad jis jums butu...* Anot ebr. t.: pjaukite, kad jį sau permaldautumėte, t. y.

quia sanctum Domini polluit, et
peribit anima illa de populo suo.
[9] Cum messueris segetes ter-
ræ tuæ, non tondebis usque ad
solum superficiem terræ: nec re-
manentes spicas colliges. [10] Ne-
que in vinea tua racemos et
grana decidentia congregabis,
sed pauperibus et peregrinis car-
penda dimittes. Ego Dominus
Deus vester. [11] Non facietis fur-
tum. Non mentiemini, nec de-
cipiet unusquisque proximum su-
um. [12] Non perjurabis in nomi-
ne meo, nec pollues nomen Dei
tui. Ego Dominus. [13] Non facies
calumniam proximo tuo, nec vi
opprimes eum. Non morabitur
opus mercenarii tui apud te us-
que mane. [14] Non maledices sur-
do, nec coram cæco pones offen-
diculum: sed timebis Dominum
Deum tuum, quia ego sum Do-
minus. [15] Non facies quod ini-
quum est, nec injuste judicabis.
Non consideres personam pau-
peris, nec honores vultum po-
tentis. Juste judica proximo tuo.
[16] Non eris criminator, nec su-
surro in populo. Non stabis con-
tra sanguinem proximi tui. Ego
Dominus. [17] Non oderis fratrem
tuum in corde tuo, sed publice

čiui pašvęsta, ir jo dušia pra-
žus iš jo tautos.
[9] Pjaudamas savo žemės ja-
vus, jų nekirsi prie pat pažemės
ir nerinksi pasiliekančių varpų.
[10] Ir vynuogyne nerinksi nu-
krintančių kekių ir uogų, bet
paliksi rinkties beturčiams ir
ateiviams. Aš Viešpats, jusų Die-
vas. [11] Nevogsite. Nemeluosite,
ir neivienas neapgaudinės savo
artimo. [12] Neprisieksi melagin-
gai mano vardu ir nesutepsi ta-
vo Dievo vardo. Aš Viešpats. [13]
Nekaltinsi neteisingai savo ar-
timo ir prievarta jo neapiplėši.
Tavo samdininko alga nepasi-
liks pas tave lig rytui. [14] Ne-
keiksi kurtinio ir nedėsi kliu-
ties prieš aklą; bet bijosies Vieš-
paties, tavo Dievo, nes aš Vieš-
pats. [15] Nedarysi, kas neteisin-
ga, ir neteisi neteisingai. Neat-
sižvelgsi į beturčio ypatą, nei
į galiuno veido šlovę. Daryk
teisingą teismą savo artimui. [16]
Nebusi savo tautoje apmeluoto-
jas, nei slapčia neapkalbinėsi.
Netykosi savo artimo kraujo.
Aš Viešpats. [17] Nelaikysi savo
širdyje neapykantos prieš tavo
brolį, bet bark jį viešai, kad pats
neturėtumei dėlei jo nuodėmės.

tai aukokite dievo:ai ir užlaikydami visus įstatus. — *Sekančią dieną...* Aug. 7, 16... buvo leista valgyti sekančią dieną tik tos aukos, kurios buvo daromos apžadui išpildyti arba visai liuosa valia; taigi, čionai rasi tas leidimas pratęsiamas ant visų dėkojimo aukų apskritai. — *Bus suteptas ir...* Ebr. t., kuriame pasakyta: „yra subjaurinimas ir neįtiks“; kalbama apie tai, kas pasidarys su pačia auka, kurios mėsa bus valgoma trečioje dienoje, Vulgatoje gi apie valgantį žmogų.

(9) *Jų nekirsi prie pat pažemės.* Anot ebr. t.: n e p j a u s i l i g p a č i a m d i r v o s k r a š t u i, nes dieviškam įstatymo Davėjui rupėjo ne tas, kad beturčiams liktu daugiaus šiaudų, bet varpų su grudais. — **(11-13)** *Nevogsite.* Vz. Iš. 20, 15. — *Nemeluosite.* Tikriaus anot ebr. t. n e u ž s i g i n s i t e, nes čionai ir toliaus kalbama apie artimo skriaudimą, slapčia pasisavinant jo lobį ir užsiginant, apgaunant, su prisieka užsiginant ir atvirai apiplėšiant. — *Nekaltinsi neteisingai,* — buk artimas tave nuskriaudęs. — **(16)** *Nebusi...* Ebr. t.: n e v a i k š č i o s i a p m e l u o d a m a s p o s a v o t a u t o s t a r p ą. — *Netykosi savo...*, arba neteisingai apkaltindamas, arba melagingai liudydamas, kad teismas paskirtu apkaltintajam mirties bausmę. — **(17)** *Brolį:* artimą. — *Bark viešai.* Atlyginimo už pa-

argue eum, ne habeas super il-
lo peccatum. 18 Non quæras ul-
tionem, nec memor eris injuriæ
civium tuorum. Diliges amicum
tuum sicut teipsum. Ego Domi-
nus.
19 Leges meas custodite. Ju-
mentum tuum non facies coire
cum alterius generis animanti-
bus. Agrum tuum non seres di-
verso semine. Veste, quæ ex duo-
bus texta est, non indueris. 20
Homo si dormierit cum mulie-
re coitu seminis, quæ sit ancilla
etiam nubilis, et tamen pretio
non redempta, nec libertate do-
nata: vapulabunt ambo, et non
morientur, quia non fuit libera.
21 Pro delicto autem suo offe-
ret Domino ad ostium taberna-
culi testimonii arietem: 22 ora-
bitque pro eo sacerdos, et pro
peccato ejus coram Domino, et
repropitiabitur ei, dimitteturque
peccatum. 23 Quando ingressi fu-
eritis terram, et plantaveritis
in ea ligna pomifera, auferetis
præputia eorum: poma, quæ ger-
minant, immunda erunt vobis,
nec edetis ex eis. 24 Quarto au-
tem anno omnis fructus eorum
sanctificabitur laudabilis Domi-
no. 25 Quinto autem anno come-
detis fructus, congregantes po-
ma quæ proferunt. Ego Domi-
nus Deus vester.

18 Nejieškok keršto in neatsi-
mink savo kaimynų neteisybės.
Mylėsi tavo prietelį, kaip pats
save. Aš Viešpats.

19 Užlaikysite mano įstatus. Ne-
leisi tavo galvijui apsiveisti su
kitos veislės gyvuliais. Savo lau-
ko neapsėsi nevienokia sėkla.
Nedėvėsi drabužio, išausto iš
dvejopų gijų. 20 Jei žmogus su-
gultu su moterimi, kuri yra ver-
gė ir atėjusi į metus, tečiaus
neišpirkta pinigais ir neapdova-
nota liuosybe, abudu bus nu-
plaktu, bet nemirtinai, nes ji
nebuvo liuosa. 21 Už savo gi pra-
sikaltimą jis atnašaus Viešpačiui
prie liudijimo šėtros angos avi-
ną; 22 ir kunigas melsis už jį ir
už jo nuodėmę Viešpaties aky-
vaizdoje, ir jis bus jam vėl malo-
ningas, ir nuodėmė bus atleista.
23 Kuomet busite įėję į žemę
ir pasisodinsite vaisinių medžių,
jus juos apipjaustysite, tai yra
išaugantįs pirmieji vaisiai bus
jums sutepti ir jų nevalgysite;
24 o ketvirtais metais visi jų
vaisiai bus pašvęsti Viešpaties
šlovei; 25 penktais gi metais val-
gysite vaisius, susirinkdami tuos,
kuriuos išduoda. Aš Viešpats,
jusų Dievas.

darytą skriaudą valia jieškoti tik viešai teisme. — (18) *Prietelį*. Ebr. t.: a r t i m ą. Plg. Mt. 7, 12.

(19) *Neleisi*.. Plg. Atk. 22, 9 - 11. Tas uždraudimas turėjo tikriausiai dorinį tikslą atitraukti Izraėlitus nuo moteryscių su svetimtautėmis ir galėjo nemaž prisidėti prie išviršinio šventumo užlaikymo visuose dalykuose. Minimi šv. Rašte ir Izraėlitų vartojami m u l a i (iš apsiveisimo kumelių su asilais) rasi buvo daugiausiai atgabenami iš kitų kraštų. — (20) *Jei žmogus*... Pl. Iš. 21, 7... Kalbama apie vergę, kuri buvo savo ponui gulove ir liko jo atstumta, bet dar nebuvo atgavus liuosybės, nes tik ta butu visai sutraukius jos pirmąją moterystę. Taigi, kas su ja nusideda, ne baudžiamas taip kietai, kaip už svetimoterystę. — (23) *Juos apipjaustysite*... Kaip kudikis, kolei neapipjaustytas, skaitosi suteptas, taip trejų pirmųjų metų vaisiai. — (24) *Ketvirtais*... Ketvirtų metų vaisiai, atiduodamieji Viešpačiui ir suvartojamieji jo kunigų, reiškia tą pat, ką ir gyvulių pirmgimiai.

26 Non comedetis cum sangui-
ne. Non augurabimini, nec ob-
servabitis somnia. 27 Neque in
rotundum attondebitis comam:
nec radetis barbam. 28 Et super
mortuo non incidetis carnem
vestram, neque figuras aliquas,
aut stigmata facietis vobis. Ego
Dominus. 29 Ne prostituas fili-
am tuam, ne contaminetur ter-
ra, et impleatur piaculo. 30 Sab-
bata mea custodite, et Sanctua-
rium meum metuite. Ego Domi-
nus. 31 Non declinetis ad magos,
nec ab ariolis aliquid sciscite-
mini, ut polluamini per eos. Ego
Dominus Deus vester.
32 Coram cano capite consur-
ge, et honora personam senis:
et time Dominum Deum tuum.
Ego sum Dominus. 33 Si habita-
verit advena in terra vestra, et
moratus fuerit inter vos, non
exprobretis ei: 34 sed sit inter
vos quasi indigena: et diligetis
eum quasi vosmetipsos: fuistis
enim et vos advenæ in terra
Ægypti. Ego Dominus Deus ve-
ster. 35 Nolite facere iniquum
aliquid in judicio, in regula, in
pondere, in mensura. 36 Statera
justa, et æqua sint pondera, ju-
stus modius, æquusque sextari-
us. Ego Dominus Deus vester,
qui eduxi vos de terra Ægypti.

26 Nieko nevalgysite su krau-
ju. Nežiniausite ir netikėsite sap-
nams. 27 Nesikirpsite plaukų ap-
link galvą ir nesiskusite barzdos.
28 Dėlei numirėlio nedarysite įsi-
pjovimų ant savo kuno ir neda-
rysite sau jokio vaizdo arba žy-
mės. 29 Neduosi tavo dukters
paleistuvystėn, kad nesusiteptu
žemė ir neprisipildytu bjauria
kaltybe. 30 Užlaikykite mano su-
batas ir gerbkite mano šventy-
klą. Aš Viešpats. 31 Nesikreipkite
prie burtininkų ir nieko nesitei-
raukite pas žynius, kad per juos
nesusiteptumėte. Aš Viešpats,
jusų Dievas.
32 Atsistok prieš žilą galvą ir
gerbk senio ypatą, ir bijokies
Viešpaties, tavo Dievo. Aš Vieš-
pats. 33 Jei jusų žemėje gyven-
tu ateivis ir pasiliktu jusų tar-
pe, to jam neprikaišiosite, 34 bet
tebuna jusų tarpe lyg-kad čia-
buvis, ir jį mylėsite kaip patįs
save. Nes ir jųs buvote ateiviai
Aigypto žemėje. Aš Viešpats,
jusų Dievas. 35 Nedarykite jo-
kios neteisybės teisme, matavi-
me, svaruose ir seikėjime. 36 Te-
buna teisingi svarsčiai ir lygųs
svarai, teisinga efa ir lygus hi-
nas. Aš Viešpats, jusų Dievas,
kurs jus išvedžiau iš Aigypto
žemės.

(**26. 27**) *Su krauju.* Nevalia valgyti mėsos, iš kurios neištekėjo kraujas. Vz. aug. 17, 10 - 12. — *Nežiniausite...* Draudžiami įvairųs pagonių prietarai. Prietarų laikydamies kaikurie pagonįs palikdavo sau ant galvos tik kuodus, panašiai darė su barzda, dėlei numirėlių darydavo sau įsipjovimus ant kuno; Izraėlitams visa tai uždraudžiama. — (**28**) *Dėlei numirėlio...* Daryti įsipjovimus ant kuno ir apskritai tatuuoties kuno odą buvo senobinis pagonių prietaras, pasilieką̨s vietomis ir dabar. — (**29**) *Neduosi...* Turima mintyje ypač mergaičių atidavimas paleistuvystėn, kad pagerbti kaikuriuos dievaičius. — (**31**) *Prie burtininkų.* Anot ebr. t.: p r i e n e k r o m a n t ų. Plg. 1 Kar. 28, 7... žem. 20, 6. 27.

(**32 - 34**) *Atsistok...* Plg. Iš. 22, 21; 23, 9; Atk. 10, 9. — (**36**) *Svarai.* Ebr. a k m e n į s. Svėrimui pas Izraėlitus buvo vartojami tam tikri akmenėliai. — *Efa*: arti 39 litrų (kvortų). Ja paprastai buvo seikėjami javai. Plg. Iš. 29, 40. — *Hinas*: maždaug 6,49 litrų. Vz. Iš. 30, 24. Hinu seikėdavo skystimus.

[37] Custodite omnia præcepta
mea, et universa judicia, et fa-
cite ea. Ego Dominus.

[37] Užlaikykite visus mano įsa-
kymus ir visus nutarimus, ir
juos pildykite. Aš Viešpats.

d) Bausmės už Dievo įstatų peržengimą.

Caput XX. [1] Locutusque est
Dominus ad Moysen, dicens: [2]
Hæc loqueris filiis Israel: Ho-
mo de filiis Israel, et de adve-
nis, qui habitant in Israel, si
quis dederit de semine suo ido-
lo Moloch, morte moriatur: po-
pulus terræ lapidabit eum. [3] Et
ego ponam faciem meam con-
tra illum: succidamque eum de
medio populi sui, eo quod de-
derit de semine suo Moloch, et
contaminaverit Sanctuarium me-
um, ac polluerit nomen sanctum
meum. [4] Quod si negligens po-
pulus terræ, et quasi parvipen-
dens imperium meum, dimiserit
hominem qui dedit de semine
suo Moloch, nec voluerit eum
occidere: [5] ponam faciem meam
super hominem illum, et super
cognationem ejus, succidamque
et ipsum, et omnes qui consen-
serunt ei ut fornicaretur cum
Moloch, de medio populi sui. [6]
Anima, quæ declinaverit ad ma
gos et ariolos, et fornicata fu-
erit cum eis, ponam faciem me-
am contra eam, et interficiam
illam de medio populi sui. [7]
Santificamini et estote sancti,
quia ego sum Dominus Deus
vester. [8] Custodite præcepta mea,
et facite ea: Ego Dominus qui
sanctifico vos.

20. perskyrimas. [1] Ir Vieš-
pats kalbėjo Mozei ir tarė: [2] Tai
sakysi Izraėlio sunums: Jei kurs
žmogus iš Izraėlio sunų ir iš
ateivių, gyvenančių Izraėlio tar-
pe, duotu iš savo vaikų stabui
Molochui, mirte tenumiršta; kraš-
to žmonės jį užmuš akmenimis.
[3] Ir aš atkreipsiu prieš jį savo
veidą ir jį iškirsiu iš jo tautos
tarpo, dėlto kad davė iš savo
vaikų Molochui ir subjaurino
mano šventyklą ir sutepė mano
šventą vardą. [4] O jei krašto žmo-
nės, apsileisdami ir lyg-kad nie-
ku versdami mano liepimą, pa-
leistu žmogų, davusį iš savo
vaikų Molochui, ir nenorėtu jo
užmušti, [5] aš atkreipsiu savo
veidą prieš aną žmogų ir prieš
jo giminę, ir iškirsiu ir jį ir vi-
sus jam pritarusius, kad jis pa-
leistuvautu su Molochu, iš jo
tautos tarpo. [6] Jei kas nors kreip-
tusi prie burtininkų ir žynių ir
su jais paleistuvautu, aš atkreip-
siu prieš jį savo veidą ir jį iš-
naikinsiu iš jo tautos tarpo. [7]
Pasišventinkite ir bukite šven-
ti, nes aš esu Viešpats, jusų
Dievas. [8] Sergėkite mano įsaky-
mus ir juos pildykite. Aš Vieš-
pats, kurs jus pašventinu.

20, 1-27. Šitame straipsnyje surašytos bausmės už įvairius prasikaltimus: už aukojimą vaikų Molochui, už kreipimąsi prie burtininkų, už tėvų negerbimą, už įvairias paleistuvystės nuodėmes. Po bausmių eina karštas paraginimas į šventumą ir pridėta dar bausmė patiems burtininkams.
(2-5) *Jei kurs žmogus...* Bausmė už Molocho garbinimą. Vz. 18, 21. — *Atkreipsiu savo veidą.* Plg. 17, 17. — (6)

9 Qui maledixerit patri suo,
aut matri, morte moriatur: pa-
tri, matrique maledixit, sanguis
ejus sit super eum.
10 Si mœchatus quis fuerit
cum uxore alterius, et adulte-
rium perpetraverit cum conju-
ge proximi sui, morte moriantur
et mœchus et adultera. 11 Qui
dormierit cum noverca sua, et
revelaverit ignominiam patris
sui, morte moriantur ambo: san-
guis eorum sit super eos. 12 Si
quis dormierit cum nuru sua,
uterque moriatur, quia scelus
operati sunt: sanguis eorum sit
super eos. 13 Qui dormierit cum
masculo coitu femineo, uterque
operatus est nefas, morte mori-
antur: sit sanguis eorum super
eos. 14 Qui supra uxorem filiam,
duxerit matrem ejus, scelus ope-
ratus est: vivus ardebit cum eis,
nec permanebit tantum nefas
in medio vestri. 15 Qui cum ju-
mento et pecore coierit, morte
moriatur: pecus quoque occidi-
te. 16 Mulier, quææ succubuerit
cuilibet jumento, simul interfi-
cietur cum eo: sanguis eorum
sit super eos. 17 Qui acceperit
sororem suam filiam patris sui,
vel filiam matris suæ, et vide-
rit turpitudinem ejus, illaque
conspexerit fratris ignominiam:
nefariam rem operati sunt: oc-
cidentur in conspectu populi
sui, eo quod turpitudinem suam
mutuo revelaverint, et porta-

9 Kas keiktu savo tėvą arba
motiną, mirte tenumiršta. Jis
keikė tėvą ir motiną; jo krau-
jas teesie ant jo.
10 Jei kas paleistuvautu su
svetima moterimi ir padarytu
svetimoterystę su savo artimo
pačia, mirte tenumiršta abudu,
ir svetimoteris ir svetimoterė.
11 Kas nusidėtu su savo pamote
ir atidengtu savo tėvo nuogu-
mą, abudu mirte tenumiršta; jų
kraujas teesie ant jų. 12 Jei kas
sugultu su savo marčia, abudu
tenumiršta, nes padarė didį pra-
sikaltimą; jų kraujas teesie ant
jų. 13 Kas paleistuvautu su vy-
riškiu kaip su moteriške, abudu
padarė bjaurų prasikaltimą; abu-
du mirte tenumiršta. Jų krau-
jas teesie ant jų. 14 Jei kas be
dukters vestu moterimi dar jos
motiną, padarytu didį prasikalti-
mą; bus gyvas sudegintas su
jomdviem, ir toks bjaurus pra-
sikaltimas nepasiliks jusų tarpe.
15 Kas paleistuvautu su dides-
niu ar mažesniu gyvuliu, mirte
tenumiršta; gyvulį taipogi už-
muškite. 16 Moteriškė, kuri pa-
siduotu kokiam nors gyvuliui,
bus užmušta akmenimis draug
su juo; jų kraujas teesie ant jų.
17 Kas imtu sau savo seserį, sa-
vo tėvo dukterį arba savo mo-
tinos dukterį, ir matytu jos nuo-
gumą, ir ji pažvelgtu į savo bro-
lio nuogumą, abudu bus padarę
bjauriausį dalyką; bus užmušti
savo tautos akyvaizdoje, nes kits

Kreiptusi prie burtininkų... Ebr. t.: prie nekromantų. Plg. 19, 31.

(9) *Keiktu savo tėvą...* Plg. Iš. 21, 17: Mt. 15, 4. — *Jo kraujas teesie ant jo*: jo kaltybė taip didelė, kad visai užpelnė mirties bausmę.

(10 - 13) *Paleistuvautu...* Plg. aug. 18, 6 ir tol. — **(14)** *Kas be dukters...* Plg. 18, 17. — *Bus gyvas sudegintas...* Ebr. t. nėra žodžio *gyvas*; todėl aiškintojų dauguma mano, kad ir šitame atsitikime reikėjo kaltininkai pirma užmušti akmenimis, o paskui jau jų lavonai sudeginti. — **(15. 16)** *Kas paleistuvautu...* Plg. aug. 18, 23. — **(17)** *Kas imtu...* Plg. 18, 9.

bunt iniquitatem suam. 18 Qui
coierit cum muliere in fluxu
menstruo, et revelaverit turpi-
tudinem ejus, ipsaque aperuerit
fontem sanguinis sui, interfici-
entur ambo de medio populi sui.
19 Turpitudinem materteræ, et
amitæ tuæ non discooperies: qui
hoc fecerit, ignominiam carnis
suæ nudavit, portabunt ambo
iniquitatem suam. 20 Qui coierit
cum uxore patrui, vel avunculi
sui, et revelaverit ignominiam
cognationis suæ, portabunt am-
bo peccatum suum: absque li-
beris morientur. 21 Qui duxerit
uxorem fratris sui, rem facit il-
licitam, turpitudinem fratris sui
revelavit: absque liberis erunt.

22 Custodite leges meas, atque
judicia, et facite ea: ne et vos
evomat terra quam intraturi es-
tis et habitaturi. 23 Nolite am-
bulare in legitimis nationum,
quas ego expulsurus sum ante
vos. Omnia enim hæc fecerunt,
et abominatus sum eas. 24 Vo-
bis autem loquor: Possidete ter-
ram eorum, quam dabo vobis in
hereditatem, terram fluentem la-
cte et melle. Ego Dominus De-
us vester, qui separavi vos a
ceteris populis. 25 Separate er-
go et vos jumentum mundum
ab immundo, et avem mundam
ab immunda: ne polluatis ani-
mas vestras in pecore, et avi-

prieš kitą atidengė savo nuogu-
mą ir neš savo neteisybę. 18
Kas sugultu su moteriške jos
mėnesinės negalės metu ir ati-
dengtu jos nuogumą, ir ji ati-
dengtu savo kraujo šaltinį, abu-
du bus išnaikintu iš savo tau-
tos tarpo. 19 Neatidengsi tavo
tėvo sesers ir tavo motinos se-
sers nuogumo; kas tai daro, ap-
nuogina savo kuno gėdą; abudu
neš savo neteisybę. 20 Kas su-
gultu su savo tėvo brolio arba
motinos brolio pačia ir atideng-
tu savo gentaitės nuogumą, abu-
du neš savo nuodėmę; mirs be
vaikų. 21 Kas imtu sau savo bro-
lio pačią, daro uždraustą daly-
ką; jis atidengia savo brolio nuo-
gumą; bus be vaikų.
22 Sergėkite mano įstatus ir
nutarimus ir juos pildykite, kad
ir jusų neišvemtu žemė, kurion
įeisite ir gyvensite. 23 Nesielg-
kite pagal įstatus pagonių, ku-
riuos aš išvarysiu iš-po jusų akių.
Jie visa tai darė, ir aš jų bo-
dėjaus. 24 Jums gi sakau: Pavel-
dėkite jų žemę, kurią jums duo-
siu tėvainystėn, žemę plustan-
čią pienu ir medum. Aš Viešpats,
jusų Dievas, kurs jus atskyriau
nuo kitų tautų. 25 Atskirkite tat
ir jus nesuteptą galviją nuo su-
tepto, ir nesuteptą paukštį nuo
sutepto, kad nesusiteptumėte sa-
vo dušių gyvuliais, paukščiais
ir visais gyviais, krutančiais ant

11. — (**18**) *Kas sugultu...* Plg. aug. 15, 24; 18, 19. Šitame atsitikime kalbama apie uždraudimo peržengimą ne išnežinių, bet tyčiomis ir išėjusį aikštėn; todėl bausmė skiriama didesnė. — (**19**) *Tavo tėvo sesers...* Plg. aug. 18, 12. 13. — *Neš savo neteisybę...* Bausmę šitame atsitikime paskirs pats Dievas be žmonių tarpininkavimo. — (**20**) *Su tavo tėvo brolio... pačia...* Plg. 18, 14. — *Mirs be vaikų.* Tą bausmę galima suprasti dvejopai: arba Dievas visai neduos kaltininkams ainijos (Grig.-Did.), arba jų vaikai neturės jokių teisių išrinktoje tautoje, ir toje prasmėje jie mirs bevaikiais Izraėlyje. — (**21**) *Savo brolio pačią...* Plg. aug. 18, 16.

(**22. 23**) *Sergėkite...* Plg. aug. 18, 24-30. — (**24**) *Jums gi...* Plg. Iš. 3, 8; 19, 6. — (**25**) *Atskirkite tat...* Plg. aug. 11, 2...

bus, et cunctis quæ moventur
in terra, et quæ vobis ostendi
esse polluta. 26 Eritis mihi san-
cti, quia sanctus sum ego Do-
minus, et separavi vos a ceteris
populis, ut essetis mei.
27 Vir, sive mulier, in quibus
pythonicus, vel divinationis fu-
erit spiritus, morte moriantur:
lapidibus obruent eos: sanguis
eorum sit super illos.

žemės ir kuriuos jums parodžiau
esant suteptus. 26 Jųs busite man
šventi, nes šventas esu aš Vieš-
pats, ir jus atskyriu nuo kitų
tautų, kad jųs butumėte mano.

27 Vyriškis arba moteriškė,
kuriuose butu burtininkystės ar-
ba žiniavimo dvasia, mirte nu-
mirs; juos užmuš akmenimis; jų
kraujas teesie ant jų.

3. Dievo tarnystės šventumas. a) Ypatingas kunigų šventumas.

Caput XXI. 1 Dixit quoque
Dominus ad Moysen: Loquere
ad sacerdotes filios Aaron, et
dices ad eos: Ne contaminetur
sacerdos in mortibus civium suo-
rum, 2 nisi tantum in consan-
guineis, ac propinquis, id est,
super patre, et matre, et filio,
et filia, fratre quoque, 3 et so-
rore virgine quæ non est nupta
viro: 4 sed nec in principe po-
puli sui contaminabitur. 5 Non
radent caput, nec barbam, ne-
que in carnibus suis facient in-
cisuras. 6 Sancti erunt Deo suo,
et non polluent nomen ejus: in-
censum enim Domini, et panes
Dei sui offerunt, et ideo sancti
erunt. 7 Scortum et vile prosti-

21. perskyrimas. 1 Viešpats
dar kalbėjo Mozei: Sakyk Aaro-
no sunums, kunigams, ir jiems
tark: Kunigas tenesusitepa dėl
mirties savo piliečių, 2 atskyrus
tik gimines ir tai artimuosius,
tai yra, tėvą, ir motiną, ir sunų,
ir dukterį, taipogi brolį, 3 ir se-
serį mergaitę, kuri nebuvo ište-
kėjusi už vyro; 4 bet nei dėl sa-
vo tautos kunigaikščio jis nesu-
siteps. 5 Neskus galvos, nei barz-
dos, ir nedarys įsipjovimų ant sa-
vo kuno. 6 Bus šventi savo Die-
vui ir nesuteps jo vardo; nes
jie aukoja Viešpaties smilkymus
ir Dievo duonas ir todėl bus
šventi. 7 Jis neves moterimi kek-

(27) *Vyriškis...* Plg. aug. 6. e. Aug-
ščiaus buvo kalbama apie tuos, kurie
kreiptusi prie nekromantų, dabar gi apie
pačius nekromantus ir burtininkus.

21, 1 - 24. Iš išrinktosios tautos kuni-
gų reikalaujamas didesnis šventumas, ne-
gu iš paprastų žmonių. Jam užlaikyti
duodami įsakymai, kuriais draudžiama vi-
siems kunigams dalyvauti laidotuvėse, at-
skyrus artimiausių giminių laidotuves, ir
vesti moterimi paleistuvę arba atstumtą
moteriškę, vyriausiam gi kunigui uždrau-
džiama artinties ir prie artimiausių gi-
minių lavono, o moterimi jam valia ves-
ti tik mergaitė iš savo tautos. Toliaus
visiems iš kunigų giminės, kurie turi ko-
kią nors kuno kliaudą, uždraudžiama pil-
dyti kunigystės pareigos.

(21, 1) *Aarono sunums, kunigams.* Ka-
dangi įstatas paliečia tiktai kunigus to-
dėl visupirma jiems jis apgarsinamas. —
Tenesusitepa dėl mirties... Kunigą galėjo
sutepti ne tik prisilietimas prie numirė-
lio, bet ir įėjimas į namus, kuriuose bu-
vo lavonas. Plg. Skaitl. 5, 2; 6, 5; 19,
11. 14. Panašus uždraudimas buvo ir pas
kaikuriuos pagonis. Tik Kristaus Bažny-
čia ištiesia tikrą savo globą ir meilę ant
visų ištikimų jau mirusių jos vaikų. —
(5) *Neskus...* Plg. aug. 19, 27. 28. — (7)

bulum non ducent uxorem, nec
eam, quæ repudiata est a mari-
to: quia consecrati sunt Deo suo,
8 et panes propositionis offerunt.
Sint ergo sancti, quia et ego
sanctus sum, Dominus, qui san-
ctifico eos. 9 Sacerdotis filia si
deprehensa fuerit in stupro, et
violaverit nomen patris sui, flam-
mis exuretur.

10 Pontifex, id est, sacerdos
maximus inter fratres suos, su-
per cujus caput fusum est un-
ctionis oleum, et cujus manus
in sacerdotio consecratæ sunt,
vestitusque est sanctis vestibus,
caput suum non discooperiet,
vestimenta non scindet: 11 et ad
omnem mortuum non ingredietur
omnino: super patre quoque suo,
et matre non contaminabitur.
12 Nec egredietur de sanctis,
ne polluat Sanctuarium Domini,
quia oleum sanctæ unctionis Dei
sui super eum est. Ego Domi-
nus. 13 Virginem ducet uxorem:
14 viduam autem et repudiatam,
et sordidam, atque meretricem
non accipiet, sed puellam de
populo suo: 15 ne commisceat
stirpem generis sui vulgo gen-
tis suæ: quia ego Dominus qui
sanctifico eum.

16 Locutusque est Dominus ad
Moysen, dicens: 17 Loquere ad
Aaron: Homo de semine tuo per
familias qui habuerit maculam,
non offeret panes Deo suo, 18
nec accedet ad ministerium ejus:

šės, nei paniekintos paleistu-
vės, nei tos, kuri savo vyro at-
stumta, nes jie pašvęsti savo
Dievui 8 ir atnašauja padėtines
duonas. Tebuna tat šventi, nes
šventas esu ir aš Viešpats, kurs
juos pašventinu. 9 Jei kunigo
duktė butu sugauta paleistuvy-
stėje ir subjaurintu savo tėvo
vardą, bus liepsnose sudeginta.

10 Vyriausis kunigas, tai yra
viršiausis tarp savo brolių ku-
nigas, ant kurio galvos išlieta
tepamojo aliejaus, ir kurio ran-
kos pašvęstos kunigystei, ir ap-
vilktas šventais apdarais, neati-
dengs savo galvos, savo drabu-
žių neperplėš 11 ir visai neįeis
prie jokio numirėlio; nesusiteps
taipogi dėl savo tėvo ir moti-
nos; 12 ir neišeis iš šventos vie-
tos, kad nesuteptu šventyklos,
nes švento jo Dievo patepimo
aliejus yra ant jo. Aš Viešpats.
13 Moterimi ves mergaitę. 14 Ne-
ims gi našlės, ir atstumtos, ir
nupuolusios, ir kekšės, bet tik
mergaitę iš savo tautos, 15 kad
nesumaišytu savo giminės krau-
jo su savo tautos liaudimi, nes
aš Viešpats, kurs jį pašventinu.

16 Ir Viešpats kalbėjo Mozei
ir tarė: 17 Sakyk Aaronui: Kas
nors iš tavo ainijos per visas
kartas turėtu kliaudą, neatna-
šaus savo Dievui duonų 18 ir
nesiartins prie jo tarnystės: ar

Nes jie pašvęsti savo Dievui (**8**) *ir atnašauja...* Ebr. t.: „Ir skaitysi jį šventu, nes duoną (t. y. aukas) tavo Dievo jis atnašauja; jis bus tau šventas, nes aš esu šventas, kurs juos pašventinu“. Taigi, anot ebr. t. šitie žodžiai atkreipti į Izraėlio tautą, kuriai duodamas perspėjimas, kad nesistebėtu tuo, jog kunigai nedaro taip, kaip kiti žmonės, ir ne kiekvieną moteriškę veda į pačias.

(**10**-**15**) *Vyriausis kunigas...* Didesnė vyriausiojo kunigo vertybė reikalauja didesnio šventumo, todėl jis privalo labiaus negu paprasti kunigai sergėties visokio susitepimo.

(**17**) *Duonų*: aukų. — (**18**) *Ar mažanosis, arba didžianosis, arba kreivanosis.* Ebr. *'o charum 'o śa'rua'.* Pirmasis

si cæcus fuerit, si claudus, si
pravo, vel grandi, vel torto na-
so, [19] si fracto pede, si manu,
[20] si gibbus, si lippus, si albu-
ginem habens in oculo, si ju-
gem scabiem, si impetiginem in
corpore, vel herniosus. [21] Omnis
qui habuerit maculam de semi-
ne Aaron sacerdotis, non acce-
det offerre hostias Domino, nec
panes Deo suo: [22] vescetur ta-
men panibus, qui offeruntur in
Sanctuario, [23] ita dumtaxat, ut
intra velum non ingrediatur,
nec accedat ad altare, quia ma-
culam habet, et contaminare non
debet Sanctuarium meum. Ego
Dominus qui sanctifico eos. [24]
Locutus est ergo Moyses ad
Aaron, et ad filios ejus, et ad
omnem Israel cuncta quæ fue-
rant sibi imperata.

jis bus aklas, ar raišas, ar ma-
žanosis, arba didžianosis, arba
kreivanosis, [19] arba turėtu su-
laužytą koją ar ranką, [20] ar bu-
tu kuprotas, ar traiškanotakis, ar
apvilktakis, ar turėtu nuolati-
nius šašus, ar niežus ant kuno,
ar kylėtas; [21] neivienas, kurs iš
kunigo Aarono ainių turėtu kliau-
dą, nesiartins atnašautų aukų
Viešpačiui ir duonų savo Die-
vui; [22] tečiau valgys duonas, at-
našaujamas šventykloje, [23] bet
neįeidamas už užkabos ir nesi-
artindamas prie altoriaus, nes
turi kliaudą ir jam nevalia su-
tepti mano šventyklos. Aš Vieš-
pats, kurs juos pašventinu. [24]
Mozė tat kalbėjo Aaronui, ir jo
sunums, ir visam Izraėliui visa,
kas jam buvo liepta.

b) Apie pašvęstos mėsos valgymą ir apie aukojamų gyvulių privalumus.

Caput XXII. [1] Locutus quo-
que est Dominus ad Moysen, di-
cens: [2] Loquere ad Aaron et ad
filios ejus, ut caveant ab his
quæ consecrata sunt filiorum
Israel, et non contaminent no-
men sanctificatorum mihi, quæ

22. perskyrimas. [1] Viešpats
dar kalbėjo Mozei ir tarė: [2] Sa-
kyk Aaronui ir jo sunums, kad
butu atsargųs tame, kas Izraė-
lio sunų pašvęsta, ir nesuteptu
vardo man pašvęstųjų dalykų,
kuriuos jie aukoja. Aš Viešpats.

žodis reiškia sužeidimą veide arba stoką kokio nors sąnario, kaip tai, nosies, ausies; antras gi sakomas apie tokį žmogų (taipogi ir apie gyvulį), kurs turi daugiaus negu reikia sąnarių, pvd. šešis rankos arba kojos pirštus. — (**20**) *Traiškanotakis.* Ebr. *daq*, labai liesas arba rasi nykštukas. — (**22**) *Duonas:* kunigams priderančias aukų dalis. — (**24**) *Visa, kas jam buvo liepta...* Tie žodžiai apima ne tik šitą straipsnį, bet ir augščiaus (17. persk. ir tol.) užrašytus Dievo įsakymus.

22, 1 - 33. Nors kaikurias sau pašvenčiamas dovanas Viešpats buvo paskyręs kunigams, tečiaus ir jiems ne visuomet valia buvo jos valgyti; šitame tat straipsnyje duodami perspėjimai apie tai, kuomet kunigui valia ir nevalia valgyti pašvęstų dalykų ir kuomet jais gali naudoties ypatos, nepriderančios prie kunigų giminės. Duodami taipogi įsakymai apie tai, kokiuos privalumus turi turėti gyvuliai, skiriami aukoms.

(**22**, **2**) *Kad butu atsargus.* Tai apskrita taisyklė, kuri toliaus išaiškinama atskirais perspėjimais. Atsargumas buvo kunigams reikalingas, nes šventas jiems paskirtas aukų dalis valia buvo valgyti

ipsi offerunt. Ego Dominus. 3
Dic ad eos, et ad posteros eo-
rum: Omnis homo, qui accesse-
rit de stirpe vestra ad ea quæ
consecrata sunt, et quæ obtule-
runt filii Israel Domino, in quo
est immunditia, peribit coram
Domino. Ego sum Dominus. 4
Homo de semine Aaron, qui fu-
erit leprosus aut patiens fluxum
seminis, non vescetur de his quæ
sanctificata sunt mihi donec sa-
netur. Qui tetigerit immundum
super mortuo, et ex quo egre-
ditur semen quasi coitus, 5 et
qui tangit reptile, et quodlibet
immundum, cujus tactus est sor-
didus, 6 immundus erit usque
ad vesperum, et non vescetur
his quæ sanctificata sunt: sed
cum laverit carnem suam aqua,
7 et occubuerit sol, tunc mun-
datus vescetur de sanctificatis,
quia cibus illius est. 8 Mortici-
num et captum a bestia non co-
medent, nec polluentur in eis.
Ego sum Dominus. 9 Custodiant
præcepta mea, ut non subjace-
ant peccato, et moriantur in
Sanctuario, cum polluerint illud.
Ego Dominus qui sanctifico eos.
10 Omnis alienigena non come-
det de sanctificatis, inquilinus
sacerdotis, et mercenarius non
vescentur ex eis. 11 Quem au-
tem sacerdos emerit, et qui ver-
naculus domus ejus fuerit, hi
comedent ex eis. 12 Si filia sa-
cerdotis cuilibet ex populo nu-
pta fuerit: de his quæ sanctifi-

3 Sakyk jiems ir jų ainiams:
Kiekvienas jusų ainijos žmogus,
kurs, budamas susitepęs, prisi-
artintu prie to, kas pašvęsta ir
ką Izraėlio sunųs atnašavo Vieš-
pačiui, pražus Viešpaties aky-
vaizdoje. Aš esu Viešpats. 4 Kas
iš Aarono ainijos butu raupsuo-
tas arba sirgtu kuno susitepimu,
nevalgys to, kas man pašvęsta,
kolei neišgys. Kas prisiliestu
susitepusio prie numirėlio arba
turėjusio paprastą kuno susite-
pimą, 5 ir kas prisiliečia slankio-
jančio gyvio ir kokio nors su-
tepto dalyko, kurio prisilietimas
sutepa, 6 bus suteptas iki vaka-
rui ir nevalgys pašvęstųjų da-
lykų; bet kuomet nuplaus savo
kuną vandenimi, 7 ir saulė nu-
sileis, tuomet apkuoptas valgys
pašvęstus dalykus, nes tai jo
maistas. 8 Jie nevalgys maitos
ir žvėries pagauto, ir tais daly-
kais nesusiteps. Aš esu Viešpats.
9 Teužlaiko mano įsakymus, kad
neapsunkintu savęs nusidėjimu
ir nenumirtu šventykloje, ją su-
tepę. Aš Viešpats, kurs juos pa-
šventinu. 10 Joks svetimtautis
nevalgys pašvęstų dalykų; jų
nevalgys kunigo įnamis ir sam-
dininkas; 11 bet vergas, kurį ku-
nigas nusipirktu ir kurs jo na-
muose užgimtu, tie tuos daly-
kus valgys. 12 Jei kunigo duktė
ištekės už ko nors iš tautos, ji

tik nesuteptiems. — *Nesuteptu vardo man...* Geriaus anot ebr. t.: nesuteptu mano švento vardo, nes jie man pašvęsti... — (**3**) *Pražus Viešpaties akyvaizdoje:* iš jo bus atimtos kunigystės teisės ir jis nebegalės artinties prie Viešpaties. — (**4**) *Kolei neišgys.* Ebr. t.: kolei nebus apkuoptas, nes negana buvo išgyti, bet išgijus dar reikėjo pasiduoti apkuopimo apeigoms. Vz. aug. 14. persk. — (**9**) *Nenumirtu šventykloje.* Paskutinio žodžio nėra ebr. t., o mirtimi Dievas grumoja už sutepimą pašvęstų dalykų (6. e.), arba apskritai už įsakymų peržengimą. — (**10-13**) *Joks svetimtautis...* Be pačių kunigų valia val-

cata sunt, et de primitiis non
vescetur. 13 Sin autem vidua,
vel repudiata, et absque liberis
reversa fuerit ad domum patris
sui: sicut puella consueverat,
aletur cibis patris sui. Omnis
alienigena comedendi ex eis non
habet potestatem. 14 Qui come-
derit de sanctificatis per igno-
rantiam, addet quintam partem
cum eo quod comedit, et dabit
sacerdoti in Sanctuarium. 15 Nec
contaminabunt sanctificata filio-
rum Israel, quæ offerunt Domi-
no: 16 ne forte sustineant iniqui-
tatem delicti sui, cum sanctifi-
cata comederint. Ego Dominus
qui sanctifico eos.

17 Locutusque est Dominus ad
Moysen, dicens: 18 Loquere ad
Aaron et filios ejus et ad om-
nes filios Israel, dicesque ad eos:
Homo de domo Israel, et de
advenis qui habitant apud vos,
qui obtulerit oblationem suam,
vel vota solvens, vel sponte
offerens, quidquid illud obtule-
rit in holocaustum Domini, 19
ut offeratur per vos, masculus
immaculatus erit ex bobus, et
ovibus, et ex capris: 20 si ma-
culam habuerit, non offeretis,
neque erit acceptabile. 21 Homo
qui obtulerit victimam pacifico-

nevalgys to, kas pašvęsta, nei
pirmuonių. 13 O jei, likus našlė
arba atstumta ir bevaikė, sugrįž-
tų į savo tėvo namus, valgys
savo tėvo maistą, kaip tai pa-
prastai darydavo, budama mer-
gaitė. Neivienas svetimtautis ne-
turi teisės jų valgyti. 14 Kas ne-
žiniomis suvalgytu iš pašvęstų
dalykų, pridės penktą dalį prie
to, ką suvalgė, ir atiduos kuni-
gui šventyklon. 15 Ir jie nesu-
teps Izraėlio sunų pašvęstųjų
dalykų, kuriuos jie atnašauja
Viešpačiui, 16 kad kartais neuž-
sikrautu ant savęs savo prasi-
kaltimo neteisybės, valgydami
šventas dovanas. Aš Viešpats,
kurs juos pašventinu.

17 Ir Viešpats kalbėjo Mozei,
tardamas: 18 Kalbėk Aaronui ir
jo sunums ir visiems Izraėlio vai-
kams ir jiems sakyk: Jei kas iš
Izraėlio namų ir gyvenančių ju-
sų tarpe ateivių aukotu savo
auką, ar tai pildydamas apžadus,
arba atnašaudamas liuosa valia,
ką nors jis atneštu deginamai
Viešpaties aukai, 19 kad per jus
butu paaukota, tai turės buti
patinėlis be kliaudos iš galvijų,
ir avių, ir ožkų; 20 jei turėtu
kliaudą, jųs neaukosite, ir tai
neįtiks. 21 Jei kas atnašautu Vieš-
pačiui dėkojimo auką, pildyda-

gyti pašvęstus dalykus tiktai tiems, kurie ištikrųjų pridera prie jų šeimynos. — (**14**) *Pridės penktą dalį...* Atsilyginant reikėjo atiduoti ne tik tai, kiek vertas nežiniomis suvalgytas pašvęstas ir kunigui priderantis dalykas, bet dar penkta jo vertės dalis viršaus. Plg. aug. 5, 15 panašią bausmė, tik didesnę už valgymą aukos dalių, pašvęstų Dievui. — (**15**) *Ir jie:* kunigai. — (**16**) *Kad kartais...* Ebr. t. mintis yra toki: kad kartais kunigai neuźkrautu ant žmonių prasikaltimo naštos, jei jie (žmonės) valgytu (neturėdami teisės) pašvęstus dalykus.

(**18**) *Ateivių.* Svetimtaučių atnašą kaikada valia buvo priimti. Plg. aug. 16, 29; Iš. 20, 10. — *Savo auką...* Ebr. t.: s a v o d o v a n ą i k i v i s ų iš a p ž a d o... taigi, čionai išpradžios statoma apskrita taisyklė, apimanti visas kruvinas aukas (savo dovaną), iš kurių išvardinta dvi dėkojimo atnašų rųši, o paskui kalbama apie aukas atskirai ir visupirma apie deginamąją auką: *ką nors jie atneštu deginamajai ..* — (**21**) *Iš galvijų arba avių.* Tikriaus: iš didesnių arba mažesnių gyvulių. Čionai reikalaujama tiktai, kad gyvuliai butu *be kliaudos*, bet

rum Domino, vel vota solvens,
vel sponte offerens, tam de bo-
bus quam de ovibus, immacula-
tum offeret, ut acceptabile sit:
omnis macula non erit in eo
22 Si cæcum fuerit, si fractum,
si cicatricem habens, si papulas,
aut scabiem, aut impetiginem:
non offeretis ea Domino, nec
adolebitis ex eis super altare
Domini. 23 Bovem et ovem. au-
re et cauda amputatis, volunta-
rie offerre potes, votum autem
ex eis solvi non potest. 24 Om-
ne animal, quod vel contritis
vel tusis, vel sectis, ablatisque
testiculis est, non offeretis Do-
mino, et in terra vestra hoc
omnino ne faciatis. 25 De manu
alienigenæ non offeretis panes
Deo vestro, et quidquid aliud
dare voluerit: quia corrupta, et
maculata sunt omnia: non su-
scipietis ea. 26 Locutusque est
Dominus ad Moysen, dicens: 27
Bos, ovis, et capra cum genita
fuerint, septem diebus erunt sub
ubere matris suæ: die autem
octavo, et deinceps offerri po-
terunt Domino. 28 Sive illa bos,
sive ovis, non immolabuntur una
die cum fœtibus suis. 29 Si im-
molaveritis hostiam pro gratia-
rum actione Domino, ut possit
esse placabilis, 30 eodem die co-
medetis eam, non remanebit

mas apžadus arba liuosa valia,
jo auka, kad galėtu įtikti, tu-
rės buti iš galvijų arba avių be
kliaudos; nebus joje jokios kliau-
dos. 22 Jei gyvulys butu aklas,
luošas, turėtu žaizdos randą, ar-
ba butu dedirviniuotas, ar ša-
šuotas, ar su niežais, tokių ne-
atnašausite Viešpačiui ir nieko
iš jų nedeginsite ant altoriaus.
23 Galviją su nupjauta ausimi
ir uodega gali savo valia atna-
šauti, apžado gi jais negalima
išpildyti. 24 Jokio gyvulio, ku-
rio pautai butu perspausti, arba
sutrinti, arba išpjauti ir išimti,
neatnašausite Viešpačiui; ir to
visai nedarysite jusų žemėje. 25
Iš svetimtaučio rankos neatna-
šausite jusų Dievui duonos ir
nieko kito, ką jis norėtu duoti,
nes visa pagadinta ir sutepta;
jųs tai neimsite. 26 Ir Viešpats
kalbėjo Mozei ir tarė: 27 Gimus
veršiukui, eryčiui arba ožiukui,
jie pasiliks septynias dienas prie
savo motinos tešmens; aštunto-
je gi dienoje ir vėliaus galės
buti atnašaujami Viešpačiui. 28
Nei galvijas, nei avis nebus pjau-
nami ta pačia diena su savo vai-
kais. 29 Kuomet pjausite dėkoji-
mo auką Viešpačiui, kad ji ga-
lėtu įtikti, 30 suvalgysite ją tą
pačią dieną, ir nieko iš jos ne-

---

jie gali buti abiejų lyčių. — (**22**) *Žaizdos randą*: Ebr. t.: ž a i z d ą. — (**23**) *Su nupjauta ausimi ir uodega*. Ebr. *śa'rua'* (vz. aug. 21, 18. paaišk.) *vqalut*; paskutinis žodis reiškia tą pat, ką ir *charum*. — (**24**) *To visai nedarysite...* Vieni aiškintojai mato šituose žodžiuose uždraudimą romyti gyvulius apskritai; kiti gi tik panaujintą uždraudimą aukoti romytuosius Dievui. — (**25**) *Iš svetimtaučio...* Ebr. *ben nekhar*. Taigi čionai kalbama apie svetimos šalies žmogų, o ne apie gyvenantį Izraėlitų tarpe svetimtautį, kurs ebr. vadinasi *ger* (18. e.). Draudžiama gi imti iš *ben nekhar*, anot ebr. t., ne visas dovanas aukoms, bet tik turinčias nurodytasias kliaudas. — *Duonos*, t. y. aukos, nes auka dažnai vadinasi Dievo dovana (aug. 21, 6. 8. 17). — (**27**) *Pasiliks septynias dienas...* Plg. Iš. 22, 30. — (**28**) *Nei galvijas...* Reikia vengti visa, kas gali rodyties perdaug žiauru. Plg. Iš. 23, 19; Atk. 22, 6. 7. — (**29. 30**) *Kuomet...* Plg. aug. 19, 6-8.

quidquam in mane alterius diei.
Ego Dominus.
31 Custodite mandata mea, et
facite ea. Ego Dominus. 31 Ne
polluatis nomen meum sanctum,
ut sanctificer in medio filiorum
Israel. Ego Dominus qui sancti-
fico vos, 33 et eduxi de terra
Ægypti, ut essem vobis in De-
um. Ego Dominus.

pasiliks lig sekančios dienos ry-
tui. Aš Viešpats.
31 Sergėkite mano paliepimus
ir juos pildykite. Aš Viešpats.
32 Nesutepkite mano švento var-
do, kad aš bučiau pašventintas
Izraėlio sunų tarpe. Aš Viešpats,
kurs jus pašventinu, 33 ir jus iš-
vedžiau iš Aigypto žemės, kad
bučiau jusų Dievas Aš Viešpats.

c) Subatos ir metinių švenčių šventimas.

Caput XXIII. 1 Locutusque
est Dominus ad Moysen, dicens:
2 Loquere filiis Israel, et dices
ad eos: Hæ sunt feriæ Domini,
quas vocabitis sanctas. 3 Sex die-
bus facietis opus: dies septimus,
quia sabbati requies est, voca-
bitur sanctus: omne opus non
facietis in eo: sabbatum Domi-
ni est in cunctis habitationibus
vestris.
4 Hæ sunt ergo feriæ Domi-
ni sanctæ, quas celebrare debe-
tis temporibus suis. 5 Mense pri-
mo, quartadecima die mensis ad

23. perskyrimas. 1 Ir Viešpats
kalbėjo Mozei, tardamas: 2 Kal-
bėk Izraėlio sunums ir jiems sa-
kyk: Šitos yra Viešpaties die-
nos, kurias vadinsite šventomis.
3 Šešias dienas dirbsite darbą;
septintoji diena, kadangi tai yra
subatos atilsis, vadinsis šventa;
joje nedirbsiste jokio darbo. Tai
yra Viešpaties subata visose ju-
sų gyvenamose vietose.
4 Tos tat yra šventos Viešpa-
ties dienos, kurias privalote švęs-
ti savo metu. 5 Pirmame mėnesy-
je keturioliktoje mėnesio dienoje

23, 1 - 44. Dievo tarnystės šventumas apsireiškia tam tikrų dienų šventimu. Taigi, šitame straipsnyje sutraukiama vienon vieton įsakymai apie Viešpaties paskirtasias šventes. Pirmon vieton patalpinta subata; po jos eina perspėjimai apie tris mėtines iškilmes: Velykas, Sekmines ir Šėtrų šventę.

(23, 2) *Šitos yra...* Išskaitomos šitame straipsnyje šventės tai turėjo ypatinga, kad jose ne tik buvo uždrausta dirbti darbai, bet dar reikėjo daryti *mikhra' qodeš*, šventas sušaukimas, t. y. tomis dienomis Izraėlitai susirinkdavo šventyklon pasimelstų. Švento sušaukimo dienomis buvo visupirma visos subatos dienos; kolei Izraėlitai buvo tyruose, jie beveik visi galėjo subatomis susirinkti prie šventyklos; apsigyvenę gi Palestinoje rinkdavosi tik arčiaus jos gyvenusieji. Bet švento sušaukimo dienomis buvo ypač tris metinės šventės, Velykos, Sekminės ir Šėtrų šventė, kuomet visi Izraėlitai vyriškiai turėjo griežtą pareigą susirinkti prie šventyklos ir tai ne tik bekeliaudami per tyrus, bet ir paskiaus Palestinoje; užtat tik tos tris metinės šventės ebr. vadinasi *chag*, iškilmė. — *Kurias vadinsite šventomis.* Anot ebr. t.: kurias jųs apgarsinsite kaipo šventus sušaukimus, t. y. kaipo šventų susirinkimų dienas. — (3) *Septintoji diena...* Ebr. t: „Septintoje dienoje, kadangi tai atilsių atilsis (subata), bus šventas sušaukimas“. Subatomis buvo uždrausta dirbti visi net menkiausieji darbai. — *Nedirbsite joje...* Plg. Iš. 16, 22 - 30; 20, 8; 23, 12; 34, 21 - 23; Skaitl. 28, 9 ir k.

(4) *Tos tat yra šventės...* Ebr. t.: „Tos yra Viešpaties dienos, šventi sušaukimai, kuriuos apgarsinsite savo metu“. — (5 - 8) *Pascha...* Plg. Iš. 12, 1... Skaitl. 9,

vesperum, Phase Domini est: 6
et quintadecima die mensis hu-
jus, solemnitas azymorum Do-
mini est. Septem diebus azyma
comedetis. 7 Dies primus erit
vobis celeberrimus, sanctusque:
omne opus servile non facietis
in eo: 8 sed offeretis sacrificium
in igne Domino septem diebus:
dies autem septimus erit cele-
brior et sanctior: nullumque ser-
vile opus facietis in eo. 9 Locu-
tusque est Dominus ad Moysen,
dicens: 10 Loquere filiis Israel,
et dices ad eos: Cum ingressi
fueritis terram, quam ego dabo
vobis, et messueritis segetem,
feretis manipulos spicarum, pri-
mitias messis vestræ ad sacer-
dotem: 11 qui elevabit fascicu-
lum coram Domino, ut accep-
tabile sit pro vobis, altero die
sabbati, et sanctificabit illum.
12 Atque in eodem die quo ma-
nipulus consecratur, cædetur ag-
nus immaculatus anniculus in
holocaustum Domini. 13 Et liba-
menta offerentur cum eo, duæ
decimæ similæ conspersæ oleo
in incensum Domini, odoremque
suavissimum: liba quoque vini,
quarta pars hin. 14 Panem et po-
lentam, et pultes non comede-
tis ex segete, usque ad diem

vakarop yra Viepaties Pascha, 6
ir penkioliktoje to paties mėnesio
dienoje yra neraugintų Viešpa-
ties duonų iškilmė. Neraugintas
duonas valgysite septynias die-
nas. 7 Pirmoji diena bus jums iš-
kilmingiausi ir šventa, joje ne-
dirbsite jokio vergiško darbo. 8
Bet atnašausite Viešpačiui auką,
deginamą ugnyje per septynias
dienas; septintoji gi diena bus iš-
kilmingesnė ir šventesnė; joje ne-
dirbsite jokio vergiško darbo. 9 Ir
Viešpats kalbėjo Mozei, tarda-
mas: 10 Kalbėk Izraėlio sunums
ir jiems sakyk: Kuomet busite
įėję į žemę, kurią aš jums duo-
siu, ir busite pradėję pjauti javus,
atnešite varpų pėdus, kaipo jusų
pjuties pirmuones, pas kuunigą, 11
kurs dienoje po subatos pakels
pėdą Viešpaties akyvaizdoje, kad
jis jums butu maloningas, ir jį
pašventins. 12 Ir tą pačią dieną,
kurioje pašvenčiamas pėdas, bus
papjautas metinis avinėlis be
kliaudos deginamajai Viešpaties
aukai. 13 Ir draug su juo bus atna-
šaujama duoninė auka iš dviejų
dešimtinių smulkių miltų, ap-
šlakstytų aliejumi, kad butu su-
smilkyta kaipo meiliausis kvapas
Viešpačiui; taipogi liejamai aukai
ketvirta hino dalis vyno. 14 Nei
duonos, nei keptų grudų, nei
kruopų iš naujų javų nevalgysi-

1... 28, 16... Atk. 16, 1... — *Vergiško darbo.* Velykose buvo uždrausta dirbti tik sunkesnieji, paprastai vergų atliekami darbai. — *Pirmoji diena bus...* Ebr. t.: „pirmą dieną bus šventas sušaukimas“. — *Septintoji gi diena...* Ebr. t.: „septintoje dienoje bus šventas sušaukimas“. — (**10**) *Kuomet busite...* Velykų šventės apeigos padauginamos busiantiems laikams pjuties pirmuonių aukojimu. — (**11**) *Dienoje po subatos...* Ką čionai reiškia subata, aiškinama įvairiai. Żydai ir daug krikščionių aiškintojų mano, kad taip čionai pavadinta pirmoji Velykų diena (15 Nisano), ir kad pjuties pirmuonės reikėjo aukoti sekančią, t. y. 16 Nisano dieną; kiti gi aiškintojai supranta apie tą subatą, kuri pasitaikydavo Velykų savaitėje. Plg. Lk. 6, 1. — *Pakels..., pašvęs.* Ebr. t. abiejose vietose tas pats žodis, tik įvairiose formose, *v'henif*, *janif*, kuriuo išreiškiamas religijinis pakėlimas siubuojant. Vz. aug. Iš. 29, 24. 26.—(**13**) *Dviejų dešimtinių*: dviejų dešimtų efos dalių. Plg. aug. 19, 36. — *Hino.* Vz. aug. 19, 36.—(**14**) *Nei duonos...* Plg. aug. 2, 14.

qua offeretis ex ea Deo vestro. Præceptum est sempiternum in generationibus, cunctisque habitaculis vestris.

15 Numerabitis ergo ab altero
die sabbati, in quo obtulistis
manipulum primitiarum, septem
hebdomadas plenas, 16 usque ad
alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est quinquaginta dies: et sic offeretis
sacrificium novum Domino 17 ex
omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similæ fermentatæ, quos
coquetis in primitias Domini 18
Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, et vitulum de armento unum, et arietes duos, et erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suavissimum Domino. 19 Facietis et hircum pro
peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum. 20 Cum-
que elevaverit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum ejus. 21
Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimum: omne opus servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, et generationibus vestris. 22 Postquam
autem messueritis segetem ter-

te iki tai dienai, kurioje iš jų atnašausite jusų Dievui. Tai amžinai užlaikytinas įsakymas per visas kartas ir visose jusų gyvenamose vietose.

15 Nuo tos sekančios po subatos dienos, kurioje aukosite pirmuonių pėdą, atskaitysite sep-
tynias pilnas savaites 16 lig die-
nai, kurioje pasibaigs septynios savaitės, tai yra penkias dešimtis dienų, ir tuomet atnašausite Viešpačiui naują auką 17 iš
visų jusų butų, dvi pirmuonių duoni iš dviejų įraugintų smulkių miltų dešimtinių, kurias iškepsite kaipo pirmuones Viešpa-
čiui. 18 Draug su duonomis atnašausite septynis metinius avinėlius be kliaudos ir vieną veršį iš bandos ir du ožiu, ir tai bus deginamai aukai draug su jų duonine ir liejamaja auka, kad butu meiliausis kvapas Viešpa-
čiui. 19 Papjausite taipogi ožį už nuodėmę ir du metiniu avinėliu dėkojimo aukai. 20 Ir kuo-
met kunigas juos pakels draug su pirmuonių duonomis Viešpaties akyvaizdoje, bus jam ati-
duota. 21 Ir vadinsite šitą dieną iškilmingiausia ir švenčiausia; nedirbsite joje jokio vergiško darbo. Tai bus amžinai užlaikytinas įstatas visose jusų buveinėse ir kartose. 22 O pjaudami

(**15**) *Nuo tos sekančios*.. Antra metinė iškilminga šventė turėjo buti Sekminės, kuri reikėjo švęsti septynioms pilnoms savaitėms praslinkus po Velykų. Plg. Iš. 34, 22. —(**16**) *Penkios dešimtis*. Iš čia graikiškas šventės vardas πεντηκοστή ir iš jo padarytasis lot. P e n t e c o s t e s. — *Naują auką*. Ebr. t. ji tiesa vadinasi *minchah*, bet nebuvo tai tikra d u o n i n ė a u k a; kadangi ta duona buvo įrauginta, todėl jos nedegino ant altoriaus, o tik pašvęsdavo Viešpačiui ir tuojau atiduodavo kunigams. — (**17**) *Dvi pirmuonių*... Anot ebr. t.: dvi pakėlimo arba geriaus siubavimo *(th^enufah)* duoni. Jos buvo kepamos iš kvietienių miltų, nes tuo metu kviečiai jau buvo pribrendę, tuotarpu kad Velykose galėjo buti aukojamos tik miežių pirmuonės. — *Dešimtinių*. Vz. aug. 13, e. — (**18**) *Vieną veršį iš bandos ir du avinu*. Rasi čionai yra perrašinėtojo paklydimas, nes anot Skaitl. 28, 27 reiktu skaityti: du veršiu iš bandos ir vieną aviną. — *Su jų duonine*... Su tikra *minchah*, kuri buvo deginama ant altoriaus. — (**21**) *Ir vadinsite*... Anot ebr. t.: „Ir apgarsinsite tą pačią dieną: tai jums bus šventas sušaukimas“. — (**22**) *O pjaudami*... Vz.

ræ vestræ, non secabitis eam
usque ad solum: nec remanen-
tes spicas colligetis, sed paupe-
ribus et peregrinis dimittetis eas.
Ego sum Dominus Deus vester.
23 Locutusque est Dominus
ad Moysen, dicens: 24 Loquere
filiis Israel: Mense septimo, pri-
ma die mensis, erit vobis sab-
batum, memoriale, clangentibus
tubis, et vocabitur sanctum: 25
omne opus servile non facietis
in eo, et offeretis holocaustum
Domino.
26 Locutusque est Dominus
ad Moysen, dicens: 27 Decimo
die mensis hujus septimi, dies
expiationum erit celeberrimus,
et vocabitur sanctus: affligetis-
que animas vestras in eo, et
offeretis holocaustum Domino.
28 Omne opus servile non facie-
tis in tempore diei hujus: quia
dies propitiationis est, ut pro-
pitietur vobis Dominus Deus ve-
ster. 29 Omnis anima, quæ affli-
cta non fuerit die hac, peribit
de populis suis: 30 et quæ ope-
ris quippiam fecerit delebo eam
de populo suo. 31 Nihil ergo ope-
ris facietis in eo: legitimum sem-
piternum erit vobis in cunctis
generationibus, et habitationibus
vestris. 32 Sabbatum requietio-

jusų žemės javus, jų nekirsite
prie pat pažemės ir nerinksite
pasiliekančių varpų, bet jas pa-
liksite beturčiams ir keleiviams.
Aš esu Viešpats, jusų Dievas.
23 Ir Viešpats kalbėjo Mozei
ir tarė: 24 Sakyk Izraėlio sunums:
Septintame mėnesyje pirmą
mėnesio dieną bus jums su-
bata, prisiminimas su trimitų
skardu, ir vadinsis šventas. 25
Nedirbsite joje jokio vergiško
darbo ir atnašausite Viešpačiui
deginamąją auką.
26 Ir Viešpats kalbėjo Mozei
ir tarė: 27 Dešimtoje to septin-
to mėnesio dienoje bus iškilmin-
giausi permaldavimo diena ir
vadinsis šventa: joje varginsite
savo dušias ir atnašausite Vieš-
pačiui deginamąją auką. 28 Jo-
kio vergiško darbo nedirbsite
tos dienos metu, kadangi tai per-
maldavimo diena, kad jums bu-
tu maloningas Viešpats, jusų
Dievas. 29 Kiekvienas, kurs sa-
vęs nevargintu tą dieną, pražus
iš savo tautos, 30 ir kas tik dirb-
tu kokį nors darbą, tą išdildy-
siu iš jo tautos. 31 Jokio tat dar-
bo joje nedirbsite. Tai bus am-
žinai užlaikytinas įstatas per vi-
sas kartas ir visose jusų gyve-
namose vietose. 32 Yra tai atil-

aug. 19, 9. 10 ir paaišk. Kalbant apie pjutį, primenama pareigos dėl beturčių.

(24) *Septintame mėnesyje...* Ebr. jis vadinosi *tišri*, o anksčiaus *etanim*. Nors bažnytinių metų pradžia, Dievui įsakant, buvo nukelta mėnesin *nisan*, kuriame reikėjo švęsti Velykos, tečiaus ir senobinių ukės metų pirmoji diena turėjo pasilikti šventa. Plg. Iš. 12, 2. — *Subata*: atilsio diena. — *Prisiminimas...* Garsus trimitavimas tą dieną turėjo lyg-kad priminti Viešpačiui jo išrinktąją tautą. Plg. Skaitl. 10, 9. Anot kitų aiškintojų tą dieną Izraėlitams reikėjo atsiminti pirmoji iš Dievo geradarysčių, pasaulio sutvėrimas. — *Ir vadinsis šventa.* Anot ebr. t.: šventas sušaukimas. — (25) *Deginamąją auką.* Ebr. t. kalbama apskritai apie aukas, deginamas Viešpačiui; jos gi buvo įvairios. Plg. Skaitl. 29, 2...

(27) *Bus iškilmingiausi permaldavimo...* Vz. aug. 16, 1... 29-34. Ebr. t: bus jums permaldavimo diena, šventas sušaukimas. — *Deginamąją auką.* Vz. aug. 25. e. ir plg. Skaitl. 29, 8... — (28) *Vergiško.* To žodžio nėra ebr. tekste, nes permaldavimo dienoje buvo uždrausti visi darbai. Plg. žem. 30. 31. eil. — (32) *Devintoje mėnesio dienoje...* Atilsis ir atgailos darbai

nis est, et affligetis animas ve-
stras die nono mensis: A vespe-
ra usque ad vesperam celebra-
bitis sabbata vestra.
33 Et locutus est Dominus ad
Moysen, dicens: 34 Loquere fili-
is Israel: A quintodecimo die
mensis hujus septimi, erunt fe-
riæ tabernaculorum septem die-
bus Domino. 35 Dies primus vo-
cabitur celeberrimus atque san-
ctissimus: omne opus servile non
facietis in eo. 36 Et septem die-
bus offeretis holocausta Domi-
no: dies quoque octavus erit ce-
leberrimus atque sanctissimus,
et offeretis holocaustum Domi-
no: est enim cœtus atque colle-
ctæ: omne opus servile non fa-
cietis in eo. 37 Hæ sunt feriæ
Domini, quas vocabitis celeber-
rimas atque sanctissimas, offe-
retisque in eis oblationes Domi-
no, holocausta et libamenta jux-
ta ritum uniuscujusque diei: 38
exceptis sabbatis Domini, donis-
que vestris, et quæ offeretis ex
voto, vel quæ sponte tribuetis
Domino. 39 A quintodecimo ego
die mensis septimi, quando con-
gregaveritis omnes fructus ter-
ræ vestræ, celebrabitis ferias
Domini septem diebus: die pri-
mo et die octavo erit sabbatum,
id est requies. 40 Sumetisque vo-

sio subata, ir jųs varginsite savo
dušias devintoje mėnesio dieno-
je: nuo vakaro iki vakarui jųs
švęsite savo subatas.
33 Ir Viešpats kalbėjo Mozei
ir tarė: 34 Sakyk Izraėlio sunums:
Nuo penkioliktos to mėnesio
dienos bus per septynias dienas
Šėtrų šventė Viešpačiui. 35 Pir-
moji diena vadinsis iškilmingiau-
si ir švenčiausi; joje nedirbsite
jokio vergiško darbo. 36 Ir per
septynias dienas atnašausite Vieš-
pačiui deginamasias aukas. Tai-
pogi aštuntoji diena bus labai
iškilminga ir šventa, ir joje at-
našausite Viešpačiui deginamą-
ją auką; nes tai susiėjimo ir su-
sirinkimo diena; nedirbsite joje
jokio vergiško darbo. 37 Tos yra
Viešpaties šventės, kurias vadin-
site labai iškilmingomis ir šven-
tomis; jose atnašausite Viešpa-
čiui atnašas, deginamasias aukas
ir liejamasias aukas, kaip reika-
lauja kiekvienos dienos taisyklės,
38 neskaitant Viešpaties subatų
ir jusų dovanų, ir to, ką atna-
šausite apsižadėję arba ką liuo-
sa valia duosite Viešpačiui. 39
Taigi, nuo penkioliktos septin-
tojo mėnesio dienos, kuomet bu-
site suvalę visus savo žemės vai-
sius, švęsite Viešpaties šventę
per septynias dienas; pirmoje

(varginsite savo dušias) turėjo prasidėti devintos mėnesio *tišri* dienos vakare ir tęsties lig dešimtos dienos vakarui. Taippat buvo švenčiamos ir kitos šventės nuo vakaro iki vakarui.

(**34**) *Šėtrų šventė...* Ebr. *chag hassukkoth.* Tai trečioji tikra metinė iškilmė. Plg. Iš. 23, 16; Atk. 16, 13; 31, 11... — (**36**) *Deginamasias aukas*: apskritai aukas, kurios deginamos visos arba nevisos Viešpačiui. Vz. aug. 25. e. — *Aštuntoji diena...* Ebr. t: „aštuntoje dienoje bus jums šventas sušaukimas“. — *Susiėjimo ir susirinkimo.* Nors ebr. ž. *'acereth* gali reikšti susirinkimą, bet čionai juo norėta pažymėti visų susirinkimų u ž b a i g i m ą, nes juo baigdavosi ne tik Šėtrų šventės iškilmė, bet ir visų bažnytinių Velykomis prasidedančių metų susirinkimai. Tai patvirtina dvi sek. eil. 37. 38. — (**37. 38**) *Kurias vadinsite...* Ebr. t.: „kuriose apgarsinsite šventus sušaukimus, kad aukotumėte Viešpačiui aukas, kaip reikalauja kiekvienos dienos taisyklės“. — *Neskaitant... subatų*, apie kurias duotas atskiras įstatas (2. 3. eil.). — (**39**) *Taigi, nuo...* Vėl grįžtama prie Šėtrų šventės apeigų. — (**40**) *Gražiausio*

pulcherrimæ, spatulasque palma-
rum, et ramos ligni densarum
frondium, et salices de torrente,
et lætabimini coram Domino Deo
vestro. 41 Celebrabitisque solem-
nitatem ejus septem diebus per
annum: legitimum sempiternum
erit in generationibus vestris.
Mense septimo festa celebrabi-
tis, 42 et habitabitis in umbra-
culis septem diebus: omnis, qui
de genere est Israel, manebit
in tabernaculis: 43 ut discant po-
steri vestri quod in tabernacu-
lis habitare fecerim filios Israel,
cum educerem eos de terra Ægy-
pti. Ego Dominus Deus vester.
44 Locutusque est Moyses super
solemnitatibus Domini ad filios
Israel.

tai yra atilsis. 40 Ir pirmą die-
ną pasiimsite sau gražiausio
medžio vaisių ir palmių šakelių,
ir lapuoto medžio šakų, ir pa-
upio gluosnių, ir linksminsitės
Viešpaties, jusų Dievo, akyvaiz-
doje. 41 Švęsite jo iškilmę per
septynias dienas kas metai; tai
bus amžinai užlaikytinas įstatas
jusų kartose. Švęsite tą šventę
septintame mėnesyje 42 ir sep-
tynias dienas gyvensite palapi-
nėse, 43 kad jusų ainiai patirtu,
jog buvau apgyvendinęs Izraė-
lio sunus šėtrose, kuomet juos
išvedžiau iš Aigypto žemės. Aš
Viešpats, jusų Dievas.
44 Ir Mozė kalbėjo Izraėlio
sunums apie Viešpaties iškilmes.

d) Apie aliejaus žibinimą šėtroje ir padėtines duonas. Bausmė už piktžodžiavimą ir keršto teisės.

Caput XXIV. 1 Et locutus est
Dominus ad Moysen, dicens: 2
Præcipe filiis Israel, ut affe-
rant tibi oleum de olivis puris-
simum, ac lucidum, ad concin-
nandas lucernas jugiter, 3 extra
velum testimonii in tabernacu-
lo fœderis. Ponetque eas Aaron
a vespere usque ad mane coram
Domino, cultu rituque perpetuo
in generationibus vestris. 4 Su-
per candelabrum mundissimum
ponentur semper in conspectu
Domini.

24. perskyrimas. 1 Ir Viešpats
kalbėjo Mozei ir tarė: 2 Įsakyk
Izraėlio sunums, kad tau atneš-
tu tyriausio ir skaisčiausio alie-
jaus iš alyvmedžių nuolat žibin-
ti liampoms 3 sandoros šėtroje
šiapus liudijimo užkabos. Jas
statys Aaronas nuo vakaro iki
rytui Viešpaties akyvaizdoje; ir
ta tarnystė ir apeiga bus amži-
nai užlaikytina jusų kartose. 4
Jos bus statomos ant tyriausio
aukso žibintuvo Viešpaties aky-
vaizdoje.

medžio. Ebr. ž. *'ec hadar* rasi reiškia vieną iš citrynos medžio rušių. — *Lapuoto medžio*. Ebr. *'ec 'aboth*. Spėjama kad taip pavadinta myrtos medis. — **(42)** *Palapinėse*... Jų atmintis pasiliko ir dabar, nes ir dabartiniai žydai taisosi sau Šėtrų šventėje budeles, bent iš viršaus pridengiamas žaliomis eglės šakomis.

24, 1-23. Aliejų liampoms žibinti paskirtu metu liudijimo šėtroje ir miltus padėtinėms duonoms liepiama imti iš Izraėlio sunų. Prasikaltus vienos Izraėlitės sunui piktžodžiavimu, Dievo nutarimu skiriama jam mirties bausmė, o prie tos progos atkartojamos keršto teisės.

(24, 2) *Įsakyk*... Atkartojamas įsakymas apie aliejų liampoms žibinti. Plg. Iš. 27, 20. 21. — **(4)** *Žibintuvo*. Vz. Iš. 25, 31... Plg. Skaitl. 8, 1.

5 Accipies quoque similam, et
coques ex ea duodecim panes,
qui singuli habebunt duas deci-
mas: 6 quorum senos altrinsecus
super mensam purissimam coram
Domino statues: 7 et pones su-
per eos thus lucidissimum, ut
sit panis in monimentum obla-
tionis Domini. 8 Per singula sab-
bata mutabuntur coram Domino
suscepti a filiis Israel fœdere
sempiterno: 9 eruntque Aaron et
filiorum ejus, ut comedant eos
in loco sancto: quia Sanctum
sanctorum est de sacrificiis Do-
mini jure perpetuo.

10 Ecce autem egressus filius
mulieris Israelitidis, quem pe-
pererat de viro Ægyptio inter
filios Israel, jurgatus est in ca-
stris cum viro Israelita. 11 Cum-
que blasphemasset nomen, et
maledixisset ei, adductus est ad
Moysen. (Vocabatur autem ma-
ter ejus Salumith, filia Dabri
de tribu Dan). 12 Miseruntque
eum in carcerem, donec nossent
quid juberet Dominus. 13 Qui
locutus est ad Moysen, 14 dicens:
Educ blasphemum extra castra,
et ponant omnes qui audierunt,
manus suas super caput ejus, et
lapidet eum populus universus.
15 Et ad filios Israel loqueris:

5 Imsi taipogi smulkių miltų
ir iš jų iškepsi dvyliką duonų,
kiekvieną gi iš dviejų dešimti-
nių; 6 jas padėsi ant tyriausio
aukso stalo Viešpaties akyvaiz-
doje po šešias kitą ties kita. 7
Ir ant jų uždėsi tyriausių smil-
kalų, kad tai butu duona, auko-
jama Viešpačiui kaipo atmini-
mas. 8 Kas subata jos bus pakei-
čiamos Viešpaties akyvaizdoje
kitomis, imamomis iš Izraėlio
sunų pagal amžinai užlaikytiną
sutartį, 9 ir priderės Aaronui ir
jo sunums, kad jas valgytu šven-
toje vietoje; kadangi tai labai
šventas dalykas iš Viešpaties au-
kų amžinai užlaikytinu įstatu.
10 Ir štai moteriškės Izraėli-
tės sunus, kurį ji buvo pagim-
džiusi iš vyro Aigyptiečio Iz-
raėlio vaikų tarpe, išėjęs susi-
vaidijo su Izraėlitu stovykloje.
11 O kadangi jis buvo piktžodžia-
vęs vardui ir jį keikęs, jį atves-
ta pas Mozę. (Jo gi motina va-
dinosi Salumita, ir buvo Dabrio
duktė iš Dano giminės). 12 Ir
jis įmesta kalėjiman, kolei ne-
patirs, ką paliepa Viešpats, 13
kurs kalbėjo Mozei 14 ir tarė:
Išvesdink piktžodžiuotoją už sto-
vyklos, ir visi, kurie girdėjo, te-
uždeda savo rankas ant jo gal-
vos, ir visa tauta teužmuša jį
akmenimis. 15 Ir Izraėlio sunums

(5) *Imsi taipogi...* Įsakyme apie padėtines duonas randame apie jas kaikurias naujas žinias. Plg. Iš. 25, 30; 35, 13 ir k. Jų turėjo buti dvylika, kiekviena iš dviejų dešimtų e f o s dalių (vz. aug. 23, 13. 17) smulkių miltų, tikriausiai kvietienių ir be raugo. — (6) *Aukso stalo.* Vz. Iš. 25, 23. — *Po šešias.* Anot padavimo duonos buvo dedamos kita ant kitos į dvi kupeti po šešius kepalėlius. — (7) *Ant jų:* kiekvienos kupetos viršuje auksiniame inde. Anot LXX buvę taipogi dedama druskos.

(10) *Ir štai moteriškės...* Ta aplinkybė, kad prasikaltėlis nebuvo tikras Izraėlitas, duoda progą pavyzdžiais paaiškinamam nutarimui, jog įstatymas, ypač jo bausmės reikia taikyti ne tik prie tikrų Izraėlitų, bet prie visų, kurie draug su jais gyvena. — (11) *Vardui:* be abejonės J a h v e i. Gerbdami tą švenčiausį Dievo vardą, žydai rasi jau seniausiais laikais jį šitoje vietoje pakeitė žodžiu „vardas“. Plg. Prad. 2, 4; Iš. 3, 14. — (14) *Teuždeda savo rankas...* Taip jie turėjo paliudyti, kad savo ausimis girdėjo piktžodžia-

Homo, qui maledixerit Deo suo,
portabit peccatum suum: 16 et
qui blasphemaverit nomen Do-
mini, morte moriatur: lapidibus
opprimet eum omnis multitudo,
sive ille civis, sive peregrinus
fuerit. Qui blasphemaverit no-
men Domini, morte moriatur.
17 Qui percusserit, et occiderit
hominem, morte moriatur. 18
Qui percusserit animal, reddet
vicarium, id est animam pro ani-
ma. 19 Qui irrogaverit maculam
cuilibet civium suorum: sicut
fecit, sic fiet ei: 20 fracturam
pro factura, oculum pro oculo,
dentem pro dente restituet: qua-
lem intlixerit maculam, talem
sustinere cogetur. 21 Qui percus-
serit jumentum, reddet aliud.
Qui percusserit hominem, pu-
nietur. 22 Æquum judicium sit
inter vos, sive peregrinus, sive
civis peccaverit: quia ego sum
Dominus Deus vester. 23 Locu-
tusque est Moyses ad filios Is-
rael: et eduxerunt eum, qui bla-
sphemaverat, extra castra, ac
lapidibus oppresserunt. Fece-
runtque filii Israel sicut prae-
ceperat Dominus Moysi.

sakysi: Žmogus, kurs piktžodžiuo-
tu savo Dievui, neš savo nuo-
dėmę, 16 ir kas piktžodžiuotu Vieš-
paties vardui, mirte tenumiršta;
visa daugybė užmuš jį akmeni-
mis, ar jis bus čiabuvis, ar atei-
vis. Kas piktžodžiuotu Viešpaties
vardui, mirte tenumiršta. 17 Kas
užgautu ir užmuštu žmogų, mirte
tenumiršta. 18 Kas užmuštu gy-
vulį, duos kitą, tai yra gyvybę
už gyvybę. 19 Kas padarytu kliau-
dą kam nors iš savo vientaučių,
kaip jis padarė, taip jam bus
padaryta. 20 Sugrąžins įlaužimą
už įlaužimą, akį už akį, dantį
už dantį; kokią padarys kliaudą,
tokią bus priverstas priimti. 21
Kas užmuštu galviją, atiduos
kitą. Kas užmuštu žmogų, bus
nubaustas. 22 Lygus bus tarp ju-
sų teismas, ar nusidėtu ateivis,
ar čiabuvis; nes aš esu Viešpats,
jusų Dievas. 23 Ir Mozė kalbėjo
Izraėlio sunums; ir jie išvedė
tą, kurs buvo piktžodžiavęs, už
stovyklos ir užmušė akmenimis.
Ir Izraėlio sunųs padarė, kaip
Viešpats buvo įsakęs Mozei.

e) Apie subatinius ir jubiliejaus metus.

Caput XXV. 1 Locutusque est
Dominus ad Moysen in monte

25. perskyrimas. 1 Ir Viešpats
kalbėjo Mozei ant Sinajaus kal-

---

vimus ir skaito kaltininką vertu mirties.
(17 - 22) *Kas užgautu...* Sukilęs vaidas tarp Aigyptiečio sunaus ir Izraėlito, piktžodžiavimas ir nubaudimas duoda progą atkartoti įstatą apie keršto teises, kurios lygiai reikia taikyti kaip prie tikrų Izraėlitų, taip ir prie jų tarpe gyvenančių ateivių. Plg. Iš. 21, 12...

25, 1 - 54. Įstatas apie subatinius ir jubiliejaus metus arčiaus aptaria, kuomet ir kaip jie reikia švęsti. Kadangi jubiliejus yra tai visupirma išsiliuosavimo metai, nuo kurių labai priderėjo kiekvienas pardavimas ir pirkimas, todėl toliaus duodami perspėjimai apie dirvų ir gyvenamųjų trobų įvairiose sąlygose pardavimą, apie priėmimą pas save nuskurdusių brolių ir jų nusipirkimą, o taipogi apie Izraėlito parsidavimą Palestinoje gyvenančiam svetimtaučiui, ir visur nurodomos sąlygos, kuriomis parduodamieji dalykai ir žmonės gali buti išpirkti.
(25, 1) *Ant Sinajaus kalno.* Paminė-

Sinai, dicens: [2] Loquere filiis
Israel, et dices ad eos: Quando
ingressi fueritis terram quam
ego dabo vobis, sabbatizes sab-
batum Domino. [3] Sex annis se-
res agrum tuum, et sex annis
putabis vineam tuam, colliges-
que fructus ejus: [4] septimo au-
tem anno sabbatum erit terræ,
requietionis Domini: agrum non
seres, et vineam non putabis. [5]
Quæ sponte gignet humus, non
metes: et uvas primitiarum tua-
rum non colliges quasi vinde-
miam: annus enim requietionis
terræ est: [6] sed erunt vobis in
cibum, tibi et servo tuo, ancil-
læ et mercenario tuo, et adve-
næ qui peregrinantur apud te:
[7] jumentis tuis et pecoribus om-
nia quæ nascuntur, præbebunt
cibum.
[8] Numerabis quoque tibi se-
ptem hebdomadas annorum, id
est, septies septem, quæ simul
faciunt annos quadraginta no-
vem: [9] et clanges buccina men-

no, tardamas: [2] Kalbėk Izraėlio
sunums ir jiems sakyk: Kuomet
busite įėję į žemę, kurią aš jums
duosiu, leisi jai švęsti Viešpa-
ties subatą. [3] Šešerius metus sė-
si ant savo dirvos ir šešerius me-
tus karpysi savo vynuogyną ir
rinksi jo vaisius; [4] septintais gi
metais bus žemės subata, Vieš-
paties atilsis: dirvos neapsėsi ir
vynuogyno nekarpysi. [5] Ką
žemė išduos savaimi, nepjausi
ir vynuogių nuo tavo jaunų vyn-
medžio šakelių nerinksi kaip uo-
gavimo metu; nes tai yra žemės
atilsio metai; [6] bet bus jums
maistu, tau, ir tavo tarnui, ir
tarnaitei, ir tavo samdininkui,
ir ateiviui, kurs pas tave pasi-
lieka; [7] taipogi tavo galvijams
ir gyvuliams visa, kas savaimi
išaugs, bus maistu.
[8] Atskaitysi taipogi sau sep-
tynias metų savaites, tai yra
septynis syk septynerius, kas
padaro išviso keturias dešimtis
devynerius metus, [9] ir septinta-

jimas praeitame perskyrime teismo už piktžodžiavimą duoda progą priminti, kad ir tolesnieji įstatai buvo suteikti toje pačioje vietoje, kaip ir augščiaus surašytieji. — (2) *Kuomet busite*... Įstatas paliečia tik busiantį laiką. — *Leisi jai*... Paskiriami visupirma taip vadinami s u b a t i n i a i, o toliaus (e. 8. ir tol.) j u b i l i e j a u s metai. Plg. Iš 21, 2; 23, 10. 11; Atk. 15, 1... 31, 10... Jer. 34, 14... 2 Kron. 36, 21; 2 Ezdr. 10, 32; Iz. 41, 1; Ez. 46, 17. Nieko panašaus į juos nerandama pas kitas tautas. Kaip pati Izraėlio tauta, taip ir skiriama jiems žemė turėjo gauti savo atilsį, lyg-kad savo šventę. Subatiniai ir jubiliejaus metai turėjo visupirma religijinį pagrindą, nes buvo tai geriausis priminimas Viešpaties, kaipo viršiausio visų dalykų Valdovo, teisių ir draug paraginimas tikėti į jį ir juo pilnai pasitikėti. Buvo jie naudingi ir kitais žvilgsniais, nes turėjo duoti žemei reikalingą atilsį, saugojo nuo perėjimo žemės į keleto turtuolių rankas su plačios minios skriauda ir galėjo nemaž prisidėti prie sugrąžinimo teisingos lygybės tarp visų Izraėlitų draugijiniame gyvenime. — *Švęsti Viešpaties subatą*. Ebr. t.: ž e m ė i l s ė s i s V i e š p a č i u i s u b a t o s a t i l s i u. — (4) *Septintais gi metais*... Subatiniai atilsio metai prasidėdavo tikriausiai mėnesyje *tišri*, kuomet buvo ukės metų pradžia ir Palestinoje imdavo sėti javus (plg. 9. e.). — (5) *Ką žemė savaimi*...: kas išdigs ant dirvos iš nukritusių varpų ir išbirėjusių grudų, darant paskutinę pjutį. Ir dabar Palestinoje derlius iš tokių nuobirų esti gana gausus; galima tat spėti, kad senobėje, kuomet žemė buvo mažiaus nualinta, jis budavo dar gausesnis; tečiaus juo naudoties subatiniais metais valia buvo ne vienam dirvos savininkui, bet kiekvienam, kurs turėjo reikalą, ypač gi beturčiams. Taippat reikėjo daryti ir su vynuogynu, kurio uogos nebuvo nuuogaujamos vienu laiku, bet reikėjo palikti ant šakų, ir jų galėjo pasirinkti, kas norėjo.

(9) *Septintame mėnesyje*... Pasibaigus septintiems iš eilios subatiniams metams,

se septimo, decima die mensis,
propitiationis tempore in uni-
versa terra vestra. 10 Sanctifica-
bisque annum quinquagesimum,
et vocabis remissionem cunctis
habitatoribus terræ tuæ: ipse
est enim jubilæus. Revertetur
homo ad possessionem suam, et
unusquisque rediet ad familiam
pristinam: 11 quia jubilæus est
et quinquagesimus annus. Non
seretis, neque metetis sponte in
agro nascentia, et primitias vin-
demiæ non colligetis, 12 ob san-
ctificationem jubilæi, sed statim
oblata comedetis.

13 Anno jubilæi redient om-
nes ad possessiones suas. 14 Quan-
do vendes quippiam civi tuo,
vel emes ab eo, ne contristes
fratrem tuum, sed juxta nume-
rum annorum jubilæi emes ab
eo, 15 et juxta supputationem
frugum vendet tibi. 16 Quanto
plures anni remanserint post ju-

me mėnesyje dešimtoje mėnesio
dienoje permaldavimo metu tri-
mituosi trimitu po visą jusų že-
mę, 10 ir pašventinsi penkias de-
šimtuosius metus ir apgarsinsi
visiems tavo žemės gyventojams
atleidimą; nes tai yra jubiliejaus
metai. Kiekvienas sugrįš prie sa-
vo nuosavybės ir kiekvienas grįš
į pirmykštę šeimyną; 11 nes tai
jubiliejus ir penkias dešimti me-
tai. Nesėsite ir nepjausite, kas
savaimi užauga dirvose, ir uogų
nuo jaunų vynmedžio šakų kaip
uogavimo metu nerinksite, 12
kad švęstumėte jubiliejų; bet ką
tik užtiksite, tuojau valgysite.
13 Jubiliejaus metais kiekvie-
nas sugrįš prie savo buvusios
nuosavybės. 14 Parduodamas ką
nors tavo viengenčiui arba iš jo
pirkdamas, nenuliudink savo bro-
lio, bet pirksi iš jo, atsižvelgda-
mas į jubiliejaus metų skaitlių,
15 ir jis tau parduos, apskaity-
damas laukiamus vaisius. 16 Juo

turėjo prasidėti **jubiliejaus** metai taippat mėnesyje *tišri*; apskelbti jie reikėjo trimitavimu, pasibaigus Permaldavimo dienos apeigoms. — *Trimitu.* Ebr. ž. *šofar* reiškia **pučiamą ragą** t. y. trumpą išriestą trimitą, padarytą iš rago arba iš naugės, atskirtiną nuo tikro trimito (ebr. *chacocrah*), kurs buvo tiesas. — (**10**) *Penkias dešimtuosius metus.* Aiškus paminėjimas čionai penkias dešimtųjų metų, o toliaus pažadėjimas ypatingo Dievo palaiminimo prieš subatinių metų derliui neleidžia priimti kaikurių aiškintojų nuomonės, buk jubiliejus buvęs keturios dešimtįs devintais metais, kad jis budavęs visuomet draug su septintais subatiniais metais. — *Atleidimą,* arba išsiliuosavimą, nes jubiliejaus metais žemė išsiliuosuodavo iš svetimų rankų ir grįždavo prie savo pirmojo savininko, atgaudavo taipogi liuosybę parsidavusieji vergijon ir tt. Vz. žem. eil. 39 - 55. — *Jubiliejaus.* Ebr. *jobel.* Ne visų vienaip tas žodis aiškinamas, bet dauguma mano, kad taip vadinęsis senobėje avinas, o paskiaus avino ragas, į kurį pučiant buvo apgarsinami penkias dešimtieji metai, o iš čia jau ir tie metai ėmė vadinties *š'nath haijobel,* **jubiliejaus** metais. — (**11**) *Nesėsite ir...* Plg. aug. eil. 4 - 7. Kadangi jubiliejaus metai ėjo tuojau po subatinių, todėl tame atsitikime žemė turėjo ilsėties išeilios dvejus ištisus metus. — (**12**) *Ką tik užtiksite...* Savaimi užaugančių žemės vaisių nevalia rinkti į kluonus, bet imti tiek, kiek tam kartui užtenka. Be tų savaimi užaugančių vaisių kiekvienas Izraėlitas galėjo naudoties susitaupytu gausesniu, Dievui laiminant, priešsubatinių metų derliumi, paukščių ir sumedžiojamų gyvulių mėsa, ypač gi savo bandomis, kurios žemės atilsio metu turėjo net daugiaus ganyklų.

(**13**) *Nuosavybės.* Nuosavybe čionai vadinasi nekilnojami turtai, taigi dirbama žemė ir trobos. Pirmas jubiliejaus metų dalykas buvo nekilnojamų turtų sugrįžimas prie jų pirmųjų savininkų. — (**14 - 16**) *Parduodamas...* Todėl pas Izraėlitus negalėjo buti tikro nekilnojamųjų turtų

bilæum, tanto crescet et preti-
um: et quanto minus temporis
numeraveris, tanto minoris et
emptio constabit: tempus enim
frugum vendet tibi. 17 Nolite
affligere contribules vestros, sed
timeat unusquisque Deum suum,
quia ego Dominus Deus vester.

18 Facite præcepta mea, et
judicia custodite, et implete ea,
ut habitare possitis in terra abs-
que ullo pavore, 19 et gignat vo-
bis humus fructus suos, quibus
vescamini usque ad saturitatem,
nullius impetum formidantes. 20
Quod si dixeritis: Quid comede-
mus anno septimo, si non seve-
rimus, neque collegerimus fru-
ges nostras? 21 Dabo benedictio-
nem meam vobis anno sexto, et
faciet fructus trium annorum:
22 seretisque anno octavo, et
comedetis veteres fruges usque
ad nonum annum: donec nova
nascantur, edetis vetera.

23 Terra quoque non vendetur
in perpetuum: quia mea est, et
vos advenæ et coloni mei estis
24 Unde cuncta regio possessio
nis vestræ sub redemptionis con-
ditione vendetur. 25 Si attenua-
tus frater tuus vendiderit pos-
sessiunculam suam, et voluerit

daugiaus metų bus likę po ju-
biliejaus, juo didesnis bus ir už-
mokesnis; o juo mažiaus laiko
priskaitysi, juo pigesne ir kaina
bus parduodama; nes jis tau par-
duos vaisių metus. 17 Neskriaus-
kite savo vientaučių, bet kiek-
vienas tesibijo savo Dievo, nes
aš esu Viešpats, jusų Dievas.

18 Užlaikykite mano įsakymus,
ir sergėkite nutarimus, ir juos
pildykite, kad galėtumėte gy-
venti žemėje be jokios baimės,
19 ir kad žemė jums duotu sa-
vo vaisius, o jųs jų valgytumė-
te lig sočiai, nesibijodami nei-
keno užpuolimo. 20 O jei saky-
tumėte: Ką valgysime septintais
metais, jei nesėsime ir nerink-
sime savo vaisių? 21 Aš jums su-
teiksiu savo palaiminimą šeštai-
siais metais, ir jie išduos trejų
metų vaisius. 22 Ir pasėsite aš-
tuntais metais, o senus javus
valgysite lig devintų metų; ko-
lei nauji neužaugs, valgysite se-
nuosius.

23 Taipogi žemė nebus par-
duodama amžinai, nes ji mano,
o jųs esate ateiviai ir mano nuo-
mininkai. 24 Todėl visa jusų val-
domoji žemė bus parduodama
su išpirkimo sąlyga. 25 Jei nu-
skurdęs tavo brolis parduotu sa-
vo mažą nuosavybę, gali išpirk-

---

pardavimo, atskyrus tik kaikuriuos atsitikimus (vz. žem. 30. e.; 27, 28), bet tik išnuomavimas. Išnuomuoti gi buvo valia tik lig sekančių jubiliejaus metų, ir užmokesnio didumas buvo apskaitomas pagal metų skaitlių, kurie dar buvo likę lig tam sekančiam jubiliejui, ir pagal žemės našumą.

(**19**) *Nesibijodami neikeno užpuolimo.* Anot ebr., b e b a i m ė s; turima gi čionai mintyje, kaip nurodo sek. eil., baimę bado dėlei neapsėtų subatiniais ir jubibiliejaus metais laukų. — (**21**) *Išduos trejų metų vaisius*; todėl jų užteks ne tik subatiniems metams (22. e.), bet, reikalui atsiradus, ir jubiliejaus laikui.

(**23**) *Nes ji mano...* Dieviškas įstatymo Davėjas paaiškina, kodėl Izraėlitams, apėmus ir pasidalinus Palestiną, nevalia tečiaus jos žemės parduoti, bet tik išnuomuoti. Uždraudimo priežastis ta, kad pats Viešpats teikiasi buti vienatiniu ypatingu visos Palestinos žemės savininku; Izraėlio gi sunųs bus tik nuomininkai, ir jų valdomąją žemę galės perleisti kitiems tik žemiaus nurodytomis sąlygomis (e. 24 - 28).

propinquus ejus, potest redime-
re quod ille vendiderat. [26] Sin
autem non habuerit proximum,
et ipse pretium ad redimendum
potuerit invenire: [27] computa-
buntur fructus ex eo tempore
quo vendidit: et quod reliquum
est, reddet emptori, sicque re-
cipiet possessionem suam. [28] Quod
si non invenerit manus ejus ut
reddat pretium, habebit emptor
quod emerat, usque ad annum
jubilæum. In ipso enim omnis
venditio redibit ad dominum,
et ad possessorem pristinum.
[29] Qui vendiderit domum in-
tra urbis muros, habebit licen-
tiam redimendi donec unus im-
pleatur annus. [30] Si non rede-
merit, et anni circulus fuerit
evolutus, emptor possidebit eam,
et posteri ejus in perpetuum,
et redimi non poterit, etiam in
jubilæo. [31] Sin autem in villa
fuerit domus, quæ muros non
habet, agrorum jure vendetur:
si ante redempta non fuerit, in
jubilæo revertetur ad dominum.
[32] Ædes levitarum, quæ in ur-
bibus sunt, semper possunt re-
dimi: [33] si redemptæ non fuerint,
in jubilæo revertentur ad domi-
nos, quia domus urbium Levi-
tarum pro possessionibus sunt
inter filios Israel. [34] Suburbana
autem eorum non veneant, quia
possessio sempiterna est.
[35] Si attenuatus fuerit frater
tuus, et infirmus manu, et su-

ti, jei panorės, jo giminaitis, ką
anas buvo pardavęs. [26] O jei jis
neturėtu giminaičio ir pats ga-
lėtu rasti užmokesnį išpirkimui.
[27] bus suskaitytas pelnas nuo
to laiko, kaip jis pardavė, ir kas
bus likę, sugrąžins pirkėjui ir
taip gaus atgal savo nuosavybę.
[28] O jei jo ranka negalėtu rasti
tiek, kiek reikia užmokėti, pir-
kėjas turės, ką yra nusipirkęs,
lig jubiliejaus metų; nes tais me-
tais kiekvienas pardavinys su-
grįš prie savo pono ir pirmojo
savininko.
[29] Kas parduotu namus tarp
miesto sienų, bus jam valia iš-
pirkti, kolei nebus sukakę viene-
ri metai. [30] Jei neišpirks, ir ap-
skriti metai bus praėję, pirkė-
jas ir jo ainiai juos valdys am-
žinai, ir namų nebebus galima iš-
pirkti net ir jubiliejuje. [31] O jei
namai butu sodžiuje, kurs netu-
ri sienų, bus parduodami kaip
laukai; jei nebus išpirkti anks-
čiaus, jubiliejuje sugrįš prie sa-
vo pono. [32] Lėvitų trobos, esan-
čios miestuose, visuomet gali
buti išpirktos. [33] Jei nebus iš-
pirktos, jubiliejuje sugrįš prie
ponų, nes namai Lėvitų mies-
tuose yra jų turtas tarp Izraė-
lio sunų. [34] Jų gi priemiesčių
laukai neprivalo buti parduoda-
mi, nes tai amžina nuosavybė.

[35] Jei tavo brolis nuskurstu
ir taptu beturčiu, ir jį priimtu-

(**29. 30**) *Kas parduotu...* Parduodant namus, įstatymas pramato trejopą atsitikimą. Pirmas atsitikimas, tai namai parduodami tarp miesto sienų; juos galima atvaduoti tik pirmais metais. — (**31**) *Jei namai butu sodžiuje...* Antras atsitikimas — namai sodžiuje: jie tik išnuomuojami, visai taippat kaip laukas. — (**32 - 34**) *Lėvitų trobos...* Trečias atsitikimas — Lėvitų namai jų miestuose. Tokie namai gali buti tiktai išnuomuoti; priežastis gi yra ta, kad Lėvitams nebuvo lemta gauti atskiros Palestinos dalies; todėl jų miestų namai užvaduoja jiems kitokią nekilnojamą nuosavybę: *yra jų turtas tarp Izraėlio sunų.—Priemiesčių laukai*: ganyklos aplink Lėvitų miestus. Vz. Skaitl. 35, 2. 3. (**35 - 38**) *Jei tavo brolis...* Jubiliejaus

sceperis eum quasi advenam et
peregrinum, et vixerit tecum,
36 ne accipias usuras ab eo, nec
amplius quam dedisti: time De-
um tuum, ut vivere possit fra-
ter tuus apud te. 37 Pecuniam
tuam non dabis ei ad usuram,
et frugum superabundantiam non
exiges. 38 Ego Dominus Deus
vester, qui eduxi vos de terra
Ægypti, ut darem vobis terram
Chanaan, et essem vester Deus.

39 Si pauperate compulsus ven-
diderit se tibi frater tuus, non
eum opprimes servitute famulo-
rum, 40 sed quasi mercenarius
et colonus erit: usque ad annum
jubilæum operabitur apud te, 41
et postea egredietur cum libe-
ris suis, et revertetur ad cogna-
tionem et ad possessionem pa-
trum suorum. 42 Mei enim ser-
vi sunt, et ego eduxi eos de
terra Ægypti: non veneant con-
ditione servorum: 43 ne affligas
eum per potentiam, sed metui-
to Deum tuum. 44 Servus et an-
cilla sint vobis de nationibus
quæ in circuitu vestro sunt. 45
Et de advenis qui peregrinan-
tur apud vos, vel qui ex his na-
ti fuerint in terra vestra, hos
habebitis famulos: 46 et heredi-
tario jure transmittetis ad po-

mei kaipo ateivį ir svetimtautį,
ir jis su tavim gyventų, 36 ne-
imsi iš jo palukanų, nei daugiaus,
kaip davei. Bijokies tavo Dievo,
kad tavo brolis galėtų pas tave
gyventi. 37 Savo pinigų jam ne-
duosi dėl palukanų ir nereika-
lausi iš jo daugiaus javų, negu
davei. 38 Aš Viešpats, jusų Die-
vas, kurs jus išvedžiau iš Aigyp-
to žemės, kad jums duočiau Ka-
naano žemę ir bučiau jusų Die-
vas.

39 Jei neturto priverstas tavo
brolis pats tau parsiduotų, jo
neslėgsi tarnų vergyste, 40 bet
bus kaip samdininkas ir nuomi-
ninkas; jis dirbs pas tave lig ju-
biliejaus metų 41 ir paskui iš-
eis su savo vaikais ir sugriš į
savo giminę ir prie savo tėvų
nuosavybės; 42 nes jie mano tar-
nai, ir aš juos išvedžiau iš Ai-
gypto žemės; jie neprivalo buti
parduodami vergų sąlygomis. 43
Nevargink jo prievarta, bet bi-
jokies tavo Dievo. 44 Vergas ir
vergė jums tebuna iš aplink jus
esančių tautų, 45 ir iš ateivių,
pasiliekančių jusų tarpe, arba
kurie iš jų bus gimę jusų žemė-
je; tuos galėsite turėti vergais,
46 ir įpėdinystės teisėmis palik-
site ainiams ir valdysite amži-
nai; savo gi brolių Izraėlio su-

metai grąžino Izraėlitams ne tik išnuomuotą žemę, bet ir ypatišką liuosybę, jei kas jos buvo nustojęs, parsiduodamas savo artimui. Bet pirma negu pradedama kalbėti apie tokį parsidavimą, primenama reikalingumas mielaširdystės dėl nuskurdusių brolių. — *Priimtumei kaipo ateivį...*: leistumei apsigyventi ant savo žemės. — *Palukanų, nei daugiaus kaip davei.* Anot ebr. t., aiškiaus draudžiama imti palukanos už paskolintus pinigus, o taipogi imti ką nors viršaus už paskolintus javus (plg. 37. e.).

(39) *Jei neturto priverstas...* Izraėlitas ir parsiduodamas savo broliui neprivalo tapti tikru vergu, kokiuos Izraėlitai galės turėti iš svetimtaučių. Įstatas reikalauja, kad su Izraėlitu visuomet butu pasielgiama žmoniškai ir kad jubiliejaus metais jam butu sugrąžinta visiška liuosybė. Tas įstatas truputį skiriasi nuo aug. Iš. 21, 2-10 apgarsintųjų įsakymų apie vergus Izraėlitus, nes visupirma nemini atgaunamos liuosybės subutiniais metais; bet jis reikėjo pildyti tik Palestinoje, tenai buvo žmogui ypač svarbu atgauti liuosybę jubiliejuje, kuomet prie jo turėjo sugrįžti ir jo tėviškė. Regimai jis

steros, ac possidebitis in æternum: fratres autem vestros filios Israël ne opprimatis per potentiam. [47] Si invaluerit apud vos manus advenæ atque peregrini, et attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe ejus: [48] post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum, [49] et patruus, et patruelis, et consanguineus, et affinis. Sin autem et ipse potuerit, redimet se, [50] supputatis dumtaxat annis a tempore venditionis suæ usque ad annum jubilæum: et pecunia qua venditus fuerat, juxta annorum numerum et rationem mercenarii supputata. [51] Si plures fuerint anni qui remanent usque ad jubilæum, secundum hos reddet et pretium. [52] Si pauci, ponet rationem cum eo juxta annorum numerum, et reddet emptori quod reliquum est annorum, [53] quibus ante servivit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conspectu tuo. [54] Quod si per hæc redimi non potuerit, anno jubilæo egredietur cum liberis suis. [55] Mei enim sunt servi, filii Israel, quos eduxi de terra Ægypti.

nų nespauskite prievarta. [47] Jei jusų tarpe pralobtu ateivis ir svetimtautis, o nuskurdęs tavo brolis parsiduotu jam arba kam nors iš jo ainijos, [48] po parsidavimo gali buti išpirktas. Kas iš jo brolių norės, jį išpirks: [49] ir tėvo brolis, ir brolėnas, ir giminaitis, ir gentaitis. O jei ir jis pats išsigalės, išsipirks, [50] apskaitęs tik metus nuo savo parsidavimo lig jubiliejaus metų ir pinigus, už kuriuos buvo parsidavęs, apskaitęs pagal metų skaitlių kaipo samdininko užmokesnį. [51] Jei daug bus likę metų lig jubiliejui, pagal juos atiduos užmokesnį. [52] Jei maža, padarys apyskaitą su juo pagal metų skaitlių ir atiduos pirkėjui už liekančius metus, [53] atskaitęs algą už tuos, kuriuos ištarnavo pirma. Svetimasis neprispaus jo prievarta tavo akyvaizdoje. [54] O jei jis tuo budu negalės buti išpirktas, išeis jubiliejaus metais draug su savo vaikais; [55] nes Izraėlio sunųs mano tarnai, kuriuos aš išvedžiau iš Aigypto žemės.

---

galėjo naudoties ir subatinių metų paliuosavimu, nes įsakymas apie tą dalyką nebuvo visai atmainytas arba panaikintas, bet toki liuosybė, dažnai sujungta su šeimynos išsižadėjimu, nedaug tegalėjo jam praversti. — (**47 - 55**) *Jei jusų tarpe pralobtu...* Izraėlitas, tapęs vergu pas svetimtautį, apsigyvenusį Palestinoje, visuomet gali buti išpirktas griežtai apribotomis sąlygomis; jo nevalia skriausti; o jubiliejaus metais jis atgauna liuosybę draug su vaikais be jokio užmokesnio.

26, **1 - 45.** Dievo įstatų ir nutarimų rinkinys užbaigiamas užmokesnio pažadėjimu tiems, kurse juos ištikimai pildys, ir bausmių apskelbimu nepaklusniesiems. Pirmiems žadama visupirma laikinės gėrybės, gausus žemės derlius, ramybė jų gyvenamame krašte, neprietelių pergalėjimas ir skaitlinga ainija; toliaus gi dvasiško palaiminimo gausumas dėlei pasiliekančio su jais Viešpaties. Bausmės nepaklusniesiems apgarsinamos penkiuose straipsniuose laipsniuojant, taip kad kiekvieno sekančiojo straipsnio bausmės didesnės už praeitojo. Nurodoma galop, kad bausmių tikslas yra ne visiškas tautos sunaikinimas, bet jos atvedimas į atgailą ir pasitaisymą.

f) Atlyginimas už įstatų pildymą ir bausmės už jų paniekinimą.

Caput XXVI. [1] Ego Dominus Deus vester: Non facietis vobis idolum et sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum. Ego enim sum Dominus Deus vester. [2] Custodite sabbata mea, et pavete ad Sanctuarium meum. Ego Dominus.

[3] Si in præceptis meis ambulaveritis, et mandata mea custodieritis, et feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis, [4] et terra gignet germen suum, et pomis arbores replebuntur. [5] Apprehendet messium tritura vindemiam, et vindemia occupabit sementem: et comedetis panem vestrum in saturitate, et absque pavore habitabitis in terra vestra. [6] Dabo panem in finibus vestris: dormietis, et non erit qui exterreat. Auferam malas bestias: et gladius non transibit terminos vestros. [7] Persequemini inimicos vestros, et corruent coram vobis. [8] Persequentur quinque de vestris centum alienos. et centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro. [9] Respiciam vos, et crescere faciam: multiplicabimini, et firma-

26. perskyrimas. [1] Aš Viešpats, jusų Dievas: Nedirbsite sau stabo ir drožinio ir nestatysite savo žemėje šulų, nei dėsite paminklinių akmenų, kad juos garbintumėte. Nes aš esu Viešpats, jusų Dievas. [2] Užlaikykite mano subatas ir privengkite mano šventyklos. Aš Viešpats.

[3] Jei elgsitės pagal mano įsakymus ir užlaikysite mano paliepimus ir juos pildysite, duosiu jums lietaus savo metu, [4] ir žemė želdins savo augalus, ir medžiai bus pilni vaisių. [5] Javų kulti užteks lig vynuogių rinkimo metui ir uogavimo lig sėjai; ir valgysite savo duonos lig sočiai, ir be baimės gyvensite savo žemėje. [6] Duosiu ramybę jusų ribose: miegosite ir nebus, kas gąsdintu. Atimsiu plėšriuosius žvėris, ir kalavijas nepereis per jusų ribas. [7] Vysite savo neprietelius, ir jie kris prieš jus. [8] Penki iš jusų vys šimtą svetimųjų, ir šimtas iš jusų dešimtį tukstančių; jusų neprieteliai kris po kalaviju jusų akyvaizdoje. [9] Pažvelgsiu į jus ir išplėsiu; jųs pasidauginsite, ir aš patvirtinsiu su jumis mano sandorą. [10] Valgysite senus praeitųjų

(**26, 1**) *Nedirbsite...* Atkartojimu dviejų svarbiausių Dievo įsakymų daroma įžanga į toliaus apgarsinamus atlyginimus už paklusnumą ir bausmes už nepaklusnumą. Visokios stabmeldystės uždraudimas yra pamatinis dėsnis Izraėlitų religijos, monotėizmo, subatos gi ir šventyklos gerbimas — pagrindas sandoros, padarytosios ant Sinajaus tarp Dievo ir Izraėlio sunų. — *Šulų.* Ebr. *macceboth,* akmeninių šulų. Tik tuomet jie buvo uždrausta statyti, jei buvo skiriami stabmeldystei. Plg. Iš. 24, 4; Prad. 28 18 ir k.

(**3 - 13**) *Jei elgsitės...* Butinai reikalinga sąlyga, be kurios išpildymo negalima laimėti Dievo malonių. Žadama, kaip ir kitur S. Įst., visupirma palaiminimas laikiniuose žemiškuose dalykuose, kurie yra tik figura dvasiškųjų; bet minimos taipogi, nors apskritai, ir pačios dvasiškos gėrybės (eil. 9. 11. 12). — *Lietaus savo metu.* Plg. Atk 11, 14; 28, 12; Jok. 5, 7. — *Senuosius išmesite,* parduodami juos

bo pactum meum vobiscum. [10]
Comedetis vetustissima veterum,
et vetera nobis supervenienti-
vus projicietis. [11] Ponam taber-
naculum meum in medio vestri,
et non abjiciet vos anima mea.
[12] Ambulabo inter vos, et ero
Deus vester, vosque eritis po-
pulus meus. [13] Ego Dominus De-
us vester: qui eduxi vos de ter-
ra Ægyptiorum, ne serviretis eis,
et qui confregi catenas cervicum
vestrarum, ut incederetis erecti.

[14] Quod si non audieritis me,
nec feceritis omnia mandata mea
[15] si spreveritis leges meas, et
judicia mea contempseritis, ut
non faciatis ea quæ a me con-
stituta sunt, et ad irritum per-
ducatis pactum meum: [16] ego
quoque hæc faciam vobis: Visi-
tabo vos velociter in egestate,
et ardore, qui conficiat oculos
vestros, et consumat animas ve-
stras. Frustra seretis sementem,
quæ ab hostibus devorabitur. [17]
Ponam faciem meam contra vos,
et corruetis coram hostibus ve-
stris, et subjiciemini his qui ode-
runt vos: fugietis, nemine per-
sequente.

[18] Sin autem nec sic obedie-
ritis mihi, addam correptiones
vestras septuplum propter pec-
cata vestra, [19] et conteram su-
perbiam duritiæ vestræ. Dabo-
que vobis cœlum desuper sicut
ferrum, et terram æneam. [20] Con-
sumetur incassum labor vester,
non proferet terra germen, nec
arbores poma præbebunt.

metų vaisius, ir naujiems užėjus
išmesite senuosius. [11] Ištiesiu sa-
vo šėtrą jusų tarpe, ir mano
dušia jusų neatmes. [12] Vaikščio-
siu tarp jusų ir busiu jusų Die-
vas, o jųs busite mano tauta. [13]
Aš Viešpats, jusų Dievas, kurs
jus išvedžiau iš Aigyptiečių že-
mės, kad jiems netarnautumėte, ir
kurs sutrupinau jusų sprandų pan-
čius, kad vaikščiotumėte stati.

[14] O jei manęs neklausisite ir
nepildysite visų mano paliepi-
mų, [15] jei paniekinsite mano į-
status ir nieku versite mano nu-
tarimus, nenorėdami daryti to,
kas mano paskirta, ir išardyda-
mi mano sandorą, [16] štai, ką aš
jums darysiu: Umai jus aplan-
kysiu neturtu ir karštligėmis,
kurios užtemdys jusų akis ir su-
naikins jusų gyvybę. Veltui sė-
site sėklą, nes ji bus nepriete-
lių suryta. [17] Atkreipsiu mano
veidą prieš jus, ir sukniubsite
prieš savo neprietelius ir busite
pavergti tiems, kurie jusų ne-
apkenčia; bėgsite, ir niekam ne-
sivejant.

[18] O jei nei taip nebusite man
paklusnųs, padidinsiu dėlei jusų
nuodėmių jusų baudimą septy-
neriopai [19] ir sutrinsiu jusų at-
kaklumo puikybę. Ir duosiu jums
dangų iš viršaus kaip geležį ir
žemę kaip varį. [20] Niekais nueis
jusų darbas, žemė neišduos au-
galų ir medžiai neduos vaisių.

---

kitoms tautoms. — *Jusų sprandų pančius.* Anot ebr. t.: j u s ų j u n g ų u ž k a i š č i u s.

(**14**) *O jei manęs neklausysite...* Už nepaklusnumą Dievo įsakymams apskelbiamos bausmės. Jos išreikštos penkiuose straipsniuose, kurie prasideda maž-daug tos pačios minties atkartojimu, po kurio eina pačios bausmės išvardijimas.

(**18**) *Septyneriopai.* Ta skaitline čionai išreiškiamas žymiai didesnis bausmių laipsnis, sulyginant su augščiaus apgarsintomis. — (**19**) *Jusų atkaklumo.* Anot ebr. t.: j u s ų g a l y b ė s. Tokią galybę, kuria

21 Si ambulaveritis ex adverso
mihi, nec volueritis audire me,
addam plagas vestras in septu-
plum propter peccata vestra:
22 immittamque in vos bestias
agri, quæ consumant vos, et
pecora vestra, et ad paucita-
tem cuncta redigant, desertæ-
que fiant viæ vestræ.

21 Jei dar man priešinsitės ir
nenorėsite manęs klausyti, pa-
didinsiu dėlei jusų nuodėmių ju-
sų smugius septyneriopai 22 ir
siųsiu ant jusų laukinius žvėris,
kad naikintu jus ir jusų gyvu-
lius ir visa sumažintu, ir kad
jusų keliai ištuštėtu.

23 Quod si nec sic volueritis
recipere disciplinam, sed ambu-
laveritis ex adverso mihi: 24 ego
quoque contra vos adversus in-
cedam, et percutiam vos septies
propter peccata vestra: 25 indu-
camque super vos gladium ulto-
rem fœderis mei. Cumque confu-
geritis in urbes, mittam pesti-
lentiam in medio vestri, et tra-
demini in manibus hostium, 26
postquam confregero baculum
panis vestri: ita ut decem mu-
lieres in uno clibano coquant
panes, et reddant eos ad pon-
dus: et comedetis, et non satu-
rabimini.

23 O jei nei taip nenorėsite
priimti perspėjimo, bet man prie-
šinsitės, 24 aš taipgi eisiu prieš jus
ir dėlei jusų nuodėmių užgausiu
jus septyneriopai, 25 ir atvesiu
ant jusų kalaviją atkeršintoją
mano sandoros. Ir jums subė-
gus į miestus, siųsiu į jusų tar-
pą marą, ir busite paduoti į ne-
prietelių rankas, 26 po to kaip
busiu sulaužęs duonos ramstį,
taip kad dešimts moterų keps
duonas viename kakalyje ir ati-
duos jas pagal svarą; ir valgysi-
te ir nepasisotinsite.

27 Sin autem nec per hæc au-
dieritis me, sed ambulaveritis
contra me: 28 et ego incedam ad-
versus vos in furore contrario,
et corripiam vos septem plagis
propter peccata vestra, 29 ita ut
comedatis carnes filiorum ve-
strorum et filiarum vestrarum:
30 destruam excelsa vestra, et
simulacra confringam. Cadetis
inter ruinas idolorum vestrorum,
et abominabitur vos anima mea,

27 O jei nei taip manęs ne-
klausysite ir elgsitės prieš ma-
ne, 28 ir aš eisiu prieš jus ir at-
kreipsiu prieš jus rustybę ir dė-
lei jusų nuodėmių jus bausiu
septyneriopomis slogomis, 29 taip
kad jus valgysite jusų sunų ir
jusų dukterų kunus. 30 Ir išar-
dysiu jusų augštas vietas ir su-
trupinsiu stovylas. Krisite tarp
jusų stabų griuvėsių, ir jumis
bjaurėsis mano dušia, 31 taip kad

Izraėlitai didžiuosis, jiems turėjo suteikti žemės derlingumas. Bet derliaus visai negalės buti, kuomet Dievas nebeduos lietaus.

(**25**) *Kalaviją atkeršintoją*... Dievas leis neprieteliams užpulti ant Izraėlitų, ir vieni jų kris kovoje, kiti susibėgę į savo pilis, žus badu, kiti vėl eis nelaisvėn.

(**27 - 33**) *Jei nei taip manęs*... Paskutiniane straipsnyje apskelbiamos visudidžiausios bausmės. — *Jus valgysite*... Didžiausio bado bausmė. Plg. 4 Kar. 6, 29 ir k. — *Išardysiu*... Sujungtas su didžiomis nelaimėmis išgriovimas stabų, kuriais Izraėlio sunųs pakeis tikrojo Dievo garbinimą. — *Augštas vietas*... Ebr. *bamoth*, kauburiai ir apskritai augštesnės, kaikada supiltos vietos, kuriose buvo atliekama dievaičių garbinimo apeigos. — *Jusų*

[31] in tantum ut urbes vestras
redigam in solitudinem, et de-
serta faciam Sanctuaria vestra,
nec recipiam ultra odorem sua-
vissimum. [32] Disperdamque ter-
ram vestram, et stupebunt su-
per ea inimici vestri, cum ha-
bitatores illius fuerint: [33] vos au-
tem dispergam in gentes, et
evaginabo post vos gladium, erit-
que terra vestra deserta, et ci-
vitates vestræ dirutæ.

[34] Tunc placebunt terræ sab-
bata sua cunctis diebus solitu-
dinis suæ: quando fueritis [35] in
terra hostili, sabbatizabit, et re-
quiescet in sabbatis solitudinis
suæ, eo quod non requieverit
in sabbatis vestris quando ha-
bitabatis in ea. [36] Et qui de vo-
bis remanserint, dabo pavorem
in cordibus eorum in regionibus
hostium, terrebit eos sonitus fo-
lii volantis, et ita fugient quasi
gladium: cadent, nullo perse-
quente, [37] et corruent singuli su-
per fratres suos quasi bella fu-
gientes, nemo vestrum inimicis
audebit resistere: [38] peribitis in-
ter gentes et hostilis vos terra
consumet. [39] Quod si et de iis
aliqui remanserint, tabescent in
iniquitatibus suis, in terra ini-
micorum suorum, et propter pec-
cata patrum suorum et sua affli-
gentur: [40] donec confiteantur
iniquitates suas, et majorum suo-
rum, quibus prævaricati sunt in
me, et ambulaverunt ex adver-
so mihi. [41] Ambulabo igitur et
ego contra eos, et inducam il-

jusų miestus paversiu tyruma ir
jusų šventyklas padarysiu tuš-
čias, ir daugiaus nebepriimsiu
meiliausio kvapo. [32] Ir sunaikin-
siu jusų žemę, ir stebėsis dėlei
jos jusų neprieteliai, kuomet bus
jos gyventojais. [33] Jus gi išsklais-
tysiu tarp tautų ir išsitrauksiu
iš makščių paskui jus kalaviją,
ir jusų žemė bus apleista ir ju-
sų miestai išgriauti.

[34] Tuomet įtiks žemei mano
subatos per visas jos apleidimo
dienas; kuomet busite [35] neprie-
telių žemėje, ji švęs subatą ir
ilsėsis savo apleidimo subatomis,
nes neatsilsėjo jusų subatomis,
kuomet joje gyvenote. [36] Ir kas
iš jusų pasiliks, tų širdis pripil-
dysiu baime neprietelių šalyje;
juos gąsdins krintančio lapo šla-
mėjimas ir taip nuo jo bėgs, kaip
nuo kalavijo. Kris, niekam ne-
sivejant, [37] ir sukniubs vieni ant
kitų lyg-kad bėgdami iš kovos;
niekas iš jusų nedrįs priešinties
neprieteliams. [38] Pražusite tarp
tautų, ir neprietelių žemė jus
sunaikins. [39] O jei ir iš tų kai-
kurie pasiliks, džius savo netei-
sybėse jų neprietelių žemėje ir
bus varginami už savo tėvų ir
savasias nuodėmes, [40] kolei ne-
išpažins savųjų ir savo pranokė-
jų neteisybių, kuriomis man pra-
sikalto ir man priešinosi. [41] Tai-
gi ir aš tolei eisiu prieš juos ir
nuvesiu juos į neprietelių žemę,
kolei neparaus iš gėdos jų ne-
apipjaustyta širdis. Tuomet jie

miestus paversiu... Išgriovimas Izraėlio miestų ir pasiliovimas tikrojo Dievo garbinimo. — *Sunaikinsiu jusų žemę...* Visiškas Palestinos žemės sunaikinimas ir Izraėlitų išsklaidymas.

(34, 35) *Tuomet įtiks...* Dievo bausmių pasekmės. Visupirma Palestinos žemė įvaizdinama kaipo ypata, kuriai jos gyventojai neleido atsilsėti subatiniais metais, jų neužlaikydami; taigi, paliuosuota nuo tų gyventojų, ji ilsėsis už visus subatinius metus ir taip atsilygins Viešpačiui, kurs tą atilsį buvo paskyręs ir jo reikalavo. — **(36 - 41)** *Kas iš jusų...* Antra

los in terram hostilem, donec
erubescat incircumcisa mens eo-
rum: tunc orabunt pro impieta-
tibus suis. [42] Et recordabor fœ-
deris mei quod pepigi cum Ja-
cob, et Isaac, et Abraham. Ter-
ræ quoque memor ero: [43] quæ
cum relicta fuerit ab eis, com-
placebit sibi in sabbatis suis,
patiens solitudinem propter il-
los. Ipsi vero rogabunt pro pec-
catis suis, eo quod abjecerint
judicia mea, et leges meas de-
spexerint. [44] Et tamen etiam
cum essent in terra hostili, non
penitus abjeci eos, neque sic de-
spexi ut consumarentur, et irri-
tum facerem pactum meum cum
eis. Ego enim sum Dominus De-
us eorum, [45] et recordabor fœ-
deris mei pristini, quando edu-
xi eos de terra Ægypti in con-
spectu gentium, ut essem Deus
eorum. Ego Dominus.

Hæc sunt judicia atque præcepta et leges, quas dedit Dominus inter se et filios Israel in monte Sinai per manum Moysi.

melsis už savo bedievystes. [42]
Ir atsiminsiu mano sandorą, ku-
rią padariau su Jokubu, ir Izao-
ku, ir Abraomu. Atsiminsiu tai-
pogi apie žemę, [43] kuri, jų pa-
likta, džiaugiasi savo subatomis,
pasiduodama dėlei jų apleidimui.
Jie gi melsis už savo nuodėmes,
nes buvo atmetę mano nutari-
mus ir paniekinę mano įstatus.
[44] O vienok ir neprietelių žemė-
je jiems esant, aš ne visai juos
atmesiu ir nepaniekinsiu taip,
kad butu sunaikinti ir kad iš-
ardyčiau mano su jais sandorą.
Nes aš esu Viešpats, jų Dievas;
[45] ir atsiminsiu mano pirmykš-
tę sandorą, kuomet juos išve-
džiau iš Aigypto žemės tautų
akyvaizdoje, kad bučiau jų Die-
vas. Aš Viešpats.

Tie yra nutarimai ir įsakymai ir įstatai, kuriuos Viešpats davė tarp savęs ir tarp Izraėlio sunų ant Sinajaus kalno per Mozę.

g) Apie Dievui priderančių dovanų išpirkimą.

Caput XXVII. [1] Locutusque
est Dominus ad Moysen, dicens:
[2] Loquere filiis Israel, et dices
ad eos: Homo qui votum fece-
rit, et spoponderit Deo animam

27. perskyrimas. [1] Ir Viešpats
kalbėjo Mozei, tardamas: [2] Kal-
bėk Izraėlio sunums ir jiems sa-
kyk: Kas padarytu apžadą ir pa-
žadėtu Dievui savo gyvybę, duos

---

pasekmė tai liudniausis ištremtųjų į svetimus kraštus Izraėlitų likimas, kurs tečiaus tęsis tolei, kolei jie nesupras ir neišpažins savo kaltybių. — **(42 - 45)** *Atsiminsiu...* Labiaus iškeliama aikštėn Dievo ištikimumas pažadėjimuose. Visų bausmių tikslas bus tas, kad Viešpats galėtu įvykdyti visus savo Patriarkams suteiktus žadėjimus, kurių nevertais darėsi Izraėlio sunųs savo nepaklusnumu ir prasikaltimais ir todėl reikalavo tokio baisaus sudraudimo ir sugrąžinimo prie savo pareigų pildymo.

27, 1 - 34. Prie augščiaus surašytų įstatų pridedamos dar taisyklės, užlaikytinos įvairių Dievui pašvęstų dalykų išpirkime. Taigi, čionai visupirma kalbama apie išpirkimą dalykų apžadu atiduotų Dievui: žmogaus, gyvulio, namų ir dirvos; toliaus apie pirmgimių išpirkimą, apie dvejopą pašventimą, kuomet negali buti išpirkimo, ir galop apie dešimtinių išpirkimą.

(27, 2) *Apžadą.* Apžadu S. Įst. vadinosi pasižadėjimas Viešpačiui, kaikada patvirtintas prisieka, padaryti ką nors arba nuo ko nors prisiturėti ir tai tokiuo-

suam, sub æstimatione dabit pre-
tium. 3 Si fuerit masculus a vi-
gesimo anno usque ad sexagesi-
mum annum, dabit quinquagin-
ta siclos argenti ad mensuram
Sanctuarii: 4 si mulier, triginta.
5 A quinto autem anno usque
ad vigesimum, masculus dabit
viginti siclos: femina decem. 6
Ab uno mense usque ad annum
quintum, pro masculo dabuntur
quinque sicli: pro femina, tres.
7 Sexagenarius et ultra mascu-
lus dabit quindecim siclos: fe-
mina decem. 8 Si pauper fuerit,
et æstimationem reddere non
valebit, stabit coram sacerdote:
et quantum ille æstimaverit, et
viderit eum posse reddere, tan-
tum dabit.

9 Animal autem, quod immo-
lari potest Domino, si quis vo-
verit, sanctum erit, 10 et muta-
ri non poterit, id est, nec me-
lius malo, nec pejus bono: quod
si mutaverit, et ipsum quod mu-
tatum est, et illud pro quo mu-
tatum est, consecratum erit Do-
mino. 11 Animal immundum, quod
immolari Domino non potest, si
quis voverit, adducetur ante sa-
cerdotem. 12 Qui judicans utrum
bonum an malum sit, statuet
pretium. 13 Quod si dare volue-
rit is, qui offert, addet supra

išpirkimą, kaip apkainuota: 3 Jei
bus vyriškis nuo dvidešimtų me-
tų lig šešias dešimtais, duos pen-
kias dešimtis siklių tokių kaip
šventyklos; 4 jei moteriškė, tris
dešimtis. 5 Nuo penktų gi metų
lig dvidešimtais vyriškis duos
dvidešimt siklių, moteriškė de-
šimtį. 6 Nuo vieno mėnesio lig
penktų metų už berniuką bus
duota penki sikliai, už mergai-
tę tris. 6 Šešių dešimtų metų
ir vyresnis vyriškis duos pen-
kiolika siklių, moteriškė dešim-
tį. 8 Jei bus beturtis ir paskir-
to išsipirkimo neišsigalės atiduo-
ti, stosis prieš kunigą, ir kiek
tasai nutars ir matys, kad gali
duoti, tiek duos.

9 O jei kas pasižadėtu duoti
gyvulį, kurs gali buti papjautas
aukai Viešpačiui, skaitysis pa-
šventas 10 ir negalės buti pakeis-
tas, tai yra, nei geresnis menku,
nei menkesnis geru; o jei pa-
keistu, ir tasai, kuriuo pakeis-
tas, ir tas, kurs pakeistas, bus
pašvęstas Viešpačiui. 11 Jei kas
pasižadėtu duoti suteptą gyvu-
lį, kurs negali buti papjautas
aukai Viešpačiui, jis bus atves-
tas prie kunigo, 12 kurs nutaręs,
ar jis geras, ar blogas, paskirs
kainą. 13 O jei atnašaujantis no-

se dalykuose, kokiuose žmogus nebuvo suvaržytas jokia priederme; apžado tikslas buvo išmelsti iš Dievo kokią nors ypatingą malonę arba už suteiktąją padėkoti. Jei žmogus žadėdavo ką nors atiduoti Viešpačiui, tuomet jo apžadas ebr. vadinosi *neder*. Apie tokiuos apžadus kalbama šitoje vietoje. — *Savo gyvybę*. Ebr. t. yra daugskaitlis, todėl kalbama ne tik apie pažadėjima savo gyvybės, bet apskritai kokios nors gyvos esybės.—*Duos išpirkimą*...Atiduodamas Viešpačiui, pildant apžadą, gyvas esybes ir dalykus įstatai leidžia išpirkti, nes kitaip daugelyje atsitikimų jie butu tik apsunkinimas šventyklai, kurios nuosavybe jie darėsi; tuo tikslu toliaus paskiriama tam tikros atpirkimo kainos. Nevalia buvo išpirkti tik gyvulių, tinkančių aukoms. — (3) *Penkias dešimtis siklių*: apie 55 rbl.

(9 - 13) *Gyvulį, kurs*... Atiduodami, pildant apžadą, gyvuliai skirstomi į tinkančius Viešpaties aukoms ir netinkančius. Pirmųjų nevalia išpirkti, antrųjų gi išpirkimo kainą paskiria kunigas.

æstimationem quintam partem.

[14] Homo si voverit domum
suam, et sanctificaverit Domino,
considerabit eam sacerdos utrum
bona an mala sit, et juxta pre-
tium, quod ab eo fuerit consti-
tutum, venumdabitur: [15] sin au-
tem ille, qui voverat, voluerit
redimere eam, dabit quintam
partem æstimationis supra, et
habebit domum.
[16] Quod si agrum possessionis
suæ voverit, et consecraverit
Domino: juxta mensuram semen-
tis æstimabitur pretium: si tri-
ginta modiis hordei seritur ter-
ra, quinquaginta siclis venum-
detur argenti. [17] Si statim ab
anno incipientis jubilæi voverit
agrum, quanto valere potest, tan-
to æstimabitur. [18] Sin autem post
aliquantum temporis: supputa-
bit sacerdos pecuniam juxta an-
norum, qui reliqui sunt, nume-
rum usque ad jubilæum, et de-
trahetur ex pretio. [19] Quod si
voluerit redimere agrum ille,
qui voverat, addet quintam par-
tem æstimatæ pecuniæ, et pos-
sidebit eum. [20] Sin autem no-
luerit redimere, sed alteri cuili-
bet fuerit venumdatus, ultra eum
qui voverat redimere non pote-
rit: [21] quia cum jubilæi venerit
dies, sanctificatus erit Domino,
et possessio consecrata ad jus
pertinet sacerdotum. [22] Si ager

rės už jį užmokėti, pridės prie
apkainojimo dar penktą dalį vir-
šaus.
[14] Jei kas pasižadėtu duoti sa-
vo namus ir pašvęstu Viešpa-
čiui, juos apžiurės kunigas, ar
jie geri, ar blogi, ir bus parduo-
ti už kainą, kuri bus jo paskir-
ta. [15] O jei tasai, kurs buvo pa-
sižadėjęs, panorėtu juos atpirk-
ti, pridės prie paskirtos kainos
dar penktą dalį viršaus ir turės
namus.
[16] O jei pasižadėtu atiduoti
savo paveldėtąją dirvą ir pašvęs-
tu Viešpačiui, jos vertybė bus
nutarta pagal išsėjimą. Jei žemė
apsėjama trimis dešimtimis sai-
kų miežių, parduota bus už pen-
kias dešimtis sidabro siklių. [17]
Jei jis apsižada duoti dirvą tuo-
jau po jubiliejaus metų, kiek ga-
li buti verta, tiek bus ir kainuo-
jama; [18] o jei kokiam laikui pra-
slinkus, kunigas apskaitys pini-
gus pagal skaitlių metų, liekan-
čių lig jubiliejui, ir taip kaina
bus sumažinta. [19] Jei atpirkti
dirvą panorės tasai, kurs apsi-
žadėjo atiduoti, pridės penktą
dalį viršaus prie paskirtos kai-
nos ir ją paveldės. [20] O jei ne-
nori išpirkti, bet bus parduota
kam kitam, tasai, kurs padarė
apžadą, paskiaus nebegalės jos
išpirkti, [21] nes atėjus jubiliejaus
metui bus pašvęsta Viešpačiui,
o pašvęstasis lobis pridera prie
kunigų teisių. [22] Jei pirktinė o

(14. 15) *Namus...* Apžadu dovanoti namai reikia parduoti. Kainą paskirs kunigas.

(16-21) *Savo paveldėtąją dirvą...* Išperkamoji apžadu dovanotos dirvos kaina paskiriama išanksto. Ji bus didesnė ar mažesnė, žiurint ne tik į dirvos didumą ir derlingumą, bet ir į metų skaitlių lig sekančiam jubiliejui. — *Trimis dešimtimis saikų.* Ebr. t.: vienu *chomer*, kurs buvo lygus dešimčiai efų *(efah)* arba trims dešimtims *seah*, saikų. Kadangi viena efa lygi 38,8 (anot kitų 39,4) litro, todėl *chomer* lygus 388 litrams (394), arba maž-daug $4^1/_2$ puro. Tokio sėjimo dirva reikėjo parduoti už 50 siklių, arba už 55 rbl. Kaina ištikrųjų nedidelė, o juo arčiaus buvo jubiliejus, ji darėsi juo

emptus est, et non de possessio-
ne majorum sanctificatus fuerit
Domino, 23 supputabit sacerdos
juxta annorum numerum usque
ad jubilæum, pretium: et dabit
ille qui voverat eum, Domino.
24 In jubilæo autem revertetur
ad priorem dominum, qui ven-
diderat eum, et habuerat in sor-
te possessionis suæ. 25 Omnis
æstimatio siclo Sanctuarii pon-
derabitur. Siclus viginti obolos
habet.
26 Primogenita, quæ ad Domi-
num pertinent, nemo sanctifica-
re poterit et vovere: sive bos,
sive ovis fuerit, Domini sunt.
27 Quod si immundum est ani-
mal, redimet qui obtulit, juxta
æstimationem tuam, et addet
quintam partem pretii: si redi-
mere noluerit, vendetur alteri
quantocumque a te fuerit æsti-
matum.
28 Omne, quod Domino con-
secratur, sive homo fuerit, sive
animal, sive ager, non vendetur,
nec redimi poterit. Quidquid se-
mel fuerit consecratum, sanctum
sanctorum erit Domino. 29 Et
omnis consecratio, quæ offertur

ne iš pranokėjų paveldėta dirva
butu pažadėta Viešpačiui, 23 ku-
nigas apskaitys jos kainą pagal
skaitlių metų lig jubiliejui, ir
tiek duos Viešpačiui tasai, kurs
buvo padaręs apžadą. 24 Jubilie-
juje gi sugrįš prie pirmojo sa-
vininko, kurs ją buvo pardavęs
ir ją valdė kaipo savo tėviškės
dalį. 25 Kiekvienas kainojimas
bus daromas bažnytiniais sik-
liais. Siklis susideda iš dvide-
šimties šeštokų.
26 Pirmgimių, kurie pridera
Viešpačiui, niekas negalės nei
pašvęsti, nei apžadu žadėti; ar
tai bus jautis, ar avis, jie yra
Viešpaties. 27 O jei gyvulys yra
suteptas, atnašaujantis atpirks
pagal tavo apkainojimą ir pri-
dės viršaus penktą kainos dalį;
jei atpirkti nenorėtu, bus par-
duotas kitam už tiek, kiek bus
tavo apkainota.
28 Visa, kas Viešpačiui pašven-
čiama, ar tai butu žmogus, ar
gyvulys, ar dirva, nebus parduo-
dama ir negalės buti atpirkta.
Kas tik vieną sykį liks pašvę-
sta, bus labai šventa Viešpačiui.
29 Ir visa pašvęsta iš to, ką žmo-

mažesnė. Savininkas, išpirkdamas pats, turėjo užmokėti už tokią dirvą 60 siklių arba 66 rbl. — *Pašvęstasis lobis.* Ebr. *cherem.* Vz. žem. 28. e. — (22 - 25) *Pirktinė... dirva...* Kalbama apie pažadėjimą Viešpačiui dirvos, kuri nebuvo tikra nuosavybė, bet tik paimta nuomon lig jubiliejaus metų. Jos išpirkimo sąlygos bent kiek kitokios.

(26. 27) *Pirmgimių...* Visi pirmgimiai priderėjo Viešpačiui, todėl apie juos negalima daryti apžado. Plg. aug. eil. 2. 9... Iš. 13, 2, 13; 34, 19. 20.

(28) *Kas Viešpačiui pašvenčiama.* Ebr. *cherem.* Paprastuose apžaduose dalykai, paaukoti Viešpačiui buvo išperkami, atskyrus tik aukoms tinkančius gyvulius. Bet jei dalykas buvo padovanotas Viešpačiui amžiniems laikams, visai išsižadant išpirkimo, tuomet jis darėsi pašvęstas (ebr. *cherem*) Viešpačiui ir skaitėsi nepaliečiama jo nuosavybė. Taipgi pašvęsti buvo galima žmogų, gyvulį ir dirvą; visa tai vadinosi labai šventa Viešpačiui ir buvo atiduodama kunigams amžinon nuosavybėn. Plg. Skaitl. 18, 14. Nuo tokio pašventimo *(cherem)* reikia atskirti kitas *cherem,* apie kurį kalba sek. eil. — (29) *Ir visa pašvęsta...* Ebr. t. galima taip išversti. „Kiekvienas pašventimas *(cherem),* kurs bus pašvęstas *(jachoram)* iš žmonių *(min-ha'adam),* nebus išpirktas, bet mirte numirs“. Tas pašventimas visai skyrėsi nuo minėtojo 28. eil., nes pašvęstas dalykas nesidarė labai šventas Viešpačiui, nebuvo atiduodamas kunigams, bet jis reikėjo visai sunaikinti; taigi, darėsi iškeiktu, sunaikintinu daly-

ab homine, non redimetur, sed
morte morietur.
30 Omnes decimæ terræ, si-
ve de frugibus, sive de po-
mis arborum, Domini sunt, et
illi sanctificantur. 31 Si quis au-
tem voluerit redimere deci-
mas suas, addet quintam par-
tem earum. 32 Omnium decima-
rum bovis et ovis et capræ, quæ
sub pastoris virga transeunt,
quidquid decimum venerit, san-
tificabitur Domino. 33 Non eli-
getur nec bonum nec malum,
nec altero commutabitur: si quis
mutaverit: et quod mutatum est,
et pro quo mutatum est, san-
ctificabitur Domino, et non re-
dimetur.
34 Hæc sunt præcepta, quæ
mandavit Dominus Moysi ad fi-
lios Israel in monte Sinai.

gus atnašauja, nebus išpirkta,
bet mirte numirs.
30 Visos žemės dešimtinės, ar
tai iš javų, ar iš medžių vaisių,
yra Viešpaties ir jam pašven-
čiamos. 31 O jei kas norėtu at-
pirkti savo dešimtines, pridės
viršaus penktą jų vertės dalį.
32 Visos dešimtinės iš jaučių, ir
avių, ir ožkų, kas tik eina po
piemens lazda, kiekviena dešim-
ta galva bus pašvęsta Viešpa-
čiui. 33 Nebus renkama nei ge-
ros, nei menkos, ir nebus viena
kita pakeičiama; jei kas pakei-
stu, ir ta, kuria pakeista, ir pati
pakeistoji bus pašvęsta Viešpa-
čiui ir nebus išpirkta.

34 Tie yra įsakymai, kuriuos
Viešpats davė Mozei dėl Izraė-
lio sunų ant Sinajaus kalno.

ku (lot. anathema). Čionai nepasakyta, kas galėjo pašvęsti tokiuo pašventimu, ir nenurodyti arčiaus pašvenčiamieji dalykai. Iš kitų šv. Rašto vietų žinoma, kad toks *cherem* buvo pritaikomas karėse prie pagoniškų tautų, kurios paties Dievo paskirtos buvo sunaikinti dėlei jų bjaurių ir baisių prasikaltimų, ir prie jų lobio; toliaus prie pačių Izraėlitų už pasidavimą stabmeldystei, o kaikada už pasisavinimą dalyko, kurs buvo po *cherem'u* ir kaikuriuose kituose atsitikimuose. Cheremo išpildymas nevisuomet pasiliko vienodas; ypač paskesniais laikais jis buvo labai sušvelnintas ir ne kuo tesiskyrė nuo paprasto atskyrimo nuo vienybės su išrinktaja tauta.

(**30 - 33**) *Dešimtinės...* Paaiškinama, kokiuose atsitikimuose valia atpirkti dešimtinės ir kokiuose ne. — *Eina po piemens lazda.* Išsireiškimas, paimtas iš papročio suskaityti, pakėlus lazdą, išeinančius iš tvarto gyvulius ir į jį grįžtančius.

Liber Numeri.

Hebraice *Vaiedabber.*

Skaitlių Knyga.

Ebraiškai *Vaij^{e}dabber.*

I. Izraêlitų kelionê tyruose iki išêjusios iš Aigypto kartos atmetimui. 1. Tautos sutvarkymas prieš kelionę. a) Suskaitymas kareivių kiekvienoje giminêje.

Caput I. 1 Locutusque est Do-
minus ad Moysen in deserto Si-
nai in tabernaculo fœderis, pri-
ma die mensis secundi, anno al-
tero egressionis eorum ex Ægyp-
to, dicens: 2 Tollite summam
universæ congregationis filiorum
Israel per cognationes et domos
suas, et nomina singulorum, quid-
quid sexus est masculini 3 a vi-
gesimo anno et supra, omnium
virorum fortium ex Israel, et
numerabitis eos per turmas su-

1. perskyrimas. 1 Antrais Iz-
raêlitų išėjimo iš Aigypto me-
tais, pirmą antrojo mėnesio die-
ną Viešpats kalbėjo Mozei Si-
najaus tyrumoje, liudijimo šê-
troje ir tarė: 2 Padarykite są-
skaitą viso Izraêlio sunų susi-
rinkimo pagal jų gimines ir šei-
mynas, suskaitydami įvardžiai
visus, kiek tik yra vyriškosios
lyties, 3 turinčių dvidešimt me-
tų ir daugiaus, visus stiprius
vyrus Izraêlyje; ir suskaitysita

Kuomet sandora tarp Dievo ir jo išrinktosios tautos jau buvo padaryta, svarbiausioji Įstatymo dalis apskelbta, šventykla pastatyta ir Dievas buvo apsirinkęs buveinę savo tautos tarpe, Izraêlitų pasilikimo tikslas prie Sinajaus kalno buvo pasiektas; jie galėjo keliauti toliaus, kad paveldėtų Žadėtąją žemę. Bet kelionėje, ypač gi laukiamuose susirėmimuose su neprieteliais buvo reikalingas geras visos tautos sutvarkymas. To sutvarkymo aprašymu prasideda pirmoji Skaitlių (vz. aug. 63 - 65 pusl.) knygos dalis, kuri apima Izraêlitų istoriją lig išėjusios iš Aigypto kartos atmetimui (1, 1—14, 45).

1, 1 - 54. Viešpačiui liepiant, Mozė ir Aaronas su Izraêlio kunigaikščių pagalba suskaito dvylikos giminių vyriškius, turėjusius dvidešimt metų ir vyresnius, galėjusius nešioti ginklus ir eiti karên. Iš to skaitliaus išimami Lêvitai kaipo paskirti šventyklai ir jos rakandams nešti. Nurodoma dar jų vieta viduryje kitų giminių aplink šêtrą.

(1, 1) *Antrais...* Izraêlitai buvo atėję į Sinajaus tyrumą trečiame mėnesyje po išėjimo iš Aigypto (vz. Iš. 19, 1); šêtra buvo pastatyta pirmą dieną antrųjų metų (vz. Iš. 40, 2. 15); taigi visi atsitikimai, užrašyti Kunigų knygoje, įvyko vienu mênesiu. — (2) *Pagal jų gimines...* Kiekvieno iš dvylikos Jokubo sunų ainija dalinosi į mažesnes gimines (ebr. *mišpachoth*), tos giminės buvo sudėtos iš atskirų šeimynų arba namų (ebr. *beth'aboth*). Plg. Iš. 6, 14. Kiekvienoje šeimynoje reikėjo suskaityti atskiri vyriškiai įvardžiai (ebr. *bemispar šemoth*), arba p a g a l j ų g a l v a s (ebr. *l^{e}gulg^{e}lotham*). — (3) *Stiprius vyrus.* Ebr. *joce' caba'*, t i n k a n č i u s e i t i k a r ė n. Todėl iškaršę seniai ir visi liguisti, kurie negalėjo nešioti ginklų, nebuvo įtraukiami sąrašan. — *Izraêlyje.* Surašyti buvo tik Izraêlitai; taigi svetimtaučių nepriimta išrinktosios tautos

as, tu et Aaron. [4] Eruntque vo-
biscum principes tribuum ac do-
morum in cognationibus suis, [5]
quorum ista sunt nomina: De
Ruben, Elisur filius Sedeur: [6]
de Simeon, Salamiel filius Su-
risaddai: [7] de Juda, Nahasson,
filius Aminadab: [8] de Issachar,
Nathanael filius Suar: [9] de Za-
bulon, Eliab filius Helon. [10] Fi-
liorum autem Joseph, de Eph-
raim, Elisama filius Ammiud: de
Manasse, Gamaliel filius Phadas-
sur: [11] de Benjamin, Abidan fi-
lius Gedeonis: [12] de Dan, Ahie-
zer filius Ammisaddai: [13] de Aser,
Phegiel filius Ochran: [14] de Gad,
Eliasaph filius Duel: [15] de Neph-
thali, Ahira filius Enan.

[16] Hi nobilissimi principes mul-
titudinis per tribus et cognatio-
nes suas, et capita exercitus Is-
rael: [17] quos tulerunt Moyses
et Aaron cum omni vulgi mul-
titudine: [18] et congregaverunt
primo die mensis secundi, re-
censentes eos per cognationes,
et domos, ac familias, et capita,
et nomina singulorum a vigesi-
mo anno et supra, [19] sicut præ-
ceperat Dominus Moysi. Nume-
ratique sunt in deserto Sinai.

[20] De Ruben primogenito Is-
rael per generationes et famili-

juos jų buriais tu ir Aaronas. [4]
Ir su judum bus tie, kurie yra
savo šeimynose giminių ir namų
kunigaikščiai. [5] Jų vardai yra
šitie: Iš Rubeno Sedeuro sunus
Elisuras; [6] iš Simeono Surisada-
jo sunus Salamiėlis; [7] iš Judo
Aminadabo sunus Naasonas; [8] iš
Isakaro Suaro sunus Natanaėlis;
[9] iš Zabulono Helono sunus Elia-
bas; [10] iš dviejų gi Juozapo su-
nų, iš Efraimo Amiudo sunus
Elisama, iš Manaso Padasuro su-
nus Gamaliėlis; [11] iš Benjamino
Gedeono sunus Abidanas; [12] iš
Dano Amisadajo sunus Ahiėze-
ris; [13] iš Asero Ochrano sunus
Pegiėlis; [14] iš Gado Duėlio su-
nus Eliasafas; [15] iš Neftalio Ena-
no sunus Ahira.

[16] Tie yra tautos kunigaikš-
čiai labai augštos kilmės jų gi-
minėse ir šeimynose ir Izraėlio
kariuomenės vadai, [17] kuriuos
Mozė ir Aaronas ėmė su visa
tautos daugybe; [18] ir surinko
pirmą antrojo mėnesio dieną ir
surašė žmones pagal gimines, ir
namus, ir šeimynas, kiekvieną
galvą atskirai ir įvardžiai, visus
turėjusius dvidešimt metų ir
daugiaus, [19] kaip Viešpats buvo
įsakęs Mozei. Ir juos suskaity-
ta Sinajaus tyrumoje.

[20] Iš Izraėlio pirmgimio Ru-
beno visų vyriškių, turėjusių

---

kareivių tarpan. — (4) *Ir su judum...* Anot ebr. t.: I r s u j u d u m b u s p o v i e n ą i š k i e k v i e n o s g i m i n ė s: v y r a s - k u n i g a i k š t i s s a v o š e i m y n o s. Mozės ir Aarono padėjėjais buvo paskirta po vieną vyrą iš kiekvienos Izraėlio giminės; kiekvienas gi iš jų jau ir iki tam laikui buvo savo šeimynos viršininku.

(**16**) *Tie yra tautos...* Ebr. šitos eil. tekstą galima išversti taip: „Tokie buvo išrinktieji, savo tėvų giminių kunigaikščiai, Izraėlio tukstančių vadai“. Plg. Iš. 18, 2. — (**18**) *Pirmą antrojo...* Surašinėti pradėta tą pačią dieną, kaip tik buvo gautas Dievo įsakymas; bet kiek laiko užėmė visas surašinėjimo darbas, nepasakyta. — *Ir surašė.* Anot ebr. t.: i r į s i r a š y d i n o.

(**20 - 46**) *Iš Izraėlio...* Visų surašytųjų Izraėlitų skaitlius paduotas toks pat, koks buvo pirm septynių mėnesių, sudedant dovanas šėtrai statyti (vz. Iš. 38, 25); be to atskirų giminių skaitlinės išrodo labai apskritos, nes beveik visur jos susideda iš šimtinių; tos aplinkybės leidžia abejoti,

as ac domos suas, et nomina ca-
pitum singulorum, omne quod
sexus est masculini a vigesimo
anno et supra, procedentium ad
bellum, 21 quadraginta sex mil-
lia quingenti. 22 De filiis Sime-
on per generationes et familias
ac domos cognationum suarum
recensiti sunt per nomina et ca-
pita singulorum, omne quod se-
xus est masculini a vigesimo
anno et supra, procedentium ad
bellum, 23 quinquaginta novem
millia trecenti. 24 De filiis Gad
per generationes et familias ac
domos cognationum suarum re-
censiti sunt per nomina singu-
lorum a viginti annis et supra,
omnes qui ad bella procederent,
25 quadraginta quinque millia
sexcenti quinquaginta. 26 De fi-
liis Juda per generationes et fa-
milias ac domos cognationum
suarum, per nomina singulorum
a vigesimo anno et supra, om-
nes qui poterant ad bella pro-
cedere, 27 recensiti sunt septua-
ginta quatuor millia sexcenti
28 De filiis Issachar, per genera-
tiones et familias ac domos co-
gnationum suarum, per nomina
singulorum a vigesimo anno et
supra, omnes qui ad bella pro-
cederent, 29 recensiti sunt quin-
quaginta quatuor millia quadrin-
genti. 30 De filiis Zabulon per
generationes, et familias, ac do-
mos cognationum suarum recen-
siti sunt per nomina singulorum
a vigesimo anno et supra, omnes
qui poterant ad bella procede-
re, 31 quinquaginta septem mil-
lia quadringenti. 32 De filiis Jo-
seph, filiorum Ephraim per ge-
nerationes, et familias, ac do-

dvidešimt ir daugiaus metų, tin-
kančių eiti karėn, surašyta įvar-
džiai atskyrų vyrų pagal jų kil-
mę, gimines ir namus 21 ketu-
rios dešimtįs šeši tukstančiai
penki šimtai. 22 Iš Simeono su-
nų visų vyriškių, turėjusių dvi-
dešimt ir daugiaus metų, tin-
kančių eiti karėn, surašyta įvar-
džiai atskirų vyrų pagal jų kil-
mę, gimines ir gentystės namus
23 penkios dešimtįs devyni tuk-
stančiai trįs šimtai. 24 Iš Gado
sunų, turėjusių dvidešimt ir dau-
giaus metų, tinkančių eiti karėn,
surašyta įvardžiai atskirų vyrų
pagal kilmę, gimines ir genty-
stės namus 25 keturios dešimtįs
penki tukstančiai šeši šimtai pen-
kios dešimtįs. 26 Iš Judo sunų,
turėjusių dvidešimt ir daugiaus
metų, galėjusių traukti karėn,
pagal jų kilmę, gimines ir gen-
tystės namus atskirų vyrų įvar-
džiai 27 surašyta septynios de-
šimtįs keturi tukstančiai šeši
šimtai. 28 Iš Isakaro sunų, turė-
jusių dvidešimt ir daugiaus me-
tų, tinkančių eiti karėn, pagal
jų kilmę, gimines ir gentystės
namus atskirų žmonių įvardžiai
29 surašyta penkios dešimtįs ke-
turi tukstančiai keturi šimtai.
30 Iš Zabulono sunų, turėjusių
dvidešimt ir daugiaus metų, ga-
linčių traukti karėn, pagal jų
kilmę, gimines ir gentystės na-
mus surašyta įvardžiai atskirų
vyrų 31 penkios dešimtįs septy-
ni tukstančiai keturi šimtai. 32
Iš dviejų Juozapo sunų, Efrai-
mo vaikų, turėjusių dvidešimt
ir daugiaus metų, galėjusių trauk-

ar jos užsiliko lig musų dienoms neper-
mainytos (vz. *Hummelauer*. Com. in Nu-
meros, p. 225 ir tol.).

mos cognationum suarum recen-
siti sunt per nomina singulorum
a vigesimo anno et supra, om-
nes qui poterant ad bella proce-
dere, 33 quadraginta millia quin-
genti. 34 Porro filiorum Manas-
se per generationes et familias
ac domos cognationum suarum
recensiti sunt per nomina sin-
gulorum a viginti annis et su-
pra, omnes qui poterant ad bel-
la procedere, 35 triginta duo mil-
lia ducenti. 36 De filiis Benjamin
per generationes et familias ac
domos cognationum suarum re-
censiti sunt nominibus singulo-
rum a vigesimo anno et supra,
omnes qui poterant ad bella pro-
cedere, 37 triginta quinque mil-
lia quadringenti. 38 De filiis Dan
per generationes, et familias ac
domos cognationum suarum re-
censiti sunt nominibus singulo-
rum a vigesimo anno et supra,
omnes qui poterant ad bella pro-
cedere, 39 sexaginta duo millia
septingenti. 40 De filiis Aser per
generationes et familias ac do-
mos cognationum suarum recen-
siti sunt per nomina singulorum
a vigesimo anno et supra, om-
nes qui poterant ad bella pro-
cedere, 41 quadraginta millia et
mille quingenti. 42 De filiis Neph-
thali per generationes et fami-
lias ac domos cognationum su-
arum recensiti sunt nominibus
singulorum a vigesimo anno et
supra, omnes qui poterant ad
bella procedere, 43 quinquaginta
tria millia quadringenti.

44 Hi sunt, quos numerave-
runt Moyses et Aaron, et duo-
decim principes Israel, singulos
per domos cognationum suarum.
45 Fueruntque omnis numerus
filiorum Israel per domos et fa-
milias suas a vigesimo anno et

ti karėn, pagal jų kilmę, gimi-
nes ir gentystės namus surašy-
ta įvardžiai atskirų vyrų 33 ke-
turios dešimtįs tukstančių pen-
ki šimtai. 34 Toliaus Manaso su-
nų, turėjusių dvidešimt ir dau-
giaus metų, galėjusių traukti
karėn, pagal jų kilmę, gimines
ir gentystės namus surašyta įvar-
džiai atskirų vyrų 35 trįs dešim-
tįs du tukstančiu du šimtu. 36
Iš Benjamino sunų, turėjusių
dvidešimt ir daugiaus metų, vi-
sų galėjusių traukti karėn, pa-
gal jų kilmę, gimines ir genty-
stės namus surašyta įvardžiai at-
skirų ypatų 37 trįs dešimtįs pen-
ki tukstančiai keturi šimtai. 38
Iš Dano sunų, turėjusių dvide-
šimt ir daugiaus metų, galėju-
sių traukti karėn, pagal jų kil-
mę, gimines ir gentystės namus
surašyta įvardžiai atskirų žmo-
nių 39 šešios dešimtįs du tuk-
stančiu septyni šimtai. 40 Iš Ase-
ro sunų, visų turėjusių dvide-
šimt ir daugiaus metų, galėju-
sių eiti karėn, pagal jų kilmę,
gimines ir gentystės namus su-
rašyta įvardžiai atskirų vyrų 41
keturios dešimtįs vienas tuk-
stantis penki šimtai. 42 Iš Nefta-
lio sunų, turėjusių dvidešimt ir
daugiaus metų, visų galėjusių
traukti karėn, pagal jų kilmę,
gimines ir gentystės namus su-
rašyta įvardžiai atskirų vyrų 43
penkios dešimtįs trįs tukstan-
čiai keturi šimtai.

44 Tie yra, kuriuos surašė Mo-
zė ir Aaronas ir dvylika Izraė-
lio kunigaikščių, kiekvieną pa-
gal jo gentystės namus. 45 Ir
viso skaitliaus Izraėlio sunų pa-
gal jų namus ir šeimynas, turė-
jusių dvidešimt ir daugiaus me-

supra, qui poterant ad bella pro-
cedere, [46] sexcenta tria millia
virorum quingenti quinquaginta.
[47] Levitæ autem in tribu fami-
liarum suarum non sunt nume-
rati cum eis.
[48] Locutusque est Dominus ad
Moysen, dicens: [49] Tribum Levi
noli numerare, neque pones sum-
mam eorum cum filiis Israel: [50]
sed constitue eos super taber-
naculum testimonii et cuncta
vasa ejus, et quidquid ad cere-
monias pertinet. Ipsi portabunt
tabernaculum et omnia utensi-
lia ejus: et erunt in ministerio,
ac per gyrum tabernaculi me-
tabuntur. [51] Cum proficiscendum
fuerit, deponent Levitæ taber-
naculum: cum castrametandum,
erigent: quisquis externorum ac-
cesserit, occidetur. [52] Metabun-
tur autem castra filii Israel unus-
quisque per turmas et cuneos
atque exercitum suum. [53] Porro
Levitæ per gyrum tabernaculi
figent tentoria, ne fiat indigna-
tio super multitudinem filiorum
Israel, et excubabunt in custo-
diis tabernaculi testimonii. [54] Fe-
cerunt ergo filii Israel juxta om-
nia quæ præceperat Dominus
Moysi.

tų, galėjusių traukti karėn, bu-
vo [46] šeši šimtai trįs tukstančiai
penki šimtai penkios dešimtįs.
[47] Bet Lėvitai nebuvo tarp jų
surašyti pagal jų giminės šeimy-
nas.
[48] Ir Viešpats kalbėjo Mozei
ir tarė: [49] Lėvio giminės nesu-
rašinėk, ir nedėk jų skaitliaus
draug su Izraėlio sunumis; [50]
bet paskirk juos prie liudijimo
šėtros ir visų jos rykų ir prie
viso, kas pridera prie šventos
tarnystės. Jie neš šėtrą ir visus
jos prietaisus, ir pildys savo tar-
nystę ir turės stovyklas aplink
šėtrą. [51] Kuomet reikės eiti, Lė-
vitai išardys šėtrą; sustojus sto-
vyklose, jie ją išties. Kas tik iš
svetimųjų prisiartintu, bus už-
muštas. [52] Izraėlio gi sunųs sta-
tys savo stovyklas kiekvienas
savo buryje ir savo kariuome-
nės eilioje. [53] O Lėvitai turės
savo stovyklas aplinkui šėtrą,
kad neateitu ant Izraėlio sunų
daugybės rustybė, ir bus sargy-
boje prie liudijimo šėtros. [54] Iz-
raėlio tat sunųs padarė visa,
kaip Viešpats buvo įsakęs Mo-
zei.

b) Tvarka, užlaikytina stovyklose ir kelionėje.

Caput II. [1] Locutusque est
Dominus ad Moysen et Aaron

2. perskyrimas. [1] Ir Viešpats
kalbėjo Mozei ir Aaronui, tar-

(**47**) *Bet Lėvitai...* Priežastis, kodėl Lėvitų nesurašinėta draug su kitais Izraėlitais, nurodoma žemiaus 50. eil. ir tol. Jie turėjo tarnauti šėtrai ir kunigams.

(**51**) *Iš svetimųjų*: nepriderančių prie Lėvitų giminės. — (**52**) *Kiekvienas savo buryje...* Anot ebr. t.: kiekvienas savo stovykloje, t. y. savo giminėje, kiekvienas po savo vėliava prie savo burio. — (**53**) *Kad neateitu...* Lėvitai turėjo sergėti, kad kas nors iš kitų Izraėlitų nepasistatytu sau šėtros perdaug arti sandoros šėtros ir ta reikalingos pagarbos stoka neužtrauktu Dievo rustybės ne tik ant savęs, bet ir ant daugelio savo brolių.

2, 1 - 34. Vietos stovyklose dvylikai giminių paskirstomos taip, kad kiekvienoje šėtros pusėje turi buti trįs giminės: į ry-

dicens: 2 Singuli per turmas, si-
gna, atque vexilla, et domos co-
gnationum suarum castrameta-
buntur filii Israel, per gyrum
tabernaculi fœderis.
3 Ad orientem Judas figet ten-
toria per turmas exercitus sui:
eritque princeps filiorum ejus
Nahasson filius Aminadab. 4 Et
omnis de stirpe ejus summa pu-
gnantium, septuaginta quatuor
millia sexcenti. 5 Juxta eum ca-
strametati sunt de tribu Issa-
char, quorum princeps fuit Na-
thanael filius Suar. 6 Et omnis
numerus pugnatorum ejus quin-
quaginta quatuor millia quadrin-
genti. 7 In tribu Zabulon prin-
ceps fuit Eliab filius Helon. 8
Omnis de stirpe ejus exercitus
pugnatorum, quinquaginta se-
ptem millia quadringenti. 9 Uni-
versi qui in castris Judæ annu-
merati sunt, fuerunt centum
octoginta sex millia quadringen-
ti: et per turmas suas primi
egredientur.
10 In castris filiorum Ruben ad
meridianam plagam erit prin-
ceps Elisur filius Sedeur: 11 et
cunctus exercitus pugnatorum

damas: 2 Izraėlio sunųs turės
stovyklas aplinkui sandoros šė-
trą pagal savo giminių namus,
kiekvienas savo buryje, prie ženk-
lo ir vėliavos.
3 Į saulėtekius išties šėtras
Judas savo kariuomenės buriais;
ir jo sunų vadas bus Aminada-
bo sunus Naasonas; 4 ir visų jo
giminės tinkančių eiti karėn
skaitlius septynios dešimtis ke-
turi tukstančiai šeši šimtai. 5
Šaly jo turės savo stovyklas vi-
si iš Isakaro giminės, kurių va-
das yra Suaro sunus Natanaėlis;
6 ir visų jo kariautojų skaitlius
penkios dešimtis keturi tukstan-
čiai keturi šimtai. 7 Zabulono
giminėje vadas yra Helono su-
nus Eliabas. 8 Visos iš jo gimi-
nės kariuomenės tinkančių į ka-
rę penkios dešimtis septyni tuk-
stančiai keturi šimtai. 9 Visų pri-
derančių prie Judo stovyklos
bus šimtas aštuonios dešimtis
šeši tukstančiai keturi šimtai,
ir jie eis savo buriais pirmieji.
10 Pietiniame šone Sedeuro su-
nus Elisuras bus vadu Rubeno
sunų stovyklose; 11 ir visų jo
kariuomenės kariaujančiųjų, ku-

tus Judo, Isakaro ir Zabulono; į pietus Rubeno, Simeono ir Gado; į vakarus Efraimo, Manaso ir Benjamino; į šiaurę Dano, Asero ir Neftalio giminės.

(2, 2) *Pagal savo giminių namus...* Anot ebr. t.: kiekvienas prie savo vėliavos ir prie savo giminės ženklo. Pabaigus surašinėti Izraėlitus, galinčius eiti karėn, įsakoma paskirstyti juos visus į keturias dalis, kurių kiekviena turėjo susidėti iš trijų giminių ir gavo savo atskirą didelę vėliavą (ebr. *degel*). Mažesnės valiavos (ebr. *othoth*) arba kariški ženklai turėjo buti taipogi kiekvienoje giminėje, o rasi ir mažesniuose jų buriuose, „tėvų namuose“. Keturioms Izraėlitų dalims skiriama stovyklose vieta iš keturių šėtros pusių, bet ne prie jos pačios, kadangi aplink šėtrą turėjo sustoti kunigai ir Lėvitai. Giminių vadais lieka paskirti tie patis, kurie padėjo Mozei ir Aaronui surašinėti Izraėlitus; be to Judo, Efraimo, Rubeno ir Dano giminių vadai yra draug ir keturių visos kariuomenės dalių vadais.

(3 - 9) *Į saulėtekius..* Sustatant šėtrą, ją visuomet atkreipdavo galu į vakarus; todėl Judo giminės vieta buvo garbingiausi — ties įėjimu į prieangį ir šėtrą. Taipogi kelionėje Judo ainija, vedina Isakaro ir Zabulono giminėmis, ėjo pirmoje vietoje (plg. Prad. 49, 8...); galop ta kariuomenės dalis buvo skaitlingiausi, todėl ir stipriausi. Silpnesnė už Judo, bet stipresnė už kitas Dano kariuomenės dalis ėjo paskutinė. Pačiame viduryje ėjo kunigai ir Lėvitai su šėtra tarp dviejų bent kiek silpnesnių kariuomenės dalių.

ejus qui numerati sunt, quadra-
ginta sex millia quingenti. 12
Juxta eum castrametati sunt de
tribu Simeon: quorum princeps
fuit Salamiel filius Surisaddai.
13 Et cunctus exercitus pugna-
torum ejus, qui numerati sunt,
quinquaginta novem millia tre-
centi. 14 In tribu Gad princeps
fuit Eliasaph filius Duel. 15 Et
cunctus exercitus pugnatorum
ejus, qui numerati sunt, quadra-
ginta quinque millia sexcenti
quinquaginta. 16 Omnes qui re-
censiti sunt in castris Ruben, cen-
tum quinquaginta millia et mil-
le quadringenti quinquaginta per
turmas suas: in secundo loco
proficiscentur.

17 Levabitur autem taberna-
culum testimonii per officia Le-
vitarum et turmas eorum: quo-
modo erigetur, ita et deponetur.
Singuli per loca et ordines suos
proficiscentur.

18 Ad occidentalem plagam
erunt castra filiorum Ephraim,
quorum princeps fuit Elisama
filius Ammiud. 19 Cunctus exer-
citus pugnatorum ejus, qui nu-
merati sunt, quadraginta millia
quingenti. 20 Et cum eis tribus
filiorum Manasse, quorum prin-
ceps fuit Gamaliel filius Pha-
dassur. 21 Cunctusque exercitus
pugnatorum ejus, qui numerati
sunt, triginta duo millia ducen-
ti. 22 In tribu filiorum Benjamin
princeps fuit Abidan filius Ge-
deonis. 23 Et cunctus exercitus
pugnatorum ejus, qui recensiti
sunt, triginta quinque millia
quadringenti. 24 Omnes qui nu-
merati sunt in castris Ephraim,
centum octo millia centum per
turmas suas: tertii proficiscen-
tur.

riuos surašyta, keturios dešim-
tįs šeši tukstančiai penki šimtai.
12 Šaly jo turės stovyklas visi
iš Simeono giminės, kurių vadas
yra Surisadajo sunus Salamiėlis;
13 ir visos jo kariuomenės ka-
riaujančių, kuriuos surašyta, pen-
kios dešimtįs devyni tukstan-
čiai trįs šimtai. 14 Gado giminė-
je vadas yra Duėlio sunus Elia-
safas; 15 ir visų jo kariuomenė-
je kariaujančių, kuriuos surašy-
ta, keturios dešimtįs penki tuk-
stančiai šeši šimtai penkios de-
šimtįs. 16 Visų priderančių prie
Rubeno stovyklos šimtas pen-
kios dešimtįs vienas tukstantis
keturi šimtai penkios dešimtįs,
skaitant jų buriais; jie turės ei-
ti antroje vietoje.

17 Liudijimo gi šėtra bus ne-
šama, pildant Lėvitams jų tar-
nystę ir einant savo buriais.
Kaip ji bus sustatoma, taip bus
ir išardoma. Kiekvienas eis sa-
vo vietoje ir tvarkoje.

18 Į vakarus bus Efraimo su-
nų stovyklos, kurių vadas yra
Amiudo sunus Elisama; 19 o vi-
sų jo kariuomenėje, tinkančių į
karę ir surašytų, keturios de-
šimtįs tukstančių penki šimtai.
20 Ir su jais bus giminė Manaso
sunų, kurių vadas yra Padasuro
sunus Gamaliėlis; 21 ir visų jo
kariuomenėje tinkančių į karę,
kuriuos surašyta, trįs dešimtįs
du tukstančiu du šimtu. 22 Ben-
jamino sunų giminėje vadas bus
Gedeono sunus Abidanas; 23 ir
visų jo kariuomenėje tinkančių
į karę, kuriuos surašyta, trįs de-
šimtįs penki tukstančiai keturi
šimtai. 24 Visų surašytųjų Efrai-
mo stovyklose šimtas aštuoni
tukstančiai vienas šimtas jų bu-
riais. Jie eis trečioje eilioje.

25 Ad aquilonis partem castra-
metati sunt filii Dan: quorum
princeps fuit Ahiezer filius Am-
misaddai. 26 Cunctus exercitus
pugnatorum ejus, qui numerati
sunt, sexaginta duo millia se-
ptingenti. 27 Juxta eum fixere
tentoria de tribu Aser: quorum
princeps fuit Phegiel filius Och-
ran: 28 cunctus exercitus pugna-
torum ejus, qui numerati sunt,
quadraginta millia et mille quin-
genti. 29 De tribu filiorum Neph-
thali princeps fuit Ahira filius
Enan. 30 Cunctus exercitus pu-
gnatorum ejus, quinquaginta tria
millia quadringenti. 31 Omnes
qui numerati sunt in castris Dan,
fuerunt centum quinquaginta se-
ptem millia sexcenti: et novis-
simi proficiscentur.

32 Hic numerus filiorum Is-
rael, per domos cognationum
suarum et turmas divisi exerci-
tus, sexcenta tria millia quin-
genti quinquaginta. 33 Levitæ
autem non sunt numerati inter
filios Israel: sic enim præcepe-
rat Dominus Moysi. 34 Fecerunt-
que filii Israel juxta omnia quæ
mandaverat Dominus. Castrame-
tati sunt per turmas suas, et
profecti per familias ac domos
patrum suorum.

25 Į šiaurę turės stovyklas
Dano sunųs, kurių vadas yra
Amisadajo sunus Ahiėzeris; 26
visų jo kariuomenėje tinkančių
į karę, kuriuos surašyta, šešios
dešimtįs du tukstančiu septyni
šimtai. 27 Šaly jo išties šėtras
Asero giminė, kurių vadas yra
Ochrano sunus Pegiėlis; 28 visų
jo kariuomenėje tinkančių į ka-
rę, kuriuos surašyta, keturios
dešimtįs vienas tukstantis pen-
ki šimtai. 29 Neftalio sunų va-
das bus Enano sunus Ahira; 30
o visų jo kariuomenėje tinkan-
čių į karę, kuriuos surašyta, pen-
kios dešimtįs trįs tukstančiai
keturi šimtai; 31 išviso Dano sto-
vyklose surašytųjų bus šimtas
penkios dešimtįs septyni tuk-
stančiai šeši šimtai; jie eis pas-
kutiniais.

32 Tasai yra Izraėlio sunų skait-
lius pagal jų giminystės namus
ir pagal padalintos kariuomenės
burius šeši šimtai trįs tukstan-
čiai penki šimtai penkios dešim-
tįs. 33 Lėvitų gi nesurašinėta
tarp Izraėlio sunų, nes taip Vieš-
pats buvo įsakęs Mozei. 34 Ir
Izraėlio sunųs darė visa taip,
kaip Viešpats buvo liepęs. Jie
apsistodavo stovyklose savo bu-
riais ir ėjo savo tėvų šeimyno-
mis ir namais.

3, 1—4, 49. Lėvio giminei buvo lemta pildyti svarbią tarnystę prie sandoros šėtros; todėl apie jos sutvarkymą ir įvairias pareigas kalbama plačiaus. Visupirma primenami jau anksčiaus pašvęstieji kunigais Aarono sunųs; toliaus visi Lėvitai paskiriami Dievo tarnystei užuot Izraėlio pirmgimių, ir visi jų vyriškiai nuo vieno mėnesio suskaitomi jų giminėmis, nurodant draug jų vietas aplink šėtrą ir pareigas kelionėje. Suskaičius visus Izraėlio pirmgimius ir radus, kad jų buvo daugiaus negu visų Lėvitų, liepiama užmokėti pinigais Aaronui ir jo sunums už tiek Izraėlio pirmgimių, kiek jų buvo viršaus. Galop liepiama suskaityti vien užaugusieji Lėvitai nuo trijų dešimtų metų lig penkių dešimtų, kurie kelionėje turėjo nešti įvairias šėtros dalis, ir duodami griežti nurodymai, kaip reikia suvynioti šėtra prieš kelionę ir kas kokias jos dalis turi nešti.

c) Surašymas Lėvitų ir jų pareigos.

Caput III. 1 Hæ sunt generationes Aaron et Moysi in die qua locutus est Dominus ad Moysen in monte Sinai. 2 Et hæc nomina filiorum Aaron: primogenitus ejus Nadab, deinde Abiu, et Eleazar, et Ithamar. 3 Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum qui uncti sunt, et quorum repletæ et consecratæ manus ut sacerdotio fungerentur. 4 Mortui sunt enim Nadab et Abiu cum offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absque liberis: functique sunt sacerdotio Eleazar et Ithamar coram Aaron patre suo.

5 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 6 Applica tribum Levi, et fac stare in conspectu Aaron sacerdotis ut ministrent ei, et excubent, 7 et observent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii, 8 et custodiant vasa tabernaculi, servientes in ministerio ejus. 9 Dabisque dono Levitas 10 Aaron et filiis ejus, quibus traditi sunt a filiis Israel. Aaron autem et filios ejus constitues super cultum sacerdotii. Externus, qui ad ministrandum accesserit, morietur.

3. perskyrimas. 1 Šita yra Aarono ir Mozės ainija tą dieną, kurioje Viešpats kalbėjo ant Sinajaus kalno. 2 Ir šitie yra Aarono sunų vardai: jo pirmgimis Nadabas, toliaus Abijus, Eleazaras ir Itamaras. 3 Šitie yra vardai Aarono sunų, kunigų, kurie buvo patepti ir kurių rankos pripildyta ir pašvęsta, kad pildytu kunigystės pareigas. 4 Bet Nadabas ir Abijus, kuomet atnašavo svetimą ugnį Viešpaties akyvaizdoje Sinajaus tyrumoje, mirė, nepalikdami vaikų; o kunigystės pareigas pildė savo tėvo Aarono akyvaizdoje Eleazaras ir Itamaras.

5 Viešpats kalbėjo Mozei ir tarė: 6 Liepk prisiartinti Lėvio giminei ir ją pastatyk kunigo Aarono akyvaizdoje, kad jam tarnautu ir stovėtu sargyboje, 7 ir rupintusi viskuo, kas pridera prie tarnystės daugybei ties liudijimo šėtra, 8 ir kad sergėtu šėtros rykus, pildydami prie jos tarnystę. 9 Ir padovanosi Lėvitus 10 Aaronui ir jo sunums, kuriems jie Izraėlio sunų atiduoti. Aaroną gi ir jo sunus paskirsi kunigystės pareigoms. Kas iš pašaliečių prisiartintu tarnautų, numirs.

(3, 1) *Aarono ir Mozės ainija.* Aaronas išvardintas pirmas kaipo vyresnis amžiu, ir galop tik jo kuniški ainiai turėjo buti kunigais. Jie buvo draug dvasiški sunųs Mozės, kurs paties Viešpaties buvo paskirtas pildyti laikinai vyriausiojo kunigo pareigoms; kuniška gi jo ainija priderėjo prie paprastų Lėvitų. Vz. 1 Kron. 23, 14. — (2-4) *Ir šitie yra Aarono...* Vz. Iš. 29, 1... Kun. 8, 1... 10, 1... Nauja čionai žinia tik ta, kad Nadabo ir Abijaus neliko vaikų. Labai sumažėjus kunigų skaitlini, jiems buvo labai reikalingi padėjėjai; tokiais gi turėjo tapti Lėvitai.

(6) *Kad jam tarnautu ir...* Lėvitai buvo skiriami tarnauti ne vien Aaronui, bet apskritai kunigams, kurių atstovu čionai yra Aaronas. Jų tarnystė turėjo buti dvejopa, viena nuolatinė prie šėtros, kita laikinė kelionėje, nešant šėtros dalis; toliaus ji aprašoma nuosakiaus. — (9-10) *Ir padovanosi...* Aiškiai nurodoma, kad Lėvitai nelygųs kunigams, bet turi jiems tarnauti. — *Izraėlio sunų atiduoti.* Tik-

11 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 12 Ego tuli Levitas a filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vulvam in filiis Israel, eruntque Levitæ mei. 13 Meum est enim omne primogenitum: ex quo percussi primogenitos in terra Ægypti: sanctificavi mihi quidquid primum nascitur in Israel ab homine usque ad pecus, mei sunt: ego Dominus.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens: 15 Numera filios Levi per domos patrum suorum et familias, omnem masculum ab uno mense, et supra. 16 Numeravit Moyses, ut præceperat Dominus, 17 et inventi sunt filii Levi per nomina sua, Gerson et Caath et Merari. 18 Filii Gerson: Lebni et Semei. 19 Filii Caath: Amram et Jesaar, Hebron et Oziel. 20 Filii Merari: Moholi et Musi.

21 De Gerson fuere familiæ duæ, Lebnitica, et Semeitica: 22 quarum numeratus est populus sexus masculini ab uno mense et supra, septem millia quingenti. 23 Hi post tabernaculum metabuntur ad occidentem 24 sub principe Eliasaph filio Lael. 25 Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis, 26 ipsum tabernaculum et operimentum ejus,

11 Viešpats kalbėjo Mozei ir tarė: 12 Aš ėmiau Lėvitus iš Izraėlio sunų už visus pirmgimius, kurie atveria įsčią tarp Izraėlio sunų; ir Lėvitai bus mano; 13 nes mano yra kiekvienas pirmgimis, nuo to kaip ištikau pirmgimius Aigypto žemėje; aš sau pašvenčiau visus, kurie pirmieji gimsta Izraėlyje nuo žmogaus iki gyvuliui; jie yra mano. Aš Viešpats.

14 Viešpats kalbėjo Mozei Sinajaus tyrumoje ir tarė: 15 Suskaityk Lėvio sunus pagal jų tėvų namus ir šeimynas, visus vyriškius, turinčius vieną mėnesį amžio ir daugiaus. 16 Mozė juos suskaitė, kaip Viešpats buvo įsakęs; 17 ir buvo rasta Lėvio sunų jų vardais Gersonas, Kaatas ir Meraris. 18 Gersono sunųs: Lėbnis ir Sėmėjis. 19 Kaato sunųs; Amramas ir Jėsaaras, Hebronas ir Oziėlis. 20 Merario sunųs: Moholis ir Musis.

21 Iš Gersono buvo dvi šeimyni: Lėbnių ir Sėmėjų; 22 ir jų, turėjusių mėnesį amžio ir daugiaus vyriškos lyties suskaityta septyni tukstančiai penki šimtai ypatų. 23 Tie turi statyti stovyklas ties šėtros galu į vakarus 24 po vadu Laėlio sunumi Eliasafu. 25 Ir turi sergėti sandoros šėtroje 26 pačią šėtrą ir juos uždangą, ir užkabą, ku-

riaus: Iš Izraėlio sunų tarpo; nes kunigams Lėvitus buvo ne Izraėlitai padovanoję, bet pats Dievas. — *Kas iš pašaliečių*: ne kunigas ir ne Lėvitas.

(12. 13) *Aš ėmiau...* Vz. Iš. 13, 2. 12... Dievas Aigypte buvo sau paskyręs Izraėlio pirmgimius; užuot gi jų jis ima savo ypatingon tarnystėn Lėvio giminę dėlei jos žymaus uolumo apie jo garbę. Vz. Iš. 32, 26...

(14) *Viešpats kalbėjo...* Viešpaties žodžiai toliaus paduoti ne ištisai, bet sujungti su pasakojimu, kaip juos išpildyta. — (15) *Turinčius vieną mėnesį...* Liepiama suskaityti ne vien užaugusieji Lėvitai, bet visi jų vyriškiai, pradedant nuo vieno mėnesio, kuomet jų motinos skaitėsi jau apkuoptos nuo kraujo susitepimo, nes ir Izraėlitų pirmgimiai, kuriuos Lėvitai turėjo užvaduoti, buvo taipogi visokio amžio. — (17 - 20) *Buvo rasta...* Plg. Prad. 46, 11; Iš. 6, 16 - 19.

(21 - 26) *Iš Gersono...* Gersono ainijos skaitlius, vieta stovyklose ir pareigos. —

tentorium quod trahitur ante
fores tecti fœderis, et cortinas
atrii: tentorium quoque quod
appenditur in introitu atrii ta-
bernaculi, et quidquid ad ritum
altaris pertinet, funes taberna-
culi et omnia utensilia ejus.
27 Cognatio Caath habebit po-
pulos Amramitas et Jesaaritas
et Hebronitas et Ozielitas. Hæ
sunt familiæ Caathitarum recen-
sitæ per nomina sua: 28 omnes
generis masculini ab uno men-
se et supra, octo millia sexcen-
ti, habebunt excubias Sanctuarii,
29 et castrametabuntur ad meri-
dianam plagam. 30 Princepsque
eorum erit Elisaphan filius Oziel:
31 et custodient arcam, men-
samque et candelabrum, altaria
et vasa Sanctuarii, in quibus
ministratur, et velum, cunctam-
que hujuscemodi supellectilem.
32 Princeps autem principum Le-
vitarum Eleazar filius Aaron sa-
cerdotis, erit super excubitores
custodiæ Sanctuarii.
33 At vero de Merari erunt
populi Moholitæ et Musitæ re-
censiti per nomina sua: 34 om-
nes generis masculini ab uno
mense et supra, sex millia du-
centi. 35 Princeps eorum Suriel
filius Abihaiel: in plaga septen-
trionali castrametabuntur. 36 E-
runt sub custodia eorum tabu-
læ tabernaculi et vectes, et co-

ria uždiesiama sandoros šėtros
anga, ir prieangio užkabas, o
taipogi užkabą, kuri pakabinama
šėtros prieangio įėjime, ir kas
tik pridera prie altoriaus tarny-
stės, šėtros virves ir visus jos
rykus.
27 Prie Kaato giminės pride-
rės Amramų, Jėsaarų, Hebronų
ir Oziėlių šeimynos. Tos tai yra
iš Kaato kilusios šeimynos, su-
skaitytos jų vardais; 28 jose iš-
viso vyriškių nuo vieno mė-
nesio ir daugiaus buvo aštuoni
tukstančiai šeši šimtai. Jie ser-
gės šventyklą 29 ir turės sto-
vyklas pietiniame šone. 30 O jų
vadas bus Oziėlio sunus Elisafa-
nas. 31 Sergės gi jie skrynią ir
stalą, ir žibintuvą, altorius ir
šventyklos indus, vartojamus tar-
nystėje, ir užkabą ir visus to-
lygius rakandus. 32 O Lėvitų va-
dų kunigaikštis, kunigo Aarono
sunus Eleazaras, bus ant tų, ku-
riems pavesta sergėti šventykla.
33 O iš Merario kilo Moholių
ir Musių giminės, kurias suskai-
tyta jų vardais; 34 jose išviso
vyriškių, turėjusių vieną mė-
nesį amžio ir daugiaus, buvo še-
ši tukstančiai du šimtu. 35 Jų
vadas yra Abihaiėlio sunus Suriė-
lis; jų stovyklos bus šiaurinia-
me šone. 36 Jiems bus pavesta
sergėti šėtros lentos ir kartis,

Pačią šėtrą ir... Plg. žem. 4, 24 - 28. — *Kas tik pridera prie altoriaus tarnystės...* Ebr. t. pasakyta: ir aplinkui altorių: todėl turėta mintyje ne altoriaus tarnystė, bet prieangis su jo užkabomis aplinkui šėtrą ir aplink altorių.

(27 - 30) *Prie Kaato...* Kaato giminės skaitlius, vieta stovyklose ir pareigos. Prie Amramo ainijos priderėjo Mozė ir Aaronas. — (31) *Sergės gi jie...* Plg. žem. 4, 4 - 20. Kaato ainiams pavedama sergėti svarbiausi šventyklos dalykai. — *Užkabą,* kuria buvo atskirta švenčiausioji šėtros dalis nuo šventosios. — (32) *O Lėvitų vadų...* Be giminės vado Kaato ainijai skiriamas dar kitas viršininkas, vyresnysis Aarono sunus Eleazaras.

(33 - 37) *Iš Merario...* Merario giminės skaitlius, vieta stovyklose ir pareigos. Plg. žem. 4, 29 - 34.

lumnæ ac bases earum, et omnia quæ ad cultum hujuscemodi pertinent: 37 columnæque atrii per circuitum cum basibus suis, et paxilli cum funibus.

38 Castrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id est ad orientalem plagam, Moyses et Aaron cum filiis suis, habentes custodiam Sanctuarii in medio filiorum Israel: quisquis alienus accesserit, morietur.

39 Omnes Levitæ, quos numeraverunt Moyses et Aaron juxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino a mense uno et supra, fuerunt viginti duo millia.

40 Et ait Dominus ad Moysen: Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israel ab uno mense et supra, et habebis sum-

šulai ir jų pakojai ir visa, kas prie tos tarnystės pridera; 37 taipogi prieangio šulai statomi aplinkui su jų pakojais ir basleliai su virvėmis.

38 Ties sandoros šėtra, tai yra rytiniame šone turės stovyklas Mozė ir Aaronas draug su savo sunumis, sergėdami šventyklą Izraėlio sunų tarpe. Kas tik prisiartintu svetimas, numirs.

39 Visų Lėvitų vyriskos lyties, turėjusių vieną mėnesį amžio ir daugiaus, kuriuos Mozė ir Aaronas, Viešpačiui paliepus, suskaitė pagal jų šeimynas, buvo dvidešimt du tukstančiu.

40 Ir Viešpats tarė Mozei: Suskaityk Izraėlio sunų pirmgimius vyriškos lyties, turinčius vieną mėnesį amžio ir vyresnius, ir

(38) *Prieš sandorą*.. Mozė ir Aaronas gauna garbingiausias vietas stovyklose, nes ties pačiu įėjimu į prieangį ir šėtrą.

Dvylikos Izraėlio giminių ir Lėvitų vietas stovyklose aplink šėtrą taip galima įsivaizdinti:

(39) *Dvidešimt du tukstančiu.* Sudėjus kruvon augščiaus nurodytas atskirų Lėvitų giminių skaitlines, 7500+8600+6200, pasidaro 22300, taigi trimis šimtais daugiaus. Kadangi skaitlinė 22000 atsikartoja kaipo visai tikra, todėl reikia manyti, kad arba atskirų giminių skaitlinės užrašytos negrieštai, arba bent viena iš jų klaidinga. Paklydimas pigiausiai galėjo atsirasti skaitlinėje 8600, nes apleidus ebr. ž. *š'loš* (trįs) vidurinę raidę, pasidaro žodis *šeš* (šeši). Kiti aiškinto-

mam eorum. [41] Tollesque Levi-
tas mihi pro omni primogenito
filiorum Israel, ego sum Domi-
nus: et pecora eorum pro uni-
versis primogenitis pecorum fi-
liorum Israel. [42] Recensuit Moy-
ses, sicut præceperat Dominus,
primogenitos filiorum Israel. [43]
Et fuerunt masculi per nomina
sua, a mense uno et supra, vi-
ginti duo millia ducenti septu-
aginta tres. [44] Locutusque est
Dominus ad Moysen, dicens: [45]
Tolle Levitas pro primogenitis
filiorum Israel, et pecora Levita-
rum pro pecoribus eorum, erunt-
que Levitæ mei. Ego sum Do-
minus. [46] In pretio autem du-
centorum septuaginta trium, qui
excedunt numerum Levitarum
de primogenitis filiorum Israel,
[47] accipies quinque siclos per
singula capita ad mensuram San-
ctuarii. Siclus habet viginti obo-
los. [48] Dabisque pecuniam Aaron
et filiis ejus pretium eorum qui
supra sunt. [49] Tulit igitur Moy-
ses pecuniam eorum, qui fue-
rant amplius, et quos redeme-
rant a Levitis [50] pro primoge-
nitis filiorum Israel, mille tre-
centorum sexaginta quinque si-
clorum juxta pondus Sanctua-
rii, [51] et dedit eam Aaron et
filiis ejus juxta verbum quod
præceperat sibi Dominus.

Caput IV. [1] Locutusque est
Dominus ad Moysen et Aaron,

imk jų skaitlių. [41] Ir imsi man
Lėvitus užuot visų Izraėlio su-
nų pirmgimių: Aš esu Viešpats;
ir visus jų gyvulius užuot visų
pirmgimių iš Izraėlio sunų gy-
vulių. [42] Mozė tat suskaitė, kaip
Viešpats buvo įsakęs, Izraėlio
sunų pirmgimius; [43] ir radosi vy-
riškių, pažymėtų jų vardais, tu-
rėjusių vieną mėnesį amžio ir
daugiaus, dvidešimt du tukstan-
čiu du šimtu septynios dešimtis
tris. [44] Ir Viešpats kalbėjo Mo-
zei ir tarė: [45] Imk Lėvitus už-
uot Izraėlio sunų pirmgimių ir
Lėvitų gyvulius užuot jų gy-
vulių, ir bus Lėvitai mano. Aš
esu Viešpats. [46] Išpirkti gi dviem
šimtam septynioms dešimtims
trims, kuriais Izraėlio sunų pirm-
gimiai perviršija Lėvitų skait-
lių, [47] imsi nuo kiekvienos gal-
vos po penkis siklius, tiek sve-
rinčius kaip šventyklos. Siklis
susideda iš dvidešimties šešto-
kų. [48] Ir atiduosi pinigus Aaro-
nui ir jo sunums kaipo užmo-
kesnį už tuos, kiek yra viršaus.
[49] Mozė tat ėmė pinigus už tuos,
kiek buvo viršaus ir kuriuos iš-
pirko nuo Lėvitų, [50] už Izraėlio
sunų pirmgimius tukstantį tris
šimtus šešias dešimtis penkis
siklius, tokiuos kaip šventyklos,
[51] ir atidavė Aaronui ir jo su-
nums, pildydamas įsakymą, ku-
rį Viešpats jam buvo davęs.

4. perskyrimas. [1] Viešpats
kalbėjo Mozei ir Aaronui ir ta-

---

jai aiškina tą skirtumą dar kitaip. — (**43**) *Dvidešimt du tukstančiu du*... Dvylikos giminių pirmgimių skaitlius, jei jį palyginsime nors su visų užaugusių Izraėlitų skaitlium 603,550, gali išrodyti perdaug mažas. Tas dalykas įvairiai aiškinamas, nes tikrai nežinia, ką skaityta tais pirmgimiais. — (**46**) *Išpirkti gi*... Anot padavimo tie Izraėlio pirmgimiai, kurie reikėjo išpirkti pinigais, buvę išrinkti burta. — (**47**) *Penkis siklius*: penkis syk po 1 rb. 10 kap., taigi 5 rb. 50 kap. — *Šeštokų*. Ebr. *gerah*. Vz. Iš. 30, 13. — (**49**) *Nuo Lėvitų*: nuo tarnystės, kuriai buvo paskirti Lėvitai.

dicens: [2] Tolle summam filiorum
Caath de medio Levitarum per
domos et familias suas, [3] a tri-
gesimo anno et supra, usque ad
quinquagesimum annum, omni-
um qui ingrediuntur ut stent
et ministrent in tabernaculo fœ-
deris. [4] Hic est cultus filiorum
Caath: Tabernaculum fœderis,
et Sanctum sanctorum [5] ingre-
dientur Aaron et filii ejus, quan-
do movenda sunt castra, et de-
ponent velum quod pendet an-
te fores, involventque eo arcam
testimonii, [6] et operient rursum
velamine ianthinarum pellium,
extendentque desuper pallium
totum hyacinthinum, et indu-
cent vectes. [7] Mensam quoque
propositionis involvent hyacin-
thino pallio, et ponent cum ea
thuribula et mortariola, cyathos
et crateras ad liba fundenda:

rė: [2] Suskaityk visus Kaato su-
nus iš Lėvitų tarpo jų namais
ir šeimynomis, [3] nuo trijų de-
šimtų metų ir vyresnius iki pen-
kių dešimtų metų, visus, kurie
įeina, kad stovėtu ir tarnautu
sandoros šėtroje. [4] Ta bus Ka-
ato sunų tarnystė: sandoros šė-
tron ir jos švenčiausion dalin [5]
įeis Aaronas ir jo sunųs, kuo-
met reikės pajudinti stovykla,
ir nuims užkabą, pakabintą ties
anga, ir jon suvynios liudijimo
skrynią [6] ir dar apdengs mėly
nų kailių uždanga, ir ant vir-
šaus užties visą mėlyną apsiau-
stą, ir įvers kartis. [7] Taipogi pa-
dėtinių duonų stalą įvynios mė-
lynan apsiaustan ir draug su juo
sudės smilkytuvus ir grustuvus,
taures ir puodelius liejamoms
aukoms pilti; duonos bus ant jo

(**4, 2**) *Suskaityk...* Čionai liepiama suskaityti tik tie Lėvitai, kuriems Viešpats buvo paskyręs ypatingas priedermes kelionėje nešti įvairias šėtros dalis. Tos priedermės turėjo buti nepaprastos ir laikinės. Joms pildyti skiriami Lėvitai, turėjusieji ne mažiaus 30 metų amžio ir ne daugiaus 50. Paprastos gi ir nuolatinės Lėvitų pareigos buvo tarnauti prie šėtros, atnešti malkų, vandens, apvalyti indus, padėti kunigams prie aukų ir t.t. Tuo tikslu Lėvitams buvo suteiktas ypatingas pašventimas ir toms nuolatinėms pareigoms Lėvitai tiko jau nuo 25 metų (vz. žem. 8, 24. 25); žymiai vėliaus Dovidas liepė imti į tas pareigas dar penkeriais metais jaunesnius Lėvitus. Vz. 1 Kron. 23, 24 - 26. — *Kaato sunus.* Kaato ainija statoma pirmon vieton, nes jai buvo paskirta nešti švenčiausieji dalykai. Iš Kaato ainijos (per Amramą) buvo Mozė ir Aaronas.—(**3**) *Įeina, kad stovėtu.* Ebr. *bah laccabah,* įeina į kareiviją. Taigi ir Lėvitai yra dvasiški kareiviai, kurių pareigos yra tarnauti Dievui. — (**4**) *Ta bus...* Plg. aug. 3, 31. Anot ebr. t. šitą eil. galima išreikšti taip: Ta yra Kaato sunų tarnystė sandoros šėtroje: kas labai šventa. Taip pažymima, kad Kaato sunųs neš kelionėje švenčiausius dalykus. — (**5**) *Ir jo sunųs.* Išardant šėtrą valia buvo įeiti jos švenčiausion dalin taipogi paprastiems kunigams, bet ne Lėvitams. — *Užkabą,* skiriančią švenčiausią šėtros dalį nuo šventosios. Plg. Iš. 35, 12; 25, 16... 26, 31. — (**6**) *Mėlynų kailių...* Ta skrynios uždanga buvo padaryta iš tokių pat kailių, kaip ir antroji visos šėtros uždanga. Vz. Iš. 25, 5. — *Visą mėlyną apsiaustą.* Sandoros skrynia kelionėje turėjo tris uždangas. Viršutinis jos apsiaustas jau savo varsa turėjo ją išskirti iš kitų suvyniotų dalykų. — *Įvers kartis.* Iš. 25, 15 buvo uždrausta išimti iš skrynios grandžių kartelės; todėl kaikurie aiškintojai mano, kad šitoje vietoje žodžiai: *Įvers kartis,* yra nereikalingas priedas vėlesniųjų laikų perrašinėtojo, kurs pritaikė prie skrynios tai, kas nuolat atkartojama žemiaus apie kitus suvyniotus dalykus; bet kiti aiškintojai spėja, kad kartelės, suvyniojant skrynią, buvo ištikrųjų ištraukiamos, o uždraudimą užrašytą Iš. 25, 15 supranta taip, kad kartelių nevalia buvo laikyti ištrauktų iš grandžių nuolat kur kitur, kaip tai buvo daroma su kitomis panašiomis kartelėmis. — (**7**) *Pa-*

panes semper in ea erunt: 8 ex-
tendentque desuper pallium coc-
cineum, quod rursum operient
velamento ianthinarum pellium,
et inducent vectes. 9 Sument et
pallium hyacinthinum quo ope-
rient candelabrum cum lucernis
et forcipibus suis et emuncto-
riis et cunctis vasis olei, quæ
ad concinnandas lucernas neces-
saria sunt: 10 et super omnia po-
nent operimentum ianthinarum
pellium, et inducent vectes. 11
Nec non et altare aureum in-
volvent hyacinthino vestimen-
to, et extendent desuper operi-
mentum ianthinarum pellium,
inducentque vectes. 12 Omnia va-
sa, quibus ministratur in San-
ctuario, involvent hyacinthino
pallio, et extendent desuper ope-
rimentum ianthinarum pellium,
inducentque vectes. 13 Sed et
altare mundabunt cinere, et in-
volvent illud purpureo vestimen-
to, 14 ponentque cum eo omnia
vasa, quibus in ministerio ejus
utuntur, id est, ignium recepta-
cula, fuscinulas ac tridentes, un-
cinos et batilla. Cuncta vasa al-
taris operient simul velamine
ianthinarum pellium, et indu-
cent vectes. 15 Cumque involve-
rint Aaron et filii ejus Sanctua-
rium et omnia vasa ejus in com-
motione castrorum, tunc intra-
bunt filii Caath ut portent in-
voluta: et non tangent vasa San-
ctuarii, ne moriantur. Ista sunt
onera filiorum Caath in taber-

visuomet. 8 Ir ant viršaus už-
ties žydriai raudoną apsiaustą,
kurį vėl apdengs melsvų kailių
uždanga, ir įvers kartis. 9 Ims
taipogi mėlyną apsiaustą, kuriuo
apdengs žibintuvą su jo liampo-
mis ir replelėmis ir gnybliais
ir visais aliejaus indais, kurie
reikalingi liampoms žibinti, 10
ir ant jų visų uždės melsvų kai-
lių uždangą, ir įvers kartis. 11
Taipogi ir auksinį altorių įvy-
nios mėlynan apsiaustan, ir ant
viršaus užties uždangą iš mel-
svų kailių, ir įvers kartis. 12 Vi-
sus rykus, kurie vartojami šven-
tyklos tarnystėje, įvynios mė-
lynan apsiaustan, ir ant viršaus
užties uždangą iš melsvų kailių,
ir įvers kartis. 13 Altorių gi ap-
valys nuo pelenų ir jį apvynios
raudonos purpuros apsiaustu; 14
ir sudės draug su juo visus ry-
kus, kurie vartojami jo tarny-
stėje, tai yra indus angliams, ša-
kutes, trišakius, kablius ir kas-
tuvus. Visus altoriaus rykus ap-
dengs draug melsvų kailių už-
danga ir įvers kartis. 15 Kuomet
Aaronas ir jo sunųs bus suvy-
nioję šventyklą ir visus jos ry-
kus, judinant stovyklas, tuomet
įeis Kaato sunųs neštų, kas su-
vyniota; ir neprisilies prie šven-
tyklos rykų, kad nenumirtų. Tai
yra, ką Kaato sunųs neš iš san-

dėtinių duonų... Plg. Iš. 25, 23-30. — (**9**) *Apdengs žibintuvą*.. Plg Iš. 25, 31-39. — *Replelėmis ir gnybliais*. Ebr. t. paminėta replelės arba gnybliai liampų knatams pataisyti ir indai nuognaiboms sudėti. Vz. Iš. 25, 38. — (**10**) *Įvers kartis*. Žibintuvas neturėjo jokių grandžių kartims įverti; todėl anot ebr. t., čionai (taippat ir 12. e.) kalbama apie padėjimą ant kartelių, arba ant neštuvų, padarytų iš kartelių. — (**11**) *Auksinį altorių*... Plg. Iš. 30, 1-5. — (**13**) *Altorių*. Kalbama apie deginamųjų aukų altorių ir jo rykus. Plg. Iš. 27, 1-8. LXX ir Samar.

naculo fœderis: 16 super quos
erit Eleazar filius Aaron sacer-
dotis, ad cujus curam pertinet
oleum ad concinnandas lucernas,
et compositionis incensum, et
sacrificium, quod semper offer-
tur, et oleum unctionis, et quid-
quid ad cultum tabernaculi per-
tinet, omniumque vasorum, quæ
in Sanctuario sunt. 17 Locutus-
que est Dominus ad Moysen et
Aaron, dicens: 18 Nolite perde-
re populum Caath de medio Le-
vitarum: 19 sed hoc facite eis,
ut vivant, et non moriantur, si
tetigerint Sancta sanctorum. Aa-
ron et filii ejus intrabunt, ipsi-
que disponent opera singulorum,
et divident quid portare quis
debeat. 20 Alii nulla curiositate
videant quæ sunt in Sanctuario
priusquam involvantur, alioquin
morientur.

21 Locutusque est Dominus
ad Moysen, dicens: 22 Tolle sum-
mam etiam filiorum Gerson per
domos ac familias et cognatio-
nes suas, 23 a triginta annis et
supra, usque ad annos quinqua-
ginta. Numera omnes qui ingre-
diuntur et ministrant in taber-
naculo fœderis. 24 Hoc est offi-
cium familiæ Gersonitarum, 25
ut portent cortinas tabernaculi
et tectum fœderis operimentum
aliud, et super omnia velamen
ianthinum tentoriumque quod
pendet in introitu tabernaculi

doros šėtros. 16 Jų viršininkas
bus kunigo Aarono sunus Elea-
zaras, ir jis rupinsis aliejumi
liampoms žibinti, ir sudėtinuo-
ju smilkalu, ir visuomet atna-
šaujama duonine auka, ir tepa-
muoju aliejumi, ir visu, kas pri-
dera prie šėtros tarnystės, ir
visais šventykloje esančiais ry-
kais. 17 Viešpats dar kalbėjo Mo-
zei ir Aaronui ir tarė: 18 Neleiski-
te Kaato giminei pražuti iš Lė-
vitų tarpo, 19 bet tai jiems pa-
darykite, kad išliktu gyvi ir ne-
numirtu, jei prisiliestu labai šven-
tų dalykų. Aaronas ir jo sunųs
įeis ir patįs paskirstys kiekvie-
nam darbą, ir padalins ką kas
turi nešti. 20 Kiti gi neprivalo
iš žingeidumo veizdėti, kas yra
šventykloje, kolei ji nebus su-
vyniota, nes kitaip numirs.

21 Viešpats dar kalbėjo Mozei
ir tarė: 22 Imk taipogi visą Ger-
sono sunų skaitlių su jų namais ir
šeimynomis ir giminėmis 23 nuo
trijų dešimtų metų ir vyresnius
lig penkių dešimtų metų. Suskai-
tyk visus, kurie įeina ir tarnau-
ja sandoros šėtroje. 24 Ta yra
Gersono giminės tarnystė: 25 jie
turės nešti šėtros dangalus ir
sandoros dangtį, antrąjį apval-
kalą ir visa pridengiančią mel-
svų kailių uždangą, ir užkabą,
kuri sandoros šėtros įėjime ka-

Pent. čionai dar paminėta praustuvės ir jos ramsčio suvyniojimas. — (**16**) *Jis rupinsis...* Pats Eleazaras nieko nenešė; tik jam reikėjo ypač rupinties aliejumi liampoms (Iš. 27, 20, 21), smilkalais (Iš. 30, 34...), tepamuoju aliejumi (Iš. 30, 13...) ir duoninėmis aukomis (*minchah*), kad joms niekuomet nepritruktu miltų ir aliejaus. (**17 - 20**) *Neleiskite...* Duodamas perspėjimas kunigams, kad patįs gerai suvyniotu visus šventus dalykus ir juos paskirstytu tarp nešėjų, ir jokiu budu neleistu jiems jų prisiliesti arba veizdėti su žingeidumu į dar neapvyniotus.

(**22**) *Imk visą Gersono...* Gersono ainijos pareigos kelionėje. Plg. aug. 3, 26. — (**23**) *Kurie įeina.* Ebr. t.: *habba' lic'bo' caba'*, kurie įeina stovėti kareivijos eiliose. Plg. aug. 3. e. — *Turės nešti šėtros dangalus ir...* Vz. Iš. 26,

fœderis, 26 cortinas atrii, et ve-
lum in introitu quod est ante
tabernaculum. Omnia quæ ad
altare pertinent, funiculos, et
vasa ministerii, 27 jubente Aaron
et filiis ejus, portabunt filii Ger-
son: et scient singuli cui debe-
ant oneri mancipari. 28 Hic est
cultus familiæ Gersonitarum in
tabernaculo fœderis, eruntque
sub manu Ithamar filii Aaron
sacerdotis.

29 Filios quoque Merari per
familias et domos patrum suo-
rum recensebis 30 a triginta an-
nis et supra, usque ad annos
quinquaginta, omnes qui ingre-
diuntur ad officium ministerii
sui et cultum fœderis testimo-
nii. 31 Hæc sunt onera eorum:
Portabunt tabulas tabernaculi
et vectes ejus, columnas ac ba-
ses earum, 32 columnas quoque
atrii per circuitum cum basibus
et paxillis et funibus suis. Om-
nia vasa et supellectilem ad nu-
merum accipient, sicque porta-
bunt. 33 Hoc est officium fami-
liæ Meraritarum et ministerium
in tabernaculo fœderis: erunt-
que sub manu Ithamar filii Aa-
ron sacerdotis.

34 Recensuerunt igitur Moy-
ses et Aaron et principes syna-
gogæ filios Caath per cognatio-
nes et domos patrum suorum 35
a triginta annis et supra, usque
ad annum quinquagesimum, om-

ba, 26 prieangio užkabas, ir už-
kabą, esančią įėjime ties šėtra.
Visa, kas pridera prie altoriaus,
virveles ir tarnystės rykus, 27
liepiant Aaronui ir jo sunums,
neš Gersono sunųs; ir kiekvie-
nas tegul žino, kas jam reikia
nešti. 28 Ta yra Gersono gimi-
nės tarnystė sandoros šėtroje;
jie bus po kunigo Aarono su-
naus Itamaro valdžia.

29 Suskaitysi taipogi Merario
sunus jų tėvų šeimynomis ir na-
mais 30 nuo trijų dešimtų metų
ir vyresnius lig penkių dešim-
tų metų, visus kurie įeina savo
pareigų atliktų ir tarnystės pil-
dytų prie liudijimo sandoros. 31
Štai jų našta: jie neš šėtros len-
tas ir jos užkaiščius, šulus ir
pakojus, 32 taipogi prieangio šu-
lus statomus aplinkui su jų pa-
kojais, basleliais ir virvėmis. Vi-
sus rykus ir rakandus ims suskai-
tytus ir taip neš. 33 Ta yra Me-
rario sunų giminės pareiga ir tar-
nystė sandoros šėtroje; jie bus
po kunigo Aarono sunaus Ita-
maro valdžia.

34 Taigi, Mozė ir Aaronas ir
susirinkimo vyresnieji suskaitė
Kaato sunus jų tėvų giminėmis
ir namais 35 nuo trijų dešimtų
metų ir vyresnius lig penkių
dešimtų metų, visus kurie įeina

1 - 14. 36; 27, 9... — (**26**) *Užkabą, esančią įėjime...* Ebr. t. šitoje vietoje labiaus skiriasi nuo Vulgatos: „Užkabą įeinamoje angoje prieangio, esančio aplink šėtrą ir aplink altorių, ir virves, ir prie jų vartojamus įrankius; ir jie tarnaus visame, kas tik reikės prie jų daryti“. Taigi Gersono sunųs nenešė nei altoriaus nei jo rykų, bet tik savo tarnystės įrankius, vartojamus išardant arba ištiesiant šėtrą, pvd. kujelius basleliams įkalti. Taipogi jų buvo darbas susegioti ir atsegioti atskirus dangalus, iš kurių buvo padarytas šėtros viršus.

(**29**) *Suskaitysi taipogi...* Merario sunų pareigos kelionėje, Plg. aug. 3, 36.

(**34 - 49**) *Taigi...* Išpildymas Dievo įsakymo suskaityti Lėvitus, skiriamus šventyklai nešti.

nes qui ingrediuntur ad mini-
sterium tabernacuti fœderis: 36
et inventi sunt duo millia se-
ptingenti quinquaginta. 37 Hic
est numerus populi Caath qui
intrant tabernaculum fœderis:
hos numeravit Moyses et Aaron
juxta sermonem Domini per ma-
num Moysi. 38 Numerati sunt et
filii Gerson per cognationes et
domos patrum suorum, 39 a tri-
ginta annis et supra, usque ad
quinquagesimum annum, omnes
qui ingrediuntur ut ministrent
in tabernaculo fœderis: 40 et in-
venti sunt duo millia sexcenti
triginta. 41 Hic est populus Ger-
sonitarum, quos numeraverunt
Moyses et Aaron juxta verbum
Domini. 42 Numerati sunt et fi-
lii Merari per cognationes et
domos patrum suorum 43 a tri-
ginta annis et supra, usque ad
annum quinquagesimum, omnes
qui ingrediuntur ad explendos
ritus tabernaculi fœderis: 44 et
inventi sunt tria millia du-
centi. 45 Hic est numerus filio-
rum Merari, quos recensuerunt
Moyses et Aaron juxta imperium
Domini per manum Moysi. 46
Omnes qui recensiti sunt de Le-
vitis, et quos recenseri fecit ad
nomen Moyses et Aaron, et prin-
cipes Israel per cognationes et
domos patrum suorum 47 a tri-
ginta annis et supra, usque ad
annum quinquagesimum, ingre-
dientes ad ministerium taber-
naculi, et onera portanda, 48 fue-
runt simul octo millia quingen-
ti octoginta. 49 Juxta verbum
Domini recensuit eos Moyses,
unumquemque juxta officium et
onera sua, sicut præceperat ei
Dominus.

sandoros šėtros tarnystėn; 36 ir
radosi du tukstančiu septyni
šimtai penkios dešimtįs. 37 Ta-
sai yra Kaato giminės skaitlius,
kurie įeina sandoros šėtron; juos
suskaitė Mozė ir Aaronas, kaip
Viešpats buvo įsakęs per Mozę.
38 Suskaityta taipogi ir Gerso-
no sunųs jų tėvų giminėmis ir
namais 39 nuo trijų dešimtų metų
ir vyresni lig penkių dešimtų
metų, visi kurie įeina tarnautų
sandoros šėtroje; 40 ir jų rasta
du tukstančiu šeši šimtai trįs
dešimtįs. 41 Ta yra Gersono gi-
minė, kurią suskaitė Mozė ir
Aaronas, kaip Viešpats buvo įsa-
kęs. 42 Suskaityta taipogi ir Me-
rario sunųs jų tėvų giminėmis
ir namais 43 nuo trijų dešimtų
metų ir vyresni lig penkių de-
šimtų metų, visi kurie įeina pa-
reigų pildytų sandoros šėtroje,
44 ir rasta trįs tukstančiai du
šimtu. 45 Tasai yra Merario su-
nų skaitlius, kuriuos suskaitė
Mozė ir Aaronas, kaip Viešpats
buvo liepęs per Mozę. 46 Visų
suskaitytųjų tarp Lėvitų ir ku-
riuos Mozė ir Aaronas ir Izraė-
lio kunigaikščiai suskaitydino
įvardžiai jų tėvų giminėmis ir
namais 47 nuo trijų dešimtų me-
tų ir vyresnius lig penkių de-
šimtų metų, įeinančių šėtron
tarnautų ir naštų neštų, 48 bu-
vo draug aštuoni tukstančiai pen-
ki šimtai aštuonios dešimtįs. 49
Juos suskaitė Mozė, kaip Vieš-
pats buvo įsakęs, kiekvieną pa-
gal jo pareigą ir naštą, kaip jam
Viešpats buvo liepęs.

2. Įstatai, užlaikytini stovyklose.

Caput V. 1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 2 Præcipe filiis Israel, ut ejiciant de castris omnem leprosum, et qui semine fluit, pollutusque est super mortuo: 3 tam masculum quam feminam ejicite de castris, ne contaminent ea cum habitaverim vobiscum. 4 Feceruntque ita filii Israel, et ejecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi.

5 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 6 Loquere ad filios Israel: Vir, sive mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, et per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, 7 confitebuntur peccatum suum, et reddent ipsum caput, quintamque partem desuper ei, in quem peccaverint. 8 Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, et erit sacerdotis, excepto ariete, qui ofertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia.

9 Omnes quoque primitiæ, quas offerunt filii Israel, ad sacerdo-

5. perskyrimas. 1 Viešpats kalbėjo Mozei ir tarė: 2 Įsakyk Izraėlio sunums, kad išmestu iš stovyklos visus raupsuotus, ir kas tik turi kuno susitepimą, ir kas tik susitepęs numirėliu; 3 išmeskite kaip vyriškius taip moteriškes iš stovyklos, kad jos nesuteptu kadangi aš pasilieku jusų tarpe. 4 Ir Izraėlio sunųs taip padarė ir juos išmetė už stovyklos, kaip Viešpats buvo kalbėjęs Mozei.

5 Viešpats dar kalbėjo Mozei ir tarė: 6 Sakyk Izraėlio sunums: Jei vyriškis arba meteriškė padarytu kurią nors iš visų nuodėmių, kurios žmonėms paprastai atsitinka, ir neapsižiurėjęs peržengtu Viešpaties paliepimą ir taip prasikalstu, 7 išpažins savo nuodėmę ir atiduos tam, kuriam prasikalto, patį dalyką ir be to penktą dalį jo vertės viršaus. 8 O jei nebutu to, kurs atsiimtu, duos Viešpačiui, ir tai priderės kunigui, neskaitant avino, kurs atnašaujamas permaldavimui, kad butu apsikuopimo auka.

9 Taipogi visos pirmuonės, kurias atnašauja Izraėlio sunųs,

5, 1-6, 27. Sutvarkius stovyklas, apgarsinami penki įstatai, kuriais išdalies primenami seniaus išleistieji įstatai, išdalies gi jie papildomi visai naujais įsakymais. Taigi, visupirma liepiama prašalinti iš stovyklos kaikurie susitepusieji ir atsilyginti už padarytasias skriaudas, toliaus gana plačiai kalbama, kas reikia daryti, kuomet keno moteris įtariama dėlei svetimoterystės, duodamas taipogi naujas įstatas apie nazarajų apžadus ir galop pamokoma, kaip kunigai privalo laiminti tautą.

(**5, 2**) *Raupsuotus.* Plg. Kun. 13, 46. — *Kuno susitepimą.* Vz. Kun. 15, 2. 19. 25. — *Numirėliu.* Vz. Kun. 11, 24. 25.

(**6**) *Jei vyriškis...* Papildomas įstatas, užrašytas Kun. 6, 1-7; be to, kas tenai pasakyta, čionai aiškiai reikalaujama išpažinti savo kaltybę ir nurodoma, kam reikia sugrąžinti svetimas dalykas, nebėsant tikrojo savininko. — *Neapsižiurėjęs.* To žodžio visai nėra ebr. t.; tenai pasakyta tik tiek: kuriomis žmonės nusideda Viešpačiui (praevaricantes contra Dominum). — (**8**) *O jei nebebutu...* Anot ebr. t.: o jei (butu numiręs) nebutu palikęs artimo giminės (ebr. *goel).*

(**9. 10**) *Pirmuonės.* Ebr. *th*[e]*rumah*, k a s p a k e l i a m a. Augščiaus užrašytas įsakymas, kad neesant savininko grąžinamas

tem pertinent: [10] et quidquid in
Sanctuarium offertur a singulis,
et traditur manibus sacerdotis,
ipsius erit.
[11] Locutusque est Dominus ad
Moysen, dicens: [12] Loquere ad
filios Israel, et dices ad eos:
Vir, cujus uxor erraverit, mari-
tumque contemnens [13] dormie-
rit cum altero viro, et hoc ma-
ritus deprehendere non quiverit,
sed latet adulterium, et testi-
bus argui non potest, quia non
est inventa in stupro: [14] si spi-
ritus zelotypiæ concitaverit vi-
rum contra uxorem suam, quæ
vel polluta est, vel falsa suspi-
cione appetitur, [15] adducet eam
ad sacerdotem, et offeret obla-
tionem pro illa decimam partem
sati farinæ hordeaceæ: non fun-
det super eam oleum, nec im-
ponet thus: quia sacrificium ze-
lotypiae est, et oblatio investi-
gans adulterium. [16] Offeret igi-
tur eam sacerdos, et statuet co-
ram Domino. [17] Assumetque
aquam sanctam in vase fictili,
et pauxillum terræ de pavimen-

pridera kunigui, [10] ir visa, kas
tik pavienių ypatų atnašaujama
šventykloje ir atiduodama į ku-
nigo rankas, bus jo.
[11] Viešpats dar kalbėjo Mozei
ir tarė: [12] Kalbėk Izraėlio su-
nums ir jiems sakyk: Jei keno
pati suklystu, ir, paniekinus sa-
vo vyrą, [13] nusidėtu su kitu vy-
riškiu, ir jos vyras tai negalėtu
susekti, bet svetimoterystė pa-
siliktu slapta ir negalėtu buti
patvirtinta liudytojais, nes jos
nenutverta svetimoteriaujant; [14]
jei moterystės pavydo dvasia
sukeltu vyrą prieš jo moterį,
kuri arba ištikrųjų yra susite-
pus, arba kaltinama neteisingai
įtarta, [15] jis ją atves pas kuni-
gą ir atneš už ją aukai dešimtą
efos dalį miežienių miltų; nepils
ant jų aliejaus ir nedės smilka-
lų, nes tai moterystės pavydo
duoninė auka ir atnaša, kuria
tardoma svetimoterystė. [16] Tai-
gi, kunigas ją prives ir pasta-
tys Viešpaties akyvaizdoje; [17] ir
ims pašventinto vandens moli-
nin indan ir įmes į jį truputį

svetimas dalykas darosi kunigo nuosavybė, duoda progą nutarti, kam pridera aukų dalįs, kurias įstatai apskritai skiria kunigams. Taigi, jos turi tekti tam kunigui, kurs auką priima ir išpildo.

(**12**) *Jei keno...* Gana dažnai kilstančios abejonės ir įtarimai, ar moteris pasilieka ištikima savo vyrui, pas visas tautas ir visais laikais esti priežastis nesutikimų ir iširimo šeimyniniame gyvenime; todėl tokių abejonių prašalinimas buvo labai svarbus dalykas taipogi Izraėlitams. Kadangi dažniausiai nėra kuo patvirtinti savo įtarimų, kurie gali buti visai neteisingi, todėl čionai apgarsinamu įstatu bylos apie moters ištikimybę savo vyrui pavedama „Dievui teismui“. Ar jo apeigos buvo Izraėlitams visai naujos, sunku pasakyti. Tikresnė regisi yra nuomonė tų, kurie mano, kad kaip daug kitų Mozės apgarsintų apeigų, taip ir šitos buvo Izraėlio sunums jau ir seniaus žinomos ir užlaikomos iš papročio, ir kad dabar jos įgauna didesnį svarbumą, nes Viešpats liepia jas apskelbti savo vardu. — (**13**) *Negalėtu susekti.* Apie aikštėn išėjusią svetimoterystę buvo duotas įstatas kitur. Vz. Kun. 20, 10. — (**14**) *Moterystės pavydo dvasia.* Taip vadinasi esanti tarp vyro ir moters pavydo pilna meilė, kuri pati savyje nėra pikta. Ji tai gimdo pamatuotus, o kaikada taipogi visai nepamatuotus ir neteisingus įtarimus, pa kursto vyrą ir moterį kits prieš kitą ir daro jų šeimyninį gyvenimą nepakenčiamu. — (**15**) *Efos.* Vz. Iš. 16, 36. 16. — *Miežienių miltų.* Jie skaitėsi du syk pigesni už kvietienius. Plg. 4 Kar. 7, 1. — *Nepils ant jų aliejaus...*, nes nebuvo tai auka, daroma Viešpačiui, kad butu meiliausis kvapas. Plg. Kun. 2, 1; 5, 11; 6, 15. — (**16**) *Viešpaties akyvaizdon:* ties šėtra. — (**17**) *Pašventinto vandens.* Anot daugelio aiškintojų: vandens iš varinės

to tabernaculi mittet in eam. 18
Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput ejus, et ponet super manus
illius sacrificium recordationis,
et oblationem zelotypiæ: ipse
autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum exsecratione maledicta congessit. 19 Adjurabitque eam, et dicet: Si non
dormivit vir alienus tecum, et
si non polluta es, deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ
istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi. 20 Sin autem declinasti a viro tuo, atque polluta es, et concubuisti cum altero viro: 21 his maledictionibus
subjacebis: Det te Dominus
in maledictionem, exemplumque
cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, et
tumens uterus tuus disrumpatur.
22 Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, et utero
tumescente putrescat femur. Et
respondebit mulier. Amen, amen.
23 Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, et delebit ea
aquis amarissimis, in quas maledicta congessit, 24 et dabit ei
bibere. Quas cum exhauserit, 25

žemės nuo šėtros aslos. 18 Stovint moteriškei Viešpaties akyvaizdoje, jis atidengs jos galvą
ir padės jai ant rankos duoninę
atminimo auką ir moterystės
pavydo atnašą, pats gi laikys
karčiausio vandens, ant kurio jis
yra ištaręs prakeikimus; 19 ir
prisiekdys ją ir tars: Jei svetimas vyras su tavim nemiegojo
ir jei nesusitepei, apleidus savo
vyro patalą, tau nekenks šitas
karčiausis vanduo, ant kurio ištariau prakeikimus. 20 Bet jei
atsitraukei nuo savo vyro ir susitepei ir nusidėjai su kitu vyru, 21 ant tavęs ateis šitie prakeikimai: Viešpats tepaduodie
tave prakeikimui ir tepadaro iš
tavęs pavyzdį visiems savo tautoje; tesupudina tavo kulšis, ir
išsiputusi tavo įsčia teperplyšta;
22 prakeiktas vanduo teįeina į
tavo pilvą ir išsipučiant įsčiai
tesupuna kulšis. Moteriškė gi
atsakys: Amen, amen. 23 O kunigas surašys ant lakštelio tuos
prakeikimus ir juos nuplaus karčiausiu vandenimi, ant kurio ištarė prakeikimus, 24 ir duos jai
gerti. Kuomet ji išgers, 25 ku-

praustuvės, buvusios ties šėtra. Plg. Iš. 30, 18. — *Truputį žemės...* Vanduo darėsi dar šventesnis, įmetant į jį truputį žemės, paimtos iš paties Dievo buveinės aslos. — (18) *Atidengs jos galvą,* tuo aiškiaus pažymėdamas, kad Viešpats mato, ar moteriškė kalta, ar ne. — *Atminimo auka.* Taip ji vadinasi dėlto, kad buvo maldaujama, idant Dievas tarsi atsimintu moteriškės nuodėmę, jei ji buvo ištikrųjų prasikaltusi. — *Ir.* Nereikalingas Vulgatos priedas, nes kalbama ne apie antrą auką, o tik ta pati pavadinta kitu vardu. — *Karčiausio vandens.* Taip pavadintas augščiaus minėtasis šventas vanduo dėlei baisių pasekmių, kurias jis galėjo padaryti (vz. žem. 21. 27. e.). — *Prakeikimais.* Plg. žem. 23. e. — (21) *Pavyzdį,* galintį perspėti ir nugąsdinti visus, kurie apie jį patirs. — (22) *Amen:* taip tebuna. Taip atsiliepdama įtarta moteriškė neprisipažindavo prie savo kaltybės, jei ji ir buvo kalta; nebuvo tai taipogi netikra prisieka, bet tik pasidavimas Dievo teismui ir bausmei. — (23) *Ant lakštelio.* Kunigas turėjo savo žodžius surašyti ant lakštelio, padaryto iš Nilo pakraščiuose augusio žolyno, vadinamo papyrumi, ir, rašalui dar neišdžiuvus, nuplauti, kas buvo parašyta, pamirkydamas lakštelį šventame vandenyje. — (24) *Ir duos jai gerti...* Ebr. t. taip reiktu išversti: „ir girdys moteriškę karčiausiu prakeiktu vandenimi, ir įeis į ją prakeiktas vanduo, kad butu kartumas“. Toliaus pasakyta, kad vanduo reikėjo duoti

tollet sacerdos de manu ejus sa-
crificium zelotypiæ, et elevabit
illud coram Domino, imponet-
que illud super altare: ita dum-
taxat ut prius, 26 pugillum sa-
crificii tollat de eo, quod offer-
tur, et incendat super altare: et
sic potum det mulieri aquas
amarissimas. 27 Quas cum bibe-
rit, si polluta est, et contem-
pto viro adulterii rea, pertran-
sibunt eam aquæ maledictionis,
et inflato ventre computrescet
femur: eritque mulier in male-
dictionem, et in exemplum om-
ni populo. 28 Quod si polluta
non fuerit, erit innoxia, et fa-
ciet liberos. 29 Ista est lex ze-
lotypiæ. Si declinaverit mulier
a viro suo, et si polluta fuerit,
30 maritusque zelotypiæ spiritu
concitatus adduxerit eam in con-
spectu Domini, et fecerit ei sa-
cerdos juxta omnia quæ scripta
sunt: 31 maritus absque culpa
erit, et illa recipiet iniquitatem
suam.

Caput VI. 1 Locutusque est
Dominus ad Moysen dicens: 2
Loquere ad filios Israel, et di-
ces ad eos: Vir, sive mulier,
cum fecerint votum ut sancti-

nigas ims iš jos rankos duoni-
nę moterystės pavydo auką, ir
ją pakels Viešpaties akyvaizdo-
je, ir ją padės ant altoriaus, bu-
tent toje eilioje, kad pirma 26
ims iš to, kas atnašaujama, pil-
ną aukos saują ir sudegins ant
altoriaus, o paskui duos mote-
riškei gerti karčiausio vandens.
27 Kuomet ji tai išgers, jei ji
sutepta ir, paniekinus savo vyrą,
prasikalto svetimoteryste, pra-
keikimo vanduo pereis į ją ir,
pilvui išsiputus, supus kulšįs; ir
bus moteriškė prakeikimu ir pa-
vyzdžiu visai tautai. 28 O jei bus
nesusitepus, tai jai nekenks, ir
turės vaikų. 29 Tasai yra mote-
rystės pavydo įstatas. Jei mo-
teriškė atsitrauktu nuo savo vy-
ro ir jei susiteptu, 30 ir jei vy-
ras moterystės pavydo dvasios
pakurstytas ją atvestu Viešpa-
ties akyvaizdon, o kunigas jai
padarytu visa, kas čionai parašy-
ta, 31 vyras bus be kalčios, o ji
atsiims bausmę už savo kaltybę.

6. perskyrimas. 1 Viešpats dar
kalbėjo Mozei ir tarė: 2 Kalbėk
Izraėlio sunums ir jiems sakyk:
Vyriškis arba moteriškė, kuo-
met bus padarę apžadą pasišven-

gerti moteriškei po to, kaip bus padaryta auka iš miltų. — (27. 28) *Kuomet ji...* Nurodomos išgerto vandens pasekmės. Prasikaltusi moteriškė galėjo susilaukti baisios bausmės; bet jos įvykdytoju turėjo buti pats Dievas, kurs veizdėdamas į žmogaus širdies gilybes geriausiai žino, kuomet ir kaip reikės kaltininkė nubausti, o matydamas jos gailestį ir tvirtą pasiketinimą nebenusidėti gali parodyti savo mielaširdystę ir visai dovanoti bausmę. Plg. Jo. 8, 2... — (31) *Vyras bus be kalčios...* Vyras, kurs ir neteisingai butu įtaręs savo pačią, jei išpildo, ko įstatas reikalauja ir pasiduoda Dievo teismui, skaitosi nekaltas. Įstatas kalba tik apie moterystės pavydą iš vyro pusės, nes esant pas žydus daugmoterystei, pavydas dėlei neištikimybės iš vyro pusės negalėjo turėti didžios svarbos.

(6, 2) *Vyriškis arba...* Apžadas, kuriuo uolesnieji Izraėlitai kaikuriuose savo gyvenimo atsitikimuose pasišvęsdavo trumpesniam ar ilgesniam laikui Dievui, nebuvo visai naujas, nes apie jį čionai kalbama kaipo apie žinomą dalyką. Panašus pasišventimas minimas Kun. 27, 2, o pasišvenčiančiųjų vardas, *nazir*, n a z a r a j u s, sutinkams jau Jokubo pranašystėje apie Juozapą Prad. 49, 26. Taigi čionai apgarsinamas Dievo vardu įstatas apie nazarajus turi geriaus sutvarkyti jų pareigas, rasi ne visų vienaip iki tam laikui suprantamas ir pildomas. Pasišvenčiančiųjų vardas n a z a r a j u s, ebr. *nazir*, ir paties jų pasišventimo ebr. pavadinimas *nezer*

ficentur, et se voluerint Domi-
no consecrare: 3 a vino, et om-
ni, quod inebriare potest, absti-
nebunt. Acetum ex vino, et ex
qualibet alia potione, et quid-
quid de uva exprimitur, non bi-
bent: uvas recentes siccasque
non comedent 4 cunctis diebus
quibus ex voto Domino conse-
crantur: quidquid ex vinea esse
potest, ab uva passa usque ad
acinum non comedent. 5 Omni
tempore separationis suæ nova-
cula non transibit per caput ejus
usque ad completum diem, quo
Domino consecratur. Sanctus
erit, crescente cæsarie capitis
ejus. 6 Omni tempore consecra-
tionis suæ super mortuum non
ingredietur, 7 nec super patris
quidem et matris et fratris so-
rorisque funere contaminabitur,
quia consecratio Dei sui super
caput ejus est. 8 Omnibus die-
bus separationis suæ sanctus erit
Domino. 9 Sin autem mortuus
fuerit subito quispiam coram eo,
polluetur caput consecrationis
ejus: quod radet illico in eadem
die purgationis suæ, et rursum
septima. 10 In octavo autem die
offeret duos turtures, vel duos

tinti ir norės pasišvęsti Viešpa-
čiui, 3 prisiturės nuo vyno ir
nuo viso, kas gali nugirdyti.
Negers uksaus iš vyno, nei iš
jokio kito gėralo, ir nieko, kas
iš vynuogių išspaudžiama; ne-
valgys nei šviežių vynuogių,
nei džiovintų 4 per visą laiką,
kolei pasilieka pašvęsti apžadu
Viešpačiui; nevalgys nieko, kas
imama iš vynuogyno nuo sau-
sos uogos lig grudeliui. 5 Visą
jo atskyrimo metą skustuvas ne-
pereis per jo galvą, kolei visai
nepasibaigs laikas, kuriam pasi-
šventė Viešpačiui. Bus šventas
augant jo galvos plaukams. 6
Visą savo pašventimo laiką ne-
siartins prie numirėlio 7 ir ne-
susiteps net nei savo tėvo, nei
motinos, nei brolio, nei sesers
laidotuvėmis, nes jo Dievo pa-
šventimas yra ant jo galvos. 8
Per visas savo atskyrimo die-
nas bus šventas Viešpačiui. 9 O
jei kas nors umai numirtu jo
akyvaizdoje, susiteps jo pašven-
timo galva, kurią tuojau nuskus
tą pačią savo apsikuopimo die-
ną ir antrą syki septintoje. 10
Aštuntoje gi dienoje atnašaus
kunigui liudijimo sandoros įėji-

padaryti iš žodžio *nazar*, kurio prasmė yra: atsiskirti, pasišvęsti Dievui, prisiturėti; todėl ir Vulgatoje jis išreiškiamas įvairiais žodžiais (plg. eil. 4. 5. 6. ir tol.). Įstato pradžią ebr. t. taip galima išversti: Vyras arba moteriškė, jei padarys nazarajo apžadą, kad pasišvęstu Viešpačiui, prisiturės... — (3) *Nuo vyno...* Pirmas dalykas, kurio įstatas reikalauja iš nazarajų, tai prisiturėjimas nuo svaiginančiųjų gėralų ir viso, kas su jais turi šį tą bendra. Taigi, blaivumu jie turi net perviršinti kunigus, kuriems uždrausta gerti vynas tik tarnaujant šventykloje. — *Uksaus.* Jį gerdavo, norėdami atsigaivinti kaitros metu. — (4) *Per visą laiką, kolei...* Iš čia pasirodo, kad šitas įstatas paliečia tik laikinį nazarajų pasišventimą; bet pas Izraėlitus buvo ir amžini nazarajai, pvd. Samsonas, Samuėlis, paskiaus Jonas Krikštytojas, Apaštalas Jokubas Vyresnysis. — *Nuo sausos uogos...* Anot ebr. t.: „Nuo grudelio lig lukšteliui". — (5) *Skustuvas nepereis...* Antras įstato reikalavimas — nekirpti plaukų visą pašventimo metą. Buvo tai išviršinis nazarajų pasišventimo ženklas. — (6. 7) *Nesiartins prie numirėlio...* Tai trečias įstato reikalavimas. Lygiame laipsnyje sergėties susitepimo žmogaus lavonu buvo reikalaujama tik iš vyriausiojo kunigo. Plg. Kun. 21, 11. — (9) *Jei kas nors umai...* Nazajų apžadas skaitėsi taip šventas dalykas, kad ir visai nesitikėtai ir be mažiausios kalčios susitepus lavonu, jiems reikėjo ne tik pasiduoti apsikuopimo apei-

pullos columbæ sacerdoti in in-
troitu fœderis testimonii. 11 Fa-
cietque sacerdos unum pro pec-
cato, et alterum in holocaustum
et deprecabitur pro eo, quia
peccavit super mortuo: sanctifi-
cabitque caput ejus in die illo:
12 et consecrabit Domino dies
separationis illius, offerens ag-
num anniculum pro peccato: ita
tamen ut dies priores irriti fi-
ant, quoniam polluta est san-
ctificatio ejus.

13 Ista est lex consecrationis.
Cum dies, quos ex voto decre-
verat, complebuntur: adducet
eum ad ostium tabernaculi fœ-
deris, 14 et offeret oblationem
ejus Domino, agnum anniculum
immaculatum in holocaustum,
et ovem anniculam immacula-
tam pro peccato, et arietem im-
maculatum, hostiam pacificam,
15 canistrum quoque panum azy-
morum qui conspersi sint oleo,
et lagana absque fermento un-
cta oleo, ac libamina singulo-
rum: 16 quæ offeret sacerdos co-
ram Domino, et faciet tam pro
peccato, quam in holocaustum.
17 Arietem vero immolabit ho-
stiam pacificam Domino, offe-
rens simul canistrum azymorum,
et libamenta quæ ex more de-
bentur. 18 Tunc radetur nazaræ-
us ante ostium tabernaculi fœ-
deris cæsarie consecrationis suæ:
tolletque capillos ejus, et po-

me du turkleliu arba du jaunu
karveliu, 11 o kunigas iš vieno
darys auką už nuodėmę, o iš
antro deginamąją auką, ir mel-
sis už jį, nes nusidėjo prie nu-
mirėlio, ir pašventins tą dieną
jo galvą, 12 ir pašvęs Viešpačiui
jo atsiskyrimo dienas, atnašau-
damas metinį avinėlį už nuodė-
mę, taip vienok kad pirmosios
dienos nesiskaitys, nes jo pasi-
šventimas liko suteptas.

13 Tasai yra pašventimo įsta-
tas. Pasibaigus dienoms, kurias
buvo paskyręs apžadu, kunigas
jį atves prie sandoros šėtros an-
gos 14 ir atnašaus jo dovaną Vieš-
pačiui, metinį avinėlį be kliau-
dos deginamajai aukai, ir meti-
nę avelę be kliaudos už nuodė-
mę, ir aviną be kliaudos kaipo
dėkojimo auką, 15 taipogi nerau-
gintų aliejumi apšlakstytų duo-
nų pintinę, ir papločių be rau-
go apteptų aliejumi, ir prie kiek-
vieno jo liejamąją auką. 16 Ku-
nigas tai atnašaus Viešpaties
akyvaizdoje ir darys auką už
nuodėmę, o taipogi ir degina-
mąją auką. 17 Aviną gi papjaus
kaipo dėkojimo auką Viešpačiui,
atnašaudamas draug neraugintų
duonų pintinę ir priderančias
pagal paprotį liejamas aukas. 18
Tuomet ties sandoros šėtros an-
ga bus nuskusti nazarajui jo pa-
šventimo plaukai; ir kunigas ims

goms, bet ir visos apžado pareigos pra-
dėti išnaujo. Apsikuopiant gi reikėjo tuo-
jau susitepimo dieną nusiskusti plaukai,
o antrą sykį aštuntoje dienoje, darant ap-
sikuopimo aukas. — **(12)** *Už nuodėmę.*
Anot ebr. t.: u ž p r a s i k a l t i m ą.

(13) *Tasai yra...* Apeigos, kuriomis rei-
kėjo užbaigti nazarajų pasišventimas. —
Pasibaigus dienoms... Anot žydų padavi-
mo nazarajų pasišventimo metas tęsėsi
ne mažiaus 30 dienų. — *Kunigas jį at-
ves...* Kadangi ebr. t. nepasakyta aiškiai,
kas turi atvesti nazarajų prie šventyklos,
todėl kaikurie aiškintojai mano, kad pats
nazarajis turėjo ateiti prie šventyklos,
vesdamos su savim aukoms paskirtus gy-
vulius. Nazarajų aukos buvo gana skait-
lingos ir tik turtingesnieji galėjo patįs
jas padaryti; užtat labai girtinu dalyku
skaitėsi sušelpti beturčius nazarajus, kad

net super ignem, qui est sup-
positus sacrificio pacificorum. 19
Et armum coctum arietis, tor-
tamque absque fermento unam
de canistro, et laganum azymum
unum, et tradet in manus naza-
ræi, postquam rasum fuerit ca-
put ejus. 20 Susceptaque rursum
ab eo, elevabit in conspectu
Domini: et sanctificata sacerdo-
tis erunt, sicut pectusculum,
quod separari jussum est, et fe-
mur: post hæc potest bibere na-
zaræus vinum. 21 Ista est lex
nazaræi, cum voverit oblationem
suam Domino tempore conse-
crationis suæ, exceptis his, quæ
invenerit manus ejus: juxta quod
mente devoverat, ita faciet ad per-
fectionem sanctificationis suæ.

22 Locutusque est Dominus
ad Moysen, dicens: 23 Loquere
Aaron et filiis ejus: Sic benedi-
cetis filiis Israel, et dicetis eis:
24 Benedicat tibi Dominus, et
custodiat te. 25 Ostendat Domi-
nus faciem suam tibi, et mise-
reatur tui. 26 Convertat Domi-
nus vultum suum ad te, et det
tibi pacem. 27 Invocabuntque
nomen meum super filios Israel,
et ego benedicam eis.

jo plaukus ir dės ant ugnies,
sukurtos po dėkojimo auka. 19
Ir ims išvirtą avino petį ir vie-
ną ragaišį be raugo iš pintinės
ir vieną neraugintą paplotį ir
duos į nazarajo rankas, po to
kaip jo galva bus nuskusta. 20
Ir vėl visa iš jo ėmęs, pakels
Viešpaties akyvaizdoje; ir pa-
švęstieji dalykai priderės kuni-
gui, taippat kaip krutinė, kuri
buvo liepta atskirti, ir kulšis.
Po to nazarajis gali gerti vyno.
21 Tasai yra įstatas apie naza-
rajį, kuomet jis bus pažadėjęs
savo atnašą Viešpačiui savo pa-
sišventimo metu, neskaitant to,
ką dar išsigalės duoti jo ranka.
Kaip jis buvo pasižadėjęs savo
širdyje, taip ir padarys savo pa-
sišventimui užbaigti.

22 Viešpats dar kalbėjo Mozei
ir tarė: 23 Sakyk Aaronui ir jo
sunums: Taip jųs laiminsite Iz-
raėlio sunus ir taip jiems saky-
site: 24 Tepalaimina tave Vieš-
pats ir tesergie tave; 25 Vieš-
pats teparodo tau savo veidą
ir teesie tau maloningas. 26 Vieš-
pats teatkreipia į tave savo vei-
dą ir teduoda tau ramybę. 27 Ir
jie šauks mano vardą ant Izraė-
lio sunų, ir aš juos palaiminsiu.

ir jie galėtu atnašauti reikalaujamas aukas. Plg. 1 Mak. 3, 49; Apd. 21, 24. — (**20**) *Gali gerti vyno*: aukų pokilyje, kuriuo baigėsi apeigos. Plg. Kun. 3, 1; 7, 11... — (**21**) *Neskaitant...* Be įsakytų aukų nazarajui, jei jis išsigali, valia buvo savaimi pridėti jų daugiaus.

(**23**) *Aaronui ir jo sunums.* Nuo tos valandos, kurioje Dievas palaimino pirmuosius tėvus, gimdytojų palaiminimas vaikams turėjo ypatingą vertybę; pats Dievas patvirtino didžiųjų patriarkų palaiminimus ir jų ainijai žadėjo palaiminimą (vz. Prad. 22, 17... 28, 14). Dabar tą pareigą laiminti Dievas uždeda ant kunigų. — (**24 - 26**) *Tepalaimina...* Prakilniausių minčių pilnas palaiminimas išreikštas poėtiškai trimis paraleliškais sakiniais, kuriuose linkima, kad Dievas suteiktu savo globą, kad butu maloningas, kad duotu ramybę; taigi, jais apimti visi žmogaus reikalai, kurių užganėdinimas gali padaryti jį laimingą šiame gyvenime ir busiančiame. Trijuose palaiminimų sakiniuose šv. tėvai matė švenč. Trejybės šešėlį, o katalikų Bažnyčios palaiminime, nors trumpesniame, bet išreiškiančiame tą pačią mintį, užuot trijų *Jahveh* išvardijamos trįs švenč. Trejybės ypatų vardai, Dievo Tėvo Sutvertojo ir savo Apveizda visa laikančio savo globoje, Dievo Sunaus maloningiausiojo Atpirkėjo ir Dievo šv. Dvasios, kuri mus pašvenčia. — *Teparodo tau savo veidą.* Anot ebr. t.: tegul šviečia ant tavęs savo veidu. — (**27**) *Jie šauks...* Anot ebr. t.: dės.

3. Dovanos šventyklai ir kiti toje pačioje Sinajaus tyrumoje įvykusieji atsitikimai. a) Dvylikos giminių kunigaikščių dovanos.

Caput VII. 1 Factum est autem in die qua complevit Moyses tabernaculum, et erexit illud: unxitque et sanctificavit cum omnibus vasis suis, altare similiter et omnia vasa ejus. 2 Obtulerunt principes Israel et capita familiarum, qui erant per singulas tribus, præfectique eorum, qui numerati fuerant, 3 munera coram Domino sex plaustra tecta cum duodecim bobus. Unum plaustrum obtulere duo duces, et unum bovem singuli, obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi. 4 Ait autem Dominus ad Moysen: 5 Suscipe ab eis ut serviant in ministerio tabernaculi, et trades ea Levitis juxta ordinem ministerii sui. 6 Itaque cum suscepisset Moyses plaustra et boves, tradidit eos Levitis. 7 Duo plaustra et quatuor boves dedit filiis Gerson, juxta id quod habebant necessarium. 8 Quatuor alia plaustra, et octo boves dedit filiis Merari secundum officia et cultum suum, sub manu Ithamar filii Aaron

7. perskyrimas. 1 Atsitiko gi, kad tą dieną, kurioje Mozė užbaigė šėtrą ir ją pastatė, ją patepė ir pašventino draug su visais jos rykais, o taipogi altorių ir visus jo rykus, 2 Izraėlio kunigaikščiai, kurie buvo šeimynų vyresniaisiais iš kiekvienos giminės ir suskaitytųjų viršininkais, atnašavo 3 Viešpaties akyvaizdoje dovanų šešis pridengtus vežimus su dvylika jaučių. Vežimus kunigaikščiai dovanojo po du susidėję ir kiekvienas po jautį ir tai atgabeno ties šėtra. 4 O Viešpats tarė Mozei: 5 Imk tai iš jų, kad butu vartojama šėtros tarnystėje, ir atiduosi Lėvitams pagal jų tarnystės pareigas. 6 Taigi, Mozė, ėmęs vežimus ir jaučius, atidavė juos Lėvitams. 7 Du vežimu ir keturis jaučius davė Gersono sunums, kaip jiems buvo reikalas. 8 Keturis kitus vežimus ir aštuonis jaučius davė Merario sunums, kad naudotusi savo pareigose ir tarnystėje po kunigo Aarono sunaus Itamaro valdžia.

Palaiminimas nebus tik tuščias linkėjimas; nes Dievas žada jį išklausyti.

7. 1 - 89. Šitame straipsnyje išskaitomos dovanos, kurias naujos šventyklos pašventime sudėjo dvylika Dievo paskirtųjų per Mozę Izraėlio giminių kunigaikščių. Tomis dovanomis buvo šeši vežimai ir dvylika jaučių šventiems dalykams vežti, o taipogi skaitlingos kruvinos ir duoninės aukos; tos paskutinės buvo atnašautos draug su sidabriniais indais; smilkalas gi auksinėse geldelėse.

(**7, 1**) *Tą dieną.* Tas žodis čionai (taippat žem. 10. e.) nereiškia kokios nors vienos atskiros dienos, bet apima ilgesnį laiką, koks buvo reikalingas šėtrai ištiesti ir jai pašvęsti, o taipogi pašvęsti kunigams, nes ir toliaus dvylika dienų, kuriose Izraėlitų kunigaikščiai atnašavo savo dovanas, pavadinta d i e n a (vz. žem. 84. e.). Taigi, kurią dieną prasidėjo dovanų atnašavimas, tikrai pasakyti negalima. — (**2**) *Izraėlio kunigaikščiai.* Apie jų paskyrimą ir jų vardus vz. aug. 1, 5 - 10. Lėvio giminė buvo paliuosuota kaip nuo ėjimo kariuomenėn, taip ir nuo davimo dovanų šventyklai. — (**5 - 9**) *Imk tai...* Pats Dievas nurodo apskritai, kas reikia daryti su vežimais, o Mozė juos

sacerdotis. [9] Filiis autem Caath
non dedit plaustra et boves:
quia in Sanctuario serviunt, et
onera propriis portant humeris.
[10] Igitur obtulerunt duces in
dedicationem altaris, die qua unctum est, oblationem suam ante
altare. [11] Dixitque Dominus ad
Moysen: Singuli duces per singulos dies offerant munera in
dedicationem altaris.
[12] Primo die obtulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Juda: [13] fueruntque in ea acetabulum argenteum pondo centum triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium: [14] mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso: [15]
bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum: [16] hircumque pro peccato: [17] et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc est oblatio Nahasson filii Aminadab.

[18] Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu
Issachar, [19] acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, juxta pondus Sanctuarii, utrumque

[9] Kaato gi sunums nedavė vežimų ir jaučių, nes jie tarnauja pačioje šventykloje ir naštas neša savo pečiais.
[10] Taipogi altoriui pašvęsti tą dieną, kurioje jis buvo pateptas, kunigaikščiai atnešė savo dovanas prie altoriaus. [11] O Viešpats tarė Mozei: Visi kunigaikščiai teatnašauja padieniais dovanas altoriui pašvęsti.
[12] Pirmą dieną davė savo dovaną Aminadabo sunus Naasonas iš Judo giminės. [13] Joje buvo sidabrinis bliudas, sverintis šimtą tris dešimtis siklių, ir sidabrinė taurė, sverinti septynias dešimtis siklių, tokių kaip šventyklos, abudu pripildytu smulkiais aliejumi apšlakstytais miltais duoninei aukai, [14] toliaus grustuvėlis, sverintis dešimtį auksinių siklių, pripildytas smilkalais, [15] jautis iš bandos, ir avinas, ir metinis avinėlis deginamajai aukai, [16] ožys aukai už nuodėmę, [17] ir du veršiu, penki avinai, penki ožiai ir penki metiniai avinėliai dėkojimo aukai. Tai buvo Aminadabo sunaus Naasono dovana.
[18] Antrą dieną kunigaikštis iš Isakaro giminės Suaro sunus Natanaėlis dovanojo [19] sidabrinį bliudą, sverintį šimtą tris dešimtis siklių, sidabrinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių, tiek sverinčių kaip šventyklos, abudu pripildytu smulkiais

---

paskirsto tarp Gersono ir Merario sunų. Pirmieji gauna mažiaus, nes jiems paskirtosios šėtros dalįs buvo lengvesnės, antrieji gi daugiaus, nes jų globoje buvo sunkesni dalykai. Kaato sunųs visai negauna vežimų, nes jų našta švenčiausi ir ji reikėjo nešti savo pečiais.

(12-17) *Pirmą dieną...* Apie atskirų kunigaikščių dovanas, kurios buvo visai lygios, pasakojama tais pačiais žodžiais. — *Grustuvėlis.* Ebr. ž. *kaf* čionai reiškia puodelį arba mažą geldelę. Anų laikų siklis svėrė 14,55 gramų; sidabrinis siklis buvo vertas apie 1 rb. 10 k. — 1 rb. 20 k., o auksinis penkiolika sykių daugiaus, taigi apie 16—18 rbl. Plg. Iš. 30, 12; 38, 24; Kun. 27, 3-8.

plenum simila conspersa oleo in
sacrificium: [20] mortariolum au-
reum habens decem siclos ple-
num incenso: [21] bovem de ar-
mento, et arietem, et agnum
anniculum in holocaustum: [22]
hircumque pro peccato: [23] et in
sacrificio pacificorum boves duos,
arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque: hæc
fuit oblatio Nathanael filii Suar.
[24] Tertio die princeps filio-
rum Zabulon Eliab filius Helon,
[25] obtulit acetabulum argente-
um appendens centum triginta
siclos, phialam argenteam ha-
bentem septuaginta siclos ad
pondus Sanctuarii, utrumque
plenum simila conspersa oleo
in sacrificium: [26] mortariolum au-
reum appendens decem siclos
plenum incenso: [27] bovem de
armento, et arietem, agnum an-
niculum in holocaustum: [28] hir-
cumque pro peccato: [29] et in
sacrificio pacificorum boves duos,
arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque: hæc
est oblatio Eliab filii Helon.

[30] Die quarto princeps filio-
rum Ruben, Elisur filius Sedeur
[31] obtulit acetabulum argente-
um appendens centum triginta
siclos, phialam argenteam ha-
bentem septuaginta siclos ad
pondus Sanctuarii, utrumque
plenum simila conspersa oleo in
sacrificium: [32] mortariolum au-
reum appendens decem siclos
plenum incenso: [33] bovem de
armento, et arietem, et agnum
anniculum in holocaustum: [34]
hircumque pro peccato: [35] et in
hostias pacificorum boves duos,
arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque: hæc
fuit oblatio Elisur filii Sedeur.

aliejumi apšlakstytais miltais
duoninei aukai, [20] auksinį gru-
stuvėlį, sverintį dešimtį siklių,
pripildytą smilkalais, [21] jautį iš
bandos, ir aviną, ir metinį avi-
nėlį deginamajai aukai, [22] ir ožį
aukai už nuodėmę, [23] ir dėkoji-
mo aukai du jaučiu, penkis avi-
nus, penkis ožius, penkis meti-
nius avinėlius. Tai buvo Suaro
sunaus Natanaėlio atnaša.
[24] Trečią dieną Zabulono su-
nų kunigaikštis Helono sunus
Eliabas [25] dovanojo sidabrinį
bliudą, sverintį šimtą tris dešim-
tis siklių, sidabrinę taurę, turin-
čią septynias dešimtis siklių to-
kio svarumo kaip šventyklos,
abudu pripildytu smulkiais alie-
jumi apšlakstytais miltais duo-
ninei aukai, [26] auksinį grustuvė-
lį, sverintį dešimtį siklių, pri-
pildytą smilkalais, [27] jautį iš
bandos, ir aviną, ir metinį avi-
nėlį deginamajai aukai, [28] ir ožį
aukai už nuodėmę, [29] ir dėkoji-
mo aukai du jaučiu, penkis avi-
nus, penkis ožius, penkis meti-
nius avinėlius. Tai buvo Helo-
no sunaus Eliabo atnaša.
[30] Ketvirtą dieną Rubeno su-
nų kunigaikštis Sedeuro sunus
Elisuras [31] dovanojo sidabrinį
bliudą, sverintį šimtą tris dešim-
tis siklių, sidabrinę taurę, tu-
rinčią septynias dešimtis siklių
tokio svarumo kaip šventyklos,
abudu pripildytu smulkiais alie-
jumi apšlakstytais miltais duo-
ninei aukai, [32] auksinį grustuvė-
lį, sverintį dešimtį siklių, pri-
pildytą smilkalais, [33] jautį iš
bandos, ir aviną, ir metinį avi-
nėlį deginamajai aukai, [34] ir ožį
aukai už nuodėmę, [35] ir dėkoji-
mo aukoms du jaučiu, penkis
avinus, penkis ožius, penkis me-
tinius avinėlius. Tai buvo Sede-
uro sunaus Elisuro atnaša.

36 Die quinto princeps filio-
rum Simeon Salamiel filius Su-
risaddai 37 obtulit acetabulum
argenteum appendens centum
triginta siclos, phialam argen-
team habentem septuaginta si-
clos ad pondus Sanctuarii, ut-
rumque plenum simila consper-
sa oleo in sacrificium: 38 morta-
riolum aureum appendens de-
cem siclos plenum incenso: 39
bovem de armento, et arietem,
et agnum anniculum in holo-
caustum: 40 hircumque pro pec-
cato: 41 et in hostias pacificorum
boves duos, arietes quinque, hir-
cos quinque, agnos anniculos
quinque: hæc fuit oblatio Sala-
miel filii Surisaddai.

42 Die sexto princeps filiorum
Gad, Eliasaph filius Duel 43 ob-
tulit acetabulum argenteum ap-
pendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem
septuaginta siclos ad pondus
Sanctuarii, utrumque plenum si-
mila conspersa oleo in sacrifi-
cium: 44 mortariolum aureum ap-
pendens decem siclos plenum
incenso: 45 bovem de armento,
et arietem, et agnum anniculum
in holocaustum: 46 hircumque
pro peccato: 47 et in hostias pa-
cificorum boves duos, arietes
quinque, hircos quinque, agnos
anniculos quinque: hæc fuit ob-
latio Eliasaph filii Duel.

48 Die septimo princeps filio-
rum Ephraim, Elisama filius Am-
miud 49 obtulit acetabulum ar-
genteum appendens centum tri-
ginta siclos, phialam argenteam
habentem septuaginta siclos ad
pondus Sanctuarii, utrumque ple-
num simila conspersa oleo in
sacrificium: 50 mortariolum au-

36 Penktą dieną Simeono su-
nų kunigaikštis Surisadajo su-
nus Salamiėlis 37 dovanojo si-
dabrinį bliudą, sverintį šimtą tris
dešimtis siklių, sidabrinę taurę,
turinčią septynias dešimtis sik-
lių, tiek sverinčių kaip šventyk-
los, abudu pripildytu smulkiais
aliejumi apšlakstytais miltais
duoninei aukai, 38 auksinį gru-
stuvėlį, sverintį dešimtį siklių,
pripildytą smilkalais, 39 jautį iš
bandos, ir aviną, ir metinį avi-
nėlį deginamajai aukai, 40 ir ožį
aukai už nuodėmę, 41 ir dėkoji-
mo aukoms du jaučiu, penkis
avinus, penkis ožius, penkis me-
tinius avinėlius. Tai buvo Suri-
sadajo sunaus Salamiėlio atnaša.

42 Šeštą dieną Gado sunų ku-
nigaikštis Duėlio sunus Elisafa-
nas 43 dovanojo sidabrinį bliudą,
sverintį šimtą tris dešimtis sik-
lių, sidabrinę taurę, turinčią sep-
tynias dešimtis siklių, tiek sve-
rinčių kaip šventyklos, abudu
pripildytu smulkiais aliejumi ap-
šlakstytais miltais duoninei au-
kai, 44 auksinį grustuvėlį, sve-
rintį dešimtį siklių, pripildytą
smilkalais, 45 jautį iš bandos, ir
aviną ir metinį avinėlį degina-
majai aukai, 46 ir ožį aukai už
nuodėmę, 47 ir dėkojimo aukoms
du jaučiu, penkis avinus, penkis
ožius, penkis metinius avinėlius.
Tai buvo Duėlio sunaus Elisa-
fano atnaša.

48 Septintą dieną Efraimo su-
nų kunigaikštis Amiudo sunus
Elisama 49 dovanojo sidabrinį
bliudą, sverintį šimtą tris de-
šimtis siklių, sidabrinę taurę,
turinčią septynias dešimtis sik-
lių tokio svarumo kaip šventyk-
los, abudu pripildytu smulkiais
aliejumi apšlakstytais miltais
duoninei aukai, 50 auksinį gru-

reum appendens decem siclos
plenum incenso: 51 bovem de
armento, et arietem, et agnum
anniculum in holocaustum: 52
hircumque pro peccato: 53 et in
hostias pacificorum, boves duos,
arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque: hæc
fuit oblatio Elisama filii Ammiud.

54 Die octavo, princeps filiorum Manasse, Gamaliel filius
Phadassur, 55 obtulit acetabulum
argenteum appendens centum
triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium: 56 mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso: 57
bovem de armento, et arietem,
et agnum anniculum in holocaustum: 58 hircumque pro peccato: 59 et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc fuit oblatio Gamaliel filii Phadassur.

60 Die nono princeps filiorum
Benjamin, Abidan filius Gedeonis, 61 obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam
habentem septuaginta siclos ad
pondus Sanctuarii, utrumque
plenum simila conspersa oleo in
sacrificium: 62 et mortariolum
aureum appendens decem siclos
plenum incenso: 63 bovem de
armento, et arietem, et agnum
anniculum in holocaustum: 64
hircumque pro peccato: 65 et in
hostias pacificorum boves duos,
arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque: hæc
fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.

66 Die decimo princeps filiorum Dan, Ahiezer filius Ammi-

stuvėlį, sverintį dešimtį siklių,
pripildytą smilkalais, 51 jautį iš
bandos, ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, 52 ožį au-
kai už nuodėmę, 53 ir dėkojimo
aukoms du jaučiu, penkis avinus, penkis ožius, penkis metinius avinėlius. Tai buvo Amiudo sunaus Elisamos atnaša.

54 Aštuntą dieną Manaso sunų kunigaikštis Padasuro sunus
Gamaliėlis 55 dovanojo sidabrinį bliudą, sverintį šimtą tris dešimtis siklių, sidabrinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių tokio svarumo kaip šventyklos, abudu pripildytu smulkiais aliejumi apšlakstytais miltais duoninei aukai, 56 auksinį grustuvėlį, sverintį dešimtį siklių,
pripildytą smilkalais, 57 jautį iš
bandos, ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, 58 ir ožį
aukai už nuodėmę, 59 ir dėkojimo aukoms du jaučiu, penkis avinus, penkis ožius, penkis metinius avinėlius. Tai buvo Padasuro sunaus Gamaliėlio atnaša.

60 Devintą dieną Benjamino
sunų kunigaikštis Gedeono sunus Abidanas 61 dovanojo sidabrinį bliudą, sverintį šimtą tris dešimtis siklių, sidabrinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių tokio svarumo kaip šventyklos, abudu pripildytu smulkiais aliejumi apšlakstytais miltais
duoninei aukai, 62 ir auksinį grustuvėlį, sverintį dešimtį siklių,
pripildytą smilkalais, 63 jautį iš
bandos, ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, 64 ir ožį
aukai už nuodėmę, 65 ir dėkojimo aukoms du jaučiu, penkis
avinus, penkis ožius, penkis metinius avinėlius. Tai buvo Gedeono sunaus Abidano atnaša.

66 Dešimtą dieną Dano sunų
kunigaikštis Amisadajo sunus

saddai 67 obtulit acetabulum ar-
genteum appendens centum tri-
ginta siclos, phialam argenteam
habentem septuaginta siclos, ad
pondus Sanctuarii, utrumque
plenum simila conspersa oleo in
sacrificium: 68 mortariolum aure-
um appendens decem siclos ple-
num incenso: 69 bovem de ar-
mento, et arietem, et agnum an-
niculum in holocaustum: 70 hir-
cumque pro peccato: 71 et in
hostias pacificorum boves duos,
arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque: hæc
fuit oblatio Ahiezer filii Ammi-
saddai.

72 Die undecimo princeps fi-
liorum Aser, Phegiel filius Och-
ran 73 obtulit acetabulum argen-
teum appendens centum trigin-
ta siclos, phialam argenteam ha-
bentem septuaginta siclos ad
pondus Sanctuarii, utrumque ple-
num simila conspersa oleo in
sacrificium: 74 mortariolum au-
reum appendens decem siclos
plenum incenso: 75 bovem de
armento, et arietem, et agnum
anniculum in holocaustum: 76
hircumque pro peccato: 77 et in
hostias pacificorum boves duos,
arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque: hæc
fuit oblatio Phegiel filii Ochran.

78 Die duodecimo princeps fi-
liorum Nephthali, Ahira filius
Enan 79 obtulit acetabulum ar-
genteum appendens centum tri-
ginta siclos, phialam argenteam
habentem septuaginta siclos ad
pondus Sanctuarii, utrumque ple-
num simila oleo conspersa in
sacrificium: 80 mortariolum au-
reum appendens decem siclos,
plenum incenso: 81 bovem de ar-
mento, et arietem, et agnum

Ahiėzeris 67 dovanojo sidabrinį
bliudą, sverintį šimtą tris de-
šimtis siklių, sidabrinę taurę,
turinčią septynias dešimtis sik-
lių tokio svarumo kaip šventy-
klos, abudu pripildytu smulkiais
aliejumi apšlakstytais miltais
duoninei aukai, 68 auksinį gru-
stuvėlį, sverintį dešimtį siklių,
pripildytą smilkalais, 69 jautį iš
bandos, ir aviną, ir metinį avi-
nėlį deginamajai aukai, 70 ir ožį
aukai už nuodėmę, 71 ir dėkoji-
mo aukoms du jaučiu, penkis
avinus, penkis ožius, penkis me-
tinius avinėlius. Tai buvo Ami-
sadajo sunaus Ahiėzerio atnaša.

72 Vienuoliktą dieną Asero su-
nų kunigaikštis Ochrano sunus
Pegiėlis 73 dovanojo sidabrinį
bliudą, sverintį šimtą tris de-
šimtis siklių, sidabrinę taurę,
turinčią septynias dešimtis sik-
lių tokio svarumo kaip šventy-
klos, abudu pripildytu smulkiais
aliejumi apšlakstytais miltais
duoninei aukai, 74 auksinį gru-
stuvėlį, sverintį dešimtį siklių,
pripildytą smilkalais, 75 jautį iš
bandos, ir aviną, ir metinį avi-
nėlį deginamajai aukai, 76 ir ožį
aukai už nuodėmę, 77 ir dėkoji-
mo aukoms du jaučiu, penkis
avinus, penkis ožius, penkis me-
tinius avinėlius. Tai buvo Och-
rano sunaus Pegiėlio atnaša.

78 Dvyliktą dieną Neftalio su-
nų kunigaikštis Enano sunus
Ahira 79 dovanojo sidabrinį bliu-
dą, sverintį šimtą tris dešimtis
siklių, sidarinę taurę, turinčią
septynias dešimtis siklių tokio
svarumo kaip šventyklos, abudu
pripildytu smulkiais aliejumi ap-
šlakstytais miltais duoninei au-
kai, 80 auksinį grustuvėlį, sve-
rintį dešimtį siklių, pripildytą
smilkalais, 81 jautį iš bandos, ir

anniculum in holocaustum: 82
hircumque pro peccato: 83 et in
hostias pacificorum boves duos,
arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque: hæc
fuit oblatio Ahira filii Enan.

84 Hæc in dedicatione altaris
oblata sunt a principibus Israel,
in die qua consecratum est: ace-
tabula argentea duodecim: phia-
læ argenteæ duodecim: morta-
riola aurea duodecim: 85 ita ut
centum triginta siclos argenti
haberet unum acetabulum, et
septuaginta siclos haberet una
phiala: id est, in commune va-
sorum omnium ex argento sicli
duo millia quadringenti, ponde-
re Sanctuarii. 86 Mortariola au-
rea duodecim plena incenso, de-
nos siclos appendentia pondere
Sanctuarii: id est, simul auri si-
cli centum viginti: 87 boves de
armento in holocaustum duode-
cim, arietes duodecim, agni an-
niculi duodecim, et libamenta
eorum: hirci duodecim pro pec-
cato. 88 In hostias pacificorum,
boves viginti quatuor, arietes
sexaginta, hirci sexaginta, agni
anniculi sexaginta. Hæc oblata
sunt in dedicatione altaris, quan-
do unctum est.

89 Cumque ingrederetur Moy-
ses tabernaculum fœderis, ut con-
suleret oraculum, audiebat vo-
cem loquentis ad se de propi-

avina, ir metinį avinėlį degina-
majai aukai; 82 ir ožį aukai už
nuodėmę, 83 ir dėkojimo aukoms
du jaučiu, penkis avinus, pen-
kis ožius, penkis metinius avi-
nėlius. Tai buvo Enano sunaus
Ahiro atnaša.

84 Tos tai buvo Izraėlio ku-
nigaikščių dovanos altoriaus pa-
šventime, tą dieną, kurioje jis
buvo pateptas: dvylika sidabri-
nių bliudų, dvylika sidabrinių
taurių, dvylika auksinių grustu-
vėlių; 85 o kadangi kiekvienamo
bliude buvo šimtas trįs dešim-
tįs siklių sidabro ir kiekvieno-
je taurėje buvo septynios de-
šimtįs siklių, todėl visi sidabri-
niai indai draug svėrė du tuk-
stančiu keturis šimtus siklių, to-
kių kaip šventyklos; 86 o dvyli-
koje auksinių grustuvėlių, pri-
pildytų smilkalais, kurių kiek-
vienas svėrė po dešimtį tokių
kaip šventyklos siklių, išviso
buvo aukso šimtas dvidešimt
siklių; 87 jaučių iš bandos degi-
namajai aukai buvo dvylika,
avinų dvylika, metinių avinėlių
dvylika, taipogi ir prie jų pri-
deranti liejamoji auka; ožių au-
kai už nuodėmę buvo dvylika;
88 dėkojimo aukoms jaučių dvi-
dešimt keturi, avinų šešios de-
šimtįs, ožių šešios dešimtįs, me-
tinių avinėlių šešios dešimtįs.
Tos dovanos buvo atnašautos
altoriaus pašventime, kuomet jį
patepta.

89 Kuomet Mozė įeidavo san-
doros šėtron pasiklaustų žinyno,
jis girdėdavo balsą atsiliepian-
čiojo į jį nuo maldytuvės, kuri

(**87**) *Liejamoji auka.* Anot ebr. t.: duoninė auka.
(**89**) *Kuomet Mozė...* Vz. Iš. 25, 22; 30, 6.

8, 1 - 26. Papildžius įsakymus apie vyriausiojo kunigo pareigas prie žibintuvo, pereinama prie pašventimo Lėvitų, kurie buvo jau augščiaus paskirti tarnauti prie

tiatorio quod erat super arcam
testimonii inter duos cherubim,
unde et loquebatur ei.

buvo ant liudijimo skrynios tarp
dviejų kerubimų, iš kur jam bu-
vo kalbama.

b) Lėvitų pašventimas.

Caput VIII. [1] Locutusque est
Dominus ad Moysen, dicens: [2]
Loquere Aaron, et dices ad eum:
Cum posueris septem lucernas,
candelabrum in australi parte
erigatur. Hoc igitur præcipe ut
lucernæ contra boream e regio-
ne respiciant ad mensam panum
propositionis, contra eam par-
tem, quam candelabrum respi-
cit, lucere debebunt. [3] Fecitque
Aaron, et imposuit lucernas su-
per candelabrum, ut præcepe-
rat Dominus Moysi. [4] Hæc au-
tem erat factura candelabri, ex
auro ductili, tam medius stipes,
quam cuncta quæ ex utroque
calamorum latere nascebantur:
juxta exemplum quod ostendit
Dominus Moysi, ita operatus
est candelabrum.
[5] Et locutus est Dominus ad
Moysen, dicens: [6] Tolle Levitas
de medio filiorum Israel, et pu-
rificabis eos [7] juxta hunc ritum:

8. perskyrimas. [1] Viešpats
kalbėjo Mozei ir tarė: [2] Kalbėk
Aaronui ir jam sakyk: Kuomet
dėsi septynias liampas, žibintu-
vas tegul bus pastatytas pieti-
niame šone. Taigi, įsakyk, kad
liampos butų atkreiptos šiaurėn
į padėtinių duonų stalą; nes jos
turės šviesti ton pusėn, kuri
yra ties žibintuvu. [3] Aaronas
taip padarė ir padėjo liampas
ant žibintuvo, kaip Viešpats bu-
vo įsakęs Mozei. [4] Žibintuvo gi
darbas buvo toks: nukalta buvo
iš aukso kaip vidurinis kotas,
taip ir visa, kas buvo išsikišę
iš jo šakų abiejuose šonuose.
Mozė buvo padaręs žibintuvą
pagal paveizdą, kurį jam Vieš-
pats parodė.
[5] Viešpats dar kalbėjo Mozei
ir tarė: [6] Imk iš Izraėlio sunų
tarpo Lėvitus, ir juos apkuopsi
[7] su šitomis apeigomis: Tegul

šventyklos. Taigi, čionai kalbama apie Lėvitų pašventimo apeigas ir jų išpildymą, o taipogi paskiriamas amžis, kuriame Lėvitai turėjo savo tarnystę pradėti ir ją baigti.

(**8, 2**) *Kuomet dėsi...* Plg. Iš. 27, 21; 30, 7. 8; 40, 22. 23; Kun. 24, 1 - 4. Papildomas įstatas apie aliejaus žibinimą ant auksinio žibintuvo. Jau augšč. buvo nurodyta žibintuvo ir jo liampų vieta šventykloje ir rupesnis tais dalykais buvo pavestas Aaronui ir jo sunums; bet pirmą sykį liampas ant žibintuvo sustatė pats Mozė; taigi, dabar liepiama tai daryti vyriausiam kunigui. Žodžių: *žibintuvas tegul... padėtinių duonų stalą*, nėra ne tik ebr. t., bet ir vertimuose; Vulgatos tekstan jie įtraukti kaipo paaiškinanti glosa vėlesniais laikais (8 šimtm.).— (**3**) *Aaronas... padėjo...* Liampas prirengti buvo paprastų kunigų dalykas, bet ant žibintuvo jas turi statyti pats vyriausis kunigas. — (**4**) *Žibintuvo gi...* Plg. Iš. 25, 31 - 40; 37, 17 - 24.

(**6**) *Imk Lėvitus..* Visi gimusieji iš Lėvio giminės buvo Lėvitais, bet kad galėtu pilpyti Lėvitų pareigas šventykloje, buvo reikalingas ypatingas pašventimas, kurio apeigos tečiaus nėra tokios iškilmingos, kaip kunigų pašventime. — (**7**) *Apkuopiamuoju vandenimi.* Anot ebr. t.: nuodėmės (*me chattat*) vandenimi, t. y. vandenimi, kurs ženklino nuodėmės atleidimą. Ar buvo tai tas pats apkuopiamasis vanduo, kurio pašventimas ir vartojimas minimas žemiau, nežinia.

Aspergantur aqua lustrationis,
et radant omnes pilos carnis suæ.
Cumque laverint vestimenta sua,
et mundati fuerint, [8] tollent bo-
vem de armentis, et libamen-
tum ejus similam oleo consper-
sam: bovem autem alterum de
armento tu accipies pro pecca-
to: [9] et applicabis Levitas co-
ram tabernaculo fœderis, con-
vocata omni multitudine filio-
rum Israel. [10] Cumque Levitæ
fuerint coram Domino, ponent
filii Israel manus suas super eos.
[11] Et offeret Aaron Levitas, mu-
nus in conspectu Domini a fi-
liis Israel, ut serviant in mini-
sterio ejus. [12] Levitæ quoque
ponent manus suas super capi-
ta boum, e quibus unum facies
pro peccato, et alterum in ho-
locaustum Domini, ut depreceris pro eis. [13] Statuesque Levi-
tas in conspectu Aaron et filio-
rum ejus, et consecrabis oblatos
Domino, [14] ac separabis de me-
dio filiorum Israel, ut sint mei.
[15] Et postea ingredientur taber-
naculum fœderis, ut serviant
mihi. Sicque purificabis et con-
secrabis eos in oblationem Do-
mini: quoniam dono donati sunt
mihi a filiis Israel. [16] Pro pri-
mogenitis quæ aperunt omnem
vulvam in Israel, accepi eos. [17]
Mea sunt enim omnia primoge-
nita filiorum Israel, tam ex ho-
minibus quam ex jumentis. Ex
die quo percussi omne primoge-

jie bus apšlakstyti apkuopiamuoju vandenimi ir tenusiskuta visus savo kuno plaukus. O kuomet išsiplaus savo drabužius ir
bus apkuopti, [8] jie ims verši iš
bandos ir jo duoninei aukai aliejumi apšlakstytų smulkių miltų; kitą gi jautį iš bandos tu
imsi aukai už nuodėmę, [9] ir pa-
statysi Lėvitus ties sandoros šėtra, suvadinęs visą Izraėlio sunų daugybę. [10] O Lėvitams sto-
vint Viešpaties akyvaizdoje, Izraėlio sunus uždės ant jų savo
rankas; [11] ir Aaronas atnašaus
Lėvitus kaipo dovaną iš Izraėlio sunų Viešpaties akyvaizdoje,
kad jie pildytu jo tarnystę. [12]
Lėvitai gi uždės savo rankas
ant galvų jaučių, kurių vieną
papjausi aukai už nuodėmę, o
kitą deginamai Viešpaties aukai,
kad už juos melstumeis. [13] Ir
pastatysi Lėvitus Aarono ir jo
sunų akyvaizdoje ir juos pašvęsi kaipo paaukotus Viešpačiui,
[14] ir išskirsi juos iš Izraėlio su-
nų tarpo, kad jie butu mano.
[15] Paskui jie įeis sandoros šėtron, kad man tarnautu. Taip
tai juos apkuopsi ir pašvęsi, kad
butu auka Viešpačiui; nes jie
man padovanoti Izraėlio sunų.
[16] Aš juos ėmiau užuot pirmgimių, kurie atveria motinos įsčią Izraėlyje; [17] nes visi Izraė-
lio sunų pirmgimiai yra mano,
kaip iš žmonių, taip ir iš galvijų. Aš juos pašvenčiau nuo tos

Plg. žem. 19, 9. — *Savo drabužius.* Ypatingų šventų apdarų Lėvitai neturėjo. — (8) *Jie ims verši* — deginamajai aukai (12. e.). — *Tu imsi:* liepsi imti; nes ir antrąjį verši turėjo atgabenti Lėvitai; galop ebr. t. nėra įvardės *tu.* — (10) *Izraėlio sunus uždės* — per savo atstovus, atskirų giminių vyresniuosius. Rankų uždėjimas buvo ženklas atidavimo Izraėlitų Viešpačiui užuot visų Izraėlitų pirmgimių. — (11) *Aaronas atnašaus...* Anot ebr. t.: pakels siubuodamas. Plg. Iš. 29, 27. Kaip ta paprastai aukose išpildoma pakėlimo apeiga buvo pritaikyta prie Lėvitų, nieko tikra negalima pasakyti. — (12) *Lėvitai gi uždės...* Plg. Kun. 1, 4. — *Papjausi.* Ebr. t.: papjaus — Aaronas. — (13) *Juos pašvęsi kaipo...* Ebr.

nitum in terra Ægypti, sancti-
ficavi eos mihi: [18] et tuli Levi-
tas pro cunctis primogenitis fi-
liorum Israel: [19] tradidique eos
dono Aaron et filiis ejus de me-
dio populi, ut serviant mihi pro
Israel in tabernaculo fœderis,
et orent pro eis ne sit in po-
pulo plaga, si ausi fuerint acce-
dere ad Sanctuarium.

[20] Feceruntque Moyses et Aa-
ron et omnis multitudo filiorum
Israel super Levitis quæ præ-
ceperat Dominus Moysi: [21] pu-
rificatique sunt, et laverunt ve-
stimenta sua. Elevavitque eos
Aaron in conspectu Domini, et
oravit pro eis, [22] ut purificati
ingrederentur ad officia sua in
tabernaculum fœderis coram Aa-
ron et filiis ejus. Sicut præce-
perat Dominus Moysi de Levi-
tis, ita factum est.
[23] Locutusque est Dominus
ad Moysen, dicens: [24] Hæc est
lex Levitarum: A viginti quin-
que annis et supra, ingredien-
tur ut ministrent in tabernacu-
lo fœderis. [25] Cumque quinqua-
gesimum annum ætatis imple-
verint, servire cessabunt: [26] erunt-
que ministri fratrum suorum in
tabernaculo fœderis, ut custo-
diant quæ sibi fuerint commen-
data, opera autem ipsa non fa-
ciant. Sic dispones Levitis in
custodiis suis.

dienos, kurioje ištikau visus
pirmgimius Aigypto žemėje, [18]
ir ėmiau Lėvitus už visus Iz-
raėlio sunų pirmgimius, [19] ir juos
padovanojau iš tautos tarpo Aa-
ronui ir jo sunums, kad man
tarnautu užuot Izraėlio sando-
ros šėtroje ir melstusi už juos,
idant nebutu tautoje slogos, jei
kas išdrįstu artinties prie šven-
tyklos.
[20] O Mozė bei Aaronas ir vi-
sa Izraėlio sunų daugybė pada-
rė su Lėvitais, ką Viešpats bu-
vo įsakęs Mozei: [21] jie buvo
apkuopti ir išsiplovė savo dra-
bužius, Aaronas gi statė juos
kaipo auką Viešpaties akyvaiz-
doje ir už juos meldėsi, [22] kad
apkuopti įeitu prie savo parei-
gų sandoros šėtron Aarono ir
jo sunų akyvaizdoje. Kaip Vieš-
pats buvo Mozei įsakęs apie Lė-
vitus, taip ir padaryta.
[23] Viešpats dar kalbėjo Mozei
ir tarė: [24] Tasai yra įstatas apie
Lėvitus: Kurie turi dvidešimt
penkerius metus ir vyresni įeis
tarnautų sandoros šėtroje; [25] o
sukakus penkioms jų amžio de-
šimtims metų liausis tarnavę;
[26] ir bus savo brolių tarnais san-
doros šėtroje, kad sergėtu, kas
jiems bus pavesta, pačių gi dar-
bų nedarytu. Tai įsakysi apie
Lėvitus ir apie jų tarnystės pa-
reigas.

---

t.: pakelsi siubuodamas Viešpaties akyvaizdoje. Vz. 11. eil. — (**19**) *Ir melstusi už juos.* Ebr. t.: darytu už juos permaldavimą — ne kokiomis nors ypatingomis apeigomis, bet visa savo tarnyste prie šventyklos. — *Idant nebutu tautoje...* Panaujinamas uždraudimas Izraėlitams savinties šventos tarnystės pareigas, kurioms pildyti paskirta vien Lėvio giminė.

(**24**) *Kurie turi...* Lėvitai turėjo pradėti pildyti savo pareigas prie šventyklos, sukakus 25 jų amžio metams; bet, keliaujant per tyrus, nešti atskiras šėtros dalis buvo paskirti tik susilaukusieji 30 amžio metų. Vz. aug. 4, 2. 3. — (**26**) *Bus savo brolių tarnais...* Taigi, po 50 metų Lėvitai buvo liuosi tik nuo sunkesnių darbų; lengvesnius gi jie turėjo atlikti ir toliaus, budami tokiuo budu savo jaunesniųjų brolių padėjėjais.

c) Paprastas ir nepaprastas Velykų šventimo metas.

Caput IX. 1 Locutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai anno secundo, postquam egressi sunt de terra Ægypti, mense primo dicens: 2 Faciant filii Israel Phase in tempore suo, 3 quartadecima die mensis hujus ad vesperam, juxta omnes ceremonias et justificationes ejus. 4 Præcepitque Moyses filiis Israel ut facerent Phase. 5 Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperam in monte Sinai. Juxta omnia quæ mandaverat Dominus Moysi, fecerunt filii Israel

6 Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phase in die illo, accedentes ad Moysen et Aaron, 7 dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis: quare fraudamur ut non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel? 8 Quibus respondit Moyses: State ut consulam quid præcipiat Dominus de vobis. 9 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 10 Loquere filiis Israel: Homo qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente vestra, faciat Phase Domino 11 in mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam: cum azymis et lactucis agrestibus comedent il-

9. perskyrimas. 1 Antrais metais, po to kaip buvo išėję iš Aigypto žemės, pirmame mėnesyje Viešpats kalbėjo Mozei Sinajaus tyrumoje ir tarė: 2 Izraėlio sunųs tegul daro Paschą savo laiku, 3 keturioliktoje šito mėnesio dienoje vakarop, užlaikydami visas jos apeigas ir taisykles. 4 Mozė tat liepė Izraėlio sunums daryti Paschą; 5 o jie ją šventė savo laiku, keturioliktoje mėnesio dienoje vakarop prie Sinajaus kalno. Izraėlio sunųs padarė visa taip, kaip Viešpats buvo įsakęs Mozei.

6 O štai, kaikurie, susitepę žmogaus lavonu, tą dieną negalėjo daryti Paschos; jie, atėję pas Mozę ir Aaroną, 7 jiemdviem tarė: Mes esame susitepę žmogaus lavonu; kodėlgi iš musų bus atimta teisė atnašauti savo laiku auką Viešpačiui Izraėlio sunų tarpe? 8 Mozė jiems atsakė: Palaukkite, kad pasiteiraučiau, ką apie jus įsakys Viešpats. 9 O Viešpats kalbėjo Mozei ir tarė: 10 Sakyk Izraėlio sunums: Jei kas iš jusų tautos susiteptu lavonu, arba butu toli kelionėje, tedaro Viešpačiui Paschą 11 antrame mėnesyje, keturioliktą mėnesio dieną vakarop; jie ją valgys su neraugintа duona ir laukiniais saločiais;

9, 1 - 14. Atėjus paskirtam metui Viešpats įsako per Mozę Izraėlitams švęsti Velykų šventę. Prie tos progos duodamas įstatas apie tai, kuomet reikia švęsti Velykos tiems, kurie jų negali švęsti draug su kitais.

(9, 1) *Antrais metais...* Iš čia pasirodo, kad žemiaus pasakojamieji dalykai įvyko dar pirm Izraėlitų suskaitymo, kurs buvo padarytas pirmose antrojo mėnesio dienose. Plg. aug. 1, 1. — **(2)** *Savo laiku...* Plg. Iš. 12, 2...

(7) *Auką:* Velykinį avinėlį. — **(11)** *Antrame mėnesyje...* Taigi visu mėnesiu vėliaus už kitus Izraėlitus.

lud: [12] non relinquent ex eo quippiam usque mane, et os ejus non confringent, omnem ritum Phase observabunt. [13] Si quis autem et mundus est, et in itinere non fuit, et tamen non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit. [14] Peregrinus quoque et advena si fuerint apud vos, facient Phase Domino juxta ceremonias et justificationes ejus. Præceptum idem erit apud vos tam advenæ quam indigenæ.

[12] nieko iš jos nepaliks lig rytui, ir jokio jos kaulo nesulaužys; užlaikys visas Paschos apeigas. [13] O jei kas yra nesuteptas ir nebuvo kelionėje, ir vienok nedarė Paschos, jo dušia bus išdildyta iš jo tautos, nes neatnašavo Viešpačiui aukos savo metu; jis pats neš savo nuodėmę. [14] Jei butu tarp jusu svetimtautis ir ateivis, jie darys taipogi Viešpačiui Paschą, užlaikydami jos apeigas ir taisykles. Tas pats įstatas bus pas jus kaip ateiviui, taip ir vietiniam gyventojui.

4. Ženklai kelionės pradžiai apskelbti ir jai pertraukti.

[15] Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque mane. [16] Sic fiebat jugiter: per diem operiebat illud nubes, et per noctem quasi species ignis. [17] Cumque ablata fuisset nubes, quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filii Israel: et in loco ubi stetisset nubes, ibi castrametabantur. [18] Ad imperium Domini proficiscebantur, et ad imperium illius figebant tabernaculum. Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in

[15] Taigi, tą dieną, kurioje buvo ištiesta šėtra, ją apdengė debesys. O nuo vakaro lig rytui viršuje šėtros buvo lyg-kad ugnies išvaizda. [16] Taip darėsi visuomet: dieną ją apdengdavo debesys, o naktį lyg-kad ugnies išvaizda. [17] Kuomet šėtrą apdengiantis debesys pakildavo, tuomet Izraėlio sunus leisdavosi kelionėn, ir toje vietoje, kame debesys apsistodavo, jie statydavo stovyklas. [18] Viešpačiui liepiant jie pradėdavo eiti ir jam įsakant ištiesdavo šėtras. Visą metą, kurį debesys laikydavosi ant šėtros, jie pasilikdavo toje

9, 15—10, 10. Izraėlitų vadu kelionėje teikiasi buti pats Viešpats, o jo vedimo ženklu turėjo buti stebuklingas debesys, kurio pakilimu nuo sandoros šėtros buvo įsakoma kelionės pradžia, ir to paties debesies nusileidimu Izraėlitų ėjimas buvo sustabdomas. Be to, tie Viešpaties įsakymai reikėjo, Mozei paliepiant, apskelbti tautai trimitais, kurie dar turėjo buti vartojami vyresnybei sušaukti ir visai tautai prie šėtros, taipogi traukiant į kovą ir įvairiose iškilmėse.

(15. 16) *Tą dieną..* Pirmą dieną antrųjų metų po išėjimo iš Aigypto. Plg. Iš. 40, 15. — *Debesys,* — kurs buvo pasirodęs Izraėlitams išeinant iš Aigypto ir buvo juos atvedęs į Sinajaus tyrumą. Plg. Iš. 13, 21. 22; 14, 19. 20; 40, 32 - 36. — (18) *Viešpačiui liepiant.* Viešpaties įsakymai pradėti kelionę arba ją pertraukti buvo apreiškiami ne kitokiuo budu, kaip tik stebuklingo debesies pakilimu nuo sandoros šėtros, arba jo apsistojimu. Nors debesies pakilimas buvo visiems matomas

eodem loco: [19] et si evenisset
ut multo tempore maneret su-
per illud, erant filii Israel in ex-
cubiis Domini, et non profici-
scebantur [20] quot diebus fuisset
nubes super tabernaculum. Ad
imperium Domini erigebant ten-
toria, et ad imperium illius de-
ponebant. [21] Si fuisset nubes a
vespere usque mane, et statim
diluculo tabernaculum reliquis-
set, proficiscebantur: et si post
diem et noctem recessisset, dis
sipabant tentoria. [22] Si vero bi-
duo aut uno mense vel longio-
ri tempore fuisset super taber-
naculum, manebant filii Israel
in eodem loco, et non profici-
scebantur: statim autem ut re-
cessisset, movebant castra. [23]
Per verbum Domini figebant ten-
toria, et per verbum illius pro-
ficiscebantur: erantque in excu-
biis Domini juxta imperium ejus
per manum Moysi.

Caput X. [1] Locutusque est
Dominus ad Moysen, dicens: [2]
Fac tibi duas tubas argenteas
ductiles, quibus convocare pos-
sis multitudinem quando mo-
venda sunt castra. [3] Cumque in-
crepueris tubis, congregabitur
ad te omnis turba ad ostium
tabernaculi fœderis. [4] Si semel
clangueris, venient ad te prin-
cipes, et capita multitudinis Is-
rael. [5] Si autem prolixior atque

pačioje vietoje. [19] Ir jei pasitai-
kydavo, kad ilgą laiką ant jos
pasilikdavo, Izraėlio sunus sto-
vėjo Viešpaties sargyboje ir ne-
ėjo toliaus, [20] kolei debesys te-
bebuvo ant šėtros. Viešpačiui
liepiant ištiesdavo šėtras ir jam
įsakant išardydavo. [21] Jei debe-
sys budavo nuo vakaro lig ry-
tui ir tuojau dienai brėkštant
palikdavo šėtrą, jie ėjo toliaus;
o jei atsitraukdavo, dienai ir nak-
čiai praslinkus, tuomet ir jie ar-
dydavo šėtras. [22] O jei dvi die-
ni arba visą mėnesį arba ilges-
nį laiką budavo ant šėtros, Iz-
raėlio sunus pasilikdavo toje pa-
čioje vietoje ir neėjo toliaus; o
kaip tik atsitraukdavo, tuojau
jie keldavosi iš stovyklų. [23] Vieš-
paties įsakymu jie ištiesdavo šė-
tras ir jo įsakymu ėjo toliaus;
ir stovėjo Viešpaties sargyboje,
kaip jis paliepdavo per Mozę.

10. perskyrimas. [1] Viešpats dar
kalbėjo Mozei ir tarė: [2] Pasidir-
bink sau du trimitu, nukaltu iš
sidabro, kuriemdviem galėtumei
sušaukti visus žmones, kuomet
reikės traukties iš stovyklos.
[3] Sutrimitavus trimitais, visa
minia susirinks prie tavęs ties
sandoros šėtros anga. [4] Jei su-
trimituosi vieną sykį, ateis pas
tave kunigaikščiai ir Izraėlio
daugybės viršininkai. [5] O jei tri-

ženklas, tečiaus jo aiškintoju turėjo buti Mozė ir, jam liepiant, kelionės pradžia dar buvo apgarsinama trimitavimu (vz. žem. 10, 2). — (**19**) *Stovėjo Viešpaties sargyboje.* Anot ebr. t.: sergėjo Viešpaties sargybą, sustodami stovyklose aplink Viešpaties šėtrą.

(**10, 2**) *Du trimitu* (ebr. *chacocroth*), nes tik du tuomet tebuvo kunigu, kurie jais trimituodavo. Vėlesniais laikais tokių trimitų buvo padaryta daugiaus. Anot Fl. Juozapo liudijimo, jie buvę vienu mastu ilgi, tiesųs ir tik patį galą turėję bent kiek storesnį ir išriestą. — (**3 - 7**) *Visa minia susirinks...* Anot ebr. t., norint suvadinti visą tautą, reikėjo trimituoti abiem trimitais be pertrukių (vz. 7. e.); sušaukiant tautos vyresnybę reikėjo trimituoti vienu trimitu (Vulg., *vieną sykį*) taippat be pertrukių. — *Kunigaikščiai ir Izraėlio...* Ebr. t. nėra jungės *ir*; taigi kalbama apie kunigaikščius, kurie buvo draug ir tautos viršininkais. — *Trimitavimas bus ilgesnis ir...* Ypatingas trimitavimas

concisus clangor increpuerit,
movebunt castra primi qui sunt
ad orientalem plagam. 6 In se-
cundo autem sonitu et pari ulu-
latu tubæ, levabunt tentoria qui
habitant ad meridiem: et juxta
hunc modum reliqui facient, ulu-
lantibus tubis in profectionem.
7 Quando autem congregandus
est populus, simplex tubarum
clangor erit, et non concise ulu-
labunt. 8 Filii autem Aaron sa-
cerdotes clangent tubis: eritque
hoc legitimum sempiternum in
generationibus vestris. 9 Si exie-
ritis ad bellum de terra vestra
contra hostes qui dimicant ad-
versum vos, clangetis ululanti-
bus tubis, et erit recordatio ve-
stri coram Domino Deo vestro,
ut eruamini de manibus inimi-
corum vestrorum. 10 Si quando
habebitis epulum, et dies festos,
et calendas, canetis tubis super
holocaustis, et pacificis victimis,
ut sint vobis in recordationem
Dei vestri: ego Dominus Deus
vester.

mitavimas bus ilgesnis ir su per-
trukiais, pakils pirmi tie, kurie
turi stovyklą rytų šone. 6 Tri-
mituojant antrą sykį ir tokiuo
pat budu, pakels savo šėtras
stovintieji pietuose; ir tokiuo pat
budu darys likusieji, trimituo-
jant trimitais į kelionę. 7 O kuo-
met reikės suvadinti tauta, tri-
mitavimas bus paprastas ir ne
su pertrukiais. 8 Trimituos gi
Aarono sunųs, kunigai; ir tai
bus amžinai užlaikytinas įstatas
jusų kartose. 9 Jei išeisite iš ju-
sų žemės karėn su neprieteliais,
kurie prieš jus kovoja, skardžiai
trimituosite trimitais, ir tai pri-
mins apie jus Viešpaties, jusų
Dievo, akyvaizdoje, kad jus iš-
gelbėtų iš jusų nepriętelių ran-
kų. 10 Kuomet turėsite pokilius,
arba iškilmingas šventes, arba
pirmas mėnesio dienas, trimituo-
site trimitais prie deginamųjų
aukų ir dėkojimo aukų, kad tai
apie jus primintų jusų Dievui.
Aš Viešpats, jusų Dievas.

5. Kelionė nuo Sinajaus lig Kadėsui. a) Atsitraukimas nuo Sinajaus ir tautos murmėjimai prieš Viešpatį įvairiose stotyse.

11 Anno secundo, mense se-
cundo, vigesima die mensis ele-

11 Antrais metais, antrame mė-
nesyje, dvidešimtą mėnesio die-

su pertrukiais ir treškėjimu turėjo apskelbti kelionės pradžią. Taippat reikėjo trimituoti einant į kovą (vz. 9. e.). — (**9**) *Iš jusų žemės.* Ebr. t.: savo žemėje. — *Primins apie jus.* Plg. Iš. 28, 12. — (**10**) *Iškilmingas šventes.* Plg. Kun. 23. persk.; 25, 9.

10, 11—12, 15. Pradedant aprašinėti tolesnę Izraėlitų kelionę per tyrus, visupirma pasakoma, kokioje tvarkoje jie ėjo, toliaus gi minimas pakvietimas Raguėlio sunaus Hababo į keliavedžius. Jau pačioje kelionės pradžioje ėmus tautai murmėti dėlei mėsos stokos, o Mozei dejuoti dėlei užkrautosios ant jo naštos sunkumo, Viešpats duoda Mozei pranašų dvasia apdovanotus padėjėjus, tautai gi atsiunčia daugybę putpelų; bet už savo godulystę Izraėlitai lieka kietai nubausti. Dievo rustybę sukelia prieš save net Aaronas ir Marija, kuri nubaudžiama raupsų liga, užtat kad drįso murmėti ir pavydėti savo broliui Mozei.

(**11**) *Antrais metais...* Prie Sinajaus Izraėlitai stovėjo vienuoliką mėnesių ir

vata est nubes de tabernaculo
fœderis: 12 profectique sunt filii
Israel per turmas suas de de-
serto Sinai, et recubuit nubes
in solitudine Pharan. 13 Move-
runtque castra primi juxta im-
perium Domini in manu Moysi
14 filii Juda per turmas suas,
quorum princeps erat Nahasson
filius Aminadab. 15 In tribu fili-
orum Issachar fuit princeps Na-
thanael filius Suar. 16 In tribu
Zabulon erat princeps Eliab fi-
lius Helon. 17 Depositumque est
tabernaculum, quod portantes
egressi sunt filii Gerson et Me-
rari. 18 Profectique sunt et filii
Ruben, per turmas et ordinem
suum: quorum princeps erat He-
lisur filius Sedeur. 19 In tribu
autem filiorum Simeon, princeps
fuit Salamiel filius Surisaddai.
20 Porro in tribu Gad erat prin-
ceps Eliasaph filius Duel. 21 Pro-
fectique sunt et Caathitæ por-
tantes Sanctuarium. Tamdiu ta-
bernaculum portabatur, donec
venirent ad erectionis locum.
22 Moverunt castra et filii Eph-
raim per turmas suas, in quo-
rum exercitu princeps erat Eli-
sama filius Ammiud. 23 In tribu
autem filiorum Manasse prin-
ceps fuit Gamaliel filius Phadas-
sur. 24 Et in tribu Benjamin
erat dux Abidan filius Gedeonis

ną debesys pakilo nuo sandoros
šėtros, 12 ir Izraėlio sunųs išėjo
savo buriais iš Sinajaus tyrumos,
ir debesys nusileido Parano ty-
rumoje. 13 Ir pirmieji pakilo iš
stovyklų, kaip Viešpats buvo
paliepęs per Mozę, 14 Judo su-
nųs savo buriais; o jų kunigaikš-
tis buvo Aminadabo sunus Na-
asonas. 15 Isakaro sunų giminėje
kunigaikštis buvo Suaro sunus
Natanaėlis. 16 Zabulono giminė-
je kunigaikštis buvo Helono su-
nus Eliabas. 17 Paskui buvo iš-
ardyta šėtra, kuria nešini išėjo
Gersono ir Merario sunųs. 18 Iš-
ėjo taipogi Rubeno sunųs savo
buriais ir savo tvarkoje; jų ku-
nigaikštis buvo Sedeuro sunus
Elisuras. 19 Simeono gi sunų gi-
minėje kunigaikštis buvo Suri-
sadajo sunus Salamiėlis. 20 To-
liaus Gado giminėje kunigaikš-
tis buvo Duėlio sunus Eliasafas.
21 Išėjo taipogi ir Kaatiečiai,
nešdami šventyklą. Šėtra buvo
tolei nešama, kolei neatėjo į jos
pastatymo vietą. 22 Pakilo iš
stovyklų ir Efraimo sunųs savo
buriais, kurių kariuomenėje ku-
nigaikštis buvo Amiudo sunus
Elisama. 23 Manaso gi sunų gimi-
nėje kunigaikštis buvo Padasu-
ro sunus Gamaliėlis. 24 O Ben-
jamino giminėje vadas buvo Ge-

penkias dienas. Plg. Iš. 19, 1. — (**12**) *Savo buriais.* Anot ebr. t.. s a v o s t o t i m i s. Plg. Iš. 17, 1. — *Parano.* Ta beveik plika tyruma užima arti pusės Sinajaus pussalio. Į šiaurę ji tęsiasi lig pietinės Palestinos pakraščiais, lig žemei N e g e b, į rytus iki giliam slėniui A r a b a h, į vakarus lig Suro arba Etamo tyrumai, nuo Sinajaus kalnų ją skiria siauras smiltynas. Arabai ją vadina B a d i e h - e t - T i h, klaidžiojimo tyruma. — (**14**) *Judo sunųs...* Ebr. t. eil. prasideda taip: „Pirmoji pakilo vėliava stovyklos Judo sunų“... Ebr. t. minima vėliava taipogi 18. 22. 25. eil. Plg. aug. 2, 2... — *Naasonas...* Plg. aug. 1, 4... — (**17**) *Paskui buvo išardyta...* Iš čia paaiškėja, kad kelionėje Lėvitai persiskirdavo. Tuojau po pirmųjų trijų giminių su jų vėliava ėjo Gersono ir Merario sunųs su šėtra (plg. aug. 4, 21 - 33), kad atėję į vietą, suskubtu ją ištiesti, pirma negu ateis su švenčiausiais šėtros dalykais (vz. aug. 4, 4 - 15) Kaatiečiai, sekusieji Rubeno vėliavą, kurie savo naštą statydavo jau ištieston sandoros šėtron.

25 Novissimi castrorum omnium
profecti sunt filii Dan per tur-
mas suas, in quorum exercitu
princeps fuit Ahiezer filius Am-
misaddai. 26 In tribu autem fi-
liorum Aser erat princeps Phe-
giel filius Ochran. 27 Et in tri-
bu filiorum Nephthali princeps
fuit Ahira filius Enan. 28 Hæc
sunt castra, et profectiones fi-
liorum Israel per turmas suas
quando egrediebantur.

29 Dixitque Moyses Hobab fi-
lio Raguel Madianitæ, cognato
suo: Proficiscimur ad locum,
quem Dominus daturus est no-
bis: veni nobiscum, ut benefa-
ciamus tibi: quia Dominus bona
promisit Israeli. 30 Cui ille re-
spondit: Non vadam tecum, sed
revertar in terram meam, in qua
natus sum. 31 Et ille: Noli, in-
quit, nos relinquere: tu enim
nosti in quibus locis per deser-
tum castra ponere debeamus, et
eris ductor noster. 32 Cumque
nobiscum veneris, quidquid op-
timum fuerit ex opibus, quas
nobis traditurus est Dominus,
dabimus tibi.
33 Profecti sunt ergo de mon-
te Domini viam trium dierum,
arcaque fœderis Domini præce-

deono sunus Abidanas. 25 Visu-
paskučiausiai išėjo iš stovyklų
savo buriais Dano sunųs, kurių
kariuomenėje kunigaikštis buvo
Amisadajo sunus Ahiėzeris. 26
Asero gi sunų giminėje kuni-
gaikštis buvo Ochrano sunus Pe-
giėlis. 27 Ir Neftalio sunų gimi-
nėje kunigaikštis buvo Enano
sunus Ahira. 28 Ta yra Izraėlio
sunų stovyklų tvarka ir išėjimas
jų buriais, kuomet jie traukda-
vosi iš vietos.
29 O Mozė tarė Madianito Ra-
guėlio sunui Hobabui, savo gen-
čiui: Mes einame į vietą, kurią
Viešpats mums duos; eikš su
mumis, kad mes tau gerai da-
rytumėm, nes Viešpats žadėjo
Izraėliui gėrybių. 30 Tasai jam
atsakė: Aš neeisiu su tavim, bet
grįšiu į savo žemę, kurioje gi-
miau. 31 O jis sakė: Neapleisk
musų; nes tu žinai, kuriose vie-
tose tyruose mums reikia sta-
tyti stovyklos, ir busi musų ke-
liavedis. 32 O kuomet busi su
mumis atėjęs, mes tau duosime,
kas tik bus geriausia iš lobio,
kurį Viešpats žadėjo mums duoti.

33 Taigi, jie ėjo nuo Viešpa-
ties kalno trijų dienų kelią, o
Viešpaties sandoros skrynia ėjo

(29) *Raguėlio*... Vz. Iš. 2, 18 paaišk; 18, 1-26. — *Genčiui*. Ebr. *chothen*. Taip kitur pavadintas Mozės u o š v i s Raguėlis arba Jėtras; čionai gi (taipogi Teis. 4, 11) ž. *chothen* vadinasi švogeris. Palyginimas su tos pačios šaknies arabišku ž. *chatanun*, kurs reiškia visus pačios giminės, patvirtina, kad ir ebr. ž. *chothen* (*chathan*) galėjo reikšti uošvį ir švogerį. — (30) *Grįšiu*... Ebr. t.: „grįšiu į savo žemę ir į savo giminę". Hobabas netiki taip labai Dievo pažadėjimui, kaip Mozė; todėl jis velija grįžti tėviškėn; tečiaus, jam prašant, sutinka eiti draug, ir jo ainiai paskiaus gyveno Palestinoje. Plg. Teis. 1, 16; 4, 11; 1 Kar. 15, 6 ir k. — (31) *Nes tu žinai*... Nors Viešpats buvo pažadėjęs pats vesti Izraėlitus savo stebuklingu debesimi, ir Mozė visai tikėjo Viešpaties žodžiams, bet toksai keliavedis, kaip Hobabas, gerai žinąs tyrumos kelius, vandens šaltinius, ganyklų vietas ir tt., galėjo nemaž palengvinti kelionę ir buvo labai pageidaujamas. Pasitikėjimas gi Dievo Apveizda ir jo stebuklais ne tik nedraudžia žmogui pačiam rupinties savo reikalais ir ieškoti pašalpos pas žmones, bet dažnai visai nuo tokio rupesnio nepaliuosuoja. — *Musų keliavedis*. Ebr. t.: m u s ų a k į s.

(33) *Nuo Viešpaties kalno*: nuo Sinajaus, pažymėto taip didžiais J a h v ė s ste-

debat eos, per dies tres provi-
dens castrorum locum. 34 Nubes
quoque Domini super eos erat
per diem cum incederent. 35 Cum-
que elevaretur arca, dicebat
Moyses: Surge Domine, et dis-
sipentur inimici tui, et fugiant
qui oderunt te, a facie tua. 36
Cum autem deponeretur, aiebat:
Revertere Domine ad multitu-
dinem exercitus Israel.

Caput XI. 1 Interea ortum est
murmur populi, quasi dolentium
pro labore, contra Dominum.
Quod cum audisset Dominus,
iratus est. Et accensus in eos
ignis Domini devoravit extre-
mam castrorum partem. 2 Cum-
que clamasset populus ad Moy-
sen, oravit Moyses ad Dominum,
et absorptus est ignis. 3 Voca-
vitque nomen loci illius, Incen-
sio: eo quod incensus fuisset con-
tra eos ignis Domini.

4 Vulgus quippe promiscuum,
quod ascenderat cum eis, fla-
gravit desiderio, sedens et flens,
junctis sibi pariter filiis Israel,
et ait: Quis dabit nobis ad ve-

pirm jų, parupindama vietą sto-
vykloms. 34 Taipogi Viešpaties
debesys, jiems einant, buvo ant
jų dienos metu. 35 Skrynią pake-
liant Mozė sakė: Kelkies, Vieš-
patie! ir teišsisklaisto tavo ne-
prieteliai ir tegul bėga nuo tavo
veido, kurie tavęs neapkenčia. 36
Kuomet gi budavo pastatoma, jis
tardavo: Sugrįšk, Viešpatie, prie
Izraėlio kariuomenės daugybės.

11. perskyrimas. 1 Tuotarpu
pakilo tautos murmėjimas prieš
Viešpatį, koks esti dejuojančių
ant nuovargio. Tai išgirdęs Vieš-
pats užsirustino. Ir užsidegusi
prieš juos Viešpaties ugnis sunai-
kino pačiame gale buvusią sto-
vyklų dalį. 2 Tautai ėmus šauk-
ties į Mozę, Mozė meldėsi į
Viešpatį, ir ugnis užgeso. 3 Ir
praminė tą vietą vardu Gaisras,
nes prieš juos buvo užsidegusi
Viešpaties ugnis.

4 Nes paprastoji liaudis, kuri
su jais buvo išėjusi, užsidegė
pageidimais; jie susėdo ir verkė,
ir suvieniję su savim taipogi Iz-
raėlio sunus sakė: Kas mums

---

buklais.—*Ėjo pirm jų.* Tikriaus: jų akyvaizdoje, nes sandoros skrynia buvo nešama keliavusiųjų Izraėlitų burių vidu-ryje. — (**35. 36**) *Kelkies, Viešpatie...* Viešpaties vedami Izraėlitai ėjo Kanaano užkariautų; todėl jiems labai reikėjo maldauti, kad jų neprietelius apimtu išgąstis ir kad jie nedrįstu priešinties. — *Sugrįžk, Viešpatie...*: nebeik toliaus ir pasilikk prie savo tautos. — Žodžiais: *Kelkies..* ir: *Sugrįžk...* rasi prasidėdavo Mozės sudėtos ir visos tautos giedamos giesmės.

(**11, 1**) *Pakilo tautos murmėjimas...* Pasilikdami ilgą laiką prie Sinajaus kalno, žmonės taip atprato nuo kelionės sunkumo, kad vos jai vėl prasidėjus, jie tuojau ima dejuoti ant nuovargio. — *Prieš Viešpatį.* Tikriaus anot ebr. t.: į Viešpaties ausis. Plg. 1 Kor. 10, 10. — *Stovyklų dalį.* Ar bausmė palietė ir žmones, sunku pasakyti; rasi buvo sunaikinta tik jų lobio dalis. — (**3**) *Gaisras.* Ebr. *thaberah.* Kame buvo ta vieta, nežinia. Izraėlio stočių sąraše (vz. žem. 33, 16. 17) jos nepaminėta. Plg. Atk. 9, 22. Reikia taipogi abejoti, ar buvo čia ištiesta sandoros šėtra; rasi Izraėlitai buvo apsistoję tik trumpai valandai.

(**4**) *Nes paprastoji...* Anot ebr. t. naujo murmėjimo aprašymas prasideda taip: „O liaudis, kuri buvo jos (tautos) tarpe, ėmė labai pageidauti; vėl tat verkė taipogi ir Izraėlio sunųs ir sakė: kas...“ Plg. Iš. 12, 37. 38. Tas murmėjimas, kaip pasirodo iš tolesnio pasakojimo (plg. eil. 10. 16. 24. 26. 34), įvyko vietoje *Qibroth hattha'avah.* — *Kas mums duos mėsos.* Mėsa buvo Aigypte tik turtingesniųjų žmonių valgis; bet dabar jos geidžia ir šiaip jau liaudis, dėlto kad Dievas jai vieną sykį jau buvo jos stebuklingai davęs

scendum carnes? 5 Recordamur
piscium quos comedebamus in
Ægypto gratis: in mentem no-
bis veniunt cucumeres, et pepo-
nes, porrique et cepe, et allia.
6 Anima nostra arida est, nihil
aliud respiciunt oculi nostri ni-
si Man. 7 Erat autem Man qua-
si semen coriandri, coloris bdel-
lii. 8 Circuibatque populus, et
colligens illud, frangebat mola,
sive terebat in mortario, co-
quens in olla, et faciens ex eo
tortulas saporis quasi panis olea-
ti. 9 Cumque descenderet nocte
super castra ros, descendebat
pariter et Man.

10 Audivit ergo Moyses flen-
tem populum per familias, sin-
gulos per ostia tentorii sui. Ira-
tusque est furor Domini valde:
sed et Moysi intoleranda res vi-
sa est. 11 Et ait ad Dominum:
Cur afflixisti servum tuum? qua-
re non invenio gratiam coram
te? et cur imposuisti pondus uni-
versi populi hujus super me? 12
Numquid ego concepi omnem
hanc multitudinem, vel genui
eam, ut dicas mihi: Porta eos
in sinu tuo sicut portare solet

duos mėsos valgyti? 5 Atsime-
name žuvis, kurias valgėme Ai-
gypte dovanai; mums ateina į
atmintį agurkai, ir melionai, ir
porai, ir svogunai, ir česnakai.
6 Musų dušia išdžiuvo, o musų
akis nieko kito nemato, kaip tik-
tai manną. 7 Manna gi buvo kaip
koriandro grudai bdelijos var
sos. 8 O žmonės vaikščiojo ap-
linkui ir ją rinkosi, malė girno-
mis, arba susitrindavo grustu-
vuose, virė puoduose ir darė iš
jos ragaišėlius, turėjusius duo-
nos su aliejumi skonį. 9 Nu-
sileidžiant naktį rasai ant sto-
vyklos, nukrisdavo draug ir man-
na.

10 Taigi, Mozė išgirdo raudan-
čius žmones, kiekvieną savo šei-
mynoje ir savo šėtros angoje.
O Viešpaties rustybė labai už-
sidegė; bet ir Mozei dalykas pa-
sirodė nepakenčiamas, 11 ir jis
tarė Viešpačiui: Kodėl vargini
tavo tarną? kodėl nerandu ma-
lonės tavo akyse? ir kodėl už-
dėjai ant manęs visos šitos tau-
tos naštą? 12 Argi visa šita dau-
gybė manyje prasidėjo, arba ar
aš ją pagimdžiau, kad man sa
kai: Nešiok juos tavo prieglob-

(vz. Iš. 16, 13) ir dėlto kad ji buvo pri-pratusi jos gauti iš dėkojimo aukų, kurių prie Sinajaus kalno buvo daroma daug, o kurios kelionėje, išardytai esant šėtrai, turėjo liauties. — (**5**) *Atsimename žuvis.* Aigypte žuvų visuomet budavo ir dabar dar yra begalinė apstybė; tai paprasčiausis neturtingųjų žmonių maistas. — *Agurkai ir...* Aigyptas garsus ir iki šiai dienai čionai minimomis daržovėmis. — (**6-9**) *Musų dušia...* Paniekinimas, su kokiuo murmantįs žydai atsiliepia apie manną, duoda įkvėptam autoriui progą pasakyti keletą žodžių apie tą Dievo suteiktą maistą ir nurodyti didžią jo vertybę. Plg. Iš. 16, 13... 31. — *Bdelijos.* Vz. Prad. 2, 12.

(**10**) *Mozė išgirdo...* Iš šitos eil. paaiškėja, kad aprašomas murmėjimas įvyko, Izraėlitams apsistojus kelionėje ir ištiesus šėtras. — *Viešpaties rustybė.* Kaip ji apsireiškė, pasakoma toliaus 33. eil. — *Nepakenčiamas.* Ebr. t.: *ra'*, piktas. — (**11-15**) *Kodėl vargini...* Nors tautos pasielgimas buvo peiktinas, tečiaus Mozė norėdamas sumažinti žmonių kaltybę Viešpaties akyvaizdoje, ima pats dejuoti, kad jis vienas neįstengiąs, kaip reikiant, aprupinti visų tautos reikalų, ir nori gauti tinkamus padėjėjus. Tiesa, tauta jau turėjo gana daug viršininkų, bet jų tarpe tukstantininkams, šimtininkams ir tt. (vz. Iš. 18, 13-26) buvo pavesta tyrinėti ir teisti tik mažesnės bylos; pašvęstųjų kunigų buvo labai maža, nes tik trįs; kariuomenės vadai rupinosi tik tvarka tarp jiems pavestųjų burių; giminių ir didesniųjų

nutrix infantulum, et defer in
terram, pro qua jurasti patribus
eorum? 13 Unde mihi carnes ut
dem tantæ multitudini? flent
contra me, dicentes: Da nobis
carnes ut comedamus. 14 Non
possum solus sustinere omnem
hunc populum, quia gravis est
mihi. 15 Sin aliter tibi videtur,
obsecro ut interficias me, et inveniam gratiam in oculis tuis,
ne tantis afficiar malis.

16 Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta
viros de senibus Israel, quos tu
nosti quod senes populi sint ac
magistri: et duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum,
17 ut de-
scendam et loquar tibi: et auferam de spiritu tuo, tradamque
eis, ut sustentent tecum onus
populi, et non tu solus graveris.

18 Populo quoque dices: Sanctificamini: cras comedetis carnes: ego enim audivi vos dicere: Quis dabit nobis escas carnium? bene nobis erat in Ægypto. Ut det vobis Dominus carnes, et comedatis:
19 non uno

styje, kaip kad auklė nešioja kudikėlį, ir nunešk į žemę, dėlei
kurios prisiekei jų tėvams?
13 Iškur aš imsiu mėsos, kad duočiau tokiai daugybei? Jie rauda
prieš mane, sakydami: Duok
mums mėsos valgyti.
14 Aš negaliu pakelti visos šitos tautos,
nes ji man persunki.
15 O jei tau
kitaip rodosi, maldauju, velyk
užmušk mane ir tegul randu tavo akyse malonę, kad nebučiau
varginamas taip didžiais piktumais.

16 O Viešpats tarė Mozei: Surinkk man septynias dešimtis
vyrų iš Izraėlio senesniųjų, apie
kuriuos tu žinai, kad jie tautos
senesnieji ir viršininkai, ir nuvesi juos prie sandoros šėtros
angos, ir pastatysi tenai draug
su savim,
17 kad aš nužengčiau
ir tau kalbėčiau, ir imčiau iš
tavo dvasios ir jiems duočiau,
idant draug su tavim neštu tautos naštą, ir ne tu vienas butumei apsunkintas.

18 Taipogi tautai sakysi: Pasišventinkite: rytoj valgysite mėsos; nes aš išgirdau jus sakant:
kas mums duos mėsos valgyti?
gera mums buvo Aigypte. Viešpats jums duos mėsos valgyti
19 ne vieną dieną, nei dvi arba

šeimynų atstovai, nors buvo kviečiami į tarybas, neturėjo tečiaus platesnės įtekmės, nes nebuvo gavę tam tikros valdžios. Reikalingi tat buvo Mozei padėjėjai, gavusieji savo pasiuntinystę ir tam tikrą valdžią iš paties Dievo.

(**16**) *Surinkk...* Viešpats sutinka išpildyti Mozės troškimą ir duoti tautai viršininkus, apdovanotus tais pačiais privalumais, kokiuos buvo gavęs Mozė. Jų išrinkimas pavedamas pačiam Mozei. — *Viršininkai.* Ebr. *šotrim.* Taip vadinosi Aigypte darbų prižiurėtojai ir užrašinėtojai. Plg. Iš. 6, 6. 14. Kitur tas žodis reiškia apskritai valdininkus ir viršininkus. — (**17**) *Iš tavo dvasios:* iš tos dieviškos dvasios, kuri buvo suteikta Mozei, nesumažinant vienok jam suteiktosios dalies. Šv. tėvai (Teod. Aug.) paskui Origeną paaiškina dvasios suteikimą, palygindami Mozę su skaisčiausiai šviečiančiu žiburiu, kuriuo Dievas uždega dar 70 kitų panašių žiburių.

(**18 - 20**) *Pasišventinkite.* Reikia tinkamai prisirengti prie priėmimo Dievo malonės, kuri bus suteikta mėsos užsigeidusiems Izraėlitams; bet godulingiesiems už jų murmėjimą ta malonė turėjo pavirsti baisia sloga. Apskelbimas išanksto visų aplinkybių, kuriose Izraėlitai turėjo gauti

die, nec duobus, vel quinque
aut decem, nec viginti quidem,
20 sed usque ad mensem dierum,
donec exeat per nares vestras,
et vertatur in nauseam, eo quod
repuleritis Dominum, qui in me-
dio vestri est, et fleveritis co-
ram eo, dicentes: Quare egressi
sumus ex Ægypto? 21 Et ait
Moyses: Sexcenta millia pedi-
tum hujus populi sunt: et tu
dicis: Dabo eis esum carnium
mense integro? 22 Numquid ovi-
um et boum multitudo cædetur,
ut possit sufficere ad cibum?
vel omnes pisces maris in unum
congregabuntur, ut eos satient?
23 Cui respondit Dominus: Num-
quid manus Domini invalida est?
Jam nunc videbis utrum meus
sermo opere compleatur.

24 Venit igitur Moyses, et nar-
ravit populo verba Domini, con-
gregans septuaginta viros de se-
nibus Israel, quos stare fecit
circa tabernaculum. 25 Descen-
ditque Dominus per nubem, et
locutus est ad eum, auferens de
Spiritu qui erat in Moyse, et
dans septuaginta viris. Cumque
requievisset in eis Spiritus, pro-
phetaverunt, nec ultra cessave-
runt. 26 Remanserant autem in
castris duo viri, quorum unus
vocabatur Eldad, et alter Me-

penkias, ir net ne dvidešimt. 20
bet visą mėnesį, kolei neišeis
jums per nosis ir neįgris, nes
jųs atstumėte Viešpatį, kurs yra
jusų tarpe, ir raudojote jo aky-
vaizdoje, sakydami: Kam mes
išėjome iš Aigypto? 21 Mozė gi
tarė: Šitos tautos yra šeši šim-
tai tukstančių pėstininkų, ir tu
sakai: Duosiu jiems visą mėnesį
valgyti mėsos? 22 Argi bus pa-
pjauta toki daugybė avių ir jau-
čių, kad galėtu užtekti valgyti?
arba ar susirinks vienon vieton
visos juros žuvis, kad juos pa-
sotintu? 23 Viešpats jam atsakė:
Argi Viešpaties ranka yra nega-
linga? Jau dabar matysi, ar ma-
no žodžiai bus įvykdyti.

24 Taigi, Mozė atėjo ir papa-
sakojo tautai Viešpaties žodžius;
ir surinko iš Izraėlio sunų sep-
tynias dešimtis senesniųjų, ku-
riuos sustatė aplink šėtrą. 25 O
Viešpats nužengė debesyje ir
jam kalbėjo, ir ėmė buvusios
Mozėje dvasios ir davė septy-
nioms dešimtims vyrų. Kuomet
gi ant jų nusileido dvasia, jie
ėmė pranašauti ir paskiaus ne-
besiliovė. 26 Buvo gi pasilikę
stovyklose du vyru, kuriųdvie-
jų vienas vadinosi Eldadas, o

---

mėsos, parodo, kad putpelų atskridimas buvo tikrai stebuklingas (plg. Iš. 16, 13). — (**21**) *Mozė gi tarė...* Mozė, išreikšdamas lyg-kad abejonę apie Dievo pažadėjimo išsipildymą, nori išanksto patirti, kaip tai įvyks; bet Viešpats jam neduoda paaiškinimo, o tik primena apie savo visagalybę.

(**24**) *Mozė atėjo*: sugrįžo iš sandoros šėtros prie tautos. — (**25**) *Viešpats nužengė...* Viešpats regimais ženklais patvirtina vyresniųjų išrinkimą. — *Jie ėmė pranašauti.* Ebr. ž. *ithnabb^e'u* nevisuomet reiškia tikrą pranašavimą apie žmonėms nežinomus busiančius atsitikimus, bet dažnai pažymi tik viršprigimtinį sujudinimą, ekstazį su įkvėpimu, po kurių įtekme žmogus kalba nepaprastus dalykus, garbina Viešpatį ir šlovina jo stebėtinus darbus. — *Paskiaus nebesiliovė.* Ebr. t. pasakyta priešingai, kad jie paskiaus nebepranašavo. Gana buvo tos vienos dienos, kad visiems butu aišku, jog išrinktieji viršininkai paties Dievo patvirtinti. — (**26**) *Buvo gi pasilikę ..* Kodėl Eldadas ir Medadas neatėjo draug su kitais išrinktaisiais prie šėtros, nepaaiškinta; tečiaus iš Jozuės pasielgimo reiktu spėti, kad

dad, super quos requievit Spi-
ritus: nam et ipsi descripti fu-
erant, et non exierant ad taber-
naculum. 27 Cumque propheta-
rent in castris, cucurrit puer.
et nuntiavit Moysi. dicens: El-
dad et Medad prophetant in ca-
stris. 28 Statim Josue filius Nun,
minister Moysi, et electus e plu-
ribus, ait: Domine mi Moyses
prohibe eos. 29 At ille: Quid,
inquit, æmularis pro me? quis
tribuat ut omnis populus pro-
phetet, et det eis Dominus Spi-
ritum suum? 30 Reversusque est
Moyses, et majores natu Israel
in castra.

31 Ventus autem egrediens a
Domino arreptas trans mare co-
turnices detulit, et demisit in
castra itinere quantum uno die
confici potest, ex omni parte ca-
strorum per circuitum, volabant-
que in aere duobus cubitis al-
titudine super terram. 32 Surgens
ergo populus toto die illo, et
nocte, ac die altero, congrega-
vit coturnicum, qui parum, de-
cem coros: et siccaverunt eas
per gyrum castrorum. 33 Adhuc
carnes erant in dentibus erum.
nec defecerat hujuscemodi ci-
bus: et ecce furor Domini conci-
tatus in populum, percussit eum
plaga magna nimis. 34 Vocatus-

kitas Medadas, ant kuriųdviejų
nusileido dvasia; nes ir juodu
buvo įtrauktu sąrašan ir nebu-
vo atėję prie šėtros. 27 O jiem-
dviem pranašaujant stovyklose,
atbėgo vaikinas ir apskelbė Mo-
zei, tardamas: Eldadas ir Meda-
das pranašauja stovyklose. 28
Tuojau Nuno sunus Jozuė, iš-
rinktasis tarp daugelio, tarė: Ma-
no pone, Moze. uždrausk jiem-
dviem. 29 Bet jis tarė: Kam pa-
vydi dėlei manęs? kad gi visa
tauta pranašautu, ir kad Vieš-
pats jiems duotu savo Dvasios!
30 O Mozė ir Izraėlio senesnie-
ji sugrįžo į stovyklas.

31 Po to išėjęs nuo Viešpaties
vėjas atnešė pagautas iš už juros
putpelas ir paleido ant stovyk-
lų tokiame plote, kokį galima
apeiti viena diena, aplink iš vi-
sų stovyklų pusių, ir jos skrai-
dė ore per du mastu augštumo
nuo žemės. 32 Pakilus tat tauta
rinkosi putpelas visą tą dieną
ir naktį ir sekančią dieną, ir pri-
sirinko kuomažiausiai po dešim-
tį saikų, ir jas džiovino aplink
stovyklas. 33 Mėsa dar tebebuvo
jų dantyse, ir dar nebuvo pri-
trukę to maisto, o štai Viešpa-
ties rustybė užsidegė prieš tau-
tą ir ją ištiko labai didžia slo-
ga. 34 Ir ana vieta buvo pramin-

---

tuodu vyru savo neatėjimu išreiškė neprielankumą Mozei. — (**28**) *Nuno sunus Jozuė...* Plg. Iš. 17, 9. Uolus Mozės tarnas bijosi, kad Eldado ir Medado pasielgimas nesumažintu Mozės šlovės, ir todėl trokšta, kad jiemdviem butu uždrausta pranašauti. Plg. panašų Kristaus apaštalų rupesnį apie jų dieviškojo Mokytojo šlovę. Mk. 9, 38. 39. — (**29**) *Kam pavydi...* Mozės atsakymas yra naujas paliudijimas apie jo dušios prakilnumą. Jam rupi tik Jahvės šlovė, o ne savoji.

(**31**) *Išėjęs nuo Viešpaties...* Viešpats išpildo stebuklingai savo pažadėjimą apie mėsą. Plg. augšč. 18-20 eil.; Iš. 16, 13. — *Jos skraidė ore...* Anot ebr. t., žemės paviršis buvęs nuklotas putpelomis per du mastu storumo. — (**32**) *Po dešimtį saikų.* Saikas, ebr. *chomer*, lygus 388,8 litrų (kvortų) Tečiaus čionai, kaip ir kaikuriose kitose vietose, jis tikriausiai reiškia k r u v ą; juo labiaus, kad niekas paukščių neseikėja saikais. — (**33**) *Labai didžia sloga.* Kaip ji apsireiškė, nepasakyta; bet be abejonės buvo tai baisi liga, kuria susirgę daug Izraėlitų išmirė. — (**34**) *Pageidimo kapinėmis.* Ebr. *Qibroth hattha'avah.* Spėjama, kad ta

que est ille locus, Sepulcra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum qui desideraverat. Egressi autem de Sepulcris concupiscentiæ, venerunt in Haseroth, et manserunt ibi.

Caput XII. [1] Locutaque est Maria et Aaron contra Moysen propter uxorem ejus Æthiopissam, [2] et dixerunt: Num per solum Moysen locutus est Dominus? nonne et nobis similiter est locutus? Quod cum audisset Dominus, [3] (erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra) [4] statim locutus est ad eum, et ad Aaron et Mariam: Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum fœderis. Cumque fuissent egressi, [5] descendit Dominus in columna nubis, et stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron

ta Pageidimo kapinėmis; nes tenai palaidojo tautą, kuri buvo pasidavus geiduliams. Išėję gi iš Pageidimo kapinių, atėjo į Haserotą ir tenai pasiliko.

12. perskyrimas. [1] O Marija ir Aaronas kalbėjo prieš Mozę dėlei jo pačios Aitiopės [2] ir tarė: Argi Viešpats kalbėjo tik per vieną Mozę? argi nekalbėjo taippat ir mudum? Tai išgirdęs Viešpats, [3] (nes Mozė buvo romiausis vyras iš visų žmonių, gyvenusių ant žemės), [4] tuojau kalbėjo į jį ir į Aaroną bei Mariją: Išeikite tiktai jūs tris prie sandoros šėtros. Jiems išėjus, [5] Viešpats nužengė debesies šule ir stovėjo šėtros įėjime, šaukdamas Aaroną ir Mariją. O kuo-

vieta dabar vadinasi Erves el-Eberidž, apie 60 kilom. į šiaurryčius nuo Sinajaus. Tečiaus kiti aiškintojai nurodo kitas vietas. Taippat nieko tikra negalima pasakyti apie tai, kame buvo sekanti stotis Haserotas, ebr. *Chaceroth.*

(12, 1-2) *Marija ir Aaronas...* Paminėjimas Marijos pirmoje vietoje ir toliaus (10. e.) jos vienos nubaudimas nurodo, kad ji buvo pirmoji kaltininkė čionai aprašomo sukilimo prieš Mozę ir kad ji tai pakurstė Aaroną prieš jųdviejų brolį. Tikra gi sukilimo priežastis buvo ne kas kita, kaip tik pavydas. Marija skaitėsi pranašė (vz. Iš. 15, 20), Aaronas gi buvo vyriausis kunigas ir jam kaikada pats Dievas duodavo apreiškimus; todėl abiem rūpėjo užlaikyti savo reikšmę tautos akyse ir turėti ypatingą įtekmę ant Mozės. Tuotarpu juodu matė, kad Mozė ne tik neatstumė savo pačios Seforos, kuri ne perdaug seniai buvo prie jo sugrįžusi (vz. Iš. 2, 21; 4, 24... 18, 2...), bet dar priartino prie savęs jos brolį Hobabą (vz. aug. 10, 29...); toliaus išvydo, kad buvo išrinkta 70 naujų viršininkų ir kad Dievas tos pačios dvasios, kuria buvo apdovanotas Mozė, suteikė išrinktiesiems, ir jie ėmė pranašauti. Visuose tuose dalykuose Marija ir Aaronas matė sau lyg kokį pažeminimą ir todėl pradėjo murmėti prieš Mozę, prikaišiodami jam visupirma jo pačią ir ją vadindami su paniekinimu Aitiope, ebr. *Kušith.* Tiesa, ji nebuvo tikra Izraėlitė, o tik Madianitė; bet priėmus savo vyro tikėjimą, ji teisingai galėjo skaityties išrinktosios tautos sąnariu, juo labiaus, kad Madianitai buvo Abraomo ainiai (vz. Prad. 25, 2), nors ir rasi susimaišę su Kušitais, gyvenusiais ne tik tikroje Aitiopijoje, bet taipogi pietinės Arabijos pakraščiuose. Priminę savo broliui jo pačios kilmę ir tuo jį lyg-kad pažeminę, Marija ir Aaronas jau drąsiai sakosi gavę iš Viešpaties lygias su juo dovanas: *Argi nekalbėjo taipogi...* — (3) *Taigi, Viešpats išgirdęs.* Ebr. t.: Ir Viešpats išgirdo.—*Romiausis.* Ebr. ž. *'enav* reiškia ne tik nuolankus, bet taipogi nužemintas, nuvargintas.—Šitos eil. išsireiškimas su pagyrimu apie Mozės būdą davė progą abejoti, ar galėjo taip apie save rašyti pats Mozė. Taigi, reikia visupirma patėmyti, kad įkvėptas autorius, rašydamas tiesą apie kitus, reikalui atsiradus, privalo ir apie save rašyti tiesą, vistiek ar ja jis bus pagirtas, ar papeiktas (plg. žem. 20, 12 ir k.); čionai gi išsikrųjų

et Mariam. Qui cum issent, [6] dixit ad eos: Audite sermones meos: Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. [7] At non talis servus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est: [8] ore enim ad os loquor ei: et palam, et non per ænigmata et figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere servo meo Moysi?

[9] Iratusque contra eos, abiit: [10] nubes quoque recessit quæ erat super tabernaculum: et ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix. Cumque respexisset eam Aaron, et vidisset perfusam lepra, [11] ait ad Moysen: Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod stulte commisimus, [12] ne fiat hæc quasi mortua, et ut abortivum quod projicitur de vulva matris suæ: ecce jam medium carnis ejus devoratum est a lepra. [13] Clamavitque Moyses ad Dominum, dicens: Deus, obsecro, sana eam. [14] Cui respondit Dominus: Si pater ejus spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus ru-

met juodu atėjo, [6] jis jiemdviem tarė: Klausykita mano žodžių: Jei kas tarp jusų yra Viešpaties pranašas, aš jam apsireikšiu regėjime, arba kalbėsiu jam sapne. [7] Bet ne toksai mano tarnas Mozė, kurs visuose mano namuose yra ištikimiausis; [8] nes su juo aš kalbuos burna į burną, ir jis mato Viešpatį atvirai, o ne per priedangas ir vaizdus. Kodėl tat judu nesibijojota kalbėti prieš mano tarną Mozę?

[9] Ir užsirustinęs ant jųdviejų, nuėjo. [10] Atsitraukė taipogi ir buvusis ant šėtros debesys. Ir štai Marija pasirodė pabalus nuo raupsų kaip sniegas. O pažvelgęs į ją Aaronas ir pamatęs apdengtą raupsais, [11] tarė Mozei: Maldauju, mano pone, nepalikk ant mudviejų to nusidėjimo, kurį kvailiai padarėva, [12] kad šita netaptu lyg numirusi ir lyg gimulys, kurs išmetamas iš jo motinos įsčios; nes štai jau jos kuno pusė sugriaužta raupsų. [13] Taigi, Mozė šaukėsi į Viešpatį ir tarė: Maldauju, o Dieve, išgydyk ją. [14] Viešpats jam atsakė: Jei jos tėvas butu spjovęs jai veidan, argi nebutu turėjusi rau-

reikėjo paminėti Mozės romumas, kad butu aišku, koki buvo Marijos ir Aarono sudraudimo priežastis; lyg-kad butu pasakyta: kadangi Mozė dėl šventos ramybės nedejavo ir nesiskundė Dievui ant savo brolio ir sesers, todėl pats Viešpats pasiskubino užtarti ir apginti savo ištikimą tarną. — (**6 - 8**) *Jei kas tarp jusų...* Viešpats teikiasi paaiškinti, kad didelis yra skirtumas tar paprastų pranašų, kokiais buvo Aaronas ir Marija, ir jo ypatingo prietelio Mozės; pirmiems jis apsireiškia tarpiškai, netobulai, *regėjime, sapne, per priedangas ir vaizdus*, kas dažnai be paaiškinimo pasiliktu nesuprantama; Mozei gi betarpiškai *(burna į burną)* ir aiškiai *(atvirai)*. Reikia tečiaus patėmyti, kad nors neivienam pranašui Dievas neapsireiškė taip tobulai ir betarpiškai, kaip Mozei, vienok ir jis galėjo matyti Dievą nevisai tobulai. Plg. Iš. 33, 18 - 23. Visas šitas Dievo atsiliepimas ebr. t. išreikštas poėtiškai, rinktiniais žodžiais, užlaikant ritmą ir paralelizmą (Sym.).

(**10**) *Pažvelgęs į ją Aaronas...* Aaronas kaipo kunigas, pažinęs raupsus, turėjo dabar priedermę išmesti Mariją iš stovyklos; tuojau jis atsimena, kad ir pats buvo nusidėjęs; todėl nuolankiausiai prašo Mozę užtarymo pas Dievą. — (**11**) *Gimulys, kurs...* Ebr· t.: „Gimulys, kurio kunas, išeidamas iš motinos įsčios, jau pusiau supuvęs“. — (**14**) *Tebuna atskirta...* Galima manyti, kad maldaujant Mozei, Marija buvo tuojau išgydyta, bet turėjo pasilikti septynias dienas už stovyk-

bore suffundi? Separetur septem
diebus extra castra, et postea
revocabitur. [15] Exclusa est ita-
que Maria extra castra septem
diebus: et populus non est mo-
tus de loco illo, donec revoca-
ta est Maria.

sti bent septynias dienas iš gė-
dos? Tebuna atskirta septynias
dienas už stovyklos ir paskui
bus pavadinta atgal. [15] Taigi,
Marija buvo septynias dienas at-
skirta už stovyklos, ir tauta ne-
sijudino iš vietos, kolei Marija
nebuvo pavadinta atgal.

b) Žadėtosios žemės ištyrimas ir išėjusios iš Aigypto Izraėlitų kartos atmetimas.

Caput XIII. [1] Profectusque
est populus de Haseroth fixis
tentoriis in deserto Pharan. [2]
Ibique locutus est Dominus ad
Moysen, dicens: [3] Mitte viros,
qui considerent terram Chana-
an, quam daturus sum filiis Is-
rael, singulos de singulis tribu-
bus, ex principibus. [4] Fecit Moy-
ses quod Dominus imperaverat,
de deserto Pharan mittens prin-
cipes viros, quorum ista sunt
nomina. [5] De tribu Ruben, Sam-
mua filium Zechur. [6] De tribu

13. perskyrimas. [1] Po to tauta
išėjo iš Haseroto ir ištiesė šėtras
Parano tyrumoje. [2] Tenai Vieš-
pats kalbėjo Mozei ir tarė: [3]
Siųsk vyrus apžiurėtų Kanaano
žemės, kurią duosiu Izraėlio su-
nums, po vieną kunigaikštį iš
kiekvienos giminės. [4] Mozė pa-
darė, ką Viešpats buvo liepęs,
ir išsiuntė iš Parano tyrumos
vyrus kunigaikščius, kurių šitie
buvo vardai: [5] Iš Rubeno gimi-
nės Zechuro sunų Samuą, [6] iš
Simeono giminės Hurio sunų

---

los, taippat kaip kiti išgiję raupsuoti dar septynias dienas negalėjo eiti savo šėtron. Plg. Kun. 14, 8.

13, 1—14, 45. Izraėlitams atėjus į Parano tyrumą, išsiunčiami žvalgai Palestinos apžiurėtų; jie, sugrįžę, giria pačią žemę, bet ima gąsdinti tautą, pasakodami prasimanytus dalykus apie Palestinos gyventojų stiprumą ir daugybę, todėl tauta pradeda murmėti ir nori grįžti Aigyptan, visai neklausydama kitų dviejų žvalgų Kalėbo ir Jozuės, kurie neikiek nepritaria gąsdinimams ir ragina žmones eiti Žadėtojon žemėn. Užsirustinęs Viešpats, maldaujant Mozei, atleidžia pačią kaltybę, bet paskiria bausmę maištininkams, kurie visi turi išmirti tyruose; savavališkai gi mėginusius patraukti Palestinon leidžia išžudyti Amalėkitams ir Kananiečiams.

(13, 1) *Parano tyrumoje.* Vz. aug. 10, 12. Anot 27. eil. (plg. žem. 32, 8) vieta, kame dabar buvo apsistoję Izraėlitai ir iškur išsiųsta žvalgus į Kanaaną, vadinosi K a d ė s u arba K a d ė s b a r n e. Tiesa, kitur pasakyta, (vz. žem. 20, 1; 27. 14), kad Kadėsas buvo S i n o (arba Cino) tyrumoje, bet taip rasi vadinosi tik šiaurinė Parano tyrumos dalis, arba budama greta jos, neturėjo aiškių visiems žinomų ribų, taip kad Kadėsas galėjo vadinties ir vienos ir kitos tyrumos dalimi. — (2. 3) *Viešpats kalbėjo...* Iš kitur (vz. Atk. 1, 19. 20), patiriame, kad sumanymas apžiurėti Kanaano žemę pakilo tarp pačios tautos. Taigi, Viešpats rasi tik sutiko, kad jis butu įvykdytas, norėdamas taip parodyti, kad ne visuomet tai, ko žmogus reikalauja, yra jam pačiam naudinga. — *Po vieną kunigaikštį.* Nebuvo tai giminių viršininkai, bet žymesnieji vyrai Izraėlyje. Tik du iš jų buvo visai palankųs Mozei; kitus jis rasi norėjo patraukti prie savęs ta pasiuntinyste. — (4 - 17) *Kurių šitie buvo vardai...* Išsiųstųjų kunigaikščių vardai nevisai tikri, nes nevienaip skamba ebr. t., Samar. Pent. ir LXX vertime. Jie regimai nepasiliko iki mu-

Simeon, Saphat filium Huri. 7
De tribu Juda, Caleb filium Je-
phone. 8 De tribu Issachar, Igal
filium Joseph. 9 De tribu Eph-
raim, Osee filium Nun. 10 De tri-
bu Benjamin, Phalti filium Ra-
phu. 11 De tribu Zabulon, Ged-
diel filium Sodi. 12 De tribu Jo-
seph, sceptri Manasse, Gaddi fi-
lium Susi. 13 De tribu Dan, Am-
miel filium Gemalli. 14 De tribu
Aser, Sthur filium Michael. 15
De tribu Nephthali, Nahabi fi-
lium Vapsi. 16 De tribu Gad, Gu-
el filium Machi. 17 Hæc sunt no-
mina virorum, quos misit Moy-
ses ad considerandam terram:
vocavitque Osee filium Nun, Jo-
sue. 18 Misit ergo eos Moyses
ad considerandam terram Cha-
naan, et dixit ad eos: Ascendite
per meridianam plagam. Cum-
que veneritis ad montes, 19 con-
siderate terram, qualis sit: et
populum qui habitator est ejus,
utrum fortis sit an infirmus: si
pauci numero an plures: 20 ipsa
terra, bona an mala: urbes qua-
les, muratæ an absque muris: 21
humus, pinguis an sterilis, ne-
morosa an abque arboribus. Con-
fortamini, et afferte nobis de
fructibus terræ. Erat autem tem-
pus quando jam præcoquæ uvæ
vesci possunt.

Safatą, 7 iš Judo giminės Jefo-
nės sunų Kalėbą, 8 iš Isakaro
giminės Juozapo sunų Igalį, 9 iš
Efraimo giminės Nuno sunų
Osėę, 10 iš Benjamino giminės
Rafaus sunų Paltį, 11 iš Zabulo-
no giminės Sodio sunų Gėdiėlį,
12 iš Juozapo giminės Manaso
šakos Susio sunų Gadį, 13 iš Da-
no giminės Gemalio sunų Amiė-
lį, 14 iš Asero giminės Mikolo
sunų Sturą, 15 iš Neftalio gimi-
nės Vapsio sunų Nahabį, 16 iš
Gado giminės Machio sunų Guė-
lį. 17 Tie yra vardai vyrų, ku-
riuos Mozė išsiuntė žemės ap-
žiurėtų; Nuno gi sunų Osėę jis
praminė Jozue. 18 Taigi, Mozė
juos išsiuntė apžiurėtų Kanaano
žemės ir jiems tarė: Pakilkite
augštyn per pietų šalį ir, nuėję
į kalnus, 19 apžiurėkite žemę,
koki ji yra; ir tautą, kuri joje
gyvena, ar ji galinga, ar silpna;
ar mažas jos skaitlius, ar dide-
lis; 20 pati žemė, ar gera, arba
bloga; kokie miestai, apmuryti, ar
be murų; 21 žemė, ar riebi, ar
liesa, ar miškuota, ar be medžių.
Bukite drąsųs ir mums atneški-
te iš anos žemės vaisių. Buvo
gi tai tuo metu, kada jau gali-
ma valgyti ankstybosios vynuo-
gės.

---

sų dienoms nepermainyti. — *Jefonės sunų Kalėbą.* Kitur (žem. 32, 12; Joz. 14, 6...) Kalėbas vadinasi Keneziečiu; taigi, jis rasi turėjo savo pranokėju vieną iš anų Keneziečių, kurie Abraomo laikais gyveno Kanaane (vz. Prad. 15, 19), arba iš Ezavo anuko Kenezo (vz. Prad. 36, 11) ainių, kursai moteryste buvo susivienijęs su Judo gimine ir, priėmęs Izraėlio tikėjimą, tapo išrinktosios tautos sąnariu. — *Nuno sunų Osėę jis praminė Jozue.* Pirmasis Jozuės vardas, ebr. *hošea'*, reiškė išganymas, antrasis gi — Jahveh Išganytojas. Jei vardo permaina buvo tik dabar padaryta, tai reikia manyti, kad Jozuės vardas užuot Osėė įrašyta Iš. 17, 9; 24, 13 paskesniais laikais. — (**18**) *Pakilkite...* Mozės pamokymai išsiunčiamiems žvalgams. — *Per pietų šalį...* Ebr. t.: *Negeb*; taip gi vadinosi pietinis Palestinos pakraštis (plg. Prad. 12, 9; 20, 1 ir k.). Kalnais pavadinta prasidedanti už Negebo tikroji Palestina, kurioje, apskritai sakant, yra daug kalnų. — (**21**) ***Buvo gi tai tuo metu, kada...*** Vynuogės Palestinoje pradeda prisirpti liepos mėneseiui baigiantis.

22 Cumque ascendissent, ex-
ploraverunt terram a deserto
Sin, usque Rohob intrantibus
Emath. 23 Ascenderuntque ad
meridiem, et venerunt in Heb-
ron, ubi erant Achiman et Si-
sai et Tholmai filii Enac: nam
Hebron septem annis ante Ta-
nim urbem Ægypti condita est.
24 Pergentesque usque ad tor-
rentem botri, absciderunt pal-
mitem cum uva sua, quem por-
taverunt in vecte duo viri. De
malis quoque granatis et de fi-
cis loci illius tulerunt: 25 qui
appellatus est Nehelescol, id est
Torrens botri, eo quod botrum
partassent inde filii Israel. 26
Reversique exploratores terræ
post quadraginta dies, omni re-
gione circuita, 27 venerunt ad
Moysen et Aaron et ad omnem
cœtum filiorum Israel in deser-
tum Pharan, quod est in Cades.
Locutique eis et omni multitu-
dini ostenderunt fructus terræ:
28 et narraverunt, dicentes: Ve-
nimus in terram, ad quam mi-
sisti nos, quæ revera fluit lacte
et melle, ut ex his fructibus co-
gnosci potest: 29 sed cultores for-
tissimos habet, et urbes gran-
des atque muratas. Stirpem Enac

22 O jie nuėję, ištyrinėjo že-
mę nuo Sino tyrumos iki Ro-
hobui, ten kur einama į Ematą.
23 Jie patraukė į pietus ir atėjo
į Ebroną, kame buvo Enako su-
nųs Achimanai, Sisaijai ir Tol-
maijai; Ebronas gi pastatytas
septyneriais metais anksčiaus už
Aigypto miestą Tanį. 24 Ir nuė-
ję iki Vynuogių slėniui, nusipjo-
vė šaką su jos uogomis ir ją
nešė ant karties du vyru. Ėmė
taipogi granatinių obuolių ir figų
tos vietos, 25 kuri buvo praminta
Neheleskolių, tai yra Vynuogių
slėniu, nes iš ten Izraėlio sunųs
atsinešė vynuogių kekę. 26 Taip
žemės tyrinėtojai, apėję visą šalį,
sugrįžo po keturių dešimtų die-
nų 27 ir atėjo pas Mozę ir Aa-
roną ir visą Izraėlio sunų susi-
rinkimą į Parano tyrumą, tai
yra į Kadėsą, ir kalbėjo jiem-
dviem ir visai daugybei, ir pa-
rodė žemės vaisius; 28 ir pasa-
kojo, tardami: Buvome nuėję į
žemę, į kurią mus siuntei; ji iš-
tikrųjų papludus pienu ir me-
dum, kaip galima pažinti iš ši-
tų vaisių; 29 bet turi stipriau-
sius gyventojus ir didelius ap-
murytus miestus. Tenai matėme

(22) *Jie nuėję...* Išpradžios trumpai papasakoma, kokį plotą ištyrė žvalgai. — *Nuo Sino tyrumos iki...* Sino (ebr. *Cin*) tyruma tai pietinis Palestinos pakraštis, Rechobas (ebr. *R'chob*) gi buvo jos šiaurėje, arti miesto Dan (Lais), ten kame prasideda platus slėnis tarp Libano ir Ermono kalnų; tuo gi slėniu ėjo kelias į Ematą (Epifaniją ant Oronto upės). — (23) *Patraukė į pietus...* Ebr. t.: į N e g e b ą. Smulkiaus aprašoma ne visa kelionė po Palestiną, bet tik apsilankymas Ebrone. Apie Ebroną vz. Prad. 13, 18; 23, 2. — *Enako sunųs...* Vz. žem. 34. eil.; Atk. 2, 11; Joz. 15, 13 ir k. — *Ebronas gi pastatytas...* Kronologiška žinelė apie Ebrono atsiradimą. Ebronąs ir Tanis (ebr. *Co'an*, dabar C a n į pietus nuo ežero M e n z a l e h) buvo labai seni miestai. Tanyje rasi gyveno Aigypto Paraonai Mozės laikais, ir galima spėti, kad jis buvo atstatytas Izraėlitų rankomis. Plg. Iš. 1, 11. — (24) *Vynuogių slėniui.* Yra tai vertimas ebr. vardo *Nechal 'Eškol*; taip gi vadinosi slėnis netoli Ebrono. — (25) *Nešė ant karties*: ne dėlto kad jos nebutu galėjęs panešti vienas žmogus, bet nešant ant karties galima buvo užlaikyti vynuogės nesutrintos. Ir dabar Palestinoje vynuogių kekės esti daugiaus kaip puse masto ilgos ir sveria neretai dešimtį suviršum svarų. — (27) *Į Para-*

vidimus ibi. 30 Amalec habitat
in meridie, Hethæus et Jebu-
sæus et Amorrhæus in monta-
nis: Chananæus vero moratur
juxta mare et circa fluenta Jor-
danis. 31 Inter hæc Caleb com-
pescens murmur populi, qui orie-
batur contra Moysen, ait: As-
cendamus, et possideamus ter-
ram, quoniam poterimus obtine-
re eam. 32 Alii vero, qui fuerant
cum eo, dicebant: Nequaquam
ad hunc populum valemus as-
cendere, quia fortior nobis est.
33 Detraxeruntque terræ, quam
inspexerant, apud filios Israel,
dicentes: Terra, quam lustravi-
mus, devorat habitatores suos:
populus, quem adspeximus, pro-
ceræ staturæ est. 34 Ibi vidimus
monstra quædam filiorum Enac
de genere giganteo: quibus com-
parati, quasi locustæ videbamur.

Caput XIV. 1 Igitur vocife-
rans omnis turba flevit nocte
illa, 2 et murmurati sunt con-
tra Moysen et Aaron cuncti fi-
lii Israel, dicentes: 3 utinam mor-
tui essemus in Ægypto: et in
hac vasta solitudine utinam pe-
reamus, et non inducat nos Do-
minus in terram istam, ne ca-
damus gladio, et uxores ac li-
beri nostri ducantur captivi. Non-
ne melius est reverti in Ægy-
ptum? 4 Dixeruntque alter ad
alterum: Constituamus nobis du-
cem, et revertamur in Ægyptum.
5 Quo audito Moyses et Aaron

Enako ainiją. 30 Amalėkas gy-
veno pietuose, Hetiečiai ir Jė-
buziečiai ir Amoriečiai kalnuo-
se; Kananiečiai gi gyvena prie
juros ir Jordano slėnyje. 31 Tuo-
tarpu Kalėbas, tildydamas tau-
tos murmėjimą, kilstantį prieš
Mozę, tarė: Eikime ir paveldė-
kime žemę, nes mes galime ją
paimti. 32 Bet kiti su juo buvu-
sieji sakė: Mes visai negalime
eiti pas tą tautą, nes ji už mus
stipresnė. 33 Ir jie apšaukė že-
mę, kurią buvo apžiurėję, Izraė-
lio sunų akyse, sakydami: Žemė,
kurią apžiurėjome, praryja savo
gyventojus; tauta, kurią matė-
me, labai augšto ugio. 34 Tenai
matėme kažinkokias baidykles,
Enako sunus iš milžinų giminės,
su kuriais sulyginti mes išrodė-
me lyg skėriai.

14. perskyrimas. 1 Taigi, visa
minia šukaudama raudojo tą nak-
tį, 2 ir visi Izraėlio sunųs mur-
mėjo prieš Mozę ir Aaroną ir
sakė: 3 Velyk butumėm numirę
Aigypte ir velyk pražutumėm
šitoje plačioje tyrumoje, ir Vieš-
pats neįvestu musų į tą žemę,
kad tik mes nekristumėm po ka-
laviju, ir musų pačios ir vaikai
nebutu nuvesti nelaisvėn. Argi
ne geriaus sugrįžti Aigyptan? 4
Ir kits kitam kalbėjo: Pasiskir-
kime sau vadą ir sugrįžkime Ai-
gyptan. 5 Tai išgirdę Mozė ir

no tyrumą... Vz. aug. 1. e. — (**30**) *Amalėkas...* Plg. Prad. 10, 15... 14, 7... — (**31**) *Kalėbas, tildydamas...* Kalėbui pritarė iš žvalgų tik vienas Jozuė. Vz. žem. 14, 6... — (**33**) *Praryja savo gyventojus...* Rasi taip norėta pasakyti, kad Palestinos gyventojai nuolat tarp savęs kaujasi ir žusta. Bet tokiame atsitikime juo lengviaus buvo juos pergalėti. Žvalgai gąsdina tautą, prasimanydami visai nebutus dalykus ir minėdami (34. e.) senobės milžinus, apie kuriuos jie rasi buvo šį-tą girdėję iš padavimo. Plg. Prad 6, 4.

(**14, 3**) *Velyk pražutumėm šitoje...* Tam murmančiųjų linkėjimui buvo lemta išsipildyti (vz. žem. 28. e.). — (**5**) *Tai išgirdę Mozė ir...* Mozė mėgino išpradžios perkalbėti tautą (vz. Atk. 1, 29...), bet pa-

ceciderunt proni in terram co-
ram omni multitudine filiorum
Israel. 6 At vero Josue filius
Nun, et Caleb filius Jephone,
qui et ipsi lustraverant terram,
sciderunt vestimenta sua, 7 et
ad omnem multitudinem filio-
rum Israel locuti sunt: Terra,
quam circuivimus, valde bona
est. 8 Si propitius fuerit Domi-
nus, inducet nos in eam, et tra-
det humum lacte et melle ma-
nantem. 9 Nolite rebelles esse
contra Dominum: neque timea-
tis populum terræ hujus, quia
sicut panem ita eos possumus
devorare: recessit ab eis omne
præsidium: Dominus nobiscum
est, nolite metuere. 10 Cumque
clamaret omnis multitudo, et
lapidibus eos vellet opprimere,
apparuit gloria Domini super te-
ctum fœderis cunctis filiis Is-
rael.
11 Et dixit Dominus ad Moy-
sen: Usquequo detrahet mihi po-
pulus iste? Quousque non credent
mihi in omnibus signis, quæ fe-
ci coram eis? 12 Feriam igitur
eos pestilentia, atque consumam:
te autem faciam principem su-
per gentem magnam, et fortio-
rem quam hæc est. 13 Et ait
Moyses ad Dominum: Ut audi-
ant Ægyptii, de quorum medio
eduxisti populum istum, 14 et
habitatores terræ hujus, qui au-
dierunt quod tu Domine in po-
pulo isto sis, et facie videaris
ad faciem, et nubes tua prote-
gat illos, et in columna nubis

Aaronas puolė kniupsti ant že-
mės visos Izraėlio sunų daugy-
bės akyvaizdoje. 6 Bet Nuno su-
nus Jozuė ir Jefonės sunus Ka-
lėbas, kuriuodu taipogi apžiurė-
jo žemę, perplėšė savo rubus 7
ir kalbėjo visai Izraėlio sunų
daugybei: Žemė, kurią apėjome,
labai gera. 8 Jei Viešpats bus
maloningas, jis mus įves į ją ir
atiduos žemę, plustančią pienu
ir medum. 9 Nebukite maištinin-
kais prieš Viešpatį ir nesibijo-
kite anos žemės tautos, nes mes
juos galime praryti kaip duoną;
nuo jų atstojo visa priedanga;
Viešpats yra su mumis; nesibi-
jokite. 10 Šaukiant gi visai mi-
niai ir norint juodu akmenimis
užmušti, Viešpaties šlovė pasi-
rodė visiems Izraėlio sunums vir-
šuje sandoros uždangos.

11 Ir Viešpats tarė Mozei: Iki-
kolei gi šita tauta man piktžo-
džiuos? Kolei gi netikės man,
neveizdint į visus stebuklus, ku-
riuos padariau jų akyse? 12 Tai-
gi, aš juos ištiksiu maru ir iš-
naikinsiu; tave gi padarysiu ku-
nigaikščiu ant didžios tautos ir
stipresnės už šitąją. 13 O Mozė
tarė Viešpačiui: Argi tam, idant
Aigyptiečiai, iš kurių tarpo tu
išvedei šitą tautą, 14 ir anos že-
mės gyventojai, kurie girdėjo,
jog tu, Viešpatie, esi šitoje tau-
toje ir duodies matyti veidu į
veidą, ir jog tavo debesys juos
pridengia ir tu debesies šule ei-

matęs, kad jo źodžių nebeklauso, pasisku-
bino draug su Aaronu prie sandoros šėtros, kad ten maldautu mielaširdystės maištininkams, kurie dabar buvo sukilę prieš patį Viešpatį. — (**6**) *Perplėšė savo rubus*: taip išreikšdamas savo nuliudimą dėlci sunkaus užrustinimo Viešpaties. Plg. Kun. 10, 6. — (**9**) *Visa priedanga.* Ebr. t.: u k s m ė. Kame nebėra uksmės, tenai negalima išvengti karštų saulės spindulių.

(**12**) *Tave gi padarysiu...* Plg. Iš. 32, 10... — (**13 - 19**) *Argi tam...* Pavojuje

præcedas eos per diem, et in
columna ignis per noctem: 15
quod occideris tantam multitu-
dinem quasi unum hominem, et
dicant: 16 Non poterat introdu-
cere populum in terram, pro qua
juraverat: idcirco occidit eos in
solitudine. 17 Magnificetur ergo
fortitudo Domini sicut jurasti,
dicens: 18 Dominus patiens et
multæ misericordiæ, auferens ini-
quitatem et scelera, nullumque
innoxium derelinquens, qui visi-
tas peccata patrum in filios in
tertiam et quartam generatio-
nem. 19 Dimitte, obsecro, pecca-
tum populi hujus secundum ma-
gnitudinem misericordiæ tuæ,
sicut propitius fuisti egredienti-
bus de Ægypto usque ad locum
istum. 20 Dixitque Dominus: Di-
misi juxta verbum tuum. 21 Vi-
vo ego: et implebitur gloria Do-
mini universa terra. 22 Attamen
omnes homines qui viderunt ma-
jestatem meam, et signa quæ
feci in Ægypto et in solitudine,
et tentaverunt me jam per de-
cem vices, nec obedierunt voci
meæ, 23 non videbunt terram pro
qua juravi patribus eorum, nec
quisquam ex illis qui detraxit
mihi, intuebitur eam. 24 Servum
meum Caleb, qui plenus alio spi-
ritu secutus est me, inducam in
terram hanc, quam circuivit: et

ni pirm jų dieną ir ugnies šule
naktį, išgirstu, 15 kad užmušei
taip didžią daugybę, tarsi vieną
žmogų, ir idant sakytu: 16 Jis
negalėjo įvesti tautos į žemę,
apie kurią buvo prisiekęs, todėl
juos užmušė tyruose. 17 Teesie
tat pašlovinta Viešpaties galy-
bė, kaip prisiekei, tardamas: 18
Viešpats kantrus ir didžiai mie-
laširdingas, atimąs neteisybę ir
prasikaltimus, ir nieko nepalie-
kąs be bausmės; kurs aplankai
tėvų nuodėmes sunuose iki tre-
čiai ir ketvirtai kartai. 19 Atleisk,
maldauju, šitos tautos nuodėmę
pagal tavo mielaširdystės dau-
gybę, kaip pasigailėjai išeinan-
čiųjų iš Aigypto iki šitai vie-
tai. 20 O Viešpats tarė: Atlei-
džiu pagal tavo žodį. 21 Kaip aš
gyvas esu, visa žemė prisipildys
Viešpaties šlove. 22 Bet visi žmo-
nės, kurie matė mano didenybę
ir stebuklus, kuriuos padariau
Aigypte ir tyrumoje, ir mane
gundė jau dešimtį sykių, ir ne-
klausė mano balso, 23 neišvys
žemės, apie kurią aš prisiekiau
jų tėvams, ir niekas iš tų, ku-
rie man piktžodžiavo, jos nema-
tys. 24 Savo tarną Kalėbą, kurs
kitokios dvasios pilnas mane se-
kė, aš įvesiu į aną žemę, kurią
jis apėjo; ir jo ainija ją pavel-
dės. 25 Kadangi Amalėkitai ir

Mozė užmiršta visus savo vargus, dėlei kurių jis pats neseniai dejavo (vz. aug. 11, 11...), ir ima karščiausiai maldauti Viešpatį už prasikaltusią tautą. Jo maldos svarbiausi mintis ta, kad daugiaus bus Viešpačiui šlovės iš jo mielaširdystės, negu iš pagiežos. — *Viešpats kantrus...* Plg. Iš. 34, 6. 7. — **(20)** *Atleidžiu...* Viešpats atleidžia pačią kaltybę, bet maištininkų nepaliuosuoja nuo laikinės bausmės. Tauta paveldės Žadėtąją žemę, bet užaugusioji jos karta pirma turės išmirti tyruose. — **(21 - 23)** *Kaip aš gyvas...* Ebr. t.: Tečiaus, kaip aš gyvas esu ir Viešpaties šlove bus pripildyta visa žemė, taip visi žmonės, kurie... — *Mane gundė dešimtį sykių:* dažnai, daug sykių. Žmogus gundo Dievą, kuomet, turėdamas daug jo galybės ir gerumo ženklų, vis dar reikalauja iš jo naujų stebuklų. — **(24)** *Kalėbą, kurs kitokios dvasios...* Kalėbo nuomonės ir žodžiai labai skyrėsi nuo kitų žvalgų pasielgimo; užtat jis turėjo įeiti į Palestiną ir paveldėti turtingas Ebrono apylinkes (vz. Joz. 14, 6...). Toki pat išimtis daroma (žem. 30. e) ir Jozuei. —

semen ejus possidebit eam. 25
Quoniam Amalecites et Chana-
næus habitant in vallibus. Cras
movete castra, et revertimini in
solitudinem per viam Maris ru-
bri.
26 Locutusque est Dominus
ad Moysen et Aaron, dicens: 27
Usquequo multitudo hæc pes-
sima murmurat contra me? que-
relas filiorum Israel audivi. 28
Dic ergo eis: Vivo ego, ait Do-
minus: sicut locuti estis audien-
te me, sic faciam vobis. 29 In
solitudine hac jacebunt cadave-
ra vestra. Omnes qui numerati
estis a viginti annis et supra,
et murmurastis contra me, 30
non intrabitis terram, super quam
levavi manum meam ut habita-
re vos facerem, præter Caleb fi-
lium Jephone, et Josue filium
Nun. 31 Parvulos autem vestros,
de quibus dixistis quod prædæ
hostibus forent, introducam: ut
videant terram, quæ vobis dis-
plicuit. 32 Vestra cadavera ja-
cebunt in solitudine. 33 Filii ve-
stri erunt vagi in deserto annis
quadraginta, et portabunt forni-
cationem vestram, donec consu-
mantur cadavera patrum in de-
serto, 34 juxta numerum quadra-
ginta dierum, quibus considera-
stis terram: annus pro die im-
putabitur. Et quadraginta annis
recipietis iniquitates vestras, et

Kananiečiai gyvena slėniuose,
todėl rytoj pakilkite iš stovyk-
los ir sugrįžkite į tyrumą Rau-
donosios juros keliu.

26 Viešpats dar kalbėjo Mozei
ir Aaronui, tardamas: 27 Ikiko-
lei ta pikčiausi minia murmės
prieš mane? Aš girdėjau Izraėlio
sunų dejavimus. 28 Sakyk tat
jiems: Aš esu gyvas, sako Vieš-
pats; taip kaip jųs kalbėjote,
man girdint, taip jums padary-
siu. 29 Šitoje tyrumoje gulės ju-
sų lavonai. Visi, kurie esate su-
rašyti nuo dvidešimties metų ir
vyresni ir murmėjote prieš ma-
ne, 30 neįeisite į žemę, dėl ku-
rios aš pakėliau savo ranką, kad
jus ten apgyvendinčiau, atskyrus
Jefonės sunų Kalėbą ir Nuno su-
nų Jozuę. 31 Jusų gi kudikius,
apie kuriuos jųs sakėte, kad busią
neprietelių grobis, įvesiu, idant
matytu žemę, kuri jums nepati-
ko. 32 Jusų lavonai gulės tyru-
moje. 33 Jusų vaikai klaidžios
tyrumoje keturias dešimtis me-
tų ir nešios jusų paleistuvystę,
kolei tėvų lavonai nebus supu-
vę tyrumoje, 34 pagal keturių
dešimtų dienų skaitlių, kuriose
tyrinėjote žemę; metai bus pa-
skaityti už dieną. Keturias de-
šimtis metų imsite bausmę už
savo neteisybes ir žinosite ma-

(25) *Kadangi Amalėkitai...* Kadangi Viešpats dar leidžia Kanaano gyventojams pasilikti savo vietose ir jis dabar nepadės Izraėlitams jų pergalėti, todėl, norint išvengti kruvinų o nenaudingų su jais susirėmimų, Izraėlitams nieko kito nelieka, kaip tik sugrįžti į tyrumą.

(26) *Viešpats kalbėjo...* Dievas panaujina savo nutarimą ir liepia jį apskelbti tautai. — (28) *Kaip jųs kalbėjote...* Vz. aug. 1 - 4 eil. — (29) *Visi, kurie esate surašyti...* Taigi, 603. 550 Izraėlitų. Vz. aug. 1, 45. 46. Iš šitų žodžių reikia išvesti, kad nuo apskelbiamos bausmės turėjo buti liuosi visi Lėvitai, nes jie nepriderėjo prie to surašytųjų skaitliaus. Žinoma gi, kad draug su Jozue įėjo Palestinon Eleazaras, kurs maišto metu buvo jau kunigas, todėl turėjo nemažiaus 20 metų. Galop Lėvio giminė nebuvo išsiuntusi Palestinon savo žvalgo. — (30) *Pakėliau savo ranką.* Antropomorfizmas, kuriuo išreiškiama prisieka, nes kas prisiekia, paprastai pakelia augštyn ranką.

scietis ultionem meam: 35 quo-
niam sicut locutus sum, ita fa-
ciam omni multitudini huic pes-
simæ, quæ consurrexit adversum
me: in solitudine hac deficiet,
et morietur. 36 Igitur omnes vi-
ri, quos miserat Moyses ad con-
templandam terram, et qui re-
versi murmurare fecerant con-
tra eum omnem multitudinem,
detrahentes terræ quod esset
mala, 37 mortui sunt atque per-
cussi in conspectu Domini. 38
Josue autem filius Nun, et Ca-
leb filius Jephone vixerunt ex
omnibus, qui perrexerant ad con-
siderandam terram.

39 Locutusque est Moyses uni-
versa verba hæc ad omnes filios
Israel, et luxit populus nimis.
40 Et ecce mane primo surgen-
tes ascenderunt verticem mon
tis, atque dixerunt: Parati su-
mus ascendere ad locum, de quo
Dominus locutus est, quia pec-
cavimus. 41 Quibus Moyses: Cur,
inquit, transgredimini verbum
Domini, quod vobis non cedet
in prosperum? 42 Nolite ascen-
dere: non enim est Dominus vo-
biscum: ne corruatis coram ini-
micis vestris. 43 Amalecites et
Chananæus ante vos sunt, quo-
rum gladio corruetis, eo quod
nolueritis acquiescere Domino,
nec erit Dominus vobiscum. 44
At illi contenebrati ascenderunt
in verticem montis. Arca autem
testamenti Domini et Moyses

no pagiežą, 35 nes kaip kalbėjau,
taip padarysiu visai šitai pik-
čiausiai miniai, kuri sukilo prieš
mane; ji pražus šitoje tyrumoje
ir numirs. 36 Taigi visi vyrai, ku-
riuos Mozė buvo išsiuntęs že-
mės apžiurėtų ir kurie sugrįžę
padarė, kad visa daugybė mur-
mėtu prieš jį, apšaukdami žemę,
buk ji esanti bloga, 37 numirė
ir buvo ištikti Viešpaties aky-
vaizdoje. 38 Nuno gi sunus Jo-
zuė ir Jefonės sunus Kalėbas
liko gyvi iš visų, kurie buvo iš-
ėję žemės apžiurėtų.

39 O Mozė kalbėjo visus ši-
tuos žodžius visiems Izraėlio su-
nums, ir tauta labai nuliudo. 40
Ir štai atsikėlę anksti rytą už-
ėjo ant kalno viršaus ir tarė:
Esame pasiryžę eiti į vietą, apie
kurią Viešpats kalbėjo, nes nu-
sidėjome. 41 Mozė jiems tarė:
Kodėl peržengiate Viešpaties žo-
dį? taip jus nieko gera nelaimė-
site. 42 Neeikite, nes Viešpats
nebus su jumis, kad nekristumė-
te prieš jusų neprietelius. 43 Ama-
lėkitai ir Kananiečiai yra prieš
jus. Jus krisite po jų kalaviju,
nes nenorėjote klausyti Viešpa-
ties, ir Viešpats nebus su jumis.
44 Bet jie apakinti užėjo ant
kalno viršunės. Vienok Viešpa-
ties liudijimo skrynia ir Mozė

— (37) *Numirė ir buvo...* Dievo bausmė sutiko visupirma dešimtį nedorų žvalgų.
(40) *Užėjo ant kalno viršaus.* Kalnu apie kurį čionai kalbama, buvo tikriausiai kalnuotos Ebrono apylinkės, į kurias pasiskubino eiti žymi Izraėlitų dalis, gailėdamasi savo murmėjimo ir nežiurėdama į tai, kad Viešpats jau buvo davęs kitokį įsakymą. Kaip ne sykį kitur, taip ir čionai įkvėptas autorius išpradžios trumpai pasako, kas buvo padaryta, o jau paskiaus aprašo visą atsitikimą. Taigi, nors čionai pirma paminėtas užėjimas ant kalno, bet ištikrųjų jį pranoko Mozės perspėjimas 41 - 43 eil.; taip kad užėjimas ant kalno 41. e. ir 44. e. yra tas pats dalykas. — (44) *Jie apakinti.* Anot ebr. t.: s a v i m i p e r d a u g p a s i t i k ė d a-

non recesserunt de castris. [45] Descenditque Amalecites et Chananæus, qui habitabat in monte: et percutiens eos atque concidens, persecutus est eos usque Horma.

nesitraukė iš stovyklos [45] Ir atėjo Amalėkitai ir Kananiečiai, gyvenusieji kalnuose, ir mušdami juos bei kapodami vijosi ikî Hormai.

II. Atstumtosios Izraėlitų kartos klaidžiojimas po tyrus.

1. Kaikurių naujų įstatų apgarsinimas ir senųjų atkartojimas.

Caput XV. [1] Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: [2] Loquere ad filios Israel, et dices ed eos: Cum ingressi fueritis terram habitationis vestræ, quam ego dabo vobis, [3] et feceritis oblationem Domino in holocaustum, aut victimam, vota solventes, vel sponte offerentes munera, aut in solemnitatibus vestris adolentes odorem suavitatis Domino, de bobus sive de ovibus: [4] offeret quicumque immolaverit victimam, sacrificium similæ. decimam partem ephi, conspersæ oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin: [5]

15. perskyrimas. [1] Viešpats kalbėjo Mozei ir tarė: [2] Kalbėk Izraėlio sunums ir jiems sakyk: Kuomet busite įėję į žemę, kurioje apsigyvensite ir kurią aš jums duosiu, [3] ir atnašausite Viešpačiui iš jaučių arba iš avių deginamąją arba kitą kruviną auką, pildydami apžadus, arba liuosa valia atnašaudami dovanas, arba savo iškilmėse padarydami meilų kvapą Viešpačiui, [4] kiekvienas, kurs aukoja, atnašaus duoninę auką iš dešimtos efos dalies smulkių miltų, apšlakstytų aliejumi, kurio saikas bus ketvirta hino dalis; [5] ir tai-

mi. — (45) *Amalėkitai ir...* Ne tie patįs, kurie paminėti aug. 25. e. ir 13, 30. — *Hormai.* Tokį vardą ta vieta gavo paskiaus (vz. žem. 21, 3). Ji buvo pusiaukelyje tarp Kadėso ir Bersabėjos. Plg. Joz. 12, 14; 15, 30; 19, 4; Teis. 1, 17. — LXX vertime eil. gale dar pridėti žodžiai: Ir jie sugrįžo į stovyklas.

15, 1 - 41. Atmestoji Izraėlio karta nebeturi savo tikros istorijos ir apie 38 metus jos klaidžiojimo po tyrus nepaduota šv. Knygose jokių platesnių žinių. Skaitlių knygos dalis, apimanti tą laikotarpį susideda iš paminėjimo keleto apgarsintų anuo laiku įstatų ir aprašymo naujų tautos murmėjimų ir maištų. Taigi, visupirma čionai randame įstatus apie duonines aukas, pridėtinas prie kruvinųjų, apie pirmuones ir apie bausmes už prasikaltimus. Toliaus paminėtas nubaudimas už subatos neužlaikymą ir naujas įstatas apie kutus ant viršutinių apdarų.

(15, 1) *Viešpats kalbėjo...* Nėra jokių aiškių nurodymų, kuomet buvo apgarsinti žemiaus užrašytieji įstatai; galima tik spėti, kad Izraėlitai buvo pasitraukę nuo Palestinos ribų atgal į tyrų gilumą (plg. 32. e.). — (2) *Kuomet busite įėję...* Iš šitų žodžių galima padaryti dvejopas išvedimas: Dievas įsako Mozei priminti Izraėlitams kaikurias jų pareigas, pildytinas Palestinoje, nes jau buvo praslinkę bausmės metai ir prisiartinęs laikas paveldėti Žadėtąją žemę; arba: Dievas atideda kaikurių apeigų aukose pildymą iki įėjimui į Palestiną, paliuosuodamas tuotarpu nuo jų klaidžiojančią po tyrus tautą dėlei reikalingų apeigoms įvų stokos. — (3) *Atnašausite.* Ebr. t.: darysite deginimą arba deginsite. — *Iš avių.* Ebr. *min hacco'n.* Tas gi žodis apima ne tik avis, bet ir ožkas. — *Kruviną auką.* Ebr. *zebach.* Toliaus išvardijami trįs atsitikimai, kuomet toki auka daroma: pildant apžadą, liuosa valia ir iškilmėse. — (4 -

et vinum ad liba fundenda ejus-
dem mensuræ dabit in holocau-
stum sive in victimam. Per ag-
nos singulos [6] et arietes erit sa-
crificium similæ duarum deci-
marum, quæ conspersa sit oleo
tertiæ partis hin: [7] et vinum ad
libamentum tertiæ partis ejus-
dem mensuræ offeret in odorem
suavitatis Domino. [8] Quando ve-
ro de bobus feceris holocaustum
aut hostiam, ut impleas votum
vel pacificas victimas, [9] dabis
per singulos boves similæ tres
decimas conspersæ oleo, quod
habeat medium mensuræ hin: [10]
et vinum ad liba fundenda ejus-
dem mensuræ in oblationem sua-
vissimi odoris Domino. [11] Sic fa-
cies [12] per singulos boves et arie-
tes et agnos et hœdos. [13] Tam
indigenæ quam peregrini [14] eo-
dem ritu offerent sacrificia. [15]
Unum præceptum erit atque ju-
dicium tam vobis quam advenis
terræ.

[16] Locutus est Dominus ad
Moysen, dicens: [17] Loquere fili-
is Israel, et dices ad eos: [18] Cum
veneritis in terram, quam dabo
vobis, [19] et comederitis de pa-
nibus regionis illius, separabitis
primitias Domino [20] de cibis ve-

pogi duos prie deginamosios au-
kos arba kitos kruvinos aukos
tiek pat vyno liejamai aukai prie
kiekvieno avinėlio; [6] ir prie kiek-
vieno avino bus duoninė auka
iš dviejų dešimtinių smulkių mil-
tų, kurie teesie apšlakstyti tre-
čia hino dalimi aliejaus. [7] Tai-
pogi ir vyno liejamai aukai at-
našaus trečią to paties saiko da-
lį, kad butu meilus kvapas Vieš-
pačiui. [8] Kuomet gi darysi de-
ginamąją arba kitą kruviną au-
ką iš jaučių apžadui išpildyti
arba dėkojimo aukoms, [9] duosi
prie kiekvieno jaučio tris dešim-
tines smulkių miltų, apšlaksty-
tų aliejumi, kurio tebuna pusė
hino; [10] ir vyno liejamai aukai
tokį pat saiką, kad butu labai
meilaus kvapo atnaša Viešpa-
čiui. [11] Taip darysi [12] prie kiek-
vieno jaučio, ir avino, ir avinė-
lio, ir ožio. [13] Kaip vietiniai gy-
ventojai, taip ir svetimtaučiai
[14] atnašaus aukas su tomis pa-
čiomis apeigomis. [15] Vienoks bus
įsakymas ir nutarimas kaip jums,
taip ir ateiviams jusų žemėje.

[16] Viešpats kalbėjo Mozei ir
tarė: [17] Kalbėk Izraėlio sunums
ir jiems sakyk: [18] Kuomet busi-
te atėję į žemę, kurią aš jums
duosiu, [19] ir valgysite ano kraš-
to duoną, atskirkite Viešpačiui
pirmuones [20] iš savo valgių. Kaip

---

10) *Atnašaus duoninę auką...* Prie kiekvieno pjaunamo gyvulio liepiama pridėti duoninė ir liejama auka: prie avinėlio smulkių miltų $^1/_{10}$ efos, aliejaus ir vyno po $^1/_4$ hino; prie avino (ir ožio) $^2/_{10}$ efos miltų ir po $^1/_3$ hino aliejaus ir vyno; prie jaučio $^3/_{10}$ miltų ir po $^1/_2$ hino aliejaus ir vyno (Efa lygi 38,88, anot kitų 39,4 littro; hinas lygus 6,49 litro). — (**12 - 15**) Vulgatos tekstas šitoje vietoje žymiai trumpesnis už ebr. Tarp 12. ir 13. e. ebr. t. yra žodžiai: „pagal skaitlių aukų, kurias aukosite, taip darysite su kiekviena pagal jų skaitlių“. 13. eil. išreikštas tas pats dalykas tik trumpiau; po 14. e. vėl apleisti žodžiai, kuriuos butu galima taip išversti: „Vienoks bus įstatas jusų susirinkimui ir svetimtaučiui, pasiliekančiam jusų tarpe, amžinas įstatas jusų kartose; kaip jųs taip bus ir svetimtautis Jahvės akyvaizdoje“.

(**19**) *Atskirkite... pirmuones.* Ebr. t.: p a k e l s i t e p a k ė l i m ą. Plg. Iš. 22, 29; 23, 19. — (**20**) *Valgių.* Ebr. ž. *'arisoth* reiškia tikriausiai sumaltus arba sugrustus javus. Plg. 2 Ezdr. 10, 38; Ez. 44, 30. — *Iš klojimo,* (**20**) *taip ir...* Viešpats

stris. Sicut de areis primitias
separatis, 21 ita et de pulmentis
dabitis primitiva Domino.
22 Quod si per ignorantiam
præterieritis quidquam horum,
quæ locutus est Dominus ad
Moysen, 23 et mandavit per eum
ad vos, a die qua cœpit jubere
et ultra, 24 oblitaque fuerit fa-
cere multitudo: offeret vitulum
de armento, holocaustum in odo-
rem suavissimum Domino, et
sacrificium ejus ac liba, ut ce-
remoniæ postulant, hircumque
pro peccato: 25 et rogabit sacer-
dos pro omni multitudine filio-
rum Israel: et dimittetur eis,
quoniam non sponte peccave-
runt, nihilominus offerentes in-
censum Domino pro se et pro
peccato atque errore suo: 26 et
dimittetur universæ plebi filio-
rum Israel, et advenis, qui pe-
regrinantur inter eos: quoniam
culpa est omnis populi per ig-
norantiam. 27 Quod si anima una
nesciens peccaverit, offeret ca-
pram anniculam pro peccato suo:
28 et deprecabitur pro ea sacer-
dos, quod inscia peccaverit co-
ram Domino: impetrabitque ei
veniam, et dimittetur illi. 29 Tam
indigenis quam advenis una lex
erit omnium, qui peccaverint
ignorantes. 30 Anima vero, quæ
per superbiam aliquid commise-
rit, sive civis sit ille, sive pe-
regrinus, (quoniam adversus Do-
minum rebellis fuit) peribit de
populo suo: 31 verbum enim Do-

atskiriate pirmuones iš klojimo,
21 taip ir iš savo valgių duosite
pirmuones Viešpačiui.
22 O jei nežiniomis apleistu-
mėte ką nors iš to, ką Viešpats
yra kalbėjęs Mozei 23 ir per jį
jums įsakęs nuo tos dienos, ku-
rioje pradėjo duoti įsakymus, ir
paskiaus, 24 ir visa daugybė už-
mirštu tai padaryti, atnašaus
veršį iš bandos deginamajai au-
kai, kad butu meiliausis kvapas
Viešpačiui, draug su jos duoni-
ne ir liejamaja auka, kaip rei-
kalauja apeigos, ir ožį aukai už
nuodėmę; 25 ir kunigas melsis už
visą Izraėlio sunų daugybę, ir
bus jiems atleista, nes nusidėjo
netyčiomis; tečiaus jie susmil-
kys ugnyje auką Viešpačiui už
save, ir už savo nuodėmę, ir už
savo klaidą; 26 ir bus atleista
visai Izraėlio sunų tautai ir jų
tarpe pasiliekantiems svetimtau-
čiams, nes visos tautos kaltybė
kilo iš nežinių. 27 O jei kas vie-
nas nusidėtu nežiniomis, atna-
šaus metinę ožką už savo nuo-
dėmę; 28 ir kunigas melsis už jį,
nes nežiniomis nusidėjo Viešpa-
ties akyvaizdoje; ir jam išmels
dovanojimą, ir bus jam atleista.
29 Kaip vietiniems gyventojams
taip ir ateiviams bus vienoks
įstatas, visiems, kurie nusidėtu
nežiniomis. 30 Bet tasai, kursai
prasikalstu kuo nors iš puiky-
bės, ar jis bus pilietis, ar sve-
timtautis, pražus iš savo tautos,
(kadangi buvo maištininkas prieš
Dievą); 31 nes paniekino Vieš-

reikalauja, kad jam butu duodama duoklė ne tik grudais, bet ir tešla.

(**22 - 26**) *O jei nežiniomis*... Plg. Kun. 4, 2. 13... Kunigų kn. buvo kalbama apie prasikaltimus, darant nežiniomis, kas buvo uždrausta; čionai gi apie kaltybes, apleidžiant nežiniomis įsakytus dalykus; be to bausmės skiriamos didesnės; todėl randasi šioks toks skirtumas atsilyginimo apeigose — *Kunigas melsis*... Vz. Kun. 12, 7; 14, 19... ir k. — (**30**) *Iš puikybės*. Ebr. t.: p a k e l t a r a n k a. Taigi, kalbama apie nusidėjimą iš piktumo su paniekinimu įstatų davėjo Dievo. Toks pra-

mini contempsit, et præceptum
illius fecit irritum: idcirco de-
lebitur, et portabit iniquitatem
suam.
32 Factum est autem, cum es-
sent filii Israel in solitudine, et
invenissent hominem colligen-
tem ligna in die sabbati, 33 ob-
tulerunt eum Moysi et Aaron
et universæ multitudini. 34 Qui
recluserunt eum in carcerem,
nescientes quid super eo facere
deberent. 35 Dixitque Dominus
ad Moysen: Morte moriatur ho-
mo iste, obruat eum lapidibus
omnis turba extra castra. 36
Cumque eduxissent eum foras,
obruerunt lapidibus, et mortu-
us est sicut præceperat Dominus.
37 Dixit quoque Dominus ad
Moysen: 38 Loquere filiis Israel,
et dices ad eos ut faciant sibi
fimbrias per angulos palliorum,
ponentes in eis vittas hyacin-
thinas: 39 quas cum viderint, re-
cordentur omnium mandatorum
Domini, nec sequantur cogita-
tiones suas et oculos per res
varias fornicantes, 40 sed magis
memores præceptorum Domini
faciant ea, sintque sancti Deo
suo. 41 Ego Dominus Deus ve-
ster, qui eduxi vos de terra Æ-
gypti, ut essem Deus vester.

paties žodį ir nieku pavertė jo
įsakymą; todėl bus išdildytas ir
neš savo neteisybę.

32 Atsitiko gi, kad Izraėlio
sunųs, tebebudami tyruose ir ra-
dę žmogų, renkantį malkas su-
batos dieną, 33 atvedė jį pas Mo-
zę ir Aaroną ir visą daugybę,
34 kurie jį uždarė kalėjiman, ne-
žinodami, ką su juo turi pada-
ryti. 35 O Viešpats tarė Mozei:
Tasai žmogus mirte tenumiršta;
visa minia teužmuša jį akmeni-
mis už stovyklos. 36 Ir išvedę jį
laukan, užmušė akmenimis; ir
jis numirė, kaip Viešpats buvo
įsakęs.

37 Viešpats dar tarė Mozei: 38
Kalbėk Izraėlio sunums ir jiems
sakyk, kad sau pasidarytų ant
savo apdarų kampų kutus, įdė-
dami į juos mėlynas juosteles;
39 pažvelgdami į juos teatsime-
na visus Viešpaties įsakymus ir
tegul neeina paskui savo mintis
ir akis, paleistuvaudami įvairiais
dalykais, 40 bet velyk atsimin-
dami Viešpaties įsakymus juos
tepildo ir tebuna šventi savo
Dievui. 41 Aš Viešpats, jusų Die-
vas, kurs jus išvedžiau iš Aigyp-
to žemės, kad bučiau jusų Die-
vas.

---

sikaltėlis negali tikėties kaltybės atleidimo. Plg. Kun. 20. 17.

(**32 - 36**) *Atsitiko gi...* Įstatas apie subatos atilsį buvo ne sykį primenamas; todėl negalėjo jo nežinoti ir minimas čionai malkų rinkėjas. Viešpats matė jo pasielgime piktą valią; todėl reikėjo pritaikyti bausmė, koki buvo paskirta nusidedantiems iš puikybės. Plg. Kun. 24, 10... — *Nežinodami, ką...* Prasikaltimas buvo aiškus, bet pats nubaudimo budas nebuvo dar aiškiai paskirtas. Plg. Iš. 31, 14; 35, 2.

(**38**) *Kad sau pasidarytų...* Įsakomi čionai pasidirbinti kutai ebr. vadinasi *cicith*, Atk. 22, 12 gi *g^edilim*. Jie reikėjo prisegti prie keturių kampų viršutinio apdaro, kurs buvo panašus į ilgą paklodę, permetamą per kairįjį petį. Kutai buvo daromi iš keleto baltų siulų, o tarp jų vienas turėjo buti mėlynas. Penkiose tų siulų pluoštelio vietose buvo daromi mazgai. Kutų tikslas buvo toks pat kaip ir filakterijų. Vz. Iš. 13, 9 paaišk. Pats Išganytojas nešiojo *cicith*. Plg. Mt. 9, 20; 14, 36; Mk 6, 50. Żydai iki šiai dienai juos turi prie maldos metu vartojamo apsiausto (tallith gadol) ir šiaip jau

2. Dievas apgina Mozės valdžią ir Aarono kunigystę prieš maištininkus.

Caput XVI. 1 Ecce autem Co-
re filius Isaar, filii Caath, filii
Levi, et Dathan atque Abiron
filii Eliab, Hon quoque filius
Pheleth de filiis Ruben, 2 sur-
rexerunt contra Moysen, aliique
filiorum Israel ducenti quinqua-
ginta viri proceres synagogæ, et
qui tempore concilii per nomi-
na vocabantur. 3 Cumque stetis-
sent adversum Moysen et Aa-
ron, dixerunt: Sufficiat vobis,
quia omnis multitudo sanctorum
est, et in ipsis est Dominus:
Cur elevamini super populum
Domini? 4 Quod cum audisset
Moyses, cecidit pronus in faciem:
5 Locutusque ad Core et ad om-
nem multitudinem: Mane, inquit,
notum faciet Dominus qui ad se
pertineant, et sanctos applica-
bit sibi: et quos elegerit, appro-

16. perskyrimas. 1 O štai iš
Lėvio sunų Kaato sunaus Isa-
aro sunus Korė, ir iš Rubeno
sunų Eliabo sunudu Datanas ir
Abironas, ir taipogi Pelėto su-
nus Honas 2 sukilo prieš Mozę
ir dar kiti du šimtu penkios de-
šimtįs vyrų iš Izraėlio sunų, žy-
miausieji susirinkime, kurie san-
tarybų metu buvo sušaukiami
įvardžiai; 3 ir sustoję prieš Mo-
zę ir Aaroną, jie tarė: Gana ju-
dum, nes visa daugybė suside-
da iš šventųjų, ir tarp jų yra
Viešpats. Kodėl judu keliatas
ant Viešpaties tautos? 4 Tai iš-
girdęs Mozė puolė kniupsčias
ant veido 5 ir kalbėjo Korei ir
visai daugybei: Rytoj, tarė jis,
Viešpats apskelbs, kas prie jo
pridera ir šventuosius ims prie
savęs; ir ką bus išrinkęs, priar-

---

nešiojamo panašaus į didelius škaplierius apdaro (tallith katon).

16, 1—17, 13. Korei, Datanui ir Abironui draug su kitais sukilus prieš Aarono kunigystę ir Mozės valdžią, Dievas kietai nubaudžia maištininkus, nes vienus prarija žemė, kitus gi sunaikina ugnis. Taipogi ir murmančią minią ištinka Dievo bausmė, o Aaromo kunigystė patvirtinama stebuklingu Aarono lazdos pražydimu.

(16, 1) *Isaaro.* Jis buvo Mozės ir Aarono tėvo Amramo brolis. Vz. Iš. 6, 16. 18. 21. — *Korė.* Ebr. *Qorach.* Iš viso pasakojimo aišku, kad jis buvo maišto vadas. Regimai neužganėdintas tuo, kad kunigais buvo paskirti tik jo brolėno Aarono ainiai, visi gi kiti Lėvio sunųs turėjo jiems tarnauti šventykloje, pykdamas ant Mozės, kam jis buvo tik Aaroną su sunumis pašventęs kunigais, ėmė skelbti, kad visi Izraėlitai turi lygias teises, ir reikalauti kunigiškų teisių jei ne visiems Izraėlio sunums, tai bent visiems Lėvitams. Kad lengviaus pasiektu savo tikslą, Korė tikriausiai pakurstė Dataną ir Abironą jieškoti atimtų iš jų protėvio Rubeno pirmgimystės teisių, kurios buvo perėjusios ant kitų; nes tarp dvylikos giminių pirmąją vietą buvo užėmusi Judo ainija, o Juozapas dviejuose savo sunuose buvo gavęs dvi dali, kas seniaus priderėdavo pirmgimiams. — *Pelėto sunus Honas.* Kadangi toliaus jo nėra paminėta, todėl vieni aiškintojai mano, kad jis Mozės perspėtas atsiskyrė nuo maištininkų; kiti gi teisingiaus spėja, kad tekstas šitoje vietoje pagadintas, tuo labiaus kad nei Pelėto nei Hono niekur daugiaus neišvardinta tarp Rubeno ainių. Taigi seniaus šita vieta rasi taip buvo skaitoma: Iš Rubeno sunų Palaus sunaus Eliabo sunudu Datanas ir Abironas. Plg. Iš. 6, 14; žem. 26, 5. 8. 9. — (2) *Prieš Mozę — ir Aaroną.* Vz. 3. e. — *Dar kiti du...* Rasi ne visi jie buvo Lėvitai, nes viename Lėvio giminėje vargiai tegalėjo rasties toks didelis „žymiausiųjų“ vyrų skaitlius. — (3) *Iš šventųjų.* Tai buvo tiesa (plg. Iš. 19, 6); bet tas pats Dievas, kurs buvo pašventinęs visą tautą, paskyrė kunigais

pinquabunt ei. 6 Hoc igitur fa-
cite: Tollat unusquisque thuri-
bula sua, tu Core, et omne con-
cilium tuum: 7 et hausto cras
igne, ponite desuper thymiama
coram Domino: et quemcumque
elegerit, ipse erit sanctus: mul-
tum erigimini filii Levi. 8 Dixit-
que rursum ad Core: Audite fi-
lii Levi: 9 num parum vobis est
quod separavit vos Deus Israel
ab omni populo, et junxit sibi,
ut serviretis ei in cultu taber-
naculi, et staretis coram fre-
quentia populi, et ministraretis
ei? 10 Idcirco ad se fecit acce-
dere te et omnes fratres tuos
filios Levi, ut vobis etiam sa-
cerdotium vindicetis, 11 et om-
nis globus tuus stet contra Do-
minum? quid est enim Aaron
ut murmuretis contra eum?

12 Misit ergo Moyses ut vo-
caret Dathan et Abiron filios
Eliab. Qui responderunt: Non
venimus. 13 Numquid parum est
tibi quod eduxisti nos de terra,
quæ lacte et melle manabat, ut
occideres in deserto, nisi et do-
minatus fueris nostri? 14 Reve-
ra induxisti nos in terram, quæ
fluit rivis lactis et mellis, et
dedisti nobis possessiones agro-
rum et vinearum: an et oculos
nostros vis eruere? non venimus.
15 Iratusque Moyses valde, ait

tins prie savęs. 6 Taigi, štai ką
padarykite: kiekvienas tegul ima
savo smilkytuvą, tu Kore, ir vi-
sas tavo burys, 7 ir pasisėmę
rytoj ugnies, užberkite ant vir-
šaus smilkalų Viešpaties aky-
vaizdoje; ir ką jis bus išrinkęs,
tasai bus šventas. Jųs keliatės
labai augštai, Lėvio sunųs! 8 Ir
jis vėl tarė Korei: Klausykite,
Lėvio sunųs! 9 Argi dar jums
maža, kad jus Izraėlio Dievas
atskyrė nuo visos tautos ir su-
vienijo su savim, idant pildy-
tumėte jo tarnystę šėtroje, ir
stovėtumėte visos tautos aky-
vaizdoje ir jai tarnautumėte? 10
Argi dėlto jis leido prisiartinti
prie savęs tau ir visiems tavo
broliams, Lėvio sunums, kad jųs
reikalautumėte dar ir kunigy-
stės, 11 ir visa tavo gauja sukil-
tu prieš Viešpatį? Nes kas gi yra
Aaronas, kad prieš jį murmate?
12 Taigi, Mozė nusiuntė pa-
vadintų dviejų Eliabo sunų Da-
tano ir Abirono. O juodu atsakė:
Mudu neeisiva. 13 Ar dar tau
maža, kad mus išvedei iš žemės,
pludusios pienu ir medum, idant
užmuštumei tyruose, jog tu no-
ri ir viešpatauti ant musų? 14
Gražiai tu mus įvedei žemėn,
kurioje teka pieno ir medaus
upeliai, ir davei mums paveldė-
ti laukus ir vynuogynus! ar ir
akis mums nori išlupti? Mudu
neeinava. 15 Ir labai įpykęs Mo-

tik Aarono ainiją, o žmonių vadu Mozę; Korė gi su savo sėbrais, sukildami prieš tą kunigystę ir valdžią, geidė valdžios sau (vz. žem. 10. e.). — (6) *Savo smilkytuvą.* Ebr. ž. *machthoth* reiškia indą pelenams arba žarijoms pilti. Smilkalų deginimas buvo tiktai kunigų pareiga ir teisė (vz. Iš. 30, 7...). Taigi, maištininkai, imdami smilkytuvus ir mėgindami deginti Viešpačiui smilkalus, tuo pačiu savinosi kunigystės pareigas; ir jei Dievas butu priėmęs jų smilkymą, tuo pačiu butu lyg-kad pripažinęs maištininkų reikalavimo teisingumą.

(12) *Mudu neeisiva...* Du maištininku, apskelbę sukilimą (vz. 1. 2. e.), regimai sugrįžo į savo šėtras; dabar jie nebenori vesti su Moze jokių tarybų ir jo pasiuntiniams duoda pilną piktų pasityčiojimų atsakymą. — **(13)** *Iš žemės, pludusios...*: iš Aigypto. — **(14)** *Ar ir akis...*, kad mes nematytumėm tiesos. — **(15)** *Aukas.*

ad Dominum: Ne respicias sa-
crificia eorum: tu scis quod ne
asellum quidem unquam acce-
perim ab eis, nec afflixerim quem-
piam eorum.
16 Dixitque ad Core: Tu, et
omnis congregatio tua state se-
orsum coram Domino, et Aaron
die crastino separatim. 17 Tollite
singuli thuribula vestra, et po-
nite super ea incensum, offeren-
tes Domino ducenta quinquagin-
ta thuribula: Aaron quoque te-
neat thuribulum suum. 18 Quod
cum fecissent, stantibus Moyse
et Aaron, 19 et coacervassent ad-
versum eos omnem multitudi-
nem ad ostium tabernaculi, ap-
paruit cunctis gloria Domini. 20
Locutusque Dominus ad Moysen
et Aaron, ait: 21 Separamini de
medio congregationis hujus, ut
eos repente disperdam. 22 Qui
ceciderunt proni in faciem, at-
que dixerunt: Fortissime Deus
spirituum universæ carnis, num
uno peccante, contra omnes ira
tua desæviet? 23 Et ait Dominus
ad Moysen: 24 Præcipe universo
populo ut separetur a taberna-
culis Core, et Dathan et Abi-
ron. 25 Surrexitque Moyses, et

zė tarė Viešpačiui: Neveizdėk į
jų aukas; tu žinai, kad aš nie-
kuomet neėmiau iš jų nei asi-
laičio ir neivieno iš jų nenu-
skriaudžiau.
16 Paskui jis tarė Korei: Tu
ir visas tavo burys rytoj stoki-
tės atskirai Viešpaties akyvaiz-
doje ir Aaronas skyrium; 17 im-
kite kiekvienas savo smilkytu-
vus ir įsidėkite į juos smilkalų,
atnašaudami Viešpačiui du šim-
tu penkias dešimtis smilkytuvų;
taipogi Aaronas telaiko savo
smilkytuvą 18 Kuomet jie tai
buvo padarę, čiapat stovint Mo-
zei ir Aaronui, 19 ir surinko prieš
juodu visą daugybę prie šėtros
angos, visiems pasirodė Viešpa-
ties šlovė. 20 Ir Viešpats kalbė-
jo Mozei ir Aaronui ir tarė: 21
Atsiskirkita iš šitos sueigos tarpo.
kad juos umai sunaikinčiau. 22
Juodu puolė kniupsti ant veido
ir tarė: Galingiausis visokio kuno
dvasių Dieve! argi, vienam nu-
sidėjus, tavo rustybė siaus prieš
visus? 23 Tuomet Viešpats tarė
Mozei: 24 Įsakyk visai tautai, kad
atsiskirtu nuo Korės, Datano
ir Abirono šėtrų. 25 O Mozė pa-

Nors ebr. t. yra žodis *minchah*, bet čionai jis tikriausiai nereiškia duoninės aukos, o tik apskritai dovaną. Mozė maldauja Viešpatį, kad jis nepriimtu iš maištininkų rankos dovanos, kurią jie nori atnašauti, peržengdami įstatus.

(**16-19**) *Paskui jis tarė...* Kadangi Korė sutiko ant Dievo teismo, todėl Mozė duoda nurodymus, kaip jis turi įvykti. Ebr. t. tas dalykas išreikštas pilniaus: „Ir tarė Mozė Qorachui: Tu ir visas tavo burys stokitės prieš Viešpatį; tu, jie ir Aaronas rytoj; ir imkite kiekvienas savo smilkytuvą, ir įsidėkite į juos smilkalų, ir kiekvienas atneškite savo smilkytuvus Viešpaties akyvaizdon, du šimtu penkias dešimtis smilkytuvų; taipogi tu ir Aaronas, kiekvienas savo smilkytuvą. Ir visi ėmė savo smilkytuvus, ir įsidėjo į juos ugnies ir užbėrė ant jos smilkalų, ir atsistojo ties liudijimo šėtros anga, taipogi Mozė ir Aaronas; ir Qorachas surinko prieš juodu visą minią prie liudijimo šėtros angos, ir pasirodė“... — (**22**) *Galingiausis...* Mozė ir Aaronas maldauja Viešpatį, kad draug su prasikaltėliais, kurių sulyginant buvo labai nedaug, nenubaustu draug visos čiapat susirinkusios minios. Viešpats išklauso tą maldą ir liepia miniai atsitraukti iš pradžios nuo maištininkų, susirinkusių prie šėtros, o paskui nuo Datano ir Abirono šėtrų. — (**24 - 26**) *Nuo Korės, Datano ir Abirono šėtrų.* Regimai šitos vietos tekste yra koks nors paklydimas, atsiradęs iš perrašinėtojų neapsižiurėjimo. Visupirma Korės šėtra bu-

abiit ad Dathan et Abiron: et sequentibus eum senioribus Israel. 26 dixit ad turbam: Recedite a tabernaculis hominum impiorum, et nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum. 27 Cumque recessissent a tentoriis eorum per circuitum, Dathan et Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum cum uxoribus et liberis, omnique frequentia. 28 Et ait Moyses: In hoc scietis, quod Dominus miserit me ut facerem universa quæ cernitis, et non ex proprio ea corde protulerim: 29 Si consueta hominum morte interierint, et visitaverit eos plaga, qua et ceteri visitari solent, non misit me Dominus: 30 sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos et omnia quæ ad illos pertinent, descenderintque viventes in infernum, scietis quod blasphemaverint Dominum. 31 Confestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum: 32 et aperiens os suum, devoravit illos cum tabernaculis suis et universa substantia eorum. 33

kilo ir ėjo prie Datano ir Abirono, sekant paskui jį Izraėlio vyresniesiems. 26 ir jis tarė miniai: Atsitraukkite nuo žmonių bedievių šėtrų ir neprisilieskite, kas jiems pridera, kad neįsipainiotumėte į jų nuodėmes. 27 Ir visiems atsitraukus nuo šėtrų aplinkui, Datanas ir Abironas išėję stovėjo savo šėtrų įėjime draug su pačiomis ir vaikais ir su visa gauja. 28 O Mozė tarė: Iš to pažinsite, kad Viešpats mane siuntė, idant daryčiau visa, ką matote, ir kad aš tai neėmiau iš savo širdies: 29 Jei jie pražus paprasta žmonių mirtimi, ir juos aplankys sloga, kokios ir kiti esti aplankomi, tai manęs Viešpats nesiuntė; 30 bet jei Viešpats padarys naują dalyką, kad žemė, atvėrus savo nasrus, prarys juos ir visa, kas jiems pridera, ir jie gyvi nužengs į mirusiųjų buveinę, žinosite, kad jie piktžodžiavo Viešpačiui. 31 Taigi, tuojau kaip tik jis liovėsi kalbėjęs, žemė pratruko po jų kojomis 32 ir, atvėrus savo nasrus, prarijo juos su jų šėtromis ir visu jų lobiu. 33 Ir jie

---

vo Lėvitų stovyklose, todėl jei ir neperdaug atstu nuo Datano ir Abirono šėtrų, kurie buvo iš Rubeno giminės, tai ir ne greta (plg. aug. 510 psl.); be to iš kitur žinoma, kad Korės šeimyna nepražuvo (plg. žem. 26, 11. 58); todėl čionai vargiai tegalėjo buti šneka apie atsitraukimą nuo Korės šėtros. Tečiaus žinoma (vz. 26, 10), kad pats Korė ne ugnyje sudegė, bet nugrimsdo į atsivėrusią žemę. Todėl reikia spėti, kad maištininkų nubaudimas įvyko maž-daug taip: Išpradžios susirinko maištininkai, vadovaujant Korei, prie sandoros šėtros. Bet jiems dar nepradėjus atnašauti smilkalų, Mozė paliko su jais Aaroną ir, liepęs atsitraukti miniai, pats nuėjo prie Datano ir Abirono šėtrų, o paskui jį pasiskubino ateiti ir Korė, taipogi palikęs savuosius, rasi norėdamas padrąsinti Dataną ir Abironą. Ir čionai Mozė liepė atsitraukti miniai nuo šėtrų Datano ir Abirono, su kuriedviem pražuvo draug ir Korė; tuotarpu kad jo sėbrus prie sandoros šėtros sudegino Viešpaties ugnis. — (**27**) *Vaikais ir visa gauja.* Ebr. t.: sunumis ir savo vaikeliais. — (**30**) *Mirusiųjų buveinę.* Ebr. *š^e'olah.* Vz. Prad. 37, 35; 42, 38. — (**32**) *Ir, atvėrus...* Ebr. t.: „ir žeme atvėrė savo nasrus, ir prarijo juos ir jų namus, visus žmones, kurie priderėjo Korei (supr.: kurie buvo prisidėję prie Korės maišto) ir visą lobį". — (**33**) *Gyvi nugrimsdo.* Gyvus prarijo žemė; bet tuo paćiu dar nepasakyta, kad jie su gyvais kunais butu nuėję į mirusiųjų buveinę.

Descenderuntque vivi in infernum operti humo, et perierunt de medio multitudinis. 34 At vero omnis Israel, qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium, dicens: Ne forte et nos terra deglutiat. 35 Sed et ignis egressus a Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum.

36 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 37 Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti ut tollat thuribula quæ jacent in incendio, et ignem huc illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt 38 in mortibus peccatorum: producatque ea in laminas, et affigat altari, eo quod oblatum sit in eis incensum Domino, et sanctificata sint, ut cernant ea pro signo et monimento filii Israel. 39 Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula ænea, in quibus obtulerant hi quos incendium devoravit, et produxit ea in laminas, affigens altari: 40 ut haberent postea filii Israel, quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, et qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino, ne patiatur sicut passus est Core, et omnis congregatio ejus, loquente Domino ad Moysen.

41 Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Moysen et Aaron, dicens: Vos interfecistis popu-

gyvi nugrimsdo į mirusiųjų buveinę, apdengti žemėmis, ir pražuvo iš tautos tarpo. 34 O visas Izraėlis, kurs stovėjo aplinkui, žunantiems sušukus, ėmė bėgti ir sakė: Kad kartais žemė ir musų nepraryt ų. 35 Bet išėjo nuo Viešpaties ir ugnis, ir ji užmušė du šimtu penkias dešimtis vyrų, kurie atnašavo smilkalus.

36 Po to Viešpats kalbėjo Mozei ir tarė: 37 Įsakyk Aarono sunui Eleazarui, kunigui, kad imtu smilkytuvus, pamestus gaisre, ir išsklaistytų ugnį į visas puses, nes jie pašvęsti 38 nusidėjėlių mirtimi; ir tegul juos perkaldina į skardas ir teprisega prie altoriaus, nes juose buvo atnašauta smilkalas Viešpačiui ir jie pašventinti, kad Izraėlio sunųs juos matytu kaipo ženklą ir atsiminimą. 39 Taigi, kunigas Eleazaras ėmė varinius smilkytuvus, kuriuose aukojo gaisro prarytieji, ir perkalė juos į skardas, ir prisegė prie altoriaus, 40 kad paskiaus Izraėlio sunųs tuo butu perspėjami, idant neivienas svetimasis ir kas nėra iš Aarono ainijos nesiartintu smilkalų atnašautų Viešpačiui, kad nenukentėtu, kaip nukentėjo Korė ir visas jo burys, kada Viešpats kalbėjo Mozei.

41 O sekančią dieną visa Izraėlio sunų daugybė murmėjo prieš Mozę ir Aaroną ir sakė: Judu užmušėta Viešpaties tau-

(37) *Gaisre*: prie sudegusių maištininkų. — *Jie pašvęsti.* Smilkytuvai tapo šventu dalyku ir Viešpaties nuosavybe dėlei baisios Dievo bausmės, kuri sutiko jų savininkus, ir dėlto kad juose buvo atnašauta smilkalas Viešpačiui, nors ir su nedoru užmanymu pasisavinti kunigystę. — (38) *Prie altoriaus*: prie deginamųjų aukų altoriaus, kurs jau turėjo vieną apvalkalą iš varinės skardos. Plg. Iš. 27, 2; 38, 2. — (40) *Kada Viešpats kalbėjo Mozei.* Anot ebr. t.: kaip Viešpats jam (t. y. Eleazarui) kalbėjo per Mozę.

(41) *Visa Izraėlio sunų...* Vakar pražuvusiųjų maištininkų taip buvo sukvailinta minia, kad ji regimai manė, jog Mozė ir Aaronas vien savo valdžiai sutvirtinti buvo išmeldę Dievo bausmę Korei ir

lum Domini. 42 Cumque orire-
tur seditio, et tumultus incre-
sceret, 43 Moyses et Aaron fu-
gerunt ad tabernaculum fœde-
ris. Quod, postquam ingressi sunt,
operuit nubes, et apparuit glo-
ria Domini. 44 Dixitque Domi-
nus ad Moysen: 45 Recedite de
medio hujus multitudinis, etiam
nunc delebo eos. Cumque jace-
rent in terra, 46 dixit Moyses ad
Aaron: Tolle thuribulum, et hau-
sto igne de altari, mitte incen-
sum desuper, pergens cito ad
populum ut roges pro eis: jam
enim egressa est ira a Domino,
et plaga desævit. 47 Quod cum
fecisset Aaron, et cucurrisset
ad mediam multitudinem, quam
jam vastabat incendium, obtu-
lit thymiama: 48 et stans inter
mortuos ac viventes, pro popu-
lo deprecatus est, et plaga ces-
savit. 49 Fuerunt autem qui per-
cussi sunt, quatuordecim millia
hominum et septingenti, absque
his qui perierant in seditione
Core. 50 Reversusque est Aaron
ad Moysen ad ostium taberna-
culi fœderis postquam quievit
interitus.

Caput XVII. 1 Et locutus est
Dominus ad Moysen, dicens: 2
Loquere ad filios Israel, et ac-
cipe ab eis virgas singulas per
cognationes suas, a cunctis prin-
cipibus tribuum, virgas duode-
cim, et uniuscujusque nomen
superscribes virgæ suæ. 3 No-
men autem Aaron erit in tribu

tą. 42 Kilstant gi maištui ir su-
mišimui einant didyn, 43 Mozė
ir Aaronas nubėgo prie sando-
ros šėtros. O kuomet jon įėjo,
ją apdengė debesys ir pasirodė
Viešpaties šlovė. 44 Ir Viešpats
tarė Mozei: 45 Išeikita iš šitos
daugybės tarpo, o aš juos tuo-
jau išnaikinsiu. Tuomet juodu
puolė kniupsti ant žemės, 46 ir
Mozė tarė Aaronui: Imk smil-
kytuvą ir, pasisėmęs ugnies iš
altoriaus, užberk ant viršaus
smilkalų ir eik greitai prie tau-
tos, kad už juos melstumeis, nes
jau išėjo nuo Viešpaties rusty-
bė ir sloga siaučia. 47 O kuomet
Aaronas tai padarė ir nubėgo į
vidurį minios, kurią jau naikino
gaisras, jis atnašavo smilkalus
48 ir, stovėdamas tarp numiru-
sių ir gyvųjų, meldėsi už tautą,
ir sloga liovėsi. 49 Ištiktųjų gi
buvo keturiolika tukstančių sep-
tyni šimtai, neskaitant tų, ku-
rie pražuvo Korės maište. 50 Ir
Aaronas sugrįžo pas Mozę prie
sandoros šėtros angos, po to kaip
mirimas buvo pasiliovęs.

17. perskyrimas. 1 Viešpats
dar kalbėjo Mozei ir tarė: 2 Kal-
bėk Izraėlio sunums ir imk iš
jų po vieną lazdą iš kiekvienos
giminės, dvyliką lazdų nuo visų
giminių kunigaikščių, ir kiekvie-
no vardą parašysi ant jo lazdos;
3 Aarono gi vardas bus ant Lė-
vio giminės lazdos, ir viena laz-

---

jo sėbrams; todėl dabar jau visa daugybė ima kelti maištą prieš savo vadovus. — (**42 - 43**) *Ir kilstant...* Ebr. t. reiktu išversti truputį kitaip: „Ir atsitiko, kad susirenkant prieš Mozę ir Aaroną miniai, juodu kreipėsi prie liudijimo šėtros, ir štai ją apdengė debesys ir pasirodė Viešpaties šlovė. Ir Mozė bei Aaronas nuėjo prie sandoros šėtros“. — (**46**) *Kad už juos melstumeis.* Geriaus anot ebr. t.: „kad jiems išmelstumei dovanojimą“. Taippat ir 48. eil.

(**17, 2**) *Dvyliką lazdų.* Buvo tai paprastos gyvenime vartojamos lazdos, bet kunigaikščių rankose jos buvo draug ir jų valdžios ženklas. — *Kiekvieno var-*

Levi, et una virga cunctas se-
orsum familias continebit: [4] po-
nesque eas in tabernaculo fœ-
deris coram testimonio, ubi lo-
quar ad te. [5] Quem ex his ele-
gero, germinabit virga ejus: et
cohibebo a me querimonias fi-
liorum Israel, quibus contra vos
murmurant. [6] Locutusque est
Moyses ad filios Israel: et de-
derunt ei omnes principes vir-
gas per singulas tribus: fuerunt-
que virgæ duodecim absque vir-
ga Aaron. [7] Quas cum posuisset
Moyses coram Domino in taber-
naculo testimonii: [8] sequenti die
regressus invenit germinasse vir-
gam Aaron in domo Levi: et tur-
gentibus gemmis eruperant flo-
res, qui, foliis dilatatis, in amyg-
dalas deformati sunt. [9] Protu-
lit ergo Moyses omnes virgas
de conspectu Domini ad cun-
ctos filios Israel: videruntque
et receperunt singuli virgas su-
as. [10] Dixitque Dominus ad Moy-
sen: Refer virgam Aaron in ta-
bernaculum testimonii, ut ser-
vetur ibi in signum rebellium
filiorum Israel, et quiescant que-
relæ eorum a me, ne moriantur.
[11] Fecitque Moyses sicut præ-
ceperat Dominus. [12] Dixerunt au-
tem filii Israel ad Moysen: Ec-
ce consumpti sumus, omnes per-
ivimus. [13] Quicumque accedit ad
tabernaculum Domini, moritur:
numusque ad internecionem cun-
cti delendi sumus?

da atstovaus visas akskiras šei-
mynas. [4] Jas padėsi sandoros šė-
troje ties liudijimu, kame tau
kalbėsiu. [5] Ką iš šitųjų busiu
išrinkęs, to lazda pražys, ir ne-
leisiu prie savęs Izraėlio sunų
dejavimų, kuriais jie prieš judu
murma. [6] O Mozė kalbėjo Izraė-
lio sunums; ir visi kunigaikščiai
jam davė lazdas nuo kiekvienos
giminės; ir buvo dvylika lazdų,
neskaitant Aarono lazdos. [7] Kuo-
met Mozė jas buvo padėjęs Vieš-
paties akyvaizdoje liudijimo šė-
troje, [8] įėjęs vėl sekančią dieną
rado pražydusią lazdą Aarono
iš Lėvio namų: o susikrovus pum-
purams, buvo pasidarę žiedai,
kurie, lapams išsiplėtus, pavirto
migdolais. [9] Mozė tat išnešė vi-
sas lazdas iš po Dievo akių prie
visų Izraėlio sunų; ir jie matė,
ir kiekvienas atsiėmė savo laz-
dą. [10] Tuomet Viešpats tarė Mo-
zei: Įnešk atgal Aarono lazdą
liudijimo šėtron, kad butu užlai-
koma kaipo Izraėlio sunų maišto
ženklas, ir kad nurimtu jų deja-
vimas prieš mane, ir kad nenu-
mirtu. [11] Mozė padarė, kaip Vieš-
pats buvo įsakęs. [12] O Izraėlio
sunųs tarė Mozei: Štai mes su-
naikinti, visi pražuvome. [13] Kas
tik artinasi prie Viešpaties šė-
tros, tas miršta; argi mes turi-
me buti išnaikinti visi iki vie-
nam?

dą: ne giminių vardus, bet pačių kunigaikščių. — (4) *Kame tau kalbėsiu.* Ebr. t.: k a m e j u m s a p s i r e i k š i u. Apsireikšdavo gi Viešpats ir kalbėdavo tautai per Mozę. Plg. Iš. 25, 22. — (8) *Susikrovus pumpurams...* Sausos lazdos žaliavimas, žydėjimas ir viena nakčia atsiradimas ant jos vaisių, buvo tai keletas kits po kito einančių stebuklų, kuriais Dievas teikėsi aiškiausiai patvirtinti Aarono kunigystę. — (12. 13) *Izraėlio sunųs tarė...* Tik dabar Izraėlitai pilnai suprato, kaip pavojingas dalykas kelti maištą prieš Dievo paskirtąją valdžią ir savinties teises, kurios paskirtos kam kitam. Jie išreiškia baimę, kad visi gali pražuti, ir tuo paćiu maldauja Mozę, kad juos užtartu Viešpaties akyse.

3. Kunigų ir Lėvitų pareigos ir teisės.

Caput XVIII. 1 Dixitque Dominus ad Aaron: Tu, et filii tui, et domus patris tui tecum portabitis iniquitatem Sanctuarii: et tu et filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri. 2 Sed et fratres tuos de tribu Levi, et sceptrum patris tui sume tecum, præstoque sint, et ministrent tibi: tu autem et filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii. 3 Excubabuntque Levitæ ad præcepta tua, et ad cuncta opera tabernaculi: ita dumtaxat, ut ad vasa Sanctuarii et ad altare non accedant, ne et illi moriantur, et vos pereatis simul. 4 Sint autem tecum, et excubent in custodiis tabernaculi, et in omnibus ceremoniis ejus. Alienigena non miscebitur vobis. 5 Excubate in custodia Sanctuarii, et in ministerio altaris: ne oriatur indignatio super filios Israel. 6 Ego dedi vobis fratres vestros Levitas de medio filiorum Israel, et tradidi donum Domino, ut serviant in ministeriis tabernaculi ejus. 7 Tu autem et filii tui custodi-

18. perskyrimas. 1 Viešpats tarė Aaronui: Tu, ir tavo sunųs, ir draug su tavim tavo tėvo namai nešiosite prasikaltimus prieš šventyklą; ir tu, ir tavo sunųs draug pakelsite nuodėmes prieš jusų kunigystę. 2 Bet imk su savim ir tavo brolius iš Lėvio giminės, tavo tėvo ainiją, ir jie tebuna drauge ir tegul tau tarnauja; tu gi ir tavo sunųs tarnausite liudijimo šėtroje. 3 Lėvitai bus pasiryžę pildyti tavo įsakymus ir visus šėtros darbus, tečiaus taip kad jie nesiartins prie šėtros rakandų ir prie altoriaus, idant ir jie nenumirtu, ir jųs nepražutumėte draug. 4 Tebuna gi jie su tavim, ir tesergi budriai šėtrą, ir rupinasi visomis jos apeigomis. Svetimasis nesimaišys tarp jusų. 5 Bukite budrųs šventyklos sargyboje ir altoriaus tarnystėje, kad nesukiltu rustybė prieš Izraėlio sunus. 6 Aš jums daviau jusų brolius Lėvitus iš Izraėlio sunų tarpo ir atidaviau kaipo dovaną Viešpačiui, kad pildytu jo šėtros tarnystę. 7 Tu gi ir tavo sunųs ser-

---

18, 1 - 32. Patvirtinęs Aarono kunigystę, Dievas ją sutvarko naujais įsakymais apie kunigų ir Lėvitų pareigas, apie vienų ir kitų pelną ir apie dešimtines, kurias Lėvitai privalo mokėti kunigams.

(**18, 1**) *Aaronui.* Dievas čionai atsiliepia tiesiai į Aaroną be Mozės tarpininkystės. Plg. Kun. 10, 8. — *Tavo sunųs*: kunigai. — *Tavo tėvo namai*: visa Lėvio giminė. — *Nešiosite prasikaltimus*: atsakysite už kaltybes, jusų bus kalčia ir jums reikės imti bausmė. Jei tauta savo aukose dėlei kunigų ir Lėvitų apsileidimo prasikals prieš šventyklą, bus kalta ir atsakys už tai ne ji pati, bet kunigai ir Lėvitai; taipogi jei, apsileidžiant kunigams, Lėvitai padarys ką nors priešinga įstatams, bus kalti kunigai; be to jie turės atsakyti ir už savo pareigų negerą pildymą. — (**2**) *Bet imk...* Tarp kunigų ir Lėvitų privalo buti vienybė ir meilė, nes jie vieno protėvio vaikai, nors Lėvitai ir turi tarnauti kunigams. — *Tebuna drauge.* Ebr. *illavu*: tebuna suvienyti. Aliuzija į Lėvitų vardą. Plg. Prad. 29, 34. — (**4**) *Svetimasis*: kas nepridera prie Lėvio giminės. — (**7**) *Kas yra už užkabos...* t. y. švenčiausioje šėtros dalyje. Į ją galėjo įeiti tik vyriausis kunigas, kurio pareigos čionai išskaitomos draug su paprastų kunigų pareigomis. Plg. dar aug. 4, 5. Šito sakinio gale ebr. t. yra žodžiai, apleisti

te sacerdotium vestrum: et omnia quæ ad cultum altaris pertinent, et intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur: si quis externus accesserit, occidetur.
8 Locutusque est Dominus ad
Aaron: Ecce dedi tibi custodiam
primitiarum mearum. Omnia quæ
sanctificantur a filiis Israel, tradidi tibi et filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempi-
terna. 9 Hæc ergo accipies de
his, quæ sanctificantur, et oblata sunt Domino. Omnis oblatio, et sacrificium, et quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi, et cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, et filio-
rum tuorum. 10 In Sanctuario
comedes illud: mares tantum edent ex eo, quia consecratum
est tibi. 11 Primitias autem, quas
voverint et obtulerint filii Israel, tibi dedi, et filiis tuis, ac filiabus tuis jure perpetuo: qui mundus est in domo tua, ves-
cetur eis. 12 Omnem medullam
olei, et vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Do-
mino, tibi dedi. 13 Universa fru-

gėkite savo kunigystės pareigas; visa, kas pridera prie altoriaus tarnystės ir kas yra už užkabos, bus kunigų aprupinama; jei kas svetimas prisiartintų, bus užmuštas.
8 Viešpats dar kalbėjo Aaro-
nui: Štai aš tau duodu teisę užlaikyti sau mano pirmuones. Visa, kas Izraėlio sunų pašvenčiama, atiduodu tau ir tavo sunums už kunigystės pareigas; tas įsta-
tas bus amžinas. 9 Tataigi, štai
ką imsi iš to, kas pašvenčiama ir atnašaujama Viešpačiui. Kiekviena atnaša ir duoninė auka, ir kas tik man atiduodama už nuodėmę ir prasikaltimą, ir kas darosi labai šventa, bus tavo ir
tavo sunų. 10 Tai valgysi šven-
toje vietoje: tiktai vyriškiai valgys tų dalykų, nes jie tau pa-
švęsti. 11 Pirmuones gi, kurias
Izraėlio sunųs apsižada duoti ir atnašauja, duodu tau ir tavo sunums ir tavo dukterims amžina teise: kas tavo namuose yra ne-
suteptas, jas valgys. 12 Kas tik
yra geriausia iš aliejaus, ir vyno, ir javų, ką jie atnašauja kaipo pirmuones Viešpačiui, duodu
tau. 13 Visi pirmieji vaisiai, ku-

Vulgatoje: Aš daviau jums jusų kunigystę, kaipo dovanai suteiktą tarnystę. Taigi, kunigystė yra paties Viešpaties suteiktas užsiėmimas, todėl labai garbingas, kurio nevalia savinties neivienam, atskyrus tik tuos, kam jis duotas. — *Svetimas*: ne kunigas.
(**8**) *Mano pirmuones.* Ebr. ž. *th'rumothai* reiškia visa, kas pakeliama Viešpačiui kaipo atnaša. Vz. Iš. 25, 2. — *Kas... pašvenčiama*: šventus ir labai šventus dalykus. Vz. Kun. 2, 3. 10 ir k. — (**9**) *Iš to, kas pašvenčiama ir...* Ebr. t.: iš labai šventų dalykų, iš ugnies. Taigi, visupirma kalbama apie labai šventas dovanas iš tų aukų, kurios deginamos ugnyje. — *Kiekviena atnaša...* Ebr. t. išpradžios pasakyta apskritai: kiekviena jų dovana, o toliaus išvardijami jų skyriai: minchah (vz. Kun. 2, 2. 3; 10, 2. 13), aukos už nuodėmę (vz. Kun. 4, 22. 27; 6, 25. 26) ir už prasikaltimą (vz. Kun. 5, 1; 7, 7; 10, 12; 14, 13). — (**10**) *Valgys šventoje...* Vz. Kun. 6, 16. 18. 26. 29; 7, 6. — (**11**) *Pirmuones gi...* Šitoje eil. kalbama apie dovanas, kurios vadinosi šventomis ir kurias buvo valia valgyti visai kunigo šeimynai. Ebr. t. jos vadinasi pakėlimo ir siubavimo (*th'nufah*) atnašomis. Plg. Iš. 29, 26-28; Kun. 7, 34; 22, 10-13. Prie tokių atnašų visupirma priderėjo dėkojimo aukos, kurių dalis buvo atiduodama kunigams. Plg. Kun. 3, 1... 7. 31-34; 9, 21 ir k. — (**12**) *Kas tik yra geriausia...* Čionai pradedama kalbėti apie tikrasias pirmuo-

gum initia, quas gignit humus, et Domino deportantur, cedent in usus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis. 14 Omne quod ex voto reddiderint filii Israel, tuum erit. 15 Quidquid primum erumpit e vulva cunctæ carnis, quam offerunt Domino, sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris erit: ita dumtaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias, et omne animal quod immundum est redimi facias, 16 cujus redemptio erit post unum mensem, siclis argenti quinque, pondere Sanctuarii. Siclus viginti obolos habet. 17 Primogenitum autem bovis et ovis et capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino: sanguinem tantum eorum fundes super altare, et adipes adolebis in suavissimum odorem Domino. 18 Carnes vero in usum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, et armus dexter, tua erunt. 19 Omnes primitias Sanctuarii, quas offerunt filii Israel Domino, tibi dedi et filiis, ac filiabus tuis jure perpetuo. Pactum salis est sempiternum coram Domino, tibi ac filiis tuis. 20 Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars et hereditas tua in medio filiorum Israel.

riuos išduoda žemė, ir kurie atnešami Viešpačiui, tarnaus tavo reikalams; kas tavo namuose nesuteptas, juos valgys. 14 Visa, ką Izraėlio sunų atiduos, pildydami apžadą, bus tavo. 15 Kas tik pirmas užgimsta iš kiekvienos motinos įsčios, ką atnašauja Viešpačiui, ar tai butu iš žmonių, ar iš gyvulių, priderės tau; tečiaus taip kad užžmogaus pirmgimį imsi užmokesnį ir kiekvieną suteptą gyvulį leisi išpirkti. 16 Atpirkimas įvyks vienam mėnesiui praslinkus penkiais sidabro sikliais tokio svarumo kaip šventyklos. Siklis susideda iš dvidešimties šeštokų. 17 Jaučio gi, ir avies, ir ožkos pirmgimio neleisi išpirkti, nes jie pašvęsti Viešpačiui; tiktai jų kraują išliesi ant altoriaus ir taukus susmilkysi kaipo meiliausį kvapą Viešpačiui; 18 mėsa gi bus tavo reikalams; taippat kaip tavo bus pašvęstoji krutinė ir dešinis petis. 19 Visas pirmuones šventyklai, kurias Izraėlio sunų atnašauja Viešpačiui, duodu tau, ir tavo sunums, ir tavo dukterims amžina teise. Tai yra amžina druskos sandora Viešpaties akyvaizdoje tau ir tavo sunums. 20 Viešpats dar tarė Aaronui: Jų žemėje nieko nepaveldėsite ir neturėsite tarp jų dalies: aš tavo dalis ir tėvainystė Izraėlio sunų tarpe.

nes. — (**14**) *Visa, ką Izraėlio...* Kalbama apie tai, kas pašvenčiama Viešpaćiui ir vadinasi ebr. *cherem.* Vz. Kun. 27, 28. 29. — (**16**) *Atpirkimas...* Šitoje eil. nurodyta žmonių pirmgimių atpirkimo laikas ir kaina. Vz. Iš. 13, 2. 13; 34, 20. — (**17. 18**) *Jaučio gi...* Plg. Kun. 7, 15-21. 31-34; 27, 6. 21-28. — (**19**) *Visas pirmuones...* Ebr. t.: visas pakėlimo atnašas iš šventų dovanų. — *Druskos sandora*: neišardoma sandora. Vz. Kun. 2, 3. — (**20**) *Jų žemėje...* Palestinos padalinime Dievas nežada duoti kunigams ir Lėvitams jokios jos dalies, nei dirvų, nei pievų, nei vynuogynų, nei miškų; visa tai jiems užvaduos gausiai pats Viešpats sau priderančiomis dovanomis, atnašų dalimis ir pirmuonėmis. Tas pažadėjimas yra tik figura kito apsčiausio atlyginimo, skiriamo N. Sandoros kuni-

21 Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis: 22 ut non accedant ultra filii Israel ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum, 23 solis filiis Levi mihi in tabernaculo servientibus, et portantibus peccata populi: legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Nihil aliud possidebunt, 24 decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi.

25 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 26 Præcipe Levitis, atque denuntia: Cum acceperitis a filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id est, decimam partem decimæ, 27 ut reputetur vobis in oblationem primitivorum, tam de areis quam de torcularibus: 28 et universis quorum accipitis primitias, offerte Domino, et date Aaron sacerdoti. 29 Omnia quæ offeretis ex decimis, et in donaria Domini separabitis, optima et electa erunt. 30 Dicesque ad eos: Si præclara et meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area et torculari dederitis primitias: 31 et comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quam familiæ vestræ: quia pretium est pro mi-

21 Lėvio gi sunums duodu nuosavybėn visas Izraėlio dešimtines už tarnystę, kuria jie man tarnauja sandoros šėtroje, 22 kad Izraėlio sunųs daugiaus nebesiartintu prie šėtros ir nedarytu mirtingos nuodėmės, 23 vien Lėvio sunums man tarnaujant šventykloje ir nešiojant tautos nuodėmes; tai bus amžinai užlaikytinas įstatas jusų kartose. Jie nieko daugiaus nepaveldės, 24 užsiganėdindami atiduodamomis dešimtinėmis, kurias aš atskyriau jų naudai ir reikalams.

25 Paskui Viešpats kalbėjo Mozei ir tarė: 26 Įsakyk Lėvitams ir apskelbk: Gavę iš Izraėlio sunų dešimtines, kurias jums daviau, jų pirmuones atnašaukite Viešpačiui, tai yra dešimtą dešimtinės dalį, 27 kad tai jums butu paskaityta pirmuonių atnašavimu, kaip iš klojimų, taip ir iš spaustuvų. 28 Iš visų tų dalykų, iš kurių imate pirmuones, atnašaukite Viešpačiui ir duokite kunigui Aaronui. 29 Visa, ką atnašausite iš dešimtinių ir atskirsite kaipo dovaną Viešpačiui, bus geriausi ir rinktiniai dalykai. 30 Dar jiems sakysi: Jei atnašausite iš dešimtinių rinktinius ir geriausius dalykus, tai bus jums paskaityta, lyg-kad butumėte davę iš klojimo ir iš spaustuvo. 31 Ir valgysite dešimtines visose savo vietose, kaip jųs, taip ir jusų šeimynos; nes

---

gams ir lėvitams, kurie priimdami šventimus ištaria gilios prasmės pilnus žodžius: „Viešpats mano tėvainystės ir mano kieliko dalis“.

(21 - 24) *Lėvio sunums...* Visas Lėvitų pelnas turi susidėti iš dešimtinių, kurias jiems duos kiti Izraėlitai. Vz. Kun. 27, 30 - 33; Atk. 18, 1; 2 Ezd. 10, 37 ir k.

(25 - 29) *Viešpats...* Iš gautųjų dešimtinių patįs Lėvitai privalo atskirti dešimtą dalį ir ją atiduoti kunigams. — *Tai jums bus paskaityta pirmuonių atnašavimu.* Taigi, ir Lėvitai nebuvo liuosi nuo dešimtinių atidavimo; tik jie tą savo priedermę išpildys kitokiu budu, negu visi kiti Izraėlio sunųs. — *Iš spaustuvų.* Taip pavadinta aliejaus ir vyno dešimtinės. Plg. Atk. 12, 5... 14, 22... 26, 2..

nisterio, quo servitis in tabernaculo testimonii. [32] Et non peccabitis super hoc, egregia vobis et pinguia reservantes ne polluatis oblationes filiorum Israel, et moriamini.

tai užmokesnis už tarnystę, kurią pildote liudijimo šėtroje. [32] Ir nenusidėkite, užlaikydami sau geriausius ir riebiausius dalykus, kad nesuteptumėte Izraėlio sunų atnašų ir kad nenumirtumėte.

4. Apkuopiamojo vandens pašventinimas ir vartojimas.

Caput XIX. [1] Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens: [2] Ista est religio victimæ, quam constituit Dominus. Præcipe filiis Israel, ut adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, nec portaverit jugum: [3] tradetisque eam Eleazaro sacerdoti, qui eductam extra castra, immolabit in conspectu omnium: [4] et tingens digitum in sanguine ejus, asperget contra fores tabernaculi septem vicibus, [5] comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle et carnibus ejus quam sanguine et fimo flammæ traditis. [6] Lignum quoque cedrinum, et hyssopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam, quæ vaccam

19. perskyrimas. [1] Viešpats kalbėjo Mozei ir Aaronui ir tarė: [2] Šita yra kruvinos aukos apeiga, kurią Viešpats įsakė: Liepk Izraėlio sunums atvesti pas tave žalą karvę, visai užaugusią, be jokios kliaudos ir dar nenešiojusią jungo; [3] ją duosite kunigui Eleazarui, kurs išvedęs už stovyklos, papjaus ją visų akyvaizdoje; [4] ir pirštą padažęs jos kraujuje, pašlakstys septynis sykius ties šėtros anga; [5] paskui ją sudegins, visiems matant, atiduodamas liepsnai kaip jos kailį ir mėsą, taip kraują ir mėšlą. [6] Kunigas įmes liepsnon, kurioje dega karvė, taipogi kėdro medžio, yzopo ir dusyk dažyto karmazino; [7] ir tik tuomet, apiplovęs savo drabu-

19, 1 - 22. Gana daug sykių buvo minėta augščiaus, kad visoks prisilietimas prie lavono sutepa ir kad nuo tokio susitepimo reikia apsikuopti. Taigi, dabar pasakoma, kad apsikuopimui reikėjo vartoti tam tikras vanduo, ir pamokoma, kaip tas vanduo reikėjo pašvęsti ir kaip vartoti apskritai ir atskiruose atsitikimuose.
(19, 2) *Kruvinos aukos apeiga.* Ebr. t: Įstatymo įsakymas. — *Žalą*, ebr. *'adummah.* Kodėl karvė turėjo buti tos o ne kitos varsos, sunku įspėti. Vieni mano, kad ta varsa įvaizdina nuodėmę; kiti gi, paskui Teodorėtą, spėja, kad ji turi priminti žemišką žmogaus kuną, taippat kaip Adomo vardas primena rausvą žemę, iš kurios jo kunas buvo padarytas. — *Visai užaugusią.* Tikriaus anot ebr. t.: visai sveiką. — *Nenešiojo jungo*: netarnavo žmonių reikalams. — (3) *Eleazarui*: ne vyriausiam kunigui, kuriuo buvo Aaronas, nes dalyvavimas karvės papjovime sutepdavo dalyvaujančius (7. e.); nuo susitepimo gi vyriausiam kunigui reikėjo buti visuomet liuosam. — *Už stovyklos*; todėl tai nebuvo tikra auka, nes visos aukos reikėjo daryti prie liudijimo šėtros; tos karvės nebuvo galima pjauti prie šėtros, nes tai butu sutepę šventą vietą. Musų dieviškoji auka, Išganytojas, kurs išdildė pasaulio nuodėmes, taippat numirė už stovyklos, t. y. už miesto sienų. Plg. Žyd. 13, 11. 12. — (4) *Ties šėtros anga*: stovėdamas toli nuo šėtros. Kadangi šėtros anga buvo atkreipta į saulėtekius, todėl ir karvė reikėjo atvesti ton pusėn už stovyklos ribų. — (6) *Kėdro medžio...* Vz. Kun. 14, 4. 6. 49.

vorat. 7 Et tunc demum, lotis
vestibus et corpore suo, ingre-
dietur in castra, commaculatus-
que erit usque ad vesperum. 8
Sed et ille qui combusserit eam,
lavabit vestimenta sua et cor-
pus, et immundus erit usque ad
vesperum. 9 Colliget autem vir
mundus cineres vaccæ, et effun-
det eos extra castra in loco pu-
rissimo, ut sint multitudini fi-
liorum Israel in custodiam, et
in aquam aspersionis: quia pro
peccato vacca combusta est. 10
Cumque laverit qui vaccæ por-
taverat cineres, vestimenta sua,
immundus erit usque ad vespe-
rum.

žius ir kuną, įeis į stovyklą ir
bus suteptas iki vakarui. 8 Bet
ir tasai, kurs ją bus sudeginęs,
mazgos savo drabužius ir kuną
ir bus suteptas iki vakarui. 9
Kas nors gi nesuteptas susems
karvės pelenus ir juos išpils už
stovyklos tyriausioje vietoje,
kad jie butų Izraėlio sunų dau-
gybės sergimi ir vartojami šlak-
stomajam vandeniui padaryti;
nes karvė sudeginta kaipo auka
už nuodėmę. 10 Taipogi tasai,
kurs neš karvės pelenus, išplaus
savo drabužius ir bus suteptas
iki vakarui.

Habebunt hoc filii Israel et
advenæ, qui habitant inter eos,
sanctum jure perpetuo. 11 Qui
tetigerit cadaver hominis, et pro-
pter hoc septem diebus fuerit
immundus: 12 aspergetur ex hac
aqua die tertio et septimo, et
sic mundabitur. Si die tertio as-
persus non fuerit, septimo non
poterit emundari. 13 Omnis qui
tetigerit humanæ animæ morti-
cinum, et aspersus hac commi-
stione non fuerit, polluet taber-
naculum Domini, et peribit ex
Israel: quia aqua expiationis non
est aspersus, immundus erit, et
manebit spurcitia ejus super eum.

Tai bus Izraėlio sunums ir jų
tarpe pasiliekantiems ateiviams
šventas ir amžinai užlaikytinas
įstatas. 11 Kas prisiliečia žmo-
gaus lavono ir to dėlei yra sep-
tynias dienas suteptas, 12 bus ap-
šlakstytas šituo vandenimi tre-
čią ir septintą dieną ir taip bus
apkuoptas. Jei trečioje dienoje
nebus apšlakstytas, septintoje
negalės buti apkuoptas. 13 Kiek-
vienas, kurs prisilies mirusio
žmogaus lavono ir nebus ap-
šlakstytas šituo mišiniu, suteps
Viešpaties šėtrą ir pražus iš Iz-
raėlio; kadangi jis neapšlaksty-
tas permaldavimo vandenimi, jis
bus suteptas, ir jo susitepimas
pasiliks ant jo.

14 Ista est lex hominis qui
moritur in tabernaculo: Omnes
qui ingrediuntur tentorium il-
lius, et universa vasa quæ ibi
sunt, polluta erunt septem die-
bus. 15 Vas, quod non habuerit
operculum, nec ligaturam desu-

14 Šitas yra įstatas apie žmo-
gų, mirštantį šėtroje: Visi kurie
įeina į jo šėtrą ir visi tenai esan-
tįs rykai bus sutepti septynias
dienas. 15 Indas, kurs neturi dang-
čio ir iš viršaus neaprištas, bus

(**13**) *Šituo mišiniu*: vandenimi, sumai-
šytu su sudegintosios karvės pelenais (vz.
17. e.). — *Pražus iš Izraėlio*: nebepride-
rės prie Izraėlio tautos.
(**14**) *Kurie įeina į jo šėtrą*: kolei joje
tebeguli lavonas. — (**17 - 19**) *Ir ims...*

per, immundum erit. [16] Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis, aut per se mortui, sive os illius, vel sepulcrum, immundus erit septem diebus. [17] Tollentque de cineribus combustionis atque peccati, et mittent aquas vivas super eos in vas. [18] In quibus cum homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tentorium, et cunctam supellectilem, et homines hujuscemodi contagione pollutos: [19] atque hoc modo mundus lustrabit immundum tertio et septimo die: expiatusque die septimo, lavabit et se et vestimenta sua, et immundus erit usque ad vesperum. [20] Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiæ: quia Sanctuarium Domini polluit, et non est aqua lustrationis aspersus. [21] Erit hoc præceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, lavabit vestimenta sua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit usque ad vesperum. [22] Quidquid tetigerit immundus, immundum faciet: et anima, quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit usque ad vesperum.

suteptas. [16] Jei kas lauke prisiliestu užmušto arba savaimi mirusio žmogaus lavono, arba jo kaulo arba grabo, bus suteptas septynias dienas. [17] Ir ims sudegintos už nuodėmę aukos pelenų ir ant jų užpils indan tekančio vandens; [18] ir nesuteptas žmogus, padažęs jame yzopą, apšlakstys visą šėtrą ir visus rykus ir suteptus tokiuo prisilietimu žmones; [19] ir taip nesuteptasis šlakstys suteptąjį trečioje ir septintoje dienoje; o apkuoptasis septintoje dienoje apiplaus ir save ir savo drabužius, ir bus suteptas iki vakarui. [20] Jei kas nebus tuo budu apkuoptas, jo dušia pražus iš susirinkimo tarpo; nes jis sutepė Viešpaties šventyklą ir nebuvo apšlakstytas šlakstomuoju vandenimi. [21] Tas įsakymas bus amžinai užlaikytinas įstatas. Taipogi tasai, kurs šlaksto vandenimi, išplaus savo drabužius: kiekvienas, kurs prisiliestu apkuopiamojo vandens, bus suteptas iki vakarui. [22] Ko tik prisiliestu suteptasis, visa padarys sutepta; ir kas prisiliestu ko nors iš tų dalykų, bus suteptas iki vakarui.

5. Paskutiniai atsitikimai tyruose.

Caput XX. [1] Veneruntque filii Israel, et omnis multitudo

20. perskyrimas. [1] Pirmame mėnesyje visa Izraėlio sunų dau-

---

Pamokoma, kaip reikia padaryti pats šlakstomasis vanduo ir kaip jis reikia vartoti. Iš šlakstančiojo reikalaujama tik vienas dalykas, kad jis pats butu nesuteptas. Tai apeigai atlikti nereikalingi nei kunigai, nei lėvitai.

20, 1 - 13. Izraėlitams vėl atsiradus Sino tyrumoje, miršta Mozės ir Aarono sesuo Marija. Tautai ėmus murmėti dėl stokos vandens, Viešpats jo duoda stebuklingai iš uolos, bet prie tos progos apsireiškia Mozės ir Aarono abejojimas, už ką Viešpats atima iš jųdviejų teisę įeiti Žadėtojon žemėn.

(20, 1) *Pirmame mėnesyje...* Anot vienų aiškintojų tai buvo pirmas mėnuo trečiųjų metų po išėjimo iš Aigypto, anot kitų gi čionai minimi atsitikimai įvykę keturiasdešimtųjų metų pradžioje, kuo-

in desertum Sin, mense primo:
et mansit populus in Cades. Mor-
tuaque est ibi Maria, et sepulta
in eodem loco. [2] Cumque indi-
geret aqua populus, convene-
runt adversum Moysen et Aa-
ron: [3] et versi in seditionem, di-
xerunt: Utinam periissemus in-
ter fratres nostros coram Domi-
no. [4] Cur eduxistis ecclesiam
Domini in solitudinem, ut et
nos et nostra jumenta moriamur?
[5] Quare nos fecistis ascendere
de Ægypto, et adduxistis in lo-
cum istum pessimum, qui seri
non potest, qui nec ficum gi-
gnit, nec vineas, nec malogra-
nata, insuper et aquam non ha-
bet ad bibendum? [6] Ingressus-
que Moyses et Aaron, dimissa
multitudine, tabernaculum fœ-
deris, corruerunt proni in terram,
clamaveruntque ad Dominum,
atque dixerunt: Domine Deus
audi clamorem hujus populi, et
aperi eis thesaurum tuum fon-
tem aquæ vivæ, ut satiati, ces-
set murmuratio eorum. Et ap-
paruit gloria Domini super eos.
[7] Locutusque est Dominus ad
Moysen, dicens: [8] Tolle virgam,
et congrega populum, tu et Aa-
ron frater tuus, et loquimini ad
petram coram eis, et illa dabit
aquas. Cumque eduxeris aquam
de petra, bibet omnis multitu-
do et jumenta ejus. [9] Tulit igi-

gybė atėjo į Sino tyrumą; ir
tauta pasiliko Kadėse. Tenai mi-
rė Marija ir buvo palaidota to-
je pačioje vietoje. [2] O kuomet
tautai pristigo vandens, jie su-
sirinko prieš Mozę ir Aaroną [3]
ir, padarę sumišimą, tarė: Velyk
butumėm pražuvę tarp musų
brolių Viešpaties akyvaizdoje!
[4] Kam atvedėta Viešpaties susi-
rinkimą į tyrus, kad mes ir mu-
sų galvijai numirtumėm? [5] Kam
mus išvedėta iš Aigypto ir at-
vedėta į šitą blogiausią vietą,
kame negalima sėti ir neauga
nei figos, nei vynuogės, nei gra-
natiniai obuoliai, o be to nėra
nei vandens atsigerti? [6] Mozė ir
Aaronas, palikę daugybę, įėjo
sandoros šėtron, puolė kniupsti
ant žemės, šaukėsi į Viešpatį ir
tarė: Viešpatie Dieve! išgirsk ši-
tos tautos šauksmą ir atverk
jiems savo iždą, gyvojo vandens
šaltinį, kad, jiems pasisotinus,
liautusi jų murmėjimas. Ir ant
jųdviejų pasirodė Viešpaties šlo-
vė. [7] Ir Viešpats kalbėjo Mozei
tardamas: [8] Imk lazdą ir surinkk
tautą tu ir tavo brolis Aaronas,
ir jų akyse kalbėkita uolai, ir
ji duos vandens. Ir kuomet iš-
gausi iš uolos vandens, atsigers
visa daugybė ir jų galvijai. [9]
Taigi, Mozė ėmė Viešpaties aky-

met, išmirus tyruose atmestajai Izraėlio kartai, visa tauta vėl sugrįžo Sino tyrumon į Kadėso apylinkes (vz. aug. 10, 12; 13, 1...), iškur buvo išsiųsti žvalgai Palestinos apžiurėtų. — *Mirė Marija...* Vyresniosios sesers ir pirmosios Mozės globėjos mirtis buvo tai liudnas atsitikimas dviem jos broliam. Marija, perėjus Raudonąją jurą, pirma giedojo moterų buryje išsiliuosavimo giesmę, Viešpaties apdovanota pranašų dvasia ji tikėjosi įeisianti draug su kitais į Žadėtąją žemę, bet jai buvo lemta numirti prie pačių jos ribų. Tai buvo lyg-kad perspėjimas, jog toks pat likimas turėjo sutikti Mozę ir Aaroną. — (**3**) *Tarp musų brolių*: umai ištikti Viešpaties sloga. Plg. aug. 16, 49. — (**6**) *Šaukėsi į Viešpatį... murmėjimas.* Visi šitie žodžiai yra Vulgatos priedas; jų visai nėra ebr. t., LXX, nei kituose senobiniuose vertimuose. — (**8**) *Imk lazdą.*. Viešpats čionai liepia pasiimti Mozei ne pražydusią Aarono lazdą, bet savąją, kuria jis taip daug buvo jau pada-

tur Moyses virgam, quæ erat in conspectu Domini, sicut præceperat ei, [10] congregata multitudine ante petram, dixitque eis: Audite rebelles et increduli: Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere? [11] Cumque elevasset Moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, ita ut populus biberet et jumenta. [12] Dixitque Dominus ad Moysen et Aaron: Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis. [13] Hæc est aqua contradictionis, ubi jurgati sunt filii Israel contra Dominum, et sanctificatus est in eis.

vaizdoje buvusią lazdą, kaip jam buvo įsakęs, [10] ir surinkęs daugybę ties uola, jiems tarė: Klausykite maištininkai ir netikėliai: Argi mudu galėsiva iš šitos uolos išgauti jums vandens? [11] Ir kuomet Mozė pakėlė ranką, ištikdamas lazda du kartu uolą, ištriško vandens labai apsčiai, taip kad buvo ko gerti tautai ir galvijams. [12] Bet Viešpats tarė Mozei ir Aaronui: Kadangi man netikėjota ir neparodėta mano šventumo Izraëlio sunų akyvaizdoje, judu neįvesita šitos tautos į žemę, kurią jiems duosiu. [13] Tasai yra Prieštaravimo vanduo, kame Izraëlio sunųs murmėjo prieš Viešpatį, ir jis parodė jų tarpe savo šventumą.

III. Atsitikimai, įvykusieji kelionėje nuo Kadėso lig Jordanui.

1. Izraëlitų kelionė lig Jordanui.

[14] Misit interea nuntios Moyses de Cades ad regem Edom,

[14] Tuotarpu Mozė išsiuntė iš Kadėso pas Edomo karalių pa-

---

ręs stebuklų (vz. Iš. 7, 8; 8, 5; 17, 5... ir k.) ir kuri dabar, anot 9. e., buvo laikoma sandoros šėtroje. — (12) *Kadangi netikėjota...* Nevisi aiškintojai vienaip supranta, kuo šitame atsitikime du tautos vadu labiausiai nusidėjo. Vieni mano, kad Mozė prasikaltęs tuo, jog užuot žodžiais liepti uolai duoti vandens, jis ją ištiko lazda; bet pats Viešpats jam buvo įsakęs pasiimti lazdą, todėl regimai norėjo, kad Mozė ja ištiktu uolą. Anot kitų kaltybė buvusi tame, kad Mozė neužsiganėdino vienu užgavimu, bet užgavęs uolą pirmą sykį ir rasi ne tuojau pasirodžius vandeniui, pridėjo dar antrą. Tikriausiai gi Mozės ir Aarono netikėjimas apsireiškė jųdviejų žodžiuose (10. e.): *Argi mudu galėsiva iš šitos uolos išgauti jums vandens,* kuriais juodu išreiškė savo abejonę, ar Viešpats po taip daugelio stebuklų norės dar vieną suteikti; užgavimas gi du sykiu rasi buvo tik išreikštos abejonės pasekmė. Aaronas regimai visai pritarė savo broliui, ir todėl abiem skiriama ta pati bausmė. — *Neparodėta mano šventumo.* Tas tarsi užslepia Dievo šventumą, kas sumažina žmonių akyse jo tobulybes, jam netiki, abejoja apie jo begalinę mielaširdystę, užmiršta seniaus padarytuosius stebuklus ir tt. — (13) *Prieštaravimo vanduo.* Ebr. *M'ribah Me.* Plg. Atk. 8, 8; Ps. 95, 8; 106, 32; Žyd. 3, 8 ir k.

Trečioje Skaitlių knygos dalyje surašyti atsitikimai, įvykusieji tuo metu, kada, išmirus atmestajai Izraëlitų kartai, tauta iš Kadėso jau keliavo į Palestiną ir atėjo lig pačiam Jordanui.

20, 14—21, 35. Mozė iš Kadėso išsiunčia pasiuntinius pas Edomo karalių, kad tasai leistu pereiti per savo žemę, bet gavęs neprielankų atsakymą, ima eiti aplink Edomo ribas. Kelionėje miršta vyriausis kunigas Aaronas, kurio vietą užima jo sunus Eleazaras. Toliaus paminėtas Kananiečių karaliaus Arado pergalėjimas. Einant toliaus ir vėl ėmus tautai murmėti, ji nubaudžiama žalčių sloga. Galop

qui dicerent: Hæc mandat frater tuus Israel: Nosti omnem laborem, qui apprehendit nos,
[15] quo modo descenderint patres nostri in Ægyptum, et habitaverimus ibi multo tempore, afflixerintque nos Ægyptii, et patres nostros:
[16] et quo modo clamaverimus ad Dominum, et exaudierit nos, miseritque Angelum, qui eduxerit nos de Ægypto. Ecce in urbe Cades, quæ est in extremis finibus tuis, positi,
[17] obsecramus ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dextram, nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos.
[18] Cui respondit Edom: Non transibis per me, alioquin armatus occurram tibi.
[19] Dixeruntque filii Israel: Per tritam gradiemur viam: et si biberimus aquas tuas nos et pecora nostra, dabimus quod justum est: nulla erit in pretio difficultas, tantum velociter transeamus.
[20] At ille respondit: Non

siuntinius, kurie turėjo sakyti: Štai ką sakydina tavo brolis Izraėlis: Tu žinai visus vargus, kurie mus sutiko,
[15] kaip musų tėvai buvo nuėję Aigyptan, ir mes ten gyvenome ilgą laiką, ir kaip Aigyptiečiai slėgė mus ir musų tėvus,
[16] kaip šaukėmės į Viešpatį, ir jis mus išklausė ir siuntė Aniolą, kurs mus išvestu iš Aigypto. Štai, apsistoję Kadėso mieste, kurs yra pačiame tavo ribų pakraštyje,
[17] maldaujame, kad mums butu valia pereiti per tavo žemę Mes neeisime dirvomis, nei vynuogynais, negersime vandens iš tavo šulinių, bet trauksime vieškeliu, nenukrypdami nei dešinėn, nei kairėn, kolei nepereisime tavo ribų.
[18] Edomas jam atsakė: Neeisi per mano ribas, nes kitaip aš pasitiksiu tave su ginklais.
[19] O Izraėlio sunųs sakė: Mes eisime paprastu keliu, ir jei gersime tavo vandens mes ir musų gyvuliai, duosime, kas teisinga; nebus jokio sunkumo atsilyginime; tiktai kad galėtumėm greitai pereiti.
[20] Bet jis atsakė:

Izraėlitai apeina Edomo žemę, prisiartina prie Amoriečių ribų ir čia išsikasa šulinį. Kadangi Amoriečių karalius Sehonas nenori leisti eiti per savo ribas, todėl prasideda su juo karė, kuri baigiasi tuo, kad ne tik Sehono, bet taipogi Basano karaliaus Ogo karalystės pakliuna į Izraėlitų rankas.

(**14**) *Tuotarpu*: rasi trims mėnesiams praslinkus nuo tos dienos, kurioje Izraėlitai vėl buvo atvykę į Kadėsą. Plg. aug. 20, 1 ir žem. 33, 38. — *Edomo*. Taip vadinosi apsigyvenusieji Seiro kalnuose senobinių Horiečių žemėje (Prad. 36, 20...) Ezavo ainiai, o taipogi jų kraštas. To krašto, turėjusio taipogi Idumėjos vardą, ribos šv. Rašte griežtai nenurodytos; jos regimai įvairiais laikais nebuvo visai vienodos; tęsėsi gi maž daug nuo Mirties juros lig Elaniškai įlankai; nuo Moabo jį skyrė slėnis W a d i e l - C h e s a. Kreipdamos į Edomo karalių, tuo pačiu laiku Izraėlio vadas buvo išsiuntęs pasiuntinius ir pas Moabo karalių. Vz. Teis. 11, 17. Mozė dabar nebemano traukties stačiai į šiaurę ir vesti Izraėlitus Palestinon per Negebą, nes pietinė Žadėtosios žemės dalis regimai buvo labai sergima. Jis nori jon pakliuti iš pietryčių, todėl nori pereiti slėnį El-Arabah, Idumėjos kalnus, paskui pasukti į šiaurę ir, praėjęs pro Mirties jurą, pasiekti Jordaną. — *Tavo brolis...* Giminystės paminėjimu Mozė nori įgyti Edomo palankumą. Izraėlitai ir Edomitai buvo dviejų tikrų brolių Ezavo ir Jokubo vaikai. — (**17**) *Mes neeisime...* Mozė prašo mažiausio dalyko ir žada nepadaryti savo perėjimu nei mažiausios skriaudos. — (**20**) *Nepereisi...* Edomo karalius nepasitiki gerais Izraėlio

transibis. Statimque egressus est
obvius, cum infinita multitudi-
ne, et manu forti, [21] nec voluit
acquiescere deprecanti, ut con-
cederet transitum per fines su-
os: quam ob rem divertit ab eo
Israel.
[22] Cumque castra movissent
de Cades, venerunt in montem
Hor, qui est in finibus terræ
Edom: [23] ubi locutus est Domi-
nus ad Moysen: [24] Pergat, inquit,
Aaron ad populos suos: non enim
intrabit terram, quam dedi fili-
is Israel, eo quod incredulus
fuerit ori meo, ad Aquas con-
tradictionis. [25] Tolle Aaron et
filium ejus cum eo, et duces eos
in montem Hor. [26] Cumque nu-
daveris patrem veste sua, in-
dues ea Eleazarum filium ejus:
Aaron colligetur, et morietur
ibi. [27] Fecit Moyses ut præce-
perat Dominus: et ascenderunt
in montem Hor coram omni mul-
titudine. [28] Cumque Aaron spo-
liasset vestibus suis, induit eis
Eleazarum filium ejus. [29] Illo
mortuo in montis supercilio, de-
scendit cum Eleazaro. [30] Omnis
autem multitudo videns occu-
buisse Aaron, flevit super eo
triginta diebus per cunctas fa-
milias suas.

Nepereisi. Ir tuojau išėjo prie-
šais su begaline daugybe ir ga-
linga kariuomene; [21] jis nenorė-
jo išklausyti prašančiojo ir ne-
pavelijo pereiti per savo ribas.
To dėlei Izraėlis pasisuko šalin
nuo jo.
[22] Taigi, pakilę iš Kadėso sto-
vyklų, jie atėjo prie Horo kalno,
kurs yra Edomo žemės ribose.
[23] Tenai Viešpats kalbėjo Mozei
[24] ir tarė: Aaronas tegul susi-
vienija su savo tauta; nes jis
neįeis į žemę, kurią aš nutariau
duoti Izraėlio sunums, dėlto kad
jis netikėjo mano burnos žo-
džiams prie Prieštaravimo van-
dens. [25] Imk Aaroną ir draug
su juo jo sunų ir nusivesi juo-
du ant Horo kalno; [26] o išvilkęs
tėvą iš jo drabužių, jais apvilk-
si jo sunų Eleazarą. Aaronas bus
suvalytas ir tenai mirs. [27] Mo-
zė padarė, kaip Viešpats buvo
įsakęs; ir jie užžengė ant Horo
kalno visos daugybės akyvaiz-
doje. [28] Ir išvilkęs Aaroną iš jo
apdarų, jais apvilko jo sunų Elea-
zarą. [29] Anam mirus ant kalno
viršaus, jis nužengė su Eleaza-
ru. [30] Visa gi minia, matydama,
kad Aaronas buvo miręs, aprau-
dojo jį tris dešimtis dienų viso-
se savo šeimynose.

---

pažadėjimais ir velija laikyti jį kuotoliausiai nuo savęs; o kadangi Izraėlitai, neabejodami, jog jų pasiuntiniai atneš palankų atsakymą, buvo jau įėję slėnin El-Arabah ir įsileidę į Edomo ribas, todėl jis eina jų pasitiktų su kariuomene, užstodamas be abejonės jiems kelią, vedantį per Seiro kalnus. Ta aplinkybė priverčia Izraėlį pasukti į pietus, nusileisti lig Elaniškai įlankai ir taip apeiti Edomo ribas. Plg. žem. 21, 4.

(**22**) *Prie Horo kalno.* Spėjama, kad tas pats kalnas dabar vadinasi džebel Harim. Jis ištikrųjų yra senobės Edomo ribose. — (**24**) *Tegul susivienija...* Vz. Prad. 25, 8. Dievas apreiškia, kad Aaronui jau atėjo metas mirti. — *Netikėjo...* Vz. aug. 12. e. — (**25**) *Iš jo drabužių...* Viešpats įsako Mozei išvilkti Aaroną iš vyriausiojo kunigo rubų, kuriais kitados pats jį buvo apvilkęs, pašventindamas kunigu. Tais pačiais drabužiais dabar reikia apvilkti jo įpėdinis Eleazaras, ant kurio pereina tėvo valdžia ir pareigos. — (**27**) *Visos daugybės akyvaizdoje.* Taigi, ir Izraėlitai buvo atėję arti Horo kalno ir sustatę savo stovyklas tikriausiai slėnyje Arabah, vietoje, kuri vadinosi Maserotu. Plg. žem. 33, 30; Atk. 10, 6. — (**29**) *Numirus...* Žem. 33, 38. 39 pasakyta,

Caput XXI. 1 Quod cum au-
disset Chananæus rex Arad, qui
habitabat ad meridiem, venisse
scilicet Israel per exploratorum
viam, pugnavit contra illum, et
victor exsistens, duxit ex eo
prædam. 2 At Israel voto se Do-
mino obligans, ait: Si tradideris
populum istum in manu mea,
delebo urbes ejus. 3 Exaudivit-
que Dominus preces Israel, et
tradidit Chananæum, quem ille
interfecit subversis urbibus ejus:
et vocavit nomen loci illius Hor-
ma, id est, anathema.
4 Profecti sunt autem et de
monte Hor, per viam, quæ du-
cit ad Mare rubrum, ut circum-
irent terram Edom. Et tædere
cœpit populum itineris ac la-
boris: 5 locutusque contra Deum
et Moysen, ait: Cur eduxisti nos
de Ægypto, ut moreremur in
solitudine? Deest panis, non sunt
aquæ: anima nostra jam nause-

21. perskyrimas. 1 O Kananie-
čių karalius Aradas, kurs gyve-
no pietuose, išgirdęs, kad Izraė-
lis atėjo žvalgų keliu, kovojo
prieš jį ir, likęs pergalėtoju, ėmė
iš jo grobį. 2 Bet Izraėlis, da-
rydamas Viešpačiui apžadą, ta-
rė: Jei atiduosi šitą tautą į ma-
no rankas, išgriausiu jos mies-
tus. 3 Viešpats išklausė Izraėlio
maldas ir atidavė Kananiečius,
kuriuos jie išgalabijo, o jo mies-
tus išgriovė ir praminė aną vie-
tą vardu Horma, tai yra iškei-
kimas.
4 O nuo Horo kalno jie ėjo
keliu, vedančiu prie Raudono-
sios juros, kad apeitu aplink Edo-
mo žemę. Tautai nusibodo ke-
lionė ir vargas, 5 ji kalbėjo prieš
Dievą ir Mozę, ir tarė: Kam
mus išvedei iš Aigypto, kad
numirtumėm tyruose? Truksta
duonos, nėra vandens; musų du-
šiai jau įgriso tas menkiausis

---

kad Aaronas mirė pirmą penkto mėnesio dieną keturias dešimtais metais po išėjimo iš Aigypto, turėdamas 123 metus amžio. Plg. Iš. 7, 7.

(21, 1) *Karalius Aradas.* Ebr. t.: A r a d o k a r a l i u s. Aradas buvo miestas Negebo krašte. Dabar ta vieta vadinasi t e l l A r a d. Plg. Joz. 12, 14; Teis. 1, 16. — *Pietuose*: pietiniame Palestinos pakraštyje, Negebo žemėje. — *Žvalgų keliu.* Ebr. t.: *'atharim.* LXX vertėjai matė šitame žodyje vietos vardą. — *Kovojo prieš jį.* Kuomet ta kova įvyko, sunku atspėti. Aug. 20, 22 pasakyta, kad Izraėlitai buvo išėję iš Kadėso ir atkeliavę prie Horo kalno Edomo ribose, taigi žymiai atsitolinę nuo Arado. Todėl ne labai tikėtinas dalykas, kad Kananiečių karalius butu taip toli paskui juos vijęsis, arba kad Izraėlitai butu vėl sugrįžę atgal prie Kadėso ir prisiartinę prie Arado. Užtat kaikurie aiškintojai ne be pamato spėja, kad minimas čionai pirmas susirėmimas su Arado karaliumi įvykęs žymiai ankščiaus ir esąs tas pats, kurs atsitiko, sugrįžus Izraėlitų žvalgams iš Palestinos, kada žymi Izraėlitų dalis, nugąsdinta Dievo paskirta bausme ir gailėdamasi savo murmėjimo, o neklausydama Mozės perspėjimo, sauvališkai leidosi iš Kadėso į šiaurę ir buvo sumušta Kananiečių ir Amalėkitų. Plg. aug. 14, 15. — (2) *Darydamas... apžadą...* Kuomet buvo padarytas apžadas ir įvyko antras jau laimingas Izraėlitams susirėmimas su Arado karaliumi, nežinia; rasi žymiai vėliaus (plg. Joz. 12, 4); nes jei Izraėlitai butu pergalėję Arado karalių veikiai po pirmojo nepasisekimo, tai sunku butu suprasti, kodėl jie nemėgino eiti toliaus į šiaurę, kame buvo tiesus ir artimas kelias Palestinon.—*Išgriausiu.* Ebr. ž. *v'hacharamthi* yra forma žodžio reiškiančio: paskirti kokį nors dalyką sunaikinimui Viešpaties garbei. — (3) *Horma.* Tas žodis padarytas iš *cherem* (vz. Kun. 27, 29), kaip paaiškina Vulgatos pridėti žodžiai: *tai yra iškeikimas.*

(4) *Jie ėjo keliu, vedančiu...*: stačiai į pietus prie Elaniškos įlankos, kad prie jos prisiartinę apeitu aplink Seiro kalnus. — (5) *Menkiausis valgis.* Taip Izraėlitai vadina manną.—(6) *Ugninius žalčius.* Plg.

at super cibo isto levissimo. 6
Quamobrem misit Dominus in
populum ignitos serpentes, ad
quorum plagas et mortes pluri-
morum, 7 venerunt ad Moysen,
atque dixerunt: Peccavimus, quia
locuti sumus contra Dominum
et te: ora ut tollat a nobis ser-
pentes. Oravitque Moyses pro
populo, 8 et locutus est Domi-
nus ad eum: Fac serpentem æ-
neum, et pone eum pro signo:
qui percussus adspexerit eum,
vivet. 9 Fecit ergo Moyses SER-
PENTEM ÆNEUM, et posuit
eum pro signo: quem cum per-
cussi adspicerent, sanabantur.

10 Profectique filii Israel ca-
strametati sunt in Oboth. 11 Un-
de egressi fixere tentoria in Jea-
barim, in solitudine, quæ respi-
cit Moab contra orientalem pla-

valgis. 6 To dėlei Viešpats siun-
tė ant tautos ugninius žalčius,
kuriems ėmus gelti ir daugeliui
žmonių mirštant, 7 jie atėjo pas
Mozę ir tarė: Nusidėjome, nes
kalbėjome prieš Viešpatį ir ta-
ve; melsk, kad atimtu nuo mu-
sų žalčius. Taigi, Mozė meldėsi
už tautą; 8 o Viešpats jam tarė:
Padaryk varinį žaltį ir jį pakelk
kaipo ženklą: kas įgeltas į jį pa-
žvelgs, išliks gyvas. 9 Taigi, Mo-
zė padirbino VARINĮ ŽALTĮ
ir pakėlė jį kaipo ženklą: kuo-
met į jį pažvelgdavo įgeltieji,
išgydavo.

10 Izraėlio sunus eidami to-
liaus, apsistojo Obote. 11 Išten
išėję, ištiesė šėtras Jėabarime
tyrumoje, kuri yra ties Moabu

Jud. 8, 25; Išm. 16, 5; 1 Kor. 10, 9. Ebr. *hann'chašim haśś'rafim,* d e g i n a n č i u s ž a l č i u s, t. y. tokiuos, nuo kurių įgėlimo darėsi žmoguje uždegimas. Sinajaus pussalyje ištikrųjų yra labai daug visokių nuodingų žalčių. — (**8**) *Žaltį.* Ebr. *śa-raf.* Taigi, žaltys čionai pavadintas tiesiog d e g i n a n č i u. — (**9**) *Padirbino varinį žaltį...* Dievas paskyrė išgelbėjimo ženklą, kurs buvo panašus į slogos priežastį. Kaip jis panorėjo per Ž m o g ų (Jėzų Kristų) išganyti tuos, ant kurių ž m o g u s (Adomas) buvo atvedęs nelaimę, taip ir čionai žalčio paveikslu jis teikiasi išgydyti žalčių padarytą slogą. Kad tas varinis žaltys buvo figura išganymo, kurį visiems žmonėms atnešė pakėlimas Kristaus ant Kryžiaus, paaiškino pats dieviškas Išganytojas, sakydamas: *Kaip Mozė augštyn pakėlė žaltį tyruose, taip reikia, kad žmogaus Sunus butu išaugštintas, idant kiekvienas, kurs į jį tiki, ne pražutu, bet turėtu amžinąjį gyvenimą* (vz. Jo. 3, 14. 15). Tas panašumas buvo daug sykių nurodomas ir svarstomas Bažnyčios tėvų ir rašytojų. Kaip varinis žaltys, sako šv. Ambr., naikino nuodų galybę įgeltuose, taip Išganytojas ant Kryžiaus naikina visą ano senojo žalčio, kuriuo yra velnias, galybę; ir kaip žaltys, apgavęs pirmąją moteriškę, paskleidė sugedimo ir mirties nuodus tarp visų žmonių, taip Jėzus Kristus, kurio vaizdas buvo varinis žaltys, grąžina gyvybę visiems tiems, kurie į jį pažvelgia ir kurie juo pilnai pasitiki (plg. Tert. c. Jud. ir k.). Varinis žaltys buvo be nuodų, kaip Jėzus Kristus yra be nuodėmės (Teodor). — Iš šito atsitikimo dar sykį patiriame, kad žydams buvo griežtai uždrausta dirbti ne visi paveikslai, bet tik tie, kurie buvo skiriami garbinimui. Ir varinį žaltį jie ilgai laikė pas save; sunaikino gi tik tuomet, kada kaikurie Izraėlitai ėmė jam atidavinėti dievišką garbę. Plg. 4 Kar. 18, 4. — *Į jį pažvelgdavo.* Gydė įgeltuosius pažvelgimas į žaltį, sujungtas su gailesiu ir tikėjimu, kaip gražiai paaiškinta Išm. 16, 5-7. Plg. Jo. 3, 15.

(**10**) *Obote.* Žem. 33, 41 - 42 tarp Horo kalno ir Oboto paminėta dar dvi stoti Salmona ir Punonas; bet kame buvo jų vieta, nežinia. Obotas rasi buvo jau į rytus nuo Seiro kalnų, todėl Izraėlitai, apėję Edomo karalystę iš pietų pusės, dabar jau keliavo augštyn į šiaurę. — (**11**) *Jėabarime.* Plg. žem. 33, 45. Apėję Edomo ribas Izraėlitai ima eiti aplink Moabitų karalystę taip pat iš rytų pusės, nes ir Moabitai neleido jiems eiti per savo

at super cibo isto levissimo. [6]
Quamobrem misit Dominus in
populum ignitos serpentes, ad
quorum plagas et mortes pluri-
morum, [7] venerunt ad Moysen,
atque dixerunt: Peccavimus, quia
locuti sumus contra Dominum
et te: ora ut tollat a nobis ser-
pentes. Oravitque Moyses pro
populo, [8] et locutus est Domi-
nus ad eum: Fac serpentem æ-
neum, et pone eum pro signo:
qui percussus adspexerit eum,
vivet. [9] Fecit ergo Moyses SER-
PENTEM ÆNEUM, et posuit
eum pro signo: quem cum per-
cussi adspicerent, sanabantur.
[10] Profectique filii Israel ca-
strametati sunt in Oboth. [11] Un-
de egressi fixere tentoria in Jea-
barim, in solitudine, quæ respi-
cit Moab contra orientalem pla-

valgis. [6] To dėlei Viešpats siun-
tė ant tautos ugninius žalčius,
kuriems ėmus gelti ir daugeliui
žmonių mirštant, [7] jie atėjo pas
Mozę ir tarė: Nusidėjome, nes
kalbėjome prieš Viešpatį ir ta-
ve; melsk, kad atimtu nuo mu-
sų žalčius. Taigi, Mozė meldėsi
už tautą; [8] o Viešpats jam tarė:
Padaryk varinį žaltį ir jį pakelk
kaipo ženklą: kas įgeltas į jį pa-
žvelgs, išliks gyvas. [9] Taigi, Mo-
zė padirbino VARINĮ ŽALTĮ
ir pakėlė jį kaipo ženklą: kuo-
met į jį pažvelgdavo įgeltieji,
išgydavo.

[10] Izraėlio sunus eidami to-
liaus, apsistojo Obote. [11] Išten
išėję, ištiesė šėtras Jėabarime
tyrumoje, kuri yra ties Moabu

Jud. 8, 25; Išm. 16, 5; 1 Kor. 10, 9. Ebr. *hanneḥašim haśśerafim*, d e g i n a n - č i u s ž a l č i u s, t. y. tokiuos, nuo kurių įgėlimo darėsi žmoguje uždegimas. Sinajaus pussalyje ištikrųjų yra labai daug visokių nuodingų žalčių. — (8) *Žaltį.* Ebr. *śaraf.* Taigi, žaltys čionai pavadintas tiesiog d e g i n a n č i u. — (9) *Padirbino varinį žaltį...* Dievas paskyrė išgelbėjimo ženklą, kurs buvo panašus į slogos priežastį. Kaip jis panorėjo per Ž m o g ų (Jėzų Kristų) išganyti tuos, ant kurių ž m o g u s (Adomas) buvo atvedęs nelaimę, taip ir čionai žalčio paveikslu jis teikiasi išgydyti žalčių padarytą slogą. Kad tas varinis žaltys buvo figura išganymo, kurį visiems žmonėms atnešė pakėlimas Kristaus ant Kryžiaus, paaiškino pats dieviškas Išganytojas, sakydamas: *Kaip Mozė augštyn pakėlė žaltį tyruose, taip reikia, kad žmogaus Sunus butu išaugštintas, idant kiekvienas, kurs į jį tiki, ne pražutu, bet turėtu amžinąjį gyvenimą* (vz. Jo. 3, 14. 15). Tas panašumas buvo daug sykių nurodomas ir svarstomas Bažnyčios tėvų ir rašytojų. Kaip varinis žaltys, sako šv. Ambr., naikino nuodų galybę įgeltuose, taip Išganytojas ant Kryžiaus naikina visą ano senojo žalčio, kuriuo yra velnias, galybę; ir kaip žaltys, apgavęs pirmąją moteriškę, paskleidė sugedimo ir mirties nuodus tarp visų žmonių, taip Jėzus Kristus, kurio vaizdas buvo varinis žaltys, grąžina gyvybę visiems tiems, kurie į jį pažvelgia ir kurie juo pilnai pasitiki (plg. Tert. c. Jud. ir k.). Varinis žaltys buvo be nuodų, kaip Jėzus Kristus yra be nuodėmės (Teodor). — Iš šito atsitikimo dar sykį patiriame, kad žydams buvo griežtai uždrausta dirbti ne visi paveikslai, bet tik tie, kurie buvo skiriami garbinimui. Ir varinį žaltį jie ilgai laikė pas save; sunaikino gi tik tuomet, kada kaikurie Izraėlitai ėmė jam atidavinėti dievišką garbę. Plg. 4 Kar. 18, 4. — *Į jį pažvelgdavo.* Gydė įgeltuosius pažvelgimas į žaltį, sujungtas su gailesiu ir tikėjimu, kaip gražiai paaiškinta Išm. 16, 5-7. Plg. Jo. 3, 15.

(10) *Obote.* Žem. 33, 41 - 42 tarp Horo kalno ir Oboto paminėta dar dvi stoti Salmona ir Punonas; bet kame buvo jų vieta, nežinia. Obotas rasi buvo jau į rytus nuo Seiro kalnų, todėl Izraėlitai, apėję Edomo karalystę iš pietų pusės, dabar jau keliavo augštyn į šiaurę. — (11) *Jėabarime.* Plg. žem. 33, 45. Apėję Edomo ribas Izraėlitai ima eiti aplink Moabitų karalystę taip pat iš rytų pusės, nes ir Moabitai neleido jiems eiti per savo

et paraverunt duces multitudinis
in datore legis, et in baculis suis.
De solitudine, Matthana. 19
De Matthana in Nahaliel: de Nahaliel, in Bamoth. 20 De Bamoth,
vallis est in regione Moab, in
vertice Phasga, quod respicit
contra desertum.
21 Misit autem Israel nuntios
ad Sehon regem Amorrhæorum,
dicens. 22 obsecro ut transire
mihi liceat per terram tuam:
non declinabimus in agros et vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec
transeamus terminos tuos. 23 Qui
concedere noluit ut transiret
Israel per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obviam in desertum, et

ir daugybės vadai prirengė
per Įstatymo davėją ir savo lazdomis.
Iš tų tyrų jie atėjo į Mataną;
19 iš Matanos į Nahaliėlį; iš Nahaliėlio į Bamotą; 20 ir iš Bamoto į slėnį Moabo šalyje arti
Pásgos kalno, kurs yra šaly tyrumos.
21 O Izraėlis nusiuntė pas Amoriečių karalių Sehoną pasiuntinius ir sakydino: 22 Maldauju, kad
man butu valia pereiti per tavo žemę; mes nenukrypsime į
dirvas ir vynuogynus, negersime vandens iš šulinių, eisime
vieškeliu, kolei nepereisime per
tavo ribas. 23 Bet jis nenorėjo leisti, kad Izraėlis eitu per jo ribas; dargi surinkęs kariuomenę

---

tos vietos... Ebr. t.: „Iš čia (t. y. iš Arnono stoties, 13. e.) keliavo į Bėėrą; tai tas *B*e*'er'*as, kame Viešpats kalbėjo“... Žodis *b*e*'er* reiškia šulinį; taip gi buvo pavadinta nauja Izraėlitų stotis. — *Duosiu jai vandens.* Tame vandens davime tikriausiai nebuvo stebuklo; tiktai Viešpats liepė išsikasti pirmąjį šulinį (arba šulinius) toje žemėje, kuri jau turėjo tekti Izraėlitams. -- *Tepakilsta šulinys*... Ebr. t. taip reiktu išversti:

Pakilk, šuliny! Giedokime jam giesmę!
Šulinys, kurį kunigaikščiai iškasė,
kurį tautos kilnieji padarė
skėptrais, savo lazdomis.

— *Iš tų tyrų*: kuriuose Izraėlitai išsikasė šulinį. — (**19**) *Iš Matanos į Nahaliėlį.* Skirtumas tarp vietų vardų čionai ir 33, 45... atsirado rasi dėlto, kad šitoje vietoje nurodyta, kaip ėjo Izraėlio kariuomenė per Amoriečių žemę prie Jordano, o tenai išskaitytos stotįs, kame visa tauta turėjo sustačiusi savo stovyklas. — *Bamotą.* Rasi tai ta pati vieta, ką ir paminėta žem. 22, 41; Joz. 13, 17 Bamoth-Baal, Bamoto augštumos. — (**20**) *Moabo šalyje.* Ebr. t.: Moabo lygumoje. Nors lyguma buvo Amoriečių valdžioje, vienok ji tebesivadino Moabo, nes buvo atimta iš Moabitų (vz. žem. 26. e.). — *Arti Pasgos.* Ebr. *Pisgah.* Pasgos kalnas yra Abarimo kalnų (žem. 33, 47) dalis. — *Kurs yra šaly*... Ebr. t.: ties *J*e*šimonu.* Taip gi vadinosi nedidelė tyruma ant šiaurryčio Mirties juros kranto.

(**21**) *Pas Amoriečių karalių Sehoną.* Amoriečiai (plg. Prad. 10, 16), kurie buvo išsiskirstę po įvairias Palestinos dalis, turėjo į rytus nuo Jordano dvi karalysti. Vieną, kurios sostinė buvo Hesebonas, valdė Sehonas. Jos ribos pietuose siekė Arnono, vakaruose Jordano, šiaurėje Jaboko ir rytuose tyrumos. Antra karalystė tarp Jaboko ir Hermono kalnų su miestais Astarotu ir Edraju priderėjo Ogui. Kitados bent dalis tų žemių buvo Moabitų ir Amonitų rankose; bet pirmieji, iš kurių atimta Hesebono miestas, buvo pastumti į pietus, o antrieji į rytus; čia Amonitai turėjo stiprų miestą Jazėrį, bet ir artima to miesto apylinkė su sodžiais buvo jau atimta Amoriečių. — (**22**) *Maldauju*... Plg. 20, 14... Izraėlitai regimai išpradžios neturėjo užmanymo užkariauti žemių į rytus nuo Jordano, nes jie meldžia Sehoną leisti jiems ramiai pereiti per jo ribas, ir tik pasipriešinant Sehonui pradeda su juo karę ir atima iš jo ir iš Ogo jųdviejų valdomas šalis. — (**23**) *Į Jasą.* Spėjama, kad ta vieta buvo tarp

venit in Jasa, pugnavitque contra eum.
24 A quo percussus est in ore gladii, et possessa est terra ejus ab Arnon usque Jeboc, et filios Ammon: quia forti præsidio tenebantur termini Ammonitarum.
25 Tulit ergo Israel omnes civitates ejus, et habitavit in urbibus Amorrhæi, in Hesebon scilicet, et viculis ejus.
26 Urbs Hesebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnavit contra regem Moab: et tulit omnem terram, quæ ditionis illius fuerat, usque Arnon.
27 Idcirco dicitur in proverbio:

Venite in Hesebon,
ædificetur, et construatur civitas Sehon:
28 Ignis egressus est de Hesebon,
flamma de oppido Sehon,
et devoravit Ar Moabitarum,
et habitatores excelsorum Arnon.
29 Væ tibi Moab,
peristi pupule Chamos.
Dedit filios ejus in fugam,
et filias in captivitatem regi Amorrhæorum Sehon.
30 Jugum ipsorum disperiit ab Hesebon usque Dibon,
lassi pervenerunt in Nophe,
et usque Medaba.

ėjo jam priešais į tyrus, ir atėjo į Jasą ir kovojo prieš jį.
24 Izraėlis jį sumušė kalavijo ašmenimis ir paėmė jo žemę nuo Arnono iki Jebokui ir lig Amono sunų; nes Amonitų ribos buvo ginamos stiprios sargybos.
25 Taigi, Izraėlis paėmė visus jo miestus ir apsigyveno Amoriečių miestuose, tai yra Hesebone ir jo miesteliuose.
26 Hesebonas buvo miestas Amoriečių karaliaus Sehono, kurs buvo kovojęs prieš Moabo karalių ir buvo atėmęs visą jam priderančią žemę iki Arnonui.
27 Todėl sakoma patarlėje:

Ateikite Hesebonan;
tebus pastatytas ir sustiprintas Sehono miestas!
28 Ugnis išėjo iš Hesebono,
liepsna iš Sehono miesto
ir prarijo Moabitų Arą
ir Arnono augštumų gyventojus.
29 Deja tau, Moabe;
pražuvai. Kamoso tauta!
Jis leido savo sunus vyti
ir savo dukteris davė nelaisvėn Amoriečių karaliui Sehonui.
30 Jų jungas numestas nuo Hesebono iki Dibonui;
nuvargę jie atėjo iki Nofei ir iki Medabai.

Medabos ir Dibono. — (24) *Jebokui.* Ebr. t.: *Jabboq,* dabar N a h r - e s - Z e r k a. — *Nes Amonitų.* Amonitai turėjo čionai stiprią pilį (Rabbath Ammon), todėl Amoriečiai nebegalėjo pastumti jų toliaus. Izraėlitams gi pats Dievas buvo uždraudęs kovoti prieš Amonitus. — Rasi tikresnis šitoje vietoje LXX vertimo skaitymas: nes Jazėris buvo Amonitų riba. — (25) *Apsigyveno.* Paskiaus. — *Jo miesteliuose.* Ebr. t.: j o d u k t e r y s e. Miesteliai pavadinti dukterimis, nes priderėjo nuo didesnių miestų, taippat kaip pas mus bažnyčios, neturinčios parapijos teisių ir priderančios nuo vienos parapijinės bažnyčios, vadinasi filijomis, t. y. dukterimis. — (27 - 30) *Sakoma patarlėje.* Geriaus anot ebr. t.: sako giesmininkai arba poėtai (ebr. *hammošlim*).—*Ateikite Hesebonan...* Anot aiškintojų daugumos šita giesmė sudėta ne Izraėlitų ir rasi ne Amoriečių, bet Moabitų poėto. Pralaimėjus kovą Amoriečiams, poėtas išpradžios su pasityčiojimu kviečia juos grįžti dabar Hesebonan, kurs jau kam kitam pridera (26. e.); toliaus primena, kas buvo seniaus, kaip iš to paties Hesebono ėjo karės liepsna ir naikino Moabitus, kurių negalėjo apginti net jų dievaitis Kemošas (ebr. *K'moš*), leido juos pergalėti ir vyti, o jų dukteris imti

31 Habitavit itaque Israel in ter-
ra Amorrhæi. 32 Misitque Moy-
ses qui explorarent Jazer: cujus
ceperunt viculos, et possederunt
habitatores.
33 Verteruntque se, et ascen-
derunt per viam Basan, et oc-
currit eis Og rex Basan cum
omni populo suo, pugnaturus in
Edrai. 34 Dixitque Dominus ad
Moysen: Ne timeas eum, quia
in manu tua tradidi illum, et
omnem populum, ac terram ejus:
faciesque illi sicut fecisti Se-
hon regi Amorrhæorum habita-
tori Hesebon. 35 Percusserunt
igitur et hunc cum filiis suis,
universumque populum ejus us-
que ad internecionem, et pos-
sederunt terram illius.

31 Taigi, Izraėlis apsigyveno Amo-
riečių žemėje. 32 O Mozė išsiun-
tė apžiurėtų Jazėrio, ir jie pa-
ėmė jo miestelius ir apgalėjo
gyventojus.
33 Jie pasisuko ir ėjo augštyn
Basano keliu; ten juos pasitiko
Basano karalius Ogas su visa
savo tauta, kad su jais kovotu
Edrajyje. 34 O Viešpats tarė Mo-
zei: Nesibijok jo, nes aš atida-
viau į tavo rankas jį ir visą jo
tautą ir žemę; ir padarysi su
juo, kaip padarei su Amoriečių
karaliumi Sehonu, gyvenusiu He-
sebone. 35 Taigi, jie užmušė ir
tą draug su jo sunumis ir visą
jo tautą, visus iki vienam, ir pa-
ėmė jo žemę.

2. Moabitų ir Madianitų neprietelystė. a) Balaamo pranašystės.

Caput XXII. 1 Profectique ca-
strametati sunt in campestribus
Moab, ubi trans Jordanem Je-
richo sita est. 2 Videns autem
Balac filius Sephor omnia quæ
fecerat Israel Amorrhæo, 3 et
quod pertimuissent eum Moabi-
tæ, et impetum ejus ferre non
possent, 4 dixit ad majores na-

22. perskyrimas. 1 Išėję iš ši-
tos vietos, jie apsistojo Moabo
lygumoje, kame anapus Jorda-
no yra Jėrikas. 2 O Seforo su-
nus Balakas, matydamas visa,
ką Izraėlis buvo padaręs Amo-
riečiui, 3 ir kad jo labai bijojosi
Moabitai, ir kad jie neįstengtu
pasipriešinti jo užpuolimui, 4 ta-

---

nelaisvėn (28. 29. e.), ir galop pasako, kaip labai buvo sunaikinta Amoriečių galybė (30. e.).—*Jų jungas.* Ebr. ž. *niram* reiškia tikriausiai ne jungą, bet naujai išartą žemę, arba rasi yra forma padaryta iš žodžio *jarah,* šaudyti vilyčiomis. — (**32**) *Jazėrio.* Tai buvo Amonitų miestas; Izraėlitai jo paties nepaėmė, bet tik arti jo buvusius miestelius, kuriuos kitados buvo atėmę iš Amonitų Amoriečiai. — *Gyventojus.* Ebr. t.: Amoriečius, kurie tenai buvo.

(**33 - 35**) *Jie pasisuko...* Trumpai pasakojama apie Basano karalystės užėmimą. — *Edrajyje.* Dabar D e r ' a t; čionai rasi įvyko paskutinis, žymiausis susirėmimas su Ogu. Paskiaus tas miestas priderėjo Manaso giminei.

22, 1—24, 25. Izraėlitams pergalėjus Amoriečius ir sustojus Pajordanyje visai arti Žadėtosios žemės ribų, didis išgąstis apima aplinkines tautas. Moabitų karalius Balakas, norėdamas prašalinti grumojantį pavojų, pasikviečia Balaamą, kad tasai prakeiktu Izraėlį; bet jis, Dievo perspėtas, užuot prakeikti keturis sykius jį laimina, išreikšdamas savo palaiminimus pranašų budu prilyginimais. Tos Balaamo pranašystės tai gražiausi vieta visoje Skaitlių knygoje. Jos apima visą Izraėlio istoriją praeityje ir ateityje ir aiškiai stato prieš akis paveikslą pasaulio Viešpaties Mesijo.

(**22, 1**) *Moabo lygumoje.* Taip vadinosi ilgas slėnis į rytus nuo Jordano įtakos, beveik siekiąs Pasgos kalno pašaknes. — (**2 - 4**) *Beoro sunus Balakas.* Kaikurie

tu Madian: Ita delebit hic populus omnes, qui in nostris finibus commorantur, quo modo solet bos herbas usque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in Moab. 5 Misit ergo nuntios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat super flumen terræ filiorum Ammon, ut vocarent eum, ei dicerent: Ecce egressus est populus ex Ægypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me. 6 Veni igitur, et meledic populo huic, quia fortior me est: si quo modo possim percutere et ejicere eum de terra mea: novi enim quod benedictus sit cui benedixeris, et maledictus in quem maledicta congesseris. 7 Perrexeruntque seniores Moab, et majores natu Madian, habentes divinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad Balaam,

rė Madianitų vyresniesiems: Šita tauta išnaikins visus gyvenančius musų ribose taip, kaip jautis nuėda žolę iki šaknų. Jis gi buvo tuo metu Moabo karalius. 5 Taigi, jis išsiuntė pasiuntinius pas žynių Beoro sunų Balaamą, gyvenusį prie Amono sunų krašto upės, kad jį pavadintų ir jam sakytų: Štai išėjo iš Aigypto tauta, kuri apdengė žemės paviršį ir dabar apsistojo ties manim. 6 Ateik tat ir prakeikk tą tautą, nes ji galingesnė už mane, kad aš galėčiau kaip nors ją sumušti ir išmesti iš savo žemės; nes žinau tą busiant palaimintą, ką tu palaiminsi, ir tą prakeiktą, ant ko tu mesi prakeikimą. 7 O Moabo vyresnieji ir Madiano senesnieji išėjo, turėdami rankose užmokesnį už žiniavimą. Kuomet jie buvo atėję pas Balaamą ir jam

aiškintojai spėja, kad Balakas buvo Madiniatas, tik prievarta užėmęs Moabo karalių sostą. Madianitai buvo tai piemenų tauta, gyvenusi aplink Elanišką įlanką ir Sinajaus pussalyje (veiz. Iš. 2, 15 paaišk.); bet nemaža jų buvo ir kitose vietose (plg. Prad. 37, 28). Iš viso šito pasakojimo pasirodo buvusi didelė vienybė tarp Moabitų ir Madianitų, nes jie išvien tariasi apie laukiamą pavojų iš Izraėlio pusės, draug išsiunčia pasiuntinius pas Balaamą ir vienodai rupinasi povojaus prašalinimu. Kaikurie aiškintojai (Humel.), remdamiesi žodžiais Atk. 23, 3. 4. mano, kad kas čionai pasakyta apie Madianitus, reikia taipogi suprasti apie Amonitus ir kad šitie veikė draug su Moabitais prieš Izraėlį. Tai gana tikėtinas dalykas, nes lygiai reikėjo bijoties atsiradusių artimoje kaimynystėje Izraėlitų tomdviem tautom, surištom artimos giminystės ryšiais, nes kilusioms iš dviejų Loto sunų Moabo ir Amono (plg. Prad. 19, 37. 38). O kadangi Madianitų dalis buvo tikriausiai susimaišiusi su Amonitais, todėl visai teisingai galima buvo vartoti vienas ar kitas vardas visai tautai pažymėti. — *Bijojosi Moabitai*: matydami didžią Izraėlio galybę, apsireiškusią jų kitados pergalėtojų Amoriečių išnaikinime, ir susiprasdami namaž užrustinę Izraėlį, kada nesutiko leisti jam pereiti ramiai per savo ribas (vz. Teis. 11, 17). — (5) *Pas. . Baloamą...* Ebr. *Bil'am.* Aiškintojų nuomonės apie šitą nepaprastą ypatą žymiai tarp savęs skiriasi. Vieni (Juoz.-Flav., Fil. Orig., šv. Ambr., šv. Aug. ir k.) jį skaito visai netikru pranašu; kiti gi (Tert. švv. Just. Atan. Jier. ir k.) matė jame tikrą pranašą, kurį tečiaus pražudė jo godulystė. Dar Izraėlitams neatėjus, jis žinojo tikrąjį Dievą ir jo apreiškimus (plg. žem. 24, 3... su 12, 6), Dievą jis vadina Viešpačiu, Izraėlio Dievu, Dievu, išvedusiu Izraėlį iš Aigypto (El, Elohim, Šaddai, Eljon, Jahve); Balaamo žodžiais atsiliepia Dovidas (plg. žem. 24, 3... 15... su 2 Kar. 23, 1...) taipogi patarlių autorius (Pat. 30, 1); bet iš antros pusės jis neviename dalyke elgiasi kaip pagonių žyniai (23, 3. 5; 24, 1). Taigi, jame buvo draug gera ir pikta. Kadangi šv. Dvasia dvelkia, kame nori, o nuodėmė nėra tikra kliutimi, kad kas galėtu gauti dovanai suteikiamas malones, todėl ir nusidėjėlis Balaamas galėjo gauti tikrą pranašystės dovaną. — *Gyve-*

et narrassent ei omnia verba
Balac: [8] ille respondit: Manete
hic nocte, et respondebo quid-
quid mihi dixerit Dominus. Ma-
nentibus illis apud Balaam, ve-
nit Deus, et ait ad eum: [9] Quid
sibi volunt homines isti apud
te? [10] Respondit: Balac filius Se-
phor rex Moabitarum misit ad
me, [11] dicens: Ecce populus qui
egressus est de Ægypto, ope-
ruit superficiem terræ: veni, et
maledic ei, si quo modo possim
pugnans abigere eum. [12] Dixit-
que Deus ad Balaam: Noli ire
cum eis, neque maledicas popu-
lo: quia benedictus est. [13] Qui
mane consurgens dixit ad prin-
cipes: Ite in terram vestram,
quia prohibuit me Dominus ve-
nire vobiscum. [14] Reversi prin-
cipes dixerunt ad Balac: Noluit
Balaam venire nobiscum. [15] Rur-
sum ille multo plures et nobi-
liores quam ante miserat, misit.
[16] Qui cum venissent ad Bala-
am, dixerunt: Sic dicit Balac
filius Sephor: Ne cuncteris ve-
nire ad me: [17] paratus sum ho-
norare te, et quidquid volueris
dabo tibi: veni, et maledic po-
pulo isti. [18] Respondit Balaam:
Si dederit mihi Balac plenam
domum suam argenti et auri,
non potero immutare verbum
Domini Dei mei, ut vel plus,
vel minus loquar. [19] Obsecro ut

papasakoję visus Balako žodžius,
[8] jis atsakė: Pasilikkite čionai
šią naktį, ir aš atsakysiu, ką tik
man pasakys Viešpats. Jiems pa-
siliekant pas Balaamą, atėjo Die-
vas ir jam tarė: [9] Ko nori čia
pas tave šitie žmonės? [10] Jis at-
sakė: Moabitų karalius Seforo
sunus Balakas atsiuntė pas ma-
ne, [11] sakydamas: Štai, išėjusi iš
Aigypto tauta apdengė žemės
paviršį; ateik ir ją prakeikk, kad
aš įstengčiau kaip nors su ja ko-
voti ir išvaryti. [12] O Dievas ta-
rė Balaamui: Neeik su jais ir
nekeikk tautos, nes ji yra palai-
minta. [13] Jis, atsikėlęs rytą, ta-
rė kunigaikščiams: Eikite į sa-
vo žemę, nes Viešpats man už-
draudė eiti su jumis. [14] Sugrįžę
kunigaikščiai tarė Balakui: Ba-
laamas nepanorėjo ateiti su mu-
mis. [15] Jis vėl siuntė daug dau-
giaus ir augštesnės kilmės pa-
siuntinių, negu buvo siuntęs pir-
ma. [16] Jie, atėję pas Balaamą,
tarė: Seforo sunus Balakas taip
sako: Negaišk ateiti pas mane;
[17] esu pasiryžęs pagerbti tave
ir tau duoti, ko tik norėsi; ateik
ir prakeikk šitą tautą. [18] Bala-
amas atsakė: Jei Balakas man
duotų pilnus savo namus sida-
bro ir aukso, aš negalėsiu per-
mainyti Viešpaties, mano Die-
vo, žodžio, kad kalbėčiau arba
daugiaus arba mažiaus. [19] Mel-

nusi... Ebr. t. pasakyta, kad pasiuntinius išsiųsta į Petorą, esantį prie upės, į jo tautos sunų žemę. Kaip tas vietos nurodymas reikia suprasti, nevisai aišku. Bet regisi, kad Balaamas gyveno Amonitų krašte, prie kurio tuomet priderėjo Aramo žemės dalis (plg. Prad. 19, 38; žem. 23, 7). — (**8**) *Viešpats.* Ebr. *Jahveh.* Balaamas regimai ir seniaus gaudavo iš Dievo apreiškimus, nes jis dabar sakosi lauksiąs jo pamokymo. Kaip jam tie pamokymai buvo duodami, nieko tikra apie tai pasakyti negalima; tečiaus apie Dievo apsireiškimus visoje Balaamo istorijoje kalbama antropomorfizmais. — (**13**) *Eikite į savo žemę...* Balaamas nepasako pasiuntiniams, kodėl jam Dievas uždraudė su jais eiti. O tie dar mažiaus pasako Balakui (14. e.), taip kad tasai galėjo manyti, jog pats Balaamas nenori eiti. — (**18**) *Jei Balakas man duotu...* Pagirtini žodžiai; neėjo jie tečiaus iš širdies, nes gavęs jau vieną uždraudimą, Balaamas tuojau mėgina antrą sykį kaip

hic maneatis etiam hac nocte,
et scire queam quid mihi rur-
sum respondeat Dominus. 20 Ve-
nit ergo Deus ad Balaam nocte,
et ait ei: Si vocare te venerunt
homines isti, surge, et vade cum
eis: ita dumtaxat, ut quod tibi
præcepero, facias. 21 Surrexit Ba-
laam mane, et strata asina sua
profectus est cum eis.

22 Et iratus est Deus. Stetit-
que Angelus Domini in via con-
tra Balaam, qui insidebat asinæ,
et duos pueros habebat secum.
23 Cernens asina Angelum stan-
tem in via, evaginato gladio,
avertit se de itinere, et ibat per
agrum. Quam cum verberaret
Balaam, et vellet ad semitam
reducere, 24 stetit Angelus in
angustiis duarum maceriarum,
quibus vineæ cingebantur. 25
Quem videns asina, junxit se
parieti, et attrivit sedentis pe-
dem. At ille iterum verberabat
eam: 26 et nihilominus Angelus
ad locum angustum transiens,
ubi nec ad dexteram, nec ad si-
nistram poterat deviare, obvius
stetit. 27 Cumque vidisset asina
stantem Angelum, concidit sub
pedibus sedentis: qui iratus, ve-

džiu pasilikti čionai dar šią nak-
tį, kad aš galėčiau žinoti, ką
man vėl atsakys Viešpats. 20
Taigi, naktį atėjo pas Balaamą
Dievas ir jam tarė: Jei tie žmo-
nės atėjo tavęs vadintis, kelkies
ir eik su jais; bet tu taip turė-
si daryti, kaip aš tau įsakysiu.
21 Balaamas, atsikėlęs rytą, pa-
balnojo savo asilę ir iškeliavo
su jais.

22 O Dievas užsirustino. Ir
Viešpaties aniolas stojosi ant ke-
lio prieš Balaamą, kurs sėdėjo
ant asilės ir turėjo su savim du
bernu. 23 Asilė, pamačiusi sto-
vintį ant kelio aniolą su ištrauk-
tu iš makščių kalaviju, pasisu-
ko iš kelio ir ėmė eiti lauku.
Mušant ją Balaamui ir norint
atvesti atgal į kelią, 24 aniolas
atsistojo angštumoje tarp dvie-
jų sienų, kuriedviem buvo ap-
tverti vynuogynai. 25 Pamačiu-
si jį asilė šliejosi prie sienos ir
prispaudė sėdinčiojo ant jos ko-
ją. O jis vėl ją mušė. 26 Bet
aniolas, nuėjęs į dar siauresnę
vietą, kame ji negalėjo pasukti
nei dešinėn, nei kairėn, atsisto-
jo priešais. 27 Tuomet asilė, pa-
mačius stovintį aniolą, parpuo-
lė po sėdinčiojo ant jos kojomis;

---

nors išgauti leidimą iš Viešpaties eiti pas Balaką, arba apsieiti ir be to leidimo ir užsipelnyti žadamą užmokesnį. — (20) *Kelkies ir eik...* Dabar Viešpats sutinka, kad Balaamas eitu, nes jis ta kelione pasinaudos savo garbei padidinti. Plg. tečiaus sek. 22. eil. paaišk.

(22) *Dievas užsirustino.* Ebr. t. dar pridėti žodžiai: n e s j i s ė j o. Kodėl Dievas užsirustino ant einančiojo Balaamo, iš teksto neaišku. Rasi Dievas, kuriam žinomos giliausios žmonių širdies paslaptįs, dabar matė, kad geri Balaamo užmanymai užleido vietą vien troškimui įgyti Balako žadėtąjį užmokesnį. Plg. 2 Petr. 2, 15... Kiti tečiaus aiškintojai (Humel.), spėja, kad tekstas, kuriame išreikšta geri Balaamo užmanymai (18. e.) pakliuvo į čia iš 24, 13, ir kad paminėjimas Dievo suteiktojo leidimo eiti (19. 20. e.) taipogi paskesniojo perrašinėtojo priedas; taigi, ištikrųjų Balaamas ėjo ne tik negavęs leidimo, bet ir nepasiklausęs Viešpaties, dar gi pasipriešindamas jo uždraudimui (12. e.); todėl jam keliaujant Dievas užsirustino ir davė skaudų perspėjimą per savo aniolą. — (23) *Pamačiusi...* Ir gyvulys pajunta Dievo artimybę; Balaamas gi nemato, nes jis nepaklusnus Dievui. Plg. Joz. 5, 13; 1 Kron. 21, 16. — (25) *Asilė šliejosi prie sienos*: stengdamasi praeiti pro šalį. — (28)

hementius cædebat fuste latera
ejus. 28 Aperuitque Dominus os
asinæ, et locuta est: Quid feci
tibi? cur percutis me? ecce jam
tertio? 29 Respondit Balaam: Quia
commeruisti, et illusisti mihi:
utinam haberem gladium, ut te
percuterem. 30 Dixit asina: Non-
ne animal tuum sum, cui sem-
per sedere consuevisti usque in
præsentem diem? dic quid simi-
le unquam fecerim tibi. At ille
ait: Nunquam. 31 Protinus ape-
ruit Dominus oculos Balaam, et
vidit Angelum stantem in via
evaginato gladio, adoravitque
eum pronus in terram. 32 Cui
Angelus: Cur, inquit, tertio ver-
beras asinam tuam? Ego veni
ut adversarer tibi, quia perver-
sa est via tua, mihique contra-
ria: 33 et nisi asina declinasset
de via, dans locum resistenti,
te occidissem, et illa viveret.
34 Dixit Balaam: Peccavi, ne-
sciens quod tu stares contra me,
et nunc si displicet tibi ut va-
dam, revertar. 35 Ait Angelus:
Vade cum istis, et cave ne aliud
quam præcepero tibi loquaris.
Ivit igitur cum principibus.

36 Quod cum audisset Balac,
egressus est in occursum ejus
in oppido Moabitarum, quod si-
tum est in extremis finibus Ar-
non. 37 Dixitque ad Balaam: Mi-
si nuntios ut vocarem te, cur

tasai įpykęs dar smarkiaus dau-
žė lazda jos šonus. 28 Tuomet
Viešpats atvėrė asilės nasrus,
ir ji kalbėjo: Ką aš tau pada-
riau? kam mane muši? ir štai
jau trečią sykį? 29 Balaamas at-
sakė: Nes užsipelnei ir tyčiojai-
si iš manęs; kad gi turėčiau ka-
laviją, aš tave užmuščiau. 30 Asi-
lė tarė: Argi aš ne tavo gyvu-
lys, kuriuo visuomet jodinėda-
vai iki šiai dienai? pasakyk, ar
aš tau kuomet nors dariau pa-
našiai? O jis tarė: Niekuomet. 31
Viešpats tuojau atvėrė Balaa-
mui akis, ir jis pamatė stovintį
ant kelio su ištrauktu iš makš-
čių kalaviju aniolą ir jį pagar-
bino kniupsčias. 32 O aniolas jam
tarė: Kam muši trečią kartą sa-
vo asilę? Aš atėjau tau priešin-
ties, nes tavo kelionė netikusi
ir man priešinga; 33 ir jei asilė
nebutu pasukusi iš kelio ir ne-
pasitraukus, man pasipriešinant,
bučiau tave užmušęs, o ji butu
išlikusi gyva. 34 Balaamas tarė:
Nusidėjau, nežinodamas, kad tu
stovi prieš mane; ir dabar, jei
tau netinka, kad eičiau, aš su-
grįšiu. 35 Aniolas tarė: Eik su
jais ir sergėkies ką kitą kalbėti,
kaip tik tai, ką aš tau įsakysiu.
Taigi, jis nuėjo su kunigaikščiais.
36 Tai išgirdęs Balakas išėjo
jo pasitiktų lig Moabitų mies-
tui, kurs yra pačiame Arnono
ribų pakraštyje, 37 ir tarė Ba-
laamui: Aš išsiunčiau pasiunti-
nius tavęs pavadintų; kodėl ne

Viešpats atvėrė... Ne aniolas, bet pats Dievas. Jis betarpiškai padaro nepaprastą stebuklą, suteikdamas gyvuliui galę ištarti žodžius. Plg. 2 Petr. 2, 16. — (29) *Balaamas atsakė...* Balaamas, apakintas rustybės ir troškimo greičiaus ateiti pas Balaką, užuot nusigąsti taip nepaprasto stebuklo, atsako taip, lyg-kad butu išgirdęs paprastą žmogaus kalbą (Aug.). — (31) *Pagarbino...* Balaamas regimai tai daro iš išgąsčio. — (34) *Jei tau netinka...* Balaamo atsakyme reiktu matyti prisipažinimas, kad jis ėjo, pirma nepasiklausęs, ar Viešpats jam leidžia tai daryti.

(36) *Moabitų miestui.* Ebr. *'ir Mo'ab.* Kaikurie aiškintojai šituose žodžiuose ma-

non statim venisti ad me? an
quia mercedem adventui tuo red-
dere nequeo? [38] Cui ille respon-
dit: Ecce adsum: numquid lo-
qui potero aliud, nisi quod De-
us posuerit in ore meo? [39] Per-
rexerunt ergo simul, et vene-
runt in urbem, quæ in extremis
regni ejus finibus erat. [40] Cum-
que occidisset Balac boves, et
oves, misit ad Balaam, et prin-
cipes qui cum eo erant, munera.

[41] Mane autem facto duxit
eum ad excelsa Baal, et intui-
tus est extremam partem populi.

Caput XXIII. [1] Dixitque Ba-
laam ad Balac: Ædifica mihi hic
septem aras, et para totidem vi-
tulos, ejusdemque numeri arie-
tes. [2] Cumque fecisset juxta ser-
monem Balaam, imposuerunt si-
mul vitulum et arietem super
aram. [3] Dixitque Balaam ad Ba-
lac: Sta paulisper juxta holocau-
stum tuum, donec vadam, si for-
te occurrat mihi Dominus, et
quodcumque imperaverit, loquar
tibi. [4] Cumque abiisset veloci-
ter, occurrit illi Deus. Locutus-
que ad eum Balaam: Septem,
inquit, aras erexi, et imposui vi-

tuojau atėjai pas mane? ar dėl-
to kad aš negalėčiau atsilygin-
ti už tavo atėjimą? [38] Tasai jam
atsakė: Štai aš čia. Bet argi aš
galėsiu kalbėti ką kitą, kaip tik
tai, ką Dievas bus įdėjęs į ma-
no burną? [39] Taigi, juodu kelia-
vo draug ir atvyko į miestą,
kurs buvo pačiame jo karalys-
tės pakraštyje. [40] O Balakas, pa-
pjovęs jaučių ir avių, nusiuntė
Balaamui ir su juo buvusiems
kunigaikščiams dovanų.

[41] Rytui gi išaušus, nuvedė
jį ant Baalo augštumų, ir jis
pamatė pačią kraštinę tautos dalį.

23. perskyrimas. [1] Tuomet
Balaamas tarė Balakui: Pasta-
tydink man čionai septynis al-
torius ir prirengk tiek pat ver-
šių ir tokį pat avinų skaitlių. [2]
Kada buvo padaryta, kaip Ba-
laamas pasakė, abudu uždėjo po
veršį ir aviną ant kiekvieno al-
toriaus; [3] ir Balaamas tarė Ba-
lakui: Pastovėk truputį prie sa-
vo deginamosios aukos, kolei aš
eisiu pažiurėtų, ar nepasitiks
manęs Viešpats, ir ką tik jis lieps,
aš tau kalbėsiu. [4] Kuomet jis
greitai nuėjo, jį sutiko Dievas.
O Balaamas jam kalbėjo: Septy-
nis, tarė jis, pastatydinau alto-
rius ir uždėjau ant jų po veršį

to Moabitų sostinės vardą Ir arba Ar Moab. Plg. aug. 21, 15. — (39) *Miestą, kurs buvo pačiame...* Ebr. *Qirjath chucoth.* Tai buvo nuosavus miesto vardas. — (40) *Nusiuntė dovanų*: dalį dėkojimo aukų, tuo išreikšdamas savo pagarbą Balaamui ir kunigaikščiams.

(41) *Ant Baalo augštumų.* Ebr. *Bamoth Ba'al.* Vietos vardas, kame Moabitai garbindavo dievaitį Baalą. Žodis ba'al reiškia tą pat, ką ir viešpats; todėl tuo vardu Izraėlitai kaikada vadindavo tikrąjį Dievą. Balakas regimai skaito savo dievaičio garbei parskirtą vietą tinkamiausia, iš kur Balaamas prakeiktu Izraėlitus. — *Jis pamatė.* Matyti prakeikiamuosius skaitėsi reikalinga, kad pats prakeikimas turėtų savo galę. Plg. žem. 23, 13.

(32, 1) *Septynis.* Ta skaitlinė pas daugelį senobinių tautų skaitėsi šventa. Aukomis ant septynių altorių Balaamas manė pagarbinti tikrąjį Dievą, nes jis sako: *pastatydink man*; nors Balakas, dalyvaudamas tose aukose, galėjo manyti kitaip ir rengėsi deginti aukas savo dievaičiams. — (3) *Ar nepasitiks...* Nors Balaamas laukia įkvėpimo iš tikrojo Dievo, tečiaus žada jo ieškoti pagonių žynių budu. — (4) *Greitai.* Ebr. ž. *šefi* reiškia pliką kauburį. Regimai Balaamas norėjo vienas su-

tulum et arietem desuper. 5 Do-
minus autem posuit verbum in
ore ejus, et ait: Revertere ad
Balac, et hæc loqueris. 6 Rever-
sus invenit stantem Balac jux-
ta holocaustum suum, et omnes
principes Moabitarum: 7 assum-
ptaque parabola sua, dixit:

De Aram adduxit me Balac
rex Moabitarum, de montibus
orientis:
Veni, inquit, et maledic Jacob:
propera, et detestare Israel.

8 Quo modo maledicam, cui non
maledixit Deus?
Qua ratione detester, quem Do-
minus non detestatur?
9 De summis silicibus videbo eum,
et de collibus considerabo illum.
Populus solus habitabit,
et inter gentes non reputabitur.
10 Quis dinumerare possit pulve-
rem Jacob,
et nosse numerum stirpis Israel?

Moriatur anima mea morte justo-
rum,
et fiant novissima mea horum
similia.
11 Dixitque Balac ad Balaam:
Quid est hoc quod agis? Ut ma-

ir aviną. 5 Viešpats įdėjo žodį
į jo burną ir tarė: Grįžk atgal
pas Balaką ir tai kalbėk. 6 Su-
grįžęs rado stovintį Balaką prie
savo deginamosios aukos su vi-
sais Moabitų kunigaikščiais, 7 ir
ėmęs kalbėti prilyginimais jis
sakė:

Iš Aramo mane atvedė Balakas,
Moabitų karalius iš saulėtekio
kalnų.
Ateik, tarė, ir prakeikk Jokubą;
skubinkies ir linkėk pikta Iz-
raėliui.

8 Kaip gi aš keikčiau, ko Dievas
neprakeikia?
Kaip gi aš bjaurėčiaus, ko ne-
sibjauri Viešpats?
9 Aš jį matau nuo uolų viršunių
ir į jį žiuriu nuo kauburių.
Tauta gyvena viena
ir nepaskaityta tarp tautų.
10 Kas galėtu suskaityti Jokubo
dulkes
ir sužinoti Izraėlio ainijos skait-
lių?
Kad gi mano dušia numirtu tei-
siųjų mirtimi.
ir kad mano galas butu pana-
šus į jųjų!
11 O Balakas tarė Balaamui: Kas
gi tai yra, ką darai? Aš tave

---

tikti Dievą, kurs jam ištikrųjų teikiasi apsireikšti. — *Septynis, tarė...* Balaamas sakosi padaręs visa, ką galėjęs, kad Dievą tinkamai pagarbintu. Dievas jo pasielgimo nepeikia. — (7 - 10) *Prilyginimais.* Taipogi trumpesnės tikrųjų pranašų pranašystės vadinasi parabolėmis, prilyginimais, patarlėmis (plg. Iz. 14, 4... Ed. 17, 2 ir k.). Balaamo pranašystė, kurios mintis buvo jam Dievo suteikta, išreikšta gražiomis eiliomis. Išpradžios (7. e.) Balaamas primena, kaip jis šitoje vietoje atsirado: jį pasikvietė Balakas Izraėlio prakeiktų iš tolimų Aramo (Mezopotamijos) pakraščių; 8. e. išreiškia tą pat, ką jau minėjo aug. 22, 38, ir dar sako, ką jis dabar mato (9a e.); toliaus (9b. 10a) eina tikra pranašystė, paliečianti Izraėlio santikius su kitomis tautomis, nuo kurių jis atskirtas netik žemės ribomis, bet ypač Dievo garbinimu, įstatais, visu gyvenimu (plg. Iš. 19, 5. 6; 23, 32. 33 ir k.), ir išsipildymą Dievo pažadėjimo apie nesuskaitomus Izraėlio ainius (plg. Prad. 13, 16), įvyksiantį ypač dvasiškoje Izraėlio ainijoje, Kristaus Bažnyčioje; galop Balaamas išreiškia linkėjimą, kad jo paties galas butu toks pat, koks yra teisingojo Izraėlio, pasiliekančio vienybėje su Viešpačiu. Tuose paskutiniuose žodžiuose ne be pamato matoma išreikštą Balaamo tikėjimą į dušios nemirtingumą. — (11) *O tu, priešingai, juos laimini.* Geriaus anot ebr. t.: O štai, tu juos laiminte palaiminai.

lediceres inimicis meis vocavi
te: et tu e contrario benedicis
eis. 12 Cui ille respondit: Num
aliud possum loqui, nisi quod
jusserit Dominus?

13 Dixit ergo Balac: Veni me-
cum in alterum locum unde par-
tem Israel videas, et totum vi-
dere non possis, inde maledici-
to ei. 14 Cumque duxisset eum
in locum sublimem, super ver-
ticem montis Phasga, ædificavit
Balaam septem aras, et imposi-
tis supra vitulo atque ariete, 15
dixit ad Balac: Sta hic juxta
holocaustum tuum, donec ego
obvius pergam. 16 Cui cum Do-
minus occurrisset, posuissetque
verbum in ore ejus, ait: Rever-
tere ad Balac, et hæc loqueris
ei. 17 Reversus invenit eum stan-
tem juxta holocaustum suum,
et principes Moabitarum cum
eo. Ad quem Balac: Quid, inquit,
locutus est Dominus? 18 At ille
assumpta parabola sua, ait:

Sta Balac, et ausculta,
audi fili Sephor:
19 Non est Deus quasi homo, ut
mentiatur:
nec ut filius hominis, ut mutetur.

Dixit ergo, non faciet?

locutus est, et non implebit?
20 Ad benedicendum adductus
sum,
benedictionem prohibere non
valeo.
21 Non est idolum in Jacob,

pasivadinau, kad prakeiktumei
mano neprietelius, o tu, priešin-
gai, juos laimini. 12 Tasai jam
atsakė: Argi aš galiu ką kitą
kalbėti, kaip tik tai, ką yra lie-
pęs Viešpats?
13 Taigi, Balakas tarė: Eikš
su manim į kitą vietą, iškur ma-
tysi Izraėlio dalį ir viso nega-
lėsi matyti; išten jį prakeikk.
14 Ir kuomet jį nuvedė į augštą
vietą, ant Pasgos kalno viršu-
nės, Balaamas pastatydino sep-
tynis altorius ir, padėjęs ant vir-
šaus po veršį ir po aviną, 15 ta-
rė Balakui: Stovėk čionai šaly
savo deginamosios aukos, kolei
aš eisiu pasitiktų. 16 O sutikęs
jį Viešpats ir įdėjęs į jo burną
žodį, tarė: Grįžk pas Balaką ir
tai jam kalbėk. 17 Sugrįžęs jis
rado jį stovintį prie savo degi-
namosios aukos ir draug su juo
Moabitų kunigaikščius. Balakas
jam tarė: Ką tau Viešpats kal-
bėjo? 18 O jis ėmęs kalbėti pri-
lyginimais tarė:

Stokies, Balake, ir klausyk;
išgirsk, Seforo sunau.
19 Dievas ne kaip žmogus kad me-
luotu,
ir ne kaip žmogaus sunus, kad
mainytusi.
Taigi, ką jis pasakė, argi nepa-
darys?
Ką kalbėjo, argi neišpildys?
20 Aš atvestas laimintų,

palaiminimo sutурėti negaliu.

21 Nėra stabo Jokube

---

(13) *I kitą vietą...* Pagonių budu Balakas mano, kad palaiminimas pridera nuo įvairių aplinkybių, nuo vietos, laiko ir tt. — (14) *Į augštą vietą.* Ebr. *šdeh cofim*, ź v a l g ų t a k a s. Vieta dar aiškiaus nurodyta paminėjimu Pasgos kalno. Plg. 21, 20; Atk. 3, 27; 31, 4. — *Balaamas.* Ebr. t.: B a l a k a s.— (18 - 24) *Stokies...* Antra Balaamo pranašystė prasideda trumpa įžanga, kurioje Balakas kviečiamas atidžiai klausyties apskelbiamų žodžių. Po įžangos eina penkios pranašystės dalįs. Jų pirmo-

nec videtur simulacrum in Israel.
Dominus Deus ejus cum eo est,
et clangor victoriæ regis in illo.
22 Deus eduxit illum de Ægypto,
cujus fortitudo similis est rhinocerotis.
23 Non est augurium in Jacob,
nec divinatio in Israel
Temporibus suis dicetur Jacob
et Israeli quid operatus sit Deus.
24 Ecce populus ut leæna consurget,
et quasi leo erigetur:
non accubabit donec devoret prædam,
et occisorum sanguinem bibat.
25 Dixitque Balac ad Balaam:
Nec maledicas ei nec benedicas.
26 Et ille ait: Nonne dixi tibi
quod quidquid mihi Deus imperaret. hoc facerem?
27 Et ait Balac ad eum: Veni, et ducam te ad alium locum:
si forte placeat Deo ut inde maledicas eis.
28 Cumque duxisset
eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem,
29 dixit ei Balaam: Ædifica mihi

ir nesimato stovylos Izraėlyje.
Viešpats, jo Dievas, yra su juo,
ir karaliaus pergalėjimo šauksmas jame.
22 Dievas jį išvedė iš Aigypto;
jo galybė kaip nosragio.
23 Nėra žiniavimo Jokube,
nei burtininkystės Izraėlyje
Savo metu bus pasakyta Jokubui
ir Izraėliui, ką yra padaręs Dievas.
24 Štai, tauta pakils kaip liutienė
ir atsistos kaip liutas;
neatsiguls, kolei teberija grobį
ir tebegeria užmuštųjų kraują!
25 O Balakas tarė Balaamui: Tu
jų nekeikk, bet ir nelaimink.
26 Tasai atsakė: Argi aš tau nesakiau, jog ką ·tik man Dievas
lieps, aš darysiu?
27 Eikš, tarė jam Balakas, ir
nuvesiu tave į kitą vietą; rasi
patiks Dievui, kad išten juos
prakeiktumei.
28 Ir užvestas ant
viršunės Pogoro kalno, kurs yra
ties tyrais,
29 Balaamas jam tarė: Pastatydink man čionai sep-

---

je (19. e.) Balaamas sako, kad Dievo nutarimai neatmainomi, antroje (20. 21a), kad jis negali nesuteikti Izraėliui palaiminimo, trečioje (21b. 22), kad Izraėlitų nepergalimu vadu yra pats Dievas, ketvirtoje (23. e.), kad Izraėlis turi geriausią pranašystę, ir paskutinėje (24. e.), kad Izraėlis bus pergalėtojas. — *Dievas ne kaip žmogus.* Ebr. t.: Dievas ne žmogus. — *Aš atvestas laimintų...*: Nors mane pakvietė Balakas, bet pasisakiau kad nieka kitą nekalbėsiąs, kaip tik ko Viešpats norės; todėl ištikrųjų atvedė mane čionai Dievas. — *Nėra stabo...* Tikriaus anot ebr. t.: n ė r a n e t e i s y b ė s... n ė r a v a r g o... lyg-kad butu pasakyta: aš nematau piktumo ir neteisybės Izraėlyje, todėl nematau taipogi bausmės už neteisybę, vargo. — *Karaliaus pergalėjimo...* linksmas šauksmas dėlei vedančio juos karaliaus Dievo pergalėjimų sklysta iš jų tarpo. — *Jo galybė kaip...* Ebr. t.: J i s t u r i s t u m b r o r a g u s. Ragai reiškia karališką ir dievišką galybę. Ebr. gi žodis *r^{e}'em* reiškia tikriausiai labai stiprų ir drąsų stumbrą (taippat žem. 24, 8). — *Nėra žiniavimo...* Izraėlitams nereikalingi silpni žyniai ir burtininkai, nes visa, kas reikia, jiems apreiškia savo metu pats Dievas. — (**25**) *Nekeikk, bet...* Nusigandęs Balakas, kad paskutinieji žodžiai ne paliestu Moabitų, dabar jau nori, kad Balaamas nors nebedaugintu palaiminimų Izraėliui.

(**27**) *Rasi patiks Dievui...* Balakas nori dar sykį pamėginti, ar jam nepasiseks išgauti prakeikimo Izraėliui. — (**28**) *Pogoro.* Ebr. *P^{e}'or*: kalnų viršunė netoli

hic septem aras, et para totidem
vitulos, ejusdemque numeri arie-
tes [30] Fecit Balac ut Balaam
dixerat: imposuitque vitulos et
arietes per singulas aras.

Caput XXIV. [1] Cumque vidis-
set Balaam quod placeret Do-
mino ut benediceret Israeli, ne-
quaquam abiit ut ante perrexe-
rat, ut augurium quæreret: sed
dirigens contra desertum vul-
tum suum, [2] et elevans oculos,
vidit Israel in tentoriis commo-
rantem per tribus suas: et irru-
ente in se spiritu Dei, [3] assum-
pta parabola ait:

Dixit Balaam filius Beor:
dixit homo, cujus obturatus est oculus:
[4] Dixit auditor sermonum Dei,
qui visionem Omnipotentis intuitus est,
qui cadit, et sic aperiuntur oculi ejus:
[5] Quam pulchra tabernacula tua Jacob,
et tentoria tua Israel!
[6] Ut valles nemorosæ,
ut horti juxta fluvios irrigui,
ut tabernacula quæ fixit Dominus,
quasi cedri prope aquas.
[7] Fluet aqua de situla ejus,
et semen illius erit in aquas multas.
Tolletur propter Agag, rex ejus,
et auferetur regnum illius.

tynis altorius ir prirengk tiek
pat veršių ir tokį pat avinų skait-
lių. [30] Balakas padarė, kaip Ba-
laamas buvo sakęs; ir uždėjo po
veršį ir po aviną ant kiekvieno
altoriaus.

24. perskyrimas. [1] O Balaamas,
matydamas įtinkant Viešpačiui,
kad jis laimina Izraėlį, visai ne-
bėjo, kaip eidavo pirma ješko-
tų žiniavimo, bet, atkreipęs sa-
vo veidą į tyrus [2] ir pakelda-
mas akis, pamatė Izraėlį, pasi-
liekantį šėtrose savo giminėmis,
ir, Dievo Dvasios pagautas, [3]
ėmė kalbėti prilyginimais ir tarė:

Beoro sunus Balaamas tarė;
tarė žmogus, kurio užverta akis;
[4] tarė, kurs Dievo žodžius girdi,
kurs matė Visagalinčiojo regėjimą,
kurs krinta ir taip atsiveria jo akis.
[5] Kaip gi gražios tavo šėtros, Jokube!
ir tavo buveinės, Izraėliau!
[6] Kaip miškuoti slėniai,
kaip aplaistyti sodnai paupiuose,
kaip Viešpaties ištiestos šėtros,
lyg-kad kėdrai arti vandens!
[7] Iš jo kibiro tekės vanduo,
ir jo sėkla pavirs daugeliu vandenų.
Dėlei Agago bus atimtas jo karalius,
ir bus išplėšta jo karalystė.

Nėbo. — *Ties tyrais.* Ebr. *J^ešimon.* Vz. 21, 20 paaišk. — (24, 2) *Dvasios pagautas.* Šituo žygiu Dievas nebededa žodžio į Balaamo burną (aug. 23, 5. 15), bet leidžia ant jo ekstazies stovį. — (3 - 9) *Beoro sunus...* Trečia Balaamo pranašystė prasideda paties pranašaujančiojo titulų išskaitymu (3b. 4) ir tuojau pasakoma, kad ji susidės iš Izraėlio šlovinimo (5. e.); šlovina gi Izraėlį Balaamas palygindamas jį su gražiausiai auganciu mišku (6. 7a) ir su karaliumi liutu (7b. 8. 9a); užbaigoje (9b) Balaamas linki palaiminimo sau pačiam. — *Tarė.* Ebr. t. pavartotas retai sutinkamas žodis *n^eum*, kurs sakomas apie iškilmingas Dievo i š t a r m e s (oraculum Dei). Tokią Dievo ištarmę dabar skelbia Balaamas. — *Užverta akis...* Akių užsivėrimą ir toliaus atsivėrimą reikia suprasti apie ekstazies

8 Deus eduxit illum de Ægypto,
cujus fortitudo similis est rhi-
nocerotis.
Devorabunt gentes hostes illius,
ossaque eorum confringent,
et perforabunt sagittis.
9 Accubans dormivit ut leo,
et quasi leæna, quam suscitare
nullus audebit.
Qui benedixerit tibi, erit et ip-
se benedictus:
qui maledixerit, in maledictio-
ne reputabitur.
10 Iratusque Balac contra Ba-
laam, complosis manibus ait: Ad
maledicendum inimicis meis vo-
cavi te, quibus e contrario ter-
tio benedixisti: 11 revertere ad
locum tuum. Decreveram qui-
dem magnifice honorare te, sed
Dominus privavit te honore dis-
posito. 12 Respondit Balaam ad
Balac: Nonne nuntiis tuis, quos
misisti ad me, dixi: 13 Si dede-
rit mihi Balac plenam domum
suam argenti et auri, non pote-
ro præterire sermonem Domini
Dei mei, ut vel boni quid, vel
mali proferam ex corde meo:
sed quidquid Dominus dixerit,

8 Dievas jį išvedė iš Aigypto;
jo galybė kaip nosragio.
Jie prarys sau priešingas tautas,
ir jų kaulus sutrupins,
ir parvers vilyčiomis.
9 Atsigulęs jis miegojo kaip liutas
ir kaip liutienė, kurios niekas
nedrįs pažadinti.
Kas tave laimina, ir pats bus
palaimitas;
kas keiktu, ir pats skaitysis pra-
keiktas.
10 Balakas, supykęs ant Bala-
amo, suplojęs rankomis, tarė: Aš
tave pasivadinau prakeiktų ma-
no nepritelių, kuriuos tu, prie-
šingai, trečią kartą palaiminai.
11 Grįžk į savo vietą. Buvau,
tiesa, nutaręs didžiai tave pa-
gerbti, bet Viešpats atėmė iš
tavęs tau paskirtąją pagarbą. 12
Balaamas atsakė Balakui: Argi
aš nesakiau tavo pasiuntiniams,
kuriuos buvai pas mane atsiun-
tęs: 13 Jei Balakas man duotu
pilnus savo namus sidabro ir auk-
so, aš negalėsiu aplenkti Vieš-
paties, mano Dievo, žodžių, idant
išimčiau iš savo širdies arba ką
gera, arba bloga; bet ką tik man
Viešpats pasakys, tai aš kalbė-

stovį, kuriame Balaamas gaudavo apreiškimus. Visupirma užsiverdavo jo akįs, užeinant ant jo giliam miegui (plg. Prad. 15, 12), ir tuojau prasidėdavo ekstazies stovis; jame jis išgirsdavo ne tik Dievo balsą, bet ir atskirus žodžius, matydavo regėjimus, tai yra, įvaizdintus apreikštinuosius dalykus; paskui, gavęs tokį regėjimą, bet jausdamos susilpnėjusiu, parpuldavo (plg. 1 Kar. 19, 24) ir įkrisdavo vėl į gilų miegą ir tuojau atsiveriant akims, atbusdavo ir sugrįždavo į paprastą gyvenimo stovį; paskui atsimindamas gautą regėjimą, savo žodžiais apskelbdavo pranašystę. — *Visagalinčiojo.* Ebr. *Šaddai.* Dievo vardas. — *Kaip miškuoti slėniai.* Anot ebr. t.: kaip slėniai, kurie toli tęsiasi. — *Kaip Viešpaties ištiestos šėtros.* Ebr. t.: kaip aloė, kurią Jahvė užveisė. Aloės medis turi labai meilų kvapą. — *Iš jo kibiro...* Izraėlitai turi apsčiai vandens, kurs taip labai reikalingas žemės augalams (plg. Prad. 49, 25; Atk. 33, 13). Tečiaus kaikurie aiškintojai (Humel.) ebr. ž. *dol'jav* supranta ne apie kibirus, bet apie šakas ir verčia ebr. t. taip: „Vanduo tekės nuo jo šakų, ir jo sėkla bus vandenų daugybėje“. Laikantis to vertimo, prasmė darosi žymiai aiškesnė. — *Dėlei Agago...* Ebr. t.: „Labiaus už Agagą bus išaugštintas jo karalius, ir pakils jo karalystė“. Aiškintojai spėja, kad Agagais vadinosi visi Amalėkitų karaliai (plg. 1 Kar. 15, 8; Est. 3, 1). — *Dievas jį išvedė...* Vz. aug. 23, 22. — *Kas tave laimina...* Tais

hoc loquar?
14 Verumtamen pergens ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.
15 Sumpta igitur parabola, rursum ait:
Dixit Balaam filius Beor:
dixit homo, cujus obturatus est oculus:
16 dixit auditor sermonum Dei,
qui novit doctrinam Altissimi,
et visiones Omnipotentis videt,
qui cadens apertos habet oculos.
17 Videbo eum, sed non modo:
intuebor illum, sed non prope.
ORIETUR STELLA ex Jacob,
et consurget virga de Israel:
et percutiet duces Moab,
vastabitque omnes filios Seth.
18 Et erit Idumæa possessio ejus:
hereditas Seir cedet inimicis suis:
Israel vero fortiter aget.
19 De Jacob erit qui dominetur,
et perdat reliquias civitatis.

siu?
14 Vienok grįždamas pas savo tautą, duosiu patarimą, ką tavo tauta darys šitai tautai paskučiausiais laikais.
15 Taigi, jis ėmęs kalbėti prilyginimais vėl tarė:
Tarė Beoro sunus Balaamas;
tarė žmogus, kurio užverta akis.
16 Tarė, kurs Viešpaties žodžius girdi,
kurs žino Augščiausiojo mokslą
ir mato Visagalinčiojo regėjimus,
kuriam krintant atsiveria akįs.
17 Aš jį matysiu, bet ne dabar;
į jį veizdėsiu, bet ne išarto.
ŽVAIGŽDĖ UŽTEKĖS iš Jokubo
ir lazda pakils iš Izraėlio;
ir užgaus Moabo vadus,
ir sunaikins visus Sėto sunus.
18 Ir Iduméja bus jo nuosavybė;
Seiro tėvainystė teks jojo neprieteliams;
Izraėlis gi veiks galingai.
19 Iš Jokubo bus, kurs turi viešpatauti
ir pražudyti miesto liekanas.

žodžiais Balaamas linki sau pačiam palaiminimo. Plg. Prad. 27, 29. — *Suplojęs rankomis.* Suplojimas rankomis reiškia paniekinimą ir pasityčiojimą (plg. Raud. 2, 15; Job. 27, 33; 34, 37). Balakas tuojau ir žodžiais tyčiojasi iš Balaamo, kuriam sako, jog Jahvė atėmęs jam paskirtąjį užmokesnį (11. e.). — (14) *Duosiu patarimą*: tau apskelbsiu. — *Ką tavo tauta...* Ebr. t. ir kit. vert.: ką šita tauta darys tavo tautai. — *Paskučiausiais laikais.* Paskučiausiais laikais paprastai vadinasi šv. Rašte Mesijo laikai. Plg. Prad. 49, 1. Išgirdęs šiurkščius Balako žodžius, Balaamas ima drąsiaus ir su ironiją kalbėti karaliui. ' Jis sakosi tuojau grįšiąs prie savųjų, bet ieškančiam dabartiniame laike pagalbos karaliui duosiąs nurodymus apie paskučiausius laikus, ir ne tik vėl laimina Izraėlį, bet dar skelbia prakeikimą Moabui. Balakas tegu[1] pasinaudoja tuo perspėjimu, kurį jis gauna veltui be jokių aukų.

(15-19) *Taigi...* Ketvirta Balaamo pranašystė prasideda, taippat kaip trečioji jo titulų išskaitymu (15b. 16). Toliaus pasakoma, kad ta pranašystė paliečia busiantį laiką (17a), kuomet iš Izraėlio kils žvaigždė ir skėptras (17b) ir bus pergalėtas Moabas ir Sėtas, Edomas ir Seiras (17c. 18. 19). — *Augščiausiojo.* Ebr. *'Eljon.* Dievo vardas. — *Aš jį matysiu...* Geriaus: a š j į m a t a u...: aš matau pranašų budu tą, kurio dabar dar nėra. Matau Izraėlį, tečiaus ne tą, kurs dabar yra ties mano akimis, bet Izraėlį paskučiausiais jo laikais. — *Žvaigždė užtekės...* Žvaigždė ir lazda (skėptras), kaip nurodo paraleliz-

20 Cumque vidisset Amalec, assumens parabolam, ait:
Principium gentium Amalec,
cujus extrema perdentur.
21 Vidit quoque Cinæum: et assumpta parabola, ait:
Robustum quidem est habitaculum tuum:
sed si in petra posueris nidum tuum,
22 et fueris electus de stirpe Cin,
quamdiu poteris permanere?
Assur enim capiet te.

20 O išvydęs Amalėką, ėmė kalbėti prilyginimais ir tarė:
Amalėkas yra pirmasis tarp tautų,
bet jo galas pražuvimas.
21 Pamatė taipogi Kinietį ir ėmęs kalbėti prilyginimais tarė:
Stipri, tiesa, tavo buveinė;
bet jei ir ant uolos krautumei savo lizdą
22 ir butumei išrinktasis tarp Kino ainijos,
kolei gi galėsi pasilikti?
nes Asuras pagaus tave.

---

mas, yra čionai ne du dalyku, bet vienas. Tasai, kurį mato Balaamas, įvaizdinamas kaipo žvaigždė dėlei jo skaistumo ir didžios vertybės, kaipo lazda arba skėptras dėlei jo valdžios. Todėl žvaigždė ir skėptras yra figuros vienos atskiros ypatos, kilsiančio iš Jokubo garbingiausio karaliaus, kurs, kaip toliaus pasakoma, pergalės visus savo neprietelius. Bet kas gi yra tas karalius pergalėtojas? Senobės žydų įsitikrinimas ir Bažnyčios tradicija atsako, kad ta iš Jokubo užtekėsianti žvaigždė ir iš Izraėlio kilsiąs skėptras, tautų Viešpats, kurs jas visas laiko po savo valdžia, yra ne kas kitas, kaip tik Mesijas. Tiesa, kaikurios čionai minimos karaliaus žymės randama Dovide, kurs su nemažu pasisekimu kovojo prieš Moabitus ir Edomitus, nors ištikrųjų nesunaikino Aro liekanų, kurios vėl įgavo galybę Mėzos laikais. Bet Dovidas ant Izraėlio sosto veikė kaipo figura Mesijo, taippat kaip Moabitai ir Edomas čionai ir kitur yra paveikslas Kristaus Bažnyčios neprietelių. Tobulai gi ir galutinai įvykdė pranašystę visoje jos pilnybėje ir tai suprantant jos žodžius raidinėje prasmėje vienas pasaulio Atpirkėjas Jėzus Kristus. Bet jei pasauliui užtekėjusi žvaigždė iš Jokubo buvo pats Kristus, tai žvaigždė, rodžiusi išminčiams iš Rytų krašto kelią prie užgimusio žydų karaliaus ir ėjusi pirm jų (Mt. 2, 1 - 11), turi su Balaamo pranašyste tik tą sąryšį, kad išminčių žvaigždė buvo regimas Dievo jiems duotas ženklas, kurs apreiškė, jog Balaamo matytos tolimoje ateityje žvaigždės užtekėjimas įvyko Kristui užgimstant Betliejuje (Kalm.). — *Moabo vadus.* Ebr. t: a b u d u M o a b o š o n u, t. y. visą jo karalystę. — *Sėto sunus.* Sėto sunumis arba, anot kitų vertimo, s u m i š i m o sunumis (plg. Jer. 48, 45) pavadinti tie patįs Moabitai dėlei jų trukšmingo drąsumo, arba buvusieji su jais vienybėje Amonitai, kurių vardas visoje Balaamo istorijoje užtylimas. — *Seiro tėvainystė...* Seiriečiai buvo Edomiečių pavergta ir su jais susiliejusi tauta. Jų tėvainystė teks jųjų neprieteliams Izraėlitams. — *Miesto liekanas.* Ebr. t.: A r o l i e k a n a s. Aras Moabitų sostinė. Moabas paminėtas pirmas (17. e.) tarp tų, kurie bus pergalėti; jų miesto išvardijimu užbaigiama pranašystė. Balakas turi suprasti, kad kovoje prieš Izraėlitus jam nelieka jokios vilties išsigelbėti. — (20) *Amalėką.* Balaamas apskelbia liudną likimą dar kitoms tautoms, kurias jis galėjo matyti nuo Pogoro kalno, o visupirma Amalėkitams (vz. aug. 13, 29; Prad. 36, 12). — Ar ir sekančios trumpos pranašystės yra Dievo apreikštos, nevisai aišku; liudijančių apie tai žodžių čionai nepridėta (plg. aug. 24, 4. 16 ir k.). — *Pirmasis.* Ką reiškia tasai aptarimas, tikrai nežinia. Vieni mano, kad Amalėkitai taip pavadinti dėlto, kad jie buvę geresni už kitas aplinkines tautas; kiti gi, kad su jais visupirma prisiėjo susiremti Izraėlitams (vz. Iš. 17, 1). — (21) *Kinietį.* Ebr. *Qeni.* Plg. Prad. 15, 19. Kiniečiai dažnai buvo Izraėlitų prieteliais. Vz. 1 Kar. 15, 6; 27, 10; 30, 29. — *Lizdą.* Kadangi lizdas ebr. vadinasi *qin*, taigi panašiai į tautos vardą, todėl sakinyje atsiranda žaidimas žodžiais. — (22) *Asuras pagaus...* Vz. Jer. 25, 24. — (23) *Kuomet tai:* kas apskelbiama 24. e. —

23 Assumptaque parabola iterum locutus est:
Heu, quis victurus est, quando ista faciet Deus?
24 Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebræos,
et ad extremum etiam ipsi peribunt.
25 Surrexitque Balaam, et reversus est in locum suum: Balac quoque via, qua venerat, rediit.

23 Ir ėmęs kalbėti prilyginimais jis tarė:
Deja, kas išliks gyvas, kuomet tai Dievas darys!
24 Jie atvyks laivais iš Italijos. pergalės Asyrijiečius ir sunaikins Ebrajus,
ir galų gale patįs pražus.
25 Paskui Balaamas pakilo ir sugrįžo į savo vietą; taipogi Balakas sugrįžo keliu, kuriuo buvo atėjęs.

b) Izraėlitų nuodėmės su Moabitais ir Madianitais.

Caput XXV. 1 Morabatur autem eo tempore Israel in Settim, et fornicatus est populus cum filiabus Moab, 2 quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt et adoraverunt deos earum. 3 Initiatusque est Israel Beelphegor: et iratus Dominus, 4 ait ad Moysen: Tolle cunctos principes populi, et suspende eos contra solem in patibulis: ut avertatur furor meus

25. perskyrimas. 1 O anuo metu Izraėlis gyveno Sėtime, ir tauta ėmė paleistuvauti su Moabo dukterimis, 2 kurios juos kvietė prie savo aukų. Tenai jie valgė ir garbino jųjų dievus. 3 Ir Izraėlis pasišventė Bėėlpegorui. Užsirustinęs Viešpats, 4 tarė Mozei: Imk visus tautos kunigaikščius ir juos pakark ant kartuvių, saulei šviečiant, kad mano įpykimas butu nukreiptas nuo

(24) *Iš Italijos.* Ebr. t.: iš *Kitthim*'ų pusės. Kitthim visupirma vadinasi Kypro sala, toliaus visos kitos vakarų pajurinės šalįs, todėl Graikija ir Rymiečiai.— *Ebrajus* Ebr. t. *'Eber.* Tas gi žodis čionai reiškia ne Izraėlitus, kurių Balaamas sakėsi negalįs keikti, bet apskritai užeupratiečius, todėl visupirma tuos pačius Asyrijiečius, toliaus Babyloniečius, Aramiečius ir tt. — *Patįs*: Kitthim'ai.

25, 1-18. Izraėlitai duodasi įsitraukti paleistuvystėn Moabitams ir Madianitams. Už tą nuodėmę pražuna iš tautos tarpo 24.000 žmonių. Už uolumą Pinėui ir jo ainijai Dievas žada kaipo užmokesnį vyriausiojo kunigo pareigas, o Izraėlitams įsako skaityti Madianitus savo nprieteliais. (25, 1) *Sėtime.* Ebr. *Šittim* arba *'Abel Šittim.* Vz. žem. 33, 49. Vardas vietos Moabo tyrumoje (22, 1), kame buvo paskutinė Izraėlitų stotis anoje Jordano pusėje. — *Paleistuvauti*: kuniškai ir dvasiškai, pasiduodant taipogi stabmeldystei. Plg. Iš. 34, 15. 16 ir k. — (2) *Pasikvietė...* Buvo tai padaryta, patariant Balaamui, kad nors taip nusilpninus Izraėlitus. Vz. žem. 31, 16. Plg. Apr. 2, 14; 2 Petr. 2, 15; Jud., 11. — *Jie valgė*: taip dalyvaudami pagoniškų aukų pokilyje. — (3) *Bėėlpegorui. Ba'al pe'or*, arba trumpiaus *Pe'or.* Taip vadinosi Moabitų dievaitis Baalas, garbinamas mieste *beth Pe'or* netoli nuo Sėtimo. Baalo garbinimo apeigos buvo visuomet labai nešvarios. Vz. Oz. 4, 14.—*Užsirustinęs Viešpats.* Ebr. t.: ir Viešpaties rustybė užsidegė prieš Izraėlį. Rasi ta rustybė visupirma apsireiškė kokios nors slogos siuntimu (vz. žem. 8. e.). — (4) *Imk visus...* Anot aiškintojų tekstas reiktu skaityti taip: Imk kaltininkus ir juos pakark, arba: imk tautos kunigaikščius, t.y. teisėjus (kurie minimi 6. e.), ir jiems liepk pakarti kaltininkus.

ab Israel. 5 Dixitque Moyses ad
judices Israel: Occidat unusquis-
que proximos suos, qui initiati
sunt Beelphegor.
6 Et ecce unus de filiis Isra-
el intravit coram fratribus suis
ad scortum Madianitidem, vi-
dente Moyse, et omni turba fi-
liorum Israel, qui flebant ante
fores tabernaculi. 7 Quod cum
vidisset Phinees filius Eleazari
filii Aaron sacerdotis, surrexit
de medio multitudinis, et arrep-
to pugione, 8 ingressus est post
virum Israelitem in lupanar, et
perfodit ambos simul, virum sci-
licet et mulierem in locis geni-
talibus. Cessavitque plaga a fi-
liis Israel: 9 et occisi sunt vi-
ginti quatuor millia hominum.
10 Dixitque Dominus ad Moy-
sen: 11 Phinees filius Eleazari
filii Aaron sacerdotis avertit iram
meam a filiis Israel: quia zelo
meo commotus est contra eos,
ut non ipse delerem filios Is-
rael in zelo meo. 12 Idcirco lo-
quere ad eum: Ecce do ei pa-
cem fœderis mei, 13 et erit tam
ipsi quam semini ejus pactum
sacerdotii sempiternum, quia ze-
latus est pro Deo suo, et expia-
vit scelus filiorum Israel. 14 Erat

Izraėlio. 5 Taigi, Mozė tarė Iz-
raėlio teisėjams: Kiekvienas te-
užmuša savo artimus, kurie yra
pasišventę Bėėlpegorui.
6 O štai, vienas iš Izraėlio su-
nų įėjo savo brolių akyvaizdo-
je pas Madianitę paleistuvę, ma-
tant Mozei ir visai Izraėlio su-
nų miniai, kurie verkė ties šė-
tros anga. 7 Tai išvydęs kunigo
Aarono sunaus Eleazaro sunus
Pinėas, pakilo iš daugybės tar-
po ir nutvėręs dureklį, 8 įėjo
paskui Izraėlitą į paleistuvystės
butą ir perdurė abudu draug,
tai yra vyrą ir moteriškę gėdos
vietose. Ir sloga pasiliovė tarp
Izraėlio sunų. 9 Tuomet buvo
užmušta dvidešimt keturi tuk-
stančiai žmonių. 10 O Viešpats
tarė Mozei: 11 Kunigo Aarono
sunaus Eleazaro sunus Pinėas
nukreipė mano rustybę nuo Iz-
raėlio sunų; nes jis buvo prieš
juos sužadintas uolumu dėl ma-
nęs, kad aš pats savo uolume
neišnaikinčiau Izraėlio sunų. 12
To dėlei sakyk jam, kad štai aš
jam duodu mano sandoros ra-
mybę: 13 ir jam ir jo ainijai pri-
derės kunigystė kaipo amžina
sandora, nes jis uoliai pasielgė
dėl savo Dievo ir permaldavo
už bjaurią Izraėlio sunų kalty-
bę. 14 Vardas gi vyro Izraėlito,

Kaltininkai reikėjo pirma užmušti akme-nimis ir paskui pakarti. — *Saulei šviečiant,* arba saulės šviesoje, kad visi matytu.— (5) *Kiekvienas teužmuša...* Kiekvienas teisėjas turi nubausti jo valdžioje buvusius kaltininkus.

(6) *Ir štai vienas...* Anot ebr. t.: O vienas iš Izraėlitų atėjo į stovyklą ir atsivedė pas savo brolius Madianitę, matant... Taigi, moteriškė buvo atvesta į Izraėlitų stovyklas, kad su ja paleistuvautu. Ir tai buvo padaręs vienas iš teisėjų, kuriems Mozė buvo įsakęs kietai nubausti kitus už paleistuvystę; darė jis tai viešai, paniekindamas ašaras, kuriomis Mozė ir kiti Izraėlitai maldavo prie šėtros, kad Viešpats atitolintu slogą. — (9) *Dvidešimt keturi...* Anot žydų padavimo vieną tukstantį nubaudę mirtimi patįs teisėjai, o dvidešimt tris užmušusi Dievo siųstoji sloga. Taigi, šv. Povilas (1 Kor. 10, 8), minėdamas šitą atsitikimą ir sakydamas, kad tuomet pražuvę 23.000 žmonių, rasi laikėsi žydų padavimo. — (12) *Mano sandoros ramybę.* Ebr. t.: mano ramybės sandorą, t.y. sandorą, suteikiančią ramybę. — (13) *Jam ir jo ainijai...*

autem nomen viri Israelitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione et tribu Simeonis. [15] Porro mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia Sur principis nobilissimi Madianitarum.

[16] Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: [17] Hostes vos sentiant Madianitæ, et percutite eos: [18] quia et ipsi hostiliter egerunt contra vos, et decepere insidiis per idolum Phogor, et Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

kurį užmušta draug su Moabite, buvo Salaus sunus Zambris, vadas iš Simeono ainijos ir giminės. [15] O moteriškė Madianitė, kuri buvo draug užmušta, vadinosi Kozbė; ji buvo augščiausios kilmės Madianitų kunigaikščio Suro duktė.

[16] Viešpats dar kalbėjo Mozei ir tarė: [17] Madianitai tepajunta jus esant jų neprietelius; užmuškite juos, [18] nes ir jie elgėsi su jumis neprieteliškai ir apgavo vyliumi per Pogoro stabą ir per savo seserį Madiano vado dukterį Kozbę, kuri užmušta slogos dieną dėlei Pogoro bedievystės.

3. Prisirengimas prie apėmimo Žadėtosios žemės. a) Naujas tautos suskaitymas.

Caput XXVI. [1] Postquam noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen et Eleazarum filium Aaron sacerdotem: [2] Numerate omnem summam filiorum Israel a viginti annis et supra, per domos et cognationes suas, cunctos, qui possunt ad bella procedere. [3] Locuti sunt itaque Moyses et Eleazar sacerdos, in campestribus Moąb super Jordanem contra Jericho, ad eos, qui erant, [4] a viginti annis et supra, sicut Dominus imperaverat, quorum iste est numerus:

26. perskyrimas. [1] Išliejus kaltininkų kraują, Viešpats tarė Mozei ir Aarono sunui kunigui Eleazarui: [2] Suskaitykite visus Izraėlio sunus nuo dvidešimties metų ir vyresnius jų namais ir giminėmis, visus, kurie gali traukti į karę. [3] Taigi, Mozė ir kunigas Eleazaras Moabo lygumose ant Jordano ties Jėriku kalbėjo tiems, kurie turėjo [4] dvidešimt metų ir daugiaus, kaip Viešpats buvo liepęs. O jų skaitlius buvo šitoks:

Pinėas ištikrųjų tapo vėliaus vyriausiuoju kunigu (Teis. 20, 28) ir paskiaus po neilgo pertrukio vyriausiais kunigais buvo jo ainiai lig žydų karalystės iširimui. — (**15**) *Suro.* Vz. žem. 31, 8.

(**17**) *Madianitai tepajunta...* Tuotarpu liepiama pamesti sėbrystė su Madianitais; kova su jais turėjo prasidėti bent kiek vėliaus. Vz. žem. 31, 2...

26, 1 - 65. Prisiartinus laikui apimti Palestiną ir pradėti kovą su Madianitais ir kitomis tautomis anapus Jordano, Dievui įsakant, vėl suskaitomi užaugusieji Izraėlitai, tinkantįs eiti karėn, kuriems įsakoma padalinti Žadėtoji žemė; suskaitomi taipogi ir Lėvitai.

(**26, 1**) *Išliejus kraują...* Ebr. t.: p o s l o g o s. — (**2**) *Kurie gali...* Ebr. t. kalbama apie tuos, kurie patįs arba savo tėvų ypatoje buvo išėję iš Aigypto. — (**3**) *Kalbėjo tiems,* t.y. suskaitė tuos...

5 Ruben primogenitus Israel:
hujus filius, Henoch, a quo fa-
milia Henochitarum: et Phallu,
a quo familia Phalluitarum: 6 et
Hesron, a quo familia Hesroni-
tarum: et Charmi, a quo familia
Charmitarum: 7 hæ sunt familiæ
de stirpe Ruben: quarum nume-
rus inventus est quadraginta tria
millia, et septingenti triginta.
8 Filius Phallu, Eliab. 9 Hujus
filii, Namuel et Dathan et Abi-
ron: isti sunt Dathan et Abiron
principes populi qui surrexerunt
contra Moysen et Aaron in se-
ditione Core, quando adversus
Dominum rebellaverunt: 10 et
aperiens terra os suum devora-
vit Core, morientibus plurimis,
quando combussit ignis ducen-
tos quinquaginta viros. Et fa-
ctum est grande miraculum, 11
ut, Core pereunte, filii illius non
perirent. 12 Filii Simeon per co-
gnationes suas: Namuel, ab hoc
familia Namuelitarum: Jamin,
ab hoc familia Jaminitarum: Ja-
chin, ab hoc familia Jachinita-
rum: 13 Zare, ab hoc familia Za-
reitarum: Saul, ab hoc familia
Saulitarum: 14 hæ sunt familiæ
de stirpe Simeon, quarum om-
nis numerus fuit viginti duo mil-
lia ducenti. 15 Filii Gad per co-
gnationes suas: Sephon, ab hoc
familia Sephonitarum: Aggi, ab
hoc familia Aggitarum: Suni, ab
hoc famila Sunitarum: 16 Ozni,
ab hoc familia Oznitarum: Her,
ab hoc familia Heritarum: 17
Arod, ab hoc familia Aroditarum:
Ariel, ab hoc familia Arielita-
rum: 18 istæ sunt familia Gad,

5 Rubenas Izraėlio pirmgimis.
Jo sunųs buvo Enokas, iš kurio
kilo Enokitų šeimyna, Pallus,
iš kurio radosi Palluitų šeimy-
na, 6 Hesronas, iš kurio Hesro-
nitų šeimyna, ir Karmis, iš ku-
rio Karmitų šeimyna. 7 Tos yra
Rubeno giminės šeimynos; jų
skaitlius buvo keturios dešimtįs
trįs tukstančiai septyni šimtai
trįs dešimtįs. 8 Pallaus sunus
buvo Eliabas; 9 jo sunųs Namuė-
lis, Datanas ir Abironas; šituo-
du tautos kunigaikščiu Datanas
ir Abironas sukilo prieš Mozę
ir Aaroną Korės sumišime, kuo-
met jie kėlė maištą prieš Vieš-
patį. 10 O žemė atvėrus savo na-
srus prarijo Korę, ir daugelis
numirė, kuomet ugnis sudegino
du šimtu penkias dešimtis vy-
rų. Tuomet pasidarė didis ste-
buklas, 11 kad, pražunant Korei,
jo sunųs nepražuvo. 12 Simeono
sunųs pagal savo šeimynas bu-
vo Namuėlis, iš kurio Namuėli-
tų šeimyna, Jaminas, iš kurio
Jaminitų šeimyna, Jachinas, iš
kurio Jachinitų šeimyna, 13 Za-
rė, iš kurio Zarėjitų šeimyna,
Saulius, iš kurio Saulitų šeimy-
na. 14 Tos yra Simeono giminės
šeimynos, kurių viso skaitliaus
buvo dvidešimt du tukstančiu
du šimtu. 15 Gado sunųs pagal
savo šeimynas buvo Sefonas, iš
kurio Sefonitų šeimyna, Aggis,
iš kurio Aggitų šeimyna, Sunis,
iš kurio Sunitų šeimyna, 16 Oz-
nis, iš kurio Oznitų šeimyna,
Hėris, iš kurio Hėritų šeimyna,
17 Arodis, iš kurio Aroditų šei-
myna, Ariėlis, iš kurio Ariėlitų

(5) *Rubenas...* Isskaitomi vardai tie pa-tįs, ką ir Prad. 46, 8... tik su nedideliais skirtumais. Plg. 2 Moz. 6, 14... 1 Kron. 5, 3... — (11) *Kad, pražunant...* Ebr. t.: Bet Korės sunųs draug nenumirė. Stebuklas apsireiškė maištininkų nubaudime, o ne Korės sunų išlikime.—(16) *Oznis.*

quarum omnis numerus fuit qua-
draginta millia qiungenti. 19 Fi-
lii Juda, Her, et Onan, qui am-
bo mortui sunt in terra Chana-
an. 20 Fueruntque filii Juda, per
cognationes suas: Sela, a quo
familia Selaitarum: Phares, a quo
familia Pharesitarum: Zare, a
quo familia Zareitarum. 21 Por-
ro filii Phares: Hesron, a quo
familia Hesronitarum: et Hamul,
a quo familia Hamulitarum: 22
Istæ sunt familiæ Juda, quarum
omnis numerus fuit septuaginta
sex millia quingenti. 23 Filii Is-
sachar, per cognationes suas:
Thola, a quo familia Tholaita-
rum: Phua, a quo familia Phua-
itarum: 24 Jasub, a quo familia
Jasubitarum: Semran, a quo fa-
milia Semranitarum: 25 hæ sunt
cognationes Issachar, quarum
numerus fuit sexaginta quatuor
millia trecenti. 26 Filii Zabulon
per cognationes suas: Sared, a
quo familia Sareditarum: Elon,
a quo familia Elonitarum: Ja-
lel, a quo familia Jalelitarum:
27 hæ sunt cognationes Zabulon,
quarum numerus fuit sexaginta
millia quingenti. 28 Filii Joseph
per cognationes suas, Manasse
et Ephraim. 29 De Manasse or-
tus est Machir, a quo familia
Machiritarum. Machir genuit Ga-
laad, a quo familia Galaadita-
rum. 30 Galaad habuit filios: Je-
zer, a quo familia Jezeritarum:
et Helec, a quo familia Heleci-
tarum: 31 et Asriel, a quo fami-
lia Asrielitarum: et Sechem, a
quo familia Sechemitarum: 32 et

šeimyna. 18 Tos yra Gado gimi-
nės, kurių viso skaitliaus buvo
keturios dešimtis tukstančių pen-
ki šimtai 19 Judo sunųs buvo
Hėras ir Onanas, kuriuodu mirė
Kanaano žemėje. 20 O kiti Judo
sunųs buvo pagal jų šeimynas:
Sėla, iš kurio Sėlaitų šeimyna;
Parėsas, iš kurio Parėsitų šei-
myna; Zarė, iš kurio Zarėjitų
šeimyna. 21 Toliaus Parėso su-
nųs: Hesronas, iš kurio Hesro-
nitų šeimyna, ir Hamulis, iš ku-
rio Hamulitų šeimyna. 22 Šitos
yra Judo šeimynos, kurių viso
skaitliaus buvo septynios dešim-
tis šeši tukstančiai penki šim-
tai. 23 Isakaro sunųs pagal jų
šeimynas: Tola, iš kurio Tolaitų
šeimyna; Pua, iš kurio Puaitų
šeimyna; 24 Jasubas, iš kurio Ja-
subitų šeimyna; Semranas, iš ku-
rio Semranitų šeimyna. 25 Tos
yra Isakaro šeimynos, kurių skait-
lius buvo šešios dešimtis ketu-
ri tukstančiai tris šimtai. 26 Za-
bulono sunųs pagal jų šeimynas:
Sarėdas, iš kurio Sarėditų šei-
myna; Elonas, iš kurio Elonitų
šeimyna; Jalėlis, iš kurio Jalė-
litų šeimyna. 27 Tos yra Zabu-
lono šeimynos, kurių skaitlius
buvo šešios dešimtis tukstančių
penki šimtai. 28 Juozapo sunu-
du Manasas ir Efraimas pagal
judviejų šeimynas. 29 Iš Manaso
kilo Machiras, iš kurio Machi-
ritų šeimyna. Machirui gimė Ga-
laadas, iš kurio Galaaditų šei-
myna. 30 Galaadas turėjo sunus:
Jėzerį, iš kurio Jėzeritų šeimy-
na, Helėką, iš kurio Helėkitų
šeimyna, 31 Asriėlį, iš kurio As-
riėlitų šeimyna, Sechėmą, iš ku-
rio Sechėmitų šeimyna, 32 Se-

Prad. 46, 16 Esebonas. — (24) *Jasubas.* Prad. 46, 13 Jobas. — (38) *Benjamino*

Semida, a quo familia Semida-
itarum: et Hepher, a quo fami-
lia Hepheritarum. 33 Fuit autem
Hepher pater Salphaad, qui fi-
lios non habebat, sed tantum
filias, quarum ista sunt nomina:
Maala, et Noa, et Hegla, et Mel-
cha, et Thersa: 34 hæ sunt fa-
miliæ Manasse, et numerus ea-
rum quinquaginta duo millia se-
ptingenti. 35 Filii autem Ephraim
per cognationes suas fuerunt hi:
Suthala, a quo familia Suthala-
itarum: Becher, a quo familia
Becheritarum: Thehen, a quo
familia Thehenitarum. 36 Porro
filius Suthala fuit Heran, a quo
familia Herenitarum: 37 Hæ sunt
cognationes filiorum Ephraim,
quarum numerus fuit triginta
duo millia quingenti. 38 Isti sunt
filii Joseph per familias suas.
Filii Benjamin in cognationibus
suis: Bela, a quo familia Bela-
itarum: Asbel, a quo familia As-
belitarum: Ahiram, a quo fami-
lia Ahiramitarum: 39 Supham, a
quo familia Suphamitarum: Hu-
pham, a quo familia Huphami-
tarum. 40 Filii Bela: Hered, et
Noeman. De Hered, familia He-
reditarum: de Noeman, familia
Noemanitarum: 41 hi sunt filii
Benjamin per cognationes suas,
quorum numerus fuit quadragin-
ta quinque millia sexcenti. 42
Filii Dan per cognationes suas:
Suham, a quo familia Suhami-
tarum: hæ sunt cognationes Dan
per familias suas. 43 Omnes fue-
re Suhamitæ, quorum numerus
erat sexaginta quatuor millia
quadringenti. 44 Filii Aser per
cognationes suas: Jemna, a quo
familia Jemnaitarum: Jessui, a

midą, iš kurio Semidaitų šeimy-
na, ir Hėferį, iš kurio Hėferitų
šeimyna 33 O Hėferis buvo tė-
vas Salpaado, kurs neturėjo su-
nų, o tiktai dukteris, kurių ši-
tie yra vardai: Maala, Noa, Hėg-
la, Mėlka ir Tėrsa. 34 Tos yra
Manaso šeimynos, o jų skaitlius
penkios dešimtįs du tukstančių
septyni šimtai. 35 Efraimo gi su-
nųs pagal jų šeimynas buvo ši-
tie: Sutala, iš kurio Sutalaitų
šeimyna, Bėcheris, iš kurio Bė-
cheritų šeimyna, Tėhėnas, iš ku-
rio Tėhėnitų šeimyna. 36 Toliaus
Sutalos sunus buvo Heranas, iš
kurio Heranitų šeimyna. 37 Tos
yra Efraimo sunų šeimynos, ku-
rių skaitlius buvo trįs dešimtįs
du tukstančių penki šimtai. 38
Šitie yra Juozapo sunųs pagal
savo šeimynas. Benjamino sunųs
pagal jų šeimynas buvo: Bėla, iš
kurio Bėlaitų šeimyna, Asbėlis, iš
kurio Asbėlitų šeimyna, Ahira-
mas, iš kurio Ahiramitų šeimy-
na, 39 Sufamas, iš kurio Sufami-
tų šeimyna, Hufamas, iš kurio
Hufamitų šeimyna. 40 Bėlos su-
nųs buvo: Herėdas ir Noėmanas.
Iš Herėdo radosi Herėditų šei-
myna, iš Noėmano Noėmanitų
šeimyna. 41 Šitie yra Benjamino
sunųs pagal jų šeimynas, kurių
skaitlius buvo keturios dešimtįs
penki tukstančiai šeši šimtai. 42
Dano sunųs pagal jų šeimynas:
Suhamas, iš kurio Suhamitų šei-
myna. Šitos yra Dano giminės
pagal jų šeimynas. 43 Visi buvo
Suhamitai, kurių skaitlius buvo
šešios dešimtįs keturi tukstan-
čiai keturi šimtai. 44 Asero su-
nųs pagal jų šeimynas: Jėmna,
iš kurio Jėmnaitų šeimyna; Jė-

sunus... Prad. 46, 21 beveik visi vardai kitokie. — (42) *Suhamas*. Prad. 46, 23 Husimas.

quo familia Jessuitarum: Brie,
a quo familia Brieitarum. 45 Fi-
lii Brie: Heber, a quo familia
Heberitarum: et Melchiel, a quo
familia Melchielitarum. 46 No-
men autem filiæ Aser, fuit Sa-
ra: 47 hæ cognationes filiorum
Aser, et numerus eorum quin-
quaginta tria millia quadringen-
ti. 48 Filii Nephthali per cogna-
tiones suas: Jesiel, a quo fami-
lia Jesielitarum: Guni, a quo
familia Gunitarum: 49 Jeser, a
quo familia Jeseritarum: Sellem,
a quo familia Sellemitarum: 50
hæ sunt cognationes filiorum
Nephthali per familias suas: quo-
rum numerus quadraginta quin-
que millia quadringenti. 51 Ista
est summa filiorum Israel, qui
recensiti sunt, sexcenta millia,
et mille septingenti triginta.

52 Locutusque est Dominus
ad Moysen, dicens: 53 Istis divi-
detur terra juxta numerum vo-
cabulorum in possessiones suas.
54 Pluribus majorem partem da-
bis, et paucioribus minorem: sin-
gulis, sicut nunc recensiti sunt,
tradetur possessio: 55 ita dum-
taxat ut sors terram tribubus
dividat et familiis. 56 Quidquid
sorte contigerit, hoc vel plures
accipiant, vel pauciores.

57 Hic quoque est numerus
filiorum Levi per familias suas:
Gerson, a quo familia Gersoni-
tarum: Caath, a quo familia Ca-
athitarum: Merari, a quo fami-

suis, iš kurio Jėsuitų šeimyna;
Briė, iš kurio Briėitų šeimyna.
45 Briės sunųs Hėberis, iš kurio
Hėberitų šeimyna, ir Mėlkiėlis,
iš kurio Melkiėlitų šeimyna. 46
O Asero dukters vardas buvo
Sara. 47 Šitos yra Asero sunų
giminės, ir jų skaitlius buvo pen-
kios dešimtįs trįs tukstančiai
keturi šimtai. 48 Neftalio sunųs
pagal jų šeimynas: Jėsiėlis, iš
kurio Jėsiėlitų šeimyna, Gunis,
iš kurio Gunitų šeimyna, 49 Jė-
seris, iš kurio Jėseritų šeimyna,
Selėmas, iš kurio Selėmitų šei-
myna. 50 Šitos yra Neftalio su-
nų giminės pagal jų šeimynas,
kurių skaitlius keturios dešim-
tįs penki tukstančiai penki šim-
tai. 51 Šitas yra visų Izraėlio su-
nų, kurie buvo surašyti, skait-
lius šeši šimtai vienas tukstan-
tįs septyni šimtai trįs dešimtįs.
52 Viešpats kalbėjo Mozei ir
tarė: 53 Šitiems bus padalinta
žemė, kad ją paveldėtų pagal jų
vardų skaitlių. 54 Tiems, kurių
daugiaus, duosi didesnę dalį, ir
kurių mažiaus, mažesnę; kiekvie-
nam bus atiduota tėviškė, kaip
dabar surašyti, 55 tečiaus taip
kad žemė bus padalinta tarp gi-
minių ir šeimynų burtomis. 56
Kas teks pagal burtą, tai ims,
ar jų bus daugiaus ar mažiaus.
57 Šitas yra taipogi Lėvio su-
nų skaitlius pagal jų šeimynas:
Gersonas, iš kurio Gersonitų šei-
myna, Kaatas, iš kurio Kaatitų
šeimyna, Meraris, iš kurio Mera-

(**53-55**) *Bus padalinta...* Burta turėjo nutarti, kuriame Palestinos krašte apsigyvens kiekviena iš dvylikos giminių; bet skaitlingesnėms giminėms reikėjo duoti burtos paskirtame krašte žemės daugiaus, mažesnėms mažiaus. Visai giminei tekusi žemė reikėjo padalinti taippat burtomis tarp atskirų giminės šeimynų.— (**56**) *Kas teks...* Anot ebr. t.: pagal burtą padalinsi jos tėviškę tarp daugelio ir nedaugelio, t.y. tarp skaitlingesnių ir mažiaus skaitlingų giminių.

(**57-62**) *Lėvio sunų skaitlius...* Plg. aug. 3. persk. ir paaišk.; Iš. 6, 16.

lia Meraritarum: [58] hæ sunt fa-
miliæ Levi: Familia Lobni, fa-
milia Hebroni, familia Moholi,
familia Musi, familia Core. At
vero Caath genuit Amram: [59]
qui habuit uxorem Jochabed fi-
liam Levi, quæ nata est ei in
Ægypto: hæc genuit Amram vi-
ro suo filios, Aaron et Moysen,
et Mariam sororem eorum: [60]
de Aaron orti sunt Nadab et
Abiu, et Eleazar et Ithamar: [61]
quorum Nadab et Abiu mortui
sunt, cum obtulissent ignem alie-
num coram Domino. [62] Fuerunt-
que omnes, qui numerati sunt,
viginti tria millia generis ma-
sculini ab uno mense et supra:
quia non sunt recensiti inter
filios Israel, nec eis cum cete-
ris data possessio est.

[63] Hic est numerus filiorum
Israel, qui descripti sunt a Moy-
se et Eleazaro sacerdote, in cam-
pestribus Moab supra Jordanem
contra Jericho. [64] Inter quos
nullus fuit eorum, qui ante nu-
merati sunt a Moyse et Aaron
in deserto Sinai. [65] Prædixerat
enim Dominus quod omnes mo-
rerentur in solitudine. Nullus-
que remansit ex eis, nisi Caleb
filius Jephone, et Josue filius
Nun.

ritų šeimyna. [58] Sitos yra Lėvio
šeimynos: Lobnio šeimyna, Heb-
ronio šeimyna, Moholio šeimyna,
Musio šeimyna, Korės šeimyna.
Kaatui gi gimė Amramas, [59] kurs
turejo pačią Lėvio dukterį Jo-
chabėdą, jam gimusią Aigypte;
šita pagimdė savo vyrui Amra-
mui sunudu Aaroną ir Mozę ir
jųdviejų seserį Mariją. [60] Aaro-
nui gi gimė Nadabas ir Abijus,
Eleazaras ir Itamaras; [61] iš jų
Nadabas ir Abijus mirė, kuo-
met atnašavo svetimą ugnį Vieš-
paties akyvaizdoje. [62] Visų gi,
kuriuos suskaityta, vyriškos ly-
ties, turinčių vieną mėnesį am-
žio ir daugiaus, buvo dvidešimt
trįs tukstančiai; nes jie nebuvo
paskaityti tarp Izraėlio sunų ir
jiems neduota tėviškės draug
su kitais.

[63] Tasai yra skaitlius Izraėlio
sunų, kurie buvo Mozės ir ku-
nigo Eleazaro surašyti Moabo
lygumose ant Jordano ties Jė-
riku. [64] Tarp jų nebuvo neivie-
no iš tų, kurie anksčiaus buvo
Mozės ir Aarono suskaityti Si-
najaus tyrumoje; [65] nes Vieš-
pats buvo išanksto pasakęs, kad
jie visi išmirs tyrumoje. Neivie-
no iš jų neliko, atskyrus Jefo-
nės sunų Kalėbą ir Nuno sunų
Jozuę.

b) Įstatas apie įpėdinystę.

Caput XXVII. [1] Accesserunt
autem filiæ Salphaad, filii He-
pher, filii Galaad, filii Machir,

27. perskyrimas. [1] O Salpa-
ado, sunaus Hėferio, sunaus Ga-
laado, sunaus Machiro, sunaus

(**65**) *Neivieno iš jų neliko...* Tas pasakymas tikriausiai nepaliečia Lėvio giminės. Plg. aug. 14, 29.

27, 1-11. Dukterįs Salpaado, neturėjusio sunaus, reikalauja sau tėviškės. Dievas įsako joms ją duoti; o prie tos progos apgarsinama įstatas apie įpėdinius žmogaus, mirštančio be vaikų.

(**27, 1**) *Salpaado... dukterįs.* Vz. aug. 26, 33. — (**3**) *Numirė savo nusidėjime:* nes ir jis kaip visi žmonės buvo nusidė-

filii Manasse, qui fuit filius Joseph: quarum sunt nomina, Maala, et Noa, et Hegla, et Melcha, et Thersa.
[2] Steteruntque coram Moyse et Eleazaro sacerdote, et cunctis principibus populi ad ostium tabernaculi fœderis, atque dixerunt:
[3] Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione, quæ concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habuit filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri.
[4] Retulitque Moyses causam earum ad judicium Domini.
[5] Qui dixit ad eum:
[6] Justam rem postulant filiæ Salphaad: da eis possesionem inter cognatos patris sui, et ei in hereditatem succedant.
[7] Ad filios autem Israel loqueris hæc:
[8] Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad filiam ejus transibit hereditas.
[9] Si filiam non habuerit, habebit successores fratres suos.
[10] Quod si et fratres non fuerint, dabitis hereditatem fratribus patris ejus.
[11] Sin autem nec patruos habuerit, dabitur hereditas his, qui ei proximi sunt: eritque hoc filiis Israel sanctum lege perpetua, sicut præcepit Dominus Moysi.

Manaso, sunaus Juozapo, dukteris, kurių vardai buvo Maala, Noa, Hėgla, Mėlka ir Tėrsa, atėjo
[2] ir stojosi akyvaizdoje Mozės ir kunigo Eleazaro ir visų tautos kunigaikščių prie sandoros šėtros angos ir tarė:
[3] Musų tėvas mirė tyruose ir nedalyvavo maište, kurs buvo Korės sukeltas prieš Viešpatį; bet mirė savo nusidėjime; jisai neturėjo vyriškos lyties vaikų. Kam gi jo vardas turėtų pražuti iš jo šeimynos, nors jis neturėjo sunaus? Duokite mums tėviškę tarp musų tėvo giminių.
[4] Mozė kreipėsi su jų dalyku į Viešpaties teismą.
[5] Tasai jam tarė:
[6] Salpaado dukteris reikalauja teisingo dalyko; duok joms tėviškę tarp jų tėvo giminių, ir jos teapima po jo tėvainystę.
[7] Izraėlio gi sunums tai sakysi:
[8] Jei kas miršta, nepalikdamas sunaus, tėvainystę paveldės jo duktė.
[9] Jei neturės dukters, įpėdiniais bus jo broliai.
[10] O jei nebus nei brolių, tėvainystę atiduosite jo tėvo broliams.
[11] Jeigu gi neturės nei tėvo brolių, tėvainystė bus atiduota tiems, kurie yra jo artimesni giminės. Tai bus Izraėlio sunums šventas dalykas ir amžinai užlaikytinas įstatas, kaip Viešpats įsakė Mozei.

---

jėlis. Salpaado dukteris rasi manė, kad jei kam Dievas neduoda sunaus, tai kliutimi yra žmogaus nuodėmė, taippat kaip paskiaus Kristaus mokytiniai spėjo, jog žmogus tik už nusidėjimą gali užgimti aklas (plg. Jo. 9, 2).—*Kam gi jo vardas...* Žadėtosios žemės dalis reikėjo duoti tik įtrauktiems sąrašan. Kadangi Salpaadas mirė, nepalikdamas sunaus, todėl jo ainija neturėjo teisės gauti Palestinoje tėviškės ir jo vardas turėjo buti visai užmirštas. Taigi, Salpaado dukteris nori gauti dalį savo mirusio tėvo vardu ir taip tą vardą užlaikyti žmonių atmintyje. — (6) *Tarp jų tėvo giminių.* Tikriaus: tarp jų tėvo brolių. — (8) *Jei kas miršta...* Salpaado dukterų klausimas duoda progą apskelbti visiems bendrą įstatą apie įpėdinystės teises paveldėti mirusio žmogaus tėviškę. Plg. žem. 36, 1...

27, 12-23. Viešpats perspėja Mozę, kad jis neįeis Žadėtojon žemėn ir liepia paskirti savo įpėdiniu Jozuę, ką Mozė ir išpildo.

c) Jozuė paskiriamas Mozės įpėdiniu.

12 Dixit quoque Dominus ad
Moysen: Ascende in montem is-
tum Abarim, et contemplare in-
de terram, quam daturus sum
filiis Israel. 13 Cumque videris
eam, ibis et tu ad populum tu-
um, sicut ivit frater tuus Aaron:
14 Quia offendistis me in deser-
to Sin in contradictione multi-
tudinis, nec sanctificare me vo-
luistis coram ea super aquas:
hæ sunt aquæ contradictionis in
Cades deserti Sin. 15 Cui respon-
dit Moyses: 16 Provideat Do-
minus Deus spirituum omnis car-
nis, hominem, qui sit super mul-
titudinem hanc: 17 et possit exi-
re et intrare ante eos, et edu-
cere eos vel introducere: ne sit
populus Domini sicut oves abs-
que pastore. 18 Dixitque Domi-
nus ad eum: Tolle Josue filium
Nun, virum in quo est Spiritus,
et pone manum tuam super eum.
19 Qui stabit coram Eleazaro sa-
cerdote et omni multitudine: 20
et dabis ei præcepta cunctis vi-
dentibus, et partem gloriæ tuæ,
ut audiat eum omnis synagoga
filiorum Israel. 21 Pro hoc, si
quid agendum erit, Eleazar sa-

12 Viešpats kalbėjo taipogi
Mozei: Užžengk ant šito Abari-
mo kalno ir paveizdėk išten į
žemę, kurią duosiu Izraėlio su-
nums; 13 o kuomet busi ją pa-
matęs, ir tu eisi pas tavo tau-
tą, kaip nuėjo tavo brolis Aa-
ronas; 14 nes judu mane užrus-
tinota Sino tyrumoje daugybės
prieštaravime ir nenorėjota pa-
rodyti mano šventumo jos aky-
se prie vandens; tasai tai yra
prieštaravimo vanduo Sino ty-
rumos Kadėse. 15 Mozė jam at-
sakė: 16 Viešpats, visokio kuno
dvasių Dievas, teaprenka žmo-
gų, kurs butu ant šitos daugy-
bės, 17 ir galėtu išeiti ir įeiti
sū jais, ir juos išvesti arba įves-
ti, kad Viešpaties tauta nebutu
kaip avis be piemens. 18 Vieš-
pats jam tarė: Imk Nuno sunų
Jozuę, vyrą, kuriame yra Dva-
sia, ir ant jo uždėk savo ranką.
19 Jis teatsistoja kunigo Eleaza-
ro ir visos daugybės akyvaizdo-
je, 20 o tu jam duosi įsakymus,
visiems matant, ir savo šlovės
dalį, kad jo klausytu visas Iz-
raėlio sunų susirinkimas. 21 Tuo-
se atsitikimuose, kuomet reiks

(**12**) *Abarimo kalno.* Taip vadinosi kalnai į šiaurryčius nuo Mirties juros; žymiausios jo viršunės buvo Pogoras (23, 28) ir Pasga arba Nėbas. Anot Atk. 3, 27; 32, 49 Dievas dabar įsako Mozei užeiti ant tos paskutiniosios. — (**13**) *Eisi pas savo tautą:* numirsi. Plg. Prad. 25, 8.— (**14**) *Nės judu...* Vz. aug. 20, 12. — (**16**) *Viešpats... teaprenka...* Mozė maldavo Viešpatį, kad pavelytu įeiti Žadėtojon žemėn (vz. Atk. 3, 24-26); tečiaus Dievui nesutikus išpildyti jo prašymą ir atmainyti savo nutarimą, jis nuolankiai pasiduoda Dievo valiai ir nesiliauja iki galui rupinęsis išrinktaja tauta. — *Kaip avis be piemens.* Plg. Mt. 9, 36; Mk. 6, 34. — (**18**) *Dvasia:* šventoji Dvasia (Aug.), dvasia išminties, tvirtybės ir visų dorybių, kurios reikalingos geram kunigaikščiui. — *Uždėk ranką.* Rankos uždėjimas turėjo buti valdžios atidavimo ženklu. Plg. Atk. 34, 9. — (**20**) *Savo šlovės dalį.* Dar gyvam Mozei tebėsant Jozuė turi gauti dalį tos valdžios ir vertybės, kurią turėjo didis tautos vadas visų akyse; bet ir mirus Mozei, Jozuei nebuvo lemta paveldėti visos jo šlovės; nes Mozė gaudavo apreiškimus iš Dievo betarpiškai, Jozuė gi paprastai tarpininkaujant vyriausiam kunigui Eleazarui ir tai su pagalba Urimo ir Tumimo (vz. sek. e. ebr. t.; plg. Iš. 28, 30). — (**21**) *Tuose...* Ebr. t.: i r s t o v ė s

cerdos consulet Dominum. Ad verbum ejus egredietur et ingredietur ipse, et omnes filii Israel cum eo, et cetera multitudo. 22 Fecit Moyses ut præceperat Dominus. Cumque tulisset Josue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote et omni frequentia populi. 23 Et impositis capiti ejus manibus, cuncta replicavit quæ mandaverat Dominus.

kas daryti, kunigas Eleazaras teirausis Viešpaties. Jam įsakant, išeis ir įeis jis ir draug su juo visi Izraėlio sunųs ir likusioji daugybė. 22 Mozė padarė, kaip Viešpats buvo įsakęs; ir ėmęs Jozuę, jį pastatė kunigo Eleazaro ir visos susirinkusios tautos akyvaizdoje; 23 o uždėjęs jam ant galvos rankas, atkartojo visa, ką Viešpats buvo liepęs.

d) Įstatai apie aukas ir apžadus, užlaikytini Žadėtojoje žemėje.

Caput XXVIII. 1 Dixit quoque Dominus ad Moysen: 2 Præcipe filiis Israel, et dices ad eos: Oblationem meam et panes, et incensum odoris suavissimi offerte per tempora sua. 3 Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis: Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum: 4 unum offeretis mane, et alterum ad vesperum: 5 decimam partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo purissi-

28. perskyrimas. 1 Viešpats kalbėjo taipogi Mozei: 2 Įsakyk Izraėlio sunums ir jiems tark: Mano atnašą, duonas ir deginimą meiliausiam kvapui man atnašausite paskirtu metu. 3 Šitos yra aukos, kurias turite atnašauti: Kasdien du metiniu avinėliu be kliaudos kaipo nuolatinę deginamąją auką: 4 vieną aukosite rytmetį, o antrą vakarop; 5 dešimtą efos dalį smulkių miltų, kurie tebuna įmaišy-

---

k u n i g o E l e a z a r o a k y v a i z d o j e, i r t a s a i k l a u s u ž u o t j o s u U r i m o t e i s m o p a g a l b a V i e š p a t i e s a k y v a i z d o j e. — *Jam:* Viešpačiui.

28, 1—30, 17. Visai prisiartinus valandai apimti Žadėtąją žemę, primenama Izraėlitams pirmoji jų pareiga tinkamai garbinti Dievą. Tuo tikslu visupirma seniaus išleistieji įstatai apie aukas atkartojami, paaiškinami ir naujais papildomi. Taigi, čionai kalbama išeilios apie kasdienines aukas, aukas daromas kas subata, kas mėnuo ir metinėse šventėse: Velykose, Sekminėse, pirmą septintojo mėnesio dieną, permaldavimo dienoje ir Sėtrų šventėje. Toliaus paduodamos taisyklės apie apžadus vyrų ir moterų ir nurodomos sąlygos, kuriose moterų apžadai reikia pildyti ir kaip jie gali buti panaikinti.

(**28, 2**) *Mano atnašą...* Geriaus anot ebr. t.: M a n o d o v a n ą, m a n o m a i s t ą, s u d e g i n t i n ą m e i l i a u s i a m k v a p u i, m a n a t n a š a u s i t e... Aukų mėsa ir kitos atnašos įvaizdinama kaipo maistas, kurs reikia paskirtu metu atiduoti Viešpačiui ir kurį jis priima paverstą ugnyje į meiliai kvepinčius dumus.—(**3**) Šita eilė ebr. t. prasideda taip: I r j i e m s s a k y s i: š i t o s y r a... Žemiaus surašyti įstatai apie aukas reikia palyginti su panašiais jau seniaus duotais įsakymais. Iš. 29, 38 - 42; Kun. 23. persk.; Skaitl. 15, 2... — *Kasdien du...* Kasdieninė dviejų avinėlių auka yra figura Dievo Avinėlio, paaukoto vieną sykį visiems laikams. Plg. Žyd. 10, 12. 14. — (**4**) Ebr. t. šitos eilios gale dar pridėti žodžiai: I š l i e s i t e l i e j a m ą š e k h a r o a u k ą. Žodis gi *šekhar* reiškia ne naujai išspaustą, bet

mo, et habeat quartam partem
hin. 6 Holocaustum juge est quod
obtulistis in monte Sinai in odo-
rem suavissimum incensi Domi-
ni. 7 Et libabitis vini quartam
partem hin per agnos singulos
in Sanctuario Domini. 8 Alte-
rumque agnum similiter offere-
tis ad vesperam juxta omnem
ritum sacrificii matutini, et li-
bamentorum ejus, oblationem
suavissimi odoris Domino.

9 Die autem sabbati offeretis
duos agnos anniculos immacu-
latos, et duas decimas similæ
oleo conspersæ in sacrificio, et
liba 10 quæ rite funduntur per
singula sabbata in holocaustum
sempiternum.

•

11 In calendis autem offeretis
holocaustum Domino, vitulos de
armento duos, arietem unum,
agnos anniculos septem imma-
culatos, 12 et tres decimas simi-
læ oleo conspersæ in sacrificio
per singulos vitulos: et duas de-
cimas similæ oleo conspersæ per
singulos arietes: 13 et decimam
decimæ similæ ex oleo in sacri-
ficio per agnos singulos: holo-
caustum suavissimi odoris atque
incensi est Domino. 14 Libamen-
ta autem vini, quæ per singu-
las fundenda sunt victimas, is-
ta erunt: Media pars hin per sin-

ti ketvirtoje hino dalyje tyriau-
sio aliejaus. 6 Tai yra nuolatinė
deginamoji auka, kurią aukojo-
te ant Sinajaus kalno, sudegin-
dami Viešpačiui, kad butu mei-
liausis kvapas. 7 Prie kiekvieno
avinėlio liejamajai aukai atnašau-
site Viešpaties šventykloje ket-
virtą hino dalį vyno. 8 O antrą-
jį avinėlį taippat atnašausite va-
karop su visomis rytmetinės au-
kos apeigomis ir su liejamaja au-
ka kaipo meiliausio kvapo atna-
šą Viešpačiui.

9 Subatos dieną atnašausite
du metiniu avinėliu be kliaudos,
o duoninei aukai dvi dešimtini
smulkių miltų, sumaišytų su
aliejumi, taipogi liejamąją auką,
10 kuri, kaip įsakyta, išliejama
kas subata, kaipo amžina degi-
namoji auka.

11 O pirmą kiekvieno mėnesio
dieną atnašausite deginamajai
Viešpaties aukai du veršiu iš
bandos, vieną aviną, septynis
metinius avinėlius be kliaudos,
12 ir duoninei aukai tris dešim-
tines smulkių miltų, sumaišytų
su aliejumi prie kiekvieno ver-
šio, ir dvi dešimtini smulkių
miltų sumaišytų su aliejumi prie
kiekvieno avino, 13 ir dešimti-
nės dešimtinę smulkių miltų su
aliejumi kaipo duoninę auką prie
kiekvieno avinėlio. Tai yra de-
ginamoji auka meiliausiojo kva-
po ir deginimas Viešpačiui. 14
Liejamosios gi vyno aukos, iš-
lietinos prie kiekvienos kruvi-
nos aukos, bus šitos: pusė hino

---

išrugusį ir nusistovėjusį vyną. — (8) *Su visomis rytmetinės...* Ebr. t. aiškiaus: d u o n i n ę i r l i e j a m ą j ą a u k ą a t n a š a u s i t o k i ą p a t, k a i p r y t m e t į.

(9) *Subatos diena...* Subatomis liepiama atnašauti du syk daugiaus aukų, negu šiokiomis dienomis. — (10) *Kuri, kaip...* Ebr. t.: S u b a t o s d e g i n a m o j i a u k a s a v o s u b a t o j e (t.y. ji reikia atnašauti tą pačią dieną), n e s k a i t a n t n u o l a t i n ė s d e g i n a m o s i o s i r j o s l i e j a m o s i o s a u k o s.

(11) *Pirmą...* Aukos pirmą kiekvieno mėnesio dieną įsakomos čionai pirmą sy-

gulos vitulos, tertia per arietem,
quarta per agnum: hoc erit holocaustum per omnes menses,
qui sibi anno vertente succedunt.
15 Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis.

16 Mense autem primo, quartadecima die mensis Phase Domini erit,
17 et quintadecima die solemnitas: septem diebus vescentur azymis.
18 Quarum dies prima venerabilis et sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.
19 Offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:
20 et sacrificia singulorum ex simila quæ conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vitulos, et duas decimas per arietem,
21 et decimam decimæ per agnos singulos, id est, per septem agnos.
22 Et hircum pro peccato unum, ut expietur pro vobis,
23 præter holocaustum matutinum quod semper offeretis.
24 Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis, et in odorem suavissimum Domino, qui surget de holocausto, et de libationibus singulorum.
25 Dies quoque septimus

prie kiekvieno veršio, trečia dalis prie avino, ketvirta prie kiekvieno avinėlio. Tai bus deginamoji auka kiekvienam mėnesiui, kurie metuose eina kits po kito.
15 Bus taipogi atnašautas Viešpačiui ožys už nuodėmes, kaipo amžina deginamoji auka draug su jos liejamaja auka.

16 O pirmame mėnesyje, keturioliktoje mėnesio dienoje bus Viešpaties Pascha
17 ir penkioliktoje dienoje iškilmė. Neraugintas duonas valgys septynias dienas.
18 Pirmoji iš tų dienų bus gerbiama ir šventa; joje nedirbsite jokio vergiško darbo;
19 ir atnašausite deginamajai aukai, kuri susmilkoma Viešpačiui, du veršiu iš bandos, vieną aviną, septynis metinius avinėlius be kliaudos,
20 ir prie jų duoninę auką iš smulkių miltų, kurie turi buti sumaišyti su aliejumi, po tris dešimtines prie kiekvieno veršio, dvi dešimtini prie avino
21 ir po dešimtinės dešimtinę prie kiekvieno avinėlio, tai yra prie septynių avinėlių;
22 ir vieną ožį už nuodėmę, kad butu už jus permaldavimas,
23 neskaitant rytmetinės deginamosios aukos, kurią visuomet atnašausite.
24 Taip darysite kiekvienoje iš septynių dienų, kad butu ugniai maistas ir Viešpačiui meiliausis kvapas, kurs kils iš deginamosios aukos ir kiekvienos liejamosios aukos.
25 Taipo-

kį. Tos dienos buvo apskelbiamos trimitavimu. Plg. aug. 10, 10. — (**15**) *Kaipo amžina...* Ebr. t.. draug su amžina... Auka už nuodėmę turi savo liejamą auką, bet neturi minchos; ji reikėjo dėti ant kasdieninės deginamosios aukos.

(**16**) *Pirmame mėnesyje...* Velykų aukos. Plg. Iš. 12, 18; Kun. 23, 5. — (**18**) *Bus gerbiama ir šventa.* Ebr. t. *miqra' qodeš*, šventas sušaukimas. Vz. Kun. 23, 2 ir paaišk. — (**24**) *Kurs kils iš...* Ebr. t.: bus atnašauta viršuje nuolatinės deginamosios aukos draug su jų liejamaja auka. — (**25**) *Iškilmingiausi ir šventa.* Ebr. t.: šventas sušaukimas. Taippat žem. eil. 26; 29, 1. 7. 12.

celeberrimus et sanctus erit vo-
bis: omne opus servile non fa-
cietis in eo.
26 Dies etiam primitivorum
quando offeretis novas fruges
Domino, expletis hebdomadibus,
venerabilis et sancta erit: omne
opus servile non facietis in ea.
27 Offeretisque holocaustum in
odorem suavissimum Domino,
vitulos de armento duos, arie-
tem unum, et agnos anniculos
immaculatos septem: 28 atque in
sacrificiis eorum similæ oleo con-
spersæ tres decimas per singu-
los vitulos, per arietes duas, 29
per agnos decimam decimæ, qui
simul sunt agni septem: hircum
quoque 30 qui mactatur pro ex-
piatione: præter holocaustum
sempiternum et liba ejus. 31 Im-
maculata offeretis omnia cum li-
bationibus suis.

Caput XXIX. 1 Mensis etiam
septimi prima dies venerabilis
et sancta erit vobis: omne opus
servile non facietis in ea, quia
dies clangoris est et tubarum.
2 Offeretisque holocaustum in
odorem suavissimum Domino,
vitulum de armento unum, arie-
tem unum, et agnos anniculos
immaculatos septem: 3 et in sa-
crificiis eorum similæ oleo con-
spersæ tres decimas per singu-
los vitulos, duas decimas per
arietem, 4 unam decimam per
agnum, qui simul sunt agni se-
ptem: 5 et hircum pro peccato,
qui offertur in expiationem po-

gi septintoji diena bus jums iš-
kilmingiausi ir šventa; joje ne-
dirbsite jokio vergiško darbo.
26 Taipogi pirmuonių diena,
kuomet, pasibaigus savaitėms,
atnašausite Viešpačiui naujus
vaisius, bus gerbiama ir šventa;
joje nedirbsite jokio vergiško
darbo; 27 ir atnašausite degina-
majai aukai, kad butu meiliausis
kvapas Viešpačiui, du veršiu iš
bandos, vieną aviną ir septynis
metinius avinėlius be kliaudos,
28 ir jų duoninei aukai su alie-
jumi sumaišytų smulkių miltų
tris dešimtines prie kiekvieno
veršio, dvi prie avino, 29 dešim-
tinės dešimtinę prie kiekvieno
avinėlio, kurių išviso bus septy-
ni; taipogi ožį, 30 kurs pjauna-
mas permaldavimui; neskaitant
nuolatinės deginamosios ir jos
liejamosios aukos. 31 Visa atnašau-
site be kliaudos draug su jų
liejamomis atnašomis.
29. perskyrimas. 1 Taipogi pir-
moji septintojo mėnesio diena
bus jums gerbiama ir šventa;
joje nedirbsite jokio vergiško
darbo, nes tai trimitų skardo
diena. 2 Ir atnašausite degina-
majai aukai, kad butu meiliau-
sis kvapas, vieną veršį iš ban-
dos, vieną aviną ir septynis me-
tinius avinėlius be kliaudos, 3
ir duoninei jų aukai smulkių su
aliejumi sumaišytų miltų tris
dešimtines prie kiekvieno veršio,
dvi dešimtini prie avino, 4 vie-
ną dešimtinę prie kiekvieno avi-
nėlio, kurių išviso bus septyni,
5 ir ožį už nuodėmę, kurs atna-
šaujamas permaldauti už tautą,

(**26**) *Taipogi pirmuonių...* Sekminių au-
kos. Plg. Iš. 23, 16; 34, 22; Kun. 23, 15
- 21. — *Pasibaigus savaitėms*: praslinkus
septynioms savaitėms po Velykų. — (**27**)
Du veršiu iš bandos... Plg. Kun. 23, 18.—
(**30**) *Liejamosios aukos.* Ebr. t.: *minchah*,
duoninės aukos.
(**29, 1**) *Taipogi pirmoji...* Plg. Kun.

puli, [6] præter holocaustum ca-
lendarum cum sacrificiis suis, et
holocaustum sempiternum cum
libationibus solitis: eisdem cere-
moniis offeretis in odorem sua-
vissimum incensum Domino.

[7] Decima quoque dies mensis
hujus septimi erit vobis sancta
atque venerabilis, et affligetis
animas vestras: omne opus ser-
vile non facietis in ea. [8] Offe-
retisque holocaustum Domino
in odorem suavissimum, vitulum
de armento unum, arietem unum,
agnos anniculos immaculatos se-
ptem: [9] et in sacrificiis eorum
similæ oleo conspersæ tres de-
cimas per singulos vitulos, du-
as decimas per arietem, [10] de-
cimam decimæ per agnos singu-
los, qui sunt simul agni septem:
[11] et hircum pro peccato, abs-
que his quæ offerri pro delicto
solent in expiationem, et holo-
caustum sempiternum, cum sa-
crificio et libaminibus eorum.

[12] Quintadecima vero die men-
sis septimi, quæ vobis sancta
erit atque venerabilis, omne opus
servile non facietis in ea, sed
celebrabitis solemnitatem Domi-
no septem diebus. [13] Offeretis-
que holocaustum in odorem sua-
vissimum Domino, vitulos de
armento tredecim, arietes duos,
agnos anniculos immaculatos qua-
tuordecim: [14] et in libamentis
eorum similæ oleo conspersæ

[6] neskaitant deginamosios au-
kos pirmoje mėnesio dienoje su
jos duonine auka, ir nuolatinės
deginamosios aukos su paprasta
liejamaja auka; atnašausite su
tomis pačiomis apeigomis, kad
butu meiliausis kvapas, degina-
mas Viešpačiui.
[7] Taipogi dešimta šito septin-
tojo mėnesio diena bus jums
šventa ir gerbiama; tą dieną
varginsite savo dušias ir nedirb-
site joje jokio vergiško darbo.
[8] O deginamajai Viešpaties au-
kai, kad butu meiliausis kvapas,
atnašausite vieną veršį iš ban-
dos, vieną aviną, septynis me-
tinius avinėlius be kliaudos [9]
ir jų duoninei aukai smulkių su
aliejumi sumaišytų miltų tris
dešimtines prie kiekvieno ver-
šio, dvi dešimtini prie avino,
[10] dešimtinės dešimtinę prie kiek-
vieno avinėlio, kurių išviso bus
septyni, [11] ir ožį už nuodėmę,
neskaitant to, kas paprastai at-
našaujama permaldauti už pra-
sikaltimą, ir amžinos deginamo-
sios aukos draug su jų duonine
ir liejamaja auka.
[12] Penkioliktoje septintojo mė-
nesio dienoje, kuri jums bus
šventa ir gerbiama, nedirbsite
jokio vergiško darbo; švęsite gi
Viešpačiui iškilmę per septynias
dienas; [13] ir atnašausite degina-
majai aukai, kad butu meiliau-
sis kvapas Viešpačiui, trylika
veršių iš bandos, du avinu, ke-
turiolika metinių avinėlių be
kliaudos [14] ir jų duoninei aukai
smulkių su aliejumi sumaišytų

23, 24. — (6) *Su tomis pačiomis apei-
gomis...* Ebr. t.: k a i p į s a k y t a.
(7) *Taipogi dešimta...* Plg. Kun. 16,
29; 23, 26 - 32. — *Jokio vergiško dar-
bo.* Ebr. t: j o k i o d a r b o. — (11) *Už
prasikaltimą.* Tikriaus: už nuodėmę.
(12) *Penkioliktoje...* Šėtrų šventės au-
kos. Plg. Kun. 23, 23 - 36. 39 - 43. — (15)

tres decimas per vitulos singu-
los, qui sunt simul vituli tre-
decim: et duas decimas arieti
uno, id est, simul arietibus duo-
bus, 15 et decimam decimæ ag-
nis singulis, qui sunt simul ag-
ni quatuordecim: 16 et hircum
pro peccato, absque holocausto
sempiterno, et sacrificio, et li-
bamine ejus. 17 In die altero offe-
retis vitulos de armento duode-
cim, arietes duos, agnos anni-
culos immaculatos quatuorde-
cim: 18 sacrificiaque et libamina
singulorum per vitulos et arie-
tes et agnos rite celebrabitis:
19 et hircum pro peccato, abs-
que holocausto sempiterno, sa-
crificioque et libamine ejus. 20
Die tertio offeretis vitulos un-
decim, arietes duos, agnos an-
niculos immaculatos quatuorde-
cim: 21 sacrificiaque et libamina
singulorum per vitulos et arie-
tes et agnos rite celebrabitis:
22 et hircum pro peccato, abs-
que holocausto sempiterno, sa-
crificioque et libamine ejus. 23
Die quarto offeretis vitulos de-
cem, arietes duos, agnos anni-
culos immaculatos quatuorde-
cim: 24 sacrificiaque et libamina
singulorum per vitulos et arie-
tes et agnos rite celebrabitis:
25 et hircum pro peccato, abs-
que holocausto sempiterno, sa-
crificioque ejus et libamine. 26
Die quinto offeretis vitulos no-
vem, arietes duos, agnos anni-
culos immaculatos quatuordecim:
27 sacrficiaque et libamina sin-
gulorum per vitulos et arietes

miltų po tris dešimtines prie
kiekvieno veršio, kurių išviso
bus trylika, ir po dvi dešimti-
ni prie kiekvieno avino, tai yra
prie dviejų avinų, 15 ir dešimti-
nės dešimtinę prie kiekvieno
avinėlio, kurių išviso bus ketu-
riolika; 16 ir ožį už nuodėmę,
neskaitant nuolatinės deginamo-
sios aukos ir jos duoninės bei
liejamosios aukos. 17 Antrą dieną
atnašausite dvyliką veršių iš
bandos, du avinu, keturiolika
metinių avinėlių be kliaudos;
18 ir prie kiekvieno veršio, avi-
no ir avinėlio atnašausite jų
duoninę ir liejamąją auką, kaip
yra įsakyta; 19 ir ožį už nuodė-
mę, neskaitant nuolatinės degi-
namosios aukos ir jos duoninės
bei liejamosios aukos. 20 Trečią
dieną atnašausite vienuoliką ver-
šių, du avinu, keturioliką me-
tinių avinėlių be kliaudos 21 ir
prie kiekvieno duonines bei lie-
jamasias aukas, prie veršių, prie
avinų ir prie avinėlių, kaip įsa-
kyta; 22 toliaus ožį už nuodėmę,
neskaitant nuolatinės deginamo-
sios aukos ir jos duoninės bei
liejamosios aukos. 23 Ketvirtą
dieną atnašausite dešimtį veršių,
du avinu, keturioliką metinių
avinėlių be kliaudos 24 ir prie
kiekvieno duonines bei liejama-
sias aukas, prie veršių, prie avinų
ir prie avinėlių, kaip įsakyta;
25 ir ožį už nuodėmę, neskaitant
nuolatinės deginamosios aukos
ir jos duoninės bei liejamosios
aukos. 26 Penktą dieną atnašausi-
te devynis veršius, du avinu,
keturioliką metinų avinėlių be
kliaudos 27 ir prie kiekvieno duo-
nines bei liejamasias aukas, prie

Iškilmingiausi. Ebr. t. *'acereth.* Vz. Kun. 23, 36 paaišk.

et agnos rite celebrabitis: 28 et
hircum pro peccato, absque ho-
locausto sempiterno, sacrificio-
que ejus et libamine. 29 Die sex-
to offeretis vitulos octo, arietes
duos, agnos anniculos immacu-
latos quatuordecim: 30 sacrifi-
ciaque et libamina singulorum
per vitulos et arietes et agnos
rite celebrabitis: 31 et hircum
pro peccato, absque holocausto
sempiterno, sacrificioque ejus et
libamine. 32 Die septimo offere-
tis vitulos septem, et arietes
duos, agnos anniculos immacu-
latos quatuordecim: 33 sacrificia-
que et libamina singulorum per
vitulos et arietes et agnos rite
celebrabitis: 34 et hircum pro
peccato, absque holocausto sem-
piterno, sacrificioque ejus et li-
bamine. 35 Die octavo, qui est
celeberrimus, omne opus servi-
le non facietis, 36 offerentes ho-
locaustum in odorem suavissi-
mum Domino, vitulum unum,
arietem unum, agnos anniculos
immaculatos septem: 37 sacrifi-
ciaque et libamina singulorum
per vitulos et arietes et agnos
rite celebrabitis: 38 et hircum
pro peccato, absque holocausto
sempiterno, sacrificioque ejus et
libamine.

39 Hæc offeretis Domino in
solemnitatibus vestris: præter
vota et oblationes spontaneas
in holocausto, in sacrificio, in
libamine, et in hostiis pacificis.

Caput XXX. 1 Narravitque
Moyses filiis Israel omnia quæ
ei Dominus imperarat: 2 et lo-

veršių, prie avinų ir prie avinė-
lių, kaip įsakyta; 28 ir ožį už
nuodėmę, neskaitant nuolatinės
deginamosios aukos ir jos duoni-
nės bei liejamosios aukos. 29 Šeš-
tą dieną atnašausite aštuonis
jaučius, du avinu, keturioliką
metinių avinėlių be kliaudos, 30
ir prie kiekvieno duonines bei lie-
jamasias aukas, prie veršių, prie
avinų ir prie avinėlių, kaip įsa-
kyta; 31 ir ožį už nuodėmę, ne-
skaitant nuolatinės deginamo-
sios aukos ir jos duoninės bei
liejamiosos aukos. 32 Septintą die-
ną atnašausite septynis veršius,
du avinu, keturioliką metinių
avinėlių be kliaudos, 33 ir prie
kiekvieno duonines bei liejama-
sias aukas, kaip įsakyta; 34 ir ožį
už nuodėmę, neskaitant nuolati-
nės deginamosios aukos ir jos
duoninės bei liejamosios aukos. 35
Aštuntą dieną, kuri yra iškilmin-
giausi, nedirbsite jokio vergiško
darbo 36 ir deginamajai aukai, kad
butu meiliausis kvapas Viešpa-
čiui, atnašausite vieną veršį, vie-
ną aviną, septynis metinius avi-
nėlius be kliaudos, 37 ir prie kiek-
vieno duonines bei liejamasias
aukas prie veršių, prie avinų ir
prie avinėlių, kaip įsakyta; 38
ir ožį už nuodėmę, neskaitant
nuolatinės deginamosios aukos
ir jos duoninės bei liejamosios
aukos.

39 Tai atnašausite Viešpačiui
savo iškilmėse, neskaitant de-
ginamųjų aukų, duoninių aukų,
liejamųjų aukų ir dėkojimo aukų,
kurios daromos apžadui išpildy-
ti arba visai liuosa valia.

30. perskyrimas. 1 Mozė pa-
pasakojo Izraėlio sunums visa,
ką jam Viešpats buvo liepęs; 2

(30, 2) *Kunigaikščiams,* — kurie gau- tus įsakymus turėjo apskelbti savo pa-

cutus est ad principes tribuum
filiorum Israel: Iste est sermo
quem præcepit Dominus: 3 Si
quis virorum votum Domino vo-
verit, aut se constrinxerit jura-
mento: non faciet irritum ver-
bum suum, sed omne quod pro-
misit implebit. 4 Mulier si quip-
piam voverit, et se constrinxe-
rit juramento, quæ est in domo
patris sui, et in ætate adhuc
puellari: si cognoverit pater vo-
tum quod pollicita est, et jura-
mentum quo obligavit animam
suam, et tacuerit, voti rea erit:
5 quidquid pollicita est et ju-
ravit, opere complebit. 6 Sin au-
tem statim ut audierit, contra-
dixerit pater: et vota et jura-
menta ejus irrita erunt, nec ob-
noxia tenebitur sponsioni, eo
quod contradixerit pater. 7 Si
maritum habuerit, et voverit
aliquid, et semel de ore ejus
verbum egrediens animam ejus
obligaverit juramento: 8 quo die
audierit vir, et non contradixe-
rit, voti rea erit, reddetque quod-
cumque promiserat. 9 Sin autem
audiens statim contradixerit,
et irritas fecerit pollicitationes
ejus, verbaque quibus obstrin-
xerat animam suam: propitius

ir jis kalbėjo Izraėlio sunų ku-
nigaikščiams: Štai, ką Viešpats
yra įsakęs: 3 Jei kurs vyras bus
padaręs Viešpačiui apžadą, arba
save surišęs prisieka, nepanai-
kins savo žodžio, bet visa išpil-
dys, ką yra žadėjęs. 4 Jei kokį
apžadą padarytu ir suvaržytu
save prisieka moteriškė, kuri
pasilieka savo tėvo namuose ir
dar tebėra mergystės amžyje,
ir jei tėvas patirtu apie apžadą,
kurį ji padarė, ir apie prisieką,
kuria ji surišo savo dušią, ir
tylėtu, ji turi laikyties apžado
5 ir turi išpildyti, ką tik pa-
sižadėjo ir prisiekė. 6 O jei tė-
vas uždraus tuojau, kaip tik iš-
girs, jos apžadai ir prisiekos bus
panaikinti, ir ji nebus surišta
apsiėmimu, kadangi tėvas už-
draudė. 7 Jei ji turėtu vyrą ir
ką nors pasižadėtu, ir sykį išė-
jęs iš jos burnos žodis surištu
priseka jos dušią, 8 o jos vyras
neuždraustu tą pačią dieną, ku-
rioje išgirdo, ji laikysis apžado
ir išpildys, ką tik pasižadėjo. 9
O jei jis išgirdęs tuojau uždrau-
stu ir panaikintu jos pasižadėji-
mus ir žodžius, kuriais buvo su-
rišusi savo dušią, Viešpats bus

valdiniams. — (3) *Padaręs... apžadą...* Visame šitame perskyrime ebr. t. atskiria dvejopą apžadą: *neder*, kuriuo buvo žadama kas nors duoti arba padaryti, ir *'issar*, kuriuo buvo apsiimama ko nors išsižadėti arba nuo kokio nors dalyko susilaikyti; tą paskutinį apžadą Vulgata vadina susirišimu, prisieka. Kiekvienas vyro padarytas apžadas visuomet privalo buti išpildytas. — (4 - 6) *Moteriškė, kuri pasilieka...* Netekėjusių mergaičių apžado išpildymas pridera nuo tėvo sutikimo; bet tėvui valia pasipriešinti dukters apžadui tik tą paćią dieuą, kurią jis apie jį patiria. — *Ir.* Tikraus: arba. — *Mergaičių amžyje*: dar nebuvo ištekėjusi. — *Nebus surišta apsiėmimu.* Po šitų žodžių ebr. t. pasakyta: ir Viešpats jai dovanos. — (7) *Jei turėtu...* Ebr. t.: Jei ištekėtu už vyro, ir apžadas yra ant jos. Taigi, čionai kalbama apie mergaitės apžadą, padarytą prieš ištekėsiant, bet dar neišpildytą; po vestuvių tokio apžado išpildymas pridera nuo vyro sutikimo. — *Ir sykį išėjęs...* Ebr. t.: arba lupų plepėjimas, kuriuo ji surišo savo dušią. Apie apsiėmimą išsižadėti kokio dalyko kalbama čionai ne be papeikimo, nes toksai apžadas šitame atsitikime galėjo visai nepatikti sužieduotiniui. — (9) *Ir žodžius, kuriais...* Ebr. t.: jos lupų plepėjimą, kuriuo... — *Vieš-*

erit ei Dominus. 10 Vidua et re-
pudiata quidquid voverint, red-
dent. 11 Uxor in domo viri cum
se voto constrinxerit et jura-
mento, 12 si audierit vir, et ta-
cuerit, nec contradixerit spon-
sioni, reddet quodcumque pro-
miserat. 13 Sin autem extemplo
contradixerit, non tenebitur pro-
missionis rea: quia maritus con-
tradixit, et Dominus ei propi-
tius erit. 14 Si voverit, et jura-
mento se constrinxerit, ut per
jejunium, vel ceterarum rerum
abstinentiam affligat animam su-
am, in arbitrio viri erit ut fa-
ciat, sive non faciat. 15 Quod si
audiens vir tacuerit, et in alte-
ram diem distulerit sententiam:
quidquid voverat atque promi-
serat, reddet: quia statim ut au-
divit, tacuit. 16 Sin autem con-
tradixerit postquam rescivit, por-
tabit ipse iniquitatem ejus. 17
Istæ sunt leges, quas constituit
Dominus Moysi inter virum et
uxorem, inter patrem et filiam,
quæ in puellari adhuc ætate est,
vel quæ manet in parentis domo.

jai maloningas. 10 Našlė ir at-
stumtoji išpildys, ką tik bus pa-
sižadėjusios. 11 Jei pati vyro na-
muose surištu save apžadu ir
prisieka, 12 ir jei vyras tai iš-
girdęs tylėtu ir neprieštarautu
apsiėmimui, ji išpildys, ką tik
buvo žadėjusi. 13 O jei tuojau
uždraustu, nereikės pildyti pa-
sižadėjimo, nes vyras uždraudė,
ir Viešpats bus jai maloningas.
14 Jei ji pasižadėtu ir surištu
save prisieka, varginsianti savo
dušią pasninku arba prisiturėji-
mu nuo kitų dalykų, nuo vyro
nuožiuros priderės, kad išpildy-
tu arba nepildytu. 15 O jei vy-
ras išgirdęs tylėtu ir atidėtu
nutarimą iki kitai dienai, ji iš-
pildys, ką tik buvo pasižadėju-
si ir pasiketinusi, nes jis, kaip
tik išgirdo, tylėjo. 16 O jei prieš-
tarautu po to, kaip sužinojo,
pats neš jos neteisybę. 17 Šitie
yra įstatai, kuriuos Viešpats da-
vė Mozei, užlaikytini tarp vyro
ir moters, tarp tėvo ir dukters,
dar tebesančios mergystės am-
žyje, arba tebepasiliekančios tė-
vo namuose.

4. Atkeršijimas Madianitams.

Caput XXXI. 1 Locutusque
est Dominus ad Moysen, dicens:
2 Ulciscere prius filios Israel de

31. perskyrimas. 1 Viešpats
kalbėjo Mozei ir tarė: 2 Atker-
šink pirma Madianitams už Iz-

---

pats bus maloningas. Ebr. t.: Viešpats atleis. — (11) *Pati vyro namuose...* Ištekėjusios moteriškės, gyvenančios vyro namuose, apžadai visai priklauso nuo jos vyro. — (14) *Jei ji pasižadėtu...* Ebr. t.: kiekvieną apžadą ir kiekvieną prisieką varginti dušią jos vyras patvirtins ir jos vyras panaikins. — (16) *Pats neš jos neteisybę.* Vyras, panaikindamas pačios apžadą ne tą pačią dieną, kurioje apie jį išgirdo, bet vėliau, ima ant savęs kaltybę už apžado neišpildymą.

31, 1-54. Atėjus valandai atkeršyti Madianitams už Izraėlio suvedžiojimą, išsiunčiama prieš juos nedidelė kariuomenė. Pergalėti Madianitai visai išgalabijami, gyvos paliekamos tik jų mergaitės, kurios draug su kitu grobiu padalinamos tarp dalyvavusiųjų kovoje, tarp tautos, kunigų ir Lėvitų.

(31, 2) *Pirma*: prieš savo mirtį. — *Madianitams*, — kurie gyveno susimaišę su Amonitais; todėl ir tiems paskutinie-

Madianitis, et sic colligeris ad
populum tuum. 3 Statimque Moy-
ses, Armate, inquit, ex vobis
viros ad pugnam, qui possint
ultionem Domini expetere de
Madianitis. 4 Mille viri de sin-
gulis tribubus eligantur ex Is-
rael qui mittantur ad bellum.
5 Dederuntque millenos de sin-
gulis tribubus, id est, duodecim
millia expeditorum ad pugnam:
6 quos misit Moyses cum Phi-
nees filio Eleazari sacerdotis,
vasa quoque sancta, et tubas ad
clangendum tradidit ei. 7 Cum-
que pugnassent contra Madiani-
tas atque vicissent, omnes ma-
res occiderunt, 8 et reges eorum
Evi, et Recem, et Sur, et Hur,
et Rebe, quinque principes gen-
tis: Balaam quoque filium Beor
interfecerunt gladio. 9 Ceperunt-
que mulieres eorum, et parvu-
los, omniaque pecora, et cun-
ctam supellectilem: quidquid ha-
bere potuerant depopulati sunt:
10 tam urbes quam viculos et
castella flamma consumpsit. 11
Et tulerunt prædam, et univer-
sa quæ ceperant tam ex homi-
nibus quam ex jumentis, 12 et
adduxerunt ad Moysen, et Elea-
zarum sacerdotem, et ad omnem
multitudinem filiorum Israel: re-
liqua autem utensilia portave-
runt ad castra in campestribus
Moab juxta Jordanem contra
Jericho.

raėlio sunus, ir paskui busi su-
vienytas su savo tauta. 3 O Mo-
zė tuojau tarė: Apginkluokite
kovai iš savo tarpo vyrus, ku-
rie galėtu atkeršyti už Viešpa-
tį Madianitams. 4 Tegul bus iš-
rinkta iš kiekvienos giminės po
tukstantį vyrų, kurie reikės sių-
sti į kovą. 5 Ir jie davė po tuk-
stantį iš kiekvienos giminės, tai
yra dvyliką tukstančių, prisi-
rengusių į kovą. 6 Mozė juos iš-
siuntė su kunigo Eleazaro su-
numi Pinėu, kuriam davė tai-
pogi šventus rykus ir trimitus
trimituoti. 7 O susirėmę kovoje
su Madianitais ir juos pergalė-
ję, jie užmušė visus vyriškius
8 ir jų karalius, penkis tautos
kunigaikščius Ėvį, Rekêmą, Su-
rą, Hurą ir Rėbę; užmušė tai-
pogi kalaviju Bėoro sunų Bala-
amą; 9 ir paėmė jų moteris ir vai-
kus, visus galvijus ir visą lobį; ką
tik anie galėjo turėti, jie išplėšė;
10 liepsna sudegino kaip miestus,
taip sodžius ir tvirtoves; 11 pas-
kui jie ėmė grobį ir visa, kas
jiems buvo tekę kaip žmonėmis
taip ir galvijais, 12 ir atvedė pas
Mozę, kunigą Eleazarą ir visą
Izraėlio sunų daugybę; o visas
kitas gėrybes nugabeno į sto-
vyklas Moabo lygumose ant Jor-
dano ties Jėriku.

---

siems. — *Izraėlio sunus.* Vz. 25, 17. 18. — (6) *Pinėu.* Jis pirmas parodė savo uolumą, užmušdamas paleistuvį Izraėlitą draug su Madianite (25, 5. 6); užtat jį dabar paskirta kariuomenės vadu prieš Madianitus. — *Šventus rykus ir...* Ebr. t. nėra jungės „ir“, todėl minimi čionai rykai rasi yra ne kas kita, kaip tik trimitai. Kiti tečiaus aiškintojai mano, kad taip pavadinti šventi vyriausiojo kunigo apdarai, tarp kurių galėjo buti „urim“ ir „tummim“. — (8) *Jų karalius*: giminių viršininkus. — *Surą.* Plg. aug. 25, 15. — *Balaamą.* Jis buvo tikriausiai vėl pakviestas prakeikti Izraėlitų. Plg. žem. 16. e. — (12) *Ir atvedė...* Ebr. t. kalbama apie visų dalykų nugabenimą pas Mozę, Eleazarą ir visą tautą, t. y. į Izraėlitų stovyklas, kurios tuomet buvo Moabo lygumoje. Suimti grobį ir jį atgabenti be abejonės padėjo dalyvavusiems kovoje kiti Izraėlitai, nes 12000 nebutu įstengę

13 Egressi sunt autem Moy-
ses, et Eleazar sacerdos, et om-
nes principes synagogæ in oc-
cursum eorum extra castra. 14
Iratusque Moyses principibus
exercitus, tribunis, et centurio-
nibus qui venerant de bello, 15
ait: Cur feminas reservastis? 16
Nonne istæ sunt, quæ decepe-
runt filios Israel ad suggestio-
nem Balaam, et prævaricari vos
fecerunt in Domino super pec-
cato Phogor, unde et percussus
est populus? 17 Ergo cunctos in-
terficite quidquid est generis
masculini, etiam in parvulis: et
mulieres, quæ noverunt viros
in coitu, jugulate: 18 puellas au-
tem et omnes feminas virgines
reservate vobis: 19 et manete
extra castra septem diebus. Qui
occiderit hominem, vel occisum
tetigerit, lustrabitur die tertio
et septimo. 20 Et de omni præ-
da, sive vestimentum fuerit, si-
ve vas, et aliquid in utensilia
præparatum, de caprarum pelli-
bus, et pilis, et ligno expiabi-
tur. 21 Eleazar quoque sacerdos
ad viros exercitus, qui pugna-
verant, sic locutus est: Hoc est
præceptum legis, quod manda-
vit Dominus Moysi: 22 Aurum,
et argentum, et æs, et ferrum,

13 Mozė gi, kunigas Eleazaras
ir visi susirinkimo kunigaikščiai
išėjo jų pasitiktų už stovyklos.
14 Užsirustinęs ant kariuomenės
viršininkų, tukstantininkų ir šim-
tininkų, kurie buvo atėję iš ko-
vos, Mozė 15 tarė: Kam paliko-
te gyvas moteris? 16 Argi ne jos
tai apgavo, patariant Balaamui,
Izraėlio sunus ir atvedė į pra-
sikaltimą prieš Viešpatį Pogoro
nusidėjimu, už ką ir buvo ištik-
ta tauta? 17 Taigi, užmuškite,
kiek tik yra vyriškių, net ir vai-
kus, ir išgalabykite moteris, ku-
rios gyveno su vyrais. 18 Mažas
gi merginas ir visas mergaites
užlaikykite sau 19 ir pasilikkite
už stovyklos septynias dienas.
Kas užmuštu žmogų arba už-
muštojo prisiliestu, apsikuops
trečią ir septintą dieną. 20 Tai-
pogi reikia apkuopti visas gro-
bis, ar tai butu drabužis, ar in-
das, ir kiekvienas kitas dalykas,
padarytas iš ožkų kailių, iš plau-
kų arba iš medžio. 21 Taipogi
kunigas Eleazaras kalbėjo daly-
vavusiems kovoje tokiuos žo-
džius: Tasai yra įstatymo pa-
liepimas, kurį Viešpats davė
Mozei: 22 Auksas, sidabras, va-

---

atvaryti 32000 moteriškių, beveik nesu-skaitomų bandų ir atnešti kito grobio. — (14-16) *Užsirustinęs...* Tiesa, Mozė ne-buvo davęs aiškaus įsakymo išgalabyti pa-imtasias nelaisvėn moteris, bet kariuome-nės vadai patįs turėjo suprasti, kas rei-kia padaryti su tomis, kurios jau buvo vieną sykį Izraėlio prasikaltimo priežasti-mi, kad jos vėl nepanorėtu antrą kartą suvedžioti. — *Patariant Balaamui.* Iš čia patiriame, kad tas pats Balaamas, kurs prašant Balakui, negalėjo prakeikti Izra-ėlitų, buvo davęs Moabitams ir Madiani-tams nedoriausį patarimą kitokiu budu apgalėti jų priešus. — (18) *Visas mer-gaites...* Plg. Atk. 21, 10-14. — (19) *Pasilikkite..* Įsakomas apsikuopimas ka-reivių, užlaikant aug. užrašytą įstatą 19, 12. 16. — (20) *Taipogi... visas grobis.* Ebr. t.: jųs ir visas jusų grobis. To-liaus paaiškinama, koks grobis reikia šlakstyti apkuopiamuoju vandenimi: kiek-vienas apdaras ir kiekvienas dalykas iš odos (Kun. 13, 59) ir visa, kas padaryta iš ožkų plaukų, ir kiekvienas medinis indas. — (21) *Tasai yra...* Plg. Kun. 6, 28; 11, 33; 15, 12. Eleazaras kaipo vy-riausis kunigas nutaria, kokiomis apeigo-mis reikia apkuopti paminėtasis grobis.

et plumbum, et stannum, 23 et
omne, quod potest transire per
flammas, igne purgabitur: quid-
quid autem ignem non potest
sustinere, aqua expiationis san-
ctificabitur: 24 et lavabitis ve-
stimenta vestra die septimo, et
purificati postea castra intrabi-
tis.
25 Dixit quoque Dominus ad
Moysen: 26 Tollite summam eo-
rum, quæ capta sunt ab homi-
ne usque ad pecus, tu et Elea-
zar sacerdos et principes vulgi:
27 dividesque ex æquo prædam
inter eos, qui pugnaverunt, eg-
ressique sunt ad bellum, et in-
ter omnem reliquam multitudi-
nem. 28 Et separabis partem Do-
mino ab his, qui pugnaverunt
et fuerunt in bello, unam ani-
mam de quingentis tam ex ho-
minibus quam ex bobus et asi-
nis et ovibus, 29 et dabis eam
Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ
Domini sunt. 30 Ex media quo-
que parte filiorum Israel acci-
pies quinquagesimum caput ho-
minum, et boum, et asinorum,
et ovium, cunctorum animanti-
um, et dabis ea Levitis, qui ex-
cubant in custodiis tabernaculi
Domini. 31 Feceruntque Moyses,
et Eleazar, sicut præceperat Do-
minus. 32 Fuit autem præda,
quam exercitus ceperat, ovium
sexcenta septuaginta quinque
millia, 33 boum septuaginta duo
millia, 34 asinorum sexaginta mil-
lia et mille: 35 animæ hominum
sexus feminei, quæ non cogno-
verant viros, triginta duo mil-
lia. 36 Dataque est media pars

ris, geležis, švinas, cina 23 ir vi-
sa, kas gali eiti per liepsną, bus
apkuopta ugnimi; kas gi negali
išlikti ugnyje, bus pašvęsta per-
maldavimo vandenimi. 24 Septin-
toje dienoje jųs išplausite savo
drabužius ir taip apkuopti pas-
kui įeisite į stovyklas.

25 Viešpats kalbėjo taipogi
Mozei: 26 Suskaitykite visa, kas
paimta kaip žmonėmis taip ir
galvijais, tu ir kunigas Eleaza-
ras ir tautos kunigaikščiai; 27
ir padalinsi grobį lygiai tarp tų,
kurie kovojo ir buvo išėję į ka-
rę, ir tarp visos likusios daugy-
bės. 28 Nuo tų, kurie kovojo ir
buvo išėję į karę, atskirsi Vieš-
paties daliai po vieną galvą iš
penkių šimtų žmonių, tappat iš
jaučių, asilų ir avių, 29 ir ją duo-
si kunigui Eleazarui, nes tai yra
Viešpaties pirmuonės. 30 Taipo-
gi iš Izraėlio sunų pusės imsi
kiekvieną penkias dešimtą gal-
vą iš žmonių, jaučių, asilų, avių
ir visų gyvulių, ir tai duosite
Lėvitams, kurie budi Viešpaties
šėtros sargyboje. 31 Mozė ir Elea-
zaras padarė, kaip Viešpats bu-
vo įsakęs. 32 Grobis gi, kurį bu-
vo paėmusi kariuomenė, susidė-
jo iš šešių šimtų septynių de-
šimtų penkių tukstančių avių, 33
septynių dešimtų dviejų tuk-
stančių jaučių, 34 šešios dešimtis
vieno tukstančio asilų, 35 trijų
dešimtų dviejų tukstančių mo-
teriškos lyties ypatų, nepažino-
jusių vyrų. 36 Pusę atiduota da-

(28) *Viešpats kalbėjo...* Apskelbiamas čionai Viešpaties įsakymas apie grobio padalinimą rasi buvo pritaikomas ir paskesnėse karėse. — (32) *Grobyje gi...* Paduodama čionai tikriausiai ne griežtos, bet tik apskritos skaitlinės. Plg. su skaitliumi duoklės, kurią turėjo išmokėti Moabo karalius Mėza 4 Kar. 3, 4.

his, qui in prœlio fuerant, ovi-
um trecenta triginta septem mil-
lia quingentæ: 37 e quibus in par-
tem Domini supputatæ sunt oves
sexcentæ septuaginta quinque.
38 Et de bobus triginta sex mil-
libus, boves septuaginta et duo:
39 de asinis triginta millibus quin-
gentis, asini sexaginta unus: 40
de animabus hominum sedecim
millibus, cesserunt in partem
Domini triginta duæ animæ. 41
Tradiditque Moyses numerum
primitiarum Domini Eleazaro sa-
cerdoti, sicut fuerat ei impera-
tum, 42 ex media parte filiorum
Israel, quam separaverat his,
qui in prœlio fuerant. 43 De me-
dia vero parte, quæ contigerat
reliquæ multitudini, id est, de
ovibus trecentis triginta septem
millibus quingentis, 44 et de bo-
bus triginta sex millibus, 45 et
de asinis triginta millibus quin-
gentis, 46 et de hominibus se-
decim millibus, 47 tulit Moyses
quinquagesimum caput, et de-
dit Levitis, qui excubabant in
tabernaculo Domini, sicut præ-
ceperat Dominus.

48 Cumque accessissent prin-
cipes exercitus ad Moysen, et
tribuni, centurionesque dixerunt:
49 Nos servi tui recensuimus nu-
merum pugnatorum, quos habui-
mus sub manu nostra: et ne
unus quidem defuit. 50 Ob hanc
causam offerimus in donariis Do-
mini singuli quod in præda au-

lyvavusiems kovoje, butent: tris
šimtus trisdešimtis septynis tuk-
stančius penkis šimtus avių, 37
iš kurių Viešpaties daliai atskai-
tyta šešis šimtus septynias de-
šimtis penkias avis; 38 tris de-
šimtis šešis tukstančius jaučių,
iš kurių atskaityta septynias
dešimtis du jaučiu; 39 tris de-
šimtis tukstančių penkis šimtus
asilų, iš kurių atskaityta šešias
dešimtis vieną asilą; 40 šešioliką
tukstančių žmonių, iš kurių Vieš-
paties daliai teko tris dešimtis
dvi duši. 41 Mozė atidavė, kaip
buvo liepta, Viešpaties pirmuo-
nių dalį kunigui Eleazarui 42 iš
tos Izraėlio sunų pusės, kurią
buvo atskyręs dalyvavusiems ko-
voje. 43 Iš tos gi pusės, kuri te-
ko likusiai daugybei, tai yra iš
trijų šimtų trijų dešimtų septy-
nių tukstančių penkių šimtų
avių, 44 ir iš trijų dešimtų še-
šių tukstančių jaučių, 45 ir iš
trijų dešimtų tukstančių penkių
šimtų asilų, 46 ir iš šešiolikos
tukstančių žmonių 47 Mozė ėmė
kiekvieną penkias dešimtą gal-
vą ir davė Lėvitams, kurie bu-
dėjo prie Viešpaties šėtros pa-
reigų, kaip Viešpats buvo įsakęs.
48 O kariuomenės vadai, tuk-
stantininkai ir šimtininkai, prisi-
artinę prie Mozės tarė: 49 Mes,
tavo tarnai, padarėme sąskaitą
kareivių, kuriuos turėjome po
savo valdžia, ir net neivieno
nepasigedome. 50 To dėlei atna-
šaujame kaipo dovaną kiekvie-
nas, kiek tik tarp grobio galė-

(49) *Neivieno nepasigedome.* Tame ap-
sireiškė ypatinga Dievo pagalba. Kaikurie
aiškintojai spėja, kad be 12000 kareivių,
išrinktų kovai, ėjo su jais nemaža kitų
savo valia, taip kad ir pražuvus kaiku-
riems galėjo grįžti atgal nemažiaus 12000.

— (50) *Kojų grandinaites.* Senobės mo-
teris nešiodavo ant kojų per riešus žie-
dus, susegtus grandinėmis; taigi, budavo
jomis lyg-kad supančiotos; grandinaitės
priversdavo jas vaikščioti mažais žingsne-
liais ir einant žvangėdavo. — *Kaklo gran-*

ri potuimus invenire, periscelides et armillas, annulos et dextralia, ac murænulas, ut depreceris pro nobis Dominum.
51 Susceperuntque Moyses, et Eleazar sacerdos omne aurum in diversis speciebus,
52 pondo sedecim millia, septingentos quinquaginta siclos a tribunis et centurionibus.
53 Unusquisque enim quod in præda rapuerat, suum erat.
54 Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii, in monimentum filiorum Israel coram Domino.

jome rasti aukso: kojų grandinaites, apyrankes, žiedus, auskarus ir kaklo grandinaites, kad melstumeis už mus Viešpačiui.
51 O Mozė ir kunigas Eleazaras priėmė iš tukstantininkų ir šimtininkų visą auksą įvairiame pavidale,
52 kurs svėrė šešioliką tukstančių septynis šimtus penkias dešimtis siklių.
53 Nes kiekvienas ėmė sau, ką jis buvo išplėšęs.
54 Priimtą auksą jie įnešė į liudijimo šėtrą, kad butu Viešpaties akyvaizdoje priminimas apie Izraėlio sunus.

5. Pasidalinimas žemės anapus Jordano.

Caput XXXII. 1 Filii autem Ruben et Gad habebant pecora multa, et erat illis in jumentis infinita substantia. Cumque vidissent Jazer, et Galaad aptas animalibus alendis terras,
2 venerunt ad Moysen, et ad Eleazarum sacerdotem, et principes multitudinis, atque dixerunt:
3 Ataroth, et Dibon, et Jazer, et Nemra, Hesebon, et Eleale, et Saban, et Nebo, et Beon,
4 terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium: et nos servi tui habemus

32. perskyrimas. 1 O Rubeno ir Gado sunųs turėjo daug bandų, ir jų lobis, susidedąs iš galvijų, buvo begalinis. Pamatę gi Jazėrio ir Galaado žemes tinkant gyvuliams auginti,
2 jie atėjo pas Mozę, Eleazarą ir daugybės kunigaikščius ir tarė:
3 Ataroto, Dibono, Jazėrio, Nėmros, Hesebono, Elealės, Sabano, Nėbo ir Beono
4 žemė, kurią Viešpats ištiko Izraėlio sunų akyvaizdoje, tai labai tinkamas kraštas gyvuliams auginti; o mes, tavo tarnai, turime labai daug

---

dines. Ebr. ž. *kumaz* reiškia auksinius burbulėlius, iš kurių buvo daromi įvairųs papuošalai. — (52) *Kurs svėrė...* Skaitant aukso siklį po 16-18 rb., visų vadų dovanos buvo vertos daugiaus kaip 250000 rb. Plg. Iš. 38, 24.

32, 1-42. Prašant Rubeno ir Gado sunums, kad jiems butu atiduotas jau užkariautas kraštas į rytus nuo Jordano, Mozė sutinka tai padaryti, bet su sąlyga, jei jie padės kitiems Izraėlitams užkariauti Kanaano žemę šiapus Jordano. Rubeno ir Gado giminė apsiima eiti su ginklais visos tautos priekyje per Jordaną, ir užtat buvusios Sehono ir Ogo žemės su jų miestais atiduodamos tomdviem giminėm ir Manaso giminės pusei.

(32, 1) *Rubeno ir Gado.* Tiedvi gimini stovyklose turėjo vietas šalymais, rasi dėlto ir dabar nori pasilikti viena arti kitos. Rubeno sunųs, regisi, buvo mažiaus palankųs Mozei ir ne su didžiu noru jį sekė; jie regimai negalėjo užmiršti pirmgimystės teisių, kurios buvo atimtos iš jų protėvio. — *Jazėrio.* Plg. aug. 21, 32. — *Galaado.* Taip vadinosi kraštas abiejose Jaboko upės pusėse. Plg. Atk. 3, 12.

jumenta plurima: 5 precamurque
si invenimus gratiam coram te,
ut des nobis famulis tuis eam
in possessionem, nec facias nos
transire Jordanem.

6 Quibus respondit Moyses:
Numquid fratres vestri ibunt
ad pugnam, et vos hic sedebi-
tis? 7 Cur subvertitis mentes fi-
liorum Israel; ne transire aude-
ant in locum, quem eis daturus
est Dominus? 8 Nonne ita ege-
runt patres vestri, quando misi
de Cadesbarne ad explorandam
terram? 9 Cumque venissent us-
que ad Vallem botri, lustrata
omni regione, subverterunt cor
filiorum Israel, ut non intrarent
fines, quos eis Dominus dedit.
10 Qui iratus juravit, dicens: 11
Si videbunt homines isti, qui
ascenderunt ex Ægypto a vigin-
ti annis et supra, terram, quam
sub juramento pollicitus sum
Abraham, Isaac, et Jacob: et
noluerunt sequi me, 12 præter
Caleb filium Jephone Cenezæ-
um, et Josue filium Nun: isti
impleverunt voluntatem meam.
13 Iratusque Dominus adversum
Israel, circumduxit eum per de-
sertum quadraginta annis, do-
nec consumeretur universa ge-
neratio, quæ fecerat malum in
conspectu ejus. 14 Et ecce, in-
quit, vos surrexistis pro patri-
bus vestris, incrementa, et alum-
ni hominum peccatorum, ut au-
geretis furorem Domini contra
Israel. 15 Quod si nolueritis se-
qui eum, in solitudine populum
derelinquet, et vos causa eritis
necis omnium.

bandų; 5 taigi, jei radome ma-
lonę tavo akyvaizdoje, mes
prašome, kad mums, tavo tar-
nams, duotumei ją paveldėti ir
mums nelieptumei eiti per Jor-
daną.

6 Mozė jiems atsakė: Argi ju-
sų broliai eis į kovą, o jųs čia
sėdėsite? 7 Kam jųs sukate Iz-
raėlio sunums galvas, kad jie
nedrįstu eiti į vietą, kurią Vieš-
pats jiems duos? 8 Argi ne taip-
pat elgėsi jusų tėvai, kuomet
aš siunčiau iš Kadėsbarnės že-
mės apžiurėtų? 9 Jie, nuėję lig
Vynuogių slėniui ir apžiurėję
visą žemę, įbaugino Izraėlio su-
nų širdis, kad neeitu į ribas, ku-
rias Viešpats jiems davė. 10 Jis
užsirustinęs prisiekė ir tarė: 11
Ne, šitie žmonės, kurie išėjo iš
Aigypto, turėdami dvidešimt ir
daugiaus metų, neišvys žemės,
kurią su prisieka pažadėjau Ab-
raomui, Izaokui ir Jokubui, nes
nenorėjo manęs sekti, 12 atsky-
rus Kėnezietį Jefonės sunų Ka-
lėbą ir Nuno sunų Jozuę: šituo-
du išpildė mano valią. 13 Ir Vieš-
pats, užsirustinęs ant Izraėlio,
vedžiojo jį po tyrus aplinkui,
kolei neišmirė visa karta, kuri
buvo padariusi pikta jo akyvaiz-
doje. 14 Štai, tarė Mozė, jųs iš-
kilote užuot savo tėvų kaipo
žmonių nusidėjėlių atžalos ir
auklėtiniai, kad padaugintumėte
Viešpaties įtužimą prieš Izraėlį.
15 Jei nenorėsite eiti paskui jį,
jis paliks tautą tyruose, ir jųs
busite priežastis pražuvimo visų.

— (3) *Ataroto...* Plg. žem. 34 - 38. eil. — (9) *Jie, nuėję...* Plg. aug. 13, 24. — (10) *Prisiekė ir...* Plg. aug. 14, 29.

16 At illi prope accedentes, dixerunt: Caulas ovium fabricabimus, et stabula jumentorum, parvulis quoque nostris urbes munitas: 17 nos autem ipsi armati et accincti pergemus ad prælium ante filios Israel, donec introducamus eos ad loca sua. Parvuli nostri, et quidquid habere possumus, erunt in urbibus muratis, propter habitatorum insidias. 18 Non revertemur in domos nostras, usque dum possideant filii Israel hereditatem suam: 19 nec quidquam quæremus trans Jordanem, quia jam habemus nostram possessionem in orientali ejus plaga. 20 Quibus Moyses ait: Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam: 21 et omnis vir bellator armatus Jordanem transeat, donec subvertat Dominus inimicos suos, 22 et subjiciatur ei omnis terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum et apud Israel, et obtinebitis regiones, quas vultis coram Domino. 23 Sin autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium est quin peccetis in Deum: et scitote quoniam peccatum vestrum apprehendet vos. 24 Ædificate ergo urbes parvulis vestris, et caulas et stabula ovibus ac jumentis: et quod polliciti estis implete. 25 Dixeruntque filii Gad et Ruben ad Moysen: Servi tui sumus, faciemus quod jubet dominus noster. 26 Parvulos nostros, et mulieres, et pecora, ac jumenta relinquemus in urbibus Galaad: 27 nos

16 Bet jie priėję arčiaus tarė: Pastatysime avides ir galvijams tvartus, o taipogi musų vaikams stiprius miestus; 17 mes gi patįs apsiginklavę ir prisirengę eisime į kovą Izraėlio sunų priekyje, kolei jų neįvesime į jų vietas. Tuotarpu musų vaikai ir ką tik galime turėti bus apmurytuose miestuose dėlei gyventojų tykojimų. 18 Negrįšime į savo namus, kolei Izraėlio sunųs nepaveldės savo tėvainystės; 19 ir nieko nereikalausime anapus Jordano, nes jau turime savo tėviškę krašte, kurs yra į rytus nuo jo. 20 Mozė jiems tarė: Jei jųs esate pasiryžę daryti, ką žadate, eikite Viešpaties akyvaizdoje prisirengę į kovą, 21 ir visi tinkantįs į karę vyrai tepereina apsiginklavę Jordaną, kolei Viešpats neišnaikins savo nepritelių, 22 ir kolei jam nebus pavergta visa žemė; tuomet busite be kalčios prieš Viešpatį ir prieš Izraėlį, ir gausite šalį, kurios norite Viešpaties akyvaizdoje. 23 O jei nedarysite, ką sakote, tai niekam nėra abejonės, kad jųs nusidedate Dievui, ir žinokite, kad jusų nuodėmė jus pasieks. 24 Taigi, statykite miestus savo vaikams, kutes ir tvartus avims ir galvijams, ir išpildykite, ką esate pasižadėję. 25 O Gado ir Rubeno sunųs tarė Mozei: Mes esame tavo tarnai; darysime, ką musų ponas liepia. 26 Savo vaikus ir moteris, avis ir galvijus paliksime Galaado miestuose; 27 mes gi, tavo tarnai, visi prisi-

(16) *Bet jie priėję...* Mozės papeikti Rubeno ir Gado giminių atstovai, regimai pasitarę su savaisiais, kitaip išreiškia savo prašymą. — *Avides... tvartus.* Buvo tai erdvi tvartai ant laukų, kuriuos aptverdavo sukrauta iš akmenų siena. Apsisaugoti nuo vagių juose dar statydavo bokštelius sargybai.

autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, sicut tu domine loqueris. 28 Præcepit ergo Moyses Eleazaro sacerdoti, et Josue filio Nun, et principibus familiarum per tribus Israel, et dixit ad eos: 29 Si transierint filii Gad, et filii Ruben vobiscum Jordanem omnes armati ad bellum coram Domino, et vobis fuerit terra subjecta: date eis Galaad in possessionem. 30 Sin autem noluerint transire armati vobiscum in terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca. 31 Responderuntque filii Gad, et filii Ruben: Sicut locutus est Dominus servis suis, ita faciemus: 32 ipsi armati pergemus coram Domino in terram Chanaan, et possessionem jam suscepisse nos confitemur trans Jordanem.

33 Dedit itaque Moyses filiis Gad et Ruben, et dimidiæ tribui Manasse filii Joseph regnum Sehon regis Amorrhæi, et regnum Og regis Basan, et terram eorum cum urbibus suis per circuitum. 34 Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, et Ataroth, et Aroer, 35 et Etroth, et Sophan, et Jazer, et Jegbaa, 36 et Bethnemra, et Betharan, urbes munitas, et caulas pecoribus suis. 37 Filii vero Ruben ædificaverunt Hesebon, et Eleale, et Cariathaim, 38 et Nabo, et Baalmeon versis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula urbibus, quas extruxerant. 39 Porro filii Machir, filii Manasse per-

rengę trauksime į karę, kaip tu, pone, sakai. 28 Taigi, Mozė įsakė kunigui Eleazarui, Nuno sunui Jozuei ir šeimynų kunigaikščiams Izraėlio giminėse, ir jiems tarė: 29 Jei Gado sunųs ir Rubeno sunųs draug su jumis visi pereis per Jordaną su ginklais į karę Viešpaties akyvaizdoje, ir žemė bus jums pavergta, duokite jiems paveldėti Galaadą; 30 o jei nenorės pereiti draug su jumis apsiginklavę į Kanaano žemę, tegul gauna vietas apsigyventi jusų tarpe. 31 Gado sunųs ir Rubeno sunųs atsakė: Kaip Viešpats kalbėjo savo tarnams, taip mes darysime; 32 patis trauksime apsiginklavę Viešpaties akyvaizdoje Kanaano žemėn; ir mes apreiškiame, kad jau gavome tėviškę šiapus Jordano.

33 Taigi, Mozė davė Gado ir Rubeno sunums ir Juozapo sunaus Manaso giminės pusei Amoriečių karaliaus Sehono karalystę ir Basano karaliaus Ogo karalystę ir jų žemę su jos miestais aplinkui. 34 O Gado sunųs atstatė stiprius Dibono, Ataroto, Aroerio, 35 Etroto, Sofano, Jazėrio, Jėgbaos, 36 Bėtnêmros, Bėtarano miestus, ir padarė savo galvijams tvartus. 37 Rubeno gi sunųs atstatė Heseboną, Elealę, Karjataimą, 38 Nabą ir Baalmeoną, permainydami jų vardus, taipogi Sabamą, duodami naujus vardus miestams, kuriuos buvo pastatę. 39 Toliaus Manaso sunaus Machiro sunųs patraukė

(33) *Manaso giminės pusei.* Visas kraštas anapus Jordano buvo perdaug platus, kad Mozė jį butų atidavęs tik dviem giminêm; todėl jo dalis, šiaurinis Galaadas skiriamas pusei Manaso giminės, kuri rasi dar tebebuvo užimta jo užkovojimu. — (34) *Atstatė...* Išvardijami žem miestai buvo seni ir pirma priderėjo Amoriečiams. Karės metu jie buvo išgriauti; todėl dabar gana buvo juos atstatyti. Kaikurių iš jų vardai buvo draug pagonių dievaičių vardais; užtat tokias vietas Iz-

rexerunt in Galaad, et vastave-
runt eam interfecto Amorrhæo
habitatore ejus. 40 Dedit ergo
Moyses terram Galaad Machir
filio Manasse, qui habitavit in
ea. 41 Jair autem filius Manasse
abiit, et occupavit vicos ejus,
quos appellavit Havoth Jair, id
est, Villas Jair. 42 Nobe quoque
perrexit, et apprehendit Cha-
nath cum viculis suis: vocavit-
que eam ex nomine suo Nobe.

į Galaadą ir jį sunaikino, išmuš-
dami jo gyventojus Amoriečius.
40 Taigi, Mozė davė Galaado že-
mę Manaso sunui Machirui, kur-
sai ten apsigyveno. 41 O Mana-
so sunus Jairas nuėjo ir paėmė
jo sodžius, kuriuos praminė Ha-
vot-Jairu, tai yra Jairo sodžiais.
42 Taipogi Nobė nuėjo ir paėmė
Kanatą su jo sodžiais ir jį pra-
minė savo vardu Nobė.

6. Izraėlitų stotįs tyruose.

Caput XXXIII. 1 Hæ sunt
mansiones filiorum Israel, qui
egressi sunt de Ægypto per tur-
mas suas in manu Moysi et Aa-
ron, 2 quas descripsit Moyses
juxta castrorum loca, quæ Do-
mini jussione mutabant. 3 Pro-
fecti igitur de Ramesse mense
primo, quintadecima die mensis
primi, altera die Phase filii Is-
rael in manu excelsa, videnti-
bus cunctis Ægyptiis, 4 et se-
pelientibus primogenitos, quos
percusserat Dominus (nam et in
diis eorum exercuerat ultionem)
5 castrametati sunt in Soccoth.
6 Et de Soccoth venerunt in
Etham, quæ est in extremis fi-
nibus solitudinis. 7 Inde egressi
venerunt contra Phihahiroth,
quæ respicit Beelsephon, et ca-

33. perskyrimas. 1 Šitos yra
stotįs Izraėlio sunų, kurie išėjo
iš Aigypto savo buriais, vado-
vaujant Mozei ir Aaronui. 2 Mo-
zė jas surašė pagal stovyklų
vietas, kurias jie, Viešpačiui įsa-
kant, mainydavo. 3 Taigi, išėję
iš Ramėsės pirmame mėnesyje,
penkioliktą pirmojo mėnesio die-
ną, antrą Velykų dieną, veda-
mi galinga ranka, matant vi-
siems Aigyptiečiams 4 ir laido-
jant pirmgimius, kuriuos Vieš-
pats buvo ištikęs (nes ir jų die-
vams buvo atkeršijęs), 5 Izraėlio
sunųs sustatė stovyklas Sokote.
6 Iš Sokoto atėjo į Etamą, kurs
yra pačiame tyrų pakraštyje. 7
Iš ten išėję atvyko prie Pihahi-
roto, kurs yra ties Bėėlsefonu,

---

raėlitai pasirupino praminti kitaip. — (**40**) *Machirui*: Machiro ainijai. — (**41**) *Manaso sunus*: vienas iš Manaso ainių.— (**42**) *Nobė*. Plg. žem. Teis. 8, 11.

33, 1 - 49. Baigiantis Izraėlitų kelionei iš Aigypto Žadėtojon žemėn, surašomi vardai vietų, kame buvo ištiesta šėtra ir buvo apsistojusi visa tauta.

(**33, 1**) *Stotįs*. Stotimis čionai pavadinta ne kiekviena vieta, kame buvo apsistojusi keliaujanti tauta, nes tokių buvo tiek, kiek dienų keliauta, bet tik tos, kame budavo ištiesiama Viešpaties sandoros šėtra ir kame visa tauta buvo padariusi sau aplink ją stovyklas. Ar visų tokių stočių vardai čionai pažymėti, sunku ką nors tikra apie tai pasakyti. Rasi ir jų eilia perrašinėjant liko kaikur supainiota. Išvardytosios galima paskirstyti į tris dalis: stotįs iš Aigypto lig Sinajaus kalnais, nuo Sinajaus lig Kadėsui ir nuo Kadėso lig Jordanui. — (2) *Viešpačiui įsakant*. Anot ebr. t. minimas čionai Viešpaties

strametati sunt ante Magda-
lum. 8 Profectique de Phihahi-
roth, transierunt per medium
mare in solitudinem: et ambu-
lantes tribus diebus per deser-
tum Etham, castrametati sunt
in Mara. 9 Profectique de Mara
venerunt in Elim, ubi erant duo-
decim fontes aquarum, et pal-
mæ septuaginta: ibique castra-
metati sunt. 10 Sed et inde eg-
ressi, fixerunt tentoria super Ma-
re rubrum. Profectique de Ma-
ri rubro, 11 castrametati sunt
in deserto Sin. 12 Unde egressi,
venerunt in Daphca. 13 Profe-
ctique de Daphca, castrametati
sunt in Alus. 14 Egressique de
Alus, in Raphidim fiixere ten-
toria, ubi populo defuit aqua ad
bibendum. 15 Profectique de Ra-
phidim, castrametati sunt in de-
serto Sinai.
16 Sed et de solitudine Sinai
egressi, venerunt ad sepulcra
concupiscentiæ. 17 Profectique
de sepulcris concupiscentiæ, ca-
strametati sunt in Haseroth. 18
Et de Haseroth venerunt in
Rethma. 19 Profectique de Reth-
ma, castrametati sunt in Rem-
momphares. 20 Unde egressi ve-
nerunt in Lebna. 21 De Lebna
castrametati sunt in Ressa. 22
Egressique de Ressa, venerunt
in Ceelatha. 23 Unde profecti
castrametati sunt in monte Se-
pher. 24 Egressi de monte Se-
pher, venerunt in Harada. 25 In-

ir apsistojo prieš Magdalą. 8 Iš-
keliavę iš Pihahiroto, nuėjo ju-
ros viduriu į tyrus ir, keliavę
tris dienas Etamo tyrais, susta-
tė stovyklas Maroje. 9 Išėję iš
Maros, atėjo Eliman, kame bu-
vo dvylika vandens šaltinių ir
septynios dešimtįs palmių ir te-
nai sustojo stovyklose. 10 Bet
ir iš ten išėję, ištiesė šėtras prie
Raudonosios juros. Paskui pa-
traukę nuo Raudonosios juros
11 apsistojo Sino tyrumoje. 12 Iš-
ten išėję atkeliavo į Dafką. 13
O išėję iš Dafkos, apsistojo Alu-
je. 14 Patraukę iš Alaus, ištiesė
šėtras Rafidime, kame tautai sti-
go vandens atsigerti. 15 Iškelia-
vę iš Rafidimo, apsistojo Sina-
jaus tyrumoje.

16 Bet išėję ir iš Sinajaus ty-
rumos, atėjo į Pageidimo kapi-
nes. 17 Iškeliavę iš Pageidimo
kapinių, sustatė stovyklas Ha-
serote. 18 Iš Haseroto atėjo į
Rėtmą. 19 Iškeliavę gi iš Rėt-
mos, apsistojo Remomfare. 20 Iš
čia išėję, atvyko į Lėbną. 21 Po
Lėbno buvo sustoję Rėsoje. 22
Išėję iš Rėsos, atėjo į Kėėlatą.
23 Iš čia išėję, apsistojo prie Sė-
fero kalno. 24 Patraukę nuo Sė-
fero kalno, atėjo į Aradą. 25 Iš
ten išėję, sustatė stovyklas Ma-

įsakymas palietė ne stovyklos vietų mai-
nymą, bet stočių surašymą. — (**13**) *Išėję iš Ramėsės...* Vz. Iš. 12, 37 - 42. — (**6 - 15**) *Iš Sokoto...* Plg. Iš. 13, 20 - 19, 2. — *Prie Raudonosios juros...* Išėjimo knygoje nepaminėta šita stotis, o taipogi Dafka ir Alus (13. e.).

(**16**) *Iš Sinajaus...* Vz. aug. 10, 12; 11, 34. Vieta, kuri buvo praminta Tabėa (aug. 11, 3), čionai apleista, nes tai nebuvo tikra stotis. — (**18**) *Į Rėtmą...* Aug. 13, 1 pasakyta, kad iš Haseroto Izraėlitai atėjo į Parano tyrumą, ir toliaus nurodoma griežčiaus, kad jie buvo sustoję netoli Kadėso (13, 27); taigi ir Rėtma turėjo buti arti Kadėso, arba anot kai-kurių aiškintojų buvęs tai tos pačios vietos vardas. — (**19**) *Iš Rėtmos...* Se-

de proficiscentes, castrametati
sunt in Maceloth. [26] Profecti-
que de Maceloth. venerunt in
Thahath. [27] De Thahath castra-
metati sunt in Thare. [28] Unde
egressi, fixere tentoria in Meth-
ca. [29] Et de Methca castrame-
tati sunt in Hesmona. [30] Profe-
ctique de Hesmona, venerunt
in Moseroth. [31] Et de Moseroth
castrametati sunt in Benejaacan.
[32] Profectique de Benejaacan,
venerunt in montem Gadgad.
[33] Unde profecti, castrametati
sunt in Jetebatha. [34] Et de Je-
tebatha venerunt in Hebrona.
[35] Egressique de Hebrona, ca-
strametati sunt in Asiongaber.
[36] Inde profecti, venerunt in de-
sertum Sin, hæc est Cades.

[37] Egressique de Cades, ca-
stametati sunt in monte Hor,
in extremis finibus terræ Edom.
[38] Ascenditque Aaron sacerdos
in montem Hor jubente Domi-
no: et ibi mortuus est anno qua-
dragesimo egressionis filiorum
Israel ex Ægypto, mense quin-
to, prima die mensis, [39] cum es-
set annorum centum viginti tri-
um. [40] Audivitque Chananæus
rex Arad, qui habitabat ad me-
ridiem, in terram Chanaan ve-
nisse filios Israel. [41] Et profe-
cti de monte Hor, castrametati
sunt in Salmona. [42] Unde egres-
si, venerunt in Phunon. [43] Pro-
fectique de Phunon, castrame-
tati sunt in Oboth. [44] Et de
Oboth venerunt in Jieabarim,
quæ est in finibus Moabitarum.

kelote. [26] Iškeliavę iš Makeloto,
atėjo į Tahatą [27] Po Tahato bu-
vo apsistoję Tarėje. [28] Iš čia iš-
ėję, ištiesė šėtras Mėtkoje. [29]
O po Mėtkos sustatė stovyklas
Hesmonoje. [30] Išėję iš Hesmo-
nos, atvyko į Moserotą. [31] O po
Moseroto sustatė stovyklas Be-
nejaakane. [32] Išėję iš Benejaaka-
no, atkeliavo prie Gadgado kal-
nų. [33] Iš ten išėję, sustatė sto-
vyklas Jetebatoje. [34] Iš Jeteba-
tos atėjo į Hebroną. [35] Iškeliavę
iš Hebronos, sustatė stovyklas
Asiongabere. [36] Iš ten išėję, at-
vyko į Sino tyrumą, tai yra į
Kadėsą.

[37] Išėję iš Kadėso, jie susta-
tė stovyklas prie Horo kalno
pačiuose Edomo žemės pakraš-
čiuose. [38] Tenai kunigas Aaro-
nas, liepiant Viešpačiui, užžen-
gė ant Horo kalno ir tenai mi-
rė keturias dešimtais metais po
Izraėlio sunų išėjimo iš Aigyp-
to, penktame mėnesyje, penktą
mėnesio dieną, [39] turėdamas šim-
tą dvidešimt trejus metus am-
žio. [40] Tuomet Kananiečių ka-
ralius Aradas, kurs gyveno pie-
tų šalyje, išgirdo, kad Izraėlio
sunųs atėjo Kanaano žemėn. [41]
Patraukę nuo Horo kalno, jie ap-
sistojo Salmonoje. [42] Iš čia išė-
ję, atvyko į Punoną [43] Išėję iš
Punono, apsistojo Obote. [44] Iš
Oboto atėjo į Jieabarimą, kurs

kančiose stotyse lig Kadėsui Izraėlitai praleido tikriausiai 37 klaidžiojimo metus, kolei neišmirė jų pasmerktoji karta. — **(31)** *Po Moseroto...* Atk. 10, 6... pasakyta, kad Izraėlitai iš Benejaakano atėję į Moserą; bet tenai tekstas neišrodo visai tikras. — **(35)** *Asiongabere.* Taip vadinosi vieta prie Elaniškos įlankos. — **(36)** *Į Kadėsą.* Tai turėjo buti antras atėjimas į tą pačią vietą. Plg. aug. 20, 1. — **(38)** *Tenai...* Plg. aug. 20, 22... — **(40)** *Tuomet...* Vz. aug. 21, 1 ir paaišk. -- **(41-49)** *Patraukę...* Išskaitomos tolesnės stotis ant kelio į Moabo lygumą. Kaikurios

45 Profectique de Jieabarim, fi-
xere tentoria in Dibongad. 46 Un-
de egressi, castrametati sunt in
Helmondeblathaim. 47 Egressi-
que de Helmondeblathaim, ve-
nerunt ad montes Abarim con-
tra Nabo. 48 Profectique de mon-
tibus Abarim, transierunt ad
campestria Moab, supra Jorda-
nem contra Jericho. 49 Ibique
castrametati sunt de Bethsi-
moth usque ad Abelsatim in pla-
nioribus locis Moabitarum.

yra Moabitų ribose. 45 Iškeliavę
iš Jieabarimo, ištiesė šėtras Di-
bongade. 46 Iš čia išėję apsistojo
Helmondeblataime. 47 Išėję iš
Helmondeblataimo, atėjo prie
Abarimo kalnų ties Nabu. 48 O
keliaudami nuo Abarimo kalnų
atvyko į Moabo lygumas ant
Jordano ties Jėriku; 49 ir čia
sustatė stovyklas nuo Bėtsimoto
lig Abelsatimui lygesnėse Moa-
bitų vietose.

7. Dievo įsakymai apie užkariavimą ir pasidalinimą Žadėtosios žemės.

50 Ubi locutus est Dominus
ad Moysen: 51 Præcipe filiis Is-
rael, et dic ad eos: Quando tran-
sieritis Jordanem, intrantes ter-
ram Chanaan, 52 disperdite cun-
ctos habitatores terræ illius: con-
fringite titulos, et statuas com-
minuite, atque omnia excelsa
vastate, 53 mundantes terram,
et habitantes in ea: ego enim
dedi vobis illam in possesionem,
54 quam dividetis vobis sorte.
Pluribus dabitis latiorem, et pau-
cis angustiorem. Singulis ut sors
ceciderit, ita tribuetur heredi-

50 Tenai Viešpats kalbėjo Mo-
zei: 51 Įsakyk Izraėlio sunums
ir jiems kalbėk: Kuomet busite
perėję per Jordaną, įeidami Ka-
naano žemėn, 52 išnaikinkite vi-
sus anos žemės gyventojus; su-
trupinkite paminklinius akmenis,
sulaužykite stovylas ir išgriau-
kite visas augštas vietas. 53 ap-
kuopdami žemę, kad joje apsi-
gyventumėte, nes aš jums da-
viau ją paveldėti; 54 pasidalin-
site gi ją burta; tiems, kurių
bus daugiaus, duosite platesnį,
ir kurių maža siauresnį plotą.
Kiekvienam bus suteikta tėvai-
nystė, kaip išpuls pagal burtą.

---

iš jų minimos čionai pirmą sykį, o kitos augščiaus išvardintos šitoje vietoje apleidžiamos. Plg. aug. 21, 10 - 20.

33, 50—36, 13. Apimant Žadėtąją žemę, įsakoma visupirma išnaikinti jos buvusius gyventojus; toliaus aprašomos tos žemės ribos ir paskiriami vyrai, kurie turės ją padalinti tarp devynių su puse giminių. Lėvitams apsigyventi liepiama duoti 48 miestai su jų priemiesčiais, jų gi tarpe paskirti 6 prieglaudos miestai. Prie tos progos apskelbiamas įstatas apie nubaudimą už žmogžudystę tyčiomis ir netyčiomis padarytą. Galop įsakoma, kad dukterįs tėvainės gali tekėti tik už savo giminės vyrų, idant tėviškė nepereitu iš vienos giminės į kitą.

(50) *Tenai*: Moabo lygumose. — (52) *Išnaikinkite.* Ebr. t.: i š v a r y s i t e. Plg. Iš. 23, 24. 33; 34, 13 ir k. — *Sutrupinkite.* Draug su gyventojais reikia išnaikinti visos jų stabmeldystės žymės. — *Paminklinius akmenis.* Ebr. ž. *maśkith* reiškia akmenis su symboliniais vaizdais. Plg. Kun 26, 1. — *Augštas vietas.* Plg. Kun. 26, 30. — (53) *Apkuopdami...* Ebr. t.: i r a p i m s i t e v i s ą ž e m ę i r j o-

tas. Per tribus et familias possessio dividetur. [55] Sin autem nolueritis interficere habitatores terræ: qui remanserint, erunt vobis quasi clavi in oculis, et lanceæ in lateribus, et adversabuntur vobis in terra habitationis vestræ; [56] et quidquid illis cogitaveram facere, vobis faciam.

Caput XXXIV. [1] Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: [2] Præcipe filiis Israel, et dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram Chanaan, et in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur: [3] Pars meridiana incipiet a solitudine Sin, quæ est juxta Edom: et habebit terminos contra orientem mare salsissimum. [4] Qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in Senna, et perveniant a meridie usque ad Cadesbarne, unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, et tendent usque ad Asemona: [5] ibitque per gyrum terminus ab Asemona usque ad torrentem Ægypti, et maris magni littore finietur. [6] Plaga autem occidentalis a mari magno incipiet, et ipso fine claudetur. [7] Porro ad septen-

Žemė bus išdalinta pagal giminės ir šeimynas. [55] O jei nenorėsite užmušti žemės gyventojų, pasilikusieji bus jums kaip vynis akyse ir jietis šonuose, ir jums priešinsis jusų gyvenamojoje žemėje; [56] ir ką tik aš buvau užmanęs su jais padaryti, padarysiu su jumis.

34. perskyrimas. [1] Viešpats dar kalbėjo Mozei ir tarė: [2] Įsakyk Izraėlio sunums ir jiems kalbėk: Kuomet busite įėję Kanaano žemėn, ir ji jums teks kaipo tėviškė pagal burtą, štai kokios bus jos ribos: [3] Pietinė dalis prasidės nuo Sino tyrumos, esančios greta Edomo, ir rytuose jos ribomis bus Suriausioji jura. [4] Taigi, pietinė riba eis išilgai Kurklio augštumos ir tęsis iki Sėnnai, o eidama toliaus pietuose pasieks Kadėsbarnę; iš čia riba eis lig sodžiui, vadinamam Adaru, ir tęsis iki Asemonai; [5] nuo Asemonos riba eis išsilenkdama iki Aigypto upei ir užsibaigs prie Didžiosios juros kranto. [6] Vakarų gi riba prasidės prie Didžiosios juros ir prie jos baigsis. [7] Toliaus šiaurėje

je gyvensite. — (55. 56) *O jei nenorėsite...* Apskelbiama bausmė už palikimą Palestinoje senųjų gyventojų. Ji dvejopa: viena eis iš pačių paliktųjų pusės, kitą siųs Viešpats. — *Kaip vynis...* Geriaus anot ebr. t.: kaip erškėčiai jusų akyse ir kaip dygūliai jusų šonuose. Plg. Joz. 23, 13.

(34, 3) *Pietinė dalis...* Išpradžios apskritai pasakoma, kad Izraėlitams atiduodama Palestinos dalis pietuose tęsis lig Sino tyrumai (vz. aug. 13, 22); toliaus gi ta pietinė riba aprašoma aiškiaus, pradedant nuo rytų ir nurodant kaip ji eis į vakarus. Taigi, rytuose ji turi prasidėti nuo Suriausios (ebr. t.: Druskos; plg. Prad. 14, 3 ir k.) juros įlankos, kuri labiausiai išsikišusi į rytus (plg. Joz. 15, 2-4); (4) iš čia ji turi eiti išilgai Kurklio (ebr. *'Aqrabbim*; plg. 1 Mak. 5, 3) kalnelių lig vietai vadinamai Sėnna (ebr. Sin), nuo kurios gavo vardą Sino tyruma. Nuo Sėnnos riba tęsis toliaus į vakarus, praeidama pro Kadėsbarnę, kurią palieka Izraėlio dalyje (vz. Joz. 15, 23), prieis prie Esrono (vz. Joz. 15, 3), Adaro, Asemonos (5) ir pasieks Aigypto upelį (Wadi el-Ariš), kuriuo eis toliaus lig jo įtakai, taigi lig Tarpžemei jurai.— — (6) Vakaruose Žadėtosios žemės ribomis turi buti Tarpžemė jura. — (7) *Iki augščiausiam kalnui.* Spėjama, kad taip

trionalem plagam a mari mag-
no termini incipient, pervenien-
tes usque ad montem altissimum,
8 a quo venient in Emath us-
que ad terminos Sedada: 9 ibunt-
que confinia usque ad Zephro-
na, et villam Enan: hi erunt
termini in parte aquilonis. 10 In-
de metabuntur fines contra ori-
entalem plagam de villa Enan
usque Sephama, 11 et de Sepha-
ma descendent termini in Reb-
la contra fontem Daphnim: in-
de pervenient contra orientem
ad mare Cenereth, 12 et tendent
usque ad Jordanem, et ad ulti-
mum salsissimo claudentur ma-
ri. Hanc habebitis terram per
fines suos in circuitu. 13 Præce-
pitque Moyses filiis Israel, di-
cens: Hæc erit terra, quam pos-
sidebitis sorte, et quam jussit
Dominus dari novem tribubus,
et dimidiæ tribui. 14 Tribus enim
filiorum Ruben per familias su-
as, et tribus filiorum Gad jux-
ta cognationum numerum, me-
dia quoque tribus Manasse, 15
id est, duæ semis tribus, acce-
perunt partem suam trans Jor-
danem contra Jericho ad orien-
talem plagam.
16 Et ait Dominus ad Moysen:
17 Hæc sunt nomina virorum,
qui terram vobis divident, Elea-

riba prasidės prie Didžiosios ju-
ros ir tęsis iki augščiausiam kal-
nui; 8 iš čia eis toliaus į Ema-
tą iki Sedados apylinkei; 9 to-
liaus riba tęsis iki Zefronai ir
Enano sodžiui; ta tai bus šiau-
rinė riba. 10 Ribos gi saulėtekio
šone bus matuojamos nuo Ena-
no sodžiaus lig Sefamai; 11 nuo
Sefamos riba nusileis į Rėblą
ties Dafnimo šaltiniu; iš čia eis
rytų šonu iki Kenerėto jurai 12
ir tęsis lig Jordanui, o galop
užsibaigs Suriausiaja jura. Ta
tai bus jusų žemė su jos ribo-
mis aplinkui. 13 Taigi, Mozė įsa-
kė Izraėlio sunums, tardamas:
Šita yra žemė, kurią paveldėsi-
te pagal burtą, ir kurią Vieš-
pats liepė duoti devynioms gi-
minėms ir vienos giminės pusei;
14 nes Rubeno sunų giminė sa-
vo šeimynomis ir Gado sunų
giminė pagal šeimynų skaitlių,
taipogi Manaso giminės pusė,
15 tai yra pustrečios giminės,
gavo savo dalį anapus Jordano
ties Jėriku į rytus.

16 Viešpats dar tarė Mozei:
17 Šitie yra vardai vyrų, kurie
jums padalins žemę: kunigas

pavadinta pietinis Libano kalno kraštas. — *Į Ematą.* Geriaus anot ebr. t.: lig Emato įėjimui. Taip gi vadinosi angštuma tarp Libano ir Hermono kalnų. Plg. aug. 13, 22. — (**9**) *Iki Zefronai ir Enano sodžiui.* Vietos dabar nebežinomos. Enanas turėjo buti šiaurrytiniame Žadėtosios žemės kampe. — *Ta tai bus šiaurinė riba.* Čionai nurodytos šiaurinės ribos Izraėlitai visai nepasiekė, nes nepasiliko tobulai paklusnųs Viešpaties įsakymams. — (**10**) *Ribos saulėtekio šone.* Jų pradžia dabar nebežinoma, nes nežinia kame buvo vieta, pavadinta Sefama ir Rėbla. — (**11**) *Ties Dafnimo šaltiniu.* Ebr. t.: į rytus nuo šaltinio. Taip rasi pavadinta žymiausis šaltinis, iš kurio prasideda Jordano upė. — *Kenerėto.* Anot Joz. 11, 2 taip vadinęsis miestas; nuo jo rasi gavo savo vardą Genezarėto ežeras. — (**12**) *Ir tęsis...* Toliaus riba eina Jordanu ir Mirties jura.

(**16**) *Kunigas Eleazaras...* Vyriausis kunigas nuolat minimas pirm Jozuės; Aaronas palygintas su Moze tokios pirmenybės neturėjo.

zar sacerdos, et Josue filius Nun,
18 et singuli principes de tribubus singulis, 19 quorum ista sunt
vocabula: De tribu Juda, Caleb
filius Jephone. 20 De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud. 21
De tribu Benjamin, Elidad filius Chaselon. 22 De tribu filiorum
Dan, Bocci filius Jogli. 23 Filiorum Joseph de tribu Manasse,
Hanniel filius Ephod. 24 De tribu Ephraim, Camuel filius Sephthan. 25 De tribu Zabulon. Elisaphan filius Pharnach. 26 De
tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozan. 27 De tribu Aser, Ahiud filius Salomi. 28 De tribu
Nephthali, Phedael filius Ammiud. 29 Hi sunt, quibus præcepit Dominus ut dividerent filiis Israel terram Chanaan.

Caput XXXV. 1 Hæc quoque locutus est Dominus ad Moysen in campestribus Moab supra Jordanem, contra Jericho:
2 Præcipe filiis Israel ut dent Levitis de possessionibus suis
3 urbes ad habitandum, et suburbana earum per circuitum: ut ipsi in oppidis maneant, et suburbana sint pecoribus ac jumentis. 4 quæ a muris civitatum forinsecus, per circuitum, mille passum spatio tendentur. 5 Contra orientem duo millia erunt cubiti, et contra meridiem similiter erunt duo milia: ad mare quoque, quod respicit ad occidentem, eadem mensura erit, et septentrionalis plaga æquali termino finietur: eruntque urbes in medio, et foris suburba-

Eleazaras ir Nuno sunus Jozuė,
18 ir iš kiekvienos giminės po vieną kunigaikštį; 19 jų vardai
yra šitie: Iš Judo giminės Jefonės sunus Kalėbas, 20 iš Simeono giminės Amiudo sunus Samuėlis, 21 iš Benjamino giminės
Chaselono sunus Elidadas, 22 iš
Dano sunų giminės Joglio sunus Bokkis, 23 Juozapo sunų iš
Manaso giminės Efodo sunus Haniėlis, 24 iš Efraimo giminės
Seftano sunus Kamuėlis. 25 iš
Zabulono giminės Parnacho sunus Elisafanas, 26 iš Isakaro giminės Ozano sunus vadas Paltiėlis, 27 iš Asero giminės Salomio sunus Ahiudas, 28 iš Neftalio giminės Amiudo sunus Pedaėlis. 29 Šitie yra, kuriems Viešpats įsakė padalinti Kanano žemę tarp Izraėlio sunų.

35. perskyrimas. 1 Tai taipogi Viešpats kalbėjo Mozei Moabo lygumose ant Jordano ties
Jėriku: 2 Įsakyk Izraėlio sunums, kad duotų Lėvitams iš savo tėviškės 3 miestus apsigyventi ir jų priemiesčius aplinkui, idant jie patįs pasiliktų miestuose, o jų bandoms ir galvijams butų priemiesčiai, 4 kurie tęsis per tukstantį žingsnių aplink miestų murus. 5 Į rytus bus du tukstančiu mastų, į pietus bus taippat du tukstančiu; taipogi į jurą, esančią vakaruose, bus toks pat plotas, ir šiaurinis šonas baigsis tokiomis pat ribomis; miestai bus viduryje ir. aplin-

(35, 3) *Miestus apsigyventi.* Taigi, miestai nereikėjo atiduoti Lėvitams nuosavybėn ir ne jie vieni turėjo tuose miestuose gyventi. — *Priemiesčius.* Tikriaus: g a n y k l a s. — (4. 5) *Tęsis per tukstantį žingsnių.* Ebr. t.: m a s t ų (mastas lygus 0,525, o anot kitų 0,484 mėtro). Kadangi ganyklų ribos nurodomos dvejopos, todėl ne-

na. 6 De ipsis autem oppidis,
quæ Levitis dabitis, sex erunt
in fugitivorum auxilia separata,
ut fugiat ad ea qui fuderit san-
guinem: et exceptis his, alia
quadraginta duo oppida, 7 id est,
simul quadraginta octo cum sub-
urbanis suis. 8 Ipsæque urbes,
quæ dabuntur de possessionibus
filiorum Israel, ab his qui plus
habent, plures auferentur: et
qui minus, pauciores: singuli
juxta mensuram hereditatis suæ
dabunt oppida Levitis.

9 Ait Dominus ad Moysen: 10
Loquere filiis Israel, et dices
ad eos: Quando transgressi fue-
ritis Jordanem in terram Cha-
naan, 11 decernite quæ urbes es-
se debeant in præsidia fugiti-
vorum, qui nolentes sanguinem
fuderint: 12 in quibus cum fu-
erit profugus, cognatus occisi
non poterit eum occidere, do-
nec stet in conspectu multitu-
dinis, et causa illius judicetur.
13 De ipsis autem urbibus, quæ
ad fugitivorum subsidia sepa-
rantur, 14 tres erunt trans Jor-
danem, et tres in terra Chana-
an, 15 tam filiis Israel quam ad-
venis atque peregrinis, ut con-
fugiat ad eas qui nolens sangui-
nem fuderit.

kui priemiesčiai. 6 Iš tų pačių
miestų, kuriuos duosite Lėvi-
tams, šeši bus atskirti pabėge-
lių prieglaudai, kad į juos bėg-
tu, kas bus išliejęs kraują; o be
šitų duosite dar kitus keturias
dešimtis du miestu, 7 tai yra
išviso keturias dešimtis aštuo-
nis su jų priemiesčiais. 8 Šitų
gi miestų, kurie bus duoti iš
Izraėlio sunų nuosavybės, dau-
giaus bus paimta iš tųjų, kurie
daugiaus turi, ir mažiaus iš tų,
kurie mažiaus teturi; visi duos
Lėvitams miestus pagal savo
tėvainystės didumą.

9 Viešptas dar tarė Mozei: 10
Kalbėk Izraėlio sunums ir jiems
sakyk: Kuomet per Jordaną bu-
site įėję Kanaano žemėn, 11 pa-
skirkite, kurie miestai turi bu-
ti prieglaudomis nenoromis iš-
liejusiems kraują pabėgeliams.
12 Esant juose pabėgeliui, už-
muštojo giminaitis negalės jo
užmušti, kolei jis nebus pasta-
tytas daugybės akyvaizdoje ir
jo byla nebus nuteista. 13 Iš tų
gi miestų, kurie bus atskirti pa-
bėgelių prieglaudoms, 14 tris bus
anapus Jordano ir tris Kanaano
žemėje, 15 ir tarnaus kaip Izra-
ėlio sunums, taip ateiviams ir
svetimtaučiams, kad į juos bėgtu,
kas nenoromis bus išliejęs kraują.

visų vienaip jų plotas suprantamas. Tikriausiai jomis turėjo buti keturi 1000 mastų platųs ir 2000 ilgi keturkampiai, kurių vienas galas buvo prisišliejęs prie miesto sienų, o kitas atkreiptas į rytus, į pietus, ir t.t. Liuosi gi plotai į pietryčius, į pietvakarius ir tt. regimai turėjo pasilikti kitų miesto gyventojų reikalams. — (6) *Iš tų pačių..* Plg. Iš. 21, 13; Atk. 4, 41, 19, 2; Joz. 20, 2.

(11. 12) *Paskirkite...* Pas senobės tautas buvo paprotys (pasilieką̨s vietomis ir dabar), kad artimiausis užmuštojo žmogaus giminaitis turėjo teisę atkeršinti užmušėjui. Čionai apgarsinamas įstatas, nepanaikindamas visai to žiauraus papročio, pašalina bent tai, kas jame buvo visai neteisinga; tuo tikslu daromas skirtumas tarp nenoromis ir padarytos tyčiomis žmogžudystės; kolei gi byla nebus ištirta, užmušėjas gali slėpties prieglaudos mieste.

[16] Si quis ferro percusserit,
et mortuus fuerit qui percussus
est: reus erit homicidii, et ipse
morietur. [17] Si lapidem jecerit,
et ictus occubuerit: similiter pu-
nietur. [18] Si ligno percussus in-
terierit: percussoris sanguine vin-
dicabitur. [19] Propinquus occisi,
homicidam interficiet, statim ut
apprehenderit eum, interficiet.
[20] Si per odium quis hominem
impulerit, vel jecerit quippiam
in eum per insidias: [21] aut cum
esset inimicus, manu percusse-
rit, et ille mortuus fuerit: per-
cussor, homicidii reus erit: cog-
natus occisi statim ut invene-
rit eum, jugulabit. [22] Quod si
fortuitu, et absque odio, [23] et
inimicitiis quidquam horum fe-
cerit, [24] et hoc audiente po-
pulo fuerit comprobatum, atque
inter percussorem et propin-
quum sanguinis quæstio ventila-
ta: [25] liberabitur innocens de ul-
toris manu, et reducetur per sen-
tentiam in urbem, ad quam con-
fugerat, manebitque ibi, donec
sacerdos magnus, qui oleo san-
cto unctus est, moriatur. [26] Si

[16] Jei kas muštu geležimi,
taip kad užgautasis numirtu,
bus kaltas žmogžudystės ir pats
numirs. [17] Jei mestu akmenimi,
ir ištiktasis liktu užmuštas, taip-
pat bus nubaustas. [18] Jei kas
mirtu užgautas medžiu, bus už
jį atkeršyta užgavėjo krauju. [19]
Artimas užmuštojo giminaitis
užmuš žmogžudį; užmuš tuojau,
kaip tik jį nutvers. [20] Jei kas
iš neapykantos pastumtu žmo-
gų arba mestu kuo į jį patyko-
jęs, [21] arba budamas nepriteliu
ranka užmuštu, ir tasai numir-
tu, užgavėjas bus kaltas žmog-
žudystės; užmuštojo giminaitis,
kaip tik jį ras, tuojau nugala-
bys. [22] Jei kas netyčiomis, be
neapykantos [23] ir be nepriete-
lystės padarytu ką nors iš to,
[24] ir tai, girdint tautai, butu
patvirtinta, ir tarp užgavėjo ir
giminaičio kraujo byla butu iš-
tirta, [25] bus paleistas kaipo ne-
kaltas iš keršintojo rankų, ir
pagal ištarmę bus nuvestas at-
gal į miestą, į kurį buvo nubė-
gęs, ir pasiliks tenai, kolei ne-
numirs vyriausis šventuoju alie-
jumi pateptas kunigas. [26] Jei už-

(16 - 18) *Jei kas muštu...* Kalbant apie prieglaudos miestus panaujinami ir papildomi įsakymai apie žmogžudystę. Plg. Iš. 20, 13; 21, 12 - 14. 18. 23 ir k. Ebr. t. sakiniai prasideda iškilmingiau: j e i k a s g e l e ž i n i u į r a n k i u... j e i k a s r a n k o j e l a i k o m u a k m e n i m i, j e i k a s m e d i n i u į r a n k i u j į u ž g a u t u, i r t a s a i n u m i r t u, b u s ž m o g ž u d i s i r n u m i r s k a i p o ž m o g ž u d i s. — (19) *Artimas...* Jei visai aišku, kad kas nors užmušė žmogų tyčiomis, užmuštojo giminaitis privalo nugalabyti galvažudį, net nelaukdamas teismo; bet jei dalykas nevisai aiškus, tuomet butinai reikia laukti teismo. — (21) *Budamas nepriteliu...* Plg. Iš. 21, 18. — (22 - 24) *Jei kas netyčiomis...* Ebr. t.: Jei kas umai ir netyčiomis jį stumtu arba mestu į jį kokį įrankį, bet ne patykojęs, arba mestu kokį akmenį, nuo kurio žmogus gali numirti, nors jo nematė, ir jei taip kristu ant jo ir jis numirtu, jis neturėjo jo neapykantoje ir netykojo savo artimo, susirinkimas padarys tarp užmušėjo ir keršintojo kraujo teismą tame dalyke. — (25) *Pasiliks tenai...* Nekaltu pripažintojo užmušėjo pasilikimas toli nuo savųjų prieglaudos mieste nebuvo tai tikra bausmė, bet tik perspėjimas ir jam pačiam ir visiems kitiems, kaip labai reikia baisėties kraujo išliejimo. Nekalto užmušėjo ištrėmimas turėjo tęsties iki vyriausiojo kunigo mirties dienai. Toje aplinkybėje šv. tėvai matė figurą didžios tiesos, kad ir tie žmonės, kurie labiaus iš savo silpnybės ir nežinių, negu iš piktumo buvo nusidėję, galėjo buti priimti į jų dangiškąją tėvynę tik mirus Jėzui Kristui (Jier.). — (26) *Rastas už ribų*

interfector extra fines urbium,
quæ exsulibus deputatæ sunt,
[27] fuerit inventus, et percussus
ab eo qui ultor est sanguinis:
absque noxa erit qui eum oc-
ciderit. [28] Debuerat enim pro-
fugus usque ad mortem Ponti-
ficis in urbe residere: postquam
autem ille obierit, homicida re-
vertetur in terram suam. [29] Hæc
sempiterna erunt, et legitima
in cunctis habitationibus vestris.
[30] Homicida sub testibus punie-
tur: ad unius testimonium nul-
lus condemnabitur. [31] Non acci-
pietis pretium ab eo, qui reus
est sanguinis, statim et ipse
morietur. [32] Exsules et profugi
ante mortem Pontificis nullo
modo in urbes suas reverti po-
terunt: [33] ne polluatis terram
habitationis vestræ, quæ insontium
cruore maculatur: nec ali-
ter expiari potest, nisi per ejus
sanguinem, qui alterius sangui-
nem fuderit. [34] Atque ita emun-
dabitur vestra possessio, me com-
morante vobiscum: ego enim sum
Dominus qui habito inter filios
Israel.

Caput XXXVI. [1] Accesserunt
autem et principes familiarum
Galaad filii Machir, filii Manas-
se de stirpe filiorum Joseph: lo-
cutique sunt Moysi coram prin-
cipibus Israel, atque dixerunt:
[2] Tibi domino nostro præcepit

mušėjas bus rastas už ribų mies-
tų, kurie paskirti pabėgėliams.
[27] ir bus užmuštas to, kurs yra
kraujo keršintojas, be kalčios
bus tasai, kurs jį užmušė: [28] nes
pabėgelis turėjo pasilikti mies-
te lig vyriausiojo kunigo mir-
čiai; kuomet gi tasai bus numi-
ręs, žmogžudis sugrįš į savo že-
mę. [29] Tai bus amžinai užlaiky-
tinas įstatas visose jusų gyve-
namose vietose. [30] Žmogžudis
bus nubaustas, išklausius liudy-
tojus; neivienas nebus pasmerk-
tas tik vienam žmogui liudijant.
[31] Neimsite išsipirkimo nuo to,
kurs kaltas kraujo, bet jis pats
turi tuojau numirti. [32] Ištrem-
tieji ir pabėgeliai negalės pirm
vyriausiojo kunigo mirties jo-
kiu budu sugrįžti į savo mies-
tus, [33] kad nesubjaurintumėte
jusų gyvenamos žemės, nes ji
esti sutepama nekaltųjų krauju
ir kitaip negali buti apkuopta,
kaip tik krauju to, kurs išliejo
svetimą kraują. [34] Taip tai bus
apkuopiama jusų tėviškė, man
pasiliekant jusų tarpe; nes aš
esu Viešpats, kurs gyvenu tarp
Izraėlio sunų.

36. perskyrimas. [1] O Manaso
sunaus Machiro sunaus Galaado
šeimynų kunigaikščiai iš Juoza-
po sunų ainijos atėjo ir kalbėjo
Mozei Izraėlio kunigaikščių aky-
vaizdoje ir tarė: [2] Tau, musų
ponui, Viešpats įsakė, kad bur-

miestų... Ebr. t.: už ribų prieglaudos miesto, į kurį buvo nubėgęs. Iš to pasirodo, kad užmušėjas galėjo pasilikti be pavojaus savo gyvybei tik viename prieglaudos mieste, į kurį buvo iškarto nubėgęs, o ne visuose kituose. — (**27**) *Be kalčios.* Nors užmušėjas buvo teisme apskelbtas nekaltu ir liuosu nuo bausmės, bet jis tikrai prasikalsdavo, neišpildydamas įsakymo pasilikti prieglaudos mieste. Už tą tai nepaklusnumą keršintojui valia buvo jis nugalabyti. — (**30**) *Išklausius liudytojus...* Paduodamos taisyklės, užlaikytinos teisme. Visupirma skundėjo žodžiams patvirtinti reikalaujama liudytojų ir tai bent dviejų (plg. Atk. 17, 6). Toliaus (31. 32. e.) užmušėjui, pasmerktam mirtin arba išsiųstam prieglaudos miestan, nevalia išsipirkti pinigais.

(**36, 1**) *O Manaso sunaus...* Plg. aug.

Dominus ut terram sorte divi-
deres filiis Israel, et ut filiabus
Salphaad fratris nostri dares pos-
sessionem debitam patri: 3 quas
si alterius tribus homines uxo-
res acceperint, sequetur posses-
sio sua, et translata ad aliam
tribum de nostra hereditate mi-
nuetur. 4 Atque ita fiet, ut cum
jubilæus, id est quinquagesimus
annus remissionis advenerit, con-
fundatur sortium distributio, et
aliorum possessio ad alios trans-
eat. 5 Respondit Moyses filiis
Israel, et Domino præcipiente,
ait: Recte tribus filiorum Jo-
seph locuta est. 6 Et hæc lex
super filiabus Salphaad a Domi-
no promulgata est: Nubant qui-
bus volunt, tantum ut suæ tri-
bus hominibus: 7 ne commiscea-
tur possessio filiorum Israel de
tribu in tribum. Omnes enim
viri ducent uxores de tribu et
cognatione sua: 8 et cunctæ fe-
minæ de eadem tribu maritos
accipient: ut hereditas perma-
neat in familiis, 9 nec sibi mis-
ceantur tribus, sed ita maneant,
10 ut a Domino separatæ sunt.
Feceruntque filiæ Salphaad ut
fuerat imperatum: 11 et nupse-
runt Maala, et Thersa, et He-
gla, et Melcha, et Noa filiis pa-
trui sui 12 de familia Manasse,
qui fuit filius Joseph: et pos-
sessio, quæ illis fuerat attribu-
ta, mansit in tribu et familia
patris earum.

ta padalintumei žemę tarp Iz-
raėlio sunų ir kad musų brolio
Salpaado dukterims duotumei tė-
viškę, priderančią jų tėvui. 3
Jei jas ims moterystėn kitos gi-
minės žmonės, jų tėviškė eis pas-
kui jas ir, jai perėjus prie kitos
giminės, ji bus atimta iš musų
tėvainystės. 4 Taip gi atsitiks,
kad atėjus jubiliejui, tai yra pen-
kias dešimtiems paliuosavimo
metams, dalių paskirstymas su-
simaišys, ir tėviškė vienų per-
eis prie kitų. 5 Tuomet Mozė
atsakė Izraėlio sunums ir, Vieš-
pačiui liepiant, tarė: Juozapo
sunų giminė kalba teisingai; 6
ir štai koks įstatas yra Viešpa-
ties apskelbtas apie Salpaado
dukteris: Tegul jos teka, už ko
tinka, bet tik už savo giminės
vyrų, 7 kad Izraėlio sunų tėviš-
kė nesusimaišytu, pereidama iš
vienos giminės į kitą; 8 ir visos
moteris ims vyrus iš tos pačios
giminės, kad tėvainystė pasilik-
tu šeimynose, 9 ir kad nesusi-
maišytu tarp savęs giminės, bet
pasiliktu taip, 10 kaip Viešpa-
ties atskirtos. Salpaado dukteris
padarė, kaip buvo liepta: 11 Ma-
ala, Tėrsa, Hėgla, Mėlka ir Noa
ištekėjo už savo dėdės sunų 12
iš giminės Manaso, kurs buvo
Juozapo sunus; ir joms paskir-
toji tėviškė pasiliko jų tėvo gi-
minėje ir šeimynoje.

27, 1 - 11. — (**3**) *Jų tėviškė eis...* Ebr. t.: ir jų tėviškė bus atimta iš musų šeimynų tėviškės ir bus pridėta prie tėviškės tos giminės, prie kurios jos priderės, ir musų tėviškės dalis bus susiaurinta. — (**4**) *Taip gi atsitiks...* Jubiliejaus metais parduotos dirvos turėjo sugrįžti prie pirmųjų savininkų (Kun. 25, 10); bet to įstato nebuvo galima pritaikinti prie tėvainystės teisėmis paveldėtos dirvos; todėl jubiliejaus metai nebutu galėję jos sugrąžinti pirmojon giminėn, iš kurios per moterystę butu išėjusi. — *Dalių paskirstymas...* Ebr. t.: jų tėviškė padidins tėviškę tos giminės, prie kurios jos priderės, o nuo musų giminės šeimynų tėviškės bus atimta jų tėviškė. — (**8**) *Ir visos moteris ims...* Ebr. t. kalbama tik apie

13 Hæc sunt mandata atque judicia, quæ mandavit Dominus per manum Moysi ad filios Israel, in campestribus Moab supra Jordanem contra Jericho.

13 Šitie yra paliepimai ir nutarimai, kuriuos Viešpats davė per Mozę Izraėlio sunums Moabo lygumose ant Jordano ties Jėriku.

---

dukteris tėvaines: i r k i e k v i e n a m e r g a i t ė, k u r i a i I z r a ė l i o g i m i n ė j e t e n k a t ė v i š k ė, p r i v a l o i m t i v y r ą i š s a v o g i m i n ė s... Tą įstatą randame užlaikomą Tobijo laikais. Plg. Tob. 6, 11... 7, 14. Jei duktė tėvainė ištekėdavo už svetimtaučio, kurs priimdavo Izraėlio tikėjimą, jis turėdavo priderėti prie savo pačios giminės. Plg. 1 Kron 2, 34...

Liber Deuteronomii.

Hebraice *Elle Haddebarim.*

Atkartoto Įstatymo knyga.

Ebraiškai *'Elleh haddebarim.*

I. Įžanga. Dievas yra lygiai teisus teisėjas, kaip ir geriausis Tėvas, todėl tauta privalo ištikimai užlaikyti jo Įstatymą. 1. Trumpa Izraėlio istorija nuo Sinajaus sandoros laiko.

Caput I. [1] Hæc sunt verba,
quæ locutus est Moyses ad om-
nem Israel trans Jordanem in
solitudine campestri, contra Ma-
re rubrum, inter Pharan et Tho-
phel et Laban et Haseroth, ubi
auri est plurimum: [2] undecim
diebus de Horeb per viam mon-
tis Seir usque ad Cadesbarne.

1. perskyrimas. [1] Šitie yra žo-
džiai, kuriuos Mozė kalbėjo vi-
sam Izraėliui anapus Jordano,
tyrumos lygumoje ties Raudo-
naja jura, tarp Parano ir Tofe-
lio, Labano ir Haseroto, kame
yra labai daug aukso. [2] Buvo
vienuolika kelionės dienų nuo
Horebo per Seiro kalnus iki Ka-

Atkartoto Įstatymo knyga susideda iš trijų Mozės pamokslų ir istoriškos viso penkiaknygio užbaigos (vz. aug. 65 pusl.). Pirmasis pamokslas, prieš kurį padėtas antrašas arba trumpa įžanga, yra lyg -koks prirengimas klausytojų prie kitų dviejų. Jame trumpai minima, ką Dievas yra daręs išrinktajai tautai, pradedant nuo įsteigimo sandoros prie Sinajaus kalno, ir tuojau karštai paraginama, kad tauta butų Dievui paklusni ir ištikima.

1, 1 - 5. Įžangoje pasakoma, kokiuo laiku ir kame buvo pasakyti trįs pamokslai, iš kurių susideda didžiausi Atkartoto Įstatymo knygos dalis.

(1, 1) *Šitie yra...* 1. ir 2. eil. žodžiais surišama Atk. Įst. knyga su kitomis Pentateucho knygomis. Jais pažymima, kad tolesni Mozės pamokslai tai tik sutrumpinimas visų jo žodžių, kuriuos jis, pradedant nuo Sinajaus kalno, kalbėjo Izraėlitams įvairiose vietose. Tos vietos išskaitomos ne visos, bet nurodomos apskritai. Taigi, visupirma pasakyta, kad Mozė yra kalbėjęs *anapus Jordano,* kame Izraėlitai stovėjo. Jis buvo kalbėjęs taipogi *tyrumos lygumoje ties Raudonaja jura.* Ebr. t. tikriausiai atskiria čionai dvi vieti: t y r u m ą, kuria ėjo Izraėlitai, aplenkdami iš rytų pusės Seiro kalnus ir Moabo karalystę, ir A r a b o s s l ė n į tarp Mirties juros ir Elaniškos įlankos (vz. Skaitl. 20, 4). Kitos vietos nurodytos dar apskričiaus: *tarp Parano ir Tofelio...* Apie Parano tyrumą vz. Skaitl. 10, 12. Tofelio vieta nežinoma; kaikurie tečiaus aiškintojai spėja, kad rasi taip čionai pavadinta Kadėsas. Labanas rasi tas pats vardas, ką ir Lėbna Skaitl. 33, 20. — *Haseroto.* Vz. Skaitl. 11, 35. — *Kame yra labai daug aukso.* Ebr. *di zabah.* Tai taipogi nežinomos vietos vardas. — (2) *Buvo vienuolika...* Tekstas čionai tikriausiai sugadintas. Nors dabar Sinajaus pussalio lankytojams, pasinaudojant kupranugariais, gana vienuolikos dienų, kad atvykti nuo Horebo kalno lig Kadėsui, bet to negalėjo padaryti visa Izraėlio tauta; todėl skaitlinės vienuolika negalima pripažinti čionai tikra. — *Horebo.* Vz. Iš. 3, 1. — (3 - 5) *Keturias dešimtais...*

3 Quadragesimo anno, undecimo
mense, prima die mensis locu-
tus est Moyses ad filios Israel
omnia quæ præceperat illi Do-
minus ut diceret eis: 4 postquam
percussit Sehon regem Amor-
rhæorum, qui habitabat in He-
sebon: et Og regem Basan, qui
mansit in Astaroth, et in Ed-
rai, 5 trans Jordanem in terra
Moab. Cœpitque Moyses expla-
nare legem, et dicere:
6 Dominus Deus noster locu-
tus est ad nos in Horeb, dicens:
Sufficit vobis quod in hoc mon-
te mansistis: 7 revertimini, et
venite ad montem Amorrhæo-
rum, et ad cetera quæ ei pro-
xima sunt campestria atque mon-
tana et humiliora loca contra
meridiem, et juxta littus maris,
terram Chananæorum, et Liba-
ni usque ad flumen magnum
Euphraten. 8 En, inquit, tradi-
di vobis: ingredimini et possi-
dete eam, super qua juravit Do-
minus patribus vestris Abraham,
Isaac, et Jacob, ut daret illam
eis, et semini eorum post eos.

dėsbarnei. 3 Keturias dešimtais
metais, vienuoliktame mėnesy-
je, pirmą mėnesio dieną Mozė
kalbėjo Izraėlio sunums visa, ką
jam Viešpats buvo liepęs jiems
pasakyti, 4 pergalėjus Amorie-
čių karalių Sehoną, gyvenusį
Hesebone, ir Basano karalių Ogą,
kurs gyveno Astarote ir Edra-
jyje, 5 anapus Jordano Moabo
žemėje. Mozė ėmė išguldinėti
įstatymą ir sakė:
6 Viešpats, musų Dievas, mums
kalbėjo prie Horebo ir tarė: Jau
gana ilgai jus pasilikote prie
šito kalno; 7 apsigrįžkite ir ei-
kite pas Amoriečių kalną ir į
visą jo apylinkę: į lygumas, į
kalnuotas vietas, į slėnius pie-
tų linkon ir išilgai juros kran-
to, į Kananiečių ir į Libano že-
mę iki didžiai Euprato upei. 8
Štai, tarė, aš jums atidaviau:
įeikite ir paveldėkite žemę, apie
kurią Viešpats prisiekė jusų tė-
vams Abraomui, Izaokui ir Jo-
kubui, kad jis ją duos jiems ir
po jų jųjų ainiams. 9 O aš jums

Nurodomas laikas ir vieta, kame Mozė pasakė savo pamokslus; tečiaus nėra reikalo manyti, kad visi pamokslai buvo pasakyti viena diena. — *Pergalėjus Amoriečius...* Vz. Skaitl. 21, 24... 33. — *Astarote...* Vz. Prad. 14, 15; Skaitl. 21, 33

1, 6—3, 29. Mozė, norėdamas paraginti Izraėlitus, kad butu tobulai paklusnųs įstatymui, primena keletą atsitikimų, kuriais jiems Dievas kelionės metu apreiškė savo teisingumą ir mielaširdystę. Tarp tų atsitikimų pirmoje vietoje paminėta paskyrimas viršininkų, kurie turėjo rupinties tautos reikalais, toliaus atėjimas į Kadėsą ir užsipelnymas čionai bausmės už nepasitikėjimą Dievu, murmėjimą prieš jį ir nepaklusnumą; po to trumpai paaiškinama, kaip pasmerktoji karta išmirė, bekeliaudama per tyrus, nors ir tuomet tautai nestigo Dievo globos, kuri galų gale atvedė juos prie Jordano, kame padėjo pergalėti galingus neprietelius Amoriečius, paimti sau dvi jų karalysti ir padalinti tarp pustrečios giminės; pasakoma dar, kad dėl tautos nuodėmių iš paties Mozės buvo atimta teisė įeiti į Žadėtąją žemę, o jo vieton buvo paskirtas Jozuė.

(7) *Pas Amoriečių kalną...* Tebebudami prie Sinajaus Izraėlitai buvo gavę įsakymą eiti Palestinon, kurios ribos čionai pažymimos ir ji pati aprašoma apskritais ruožais. Amoriečių kalnai, t. y. kalnuota Negebo žemės dalis turėjo buti pietinė Žadėtosios žėmės riba; Tarpžemės juros krantas — riba iš vakarų pusės; šiaurėje ribos turėjo siekti Libano kalną ir rytuose Euprato upę. Visa Amoriečių kalno apylinkė tai Palestina; lygumos tai Jordano slėnis tarp Mirties juros ir Tiberiados ežero; kalnuotos vietos tai Judėjos ir Galiliejos kalnai; slėniai tai Tarpžemės juros pakraštis. — (8) *Viešpats prisiekė...* Vz. Prad. 12, 7; 15, 18; 17, 7. 8 ir k. — (9) *Jums tariau...* Plg. Iš. 18, 18... Kun.

9 Dixi que vobis illo in tempo-
re: 10 Non possum solus susti-
nere vos: quia Dominus Deus
vester multiplicavit vos, et es-
tis hodie sicut stellæ cœli, plu-
rimi. 11 (Dominus Deus patrum
vestrorum addat ad hunc nu-
merum multa millia, et benedi-
cat vobis sicut locutus est). 12
Non valeo solus negotia vestra
sustinere, et pondus ac jurgia.
13 Date ex vobis viros sapien-
tes et gnaros, et quorum con-
versatio sit probata in tribubus
vestris, ut ponam eos vobis prin-
cipes. 14 Tunc respondistis mihi:
Bona res est, quam vis facere.
15 Tulique de tribubus vestris
viros sapientes et nobiles, et
constitui eos principes, tribunos,
et centuriones, et quinquagena-
rios ac decanos, qui docerent
vos singula. 16 Præcepique eis,
dicens: Audite illos, et quod
justum est judicate: sive civis
sit ille, sive peregrinus. 17 Nul-
la erit distantia personarum,
ita parvulum audietis ut ma-
gnum: nec accipietis cujusquam
personam, quia Dei judicium est.
Quod si difficile vobis visum
aliquid fuerit, referte ad me, et
ego audiam. 18 Præcepique om-
nia quæ facere deberetis.

19 Profecti autem de Horeb,
transivimus per eremum terri-
bilem et maximam, quam vidis-
tis, per viam montis Amorrhæi,
sicut præceperat Dominus Deus
noster nobis. Cumque venisse-
mus in Cadesbarne, 20 dixi vobis:
Venistis ad montem Amorrhæi,
quem Dominus Deus noster da-

anuo metu tariau: 10 Aš vienas
neįstengiu jumis rupinties, nes
Viešpats, jusų Dievas, jus pa-
daugino, ir šiandien esate taip
skaitlingi, kaip dangaus žvaigž-
dės. 11 (Viešpats, jusų tėvų Die-
vas, tepridedie prie to skaitliaus
daug tukstančių ir jus tepalai-
minie, kaip yra kalbėjęs). 12 Vie-
nas neįstengiu pakelti jusų rei-
kalų, ir naštos, ir vaidų. 13 Duo-
kite iš savo tarpo išmintingų ir
sumanių vyrų, kurių pasielgimas
ištirtas jusų giminėse, kad juos
paskirčiau jums kunigaikščiais. 14
Tuomet atsakėte: Geras dalykas,
kurį nori padaryti. 15 Ir aš ėmiau
iš jusų giminių išmintingus ir
augštos kilmės vyrus ir juos pa-
skyriau kunigaikščiais, vadais,
šimtininkais, penkiasdešimtinin-
kais ir dešimtininkais, kad jus
mokytu visų dalykų. 16 Aš jiems
įsakiau ir tariau: Išklausykite
juos, ir kas teisinga teiskite,
vistiek ar bus viengentis ar sve-
timtautis. 17 Nedarysite jokio
skirtumo tarp ypatų: išklausy-
kite taippat mažą kaip didį; nei
keno ypatos nežiurėsite, nes
teismas yra Dievo. Jeigu kas
jums pasirodys sunku, praneš-
kite man, ir aš išklausysiu. 18
Aš įsakiau visa, kas jums rei-
kėjo daryti.
19 Palikę Horebą ėjome per
baisią ir didžiausią tyrumą, ku-
rią matėte, keliu, vedančiu pas
Amoriečių kalną, kaip Viešpats,
musų Dievas, buvo man įsakęs.
O kuomet buvome atėję į Ka-
dėsbarnę, 20 aš jums tariau: Atė-
jote prie kalno Amoriečių, ku-
riuos Viešpats, musų Dievas,

11, 11... — (10) *Kaip dangaus žvaigždės.* Plg. Prad. 15, 15. — (16) *Aš jiems įsakiau...* Ebr. t.: „įsakiau jusų teisėjams: išklausykite jusų brolius, ir darykite teismą tarp vyro ir jo brolio ir jo ateivio“. — (17) *Teismas yra Dievo.* Plg. 2 Kron. 19, 6.

(19) *Per baisią...*: Sinajaus pussalių. —

turus est nobis. 21 Vide terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi: ascende et posside eam, sicut locutus est Dominus Deus noster patribus tuis: noli timere, nec quidquam paveas. 22 Et accessistis ad me omnes, atque dixistis: Mittamus viros qui considerent terram: et renuntient per quod iter debeamus ascendere, et ad quas pergere civitates. 23 Cumque mihi sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros, singulos de tribubus suis. 24 Qui cum perrexissent, et ascendissent in montana, venerunt usque ad Vallem botri: et considerata terra, 25 sumentes de fructibus ejus, ut ostenderent ubertatem, attulerunt ad nos, atque dixerunt: Bona est terra, quam Dominus Deus noster daturus est nobis. 26 Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermonem Domini Dei nostri 27 murmurastis in tabernaculis vestris, atque dixistis: Odit nos Dominus, et idcirco eduxit nos de terra Ægypti, ut traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret. 28 Quo ascendemus? nuntii terruerunt cor nostrum, dicentes: Maxima multitudo est, et nobis statura procerior, urbes magnæ, et ad cœlum usque munitæ, filios Enacim vidimus ibi. 29 Et dixi vobis: Nolite metuere, nec timeatis eos: 30 Dominus Deus, qui ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto cunctis videntibus. 31 Et in solitudine (ipse vidisti)

mums duos. 21 Veizdėk į žemę, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos; pakilk ir ją paveldėk, kaip Viešpats, musų Dievas, yra kalbėjęs musų tėvams; nesibijok ir nieko nenusigąsk. 22 Tuomet jųs visi priėjote prie manęs ir tarėte: Siųskime vyrus, kad apžiurėtų žemę ir praneštų, kuriuo keliu turime pakilti ir į kokiuos miestus eiti. 23 Kadangi man ta šneka patiko, siunčiau iš jusų tarpo dvyliką vyrų, po vieną iš kiekvienos giminės. 24 Jie nuėję ir pakilę į kalnuotas vietas, nuvyko lig Vynuogių slėniui, ir apžiurėję žemę, 25 pasiėmė jos vaisių, kad parodytų derlingumą, atnešė pas mus ir tarė: Gera yra žemė, kurią Viešpats, musų Dievas, mums duos. 26 Bet jųs nenorėjote eiti ir, netikėdami Viešpaties, musų Dievo, žodžiams, 27 murmėjote savo šėtrose ir tarėte: Viešpats musų neapkenčia ir todėl mus išvedė iš Aigypto žemės, kad mus paduotų į Amoriečių rankas ir išnaikintų. 28 Kur mes eisime? pasiuntiniai išgąsdino musų širdį, sakydami: Gyventojų yra didi daugybė ir jų ugis didesnis už musų; miestai didi ir sustiprinti lig padangėms; tenai matėme Enako sunus. 29 O aš jums tariau: Nenusigąskite ir jų nesibijokite. 30 Viešpats Dievas, kurs buvo jusų vedėjas, pats už jus kovos, kaip padarė Aigypte, visiems matant. 31 Ir tyrumoje (patsai

---

I Kadėsbarnę: į Parano tyrumą. Plg. Skaitl. 13, 1. — (22) *Tuomet jųs visi...* Vz. Skaitl. 13, 3. 18; 32, 8. Tauta pati norėjo žvalgų išsiuntimo ir paskui davėsi jiems nugąsdinti. — (24) *Vynuogių slėniui.* Vz. Skaitl. 13, 24. — (26) *Nenorėjote eiti...* Prasikaltusi karta buvo jau išmirusi; dabartiniai Mozės klausytojai tik tiek kalti, kad yra nepaklusniųjų ainiai ir tos nepaklusniosios tautos dalis. — *Netikėdami.* Ebr. t.: n e p a k l u s n ų s. — (31) *Tave nešė...* Plg. Skaitl. 11, 12.

portavit te Dominus Deus tuus,
ut solet homo gestare parvulum
filium suum, in omni via, per
quam ambulastis, donec venire-
tis ad locum istum. [32] Et nec
sic quidem credidistis Domino
Deo vestro, [33] qui præcessit vos
in via, et metatus est locum,
in quo tentoria figere deberetis,
nocte ostendens vobis iter per
ignem, et die per columnam nu-
bis. [34] Cumque audisset Domi-
nus vocem sermonum vestrorum,
iratus juravit et ait: [35] Non vi-
debit quispiam de hominibus
generationis hujus pessimæ ter-
ram bonam, quam sub juramen-
to pollicitus sum patribus ve-
stris: [36] præter Caleb filium Je-
phone: ipse enim videbit eam,
et ipsi dabo terram, quam cal-
cavit, et filiis ejus, quia secu-
tus est Dominum. [37] Nec miran-
da indignatio in populum, cum
mihi quoque iratus Dominus
propter vos dixerit: Nec tu in-
gredieris illuc: [38] sed Josue fi-
lius Nun minister tuus, ipse in-
trabit pro te: hunc exhortare et
robora, et ipse sorte terram di-
videt Israeli. [39] Parvuli vestri
de quibus dixistis quod captivi
ducerentur, et filii qui hodie
boni ac mali ignorant distantiam,
ipsi ingredientur: et ipsis dabo
terram, et possidebunt eam. [40]
Vos autem revertimini et abite
in solitudinem per viam Maris
rubri. [41] Et respondistis mihi:
Peccavimus Domino: ascende-
mus et pugnabimus, sicut præ-
cepit Dominus Deus noster. Cum-
que instructi armis pergeretis

matei) Viešpats, tavo Dievas,
tave nešė, kaip žmogus papras-
tai neša savo mažutėlį kudikį,
visą kelią, kuriuo ėjote, kolei ne-
atėjote į šitą vietą. [32] Bet nei
taip netikėjote Viešpačiui, jusų
Dievui, [33] kurs ėjo pirm jusų
keliu ir pažymėdavo vietą, ka-
me jųs turėjote ištiesti šėtras,
naktį jums rodydamas kelią ug-
nimi, o dieną debesies šulu. [34]
O kuomet Viešpats išgirdo jusų
kalbų balsą, užsirustinęs prisie-
kė ir tarė: [35] Neivienas iš šitos
pikčiausios giminės žmonių ne-
išvys geros žemės, kurią su pri-
sieka esu pažadėjęs jusų tėvams,
[36] atskyrus Jefonės sunų Kalė-
bą; nes jis ją matys, ir aš duo-
siu jam ir jo sunums žemę, ku-
rioje jis vaikščiojo, nes jis sekė
Viešpatį. [37] Ir nestebėtinas tas
supykimas ant tautos, kadangi
Viešpats, užsirustinęs dėlei jusų
taipogi ant manęs, tarė: Nei tu
tenai neįeisi, [38] bet Nuno sunus
Jozuė, tavo tarnas, jis įeis už-
uot tavęs; jį pamokyk ir pastip-
rink, ir jis burta padalins žemę
Izraėliui. [39] Jusų kudikiai, apie
kuriuos sakėte, kad busią nu-
vesti nelaisvėn, ir jusų sunųs,
kurie šiandien dar nežino skir-
tumo tarp gero ir blogo, jie tai
įeis; jiems aš duosiu žemę, ir
jie ją paveldės; [40] jųs gi apsi-
grįžkite ir eikite į tyrumą Raudo-
nosios juros keliu. [41] Tuomet man
atsakėte: Nusidėjome Viešpa-
čiui; pakilsime ir kovosime, kaip
Viešpats, musų Dievas, yra įsa-
kęs. Ir kuomet apsiginklavę ėjo-

— (**33**) *Kurs ėjo...* Plg. Iš. 13, 21; Skaitl. 14, 14. — (**34 - 40**) *O kuomet...* Plg. Skaitl. 14, 10 - 38. — *Kurioje jis vaikščiojo:* Ebrono apylinkę. — *Viešpats užsirustino...* Tautos netikėjimas davė progą paties Mozės abejonei (Skaitl. 20, 13), o teisingas Dievas ir jo nepaliko be bausmės. — (**41 - 45**) *Tuomet man atsakėte...* Plg. Skaitl.

in montem, [42] ait mihi Domi-
nus: Dic ad eos. Nolite ascen-
dere, neque pugnetis, non enim
sum vobiscum: ne cadatis coram
inimicis vestris. [43] Locutus sum,
et non audistis: sed adversantes
imperio Domini, et tumentes su-
perbia ascendistis in montem.
[44] Itaque egressus Amorrhæus,
qui habitabat in montibus, et
obviam veniens persecutus est
vos, sicut solent apes persequi:
et cecidit de Seir usque Hor-
ma. [45] Cumque reversi plorare-
tis coram Domino, non audivit
vos, nec voci vestræ voluit ac-
quiescere. [46] Sedistis ergo in
Cadesbarne multo tempore.

Caput II. [1] Profectique inde
venimus in solitudinem, quæ du-
cit ad Mare rubrum, sicut mihi
dixerat Dominus: et circuivimus
montem Seir longo tempore. [2]
Dixitque Dominus ad me: [3] Suf-
ficit vobis circuire montem is-
tum: ite contra aquilonem: [4] et
populo præcipe, dicens: Trans-
ibitis per terminos fratrum ve-
strorum filiorum Esau, qui habi-
tant in Seir, et timebunt vos.
[5] Videte ergo diligenter ne mo-
veamini contra eos: neque enim
dabo vobis de terra eorum quan-
tum potest unius pedis calcare
vestigium, quia in possessionem
Esau dedi montem Seir. [6] Cibos
emetis ab eis pecunia, et come-

te į kalną. [42] Viešpats man ta-
rė: Sakyk jiems: Neeikite ir ne-
kovokite, nes aš neesu su jumis,
kad nekristumėte savo neprie-
telių akyse. [43] Kalbėjau ir ne-
klausėte; bet, priešindamies Vieš-
paties paliepimui ir pasiputę pui-
kybe, pakilote į kalną. [44] Taigi,
Amoriečiai, kurie gyveno kal-
nuose, išėję ir pasitikę, vijosi
jus, kaip paprastai vejasi bites,
ir mušė nuo Seiro iki Hormai
[45] O kuomet sugrįžę raudojote
Viešpaties akyvaizdoje, jis jusų
neklausė ir nenorėjo išgirsti ju-
sų balso [46] Taigi, ilgą laiką pa-
silikote Kadėsbarnėje.

2. perskyrimas. [1] Pasitraukę
iš ten, atėjome į tyrumą, vedan-
čią prie Raudonosios juros, taip
kaip man buvo pasakęs Viešpats,
ir ilgą laiką ėjome aplink Sei-
ro kalną. [2] Tuomet Viešpats
man tarė: [3] Gana jums eiti ap-
link šitą kalną; eikite į šiaurę;
[4] įsakyk tautai ir tark: Pereisi-
te per ribas jusų brolių, Ezavo
sunų, kurie gyvena Seire, ir jie
jusų bijos. [5] Sergėkitės tat la-
bai, kad ant jų neužsipultumė-
te, nes jų žemės aš jums ne-
duosiu nei tiek, kiek galima už-
minti vienu kojos padu; nes Sei-
ro kalnus daviau paveldėti Eza-
vui. [6] Jųs pirksite iš jų už pi-
nigus maisto, kurį valgysite; tai-

14, 39-45. — *Amoriečiai, kurie gyveno...* Skaitl. 14, 45 tie patįs Izraėlitų pergalėtojai pavadinti Amalėkitais ir Kananiečiais; bet Amoriečiai buvo tai tikriausiai bendras vardas keleto mažesnių tautų; Amoriečiais rasi dar vadinosi apskritai kalnų gyventojai, taip kaip Kananiečių vardas tiko slėnesniųjų vietų gyventojams. — *Iki Hormai* Vz. Skaitl. 14, 45. — (46) *Ilgą laiką pasilikote.* Ebr. t.: p a s i l i k o t e K a d ė s b a r n ė j e d a u g d i e n ų, k i e k d i e n ų p a s i l i k o t e. Čionai turėta mintyje pasilikimas Kadėse pirm žvalgų sugrįžimo iš Kanaano, o taipogi paskesnis apsilankymas prieš pradėsiant kelionę į Pajordanį. Plg. Skaitl. 20, 1.

(2, 1) *I tyrumą:* į slėnį Arabah. — *Aplink Seiro kalnus.* Plg. Skaitl. 21, 4. — (2-7) *Tuomet Viešpats...* Plg. Skaitl. 20, 14-21. — *Eikite į šiaurę.* Atėjus Izraėlitams arti Elaniškos įlankos į Asion-

detis: aquam emptam haurietis,
et bibetis. 7 Dominus Deus tuus
benedixit tibi in omni opere ma-
num tuarum: novit iter tuum,
quomodo transieris solitudinem
hanc magnam, per quadraginta
annos habitans tecum Dominus
Deus tuus, et nihil tibi defuit.
8 Cumque transissemus fratres
nostros filios Esau, qui habita-
bant in Seir, per viam campe-
strem de Elath, et de Asionga-
ber, venimus ad iter, quod ducit
in desertum Moab. 9 Dixitque
Dominus ad me: Non pugnes
contra Moabitas, nec ineas ad-
versus eos prœlium: non enim
dabo tibi quidquam de terra
eorum, quia filiis Lot tradidi Ar
in possessionem. 10 Emim primi
fuerunt habitatores ejus, popu-
lus magnus, et validus, et tam
excelsus ut de Enacim stirpe,
11 quasi gigantes crederentur. et
essent similes filiorum Enacim.
Denique Moabitæ apellant eos
Emim. 12 In Seir autem prius
habitaverunt Horræi: quibus ex-
pulsis atque deletis, habitave-
runt filii Esau, sicut fecit Israel
in terra possessionis suæ, quam
dedit illi Dominus. 13 Surgentes
ergo ut transiremus torrentem

pogi nusipirkę semsitės vandens
ir gersite. 7 Viešpats, tavo Die-
vas, tave palaimino visuose ta-
vo rankų darbuose; jis žino ta-
vo kelionę, kaip ėjai per tą di-
džią tyrumą; keturias dešimtis
metų gyveno su tavim Viešpats,
tavo Dievas, ir nieko tau nesti-
go. 8 Perėję per žemę musų bro-
lių Ezavo sunų, kurie gyveno
Seire, slėnio keliu nuo Elato
ir Asiongaberio, atėjome prie
kelio, vedančio į Moabo tyru-
mą. 9 Tuomet Viešpats man ta-
rė: Nekovok su Moabitais ir ne-
pradėk prieš juos karės, nes jų
žemės neikiek tau neduosiu, ka-
dangi Arą daviau valdyti Loto
sunums. 10 Pirmieji jos gyven-
tojai buvo Emimai, didelė ir
galinga tauta ir taip augalota,
kaip iš Enako ainijos, 11 taip
kad jie skaitėsi milžinais ir bu-
vo panašus į Enako sunus. Ga-
lop Moabitai juos vadina Emi-
mais. 12 Seire gi anksčiaus gy-
veno Choriečiai; juos išvarius
ir išnaikinus, apsigyveno Ezavo
sunus, taippat kaip padarė Iz-
raėlis savo paveldėtoje žemėje,
kurią jam davė Viešpats. 13 Pa-
kilę tat, kad pereitumėm per
Zarėdo upelį, mes atėjome prie

gaberio stotį, buvo jiems liepta keliauti augštyn į Pajordanį. — *Pereisite per ribas...* Edomo karalius neleido Izraėlitams (vz. Skaitl. 20, 18) pereiti per savo karalystės vidurį, bet jis negalėjo uždrausti eiti pakraščiais. Tečiaus pats Dievas buvo uždraudęs Izraėlitams pradėti karę prieš Edomitus. — *Seiro kalnus daviau...* Plg. Prad. 27, 39. 40. — *Jis žino tavo...*: rupinosi tavimi tavo kelionėje, kuomet ėjai... — (**8**) *Slėnio keliu...* Ebr. t.: Arabos keliu. — *Elato.* Tai buvo vardas uosto prie Elaniškos įlankos. Graikai jį vadino Αἰλανή; dabartinis jo vardas Akabah. Netoli jo buvo Asiongaberis (Skaitl. 33, 35). — (**9**) *Su Moabitais.* Moabitai buvo Loto ainiai. Jų karalystės sostinė vadinosi Ar (Ir) arba Ar Moab. Plg. Prad. 13, 5; 19, 36. 37; Skaitl. 21, 15. — (**10 - 12**) *Pirmieji jos...* Ebr. t.: anksčiaus jos... Paaiškinama, kokiuo budu teko Moabitams dabartinė jų žemė, primenant, kas tose vietose seniaus gyveno. — *Taip kad jie skaitėsi...* Ebr. t.: jie priderėjo prie *Refa'im'ų*, taippat kaip ir Enakimai. Refaimais vadinosi senobinė tauta, plačiai gyvenusi Palestinoje Abraomo laikais. Plg. Prad. 14, 5. — *Choriečius.* Plg. Prad. 14, 6; 36, 20 - 30. — (**13**) *Zarėdo upelį.* Plg. Skaitl. 21, 12. Ebr. t. pirmoje šitos eil. pusėje užbaigiama Viešpaties įsakymas, pertrauktas 10. e.: dabar pakilkite ir pereikite sau per Zarėdo

Zared, venimus ad eum. 14 Tem-
pus autem, quo ambulavimus de
Cadesbarne usque ad transitum
torrentis Zared, triginta et octo
annorum fuit: donec consume-
retur omnis generatio hominum
bellatorum de castris, sicut ju-
raverat Dominus: 15 cujus manus
fuit adversum eos, ut interirent
de castrorum medio.
16 Postquam autem universi
ceciderunt pugnatores, 17 locu-
tus est Dominus ad me, dicens:
18 Tu transibis hodie terminos
Moab, urbem nomine Ar. 19 et
accedens in vicina filiorum Am-
mon, cave ne pugnes contra eos,
nec movearis ad prœlium: non
enim dabo tibi de terra filiorum
Ammon, quia filiis Lot dedi eam
in possessionem. 20 Terra gigan-
tum reputata est: et in ipsa
olim habitaverunt gigantes, quos
Ammonitæ vocant Zomzommim,
21 populus magnus, et multus,
et proceræ longitudinis, sicut
Enacim, quos delevit Dominus
a facie eorum: et fecit illos ha-
bitare pro eis, 22 sicut fecerat
filiis Esau, qui habitant in Seir,
delens Horrhæos, et terram eo-
rum illis tradens, quam possi-
dent usque in præsens. 23 He-
væos quoque, qui habitabant in
Haserim usque Gazam, Cappa-
doces expulerunt: qui egressi

jo. 14 Laiko gi, kuriame kelia-
vome nuo Kadėsbarnės lig Za-
rėdo upelio perėjimui, praslin-
ko tris dešimtis aštuoneri me-
tai, kolei neišmirė iš stovyklų
tarpo visa žmonių kovotojų kar-
ta, kaip Viešpats buvo prisiekęs.
15 Jo ranka buvo prieš juos, kad
jie pražutų iš stovyklos tarpo
16 Kritus visiems kovotojams,
17 Viešpats man kalbėjo ir tarė:
18 Šiandien tu pereisi per Moa-
bo ribas pro miestą, vadinamą
Aru; 19 o prisiartinęs Amono su-
nų kaimynystėn, sergėkies ko-
voti prieš juos ir pradėti karę;
nes aš tau neduosiu Amono že-
mės, nes ją daviau paveldėti
Loto sunums. 20 Ji skaitėsi mil-
žinų žeme, ir joje kitados gy-
veno milžinai, kuriuos Amoni-
tai vadina Zomzomimais: 21 tau-
ta didelė ir skaitlinga ir labai
augalota, kaip Enakimai. Vieš-
pats juos išnaikino iš po Amo-
nitų akių ir juos apgyvendino
užuot anų, 22 taippat kaip bu-
vo padaręs Ezavo sunums, gy-
venantiems Seire, išnaikindamas
Choriečius ir jų žemę aniems ati-
duodamas, kurią jie valdo iki šiai
dienai. 23 Taigi, Hevejiečius, gy-
venusius Haserime iki Gazai, iš-
varė Kapadokijiečiai, kurie, iš-

upeli; o toliaus eina jau paties Mozės pasakojimas: ir perėjome per Zarėdo upelį. — (14) *Laiko gi...* Prie Zarėdo mirė paskutinieji, kurie, turėdami ne mažiaus 20 metų, buvo Viešpaties pasmerkti prie Kadėso, kad išmirtu bekeliaudami per tyrus.

(16 - 19) *Kritus..* Uždraudimas kovoti prieš Amoriečius čionai minimas pirmą kartą. Amonitai taippat kaip Moabitai buvo Loto ainiai. Prad. 19, 38. Moabitų žemės ribos šiaurėje siekė Arnono upelio, už kurio buvo Amoriečių karaliaus Sehono karalystė, į rytus gi nuo Amoriečių buvo Amonitų žemė. — (20 - 23) *Ji skaitėsi...* Kitas paaiškinimas apie senobines tautas (vz. aug. 10 - 12. e.). — *Milžinų.* Ebr. t.: Refaimų. — *Zomzomimais.* Plg. Prad. 14, 5. — *Hevejiečius.* Taip vadinosi viena iš Kanaano tautų, Jokubo laikais gyvenusi Sikėmo apylinkėse. Vz. Prad. 10, 17; 34, 2. Bet ar tie patįs Hevejiečiai minimi čionai, tikrai nežinia. Plg. Joz. 13, 4. — *Haserime...*

de Cappadocia deleverunt eos,
et habitaverunt pro illis. 24 Sur-
gite, et transite torrentem Ar-
non: ecce tradidi in manu tua
Sehon regem Hesebon Amor-
rhæum, et terram ejus incipe
possidere, et committe adversus
eum prœlium. 25 Hodie incipiam
mittere terrorem atque formidi-
nem tuam in populos, qui ha-
bitant sub omni cœlo: ut audi-
to nomine tuo paveant, et in
morem parturientium contremi-
scant, et dolore teneantur.
26 Misi ergo nuntios de soli-
tudine Cademoth ad Sehon re-
gem Hesebon verbis pacificis,
dicens: 27 Transibimus per ter-
ram tuam, publica gradiemur
via: non declinabimus neque ad
dexteram, neque ad sinistram.
28 Alimenta pretio vende nobis,
ut vescamur: aquam pecunia tri-
bue, et sic bibemus. Tantum est
ut nobis concedas transitum, 29
sicut fecerunt filii Esau, qui ha-
bitant in Seir, et Moabitæ, qui
morantur in Ar: donec venia-
mus ad Jordanem, et transea-
mus ad terram, quam Dominus
Deus noster daturus est nobis.
30 Noluitque Sehon rex Hese-
bon dare nobis transitum: quia
induraverat Dominus Deus tu-
us spiritum ejus, et obfirmave-
rat cor illius, ut traderetur in

ėję iš Kapadokijos, anuos išnai-
kino ir gyveno jų vietoje. 24
Kelkitės ir pereikite per Arnono
upelį; štai, duodu į tavo ran-
kas Hesebono karalių Sehoną,
Amorietį; pradėk savinties jo
žemę ir susiremk su juo kovoje.
25 Šiandien imsiu siųsti išgąstį
ir baimę tavęs ant tautų, gy-
venančių po visu dangumi, kad
išgirdusios tavo vardą nusigą-
stu ir sudrebėtu kaip gimdančios
ir butu skausmų apimtos
26 Taigi, aš siunčiau iš Ka-
demoto tyrumos pas Hesebono
karalių Sehoną pasiuntinius su
ramybės žodžiais ir sakydinau:
27 Mes norime pereiti per tavo
žemę; eisime vieškeliu; nenu-
krypsime nei į dešinę, nei į kai-
rę. 28 Parduok mums maisto.
kad turėtumėm ko valgyti; tai-
pogi vandens duok už pinigus,
ir taip gersime. Tiek tereikia,
kad mums leistumei pereiti, 29
kaip padarė Ezavo sunųs, kurie
gyvena Seire, ir Moabitai, pa-
siliekantįs Are, kolei nepasiek-
sime Jordano ir nepereisime į
žemę, kurią Viešpats, musų Die-
vas, mums duos. 30 Bet Hese-
bono karalius Sehonas nenorėjo
mums duoti perėjimo, nes Vieš-
pats, tavo Dievas, buvo sukie-
tinęs jo dvasią ir sutvirtinęs jo

Anot ebr. t.: sodžiuose iki Gazai, lig Kanaano pakraščiui pietvakariuose.— *Kapadokijiečiai... iš Kapadokijos.* Ebr. *Kafthorim...* iš *Kafthor.* Anot daugelio nuomonės taip vadinęsįs Pilistymai, kilusieji iš Krėtos salos (plg. Prad. 10, 14); bet jokiu budu ne Kapadokijiečiai. — (**24. 25**) *Kelkitės...* Užujordanis nepriderėjo prie Žadėtosios žemės griežtoje to žodžio prasmėje; bet vietinių Amoriečių neprietelystė ir nenorėjimas praleisti per savo ribas Izraėlitų prie Jordano atvedė prie to, kad buvo liepta pradėti su jais kovą ir užimti jų žemę. — *Imsiu siųsti išgąstį...* Plg. Iš. 23, 27.

(**26**) *Aš siunčiau iš...* Plg. Skaitl. 21, 21... Kademotu vadinosi miestas, atiduotas Rubeno giminei. Joz. 13, 18. — (**29**) *Kaip padarė...* Idumėjiečiai ir Moabitai, tiesa, neleido eiti per savo karalystės vidurį, bet neuždrandė keliauti aplinkui, savo žemės pakraščiais. — (**30**) *Buvo sukietinęs...* Vz. Iš. 4, 21 - 23; 7, 3; 13, 15. — *Sųtvirtinęs*: leidęs pasidaryti atkaklia,

manus tuas, sicut nunc vides.
31 Dixitque Dominus ad me: Ec-
ce cœpi tibi tradere Sehon, et
terram ejus, incipe possidere
eam. 32 Egressusque est Sehon
obviam nobis cum omni populo
suo ad prœlium in Jasa. 33 Et
tradidit eum Dominus Deus no-
ster nobis: percussimusque eum
cum filiis suis et omni populo
suo. 34 Cunctasque urbes in tem-
pore illo cepimus, interfectis
habitatoribus earum, viris ac
mulieribus et parvulis: non re-
liquimus in eis quidquam. 35 Abs-
que jumentis, quæ in partem
venere prædantium: et spoliis
urbium, quas cepimus 36 ab Aro-
er, quæ est super ripam torren-
tis Arnon, oppido quod in val-
le situm est, usque ad Galaad.
Non fuit vicus et civitas, quæ
nostras effugeret manus: omnes
tradidit Dominus Deus noster
nobis. 37 Absque terra filiorum
Ammon, ad quam non accessi-
mus: et cunctis quæ adjacent
torrenti Jeboc, et urbibus mon-
tanis, universisque locis, a qui-
bus nos prohibuit Dominus De-
us noster.

Caput III. 1 Itaque conversi
ascendimus per iter Basan:
egressusque est Og rex Basan in
occursum nobis cum populo suo
ad bellandum in Edrai. 2 Dixit-
que Dominus ad me: Ne timeas
eum: quia in manu tua traditus
est cum omni populo ac terra
sua: faciesque ei sicut fecisti
Sehon regi Amorrhæorum, qui

širdį, kad butų paduotas į tavo
rankas, kaip dabar matai. 31 Tuo-
met Viešpats man tarė: Štai, aš
pradedu atiduoti tau Sehoną ir
jo žemę; imk ją valdyti. 32 O
Sehonas su visa savo tauta iš-
ėjo mums priešais į Jasą kovo-
tų; 33 Viešpats gi, musų Dievas,
jį mums padavė; ir mes sumu-
šėme jį draug su jo sunumis ir
visa jo tauta. 34 Mes paėmėm
anuo metu visus miestus, išmu-
šę jų gyventojus, vyrus ir mo-
teris ir kudikius; nieko juose
nepalikome, 35 atskyrus galvijus,
kurie tapo kovojančiųjų dalimi,
ir grobį paimtųjų miestų, 36 pra-
dedant nuo Aroerio, esančio ant
Arnono upelio kranto, nuo mie-
sto, esančio slėnyje, iki Gala-
adui. Nebuvo sodžiaus ir mie-
sto, kurs nebutų pakliuvęs į mu-
sų rankas; Viešpats, musų Die-
vas, padavė mums visus, 37 at-
skyrus Amono sunų žemę, į ku-
rią neėjome, ir visa, kas yra ar-
ti Jeboko upelio, taipogi kalnų
miestus ir visas vietas, į kurias
Viešpats, musų Dievas, mums
buvo uždraudęs eiti.

3. perskyrimas. 1 Taigi, apsi-
grįžę mes ėjome augštyn Basa-
no keliu; ir išėjo mums priešais
Basano karalius Ogas su savo
tauta kovotų Edrajyje. 2 Tuo-
met Viešpats man tarė: Nesibi-
jok jo, nes jis paduotas tavo ran-
kon su visa savo tauta ir žeme;
padarysi jam taip kaip Amorie-
čių karaliui Sehonui, gyvenu-

---

užsispirti. — (31 - 37) *Tuomet Viešpats...* Plg. Skaitl. 21, 24 - 26.— *Išmušę...* Ebr. *vannacharem*, paskyrę visiškam sunaikinimui, anatėmai. — *Nuo miesto, esančio...* Geriaus: ir nuo A r o, esančio... Plg. Joz. 13, 9. 16. — *Ir visa, kas yra arti Jeboko...* Junge *ir* nereikalinga, nes tolesniais žodžiais paaiškinama, kas pavadinta Amono žeme.

(3, 1 - 7) *Taigi, apsigrįžę...* Plg. Skaitl. 21, 33 - 35. — *Argobo kraštą.* Taip vadinosi žymiausi Basano karalystės dalis,

habitavit in Hesebon. 3 Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, et universum populum ejus: percussimusque eos usque ad internecionem, 4 vastantes cunctas civitates illius uno tempore: non fuit oppidum, quod nos effugeret: sexaginta urbes, omnem regionem Argob regni Og in Basan. 5 Cunctæ urbes erant munitæ muris altissimis, portisque et vectibus, absque oppidis innumeris, quæ non habebant muros. 6 Et delevimus eos, sicut feceramus Sehon regi Hesebon, disperdentes omnem civitatem, virosque ac mulieres et parvulos: 7 jumenta autem et spolia urbium diripuimus. 8 Tulimusque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem: a torrente Arnon usque ad montem Hermon, 9 quem Sidonii Sarion vocant, et Amorrhæi Sanir: 10 omnes civitates, quæ sitæ sunt in planitie, et universam terram Galaad et Basan usque ad Selcha, et Edrai civitates regni Og in Basan. 11 Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus ejus

siam Hesebone. 3 Taigi, Viešpats, musų Dievas, padavė į musų rankas taipogi Basano karalių Ogą ir visą jo tautą; o mes juos išmušėme visus iki vienam, 4 sunaikindami tuo pačiu metu visus jo miestus; nebuvo miesto, kurs nebutu mums pateką́s; paėmėme šešias dešimtis miestų, visą Ogo karalystės Argobo kraštą Basane. 5 Visi miestai buvo sustiprinti augščiaisiais murais, vartais ir užkaiščiais, neskaitant didžios daugybės miestų, neturėjusių murų. 6 Mes juos sunaikinome, kaip buvome padarę Hesebono karaliui Sehonui, išgriovėme visus miestus ir užmušėme vyrus, moteris ir kudikius; 7 miestų gi galvijus ir lobį išplėšėme. 8 Taip mes atėmėme anuo metu žemę iš rankų dviejų Amoriečių karalių, buvusių už Jordano, nuo Arnono upės lig Ermono kalnui, 9 kurį Sidoniečiai vadina Sarionu, o Amoriečiai Saniru; 10 paėmėme visus miestus, esančius lygumoje, visą Galaado ir Basano žemę iki Ogo karalystės miestais Sėlchai ir Edrajui Basane. 11 Nes Basano karalius Ogas vienas buvo likęs iš milžinų giminės. Rodoma jo geležinė lova Amono su-

---

kurią vėliaus Graikai buvo praminę Trachonitimi nuo ž. τραχών, u o l i n g a v i e t a; dabartinis jos vardas e l-L e d ž a h.— *Sunaikinome.* Ebr. *vannacharem.* Plg. aug. 2, 34. — (**8**) *Lig Ermono kalnui, kurį...* Ermonu su trimis sniegu nuklotomis viršunėmis baigiasi Antilibano kalnai. Paminėjimas, kad Ermonas ne visų tautų buvo vienaip vadinamas, leidžia spėti, kad ir kaikurios kitos šv. Rašte minimos vietos taippat galėjo turėti ne vieną vardą; todėl dabar po ilgų amžių kaikada labai sunku atitikti, kokias vietas turėjo mintyje įkvėptas autorius, paduodamas vienoje vietoje rasi vieną jų vardą, o kitoje kitą. Dabar Ermonas vadinasi D ž e b e l - e š - Š e i k h.—(**10**) *Sėlchai.* Tas miestas buvo pačiame Ogo karalystės pakraštyje (Joz. 12, 5 ir k.), bet kurioje vietoje, tikrai nežinia. Kaikurie spėja, kad tai dabartinis S a l k a d į pietus nuo Haurano kalnų ir į rytus nuo Bosros.—(**11**) *Iš milžinų:* iš R e f ą i m ų.—*Rodoma...* Tas išsireiškimas nurodo, kad autorius čionai pasako svetimą nuomonę, kuri gali buti tikra, arba ir ne visai tikra. Iš Ogo lovos ilgumo (arti pustrečio sieksnio; mastas lygus 0,525 metro) ir platumo reikėjo spėti, kad ir

ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, et quatuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus.

12 Terramque possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, usque ad mediam partem montis Galaad: et civitates illius dedi
Ruben et Gad. 13 Reliquam autem partem Galaad, et omnem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui Manasse, omnem regionem Argob: cunctaque Basan
vocatur terra gigantum. 14 Jair
filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad terminos Gessuri, et Machati. Vocavitque ex nomine suo Basan, Havoth Jair, id est, Villas Jair,
usque in præsentem diem. 15
Machir quoque dedi Galaad. 16
Et tribubus Ruben et Gad dedi de terra Galaad usque ad torrentem Arnon medium torrentis, et confinium usque ad torrentem Jeboc, qui est terminus filiorum Ammon: 17 et pla-
nitiem solitudinis, atque Jordanem, et terminos Cenereth usque ad mare deserti, quod est salsissimum, ad radices montis

nų mieste Rabate; ji devyniais mastais ilga ir keturiais plati, matuojant vyriškos rankos mastu.

12 Taigi, anuo metu paveldėjome žemę nuo Aroerio, esančio ant Arnono upelio kranto lig Galaado kalnų pusei; jos miestus aš daviau Rubenui ir Ga-
dui. 13 Likusią gi Galaado dalį ir visą Ogo karalystės Basaną, visą Argobo kraštą, atidaviau Manaso giminės pusei. Visas Basanas vadinasi milžinų žeme. 14
Manaso sunus Jairas paveldėjo visą Argobo žemę iki Gesuritų ir Machatitų riboms ir praminė Basaną savo vardu Havot-Jairu, tai yra Jairo sodžiais; taip jis vadinasi ir iki šiaidienai. 15 Tai-
pogi Machirui daviau Galaadą.
16 Rubeno ir Gado giminėms daviau Galaado žemės lig Arnono upeliui, lig to upelio pusei ir jo apylinkes lig Jeboko upeliui, kame yra Amono sunų ribos; 17
taipogi tyrumos lygumą lig Jordanui ir Kenerėto apylinkę iki Tyrų jurai, tai yra Suriausiai jurai, iki pašaknių Pasgos kalno,

pats Ogas buvo tikras milžinas, nors regimai jo ugis ir nesiekė devynių mastų, nes tuomet lova butu buvusi dar ilgesnė. Galop anų senobinių kraštų lankytojai ir šiandien randa tarp miestų griuvėsių liekanas, pvd nepaprasto augštumo duris, kurios liudija, kad čionai kitados gyventa tikrų milžinų. — *Rabate.* Rabatu vadinosi Amonitų sostinė.

(**12. 13**) *Taigi, anuo metu...* Plg. Skaitl. 32, 33 - 42. — *Nuo Aroerio...* Plg. aug. 2, 26. — (**14**) *Jairas.* Plg. 32, 41. — *Gesuritų ir Machatitų.* Spėjama, kad tiedvi senobini tauti gyvenusi Ermono kalno apylinkėse. Plg. 2 Kar. 3, 3 ir k. — *Iki šiai dienai.* Tas išsireiškimas, sutinkamas Pradžios ir Atkartoto Įst. knygose, tikriausiai įdėtas šiton vieton vėlesniojo perrašinėtojo. — (**15**) *Machirui.* Plg. Skaitl. 32, 39. 40. — *Galaadą:* šiaurinę jo dalį. — (**16. 17**) *Rubeno ir Gado...* Aiškiaus aprašomas šitų dviejų giminių paveldėtas plotas. Pietuose jis siekė Arnono upelio, už kurio buvo Moabitų karalystė. Vakaruose Rubeno ir Gado ribos ėjo Mirties (Tyrų arba Suriausia) jura, Jordanu, kurio slėnis iš rytų pusės (tyrumos lyguma) jiemdviem priderėjo; toliaus gi Tiberiados arba Genezarėto (Kenerėto) ežeru; pietryčiuose ribos siekė Pasgos kalno; į rytus buvo Amonitų žemė, prie kurios priderėjo apylinkės augš-

Phasga contra orientem. 18 Præ-
cepique vobis in tempore illo,
dicens: Dominus Deus vester
dat vobis terram hanc in here-
ditatem, expediti præcedite fra-
tres vestros filios Israel omnes
viri robusti: 19 absque uxoribus,
et parvulis atque jumentis. No-
vi enim quod plura habeatis pe-
cora, et in urbibus remanere
debebunt, quas tradidi vobis, 20
donec requiem tribuat Dominus
fratribus vestris, sicut vobis tri-
buit: et possideant ipsi etiam
terram, quam daturus est eis
trans Jordanem: tunc reverte-
tur unusquisque in possessionem
suam, quam dedi vobis.

21 Josue quoque in tempore
illo præcepi, dicens: Oculi tui
viderunt quæ fecit Dominus De-
us vester duobus his regibus:
sic faciet omnibus regnis, ad
quæ transiturus es. 22 Ne timeas
eos: Dominus enim Deus vester
pugnabit pro vobis. 23 Precatus-
que sum Dominum in tempore
illo, dicens: 24 Domine Deus tu
cœpisti ostendere servo tuo ma-
gnitudinem tuam, manumque for-
tissimam: neque enim est alius
Deus vel in cœlo, vel in terra,
qui possit facere opera tua, et
comparari fortitudini tuæ. 25
Transibo igitur, et videbo ter-
ram hanc optimam trans Jor-
danem, et montem istum egre-
gium, et Libanum. 26 Iratusque
est Dominus mihi propter vos,
nec exaudivit me, sed dixit mi-
hi: Sufficit tibi: nequaquam ul-
tra loquaris de hac re ad me.

kurs yra į rytus. 18 Anuo metu
aš jums įsakiau ir tariau: Vieš-
pats, jusų Dievas, jums duoda
šitą žemę kaipo tėvainystę; ei-
kite tat apsiginklavę pirm savo
brolių, Izraėlio sunų, jųs visi
stiprųs vyrai 19 be pačių, be ku-
dikių ir be bandų; nes žinau jus
turint daug gyvulių; tie turės
pasilikti miestuose, kuriuos jums
daviau, 20 kolei Viešpats nesu-
teiks atilsio jusų broliams, kaip
jums suteikė, ir kolei taipogi
jie nepaveldės žemės, kurią jiems
žada duoti anapus Jordano; tuó-
met kiekvienas sugrįš į savo
nuosavybę, kurią jums daviau.

21 Taipogi Jozuei aš įsakiau
anuo metu ir tariau: Tavo akįs mà-
tė, ką Viešpats, jusų Dievas, pa-
darė šitiemdviem karaliam; taip
jis padarys visoms karalystėms,
į kurias tu turi nueiti. 22 Nesi-
bijok jų, nes Viešpats, jusų Die-
vas, kovos už jus. 23 Aš malda-
vau anuo metu Viešpatį ir ta-
riau: 24 Viešpatie, Dieve! tu pra-
dėjai rodyti tavo tarnui savo
didenybę ir galingiausią ranką;
nes ir nėra kito Dievo nei dan-
guje, nei ant žemės, kurs galė-
tu daryti tavo darbus ir susi-
lyginti stiprybe su tavim. 25 Tai-
gi, leisk man įeiti ir pamatyti
šitą geriausią žemę anapus Jor-
dano, aną puikiausį kalną ir Li-
baną. 26 Tečiaus Viešpats buvo
ant manęs užsirustinęs dėlei ju-
sų ir manęs neišklausė, bet man
tarė: Gana tau; daugiaus man
apie tą dalyką nebekalbėk. 27

---

tojo Jaboko ir visų tenai į jį įtekančių upelių. — **(18-20)** *Anuo metu jums...* Primenamos sąlygos, kuriomis augščiaus aprašytoji žemė buvo atiduota pustrečiai giminei.

(21) *Taipogi Jozuei...* Plg. Skaitl. 27, 18... — **(23-25)** *Aš maldavau...* Mozės maldą, kurioje jis prašė Viešpatį atmainyti savo ištarmę, užrašytą Skaitl. 20, 12. minima čionai pirmą sykį. — *Puikiausį*

27 Ascende cacumen Phasgæ, et oculos tuos circumfer ad occidentem, et ad aquilonem, austrumque et orientem, et aspice: nec enim transibis Jordanem istum. 28 Præcipe Jusue, et corrobora eum atque conforta: quia ipse præcedet populum istum, et dividet eis terram, quam visurus es. 29 Mansimusque in valle contra fanum Phogor.

Užkopk ant Pasgos viršunės ir atkreipk savo akis į vakarus ir į šiaurę, į pietus ir į rytus, ir pasižiurėk, nes tu nepereisi šito Jordano. 28 Įsakyk Jozuei, jį padrąsink ir pastiprink; nes jis eis šitos tautos priekyje ir jiems išdalins žemę, kurią tu pamatysi. 29 Taigi, mes pasilikome slėnyje ties Pogoro šventykla.

2. Reikalingumas užlaikyti Dievo įstatymą ir vengti stabmeldystės.

Caput IV. 1 Et nunc Israel audi præcepta et judicia, quæ ego doceo te: ut faciens ea, vivas, et ingrediens possideas terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis. 2 Non addetis ad verbum, quod vobis loquar, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vestri quæ ego præcipio vobis. 3 Oculi vestri vidèrunt omnia quæ fecit Dominus contra Beelphegor, quomodo contriverit omnes cultores ejus de medio vestri. 4 Vos autem qui adhæretis Domino Deo vestro, vivitis universi usque in præ-

4. perskyrimas. 1 Tataigi, klausyk, Izraėliau, įstatų ir nutarimų, kurių aš tave mokau, kad juos pildydamas liktumei gyvas ir įėjęs paveldėtumei žemę, kurią Viešpats, jusų tėvų Dievas, jums duos. 2 Nieko nepridėkite prie žodžių, kuriuos jums sakau, ir nieko iš jų neatimkite. Sergėkite Viešpaties, jusų Dievo, paliepimus, kuriuos aš jums skelbiu. 3 Jusų akįs matė visa, ką Viešpats yra daręs prieš Bėėlpegorą, kaip visus jo garbintojus išnaikino iš jusų tarpo; 4 jųs gi, kurie laikotės Viešpaties, jusų Dievo, visi gyvi esate iki

---

kalną: kalnuotą Kanaano žemę. — (29) *Ties Pogoro šventykla.* Ebr. t.: *Beth Pe'or.* Plg. Skaitl. 22, 1; 23, 28.

4, 1 - 43. Trumpai paminėjęs istoriją nuo sandoros padarymo ant Sinajaus, Mozė ima raginti Izraėlitus prie paklusnumo Įstatymui. Dievo teisingumas reikalauja ne tik priėmimo, bet ir ištikimo pildymo visų jo įstatų. Tie įstatai savo tobulumu jiems nupelno didžiausią šlovę kitų tautų akyse ir yra ženklas didžios vienybės su Dievu, kurs labai iškilmingai yra jiems juos davęs. Ypač gi reikia saugoties stabmeldystės, sukeliančios Dievo rustybę ir užtrauksiančios ant visų baisias bausmes, nuo kurių juos galės paliuosuoti tik ilga atgaila. Prie ištikimumo įstatymui turi pažadinti begalinės Dievo geradarystės, kokių niekuomet nematyta ir negirdėta, o kurios buvo suteiktos Izraėliui. Šito pirmojo pamokslo gale paminėta dar trijų prieglaudos miestų paskyrimas anapus Jordano.

(4, 1) *Kad juos pildydamas...* Tai svarbiausi mintis visos antrosios šito Mozės pamokslo dalies: tobulas paklusnumas Dievo įstatymui yra butinai reikalingas. — (2) *Nieko nepridėkite...* Plg. Mt. 5, 17 - 19. — (3) *Prieš Bėėlpegorą.* Ebr. t.: d ė l e i B ė ė l p e g o r o. Tas Moabitų dievaitis buvo priežastimi sunkaus Izraėlitų

sentem diem. [5] Scitis quod do-
cuerim vos præcepta atque ju-
stitias, sicut mandavit mihi Do-
minus Deus meus: sic facietis ea
in terra quam possessuri estis: [6] et
observabitis et implebitis opere.
Hæc est enim vestra sapientia, et
intellectus coram populis, ut au-
dientes universa præcepta hæc,
dicant: En populus sapiens et
intelligens, gens magna. [7] Nec
est alia natio tam grandis, quæ
habeat deos appropinquantes si-
bi, sicut Deus noster adest cun-
ctis obsecrationibus nostris. [8]
Quæ est enim alia gens sic in-
clyta, ut habeat ceremonias, ju-
staque judicia, et universam le-
gem, quam ego proponam hodie
ante oculos vestros?

[9] Custodi igitur temetipsum,
et animam tuam sollicite. Ne
obliviscaris verborum, quæ vi-
derunt oculi tui, et ne excidant
de corde tuo cunctis diebus vi-
tæ. Docebis ea filios ac nepo-
tes tuos, [10] a die in quo stetisti
coram Domino Deo tuo in Ho-
reb, quando Dominus locutus
est mihi, dicens: Congrega ad
me populum, ut audiant sermo-
nes meos, et discant timere me

šiai dienai. [5] Jųs žinote, kad aš
jus mokiau įstatų ir nutarimų,
kaip Viešpats, mano Dievas, man
yra liepęs; taigi, jųs juos pildy-
site žemėje, kurią paveldėsite,
[6] užlaikysite ir įvykdysite dar-
bais. Nes tai yra jusų išmintis
ir protingumas tautų akyvaiz-
doje, kad jos, girdėdamos visus
šituos įsakymus, tartu: Štai, ko-
ki išmintinga ir protinga tauta,
koki didelė tauta! [7] Ištikrųjų
nėra kitos taip didžios tautos,
kuri turėtu taip arti savęs esan-
čius dievus, kaip musų Dievas
yra arti visuose musų maldavi-
muose. [8] Nes kuri gi yra kita
tauta taip prakilni, kuri turėtu
apeigas ir teisingus nutarimus
ir visą įstatymą, kurį aš šian-
dien statysiu prieš jusų akis?
[9] Taigi, sergėk rupestingai pats
save ir savo dušią. Neužmiršk
dalykų, kuriuos matė tavo akis,
ir jie teneiškrinta iš tavo širdies
per visas tavo gyvenimo dienas.
Jų mokysi tavo vaikus ir anu-
kus, [10] nuo tos dienos, kurioje
stojaisi Viešpaties, tavo Dievo,
akyvaizdoje prie Horebo, kuo-
met man Viešpats kalbėjo ir ta-
rė: Surinkk prie manęs tautą,
kad klausytu mano žodžių ir iš-

---

nusidėjimo, už kurį jie buvo baisiai nubausti. Vz. Skaitl. 25, 4-9. — (5) *Jųs žinote...* Mozė reikalauja paklusnumo įstatymui ne savo vardu, nes ne jis yra jo davėjas, bet paties Dievo vardu. Dievo gi duotas įstatymas reikia užlaikyti ne tik keliaujant per tyrus, bet ypač Žadėtojoje žemėje. — (6) *Nes tai yra jusų išmintis...* Ištikimas įstatymo pildymas nupelnys Izraėlitams didžiausį pagyrimą pas kitas tautas, ypač kad neviena iš jų neturi lygiai tobulų įstatų (8. e.). — (7) *Kaip musų Dievas yra...* Ebr. t.: k a i p J a h v e h, m u s ų D i e v a s, y r a... Ištikimumo įstatymui reikalauja jo Davėjo gerumas, kurs teikiasi pasilikti artimiausiuose santikiuose su savo tauta, gyvendamas jos tarpe, šventykloje. Nes nors Dievas, budamas dvasia, yra visur, kadangi vienok aiškiaus apreiškia savo pribuvimą tose vietose, kuriose labiaus negu kitur išklauso žmonių maldavimus, todėl ir skaitosi tenai arčiaus esąs, gyvenąs. — (8) *Kad turėtu apeigas...* Ebr. t.: „kad turėtu įstatus ir teisingus nutarimus, kaip visas šitas įstatymas *(thorah)*, kurį aš jums šiandien paduodu".

(10) *Nuo tos dienos...* Ebr. t.: t ą d i e n ą. Diena, kurioje ant Sinajaus Dievas apskelbė savo įstatus, buvo svarbiausi Izraėlio gyvenime: tai buvo tikra Žydų bažnyčios pradžia. — *Kad klausytu mano*

omni tempore quo vivunt in
terra, doceantque filios suos. [11]
Et accessistis ad radices montis,
qui ardebat usque ad cœlum:
erantque in eo tenebræ, et nubes,
et caligo. [12] Locutusque est
Dominus ad vos de medio ignis.
Vocem verborum ejus audistis,
et formam penitus non vidistis.
[13] Et ostendit vobis pactum suum,
quod præcepit ut faceretis,
et decem verba, quæ scripsit in
duabus tabulis lapideis. [14] Mihique
mandavit in illo tempore
ut docerem vos ceremonias et
judicia, quæ facere deberetis in
terra, quam possessuri estis.

[15] Custodite igitur sollicite
animas vestras. Non vidistis aliquam
similitudinem in die, qua
locutus est vobis Dominus in
Horeb de medio ignis: [16] ne forte
decepti faciatis vobis sculptam
similitudinem, aut imaginem
masculi vel feminæ, [17] similitudinem
omnium jumentorum,
quæ sunt super terram,
vel avium sub cœlo volantium,
[18] atque reptilium, quæ moventur
in terra, sive piscium qui
sub terra morantur in aquis: [19]
ne forte elevatis oculis ad cœlum,
videas solem et lunam, et
omnia astra cœli, et errore deceptus
adores ea et colas quæ
creavit Dominus Deus tuus in
ministerium cunctis gentibus,
quæ sub cœlo sunt. [20] Vos autem
tulit Dominus, et eduxit

moktu bijoties manęs visuomet,
kolei gyvena ant žemės, ir kad
mokytu savo sunus. [11] Jųs prisiartinote
prie pašaknės kalno,
kurs degė iki padangei ir buvo
apsuptas suotema, debesimi ir
tamsybėmis. [12] Viešpats kalbėjo
į jus iš ugnies tarpo. Jųs girdėjote
jo žodžių balsą ir visai
nematėte jo išvaizdos. [13] Jis jums
apskelbė savo sandorą, kurią liepė
pildyti, ir dešimtį žodžių, kuriuos
parašė ant dviejų akmeninių
plokščių; [14] man gi anuo
metu įsakė mokyti jus apeigų
ir nutarimų, kuriuos turėsite pildyti
žemėje, kurią paveldėsite.

[15] Taigi, sergėkite rupestingai
savo dušias. Tą dieną, kurioje
Viešpats jums kalbėjo ant
Horebo iš ugnies tarpo, jųs nematėte
jokio paveikslo, [16] kad
kartais, pasidavę apgavimui, nedarytumėte
sau drožto panašumo,
arba vyriškio arba moteriškės
paveikslo, [17] arba paveikslo
kurio nors iš gyvulių, esančių
ant žemės, arba skraidančių podangumi
paukščių, [18] arba slankiojančių
gyvių, kurie kruta ant
žemės, arba žuvių, pasiliekančių
vandenyse po žeme, [19] ir kad
kartais, pakėlęs akis į dangų ir
pamatęs saulę, mėnulį ir visas
dangaus žvaigždes, o pasidavęs
paklydimui, jų negarbintumei ir
nesilenktumei prieš tai, ką Viešpats,
tavo Dievas, sutvėrė, idant
tarnautu visoms tautoms, esančioms
po dangumi. [20] Jus gi
Viešpats ėmė ir išvedė iš gele-

žodžių. Ebr. t.: kad aš jiems duočiau išgirsti mano žodžius. — (11) *Iki padangei*... Ebr. t.: Iki dangaus širdžiai. Vz. Iš. 19, 18. — (13) *Jis jums apskelbė*... Vz. Iš. 20, 21...

(15) *Nematėte jokio paveikslo*... Viešpats Dievas nepasirodė Izraėlitams kokiame nors regimame paveiksle, kad jie, pasidavę pagonių įtekmei, nepradėtu kartais garbinti stabų užuot Dievo. Nors tarnavimas Dievui be paveikslo labiaus sutinka su Dievo esybe, tečiaus religija

de fornace ferrea Ægypti, ut ha-
beret populum hereditarium, si-
cut est in præsenti die. 21 Ira-
tusque est Dominus contra me
propter sermones vestros, et ju-
ravit ut non transirem Jorda-
nem, nec ingrederer terram op-
timam, quam daturus est vobis.
22 Ecce morior in hac humo,
non transibo Jordanem: vos tran-
sibitis, et possidebitis terram
egregiam. 23 Cave ne quando
obliviscaris pacti Domini Dei
tui, quod pepigit tecum: et fa-
cias tibi sculptam similitudinem
eorum, quæ fieri Dominus pro-
hibuit: 24 quia Dominus Deus
tuus ignis consumens est, Deus
æmulator.
25 Si genueritis filios ac ne-
potes, et morati fueritis in ter-
ra, deceptique feceritis vobis
aliquam similitudinem, patran-
tes malum coram Domino Deo
vestro, ut eum ad iracundiam
provocetis: 26 testes invoco ho-
die cœlum et terram, cito pe-
rituros vos esse de terra, quam
transito Jordane possessuri es-
tis: non habitabitis in ea longo
tempore, sed delebit vos Domi-
nus, 27 atque disperget in omnes
gentes, et remanebitis pauci in
nationibus, ad quas vos ductu-
rus est Dominus. 28 Ibique ser-
vietis diis, qui hominum manu
fabricati sunt, ligno et lapidi
qui non vident, nec audiunt, nec
comedunt, nec odorantur. 29

žinio Aigypto kakalio, kad tu-
rėtu visai nuosavią tautą, kaip
kad dabar yra. 21 O ant manęs
Viešpats užsirustino dėl jusų
kalbų ir prisiekė, kad nepereі-
čiau Jordano ir neįeičiau į ge-
riausią žemę, kurią jis jums duos.
22 Štai aš mirštu šitoje žemėje
ir nepereisiu per Jordaną, jųs
gi pereisite ir paveldėsite pui-
kiausią žemę. 23 Veizdėk, kad
niekuomet neužmirštumei Vieš-
paties, tavo Dievo, sandoros, ku-
rią jis su tavimi yra padaręs, ir
kad nedarytumei sau drožto pa-
veikslo tų dalykų, ką Viešpats
tau daryti uždraudė, 24 nes Vieš-
pats, tavo Dievas, yra sudegi-
nanti ugnis ir Dievas pavydus.
25 Jei, pagimdę sunus bei anu-
kus ir ilgai gyvenę žemėje, pa-
siduosite apgavimui ir sau pa-
sidirbinsite kokį nors paveikslą,
pikta darydami Viešpaties, jusų
Dievo, akyvaizdoje, taip kad jį
atvesite į rustybę, 26 aš šaukiu
šiandien liudytojais dangų ir že-
mę, kad jųs veikiai pražusite
nuo žemės, kurią, perėję per
Jordaną, turite paveldėti. Ne-
gyvensite joje ilgai, bet Vieš-
pats jus sunaikins 27 ir išsklai-
stys tarp visų tautų, ir tik ne-
daugelis iš jusų pasiliks tarp
tautų, pas kurias Viešpats jus
nuves. 28 Tenai tarnausite die-
vams, kurie žmonių rankomis
padaryti, medžiui ir akmeniui,
kurie nemato, negirdi, nevalgo
ir nieko neužuodžia. 29 Ir kuo-

---

kurioje įvaizdinimas Dievo regimais paveikslais nėra uždraustas, labiaus pritaikinta prie prigimties viešo garbinimo, kurs turi buti išviršinis ir žmonių jausmams pasiekiamas. — (24) *Nes Viešpats...* **Plg. Iš. 20, 5; Iz. 10, 17; Žyd. 12, 29 ir k.**

(25) *Jei, pagimdę...* **Stabmeldystė užtrauktu veikiai ant Izraėlio baisias bausmes. — (26)** *Dangų ir žemę* **— su jų gyventojais aniolais ir žmonėmis. — (28)** *Tenai tarnausite...* **Išrinktoji tauta, pakliuvus vergijon pas stabmeldžius, kurie skaito dievaičius savo viešpačiais, jei ne ypatiškai, tai bent per savo laikinius valdovus turės tarnauti jų stabams. — (29)** *Ir visu tavo dušios sielvartu.* **Anot ebr. t.: ir**

Cumque quæsieris ibi Dominum
Deum tuum, invenies eum: si
tamen toto corde quæsieris, et
tota tribulatione animæ tuæ. [30]
Postquam te invenerint omnia
quæ prædicta sunt, novissimo
tempore reverteris ad Dominum
Deum tuum, et audies vocem
ejus. [31] Quia Deus misericors Do-
minus Deus tuus est: non dimit-
tet te, nec omnino delebit, ne-
que obliviscetur pacti, in quo
juravit patribus tuis.

[32] Interroga de diebus anti-
quis, qui fuerant ante te ex die
quo creavit Deus hominem su-
per terram, a summo cœlo us-
que ad summum ejus, si facta
est aliquando hujuscemodi res,
aut unquam cognitum est, [33] ut
audiret populus vocem Dei lo-
quentis de medio ignis, sicut tu
audisti, et vixisti: [34] si fecit De-
us ut ingrederetur, et tolleret
sibi gentem de medio nationum,
per tentationes, signa, atque por-
tenta, per pugnam, et robustam
manum, extentumque brachium,
et horribiles visiones juxta om-
nia, quæ fecit pro vobis Domi-
nus Deus vester in Ægypto,
videntibus oculis tuis: [35] ut sci-
res quoniam Dominus ipse est
Deus, et non est alius præter
eum. [36] De cœlo te fecit audire
vocem suam, ut doceret te, et
in terra ostendit tibi ignem su-
um maximum, et audisti verba
illius de medio ignis, [37] quia di-

met tenai ješkosi Viešpaties,
tavo Dievo, atrasi jį, jei tečiaus
ješkosi visa širdimi ir visu ta-
vo dušios sielvartu. [30] Kada ta-
ve ištiks visa, kas yra išanksto
apskelbta, paskučiausiame laike
sugrįši prie Viešpaties, tavo Die-
vo, ir klausysi jo balso; [31] nes
Viešpats, tavo Dievas, yra Die-
vas mielaširdingas; jis neapleis
tavęs ir nesunaikins visiškai, ir
neužmirš sandoros, kurią jis yra
prisiekęs tavo tėvams.

[32] Pasiklausk senųjų dienų,
kurios buvo pirm tavęs, prade-
dant nuo tos dienos, kurioje
Dievas sutvėrė žmogų ant že-
mės, nuo vieno dangaus krašto
iki kitam, ar įvyko kuomet nors
toks dalykas, arba ar kuomet
nors girdėta, [33] kad koki tauta
butu išgirdusi balsą Dievo, kal-
bančio iš ugnies tarpo, kaip tu
girdėjai ir tečiaus likai gyva, [34]
arba kad Dievas butu atėjęs sau
tautos pasiimtų iš tautų tarpo
bandymais, ženklais ir stebu-
klais, kova ir galinga ranka, iš-
tiestu petimi ir baisiais regėji-
mais, taip kaip visa tai Vieš-
pats, jusų Dievas, yra padaręs
jusų dėlei Aigypte, tau matant
savo akimis, [35] idant tu žinotu-
mei, jog tik Viešpats yra Die-
vas, ir jog nėra kito, jį atsky-
rus. [36] Jis tau davė išgirsti sa-
vo balsą iš dangaus, kad moky-
tu tave, ir ant žemės jis tau
parodė savo didžiausią ugnį;
tu girdėjai jo žodžius iš ug-
nies tarpo, [37] nes jis mylėjo ta-

visa tavo dušia tavo sielvarte. — (30) *Paskučiausiame laike.* Tais žodžiais pranašaujama, kad Izraėlio atsitolinimas nuo Dievo niekuomet nebus amžinas, kad visuomet Izraėlitai galų gale vėl kreipsis prie Dievo.

(33) *Išlikai gyva.* Izraėlitai buvo įsitikrinę, kad niekas negali matyti Dievo ir dar likti gyvas. Plg. Prad. 16, 13 ir k. — (37) *Tavo tėvus,* — pradedant nuo Abraomo.

lexit patres tuos, et elegit se-
men eorum post eos. Eduxitque
te præcedens in virtute sua ma-
gna ex Ægypto, 38 ut deleret
nationes maximas et fortiores
te in introitu tuo: et introdu-
ceret te, daretque tibi terram
earum in possessionem, sicut
cernis in præsenti die. 39 Scito
ergo hodie, et cogitato in cor-
de tuo quod Dominus ipse sit
Deus in cœlo sursum, et in ter-
ra deorsum, et non sit alius. 40
Custodi præcepta ejus atque man-
data, quæ ego præcipio tibi: ut
bene sit tibi, et filiis tuis post
te, et permaneas multo tempo-
re super terram, quam Dominus
Deus tuus daturus est tibi.
41 Tunc separavit Moyses tres
civitates trans Jordanem ad ori-
entalem plagam, 42 ut confugiat
ad eas qui occiderit nolens pro-
ximum suum, nec sibi fuerit ini-
micus ante unum et alterum
diem, et ad harum aliquam ur-
bium possit evadere: 43 Bosor
in solitudine, quæ sita est in
terra campestri de tribu Ruben:
et Ramoth in Galaad, quæ est
in tribu Gad: et Golan in Ba-
san, quæ est in tribu Manasse.

vo tėvus ir po jų išsirinko jų-
jų ainiją. Jis tave išvedė iš Ai-
gypto, eidamas priekyje su di-
džia savo galybe, 38 kad, tau
įeinant, išnaikintu didžiausias
ir galingesnes už tave tautas,
kad tave įvestu ir duotu tau
paveldėti jų žemę, kaip matai
šiandien. 39 Žinok tat šiandien
ir mąstyk savo širdyje, kad tik
Viešpats yra Dievas danguje
augštybėse ir ant žemės čia apa-
čioje ir kad nėra kito. 40 Užlai-
kyk jo įsakymus ir paliepimus,
kuriuos tau apskelbiu, kad bu-
tumei laimingas tu ir po tavęs
tavo sunųs ir kad ilgą laiką pa-
siliktumei žemėje, kurią Vieš-
pats, tavo Dievas, tau duos.
41 Tuomet Mozė paskyrė tris
miestus anapus Jordano, į ry-
tus nuo jo, 42 kad į juos galėtu
bėgti, kas nenoromis užmuštu
savo artimą, kurs nei viena, nei
dviem dienom anksčiaus nebu-
vo jam neprietelis, ir kad kuria-
me nors iš šitų miestų rastu sau
prieglaudą: 43 iš Rubeno gimi-
nės Bosorą tyruose, kurs yra ly-
gumose, Gado giminėje Ramotą
Galaade ir Golaną Basane Ma-
naso giminėje.

II. Įžanga. Atkartojimas ir papildymas duotojo ant Sinajaus įstatymo ir paraginimas jį pildyti. 1. Vienas Dievas reikia garbinti ir jo įstatymas užlaikyti. 1) Dešimties Dievo įsakymų atkartojimas.

44 Ista est lex, quam propo-
suit Moyses coram filiis Israel,

44 Tasai yra įstatymas, kurį
Mozė padavė Izraėlio sunums,

(41. 42) *Tuomet Mozė...* Plg. Kun. 35, 9-34. — (43) *Bosorą.* Kame buvo šitas miestas, taipogi ir sekantieji, tikrai nežinia. — *Ramotą.* Jis vadinosi taipogi Ramoth-Mafe (Joz. 13, 36). — *Golaną.* Iš jo pasidarė krašto vardas Gaulanitis.

4, 44-49. Antrojo Mozės pamokslo įžangoje nurodoma jo turinys ir vieta, kame tas pamokslas buvo pasakytas.

(44) *Įstatymas.* Ebr. *thorah.* — (45) *Kuomet buvo išėję...* Kadangi prie to paties išėjimo iš Aigypto priderėjo ir Sehono

45 et hæc testimonia et ceremo-
niæ atque judicia, quæ locutus
est ad filios Israel, quando
egressi sunt de Ægypto, 46 trans
Jordanem in valle contra fanum
Phogor in terra Sehon regis
Amorrhæi, qui habitavit in He-
sebon, quem percussit Moyses.
Filii quoque Israel egressi ex
Ægypto 47 possederunt terram
ejus, et terram Og regis Basan,
duorum regum Amorrhæorum,
qui erant trans Jordanem ad
solis ortum: 48 ab Aroer, quæ
sita est super ripam torrentis
Arnon, usque ad montem Sion,
qui est et Hermon, 49 omnem
planitiem trans Jordanem ad
orientalem plagam, usque ad
mare solitudinis, et usque ad
radices montis Phasga.

Caput V. 1 Vocavitque Moy-
ses omnem Israelem, et dixit
ad eum: Audi Israel ceremonias
atque judicia, quæ ego loquor
in auribus vestris hodie: discite
ea, et opere complete. 2 Domi-
nus Deus noster pepigit nobis-
cum fœdus in Horeb. 3 Non cum
patribus nostris iniit pactum,
sed nobiscum qui in præsentia-
rum sumus, et vivimus. 4 Facie
ad faciem locutus est nobis in
monte de medio ignis. 5 Ego se-

45 ir šitie yra įsakymai, įstatai
ir nutarimai, kuriuos apskelbė
Izraėlio sunums, kuomet jie bu-
vo išėję iš Aigypto, 46 anapus
Jordano, slėnyje ties Pogoro
šventykla, žemėje Amoriečių ka-
raliaus Sehono, kurs gyveno He-
sebone ir kurį Mozė buvo ap-
galėjęs. Nes Izraėlio sunųs, iš-
ėję iš Aigypto, 47 paveldėjo jo
žemę ir Basano karaliaus Ogo
žemę, dviejų Amoriečių karalių,
buvusių anapus Jordano į rytus,
48 nuo Aroerio, esančio ant Ar-
nono upelio kranto, lig Siono
kalnui, kurs vadinasi taipogi
Ermonu, 49 visą lygumą ana-
pus Jordano į rytus lig Tyrų
jurai ir lig Pasgos kalno pašak-
nėms.

5. perskyrimas. 1 Taigi, Mo-
zė sušaukė visą Izraėlį ir jam
tarė: Klausyk, Izraėliau, įstatų
ir nutarimų, kuriuos aš skelbiu
šiandien, jums girdint; mokyki-
tės jų ir pildykite. 2 Viešpats,
musų Dievas, padarė su mumis
sandorą ant Horebo 3 Ne su
musų tėvais padarė jis sandorą,
bet su mumis, kaip dabar čia
esame ir gyvi pasiliekame; 4 jis
mums kalbėjo veidas į veidą ant
kalno iš ugnies tarpo. 5 Aš bu-

---

pergalėjimas (46. e.), todėl čionai išėjimas iš Aigypto apima visą viešą Mozės gyvenimą.—(48) *Siono kalnui.* Ebr. *Si'on* (Jeruzalės kalnas ebr. vadinasi *Cijon*). Taigi, yra tai ketvirtas Ermono kalno vardas, arba iškreiptas ž. Sarionas (ebr. *Sirjon*). Vz. aug. 3, 8. 9.

5, 1 - 33. Trumpai paminėjus aplinkybes, kuriose buvo duota dešimts Dievo įsakymų, įstatymo atkartojimas pradedamas tais įsakymais, kuriuos pats Dievas yra apskelbęs; primenama čionai taipogi priežastis, kodėl Izraėlitai meldė, kad ne pats Dievas jiems kalbėtu, bet teiktusi apreikšti paliepimus per savo pasiuntinį.

(5, 1) *Skelbiu šiandien, jums girdint...* Dauguma girdėjusių apskelbtą ant Sinajaus įstatymą buvo miręs, bekeliaudami per tyrus; taigi beveik visi dabartiniai Mozės klausytojai išgirs tą įstatymą iš naujo Mozės apskelbimo, daromo atsižvelgiant į pačios sandoros atnaujinimą, kurs turėjo buti padarytas Moabo lygumoje. Vz. žem. 29, 1. — (3) *Ne su musų tėvais..:* Abraomu ir t. t. Anot kitų aiškintojų eil. prasmė yra: Ne tik su musų tėvais... — (5) *Aš buvau...* Mozė primena, koki buvo jo dalis tos sandoros padaryme. Plg. Iš. 20, 1.

quester et medius fui inter Do-
minum et vos in tempore illo,
ut annuntiarem vobis verba ejus:
timuistis enim ignem, et non
ascendistis in montem, et ait:
6 Ego Dominus Deus tuus,
qui eduxi te de terra Ægypti,
de domo servitutis. 7 Non habe-
bis deos alienos in conspectu
meo. 8 Non facies tibi sculptile,
nec similitudinem omnium, quæ
in cœlo sunt desuper, et quæ
in terra deorsum, et quæ ver-
santur in aquis sub terra. 9 Non
adorabis ea, et non coles. Ego
enim sum Dominus Deus tuus:
Deus æmulator, reddens iniqui-
tatem patrum super filios in ter-
tiam et quartam generationem
his qui oderunt me, 10 et faciens
misericordiam in multa millia
diligentibus me, et custodienti-
bus præcepta mea. 11 Non usur-
pabis nomen Domini Dei tui
frustra: quia non erit impunitus
qui super re vana nomen ejus
assumpserit. 12 Observa diem sab-
bati, ut sanctifices eum, sicut
præcepit tibi Dominus Deus tu-
us. 13 Sex diebus operaberis, et
facies omnia opera tua. 14 Se-
ptimus dies sabbati est, id est,
requies Domini Dei tui. Non fa-
cies in eo quidquam operis, tu
et filius tuus, et filia, servus et
ancilla, et bos, et asinus, et om-
ne jumentum tuum, et peregri-
nus qui est intra portas tuas:
ut requiescat servus tuus, et
ancilla tua, sicut et tu. 15 Me-

vau anuo metu atstovas ir tarpi-
ninkas tarp Dievo ir jusų, kad
jums apskelbčiau jo žodžius, nes
jųs bijojotės ugnies ir neėjote
į kalną; ir jis tarė:
6 Aš Viešpats, tavo Dievas,
kurs tave išvedžiau iš Aigypto
žemės, iš vergijos namų. 7 Ne-
turėsi svetimų dievų mano aky-
vaizdoje. 8 Nedarysi sau droži-
nio, nei paveikslo, panašaus į
visą tai, kas yra danguje augš-
tybėse, kas yra čia ant žemės
apačioje ir kas pasilieka vande-
nyse po žeme. 9 Nesilenksi prieš
juos ir jų negarbinsi. Nes aš
Viešpats, tavo Dievas, esu Die-
vas pavydus, atkeršijąs už tėvų
neteisybę sunums lig trečiajai
ir ketvirtajai kartai tų, kurie
manęs neapkenčia, 10 ir darąs
mielaširdystę lig daug sykių
tukstantinei kartai mane mylin-
čiųjų ir užlaikančių mano įsa-
kymus. 11 Neimsi Viešpaties, ta-
vo Dievo, vardo dovanai, nes
nepasiliks be bausmės, kas im-
tu jo vardą dėl tuščio dalyko 12
Užlaikyk subatos dieną ir ją
švęsk, kaip Viešpats, tavo Die-
vas, tau įsakė. 13 Šešias dienas
darbuosies ir dirbsi visus savo
darbus; 14 bet septintoji yra su-
batos diena, tai yra Viešpaties,
tavo Dievo, atilsis. Joje nedirb-
site jokio darbo nei tu, nei ta-
vo sunus, nei duktė, nei tarnas,
nei tarnaitė, nei tavo jautis, nei
asilas, nei joks tavo gyvulys,
nei svetimtautis, kurs yra tavo
vartuose, kad tavo tarnas ir tar-
naitė atsilsėtu taippat, kaip ir
tu. 15 Atsimink, kad ir pats bu-

(6) *Aš Viešpats..* Dešimts Dievo įsakymų atkartojama beveik visai tais pačiais žodžiais, kaip ir Iš. 20, 2-17. Plg. Iš. 34, 14; Kun. 26, 1; 19, 12. — (14) *Nei tavo jautis...* Iš. 20, 10 paminėti gyvuliai apskritai, bet neišskaitomi. — (15) *Atsi-*

mento quod et ipse servieris in
Ægypto, et eduxerit te inde Do-
minus Deus tuus in manu forti,
et brachio extento. Idcirco præ-
cepit tibi ut observares diem
sabbati. 16 Honora patrem tuum
et matrem, sicut præcepit tibi
Dominus Deus tuus, ut longo
vivas tempore, et bene sit tibi
in terra, quam Dominus Deus
tuus daturus est tibi. 17 Non oc-
cides. 18 Neque mœchaberis. 19
Furtumque non facies. 20 Nec
loqueris contra proximum tuum
falsum testimonium. 21 Non con-
cupisces uxorem proximi tui:
non domum, non agrum, non
servum, non ancillam, non bo-
vem, non asinum, et universa
quæ illius sunt.

22 Hæc verba locutus est Do-
minus ad omnem multitudinem
vestram in monte de medio ig-
nis et nubis, et caliginis, voce
magna, nihil addens amplius: et
scripsit ea in duabus tabulis la-
pideis, quas tradidit mihi. 23 Vos
autem postquam audistis vocem
de medio tenebrarum, et mon-
tem ardere vidistis, accessistis
ad me omnes principes tribuum
et majores natu, atque dixistis:
24 Ecce ostendit nobis Dominus
Deus noster majestatem et ma-
gnitudinem suam: vocem ejus au-
divimus de medio ignis, et pro-
bavimus hodie quod loquente
Deo cum homine, vixerit homo.
25 Cur ergo moriemur, et devo-
rabit nos ignis hic maximus?
Si enim audierimus ultra vocem

vai vergas Aigypte, ir kad iš-
ten tave išvedė Viešpats, tavo
Dievas, galinga ranka ir ištie-
stu petimi. Todėl jis tau įsakė
užlaikyti subatos dieną. 16 Gerbk
savo tėvą ir motiną, kaip Vieš-
pats, tavo Dievas, yra tau įsa-
kęs, kad ilgai gyventumei ir
butumei laimingas žemėje, ku-
rią Viešpats, tavo Dievas, tau
duos. 17 Neužmuši. 18 Nesveti-
moteriausi. 19 Nevogsi. 20 Nekal-
bėsi prieš savo artimą neteisaus
liudijimo. 21 Negeisi savo arti-
mo pačios, nei namų, nei dir-
vos, nei tarno, nei tarnaitės,
nei jaučio, nei asilo, nei jokio
dalyko, kurs jo yra.

22 Šituos žodžius Viešpats kal-
bėjo visai jusų daugybei iš ug-
nies, debesies ir tamsybių tarpo
didžiu balsu, nieko daugiaus ne-
pridėdamas, ir tai parašė ant
dviejų akmeninių plokščių, ku-
riedvi man padavė. 23 Išgirdę
gi balsą iš tamsybių tarpo ir
pamatę kalną degant, jųs prisi-
artinote prie manęs visi gimi-
nių kunigaikščiai ir senesnieji
ir tarėte: 24 Štai, Viešpats, mu-
sų Dievas, mums parodė savo
šlovę ir didenybę; mes girdėjo-
me jo balsą iš ugnies tarpo ir
patyrėme šiandien, kad, Dievui
kalbanties su žmogumi, žmogus
pasilieka gyvas. 25 Kam tat mes
numirsime, ir kam mus prarys
šita didžiausi ugnis? Nes jei dar

---

mink... Iš. 20, 11 nurodoma kita subatos šventimo priežastis. — (**16**) *Butumei laimingas...* Nauja priežastis, kodėl reikia gerbti gimdytojai.

(**22**) *Nieko daugiaus nepridėdamas.* Kitus įsakymus Viešpats apskelbė ne ypatiškai, bet tarpininkaujant Mozei. — (**25**) *Kam tat mes numirsime...* Izraėlitai išpažįsta, kad jau girdėjo vieną kartą kalbantį Viešpatį ir vienok išliko gyvi; bet jie draug išreiškia baimę, kad antrą sykį išgirdę jau tikrai numirs ir kaipo

Domini Dei nostri, moriemur.
26 Quid est omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis, qui de
medio ignis loquitur sicut nos audivimus, et possit vivere? 27
Tu magis accede: et audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisque ad nos, et nos audientes faciemus ea.
28 Quod cum audisset Dominus, ait ad me: Audivi vocem verborum populi hujus quæ locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti.
29 Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, et custodiant universa mandata mea in omni tempore, ut bene sit eis et filiis eorum in sempiternum?
30 Vade et dic eis: Revertimini in tentoria vestra. 31
Tu vero hic sta mecum, et loquar tibi omnia mandata mea, et ceremonias atque judicia: quæ docebis eos, ut faciant ea in terra, quam dabo illis in possessionem.
32 Custodite igitur et facite quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sinistram:
33 sed per viam, quam præcepit Dominus Deus vester, ambulabitis, ut vivatis, et bene sit vobis, et protelentur dies in terra possessionis vestræ.

išgirsime Viešpaties, musų Dievo. balsą, mes numirsime.
26 Kas gi yra kiekvienas kunas, kad girdėtu gyvojo Dievo balsą, kalbančio iš ugnies tarpo, kaip kad mes girdėjome, ir pasiliktu gyvas?
27 Velyk tu prisiartink ir klausyk visa, ką Viešpats, musų Dievas, tau sakys; paskui tu kalbėsi mums, o mes išgirdę tai darysime
28 Tai išgirdęs Viešpats man tarė: Aš girdėjau šitos tautos žodžių balsą, ką jie tau sakė; jie visa gerai kalbėjo.
29 Kad gi jie turėtu tokią mintį, jog manęs bijotusi ir užlaikytu visuomet visus mano įsakymus, idant gerai klotusi jiems ir jų sunums per amžius!
30 Eik ir jiems sakyk: Grįžkite į savo šėtras.
31 Tu gi stovėk su manim čionai, ir aš tau apskelbsiu visus mano įsakymus, įstatus ir nutarimus, kurių tu juos mokysi, kad juos pildytu žemėje, kurią jiems duosiu paveldėti.
32 Sergėkite tat ir darykite, ką Viešpats Dievas jums įsakė; nenukrypsite nei dešinėn, nei kairėn,
33 bet vaikščiosite keliu, kurį Viešpats, jusų Dievas, įsakė, idant liktumėte gyvi, kad gerai jums klotusi ir kad prasiilgintu jusų dienos žemėje, kurią jus paveldėsite.

2) Vienas Viešpats Dievas reikia mylėti ir garbinti.

Caput VI. 1 Hæc sunt præcepta, et ceremoniæ, atque ju-

6. perskyrimas. 1 Šitie yra įsakymai, įstatai ir nutarimai, ku-

---

priežastį nurodo žmogaus kuno silpnybę, sulyginant su Dievu; todėl nebenori antrą kartą rasties mirties pavojuje. — (29) *Kad gi jie turėtu...* Tie Viešpaties žodžiai nurodo, kad Izraėlitų mintįs nevisuomet buvo tokios, kaip toje valandoje. Viešpats nori, kad jie jo bijotusi visuomet, taip kaip bijosi kudikis, kad neužrustintu geriausiojo tėvo; todėl baimė čionai privalo buti suvienyta su meile.— (33) *Kad prasiilgintu*: kad mirtis nesutiktu jusų be laiko.

6, 1 - 26. Apgarsinęs išnaujo dešimtį Dievo įsakymų, Mozė karštai ragina savo

dicia, quæ mandavit Dominus
Deus vester ut docerem vos, et
faciatis ea in terra, ad quam
transgredimini possidendam: [2]
ut timeas Dominum Deum tu-
um, et custodias omnia manda-
ta et præcepta ejus, quæ ego
præcipio tibi, et filiis, ac nepo-
tibus tuis, cunctis diebus vitæ
tuæ, ut prolongentur dies tui.
[3] Audi Israel, et observa ut fa-
cias quæ præcepit tibi Dominus,
et bene sit tibi, et multiplice-
ris amplius, sicut pollicitus est
Dominus Deus patrum tuorum
tibi terram lacte et melle ma-
nantem. [4] Audi Israel, Dominus
Deus noster, Dominus unus est.
[5] Diliges Dominum Deum tuum
ex toto corde tuo, et ex tota
anima tua, et ex tota fortitudi-
ne tua. [6] Eruntque verba hæc,
quæ ego præcipio tibi hodie, in
corde tuo: [7] et narrabis ea fili-
is tuis, et meditaberis in eis se-
dens in domo tua, et ambulans
in itinere, dormiens atque con-
surgens. [8] Et ligabis ea quasi
signum in manu tua, eruntque
et movebuntur inter oculos tuos,
[9] scribesque ea in limine, et os-
tiis domus tuæ.

[10] Cumque introduxerit te Do-
minus Deus tuus in terram, pro
qua juravit patribus tuis Abra-
ham, Isaac, et Jacob: et dede-
rit tibi civitates magnas et op-
timas, quas non ædificasti, [11]
domos plenas cunctarum opum,

rių Viešpats, jusų Dievas, man
pavedė jus mokyti, kad juos
pildytumėte žemėje, kurios pa-
veldėtų einate, [2] kad bijotumeis
Viešpaties, tavo Dievo, per vi-
sas tavo gyvenimo dienas ir už-
laikytumei visus jo paliepimus
ir įsakymus, kuriuos aš apskel-
biu tau, tavo sunums ir anu-
kams, idant tavo dienos butu
prailgintos. [3] Klausyk, Izraėliau,
ir stengkies daryti, ką tau Vieš-
pats yra įsakęs, kad tau gerai
klotusi ir kad vis labiaus dau-
gintumeis, kaip Viešpats, tavo
tėvų Dievas, yra tau pažadėjęs
pienu ir medum plustančią že-
mę. [4] Klausyk, Izraėliau! Vieš-
pats, musų Dievas, yra vienati-
nis Viešpats. [5] Mylėsi Viešpatį,
tavo Dievą, visa tavo širdimi,
visa tavo dušia ir visomis tavo
jiegomis. [6] Šitie gi žodžiai, ku-
riuos tau šiandien apskelbiu, bus
tavo širdyje; [7] juos pasakosi sa-
vo sunums ir apmąstysi juos,
sėdėdamas savo namuose ir bu-
damas kelionėje, atsiguldamas
ir atsikeldamas. [8] Prisiriši juos
kaipo ženklą sau ant rankos ir
pasikabinsi juos tarp savo akių;
[9] pasirašysi juos ant staktų ir
ant savo namų durų.

[10] Kuomet Viešpats, tavo Die-
vas, tave įves į žemę, kurią yra
prisiekęs tavo tėvams Abraomui,
Izaokui ir Jokubui, ir tau duos
didžius ir geriausius miestus,
kurių neįsikurei, [11] visokių gė-
rybių pilnus namus, kurių ne-

---

klausytojus juos užlaikyti; paaiškindamas gi pirmąjį iš tų įsakymų, jis ragina mylėti vieną Dievą užvis labiaus, neužmiršti jo tarp Žadėtosios žemės gėrių ir skelbti jo meilę tolesnėms kartoms.

(6, 4) *Viešpats, musų...* Tai prakilniausi žodžiai, kurių išpažinimas buvo didžiausi šlovė Izraėliui, nes tuose žodžiuose yra visusvarbiausi tikėjimo tiesa. — (5) *Mylėsi...* Tai neturįs sau lygaus tobulos meilės įsakymas. Plg. žem. 11, 13; Mt. 22, 37; Mk. 12, 30; Lk. 10, 27. — (8) *Prisiriši juos...* Vz. Iš. 13, 6. — (9) *Ant staktų ir...* Ebr. t.: a n t s a v o n a m ų

quas non exstruxisti, cisternas,
quas non fodisti, vineta et oli-
veta, quæ non plantasti, [12] et
comederis, et saturatus fueris:
[13] cave diligenter ne oblivisca-
ris Domini, qui eduxit te de
terra Ægypti, de domo servitu-
tis. Dominum Deum tuum time-
bis, et illi soli servies, ac per
nomen illius jurabis. [14] Non ibi-
tis post deos alienos cunctarum
gentium, quæ in circuitu vestro
sunt: [15] quoniam Deus æmula-
tor Dominus Deus tuus in me-
dio tui: nequando irascatur fu-
ror Domini Dei tui contra te,
et auferat te de superficie ter-
ræ. [16] Non tentabis Dominum
Deum tuum, sicut tentasti in
loco tentationis. [17] Custodi præ-
cepta Domini Dei tui, ac testi-
monia et ceremonias, quas præ-
cepit tibi: [18] et fac quod placi-
tum est et bonum in conspectu
Domini, ut bene sit tibi: et in-
gressus possideas terram opti-
mam, de qua juravit Dominus
patribus tuis, [19] ut deleret om-
nes inimicos tuos coram te, si-
cut locutus est.

[20] Cumque interrogaverit te
filius tuus cras, dicens: Quid si-
bi volunt testimonia hæc, et ce-
remoniæ, atque judicia, quæ præ-
cepit Dominus Deus noster no-
bis? [21] Dices ei: Servi eramus
Pharaonis in Ægypto, et edu-
xit nos Dominus de Ægypto in
manu forti: [22] fecitque signa at-
que prodigia magna et pessima
in Ægypto contra Pharaonem,
et omnem domum illius in con-

statei, šulinius, kurių nekasei,
vynuogynus ir alyvmedžių sod-
nus, kurių neužsiveisei, [12] ir tu
valgysi ir busi pasotintas; [13] la-
bai sergėkies, kad neužrustin-
tumei Viešpaties, kurs tave iš-
vedė iš Aigypto žemės, iš ver-
gijos namų. Bijosies Viešpaties,
tavo Dievo, jam vienam tarnau-
si ir jo vardu prisieksi. [14] Ne-
eisite paskui svetimus dievus
visų tautų, kurios yra aplink
jus, [15] nes Viešpats, tavo Die-
vas, yra Dievas pavydus tavo
tarpe, kad kartais Viešpaties, ta-
vo Dievo, rustybė neužsidegtu
prieš tave ir neišnaikintu tavęs
nuo žemės paviršio. [16] Negun-
dysi Viešpaties, tavo Dievo, kaip
gundei Gundymo vietoje. [17] Už-
laikyk Viešpaties, tavo, Dievo
įsakymus, nutarimus ir įstatus,
kuriuos jis tau davė, [18] ir da-
ryk, kas įtinka ir yra gera Vieš-
paties akyvaizdoje, kad tau ge-
rai klotusi ir kad įėjęs pavel-
dėtumei geriausią žemę, apie ku-
rią Viešpats yra prisiekęs tavo
tėvams, [19] jog išnaikinsiąs visus
tavo nepritelius iš po tavo akių,
kaip yra kalbėjęs.

[20] Kuomet tavo sunus rytoj
tavęs paklaus ir tars: Ką reiš-
kia šitie paliepimai, įstatai ir
nutarimai, kuriuos Viešpats, mu-
sų Dievas, mums yra davęs? [21]
jam atsakysi: Buvome Aigypte
Paraono vergai, ir Viešpats mus
išvedė iš Aigypto galinga ran-
ka; [22] jis padarė Aigypte musų
akyse didžius ir baisius ženklus
ir stebuklus prieš Paraoną ir

staktų ir ant savo vartų (t. y. ant savo miesto vartų).
(**13**) *Bijosies Viešpaties, tavo Dievo...* Tais žodžiais Išganytojas atsakė trečią sykį gundytojui. Vz. Mt. 4, 10; Lk. 4, 8. —(**16**) *Gundei Gundymo...* Vz. Iš. 17, 3. 7.

spectu nostro, 23 et eduxit nos
inde, ut introductis daret ter-
ram, super qua juravit patribus
nostris. 24 Præcepitque nobis Do-
minus, ut faciamus omnia legi-
tima hæc, et timeamus Domi-
num Deum nostrum, ut bene
sit nobis cunctis diebus vitæ
nostræ, sicut est hodie. 25 Erit-
que nostri misericors, si custo-
dierimus et fecerimus omnia præ-
cepta ejus coram Domino Deo
nostro, sicut mandavit nobis.

visus jo namus 23 ir mus iš ten
išvedė, kad įvestiems duotu že-
mę, kurią yra prisiekęs musų
tėvams. 24 Viešpats mums įsakė
pildyti šituos įstatus ir bijoties
Viešpaties, musų Dievo, kad
mums gerai klotusi per visas
musų gyvenimo dienas, kaip yra
šiandien. 25 Jis bus mums mie-
laširdingas, jei užlaikysime ir pil-
dysime visus jo įsakymus Vieš-
paties, musų Dievo, akyvaizdo-
je, kaip jis mums yra liepęs.

3) Reikia išnaikinti stabmeldystė ir stabmeldžiai.

Caput VII. 1 Cum introduxe-
rit te Dominus Deus tuus in
terram, quam possessurus ingre-
deris, et deleverit gentes mul-
tas coram te, Hethæum, et Ger-
gezæum, et Amorrhæum, Cha-
nanæum, et Pherezæum, et He-
væum, et Jebusæum, septem gen-
tes multo majoris numeri quam
tu es, et robustiores te: 2 tra-
dideritque eas Dominus Deus
tuus tibi, percuties eas usque
ad internecionem. Non inibis
cum eis fœdus, nec misereberis
earum, 3 neque sociabitis cum
eis conjugia. Filiam tuam non
dabis filio ejus, nec filiam illi-
us accipies filio tuo: 4 quia se-
ducet filium tuum, ne sequatur

7. perskyrimas. 1 Kuomet
Viešpats, tavo Dievas, bus ta-
ve įvedęs į žemę, kurios pavel-
dėtų įeini, ir kuomet jis bus
tavo akyvaizdoje išnaikinęs daug
tautų: Hetiečius, Gergeziečius,
Amoriečius, Kananiečius, Pere-
ziečius, Hevėjiečius ir Jėbuzie-
čius, septynias tautas daug skait-
lingesnes už tave ir stipresnes
negu tu, 2 ir kuomet Viešpats,
tavo Dievas, bus jas tau pada-
vęs, išgalabysi jas visas iki vie-
nai. Nedarysi su jomis sando-
ros ir jų nepasigailėsi, 3 ir ne-
sigiminiuosi su jomis per mote-
rystes. Savo dukterų neduosi
jų sunums, nei jų dukterų ne-
imsi savo sunums, 4 nes jos su-
vedžios tavo sunus, kad nebe-

(24) *Per visas musų gyvenimo dienas.* Ebr. t.: k a d m u s u ž l a i k y t u g y v u s, k a i p š i a n d i e n. — (25) *Jis bus mums mielaširdingas.* Ebr. t.: i r b u s m u m s t e i s y b ė, t. y. Dievas skaitys mus teisingais, jei užlaikysime...

7, 1-26. Izraėlitai, apėmę Palestiną, neprivalo turėti jokių santikių su jos gyventojais. Jie visi reikia išnaikinti, lygiai kaip ir visi jų stabmeldystės apsireiškimai, kad kartais patįs Izraėlitai nepasiduotu stabmeldystei; už paklusnumą žadama didžiausi pagalba kovoje su priešais, ant kurių Viešpats siųsdidžiausias slogas.

(7, 1) *Išnaikinęs.* Geriaus anot ebr. t.: i š v a r ę s.—*Hetiečius*... Plg. Iš. 23, 23... — (2) *Išgalabysi*... Ebr. t. pasakyta, kad išvardijamos tautos reikia išnaikinti kaipo iškeiktos. Plg. Kun. 27, 28... Tas įsakymas galėjo rodyties perdaug kietas, todėl Viešpats toliaus paaiškina jo reikalingumą. Kanaano tautos reikia išnaikinti dėlei jų dorinio sugedimo ir didžiausio pa-

me, et ut magis serviat diis alie-
nis: irasceturque furor Domini,
et delebit te cito. [5] Quin potius
hæc facietis eis: Aras eorum
subvertite, et confringite statu-
as, lucosque succidite, et scul-
ptilia comburite. [6] Quia populus
sanctus es Domino Deo tuo. Te
elegit Dominus Deus tuus, ut
sis ei populus peculiaris de cun-
ctis populis, qui sunt super ter-
ram. [7] Non quia cunctas gentes
numero vincebatis, vobis jun-
ctus est Dominus, et elegit vos,
cum omnibus sitis populis pau-
ciores: [8] sed quia dilexit vos
Dominus, et custodivit juramen-
tum, quod juravit patribus ve-
stris: eduxitque vos in manu for-
ti, et redemit de domo servitu-
tis, de manu Pharaonis regis
Ægypti. [9] Et scies quia Domi-
nus Deus tuus, ipse est Deus
fortis et fidelis, custodiens pa-
ctum et misericordiam diligen-
tibus se, et his qui custodiunt
præcepta ejus in mille genera-
tiones: [10] et reddens odientibus
se statim, ita ut disperdat eos,
et ultra non differat, protinus
eis restituens quod merentur.

[11] Custodi ergo præcepta et
ceremonias atque judicia, quæ
ego mando tibi hodie ut facias.
[12] Si postquam audieris hæc ju-
dicia, custodieris ea et feceris,

sektu manęs, bet velyk tarnau-
tu svetimiems dievams. O Vieš-
paties rustybė užsidegs ir su-
naikins tave veikiai. [5] Taigi,
priešingai, štai ką jiems dary-
site: jų altorius išgriaukite, su-
laužykite stovylas, iškirskite gi-
rias ir sudeginkite drožtus pa-
veikslus; [6] nes tu esi Viešpa-
čiui, tavo Dievui, pašvęsta tau-
ta. Viešpats, tavo Dievas, tave
išrinko, kad butumei jam visai
nuosavi tauta iš visų tautų,
esančių ant žemės. [7] Viešpats
su jumis susivienijo ne dėlto,
kad jųs butumėte perviršiję vi-
sas tautas skaitliumi, nes išti-
krųjų jusų yra mažiaus, negu vi-
sų kitų tautų, [8] bet dėlto, kad
Viešpats jus mylėjo ir užlaikė
jusų tėvams padarytąją prisie-
ką, išvesdamas jus galinga ran-
ka ir išpirkdamas iš vergijos na-
mų, iš Aigyptò karaliaus rankų.
[9] Taigi, tu turi žinoti, kad Vieš-
pats, tavo Dievas, patsai yra
Dievas galingas ir ištikimas, už-
laikąs sandorą ir mielaširdystę
jį mylintiems ir jo įsakymus
pildantiems iki tukstantinei kar-
tai, [10] o neapkenčiantiems jo tuo-
jau atsilyginąs tuo, kad juos su-
naikina ir neatidėlioja, bet tuo-
jau atiduoda, ką yra užsipelnę.
[11] Taigi, užlaikyk įsakymus,
įstatus ir nutarimus, kuriuos aš
tau šiandien pildyti paduodu.
[12] Jei išgirdęs šituos nutarimus,
juos užlaikysi ir pildysi, taipo-

vojaus iš jų pusės Izraėlio tikėjimui. Plg. Iš. 23, 32; 34, 15. 16. — (5) *Stovylas.* Ebr. t.: akmeninius šulus. Plg. Iš. 23, 24. — *Girias.* Ebr. *'ašerim.* Vz. Iš. 34, 13 paaišk. — (6) *Visai nuosavi.* Ebr. t.: *s'gullah*, nuosavybė. Vz. Iš. 19, 5 paaišk. — (7) *Nes ištikrųjų jusų...* Nors dabar ir skaitlinga buvo Izraėlio tauta, bet ji nebuvo visuskaitlingiausi. Kaip kitur Izraėlio skaitlius palyginamas yperboliškai su žvaigždžių skaitliumi, taip čionai Mozė pamokslininkų budu sako, kad Izraėlitų yra mažiaus negu visų kitų tautų. — (9) *Patsai yra Dievas*, t. y. vienatinis Dievas, vienas visagalis, vienas ištikimas. — (10) *Kad juos sunaikina.* Dievo bausmė sutinka tuojau pačius sandoros laužytojus.

custodiet et Dominus Deus tu-
us pactum tibi, et misericor-
diam quam juravit patribus tuis:
[13] et diliget te ac multiplicabit,
benedicetque fructui ventris tui,
et fructui terræ tuæ, frumento
tuo, atque vindemiæ, oleo, et
armentis, gregibus ovium tua-
rum super terram, pro qua jura-
vit patribus tuis ut daret eam
tibi. [14] Benedictus eris inter
omnes populos. Non erit apud
te sterilis utriusque sexus, tam
in hominibus quam in gregibus
tuis. [15] Auferet Dominus a te
omnem languorem: et infirmita-
tes Ægypti pessimas, quas no-
visti, non inferet tibi, sed cun-
ctis hostibus tuis. [16] Devorabis
omnes populos, quos Dominus
Deus tuus daturus est tibi. Non
parcet eis oculus tuus, nec ser-
vies diis eorum, ne sint in rui-
nam tui. [17] Si dixeris in corde
tuo: Plures sunt gentes istæ
quam ego, quo modo potero de-
lere eas? [18] Noli metuere, sed
recordare quæ fecerit Dominus
Deus tuus Pharaoni, et cunctis
Ægyptiis, [19] plagas maximas,
quas viderunt oculi tui, et si-
gna atque portenta, manumque
robustam, et extentum brachi-
um, ut educeret te Dominus
Deus tuus: sic faciet cunctis po-
pulis, quos metuis. [20] Insuper
et crabrones mittet Dominus
Deus tuus in eos, donec deleat
omnes atque disperdat qui te
fugerint, et latere potuerint. [21]
Non timebis eos, quia Dominus
Deus tuus in medio tui est, De-
us magnus et terribilis: [22] ipse

gi Viešpats, tavo Dievas, užlai-
kys tau sandorą ir mielaširdy-
stę, kurią yra prisiekęs tavo tė-
vams. [13] Jis mylės tave ir pa-
daugins, palaimins tavo įsčios
vaisius ir tavo žemės vaisius,
tavo javus, vynuoges, aliejų, gal-
vijus ir tavo avių burius toje
žemėje, dėl kurios yra prisiekęs
tavo tėvams, kad tau ją duos.
[14] Tu busi palaimintas tarp vi-
sų tautų. Nebus pas tave ne-
vaisingų abiejose lytyse, kaip
tarp žmonių, taip ir tarp tavo
bandų. [15] Viešpats atitolins nuo
tavęs visokią negalę ir pikčiau-
sių Aigypto slogų, kurias žinai,
nesiųs ant tavęs, bet ant visų
tavo neprietelių. [16] Išnaikinsi
visas tautas, kurias Viešpats, ta-
vo Dievas, tau paduos. Nepasi-
gailės jų tavo akis, ir netarnau-
si jų dievams, kad nebutu tau
prapultimi. [17] Jei sakytumei sa-
vo širdyje: šitos tautos skait-
lingesnės už mane, kaip gi aš
galėsiu jas išnaikinti? [18] nesibi-
jok, bet atsimink, ką Viešpats,
tavo Dievas, yra padaręs Parao-
nui ir visiems Aigyptiečiams,
[19] anas didžiausias slogas, ku-
rias matė tavo akis, ženklus ir
stebuklus, galingą ranką ir iš-
tiestą petį, kad Viešpats, tavo
Dievas, tave išvestu; taip jis
padarys visoms tautoms, kurių
bijaisi. [20] Be to, Viešpats, tavo
Dievas, siųs ant jų širšuolius,
kolei neišnaikins ir nepražudys
visų, kurie nuo tavęs ištruks ir
galės pasislėpti. [21] Nesibijosi jų-
jų, nes Viešpats, tavo Dievas,
yra tavo tarpe, Dievas didis ir

(**14**) *Nebus pas tave nevaisingų*... Plg. Iš. 23, 26. — (**20**) *Be to. Viešpats*... Plg. Iš. 23, 28; Joz. 24. 12. Kadangi Izraėli-
tai neišpildė ištikimai savo pareigų, todėl neišsipildė ir kaikurie iš Dievo padarytųjų pažadėjimų. — (**22**) *Negalėsi jų iš-*

consumet nationes has in con-
spectu tuo paulatim atque per
partes. Non poteris eas delere
pariter: ne forte multiplicentur
contra te bestiæ terræ. 23 Da-
bitque eos Dominus Deus tuus
in conspectu tuo: et interficiet
illos donec penitus deleantur.
24 Tradetque reges eorum in ma-
nus tuas, et disperdes nomina
eorum sub cœlo: nullus poterit
resistere tibi, donec conteras
eos. 25 Sculptilia eorum igne
combures: non concupisces ar-
gentum at aurum, de quibus
facta sunt, neque assumes ex
eis tibi quidquam, ne offendas,
propterea quia abominatio est
Domini Dei tui. 26 Nec inferes
quippiam ex idolo in domum
tuam, ne fias anathema, sicut et
illud est. Quasi spurcitiam de-
testaberis, et velut inquinamen-
tum ac sordes abominationi ha-
bebis, quia anathema est.

baisus; 22 Jis išgaišins šitas tau-
tas tavo akyvaizdoje pamažu ir
dalimis. Negalėsi jų išnaikinti
vienu sykiu, kad kartais nepa-
sidaugintu prieš tave laukiniai
žvėris. 23 Viešpats, tavo Dievas,
juos paduos tavo akyvaizdoje
ir užmušinės, kolei nebus visiš-
kai išnaikinti. 24 Paduos į tavo
rankas jų karalius ir išdildysi
jų vardus po dangumi; neivie-
nas negalės tau priešinties, ko-
lei jų nesunaikinsi. 25 Jų drož-
tus paveikslus sudeginsi ugnyje;
nepageidausi sidabro ir aukso,
iš kurių jie padaryti, ir nieko
sau iš jų neimsi, kad nepasipik-
tintumei, kadangi tai yra nuo-
boda Viešpačiui, tavo Dievui.
26 Neįsineši į savo namus nie-
ko iš stabo, kad netaptumei iš-
keikimu, kaip jis yra. Bodėsies
lyg-kad smarvės ir bjaurėsies
kaip sutepto dalyko ir purvų,
nes tai iškeikta.

4) Priežastįs, kodėl Izraēlitai privalo vieną tikrąjį Dievą garbinti ir jo įsakymus užlaikyti.

Caput VIII. 1 Omne manda-
tum, quod ego præcipio tibi ho-
die, cave diligenter ut facias:
ut possitis vivere, et multipli-
cemini, ingressique possideatis
terram, pro qua juravit Domi-

8. perskyrimas. 1 Labai steng-
kies pildyti kiekvieną paliepi-
mą, kurį aš tau šiandien skel-
biu, kad galėtumėte buti gyvi
ir pasidaugintumėte ir įėję pa-
veldėtumėte žemę, dėlei kurios

---

naikinti... Plg. Iš. 23, 29. — (26) *Nieko iš stabo*: brangių metalų, iš kurių stabai budavo padaryti, arba kuriais juos puošdavo. Uždraudimo priežastis yra ta, kad atitraukus Izraēlitus kuolabiausiai nuo pačių stabų garbinimo.

8, 1—11, 32. Izraēlitai privalo atsiminti geradarystes, kurios jiems buvo suteiktos bekeliaujant tyrais ir kurias jie dar gaus Žadėtojoje žemėje, kad jie nepražutu taippat kaip Kananiečiai (8, 1 - 20). Kad Izraēlitai nemanytu, jog tos geradarystės jiems priderėjo ir buvo suteiktos už jų teisingumą, jiems reikia atsiminti prasikaltimus savo tėvų, kurie tuojau po padarytos sandoros su Dievu pasidavė stabmeldystei ir kėlė nuolat maištą prieš Dievą (9, 1 - 24), taip kad Viešpats, tik maldaujant Mozei, sutiko atnaujinti su jais sandorą (9, 25—10, 11). Pildyti įstatymą turi paraginti Izraēlitus didžiausi Dievo meilė, apsireiškusi jų išrinkime, ir jo begalinė didenybė (10, 12 - 22), toliaus stebuklai, kuriais Dievas apreiškė savo teisybę ir galybę Aigypte ir tyruose (11, 1 -

nus patribus vestris. 2 Et recor-
daberis cuncti itineris, per quod
adduxit te Dominus Deus tuus
quadraginta annis per desertum,
ut affligeret te atque tentaret,
et nota fierent quæ in tuo ani-
mo versabantur, utrum custo-
dires mandata illius, an non. 3
Afflixit te penuria, et dedit ti-
bi cibum Manna, quod ignora-
bas tu et patres tui: ut osten-
deret tibi quod non in solo pa-
ne vivat homo, sed in omni ver-
bo quod egreditur de ore Dei.
4 Vestimentum tuum, quo ope-
riebaris, nequaquam vetustate
defecit, et pes tuus non est sub-
tritus, en quadragesimus annus
est. 5 Ut recogites in corde tuo,
quia sicut erudit filium suum
homo, sic Dominus Deus tuus
erudivit te, 6 ut custodias man-
data Domini Dei tui, et ambu-
les in viis ejus, et timeas eum.

7 Dominus enim Deus tuus
introducet te in terram bonam,
terram rivorum aquarumque et
fontium: in cujus campis et mon-
tibus erumpunt fluviorum abys-
si: 8 terram frumenti, hordei ac
vinearum, in qua ficus, et ma-
logranata, et oliveta nascuntur:
terram olei ac mellis. 9 Ubi abs-

Viešpats yra prisiekęs jusų tė-
vams. 2 Atsiminsi taipogi visą
kelią, kuriuo Viešpats, tavo Die-
vas, tave vedė keturias dešim-
tis metų per tyrus, kad tave
vargintu ir išmėgintu, ir kad
butu žinoma, kas yra tavo šir-
dyje, ar tu pildysi jo paliepi-
mus, ar ne. 3 Vargino tave al-
kiu ir davė tau valgyti manną,
kurios nežinojote nei tu, nei ta-
vo tėvai, kad tau parodytu, jog
žmogus gyvas yra ne viena duo-
na, bet kiekvienu žodžiu, kurs
išeina iš Dievo burnos. 4 Tavo
apdaras, kuriuo dengeis, visai
nenusidėvėjo dėlei senumo, ir
tavo koja nebuvo nutrinta, o
štai jau keturiasdešimti metai.
5 Apmąstyk tat tai savo širdy-
je, nes kaip žmogus auklėja sa-
vo sunų, taip Viešpats, tavo Die-
vas, tave auklėjo, 6 kad užlai-
kytumei Viešpaties, tavo Dievo
paliepimus, vaikščiotumei jo ke-
liais ir jo bijotumeis.
7 Nes Viešpats, tavo Dievas,
įves tave į gerą žemę, į žemę
upelių, vandens ir šaltinių, ku-
rios lygumose ir kalnuose iš-
trikšta upių srovės; 8 į kviečių,
miežių ir vynuogynų žemę, ku-
rioje auga figos, granatiniai obuo-
liai ir alyvų medžiai, į žemę
aliejaus ir medaus, 9 kame be

12), galop pažadėtieji paklusniesiems palaiminimai, o nepaklusniems apskelbiami prakeikimai.

(**8, 2**) *Kad tave vargintu...* Vedimo per tyrus tikslas buvo varginti Izraėlitus ir juos išmėginti, mėginimo gi — jų širdies jausmų apsireiškimas; niekas gi taip labai neiškelia aikštėn žmogaus širdies jausmų ir minčių, kaip kentėjimai. Plg. 2 Kron. 32, 31. Tečiaus Izraėlitai ir bandomi daugiaus prityrė Dievo geradaryščių, negu vargo (vz. sek. eil.). — (**3**) *Jog žmogus gyvas yra...* Šitais žodžiais Išganytojas atsakė į vieną iš piktosios dvasios gundymų tyrumoje. Vz. Mt. 4, 4; Lk. 4, 4. Dievas nereikalauja žmogaus gyvybei užlaikyti paprasto maisto, duonos, bet gali savo visagalinčiu žodžiu suteikti kiekvienoje valandoje stebuklingą peną kunui pasotinti, kaip tai parodo manna. — (**4**) *Tavo apdaras...* Dievas maloningai rupinosi, kad Izraėlitams nepristigtu drabužių kelionėje ir kad jų sveikata nesumenkėtu. — *Nebuvo nutrinta.* Ebr. t.: n e s u t i n o, kaip tai atsitinka ilgoje kelionėje ir dėlei netikusio autuvo.

(**9**) *Akmenįs yra geležis.* Ir dabar randama geležies įvairiose Palestinos vietose,

que ulla penuria comedes pa-
nem tuum, et rerum omnium
abundantia perfrueris: cujus la-
pides ferrum sunt, et de mon-
tibus ejus æris metalla fodiun-
tur: 10 ut cum comederis, et sa-
tiatus fueris, benedicas Domino
Deo tuo pro terra optima, quam
dedit tibi. 11 Observa, et cave
nequando obliviscaris Domini
Dei tui, et negligas mandata
ejus atque judicia et ceremo-
nias, quas ego præcipio tibi ho-
die: 12 ne postquam comederis et
satiatus fueris, domos pulchras
ædificaveris, et habitaveris in
eis, 13 habuerisque armenta bo-
um et ovium greges, argenti et
auri, cunctarumque rerum co-
piam, 14 elevetur cor tuum, et
non reminiscaris Domini Dei
tui, qui eduxit te de terra Ægyp-
ti, de domo servitutis: 15 et du-
ctor tuus fuit in solitudine ma-
gna atque terribili, in qua erat
serpens flatu adurens, et scorpio
ac dipsas, et nullæ omnino aquæ:
qui eduxit rivos de petra duris-
sima, 16 et cibavit te Manna in
solitudine, quod nescierunt pa-
tres tui. Et postquam afflixit
ac probavit, ad extremum mi-
sertus est tui, 17 ne diceres in
corde tuo: Fortitudo mea, et
robur manus meæ, hæc mihi
omnia præstiterunt. 18 Sed re-
corderis Domini Dei tui, quod
ipse vires tibi præbuerit, ut im-
pleret pactum suum, super quo

jokios stokos valgysi savo duo-
ną ir džiaugsies visokių dalykų
apstumu; į žemę, kurios akme-
nįs yra geležis, ir iš kurios kal-
nų iškasama vario naugės, 10
idant pavalgęs ir pasisotinęs šlo-
vintumei Viešpatį, tavo Dievą,
už geriausią žemę, kurią tau yra
davęs. 11 Veizdėk ir sergėkies,
kad niekuomet neužmirštumei
Viešpaties, tavo Dievo, ir ne-
apleistumei jo paliepimų, nuta-
rimų ir įstatų, kuriuos aš tau
šiandien skelbiu, 12 idant kada
busi pavalgęs ir posisotinęs, pa-
sistatęs gražių namų ir juose
gyvensi, 13 turėsi jaučių bandas
ir avių burius, sidabro bei auk-
so ir visų dalykų apstybę, 14 ta-
vo širdis nepakiltu, ir tu nebe-
atsimintumei Viešpaties, tavo
Dievo, kurs tave išvedė iš Ai-
gypto žemės, ir vergijos namų,
15 ir buvo tavo vadovas didžio-
je ir baisioje tyrumoje, kame
buvo žalčių, deginančių savo
dvelkimu, kurklių ir troškulio
angių ir visai nebuvo jokio van-
dens; kursai išvedė iš kiečiau-
sios uolos vandens sroves, 16 ir
penėjo tave tyruose manna, ku-
rios nežinojo tavo tėvai; kurs
prispaudęs ir išmėginęs, galų ga-
le tavęs pasigailėjo, 17 kad ne-
sakytumei savo širdyje: Mano
galybė ir mano rankos stiprybė
visa tai man suteikė; 18 bet kad
atsimintumei Viešpatį, tavo Die-
vą, jog jis yra suteikęs tau jie-
gų, idant taip išpildytu savo
sandorą, kurią yra prisiekęs ta-

ypač gi apie Ermono ir Libano kalnus. — (10) *Idant pavalgęs ir pasisotinęs šlovintumei...* Ebr. t.: P a v a l g ę s i k i s o č i a i š l o v i n k... — (15) *Žalčių, deginančių savo dvelkimu.* Ebr. t.: d e g i n a n č i ų ž a l č i ų. Vz. Sk. 21, 6. — *Troškulio angių.* Ebr. t. kalbama ne apie angis, kurių įgėlimas sužadina troškulį su karščiu, bet apie labai sausą kraštą, kame mirštama iš troškulio. — *Išvedė... vandens.* Vz. Iš. 17, 6; Sk. 20, 11. — (16) *Kurs prispaudęs...* Ebr. t.: idant prispau-

juravit patribus tuis, sicut præsens indicat dies. 19 Sin autem oblitus Domini Dei tui, secutus fueris deos alienos, coluerisque illos et adoraveris: ecce nunc prædico tibi quod omnino dispereas. 20 Sicut gentes, quas delevit Dominus in introitu tuo, ita et vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

Caput IX. 1 Audi Israel: Tu transgredieris hodie Jordanem, ut possideas nationes maximas et fortiores te, civitates ingentes, et ad cœlum usque muratas, 2 populum magnum atque sublimem, filios Enacim, quos ipse vidisti, et audisti, quibus nullus potest ex adverso resistere. 3 Scies ergo hodie quod Dominus Deus tuus ipse transibit ante te, ignis devorans atque consumens, qui conterat eos et deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi. 4 Ne dicas in corde tuo, cum deleverit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: Propter justitiam meam introduxit me Dominus ut terram hanc possiderem, cum propter impietates suas istæ deletæ sint nationes. 5 Neque enim propter justitias tuas, et æquitatem cordis tui ingredieris ut possideas

vo tėvams, kaip parodo šita diena. 19 Bet jei, užmiršęs Viešpatį, tavo Dievą, sektumei svetimus dievus, juos garbintumei ir prieš juos lenktumeis, štai dabar apskelbiu tau išanksto, kad visai pražusi. 20 Kaip pražuvo tautos, kurias Viešpats išnaikino, tau įeinant, taip ir jus pražusite, jei busite nepaklusnus Viešpaties, jusų Dievo, balsui.

9. perskyrimas. 1 Klausyk, Izraėlian! Tu pereisi šiandien per Jordaną, kad apveiktumei didžiausias tautas ir stipresnes už save, begal didžius ir iki padangėms apmurytus miestus, 2 didžią ir augalotą tautą, Enako sunus, kuriuos pats matei ir apie kuriuos girdėjai, kuriems neivienas negali pasipriešinti. 3 Žinok tat šiandien, kad Viešpats, tavo Dievas, pats pereis pirm tavęs, kaip praryjanti ir sunaikinanti ugnis, idant juos sutrintu, sunaikintu ir pražudytu greitai prieš tavo veidą, kaip tau yra kalbėjęs. 4 Kuomet Viešpats, tavo Dievas, juos išnaikins tavo akyvaizdoje, nesakyk savo širdyje: Viešpats mane įvedė dėlei mano teisybės, kad paveldėčiau šitą žemę, tuotarpu kad šitos tautos išnaikintos dėl savo bedievystės. 5 Nes ne dėl tavo teisybės ir tavo širdies do-

dęs ir išmėginęs tave, galų gale tau suteiktu laimę. — (19) *Bet... jei sektumei svetimus dievus...* Tai buvo didžiausis prasikaltimas, kurį galėjo padaryti Izraėlitas; jam pasiduodamas jis darėsi lygus pagoniui ir turėjo nustoti visų savo privilėgijų.

(9, 1) *Begal didžius ir iki padangėms...* Apie Palestinos gyventojus ir jų miestus Mozė atsiliepia su padidinimu taippat, kaip apie tai kalbėjo žvalgai, išsiųstieji Žadėtosios žemės apžiurėtų; jo mintis yra ta: Nors ir nežinia kaip galingos butu tautos ir stiprųs jų miestai, tu su Dievo pagalba visa apgalėsi. — (2) *Kuriuos pats matei.* Ebr. t.: k u r i u o s t u ž i n a i, iš svetimų pasakojimų ir iš to, ką girdėjai iš savo žvalgų. — (3) *Pražudytu greitai*: taip greitai, kaip tai bus naudinga Izraėlitams. Plg. 7, 22. — (4) *Dėlei mano teisybės...* Puikybė ir perdaug didis pasitikėjimas savimi buvo beveik lygiai pavojinga Izraėliui, kaip ir stabmeldystė. — (5) *Jos bus išnaikintos, nes elgėsi bedieviškai.* Kanaano tautos bus išnaikintos už savo kaltybes, bet dar tai nesutei-

terras earum: sed quia illæ egerunt impie, introeunte te deletæ sunt: et ut compleret verbum suum Dominus, quod sub juramento pollicitus est patribus tuis Abraham, Isaac, et Jacob. 6 Scito ergo quod non propter justitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cum durissimæ cervicis sis populus.

7 Memento, et ne obliviscaris quomodo ad iracundiam provocaveris Dominum Deum tuum in solitudine. Ex eo die, quo egressus es ex Ægypto usque ad locum istum, semper adversum Dominum contendisti. 8 Nam et in Horeb provocasti eum, et iratus delere te voluit, 9 quando ascendi in montem, ut acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiscum Dominus: et perseveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, et aquam non bibens. 10 Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, et continentes omnia verba quæ vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi congregata est. 11 Cumque transissent quadraginta dies, et totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis, 12 dixitque mihi: Surge, et descende hinc cito: quia populus tuus, quem eduxisti de Ægypto, deseruerunt velociter viam, quam demonstrasti eis, fe-

rumo tu įeisi jų žemės paveldėtų, bet jos buvo, tau įeinant, išnaikintos, nes elgėsi bedieviškai, ir idant Viešpats išpildytu tai, ką jis yra su prisieka pažadėjęs tavo tėvams Abraomui, Izaokui ir Jokubui. 6 Žinok tat, kad ne dėl tavo teisingumo Viešpats, tavo Dievas, tau duos paveldėti šitą geriausią žemę, nes tu esi labai kietsprandė tauta

7 Atsimink ir neužmiršk, kaip įpykinai Viešpatį, tavo Dievą, tyruose. Nuo tos dienos, kurioje išėjai iš Aigypto, iki šitai vietai visuomet priešinaisi Viešpačiui. 8 Nes jau prie Horebo jį įpykinai, ir jis užsirustinęs norėjo tave sunaikinti, 9 kuomet aš užžengiau ant kalno paimtų akmeninių plokščių sandoros, kurią Viešpats yra su jumis padaręs ir pasilikau ant kalno keturias dešimtis dienų ir nakčių, nevalgydamas duonos ir negerdamas vandens. 10 Viešpats man davė tuomet dvi akmenini plokšti, Dievo pirštu rašyti ir turinti visus žodžius, kuriuos jis kalbėjo ant kalno iš ugnies tarpo, susauktam esant tautos susirinkimui. 11 Praslinkus keturioms dešimtims dienų ir tiek pat nakčių, Viešpats man davė dvi akmenini plokšti, plokšti sandoros, 12 ir man tarė: Kelkies ir nužengk iščia greitai, nes tavo tauta, kurią išvedei iš Aigypto, veikiai pametė kelią, kurį jiems parodei, ir pasidirbino sau lietinį

---

kia Izraėliui jokios teisės paveldėti jų žemę; o jei Izraėlis ją gauna, tai tik dėlto kad Dievas ištikimai pildo pažadėjimus, padarytus jų tėvams.

(8) *Nes jau prie Horebo...* Paminėjęs apskritai Izraėlitų atkaklumą, Mozė patvirtina savo žodžius pavyzdžiais ir pirmon vieton deda ką tik padarytosios sandoros sulaužymą prie Horebo. Plg. Iš. 32, 1 - 24. — (9) *Nevalgydamas...* Išėjimo knygoje (34, 28) kalbama apie Mozės pasilikimą be valgio, tik kada antru at-

ceruntque sibi conflatile. 13 Rursumque ait Dominus ad me: Cerno quod populus iste duræ cervicis sit: 14 dimitte me ut conteram eum, et deleam nomen ejus de sub cœlo, et constituam te super gentem, quæ hac major et fortior sit. 15 Cumque de monte ardente descenderem, et duas tabulas fœderis utraque tenerem manu, 16 vidissemque vos peccasse Domino Deo vestro, et fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam ejus, quam vobis ostenderat: 17 projeci tabulas de manibus meis, confregique eas in conspectu vestro. 18 Et procidi ante Dominum sicut prius, quadraginta diebus et noctibus panem non comedens, et aquam non bibens propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominum, et eum ad iracundiam provocastis: 19 timui enim indignationem et iram illius, qua adversum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudivit me Dominus etiam hac vice. 20 Adversum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, et pro illo similiter deprecatus sum. 21 Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne combussi, et in frusta comminuens, omninoque in pulverem redigens, projeci in torrentem, qui de monte descendit. 22 In incendio quoque et in tentatione, et in Sepulcris concupiscentiæ provocastis Dominum: 23 et quando misit vos de Cadesbarne, dicens: Ascendite, et possidete terram,

paveikslą. 13 Viešpats dar man tarė: Matau, kad šita tauta kietsprandė; 14 leisk man ją sunaikinti ir išdildyti jos vardą iš po dangaus ir pastatyti tave ant tautos, kuri bus didesnė ir stipresnė už šitąją. 15 Kuomet aš žengiau nuo degančio kalno, laikydamas abiejose rankose dvi sandoros plokšti, 16 ir pamačiau jus nusidėjus Viešpačiui, jusų Dievui, sau pasidarius lietinį veršį ir veikiai pametus jo kelią, kurį jums buvau parodęs, 17 aš išmečiau dvi plokšti iš savo rankų ir jiedvi sutrupinau jusų akyvaizdoje; 18 paskui puoliau kniupščias prieš Viešpatį, kaip pirma nevalgydamas per keturias dešimtis dienų ir nakčių duonos ir negerdamas vandens dėlei visų jusų nuodėmių, kurias padarėte prieš Viešpatį ir kuriomis jį įpykinote, 19 nes bijojausi jo supykimo ir rustybės, kuria prieš jus užsidegęs norėjo jus išnaikinti. O Viešpats išklausė mane dar ir tą sykį. 20 Užsirustinęs taipogi smarkiai ant Aarono, jis norėjo jį nužudyti, bet aš taippat meldžiau ir už jį. 21 Jusų gi nuodėmę, kurią buvote padarę, tai yra, veršį, nutvėręs sudeginau ugnyje, sutrupinęs į kąsnelius ir visai sutrynęs į dulkes, įmečiau į upelį tekantį nuo kalno. 22 Taipogi Gaisre, Gundyme ir Pageidimo kapinėse jus įpykinote Viešpatį. 23 Kuomet gi jis jus siuntė iš Kadėsbarnės ir tarė: Pakilkite ir paveldėkite žemę, kurią jums daviau, jus paniekinote

---

vėju užkopo ant kalno. Plg. žem. 18. e. — (20) *Užsirustinęs taipogi...* Ta aplinkybė Išėjimo knygoje nebuvo paminėta. — (22) *Gaisre.* Ebr. *Thab'erah.* Vz. Sk.

quam dedi vobis, et contempsi-
stis imperium Domini Dei ve-
stri, et non credidistis ei, ne-
que vocem ejus audire voluistis:
24 sed semper fuistis rebelles a
die qua nosse vos cœpi.
25 Et jacui coram Domino
quadraginta diebus ac noctibus,
quibus eum suppliciter depreca-
bar, ne deleret vos ut fuerat
comminatus: 26 et orans dixi:
Domine Deus, ne disperdas po-
pulum tuum, et hereditatem tu-
am, quam redemisti in magni-
tudine tua, quos eduxisti de
Ægypto in manu forti. 27 Re-
cordare servorum tuorum Ab-
raham, Isaac, et Jacob: ne ad-
spicias duritiam populi hujus,
et impietatem atque peccatum:
28 ne forte dicant habitatores
terræ, de qua eduxisti nos: Non
poterat Dominus introducere eos
in terram, quam pollicitus est
eis, et oderat illos: idcirco edu-
xit, ut interficeret eos in soli-
tudine. 29 Qui sunt populus tu-
us et hereditas tua, quos edu-
xisti in fortitudine tua magna,
et in brachio tuo extento.

Caput X. 1 In tempore illo
dixit Dominus ad me: Dola ti-
bi duas tabulas lapideas, sicut
priores fuerunt, et ascende ad
me in montem: faciesque arcam
ligneam, 2 et scribam in tabulis
verba quæ fuerunt in his, quas
ante confregisti, ponesque eas
in arca. 3 Feci igitur arcam de
lignis setim. Cumque dolassem

Viešpaties, jusų Dievo, paliepi-
mą, jam netikėjote ir nenorėjo-
te klausyti jo balso, 24 bet visuo-
met buvote maištininkais nuo
tos dienos, kurioje pradėjau-
jus pažinti.
25 Aš gulėjau Viešpaties aky-
vaizdoje keturias dešimtis die-
nų ir nakčių, kuomet maldau-
damas jį prašiau, kad jusų ne-
išnaikintu, kaip buvo pagrumo-
jęs, 26 ir melsdamas tariau: Vieš-
patie Dieve! neprapuldyk savo
tautos ir savo tėvainystės, ku-
rią atpirkai savo didenybe, ku-
riuos išvedei iš Aigypto galin-
ga ranka. 27 Atsimink savo tar-
nus Abraomą, Izaoką ir Jokubą;
nežiurėk šitos tautos atkaklumo,
bedievystės ir nusidėjimo, 28 kad
kartais gyventojai žemės, iš ku-
rios mus išvedei, nesakytu: Vieš-
pats negalėjo jų įvesti į žemę,
kurią yra jiems žadėjęs, ir jų
neapkenčia; todėl jis išvedė, kad
juos užmuštu tyruose. 29 Jie yra
tavo tauta ir tavo tėvainystė,
kuriuos išvedei savo didžia ga-
lybe ir savo ištiestu petimi.

10. perskyrimas. 1 Anuo me-
tu Viešpats man tarė: Nusita-
šyk sau dvi akmenini plokšti,
kaip buvo pirmosios, ir užžengk
pas mane ant kalno; pasidarysi
taipogi medinę skrynią. 2 Aš pa-
rašysiu ant dviejų plokščių žo-
džius, buvusius ant tų, kurias
sudaužei pirma, ir įdėsi jiedvi
į skrynią. 3 Taigi, àš padariau
iš akacijos medžio skrynią, ir

11, 1-5. — *Gundyme.* Ebr. *Massah.* Vz. Iš. 17, 1... — *Pageidimo kapinėse.* Ebr. *Qibroth hattha'avah.* Vz. Sk. 11, 4-34. — (24) *Pradėjau.* Anot Sam. Pent., LXX: J i s (t. y. Viešpats) p r a d ė j o.

(25) *Aš gulėjau...* Mozė grįžta prie svarbiausiojo dalyko, apie kurį buvo pradėjęs kalbėti (8. e.) ir toliaus pasakoja apie savo užtarimą už tautą.

(10, 1) *Anuo metu...* Mozė čionai pamokslininkų budu nesilaiko istoriškos eilios ir sutraukia vienon vietou dalykus,

duas tabulas lapideas instar prio-
rum, ascendi in montem, habens
eas in manibus. 4 Scripsitque in
tabulis juxta id, quod prius scrip-
serat, verba decem, quæ locu-
tus est Dominus ad vos in mon-
te de medio ignis, quando po-
pulus congregatus est: et dedit
eas mihi. 5 Reversusque de mon-
te, descendi, et posui tabulas
in arcam, quam feceram, quæ
hucusque ibi sunt, sicut mihi
præcepit Dominus. 6 Filii au-
tem Israel moverunt castra ex
Beroth filiorum Jacan in Mose-
ra, ubi Aaron mortuus ac sepul-
tus est, pro quo, sacerdotio fun-
ctus est Eleazar filius ejus. 7
Inde venerunt in Gadgad: de
quo loco profecti, castrametati
sunt in Jetebatha, in terra aqua-
rum atque torrentium. 8 Eo tem-
pore separavit tribum Levi, ut
portaret arcam fœderis Domini,
et staret coram eo in ministe-
rio, ac benediceret in nomine
illius usque in præsentem diem.
9 Quam ob rem non habuit Le-
vi partem, neque possessionem
cum fratribus suis: quia ipse
Dominus possessio ejus est, si-
cut promisit ei Dominus Deus
tuus. 10 Ego autem steti in mon-
te, sicut prius, quadraginta die-
bus ac noctibus: exaudivitque
me Dominus etiam hac vice, et

nusitašęs dvi akmenini plokšti,
kaip pirmosios, užkopau ant kal-
no, turėdamas jiedvi rankose; 4
o jis parašė ant dviejų plokš-
čių, kaip pirma buvo parašęs,
dešimtį žodžių, kuriuos Viešpats
yra jums kalbėjęs ant kalno iš
ugnies tarpo, kuomet tauta bu-
vo surinkta, ir man jiedvi pada-
vė. 5 Paskui aš grįždamas nu-
žengiau nuo kalno ir įdėjau dvi
plokšti į skrynią, kurią buvau
padaręs, ir jiedvi tenai tebėra,
kaip man Viešpats yra įsakęs.
6 Izraėlio gi sunųs patraukė iš
Jakano sunų Beroto į Moserą,
kame mirė ir buvo palaidotas
Aaronas, užuot kurio ėmė pil-
dyti kunigystės pareigas jo su-
nus Eleazaras. 7 Iš ten jie atė-
jo į Gadgadą; išėję iš tos vie-
tos, apsistojo Jetebatoje, van-
dens ir upelių žemėje. 8 Anuo
metu Viešpats atskyrė Lėvio
giminę, Viešpaties sandoros skry-
niai nešti, stovėti jo akyvaizdo-
je, pildant jo tarnystę, ir lai-
minti jo vardu iki šiai dienai. 9
To dėlei Lėvis negavo dalies,
nei tėviškės su savo broliais,
nes pats Viešpats yra jo tėviš-
kė, kaip Viešpats, tavo Dievas,
yra jam pažadėjęs. 10 Aš gi sto-
vėjau, kaip pirma, ant kalno ke-
turias dešimtis dienų ir nakčių,
o Viešpats išklausė mane dar ir
tą sykį ir nenorėjo tavęs pra-

įvykusius įvairiais laikais. Apie skrynios padirbinimą vz. Iš. 25, 10... 34, 1... — (**6**) *Izraėlio gi sunus...* Paminėjimas (6 ir 7 eil.) Izraėlio kelionės regisi įdėtas čionai ne savon vieton; jis maž daug sutinka su Sk. 33, 30 - 33: Jakano sunų Berotas tai ta pati vieta, ką ir Benejaakanas; Mosera tai Moserotas; tečiaus tuodu vietų vardu čionai paminėtu kitoje eilioje. — *Kame mirė... Aaronas.* Aaronas mirė, anot Sk. 20, 22... 33, 38, ant Horo kalno; bet Mosera, kame buvo sustoję Izraėlitai, buvo tikriausiai prie Horo kalno pašaknės. — (**7**) *Iš ten jie atėjo.* Vz. Sk. 33, 33. — (**8**) *Anuo metu:* Izraėlitams dar tebėsant prie Sinajaus kalno. Paminėjimas svarbių pareigų, pavestų pildyti Lėvio giminei, turi parodyti, kad Dievas buvo visai dovanojęs prasikaltusiems Izraėlitams. — (**11**) *Kelkies ir...* Kitas dovanotos kaltybės ženklas. Plg. Iš. 33, 1.

te perdere noluit. 11 Dixitque
mihi: Vade, et præcede popu-
lum, ut ingrediatur, et posside-
at terram, quam juravi patribus
eorum ut traderem eis.
12 Et nunc Israel, quid Do-
minus Deus tuus petit a te, ni-
si ut timeas Dominum Deum
tuum, et ambules in viis ejus,
et diligas eum, ac servias Do-
mino Deo tuo in toto corde tuo,
et in tota anima tua: 13 custo-
diasque mandata Domini, et ce-
remonias ejus, quas ego hodie
præcipio tibi, ut bene sit tibi?
14 En Domini Dei tui cœlum
est, et cœlum cœli, terra et om-
nia, quæ in ea sunt: 15 et ta-
men patribus tuis conglutinatus
est Dominus, et amavit eos, ele-
gitque semen eorum post eos,
id est vos, de cunctis gentibus,
sicut hodie comprobatur.

16 Circumcidite igitur præpu-
tium cordis vestri, et cervicem
vestram ne induretis amplius:
17 quia Dominus Deus vester
ipse est Deus deorum, et Do-
minus dominantium, Deus mag-
nus et potens, et terribilis, qui
personam non accipit, nec mu-
nera. 18 Facit judicium pupillo
et viduæ, amat peregrinum, et
dat ei victum atque vestitum.
19 Et vos ergo amate peregri-
nos, quia et ipsi fuistis adve-
næ in terra Ægypti. 20 Domi-
num Deum tuum timebis, et
ei soli servies: ipsi adhærebis,

žudyti. 11 Jis man tarė: Kelkies
ir eik tautos priekyje, kad įei-
tų ir paveldėtų žemę, kurią jų
tėvams su prisieka žadėjau jiems
duoti.
12 Tataigi, Izraėliau, ko gi
Viešpats, tavo Dievas, iš tavęs
reikalauja, jei ne to, kad bijo-
tumeis Viešpaties, tavo Dievo,
vaikščiotumei jo keliais, jį my-
lėtumei ir tarnautumei Viešpa-
čiui, tavo Dievui, visa savo šir-
džia ir visa savo dušia, 13 kad
užlaikytumei Viešpaties įsaky-
mus ir įstatus, kuriuos aš tau
šiandien skelbiu, kad tau gerai
klotusi? 14 Štai Viešpačiui, tavo
Dievui, pridera dangus ir dan-
gaus dangus, žemė ir visa kas
ant jos yra, 15 o vienok Vieš-
pats artimiausiai susivienijo su
tavo tėvais, juos mylėjo ir po
jų išsirinko iš visų tautų jųjų
ainiją, tai yra, jus, kaip pasiro-
do šiandien.
16 Apipjaustykite tat savo šir-
dis ir nebekietinkite daugiaus
savo sprandų, 17 nes Viešpats,
jusų Dievas, yra pats dievų Die-
vas ir viešpataujančiųjų Vieš-
pats, Dievas didis ir galingas,
ir baisus, kurs nežiuri nei ypa-
tų, nei dovanų. 18 Jis daro tei-
sybę našlaičiui ir našlei, myli
svetimtautį, duoda jam maistą
ir apdarą. 19 Taigi, ir jųs mylė-
kite svetimtaučius, nes ir patįs
buvote ateiviai Aigypto žemė-
je. 20 Bijosies Viešpaties, tavo
Dievo, ir jam vienam tarnausi,
jo laikysies ir jo vardu prisiek-

(12. 13) *Tataigi, Izraėliau...* Dievas, dovanojęs kaltybes ir suteikęs didžiausias malones, nieko daugiaus nereikalauja, kaip tik Izraėlio meilės ir paklusnumo; tai turi buti vienatinis atsilyginimas Viešpačiui ir draug naudingiausis pačiam Izraėliui. —

(14) *Dangaus dangus*: augščiausis dangus. Plg. 2 Kor. 12, 2. Minima Dievo visagalybė, kad labiaus iškėlus aikštėn jo meilę į Izraėlį.

(16. 17) *Apipjaustykite...* Plg. Iš. 6, 12; Kun. 26, 41; Rym. 2, 29. Stebėtina

jurabisque in nomine illius. [21]
Ipse est laus tua, et Deus tu-
us, qui fecit tibi hæc magnalia
et terribilia, quæ viderunt ocu-
li tui. [22] In septuaginta anima-
bus descenderunt patres tui in
Ægyptum: et ecce nunc multi-
plicavit te Dominus Deus tuus
sicut astra cœli.

Caput XI. [1] Ama itaque Do-
minum Deum tuum, et observa
præcepta ejus et ceremonias, ju-
dicia atque mandata omni tem-
pore. [2] Cognoscite hodie quæ
ignorant filii vestri, qui non vi-
derunt disciplinam Domini Dei
vestri, magnalia ejus et robu-
stam manum, extentumque bra-
chium, [3] signa et opera quæ fe-
cit in medio Ægypti Pharaoni
regi, et universæ terræ ejus, [4]
omnique exercitui Ægyptiorum,
et equis ac curribus: quo modo
operuerint eos aquæ Maris ru-
bri, cum vos persequerentur, et
deleverit eos Dominus usque in
præsentem diem: [5] vobisque quæ
fecerit in solitudine donec ve-
niretis ad hunc locum: [6] et Da-
than atque Abiron filis Eliab,
qui fuit filius Ruben: quos aper-
to ore suo terra absorbuit cum
domibus et tabernaculis, et uni-
versa substantia eorum, quam
habebant in medio Israel. [7] Ocu-
li vestri viderunt omnia opera
Domini magna quæ fecit, [8] ut
custodiatis universa mandata il-
lius, quæ ego hodie præcipio
vobis, et possitis introire, et pos-

si. [21] Jis yra tavo gyrius ir ta-
vo Dievas, kurs tau padarė ši-
tuos didžius ir baisius dalykus,
ką matė tavo akis. [22] Septynių
dešimtų dušių skaitliuje nuke-
liavo tavo tėvai Aigyptan, ir
štai dabar Viešpats, tavo Die-
vas, tave padaugino kaip dan-
gaus žvaigždes.

11. perskyrimas. [1] Taigi, my-
lėk Viešpatį, tavo Dievą, ir už-
laikyk visuomet jo įsakymus ir
įstatus, nutarimus ir paliepimus.
[2] Išpažinkite šiandien, ko jusų
vaikai nežino, kurie nematė Vieš-
paties, jusų Dievo, drausmės,
didžių jo veikalų, galingos ran-
kos ir ištiesto peties, [3] ženklų
ir darbų, padarytų Aigypte ka-
raliui Paraonui ir visai jo že-
mei, [4] visai Aigyptiečių kariuo-
menei, arkliams ir vežimams,
kaip juos apdengė Raudonosios
juros vanduo, kuomet anie juos
vijosi, ir kaip Viešpats juos iš-
naikino iki šiai dienai; [5] taipo-
gi ką padarė jums tyruose, ko-
lei neatėjote į šitą vietą. [6] Ru-
beno sunaus Eliabo sunudum
Datanui ir Abironui, kuriuodu
žemė, atvėrus savo nasrus, pra-
rijo su namais, šėtromis ir visu
jų lobiu, kurį turėjo Izraėlio
tarpe. [7] Jusų akis matė visus
didžius Viešpaties darbus, ku-
riuos jis padarė, [8] kad užlaiky-
tumėte visus jo paliepimus, ku-
riuos aš jums šiandien skelbiu,
kad galėtumėte įeiti ir pavel-

Viešpaties didenybė yra kita priežastis, kodėl Izraėlitai turi buti jam paklusnųs.— (22) *Septynių...* Vz. Prad. 46, 26... Iś. 1, 5.

(11, 1) *Taigi, mylėk...* Paraginimas mylėti Dievą ir jo įsakymų klausyti yra visusvarbiausis dalykas trijuose Mozės pamoksluose; todėl jis nuolat jį atkartoja. — (2) *Ko jusų vaikai nežino.* Jaunesnioji Izraėlio karta, užgimusi ir užaugusi tyruose, nežinojo iš savo prityrimo daugelio Dievo stebuklų, įvykusių tautai išėjus iš Aigypto, prie Sinajaus ir paskiaus. — *Drausmės*: baisių bausmių, kurios buvo siųstos ant Aigypto. — (6) *Rubeno*

sidere terram, ad quam ingredimini, 9 multoque in ea vivatis tempore: quam sub juramento pollicitus est Dominus patribus vestris, et semini eorum, lacte et melle manantem. 10 Terra enim, ad quam ingrederis possidendam, non est sicut terra Ægypti, de qua existi, ubi jacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ: 11 sed montuosa est et campestris, de cœlo expectans pluvias. 12 Quam Dominus Deus tuus semper invisit, et oculi illius in ea sunt a principio anni usque ad finem ejus.

13 Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, ut diligatis Dominum Deum vestrum, et serviatis ei in toto corde vestro, et in tota anima vestra: 14 dabit pluviam terræ vestræ temporaneam et serotinam, ut colligatis frumentum, et vinum, et oleum, 15 fœnumque ex agris ad pascenda jumenta, et ut ipsi comedatis ac saturemini. 16 Cavete ne forte decipiatur cor vestrum, et recedatis a Domino, serviatisque diis alienis, et adoretis eos: 17 iratusque Dominus claudat cœlum, et pluviæ non descendant, nec terra det germen suum, pereatisque velociter de terra optima, quam Dominus daturus est

dėti žemę, kurion įeinate, 9 ir kad ilgą laiką gyventumėte žemėje, plustančioje pienu ir medumi, kurią Viešpats su prisieka yra pažadėjęs jusų tėvams ir jųjų ainijai. 10 Nes žemė, kurios paveldėtų įeini, ne toki kaip Aigypto žemė, iš kurios išėjai, kame ant pasėtos sėklos lyg-kad daržuose atvedamas vanduo aplaistyti, 11 bet joje yra kalnų ir slėnių, laukiančių lietaus iš dangaus; 12 Viešpats, tavo Dievas, visuomet ją lanko ir jojo akįs į ją atkreiptos nuo metų pradžios iki jų galui.

13 Jei tat klausysite mano paliepimų, kuriuos aš šiandien jums duodu, kad mylėtumėte Viešpatį, jusų Dievą, ir jam tarnautumėte visa jusų širdimi ir visa jusų dušia, 14 jis duos jusų žemei ankstyvojo ir vėlyvojo lietaus, kad suvalytumėte javus, vyną, aliejų, 15 šieną nuo laukų galvijams šerti ir patiems pavalgyti lig sočiai. 16 Sergėkitės, kad kartais jusų širdis nesiduotu apgauti, ir kad neatstotumėte nuo Viešpaties, tarnautumėte gi svetimiems dievams ir juos garbintumėte, 17 kad užsirustinęs Viešpats neuždarytu dangaus, ir nebelytu lietus, nei žemė nebeišduotu savo augalų, ir kad naprażutumėte veikiai iš geriausios žemės, kurią Viešpats

sunaus... Vz. Kun. 16, 1. 32. — (**10**) *Kame ant pasėtos..* Ebr. t.: kame sėji sėklą ir kojomis laistai kaip žaliuojantį daržą. Daroma aliuzija į laukų laistymo budą Aigypte. Tenai vanduo iš patvinusio Nilo ir ežerų kanalais nuvedamas į laukuose padarytas duobes, iš kurių jį semia rankomis arba kojomis sukamais prietaisais ir nešioja dirvoms laistyti. — (**11**) *Laukiančių lietaus...* Palestinos derlingumas pridera ne tiek nuo žmonių triuso, kiek nuo Dievo palaiminimo, kuriuo čionai yra savu laiku suteikiamas lietus. Ta aplinkybė daro iš Kanaano žemės tikrą mokyklą, kurioje žmogus turi išmokti pasitikėti Dievu ir jo klausyti.

(**14**) *Ankstyvojo...* Ankstyvasis lietus prasideda Palestinoje spalių mėnesyje ir apsčiausis esti gruodyje, vėlyvasis gi ko-

vobis. 18 Ponite hæc verba mea
in cordibus et in animis vestris,
et suspendite ea pro signo in
manibus, et inter oculos vestros
collocate. 19 Docete filios ve-
stros ut illa meditentur, quando
sederis in domo tua, et ambu-
laveris in via, et accubueris at-
que surrexeris. 20 Scribes ea su-
per postes et januas domus tuæ:
21 ut multiplicentur dies tui, et
filiorum tuorum in terra, quam
juravit Dominus patribus tuis,
ut daret eis quamdiu cœlum
imminet terræ. 22 Si enim custo-
dieritis mandata quæ ego præ-
cipio vobis, et feceritis ea, ut
diligatis Dominum Deum ve-
strum, et ambuletis in omnibus
viis ejus, adhærentes ei, 23 di-
sperdet Dominus omnes gentes
istas ante faciem vestram, et
possidebitis eas, quæ majores et
fortiores vobis sunt. 24 Omnis
locus, quem calcaverit pes ve-
ster, vester erit. A deserto, et
a Libano, a flumine magno Eu-
phrate usque ad mare occiden-
tale erunt termini vestri. 25 Nul-
lus stabit contra vos: terrorem
vestrum et formidinem dabit
Dominus Deus vester super om-
nem terram quam calcaturi es-
tis, sicut locutus est vobis. 26
En propono in conspectu vestro
hodie benedictionem et male-
dictionem: 27 benedictionem, si
obedieritis mandatis Domini Dei
vestri, quæ ego hodie præcipio
vobis: 28 maledictionem, si non
obedieritis mandatis Domini Dei
vestri, sed recesseritis de via,
quam ego nunc ostendo vobis,

jums duos. 18 Įsidėkite šituos
mano žodžius į savo širdis ir
dušias, ir pasikabinkite juos kai-
po ženklą ant rankų, ir patal-
pinkite tarp savo akių. 19 Mo-
kykite savo sunus juos apmą-
styti, kada sėdėsi savo namuose
ir eisi keliu, atsiguldamas ir at-
sikeldamas. 20 Pasirašyk juos ant
savo namų staktų ir durų, 21
kad tavosios ir tavo sunų dienos
pasidaugintu žemėje, kurią Vieš-
pats jusų tėvams prisiekė jiems
duoti, kolei dangus ištiestas ant
žemės. 22 Nes jei užlaikysite pa-
liepimus, kuriuos aš duodu, ir
pildysite juos, taip kad jųs my-
lėsite Viešpatį, jusų Dievą, ir
vaikščiosite visais jo keliais, jo-
jo laikydamies, 23 Viešpats iš-
sklaistys visas šitas tautas prieš
jusų veidą, ir jųs apgalėsite tas,
kurios už jus didesnės ir sti-
presnės. 24 Kiekviena vieta, ku-
rią užmins jusų koja, bus jusų.
Nuo tyrumos ir nuo Libano, nuo
didžios Euprato upės iki Vaka-
rei jurai tęsis jusų ribos. 25 Nei-
vienas neišstovės prieš jus: Vieš-
pats, jusų Dievas, siųs baimę
jusų ir išgąstį ant visos žemės,
ant kurios turėsite atsistoti, kaip
jis jums yra kalbėjęs. 26 Štai, aš
dedu šiandien jusų akyvaizdoje
palaiminimą ir prakeikimą: 27 pa-
laiminimą, jei busite paklusnųs
Viešpaties, jusų Dievo, paliepi-
mams, kuriuos aš šiandien jums
skelbiu; 28 prakeikimą, jei ne-
klausysite Viešpaties, jusų Die-
vo, paliepimų ir atsitrauksite
nuo kelio, kurį aš dabar jums

---

vos mėnesyje ir balandyje, dar javams nepribrendus. Plg. Kun. 26, 3-5. — (18) *Įsidėkite...* Plg. aug. 6, 6-9. — (19) *Juos apmąstyti...* Anot ebr. t.: kalbėdami apie tai. — (20) *Durų.* Anot ebr. t.: ant (miesto) vartų.

et ambulaveritis post deos alie-
nos, quos ignoratis.
29 Cum vero introduxerit te
Dominus Deus tuus in terram,
ad quam pergis habitandam, po-
nes benedictionem super mon-
tem Garizim, maledictionem su-
per montem Hebal: 30 qui sunt
trans Jordanem post viam, quæ
vergit ad solis occubitum in ter-
ra Chananæi, qui habitat in cam-
pestribus contra Galgalam, quæ
est juxta vallem tendentem et
intrantem procul. 31 Vos enim
transibitis Jordanem, ut possi-
deatis terram, quam Dominus
Deus vester daturus est vobis,
ut habeatis et possideatis illam.
32 Videte ergo ut impleatis ce-
remonias atque judicia, quæ ego
hodie ponam in conspectu ve-
stro.

rodau, ir vaikščiosite paskui sve-
timus dievus, kurių nežinote.
29 O kuomet Viešpats, tavo
Dievas, bus tave įvedęs į žemę,
kurion dabar eini apsigyventų,
dėsi palaiminimą ant Garizimo
kalno, prakeikimą gi ant Ebalio
kalno, 30 kuriuodu yra anapus
Jordano už kelio, einančio į sau-
lėleidžius, žemėje Kananiečių,
gyvenančių lygumoje, ties Gal-
gala, esančia prie slėnio, kurs
tęsiasi ir eina toli. 31 Nes jųs
pereisite per Jordaną paveldėtų
žemės, kurią Viešpats, jusų Die-
vas, jums duos, kad ją apimtu-
mėte ir valdytumėte. 32 Veiz-
dėkite tat, kad išpildytumėte
įstatus ir nutarimus, kuriuos aš
šiandien dėsiu jusų akyvaizdoje.

2. Svarbiausios Izraëlio sunų pareigos. 1) Religijiniai Izraëlio įstatai.

Caput XII. 1 Hæc sunt præ-
cepta atque judicia, quæ face-
re debetis in terra, quam Do-
minus Deus patrum tuorum da-
turus est tibi, ut possideas eam

12. perskyrimas. 1 Šitie yra
įsakymai ir nutarimai, kuriuos
privalote pildyti žemėje, kurią
Viešpats, tavo tėvų Dievas, tau
duos, kad ją turėtumei per vi-

(29 - 32) *Dėsi palaiminimą*: apskelbsi. Plg. žem. 29 - 30 persk. — *Garizimo... Ebalio.* Du garsiu žydų istorijoje kalneliu pačiame Palestinos viduryje, atskirtu Sikėmo (Nabulus) slėniu. Ebalis (dabar dž e b e l E s l a m i j e) yra į šiaurę nuo to slėnio, Garizimas (dabar d ž. e l-T h o r) į pietus. — *Už kelio, einančio...* Tas kelias ėjo pačiu Palestinos viduriu iš šiaurės į pietus. Ebalis ir Garizimas buvo šaly to kelio į vakarus nuo jo. — *Ties Galgala.* Kita Galgala buvo arti Jėriko (Joz. 5, 9). — *Prie slėnio, kurs tęsiasi...* Ebr. t.: a r t i ą ž u o l o M o r e h. Plg. Prad. 12, 6.

12, 1—16, 17. Sekančioje antrojo Mozės pamokslo dalyje (12, 1—26, 29) primenamos įvairios Izraëlio sunų pareigos ir tam tikri įstatai. Įstatai paduodami taip, kad vienur yra tai tik atkartojimas to, kas seniaus buvo apskelbta, kitur pridedami prie jų paaiškinimai, galop kitur apskelbiami visai nauji įstatai. Pirmon vieton padėti įstatai, kurie paliečia religijinį Izraëlitų gyvenimą. Taigi, čionai visupirma liepiama, išgriovus stabų altorius, aukoti aukas toje vietoje, kurią Dievas bus išsirinkęs, savo gi reikalams pjauti gyvulius leidžiama visur (12, 1 - 32); toliaus perspėjami Izraëlitai, kad nesiduotų suvedžioti ir atitraukti nuo tikrojo Dievo netikriems pranašams arba giminėms ir kad tokiuos suvedžiotojus stengtusi visai išnaikinti (13, 1 - 18); po to primenama reikalingumas vengti pago-

cunctis diebus, quibus super hu-
mum gradieris. 2 Subvertite om-
nia loca, in quibus coluerunt
gentes, quas possessuri estis,
deos suos super montes excel-
sos, et colles, et subter omne
lignum frondosum. 3 Dissipate
aras eorum, et confringite sta-
tuas, lucos igne comburite, et
idola comminuite: disperdite no-
mina eorum de locis illis.
4 Non facietis ita Domino Deo
vestro: 5 sed ad locum, quem ele-
gerit Dominus Deus vester de
cunctis tribubus vestris, ut ponat
nomen suum ibi, et habitet in
eo, venietis: 6 et offeretis in lo-
co illo holocausta et victimas
vestras, decimas et primitias ma-
nuum vestrarum, et vota atque
donaria, primogenita boum et
ovium. 7 Et comedetis ibi in
conspectu Domini Dei vestri:
ac lætabimini in cunctis, ad quæ
miseritis manum vos et domus
vestræ, in quibus benedixerit
vobis Dominus Deus vester. 8
Non facietis ibi quæ nos hic
facimus hodie, singuli quod si-

sas dienas, kolei vaikščiosi ant
žemės. 2 Išgriaukite visas vie-
tas, kame pagonįs, kuriuos jųs
apgalėsite, garbino savo dievus
ant augštų kalnų, ant kauburių
ir po kiekvienu šakotu medžiu.
3 Išardykite jų altorius ir su-
trupinkite stovylas, ugnimi su-
deginkite girias, sudaužykite sta-
bus ir išdildykite jų vardus iš
jųjų vietų.
4 Jųs Viešpačiui, savo Dievui,
taip nedarysite, 5 bet ateisite į
vietą, kurią Viešpats, jusų Die-
vas, bus išsirinkęs iš visų jusų
giminių, kad tenai dėtu savo
vardą ir joje gyventu, 6 ir toje
vietoje atnašausite jusų degina-
masias ir kruvinas aukas, dešim-
tines ir jusų rankų pirmuones,
apžadus ir dovanas, jaučių ir
avių pirmgimius. 7 Tenai jųs val-
gysite Viešpaties, jusų Dievo,
akyvaizdoje, ir džiaugsitės vis-
kuo, prie ko jųs ir jusų namai
busite pridėję ranką ir kuo Vieš-
pats, jusų Dievas, jus palaimins.
8 Tenai nedarysite, ką mes čio-
nai šiandien darome kiekvienas,

---

nių papročių, daryti skirtumą tarp nesu-teptų ir suteptų valgių, atiduoti dešimtinę, užlaikyti septintuosius atleidimo metus, pašvęsti gyvulių pirmgimius Dievui ir paskirtu laiku švęsti tris didžiasias šventes (14, 1—16, 17).

(**12, 2**) *Išgriaukite...* Plg. Kun. 7, 5; Iš. 23, 24; Kun. 26, 1 ir k. Visos stabmeldystės žymės reikia išdildyti iš žemės, kurios karaliumi bus pats Viešpats.

(**4**) *Taip nedarysite*: kaip darė pagonįs, kurie turėjo daug vietų paskirtų savo dievaičiams garbinti. — (**5**) *Į vietą, kurią...* Viešas Dievo garbinimas tam tikromis įstatymo paskirtomis aukomis ir apeigomis reikėjo atlikti toje vietoje, kurią pats Dievas nurodydavo, kame buvo ištiesta sandoros šėtra ir pastatyta sandoros skrynia. Tokios vietos Palestinoje buvo visupirma Galgala, Silas ir k., galop Jeruzalė. Bet čionai, regisi, neuždraudžiama griežtai aukoti Viešpačiui aukas ir kitur pavienėms ypatoms, juo gi labiaus žmonėms, kurie gaudavo iš Dievo tam tikrus įkvėpimus ir apreiškimus. Be to įstatas kalba apie busiantį laiką, kuomet Izraėlitai turės pilną ramybę nuo savo priešų aplinkui (vz. žem. 10. e.): toks gi laikas atėjo žymiai vėliaus, kuomet karalius Dovidas visiškai apgalėjo senobinius Palestinos gyventojus; todėl nestebėtina, kad Teisėjų laikais dažniaus pasitaikydavo garbinti Dievą įvairiose vietose, ir tas garbinimas buvo paties Dievo pagirtas (v Gedeono ir Samuėlio istoriją). — *Dėtu savo vardą*: kad išrinktoji vieta imtu vadinties Viešpaties vardu, pvd. **Jahvės namais** (domus Jahveh), ir tenai jis apreikštu aiškiaus savo buvimą. — (**6**) *Kruvinas aukas*: visas kitas aukas, kurios baigdavosi religijiniu pokiliu (vz. žem. 12, 18. e.). — (**8**) *Kiekvienas, kas*

bi rectum videtur. 9 Neque enim
usque in præsens tempus veni-
stis ad requiem, et possessio-
nem, quam Dominus Deus ve-
ster daturus est vobis. 10 Trans-
ibitis Jordanem, et habitabitis
in terra, quam Dominus Deus
vester daturus est vobis, ut re-
quiescatis a cunctis hostibus per
circuitum: et absque ullo timo-
re habitetis 11 in loco, quem
elegerit Dominus Deus vester,
ut sit nomen ejus in eo: illuc
omnia, quæ præcipio, confere-
tis, holocausta, et hostias, ac
decimas, et primitias manuum
vestrarum: et quidquid præci-
puum est in muneribus, quæ vo-
vebitis Domino. 12 Ibi epulabi-
mini coram Domino Deo vestro,
vos et filii ac filiæ vestræ, fa-
muli et famulæ atque Levites,
qui in urbibus vestris commo-
ratur: neque enim habet aliam
partem et possessionem inter
vos. 13 Cave ne offeras holocau-
sta tua in omni loco, quem vi-
deris: 14 sed in eo, quem elege-
rit Dominus, in una tribuum
tuarum offeres hostias, et facies
quæcumque præcipio tibi. 15 Sin
autem comedere volueris, et te
esus carnium delectaverit, oc-
cide, et comede juxta benedi-
ctionem Domini Dei tui, quam
dedit tibi in urbibus tuis: sive

kas jam rodosi gera; 9 nes dar
iki šiam metui neatėjote į atil-
sį ir į tėviškę, kurią Viešpats,
jusų Dievas, turi jums duoti. 10
Pereisite per Jordaną ir gyven-
site žemėje, kurią Viešpats, ju-
sų Dievas, jums duos, kad tu-
rėtumėte ramybę nuo visų ne-
prietelių aplinkui ir gyventu-
mėte be jokios baimės 11 toje
vietoje, kurią Viešpats, jusų Die-
vas, bus išsirinkęs, kad tenai bu-
tu jo vardas; ten sunešite visa,
ką įsakiau, deginamasias ir kru-
vinas aukas, dešimtines ir jusų
rankų pirmuones, ir kas tik yra
geriausia tarp dovanų, kurias
busite pažadėję Viešpačiui. 12
Tenai Viešpaties, jusų Dievo,
akyvaizdoje kelsite pokilius jųs,
jusų sunųs ir dukterįs, tarnai
ir tarnaitės, taipogi ir Lėvitas,
pasilieką̨s jusų miestuose, nes
jis neturi kitos dalies ir tėviš-
kės tarp jusų. 13 Sergėkies at-
našauti savo deginamasias au-
kas kiekvienoje vietoje, kurią
pamatysi, 14 bet toje vietoje, ku-
rią Viešpats bus išsirinkęs, tu at-
našausi aukas ir darysi visa, ką
tau įsakau. 15 Jei tečiaus norė-
si valgyti ir tau patiks maitin-
ties mėsa, pasipjauk ir valgyk
pagal Viešpaties, tavo Dievo,
palaiminimą, kurį tau duos ta-
vo miestuose, ar gyvulys bus

---

jam rodosi gera. Tų žodžių negalima imti griežtoje prasmėje, tarsi Izraėlitai iki tam laikui visai nebutu laikęsįs jokių taisyklių Dievo garbinime; jie turėjo tik didesnę liuosybę, kuri buvo išteisinta sunkaus gyvenimo aplinkybėmis.—(**12**) *Taipogi ir Lėvitas...* Tas priminimas apie pasikvietimą Lėvitų į pokilį nepaliuosuoja nuo mokėjimo jiems įsakytos dešimtinės (vz. Sk. 18, 21 - 24), be kurios Lėvitai visai nebutu turėję, kuo gyventi, nes dalyvauti religijiniuose pokiliuose jiems tekdavo tik retkarčiais. — (**14**) *Aukas.* Ebr. t.: deginamasias aukas. — (**15**) *Jei tečiaus...* Iki tam laikui gyvulius maistui buvo liepta pjauti prie šėtros (plg. Kun. 17, 3. 4.); dabar tas paliepimas panaikinamas, kaipo neišpildomas. — *Bus suteptas... nesuteptas.* Ebr. t. kalbama ir tai trumpiaus apie valgantį suteptą ir nesuteptą žmogų. Suteptajam valia valgyti paprastąją mėsą, nelaukiant vakaro; vienok jam uždrausta dalyvauti religijiniame pokilyje. — *Stirną ir briedį.* Tie gyvu-

immundum fuerit, hoc est, ma-
culatum et debile: sive mundum,
hoc est, integrum et sine ma-
cula, quod offerri licet, sicut
capream et cervum, comedes,
16 absque esu dumtaxat sangui-
nis, quem super terram quasi
aquam effundes. 17 Non poteris
comedere in oppidis tuis deci-
mam frumenti, et vini, et olei
tui, primogenita armentorum et
pecorum, et omnia quæ vove-
ris, et sponte offerre volueris,
et primitias manuum tuarum: 18
sed coram Domino Deo tuo co-
medes ea in loco, quem elege-
rit Dominus Deus tuus, tu et
filius tuus et filia tua, et ser-
vus et famula, atque Levites,
qui manet in urbibus tuis: et
lætaberis et reficieris coram Do-
mino Deo tuo in cunctis, ad
quæ extenderis manum tuam. 19
Cave ne derelinquas Levitem in
omni tempore quo versaris in
terra. 20 Quando dilataverit Do-
minus Deus tuus terminos tuos,
sicut locutus est tibi, et volue-
ris vesci carnibus, quas deside-
rat anima tua: 21 locus autem,
quem elegerit Dominus Deus
tuus ut sit nomen ejus ibi, si
procul fuerit, occides de armen-
tis et pecoribus, quæ habueris,
sicut præcepi tibi, et comedes
in oppidis tuis, ut tibi placet.
22 Sicut comeditur caprea et
cervus, ita vesceris eis: et mun-

suteptas, tai yra, su kliauda ir
sužeistas, ar nesuteptas, tai yra,
nesužeistas ir be kliaudos, koks
valia aukoti, tu jį valgysi taip-
pat kaip stirną ir briedį; 16 ne-
valgysi tečiaus kraujo, kurį iš-
pilsi ant žemės kaip vandenį. 17
Negalėsi valgyti savo miestuo-
se dešimtinių tavo javų, vyno
ir aliejaus, galvijų ir avių pirm-
gimių, ir viso, ką busi pažadė-
jęs ir panorėjęs aukoti liuosa
valia, taipogi savo rankų pir-
muonių, 18 bet tai valgysi Vieš-
paties, tavo Dievo, akyvaizdoje,
vietoje, kurią Viešpats, tavo Die-
vas, bus išsirinkęs, tu ir tavo
sunus, ir tavo duktė, tarnas ir
tarnaitė, taipogi Lėvitas, pasi-
lieką̧s tavo miestuose, linksmin-
sies ir pasisotinsi Viešpaties, ta-
vo Dievo, akyvaizdoje visais da-
lykais, prie kurių busi ištiesęs
savo ranką. 19 Veizdėk, kad ne-
apleistumei Lėvito per visą lai-
ką, kurį pasiliksi žemėje. 20 Kuo-
met Viešpats, tavo Dievas, bus
išplėtęs tavo ribas, kaip tau yra
kalbėjęs, ir tu norėsi valgyti
mėsos, kurios geidžia tavo du-
šia, 21 vieta gi, kurią Viešpats,
tavo Dievas, išsirinks, kad te-
nai butu jo vardas, bus toli, pa-
sipjausi iš galvijų ir smulkes-
nių gyvulių, kurių turėsi, kaip
tau įsakiau, ir valgysi savo mie-
stuose, kaip tau patinka. 22 Kaip
valgoma stirna ir briedis, taip

liai netiko aukoms. — (**16**) *Nevalgysi... kraujo.* Uždraudimas valgyti kraują pasilieka (Prad. 9, 4), bet apie aukų valgymą nieko nesakoma. — *Dešimtinių tavo javų...* Žydų padavimas atskiria dvejopą dešimtinę: p i r m o j i dešimtinė buvo atiduodama Lėvitams; tos dešimtinės dešimtinę Lėvitai turėjo duoti kunigams; a n t r o j i dešimtinė buvo imama iš to, kas pasilikdavo Izraėlitams po pirmosios dešimtinės, ir buvo jų pačių suvalgoma pokiliuose Jeruzalėje; galop beturčių dešimtinė, duodama kas treti metai. Daugelis aiškintojų mano, kad šitoje vietoje, taippat kaip ir žem. 14, 22 - 27, kalbama apie a n t r ą j ą dešimtinę, o ne apie tą, kuri reikėjo atiduoti Lėvio giminei (plg. Sk. 18, 21...). — (**19**) *Kurį pasiliksi žemėje:* per visą savo gyvenimą. — (**20-25**) *Kuomet Viešpats...* Plačiaus paaiškinamas įsa-

dus et immundus in commune
vescentur. 23 Hoc solum cave,
ne sanguinem comedas: sanguis
enim eorum pro anima est: et
idcirco non debes animam co-
medere cum carnibus: 24 sed su-
per terram fundes quasi aquam,
25 ut bene sit tibi et filiis tuis
post te, cum feceris quod pla-
cet in conspectu Domini. 26 Quæ
autem sanctificaveris, et vove-
ris Domino, tolles, et venies ad
locum, quem elegerit Dominus:
27 et offeres oblationes tuas car-
nem et sanguinem super altare
Domini Dei tui: sanguinem ho-
stiarum fundes in altari: carni-
bus autem ipse vesceris.

28 Observa et audi omnia quæ
ego præcipio tibi, ut bene sit
tibi et filiis tuis post te in sem-
piternum, cum feceris quod bo-
num est et placitum in conspe-
ctu Domini Dei tui. 29 Quando
disperdiderit Dominus Deus tu-
us ante faciem tuam gentes, ad
quas ingredieris possidendas, et
possederis eas, atque habitave-
ris in terra earum: 30 cave ne
imiteris eas, postquam te fue-
rint introeunte subversæ, et re-
quiras ceremonias earum, dicens:
Sicut coluerunt gentes istæ deos
suos, ita et ego colam. 31 Non
facies similiter Domino Deo tuo.
Omnes enim abominationes, quas
aversatur Dominus, fecerunt di-
is, suis, offerentes filios et filias,
et comburentes igni. 32 Quod
præcipio tibi, hoc tantum faci-
to Domino: nec addas quidquam,
nec minuas.

ir juos tu valgysi. Nesuteptas
žmogus ir suteptasis lygiai juos
valgys. 23 To tik sergėkies, kad
nevalgytumei kraujo, nes jų krau-
jas užima dušios vietą, todėl tau
nevalia valgyti dušios draug su
mėsa; 24 bet išpilsi jį ant žemės
kaip vandenį, 25 kad gerai klo-
tusi tau ir po tavęs tavo su-
nums, jei padarysi, kas įtinka
Viešpaties akyvaizdoje. 26 Ką gi
pašvęsi ir pažadėsi Viešpačiui,
tai pasiimsi ir ateisi į vietą, ku-
rią Viešpats bus išsirinkęs, 27
ir atnašausi savo dovanas, mė-
są ir kraują, ant Viešpaties, ta-
vo Dievo, altoriaus: aukų krau-
ją išliesi ant altoriaus, mėsą gi
pats suvalgysi.

28 Tėmyk ir išgirsk visa, ką
aš tau įsakiau, kad gerai klotu-
si tau ir po tavęs tavo sunums
per amžius, jei padarysi, kas yra
gera ir įtinka Viešpaties, tavo
Dievo, akyvaizdoje. 29 Kuomet
Viešpats, tavo Dievas, išnaikins
prieš tavo veidą tautas, kurių
apgalėti tu įeisi, ir kuomet jas
busi apgalėjęs ir gyvensi jų że-
mėje, 30 veizdėk, kad jų nese-
kiotumei, kuomet jos, tau įei-
nant, bus sunaikintos, ir kad
nejieškotumei jų papročių, sa-
kydamas: Kaip šitos tautos gar-
bino savo dievus, taip ir aš gar-
binsiu. 31 Nedaryk panašiai Vieš-
pačiui, tavo Dievui; nes jos da-
rė savo dievams visus bjauru-
mus, kurių Viešpats bodisi, at-
našaudamos sunus ir dukteris ir
degindamos ugnyje. 32 Ką tau
įsakau, tai tiktai daryk Viešpa-
čiui; nieko nepridėk ir neatimk.

---

kymas, parašytas 15. 16. eil. — (27) *Dovanas*. Ebr. t.: deginamasias aukas.—*Aukų kraują*. Ebr. t.: dėkojimo aukų kraują.

(30) *Taip ir aš garbinsiu*: Ebr. t.: taip ir aš darysiu.— (31) *Degindamos ugnyje*. Plg. Kun. 18, 21; 20, 2.

Caput XIII. 1 Si surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, et prædixerit signum atque portentum, 2 et evenerit quod locutus est, et dixerit tibi: Eamus, et sequamur deos alienos quos ignoras, et serviamus eis: 3 non audies verba prophetæ illius aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat utrum diligatis eum an non, in toto corde, et in tota anima vestra. 4 Dominum Deum vestrum sequimini, et ipsum timete, et mandata illius custodite, et audite vocem ejus: ipsi servietis, et ipsi adhærebitis. 5 Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur: quia locutus est ut vos averteret a Domino Deo vestro, qui eduxit vos de terra Ægypti, et redemit vos de domo servitutis: ut errare te faceret de via, quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: et auferes malum de medio tui. 6 Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, sive uxor quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: Eamus, et serviamus diis alienis, quos ignoras tu, et patres tui. 7 cunctarum in circuitu gentium, quæ juxta vel procul sunt, ab initio usque ad finem terræ, 8 non ac-

13. perskyrimas. 1 Jei tavo tarpe rastusi pranašas arba kurs sakytusi matęs sapną ir apskelbtu išanksto kokį ženklą arba stebuklą, 2 ir įvyktu tai, ką yra kalbėjęs, ir jis tau sakytu: Eikime ir sekkime svetimus dievus, kurių tu nežinai, ir jiems tarnaukime, 3 tu tokio pranašo arba sapnuotojo žodžių neklausysi, nes Viešpats, jusų Dievas, jus bando, kad išeitu aikštėn, ar jį mylite visa širdimi ir visa jusų dušia, ar ne. 4 Sekkite Viešpatį, jusų Dievą, ir jojo bijokitės; sergėkite jo paliepimus ir klausykite jo balso; jam tarnaukite ir jo laikykitės; 5 anas gi pranašas arba sapnų prasimanytojas tegul bus užmuštas, nes jis kalbėjo, kad jus atitrauktu nuo Viešpaties, jusų Dievo, kurs jus išvedė iš Aigypto žemės ir jus išpirko iš vergijos namų, idant padarytu, kad tu išklystumei iš kelio, kurį Viešpats, tavo Dievas, tau įsakė; taip tu prašalinsi pikta iš savo tarpo. 6 Jei tavo brolis, tavo motinos sunus, arba tavo sunus, arba duktė, arba tavo pati, kuri tau labai brangi, arba tavo prietelis, kurį myli kaip savo dušią, norėtu tau įkalbėti ir slapčia sakytu: Eikime ir tarnaukime svetimiems dievams, kurių nepažįstate nei tu, nei tavo tėvai, 7 dievams visų tautų, esančių apylinkėje, arti arba toli, nuo vieno žemės krašto lig kitam, 8 nesutikk su juo ir jo neklau-

(13, 1) *Apskelbtu išanksto...* (2) *ir įvyktu...*: tarpininkaujant piktai dvasiai ir leidžiant Viešpačiui, kurs tuo budu norės išbandyti savo išrinktosios tautos ištikimumą. — *Kurių tu nežinai*: kurie nieku neprisidėjo prie Izraėlio likimo pagerinimo, jo negelbėjo ir nešelpė, todėl neįgijo jokių teisių laukti dėkingo garbinimo, kaip Jahveh. — (6-11) *Jei tavo brolis...* Po netikro pranašo, viešai kviečiančio tarnauti dievams, kalbama apie suvedžiojančius slapčia. — *Bet tuojau jį*

quiescas ei, nec audias, neque
parcat ei oculus tuus ut mise-
rearis et occultes eum, 9 sed
statim interficies: sit primum
manus tua super eum, et postea
omnis populus mittat manum.
10 Lapidibus obrutus necabitur:
quia voluit te abstrahere a Do-
mino Deo tuo, qui eduxit te de
terra Ægypti de domo servitu-
tis: 11 ut omnis Israel audiens
timeat, et nequaquam ultra fa-
ciat quippiam hujus rei simile.
12 Si audieris in una urbium tu-
arum, quas Dominus Deus tu-
us dabit tibi ad habitandum, di-
centes aliquos: 13 Egressi sunt
filii Belial de medio tui, et aver-
terunt habitatores urbis suæ,
atque dixerunt: Eamus, et ser-
viamus diis alienis quos ignora-
tis: 14 quære sollicite et diligen-
ter, rei veritate perspecta, si
inveneris certum esse quod di-
citur, et abominationem hanc
opere perpetratam, 15 statim per-
cuties habitatores urbis illius
in ore gladii, et delebis eam ac
omnia, quæ in illa sunt, usque
ad pecora. 16 quidquid etiam
supellectilis fuerit, congregabis
in medio platearum ejus, et cum
ipsa civitate succendes, ita ut
universa consumas Domino Deo
tuo, et sit tumulus sempiternus:
non ædificabitur amplius, 17 et
non adhærebit de illo anathe-
mate quidquam in manu tua:
ut avertatur Dominus ab ira fu-
roris sui, et misereatur tui, mul-
tiplicetque te sicut juravit pa-

syk; tavo akis tegul jo nepasi-
gaili, kad pataikautumei arba jį
slėptumei, 9 bet tuojau jį už-
mušk. Tu pirmas pakelk ant jo
ranką, o paskui visa tauta pri-
dės ranką. 10 Jis pražus užmuš-
tas akmenimis, nes norėjo tave
atitraukti nuo Viešpaties, tavo
Dievo, kurs tave išvedė iš Ai-
gypto žemės, iš vergijos namų,
11 kad visas Izraėlis, tai išgirdęs,
bijotusi ir daugiaus nebedary-
tų nieko panašaus. 12 Jei išgir-
stumei viename iš savo miestų,
kuriuos Viešpats, tavo Dievas,
tau duos apsigyventi, kaikuriuos
sakant: 13 Iš tavo tarpo išėjo
Belialio sūnūs ir suklaidino sa-
vo miesto gyventojus, sakyda-
mi: Eikime ir tarnaukime sve-
timiems dievams, kurių nepaži-
state, 14 teiraukies rūpestingai ir
uoliai, o sužinojęs tiesą, jei pa-
sirodytų, kad taip yra, kaip sa-
koma, ir kad tas bjaurus daly-
kas įvykdytas, 15 tuojau išmuši
ano miesto gyventojus kalavijo
ašmenimis ir išnaikinsi jį ir vi-
sa, kas jame yra, net ir galvi-
jus. 16 Taipogi visus rakandus
sukrausi jo gatvių viduryje ir
uždegsi draug su pačiu miestu,
taip kad visa sudeginsi Viešpa-
čiui, tavo Dievui, ir tebūna am-
žinas kapas. Niekuomet jis ne-
bebus atstatytas, 17 ir iš to iš-
keikimo nieko nepasiliks tavo
rankoje, kad Viešpats sulaikytų
savo rūstybės užsidegimą, kad
pasigailėtų tavęs ir tave padau-
gintų, kaip yra prisiekęs tavo

---

užmušk. Anot Sam. Pent. ir LXX reikėjo, kad pirma teismas pasmerktų suvedžiotoją. Plg. žem. 19, 5; Sk. 35, 30. — *Tu pirmas pakelk ant jo ranką.* Kas skųsdavo, tas pirmas turėjo išpildyti bausmę, nes jis ėmė ant savęs didžiausią atsakomybės dalį. Plg. 17, 7. — (12-18) *Jei išgirstumei...* Plg. Joz. 22, 12. Pamokymas, kas reiktų daryti, jei visas Izraėlio miestas pasiduotų stabmeldystei. — *Viename iš savo miestų.* Geriaus: apie vieną iš savo miestų... — *Belialio.* Ebr. *b^{e}lija'*-

tribus tuis, 18 quando audieris vocem Domini Dei tui, custodiens omnia præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, ut facias quod placitum est in conspectu Domini Dei tui.

Caput XIV. 1 Filii estote Domini Dei vestri: non vos incidetis, nec facietis calvitium super mortuo. 2 Quoniam populus sanctus es Domino Deo tuo: et te elegit ut sis ei in populum peculiarem de cunctis gentibus, quæ sunt super terram.

3 Ne comedatis quæ immunda sunt. 4 Hoc est animal, quod comedere debetis, Bovem, et ovem, et capram, 5 cervum et capream, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum. 6 Omne animal, quod in duas partes findit ungulam, et ruminat, comedetis. 7 De his autem, quæ ruminant, et ungulam non findunt, comedere non debetis, ut camelum, leporem, chœrogryllum: hæc quia ruminant, et non dividunt ungulam, immunda erunt vobis. 8 Sus quoque quoniam dividit ungulam, et non ruminat, immunda erit: carnibus eorum non vescemini, et cadavera non tangetis. 9 Hæc comedetis ex omnibus quæ morantur in aquis: Quæ habent pinnulas et squamas, comedite: 10

tėvams, 18 jei klausysi Viešpaties, tavo Dievo, balso ir užlaikysi visus jo įsakymus, kuriuos aš šiandien tau duodu, taip darydamas, kas tinka Viešpaties, tavo Dievo, akyvaizdoje.

14. perskyrimas. 1 Bukite Viešpaties, jusų Dievo, sunumis: nedarysite sau įsipjovimų ir nenusiskusite plikai dėlei numirėlio, 2 nes esi Viešpačiui, tavo Dievui, pašvęstoji tauta, ir jis tave išsirinko, kad butumei jam visai nuosavi tauta iš visų esančių ant žemės tautų.

3 Nevalgysite, kas sutepta. 4 Šitie yra gyvuliai, kuriuos valia valgyti: jautis, avis, ožka, 5 briedis, stirna, stumbras, laukinis ožys, gazėlė, kalnų ožka, žirafas. 6 Valgysite kiekvieną gyvulį, kurs turi į dvi dali skeltą nagą ir gromulioja. 7 Tų gi, kurie negromulioja ir turi neskeltą nagą, valgyti neprivalote, kaip tai, kupranugario, zuikio, uolinio opšraus; šitie bus jums sutepti, nes nors jie gromulioja, bet turi neskeltą nagą. 8 Taipogi kiaulė bus sutepta, nes nors turi skeltą nagą, bet negromulioja. Jų mėsos nevalgysite ir maitos neprisiliesite. 9 Iš visų pasiliekančiųjų vandenyje valgysite tuos, kurie turi pelekus

---

al, b e n a u d o s; todėl tas žodis reiškia tą pat, ką ir n e n a u d ė l i s; juo dažnai vadinama piktoji dvasia. — *Teiraukies rupestingai...* Kaltybė reikia pirma gerai ištirti ir tik tuomet apskelbti miestą esant iškeiktą *(cherem)* ir kaipo tokį visai jį išnaikinti. — *Pasigailėtu tavęs.* Viešpaties rustybė grumoja visai tautai, kolei nebus visai atkirstas sugedęs sąnarys.

(**14, 1**) *Bukite... sunumis.* Anot ebr. t.: jųs esate sunųs. Kadangi Izraėlis yra pirmgimis Viešpaties sunus (Iš. 4, 22), todėl ir kiekvienas Izraėlitas dalyvauja toje įsunystėje. Ta gi įsunystė uždeda ant jų tam tikras pareigas. — *Nedarysite...* Vz. Kun. 19, 28; 21, 5.

(**3**) *Kas sutepta.* Ebr. t.: kas pasibjaurėtina. — (**4-8**) *Gyvuliai, kuriuos valia valgyti.* Plg. Kun. 11, 2-8. — *Stirna, stumbras...* Gyvulių vardai nevisai tikri. Ebr. t. išskaitytos tarp kitų keturios antilopų rųšįs. — (**9. 10**) *Iš visų pasilie-*

quæ absque pinnulis et squamis
sunt, ne comedatis, quia immunda
sunt. 11 Omnes aves mundas
comedite. 12 Immundas ne comedatis:
aquilam scilicet, et gryphem,
et haliæetum, 13 ixion,
et vulturem ac milvum juxta
genus suum: 14 et omne corvini
generis, 15 et struthionem, ac
noctuam, et larum, atque accipitrem
juxta genus suum: 16 herodium
ac cygnum, et ibin, 17
ac mergulum, porphyrionem, et
nycticoracem, 18 onocrotalum,
et charadrium, singula in genere
suo: upupam quoque et vespertilionem.
19 Et omne quod
reptat et pennulas habet, immundum
erit, et non comedetur.
20 Omne quod mundum est,
comedite. 21 Quidquid autem
morticinum est, ne vescamini
ex eo. Peregrino, qui intra portas
tuas est, da ut comedat, aut
vende ei: quia tu populus sanctus
Domini Dei tui es. Non
coques hœdum in lacte matris
suæ.

22 Decimam partem separabis
de cunctis fructibus tuis qui
nascuntur in terra per annos
singulos. 23 et comedes in conspectu
Domini Dei tui in loco,
quem elegerit, ut in eo nomen
illius invocetur, decimam frumenti
tui, et vini, et olei, et
primogenita de armentis et ovibus
tuis: ut discas timere Do-

ir žvynus; 10 tų gi, kurie be pelekų
ir žvynų, nevalgysite, nes
jie sutepti. 11 Valgykite visus
nesuteptus paukščius; 12 suteptųjų
gi nevalgykite: butent, arelio,
gryfo, juros arelio, 13 lingės,
vanagėlio, peslio su visa jo veisle,
14 visos varnų veislės, 15 strauso,
pelėdos, žuvėdros, vanago su
visa jo veisle, 16 geršės, gulbės,
ibio, 17 naro, raudonpluksnio,
apuoko, 18 pelikonies, kėkšto, visų
su jų veisle; taipogi tutlio
ir šikšnosparnio. 19 Taipogi visa,
kas šliaužia ir turi sparnelius,
bus sutepta ir nebus valgoma.
20 Visa, kas nesutepta,
valgykite. 21 Kas tik yra nustipę,
to nevalgysite. Svetimtaučiui,
esančiam tavo vartuose,
duok jų valgyti arba jam parduok,
nes tu esi Viešpačiui, savo
Dievui, pašvęstoji tauta. Nevirsi
ožiuko jo motinos piene.

22 Atskirsi dešimtą dalį visų
savo vaisių, kurie kas metai uždera
dirvoje, 23 ir valgysi Viešpaties,
tavo Dievo, akyvaizdoje
toje vietoje, kurią jis bus išsirinkęs,
kad ten butų šaukiamas
jo vardas, dešimtinę tavo javų,
vyno, aliejaus ir pirmgimius iš
savo galvijų ir avių, idant išmoktumei
bijoties visuomet Viešp-

---

kančiųjų... Vz. Kun. 11. 9-12. — (**11-18**) *Valgykite visus...* Sutepti paukščiai išskaitomi tie patįs, ką ir Kun. 11, 13-19; tik čia dar pridėta l i n g ė, ebr. *ra'ah*. V. ixion, iš vanagų giminės. — (**19. 20**) *Taipogi visa...* Vz. Kun. 11. 29. 30. — (**21**) *Kas tik yra nustipę...* Vz. Iš. 22, 30; Kun. 17, 15. Maita leidžiama naudoties svetimtaučiams, nes jie ir tarp Izraėlitų gyvendami turėjo užlaikyti ne visus jo įstatus. — *Nevirsi ožiuko...* Vz. Iš. 23, 19; 34, 26.

(**22**) *Atskirsi dešimtą dalį...* Kalbama apie taip vadinamą „antrąją“ dešimtinę (vz. aug. 12, 17 paaišk.), atskirtiną nuo pirmosios dešimtinės, kuri reikėjo atiduoti Lėvitams. — (**23**) *Pirmgimius iš savo galvijų ir avių.* Vz. žem. 15, 19...

minum Deum tuum omni tempore. 24 Cum autem longior fuerit via, et locus quem elegerit Dominus Deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eum hæc cuncta portare, 25 vendes omnia, et in pretium rediges, portabisque manu tua, et proficisceris ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: 26 et emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit, sive ex armentis, sive ex ovibus, vinum quoque et siceram, et omne quod desiderat anima tua: et comedes coram Domino Deo tuo, et epulaberis tu et domus tua:
27 et Levites qui intra portas tuas est, cave ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem in possessione tua. 28 Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quæ nascuntur tibi eo tempore: et repones intra januas tuas. 29 Venietque Levites qui aliam non habet partem nec possessionem tecum, et peregrinus ac pupillus et vidua, qui intra portas tuas sunt, et comedent et saturabuntur: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

Caput XV. 1 Septimo anno facies remissionem, 2 quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est Domini. 3 A peregrino et advena exiges: civem et propinquum

paties, tavo Dievo. 24 Jeigu kelias butu perdaug tolimas iki vietai, kurią Viešpats, tavo Dievas, bus išsirinkęs, o jis tau palaimins, ir negalėsi jam visa tai nunešti, 25 visa parduosi ir paversi pinigais, kuriuos nešiesi savo rankoje ir eisi į vietą, kurią Viešpats, tavo Dievas, bus išsirinkęs. 26 Už tuos pačius pinigus nusipirksi, kas tik tau patiks, ar tai iš galvijų, arba iš avių, taipogi vyno bei stiprių gėralų ir viso, ko tik geidžia tavo dušia, ir valgysi Viešpaties, tavo Dievo, akyvaizdoje, keldamas pokilį tu ir visa tavo šeimyna, 27 taipogi ir esantis tavo vartuose Lėvitas; saugokies jį apleisti, nes jis neturi kitos dalies tavo paveldėtoje žemėje. 28 Trečiais metais atskirsi kitą dešimtinę iš viso, kas tau tuo metu uždera, ir padėsi savo tarpuvartėje; 29 o Lėvitas, kurs neturi kitos dalies, nei tėviškės draug su tavim, taipogi svetimtautis, našlaitis ir našlė, kurie yra tavo vartuose, ateis, valgys ir pasisotins, kad Viešpats, tavo Dievas, tave palaimintu visuose tavo rankų darbuose, kuriuos darysi.

15. perskyrimas. 1 Septintais metais bus atleidimas, 2 kurs taip bus daromas: Žmogus, kuriam bus ką nors skolingas jo prietelis, arba artimas ir brolis, negalės pareikalauti atgal, nes tai Viešpaties atleidimo metai. 3 Iš svetimtaučio ir ateivio reikalau-

— (28) *Trečiais metais...* Antroji trečiųjų metų dešimtinė reikia atiduoti beturčiams, todėl savininkas negali ja pasinaudoti taip, kaip pasakyta aug. 23. e. ir tol.
(15, 1) *Septintais metais...* Vz. Iš. 23, 10-12; Kun. 25, 2-7. — (2) *Negalės reikalauti...* Skola buvo ne visai panaikinama, bet tik jos užmokėjimas atidedamas vieneriems metams; jiems praslinkus, skola reikėjo užmokėti. Atidėjimo priežastis buvo ta, kad septintais arba subatiniais metais laukai neduodavo savininkui

repetendi non habetis potesta-
tem. [4] Et omnino indigens et
mendicus non erit inter vos: ut
benedicat tibi Dominus Deus
tuus in terra, quam traditurus
est tibi in possesionem. [5] Si ta-
men audieris vocem Domini Dei
tui, et custodieris universa quæ
jussit, et quæ ego hodie præci-
pio tibi, benedicet tibi, ut pol-
licitus est. [6] Fœnerabis gentibus
multis, et ipse a nullo accipies
mutuum. Dominaberis nationi-
bus plurimis, et tui nemo do-
minabitur. [7] Si unus de fratri-
bus tuis, qui morantur intra por-
tas civitatis tuæ in terra, quam
Dominus Deus tuus daturus est
tibi, ad paupertatem venerit:
non obdurabis cor tuum nec con-
trahes manum, [8] sed aperies eam
pauperi, et dabis mutuum, quo
eum indigere perspexeris. [9] Ca-
ve ne forte subrepat tibi impia
cogitatio, et dicas in corde tuo:
Appropinquat septimus annus
remissionis: et avertas oculos
tuos a paupere fratre tuo, no-
lens ei quod postulat mutuum
commodare: ne clamet contra
te ad Dominum, et fiat tibi in
peccatum. [10] Sed dabis ei: nec
ages quippiam callide in ejus
necessitatibus sublevandis: ut
benedicat tibi Dominus Deus
tuus in omni tempore, et in cun-
ctis ad quæ manum miseris. [11]
Non deerunt pauperes in terra
habitationis tuæ: idcirco ego
præcipio tibi ut aperias manum
fratri tuo egeno et pauperi, qui
tecum versatur in terra.

si, bet iš vientaučio ir artimo
nebus valia išreikalauti. [4] Ne-
bus jusų tarpe visai nuskurdu-
sio žmogaus ir elgėtos, kad Vieš-
pats, tavo Dievas, tave palai-
mintų žemėje, kurią jis tau duos
paveldėti. [5] Jei tečiaus klausy-
si Viešpaties, tavo Dievo, balso
ir sergėsi visa, ką tau liepė ir
ką aš tau šiandien įsakau, jis
tave laimins, kaip yra žadėjęs.
[6] Tu skolinsi daugeliui tautų,
bet pats iš nieko neimsi skolon.
Tu viešpatausi ant daugelio tau-
tų, o ant tavęs niekas nevieš-
pataus. [7] Jei kurs iš tavo bro-
lių, pasiliekančių tavo miesto
vartuose, žemėje, kurią Viešpats,
tavo Dievas, tau duos, nuskur-
stu, tu nesukietinsi savo širdies
ir neužgniauši rankos, [8] bet ją
atidengsi beturčiui ir paskolin-
si, ko matysi jį reikalaujant. [9]
Sergėkies, kad kartais nepasi-
duotumei bedieviškai minčiai ir
nesakytumei savo širdyje: arti-
nasi septinti atleidimo metai, ir
nukreiptumei savo akis nuo be-
turčio brolio, nenorėdamas jam
paskolinti, ko jis prašo, kad jis
nesišauktų prieš tave į Viešpa-
tį, ir tau butų iš to nuodėmė.
[10] Priešingai, tu jam duosi ir
nieko nedarysi apgaulingai, su-
šelpdamas jį jo reikale, kad Vieš-
pats, tavo Dievas, tave palai-
mintų visuomet ir visame, ką
pradėsi savo ranka. [11] Nestigs
beturčių tavo gyvenamoje že-
mėje; todėl aš tau įsakau ati-
dengti ranką savo nuskurdusiam
broliui ir beturčiui, kurs pasi-
lieka su tavimi šalyje.

---

jokio pelno. — (4. 5) *Nebus jusų tarpe...* Viešpaties palaiminimas padės visiems išvengti nuskurdimo, jei tečiaus Izraėlitai bus paklusnųs jo įsakymams. Kaip atsitiks ištikrųjų, Mozė pasako toliaus 11. e., nes jis pramato, kad parašyta 5. e. sąlyga nebus išpildyta. — (8) *Atidengsi beturčiui...* Plg. Mt. 5, 42; Lk. 6, 34. —

[12] Cum tibi venditus fuerit
frater tuus Hebræus, aut He-
bræa, et sex annis servierit tibi,
in septimo anno dimittes eum
liberum: [13] et quem libertate do-
naveris, nequaquam vacuum abi-
re patieris: [14] sed dabis viati-
cum de gregibus, et de area, et
et torculari tuo, quibus Domi-
nus Deus tuus benedixerit tibi.
[15] Memento quod et ipse ser-
vieris in terra Ægypti, et libe-
raverit te Dominus Deus tuus,
et idcirco ego nunc præcipio ti-
bi. [16] Sin autem dixerit: Nolo
egredi: eo quod diligat te, et
domum tuam, et bene sibi apud
te esse sentiat: [17] assumes su-
bulam, et perforabis aurem ejus
in janua domus tuæ, et serviet
tibi usque in æternum: ancillæ
quoque similiter facies. [18] Non
avertas ab eis oculos tuos, quan-
do dimiseris eos liberos: quoni-
am juxta mercedem mercenarii
per sex annos servivit tibi: ut
benedicat tibi Dominus Deus
tuus in cunctis operibus quæ
agis.

[19] De primogenitis, quæ na-
scuntur in armentis, et in ovi-
bus tuis, quidquid est sexus ma-
sculini, sanctificabis Domino Deo
tuo. Non operaberis in primoge-
nito bovis, et non tondebis pri-
mogenita ovium. [20] In conspe-
ctu Domini Dei tui comedes ea
per annos singulos in loco, quem
elegerit Dominus, tu et domus

[12] Kuomet tau bus parduotas
tavo brolis Ebrajis arba Ebrajė
ir ištarnaus šešerius metus, sep-
tintais metais paleisi jį liuosą,
[13] ir apdovanojęs liuosybe visai
nepakęsi, kad jis išeitu tuščio-
mis rankomis, [14] bet jam duosi
pavižio iš bandų, iš klojimo ir
iš savo spaustuvo, kuo Viešpats,
tavo Dievas, bus tave palaimi-
nęs. [15] Atsimink, kad ir tu tar-
navai Aigypto žemėje, ir Vieš-
pats, tavo Dievas, tave išliuo-
savo, ir todėl aš dabar tau duo-
du tą įsakymą. [16] Bet jei jis tar-
tu: Aš nenoriu išeiti, dėlto kad
jis myli tave ir tavo namus ir
jaučiasi pas tave gerai, [17] imsi
ylą ir parversi jo ausį savo na-
mų duryse, ir jis tau tarnaus
amžinai; su tarnaite padarysi
taippat. [18] Nenukreipsi nuo jų
savo akių, kuomet paleisi juos
liuosus, nes už samdininko algą
jis tau tarnavo šešerius metus,
kad Viešpats, tavo Dievas, ta-
ve palaimintu visuose darbuose,
kuriuos darai.

[19] Kiekvieną pirmgimį patinė-
lį tarp savo galvijų ir avių pa-
švęsi Viešpačiui, tavo Dievui.
Nedirbsi su jaučio pirmgimiu ir
avių pirmgimių nekirpsi. [20] Tu
ir tavo šeimyna valgysite juos
Viešpaties, tavo Dievo, akyvaiz-
doje kas metai toje vietoje, ku-

Artinasi septinti metai. Paskolinęs prieš pačius subatinius metus, jis galės tiktai negreitai susilaukti skolos užmokėjimo, todėl gali kilti pagunda visai jos neduoti. (**12**) *Kuomet tau bus parduotas:* už skolas. Plg. Iš. 21, 2... Kun. 25, 39... Jer. 34, 9... — (**13. 14**) *Kad išeitu tuščiomis...* Paleistas vergas reikia sušelpti, kad jis galėtu pradėti tolesnį savo gyvenimą geresnėse sąlygose ir nebutu priverstas tuojau vėl parsiduoti nelaisvėn. — (**16**) *Jei jis tartu...* Vz. Iš. 21, 6. — (**17**) *Su tarnaite..* Moteriškei vergei čionai suteikiamos didesnės teisės negu Iš. 21, 2...

(**19. 20**) *Kiekvieną pirmgimį...* Paaiškinama, kas pasakyta aug. 12, 6; 14, 23.

tua. 21 Sin autem habuerit maculam, vel claudum fuerit, vel cæcum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo. 22 Sed intra portas urbis tuæ comedes illud: tam mundus quam immundus similiter vescentur eis quasi caprea, et cervo. 23 Hoc solum observabis, ut sanguinem eorum non comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

Caput XVI. 1 Observa mensem novarum frugum, et verni primum temporis, ut facias Phase Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte. 2 Immolabisque Phase Domino Deo tuo de ovibus, et de bobus in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi. 3 Non comedes in eo panem fermentatum: Septem diebus comedes absque fermento, afflictionis panem, quoniam in pavore egressus es de Ægypto: ut memineris diei egressionis tuæ de Ægypto, omnibus diebus vitæ tuæ. 4 Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus,

rią Viešpats bus išsirinkęs. 21 O jei turėtu kliaudą, arba butu raišas, arba aklas, arba turėtu kokį nedailumą arba ydą kitose kuno dalyse, nebus pjaunamas Viešpačiui, tavo Dievui, 22 bet jį suvalgysi savo miesto vartuose; kaip nesuteptas žmogus taip ir suteptasis juos lygiai valgys, kaip stirną ir briedį. 23 To tiktai sergėsies, kad nevalgytumei jų kraujo, bet jį išliesi ant žemės kaip vandenį.

16. perskyrimas. 1 Užlaikyk naujų vaisių mėnesį, pirmąjį pavasario metu, kad darytumei Viešpačiui, tavo Dievui, Paschą, nes tame mėnesyje Viešpats, tavo Dievas, tave išvedė nakčia iš Aigypto. 2 Aukosi Viešpačiui, tavo Dievui, Paschą iš avių ir iš jaučių toje vietoje, kurią Viešpats, tavo Dievas, bus išsirinkęs, kad tenai pasiliktu jo vardas. 3 Nevalgysi joje įraugintos duonos: septynias dienas valgysi sielvarto duoną be raugo, nes su išgąsčiu išėjai iš Aigypto, kad atsimintumei tą savo išėjimo iš Aigypto dieną per visas savo gyvenimo dienas. 4 Septynias dienas raugas nepasirodys visose tavo ribose ir nepasiliks

Iš galvijų pirmgimių savininkas neprivalo turėti jokio pelno. Jie reikia atgabenti šventyklon ir čia atnašauti. Kuomet kunigas juos paaukos, jis duos jų mėsos dalį gyvulio savininkui; ta paskutinė aplinkybė yra naujas dalykas, kitur neminėtas. Plg. Iš. 13, 2. 12; 34, 19; Kun. 18, 18. — (21-23) *Jei turėtu kliaudą...* Gyvulių pirmgimio su kliauda nebuvo valia aukoti. Vz. Kun. 22, 21..., bet savininkas galėjo jį pasipjauti ir valgyti kaip paprastą mėsą.

(16, 1) *Užlaikyk...* Primenama Velykų apeigos. Plg. Iš. 12, 1... Kun. 22, 1... Sk. 9, 1... — *Naujų vaisių.* Ebr. *'abib.* Tuo vardu, o taipogi n i s a n u vadinosi pirmasis bažnytinių metų mėnuo. — *Pirmąjį pavasario metu.* Paaiškinanti glosa, kurios nėra ebr. t. — (2) *Aukosi... Paschą... Pesach* reiškia griežtai imant tik velykinį avinėlį, bet čionai tas žodis imamas plačioje prasmėje ir juo pavadintos visos Velykų metu daromos aukos. Plg. Sk. 28, 19. — *Toje vietoje, kurią...* Visi Izraėlitai turi susieiti vienon Viešpaties išrinkton vieton Velykų švęstų. Vz. 5. eil. ir tol. — (3) *Sielvarto duoną...* Nerauginta duona turi priminti sielvartus, iškentėtus Aigypte ir išeinant iš jo. — *Su išgąsčiu.* Ebr. t.: s k u b i a i. Ir ta aplinkybė neleido įrauginti duonos. Plg. Iš 17, 34. 39. — (4) *Mėsos, paaukotos...*:

et non remanebit de carnibus
ejus quod immolatum est ve-
spere in die primo usque mane.
5 Non poteris immolare Phase
in qualibet urbium tuarum, quas
Dominus Deus tuus daturus est
tibi: 6 sed in loco, quem elege-
rit Dominus Deus tuus, ut ha-
bitet nomen ejus ibi: immolabis
Phase vespere ad solis occasum,
quando egressus es de Ægypto.
7 Et coques, et comedes in lo-
co, quem elegerit Dominus De-
us tuus, maneque consurgens
vades in tabernacula tua. 8 Sex
diebus comedes azyma: et in
die septima, quia collecta est,
Domini Dei tui, non facies opus.
9 Septem hebdomadas numera-
bis tibi ab ea die qua falcem in
segetem miseris. 10 Et celebra-
bis diem festum hebdomadarum
Domino Deo tuo, oblationem
spontaneam manus tuæ, quam
offeres juxta bendictionem Do-
mini Dei tui: 11 et epulaberis
coram Domino Deo tuo, tu, fi-
lius tuus, et filia tua, servus tu-
us, et ancilla tua, et Levites
qui est intra portas tuas, adve-
na ac pupillus et vidua, qui mo-
rantur vobiscum: in loco quem
elegerit Dominus Deus tuus, ut
habitet nomen ejus ibi: 12 et re-
cordaberis quoniam servus fue-
ris in Ægypto: custodiesque ac
facies quæ præcepta sunt. 13 So-
lemnitatem quoque tabernacu-
lorum celebrabis per septem
dies, quando collegeris de area

iki rytui mėsos, paaukotos pir-
mą dieną vakare. 5 Paschos ne-
galėsi aukoti kiekviename savo
mieste, kuriuos Viešpats, tavo
Dievas, tau duos, 6 bet tik to-
je vietoje, kurią Viešpats, tavo
Dievas, bus išsirinkęs, kad tenai
pasiliktu jo vardas. Paschą au-
kosi vakarop, saulei nusileidžiant,
kuomet esi išėjęs iš Aigypto. 7
Virsi ir valgysi toje vietoje, ku-
rią Viešpats, tavo Dievas, bus
išsirinkęs, o rytą atsikėlęs eisi
į savo šėtras. 8 Šešias dienas
valgysi neraugintas duonas, o
septintoje dienoje, kadangi tai
Viešpaties, tavo Dievo, sueiga,
nedirbsi jokio darbo. 9 Atskai-
tysi sau septynias savaites nuo
tos dienos, kurioje busi pjautu-
vu palietęs javus, 10 ir švęsi
Viešpačiui, tavo Dievui, Savai-
čių iškilmę, atnešdamas gera va-
lia savo rankų dovaną, kurią at-
našausi pagal tai, kaip Viešpats,
tavo Dievas, bus tau palaimi-
nęs, 11 ir kelsi Viešpaties, tavo
Dievo, akyvaizdoje pokilį tu,
tavo sunus, tavo duktė, tavo tar-
nas, tavo tarnaitė, esantis tavo
vartuose Lėvitas, ateivis, naš-
laitis ir našlė, kurie su jumis
pasilieka, toje vietoje, kurią Vieš-
pats, tavo Dievas, bus išsirin-
kęs, kad tenai pasiliktu jo var-
das; 12 atsiminsi, kad buvai ver-
gas Aigypte, užlaikysi ir pildy-
si, kas įsakyta. 13 Taipogi Šė-
trų iškilmę švęsi septynias die-
nas, kuomet busi suvalęs vai-
sius iš klojimo ir iš spaustuvo,

velykinio avinėlio. Plg. Iš. 17, 10. — (7) *O rytą atsikėlęs...* Šitie žodžiai aiškinami dvejopai: vieni mato juose leidimą grįžti namon tuojau, praslinkus tik pirmai Velykų nakčiai, kiti gi leidimą eiti į laikines šėtras, kurias atvykusieji į šventes pasistatydavo netoli nuo šventos vietos. — **(9-12)** *Atskaitysi...* Kalbama apie Sekminių šventę. Plg. Iš. 34, 18-23; Kun. 23, 15-22; Sk. 28, 26-31. — *Tavo vartuose.* Vartais labai dažnai vadinami Izraėlitų miestai — **(13-15)** *Taipogi...* Plg.

et torculari fruges tuas: [14] et
epulaberis in festivitate tua, tu,
filius tuus, et filia, servus tuus
et ancilla, Levites quoque et
advena, pupillus ac vidua qui
intra portas tuas sunt. [15] Se-
ptem diebus Domino Deo tuo
festa celebrabis in loco, quem
elegerit Dominus: benedicetque
tibi Dominus Deus tuus in cun-
ctis frugibus tuis, et in omni
opere manuum tuarum, erisque
in lætitia. [16] Tribus vicibus per
annum apparebit omne mascu-
linum tuum in conspectu Do-
mini Dei tui in loco quem ele-
gerit: in solemnitate azymorum,
in solemnitate hebdomadarum,
et in solemnitate tabernaculo-
rum. Non apparebit ante Domi-
num vacuus: [17] sed offeret unus-
quisque secundum quod habue-
rit juxta benedictionem Domi-
ni Dei sui, quam dederit ei.

[14] ir pokiliausi savo iškilmėje
tu, tavo sunus, tavo duktė, ta-
vo tarnas ir tarnaitė, taipogi
Lėvitas ir ateivis, našlaitis ir
našlė, kurie yra tavo vartuose.
[15] Septynias dienas švęsi tą iškil-
mę Viešpačiui, tavo Dievui, vie-
toje, kurią Viešpats bus išsirin-
kęs; o Viešpats, tavo Dievas,
palaimins tave visuose tavo vai-
siuose ir visuose tavo rankų
darbuose, ir busi linksmas. [16]
Kiekvienas tavo vyriškis pasi-
rodys tris sykius metuose vie-
toje, kurią Viešpats bus išsirin-
kęs: Neraugintų duonų iškilmė-
je, Savaičių iškilmėje ir Šėtrų
iškilmėje. Jie nepasirodys Vieš-
paties akyvaizdoje tuščiomis ran-
komis, [17] bet kiekvienas atna-
šaus iš to, ką turės pagal Vieš-
paties, savo Dievo, palaiminimą,
kurį jam yra suteikęs.

2) Viešojo gyvenimo pareigos.

[18] Judices et magistros con-
stitues in omnibus portis tuis,
quas Dominus Deus tuus dede-
rit tibi, per singulas tribus tu-
as: ut judicent populum justo

[18] Visuose savo vartuose, ku-
riuos Viešpats, tavo Dievas, tau
duos, kiekvienoje savo giminė-
je paskirsi teisėjus ir viršinin-
kus, kad teistu tautą teisingu

Kun. 23, 33-43. — (**16**) *Kiekvienas vyriškis...* Griežta pareiga ateiti šventyklon uždedama tik ant vyriškių, kurių amžis tečiaus nenurodomas; bet iš viso pasakojimo aišku (v. 11. e.), kad gerai darė tie, kurie ateidavo su visa savo šeimyna.

16, 18—21, 14. Po griežtai religijinių pareigų įkvėptas autorius primena Izraėlitams jų viešojo ir draugijinio gyvenimo pareigas. Taigi, čionai visupirma liepiama paskirti visuose Izraėlio miestuose teisėjus, kurie turi teisti teisingai, reikalauti paliudijimo bent dviejų liudytojų, painiose gi bylose ieškoti patarties pas kunigus ir vyriausį tautos teisėją (16, 18—17, 1?). Toliaus eina visai nauji pamokymai apie karaliaus išrinkimą ir kaikurias jo pareigas (17, 14-20). Po to kalbama apie kunigų ir Lėvitų pelną (18, 1-8), apie netikrus ir tikrus pranašus (18, 9-22), apie prieglaudos miestus (19, 1-13), apie nuosavybės ribų užlaikymą ir apie liudytojus teisme (19, 14-21). Galop duodami perspėjimai, paliečiantįs karę (20, 1-20), pamokymas, kas reikia padaryti su atrastu nežinia keno užmušto žmogaus lavonu (21, 1-9) ir kaip pasielgti su belaisve, kurią kas nori imti į moteris (21, 10-14).

(**18**) *Vartuose:* miestuose. — *Viršininkus.* Ebr. *šotrim*, raštininkus. Plg.

judicio, [19] nec in alteram par-
tem declinent. Non accipies per-
sonam, nec munera: quia mune-
ra excæcant oculos sapientum,
et mutant verba justorum. [20]
Juste quod justum est perse-
queris: ut vivas et possideas ter-
ram, quam Dominus Deus tuus
dederit tibi. [21] Non plantabis
lucum, et omnem arborem jux-
ta altare Domini Dei tui. [22] Nec
facies tibi, neque constitues sta-
tuam: quæ odit Dominus Deus
tuus.

Caput XVII. [1] Non immola-
bis Domino Deo tuo ovem, et
bovem, in quo est macula, aut
quippiam vitii: quia abominatio
est Domino Deo tuo. [2] Cum re-
perti fuerint apud te intra unam
portarum tuarum, quas Domi-
nus Deus tuus dabit tibi, vir
aut mulier qui faciant malum
in conspectu Domini Dei tui,
et transgrediantur pactum illius,
[3] ut serviant diis alienis, et ado-
rent eos, solem et lunam, et
omnem militiam cœli, quæ non
præcepi: [4] et hoc fuerit nuntia-
tum, audiensque inquisieris di-
ligenter et verum esse repe-
reris, et abominatio facta est in
Israel: [5] educes virum ac mu-
lierem, qui rem sceleratissimam
perpetrarunt, ad portas civita-

teismu, [19] ir nenukrypsi kurion
nors vienon pusėn. Nežiurėsi
ypatų ir neimsi dovanų, nes
dovanos apakina išmintingųjų
akis ir iškreipia teisiųjų žodžius.
[20] Kas teisu yra, to teisingai
laikysies, kad liktumei gyvas ir
paveldėtumei žemę, kurią Vieš-
pats, tavo Dievas, tau duos. [21]
Nesodinsi girios ir jokio medžio
greta Viešpaties, tavo Dievo, al-
toriaus. [22] Nedarysi sau ir ne-
sistatysi stovylos, nes Viešpats,
tavo Dievas, tai neapkenčia.

17. perskyrimas. [1] Neaukosi
Viešpačiui, tavo Dievui, avies
ir jaučio su kliauda arba su ko-
kia nors yda, nes tai yra nuo-
boda Viešpačiui, tavo Dievui. [2]
Jei pas tave, tarp vienų iš ta-
vo vartų, kuriuos Viešpats, ta-
vo Dievas, tau duos, bus rasta
vyras arba moteriškė, kurie da-
ro pikta Viešpaties, tavo Dievo,
akyvaizdoje ir peržengia jo san-
dorą, [3] eidami ir tarnaudami sve-
timiems dievams ir juos garbin-
dami, kaip tai saulę, mėnulį ir
visą dangaus kariuomenę, ką aš
uždraudžiau, [4] ir tai bus tau pra-
nešta, o išgirdęs ir rupestingai
ištyręs, rasi taip ištikrųjų esant,
ir bus padarytas pasibjaurėtinas
dalykas Izraėlyje, [5] tu išvesi
vyrą ir moteriškę, padariusius
taip bjaurią kaltybę, prie savo

Iš. 5, 6. — (19) *Ir nenukrypsi..* Plg. Iš. 23, 8; Kun. 19, 15; Atk. 1, 17; Ekli. 20, 31. — (20) *Kas teisu...* Ebr. t: tu jieškosi teisybės. Žodžio atkartojimu pažymimas didis teisybės svarbumas. — (20) *Nesodinsi...* Ebr. t: „nesodinsi sau jokio medžio stuobrio (*'ašerah*) šaly Viešpaties, tavo Dievo, altoriaus, [22] kurį sau pasidarysi". Aliuzija į pagonių paprotį įsmeigti į žemę šaly Baało altorių medžio stuobrį, ant kurio budavo įrėžti Penikijiečių deivės Astartės vaizdai arba emblėmos. Plg. Iš. 34, 13; Teis. 6, 25... — (22) *Stovylos.* Tikriaus anot ebr. t.: akmeninio šulo.

(17, 1) *Neaukosi..* Plg. Kun. 22, 17-25. — (2-5) *Jei pas tave...* Plg. aug. 13, 2-18. — *Saulę, mėnulį ir..* Ebr. t.: „saulę, arba mėnulį, arba"... Sabėizmas (ugnies ir dangaus žiburių garbinimas) minimas čionai kaipo vienas iš stabmeldystės apsireiškimų. — *Ką aš uždraudžiau.* Įstatymo skelbėjas atsiliepia čionai Dievo vardu. — *Prie savo miesto vartų.* Kal-

tis tuæ, et lapidibus obruentur.
6 In ore duorum, aut trium te-
stium peribit qui interficietur.
Nemo occidatur, uno contra se
dicente testimonium. 7 Manus
testium prima interficiet eum,
et manus reliqui populi extre-
ma mittetur: ut auferas malum
de medio tui. 8 Si difficile et
ambiguum apud te judicium es-
se perspexeris inter sanguinem
et sanguinem, causam et cau-
sam, lepram et lepram: et judi-
cum intra portas tuas videris
verba variari: surge, et ascende
ad locum, quem elegerit Domi-
nus Deus tuus. 9 Veniesque ad
sacerdotes Levitici generis, et
ad judicem, qui fuerit illo tem-
pore: quæresque ab eis, qui in-
dicabunt tibi judicii veritatem.
10 Et facies quodcumque dixe-
rint qui præsunt loco, quem ele-
gerit Dominus, et docuerint te
11 juxta legem ejus; sequerisque
sententiam eorum: nec declina-
bis ad dexteram neque ad sini-
stram. 12 Qui autem superbierit,
nolens obedire sacerdotis impe-
rio, qui eo tempore ministrat
Domino Deo tuo, et decreto ju-
dicis, morietur homo ille, et au-
feres malum de Israel: 13 cun-
ctusque populus audiens time-
bit, ut nullus deinceps intume-
scat superbia.

14 Cum ingressus fueris ter-
ram, quam Dominus Deus tuus

miesto vartų, ir bus jie užmuš-
ti akmenimis. 6 Kurs reikės už-
mušti, pražus, paliudijant dviem
arba trims liudytojams. Neivie-
nas tenebuna užmuštas, liudi-
jant prieš jį tik vienam. 7 Liu-
dytojų' ranka pirma pradės jį
mušti, o likusios tautos ranka
muš paskui, kad prašalintumei
pikta iš savo tarpo. 8 Jei maty-
si, kad skunda abejotina ir sun-
ku padaryti skirtumas tarp krau-
jo ir kraujo, bylos ir bylos, raup-
sų ir raupsų, ir patėmysi, kad
tavo vartuose esančiųjų teisėjų
ištarmės tarp savęs skiriasi, kel-
kies ir eik į vietą, kurią Vieš-
pats, tavo Dievas, bus išsirin-
kęs; 9 ateisi pas kunigus iš Lė-
vio giminės ir pas teisėją, koks
bus tuo metu, ir jų klausies, o
jie tau nurodys teisingą nutari-
mą. 10 Padarysi, ką tik pasakys
viršininkai vietos, kurią Vieš-
pats bus išsirinkęs, ir kaip tave
pamokys 11 pagal jo įstatymą,
laikysies jų ištarmės ir nenu-
krypsi nei dešinėn, nei kairėn.
12 Kas gi keltusi puikybėn, ne-
norėdamas klausyti paliepimo
kunigo, kurs tuo metu tarnaus
Viešpačiui, tavo Dievui, ir tei-
sėjo ištarmės, toksai žmogus nu-
mirs, ir tu prašalinsi pikta iš
Izraėlio, 13 o visa tauta, tai gir-
dėdama, bijosis, kad daugiaus
neivienas nesikeltų puikybėn.

14 Kuomet busi įėjęs į žemę,
kurią Viešpats, tavo Dievas, tau

tininkas reikėjo pirma pastatyti prieš tei-
sėjus pačiuose miesto vartuose, o pasmerk-
tas reikėjo išvesti iš miesto ir užmušti
ties jo vartais. — (6) *Paliudijant...* Vz.
žem. 19, 15; Sk. 35, 30; 2 Kor. 13, 1.—
(7) *Liudytojų ranka...* Plg. aug. 13, 9.
— (8) *Tarp kraujo ir kraujo*: ar užmu-
šė kas tyčiomis ar netyčiomis. — *Bylos
ir bylos*: kilus abejonei apie nuosavybės
teises. — *Tarp raupsų ir raupsų*. Ebr.
t. kalbama ne apie raupsus, kuriuos ty-
rinėti buvo kunigų dalykas, bet apie s m u-
g i u s arba apskritai apie artimo pažei-
dimą. — (9) *Pas kunigus*. Jiems buvo
pavesta mokyti žmones įstatymo ir jį aiš-
kinti. Vz. Kun. 10, 11. — *Pas teisėją*.

dabit tibi, et possederis eam,
habitaveris in illa, et dixeris:
Constituam super me regem, si-
cut habent omnes per circuitum
nationes: 15 eum constitues,
quem Dominus Deus tuus elege-
rit de numero fratrum tuorum.
Non poteris alterius gentis ho-
minem regem facere, qui non
sit frater tuus. 16 Cumque fue-
rit constitutus, non multiplica-
bit sibi equos, nec reducet po-
pulum in Ægyptum, equitatus
numero sublevatus, præsertim
cum Dominus præceperit vobis
ut nequaquam amplius per eam-
dem viam revertamini. 17 Non
habebit uxores plurimas, quæ
alliciant animum ejus, neque ar-
genti et auri immensa pondera.
18 Postquam autem sederit in
solio regni sui, describet sibi
Deuteronomium legis hujus in
volumine accipiens exemplar a
sacerdotibus Leviticæ tribus, 19
et habebit secum, legetque il-
lud omnibus diebus vitæ suæ,
ut discat timere Dominum De-
um suum, et custodire verba
et ceremonias ejus, quæ in le-
ge præcepta sunt. 20 Nec eleve-
tur cor ejus in superbiam su-
per fratres suos, neque declinet
in partem dexteram vel sini-
stram, ut longo tempore regnet
ipse, et filii ejus super Israel.

Caput XVIII. 1 Non habebunt
sacerdotes et Levitæ, et omnes

duos, ir ją paveldėsi, gyvensi
joje ir tarsi: Įsistatysiu ant sa-
vęs karalių, kaip turi visos tau-
tos aplinkui, 15 tu įstatysi tą,
kurį Viešpats, tavo Dievas, bus
išrinkęs iš tavo brolių skaitliaus.
Karaliumi negalėsi padaryti ki-
tos tautos žmogaus, kurs nėra
tavo brolis. 16 O kada bus įsta-
tytas, jis nelaikys sau daugybės
arklių ir neves tautos atgal į Ai-
gyptą, remdamos raitarijos skait-
liumi, ypač kad Viešpats jums
įsakė daugiaus niekuomet tuo pa-
čiu keliu nebegrįžti. 17 Jis neturės
daugelio pačių, kurios vilioja jo-
dušią, nei begalinės daugybės
sidabro ir aukso. 18 O atsisėdęs
ant savo karalystės sosto, per-
sirašydins sau į knygą šito įsta-
tymo nuorašą, imdamas egzem-
pliorių iš Lėvio giminės kuni-
gų; 19 turės jį su savim ir skai-
tys per visas savo gyvenimo
dienas, kad išmoktu bijoties Vieš-
paties, savo Dievo, ir užlaikyti
jo žodžius ir nutarimus, kurie
įsakyti įstatyme. 20 Tenepakil-
sta jo širdis puikybėn ant savo
brolių ir tenenukrypsta dešinėn
arba kairėn pusėn, kad jis pats
ir jo sunųs ilgai karaliautu ant
Izraėlio.

18. perskyrimas. 1 Kunigai ir
Lėvitai, ir visi kurie yra iš tos

Toks teisėjas buvo Jozuė ir kiti, minimi Teisėjų knygoje. — *Jie tau nurodys...* Plg. 2 Kron. 19, 8-11.

(**14**) *Kuomet busi...* Perspėjimai apie busiantį Izraėlio karalių. — (**16**) *Jis nelaikys..* Tautos reikaluose Izraėlio karalius turi labiaus pasitikėti Dievo pagalba, negu žemiška galybe. Nurodomas čionai taisykles aiškiai peržengė Saliamonas ir jo įpėdiniai ir taip atvedė pamažu Izraėlį į prapultį.— (**18**) *Persirašydins...* Karaliui reikėjo persirašydinti arba visas Penkiaknygis, arba bent jo dalįs, kuriose paduoti įstatai. Iš čia patiriame taipogi, kad rašyto įstatymo sargais buvo kunigai. — (**20**) *Kad jis pats...* Tik išpildant nurodytasias sąlygas karališkoji valdžia pasiliks toje pačioje šeimynoje.

(**18, 1**) *Kunigai..* Plg. Sk. 18, 20-23. — *Ir visi.* Žodis *ir* nereikalingas. — *Au-*

qui de eadem tribu sunt, par-
tem et hereditatem cum reli-
quo Israel, quia sacrificia Do-
mini, et oblationes ejus come-
dent, 2 et nihil aliud accipient
de possessione fratrum suorum:
Dominus enim ipse est heredi-
tas eorum, sicut locutus est il-
lis. 3 Hoc erit judicium sacer-
dotum a populo, et ab his qui
offerunt victimas: sive bovem,
sive ovem immolaverint, dabunt
sacerdoti armum ac ventricu-
lum: 4 primitias frumenti, vini,
et olei, et lanarum partem ex
ovium tonsione. 5 Ipsum enim
elegit Dominus Deus tuus de
cunctis tribubus tuis, ut stet,
et ministret nomini Domini ip-
se, et filii ejus in sempiternum.
6 Si exierit Levites ex una ur-
bium tuarum ex omni Israel in
qua habitat, et voluerit venire,
desiderans locum quem elegerit
Dominus, 7 ministrabit in nomi-
ne Domini Dei sui, sicut omnes
fratres ejus Levitæ, qui stabunt
eo tempore coram Domino. 8
Partem ciborum eamdem acci-
piet, quam et ceteri: excepto
eo, quod in urbe sua ex pater-
na ei successione debetur.

9 Quando ingressus fueris ter-
ram, quam Dominus Deus tuus

pačios giminės, neturės dalies
ir tėvainystės su likusiuoju Iz-
raėliu, nes jie valgys Viešpa-
ties aukas ir jo dovanas, 2 ir
jie neims nieko kito iš savo bro-
lių tėviškės, nes pats Viešpats
yra jų tėvainystė, kaip jis yra
jiems kalbėjęs. 3 Kunigams pri-
derės iš tautos ir iš tų, kurie
atnašauja aukas, tokios teisės:
Kada jie atnašaus jautį arba
avį, duos kunigui petį ir pilvelį;
4 taippat pirmuones javų, vyno,
aliejaus ir vilnų dalį iš avių kirpi-
mo; 5 nes Viešpats, tavo Dievas,
jį išrinko iš visų tavo giminių,
kad jis ir jo sunūs stovėtu ir tar-
nautu Viešpaties vardui per am-
žius. 6 Jei Lėvitas išeitu iš vie-
no tavo miestų, esančių visame
Izraėlyje, kuriame jis gyvena,
ir norėtu atėjęs pasilikti vieto-
je, kurią Viešpats bus išsirinkęs,
7 jis tarnaus vardan Viešpaties,
savo Dievo, kaip visi jo broliai
Lėvitai, kurie tuo metu stovės
Viešpaties akyvaizdoje. 8 Jis
gaus tokią pat maisto dalį, kaip
ir kiti, neskaitant to, kas jam
pridera jo mieste iš tėvų pali-
kimo.

9 Kuomet busi įėjęs į žemę,
kurią Viešpats, tavo Dievas, tau

kas. Ebr. t.: deginimus. Plg. Kun. 1, 9. — (3) *Ir iš tų.* Žodis *ir* nereikalingas. — *Tokios teisės...* Minimos visupirma dėkojimo aukų dalįs, priderančios kunigams. — *Petį.* Ebr. *z^eroa'*. Kitur buvo įsakyta duoti šlaunį, ebr. *šoq.* Plg. Kun. 7, 32. 33; Sk. 18, 18. — *Pilvelį:* ketvirtąjį gromuliojančių gyvulių pilvą, kuriame baigiasi virškinimas. Užuot jo kitur liepiama duoti krutinę. Ebr. t. dar čionai išskaitoma du žandakauliu, kurių kitur nėra paminėta. — (4) *Taippat pirmuones...* Plg. Sk. 18, 12... — *Vilnų dalį.* Tokios pirmuonės kitur neminėta. — (6) *Išeitu iš vieno tavo miestų:* visupirma iš 48 miestų, kuric reikėjo paskirti Lėvitams, o rasi ir iš kitų, kuriuose jie galėjo apsigyventi kaipo ateiviai. Plg. Sk. 35, 8; aug. 12, 12; 14, 29; 16, 11. 14. ir k. — *Norėtu atėjęs pasilikti vietoje...* Lėvitų tarnystė pagal šeimynas prie šventyklos buvo sutvarkyta tik žymiai vėlesniais, butent Dovido laikais. Neesant gi tos tvarkos, be Lėvitų, nuolat pasiliekančių prie šventyklos, galėjo ir pas kitus rasties noras buti arčiaus Dievo išrinktosios vietos. — (8) *Neskaitant to...* Ką norėta pasakyti šitais žodžiais, neaišku. Anot kaikurių aiškintojų ebr. t. mintis turėtu buti toki: išskyrus nedoruosius

dabit tibi, cave ne imitari velis
abominationes illarum gentium.
10 Nec inveniatur in te qui lu-
stret filium suum, aut filiam,
ducens per ignem: aut qui ario-
los sciscitetur, et observet som-
nia atque auguria, nec sit ma-
leficus, 11 nec incantator, nec
qui pythones consulat, nec di-
vinos, aut quærat a mortuis ve-
ritatem. 12 Omnia enim hæc abo-
minatur Dominus, et propter
istiusmodi scelera delebit eos in
introitu tuo. 13 Perfectus eris,
et absque macula cum Domino
Deo tuo. 14 Gentes istæ, quarum
possidebis terram, augures et
divinos audiunt: tu autem a Do-
mino Deo tuo aliter institutus
es. 15 PROPHETAM de gente
tua et de fratribus tuis sicut
me, suscitabit tibi Dominus De-
us tuus: ipsum audies, 16 ut pe-
tisti a Domino Deo tuo in Ho-
reb, quando concio congregata
est, atque dixisti: Ultra non au-
diam vocem Domini Dei mei,
et ignem hunc maximum am-
plius non videbo, ne moriar. 17
Et ait Dominus mihi: Bene om-

duos, sergėkies, kad nepanorė-
tumei sekioti anų tautų nuobo-
dų. 10 Teneatsiranda pas tave
neivieno, kurs drįstu pašventin-
ti savo sunų arba dukterį, ves-
damas per ugnį, arba kurs tei-
rautusi pas žynius ir tikėtu sap-
nams bei prietarams; tenebuna
burtininko, 11 nei žavėtojo, nei
tokio, kurs teirautusi pas pyto-
nus ir raganius, arba jieškotu
tiesos pas numirėlius; 12 nes Vieš-
pats bodisi visų tų dalykų ir
už tokiuos prasikaltimus jis iš-
naikins anas tautas, tau įeinant.
13 Busi tobulas ir nesuteptas su
Viešpačiu, tavo Dievu. 14 Anos
tautos, kurių žemę paveldėsi,
klauso putveizdų ir raganių; tu
gi Viešpaties, tavo Dievo, ki-
taip esi pamokytas. 15 Viešpats,
tavo Dievas, pažadins tau iš
tavo giminės ir iš tavo brolių
PRANAŠĄ kaip mane; jo tu
klausysi, 16 kaip prašei Viešpa-
ties, tavo Dievo, prie Horebo,
sušauktai esant sueigai, ir tarei:
Kadgi toliaus nebegirdėčiau Vieš-
paties, mano Dievo, balso ir ne-
bematyčiau daugiaus šitos bai-
siausios ugnies, idant nenumir-
čiau. 17 O Viešpats man tarė:

---

kunigus, kurie buvo susitepę tarnavimu stabams.

(10) *Teneatsiranda...* Izraėlitams reikia sergėties visokios burtininkystės. Plg. Iš. 22, 17; Kun. 19, 26. 31; 20, 6. 27. — *Pašventinti savo...* Plg. Kun. 18, 21. — (11) *Pas pytonus.* Plg. Kun. 20, 28; Apd. 16, 17. — *Pas numirėlius.* Plg. 1 Kar. 28, 7. — (15) *Pranašą.* Augščiaus buvo kalbama apie paskyrimą teisėjų, apie busiantį karalių, apie kunigus; dabar apskelbiama, kad Izraėlis turės pranašą. Vieni aiškintojai (Orig., Teod. ir k.) mato čionai pažadėjimą, kad Izraėlitams bus duota visa eilia pranašų, tarp kurių vyriausis ir visų galva turėjo buti Mesijas, ir kad tų pranašų tarnystė bus nuolatinė, taippat kaip teisėjų, karalių ir kunigų. Kiti gi mato minimame čionai pranaše vieną musų Išganytoją Jėzų Kristų. Ta nuomonė turi nemaža labai rimtų patvirtinimų. Šv. Petras (Apd. 3, 22) ir šv. Steponas (Apd. 7, 37) suprato Mozės žodžius apie Jėzų Kristų; pats musų Išganytojas juos išaiškino apie save, sakydamas, kad Mozė apie jį rašęs (Jo. 5, 45-47); žydai tikėjo, kad žadėtasis pranašas ne kas kitas kaip tik Mesijas; taippat tą dalyka suprato dauguma šv. tėvų ir paskesnių krikščionių rašytojų. — *Kaip mane.* Tie žodžiai nereiškia tobulos lygybės tarp Mesijo ir Mozės, bet tik nurodo, kad Mozės ir Kristaus tas pats buvo pašaukimas buti tarpininkais tarp Dievo ir žmonių.—(16)

nia sunt locuti. [18] Prophetam
suscitabo eis de medio fratrum
suorum similem tui: et ponam
verba mea in ore ejus, loque-
turque ad eos omnia quæ præ-
cepero illi. [19] Qui autem verba
ejus, quæ loquetur in nomine
meo, audire noluerit, ego ultor
exsistam. [20] Propheta autem qui
arrogantia depravatus voluerit
loqui in nomine meo, quæ ego
non præcepi illi ut diceret, aut
ex nomine alienorum deorum,
interficietur. [21] Quod si tacita
cogitatione responderis: Quomo-
do possum intelligere verbum,
quod Dominus non est locutus?
[22] Hoc habebis signum: Quod
in nomine Domini propheta il-
le prædixerit, et non evenerit:
hoc Dominus non est locutus,
sed per tumorem animi sui pro-
pheta confinxit: et idcirco non
timebis eum.

Caput XIX. [1] Cum disperdi-
derit Dominus Deus tuus gen-
tes, quarum tibi traditurus est
terram, et possederis eam, ha-
bitaverisque in urbibus ejus et
in ædibus: [2] tres civitates sepa-
rabis tibi in medio terræ, quam
Dominus Deus tuus dabit tibi
in possessionem, [3] sternens di-
ligenter viam: et in tres æqua-
liter partes totam terræ tuæ
provinciam divides: ut habeat
e vicino qui propter homicidium
profugus est, quo possit evade-

Jie visa gerai kalbėjo. [18] Aš
jiems pažadinsiu iš jų brolių tar-
po pranašą, panašų į tave, ir
įdėsiu savo žodžius į jo burną,
ir jis jiems kalbės visa, ką jam
busiu įsakęs. [19] Kas gi nenorės
klausyti jo žodžių, kuriuos jis
kalbės mano vardu, tam aš at-
keršinsiu. [20] Pranašas gi, kurs,
pagadintas puikybės, norėtų kal-
bėti mano vardu, ko aš jam ne-
liepiau sakyti, arba svetimųjų
dievų vardu, bus užmuštas. [21]
O jei tu sau vienas sakytumei
mintyje: Kaip aš galiu pažinti
žodį, kurio Viešpats nekalbėjo?
[22] tokį turėsi ženklą: Jei toksai
pranašas apskelbtų ką nors iš-
anksto vardan Viešpaties ir ne-
įvyktų, to Viešpats nekalbėjo,
bet pranašas prasimanė savo
dvasios pasiputime, ir todėl tu
jo nesibijosi.

19. perskyrimas. [1] Kuomet
Viešpats, tavo Dievas, bus iš-
naikinęs tautas, kurių žemę tau
atiduos, o tu ją paveldėsi ir gy-
vensi jos miestuose ir namuose,
[2] atskirsi sau tris miestus vidu-
ryje žemės, kurią Viešpats, tavo
Dievas, tau duos paveldėti, [3]
rupestingai pataisydamas į juos
kelią, ir padalinsi į tris lygias
dalis visą tavo žemės plotą, kad
tasai, kurs yra pabėgeliu dėlei
žmogžudystės, turėtų arti, kur
galėtų nubėgti. [4] Toks bus ista-

Prie Horebo Plg. aug. 5, 23; Iš. 20, 11. — (**18**) *Įdėsiu savo*.. Iš šitos vietos sužinome tikrą prasmę žodžio pranašas: jis reiškia ištikimą skelbėją Dievo valios ir jo įsakymų žmonėms. — (**20**) *Pranašas*... Netikri pranašai bus dvejopi: vieni skelbsis esą Jahvės pranašais, kiti gi svetimųjų dievų. Apie dievaičių pranašus pasakyta daugiaus 13, 2...; toliaus gi kalbama apie tai, kaip galima atskirti tikras Jahvės pranašas nuo netikrojo. Plg. Mik. 3, 8; Jer. 23, 29.

(**19, 2**) *Atskirsi sau tris miestus*. Dievas buvo įsakęs paskirti išviso šešis prieglaudos miestus, bet tris jau buvo išrinkti į rytus nuo Jordano (4, 41-43); todėl dabar liepiama paskirti kitus tris šiapus Jordano. — (**3**) *Pataisydamas*... Naujas

re. 4 Hæc erit lex homicidæ fugientis, cujus vita servanda est: Qui percusserit proximum suum nesciens, et qui heri et nudiustertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur: 5 sed abiisse cum eo simpliciter in silvam ad ligna cædenda, et in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit, et occiderit: hic ad unam supradictarum urbium confugiet, et vivet: 6 ne forsitan proximus ejus, cujus effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, et apprehendat eum si longior via fuerit, et percutiat animam ejus, qui non est reus mortis: quia nullum contra eum, qui occisus est, odium prius habuisse monstratur. 7 Idcirco præcipio tibi, ut tres civitates æqualis inter se spatii dividas. 8 Cum autem dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut juravit patribus tuis, et dederit tibi cunctam terram, quam eis pollicitus est, 9 (si tamen custodieris mandata ejus, et feceris quæ hodie præcipio tibi, ut diligas Dominum Deum tuum, et ambules in viis ejus omni tempore) addes tibi tres alias civitates, et supradictarum trium urbium numerum duplicabis: 10 ut non effundatur sanguis innoxius in medio terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi possidendam, ne

tas apie bėgantį žmogžudį, kurio gyvybė reikia užlaikyti. Kas užmuštu savo artimą nežiniomis ir kurs, kaip pasirodo, nei vakar, nei užvakar neturėjo jokios prieš jį neapykantos, 5 bet paprastai nuėjo su juo į mišką malkų kirstų ir bekertant malkas ištruko iš rankų kirvis ir nusmukus nuo kirvakočio geležis užgavo jo prietelį ir užmušė, toksai nubėgs į vieną iš augščiaus minėtųjų miestų ir liks gyvas; 6 kad kartais artimas to, kurio kraujas išlietas, skausmo sukiršintas, nesivytu ir, jei kelias butu ilgesnis, jo nenutvertu ir neužmuštu to, kurs neužsipelnė mirties, nes, kaip pasirodo, anksčiaus neturėjo prieš užmuštąjį jokios neapykantos. 7 Todėl aš tau įsakau paskirti tris miestus lygiame kits nuo kito atstume. 8 Kuomet gi Viešpats, tavo Dievas, išplės tavo ribas, kaip yra prisiekęs tavo tėvams, ir tau duos visą žemę, kurią jiems yra žadėjęs, 9 (jei tiktai sergėsi jo paliepimus ir darysi, ką tau šiandien įsakau, kad mylėtumei Viešpatį, tavo Dievą, ir vaikščiotumei visą laiką jo keliais), pridėsi sau tris kitus miestus ir minėtųjų trijų miestų skaitlių dusyk padauginsi, 10 kad nekaltas kraujas nebutu išlietas žemėje, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos paveldėti, idant tu nebutumei kaltas už išlietą kraują. 11 Bet jei kas,

paliepimas, iš kurio pasirodo didis rupestis nekaltu užmušėju. — *Lygias.* To žodžio nėra ebr. t. — (**4-7**) *Toks bus įstatas...* Primenama, kas tais prieglaudos miestais galės naudoties. Plg. Sk. 35, 12-28.—(**8. 9**) *Kuomet gi...* Įsakoma paskirti vėliaus dar kitus tris prieglaudos miestus šiapus Jordano. Tečiaus tas įsakymas niekuomet nebuvo įvykdytas, nes Izraėlitai neišpildė Dievo pastatytos sąlygos ir tik trumpam laikui, Dovido ir Salamono dienose, buvo užėmę visą kraštą, kurs buvo pažadėtas jų tėvams. Plg. Prad. 15, 18; Iš. 23, 31 ir k. — (**11**) *Bet jei kas...*

sis sanguinis reus. [11] Si quis au-
tem odio habens proximum su-
um, insidiatus fuerit vitæ ejus,
surgensque percusserit illum, et
mortuus fuerit, fugeritque ad
unam de supradictis urbibus, [12]
mittent seniores civitatis illius,
et arripient eum de loco effu-
gii, tradentque in manu proxi-
mi, cujus sanguis effusus est, et
morietur. [13] Non misereberis
ejus, et auferes innoxium sangui-
nem de Israel, ut bene sit tibi.

[14] Non assumes, et transferes
terminos proximi tui, quos fixe-
runt priores in possessione tua,
quam Dominus Deus tuus da-
bit tibi in terra, quam accepe-
ris possidendam.

[15] Non stabit testis unus con-
tra aliquem, quidquid illud pec-
cati, et facinoris fuerit: sed in
ore duorum aut trium testium
stabit omne verbum. [16] Si ste-
terit testis mendax contra ho-
minem, accusans eum prævari-
cationis, [17] stabunt ambo, quo-
rum causa est, ante Dominum
in conspectu sacerdotum et ju-
dicum qui fuerint in diebus il-
lis. [18] Cumque diligentissime per-
scrutantes, invenerint falsum te-
stem dixisse contra fratrem su-
um mendacium: [19] reddent ei
sicut fratri suo facere cogitavit,
et auferes malum de medio tui:
[20] ut audientes ceteri timorem
habeant, et nequaquam talia au-
deant facere. [21] Non miserebe-

neapkęsdamas savo artimo, pa-
tykotu jo gyvybės ir pakilęs jį
užgautu, o užgautasis numirtu,
anas gi nubėgtu į vieną iš mi-
nėtųjų miestų, [12] to miesto se-
nesnieji siųs ir ištrauks jį iš
prieglaudos vietos, atiduos į ran-
kas artimo tojo, kurio kraujas
išlietas, ir jis numirs. [13] Tu jo
nepasigailėsi ir prašalinsi nekal-
tą kraują iš Izraėlio, kad tau
gerai klotusi.

[14] Nepanaikinsi ir neperkelsi
savo artimo ribų, kokias prano-
kėjai paskyrė tavo tėviškėje,
kurią Viešpats, tavo Dievas, tau
duos žemėje, kurią busi gavęs
paveldėti.

[15] Vienas liudytojas nestos
prieš ką nors, vis tiek koks ten
butu prasikaltimas ir piktada-
rystė, bet dviejų arba trijų liu-
dytojų pasakymu bus nutartas
kiekvienas dalykas. [16] Jei liu-
dytojas melagis imtu kaltinti
žmogų dėlei įstatymo peržen-
gimo, [17] abudu turinčiu tarp sa-
vęs bylą, stosis prieš Viešpatį
akyvaizdoje kunigų ir teisėjų,
kokie bus anose dienose. [18] Jie
gi rupestingiausiai ištyrę ir ra-
dę, kad netikras liudytojas pa-
sakė prieš savo brolį melą, [19]
padarys jam taip, kaip jis ma-
nė padaryti savo broliui, ir taip
tu prašalinsi pikta iš savo tar-
po, [20] kad kiti tai išgirdę turė-
tu baimę ir niekuomet nedrįstu
tolygiai daryti. [21] Tu jo nepa-

Plg. Sk. 35, 12. 20. 24. — (**12**) *To miesto.* Ebr. t.: j o m i e s t o; taigi, to iš kur buvo užmušėjas. — (**13**) *Nekaltą kraują*: kaltybę, padarytą nekalto kraujo išliejimu. Nekaltas kraujas sutepa žemę ir tas sutepimas pasilieka tolei, kolei už jį nebus atkeršinta užmušėjo kraujo išliejimu.

(**14**) *Nepanaikinsi...* Naujas įstatas. — *Paskyrė*: bus paskyrę.

(**15**) *Vienas liudytojas...* Plg. Aug. 17, 6; Mt. 18, 16; 2 Kor. 13, 1. — (**16-21**) *Jei liudytojas melagis...* Plg. Iš. 23, 1

ris ejus, sed animam pro anima,
oculum pro oculo, dentem pro
dente, manum pro manu, pedem
pro pede exiges.
Caput XX. 1 Si exieris ad bel-
lum contra hostes tuos, et vi-
deris equitatus et currus, et ma-
jorem quam tu habeas adversa-
rii exercitus multitudinem, non
timebis eos: quia Dominus De-
us tuus tecum est, qui eduxit
te de terra Ægypti. 2 Appro-
pinquante autem jam prœlio,
stabit sacerdos ante aciem, et
sic loquetur ad populum: 3 Au-
di Israel, vos hodie contra ini-
micos vestros pugnam commit-
titis, non pertimescat cor ve
strum, nolite metuere, nolite
cedere, nec fomidetis eos: 4 quia
Dominus Deus vester in medio
vestri est, et pro vobis contra
adversarios dimicabit, ut eruat
vos de periculo. 5 Duces quo
que per singulas turmas audien-
te exercitu proclamabunt: Quis
est homo, qui ædificavit domum
novam, et non dedicavit eam?
vadat, et revertatur in domum
suam, ne forte moriatur in bel-
lo, et alius dedicet eam. 6 Quis
est homo qui plantavit vineam,
et necdum fecit eam esse com-
munem, de qua vesci omnibus
liceat? vadat, et revertatur in
domum suam: ne forte moria-
tur in bello, et alius homo ejus
fungatur officio. 7 Quis est ho-

sigailėsi, bet pareikalausi gyvy-
bės už gyvybę, akies už akį,
danties už dantį, rankos už ran-
ką, kojos už koją.
20. perskyrimas. 1 Jei išeisi
į karę prieš savo neprietelius
ir matysi raitariją, vežimus ir
priešų kariuomenės daugybę di-
desnę esant, negu tavoji, nesi-
bijok jųjų, nes Viešpats, tavo
Dievas, kurs tave išvedė iš Ai-
gypto žemės, yra su tavim. 2
Prisiartinant gi jau mušiui, ku-
nigas atsistos prieš eilias ir taip
kalbės tautai: 3 Klausyk, Izraė-
liau! šiandien jųs einate kovon
prieš jusų neprietelius; tenenu-
sigąsta jusų širdis, nesibijokite,,
nesitraukkite ir nepabugkite jų-
jų, 4 nes Viešpats, jusų Dievas
yra jusų tarpe; jis kovos už jus
prieš visus priešus, kad jus iš-
gelbėtu iš pavojaus. 5 Taipogi
vadai prieš kiekvieną burį ap-
skelbs, kariuomenei girdint: Ar
yra kas nors, kurs pasistatė nau-
jus namus ir jų dar nepašventė?
tegul eina ir grįžta į savo na-
mus, kad kartais nenumirtu ka-
rėje ir kitas turėtu juos pašvę-
sti. 6 Ar yra kas nors, kurs už-
siveisė vynuogyną ir dar jo ne-
padarė tokiuo, kad visiems bu-
tu valia iš jo valgyti? tegul ei-
na ir grįžta į savo namus, kad
kartais nenumirtu karėje ir ki-
tas žmogus turėtu išpildyti jo
pareigas. 7 Ar yra kas nors, kurs

9; Kun. 19, 15... — *Stosis prieš Viešpatį...* Tą prasikaltimą turėjo teisti vyriausis teismas prie šventyklos.

(**20, 1**) *Jei išeisi...* Karėse Izraėlitai privalo labai pasitikėti Dievo pagalba, todėl jie visuomet turi rupinties buti vertais tos pagalbos. — (**2**) *Prisiartinant...* Ne paskutinėje valandoje, bet kuomet karė jau apskelbta ir visi rengiasi į kovą. — (**5**) *Vadai.* Ebr. *šotrim*, raštininkai. Plg. aug. 1, 15; 16, 18. — *Kas pasistatė naujus namus.* Pirma priežastis, paliuosuojanti nuo ėjimo karėn. Anot žydų padavimo šitame atsitikime (taippat 7. e.) buvo paliuosuojama vieneriems metams. — (**6**) *Kurs užsiveisė vynuogyną.* Plg. Kun. 19, 23-25. Jauno vynuogyno vaisių trejais pirmaisiais metais visai nebuvo valia valgyti, ketvirtais jie reikėjo pašvęsti Dievui, ir tik penktais jais galėjo naudoties

mo, qui despondit uxorem, et
non accepit eam? vadat, et re-
vertatur in domum suam, ne for-
te moriatur in bello, et alius
homo accipiat eam. 8 His dictis
addent reliqua, et loquentur ad
populum: Quis est homo formi-
dolosus, et corde pavido? vadat,
et revertatur in domum suam,
ne pavere faciat corda fratrum
suorum, sicut ipse timore per-
territus est. 9 Cumque siluerint
duces exercitus, et finem loquen-
di fecerint, unusquisque suos ad
bellandum cuneos præparabit.
10 Si quando accesseris ad
expugnandam civitatem, offeres
ei primum pacem. 11 Si recepe-
rit, et aperuerit tibi portas, cun-
ctus populus, qui in ea est, sal-
vabitur, et serviet tibi sub tri-
buto. 12 Sin autem fœdus inire
noluerit, et cœperit contra te
bellum, oppugnabis eam. 13 Cum-
que tradiderit Dominus Deus
tuus illam in manu tua, percu-
ties omne, quod in ea generis
masculini est, in ore gladii, 14
absque mulieribus et infantibus,
jumentis et ceteris, quæ in ci-
vitate sunt. Omnem prædam
exercitui divides, et comedes
de spoliis hostium tuorum, quæ
Dominus Deus tuus dederit ti-
bi. 15 Sic facies cunctis civita-
tibus, quæ a te procul valde
sunt, et non sunt de his urbi-
bus, quas in possessionem acce-
pturus es. 16 De his autem ci-
vitatibus, quæ dabuntur tibi,
nullum omnino permittes vive-

susižiedavo su moterimi ir dar
jos nevedė? tegul eina ir grįžta
į savo namus, kad nenumirtų
karėje ir kitas žmogus ją imtų.
8 Tai pasakę, pridės dar, kas to-
liaus eina, ir kalbės tautai: Ar
yra kas nors baugus ir nedrą-
sios širdies? tegul eina ir grįž-
ta į savo namus, kad neįbau-
gintų savo brolių širdies, kaip
jis pats yra apimtas baimės. 9
Kuomet kariuomenės vadai bus
nutilę ir pabaigę kalbėti, kiek-
vienas prirengs į kovą savo bu-
rius.
10 Jei kuomet prisiartinsi prie
miesto, kad jį užkovotumei, pir-
ma pasiulysi jam santaiką. 11
Jei priims ir tau atidarys var-
tus, visi jame esantįs žmonės
liks gyvi ir tau tarnaus mokė-
dami čyžę. 12 Bet jei nenorės
daryti sandoros ir pradės prieš
tave kovą, apgulsi jį. 13 O kuo-
met Viešpats, tavo Dievas, ati-
duos jį į tavo rankas, išgalaby-
si visus jame esančius vyriškius
kalavijo ašmenimis, 14 atskirda-
mas moteris ir vaikus, galvijus
ir visa, kas dar yra mieste. Vi-
są grobį padalinsi tarp kariuo-
menės ir valgysi iš tavo neprie-
telių išplėšų, kurias Viešpats,
tavo Dievas, bus tau davęs. 15
Taip darysi su visais miestais,
kurie yra labai toli nuo tavęs
ir nepridera prie tų miestų, ku-
riuos gausi paveldėti. 16 Tuose
gi miestuose, kurie bus tau duo-
ti, visai nepaliksi neivieno gy-

savininkas; todėl jo uogas galėjo val-
gyti ir kiti. — (7) *Kurs susižiedavo.*
Plg. žem. 24, 5. — (8) *Kas nors bau-
gus.* Plg. Teis. 7, 3. — (9) *Kariuomenės
vadai.* Ebr. *šotrim*, raštininkai. — *Kiek-
vienas prirengs...* Anot ebr. t.: pastatys
kariuomenės viršininkus tautos priekyje.
(10) *Prie miesto*: esančio ne Kanaano
žemėje. Vz. žem. 15. e. — (11) *Liks gy-
vi...* Taip padarė Izraėlitai su Gabaoni-
tais, manydami juos gyvenant toli nuo
Žadėtosios žemės. Vz. Joz. 9. persk. —

re: 17 sed interficies in ore gla-
dii, Hethæum videlicet, et Amor-
rhæum, et Chananæum, Phere-
zæum, et Hevæum, et Jebusæ-
um, sicut præcepit tibi Domi-
nus Deus tuus: 18 ne forte do-
ceant vos facere cunctas abo-
minationes, quas ipsi operati
sunt diis suis: et peccetis in Do-
minum Deum vestrum. 19 Quan-
do obsederis civitatem multo
tempore, et munitionibus cir-
cumdederis ut expugnes eam,
non succides arbores, de quibus
vesci potest, nec securibus per
circuitum debes vastare regio-
nem: quoniam lignum est, et
non homo, nec potest bellanti-
um contra te augere numerum.
20 Si qua autem ligna non sunt
pomifera, sed agrestia, et in ce-
teros apta usus, succide, et in-
strue machinas, donec capias ci-
vitatem, quæ contra te dimicat.

Caput XXI. 1 Quando inven-
tum fuerit in terra, quam Do-
minus Deus tuus daturus est
tibi, hominis cadaver occisi, et
ignorabitur cædis reus, 2 egre-
dientur majores natu, et judices
tui, et metientur a loco cada-
veris singularum per circuitum
spatia civitatum: 3 et quam vi-
ciniorem ceteris esse perspexe-
rint, seniores civitatis illius tol-
lent vitulam de armento, quæ
non traxit jugum, nec terram
scidit vomere, 4 et ducent eam
ad vallem asperam atque saxo-

vo, 17 bet užmuši juos kalavijo
ašmenimis, butent Hetiečius,
Amoriečius, Kananiečius, Pere-
ziečius, Hevejiečius ir Jėbuzie-
čius, kaip Viešpats, tavo Die-
vas, tau yra įsakęs, 18 kad kar-
tais jie neišmokytu jusų daryti
visų nuobodų, kurias patįs yra
darę savo dievams, ir kad nenu-
sidėtumėte Viešpačiui, jusų Die-
vui. 19 Kuomet ilgą laiką laiky-
si apgulęs miestą ir apsupsi jį
pylimais, kad jį paimtumei, ne-
nukirsi medžių, kurių vaisius ga-
lima valgyti ir neprivalai kir-
viais naikinti šalies aplinkui, nes
tai medis o ne žmogus ir ne-
gali padauginti skaitliaus kovo-
jančių prieš tave. 20 Bet jei me-
džiai ne vaisiniai o laukiniai ir
tinka kitiems reikalams, nusi-
kirsk ir daryk karės prietaisus,
kolei nepaimsi miesto, kurs prieš
tave kovoja.

21. perskyrimas. 1 Jei žemė-
je, kurią Viešpats, tavo Dievas,
tau duos, butu rasta užmušto
žmogaus lavonas, nežinant, kas
yra užmušėjas, 2 tavo vyresnie-
ji ir teisėjai išeis ir matuos nuo
lavono vietos atstumą lig kiek-
vienam iš aplinkinių miestų, 3
ir kurį ras artesnį už kitus, to
miesto senesnieji ims iš ban-
dos karvaitę, kuri netraukė jun-
go ir žemės nearė žagre, 4 nu-
ves ją į nejaukų ir uolingą slė-

(17) *Kaip Viešpats...* Vz. aug. 7, 1. — (19) *Nes tai medis...* Ebr. t.: nes argi lauko medis yra žmogus, kad nuo tavęs pasitrauktu į stiprovę. — Labai žmoniškas perspėjimas, kad nebutu bereikalo sunaikinami dalykai, naudingi žmonių gyvenime.

(21, 2) *Vyresnieji ir teisėjai*: paimti iš aplink esančių miestų.— (3) *Kurį ras artesnį*, - nes galima buvo įtarti, kad užmušėjas buvo iš artimesniojo miesto.— *Karvaitę, kuri...* Ir auka ir visos aukojimo aplinkybės turi pamokyti, kaip labai reikia branginti žmogaus gyvybė ir baisėties žmogžudystės. — (4) *Į nejaukų ir uolingą slėnį*. Ebr. t.: į slėnį su visuomet

sam, quæ nunquam arata est,
nec sementem recepit: et cædent in ea cervices vitulæ:
5 accedentque sacerdotes filii Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus ut ministrent ei, et benedicant in nomine ejus, et ad verbum eorum omne negotium, et quidquid mundum, vel immundm est, judicetur.
6 Et venient majores natu civitatis illius ad interfectum, lavabuntque manus suas super vitulam, quæ in valle percussa est.
7 Et dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.
8 Propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti Domine, et ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis:
9 tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fusus est, cum feceris quod præcepit Dominus.

10 Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, et tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captivosque duxeris,
11 et videris in numero captivorum mulierem pulchram, et adamaveris eam, voluerisque habere uxorem,
12 introduces eam in domum tuam: quæ radet cæsariem, et circumcidet ungues,
13 et deponet vestem, in qua capta est: sedensque in domo tua, flebit patrem et matrem suam uno mense: et po-

nį, kurs niekuomet nebuvo nei išartas, nei apsėtas ir tenai perpjaus karvaitei kaklą.
5 Paskui prisiartins Lėvio sunųs kunigai, kuriuos Viešpats, tavo Dievas, yra išrinkęs, kad jam tarnautu ir jo vardu laimintu, ir kad jų žodžiu butu nutartas kiekvienas dalykas ir ar yra kas nesutepta arba sutepta.
6 Ateis ir ano miesto senesnieji prie užmuštojo, nuplaus savo rankas ant karvaitės, papjautos slėnyje,
7 ir sakys: Musų rankos neišliejo šito kraujo ir musų akįs nematė.
8 Pasigailėk, Viešpatie, savo tautos, Izraêlio, kurį atpirkai, ir nepaskaityk jai nekalto kraujo, išlieto tavo tautos Izraêlio tarpe. Taip bus nuo jų atimta kraujo kaltybė;
9 tu gi busi liuosas nuo nekaltai išlieto kraujo, kuomet padarysi, ką Viešpats yra įsakęs.

10 Jei busi išėjęs į kovą prieš tavo neprietelius, o Viešpats, tavo Dievas, paduos juos į tavo rankas, ir vesdamos nelaisvėn
11 pamatysi belaisvių skaitliuje gražią moteriškę, įsimylėsi į ją ir norėsi imti į pačias,
12 tu ją įsivesi į savo namus; ji nusiskus plaukus, nusipjaustys nagus,
13 nusivilks drabužius, kuriuose buvo pagauta, ir sėdėdama tavo namuose raudos savo tėvo ir

tekančiu vandenimi. — (**5**) *Prisiartins... kunigai.* Jie turi buti viešais liudytojais įvykusio permaldavimo už išlietą kraują. — (**8**) *Taip bus nuo jų atimta...* Pagal įstatymą už žmogžudystę reikėjo atsilyginti užmušėjo mirtimi; kadangi jis buvo nežinomas, kaltybė išpradžios metama ant arčiaus esančiojo miesto gyventojų; tiems prisiekus per savo vyresniuosius, kad jie nekalti, atnašaujama ir papjaunama jų karvė, kuri užvaduoja tikrąjį užmušėją, ir taip atsilyginama už žmogžudystę. (**9**) *Tu gi,* Izraêliau.

(**11**) *Gražią moteriškę...* Kalbama apie moteris toli gyvenančių tautų, o ne apie Kananietes, nes šitas buvo liepta visas užmušti. Plg. aug. 20, 16. — (**12**) *Nusiskus plaukus...* Visos tos apeigos turėjo

stea intrabis ad eam, dormiesque cum illa, et erit uxor tua.
[14] Si autem postea non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam.

motinos vieną mėnesį; paskui įeisi pas ją ir miegosi su ja, ir ji bus tavo pati.
[14] Jei paskui tau nebepatiks, paleisi ją liuosą ir negalėsi jos parduoti už pinigus, nei prispausti jos savo galybe, nes tu ją pažeminai.

3) Įvairus įstatai, paliečiantis kasdieninį gyvenimą.

[15] Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, et alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, et fuerit filius odiosæ primogenitus,
[16] volueritque substantiam inter filios suos dividere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, et præferre filio odiosæ,
[17] sed filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia: iste est enim principium liberorum ejus, et huic debentur primogenita.
[18] Si genuerit homo filium contumacem et protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, et coercitus obedire contempserit:
[19] apprehendent eum, et ducent ad seniores civitatis illius, et ad portam judicii,
[20] dicentque ad eos: Filius noster iste protervus et contumax est, monita nostra audire contemnit, commessationibus vacat, et lu-

[15] Jei kurs žmogus turėtu dvi moteri, vieną mylimą, o antrą nemylimą, ir jomdviem pagimdžius iš jo vaikų, nemylimosios sunus butu pirmgimis,
[16] norėdamas padalinti tarp savo sunų lobį, jis negalės mylimosios sunaus padaryti pirmgimiu ir pastatyti jo augščiaus už nemylimosios sunų,
[17] bet pripažins pirmgimiu nemylimosios sunų ir jam duos iš visų dalykų, kuriuos turi, dvigubai; nes tasai pirmasis tarp jo vaikų ir jam pridera pirmgimystės teisės.
[18] Jei kam gimtu nepaklusnus ir atkaklus sunus, kurs neklausytu tėvo arba motinos liepimo ir sudraustas paniekintu perspėjimą,
[19] jie jį nutvers, nuves pas ano miesto vyresniuosius ir prie teismo vartų
[20] ir jiems sakys: Šitas musų sunus atkaklus ir nepaklusnus, musų perspėjimų klausyti nenori, užsiima lėbavimu, paleistuvyste

---

reikšti, kad moteriškė išsižada pagonystės ir apsikuopdama įeina į išrinktąją tautą. — (14) *Nei prispausti savo galybe*: palikdamas ją savo namuose kaipo vergę.

21, 15—26, 19. Trečioje vietoje paduodami įstatai, kurie tvarko kasdieninį žmonių gyvenimą, ypač gi jų santikius su artimais; čia randame taipogi daugybę įvairių įsakymų, paliečiančių visos tautos šventumą ir švarumą; galop visas antras Mozės pamokslas užbaigiamas trumpučiu paraginimu.

(15-17) *Jei kurs...* Įstatas apie pirmgimių teises. — *Dvi moteri...* Pavyzdžių vz. Prad 29, 30. 31; 1 Kar. 1, 5. 6. ir k. — *Nes tasai pirmasis tarp jo vaikų*. Vz. Prad. 49, 3. — *Pirmgimystės teisės*. Vz. Prad. 25, 31-34; 1 Kron. 5, 1.

(18-21) *Jei kam gimtu...* Įstatas apie atkaklų sunų pripažįsta gimdytojams teisę reikalauti iš vaikų priderančios pagar-

xuriæ atque conviviis: [21] lapidi-
bus eum obruet populus civi-
tatis: et morietur, ut auferatis
malum de medio vestri, et uni-
versus Israel audiens pertime-
scat.
[22] Quando peccaverit homo
quod morte plectendum est, et
adjudicatus morti appensus fue-
rit in patibulo: [23] non permane-
bit cadaver ejus in ligno, sed
in eadem die sepelietur: quia
maledictus a Deo est qui pen-
det in ligno: et nequaquam con-
taminabis terram tuam, quam
Dominus Deus tuus dederit ti-
bi in possessionem.
Caput XXII. [1] Non videbis
bovem fratris tui, aut ovem er-
rantem, et præteribis: sed re-
duces fratri tuo, [2] etiamsi non
est propinquus frater tuus, nec
nosti eum: duces in domum tu-
am, et erunt apud te quamdiu
quærat ea frater tuus et reci-
piat. [3] Similiter facies de asino,
et de vestimento, et de omni
re fratris tui, quæ perierit: si
inveneris eam, ne negligas qua-
si alienam. [4] Si videris asinum
fratris tui aut bovem cecidisse
in via, non despicies, sed sub-
levabis cum eo.

ir pokiliavimu. [21] O miesto žmo-
nės užmuš jį akmenimis, ir jis
numirs, kad prašalintumei pik-
ta iš savo tarpo ir kad visas
Izraėlis girdėdamas bijotusi.
[22] Kuomet žmogus bus nusi-
dėjęs taip, kad jis reikia nubau-
sti mirtimi, ir kada pasmerktas
mirti jis bus pakartas ant kar-
tuvių, [23] jo lavonas nepasiliks
ant medžio, bet bus palaidotas
tą pačią dieną, nes Dievo pra-
keiktas yra, kas kaba ant me-
džio, ir jokiu budu nesutepsi sa-
vo žemės, kurią Viešpats, tavo
Dievas, tau bus davęs paveldėti.

22. perskyrimas. [1] Jei pama-
tytumei klaidžiojantį savo bro-
lio jautį arba avį, nepraeisi pro
šalį, bet nuvesi atgal pas tavo
brolį; [2] nors tas brolis ir nėra
tavo giminaitis ir tu jo nepa-
žįsti, tu nusivesi į savo namus,
ir bus pas tave kolei tavo bro-
lis jų jieškos ir atsiims; [3] taip-
pat padarysi su asilu, su dra-
bužiu ir su kiekvienu savo bro-
lio dalyku, kurs bus pamestas;
jei jį rasi, nepaliksi lyg-kad sve-
timo. [4] Jei matysi savo brolio
asilą arba jautį parpuolusį ant
kelio, neeisi šalin, bet pakelsi
draug su juo.

---

bos, bet draug draudžia jiems pasielgti su vaikais pagal savo upą. Įstate kalbama apie užaugusį sunų, pasiliekantį tėvo namuose. Kaltinti jį gali tik abudu gimdytoju draug; be to reikia aiškiai nurodyti kaltybė. — *Lėbavimu...* Prasikaltimų pavyzdžiai.

(**22. 23**) *Kuomet žmogus...* Įstatas apie pakartųjų lavonus. — *Kada pasmerktas mirti.* Ebr t.: k a d a j i s n u ž u d y t a s; nes pas žydus gyvų nekardavo, bet tik nužudytųjų lavonus. — *Nepasiliks.* Ebr. t.: n e p e r n a k v o s. Ta taisyklė buvo pritaikyta prie musų Išganytojo Jėzaus Kristaus. Vz Jo. 19, 31... — *Dievo prakeiktas...* Savo kaltybėmis, kuriomis užsipelnė tą pakorimą, jis užtraukė ant savęs ir Dievo prakeikimą. Taigi, pakorimas buvo draug ženklas Dievo prakeikimo, o per tai ir sutepimas Izraėlio žemės. Plg. Kun. 18, 25; Sk. 35, 33. Apie pritaikymą tų žodžių prie Išganytojo vz. Gal. 3, 13.

(**22, 1-4**) *Jei pamatytumei...* Meilės artimo pareigos. Plg. Iš. 23, 4. 5. — *Savo brolio*: kito Izraėlito. — *Nėra tavo giminaitis.* Anot kitų: nearti gyvena. — *Atsiims.* Nors aiškiai nepasakyta, kas rei-

5 Non induetur mulier veste
virili, nec vir utetur veste fe-
minea: abominabilis enim apud
Deum est qui facit hæc. 6 Si
ambulans per viam, in arbore vel
in terra nidum avis inveneris,
et matrem pullis vel ovis de-
super incubantem: non tenebis
eam cum filiis, 7 sed abire pa-
tieris, captos tenens filios: ut
bene sit tibi, et longo vivas
tempore. 8 Cum ædificaveris do-
mum novam, facies murum te-
cti per circuitum: ne effunda-
tur sanguis in domo tua, et sis
reus labente alio, et in præceps
ruente. 9 Non seres vineam tu-
am altero semine: ne et semen-
tis quam sevisti, et quæ nascun-
tur ex vinea, pariter sanctifi-
centur. 10 Non arabis in bove
simul et asino. 11 Non indueris
vestimento, quod ex lana lino-
que contextum est.

12 Funiculos in fimbriis facies
per quatuor angulos pallii tui,
quo operieris.

13 Si duxerit vir uxorem, et
postea odio habuerit eam, 14
quæsieritque occasiones quibus
dimittat eam, objiciens ei no-
men pessimum, et dixerit: Uxo-
rem hanc accepi, et ingressus
ad eam non inveni virginem:

5 Moteriškė neapsivilks vyriš-
ku apdaru, ir vyriškis nesinau-
dos moterišku drabužiu, nes nuo-
boda yra Viešpačiui tasai, kurs
tai daro. 6 Jei eidamas keliu
rastumei medyje arba ant že-
mės paukščio lizdą ir patelę,
tupinčią ant paukščiukų arba
ant kiaušinių, nepasiimsi jos
draug su jaunikliais, 7 bet leisi
nuskristi, pasiimdamas tik paukš-
čiukus, kad tau gerai klotusi ir
kad gyventumei ilgą laiką. 8 Pa-
sistatęs naujus namus, padary-
si aplink stogą murą, kad tavo
namuose nebutu išlietas krau-
jas ir nebutumei kaltas, kam
nors parpuolant ir žemyn nu-
krintant. 9 Neapsėsi savo vyn-
uogyno kita sėkla, kad ir pasė-
toji sėkla ir kas uždera vynuo-
gyne nebutu draug pašvęsta. 10
Nearsi draug jaučiu ir asilu. 11
Neapsivilksi drabužiu, išaustu
iš vilnų ir draug iš linų.

12 Pasidarysi kutus ant atsiu-
lų prie keturių kampų tavo ap-
siausto, kuriuo apsidengi.

13 Jei kas vestu moterį o pa-
skui imtu jos neapkęsti 14 ir jieš-
kotu progos ją atleisti, prasima
nydamas apie ją bjauriausią kal-
tybę, ir sakytu: Aš vedžiau ši-
tą pačią, bet, įėjęs pas ją, ne-
radau, kad ji butu mergaitė,

---

kėjo daryti su dalyku, kurio niekas ne-
atsišaukia, bet tikriausiai jis turėjo pri-
derėti radėjui.

(5) *Moteriškė...* Toks apdarų apkeiti-
mas butu slėpimu savo lyties, todėl jis
priešingas žmogaus prigimčiai. — *Apda-
ru.* Apdaras čionai reiškia ne tiktai dra-
bužį, bet visus apdarus, kuriais vyras ski-
riasi nuo moteriškės. Anot žydų pada-
vimo prie jų priderėjo ir ginklai. — (6.
7) *Jei eidamas...* Pamokymas, kad reikia
pasigailėti ir menko gyvulio. Plg. Kun.
22, 28. — (8) *Padarysi aplink stogą...*
Stogai rytuose buvo ne nuolaidųs, bet vi-
sai gulsti; ant jų dažnai užeidavo mels-
tųs, namų darbų dirbtų arba atsilsėtų.
Plg. Joz. 2, 6. — (9) *Kita sėkla.* Vynuo-
gyne privalo augti vynuogės, o ne draug
ir kiti javai. Javų pirmuonės buvo pa-
švenčiamos antrą Velykų dieną (Kun. 18.
10), vaisiniai medžiai ketvirtais metais
(Kun. 19, 23-25). Už įsakymo peržen-
gimą reikės atiduoti šventyklai, ką duos
sėkla ir vynuogynas.—(11) *Neapsivilksi...*
Plg. Kun. 19, 19.

(12) *Pasidarysi..* Vz. Sk. 15, 37-41.

(14) *Jieškotu progos.* Ebr. t.: prikai-
šiotu jai žodžių kaltybę, t. y.

15 tollent eam pater et mater
ejus, et ferent secum signa vir-
ginitatis ejus ad seniores urbis
qui in porta sunt: 16 et dicet
pater: Filiam meam dedi huic
uxorem: quam quia odit 17 im-
ponit ei nomen pessimum, ut
dicat: Non inveni filiam tuam
virginem: et ecce hæc sunt si-
gna virginitatis filiæ meæ: ex-
pandent vestimentum coram se-
nioribus civitatis: 18 apprehen-
dentque senes urbis illius virum,
et verberabunt illum, 19 con-
demnantes insuper centum si-
clis argenti, quos dabit patri
puellæ: quoniam diffamavit no-
men pessimum super virginem
Israel: habebitque eam uxorem,
et non poterit dimittere eam
omnibus diebus vitæ suæ. 20 Quod
si verum est quod objicit, et
non est in puella inventa vir-
ginitas: 21 ejicient eam extra fo-
res domus patris sui, et lapidi-
bus obruent viri civitatis illius,
et morietur: quoniam fecit ne-
fas in Israel, ut fornicaretur in
in domo patris sui: et auferes
malum de medio tui. 22 Si dor-
mierit vir cum uxore alterius,

15 tuomet jos tėvas ir motina ims
ją, nešis su savim jos mergy-
stės žymes pas miesto vyresniuo-
sius, esančius vartuose, 16 ir tė-
vas sakys: Aš daviau šitam vy-
rui savo dukterį į pačias; ka-
dangi jis jos neapkenčia, 17 pra-
simano apie ją bjauriausią kal-
tybę ir sako: Aš neradau, kad
tavo duktė butu mergaitė, o
štai čia yra mano dukters mer-
gystės žymės; ir jie išties mie-
sto vyresniųjų akyvaizdoje dra-
bužį. 18 Tuomet ano miesto vy-
resnieji nutvers vyrą ir jį nu-
plaks; 19 be to nubaus jį šimtu
sidabro siklių, kuriuos duos jau-
nosios tėvui, nes jis prasimanė
pikčiausią kaltybę apie Izraėlio
mergaitę; ji pasiliks jo pačia, ir
jis negalės jos atstumti per vi-
sas savo gyvenimo dienas. 20
Bet jei tai tiesa, ką jis prikai-
šioja, ir jaunoji nebus rasta mer-
gaitė, 21 jie ją išmes už jos tė-
vo namų durų, ir ano miesto
vyrai užmuš ją akmenimis; ji
numirs, nes padarė bjaurų pra-
sikaltimą Izraėlyje, paleistuvau-
dama savo tėvo namuose. Ir
prašalinsi pikta iš savo tarpo.
22 Jei vyras sugultu su svetima
moterimi, abudu numirs, tai yra

tuščias kaltybes, kurios remiasi vien jo žodžiais. — (**15**) *Jos mergystės žymes.* Vz. žem. 17. e. — (**17**) *Drabužį.* Ant jo turėjo buti jų dukters mergystės žymės. Signa virginitatis constabant linteo vel sindone illa, super quam primus concubitus effectus est, quaeque debuit maculari sanguine, profluente rupta sponsae pellicula, quae hymen vocatur. Hymen enim integrum est quidem signum ordinarium, minime tamen infallibile virginitatis corporalis; quandoque enim et post concubitum hymen perseverat, rumpitur antem non solum concubitu, sed etiam aliis modis. Censendae igitur sunt matres mature et instanter monuisse filias, legem hanc eas docuisse simulque periculum demonstrasse, quod in aliis praeter concubitum licentiis lateret (Hummel.). — (**18. 19**) *Tuomet...* Neteisingam vyrui bausmė skiriama trejopa, nuplakimas, piniginė pabauda (apie 115 rbl.) ir atėmimas iš jo teisės kuomet nors išardyti tą moterystę -- (**20. 21**) *Bet jei...* Tikrai kalta jaunoji reikia nubausti taip, kaip baudžiama prasikaltusi sužieduotinė, nes susižiedavimas pas Izraėlitus uždėdavo beveik tas pačias pareigas, ką ir vestuvės. — *Už jos tėvo namų durų...*: nes ji nusidėjo tebebudama savo tėvų namuose ir pasilikdama jųjų globoje. — (**22**) *Jei vyras...* Bausmė už svetimoterystę. Plg. Kun. 20, 10; Jo. 8,

uterque morietur, id est, adul-
ter et adultera: et auferes ma-
lum de Israel. [23] Si puellam vir-
ginem desponderit vir, et inve-
nerit eam aliquis in civitate, et
concubuerit cum ea, [24] educes
utrumque ad portam civitatis
illius, et lapidibus obruentur:
puella, quia non clamavit, cum
esset in civitate: vir, quia hu-
miliavit uxorem proximi sui: et
auferes malum de medio tui. [25]
Sin autem in agro repererit vir
puellam, quæ desponsata est, et
apprehendens concubuerit cum
ea, ipse morietur solus: [26] puel-
la nihil patietur, nec est rea
mortis: quoniam sicut latro con-
surgit contra fratrem suum, et
occidit animam ejus, ita et puel-
la perpessa est. [27] Sola erat in
agro: clamavit, et nullus affuit
qui liberaret eam. [28] Si invene-
rit vir puellam virginem, quæ
non habet sponsum, et appre-
hendens concubuerit cum illa,
et res ad judicium venerit: [29]
dabit qui dormivit cum ea, pa-
tri puellæ quinquaginta siclos
argenti, et habebit eam uxorem,
quia humiliavit illam: non po-
terit dimittere eam cunctis die
bus vitæ suæ. [30] Non accipiet
homo uxorem patris sui, nec
revelabit operimentum ejus.

Caput XXIII. [1] Non intrabit
eunuchus attritis vel amputatis
testiculis et abscisso veretro,

svetimoteris ir svetimoterė, ir
prašalinsi pikta iš Izraėlio tar-
po. [23] Jei vyras susižieduotu su
jauna mergaite ir kas nors su-
tikęs ją mieste su ja sugultu,
[24] nuvesi abudu prie ano mie-
sto vartų, ir bus akmenimis už-
mušti: mergaitė už tat kad ne-
šaukė, budama mieste; vyras,
nes pažemino savo artimo pačią.
Ir prašalinsi pikta iš savo tar-
po. [25] Bet jei vyras sutiktu su-
žieduotą mergaitę lauke ir pa-
gavęs sugultu su ja, mirs jis
vienas, [26] mergaitė nieko nenu-
kentės ir neužsipelnė mirties;
nes kaip galvažudis pakilsta prieš
savo brolį ir atima iš jo gyvy-
bę, taip nukentėjo ir mergaitė.
[27] Ji buvo viena lauke; šaukė
ir nebuvo, kas ją išliuosuotu.
[28] Jei vyras sutiktu jauną mer-
gaitę, neturinčią sužieduotinio,
ir nutvėręs sugultu su ja, ir by-
la ateitu į teismą, [29] tasai, kurs
su ja sugulė, duos mergaitės
tėvui penkias dešimtis siklių si-
dabro ir turės ją moterimi, nes
ją pažemino, ir negalės jos at-
stumti per visas savo gyveni-
mo dienas. [30] Neivienas neims
savo tėvo pačios ir neatidengs
jo dangalo.

23. perskyrimas. [1] Į Viešpa-
ties susirinkimą neįeis romyti-
nis su neišgydomai sužeistais
arba nupjautais sąnariais, kurie

5. — (**23. 24**) *Jei vyras...* Bausmė sužie-duotinė-, kuriai padaryta prievarta mieste. Sužieduotinė baudžiama kaip svetimoterė, nes nesigynė, todėl spėjama, kad pati sutiko. — *Pačią*: sužieduotinę. Vz. aug. 21. e. paaišk. — (**25-27**) *Bet jei...* Sužieduotinė, kuriai padaryta prievarta už miesto sienų, skaitosi visai nekalta. — (**28. 29**) *Byla ateitu į teismą*. Ebr. t.: jei butu užklupti. — *Duos mergaitės tėvui...* Plg. Iš. 22, 16 17. Skirtumas įstate yra dėlto, kad Iš. kn. kalbama apie paprastą suvedžiojimą, čionai gi apie prievartą. — (**30**) *Tėvo pačios*: savo pamotės. Plg. žem. 27, 20; Kun. 18, 8; 20, 11.

(**23, 1**) *Į Viešpaties susirinkimą* Taip vadinasi Viešpaties išrinktoji Izraėlio tauta. Visupirma išvardijami tie, kurie ne-

ecclesiam Domini. [2] Non ingre-
dietur mamzer, hoc est, de scor-
to natus, in ecclesiam Domini,
usque ad decimam generationem.
[3] Ammonites et Moabites etiam
post decimam generationem non
intrabunt ecclesiam Domini, in
æternum: [4] quia noluerunt vo-
bis occurrere cum pane et aqua
in via quando egressi estis de
Ægypto: et quia conduxerunt
contra te Balaam filium Beor
de Mesopotamia Syriæ, ut ma-
lediceret tibi: [5] et noluit Domi-
nus Deus tuus audire Balaam,
vertitque maledictionem ejus in
benedictionem tuam, eo quod
diligeret te. [6] Non facies cum
eis pacem, nec quæras eis bona
cunctis diebus vitæ tuæ in sem-
piternum. [7] Non abominaberis
Idumæum, quia frater tuus est:
nec Ægyptium, quia advena fui-
sti in terra ejus. [8] Qui nati fue-
rint ex eis, tertia generatione
intrabunt in ecclesiam Domini.
[9] Quando egressus fueris ad-
versus hostes tuos in pugnam,
custodies te ab omni re mala.
[10] Si fuerit inter vos homo, qui
nocturno pollutus sit somnio,
egredietur extra castra, [11] et non
revertetur, priusquam ad vespe-
ram lavetur aqua: et post solis
occasum regredietur in castra.
[12] Habebis locum extra castra,
ad quem egrediaris ad requisi-
ta naturæ, [13] gerens paxillum
in balteo: cumque sederis, fo-

paskirti žmonių giminei palai-
kyti. [2] Iškekšinis, tai yra gimęs
iš paleistuvės, neįeis į Viešpa-
ties susirinkimą iki dešimtai kar-
tai. [3] Amonitas ir Moabitas ne-
įeis amžinai į Viešpaties susi-
rinkimą net ir po dešimtos kar-
tos, [4] nes nenorėjo jusų pasitik-
ti kelyje su duona ir vadenimi,
kuomet buvote išėję iš Aigyp-
to, ir dėlto kad pasisamdė prieš
tave iš Mėzopotamijos Syrijoje
Beoro sunų Balaamą, kad tave
prakeiktu. [5] Bet Viešpats, tavo
Dievas, nenorėjo klausyti Bala-
amo ir pavertė jo prakeikimą
tau palaiminimu, nes jis tave
mylėjo. [6] Nedarysi su jais san-
taikos ir nesirupinsi jų gerove
per visas savo gyvenimo dienas
amžinai. [7] Nesibjaurėsi Idumė-
jiečio, nes jis tavo brolis, nei
Aigyptiečio, nes buvai ateivis
jo žemėje. [8] Iš jų gimusieji tre-
čioje kartoje įeis į Viešpaties
susirinkimą.
[9] Išėjęs kovon prieš savo ne-
prietelius, sergėsies nuo viso-
kio pikto dalyko. [10] Jei bus tarp
jusų žmogus, kurs nakčia susi-
teptu sapne, jis išeis už stovy-
klos [11] ir nesugrįš, kolei vakarop
neapsiplaus, o saulei nusileidus
vėl ateis į stovyklą. [12] Turėsi
už stovyklos vietą, į kurią vaikš-
čiosi prigimties reikalų atliktų,
[13] nešdamos baslelį prie juostos;
atsitupdamas išsikasi duobelę
ir pridengsi žemėmis išmatas,

galės įgyti piliečio teisių Izraėlyje. — (2) *Iškekšinis.* Tikra ebr. ž. *mamzer* prasmė nežinoma. Taip vadinosi visi Azoto gyventojai ir rasi visi Pilistymai. — (3-6) *Amonitas ir Moabitas...* Jie buvo kilę iš paleistuvingų santikių tarp tėvo ir dviejų jojo dukterų. Vz. Prad. 19, 31... Bet čionai nurodyta kita jų atstumimo priežastis. Plg. Sk. 22, 5; Joz. 24, 9. — (7) *Idumėjiečio.* Jie buvo Ezavo ainiai. — (8) *Trečioje kartoje.* Plg. 1 Ezdr. 9, 12.

(9) *Kovon.* Ebr. t.: į stovyklą. Kalbama tikriausiai apie kareivių stovyklas. — *Pikto dalyko.* Pavyzdis nurodytas sek. eil. — (10) *Susiteptu nakčia.* Plg. Kun. 15, 16. — (13) *Nešdamos baslelį.* Nevalia tam dalykui naudoties ginklu. — (14) *Viešpats... vaikščioja:* laiko savo globoje.

dies per circuitum, et egesta
humo operies [14] quo relevatus
es (Dominus enim Deus tuus
ambulat in medio castrorum, ut
eruat te, et tradat tibi inimicos
tuos) et sint castra tua sancta,
et nihil in eis appareat fœdita-
tis ne derelinquat te.
[15] Non trades servum domino
suo, qui ad te confugerit. [16] Ha-
bitabit tecum in loco, qui ei
placuerit, et in una urbium tua-
rum requiescet: ne contristes
eum. [17] Non erit meretrix de
filiabus Israel, nec scortator de
filiis Israel. [18] Non offeres mer-
cedem prostibuli, nec pretium
canis in domo Domini Dei tui,
quidquid illud est quod vove-
ris: quia abominatio est utrum-
que apud Dominum Deum tuum.

[19] Non fenerabis fratri tuo
ad usuram pecuniam, nec fru-
ges, nec quamlibet aliam rem:
[20] sed alieno. Fratri autem tuo
absque usura id, quo indiget,
commodabis: ut benedicat tibi
Dominus Deus tuus in omni ope-
re tuo in terra, ad quam ingre-
dieris possidendam.

[21] Cum votum voveris Domi-
no Deo tuo, non tardabis redde-
re: quia requiret illud Dominus
Deus tuus: et si moratus fueris,
reputabitur tibi in peccatum. [22]
Si nolueris polliceri, absque pec-
cato eris. [23] Quod autem semel
egressum est de labiis tuis, ob-

[14] nuo kurių pasilengvinai. (Nes
Viešpats, tavo Dievas, vaikščio-
ja tarp stovyklos, kad tave iš-
gelbėtu ir tau paduotu tavo ne-
prietelius). Tavo stovykla tebu-
na šventa, ir tenepasirodo joje
jokio mėšlo, kad Dievas tavęs
neapleistu.
[15] Vergo, kurs pas tave bus
atbėgęs, neatiduosi jo ponui. [16]
Jis gyvens su tavim vietoje, ku-
ri jam patiks, ir ras atilsį vie-
name tavo miestų; tu jo nenu-
liudink. [17] Nebus paleistuvės iš
Izraėlio dukterų, nei kekšinin-
ko iš Izraėlio sunų. [18] Neatna-
šausi Viešpaties, tavo Dievo, na-
muose paleistuvystės užmoke-
snio, nei šuns kainos, vis tiek,
ką busi pasižadėjęs, nes abudu
dalyku yra nuoboda Viešpaties,
tavo Dievo, akyvaizdoje.
[19] Neimsi iš savo brolio pa-
lukanų nei už paskolintus pini-
gus, nei už javus, nei už kokį
nors kitą dalyką, [20] bet iš sve-
timo; savo gi broliui paskolin-
si be palukanų tai, kas jam rei-
kalinga, kad Viešpats, tavo Die-
vas, tave palaimintu visuose ta-
vo darbuose žemėje, kurios pa-
veldėtų įeisi.
[21] Padaręs Viešpačiui, tavo
Dievui, apžadą, nesivėlinsi iš-
pildyti, nes Viešpats, tavo Die-
vas, tai reikalaus; ir jei busi pa-
sivėlinęs, bus tau paskaityta nu-
sidėjimu. [22] Jei nenorėsi žadėti,
busi be nuodėmės. [23] Bet kas
išėjo vieną sykį iš tavo lupų,

(15) *Vergo.* Kalbama apie vergą svetimtautį, išbėgusį iš svetimtaučio pono namų. — (17) *Nebus paleistuvės...* Kalbama apie paleistuvavimą deivės Astartės garbei. — (18) *Nei šuns kainos.* Šunimi čionai pavadintas paleistuvaujantis vyriškis. Plg. Apr. 22, 15.

(19) *Palukanų.* Visai uždraudžiama imti palukanos arba nuošimčiai iš Izraėlitų. Tečiaus turima mintyje skolinimą pinigų ne prekybos reikalams, bet tik beturčiui susišelpti.

(21-23) *Padaręs...* Įstatas apie apžadus. Plg. Iš. 22, 29; Kun. 27, 1... Sk. 30, 2...

servabis, et facies sicut promisisti Domino Deo tuo, et propria voluntate et ore tuo locutus es.
[24] Ingressus vineam proximi
tui, comede uvas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum. [25] Si intraveris in
segetem amici tui, franges spicas, et manu conteres: falce autem non metes.
Caput XXIV. [1] Si acceperit
homo uxorem, et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem: scribet libellum repudii, et dabit in manu illius, et dimittet eam de domo sua. [2]
Cumque egressa alterum maritum duxerit, [3] et ille quoque
oderit eam, dederitque ei libellum repudii, et dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit: [4] non poterit prior maritus
recipere eam in uxorem: quia polluta est, et abominabilis facta est coram Domino: ne peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam.
[5] Cum acceperit homo nuper
uxorem, non procedet ad bel-

to laikysies ir padarysi, kaip pažadėjai Viešpačiui, tavo Dievui, ir ką esi kalbėjęs savo valia ir burna.
[24] Įėjęs savo artimo vynuo-
gynan, valgyk vynuogių, kiek tau tiks, bet su savim nieko neišsinešk. [25] Jei įeitumei į savo
prietelio javus, valia tau raškyties varpų ir ranka išsitrinti, bet pjautuvu nesipjausi.
24 perskyrimas. [1] Jei žmo-
gus vestu pačią ir su ja gyventu, o ji nerastu jo akyse malonės dėl kokio nors bjaurumo, jis parašys atsiskyrimo raštą, duos jai į rankas ir paleis ją iš savo namų. [2] Jei išėjus ji ištekė-
tu už kito vyro, [3] ir taipogi tasai
imtu jos neapkęsti, duotu jai atsiskyrimo raštą ir paleistu iš savo namų, arba rasi pats numirtu, [4]
pirmasis vyras nebegalės jos imti atgal į pačias, nes ji yra sutepta ir tapo pasibjaurėtina Viešpaties akyvaizdoje; neleisk įvykti tokiai nuodėmei savo žemėje, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos paveldėti.
[5] Žmogus ką tik vedęs pačią
neeis į karę, ir nebus ant jo

(**24**) *Bet su savim...* Ebr. t.: b e t s a v o i n d a n n e į s i d ė s i. — (**25**) *Valia tau raškyties varpų...* Ta teise naudojosi Kristaus apaštalai. Mt. 12, 1.

(**24, 1**) *Jei žmogus...* Ebr. t. 1-3 eil. yra ilgo sakinio protazis: Jei vestu... ir parašytu... ir duotu... ir paleistu... [2] ir ji išėjus ištekėtu... ir ji butu paliuosuota per vyro mirtį arba kitu atsiskyrimo raštu, [4] pirmasis vyras nebegalės... — *Bjaurumo.* Vėlesniais laikais taip išreikšta moters kaltybė buvo įvairiai aiškinama. Pats gi žodis (anot ebr. t. d a l y k o n u o g u m a s) nurodo kokią nors svarbią priežastį; todėl negana buvo vien vyro užsigeidimo. — *Parašys atsiskyrimo raštą.* Ebr. t.: j e i p a r a š y t u..; todėl ne naują įstatą apie atsiskyrimą apskelbia čionai Mozė, bet tik mini tuomet viešpatavusį paprotį ir tai tuo tikslu, kad paaiškintu, jog gavusiai atsiskyrimo raštą moteriškei ir ištekėjusiai už kito vyro nevalia jokiu budu sugrįžti prie pirmojo. Bet minėdamas buvusį paprotį ir jo neuždrausdamas, Mozė tuo pačiu leido jam pasilikti toliaus ir tai dėlei Izraėlitų širdies kietumo, kaip paaiškino pats Išganytojas, sugrąžindamas pirmykštę moterystės nesutraukomybę (plg. Mt. 19, 2... — (**4**) *Nes ji yra sutepta...* Ebr. t.: po to kaip buvo sutepta, nes tai yra nuoboda Viešpaties akyvaizdoje.

(**5**) *Žmogus ką tik vedęs...* Plg. aug. 20, 7. — (**6**) *Nei apatinio, nei...* Ebr. t.:

lum, nec ei quippiam necessita-
tis injungetur publicæ, sed va-
cabit absque culpa domi suæ,
ut uno anno lætetur cum uxo-
re sua. 6 Non accipies loco pi-
gnoris inferiorem, et superiorem
molam: quia animam suam op-
posuit tibi. 7 Si deprehensus fue-
rit homo sollicitans fratrem
suum de filiis Israel, et vendi-
to eo acceperit pretium, inter-
ficietur, et auferes malum de
medio tui.

8 Observa diligenter ne incur-
ras plagam lepræ, sed facies quæ-
cumque docuerint te sacerdotes
Levitici generis juxta id, quod
præcepi eis, et imple sollicite.
9 Mementote quæ fecerit Domi-
nus Deus vester Mariæ in via
cum egrederemini de Ægypto.

uždėta jokios viešos pareigos;
jis pasiliks be kalčios savo na-
muose, kad vienerius metus link-
smintusi su savo pačia. 6 Užsta-
tui neimsi nei apatinio, nei vir-
šutinio girnų akmens, nes taip
jis tau užstato savo gyvybę. 7
Jei kas butu nutvertas betyko-
jąs savo brolio iš Izraėlio sunų
ir jį pardavęs paimtu užmoke-
snį, toksai bus užmuštas, ir pra-
šalinsi pikta iš savo tarpo.

8 Labai sergėkies, kad neuž-
sikrėstumei raupsų sloga, bet
daryk, ko tik tave pamokys ku-
nigai iš Lėvio giminės pagal tai,
ką jiems įsakiau, ir išpildyk ru-
pestingai. 9 Atsiminkite, ką Vieš-
pats, jusų Dievas, padarė Ma-
rijai kelyje, kuomet ėjote iš
Aigypto.

10 Cum repetes a proximo tuo
rem aliquam, quam debet tibi,
non ingredieris domum ejus ut
pignus auferas: 11 sed stabis fo-
ris, et ille tibi proferet quod
habuerit. 12 Sin autem pauper
est, non pernoctabit apud te
pignus, 13 sed statim reddes ei
ante solis occasum: ut dormiens
in vestimento suo, benedicat
tibi, et habeas justitiam coram
Domino Deo tuo. 14 Non nega-
bis mercedem indigentis, et pau-

10 Reikalaudamas atgal iš sa-
vo artimo kokio nors dalyko,
kurį tau skolingas, neįeisi į jo
namus užstato pasiimtų, 11 bet
stovėsi lauke, o jis tau išneš,
ką turės. 12 O jei jis neturtin-
gas, nepasiliks pas tave per nak-
tį užstatas, 13 bet tuojau jam
atiduosi, saulei dar nenusileidus,
kad miegodamas savo apdare
laimintu tave ir tu butumei ra-
stas teisus Viešpaties, tavo Die-
vo, akyvaizdoje. 14 Neužlaikysi

---

girnų arba viršutinio girnų akmens. Girnos buvo reikalingos kasdien javams susimalti; be viršutinio akmens jos darėsi visai nenaudingos. — (7) *Betykojąs...* Ebr. t.: pavagiąs žmogų iš savo brolių. Kaltybė lygi žmogžudystei. Plg. Iš. 21, 16.

(8) *Labai sergėkies...* Ebr. t. kalbama ne apie užsikrėtimą raupsais, bet apie užlaikymą visų įstatų apie tą baisią ligą. Vz. Kun. 13 ir 14 persk. — (9) *Atsiminkite...* Primenama Mozės ir Aarono sesuo Marija, kad patvirtinus, jog pats Viešpats paskyrė pasielgimo budą su raupsuotaisiais ir jį įvykdo per savo kunigus. Plg. Sk. 12, 10.

(10. 11) *Neįeisi į jo namus...* Užstatą, kad skolininkas sugrąžins skolą paskirtu metu, privalo išrinkti jis pats, o ne skolintojas. — (12. 13) *O jei jis neturtingas...* Patėmytinas nuolatinis rupestis beturčiais. Čionai turėta mintyje beturčių duodamą užstatui apsiaustą, be kurio jie pigiai galėjo apsieiti dieną, bet ne naktį.

peris fratris tui, sive advenæ, qui
tecum moratur in terra, et intra
portas tuas est: [15] sed eadem
die reddes ei pretium laboris sui
ante solis occasum, quia pauper
est, et ex eo sustentat animam
suam: ne clamet contra te ad
Dominum, et reputetur tibi in
peccatum. [16] Non occidentur pa-
tres pro filiis, nec filii pro pa-
tribus, sed unusquisque pro pec-
cato suo morietur. [17] Non per-
vertes judicium advenæ et pu-
pilli, nec auferes pignoris loco
viduæ vestimentum. [18] Memen-
to quod servieris in Ægypto,
et eruerit te Dominus Deus tu-
us inde. Idcirco præcipio tibi
ut facias hanc rem. [19] Quando
messueris segetem in agro tuo,
et oblitus manipulum reliqueris,
non reverteris ut tollas illum:
sed advenam, et pupillum, et
viduam auferre patieris, ut be-
nedicat tibi Dominus Deus tu-
us in omni opere manuum tua-
rum. [20] Si fruges collegeris oli-
varum, quidquid remanserit in
arboribus, non reverteris ut col-
ligas: sed relinques advenæ, pu-
pillo, ac viduæ. [21] Si vindemia-
veris vineam tuam, non colliges
remanentes racemos, sed cedent
in usus advenæ, pupilli, ac vi-
duæ. [22] Memento quod et tu
servieris in Ægypto, et idcirco
præcipio tibi ut facies hanc rem.

Caput XXV. [1] Si fuerit cau-
sa inter aliquos, et interpella-
verint judices: quem justum es-
se perspexerint, illi justitiæ pal-

algos vargdieniui ir beturčiui
savo broliui arba ateiviui, kurs
su tavim pasilieka žemėje ir yra
tarp tavo vartų, [15] bet tą pačią
dieną, saulei dar nenusileidus,
atiduosi užmokesnį už jo darbą,
nes jis neturtingas ir tuo jis už-
laiko savo gyvybę, kad nesi-
šauktų prieš tave į Viešpatį ir
nebutų tau paskaityta nusidėji-
mu. [16] Tėvai nebus užmušami
už vaikus, nei vaikai už tėvus,
bet kiekvienas numirs už savo
nusidėjimą. [17] Neiškreipsi teismo
ateiviui ir našlaičiui, ir neimsi
iš našlės užstatui drabužio. [18]
Atsimink, kad buvai vergas Ai-
gypte, ir Viešpats, tavo Dievas,
iš ten tave išliuosavo. Todėlei
aš tau įsakau taip daryti. [19]
Pjaudamas javus savo dirvoje
ir palikęs užmirštą pėdą, negrį-
ši jo pasiimtų, bet leisi nusineš-
ti ateiviui, našlaičiui ir našlei,
kad Viešpats, tavo Dievas, tave
palaimintų visuose tavo rankų
darbuose. [20] Jei rinksi alyvų vai-
sius, negrįši subaigti rinkti, kas
bus likę ant medžių, bet palik-
si ateiviui, našlaičiui ir našlei.
[21] Jei uogausi savo vynuogyne,
nerinksi pasiliekančių kekių, bet
tai teks ateivio, našlaičio ir naš-
lės reikalams. [22] Atsimink, kad
ir tu buvai vergas Aigypte; to-
dėl aš tau įsakau daryti tą da-
lyką.

25. perskyrimas. [1] Jei kiltų
tarp kaikurių byla, ir jie kreip-
tusi prie teisėjų, tie pripažins
teisybę tam, ką matys esant tei-

Plg. Iš. 22, 26, 27. — (**14. 15**) *Neužlaikysi...* Plg. Kun. 19, 13; Tob. 4, 15; Jok. 5, 4. — (**16**) *Tėvai...* Visai kitaip darydavo paprastai dauguma pagonių. Plg. Est. 9, 13; kod. Hammurabio. Dievas kaikada skiria bausmę už tėvų kaltybes ir vaikams net iki ketvirtajai kartai, bet tai Dievo teismas, o ne žmonių teismuose užlaikytina taisyklė. Plg. Joz. 7, 24. — (**17**) *Neiškreipsi...* Plg. Iš. 22, 21-24. — (**19-22**) *Pjaudamas...* Plg. Kun. 19, 9...

mam dabunt: quem impium, condemnabunt impietatis.
[2] Sin autem eum, qui peccavit, dignum viderint plagis: prosternent, et coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit et plagarum modus:
[3] ita dumtaxat, ut quadragenarium numerum non excedant: ne fœde laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.
[4] Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas.

[5] Quando habitaverint fratres simul, et unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam frater ejus, et suscitabit semen fratris sui:
[6] et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Israel.
[7] Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam civitatis, et interpellabit majores natu, dicetque: Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in Israel: nec me in conjugem sumere.
[8] Statimque accersiri eum facient, et interrogabunt. Si responderit: Nolo eam uxorem accipere:
[9] accedet mulier ad eum coram senioribus, et tollet calceamen-

sų, pasmerks gi tą, ką matys kaltą.
[2] O jei matys nusidėjusį vertą esant plakimo, išties jį ir savo akyvaizdoje nuplakdins. Kirčių skaitlius bus pagal nusidėjimo didumą,
[3] bet taip kad neperviršintu keturių dešimtų, kad tavo brolis nenueitu bjauriai sudraskytas iš po tavo akių.
[4] Neužriši nasrų jaučiui, kulinčiam klojime tavo javus.

[5] Kuomet broliai gyvens draug ir vienas iš jų mirs be vaikų, mirusiojo pati neištekės už kito, bet ją ims mirusiojo brolis ir sužadins savo broliui ainiją,
[6] o pirmgimį iš jos sunų pramins ano vardu, kad jo vardas nebutu išnaikintas iš Izraėlio.
[7] Jeigu jis nenorės imti savo brolio pačios, kuri jam pridera pagal įstatymą, moteriškė eis pas miesto vartus, kreipsis prie vyresniųjų ir tars: Mano vyro brolis nenori sužadinti savo brolio vardą Izraėlyje, nei manęs imti į pačias.
[8] Jie tuojau jį pasikvies ir pasiklaus. Jei jis atsakys: Nenoriu jos imti į pačias,
[9] moteriškė prieis prie jo vyresniųjų akyvaizdoje, ims nuo jo

(25, 2) *Savo akyvaizdoje.* Ta aplinkybė geriausiai galėjo sulaikyti budelių žiaurumą. — (3) *Neperviršins keturių dešimtų.* Paskesniais laikais, bijodami peržengti tą įsakymą, neplakdavo daugiaus kaip ?9 kirčiais. Plg. 2 Kor. 11, 24. — (4) *Neužriši...* Javus senovėje kuldavo, paklojęę klojime ir vedžiodami viršuje jų jaučius arba juos įkinkydami į veleną. Tas rupesnis, kad kuliantis jautis galėtu beeidamas esti kuliamų javų, yra gražaus žmoniškumo žymė. Plg. šv. Povilo pritaikymą 1 Kor. 9, 9; 1 Tim. 5, 18.

(5) *Kuomet broliai...* Lėvirato įstatas, kad, mirus vienam broliui be vaikų, kitas brolis turi vesti jo našlę ir pirmas gimęs iš tos moterystės sunus turi skaityties mirusiojo įpėdiniu, minimas čionai pirmą sykį; bet jis buvo paremtas ant labai seno papročio, buvusio jau senųjų patriarkų laikais. Vz. Prad. 38, 8. Jo tikslas buvo užlaikyti visas Izraėlio šeimynas su visais jų pasidalinimais. Kituose panašiuose atsitikimuose moterystė buvo uždrausta. Vz. Kun. 18, 16; 20, 21. Vesti moterimi mirusiojo brolio našlę turėjo pareigą visi jo svainiai kits po kito (plg. Mt. 22, 24 ir k.); kiti artimesni giminės neturėjo tos pareigos, bet ir jie turėjo teisę naudoties tuo įstatu. Plg. Rut. 3, 12; 4, 4... — (9)

tum de pede ejus, spuetque in
faciem illius, et dicet: Sic fiet
homini, qui non ædificat domum
fratris sui. [10] Et vocabitur no-
men illius in Israel, Domus dis-
calceati.
[11] Si habuerint inter se jur-
gium viri duo, et unus contra
alterum rixari cœperit, volens-
que uxor alterius eruere virum
suum de manu fortioris, miserit-
que manum, et apprehenderit
verenda ejus: [12] abscides manum
illius, nec flecteris super eam ul-
la misericordia.
[13] Non habebis in sacculo di-
versa pondera, majus et minus:
[14] Nec erit in domo tua modius
major et minor. [15] Pondus ha-
bebis justum et verum, et mo-
dius æqualis et verus erit tibi:
ut multo vivas tempore super
terram, quam Dominus Deus tu-
us dederit tibi. [16] Abominatur
enim Dominus tuus eum, qui
facit hæc, et aversatur omnem
injustitiam.
[17] Memento quæ fecerit tibi
Amalec in via quando egredie-
baris ex Ægypto: [18] quomodo
occurrerit tibi: et extremos ag-
minis tui, qui lassi residebant,
ceciderit, quando tu eras fame
et labore confectus, et non ti-
muerit Deum. [19] Cum ergo Do-
minus Deus tuus dederit tibi
requiem, et subjecerit cunctas

kojos kurpę, spjaus jam į veidą
ir sakys: Taip atsitiks žmogui,
kurs nestato savo brolio namų.
[10] Ir jis bus pramintas Izraėly-
je vardu: Nuautojo namai.

[11] Jei susivaidintu tarp savęs
du vyru ir pradėtu kits su ki-
tu grumties, o vieno iš judvie-
jų pati, norėdama išgelbėti sa-
vo vyrą iš stipresniojo rankos,
ištiestu ranką ir nutvertu jį gė-
dos vietoje, [12] nukirsi jai ranką,
nepasiduodamas dėlei jos mie-
laširdystei.
[13] Neturėsi maišelyje įvairių
svarų, didesnio ir mažesnio, [14]
ir nebus tavo namuose didesnio
ir mažesnio saiko. [15] Turėsi sva-
rą teisingą ir tikrą, ir saikas bus
pas tave lygus ir tikras, kad il-
gą laiką gyventumei žemėje, ku-
rią Viešpats, tavo Dievas, tau
duos. [16] Nes tavo Viešpats bo-
disi tai darančiojo ir priešinasi
visokiai neteisybei.

[17] Atsimink, ką tau padarė
Amalėkas kelyje, kuomet ėjai iš
Aigypto, [18] kaip jis išėjo prieš
tave ir tavo burių pakraščius,
kurie nuvargę buvo atsilikę, už-
mušė, kuomet tu buvai pailsęs
dėlei bado ir nuovargio, ir jis
nesibijojo Dievo. [19] Kuomet tat
Viešpats, tavo Dievas, tau duos
atilsį ir pavergs visas aplinkui

Ims nuo jo kojos kurpę. Tai buvo ženklas išsižadėjimo priderančios mirusiam broliui dalies ir teisės vesti moterimi jo našlę. Tas vyro nuavimas draug buvo ir pažeminimu. — *Spjaus jam...* Paniekinimo ženklas. Plg. Sk. 12, 14 ir k. — *Nestato savo brolio namų*: nenori palaikyti savo brolio vardo ir šeimynos. — (**10**) *Ir jis*: jo šeimyna.

(**11**) *Jei susivaidintu...* Plg. Iš. 21, 22. — (**12**) *Nukirsi...* Už bėgėdišką pasielgimą skiriama kieta bausmė.

(**13-16**) *Neturėsi...* Teisingumas svaruose ir saikuose. — *Svarų...* Ebr. t.: akmenų, didesnių perkant, mažesnių parduodant. Plg. Kun. 19, 35, 39. — *Saiko* Ebr. *'efah.* 39,3 litro (anot kitų 38,8).

(**17 19**) *Atsimink, ką...* Vz. Iš. 17, 8.. Tas įsakymas buvo pamažu išpildytas Teisėjų laikais (vz. Teis. 5, 14: 6, 3...), ypač gi Sauliaus (1 Kar. 14, 48, 15, 1..) ir Dovido.

per circuitum nationes in terra,
quam tibi pollicitus est: dele-
bis nomen ejus sub cœlo. Cave
ne obliviscaris.
Caput XXVI. [1] Cumque intra-
veris terram, quam Dominus
Deus tuus tibi daturus est pos-
sidendam, et obtinueris eam, at-
que habitaveris in ea: [2] tolles
de cunctis frugibus tuis primi-
tias, et pones in cartallo, per-
gesque ad locum, quem Domi-
nus Deus tuus elegerit, ut ibi
invocetur nomen ejus: [3] accedes-
que ad sacerdotem, qui fuerit
in diebus illis, et dices ad eum:
Profiteor hodie coram Domino
Deo tuo, quod ingressus sum
in terram, pro qua juravit pa-
tribus nostris, ut daret eam no-
bis. [4] Suscipiensque sacerdos car-
tallum de manu tua, ponet an-
te altare Domini Dei tui: [5] et
loqueris in conspectu Domini
Dei tui: Syrus persequebatur
patrem meum, qui descendit in
Ægyptum, et ibi peregrinatus
est in paucissimo numero: cre-
vitque in gentem magnam ac
robustam et infinitæ multitudi-
nis. [6] Afflixeruntque nos Ægy-
ptii, et persecuti sunt imponen-
tes onera gravissima: [7] et cla-
mavimus ad Dominum Deum
patrum nostrorum: qui exaudi-
vit nos, et respexit humilitatem
nostram, et laborem, atque an-
gustiam: [8] et eduxit nos de Æ-
gypto in manu forti, et brachio
extento, in ingenti pavore, in
signis atque portentis: [9] et in-

tautas žemėje, kurią tau yra
žadėjęs, tu išnaikinsi jo vardą
po dangumi. Veizdėk, kad ne-
užmirštumei.
26. perskyrimas. [1] Kuomet
įeisi į žemę, kurią Viešpats, ta-
vo Dievas, tau duos paveldėti,
ir ją gavęs gyvensi joje, [2] tu
imsi iš visų savo vaisių pirmuo-
nes, sudėsi pintinėn ir eisi į
vietą, kurią Viešpats, tavo Die-
vas, bus išsirinkęs, kad tenai
butu šaukiamas jo vardas; [3] pri-
siartinsi prie kunigo, koks bus
anose dienose, ir jam sakysi: Iš-
pažįstu šiandien Viešpaties, ta-
tavo Dievo, akyvaizdoje, kad
įėjau į žemę, apie kurią jis yra
prisiekęs musų tėvams, jog mums
ją duos. [4] O kunigas, ėmęs iš
tavo rankos pintinę, padės ties
Viešpaties, tavo Dievo, altoriu-
mi; [5] tu gi kalbėsi Viešpaties,
tavo Dievo, akyvaizdoje: Syri-
jietis persekiojo mano tėvą, kurs
nuėjo Aigyptan ir tenai buvo
ateiviu su labai mažu žmonių
skaitliumi; bet jis užaugo į di-
džią, stiprią ir begal skaitlingą
tautą. [6] Aigyptiečiai mus prislė-
gė ir persekiojo, užkraudami sun-
kiausią naštą, [7] o mes šaukėmės
į Viešpatį, musų tėvų Dievą,
kurs mus išklausė, pažvelgė į
musų nužeminimą, vargą ir su-
spaudimą [8] ir mus išvedė iš Ai-
gypto galinga ranka ir ištiestu
petimi, su didžiausiu išgąsčiu,
ženklais ir stebuklais; [9] jis įve-
dė į šitą vietą ir mums davė

(**26, 2**) *Imsi... vaisių pirmuones.* Čionai kalbama apie apeigą, kurią kiekviena šeimyna turėjo atlikti vieną sykį Žadėtopoje žemėje: gavus sau paskirtą žemės jalį, ji turėjo nusinešti pirmosios pjuties vaisių prie šventyklos, čia iškelti pokilį ir viešai išpažinti, kad jau paveldėjo žemę, kuri Viešpaties buvo žadėta. — (**5**) *Syrijietis persekiojo.* . Ebr. t.: klaidžiojantis Aramietis buvo mano tėvas. Yra tai aliuzija į ilgą buvimą Jokubo Mėzopotamijoje ir į vargus, kuriuos

troduxit ad locum istum, et tra-
didit nobis terram lacte et mel-
le manantem. 10 Et idcirco nunc
offero primitias frugum terræ,
quam Dominus dedit mihi. Et
dimittes eas in conspectu Do-
mini Dei tui, et adorato Domi-
no Deo tuo. 11 Et epulaberis in
omnibus bonis, quæ Dominus
Deus tuus dederit tibi, et do-
mui tuæ, tu et Levites, et ad-
vena qui tecum est.

12 Quando compleveris deci-
mam cunctarum frugum tuarum,
anno decimarum tertio dabis
Levitæ, et advenæ, et pupillo
et viduæ, ut comedant intra por-
tas tuas, et saturentur: 13 loque-
risque in conspectu Domini Dei
tui: Abstuli quod sanctificatum
est de domo mea, et dedi illud
Levitæ et advenæ, et pupillo
ac viduæ, sicut jussisti mihi:
non præterivi mandata tua, nec
sum oblitus imperii tui. 14 Non
comedi ex eis in luctu meo, nec
separavi ea in qualibet immun-
ditia, nec expendi ex his quid-
quam in re funebri. Obedivi vo-
ci Domini Dei mei, et feci om-
nia sicut præcepisti mihi. 15 Re-
spice de sanctuario tuo, et de
excelso cœlorum habitaculo, et
benedic populo tuo Israel, et
terræ, quam dedisti nobis, sicut
jurasti patribus nostris, terræ
lacte et melle mananti.

žemę, plustančią pienu ir me-
dum. 10 Todėlei aš dabar atna-
šauju pirmuones vaisių žemės,
kurią Viešpats man davė. Tu
jas paliksi Viešpaties, tavo Die-
vo, akyvaizdoje ir pagarbinsi
Viešpatį, tavo Dievą, 11 kelsi
pokilį iš visokių gėrybių, ku-
rias Viešpats, tavo Dievas, duos
tau ir tavo namams, tu, ir Lė-
vitas, ir ateivis, kurs su tavim
yra.

12 Kuomet busi atidavęs visų
tavo vaisių dešimtinę, trečiais
dešimtinių metais duosi Lėvi-
tui, ateiviui, našlaičiui ir na-
šlei, kad valgytu tarp tavo
vartų ir pasisotintu, 13 ir kal-
bėsi Viešpaties, tavo Dievo,
akyvaizdoje: Aš paėmiau, kas
pašvęsta, iš mano namų ir tai
daviau Lėvitui, ateiviui, našlai-
čiui ir našlei, kaip man įsakei;
neperžengiau tavo įsakymų ir
neužmiršau tavo paliepimo. 14
Nevalgiau jų mano nuliudime
ir jų neatskyriau, budamas kuo
nors suteptas, ir nieko iš jų ne-
vartojau pakasynose. Buvau pa-
klusnus Viešpaties, mano Dievo,
balsui ir visa padariau, kaip man
įsakei. 15 Pažvelgk iš savo šven-
tyklos ir iš augštosios dangaus
buveinės ir palaimink savo tau-
tą, Izraėlį, ir tą žemę, kurią
mums davei, kaip esi prisiekęs
musų tėvams, žemę, plustančią
pienu ir medum.

jis tenai pakėlė. Vz. Prad. 29-31 persk. — *Mažu skaitlium*: 70 dušių. Vz. Prad. 46, 27.

(12) *Kuomet busi atidavęs*... Vz. aug. 12, 17: 14, 28. 29; Tob. 1, 7, 8. — — (13) *Viešpaties... akyvaizdoje*: prie šventyklos. — (14) *Nevalgiau*... Tos eil. žodžiais išpažįstama, kad dešimtinė nebuvo jokiu budu sutepta. — *Nuliudime*: apraudodamas mirusias ypatas. Tuomet žmogus skaitosi suteptas, todėl jam nevalia prisiliesti pašvęstų dalykų. Plg. Kun. 7, 20; 21, 1 ir k. Anot kitų aiškintojų: bedieviškai; tarsi butu pasakyta: nieko iš to neatnašavau stabams. — *Pakasynose*. Kaikurie aiškintojai mato čionai aliuziją į senobinių tautų paprotį dėti valgių ant mirusiųjų kapo; anot kitų gi čionai turėta mintyje kitas paprotis siųsti valgių šeimynoms, esančioms gedule, kad taip

[16] Hodie Dominus Deus tuus
præcepit tibi ut facias manda-
ta hæc atque judicia: et custo-
dias et impleas ex toto corde
tuo, et ex tota anima tua. [17]
Dominum elegisti hodie, ut sit
tibi Deus, et ambules in viis
ejus, et custodias ceremonias
illius, et mandata atque judicia,
et obedias ejus imperio. [18] Et
Dominus elegit te hodie ut sis
ei populus peculiaris, sicut lo-
cutus est tibi, et custodias om-
nia præcepta illius: [19] et faciat
te excelsiorem cunctis gentibus
quas creavit, in laudem, et no-
men, et gloriam suam: ut sis
populus sanctus Domini Dei tui,
sicut locutus est.

[16] Šiandien Viešpats, tavo Die-
vas, tau įsakė pildyti šituos pa-
liepimus ir nutarimus, užlaiky-
ti ir pildyti visa tavo širdimi
ir visa tavo dušia. [17] Šiandien
išsirinkai Viešpatį, kad jis tau
butu Dievas, kad vaikščiotumei
jo keliais, užlaikytumei jo ista-
tus, paliepimus ir nutarimus ir
butumei paklusnus jo valiai. [18]
Ir Viešpats šiandien išsirinko
tave, kad jam butumei visai
nuosavi tauta, kaip jis yra tau
kalbėjęs, ir kad užlaikytumei
visus jo įsakymus, [19] kad jis pa-
darytu tave prakilnesne už vi-
sas tautas, kurias yra sutvėręs
savo šlovei, vardui ir garbei,
kad butumei tauta pašvęsta Vieš-
pačiui, tavo Dievui, kaip jis yra
kalbėjęs.

III. Paraginimas užlaikyti įstatymą. 1. Apgarsinimas įstatymo ir jo patvirtinimas pažadėjimu užmokesnio ir bausmės.

Caput XXVII. [1] Præcepit au-
tem Moyses et seniores Israel,
populo dicentes: Custodite om-
ne mandatum quod præcipio
vobis hodie. [2] Cumque transieri-
tis Jordanem in terram, quam
Dominus Deus tuus dabit tibi,
eriges ingentes lapides, et cal-
ce levigabis eos, [3] ut possis in

27. perskyrimas. [1] Mozė ir Iz-
raėlio vyresnieji įsakė tautai ir
tarė: Užlaikykite visus paliepi-
mus, kuriuos šiandien jums ap-
skelbiu. [2] O perėjęs per Jordaną
į žemę, kurią Viešpats, tavo Die-
vas, tau duos, pasistatysi didžiau-
sių akmenų ir aptrauksi juos
kalkėmis, [3] kad galėtumei ant

joms išreiškus užuojautą. Plg. 2 Kar. 3, 35; Jer. 16, 7 ir k.

(**16**) *Šiandien*... Čionai prasideda antrojo Mozės pamokslo užbaiga, kuri susideda iš karšto paraginimo prie paklusnumo.

27, 1—28, 68. Visas trečias Mozės pamokslas susideda iš nurodymo įvairių priežasčių, kodėl Izraėlitai privalo užlaikyti įstatymą. Jis pradedamas įsakymu, kad perėję per Jordaną parašytu įstatymą ant akmenų ir sustoję ant Garizimo ir Ebalio kalnų apgarsintu palaiminimus įstatymo pildytojams ir prakeikimus jo peržengėjams (27, 1-26). Prie tos progos Mozė vėl gana plačiai išskaito gėrybes, kurios bus suteiktos už įstatymo pildymą, ir baisias bausmes, kurias už jo peržengimą Dievas sius ant tautos (28, 1-68).

(**27, 1**) *Mozė ir Izraėlio vyresnieji.* Niekur kitur nėra taip pasakyta, kad Mozė draug su vyresniaisiais butu kalbėję į tautą; be to, toliaus (4. e.) Mozė kalba vienas; todėl kaikurie aiškintojai mano, kad čionai tekstas nevisai tikras, ir kad jis reiktu pataisyti taip: Mozė įsakė Izraėlio vyresniesiems ir tarė. — (**2**) *Pasistatysi.* Tą įsakymą išpildė Jozuė. Vz.

eis scribere omnia verba legis
hujus, Jordane transmisso: ut
introeas terram, quam Dominus
Deus tuus dabit tibi, terram la-
cte et melle manantem, sicut
juravit patribus tuis [4] Quando
ergo transieritis Jordanem, eri-
gite lapides, quos ego hodie præ-
cipio vobis in monte Hebal, et
levigabis eos calce: [5] et ædifi-
cabis ibi altare Domino Deo tuo
de lapidibus, quos ferrum non
tetigit, [6] et de saxis informibus
et impolitis: et offeres super eo
holocausta Domino Deo tuo, [7]
et immolabis hostias pacificas,
comedesque ibi, et epulaberis
coram Domino Deo tuo. [8] Et
scribes super lapides omnia ver-
ba legis hujus plane et lucide.

[9] Dixeruntque Moyses et sa-
cerdotes Levitici generis ad om-
nem Israelem: Attende, et audi
Israel: Hodie factus es populus
Domini Dei tui: [10] audies vo-
cem ejus, et facies mandata at-
que justitias, quas ego præcipio
tibi. [11] Præcepitque Moyses po-
pulo in die illo, dicens: [12] Hi
stabunt ad benedicendum po-
pulo super montem Garizim,
Jordane transmisso: Simeon, Le-
vi, Judas, Issachar, Joseph, et
Benjamin. [13] Et e regione isti

jų parašyti visus šito įstatymo
žodžius, perėjęs per Jordaną,
idant įeitumei į žemę, kurią
Viešpats, tavo Dievas, tau duos,
žemę, plustančią pienu ir me-
dum, kaip jis yra prisiekęs ta-
vo tėvams. [4] Taigi, perėję per
Jordaną, pasistatykite akmenų,
kuriuos aš jums šiandien įsakau,
ant Ebalio kalno ir aptrauksi
juos kalkėmis. [5] Pastatysi tenai
Viešpačiui, tavo Dievui, altorių
iš akmenų, kurių nepalietė ge-
ležis, [6] iš nedailintų ir netašy-
tų akmenų, ir atnašausi ant jo
Viešpačiui, tavo Dievui, degi-
namasias aukas. [7] Tenai pjausi
dėkojimo aukas ir valgysi, poki-
liaudamas Viešpaties, tavo Die-
vo, akyvaizdoje; [8] ir parašysi
ant akmenų visus šito įstatymo
žodžius aiškiai ir žymiai.

[9] Tuomet Mozė ir Lėvio gimi-
nės kunigai sakė visam Izraė-
liui: Tėmyk ir klausyk, Izraė-
liau; šiandien tu tapai Viešpa-
ties, tavo Dievo, tauta; [10] klau-
sysi jo balso ir pildysi paliepi-
mus ir įstatus, kuriuos aš tau
apskelbiu. [11] Tą pačią dieną Mo-
zė įsakė tautai ir tarė: [12] Perė-
jus per Jordaną, šitie stovės ant
Garizimo kalno, kad laimintu
tautą: Simeonas, Lėvis, Judas,
Isakaras, Juozapas ir Benjami-
nas; [13] ir priešais šitie stovės

Joz 8, 32-35; plg. Joz. 24, 1... — **(3)** *Kad galėtumei...*: kad akmenų paviršius taptu lygesnis ir kad raštas butu aiškesnis. — *Visus šito įstatymo žodžius.* Iš šito pasakymo neaišku, kas reikėjo parašyti ant akmenų; spėjama, kad Atk. Įstatymo žodžius, parašytus aug. 6, 1–7, 11, draug su palaiminimais ir prakeikimais; anot kitų aiškintojų, kad tik palaiminimus ir prakeikimus. — *Idant įeitumei...* Tikriaus: Kuomet busi įėjęs. — **(4)** *Ebalio.* Vz. aug. 11, 29. Samarijiečiai savo Pentateuche tą vardą pakeitė Garizimu; tai jie padarė paskesniais laikais, kad padidintu šlovę savo bažnyčios, pastatytos ant Garizimo, sujungdami tą vardą su įstatymo akmenų vieta. Plg Jo. 4, 20. — **(5)** *Altorių iš akmenų..* Plg. Iš. 20, 25.

(9) *Lėvio giminės kunigai.* Vz. aug. 1. eil. paaišk — *Tu tapai Viešpaties...* Priminimas didžio Izraėlitų išaugštinimo turėjo juos labiausiai paraginti prie ištikimumo. — **(12. 13)** *Kad laimintu... kad keiktu*: kad girdėtu palaiminimus ir pra-

stabunt ad maledicendum in
monte Hebal: Ruben, Gad, et
Aser, et Zabulon, Dan et Ne-
phthali. 14 Et pronuntiabunt Le-
vitæ, dicentque ad omnes viros
Israel excelsa voce: 15 Maledi-
ctus homo, qui facit sculptile
et conflatile, abominationem Do-
mini, opus manuum artificum,
ponetque illud in abscondito:
et respondebit omnis populus,
et dicet: Amen. 16 Maledictus
qui non honorat patrem suum,
et matrem: et dicet omnis po-
pulus: Amen. 17 Maledictus qui
transfert terminos proximi sui:
et dicet omnis populus: Amen.
18 Maledictus qui errare facit
cæcum in itinere: et dicet om-
nis populus: Amen. 19 Maledi-
ctus qui pervertit judicium ad-
venæ, pupilli et viduæ: et di-
cet omnis populus: Amen. 20 Ma-
ledictus qui dormit cum uxore
patris sui, et revelat operimen-
tum lectuli ejus: et dicet om-
nis populus: Amen. 21 Maledictus
qui dormit cum omni jumento:
et dicet omnis populus: Amen.
22 Maledictus qui dormit cum
sorore sua, filia patris sui, vel
matris suæ: et dicet omnis po-
pulus: Amen. 23 Maledictus qui
dormit cum socru sua: et dicet
omnis populus: Amen. 24 Male-

ant Ebalio kalno, kad keiktu:
Gadas ir Aseras, Zabulonas, Da-
nas ir Neftalis. 14 Lėvitai ištars
ir sakys skardžiu balsu visiems
Izraėlio vyrams: 15 Prakeiktas
žmogus, kurs daro drožtinį ir
lietinį paveikslą, nuobodą Vieš-
pačiui, dailininkų rankų darbą,
ir jį dės slapčioje vietoje. O vi-
sa tauta atsakys ir tars: Amen.
16 Prakeiktas, kurs negerbia sa-
vo tėvo ir motinos; ir visa tau-
ta sakys: Amen. 17 Prakeiktas,
kurs perkelia savo artimo ribas;
ir visa tauta sakys: Amen. 18
Prakeiktas, kurs suklaidina ak-
lą kelyje; ir visa tauta sakys:
Amen. 19 Prakeiktas, kurs iškrei-
pia teismą ateiviui, našlaičiui ir
našlei; ir visa tauta sakys: Amen.
20 Prakeiktas, kurs sugula su sa-
vo tėvo pačia ir atidengia jo
patalo uždangą; ir visa tauta
sakys: Amen. 21 Prakeiktas, kurs
paleistuvauja su kokiuo nors gy-
vuliu; ir visa tauta sakys: Amen.
22 Prakeiktas, kurs sugula su
savo seserimi, savo tėvo arba
savo motinos dukterimi; ir vi-
sa tauta sakys: Amen. 23 Pra-
keiktas, kurs sugula su savo uoš-
ve; ir visa tauta sakys: Amen.
24 Prakeiktas teesie, kas slapčia

---

keikimus, nes ne į dvi dali perskirtos giminės turėjo ištarti palaiminimo ir prakeikimo žodžius, bet Lėvitai arba tikriaus sakant kunigai, o atsakojo „Amen“ visa tauta. Apeigos metu tauta perskiriama taip, kad ant Garizimo sustoja tikrųjų Jokubo pačių Lijos ir Rakėlės sunųs, ant Ebalio gulovių sunųs, prie kurių prijungiamas Rubenas, nustojęs pirmgimystės teisių ir paskutinis Lijos sunus Gadas.— (**14**) *Lėvitai*: keletas žmonių iš Lėvio giminės. Anot. Joz. 8, 33 tai buvo kunigai. — (**15**) *Prakeiktas*... Prakeikimų yra dvylika, tai yra tiek pat, kiek Izraėlio giminių. Jie atkreipti prieš tuos, kurie peržengtu svarbiausius įstatymo reikalavimus. Kadangi aug. 12. eil. buvo pažadėti ne tik prakeikimai, bet ir palaiminimai, tuotarpu gi jų čionai nėra, todėl daugelis aiškintojų mano, kad šitoje vietoje tekstas užsiliko nebepilnas. — *Kurs daro drožtinį*... Plg. Iš 20, 4. — (**16**) *Kurs negerbia*... Plg. Iš. 20, 12. — (**17**) *Kurs perkelia*... Plg. Iš. 20, 15; Atk. 19, 14. — (**18. 19**) *Kurs suklaidina... kurs iškreipia*... Tuodu prakeikimu apgina silpnųjų ir nelaimingųjų teises. Plg. aug. 24, 17. — (**20-23**) *Kurs sugula*... Plg. Kun.

dictus qui clam percusserit pro-
ximum suum: et dicet omnis po-
pulus: Amen. [25] Maledictus qui
accipit munera, ut percutiat ani-
mam sanguinis innocentis: et
dicet omnis populus: Amen. [26]
Maledictus qui non permanet
in sermonibus legis hujus, nec
eos opere perficit: et dicet om-
nis populus: Amen.

Caput XXVIII. [1] Si autem
audieris vocem Domini Dei tui,
ut facias atque custodias omnia
mandata ejus, quæ ego præci-
pio tibi hodie, faciet te Domi-
nus Deus tuus excelsiorem cun-
ctis gentibus, quæ versantur in
terra. [2] Venientque super te uni-
versæ benedictiones istæ, et ap-
prehendent te: si tamen præce-
pta ejus audieris. [3] Benedictus
tu in civitate, et benedictus in
agro. [4] Benedictus fructus ven-
tris tui, et fructus terræ tuæ,
fructusque jumentorum tuorum,
greges armentorum tuorum, et
caulæ ovium tuarum. [5] Benedi-
cta horrea tua, et benedictæ
reliquiæ tuæ. [6] Benedictus eris
tu ingrediens et egrediens. [7]
Dabit Dominus inimicos tuos,
qui consurgunt adversum te,
corruentes in conspectu tuo: per
unam viam venient contra te,
et per septem fugient a facie
tua. [8] Emittet Dominus bene-

užmuštu savo artimą; ir visa
tauta sakys: Amen. [25] Prakeik-
tas, kas ima dovanų, kad už-
muštu išliedamas nekaltą krau-
ją; ir visa tauta sakys: Amen.
[26] Prakeiktas, kas nesilaiko šito
įstatymo žodžių ir jų neįvykdo
darbu; ir visa tauta sakys: Amen.

28. perskyrimas. [1] O jei klau-
sysi Viešpaties, tavo Dievo, bal-
so, pildydamas ir užlaikydamas
visus jo paliepimus, kuriuos aš
tau šiandien skelbiu, Viešpats,
tavo Dievas, padarys tave pra-
kilnesne už visas esančias ant
žemės tautas. [2] Ateis ant tavęs
visi šitie palaiminimai ir tau
teks, jei tečiaus klausysi jo įsa-
kymų. [3] Tu busi palaimintas
mieste ir lauke. [4] Palaimintas
tavo įsčios vaisius, tavo žemės
vaisius ir tavo galvijų vaisius,
tavo jaučių bandos ir tavo avių
tvartai. [5] Palaiminti tavo kluo-
nai ir palaiminta, ką susitaupei. [6]
Tu busi palaimintas įeidamas ir
išeidamas. [7] Viešpats duos, kad
tavo neprieteliai, kurie pakilsta
prieš tave, kristu tavo akyvaizdo-
je: jie ateis preš tave vienu ke-
liu, o septyniais bėgs nuo tavo
veido. [8] Viešpats siųs palaimi-
nimą ant tavo aruodų ir ant vi-

18, 7. 9. 23. — (**26**) *Kas nesilaiko...* Prakeikimas bendras visiems įstatymo peržengėjams. Plg. Sk. 30, 15. — *Amen.* Tuo žodžiu Izraėlitai turėjo pritarti apskelbiamiems prakeikimams.

(**28, 1**) *O jei klausysi...* Pasakęs, ką Izraėlitai turės padaryti paskiaus, perėję per Jordaną, Mozė nuo savęs plačiai paaiškina aug. paminėtuosius palaiminimus ir prakeikimus, ypač gi daug kalba apie paskutiniuosius. Neveltui tat ir šv. Povilas Ap. sako, kad prakeikimas yra labiausia apsireiškianti įstatymo žymė (Gal. 3, 10); bet jis tuojau priduria: *Kristus mus atpirko nuo Įstatymo prakeikimo, tapęs už mus prakeikimu* (Gal 3, 13). — *Padarys..* Plg. aug. 26, 19. — (**7**) *Tavo kluonai.* Ebr. *tan'akha,* t a v o p i n t i n ė, kurioje laikomi javai. — *Ką susitaupei.* Ebr. *miš'arthekha,* t a v o g e l d o s, kuriose iš javų daroma tešla. — (**6**) *Įeidamas...*: imdamos kokio nors darbo ir jį įvykdydamas. — (**7-14**) *Viešpats duos..* Tose eil. nurodoma plačiaus ir smulkiaus,

dictionem super cellaria tua, et
super omnia opera manuum tua-
rum: benedicetque tibi in terra,
quam acceperis. 9 Suscitabit te
Dominus sibi in populum san-
ctum, sicut juravit tibi: si cu-
stodieris mandata Domini Dei
tui, et ambulaveris in viis ejus.
10 Videbuntque omnes terrarum
populi quod nomen Domini in-
vocatum sit super te, et time-
bunt te. 11 Abundare te faciet
Dominus omnibus bonis, fructu
uteri tui, et fructu jumentorum
tuorum, fructu terræ tuæ, quam
juravit Dominus patribus tuis
ut daret tibi. 12 Aperiet Domi-
nus thesaurum suum optimum,
cœlum, ut tribuat pluviam ter-
ræ tuæ in tempore suo: benedi-
cetque cunctis operibus manu-
um tuarum. Et fœnerabis gen-
tibus multis, et ipse a nullo fœ-
nus accipies. 13 Constituet te Do-
minus in caput, et non in cau-
dam: et eris semper supra, et
non subter: si tamen audieris
mandata Domini Dei tui quæ
ego præcipio tibi hodie, et cu-
stodieris et feceris, 14 ac non
declinaveris ab eis nec ad dex-
teram, nec ad sinistram, nec se-
cutus fueris deos alienos, neque
colueris eos.

sų tavo rankų darbų, ir tave
palaimins žemėje, kurią gausi.
9 Viešpats pažadins sau tave,
kad butumei šventa tauta, kaip
tau yra prisiekęs, jei užlaikysi
Viešpaties, tavo Dievo, įsaky-
mus ir vaikščiosi jo keliais. 10
Visos žemės tautos matys, kad
ant tavęs šaukiamas Viešpaties
vardas ir bijosis tavęs. 11 Vieš-
pats suteiks tau apsčiai viso-
kių gėrybių, tavo įsčios vaisiaus,
tavo galvijų vaisiaus ir vaisiaus
tavo žemės, apie kurią Viešpats
yra prisiekęs tavo tėvams, kad
ją tau duos. 12 Viešpats atvers
savo geriausį iždą, dangų, kad
savo laiku duotu tavo žemei lie-
taus, ir palaimins visus tavo
rankų darbus. Tu skolinsi dau-
geliui tautų, o pats iš nieko ne-
imsi skolon. 13 Viešpats padarys
tave galva, o ne uodega, visuo-
met busi viršuje, o ne apačioje,
jei tečiaus klausysi Viešpaties,
tavo Dievo, paliepimų, kuriuos
aš tau šiandien skelbiu, jei juos
užlaikysi ir pildysi, 14 ir nenu-
krypsi nuo jų nei dešinėn, nei
kairėn, jei neseksi svetimų die-
vų ir jų negarbinsi.

15 Quod si audire nolueris vo-
cem Domini Dei tui, ut custo-
dias, et facias omnia mandata
ejus et ceremonias, quas ego
præcipio tibi hodie, venient su-
per te omnes maledictiones is-
tæ, et apprehendent te. 16 Ma-
ledictus eris in civitate, male-
dictus in agro. 17 Maledictum
horreum tuum, et maledictæ re-

15 Bet jei nenorėsi klausyti
Viešpaties, savo Dievo, balso,
kad užlaikytumei ir pildytumei
visus jo paliepimus ir įstatus,
kuriuos aš tau šiandien skelbiu,
ateis ant tavęs šitie prakeiki-
mai ir apnyks tave. 16 Prakeik-
tas busi mieste, prakeiktas lau-
ke; 17 prakeiktas tavo kluonas,
prakeikta, ką tu susitaupysi.

---

kaip apsireikš Dievo palaiminimai išrink-
tojoje tautoje.
(**15**) *Bet jei...* Toki pat įžanga į pra-
keikimus, kaip aug. 1. ir 2. eil. prieš pa-
laiminimus. — (**16-19**) *Prakeiktas busi...*
Prakeikimai analogiški 3-6. eil. palaimini-

liquiæ tuæ. [18] Maledictus fru-
ctus ventris tui, et fructus ter-
ræ tuæ, armenta boum tuorum,
et greges ovium tuarum. [19] Ma-
ledictus eris ingrediens, et ma-
ledictus egrediens. [20] Mittet Do-
minus super te famen et esu-
riem, et increpationem in om-
nia opera tua, quæ tu facies:
donec conterat te. et perdat ve-
lociter, propter adinventiones
tuas pessimas in quibus reliqui-
sti me. [21] Adjungat tibi Domi-
nus pestilentiam, donec consu-
mat te de terra, ad quam ingre-
dieris possidendam. [22] Percutiat
te Dominus egestate, febri et
frigore, ardore et æstu, et aëre
corrupto ac rubigine, et perse-
quatur donec pereas. [23] Sit cœ-
lum, quod supra te est, æneum:
et terra, quam calcas, ferrea. [24]
Det Dominus imbrem terræ tuæ
pulverem. et de cœlo descendat
super te cinis, donec conteraris.
[25] Tradat te Dominus corruen-
tem ante hostes tuos: per unam
viam egrediaris contra eos, et
per septem fugias, et disperga-
ris per omnia regna terræ. [26]
Sitque cadaver tuum in escam
cunctis volatilibus cœli, et be-
stiis terræ, et non sit qui abi-
gat. [27] Percutiat te Dominus ul-
cere Ægypti, et partem corpo-
ris, per quam stercora egerun-
tur, scabie quoque et prurigine:
ita ut curari nequeas. [28] Percu-
tiat te Dominus amentia et cæ-

[18] Prakeiktas tavo įsčios vaisius
ir tavo žemės vaisius, tavo jau-
čių bandos ir tavo avių buriai.
[19] Prakeiktas busi įeidamas ir
prakeiktas išeidamas. [20] Viešpats
siųs ant tavęs badą ir alkį ir
pasmerkimą ant visų tavo dar-
bų, kuriuos tu darysi, kolei ne-
sutrins tavęs ir nepražudys vei-
kiai už tavo pikčiausius pasiel-
gimus, kuriais mane apleidai. [21]
Viešpats teištinka tave maru,
kolei neišnaikins tavęs nuo že-
mės, kurios paveldėtų įeisi. [22]
Viešpats teištinka tave neturtu,
drugiu ir šalčiu, karščiu ir kai-
tra, nesveiku oru ir amaru ir
tepersekioja, kolei nepražusi. [23]
Dangus viršuje tavęs tebuna va-
rinis ir žemė, kurią mindai, ge-
ležinė. [24] Viešpats teduoda tavo
žemei smilčių užuot lietaus, ir
iš dangaus tekrinta ant tavęs
pelenai, kolei nebusi sutrintas
[25] Viešpats tepaduoda tave, kad
kristumei prieš tavo neprietelius:
vienu keliu išeisi prieš juos, o
septyniais bėgsi atgal ir išsisklai-
stysi po visas žemės karalystes.
[26] Tavo lavonas teesie maistas
visiems dangaus paukščiams ir
žemės žvėrims, ir tenebuna, kas
juos šalin nugintu. [27] Viešpats
teištinka tave Aigypto votimi ir
kuno dalį, kuria išeina išmatos,
šašais taipogi ir niežais, taip kad
negalėtumei išsigydyti. [28] Vieš-
pats teištinka tave beprotyste,

mams.— (20) *Badą ir alkį.* Geriaus anot ebr. t.: p r a k e i k i m ą ir s u m i š i m ą. —(21) *Viešpats teištinka...* Ebr. t.: V i e š p a t s t e p a d a r o, k a d p r i e t a v ę s p r i k i b t u m a r a s. — (22) *Viešpats...* Ebr. teks.: V i e š p a t s i š t i k s t a v e d ž i o v a ir d r u g i u, k a r š č i u ir u ž s i d e g i m u, s a u s u m a, a m a r u ir g e l t a. Pirmos keturios slogos vargina pačius žmones, trįs paskutinės naikina jų augalus. — (24) *Smilčių...* Nuo ilgos sausumos žemės paviršis pavirs smulkiomis dulkėmis, kurių bus pilnas ir oras. — (25) *Vienu keliu...* Plg. aug. 7. e. — *Išsisklaistysi...* Ebr. t. mintis toki: taip kad tu busi visos žemės karalystėms baidyklė. — (27) *Aigypto votimi...* Vz. aug. Iš. 9, 9. — *Kuno dalį..* Kalbama apie emoroi-

citate ac furore mentis, [29] et
palpes in meridie sicut palpare
solet cæcus in tenebris, et non
dirigas vias tuas. Omnique tem-
pore calumniam sustineas, et
opprimaris violentia, nec habeas
qui liberet te. [30] Uxorem acci-
pias, et alius dormiat cum ea.
Domum ædifices, et non habi-
tes in ea. Plantes vineam, et
non vindemies eam. [31] Bos tu-
us immoletur coram te, et non
comedas ex eo. Asinus tuus ra-
piatur in conspectu tuo, et non
reddatur tibi. Oves tuæ dentur
inimicis tuis, et non sit qui te
adjuvet. [32] Filii tui et filiæ tuæ
tradantur alteri populo, viden-
tibus oculis tuis, et deficienti-
bus ad conspectum eorum tota
die, et non sit fortitudo in ma-
nu tua. [33] Fructus terræ tuæ,
et omnes labores tuos comedat
populus, quem ignoras: et sis
semper calumniam sustinens, et
oppressus cunctis diebus, [34] et
stupens ad terrorem eorum quæ
videbunt oculi tui. [35] Percutiat
te Dominus ulcere pessimo in
genibus et in suris, sanarique
non possis a planta pedis usque
ad verticem tuum. [36] Ducet te
Dominus, et regem tuum, quem
constitueris super te, in gentem,
quam ignoras tu et patres tui:
et servies ibi diis alienis, ligno
et lapidi. [37] Et eris perditus in
proverbium ac fabulam omnibus

aklumu ir padukimu, [29] ir rei-
kės tau čiupinėti vidudienį, kaip
paprastai čiupinėja aklas tam-
sybėse, ir nerasi tikro kelio. Vi-
są laiką turėsi kentėti apšmei-
žimą ir busi slėgiamas prievar-
ta, ir neturėsi, kas tave išliuo-
suotu. [30] Vesi pačią, ir kitas su-
guls su ja. Statysi namus ir juo-
se negyvensi. Užsiveisi vynuo-
gyną ir nerinksi iš jo uogų. [31]
Tavo jautis tegul bus papjautas
tavo akyse, ir tu jo nevalgysi.
Tavo asilas tebuna nutvertas
tavo akyvaizdoje ir tau neati-
duotas. Tavo avis tebuna ati-
duotos tavo neprieteliams, ir
tenebuna, kas tau padėtu. [32] Ta-
vo sunus ir tavo dukteris tebu-
na atiduoti kitai tautai, tau ma-
tant savo akimis ir paskui išsi-
ilgstant jų veido visą dieną, ir
nebus galybės tavo rankoje. [33]
Tavo žemės vaisius ir visus ta-
vo darbus tesuvalgo tauta, ku-
rios nepažįsti ir tegul visuomet
kentėsi apšmeižimą ir busi pri-
spaustas per visas dienas, [34] ir
apimtas didžiausios baimės tų
dalykų, kuriuos matys tavo akis.
[35] Viešpats teištinka tave pik-
čiausia votimi ant kelių ir ant
blauzdų ir negalėsi išsigydyti
nuo kojos pado iki tavo viršu-
galviui. [36] Viešpats nuves tave
ir tavo karalių, kurį įsistatysi
ant savęs, pas tautą, kurios ne-
pažįstate tu ir tavo tėvai, ir te-
nai tarnausi svetimiems dievams,
medžiui ir akmeniui; [37] busi pra-
žuvęs ir tapsi patarle ir pasaka

dų ligą. Plg. 1 Kar. 5, 6. — **(29)** *Tamsybėse.* Geriaus: s a v o t a m s y b ė s e, nes aklam visuomet tamsu. — *Nerasi tikrojo kelio...* Ebr. t.: n e t u r ė s i s a v o k e l y j e p a s i s e k i m o i r b u s i v i s u o m e t v i e n t i k p r i s p a u s t a s i r p l ė š i a m a s, b e i š g e l b ė t o j o. — **(35)** *Viešpats teištinka...* Nauja slogų eilia. — **(36)** *Viešpats nuves...* Tai yra augščiausis prakeikimo laipsnis. Kada Izraėlis suardys sandorą, nebesilaikys jos ir Viešpats. Žadėtoji žemė bus atimta

populis, ad quos te introduxe-
rit Dominus. [38] Sementem mul-
tam jacies in terram, et modi-
cum congregabis: quia locustæ
devorabunt omnia. [39] Vineam
plantabis, et fodies: et vinum
non bibes, nec colliges ex ea
quippiam: quoniam vastabitur
vermibus. [40] Olivas habebis in
omnibus terminis tuis, et non
ungeris oleo: quia defluent, et
peribunt. [41] Filios generabis et
filias, et non frueris eis: quo-
niam ducentur in captivitatem.
[42] Omnes arbores tuas et fruges
terræ tuæ rubigo consumet. [43]
Advena, qui tecum versatur in
terra, ascendet super te, erit-
que sublimior: tu autem descen-
des, et eris inferior. [44] Ipse foe-
nerabit tibi et tu non foenerabis
ei. Ipse erit in caput, et tu eris
in caudam. [45] Et venient super
te omnes maledictiones istæ, et
persequentes apprehendent te,
donec intereas: quia non audi-
sti vocem Domini Dei tui, nec
servasti mandata ejus et cere-
monias, quas præcepit tibi. [46]
Et erunt in te signa atque pro-
digia, et in semine tuo usque
in sempiternum: [47] eo quod non
servieris Domino Deo tuo in
gaudio, cordisque lætitia, pro-
pter rerum omnium abundan-
tiam. [48] Servies inimico tuo,
quem immittet tibi Dominus,
in fame, et siti, et nuditate, et
omni penuria: et ponet jugum
ferreum super cervicem tuam,
donec te conterat. [49] Adducet
Dominus super te gentem de

pas visas tautas, pas kurias Vieš-
pats tave nuves. [38] Daug sėklos
bersi į žemę ir maža tesurinksi,
nes skėriai visa prarys. [39] Įsi-
veisi vynuogyną ir apkasi, o vy-
no negersi ir nieko iš jo nesu-
sirinksi, nes bus kirminų sunai-
kinta. [40] Turėsi alyvmedžių vi-
sose savo ribose ir neišsitepsi
aliejumi, nes jis išvarvės ir pra-
žus. [41] Tau gims sunų ir dukterų,
bet tu ir jais nesidžiaugsi, nes bus
nuvesti nelaisvėn. [42] Visus tavo
medžius ir tavo žemės vaisius
suės amaras. [43] Ateivis, kurs pa-
silieka su tavim žemėje, pakils
virš tavęs ir bus prakilnesnis;
tu gi nuslinksi ir busi žemes-
nis. [44] Jis tau skolins ir tu jam
nieko nepaskolinsi. Jis bus gal-
va, o tu uodega. [45] Ir ateis ant
tavęs šitie prakeikimai ir perse-
kiodami apnyks tave, kolei ne-
pražusi, nes neklausei Viešpa-
ties, tavo Dievo, balso ir neuž-
laikei jo įsakymų ir įstatų, ku-
riuos jis tau davė. [46] Ir bus ant
tavęs ženklų ir stebuklų ir ant
tavo ainijos per amžius. [47] Ir ka-
dangi tu netarnavai Viešpačiui,
tavo Dievui, džiaugsme ir šir-
dies linksmybėje dėlei visų da-
lykų apstumo, [48] tarnausi savo
neprieteliui, kurį Viešpats siųs
ant tavęs, bade, troškime, nuo-
gume ir visokiame neturte, ir
uždės geležinį jungą ant tavo
sprando, kolei tavęs nesutrins.
[49] Viešpats atves ant tavęs tau-
tą ištolo iš pačių žemės pakraš-

iš tautos, Izraėlitai nebepriderės Jahvei ir bus išsklaistyti tarp pagonių, nuo kurių neįstengs jų apginti jųjų karalius. — (**38**) *Nes visa skėriai...* Plg. Mik. 6, 15; Ag. 1, 16. — (**45**) *Ateis ant tavęs...* Nauja prakeikimų eilia. — (**48**) *Geležinį jungą.* Geležinis jungas reiškia sunkiausią vergiją. — (**49**) *Viešpats atves...*: iš rytų Asyrijiečius ir Kaldėjiečius, iš vakarų Rymiečius. Plg. Iz. 25, 26; 28, 11; 33, 19;

longinquo, et de extremis terræ finibus in similitudinem aquilæ volantis cum impetu: cujus linguam intelligere non possis: 50 gentem procacissimam, quæ non deferat seni, nec misereatur parvuli, 51 et devoret fructum jumentorum tuorum, ac fruges terræ tuæ: donec intereas, et non relinquat tibi triticum, vinum, et oleum, armenta boum, et greges ovium: donec te disperdat, 52 et conterat in cunctis urbibus tuis, et destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni terra tua, quam dabit tibi Dominus Deus tuus: 53 et comedes fructum uteri tui, et carnes filiorum tuorum et filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus, in angustia et vastitate qua opprimet te hostis tuus. 54 Homo delicatus in te, et luxuriosus valde, invidebit fratri suo, et uxori, quæ cubat in sinu suo, 55 ne det eis de carnibus filiorum suorum, quas comedet: eo quod nihil aliud habeat in obsidione et penuria, qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas. 56 Tenera mulier et delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere propter mollitiem et teneritudinem nimiam, invidebit viro suo, qui cubat in sinu ejus, super filii et filiæ carnibus, 57 et illuvie secundarum, quæ egrediuntur de medio feminum ejus, et su-

čių, lyg-kad smarkiai skrendantį arelį, kurios kalbos negalėsi suprasti, 50 tautą žiauriausią, kuri neaplenks seno, nei nepasigailės kudikio, 51 ir praryš tavo galvijų vaisių, ir tavo žemės vaisius, kolei tu nepražusi; ir ji tau nepaliks kviečių, vyno, aliejaus, jaučių bandų ir avių burių, kolei tavęs neišsklaistys 52 ir nesutrins visuose tavo miestuose, ir nebus išgriauti stiprųs ir augšti tavo murai, kuriais pasitikėjai visoje savo žemėje. Busi apgultas tarp savo vartų visoje tavo žemėje, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos; 53 ir tu valgysi savo įsčios vaisių, savo sunų ir savo dukterų kuną, kuriuos Viešpats, tavo Dievas, bus tau davęs, suspaudime ir sunaikinime, kuriuo tave prispaus tavo neprietelis. 54 Žmogus iš tavo tarpo išlepintas ir labai išdykęs pavydės savo broliui ir savo pačiai, gulinčiai jo prieglobstyje, 55 taip kad jiems neduos ir savo sunų mėsos, kurią pats valgys, nes nieko kito neturi, budamas apgultas ir stokoje, kuria tave naikins tavo neprieteliai tarp visų tavo vartų. 56 Opi ir išlepinta moteriškė, kuri nebuvo pratusi vaikščioti po žemę, nei kojos padu jos užminti dėlei perdidžio minkštumo ir opumo, pavydės savo vyrui, kurs guli jos prieglobstyje, sunaus ir dukters mėsos, 57 o net ir to bjaurumo, kurs išeina gimdant, ir vaikų, kurie ką tik užgimė,

---

Jer. 5, 15; 48, 40; 49, 22; Ab. 1, 8. — (**53**) *Tu valgysi...* Plg. Prad 4, 10; Bar. 2, 2. — (**54**) *Gulinčiai...* Baisus badas sutraukys artimiausius palankumo ir meilės ryšius. — (**56. 57**) *Pavydės savo vyrui...* Ebr. t.: Veizdės kreivomis į savo vyrą, esantį jos prieglobstyje, į savo sunų, į savo dukterį, į..., nes ji tai slapčia

per liberis qui eadem hora na-
ti sunt: comedent enim eos clam
propter rerum omnium penuri-
am in obsidione et vastitate,
qua opprimet te inimicus tuus
intra portas tuas. 58 Nisi custo-
dieris, et feceris omnia verba
legis hujus, quæ scripta sunt
in hoc volumine, et timueris
nomen ejus gloriosum et terri-
bile, hoc est, Dominum Deum
tuum: 59 augebit Dominus pla-
gas tuas, et plagas seminis tui,
plagas magnas et perseverantes,
infirmitates pessimas et perpe-
tuas. 60 Et convertet in te om-
nes afflictiones Ægypti, quas
timuisti, et adhærebunt tibi: 61
insuper et universos languores,
et plagas, quæ non sunt scri-
ptæ in volumine legis hujus,
inducet Dominus super te, do-
nec te conterat: 62 et remane-
bitis pauci numero, qui prius
eratis sicut astra cœli præ mul-
titudine, quoniam non audisti
vocem Domini Dei tui. 63 Et
sicut ante lætatus est Dominus
super vos, bene vobis faciens,
vosque multiplicans: sic lætabi-
tur disperdens vos atque sub-
vertens, ut auferamini de terra,
ad quam ingredieris possiden-
dam. 64 Disperget te Dominus
in omnes populos a summitate
terræ usque ad terminos ejus:
et servies ibi diis alienis, quos
et tu ignoras et patres tui, lig-
nis et lapidibus. 65 In gentibus
quoque illis non quiesces, ne-
que erit requies vestigio pedis
tui. Dabit enim tibi Dominus
ibi cor pavidum, et deficientes
oculos, et animam consumptam

nes jie juos valgys slapčia dėl
visų dalykų stokos apgulime ir
sunaikinime, kuriuo tavo neprie-
telis suspaus tave tavo vartuo-
se. 58 Jei neužlaikysi ir nepil-
dysi visų šito įstatymo žodžių,
kurie surašyti šitoje knygoje,
ir nesibijosi jo šlovingo ir bai-
saus vardo, tai yra Viešpaties,
savo Dievo, 59 Viešpats padidins
tavo slogas ir tavo ainijos slo-
gas didžias ir pasiliekančias, pik-
čiausias ir nuolatines negales.
60 Ir atkreips prieš tave visus
Aigypto prispaudimus, kurių bi-
jojaisi, ir jie prikibs prie tavęs.
61 Be to Viešpats atves ant ta-
vęs ir visas ligas ir slogas, ku-
rios neužrašytos šitoje įstatymo
knygoje, kolei tavęs nesutrins;
62 ir pasiliks mažas skaitlius ju-
sų, kurie pirma buvote taip skait-
lingi kaip dangaus žvaigždės,
nes neklausei Viešpaties, tavo
Dievo, balso. 63 Ir kaip Viešpats
pirma džiaugėsi jumis, gerai jums
darydams ir jus daugindamas,
taip džiaugsis, jus išsklaistyda-
mas ir išnaikindamas, kad bu-
tumėte atimti nuo žemės, ku-
rios paveldėtų įeisi. 64 Viešpats
išsklaistys tave tarp visų tautų
nuo vieno žemės galo iki kitam,
ir tenai tarnausi svetimiems die-
vams, kurių nežinai nei tu nei
tavo tėvai, medžiams ir akme-
nims. 65 Taipogi tarp visų tautų
neturėsi atilsio ir nebus vietos,
kur ramiai pastatytumei savo
kojos padą; nes Viešpats tau
duos baugią širdį ir susilpnėju-
sias akis ir sielvarto sugriaužtą

valgys... — (58) *Jei neužlaikysi...* Nauja prakeikimų eilia. — (63) *Džiaugsis, jus išsklaistydamas...* Viešpats džiaugiasi slogomis, nes jos yra jojo teisybės apsireiš-

mœrore: 66 et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte et die, et non credes vitæ tuæ. 67 Mane dices: Quis mihi det vesperum? et vespere: Quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, et propter ea, quæ tuis videbis oculis. 68 Reducet te Dominus classibus in Ægyptum per viam, de qua dixit tibi ut eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos et ancillas, et non erit qui emat.

dušią. 66 Tavo gyvybė bus lygkad pakabinta prieš tave. Bijosi naktį ir dieną ir neturėsi tikrumo apie savo gyvybę. 67 Rytmetį sakysi: Kas man duos vakarą? ir vakare: Kas man duos rytą? ir tai dėl savo širdies baugumo, kurs tave gąsdins, ir dėlei to, ką matysi savo akimis. 68 Viešpats sugrąžins tave laivais į Aigyptą keliu, apie kurį sakiau, kad jo niekuomet nebematysi. Tenai busi parduotas savo neprieteliams į vergus ir verges, ir nebus kas pirktu.

2. Paraginimas atnaujinti ir užlaikyti sandorą.

Caput XXIX. 1 Hæc sunt verba fœderis quod præcepit Dominus Moysi ut feriret cum filiis Israel in terra Moab: præter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb. 2 Vocavitque Moyses omnem Israel, et dixit ad eos: Vos vidistis universa, quæ fecit Dominus coram vobis in terra Ægypti Pharaoni, et omnibus servis ejus, universæque terræ illius, 3 tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, signa illa, portentaque ingentia,

29. perskyrimas. 1 Šitie yra žodžiai sandoros, kurią Viešpats įsakė Mozei padaryti su Izraėlio sunumis Moabo žemėje, neskaitant anos sandoros, kurią su jais yra padaręs ant Horebo. 2 Taigi, Mozė suvadino visą Izraėlį ir jiems tarė: Jųs matėte visa, ką Viešpats padarė jusų akyvaizdoje Aigypto žemėje Paraonui, visiems jo tarnams ir visai jo žemei, 3 didžius bandymus, kuriuos matė tavo akįs, anuos begalinius ženklus ir stebuklus;

---

kimas. — (**66**) *Tavo gyvybė...* Nuolat bus pavojus tavo gyvybei, taip kaip nuolat reikia bijoties, kad nenutruktu plonas siulas, ant kurio pakabintas koks nors dalykas. — (**68**) *Į Aigyptą.* Aigyptas turėjo pasilikti Izraėlitams sunkiausios vergijos symbolis, taippat kaip išėjimas iš Aigypto buvo didžiausi laimė. Išgriovęs Jeruzalę Titas pardavė daugybę žydų vergais į Aigyptą (vz. Jos. Bel. Jud. 6, 9).

29, 1—30, 20. Norėdamas paraginti Izraėlitus atnaujinti ir užlaikyti padarytąją sandorą su Viešpačiu, Mozė primena įvykusius Aigypte stebuklus ir Dievo geradarystes tyruose (29, 1 - 15), toliaus atkartoja baisias bausmes, paskirtas įstatymo peržengėjams (29, 16 - 29), bet draug paaiškiną kad ir atstoję nuo Viešpaties ir už tai jo kietai nubausti, jei tik pasitaisys, gali vėl tikėties Dievo geradarysčių (30, 1 - 10). Savo paraginimą Mozė užbaigia patėmijimu, kad įstatymas nesunku užlaikyti (30, 11 - 14) ir kad nuo to užlaikymo pridera visas tolimesnis Izraėlio likimas (30, 15 - 20).

(**29**, **1**) *Žodžiai:* sąlygos, Dievo įsakymai ir žadėjimai (plg. Jer. 11, 4); tie dalykai surašyti aug. 6, 1 - 7 ir 28 persk. — *Sandoros, kurią...* Nebuvo tai nauja sandora, bet tik atnaujinimas ir patvirtinimas Sinajaus sandoros. Iškilminga atnaujinimo apeiga įvyko tik perėjus Izraėlitams per Jordaną. — (**3**) *Bandymus:*

4 et non dedit vobis Dominus
cor intelligens, et oculos viden-
tes, et aures quæ possunt au-
dire, usque in præsentem diem.
5 Adduxit vos quadraginta an-
nis per desertum: non sunt at-
trita vestimenta vestra, nec cal-
ceamenta pedum vestrorum ve-
tustate consumpta sunt. 6 Pa-
nem non comedistis, vinum
et siceram non bibistis: ut sci-
retis quia ego sum Dominus De-
us vester. 7 Et venistis ad hunc
locum: egressusque est Sehon
rex Hesebon, et Og rex Basan,
occurrentes nobis ad pugnam.
Et percussimus eos, 8 et tuli-
mus terram eorum, ac tradidi-
mus possidendam Ruben et Gad,
et dimidiæ tribui Manasse.

9 Custodite ergo verba pacti
hujus, et implete ea: ut intelli-
gatis universa quæ facitis. 10
Vos statis hodie cuncti coram
Domino Deo vestro, principes
vestri, et tribus, ac majores na-
tu, atque doctores, omnis po-
pulus Israel, 11 liberi et uxores
vestræ, et advena qui tecum
moratur in castris, exceptis li-
gnorum cæsoribus, et his, qui
comportant aquas: 12 ut transe-

4 bet Viešpats jums nedavė iki
šiai dienai išmanančios širdies,
reginčių akių ir galinčių girdė-
ti ausų. 5 Jis jus vedė keturias
dešimtis metų tyrais: nenusidė-
vėjo jusų drabužiai ir jusų ko-
jų autuvas nesudilo dėlei senu-
mo. 6 Jųs nevalgėte duonos, ne-
gėrėte vyno, nei kito stipraus
gėralo, kad žinotumėte, jog aš
esu Viešpats, jusų Dievas. 7 Ir
kuomet atėjote į šitą vietą, iš-
ėjo Hesebono karalius Sehonas
ir Basano karalius Ogas mums
priešais į kovą, ir mes juos su-
mušėme, 8 ėmėme jųdviejų že-
mę ir davėme paveldėti Rube-
nui ir Gadui ir Manaso giminės
pusei.

9 Užlaikykite tat šitos sando-
ros žodžius ir juos pildykite,
kad išmanytumėte visa, ką da-
rote. 10 Šiandien jųs visi stovi-
te Viešpaties, jusų Dievo aky-
vaizdoje, jusų kunigaikščiai ir
giminės, ir vyresnieji ir moky-
tojai, visa Izraėlio tauta, 11 ju-
sų vaikai ir pačios, ir ateivis
pasilieką̨s draug su tavim sto-
vykloje, atskyrus malkų kirtėjus
ir vandens nešėjus, 12 kad įeitu-

---

slogas, kuriomis buvo priverstas Aigypto karalius paleisti Izraėlio tautą iš Aigypto. — (4) *Viešpats jums nedavė...* Izraėlitai nuo pat pradžios išėjimo iš Aigypto pasirodė gana atkaklųs ir neištikimi, todėl patįs užkirto kelią apstesnei Dievo malonei, kuri butu galėjusi juos atvesti prie geresnio išmanymo, kaip jie savo gyvenimu privalo atsilyginti už didžius jiems Dievo suteiktus stebuklus. Mozė tikisi, kad ateityje bus geriaus. — (5) *Nenusidėvėjo...* Plg. aug. 8, 2. 4. — (6) *Duonos...* Duoną jiems užvadavo Dievo duotoji manna, o vyną ir kitus gėralus stebuklu gautas iš uolos vanduo. — *Jog aš esu...* Mozė ima kalbėti Viešpaties vardu. — (7. 8) *Ir kuomet...* Plg. Sk. 32, 29; aug. 3, 15; Joz. 13, 8; 22, 4.

(9) *Kad išmanytumėte...* Geriaus anot ebr. t.: kad jums sektusi visame, ką darysite. — (10) *Jųs visi.* Atnaujinti sandorą yra visos tautos dalykas be jokių išimčių. — *Giminės.* Tikriaus anot ebr. t.: teisėjai. — *Mokytojai*: raštininkai. — (11) *Vaikai.* Ebr. t: kudikiai. — *Atskyrus malkų...* Ebr. t. pasakyta priešingai: pradedant nuo tavo malkų kirtėjo iki tam, kurs semia tavo vandenį. Iš čia patiriame, kad dar pirm Gabaonitų pas Izraėlitus buvo jau malkų kirtėjų ir vandens nešėjų. Plg. Joz. 9, 11... — (12) *Kad įeitumei... į sandorą ir į prisieką*: į sandorą, patvirtintą prisieka. Įeiti gi į sandorą reiškia norėti išpildyti pilnai jos sąlygas.

as in fœdere Domini Dei tui,
et in jurejurando quod hodie
Dominus Deus tuus percutit te-
cum: 13 ut suscitet te sibi in
populum, et ipse sit Deus tuus
sicut locutus est tibi, et sicut
juravit patribus tuis, Abraham,
Isaac, et Jacob. 14 Nec vobis
solis ego hoc fœdus ferio, et
hæc juramenta confirmo, 15 sed
cunctis præsentibus et absenti-
bus.

16 Vos enim nostis quo modo
habitaverimus in terra Ægypti,
et quo modo transierimus per
medium nationum, quas trans-
euntes 17 vidistis abominationes
et sordes, id est, idola eorum,
lignum et lapidem, argentum et
aurum, quæ colebant. 18 Ne for-
te sit inter vos vir aut mulier,
familia aut tribus, cujus cor aver-
sum est hodie a Domino Deo
nostro: ut vadat et serviat diis
illarum gentium: et sit inter vos
radix germinans fel et amaritu-
dinem. 19 Cumque audierit ver-
ba juramenti hujus, benedicat
sibi in corde suo, dicens: Pax
erit mihi, et ambulabo in pra-
vitate cordis mei: et absumat
ebria sitientem, 20 et Dominus
non ignoscat ei: sed tunc quam
maxime furor ejus fumet, et ze-
lus contra hominem illum, et
sedeant super eum omnia male-
dicta, quæ scripta sunt in hoc
volumine: et deleat Dominus
nomen ejus sub cœlo, 21 et con-

mei į Viešpaties tavo Dievo san-
dorą ir į prisieką, kurią šiandien
Viešpats, tavo Dievas, su ta-
vim daro, 13 idant pažadintu sau
tave, kad butumei jo tauta, ir
kad jis butu tavo Dievas, kaip
tau kalbėjo ir kaip yra prisie-
kęs tavo tėvams Abraomui, Izao-
kui ir Jokubui. 14 Ne tik su ju-
mis vienais aš darau šitą san-
dorą ir patvirtinu šitas prisie-
kas, 15 bet su visais čia esan-
čiais ir neesančiais.

16 Nes jus žinote, kaip gyve-
nome Aigypto žemėje ir kaip
perėjome per tautu tarpą, per
kurias eidami 17 matėte nuobo-
das ir purvus, tai yra, jų sta-
bus, medį ir akmenį, sidabrą ir
auksą, kuriuos jie garbino. 18 Kad
gi kartais neatsirastu tarp jusų
vyro arba moteriškės, šeimynos
arba giminės, kurios širdis šian-
dien nukrypus yra nuo Viešpa-
ties, musų Dievo, idant eitu ir
tarnautu anų tautų dievams; kad-
gi tarp jusų nebutu šaknies, žel-
dinančios tulžį ir kartumą, 19 ir
kadgi neivienas išgirdęs šitos
prisiekos žodžius, nelaimintu sau
savo širdyje, sakydamas: Bus
man ramybė ir vaikščiosiu savo
širdies piktybėje; taip girtas su-
naikintu trokštantį. 20 Viešpats
tegul jam nedovanoja, bet kuo-
labiausiai teužsidega tuomet jo
pyktis ir uolumas prieš aną
žmogų ir teapuyksta jį visi pra-
keikimai, surašyti šitoje knygo-
je, ir Viešpats teišdildo jo var-
dą po dangumi 21 ir jį tesunaiki-

(18) *Tulžį ir kartumą.* Ebr. t.: n u o d u s i r m e t ė l ę. Jei atstotu nuo Viešpaties ir nedaugelis, butu tai visai tautai lyg-kokie nuodai ir kartumas. — (19) *Nelaimintu...* Toki šneka butu tiesiog pasityčiojimas iš Dievo rustybės. — *Girtas sunaikintu...* Regimai yra tai patarlė; jos prasmė nevisai aiški, bet rasi yra toki: vienas įstatymo peržengėjas, pasidavęs savo paklydimui, gali patraukti į prapultį daugelį visai nekaltų. — *Tegul jam nedovanoja.* Toki piktumo nuodėmė verta

sumat eum in perditionem ex
omnibus tribubus Israel, juxta
maledictiones, quæ in Libro le-
gis hujus ac fœderis continen-
tur. 22 Dicetque sequens gene-
ratio, et filii qui nascentur dein-
ceps, et peregrini, qui de longe
venerint, videntes plagas terræ
illius, et infirmitates, quibus eam
afflixerit Dominus, 23 sulphure,
et salis ardore comburens, ita
ut ultra non seratur, nec virens
quippiam germinet, in exemplum
subversionis Sodomæ et Gomor-
rhæ, Adamæ et Seboim, quas
subvertit Dominus in ira et fu-
rore suo. 24 Et dicent omnes
gentes: Quare sic fecit Dominus
terræ huic? quæ est hæc ira fu-
roris ejus immensa? 25 et respon-
debunt: Quia dereliquerunt pa-
ctum Domini, quod pepigit cum
patribus eorum, quando eduxit
eos de terra Ægypti: 26 et ser-
vierunt diis alienis, et adorave-
runt eos, quos nesciebant, et
quibus non fuerant attributi: 27
idcirco iratus est furor Domini
contra terram istam, ut indu-
ceret super eam omnia maledi-
cta, quæ in hoc volumine scri-
pta sunt: 28 et ejecit eos de ter-
ra sua in ira et in furore, et in
indignatione maxima, projecit-
que in terram alienam, sicut ho-
die comprobatur. 29 Abscondita,
Domino Deo nostro: quæ mani-
festa sunt, nobis et filiis no-
stris usque in sempiternum, ut
faciamus universa verba legis
hujus.

na iki pražuvimui iš visų Izraė-
lio giminių, pagal prakeikimus,
kurie randasi šito įstatymo ir
sandoros knygoje. 22 Šekanti kar-
ta, paskui gimsiantįs sunųs ir
svetimtaučiai, kurie bus atėję
ištolo, matydami šitos žemės
slogas ir negales, kuriomis Vieš-
pats ją bus prispaudęs, 23 sude-
gindamas sėra ir druskos karš-
čiu, taip kad daugiaus nebebus
sėjama ir nieko žaliuojančio ne-
bežels, taippat kaip buvo sunai-
kinime Sodomos ir Gomoros,
Adamos ir Sebojimo, kuriuos
Viešpats išgriovė savo rustybė-
je ir įpykime, 24 o taipogi vi-
sos tautos sakys: Kodėl Vieš-
pats taip padarė šitai žemei?
ką reiškia ta begalinė jo rusty-
bė ir įpykimas? 25 Ir bus atsa-
kyta: Nes jie apleido Viešpa-
ties sandorą, kurią jis yra pa-
daręs su jųjų tėvais, kuomet juos
išvedė iš Aigypto žemės, 26 ir
jie tarnavo svetimiems dievams
ir garbino tuos, kurių nežinojo
ir kuriems nebuvo paskirti; 27
todėl Viešpaties rustybė užsi-
degė prieš šitą žemę, taip kad
jis atvedė ant jos visus prakei-
kimus, kurie surašyti šitoje kny-
goje, 28 juos išmetė iš jųjų že-
mės savo rustybėje, įpykime ir
didžiausiame užsidegime ir nu-
metė į svetimą žemę, kaip šian-
dien pasirodo. 29 Kas paslėpta pri-
dera Viešpačiui, musų Dievui; kas
gi apreikšta, tinka mums ir musų
sunums į amžius, kad pildytu-
mėm visus šito įstatymo žodžius.

yra mirties. Plg. Iz. 22, 14. — (**23**) *Kuriuos Viešpats išgriovė...* Vz. Prad. 19, 24. — (**24**) *Visos tautos...* Net ir pagonįs jaus, kad tai pats Dievas padarė savo teismą, bet jie draug stebėsis, jog Viešpats taip sunaikino savo Žadėtąją žemę. Plg. 3 Kar. 9, 8; Jer. 22, 8. — (**29**) *Kas paslėpta...* Vienas Viešpats žino paslėptus ateities dalykus, ar mes busime jam ištikimi, ar ne; bet mums žinoma jo apreikštoji valia, kurią mes privalome išpildyti.

Caput XXX. 1 Cum ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio, sive maledictio, quam proposui in conspectu tuo: et ductus pœnitudine cordis tui in universis gentibus, in quas disperserit te Dominus Deus tuus,
2 et reversus fueris ad eum, et obedieris ejus imperiis, sicut ego hodie præcipio tibi, cum filiis tuis, in toto corde tuo, et in tota anima tua:
3 reducet Dominus Deus tuus captivitatem tuam, ac miserebitur tui, et rursum congregabit te de cunctis populis, in quos te ante dispersit.
4 Si ad cardines cœli fueris dissipatus, inde te retrahet Domine Deus tuus,
5 et assumet, atque introducet in terram, quam possederunt patres tui, et obtinebis eam: et benedicens tibi, majoris numeri te esse faciet quam fuerunt patres tui
6 Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, et cor seminis tui: ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, et in tota anima tua, ut possis vivere.
7 Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos, et eos, qui oderunt te et persequuntur.
8 Tu autem reverteris, et audies vocem Domini Dei tui: faciesque universa mandata quæ ego præcipio tibi hodie:
9 et abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis ope-

30. perskyrimas. 1 Kuomet tat ateis ant tavęs visi šitie žodžiai, palaiminimas arba prakeikimas, kurį pastačiau prieš tavo akis, ir tu sužadintas savo širdies atgailos tarp visų tautų, tarp kurių Viešpats, tavo Dievas, tave išsklaistys,
2 busi prie jo sugrįžęs draug su savo sunumis ir klausysi jo paliepimų, kaip aš tau šiandien įsakau, visa širdimi ir visa savo dušia,
3 Viešpats, tavo Dievas, sugrąžins tave iš nelaisvės, pasigailės tavęs ir vėl surinks tave iš visų tautų, tarp kurių bus tave išsklaistęs.
4 Nors tu butumei išsklaistytas lig pasaulio pakraščių, Viešpats, tavo Dievas, ir iš ten atgabens tave,
5 pasiims sau, įves į žemę, kurią paveldėjo tavo tėvai, ir tu ją gausi, o tave laimindamas jis padarys, kad tavo skaitlius butu didesnis, kaip buvo tavo tėvų.
6 Viešpats, tavo Dievas, apipjaustys tavo širdį ir tavo ainijos širdį, kad mylėtumei Viešpatį, tavo Dievą, visa širdimi ir visa savo dušia, idant galėtumei buti gyvas.
7 O visus šituos prakeikimus atkreips prieš tavo neprietelius, prieš tuos, kurie tavęs neapkenčia ir persekioja.
8 Tu gi sugrįši, klausysi Viešpaties, tavo Dievo, balso ir pildysi visus jo paliepimus, kuriuos aš tau šiandien skelbiu.
9 Viešpats, tavo Dievas,

(**30**, **2**) *Busi prie jo sugrįžęs...* Prasikaltusiems ir kietai nubaustiems dar lieka mielaširdystės viltis; reikia tik gailėties savo kaltybės ir pasitaisyti. Plg. aug. 4, 39; Kun. 26, 40-42; 3 Kar. 8, 46-51. — (**3**) *Viešpats sugrąžins...* Ta pranašystė išsipildė ne vieną syki Teisėjų laikais, dar labiaus po Babylono nelaisvės; bet ypač tobulu budu ji išdalies jau įvyko ir įvyks pilnai, žydams įeinant į Kristaus Bažnyčią. — (**6**) *Viešpats... apipjaustys...* Aug. 10, 16 liepiama patiems Izraėlitams apipjaustyti savo širdis; čionai žada tai padaryti pats Viešpats; įvykdys gi savo žadėjimą, apgalėdamas savo teismais jų širdies kietumą ir sužadindamas savo malonės darbais jų pasitikėjimą ir meilę.— (**8**) *Tu gi sugrįši...* (**9**) *Viešpats sugrįš...* Tiktai tautai sugrįžtant prie Viešpaties ir Viešpačiui prie tautos, pil-

ribus manuum tuarum, in sobo-
le uteri tui, et in fructu jumen-
torum tuorum, in ubertate ter-
ræ tuæ, et in rerum omnium
largitate. Revertetur enim Do-
minus, ut gaudeat super te in
omnibus bonis, sicut gavisus est
in patribus tuis: [10] si tamen au-
dieris vocem Domini Dei tui,
et custodieris præcepta ejus et
ceremonias, quæ in hac lege
conscripta sunt: et revertaris
ad Dominum Deum tuum in toto
corde tuo, et in tota anima tua.
[11] Mandatum hoc, quod ego
præcipio tibi hodie, non supra
te est, neque procul positum,
[12] nec in cœlo situm, ut possis
dicere: Quis nostrum valet ad
cœlum ascendere, ut deferat il-
lud ad nos, et audiamus atque
opere compleamus? [13] Neque
trans mare positum: ut causeris,
et dicas: Quis ex nobis poterit
transfretare mare, et illud ad
nos usque deferre: ut possimus
audire, et facere quod præce-
ptum est? [14] Sed juxta te est
sermo valde, in ore tuo, et in
corde tuo, ut facias illum.
[15] Considera quod hodie pro-
posuerim in conspectu tuo vi-
tam et bonum, et e contrario
mortem et malum: [16] ut diligas
Dominum Deum tuum, et am-
bules in viis ejus, et custodias
mandata illius ac ceremonias at-
que judicia: et vivas, atque mul-
tiplicet te, benedicatque tibi in
terra, ad quam ingredieris pos-

pagausins tave visuose tavo ran-
kų darbuose, tavo įsčios vaisiu-
je, tavo galvijų vaisiuje, tavo
žemės derliuje ir visų dalykų
apstume. Nes Viešpats sugrįš,
kad džiaugtusi tavimi dėlei vi-
sų gėrybių, kaip džiaugėsi tavo
tėvais; [10] jei tečiaus klausysi
Viešpaties, tavo Dievo, balso
ir užlaikysi jo įsakymus ir nu-
tarimus, kurie surašyti šitame
įstatyme, ir sugrįši prie Vieš-
paties, tavo Dievo, visa savo
širdimi ir visa savo dušia.
[11] Šitas paliepimas, kurį aš šian-
dien tau skelbiu, ne viršuje tavęs
ir netoli padėtas [12] ir ne danguje
patalpintas, kad galėtumei sa-
kyti: Kas iš musų gali pasikel-
ti iki dangui, kad jį mums že-
myn parneštu ir mes klausytu-
mėm ir darbais įvykdytumėm?
[13] ir ne už juros jis padėtas,
kad teisintumeis ir sakytumei:
Kas iš musų galės perplaukti
jurą ir jį atnešti pas mus, idant
galėtumėm klausyti ir daryti,
kas įsakyta? [14] Bet žodis yra
visai arti tavęs, tavo burnoje ir
tavo širdyje, kad jį pildytumei.
[15] Apsvarstyk, kad šiandien
stačiau prieš tavo akis gyveni-
mą ir gerumą, o iš kitos pusės
mirtį ir piktumą, [16] kad mylėtu-
mei Viešpatį, tavo Dievą, vaikš-
čiotumei jo keliais ir užlaiky-
tumei jo paliepimus, įstatus ir
nutarimus, kad butumei gyvas,
ir kad jis padaugintu tave ir
tave palaimintu žemėje, kurios

---

nai atsinaujina sandora su visais jos pa-
togumais. — (10) *Jei tečiaus...* Be išpil-
dymo tos sąlygos negali buti Dievo palai-
minimo.

(11) *Ne viršuje tavęs.*. Ebr. t: nėra tau perdaug stebėtinas. Palie-
pimas nėra neprieinamas žmogaus protui,
kaip stebuklai ir paslaptįs, bet priešingai,
jis nesuuku suprasti ir užlaikyti atmin-
tyje. Kokioje prasmėje Mozės įstatymas
buvo nepakeliama našta Izraėlitams, vz.
Apd. 15, 10; Rym. 10, 6.

(15) *Apsvarstyk...* Trečias Mozės pa-
mokslas užbaigiamas karštu paraginin imu

sidendam. [17] Si autem aversum fuerit cor tuum, et audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, et servieris eis: [18] prædico tibi hodie quod pereas, et parvo tempore morearis in terra, ad quam, Jordane transmisso, ingredieris possidendam. [19] Testes invoco hodie cœlum et terram, quod proposuerim vobis vitam et mortem, benedictionem et maledictionem. Elige ergo vitam, ut et tu vivas, et semen tuum: [20] et diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, et illi adhæreas (ipse est enim vita tua, et longitudo dierum tuorum) ut habites in terra, pro qua juravit Dominus patribus tuis, Abraham, Isaac, et Jacob, ut daret eam illis.

paveldėtų įeini. [17] O jei tavo širdis nukryps ir nenorėsi klausyti, bet apgautas paklydimu garbinsi svetimus dievus ir jiems tarnausi, [18] skelbiu tau šiandien išanksto, kad pražusi ir pasiliksi trumpą laiką žemėje, kurios, perėjęs per Jordaną, paveldėtų įeisi. [19] Šaukiu šiandien liudytojais dangų ir žemę, kad stačiau prieš jus gyvenimą ir mirtį, palaiminimą ir prakeikimą. Išsirinkk tat gyvenimą, kad ir tu butumei gyvas ir tavo ainija [20] ir mylėtumei Viešpatį, tavo Dievą, ir klausytumei jo balso, ir jo laikytumeis (nes jis yra tavo gyvenimas ir tavo dienų ilgumas), kad gyventumei žemėje, dėlei kurios Viešpats prisiekė tavo tėvams Abraomui, Izaokui ir Jokubui, kad ją jiems duosiąs.

Paskutinės Mozės dienos. 1. Paskutiniai Mozės įsakymai.

Caput XXXI. [1] Abiit itaque Moyses, et locutus est omnia verba hæc ad universum Israel, [2] et dixit ad eos: Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultra egredi et ingredi, præsertim cum et Dominus dixerit mihi: Non transibis Jordanem

31. perskyrimas. [1] Taigi, Mozė nuėjo ir kalbėjo visus šituos žodžius visam Izraėliui [2] ir jiems tarė: Šiandien man jau šimtas dvidešimt metų; aš nebegaliu daugiaus išeiti ir įeiti, ypač kad ir Viešpats man tarė: Nepereisi per šitą Jordaną. [3] Viešpats tat,

---

išsirinkti tai, kas jiems turi suteikti tikrą laimę. — (**18**) *Pražusi...* Ebr. t.: tikriausiai pražusi.

31, 1-29. Atkartoto Įstatymo knyga, o draug ir visas Pentateuchas užbaigiamas istorišku priedu apie paskutines Mozės dienas. Mozė, perspėjęs tautą apie artimą savo mirtį, ragina Izraėlitus ir savo įpėdinį Jozuę buti drąsiais, nes Viešpats jiems padės užkariauti Palestiną (1-8), įsako savo parašytąjį įstatymą perskaityti visai tautai kiekvienais septintais metais (9-13), Dievui liepiant patvirtina savo įpėdiniu Jozuę, gauna paliepimą sudėti paskutinę giesmę (14-23) ir savo parašytąjį įstatymą patalpina šventykloje (24-29).

(**31**, **2**) *Man jau šimtas...* Turėdamas 80 metų Mozė pareikalavo iš Paraono išleisti Izraėlitus iš Aigypto, o 40 metų jis buvo tautos vadu per tyrus. — *Nebegaliu...* Mozė jautėsi esąs pasenęs ir nors nebuvo suimtas jokios ligos (plg. žem. 34, 7), nebegalėjo pildyti savo pareigų, ypač kad jau artinosi Dievo paskirtoji mirties valanda. — (**3**) *Viešpats... pereis...* Tauta gali buti rami, nes Viešpats ir toliaus bus jos vyriausiuoju vadu, o Mozę užva

istum. 3 Dominus ergo Deus tu-
us transibit ante te: ipse dele-
bit omnes gentes has in con-
spectu tuo, et possidebis eas: et
Josue iste transibit ante te, si-
cut locutus est Dominus. 4 Fa-
cietque Dominus eis sicut fecit
Sehon et Og regibus Amorrhæ-
orum, et terræ eorum, delebit-
que eos. 5 Cum ergo et hos tra-
diderit vobis, similiter facietis
eis sicut præcepi vobis. 6 Viri-
liter agite, et confortamini: no-
lite timere, nec paveatis ad con-
spectum eorum: quia Dominus
Deus tuus ipse est ductor tuus,
et non dimittet, nec derelinquet
te. 7 Vocavitque Moyses Josue,
et dixit ei coram omni Israel:
Confortare, et esto robustus: tu
enim introduces populum istum
in terram, quam daturum se pa-
tribus eorum juravit Dominus,
et tu eam sorte divides. 8 Et
Dominus qui ductor est vester,
ipse erit tecum: non dimittet,
nec derelinquet te: noli timere,
nec paveas.

9 Scripsit itaque Moyses le-
gem hanc, et tradidit eam sa-
cerdotibus filiis Levi, qui porta-
bant arcam fœderis Domini, et
cunctis senioribus Israel. 10 Præ-
cepitque eis, dicens: Post se-
ptem annos, anno remissionis,
in solemnitate tabernaculorum,
11 convenientibus cunctis ex Is-
rael, ut appareant in conspectu
Domini Dei tui in loco, quem
elegerit Dominus, leges verba
legis hujus coram omni Israel,
audientibus eis, et in unum om-

tavo Dievas, pereis pirm tavęs;
jis pats išnaikins tas visas tau-
tas tavo akyvaizdoje, ir tu jas
apimsi; ir šitas Jozuė pereis pirm
tavęs, kaip Viešpats yra kalbė-
jęs. 4 Viešpats jiems padarys,
kaip padarė dviem Amoriečių
karaliam Sehonui ir Ogui ir jų-
dviejų žemei, ir juos išnaikins.
5 Kuomet tat ir šituos bus tau
padavęs, padarysite jiems taip-
pat kaip jums įsakiau. 6 Bukite
drąsųs ir stiprųs; nesibijokite ir
neišsigąskite jų akyvaizdos, nes
Viešpats, tavo Dievas, patsai
yra tavo vedėjas; jis nepames
ir neapleis tavęs. 7 Paskui Mo-
zė pasivadino Jozuę ir jam ta-
rė viso Izraėlio akyvaizdoje:
Buk drąsus ir stiprus, nes tu
įvesi šitą tautą į žemę, kurią
Viešpats prisiekė duosiąs jų tė-
vams, ir tu ją padalinsi burta.
8 O Viešpats, kurs yra jusų ve-
dėjas, patsai bus su tavim; jis
nepaliks ir neapleis tavęs; ne-
sibijok ir nenusigąsk.

9 Taigi, Mozė parašė šitą įsta-
tymą ir jį padavė Lėvio su-
nums, kunigams, kurie nešė Vieš-
paties sandoros skrynią, ir vi-
siems Izraėlio vyresniesiems 10
Jis jiems įsakė, tardamas: Po
kiekvienų septynerių metų, at-
leidimo metais, Šėtrų iškilmėje,
11 susiėjus visiems iš Izraėlio,
kad pasirodytu Viešpaties, tavo
Dievo, akyvaizdoje vietoje, ku-
rią Viešpats bus išsirinkęs, skai-
tysi šito įstatymo žodžius viso
Izraėlio akyvaizdoje, jiems gir-

duos jo įpėdinis Jozuė. — (5) *Padarysite jiems*.. Vz. aug. 7, 2.
(9) *Mozė parašė*: pabaigė rašyti. Plg. žem. 24. e. — *Padavė Lėvitams*... Dvasiška ir pasaulinė vyriausybė turės žiurėti, kad įstatymas butu užlaikomas, ir rupinties, kad jis butu įvykdytas. — *Kurie nešė*... Todėl Kaato ainiams. — (10) *Atleidimo metais*... Vz. aug. 15, 1; Kun. 23, 34; 2 Ezdr. 8, 1...

ni populo congregato, tam viris
quam mulieribus, parvulis, et
advenis, qui sunt intra por-
tas tuas: ut audientes discant,
et timeant Dominum Deum ve-
strum, et custodiant, impleant-
que omnes sermones legis hu-
jus. [13] Filii quoque eorum qui
nunc ignorant; ut audire possint,
et timeant Dominum Deum su-
um cunctis diebus quibus ver-
santur in terra, ad quam vos,
Jordane transmisso, pergitis ob-
tinendam.
[14] Et ait Dominus ad Moysen:
Ecce prope sunt dies mortis tuæ:
voca Josue, et state in taber-
naculo testimonii, ut præcipiam
ei. Abierunt ergo Moyses et Jo-
sue, et steterunt in tabernaculo
testimonii: [15] apparuitque Domi-
nus ibi in columna nubis, quæ
stetit in introitu tabernaculi.
[16] Dixitque Dominus ad Moy-
sen: Ecce tu dormies cum pa-
tribus tuis, et populus iste con-
surgens fornicabitur post deos
alienos in terra, ad quam ingre-
ditur ut habitet in ea: ibi de-
relinquet me, et irritum faciet
fœdus, quod pepigi cum eo. [17]
Et irascetur furor meus contra
eum in die illo: et derelinquam
eum, et abscondam faciem me-
am ab eo, et erit in devoratio-
nem: invenient eum omnia ma-
la et afflictiones, ita ut dicat
in illo die: Vere quia non est
Deus mecum, invenerunt me
hæc mala. [18] Ego autem abscon-
dam, et celabo faciem meam in
die illo propter omnia mala, quæ
fecit, quia secutus est deos alie-

dint [12] ir susirinkusiai draug vi-
sai tautai, kaip vyrams taip ir mo-
terims, kudikiams ir ateiviams,
esantiems tarp tavo vartų, kad
klausydami mokytusi ir bijotu-
si Viešpaties, jusų Dievo, ir ser-
gėtu ir išpildytu visus šito įsta-
tymo žodžius; [13] taipogi, kad
galėtu girdėti jų sunųs, kurie
dabar jo dar nežino, ir bijotusi
Viešpaties, savo Dievo, per vi-
sas dienas, kolei pasilieka žemė-
je, kurios apimtų jųs einate, per-
sikeldami per Jordaną.
[14] Tuomet Viešpats tarė Mo-
zei: Štai, tavo mirties diena jau
arti; pasišaukk Jozuę ir stovė-
kita liudijimo šėtroje, kad jam
duočiau įsakymų. Taigi, Mozė
ir Jozuė nuėjo ir atsistojo liu-
dijimo šėtroje, [15] o Viešpats pa-
sirodė tenai debesies šule, kurs
sustojo šėtros įėjime. [16] Tuomet
Viešpats tarė Mozei: Štai, tu
užmigsi su savo tėvais, ir šita
tauta pakils ir paleistuvaus su
svetimais dievais žemėje, kurion
įeina, kad joje apsigyventu; ten
ji apleis mane ir išardys sando-
rą, kurią su ja padariau. [17] O
mano rustybė tą dieną užsidegs
prieš ją; aš ją apleisiu ir paslė-
psiu nuo jos mano veidą, ir ji
bus prarijimui; ją apnyks visos
nelaimės ir suspaudimai, taip
kad ji sakys tą dieną: Ištikrų-
jų, kadangi Dievo nėra su ma-
nim, todėl apnyko mane šitos
nelaimės. [18] Aš gi tą dieną pa-
slėpsiu ir apdengsiu savo veidą
dėlei visų piktumų, kuriuos ji
padarė, nes sekė svetimus die-
vus. [19] Taigi, dabar pasirašyki-

(14) *Pasišaukk Jozuę...* Pats Viešpats teikiasi patvirtinti Jozuės išrinkimą Mozės įpėdiniu. — (16) *Tuomet Viešpats tarė...* Viešpats apskelbia busiantį tautos prasikaltimą ir savo nutarimą kietai ją nubausti. — (19) *Pasirašykite sau...* Apie

nos. 19 Nunc itaque scribite vo-
bis canticum istud, et docete
filios Israel: ut memoriter tene-
ant, et ore decantent, et sit
mihi carmen istud pro testimo-
nio inter filios Israel. 20 Intro-
ducam enim eum in terram, pro
qua juravi patribus ejus, lacte
et melle manantem. Cumque
comederint et saturati, crassi-
que fuerint, avertentur ad deos
alienos, et servient eis: detra-
hentque mihi, et irritum facient
pactum meum. 21 Postquam in-
venerint eum mala multa et af-
flictiones, respondebit ei canti-
cum istud pro testimonio, quod
nulla delebit oblivio ex ore se-
minis sui. Scio enim cogitatio-
nes ejus, quæ facturus sit ho-
die, antequam introducam eum
in terram, quam ei pollicitus
sum. 22 Scripsit ergo Moyses can-
ticum, et docuit filios Israel. 23
Præcepitque Dominus Josue fi-
lio Nun, et ait: Confortare, et
esto robustus: tu enim introdu-
ces filios Israel in terram, quam
pollicitus sum, et ego ero tecum.

24 Postquam ergo scripsit Moy-
ses verba legis hujus in volu-
mine, atque complevit: 25 præ-
cepit Levitis, qui portabant ar-
cam fœderis Domini, dicens: 26
Tollite librum istum, et ponite
eum in latere arcæ fœderis Do-
mini Dei vestri: ut sit ibi con-
tra te in testimonium. 27 Ego
enim scio contentionem tuam,

te sau šitą giesmę ir mokykite
Izraėlio sunus, kad užlaikytu
atmintinai ir giedotu burna, ir
kad man šita giesmė butu už-
uot liudijimo Izraėlio sunų tar-
pe. 20 Nes aš juos įvesiu į že-
mę, plustančią pienu ir medum,
dėlei kurios esu prisiekęs jų tė-
vams. Kuomet jie valgys ir pa-
sisotins ir nutuks, jie nukryps
prie svetimų dievų ir jiems tar-
naus, ir piktžodžiuos man, ir iš-
ardys mano sandorą. 21 Kuomet
juos bus apnykę daug nelaimių
ir prispaudimų, šita giesmė duos
prieš juos liudijimą, kurio joks
užmiršimas neišdildys iš jųjų
ainijos burnos. Nes aš žinau jų
mintis, ką jie šiandien darys, pir-
ma negu juos įvesiu į žemę, ku-
rią jiems esu pažadėjęs. 22 Mo-
zė tat parašė giesmę ir jos iš-
mokė Izraėlio sunus. 23 O Vieš-
pats davė įsakymą Nuno sunui
Jozuei ir tarė: Buk drąsus ir
stiprus, nes tu įvesi Izraėlio su-
nus į žemę, kurią esu pažadė-
jęs, ir aš busiu su tavim.

24 Taigi, Mozė, parašęs šito
įstatymo žodžius knygoje ir už-
baigęs, 25 įsakė Lėvitams, kurie
nešė Viešpaties sandoros skry-
nią, ir tarė: 26 Imkite šitą kny-
gą ir ją padėkite Viešpaties, ju-
sų Dievo, sandoros skrynios šo-
ne, kad tenai butu liudijimu
prieš tave. 27 Nes aš žinau tavo
atkaklumą ir tavo kiečiausį spran-

Viešpaties geradarystes, tautos nedėkingumą ir apie bausmės teisingumą turi amžinai liudyti giesmė, kuri reikia ne tik raštu užlaikyti, bet ir visiems išmokti atmintinai. Kuomet tat ateis Dievo teismo diena, tos giesmės žodžiai liudys, kad Viešpats pramatė tautos prasikaltimus ir išanksto buvo apskelbęs už juos bausmę. — (23) *Buk drąsus*... Tuo atsiliepimu tiesiog į Jozuę, Viešpats jį galutinai daro Mozės įpėdiniu.

(25) *Lėvitams*: kunigams, nes tik jiems buvo valia prisiliesti sandoros skrynios. Plg. Sk. 4, 15.- (26) *Sandoros skrynios šone*: ne į skrynios vidų, nes tenai buvo tik dvi įstatymo plokšti.

et cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me et ingrediente vobiscum, semper contentiose egistis contra Dominum: quanto magis cum mortuus fuero?
28 Congregate ad me omnes majores natu per tribus vestras, atque doctores, et loquar audientibus eis sermones istos, et invocabo contra eos cœlum et
terram. 29 Novi enim quod post mortem meam inique agetis, et declinabitis cito de via, quam præcepi vobis: et occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum vestrarum.

dą. Dar man tebesant gyvam ir pasiliekant su jumis, jųs elgėtės visuomet atkakliai prieš Viešpatį; kaip gi labiaus, kuomet busiu miręs?
28 Surinkkite prie manęs visus jusų giminių vyresniuosius ir mokytojus; jiems girdint, aš apskelbsiu šituos žodžius ir šauksiu prieš jus dangų ir žemę.
29 Nes aš žinau, kad, man mirus, jųs elgsitės piktai ir veikiai nukrypsite nuo kelio, kurį jums įsakiau; ir sutiks jus nelaimės paskučiausiame laike, kuomet darysite pikta Viešpaties akyvaizdoje, kad jį erzintumėte savo rankų darbais.

2. Paskutinė Mozės giesmė.

30 Locutus est ergo Moyses, audiente universo cœtu Israel, verba carminis hujus, et ad finem usque complevit.

Caput XXXII. 1 Audite cœli
quæ loquor,
audiat terra verba oris mei.

30 Mozė tat pasakė, girdint visam Izraėlio susirinkimui, šitos giesmės žodžius ir užbaigė iki galui:

32. perskyrimas. 1 Klausykite, dangųs, ką kalbu;
žemė teklauso mano burnos žodžių.

(**28**) *Mokytojus*: raštininkus.

31, 30—32, 52. Mozės giesmėje visupirma, po trumpo įvedimo, nurodomas jos turinys (1-6). Toliaus Mozė šlovina Dievo geradarystes, suteiktas Izraėlio sunums (7-14), aprašo busiančio tautos nedėkingumo apsireiškimus (15-18) ir apskelbia išanksto sunkias bausmes, kurias užtat siųs Viešpats (19-33); galop jis žada, kad Dievas, nors tikrai baus prasikaltėlius, bet bus arti darančių atgailą ir atkeršys jųjų neprieteliams (34-43). Atiduodamas tautai giesmę, Mozė vėl juos perspėja kad užlaikytu įstatymą, nes nuo to pridera paveldėjimas Žadėtosios žemės (44-47); pabaigęs gi giesmę, Mozė gauna iš Dievo paliepimą užeiti ant Nėbo kalno Žadėtosios žemės pamatytų, kurion jis neįeis (48-52).

(**32, 1**) *Klausykite...* Šita paskutinė Mozės giesmė be abejonės viena iš gražiausių ir prakilniausių visame Sen. Testamente: ji perviršija daugelį kitų kaip savo formos dailumu, taip ir paliečiamųjų dalykų ir išreikštų minčių svarbumu. Toje giesmėje randame sutrumpintą visą praeitą ir ypač busiančią Izraėlio istoriją. Jos svarbiausi idėja yra ta, kad Dievas yra visuomet maloningiausis ir ištikimas geradarys, o Izraėlio tauta visuomet nedėkinga ir piktai išnaudojanti Dievo geradarystes. Jos žymiausios mintįs eina viena po kitos tokioje eilioje: Izraėlis atstos nuo Viešpaties ir kreipsis prie stabų, užtat bus jo nubaustas, bet ne visai pražudytas, nes savo laiku Viešpats išgelbės tautą ir paniekins stabus, ir tai jis patvirtina iškilminga prisieka.—Prakilnioje įžangoje Mozė šaukia į liudytojus jo skelbiamų

2 Concrescat ut pluvia doctrina mea,
fluat ut ros eloquium meum,
quasi imber super herbam,
et quasi stillæ super gramina.
3 Quia nomen Domini invocabo:
date magnificentiam Deo nostro.
4 Dei perfecta sunt opera,
et omnes viæ ejus judicia:
Deus fidelis, et absque ulla iniquitate,
justus et rectus.
5 Peccaverunt ei, et non filii ejus in sordibus:
generatio prava atque perversa.
6 Hæccine reddis Domino
popule stulte et insipiens?
numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te,
et fecit, et creavit te?
7 Memento dierum antiquorum,
cogita generationes singulas:
interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi:
majores tuos, et dicent tibi.
8 Quando dividebat Altissimus gentes:
quando separabat filios Adam,
constituit terminos populorum
juxta numerum filiorum Israel.

2 Mano mokslas tegul liejasi kaip lietus,
mano šneka teplaukia kaip rasa,
kaip lietaus srovės ant žolės
ir kaip lašai ant želmenų.
3 Nes aš skelbsiu Viešpaties vardą:
Duokite musų Dievui garbę!
4 Tobuli Dievo veikalai
ir visi jo keliai pilni teisybės.
Dievas ištikimas ir be jokios klastos,
jis teisus ir tikras.
5 Jie jam nusidėjo ir nebe jo sunųs purvuose,
nedora ir netikusi veislė.
6 Argi taip atsilygini Viešpačiui,
tauta kvaila ir neišmintinga?
argi ne jis tavo tėvas, kurs tave paveldėjo,
kurs padarė ir sutvėrė tave?
7 Atsimink senasias dienas,
apmąstyk visas kartas,
klausk savo tėvą, ir jis tau apskelbs,
savo pranokėjus, ir jie tau pasakys.
8 Kuomet Augščiausis dalino tautas,
kuomet skyrė Adomo sunus,
jis paskyrė tautų ribas
pagal Izraėlio sunų skaitlių.

žodžių tikrumo visą pasaulį, dangų su jo gyventojais aniolais, ir žemę su jos tautomis (plg. žem. 43 e.). — (2) *Mano mokslas...* Mozė trokšta, kad jo žodžiai giliai įsmegtu į klausytojų dušią, kaip lietaus vanduo įsisunkia į žemę, kad jo mokslas butu išganingas, kaip naudingas yra lietus išdžiuvusiai vejai. — (3) *Nes aš skelbiu...* Mozės mokslas tuo svarbus, kad jis paliečia Viešpatį ir jo didžius veikalus, Dievo gerumą ir teisingumą, o tautos nedėkingumą. — (4) *Dievo.* Ebr. ž. *cur* reiškia u o l ą; taip gi vadinamas Dievas čionai ir žem. 15. 18. 31. 37. eil. (vz. ebr. t.), nes jis visai nesimaino ir gali buti stipriausiu, nepajudinamu ramsčiu savo tautai. — (5) *Ir nebe jo sunųs purvuose.* Ebr. t.: n e j o s u n ų s, (bet) j ų j ų s u s i t e p i m a s. — (6) *Argi taip...* Atsiliepimas į klausytojų sažinę.

(7) *Atsimink...* Tėvai ir seneliai yra pirmieji tarpininkai, per kuriuos ainija patiria senus padavimus. O ir seniausi padavimai liudija apie begalinį Viešpaties gerumą.—(8) *Kuomet Augščiausis...* Ebr. t.: k u o m e t A u g š č i a u s i s s k y r ė t a u t o m s (vietas). Kuomet ėmė dartyties ir skirstyties tautos po tvano, jau tuomet Viešpats mylėjo Izraėlį ir paskyrė tinkamą jo reikalams kraštą, kurį laikinai leido apimti kitoms tautoms. — (9) *Bet.* Geriaus: n e s. — *Mastas.* Taip dažnai

9 Pars autem Domini, populus ejus:
Jacob funiculus hereditatis ejus.
10 Invenit eum in terra deserta,
in loco horroris, et vastæ solitudinis:
circumduxit eum, et docuit:
et custodivit quasi pupillam oculi sui.
11 Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos,
et super eos volitans,
expandit alas suas, et assumpsit eum,
atque portavit in humeris suis.
12 Dominus solus dux ejus fuit:
et non erat cum eo Deus alienus.
13 Constituit eum super excelsam terram:
ut comederet fructus agrorum,
ut sugeret mel de petra,
oleumque de saxo durissimo.
14 Butyrum de armento, et lac de ovibus
cum adipe agnorum,
et arietum filiorum Basan: et hircos
cum medulla tritici,
et sanguinem uvæ biberet meracissimum.
15 Incrassatus est dilectus,
et recalcitravit:
incrassatus, impinguatus, dilatatus,

9 Bet Viešpaties dalis jo tauta,
Jokubas jo tėvainystės mastas.
10 Jis ją rado tyrų žemėje,
baisumo ir plačios tyrumos vietoje;
vedžiojo ją ir mokė
ir sergėjo kaip savo akies lėlelę.
11 Kaip aras šaukiąs skristų savo arelaičius
ir viršuje jų skraidydamas,
taip jis ištiesė savo sparnus ir ją paėmė,
ir nešė ant savo pečių.
12 Vienas Viešpats buvo jos vadovas,
ir nebuvo su ja svetimo dievo.
13 Pastatė ją ant augštos žemės,
kad valgytų laukų vaisius,
kad čiulptų iš uolos medaus,
ir aliejaus iš kiečiausio akmens,
14 imtų sviesto iš galvijų ir pieno iš avių
draug su taukais eryčių
ir avinų, augusių Basane, ir ožių
su rinktiniais kviečiais,
ir kad gertų vynuogių kraujo,
tikriausiojo vyno.
15 Bet mylimasis nutuko ir ėmė spardyties;
nutukęs, suriebėjęs, sustorėjęs,

---

vadinasi žemės arba tėviškės dalis, nes dalinant žemę, ji budavo matuojama tam tikrais mastais arba virvėmis. — **(10)** *Jis ją rado...* Dievo geradarystės suteiktos Izraėlitams kelionės metu tyruose. – *Vedžiojo ją ir mokė.* Ebr. t.: globė ir rupinosi. **(11)** *Kaip aras...* Gražus palyginimas. Plg. Iš. 19, 4. — **(12)** *Vienas Viešpats...* Todėl Izraėlitai neprivalo garbinti kitų dievų. — **(13)** *Pastatė...* Anot ebr. t.: užvedė ją ant žemės augštumos, t. y. į kalnuotą Palestinos kraštą. Toliaus aprašomas atiduotos Izraėlitams žemės derlingumas. — *Iš uolos medaus,* kurį sunešа laukinės bitės į uolų plyšius. — *Aliejaus iš...* Alyvmedžiai mėgsta augti žemėje, po kuria yra uola. — **(14)** *Augusių Basane.* Basano kraštas visuomet buvo garsus savo geromis ganyklomis, todėl ir auginamais tenai gyvuliais. — *Vynuogių kraujo...* Plg. Prad. 49, 11.

(15) *Bet mylimasis.* Ebr. ž. *j'šurun* reiškia greičiaus tiesusis. Sek. eil. ap-

dereliquit Deum factorem suum,
et recessit a Deo salutari suo.
16 Provocaverunt eum in diis alienis,
et in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.
17 Immolaverunt dæmoniis, et non Deo.
diis, quos ignorabant:
novi recentesque venerunt,
quos non coluerunt patres eorum.
18 Deum, qui te genuit dereliquisti,
et oblitus es Domini creatoris tui.
19 Vidit Dominus, et ad iracundiam concitatus est:
quia provocaverunt eum filii sui et filiæ.
20 Et ait: Abscondam faciem meam ab eis,
et considerabo novissima eorum:
generatio enim perversa est,
et infideles filii.
21 Ipsi me provocaverunt in eo, qui non erat Deus,
et irritaverunt in vanitatibus suis:
et ego provocabo eos in eo, qui non est populus,
et in gente stulta irritabo illos.
22 Ignis succensus est in furore meo,

jis apleido Dievą, savo Sutvertoją,
ir atstojo nuo Dievo, savo išganymo.
16 Jie jį suerzino svetimais dievais
ir nuobodomis pažadino prie rustybės.
17 Jie pjovė aukas velniams, o ne Dievui,
dievams, kurių nežinojo;
naujiems, — jie ką tik buvo atėję, —
kurių negarbino jųjų tėvai.
18 Dievą, kurs tave pagimdė, tu apleidai
ir užmiršai Viešpatį, savo Sutvertoją.
19 Viešpats matė ir buvo įvestas rustybėn,—
nes jį įerzino jo sunųs ir dukterįs, —
20 ir tarė: Paslėpsiu nuo jų savo veidą
ir žiurėsiu į jų paskučiausius dalykus;
nes tai yra sugedusi karta
ir neištikimi sunųs.
21 Jie mane įerzino tuo, kurs nebuvo Dievas,
ir įpykino savo tuštybėmis.
Ir aš juos erzinsiu tuo, kas nėra tauta,
ir įpykinsiu kvaila tauta.
22 Mano rustybės ugnis užsidegė

---

rašomas Izraėlio nedėkingumas. — *Nuo Dievo*. Ebr. t.: n u o u o l o s. Vz. aug. 4. e. — (**17**) *Velniams, o ne Dievui*. Ebr. t.: v e l n i a m s *(šedim)*, k u r i e n ė r a D i e v a s. — *Naujiems*... Jie nieko gera nebuvo suteikę Izraėlitams. — (**18**) *Dievą*. Ebr. t.: u o l ą.
(**19**) *Viešpats*... Toliaus kalbama apie baisų Viešpaties nutarimą atkeršinti. — *Buvo įvestas*... Ebr. t.: a t s t u m ė arba p a s m e r k ė. — (**20**) *Paskučiausius dalykus*: tautos maištininkės nelaimes. — (**21**) *Kas nėra tauta*, t. y. pavergdamas tokiems žmonėms, kurie yra ne tauta, negali vadinties Viešpaties tauta. Tų žmonių kvailumas aprašomas toliaus 28 - 31 eil. — (**22**) *Iki pragaro*... Ebr. t.: i k i m i r u s i ų j ų b u v e i n ė s (*šᵉ'ol*) a p a-

et ardebit usque ad inferni novissima:
devorabitque terram cum germine suo,
et montium fundamenta comburet.
23 Congregabo super eos mala,
et sagittas meas complebo in eis.
24 Consumentur fame,
et devorabunt eos aves morsu amarissimo:
dentes bestiarum immittam in eos,
cum furore trahentium super terram, atque serpentium.
25 Foris vastabit eos gladius,
et intus pavor,
juvenem simul ac virginem,
lactentem cum homine sene.
26 Dixi: Ubinam sunt?
cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.
27 Sed propter iram inimicorum distuli:
ne forte superbirent hostes eorum,
et dicerent: Manus nostra excelsa,
et non Dominus, fecit hæc omnia.
28 Gens absque consilio est,
et sine prudentia.
29 Utinam saperent, et intelligerent,
ac novissima providerent.
30 Quo modo persequatur unus mille,
et duo fugent decem millia?

ir degs iki pragaro gilybėms;
prarys žemę su jos augalais
ir sudegins kalnų pamatus.
23 Surinksiu ant jų nelaimes
ir iššausiu į juos visas mano vilyčias.
24 Bus sunaikinti badu,
ir paukščiai juos prarys karčiausiu kandimu;
žvėrių dantis siųsiu ant jųjų
ir piktumą slenkančių ir šliaužiančių ant žemės.
25 Lauke juos naikins kalavijas,
o viduje išgąstis,
jaunikaitį draug ir mergaitę,
žindomą kudikį draug su seniu.
26 Tariau: Kame jie yra?
Aš išdildysiu jų atminimą iš žmonių.
27 Bet dėlei neprietelių rustybės atidėjau,
kad kartais jų neprieteliai nesididžiuotu
ir nesakytu: Musų iškelta ranka,
o ne Viešpats visa tai padarė.
28 Tai tauta be apsimąstymo
ir be išmanymo.
29 Kadgi jie butu išmintingi ir suprastu,
ir pramatytu, koks bus jų galas.
30 Kaipgi vienas vys tukstantį
ir du gins dešimtį tukstančių?

čiai. — (24) *Paukščiai juos...* Ebr. t.: sugriaužti drugio ir kartaus maro. — *Ir piktumą...* Ebr. t.: draug su nuodais šliaužiančiųjų dulkėse. — (25) *Viduje*: pasiliekant namuose. — (26. 27) *Tariau...* Geriaus: sakyčiau. — *Kame jie yra.* Ebr. t.: aš juos suskaldysiu, arba anot kitų: aš juos nupusiu. Viešpats galėtu prasikaltėlius tuojau sunaikinti ir net išdildyt atminimą apie juos, bet jis to nenori tuojau padaryti, kad Izraėlio neprieteliai neturėtu progos didžiuoties.— (28) *Tai tauta be...* Mozė nuo savęs daro patėmijimą, kaipo neišmintingas Izraėlis, kurs nenori suprasti ir aiškiausių pamokymų. — (30) *Kaipgi vienas vys...* Izraėlio neišminties pavyzdis. Jie nebesupranta, kad neprie-

nonne ideo, quia Deus suus
vendidit eos,
et Dominus conclusit illos?
31 Non enim est Deus noster ut
dii eorum:
et inimici nostri sunt judices.

32 De vinea Sodomorum, vinea
eorum,
et de suburbanis Gomorrhæ:
uva eorum uva fellis,
et botri amarissimi.

33 Fel draconum vinum eorum,
et venenum aspidum insanabile.
34 Nonne hæc condita sunt
apud me,
et signata in thesauris meis?
35 Mea est ultio, et ego retribuam
in tempore, ut labatur pes
eorum:
juxta est dies perditionis,
et adesse festinant tempora.
36 Judicabit Dominus populum
suum,
et in servis suis miserebitur:
videbit quod infirmata sit manus,
et clausi quoque defecerunt,
residuique consumpti sunt.

Argi ne dėlto kad jų Dievas
juos pardavė,
ir Viešpats juos atidavė?
31 Nes musų Dievas ne kaip jų
Dievai,
ir musų neprieteliai yra teisėjai.

32 Jų vynuogynas iš Sodomos
vynuogynų
ir iš Gomoros priemiesčių.
Jų vynuogės tulžies vynuogės,
ir jų vynuogių kekės karčiausios.

33 Jų vynas slibinų tulžis
ir neišgydomi angių nuodai.

34 Argi tai ne pas mane paslėpta
ir neužženklinta mano izduose?
35 Mano yra kerštas, ir aš atlyginsiu
savo laiku, kad jų koja paslystu.
Arti yra pražudimo diena,
ir metas skubinasi prisiartinti.
36 Viešpats teis savo tautą

ir pasigailės savo tarnų;
matys, kad susilpnėjusi ranka,

uždarytieji taipogi nuilsę ir
likusieji sunaikinti.

---

teliai ne savo spėkomis daro taip didžius dalykus, kad jų vienas veja šalin tukstantį Izraėlitų, bet dėlto kad pats Dievas davė jiems pavergti savo tautą. — (**31**) *Nes musų...* Ebr. t.: n e s n e k a i p m u s ų u o l a j ų j ų u o l a. Plg. aug. 4. e. Kitų tautų dievai negali nei paduoti tų tautų neprieteliams, nei nuo jųjų apginti. Ne toks yra Viešpats. — *Musų neprieteliai...* Nes ir jie nesykį turėjo išpažinti Jahvės, Izraėlio Dievo, visagalybę. Plg. Iš. 19, 25; Jk. 23 ir 24 persk. — (**32. 33**) *Jų vynuogynas...* Tais palyginimais vėl aprašomas išrinktosios tautos piktumas. Anot kitų aiškintojų aprašoma čionai Izraėlio neprietelių piktumas, kad butu aišku, jog apgalėjimas Izraėlitų tai ne anų nuopelnas, nes jie neverti jokios Dievo malonės. — *Tulžies vynuogės.* Ebr. t.: u ž n u o d i n t a s v y n a s.

(**34**) *Argi...* Toliaus vėl Dievo vardu kalbama, kaip bus įvykdytas kerštas. — *Tai*: Dievo nutarimas nubausti savo laiku nedoruosius. Iki laikui tas nutarimas pasilieka paslėptas lyg koks turtas pas Dievą ir gerai užženklintas. – (**35**) *Mano yra...* Ebr. t. galima taip išreikšti: iki keršto dienai, — ir bus atsilyginta, — iki laikui, kuomet paslys jų koja. Plg. Rym. 12, 19; Žyd. 10, 30. — *Ir metas skubinasi...* Ebr. t.: i r s k u b i n a s i e i t i a r t y n, k a s j u m s p r i r e n g t a. — (**36**) *Viešpats teis...* Dievas teisus, bet ir mielaširdingas. Mielaširdystę jis parodys tuomet, kada Izraėlis nebeturės kuo remties ir kuo priešinties savo neprieteliams.

37 Et dicet: Ubi sunt dii eorum,
in quibus habebant fiduciam?
38 De quorum victimis comedebant adipes,
et bibebant vinum libaminum:
surgant, et opitulentur vobis,
et in necessitate vos protegant.
39 Videte quod ego sim solus,
et non sit alius Deus præter me:
ego occidam, et ego vivere faciam: percutiam, et ego sanabo,
et non est qui de manu mea possit eruere.
40 Levabo ad cœlum manum meam,
et dicam: Vivo ego in æternum.
41 Si acuero ut fulgur gladium meum,
et arripuerit judicium manus mea:
reddam ultionem hostibus meis,
et his qui oderunt me retribuam.
42 Inebriabo sagittas meas sanguine,
et gladius meus devorabit carnes,
de cruore occisorum, et de captivitate,
nudati inimicorum capitis.

37 Jis tars: Kame jų dievai,
kuriais pasitikėjo?
38 kurių kruvinų aukų taukus jie valgė
ir gėrė liejamųjų aukų vyną?
Tepakilsta ir jums tepadeda,
ir reikale jus teapdengia.
39 Veizdėkite, kad aš esu vienas,
ir be manęs nėra kito Dievo.
Aš užmušiu ir aš atgaivinsiu,
užgausiu ir išgydysiu;
ir nėra, kas galėtu ištraukti iš mano rankos.
40 Pakelsiu dangun mano ranką
ir sakysiu: Aš esu gyvas į amžius.
41 Jei išgaląsiu savo kalaviją kaip žaibą,
ir mano ranka pagaus teismą,
aš atkeršinsiu savo prieteliams
ir atsilyginsiu tiems, kurie manęs nekentė.
42 Nugirdysiu savo vilyčias krauju,
ir mano kalavijas rys mėsą,—
krauju užmuštųjų ir belaisvių,
mėsą neprietelių, kurių atidengta galva.

— *Uždarytųjų taipogi...* Ebr. t.: n e b ė r a s u r i š t o i r p a l e i s t o, arba: vergo ir laisvojo, t. y. visas draugijinis Izraėlio gyvenimas bus visai suiręs. — (**37**) *Jis tars: Kame...* Laikui atėjus, Viešpats ironiškai klaus tuos, kurie jį apleido dėlei svetimų dievų, ir jie turės patįs išpažinti, kad tie dievai buvo niekas, kad yra tik vienas Viešpats Dievas. — (**38**) *Kurių kruvinų aukų...* Vulgata kalba apie dalyvavusius stabų aukose ir tų aukų valgymą, ebr. gi tekstas reiktu išversti taip: k a m e y r a t i e (stabai), k u r i e v a l g ė j ų a u k ų t a u k u s i r j ų l i e j a m ų j ų a u k ų v y n ą g ė r ė; todėl kalbama apie stabus, kuriems daryta aukos. — (**40**) *Pakelsiu.* Ebr. t.: k e l i u. Dievas iškilmingai prisiekia žmonių budu atkeršinti neprieteliams. — (**42**) *Krauju...* Anot kitų: dėlei užmuštųjų ir belaisvių kraujo—nutrauksiu vainikus nuo neprietelių galvos.

(**43**) *Šlovinkite...* Giesmės užbaigoje kviečiami ir pagonįs šlovinti vieną tikrąjį

[43] Laudate gentes populum ejus,
quia sanguinem servorum suorum ulciscetur:
et vindictam retribuet in hostes eorum,
et propitius erit terræ populi sui.

[44] Venit ergo Moyses, et locutus est omnia verba cantici
hujus in auribus populi, ipse et
Josue filius Nun. [45] Complevitque omnes sermones istos, lo-
quens ad universum Israel. [46]
Et dixit ad eos: Ponite corda vestra in omnia verba, quæ ego testificor vobis hodie: ut mandetis ea filiis vestris custodire et facere, et implere universa
quæ scripta sunt legis hujus: [47]
quia non incassum præcepta sunt vobis, sed ut singuli in eis viverent: quæ facientes longo perseveretis tempore in terra, ad quam, Jordane transmisso, ingredimini possidendam.

[48] Locutusque est Dominus ad Moysen in eadem die, dicens:
[49] Ascende in montem istum Abarim, id est, transituum, in montem Nebo, qui est in terra Moab contra Jericho: et vide terram Chanaan, quam ego tradam filiis Israel obtinendam, et
morere in monte. [50] Quem conscendens jungeris populis tuis, sicut mortuus est Aaron frater

[43] Šlovinkite pagonis jo tautą,
nes jis atkeršins už savo tarnų kraują
ir padarys pagiežą jų neprieteliams,
ir pasigailės savo tautos žemės.

[44] Taigi, Mozė atėjo ir kalbėjo visus šitos giesmės žodžius, girdint tautai, jis ir Nuno sunus
Jozuė; [45] o pabaigęs kalbėti visam Izraėliui visas tas šnekas,
[46] jis jiems tarė: Įsidėkite į savo širdis visus šituos žodžius, kuriuos aš jums šiandien skelbiu, kad juos įteiktumėte savo sunums užlaikyti ir daryti, ir pildyti visa, kas parašyta šita-
me įstatyme, [47] nes tai ne veltui jums įsakyta, bet kad kiekvienas jais gyventų, ir tai darydami ilgą laiką pasiliktumėte žemėje, kurios, pereidami per Jordaną, paveldėtų įeinate.

[48] Viešpats tą pačią dieną dar
kalbėjo Mozei ir tarė: [49] Užžengk ant šito Abarimo tai yra Perėjimų kalno, ant Nėbo kalno, esančio Moabo žemėje ties Jėriku, pamatyk Kanaano žemę, kurią aš duosiu apimti Izraėlio
sunums, ir mirk ant kalno. [50]
Užėjęs ant jo susivienysi su savo tauta, kaip tavo brolis Aaronas mirė ant Horo kalno ir

---

Dievą, kurs suteikia savo pagalbą ir malonę ištikimam Izraėliui. — LXX t. giesmė užbaigiama tokiais žodžiais: Linksminkitės, dangųs, su savo tauta ir jį garbinkite, visi Dievo aniolai; linksminkitės jųs tautos, su jo tauta ir bukite ištvermingi, jųs visi Dievo sunųs. Nes jo tarnų kraujas reikalavo pagiežos; jis atkeršijo savo neprieteliams, įvykdė atsilyginimą ir atsimokėjo tiems, kurie jo nekentė, ir Jahvė susiderino su savo tautos žeme.

(**44**) *Taigi...* Istoriška Mozės giesmės užbaiga. — *Jozuė.* Ebr. t. čionai jis pavadintas savo senuoju vardu *Hošea'*. Plg. Sk. 13, 8. 16. — (**46**) *Kad juos įteiktumėte...* Negana buvo patiems klausyti Dievo įsakymų; reikėjo dar paraginti buti paklusniais savo ainiją. — (**47**) *Bet kad kiekvienas...* Ebr. t.: b e t t a i j u s ų g y v e n i m a s.

(**48**) *Tą pačią dieną:* kada Mozė ap skelbė tautai savo giesmę. — (**49 - 52**) *Užžengk...* Plg. Sk. 27, 12 - 14. — *Tai*

tuus in monte Hor, et apposi-
tus populis suis: [51] quia prævaricati estis contra me in medio
filiorum Israel ad Aquas con-
tradictionis in Cades deserti Sin:
et non sanctificastis me inter fi-
lios Israel. [52] Econtra videbis
terram, et non ingredieris in
eam, quam ego dabo filiis Israel.

buvo suvalytas su jojo tauta; [51]
nes judu man nebuvota ištiki-
mu Izraėlio sunų tarpe prie
Prieštaravimo vandens Sino ty-
rumos Kadėse ir neparodėte ma-
no šventumo Izraėlio sunų tar-
pe. [52] Matysi ties savim žemę
ir neįeisi į jąją, kurią aš duosiu
Izraėlio sunums.

3. Mozės palaiminimai.

Caput XXXIII. [1] Hæc est be-
nedictio, qua benedixit Moyses,
homo Dei, filiis Israel ante mor-
tem suam. [2] Et ait:

Dominus de Sinai venit,
et de Seir ortus est nobis:
apparuit de monte Pharan,
et cum eo sanctorum millia.
In dextera ejus ignea lex.
[3] Dilexit populos,
omnes sancti in manu illius sunt:
et qui appropinquant pedibus ejus,
accipient de doctrina illius.
[4] Legem præcepit nobis Moyses,

33. perskyrimas. [1] Tasai yra
palaiminimas, kurį Dievo žmo-
gus Mozė suteikė prieš mirsiant
Izraėlio sunums. [2] Jis tarė:

Viešpats atėjo nuo Sinajaus
ir mums užtekėjo nuo Seiro;
jis pasirodė nuo Parano kalno,
ir su juo šventųjų tukstančiai.
Jo dešinėje ugninis įstatymas.
[3] Jis mylėjo tautas,
visi šventieji yra jo rankoje;
ir kurie prisiartina prie jo kojų,
ims iš jojo mokslo.
[4] Mozė mums apskelbė įstatymą

yra Perėjimu. Vulgatos vertėjo priedas. — *Tavo brolis Aaronas...* Vz. Sk. 20, 26; 27, 12; 34, 1. — *Nes judu man nebuvota...* Plg. Sk. 20, 12; 27, 14.

33, 1-29. Mozė, laimindamas prieš mirsiant tautą, pranašauja apie busiantį kiekvienos Izraėlio giminės likimą.

(33, 1) *Tasai yra palaiminimas.* Mozė, gavęs iš Viešpaties paliepimą eiti numirtų ant Nėbo, tarsi atsisveikindamas suteikia kiekvienai Izraėlio giminei, kaip kitados Jokubas savo sunums, palaiminimą-pranašystę žodžiais, kurie primena ano didžio patriarko palaiminimus. Mozės pranašystėje nebėra tų perspėjimų ir gąsdinimų, kurių pilna jo giesmė; čionai matome tik geriausius pažadėjimus, nes jis dabar veizdi į Izraėlį idėališką ir Dievui ištikimą, o ne į nedėkingą ir nuolat prasikalstančią tautą. — (2) *Jis tarė...* 2-5 eil. yra įžanga į pranašystes; joje aprašoma sandoros atsiradimas ir tikslas. — *Nuo Sinajaus...* Minima visupirma vieta, kame Viešpats pasirodė kaipo įstatymo davėjas, toliaus gi vardai kitų vietų, kurios primena Izraėlitų kelionės per tyrus istoriją ir nuolatinius Viešpaties apsireiškimus. — *Ir su juo šventųjų...*: aniolų, kurie yra Dievo didenybės palydovai. Kiti aiškintojai, pataisydami truputį ebr. t. šitą eil. verčia taip: Ir atėjo prie Prieštaravimo vandenų Kadėsan. — *Ugninis įstatymas.* Rasi yra tai aliuzija į liepsna apsiausią Sinajaus kalną, kuomet buvo apskelbtas įstatymas. Vz. aug. 4, 11. — (3) *Tautas*: Izraėlio gimines. — *Kurie prisiartina...* Dievas mylėjo Izraėlį, bet ir tasai iš savo pusės turėjo nuolankiai artinties prie Viešpaties, kad galėtu nau-

hereditatem multitudinis Jacob.
[5] Erit apud rectissimum rex,
congregatis principibus populi cum tribubus Israel.
[6] Vivat Ruben, et non moriatur,
et sit parvus in numero.
[7] Hæc est Judæ benedictio:
Audi Domine vocem Judæ,
et ad populum suum introduc eum:
manus ejus pugnabunt pro eo,
et adjutor illius contra adversarios ejus erit.
[8] Levi quoque ait:
Perfectio tua, et doctrina tua viro sancto tuo,
quem probasti in tentatione,
et judicasti ad Aquas contradictionis.
[9] Qui dixit patri suo, et matri suæ: Nescio vos;
et fratribus suis: Ignoro vos:
et nescierunt filios suos.
Hi custodierunt eloquium tuum,
et pactum tuum servaverunt,

Jokubo daugybės tėvainystę.
[5] Bus karalius pas teisiausįjį,
susirinkus tautos kunigaikščiams draug su Izraėlio giminėmis.
[6] Lai gyvuoja Rubenas ir tenemiršta,
ir tebuna mažas jo skaitlius.
[7] Štai palaiminimas Judui:
Išgirsk, Viešpatie, Judo balsą
ir jį įvesk pas savo tautą;
jo rankos kovós už jąją,
ir jis bus padėjėjas prieš josios priešus.
[8] Taipogi Lėviui jis tarė:
Tavo tobulumas ir tavo mokslas tavo šventam vyrui,
kurį išmėginai Gundyme
ir nuteisei prie Prieštaravimo vandens;
[9] kurs tarė savo tėvui ir savo motinai: Nepažįstu jusų;
ir savo broliams: Nežinau jusų;
ir jie nežinojo savo sunų.
Šitie sergėjo tavo žodį
ir tavo sandorą užlaikė,

---

doties jo mokslu. — (4) *Apskelbė*: tarpininkaudamas tarp Viešpaties ir tautos.— *Tėvainystę*. Dievo duotasis įstatymas yra Izraėliui draug ir brangiausi tėvainystė. — (5) *Bus*. Ebr. t.: b u v o. Sandoros pasekmė buvo ta, kad Viešpats-Jahvė darėsi Izraėlio karaliumi. — *Teisiausįjį*. Ebr. *j^ešurun*. Vz. aug. 32, 15.

(6) *Lai gyvuoja*... Čionai prasideda palaiminimai-pranašystės atskiroms giminėms. — *Rubenas*. Rubenas, kurs už sunkią nuodėmę (vz. Prad. 49, 3. 4) nustojo savo pirmgimystės teisių, gauna tiktai linkėjimą, kad jo giminė gyvuotu ir toliaus, bet neeitu didyn. Po Rubeno galima buvo laukti palaiminimo Simeonui; bet jis visai apleidžiamas, rasi dėlto kad jo giminė veikiai turėjo buti apsupta Judo giminės ir išsiskirstyti. Plg. Prad. 49, 7; Joz. 19, 2-9; 1 Kron. 4, 34...

(7) *Išgirsk*... Palaiminimas Judo giminei turi maldos pavidalą. Maldaujama gi, kad Jokubo žadėtos kunigaikščio pareigos butu suteiktos Judui, kad jis kaipo karalius susivienytu su visa Izraėlio tauta ir kaipo vadas ją vestu prie pergalėjimų. — *Jis bus*. Ebr. t.: j i s t e b u u a.

(8) *Lėviui*. Kitados Jokubo pasmerkta (vz. Prad. 49, 5-7) Lėvio giminė savo ištikimumu (Iš. 32, 29) buvo užsipelniusi didžią garbę pildyti kunigystės pareigas. Dabar ji gauna geriausį palaiminimą. — *Tavo*, o Dieve, *tobulumas ir tavo mokslas*. Ebr. t.: *thummim* ir *'urim*. Vz. Iš. 28, 30. — *Tavo šventam vyrui* ..: pirmajam vyriausiam kunigui Aaronui, kaipo atstovui Lėvio giminės, kuri pasiliko ištikima Dievui Gundyme, ebr. *Massah* (vz. aug. 6, 16; 9, 22; Iš. 17, 7), *prie Prieštaravimo vandens*, ebr. *M^eribah* (plg. aug. 32, 51; Sk. 20, 13. 24; 27, 13. — (9) *Kurs*: Lėvio giminė, kuri gynė Vieš-

[10] judicia tua o Jacob,
et legem tuam o Israel:
ponent thymiama in furore tuo,
et holocaustum super altare tuum.
[11] Benedic Domine fortitudini ejus,
et opera manuum illius suscipe.
Percute dorsa inimicorum ejus:
et qui oderunt eum, non consurgant.
[12] Et Benjamin ait:
Amantissimus Domini
habitabit confidenter in eo:
quasi in thalamo tota die morabitur,
et inter humeros illius requiescet.
[13] Joseph quoque ait:
De benedictione Domini terra ejus,
de pomis cœli, et rore,
atque abysso subjacente.
[14] De pomis fructuum solis
ac lunæ,
[15] De vertice antiquorum montium,
de pomis collium æternorum:
[16] et de frugibus terræ, et de plenitudine ejus.

[10] tavo nutarimus, o Jokube,
ir tavo įstatymą, o Izraėliau;
jie dės smilkalų tavo įpykime,
ir deginamąją auką ant tavo altoriaus.
[11] Palaimink, Viešpatie, jo galybę
ir jo rankų darbus priimk.
Užgauk jo nepriettelių nugaras,
ir kurie jo nekenčia, tenepakilsta.
[12] Benjaminui jis tarė:
Viešpaties mylimiausis
gyvens prie jo su pasitikėjimu;
pasiliks visą dieną kaip patale
ir ilsėsis jo glėbyje.
[13] Taipogi Juozapui jis tarė:
Jo žemė Viešpaties palaiminta
dangaus vaisiais ir rasa
ir šaltiniais iš apačios,
[14] saulės vaisiais
ir mėnulio vaisiais,
[15] nuo senųjų kalnų viršunės,
amžinųjų kalvų vaisiais
[16] ir žemės vaisiais ir jos pilnybe.

---

paties šlovę, nežiurėdama visai kuno ir kraujo ryšių. — (**10**) *Tavo nutarimus...* Ebr. t. aiškiaus išreikšta viena iš pareigų, pavestų Lėvio giminei (Kun. 10, 11): j i e m o k y s t a v o n u t a r i m ų J o k u b ą — i r t a v o į s t a t y m o I z r a ė l į. — *Dės smilkalų*: ant švento smilkalų altoriaus. Kita Lėvio sunų pareiga. — *Tavo įpykime*: kad numalšintu Viešpaties užsirustinimą. Ebr. t. pavartotas antropomorfizmas: t a v o p a n o s ė j e. — (**11**) *Jo galybę.* Galybė čionai reiškia lobį.— *Rankų darbus*: tarnavimą šventyklai.

(**12**) *Mylimiausis.* Daug žadantis pavadinimas. Pranašaujama gi Benjaminui ypatinga Dievo globa, toki, kokią randa kudikis mylinčios motinos prieglobstyje. — *Pasiliks visą dieną...* Ebr. šitos eil. tekstą taip reiktu išversti: J i s (Viešpats) t a v e a p d e n g i a v i s ą d i e n ą, i r a n a s (Benjaminas) g y v e n a t a r p j o (Viešpaties) p e č i ų. Butu tai aliuzija į rytiečių paprotį nešioti vaikus ant pečių. Anot kitų, geriaus butu taip pasakyti: Benjaminas ilsėsis pas Viešpatį, ir Viešpats gyvena tarp jo pečių. Plg. Prad. 49, 27.

(**13**) *Jo žemė Viešpaties...* Plg. Prad. 49, 22-26. Juozapo giminei visupirma žadama žemės derlingumas, išskaitant palaiminimo šaltinius, dangų, saulę ir t.t.— (**14**) *Saulės vaisiais...* Ebr. t.: geriausiais dalykais, kuriuos saulė duoda, ir geriauriais dalykais, kuriuos išždeldina mėnulis (t. y. metų mėnesiai). — (**15**) *Nuo senųjų kalnų...* Visuomet pasiliekantįs savo vietoje kalnai pavadinti senaisiais, palyginant juos su upėmis, kurios dažnai turi nevienodą gilumą, o kaikada permaino ir

Benedictio illius, qui apparuit in rubo,
veniat super caput Joseph,
et super verticem nazaræi inter fratres suos.
17 Quasi primogeniti tauri pulchritudo ejus,
cornua rhinocerotis cornua illius:
in ipsis ventilabit gentes usque ad terminos terræ:
hæ sunt multitudines Ephraim:
et hæc millia Manasse.
18 Et Zabulon ait:
Lætare Zabulon in exitu tuo,
et Issachar in tabernaculis tuis.
19 Populos vocabunt ad montem:
ibi immolabunt victimas justitiæ.
Qui inundationem maris quasi lac sugent,
et thesauros absconditos arenarum.
20 Et Gad ait:
Benedictus in latitudine Gad:
quasi leo requievit,
cepitque brachium et verticem.
21 Et vidit principatum suum,

Palaiminimas tojo, kurs apsireiškė kere,
teateina ant Juozapo galvos
ir ant viršugalvio Nazarajo tarp jo brolių.
17 Kaip pirmgimio veršio jojo gražumas,
nosragio ragai jojo ragai;
jais jis bado tautas
iki žemės pakraščiais.
Tos yra Efraimo daugybės,
ir šitie yra Manaso tukstančiai.
18 Zabulonui jis tarė:
Džiaugkies, Zabulone, savo išėjime,
ir Isakare, savo šėtrose.
19 Jie šauks tautas į kalną;
tenai jie pjaus teisybės aukas.
jie čiulps juros potvinį kaip pieną
ir paslėptuosius smilčių turtus.
20 Ir Gadui tarė:
Palaimintas Gadas platybėje;
kaip liutas jis ilsėjosi
ir ėmė ranką ir makaulę,
21 ir matė savo pirmenybę,

---

savo lovį. — (**16**) *Kurs apsireiškė kere.* Vz. Iš. 3, 2... — *Nazarajo*: kunigaikščio. Vz. Prad. 49, 26. — (**17**) *Kaip nosragio.* Ebr. *r^e'em*, stumbro. Plg. Sk. 23, 22. Be žemės derlingumo žadama dar Juozapo giminei gražumas ir didis stiprumas. — *Daugybės.* Ebr. t.: myriados. Užbaigiant, palaiminimas žadamas abiem Juozapo giminės šakom.

(**18**) *Zabulonui.* Zabulono ir Isakaro palaiminimas išreikštas draug, tečiaus kiekvienas turės nuosavius palaiminimo šaltinius: Zabulonas išeidamas prekybos vestų su Penikija, Isakaras užsiimdamas žemės uke ir pasilikdamas savo šėtrose. Plg. Prad. 49, 13. 14. — (**19**) *Tautas į kalną*: rasi kitas Izraėlio giminės (plg. aug. 3. e.) į Morijos kalną, busiančios šventyklos vietą, kad ten draug su jomis dalyvautu savo dėkojimo aukose. Plg. 2 Kron. 30, 11. 18. — *Jie čiulps juros...* Gyvendami arti juros turės iš jos didžią naudą, plaukydami po ją prekybos reikalais, žuvaudami, gaudydami perlas ir t.t.

(**20**) *Palaimintas Gadas platybėje.* Ebr. t.: palaimintas teesie, kurs išplėčia Gadą, t. y. Viešpats. — *Ėmė ranką ir makaulę*: savo aukos sąnarius.— (**21**) *Ir matė savo pirmenybę.* Ebr. t.: jis pamatė (t. y. išsirinko) sau pirmuones, t y. pirmą užkariautą kraštą, kurio Gado giminė sau prašė ir gavo. Plg. Sk. 32 persk. — *Kad jo dalyje užlaikytas...* Ebr. t.: nes ten buvo prirengta dalis vadui, t. y. plotas, kurį Mozė turėjo paskirti Gado giminei. Taigi,

quod in parte sua doctor esset repositus:
qui fuit cum principibus populi,
et fecit justitias Domini,
et judicium suum cum Israel.
22 Dan quoque ait:
Dan catulus leonis,
fluet largiter de Basan.
23 Et Nephthali dixit:
Nephthali abundantia perfruetur,
et plenus erit benedictionibus Domini:
mare et meridiem possidebit.
24 Aser quoque ait:
Benedictus in filiis Aser,
sit placens fratribus suis,
et tingat in oleo pedem suum.
25 Ferrum et æs calceamentum ejus.
Sicut dies juventutis tuæ, ita et senectus tua.
26 Non est Deus alius ut Deus rectissimi:
ascensor cœli auxiliator tuus.
Magnificentia ejus discurrunt nubes,
27 habitaculum ejus sursum,

kad jo dalyje užlaikytas mokytojas.
Jis buvo su tautos kunigaikščiais
ir darė Viešpaties teisybes
ir savo teismą su Izraėliu.
22 Taipogi Danui jis tarė:
Danas jaunas liutas,
plauks apsčiai iš Basano.
23 Neftaliui jis tarė:
Neftalis džiaugsis apstumu
ir bus pilnas Viešpaties palaiminimų;
jis paveldės jurą ir pietus.
24 Taipogi Aserui jis tarė:
Palaimintas Aseras sunuose,
teįtinka savo broliams
ir temirko aliejuje savo koją.
25 Geležis ir varis jo autuvas.
Kaip tavo jaunystės dienos,
taip ir tavo senatvė.
26 Nėra kito Dievo kaip teisiojo Dievas;
kurs į dangų užžengia, yra tavo padėjėjas.
Jo didenybe lakioja debesis,
27 jo buveinė augštybėse

čionai nėra kalbos apie Mozės kapą, tuo labiaus, kad Nėbo kalnas, kame buvo palaidotas Mozė, priderėjo ne prie Gado, bet prie Rubeno dalies. — *Jis buvo su tautos...* Gavus dalį anapus Jordano Gado giminė ėjo draug su kitomis Kanaano užkariautų ir taip išpildė sąlygas, kuriomis jai buvo duota dalis anapus Jordano.

(**22**) *Danas jaunas liutas...* Taip jis pavadintas dėlei savo stiprumo. Dano giminė kelionėje per tyrus vedė vieną iš keturių Izraėlio burių. Vz. Sk. 2, 25. — *Plauks apsčiai iš Basano.* Ebr. t.: j i s š o k s i š B a s a n o. Toliaus tęsiamas palyginimas su liutu, kurių anuomet buvo daug Basano krašte.

(**23**) *Džiaugsis apstumu.* Anot ebr. t.: b u s p a s o t i n t a s m a l o n ė m i s. — *Jurą ir pietus:* Genezarėto ežero pakraščius.

(**24**) *Sunuose.* Aserui žadama visupirma skaitlinga ainija.— *Temirko aliejuje...* Jis turės tokią apstybę aliejaus, kad juo galės ne tik gerbiamam svečiui kojas patepti, bet ir savasias mirkyti. — (**25**) *Autuvas.* Ebr. t.: u ž k a i š č i a i. Geležies ir vario bus toki daugybė, kad iš jų galės pasidaryti užuot medinių geležinius ir varinius užkaiščius. — *Kaip tavo jaunystės...* Ebr. t.: T a v o s t i p r y b ė (tepasilieka) t a i p i l g a i k a i p t a v o d i e n o s.

(**26**) *Nėra...* Mozės palaiminimų užbaiga.—*Dievo kaip...* Ebr. t.: U o l o s k a i p *j'šurun'o* u o l a. Vz. aug. 32, 4. — *Kurs į dangų...* Ebr. t.: j i s u ž ž e n g i a į d a n g ų, k a d t a u p a d ė t u, i r s a v o d i d e n y b ė j e a n t d e b e s ų. — (**27**) *Amžinos rankos.* Viešpats visuomet padeda savo galybe Izraėliui ant žemės. — *Ir tars:* neprieteliui. — (**28**) *Ir vienas...* Ebr.

et subter brachia sempiterna:
ejiciet a facie tua inimicum,
dicetque: Conterere.
28 Habitabit Israel confidenter,
et solus. Oculus Jacob
in terra frumenti et vini,
cœlique caligabunt rore.
29 Beatus es tu Israel: quis similis tui
popule, qui salvaris in Domino?
scutum auxilii tui,
et gladius gloriæ tuæ:
negabunt te inimici tui.
et tu eorum colla calcabis.

ir apačioje amžinos rankos;
išmes iš po tavo veido neprietelį
ir tars: Buk sutrintas!
28 Izraėlis gyvens be pavojaus
ir vienas. Jokubo akis
kviečių ir vyno žemėje.
ir dangus aptems nuo rasos.
29 Palaimintas tu, Izraėliau! kas panašus į tave,
o tauta, kuri Viešpaties išgelbima?
Jis tavo pašalpos skydas
ir tavo šlovės kalavijas.
Tavo neprieteliai tavęs nepripažins,
o tu mindžiosi jų sprandus.

4. Mozės mirtis ir palaidojimas.

Caput XXXIV. 1 Ascendit er-
go Moyses de campestribus Moab
super montem Nebo, in verticem
Phasga contra Jericho: osten-
ditque ei Dominus omnem ter-
ram Galaad usque Dan, 2 et uni-
versum Nephthali, terramque
Ephraim et Manasse, et omnem
terram Juda usque ad mare no-

34. perskyrimas. 1 Taigi, Mo-
zė užžengė iš Moabo lygumų
ant Nėbo kalno ant Pasgos vir-
šunės ties Jėriku, o Viešpats
jam parodė visą Galaado žemę
iki Danui, 2 ir visą Neftalį, ir
visą Efraimo ir Manaso žemę,
ir visą Judo žemę iki tolimiau-

t.: atskirai Jokubo šaltinis, t. y. Jokubo ainija. — *Ir dangus aptems nuo rasos.* Ebr. t: ir jo dangus lieja rasą. — (**29**) *Tavęs nepripažins.* Ebr. t.: tau viltavi liaus. — *Mindžiosi jų sprandus.* Ebr. t.: mindžiosi jų augštumas, t. y. stipriausias jų krašto vietas. Kuomet gi jau paimtos esančios ant kalnų stiprovės, tuomet ir visa žemė pavergiama pilnai.

34, 1-12. Mozė pildydamas Viešpaties įsakymą, užžengia ant Nėbo kalno, išten pamato visą Žadėtąją žemę (1-4), miršta ir lieka palaidotas, o jo vietą pas tautą užima Jozuė (5-9). Visas penkiaknygis galop užbaigiamas pagyrimu Mozės.

(**1**) *Mozė užžengė:* kaip jam Viešpats buvo įsakęs. Plg. aug. 3, 27; 32, 49. — *Moabo lygumų...* Plg. Sk. 21, 20; 22, 1; 33, 14; Atk. 3, 27. — *Viešpats jam parodė.* Mozė matė Žadėtąją žemę ne regėjime, bet savo kuniškomis akimis, kurios ir jo senatvėje netik nebuvo susilpnėjusios (žem. 7. e.), bet dar toje valandoje liko Viešpaties sustiprintos. — *Visą Galaado žemę...* Nuo Nėbo, kurio viršunė 881 metru yra augščiaus už Tarpžemės juros paviršį, galima matyti sniegu nuklotą Ermoną, Taborą, Ebalį ir Garizimą, Alyvų kalną ir Sioną, Betliejaus ir Ebrono kalnus, Mirties jurą ir net Seiro kalnų dalį. — *Galaado žemę iki Danui:* visą Izraėlitams tekusį kraštą į rytus nuo Jordano. — (**2**) *Visą Neftalį...* Kraštas šiapus Jordano padalintas į tris plotus, pavadintus vardais giminių, kurioms jie vėliaus buvo Jozuės atiduoti: šiaurėje buvo Neftalio giminė, viduryje Efraimo ir Manaso, pietuose Judo. — *Iki tolimiau-*

vissimum, [3] et australem par-
tem, et latitudinem campi Je-
richo civitatis palmarum usque
Segor. [4] Dixitque Dominus ad
eum: Hæc est terra, pro qua ju-
ravi Abraham, Isaac, et Jacob,
dicens: Semini tuo dabo eam.
Vidisti eam oculis tuis, et non
transibis ad illam.
[5] Mortuusque est ibi Moyses
servus Domini, in terra Moab,
jubente Domino: [6] et sepelivit
eum in valle terræ Moab con-
tra Phogor: et non cognovit ho-
mo sepulcrum ejus usque in
præsentem diem. [7] Moyses cen-
tum et viginti annorum erat
quando mortuus est: non cali-
gavit oculus ejus, nec dentes
illius moti sunt. [8] Fleverunt eum
filii Israel in campestribus Mo-
ab triginta diebus: et completi
sunt dies planctus lugentium
Moysen.
[9] Josue vero filius Nun re-
pletus est Spiritu sapientiæ,
quia Moyses posuit super eum
manus suas. Et obedierunt ei
filii Israel, feceruntque sicut
præcepit Dominus Moysi.
[10] Et non surrexit ultra prophe-
ta in Israel sicut Moyses, quem
nosset Dominus facie ad faciem,

siai jurai, [3] ir pietinę dalį, ir
palmių miesto Jėriko lauko pla-
tybę iki Segorui. [4] Ir Viešpats
jam tarė: Šita yra žemė, apie
kurią aš prisiekiau Abraomui,
Izaokui ir Jokubui, tardamas:
Aš ją duosiu tavo ainijai. Tu ją
matei savo akimis, bet jon ne-
įeisi.
[5] Taigi, Viešpaties tarnas Mo-
zė mirė tenai Moabo žemėje,
įsakant Viešpačiui, [6] kurs jį pa-
laidojo Moabo žemės slėnyje
ties Porogu, ir neivienas žmo-
gus nežino jo kapo iki šiai die-
nai.. [7] Mozė mirdamas turėjo
šimtą dvidešimt metų; neapte-
mo jo akis, ir neišklybo jo dan-
tis. [8] Izraėlio sunųs jo raudojo
tris dešimtis dienų Moabo lygu-
mose, ir po to raudančiųjų Mo-
zės gedulas pasibaigė.

[9] Nuno gi sunus Jozuė buvo
pripildytas išminties Dvasia, nes
Mozė buvo ant jo uždėjęs savo
rankas. Jo klausė Izraėlio su-
nųs ir darė, kaip Viešpats buvo
įsakęs Mozei.
[10] Ir daugiaus nebepakilo Iz-
raėlyje pranašas toks kaip Mo-
zė, kurį Viešpats butu pažinęs

---

siai jurai: iki Tarpžemei jurai. — (**3**) *Pietinę dalį*: Negebo žemę. — *Palmių miesto*. Plg. Teis. 1, 16; 3, 13; 2 Kron. 28, 15. — *Lauko platybę*: visą Jordano slėnį tarp Mirties juros ir Genezarėto ežero. — *Iki Segorui*. Ebr. *Co'ar*. Vz. Prad. 19, 20... — (**4**) *Aš prisiekiau*... Vz. Prad. 12, 7; 15, 18.

(**5**) *Viešpaties tarnas*. Tą garbingą vardą buvo davęs Mozei pats Viešpats Vz. Sk. 12, 7... — *Įsakant Viešpačiui*. Plg. Sk. 20, 12; 27, 13. — (**6**) *Ties Pogoru*. Ebr. *Beth-Pe'or*. Vz. Sk. 23, 28. — *Neivienas žmogus nežino*... Pats Viešpats pasirupino Mozės laidotuvėmis, taip kad Izraėlitai nežinojo tikros jo kapo vietos. Tuo budu jie geriausiai buvo apsaugoti nuo pagundos atidavinėti stabmeldišką pagarbą Mozės palaikoms. Plg. Jud., 9. — (**7**) *Neišklybo jo dantis*.. Ebr. t.: nepasiliovė jo stiprumas. — (**8**) *Tris dešimtis*... Plg. Sk. 20, 30.

(**9**) *Buvo pripildytas*... Plg. Sk. 27, 16...

(**10**) *Daugiaus nebepakilo*... Mozė buvo Sen. Įstatyme didžiausis pranašas, nes tik per jį Viešpats padarė sandorą su išrinktaja tauta, todėl jis buvo tarpininkas tarp Dievo ir žmonių; bet be palyginimo viršesnis už jį Naujosias Sandoros Pranašas ir tarpininkas, musų Viešpats Jėzus Kristus, o viršesnis tiek, kiek sunus viršesnis už tarną. Vz. Žyd. 3, 2-6; plg.

11 in omnibus signis atque portentis, quæ misit per eum, ut faceret in terra Ægypti Pharaoni, et omnibus servis ejus, universæque terræ illius, 12 et cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyses coram universo Israel.

veidu į veidą, 11 visokiais ženklais ir stebuklais, kuriuos per jį siuntė, kad darytu Aigypto žemėje Paraonui, ir visiems jo tarnams, ir visai jo žemei, 12 ir visa galinga ranka ir didžiais stebėtinais veikalais, kuriuos Mozė padarė viso Izraėlio akyvaizdoje.

---

aug. 18, 5. — *Viešpats buvo pažinęs...* Plg. Iš. 33, 11; Sk. 12, 8 ir k. — (**11. 12**) *Visokiais ženklais...* Mozė peviršijo visus kitus pranašus dar įvairiais stebuklais, kuriuos per jį Dievas padarė Aigypte ir tyruose. Bet jei didis buvo Mozė gautomis iš Dievo privilėgijomis, tai jis neikiek nemažesnis ir stebėtinomis savo dorybėmis, kurios taip skaisčiai apsireiškė jo gyvenime, savo tikėjimu, dievotumu, paklusnumu, uolumu Dievo garbės gynime ir visa perviršijančia savo tautos meile.

JOZUĖS KNYGA.

ĮVEDIMAS.

1. Antruoju išrinktosios Izraėlio tautos vadu buvo Jozuė. Savo įpėdiniu, liepiant Viešpačiui, jį paskyrė Mozė, kuomet už nepasitikėjimą Dievu prie „Prieštaravimo vandens“ jam pačiam buvo uždrausta įeiti Žadėtojon žemėn. Jozuė buvo Nuno sunus iš Efraimo giminės. Pirmas jo vardas buvo Osėė, ebr. *Hošea'*. Kuomet tą vardą permainyta į Jozuę, ebr. *J'hošua'*, tikrai nežinia. Nors ta permaina paminėta tik tuomet, kada Jozuė buvo išsiųstas draug su kitais žvalgais Kanaano žemės apžiurėtų (Sk. 13, 17), tečiaus ji galėjo buti padaryta jau anksčiaus, kuomet ką tik išėję iš Aigypto Izraėlitai, kuriuos vedė į kovą Mozės paskirtas Jozuė, apgalėjo pirmą sykį Amalėkitus (Iš. 17, 8-14). Jozuė jau tuomet regimai buvo gerai žinomas Mozei, o po to atsitikimo randame jį gana dažnai šaly pirmojo didžio Izraėlitų vado. Jis eina draug su Moze į Sinajaus kalną (Iš. 24, 13) ir draug su juo grįžta, jis budi prie sandoros šėtros, kurią Mozė buvo perkėlęs už Izraėlitų stovyklos (Iš. 33, 11), jis užsistoja už Mozės garbę, kada ji rodėsi įžeista dviejų iš tarpo septynių dešimtų dviejų vyresniųjų, išrinktų padėjėjais tautai valdyti (Sk. 11, 27-29), jis sugrįžęs iš Kanaano žemės draug su Kalėbu stoja Mozės pusėje ir stengiasi nuraminti kitų žvalgų suklaidintą ir įerzintą tautą, nesibijodamas jos grumojimų (Sk. 14, 6-10). Tas ištikimumas ir ta drąsa padarė, kad iš visų Izraėlitų tuomet turėjusių dvidešimt ir daugiaus metų, tik jam vienam su Kalėbu buvo suteikta malonė įeiti į Žadėtąją žemę. Paskirtas galop visos tautos vadu ir pripildytas išminties Dvasia, mirus Mozei, Jozuė tapo

jo įpėdiniu, nors ir nepaveldėjo visų privalumų ir privilėgijų, kuriomis buvo apdovanotas didis Izraėlio įstatymdavis, kuriam Viešpats kalbėjo „v e i d a s į v e i d ą, k a i p p a p r a s t a i ž m o g u s k a l b a s i s u s a v o p r i e t e l i u“ (Iš. 33, 11).

2. Dvejopa užduotis buvo pavesta naujam Izraėlio vadui: užkariauti ginklais Kanaano žemę ir ją padalinti tarp devynių ir pusės giminių. Kaip tiedvi užduoti Jozuė išpildė su lygia stiprybe ir išmintimi, pasakojama jo vardu pavadintoje knygoje, kuri pagal savo turinį gali buti padalinta į dvi dali ir užbaigą. Pirmoje dalyje (1, 1—12, 24) kalbama apie tai, kaip Jozuės vedami Izraėlitai stebuklingai perėjo per Jordaną ir užkariavo Žadėtąją žemę, visur aiškiai apsireiškiant Dievo pagalbai. Antroje dalyje (13, 1—22, 34) pasakojama apie užimtos žemės padalinimą tarp devynių giminių ir pusės, o taipogi apie paskyrimą prieglaudos ir Lėvitų miestų. Užbaigoje (23, 1—24, 33) minimi paskutiniai Jozuės perspėjimai, sandoros atnaujinimas ir Jozuės bei vyriausiojo kunigo Eleazaro mirtis.

Kanaano žemė buvo pažadėta jau Patriarkams ir tas pažadėjimas buvo atnaujintas nesykį paskiaus; bet be to, Dievas buvo žadėjęs laikyti išrinktąją tautą ypatingoje savo globoje ir Mozei mirus (Sk. 27, 12...). Kaip ištikimai Dievas išpildė savo žadėjimus, aiškiai parodo visa Jozuės knyga. Užtat pirmoje jos dalyje pasakojama ne ištisa Palestinos užkariavimo istorija, bet išrinkti tik svarbesni atsitikimai, kuriuose Dievas nepaprastais stebuklais apreiškė ypatingą savo globą, kaip tai perėjimas per Jordaną, paėmimas Jėriko ir Hajo, apgalėjimas penkių karalių, ir apie tuos dalykus kalbama plačiaus, o daugybė kitų vos paminėta; pasakojimas gi apie užkariautos žemės padalinima užbaigiamas tokiais žodžiais: „V i e š p a t s D i e v a s d a v ė I z r a ė l i u i v i s ą ž e m ę, k u r i ą d u o t i b u v o p r i s i e k ę s j ų t ė v a m s... N e t n e i v i e n a s ž o d i s, k u r į j i s j i e m s b u v o p a ž a d ė j ę s i š p i l d y t i, n e p a s i l i k o t u š č i a s, b e t v i s a b u v o t i k r a i į v y k d y t a“ (Joz. 21, 41. 43). Taigi, abi knygos dali skelbia Dievo ištikimumą jo žadėjimuose. Tas gi ištikimumas reikalauja, kad Izraėlis iš savo pusės butu ištikimas Dievui ir pildytu jo duotąjį įstatymą, kaip tai visai aiškiai nurodoma Jozuės knygos užbaigoje.

3. Daug dabartinių kritikų mano, kad Jozuės knyga draug su penkiomis Mozės knygomis buvusios kitados vienu veikalu, kurį jie vadina Hexateuchu, ir kad ji esanti tik šeštoji to veikalo dalis; o apie jos atsiradimą jie išreiškia tas pačias nuomones, ką ir apie Pentateuchą. Jie sako, kad Jozuės knyga buvusi parašyta ne susykiu ir ne vieno žmogaus, kad paskutinis redaktorius paėmęs iš tų pačių šaltinių, iš kurių padarytas Pentateuchas, įvairias jos dalis ir jas suvienijęs, bet taip nedailiai, kad ir dabar galima esą rasti to suvienijimo žymės. Vienok tų nuomonių visai nepatvirtina šv. Knygų istorija. Žydai jau seniausiais laikais nieko nežinojo apie tai, kad kada nors butu buvęs vienas veikalas, apimąs Pentateuchą ir Jozuės knygą, o seniausis jų padavimas aiškiai liudija, kad Jozuės knygą laikyta ne tik atskiru veikalu, bet dar ją priskaityta šv.

Knygų rinkinyje prie visai kito skyriaus, butent prie „Pranašų". Toliaus kritikai stengiasi tariamos vienybės buvimą priparodyti esančiu tarp abiejų veikalų vidujiniu sąryšiu ir panašumu. Tiesa, sąryšis tarp Pentateucho ir Jozuės knygos yra, nes ji pradeda Izraėlio istoriją nuo tos valandos, kuria baigiasi Atkartotojo Įstatymo knyga; ji pasakoja apie tolimesnius atsitikimus iš gyvenimo tos tautos, kurią Mozė buvo atvedęs prie paties Jordano ir kuriai buvo belikę pereiti per tą upę ir apimti seniai žadėtą ir pageidaujamą žemę. Bet tuo ir baigiasi nurodomas sąryšis, nes visais kitais žvilgsniais Jozuės knyga yra užbaigtas ir neprigulmingas veikalas. Ji turi savo planą, kurs jai suteikia reikalingą vienybę; jos turinys susideda iš jai nuosavių dalykų, kuriais yra Jozuės įvykdytas Palestinos užkariavimas ir padalinimas; taipogi ji turi visai kitą tikslą negu Pentateuchas. Galop pačių dalykų pasakojimo budu ji žymiai skiriasi ir nuo Išėjimo bei Skaitlių knygų, paduodančių lyg kokias ištraukas iš dieninių užrašų apie žymesnius atsitikimus, ir nuo Kunigų knygos su jos įstatais, ir nuo Atkartoto Įstatymo su jo pamokslais. O jei randame žymų panašumą tarp atskirų dalių, tai jis neikiek nestebėtinas. Juk Jozuės knygoje pasakojama apie tą pačią tautą, kurios budas negalėjo trumpu laiku persimainyti, kuri buvo gavusi savo įstatymą ant Sinajaus ir dabar turėjo jį įvykdyti ir pagal jį gyventi, kiek leido aplinkybės. Izraėlitų vadas ilgą laiką yra buvęs Mozės tarnu, pirma negu tapo jo įpėdiniu. Jis subrendo ir prisirengė prie savo pasiuntinystės Mozės akyse, po įtekme jo pavyzdžio ir pamokymų, todėl turėjo panašias idėjas apie dalykus ir savo paskutiniuose pamoksluose jas išreiškė panašiai į Mozės pamokslus Atkartotame Įstatyme. Yra panašumų ir styliuje, nes ne tik ebraiška kalba pasiliko ta pati, koki buvo Izraėlitams išeinant iš Aigypto, bet taipogi joje buvo ir toliaus išreiškiamos įvairios idėjos; iš kitos gi pusės styliuje yra ir žymių skirtumų ir visai nuosavių išsireiškimų, kaip „visos žemės Viešpats" (3, 11. 13), „*gibbore chail*" (1, 14; 6, 2; 8, 3; 10, 7), *'am milchamah*", kurie ir kritikus priverčia spėlioti, kad Jozuės knygos redaktorius be Pentateucho šaltinių naudojęsis dar kitais. Vienodumas visos knygos styliuje, tie patis išsireiškimai, ta pati sakinių sąstata, tos pačios gramatikos formos gana aiškiai liudija, kad knyga parašyta vieno žmogaus.

4. Visai tikrų žinių, kokiuo laiku parašyta Jozuės knyga ir kas buvo jos autorius, nėra; bet yra visupirma pačioje knygoje visai tikrų nurodymų, kad ji buvo parašyta anksčiaus už Saliamono ir Dovido laikus. Taip Jozuės knygoje pasakyta, kad Kananiečiai buvo palikti Gazere (16, 10), kad Jėbuziečiai tebegyveno Jeruzalėje (15, 63), kad Sidonas tebesiskaitė „dideliu miestu"; iš kitur gi žinoma, kad Saliamono laikais Aigypto karalius paėmė Gazerį, išnaikino jo gyventojus ir patį miestą atidavė Saliamonui, kad Dovidas aštuntais savo karaliavimo metais atėmė iš Jėbuziečių Jeruzalę, kad Sidonas buvo Pilistymų išgriautas Teisėjų laikais, o didžiuoju Penikijos miestu ėmė skaityties vien Tyras. Taigi, Jozuės knyga turėjo buti parašyta anksčiaus už tas visas su laiku įvykusias permainas.

Toliaus Jozuės knygoje galima rasti nurodymų, kad ji buvo parašyta žmogaus, gyvenusio Jozuės laikais arba neilgai trukus po Jozuės mirties. Taigi, antroje jos dalyje žemės plotai, paskirti pavienėms giminėms, aprašomi labai nevienodai. Butent Judo ir Benjamino giminių dalis aprašomos, smulkiai nurodant griežtas jų ribas ir išskaitant visus miestus, kitų gi ribos nurodomos tik apskritai ir net ne visai griežtai, arba išskaitomi tik kaikurie miestai. Toks aprašinėjimo budas labiausiai tinka laikui, kuomet Izraėlitai dar neseniai buvo atėję Palestinon, jos visos nepažinę, kuomet vienos jos dalis buvo visai užimtos ir jų gyventojai išnaikinti, kitos gi dar nepabaigtos atėminėti. Taippat ir pirmoji knygos dalis leidžia spėti, kad ji buvo parašyta nelabai ilgai trukus po aprašomų atsitikimų. Perėjimas per Jordaną, užkariavimas Jėriko, apgalėjimas penkių Amoriečių karalių aprašyta taip gyvai, kaip paprastai aprašinėja žmogus pats visa matęs savo akimis ir dalyvavęs atsitikimuose.

Galop Jozuės knygos autorius pasirodo labai gerai žinąs Pentateuchą. Dažnai pas jį primenami Mozės įsakymai apie Žadėtosios žemės užkariavimą ir pasidalinimą, apie Kananiečių išgalabijimą, apie prieglaudos ir Lėvitų miestų paskyrimą, atkartojami kaikurie Mozės perspėjimai, o net ir žodžiai. Visa tai, regisi, nurodo, kad Jozuės knygos autorius turėjo gyventi didžiojo įstatymdavio laikais ir buvo jam labai artima ypata. Tokios gi kitos ypatos Izraėlio istorijoje nežinome kaip tik Jozuę. Pačioje gi Jozuės knygoje pasakyta, kad jis yra rašęs „visus šituos žodžius Viešpaties įstatymo knygoje“ (Joz. 24, 26). Nors tuos žodžius dauguma aiškintojų supranta tik apie sandoros atnaujinimą, tečiaus su kitais aiškintojais galima juos suprasti apie visą Jozuės knygą ir jį patį skaityti jo vardu pavadintojo veikalo autoriumi. Tos taipogi nuomonės laikėsi senobinis žydų padavimas ir dauguma senesniųjų aiškintojų.

Sutinkant, kad pats Jozuė buvo jo knygos autoriumi, reikia tečiaus pripažinti, kad ne tik paskutiniai jos žodžiai apie Jozuės mirtį, bet ir kaikurie kiti patėmijimai pačioje knygoje buvo padaryti paskesniais laikais.

5. Jei pats Jozuė yra parašęs jo vardu vadinamą knygą, tai negali buti jokios abejonės, kad pasakojami joje atsitikimai yra visai tikri, nes Jozuė juos geriausiai žinojo; o kadangi jis buvo paties Dievo išrinktas Mozės įpėdiniu ir pripildytas išminties dvasia, todėl negalėjo norėti vesti savo skaitytojus į paklydimą, bet jiems pasakojo tikrą tiesą. Jei vienok tą knygą rašė ne pats Jozuė, bet truputį vėliaus už jį gyvenęs autorius, tai ir jo žodžiai visai verti tikėjimo, nes knygoje kalbama apie viešus dalykus ir visiems žinomus, kurių nebuvo galima prasimanyti. Pats pasakojimo budas turi visas tikrumo žymes. Autorius neslepia to, kas nevisai atsargiai buvo padaryta paties tautos vado Jozuės, o taipogi visos tautos prasikaltimų. Savo žodžiams patvirtinti jis išskaito paminklus, pastatytus pasakojamų dalykų atminčiai, tebebuvusius rašymo laiku, žinomus ir prieinamus visiems.

Paskesniųjų šventų knygų autoriai patvirtina Jozuės knygos tikrumą, minėdami nemaža atsitikimų, kurie joje minimi. Jau pirmuose

Teisėjų knygos žodžiuose pasakyta, kad Jozuė buvo Izraėlitų vadas kovoje prieš Kananiečius. Atkartojama čionai nemaža ir kitų atsitikimų, o atėmimas Karjat-Arbės pasakojamas tais pačiais žodžiais abiejose knygose. Sutartis su Gabaonitais minima Samuėlio ir Karalių knygose. Didieji stebuklai, perėjimas per Jordaną, dienos prailginimas minimi Psalmėse ir pas Pranašus. Trumpai sakant, visa paskesniųjų Izraėlitų istorija išdalies patvirtina tai, kas pasakyta Jozuės knygoje, nes iš jų matome, kad Izraėlitų gyvenimo stovis buvo vėlesniais laikais toks, koks jis nupieštas Jozuės knygoje. Senobės dokumentuose ir pas šiaip jau pasaulinius istorijos rašytojus yra taipogi nurodymų, kad kaip tikJozuės laikais radosi labai daug išeivių iš Palestinos, apsigyvenusių Tarpžemio juros salose ir Afrikos pakraščiuose, kurie, anot šv. Augustino liudijimo, dar jo laikais tebevadinę save Kananiečiais; tas gi išeivių pasidauginimas taippat patvirtina, kad Palestinoje tuo metu įvyko permainos, privertusios daugybę jos gyventojų bėgti kur kitur.

Senobės žydų synagoga visados turėjo Jozuės knygą savo šv. knygų kanone. Dievo įkvėptu veikalu ją skaitė Naujojo Įstatymo rašytojai, kaip pasirodo iš žodžių šv. Povilo (Žyd. 11, 30. 31; 13, 5), šv. Jokubo (2, 25) ir šv. Stepono (Apd. 7, 45). Tokia ją laikė visais amžiais Katalikų Bažnyčia.

Prikaišiojantiems, kad Jozuės knygoje aprašomos karės buvusios perdaug žiaurios ir neteisingos, atsakė jau šv. Augustinas, jog pats Dievas buvo nesykį pažadėjęs Palestiną Patriarkams, pats ją padovanojo Izraėlitams ir pats jiems liepė išnaikinti Kanaano gyventojus; Dievo gi įsakymai yra įstatai, kurių nevalia peržengti; kietą teismą ir bausmę buvo užsipelnę Kananiečiai savo bjauriausia stabmeldyste; Izraėlitai buvo tik įrankis tos bausmės įvykdyme.

Liber Josue

Hebraice *Jehosua.*

Jozuės knyga

Ebraiškai *J'hošua'*

I. Palestinos užkariavimas. 1. Prisirengimas prie karės.
1) Paliepimas pereiti per Jordaną.

Caput I. [1] Et factum est post
mortem Moysi servi Domini, ut
loqueretur Dominus ad Josue
filium Nun, ministrum Moysi,
et diceret ei: [2] Moyses servus me-
us mortuus est: surge, et transi
Jordanem istum tu et omnis
populus tecum, in terram, quam
ego dabo filiis Israel. [3] Omnem
locum, quem calcaverit vesti-
gium pedis vestri, vobis tradam,
sicut locutus sum Moysi. [4] A
deserto et Libano usque ad flu-
vium magnum Euphraten, om-
nis terra Hethæorum usque ad

1. perskyrimas. [1] Atsitiko,
kad, mirus Viešpaties tarnui Mo-
zei, Viešpats kalbėjo Mozės tar-
nui Nuno sunui Jozuei ir jam
tarė: [2] Mano tarnas Mozė mirė;
kelkies ir eik per šitą Jordaną,
tu ir draug su tavim visa tau-
ta, į žemę, kurią aš duosiu Iz-
raėlio sunums. [3] Aš jums ati-
duosiu kiekvieną vietą, kurią
bus užmynus jusų koja, kaip
esu kalbėjęs Mozei. [4] Jums pri-
derės plotas nuo tyrumos ir nuo
Libano iki didžiai Eaprato upei,
visa Hetiečių žemė iki Didžia-

Pirmojoje Jozuės knygos dalyje (1, 1—12, 24) kalbama apie Žadėtosios žemės užkariavimą. Pasakojimas prasideda (1, 1—5, 16) paminėjimu tų aplinkybių, kurios pranoko patį susirėmimą su Kananiečiais, butent perėjimo per Jordaną ir prisirengimo prie kovos.

1, 1-18. Jozuė, pats gavęs iš Dievo įsakymą eiti per Jordaną Palestinos užimtų ir sustiprintas Dievo pagalbos pažadėjimu, liepia Izraėlio sunums rengties prie perėjimo, o Rubeno, Gado ir Manaso giminės jis ragina, kad, kaip buvo pasiketinusios, padėtu savo broliams laukiamoje karėje.

(1, 1) *Atsitiko.* Ebr. *vaij'hi*, ir įvyko. Jungė „ir" nurodo, kad Jozuės knyga šv. Knygų kanone buvo sujungiama su senesniu už ją veikalu, butent su Pentateuchu. — *Mirus.* Rasi pasibaigus trims dešimtims gedulo dienų po Mozės mirties (vz. Atk. 34, 8). — *Viešpaties tarnui.* Nors visi Izraėlitai buvo Dievo tarnais, bet tas garbingas pavadinimas ypač duodamas tiems, kurie buvo paties Dievo išrinkti, kad jam tarnautu ypatingu budu. Taip buvo vadinami Patriarkai, dievoti karaliai, pranašai. Taip pavadintas Mozė jau Atk. 34, 5; taip vadinasi toliaus (Joz. 24, 29) ir Jozuė, kurs dabar yra tik Mozės tarnas.—*Jozuei.* Vz. Įved. pusl. 751. — (2) *Į žemę, kurią...* Kadangi Dievas yra pasaulio Sutvertojas ir Viešpats, jis gali paskirti kiekvienai tautai nuosavybę. Kananiečių nuodėmės buvo pasiekusios savo augščiausį laipsnį ir užsipelniusios teisingą Dievo bausmę. Dievas jau seniai buvo žadėjęs patriarkams Kanaano žemę (Prad. 15, 18; 35, 12), dabar, pasibaigus 40 bausmės metų,kuriuos Izraėlio sunųs turėjo klaidžioti po tyrus, jis pildo savo pažadėjimą, bet, atiduodamas Žadėtąją žemę, jis reikalauja jų pačių sandarbininkavimo. Kad užimtasis kraštas nepavirstu tyrais, Kananiečiai reikia iš jo išstumti pamažu. — (3. 4) *Kiekvieną vietą, kurią...* Vz. Atk. 11, 24. — *Hetiečių.* Vz. Prad.

mare magnum contra solis oc-
casum erit terminus vester. [5]
Nullus poterit vobis resistere
cunctis diebus vitæ tuæ: sicut
fui cum Moyse, ita ero tecum:
non dimittam, nec derelinquam
te. [6] Confortare, et esto robu-
stus: tu enim sorte divides po-
pulo huic terram, pro qua ju-
ravi patribus suis, ut traderem
eam illis. [7] Confortare igitur, et
esto robustus valde: ut custo-
dias, et facias omnem legem,
quam præcepit tibi Moyses ser-
vus meus: ne declines ab ea ad
dexteram vel ad sinistram, ut
intelligas cuncta quæ agis. [8] Non
recedat volumen legis hujus ab
ore tuo: sed meditaberis in eo
diebus ac noctibus, ut custodias
et facias omnia quæ scripta sunt
in eo: tunc diriges viam tuam,
et intelliges eam. [9] Ecce præ-
cipio tibi, confortare, et esto
robustus. Noli metuere, et noli
timere: quoniam tecum est Do-
minus Deus tuus in omnibus ad
quæcumque perrexeris.

[10] Præcepitque Josue princi-
pibus populi, dicens: Transite
per medium castrorum, et im-
perate populo, ac dicite: [11] Præ-
parate vobis cibaria: quoniam
post diem tertium transibitis
Jordanem, et intrabitis ad pos-
sidendam terram, quam Domi-
nus Deus vester daturus est vo-
bis. [12] Rubenitis quoque et Ga-

jai jurai vakaruose. [5] Niekas ne-
galės jums pasipriešinti per vi-
sas tavo gyvenimo dienas; kaip
aš buvau su Moze, taip busiu
su tavim; neapleisiu ir nepalik-
siu tavęs. [6] Buk stiprus ir drą-
sus, nes tu burta padalinsi ši-
tai tautai žemę, apie kurią aš
prisiekiau jų tėvams, kad jiems
ją duosiu. [7] Taigi, buk stiprus
ir labai drąsus, kad užlaikytu-
mei ir pildytumei visą įstatymą,
kurį tau mano tarnas Mozė da-
vė; nenukrypk nuo jo nei de-
šinėn, nei kairėn, kad butumei
išmintingas visame, ką darai. [8]
Teneatstoja šito įstatymo kny-
ga nuo tavo burnos, bet apie
tai mąstysi per dienas ir naktis,
kad užlaikytumei ir darytumei
visa, kas joje parašyta; tuomet
tu eisi tiesiai savo keliu ir elg-
siesi išmintingai. [9] Štai, aš tau
įsakau: buk stiprus ir drąsus!
Nenusigąsk ir nesibijok; nes su
tavim bus Viešpats, tavo Die-
vas, visame, prie ko tik eisi.

[10] Taigi, Jozuė įsakė tautos
kunigaikščiams ir tarė: Eikite
stovyklos viduriu, liepkite tau-
tai ir sakykite: [11] Prisirengkite
sau paviržio, nes po trijų die-
nų pereisite per Jordaną ir ei-
site paveldėtų žemės, kurią Vieš-
pats, jusų Dievas, jums duos. [12]
Jis tarė taipogi Rubeno bei Ga-
do sunums ir Manaso giminės

10, 15. Hetiečiai išvardinti čionai rasi, kaipo atstovai visų Kananiečių. — (**5. 6**) *Niekas negalės...* Plg. Atk. 11, 25; 31. 7. 8. 23. — (**7**) *Kad butumei išmintingas...* Anot ebr. t.: kad tau gerai sektusi, ką tik darysi. — (**8**) *Teneatstoja... nuo tavo burnos.* Jozuė privalo nuolat skaityti Dievo duotuosius įsakymus. — *Tuomet tu eisi...* Ebr. t.: tuomet eisi laimingai savo keliu ir tuomet tau pasiseks.

(**10**) *Kunigaikščiams.* Ebr. *šotrim*, r a š t i n i n k a m s. Plg. Iš. 5, 6. — (**11**) *Paviržio.* Izraėlitai dar tebegaudavo stebuklingos mannos, kuri liovėsi kritus tik vėliaus (vz. žem. 5, 12), bet mannos buvo galima pasiimti tik tai dienai; todėl čionai kalbama apie prirengimą kitokio maisto. Izraėlitai be abejonės turėjo dabar gana valgomų dalykų iš grobio, kurį buvo paėmę neseniai įvykusiose laimingose ka-

ditis, et dimidiæ tribui Manas-
se ait: 13 Mementote sermonis,
quem præcepit vobis Moyses
famulus Domini, dicens: Domi-
nus Deus vester dedit vobis re-
quiem, et omnem terram. 14 Uxo-
res vestræ, et filii, ac jumenta
manebunt in terra, quam tradi-
dit vobis Moyses trans Jorda-
nem: vos autem transite arma-
ti ante fratres vestros, omnes
fortes manu, et pugnate pro eis,
15 donec det Dominus requiem
fratribus vestris sicut et vobis
dedit, et possideant ipsi quoque
terram, quam Dominus Deus ve-
ster daturus est eis: et sic re-
vertemini in terram possessio-
nis vestræ, et habitabitis in ea,
quam vobis dedit Moyses famu-
lus Domini trans Jordanem con-
tra solis ortum. 16 Responde-
runtque ad Josue, atque dixe-
runt: Omnia, quæ præcepisti no-
bis, faciemus: et quocumque mi-
seris, ibimus. 17 Sicut obedivi-
mus in cunctis Moysi, ita obe-
diemus et tibi: tantum sit Do-
minus Deus tuus tecum, sicut
fuit cum Moyse. 18 Qui contra-
dixerit ori tuo, et non obedie-
rit cunctis sermonibus, quos præ-
ceperis ei, moriatur: tu tantum
confortare, et viriliter age.

pusei: 13 Atsiminkite įsakymą,
kurį jums davė Viešpaties tar-
nas Mozė, kuomet tarė: Vieš-
pats, jusų Dievas, suteikė jums
atilsį ir visą žemę. 14 Jusų pa-
čios, vaikai ir galvijai pasiliks
žemėje, kurią Mozė jums atida-
vė anapus Jordano; jųs gi visi
stiprųs vyrai pereikite su gin-
klais savo brolių priekyje ir ko-
vokite už juos, 15 kolei Vieš-
pats neduos jusų broliams atil-
sio, kaip jums yra davęs, ir ko-
lei taipogi jie nepavaldės žemės,
kurią Viešpats, jusų Dievas, jums
duos; o paskui sugrįšite į savo
paveldėtąjį kraštą ir gyvensite
žemėje, kurią Viešpaties tarnas
Mozė jums davė anapus Jorda-
no rytuose. 16 Jie atsakė Jozuei
ir tarė: Visa, ką mums įsakei,
padarysime, ir kur tik siųsi, ei-
sime. 17 Kaip visame buvome
paklusnųs Mozei, taip busime
paklusnųs ir tau; tiktai Vieš-
pats, tavo Dievas, teesie su ta-
vim, kaip buvo su Moze. 18 Kas
priештaraus tavo burnos žodžiams
ir bus nepaklusnus visam tam,
ką jam įsakysi, tenumiršta; tik-
tai tu buk drąsus ir elgkies kaip
vyras.

---

rėse.—*Po trijų dienų...* Toliaus paminėti žvalgai buvo tikriaųsiai išsiųsti Jėrikan anksčiaus už šitą paliepimą ir rasi jau buvo sugrįžę. Plg. žem. 2, 22; 3, 1.—(**13**) *Atsiminkite įsakymą...* Vz. Sk. 32, 20-24. Pustrečios giminės buvo gavę savo dalį į rytus nuo Jordano, bet su ta sąlyga, kad jie padės savo broliams užkariauti Palestiną.—(**14**) *Visi stiprųs vyrai.* Ebr. *Gibbore hachail,* heroes robusti, stiprųs karžygiai. Išsireiškimas nesutinkamas Pentateuche. Plg. žem. 6, 2; 8, 3; 10, 7. Darant paskutinį sąrašą tinkančių eiti karėn buvo rasta Rubeno giminėje 43.500, Gado 40.500 ir Manaso 52.700. Iš jų visų, kaip pasakyta žem. 4, 13, perėjo per Jordaną tik 40.000, ir tie čionai pavadinti *gibbore hachail,* rinktiniais kareiviais; kiti gi iš pustrečios giminės, nors galėjo traukti karėn, bet buvo regimai Jozuės palikti savo tėviškės saugotų.

2, 1-24. Du Jozuės išsiųstu žvalgu ateina į Jėriką ir apsistoja pas Raabą, kuri juodu paslepia nuo Jėriko karaliaus pasiuntinių ir užtat sau išdera, kad Izraėlitai, paėmę miestą, paliks gyvus ją ir jos gimines. Po to Raabos išleistu du žvalgu laimingai grįžta pas Jozuę.

2) Žvalgų išsiuntimas į Jêriką.

Caput II. 1 Misit igitur Josue
filius Nun de Setim duos viros
exploratores in abscondito: et
dixit eis: Ite, et considerate ter-
ram, urbemque Jericho. Qui per-
gentes ingressi sunt domum mu-
lieris meretricis, nomine Rahab,
et quieverunt apud eam. 2 Nun-
tiatumque est regi Jericho, et
dictum: Ecce viri ingressi sunt
huc per noctem de filiis Israel,
ut explorarent terram. 3 Misit-
que rex Jericho ad Rahab di-
cens: Educ viros, qui venerunt
ad te, et ingressi sunt domum
tuam: exploratores quippe sunt,
et omnem terram considerare
venerunt. 4 Tollensque mulier
viros, abscondit, et ait: Fateor,
venerunt ad me, sed nesciebam
unde essent: 5 cumque porta
clauderetur in tenebris, et illi
pariter exierunt, nescio quo abie-
runt: persequimini cito, et com-
prehendetis eos. 6 Ipsa autem

2. perskyrimas. 1 Taigi, Nu-
no sunus Jozuė išsiuntė iš Sė-
timo slapčia du žvalgu ir jiem-
dviem, tarė: Eikita ir apžiurėki-
ta žemę ir Jėriko miestą. Juo-
du, iškeliavusiu, atėjo į mote-
riškės paleistuvės, vardu Raabos,
namus ir pas ją pasiliko. 2 Tuo-
met buvo pranešta Jėriko ka-
raliui ir sakyta: Štai, čionai atė-
jo nakčia vyrai iš Izraėlio sunų
žemės apžiurėtų. 3 O Jėriko ka-
ralius siuntė pas Raabą ir tarė:
Išvesk vyrus, kurie atvyko pas
tave ir įėjo į tavo namus, nes
jie yra žvalgai ir atėjo visos že-
mės apžiurėtų. 4 Moteriškė gi
ėmė ir paslėpė du vyru ir tarė:
Tiesa, buvo pas mane užėję, bet
aš nežinojau, iš kur jie; 5 o ka-
da sutemstant vartai buvo už-
daromi, jie tuo pačiu metu iš-
ėjo, ir aš nežinau, kur jie nuė-
jo; vykitės juos greitai ir sugau-
site. 6 Pati gi užvedė du vyru

(**2**, **1**) *Iš Sėtimo.* Plg. Sk. 25, 1. Buvo tai paskutinė Izraėlitų stotis po ilgos kelionės per tyrus; čionai tauta pasiliko gana ilgai. Iš Sėtimo lig Jordanui buvo apie tris valandas kelionės ir tiek pat nuo Jordano lig Jėrikui.— *Du žvalgu.* Jozuė siunčia tik du jaunikaičiu (6, 23) ir tai *slapčia*, nes dalykas buvo pavojingas dėlei suprantamo Jėrikiečių budrumo; iš kitos gi pusės jis rasi bijojosi, kad išsiuntimas didesnio žvalgų burio ir tai žinant visai tautai neturėtu tokių pat pasekmių, kokias turėjo dvylikos Mozės išsiųstųjų iš Kadėso žvalgų apsilankymas Kanaano žemėje. — *Jėriko.* Ebr. *J'richo.* Jis dažnai vadinasi Palmių miestu (Atk. 34, 3 ir k.). Kadangi Izraėlitai rengėsi pereiti per Jordaną ties Jėriku, todėl reikėjo paimti visupirma tas miestas, nes jo nepaėmus tolesnis kelias į Palestiną butu pasilikęs užkirstas. — *Paleistuvės.* Įeidami į paleistuvės namus, žvalgai vylėsi pigiaus galėsią paslėpti tikrąjį savo atėjimo tikslą. Ištvirkę Kananiečiai paleistuvystėje rasi visai nematė kaltybės. Nors Raaba buvo nupuolusi moteriškė, bet ji turėjo ir gerų privalumų. Plg. Žyd. 11, 31; Jok. 2, 25... — (**2**) *Jėriko karaliui.* Kanaano žemė buvo padalinta tarp daugybės karalėlių, kurių valdžioje buvo dažnai ne daugiaus kaip vienas miestas su apylinke. — — (**5**) *Kada sutemstant...* Ebr. t.: vartų uždarymo metu, kada buvo sutemę. Kalbama apie miesto vartų uždarymą, kas buvo daroma kiekvieną vakarą, kad išvengus netikėto įsiveržimo nepríetelių nakčia. Raaba tikėjo, kad miestas ar šiaip ar taip pražus ir kad nuo prapulties jo neišgelbės išdavimas žvalgų; juos gi paslėpdama ji galėjo tikėties dėkingumo ir atsilyginimo. Savo tikslui pasiekti ji drąsiai meluoja. Įkvėptas autorius, kalbėdamas apie Raabos pasielgimą, negiria ir nepeikia to jos melo, bet tik pasako, kas buvo. — (**6**) *Ant namų stogo*: Rytuose namų stogas ne nuo-

fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos stipula lini, quæ ibi erat.
[7] Hi autem, qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam, quæ ducit ad vadum Jordanis: illisque egressis statim porta clausa est.
[8] Necdum obdormierant qui latebant, et ecce mulier ascendit ad eos, et ait:
[9] Novi quod Dominus tradiderit vobis terram: etenim irruit in nos terror vester, et elanguerunt omnes habitatores terræ.
[10] Audivimus quod siccaverit Dominus aquas Maris rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Ægypto: et quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus, qui erant trans Jordanem: Sehon et Og, quos interfecistis.
[11] Et hæc audientes pertimuimus, et elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum: Dominus enim Deus vester ipse est Deus in cœlo sursum, et in terra deorsum.
[12] Nunc ergo jurate mihi per Dominum, ut quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita et vos faciatis cum domo patris mei: detisque mihi verum signum,
[13] ut salvetis patrem meum et matrem, fratres ac soro-

ant savo namų stogo ir juodu uždengė tenai buvusiais linais.
[7] Išsiųstieji vijosi juodu keliu vedančiu prie Jordano brastos, ir kaip tik jie buvo išėję, vartai buvo užrakinti.

[8] Pasislėpusieji dar nebuvo užmigę, kuomet moteriškė užėjo pas juodu ir tarė:
[9] Žinau, kad Viešpats atidavė jums žemę, nes mus apnyko išgąstis dėlei jusų, ir visi šitos žemės gyventojai nusiminė.
[10] Mes girdėjome, kad Viešpats buvo išdžiovinęs Raudonosios juros vandenį, jums į jį įeinant, kuomet iškeliavote iš Aigypto, ir ką esate padarę dviem Amoriečių karaliam, buvusiem anapus Jordano, Sehonui ir Ogui, kuriuodu jųs užmušėte.
[11] Tai išgirdę, nusigandome; musų širdis nusiminė ir mumyse nebeliko drąsos, jums ateinant; nes Viešpats, jusų Dievas, patsai yra Dievas danguje augštybėse ir ant žemės apačioje.
[12] Dabar tat prisiekkite man per Viešpatį, kad kaip aš padariau su judviem mielaširdystę, taip ir jųs darysite su mano tėvo namais ir man duosite tikrą ženklą,
[13] jog išgelbėsite mano tėvą ir motiną, mano brolius ir

laidus, bet visai plokščias. — *Linais*: dar neišmintais linais, kuriuos Raaba džiovino ant stogo. Žydų Velykos buvo visai arti (5, 10), todėl karštose Jėriko apylinkėse linai buvo jau pribrendę.—(**7**) *Vijosi juodu keliu...*: spėdami, kad žvalgai skubinasi grįžti prie savųjų. – *Vartai buvo užrakinti*. Miesto vartus pasiskubino užrakinti, kad žvalgai, jei jie butu pasilikę mieste, nebegalėtu ištrukti.

(**9**) *Mus apnyko išgąstis...* Taip ėmė pildyties Mozės giesmės žodžiai. Vz. Iš. 15, 15. 16. Viešpaties padaryti Izraėlitams stebuklai padarė jo vardą garsų tarp visų aplinkinių tautų; ir Raaba suprato iš tų stebuklų, kad niekas negalės pasipriešinti Izraėliui. — (**10**) *Mes girdėjome, kad...* Vz. Iš. 14, 21... Sk. 21, 24... — *Jųs užmušėte*. Anot ebr. t.: paskyrėte išteikimui. — (**11**) *Nes Viešpats, jusų...* Iš tų žodžių aiškiai apsireiškia Raabos tikėjimas, už kurį ją gyrė šv. Povilas (Žyd. 11, 31) ir šv. Jokubas (2, 25). Tas tikėjimas nupelnė jai didžią malonę, kad ji buvo ne tik priimta į išrinktąją tautą, bet dar į tą giminę, iš kurios gimė pasaulio Atpirkėjas. Vz. Mt. 1, 5. Šv. tėvai matė Raaboje figurą pagonių, kurie vėliaus įėjo į Kristaus Bažnyčią. — (**12. 13**) *Dabar tat...* Reikalaudama malonės sau ir saviš-

res meas, et omnia quæ illorum
sunt, et eruatis animas nostras
a morte. 14 Qui responderunt ei:
Anima nostra sit pro vobis in
mortem, si tamen non prodideris nos: cumque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus
in te misericordiam et veritatem.
15 Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim
ejus hærebat muro.
16 Dixitque
ad eos: Ad montana conscendite, ne forte occurrant vobis revertentes: ibique latitate tribus
diebus, donec redeant, et sic
ibitis per viam vestram.
17 Qui
dixerunt ad eam. Innoxii erimus
a juramento hoc, quo adjurasti
nos:
18 si ingredientibus nobis
terram, signum fuerit funiculus
iste coccineus, et ligaveris eum
in fenestra, per quam demisisti
nos: et patrem tuum ac matrem,
fratresque et omnem cognationem tuam congregaveris in domum tuam.
19 Qui ostium domus
tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput ejus, et nos
erimus alieni. Cunctorum autem
sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit.
20 Quod si nos prodere volueris,
et sermonem istum proferre in
medium, erimus mundi ab hoc
uramento, quo adjurasti nos.
21
Et illa respondit: Sicut locuti
estis, ita fiat: dimittensque eos
ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra.

seseris, ir visa, kas jų yra, ir
apsaugosite musų gyvybes nuo
mirties.
14 Juodu jai atsakė: Musų gyvybė tegul tenka užuot jusų
mirčiai, jei tiktai mudviejų neišduosi. Kuomet Viešpats mums atiduos žemę, parodysime tau mielaširdystę ir ištikimybę.
15 Taigi,
ji juodu nuleido virve pro langą,
nes jos namai buvo prisišlieję
prie muro,
16 ir jiemdviem tarė:
Pakilkita į kalnus, kad kartais
jusų nepasitiktu grįžtantieji; tenai slėpkitės tris dienas, kolei
jie nesugrįš, ir taip eikite savo
keliu.
17 Juodu jai tarė: Mes pasiliuosuosime nuo šitos prisiekos, kuria mudu prisiekdei,
18
jei, mums įeinant į žemę, ženklu bus šita raudona virvelė, o
tu ją pririši prie lango, pro kurį mus nuleidai, ir surinksi į savo namus savo tėvą ir motiną,
brolius ir visą savo giminę.
19
Kas išeis iš tavo namų angos,
to kraujas bus ant jo galvos, o
mes busime nekalti. Kraujas gi
visų, kurie bus su tavim namuose, kris ant musų galvos, jei
kas juos palies.
20 Bet jei tu panorėsi mus išduoti ir išpasakosi šituos žodžius, mudu busiva liuosu nuo tos prisiekos, kuria mus prisiekdei.
21 Ji atsakė:
Teesie taip, kaip kalbėjota; ir
leidus jiemdviem nueiti, ji pakabino lange raudoną virvelę.

---

kiams Raaba parodo lygiai didį savo tikėjimą. — (**14**) *Musų gyvybė...*: Viešpats tenubaudžia mudu mirtimi, jei neišpildysime savo pažadėjimo. — (**15**) *Ji juodu nuleido...*. Kaip čia žvalgai, taip išsigelbėjo šv. Povilas Damaske (Apd. 9, 25). — (**16**) *Pakilkita į kalnus...* Netoli nuo Jėriko į vakarus prasideda kalnuotos vietos; čia turėjo slėpties žvalgai. — (**17 - 21**) *Juodu jai tarė...* Sąlygos, kuriomis žvalgai apsiima išgelbėti Raabą ir jos giminę.

[22] Illi vero ambulantes per-
venerunt ad montana, et man-
serunt ibi tres dies, donec re-
verterentur qui fuerant perse-
cuti: quærentes enim per om-
nem viam, non repererunt eos.
[23] Quibus urbem ingressis, re-
versi sunt, et descenderunt ex-
ploratores de monte: et, trans-
misso Jordane, venerunt ad Jo-
sue filium Nun, narraveruntque
ei omnia quæ acciderant sibi,
[24] atque dixerunt: Tradidit Do-
minus omnem terram hanc in
manus nostras, et timore pro-
strati sunt cuncti habitatores
ejus.

[22] Juodu • gi, eidamu tolyn,
nukeliavo į kalnus ir čia pasi-
liko tris dienas, kolei nesugrįžo
tie, kurie juodu vijosi, nes iš-
jieškoję visą kelią jųdviejų ne-
rado. [23] Aniems įėjus į miestą,
du žvalgu grįžo, nuėjo nuo kal-
nų, o perėję per Jordaną, atėjo
pas Nuno sunų Jozuę, jam pa-
pasakojo visa, kas jiemdviem
buvo atsitikę, [24] ir tarė: Vieš-
pats atidavė visą šitą žemę į
musų rankas, ir visi jos gyven-
tojai apimti yra baimės.

3) Perėjimas per Jordaną.

Caput III. [1] Igitur Josue de
nocte consurgens movit castra:
egredientesque de Setim, vene-
runt ad Jordanem ipse, et om-
nes filii Israël, et morati sunt
ibi tres dies, [2] quibus evolutis,
transierunt præcones per castro-
rum medium, [3] et clamare cœ-
perunt: Quando videritis arcam
fœderis Domini Dei vestri, et
sacerdotes stirpis Leviticæ por-
tantes eam, vos quoque consur-
gite, et sequimini præcedentes:
[4] sitque inter vos et arcam spa-
tium cubitorum duum millium:
ut procul videre possitis, et nos-
se per quam viam ingrediamini:
quia prius non ambulastis per

3. perskyrimas. [1] Taigi, Jo-
zuė, pakilęs nakčia, pajudino
stovyklas, o išėję iš Setimo jis
ir visi Izraėlio sunųs atėjo prie
Jordano ir čia pasiliko tris die-
nas. [2] Joms praslinkus, šaukėjai
ėjo stovyklų viduriu [3] ir ėmė
šaukti: Kuomet pamatysite Vieš-
paties, jusų Dievo, sandoros skry-
nią ir ją nešančius Lėvio gimi-
nės kunigus, pakilkite taipogi
jųs ir sekkite einančius prieky-
je; [4] tebuna tarp jusų ir skry-
nios tarpas dviejų tustančių ma-
stų, kad galėtumėte matyti iš-
tolo ir žinoti, kuriuo keliu jums
reikia eiti, nes anksčiaus juo
dar neėjote, ir saugokitės artin-

(**22**) *Ir čia pasiliko*: slėpdamies kalnų olose.

3, 1—4, 25. Sugrįžus žvalgams, Jozuė ir Izraėlio sunųs tuojau eina prie Jordano kran‹o ir pasilikę tenai tris dienas, dešimtą pirmojo mėnesio dieną keturios dešimtįs pirmais metais po išėjimo iš Aigypto pereina per stebuklingai išdžiovintą Jordaną (3, 1 - 17). Atminčiai stebuklingo persigavimo Jozuė pastato du paminklu iš akmenų, vieną upės viduryje, o kitą toje vietoje, kame perėjusi tauta ištiesė savo šėtras jau šiapus Jordano.

(**3**, **1**) *Tris dienas*. Vz. aug. 1, 11. — (**2**) *Saukėjai*. Ebr. *šotrim*, raštininkai.— (**3**) *Kuomet pamatysite... sandoros skryniq*. Kaip anksčiaus rodė Izraėlitams kelią stebuklingas debesies šulas, taip dabar jį rodys sandoros skrynia, nes ji ženklas Viešpaties pasilikimo su tauta.—(**4**) *Dviejų tukstančių mastų*: apie 970 — 1050

eam: et cavete ne appropinque tis ad arcam. 5 Dixitque Josue ad populum: Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia. 6 Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam fœderis, et præcedite populum. Qui jussa complentes, tulerunt, et ambulaverunt ante eos 7 Dixitque Dominus ad Josue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel: ut sciant quod sicut cum Moyse fui, ita et tecum sim. 8 Tu autem præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, et dic eis: Cum ingressi fueritis partem aquæ Jordanis state in ea. 9 Dixitque Josue ad filios Israel: Accedite huc, et audite verbum Domini Dei vestri. 10 Et rursum: In hoc, inquit, scietis quod Dominus Deus vivens in medio vestri est, et disperdet in conspectu vestro Chananæum et Hethæum, Hevæum et Pherezæum, Gergesæum quoque et Jebusæum, et Amorrhæum. 11 Ecce, arca fœderis Domini omnis terræ antecedet vos per Jordanem. 12 Parate duodecim viros de tribubus Israel, singulos per singulas tribus. 13 Et cum posuerint vestigia pedum suorum sacerdotes qui portant arcam Domini Dei universæ terræ in aquis Jordanis, aquæ, quæ inferiores sunt, decurrent atque deficient: quæ autem desuper veniunt, in una mole consistent.

ties prie skrynios. 5 Tuomet Jozuė tarė tautai: Pasišventinkite, nes rytoj Viešpats padarys tarp jusų stebuklų; 6 o kunigams jis sakė: Imkite sandoros šėtrą ir eikite tautos priekyje. Tie, išpildydami įsakymą, ėmė skrynią ir ėjo pirm jų. 7 Viešpats gi tarė Jozuei: Šiandien pradėsiu augštinti tave viso Izraėlio akyse, kad žinotų, jog, kaip buvau su Moze, taip esu ir su tavim. 8 Tu gi įsakyk kunigams, kurie neša sandoros šėtrą, ir jiems tark: Kuomet busite įėję į Jordano vandenį, sustokite jame. 9 Po to Jozuė tarė Izraėlio sunums: Prisiartinkite čionai ir klausykite Viešpaties, jusų Dievo, žodžio. 10 Ir dar sakė: Iš to pažinsite, kad Viešpats, gyvasis Dievas, yra jusų tarpe ir kad jis išsklaistys jusų akyvaizdoje Kananiečius ir Hetiečius, Hevejiečius ir·Pereziečius, taipogi Gergeziečius. Jėbuziečius ir Amoriečius. 11 Štai visos žemės Viešpaties sandoros skrynia eis pirm jusų per Jordaną; 12 prirengkite dvyliką vyrų iš Izraėlio giminių, po vieną iš kiekvienos giminės, 13 ir kuomet kunigai, kurie neša Viešpaties, visos žemės Dievo, skrynią, įkels koją į Jordano vandenį, žemiaus esantis vanduo nutekės ir išseks, ateinantis gi iš augšto sustos kaip pylimas.

metrų. — (5) *Pasišventinkite*: apiplaudami kuną, o taipogi prirengdami tinkamai dušią, kad butumėte verti pasinaudoti Dievo stebuklu. Plg. Iš. 19, 10... — (6) *Tie išpildydami...*: ne tuojau, bet atėjus paskirtai valandai. — (7) *Pradėsiu augštinti tave.* Jozuė bus išaugštintas tautos akyse, nes jam liepiant įeis kunigai su skrynia į Jordaną, ir upės vanduo stebuklingai persiskirs, kaip persiskyrė Raudonosios juros vanduo, Mozei ištiesus ant jo lazdą — (10) *Iš to pažinsite*: iš stebuklingo persiskyrimo Jordano vandens. — *Kananiečius ir...* Vz. Atk. 7, 1; Apd. 13, 19. — (11) *Visos žemės Viešpats.* Išsireiškimas apie Dievą, nesutinkamas Pentateuche. — (12) *Prirengkite dvyliką...* Kam tie vyrai reikalingi, bus pasakyta žem. 4, 2... — (13) *Viešpaties, visos žemės..* Plg. aug. 11. e.

[14] Igitur egressus est populus
de tabernaculis suis, ut transi-
ret Jordanem: et sacerdotes, qui
portabant arcam fœderis, per-
gebant ante eum. [15] Ingressis-
que eis Jordanem, et pedibus
eorum in parte aquæ tinctis
(Jordanis autem ripas alvei sui
tempore messis impleverat) [16]
steterunt aquæ descendentes in
loco uno, et ad instar montis
intumescentes apparebant pro-
cul ab urbe, quæ vocatur Adom
usque ad locum Sarthan: quæ
autem inferiores erant, in Ma-
re solitudinis (quod nunc voca-
tur mortuum) descenderunt, us-
quequo omnino deficerent. [17] Po-
pulus autem incedebat contra
Jericho: et sacerdotes qui por-
tabant arcam fœderis Domini,
stabant super siccam humum in
medio Jordanis accincti, omnis-
que populus per arentem alve-
um transibat.

[14] Taigi, tauta išėjo iš savo
šėtrų, kad pereitu per Jordaną,
o kunigai, kurie nešė sandoros
skrynią, keliavo pirmjos. [15] Jiems
įėjus į Jordaną ir jų kojoms
prisilietus vandens, (Jordanas gi
buvo pripildęs pjuties metu sa-
vo lovio krantus), [16] tekąs iš
augšto vanduo sustojo vienoje
vietoje ir pasirodė susikrušęs
lyg-kad kalnas toli nuo miesto,
kurs vadinasi Adomu, iki Sar-
tano vietai; buvusis gi žemiaus
tekėjo į Tyrų jurą, (kuri dabar
vadinasi Mirties jura), kolei vi-
sai išseko. [17] Tauta gi ėjo ties
Jėriku, o kunigai, kurie nešė
Viešpaties sandoros šėtrą, sto-
vėjo susijuosę ant sausos žemės
Jordano viduryje, ir visa tauta
ėjo sausu dugnu.

Caput IV. [1] Quibus transgres-
sis, dixit Dominus ad Josue: [2]
Elige duodecim viros singulos
per singulas tribus: [3] et præci-
pe eis ut tollant de medio Jor-
danis alveo, ubi steterunt pe-
des sacerdotum, duodecim du-
rissimos lapides, quos ponetis
in loco castrorum, ubi fixeritis
hac nocte tentoria. [4] Vocavit-
que Josue duodecim viros, quos
elegerat de filiis Israel, singu-

4. perskyrimas. [1] Jiems perė-
jus, Viešpats tarė Jozuei: [2] Iš-
rinkk dvyliką vyrų, po vieną
iš kiekvienos giminės, [3] ir liepk
jiems paimti iš Jordano dugno
vidurio, kur stovėjo kunigų ko-
jos, dvyliką kiečiausių akmenų,
kuriuos padėsite stovyklų vie-
toje, kame šiąnakt ištiesite šė-
tras. [4] Taigi, Jozuė pasišaukė
dvyliką vyrų, kuriuos buvo iš-
rinkęs iš Izraėlio sunų, po vie-

(14) *Tauta išėjo...* Išpildymas paliepimo, parašyto aug. 3-6 eil. — (15) *Jų kojoms prisilietus vandens.* Po to prisilietimo vanduo tuojau pradėjo skirties. — *Jordanas gi buvo...* 4, 19 pasakyta, kad Izraėlitai perėjo per Jordaną dešimtą pirmojo mėnesio (nisano) dieną; todėl buvo pavasaris, kuomet, pradėjus tirpti ledams ant Ermono kalnų, Jordanas labai patvinsta. — (16) *Vanduo sustojo...* Anot ebr. t.: „Jordano vanduo sustojo, pakilo viena kruva toli nuo Adamo miesto, kurs yra šaly Sartano". Taigi, vanduo, nebegalėdamas tekėti žemyn, ėmė traukties atgal ir sustojo toli nuo vietos, kurioje Izraėlitai turėjo pereiti per Jordaną. Kame buvo Adamo miestas ir Sartanas, tikrai nežinia; spėjama, kada pirmoji vieta dabar vadinasi Damijeh, netoli nuo Jaboko įtakos. - (17) *Susijuosę.* Tikriaus anot ebr. t.: tvirtai, arba: vienoje vietoje.

(4, 2) *Išrinkk...* Atkartojama, kas pa-

los de singulis tribubus, [5] et ait
ad eos: Ite ante arcam Domini
Dei vestri ad Jordanis medium,
et portate inde singuli singulos
lapides in humeris vestris, ju-
xta numerum filiorum Israel, [6]
ut sit signum inter vos: et quan-
do interrogaverint vos, filii ve-
stri cras, dicentes: Quid sibi vo-
lunt isti lapides? [7] respondebi-
tis eis: Defecerunt aquæ Jorda-
nis ante arcam fœderis Domini,
cum transiret eum: idcirco po-
siti sunt lapides isti in monu-
mentum filiorum Israel usque
in æternum. [8] Fecerunt ergo fi-
lii Israel sicut præcepit eis Jo-
sue, portantes de medio Jorda-
nis alveo duodecim lapides, ut
Dominus ei imperarat, juxta nu-
merum filiorum Israel, usque ad
locum, in quo castrametati sunt,
ibique posuerunt eos. [9] Alios
quoque duodecim lapides posuit
Josue in medio Jordanis alveo,
ubi steterunt sacerdotes, qui
portabant arcam fœderis: et sunt
ibi usque in præsentem diem.
[10] Sacerdotes autem, qui porta-
bant arcam, stabant in Jordanis
medio, donec omnia complerentur,
tur, quæ Josue, ut loqueretur
ad populum, præceperat Domi-
nus, et dixerat ei Moyses. Fe-
stinavitque populus, et transiit.
[11] Cumque transissent omnes,
transivit et arca Domini, sacer-
dotesque pergebant ante popu-
lum. [12] Filii quoque Ruben, et
Gad, et dimidiia tribus Manasse,
armati præcedebant filios Israel,
sicut eis præceperat Moyses: [13]

ną iš kiekvienos giminės, [5] ir
jiems tarė: Eikite prieš Viešpa-
ties, jusų Dievo, skrynią į Jor-
dano vidurį ir atneškite iš ten
ant savo pečių kiekvienas po
vieną akmenį pagal Izraėlio su-
nų skaitlių, [6] kad tai butu tarp
jusų atminimo ženklas; ir kuo-
met jusų sunus rytoj jus klaus,
sakydami: Ką reiškia šitie akme-
nis? [7] jiems atsakysite: Jordano
vanduo nuseko prieš Viešpaties
sandoros skrynią, kuomet per
jį ėjo; todėl šitie akmenis pa-
dėti kaipo paminklas Izraėlio
sunums į amžius. [8] Izraėlio tat
sunus padarė, kaip jiems įsakė
Jozuė: jie nešėsi iš Jordano dug-
no vidurio dvyliką akmenų, pa-
gal Izraėlio sunų skaitlių, kaip
Viešpats jam buvo liepęs, iki
vietai, kame apsistojo, ir tenai
juos padėjo. [9] Taipogi dvyliką
kitų akmenų Jozuė padėjo Jor-
dano dugno viduryje, kame sto-
vėjo kunigai, kurie nešė sando-
ros skrynią, ir jie ten yra iki
šiai dienai. [10] Kunigai gi, kurie
nešė skrynią, stovėjo Jordano
viduryje, kolei išpildyta visa,
ką Viešpats buvo liepęs Jozuei
pasakyti tautai ir ką jam buvo
sakęs Mozė. Tauta skubinosi ir
perėjo. [11] Kuomet visi buvo pe-
rėję, perėjo ir Viešpaties skry-
nia, o kunigai nuėjo į tautos
priekį. [12] Taipogi Rubeno ir Ga-
do sunus ir Manaso giminės pu-
sė apsiginklavę ėjo Izraėlio su-
nų priekyje, kaip jiems buvo
įsakęs Mozė; [13] keturios dešim-
tis tukstančių kovotojų dalimis

---

sakyta aug 3, 12. — (**6**) *Rytoj*: vėliaus, paskesniais laikais. — *Jus klaus, sakydami*... Plg. Prad. 28, 18; 31, 46; 31, 14; Iš. 12, 26; 13, 8. 14; Atk. 4, 5 ir k. — (**9**) *Padėjo Jordano dugno*... Atminčiai, kad ten stovėjo sandoros skrynia ir buvo išsekęs Jordano vanduo. — (**10**) *Pasakyti tautai*: Kad eitu be baimės, drąsiai. — *Buvo sakęs Mozei*: kad pustrečios giminės eitu pirm kitų. — (**12. 13**) *Taipogi Rubeno*... Atskirai minimas pustrečios giminės persigavimas per Jordaną ir jų

Et quadraginta pugnatorum mil-
lia per turmas, et cuneos, ince-
debant per plana atque campe-
stria urbis Jericho. 14 In die il-
lo magnificavit Dominus Josue
coram omni Israel, ut timerent
eum, sicut timuerant Moysen,
dum adviveret. 15 Dixitque ad
eum: 16 Præcipe sacerdotibus,
qui portant arcam fœderis, ut
ascendant de Jordane. 17 Qui
præcepit eis, dicens: Ascendite
de Jordane. 18 Cumque ascendis-
sent portantes arcam fœderis
Domini, et siccam humum cal-
care cœpissent reversæ sunt aquæ
in alveum suum, et fluebant si-
cut ante consueverant.

19 Populus autem ascendit de
Jordane, decimo die mensis pri-
mi, et castrametati sunt in Gal-
galis contra orientalem plagam
urbis Jericho. 20 Duodecim quo-
que lapides, quos de Jordanis
alveo sumpserant, posuit Josue
in Galgalis, 21 et dixit ad filios
Israel: Quando interrogaverint
filii vestri cras patres suos, et
dixerint eis: Quid sibi volunt
lapides isti? 22 docebitis eos, at-
que dicetis: Per arentem alveum
transivit Israel Jordanem istum,
23 siccante Domino Deo vestro
aquas ejus in conspectu vestro,
donec transiretis: 24 sicut fece-
rat prius in Mari rubro, quod
siccavit donec transiremus: 25
ut discant omnes terrarum po-

ir buriais ėjo per Jėriko mies-
to lygumas ir laukus. 14 Tą die-
ną Viešpats pašlovino Jozuę vi-
so Izraėlio akyvaizdoje, kad jo
bijotusi, kaip bijojosi Mozės,
kolei dar buvo gyvas; 15 ir jam
tarė: 16 Įsakyk kunigams, kurie
neša sandoros skrynią, kad iš-
eitu iš Jordano. 17 Jis jiems įsa-
kė ir tarė: Išeikite iš Jordano.
18 Kuomet jie išėjo nešini Vieš-
paties sandoros skrynia ir ėmė
keliauti sausuma, vanduo sugrį-
žo į savo lovį ir tekėjo, kaip
tai paprastai darydavo.

19 O tauta išėjo iš Jordano
dešimtą pirmojo mėnesio dieną
ir sustojo Galgaloje ties Jėriko
miestu rytų šone. 20 Taipogi
dvyliką akmenų, kuriuos jie bu-
vo pasiėmę iš Jordano lovio, Jo-
zuė padėjo Galgaloje 21 ir tarė
Izraėlio sunums: Kuomet jusų
sunųs rytoj paklaus savo tėvus
ir jiems tars: Ką reiškia šitie
akmenįs? 22 juos pamokysite ir
tarsite: Izraėlis perėjo per šitą
Jordaną sausu dugnu, 23 Viešpa-
čiui, jusų Dievui, išdžiovinus jo
vandenį jusų akyvaizdoje, ko-
lei neperėjote, 24 kaip pirma bu-
vo padaręs Raudonoje juroje,
kurią buvo išdžiovinęs, kolei per
ją ėjome, 25 kad visos žemės
tautos pažintu galingiausią Vieš-

---

keliavimas priekyje, kaip buvo Mozės įsakyta. Vz. Sk. 32, 20... — *Keturios dešimtįs...* Vz. aug. 1, 14 paaišk. — (**15-17**) *Ir jam tarė...* Papildoma smulkmenomis, kas pasakyta 11. e. Iš čia paaiškėja, kad stebuklas pasibaigė taippat, kaip prasidėjo, duodant Jozuei paliepimą kunigams.

(**19**) *Dešimtą pirmojo mėnesio...* Pirm 40 metų tą pačią dešimtą pirmojo mėnesio (a b i b arba n i s a n) dieną Izraėlitams buvo liepta Aigypte išsirinkti velykinį avinėlį, kurs reikėjo papjauti keturioliktą dieną. Plg. Iš. 12, 3.— (**20**) *Padėjo*: pastatydamas iš jų paminklą. — *Galgaloje*. Vz. žem. 5, 9. — (**22**) *Sausu dugnu*. Anot ebr. t.: sausomis kojomis.— (**24**) *Kaip pirma buvo padaręs...* Tuo budu sukrauti akmenįs turėjo draug priminti ir perėjimą per Raudonąją jurą.

puli fortissimam Domini manum,
ut et vos timeatis Dominum
Deum vestrum omni tempore.

paties ranką ir kad jųs visuo-
met bijotumėtės Viešpaties, ju-
sų Dievo.

4) Perėjusių per Jordaną Izraėlitų prisirengimas į karę.

Caput V. [1] Postquam ergo au-
dierunt omnes reges Amorrhæo-
rum, qui habitabant trans Jor-
danem ad occidentalem plagam,
et cuncti reges Chanaan, qui
propinqua possidebant magni ma-
ris loca, quod siccasset Domi-
nus fluenta Jordanis coram fili-
is Israel donec transirent, dis-
solutum est cor eorum, et non
remansit in eis spiritus, timen-
tium introitum filiorum Israel.
[2] Eo tempore ait Dominus ad
Josue: Fac tibi cultros lapideos,
et circumcide secundo filios Is-
rael. [3] Fecit quod jusserat Do-
minus, et circumcidit filios Is-
rael in colle præputiorum. [4] Hæc
autem causa est secundæ cir-
cumcisionis: Omnis populus, qui
egressus est de Ægypto gene-
ris masculini, universi bellato-
res viri, mortui sunt in deser-
to per longissimos viæ circui-
tus, [5] qui omnes circumcisi erant.
Populus autem qui natus est in
deserto, [6] per quadraginta an-
nos itineris latissimæ solitudi-
nis incircumcisus fuit: donec con-

5. perskyrimas. [1] Visi karaliai
Amoriečių, gyvenusių anapus
Jordano į saulėleidžius nuo jo,
ir visi Kanaano karaliai, kurių
valdžioje buvo kraštas arčiaus
Didžiosios juros, išgirdę, kad
Viešpats buvo išdžiovinęs Jor-
dano vandenį prieš Izraėlio su-
nus, kolei jie neperėjo, nusimi-
nė savo širdyje, ir juose visai
nebeliko drąsos; taip jie bijojo-
si Izraėlio sunų įėjimo.
[2] Tuo metu Viešpats tarė Jo-
zuei: Pasidaryk sau akmeninių
peilių ir antrą sykį apipjausty-
dink Izraėlio sunus. [3] Jis pada-
rė, ką Viešpats buvo liepęs, ir
apipjaustydino Izraėlio sunus
ant Apipjaustymo kauburio. [4]
Antrojo gi apipjaustymo prie-
žastis buvo šita. Visi tautos vy-
riškiai, kurie buvo išėję iš Ai-
gypto, visi kurie galėjo traukti
į karę, buvo išmirę tyruose lai-
ke ilgiausių kelionės vingių; [5]
jie visi buvo apipjaustyti; žmo-
nės gi, gimusieji tyruose, [6] bu-
vo neapipjaustyti per keturias
dešimtis metų kelionės per pla-

5, 1 — 16. Nusigandę Kananiečiai ne-
kliudo Izraėlitams pabaigti rengties prie
karės; taigi, jie gavę iš Dievo paliepimą,
apipjausto savo vyriškius ir švenčia pir-
mas Velykas Žadėtojoje žemėje. Tuotar-
pu liaunasi kritus manna, o Jozuė susti-
prinamas savo pašaukime aniolo apsireiš-
kimu.

(5, 1) *Bijojosi Izraėlio...* Nuolat pažy-
mima, kad visa buvo padaryta dėlei Izraė-
lio sunų, idant labiaus paaiškėtu Dievo
gerumas ir rupesnis išrinktaja tauta.

(2) *Akmeninių peilių.* Plg. Iš. 4, 25.
— *Antrą sykį.* Po išėjimo iš Aigypto
buvo tai antras bendras apipjaustymas tų,
kurie dar buvo neišpildę tos apeigos. Iš-
rinktoji tauta privalo įeiti į Žadėtąją že-
mę, turėdama ženklą sandoros, Dievo pa-
darytos su Abraomu. — (3) *Ant Api-
pjaustymo kauburio.* Taip imta vadinti
kauburį paskiaus. — (4) *Kurie galėjo
traukti į karę:* todėl turėjo 20 metų ir
daugiaus. Prie tų, kuriems buvo lemta
mirti tyruose, nepriderėjo Jozuė, Kalėbas
ir rasi Lėvitai — (6) *Buvo neapipjaus-
tyti per...* Anot vienų aiškintojų kliutis
buvusi ta, kad ir sustojus tyruose reikė-
jo nuolat but prisirengusiems į tolesnę

sumerentur qui non audierant
vocem Domini, et quibus ante
juraverat ut non ostenderet eis
terram lacte et melle manantem.
7 Horum filii in locum successe-
runt patrum, et circumcisi sunt
a Josue: quia sicut nati fuerant,
in præputio erant, nec eos in
via aliquis circumciderat. 8 Post-
quam autem omnes circumcisi
sunt, manserunt in eodem ca-
strorum loco, donec sanarentur.
9 Dixitque Dominus ad Josue:
Hodie abstuli opprobrium Ægy-
pti a vobis. Vocatumque est no-
men loci illius Galgala, usque
in præsentem diem.

10 Manseruntque filii Israel in
Galgalis, et fecerunt Phase, quar-
tadecima die mensis ad vespe-
rum in campestribus Jericho: 11
et comederunt de frugibus ter-
ræ die altero, azymos panes, et
polentam ejusdem anni. 12 De-
fecitque manna postquam come-

čiausius tyrus, kolei neišmirė
visi, kurie neklausė Viešpaties
balso ir kuriems jis buvo pirma
prisiekęs, kad jiems neparody-
siąs pienu ir medumi plustan-
čios žemės. 7 Jų sunųs užėmė
tėvų vietą ir buvo Jozuės api-
pjaustyti, nes jie buvo pasilikę
neapipjaustyti, taip kaip buvo
gimę, ir niekas kelyje jų neapi-
pjaustė. 8 Kuomet gi visi buvo
apipjaustyti, pasiliko toje pačio-
je stovyklų vietoje, kolei nepa-
gijo. 9 Tuomet Viešpats tarė Jo-
zuei: Šiandien nuėmiau nuo ju-
sų Aigypto gėdą. O ana vieta
buvo praminta vardu Galgala;
taip ji vadinasi ir iki šiai die-
nai.

10 Izraėlio sunųs pasiliko Gal-
galoje ir keturioliktoje mėnesio
dienoje vakarop darė Paschą Jė-
riko lygumose, 11 o kitą dieną
valgė žemės vaisių, neraugintos
duonos ir tų pačių metų mie-
žienio ragaišio. 12 Jiems ėmus
valgyti žemės vaisių, manna lio-

---

kelionę; tokiose gi sąlygose apipjaustymas buvo pavojingas. Kiti aiškintojai sako, kad nuo maišto Kadėse tauta skaitėsi atstumta, iškeikta, atstumtiems esant tėvams, turėjo ir vaikai kęsti draug bausmę; kadangi sandora buvo suardyta, todėl ir jos ženklas pasidarė kokiam laikui nebenaudingas. Plg. Sk. 14, 28... Praslinkus bausmės laikui, mirusiųjų vaikai paliuosuojami nuo slėgusio juos iškeikimo, ir Dievas nori atnaujinti visus savo senobinius santikius su Izraėliu. — *Kuriems jis pirma buvo...* Anot ebr. t.: nes Jahve buvo jiems prisiekęs, kad jis neleisiąs jiems išvysti žemės, kurią suteikti mums Jahve buvo žadėjęs su prisieka jų tėvams. — (**8**) *Buvo apipjaustyti.* Tą apeigą rasi atliko šeimynų tėvai, kiekvienas savo namuose, kaip kitados Abraomas. Prad. 17, 23... — *Kolei nepagijo.* Pagijimui reikėjo mažiausiai trijų dienų. Plg. Prad. 34, 35. — (**9**) *Nuėmiau.* Ebr. *gallothi*, n u r i t a u. Iš čia padaryta vardas Galgala, ebr. *Gilgal*, n u r i t i m a s. — *Aigypto gėda.* Ką čia reiškia Aigypto gėda, nevienaip aiškinama. Rasi taip pavadinta apgailėtinas Izraėlio stovis Aigypte ir kelionės metu tyruose, palyginant jį su anksčiaus buvusiu patriarkų laikais ir laimingomis gyvenimo sąlygomis, kurios jų laukė Žadėtojoje žemėje.

(**10**) *Mėnesio*: nisano. — *Darė Paschą.* Tai buvo antros iškilmingos Velykos po išėjimo iš Aigypto. Plg. Sk. 9, 1-5. — (**11**) *Kitą dieną.* Buvo tai 16 nisano diena, nes keturioliktos dienos vakaras ir pati penkiolikta nisano diena skaitėsi pirma Velykų diena. Plg. Kun. 23, 7. 11. 14. — *Miežienio ragaišio.* Tikriaus anot ebr. t.: keptų grudų arba varpų. — *Tų pačių metų.* Karštose Jėriko apylinkėse javai pribręsta baigiantis kovo mėnesiui. — (**12**) *Manna liovėsi kritus.* Izraėlitai išėję iš Aigypto gavo pirmą sykį mannos 16 antrojo mėnesio dieną, liovėsi gi ji kritus 16. dienoje pirmojo mėnesio 41. metų po išėjimo iš Aigypto.

derunt de frugibus terræ, nec
usi sunt ultra cibo illo filii Is-
rael, sed comederunt de frugi-
bus præsentis anni terræ Cha-
naan.
13 Cum autem esset Josue in
agro urbis Jericho, levavit ocu-
los, et vidit virum stantem con-
tra se, evaginatum tenentem
gladium, perrexitque ad eum,
et ait: Noster es, an adversa-
riorum? 14 Qui respondit: Ne-
quaquam: sed sum princeps exer-
citus Domini, et nunc venio. 15
Cecidit Josue pronus in terram.
Et adorans ait: Quid Dominus
meus loquitur ad servum suum?
16 Solve, inquit, calceamentum
tuum de pedibus tuis: locus enim,
in quo stas, sanctus est. Fecit-
que Josue ut sibi fuerat impe-
ratum.

vėsi kritus, ir tuo maistu Izraė-
litai daugiaus nebesinaudojo, bet
valgė Kanaano žemės vaisių tų
pačių metų.

13 O Jozuė, budamas ant Jė-
riko miesto lauko, pakėlė akis
ir pamatė stovintį ties savim
vyrą, laikantį ištrauktą iš makš-
čių kalaviją; jis priėjo prie jo
ir tarė: Ar musiškis esi, ar iš
priešų? 14 Anas atsakė: Visai ne;
bet esu Viešpaties kariuomenės
kunigaikštis ir dabar ateinu. 15
Jozuė puolė kniupsčias ant že-
mės ir pagarbindamas tarė: Ką
mano Viešpats turi pasakyti sa-
vo tarnui? 16 Jis tarė: Atsirišk
nuo savo kojų autuvą, nes vie-
ta, kurioje stovi, šventa. Jozuė
padarė, kaip buvo liepta.

2. Užkovojimas Žadėtosios žemės. 1) Paėmimas Jėriko.

Caput VI. 1 Jericho autem
clausa erat atque munita, timo-
re filiorum Israel, et nullus

6. perskyrimas. 1 Tuotarpu Jė-
rikas buvo užrakintas ir sustip-
rintas, besibijant Izraėlio sunų,

(**13**) *Pakėlė akis ir...* Taip pažymima, kad aniolo pasirodymas buvo netikėtas. Kaip Mozė matė Dievą degančiame kere ir ten jis buvo paskirtas tautos vadu, taip ir Jozuė turi pažinti, kad ne savo jiegomis ir išmintimi jis išpildys sunkią jam pavestą uždavinį. Jozuei reikės kariauti su priešais, todėl aniolas pasirodo su kalaviju. Plg. Sk. 22, 29; Prad. 3, 24. — (**14**) *Viešpaties kariuomenės kunigaikštis.* Žydai mano, kad tai buvo arkaniolas Mikolas, kurs anot Dan. 10, 21 yra aniolas-sargas Izraėlio tautos. Anot kitų aiškintojų ir senesniųjų žydų nuomonės tai buvęs tas pats Aniolas, kurs, kaipo buvo žadėta Iš. 23, 20, traukė Izraėlio priekyje, amžinasis Dievo Žodis. — (**15**) *Jozuė puolė...* Kolei Jozuė nežino, su kuo kalbasi, jis drąsiai eina artyn; bet patyręs Dievą į jį atsiliepiant, jis nebedrįsta pakelti akių. Plg. Iš. 3, 6; Dan. 10, 8. — (**16**) *Atsirišk...* Plg. Iš. 3, 5. — *Nes vieta ... šventa*: dėlei pasirodymo toje vietoje Dievo pasiuntinio.

6, 1 - 27. Iš Žadėtosios žemės užkariavimo pasakojami ypač tie atsitikimai, kuriuose aiškiaus pasirodė Dievo suteiktoji pagalba. Pirmoje vietoje aprašomas Jėriko apgalėjimas. Viešpačiui įsakius, kunigai nešini sandoros skrynia, kareiviai ir visa liaudis, atsiliepiant trimitų garsui, eina aplink miestą, kolei galop septintoje dienoje nesugriuna Jėriko murai. Izraėlitai per sugriuvusias sienas įsiveržia į miestą, išnaikina visus gyventojus, atskyrus Raabą ir jos gimines, turtus paskiria Viešpaties iždan, patį miestą sudegina, o Jozuė apskelbia prakeikimą tam, kas drįstų jį atstatyti.

(**6, 1**) *Buvo užrakintas ir...* Ebr. *sogereth um'suggereth,* claudens et

egredi audebat aut ingredi. 2 Di-
xitque Dominus ad Josue: Ecce
dedi in manu tua Jericho, et
regem ejus, omnesque fortes vi-
ros. 3 Circuite urbem cuncti bel-
latores semel per diem: sic fa-
cietis sex diebus. 4 Septimo au-
tem die sacerdotes tollant se-
ptem buccinas, quarum usus est
in jubilæo, et præcedant arcam
fœderis: septiesque circuibitis
civitatem, et sacerdotes clan-
gent buccinis. 5 Cumque inso-
nuerit vox tubæ longior atque
concisior, et in auribus vestris
increpuerit, conclamabit omnis
populus vociferatione maxima,
et muri funditus corruent civi-
tatis, ingredienturque singuli per
locum contra quem steterint.

6 Vocavit ergo Josue filius
Nun sacerdotes, et dixit ad eos:
Tollite arcam fœderis: et se-
ptem alii sacerdotes tollant se-
ptem jubilæorum buccinas, et
incedant ante arcam Domini. 7
Ad populum quoque ait: Ite,
et circuite civitatem, armati,
præcedentes arcam Domini. 8
Cumque Josue verba finisset, et
septem sacerdotes septem buc-
cinis clangerent ante arcam fœ-
deris Domini, 9 omnisque præ-
cederet armatus exercitus, reli-
quum vulgus arcam sequebatur,
ac buccinis omnia concrepabant.

ir neivienas nedrįsdavo nei iš-
eiti, nei įeiti. 2 Tuomet Viešpats
tarė Jozuei: Štai aš padaviau
į tavo rankas Jėriką, jo karalių
ir visus stiprius vyrus. 3 Eikite
visi kovotojai aplink miestą vie-
ną sykį dienoje; taip darysite
šešias dienas; 4 septintą gi die-
ną kunigai tegul pasiima septy-
nis trimitus, vartojamus jubilie-
juje, ir tegul eina sandoros skry-
nios priekyje; eisite aplink mie-
stą septynis sykius, o kunigai
trimituos trimitais. 5 Kuomet
atsilieps trimito garsas ilgiaus
ir su pertrukiais, ir pasieks ju-
sų ausis, visa tauta sušuks di-
džiausiu balsu, o miesto murai
sugrius lig pamatų, ir kiekvie-
nas įsiverš ties ta vieta, kur
stovėjo.

6 Taigi, Nuno sunus Jozuė
pasivadino kunigus ir jiems tarė:
Imkite sandoros skrynią, o kiti
septyni kunigai tegul ima sep-
tynis jubiliejinius trimitus ir te-
gul eina Viešpaties skrynios prie-
kyje. 7 Jis tarė taipogi tautai:
Eikite ir traukkite apsiginklavę
Viešpaties skrynios priekyje. 8
Jozuei pabaigus kalbėti, septy-
ni kunigai ėmė trimituoti sep-
tyniais trimitais Viešpaties san-
doros skrynios priekyje; 9 visa
ginkluota kariuomenė ėjo prie-
kyje, likusioji gi liaudis ėjo pas-
kui skrynią, ir visur skambėjo

---

c l a u s a; todėl: užsirakino ir pasiliko užrakintas. — *Nedrįso nei...* Anot ebr. t.: neišeidavo ir neįeidavo. — (2) *Stiprius vyrus.* Plg. aug. 1. 14 paaišk. — (3) *Eikite...* Iš to įsakymo Izraėlitams turi buti aišku, kad pats Dievas jiems suteiks pergalėjimą. — (4) *Septintą gi dieną kunigai.* Anot ebr. t.: s e p t y n i k u n i g a i. Taigi, ir pirmųjų šešių dienų apėjime septyni kunigai turėjo trimituoti. — *Trimitus.* Ebr. *šof^{e}roth*, taigi trimitus padarytus iš avino ragų (plg. Kun. 23, 24; 25, 9), o ne sidabrinius, ebr. *chacocroth* (Sk. 10, 2). — *Jubiliejuje.* Vz. Kun. 25, 10 paaišk. — *Eisite aplink miestą...* Ebr. t.: o septintą dieną eis aplink miestą septynis sykius.--(7) *Eikite ir traukkite...* Eisenos tvarka turėjo buti toki: pačiame priekyje turėjo eiti ginkluotųkareivių burys, rasi 40.000 iš pustrečios giminės, paskui juos kunigai su trimitais, toliaus kunigai sandoros skry-

10 Præceperat autem Josue po-
pulo, dicens: Non clamabitis,
nec audietur vox vestra, neque
ullus sermo ex ore vestro egre-
dietur: donec veniat dies in quo
dicam vobis: Clamate, et voci-
feramini. 11 Circuivit ergo arca
Domini civitatem semel per di-
em, et reversa in castra, man-
sit ibi. 12 Igitur Josue de no-
cte consurgente, tulerunt sacer-
dotes arcam Domini, 13 et se-
ptem ex eis septem buccinas,
quarum in jubilæo usus est: præ-
cedebantque arcam Domini am-
bulantes atque clangentes: et
armatus populus ibat ante eos,
vulgus autem reliquum seque-
batur arcam, et buccinis perso-
nabat. 14 Circuieruntque civita-
tem secundo die semel, et re-
versi sunt in castra. Sic fece-
runt sex diebus. 15 Die autem
septimo, diluculo consurgentes,
circuierunt urbem, sicut dispo-
situm erat, septies. 16 Cumque
septimo circuitu clangerent buc-
cinis sacerdotes, dixit Josue ad
omnem Israel: Vociferamini: tra-
didit enim vobis Dominus civi-
tatem: 17 sitque civitas hæc ana-
thema: et omnia quæ in ea sunt,
Domino: sola Rahab meretrix
vivat cum universis, qui cum
ea in domo sunt: abscondit enim
nuntios quos direximus. 18 Vos
autem cavete ne de his, quæ
præcepta sunt, quippiam contin-
gatis, et sitis prævaricationis
rei, et omnia castra Israel sub
peccato sint atque turbentur.
19 Quidquid autem auri et ar-

trimitų garsas. 10 Jozuė gi bu-
vo įsakęs tautai ir taręs: Ne-
šauksite ir nesigirdės jusų bal-
so, ir joks žodis neišeis iš jusų
burnos, kolei neateis diena, ku-
rioje jums sakysiu: Šaukkite ir
rėkkite. 11 Taip tai Viešpaties
skrynia apėjo tą dieną vieną sy-
kį aplink miestą ir, sugrįžus į
stovyklas, tenai pasiliko. 12 Jo-
zuei atsikėlus nakčia, kunigai
ėmė Viešpaties skrynią, 13 o sep-
tyni iš jų septynis trimitus, var-
tojamus jubiliejuje; šitie ėjo Vieš-
paties skrynios priekyje ir eida-
mi trimitavo, apsiginklavusi gi
tauta ėjo pirm jų, o likusioji
liaudis sekė skrynią, trimituo-
jant trimitais. 14 Taip jie apėjo
ir antrą dieną aplink miestą vie-
ną sykį ir sugrįžo į stovyklas.
Taip jie darė šešias dienas. 15
Septintą gi dieną, atsikėlę iš-
auštant, apėjo aplink miestą, kaip
buvo įsakyta, septynis sykius.
16 Kuomet septintame apėjime
kunigai trimitavo trimitais, Jo-
zuė tarė visam Izraėliui: Pra-
dėkite šaukti, nes Viešpats pa-
davė jums miestą. 17 Tebuna tas
miestas iškeiktas, ir visa, kas
jame yra, tebuna Viešpačiui; tik
paleistuvė Raaba telieka gyva
su visais, kurie su ja yra na-
muose, nes ji paslėpė pasiunti-
niudu, kuriuodu buvome atsiun-
tę. 18 Jus gi sergėkitės prisilie-
sti ko nors iš to, kas uždrausta,
kad neprasikalstumėte ir kad
neužtrauktumėte nuodėmės ir
sumišimo ant visos Izraėlio sto-
vyklos. 19 O kiek tik bus aukso

---

nia nešini ir galop visi likusieji Izraėlitai. — (**15**) *Išauštant.* Ebr. t. nurodo, kad septintą dieną Izraėlitai pakilo anksčiaus, negu pirmose šešiose dienose. — (**17**) *Iškeiktas.* Ebr. *cherem.* Vz. Kun. 27, 28... Paprastai iškeiktuose Kananiečių miestuose reikėjo išžudyti tiktai žmonės, bet Jėrike visa turi tekti Viešpačiui, nes tai yra pirmuonės. Vz. žem. 18. **19.** eil.

genti fuerit, et vasorum æneo-
rum ac ferri, Domino consecre-
tur, repositum in thesauris ejus.
20 Igitur omni populo vocife-
rante, et clangentibus tubis, post-
quam in aures multitudinis vox
sonitusque increpuit, muri illi-
co corruerunt: et ascendit unus-
quisque per locum, qui contra
se erat: ceperuntque civitatem,
21 et interfecerunt omnia quæ
erant in ea, a viro usque ad
mulierem, ab infante usque ad
senem. Boves quoque et oves
et asinos in ore gladii percus-
serunt. 22 Duobus autem viris,
qui exploratores missi fuerant,
dixit Josue: Ingredimini domum
mulieris meretricis, et produci-
te eam, et omnia quæ illius sunt,
sicut illi juramento firmastis. 23
Ingressique juvenes, eduxerunt
Rahab, et parentes ejus, fratres
quoque, et cunctam supellecti-
lem ac cognationem illius, et
extra castra Israel manere fece-
runt. 24 Urbem autem, et omnia,
quæ erant in ea, succenderunt;
absque auro et argento, et va-
sis æneis, ac ferro, quæ in æra-
rium Domini consecrarunt. 25
Rahab vero meretricem, et do-
mum patris ejus, et omnia quæ
habebat, fecit Josue vivere, et
habitaverunt in medio Israel
usque in præsentem diem: eo
quod absconderit nuntios, quos
miserat ut explorarent Jericho.

ir sidabro, varinių rykų ir ge-
ležies, tebuna pašvęsta Viešpa-
čiui ir padėta jo iždan.
20 Taigi, visai tautai ėmus
šaukti ir trimitams gaudžiant,
kuomet daugybės ausis pasiekė
balsas ir skardas, muras tuojau
sugriuvo, ir kiekvienas įėjo ta
vieta, kuri ties juo buvo. Taip
jie paėmė miestą 21 ir užmušė
visa, kas jame buvo, kaip vy-
rus taip moteris, kaip vaikus
taip senius. Taipogi jaučius, avis
ir asilus ištiko kalavijo ašmeni-
mis. 22 Dviem gi vyram, kuriuo-
du buvo atsiųstu kaipo žvalgai,
Jozuė tarė: Įeikita į paleistu-
vės moteriškės namus ir išves-
kita ją ir visa, kas jos yra, kaip
jai su prisieka žadėjota. 23 O jau-
nikaičiudu įėję išgabeno Raabą
ir jos gimdytojus, taipogi bro-
lius draug su visais rykais, ir
jos giminę, ir liepė pasilikti už
Izraėlio stovyklos. 24 Miestą gi
ir visa, kas jame buvo, jie su-
degino, atskyrus auksą, sidabrą,
varinius rykus ir geležį, kuriuos
pašventė Viešpaties iždui. 25
Kekšę Raabą, jos tėvo namus
ir visa, ką ji turėjo, Jozuė pa-
liko gyvus, ir jie pasiliko gy-
venti Izraėlio sunų tarpe iki
šiai dienai, nes ji buvo paslė-
pusi pasiuntiniudu, kuriuodu jis
buvo išsiuntęs Jėriko ištirtų.
Anuo metu Jozuė apskelbė iš-
keikimą, sakydamas: 26 Prakeik-

(**20**) *Tuojau sugriuvo...* Tai buvo aiškus Dievo padarytas stebuklas. Plg. Žyd. 11, 30. — (**21**) *Užmušė visa.* Krauju papludo Jėrikas ir žydų pasielgimas gali rodyties perdaug žiaurus; bet jie buvo tik įrankiai baudžiančios Dievo teisybės; bausmę gi Kananiečiai buvo užsipelnę pilnai ilgų amžių nuodėmėmis. Galop senobės laikais kiekviena karė baigdavosi baisiausiomis žudynėmis. Be to, Izraėlitai turėjo ypatingas priežastis išžudyti senus Kanaano gyventojus. — (**22**) *Dviem gi vyram...* Dviem buvusiem žvalgam pavedama rupesnis Raaba. Siena ties jos namais rasi nebuvo sugriuvusi. — (**23**) *Už Izraėlio stovyklos.* Raaba ir jos giminė skaitosi suteпti, todėl turi pasilikti už stovyklos, bet tik laikinai, nes paskiaus (rasi po 7 dienų) jie buvo priimti į Izraėlitų tarpą. Plg. Kun. 24, 14; Sk. 31, 19.

In tempore illo, imprecatus est
Josue, dicens: 26 Maledictus vir
coram Domino, qui suscitaverit
et ædificaverit civitatem Jeri-
cho. In primogenito suo funda-
menta illius jaciat, et in novis-
simo liberorum ponat portas
ejus. 27 Fuit ergo Dominus cum
Josue, et nomen ejus vulgatum
est in omni terra.

tas teesie Viešpaties akyvaizdo-
je vyras, kurs įkurtu ir atsta-
tytu Jėriko miestą. Tenumiršta
jojo pirmgimis, bededant pama-
tus, ir paskutinis iš jojo vaikų,
statant vartus. 27 Taigi, Viešpats
buvo su Jozue, ir jo vardas pra-
garsėjo visoje žemėje.

2) Apgalėjimas Hajo.

Caput VII. 1 Filii autem Is-
rael prævaricati sunt mandatum,
et usurpaverunt de anathemate.
Nam Achan filius Charmi, filii
Zabdi, filii Zare de tribu Juda,
tulit aliquid de anathemate: ira-
tusque est Dominus contra fi-
lios Israel. 2 Cumque mitteret
Josue de Jericho viros contra
Hai, quæ est juxta Bethaven,
ad orientalem plagam oppidi
Bethel, dixit eis: Ascendite, et
explorate terram. Qui præcepta
complentes exploraverunt Hai.

7. perskyrimas. 1 Bet Izraė-
lio sunųs peržengė paliepimą ir
pasiglemžė šį tą iš iškeikimo.
Nes Zarės sunaus Zabdio sunaus
Karmio sunus Akanas iš Judo
giminės pasiėmė kokį ten daly-
ką iš iškeiktųjų. Ir Viešpats už-
sirustino ant Izraėlio sunų. 2
Tuo metu Jozuė siuntė iš Jė-
riko vyrus prieš Hajį, esantį ša-
ly Bėtavėno, į rytus nuo Bėt-
ėlio miesto, ir jiems tarė: Pa-
kilkite ir ištirkite žemę. Jie, pil-
dydami paliepimą, ištyrė Hajį

— (24) *Viešpaties iždui.* Ebr. t.: Viešpaties namų iždui. — (26) *Kurs įkurtu ir atstatytu...* Uždraudimas čionai regimai nepaliečia pastatymo naujų namų Jėrike ir apsigyvenimo juose, bet tik padarymą iš to miesto tvirtovės, nes jau pats Jozuė atidavė Jėriką su kitais miestais Benjamino giminei (žem. 18, 21), o truputį vėliaus jis skaitėsi žymiu miestu. Plg. Teis. 3, 13; 2 Kar. 10, 5 ir k.— *Tenumiršta jo...*, t. y. tegul jis nustoja visų savo vaikų vieno po kito. Jozuės prakeikimas išsipildė baisiai karaliaus Akabo laikais, kuomet Hiėlis iš Bėtėlio pamėgino paversti Jėriką tvirtove. Vz. 3 Kar. 16, 34.

7, 1—8, 35. Vienam iš Izraėlitų šį tą pasivogus iš Jėriko grobio, Jozuės išsiųsti kareiviai veltui mėgina paimti Hajo miestą; bet išėjus aikštėn Akano kaltybei ir jį nubaudus, Viešpaties sutvirtintas ir pamokytas Jozuė apgali Hajo gyventojus, o su jų miestu padaro taippat, kaip buvo padaręs su Jėriku (7, 1—8, 29). Po to Jozuė pastato altorių ant Ebalio kalno, perrašydina įstatymą ant akmenų, apgarsina palaiminimus jo pildytojams ir prakeikimus peržengėjams ir tuo parodo iškilmingai, kad Žadėtoji žemė pasidarė Izraėlio nuosavybe (8, 30-35).

(7, 1) *Izraėlio sunus.* Nors kaltybė buvo tik vieno Akano, bet ji sutepė visą tautą, todėl ir bausmę kenčia visi Izraėlio sunųs, taip kaip buvo apskelbęs Jozuė. Vz. aug. 6, 18. — *Paliepimą ir pasiglemžė.* Tų žodžių nėra ebr. t.; jie paimti iš LXX. — *Zarės.* Vz. Prad. 39, 29... — *Akanas.* Kitur jis vadinasi Akaru. Vz. 1 Kron. 2. 7— (2) *Prieš Hajį.* Tas miestas buvo, kaip pasakyta čiapat ir Prad. 12, 8, į rytus nuo Bėtėlio, o anot Iz. 10, 28 į šiaurę nuo Michmo. Taigi, spėjama, kad jo vieta buvusi apie 20 ki-

[3] Et reversi dixerunt ei: Non
ascendat omnis populus, sed duo
vel tria millia virorum pergant,
et deleant civitatem: quare omnis populus frustra vexabitur
contra hostes paucissimos? [4] As-
cenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga vertentes,
[5] percussi sunt a viris
urbis Hai, et corruerunt ex eis
triginta sex homines: persecutique sunt eos adversarii de porta usque ad Sabarim, et ceciderunt per prona fugientes: pertimuitque cor populi, et instar
aquæ liquefactum est.
[6] Josue vero scidit vestimenta sua, et pronus cecidit in terram coram arca Domini usque
ad vesperam, tam ipse quam
omnes senes Israel: miseruntque
pulverem super capita sua, [7] et
dixit Josue: Heu Domine Deus,
quid voluisti traducere populum istum Jordanem fluvium,
ut traderes nos in manus Amorrhæi, et perderes? utinam ut
cœpimus, mansissemus trans Jordanem. [8] Mi Domine Deus quid
dicam, videns Israelem hostibus
suis terga vertentem? [9] Audient
Chananæi, et omnes habitatores
terræ, et pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt
nomen nostrum de terra: et quid
facies magno nomini tuo? [10] Di-

[3] ir sugrįžę jam tarė: Tegul eina ne visa tauta, bet tepatraukia du arba tris tukstančiai vyrų ir teišnaikina miestą. Kam
visa tauta vargs be reikalo prieš
labai neskaitlingus neprietelius?
[4] Taigi, išėjo tris tukstančiai
kovotojų. Bet jie tuojau leidosi bėgti atgal,
[5] mušami Hajo
miesto gyventojų, ir iš jų krito
tris dešimtis šeši žmonės; o priešai juos vijosi nuo vartų iki Sabarimui ir užmušinėjo bėgančius
žemyn; tautos gi širdis pabugo
ir ištižo kaip vanduo.

[6] Jozuė perplėšė savo rubus,
puolė kniupsčias ant žemės ties
Viešpaties skrynia ir taip pasiliko iki vakarui, draug su visais
Izraėlio vyresniaisiais; jie apibarstė savo galvas dulkėmis, [7]
o Jozuė tarė: Vaje, Viešpatie,
Dieve! kam norėjai pervesti šitą tautą per Jordano upę, kad
mus paduotumei į Amoriečių
rankas ir pražudytumei? velyk,
kaip mes pradėjome, taip butumėm pasilikę anapus Jordano.
[8] Viešpatie, mano Dieve! ką sakysiu, matydamas Izraėlį bėganti atgal nuo savo neprietelių?
[9] Kananiečiai ir visi žemės gyventojai išgirs ir susitelkę kruvon apsups mus ir išdildys musų vardą nuo žemės; ir ką gi

lom. į šiaurvakarius nuo Jėriko ir 18 kilom. į šiaurę nuo Jeruzalės. Iš čia dar pasirodo, kad Jozuė norėjo pasiekti patį Palestinos vidurį, iš kur ėjo keliai į visas jos puses. — *Bėtavėno.* Ta vieta buvo tarp Bėtėlio ir Michmo. Plg. 3 Kar. 23, 5; 14, 25. — *Bėtėlio.* Dabar Bėtin, apie keturias valandas kelionės nuo Jeruzalės į šiaurę. Plg. Prad. 28, 19. — (**3**) *Labai neskaitlingus.* Hajo gyventojų buvo 12.000 (vz. žem. 8, 25), iš kurių maž-daug ketvirta dalis galėjo nešioti ginklus; todėl Jozuės žvalgai manė, kad lygus Izraėlio kareivių skaitlius pigiai apgalės Hajiečius. — (**4**) *Tuojau leidosi bėgti...* Jie regimai nesitikėjo pasipriešinimo. — (**5**) *Sabarimui.* Rasi taip vadinosi kloniais išraižytas nolingas nuolaidumas į rytus nuo Hajo. —*Pabugo ir...* Svarbiausi baimės ir nusiminimo priežastis buvo supratimas, kad Dievas jiems nebepadeda.

(**9**) *Perplėšė... puolė kniupsčias .. apibarstė...* Tai buvo didžio nuliudimo ir

xitque Dominus ad Josue: Sur-
ge, cur jaces pronus in terra?
[11] Peccavit Israel, et prævari-
catus est pactum meum: tule-
runtque de anathemate, et fu-
rati sunt atque mentiti, et abs-
conderunt inter vasa sua. [12] Nec
poterit Israel stare ante hostes
suos, eosque fugiet: quia pollu-
tus est anathemate: non ero ul-
tra vobiscum, donec conteratis
eum, qui hujus sceleris reus est.
[13] Surge, sanctifica populum, et
dic eis: Sanctificamini in cra-
stinum: hæc enim dicit Domi-
nus Israel: Anathema in medio
tui est Israel: non poteris sta-
re coram hostibus tuis, donec
deleatur ex te qui hoc conta-
minatus est scelere. [14] Accede-
tisque mane singuli per tribus
vestras: et quamcumque tribum
sors invenerit, accedet per co-
gnationes suas, et cognatio per
domos, domusque per viros. [15]
Et quicumque ille in hoc faci-
nore fuerit deprehensus, com-
buretur igni cum omni substan-
tia sua: quoniam prævaricatus
est pactum Domini, et fecit ne-
fas in Israel. [16] Surgens itaque
Josue mane, applicuit Israel per
tribus suas, et inventa est tri-
bus Juda. [17] Quæ cum juxta fa-
milias suas esset oblata, inventa
est familia Zare. Illam quoque
per domos offerens, reperit Za-
bdi: [18] cujus domum in singu-
los dividens viros, invenit Achan

padarysi savo didžiam vardui?
[10] Tuomet Viešpats tarė Jozuei:
Atsikelk! ko guli kniupsčias ant
žemės? [11] Izraėlis nusidėjo ir
peržengė mano sandorą. Jie ėmė
iš iškeikimo, pasivogė ir mela-
vo ir paslėpė tarp savo rykų.
[12] Izraėlis negalės stoti prieš
savo neprietelius ir nuo jų bėgs,
nes suteptas iškeikimu; aš ne-
bebusiu toliaus su jumis, kolei
neišnaikinsite to, kurs prasikal-
to ta piktadaryste. [13] Kelkies,
pašventink tautą ir jiems sakyk:
Pasišventinkite rytdienai, nes
štai, ką sako Viešpats, Izraėlio
Dievas: Iškeikimas yra tavo tar-
pe, Izraėliau; negalėsi stovėti
prieš savo neprietelius, kolei ne-
bus išnaikintas iš tavęs, kurs
suteptas šita piktadaryste [14] Ry-
toj prisiartinsite kiekvienas sa-
vo giminėje, o giminė, ant ku-
rios kris burta, prisiartins savo
šeimynomis, šeimyna namais, o
iš namų atskiri vyrai, [15] ir tas
kurs bus rastas prasikaltęs ta
piktadaryste, bus sudegintas ug-
nyje su visu savo lobiu, nes jis
peržengė Viešpaties sandorą ir
padarė piktą dalyką Izraėlyje.
[16] Taigi, Jozuė, atsikėlęs rytme-
tį, liepė prisiartinti Izraėliui sa-
vo giminėmis, ir burta krito
ant Judo giminės. [17] Kada ji
buvo atvesta savo šeimynomis,
buvo rasta Zarės šeimyna. At-
vesdamas ją taipogi namais, ra-
do Zabdį; [18] o padalinęs jo na-

sielvarto ženklai. Plg. Prad. 3, 19; 37, 29. 34; Kun. 10, 6; Iš. 32, 11. 12; 1 Kar. 4, 12 ir k. — (12) *Nes suteptas iškeikimu.* Ebr. t.: nes jis iškeiktas. — *To, kurs prasikalto...* Ebr. t: iškeikimo iš savo tarpo. Taippat ir 13 eil. — (14) *Prisiartinsite:* prie sandoros šėtros. — *Kris burta.* Ebr. t. sakoma visur: r a s J a h v e; todėl šitame atsitikime rasi nemesta burtos, bet sujieškota kaltininką su pagalba *'urim'o* ir *thummim'o.* Plg. Sk. 27, 21; 1 Kar. 10, 20. 21. — (15) *Bus sudegintas ugnyje.,* pirma užmuštas akmenimis. Vr. žem. 25 e. — (16) *Liepė prisiartinti Izraėliui savo giminėmis,* t. y. išpradžios turėjo prisiartinti prie šėtros dvylikos giminių kunigaikščiai, paskui Judo šeimynų viršininkai ir

filium Charmi, filii Zabdi: filii
Zare de tribu Juda. 19 Et ait
Josue ad Achan: Filii mi, da
gloriam Domino Deo Israel, et
confitere, atque indica mihi quid
feceris, ne abscondas. 20 Respon-
ditque Achan Josue, et dixit ei:
Vere ego peccavi Domino Deo
Israel, et sic et sic feci. 21 Vi-
di enim inter spolia pallium coc-
cineum valde bonum, et ducen-
tos siclos argenti, regulamque
auream quinquaginta siclorum:
et concupiscens abstuli, et abs-
condi in terra contra medium
tabernaculi mei, argentumque
fossa humo operui. 22 Misit er-
go Josue ministros: qui curren-
tes ad tabernaculum illius, re-
pererunt cuncta abscondita in
eodem loco, et argentum simul.
23 Auferentesque de tentorio tu-
lerunt ea ad Josue, et ad om-
nes filios Israel, projeceruntque
ante Dominum.

24 Tollens itaque Josue Achan
filium Zare, argentumque et pal-
lium, et auream regulam, filios
quoque et filias ejus, boves et
asinos et oves, ipsumque taber-
naculum, et cunctam supelle-

mus į atskirus vyrus, rado Za-
rės sunaus Zabdio sunaus Kar-
mio sunų Akaną iš Judo gimi-
nės. 19 Tuomet Jozuė tarė Aka-
nui: Mano sunau! atiduok Vieš-
pačiui, Izraėlio Dievui, garbę;
prisipažink ir man nurodyk, ką
padarei, ir nepaslėpk. 20 O Aka-
nas atsakė Jozuei ir jam tarė:
Aš ištikrųjų nusidėjau Viešpa-
čiui, Izraėlio Dievui, ir štai, ką
padariu. 21 Aš pamačiau tarp gro-
bio labai gerą žydriai raudoną
apsiaustą, du šimtu siklių sida-
bro, auksinę lazdelę, sveriančią
penkias dešimtis siklių ir užsi-
geidęs tai paėmiau ir užkasiau
į žemę mano šėtros viduryjė,
o sidabrą pridengiau užkastaja
žeme. 22 Taigi, Jozuė nusiuntė
tarnus, kurie nubėgę į Akano
šėtrą, rado visa paslėpta toje
pačioje vietoje, taipogi ir sida-
brą; 23 paėmę tuos dalykus iš šė-
tros, jie atnešė pas Jozuę ir
pas visus Izraėlio sunus ir nu-
metė ties Viešpačiu.

24 O Jozuė (ir visas Izraėlis
draug su juo) ėmė Zarės sunų
Akaną, sidabrą, apsiaustą ir auk-
sinę lazdelę, taipogi jo sunus
ir dukteris, jaučius, asilus ir
avis, net ir šėtrą ir visus rakan-

---

tt. — (**19**) *Mano sunau.* Sunaus vardas, duodamas prasikaltėliui, nereiškia čionai ypatingo palankumo, bet yra tik rimtas teisėjo atsiliepimas. Plg. Lk. 16, 25 — *Atiduok garbę.* Akanas atiduos garbę Dievui, pasakydamas tiesą, prisipažindamas, kad Dievas yra visa žinąs, teisus bausmės skyrėjas ir neapkenčiąs kaltybės. — (**21**) *Žydriai raudoną apsiautą.* Ebr. *'addereth šin'ar*, t. y. ilgą rubą iš Senaaro arba Babylonijos. Babylonija gi senobėje buvo garsi savo gražiais audiniais. — *Du šimtu siklių...* Sidabro siklis vertas apie 1 rb. 15 kap. — *Auksinę lazdelę.* Anot ebr. t.: a u k s i n į l i e ž u v į; buvo tai regimai koks nors auksinis dalykas liežuvio pavidalo. Auksinis siklis buvo vertas apie 16 rb. 50 k. (43 fr. 50). — *Sidabrą pridengiau...* Ebr. t.: s i d a b r ą p a d ė j a u a p a č i o n. — (**23**) *Ties Viešpačiu:* ties sandoros šėtra.

(**24**) *Taipogi jo sunus ir dukteris.* Kaikurie aiškintojai spėja, kad Akano vaikai buvę dalininkais jo kaltybėje; bet toks dalyvavimas nėra butinai reikalingas, kad supratus, kodėl ir jie nukentėjo. Tiesa, žmonių teisme reikėjo laikyties taisyklės, kad vaikai neprivalo atsakyti už tėvų kalčias (Atk. 24, 16), bet čionai buvo Dievo teismas, kurs nėra suvaržytas jokiomis taisyklėmis. Bausmės kietumas buvo reikalingas, ypač išrinktosios tautos

ctillem: (et omnis Israel cum eo) duxerunt eos ad Vallem Achor: [25] ubi dixit Josue: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israel: et cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt. [26] Congregaveruntque super eum acervum magnum lapidum, qui permanet usque in præsentem diem. Et aversus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius, illius, Vallis Achor, usque hodie.

Caput VIII. [1] Dixit autem Dominus ad Josue: Ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, et consurgens ascende in oppidum Hai: ecce tradidi in manu tua regem ejus, et populum, urbemque et terram. [2] Faciesque urbi Hai, et regi ejus, sicut fecisti Jericho, et regi illius: prædam vero, et omnia animantia diripietis vobis: pone insidias urbi post eam. [3] Surrexitque Josue, et omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Hai: et electa triginta millia virorum fortium misit nocte, [4] præcepitque eis, dicens:

dus, ir nuvedė juos į Akoro slėnį. [25] Tenai Jozuė tarė: Kadangi tu užtraukei ant musų nelaimę, tegul Viešpats siunčia šiandien ant tavęs nelaimę. O visas Izraėlis užmušė jį akmenimis, ir visa, kas jojo buvo, sudeginta ugnyje. [26] Jie dar surinko ant jo didelę akmenų krūvą, kuri pasilieka iki šiai dienai. Taip Viešpaties įpykimas atsitraukė nuo jų; o aną vietą imta vadinti Akoro slėniu iki šiai dienai.

8. perskyrimas. [1] Tuomet Viešpats tarė Jozuei: Nesibijok ir nenusigąsk; imk su savim visą kovotojų daugybę ir pakilęs patraukk į Hajo miestą; štai, aš padaviau į tavo rankas jo karalių ir tautą, miestą ir žemę. [2] Padarysi Hajo miestui ir jo karaliui, taip kaip padarei Jėrikui ir jo karaliui; grobį gi ir visus gyvulius imsite sau; paslėpk kareivių burį miesto užpakalyje, kad tykotų. [3] Taigi, Jozuė ir draug su juo visa kovotojų kariuomenė pakilo, kad eitų prieš Hajį. Išrinkęs tris dešimtis tukstančių stiprių vyrų jis juos išsiuntė nakčia [4] ir jiems įsakė,

---

gyvenimo pradžioje, kad ją išmokius bijoties Viešpaties, atidavinėti jam tinkamą garbę ir tobulai klausyti Dievo įsakymų (Kalm.). Nekalto žmogaus kentėjimas draug su prasikaltėliu gali buti palygintas su nelaimėmis, kurios neaplenkia ir teisiųjų; Dievas gi už paskirtą dėlei svarbių pirežasčių laikinę mirtį gali apsčiai atsilyginti amžiname gyvenime. — *Į Akoro slėnį*. Taip ta vieta praminta paskiaus. Ji buvo tikriausiai į šiaurę nuo Jėriko prie Judo giminės ribos (vz. žem. 15, 7). — (**25**) *Užtraukei ant musų... siunčia ant tavęs...* Ebr. t. randamas čionai paprastas žaidimas žodžiais: *'akharthanu... ja 'khorka.* — (**26**) *Viešpaties įpykimas...* Išsireiškiama apie Dievą žmonių budu.

(**8**, **1**) *Kovotojų daugybe.* Ebr. *'am hammilchamah.* Išsireiškimas visai nuosavus Jozuės knygai. Plg. žem. 3. e., 11. e.; 10, 7; 11, 7. Jozuė turi imti su savim nebe tris tukstančius, bet visą kariuomenę, kad Izraėlis eitu prieš priešus su didesniu pasitikėjimu. — (**2**) *Grobį gi ir...* Plg. Atk. 6, 10... 20, 16-18. — *Miesto užpakalyje*: į vakarus nuo Hajo. (**3**) *Kovotojų kariuomenę.* Ebr. *'am hammilchamah.* Vz. aug. 1. e. — *Tris dešimtis tukstančių.* Ne visi tie stiprųs vyrai nuėjo pasislėptų ir tykotų, bet tik

Ponite insidias post civitatem:
nec longius recedatis: et eritis
omnes parati. 5 Ego autem, et
reliqua multitudo, quæ mecum
est, accedemus ex adverso con-
tra urbem. Cumque exierint con-
tra nos, sicut ante fecimus, fu-
giemus, et terga vertemus: 6
donec persequentes ab urbe lon-
giusprotrahantur: putabunt enim
nos fugere sicut prius. 7 Nobis
ergo fugientibus, et illis perse-
quentibus, consurgetis de insi-
diis, et vastabitis civitatem: tra-
detque eam Dominus Deus ve-
ster in manus vestras. 8 Cum-
que ceperitis, succendite eam,
et sic omnia facietis, ut jussi.
9 Dimisitque eos, et perrexerunt
ad locum insidiarum, sederunt-
que inter Bethel, et Hai, ad oc-
cidentalem plagam urbis Hai:
Josue autem nocte illa in me-
dio mansit populi, 10 surgensque
diluculo recensuit socios, et as-
cendit cum senioribus in fronte
exercitus, vallatus auxilio pu-
gnatorum. 11 Cumque venissent,
et ascendissent ex adverso civi-
tatis, steterunt ad septentriona-
lem urbis plagam, inter quam
et eos erat vallis media. 12 Quin-
que autem millia viros elegerat,
et posuerat in insidiis inter Be-
thel et Hai ex occidentali par-
te ejusdem civitatis: 13 omnis
vero reliquus exercitus ad aqui-
lonem aciem dirigebat, ita ut
novissimi illius multitudinis oc-
cidentalem plagam urbis attin-
gerent. Abiit ergo Josue nocte

tardamas: Pasislėpkite ir tyko-
kite miesto užpakalyje, labai
neatsitolinkite ir visi bukite pri-
sirengę. 5 Aš gi ir likusi su ma-
nim esanti daugybė artinsimės
prie miesto iš kito šono. Kuo-
met jie išeis prieš mus, mes ap-
sigrįšime, taippat kaip pirma
padarėme, ir bėgsime, 6 kolei
mus besivydami nebus nuvilio-
ti toliaus nuo miesto; nes jie
manys, buk mes bėgame taip-
pat kaip pirma. 7 Mums tat bė-
gant ir jiems besivejant, jus pa-
kilsite iš tykojimo vietos ir su-
naikinsite miestą, nes Viešpats,
jusų Dievas, jį paduos į jusų
rankas. 8 Paėmę jį padegkite ir
taip visa darykite, kaip liepta.
9 Jozuė juos išleido, o jie nu-
ėjo į tykojimo vietą ir apsisto-
jo tarp Bėtėlio ir Hajo, į vaka-
rus nuo Hajo miesto; Jozuė gi
tą naktį pasiliko tautos tarpe.
10 Atsikėlęs dienai brėkštant jis
peržiurėjo savo žmones ir ėjo
draug su vyresniaisiais kariuo-
menės priekyje, apstotas kovo-
tojų burio. 11 Atėję ir pakilę
prieš miestą, jie sustojo ties
šiauriniu miesto šonu, tarp ku-
rio ir jų pasiliko viduryje slė-
nis. 12 Jozuė gi buvo išrinkęs
penkis tukstančius vyrų ir nu-
siuntęs tykotų tarp Bėtėlio ir
Hajo, vakariame to miesto šone.
13 Visa gi likusi kariuomenė ėjo
kariškoje tvarkoje į šiaurę, taip
kad paskučiausieji iš tos daugy-
bės siekė vakarį miesto šoną.
Taigi, Jozuė nuėjo tą naktį ir

5.000. Vz. žem. 12. e. — *Stiprių vyrų.* Ebr. *gibbore hachail.* Vz. aug. 1, 14. — (5) *Išeis prieš mus, mes...* Anot ebr. t.: išeis prieš mus kaip pirmą sykį, mes bėgsime. — (7) *Sunaikinkite.* Tikriaus sakant: paimkite. — (10) *Atsikėlęs dienai brėkštant...* Nuo Galgalos lig Hajui buvo apie 5-6 valandas kelionės. — (11) *Atėję ir...* Ebr. t. padalintas truputį kitaip, o 11. e. prasideda taip: Ir visa kovotojų tauta (*'am hammilchamah.* Vz. aug 1. e.), kuri su juo buvo, pakilo ir prisiarti-

illa. et stetit in vallis medio.
14 Quod cum vidisset rex Hai,
festinavit mane, et egressus est
cum omni exercitu civitatis, di-
rexitque aciem contra desertum,
ignorans quod post tergum la-
terent insidiæ. 15 Josue vero, et
omnis Israel cesserunt loco, si-
mulantes metum, et fugientes
per solitudinis viam. 16 At illi
vociferantes pariter, et se mu-
tuo cohortantes, persecuti sunt
eos. Cumque recessissent a ci-
vitate. 17 et ne unus quidem in
urbe Hai et Bethel remansisset
qui non persequeretur Israel (si-
cut eruperant aperta oppida re-
linquentes). 18 dixit Dominus ad
Josue: Leva clypeum, qui in
manu tua est, contra urbem Hai,
quoniam tibi tradam eam. 19 Cum-
que elevasset clypeum ex ad-
verso civitatis, insidiæ, quæ la-
tebant, surrexerunt confestim:
et pergentes ad civitatem, ce-
perunt, et succenderunt eam. 20
Viri autem civitatis, qui perse-
quebantur Josue, respicientes
et videntes fumum urbis ad cœ-
lum usque conscendere, non po-
tuerunt ultra huc illucque dif-
fugere: præsertim cum hi qui
simulaverant fugam, et tende-
bant ad solitudinem, contra per-
sequentes fortissime restitissent.
21 Vidensque Josue et omnis Is-
rael quod capta esset civitas,
et fumus urbis ascenderet, re-
versus percussit viros Hai. 22
Siquidem et illi qui ceperant
et succenderant civitatem,

apsistojo slėnio viduryje. 14 Tai
pamatęs Hajo karalius pasisku-
bino anksti rytą išeiti su visa
miesto kariuomene ir vedė ją į
kovą ties tyruma, nežinodamas,
kad užpakalyje slėpėsi ir tyko-
jo kareivių burys. 15 Jozuė gi
ir visas Izraėlis ėmė traukties
iš vietos, apsimesdami nusigan-
dusiais ir bėgdami tyrumos ke-
liu. 16 O anie šaukdami visi draug
ir vieni kitus ragindami juos
vijosi. Atsitraukus visiems nuo
miesto 17 ir nepasilikus Hajyje
ir Bėtėlyje neivieno, kas nebu-
tu vijęsis Izraėlio, (nes jie bu-
vo ištraukę, palikdami atvirus
miestus), 18 Viešpats tarė Jozuei:
Pakelk tavo rankoje esantį sky-
dą prieš Hajo miestą, nes aš
tau jį atiduosiu. 19 Kuomet jis
pakėlė skydą prieš miestą, pa-
slėptasis ir betykojąs burys tuo-
jau pakilo ir prisiartinęs prie
miesto paėmė jį ir padegė. 20
O miesto vyrai, kurie vijosi Jo-
zuę, pažvelgę atgal ir matyda-
mi miesto dumus kilstant iki
padangėms, nebegalėjo bėgti nei
vienon nei kiton pusėn, ypač
kad tie, kurie buvo apsimetę
bėgą nuo jųjų ir traukią į ty-
rus, labai drąsiai priešinosi ve-
jantiems. 21 Jozuė ir visas Iz-
raėlis, matydami miestą esant
paimtą ir kilstant miesto du-
mus, sugrįžę išmušė Hajo vyrus.
22 Nes tuo pačiu metu ir tie,
kurie buvo paėmę ir padegę
miestą, išėję iš miesto savie-
siems priešais, ėmė mušti atsi-

no ir ėjo prieš miestą ir sustojo ties... — (**14**) *Ties tyruma*: Jordano slėnio linkon, į rytus. -- (**16**) *O anie...* Ebr. t.: tuomet buvo pašaukti visi mieste buvusieji žmonės jų vyties. Taigi, jie besivydami Jozuę, tolinosi nuo miesto 17 ir nepasiliko Hajyje ir Bėtėlyje neivieno, kurs nebutu išėjęs Izraėlio vyties; jie paliko atvirą miestą ir vijosi Izraėlį. — (**17**) *Bėtėlyje.* Jo gyventojai ėjo padėtų Hajo karaliui. — (**18**)*Skydą.* Tikrians anot ebr. t.: j i e t į.

egressi ex urbe contra suos, me-
dios hostium ferire cœperunt.
Cum ergo ex utraque parte ad-
versarii cæderentur, ita ut nul-
lus de tanta multitudine salva-
retur, [23] regem quoque urbis
Hai apprehenderunt viventem,
et obtulerunt Josue.
[24] Igitur omnibus interfectis,
qui Israelem ad deserta tenden-
tem fuerant persecuti, et in eo-
dem loco gladio corruentibus,
reversi filii Israel percusserunt
civitatem. [25] Erant autem qui
in eodem die conciderant a vi-
ro usque ad mulierem, duode-
cim millia hominum, omnes ur-
bis Hai. [26] Josue vero non con-
traxit manum, quam in sublime
porrexerat, tenens clypeum do-
nec interficerentur omnes habi-
tatores Hai. [27] Jumenta autem
et prædam civitatis diviserunt
sibi filii Isræl, sicut præceperat
Dominus Josue. [28] Qui succen-
dit urbem, et fecit eam tumu-
lum sempiternum: [29] regem quo-
que ejus suspendit in patibulo
usque ad vesperam et solis oc-
casum. Præcepitque Josue, et
deposuerunt cadaver ejus de
cruce: projeceruntque in ipso
introitu civitatis, congesto su-
per eum magno acervo lapidum,
qui permanet usque in præsen-
tem diem.
[30] Tunc ædificavit Josue al-
tare Domino Deo Israel in mon-

radusius viduryje priešus. Tai-
gi, priešai buvo iš abiejų šonų
mušami, taip kad neivienas iš
taip didžios daugybės negalėjo
išsigelbėti. [23] Jie paėmė taipogi
Hajo karalių gyvą ir atvedė
pas Jozuę.

[24] Taigi, kada buvo užmušti
visi, kurie vijosi paskui Izraėlį,
traukiantį į tyrus, ir krito toje
pačioje vietoje po kalaviju, Iz-
raėlio sunus sugrįžę išgalabijo
miestą. [25] Vyrų gi ir moterų,
kurie krito tą pačią dieną, bu-
vo dvylika tukstančių, visi Hajo
miesto žmonės. [26] O Jozuė nenu-
leido savo rankos, kurią buvo
augštyn iškėlęs, laikydamas sky-
dą, kolei nebuvo užmušti visi Ha-
jo gyventojai. [27] Galvijus gi ir
miesto grobį Izraėlio sunus pasi-
dalino tarp savęs, kaip Viešpats
buvo įsakęs Jozuei. [28] Jis sude-
gino miestą ir jį padarė amži-
na griuvėsių kruva. [29] Taipogi
jo karalių jis pakorė ant kartu-
vių iki vakarui ir saulės sėdi-
mui. Paskui, Jozuei liepiant, jo
lavoną nuimta nuo kryžiaus ir
pamesta pačiame miesto įėjime,
sumetus ant jo didžią akmenų
kruvą, kuri pasilieka iki šiai die-
nai.

[30] Po to Jozuė pastatė Vieš-
pačiui, Izraėlio Dievui, altorių

(24) *Taigi, kada...* Ebr. t.: Ir atsitiko, kada Izraėlis pabaigė mušti visus Hajo gyventojus ant lauko, tyrumoje, kur juos buvo išsivijęs, ir jie visi iki vienam krito po kalavijo ašmenimis, visas Izraėlis sugrįžo į Hajį ir jį išmušė kalavijo ašmenimis. — **(25)** *Dvylika tukstančių.* Tiek buvo išviso Hajo gyventojų, skaitant vyrus ir moteris. — **(26)** *Skydą:* j i e t į. — **(27)** *Galvijus...* Plg. aug. 2. e. — **(29)** *Ant kartuvių.* Ebr. t.: ant medžio. — *Ir saulės sėdimui...* Ebr. t.: saulei gi sėdant, Jozuė įsakė ir jo lavoną nuimta nuo medžio.

(30) *Ant Ebalio kalno.* Nuo Hajo iki Ebalio kalnui buvo apie 12 valandų kelionės į šiaurę, ir jo apylinkė dar nebuvo užkariauta; bet nusigandę vietiniai gyventojai regimai nedrįso trukdyti einančių su stipria kariuomene pergalėtojų Iz-

te Hebal: 31 sicut præceperat
Moyses famulus Domini filiis
Israel, et scriptum est in vo-
lumine legis Moysi: Altare ve-
ro de lapidibus impolitis, quos
ferrum non tetigit: et obtulit
super eo holocausta Domino,
immolavitque pacificas victimas.
32 Et scripsit super lapides Deu-
teronomium legis Moysi, quod
ille digesserat coram filiis Is-
rael. 33 Omnis autem populus,
et majores natu, ducesque ac
judices stabant ex utraque par-
te arcæ, in conspectu sacerdo-
tum qui portabant arcam fœde-
ris Domini, ut advena ita et
indigena. Media pars eorum ju-
xta montem Garizim, et media
juxta montem Hebal, sicut præ-
ceperat Moyses famulus Domi-
ni. Et primum quidem benedi-
xit populo Israel. 34 Post hæc
legit omnia verba benedictionis
et maledictionis, et cuncta quæ
scripta erant in legis volumine.
35 Nihil ex his, quæ Moyses jus-
serat, reliquit intactum, sed uni-
versa replicavit coram omni mul-
titudine Israel, mulieribus ac
parvulis et advenis, qui inter
eos morabantur.

ant Ebalio kalno, 31 kaip Vieš-
paties tarnas Mozė buvo įsakęs
Izraėlio sunums ir kaip parašy-
ta Mozės įstatymo knygoje, bu-
tent altorių iš netašytų akme-
nų, kurių nebuvo prisilietusi ge-
ležis, o ant jo atnašavo Viešpa-
čiui deginamasias aukas ir pa-
pjovė dėkojimo aukas. 32 Jis tai-
pogi parašydino ant akmenų Mo-
zės įstatymo nuorašą, kurį jis
buvo išdėstęs Izraėlio sunų aky-
vaizdoje. 33 Visa gi tauta, vyres-
nieji, vadai ir teisėjai stovėjo iš
abiejų skrynios šonų akyvaizdo-
je kunigų, kurie nešė Viešpa-
ties sandoros skrynią, visi atei-
viai ir čiabuviai, viena jų pusė
prie Garizimo kalno, o kita pu-
sė prie Ebalio kalno, kaip bu-
vo įsakęs Viešpaties tarnas Mo-
zė. Išpradžios Jozuė palaimino
tautą; 34 paskui jis perskaitė vi-
sus palaiminimo ir prakeikimo
žodžius ir visa, kas buvo para-
šyta įstatymo knygoje. 35 Nieko
iš to, ką Mozė buvo liepęs, jis
nepaliko neapskelbęs, bet atkar-
tojo visa akyvaizdoje visos Iz-
raėlio daugybės, moterų, vaikų
ir pasiliekančių jų tarpe ateivių.

---

raėlitų. Plg. Atk. 11, 29. — (**31**) *Kaip Viešpaties...* Vz. Iš. 20, 25; Atk. 27, 5... — (**32**) *Įstatymo nuorašą.* Kokią įstatymo dalį Jozuė perrašydino ant akmenų, nežinia; tečiaus reikia manyti, kad tai nebuvo vien palaiminimai ir prakeikimai, apie kuriuos kalbama Atk. 27, 3... — (**33**) *Vadai* Ebr. *šotrim,* raštininkai. — *Palaimino tautą.* Plg. Atk. 11, 29. — (**34**) *Perskaitė visus...* Anot ebr. t., visas įstatymas čionai pavadintas palaiminimu ir prakeikimu, nes už jo užlaikymą buvo žadėta palaiminimai, o už peržengimą paskirta prakeikimai.

3) Gabaonitų gudrybė.

Caput IX. 1 Quibus auditis, cuncti reges trans Jordanem, qui versabantur in montanis et campestribus, in maritimis ac littore magni maris, hi quoque qui habitabant juxta Libanum, Hethæus et Amorrhæus, Chananæus, Pherezæus, et Hevæus, et Jebusæus 2 congregati sunt pariter, ut pugnarent contra Josue et Israel uno animo, eademque sententia. 3 At hi, qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Josue, Jericho et Hai: 4 et callide cogitantes tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, et utres vinarios scissos atque consutos, 5 calceamentaque perantiqua quæ ad indicium vetustatis pittaciis consuta erant, induti veteribus vestimentis: panes quoque, quos portabant ob viaticum, duri erant, et in frusta comminuti: 6 perrexeruntque ad Josue, qui tunc morabatur in castris Galgalæ, et dixerunt ei, atque simul omni Israeli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Re-

9. perskyrimas. 1 Tai išgirdę visi karaliai anapus Jordano, gyvenusieji kalnuose ir lygumose, pajurėje ir Didžiosios juros pakraščiuose, taipogi tie, kurie gyveno arti Libano, Hetiečiai, Amoriečiai, Kananiečiai, Pereziečiai, Hevejiečiai ir Jėbuziečiai, 2 susirinko draug kovotų prieš Jozuę ir Izraėlį vienširdžiai ir vienminčiai. 3 Bet tie, kurie gyveno Gabaone, išgirdę visa, ką Jozuė buvo padaręs Jėrikui ir Hajui, 4 ir klastingai sumanę pasiėmė su savim pavižžio, užsidėjo ant asilų senų maišų, suplyšusių ir sulopytų vyno indų, 5 apsiavė labai senu autuvu, kurs senumui parodyti buvo apsiuvinėtas lopais, ir apsivilko senais drabužiais; taipogi duona, kurią nešėsi pavižžiui, buvo kieta ir sutrupinta į kąsnelius. 6 Jie atėjo pas Jozuę tuomet pasiliekantį Galgalos stovykloje ir tarė jam ir draug visam Izraėliui: Atėjome iš tolimos žemės, trokšdami su jumis susiderinti. Izraėlio sunųs

---

9, 1 - 27. Nusigandus visiems Kanaano karaliams ir susitarus kovoti draug prieš Izraėlį, Gabaonitai rupinasi kitokiu budu išvengti Jėrikiečių ir Hajiečių likimo. Jie siunčia pas Izraėlitus pasiuntinius, klastingai įkalba, buk jie gyveną labai toli, ir išgauna pažadėjimą, patvirtintą prisieka, kad nebus išgalabyti (1 - 15). Aikštėn išėjus klastai, Jozuė palieka Gabaonitus gyvus, bet juos paskiria amžinai tarnauti tautai ir Viešpaties altoriui (16 - 27).

(**9**, 1) *Kalnuose*, Judo ir Efraimo kalnuose. — *Lygumose*: Palestinos pietvakariuose. — *Pajurėje... arti Libano.* Ebr. t.: visur išilgai Didžiosios juros krantų iki Libanui. — (3) *Gabaone.* Ebr. *Gib'on.* Spėjama, kad tas miestas buvęs tenai, kame dabar E d-D ž i b, dvi valandi kelionės į šiaurvakarius nuo Jeruzalės. Gabaonas tikriausiai neturėjo savo karaliaus, nes žem. 10, 2 jis tik palyginamas su karališkais miestais ir su Izraėlitais veda tarybas miesto viršininkai. — (4) *Vyno indų*: indų, padarytų iš odos, kuriuose rytų gyventojai pasiima vandens arba vyno kelionei. Plg. Prad. 21, 14; Mk. 2, 22. Gabaonitai pasiima su savim visus dalykus labai senus, kad ėję tik vieną dieną, nes tik tiek tebuvo kelio iki Galgalai, galėtų turėti išvaizdą žmonių atlikusių pėsčiomis labai ilgą kelionę.—

sponderuntque viri Israel ad eos,
atque dixerunt: 7 Ne forte in
terra, quæ nobis sorte debetur,
habitetis, et non possimus fœ-
dus inire vobiscum. 8 At illi ad
Josue, Servi, inquiunt, tui su-
mus. Quibus Josue ait: Quinam
estis vos? et unde venistis? 9
Responderunt: De terra longin-
qua valde venerunt servi tui
in nomine Domini Dei tui. Au-
divimus enim famam potentiæ
ejus, cuncta quæ fecit in Ægy-
pto, 10 et duobus regibus Amor-
rhæorum qui fuerunt trans Jor-
danem, Sehon regi Hesebon, et
Og regi Basan, qui erat in As-
taroth: 11 dixeruntque nobis se-
niores, et omnes habitatores ter-
ræ nostræ: Tollite in manibus
cibaria ob longissimam viam, et
occurrite eis, et dicite: Servi
vestri sumus, fœdus inite nobi-
scum. 12 En, panes quando e-
gressi sumus de domibus nostris,
ut veniremus ad vos, calidos
sumpsimus, nunc sicci facti sunt,
et vetustate nimia comminuti.
13 Utres vini novos implevimus,
nunc rupti sunt et soluti: ve-
stes et calceamenta quibus in-
duimur, et quæ habemus in pe-
dibus, ob longitudinem longio-
ris viæ trita sunt, et pene con-
sumpta. 14 Susceperunt igitur
de cibariis eorum, et os Domi-
ni non interrogaverunt. 15 Fe-
citque Josue cum eis pacem, et
inito fœdere pollicitus est quod
non occiderentur: principes quo-
que multitudinis juraverunt eis.
16 Post dies autem tres initi
fœderis, audierunt quod in vi-

jiems atsakė ir tarė: 7 Rasi jųs
gyvenate žemėje, kuri mums
pridera kaipo dalis ir mes ne-
galėsime su jumis derinties. 8
Bet jie tarė Jozuei: Mes esame
tavo vergai. Jozuė jiems sakė:
Kas jųs esate? ir iš kur atėjo-
te? 9 Tie atsakė: Tavo tarnai
atėjo iš labai tolimos žemės var-
dan Viešpaties, tavo Dievo; nes
mes girdėjome jo galybės garsą
ir visa, ką jis yra padaręs Ai-
gypte 10 ir dviem Amoriečių ka-
raliam, buvusiem anapus Jorda-
no, Hesebono karaliui Sehonui
ir Basano karaliui Ogui, kurs
gyveno Astarote; 11 todėl musų
vyresnieji ir visi musų žemės
gyventojai mums tarė: Pasiim-
kite su savim pavižio dėlei il-
giausios kelionės, pasitikkite juos
ir tarkite: Esame jusų vergai;
padarykite su mumis sandorą.
12 Štai, išeidami iš namų, kad
ateitumėm pas jus, pasiėmėme
šiltos duonos; dabar ji sudžiuvo
ir dėlei didžio senumo sutrupė-
jo. 13 Įsipylome vyno į naujus
rykus, dabar jie suplyšo ir iš-
iro; drabužiai, kuriais apsivilkę,
ir autuvas kurį turime ant sa-
vo kojų, perdaug ilgoje kelio-
nėje nusidevėjo ir beveik visai
sudilo. 14 Taigi, jie ėmė jų pa-
viržio ir nepasiklausė Viešpaties
ištarmės. 15 Jozuė padarė su jais
santaiką ir padaręs sandorą, pa-
žadėjo, kad jie nebus užmušti;
prisiekė jiems taipogi daugybės
kunigaikščiai.

16 Bet trims dienoms praslin-
kus po padarytos sandoros, iš-

(7) *Rasi jųs gyvenate...* Plg. Iš. 23, 32 ir k. — (9) *Mes girdėjome jo galybės garsą...* Gabaonitai gudriai nutyli paskiaus įvykusį Jėriko ir Hajo paėmimą, tarsi gandas apie tuos atsitikimus dar nebutų suskubęs pasiekti jų krašto. — (14) *Jie ėmė...* Kaikurie Izrėlitų viršininkai paragavo Gabaonitų duonos, kad įsitikrintų

cino havitarent, et inter eos fu-
turi essent. 17 Moveruntque ca-
stra filii Israel, et venerunt in
civitates eorum die tertio, qua-
rum hæc vocabula sunt, Gabaon,
et Caphira, et Beroth, et Ca-
riathiarim. 18 Et non percusse-
runt eos, eo quod jurassent eis
principes multitudinis in nomi-
ne Domini Dei Israel. Murmu-
ravit itaque omne vulgus con-
tra principes. 19 Qui responde-
runt eis: Juravimus illis in no-
mine Domini Dei Israel, et id-
circo non possumus eos contin-
gere. 20 Sed hoc faciemus eis:
Reserventur quidem ut vivant,
ne contra nos ira Domini con-
citetur, si pejeraverimus: 21 sed
sic vivant, ut in usus universæ
multitudinis ligna cædant, aquas-
que comportent. Quibus hæc lo-
quentibus: 22 vocavit Gabaoni-
tas Josue, et dixit eis: Cur nos
decipere fraude voluistis, ut di-
ceretis: Procul valde habitamus
a vobis, cum in medio nostri
sitis? 23 Itaque sub maledictio-
ne eritis, et non deficiet de stir-
pe vestra ligna cædens, aquas-
que comportans in domum Dei
mei. 24 Qui responderunt: Nun-
tiatum est nobis servis tuis,
quod promisisset Dominus Deus
tuus Moysi servo suo ut trade-
ret vobis omnem terram, et di-
sperderet cunctos habitatores
ejus. Timuimus igitur valde, et
providimus animabus nostris, ve-
stro terrore compulsi, et hoc

girdo juos gyvenant kaimyny-
stėje ir busiant jųjų ribose. 17
Tuomet Izraėlio sunųs pakilo
iš stovyklų ir atėjo trečią die-
ną į jų miestus, kurių šitie yra
vardai: Gabaonas, Kafira, Bero-
tas ir Karjatjarimas, 18 bet jie
jų neužmušė, nes daugybės ku-
nigaikščiai jiems buvo prisiekę
Viešpaties, Izraėlio Dievo, var-
du. Todėl visa liaudis ėmė mur-
mėti prieš kunigaikščius; 19 bet
jie jai atsakė: Mes jiems prisie-
kėme Viešpaties, Izraėlio Die-
vo, vardu ir todėl negalime jų
paliesti, 20 bet štai ką jiems pa-
darysime: Tegul jie pasiliks gy-
vi, kad prieš mus nesukiltu Vieš-
paties rustybė, jei peržengtu-
mėm prisieką; 21 bet jie turės
gyventi tam, kad kirstu malkų
visos daugybės reikalams ir at-
neštu vandens. Jiems tai bekal-
bant, 22 Jozuė pasivadino Gabao-
niečius ir jiems tarė: Kodėl jųs
panorėjote suklaidinti mus me-
lu, sakydami: Mes gyvename la-
bai toli nuo jusų, tuotarpu kad
jųs esate musų viduryje? 23 Tai-
gi, jųs busite po prakeikimu ir
nepritruks iš jusų giminės to-
kių, kurie kirs malkų ir neš
vandens į mano Dievo namus.
24 Tie atsakė: Mums tavo tar-
nams buvo pranešta, kad Vieš-
pats, tavo Dievas, buvo paža-
dėjęs savo tarnui Mozei atiduo-
ti jums visą žemę ir išnaikinti
visus jos gyventojus. Taigi, mes
labai nusigandome, ėmėme ru-

---

apie jos senumą. Anot kitų aiškintojų, tas valgymas duonos buvęs sandoros patvirtinimu. Plg. Prad. 31, 46. — *Nepasiklausė...*: kas visupirma reikėjo padaryti. Plg. Sk. 27, 21.

17) *Trečią dieną.* Greitai eidamas tą pačią kelionę Jozuė galėjo atlikti į vieną naktį. Vz. žem. 10, 9. — (**18**) *Nes daugybės kunigaikščiai...* Nors prisieka buvo išgauta melu, tečiaus Izraėlio viršininkai ją skaito šventa ir nori išpildyti. — (**23**) *Po prakeikimu,* nes turės atlikti vergų darbą. Plg. Atk. 29, 11. Rasi čia yra taipogi aliuzija į Noės prakeikimą,

consilium inivimus. [25] Nunc au-
tem in manu tua sumus: quod
tibi bonum et rectum videtur,
fac nobis. [26] Fecit ergo Josue
ut dixerat, et liberavit eos de
manu filiorum Israel, ut non oc-
ciderentur. [27] Decrevitque in il-
lo die eos esse in ministerio
cuncti populi, et altaris Domi-
ni, cædentes ligna, et aquas com-
portantes, usque in præsens tem-
pus, in loco, quem Dominus ele-
gisset.

pinties savo gyvybe, priversti
baimės jusų, ir padarėme tą su-
manymą. [25] Dabar gi mes esa-
me tavo rankoje;daryk su mumis,
kas tau rodosi gera ir teisu. [26]
Jozuė tat padarė, kaip buvo sa-
kęs, ir juos paliuosavo iš Izraėlio
sunų rankų, kad nebutu užmuš-
ti. [27] Jis tą dieną nutarė juos
busiant tarnystėje visos tautos
ir Viešpaties altoriaus, kad kir-
stu malkų ir neštu vandens iki
dabartiniam laikui, toje vietoje,
kurią Viešpats bus išsirinkęs.

4) Užkariavimas pietinės Palestinos.

Caput X. [1] Quæ cum audisset
Adonisedec rex Jerusalem, quod
scilicet cepisset Josue Hai, et
subvertisset eam (sicut enim fe-
cerat Jericho et regi ejus, sic
fecit Hai, et regi illius) et quod
transfugissent Gabaonitæ ad Is-
rael, et essent fœderati eorum,
[2] timuit valde. Urbs enim ma-
gna erat Gabaon, et una civi-
tatum regalium, et major oppi-
do Hai, omnesque bellatores
ejus fortissimi. [3] Misit ergo Ado-
nisedec rex Jerusalem ad Oham

10. perskyrimas. [1] Tai išgir-
dęs Jeruzalės karalius Adonise-
dėkas, butent kad Jozuė paėmė
Hają ir jį išgriovė (nes kaip jis
buvo padaręs Jėrikui ir jo ka-
raliui, taip padarė Hajui ir jo
karaliui) ir kad Gabaonitai bu-
vo perėję Izraėlio pusėn ir pa-
darę su juo sandorą, [2] labai nu-
sigando; nes Gabaonas buvo di-
delis miestas ir vienas iš kara-
liškųjų miestų, didesnis už Ha-
jo miestą, ir visi jo kovotojai
buvo stipriausi. [3] Taigi, Jeruza-

---

skelbiantį, kad Kananiečiai bus savo bro-
lių vergais. Vz. Prad. 9, 25. — (27) *Tar-
nystėje visos tautos ir...* Kanaano gyven-
tojai buvo pavojingi Izraėlitams ypač tuo
žvilgsniu, kad galėjo juos įtraukti stab-
meldystėn, bet paskirti tarnauti tautai ir
Viešpaties šventyklai Gabaonitai nebega-
lėjo manyti apie tokį suvedžiojimą, todėl
palikimas jų gyvų nebebuvo griežtai prie-
šingas Dievo nutarimui, ir jis paėmė Ga-
baonitus savo globon. Vz. 2 Kar. 21, 1.

10, 1-43. Jeruzalės karalius su ketu-
riais kitais Amoriečių karaliais užpuola
ir nori nubausti Gabaonitus už perėjimą
Izraėlitų pusėn; bet ateina pagalbon Jo-
zuė, pergali, Dievui padedant, užpuolikus
ir juos išžudo (1 - 27). Po to Jozuė už-
kariauja Makėdą, Lėbną ir kitus pietinės
Palestinos miestus (28 - 43).

(10, 1) *Jeruzalės* Ebr. *J^erušalem*, pa-
skiaus *J^erušalaim*. Tell-el-Amarnos do-
kumentuose ji pavadinta U r u - S a l i -
m u. Seniausis jos vardas buvo Salėm
(Prad. 14, 18), vėliaus, budama Jėbuzie-
čių rankose, vadinosi kokį laiką J ė b u s
arba Jėbuziečių miestu. Regimai Jozuės
laikais buvo tai nemažas miestas, nes jo
karalius rengia karę prieš gana stiprius
Gabaonitus. — *Adonisedėkas*, t e i s y -
b ė s v i e š p a t s. Jo vardas primena
kitą Jeruzalės karalių Melkisedėką, tei-
sybės karalių. — (2) *Ir vienas iš kara-
liškųjų...* Ebr. t.: i r k a i p v i e n a s
i š... Gabaonitų miestas neturėjo karaliaus,
todėl jis palyginamas su karališkais mie-
stais, kurie skaitėsi didžiausiais. — (3)
Ebrono. Ebronas yra pietuose nuo Jeru-
zalės. Dabar jis vadinasi E l - C h a l i l.
— *Jerimoto.* Ebr. *Jermuth*, dabar J a r-

regem Hebron, et ad Pharam
regem Jerimoth, ad Japhia quo-
que regem Lachis, et ad Dabir
regem Eglon, dicens: 4 Ad me
ascendite, et ferte præsidium,
ut expugnemus Gabaon, quare
transfugerit ad Josue, et ad fi-
lios Israel. 5 Congregati igitur as-
cenderunt quinque reges Amor-
rhæorum: rex Jeruzalem, rex
Hebron, rex Jerimoth, rex La-
chis, rex Eglon, simul cum
exercitibus suis, et castrametati
sunt circa Gabaon, oppugnan-
tes eam.

6 Habitatores autem Gabaon
urbis obsessæ miserunt ad Jo-
sue, qui tunc morabatur in ca-
stris apud Galgalam, et dixe-
runt ei: Ne retrahas manus tuas
ab auxilio servorum tuorum: as-
cende cito, et libera nos ferque
præsidium: convenerunt enim
adversum nos omnes reges Amor-
rhæorum, qui habitant in mon-
tanis. 7 Ascenditque Josue de
Galgalis, et omnis exercitus bel-
latorum cum eo, viri fortissimi.
8 Dixitque Dominus ad Josue:
Ne timeas eos: in manus enim
tuas tradidi illos: nullus ex eis
tibi resistere poterit. 9 Irruit
itaque Josue super eos repente,
tota nocte ascendens de Galga-
lis: 10 et conturbavit eos Domi-
nus a facie Israel: contrivitque
plaga magna in Gabaon, ac per-
secutus est eos per viam ascen-

lės karalius Adonisedėkas siun-
tė pas Ebrono karalių Ohamą,
Jerimoto karalių Paramą, tai-
pogi pas Lachio karalių Jafiją
ir pas Eglono karalių Dabirą ir
sakydino: 4 Ateikite pas mane
ir atsiveskite pagalbą, kad už-
kariautumėm Gabaoną, kam jis
perėjo Jozuės ir Izraėlio sunų
pusėn. 5 Taigi, penki Amoriečių
karaliai, Jeruzalės karalius, Eb-
rono karalius, Jerimoto karalius,
Lachio karalius ir Eglono ka-
ralius susivienijo kruvon; jie iš-
ėjo draug su savo kariuomene,
sustojo ties Gabaonu ir jį apgulė.
6 Apgultojo gi Gabaono mie-
sto gyventojai siuntė pas Jozuę,
tuomet pasiliekantį stovyklose
prie Galgalos, ir jam tarė: Ne-
atitraukk savo rankų ir padėk
savo tarnams; ateik veikiai ir
mus išgelbėk, suteikdamas pa-
galbą, nes prieš mus susirinko
visi Amoriečių karaliai, gyve-
nantįs kalnuose. 7 Jozuė pakilo
iš Galgalos ir draug su juo vi-
sa kovotojų kariuomenė, visi
stipriausi vyrai. 8 O Viešpats
tarė Jozuei: Nesibijok jų, nes
aš juos atidaviau į tavo rankas;
neivienas iš jų negalės tau pa-
sipriešinti. 9 Taigi, Jozuė puolė
ant jų umai, keliavęs visą nak-
tį nuo Galgalos; 10 o Viešpats
padarė jų tarpe sumišimą prieš
Izraėlio veidą ir uždavė jiems
didį smugį prie Gabaono, o Jo-
zuė juos vijosi keliu vedančiu

m u k, pietryčiuose nuo Jeruzalės. — *Lachio.* Spėjama, kad tas miestas buvo pusiaukelyje tarp Gazos ir Eleutoropolies, kame dabar Umm-Laqis; anot kitų gi tenai, kame dabar Tell-el-Chasi arti upelio Wadi-el-Chasi. Eglonas turėjo buti netoli nuo Lachio.

(**7**) *Stipriausi vyrai.* Vz. aug. 1, 14 paaiš. — (**9**) *Keliavęs visą naktį.* Jozuė regimai labai skubinosi eiti, bet iš Galgalos jis rasi išėjo dar prieš naktį ir tik nakčia prisiartino prie paties Gabaono. Plg. aug. 9, 17. — (**10**) *Viešpats padarė...* Pasisekimas šitoje kovoje buvo suteiktas Viešpaties nuo pat pradžios iki

sus Beth horon, et percussit
usque Azeca et Maceda. 11 Cum-
que fugerent filios Israel, et es-
sent in descensu Beth horon,
Dominus misit super eos lapi-
des magnos de cœlo usque ad
Azeca: et mortui sunt multo
plures lapidibus grandinis, quam
quos gladio percusserant filii
Israel.
12 Tunc locutus est Josue Do-
mino in die qua tradidit Amor-
rhæum in conspectu filiorum
Israel, dixitque coram eis: Sol
contra Gabaon ne movearis, et
luna contra vallem Ajalon. 13
Steteruntque sol et luna, donec
ulcisceretur se gens de inimicis
suis. Nonne scriptum est hoc
in libro justorum? Stetit itaque
sol in medio cœli, et non festi-
navit occumbere spatio unius
diei. 14 Non fuit antea nec po-
stea tam longa dies, obediente
Domino voci hominis, et pu-
gnante pro Israel.

augštyn į Bėthoroną ir mušė
iki Azėkai ir Makėdai. 11 Jiems
bėgant nuo Izraėlio sunų ir esant
antBėthorono nuolaidumos,Vieš-
pats siuntė ant jų iš dangaus
didelius akmenis iki Azėkai, ir
daug daugiaus jų mirė nuo kru-
šos akmenų, negu Izraėlio su-
nųs užmušė kalaviju.

12 Tuomet Jozuė kalbėjo Vieš-
pačiui tą pačią dieną, kurioje
jis padavė Izraėlio sunums Amo-
riečius, ir tarė jų akyvaizdoje:
Saule ties Gabaonu nesijudink,
ir mėnuli ties Ajalono slėniu.
13 Ir saulė bei mėnulis sustojo,
kolei tauta keršijo savo neprie-
teliams. Argi tai neparašyta
Teisiųjų knygoje? Taigi, saulė
sustojo dangaus viduryje ir ne-
siskubino nusileisti ištisą dieną.
14 Nei anksčiaus, nei paskui ne-
buvo taip ilgos dienos, Viešpa-
čiui klausant žmogaus balso ir
kovojant už Izraėlį.

---

galui. Šitoje eil. visas susirėmimas aprašytas trumpai; žemiaus gi minimos kaikurios jo smulkmenos. — *Keliu, vedančiu augštyn į Bėthoroną.* Tas kelias eina maž daug į vakarus iš lygumos augštyn pirma į žemąjį Bėthoroną (dabar: Bėt 'Ur et-Tachta), o toliaus vargiai pereinama kalnų nuolaiduma į augštąjį Bėthoroną (dabar: Bėt 'Ur el-Foqa). — *Iki Azėkai ir Makėdai.* Kokios vietos pavadintos tiem dviem vardais, tikrai nežinia. — (11) *Siuntė ant jų iš...* Be sumišimo padaryto tarp priešų Viešpaties pagalba apsireiškė dar siuntimu ant jų krušos, kurios ledai buvo taip dideliai, kad lyg kokie krintantįs iš dangaus akmenįs galėjo užmušti daugybę bėgančių priešų.

(12-14) *Saule ties Gabaonu.* Minimas čionai saulės ir mėnulio sustojimas įvyko, kuomet Izraėlitai palikę Gabaoną, vijosi Amoriečius, bėgančius į vakarus Bėthorono linkon. Todėl jei jie matė saulę ties Gabaonu arba viršuje jo, tai ji turėjo butį priešpiečiuose. Mėnulis ta pačia valanda buvo matomas toli vakaruose, nes Ajalono slėnis yra gana toli nuo Gabaono vakaruose. Bet ar buvo tai tikras saulės ir mėnulio sustojimas? Visupirma reikia atsiminti, kad įkvėpti autoriai atsiliepia apie įvairius akimis matomus dalykus priimtu žmonių budu; todėl ir čionai nors minimas saulės ir mėnesio sustojimas, arba nesikrutinimas, bet ištikrųjų gali buti tik klausimas apie tai, ar buvo tuomet sustabdyta žemė, t. y. ar ji sukėsi kokį laiką pamažiaus aplink savo ašį, ar ne. Vieni į tą klausimą atsako, kad Dievas savo visagalybe sutурėjęs žemę, kad ji suktusi pamažiaus ir kad tokiuo budu diena tapusi dusyk ilgesnė negu paprastai. Abejonės nėra, kad Visagalis ir amžinas įstatymų Davėjas galėjo sulaikyti savo įstatymų veikimą be jokio sumišimo visame pasaulyje. Kiti tečiaus tą visą dalyką supranta kitaip. Visupirma dienos prailginimas nebuvo butinai reikalingas, nes nuo tariamo priešpiečiuose įvykusio saulės sustojimo Izraėlitai turėjo iki vakarui apie aštuonias valandas; to gi lai-

15 Reversusque est Josue cum
omni Israel in castra Galgalæ.
16 Fugerant enim quinque reges,
et se absconderant in spelunca
urbis Maceda. 17 Nuntiatumque
est Josue quod inventi essent
quinque reges latentes in spe-
lunca urbis Maceda. 18 Qui præ-
cepit sociis, et ait: Volvite sa-
xa ingentia ad os speluncæ, et
ponite viros industrios, qui clau-
sos custodiant: 19 vos autem no-
lite stare, sed persequimini ho-
stes, et extremos quosque fu-
gientium cædite: nec dimittatis
eos urbium suarum intrare præ-
sidia, quos tradidit Dominus De-
us in manus vestras. 20 Cæsis
ergo adversariis plaga magna,
et usque ad internecionem pe-
ne consumptis, hi, qui Israel
effugere potuerunt, ingressi sunt
civitates munitas. 21 Reversus-
que est omnis exercitus ad Jo-

15 Po to Jozuė sugrįžo su vi-
su Izraėliu į Galgalos stovy-
klas. 16 Nes penki karaliai buvo
pabėgę ir pasislėpę Makėdos
miesto oloje. 17 Ir buvo praneš-
ta Jozuei, kad penkis karalius
rasta pasislėpusius Makėdos mie-
sto oloje. 18 Jis gi įsakė paly-
dovams ir tarė: Riskite dide-
liausius akmenis prie olos angos
ir pastatykite budrius vyrus, ku-
rie sergėtu uždarytuosius. 19 Jųs
gi nestovėkite, bet vykitės ne-
prietelius ir užmušinėkite visus
paskutinius iš bėgančiųjų, neigi
duokite jiems įeiti į savo mie-
stų tvirtoves, nes Viešpats Die-
vas juos padavė į jusų rankas.
20 Taigi, uždavus priešams la-
bai didelį smugį ir užmušus be-
veik visus iki vienam, tie, ku-
rie galėjo ištrukti nuo Izraėlio,
įėjo į savo sustiprintus miestus.
21 Po to visa kariuomenė sugrį-

---

ko visai gana buvo, kad išgalabijus bėgančius priešus. Apie dienos prailginimą nėra nieko aiškiai pasakyta ebr. tekste, nes 14. e. užuot žodžių: *taip ilgos dienos*, ebr. t. pasakyta: t o k i o s d i e n o s, k a i p t a d i e n a. Iš kitos tečiaus pusės ta diena buvo nepaprasta, ji anot Ekli. 46, 5 pasidarė k a i p d v i d i e n i. Tai gi galėjo įvykti tos pačios dienos perkirtimu į dvi dali užėjusia netikėtai vidurdienyje suotema. Visas gi atsitikimas taip galėjo išrodyti. Pirm negu iškrito ant Amoriečių baisųs ledai, visas dangus turėjo apsitraukti tamsiausiais debesimis, taip kad Izraėlitai nebegalėjo matyti bėgančių neprietelių ir turėjo tokį įspudį, lyg-kad butu užėjusi netikėtai naktis. Bijodamas, kad priešai neištruktu jiems iš rankų ir rasi manydamas, kad Amoriečiai atvedę tą naktį kokiais nors savo burtais, Jozuė meldžia Viešpatį, kad jis savo visagalybe prašalintu tamsumą, kad vėl pasirodytu saulė ties Gabaonu ir mėnulis viršuje Ajalono, kaip buvo prieš suotemą, ir Viešpats išklauso meldimą, padarydamas, kad debesįs tuojau išsiskirstytu ir butu vėl diena kaip pirm suotemos. Taip tai galėjo rasties iš vienos dienos lyg dvi dieni. Tokiame atsitikime padarytas Jozuei meldžiant stebuklas butu apsireiškęs tik staigiu debesų išsiskirstymu ir prašalinimu užėjusios tamsybės (Hummel.). — *Teisiųjų knygoje.* Taip vadinosi tikriausiai jau seniai pražuvusis rinkinys giesmių apie Izraėlio karžygius ir jųjų didžius veikalus. Teisiųjų knygoje buvo taipogi Dovido giesmė apie Sauliaus mirtį (2 Kar. 1, 18); todėl reikia manyti, kad tas rinkinys laikui bėgant buvo papildomas naujomis giesmėmis.

(**15**) *Po to Jozuė sugrįžo...* Tas sugrįžimas įvyko po žemiaus paminėtų atsitikimų. — (**18**) *Riskite dideliausius...* Kad karaliai negalėtu ištrukti, Jozuė liepia tuotarpu juos uždaryti oloje ir sergėti, kariuomenė gi turi toliaus vyties bėgančius priešus. — (**21**) *Sveika ir be nuostolių.* Čia taipogi apsireiškė didi Dievo pagalba. — *Į Makėdą.* Prie Makėdos regimai buvo padaryta laikinė atėjusių į pagalbą Gabaonitams Izraėlitų stovykla. — *Suurzgėti.* Plg. Iš. 11, 7. Tikriaus anot ebr. t.: p a k r u t i n t i l i e ž u v i o. Nusigandę apylinkės gyventojai nedrįso nei

sue in Maceda, ubi tunc erant
castra, sani et integro numero:
nullusque contra filios Israel
mutire ausus est. [22] Præcepit-
que Josue, dicens: Aperite os
speluncæ, et producite ad me
quinque reges, qui in ea lati-
tant. [23] Feceruntque ministri ut
sibi fuerat imperatum: et edu-
xerut ad eum quinque reges de
spelunca, regem Jerusalem, re-
gem Hebron, regem Jerimoth,
regem Lachis, regem Eglon. [24]
Cumque educti essent ad eum,
vocavit omnes viros Israel, et
ait ad principes exercitus qui
secum erant: Ite, et ponite pe-
des super colla regum istorum.
Qui cum perrexissent, et subje-
ctorum colla pedibus calcarent,
[25] rursum ait ad eos: Nolite ti-
mere, nec paveatis, confortami-
ni et estote robusti: sic enim
faciet Dominus cunctis hostibus
vestris, adversum quos dimica-
tis. [26] Percussitque Josue, et in-
terfecit eos, atque suspendit su-
per quinque stipites: fueruntque
suspensi usque ad vesperum. [27]
Cumque occumberet sol, præ-
cepit sociis ut deponerent eos
de patibulis. Qui depositos pro-
jecerunt in speluncam, in qua
latuerant, et posuerunt super
os ejus saxa ingentia, quæ per-
manent usque in præsens.

[28] Eodem quoque die Mace-
dam cepit Josue, et percussit
eam in ore gladii, regemque il-
lius interfecit, et omnes habi-
tatores ejus: non dimisit in ea
saltem parvas reliquias. Fecit-
que regi Maceda, sicut fecerat

žo sveika ir be nuostolių pas
Jozuę į Makėdą, kame tuomet
buvo stovykla; ir neivienas ne-
drįso suurzgėti prieš Izraėlio su-
nus. [22] Jozuė gi įsakė ir tarė:
Atidengkite olos angą ir atves-
kite pas mane penkis karalius,
kurie joje pasislėpę. [23] Tarnai
padarė, kaip jiems buvo liepta,
ir atvedė pas jį iš olos penkis
karalius, Jeruzalės karalių, Eb-
rono karalių, Jerimoto karalių,
Lachio karalių ir Eglono kara-
lių. [24] Kuomet jie buvo pas jį
atvesti, jis suvadino visus Iz-
raėlio vyrus ir tarė buvusiems
su savim kariuomenės kunigaikš-
čiams: Eikite ir užminkite ko-
jomis šitiems karaliams ant spran-
dų. Kada jie nuėjo ir mindžio-
jo kojomis pavergtųjų sprandus,
[25] jis vėl jiems tarė: Nesibijo-
kite ir nenusigąskite, bukite drą-
sųs ir stiprųs, nes taip Viešpats
padarys visiems jusų nepriete-
liams, prieš kuriuos jųs kariau-
jate. [26] Paskui Jozuė juos išti-
ko ir užmušė, ir pakorė ant pen-
kerių kartuvių, ir jie pasiliko
pakarti iki vakarui. [27] Saulei gi
nusileidžiant, jis įsakė palydo-
vams nuimti juos nuo kartuvių.
Nuimtus gi įmesta į olą, kurio-
je buvo pasislėpę, ir užrista jos
angą didžiausiais akmenimis, pa-
siliekančiais iki šiam laikui.

[28] Taipogi tą pačią dieną Jo-
zuė paėmė Makėdą ir ją ištiko
kalavijo ašmenimis, užmušė jos
karalių ir visus jos gyventojus,
nepalikdamas joje nei mažiau-
sių liekanų. Jis padarė Makėdos
karaliui, taip kaip buvo pada-

balsiai dejuoti. — (24) *Eikite ir užminkite...* Senobėje tai buvo visiško pergalėjimo ženklas. Aigyptiečiai ir Asyrijiečiai dažnai taip darydavo su pavergtaisiais karaliais, kaip liudija užsilikę jų paminklai. Plg. Ps. 109, 2; Atk. 33, 29.

regi Jericho. 29 Transivit autem
cum omni Israel de Maceda in
Lebna, et pugnabat contra eam:
30 quam tradidit Dominus cum
rege suo in manus Israel: per-
cusseruntque urbem in ore gla-
dii, et omnes habitatores ejus:
non dimiserunt in ea ullas reli-
quias. Feceruntque regi Lebna,
sicut fecerant regi Jericho. 31
De Lebna transivit in Lachis
cum omni Israel: et exercitu
per gyrum disposito oppugna-
bat eam. 32 Traditque Domi-
nus Lachis in manus Israel, et
cepit eam die altero, atque per-
cussit in ore gladii, omnemque
animam, quæ fuerat in ea, si-
cut fecerat Lebna. 33 Eo tem-
pore ascendit Horam rex Ga-
zer, ut auxiliaretur Lachis: quem
percussit Josue cum omni po-
pulo ejus usque ad internecio-
nem. 34 Transivitque de Lachis
in Eglon, et circumdedit, 35 at-
que expugnavit eam eadem die:
percussitque in ore gladii om-
nes animas, quæ erant in ea
juxta omnia quæ fecerat Lachis.
36 Ascendit quoque cum omni
Israel de Eglon in Hebron, et
pugnavit contra eam: 37 cepit
eam, et percussit in ore gladii,
regem quoque ejus, et omnia
oppida regionis illius, universas-
que animas, quæ in ea fuerant
commoratæ: non reliquit in ea
ullas reliquias: sicut fecerat Eg-
lon, sic fecit et Hebron, cun-
cta quæ in ea reperit consumens
gladio. 38 Inde reversus in Da-

ręs Jėriko karaliui. 29 Paskui jis
nuėjo su visu Izraėliu iš Makė-
dos į Lėbną ir kovojo prieš ją;
30 o Viešpats padavė ją su jos
karaliumi į Izraėlio rankas, ir
jie ištiko kalavijo ašmenimis
miestą ir visus jo gyventojus,
ir nepasiliko jame jokių liekanų.
Lėbnos karaliui jie padarė taip-
pat, kaip buvo padarę Jėriko
karaliui. 31 Iš Lėbnos jis nuėjo
su visu Izraėliu į Lachį ir, su-
statęs kariuomenę aplinkui, jį
apgulo. 32 Viešpats gi padavė
Lachį į Izraėlio rankas; jis jį
paėmė sekančią dieną ir ištiko
kalavijo ašmenimis jį ir visa,
kas jame buvo gyva, taippat
kaip buvo padaręs Lėbnoje. 33
Tuo pačiu metu Gazėrio kara-
lius Horamas atėjo padėtų La-
chiui, bet Jozuė sumušė jį su
visa jo tauta, taip kad neliko
neivieno. 34 Iš Lachio jis nuėjo
į Egloną, apgulo, 35 paėmė jį tą
pačią dieną ir užmušė kalavijo
ašmenimis visa, kas jame buvo
gyva, taippat kaip buvo pada-
ręs su Lachiu. 36 Taipogi jis pa-
traukė su visu Izraėliu iš Eg-
lono į Ebroną ir kovojo prieš
jį; 37 paėmė ir ištiko kalavijo
ašmenimis jį, taipogi jo karalių,
visus ano krašto miestus ir vi-
sa, kas juose buvo gyva; jis ne-
paliko jame jokių liekanų; kaip
buvo padaręs Eglonui, taippat
jis padarė ir Ebronui, sunaikin-
damas kalaviju visa, ką jame
buvo radęs. 38 Iš ten jis sugrį-

---

(29) *Į Lėbną.* Spėjama, kad tas miestas buvęs ten, kame dabar Tell es-Safijeh, tarp Jeruzalės ir Gazos. — (33) *Gazėrio karalius...* Gazėrio miestas buvo gana toli į vakarus nuo Bėthorono. Jozuė jo rasi nepaėmė, tik pergalėjo jo karalių, atėjusį su kariuomene padėti Lachiui. — (37) *Jo karalių:* įpėdinį to, kurs žuvo prie Makėdos (vz. aug. 17. 26. e.). — *Visus ano krašto miestus:* mažesnius miestelius, priderėjusius Ebrono karaliui. — (38) *Į Dabirą.* Kitados jis vadinosi Kar-

bir, 39 cepit eam atque vastavit: regem quoque ejus atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladii: non dimisit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Hebron et Lebna et regibus earum, sic fecit Dabir et regi illius.

40 Percussit itaque Josue omnem terram montanam et meridianam atque campestrem, et Asedoth cum regibus suis: non dimisit in ea ullas reliquias, sed omne quod spirare poterat interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israel, 41 a Cadesbarne usque Gazam. Omnem terram Gosen usque Gabaon, 42 universosque reges, et regiones eorum uno impetu cepit atque vastavit: Dominus enim Deus Israel pugnavit pro eo. 43 Reversusque est cum omni Israel ad locum castrorum in Galgala.

žo į Dabirą, 39 jį paėmė ir išgriovė; taipogi jo karalių ir visus miestus aplinkui ištiko kalavijo ašmenimis; nepaliko jame jokių liekanų. Kaip buvo padaręs Ebronui ir Lėbnai ir jųjų karaliams, taippat jis padarė Dabirui ir jo karaliui.

40 Taigi, Jozuė apgalėjo visą kalnų ir pietų kraštą, lygumas ir Asėdotą su jųjų karaliais; jis nepaliko juose jokių liekanų, bet visa, kas buvo gyva, jis užmušė, taip kaip Viešpats, Izraėlio Dievas, jam buvo įsakęs, 41 nuo Kadėsbarnės iki Gazai. Visą Goseno žemę iki Gabaonui, 42 visus karalius ir jų kraštus jis paėmė vienu užpuolimu ir sunaikino; nes Viešpats, Izraėlio Dievas, už jį kovojo. 43 Po to jis sugrįžo su visu Izraėliu į stovyklų vietą Galgalon.

5) Užkariavimas šiaurinių Kanaano šalių.

Caput XI. 1 Quæ cum audisset Jabin rex Asor, misit ad Jobab regem Madon, et ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph: 2 ad reges quoque aquilo-

11. perskyrimas. 1 Tai išgirdęs Asoro karalius Jabinas siuntė pas Madono karalių Jobabą, pas Semerono karalių ir pas Achsafo karalių, 2 taipogi pas šiau-

---

jat Seferiu (žem. 15, 15), buvo į pietryčius nuo Ebrono. Dabar ta vieta vadinasi tikriausiai Ed-Daharijeh.

(**40**) *Kalnus ir pietų kraštą*: Judo kalnus (15, 48) ir į pietus nuo jų esančią Negebo žemę (15, 21). — *Lygumą*: į vakarus nuo Judo kalnų (15, 23). — *Asėdotą*. Asėdotais vadinosi kalnų nuolaidumos arba šlaitai. Čionai kalbama apie Judo kalnų nuolaidumas. Plg. 13, 8... — (**41**) *Nuo Kadėsbarnės*: pietiniame Negebo pakraštyje. Vz. Sk. 13, 27. Kadėsbarnės Jozuė rasi nepaėmė; paminėta gi ji tik dėlto, kad parodžius, jog užkariauto ploto riba pietuose ėjo nuo Kadėsbarnės į Gazą arti Tarpžemės juros. — *Goseno žemę*. Kas čia pavadinta Gosenu, nežinia; tiktai ne taip pat vadinamas Aigypto kraštas, kame kitados gyveno Izraėlitai. Vz. Prad. 45, 10 ir k.

11, 1-23. Apgalėjęs pietinę Palestiną, Jozuė apgali taipogi susitarusius prieš jį šiaurinės Palestinos karalius prie Meromo ežero ir paima jų žemę (1-20). Paskui Jozuė išnaikina dar Enakimus pietinėje Palestinoje (21-23).

(**11, 1**) *Asoro*. Ebr. *Chacor*. Spėjama, kad jis buvęs ten, kame dabar el-Churebe į vakarus nuo Meromo ežero. — *Jabinas*, išmintingasis. Jam priderėjo pirmenybė tarp šiaurinės Palestinos karalių. Vz. žem. 10. e. — *Madono*... *Semerono*... *Achsafo*. Kame buvo tie trįs miestai, tikrai nežinia. — (**2**) *Kalnuose*. Paskiaus jie vadinosi Neftalio kalnais Galiliejoje (žem. 20, 7). — *Lygumoje*... Pa-

nis, qui habitabant in montanis
et in planitie contra meridiem
Ceneroth, in campestribus quoque et in regionibus Dor juxta
mare: [3] Chananæum quoque ab
oriente et occidente, et Amorrhæum atque Hethæum ac Pherezæum et Jebusæum in montanis: Hevæum quoque qui habitabat ad radices Hermon in
terra Maspha. [4] Egressique sunt
omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena,
quæ est in littore maris, equi
quoque et currus immensæ multitudinis. [5] Conveneruntque omnes reges isti in unum ad Aquas
Merom, ut pugnarent contra Israel.

[6] Dixitque Dominus ad Josue:
Ne timeas eos: cras enim hac
eadem hora ego tradam omnes
istos vulnerandos in conspectu
Israel: equos eorum subnervabis, et currus igne combures. [7]
Venitque Josue, et omnis exercitus cum eo adversus illos ad
Aquas Merom subito, et irruerunt super eos, [8] tradiditque illos Dominus in manus Israel.
Qui percusserunt eos, et persecuti sunt usque ad Sidonem magnam, et Aquas Maserephoth,
campumque Masphe, qui est ad
orientalem illius partem. Ita
percussit omnes, ut nullas dimitteret ex eis reliquias: [9] fecitque
sicut præceperat ei Dominus,
equos eorum subnervavit, cur-

rės karalius, gyvenusius kalnuose ir lygumoje į pietus nuo Keneroto, taipogi lygumose ir Doro apylinkėse prie juros, [3] taipogi pas Kananiečius rytuose
ir vakaruose, pas Amoriečius,
Hetiečius ir Jėbuziečius kalnuose, taipogi pas Hevejiečius, gyvenusius prie Ermono pašaknių
Maspos žemėje. [4] Jie išėjo visi
su savo buriais, susidedančiais
iš taip didžio žmonių skaitliaus,
kaip smiltįs, esančios ant juros
kranto, taipogi iš begalinės daugybės arklių ir vežimų. [5] Ir visi šitie karaliai susirinko vienon
vieton prie Meromo vandenų
kovotų prieš Izraėlį.

[6] Tuomet Viešpats tarė Jozuei: Nesibijok jų, nes rytoj šitą pačią valandą aš paduosiu
visus šituos, kad butu sumušti
Izraėlio akyvaizdoje. Jų arkliams
pakirsi kojų gyslas ir vežimus
sudeginsi ugnyje. [7] Taipogi, Jozuė ir draug su juo visa kariuomenė atėjo prieš juos prie Meromo vandenų umai ir juos užpuolė; [8] Viešpats gi juos padavė į Izraėlio rankas. Tie juos
apgalėjo ir vijosi iki Didžiajam
Sidonui ir Maserefoto vandenims
ir Maspės laukui, kurs yra ties
ja rytų šone. Jie taip juos sumušė, kad nepaliko jokių iš jų
liekanų, [9] ir padarė, taip kaip
jam Viešpats buvo įsakęs; jų
arkliams jis pakirto kojų gyslas

jordanyje į pietus nuo Genezarėto ežero. — *Lygumose*: prie Tarpžemės juros tarp Sidono ir Akkos. — *Doro apylinkėse*. Doras rasi buvo tenai, kame dabar Thanthurah, į šiaurę nuo Cezarėjos. — (**3**) *Ermono*. Plg. Atk. 3, 8. 9. — *Maspos*. Ebr. *Micpah*, dabar sodžius M u t e l l e h prie Ermono pašaknės. — (**4**) *Kaip smiltįs*... Paprasta yperbolė labai didžiam skatliui išreikšti. — (**5**) *Meromo*. Ežeras į šiaurę nuo Genezarėto ežero; juodu suvienija Jordano upė. Dabar jis vadinasi Bahr el-Huleh.

(**8**) *Didžiajam Sidonui*. Dabar Caida prie Tarpžemės juros. Jis skaitėsi senobėje Penikijos sostine. — *Maserefoto van-*

rusque combussit igni. [10] Rever-
susque statim cepit Asor: et re-
gem ejus percussit gladio. Asor
enim antiquitus inter omnia re-
gna hæc principatum tenebat.
[11] Percussitque omnes animas,
quæ ibidem morabantur: non di-
misit in ea ullas reliquias, sed
usque ad internecionem univer-
sa vastavit, ipsamque urbem per-
emit incendio. [12] Et omnes per
circuitum civitates, regesque
earum cepit, percussit atque de-
levit, sicut præceperat ei Moy-
ses famulus Domini. [13] Absque
urbibus, quæ erant in collibus,
et in tumulis sitæ, ceteras suc-
cendit Israel: unam tantum Asor
munitissimam flamma consum-
psit. [14] Omnemque prædam ista-
rum urbium ac jumenta divi-
serunt sibi filii Israel, cunctis
hominibus interfectis. [15] Sicut
præceperat Dominus Moysi ser-
vo suo, ita præcepit Moyses Jo-
sue, et ille universa complevit:
non præteriit de universis man-
datis, nec unum quidem verbum
quod jusserat Dominus Moysi.
[16] Cepit itaque Josue omnem
terram montanam, et meridia-
nam, terramque Gosen, et pla-
nitiem, et occidentalem plagam,
montemque Israel, et campe-
stria ejus: [17] et partem montis,
quæ ascendit Seir usque Baal-
gad per planitiem Libani subter
montem Hermon: omnes reges
eorum cepit, percussit, et occi-

ir vežimus sudegino ugnyje. [10]
Tuojau sugrįžęs jis paėmė Aso-
rą ir jo karalių užmušė kalavi-
ju; nes Asoras senobėje buvo
pirmasis tarp visų šitų karalys-
čių. [11] Jis užmušė visa, kas te-
nai buvo gyva, nepaliko jame
jokių liekanų, bet visa sunaiki-
no, nieko neaplenkdamas, ir pa-
tį miestą sudegino. [12] Jis pa-
ėmė taipogi visus miestus ap-
linkui ir jųjų karalius, išmušė
ir sunaikino, kaip Viešpaties
tarnas Mozė jam buvo įsakęs.
[13] Izraėlis sudegino visus mie-
stus, atskyrus tuos, kurie buvo
ant kauburių ir augštumų. Tik-
tai vieną labai sustiprintą Aso-
rą sunaikino liepsna. [14] Visą gi
šitų miestų grobį ir galvijus Iz-
raėlio sunųs pasidalino sau, už-
mušę tik visus žmones. [15] Kaip
Viešpats buvo įsakęs savo tar-
nui Mozei, taip Mozė įsakė Jo-
zuei, o jis visa išpildė; jis ne-
peržengė neivieno žodžio iš vi-
sų įsakymų, kuriuos Viešpats
buvo davęs Mozei.

[16] Taigi, Jozuė paėmė visą
kalnų ir pietų žemę, Goseno že-
mę, lygumą, vakarų šalį, Izraė-
lio kalną ir jo lygumas, [17] ir
kalno dalį, kuri pasikelia nuo
Seiro iki Baalgadui išilgai Li-
bano lygumos prie Ermono kal-
no pašaknės; paėmė visus jų ka-

---

denims. Ebr. *Mišr'foth maim*, karšti van-
denįs. Koki vieta taip vadinosi, nežinia;
rasi Sarepta. — *Maspės laukui.* Vz. aug.
3. e. Apgalėti priešai bėgo į visas puses,
nes Sidonas yra toli šiaurvakariuose nuo
Meromo, Maspa gi šiaurėje prie Ermono
kalno. — (**12**) *Kaip Viešpaties tarnas...*
Vz. Atk. 7, 1 2.

(**16**) *Paėmė visą...* Vz. aug. 10, 40-42.
— *Vakarų šalį.* Ebr. *'arabah* reiškia Jor-
dano slėnį. — *Izraėlio kalnų ir jo...*:
Efraimo kalnus su Ezdrelono slėniu. —
(**17**) *Kalno dalį...* Ebr. t.: „nuo plikojo
kalno, kurs eina augštyn Seiro linkon,
iki Baalgadui Libano slėnyje.“ Pliku kal-
nu rasi čia pavadinti kalnai į pietus nuo

dit. 18 Multo tempore pugnavit
Josue contra reges istos. 19 Non
fuit civitas quæ se traderet fi-
liis Israel, præter Hevæum, qui
habitabat in Gabaon: omnes enim
bellando cepit. 20 Domini enim
sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, et pugnarent
contra Israel, et caderent, et
non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moysi. 21 In il-
lo tempore venit Josue, et interfecit Enacim de montanis,
Hebron, et Dabir, et Anab, et
de omni monte Juda et Israel,
urbesque eorum delevit. 22 Non
reliquit ullum de stirpe Enacim, in terra filiorum Israel: absque civitatibus Gaza, et Geth,
et Azoto, in quibus solis relicti sunt. 23 Cepit ergo Josue
omnem terram, sicut locutus est
Dominus ad Moysen, et tradidit eam in possessionem filiis
Israel secundum partes et tribus suas: quievitque terra a
prœliis.

ralius, apgalėjo ir užmušė. 18 Il-
gą laiką Jozuė kovojo prieš šituos karalius. 19 Nebuvo miesto,
kurs butu pasidavęs Izraėlio sunums, atskyrus Hevejiečius, gyvenusius Gabaone; nes visus paėmė kariaudamas. 20 Nes buvo
Viešpaties nutarimas, kad sukietėtų jų širdįs, kad kovotu prieš
Izraėlį ir butu apgalėti, kad nebutu verti jokio pasigailėjimo
ir pražutu, kaip Viešpats buvo
įsakęs Mozei. 21 Tuo pačiu me-
tu Jozuė atėjo ir užmušė Enakimus kalnuose, Ebrone, Dabire, Anabe ir visuose Judo ir Izraėlio kalnuose ir sunaikino jų
miestus. 22 Neivieno iš Enakimų
giminės jis nepaliko Izraėlio sunų žemėje, atskyrus Gazos, Gėto ir Azoto miestus, kuriuose
jie pasiliko. 23 Taigi, Jozuė paėmė visą žemę, kaip Viešpats
kalbėjo Mozei, ir ją davė paveldėti Izraėlio sunums pagal jų
dalis ir gimines; ir žemė aprimo nuo karių.

Mirties juros. Baalgadas arba Baal-ermonas (Teis. 3, 3; 1 Kron. 6, 33) prie Ermono kalno pašaknės. — (18) *Ilgą laiką*: nuo penkerių lig septynerių metų. Plg. žem. 14, 10. — (20) *Buvo Viešpaties nutarimas*... Plg. Prad. 15, 16; Iš. 7, 3... — (21) *Enakimus*: Enako ainius. Buvo tai senobinių milžinų giminės liekanos. Plg. Sk. 13, 22. 33; Atk. 9, 2. — *Ebrone*... Plg. aug. 10, 3. Anabas buvo tikriausiai truputį į vakarus nuo Dabiro, kame dabar vieta, vadinama Anab el-Kebir. — *Judo ir Izraėlio kalnuose.* Regimai jau tuomet pradėjo daryties skirtumas tarp Judo ir likusių Izraėlio giminių. Judo giminė visupirma apsigyveno jai tekusioje žemėje ir jos kalnai tuojau ėmė vadinties Judo kalnais; tuotarpu kad kitos giminės dar nebuvo išsiskirsčiusios po savo plotus ir savo laikinio apsistojimo vietą ėmė vadinti Izraėlio kalnais, o taipogi Efraimo, nes jo tai giminės čia turėjo buti dalis. — (22) *Gazos*... Gaza Pilistymų miestas visai arti Tarpžemės juros kranto, dabar Gazzeh. Kame buvo Gėtas, nežinia. Azotas gi (ebr. *Ašdod*) rasi dabartinis sodžius Esdud tarp Gazos ir Jafos. — *Kuriuose jie pasilieka.* Tarp likusių Enakimų žinomas Goljatas iš Gėto. Plg. 1 Kar. 17, 23; 2 Kar. 21, 20... — (23) *Ir žemė aprimo*... Kananiečių galybė buvo sunaikinta, todėl nebereikėjo tokių karių, kaip aprašytosios, į kurias ėjo visa tauta; tečiaus atskiros giminės dar turėjo užbaigti atėminėti iš Kananiečių joms paskirtas dalis.

12, 1-24. Žadėtosios žemės užkariavimo aprašymas užbaigiamas sąrašu trijų dešimtų ir vieno karaliaus, kuriuos Mozės ir Jozuės vedami Izraėlitai pergalėjo anapus ir šiapus Jordano.

6) Pergalėtųjų karalių sąrašas.

Caput XII. 1 Hi sunt reges,
quos percusserunt filii Israel,
et possederunt terram eorum
trans Jordanem ad solis ortum,
a torrente Arnon usque ad montem Hermon, et omnem orientalem plagam, quæ respicit solitudinem.
2 Sehon rex Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon, dominatus est ab Aroer,
quæ sita est super ripam torrentis Arnon, et mediæ partis
in valle, dimidiæque Galaad, usque ad torrentem Jaboc, qui est
terminus filiorum Ammon.
3 Et
a solitudine usque ad mare Ceneroth contra orientem, et usque ad mare deserti, quod est
mare salsissimum, ad orientalem
plagam per viam quæ ducit Bethsimoth: et ab australi parte, quæ
subjacet Asedoth, Phasga.
4 Terminus Og regis Basan, de reliquiis Raphaim, qui habitavit in
Astaroth, et in Edrai, et dominatus est in monte Hermon, et
in Salecha, atque in universa
Basan, usque ad terminos
5 Gessuri, et Machati, et dimidiæ partis Galaad: terminos Sehon regis Hesebon.
6 Moyses famulus
Domini, et filii Israel percusserunt eos, tradiditque terram eorum Moyses in possessionem
Rubenitis, et Gaditis, et dimidiæ tribui Manasse.

7 Hi sunt reges terræ, quos
percussit Josue et filii Israel

12. perskyrimas. 1 Šitie yra
karaliai, kuriuos apgalėjo Izraėlio sunųs ir paveldėjo jų žemę
anapus Jordano saulėtekiuose,
nuo Arnono upelio lig Ermono
kalnui ir visą rytų šalį ties tyruma.
2 Amoriečių karalius Sehonas, kurs gyveno Hesebone,
viešpatavo pradedant nuo Aroerio, esančio prie Arnono upelio
kranto ties jo viduriu slėnyje,
ant pusės Galaado iki Jaboko
upeliui, kurs yra Amono sunų
riba;
3 toliaus nuo tyrumos iki
Keneroto jurai į rytus nuo jos
ir iki Tyrumos jurai, kuri vadinasi Suriausiaja jura, į rytus
nuo jos išilgai kelio vedančio
Bėtsimotan, ir pietų šone, kurs
yra žemiaus už Asėdotą, iki Pasgai.
4 Plotas Basano karaliaus
Ogo iš Rafaimų liekanų, kurs
gyveno Astarote ir Edrajyje ir
viešpatavo pradedant nuo Ermono kalno ir Salėchos ant viso Basano iki
5 Gesuritų ir Machatitų riboms, ir ant pusės Galaado, lig Hesebono karaliaus
Sehono riboms.
6 Viešpaties tarnas Mozė ir Izraėlio sunųs juos
apgalėjo, o Mozė atidavė jų žemę paveldėti Rubeno ir Gado
sunums bei Manaso giminės pusei.

7 Šitie yra žemės karaliai, kuriuos Jozuė ir Izraėlio sunųs

(12, 1) *Visą rytų šalį.* Ebr. t.: visą slėnį rytuose. — *Arnono.* Vz. Sk. 21, 13. — (2) *Sehonas...* Vz. Sk. 21, 21-26; Atk. 2, 26-37 ir k. — (3) *Bėtsimotan.* Vz. Sk. 33, 49. — *Asėdotą.* Asėdotu vadinosi kalnų šlaitai. Plg. 10, 40. — (4. 5) *Plotas...* Izraėlitams teko visa Ogo karalystė. Vz. Sk. 21, 33... Atk. 3, 1-11.

(7. 8) *Apgalėjo anapus Jordano...* Vz. aug. 10, 40-42; 11, 16. 17. — *Asėdote*

trans Jordanem ad occidenta-
lem plagam, a Baalgad in cam-
po Libani, usque ad montem,
cujus pars ascendit in Seir: tra-
diditque eam Josue in possessio-
nem tribubus Israel, singulis
partes suas, 8 tam in montanis
quam in planis atque campestri-
bus. In Asedoth, et in solitu-
dine, ac in meridie Hethæus
fuit et Amorrhæus, Chananæus
et Pherezæus, Hevæus et Jebu-
sæus. 9 Rex Jericho unus: rex
Hai, quae est ex latere Bethel,
unus: 10 rex Jerusalem unus, rex
Hebron unus, 11 rex Jerimoth
unus, rex Lachis unus, 12 rex
Eglon unus, rex Gazer unus, 13
rex Dabir unus, rex Gader unus,
14 rex Herma unus, rex Hered
unus, 15 rex Lebna unus, rex
Odullam unus, 16 rex Maceda
unus, rex Bethel unus, 17 rex
Taphua unus, rex Opher unus,
18 rex Aphec unus, rex Saron
unus, 19 rex Madon unus, rex
Asor unus, 20 rex Semeron unus,
rex Achsaph unus, 21 rex The-
nac unus, rex Mageddo unus,
22 rex Cades unus, rex Jachanan
Carmeli unus, 23 rex Dor, et pro-
vinciæ Dor unus, rex gentium

apgalėjo anapus Jordano į sau-
lėleidžius nuo jo, nuo Baalgado
Libano lauke iki kalnui, kurio
dalis siekia iki Seirui. Jozuė ją
atidavė paveldėti Izraėlio gimi-
nėms, kiekvienai jos dalį, 8 kaip
kalnuose, taip lygumose ir slė-
niuose. Asėdote, tyruose ir pie-
tuose buvo Hetiečiai, Amorie-
čiai, Kananiečiai, Pereziečiai,
Hevejiečiai ir Jėbuziečiai. 9 Bu-
vo vienas karalius Jėriko, vie-
nas karalius Hajo, esančio šaly
Bėtėlio, 10 vienas karalius Jeru-
zalės, vienas karalius Ebrono,
11 vienas karalius Jerimoto, vie-
nas karalius Lachio, 12 vienas
karalius Eglono, vienas karalius
Gazėrio, 13 vienas karalius Da-
biro, vienas karalius Gadėrio, 14
vienas karalius Hermos, vienas
karaliusHerėdo, 15 vienas karalius
Lėbnos, vienas karalius Odula-
mo, 16 vienas karalius Makėdos,
vienas karalius Bėtėlio, 17 vie-
nas karalius Tafuos, vienas ka-
ralius Oferio, 18 vienas karalius
Afėko, vienas karalius Sarono,
19 vienas karalius Madono, vie-
nas karalius Asoro, 20 vienas ka-
ralius Semerono, vienas karalius
Achsafo, 21 vienas karalius Te-
nako, vienas karalius Magėdos,
22 vienas karalius Kadėso, vie-
nas karalius Jachanano nuo Kar-
mėlio, 23 vienas karalius Doro
ir Doro šalies, vienas karalius

---

ant kalnų šlaitų. — (**13**) *Gadėrio*. Ta vieta augščiaus nebuvo minėta. Tai dabartinė Džedur, tarp Bėtliejaus ir Ebrono. — (**14**) *Hermos*: Hormos. Vz. Sk. 14, 45. — *Herėdo*: Arado; LXX 'Αδερ. Plg. Sk. 21, 1. — (**15**) *Odulamo*. Vz. Prad. 38. 1. — (**17**) *Tafuos*... Kame buvo Tafua ir Oferis, nežinia. — (**18**) *Afėko*. Dabar Afka ant Libano. Plg. žem. 15, 33. — *Sarono*. Ebr. *Laššaron*. Kame jis buvo, nežinia. — (**21**) *Tenako*. Dabar Taannuq Ezdrelono slėnyje. — *Magėdos*. Dabar El-Ledždžun į šiaurę nuo Taannuqo. Plg. Teis. 5, 19; 4 Kar. 23, 29; Apr. 16, 16 paaišk. — (**22**) *Kadėso*. Į šiaurvakarius nuo Meromo ežero (19, 37). — (**23**) *Galgalos tautų*. Ebr. *Gojim l'-gilgal*. Regimai čionai minima ne ta pa-

Galgal unus, [24] rex Thersa unus:
omnes reges triginta unus.

Galgalos tautų, [24] vienas kara-
lius Tėrsos. Išviso tris dešim-
tis vienas karalius.

II. Žadėtosios žemės padalinimas. 1. Mozės padarytasis padalinimas anapus Jordano.

Caput XIII. [1] Josue senex, pro-
vectæque ætatis erat, et dixit
Dominus ad eum: Senuisti et
longævus es, terraque latissima
derelicta est, quæ necdum sor-
te divisa est. [2] Omnis videlicet
Galilæa, Philisthiim, et univer-
sa Gessuri. [3] A fluvio turbido,
qui irrigat Ægyptum, usque ad
terminos Accaron contra aqui-
lonem: terra Chanaan, quæ in
quinque regulos Philisthiim di-
viditur, Gazæos, et Azotios, As-
calonitas, Gethæos, et Accaro-
nitas. [4] Ad meridiem vero sunt
Hevæi, omnis terra Chanaan, et
Maara Sidoniorum usque Aphe-

13. perskyrimas. [1] Kuomet Jo-
zuė paseno ir susilaukė ilgo am-
žio, Viešpats jam tarė: Pasenai
ir esi ilgaamžis, o lieka plačiau-
si žemė, kuri dar nepadalinta
pagal burtą, [2] butent visa Pili-
stymų Galilieja ir visas Gesu-
ritų plotas, [3] nuo drumžlinosios
upės, kuri duoda drėgmės Ai-
gyptui, iki Akarono ribų šiau-
rėje, Kananiečių žemė, padalin-
ta tarp penkių Pilistymų kara-
lėlių, tarp Gaziečių, Azotiečių,
Askaloniečių, Gėtiečių ir Aka-
roniečių. [4] Pietuose gi yra He-
vejiečiai, visa Kanaano žemė ir
Sidoniečių Maara iki Afėkai,

---

ti Galgala, kurioje apsistojo Izraėlitai perėję per Jordaną. — (24) *Tėrsos*. Dabar Tallusah į šiaurryčius nuo Sikėmo (Nabulus). Joje kokį laiką gyveno Izraėlio karaliai. Vz. 3 Kar. 14, 17 ir k.

13, 1-33. Pasenęs Jozuė gauna iš Dievo paliepimą padalinti dar ne pilnai užkariautą Palestiną tarp devynių ir pusės giminių (1-8). Padalinimo gi tik tarp pusdešimtos giminės priežastis nurodoma ta, kad giminės Rubeno, Gado ir pusė Manaso jau gavo savo dalis anapus Jordano. Tų dalių ribos išpradžios nurodomos apskritai (9-14), o toliaus jau aprašomos atskirų giminių ribos: Rubeno (15-23), Gado (24-28) ir pusės Manaso (29-32). Primenama taipogi, kad Lėvio giminei nebuvo lemta gauti tėviškės (33. e.).

(13, 1) *Jozuė paseno*... Jozuė mirė, turėdamas 110 metų, todėl dabar jam buvo tikriausiai ne mažiaus 90 metų. — *Lieka plačiausi*... Jozuė turi padalinti visą kraštą, nors dar jis ne visur užkariautas; nes Viešpats žada išvaryti savo laiku senobinius gyventojus ir iš neapgalėtųjų vietų. Tos vietos toliaus išskaitomos. —

(2) *Butent visa Pilistymų*... Anot ebr. t.: Tasai yra plotas, kurs dar pasiliko, visi Pilistymų apskričiai. — *Gesuritų*. Gesuritai čionai ne tie patįs, kurie gyveno Libano apylinkėse. Plg. 11. e.; 12, 5; 13, 13. Jų reikia ieškoti pietinėje Palestinoje šaly Pilistymų. — (3) *Nuo drumžlinosios upės*... Ebr. *Šichor*. Vulgatos vertėjas matomai turėjo mintyje Nilo upę; bet kadangi ebr. t. apie ją pasakyta: kuri teka ties Aigyptu, todėl ta upė gali buti tik Rinokolura, dabar Wadi-el-'Ariš. Plg. 15, 4; Sk. 34, 5. — *Akarono* Ebr. *'Eqron*, dabar A k i r. Tas miestas buvo šiauriniame Pilistėjos gale. — *Kananiečių žemė*. Anot ebr. t.: t a i s k a i t y s i s K a n a a n o ž e m e. Paminėtas kraštas buvo užimtas Pilistymų, bet jis turi tekti Izraėlitams taippat kaip ir tikrasis Kanaanas. — *Gaziečių*... Vz. aug. 11, 22. Askalonas, ebr. *'Ešq'lun*, nepertoli į šiaurę nuo Gazos. — (4) *Hevejiečiai*. Ebr. *'avim*; todėl jie reikia atskirti nuo kitur minimų Hevejiečių. Vz. aug. 12, 8 ir k. Gyveno gi jie tarp Pilistymų ir Aigypto. Plg. Atk. 2, 23. — *Kanaano žemė*: dar neužkariautos pietinio Kanaano

ca et terminos Amorrhæi, [5] eius-
que confinia. Libani quoque re-
gio contra orientem a Baalgad
sub monte Hermon, donec in-
grediaris Emath. [6] Omnium qui
habitant in monte a Libano us-
que ad Aquas Maserephoth: uni-
versique Sidonii. Ego sum qui
delebo eos a facie filiorum Is-
rael. Veniat ergo in partem he-
reditatis Israel, sicut præcepi
tibi. [7] Et nunc divide terram
in possessionem novem tribubus,
et dimidiæ tribu Manasse, [8] cum
qua Ruben et Gad possederunt
terram, quam tradidit eis Moy-
ses famulus Domini trans fluen-
ta Jordanis, ad orientalem pla-
gam. [9] Ab Aroer, quæ sita est
in ripa torrentis Arnon, et in
vallis medio, universaque cam-
pestria Medaba, usque Dibon.
[10] Et cunctas civitates Sehon,
regis Amorrhæi, qui regnavit in
Hesebon usque ad terminos fi-
liorum Ammon. [11] Et Galaad,
ac terminum Gessuri et Macha-
ti, et omnem montem Hermon,
et universam Basan, usque ad
Salecha, [12] omne regnum Og in
Basan, qui regnavit in Astaroth
et Edrai, ipse fuit de reliquiis
Raphaim: percussitque eos Moy-
ses, atque delevit. [13] Noluerunt-
que disperdere filii Israel Ges-
suri et Machati: et habitaverunt
in medio Israel usque in præ-
sentem diem. [14] Tribui autem
Levi non dedit possessionem:

Amoriečių riboms [5] ir jų apy-
linkei; taipogi Libano kraštas
rytuose, nuo Baalgado prie Er-
mono kalno iki Emato įėjimui;
[6] visi kalnų gyventojai nuo Li-
bano iki Maserefoto vandenų ir
visi Sidoniečiai. Aš esu, kurs
juos išnaikinsiu iš po Izraėlio
sunų veido. Tegul tat tai ten-
ka Izraėlio tėvainystės daliai,
kaip aš tau įsakiau. [7] Padalink
dabar žemę, kad ją paveldėtu
devynios giminės ir pusė Ma-
naso giminės, [8] su kuria Rube-
nas ir Gadas paveldėjo žemę,
jiems duotąją Viešpaties tarno
Mozės anapus Jordano upės į
rytus nuo jos, [9] nuo Aroerio,
kurs yra ant Arnono upelio kran-
to ir slėnio viduryje, visą Me-
dabos lygumą iki Dibonui; [10]
visus miestus Amoriečių kara-
liaus Sehono, karaliavusio He-
sebone, iki Amono sunų riboms;
[11] Galaadą, Gesuritų ir Macha-
titų plotą, visą Ermono kalną
ir visą Basaną iki Salėchai; [12]
visą Ogo karalystę Basane, kurs
karaliavo Astarote ir Edrajyje
ir pats buvo iš Rafaimų lieka-
nų; juos apgalėjo Mozė ir išnai-
kino. [13] O Izraėlio sunųs neno-
rėjo išnaikinti Gesuritų ir Ma-
chatitų ir jie pasiliko gyventi
tarp Izraėlio iki šiai dienai. [14]
Lėvio gi giminei jis nedavė tė-
viškės, bet Viešpaties, Izraėlio

dalįs. — *Maara*. Jos vieta nežinoma. — *Afėkai*. Vz. aug. 12, 18. — (5) *Ir jų apylinkei*. Ebr. t.: ir Giblitų žemė. Dabar Džebail į šiaurę nuo Beiruto. — *Iki Emato...* Vz. Sk. 13, 22. — (6) *Tegul tat tai tenka...* Anot ebr. t.: tiktai tu padalink ją Izraėliui kaipo tėvainystę. — (7) *Padalink dabar žemę*: nuo Jordano iki Tarpžemei jurai. Vz. LXX. — (8) *Su kuria*: su kita Manaso giminės puse. Vz. Sk. 32, 33. — (9) *Nuo Aroerio...* Vz. Atk. 2, 32; aug. 12, 1-6.—*Medabos... Dibonui*. Dabar Madeba, Diban. Kitados tai buvo Moabitų miestai. Plg. Sk. 21, 30. — (13) *Nenorėjo išnaikinti*. Anot ebr. t.: neišnaikino. — (14) *Lėvio gi giminei...* Plg. Sk. 18, 20. Neskaitant kelių dešimtų miestų, išsklaistytų po visą

sed sacrificia et victimæ Domi-
ni Dei Israel, ipsa est ejus he-
reditas, sicut locutus est illi.
15 Dedit ergo Moyses posses-
sionem tribui filiorum Ruben
juxta cognationes suas. 16 Fuit-
que terminus eorum ab Aroer,
quæ sita est in ripa torrentis
Arnon, et in valle ejusdem tor-
rentis media: universam plani-
tiem, quæ ducit Medaba. 17 et
Hesebon, cunctosque viculos ea-
rum, qui sunt in campestribus:
Dibon quoque, et Bamothbaal,
et oppidum Baalmaon, 18 et Jas-
sa, et Cedimoth, et Mephaath,
19 et Cariathaim, et Sabama, et
Sarathasar in monte convallis.
20 Bethphogor et Asedoth, Pha-
sga et Bethiesimoth, 21 et om-
nes urbes campestres, universa-
que regna Sehon regis Amor-
rhæi, qui regnavit in Hesebon,
quem percussit Moyses cum prin-
cipibus Madian: Hevæum, et
Recem, et Sur, et Hur, et Re-
be duces Sehon habitatores ter-
ræ. 22 Et Balaam filium Beor
ariolum occiderunt filii Israel
gladio cum ceteris interfectis.
23 Factusque est terminus filio-
rum Ruben Jordanis fluvius.
Hæc est possessio Rubenitarum
per cognationes suas urbium et
viculorum. 24 Deditque Moyses
tribui Gad et filiis ejus per co-
gnationes suas possessionem, cu-
jus hæc divisio est: 25 terminus

Dievo, atnašos ir kruvinos au-
kos tai jų tėvainystė, kaip jis
jam yra kalbėjęs.
15 Taigi, Mozė davė tėviškę
Rubeno sunų giminei pagal jų
šeimynas. 16 Jų plotas buvo nuo
Aroerio, esančio ant Arnono upe-
lio kranto, to upelio slėnio vi-
duryje, visa lyguma, kuri tęsia-
si Medabos pusėn, 17 Hesebonas
su visais jo sodžiais, esančiais
lygumoje, taipogi Dibonas, Ba-
motbaalis ir Baalmaono miestas,
18 Jasa, Kedimotas ir Mefaatas,
19 Karjataimas, Sabama ir Sara-
tasaras ant slėnio kalno, 20 Bėt-
pogoras, Asėdotas, Pasga ir Bėt-
jesimotas, 21 visi miestai lygu-
moje, visa karalystė Amoriečių
karaliaus Sehono, karaliavusio
Hesebone, kurį Mozė apgalėjo
draug su Madianitų kunigaikš-
čiais: Eviu, Rėkėmu, Suru, Hu-
ru ir Rėbe, Sehono vadais, gy-
venusiais tame krašte. 22 Taipo-
gi žynių Beoro sunų Balaamą
Izraėlio sunųs užmušė kalaviju
draug su kitais užmuštaisiais.
23 Taip Rubeno sunų riba pasi-
darė Jordanas. Ta tai yra Ru-
benitų žemė pagal jų šeimynas
su miestais ir sodžiais. 24 Mozė
davė taipogi Gado giminei ir
jo sunums pagal jų šeimynas
tėviškę, kurios toks yra padali-
nimas: 25 Jazerio plotas, visi Ga-
laado miestai, Amono sunų že-
mės pusė iki Aroeriui, kurs yra

Palestiną, Lėvio giminei neduota atskiros žemės dalies, nes pats Dievas norėjo duoti užlaikymą kunigams ir Lėvitams. Viešpats, sakydamas, vienur, kad Lėvitų dalis esanti tarnystė šventykloje, kitur gi, kad ta dalis yra jis pats, pamoko, kaip didžiai yra vertinama kunigystė; o kas gauna Dievą savo dalimi, tas nėra aplenktas ir nuskriaustas, nes jis visa turi.

(**15**) *Rubeno sunų giminei.* Jai teko pietinė Užujordanio dalis, žymiai mažesnė už kitas, bet turėjusi labai derlingą žemę. — (**20**) *Asėdotas, Pasga.* Tikriaus: Pasgos šlaitai. — (**21**) *Eviu...* Ebr. *'Evi.* Vz. Sk. 31, 8. — (**22**) *Balaamą...* Vz. Sk. 22, 5-6. — (**24**) *Gado giminei...* Plg. Sk. 32, 34-36. Jai teko žemės plotas į šiaurę nuo Rubenitų. — (**25**) *Aroeriui.*

Jaser, et omnes civitates Gala-
ad, et dimidiam partem terræ
filiorum Ammon, usque ad Aroer,
quæ est contra Rabba. 26 Et ab
Hesebon usque Ramoth, Masphe
et Betonim: et a Manaim usque
ad terminos Dabir. 27 In valle
quoque Betharan, et Bethnem-
ra, et Socoth, et Saphon reli-
quam partem regni Sehon regis
Hesebon: hujus quoque finis,
Jordanis est usque ad extremam
partem maris Cenereth trans
Jordanem ad orientalem plagam.
28 Hæc est possessio filiorum
Gad per familias suas, civitates,
et villæ earum. 29 Dedit et di-
midiæ tribui Manasse, filiisque
ejus juxta cognationes suas pos-
sessionem, 30 cujus hoc princi-
pium est: a Manaim universam
Basan, et cuncta regna Og re-
gis Basan, omnesque vicos Jair,
qui sunt in Basan, sexaginta op-
pida. 31 Et dimidiam partem ga-
laad, et Astaroth, et Edrai ur-
bes regni Og in Basan: filiis Ma-
chir, filii Manasse dimidiæ par-
ti filiorum Machir juxta cogna-
tiones suas. 32 Hanc possessio-
nem divisit Moyses in campe-
stribus Moab trans Jordanem
contra Jericho ad orientalem
plagam. 33 Tribui autem Levi
non dedit possessionem: quo-
niam Dominus Deus Israel ip-
se est possessio ejus, ut locutus
est illi.

ties Raba; 26 nuo Hesebono iki
Ramotui, Maspei ir Bėtonimui,
o nuo Manaimo iki Dabiro apy-
linkei, 27 taipogi slėnyje ji gavo
Bėtaraną, Bėtnėmrą, Sokotą, Sa-
foną, likusią Hesebono karaliaus
Sehono karalystės dalį. Taipogi
jos riba yra Jordanas iki Kene-
roto juros galui, anapus Jorda-
no į rytus nuo jo. 28 Tai yra
Gado sunų tėviškė pagal jų šei-
mynas, o taipogi jų miestai ir
sodžiai. 29 Ir Manaso giminės
pusei, jo sunums pagal jų šei-
mynas jis davė tėviškę, 30 kuri
prasideda nuo Manaimo ir api-
ma visą Basaną, visą Basano
karaliaus Ogo karalystę, visus
Jairo miestelius, esančius Basa-
ne, išviso šešias dešimtis mie-
stų; 31 Galaado pusę, Ogo ka-
ralystės miestus Astarotą ir Ed-
rajį Basane; tai buvo duota Ma-
naso sunaus Machiro sunums,
Machiro sunų pusei pagal jų
šeimynas. 32 Tą plotą padalino
Mozė Moabo lygumose anapus
Jordano ties Jėriku į rytus nuo
jo. 33 Lėvio gi giminei jis ne-
davė tėviškės, nes Viešpats, Iz-
raėlio Dievas, pats yra jų tė-
viškė, kaip jam yra kalbėjęs.

Tai ne tas pats Aroeris, ką aug. 15. e. — (**26**) *Iki Ramotui, Maspei.* Ebr. t. vieno miesto vardas: *Ramathhammicpeh.* — *Manaimo.* Kitur jis vadinasi Mahanaimu. Vz. Prad. **32**, 2. 3. — *Dabiro.* Tai ne tas pats miestas, kurs paminėtas aug. 12, 13. — (**27**) *Sokotą.* Plg. Prad. 33, 17. — *Keneroto juros*: Genezarėto ežero. — (**29**) *Manaso giminės pusei...* Plg. Sk. 32, 39-42; Atk. 3, 13... Jai teko dalis į šiaurę nuo Gado giminės. — (**30**) *Jairo miestelius...* Vz. Atk 3, 4. — (**32**) *Moabo lygumose.* Plg. Sk. 22, 1; 36, 13. — (**33**) *Lėvio gi giminei...* Vz. aug. 14. e.

2. Žemės padalinimas šiapus Jordano. 1) Kalėbo šeimynos ir Judo giminės dalis.

Caput XIV. 1 Hoc est, quod
possederunt filii Israel in terra
Chanaan, quam dederunt eis
Eleazar sacerdos, et Josue filius
Nun, et principes familiarum
per tribus Israel: 2 sorte
omnia dividentes, sicut præceperat
Dominus in manu Moysi,
novem tribubus, et dimidiæ tribui.
3 Duabus enim tribubus, et
dimidiæ dederat Moyses trans
Jordanem possessionem: absque
Levitis, qui nihil terræ acceperunt
inter fratres suos: 4 sed in
eorum successerunt locum filii
Joseph in duas divisi tribus,
Manasse et Ephraim: nec acceperunt
Levitæ aliam in terra
partem, nisi urbes ad habitandum,
et suburbana earum ad
alenda jumenta et pecora sua. 5
Sicut præceperat Dominus Moysi,
ita fecerunt filii Israel, et
diviserunt terram.

14. perskyrimas. 1 Štai ką Izraėlio
sunųs paveldėjo Kanaano
žemėje, kurią jiems davė kunigas
Eleazaras, Nuno sunus Jozuė
ir šeimynų kunigaikščiai iš
kiekvienos Izraėlio giminės, 2
visa padalindami pagal burtą,
kaip Viešpats buvo įsakęs Mozei,
devynioms giminėms ir giminės
pusei, 3 nes dviem giminėm
su puse Mozė buvo davęs
tėviškę anapus Jordano, neskaitant
Lėvitų, kurie visai negavo
žemės savo brolių tarpe; 4 bet
jųjų vieton stojo Juozapo sunųs,
padalinti į dvi gimini, Manaso
ir Efraimo; Lėvitai negavo kitos
dalies šalyje, kaip tik miestus
apsigyventi ir jų priemiesčius
savo galvijams ir bandoms
maitinti. 5 Kaip Viešpats buvo
įsakęs Mozei, taip Izraėlio sunųs
padarė ir pasidalino žemę.

14, 1—15, 63. Po trumpo paminėjimo, kad visa buvo padaryta pagal Mozės įsakymą (14, 1-5), žadėtosios žemės šiapus Jordano padalinimo aprašymas pradedamas nurodymu to, kas buvo paskirta Kalėbo šeimynai ir Judo giminei Taigi, čionai pasakojama, kaip Kalėbui, pareikalavusiam jam žadėtosios dalies, buvo duotas Ebronas (14, 6-15), toliaus aprašomos Judo giminei tekusios dalies ribos (15, 1-12), praplatinimas Kalėbo tėviškės (15, 13-19) ir galop išskaitomi Judo dalies miestai (15, 20-63).

(14, 1) *Kunigas Eleazaras.* Eleazaras išvardijamas pirmoje vietoje kaipo vyriausis kunigas. — *Kunigaikščiai...* Jie buvo paties Dievo paskirti. Vz. Sk. 34, 16... — (2) *Pagal burtą..* Taip buvo prašalinta visokie neužganėdinimai ir pavydai. Plg. Sk. 26, 52-56; 34, 13 — (4) *Jųjų vieton stojo...* Plg. Prad. 48, 5. — *Tik miestus apsigyventi...* Vz. žem. 21, 1-40; Sk. 35, 1-8. — (5) *Pasidalino žemę.* Ne visas padalinimas buvo padarytas vienu sykiu. Visupirma gavo savo dalis Judo ir dviejų Juozapo sunų giminės, Izraėlitų stovyklai esant Galgaloje. Paskui stovykla ir sandoros šėtra buvo perkelta į Silą (18, 1), bet likusios giminės nebesiskubino su žemės dalinimu, rasi velydamos gyventi šėtrose ir klaidžioti draug iš vietos į vietą, negu eiti kiekviena sau ir remties su likusiais dar skaitlingais Kananiečiais, taip kad Jozuė buvo priverstas jas raginti prie pasidalinimo (18, 3); rasi radosi įvairių sunkumų ir pačiame padalinime, kurs reikėjo kokiam laikui atidėti, o tai, kas jau buvo padalinta, bent kiek permainyti (19, 9).

6 Accesserunt itaque filii Ju-
da ad Josue in Galgala, locu-
tusque est ad eum Caleb filius
Jephone Cenezæus: Nosti quid
locutus sit Dominus ad Moysen
hominem Dei de me et te in
Cadesbarne. 7 Quadraginta anno-
rum eram quando misit me Moy-
ses famulus Domini de Cades-
barne, ut considerarem terram,
nuntiavique ei quod mihi ve-
rum videbatur. 8 Fratres autem
mei, qui ascenderant mecum,
dissolverunt cor populi: et ni-
hilominus ego secutus sum Do-
minum Deum meum. 9 Juravit-
que Moyses in die illo, dicens:
Terra, quam calcavit pes tuus,
erit possessio tua, et filiorum
tuorum in æternum: quia secu-
tus es Dominum Deum meum.
10 Concessit ergo Dominus vi-
tam mihi, sicut pollicitus est
usque in præsentem diem. Qua-
draginta et quinque anni sunt:
ex quo locutus est Dominus
verbum istud ad Moysen, quan-
do ambulabat Israel per soli-
tudinem: hodie octoginta quin-
que annorum sum 11 sic valens,
ut eo valebam tempore quando
ad explorandum missus sum: il-
lius in me temporis fortitudo
usque hodie perseverat, tam ad
bellandum quam ad gradiendum.
12 Da ergo mihi montem istum,

6 Taigi, prie Jozuės prisiarti-
no Galgaloje Judo sunus, o Ke-
nėzietis Jefonės sunus Kalėbas
jam kalbėjo: Žinai, ką Viešpats
yra sakęs apie mane ir tave
Dievo žmogui Mozei Kadėsbar-
nėje. 7 Aš buvau keturių dešim-
tų metų, kuomet Viešpaties tar-
nas Mozė mane siuntė iš Ka-
dėsbarnės žemės apžiurėtų, ir
aš jam pranešiau, kas man ro-
dėsi tikra. 8 Mano gi broliai,
kurie buvo nuėję draug su ma-
nim, išgąsdino tautos širdį; vie-
nok aš sekiau Viešpatį, mano
Dievą. 9 O Mozė prisiekė tą
dieną ir tarė: Žemė, kurią min-
džiojo tavo koja, bus tavo ir
tavo sunų nuosavybė per am-
žius, nes tu sekei Viešpatį, mano
Dievą. 10 Dabar Viešpats užlai-
kė mano gyvybę, kaip yra ža-
dėjęs, iki šiai dienai. Praslinko
keturios dešimtis penkeri metai,
kaip Viešpats kalbėjo šituos žo-
džius Mozei, Izraėliui einant per
tyrus; šiandien man aštuonios
dešimtis penkeri metai, 11 ir aš
taip stiprus, kaip buvau stiprus
tuo metu, kada buvau išsiustas
kaipo žvalgas; ano laiko stipru-
mas manyje pasilieka iki šiai die-
nai, kaip kovoti taip ir vaikš-
čioti. 12 Duok tat man šitą kal-

(**6**) *Kenėzietis.* Vz. Sk. 13. 7 paaišk. — *Yra sakęs apie mane...* Plg. Sk. 14, 24. 30. — (**8**) *Mano gi broliai*: kiti žvalgai, atskyrus dar Jozuę. — (**9**) *Mozė prisiekė.* Mozės prisieka paminėta čionai pirmą sykį. — (**10**) *Keturios dešimtis penkeri metai.* Kalėbas gavo pažadėjimą antrais metais po išėjimo iš Aigypto; po to jis keliavo draug su tauta per tyrus 38 metus; kadangi dabar nuo pažadėjimo dienos buvo praslinkę 45 metai, todėl iš 45 atimdami 38 metus patiriame, kad nuo perėjimo per Jordaną jau buvo praėję 7 metai. — (**11**) *Kaip kovoti taip ir vaikščioti.* Anot ebr. t.: kaip išeiti ir įeiti. Plg. Sk. 27, 17; Atk. 31, 2. — (**12**) *Kalną.* Ebronas pastatytas augščiausioje vietoje Judo kalnuose. Pareikalavimas sau atskiros iš anksto nurodomos vietos ir jos atidavimas leidžia spėti, kad kaikuriuose atsitikimuose laikytasi ne vien burtos; kaikada rasi gana buvo visų pritarimo, arba gauto iš Dievo paaiškinimo, jog reikalaujama dalis privalo

quem pollicitus est Dominus,
te quoque audiente, in quo Ena-
cim sunt, et urbes magnæ at-
que munitæ: si forte sit Domi-
nus mecum, et potuero delere
eos: sicut promisit mihi. [13] Be-
nedixitque ei Josue: et tradidit
ei Hebron in possessionem. [14]
Atque ex eo fuit Hebron Caleb
filio Jephone Cenezæo usque in
præsentem diem: quia secutus
est Dominum Deum Israel. [15]
Nomen Hebron ante vocabatur
Cariath Arbe: Adam maximus
ibi inter Enacim situs est: et
terra cessavit a prœliis.

Caput XV. [1] Igitur sors filio-
rum Judæ per cognationes suas
ista fuit: A termino Edom, de-
sertum Sin contra meridiem, et
usque ad extremam partem au-
stralis plagæ. [2] Initium ejus a
summitate maris salsissimi, et
a lingua ejus, quæ respicit me-
ridiem. [3] Egrediturque contra
Ascensum Scorpionis, et pertran-
sit in Sina: ascenditque in Ca-
desbarne, et pervenit in Esron,
ascendens ad Addar, et circuiens
Carcaa, [4] atque inde pertransiens
in Asemona, et perveniens ad
torrentem Ægypti: eruntque ter-
mini ejus mare magnum: hic erit
finis meridianæ plagæ. [5] Ab orien-

ną, kurį Viešpats yra žadėjęs,
taipogi tau girdint, ant kurio
yra Enakimų ir didžių bei su-
stiprintų miestų; Viešpats rasi
bus su manim, ir aš galėsiu juos
išnaikinti, kaip jis man žadėjo.
[13] Jozuė jį palaimino ir jam da-
vė paveldėti Ebroną. [14] Ir nuo
to laiko Ebronas ėmė priderėti
Kenėziečiui Jefonės sunui Ka-
lėbui iki šiai dienai, nes jis se-
kė Viešpatį, Izraėlio Dievą. [15]
Ebrono vardas pirmiaus buvo
Karjat-Arbė. Tenai tarp Enaki-
mų visudidžiausis yra Adomas.
O žemė aprimo nuo kovų.

15. perskyrimas. [1] Taigi, Ju-
do sunų dalis pagal jų šeimy-
nas buvo šita: Pietuose ji siekė
Edomo ribą ir Sino tyrumą,
iki pačiam pietų šalies pakraš-
čiui [2] Jos riba prasideda prie
paties galo Suriausios juros, prie
to jos liežuvio, kurs atkreiptas
į pietus, [3] eina Kurklio augštu-
mos linkon, tęsiasi iki Sinai, pa-
kilsta į Kadėsbarnę, prieina prie
Esrono, pakilsta iki Adarui, ap-
eina aplink Karkaą, [4] o iš ten
nueina į Asemoną ir pasiekia
Aigypto upelį; toliaus ribos ei-
na Didžiaja jura. Toki riba bus
pietų šone. [5] Rytuose gi riba
prasidės prie Suriausios juros

---

buti atiduota jos norinčiai ypatai. — *Enakimų.* Anot 11, 21... Jozuė buvo juos išvaręs; bet jie tuo tarpu galėjo vėl sugrįžti, arba rasi buvo išnaikinti ne iš visur. — *Viešpats rasi bus su manim.* Toks pasakymas nereiškia abejonės, bet pilną ir tiktai nuolankų pasitikėjimą Dievo pagalba. — (**15**) *Karjat-Arbė*: Arbės miestas. Plg. žem. 15, 13; Prad. 23, 2. Seniausis miesto vardas buvo Ebronas, paskiaus jį praminta Karjat-Arbe; Kalėbas sugrąžino senąjį vardą. — *Tenai tarp...* Ebr. t.: (tasai Arbė) buvo didžiausis žmogus tarp Enakimų. — *O žemė aprimo...* Plg. aug. 11, 13.

(**15, 1**) *Siekė Edomo ribą...* Pietuose Judo giminės plotas turėjo susidurti su Iduméja; taigi, pietryčiuose ir pietuose jis siekė Sino tyrumą, t. y. šiaurinį Parano tyrumos pakraštį (plg. Sk. 10, 12), taip kad Judo ribose buvo pietinė Palestina iki pačiam jos pakraščiui. — (**2**) *Jos riba...* Aprašoma pietinė Judo sunų riba, kaip ji ėjo nuo rytų į vakarus. — *Liežuvio*: įlankos, kuri labiausiai išsikišusi į pietus. — (**3. 4**) *Eina Kurklio..* Plg. Sk. 34, 3-5. — (**5**) *Rytuose...* Čionai Judo sunų riba eina išilgai Mirties juros. — *Iki tai pačiai...* Ebr. t: nuo Jordano galo. Šiaurinė riba prasideda

te vero erit initium, mare sal-
sissimum usque ad extrema Jor-
danis: et ea quæ respiciunt ad
aquilonem a lingua maris usque
ad eumdem Jordanis fluvium. 6
Ascenditque terminus in Beth
Hagla, et transit ab aquilone
in Beth Araba: ascendens ad
lapidem Boen filii Ruben. 7 Et
tendens usque ad terminos De-
bera de Valle Achor, contra
aquilonem respiciens Galgala,
quæ est ex adverso Ascensionis
Adommim, ab australi parte tor-
rentis: transitque aquas, quæ
vocantur Fons solis: et erunt
exitus ejus ad Fontem Rogel.
8 Ascenditque per convallem
filii Ennom, ex latere Jebusæi
ad meridiem, hæc est Jerusalem:
et inde se erigiens ad verticem
montis, qui est contra Geen-
nom ad occidentem in summi-
tate Vallis Raphaim contra aqui-
lonem. 9 Pertransitque a verti-
ce montis usque ad fontem aquæ
Nephtoa: et pervenit usque ad
vicos montis Ephron: inclinatur-

ir tęsis iki Jordano įtakai, o šiau-
riniame šone nuo juros liežuvio
iki tai pačiai Jordano upei; 6
toliaus riba pakilsta į Bėt-Ha-
glą, nueina iš šiaurės pusės į
Bėt-Arabą ir pakilsta iki Rube-
no sunaus Boeno akmeniui; 7
toliaus ji tęsiasi iki Debėros apy-
linkei iš Achoro slėnio; šiaurė-
je ji turi Galgalą, ties Adomi-
mo augštuma į pietus nuo upe-
lio, ir pereina per vandenį, va-
dinamą Saulės šaltiniu, ir bai-
giasi prie Rogelio šaltinio; 8 pa-
skui pakilsta Ennomo sunaus slė-
niu, praeidama pro Jėbuziečius
iš pietų šono, tai yra pro Jeru-
zalę; o iš čia pasikelia prie vir-
šunės kalno, kurs yra ties Ge-
ennomu vakaruose nuo jo, šiau-
riniame Rafaimų slėnio gale; 9
nuo kalno viršunės ji nueina iki
vandens šaltiniui Neftoa ir atei-
na prie Efrono kalno sodžių;
toliaus nusileidžia Baalos, tai

---

prie šiaurinės Mirties juros įlankos, kame į ją įteka Jordanas, todėl nuo Jordano įtakos. — (6) *Bėt-Haglą.* Dabar Kacr-Hadžle tarp Jordano ir Jėriko į pietus nuo Galgalos. — *Bėt-Arabą.* Ta vieta buvo tyrumoje netoli šiaurinio Mirties juros galo. Ji priskaitoma tai prie Judo, tai prie Benjamino dalies. Plg. žem. 61. e.; 18, 22. — (7) *Tęsiasi iki Debėros apylinkei.* Ebr. t.: pakilsta į Debėrą. — *Achoro.* Vz. aug. 7, 26. — *Adomimo.* Ta augštuma yra ant kelio iš Jėriko Jeruzalėn; šiaurinis jos šlaitas baigiasi Wadi-el-Kelt'o slėnyje; todėl pati augštuma yra į pietus nuo to slėnio arba upelio. Tą vietą turėjo mintyje Išganytojas (Luk. 10, 30), sakydams prilyginimą apie gailiaširdį Samaritoną. — *Saulės šaltiniu.* Spėjama, kad čionai minimas A p a š t a l ų šaltinis, dabar Ain el-Haud, arti valandos kelionės nuo Jeruzalės prie kelio į Jėriką. — *Rogelio šaltinio.* Dabar Bir-Ejub, netoli nuo pietryčio Jeruzalės kampo, truputį žemiaus už vietą, kurioje susivienija Hinnono ir Kedrono slėniai. — (8) *Ennomo sunaus slėniui.* Ebr. *Ge ben Hinnom.* Tas slėnis eina aplink Jeruzalę iš pietų ir vakarų šono. Iš sutrumpinto jo vardo Ge Hinnom arba Geennomas radosi graikiškas γεέννα, kuriuo vėliaus imta vadinti pragarą dėlei baisių ir bjauriausių dalykų, kurie buvo daromi tame slėnyje. Vz. 3 Kar. 1, 7; 4 Kar. 16, 3; Mt. 5, 22 ir k. — *Pro Jėbuziečius...* Jeruzalė budama tuomet Jėbuziečių rankose turėjo vardą Jėbus. Judo ribai einant pro Jeruzalę pietų šonu, ji turėjo priderėti ne Judo, bet Benjamino giminei. — *Rafaimų slėnio.* Plg. Prad. 14, 5. Tas slėnis prasideda visai arti Ennomo ir eina stačiai į pietus Betliejaus linkon. Prie šiaurinio jo galo yra minimas čionai kalnelis. — (9) *Nuo kalno viršunės...* Toliaus riba eina truputį į

que in Baala, quæ est Cariath-
iarim, id est, urbs silvarum. [10]
Et circuit de Baala contra oc-
cidentem, usque ad montem Seir:
transitque juxta latus montis
Jarim ad aquilonem in Cheslon:
et descendit in Bethsames, trans-
itque in Thamna. [11] Et perve-
nit contra aquilonem partis Ac-
caron ex latere: inclinaturque
Sechrona, et transit montem Ba-
ala: pervenitque in Jebneel, et
magni maris contra occidentem
fine concluditur. [12] Hi sunt ter-
mini filiorum Juda per circui-
tum in cognationibus suis.
[13] Caleb vero filio Jephone
dedit partem in medio filiorum
Juda, sicut præceperat ei Do-
minus: Cariath Arbe patris Enac,
ipsa est Hebron. [14] Delevitque
ex ea Caleb tres filios Enac,
Sesai et Ahiman et Tholmai de
stirpe Enac. [15] Atque inde con-
scendens venit ad habitatores
Dabir, quæ prius vocabatur Ca-
riath Sepher, id est, civitas lit-
terarum. [16] Dixitque Caleb: Qui
percusserit Cariath Sepher, et
ceperit eam, dabo ei Axam fi-
liam meam uxorem. [17] Cepitque
eam Othoniel filius Cenez frater
Caleb junior: deditque ei Axam
filiam suam uxorem. [18] Quæ, cum
pergerent simul, suasa est a vi-
ro suo ut peteret a patre suo
agrum, suspiravitque ut sede-
bat in asino. Cui Caleb: Quid

yra Karjatjarimo arba Miškų
miesto linkon; [10] nuo Baalos
pasuka į vakarus iki Seiro kal-
nui, praeina pro Jarimo kalno
šlaitą į šiaurę iki Cheslonui, nu-
sileidžia į Bėtsamą ir ateina į
Tamną; [11] paskui eina šiaurinio
Akkarono šono linkon, nusilei-
džia prie Sechronos, pereina per
Baalos kalną, ateina į Jėbnėėlį
ir baigiasi vakaruose Didžiosios
juros riba. [12] Tos yra Judo su-
nų ribos aplinkui pagal jų šei-
mynas.

[13] Jefonės gi sunui Kalėbui
jis davė dalį tarp Judo sunų,
kaip Viešpats jam buvo įsakęs,
Enako tėvo Karjat-Arbę, tai yra
Ebroną. [14] O Kalėbas išnaikino
iš jo tris Enako sunus Sesajį,
Ahimaną ir Tolmajį iš Enako
giminės. [15] Patraukęs iš čia jis
atėjo pas gyventojus Dabiro,
kurs anksčiaus vadinosi Karjat-
Sėferiu tai yra Raštų miestu.
[16] Tenai Kalėbas tarė: Kas ap-
galės Karjat-Sėferį ir jį paims,
tam aš duosiu moterystėn savo
dukterį Aksą. [17] Kenėzo sunus
jaunesnysis Kalėbo brolis Oto-
niėlis jį paėmė, ir jis jam davė
moterimi savo dukterį Aksą. [18]
Kuomet jie keliavo draug, jos
vyras jai įkalbėjo, kad prašytu
iš savo tėvo dirvos, ir ji sėdė-
dada ant asilo ėmė dusauti. Ka-

šiaurvakarius. — (**10**) *Iki Seiro kalnui.* Tai ne Idumėjos kalnai, bet rasi neperdidelis kalnelis į šiaurvakarius nuo Qariet-el-Enob (Karjatjarimo). — (**11**) *Akarono.* Pilistymų miestas. Vz. aug. 13, 3.

(**13**) *Enako tėvo Karjat-Arbę,* t. y. Enako tėvo Arbės miestą. Vz. aug. 14, 15. — (**14**) *O Kalėbas..* 14-19 eil. atkartojamos beveik žodis į žodį Teis. 1, 10-15. — *Tris Enako sunus:* tris Enakitų šeimynas. — (**15**) *Dabiro.* Vz. aug. 11, 28. — *Karjat-Sėferį,* t. y. knygos miestą. — (**18**) *Jos vyras jai įkalbėjo.* Anot ebr. ji įkalbinėjo savo vyrui. Bet tasai rasi nedrįso išpildyti jos noro, todėl ji pati prašo tėvą dirvos. — *Sėdėdama ant asilo.* Anot ebr. t.: n u s l i n k o n u o a s i l o, taip išreikšdama pagarbą

habes, inquit? 19 At illa respon-
dit: Da mihi benedictionem: ter-
ram australem et arentem de-
disti mihi, junge et irriguam.
Dedit itaque ei Caleb irriguum
superius et inferius.
20 Hæc est possessio tribus
filiorum Juda per cognationes
suas. 21 Erantque civitates ab
extremis partibus filiorum Juda
juxta terminos Edom a meridie:
Cabseel et Eder et Jagur, 22 et
Cina et Dimona et Adada, 23
et Cades, et Asor, et Jethnam,
24 Ziph et Telem et Baloth, 25
Asor nova et Carioth, Hesron,
hæc est Asor, 26 Amam, Sama,
et Molada, 27 et Asergadda et
Hassemon et Bethphelet, 28 et
Hasersual et Bersabee et Bazio-
thia 29 et Baala et Jim et Esem,
30 et Eltholad et Cesil et Har-
ma, 31 et Siceleg et Medemena
et Sensenna, 32 Lebaoth et Se-
lim et Aen et Remmon: omnes
civitates viginti novem, et vil-
læ earum. 33 In campestribus
vero: Estaol et Sarea et Asena,
34 et Zanoe et Engannim et Ta-
phua et Enaim, 35 et Jerimoth
et Adullam, Socho et Azeca, 36
et Saraim et Adithaim et Ge-
dera et Gederothaim: urbes qua-
tuordecim, et villæ earum. 37
Sanan et Hadassa et Magdalgad,
38 Delean et Masepha et Jec-
thel, 39 Lachis et Bascath et
Eglon, 40 Chebbon et Leheman,

lėbas jai tarė: Kas tau yra? 19
Ji gi atsakė: Duok man palai-
minimą! Tu man davei sausos
pietų žemės, pridėk ir drėgnos.
Taigi, Kalėbas jai davė drėgnos
žemês augštai ir žemai.
20 Tai yra Judo sūnų giminės
dalis pagal jų šeimynas. 21 Pa-
čiame Judo sūnų dalies pakraš-
tyje išilgai Edomo ribos pietuo-
se buvo miestai Kabsėėlis, Ede-
ris, Jaguras, 22 Kina, Dimona,
Adada, 23 Kadêsas, Asoras, Jet-
namas, 24 Zifas, Telêmas, Balo-
tas, 25 Naujasis Asoras, Karijo-
tas, Esronas, tai yra Asoras, 26
Amamas, Sama, Molada, 27 Aser-
gada, Hasemonas, Bėtpelėtas,
28 Hasersualis, Bêrsabėė, Bazio-
tija, 29 Baala, Jimas, Esêmas. 30
Eltoladas, Kesilis, Harma, 31 Si-
kelėgas, Medemêna, Sensêna, 32
Lėbaotas, Sêlimas, Aênas ir Re-
monas; išviso dvidešimt devyni
miestai su jų sodžiais. 33 Lygu-
moje gi buvo Estaolis, Sarêa,
Asêna, 34 Zanoė, Enganimas, Ta-
fua, Enaimas, 35 Jerimotas, Adu-
lamas, Sochas, Azėka, 36 Sarai-
mas, Aditaimas, Gėdėra ir Gė-
dėrotaimas, išviso keturiolika
miestų ir jų sodžiai. 37 Sananas,
Hadasa, Magdalgadas, 38 Dėlėa-
nas, Masêfa, Jėktėlis, 39 Lachis,
Baskatas, Eglonas, 40 Kebonas,

tėvui. Plg. Prad. 24, 61. — (19) *Drėgnos.* Anot ebr. t.: vandens šaltinių.

(21) *Buvo miestai.* Kokiose vietose buvo dauguma žemiaus išvardijamų miestų, nežinia. Išpradžios paduodami vardai tų, kurie buvo Negebo žemėje, pradedant nuo rytų pusės. — (25) *Naujasis Asoras.* Ebr. *Chacor chadatthah.* — (28) *Bėrsabėė.* Dabar Bir es-Seba' Plg. Prad. 21, 31; 26, 31. — (30) *Harma.* Kitur Horma ir Herma. Vz. Sk. 14, 45; aug. 12, 14. — (31) *Sikelėgas.* Paskiaus jis buvo Pilistymų karaliaus Achio atiduotas Dovidui. Vz. 1 Kar. 27, 6. — (32) *Dvidešimt devyni.* Ištikrųjų vardų yra 36; taigi, arba yra klaida skaitlinėje, arba kaikurie vardai reikia sujungti po du. — (33) *Lygumoje.* Ebr. *S'felah.* Yra tai derlinga lyguma arti Tarpžemės juros į šiaurę nuo Gazos. — (36) *Keturiolika.*

et Cethlis 41 et Gideroth et
Bethdagon et Naama et Maceda:
civitates sedecim, et villæ ea-
rum. 42 Labana et Ether et Asan,
43 Jephtha et Esna et Nesib, 44
et Ceila et Achzib et Maresa:
civitates novem, et villæ earum.
45 Accaron cum vicis et villu-
lis suis. 46 Ab Accaron usque ad
mare: omnia quæ vergunt ad
Azotum et viculos ejus. 47 Azo-
tus cum vicis et villulis suis.
Gaza cum vicis et villulis suis,
usque ad torrentem Ægypti, et
mare magnum terminus ejus. 48
Et in monte: Samir et Jether
et Socoth 49 et Danna et Ca-
riathsenna, hæc est Dabir: 50
Anab et Istemo et Anim, 51 Go-
sen et Olon et Gilo: civitates
undecim et villæ earum. 52 Arab
et Ruma et Esaan, 53 et Janum
et Beththaphua et Apheca, 54
Athmatha et Cariatharbe, hæc
est Hebron, et Sior: civitates
novem, et villæ earum. 55 Maon
et Carmel et Ziph et Jota, 56
Jezrael et Jucadam et Zanoe,
57 Accain, Gabaa et Thamna: ci-
vitates decem, et villæ earum.
58 Halhul, et Bessur, et Gedor,
59 Mareth, et Bethanoth, et El-
tecon: civitates sex et villæ ea-
rum. 60 Cariathbaal, hæc est Ca-
riathiarim urbs silvarum, et A-
rebba: civitates duæ, et villæ ea-
rum. 61 In deserto Betharaba,
Meddin, et Sachacha 62 et Ne-

Lėhėmanas, Ketlis, 41 Giderotas,
Bėtdagonas, Naama, Makėda,
šešiolika miestų ir jų sodžiai.
42 Labana, Eteris, Asanas, 43 Jė-
fta, Esna, Nesibas, 44 Keila, Ach-
zibas, Marėsa, devyni miestai
ir jų sodžiai. 45 Akaronas su jo
miesteliais ir sodžiais. 46 Nuo
Akarono iki jurai visa, kas yra
ties Azotu ir jo sodžiais. 47 Azo-
tas su jo miesteliais ir sodžiais,
Gaza su jos miesteliais ir so-
džiais iki Aigypto upeliui. O
Didžioji jura yra čionai jo riba. 48
Kalnuose buvo Samiras, Jėte-
ris, Sokotas, 49 Dana ir Karjat-
sėna, tai yra Dabiras, 50 Anabas,
Istėmas, Animas, 51 Gosėnas, Olo-
nas ir Gilas, vienuolika miestų
ir jų sodžiai. 52 Arabas, Ruma,
Esaanas, 53 Janumas, Bėttafua,
Afėka, 54 Atmata, Karjat-Arbė,
tai yra Ebronas, ir Sioras, de-
vyni miestai ir jų sodžiai. 55
Maonas, Karmėlis, Zifas, Jota,
56 Jėzraėlis, Jukadamas, Zanoė,
57 Akainas, Gabaa, Tamna, de-
šimts miestų ir jų sodžiai. 58
Halhulis, Besuras, Gedoras, 59
Marėtas, Bėtanotas, ir Elteko-
nas, šeši miestai ir jų sodžiai.
60 Karjatbaalis, tas pats ir Kar-
jatjarimas, miškų miestas ir
Arėba, du miestu ir jųdviejų
sodžiai. 61 Tyrumoje buvo Bėt-
araba, Medinas, Sachacha, 62
Nebsanas, Druskos miestas ir
Engadis, šeši miestai ir jų so-

Ištikrųjų vardų yra 15. LXX vertime nėra paskutinio, Gedarotaimo. Plg. aug. 29. e. — (**48**) *Kalnuose*. Tai didžiansis Judo giminės plotas. Jis visas kalnuotas, bent kiek žemesnis vakaruose, o rytuose kildamas vis augštyn prieina netoli Mirties juros. — (**52**) *Duma*. Ebr. t. *Rumah*. — (**60**) *Karjatbaalis...* Tarp 59 ir 60 eil. LXX tekste yra dar išvardinta 11 miestų, buvusių Jeruzalės apylinkėje, kurię kitados turėjo buti ir ebr. t. Tų miestų vardai yra tokie: Θεκώ, καὶ 'Εφραθά, αὕτη εστὶ Βαιθλέεμ, καὶ Φαγώρ, καὶ Αἰτάν, καὶ Κουλόν, καὶ Ταтάμ, καὶ Θωβής, καὶ Καρέμ, καὶ Γαλέμ, καὶ Θεθήρ, καὶ Μανοχώ. — (**61**) *Tyrumoje*. Tarp Mirties juros ir Judo kalnų. Tenai buvo kokį laiką Dovidas (1 Kar. 23, 24), sakė savo pamokslus šv. Jonas Krikštytojas (Mt. 3, 1) ir buvo gundytas Išganytojas (Mt. 4, 1). — (**62**)

bsan, et civitas salis, et Engaddi: civitates sex, et villæ earum. 63 Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere: habitavitque Jebusæus cum filiis Juda in Jerusalem usque in præsentem diem.

džiai. 63 Jeruzalės gi gyventoju Jėbuziečiu Judo sunus negalėjo išnaikinti, ir Jėbuziečiai pasiliko gyventi draug su Judo sunumis Jeruzalėje iki šiai dienai.

2) Juozapo sunu dalis.

Caput XVI. 1 Cecidit quoque sors filiorum Joseph ab Jordane contra Jericho et aquas ejus ab oriente: solitudo quæ ascendit de Jericho ad montem Bethel: 2 et egreditur de Bethel Luza: transitque terminum Archi, Atharoth. 3 Et descendit ad occidentem juxta terminum Jephleti, usque ad terminos Beth horon inferioris, et Gazer: finiunturque regiones ejus mari magno: 4 possederuntque filii Joseph Manasses et Ephraim.

5 Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas: et possessio eorum contra orientem Ataroth addar usque Beth horon superiorem. 6 Egrediunturque confinia in mare: Ma-

16. perskyrimas. 1 Dalis, tekusi pagal burtą Juozapo sunums, buvo nuo Jordano ties Jėriku ir ties jo vandenimis į rytus, tyruma, kilstanti nuo Jėriko Bėtėlio kalno linkon; 2 toliaus riba eina iš Bėtėlio Luzon, paskui pro Archio plotą Atarotan, 3 nusileidžia į vakarus išilgai Jeflėto ploto iki žemojo Bėthorono ir Gazerio apylinkėms ir baigiasi jo plotas prie Didžiosios juros. 4 Tai paveldėjo Juozapo sunudu Manasas ir Efraimas.

5 Efraimo sunu riba pagal ju šeimynas buvo toki: ju dalis buvo rytu šone Atarot-Adaras iki augštajam Bėthoronui. 6 Toliaus riba prieina prie juros; Mach-

---

Druskos miestas. Ebr. *'Ir - hammelach.* — (63) *Jėbuziečiai gyveno...* Anot Teis. 1, 8 Izraėlitai paskiaus atėmė iš Jėbuziečių žemąjį miestą; augštąjį gi atėmė tik Dovidas. Vz. 2 Kar. 5, 1...

16, 1—17, 18. Juozapo sunudu Efraimas ir Manasas gauna šiapus Jordano vieną dalį, kurios pietinė riba tuojau nurodoma (16, 1-4); toliaus aprašoma šiaurinė Efraimo giminės riba, kuria jis buvo atskirtas nuo Manaso (16, 5-10); tekęs gi Manaso giminei plotas šiapus Jordano buvo atiduotas jos šeimynoms (17, 1-13). Ėmus dejuoti Juozapo sunums, kad jie gavę labai mažą dalį, Jozuė jiems pataria atsikovoti daugiaus iš Kananiečių (17, 14-18).

(16, 1) *Dalis, tekusi...* Dviejų Juozapo sunų plotas išpradžios nurodomas apskritai, o toliaus pasakoma, kaip jis buvo paskirstytas tarp Efraimo ir Manaso giminių. Jis buvo į šiaurę nuo Benjamino sunų dalies, rytuose siekė Jordano upę ties Jėriku ir ties jo šaltiniais, todėl jo ribose buvo Bėtavėno tyruma. Vz. žem. 18, 12. — (2) *Iš Bėtėlio...* Vz. Prad. 28, 19. Aiškiaus nurodoma Juozapo sunų riba pietuose. — *Archio.* Plg. 2 Kar. 15, 32. — *Atarotan.* Pilnas jo vardas Atarotadaras. Vz. žem. 5. e. — *Bėthorono.* Vz. 10, 10.

(5) *Efraimo sunų riba...* Pradedant aprašinėti vien Efraimitų ribas, išpradžios trumpai atkartojama, kas aug. pasakyta apie pietinę Juozapo sunų ribą.

chmethath vero aquilonem re-
spicit, et circuit terminos con-
tra orientem in Thanathselo: et
pertransit ab oriente Janoe: [7]
descenditque de Janoe in Ata-
roth et Naaratha: et pervenit
in Jericho, egrediturque ad Jor-
danem. [8] De Taphua pertransit
contra mare in Vallem arundi-
neti, suntque egressus ejus in
mare salsissimum: hæc est pos-
sessio tribus filiorum Ephraim
per familias suas. [9] Urbesque se-
paratæ sunt filiis Ephraim in me-
dio possessionis filiorum Manas-
se, et villæ earum. [10] Et non
interfecerunt filii Ephraim Cha-
nanaeum, qui habitabat in Ga-
zer: habitavitque Chananaeus in
medio Ephraim usque in diem
hanc tributarius.

Caput XVII. [1] Cecidit autem
sors tribui Manasse: (ipse enim
est primogenitus Joseph) Ma-
chir primogenito Manasse patri
Galaad, qui fuit vir pugnator,
habuitque possessionem Galaad
et Basan: [2] et reliquis filiorum
Manasse juxta familias suas, fi-
liis Abiezer, et filiis Helec, et
filiis Esriel, et filiis Sechem, et
filiis Hepher, et filiis Semida:
isti sunt filii Manasse filii Jo-
seph, mares, per cognationes suas.
[3] Salphaad vero filio Hepher fi-
lii Galaad filii Machir filii Ma-
nasse non erant filii, sed solæ
filiæ: quarum ista sunt nomina,

metatas gi yra šiaurėje; tenai
riba pasisuka rytų linkon į Ta-
natsėlą ir eina rytuose į Janoę;
[7] iš Janoės nusileidžia į Ataro-
tą ir Naaratą, ateina į Jėriką
ir pasiekia Jordaną. [8] Iš Tafuos
ji eina juros linkon į Nendrių
slėnį ir baigiasi prie Suriausios
juros. Ta yra Efraimo sunų da-
lis pagal jų šeimynas. [9] Be to
buvo atskirta Efraimo sunums
miestai ir jų sodžiai Manaso su-
nų dalyje. [10] O Efraimo sunųs
neužmušė Kananiečių, gyvenu-
sių Gazere, ir Kananiečiai pa-
siliko gyventi iki šiai dienai
tarp Efraimo kaipo čyžininkai.

17. perskyrimas. [1] Teko tai-
pogi dalis pagal burtą giminei
Manaso (kurs buvo Juozapo pirm-
gimis), Manaso pirmgimiui Ma-
chirui tėvui Galaado, vyro ko-
votojo, paveldėjusio Galaadą bei
Basaną, [2] ir kitiems iš Manaso
sunų pagal jų šeimynas, Abiė-
zerio sunums, Helėko sunums,
Esriėlio sunums, Sėchėmo su-
nums, Hėferio sunums ir Semi-
dos sunums; šitie yra Juozapo
sunaus Manaso sunųs, vyriškiai
pagal jų šeimynas. [3] Manaso gi
sunaus Machiro sunaus Galaado
sunaus Hėferio sunus Salpaadas
neturėjo sunų, bet tiktai duk-

Kitos ribos aprašomos labai trumpai, mi-
nint beveik visai dabar nebežinomas vie-
tas. Šiaurinė riba regisi aprašoma pra-
dedant nuo jos vidurio (6. 7. e.) iš pra-
džios Jordano, o paskui Tarpžemės juros
linkon. Pats aprašymo tekstas neišrodo,
kad butu visai tikras. — (7) *Į Jėriką.*
Riba turėjo eiti pro Jėriką iš šiaurės šo-
no, nes pats Jėrikas buvo atiduotas Ben-
jamino giminei. Vz. žem. 18, 21. — (8)
Iš Tafuos. Tai ne ta pati vieta, ką aug.
12, 17; 15, 34. — *Juros:* Tarpžemės. —
Nendrių slėnį. Ebr. *Qanah.* — *Suriau-
sios.* Ebr. t. nėra to aptarimo; kalbama
gi apie Tarpžemę jurą. — (9) *Miestai...
Manaso sunų dalyje.* Vz. 1 Kron. 7, 29.
(17, 1) *Manaso pirmgimiui:* draug ir
viengimiui. Vz. Sk. 26, 29... — *Galaado..*
Vz. Sk. 26, 30. — (2) *Ir kitiems iš Ma-
naso sunų:* iš Manaso ainių. — (3. 4)

Maala et Noa et Hegla et Mel-
cha et Thersa. [4] Veneruntque
in conspectu Eleazari sacerdo-
tis, et Josue filii Nun, et prin-
cipum dicentes: Dominus præ-
cepit per manum Moysi, ut da-
retur nobis possessio in medio
fratrum nostrorum. Deditque
eis juxta imperium Domini pos-
sessionem in medio fratrum pa-
tris earum. [5] Et ceciderunt funi-
culi Manasse, decem, absque ter-
ra Galaad et Basan trans Jor-
danem. [6] Filiæ enim Manasse
possederunt hereditatem in me-
dio filiorum ejus. Terra autem
Galaad cecidit in sortem filio-
rum Manasse qui reliqui erant.
[7] Fuitque terminus Manasse ab
Aser, Machmethath quæ respi-
cit Sichem: et egreditur ad de-
xtram juxta habitatores Fontis
Taphuæ. [8] Etenim in sorte Ma-
nasse ceciderat terra Taphuae,
quae est juxta terminos Manas-
se filiorum Ephraim. [9] Descen-
ditque terminus Vallis arundi-
neti in meridiem torrentis ci-
vitatum Ephraim, quae in me-
dio sunt urbium Manasse: ter-
minus Manasse ab aquilone tor-
rentis, et exitus ejus pergit ad
mare: [10] ita ut possessio Eph-
raim sit ab austro, et ab aqui-
lone Manasse, et utramque clau-
dat mare, et conjungantur sibi
in tribu Aser ab aquilone, et in
tribu Issachar ab oriente. [11] Fuit-

teris, kurių šitie yra vardai: Ma-
ala, Noa, Hėgla, Mėlka ir Tėr-
sa. [4] Jos atėjo kunigo Eleazaro,
Nuno sunaus Jozuės ir kunigaikš-
čių akyvaizdon ir tarė: Viešpats
įsakė per Mozę, kad mums bu-
tu duota dalis tarp musų bro-
lių. O jis joms davė pagal Vieš-
paties paliepimą dalį tarp jų tė-
vo brolių. [5] Taip tai Manasui
teko dešimts varsnų, neskaitant
Galaado ir Basano žemės ana-
pus Jordano. [6] Nes Manaso duk-
teris paveldėjo tėviškę tarp jo
sunų. Galaado gi žemė teko kai-
po dalis likusiems Manaso su-
nums. [7] Manaso riba ėjo nuo
Aserio į Machmetatą, kurs yra
ties Sikėmu, ir toliaus po deši-
nei pro Tafuos šaltinio gyven-
tojus. [8] Nes Manasui teko kai-
po dalis žemė Tafuos miesto,
kurs budamas šaly Manaso ribų
pridera Efraimo sunums. [9] To-
liaus riba eina žemyn į Nendrių
slėnį į pietus nuo upelio Efrai-
mo miestų, esančių Manaso mie-
stų tarpe; Manaso riba yra į
šiaurę nuo upelio ir jos galas
prieina prie juros; [10] taip kad
Efraimo dalis yra į pietus, o
Manaso į šiaurę, ir abidvi bai-
giasi prie juros, šiaurės šone
jiedvi susiduria su Asero gimi-
ne, o rytų šone su Isakaro gi-
mine. [11] Bet Manasas turėjo tai-

Manaso gi sunaus... Vz. Sk. 27, 1... 36, 11. — (**5**) *Dešimtį varsnų*, t. y. dešimtį žemės dalių; penkios buvo atiduotos toms šeimynoms, kuriose buvo vyriškiai, o še-štoji paskirstyta į penkias daleles pen-kioms Salpaado dukterims. — (**7**) *Manaso gi riba*: pietuose nuo rytų į vakarus. — (**8**) *Nes Manasui...* Tafuos apylinkę atiduota Manaso giminei, bet pats Tafuos miestas tapo Efraimitų nuosavybe. — (**9**) *Toliaus riba...* Ebr. tos eil. tekstas reiktu išversti taip: Riba nusileidžia prie Nendrių upelio; į pietus nuo upelio mie-stai pridera Efraimui; viduryje yra Ma-naso miestai, o Manaso riba yra į šiaurę nuo upelio. — *Prie juros*: Tarpžemės. — (**10**) *Susiduria su Asero gimine*. Dviejų giminių plotas vienu savo šonu, prideran-čių Manasui, šiaurėje pasiekia Asero gi-minės dalį. — (**11**) *Bėtsaną*. Paskesnis

que hereditas Manasse in Issa-
char et in Aser, Bethsan et vi-
culi ejus, et Jeblaam cum vi-
culis suis, et habitatores Dor
cum oppidis suis, habitatores
quoque Endor cum viculis suis:
similiterque habitatores Thenac
cum viculis suis, et habitatores
Mageddo cum viculis suis, et
tertia pars urbis Nopheth. 12
Nec potuerunt filii Manasse has
civitates subvertere, sed cœpit
Chananaeus habitare in terra
sua. 13 Postquam autem conva-
luerunt filii Israel, subjecerunt
Chananaeos, et fecerunt sibi tri-
butarios, nec interfecerunt eos.
14 Locutique sunt filii Joseph
ad Josue, et dixerunt: Quare
dedisti mihi possessionem sor-
tis et funiculi unius, cum sim
tantae multitudinis, et benedi-
xerit mihi Dominus? 15 Ad quos
Josue ait: Si populus multus es,
ascende in silvam, et succide
tibi spatia in terra Pherezaei
et Raphaim: quia angusta est
tibi possessio montis Ephraim.
16 Cui responderunt filii Joseph:
Non poterimus ad montana con-
scendere, cum ferreis curribus
utantur Chananaei, qui habitant
in terra campestri, in qua sitae
sunt Bethsan cum viculis suis,
et Jezrael mediam possidens val-
lem. 17 Dixitque Josue ad do-
mum Joseph, Ephraim et Ma-
nasse: Populus multus es, et
magnae fortitudinis, non habebis

pogi tėviškę tarp Isakaro ir tarp
Asero, butent Bėtsaną ir jo so-
džius, Jeblaamą su jo sodžiais,
Doro gyventojus su jų miestais,
taipogi Endoro gyventojus su
jų sodžiais, lygiai ir Tenako gy-
ventojus su jų sodžiais, Magėdą
su jų sodžiais ir trečią Nofeto
miesto dalį. 12 Manaso sunųs
neįstengė išgriauti šitų miestų,
ir Kananiečiai ėmė toliaus gy-
venti savo žemėje. 13 Sustiprė-
ję gi Izraėlio sunųs pavergė Ka-
naniečius ir padarė juos čyži-
ninkais, bet jų neužmušė.

14 Tuomet Juozapo sunųs kal-
bėjo Jozuei ir tarė: Kodėl man
davei paveldėti tik vieną dalį
ir vieną varsną, tuotarpu kad
musų toki daugybė ir Viešpats
mane palaimino? 15 Jozuė jiems
tarė: Jei esi skaitlinga tauta,
pakilk į mišką ir išsikirsk sau
plotus Pereziečių ir Rafaimų
žemėje, nes Efraimo kalno da-
lis tau perangšta. 16 Juozapo
sunųs jam atsakė: Mes negalė-
sime pakilti į kalnuotas vietas,
nes Kananiečiai, kurie gyvena
lygumoje, kame yra Bėtsanas
su savo sodžiais ir kame Jėzraė-
lis užima vidurį slėnio, naudo-
jasi geležiniais vežimais. 17 Jo-
zuė gi tarė Juozapo namams
Efraimui ir Manasui: Esi skai-
tlinga tauta ir didžios galybės;

jo vardas buvo Skytopolis (Teis. 3, 10; 2 Mak. 12, 29); dabar B e i s a n Jordano slėnyje. — *Jeblaamą*. Plg. 4 Kar. 9, 27. — *Endoro*. Plg. 1 Kar. 28, 7. — *Trečią Nofeto*... Ebr. t.: t r i s a u g š t u m a s. Ant jų buvo trįs aug. išvardintieji miestai.

(14) *Tik vieną dalį*. Dviejų Juozapo sunų giminėms šiapus Jordano duota vieną dalį, kurią tik perskirta į dvi pusi. — *Palaimino*. Plg. Prad. 49, 25. 26; Atk. 33, 13... — **(15)** *Jei esi*... Jie privalo pasinaudoti savo stiprybe ir padaryti tai, ko kiti silpnesni neįstengtu nuveikti. — **(16)** *Mes negalime pakilti*... Ebr. t.: K a l n o m u m s n e u ž t e k s. Juozopo sunųs atkartoja savo skundą ir ypač atkreipia atidę į slėnį, kurio jie sakosi nega-

sortem unam, 18 sed transibis
ad montem, et succides tibi, at-
que purgabis ad habitandum
spatia: et poteris ultra procede-
re cum subverteris Chananaeum,
quem dicis ferreos habere cur-
rus, et esse fortissimum.

tau negana vienos dalies; 18 bet
eisi į kalnus, išsikirsi sau ir ap-
sivalysi plotus apsigyventi, ga-
lėsi ir toliaus eiti, kuomet ap-
galėsi Kananiečius, kurie, kaip
sakai, turi geležinių vežimų ir
yra labai stiprųs.

3) Septynių kitų giminių dalis.

Caput XVIII. 1 Congregati-
que sunt omnes filii Israel in
Silo, ibique fixerunt tabernacu-
lum testimonii, et fuit eis ter-
ra subjecta. 2 Remanserant au-
tem filiorum Israel septem tri-
bus, quae necdum acceperant
possessiones suas. 3 Ad quos Jo-
sue ait: Usquequo marcetis ig-
navia, et non intratis ad possi-
dendam terram, quam Dominus
Deus patrum vestrorum dedit
vobis? 4 Eligite de singulis tri-
bubus ternos viros, ut mittam
eos, et pergant atque circume-
ant terram, et describant eam
juxta numerum uniuscujusque
multitudinis: referantque ad me
quod descripserint. 5 Dividite

18. perskyrimas. 1 Visi Izraė-
lio sunųs susirinko Sile ir tenai
ištiesė liudijimo šėtrą, o žemė
buvo jiems pavergta. 2 Buvo gi
pasilikusios septynios Izraėlio
sunų giminės, kurios dar nebu-
vo gavusios savo dalies. 3 Tai-
gi, Jozuė jiems tarė: Kaip ilgai
dar jųs pasiliksite nerangųs ir
neeisite paveldėtų žemės, kurią
Viešpats, jusų tėvų Dievas, jums
davė? 4 Išrinkkite iš kiekvienos
giminės po tris vyrus, kad juos
siųsčiau ir kad jie pakilę per-
eitu žemę, ją aprašytu pagal
kiekvienos giminės skaitlių ir
atneštu pas mane, ką bus apra-
šę. 5 Pasidalinkite sau žemę į

lėsią paimti dėlei geležinių Kananiečių vežimų; bet iš Jozuės susilaukia rimto atsakymo ir paraginimo drąsiai eiti prieš priešus. — (**18**) *Galėsi ir toliaus*... Ebr. t.: „tau priderės ir jo (miško) išėjimas, ir tu išvarysi Kananiečius". Taigi, Juozapo sunų dalis bus praplatinta plotais aplink kalną.

18. 1—19, 51. Kada sandoros šėtra buvo perkelta į Silą, Jozuė liepia išrinkti vyrus, kurie aprašytu dar negavusių dalies giminių žemę, ją paskirstyti į septynias dalis, kurias jis atiduoda pagal burtą septynioms giminėms (18, 1-10); toliaus nurodoma ribos, miestai ir sodžiai, tekusieji kiekvienai giminei, butent Benjamino (18, 11-28), Simeono (19, 1-9), Zabulono (19, 10-16), Isakaro (19, 17-23), Asero (19, 24-31), Neftalio (19, 32-39) ir Dano (19, 40-48); galop pasakojama, kas buvo duota pačiam Jozuei (19, 49-51).

(**18**, **1**) *Sile*. Dabar Selun, prie kelio vedančio iš Jeruzalės į Sikėmą (Nabulus), nepertoli nuo to paskutiniojo miesto. Silas buvo viduryje Palestinos, Efraimo giminės plote, ir čionai pasiliko sandoros šėtra iki Samuėlio laikais. — (**3**) *Pasiliksite nerangųs*... Kada jau dauguma Kananiečių buvo apgalėta, ir dalis Izraėlitų apėmė sau paskirtas žemes, kiti, papratę gyventi šėtrose, nebesiskubino eiti kiekviena į savo vietą. — (**4**) *Iš kiekvienos giminės*, t. y. iš likusių septynių. — *Pagal... skaitlių*: kiek kuriai giminei buvo reikalinga, žiurint į didesnį ar mažesnį šeimynų skaitlių. Išrinktieji vyrai turėjo tik aprašyti žemę, nurodant jos padalinimą į apskričius, jos derlingumą, miestus ir tt. — (**5**) *Judas tepasilie-*

vobis terram in septem partes:
Judas sit in terminis suis ab
australi plaga, et domus Joseph
ab aquilone. [6] Mediam inter hos
terram in septem partes descri-
bite: et huc venietis ad me, ut
coram Domino Deo vestro mit-
tam vobis hic sortem: [7] quia
non est inter vos pars Levita-
rum, sed sacerdotium Domini
est eorum hereditas. Gad autem
et Ruben, et dimidia tribus Ma-
nasse jam acceperant possessio-
nes suas trans Jordanem ad ori-
entalem plagam: quas dedit eis
Moyses famulus Domini. [8] Cum-
que surrexissent viri, ut perge-
rent ad describendam terram,
praecepit eis Josue, dicens: Cir-
cuite terram, et describite eam,
ac revertimini ad me: ut hic
coram Domino, in Silo mittam
vobis sortem. [9] Itaque perrexe-
runt: et lustrantes eam, in se-
ptem partes diviserunt, scriben-
tes in volumine. Reversique sunt
ad Josue in castra Silo. [10] Qui
misit sortes coram Domino in
Silo, divisitque terram filiis Is-
rael in septem partes.

[11] Et ascendit sors prima fi-
liorum Benjamin per familias
suas, ut possiderent terram in-
ter filios Juda et filios Joseph.
[12] Fuitque terminus eorum con-
tra aquilonem a Jordane: per-
gens juxta latus Jericho septen-
trionalis plagæ, et inde contra
occidentem ad montana conscen-
dens, et perveniens ad solitu-

septynias dalis; Judas tepasilie-
ka savo ribose pietų krašte, o
Juozapo namai šiaurėje; [6] liku-
sią gi žemę aprašykite ir pada-
rykite iš jos septynias dalis;
paskui ateisite čia pas mane, kad
Viešpaties, jusų Dievo, akyvaiz-
doje mesčiau jums čionai burtą;
[7] nes Lėvitai negauna dalies
tarp jusų, bet Viešpaties kuni-
gystė yra jų dalis. Gadas gi,
Rubenas ir Manaso giminės pu-
sė jau gavo savo tėviškę anapus
Jordano į rytus nuo jo; ir ją jiems
davė Viešpaties tarnas Mozė. [8]
Kuomet vyrai pakilo, kad eitu
žemės aprašytų, Jozuė jiems įsa-
kė ir tarė: Pereikite žemę, ją
aprašykite ir sugrįžkite pas ma-
ne, kad čionai Viešpaties aky-
vaizdoje Sile mesčiau jums bur-
tą. [9] Taigi, jie išėjo ir apžiurėję
žemę paskirstė į septynias da-
lis, surašydami knygon; paskui
sugrįžo į Silo stovyklą pas Jo-
zuę. [10] Jis metė burtas Viešpa-
ties akyvaizdoje Sile ir padali-
no žemę į septynias dalis tarp
Izraėlio sunų.

[11] Pirmoji iškritusi burta bu-
vo Benjamino sunų pagal jų šei-
mynas, kad jie paveldėtu žemę
tarp Judo sunų ir Juozapo su-
nų. [12] Jų riba šiaurėje praside-
da nuo Jordano ir eina toliaus
pro Jėriką iš šiaurės šono; iš
ten ji pakilsta vakarų linkon į
kalnus ir prieina prie Bėtavė-
no tyrumos; [13] paskui ji eina į

ka... Jozuė, tiesa, primena, kad gavusios dalį Judo ir Juozapo giminės privalo pasilikti savo vietose viena, pietuose, antra gi šiaurėje, bet jis nesako, kad Judo ir Juozapo ribose nebus padaryta jokios permainos. — (**6**) *Likusią...* Ebr. t.: jųs aprašysite žemę, septynias dalis, ir atnešite aprašymą pas mane, kad... — (**9**) *Taigi, jie išėjo...* Ebr. t.: „vyrai išėjo, perėjo žemę ir ją aprašė pagal miestus, septynias dalis, knygoje“. Pats paskirstymas į septynias dalis regimai buvo padarytas jau sugrįžus išsiųstiesiems.

(**12-14**) *Jų riba šiaurėje...* Ebr. t.: „riba pakilsta pro Jėriką šiaurės linkon“. Buvo tai ta pati riba, ką ir Efraimo ri-

dinem Bethaven. [13] atque per-
transiens juxta Luzam ad me-
ridiem, ipsa est Bethel: descen-
ditque in Ataroth addar in mon-
tem, qui est ad meridiem Beth
horon inferioris: [14] et inclinatur
circuiens contra mare ad meri-
diem montis qui respicit Beth
horon contra Africum: suntque
exitus ejus in Cariath baal, quæ
vocatur et Cariathiarim, urbem
filiorum Juda: hæc est plaga
contra mare, ad occidentem. [15]
A meridie autem ex parte Ca-
riathiarim egreditur terminus
contra mare, et pervenit usque
ad fontem aquarum Nephtoa. [16]
Descenditque in partem montis,
qui respicit Vallem filiorum En-
nom: et est contra septentrio-
nalem plagam in extrema parte
Vallis Raphaim. Descenditque
in Geennom (id est, Vallem En-
nom) juxta latus Jebusæi ad
austrum: et pervenit ad Fontem
Rogel, [17] transiens ad aquilo-
nem, et egrediens ad Ensemes,
id est fontem solis: [18] et per-
transit usque ad tumulos, qui
sunt e regione Ascensus Adom-
mim: descenditque ad Abenboen,
id est, lapidem Boen filii Ru-
ben: et pertransit ex latere aqui-
lonis ad campestria: descendit-
que in planitiem, [19] et præter-
greditur contra aquilonem Beth
hagla: suntque exitus ejus con-
tra linguam maris salsissimi ab
aquilone in fine Jordanis ad au-
stralem plagam: [20] qui est ter-
minus illius ab oriente: hæc est

pietus pro Luzą, kuri vadinasi
taipogi Bėtėliu, nusileidžia į
Atarotadarą arti kalno, kurs yra
į pietus nuo žemojo Bėthorono;
[14] toliaus ji pasisuka nusileisda-
ma juros linkon, pietuose nuo
kalno, kurs yra ties Bėthoronu
pietų šone, ir baigiasi Judo su-
nų mieste Karjatbaale, kurs va-
dinasi taipogi Karjatjarimu. Ta-
sai yra jos šonas ties jura va-
karuose. [15] Pietų šone riba pra-
sideda nuo Karjatjarimo ties
jura ir eina iki Neftoos vande-
nų šaltiniui; [16] toliaus nusilei-
džia iki daliai kalno, kurs yra
ties Ennomo sunų slėniu prie
šiaurinio Rafaimų slėnio galo,
nueina žemyn į Geennomą (tai
yra į Ennomo slėnį) išilgai Jė-
buziečių šono pietuose ir atei-
na iki Rogelio šaltiniui; [17] te-
nai pasisuka į šiaurę, eina prie
Ensemo, tai yra prie Saulės šal-
tinio, [18] tęsiasi iki kauburių, esan-
čių ties Adomimo augštumomis,
nusileidžia iki Abenboenui, tai
yra iki Rubeno sunaus Boeno
akmeniui, praeina iš šiaurės pu-
sės iki laukų ir nusileidžia į ly-
gumą, [19] praeina iš šiaurės šono
pro Bėt-Haglą ir baigiasi prie
šiaurinio Suriausios juros liežu-
vio, prie pietinio galo Jordano,
[20] kurs yra jų riba rytų šone.
Ta yra Benjamino sunų pagal
jų šeimynas dalis su jų ribomis

ba pietuose. Vz. aug. 16. 1... — *Eina į pietus pro Luzą..* Ebr. t.: eina pro Luzą pietiniu Luzos šonu. — (**15-20**) *Pietų šone...* Ta pati riba buvo Judo giminės šiaurėje. Vz. aug. 15, 5-9. 19. e. gale ebr. t. dar pasakyta: T a y r a p i e t i n ė r i b a; o 20. e. prasideda taip: J o r d a n a s y r a r i b a i š r y t ų š o n o. — (**24**) *Emonos sodžius.* Ebr. *K^{e}far ha 'ammonai.* — (**26**) *Mėspė.* Kitur Maspa. Vz. Teis. 20, 1; 1 Kar. 7. 5 ir k.

possessio filiorum Benjamin per
terminos suos in circuitu, et
familias suas. 21 Fueruntque ci-
vitates ejus, Jericho et Beth
hagla et Vallis Casis, 22 Beth
Araba et Samaraim et Bethel
23 et Avim et Aphara et Ophe-
ra, 24 villa Emona et Ophni et
Gabee civitates duodecim, et
villæ earum. 25 Gabaon et Ra-
ma et Beroth, 26 et Mesphe et
Caphara, et Amosa 27 et Recem,
Jarephel et Tharela, 28 et Sela,
Eleph, et Jebus, quæ est Jeru-
salem, Gabaath et Cariath: ci-
vitates quatuordecim, et villæ
earum. Hæc est possessio filio-
rum Benjamin juxta familias
suas.

Caput XIX. 1 Et egressa est
sors secunda filiorum Simeon
per cognationes suas: fuitque
hereditas 2 eorum in medio pos-
sessionis filiorum Juda: Bersa-
bee et Sabee et Molada 3 et
Hasersual, Bala et Asem 4 et
Eltholad, Bethul et Harma 5 et
Siceleg et Bethmarchaboth et
Hasersusa 6 et Bethlebaoth et
Sarohen: civitates tredecim, et
villæ earum. 7 Ain et Remmon
et Athar et Asan: civitates qua-
tuor, et villæ earum: 8 omnes
viculi per circuitum urbium is-
tarum usque ad Baalath Beer
Ramath contra australem pla-
gam. Hæc est hereditas filiorum
Simeon juxta cognationes suas,
9 in possessione et funiculo fi-
liorum Juda: quia major erat:
et idcirco filii Simeon possede-
runt in medio hereditatis eorum.

aplinkui. 21 Jo miestai buvo Jė-
rikas, Bėt-Hagla, Kasio slėnis,
22 Bėt-Araba, Samaraimas, Bėt-
ėlis, 23 Avimas, Afara, Ofera, 24
Emonos sodžius, Ofnis, Gabėė;
dvylika miestų ir jų sodžiai.
25 Gabaonas, Rama, Berotas, 26
Mėspė, Kafara, Amosa, 27 Rekė-
mas, Jarėfėlis, Tarėla, 28 Sėla,
Elėfas, Jėbus, tai yra Jeruzalė,
Gabaatas ir Karjatas, keturio-
lika miestų ir jų sodžiai. Ta yra
Benjamino sūnų dalis pagal jų
šeimynas.

19. perskyrimas. 1 Antroji bur-
ta teko Simeono sunums pagal
jų šeimynas; jų gi tėviškė bu-
vo 2 Judo sunų dalies viduryje:
Bersabėė, Sabėė, Molada. 3 Ha-
sersualis, Bala, Asėmas, 4 Elto-
ladas, Bėtulis, Harma, 5 Sikelė-
gas, Bėtmarkabotas, Hasersusa,
6 Bėtlėbaotas ir Sarohėnas; try-
lika miestų ir jų sodžiai; 7 Ainas,
Remonas, Ataras ir Asanas; ke-
turi miestai ir jųjų sodžiai; 8 visi
miesteliai aplink šituos miestus
iki Baalat-Bėėrui Ramatui pie-
tuose. Ta yra tėviškė Simeono
sunų pagal jų šeimynas 9 Judo
sunų tėviškės dalyje, nes šita
buvo perdidelė, ir todėl Simeo-
no sunųs gavo dalį jų tėviškės
viduryje.

(**19, 1**) *Simeono sunums...* Judo giminė pasiliko pietuose, bet jos miestų dalis su aplinkiniais sodžiais buvo atiduota neskaitlingai Simeono giminei, kuri tuo budu liko išskirstyta (plg. Prad. 49, 7). Daugama jos miestų buvo išvardinta, išskaitant Judo miestus. Vz. aug. 15, 21. — (**6**) *Trylika.* Vardų ištikrųjų yra keturiolika; bet Bėrsabėė ir Sabėė rasi buvo tas pats miestas.

10 Ceciditque sors tertia filio-
rum Zabulon per cognationes
suas: et factus est terminus pos-
sessionis eorum usque Sarid. 11
Ascenditque de mari et Merala,
et pervenit in Debbaseth, us-
que ad torrentem qui est con-
tra Jeconam. 12 Et revertitur
de Sared contra orientem in fi-
nes Ceseleththabor: et egredi-
tur ad Dabereth, ascenditque
contra Japhie. 13 Et inde per-
transit usque ad orientalem pla-
gam Gethhepher et Thacasin:
et egreditur in Remmon, Am-
thar et Noa. 14 Et circuit ad
aquilonem Hanathon: suntque
egressus ejus Vallis Jephtahel,
15 et Cateth et Naalol et Seme-
ron et Jerala et Bethlehem: ci-
vitates duodecim, et villæ ea-
rum. 16 Hæc est hereditas tri-
bus filiorum Zabulon per cogna-
tiones suas, urbes et viculi ea-
rum.

17 Issachar egressa est sors
quarta per cognationes suas. 18
Fuitque ejus hereditas Jezrael
et Casaloth et Sunem 19 et Ha-
pharaim et Seon, et Anaharath
20 et Rabboth et Cesion, Abes,
21 et Rameth, et Engannim, et
Enhadda, et Bethpheses. 22 Et
pervenit terminus ejus usque
Thabor et Sehesima et Bethsa-
mes: eruntque exitus ejus Jor-
danis: civitates sedecim, et vil-
læ earum. 23 Hæc est possessio
filiorum Issachar per cognatio-
nes suas, urbes, et viculi earum.

10 Trečioji burta teko Zabu-
lono sunums pagal jų šeimynas;
jų dalies riba tęsiasi iki Sari-
dui; 11 ji pakilsta nuo juros ir
nuo Meralos ir eina į Debasė-
tą iki upeliui, kurs yra ties Je-
konamu. 12 Iš Sarėdo ji pasisu-
ka rytų linkon į Kėsėlėttaboro
apylinkes, toliaus eina prie Da-
bėrėto ir pakilsta į Jafię; 13 o
iš ten nueina į rytus nuo Gėt-
hėferio ir Takasino, toliaus į
Remoną, Amtarą ir Noą, 14 ir
pasisuka į šiaurę Hanatono lin-
kon; baigiasi gi ji Jėftaėlio slė-
nyje, 15 Katėte, Naalolyje, Se-
merone, Jeraloje ir Betliejuje;
apima gi dvyliką miestų ir jų
sodžius. 16 Ta yra tėvainystė,
miestai ir jų sodžiai giminės
Zabulono sunų pagal jų šeimy-
nas.

17 Ketvirtoji burta teko Isa-
karui pagal jo šeimynas. 18 Jo
tėvainystė buvo Jėzraėlis, Ka-
salotas, Sunėmas, 19 Hafaraimas,
Seonas, Anaharatas, 20 Rabotas,
Kesionas, Abėsas, 21 Ramėtas,
Enganimas, Enhada, Bėtpesėsas.
22 Jo riba eina iki Taborui, Se-
hesimai ir Bėtsamui; baigiasi gi
prie Jordano; išviso šešiolika
miestų ir jų sodžiai. 23 Ta yra
dalis, miestai ir jų sodžiai Isa-
karo sunų pagal jų šeimynas.

(**10**) *Iki Saridui.* Jo vieta nežinoma, todėl nežinia, kame buvo ir ribos pradžia. — (**11**) *Iki upeliui*: Kisonui. Teis. 4, 7. 13. — *Jekonamu.* Kitur Jachananas. Vz. aug. 12, 22. — (**12**) *Iš Sarėdo.* Tas pats vardas, ką ir 10. e. —(**14**) *Jėftaėlio.* Tas slėnis yra ties Genezarėto ežeru ir Tarpžeme jura. — (**16**) *Ta yra tėvainystė...* Jos plotas buvo tarp Tarpžemės juros, Karmėlio ir pietinio Genezarėto ežero galo, į šiaurę nuo Isakaro, į pietryčius nuo Asero ir į pietvakarius nuo Neftalio.

(**17-23**) *Isakarui pagal jo...* Isakaro giminės plotas buvo tarp Jordano rytuo-

24 Ceciditque sors quinta tri-
bui filiorum Aser per cognatio-
nes suas: 25 fuitque terminus eo-
rum Halcath et Chali et Beten
et Axaph 26 et Elmelech et Ama-
ad et Messal: et pervenit usque
ad Carmelum maris et Sihor et
Labanath. 27 Ac revertitur con-
tra orientem Bethdagon: et per-
transit usque Zabulon et Val-
lem Jephtael contra aquilonem
in Bethemec et Nehiel. Egredi-
turque ad lævam Cabul, 28 et
Abran et Rohob et Hamon et
Cana, usque ad Sidonem ma-
gnam. 29 Revertiturque in Hor-
ma usque ad civitatem munitis-
simam Tyrum, et usque Hosa:
eruntque exitus ejus in mare
de funiculo Achziba: 30 et Am-
ma et Aphec et Rohob: civita-
tes viginti duæ, et villæ earum.
31 Hæc est possessio filiorum
Aser per cognationes suas, ur-
besque et viculi earum.

32 Filiorum Nephtali sexta
sors cecidit per familias suas:
33 et cœpit terminus de Heleph
et Elon in Saananim, et Adami,
quæ est Neceb, et Jebnael us-
que Lecum: et egressus eorum
usque ad Jordanem: 34 reverti-
turque terminus contra occiden-
tem in Azanotthabor, atque in-
de egreditur in Hucuca, et per-
transit in Zabulon contra meri-
diem, et in Aser contra occi-

24 Penktoji burta teko Asero
sunų giminei pagal jų šeimynas.
25 Jų ribos buvo Halkatas, Cha-
lis, Bėtėnas, Aksafas, 26 Elmėlė-
kas, Amaadas ir Masalis; jos siekia
Karmėlį prie juros, Sihorą ir
Labanatą, 27 pasisuka rytų lin-
kon į Bėtdagoną ir eina iki Za-
bulonui ir Jėftaėlio slėniui šiau-
rės linkon į Bėtemėką ir Ne-
hiėlį. Toliaus eina po kairei nuo
Kabulo, 28 Abrano, Rohobo, Ha-
mono ir Kanos iki didžiajam
Sidonui, 29 pasisuka Hormon iki
stipriausiam Tyro miestui ir iki
Hosai, ir ji baigiasi prie juros
Achzibo varsnu; 30 be• to joje
yra Amona, Afėkas ir Rohobas,
išviso dvidešimt du miestu ir
jų sodžiai. 31 Ta yra dalis, mie-
stai ir jų sodžiai Asero sunų pa-
gal jų šeimynas.

32 Šeštoji burta teko Neftalio
sunums pagal jų šeimynas. 33
Jų riba tęsiasi nuo Helėfo ir
Elono per Saananimą, Adamį,
tai yra Nekėbą, ir per Jebnaė-
lį iki Lekumui, ir ji eina toliaus
iki Jordanui; 34 paskui ji pasi-
suka vakarų linkon į Azanotta-
borą, iš čia eina į Hukuką, pri-
eina pietuose prie Zabulono, prie
Asero vakaruose ir prie Judo

---

se, Zabulono šiaurėje, Karmėlio kalno ir Manaso vakaruose ir pietuose.

(**24**) *Asero sunų giminei.* Jos kaimynais rytuose buvo Neftalio giminė, o pietuose Zabulono. Asero plotas tęsėsi išilgai Tarpžemės juros maždaug nuo Karmėlio iki Sidonui, bet pati pajurė pasiliko ištikrųjų Penikijiečių rankose. — (**26**) *Karmėlį prie juros.* Ebr. t: K a r m ė l i o j u r o s š o n e, todėl vakaruose. — *Sihorą ir Labanotą.* Ebr. *šichor-libnath*, L i b n a t o u p ė, rasi N a h r Z e r k a, tekanti į jurą pietuose nuo Karmėlio. — (**27**) *Jėftaėlio slėniui.* Plg. aug. 14. e. — (**29**) *Hormon.* Ebr. *Ramah.* Tekstas čionai regimai sugadintas.

(**32**) *Neftalio sunums.* Jų plotas buvo išilgai Jordano upės nuo jos pradžios iki Genezarėto ežerui ir toliaus išilgai to ežero. — (**33**) *Jų riba...* 33. e. nurodomos ribos vakaruose, šiaurėje ir rytuose, o 34. e. riba pietuose. — (**34**) *Prie*

dentem, et in Juda ad Jorda-
nem contra ortum solis. 35 Ci-
vitates munitissimæ, Assedim,
Ser, et Emath, et Reccath, et
Cenereth, 36 et Edema, et Ara-
ma. Asor 37 et Cedes et Edrai,
Enhasor 38 et Jeron et Magda-
lel, Horem et Bethanath et Beth-
sames: civitates decem et no-
vem, et villæ earum. 39 Hæc
est possessio tribus filiorum Ne-
phtali per cognationes suas, ur-
bes et viculi earum.
40 Tribui filiorum Dan per fa-
milias suas egressa est sors se-
ptima: 41 et fuit terminus pos-
sessionis ejus Sara et Esthaol,
et Hirsemes, id est civitas so-
lis. 42 Selebin et Ajalon et Je-
thela, 43 Elon et Themna et Ac-
ron, 44 Elthece, Gebbethon et
Balaath, 45 et Jud et Bane et
Barach et Gethremmon: 46 et
Mejarcon et Arecon, cum ter-
mino qui respicit Joppen, 47 et
ipso fine concluditur. Ascende-
runtque filii Dan, et pugnave-
runt contra Lesem, ceperunt-
que eam: et percusserunt eam
in ore gladii, et possederunt,
et habitaverunt in ea, vocantes
nomen ejus Lesem Dan, ex no-
mine Dan patris sui. 48 Hæc est
possessio tribus filiorum Dan,
per cognationes suas, urbes et
viculi earum.
49 Cumque complesset sorte
dividere terram singulis per tri-
bus suas, dederunt filii Israel
possessionem Josue filio Nun
in medio sui, 50 juxta præce-

Jordano šone saulėtekiuose. 35
Jų stipriausi miestai Asedimas,
Sēras, Ematas, Rekatas, Kene-
rėtas, 36 Edēma, Arama, Asoras,
37 Kedēsas, Edrajis, Enhasoras,
38 Jeronas, Magdalėlis, Horēmas,
Bėtanatas ir Bėtsamas, devynio-
lika miestų ir jų sodžiai. 39 Ta
yra dalis, miestai ir jų sodžiai,
Neftalio sunų giminės pagal jų
šeimynas.

40 Septintoji burta teko Dano
sunų giminei pagal jų šeimynas.
41 Jų dalies riba buvo Sara, Es-
taolis, Hirsēmas, tai yra Saulės
miestas. 42 Selebinas, Ajalonas,
Jetėla, 43 Elonas, Tēmna, Akro-
nas, 44 Eltėkė, Gebetonas, Ba-
laatas, 45 Judis, Banė, Barachas,
Gėtremonas, 46 Mejarkonas ir
Arekonas su jo plotu ties Jop-
pe; 47 ir čionai riba baigiasi. Bet
Dano sunųs pakilo, kovojo
prieš Lesēmą ir jį paėmė; jie jį
ištiko kalavijo ašmenimis, pa-
veldėjo ir jame gyveno, permai-
nę jo vardą Lesēmą į Daną nuo
savo tėvo Dano vardo. 48 Ta yra
dalis, miestai ir jų sodžiai, Da-
no sunų giminės pagal jų šei-
mynas.

49 Kuomet Jozuė pabaigė da-
linti burta žemę kiekvienam pa-
gal jo giminę, Izraėlio sunųs
davė Nuno sunui Jozuei pavel-

Judo. LXX vertime to žodžio nėra. Ir ištikrųjų Neftalio plotas negalėjo susidurti su Judo dalimi. — (**38**) *Devyniolika.* Skaitlinė netikra kaip ir kitose vietose.

(**40**) *Dano sunų giminei.* Jų plotas buvo Tarpžemės juros pakraštyje į vakarus nuo Efraimo; bet jie dar sau užkovojo Lesēmo apylinkę. Vz. žem. 47. e. Kaikurie jų miestai buvo išpradžios paskirti Judo giminei. — (**47**) *Prieš Lesē-*

ptum Domini, urbem quam po-
stulavit, Thamnath Saraa in
monte Ephraim: et ædificavit
civitatem, habitavitque in ea.
51 Hæ sunt possessiones, quas
sorte diviserunt Eleazar sacer-
dos, et Josue filius Nun, et prin-
cipes familiarum, ac tribuum
filiorum Israel in Silo, coram
Domino ad ostium tabernaculi
testimonii, partitique sunt ter-
ram.

dėti savo tarpe, 50 kaip Viešpats
buvo įsakęs, Tamnat-Saraos mie-
stą, kurio jis reikalavo, ant Ef-
raimo kalnų; jis gi pasistatė mie-
stą ir jame apsigyveno.
51 Tos yra dalįs, kurias burta
paskirstė kunigas Eleazaras, Nu-
no sunus Jozuė, šeimynų ir Iz-
raėlio giminių kunigaikščiai Si-
le Viešpaties akyvaizdoje prie
liudijimo šėtros angos, ir taip
jie padalino žemę.

4) Prieglaudos miestų paskyrimas.

Caput XX. 1 Et locutus est
Dominus ad Josue, dicens: Lo-
quere filiis Israel, et dic eis: 2
Separate urbes fugitivorum, de
quibus locutus sum ad vos per
manum Moysi; 3 ut confugiat
ad eas quicumque animam per-
cusserit nescius: et possit eva-
dere iram proximi, qui ultor est
sanguinis: 4 cum ad unam ha-
rum confugerit civitatum, sta-
bit ante portam civitatis, et lo-
quetur senioribus urbis illius
ea, quæ se comprobent innocen-
tem: sicque suscipient eum, et
dabunt ei locum ad habitandum.
5 Cumque ultor sanguinis eum

20. perskyrimas. 1 Viešpats
kalbėjo Jozuei, tardamas: Kal-
bėk Izraėlio sunums ir jiems sa-
kyk: 2 Atskirkite pabėgėliams
miestus, apie kuriuos jums kal-
bėjau per Mozę, 3 kad į juos
bėgtų kiekvienas, kurs bus už-
mušęs žmogų netyčiomis, ir ga-
lėtų išvengti rustybės artimo,
kurs yra kraujo keršintojas. 4
Atbėgęs į vieną iš tų miestų,
jis sustos prie miesto vartų ir
pasakys ano miesto vyresnie-
siems tai, kas patvirtina jo ne-
kaltybę; po to jie jį priims ir
jam duos vietos apsigyventi. 5

---

mą. Kitur L a i s. Vz. Teis. 18, 1.... kame plačiaus pasakojama apie to miesto užkariavimą.

(**50**) *Tamnat - Saraos miestą.* Spėjama, kad dabar ta vieta vadinasi Tibne. — *Ant Efraimo kalnų:* todėl Efraimo giminėje, iš kurios buvo kilęs pats Jozuė. — *Pasistatė:* sustiprino.

20, 1 - 9. Išpildant Dievo duotąjį įsakymą, paskiriama šeši prieglaudos miestai, trįs šiapus ir trįs anapus Jordano.

(**20**, **1**) *Viešpats kalbėjo:* kada Žadėtoji žemė buvo jau padalinta tarp Izraėlio sunų. — (**2**) *Pabėgėliams miestus, apie kuriuos...* Vz. Iš. 21, 13; Sk. 35, 9.. Atk. 19, 2... — (**3**) *Artimo, kurs yra...* Teisė keršinti už žmogaus užmušimą buvo palikta tik artimesniam užmuštojo giminaičiui. Kas tyčiomis užmušdavo žmogų, įžeisdavo ne tik užmuštojo šeimyną, bet ir patį Dievą, į kurio paveikslą žmogus sutvertas; todėl tikruoju keršintoju už išlietą kraują yra Dievas. Plg. Prad. 9, 5. — (**4**) *Jis sustos prie miesto...* Tai turėjo buti tik trumpas bylos tyrinėjimas; teismas gi turėjo įvykti vėliaus keršintojo akyvaizdoje. — (**5**) *Nes jis užmušė...* Ebr. t.: nes jis netyčiomis užmušė savo artimą, dar nebudamas iki tam

fuerit persecutus, non tradent
in manus ejus: quia ignorans
percussit proximum ejus, nec
ante biduum triduumve, ejus
probatur inimicus. [6] Et habita-
bit in civitate illa, donec stet
ante judicium causam reddens
facti sui, et moriatur sacerdos
magnus, qui fuerit in illo tem-
pore: tunc revertetur homicida,
et ingredietur civitatem et do-
mum suam de qua fugerat.

[7] Decreveruntque Cedes in
Galilæa montis Nephthali, et
Sichem in monte Ephraim, et
Cariatharbe, ipsa est Hebron in
monte Juda. [8] Et trans Jorda-
nem contra orientalem plagam
Jericho, statuerunt Bosor, quæ
sita est in campestri solitudine
de tribu Ruben, et Ramoth in
Galaad de tribu Gad, et Gau-
lon in Basan de tribu Manasse.
[9] Hæ civitates constitutæ sunt
cunctis filiis Israel, et advenis,
qui habitabant inter eos: ut fu-
geret ad eas qui animam ne-
scius percussisset, et non mo-
reretur in manu proximi, effu-
sum sanguinem vindicare cu-
pientis, donec staret ante po-
pulum expositurus causam suam.

Jei paskui jį atsivys kraujo ker-
šintojas, neišduos į jo rankas,
nes jis užmušė savo artimą ne-
tyčiomis ir nepriparodyta, kad
dviem arba trimis dienomis anks-
čiaus butu buvęs jo neprietelis.
[6] Jis gyvens aname mieste, ko-
lei stos į teismą atsakytų už
savo pasielgimą ir kolei nenu-
mirs vyriausis kunigas, koks bus
tuo metu; paskui žmogžudis su-
grįš ir įeis į savo miestą ir na-
mus, iš kurių buvo pabėgęs.
[7] Taigi, jie paskyrė Kėdėsą
Galiliejoje Neftalio kalnuose,
Sikėmą Efraimo kalnuose ir Kar-
jat-Arbę, tai yra Ebroną, Judo
kalnuose. [8] Anapus Jordano į
rytus nuo Jėriko paskyrė Boso-
rą, esantį tyrumos gilumoje tarp
Rubeno giminės, tarp Gado gi-
minės Ramotą Galaade ir tarp
Manaso giminės Gauloną Basa-
ne. [9] Šitie miestai buvo paskir-
ti visiems Izraėlio sunums ir jų
tarpe gyvenantiems ateiviams,
kad į juos bėgtu, kas netyčio-
mis bus užmušęs žmogų, ir kad
nenumirtu rankose artimo, gei-
džiančio atkeršinti už išlietą
kraują, kolei nestos prieš tautą,
kad išdėstytu savo bylą.

5) Kunigų ir Lėvitų miestai.

Caput XXI. [1] Accesseruntque
principes familiarum Levi ad

21. perskyrimas. [1] Lėvio šei-
mynų kunigaikščiai prisiartino

---

laikui jo neprieteliu. Vz. Atk. 19, 4-6.
(7) *Galiliejoje.* Tas vardas, reiškiantis apskritį, kuriuo paskiaus vadinta visą šiaurinę Palestinos pusę, čionai sutinkamas pirmą sykį. — (8) *Paskyrė:* patvirtino anksčiaus Mozės padarytą paskyrimą.

21, 1-43. Pareikalavus Lėvio giminei sau pažadėtųjų miestų, pirma nutariama pagal burtą, kokiose giminėse gaus miestus atskiros Lėvitų šeimynos (1-8); paskui išskaitomi miestai, atiduoti Aarono sunums, t. y. kunigams (9-19). Kaato šeimynoms (20-26), Gersono (27-33) ir Merario (34-40); galop pažymima, kad visas Dievo įsakytas padalinimas buvo jau įvykdytas.
(21, 2) *Viešpats įsakė...* Vz. Sk. 35, 6... — (3) *Miestus ir jų priemiesčius:*

Eleazarum sacerdotem, et Jo-
sue filium Nun, et ad duces co-
gnationum per singulas tribus
filiorum Israel: 2 locutique sunt
ad eos in Silo terræ Chanaan,
atque dixerunt: Dominus præ-
cepit per manum Moysi, ut da-
rentur nobis urbes ad habitan-
dum, et suburbana earum ad
alenda jumenta. 3 Dederuntque
filii Israel de possessionibus suis
juxta imperium Domini, civita-
tes et suburbana earum. 4 Eg-
ressaque est sors in familiam
Caath filiorum Aaron sacerdotis
de tribubus Juda, et Simeon,
et Benjamin, civitates tredecim:
5 et reliquis filiorum Caath, id
est Levitis, qui superfuerant de
tribubus Ephraim, et Dan, et
dimidia tribu Manasse, civita-
tes decem. 6 Porro filiis Gerson
egressa est sors, ut acciperent
de tribubus Issachar et Aser et
Nephthali, dimidiaque tribu Ma-
nasse in Basan civitates nume-
ro tredecim. 7 Et filiis Merari
per cognationes suas de tribu-
bus Ruben et Gad et Zabulon
urbes duodecim. 8 Dederuntque
filii Israel Levitis civitates et
suburbana earum, sicut præce-
pit Dominus per manum Moy-
si, singulis sorte tribuentes.

9 De tribubus filiorum Juda
et Simeon dedit Josue civita-
tes: quarum ista sunt nomina,
10 Filiis Aaron per familias Ca-
ath Levitici generis (prima enim
sors illis egressa est) 11 Cariath-

prie kunigo Eleazaro, Nuno su-
naus Jozuės ir šeimynų vadų
iš kiekvienos Izraėlio sunų gi-
minės 2 ir jiems kalbėjo Sile
Kanaano žemėje ir tarė: Vieš-
pats įsakė per Mozę, kad mums
butu duoti miestai apsigyventi
ir jų priemiesčiai galvijams au-
ginti. 3 Taigi, Izraėlio sunųs da-
vė iš savo paveldėtų dalių, kaip
Viešpats buvo paliepęs, miestus
ir jų priemiesčius. 4 Kunigo Aa-
rono sunums iš Kaato šeimy-
nos teko pagal burtą trylika
miestų iš Judo, Simeono ir Ben-
jamino giminių, 5 o kitiems Ka-
ato sunums, kurie dar buvo li-
kę, tai yra Lėvitams, teko de-
šimts miestų iš giminių Efrai-
mo bei Dano ir iš pusės Mana-
so giminės. 6 Toliaus burta kri-
to Gersono sunums, kad gautu
trylika miestų iš giminių Isa-
karo, Asero ir Neftalio ir iš
Manaso giminės pusės Basane;
7 o Merario sunums pagal jų
šeimynas teko dvylika miestų
iš Rubeno, Gado ir Zabulono
giminių. 8 Taigi, Izraėlio sunųs
davė Lėvitams miestus ir jų
priemiesčius, kaip Viešpats bu-
vo įsakęs per Mozę, paskirsty-
dami kiekvienam pagal burtą.

9 Iš Judo ir Simeono sunų
giminių Jozuė davė miestus, ku-
rių šitie yra vardai: 10 Aarono
sunums iš Kaato šeimynos Lė-
vio giminės (nes pirmoji burta
jiems teko) 11 Enako tėvo Kar-

visupirma šešis prieglaudos miestus, o taipogi 42 kitu miestu, kuriuos išrinko Izraėlio kunigaikščiai ir paskirstė tarp atskirų Lėvio šeimynų pagal burtą.— (4) *Kunigo Aarono sunums.* Visupirma paskirta miestai Aarono sunums, t. y. kunigams. Aaronas buvo iš Kaato šeimynos. — (5) *Kitiems Kaato sunums...* Buvo tai Isaaro, Hebrono, Oziėlio ir galop Mozės ainiai. Plg. Iš. 6, 16... Sk. 3, 17... — (6. 7) *Gersono... Merario sunums:* Lėvitams, kilusiems iš kitų dviejų Lėvio sunų.

(9) *Miestus, kurių šitie yra vardai.* Plg. 1 Kron. 6, 39... — (11) *Karjat-Arbę.* To miesto laukai ir sodžiai pasiliko

arbe patris Enac, quæ vocatur
Hebron, in monte Juda, et sub-
urbana ejus per circuitum. 12
Agros vero, et villas ejus dede-
rat Caleb filio Jephone ad pos-
sidendum. 13 Dedit ergo filiis
Aaron sacerdotis Hebron confu-
gii civitatem, ac suburbana ejus:
et Lobnam cum suburbanis suis:
14 et Jether, et Estemo. 15 et
Holon, et Dabir, 16 et Ain, et
Jeta, et Bethsames, cum subur-
banis suis: civitates novem de
tribubus, ut dictum est, duabus.
17 De tribu autem filiorum Ben-
jamin, Gabaon, et Gabae. 18 Et
Anathoth et Almon, cum subur-
banis suis: civitates quatuor. 19
Omnes simul civitates filiorum
Aaron sacerdotis, tredecim, cum
suburbanis suis. 20 Reliquis ve-
ro per familias filiorum Caath
Levitici generis hæc est data
possessio. 21 De tribu Ephraim
urbes confugii, Sichem cum sub-
urbanis suis in monte Ephraim,
et Gazer 22 et Cibsaim et Beth
horon, cum suburbanis suis, ci-
vitates quatuor. 23 De tribu quo-
que Dan, Eltheco et Gabathon,
24 et Ajalon et Gethremmon,
cum suburbanis suis, civitates
quatuor. 25 Porro de dimidia tri-
bu Manasse, Thanach et Geth-
remmon, cum suburbanis suis
civitates duæ. 26 Omnes civita-
tes decem, et suburbana earum,
datæ sunt filiis Caath inferioris
gradus. 27 Filiis quoque Gerson
Levitici generis dedit de dimi-
dia tribu Manasse confugii ci-
vitates, Gaulon in Basan, et Bos-
ram, cum suburbanis suis, civi-
tates duas. 28 Porro de tribu Is-

jat-Arbę, kuri vadinasi Ebronu,
Judo kalnuose ir jo priemies-
čius aplinkui; 12 jo gi laukus ir
sodžius jis buvo atidavęs pavel-
dėti Jefonės sunui Kalėbui. 13
Taigi, jis davė kunigo Aarono
sunums prieglaudos miestą Eb-
roną ir jo priemiesčius, Lobną
su jo priemiesčiais, 14 Jėterį,
Estėmą, 15 Holoną, Dabirą, 16
Ainą, Jėtą, Bėtsamą su jų prie-
miesčiais; devynis miestus iš
dviejų giminių, kaip pasakyta;
17 iš Benjamino gi sunų giminės
Gabaoną, Gabaę, 18 Anatotą, Al-
moną su jų priemiesčiais, ketu-
ris miestus. 19 Visų kunigo Aa-
rono sunų miestų buvo draug try-
lika su jų priemiesčiais. 20 Liku-
sioms gi Kaato sunų šeimynoms
iš Lėvio giminės štai kas buvo
duota paveldėti: 21 Iš Efraimo
giminės prieglaudos miestas Si-
kėmas su jo priemiesčiais Efrai-
mo kalnuose, Gazeris, 22 Kibsai-
mas ir Bėthoronas su jų prie-
miesčiais, keturi miestai; 23 tai-
pogi iš Dano giminės Eltėkas,
Gabatonas, 24 Ajalonas ir Gėtre-
monas su jų priemiesčiais, ketu-
ri miestai; 25 toliaus iš pusės
Manaso giminės Tanachas ir Gėt-
remonas su judviejų priemies-
čiais, du miestu. 26 Išviso buvo
duota Kaato sunums žemesnio-
jo laipsnio dešimts miestų ir jų
priemiesčiai. 27 Taipogi Gersono
sunums iš Lėvio giminės jis da-
vė iš pusės Manaso giminės prie-
glaudos miestą Gauloną Basane
ir Bosrą su judviejų priemies-
čiais, du miestu. 28 Toliaus iš

Kalėbo nuosavybė. — (25) *Gėtremonas*. Vardas atkartotas iš 24. e. užuot Jebla-amo (17, 11), kurs 1 Kron. 6, 70 pavadintas Balaamu. — (27) *Bosrą*. Ebr. t.

schar, Cesion, et Dabereth, 29
et Jaramoth, et Engannim, cum
suburbanis suis, civitates qua-
tuor 30 De tribu autem Aser,
Masal et Abdon, 31 et Helcath,
et Rohob cum suburbanis suis,
civitates quatuor 32 De tribu
quoque Nephthali civitates con-
fugii, Cedes in Galilæa, et Ham-
moth Dor, et Carthhan, cum su-
burbanis suis, civitates tres. 33
Omnes urbes familiarum Gerson,
tredecim, cum suburbanis suis.
34 Filiis autem Merari Levitis
inferioris gradus per familias
suas data est de tribu Zabulon,
Jecnam et Cartha 35 Et Damna
et Naalol, civitates quatuor cum
suburbanis suis. 36 De tribu Ru-
ben ultra Jordanem contra Je-
richo civitates refugii, Bosor in
solitudine, Misor et Jaser et
Jethson et Mephaath, civitates
quatuor cum suburbanis suis. 37
De tribu Gad civitates confu-
gii, Ramoth in Galaad, et Ma-
naim et Hesebon et Jazer, civi-
tates quatuor cum suburbanis
suis. 38 Omnes urbes filiorum
Merari per familias et cognatio-
nes suas, duodecim. 39 Itaque
civitates universæ Levitarum in
medio possessionis filiorum Is-
rael fuerunt quadraginta octo
40 cum suburbanis suis, singu-
læ per familias distributæ.
41 Diditque Dominus Deus Is-
raeli omnem terram, quam tra-
diturum se patribus eorum ju-
raverat: et possederunt illam,
atque habitaverunt in ea. 42 Da-

Isakaro giminės Kasioną, Dabe-
rėtą, 29 Jaramotą ir Enganimą
su jų priemiesčiais, keturis mie-
stus; 30 iš Asero giminės Masa-
lį, Abdoną, 31 Helkatą ir Roho-
bą su jų priemiesčiais, keturis
miestus. 32 Taipogi iš Neftalio
giminės prieglaudos miestą Kė-
dėsą Galiliejoje, Hamot-Dorą ir
Kartaną su jų priemiesčiais, tris
miestus. 33 Gersono šeimynų mie-
stų išviso buvo trylika su jų
priemiesčiais. 34 Merario gi su-
nums, žemesniojo laipsnio Lėvi-
tams, pagal jų šeimynas buvo
duota iš Zabulono giminės Jek-
namas, Karta, 35 Damna ir Na-
alolis, keturi miestai su jų prie-
miesčiais; 36 iš Rubeno giminės
anapus Jordano ties Jėriku prie-
glaudos miestas Bosoras tyruo-
se, Misoras, Jaseris, Jetsonas ir
Mefaatas, keturi miestai su jų
priemiesčiais; 37 iš Gado giminės
prieglaudos miestas Ramotas Ga-
laade, Manaimas, Hesebonas ir
Jazeris, keturi miestai ir jų prie-
miesčiai. 38 Merario sunųs pagal
jų šeimynas ir namus gavo iš-
viso dvyliką miestų. 39 Taigi,
visų Lėvitų miestų tarp Izraė-
lio sunų tėviškės buvo keturios
dešimtįs aštuoni 40 su jų prie-
miesčiais, visi paskirstyti pagal
šeimynas.

41 Viešpats Dievas davė Iz-
raėliui visą žemę, kurią duoti
buvo prisiekęs jų tėvams; jie
ją paveldėjo ir joje apsigyveno.
42 Ir jis davė ramybę su viso-

Bᵉ'ešth'rah 1 Kron. 6, 71 Astarotą. — (**34**) *Žemesniojo laipsnio.* Ebr. t.: kilusiems. — (**36**) *Jetsonas.* Ebr. t. ir 1 Kron. 6, 79 Kadėmotas.

(**41-43**) *Visą žemę, kurią...* Viešpats buvo apskelbęs (Iš. 23, 29...), kad Kananiečiai bus ne vienu sykiu išnaikinti, bet pamažu; ir nors Izraėlitai nepaėmė pilnai bent ilgesniam laikui ribų, nurodytų Sk. 34, 1-12, bet tai neikiek nesusilpnina Dievo pažadėjimo, taippat kaip ir kita aplinkybė, jog mirus Jozuei Izraėlitai

taque est ab eo pax in omnes
per circuitum nationes: nullus-
que eis hostium resistere ausus
est, sed cuncti in eorum ditio-
nem redacti sunt. 43 Ne unum
quidem verbum, quod illis præ-
stiturum se esse promiserat, ir-
ritum fuit, sed rebus expleta
sunt omnia.

mis tautomis aplinkui; neivie-
nas iš nepriete1ių nedrįso jiems
priešinties, bet visi buvo pa-
vergti po jų valdžia. 43 Net nei-
vienas žodis, kurį jis jiems bu-
vo pažadėjęs išpildyti, nepasili-
ko tuščias, bet visa buvo tikrai
įvykdyta.

6) Sugrįžimas pustrečios giminės į Užujordanį.

Caput XXII. 1 Eodem tem-
pore vocavit Josue Rubenitas,
Gaditas, et dimidiam tribum
Manasse 2 dixitque ad eos: Fe-
cistis omnia quæ præcepit vo-
bis Moyses famulus Domini: mi-
hi quoque in omnibus obedistis,
3 nec reliquistis fratres vestros
longo tempore, usque in præ-
sentem diem, custodientes im-
perium Domini Dei vestri. 4
Quia igitur dedit Dominus De-
us vester fratribus vestris quie-
tem et pacem, sicut pollicitus
est: revertimini, et ite in taber-
nacula vestra, et in terram pos-
sessionis, quam tradidit vobis
Moyses famulus Domini trans
Jordanem: 5 ita dumtaxat ut cu-
stodiatis attente, et opere com-
pleatis mandatum et legem quam
præcepit vobis Moyses famulus
Domini, ut diligatis Dominum
Deum vestrum, et ambuletis in
omnibus viis ejus, et observetis
mandata illius, adhæreatisque

22. perskyrimas. 1 Tuo pačiu
metu Jozuė pasivadino Rubeno
ir Gado sunus ir Manaso gimi-
nės pusę 2 ir jiems tarė: Pada-
rėte visa, ką Viešpaties tarnas
Mozė buvo jums įsakęs; taipogi
ir manęs klausėte visame 3 ir
ilgą laiką neapleidote savo bro-
lių iki šiai dienai, sergėdami
Viešpaties, jusų Dievo, paliepi-
mą. 4 Kadangi tat Viešpats, ju-
sų Dievas, suteikė jusų broliams
atilsį ir ramybę, kaip yra žadė-
jęs, grįžkite ir eikite į savo šė-
tras, į savo paveldėtąją žemę,
kurią Viešpaties tarnas Mozė
jums atidavė anapus Jordano;
5 tiktai užlaikykite rupestingai
ir išpildykite darbais įsakymą
ir įstatymą, kurį Viešpaties tar-
nas Mozė yra jums davęs, kad
mylėtumėte Viešpatį, jusų Die-
vą, vaikščiotumėte visais jo ke-
liais, užlaikytumėte visus jo pa-
liepimus, jo laikytumėtės ir tar-
nautumėte visa širdimi ir visa

---

buvo dažnai slėgiami Kananiečių, nes tobulas žadėjimo įvykdymas turėjo priderėti nuo Izraėlio ištikimumo Viešpačiui.

22, 1-34. Pabaigęs dalinti Žadėtąją žemę Jozuė atleidžia į Užujordanį pustrečios giminės kovotojus, kurie buvo atėję savo broliams į pagalbą (1-8). Jiems pasistačius altorių prie Jordano, kitos giminės, bijodamos, kad jų broliai neatstotų nuo tarnavimo tikrajam Dievui, siunčia savo pasiuntinius to dalyko ištirtų, bet gavusios pasiteisinimą nusiramina (9-34).

(**22, 1**) *Tuo pačiu metu.* Ebr. t.: t u o m e t, pabaigus dalinti Kanaano žemę. — (**2**) *Padarėte visa, ką...* Vz. Sk. 32, 20-22; Atk. 18-20. — (**8**) *Pasidalinkite... su sa-*

ei, ac serviatis in omni corde,
et in omni anima vestra. 6 Be-
nedixitque eis Josue, et dimisit
eos. Qui reversi sunt in taber-
nacula sua. 7 Dimidiæ autem tri-
bui Manasse possessionem Moy-
ses dederat in Basan: et idcir-
co mediæ, quæ superfuit, dedit
Josue sortem inter ceteros fra-
tres suos trans Jordanem ad oc-
cidentalem plagam. Cumque di-
mitteret eos in tabernacula sua,
et benedixisset eis, 8 dixit ad
eos: In multa substantia atque
divitiis revertimini ad sedes ve-
stras, cum argento et auro, ære
ac ferro, et veste multiplici: di-
vidite prædam hostium cum fra-
tribus vestris.

9 Reversique sunt, et abie-
runt filii Ruben, et filii Gad,
et dimidia tribus Manasse, a fi-
liis Israel de Silo, quæ sita est
in Chanaan, ut intrarent Gala-
ad terram possessionis suæ, quam
obtinuerant juxta imperium Do-
mini in manu Moysi. 10 Cumque
venissent ad tumulos Jordanis
in terram Chanaan, ædificave-
runt juxta Jordanem altare in-
finitæ magnitudinis.

11 Quod cum audissent filii
Israel, et ad eos certi nuntii
detulissent ædificasse filios Ru-
ben, et Gad, et dimidiæ tribus
Manasse altare in terra Chana-
an, super Jordanis tumulos, con-
tra filios Israel: 12 convenerunt
omnes in Silo, ut ascenderent,
et dimicarent contra eos. 13 Et

jusų dušia. 6 Jozuė juos palai-
mino ir juos atleido, o jie su-
grįžo į savo šėtras. 7 Manaso
giminės pusei Mozė buvo davęs
dalį Basane, todėl likusiai pu-
sei Jozuė davė dalį tarp kitų
jų brolių šiapus Jordano į va-
karus nuo jo. Atleisdamas juos
į jų šėtras ir juos palaiminęs,
8 jis jiems tarė: Jųs grįžtate su
didžiu lobiu ir turtais į savo
buveines, su sidabru ir auksu,
variu ir geležimi ir su daugeliu
drabužių; pasidalinkite neprie-
telių grobiu su savo broliais.

9 Taigi, Rubeno sunųs, Gado
sunųs ir Manaso giminės pusė
grįžo ir ėjo sau nuo Izraėlio
sunų iš Silo, kurs yra Kanaane,
kad įeitų į savo paveldėtąją Ga-
laado žemę, kurią buvo gavę
pagal Viešpaties paliepimą iš
Mozės rankos. 10 Atėję prie Jor-
dano kaubųrių Kanaano žemėje,
jie pastatė prie Jordano bega-
linio didumo altorių.

11 Kuomet tai išgirdo Izraė-
lio sunųs ir tikri pasiuntiniai
buvo jiems pranešę, kad Rube-
no, Gado ir Manaso giminės pu-
sės sunųs pasistatę altorių Ka-
naano žemėje ant Jordano kau-
burių prieš Izraėlio sunus, 12 su-
sirinko visi į Silą, kad pakiltų
ir prieš juos kovotų, 13 o tuo-

vo broliais — likusiais sergėti užimtąjį anapus Jordano kraštą. Plg. Sk. 31, 25...

(**9**) *Galaado žemę*. Galaado vardas čionai apima ir Basaną. — (**10**) *Prie Jordano kauburių*. Ebr. t.: apskričių. — *Kanaano žemėje*: todėl į vakarus nuo Jordano. Bet iš ebr. 11. eil. t. reiktų manyti, kad altorius buvo pastatytas anapus Jordano. — *Begalinio didumo*. Ebr t.: didelį pasižiurėti. Jis buvo galima matyti iš tolo.

(**11**) *Kanaano žemėje*. Ebr. t.: ties Kanaano žeme. — (**12**) *Kad pakiltų ir...* Pastatymas naujo altoriaus Izraėlitams

interim miserunt ad illos in ter-
ram Galaad Phinees filium Ele-
azari sacerdotis, 14 et decem
principes cum eo, singulos de
singulis tribubus. 15 Qui vene-
runt ad filios Ruben, et Gad,
et dimidiæ tribus Manasse in
terram Galaad, dixeruntque ad
eos: 16 Hæc mandat omnis po-
pulus Domini: Quæ est ista trans-
gressio? Cur reliquistis Domi-
num Deum Israel, ædificantes
altare sacrilegum, et a cultu
illius recedentes? 17 An parum
vobis est quod peccastis in Be-
elphegor, et usque in præsen-
tem diem macula hujus scele-
ris in nobis permanet? multique
de populo corruerunt. 18 Et vos
hodie reliquistis Dominum, et
cras in universum Israel ira ejus
desæviet. 19 Quod si putatis im-
mundam esse terram possessio-
nis vestræ, transite ad terram,
in qua tabernaculum Domini est,
et habitate inter nos: tantum
ut a Domino, et a nostro con-
sortio non recedatis, ædificato
altari præter altare Domini Dei
nostri. 20 Nonne Achan filius
Zare præteriit mandatum Do-
mini, et super omnem populum
Israel ira ejus incubuit? Et ille
erat unus homo, atque utinam
solus periisset in scelere suo.
21 Responderuntque filii Ru-
ben et Gad, et dimidia tribus
Manasse principibus legationis
Israel: 22 Fortissimus Deus Do-

tarpu išsiuntė pas juos Galaado
žemėn kunigo Eleazaro sunų Pi-
nėą 14 ir draug su juo dešimtį
kunigaikščių, po vieną iš kiek-
vienos giminės. 15 Tie atėjo pas
Rubeno, Gado ir Manaso gimi-
nės pusės sunus Galaado žemėn
ir jiems tarė: 16 Visa Viešpaties
tauta štai ką sakydina: Ką reiš-
kia tas peržengimas? Kodėl ap-
leidote Viešpatį, Izraėlio Dievą,
pasistatydami šventvagišką al-
torių ir atstodami nuo jo tar-
nystės? 17 Ar dar jums maža to,
kad nusidėjote Bėėlpegore ir to
prasikaltimo dėmė pasilieka ant
musų iki šiai dienai? ir kad dau-
gelis iš tautos krito? 18 Jųs šian-
dien apleidote Viešpatį, o rytoj
jo rustybė siaus prieš visą Iz-
raėlį. 19 Jei jųs manote jusų pa-
veldėtąją žemę esant suteptą,
pareikite į žemę, kurioje yra
Viešpaties šėtra, ir gyvenkite
tarp musų; tiktai neatstokite
nuo Viešpaties ir nuo draugy-
stės su mumis, statydami alto-
rių prieš Viešpaties, musų Die-
vo, altorių. 20 Argi, Zarės sunui
Achanui peržengus Viešpaties
įsakymą, jo rustybė neapnyko
visos Izraėlio tautos? ir jis bu-
vo vienas žmogus. Kad gi jis
vienas ir butų pražuvęs už sa-
vo kaltybę!
21 Rubeno ir Gado sunųs ir
Manaso giminės pusė atsakė Iz-
raėlio pasiuntinystės kunigaikš-
čiams: 22 Galingiausis Dievas,

pasirodė peržengimu Dievo įstatymo ir atstojimu nuo tikrojo Dievo tarnystės. Tokiame gi atsitikime reikėjo be pasigailėmo išgalabyti prasikaltėliai. Plg. žem. 16; Kun. 17, 8. 9; Atk. 12, 4-7; 13. 12-18. — (**13**) *Pinėą*. Plg. Sk. 25, 6-7, — (**17**) *Bėėlpegore*. Vz. Sk. 25, 1... Atk. 4, 3. — (**18**) *Rytoj jo rustybė...* Plg. Sk. 16, 21. 22. — (**20**) *Achanui*. Vz. aug. 7, 1... — *Jis buvo vienas žmogus*. Jei už vieno žmogaus kaltybę buvo taip didelė bausmė, tai kokios gi reiktu laukti už tokios daugybės nuodėmę!

(**22**) *Galingiausis...* Ebr. 'El 'Elohim Jhvh, 'El 'Elohim Jhvh, Trijų Dievo vardų paminėjimas ir atkartojimas gyvai

minus, Fortissimus Deus Domi-
nus, ipse novit, et Israel simul
intelliget: si prævaricationis ani-
mo, hoc altare construximus,
non custodiat nos, sed puniat
nos in præsenti: 23 et si ea men-
te fecimus ut holocausta, et sa-
crificium, et pacificas victimas
super eo imponeremus, ipse quæ-
rat et judicet: 24 et non ea ma-
gis cogitatione atque tractatu,
ut diceremus: Cras dicent filii
vestri filiis nostris: Quid vobis
et Domino Deo Israel? 25 Ter-
minum posuit Dominus inter
nos et vos, o filii Ruben, et fi-
lii Gad, Jordanem fluvium: et
idcirco partem non habetis in
Domino. Et per hanc occasio-
nem avertent filii vestri filios
nostros a timore Domini. Puta-
vimus itaque melius, 26 et dixi-
mus: Exstruamus nobis altare,
non in holocausta, neque ad vi-
ctimas offerendas, 27 sed in te-
stimonium inter nos et vos, et
sobolem nostram vestramque
progeniem, ut serviamus Domi-
no, et juris nostri sit offerre
et holocausta, et victimas, et
pacificas hostias: et nequaquam
dicant cras filii vestri filiis no-
stris: Non est vobis pars in Do-
mino. 28 Quod si voluerint di-
cere, respondebunt eis: Ecce al-
tare Domini, quod fecerunt pa-
tres nostri, non in holocausta,
neque in sacrificium sed in te-
stimonium nostrum ac vestrum.

Viešpats, Galingiausis Dievas,
Viešpats, jis tai žino; taipogi ir
Izraėlis supras; jei mes pasta-
tėme tą altorių iš nepaklusnu-
mo, tegul jis nesergi musų, bet
nubaudžia mus tuojau; 23 ir jei
mes padarėme su tuo užmany-
mu, kad ant jo dėtumėm degi-
namasias aukas, duonines aukas
ir dėkojimo atnašas, jis tegul
kvočia ir teisia; 24 bet ištikrų-
jų mums atėjo toki mintis, kad
mes sakėme: Rasi rytoj jusų su-
nųs sakys musų sunums: Ką
jums gali rupėti Viešpats, Iz-
raėlio Dievas? 25 Viešpats pa-
skyrė riba tarp musų ir jusų, o
Rubeno ir Gado sunųs, Jorda-
no upę, ir todėl jųs neturite
dalies Viešpatyje. Ir prie tos
progos jusų sunųs galėtu atito-
linti musų sunus nuo Viešpaties
baimės. Todėl mes manėme ge-
riaus busiant 26 ir tarėme: Pa-
sistatykime sau altorių ne de-
ginamoms arba kitokioms au-
koms atnašauti, 27 bet paliudy-
ti tarp musų ir jusų, tarp mu-
sų vaikų ir jusų ainijos, kad
mes tarnaujame Viešpačiui ir
turime teisę atnašauti degina-
masias aukas, duonines aukas ir
dėkojimo aukas; idant rytoj ju-
su sunųs visai nesakytu musų
sunums: Nėra jums dalies Vieš-
patyje. 28 O jei jie norėtu saky-
ti, jiems atsakys: Štai Viešpa-
ties altorius, kurį musų tėvai
padarė ne deginamoms aukoms

išreiškia, kaip neteisingas jiems rodosi apkaltinimas. — (24) *Bet ištikrųjų...* Apkaltintieji išaiškina savo pasielgimą. Jų altorius ne aukoms paskirtas, kurs galėtu juos atitraukti nuo tarnavimo tikrajam Dievui ir nuo vienybės su broliais, bet tik paminklas, kurs jiems turi padėti užlaikyti vienybę su Dievu ir su broliais, toks pat kokį kitados buvo pastatydinęs Mozė atminčiai pergalėjimo Amalėkitų. Vz. Iš. 17, 15. — (25) *Jųs neturite dalies Viešpatyje.* Viešpaties įsakymai buvo duoti tik apie Kanaaną, todėl kaikurie galėjo sakyti, jog jie paliečia tiktai žemę tarp Jordano ir Tarpžemės juros, o ne Užujordanį. — (26) *Altorių ne deginamoms aukoms...*, nes tai butu buvęs tikras prasikaltimas. — (28) *Stai*

[29] Absit a nobis hoc scelus ut recedamus a Domino, et ejus vestigia relinquamus exstructo altari ad holocausta, et sacrificia, et victimas offerendas, præter altare Domini Dei nostri, quod exstructum est ante tabernaculum ejus.

[30] Quibus auditis, Phinees sacerdos, et principes legationis Israel, qui erant cum eo, placati sunt: et verba filiorum Ruben, et Gad, et dimidiæ tribus Manasse, libentissime susceperunt. [31] Dixitque Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus quod nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis a prævaricatione hac, et liberastis filios Israel de manu Domini. [32] Reversusque est cum principibus a filiis Ruben et Gad de terra Galaad, finium Chanaan ad filios Israel, et retulit eis. [33] Placuitque sermo cunctis audientibus. Et laudaverunt Deum filii Israel, et nequaquam ultra dixerunt, ut ascenderent contra eos, atque pugnarent, et delerent terram possessionis eorum. [34] Vocaveruntque filii Ruben, et filii Gad altare, quod exstruxerant, Testimonium nostrum, quod Dominus ipse sit Deus.

ir ne duoninėms aukoms, bet kad jis butų liudijimas tarp musų ir jusų. [29] Tebuna toli nuo musų toks prasikaltimas, kad atstotumėm nuo Viešpaties ir pamestumėm jo takus, pastatydami altorių deginamoms aukoms, duoninėms aukoms ir dėkojimo atnašoms aukoti, be Viešpaties, musų Dievo, altoriaus, pastatyto prieš šėtrą.

[30] Tai išgirdę kunigas Pinėas ir draug su juo buvusieji Izraėlio pasiuntinystės kunigaikščiai nusiramino, o Rubeno, Gado ir Manaso giminės pusės sunų žodžiai jiems labai patiko. [31] Taigi, Eleazaro sunus kunigas Pinėas jiems tarė: Dabar mes žinome, kad Viešpats yra su mumis, nes tas prasikaltimas jums svetimas, ir jus apsaugojote Izraėlio sunus nuo Viešpaties rankos. [32] Po to jis sugrižo su kunigaikščiais nuo Rubeno ir Gado sunų iš Galaado žemės, nuo Kanaano ribos pas Izraėlio sunus ir tai jiems pranešė. [33] Tie žodžiai patiko visiems girdintiems, ir Izraėlio sunus šlovino Dievą ir daugiaus visai nebesisakė pakilsią prieš juos, kovosią ir sunaikinsią jų paveldėtąją žemę. [34] O Rubeno sunus ir Gado sunus praminė altorių, kuri buvo pastatę: Musų liudijimas, kad Viešpats yra Dievas.

Viešpaties altorius... Ainiai, matydami, kad tas altorius panašus į Jahvės altorių prie šėtros, skiriasi gi nuo stabmeldiškų altorių, supras, kad tikras jo tikslas yra palaikyti vienybę tarp visų Izraėlitų, gyvenančių kaip vienoje taip ir kitoje Jordano pusėje.

(31) *Apsaugojote Izraėlio sunus...*: nuo slogos, kurią jie manė jau esant užtrauktą ant Izraėlio. Vz. aug. 17-20. eil. — (34) *Rubeno... Gado.* Šitame straipsnyje kaikur apleidžiama ypač Vulgatoje Manaso giminės pusės paminėjimas trumpumo dėlei. — *Musų liudijimas...* Ebr. t.: liudijimas tarp musų, kad Jahveh yra Dievas.

23, 1-16. Jozuės knygos užbaigoje pasakojama, kaip tas tautos vadas, suvadinęs prieš mirsiant Izraėlio sunus, juos ragino užlaikyti Dievo įsakymus ir vengti pagonių draugystės.

Paskutiniai Jozuės žodžiai ir veikalai. 1 Jozuės paraginimas užlaikyti Dievo įsakymus.

Caput XXIII. [1] Evoluto autem multo tempore, postquam pacem dederat Dominus Israeli, subjectis in gyro nationibus universis, et Josue jam longævo, et persenilis ætatis: [2] vocavit Josue omnem Israelem, majoresque natu, et principes ac duces, et magistros, dixitque ad eos:

Ego senui, et progressioris ætatis sum: [3] vosque cernitis omnia, quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quo modo pro vobis ipse pugnaverit: [4] nunc quia vobis sorte divisit omnem terram, ab orientali parte Jordanis usque ad mare magnum, multæque adhuc supersunt nationes: [5] Dominus Deus vester disperdet eas et auferet a facie vestra, et possidebitis terram, sicut vobis pollicitus est. [6] Tantum confortamini, et estote solliciti, ut custodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumine legis Moysi: et non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram: [7] ne postquam intraveritis ad gentes, quæ inter vos futuræ sunt, juretis in nomine deorum earum, et serviatis eis,

23. perskyrimas. [1] Daugeliui laiko praslinkus, kada Viešpats buvo suteikęs Izraėliui ramybę ir pavergęs visas tautas aplinkui, kada Jozuė buvo jau ilgaamžis ir susilaukęs žilos senatvės, [2] Jozuė suvadino visą Izraėlį, vyresniuosius amžiu, kunigaikščius, vadus ir viršininkus ir jiems tarė:

Aš pasenau ir susilaukiau vėlesnio amžio, [3] ir jus matote visa, ką Viešpats, jusų Dievas, yra padaręs visoms tautoms aplinkui, kaip jis pats už jus kovojo. [4] Kadangi dabar jis jums padalino visą žemę pagal burtą nuo Užujordanio rytuose iki Didžiajai jurai, o vienok dar lieka daug tautų, [5] todėl Viešpats, jusų Dievas, jas išnaikins ir prašalins iš po jusų veido, o jus paveldėsite žemę, kaip jis jums yra žadėjęs. [6] Tiktai bukite stiprus ir rupinkitės užlaikyti, kas parašyta Mozės įstatymo knygoje, ir nenukrypkite nuo jų nei dešinėn, nei kairėn, [7] kad įėję pas tautas, kurios bus tarp jusų, neprisiekinėtumėte jų dievų vardu, jiems netarnautumė-

---

(**23**, **1**) *Daugeliui laiko praslinkus.*. Jozuė mirė turėdamas 110 metų (vz. žem. 24, 29). Jei baigiant užkariauti Palestiną jis turėjo maž-daug tiek pat amžio kiek Kalėbas, t. y. apie 85 metus, tai nuo to laiko galėjo buti praslinkę apie 20 metų. — (**2**) *Vadus ir viršininkus.* Anot ebr. t., teisėjus ir raštininkus. — *Jiems tarė*: Šitas pirmas Jozuės pamokslas labiaus paliečia politišką Izraėlio stovį ateityje, pilną apgalėjimą pagoniškų tautų, vengimą draugystės su jomis ir tvirtą užlaikymą įstatymo. — (**3**) *Jus matote...* Pats Izraėlitų prityrimas turi juos paraginti laikyties Viešpaties ir pildyti jo įstatymą. — (**4**) *Kadangi dabar...* Ebr. t. mintis yra toki: Tarp Jordano ir Tarpžemės juros esančiame plote aš jums padalinau pagal burtą kaipo tėviškę kaip dar tebepasiliekančias tautas, kurios reikia išvaryti, taip ir mano išnaikintasias. — (**7**) *Kurios bus tarp jusų.* Anot ebr. t.: tau-

et adoretis illos: 8 sed adhærea-
tis Domino Deo vestro: quod
fecistis usque in diem hanc. 9
Et tunc auferet Dominus Deus
in conspectu vestro gentes ma-
gnas et robustissimas, et nullus
vobis resistere poterit. 10 Unus
e vobis persequetur hostium mil-
le viros: quia Dominus Deus ve-
ster pro vobis ipse pugnabit,
sicut pollicitus est. 11 Hoc tan-
tum diligentissime præcavete,
ut diligatis Dominum Deum ve-
strum.
12 Quod si volueritis gentium
harum, quæ inter vos habitant,
erroribus adhærere, et cum eis
miscere connubia, atque amici-
tias copulare: 13 iam nunc sci-
tote quod Dominus Deus vester
non eas deleat ante faciem ve-
stram, sed sint vobis in foveam
ac laqueum, et ofendiculum ex
latere vestro, et sudes in ocu-
lis vestris, donec vos auferat
atque disperdat de terra hac
optima, quam tradidit vobis. 14
En ego hodie ingredior viam
universæ terræ, et toto animo
cognoscetis quod de omnibus
verbis, quæ se Dominus præ-
stiturum vobis esse pollicitus
est, unum non præterierit in-
cassum. 15 Sicut ergo implevit
opere quod promisit, et pro-
spera cuncta venerunt: sic ad-
ducet super vos quidquid ma-
lorum comminatus est, donec
vos auferat atque disperdat de

te ir jų negarbintumėte, 8 bet
laikytumėtės Viešpaties, jusų
Dievo, kaip esate darę iki šiai
dienai. 9 Tuomet Viešpats Die-
vas atims iš po jusų akių di-
džias ir stipriausias tautas ir
neiviena negalės jums pasiprie-
šinti. 10 Vienas iš jusų vysis
tukstantį neprietelių vyrų, nes
Viešpats, jusų Dievas, pats už
jus kovos, kaip yra žadėjęs. 11
Tuo tik labiausiai rupinkitės,
kad mylėtumėte Viešpatį, jusų
Dievą.
12 Bet jei norėsite laikyties
paklydimų tautų, gyvenančių
jusų tarpe, su jomis maišyties
moterystėmis ir vienyties su
jomis prietelyste, 13 jau dabar
žinokite, kad Viešpats, jusų Die-
vas, jų neišnaikins iš po jusų
veido, bet jos bus jums duobė
ir sląstai, papiktinimas jusų pa-
šonėje ir basliai jusų akyse, ko-
lei neatims jusų ir neišnaikins
iš šitos geriausios žemės, kurią
jums atidavė. 14 Štai aš šiandien
įeinu į visos žemės kelią; jųs
gi turite išpažinti visa dušia,
kad iš visų žodžių, kuriuos Vieš-
pats yra žadėjęs jums išpildyti,
neivienas nenuėjo veltui 15 Tai-
gi, kaip jis įvykdė, ką buvo ža-
dėjęs, ir atėjo visa, kas laimin-
ga, taip jis atves ant jusų, ką
tik yra pagrumojęs pikta, kolei
neatims jusų ir neišnaikins iš

---

tas, paliktas draug su jumis. — *Neprisiekinėtumėte...* Ebr. t.: nesišauksite į jų dievų vardą ir jiems neprisieksite. — (**9. 10**) *Tuomet Viešpats..* Ebr. t. yra praeitas laikas: išvarė... negalėjo... vijosi ir tt.

(**12**) *Bet jei norėsite...* Ebr. t.: „jei vienok nusigrįžtumėte ir laikytumėtės šitų pasilikusių tautų, kurios paliktos draug su jumis...“ Nurodomas didelis pavojus atstojimo nuo Viešpaties. — (**13**) *Neišnaikins*. Ebr. t.: neišvarys. — *Basliai*. Ebr. t.: erškėčiai. — (**14**) *Aš šiandien įeinu..* Jozuė tikisi veikiai mirsiąs. Mirtį jis gražiai vadina visos žemės keliu, nes juo turi eiti kiekvienas, kurs gimsta. — (**15**)

terra hac optima, quam tradi-
dit vobis, 16 eo quod præterie-
ritis pactum Domini Dei vestri,
quod pepigit vobiscum, et ser-
vieritis diis alienis, et adorave-
ritis eos: cito atque velociter
consurget in vos furor Domini,
et auferemini ab hac terra op-
tima, quam tradidit vobis.

šitos geriausios žemės, kurią jums
atidavė, 16 jei jųs peržengsite
Viešpaties, jusų Dievo, sando-
rą, kurią su jumis yra padaręs,
jei tarnausite svetimiems die-
vams ir juos garbinsite. Veikiai
ir umai pakils prieš jus Vieš-
paties rustybė, ir busite atimti
iš šitos geriausios žemės, kurią
jis jums atidavė.

2. Sandoros atnaujinimas Sikême. Jozuės mirtis.

Caput XXIV. 1 Congregavit-
que Josue omnes tribus Israel
in Sichem, et vocavit majores
natu, ac principes, et judices,
et magistros: steteruntque in
conspectu Domini: 2 et ad po-
pulum sic locutus est: Hæc di-
cit Dominus Deus Israel: Trans
fluvium habitaverunt patres ve-
stri ab initio, Thare pater Ab-
raham, et Nachor: servierunt-
que diis alienis. 3 Tuli ergo pa-
trem vestrum Abraham de Me-
sopotamiæ finibus: et adduxi
eum in terram Chanaan: multi-
plicavique semen ejus, 4 et de-
di ei Isaac: illique rursum de-
di Jacob et Esau. E quibus,
Esau dedi montem Seir ad pos-
sidendum: Jacob vero, et filii
ejus descenderunt in Ægyptum.
5 Misique Moysen et Aaron, et
percussi Ægyptum multis signis
atque portentis. 6 Eduxique vos

24. perskyrimas. 1 Jozuė su-
rinko visas Izraėlio gimines Si-
kême ir suvadino vyresniuosius
amžiu, kunigaikščius, teisėjus ir
viršininkus, o jie stojosi Vieš-
paties akyvaizdoje. 2 Tuomet jis
kalbėjo tautai taip: Štai, ką sa-
ko Viešpats, Izraėlio Dievas: Ju-
sų tėvai, Abraomo ir Nakoro
tėvas Tarė gyveno išpradžios
anapus upės ir tarnavo sveti-
miems dievams. 3 Taigi, aš ėmiau
jusų tėvą Abraomą iš Mėzopo-
tamijos ribų, jį atvedžiau į Ka-
naano žemę, padauginau jo ai-
niją, 4 daviau jam Izaoką, tam
gi vėl daviau Jokubą ir Ezavą.
Iš jųdviejų Ezavui daviau pa-
veldėti Seiro kalnus; Jokubas
gi ir jo sunųs nuėjo Aigyptan.
5 Aš siunčiau Mozę bei Aaroną
ir ištikau Aigyptą daugybe žen-
klų ir stebuklų. 6 Aš išvedžiau

Ką jis yra pagrumojęs pikta. Vz. ypač Atk. 28, 15-68.

24, 1-33. Antrame pamoksle Jozuė, surinkęs Izraėlitus Sikėme, primena jiems iškilmingai visas Dievo geradarystes ir atnaujina tautos sandorą su Dievu (1-28). Galop visa knyga užbaigiama trumpu pasakojimu apie Jozuės mirtį ir laidotuves, apie Juozapo kaulų palaidojimą ir paminėjimu Aarono sunaus Eleazaro mirties (29-33).

(**24, 1**) *Sikėme.* Ta vieta labiaus negu kuri nors kita tiko sandorai atnaujinti dėlei svarbių joje įvykusių senesnių ir vėlesnių atsitikimų. Vz. aug. 3, 30-35; Prad. 33, 20; 35, 2. 4. — (**2**) *Anapus upės*: Euprato. Vz. Prad. 11, 26-31. — *Tarnavo svetimiems dievams.* Dar Nakoro sunus Labanas turėjo savo dievaičius (*th^erafim*), kurios pasivogė išbėgdama jo duktė Rakėlė. Vz. Prad. 31. 19... — (**4**) *Daviau...* Plg. Prad. 21, 2; 25, 26; 36, 8; 46, 6, — (**5-7**) *Aš siunčiau..* Antra

et partes vestros de Ægypto,
et venistis ad mare: persecuti-
que sunt Ægyptii patres vestros
cum curribus et equitatu, us-
que ad Mare rubrum. [7] Clama-
verunt autem ad Dominum fi-
lii Israel: qui posuit tenebras
inter vos et Ægyptios, et ad-
duxit super eos mare, et ope-
ruit eos. Viderunt oculi vestri
cuncta quæ in Ægypto fecerim,
et habitastis in solitudine mul-
to tempore: [8] et introduxi vos
in terram Amorrhæi, qui habi-
tabat trans Jordanen. Cumque
pugnarent contra vos, tradidi
eos in manus vestras, et posse-
distis terram eorum, atque in-
terfecistis eos. [9] Surrexit autem
Balac filius Sephor rex Moab,
et pugnavit contra Israelem.
Misitque et vocavit Balaam fi-
lium Beor, ut malediceret vo-
bis: [10] et ego nolui audire eum,
sed e contrario per illum bene-
dixi vobis, et liberavi vos de
manu ejus. [11] Transistisque Jor-
danem, et venistis ad Jericho.
Pugnaveruntque contra vos vi-
ri civitatis ejus, Amorrhæus, et
Pherezæus et Chananæus, et
Hethæus, et Gergesæus, et He-
væus, et Jebusæus: et tradidi
illos in manus vestras. [12] Misi-
que ante vos crabrones: et eje-
ci eos de locis suis, duos reges
Amorrhæorum, non in gladio nec
in arcu tuo. [13] Dedique vobis
terram, in qua non laborastis,
et urbes quas non ædificastis,
ut habitaretis in eis: vineas et
oliveta, quæ non plantastis.
[14] Nunc ergo timete Domi-

jus ir jusų tėvus iš Aigypto, ir
jųs atėjote prie juros. Aigyp-
tiečiai vijosi jusų tėvus su ve-
žimais ir raitarija iki Raudona-
jai jurai. [7] Bet Izraėlio sunųs
šaukėsi į Viešpatį, kurs patal-
pino tamsybes tarp jusų ir Ai-
gyptiečių ir atvedė ant jų ju-
rą, kuri juos apdengė. Jusų akįs
matė visa, ką aš padariau Ai-
gypte, ir jųs gyvenote ilgą lai-
ką tyruose. [8] Po to aš jus įve-
džiau į žemę Amoriečių, gyve-
nusių anapus Jordano. Kada
jie prieš jus kovojo, aš juos pa-
daviau į jusų rankas, ir jųs pa-
veldėjote jų žemę, o juos už-
mušėte. [9] Tuomet pakilo Moa-
bo karalius Seforo sunus Bala-
kas ir kovojo prieš Izraėlį. Jis
siuntė ir pasivadino Beoro su-
nų Balaamą, kad jus prakeiktų;
[10] aš gi nenorėjau jo klausyti,
bet priešingai, jus per jį palai-
minau ir jus išliuosavau iš jo
rankos. [11] Jųs perėjote per Jor-
daną ir atėjote prie Jėriko. Prieš
jus kovojo to miesto vyrai, Amo-
riečiai, Pereziečiai, Kananiečiai,
Hetiečiai, Gergeziečiai, Heve-
jiečiai ir Jėbuziečiai, o aš juos
padaviau į jusų rankas. [12] Aš
siunčiau pirm jusų širšuolius ir
juos išmečiau iš jų vietų, du
Amoriečiu karaliu, ne tavo ka-
laviju ir ne kilpiniu. [13] Daviau
jums žemės, kurios neįgyveno-
te, ir miestų, kurių neįsikurėte,
kad juose apsigyventumėte, vyn-
uogynų ir alyvų daržų, kurių
neužsiveisėte.

[14] Dabar tat bijokitės Vieš-

---

didelė Dievo geradarystė. Plg. Iš. 3, 10; 12, 37; 14, 9. — (8. 9) *Po to aš jus...* Trečia geradarystė. Plg. Sk. 21, 24; 22-24 persk. — (11-13) *Jųs perėjote...* Ketvir-ta geradarystė. Vz. aug. 3, 14; 6, 1... 11, 3... Iš. 23, 28; Atk. 7, 20.

(14) *Kuriems tarnavo...*: Jei ne visuomet ypatiškai, tai per savo valdovus, ku-

num, et servite ei perfecto cor-
de atque verissimo: et auferte
deos, quibus servierunt patres
vestri in Mesopotamia et in Æ-
gypto, ac servite Domino. 15
Sin autem malum vobis vide-
tur ut Domino serviatis, optio
vobis datur: eligite hodie quod
placet, cui servire potissimum
debeatis, utrum diis, quibus ser-
vierunt patres vestri in Meso-
potamia, an diis Amorrhæorum,
in quorum terra habitatis: ego
autem et domus mea serviemus
Domino.
16 Responditque populus, et
ait: Absit a nobis ut relinqua-
mus Dominum, et serviamus di-
is alienis. 17 Dominus Deus no-
ster ipse eduxit nos, et patres
nostros de terra Ægypti, de do-
mo servitutis: fecitque videnti-
bus nobis signa ingentia, et cu-
stodivit nos in omni via, per
quam ambulavimus, et in cun-
ctis populis, per quos transivi-
mus. 18 Et ejecit universas gen-
tes, Amorrhæum habitatorem
terræ, quam nos intravimus. Ser-
viemus igitur Domino, quia ipse
est Deus noster. 19 Dixitque Jo-
sue ad populum: Non poteritis
servire Domino: Deus enim san-
ctus, et fortis æmulator est, nec
ignoscet sceleribus vestris at-
que peccatis. 20 Si dimiseritis
Dominum, et servieritis diis alie-
nis, convertet se, et affliget vos,
atque subvertet postquam vo-

paties ir jam tarnaukite tobula
ir tikriausia širdimi; prašalinki-
te dievus, kuriems tarnavo ju-
sų tėvai Mėzopotamijoje ir Ai-
gypte ir tarnaukite Viešpačiui.
15 O jei jums regisi negera tar-
n auti Viešpačiui, galite išsirink-
ti; išsirinkkite šiandien, kas tin-
ka, kam jųs turite labiaus tar-
nauti, ar dievams, kuriems tar-
navo jusų tėvai Mėzopotamijo-
je, arba dievams Amoriečių, ku-
rių žemėje jųs gyvenate: aš gi
ir mano namai tarnausime Vieš-
pačiui.
16 Tauta atsakė ir tarė: Sau-
gok mus Dieve, kad mes aplei-
stumėm Viešpatį ir tarnautumėm
svetimiems dievams! 17 Viešpats,
musų Dievas, jis mus ir musų
tėvus išvedė iš Aigypto žemės,
iš vergijos namų; jis padarė,
mums matant, begalinius žen-
klus, sergėjo mus visą kelią, ku-
riuo ėjome, ir tarp visų tautų,
per kurias perėjome. 18 Jis iš-
metė visas tautas, Amoriečius,
gyventojus žemės, į kurią mes
įėjome. Taigi, mes tarnausime
Viešpačiui, nes jis yra musų
Dievas. 19 Jozuė atsakė tautai:
Jųs negalėsite tarnauti Viešpa-
čiui, nes jis yra Dievas šventas,
galingas ir pavydus; jis nedova-
nos už jusų kaltybes ir nuodė-
mes. 20 Jei apleisite Viešpatį ir
tarnausite svetimiems dievams,
jis atsigrįš prieš jus, prispaus
ir jus išnaikins, po to kaip bus

---

rie tuomet buvo pagonįs. Tauta dažnai atsitolindavo nuo Dievo tarnystės savo burtais, žavėjimais ir tt. — (**15**) *Išsirinkkite šiandien...* Tuo pakvietimu Jozuė nori labiaus patraukti Izraėlitus prie Dievo, kurs laukia, kad žmogus jam tarnautu liuosas, nepriverstas. Jozuė tuojau stato savo pavyzdį: jis pasiliks ištikimas Viešpačiui, nežiurėdamas to, ką kiti išsirinktu.

(**16-18**) *Tauta atsakė...* Izraėlitai noria apsiima tarnauti Viešpačiui, pritardami Jozuei visame, ką jis augščiaus pasakė apie Dievo geradarystes. — (**19. 20**) *Jozuė atsakė...* Jozuė nori, kad Izraėlitai, apsiimdami tarnauti Viešpačiui, butu pasiryžę pakelti sunkumus, kurie gali buti jiems sujungti su tuo tarnavimu. — *Dievas šventas...*: todėl reikalaująs šventumo,

bis præstiterit bona. [21] Dixit-
que populus ad Josue: Nequa-
quam ita ut loqueris, erit, sed
Domino serviemus. [22] Et Josue
ad populum, Testes, inquit, vos
estis, quia ipsi elegeritis vobis
Dominum ut serviatis ei. Re-
sponderuntque: Testes. [23] Nunc
ergo, ait, auferte deos alienos
de medio vestri, et inclinate
corda vestra ad Dominum De-
um Israel. [24] Dixitque populus
ad Josue: Domino Deo nostro
serviemus, et obedientes erimus
præceptis ejus.
[25] Percussit ergo Josue in die
illo fœdus, et proposuit populo
præcepta atque judicia in Si-
chem. [26] Scripsit quoque omnia
verba hæc in volumine legis
Domini: et tulit lapidem per-
grandem, posuitque eum subter
quercum, quæ erat in Sanctua-
rio Domini: [27] et dixit ad om-
nem populum: En lapis iste erit
vobis in testimonium quod au-
dierit omnia verba Domini, quæ
locutus est vobis: ne forte po-
stea negare velitis, et mentiri
Domino Deo vestro. [28] Dimisit-
que populum, singulos in pos-
sessionem suam.
[29] Et post hæc mortuus est
Josue filius Nun servus Domi-
ni, centum et decem annorum:

suteikęs gėrybių. [21] Tauta tarė
Jozuei: Anaiptol; nebus taip,
kaip kalbi, bet mes tarnausime
Viešpačiui. [22] Jozuė sakė tau-
tai: Jūs esate liudytojai, kad
patįs išsirinkote Viešpatį, idant
jam tarnautumėte. Jie atsakė:
Esame liudytojai. [23] Dabar tat,
tarė, prašalinkite iš savo tarpo
svetimus dievus ir palenkkite
savo širdis prie Viešpaties, Iz-
raėlio Dievo. [24] Tauta tarė Jo-
zuei: Mes tarnausime Viešpačiui,
mūsų Dievui, ir būsime paklu-
snūs jo įsakymams.
[25] Taigi, Jozuė padarė tą die-
ną sandorą ir apskelbė tautai
įsakymus ir nutarimus Sikėme.
[26] Jis parašė taipogi visus šituos
žodžius Viešpaties įstatymo kny-
goje, ėmė dideliausį akmenį, jį
padėjo po ąžuolu, buvusiu Vieš-
paties šventykloje, [27] ir tarė vi-
sai tautai: Štai, šitas akmuo bus
jums liudijimu, kad jis girdėjo
visus Viešpaties žodžius, kuriuos
jis jums yra kalbėjęs, kad kar-
tais paskui nepanorėtumėte už-
siginti ir meluoti Viešpačiui, ju-
sų Dievui. [28] Paskui jis atleido
tautą, kiekvieną į jo dalį.

[29] Po to Viešpaties tarnas Nu-
no sūnus Jozuė mirė, turėdamas
šimtą dešimtį metų, [30] ir jie jį

galįs atkeršinti ir nepakenčiąs, kad kas mėgintų tarnauti be jo dar ir kitiems dievams. — **(22)** *Esate liudytojai*: todėl jei atstotumėte nuo Viešpaties, patįs turėsite prisipažinti, kad Viešpats turi teisę jus bausti už neištikimumą. — **(23)** *Prašalinkite iš...* Iš to perspėjimo reiktų išvesti, kad tarp Izraėlitų buvo atsiradę tokių, kurie bent slapčia buvo pradėję laikyties stabmeldystės papročių.

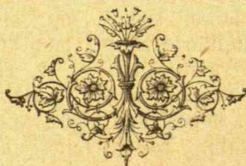
(25) *Padarė*: atnaujino, patvirtino, taippat kaip Mozė buvo atnaujinęs Moabo lygumose (Atk. 29, 1) sandorą, padarytąją ant Sinajaus. — **(26)** *Viešpaties įstatymo knygoje*, — kuri buvo laikoma prie sandoros skrynios. Plg. Atk. 31, 24-26. Taigi, bent šita Jozuės knygos dalis buvo parašyta jo paties ranka. — *Po ąžuolu, buvusiu Viešpaties šventykloje*: ne šėtroje, nes ji tuomet buvo Sile, bet tik vietoje, pašvęstoje nuo seniausių laikų Viešpačiui. Plg. Prad. 12, 7; 33, 20. — **(27)** *Akmuo bus liudijimu...* Ir negyvas akmuo turės gyvai liudyti apie padarytąją sandorą.

(29) *Jozuė mirė*. Jo mirtis įvyko maždaug 1432 metais pirm Kristaus. — **(30)** *Tamnat-Sarėje*. Vz. aug. 19, 50. Neper-

30 sepelieruntque eum in finibus
possessionis suæ in Thamnath-
sare, quæ est sita in monte
Ephraim, a septentrionali parte
montis Gaas. 31 Servivitque Is-
rael Domino cunctis diebus Jo-
sue et seniorum, qui longo vi-
xerunt tempore post Josue, et
qui noverunt omnia opera Do-
mini quæ fecerat in Israel. 32
Ossa quoque Joseph, quæ tule-
rant filii Israel de Ægypto, se-
pelierunt in Sichem, in parte
agri, quem emerat Jacob a fili-
is Hemor patris Sichem, cen-
tum novellis ovibus, et fuit in
possessionem filiorum Joseph. 33
Eleazar quoque filius Aaron mor-
tuus est: et sepelierunt eum in
Gabaath Phinees filii ejus, quæ
data est ei in monte Ephraim.

palaidojo jo dalies ribose Tam-
nat-Sarėje, esančioje Efraimo
kalnuose į šiaurę nuo Gaaso kal-
no. 31 Izraėlis tarnavo Viešpa-
čiui per visas Jozuės dienas ir
vyresniųjų, kurie ilgą laiką gy-
veno po Jozuės ir kurie žinojo
visus Viešpaties darbus, kuriuos
jis buvo padaręs Izraėlyje. 32
Taipogi Juozapo kaulus, kuriuos
Izraėlio sūnūs buvo pasiėmę iš
Aigypto, jie palaidojo Sikėme,
dalyje lauko, kurį Jokubas bu-
vo pirkęs iš Sikėmo tėvo Emo-
ro sūnų už šimtą jaunų avelių,
ir kurs tapo Juozapo sūnų tėviš-
ke. 33 Mirė taipogi Aarono sū-
nus Eleazaras, ir jį palaidojo jo
sūnaus Pinėo Gabaatoje, kuri
jam buvo duota Efraimo kalnuo-
se.

daug seniai Tibnėje atkasta kapas, apie kurį spėjama, kad jis yra Jozuės. Tame kape rasta daugybė titnago peilių. Jie rasi yra tie patįs, kuriuos mini 30. eil. gale pridėti LXX vertime žodžiai: Tenai padėjo draug su juo į kapą, kuriame jį palaidojo, akmeninius peilius, kuriais jis apipjaustė Izraėlio sūnus Galgaloje, kuomet juos išvedė iš Aigypto; tenai jie yra ir iki šiai dienai. Plg. aug. 5, 2. — (**32**) *Juozapo kaulus.* Plg. Prad. 50, 24; Iš. 13, 19. — *Jokubas buvo pirkęs.* Vz. Prad. 33, 19. — *Už šimtą jaunų avelių.* Ebr. *q'šitah.* Rasi tas žodis reiškė dabar nebežinomos vertybės pinigą. — (**33**) *Gabaatoje.* Ebr. t. Gabaa. Spėjama, kad ta vieta dabar vadinasi Džibėa, apie 5 kilom. į pietryčius nuo Tibnės. — 33. eil. gale LXX vertime pridėta ilgas priedas, sudėtas iš Teis. 2, 6. 11... ir 3, 7. 12...

TEISĖJŲ KNYGA.

ĮVEDIMAS.

1. Teisėjais šitoje knygoje vadinasi ne valdininkai, skiriami teisybei tarp žmonių daryti, bet paties Dievo pažadinti vyrai, kad visupirma išliuosuotu arba visą tautą arba vieną-kitą giminę nuo neteisingo priešų prispaudimo. Jie buvo imami ne iš vienos kurios nors giminės, bet iš visų, ir duodami tautai ne nuolatos vienas po kito, bet laikas nuo laiko, reikalui atsiradus, o jei kaikurie iš jų paskui ir pildė tikrų valstijos viršininkų pareigas, tai visgi jų valdžia nebuvo visuotina, nepasiekdavo visų Izraėlio giminių. Teisėjų žydų istorijoje skaitoma penkiolika arba šešiolika: Otniėlis, Aodas, Samgaras, Jahėlė, Debora, Barakas, Gedeonas, Tola, Jairas, Jėftė, Abesanas, Ahialonas, Abdonas, Samsonas, Hėlis ir Samuėlis. Tečiaus apie paskutiniudu kalbama nebe šitoje knygoje, bet Samuėlio. Ar gali vadinties tikru teisėju Jahėlė, daugelis abejoja. Apie kitus gi pasakojama Teisėjų knygoje, netaip vienok kad iš to pasakojimo pasidarytu ištisa išrinktosios tautos istorija nuo Jozuės mirties lig paskutinio čionai minimo teisėjo Samsono mirčiai, bet tik paduodant visą eilią atskirų vaizdų, gyvai, o vietomis ir su daugybe smulkmenų nupiešiančių karžygiškus pavienių teisėjų veikalus, daugybę gi metų visai apleidžiant.

2. Teisėjų knyga susideda iš trijų atskirų dalių: Įvedimo (1, 1—3, 6), teisėjų istorijos (3, 7—16, 31) ir dviejų priedų (17. 1—21, 24). Įvedime iš vienos pusės nurodomas politiškas Izraėlitų stovis, mirus Jozuei, ir jų atsinešimas į Kananiečius (1, 1—2, 5), iš antros gi pusės religijinis ir dorinis tuo pačiu metu stovis Izraėlitų, kurie nevisuomet pasiliko ištikimi Dievui (2, 6—3, 6). Antroji knygos dalis susideda iš eilios atskirų pasa-

kojimų apie šešių žymesniųjų teisėjų veikalus, su kuriais sujungta paminėjimas kitų mažesnių teisėjų. Tą dalį galima paskirstyti į tris skyrius, kurių kiekvienas prisideda Dievo duotu perspėjimu. Pirmame skyriuje kalbama apie neprietelius, kurie iš įvairių pusių buvo užpuolę Izraėlį (3, 7—5, 32), antrame apie Madianitų prispaudimą, nuo kurio išliuosavo Izraėlį Gedeonas, ir apie tai, kaip Gedeono sunus Abimelėkas buvo pasisavinęs karališką valdžią (6, 1—10, 5), ir trečiame skyriuje pasakojama apie Amonitų prispaudimą iš rytų pusės ir Pilistymų iš vakarų (10, 6-16, 31). Dviejuose prieduose paduota istorija atsitikimų, kurie nesurišti nei su vienu iš teisėjų. Pirmas atsitikimas, įvykęs dar prie gyvos Jozuės galvos, tai vieno iš Efraimitų, vardu Miko, ir Dano sunų stabmeldystė, (17, 1—18, 31), antras gi atsitikimas, įvykęs neilgai trukus po Jozuės mirties, tai bjaurus Gabaos gyventojų prasikaltimas, kilusi iš to kova ir Benjamino giminės sunaikinimas (19, 1—21, 24).

Visoje Teisėjų knygoje, neskaitant priedų, pravesta viena mintis, kad Izraėlis tuomet laimingas, kada jis ištikimas Dievui, darosi nelaimingas, kaip tik atsitraukia nuo tarnavimo Dievui, laimėja kaltybės dovanojimą, kuomet daro atgailą ir grįžta prie Dievo. Ta mintis aiškiai išreikšta knygos įvedime ir patvirtinta atsitikimais iš visos Teisėjų istorijos; ji tai ir duoda visam veikalui reikalingą vienybę. Iš jos taipogi paaiškėja, kad knygos autoriaus tikslas buvo, aprašant D i e v o t e i s y b ę, kurs apleidžiančius jį Izraėlitus paduodavo į jų neprietelių rankas ir grįžtantiems padėdavo, pamokyti, kad Viešpats yra vienas tikras Izraėlio Dievas. ir paraginti ištikimai užlaikyti jojo įstatymą.

3. Visai tikrų žinių apie tai, kokiuo metu parašyta Teisėjų knyga ir kas buvo jos autorius, nėra; bet pačiame veikale yra gana nurodymų, padedančių maž-daug atspėti jo atsiradimo laiką. Autorius keletą sykių dejuoja, kad tais laikais, apie kuriuos jis rašo, nebuvę Izraėlyje karaliaus (17, 6; 18, 1 ir t.); iš to gi reikia išvesti, kad pats autorius gyveno tuo metu, kada Izraėlitai jau turėjo savo karalių; todėl Teisėjų knyga negalėjo atsirasti pirm išrinkimo Sauliaus karaliumi. Iš antros pusės ji turėjo buti parašyta dar prieš aštuntus Dovido karaliavimo metus, nes tais metais Dovidais atėmė iš Kananiečių Siono pilį ir visai panaikino senobinį jos vardą Jėbus; tuo gi tarpu Teisėjų knygos autoriaus laikais minėta Jeruzalės dalis dar tebebuvusi Jėbuziečių rankose ir pats miestas dar tebesivadinęs senuoju savo vardu Jėbus (1, 21; 19, 10-12). — Iš Teisėjų knygos tikslo reiktu dar išvesti, kad jos nerašyta nei pirmais Dovido, nei paskutiniais Sauliaus metais; nes tuo laiku visupirma nebebuvo reikalo raginti Izraėlitus sergėties stabmeldystės, kadangi Saulius taip griežtai reikalavo Dievo duotojo įstatymo pildymo, jog paskutiniais jo metais visame krašte nebebuvo jokių stabmeldystės liekanų. Be to, knygos autorius, rašydamas savo veikalą, regimai dar nebuvo patyręs, kad ir karališka valdžia nepanaikino visiškai vidujinių nesutikimų išrinktoje tautoje, kokie radosi pirmais Dovido metais, jam kovojant už Izraėlio sostą ir paskutiniais Sauliaus, tam karaliui persekiojant

Dovidą. Taigi, tikriausiu Teisėjų knygos atsiradimo laiku reiktu skaityti pirmuosius karaliaus Sauliaus metus. Senobinis gi žydų padavimas, kurio laikėsi kaikurie šv. tėvai (Izidorius Sevil.) ir nemaža paskesniųjų aiškintojų, sako, kad Teisėjų knygą parašęs Samuėlis.

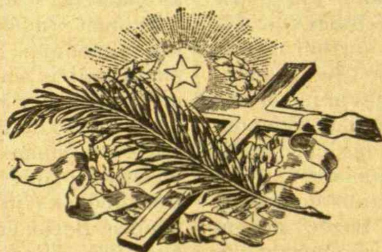
Vienybė, pasergima ir pačiame knygos turinyje, ir dalykų pasakojime, ir įvairių dalių sutvarkyme, ir galop tiksle aiškiai liudija, kad visą veikalą yra parašęs vienas autorius. Rašydamas tečiaus apie seniai praeitus laikus jis, be abejonės, naudojosi ne tik žiniomis, paimtomis iš padavimo, bet taipogi ir rašytais dokumentais, atsiradusiais pačių Teisėjų laiku ir pagamintais žmonių, mačiusių savo akimis pačius atsitikimus ir galėjusius juos aprašyti labai gyvai, su didžiu griežtumu ir daugybe smulkmenų, kurios paprastai, laikui bėgant, išdila iš žmonių atminties.

4. Nepigiai išaiškinamas dalykas Teisėjų knygoje yra jos kronologija. Sudėjus kruvon visas skaitlines, minimas įvairiose knygos vietose ir išreiškiančias, kiek metų Izraėlitai buvo nprietelių slėgiami ir kiek laiko paskui, pavienių Teisėjų išliuosuoti nuo prispaudimo, naudojosi ramybe, pasidaro iš viso 410 metų. Bet palyginant tą skaitlių su kitose šv. Rašto vietose paduotomis kronologijos žiniomis, ji pasirodo perdaug didelė ir štai dėlko. Jei prie jos pridėsime 40 metų žydų kelionės per tyrus, Jozuės valdymo metus iki pirmajam Izraėlitų prispaudimui Teisėjų laikais, 40 Hėlio metų, 40 Samuėlio ir Sauliaus metų, tiek pat Dovido ir pirmuosius Saliamono, turėsime arti 600 metų. Tuo gi tarpu nuo išėjimo Izraėlitų iš Aigypto iki ketvirtų Saliamono metų, kuomet pradėta statyti Jeruzalės bažnyčią, praslinko tik 480 metų (3 Kar. 6, 1). Todėl tam nesutikimui prašalinti skaitlinė 410 reikia žymiai sumažinti. Sutinkant, kad pavienės kronologijos skaitlinės Teisėjų knygoje yra visai tikros, reikia spėti, kad kaikurie Teisėjai pildė savo pareigas tuo pačiu metu, bet įvairiose žydų žemės vietose. Pvd., kuomet apgalėjus Moabitus pietuose buvo ramu per 80 metų (3, 30), Jabinas galėjo prislėgti šiaurinį kraštą, taip kad čia radosi 40 metų ramybė tik po Deboros ir Barako apgalėjimo; tuo budu iš bendros skaitlinės iškrinta susykiu 60 m. (4, 3; 5, 31). Taippat tuo pačiu metu galėjo slėgti Izraėlį Amonitai anapus o Pilistymai šiapus Jordano. Tokių gi synkronizmų visai teisingai galima jieškoti Teisėjų knygoje, nes jos autorius neturėjo užmanymo rašyti pilną Teisėjų istoriją, nors padavė apie kiekvieną iš jų tikriausias žinias.

5. Tolesnėse šv. Rašto knygose randama nemaža liudijimų, kurie patvirtina aprašytų Teisėjų knygoje atsitikimų tikrumą. Jau Samuėlis trumpai mini Izraėlitų nedėkingumus Dievui, jųjų nubaudimą, gailestį ir išliuosavimą, išvardindamas keletą Teisėjų (1 Kar. 12, 9-11). Gedeono sunaus Abimelėko mirtis minima 2 Kar. 11, 21. Visa Izraėlio istorija teisėjų metu poėtiškai aprašyta ir jojo neprietelių mirtis minima Ps. 82, 10. 12; Ps. 105, 34-46. Izaijas primena Madianitų prispaudimą ir skaito tą dieną, kurioje juos apgalėjo Gedeonas, šlovingiausia (Iz. 9, 4; 10, 26). Ekleziastiko autorius šlovina Izraėlio teisėjus, turėdamas mintyje Teisėjų knygos pasakojimą (Ekli. 46, 13-15). Šv. Povilas mini tei-

sėjus ir jųjų istorišką vietą tarp Jozuės ir Samuėlio (Apd. 13, 20), kaikuriuos išvardija ir jųjų tikėjimą giria draug su karaliais ir pranašais (Žyd. 11, 32). Visi šitie šv. Knygų liudijimai, patvirtindami istorišką Teisėjų knygos pasakojimų tikrumą, draug nurodo, kad senobinė žydų synagoga skaitė ją dievo įkvėptu veikalu ir laiduoja kiekvienam krikščioniui apie dievišką jos pradžią.

Dieviškai Teisėjų knygos kilmei nėra priešinga, kad joje pasakojami dalykai, kurie visai nesutinka su doros įstatais (3, 18; 4, 17 ir k.), nes, kaip sako šv. Tomas Akv. apie Juditą, „šv. Rašte kaikurios ypatos giriamos ne už tobulas dorybes, bet už linkimą prie dorybės, užtat kad jose rasdavosi šioks toks girtinas jausmas, nors jojo sužadintos jos ir imdavo daryti peiktinus dalykus“ (Summa theol. 2, 2. qu. 110 a. 3 ad 3).

Liber Judicum.

Hebraice *Sophetim.*

Teisėjų knyga.

Ebraiškai *Šofetim.*

I. Apskritos žinios apie politišką ir religijinį Izraėlio stovį Teisėjų laikais. 1. Politiškas Izraėlitų stovis, mirus Jozuei.

Caput I. [1] Post mortem Josue consuluerunt filii Israel Dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, et erit dux belli? [2] Dixitque Dominus: Judas ascendet: ecce tradidi terram in manus ejus. [3] Et ait Judas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sortem meam, et pugna contra Chananæum, ut ego pergam tecum in sortem tuam. Et abiit cum eo Simeon. [4] Ascenditque Judas, et tradidit Dominus Chananæum, ac Pherezæum in manus eorum: et percusserunt in Bezec decem millia virorum. [5] Inveneruntque Adonibezec in Bezec, et pugnaverunt contra eum, ac percus-

1. perskyrimas. [1] Mirus Jozuei, Izraėlio sunus teiravosi Viešpaties, sakydami: Kas eis musų priekyje prieš Kananiečius ir bus vadas karėje? [2] O Viešpats tarė: Eis Judas; štai, aš padaviau žemę į jo rankas. [3] Tuomet Judas tarė savo broliui Simeonui: Eik su manim į mano dalį ir kovok prieš Kananiečius, kad ir aš eičiau su tavim į tavo dalį. Ir Simeonas nuėjo su juomi. [4] Judui išėjus, Viešpats padavė Kananiečius ir Pereziečius į jų rankas; ir jie užmušė Bezėke dešimtį tukstančių vyrų. [5] Bezėke jie rado Adonibezėką ir kovojo prieš jį ir sumušė Kananiečius ir Perezie-

---

Pirmoje Teisėjų knygos dalyje (1, 1—3, 6), kuri yra draug įvedimu į visą veikalą, paduota trumpos žinios apie politišką ir religijinį Izraėlio stovį Teisėjų laikais, kurs veikiai ėmė labai skirties nuo to stovio, kuriame buvo palikęs išrinktąją tautą mirdamas Jozuė.

1, 1—2, 5. Mirus Jozuei, buvo toliaus kariaujama prieš Kananiečius, vadovaujant Judo giminei, kurios darbai išskaitomi (1, 1-20); bet ėmus apsileisti kitoms giminėms atsitiko tai, kad kaikuriose vietose Kananiečiai pasiliko gyventi draug su Izraėlitais (21-36); užtat Izraėlis gavo nuo Viešpaties papeikimą (2, 1-5).

(1, 1) *Mirus Jozuei.* Vz. Joz. 23, 2... Ebr. knygos tekstas prasideda junge „ir". Plg. Joz. 1, 1. — *Teiravosi Viešpaties* su pagalba Urimo ir Tummimo. Sk. 27, 21; Iš. 28, 30. — *Kas*: kuri giminė. — *Musų priekyje...* Ebr. t.: už mus prieš Kananiečius, kad prieš juos kovotu. — (2) *Eis Judas.* Judo giminėje turi pasilikti pirmenybė, jai pažadėta jau Jokubo palaiminime. Vz. Prad. 49, 8... — (3) *Judas tarė... Simeonui...* Simeono dalis buvo Judo dalies viduryje (Joz. 19, 1. 2); todėl tiedvi gimini turėjo eiti draug ir pabaigti užkovoti joms tekusį plotą. — *Dalį*: žemės plotą, kurį buvo paskyrusi burta. — (4) *Viešpats padavė...* Laiminga Judo giminei karė išpradžios trumpai aprašoma; toliaus gi minimos jos smulkmenos. — *Bezėke.* Anot 1 Kar. 11, 8, taip vadinęsis miestas netoli nuo Sikėmo (Nabulus); bet tikriausiai ne apie jį čionai kalbama, nes anas Bezėkas perdaug toli nuo Judo dalies. — (5) *Adonibezėką.*

serunt Chananæum et Pherezæum. 6 Fugit autem Adonibe-
zec: quem persecuti comprehenderunt, cæsis summitatibus manuum ejus ac pedum. 7 Dixit-
que Adonibezec: Septuaginta reges amputatis manuum ac pedum summitatibus colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Jerusalem, et ibi mortuus
est. 8 Oppugnantes ergo filii Juda Jerusalem, ceperunt eam, et percusserunt in ore gladii, tradentes cunctam incendio civitatem. 9 Et postea descenden-
tes pugnaverunt contra Chananæum, qui habitabat in montanis et ad meridiem, et in campestribus. 10 Pergensque Judas contra Chananæum, qui habitabat in Hebron, (cujus nomen fuit antiquitus Cariatharbe) percussit Sesai, et Ahiman, et Thol-
mai: 11 atque inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cujus nomen vetus erat Cariath Sepher, id est, civitas litterarum.
12 Dixitque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher, et vastaverit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem. 13 Cumque cepis-
set eam Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam

čius. 6 Bet Adonibezėkas pabė-
go; jie gi jį vijosi, sugavo ir nukirsdino jo rankų ir kojų galus. 7 Tuomet Adonibezėkas kal-
bėjo: Septynios dešimtis karalių nukapotais rankų ir kojų galais rinko po mano stalu valgių liekanas; kaip aš padariau, taip man Dievas atsilygino. Jie jį atvedė Jeruzalėn, ir tenai jis
mirė. 8 Apgulę tat Jeruzalę, Judo sunus ją paėmė, išžudė kalavijo ašmenimis ir visą miestą
uždegė. 9 Paskui jie nuėjo kovotų prieš Kananiečius, gyvenusius kalnuose, pietų šalyje ir
lygumoje. 10 Eidamas toliaus prieš Kananiečius, gyvenusius Ebrone (kurio vardas seniaus buvo Karjatarbė), Judas sumušė Sesajį, Ahimaną ir Tolmajį;
11 o išten išėjęs jis patraukė prieš gyventojus Dabiro, kurio senasis vardas buvo Karjat-Sėferis, tai yra Raštų miestas. 12 Tuo-
met Kalėbas tarė: Kas apgalės Karjat-Sėferį ir jį išgriaus, tam aš duosiu moterystėn savo dukterį Aksą. 13 O kuomet jį paėmė Kenėzo sunus, jaunesnysis Kalėbo brolis Otonielis, jis jam davė moterimi savo dukterį Aksą.
14 Beeinant, kelyje jos vyras ją

Tas vardas reiškia tą pat, ką ir Bezėko viešpats; rasi tai buvo garbingas Bezėko karaliaus pavadinimas. Plg. Joz. 10, 1. — (6) *Galus*. Ebr. t.; Didžiuosius pirštus, nykščius. Žmogus nukapotais nykščiais nebegalėjo naudoties ginklais; be didžųjų gi kojų pirštų nebegalėjo greitai bėgti. Todėl toks sužeidimas buvo didis pažeminimas kovotojui. Adonibezėkui gi buvo tai atkeršijimas už jo žiaurumą. — (**7**) *Rinko po mano...* Tik šunįs renka krintančius nuo stalo trupinius (Mt. 15, 27); žmogui tai didžiausis nužeminimas. Plg. Sk. 16, 21. — *Atvedė Jeruzalėn*, kurios dalį jie, kaip tuojau bus pasakyta, paėmė ir sunaikino. — (**8**) *Visą miestą*: visą žemąjį miestą. Augštojo miesto su Siono pilimi jie negalėjo paimti, ir jis pasiliko Kananiečių rankose iki Dovido laikais. Plg. žem. 19, 11; Joz. 15, 63; 2 Kar. 5, 6-9. -- (**9**) *Kalnuose...*: Pietinė Palestina dalinosi į tris plotus; į Judo kalnus, viduryje; Negebo žemę, pietuose; *Šefelah*, lygumą į vakarus nuo Judo kalnų, kuri dar vadinosi Pilistymų lyguma (1 Mak. 12, 38). Plg. Joz. 11, 16. — (**10-15**) *Eidamas toliaus...* Pasakojami čionai atsitikimai grąžina mus

filiam suam conjugem. 14 Quam
pergentem in itinere monuit vir
suus ut peteret a patre suo
agrum. Quæ cum suspirasset se-
dens in asino, dixit ei Caleb:
Quid habes? 15 At illa respondit:
Da mihi benedictionem, quia
terram arentem dedisti mihi: da
et irriguam aquis. Dedit ergo
ei Caleb irriguum superius, et
irriguum inferius. 16 Filii autem
Cinæi cognati Moysi ascende-
runt de civitate palmarum, cum
filiis Juda in desertum sortis
ejus, quod est ad meridiem
Arad, et habitaverunt cum eo.
17 Abiit autem Judas cum Simeo-
ne fratre suo, et percusserunt
simul Chananæum qui habita-
bat in Sephaath, et interfece-
runt eum. Vocatumque est no-
men urbis, Horma, id est, ana-
thema. 18 Cepitque Judas Ga-
zam cum finibus suis, et Asca-
lonem, atque Accaron cum ter-
minis suis. 19 Fuitque Dominus
cum Juda, et montana possedit:
nec potuit delere habitatores val-
lis, quia falcatis curribus abunda-
bant. 20 Dederuntque Caleb He-
bron, sicut dixerat Moyses, qui

perspėjo, kad prašytu iš savo
tėvo dirvos. O kuomet ji sėdė-
dama ant asilo ėmė dusauti, Ka-
lėbas jai tarė: Kas tau yra? 15
Ji gi atsakė: Duok man palai-
minimą; kadangi tu man davei
sausos žemės, duok ir vandeni-
mi aplaistytos. Taigi, Kalėbas
jai davė žemės, kuri ir augštai
ir žemai buvo drėgna. 16 O Mo-
zės genčio Kinito sunųs pakilo
iš Palmių miesto draug su Ju-
do sunumis į jo dalies tyrumą,
kuri yra į pietus nuo Arado, ir
apsigyveno draug su jais. 17 Ju-
das gi, nuėjęs su savo broliu
Simeonu, draug apgalėjo Kana-
niečius, gyvenusius Sefaate ir
juos išmušė. O jų miestas buvo
pramintas vardu Horma, tai yra
Iškeikimas. 18 Judas paėmė tai-
pogi Gazą su jos apylinke, As-
kaloną ir Akaroną su jų ribo-
mis. 19 Viešpas buvo su Judu,
ir jis paėmė kalnus; bet nega-
lėjo išnaikinti slėnio gyventojų,
nes jie turėjo daug vežimų su
pjautuvais. 20 Kaip buvo pasa-
kęs Mozė, jie davė Ebroną Ka-
lėbui, kurs išten išnaikino tris
Enako sunus. 21 Jeruzalės gi gy-

į Jozuės laikus ir aprašyti tais pačiais žodžiais kaip ir Joz. 15, 13-19. — (16) *Mozės genčio*.. Pasakojama, kaip Kinitai apsigyveno Judo dalies pietuose. Jie buvo ainiai Mozės genčio Hobabo, ėjusio nuo Sinajaus kalno draug su Izraėlitais per tyrus (vz. žem. 4, 11; Sk. 10, 29). Kinitai išpradžios buvo gavę sau vietos Jerike, kurs čionai pavadintas Palmių miestu (plg. Atk. 34, 3; 2 Kron. 28, 15 ir k.), paskui gi persikėlė į Judo ploto pakraščius. — *Arodo*. Vz. Sk. 21, 1. — (17) *Sefaate*. Tas miestas buvo tikriausiai Negebo žemės viduryje; spėjama, kad ta vieta dabar vadinasi C e b a i t e. — *Išmušė*. Ebr. *jacharimu*, iškeikė, kad butu sunaikinta (plg. Kun. 27, 28. 29); iš čia padaryta vardas *Chormah*, kurs reiškia, kaip paaiškina šv. Jieronimas, *iškeikimas*. Plg. Sk. 14, 45; 21, 3 ir k. — (18) *Gazą*... Buvo tai svarbiausi Pilistymų miestai augščiaus minėtoje (9. e.) lygumoje *Š^{e}felah*. Kad jie neilgai pasiliko Judo giminės valdžioje ir kad ji visai negalėjo užkariauti kitų Pilistymų miestų, priežastis buvo ta, jog Izraėlitai nebuvo iki galui ištikimi Dievo įsakymams (plg. žem. eil. 30. 33. 35; 2, 20; 3. 3). — (19) *Slėnio*: tikriausiai lygumos *S^{e}felah*. — *Vežimų su pjautuvais*. Anot ebr., g e l e ž i n i ų v e ž i m ų, t. y. geležimi apkaustytų. Plg. Joz. 11, 4...; 17, 16 ir k. — (20) *Jie davė Ebroną*... Tai buvo padaręs pats Jozuė, reikalaujant Kalėbui (vz. Joz. 14, 6-15). Trįs Enako sunųs išvardinti aug. 10. e. Plg. Joz. 15, 14. — (21) *Benjamino sunųs neišnaikino*... Už tą patį dalyką peikiami Judo sunųs Joz. 15,

delevit ex ea tres filios Enac. [21] Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non deleverunt filii Benjamin: habitavitque Jebusæus cum filiis Benjamin in Jerusalem, usque in præsentem diem.

[22] Domus quoque Joseph ascendit in Bethel, fuitque Dominus cum eis. [23] Nam cum obsiderent urbem quæ prius Luza vocabatur, [24] viderunt hominem egredientem de civitate, dixeruntque ad eum: Ostende nobis introitum civitatis, et faciemus tecum misericordiam. [25] Qui cum ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladii: hominem autem illum, et omnem cognationem ejus dimiserunt. [26] Qui dimissus abiit in terram Hetthim, et ædificavit ibi civitatem, vocavitque eam Luzam: quæ ita appellatur usque in præsentem diem.

[27] Manasses quoque non delevit Bethsan, et Thanac cum viculis suis, et habitatores Dor, et Jeblaam, et Mageddo cum viculis suis, cœpitque Chananæus habitare cum eis. [28] Postquam autem confortatus est Israel, fecit eos tributarios, et delere noluit. [29] Ephraim etiam non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer, sed habita-

ventojų Jėbuziečių Benjamino sunųs neišnaikino, ir Jėbuziečiai pasiliko gyventi su Benjamino sunumis iki šiai dienai.

[22] Taipogi Juozapo namai patraukė į Bėtėlį, ir Viešpats buvo su jais; [23] nes kuomet buvo apgulę miestą, kurs pirma vadinosi Luza, [24] jie pamatė žmogų, išeinantį iš miesto, ir jam tarė: Parodyk mums įėjimą į miestą, o mes tau suteiksime malonę. [25] Kuomet jis jiems parodė, jie išmušė miestą kalavijo ašmenimis, aną gi žmogų ir visą jo giminę paleido. [26] Paleistasis nuėjo į Hetitų žemę ir tenai pasistatė miestą, ir jį praminė Luza; jis taip vadinasi iki šiai dienai.

[27] Taipogi Manasas nesunaikino Bėtsano ir Tanako su jų sodžiais ir gyventojų Doro, Jeblaamo ir Magėdo su jųjų sodžiais; taip Kananiečiai ėmė gyventi draug su jais. [28] O sustiprėjęs Izraėlis uždėjo ant jų mokesčius ir nebenorėjo išnaikinti. [29] Taipogi Efraimas neužmušė Kananiečių, gyvenusių Gazere, bet gyveno draug su jais. [30] Za-

63. Ir vienų ir kitų riba ėjo čiapat (vz. Joz. 15, 7-9; 18, 16-17); pats gi Jeruzalės miestas turėjo tuo tarpu priderėti prie Benjamino dalies. — *Pasiliko gyventi*... Augštoji Jeruzalės dalis buvo galutinai atimta iš Jėbuziečių aštuntais karaliaus Dovido metais.

(**22**) *Juozapo namai*: Efraimo giminė draug su Manaso giminės puse, gyvenusia šiapus Jordano. — *Bėtėlį*. Vz. Prad. 28, 19. Tas miestas buvo paskirtas Benjamino giminei (Joz. 18, 22), bet paskui teko Efraimo sunums. — (**24**) *Jie pamatė*... Ebr. t.: b u v u s i e j i s a r g y b o j e p a m a t ė... Izraėlitų burys buvo slapčia prisiartinęs prie miesto ir rengėsi netikėtai į jį įpulti, todėl iš sutiktojo žmogaus jie anot ebr. t. reikalauja, kad jiems nurodytu budą, kaip įeiti į Bėtėlį. — (**25**) *Aną gi žmogų paleido*... Plg. Joz. 6, 22. — (**26**) *Hetitų*: arba Hetiečių, gyvenusių ypač Palestinos šiaurėje. Plg. Joz. 1, 4; 3 Kar. 10, 29 ir k. — *Praminė Luza*: savo pirmosios tėvynės atminčiai.

(**27**) *Manasas*... Toliaus giminės, kilusios iš dviejų Juozapo sunų veikia atskirai. — *Bėtsano*... Vz. Joz. 17, 11-13. — (**28**) *Uždėjo ant jų*... Tai buvo Viešpaties uždrausta. Vz. Iš. 23, 31-33; Atk. 7, 1-6 ir k. — (**29**) *Gazere*. Plg. Joz. 10, 33; 16, 10. — (**30**) *Ketrono ir Na-*

vit cum eo. 30 Zabulon non de-
levit habitatores Cetron, et Na-
alol: sed habitavit Chananæus
in medio ejus, factusque est ei
tributarius. 31 Aser quoque non
delevit habitatores Acco, et Si-
donis, Ahalab, et Achzib, et
Helba, et Aphec, et Rohob: 32
habitavitque in medio Chana-
næi habitatoris illius terræ, nec
interfecit eum. 33 Nephthali quo-
que non delevit habitatores Beth-
sames, et Bethanath: et habi-
tavit inter Chananæum habita-
torem terræ, fueruntque ei Beth-
samitæ et Bethanitæ tributarii.
34 Arctavitque Amorrhæus filios
Dan in monte, nec dedit eis
locum ut ad planiora descende-
rent: 35 habitavitque in monte
Hares, quod interpretatur te-
staceo, in Ajalon et Salebim.
Et aggravata est manus domus
Joseph, factusque est ei tribu-
tarius. 36 Fuit autem terminus
Amorrhæi ab Ascensu Scorpio-
nis, Petra, et superiora loca.

Caput II. 1 Ascenditque An-
gelus Domini de Galgalis ad
Locum flentium, et ait: Eduxi
vos de Ægypto, et introduxi in
terram, pro qua juravi patribus
vestris: et pollicitus sum ut non

bulonas neišnaikino Ketrono ir
Naalolio gyventojų; Kananie-
čiai pasiliko jo tarpe ir buvo
priversti mokėti čyžę. 31 Taipo-
gi Aseras neišnaikino gyventojų
Akkos ir Sidono, Ahalabo ir
Achzibo, Hėlbos, Afėko ir Ro-
hobo, 32 bet gyveno tarp anos
žemės gyventojų Kananiečių ir
jų neužmušė 33 Taipogi Nefta-
lis neišnaikino Bėtsamo ir Bėt-
anato gyventojų ir gyveno tarp
tos žemės gyventojų Kananie-
čių, o Bėtsamiečiai ir Bėtana-
tiečiai mokėjo jam čyžę. 34 Amo-
riečiai gi laikė Dano sunus su-
spaustus kalnuose ir neleido
jiems nusileisti į lygesnes vie-
tas; 35 anie gyveno ant Harėso
kalno, kurio vardas reiškia šu-
kę, Ajalone ir Salebime. Bet Juo-
zapo namų ranka pasidarė sun-
kesnė, ir jie buvo priversti mo-
kėti jam čyžę. 36 O Amoriečių
plotas tęsėsi nuo Kurklio augš-
tumos, nuo Uolos miesto ir to-
liaus į augštesnes vietas.

2. perskyrimas. 1 O Viešpa-
ties aniolas pakilo iš Galgalos
į Verkiančiųjų vietą ir tarė: Aš
jus išvedžiau iš Aigypto ir įve-
džiau į žemę, apie kurią prisie-
kiau jusų tėvams, ir žadėjau ne-

alolio. Plg. Joz. 19, 15. Ketronas vi-
sai nežinomas miestas. — (31) *Akkos.*
Tas miestas yra ant Tarpžemės juros
krante į šiaurę nuo Karmėlio kalno ir
dabar taippat tebesivadina. Jis nebuvo
išvardintas tarp Asero giminei paskirtų-
jų miestų, taip pat kaip ir Ahalabas ir
Hėlba. Plg. Joz. 19, 24-31. — (32) *Gy-
veno tarp anos žemės...* Kananiečių Ase-
ro ir Neftalio (33. e.) giminių plotuose
buvo regimai likę taip daug, kad iš jų
darėsi gyventojų dauguma. — (33) *Bėt-
samo...* Plg. Joz 19, 38. — (34) *Laikė
Dano sunus...* Vz. Joz. 19, 40-48. — (35)
Jie: Amoriečiai — *Ant Harėso kalno.*
Toks kalnas dabar nežinomas. Daugelis
aiškintojų mano, kad tai tas pats miesto

vardas, ką ir *'Ir šemeš.* Saulės miestas,
minimas Joz. 19, 41, tuo labiaus kad te-
nai išvardinti draug ir Ajalonas ir Sale-
bimas. — *Kurio vardas reiškia šukę.*
Vulgatos paaiškinimas paskui LXX. —
(36) *Amoriečių plotas...* Amoriečių ga-
lybė aprašoma pagal jų ploto didumą,
kurs šiaurėje siekė iki Dano kalnais ir
toliaus, pietuose gi iki pačiais žadėtosios
žemės pakraščiais. — *Kurklio augštu-
mos.* Vz. Sk. 34, 4; Joz. 15, 3 - *Uo-
los miesto.* Ebr. *Sela'.* Taip vadinosi
Idumėjos sostinė.

(2, 1) *Viešpaties aniolas.* Viešpatį at-
stovaujantis aniolas. Plg. Prad. 16, 7 ir
k. Jis dažnai minimas Teisėjų knygoje
(vz. žem. 6, 11... 13, 3... ir k.) ir uesykį

facerem irritum pactum meum
vobiscum in sempiternum: [2] ita
dumtaxat ut non feriretis fœdus
cum habitatoribus terræ hujus,
sed aras eorum subverteretis:
et noluistis audire vocem meam:
cur hoc fecistis? [3] Quam ob rem
nolui delere eos a facie vestra:
ut habeatis hostes, et dii eorum
sint vobis in ruinam. [4] Cumque
loqueretur Angelus Domini hæc
verba ad omnes filios Israel: ele-
vaverunt ipsi vocem suam, et
fleverunt. [5] Et vocatum est no-
men loci illius: Locus flentium,
sive lacrymarum: immolaveruntque ibi hostias Domino.

panaikinti savo sandoros su jumis per amžius, [2] bet su sąlyga,
kad jųs nedarysite sandoros su
šitos žemės gyventojais ir iš-
griausite jųjų altorius; o jųs ne-
norėjote klausyti mano balso.
Kodėl tai padarėte? [3] Užtat aš
nebenorėjau jų išnaikinti iš po
jusų akių, kad turėtumėte ne-
prietelių ir jųjų dievai butų
jums prapultimi. [4] Kuomet Vieš-
paties aniolas kalbėjo šituos žo-
džius visiems Izraėlio sunums,
jie pakėlė savo balsą ir verkė.
[5] Todėl ana vieta buvo pramin-
ta vardu: Verkiančiųjų arba Ašarų vieta. Tenai jie atnašavo Viešpačiui aukų.

2. Religijinis Izraėlio stovis Teisėjų laikais.

[6] Dimisit ergo Josue populum,
et abierunt filii Israel unusquis-
que in possessionem suam, ut
obtinerent eam: [7] servieruntque
Domino cunctis diebus ejus, et
seniorum, qui longo post eum
vixerunt tempore, et noverant
omnia opera Domini, quæ fece-

[6] Jozuei paleidus tautą, Izraė-
lio sunųs nuėjo sau kiekvienas
į savo dalį, kad ją apimtų. [7] Jie
tarnavo Viešpačiui, kolei buvo
gyvas Jozuė ir vyresnieji, gy-
venusieji ilgą laiką po jo ir ži-
nojusieji visus Viešpaties darbus,
kuriuos jis buvo padaręs su Iz-

atsiliepia vardu tojo, kurį atstovauja. — *Galgalos.* Vardas pirmosios vietos, kurioje buvo apsistoję Izraėlitai, kada perėjo per Jordaną. Vz. Joz. 4, 19. Ir tenai buvo apsireiškęs Jozuei aniolas. — *Verkiančiųjų vietą.* Ebr. *Bokhim.* Vz. žem. 4. ir 5. e. Kame buvo ta vieta, nežinia. — (**2**) *Bet su sąlyga...* Plg. Iš. 23, 32... 34, 12... Atk. 7, 2... — (**3**) *Kad turėtumėte neprietelių...* Plg. Sk. 33, 55; Joz. 23, 13. — (**4**) *Verkė.* Ebr. *ibku.* Iščia vardas *Bokhim.* — (**5**) *Arba ašarų.* Vulgatos priedas. - *Tenai jie atnašavo...* Sandoros šėtra, kame paprastai reikėjo atnašauti aukos, buvo tuomet Sile; bet kadangi ta vieta buvo pašvęsta Viešpaties apsireiškimu tautai per savo atstovą, todėl ir čia buvo valia daryti aukos.

2, 6—3, 6. Trumpai paminėjęs Izraėlitų ištikimumą Dievui prie gyvos Jozuės galvos ir vyresniųjų, mačiusių savo akimis Dievo s'ebuklus Palestinos užkariavime (2, 6-10), Teisėjų knygos autorius parodo, kaip paskiaus stabmeldystė ir atgaila rasdavosi Izraėlyje viena po kitos, ir mini jų pasekmes (2, 11-23); galop išskaito Viešpaties paliktas Kananiečių tautas ir jųjų santikius su Izraėlitais (3, 1-6).

(**6**) *Jozuei paleidus:* po didžio tautos susirinkimo Sikême, apie kurį pasakojama Joz. 24, 1... Joz. 24, 28-31 tekstas čionai atkartojamas beveik žodis į žodį. — (**7**) *Tarnavo Viešpačiui kolei...* Spėjama, kad Izraėlitai pasilikę ištikimi Viešpačiui apie 50 metų. — *Vyresnieji...* Tokie vyresnieji, parviršijantįs kitus netiek amžiu, kiek išmintimi, buvo pas visas Rytų tautas. Plg. Prad. 50, 7; Sk. 22, 7; Joz. 9, 11. — *Ir žinojusių:* mačiusių savo akimis, kaip didžius stebuklus darė Viešpats, padėdamas Izraėlitams užka-

rat cum Israel. [8] Mortuus est
autem Josue filius Nun, famu-
lus Domini, centum et decem
annorum, [9] et sepelierunt eum in
finibus possessionis suæ in Tham-
nathsare in monte Ephraim, a
septentrionali plaga montis Ga-
as. [10] Omnisque illa generatio
congregata est ad patres suos:
et surrexerunt alii, qui non no-
verant Dominum, et opera quæ
fecerat cum Israel.

[11] Feceruntque filii Israel ma-
lum in conspectu Domini, et
servierunt Baalim. [12] Ac dimi-
serunt Dominum Deum patrum
suorum, qui eduxerat eos de
terra Ægypti: et secuti sunt
deos alienos, deosque populo-
rum, qui habitabant in circuitu
eorum, et adoraverunt eos: et
ad iracundiam concitaverunt Do-
minum, [13] dimittentes eum, et
servientes Baal et Astaroth. [14]
Iratusque Dominus contra Is-
rael, tradidit eos in manu diri-
pientium: qui ceperunt eos, et
vendiderunt hostibus, qui habi-
tabant per gyrum: nec potue-
runt resistere adversariis suis:
[15] sed quocumque pergere vo-
luissent, manus Domini super
eos erat, sicut locutus est, et
juravit eis: et vehementer affli-

raėliu. [8] Viešpaties gi tarnas Nu-
no sunus Jozuė mirė, turėdamas
šimtą dešimtį metų, [9] ir jį pa-
laidojo jo tėviškės ribose Tam-
natsarėje ant Efraimo kalno į
šiaurę nuo Gaaso kalno. [10] Ir
visa ana karta buvo surinkta
pas jųjų tėvus, radosi gi kiti,
kurie nežinojo Viešpaties ir dar-
bų, kuriuos jis buvo padaręs su
Izraėliu.

[11] Izraėlio sunųs darė, kas bu-
vo pikta Viešpaties akyvaizdo-
je, ir tarnavo Baalams. [12] Jie
apleido Viešpatį, savo tėvų Die-
vą, kurs juos buvo išvedęs iš
Aigypto žemės ir sekė svetimus
dievus, dievus tautų, gyvenusių
aplink juos, jie juos garbino ir
sužadino Viešpaties rustybę, [13]
jį apleisdami ir tarnaudami Ba-
alui ir Astartėms. [14] Taigi, užsi-
rustinęs ant Izraėlio Viešpats,
padavė juos į plėšikų rankas, ku-
rie juos ėmė ir pardavė neprie-
teliams, gyvenusiems aplinkui;
ir jie neįstengė pasipriešinti sa-
vo neprieteliams, [15] bet kur tik
kreipdavosi, Viešpaties ranka bu-
davo ant jųjų, kaip jis jiems yra
kalbėjęs ir priesiekęs; ir jie bu-
vo labai prispausti. [16] Tuomet
Viešpats sužadino jiems teisė-

---

riauti Palestiną. — (**8. 9**) *Viešpaties gi tarnas...* Vz. Joz. 24, 29. 30. — (**10**) *Visa ana karta*: visi. kurie užaugę perėjo per Jordaną. — *Buvo surinkta...* Vz. Prad. 15. 15. — *Kiti. kurie nežinojo...* Mirusiųjų ainiai.

(**11**) *Darė, kas buvo pikta*: pasidavė stabmeldytstei. — *Baalams*. Pats žodis *Ba'al* reiškia tą pat. ką ir p o n a s, v i e š p a t s. Pas stabmeldžius taip vadinosi saulės dievaitis. Jis skaitėsi fyziškos gyvybės pradžia ir davėjas. Pas įvairias Kananiečių tautas jis turėjo įvairius vardus ir išvaizdas. Plg. Sk. 23, 28; žem. 11, 4; 4 Kar. 1. 2. — (**12**) *Kurs juos buvo išvedęs...* Izraėlio kaltybė buvo juo didesnė, kad iš Viešpaties, kurį apleido, buvo gavę daugybę geradaryscių, tuotarpu kad svetimi dievai nebuvo jiems nieko gera padarę. — (**13**) *Astartėms*. Astartė Fenikijiečių mėnulio deivė. Ji buvo garbinama draug su Baalu. Kaip Baalo garbinimas buvo žiaurus ir kruvinas, taip Astartės begėdiškas. — (**14**) *Į plėšikų*: Kananiečių, Pilistymų ir k. — *Kurie juos ėmė ir pardavė*. Ebr. t.: J i s j u o s p a r d a v ė. Pats Viešpats buvo atidavęs Izraėlitus jųjų neprieteliams, lygkad parduodamas vergijon. — (**15**) *Kaip jis jiems yra kalbėjęs...* Plg. Kun. 26, 17... Atk. 28. 25... — (**16**) *Sužadino jiems teisėjus.* Viešpats buvo nuolat gailiaširdis.

cti sunt. 16 Suscitavitque Domi-
nus judices, qui liberarent eos
de vastantium manibus: sed nec
eos audire voluerunt. 17 forni-
cantes cum diis alienis, et ad-
orantes eos. Cito deseruerunt
viam, per quam ingressi fuerant
patres eorum: et audientes man-
data Domini, omnia fecere con-
traria. 18 Cumque Dominus ju-
dices suscitaret, in diebus eo-
rum flectebatur misericordia, et
audiebat afflictorum gemitus, et
liberabat eos de cæde vastan-
tium. 19 Postquam autem mor-
tuus esset judex, revertebantur,
et multo faciebant pejora quam
fecerant patres eorum, sequen-
tes deos alienos, servientes eis,
et adorantes illos. Non dimise-
runt adinventiones suas, et viam
durissimam, per quam ambula-
re consueverunt.

20 Iratusque est furor Domi-
ni in Israel, et ait: Quia irritum
fecit gens ista pactum meum,
quod pepigeram cum patribus
eorum, et vocem meam audire
contempsit: 21 et ego non dele-
bo gentes, quas dimisit Josue,
et mortuus est: 22 ut in ipsis
experiar Israel, utrum custodi-
ant viam Domini, et ambulent
in ea, sicut custodierunt patres
eorum, an non. 23 Dimisit ergo
Dominus omnes nationes has,
et cito subvertere noluit, nec
tradidit in manus Josue.

jus, kad juos išliuosuotų iš pri-
spaudėjų rankų, bet nei tųjų jie
nenorėjo klausyti. 17 paleistu-
vaudami su svetimais dievais ir
juos garbindami. Veikiai jie pa-
metė kelią, kuriuo buvo vaikš-
čioję jų tėvai, ir girdėdami Vieš-
paties įsakymus, jie visa darė
priešingai. 18 Kuomet Viešpats
sužadindavo teisėjus, jų dienose
jis pasiduodavo mielaširdystei,
išklausydavo prispaustųjų vai-
tojimus ir juos išliuosuodavo
nuo plėšikų smugių. 19 Mirus gi
teisėjui jie grįždavo atgal ir da-
rydavo daug piktesnius dalykus,
negu buvo padarę jų tėvai, sek-
dami svetimus dievus, jiems tar-
naudami ir juos garbindami. Jie
nepamesdavo savo prasimanymų
ir kiečiausio kelio, kuriuo buvo
papratę vaikščioti.

20 Taigi, Viešpaties rustybė
užsidegė prieš Izraėlį, ir jis ta-
rė: Kadangi šita tauta niekais
pavertė mano sandorą, kurią bu-
vau padaręs su jų tėvais, panie-
kino ir neklauso mano balso, 21
ir aš neišnaikinsiu tautų, kurias
paliko Jozuė numirdamas, 22 kad
jomis išmėginčiau Izraėlį, ar jie
sergės Viešpaties kelią ir juo
vaikščios, kaip jų tėvai sergėjo,
ar ne. 23 Taigi, Viešpats paliko
visas šitas tautas ir nenorėjo
veikiai išnaikinti, neigi padavė
į Jozuės rankas.

Apie teisėjų pareigas vz. Įvedimą, p. 836. — (17) *Paleistuvaudami*: pasiduodami stabmeldystei. Plg. Iš. 34, 15 ir k. — (18) *Kuomet Viešpats...* Ebr. t.: kuomet Viešpats sužadindavo teisėjus, Viešpats budavo su teisėju ir juos išgelbėdavo iš jųjų neprietelių rankos per visas teisėjų dienas, nes Viešpats pasiduodavo... — (19) *Kiečiausio kelio*: savo pikto pasielgimo, kuriame buvo sukietėję.

(21) *Aš neišnaikinsiu...* Už sandoros neužlaikymą Viešpats nutaria neišpildyti savo pažadėjimo išnaikinti Kananiečius. Plg. Iš 23, 23, 27 ir k. — *Kurias paliko Jozuė...* Plg. Joz. 23, 13. — (22) *Kad jomis išmėginčiau...* Ir skirdamas teisingą bausmę, Viešpats nejieško tautos prapulties, bet nori, kad bausmė ją priverstu pasitaisyti.

Caput III. 1 Hæ sunt gentes,
quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelem, et omnes,
qui non noverant bella Chananæorum:
2 ut postea discerent
filii eorum certare cum hostibus, et habere consuetudinem
prœliandi:
3 quinque satrapas
Philisthinorum, omnemque Chananæum, et Sidonium, atque Hevæum, qui habitabat in monte
Libano, de monte Baal Hermon
usque ad introitum Emath.
4 Dimisitque eos, ut in ipsis experiretur Israelem, utrum audiret mandata Domini quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non.
5 Itaque
filii Israel habitaverunt in medio Chananæi, et Hethæi, et
Amorrhæi, et Pherezæi, et Hevæi, et Jebusæi:
6 et duxerunt
uxores filias eorum, ipsique filias suas filiis eorum tradiderunt, et servierunt diis eorum.

3. perskyrimas. 1 Šitos yra
tautos, kurias Viešpats paliko,
kad jomis pamokytu Izraėlį ir
visus, nežinojusius Kananiečių
karių,
2 idant paskui jų sunųs
išmoktu kovoti su neprieteliais
ir įgytu įprotį kariauti:
3 Penki Pilistymų kunigaikščiai, visi
Kananiečiai, Sidoniečiai ir Hevejiečiai, gyvenusieji Libano kalnuose nuo Baal-Ermono kalno
iki Emato įėjimui.
4 Jis juos paliko, kad jais išmėgintu Izraėlį,
ar klausys Viešpaties paliepimų,
kuriuos jis buvo davęs jųjų tėvams per Mozę, ar ne.
5 Taigi,
Izraėlio sunųs gyveno tarp Kananiečių, Hetiečių, Amoriečių,
Pereziečių, Hevejiečių ir Jėbuziečių,
6 vedė moterimis jųjų
dukteris ir patįs davė jų sunums
savo dukteris, ir tarnavo jų dievams.

II. Izraėlio Teisėjų istorija. 1. Prispaudimai ir išliuosavimai, įvykusieji po pirmo aniolo perspėjimo. 1) Otoniėlis, Aodas ir Samgaras.

7 Feceruntque malum in conspectu Domini, et obliti sunt

7 Jie darė pikta Viešpaties
akyvaizdoje ir užmiršo savo Die-

(3, 1) *Pamokytu.* Ebr.: išmėgintu, — *Ir visus*: tai yra, visus. — *Kananiečių karių*: kurios įvyko prie gyvos Jozuės galvos. — (2) *Idant paskui.* Ebr. t.: „tiktai kad pamokius Izraėlio sunų kartas, mokant juos kovos, tiktai tuos, kurie pirma tų dalykų nežinojo“. Viešpats nori pažinti busiančiųjų kartų pasielgimą ir jis pasieks tą dalyką, mokydamas anas kartas kovoti; kovoti gi jos turės su Kanaano tautomis. — (3) *Penki Pilistymų kunigaikščiai.* Ebr. *sarnim.* Jų miestai buvo Gaza, Azotas, Askalonas, Gėtas ir Akaronas. Plg. Joz. 13, 2 - 6 — *Visi Kananiečiai*: išvardinti aug. 1, 21. 27 - 36. — *Sidoniečiai.* Taip vadinosi Pinikijiečiai nuo savo sostinės Sidono vardo. — *Hevejiečiai...* Plg. Joz. 11, 3; 13, 5. Sk. 13, 22. — (4) *Kad jais išmėgintu..* Tai buvo svarbiausis tikslas visų nelaimių, kurios buvo siųstos ant Izraėlio teisėjų laikais. — (5) *Tarp Kananiečių...* Plg. Iš. 33, 2; 34, 11. — (6) *Vedė moterimis... tarnavo...* Buvo tai didelis prasikaltimas prieš Viešpaties įsakymus. Moterystės su svetimtaučiais buvo Izraėlitams uždraustos ypač dėlto, kad jos vedė stabmeldystėn. Plg. Iš. 34, 16.

3, 7 - 31. Izraėlitai atiduoti už stabmeldystę į Mėzopotamijos karaliaus Kusano rankas, ima daryti atgailą ir susilaukia išgelbėtojo Otoniėlio (7—11). Sugrįžusius į stabmeldystę ir vėl darančius atgailą išliuosuoja nuo Moabitų prispaudimo Aodas (12—30). Samgaras užmuša 600 Pilistymų (31. e.)

(7) *Astartėms.* Ebr. *'ašeroth*, t. y. įvaizdinimai deivės *'Ašerah.* Buvo tai

Dei sui, servientes Baalim et
Astaroth. 8 Iratusque contra Is-
rael Dominus, tradidit eos in
manus Chusan Rasathaim regis
Mesopotamiæ, servieruntque ei
octo annis. 9 Et clamaverunt ad
Dominum: qui suscitavit eis sal-
vatorem, et liberavit eos, Otho-
niel videlicet filium Cenez, fra-
trem Caleb minorem: 10 fuitque
in eo Spiritus Domini, et judi-
cavit Israel. Egressusque est ad
pugnam, et tradidit Dominus in
manus ejus Chusan Rasathaim
regem Syriæ, et oppressit eum.
11 Quievitque terra quadraginta
annis, et mortuus est Othoniel
filius Cenez.

12 Addiderunt autem filii Is-
rael facere malum in conspectu
Domini: qui confortavit adver-
sum eos Eglon regem Moab:
quia fecerunt malum in conspe-
ctu ejus. 13 Et copulavit ei fi-
lios Ammon, et Amalec: abiit-
que et percussit Israel, atque
possedit Urbem palmarum. 14
Servieruntque filii Israel Eglon
regi Moab decem et octo annis:
15 et postea clamaverunt ad Do-
minum: qui suscitavit eis sal-
vatorem vocabulo Aod, filium

vą, tarnaudami Baalams ir As-
tartėms. 8 O Viešpats, užsirusti-
nęs ant Izraėlio, padavė juos į
Mėzopotamijos karaliaus Kusan-
Rasataimo rankas, ir jie jam tar-
navo aštuonerius metus. 9 Jie
šaukėsi į Viešpatį, ir tasai jiems
sužadino išgelbėtoją, kurs juos
išliuosavo, butent Kenėzo sunų,
jaunesnįjį Kalėbo brolį Otonię-
lį. 10 Viešpaties Dvasia buvo
jame, ir jis teisė Izraėlį. Kada
jis išėjo kovon, Viešpats pada-
vė į jo rankas Syrijos karalių
Kusan-Rasataimą, ir jis jį apga-
lėjo. 11 Žemė turėjo ramybę per
keturias dešimtis metų, ir Ke-
nėzo sunus Otoniėlis numirė.

12 O Izraėlio sunųs vėl ėmė
daryti pikta Viešpaties akyvaiz-
doje, kurs sustiprino prieš juos
Moabo karalių Egloną, nes jie
buvo padarę pikta jo akyse. 13
Jis suvienijo Amono ir Amalė-
ko sunus su Eglonu, kurs išėjęs
sumušė Izraėlį ir paėmė Pal-
mių miestą. 14 Izraėlio sunųs tar-
navo Moabo karaliui Eglonui
aštuonioliką metų; 15 o pa-
skui šaukėsi į Viešpatį. Jis jiems
sužadino išgelbėtoją Jėminio su-
naus Gėros sunų, vardu Aodą,

---

tikriausiai ta pati deivė, ką ir Astartė, Plg. Iš. 34, 13 paaišk. — (8) *Padavė.* Ebr. t.: p a r d a v ė, tarsi imdamas tuo budu atlyginimą už įžeistą savo garbę.— *Mėzopotamijos.* Ebr. *'Aram naharaim*, lyguma tarp dviejų upių, t. y. Tigrio ir Euprato.— (9) *Kenėzo sunų...* Jis buvo jau žymus savo narsumu dar prie gyvos Jozuės galvos. Plg. aug. 1, 13; Joz. 15, 16 - 19. — *Otoniėlį.* Ebr. *'Othni'el.* — (10) *Viešpaties Dvasia...* Išrinktieji S. Į. vyrai, pasilikdami po tokiuo nepaprastu Dievo Dvasios veikimu, įgydavo galę įvykdyti stebuklingus dalykus, ar tai pranašaujant, ar darant stebuklus, ar atliekant veikalus, perviršijančius žmonių jiegas. — *Syrijos.* Ebr. *'Aram*

(12) *Moabo.* Moabitai ir Amonitai buvo kilę iš dviejų Loto sunų. Vz. Prad. 19, 30. Moabitai gyveno į pietryčius nuo Mirties juros; o į šiaurryčius nuo jų buvo Amonitų kraštas. Jųdviejų žemės dalis, atimta Amoriečių karaliaus Sehono, teko paskui Izraėlitams. Tai buvo svarbi priežastis neapykantos Moabitų ir Amonitų į Izraėlį. Plg. žem. 11, 13... Sk. 21, 21 - 31; Atk. 2, 26 - 37. — (13) *Amalėko sunus.* Su jais Izraėlitai buvo sisirėmę pirmą sykį ką tik išėję iš Aigypto. Plg. Iš, 17, 8... — *Palmių miestą:* Jėriką. Vz. aug. 1, 16. — (14) *Izraėlio sunųs tarnavo:* ne visi, bet ypač gyvenusieji vidurinėje ir pietinėje Palestinoje. — (15) *Jėminio:* Benjamino. Jo anukas buvo Gėra. Vz. 1

Gera, filii Jemini, qui utraque
manu pro dextera utebatur. Mi-
seruntque filii Israel per illum
munera Eglon regi Moab. 16 Qui
fecit sibi gladium ancipitem, ha-
bentem in medio capulum lon-
gitudinis palmæ manus, et ac-
cinctus est eo subter sagum
in dextro femore. 17 Obtulitque
munera Eglon regi Moab. Erat
autem Eglon crassus nimis. 18
Cumque obtulisset ei munera,
prosecutus est socios, qui cum
eo venerant. 19 Et reversus de
Galgalis, ubi erant idola, dixit
ad regem: Verbum secretum ha-
beo ad te, o rex. Et ille impe-
ravit silentium: egressisque om-
nibus qui circa eum erant, 20
ingressus est Aod ad eum: se-
debat autem in æstivo cœnacu-
lo solus, dixitque: Verbum Dei
habeo ad te. Qui statim surre-
xit de throno. 21 Extenditque
Aod sinistram manum, et tulit
sicam de dextro femore suo, in-
fixitque eam in ventre ejus 22
tam valide, ut capulus seque-
retur ferrum in vulnere, ac pin-
guissimo adipe stringeretur. Nec
eduxit gladium, sed ita ut per-
cusserat, reliquit in corpore: sta-
timque per secreta naturæ alvi

kurs valdė abiem rankom lygiai
kaip dešine. Izraėlio sunųs siun-
tė per jį Moabo karaliui Eglo-
nui dovanų. 16 Aodas pasidarė
sau abiem ašmenim aštrų kala-
viją, kurs turėjo kriaunas ran-
kos delno platumo, ir jį prisise-
gė po apsiaustu ant dešiniosios
kulšies. 17 Taip jis nunešė Moa-
bo karaliui Eglonui dovanų. Eg-
lonas gi buvo begal riebus. 18
Atidavęs jam dovanas, jis pa-
lydėjo savo draugus, kurie bu-
vo su juo atėję. 19 Paskui su-
grįžęs iš Galgalos, kame buvo
stabai, jis tarė karaliui: Turiu
tau, o karaliau, šį-tą slapčiai pa-
sakyti. Tasai liepė nutilti. Vi-
siems aplink jį buvusiems išė-
jus, 20 įėjo pas jį Aodas; jis gi
sėdėjo vienas vasarnamyje, ir
Aodas jam tarė: Turiu tau pa-
sakyti Dievo žodį. Jis tuojau
atsikėlė nuo sosto, 21 o Aodas
ištiesė savo kairiąją ranką, ėmė
nuo savo dešiniosios kulšies du-
reklį ir jį įsmeigė į jo pilvą 22
taip smarkiai, kad ir kriaunos
suėjo paskui ašmenis į žaizdą ir
prasmego taukų storume. Jis
tat nebeištraukė kalavijo, bet
paliko kune, taip kaip buvo į-
smeigęs; ir tuojau pilvo mėšlai

Kron. 8, 3. Aodas gi (ebr. *'Ehud*) Gėros ainis. — *Kurs valdė...* Anot ebr. t., jis buvęs kairiarankis.— *Dovanų.* Buvo tai užkrauti ant Izraėlitų mokesčiai. — (**16**) *Kurs turėjo..* Ebr. t. nurodytas paties dureklio ilgumas: *gomed*; bet koks tai buvo mastas, nežinia. — *Ant dešinės kulšies.* Paprastai kalavijas prisegamas pašonėje iš kairės pusės. Prisisegdamas jį po apsiaustu iš dešinės pusės. Aodas rodėsi visai neturįs ginklų; tuotarpu jam kaipo kairiarankiui buvo patogiaus jį išten išsitraukti. — (**18**) *Atidavęs...* Ebr. t.: „Ir atsitiko, kuomet pabaigė atiduoti dovanas, jis (Aodas) paleido žmones, kurie dovanas nešė“. Taip Aodas pasirupino, kad jo palydovai turėtu gana laiko ištrukti, jei sumanymas nebutu pasisekęs. — (**19**) *Sugrįžęs iš Galgalos.* Nuo Jėriko iki Galgalai buvo apie pusantros valandos kelio. — *Stabai*: akmeninės stabų stovylos. — *Tasai liepė nutilti.* Ebr. t.: J i s t a r ė *has*, t. y tss. Buvo tai ženklas dvariškiams išeiti. — (**20**) *Įėjo pas jį*: prisiartino. — *Vasarnamyje.* Ebr. *'alijah.* Taip vadinosi kambaris, padarytas ant gulsčio rytiečių namuose stogo. — *Dievo žodį.* Neišreikšta Aodo mintis: kad Dievas nori tavo mirties. — *Atsikėlė*, norėdamas su pagarba išklausyti Dievo žodžius. — (**22**) *Tuojau pilvo...* Ebr. t. prasmė čionai neaiški, nes nežinia, ką tikrai reiškia žodis *parš'donah.* — Išliuosuoda-

stercora proruperunt. 23 Aod
autem clausis diligentissime
ostiis cœnaculi, et obfirma-
tis sera, 24 per posticum egres-
sus est. Servique regis ingressi
viderunt clausas fores cœnacu-
li, atque dixerunt: Forsitan pur-
gat alvum in æstivo cubiculo.
25 Expectantesque diu donec
erubescerent, et videntes quod
nullus aperiret, tulerunt clavem:
et aperientes invenerunt domi-
num suum in terra jacentem
mortuum. 26 Aod autem, dum
illi turbarentur, effugit, et per-
transiit Locum idolorum, unde
reversus fuerat. Venitque in Sei-
rath: 27 et statim insonuit buc-
cina in monte Ephraim: descen-
deruntque cum eo filii Israel,
et ipso in fronte gradiente. 28
Qui dixit ad eos: Sequimini me:
tradidit enim Dominus inimicos
nostros Moabitas in manus no-
stras. Descenderuntque post eum,
et occupaverunt vada Jordanis
quæ transmittunt in Moab: et
non dimiserunt transire quem-
quam: 29 sed percusserunt Moa-
bitas in tempore illo, circiter
decem millia, omnes robustos
et fortes: nullus eorum evade-
re potuit. 30 Humiliatusque est
Moab in die illo sub manu Is-
rael: et quievit terra octogin-
ta annis.

išėjo paprastu keliu. 23 Aodas
gi, uždaręs rupestingiausiai kam-
bario duris ir užrakinęs, 24 išėjo
pro užpakalines duris. Atėję ka-
raliaus tarnai matė užrakintas
kambario duris ir tarė: Jis ra-
si tuština vidurius vasariniame
kambaryje. 25 Palaukę ilgai, ko-
lei nesusigėdo, ir matydami, kad
niekas neatidaro, atsinešė raktą
ir atsirakinę rado savo poną gu-
lintį ant žemės mirusį. 26 Aodas
gi, pakilus tarp jų sumišimui,
išbėgo ir perėjęs per stabų vie-
tą, iš kur jis buvo sugrįžęs, atė-
jo į Seiratą. 27 Tuojau jis sutri-
mitavo trimitu Efraimo kalnuo-
se, ir Izraėlio sunųs leidosi su
juo žemyn, jam einant priešaky-
je. 28 Jis jiems tarė: Sekkite ma-
ne, nes Viešpats padavė musų
nepriételius Moabitus į musų
rankas. Jie nusileido paskui Ao-
dą, užėmė Jordano brastas, ku-
riomis pereinama į Moabą, ir
neivienam neleido pereiti. 29 Jie
užmušė anuo metu apie dešim-
tį tukstančių Moabitų, visus sti-
prius ir narsius vyrus, ir nei-
vienas iš jų negalėjo ištrukti.
30 Taip Moabas buvo tą dieną
nužemintas po Izraėlio ranka,
ir žemė ilsėjosi aštuonias de-
šimtis metų.

mas savo tautą iš Moabitų vergijos, Aodas pasirodė esąs tikras Viešpaties pažadintas Izraėlio išgelbėtojas; bet dar tuo pačiu nepasakyta, kad budas, kaip jis tą išgelbėjimą įvykdė butu buvęs Dievo nurodytas arba norėtas. Tik apie vieną Aodą iš visų Izraėlio teisėjų nėra pasakyta, kad Dievo Dvasia buvusi ant jo. Be to Aodo pasielgimas reikia teisti ne pagal krikščioniškosios doros įstatus, bet pagal ano laiko santikius (Aug.); Aodas galėjo buti įsitikrinęs, kad jam valia taip pasielgti, nes Moabitai ir kiti Izraėlio nepriételiai, taippat kaip ir pats Izraėlis, kiekvieną budą sunaikinti savo tautos nepriételį skaitė geru. — (**25**) *Kolei nesusigėdo.* Ebraizmas, kurs reiškia: labai ilgai. — (**26**) *Į Seiratą.* Kame buvo ta vieta, nežinoma. — (**27**) *Sutrimitavo trimitu:* šaukdamas į karę. — (**28**) *Jordano brastas.* Plg. Joz. 2, 7. Užėmus Jordano brastas, buvo užkirstas kelias Moabitams, bėgantiems iš Jėriko į savo šalį; o taipogi jie nebegalėjo susilaukti iš ten pagalbos. — (**29**) *Visus stiprius ir narsius.* Ebr. t.: visus riebius ir visus narsius.

31 Post hunc fuit Samgar fi-
lius Anath, qui percussit de Phi-
listhiim sexcentos viros vome-
re: et ipse quoque defendit Is-
rael.

31 Po Aodo buvo Anato sunus
Samgaras, kurs užmušė žagre
apie šešis šimtus Pilistymų, ir
jis taipogi apgynė Izraėlį.

2) Debora ir Barakas. a) Išliuosavimas Izraėlio nuo Jabino prispaudimo.

Caput IV. 1 Addideruntque
filii Israel facere malum in con-
spectu Domini post mortem
Aod, 2 et tradidit illos Dominus
in manus Jabin regis Chanaan,
qui regnavit in Asor: habuitque
ducem exercitus sui nomine Si-
saram, ipse autem habitabat in
Haroseth gentium. 3 Clamave-
runtque filii Israel ad Dominum:
nongentos enim habebat falca-
tos currus, et per viginti annos
vehementer oppresserat eos.

4 Erat autem Debbora prophetis
uxor Lapidoth, quæ judicabat po-
pulum in illo tempore. 5 Et se-
debat sub palma, quæ nomine
illius vocabatur, inter Rama et
Bethel in monte Ephraim: as-
cendebantque ad eam filii Is-
rael in omne judicium. 6 Quæ

4. perskyrimas. 1 Mirus Ao-
dui, Izraėlio sunųs vėl ėmė da-
ryti pikta Viešpaties akyvaizdo-
je, 2 o Viešpats juos padavė į
rankas Kanaano karaliaus Jabi-
no, kurs karaliavo Asore. Jis
turėjo savo kariuomenės vadą
vardu Sisarą, gyvenusį Pagonių
Harosėte. 3 Taigi, Izraėlio su-
nųs šaukėsi į Viešpatį; nes Ja-
binas turėjo devynis šimtus pjau-
tuvais apginkluotų vežimų ir bu-
vo juos labai prispaudęs per dvi-
dešimtį metų.
4 Buvo gi pranašė Lapidoto
pati Debora, kuri anuo metu
teisė tautą. 5 Ji sėdėdavo po
palme, kuri vadinosi jos vardu,
tarp Ramos ir Bėtėlio Efraimo
kalnuose, o Izraėlio sunųs atei-
davo pas ją su visokiomis bylo-
mis. 6 Ji siuntė ir pasivadino iš

(31) *Samgaras.* Ebr. *Šamgar.* Teisėjų knygos autorius regimai turėjo tik labai maža žinių apie Samgarą. — *Žagre.* Ebr. t.: lazda, kuria raginami įkinkyti į jungą jaučiai.

4, 1 - 24. Izraėlitai už nusidėjimus pakliuna į Kanaano karaliaus Jabino valdžią (1 - 3); darantiems atgailą Dievas siunčia pranašę ir teisėją Deborą ir liepia Barakui vesti Izraėlio sunus prieš Jabino karvedį Sisarą; Barakas, vedinas Zabulono ir Neftalio sunumis, draug su Debora laimėja kovą (4 - 16); Sisarą gi nužudo klastingai Jahėlė (17 - 24).

(4, 2) *Padavė.* Ebr. t.: pardavė. — *Asore.* Tas miestas buvo Neftalio įgiminės dalyje (vz. Joz. 19, 36). Jozuės laikais jis buvo sugriautas; bet dėlei Izraėlitų apsileidimo tapo atstatytas ir turėjo savo karalių iš Kananiečių. Plg. Joz. 11, 1... — *Pagonių Harosėte.* Kame buvo tas miestas, nežinia; vardas nurodo, kad jis priderėjo prie Galiliejos. Vz. Prad. 14, 1; Iz. 9, 1. — (3) *Pjautuvais apginkluotų.* Ebr. t.: geležimi apkaustytų.

(4) *Pranašė:* kaip Mozės ir Aarono sesuo Marija (vz. Iš. 15, 20) ir kitos įkvėptos moteris. Plg. 4 Kar. 22, 14. — *Debora.* Ebr. *D^eborah.* Tas vardas reiškia b i t ę. — *Teisė:* Pildė teisėjo pareigas ir turėjo išliuosuoti Izraėlitus nuo prispaudimo. — (5) *Po palme, kuri...* Ebr. t.: po Deboros palme. — *Ramos.* Dabar: E r R a m į šiaurę nuo Jeruzalės. — (6) *Kėdėso.* Lėvitų ir prieglaudos miestas (vz. Joz. 20, 7 ir k.).

misit, et vocavit Barac filium
Abinoem de Cedes Nephthali:
dixitque ad eum: Præcepit tibi
Dominus Deus Israel, vade, et
duc exercitum in montem Tha-
bor, tollesque tecum decem mil-
lia pugnatorum de filiis Neph-
thali, et de filiis Zabulon: [7] ego
autem adducam ad te in loco
torrentis Cison, Sisaram princi-
pem exercitus Jabin, et currus
ejus, atque omnem multitudi-
nem, et tradam eos in manu tua.
[8] Dixitque ad eam Barac: Si
venis mecum, vadam: si nolue-
ris venire mecum, non pergam.
[9] Quæ dixit ad eum: Ibo qui-
dem tecum, sed in hac vice vi-
ctoria non reputabitur tibi, quia
in manu mulieris tradetur Si-
sara. Surrexit itaque Debbora,
et perrexit cum Barac in Cedes.
[10] Qui, accitis Zabulon et Ne-
phthali, ascendit cum decem mil-
libus pugnatorum, habens Deb-
boram in comitatu suo. [11] Ha-
ber autem Cinæus recesserat
quondam a ceteris Cinæis fra-
tribus suis filiis Hobab, cogna-
ti Moysi: et tetenderat taber-
nacula usque ad vallem, quæ
vocatur Sennim, et erat juxta
Cedes. [12] Nuntiatumque est Si-
saræ quod ascendisset Barac fi-
lius Abinoem in montem Tha-
bor: [13] et congregavit nongen-
tos falcatos currus, et omnem

Neftalio Kėdėso Abinoėmo su-
nų Baraką ir jam tarė: Viešpats
Izraėlio Dievas, tau įsako: Eik
ir vesk kariuomenę į Taboro
kalną; imsi su savim dešimtį,
tukstančių kovotojų iš Neftalio
sunų ir iš Zabulono sunų; [7] aš
gi atvesiu pas tave prie Kisono
upelio Jabino kariuomenės vadą
Sisarą, jo vežimus ir visą dau-
gybę ir paduosiu juos į tavo
rankas. [8] Barakas jai tarė: Jei
eini draug su manim, aš eisiu;
o jei nenorėsi eiti su manim, ir
aš neeisiu. [9] Ji jam tarė: Aš, tie-
sa, eisiu su tavim, bet šiuo žy-
giu pergalėjimas nebus tau pa-
skaitytas, nes Sisara bus paduo-
tas į moteriškės ranką. Taigi,
Debora atsikėlė ir nuvyko su
Baraku į Kėdėsą. [10] Jis, pasi-
kvietęs Žabuloną ir Neftalį, iš-
ėjo su dešimčia tukstančių ko-
votojų, turėdamas draug su sa-
vim Deborą. [11] Kinitas gi Ha-
beris buvo seniaus atsiskyręs
nuo kitų savo brolių Kinitų, Mo-
zės genčio Hobabo sunų, ir bu-
vo ištiesęs šėtras iki slėniui,
kurs vadinasi Senimu ir yra ša-
ly Kėdėso. [12] Kuomet Sisarai
buvo pranešta, kad Abinoėmo
sunus Barakas pakilęs į Taboro
kalną, [13] jis surinko devynis šim-
tus pjautuvais apginkluotų ve-
žimų ir visą kariuomenę iš Pa-
gonių Harosėto prie Kisono upe-

Jis pavadintas *Neftalio* Kėdėsu, kad atskyrus nuo kitų to paties vardo miestų. — *Taboro*. Dabar Džebel et Tor. Yra tai gana augštas kalnas prie šiaurrytinio Jėzraėlio slėnio galo. — *Iš Neftalio sunų ir...* Tiedvi gimini kentėjo dabar daugiausiai vargo, todėl jųdviejų kovotojai eis prieš nepritelį. — (7) *Aš gi atvesiu...* Viešpats per Deborą žada pergalėjimą. — *Kisono*. Dabar Nahr el-Mogatta. Jis prasideda ant Taboro kalno, teka per Jėzraėlio slėnį į Tarpžemę jurą. — (8) *Jie ėmė draug..* Barakas išpradžios abejoja, bet padrąsintas Deboros pavyzdžiu drąsiai ima pildyti Dievo įsakymą (plg. Žyd. 11, 32). — (9) *I moteriškės ranką*. Debora apskelbia išanksto, kad didžiausį smugį užduos nepriteliui moteriškė Jahėlė. — (11) *Kinitas gi...* Vz. aug. 1, 16. Minima čionai aplinkybė, kaip pasirodo iš tolesnio pasakojimo, turėjo didelę įtekmę į kovos užbaigimą. — *Iki slėniui*. Ebr. t.: iki ąžuolui Saananim. Plg. Joz. 19, 33.

exercitum de Haroseth gentium
ad torrentem Cison. 14 Dixitque
Debbora ad Barac: Surge, hæc
est enim dies, in qua tradidit
Dominus Sisaram in manus tuas:
en ipse ductor est tuus. Descen-
dit itaque Barac de monte Tha-
bor, et decem millia pugnato-
rum cum eo. 15 Perterruitque
Dominus Sisaram, et omnes cur-
rus ejus, universamque multitu-
dinem in ore gladii ad conspe-
ctum Barac: in tantum, ut Si-
sara de curru disiliens, pedibus
fugeret, 16 et Barac persequere-
tur fugientes currus, et exerci-
tum usque ad Haroseth gen-
tium, et omnis hostium multi-
tudo usque ad internecionem
caderet.

17 Sisara autem fugiens per-
venit ad tentorium Jahel uxo-
ris Haber Cinæi. Erat enim pax
inter Jabin regem Azor, et do-
mum Haber Cinæi. 18 Egressa
igitur Jahel in occursum Sisa-
ræ, dixit ad eum: Intra ad me
domine mi: intra, ne timeas.
Qui ingressus tabernaculum ejus,
et opertus ab ea pallio, 19 dixit
ad eam: Da mihi, obsecro, pau-
lulum aquæ, quia sitio valde.
Quæ aperuit utrem lactis, et de-
dit ei bibere, et operuit illum.
20 Dixitque Sisara ad eam: Sta
ante ostium tabernaculi: et cum
venerit aliquis interrogans te,
et dicens: Numquid hic est ali-
quis? respondebis: Nullus est.
21 Tulit itaque Jahel uxor Ha-

lio. 14 O Debora tarė Barakui:
Kelkies, nes štai diena, kurioje
Viešpats pàdavė Sisarą į tavo
rankas; štai, jis pats yra tavo
vedėjas. Taigi, Barakas nusilei-
do nuo Taboro kalno ir draug
su juo dešimts tukstančių kovo-
tojų. 15 Viešpats išgąsdino kala-
vijo ašmenimis Sisarą, visus jo
vežimus ir visą daugybę, kuo-
met jie pamatė Baraką, taip kad
Sisara, nušokęs nuo vežimo, ėmė
bėgti pėsčias, 16 o Barakas vijo-
si bėgančius vežimus ir kariuo-
menę iki Pagonių Harosėtui, ir
iš neprietelių daugybės krito
visi iki vienam.

17 Sisara gi bebėgdamas at-
vyko į Kinito Haberio pačios
Jahėlės šėtrą; nes tarp Azoro
karaliaus Jabino ir Kinito Ha-
berio namų buvo santaika. 18
Taigi, Jahėlė, išėjus Sisarai prie-
šais, jam tarė: Įeik pas mane,
mano pone, įeik, nesibijok. Įėjęs
į jos šėtrą ir jos apdengtas ap-
siaustu, 19 jis jai tarė: Duok man,
meldžiamoji, truputį vandens,
nes esu labai ištroškęs. 19 Ji ati-
dengė puodynę pieno, davė jam
gerti ir vėl jį užklojo; 20 o Si-
sara jai tarė: Pastovėk ties šė-
tros anga, ir jei kas nors atėjęs
klaustu tavęs ir sakytu: Ar nė-
ra ko čionai? atsakysi: Nieko
nėra. 21 Taigi, Haberio pati Ja-
hėlė ėmė šėtros vynį pasiėmė

— **(13)** *Surinko devynis...* Ebr. t.: surinko visus savo vežimus, devynis šimtus geležimi apkaustytų vežimų. — **(14)** *Jis pats tavo vedėjas.* Ebr. t.: argi ne Viešpats eina pirm tavo veido. — **(15)** *Viešpats išgąsdino...* Taip apsireiškė Viešpaties pagalba. — *Taip kad Sisara.* Ebr. t.: ir Sisara.

(17) *Jahėlės šėtrą...* Sisara tikėjos čia niekas jo neieškosiąs, nes pas Rytų tautas svetimam vyrui kietai uždrausta įeiti į moterų butą; pavojaus iš Jahėlės arba jos vyro pusės jis nelaukė, nes tarp jo karaliaus ir Haberio buvo santaika. — **(18)** *Apsiaustu.* Ebr. ž. *s'mikhah* greičiaus reiškia antklodę. — **(21)** *Ėmė šėt-*

ber clavum tabernaculi, assumens pariter et malleum: et ingressa abscondite, et cum silentio posuit supra tempus capitis ejus clavum, percussumque malleo defixit in cerebrum usque ad terram: qui soporem morti consocians defecit, et mortuus
est. [22] Et ecce Barac sequens Sisaram veniebat: egressaque Jahel in occursum ejus, dixit ei: Veni, et ostendam tibi virum, quem quæris. Qui cum intrasset ad eam, vidit Sisaram jacentem mortuum, et clavum infixum in tempore ejus.

[23] Humiliavit ergo Deus in die illo Jabin regem Chanaan coram filiis Israel: [24] qui crescebant quotidie, et forti manu opprimebant Jabin regem Chanaan, donec delerent eum.

taipogi ir plaktuką ir, įėjus slapčia ir tylomis, pastatė vynį ant jo galvos smilkinio ir suduodama plaktuku įsmeigė į smagenis net iki aslai. Taip jis suvienydamas miegą su mirtimi apalpo ir numirė. [22] Ir štai, atėjo Barakas, vydamos Sisarą; Jahėlė gi, išėjus jam priešais, jam tarė: Eikš, aš tau parodysiu vyrą, kurio ieškai. Įėjęs pas ją, jis pamatė gulintį Sisarą numirusį ir vynį įsmeigtą į jo smilkinį.

[23] Taip tat Dievas nužemino aną dieną Kanaano karalių Jabiną akyse Izraėlio sunų, [24] kurie kasdien ėjo stipryn ir stipria ranka spaudė Kanaano karalių Jabiną, kolei jo nesunaikino.

b) Deboros giesmė.

Caput V. [1] Cecineruntque Debbora et Barac filius Abinoem in illo die, dicentes:

[2] Qui sponte obtulistis de Israel

5. perskyrimas. [1] Tą dieną Debora ir Abinoėmo sunus Barakas giedojo tokią giesmę:

[2] Jus iš Izraėlio, kurie noriai statėte

---

ros vynį: vieną iš vynių, prie kurių įkaltų žemėn pririšamos šėtros virvės. — *Taip jis suvienydamas miegą...* Anot ebr. t.: užmigęs apalpo ir numirė. Taip išsipildė, ką Debora (9. e.) išanksto apreiškė Barakui. Nors Jahėlė, klastingai nužudydama Sisarą, turėjo gerą tikslą padėti išsiliuosuoti Izraėlitams nuo prispaudimo, tečiaus Debora savo giesmėje negiria nužudymo aplinkybių, bet tik jo pasekmes, išsiliuosavimą Dievo tautos ir pražuvimą josios neprietelio, o Jahėlė šlovinama už savo drąsumą.

(24) *Ėjo stipryn...* Ebr. t.: Izraėlio sunų ranka darėsi vis sunkesnė Jabinui...

5, 1 - 32. Deboros giesmėje aprašyta poėtiškai tas pats apgalėjimas Sisaros, kurio istorija buvo papasakota augščiaus. Pirmoji giesmės dalis tai jos įžanga, kurioje Izraėlitai kviečiami šlovinti Viešpatį, minimos senesnės Dievo geradarystės ir aprašomas Izraėlio skurdas pirm kovos (2—8); antrojoje giesmės dalyje Izraėlitai vėl kviečiami šlovinti Viešpatį ir giriamos giminės, kurios dalyvavo kovoje, o nedalyvavusios peikiamos (9 - 17); galop trečioje dalyje minimos svarbiausios kovos aplinkybės (18 - 31).

(5, 1) *Debora ir... Barakas.* Nuo seniausių laikų šita giesmė vadinasi Deboros. Ji viena tikriausiai buvo jos autorė; tai gana aiškiai nurodo 3. ir 12. jos eil. Barakas tik draug su Debora giedojo tą giesmę. Deboros giesmė tai rinktinė perla tarp dailios šv. Rašto poėzijos; jos forma tikrai tobula; jos mintįs prakilnios ir labai gerai išreikštos; daug gražumo jai suteikia stebėtinas lyrizmas.

(2) *Jus iš Izraėlio...* Vulgatos gerai išreikšta ebr. teksto mintis; jo gi žodžiai,

animas vestras ad periculum, benedicte Domino.
3 Audite reges, auribus percipite principes:
Ego sum, ego sum quæ Domino canam,
psallam Domino Deo Israel.
4 Domine cum exires de Seir,
et transires per regiones Edom,
terra mota est, cœlique
ac nubes distillaverunt aquis.
5 Montes fluxerunt a facie Domini,
et Sinai a facie Domini Dei Israel.
6 In diebus Samgar filii Anath,
in diebus Jahel quieverunt semitæ:
et qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles devios.
7 Cessaverunt fortes in Israel, et quieverunt:
donec surgeret Debbora,
surgeret mater in Israel.
8 Nova bella elegit Dominus,
et portas hostium ipse sub-

į pavojų savo gyvybę, šlovinkite Viešpatį!
3 Klausykite, karaliai, išgirskite, kunigaikščiai!
Aš esu, tai aš, kuri giedosiu Viešpačiui;
mano psalmė skambės Viešpačiui, Izraėlio Dievui.
4 Viešpatie, kuomet ėjai iš Seiro
ir keliavai per Edomo kraštą,
žemė pasijudino, iš dangaus
ir iš debesų lašėjo vanduo.
5 Kalnai tekėjo kaip vanduo nuo Viešpaties veido
ir Sinajus nuo Viešpaties, Izraėlio Dievo, veido.
6 Anato sunaus Samgaro dienose,

Jahėlės dienose nutilo keliai,
Ir kurie jais vaikščiodavo, ėjo aplinkiniais takais.
7 Nyko drąsieji Izraėlyje ir jų nebebuvo,
kolei nepakilo Debora,
nepakilo motina Izraėlyje.
8 Viešpats išrinko naujas kares
ir pats išgriovė neprietelių

nors nevisai aiškųs, reiktu išversti taip: Užtat kad kunigaikščiai buvo vadais Izraėlyje, kad tauta noriai apsiėmė, šlovinkite Viešpatį. Taigi, šituose žodžiuose paduotas giesmės turinys; jie yra tarsi jos antrašas: Reikia šlovinti Viešpats, kad atsirado vadai, kurie vedė Izraėlį į kovą ir kad tauta nepabugo pavojaus, bet noriai apsiėmė eiti į karę. — (3) *Karaliai... kunigaikščiai.* Atsiliepimas į pagonių karalius ir kunigaikščius. — *Mano psalmė skambės.* Ebr. žodis *zamar,* psallere, sakomas apie giedojimą, skambinant draug ant muzikos instrumento stygų. — (4. 5) *Viešpatie...* Debora primena geradarystes Viešpaties suteiktas anksčiaus, kuomet jo vedama tauta ėjo nuo Sinajaus kalno Palestinos užkariautų. — *Ejai.* Ebr. ž. *ca'ad* sakomas apie iškilmingą eiseną. — *Seiro.* Seiro kalnai tarp Mirties juros ir Elaniškos įlankos; tai Edomo kraštas. Vz. Iš. 19, 1... Plg. Atk. 33, 2. — *Tekėjo kaip vanduo*: pasijudino. — *Ir Sinajus* Ebr.: tasai Sinajus. — (6) *Anato sunaus...* Vz. aug. 3, 31. Primenamas Izraėlio stovis, kolei dar nebuvo apgalėtas Sisara.—*Jahėlės.* Jahėlė neprašalino Izraėlio nelaimių, kolei Dievo įkvėpta Debora draug su Baraku nesukėlė tautos prieš prispaudėjus; nes tik tuomet Jahėlei pasitaikė proga nužudyti Sisarą. — *Nutilo keliai*: nes bijodami pavojaus žmonės jais nebevaikščiodavo, o kam butinai reikėjo eiti, tas rinkdavosi ne tiesų kelią, bet aplinkinius takus. — (7) *Nyko drąsieji...* Stoka drąsių karžygių padarė tai, kad keliai tapo pavojingi. Yra tai naujas liudno tautos stovio apsireiškimas. — *Kolei nepakilo.* Ebr. t.: Kolei nepakilau aš, Debora, nepakilau... — *Motina.* Kaip Rymiečiai vadino savo tėvynės išgelbėtojus pater patriae, taip teisingai Debora vadinosi savo tautos motina. — (8) *Viešpats išrinko...* Ebr. t. čionai išreikšta Izraėlio nelaimių priežastis, stabmeldystė: Jis (Iz-

vertit:
clypeus et hasta si apparuerint
in quadraginta millibus Israel.
9 Cor meum diligit principes Israel:
qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino.
10 Qui ascenditis super nitentes asinos,
et sedetis in judicio,
et ambulatis in via, loquimini.
11 Ubi collisi sunt currus, et hostium suffocatus est exercitus,
ibi narrentur justitiæ Domini
et clementia in fortes Israel:
tunc descendit populus Domini ad portas, et obtinuit principatum.
12 Surge, surge Debbora,
surge, surge, et loquere canticum:
surge Barac, et apprehende captivos tuos fili Abinoem.

vartus;
o nesimatė skydo ir jieties
keturiose dešimtyse Izraėlio tukstančių.
9 Mano širdis myli Izraėlio kunigaikščius.
Jųs, kurie savo valia stojote įpavojų, šlovinkite Viešpatį.
10 Kurie jojate spindinčiais asilais,
sėdite teisme
ir einate keliu, pritarkite.
11 Kame sulaužyta vežimai ir sunaikinta neprietelių kariuomenė,
ten tebuna skelbiama Viešpaties teisybė
ir jo malonumas Izraėlio drąsiesiems.
Tuomet Viešpaties tauta nusileido prie vartų ir įgijo viešpatavimą.
12 Kelkies, kelkies, Debora,
kelkies, kelkies ir giedok giesmę;
kelkies, Barake, ir sugauk savo belaisvius, Abinoėmo sunau.

---

raėlis) išsirinko naujus dievus, o štai karė buvo vartuose, t. y. už stabmeldystę ant Izraėlio buvo siųsta neprietelių užpuolimas, tuo tarpu kad Izraėlitai visai neturėjo kuo gінties. — *Keturiose dešimtyse...* Apribota skaitlinė pavartota čionai užuot didelės neapribotos.

(9) *Mano širdis...* Ebr. t.: „mano širdis Izraėlio kunigaikščiams". Pradėdama naują paraginimą šlovinti Viešpatį, Debora išreiškia didį savo palankumą Izraėlio karžygiams. — (10) *Kurie jojate...* Neesant arklių, vadai ir turtingi žmonės jodinėdavo stipriais, gerai nupenėtais, todėl spindinčiais asilais. — *Sėdite teisme.* Dabartiniame ebr. t.: sėdite ant kilimų. Visi didi ir maži kviečiami giedoti draug ir šlovinti Viešpatį. — (11) *Kame sulaužyta...* Vulgatos prasmė aiški; bet ji labai skiriasi nuo dabartinio ebr. t., kurs, regisi, sugadintas. Aiškintojų jis labai nevienodai verčiamas, pvd.: „Plėšimo vieta tapo džiaugsmo namais; tenai pasakokite apie Viešpaties teisingumą, kurį jis suteikė aniems miestams, juos paliuosuodamas nuo jungo" arba: „Tegul balsai šaudančiųjų vilyčiomis iš tarpo vandens lovių šlovina Viešpaties geradarystes, jo kunigaikščio Izraėlyje pergalėjimą; tuomet Viešpaties tauta nuėjo prie vartų". Butu tai pakvietimas šlovinti Viešpatį tų kovotojų, kurie, pasibaigus karei, grįžo prie savo kasdieninių darbų ir užsiimdami uke dabar ramiai girdo savo bandas iš vandens lovių. — *Ir įgijo viešpatavimą.* Tų žodžių visai nėra ebr. t. ir kituose vertimuose. — (12) *Sugauk savo belaisvius.* Ebr. t. žodis į žodį reiktu taip išversti: imk nelaisvėn tavo nelaisvę. Taigi, Barakas, laimėjęs kovą, gali vesties paimtųjų nelaisvėn neprietelių burius, arba vesties su savim paliuosuotus iš neprietelių vergijos Izraėlitus. — (13) *Tautos liekanos...* Ebr. t.: Tuomet likusieiſ

13 Salvatæ sunt reliquiæ populi,
Dominus in fortibus dimicavit.

14 Ex Ephraim delevit eos in Amalec,
et post eum ex Benjamin in populos tuos o Amalec:
de Machir principes descenderunt,
et de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.
15 Duces Issachar fuere cum Debbora,
et Barac vestigia sunt secuti,
qui quasi in præceps ac barathrum se discrimini dedit:
diviso contra se Ruben,
magnanimorum reperta est contentio.
16 Quare habitas inter duos terminos,
ut audias sibilos gregum?
diviso contra se Ruben,
magnanimorum reperta est contentio.
17 Galaad trans Jordanem quiescebat,
et Dan vacabat navibus:
Aser habitabat in littore maris,
et in portubus morabatur.
18 Zabulon vero et Nephthali obtulerunt animas suas

13 Tautos liekanos išgelbėtos;
Viešpats kovojo per drąsiuosius.
14 Iš Efraimo buvo, kurs juos išnaikino Amalėke,
o paskui jį iš Benjamino atėjo ant tavo tautų, Amalėke.
Iš Machiro atėjo kunigaikščiai

ir iš Zabulono, kad vestų kariuomenę į kovą.
15 Isakaro vadai buvo su Debora
ir sekė pėdomis Barako,
kurs puolė į pavojų kaip į bedugnę.
Bet Rubenui pas save pasidalinus,
vaidai radosi tarp karžygių.

16 Kodėl gyveni tarp dviejų ribų,

kad klausytumeis bandų bliovimo?
Pasidalinus pas save Rubenui,
radosi tarp karžygių vaidai.
17 Galaadas anapus Jordano ilsėjosi
ir Danas buvo užimtas laivais.
Aseras gyveno ant juros kranto
ir pasiliko uostuose.
18 Zabulonas gi ir Neftalis statė savo gyvybes

---

apgalės prakilniuosius, — tuomet Viešpaties tauta man taps stipresne už karžygius. — (14) *Iš Efraimo...* Pagyrimas giminių, dalyvavusių kovoje. Ebr. t. reiktų išversti truputį kitaip: Iš Efraimo buvo, kurs juos išnaikino (išrovė jų šaknis) upelio slėnyje; paskui tave Benjaminas tarp tavo tautų; iš Machiro atėjo kunigaikščiai ir iš Zabulono vadai, lavinantis kareivius. — *Iš Machiro*, t. y. iš Manaso giminės, nes Machiras buvo Manaso sunus. Vz. Sk. 26, 29-33; Joz. 22, 31 ir k. — (15) *Kurs puolė...* Ebr. t.: Slėnyje jis (Isakaras) puolė jo (Barako) pėdomis. — *Bet Rubenui...* Papeikimas giminių, nedalyvavusių kovoje, o visupirmu Rubeno. Ebr. t. galima taip išversti: Pas Rubeno upelius buvo didi širdies apsvarstymai. Rubeno giminei tarp savęs besiginčijant, ar eiti padėtų ar ne, kova buvo laimėta, — (16) *Kodėl gyveni...* Ebr. t.: „Kodėl tu sėdėjai tarp tvartų, kad klausytumeis, kaip žaidžia vamzdžiais tarp bandų“. Rubeno sunųs, pašaukti į kovą, velijo klausyties vamzdžių balso prie savo bandų, o ne kariško trimito ant kovos lauko. — (17) *Galaadas*, t. y. Užujordanėje gyvenusi Manaso giminės pusė. — *Danas buvo...* Ebr. t.: Kodėl Danas pasiliko laivuose. Dano giminė turėjo uostą Joppėje; taipogi ir Asero giminė, gyvenusi prie juros, velijo žiurėti savo pirklystės.

(18) *Meromės krašte.* Ebr. t. reiktų išversti: ant lygumos augštumų,

morti in regione Merome.

19 Venerunt reges et pugnaverunt,
pugnaverunt reges Chanaan
in Thanach juxta aquas Mageddo,
et tamen nihil tulere prædantes.
20 De cœlo dimicatum est contra eos:
stellæ manentes in ordine et cursu suo,
adversus Sisaram pugnaverunt.
21 Torrens Cison traxit cadavera eorum,
torrens Cadumim, torrens Cison:
conculca anima mea robustos.

22 Ungulæ equorum ceciderunt,
fugientibus impetu, et per præceps ruentibus fortissimis hostium.
23 Maledicite terræ Meroz, dixit Angelus Domini:
maledicite habitatoribus ejus,
quia non venerunt ad auxilium Domini,
in adjutorium fortissimorum ejus.
24 Benedicta inter mulieres Jahel
uxor Haber Cinæi,

į mirties pavojų Meromės krašte.
19 Atėjo karaliai ir kovojo;

Kanaano karaliai kovojo
Tanache prie Magėdo vandenų,

vienok nenusinešė jokio grobio.

20 Iš dangaus buvo prieš juos kovota;
žvaigždės, pasilikdamos savo tvarkoje ir savo bėgyje,
kovojo prieš Sisarą.

21 Kisono upelis nunešė jų lavonus,
Kadumimo upelis, Kisono upelis.
Mano dušia, mindžiok jų galinguosius.
22 Arkliams nagos nukrito
dėlei smarkaus bėgimo, perkrintant nepritelių drąsiausiems.
23 Prakeikkite Merozo žemę, tarė Viešpaties Aniolas;
prakeikkite jos gyventojus,

nes neatėjo padėtų Viešpačiui,
padėtų jo drąsiausiems.

24 Pagirta teesie tarp moterų Jahėlė,
Kinito Haberio pati,

Aiškintojai supranta lygumos augštumas apie lygumą ant Taboro kalno viršunės. — (**19**) *Karaliai*: Jabino padėjėjai. — *Tanache prie Magėdo vandenų*: prie Kisono upelio, kurs teka per Magėdo slėnį. Plg. Joz. 12, 21. — (**20**) *Iš dangaus...* Dievas padėjo savo tautai kovoti, siųsdamas, anot žydų padavimo, didžiausią audrą. — *Žvaigždės...* Ebr. t.: ž v a i g ž d ė s k o v o j o i š s a v o t a k ų... Barakas rasi užpuolė savo nepritelius nakčia, šviečiant tik žvaigždėms. — (**21**) *Kisono...* Vz. aug. 4, 7. — *Kadumimo upelis*, t. y. senasis, arba iš senų laikų žinomas upelis. Vulgata paliko ebr. ž. q^{e}*dumim* neišverstą, lyg-kad tai butu buvęs kitos upės vardas. — *Mano dušia...* Tas atsiliepimas nurodo kritusiųjų ant kovos lauko daugybę. — (**22**) *Arkliams nagos...* Ebr. t.: tuomet arklių nagos trypė žemę. — (**23**) *Merozo žemę.* Merozas nežinomo miesto ar sodžiaus vardas. Jo gyventojai regimai galėjo ir turėjo padėti Izraėlitams, bet nenorėjo. — *Viešpaties Aniolas.* Vz. aug. 2, 1. — *Padėtų jo drąsiesiems.* Ebr. t.: padėti Viešpačiui tarp jo drąsiųjų. — (**24**) *Tegul bus laiminama...* Ebr.

et benedicatur in tabernaculo suo.
25 Aquam petenti lac dedit,
et in phiala principum obtulit butyrum.
26 Sinistram manum misit ad clavum,
et dextram ad fabrorum malleos,
percussitque Sisaram quærens in capite vulneri locum,
et tempus valide perforans.
27 Inter pedes ejus ruit: defecit, et mortuus est:
volvebatur ante pedes ejus,
et jacebat exanimis et miserabilis.
28 Per fenestram respiciens, ululabat
mater ejus: et de cœnaculo loquebatur:
Cur moratur regredi currus ejus?
quare tardaverunt pedes quadrigarum illius?
29 Una sapientior ceteris uxoribus ejus,
hæc socrui verba respondit:
30 Forsitan nunc dividit spolia,
et pulcherrima feminarum eligitur ei:
vestes diversorum colorum Sisaræ traduntur in prædam,
et supellex varia ad ornanda colla congeritur.

ir tegul bus laiminama savo šėtroje.
25 Prašančiam vandens ji davė pieno
ir kunigaikščių taurėje padavė sviesto.
26 Kairiąją ranką ištiesė prie vynies,
o dešinę prie kalvių plaktuko,
ir užmušė Sisarą, pajieškojus galvoje vietos žaizdai
ir smarkiai perverdama jo smilkinį.
27 Jis krito prie jos kojų, apalpo ir numirė,
rangėsi prie jos kojų
ir gulėjo negyvas ir apgailėtinas.
28 Žiurėdama pro langą, dejavo
jo motina ir kalbėjo iš kambario:
Kodėl užtrunka sugrįžti jo kariškas vežimas?
kodėl vėlinasi sugrįžti važiuotieji?
29 Viena išmintingesnė už kitas jo pačias
atsakė uošvei tuos žodžius:
30 Rasi dabar jis dalina išplėšas
ir jam išrenkama gražiausi iš moterų;
margi drabužiai atiduodami Sisarai kaipo grobis
ir sunešami įvairųs papuošalai kaklui pagrąžinti.

---

t.: tegul ji bus laiminama labiaus už moteris šėtroje. — (**25**) *Prašančiam vandens...* Vz. aug. 4, 17... — *Kunigaikščių*: gražiausioje, brangiausioje, kokią turėjo. — *Sviesto.* Tikriaus grietienės. — (**26**) *Užmušė Sisarą...* Ebr. t. tai išreiškšta gyviaus trumpais sakiniais: Ji užgauna Sisarą, ji sudaužo jam galvą; ji sutrupina ir perveria jo smilkinį. — (**27**) *Jis krito...* Ebr. t.: Jis susirietė prie jos kojų, krito, išsitiesė prie jos kojų, jis susirietė, krito; kame jis susirietė, ten jis krito sunaikintas. — (**28**) *Žiurėdama pro langą...* Tikriaus anot ebr. t.: pasilenkus prie lango dejavo Sisaros motina pro krotelius. Pas Rytų tautas langai moterų kambariuose dažnai turi medinius krotelius, pro kuriuos jos gali matyti, bet jų pačių nesimato. — (**29**) *Uošvei tuos žodžius.* Vulgatos pridėti žodžiai. Ebr. t. yra dar toks sakinys: Ir ji pati sau pasidarė tą atsakymą. — (**30**) *Rasi dabar...* Ebr. t.: Ar jie neranda, ar jie nedalina išplėšų? — Viena mergaitė, dvi mergaiti kiekvienam vyrui; — margas drabužis Sisaros grobis, išsiu-

31 Sic pereant omnes inimici tui Domine:
qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent.
32 Quievitque terra per quadraginta annos.

31 Taip tepražuna visi tavo neprieteliai, Viešpatie;
kurie gi tave myli, tegul blizga, kaip spindinti saulė užtekėdama.
32 Ir žemė ilsėjosi keturias dešimtis metų.

2. Išliuosavimas Izraėlitų nuo Madianitų prispaudimo.
1) Gedeono pašaukimas.

Caput VI. 1 Fecerunt autem
filii Israel malum in conspectu
Domini: qui tradidit illos in manu Madian septem annis, 2 et
oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra et speluncas in montibus, et munitissima
ad repugnandum loca. 3 Cumque sevisset Israel, ascendebat Madian et Amalec, ceterique orientalium nationum: 4 et apud
eos figentes tentoria, sicut erant in herbis cuncta vastabant usque ad introitum Gazæ: nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israel, non oves, non boves, non asinos. 5 Ipsi enim
et universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, et instar locustarum universa com-

6. perskyrimas. 1 Izraėlio gi
sunųs darė piktenybę Viešpaties akyvaizdoje, kurs juos padavė į Madiano rankas per septynerius metus, 2 ir jie buvo labai
prispausti. Tuomet jie pasidarė sau lindynių ir olų kalnuose ir labai sustiprintų vietų apsiginti. 3 Kada Izraėlis pasisėdavo
javų, ateidavo Madianas bei Amalėkas ir kitos rytų tautos, 4 ir
ištiesę pas juos šėtras, sunaikindavo visa, kas tebežaliavo, net iki Gazos įėjimui, ir visai nepalikdavo Izraėlyje nieko, kas buvo reikalinga gyvenimui, nei avių, nei jaučių, nei asilų. 5 Nes
jie patis ir visos jų bandos ateidavo su savo šėtromis, visa pripildydavo kaip skėriai, begalinė

---

vinėtų margų rubų grobis; margas drabužis, du išsiuvinėtu rubu pergalėtojo kaklui. — (**31**) *Taip tepražuna*... Giesmės užbaiga. — *Užtekėdama*. Anot ebr. t.: savo galybėje.

6, 1-40. Antrame teisėjų istorijos skyriuje pasakojama apie tai, kaip Izraėlitai nusikratė Madianitų jungo. Už naujus prasikaltimus jie buvo Madianitų labai varginami (1-6), o kuomet ėmė šaukties į Viešpatį, buvo atsiųstas pranašas, kurs juos sudraudė už nuolatinį nedėkingumą (7-10); tečiaus Viešpats teikėsi pašaukti per aniolą Izraėlitų išgelbėtų Gedeoną (11-16) ir jam pažadėjo savo padėjimą, įtikrindamas jį apie tai įvairiais stebuklais (17-40).

(**6, 1**) *Madiano*. Madianitai buvo Abraomo ainiai iš Keturos. Vz. Prad. 25, 1. Jų dauguma gyveno Elaniškos įlankos apylinkėse (vz. Iš. 2, 19 ir k.), bet nemaža Madianitų buvo Užujordanėje, kame jie gyveno sutartyje su Moabitais (plg. Prad. 36, 35; Sk. 25, 14-19; Joz. 13, 21) ir iš čia užpuldinėdavo Izraėlitus. — (**3**) *Ateidavo*: prisiartinant pjuties metui. — *Amalėkas*. Amalėkitai gyveno į pietus nuo Palestinos iki Aigyptui, bet nemaža jų buvo ir pačioje Palestinoje. Plg. žem. 12, 15.—*Kitos rytų tautos*. Ebr. t.: rytų sunųs, t. y. šėtrose gyvenusios Uolingosios Arabijos tautelės. — (**4**) *Iki Gazos įėjimui*. Taigi, perėję per Jordaną prie Bėtsano, jie sunaikindavo Ezdrelono slėnį ir ap-

plebant, innumera multitudo ho-
minum, et camelorum, quidquid
tetigerant devastantes. 6 Humi-
liatusque est Israel valde in con-
spectu Madian. 7 Et clamavit
ad Dominum postulans auxilium
contra Madianitas. 8 Qui misit
ad eos virum prophetam, et lo-
cutus est: Hæc dicit Dominus
Deus Israel: Ego vos feci con-
scendere de Ægypto, et eduxi
vos de domo servitutis, 9 et li-
beravi de manu Ægyptiorum, et
omnium inimicorum, qui affli-
gebant vos: ejecique eos ad in-
troitum vestrum, et tradidi vo-
bis terram eorum. 10 Et dixi:
Ego Dominus Deus vester, ne
timeatis deos Amorrhæorum, in
quorum terra habitatis. Et no-
luistis audire vocem meam.
11 Venit autem Angelus Do-
mini, et sedit sub quercu, quæ
erat in Ephra, et pertinebat ad
Joas patrem familiæ Ezri. Cum-
que Gedeon filius ejus excute-
ret atque purgaret frumenta in
torculari, ut fugeret Madian, 12
apparuit ei Angelus Domini, et
ait: Dominus tecum virorum for-
tissime. 13 Dixitque ei Gedeon:
Obsecro mi domine, si Dominus

daugybė žmonių ir kupranuga-
rių, ir sunaikindavo, ko tik pri-
siliesdavo. 6 Taigi, Izraėlis bu-
vo labai nužemintas Madiano
akyse. 7 Tuomet jis šaukėsi į
Viešpatį, melsdamas padėti prieš
Madianitus. 8 O Viešpats siuntė
pas juos vyrą pranašą, kurs kal-
bėjo: Štai, ką sako Viešpats, Iz-
raėlio Dievas: Aš padariau, kad
jūs išeitumėte iš Aigypto, ir jus
išvedžiau iš vergijos namų; 9
išliuosavau iš Aigyptiečių ran-
kos ir iš visų neprietelių, ku-
rie jus slėgė; aš juos išmėčiau,
jums įeinant, ir jums atidaviau
jųjų žemę. 10 Ir tariau: Aš Vieš-
pats, jūsų Dievas; nesibijokite
dievų Amoriečių, kurių žemėje
gyvenate. O jūs nenorėjote klau-
syti mano balso.
11 Taigi, Viešpaties Aniolas
atėjo ir atsisėdo po ąžuolu, bu-
vusiu Efroje ir priderėjusiu Ėz-
rio šeimynos tėvui Joasui. Kuo-
met jo sunus Gedeonas kulė
kviečius spaustuve ir vėtė, kad
bėgtu nuo Madiano, 12 jam pa-
sirodė Viešpaties Aniolas ir ta-
rė: Viešpats su tavim, drąsiau-
sis iš vyrų! 13 O Gedeonas jam
atsakė: Meldžiamasis mano pone!

---

skritai žymią Žadėtosios žemės dalį iki jos pakraščiui pietvakariuose — (**6**) *Nužemintas*. Ebr. t.: nusilpnintas. — (**8**) *Siuntė vyrą pranašą*. Jo vardas nežinomas. Pirma negu Viešpats suteiks reikalingą pagalbą, jis per pranašą primena senesnes savo geradarystes, kad pažadintu Izraėlį prie didesnės atgailos ir tikro sugrįžimo prie Dievo.— (**10**) *Amoriečių*: Kanaano gyventojų.

(**11**) *Ąžuolu*. Ebr. t.: terebintu (pistacia terebinthus). Tas medis dažnai sutinkamas Palestinoje. — *Efroje*. Ebr. *'Ofrah*. Buvo tai tikriausiai mažas miestelis Manaso giminės plote šiapus Jordano; jo vieta dabar nežinoma. — *Ezrio*... Ebr. t.: Joasui (kilusiam) iš Abiėzrio. Abiėzrio šeimyna priderėjo prie Manaso giminės. Vz. Joz. 17, 2; 1 Kron. 7, 18. — *Gedeonas*. Ebr. *Gid'on*. — *Kulė kviečius*... Taip darydavo tik beturčiai, kurie turėdavo labai maža javų. Gedeonas gi bijojo kulti savo javus viešai klojime, bet darė tai slapčia dėlei Madianitų baimės. — (**12**) *Viešpaties Aniolas*: Viešpats tokiame aniolo pavidale, kokiame jis kitados buvo apsireiškęs patriarkams. Apie apsireiškimą Viešpaties aniolo išvaizdoje kalbama 11 - 24, eil. Toliaus 25 - 32. eil. Viešpats apsireiškė Gedeonui kitaip nakčia sapne. — *Viešpats su tavim*. Ebr. *Jahveh 'imm^{e}kha*. Paprastas pas žydus pasveikinimas. Plg. Rut. 2, 4. — *Drąsiausis iš vyrų*. Ebr. *gibbor hechail*, drąsus karžygy. Plg. Joz. 1, 14. — (**13**) *Mano*

nobiscum est, cur apprehende-
runt nos hæc omnia? ubi sunt
mirabilia ejus, quæ narraverunt
patres nostri, atque dixerunt:
De Ægypto eduxit nos Domi-
nus? Nunc autem dereliquit nos
Dominus et tradidit in manu
Madian. [14] Respexitque ad eum
Dominus, et ait: Vade in hac
fortitudine tua, et liberabis Is-
rael de manu Madian: scito quod
miserim te. [15] Qui respondens
ait: Obsecro, mi Domine, in quo
liberabo Israel? ecce familia mea
infima est in Manasse, et ego
minimus in domo patris mei. [16]
Dixitque ei Dominus: Ego ero
tecum: et percuties Madian qua-
si unum virum. [17] Et ille, Si in-
veni, inquit, gratiam coram te,
da mihi signum quod tu sis qui
loqueris ad me. [18] Nec recedas
hinc, donec revertar ad te, por-
tans sacrificium, et offerens ti-
bi. Qui respondit: Ego præsto-
labor adventum tuum. [19] Ingres-
sus est itaque Gedeon, et coxit
hœdum, et de farinæ modio azy-
mos panes: carnesque ponens in
canistro, et jus carnium mittens
in ollam, tulit omnia sub quer-
cu, et obtulit ei. [20] Cui dixit
Angelus Domini: Tolle carnes
et azymos panes, et pone supra
petram illam, et jus desuper
funde. Cumque fecisset ita, [21]

jei Viešpats yra su mumis, ko-
dėl mus apnyko visi šitie da-
lykai? kame jo stebuklai, apie
kuriuos pasakojo musų tėvai ir
kalbėjo: Viešpats mus išvedė iš
Aigypto? O dabar Viešpats mus
apleido ir padavė į Madiano
rankas. [14] Viešpats į jį pažvel-
gė ir tarė: Eik su šita savo sti-
prybe ir išliuosuosi Izraėlį iš Ma-
diano rankos; žinok, kad aš ta-
ve siunčiau. [15] Jis atsakydamas
tarė: Meldžiamasis mano Vieš-
patie, kuo aš išliuosuosiu Izraė-
lį? štai, mano šeimyna paskuti-
nė tarp Manaso, o aš mažiausis
savo tėvo namuose. [16] Viešpats
jam tarė: Aš busiu su tavim, ir
tu užmuši Madianitus kaip vie-
nintėlį vyrą. [17] O jis tarė: Jei
radau tavo akyse malonę, duok
man ženklą, kad tu esi tasai,
kurs į mane kalbi. [18] Neatsi-
traukk iš čia, kolei aš nesugrį-
šiu prie tavęs ir neatsinešiu au-
kos, kad ją tau atnašaučiau.
Anas atsakė: Aš palauksiu ta-
vęs ateinant. [19] Taigi, Gedeonas
įėjo į vidų, išvirė ožiuką ir iš
miltų saiko iškepė neraugintos
duonos; įsidėjęs mėsą į pintinę,
o mėsos sriubą supylęs puodan,
nunešė visa po ąžuolu ir jam
padavė. [20] Viešpaties gi Anio-
las jam tarė: Imk mėsą ir ne-
raugintą duoną ir padėk ant

---

pone. Gedeonas atsiliepia mandagiai ir su pagarba, bet skaito kalbantį su juomi paprastu keleiviu. — (**14**) *Viešpats*: aniolo pavidale. — (**15**) *Mano Viešpatie*. Ebr. *'Adonai*, vardas duodamas Dievui, o nebe kaip aug. 13. eil. *Adoni*. Bet Gedeonas, regisi, dar nevisai isitikrinęs, kad su juomi kalba Dievas; tik truputį vėliaus jis įgaus pilną įsitikrinimą (vz. žem. 22. eil.) — (**16**) *Tu užmuši*... apgalėsi vienu susirėmimu. — (**17**) *Jei radau*. Rasi tikriaus anot LXX teksto: jei radau... ir suteiki man ženklą..., [18] neatsitrauk..,. — (**18**) *Aukos*. Ebr. *minchah*, kuri čionai reiškia ne duoninę auką, bet paprastą dovaną, atnašą. Plg. Prad. 32, 14. 19. Gedeonas tikisi, kad tikras Dievo pas jį apsilankymo ženklas bus žadėtasis apgalėjimas Madianitų; tuo gi tarpu jis nori aniolą tik pavaišinti. — (**19**) *Saiko*. Ebr. *'efah*, kuri lygi 38, 88 litr. (anot kitų 39, 4). Gedeonas iškepė labai daug duonos, kad tuo apstumu labiaus pagerbtu rytiečių budu svečią. — (**20**) *Sriubą išpilk*... Ta aplinkybė turėjo dar labiaus padidinti siebuklą. —

extendit Angelus Domini sum-
mitatem virgæ, quam tenebat
in manu, et tetigit carnes et
panes azymos: ascenditque ig-
nis de petra, et carnes, azymos-
que panes consumpsit: Angelus
autem Domini evanuit ex ocu-
lis ejus. 22 Vidensque Gedeon
quod esset Angelus Domini, ait:
Heu mi Domine Deus: quia vi-
di Angelum Domini facie ad fa-
ciem. 23 Dixitque ei Dominus:
Pax tecum: ne timeas, non mo-
rieris.

24 Ædificavit ergo ibi Gedeon
altare Domino, vocavitque illud,
Domini pax, usque in præsen-
tem diem. Cumque adhuc esset
in Ephra, quæ est familiæ Ez-
ri, 25 nocte illa dixit Dominus
ad eum: Tolle taurum patris tui,
et alterum taurum annorum se-
ptem, destruesque aram Baal,
quæ est patris tui: et nemus,
quod circa aram est, succide:
26 et ædificabis altare Domino
Deo tuo in summitate petræ
hujus, super quam ante sacrifi-
cium posuisti: tollesque taurum

anos uolos, o sriubą išpilk ant
viršaus. Jam taip padarius, 21
Viešpaties Aniolas ištiesė lazdą,
kurią laikė rankoje, ir jos galu
prisilietė mėsos ir neraugin-
tos duonos; tuomet iš uolos
pakilo ugnis ir sudegino mėsą
bei neraugintą duoną; Viešpa-
ties gi Aniolas pražuvo iš po jo
akių. 22 Gedeonas, matydamas,
kad tai buvo Viešpaties Aniolas,
tarė: Deja, mano Viešpatie, Die-
ve! nes as mačiau Viešpaties
Aniolą veidas į veidą. 23 O Vieš-
pats jam tarė: Ramybė teesie
su tavim; nesibijok, nenumirsi.
24 Taigi, Gedeonas pastatė te-
nai Viešpačiui altorių ir jį pra-
minė vardu Viešpaties ramybė;
jis pasilieka iki šiai dienai. Kuo-
met jis dar tebebuvo Efroje, ku-
ri pridera Ėzrio šeimynai, 25 tą
naktį Viešpats jam tarė: Imk
savo tėvo jautį ir kitą septyner-
gį jautį: išgriauk Baalo altorių,
priderantį tavo tėvui, ir iškirsk
aplink altorių esančią girią; 26
pastatyk altorių Viešpačiui, ta-
vo Dievui, ant šitos uolos vir-
šunės, ant kurios pirma buvai
padėjęs atnašą, ir ėmęs antrąjį

(**21**) *Ištiesė lazdą:* kurią turėjo, kaip paprasti keleiviai žydų kraštuose. — *Pražuvo iš po jo akių:* rasi ištardamas į nusigandusį Gedeoną žodžius, parašytus žem. 23. eil. — (**22**) *Matydamas, kad...* Dabar Gedeonas pilnai įsitikrino, kas buvo jo svečias. Jis, kaip kiti žydai mano, kad kas matė Dievo aniolą, tas turi tuojau numirti. Plg. Prad. 32, 30; Iš. 20. 19 ir k.

(**24**) *Gedeonas pastatė...* Tas altorius buvo tikriausiai pastatytas žymiai vėliaus, kuomet Izraėlyje ištikrųjų buvo jau ramu; minimas gi altoriaus pastatymas jau čionai, nes čionai buvo kalbama apie stebuklingu aukos sudeginimu pažymėtą uolą, ir apie Viešpaties aniolo apsireiškimą. Altorius buvo pastatytas patriarkų budu vietoje, Dievo pašvęstoje tuo apsireiškimu. — *Jis pasilieka...* Ebr. t.: Dar iki šiai dienai jis tebėra Abiėzritų Efroje. — (**25**) *Tą naktį:* rasi sapne. — *Jautį ir kitą...* Kadangi žem. 26, 28 eil. minimas tik vienas jautis, rasi ir čionai žodžiai reikia suprasti ne apie du jaučiu, bet taipogi apie vieną, kurs skaitėsi antruoju Gedeono tėvo namuose. — *Septynergį:* turėjusi tiek metų, kiek Izraėlitai buvo Madianitų varginami. — *Aplink altorių esančią girią.* Ebr. t.: ant jo esančią 'Ašerah, t. y. medinę stovylą, įvaizdinančią deivę Astartę. Plg. aug. 3, 7. — (**26**) *Ant šitos uolos viršunės.* Ebr. t.: ant šitos tvirtovės viršaus. — *Ant kurios pirma buvai padėjęs mėsą.* Vietoje šito Vulgatos išsireiškimo ebr. t. yra: *bamma 'arakhah,* kurio tikra prasmė nežinoma ir kurs

secundum, et offeres holocau-
stum super struem lignorum,
quæ de nemore succideris. [27]
Assumptis ergo Gedeon decem
viris de servis suis, fecit sicut
præceperat ei Dominus. Timens
autem domum patris sui, et ho-
mines illius civitatis, per diem
noluit id facere, sed omnia no-
cte complevit. [28] Cumque sur-
rexissent viri oppidi ejus mane,
viderunt destructam aram Ba-
al, lucumque succisum, et tau-
rum alterum impositum super
altare, quod tunc ædificatum
erat. [29] Dixeruntque ad invicem:
Quis hoc fecit? Cumque perqui-
rerent auctorem facti, dictum
est: Gedeon filius Joas fecit hæc
omnia. [30] Et dixerunt ad Joas:
Produc filium tuum huc, ut mo-
riatur: quia destruxit aram Ba-
al, et succidit nemus. [31] Quibus
ille respondit: Numquid ultores
estis Baal, ut pugnetis pro eo?
qui adversarius est ejus, moria-
tur antequam lux crastina ve-
niat: si Deus est, vindicet se de
eo, qui suffodit aram ejus. [32] Ex
illo die vocatus est Gedeon, Je-
robaal, eo quod dixisset Joas:
Ulciscatur se de eo Baal, qui
suffodit aram ejus.

[33] Igitur omnis Madian, et
Amalec, et orientales populi con-
gregati sunt simul: et transe-
untes Jordanem, castrametati
sunt in valle Jezrael. [34] Spiri-

jautį, atnašausi deginamąją au-
ką ant kruvos malkų, kurių pri-
sikirsi iš girios. [27] Taigi, Gedeo-
nas, pasiėmęs dešimtį vyrų iš
savo vergų, padarė kaip jam
Viešpats buvo įsakęs. Bijodamas
gi savo tėvo namų ir ano mie-
sto žmonių, jis nenorėjo tai da-
ryti dieną, bet visa išpildė na-
kčia. [28] Atsikėlę rytmetį jo mie-
sto vyrai, pamatė išgriautą Ba-
alo altorių, iškirstą girią ir už-
dėtą antrąjį jautį ant altoriaus,
kurs tuomet buvo pastatytas.
[29] Taigi, jie sakė vienas ki-
tam: Kas tai padarė? Jiems be-
ješkant kaltininko, buvo pasa-
kyta: Visa tai padarė Joaso sū-
nus Gedeonas. [30] Todėl, jie tarė
Joasui: Išvesk čia savo sūnų,
kad numirtų, nes jis išgriovė
Baalo altorių ir iškirto miškelį.
[31] Tasai jiems atsakė: Argi jūs
esate Baalo atkeršintojai, kad
už jį kovotumėte? Kas yra jo
priešas tenumiršta pirma, negu
ateis rytdienos šviesa; jei jis
yra Dievas, tegul atkeršija tam,
kurs išardė jo altorių; [32] o nuo
anos dienos Gedeonas buvo pra-
mintas Jerobaaliu, nes Joasas
buvo pasakęs: Baalas tegul at-
keršija tam, kurs išardė jo al-
torių.

[33] Taigi, visi Madianitai, Ama-
lėkitai ir rytų tautos susirinko
draug ir, perėję per Jordaną,
sustatė stovyklas Jėzraėlio slė-
nyje. [34] Viešpaties gi Dvasia ap-

įvairiai yra verčiamas, tarp kitko: regi-
moje vietoje. — *Iš girios*: iš Aśeros. Vz.
aug. 25. eil. Taippat 28. ir 30. eil. —
(**28**) *Uždėtą antrąjį jautį*: dar tebede-
gantį. — (**31**) *Tasai jiems atsakė...* Ebr.
t.: Ir Joasas atsakė visiems, kurie jį už-
puldinėjo: Ar jūs esate Baalo apgynėjai?
ar jūs jį išgelbėsite? Tasai, kurs jį gi-
na (ebr. *jarib lo*), tenumiršta iki rytui.
Jei jis Dievas, tegul pats save gina (ebr.
jareb lo), nes išardyta jo altorių. — (**32**)
Jerobaaliu. Ebr. *J'rubba'al*. Tas var-
das padarytas iš žodžių: *Baalas tegul at-
keršija...* ebr. *jareb bo habba'al*. Ka-
dangi žmonėms greitai pasidarė aišku,
jog Baalas neįstengia atkeršinti Gedeo-
nui, todėl jie ne tik jį praminė ¡kovotoju
prieš Baalą, bet dar noriai sutiko eiti
draug su juo į kovą prieš neprietelius.
(**33**) *Jėzraėlio slenyje*. Ten pat kovo-
jo Barakas ir Debora. — (**34**) *Apvilko
Gedeoną*: lyg - kad galingiausiais šarvais.

tus autem Domini induit Ge-
deon, qui clangens buccina con-
vocavit domum Abiezer, ut se-
queretur se. 35 Misitque nuntios
in universum Manassen, qui et
ipse secutus est eum: et alios
nuntios in Aser et Zabulon et
Nephthali, qui ocurrerunt ei.
36 Dixitque Gedeon ad Deum:
Si salvum facis per manum me-
am Israel, sicut locutus es, 37
ponam hoc vellus lanæ in area:
si ros in solo vellere fuerit, et
in omni terra siccitas, sciam
quod per manum meam, sicut
locutus es, liberabis Israel. 38
Factumque est ita. Et de no-
cte consurgens expresso velle-
re, concham rore implevit. 39
Dixitque rursus ad Deum: Ne
irascatur furor tuus contra me
si adhuc semel tentavero, si-
gnum quærens in vellere. Oro
ut solum vellus siccum sit, et
omnis terra rore madens. 40 Fe-
citque Deus nocte illa ut postu-
laverat: et fuit siccitas in solo
vellere, et ros in omni terra.

vilko Gedeoną, kurs trimituo-
damas trimitu sušaukė Abiėze-
rio namus, kad jį sektu. 35 Jis
siuntė pasiuntinius į Aserą, Za-
buloną ir Neftalį, ir tie išėjo
jam priešais.

36 Tuomet Gedeonas tarė Die-
vui: Jei nori išgelbėti mano ran-
ka Izraėlį, kaip esi kalbėjęs, 37
aš padėsiu šitą nukirptą vilną
klojime; jei rasa bus vien ant
vilnos, o an visos žemės sausa,
aš žinosiu tave išliuosuosiant
mano ranka Izraėlį, kaip esi kal-
bėjęs. 38 Taip ir įvyko. Pakilęs
iš nakties ir išgniaužęs vilną,
jis pripylė taurę rasos. 39 Jis
vėl tarė Dievui: Teneužsidega
tavo rustybė prieš mane, jei
dar sykį mėginsiu, reikalauda-
mas ženklo ant vilnos. Meldžiu,
kad vien vilna butu sausa, o vi-
sa žemė šlapia nuo rasos. 40
Dievas ir tą naktį padarė, kaip
buvo prašęs, ir buvo sausa vien
ant vilnos, o rasa buvo ant vi-
sos žemės.

— (35) *Į visą Manasą:* Manaso giminės dalį, gyvenusią šiapus Jordano. Kovon šaukiamos dar kitos trįs Izraėlio giminės iš šiaurinės Palestinos.

(36) *Jei nori išgelbėti...* Kaikurie (šv. Tomas Akv.) nevisai išteisina Gedeoną, reikalaujantį dabar iš Dievo naujo ženklo, bet šv. tėvų dauguma nemato nieko peiktino tame pasielgime, dar gi sako, kad Gedeonas prašęs naujo stebuklo šv. Dvasios įkvėptas ir tai ne savo tikėjimui patvirtinti, bet susirinkusiųjų prie jo kovotojų. Vz. Žyd. 11, 32. — (39) *Jei dar sykį reikalausiu...* Pirmas stebuklas su vilna galėjo pasirodyti Izraėlitams nevisai įtikrinąs, nes pati vilna paprastai sutraukia į save daugiaus dregmės, tuo tarpu kad kiti dalykai pasilieka sausi. — (40) *Dievas ir tą naktį padarė...* Anot šv. tėvų aiškinimo stebuklas su vilna ir rasa turėjo, be tikslo patvirtinti Izraėlitų pasitikėjimą, dar gilią dvasišką prasmę, dėlto kad vanduo ir rasa yra Dievo malonės paveikslai. Rasos primirkusi vilna, tuotarpu kad visur pasiliko sausa, reiškia Dievo pagalbą, kurios Viešpats suteikdavo Izraėliui daugiaus negu kitoms tautoms. Antrasis gi ženklas įvaizdina patį Izraėlį (Teodor.) Kitados jis turėjo apsčiai malonės, kaip vilna rasos, bet paskui visa žmonija gauna anos dvasiškos malonės, kurios nebeturi Izraėlis. Kadangi Dievo malonė ypač apsireiškė įsikunijime, todėl rasa yra taipogi Dievo žodžio paveikslas (Ambr.), vilna gi paveikslas švenč. Panelės, kuri tobuliausiai priėmė į save tą dangiškąją rasą (Auksab.).

2) Gedeono pergalėjimas.

Caput VII. [1] Igitur Jerobaal
qui et Gedeon, de nocte consurgens, et omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad: erant autem castra Madian in valle ad septentrionalem plagam collis excelsi. [2]
Dixitque Dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus ejus: ne glorietur contra me Israel, et dicat: Meis viribus liberatus sum. [3] Loquere ad populum, et cunctis audientibus prædica: Qui formidolosus et timidus est, revertatur. Recesseruntque de monte Galaad, et reversi sunt de populo viginti duo millia virorum, et tantum decem millia remanserunt. [4] Dixitque Dominus ad Gedeon: Adhuc populus multus est, duc eos ad aquas, et ibi probabo illos: et de quo dixero tibi ut tecum vadat, ipse pergat: quem ire prohibuero, revertatur. [5] Cumque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon: Qui lingua lambuerint aquas, sicut so-

7. perskyrimas. [1] Taigi, Jerobaalis, jis ir Gedeonas, pakilęs iš nakties, ir draug su juo visa tauta, atėjo prie šaltinio, kurs vadinasi Haradu. Madiano gi stovyklos buvo į šiaurę nuo augšto kauburio. [2] Tuomet Viešpats tarė Gedeonui: Su tavim perdaug žmonių, ir Madianas nebus paduotas į jų rankas, kad Izraėlis nesigirtų prieš mane ir kad nesakytų: Aš išsiliuosavau savo jiegomis. [3] Kalbėk tautai ir apskelbk visiems girdint: Kas nedrąsus ir baugus, tesugrįšta! Tuomet atsitraukė nuo Galaado kalno ir sugrįžo iš tautos dvidešimt du tukstančių, pasiliko gi tik dešimts tukstančių. [4] O Viešpats tarė Gedeonui: Dar žmonių perdaug; vesk juos prie vandens, ten aš juos išmėginsiu ir apie ką pasakysiu, kad eitų su tavim, tas teeina; kam uždrausiu eiti, tas tesugrįžta. [5]
Žmonėms nuėjus prie vandens, Viešpats tarė Gedeonui: Kurie laks vandens liežuviu, kaip paprastai laka šunįs, tuos pasta-

---

7, 1—8, 21. Dievo pamokytas Gedeonas pasilieka su savim tik 300 kovotojų, su kuriais apgali ir priverčia bėgti Madianitus (7, 1-23). Pašaukti pagalbon Efraimitai padeda Gedeonui, bet ima dejuoti, kad juos ne iškarto pakviesta į karę. Nuraminęs Efraimitus Gedeonas vejasi Madianitus toliaus, laimėjęs galutinai kovą, nubaudžia nedavusius jo kareiviams duonos Sokoto ir Panuėlio gyventojus ir nužudo Madianitų kunigaikščius (7, 23—8, 21).

(7, 1) *Prie šaltinio, kurs...* Kaikurie aiškintojai spėja, kad tai buvęs tas pats šaltinis, kurs dabar vadinasi A i n D ž a l u d prie pašaknės Gelboės kalno. — *Madiano gi..* Anot ebr. t., Madianitai turėję savo stovyklas į šiaurę nuo Gedeono arti Morės kauburio slėnyje. Minimas čionai slėnis tai Jėzraėlis. — (2) *Perdaug žmonių.* Su Gedeonu buvo 32.000 žmonių prieš 135.000 Madianitų. — *Kad Izraėlis nesigirtu:* kad nesisavintų pergalėjimo, kurį bus suteikęs Dievas. — (3) *Apskelbk visiems girdint...* Tokio apskelbimo reikalavo įstatas Atk. 20, 1-9. Plg. 1 Mak. 3, 56. — *Nuo Galaado kalno.* Taip vadinosi koks nors kalnelis, ant kurio stovėjo Gedeono kariuomenės dalis, atskirtinas nuo Galaado kalnų anapus Jordano. — (5) *Kurie laks vandens...*, t. y. tie, kurie negaišins laiko, priklaupdami ir išsitiesdami patogiai ant šaltinio kranto, kad pasiektų

lent canes lambere, separabis
eos seorsum: qui autem curvatis genibus biberint, in altera
parte erunt.
[6] Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os
projiciente, lambuerant aquas, trecenti viri: omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat.
[7] Et ait Dominus ad Gedeon: In trecentis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, et tradam in manu tua Madian: omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum.
[8] Sumptis itaque pro numero cibariis et tubis, omnem reliquam multitudinem abire præcepit ad tabernacula sua: et ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant subter in valle.

[9] Eadem nocte dixit Dominus ad eum: Surge, et descende in castra: quia tradidi eos in manu tua.
[10] Sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus.
[11] Et cum audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, et securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse et Phara puer ejus in partem castrorum, ubi erant armatorum vigiliæ.
[12] Madian autem et Amalec, et omnes orientales populi fusi jacebant in valle, ut locustarum multitudo: cameli quoque innumerabiles erant, sicut arena quæ jacet in littore ma-

tysi skyrium; kurie gi gers priklaupę, tie bus kitoje pusėje.
[6] Taigi, skaitlius tų, kurie gėrė vandens, ranka nešdami prie burnos, buvo trįs šimtai; visa gi likusi daugybė gėrė priklaupdama.
[7] Tuomet Viešpats tarė Gedeonui: Aš jus išliuosuosiu trimis šimtais vyrų, kurie lakė vandenį, ir paduosiu Madianą į tavo ranką; visa gi likusi daugybė tegul grįžta į savo vietą.
[8] Taigi, jis, ėmęs tam skaitliui maisto ir trimitų, liepė visai likusiai daugybei eiti į savo šėtras; pats gi su trimis šimtais vyrų ėjo į kovą. O Madianitų stovykla buvo apačioje, slėnyje.

[9] Viešpats jam tarė tą pačią naktį: Kelkies ir nueik į stovyklą, nes aš juos padaviau į tavo ranką.
[10] O jei vienas bijaisi eiti, tegul nueina su tavim tavo tarnas Para.
[11] O kada išgirsi, ką jie kalba, tuomet sustiprės tavo rankos ir tu su didesniu pasitikėjimu nueisi į neprietelių stovyklą. Taigi, jis ir jo tarnas Para nuėjo į stovyklos dalį, kame buvo ginkluotųjų sargybą.
[12] Madianas gi ir Amalėkas ir visos rytų tautos gulėjo išsiskirstę slėnyje, kaip skėrių daugybė; buvo taipogi nesuskaitoma kupranugarių daugybė, kaip smiltis, esančios ant

vandenį lupomis, bet stačiomis, nepadėdami ginklų, tik ranka pasisems truputį vandens, idant juo pasistiprintų prieš kovą. — (7) *Likusi daugybė*: 9700 žmonių. Tečiaus ir šitie tikriausiai prisidėjo prie vejančiųjų skaitliaus, kuomet Madianitai buvo jau priversti bėgti. Vz. žem. 23. eil.

(10) *O jei vienas bijaisi...* Ebr. t. nėra žodžio *vienas*. Sakinio gi prasmė yra toki: Jei bijaisi eiti (su taip maža kariuomene), tai nueik pirma tu ir tavo tarnas Para, o kada išgirsi... Taigi, Gedeonas turi pirma patirti pats apie Madianitų išgąstį, o jo tarnas galės apie tai paliudyti sugrįžęs kitiems kareiviams. — (11) *Kame buvo ginkluotųjų...* Madianitų stovykloje buvo bandų, moterų,

ris. 13 Cumque venisset Gedeon,
narrabat aliquis somnium pro-
ximo suo: et in hunc modum
referebat quod viderat: Vidi so-
mnium, et videbatur mihi qua-
si subcinericius panis ex hor-
deo volvi, et in castra Madian
descendere: cumque pervenisset
ad tabernaculum, percussit illud,
atque subvertit, et terræ fun-
ditus coæquavit. 14 Respondit
is, cui loquebatur: Non est hoc
aliud, nisi gladius Gedeonis fi-
lii Joas viri Israelitæ: tradidit
enim Dominus in manus ejus
Madian, et omnia castra ejus.
15 Cumque audisset Gedeon
somnium, et interpretationem
ejus, adoravit: et reversus est
ad castra Israel, et ait: Surgite,
tradidit enim Dominus in ma-
nus nostras castra Madian. 16
Divisitque trecentos viros in
tres partes, et dedit tubas in
manibus eorum, lagenasque va-
cuas ac lampades in medio la-
genarum. 17 Et dixit ad eos: Quod
me facere videritis, hoc facite:
ingrediar partem castrorum, et
quod fecero sectamini. 18 Quan-
do personuerit tuba in manu
mea, vos quoque per castrorum

juros kranto. 13 Atėjus Gedeo-
nui, vienas pasakojo savo kai-
mynui sapną; sakė gi, ką buvo
matęs, taip: Sapnavau sapną:
sapne mačiau ir man rodėsi lyg-
kad pelenuose kepta miežienė
duona butu ridėjusi ir ėjusi že-
myn ant Madiano stovyklos, o
atėjus prie šėtros, ją ištikusi ir
išgriovusi ir visai sulyginusi su
žeme. 14 Tasai gi, kuriam kal-
bėjo, atsakė: Tai ne kas kita,
kaip tik Izraėlito Joaso sunaus
Gedeono kalavijas; nes Viešpats
padavė į jo rankas Madianą ir
visą jo stovyklą.
15 Gedeonas, išgirdęs sapną ir
jo išaiškinimą, pagarbino; paskui
sugrįžo į Izraėlitų stovyklą ir
tarė: Kelkitės, nes Viešpats ati-
davė į musų rankas Madiano
stovyklą. 16 Jis padalino tris
šimtus vyrų į tris burius, davė
jiems į rankas trimitus, tuščias
puodynes ir žiburius viduje puo-
dynių. 17 Po to jiems tarė: Da-
rykite tai, ką matysite mane da-
rant; aš įeisiu į stovyklos dalį,
ir ką padarysiu, darykite paskui
mane. 18 Atsiliepus trimitui ma-
no rankose, jus taipogi trimi-
tuokite aplink stovyklas ir šauk-

---

vaikų ir t. t. Taigi, Gedeonas nuėjo į tą dalį, kur stovėjo kareiviai. — (**13**) *Sapną*. Sapnai pas rytų tautas visuomet turėjo didelę svarbą; čia gi sapnas buvo ištikrųjų nepaprastas. — *Pelenuose kepta*. To išsireiškimo nėra ebr. t. — *Miežienė duona*.. Šėtrose gyvenančios tautos užvis labiaus brangina savo šėtrą ir su paniekinimu veizdi į žemdirbius, kuriuos sau įsivaizdina užimtais vien duonos kepimu. Kadangi žinojo, jog Izraėlitų kviečiai buvo Madianitų sunaikinti, todėl ir sapne mato tik miežienę duoną. Tečiaus baimė Izraėlitų buvo stovykloje taip didelė, kad ir užmigus sapnavosi pavojus. Madianitai be abejonės girdėjo, kad Izraėlitų buvo susirinkę prieš juos 32.000 o apie to skaitliaus sumažėjimą nepatyrė, toliaus kad juos veda tasai, kurs galėjo be jokios bausmės išgriauti Baalo altorių, ir kad pats Izraėlio Dievas žadėjo jiems laimėjimą. Iš girdėto sapno Gedeonas galėjo jau gerai numanyti, koks buvo upas pas Madianitus, ir tikėties, kad Viešpaties žadėjimas tikrai išsipildys.

(**15**) *Pagarbino*: savo širdyje arba rasi nusilenkdami iki žemei. — *Musų rankas*. Ebr. t.: jusų rankas. — (**16**) *Viduje puodynių*: taip kad žiburių išpradžios visai nesimatė. — (**18**) *Atsiliepus trimitui...* Ebr. t.: ir aš trimituosiu trimitu, ir visi, kurie su manim yra; ir trimituosite trimitais taipogi jųs aplink visas stovyklas. — *Viešpačiui ir Gedeonui*, t. y. mes esame Viešpaties ir Gede-

circuitum clangite, et conclama-
te, Domino et Gedeoni. 19 In-
gressusque est Gedeon, et tre-
centi viri qui erant cum eo in
partem castrorum, incipientibus
vigiliis noctis mediæ, et custo-
dibus suscitatis, cœperunt buc-
cinis clangere et complodere in-
ter se lagenas. 20 Cumque per
gyrum castrorum in tribus per-
sonarent locis, et hydrias con-
fregissent, tenuerunt sinistris
manibus lampades, et dextris
sonantes tubas, clamaveruntque:
Gladius Domini et Gedeonis: 21
stantes singuli in loco suo per
circuitum castrorum hostilium.
Omniaitaque castra turbata sunt,
et vociferantes, ululantesque fu-
gerunt: 22 et nihilominus insi-
stebant trecenti viri buccinis
personantes. Immisitque Domi-
nus gladium in omnibus castris,
et mutua se cæde truncabant,
23 fugientes usque ad Bethsetta,
et crepidinem Abelmehula in
Tebbath.

Conclamantes autem viri Is-
rael de Nephthali, et Aser, et
omni Manasse persequebantur
Madian. 24 Misitque Gedeon nun-

kite: Viešpačiui ir Gedeonui. 19
Gedeonas ir buvusieji su juo
tris šimtai vyrų įėjo į stovyklos
dalį, prasidedant vidurnakčio
sargybai ir ką tik sustatytiems
esant sargams, ir ėmė trimituo-
ti trimitais ir daužyti vieną ir
kitą puodynes. 20 Trimituodami
trijose vietose aplink stovyklą
ir sudaužę puodynes, jie laikė
kairėse rankose žiburius, o de-
šinėse trimitus, kuriais trimita-
vo, ir šaukė: Viešpaties ir Ge-
deono kalavijas; 21 stovėjo gi
kiekvienas savo vietoje aplink
nepriételių stovyklą. Taip viso-
je stovykloje pasidarė sumiši-
mas, ir jie ėmė bėgti šaukdami
ir kaukdami. 22 Bet tris šimtai
vyrų nesiliovė trimitavę trimi-
tais; o Viešpats atkreipė kala-
vijus vienų prieš kitus visoje
stovykloje, ir jie vienas kitą
užmušinėjo, 23 bėgdami iki Bėt-
sėtai ir iki Abelmėhulos augš-
tumai Tebate.

Bet Izraėlio vyrai iš Nefta-
lio, Asero ir viso Manaso šauk-
dami vijosi Madianą. 24 Gedeo-
nas gi siuntė pasiuntinius į vi-

ono. — (19) *Tris šimtai.* Ebr. t. ir kituose vertimuose: šimtas. Tris šimtai buvo, sudėjus visus tris burius vienon vieton. — *Prasidedant vidurnakčio sargybai.* Naktis senobėje pas žydus buvo dalinama į tris sargybas po keturias valandas; antroji prasidėdavo apie 10 valandą. Vėlesniais laikais buvo priimtas Rymiečių paprotys dalinti naktį i keturias sargybas.— *Daužyti... puodynes:* kad aiškiai pasirodytu žiburių šviesa ir kad Madianitai, išgirdę puodynių tarškėjimą, manytu, jog tai artinasi visa Izraėlitų kariuomenė. — (21) *Stovėjo gi... savo vietoje:* todėl Madianitai skaitė juos savaisiais, kurie kitiems šviečia. — (22) *O Viešpats atkreipė:* nes jis buvo tikrasis Madianitų pergalėtojas. Plg. Ps. 82, 10; 1 Kar. 14, 20; 2 Kron. 20, 23. — *Vienas kitą užmušinėjo:* neatskirdami savųjų nuo nepriételių, ypač kad Madianitų kariuomenėje buvo įvairių tautų žmonių. — (23) *Iki Bėtsėtai.* Spėjama, kad taip vadinęsis dabartinis sodžius S a t t a į šiaurryčius nuo Bėtsano. Toliaus ebr. t. yra žodis: C e r ė r o s l i n k o n. Ta vieta nežinoma, taippat kaip ir Tebatas. — *Abelmėhulos.* Dabar K'h i r b e t M a l i h, Jordano slenyje, į šiaurryčius nuo Sikėmo (Nabulus). Taigi, Madianitai bėgo iš Jėzraėlio slėnio Bėtsano linkon, o iščia išilgai Jordano prie brastos, kuri buvo truputį į pietus nuo Jaboko įtakos.

Izraėlio vyrai: kurie buvo Gedeono paleisti, bet dar netoli atsitraukę.— (24) *Vandenį iki Bėtbėrai:* upelius, tekančius į Jordaną iš dešinės pusės. Bėtbėros

tios in omnem montem Eph-
raim, dicens: Descendite in oc-
cursum Madian, et occupate
aquas usque Bethbera atque Jor-
danem. Clamavitque omnis Eph-
raim, et præoccupavit aquas at-
que Jordanem usque Bethbera.
25 Apprehensosque duos viros
Madian, Oreb, et Zeb, interfe-
cit Oreb in Petra Oreb, Zeb ve-
ro in Torculari Zeb. Et perse-
cuti sunt Madian, capita Oreb
et Zeb portantes ad Gedeon
trans fluenta Jordanis.

Caput VIII. 1 Dixeruntque ad
eum viri Ephraim: Quid est hoc
quod facere voluisti, ut nos non
vocares, cum ad pugnam per-
geres contra Madian? jurgantes
fortiter, et prope vim inferen-
tes. 2 Quibus ille respondit: Quid
enim tale facere potui, quale
vos fecistis? nonne melior est
racemus Ephraim, vindemiis Abi-
ezer? 3 In manus vestras Do-
minus tradidit principes Madian,
Oreb, et Zeb: quid tale facere
potui, quale vos fecistis? Quod
cum locutus esset, requievit spi-
ritus eorum, quo tumebant con-
tra eum. 4 Cumque venisset Ge-
deon ad Jordanem, transivit eum
cum trecentis viris, qui secum
erant: et præ lassitudine, fugien-
tes persequi non poterant. 5 Di-
xitque ad viros Soccoth: Date,
obsecro, panes populo, qui me-

sus Efraimo kalnus ir sakydino:
Nusileiskite Madianui priešais
ir užimkite vandenį iki Bėtbė-
rai ir Jordanui. Taigi, visas Ef-
raimas sušuko ir užėmė vande-
nį ir Jordaną iki Bėtbėrai. 25
Sugavę du Madiano vadu Orė-
bą ir Zėbą, užmušė Orėbą ant
Orėbo uolos, Zėbą gi Zėbo spau-
stuve. Ir jie vijosi Madianą, nu-
sinešdami Orėbo ir Zėbo galvas
pas Gedeoną per Jordano upę.

8. perskyrimas. 1 Tuomet Ef-
raimitai jam tarė: Kas gi tai
yra, ką norėjai padaryti, kad
musų nepavadinai, eidamas į ko-
vą prieš Madianą? Ir jie vaidi-
josi smarkiai ir beveik rengėsi
užpulti. 2 Jis jiems atsakė: Ir
ką gi aš galėjau padaryti toly-
giai, kaip jus padarėte? Argi
viena Efraimo vynuogių kekė
ne geresnė už visą Abiėzerio uo-
gavimą. 3 Viešpats padavė į ju-
sų rankas Madiano kunigaikš-
čius Orėbą ir Zėbą; ką aš galė-
jau padaryti tolygaus, kaip jus
padarėte? Kada jis tai pasakė,
aprimo jų rustybė, kurios prieš
jį buvo pilni. 4 Atėjęs prie Jor-
dano, Gedeonas perėjo per jį su
trimis šimtais vyrų, kurie su
juo buvo, ir jie iš nuovargio
nebegalėjo vyties bėgančiųjų. 5
Tuomet jis tarė Sokoto vyrams:

---

vieta nežinoma. — (25) *Orėbą ir Zėbą.* Pirmas vardas reiškia v a r n ą, o antras v i l k ą. Jųdviejų vardais buvo pramintos vietos, kame juodu buvo apgalėtu. Plg. Iz. 10, 26.

(**8, 1**) *Efraimitai jam tarė...* Efraimo giminė skaitė save pirmaja tarp kitų ir buvo gana linkusi prie vaidų. Plg. žem. 12, 1... (**2**) *Ir ką gi aš...* Gedeonas neįsileidžia į ginčus, bet velija nuraminti įpykusius jų pačių ir jųjų darbų pagyrimu. — *Argi viena Efraimo...* Pagyrimas užbaigiamas dailiu palyginimu. — *Vynuogių kekė.* Ebr. ž. *'ol'loth* reiškia vynuogių rinkimo n u o b a i g a s. Palyginime Gedeonas vadina savo užpuolimą ant Madianitų vynuogių rinkimu, o Efraimo giminės darbus to uogavimo nuobaigomis ir pripažįsta, kad nuobaigos čionai turėjo didesnę vertybę, negu rinkimo pradžia. — *Abiėzerio.* Gedeonas buvo iš Abiėzerio šeimynos. Vz. aug. 6, 11. — (**5**) *Sokoto.* Miestas anapus Jordano Gado giminėje ant dešinio Jabo-

cum est, quia valde defecerunt:
ut possimus persequi Zebee, et
Salmana reges Madian. [6] Respon-
derunt principes Soccoth: For-
sitan palmæ manuum Zebee et
Salmana in manu tua sunt, et
idcirco postulas ut demus exer-
citui tuo panes. [7] Quibus ille
ait: Cum ergo tradiderit Domi-
nus Zebee et Salmana in manus
meas, conteram carnes vestras
cum spinis, tribulisque deserti.
[8] Et inde conscendens, venit in
Phanuel: locutusque est ad vi-
ros loci illius similia. Cui et
illi responderunt, sicut respon-
derant viri Soccoth. [9] Dixit ita-
que et eis: Cum reversus fuero
victor in pace, destruam turrim
hanc. [10] Zebee autem et Salma-
na requiescebant cum omni ex-
ercitu suo. Quindecim enim mil-
lia viri remanserant ex omnibus
turmis orientalium populorum,
cæsis centum viginti millibus
bellatorum educentium gladium.
[11] Ascendensque Gedeon per vi-
am eorum, qui in tabernaculis
morabantur, ad orientalem par-
tem Nobe, et Jegbaa, percussit
castra hostium, qui securi erant,
et nihil adversi suspicabantur.
[12] Fugeruntque Zebee et Sal-
mana, quos persequens Gedeon

Duokite, meldžiamieji, duonos
su manimi esantiems žmonėms,
nes jie labai pavargo, kad mes
galėtumėm vyties paskui Madia-
no karalius Zebėę ir Salmaną.
[6] Sokoto kunigaikščiai atsakė:
Rasi Zebėės ir Salmanos rankų
delnai jau yra tavo rankoje, ir
todėl reikalauji, kad duotumėm
tavo kariuomenei duonos. [7] Jis
jiems tarė: Taigi, kada Viešpats
paduos į mano rankas Zebėę ir
Salmaną, aš suplaksiu jusų ku-
nus tyrų erškėčiais ir usnimis.
[8] O iš ten eidamas toliaus, jis
atėjo į Panuėlį ir kalbėjo anos
vietos vyrams panašiai. Ir tie
jam atsakė, kaip buvo atsakę
Sokoto vyrai. [9] Taigi, ir jiems
jis tarė: Sugrįžęs ramybėje per-
galėtoju, išgriausiu šitą bokštą.
[10] Zebėė gi ir Salmana ilsėjosi
su visa savo kariuomene. Nes
iš visų rytų tautų burių buvo
likę penkiolika tukstančių vyrų,
užmušus šimtą dvidešimt tuk-
stančių kovotojų, nešiojusių ka-
laviją. [11] Gedeonas eidamas ke-
liu tų, kurie gyvendavo šėtrose,
į rytus nuo Nobės ir Jegbaos,
apgalėjo stovyklą neprietelių, ku-
rie buvo be baimės ir nieko
priešingo nesitikėjo. [12] Zebėė ir
Salmana ėmė bėgti, bet Gedeo-

ko upelio kranto. Plg. Prad. 33, 17; Joz. 13, 27. — (6) *Rasi Zebėės...* Sokoto gyventojai bijosi užtraukti ant savęs Madianitų keršta, jei sušelptu duona mažą Gedeono burelį. Juos labiaus gąsdino Zebėės ir Salmanos rankos, kurios spaudė Izraėlitus, negu Gedeono grumojimas. — (7) *Aš suplaksiu...* Viešpats suteikdamas Gedeonui naktį apgalėjimą Madianitų, buvo parodęs, kad jis yra išrinktasis karžygis ir teisėjas; todėl kiekvienas Izraėlitas turėjo pareigą padėti Gedeonui, o jis įgavo teisę bausti nepaklusniuosius. — (8) *Į Panuėlį:* Vietos vardas, kame Jokubas grįždamas iš Mėzopotamijos, grumėsi su aniolu. Vz. Prad. 32, 34-30. — (10) *Ilsėjosi su visa savo kariuomene.* Ebr. t.: buvo Karkore ir jųdviejų kariuomenė draug su jais. — *Buvo likę penkiolika...* Taigi, visos Madianitų kariuomenės buvo 135.000. — (11) *Keliu tų, kurie gyvendavo šėtrose,* t. y. keliu, kurs vedė į vietas, priderėjusias šėtrų gyventojams. — *Nobės ir Jegbaos.* Miestai Manaso ir Gado dalyje. Vz. Sk. 32, 34. 42. — *Buvo be baimės.* Jie nelaukė, kad Izraėlitai taip toli vytusi. Gedeonas ir dabar užpuolė juos tikriausiai nakčia, kaip nurodo 13. eil.

comprehendit, turbato omni ex-
ercitu eorum.

13 Revertensque de bello an-
te solis ortum, 14 apprehendit
puerum de viris Soccoth: inter-
rogavitque eum nomina princi-
pum et seniorum Soccoth, et de-
scripsit septuaginta septem vi-
ros. 15 Venitque ad Soccoth, et
dixit eis: En Zebee, et Salma
na super quibus exprobrastis
mihi, dicentes: Forsitan manus
Zebee et Salmana in manibus
tuis sunt, et idcirco postulas ut
demus viris qui lassi sunt, et
defecerunt panes. 16 Tulit ergo
seniores civitatis et spinas de-
serti ac tribulos, et contrivit
cum eis, atque comminuit viros
Soccoth. 17 Turrim quoque Pha-
nuel subvertit, occisis habita-
toribus civitatis.

18 Dixitque ad Zebee et Sal-
mana: Quales fuerunt viri, quos
occidistis in Thabor? Qui re-
sponderunt: Similes tui, et unus
ex eis quasi filius regis. 19 Qui-
bus ille respondit: Fratres mei
fuerunt, filii matris meæ: vivit
Dominus, quia si servassetis eos,
non vos occiderem. 20 Dixitque
Jether primogenito suo: Surge,
et interfice eos. Qui non eduxit
gladium: timebat enim, quia ad-
huc puer erat. 21 Dixeruntque
Zebee et Salmana: Tu surge, et
irrue in nos: quia juxta ætatem
robur est hominis. Surrexit Ge-

nas besivydamas juos sugavo,
tuo tarpu kad visa jų kariuo-
menė sumišo.

13 Sugrįžęs iš kovos, dar sau-
lei neužtekėjus, 14 jis sugavo jau-
nikaitį iš Sokoto žmonių, pasi-
klausė jo Sokoto kunigaikščių
ir vyresniųjų vardų ir susirašė
septynias dešimtis septynis vy-
rus. 15 Paskui atėjo Sokotan ir
jiems tarė: Štai Zebėė ir Sal-
mana, dėlei kurių jus iš manęs
tyčiojotės, sakydami: Rasi Ze-
bėės ir Salmanos rankos yra ta-
vo rankose ir todėl reikalauji,
kad duotumėm duonos vyrams,
kurie nuvargę ir pailsę. 16 Tai-
gi, jis ėmė miesto vyresniuo-
sius ir tyrų erškėčių bei usnių
ir užplakė jais ir sunaikino So-
koto vyrus. 17 Jis išgriovė tai-
pogi Panuėlio bokštą, išmušęs
miesto gyventojus.

18 Paskui jis tarė Zebėei ir
Salmanai: Kokie buvo vyrai, ku-
riuos užmušėte ant Taboro? Jie
atsakė: Panašus į tave, o vienas
iš jų lyg-kad karaliaus sunus.
19 Jis jiems atsakė: Tai buvo
mano broliai, mano motinos su-
nus, kaip gyvas Viešpats; jei
judu butumėta palikę juos gy-
vus, neužmuščiau jusų. 20 Po
to jis tarė savo pirmgimiui Jė-
teriui: Kelkies ir užmušk juodu.
Bet tasai neišsitraukė kalavijo,
nes bijojosi, kadangi dar tebe-
buvo vaikas. 21 O Zebėė ir Sal-
mana tarė: Pats kelkies ir pulk

(15. 16) *Paskui jiems tarė...* Gede-
onas primena Sokoto gyventojų žodžius,
kuriais iš jo tyčiojosi, ir išpildo savuo-
sius. Vz. aug. 6. ir 7. eil.

(18) *Užmušėte ant Taboro.* Primena-
ma viena iš karės aplinkybių, kitur ne-
paminėta. Tuomet Madianitai buvo ne-
teisingai ir žiauriai nužudę Gedeono bro-
lius, ir tas nužudimas reikalavo keršto.—

(20) *Pats kelkies...* Buti vaiko užmuš-
tiems tai butų buvęs didis pažeminimas
dviem karaliam, todėl jie prašo, kad Ge-
deonas juos paliuosuotų nuo tokio paže-
minimo.—(21) *Papuošalus ir burbulėlius.*
Ebr. t.: mėnesėlius. Papuošalai mė-
nulio pavidalo labai dažnai sutinkami ry-
tų kraštuose.

deon, et interfecit Zebee et Salmana: et tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regalium camelorum decorari solent.

ant mudviejų, nes koks žmogaus amžis, toki ir jiega. Tuomet Gedeonas pakilo ir užmušė Zebėę ir Salmaną; paskui jis pasiėmė papuošalus ir burbulėlius, kuriais paprastai pagražinami karaliaus kupranugarių kaklai.

3) Paskutiniai Gedeono veikalai ir jo mirtis.

22 Dixeruntque omnes viri Is-
rael ad Gedeon: Dominare no-
stri tu, et filius tuus, et filius
filii tui: quia liberasti nos de
manu Madian. 23 Quibus ille ait:
Non dominabor vestri, nec do-
minabitur in vos filius meus,
sed dominabitur vobis Dominus.
24 Dixitque ad eos: Unam peti-
tionem postulo a vobis: Date
mihi inaures ex præda vestra.
Inaures enim aureas Ismaelitæ
habere consueverant. 25 Qui re-
sponderunt: Libentissime dabi-
mus. Expandentesque super ter-
ram pallium, projecerunt in eo
inaures de præda: 26 et fuit pon-
dus postulatarum inaurium, mil-
le septingenti auri sicli, absque
ornamentis, et monilibus, et ve-

22 Paskui visi Izraėlio vyrai
tarė Gedeonui: Viešpatauk ant
musų tu, tavo sunus ir tavo
sunaus sunus, nes mus išliuosa-
vai iš Madiano rankos. 23 Bet
jis jiems tarė: Nei aš neviešpa-
tausiu ant jusų, nei mano su-
nus viešpataus ant jusų, bet
viešpataus ant jusų Viešpats. 24
Jis dar jiems tarė: Vieno daly-
ko prašau iš jusų: Duokite man
iš savo grobio auskaras. Nes Iz-
maėlitai turėjo paprotį nešioti
auksines auskaras. 25 Jie atsakė:
Duosime su didžiu noru; ir iš-
tiesę ant žemės apsiaustą sume-
tė ant jo auskaras iš grobio. 26
Pareikalautos auskaros svėrė
tukstantį septynis šimtus siklių
aukso, neskaitant papuošalų, apy-

8, 22 - 35. Gedeonas Izraėlitų prašomas nesutinka tapti jų karalhumi, bet pasidaro sau iš grobio brangumynų antpetį, iš ko randasi daug pikta jam pačiam ir tautai. Gedeonas, ramiai pildęs teisėjo pareigas per 40 metų, miršta palikdamas 70 sunų, o Izraėlitai vėl ima daryti visokias nedorybes.

(**22**) *Viešpatauk ant musų...* Čionai randame pirmą sykį Izraėlitų išreikštą pageidavimą turėti nuolatinį valdovą, kurs suvienytu išskirstytas jų jiegas ir visuomet galėtu ginti nuo neprietelių. Tokio suvienijimo naudingumą jie suprato, matydami, kaip daug galėjo padaryti vienas Gedeonas savo drąsumu ir išmintimi. — (**23**) *Viešpataus ant jusų Viešpats.* Karališka valdžia Izraėlitams buvo Dievo žadėta (vz. Atk. 17, 1...); bet karaliaus paskyrimas buvo atidėtas tolesniam laikui. Tuo gi tarpu, kolei nebuvo dar išnaikintos senosios Palestinos tautos, Dievas teikėsi viešpatauti savo tautoje per teisėjus, kaip paskiaus turėjo viešpatauti per karalius. Pasiskyrimas karaliaus, kolei dar jo Dievas neskyrė, butu buvęs išsiveržimu iš po Dievo viešpatavimo. — (**24**) *Auskaras.* Ebr. ž. *nezem* paprastai reiškia nosin įkabinamus žiedus (plg. Prad. 24, 22); bet čionai tikriausiai taip pavadinta auskaros, kurias nešiodavo rytuose ne tik moteris, bet ir vyrai. — *Izmaėlitai.* Izmaėlitų ir Madianitų vardai kaikada vartojami vienas užuot kito. Plg. Prad. 37, 25. 28. — (**26**) *Svėrė tukstantį...*: apie 60 svarų ir buvo verti apie 30.000 rbl. — *Papuošalų.* Ebr. t.: mėnulių. — *Apykaklių.* Ebr. ž. *n'tifoth* rasi reiškia į ausis įkabinamus burbulėlius. — *Kupranugarių*

ste purpurea, quibus reges Ma-
dian uti soliti erant, et præter
torques aureas camelorum. [27]
Fecitque ex eo Gedeon Ephod,
et posuit illud in civitate sua
Ephra. Fornicatusque est omnis
Israel in eo, et factum est Ge-
deoni et omni domui ejus in
ruinam. [28] Humiliatus est autem
Madian coram filiis Israel, nec
potuerunt ultra cervices eleva-
re: sed quievit terra per qua-
draginta annos, quibus Gedeon
præfuit.

[29] Abiit itaque Jerobaal filius
Joas, et habitavit in domo sua:
[30] habuitque septuaginta filios,
qui egressi sunt de femore ejus:
eo quod plures haberet uxores.
[31] Concubina autem illius, quam
habebat in Sichem, genuit ei
filium nomine Abimelech. [32] Mor-
tuusque est Gedeon filius Joas
in senectute bona, et sepultus
est in sepulcro Joas patris sui
in Ephra de familia Ezri.

[33] Postquam autem mortuus
est Gedeon, aversi sunt filii Is-
rael, et fornicati sunt cum Ba-
alim. Percusseruntque cum Ba-
al fœdus, ut esset eis in deum:
[34] nec recordati sunt Domini
Dei sui, qui eruit eos de ma-
nibus inimicorum omnium per

kaklių ir purpurinių apdarų, ku-
riais paprastai dėvėdavo Madia-
no karaliai, ir be auksinių ku-
pranugarių grandinių. [27] Gedeo-
nas iš to padirbino efodą ir jį
padėjo savo mieste Efroje; o
visas Izraėlis paleistuvavo dė-
lei jo, ir jis tapo Gedeonui ir
visiems jo namams prapultimi.
[28] Madianitai gi buvo pažemin-
ti Izraėlio sunų akyse ir nebe-
galėjo daugiaus pakelti sprando;
o žemė ilsėjosi keturias dešim-
tis metų, kolei Gedeonas buvo
viršininku.

[29] Taigi, Joaso sunus Jeroba-
alis nuėjo ir gyveno savo na-
muose. [30] Jis turėjo septynias
dešimtis sunų, kurie buvo iš jo
kilę, nes jis turėjo daug pačių.
[31] Jo gi gulovė, kurią jis turė-
jo Sikėme, pagimdė jam sunų,
vardu Abimelėką. [32] Joaso su-
nus Gedeonas mirė žiloje sena-
tvėje ir buvo palaidotas Efro-
je kape savo tėvo Joaso, kurs
buvo iš Ezritų šeimynos.

[33] Mirus Gedeonui, Izraėlio
sunųs nukrypo ir paleistuvavo
su Baalais. Jie padarė sandorą
su Baalu, kad jis jiems butu
dievu, [34] ir nebeatsiminė Vieš-
paties, savo Dievo, kurs juos
buvo išgelbėjęs iš visų jų ne-
prietelių rankų aplinkui; [35] jie

grandinių. Vz. aug. 21. eil. — (**27**) *Efodą.* Vz. Iš. 28, 6. Buvo tai vienas iš vyriausiojo kunigo apdarų. Padirbindamas efodą arba antpetį Gedeonas regimai turėjo užmanymą padaryti Viešpačiui auką iš paimtojo grobio, bet palikdamas jį pas save rasi norėjo tuo budu sutvirtinti visų akyvaizdoje Dievo jam suteiktas teisėjo pareigas. Tečiaus tas antpetis padarė galų gale daug pikta, nes davė progą Gedeono sunums varžyties tarp savęs dėl valdžios, o tos varžytinės pasibaigė Gedeono šeimynos sunaikinimu, toliaus Izraėlitai rasi pačiam antpečiui ėmė atidavinėti dievišką garbę, ypač gi mirus Gedeonui vėl sugrįžo prie svetimų dievų garbinimo.

(**29**) *Nuėjo ir gyveno:* karėms pasibaigus. — (**30**) *Septynias dešimtis.* Apskrita skaitlinė. Toliaus minima, kad, pražuvus 70 sunų, buvo likęs dar vienas. Vz. žem. 9, 5. — (**31**) *Gulovė:* nepilnateisė pati. Plg. Prad. 16, 1... 25, 1. Kitur ji vadinama tarnaite. Vz. žem. 9, 18.

(**33**) *Nukrypo.* Ebr. t.: S u g r į ž o, t. y. vėl ėmė garbinti svetimus dievus.— *Jie padarė...* Ebr. t.: jie įsistatė sau Baal - bėritą dievu.

circuitum: 35 nec fecerunt mi-
sericordiam cum domo Jeroba-
al Gedeon juxta omnia bona,
quæ fecerat Israeli.

nedarė mielaširdystės su Jero-
baalio Gedeono namais už visus
gerumus, kuriuos jis buvo pa-
daręs Izraėliui.

4) Abimelėkas, Tola ir Jairas.

Caput IX. 1 Abiit autem Abi-
melech filius Jerobaal in Si-
chem ad fratres matris suæ, et
locutus est ad eos, et ad om-
nem cognationem domus patris
matris suæ, dicens: 2 Loquimi-
ni ad omnes viros Sichem: Quid
vobis est melius, ut dominen-
tur vestri septuaginta viri om-
nes filii Jerobaal, an ut domi-
netur unus vir? simulque con-
siderate quod os vestrum, et
caro vestra sum. 3 Locutique
sunt fratres matris ejus de eo
ad omnes viros Sichem univer-
sos sermones istos, et inclina-
verunt cor eorum post Abime-
lech, dicentes: Frater noster est.
4 Dederuntque illi septuaginta
pondo argenti de fano Baalbe-
rith. Qui conduxit sibi ex eo
viros inopes et vagos, secutique
sunt eum. 5 Et venit in domum
patris sui in Ephra, et occidit
fratres suos filios Jerobaal sep-
tuaginta viros, super lapidem
unum: remansitque Joatham fi-
lius Jerobaal minimus, et abs-

9. perskyrimas. 1 Tuomet Je-
robaalio sunus Abimelėkas nu-
ėjo Sikėman pas savo motinos
brolius, kalbėjo jiems ir visai
savo motinos tėvo namų gimi-
nei ir tarė: 2 Pasakykite visiems
Sikėmo vyrams: kaip jums ge-
riaus, ar kad viešpatautu ant
jusų septynios dešimtis vyrų,
visi Jerobaalio sunųs, arba kad
viešpatautu vienas vyras? Ap-
svarstykite taipogi, kad aš esu
jusų kaulas ir kunas. 3 Jo moti-
nos broliai kalbėjo apie jį vi-
siems Sikėmo vyrams visus ši-
tuos žodžius ir palenkė prie Abi-
melėko jų širdį, sakydami: Jis
musų brolis. 4 Jie jam davė sep-
tynias dešimtis svarų sidabro
iš Baalberito šventyklos. Už tai
jis pasisamdė sau nieko neturin-
čių vyrų ir valkatų, kurie jį
sekė, 5 atėjo į savo tėvo namus
Efroje ir užmušė savo brolius
Jerobaalio sunus, septynias de-
šimtis vyrų ant vieno akmens;
liko gi tik jauniausis Jerobaalio
sunus Joatamas, kurs buvo pa-

9, 1—10, 5. Gedeono sunus Abime-
lėkas, padedant Sikėmo gyventojams, nu-
žudo savo brolius, atskyrus tik vieną, ir
įgija valdžią (9, 1 - 21); bet Sikėmiečiai
veikiai sukilsta prie Abimelėką (9, 22 -
29a), kurs paima jų miestą ir išgriauna
(9, 29 b - 45), o Sikėmo bokštą sudegi-
na (9, 46 - 49), tečiaus, neilgai trukus, ir
pats, apgulęs Tėbo miestą, gauna galą.
Taip Sikėmo miestas ir Abimelėkas nu-
baudžiami už savo nedorybes (9, 50 - 57).
Mirus Abimelėkui, Izraėlio teisėjais tam-
pa vienas po kito Tola ir Jairas (10
1 - 5).

(9, 1) *Abimelėkas.* Abimelėko negali-
ma vadinti tikru teisėju, kokiuo buvo jo
tėvas ir kiti. Jis nebuvo Dievo pašauk-
tas teisėjas, bet pats pasisavino valdžią,
naudodamos didžia įtekme, kokią turėjo
Gedeonas. — *Sikėman.* Dabar Nabu-
lus prie Garizimo ir Ebalio kalnų pa-
šaknės. — (2) *Vyrams.* Ebr. t.: *ba'alim*,
ponams. Taippat ir kitose šito per-
skyr. vietose. — (4) *Svarų*: siklių. Apie
77 rbl... Galvažudžių sąžinės ir tarny-
stė visuomet nebrangios. — *Baalberito.*
Vz. aug. 8, 33. Šventyklų turtai nere-
tai tarnauja politikos tikslams. Plg. 3

conditus est. 6 Congregati sunt
autem omnes viri Sichem, et
universæ familiæ urbis Mello:
abieruntque et constituerunt re-
gem Abimelech juxta quercum,
quæ stabat in Sichem.
7 Quod cum nuntiatum esset
Joatham, ivit, et stetit in vertice
montis Garizim: elevataque voce,
clamavit, et dixit: Audite me viri
Sichem, ita audiat vos Deus. 8
Ierunt ligna, ut ungerent super
se regem: dixeruntque olivæ:
Impera nobis. 9 Quæ respondit:
Numquid possum deserere pin-
guedinem meam, qua et dii
utuntur, et homines, et venire ut
inter ligna promovear? 10 Dixe-
runtque ligna ad arborem ficum:
Veni, et super nos regnum ac-
cipe. 11 Quæ respondit eis: Num-
quid possum deserere dulcedi-
nem meam, fructusque suavis-
simos, et ire ut inter cetera li-
gna promovear? 12 Locutaque
sunt ligna ad vitem: Veni, et
impera nobis. 13 Quæ respondit
eis: Numquid possum deserere
vinum meum, quod lætificat De-
um et homines, et inter ligna
cetera promoveri? 14 Dixerunt-
que omnia ligna ad rhamnum:
Veni, et impera super nos. 15
Quæ respondit eis: Si vere me
regem vobis constituitis, venite,
et sub umbra mea requiescite:
si autem non vultis, egrediatur

sislėpęs. 6 Paskui susirinko visi
Sikėmo vyrai ir visos Mėlo mie-
sto šeimynos, nuėjo ir įstatė
Abimelėką karaliumi prie ąžuo-
lo, stovėjusio Sikėme.

7 Kuomet tai buvo pranešta
Joatamui, jis nuėjo, atsistojo
ant Garizimo kalno viršunės, ir
pakėlęs balsą šaukė ir tarė: Klau-
sykite manęs, Sikėmo vyrai,
kaip ir Dievas jus teišgirsta! 8
Medžiai nuėjo, kad pateptu sau
karalių ir tarė alyvmedžiui: Vieš-
patauk ant musų. 9 Tasai atsa-
kė: Argi aš galiu palikti savo
riebumą, kuriuo ir Dievas ir
žmonės naudojasi, ir eiti kad
bučiau išaugštintas tarp medžių?
10 Tuomet medžiai tarė figos
medžiui: Ateik ir apimk viešpa-
tavimą ant musų. 11 Jis jiems
atsakė: Argi aš galiu apleisti
savo saldumą ir savo saldžiau-
sius vaisius ir eiti, kad bučiau
išaugštintas tarp kitų medžių?
12 Paskui medžiai kalbėjo vyn-
medžiui: Ateik ir valdyk mus.
13 Jis jiems atsakė: Argi aš ga-
liu pamesti savo vyną, kurs
linksmina Dievą ir žmones, ir
buti išaugštintas tarp kitų me-
džių? 14 Tuomet visi medžiai ta-
rė erškėčiui: Ateik ir viešpa-
tauk ant musų! Jis jiems atsa-
kė: 15 Jei ištikrųjų jus įstatote
mane sau karaliumi, ateikite ir

Kar. 15, 18 ir k... — (6) *Mėlo miesto...* Ebr. t. nėra žodžio *miesto*. Mėlu rasi vadinosi sustiprinta vieta greta miesto. Plg. 2 Kar. 5, 9; 3 Kar. 9, 15. — *Karaliumi*. Abimelėkas buvo pirmas tarp Izraėlitų, kuriam duota karaliaus vardas. Įstatytas karaliumi Sikėme, jis išplėtė savo valdžią ir ant kitų vietų, nes pačiame Sikėme jis laikė tik savo pavaduotoją Zebulį (28. e.). — *Prie ąžuolo*. Rasi tai buvo tas pats ąžuolas arba terebintas, ką ir minimas Joz. 24, 26... Prad. 12, 16; 35, 4. Tenai buvo Baal - berito šventykla.

(7) *Kuomet tai buvo...* Joatamas mėgina išaiškinti Sikėmo gyventojams jų pasielgimo neteisingumą, pasakodamas jiems dailią sakmę apie medžių karaliaus rinkimą. Ta sakmė visuseniausi šv. Rašte.— (8) *Nuėjo*. Ebr. t.: eite nuėjo. — (9) *Dievai ir žmonės...* Tikriaus: Dievas. Iš alyvos daroma Dievui atnašos; žmonėms ji yra maistas ir tarnauja kitiems jų reikalams. — (13) *Linksmina*

ignis de rhamno, et devoret ce-
dros Libani. [16] Nunc igitur, si
recte, et absque peccato consti-
tuistis super vos regem Abime-
lech, et bene egistis cum Jero-
baal, et cum domo ejus, et red-
didistis vicem beneficiis ejus,
qui pugnavit pro vobis, [17] et
animam suam dedit periculis, ut
erueret vos de manu Madian,
[18] qui nunc surrexistis contra
domum patris mei, et interfe-
cistis filios ejus septuaginta vi-
ros super unum lapidem, et con-
stituistis regem Abimelech fi-
lium ancillæ ejus super habita-
tores Sichem, eo quod frater
vestri sit: [19] si ergo recte, et
absque vitio egistis cum Jero-
baal, et domo ejus, hodie læta-
mini in Abimelech, et ille læ-
tetur in vobis. [20] Sin autem per-
verse: egrediatur ignis ex eo,
et consumat habitatores Sichem,
et oppidum Mello: egrediatur-
que ignis de viris Sichem, et
de oppido Mello, et devoret Abi-
melech. [21] Quæ cum dixisset,
fugit, et abiit in Bera: habita-
vitque ibi ob metum Abimelech
fratris sui.

[22] Regnavit itaque Abimelech
super Israel tribus annis. [23] Mi-
sitque Dominus spiritum pessi-
mum inter Abimelech et habi-
tatores Sichem: qui cœperunt

ilsėkitės mano uksmėje; o jei
nenorite, tegul išeina ugnis iš
erškėčio ir teprarija Libano kė-
drus. [16] Dabar tat jei teisingai
ir be nuodėmės įsistatėte kara-
liumi ant savęs Abimelėką, ir
gerai pasielgėte su Jerobaaliu
ir jo namais, ir atsilyginote už
geradarystes tam, kurs už jus
kovojo [17] ir statė savo gyvybę
į pavojus, kad jus išgelbėtu iš
Madiano rankų, [18] sukildami da-
bar prieš mano tėvo namus, už-
mušdami jo sunus, septynias de-
šimtis vyrų ant vieno akmens,
ir įstatydami jo tarnaitės sunų
Abimelėką karaliumi ant Sikė-
mo gyventojų, dėlto kad jis ju-
sų brolis, [19] jei tat teisingai ir
be nuodėmės pasielgėte su Je-
robaaliu ir jo namais, džiaugki-
tės šiandien Abimelėku, ir jis
tesidžiaugia jumis; [20] bet jei ne-
tikusiai, tegul išeina iš jo ug-
nis ir tesunaikina Sikėmo gy-
ventojus ir Mėlo miestą; tegul
išeina ugnis iš Sikėmo vyrų ir
iš Mėlo miesto ir teprarija Abi-
melėką. [21] Tai pasakęs, jis pa-
bėgo, ir nuvyko į Bėrą, kame
ir gyveno, nes jis bijojosi savo
brolio Abimelėko.

[22] Taigi, Abimelėkas karalia-
vo ant Izraėlio trejus metus. [23]
O Viešpats siuntė pikčiausią dva-
sią tarp Abimelėko ir Sikėmo
gyventojų, kurie ėmė jo bjau-

Dievą... Antropomorfizmas. Vynas vartojamas liejamosiose aukose. — (15) *Jei ištikrųjų...* Pačiam erškėčiui toks pakvietimas rodosi netikėtinas dalykas. — *Ilsėkitės mano uksmėje.* Žodžiai pilni pasityčiojimo, nes kaipgi dideli medžiai gali sutilpti po mažu erškėčio keru. — *Tegul išeina..* Erškėtis niekam daugiaus netinka, kaip tik sudeginti. Pats greitai užsidegdamas gali paleisti liepsną ir ant didžiausių ir brangiausių medžių. Sikėmiečiai turėjo veikiai įsitikrinti, kaip teisingi erškėčio žodžiai. Menkas Abimelėkas uksmės jiems suteikti negalėjo, bet sudeginti sudegino.—(16-20) *Dabar tat...* Sakmės pritaikymas.

(22) *Karaliavo.* Ebr. t. pavartotas žodis *vaijasar*, kurs reiškia ne „karaliauti“, bet buti valdovu. — *Ant Izraėlio*: ne ant visų Izraėlitų, bet tikriausiai tik Efraimo giminėje ir pusėje Manaso. — (23) *Viešpats siunte.* Pats Viešpats skiria bausmę Abimelėkui is pirmiesiems jo pavaldiniams — *Pikčiaus*

eum detestari, 24 et scelus in-
terfectionis septuaginta filiorum
Jerobaal, et effusionem sangui-
nis eorum conferre in Abime-
lech fratrem suum, et in cete-
ros Sichimorum principes, qui
eum adjuverant. 25 Posuerunt-
que insidias adversus eum in
summitate montium: et dum il-
lius præstolabantur adventum,
exercebant latrocinia, agentes
prædas de prætereuntibus: nun-
tiatumque est Abimelech. 26 Ve-
nit autem Gaal filius Obed cum
fratribus suis, et transivit in
Sichimam. Ad cujus adventum
erecti habitatores Sichem, 27
egressi sunt in agros vastantes
vineas, uvasque calcantes: et fa-
ctis cantantium choris, ingressi
sunt fanum dei sui, et inter epu-
las et pocula maledicebant Abi-
melech, 28 clamante Gaal filio
Obed: Quis est Abimelech, et
quæ est Sichem, ut serv amus
ei?. numquid non est filius Je-
robaal, et constituit principem
Zebul servum suum super viros
Emor patris Sichem? Cur ergo
serviemus ei? 29 Utinam daret
aliquis populum istum sub ma-
nu mea, ut auferrem de medio
Abimelech.

Dictumque est Abimelech:
Congrega exercitus multitudi-
nem, et veni. 30 Zebul enim prin-

rėties, 24 ir versti ant savo bro-
lio Abimelėko ir kitų Sikėmo
kunigaikščių, kurie jam buvo
padėję, kaltybę užmušimo sep-
tynių dešimtų Jerobaalio sunų
ir jų kraujo išliejimą. 25 Todėl
jie užstatė jam sląstus ant kal-
nų viršunių, o belaukdami jo
atėjimo darė galvažudystes api-
plėšdami praeinančius; ir tai bu-
vo pranešta Abimelėkui. 26 Tuo-
tarpu atėjo Obėdo sunus Ga-
alas su savo broliais ir nuvykò
į Sikėmą. Su jo atėjimu įsidrą-
sinę Sikėmo gyventojai, 27 iš-
ėjo į laukus naikindami vynuo-
gynus ir mindydami vynuoges;
o pasidarę dainininkų burius įėjo
į savo dievo šventyklą ir val-
gydami bei gerdami piktžodžia-
vo Abimelėkui, 28 šaukiant Obė-
do sunui Gaalui: Kas yra Abi-
melėkas ir kas yra Sikėmas, kad
mes jam tarnautumėm? argi jis
ne Jerobaalio sunus ir ar jis ne-
įstatė savo tarno Zebulio kuni-
gaikščiu ant Sikėmo tėvo Emo-
ro vyrų? Kam tat mes jam tar-
nausime? 29 Kad-gi kas nors duo-
tu mano valdžion šituos žmones,
idant prašalinčiau Abimelėką.

Tuomet buvo pasakyta Abi-
melėkui: Surinkk kariuomenės
daugybę ir ateik. 30 Nes miesto

sią dvasią: nesutikimo dvasią. — (**25**) *Užstatė jam sląstus*: ėmė tykoti Abimelėko, kad jį netikėtai užpultu. Jo belaukdami žudė ramius gyventojus, taip daugindami skaitlių nepalankių Abimelėkui, kurs neįstengė suteikti reikalingos ramybės kraštui. — (**26**) *Gaalas.* Kas jis buvo, nežinia. Gaalas naudojosi pasidalinimu tarp Sikėmo gyventojų, tarp kurių buvo dar ir Abimelėko šalininkų, kad aprupintu savo reikalus. — (**27**) *Naikindami vynuogynus...* Ebr. t. mintis yra ta, kad Gaalas su savo gauja užsiėmė vynuogių rinkimu, spaudė iš jų vyną ir kėlė puotas. — (**28**) *Kas yra Abimelėkas...* Gaalas atsiliepia su paniekinimu apie Abimelėką, kurs nebuvo tikras Sikėmietis, bet tik menkas didžio Gedeono sunus, kaltina jį, kad jis pažeminęs Sikėmą, pavesdamas tą miestą savo tarnui; tuo pačiu jis pats augština Sikėmą ir norėtu, kad Sikėmiečiai jam padėtu kovoti su Abimelėku.—*Emoro.* Gaalas primena dar, kad Sikėmo miestas turėjo kitados žymų kunigaikštį Emorą. Plg. Prad. 34, 2...

ceps civitatis auditis sermoni-
bus Gaal filii Obed, iratus est
valde, 31 et misit clam ad Abi-
melech nuntios, dicens: Ecce,
Gaal filius Obed venit in Sichi-
mam cum fratribus suis, et op-
pugnat adversum te civitatem.
32 Surge itaque nocte cum po-
pulo, qui tecum est, et latita
in agro: 33 et primo mane ori-
ente sole, irrue super civitatem:
illo autem egrediente adversum
te cum populo suo, fac ei quod
potueris. 34 Surrexit itaque Abi-
melech cum omni exercitu suo
nocte, et tetendit insidias ju-
xta Sichimam in quatuor locis.
35 Egressusque est Gaal filius
Obed, et stetit in introitu por-
tæ civitatis. Surrexit autem Abi-
melech, et omnis exercitus cum
eo de insidiarum loco. 36 Cum-
que vidisset populum Gaal, di-
xit ad Zebul: Ecce de monti-
bus multitudo descendit. Cui il-
le respondit: Umbras montium
vides quasi capita hominum, et
hoc errore deciperis. 37 Rursum-
que Gaal ait: Ecce populus de
umbilico terræ descendit, et
unus cuneus venit per viam, quæ
respicit quercum. 38 Cui dixit
Zebul: Ubi est nunc os tuum,
quo loquebaris? Quis est Abi-
melech ut serviamus ei? Non-
ne hic populus est, quem de-
spiciebas? Egredere, et pugna
contra eum. 39 Abiit ergo Gaal,
spectante Sichimorum populo,

viršininkas Zebulis, išgirdęs Obė-
do sunaus Gaalo žodžius, buvo
labai įpykęs, 31 ir slapčia nu-
siuntė pasiuntinius pas Abime-
lėką, sakydindamas: Štai, Obė-
do sunus Gaalas atėjo su savo
broliais į Sikėmą ir kursto prieš
tave miestą. 32 Taigi, pakilk nak-
čia su žmonėmis, kurie yra su
tavim, ir slapstykies lauke, 33
o rytmetį saulei užtekant už-
pulk ant miesto; kuomet gi jis
išeis prieš tave su savo žmonė-
mis, padaryk jam, ką galėsi. 34
Taigi, Abimelėkas atsikėlė nak-
čia su visa savo kariuomene ir
ėmė tykoti aplink Sikėmą ke-
turiose vietose. 35 Kada tat Obė-
do sunus Gaalas išėjo ir stovė-
jo miesto vartų angoje, pakilo
Abimelėkas ir draug su juo vi-
sa kariuomenė iš tykojimo vie-
tos. 36 Gaalas pamatęs žmones,
tarė Zebuliui: Štai nuo kalno
nusileidžia daugybė. Tasai jam
atsakė: Matai kalnų šešėlius lyg-
kad žmonių galvas ir taip esi
įvedamas į paklydimą. 37 Gaalas
vėl tarė: Štai žmonės nukopa
nuo žemės augštumos, ir vienas
burys eina keliu, vedančiu prie
ąžuolo. 38 Zebulis jam tarė: Ka-
me gi dabar tavo burna, kuria
kalbėjai: Kas yra Abimelėkas,
kad jam tarnautumėm? Argi tai
ne tie žmonės, kuriuos niekinai?
Išeik ir kovok prieš juos. 39
Tuomet Gaalas, žiurint Sikėmo
žmonėms, ėjo ir kovojo prieš

(**31**) *Slapčia.* Kaikurie aiškintojai iš kitur nežinomame ebr. žodyje *l'thormah* mato vietos vardą T o r m a h, kame tuomet buvęs Abimelėkas. Zebulis nestoja atvirai prieš Gaalą ir jam lyg-kad pataikauja. Kaikurie aiškintojai mano, kad jis rupinosi netik Gaalo išvarymu iś Sikėmo, bet dar rengėsi pats pakelti maištą prieš Abimelėką. — (**35**) *Išėjo ir stovėjo...* Tas nesiskubinimas atsitolinti nuo miesto išardė sumanymą užklupti Gaalą netikėtai ant lauko. — (**36**) *Matai kalnų...* Zebulis mėgina toliaus apgaudinėti Gaalą. — (**37**) *Nuo žemės augštumos:* Nuo Garizimo ir Ebalio kalnelių. — *Keliu, vedančiu...* Ebr. t.: Žynių (*meonenim*) ąžuolo keliu. — (**38**) *Kame gi dabar...* Zebulis dabar pasityčiojimu nori

et pugnavit contra Abimelech,
40 qui persecutus est eum fugientem, et in urbem compulit: cecideruntque ex parte ejus plurimi, usque ad portam civitatis:
41 et Abimelech sedit in Ruma: Zebul autem Gaal, et socios ejus expulit de urbe, nec in ea passus est commorari.
42 Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum nuntiatum esset Abimelech,
43 tulit exercitum suum, et divisit in tres turmas, tendens insidias in agris. Vidensque quod egrederetur populus de civitate, surrexit, et irruit in eos
44 cum cuneo suo, oppugnans, et obsidens civitatem: duæ autem turmæ palantes per campum adversarios persequebantur.
45 Porro Abimelech omni die illo oppugnabat urbem: quam cepit, interfectis habitatoribus ejus, ipsaque destructa, ita ut sal in ea dispergeret.

46 Quod cum audissent qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi sunt fanum dei sui Berith, ubi fœdus cum eo pepigerant, et ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valde.
47 Abimelech quoque audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos,
48 ascendit in montem Selmon cum omni populo suo: et arrepta securi, præcidit

Abimelėką,
40 kurs privertė jį bėgti, vijosi ir įvarė į miestą, o daugelis iš jo pusės krito iki miesto vartų.
41 Abimelėkas pasiliko Rumoje, Zebulis gi išvarė Gaalą ir jo draugus iš miesto ir neleido čionai pasilikti.
42 Sekančią tat dieną žmonės išėjo į lauką. Kuomet tai buvo pranešta Abimelėkui,
43 jis ėmė savo kariuomenę, padalino į tris burius ir ėmė tykoti ant lauko. Pamatęs žmones išeinant iš miesto, jis pakilo, užpuolė ant jų
44 su savo buriu, apgulo ir uždarė miestą; du gi buriu, išsisklaisčiusiu po lauką, vijosi priešus.
45 Abimelėkas kovojo visą tą dieną prieš miestą, paėmė jį, užmušė jo gyventojus ir jį patį išgriovė, taip kad ir druskos ant jo pabarstė.

46 Tai išgirdę gyvenusieji Sikėmo pilyje, įėjo į savo dievo Berito šventyklą, kame su juo buvo padarę sandorą; iš to buvo gavusi savo vardą ir vieta, kuri buvo labai sustiprinta.
47 Abimelėkas, išgirdęs iš savo pusės, kad Sikėmo pilies vyrai buvo susirinkę vienon vieton,
48 pakilo ant Selmono kalno su visais savo žmonėmis, ėmęs kir-

įtraukti Gaalą į kovą su Abimelėku ir tai jam pasiseka. — (40) *Ir įvarė į miestą.* Ebr. t. šitų žodžių nėra. — (41) *Pasiliko Rumoje*: netoli nuo Sikėmo. Pergalėtojas tą pačią dieną nedrįso eiti į Sikėmą. — *Išvarė Gaalą.* Jo burys buvo sumažintas Abimelėko, todėl Zebulis galėjo dabar jį išvaryti. — (42) *Išėjo į lauką*: kokiuo tikslu, ar prie savo darbų, arba kad toliaus kovotu prieš Abimelėką, neaišku. Tasai tečiaus pasinaudojo šituo išėjimu, kad atkeršytu Sikėmiečiams. — (44) *Su savo buriu...* Ebr. t.: Abimelėkas ir buvusis su juo burys išsiskleidė ir sustojo miesto vartų įėjime. — (45) *Druskos ant jo pabarstė...* Pabarstymas druska turėjo įvaizdinti busiantį amžiną tos vietos nederlingumą (plg. Sof. 2, 9) ir išreikšti geismą, kad sugriautas miestas niekuomet nebebutu atstatytas.

(46) *Kame su juo... sustiprinta.* Visų šitų žodžių nėra ebr. tekste. Pridėti jie Vulgatos paaiškinimo dėlei. — (48)

arboris ramum, impositumque
ferens humero, dixit ad socios:
Quod me videtis facere, cito
facite. 49 Igitur certatim ramos
de arboribus præcidentes, se-
quebantur ducem. Qui circum-
dantes præsidium, succenderunt:
atque ita factum est, ut fumo
et igne mille homines necaren-
tur, viri pariter et mulieres, ha-
bitatorum turris Sichem.

50 Abimelech autem inde pro-
ficiscens venit ad oppidum The-
bes, quod circumdans obsidebat
exercitu. 51 Erat autem turris ex-
celsa in media civitate, ad quam
confugerant simul viri ac mu-
lieres, et omnes principes civi-
tatis, clausa firmissime janua, et
super turris tectum stantes per
propugnacula. 52 Accedensque
Abimelech juxta turrim, pugna-
bat fortiter: et appropinquans
ostio, ignem supponere niteba-
tur: 53 et ecce una mulier fra-
gmen molæ desuper jaciens, il-
lisit capiti Abimelech, et con-
fregit cerebrum ejus. 54 Qui vo-
cavit cito armigerum suum, et
ait ad eum: Evagina gladium
tuum, et percute me: ne forte
dicatur quod a femina interfe-
ctus sim. Qui jussa perficiens,
interfecit eum. 55 Illoque mor-
tuo, omnes qui cum eo erant
de Israel, reversi sunt in sedes
suas: 56 et reddidit Deus malum,
quod fecerat Abimelech contra
patrem suum, interfectis septua-
ginta fratribus suis. 57 Sichimi-

vį nusikirto medžio šaką, užsi-
dėjo ją sau ant peties ir neš-
damas tarė draugininkams: Ką
mane matote darant, darykite
greitai ir jųs. 49 Taigi, jie eida-
mi lenktynių prisikirto šakų nuo
medžių ir sekė vadą; paskui jie
apstojo tvirtovę ir ją padegė.
Taip atsitiko, kad nuo dūmų ir
ugnies žuvo tukstantis žmonių,
vyrų draug ir moterų gyvenu-
sių Sikėmo pilyje.
50 Abimelėkas gi pasitraukęs
iš ten atėjo prie Tėbo miesto,
kurį apstojęs apgulo su kariuo-
mene 51 Miesto gi viduryje bu-
vo augštas bokštas, į kurį buvo
subėgę draug vyrai ir moteris
ir visi miesto kunigaikščiai; jie
užrakino stipriausiai duris ir sto-
vėjo ant bokšto stogo už prie-
dangos. 52 Abimelėkas, pakilęs
prie pat bokšto kovojo drąsiai,
ir prisiartinęs prie durų sten-
gėsi pakišti ugnį; 53 bet štai vie-
na moteriškė, mesdama nuo vir-
šaus girnų akmens dalį, pataikė
Abimelėkui į galvą ir pramušė
jam makaulę. 54 Jis gi tuojau
pasivadino savo ginklanešį ir
jam tarė: Išsitraukk iš makščių
savo kalaviją ir užmušk mane,
kad kartais nesakytu, jog mane
užmušusi moteriškė. Tasai pil-
dydamas paliepimą jį užmušė.
55 Mirus Abimelėkui, visi, kurie
buvo su juo iš Izraėlio, sugrįžo
į savo vietas. 56 Taip Dievas at-
lygino už pikta, kurį Abimelė-
kas buvo padaręs prieš savo tė-
vą, užmušdamas septynias de-

Selmono kalno... Dabar jo vieta nežinoma. — (49) *Padegė.* Taip išsipildė Joatamo žodžiai. Vz. aug. 20. eil.

(50) *Tėbo miesto.* Spėjama, kad tas miestas buvęs tarp Sikėmo ir Bėtsano. Rasi iš to miesto gyventojai buvo prisidėję prie Sikėmiečių maišto. — (51) *Augštas.* Tikriaus anot ebr. t.: stiprus. — *Kunigaikščiai:* žymesnieji gyventojai. — *Už priedangos.* Vulgatos pridėta. — (54) *Kad kartais nesakytu.* Tečiaus tokio pasakymo jis neišvengė. Vz. 2 Kar. 11, 21.

tis quoque quod operati erant, retributum est, et venit super eos maledictio Joatham filii Jerobaal.

Caput X. 1 Post Abimelech
surrexit dux in Israel Thola filius Phua patrui Abimelech, vir de Issachar, qui habitavit in
Samir montis Ephraim: 2 et ju-
dicavit Israelem viginti et tribus annis, mortuusque est, ac
sepultus in Samir. 3 Huic suc-
cessit Jair Galaadites, qui judicavit Israelem per viginti et
duos annos, 4 habens triginta
filios sedentes super triginta pullos asinarum, et principes triginta civitatum, quæ ex nomine ejus sunt appellatæ Havoth Jair, id est, oppida Jair, usque in præsentem diem in terra Galaad. 5 Mortuusque est Jair; ac
sepultus in loco, cui est vocabulum Camon.

šimtis savo brolių. 57 Taipogi ir
Sikėmiečiams buvo atkeršinta už tai, ką buvo padarę; ant jų atėjo Jerobaalio sunaus Joatamo prakeikimas.

10. perskyrimas. 1 Po Abime-
lėko pakilo Izraėlyje vadas, Abimelėko dėdės Puos sunus Tola, vyras iš Isakaro, gyvenęs
Samire Efraimo kalnuose; 2 jis
teisė Izraėlį per dvidešimt trejus metus, mirė ir buvo palai-
dotas Samire. 3 Po jo pastojo
Jairas Galaadietis, kurs teisė Izraėlį per dvidešimt dvejus me-
tus. 4 Jis turėjo tris dešimtis
sunų, kurie jodinėjo ant trijų dešimtų asilaičių ir buvo kunigaikščiais trijų dešimtų miestų Galaado žemėje, kurie nuo jo vardo buvo praminti Havot-Jairu, tai yra, Jairo miestais; taip jie vadinasi iki šiai dienai.
5 Jairas mirė ir buvo palaidotas vietoje, kuri vadinasi Kamonu.

(**10**, 1) *Po Abimelėko.* Nurodomas laikas; iš jo tečiaus negalima išvesti kokio nors sąryšio tarp Abimelėko ir Tolos, arba kad tuo sugretinimu butu palaikytas Abimelėkas tikru teisėju. — *Pakilo...* Ebr. t.: pakilo Izraėlio išliuosuotų. — *Abimelėko dėdės...* Ebr. t.: Dodo sunaus Puos sunus Tola. — *Gyvenęs Samire...* Tola apsigyveno Efraimo giminės tarpe rasi dėlto, kad jos plotas buvo arčiaus Izraėlio vidurio, negu Tolos tėviškė. — (**3**) *Jairas Galaadietis*: todėl iš Manaso giminės. — (**4**) *Jis turėjo.* Paminėtos čionai aplinkybės nurodo, kaip įtekmingas ir turtingas buvo Jairas. — *Kurie nuėjo.* Žodžių *nuo jo vardo* nėra ebr. t.; ten pasakyta tiktai tiek: kurie vadinasi Havot-Jair iki šiai dienai. Savo gi vardą tie miestai buvo gavę seniaus nuo kito Jairo, kurs juos užkariavo. Vz. Sk. 32, 41.

10, 6—12, 7. Trečioje Teisėjų knygos dalyje kalbama apie kares su Amonitais, kurie buvo prislėgę Izraėlį iš rytų pusės, ir su Pilistymais, užpuolusiais Izraėlio žemės dalį pietvakariuose. Pirmuoju teisėju tame laikotarpyje buvo Jėftė. Nusidėję ir prispausti Izraėlitai daro atgailą, o Dievas nors smarkiai bara prasikaltėlius, bet galų gale parodo savo mielaširdystę (10, 6 - 16). Užpuolus Amonitams Galaadą, vadu išrinktas Jėftė (10, 17—11, 10), pasiteiravęs Viešpaties, siunčia išpradžios pasiuntinius pas Amonitus (11, 11 - 27), bet nieko nelaimėjęs pradeda su jais kovą ir juos apgali (11, 28 - 33); sugrįžęs namon išpildo pirm kovos padarytą apžadą ir pašvenčia Viešpačiui savo dukterį (11, 34 - 40), o ėmusius su juo vaidyties Efraimitus smarkiai nubaudžia (12, 1—7).

3. Amonitų ir Pilistymų prispaudimai.
1) Jěftės istorija.

[6] Filii autem Israel peccatis
veteribus jungentes nova, fece-
runt malum in conspectu Domi-
ni, et servierunt idolis, Baalim
et Astaroth, et diis Syriæ ac
Sidonis et Moab et filiorum Am-
mon et Philisthiim: dimiserunt-
que Dominum, et non coluerunt
eum. [7] Contra quos Dominus
iratus, tradidit eos in manus
Philisthiim et filiorum Ammon.
[8] Afflictique sunt, et vehemen-
ter oppressi per annos decem
et octo, omnes qui habitabant
trans Jordanem in terra Amor-
rhæi, qui est in Galaad: [9] in
tantum, ut filii Ammon, Jorda-
ne transmisso, vastarent Judam
et Benjamin et Ephraim: affli-
ctusque est Israel nimis.
[10] Et clamantes ad Dominum,
dixerunt: Peccavimus tibi, quia
dereliquimus Dominum Deum
nostrum, et servivimus Baalim.
[11] Quibus locutus est Dominus:
Numquid non Ægyptii et Amor-
rhæi, filiique Ammon et Phili-
sthiim, [12] Sidonii quoque et Ama-
lec et Chanaan oppresserunt vos,
et clamastis ad me, et erui vos
de manu eorum? [13] Et tamen
reliquistis me, et coluistis deos
alienos: idcirco non addam ut
ultra vos liberem: [14] ite, et in-
vocate deos quos elegistis: ipsi

[6] Izraėlio sunųs, prie senųjų
nuodėmių pridedami naujų, da-
rė pikta Viešpaties akyvaizdoje,
tarnavo stabams Baalams ir As-
tartėms, dievams Syrijos, Sido-
no, Moabo, Amono sunų ir Pi-
listymų, apleido Viešpatį ir jo
negarbino. [7] Užsirustinęs ant jų
Viešpats, juos padavė į Pilisty-
mų ir Amono sunų rankas. [8]
Visi gyvenusieji anapus Jorda-
no Amoriečių žemėje, kuri yra
Galaade, buvo varginami ir la-
bai prispausti per aštuonioliką
metų, [9] taip kad Amono sunųs,
perėję per Jordaną, naikino Ju-
do, Benjamino ir Efraimo gimi-
nes; taip Izraėlis buvo labai
prislėgtas.

[10] Jie šaukėsi į Viešpatį ir
tarė: Mes tau nusidėjome, nes
apleidome Viešpatį, musų Die-
vą, ir tarnavome Baalams. [11] O
Viešpats jiems kalbėjo: Argi Ai-
gyptiečiai, ir Amoriečiai, ir Amo-
no sunųs, ir Pilistymai, [12] tai-
pogi Sidoniečiai ir Amalėkitai,
ir Kananiečiai nebuvo jusų pri-
slėgę? ir kuomet jųs šaukėtės į
mane, ar aš jusų neišgelbėjau
iš jų rankos? [13] O vienok jųs
apleidote mane ir garbinote sve-
timus dievus. Todėlei aš dau-
giaus nieko nebedarysiu, kad

(**6**) *Prie senųjų nuodėmių...* Plg. aug. 3, 12. — *Baalams ir Astartėms.* Vz. aug. 2, 11, 13. — *Syrijos.* Ebr.: *'Aram.* Vz. 4 Kar. 16, 10. 12 — *Sidono, Moabo.* — Vz. 3 Kar. 11, 5. 7; žem. 16, 23. — *Pilistymų ir Amono sunų.* Užpuolimas Amonitų iš rytų pusės ir Pilistymų iš pietvakarių rasi įvyko tuo pačiu metu. — (**8**) *Amoriečių žemėje.*. Buvo tai Sehono ir Ogo karalysčių dalis. Plg aug. 3, 8 - 17. —

(**11. 12**) *Viešpats jiems kalbėjo*: rasi per pranašą arba tarpininkaujant vyriausiam kunigui. — *Argi Aigyptiečiai...* Vz. aug. 3, 3. 16. 31; 4, 2; 6, 3; Sk. 21, 3... ir k. — (**13**) *To dėlei aš daugiaus...* Sąlyginis pasakymas, nurodantis, kad Dievo mielaširdystė nebus

vos liberent in tempore angu-
stiæ. 15 Dixeruntque filii Israel
ad Dominum: Peccavimus, red-
de tu nobis quidquid tibi pla-
cet: tantum nunc libera nos. 16
Quæ dicentes, omnia de finibus
suis alienorum deorum idola pro-
jecerunt, et servierunt Domino
Deo: qui doluit super miseriis
eorum.

17 Itaque filii Ammon concla-
mantes in Galaad fixere tento-
ria: contra quos congregati fi-
lii Israel, in Maspha castrame-
tati sunt. 18 Dixeruntque prin-
cipes Galaad singuli ad proxi-
mos suos: Qui primus ex nobis
contra filios Ammon cœperit di-
micare, erit dux populi Galaad.
Caput XI. 1 Fuit illo tempo-
re Jephte Galaadites vir fortis-
simus atque pugnator, filius mu-
lieris meretricis, qui natus est
de Galaad. 2 Habuit autem Ga-
laad uxorem, de qua suscepit
filios: qui postquam creverant,
ejecerunt Jephte, dicentes: He-
res in domo patris nostri esse
non poteris, quia de altera ma-
tre natus es. 3 Quos ille fu-
giens atque devitans, habitavit
in terra Tob: congregatique sunt
ad eum viri inopes, et latroci-

jus išliuosuočiau. 14 Eikite ir
šaukkitės į dievus, kuriuos iš-
sirinkote: jie jus teišliuosuoja
suspaudimo metu. 15 Tuomet Iz-
raėlio sunųs tarė Viešpačiui: Mes
nusidėjome; atsilygink mums,
kaip tau tinka; tiktai dabar mus
išliuosuok. 16 Taip kalbėdami,
jie išmetė iš savo ribų visus
svetimųjų dievų stabus ir tar-
navo Viešpačiui Dievui, kurs
pasigailėjo jų nelaimių.
17 Tuotarpu Amono sunųs šu-
kaudami ištiesė šėtras Galaade.
Susirinkę prieš juos Izraėlio su-
nųs sustatė stovyklas Maspoje.
18 O Galaado kunigaikščiai kal-
bėjo vieni kitiems: Kas iš musų
pirmas pradės kovoti prieš Amo-
no sunus, bus Galaado tautos
vadas.
11. perskyrimas. 1 Anuo me-
tu buvo Galaadietis Jėftė, drą-
siausis vyras ir kovotojas, mo-
teriškės paleistuvės sunus, kurs
buvo gimęs iš Galaado. 2 Bet
Galaadas turėjo pačią, iš kurios
jam buvo gimę sunų, kurie už-
augę išvarė Jėftę, sakydami: Tu
negalėsi buti musų tėvo namuo-
se tėvainis, nes esi gimęs iš ki-
tos motinos. 3 Išbėgęs nuo jų
ir jų vengdamas, jis gyveno To-
bo žemėje. Prie jo susirinko be-
turčių ir galvažudžių vyrų ir

---

suteikta, jei nebus atgailos darbų.— (**14**) *Eikite ir...* Tais žodžiais Izraėlitams rodoma, kad reikia laikyties vien tikrojo Dievo, galinčio suteikti pagalbą, o netikri dievai visai prašalinti; taip tą Viešpaties perspėjimą Izraėlitai ir supranta (16. e.).

(**17**) *Amono sunųs šukaudami.* Turėta čionai mintyje kariškus šauksmus, kuriais vieni kitus kviečia į karę ir ragina į kovą. — *Maspoje.* Ta vieta dar vadinosi Ramot - Galaadu arba Ramot - Maspe. Vz. Joz. 13, 26; 20, 8 ir k.

(**11, 1**) *Jėftė.* Ebr. *Ifthach.*—*Kovotojas.* Anot ebr. t., drąsus karžygys. Plg. 6, 12. — *Moteriškės paleistuvės.* Ebr. ž. *zonah* reiškia ne nepilnateisę pačią, kuri vadinasi *pilegeš*, bet tikrą paleistuvę. — *Galaado.* Taip vadinosi Jėftės tėvas; bet tai ne tas pats Galaadas, ką ir paminėtasis Sk. 26, 29. — (**2**) *Išvarė Jėftę*: mirus tėvui ir pritariant vyresniesiems (7. e.). Toks pasielgimas su Jėfte buvo ne broliškas, bet sutinkąs su įstatymu ir Izraėlitų papročiais. Plg. Prad. 21, 10; 25, 6; Atk. 23, 2. 3. — (**3**) *Išbėgęs nuo jų ir...*: iš gėdos ir pykčio. — *Tobo.* Taip vadinosi Syrijos kraštas šiau-

nantes, et quasi principem se-
quebantur. 4 In illis diebus pu-
gnabant filii Ammon contra Is-
rael. 5 Quibus acriter instanti-
bus perrexerunt majores natu
de Galaad, ut tollerent in au-
xilium sui Jephte de terra Tob:
6 dixeruntque ad eum: Veni et
esto princeps noster, et pugna
contra filios Ammon. 7 Quibus
ille respondit: Nonne vos estis,
qui odistis me, et ejecistis de
domo patris mei, et nunc ve-
nistis ad me necessitate com-
pulsi? 8 Dixeruntque principes
Galaad ad Jephte: Ob hanc igi-
tur causam nunc ad te venimus,
ut proficiscaris nobiscum, et pu-
gnes contra filios Ammon, sis-
que dux omnium qui habitant
in Galaad. 9 Jephte quoque di-
xit eis: Si vere venistis ad me,
ut pugnem pro vobis contra fi-
lios Ammon, tradideritque eos
Dominus in manus meas, ego
ero vester princeps? 10 Qui re-
sponderunt ei: Dominus, qui hæc
audit, ipse mediator ac testis
est quod nostra promissa facie-
mus. 11 Abiit itaque Jephte cum
principibus Galaad, fecitque eum
omnis populus principem sui.
Locutusque est Jephte omnes
sermones suos coram Domino
in Maspha.

sekiojo jį kaip kunigaikštį. 4 Tuo
metu Amono sunųs kovojo prieš
Izraėlį. 5 Jiems smarkiai užsi-
puolus, vyresnieji iš Galaado
nuėjo imtų sau pagalbon Jėftės
iš Tobo žemės 6 ir jam tarė:
Ateik, buk musų kunigaikštis ir
kovok prieš Amono sunus. 7 Jis
jiems atsakė: Ar tai ne jųs esa-
te, kurie manęs nekentėte ir
mane išvarėte iš mano tėvo na-
mų, o dabar atėjote pas mane
reikalo prispausti? 8 Tuomet Ga-
laado kunigaikščiai tarė Jėftei:
Todėl tai mes dabar ir atvyko-
me pas tave, kad eitumei su mu-
mis, kovotumei prieš Amono su-
nus ir butumei vadas visų gyve-
nančiųjų Galaade. 9 Jėftė jiems
atsakė: Jei ištikrųjų atėjote pas
mane, kad kovočiau už jus prieš
Amono sunus ir jei Viešpats pa-
duos juos į mano rankas, ar aš
busiu jusų kunigaikštis? 10 Jie
jam atsakė: Viešpats, kurs tai
girdi, pats yra tarpininkas ir
liudytojas, kad mes išpildysime
savo žadėjimus. 11 Taigi, Jėftė
nuėjo su Galaado kunigaikščiais,
ir visa tauta jį padarė savo ku-
nigaikščiu. Jėftė kalbėjo visus
savo žodžius Viešpaties akyvai-
zdoje Maspoje.

---

rinėje Perėjoje. — *Susirinko...* Ebr. t.: susirinko beturčių vyrų ir išeidavo su juo (kariautų). Plg. 1 Kar. 18, 6. 13. 16; 22, 2. — (4) *Anuo metu...* Vz. aug. 10, 17. — (5) *Jiems smarkiai...* Ebr. t.: ir atsitiko, kuomet Amono sunųs kovojo prieš Izraėlį. — (6) *Kunigaikštis.* Ebr. *qacin*, kariuomenės vadas. — (7) *Todėl tai mes...* Vyresnieji teisindamies sakosi norį atitaisyti, kas buvo negerai padaryta. — (9) *Jusų kunigaikštis.* Jėftė nori, kad Viešpats, suteikdamas apgalėjimą priešų, patvirtintu jo išrinkimą, bet draug rupinasi, kad ir toliaus jis pasiliktu viršininku. — (10) *Viešpats, kursai...* Prisiekos žodžiai. — (11) *Padarė savo kunigaikščiu.* Ebr. *l^ero'š ul^eqacin*, viršininku ir vadu. Jėftė buvo pirmasis tautos išrinktas vadas. — *Jeftė kalbėjo.* Jėftė iškilmingai Dievo akyvaizdoje panaujino savo pasižadėjimą kovoti su Izraėlio priešais, ir rasi taipogi tauta jam tuomet pasižadėjo jo klausyti. Kaikurie aiškintojai spėja, kad Maspoje buvęs pastatytas Viešpačiui altorius, toks pat kokį turėjo Gedeonas Efroje.

12 Et misit nuntios ad regem
filiorum Ammon, qui ex perso-
na sua dicerent: Quid mihi et
tibi est, quia venisti contra me,
ut vastares terram meam? 13 Qui-
bus ille respondit: Quia tulit
Israel terram meam, quando as-
cendit de Ægypto a finibus Ar-
non usque Jaboc atque Jorda-
nem: nunc ergo cum pace red-
de mihi eam. 14 Per quos rur-
sum mandavit Jephte, et im-
peravit eis ut dicerent regi Am-
mon: 15 Hæc dicit Jephte: Non
tulit Israel terram Moab, nec
terram filiorum Ammon: 16 sed
quando de Ægypto conscende-
runt, ambulavit per solitudinem
usque ad Mare rubrum, et ve-
nit in Cades. 17 Misitque nun-
tios ad regem Edom, dicens:
Dimitte me ut transeam per ter-
ram tuam. Qui noluit acquie-
scere precibus ejus. Misit quo-
que ad regem Moab, qui et ipse
transitum præbere contempsit.
Mansit itaque in Cades, 18 et
circuivit ex latere terram Edom,
et terram Moab: venitque con-
tra orientalem plagam terræ Mo-
ab, et castrametatus est trans
Arnon: nec voluit intrare ter-
minos Moab: Arnon quippe con-
finium est terræ Moab. 19 Mi-
sit itaque Israel nuntios ad Se-

12 Paskui jis siuntė pas Amono
sunų karalių pasiuntinius, kad
jo vardu sakytu: Ko tu nori iš
manęs, kad atėjai prieš mane
mano žemės naikintų. 13 Anas
jiems atsakė: Tai dėlto, kad
Izraėlis pakilęs iš Aigypto ėmė
mano žemę nuo Arnono ribų iki
Jabokui ir Jordanui. Taigi, da-
bar atiduok man ją ramiai. 14
Jėftė vėl juos siuntė ir jiems
liepė sakyti Amono karaliui: 15
Štai, ką sako Jėftė: Izraėlis ne-
ėmė Moabo žemės, nei Amono
sunų žemės; 16 bet išėjęs iš Ai-
gypto keliavo tyrais iki Raudo-
najai jurai ir atėjo į Kadėsą; 17
jie siuntė pas Edomo karalių
pasiuntinius ir sakydino: Leisk
man pereiti per savo žemę; bet
anas nenorėjo išklausyti jo mel-
dimų Jis siuntė taipogi pas Moa-
bo karalių, bet ir tasai nesuti-
ko duoti perėjimo. Taigi, jis pa-
siliko Kadėse, 18 o apėjęs aplink
Edomo žemę ir Moabo žemę atė-
jo ties Moabo žemės šonu ry-
tuose, sustatė stovyklas anapus
Arnono ir nenorėjo įeiti į Moa-
bo ribas, nes Arnonu eina Moa-
bo žemės riba. 19 Taigi, Izraėlis
siuntė pasiuntinius pas Amorie-
čių karalių Sehoną, gyvenusį
Hesebone, ir jam sakydino: Leisk
man pereiti per tavo žemę iki

(12) *Naikintų.* Ebr. t.: užpuldinėtų. Jėftė, išrinktas tautos kunigaikščiu, vadina Galaado kraštą savo žeme. — (13) *Nuo Arnono ribų iki Jabokui.* Nurodoma užimtosios žemės šiaurinė ir pietinė riba. — (15) *Izraėlis neėmė...* Izraėlis nebuvo užpuolęs Amonitų ir Moabitų, nes Viešpats buvo uždraudęs tai daryti (Atk. 2, 9. 19); tuomet jis, tiesa, užkariavo Amoriečių karaliaus Sehono karalystę, kurios dalis kitados priderėjo Moabitams ir Amonitams (Sk. 21, 24-30), bet ir ta dalis buvo atimta iš Amoriečių; Izraėlis teisingai ją laikė savo nuosavybe. — (16) *Į Kadėsą:* Sino tyrumoje Edomo karalystės pakraštyje. Vz. Sk. 20, 1. 16. — (17) *Jis siuntė pas Edomo karalių...* Vz. Sk. 20, 14... Pasiuntinystės pas Moabą nebuvo minėta nei Skaitlių nei Atkartoto Įstatymo knygoje. — (18) *Apėjęs aplink...* Vz. Sk. 20, 22; 21, 4. Ebr. t.: Ir ėjo per tyrus ir apėjo aplink... — *Anapus Arnono:* į šiaurę nuo Arnono. Tas plotas tuomet nebuvo Moabitų valdžioje. Plg. Sk. 21, 13; Atk. 2, 9. 19. 24. — (19) *Izraėlis siuntė...* Vz. Sk. 21, 21...; Atk. 2, 26... — *Gyvenusį Hesebone* Ebr. t.: Hesebo-

hon regem Amorrhæorum, qui
habitabat in Hesebon, et dixe-
runt ei: Dimitte ut transeam
per terram tuam usque ad flu-
vium. [20] Qui et ipse Israel ver-
ba despiciens, non dimisit eum
transire per terminos suos: sed
infinita multitudine congregata
egressus est contra eum in Ja-
sa, et fortiter resistebat. [21] Tra-
diditque eum Dominus in ma-
nus Israel cum omni exercitu
suo qui percussit eum, et pos-
sedit omnem terram Amorrhæi
habitatoris regionis illius, [22] et
universos fines ejus de Arnon
usque Jaboc, et de solitudine
usque ad Jordanem. [23] Dominus
ergo Deus Israel subvertit Amor-
rhæum, pugnante contra illum
populo suo Israel, et tu nunc
vis possidere terram ejus? [24]
Nonne ea quæ possidet Chamos
Deus tuus, tibi jure debentur?
Quæ autem Dominus Deus no-
ster victor obtinuit, in nostram
cedent possessionem: [25] nisi for-
te melior es Balac filio Sephor
rege Moab: aut docere potes,

upei. [20] Bet ir tasai, paniekin-
damas Izraėlio žodžius, neleido
jam pereiti per savo ribas, dar-
gi surinkęs begalinę daugybę
išėjo prieš jį į Jasą ir drąsiai
priešinosi. [21] O Viešpats padavė
jį su visa jo kariuomene į Iz-
raėlio rankas, kurs jį sumušė ir
paveldėjo visą aname krašte gy-
venusių Amoriečių žemę [22] ir
visą jų plotą nuo Arnono iki
Jabokui ir nuo tyrumos iki Jor-
danui. [23] Taigi, Viešpats, Izraê-
lio Dievas, sunaikino Amorie-
čius, kovojant prieš juos jojo
tautai Izraėliui, o tu dabar no-
ri paimti jo žemę? [24] Argi ne
teisingai tau pridera, ką turi
tavo dievas Kamosas? Taigi, ką
Viešpats, musų Dievas, įgijo,
laimėdamas kovą, turi mums
priderėti. [25] Arba rasi tu esi ge-
resnis už Moabo karalių Seforo
sunų Balaką, arba gali išrodyti,
kad jis vaidijosi su Izraėliu ir
prieš jį kovojo, [26] kuomet tasai
gyveno Hesebone ir jo sodžiuo-
se, Aroeryje ir jojo sodžiuose,
arba visuose miestuose prie Jor-

---

no karalių. — *Iki upei*: Jordanui. Bet ebr. t. yra: iki mano vietai, t. y. iki Dievo pažadėtai Izraėlitams žemei. — (**20**) *Paniekindamas...* Ebr. t.: Sehonas nepasitikėjo Izraėliu, t. y. nelaukė, kad Izraėlitai ramiai pereitu per jo žemę. — *Begalinę daugybę.* Ebr. t.: savo tautą. — *Į Jasą* Ebr. *Jahac.* Vz. Joz. 13, 15. 18. Sk. 21, 32 ta vieta pavadinta Jazeriu. — *Drąsiai priešinosi.* Ebr. t.: Kovojo prieš Izraėlį. — (**22**) *Visą jų plotą...* Tos žemės dabar Amonitų karalius reikalavo sau (13. e.) — (**23**) *Taigi, Viešpats...* Ebr. t.: Dabar tat, kada Viešpats, Izraėlio Dievas, išvarė Amoriečius iš po savo tautos Izraėlio akių... — (**24**) *Argi neteisingai...* Argi ką tavo dievas Kamosas tau duoda paveldėti, tu nevaldai, ir visa, ką Viešpats, musų Dievas, davė mums paveldėti musų akyvaizdoje, ar mes nevaldome? Jėftė žinojo, kad Kamosas yra tuščias stabas ir negali nieko nei duoti, nei atimti; bet Amonitai kitaip apie jį manė; taigi, jis kalba čionai, prisitaikindamas prie jų nuomonės. Kamosas, Moabitų dievaitis, (vz. Sk. 21, **29** ir k.) buvo įvaizdinamas kaipo kovotojas, su kalaviju dešinėje rankoje, jietimi kairėje ir visas apsuptas degančiais žiburiais. — (**25**) *Balaką* Balakas buvo karaliumi tuo metu, kada Izraėlitai, vadovaujant Mozei, atėmė iš Amoriečių jų valdomą kraštą. – *Kada jis vaidijosi...* Tiesa, Balakas nekentė Izraėlitų ir buvo su jais smarkiai susirėmęs (vz. Joz. **24**, **9**), bet jis mėgino kovoti tik bijodamas, kad Izraėlis neatimtu ir tos žemės, kuri tuomet buvo jo valdžioje, o ne dėlei atimtojo iš Amoriečių ploto (Sk. 22, 2...), dėlei kurio jis nekėlė ginčų. — (**26**) *Jordano.* Ebr. t.: Arnono. — *Tris šimtus..* Apskrita skaitlinė, iš kurios negalima griežtai žinoti, kiek metų buvo praslinkę nuo apgalėji-

quod jurgatus sit contra Israel,
et pugnaverit contra eum. 26
quando habitavit in Hesebon,
et viculis ejus, et in Aroer, et
villis illius, vel in cunctis ci-
vitatibus juxta Jordanem, per
trecentos annos. Quare tanto
tempore nihil super hac repe-
titione tentastis? 27 Igitur non
ego pecco in te, sed tu contra
me male agis, indicens mihi bel-
la non justa. Judicet Dominus
arbiter hujus diei inter Israel,
et inter filios Ammon. 28 Noluit-
que acquiescere rex filiorum Am-
mon verbis Jephte, quæ per nun-
tios mandaverat.

dano per tris šimtus metų? Ko-
dėl taip ilgą laiką neikiek ne-
mėginote pareikalauti jų atgal.
27 Taigi, ne aš tau nusidedu,
bet tu elgiesi su manim piktai,
apskelbdamas man neteisingą
karę. Viešpats tebuna teisėjas
ir tegul padaro šiandien teismą
tarp Izraėlio ir tarp Amono su-
nų. 28 Bet Amono sunų karalius
nenorėjo sutikti su Jėftės žo-
džiais, kuriuos jis jam sakydino
per pasiuntinius.

29 Factus est ergo super Je-
phte Spiritus Domini, et cir-
cuiens Galaad, et Manasse, Ma-
spha quoque Galaad, et inde
transiens ad filios Ammon, 30
votum vovit Domino, dicens: Si
tradideris filios Ammon in ma-
nus meas, 31 quicumque primus
fuerit egressus de foribus do-
mus meæ, mihique occurrerit
revertenti cum pace a filiis Am-
mon eum holocaustum offeram
Domino.

29 Taigi, Viešpaties Dvasia atė-
jo ant Jėftės, o jis, apėjęs Ga-
laadą ir Manasą, taipogi Gala-
ado Maspą, patraukė iš ten prieš
Amono sunus 30 ir padarė Vieš-
pačiui apžadą, sakydamas: Jei
paduosi į mano rankas Amono
sunus, 31 kas tik pirmasis išėjęs
iš mano namų angos pasitiks
mane su ramybe grįžtantį nuo
Amono sunų, tą aš atnašausiu
kaipo deginamąją auką Viešpa-
čiui.

32 Transivitque Jephte ad fi-
lios Ammon, ut pugnaret con-

32 Taigi, Jėftė nuėjo pas Amo-
no sunus prieš juos kovotų; o

---

mo Amoriečių. — (27) *Apskelbdamas...* Ebr. t.: kariaudamas prieš mane. *Tegul padaro teismą*: ne žodžiais, kaip kiti žmonių teisėjai, bet suteikdamas pergalėjimą kovoje tiems, keno pusėje yra teisybė.

(**29**) *Viešpaties Dvasia atėjo...* Nepasakyta aiškiai, ar tai įvyko tuojau kaip tik Jėftė buvo išrinktas vadu, ar kuomet susilaukė nepalankaus atsakymo iš Amonitų karaliaus. — *Apėjęs Galaadą...*: rinkdamas kareivius. — *Maspą*: kame buvo Jėftės stovykla. — (**31**) *Kas tik pirmasis išeis...* Iš viso Jėftės apžado aišku, kad jis norėjo padaryti ne paprastą auką, bet turėjo mintyje paaukoti Viešpačiui žmogystę o ne gyvulį, nes auka iš gyvulio butu buvusi paprastas dalykas, ir apie gyvulius negalima pasakyti, kad jie išeina konors pasitiktų. Turėjo gi užmanymą pirmą jį patikusią jo namų žmogystę sudeginti, nes kalba apie d e g i n a m ą j ą a u k ą, kurioje visa atnaša sudeginama (Kun. 1, 1-17). Tas apžadas nebuvo padarytas iš Dievo įkvėpimo (Grig.-Nys.), nors Jėftės kaltybė galėjo buti ir nedidelė; jis, tiesa, buvo pilnas uolumo kaipo kovotojas, bet neišmanė gerai religijos dvasios (Teod., Ambr., Greg.-Naz.). Rasi jis prisiminė Abraomo auką, galėjo jį apakinti paprotys aukoti žmones pas Amonitus ir Moabitus (plg. 4 Kar. 3, 27), o vienatinis tokias aukas draudžiantis tekstas Atk. **12**, 31 galėjo buti jam tuo mažiaus žinomas, kad anapus Jordano gyvenusios

tra eos: quos tradidit Dominus
in manus ejus. 33 Percussitque
ab Aroer usque dum venias in
Mennith, viginti civitates, et
usque ad Abel, quæ est vineis
consita, plaga magna nimis: hu-
miliatique sunt filii Ammon a
filiis Israel.
34 Revertente autem Jephte
in Maspha domum suam, occur-
rit ei unigenita filia sua cum
tympanis et choris: non enim
habebat alios liberos. 35 Qua vi-
sa, scidit vestimenta sua, et ait:
Heu me filia mea decepisti me,
et ipsa decepta es: aperui enim
os meum ad Dominum, et aliud
facere non potero. 36 Cui illa
respondit: Pater mi, si aperui-
sti os tuum ad Dominum, fac
mihi quodcumque pollicitus es,
concessa tibi ultione atque vi-
ctoria de hostibus tuis. 37 Di-
xitque ad patrem: Hoc solum
mihi præsta quod deprecor: Di-
mitte me ut duobus mensibus
circumeam montes, et plangam
virginitatem meam cum sodali-
bus meis. 38 Cui ille respondit:
Vade. Et dimisit eam duobus

Viešpats juos padavė į jo ran-
kas. 33 Jis apgalėjo dvidešimt
miestų nuo Aroerio iki įeinant
į Menitą ir iki Abeliui, kurs ap-
sodintas vynuogynais, padary-
damas jiems labai didelį smugį;
ir Amono sūnūs buvo labai Iz-
raėlio sūnų pažeminti.
34 Grįžtant gi Jėftei Maspon
į savo namus, jį pasitiko jo vien-
gimė dukte su bubinėliais ir šo-
kiais, nes jis neturėjo kitų vai-
kų. 35 Ją pamatęs jis perplėšė
savo rubus ir tarė: Deja man,
mano dukte, tu mane apvylei ir
pati apsigavai; nes aš esu atvė-
ręs savo burną Viešpačiui, ir
kitaip padaryti negalėsiu. 36 Ji
jam atsakė: Mano tėve, jei at-
vėrei savo burną Viešpačiui, da-
ryk su manim, ką esi pasižadė-
jęs, nes tau duota atkeršyti ir
pergalėti tavo neprietelius. 37
Ji dar tarė tėvui: Tai tiktai su-
teikk man, ko meldžiu: Leisk
man vaikščioti du mėnesiu po
kalnus ir apraudoti su mano
draugėmis mano mergystę. 38
Jis jai atsakė: Eik, ir paleido
ją dviem mėnesiam. Ji gi nu-

giminės nuolat pasirodydavo menkiaus težinančios įstatymą ir labiaus linkusios prie stabmeldiškų papročių, o ir dabar, anot 10. persk., ką tik buvo sugrįžusios prie Dievo nuo tarnavimo stabams. — *Tą aš atnašausiu...* Ebr. t.: priderės Viešpačiui ir tą aš atnašausiu kaipo deginamąją auką.

(33) *Nuo Aroerio*: Gado giminėje, į šaurryčius nuo Rabat-Amono. Plg. Joz. 13, 25. Tas Aroeris atskirtinas nuo kito Rubeno plote ant Arnono upelio. Plg. Sk. 32, 4; Joz. 12, 2 ir k.— *Į Menitą...* Anot vienų aiškintojų tai buvęs krašto vardas, anot kitų miesto. Tikra jo vieta nežinoma. — *Iki Abeliui, kurs...* Ebr. *'Abel Kraim.* Kame buvo tuo vardu vadinama vieta, tikrai nežinia.

(34) *Su bubinėliais ir šokiais.* Plg. Iš. 15, 20; 1 Kar. 18, 6. 7 ir k. — **(35)** *Perplėšė...* :taip išreikšdamas didžiausį nuliudimą ir skausmą. — *Tu mane apvylei...*: nes ne savo vienatinę dukterį tikėjosi Jėftė sutiksiąs pirmą, bet ką kitą. Ebr. t. reiktu kitaip išversti: Tu mane skaudžiai nuliudinai, ir tu buvai tarp tų, kurie mane nuliudina. — *Aš esu atvėręs.*.: padariau apžadą (plg. Ps. 65, 14). — **(36)** *Jam atsakė.*. Mergaitė supranta, kad tėvo apžadas ją paliečia, bet be jokio dejavimo pasiduoda savo liudnam likimui, dar gi palengvina jam išpildyti apžadą, primindama didžią jam suteiktą geradarystę, neprietelių apgalėjimą. — **(37)** *Po kalnus.* Tai tinkamiausi vieta raudoms. Plg. Jer. 31, 15; Iz. 15, 2. — *Mano mergystę.* Jėftės duktė raudos savo mergystės, nes jai lemta mirti neištekėjusiai, nesusilaukusiai vaikų, kurie skaitėsi S. Į. didžiausiu palaiminimu kiek-

mensibus. Cumque abiisset cum
sociis ac sodalibus suis, flebat
virginitatem suam in montibus.
[39] Expletisque duobus mensibus,
reversa est ad patrem suum, et
fecit ei sicut voverat, quæ igno-
rabat virum. Exinde mos in-
crebruit in Israel, et consuetu-
do servata est: [40] ut post anni
circulum conveniant in unum
filiæ Israel, et plangant filiam
Jephte Galaaditæ diebus qua-
tuor.

Caput XII. [1] Ecce autem in
Ephraim orta est seditio: nam
transeuntes contra aquilonem,
dixerunt ad Jephte: Quare va-
dens ad pugnam contra filios
Ammon, vocare nos noluisti, ut
pergeremus tecum? Igitur in-
cendemus domum tuam. [2] Qui-
bus ille respondit: Disceptatio
erat mihi et populo meo con-
tra filios Ammon vehemens: vo-
cavique vos, ut præberetis mi-
hi auxilium, et facere noluistis.
[3] Quod cernens posui animam
meam in manibus meis, transi-
vique ad filios Ammon, et tra-
didit eos Dominus in manus me-
as. Quid commerui, ut adversum
me consurgatis in prœlium? [4]

ėjus su savo draugėmis ir pa-
lydovėms raudojo savo mergy-
stės kalnuose. [39] Praslinkus dviem
mėnesiam, ji sugrižo pas savo
tėvą, o jis padarė su ja, kaip
buvo žadėjęs; ji gi nebuvo pa-
žinojusi vyro. Iš to radosi Iz-
raėlyje paprotys, kurs užsiliko
nuo to meto, [40] kad, metams
praslinkus, Izraėlio mergaitės
susirenka draug ir keturias die-
nas rauda Galaadiečio Jėftės
dukters.

12. perskyrimas. [1] Bet štai,
Efraime pakilo maištas; nes jo
vyrai, eidami į šiaurę, tarė Jė-
ftei: Kodėl, traukdamas į kovą
prieš Amono sunus, nenorėjai
musų pasivadinti, kad eitumėm
draug su tavim? Taigi, mes pa-
degsime tavo namus. [2] Jis jiems
atsakė: Man ir mano tautai bu-
vo smarkus susirėmimas su Amo-
no sunumis; aš jus vadinau, kad
man padėtumėte, o jus nenorė-
jote tai padaryti. [3] Tai matyda-
mas, stačiau savo gyvybę į pa-
vojų ir patraukiau prieš Amono
sunus, o Viešpats juos padavė
į mano rankas. Kuo gi aš užsi-
pelniau, kad pakilstate prieš ma-
ne į kovą? [4] Taigi, suvadinęs

vienai moteriškei. — (**39**) *Jis padarė su ja...* Įkvėptas rašytojas, lyg - kad norėdamas pridengti kruviną reginį paaukojimo dukters, nebeatkartoja Jėftės apžado tais pačiais žodžiais, kaip jis buvo padarytas; jis tečiaus nepriduria aiškaus papeikimo Jėftei, kad nemestu tamsaus šešėlio ant Izraėlio teisėjo. O jei Jėftė kitur šv. Rašte giriamas (vz. Žyd. 11, 32), tas pagyrimas neapima visų jo veikalų, bet tik tuos, kuriais jis išliuosavo Izraėlį nuo Amonitų. — Buvo aiškintojų, kurie manė, kad Jėftė nepaaukojęs savo dukters, o tik pašventęs ją Viešpačiui, palikdamas ją mergystėje lig gyvos jos galvos; bet toks aiškinimas priešingas yra tekstui, ir neranda sau patvirtinimo žydų papročiuose, pas kuriuos mergystės apžadas buvo nežinomas. — (**40**) *Izraėlio mergaitės...* Ta aplinkybė nurodo, kaip gilų įspudį padarė ant visų Jėftės auka.

(**12, 1**) *Efraime pakilo maištas...* Ebr. t.: I r E f r a i m o v y r a i b u v o s u š a u k t i, i r j i e ė j o į š i a u r ę i r t a r ė. Efraimo giminė buvo skaitlingiausi, iš jos buvo kilęs Jozuė, ir jos ribose buvo laikoma sandoros skrynia; todėl ji visur reikalavo sau pirmenybės ir niekino kitas gimines (vz. 8, 2; 12, 4). — *Mes padegsime...* Ebr. t.: Mes sudeginsime ant tavęs tavo namus, t. y. padegdami tavo namus sudeginsime tave patį. — (**2**) *Jis jiems atsakė.* Jėftė duoda drąsų atsakymą besikeliantiems į puikybę Efraimo sunums, ne taip kaip Gedeonas (8, 2). — (**3**) *Tai matydamas...* Ebr. t.: Ir mačiau, kad tu nepadedi. — (**4**)

Vocatis itaque ad se cunctis
viris Galaad, pugnabat contra
Ephraim: percusseruntque viri
Galaad Ephraim, quia dixerat:
Fugitivus est Galaad de Eph-
raim, et habitat in medio Eph-
raim et Manasse. 5 Occupave-
runtque Galaaditæ vada Jorda-
nis, per quæ Ephraim reversu-
rus erat. Cumque venisset ad
ea de Ephraim numero, fugiens,
atque dixisset: Obsecro ut me
transire permittatis: dicebant ei
Galaaditæ: Numquid Ephrathæ-
us es? quo dicente: Non sum: 6 in-
terrogabant eum: Dic ergo Scib-
boleth, quod interpretatur Spi-
ca. Qui respondebat, Sibboleth:
eadem littera spicam exprime-
re non valens. Statimque appre-
hensum jugulabant in ipso Jor-
danis transitu. Et ceciderunt in
illo tempore de Ephraim qua-
draginta duo millia. 7 Judicavit
itaque Jephte Galaadites Israel
sex annis: et mortuus est, ac se-
pultus in civitate sua Galaad.

prie savęs visus Galado vyrus,
jis kovojo prieš Efraimą; o Ga-
laado vyrai sumušė Efraimą, nes
jis buvo pasakęs: Galaadas yra
pabėgėlis iš Efraimo ir gyvena
Efraimo ir Manaso tarpe. 5 Ga-
laadiečiai užėmė Jordano bra-
stas, kuriomis Efraimas turėjo
grįžti. O kuomet prie jų atei-
davo bėgdamas kurs nors iš Ef-
raimo skaitliaus ir tardavo: Mal-
dauju, kad leistumėte man per-
eiti, Galadiečiai jam sakė: Ar
tu Efratietis? Tam atsakant;
Neesu 6 jie jį klausė: Sakyk tat
Šiboleth, kas reiškia varpą. Ta-
sai atsakydavo Siboleth, nega-
lėdamas ištarti varpos ta pačia
raide. Jie jį nutverdavo ir tuo-
jau galabijo pačioje Jordano bra-
stoje. Ir tuo metu krito iš Ef-
raimo keturios dešimtįs du tuk-
stančiu. 7 Taigi, Galaadietis Jė-
ftė teisė Izraėlį šešeris metus, o
paskui jis mirė ir buvo palai-
dotas savo Galaado mieste.

2) Teisėjai Abesanas, Ahialonas ir Abdonas.

8 Post hunc judicavit Israel
Abesan de Bethlehem: 9 qui ha-
buit triginta filios, et totidem,
filias, quas emittens foras, ma-
ritis dedit, et ejusdem numeri

8 Po šito Izraėlį teisė Abe-
sanas iš Betliejaus. 9 Jis turėjo
tris dešimtis sunų ir tiek pat
dukterų, kurias išleido iš namų,
išduodamas už vyro, ir savo su-

Galaadas yra pabėgėlis... Efraimo giminė vadina su pasityčiojimu Galaadiečius pabėgeliais, lyg-kad jie butu atsiradę iš žmonių, išbėgusių iš kitų giminių tarpo. — (5) *Iš Efraimo skaitliaus.* Ebr. t.: Efraimo pabėgėliai. Dabar Galaadiečiai vadina ironiškai apgalėtus Efraimo vyrus pabėgėliais. — *Efratietis*: iš Efraimo giminės. — (6) *Sakyk tat...* Efraimo vyrai negerai ištardami raidę *šin*, t. y. užuot jos sakydami *śin* pasirodydavo meluoją ir buvo galabijami. — *Kas reiškia varpą.* Vulgatos paaiškinimas. — (7) *Savo Galaado mieste.* Ebr. t.: Galaado miestuose, t. y. viename iš jų.

12, 8-15. Po Jėftės minimi tris teisėjai Abesanas, Ahialonas ir Abdonas, apie kurių veikalus nepaduodama jokių žinių.

(8) *Abesanas.* Ebr. *'Ibcan.* — *Betliejaus*: Zabulono giminės plote. Vz. Joz. 29, 15. — (9) *Tiek pat dukterų...* Ebr. t.: „ir tris dešimtis dukterų jis išleido iš namų, ir tris dešimtis mergaičių įvedė į savo namus iš kitur". Abesanas, suvienydamas savo šeimyną giminystės

filiis suis accepit uxores, intro-
ducens in domum suam. Qui se-
ptem annis judicavit Israel: 10
mortusque est, ac sepultus in
Bethlehem. 11 Cui successit Ahia-
lon Zabulonites: et judicavit Is-
rael decem annis: 12 mortuusque
est, ac sepultus in Zabulon. 13
Post hunc judicavit Israel Ab-
don, filius Illel Pharathonites:
14 qui habuit quadraginta filios,
et triginta ex eis nepotes, as-
cendentes super septuaginta pul-
los asinarum, et judicavit Israel
octo annis: 15 mortuusque est,
ac sepultus in Pharathon ter-
ræ Ephraim, in monte Amalec.

nums paėmė tiek pat pačių, įves-
damas jas į savo namus. Jis tei-
sė Izraėlį septynerius metus, 10
mirė ir buvo palaidotas Betlie-
juje. 11 Po jo buvo Ahialonas
Zabulonitas ir teisė Izraėlį de-
šimtį metų; 12 jis mirė ir buvo
palaidotas Zabulone. 13 Po jo
teisė Izraėlį Paratonietis Ilėlio
sunus Abdonas. 14 Jis turėjo ke-
turias dešimtis sunų ir iš jų tris
dešimtis anukų, kurie jodinėda-
vo ant septynių dešimtų asilai-
čių. Jis teisė Izraėlį aštuonerius
metus, 15 mirė ir buvo palaido-
tas Efraimo žemės Paratone ant
Amalėko kalno.

3) Samsono istorija.

Caput XIII. 1 Rursumque fi-
lii Israel fecerunt malum in con-
spectu Domini: qui tradidit eos
in manus Philisthinorum quadraginta annis. 2 Erat autem
quidam vir de Saraa, et de stir-
pe Dan, nomine Manue, habens
uxorem sterilem. 3 Cui apparuit

13. perskyrimas. 1 Izraėlio su-
nųs vėl darė pikta Viešpaties
akyvaizdoje, kurs juos padavė į
Pilistymų rankas keturioms de-
šimtims metų. 2 Buvo gi vienas
vyras iš Saraos iš Dano gimi-
nės, vardu Manuė, kurs turėjo
nevaisingą pačią. 3 Jai pasirodė

---

ryšiais su daugeliu kitų, didino savo įtekmę Izraėlyje. Plg. aug. 10, 4. — (11) *Ahialonas.* Ebr. t.: *'Eilon.* — (12) *Jis mirė...* Ebr. t.: Ir Eilonas Zabulonietis mirė ir buvo palaidotas Aijalone Zabulono krašte. — (13) *Paratonietis.* Paratono miestas dabar F e r a t a, buvo pietvakariuose nuo Sikėmo (Nabulus) Efraimo giminėje. — (14) *Jis turėjo...* Plg. aug. 10, 4. — (15) *Ant Amalėko kalno.* Plg. aug. 5, 14.

13, 1 - 16, 31. Kuomet prasikaltę Izraėlitai buvo paduoti į Pilistymų rankas, Viešpats teikėsi duoti prispaustiesiems išgelbėtoją, teisėją Samsoną. Jo užgimimas buvo Viešpaties Aniolo apreikštas išpradžios motinai (13, 1 - 7), o paskui ir tėvui (13, 8 - 25). Užaugęs Samsonas vedė moterį iš Pilistymų (14, 1 - 9) ir pačių vestuvių metu užmušė 30 Pilistymų, kad jų drabužius atiduotu jaunikaičiams, klastingai atspėjusiems jo užduotą mįslę (14, 10 - 20). Įpykęs dėlei savo pačios neištikimumo, jis ėmė keršinti Pilistymams ir nemaža jų užmušęs teisė Izraėlį per dvidešimt metų (15, 1 - 20). Veltui Pilistymai mėgino jį nugalabyti, kolei Kananietės Dalilos apgautas nenustojo savo plaukų ir susilpnėjęs nebuvo atiduotas į neprietelių rankas (16, 1-21), kurių tečiaus daugybę palaidojo draug su savimi Dagono šventyklos griuvėsiuose (16, 22 - 31).

(13, 1) *Padavė...* Ebr. t.: Pardavė. Tas Pilistymų prispaudimas buvo jau paminėtas aug. 10, 6. 7. — (2) *Saraos.* Ebr. *Çor'ah.* Plg. Joz. 15, 33. Tas miestas buvo Judo lygumoje, bet priderėjo Dano giminei (Joz. 19, 41). Dabar ta vieta vadinasi S u r a h, apie dvi valandi kelionės į vakarus nuo Jeruzalės. — (3) *Pasirodė Viešpaties Aniolas:* žmogaus pavidale. — *Esi nevaisinga...*

Angelus Domini, et dixit ad
eam: Sterilis es et absque libe-
ris: sed concipies et paries fi-
lium: 4 cave ergo ne bibas vi-
num ac siceram, nec immundum
quidquam comedas: 5 quia con-
cipies, et paries filium, cujus
non tanget caput novacula: erit
enim nazaræus Dei ab infantia
sua, et ex matris utero, et ipse
incipiet liberare Israel de manu
Philisthinorum. 6 Quæ cum ve-
nisset ad maritum suum, dixit
ei: Vir Dei venit ad me, habens
vultum angelicum, terribilis ni-
mis. Quem cum interrogassem,
quis esset, et unde venisset, et
quo nomine vocaretur, noluit
mihi dicere: 7 sed hoc respon-
dit: Ecce concipies et paries fi-
lium: cave ne vinum bibas, nec
siceram, et ne aliquo vescaris
immundo: erit enim puer naza-
ræus Dei ab infantia sua, ex
utero matris suæ usque ad diem
mortis suæ. 8 Oravit itaque Ma-
nue Dominum, et ait: Obsecro
Domine, ut vir Dei, quem mi-
sisti, veniat iterum, et doceat
nos quid debeamus facere de
puero, qui nasciturus est. 9 Ex-
audivitque Dominus deprecan-
tem Manue, et apparuit rursum
Angelus Dei uxori ejus sedenti
in agro. Manue autem maritus
ejus non erat cum ea. Quæ cum

Viešpaties Aniolas ir tarė: Esi
nevaisinga ir bevaikė, bet pra-
dėsi ir pagimdysi sunų. 4 Veiz-
dėk tat, kad negertumei vyno
ir stipraus gėralo ir kad neval-
gytumei nieko, kas sutepta. 5
Nes tu pradėsi ir pagimdysi su-
nų, kurio galvos nepalies sku-
stuvas, kadangi jis bus Dievo
nazarajis nuo pat savo kudiky-
stės in nuo motinos įsčios, ir
jis tai pradės išliuosuoti Izraė-
lį iš Pilistymų rankų. 6 Ji, atė-
jus pas savo patį, jam tarė: Pas
mane buvo atėjęs Dievo vyras,
kurs turėjo anioliška veidą ir
buvo labai baisus pasižiurėti. Pa-
klaustas, kas jis esąs, iš kur atė-
jęs ir kokiuo vardu vadinąsis,
jis man nenorėjo pasakyti, 7 bet
taip atsakė: Štai, pradėsi ir pa-
gimdysi sunų; veizdėk, kad ne-
gertumei vyno ir stipraus gėra-
lo ir kad nevalgytumei nieko,
kas sutepta; nes vaikas bus Die-
vo nazarajis nuo savo kudiky-
stės, nuo savo motinos įsčios,
iki savo mirties dienai. 8 Taigi,
Manuė meldėsi Viešpačiui ir ta-
rė: Maldauju, Viešpatie, kad Die-
vo vyras, kurį buvai siuntęs,
vėl ateitu ir mus pamokytu, kas
mums reikia daryti su kudikiu,
kurs turi užgimti. 9 Viešpats iš-
klausė maldaujantį Manuę, ir
Dievo Aniolas vėl pasirodė jo pa-

Plg. Prad. 16, 11; 1 Kar. 1, 20; Lk. 1, 31. — (4. 5) *Veizdėk tat...* Dievas reikalauja nuo busiančio nazarajo motinos laikinio prisiturėjimo nuo kaikurių dalykų, nuo jo gi paties amžino. Vz. apie nazarajų įstatus daugiaus Sk. 6, 1 - 21. — *Jis tai pradės...*: Jis bus pirmasis, kurs kovos prieš Pilistymus. Taigi, ne jis turėjo užbaigti tą kovą. — (6) *Dievo vyras*: pranašas. Jo išvaizda ir žodžiai turėjo sukelti moteriškėje tokią mintį. *Paklaustas, kas...* Ebr. t. priešingai: o aš nesiklausiau, iš kur jis, ir savo vardo jis man nepasisakė. — (7) *Nes vaikas bus...* Kaip prie kitų teisėjų tauta turėjo pirma daryti atgailą, taip turėjo Samsonas ir paskui Samuėlis patįs padaryti tai, kame buvo apsileidusi tauta. Bet tik vienas iš jųdviejų pasirodė pilnai vertas suteiktosios garbės. Didi yra vertybė apžado, nes jis daro žmogų tinkamą didiems veikalams ir padeda pasauliui gelbėties nuo nuodėmių; užtat tuo didesnė reikalinga ištikimybė tam, kurs apžadu susirišo. — (9) *Ji, išvydus Aniolą.*

vidisset Angelum, 10 festinavit,
et cucurrit ad virum suum: nuntiavitque ei, dicens: Ecce apparuit mihi vir, quem ante videram.
11 Qui surrexit, et secutus est uxorem suam: veniensque ad virum, dixit ei: Tu es qui locutus es mulieri? et ille respondit: Ego sum.
12 Cui Manue: Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? aut a quo se observare debebit?
13 Dixitque Angelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quæ locutus sum uxori tuæ, abstineat se:
14 et quidquid ex vinea nascitur, non comedat: vinum et siceram non bibat, nullo vescatur immundo: et quod ei præcepi, impleat atque custodiat.
15 Dixitque Manue ad Angelum Domini: Obsecro te ut acquiescas precibus meis, et faciamus tibi hœdum de capris.
16 Cui respondit Angelus: Si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quod Angelus Domini esset.
17 Dixitque ad eum: Quod est tibi nomen, ut, si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te?
18 Cui ille respondit: Cur quæris nomen meum, quod est mirabile?
19 Tulit itaque Manue hœdum de capris, et libamenta, et posuit super petram, offerens Domino, qui facit mirabilia: ipse autem et uxor ejus intuebantur.
20 Cum-

čiai, kuomet ji sėdėjo lauke. Jos gi vyro Manuės nebuvo draug su ja. Ji, išvydus aniolą,
10 pasiskubino nubėgti pas savo vyrą ir jam apskelbė, tardama: Štai, man pasirodė vyras, kurį pirma buvau mačiusi.
11 Jis atsikėlė ir sekė savo pačią, o atėjęs pas vyrą, jam tarė: Ar tai tu kalbėjai moteriškei? Anas atsakė: Aš.
12 Manuė jam tarė: Išsipildžius tavo žodžiams, ko nori, kad vaikas darytu? arba ko jis turės sergėties?
13 Viešpaties Aniolas tarė Manuei: Teprisituri nuo visų dalykų, apie kuriuos sakiau tavo pačiai.
14 Tenevalgo nieko, kas auga vynuogyne; tenegeria vyno ir stipraus gėralo; tenevalgo nieko, kas sutepta; ir ką aš jam įsakiau, teišpildo ir užlaiko.
15 Paskui Manuė tarė Viešpaties Aniolui: Maldauju tave išpildyti mano prašymą; mes tau prirengsime ožiuką.
16 Aniolas jam atsakė: Nors tu mane ir verstumei, aš nevalgysiu tavo duonos; o jei nori padaryti deginamąją auką, atnašauk ją Viešpačiui. Manuė gi nežinojo, kad tai Viešpaties Aniolas,
17 ir jam tarė: Kaip tavo vardas, kad mes tave pagerbtumėm, jei tavo žodžiai išsipildys?
18 Anas jam atsakė: Kam klausies mano vardo, kurs yra stebėtinas?
19 Taigi, Manuė ėmė ožiuką ir liejamąją auką ir padėjo ant uolos, atnašaudamas Viešpačiui, kurs daro stebėtinus dalykus; patsai

Tu žodžių nėra ebr. t. — (12) *Ko nori, kad...* Ebr. t.: Koks bus įsakymas apie kudikį ir koks darbas, t. y. kas reikės daryti su kudikiu. — (14) *Tenevalgo.* Ebr. t. atkartojamas įsakymas kudikio motinai. — (15) *Maldauju tave išpildyti...* Ebr. t.: Pavelyk gi save sulaikyti. — (16) *Ir verstumei.* Ebr. t.: jei tu mane sulaikai. — (17) *Pagerbtumėm:* duodami kokią nors dovaną. *Jei...* Geriaus: tuo metu, kada... — (18) *Kam klausies...* Plg. Prad. 32, 29. — (19) *Ant uolos*: kaip Gedeonas. Plg. 6, 20... — *Kurs daro stebėtinus dalykus.* Ebr. t.: ir pasidarė stebuklas. Jis aprašytas 20. e. — *Patsai ir jo mote-*

que ascenderet flamma altaris
in cœlum, Angelus Domini pa-
riter in flamma ascendit. Quod
cum vidissent Manue et uxor
ejus, proni ceciderunt in terram,
21 et ultra eis non apparuit An-
gelus Domini. Statimque intel-
lexit Manue, Angelum Domini
esse, 22 et dixit ad uxorem suam:
Morte moriemur, quia vidimus
Deum. 23 Cui respondit mulier:
Si Dominus nos vellet occidere,
de manibus nostris holocaustum
et libamenta non suscepisset,
nec ostendisset nobis hæc om-
nia, neque ea, quæ sunt ventu-
ra, dixisset. 24 Peperit itaque fi-
lium, et vocavit nomen ejus Sam-
son. Crevitque puer, et bene-
dixit ei Dominus. 25 Cœpitque
Spiritus Domini esse cum eo in
castris Dan inter Saraa et Es-
thaol.

Caput XIV. 1 Descendit ergo
Samson in Thamnatha: videns-
que ibi mulierem de filiabus Phi-
listhiim, 2 ascendit, et nuntia-
vit patri suo, et matri suæ, di-
cens: Vidi mulierem in Tham-
natha de filiabus Philisthinorum:
quam quæso ut mihi accipiatis
uxorem. 3 Cui dixerunt pater et
mater sua: Numquid non est mu-

gi ir jo moteris veizdėjo. 20 O
pakilstant nuo altoriaus liepsnai
į dangų užžengė draug liepsno-
je ir Viešpaties Aniolas. Tai pa-
matę Manuė ir jo pati parpuo-
lė kniupsti ant žemės; 21 o Vieš-
paties Aniolas daugiaus jiem-
dviem nebepasirodė. Manuė tuo-
jau suprato tai buvus Viešpaties
Aniolą, 22 ir tarė savo pačiai:
Mudu mirte numirsiva, nes ma-
tėva Dievą. 23 Moteriškė jam
atsakė: Jei Viešpats norėtu mudu
užmušti, jis nebutu priėmęs iš
mudviejų rankų deginamosios ir
liejamosios aukos, nei mudviem
nebutu visa tai parodęs ir nebutu
pasakęs, kas turi įvykti. 24 Tai-
gi, ji pagimdė sunų ir jį prami-
nė vardu Samsonas. Vaikas au-
go, ir Viešpats jį laimino. 25 Ir
Viešpaties Dvasia ėmė su juo
buti Dano stovyklose tarp Sa-
raos ir Estaolio.

14. perskyrimas. 1 Taigi, Sam-
sonas nuėjo Tamnaton, o pama-
tęs tenai moteriškę iš Pilisty-
mų dukterų, 2 sugrįžo ir apskel-
bė savo tėvui ir motinai, tarda-
mas: Mačiau Tamnatoje mote-
riškę iš Pilistymų dukterų ir
meldžiu, kad man ją imtumėte
moterimi. 3 Jo tėvas ir motina
jam tarė: Argi nėra moteriškės

---

ris...: Kaipo liudytojai, o ne kaipo kunigiškųjų pareigų pildytojai. — (**20**) *Nuo altoriaus*: kuriuo buvo uola. — *Užžengė draug...*: taip parodydamas, kad jis buvo ne pranašas, bet Dievo Aniolas. — (**22**) *Mudu mirte...* Plg. aug. 6, 22... Iš. 33, 20. — (**24**) *Samsonas.* Ebr. *Šimšon.* Tas žodis rasi reiškia n a i k i n t o j ą, anot kitų gi b l i z g a n t į. — (**26**) *Ėmė su juo buti.* Ebr. t.: ėmė jį skatinti, t. y. tarsi stumti prie darbų. — *Dano stovyklose.* Tikriaus anot ebr. t.: Machaneh Dan. Taip gi vadinosi vieta arti Saraos, kame Samsonas pirmą sykį pajuto savyje Dievo paskatinimą. — *Estaolio.* Vietos vardas Judo giminėje. Vz. Joz. 15, 33; 19, 40.

(**14, 1**) *Tamnaton.* Miestas Dano giminėje (Joz. 15, 10; 19, 45); dabar T i b n e h. Kokiais reikalais Izraėlitai eidavo pas Pilistymus, randame paaiškinta 1 Kar. 13, 20... — (**2**) *Moteriškę iš Pilistymų...* Nors moterystė su Pilistymų dukterimis nebuvo tiesiog uždrausta, bet ji buvo priešinga įstatymo dvasiai. Plg. Iš. 34, 6; Atk. 7, 3. 4, kame kalbama apie moterystes su Kananietėmis. — *Meldžiu, kad..* Plg. aug. 12, 9; Prad. 24, 1... 34, 4-12; 36, 6. — (**3**) *Nori.* Ebr.: eini.—*Neapipjaustyti...* Plg. Prad.

lier in filiabus fratrum tuorum,
et in omni populo meo, quia vis
accipere uxorem de Philisthiim,
qui incircumcisi sunt? Dixitque
Samson ad patrem suum: Hanc
mihi accipe: quia placuit oculis
meis. 4 Parentes autem ejus ne-
sciebant quod res a Domino fie-
ret, et quæreret occasionem con-
tra Philisthiim: eo enim tem-
pore Philisthiim dominabantur
Israeli. 5 Descendit itaque Sam-
son cum patre suo et matre in
Thamnatha. Cumque venissent
ad vineas oppidi, apparuit ca-
tulus leonis sævus, et rugiens,
et occurrit ei. 6 Irruit autem
Spiritus Domini in Samson, et
dilaceravit leonem, quasi hœ-
dum in frusta discerpens, nihil
omnino habens in manu: et hoc
patri et matri noluit indicare.
7 Descenditque et locutus est
mulieri, quæ placuerat oculis
ejus. 8 Et post aliquot dies re-
vertens ut acciperet eam, de-
clinavit ut videret cadaver leo-
nis, et ecce examen apum in
ore leonis erat ac favus mellis.
9 Quem cum sumpsisset in ma-
nibus, comedebat in via: ve-
niensque ad patrem suum et
matrem, dedit eis partem, qui
et ipsi comederunt: nec tamen
eis voluit indicare quod mel de
corpore leonis assumpserat.
10 Descendit itaque pater ejus
ad mulierem, et fecit filio suo

tarp tavo brolių dukterų ir vi-
soje mano tautoje, kad nori im-
ti pačią iš Pilistymų, kurie ne-
apipjaustyti? O Samsonas tarė.
savo tėvui: Tą man imk, nes ji
patiko mano akims. 4 Jo gi gim-
dytojai nežinojo, kad tas dalty-
kas Viešpaties daromas ir kad
jis ieško progos prieš Pilisty-
mus; nes anuo metu Pilistymai
viešpatavo ant Izraėlio. 5 Taigi,
Samsonas nuėjo su savo tėvu
ir motina į Tamnatą. Jiems atė-
jus prie miesto vynuogynų, pa-
sirodė jaunas liutas labai piktas
ir rėkiantis, kurs ėjo jam prie-
šais. 6 O Viešpaties Dvasia pa-
gavo Samsoną, ir jis perplėšė
liutą, ir kaip ožiuką sudraskė į
kąsnelius, visai nieko neturėda-
mas rankoje, bet savo tėvui ir
motinai jis nenorėjo apie tai pa-
sakyti. 7 Jis nuėjo ir kalbėjo
moteriškei, kuri buvo patikus
jo akims. 8 O po keleto dienų
grįždamas, kad ją pasiimtu, pa-
suko iš kelio, pasižiurėtų liuto
lavono, ir štai liuto nasruose
buvo bičių spietis ir medaus
koris. 9 Pasiėmęs jį į rankas, jis
valgė kelyje; o atėjęs pas savo
tėvą ir motiną, davė jiemdviem
dalį; taigi, ir juodu valgė; te-
čiaus jis jiems nenorėjo pasaky-
ti, kad medaus buvo paėmęs iš
liuto lavono.
10 Paskui jo tėvas nuėjo pas
moteriškę ir padarė savo sunui

34, 14. Dievas per tą moterystę norėjo duoti Samsonui progą pradėti kovą su Pilistymais. — *Bet savo tėvui ir...* Samsonas regimai kelyje buvo atsiskyręs nuo savo tėvų. — (8) *Po keleto dienų...* Tas išsireiškimas ebr. kalboje nereiškia, kad laiko butu praslinkę nedaug. Ar jau buvo tuomet paprotys kelti vestuves, ištisiems metams praslinkus po susižiedavimo, tikrai nežinia; bet visgi tas keletas dienų buvo gana ilgas laikas. — *Liuto nasruose buvo..* Kaikuriems rodosi tai netikėtinas dalykas, nes bitės vengia punančios maitos; bet rytų kraštuose neretai atsitinka, kad karšti saulės spinduliai sudžiovina lavoną pirma, negu jis pradeda puti, taip kad jame nebelieka jokio dvokimo; o istorijos rašytojai mini atsitikimus, kuriuose bitės ištikrųjų susimesdavo į išdžiuvusį lavoną (Herodot. 5,

Samson convivium: sic enim juvenes facere consueverant.
[11] Cum ergo cives loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta ut essent cum eo.
[12] Quibus locutus est Samson: Proponam vobis problema: quod si solveritis mihi intra septem dies convivii, dabo vobis triginta sindones, et totidem tunicas:
[13] sin autem non potueritis solvere, vos dabitis mihi triginta sindones, et ejusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei: Propone problema, ut audiamus.
[14] Dixitque eis: De comedente exivit cibus, et de forti egressa est dulcedo: nec potuerunt per tres dies propositionem solvere.
[15] Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem Samson: Blandire viro tuo, et suade ei ut indicet tibi quid significet problema: quod si facere nolueris, incendemus te, et domum patris tui: an idcirco vocastis nos ad nuptias ut spoliaretis?
[16] Quæ fundebat apud Samson lacrymas, et querebatur dicens: Odisti me, et non diligis: idcirco problema, quod proposuisti filiis populi mei, non vis

Samsonui pokilį, nes taip paprastai darydavo jaunikiai.
[11] Taigi, pamatę jį anos vietos gyventojai, jam davė tris dešimtis draugų, kurie turėjo buti draug su juo.
[12] Samsonas jiems kalbėjo: Aš jums užduosiu mįslę; jei ją man atspėsite septynių pokilio dienų laiku, aš jums duosiu tris dešimtis apatinių drabužių ir tiek pat apsiaustų.
[13] O jei negalėsite atspėti, jųs man duosite tris dešimtis drabužių ir tokį pat apsiaustų skaitlių. Jie jam atsakė: Užduok mįslę, kad išgirstumėm.
[14] Jis jiems tarė: Iš ėdančiojo išėjo valgis ir iš stipriojo išėjo saldumas. Jie negalėjo per tris dienas atspėti mįslės.
[15] O atėjus septintajai dienai, jie tarė Samsono pačiai: Meilinkies savo vyrui ir jam įkalbėk, kad jis tau pasakytu, ką reiškia mįslė; o jei tai nenorėsi padaryti, mes padegsime tave ir tavo tėvo namus. Argi todėl jųs pasikvietėte mus į vestuves, kad apiplėštumėte?
[16] Ji liejo prie Samsono ašaras ir dejavo sakydama: Tu manęs nekenti ir nemyli; todėl mįslės, kurią uždavei mano tautos sunums, tu

---

114; Plin. *Nat. hist.* 11, 24 ir k.).

(**10**) *Padarė savo sunui...* Ebr. t.: ir Samsonas padarė pokilį. Paprotys kelti pokilį vestuvių metu ištikrųjų amžinas. Plg. Prad. 29, 22; Apr. 19, 9. — *Nes taip paprastai...* Iš to patėmijimo reiktu išvesti, kad knygos autoriaus laikais paprotys tame dalyke buvo kitoks, t. y. kad pokilis buvo daromas ne jaunosios, bet jaunikio namuose. Pilistymų papročiu Izraėlitai, imdami moterystėn anų dukteris, buvo atitraukiami nuo savo tautos; rasi dėlto su Samsonu jaunikiu daugiaus Izraėlitų neatvyko iš Saraos, ir jam broliais buvo paskirta Pilistymų jaunikaičiai. — (**12**) *Užduosiu mįslę.* Ebr. *'achudah... chidah.* Paskutinis žodis reiškia ne tik mįslę, bet visupirma mazgą; taigi, Samsonas lygkad sako: aš jums užmegsiu mazgą. Rytų kraštų gyventojai labai mėgsta užsiimti mįslių atspėjimu, ypač pokiliuose; o su atspėjimu dažnai sujungiamos lažybos. — *Apatinių drabužių*: marškinių iš plonos drobės. — *Apsiaustų.* Ebr. t.: trisdešimtis rubų permainų, t. y. brangių viršutinių rubų. Samsonas visai įsitikrinęs, kad jo mįslės niekas neatspės, nes pats vienas apsiima tiek duoti, jei praloštu, kiek visi draug. — (**14**) *Iš ėdančiojo...* Ebr. t. mįslė išreikšta eilėmis: iš edančiojo išėjo valgis—ir iš stipriojo išėjo saldumas. — (**15 - 17**) *O atėjus septintai dienai...* LXX tekste ketvirtai dienai; tečiaus dienų supainiojimas, regisi, dėlto radosi, kad autorius

mihi exponere. At ille respondit: Patri meo et matri nolui dicere: et tibi indicare potero? 17 Septem igitur diebus convivii flebat ante eum: tandemque die septimo cum ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indicavit civibus suis. 18 Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum: Quid dulcius melle, et quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si non arassetis in vitula mea, non invenissetis propositionem meam. 19 Irruit itaque in eum Spiritus Domini, descenditque Ascalonem, et percussit ibi triginta viros: quorum ablatas vestes dedit iis, qui problema solverant. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui: 20 uxor autem ejus accepit maritum unum de amicis ejus et pronubis.

Caput XV. 1 Post aliquantulum autem temporis, cum dies triticeæ messis instarent, venit Samson, invisere volens uxorem suam, et attulit ei hœdum de capris. Cumque cubiculum ejus solito vellet intrare, prohibuit eum pater illius, dicens: 2 Putavi quod odisses eam, et ideo tradidi illam amico tuo: sed habet sororem, quæ junior et pulchrior illa est, sit tibi pro ea

man nenori išaiškinti. Bet jis atsakė: Aš nenorėjau pasakyti savo tėvui ir motinai; kaip gi aš galėčiau tau sakyti? 17 Taigi, ji verkė prie jo per septynias pokilio dienas; galop septintoje dienoje, kadangi ji jam buvo įkyrėjusi, jis išaiškino, o ji tuojau pasakė savo piliečiams. 18 Jie gi jam tarė septintoje dienoje, dar saulei nenusileidus: Kas saldesnis už medų ir kas stipresnis už liutą? Jis jiems atsakė: Jei nebutumėte arę mano karvaite, nebutumėte atspėję mano mįslės. 19 Taigi, jį apnyko Viešpaties Dvasia, o jis nuėjo į Askaloną ir tenai užmušė tris dešimtis vyrų, kurių atimtus drabužius davė atspėjusiems mįslę. Labai įpykęs jis sugrįžo į savo tėvo namus; 20 jo gi pati ištekėjo už vieno iš jo prietelių, dalyvavusių vestuvėse.

15. perskyrimas. 1 Trumpam laikui praslinkus, kuomet arti buvo kviečiapjutės dienos, Samsonas atėjo, norėdamas aplankyti savo pačią, ir jai atnešė ožiuką. Bet kada norėjo, kaip paprastai, įeiti į jos kambarį, jos tėvas jam uždraudė, sakydamas: 2 Aš maniau, kad tu jos neapkenti, todėl ją atidaviau tavo prieteliui; bet ji turi seserį, kuri jaunesnė ir už ją gražesnė;

---

pradėjęs kalbėti apie septintą dieną, primena, kas buvo daryta anksčiaus; todėl žodžiai: *jie tarė* (geriaus: jie gi buvo pasakę) *Samsono pačiai... ji liejo prie Samsono ašaras...* iki 17 eil. pusei reikia skaityti kabėse. — (**18**) *Kas saldesnis...* Mįslės atspėjimas ebr. t. išreikšta eilėmis, o taipogi ir Samsono atsakymas: *jei nebutumėte arę...* t. y. jei nebutumėte piktai pasinaudoję mano pačia mano paslapčiai išgauti. — (**19**) *Kurių atimtus...* Ebr. t.: ėmė jų išplėšas ir apsiaustus davė... — *Labai įpykęs*: ant pačios ir Pilistymų. — (**20**) *Už vieno iš jo prietelių.* Tėvas ją atidavė vienam iš trijų dešimtų, kurie buvo paskirti Samsonui broliais vestuvėse.

(**15, 1**) *Kviečiapjutės dienos*: gegužės mėnesio pradžioje, nes tuo metu paprastai prasideda Palestinoje kviečiapjutė. — *Norėdamas aplankyti...* Samsonas nežinojo, kad jo pati jau buvo ištekėjusi už kito vyro. Norėdamas su ja susitaikyti, jis jai nešė dovaną. — *Bet kada norė-*

uxor. 3 Cui Samson respondit:
Ab hac die non erit culpa in
me contra Philisthæos: faciam
enim vobis mala. 4 Perrexitque
et cepit trecentas vulpes, caudasque earum junxit ad caudas,
et faces ligavit in medio: 5 quas
igne succendens, dimisit, ut huc illucque discurrerent. Quæ statim perrexerunt in segetes Philisthinorum. Quibus succensis, et comportatæ jam fruges, et adhuc stantes in stipula, concrematæ sunt, in tantum, ut vineas quoque et oliveta flamma consumeret. 6 Dixeruntque Philisthiim: Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est: Samson gener Thamnathæi: quia tulit uxorem ejus, et alteri tradidit, hæc operatus est. Ascenderuntque Philisthiim: et combusserunt tam mulierem quam patrem ejus. 7
Quibus ait Samson: Licet hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam ultionem, et tunc quiescam. 8 Percussitque eos ingenti plaga, ita ut stupentes suram femori imponerent. Et descendens habitavit in spelunca petræ Etam.

ta tegul bus užuot jos tavo pati. 3 Samsonas jam atsakė: Nuo
šios dienos aš busiu be kalčios prieš Pilistymus, nes aš jums darysiu piktenybių. 4 Jis nuėjo
sau, pagavo tris šimtus lapių, surišo jų uodegas vieną prie kitos ir viduryje pririšo žiburius;
5 juos uždegęs, jis paleido lapes, kad bėgtų į visas puses; o jos tuojau nubėgo į Pilistymų javus. Jiems užsidegus, ir javai pėduose ir tebestovėjusieji nenupjauti sudegė, taip kad liepsna sunaikino taipogi vynuogynus ir alyvmedžių sodnus. 6 O
Pilistymai sakė: Kas tai padarė? Jiems buvo pasakyta: Tai padarė Samsonas, žentas Tamnatiečio, nes tasai ėmė jo pačią ir atidavė kitam. Tuomet Pilistymai atėjo ir sudegino kaip moteriškę, taip ir jos tėvą. 7 Bet Samsonas jiems tarė: Nors jųs tai padarėte, tečiaus aš dar darysiu jums kerštą, o paskui liausiuos.
8 Ir jis jiems padarė didžiausį smugį, taip kad jie nusigandę dėjo blauzdą ant kulšių. Po to nuėjęs jis gyveno Etamo uolos lindynėje.

---

jo... Ebr. t.: Ir jis tarė: Aš noriu įeiti pas savo pačią į kambarį. — (2) *Aš maniau...* Ebr. t.: Aš sakyte pasakiau, kad tu jos kęste nekenti. Savo pasielgimu moteriškė buvo užsipelniusi Samsono neapykantą. — *Bet ji turi...* Iš tų žodžių pasirodo uošvio išgąstis; jis, bijodamas Pilistymų, nedrįsta sugrąžinti dukterį Samsonui; bijodamas gi Samsono, jam perša jaunesniąją dukterį. — (3) *Jam.* Ebr. t.: jiems. — (4) *Pagavo tris šimtus lapių.* Ebr. ž. *šu'al* reiškia greičiaus šakalą, kurių labai daug buvo ir yra Palestinoje ir kurie gana pigu pagauti, o ne lapę. Samsonas juos tikriausiai pagavo ne viena diena, bet per ilgesnį laiką po keletą, taip kad išviso buvo paleista trįs šimtai. — *Surišo jų uodegas...* Ebr. t.: ir ėmė žiburių, ir atkreipė uodegą prie uodegos ir patalpino po vieną žiburį tarp dviejų uodegų viduryje. — (6) *Sudegino kaip moteriškę...*: taip nubausdami tą šeimyną už tatai, kad davė priežastį Samsonui keršinti. Taip tat moteriškė neišvengė mirties, kuria ją gąsdino Pilistymai vestuvėse, jei neišgaus jiems iš Samsono mįslės išaiškinimo. Tečiaus Samsonui tos bausmės negana.— (8) *Padarė didžiausį smugį.* Ebr. t. ž. reiktų išversti taip: „ir sumušė juos, blauzdą ant kulšies, didelį smugį“; bet ką jie tikrai reiškia, neaišku. Rasi čionai patarlės žodžiais pasakoma, kad Samsono padarytas smugis buvo labai didelis. — *Etamo*: Judo giminėje, bet kurioje vietoje nežinoma.

[9] Igitur ascendentes Philisthi-
im in terram Juda castrameta-
ti sunt in loco, qui postea vo-
catus est Lechi, id est, maxil-
la, ubi eorum effusus est exer-
citus. [10] Dixeruntque ad eos de
tribu Juda: Cur ascendistis ad-
versum nos? Qui responderunt:
Ut ligemus Samson, venimus,
et reddamus ei quæ in nos ope-
ratus est. [11] Descenderunt ergo
tria millia virorum de Juda, ad
specum silicis Etam, dixerunt-
que ad Samson: Nescis quod
Philisthiim imperent nobis? qua-
re hoc facere voluisti? Quibus
ille ait: Sicut fecerunt mihi, sic
feci eis. [12] Ligare, inquiunt, te
venimus, et tradere in manus
Philisthinorum. Quibus Samson,
Jurate, ait, et spondete mihi
quod non occidatis me. [13] Di-
xerunt: Non te occidemus sed
vinctum trademus. Ligaverunt-
que eum duobus novis funibus,
et tulerunt eum de petra Etam.
[14] Qui cum venisset ad locum
Maxillæ, et Philisthiim vocife-
rantes occurrissent ei, irruit Spi-
ritus Domini in eum: et sicut
solent ad odorem ignis lina con-
sumi, ita vincula quibus ligatus
erat, dissipata sunt et soluta.
[15] Inventamque maxillam, id est,
mandibulam asini, quæ jacebat,
arripiens, interfecit in ea mille

[9] Taigi, Pilistymai, pakilę į
Judo žemę, apsistojo vietoje,
kuri paskui buvo praminta Lė-
chiu, tai yra pažandkauliu, ka-
me jų kariuomenė išsisklaistė.
[10] Judo giminės žmonės jiems
tarė: Kodėl prieš mus pakilote?
Jie atsakė: Samsono surištų atė-
jome ir jam atkeršintų už tai,
ką jis mums padarė. [11] Tuomet
trįs tukstančiai vyrų iš Judo
nuėjo prie Etamo uolos lindy-
nės ir tarė Samsonui: Ar neži-
nai, kad Pilistymai viešpatauja
ant musų? kodėl tai norėjai pa-
daryti? Jis jiems tarė: Kaip jie
man padarė, taip aš jiems pa-
dariau. [12] Jie tarė: Mes atėjome
tavęs surištų ir atiduotų į Pi-
listymų rankas. Prisiekkite, ta-
rė jiems Samsonas, ir man pa-
sižadėkite, kad manęs neužmu-
šite. [13] Jie tarė: Mes tavęs ne-
užmušime, bet surišę atiduosi-
me. Taigi, jie jį surišo dviem
naujom virvėm ir jį paėmė iš
Etamo uolos. [14] Kuomet jis atė-
jo prie Pažandkaulio vietos ir
Pilistymai šukaudami jį pasiti-
ko, ant jo atėjo Viešpaties Dva-
sia, ir kaip paprastai sudega li-
nai, pajutę ugnį, taip sutruko
ir atsileido raiščiai, kuriais jis
buvo surištas. [15] Radęs gi te-
nai gulėjusį pažandkaulį, tai yra
asilo žandą, ir jį nutvėręs, jis

(9) *Vietoje, kuri paskiaus buvo praminta.* Tie žodžiai Vulgatos pridėti paaiškinimo dėlei, o taipogi ir: *tai yra pažandkauliu* (vz. žem. 17. e.). — *Išsisklaistė,* kad Izraėlitai negalėtu susirinkti prie Samsono ir pradėti karės prieš Pilistymus. Bet Judo giminė ne tik nenorėjo pasinaudoti gera proga, dargi pati apsiėmė padėti Pilistymams suimti Samsoną. — (12) *Prisiekkite...* Samsonas nenori padauginti baugios giminės nelaimių, todėl jis sutinka jiems pasiduoti; Pilistymų gi jis nesibijo. — (14) *Prie Pažandkaulio vietos:* prie Lėchio. — *Atėjo Viešpaties Dvasia.* Tai jau trečią sykį. Vz. aug. 14, 6. 19. — *Kaip paprastai...* Ebr. t.: ir virvės, buvusios ant jo rankų, tapo kaip ugnies sudeginti linai. — (15) *Pažandkaulį, tai yra...* Ebr. t. kalbama apie neseniai nustipusio asilo pažandkaulį, todėl dar nesupuvusį. -- *Tukstantį vyrų.* Apskrita skaitlinė, nurodanti didelį skaitlių užmuštųjų Pilistymų, kurie baimės apimti nedrįso gin-

viros, [16] et ait: in maxilla asi-
ni, in mandibula pulli asinarum
delevi eos, et percussi mille vi-
ros. [17] Cumque hæc verba ca-
nens complesset, projecit man-
dibulam de manu, et vocavit
nomen loci illius Ramathlechi,
quod interpretatur elevatio ma-
xillæ. [18] Sitiensque valde, cla-
mavit ad Dominum, et ait: Tu
dedisti in manu servi tui salu-
tem hanc maximam atque vi-
ctoriam: en siti morior, incidam-
que in manus incircumcisorum.
[19] Aperuit itaque Dominus mo-
larem dentem in maxilla asini,
et egressæ sunt ex eo aquæ.
Quibus haustis, refocillavit spi-
ritum, et vires recepit. Idcirco
appellatum est nomen loci il-
lius, Fons invocantis de maxil-
la, usque in præsentem diem.
[20] Judicavitque Israel in diebus
Philisthiim viginti annis.

Caput XVI. [1] Abiit quoque in
Gazam, et vidit ibi mulierem

juo užmušė tukstantį vyrų [16] ir
tarė: Asilo pažandkauliu, asilai-
čio pažandkauliu aš juos sunai-
kinau ir užmušiau tukstantį vy-
rų. [17] Pabaigęs dainuoti tuos žo-
džius, jis numetė iš rankos pa-
žandkaulį ir praminė aną vietą
vardu Ramatlėchis, tai gi reiš-
kia: pažandkaulio augštuma. [18]
O labai ištroškęs, jis šaukėsi į
Viešpatį ir tarė: Tu davei per
tavo tarno ranką šitą didžiausį
išgelbėjimą ir pergalėjimą, o štai
mirštu iš troškimo ir pakliusiu
į neapipjaustytųjų rankas. [19] Tai-
gi, Viešpats atvėrė vieną iš di-
džiųjų dantų asilo pažandkau-
lyje, ir iš jo išėjo vanduo. Jo
atsigėręs, jis aigaivino dvasią ir
atgavo spėkas. Todėl ana vieta
buvo praminta vardu Šaukian-
čiojo šaltinis iš pažandkaulio;
taip ji vadinasi iki šiai dienai.
[20] Ir jis teisė Pilistymų dieno-
se Izraėlį per dvidešimt metų.

16. perskyrimas. [1] Jis nuėjo
taipogi į Gazą ir pamatęs tenai

ties. — (**16**) *Asilo pažandkauliu...* Ebr. t. Samsono pergalėtojo linksmybė išreikšta eilėmis, žaidžiant panašiais žodžiais, *Bilchi hachamor — chamor, chamorathaim; — bilchi hachamor — hikkethi 'elef 'iš*, kurie, anot kaikurių aiškintojų taip reiktu išversti: Rausvojo (asilo) pažandkauliu aš juos raudoninte nuraudoninau; asilo pažandkauliu aš užmušiau tukstantį vyrų. — (**17**) *Dainuoti.* Ebr. t.: kalbėti. — *Taigi reiškia...* Vulgatos paaiškinimas. — (**18**) *Tu davei...* Iš Samsono žodžių ir Izraėlitai turėjo patirti, kad tai Viešpats buvo davęs Samsonui jiegų ir jam suteikęs tą pergalėjimą. — (**19**) *Viešpats atvėrė...* Visagalinčiam Viešpačiui ar toks ar kitoks stebuklas yra lygiai galimas daiktas. Dauguma aiškintojų dabar šitą vietą kitaip verčia: V i e š p a t s a t v ė r ė s k y l ę e s a n č i ą L ė c h y j e, i r i š ė j o v a n d e n s. Taigi, Viešpats rasi davė stebuklingai vandens iš uolos. — *Šaukiančiojo šaltinis iš...* Čionai Vulgatoje sumaišyta du dalyku, vietos vardas: *L'chi* ir pažandkaulis: *l'chi*; reiktu gi ebr. tekstas išversti taip: Šaukiančiojo šaltinis, kurs yra Lėchyje iki šiai dienai. — (**20**) *Jis teisė...* Smarkiai sumušęs Pilistymus Samsonas ėmė pildyti vienoje Izraėlio dalyje teisėjo pareigas, tuo tarpu kad kitur tikriausiai toliaus viešpatavo Pilistymai. Plg. aug. 13, 1.

(**16, 1**) *Į Gazą*: miestą ant Tarpžemės juros kranto Pilistymų krašto gilumoje. — *Pamatęs tenai*: netyčiomis; bet tas pamatymas buvo priežastis Samsono nuodėmės. Apie šitą Samsono pasielgimą ir apie toliaus pasakojamą (4. e. ir tol.) šv. Ambroziejus taip atsiliepia: „Stiprus ir drąsus Samsonas pasmaugė liutą, bet savo meilės nuslopinti negalėjo; sutraukė neprietelių pančius, bet nesutraukė savo geidulių raiščių; sudegino svetimus javus, bet pats moteriškės uždegtas ugnele nustojo savo dorybės pjuties". Tiesa, Žyd. 11, 32... giriama Samsono tikėjimas ir teisumas, bet tik dėlto, kad jis tikėjimo.

meretricem, ingressusque est ad
eam. 2 Quod cum audissent Phi-
listhiim, et percrebruisset apud
eos, intrasse urbem Samson, cir-
cumdederunt eum, positis in por-
ta civitatis custodibus: et ibi
tota nocte cum silentio præsto-
lantes, ut facto mane exeuntem
occiderent. 3 Dormivit autem
Samson usque ad medium no-
ctis: et inde consurgens appre-
hendit ambas portæ fores cum
postibus suis et sera, impositas-
que humeris suis portavit ad
verticem montis, qui respicit
Hebron.

4 Post hæc amavit mulierem,
quæ habitabat in valle Sorec,
et vocabatur Dalila. 5 Venerunt-
que ad eam principes Philisthi-
norum, atque dixerunt: Decipe
eum, et disce ab illo, in quo
habeat tantam fortitudinem, et
quo modo eum superare valea-
mus, et vinctum affligere: quod
si feceris, dabimus tibi singuli
mille et centum argenteos. 6
Locuta est ergo Dalila ad Sam-
son: Dic mihi, obsecro, in quo
sit tua maxima fortitudo, et quid

moterišką paleistuvę, įėjo pas
ją. 2 Tai išgirdę Pilistymai, ir
pasklydus tarp jų gandui, kad
į miestą įėjęs Samsonas, jie jį
apstojo, pastatę miesto vartuo-
se sargus ir tenai laukdami ty-
lomis visą naktį, kad išaušus už-
muštu išeinantį. 3 Samsonas mie-
gojo iki vidurnakčiui; o paskui
atsikėlęs nutvėrė miesto vartų
sparnus su jų staktomis ir už-
kaiščiu ir užsidėjęs sau ant pe-
čių nešėsi iki viršunei kalno,
kurs yra ties Ebronu.

4 Paskui jis pamylėjo mote-
rišką, gyvenusią Sorėko slėnyje,
kuri vadinosi Dalila. 5 Tuomet
Pilistymų kunigaikščiai atėjo
pas ją ir tarė: Apgauk jį ir su-
žinok iš jo, iš kur jis turi tokį
stiprumą, ir kaip mes galėtu-
mėm jį apveikti ir surišę nu-
bausti; jei tai padarysi, mes tau
duosime kiekvienas po tukstan-
tį ir šimtą sidabrinių. 6 Taigi,
Dalila kalbėjo Samsonui: Pasa-
kyk man, meldžiamasis, iš kur
randasi tavo didžiausis stipru-

---

nors dar netobulo ir nesuvienyto su nuteisinimu, pažadintas puolė daug sykių ant skaitlingiausių nepritelių; ypač gi skaisčiai apsireiškė jo tikėjimas ir tas teisumas, kurs uždengia daugybę nusidėjimų, kuomet Samsonas pražudė draug su savim didžiausį besilinksminančių Pilistymų burį jųjų šventyklos griuvėsiuose. — (2) *Tai išgirdę...* Ebr. t. trumpiaus: Ir buvo pasakyta Gaziečiams: Samsonas atėjo čionai. — *Apstojo, pastatę...* Miestas turėjo sieną aplinkui, todėl gana buvo sergėti vartai. — (3) *Nutvėrė abudu...* Radęs vartus užrakintus, Samsonas nesirupino jų atidarymu, bet išlaužė visus draug su staktomis; sargai gi belaukdami, kolei išauš, arba buvo užmigę arba, jei ir šaudė vilyčiomis, negalėjo sužeisti Samsono užsidengusio nešamais vartais.— *Iki viršunės kalno...* Anot padavimo tas kaubury esąs pusvalandžiu kelionės atstus į pietryčius nuo Gazos; nuo jo matosi Ebrono kalnas.

(4) *Moterišką.* Iš viso pasakojimo aišku, kad ta moteriškė buvusi iš Pilistymų dukterų; ji buvo tikriausiai paleistuvė. — *Sorėko.* Vieta garsi savo vynuogynais (plg. Iz. 5, 2; Jer. 2, 21), nepertoli nuo Saraos; dabar ji vadinasi S u r i k. — (5) *Kunigaikščiai*: penki. Vz. Joz. 13, 3; 1 Kar. 6, 16. — *Apgauk jį.* Tas pats ebr. žodis aug. 14, 15 buvo išverstas kitaip: meilinkies jam. — *Iš kur jis turi...* Pilistymų kunigaikščiai pagonių budu manė, kad Samsonas turįs kokį nors talismaną. — *Po tukstantį ir šimtą.* Jei sidabrinis siklis buvo vertas apie 1 rb. 10 k., tai Dalilai pažadėta daugiaus kaip 6000 rbl. Užmokesnis, tiesa, gana didelis, bet įbauginti ir negalėdami kitaip ap-

sit quo ligatus erumpere ne-
queas? 7 Cui respondit Samson:
Si septem nerviceis funibus nec-
dum siccis, et adhuc humen-
tibus ligatus fuero, infirmus ero
ut ceteri homines. 8 Attuleruntque
que ad eam satrapæ Philisthi-
norum septem funes, ut dixerat:
quibus vinxit eum, 9 latentibus
apud se insidiis, et in cubiculo
finem rei exspectantibus, clama-
vitque ad eum: Philisthiim su-
per te Samson. Qui rupit vin-
cula, quo modo si rumpat quis
filum de stuppæ tortum puta-
mine, cum odorem ignis accepe-
rit: et non est cognitum in quo
esset fortitudo ejus. 10 Dixitque
ad eum Dalila: Ecce illusisti
mihi, et falsum locutus es: sal-
tem nunc indica mihi quo liga-
ri debeas. 11 Cui ille respondit:
Si ligatus fuero novis funibus,
qui nunquam fuerunt in opere,
infirmus ero, et aliorum homi-
num similis. 12 Quibus rursum
Dalila vinxit eum, et clamavit:
Philisthiim super te Samson, in
cubiculo insidiis præparatis. Qui
ita rupit vincula quasi fila te-
larum. 13 Dixitque Dalila rur-
sum ad eum: Usquequo decipis
me, et falsum loqueris? ostende
quo vinciri debeas. Cui respon-
dit Samson: Si septem crines
capitis mei cum licio plexueris,
et clavum his circumligatum

mas, ir kuo surištas tu negalė-
tumei ištrukti. 7 Samsonas jai
atsakė: Jei busiu surištas sep-
tyniomis virvėmis iš gyslų dar
nesudžiovintų, bet dar šlapių,
busiu silpnas kaip ir kiti žmo-
nės. 8 Pilistymų kunigaikščiai
atnešė pas ją septynias virves,
kaip jis buvo sakęs, kuriomis ji
jįjį surišo, 9 pasislėpus pas ją
tykojantiems ir laukiant kam-
baryje dalyko galo, ir ji jam
sušuko: Pilistymai ant tavęs,
Samsone! Jis sutraukė raiščius,
taip kaip kas nors pertrauktu
siulą iš pakulų, kuomet jis pa-
junta ugnies kvapą, ir nebuvo
sužinota, iš kur randasi jo sti-
prumas. 10 O Dalila jam tarė:
Štai, tu pasityčiojai iš manęs
ir kalbėjai netiesą; bent dabar
pasakyk man, kuo tave reikia
surišti. 11 Jis jai atsakė: Jei bu-
siu surištas naujomis virvėmis,
kurios niekuomet nebuvo darbe,
busiu silpnas ir panašus į kitus
žmones. 12 Dalila vėl surišo jo-
mis Samsoną ir sušuko: Pilisty-
mai ant tavęs, Samsone! kam-
baryje gi buvo prirengti tyko-
jantįs. Jis taip sutraukė raiščius,
kaip audeklo siulus. 13 O Dalila
vėl jam tarė: Iki kolei tu ma-
ne apgaudinėsi ir kalbėsi netie-
są? Pasakyk, kuo tave reikia su-
rišti. Samsonas jai atsakė: Jei
septynis mano galvos plaukus
supintumei su kaspinu ir jais
apvyniotą vinį įkaltumei į že-

galėti Samsono kunigaikščiai nežiurėjo iš-
laidų taip jiems svarbiame dalyke. —
(7) *Jei busiu surištas...* Užuot pamesti
norinčią išgauti iš Samsono jo paslaptį
paleistuvę, jis velija gelbėties melu; bet
kad melas rodytusi panašus į tiesą, jis
priduria tokias sąlygas, kurios ištikrųjų
galėjo paslėpti melą. — (8) *Jįjį surišo*:
regimai miegantį. Aiškintojai spėja dar,
kad Samsonas, peržengdamas savo nazira-
tą, buvo apsigėręs. — (9) *Pasislėpus pas
ją...* Ebr. t. trumpiaus: ir ji turėjo kam-
baryje tykojančių. — (10) *Pasityčiojai
iš manęs...* Dalila pirmąjį bandymą pa-
verčia juokais ir toliaus rupinasi išgauti
iš Samsono tiesą. — (13) *Septynis...
plaukus.* Tikriaus: septynias kasas. Re-
gimai Samsonas savo ilgus plaukus pin-

terræ fixeris, infirmus ero. 14
Quod cum fecisset Dalila, dixit
ad eum: Philisthiim super te
Samson. Qui consurgens de so-
mno extraxit clavum cum cri-
nibus et licio. 15 Dixitque ad
eum Dalila: Quo modo dicis quod
amas me, cum animus tuus non
sit mecum? Per tres vices men-
titus es mihi, et noluisti dice-
re in quo sit maxima fortitudo
tua. 16 Cumque molesta esset
ei, et per multos dies jugiter
adhæreret, spatium ad quietem
non tribuens, defecit anima ejus,
et ad mortem usque lassata est.
17 Tunc aperiens veritatem rei,
dixit ad eam: Ferrum nunquam
ascendit super caput meum, quia
nazaræus, id est, consecratus
Deo sum de utero matris meæ:
si rasum fuerit caput meum, re-
cedet a me fortitudo mea, et
deficiam, eroque sicut ceteri ho-
mines. 18 Vidensque illa quod
confessus ei esset omnem ani-
mum suum, misit ad principes
Philisthinorum ac mandavit: As-
cendite adhuc semel, quia nunc
mihi aperuit cor suum. Qui as-
cenderunt assumpta pecunia,
quam promiserant. 19 At illa dor-
mire eum fecit super genua sua,
et in sinu suo reclinare caput.
Vocavitque tonsorem, et rasit

mę, aš busiu silpnas. 14 Tai pa-
darius Dalila jam tarė: Pilisty-
mai ant tavęs, Samsone! Jis pa-
kilęs iš miego, ištraukė vyni su
plaukais ir kaspinu. 15 Dalila gi
jam tarė: Kaip gi tu sakais ma-
ne mylis, kad tavo širdis ne su
manim? Tris sykius man pame-
lavai ir nenorėjai pasakyti, ka-
me yra tavo didžiausi stiprybė.
16 Kadangi ji jį vargino ir per
daugelį dienų nuolat prie jo lai-
kėsi, nepalikdama laiko ramy-
bei, jo dušia susilpnėjo ir mir-
tinai nuvargo. 17 Tuomet atideng-
damas tikrą tiesą, jis jai tarė:
Geležis niekuomet neperėjo per
mano galvą, nes aš esu nazara-
jis, tai yra, pašvęstas Dievui
nuo mano motinos įsčios; jei bu-
tu nuskusta mano galva, atstos
nuo manęs mano stiprybė; aš su-
silpnėsiu ir busiu kaip kiti žmo-
nės. 18 Pamačius, kad jis jai iš-
pažino visa, ką turėjo savo šir-
dyje, Dalila nusiuntė pas Pili-
stymų kunigaikščius ir sakydi-
no: Ateikite dar sykį, nes da-
bar jis man atvėrė savo širdį.
Jie atėjo, pasiėmę pinigus, ku-
riuos buvo žadėję. 19 O Dalila
užmigdė jį ant savo kelių ir
priglaudė jo galvą savo prie-
globstyje. Paskui pasivadino kir-
pėją, nuskusdino septynis jo plau-

davo į kasas, kad jam nekliudytu. — *Ir jais apvyniotą vynį...* Dabartiniame ebr. t. šitoje vietoje keletas žodžių apleista; pilnai jie užsiliko LXX vertime; Vulgata juos išreiškė truputį trumpiaus. — (**15**) *Tris sykius man pamelavai.* Tris Samsono atsakymai Dalilai buvo tai tris mįslės, slepiančios tiesą. Samsono stiprumas buvo sujungtas su jo plaukų užlaikymu. Plaukai buvo supinti į septynias kasas, taigi iš jų buvo padarytos tarsi virvės; jie buvo nepaliesti (žirklėmis), nauji; už plaukų reikėjo Samsonas pririšti, t. y. jie reikėjo iš jo atimti. Atsakodamas Dalilai Samsonas vis turėjo mintyje savo plaukus, kolei galop nepasakė apie juos visos tiesos.— (**17**) *Jei butu nuskusta mano galva...* Plaukai buvo Samsonui ženklas buvusios tarp jo ir Dievo sandoros. Dievas buvo tarsi apsiėmęs neleisti, kad jis nustotu be savo kaltybės plaukų; tečiaus kada Samsonas apreiškė savo paslaptį, Dievo Apveizda leido, kad jį sutiktu bausmė už senesniasias nuodėmes ir pasidavimą geiduliams, nors Dievas ir iš tos bausmės padarė prapultį Pilistymams. — (**18**) *Pamačius*: iš pasakojimo budo. — (**20**) *Išeisiu*: į kovą.

septem crines ejus, et cœpit abi-
gere eum, et a se repellere: sta-
tim enim ab eo fortitudo disces-
sit: [20] dixitque: Philisthiim su-
per te Samson. Qui de somno
consurgens, dixit in animo suo.
Egrediar sicut ante feci, et me
excutiam, nesciens quod reces-
sisset ab eo Dominus. [21] Quem
cum apprehendissent Philisthiim,
statim eruerunt oculos ejus, et
duxerunt Gazam vinctum cate-
nis, et clausum in carcere mo-
lere fecerunt.

[22] Jamque capilli ejus rena-
sci cœperant, [23] et principes
Philisthinorum convenerunt in
unum ut immolarent hostias ma-
gnificas Dagon deo suo, et epu-
larentur, dicentes: Tradidit deus
noster inimicum nostrum Sam-
son in manus nostras. [24] Quod
etiam populus videns, laudabat
deum suum, eademque dicebat:
Tradidit deus noster adversari-
um nostrum in manus nostras,
qui delevit terram nostram, et
occidit plurimos. [25] Lætantesque
per convivia, sumptis jam epu-
lis, præceperunt ut vocaretur
Samson, et ante eos luderet. Qui
adductus de carcere ludebat an-
te eos, feceruntque eum stare
inter duas columnas. [26] Qui di-
xit puero regenti gressus suos:
Dimitte me, ut tangam colum-
nas, quibus omnis imminet do-
mus, et recliner super eas, et

kų pluoštus ir ėmė jį varyti ir
stumti nuo savęs, nes stiprumas
tuojau buvo nuo jo atstojęs. [20]
Ji tarė: Pilistymai ant tavęs,
Samsone! Jis pakilęs iš miego,
tarė savo širdyje: Išeisiu, kaip
darydavau pirma, ir nusikraty-
siu, nežinodamas, kad Viešpats
buvo nuo jo atstojęs. [21] Nutvė-
rę gi jį Pilistymai tuojau jam
išlupo akis, nuvedė į Gazą su-
rištą grandinėmis ir, įmetę ka-
lėjiman, pristatė malti.

[22] Kuomet jo plaukai buvo pra-
dėję atželti, [23] Pilistymų kuni-
gaikščiai susiėjo vienon vieton,
gausių aukų atnašautų savo die-
vui Dagonui ir pokiliautų, ir sa-
kė: Musų dievas padavė į musų
rankas musų nepritelį Samso-
ną. [24] Tai matydama taipogi tau-
ta šlovino savo dievą ir taippat
sakė: Musų dievas padavė į mu-
sų rankas musų priešą, kurs su-
naikino musų žemę ir daugelį
užmušė. [25] Ir džiaugdamies po-
kiliuose ir pasivaišinę, jie liepė,
kad butu pašauktas Samsonas
ir žaistu jų akyvaizdoje Atve-
stas iš kalėjimo jis žaidė jų aky-
se; buvo gi jį pastatę tarp dvie-
jų šulų. [26] Jis tarė vaikui, kurs
jį vedė: Leisk man prisiliesti
šulų, ant kurių remiasi visi na-
mai, į juos atsišlieti ir truputį

— (21) *Išlupo akis.* Tikriaus: išdurė akis. Rytų kraštuose taip dažnai elgdavosi su apgalėtais priešais. — *Pristatė malti.* Tai buvo sunkus ir pažeminantis darbas, nes jį paprastai atlikdavo vergai ir moteris.

(22) *Kuomet plaukai...* Su želiančais plaukais grįžo Samsonui jo jiegos.— (23) *Dagonui.* Svarbiausis Pilistymų tautos dievaitis. Jis buvo įvaizdinamas žmogumi, turinčiu užuot kojų žuvies uodegą. Plg. 1 Kar. 5, 1... ir k. — (24) *Musų Dievas padavė..* Ebr. t. tie žodžiai išreikšti eilėmis: Musų dievas padavė — į musų rankas musų priešą, — ir tą kurs naikino musų šalį, — ir kurs daugino musų numirėlius. — (25) *Ir džiaugdamies...* Ebr. t.: ir kuomet jų širdis tapo linksma, jie liepė... Linksmybę buvo sužadinusios ne aukos, bet pokiliai. — (28)

paululum requiescam. [27] Domus autem erat plena virorum ac mulierum, et erant ibi omnes principes Philisthinorum, ac de tecto et solario circiter tria millia utriusque sexus spectantes ludentem Samson. [28] At ille invocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, et redde mihi nunc fortitudinem pristinam Deus meus, ut ulciscar me de hostibus meis, et pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam. [29] Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, et alteram læva tenens, [30] ait: Moriatur anima mea cum Philisthiim: concussisque fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes, et ceteram multitudinem, quæ ibi erat: multoque plures interfecit moriens, quam ante vivus occiderat. [31] Descendentes autem fratres ejus et universa cognatio tulerunt corpus ejus, et sepelierunt inter Saraa et Esthaol in sepulcro patris sui Manue: judicavitque Israel viginti annis.

pasiilsėti. [27] Namai gi buvo pilni vyrų ir moterų; buvo tenai taipogi visi Pilistymų kunigaikščiai, o ant stogo ir augšto apie tris tukstančius abejos lyties žiurinčių į žaidžiantį Samsoną. [28] Jis tat, šaukdamos į Viešpatį, tarė: Viešpatie, Dieve, atsimink mane ir sugrąžink dabar man pirmykštę stiprybę, mano Dieve, kad atkeršyčiau savo neprieteliams ir už nuostolį dviejų šviesų imčiau vieną pagiežą. [29] Ir nutvėręs abudu šulu, ant kuriųdviejų rėmėsi namai, laikydamas vieną jųdviejų dešine ranka, o antrą kaire, [30] tarė: Tegul aš numirsiu draug su Pilistymais. Paskui jam smarkiai pakračius šuludu, namai krito ant visų kunigaikščių ir ant kitos tenai buvusios daugybės. Taip jis daug daugiaus užmušė mirdamas, negu buvo užmušęs anksčiaus gyvas. [31] Nuėję gi jo broliai ir visa giminė paėmė jo lavoną ir palaidojo tarp Saraos ir Estaolio jo tėvo Manuės kape. Jis buvo teisęs Izraėlį dvidešimt metų.

III. Du priedu. 1. Laiminga Danitų karė ir jų stabmeldystė.

Caput XVII. [1] Fuit eo tempore vir quidam de monte Eph-

17. perskyrimas. [1] Anuo metu buvo vienas vyras nuo Efraimo

Viešpatie. Dieve... Ebr. *'Adonai, Jahveh, 'Elohim...*, mano Pone, Viešpatie, atsimink mane ir pastiprink mane tiktai šitą sykį, o Dieve... Ta Samsono malda buvo tikras jo atsivertimas.— (**30**) *Daug daugiaus užmušė...* Rasi ne visus 27. e. paminėtus 3000, bet daugiaus negu kitais atvejais buvo užmušęs vienu sykiu. — (**31**) *Paėmė jo lavoną...* Nugąsdinti Pilistymai nedrįso priešinties. — *Tarp Saraos ir...* Vz. aug. 13, 25.

17, 1—18, 31. Dviejuose Teisėjų knygos prieduose, neturinčiuose griežto sąryšio nei tarp savęs, nei su augščiaus papasakotais dalykais, kalbama apie sugedimą, įvykusį tarp Izraėlitų dėlei tarnavimo stabams ir dėlei netikusių papročių. Pirmame priede pasakojama apie tai, kaip atsirado stabmeldystė Dano giminėje. Vienas Efraimitas, motinos paragintas, pasidirbino savo namuose stabą, kuriam pasamdė kunigu praeinantį Lėvitą (17, 1 - 13); Dano gi sunųs, jieškoda-

raim nomine Michas, 2 qui di-
xit matri suæ: Mille et centum
argenteos, quos separaveras ti-
bi, et super quibus me audien-
te juraveras, ecce ego habeo,
et apud me sunt. Cui illa re-
spondit: Benedictus filius meus
Domino. 3 Reddidit ergo eos ma-
tri suæ, quæ dixerat ei: Conse-
cravi et vovi hoc argentum Do-
mino, ut de manu mea suscipiat
filius meus, et faciat sculptile
atque conflatile: et nunc trado
illud tibi. 4 Reddidit igitur eos
matri suæ: quæ tulit ducentos
argenteos, et dedit eos argen-
tario, ut faceret ex eis sculpti-
le atque conflatile, quod fuit
in domo Michæ. 5 Qui ædicu-
lam quoque in ea Deo separa-
vit, et fecit ephod, et thera-
phim, id est, vestem sacerdota-
lem, et idola: implevitque unius
filiorum suorum manum, et fa-
ctus est ei sacerdos. 6 In die-

kalnų vardu Mikas, 2 kurs tarė
savo motinai: Tukstantį ir šim-
tą sidabrinių, kuriuos buvai sau
atskyrus ir apie kuriuos tu bu-
vai man girdint prisiekus, štai
turiu aš, ir jie yra pas mane.
Ji jam atsakė: Buk Viešpaties
palaimintas, mano sunau. 3 Tai-
gi, jis atidavė juos savo moti-
nai, kuri jam tarė: Aš pašven-
čiau ir pažadėjau tą sidabrą Vieš-
pačiui, kad jį iš mano rankos
imtų mano sunus ir padarytų
drožtą ir lietą paveikslą, ir da-
bar atiduodu jį tau. 4 Taigi, jis
juos atidavė savo motinai, kuri
ėmė du šimtu sidabrinių ir juos
padavė sidabrakaliui, kad iš jų
padarytų drožtą ir lietą paveik-
slą, kurs pasiliko Miko namuose.
5 Tenai jis atskyrė taipogi Die-
vui butą, padarė efodą ir tera-
fimus, tai yra kunigišką rubą
ir dievaičius, pripildė vieno sa-
vo sunų ranką, ir tasai jam ta-

---

mi sau naujos gyvenamos vietos, eidami pro šalį, pasiėmė su savim tą stabą draug su kunigu, užkovojo Laiso miestą, kurį praminė Danu, ir čia apsigyvenę garbino stabą, kolei Viešpaties namai buvo Sile (18, 1 - 31).

(**17, 1**) *Anuo metu.* Tų žodžių nėra ebr. tekste. Jie nenurodo, kad toliaus pasakojami dalykai turėtu kokį nors sąryšį su Samsono laikais, nes tikriausiai yra įvykę dar prie gyvos Jozuės galvos. — *Efraimo kalnų.* Taip vadinosi kalnuota Efraimo giminės dalis (vz. Joz. 16, 15 ir k.). — *Mikas.* Ebr. *Mikhajehu*, k a s k a i p J a h v ė! kitur (8. e. ir k.) jis rašomas trumpiaus: *Mikhah.* — (**2**) *Tukstantį ir šimtą...*: apie 1250 rbl. — *Kuriuos buvai...* Ebr. t.: k u r i e i š t a v ę s b u v o p a i m t i, t. y. kurie buvo pavogti. — *Apie kuriuos tu buvai...* Plg. Kun. 5, 1. — *Turiu aš ir...* Ebr. t.: š t a i s i d a b r i n i a i y r a p a s m a n e, a š j u o s p a ė m i a u. Miką, kurs pats buvo paglemžęs pinigus, kada išgirdo iškilmingą motinos prisieką, ėmė griaužti sąžinė, ir jis atidavė pinigus; motina gi, išgirdus tą prisipažinimą, panaikina savo prakeikimą ir jį pakeičia palaiminimu. Kiti tečiaus aiškintojai mano, kad motina buvo pati davusi sunui tuos pinigus palaikyti, o jis dabar klausia, kas reikia daryti su jais toliaus. — (**3**) *Aš pašvenčiau...* Ar tas paskyrimas buvo padarytas pirm vagystės, ar tik dabar daromas, iš teksto neaišku. — *Viešpačiui, kad jį...* Ebr. t.: V i e š p a č i u i i š m a n o r a n k o s u ž m a n o s u n ų. Moteriškė pati pašvenčia pinigus, bet nuopelnas turi tekti sunui. — *Padarytu drožtą...* Moteriškė regimai manė pagarbinti tikrąjį Dievą, bet darė tai aiškiai peržengdama pirmąjį Dievo įsakymą (vz. Iš. 20, 4. 5). Paveikslas tikriausiai turėjo buti vienas drožtas iš medžio (ebr. *pesel*) arba akmens, tik su pagražinimais iš lieto sidabro (ebr. *masekhah*). — (**5**) *Padarė efodą ir...*: už likusius pinigus. Apie efodą arba antpetį veiz. aug. 8, 27; Iš. 28, 1... Terafimais vadinosi naminiai dievaičiai. Plg. Prad. 31, 19. — *Tai yra...* Vulgatos paaiškinimas. — *Pripildė...* Taip išreiškiamas pašventimas kunigu. Plg. Iš. 29,

bus illis non erat rex in Israel,
sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

[7] Fuit quoque alter adolescens
de Bethlehem Juda, ex cognatione ejus: eratque ipse Levites,
et habitabat ibi. [8] Egressusque
de civitate Bethlehem, peregrinari voluit ubicumque sibi commodum reperisset. Cumque venisset in montem Ephraim, iter
faciens, et declinasset parumper in domum Michæ, [9] interrogatus est ab eo unde venisset. Qui respondit: Levita sum
de Bethlehem Juda, et vado ut
habitem ubi potuero, et utile
mihi esse perspexero. [10] Dixitque Michas: Mane apud me, et
esto mihi parens ac sacerdos:
daboque tibi per annos singulos
decem argenteos, ac vestem duplicem, et quæ ad victum sunt
necessaria. [11] Acquievit, et mansit apud hominem, fuitque illi
quasi unus de filiis. [12] Implevitque Michas manum ejus, et habuit puerum sacerdotem apud
se, [13] Nunc scio, dicens, quod
benefaciet mihi Deus habenti
Levitici generis sacerdotem.

Caput XVIII. [1] In diebus illis non erat rex in Israel, et

po kunigu. [6] Anose dienose
nebuvo karaliaus Izraėlyje, bet
kiekvienas tai darė, kas jam rodėsi tinkama.

[7] Buvo taipogi kitas jaunikaitis iš Judo Betliejaus ir iš jo
giminės; jis buvo Lėvitas ir tenai gyveno. [8] Tasai, išėjęs iš
Betliejaus miesto, norėjo eiti kitur, kur tik rastu sau naudinga.
Kuomet beeidamas atvyko į Efraimo kalnus ir truputį užsuko
į Miko namus, [9] tasai jį paklausė, iškur jis atėjęs. Jis atsakė:
Esu Lėvitas iš Judo Betliejaus
ir einu apsigyventų kame galėsiu ir matysiu, kad man naudinga. [10] Mikas tarė: Pasilikk
pas mane ir buk man tėvas ir
kunigas; aš tau duosiu kas metai dešimtį sidabrinių, du apdaru ir kas reikalinga maistui.
[11] Jis sutiko ir pasiliko pas tą
žmogų ir buvo jam kaip vienas
iš sunų. [12] O Mikas pripildė jo
ranką ir laikė jaunikaitį pas save kunigu, [13] sakydamas: Dabar
žinau Dievą man gera darysiant,
nes aš turiu Lėvitų giminės kunigą.

18. perskyrimas. [1] Anose dienose nebuvo Izraėlyje karaliaus,

---

9. 24. - (6) *Anose dienose...* Iš šito patėmijimo, atkartojamo ir toliaus, reikia išvesti, kad tuo metu, kada knyga buvo rašoma, karalius jau buvo.

(7) *Judo Betliejaus*: atskirtino nuo Betliejaus, buvusio Zabulono giminėje (12, 8). — *Iš jo giminės*: gimęs ir gyvenęs, anot ebr. t., kaipo svetimasis Judo giminėje. Anot 18, 30 jis buvo Mozės anukas. — (8) *Ir truputį užsuko...* Ebr. t. trumpiaus: iki Miko namų. — (10) *Tėvas.* Taip pat ir žem. 18, 19 jis vadinamas tėvu. Tėvo vardas rasi buvo duodamas visiems kunigams. — *Dešimtį sidabrinių*: apie 11 rbl. — (11) *Buvo kaip vienas iš sunų*: labai mylimas, branginamas. — (12) *Pripildė.* Vz. aug. 5. e. — (13) *Dabar žinau...* Mikas klydo išnežinių; jis buvo įsitikrinęs, kad ištikrųjų dabar geriausiai garbina Dievą. Ar galima ir Lėvitą išteisinti nežinojimu, nepigu pasakyti. Jis buvo pasisavinęs nepriderančias jam kunigo pareigas, pildė gi jas prieš stabą, kurs buvo įstatymo uždraustas. Iš pasakojimo dar paaiškėja, kaip tuomet buvo branginami kunigai.

(18, 1) *Ir Dano...* Ebr. t.: ir anose dienose Dano... — *Ir nebuvo gavusi...* Dalis, nors nedidelė, Dano giminei buvo paskirta (Joz. 19, 40 - 46), bet Danitai neįstengė išva-

tribus Dan quærebat possessio-
nem sibi, ut habitaret in ea: us-
que ad illum enim diem inter
ceteras tribus sortem non acce-
perat. 2 Miserunt ergo filii Dan,
stirpis et familiæ suæ quinque
viros fortissimos de Saraa et
Esthaol, ut explorarent terram,
et diligenter inspicerent: dixe-
runtque eis: Ite, et considerate
terram. Qui cum pergentes ve-
nissent in montem Ephraim, et
intrassent domum Michæ, re-
quieverunt ibi: 3 et agnoscentes
vocem adolescentis Levitæ, uten-
tesque illius diversorio, dixerunt
ad eum: Quis te huc adduxit?
quid hic agis? quam ob causam
hunc venire voluisti? 4 Qui re-
spondit eis: Hæc, et hæc præ-
stitit mihi Michas, et me mer-
cede conduxit ut sim ei sacer-
dos. 5 Rogaverunt autem eum
ut consuleret Dominum, ut sci-
re possent an prospero itinere
pergerent, et res haberet effe-
ctum. 6 Qui respondit eis: Ite
in pace: Dominus respicit viam
vestram, et iter quo pergitis. 7
Euntes igitur quinque viri ve-
nerunt Lais: viderunque popu-
lum habitantem in ea absque
ullo timore, juxta consuetudi-
nem Sidoniorum, securum et
quietum, nullo ei penitus resi-
stente, magnarumque opum, et
procul a Sidone atque a cun-
ctis hominibus separatum. 8 Re-
versique ad fratres suos in Sa-
raa et Esthaol, et quid egissent
sciscitantibus responderunt: 9
Surgite, ascendamus ad eos: vi-

ir Dano giminė jieškojo sau že-
mės, kad joje apsigyventų. Nes
iki tai dienai ji nebuvo gavusi
dalies tarp kitų giminių. 2 Tai-
gi, Dano sunųs siuntė penkis
drąsiausius savo giminės ir šei-
mynos vyrus iš Saraos ir Estao-
lio žemės ištirtų ir rupestingai
apžiurėtų, ir jiems tarė: Eikite
ir apžiurėkite žemę. Kuomet be-
keliaudami jie atvyko į Efraimo
kalnus ir įėjo į Miko namus pa-
siliko čionai pasiilsėtų. 3 Pažinę
gi jaunikaičio Lėvito balsą ir
gavę pas jį užeigą, jam tarė:
Kas čionai tave atvedė? ką čia
veiki? kodėlei panorėjai čionai
ateiti? 4 Jis jiems atsakė: Tai ir
tai man suteikė Mikas ir mane
pasamdė už algą, kad jam bu-
čiau kunigu. 5 Jie jį paprašė pa-
siteirautų Viešpaties, kad galė-
tu žinoti, ar jų kelionė bus lai-
minga ir ar jie pasieks savo ti-
kslą. 6 Jis jiems atsakė: Eikite
ramybėje: Viešpats veizdi į ju-
sų kelią ir į kelionę, kurią at-
liekate. 7 Taigi, penki vyrai be-
eidami atvyko į Laisą ir pama-
tė tenai tautą, gyvenančią be
jokios baimės Sidoniečių papro-
čiais, be rupesčių ir ramiai, vi-
sai niekam jos neužpuldinėjant,
labai turtingą, toli nuo Sidono
ir atskirtą nuo visų žmonių. 8
Sugrįžę pas savo brolius į Sa-
raą ir Estaolį klausiantiems, ką
jie padarę, atsakė: 9 Kelkitės,
eikime pas juos, nes mes matė-
me labai turtingą ir derlingą

---

ryti iš jos Kananiečių, todėl buvo priver-
sti jieškoti sau vietos kitur.— (2) *Saraos
ir Estaolio*. Vz. aug. 13, 25; 16, 31. —
(3) *Pažinę...* Lėvitas rasi buvo angsčiaus
apsilankęs ir Dano giminėje. — (6) *Vieš-
pats...* Lėvitas atsako nevisai aiškiai, nes
kalbėjo, kaip jam rodėsi. — (7) *Laisą*:
Palestinos šiaurėje. Vz. 19, 47, kame jis
vadinosi Lesému.

dimus enim terram valde opu-
lentam et uberem: nolite negli-
gere, nolite cessare: eamus, et
possideamus eam, nullus erit
labor. [10] Intrabimus ad securos,
in regionem latissimam, tradet-
que nobis Dominus locum, in
quo nullius rei est penuria eo-
rum, quæ gignuntur in terra.
[11] Profecti igitur sunt de co-
gnatione Dan, id est, de Saraa
et Esthaol sexcenti viri accin-
cti armis bellicis, [12] ascenden-
tesque manserunt in Cariathia-
rim Judæ: qui locus ex eo tem-
pore Castrorum Dan nomen ac-
cepit, et est post tergum Cari-
athiarim. [13] Inde transierunt in
montem Ephraim. Cumque ve-
nissent ad domum Michæ, [14] di-
xerunt quinque viri, qui prius
missi fuerant ad considerandam
terram Lais, ceteris fratribus
suis: Nostis quod in domibus
istis sit ephod, et theraphim, et
sculptile, atque conflatile: vide-
te quid vobis placeat. [15] Et cum
paululum declinassent, ingressi
sunt domum adolescentis Levi-
tæ, qui erat in domo Michæ: sa-
lutaveruntque eum verbis pacifi-
cis. [16] Sexcenti autem viri ita
ut erant armati, stabant ante
ostium. [17] At illi, qui ingressi
fuerant domum juvenis, scul-
ptile, et ephod, et theraphim, at-
que conflatile tollere niteban-
tur, et sacerdos stabat ante os-
tium, sexcentis viris fortissimis
haud procul exspectantibus. [18]
Tulerunt igitur qui intraverant,

žemę; neapsileiskite ir neatidė-
liokite; eikime ir ją paveldėki-
me; nebus jokio vargo. [10] Įeisi-
me pas nieko nesibijančius, į
plačiausį kraštą, ir Viešpats pa-
duos mums vietą, kurioje ne-
stinga jokio dalyko iš tų, kas
uždera ant žemės.

[11] Taigi, šeši šimtai vyrų iš
Dano giminės, tai yra, iš Saraos ir
Estaolio, apsiginklavę kariškais
šarvais, išėjo [12] ir patraukę augš-
tyn apsistojo Judo Karjatjari-
me. Ta vieta nuo ano laiko ga-
vo Dano stovyklos vardą ir yra
Karjatjarimo užpakalyje. [13] Iš
ten jie nuėjo į Efraimo kalnus.
Jiems atėjus prie Miko namų,
[14] penki vyrai, kurie pirma bu-
vo siųsti Laiso žemės apžiurė-
tų, tarė kitiems savo broliams:
Ar jųs žinote, kad šituose na-
muose yra antpetis, terafimai,
drožtas ir lietas paveikslas? Veiz-
dėkite, kas jums tinka padary-
ti. [15] Taigi, truputį pasukę, jie
įėjo į jaunikaičio Lėvito butą,
buvusio Miko namuose, ir jį pa-
sveikino ramybės žodžiais. [16] Še-
ši gi šimtai vyrų, taip kaip bu-
vo apsiginklavę, stovėjo ties an-
ga. [17] Bet įėjusieji į jaunikaičio
butą stengėsi paimti drožtą pa-
veikslą, antpetį ir terafimus, o
taipogi ir lietąjį paveikslą, o
kunigas stovėjo prieš angą, še-
šiems šimtams drąsiausių vyrų
laukiant visai netoli. [18] Taigi,
įėjusieji paėmė drožinį, antpetį,
stabus ir lietą paveikslą. Tuo-

(11) *Taigi, šeši šimtai...*: draug su pačiomis ir vaikais. Buvo tai tik labai maža dalelė Dano giminės, kurios vyrų skaitlius paskutinio sąrašo metu siekė 64.400. vz. Sk. 26. 43. — (12) *Dano stovyklos*. Ebr. *Machaneh Dan*, į vakarus nuo Karjatjarimo. Vz. ang. 13, 25.—(17) *Bet įėjusieji...* Ebr. t.: Tie, kurie buvo atėję žemės apžiurėtų, pakilo augštyn, įėjo, ėmė ir t. t. Lėvitui besikalbant su stovinčiais netoli durų 600 kareivių, penki žvalgai norėjo slapčia pasivogti Miko dievaitį. —

sculptile, ephod, et idola, atque
conflatile. Quibus dixit sacerdos:
Quid facitis? 19 Cui responde-
runt: Tace, et pone digitum su-
per os tuum: venique nobiscum,
ut habeamus te patrem, ac sa-
cerdotem. Quid tibi melius est,
ut sis sacerdos in domo unius
viri, an in una tribu et familia
in Israel? 20 Quod cum audisset,
acquievit sermonibus eorum, et
tulit ephod, et idola, ac scul-
ptile, et profectus est cum eis.
21 Qui cum pergerent, et ante
se ire fecissent parvulos ac ju-
menta, et omne quod erat pre-
tiosum, 22 et jam a domo Mi-
chæ essent procul, viri qui ha-
bitabant in ædibus Michæ con-
clamantes secuti sunt, 23 et post
tergum clamare cœperunt. Qui
cum respexissent, dixerunt ad
Micham: Quid tibi vis? cur cla-
mas? 24 Qui respondit: Deos me-
os, quos mihi feci, tulistis, et
sacerdotem, et omnia quæ habeo,
et dicitis: Quid tibi est? 25 Di-
xeruntque ei filii Dan: Cave ne
ultra loquaris ad nos, et veni-
ant ad te viri animo concitati,
et ipse cum omni domo tua pe-
reas. 26 Et sic cœpto itinere per-
rexerunt. Videns autem Michas,
quod fortiores se essent, rever-
sus est in domum suam.

27 Sexcenti autem viri tule-
runt sacerdotem, et quæ supra
diximus: veneruntque in Lais
ad populum quiescentem atque

met kunigas jiems tarė: Ką da-
rote? 19 Jie jam atsakė: Tylėk
ir padėk pirštą ant savo lupų
ir eikš su mumis, kad butumei
mums tėvas ir kunigas. Kas tau
geriaus, ar kad butumei kunigu
vieno vyro namuose, ar vieno-
je Izraėlio giminėje ir šeimy-
noje? 20 Tai išgirdęs, jis pritarė
jų žodžiams, ėmė antpetį, sta-
bus ir drožinį ir nuėjo draug
su jais. 21 Jiems keliaujant to-
liaus, patalpinus savo priešakyje
kudikius, galvijus ir visa, kas
buvo brangu 22 ir jau esant to-
li nuo Miko namų, gyvenusieji
Miko trobesiuose vyrai vijosi
su didžiu trukšmu 23 ir ėmė šau-
kti išpaskos. Jie atsigrįžę, tarė
Mikui: Ko tu nori? kodėl šau-
ki? 24 Jis atsakė: Jųs paėmėte
mano dievus, kuriuos sau buvau
pasidaręs, ir kunigą, ir visa, ką
turiu, ir jųs dar sakotė: Kas tau
yra? 25 Dano sunųs jam atsakė:
Sergėkies kalbėti mums dar dau-
giaus, kad neateitu prie tavęs
suerzinti vyrai ir tu su visais
savo namais pražutumei. 26 Taip
jie ėjo tolyn pradėtu keliu; Mi-
kas gi, matydamas juos esant
už save stipresnius, sugrįžo į
savo namus.

27 O šeši šimtai vyrų ėmė ku-
nigą ir ką augščiaus pasakėme,
atėjo į Laisą pas ramią ir ne-
laukiančią pavojaus tautą ir juos

(**19**) *Padėk pirštą...* Paprastas tylėjimo ženklas. — (**20**) *Draug su jais.* Ebr. t.: t a r p t a u t o s. Eidamas viduryje Lėvitas ir tame dalyke pamėgzdžioja tikruosius kunigus, ėjusius su sandoros skrynia Izraėlio viduryje. Plg. Sk. 10, 21.— (**21**) *Jiems keliaujant toliaus...* Ebr. t.: j i e p a s u k o a t g a l. Užeidami pas Miką jie buvo išsukę iš kelio (15. e.), dabar vėl į jį sugrįžo. — *Patalpinus savo priekyje:* nes tikėjosi užpuolimo.

(**27**) *O šeši šimtai...* Ebr. t.: ir jie ėmė tai, ką buvo pasidaręs Mikas, ir kunigą, kurį jis turėjo... — *Juos ištiko...* Dano sunųs pasielgia su Laiso gyventojas, taip kaip buvo liepta Mozės įstatyme (vz. Atk. 7, 2...); reikia tečiaus patėmyti, kad Laisas nebuvo Viešpaties duotas Dano su-

securum, et percusserunt eos in ore gladii urbemque incendio tradiderunt, [28] nullo penitus ferente præsidium, eo quod procul habitarent a Sidone, et cum nullo hominum haberent quidquam societatis ac negotii. Erat autem civitas sita in regione Rohob: quam rursum exstruentes habitaverunt in ea, [29] vocato nomine civitatis Dan, juxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israel, quæ prius Lais dicebatur. [30] Posueruntque sibi sculptile, et Jonathan filium Gersam filii Moysi, ac filios ejus sacerdotes in tribu Dan, usque ad diem captivitatis suæ. [31] Mansitque apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo: in diebus illis non erat rex in Israel.

ištiko kalavijo ašmenimis, o miestą sudegino, [28] visai niekam neateinant pagalbon, nes jie gyveno toli nuo Sidono ir nei su vienu žmogumi neturėjo jokios draugystės ir reikalų. Miestas gi buvo Rohobo krašte. Jie jį vėl atstatė ir ėmė jame gyventi, [29] praminę miestą vardu Danas pagal vardą savo tėvo, kurs buvo gimęs iš Izraėlio, tuotarpu kad pirma jis vadinosi Laisu. [30] Jie pasistatė pas save drožtą paveikslą ir padarė Mozės sunaus Gersamo sunų Jonataną ir jojo sunus kunigais Dano giminėje iki savo nelaisvės dienai. [31] Miko stabas pasiliko pas juos visą laiką, kolei Dievo namai buvo Sile. Anose dienose Izraėlyje nebuvo karaliaus.

2. Gabaos gyventojų prasikaltimas ir Benjamino giminės sunaikinimas.

Caput XIX. [1] Fuit quidam vir Levites, habitans in latere montis Ephraim, qui accepit uxorem de Bethlehem Juda: [2]

19. perskyrimas. [1] Buvo vienas Lėvitas, kurs gyveno Efraimo kalnų šone. Jis buvo vedęs iš Judo Betliejaus pačią, [2] kuri

---

nums, o jo gyventojai nepriderėjo prie tų tautų, kurios reikėjo išnaikinti; todėl Dano sunų pasielgimas nebuvo teisingas. — (**28**) *Buvo Rohobo krašte.* Ebr. t.: slėnyje, kurs tęsiasi Bėt-Rohobo linkon. Plg. aug. 1, 31; Joz. 19, 30. — (**30**) *Mozės.* Taigi, Lėvitas buvo Mozės anukas. Tiesa, dabartiniame ebr. t. užuot Mozės vardo yra *M'naššeh* (cum *nun* suspenso); bet tai vėlesniųjų laikų Talmudistų perdirbimas, kurie tuo budu norėjo pagerbti Mozės atmintį, padarydami netikusiam jo anukui pranokėju Manasą. — *Iki savo nelaisvės dienai.* Nelaisvė, kuri čionai minima, nebuvo tai nuvedimas Asyrijon dešimties Izraėlio giminių, bet prispaudimo metas, Pilistymams ėmus viešpatauti Izraėlyje. Tai paaiškėja iš sek. (31. eil.) žodžių: *Kolei Dievo namai buvo Sile*; nes sandoros skrynia pasiliko čionai, kolei ji nepakliuvo į Pilistymų rankas. Plg. 1 Kar. 3, 31; 4, 3 ir k.

19. 1—21, 24. Gabaos gyventojai, pasielgdami paleistuvingiausiai su vieno Lėvito moterimi, sužadina prieš save teisingą viso Izraėlio rustybę (19, 1 - 30). Visos giminės reikalauja iš Benjamino sunų išduoti kaltininkus (20, 1 - 13); kadangi vienok jie nesutinka tai padaryti, prasideda karė, kurioje išnaikinama beveik visa Benjamino giminė (20, 14 - 48). Kad ji visai nepražutu 600 likusių Benjamino sunų duodama 400 moteriškių iš Galaado Jabės ir leidžiama pasigauti dar 200 iš Silo.

(**19**, **1**) *Pačią.* Ebr. *iššah pilegeš*, m o t e r į g u l o v ę. Taigi, Lėvitas turėjo dar kitą moterį, o šita buvo tik nepilnateisė pati. Plg. aug. 8, 31. — (**2**) *Kuri*

quæ reliquit eum, et reversa est
in domum patris sui in Bethle-
hem, mansitque apud eum qua-
tuor mensibus. 3 Secutusque est
eam vir suus, volens reconcilia-
ri ei, atque blandiri, et secum
reducere, habens in comitatu
puerum et duos asinos: quæ su-
scepit eum, et introduxit in do-
mum patris sui. Quod cum au-
disset socer ejus, eumque vidis-
set, occurrit ei lætus, 4 et am-
plexatus est hominem. Mansit-
que gener in domo soceri tribus
diebus, comedens cum eo et bi-
bens familiariter. 5 Die autem
quarto de nocte consurgens, pro-
ficisci voluit. Quem tenuit so-
cer, et ait ad eum: Gusta prius
pauxillum panis, et conforta sto-
machum, et sic proficisceris. 6
Sederuntque simul, ac comede-
runt et biberunt. Dixitque pa-
ter puellæ ad generum suum:
Quæso te ut hodie hic maneas,
pariterque lætemur. 7 At ille
consurgens, cœpit velle profi-
cisci. Et nihilominus obnixe eum
socer tenuit, et apud se fecit
manere. 8 Mane autem facto, pa-
rabat Levites iter. Cui socer
rursum: Oro te, inquit, ut pau-
lulum cibi capias, et assumptis
viribus, donec increscat dies,
postea proficiscaris. Comederunt
ergo simul. 9 Surrexitque ado-
lescens, ut pergeret cum uxore
sua et puero. Cui rursum locu-
tus est socer: Considera quod
dies ad occasum declivior sit,
et propinquat ad vesperum: ma-

jį apleido, sugrįžo Betliejun į
savo tėvo namus ir pasiliko pas
jį keturis mėnesius. 3 Jos vyras
nuėjo paskui ją, norėdamas su
ja susiderinti, prisimeilinti ir
vesties su savim atgal; jis tu-
rėjo prie savęs tarną ir du asi-
lu. Ji jįjį priėmė ir įsivedė į
savo tėvo namus. Tai išgirdęs
jo uošvis ir jį pamatęs, link-
smai jį pasitiko 4 ir jį apkabino.
Žentas pasiliko uošvio namuose
tris dienas, valgydamas su juo
ir gerdamas prieteliškai, 5 o ke-
tvirtą dieną, atsikėlęs dar ne-
išaušus, jis norėjo iškeliauti. Uoš-
vis jį sulaikė ir jam tarė: Para-
gauk pirma truputį duonos ir
pastiprink pilvą, o paskui ke-
liausi. 6 Jie susėdo draug, valgė
ir gėrė. Paskui moteriškės tė-
vas tarė savo žentui: Pasilikk
čionai, meldžiamasis, dar šian-
dien ir linksminkimės draug. 7
Bet jis atsikėlęs norėjo keliauti.
Tečiaus uošvis labai jį laikė ir
paliko pas save. 8 Atėjus gi ryt-
mečiui Lėvitas rengėsi kelionėn.
Uošvis vėl jam tarė: Meldžiu
tave truputį pavalgyti, o paskui,
sustiprinęs spėkas, kuomet sau-
lė patekės, keliausi. Taigi, jie
valgė draug. 9 Kada jaunikaitis
pakilo, kad keliautu su savo pa-
čia ir bernu, uošvis vėl jam kal-
bėjo: Veizdėk, kad didžioji die-
nos dalis jau praslinko, ir tuo-
jau bus vakaras; pasilikk pas
mane dar šiandien ir praleisk
linksmą dieną, o rytoj išeisi, kad
keliautumei į savo namus. 10

Jį apleido. Anot ebr. t.: buvo neištikima. — (3) *Susiderinti, prisimeilinti.* Anot ebr. t.: prabilti į jos širdį. — *Du asilu:* vieną sau, o kitą savo pabėgusiai pačiai. — *Priėmė.* Lėvitas turėjo teisę pareikalauti svetimoterei kietos bausmės, o iš tėvo, kad sugrąžintu dovanas, kurias jam buvo davęs, vesdamas jo dukterį. Plg. Iš. 22, 17. — (4) *Jį apkabino.* Tikriaus: sulaikė pas save. — *Prieteliškai.* Ebr. t.: ir pasiliko nakvynėje. — (6) *Linksminkimės draug.* Ebr. t.: ir tepasilinksmina tavo širdis. — (8) *Meldžiu...* Ebr. t.: pastiprink, meldžiamasis, savo širdį...— (10)

ne apud me etiam hodie, et duc
lætum diem, et cras proficisce-
ris ut vadas in domum tuam.
10 Noluit gener acquiescere ser-
monibus ejus: sed statim per-
rexit, et venit contra Jebus,
quæ altero nomine vocatur Je-
rusalem, ducens secum duos asi-
nos onustos, et concubinam. 11
Jamque erant juxta Jebus, et
dies mutabatur in noctem: di-
xitque puer ad dominum suum:
Veni, obsecro, declinemus ad
urbem Jebusæorum, et manea-
mus in ea. 12 Cui respondit do-
minus: Non ingrediar oppidum
gentis alienæ, quæ non est de
filiis Israel, sed transibo usque
Gabaa: 13 et cum illuc perve-
nero manebimus in ea, aut cer-
te in urbe Rama. 14 Transierunt
ergo Jebus, et cœptum carpe-
bant iter, occubuitque eis sol
juxta Gabaa, quæ est in tribu
Benjamin.

15 Diverteruntque ad eam, ut
manerent ibi. Quo cum intras-
sent, sedebant in platea civita-
tis, et nullus eos recipere vo-
luit hospitio. 16 Et ecce, appa-
ruit homo senex, revertens de
agro et de opere suo vesperi,
qui et ipse de monte erat Eph-
raim, et peregrinus habitabat
in Gabaa: homines autem regio-
nis illius erant filii Jemini. 17
Elevatisque oculis, vidit senex
sedentem hominem cum sarci-

Žentas nenorėjo sutikti su jo
žodžiais, bet iškeliavo tuojau ir
atėjo ties Jėbusu, kurs kitu var-
du vadinasi Jeruzale, vesdamos
su savim du apkrautu asilu ir
gulovę. 11 Jie jau buvo prie Jė-
buso, kada diena ėmė keisties
nakčia; tuomet bernas tarė sa-
vo ponui: Eikš, maldauju, už-
sukkime į Jėbuziečių miestą ir
jame pasilikkime. 12 Ponas jam
atsakė: Neįeisiu į miestą sveti-
mos tautos, kuri nėra iš Izraė-
lio sunų, bet nukeliausiu iki Ga-
baai, 13 ir kuomet tenai nueisiu,
pasiliksime joje, arba bent Ra-
mos mieste. 14 Taigi, jie praėjo
pro Jėbusą ir traukė toliaus pra-
dėtu keliu, o saulė jiems nusi-
leido prie Gabaos, kuri yra Ben-
jamino ribose.

15 Jie į ją užsuko, kad tenai
pasiliktu. Įėję jon jie atsisėdo
miesto gatvėje, nes neivienas
nenorėjo jų priimti nakvynėn.
16 Bet štai pasirodė senas žmo-
gus, grįžtąs vakare iš lauko nuo
savo darbo, kurs taipogi buvo
nuo Efraimo kalnų ir gyveno
kaipo ateivis Gabaoje. Ano gi
krašto žmonės buvo Jėminio su-
nųs. 17 Pakėlęs akis, senis pa-
matė sėdintį žmogų su jojo ry-
šiais ant miesto gatvės ir jam

Ties Jėbusu... Vz. aug. 1, 8; Joz. 15, 8. Kelionės nuo Betliejaus lig Jeruzalei yra apie dvi valandi. — (12) *Į miestą svetimos tautos.* Taigi, didžioji Jeruzalės dalis tuomet dar nepriderėjo Benjamino arba Judo giminei. — *Gabaai.* Ebr. *Gib'ah,* Benjamino giminės plote; rasi dabartinė vieta Tell-el-Ful, į šiaurę nuo Jeruzalės. — (13) *Ramos miestas:* Er Ram, dar toliaus į šiaurę. — (14) *Saulė iems nusileido:* Todėl tuojau ir sutemo, nes aname krašte suotema prasideda tuojau po saulėleidžio.

(15) *Atsisėdo miesto...* Plg. Prad. 19, 1... — *Nenorėjo jų priimti...* Tai buvo priešinga Dievo įsakymui. Vz. Atk. 10, 19. — *Nuo Efraimo kalnų:* Taippat ir Lėvitas. Vz. aug. 1. eil. — *Jėminio:* Benjamino. — (17) *Su jojo ryšiais.* Ebr. t.: keleivį. — (18) *Mes išėjome...* Ebr. t.: „mes

nulis suis in platea civitatis: et
dixit ad eum: Unde venis? et
quo vadis? 18 Qui respondit ei:
Profecti sumus de Bethlehem
Juda, et pergimus ad locum no-
strum, qui est in latere montis
Ephraim, unde ieramus in Beth-
lehem: et nunc vadimus ad do-
mum Dei, nullusque sub tectum
suum nos vult recipere, 19 ha-
bentes paleas et fœnum in asi-
norum pabulum, et panem ac
vinum in meos et ancillæ tuæ
usus, et pueri, qui mecum est:
nulla re indigemus nisi hospitio.
20 Cui respondit senex: Pax te-
cum sit, ego præbebo omnia quæ
necessaria sunt: tantum, quæso,
ne in platea maneas. 21 Intro-
duxitque eum in domum suam,
et pabulum asinis præbuit: ac
postquam laverunt pedes suos,
recepit eos in convivium.

22 Illis epulantibus, et post la-
borem itineris, cibo et potu refici-
entibus corpora, venerunt viri ci-
vitatis illius, filii Belial, (id est,
absque jugo) et circumdantes
domum senis, fores pulsare cœ-
perunt, clamantes ad dominum
domus, atque dicentes: Educ vi-
rum, qui ingressus est domum
tuam, ut abutamur eo. 23 Egres-
susque est ad eos senex, et ait:
Nolite fratres, nolite facere ma-
lum hoc: quia ingressus est ho-
mo hospitium meum, et cessa-
te ab hac stultitia: 24 habeo fi-

tarė: Iškur ateini? ir kur eini?
18 Jis jam atsakė: Mes išėjome
iš Judo Betliejaus ir keliauja-
me į savo vietą, kuri yra Ef-
raimo kalnų šone, iš kur mes
buvome nuėję Betliejun; o da-
bar einame į Dievo namus, ir
neivienas nenori musų priimti
savo pastogėn. 19 Turėdami šiau-
dų ir šieno dviem asilam pašer-
ti, duonos ir vyno mano, tavo
tarnaitės ir su manim esančio
berno reikalams, mes nieko dau-
giaus nereikalaujame, kaip tik
užeigos. 20 Senis jam atsakė: Ra-
mybė teesie su tavim! aš su-
teiksiu visa, kas reikalinga; tik-
tai, meldžiamasis, nepasilikk ant
gatvės. 21 Taigi, jis jį įsivedė į
savo namus ir davė pašaro asi-
lamdviem, o kad jie nusimazgo-
jo savo kojas, ėmė juos vaišinti.

22 Jiems besivaišinant ir po
kelionės vargo bestiprinant sa-
vo kunus valgiu ir gėrimu, atė-
jo ano miesto vyrai, Belialio su-
nųs (tai yra, be jungo), ir ap-
stoję senio namus, ėmė belsti į
duris, šaukdami namų ponui ir
sakydami: Išvesk vyrą, kurs įėjo
į tavo namus, kad mes su juo
piktai pasielgtumėm. 23 Senis iš-
ėjo prie jų ir tarė: Nedarykite,
broliai, nedarykite tos pikteny-
bės, nes tas žmogus įėjo pas mane
kaipo svečias, ir liaukitės nuo
to kvailumo. 24 Aš turiu dukte-

einame iš Judo Betliejaus į Efraimo kalnų šoną; iš ten aš esu ir buvau nuėjęs į Judo Betliejų ir einu į Viešpaties namus". Lėvitas, minėdamas Viešpaties namus, rasi turėjo užmanymą užsukti į Silą.— (**19**) *Tavo tarnaitės.* Rytiečių papročiu kas nors, kalbėdamas su svetimu, vadina save ir savuosius jo tarnais mandagumo dėlei. — (**21**) *Nusimazgojo savo kojas.* Tai buvo taipogi svetmylystės pareiga. Plg. Prad. 18, 4.

(**22**) *Belialio.* Vz. Atk. 15, 9. — *Tai yra be jungo.* Vulgatos paaiškinimas. Geriaus: nenaudėliai arba ištvirkę.— *Apstoję senio namus...* Autorius čionai tikriausiai turėjo atmintyje Loto istoriją, todėl pasakojime apie Gabaos vyrų užpuolimą sutinkami visai tie patįs išsireiškimai, kaip ir Prad. 19, 1... — (**24**) *Aš išvesiu jiedvi...* Senio noras apsaugoti svečią nuo užpuolikų piktumo lygiai pagirtinas, kaip

liam virginem, et hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, et vestram libidinem compleatis: tantum, obsecro, ne scelus hoc contra naturam operemini in virum.
25 Nolebant acquiescere sermonibus illius: quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, et eis tradidit illudendam: qua cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam mane.
26 At mulier, recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, ubi manebat dominus suus, et ibi corruit.
27 Mane facto, surrexit homo, et aperuit ostium, ut cœptam expleret viam: et ecce concubina ejus jacebat ante ostium sparsis in limine manibus.
28 Cui ille, putans eam quiescere, loquebatur: Surge, et ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens quod erat mortua, tulit eam, et imposuit asino, reversusque est in domum suam.

29 Quam cum esset ingressus, arripuit gladium, et cadaver uxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israel.
30 Quod cum vidissent singuli, conclamabant: Nunquam res talis facta est in Israel ex eo die, quo ascenderunt patres nostri de Ægypto, usque in præsens tempus: ferte sententiam, et in commune decernite quid facto opus sit.

rį mergaitę, o šitas žmogus turi gulovę: aš išvesiu jiedvi prie jusų, kad jųs jiedvi pažemintumėte ir pasotintumėt savo geidulį; nedarykite tiktai, meldžiamieji, to prigimčiai priešingo prasikaltimo su vyru.
25 Bet jie nenorėjo sutikti su jo žodžiais. Tai matydamas žmogus išvedė prie jų savo gulovę ir atidavė jų sauvaliai. Jie elgėsi su ja piktai visą naktį ir tik rytmetį ją paleido.
26 Moteriškė, auštant, atėjo prie namų angos, kame nakvojo jos ponas ir čionai parpuolė.
27 Atėjus rytmečiui žmogus atsikėlė ir atsidarė duris, kad baigtu pradėtą kelią, o štai jo gulovė gulėjo prie angos, ištiesus rankas ant slenksčio.
28 Jis, manydamas ją ilsintis, kalbėjo jai: Kelkies ir eikime. Jai nieko neatsakant, supratęs, kad ji buvo numirusi, jis ją pasiėmė, užsidėjo ant asilo ir sugrįžo į savo namus.

29 Įėjęs į juos jis pagavo kalaviją ir, sukapojęs į dvyliką dalių ir kąsnelių pačios lavoną draug su kaulais, išsiuntė į visas Izraėlio ribas.
30 Tai pamatę visi sušuko: Niekuomet nepadaryta Izraėlyje tokio dalyko nuo tos dienos, kurioje musų tėvai išėjo iš Aigypto, iki šiam metui; išreikškite nuomonę ir draug nutarkite, kas reikia daryti.

---

kaip ir Loto, nors ir vienas ir kitas mėgina atsiekti tą tikslą netikusiu budu. — (25) *Savo gulovę*: Lėvito pačią. Kaikurios Gabaos vyrų užpuolimo aplinkybės čionai apleidžiamos, pvd. kad norėta patį Lėvitą užmušti. Plg. žem. 20, 5; Oz. 9, 9.— (26) *Moteriškė, auštant...* Anot ebr. t., moteriškė atėjo auštant ir mirė jau prašvitus.— (29) *Draug su kaulais.* Anot ebr. t.: pagal kaulus, t. y. lavonas buvo sukapotas per sunerimus, netrupinant kaulų. Sudraskytas lavonas turėjo labai sujudinti visus Izraėlitus. Įstatymas draudė prisiliesti lavono, o čionai buvo nešiojamos jo dalįs, kiekvienas turėjo klausties, ką tai reiškia, ir užsidegti didžiausia rustybe prieš piktadarius.

Caput XX. [1] Egressi itaque
sunt omnes filii Israel, et pari-
ter congregati, quasi vir unus,
de Dan, usque Bersabee, et ter-
ra Galaad ad Dominum in Ma-
spha: [2] omnesque anguli popu-
lorum, et cunctæ tribus Israel
in ecclesiam populi Dei conve-
nerunt quadringenta millia pe-
ditum pugnatorum. [3] (Nec la-
tuit filios Benjamin quod ascen-
dissent filii Israel in Maspha).
Interrogatusque Levita, maritus
mulieris interfectæ, quomodo
tantum scelus perpetratum es-
set, [4] respondit: Veni in Gabaa
Benjamin cum uxore mea, illuc-
que diverti: [5] et ecce homines
civitatis illius circumdederunt
nocte domum, in qua manebam,
volentes me occidere, et uxo-
rem meam incredibili furore li-
bidinis vexantes, denique mor-
tua est. [6] Quam arreptam, in
frusta concidi, misique partes
in omnes terminos possessionis
vestræ: quia nunquam tantum
nefas, et tam grande piaculum
factum est in Israel. [7] Adestis
omnes filii Israel, decernite quid
facere debeatis. [8] Stansque om-
nis populus, quasi unius homi-
nis sermone respondit: Non re-
cedemus in tabernacula nostra,
nec suam quisquam intrabit do-
mum: [9] sed hoc contra Gabaa

20. perskyrimas. [1] Taigi, visi
Izraėlio sunųs išėjo ir susirinko
kruvon kaip vienas vyras, nuo
Dano iki Bersabėjai, taipogi Ga-
laado žemė, prie Viešpaties Ma-
spoje. [2] Visi tautos viršininkai
ir visos Izraėlio giminės susiė-
jo į Dievo tautos susirinkimą,
keturi šimtai tukstančių pėsti-
ninkų kovotojų. [3] (Ir Benjami-
no sunums nebuvo paslaptis, kad
Izraėlio sunųs nukeliavo Maspon).
Paklaustas nužudytosios mote-
riškės vyras, Lėvitas, kaip toks
didelis prasikaltimas buvęs pa-
darytas, [4] atsakė: Aš atėjau į
Benjamino Gabąą su savo pačia
ir tenai pasilikau nakvoti; [5] o
štai, ano miesto žmonės apstojo
naktį namus, kuriuose pasilikau,
ir norėjo mane užmušti, o ma-
no pačią jie žudė su netikėtinu
geidulių įnirtimu, taip kad ji
galop mirė. [6] Paėmęs ją suka-
pojau į kąsnius ir nusiunčiau
dalis į visas jusų tėviškės ribas,
nes niekuomet taip didelė kal-
tybė ir toki baisi piktadarystė
nebuvo padaryta Izraėlyje. [7] Jųs
čia esate visi, Izraėlio sunųs;
nutarkite, kas jums reikia da-
ryti. [8] O visa tauta stovėdama
atsakė kaip vienas žmogus: Ne-
grįšime į savo šėtras ir neivie-
nas neįeis į savo namus, [9] bet
štai ką bendrai padarysime prieš

(**20**, **1**) *Nuo Dano iki...* Danas-Laisas buvo Palestinos šiaurėje, Bersabėja pietuose, Galaadas anapus Jordano. Taigi, susirinko visas Izraėlis. — *Maspoje*: Benjamino giminės plote. Vz. Joz. 18, 26. Čionai regimai buvo atvykęs ir vyriausis kunigas su Urimu ir Thummimu, o rasi atnešta ir sandoros skrynią. — (2) *Tautos*. To ž. nėra ebr. t. — (**3**) *Benjamino sunums*. Ir jie regimai buvo pakviesti į tą susirinkimą, bet sutarę išanksto užstoti Gabaos gyventojus jie nenorėjo ateiti. — *Paklaustas...* Ebr. t.: „Ir Izraėlio sunųs tarė: Pasakykite, kaip toks didelis prasikaltimas buvo padarytas“. Jie kreipiasi apskritai į visus kaltintojus; atsiliepia gi tik vienas Lėvitas. — (**5**) *Miesto žmonės*. Ebr. t.: miesto ponai, taigi, žymesnieji Gabaos gyventojai. — *Norėjo mane užmušti*. Ta aplinkybė aug. nebuvo minėta. Plg. aug. 19, 22... – (**6**) *Nes niekuomet...* Ebr. t.: nes jie padarė taip didelę .. — (**7**) *Jųs čia esate*. Ebr. t.: štai, jųs visi Izraėlio sunųs duokite sau žodį ir padarykite nutarimą čia pat.— (**8**) *Negrįšime*, kolei nebus nubausti kaltininkai.

in commune faciamus. [10] Decem
viri eligantur e centum ex om-
nibus tribubus Israel, et centum
de mille, et mille de decem mil-
libus, ut comportent exercitui
cibaria, et possimus pugnare con-
tra Gabaa Benjamin, et reddere
ei pro scelere, quod meretur. [11]
Convenitque universus Israel ad
civitatem, quasi homo unus ea-
dem mente, unoque consilio.

[12] Et miserunt nuntios ad om-
nem tribum Benjamin, qui di-
cerent: Cur tantum nefas in vo-
bis repertum est? [13] Tradite ho-
mines de Gabaa, qui hoc flagi-
tium perpetrarunt, ut morian-
tur, et auferatur malum de Is-
rael. Qui noluerunt fratrum suo-
rum filiorum Israel audire man-
datum: [14] sed ex cunctis urbi-
bus, quæ sortis suæ erant, con-
venerunt in Gabaa, ut illis fer-
rent auxilium, et contra univer-
sum populum Israel dimicarent.
[15] Inventique sunt viginti quin-
que millia de Benjamin educen-
tium gladium, præter habitato-
res Gabaa, [16] qui septingenti
erant viri fortissimi, ita sinistra
ut dextra prœliantes: et sic fun-
dis lapides ad certum jacientes,
ut capillum quoque possent per-
cutere, et nequaquam in alte-
ram partem ictus lapidis defer-

Gabaą: [10] Tegul iš visų Izraėlio
giminių, bus išrinkta iš šimto
dešimts vyrų, šimtas iš tukstan-
čio ir tukstantis iš dešimtįes
tukstančių, kad atgabentu ka-
riuomenei maisto ir kad galėtu-
mėm kovoti prieš Benjamino
Gabaą, ir atiduoti jai už bjaurų
prasikaltimą, ką užsipelnė. [11] Ir
visas Izraėlis susirinko prie mie-
sto, kaip vienas žmogus, turė-
dami vieną mintį ir vieną nu-
tarimą.

[12] Jie siuntė pas visą Benja-
mino giminę pasiuntinius, kurie
turėjo sakyti: Kodėl jumyse ra-
dosi toki bjauri kaltybė? [13] Iš-
duokite Gabaos žmones, kurie
padarė tą bjaurų dalyką, kad
numirtu ir butu pašalinta pik-
tenybė iš Izraėlio. Bet anie ne-
norėjo klausyti savo brolių, Iz-
raėlio sunų, paliepimo, [14] dar gi
iš visų miestų, priderėjusių jų
daliai, jie susiėjo į Gabaą, kad
šitiems padėtu ir kovotu prieš
visą Izraėlio tautą. [15] Ir atsira-
do dvidešimt penki tukstančiai
iš Benjamino nešiojančių kala-
viją, neskaitant Gabaos gyven-
tojų, [16] kurių buvo septyni šim-
tai drąsiausių vyrų, lygiai ko-
vojančių kairiaja ranka kaip de-
šine ir taip svaidančių akmenis
iš vilpstynės, kad ir į plauką
galėjo pataikyti, ir išmestas ak-
muo niekuomet nenueidavo pro

— (9) *Bendrai.* Tikriaus anot ebr. t. ir kitų vertimų: p a g a l b u r t ą, nes burta turėjo padalinti kareivius į du skyriu, apie kuriuos toliaus kalbama. — (10) *Bus išrinkta*: išviso apie 40.000.

(12) *Kodėl jusų tarpe radosi...*: ką reiškia, kad toki didelė kaltybė pasilieka pas jus vis dar nenubausta? — (13) *Išduokite...* Ebr. t. dar pridėtas žodis: n e l a b u o s i u s. — (15) *Dvidešimt penki...* Ebr. t. ir kaikuriuose kituose vertimuose 26.000; bet skaitlinė 25.000 kovotojų patvirtinama tolesniu pasakojimu. Benjamino giminėje Mozės laikais buvo 45.000 kovotojų (vz. Sk. 26, 41), bet paskesnėse karėse, apimant Palestiną, jų skaitlius žymiai sumažėjo. — (16) *Kurių buvo septyni šimtai...* Anot ebr. t., septyni šimtai Gabaos kovotojų reikia atskirti nuo septynių šimtų rinktinių vilpstyninkų iš visos Benjamino giminės. — *Ir į plauką galėjo pataikinti.* Kalbėjimo budas su

retur. 17 Virorum quoque Israel, absque filiis Benjamin, inventa sunt quadringenta millia educentium gladios, et paratorum ad pugnam. 18 Qui surgentes venerunt in domum Dei, hoc est, in Silo: consulueruntque Deum, atque dixerunt: Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Benjamin? Quibus respondit Dominus: Judas sit dux vester.

19 Statimque filii Israel surgentes mane, castrametati sunt juxta Gabaa: 20 et inde procedentes ad pugnam contra Benjamin, urbem oppugnare cœperunt. 21 Egressique filii Benjamin de Gabaa, occiderunt de filiis Israel die illo viginti duo millia virorum. 22 Rursum filii Israel et fortitudine et numero confidentes, in eodem loco, in quo prius certaverant, aciem direxerunt: 23 ita tamen ut prius ascenderent et flerent coram Domino usque ad noctem: consulerentque eum, et dicerent: Debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios Benjamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit: Ascendite ad eos, et inite certamen. 24 Cumque filii Israel altera die contra filios Benjamin ad prœlium processissent, 25 eruperunt filii Benjamin de portis Gabaa: et occurrentes eis tanta in illos cæde bacchati sunt, ut decem et

šalį. 17 Taipogi Izraėlio vyrų, be Benjamino sunų, buvo rasta keturi šimtai tukstančių, nešiojančių kalaviją ir prisirengusių į kovą. 18 Jie atsikėlę atėjo į Dievo namus, tai yra į Silą, teiravosi Dievo ir sakė: Kas bus musų kariuomenės vadas kovoje prieš Benjamino sunus? Viešpats jiems atsakė: Judas tebuna jusų vadas.

19 Tuojau Izraėlio sunųs, atsikėlę rytmetį, sustatė stovyklas prie Gabaos; 20 o iš ten patraukė į kovą prieš Benjaminą ir ėmė užpuldinėti miestą. 21 Bet Benjamino sunųs, išėję iš Gabaos, užmušė tą dieną iš Izraėlio sunų dvidešimt du tukstančiu vyrų. 22 Izraėlio sunųs, pasitikėdami ir drąsumu ir skaitliumi, vėl sustojo kariškoje tvarkoje toje pačioje vietoje, kurioje kovojo ir anksčiaus; 23 pirma tečiaus jie nuėjo ir verkė Viešpaties akyvaizdoje iki nakčiai, klausė jo patarimo ir sakė: Ar man dar reikia eiti kovotų prieš mano brolius Benjamino sunųs, ar ne? Jis jiems atsakė: Eikite prieš juos ir pradėkite kovą. 24 Ir kada Izraėlio sunųs kitą dieną išėjo į kovą prieš Benjamino sunus, 25 Benjamino sunųs išpuolė iš Gabaos vartų ir juos pasitikę padarė tokias baisias žudynes, kad paguldė aštuonio-

---

pardėjimu. — (**17**) *Keturi šimtai tukstančių*. Plg. Sk. 2, 23. 32. — (**18**) *Į Dievo namus.* Ebr. *Beith'El*; todėl tai yra, regisi, nuosavus vietos vardas, Bėtėlis (vz. Prad. 28, 19). Rasi į čia buvo atnešta sandoros skrynia ir atvykęs vyriausis kunigas. Kadangi sandoros šėtra tuometu nuolat buvo Sile, todėl šv. Jieronymas, išvertęs žodį *Beith'El*, pridėjo dar paaiškinimą: *tai yra į Silą*, kurio nėra ebr. tekste. — *Teiravosi*: su pagalba *'urim'*o ir *thummim'*o. Vz. Iš. 28, 30. — *Kas bus musų...*: kas trauks priešakyje į kovą.

(**22**) *Pasitikėdami drąsumu ir...* Nors Izraėlitai klausėsi Viešpaties patarties, tečiaus pasitikėjo ne juomi, kaip reikėjo, bet savo drąsumu ir daugybe; bet to gi, jie nepasinaudojo gautu pirmame susirė-

octo millia virorum educentium gladium prosternerent.
[26] Quamobrem omnes filii Israel venerunt in domum Dei, et sedentes flebant coram Domino: jejunaveruntque die illo usque ad vesperam, et obtulerunt ei holocausta, atque pacificas victimas, [27] et super statu suo interrogaverunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Dei,
[28] et Phinees filius Eleazari filii Aaron præpositus domus. Consuluerunt igitur Dominum, atque dixerunt: Exire ultra debemus ad pugnam contra filios Benjamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus: Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras. [29] Posueruntque filii Israel insidias per circuitum urbis Gabaa: [30] et tertia vice, sicut semel et bis, contra Benjamin exercitum produxerunt. [31] Sed et filii Benjamin audacter eruperunt de civitate, et fugientes adversarios longius persecuti sunt, ita ut vulnerarent ex eis sicut primo die et secundo, et cæderent per duas semitas vertentes terga, quarum una ferebatur in Bethel, et altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter viros: [32] putaverunt enim solito eos more cedere. Qui fugam arte si-

liką tukstančių vyrų, nešiojusių kalaviją.
[26] Todėlei visi Izraėlio sunųs atėjo prie Dievo namų ir sėdėdami verkė Viešpaties akyvaizdoje; jie alkino save tą dieną iki vakarui, atnašavo jam deginamasias aukas ir dėkojimo aukas, [27] ir klausėsi apie savo stovį. Anuo metu čia buvo sandoros skrynia [28] ir Aarono sunaus Eleazaro sunus Pinėas, namų viršininkas. Taigi, jie teiravosi Viešpaties ir tarė: Ar mums dar reikia išeiti į kovą prieš musų brolius, Benjamino sunųs, arliauties? Viešpats jiems tarė: Eikite, nes rytoj aš juos paduosiu į jusų rankas. [29] Izraėlio sunųs pastatė aplink Gabaos miestą sląstus, [30] ir vedė prieš Benjamino sunus kariuomenę trečią sykį, kap pirmą ir antrą. [31] Bet ir Benjamino sunųs drąsiai ištruko iš miesto ir gana toli vijosi bėgančius priešininkus, taip kad sužeidė kaikuriuos iš jų kaip pirmą ir antrą dieną ir užmušinėjo besitraukiančius atgal ant dviejų kelių, kurių vienas veda į Bėtėlį, o kitas į Gabaą, ir paguldė apie tris dešimtis vyrų; [32] nes jie manė, kad anie traukiasi paprastu budu; bet jie bėgo tyčiomis apsimetę, turėdami už-

mime pamokymu ir sustojo toje pačioje vietoje, kame buvo sumušti, todėl ir antras mušis su Benjamino sunumis buvo jiems nelaimingas. Pats Dievas, tiesa, juos siuntė į tą kovą, bet jis ir šituo sykiu dar nebuvo žadėjęs pergalėjimo, kurs turėjo buti suteiktas tik paskiaus.

(26) *Prie Dievo namų.* Tikriaus: į Bėtėlį. Vz. aug. 18. e. — *Jie alkino save...* Dabar Izraėlitai kreipiasi į Viešpatį su karštesne malda ir didesniu nuolankumu. — *Deginamasias aukas ir...* Vz. Kun. 1, 3. persk. — (27) *Anuo metu...* Sandoros skrynia rasi tik karės metui buvo perkelta į Bėtėlį. — (28) *Pinėas.* Vz. Iš. 6. 25; Sk. 25, 8; Joz. 22, 13. 30. — *Namų viršinininkas.* Ebr. t.: Kurs prieš ją (skrynią) stovėjo. Taigi, aprašoma karė įvyko neilgai trukus po Jozuės mirties, kuomet vyriausiuoju kunigu buvo Eleazaro sunus Pinėas. — *Paduosiu į jusų rankas.* Dabar apgalėjimas žadamas visai aiškiai. — (32) *Nes jie manė...* Ebr. t.: ir Benjamino sunųs sakė: Jie apgalėti

mulantes inierunt consilium ut abstraherent eos de civitate, et quasi fugientes ad supradictas semitas perducerent. [33] Omnes itaque filii Israel surgentes de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco, qui vocatur Baalthamar. Insidiæ quoque, quæ circa urbem erant, paulatim se aperire cœperunt, [34] ab occidentali urbis parte procedere. Sed et alia decem millia virorum de universo Israel, habitatores urbis ad certamina provocabant. Ingravatumque est bellum contra filios Benjamin: et non intellexerunt quod ex omni parte illis instaret interitus. [35] Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum Israel, et interfecerunt ex eis in illo die viginti quinque millia, et centum viros, omnes bellatores et educentes gladium. [36] Filii autem Benjamin cum se inferiores esse vidissent, cœperunt fugere. Quod cernentes filii Israel, dederunt eis ad fugiendum locum, ut ad præparatas insidias devenirent, quas juxta urbem posuerant. [37] Qui cum repente de latibulis surrexissent, et Benjamin terga cædentibus daret, ingressi sunt civitatem, et percusserunt eam in ore gladii. [38] Signum autem dederant filii Israel his, quos in

manymą atitraukti juos nuo miesto ir tarsi bėgant nuvesti juos į augščiaus minėtus kelius. [33] Taigi, visi Izraėlio sunųs, pakilę iš savo vietų, sustatė karišką eilią vietoje, kuri vadinasi Baaltamaru. Taipogi pasislėpusieji, kurie buvo aplink miestą, pradėjo pamažu rodyties [34] ir eiti priekin vakariniame miesto šone. Bet ir kiti dešimts tukstančių vyrų iš viso Izraėlio vadino miesto gyventojus į kovą. Ir kova prieš Benjamino sunus ėjo smarkyn, o jie neišmanė, kad pražuvimas jiems buvo iš visų pusių. [35] Viešpats juos ištiko Izraėlio sunų akyvaizdoje, kurie užmušė tą dieną iš jų dvidešimt penkis tukstančius ir šimtą vyrų, visus kovotojus ir nešiojančius kalavijus. [36] Benjamino gi sunųs, pasimatę silpnesni esą, ėmė bėgti. Tai matydami Izraėlio sunųs, davė jiems vietos bėgti, kad pakliutu į prirengtus sląstus, kuriuos jie buvo pastatę prie miesto. [37] Tuomet šitie umai pakilo iš pasislėpimo vietos ir, tuo tarpu kad Benjaminas traukėsi atgal nuo mušančiųjų, jie įėjo į miestą ir jį ištiko kalavijo ašmenimis. [38] Izraėlio gi sunųs buvo sutarę su tais, kuriuos buvo patalpinę

---

musų akyvaizdoje kaip pirma. Bet Izraėlio sunųs manė: Bėgkime ir atitraukkime juos nuo miesto ant kelių. — **(33)** *Baaltamaru.* Taip vadinosi vieta tarp Ramos ir Bėtėlio. — (**34**) *Ir eiti priekin.*. Ebr. t.: „ir Izraėlitų pasislėpusieji leidosi iš savo vietos *Ma'areh Gaba'* ir atėjo prie Gabaos iš pietų pusės dešimts tukstančių vyrų“... Rasi buvo pasislėpę du buriu, kuriųdviejų vienas ėmė artinties prie Gabaos iš vakarų pusės, o antras iš pietų, tuotarpu kad Benjamino sunųs manė visą Izraėlio kariuomenę esant į šiaurryčius nuo Gabaos, tarp to miesto ir Bėtėlio, nes apsimetusieji bėgančiais traukėsi Bėtėlio linkon. — *Ir kova prieš Benjamino*... Toliaus šitoje eil. ir 35. kalbama apie Benjamino sunų kariuomenės likimą apskritai, o pradedant nuo 36. eil. nurodomos įvairios mušio smulkmenos. — **(36)** *Benjamino gi sunųs*... Ebr. t. galima išversti taip: „ir Benjamino sunųs matė, kad jie (Izraėlitai) apgalimi; Izraėlitai gi davė vietos Benjamino sunums (nuo jų bėg-

insidiis collocaverant, ut postquam urbem cepissent, ignem accenderent: ut ascendente in altum fumo, captam urbem demonstrarent. 39 Quod cum cernerent filii Israel in ipso certamine positi, (putaverunt enim filii Benjamin eos fugere, et instantius persequebantur, cæsis de exercitu eorum triginta viris) 40 et viderent quasi columnam fumi de civitate conscendere: Benjamin quoque adspiciens retro, cum captam cerneret civitatem, et flammas in sublime ferri: 41 qui prius simulaverant fugam, versa facie fortius resistebant. Quod cum vidissent filii Benjamin, in fugam versi sunt, 42 et ad viam deserti ire cœperunt, illuc quoque eos adversariis persequentibus: sed et hi, qui urbem succenderant, occurrerunt eis. 43 Atque ita factum est, ut ex utraque parte ab hostibus cæderentur, nec erat ulla requies morientium. Ceciderunt, atque prostrati sunt ad orientalem plagam urbis Gabaa. 44 Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem et octo millia virorum, omnes robustissimi pugna-

slapčiose vietose, kad paėmę miestą sukurtu ugnį kaipo ženklą, idant, kilstant augštyn dumams, parodytu miestą esant paimtą. 39 Kuomet tai pamatė Izraėlio sunųs, kurie dalyvavo pačiame mušyje, (nes Benjamino sunųs manė, juos bėgant, todėl smarkiaus vijosi ir buvo užmušę iš jų kariuomenės trisdešimtis vyrų), 40 ir išvydo lygkad dumų šulą kilstant iš miesto, taipogi Benjaminas pažvelgė atgal ir suprato, kad miestas paimtas ir kad liepsnos kilsta augštyn; 41 tuomet tie, kurie pirma buvo apsimetę bėgančiais, apsigrįžę ėmė drąsiaus priešinties. Tai pamatę Benjamino sunųs leidosi bėgti 42 ir ėmė traukties prie tyrumos kelio, priešams taipogi tenai juos besivejant; be to juos pasitiko taipogi tie, kurie buvo padegę miestą. 43 Taigi, atsitiko taip, kad jie buvo neprietelių mušami iš abiejų pusių ir nebuvo paliaubos žudime. Jie krito ir buvo ištiesti šaly Gabaos miesto rytų šone. 44 Užmuštųjų gi toje vietoje buvo aštuoniolika tukstančių vyrų visi drąsiausi kovotojai.

---

dami), nes pasitikėjo tais, kurie buvo paslėpti prie Gabaos“. Taigi, čionai dar nekalbama apie Benjamino sunų bėgimą atgal; apie tai bus pasakyta žem. 41. e. — (**37 - 41**) *Tuomet šitie...* Ebr. t.: „buvusieji slapčioje vietoje skubiai įsiveržė į Gabaą, ją paėmė ir išmušė visą miestą kalavijo ašmenimis. 38 Buvo gi paskirtas laikas tarp Izraėlitų (kad liautusi bėgę nuo Benjamino sunų) ir tų, kurie buvo paslėpti, kad paleistu augštyn dumų ženklą iš miesto. 39 Ir Izraėlitai apsigrįžo kovoje, Benjaminas gi ėmė užmušinėti iš Izraėlitų tarpo ir užmušė apie tris dešimtis vyrų, nes manė: Ištikrųjų apgalimi jie musų akyvaizdoje kaip ir pirmoje kovoje. 40 Ir ženklas ėmė kilti nuo miesto, dumų šulas, ir Benjaminas pažvelgė atgal, ir štai visas miestas degė, kildamas į padanges. 41 Taigi, Izraėlitai apsigrįžo, o Benjaminas sumišo, nes matė nelaimę prieš save pasididinus“. Iš ebr. t. paaiškėja, kad šitame trečiame susirėmime trįs dešimtįs iš Izraėlitų krito tik tuomet, kada jie pamatę padegtą miestą, nebebėgo toliaus nuo Benjamino kariuomenės, bet ėmė drąsiai priešinties ir galop patįs juos vyti. — (**42**) *Tyrumós*: kuri buvo tarp Gabaos ir Jėriko. — (**43**) *Taigi, atsitiko...* Ebr. t.: Jie apsupo Benjaminą, jį sekė nuo Nokhos, vijosi jį iki Gabaos šonui rytų pusėje. — (**45**) *Remonu.* Rasi

tores. [45] Quod cum vidissent, qui remanserant de Benjamin, fugerunt in solitudinem: et pergebant ad petram, cujus vocabulum est Remmon. In illa quoque fuga palantes, et in diversa tendentes, occiderunt quinque millia virorum. Et cum ultra tenderent, persecuti sunt eos, et interfecerunt etiam alia duo millia. [46] Et sic factum est, ut omnes qui ceciderant de Benjamin in diversis locis, essent viginti quinque millia, pugnatores ad bella promptissimi. [47] Remanserunt itaque de omni numero Benjamin, qui evadere, et fugere in solitudinem potuerunt, sexcenti viri: sederuntque in petra Remmon mensibus quatuor. [48] Regressi autem filii Israel, omnes reliquias civitatis a viris usque ad jumenta gladio percusserunt, cunctasque urbes et viculos Benjamin vorax flamma consumpsit.

Caput XXI. [1] Juraverunt quoque filii Israel in Maspha, et dixerunt: Nullus nostrum dabit filiis Benjamin de filiabus suis uxorem. [2] Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, et in conspectu ejus sedentes usque ad vesperam, levaverunt vocem, et magno ululatu cœperunt flere, dicentes: [3] Quare Domine Deus Israel factum est hoc malum in populo tuo, ut hodie una

[45] Tai pamatę likusieji iš Benjamino bėgo į tyrumą ir skubinosi pasiekti uolą, kuri vadinasi Remonu. Kadangi tame bėgime jie buvo išsiskirstę ir bėgo į visas puses, buvo jų išmušta penki tukstančiai vyrų. O kada jie bėgo dar toliaus, anie juos vijosi ir užmušė vėl kitudu tukstančiu. [46] Ir taip atsitiko, kad visų kritusiųjų iš Benjamino įvairiose vietose buvo dvidešimt penki tukstančiai kovotojų, tinkamiausių karei. [47] Taigi, iš viso Benjamino skaitliaus tų, kurie ištruko ir galėjo nubėgti į tyrumą, buvo šeši šimtai vyrų. Jie pasiliko ant Remono uolos keturis mėnesius. [48] Sugrįžę Izraėlio sunųs ištiko kalavijų visa, kas buvo likę mieste, žmones ir galvijus, o visus Benjamino miestus ir sodžius sunaikino visa prarijanti liepsna.

21. perskyrimas. [1] Izraėlio sunųs buvo taipogi prisiekę Maspoje ir sakė: Neivienas iš musų neduos Benjamino sunums pačios iš savo dukterų. [2] Jie visi atėjo prie Dievo namų į Silą ir sėdėdami jo akyvaizdoje iki vakarui pakėlė balsą ir ėmė verkti su didžiu dejavimu, ir sakė: [3] Kodėl, Viešpatie, Izraėlio Dieve, įvyko ta nelaimė tavo tautoje, kad šiandien atima-

---

ta vieta dabar vadinasi Rammun, į rytus nuo Bėtėlio. — *O kada jie bėgo...* Ebr. t.: ir jie juos vijosi iki Gideomui. Kame buvo ta vieta, dabar nežinia. — (47) *Taigi iš viso...* Ebr. t. šitos eil. tekstas prasideda taip: ir jie matė, ir bėgo į tyrumą prie Remono uolos. — (48) *Sugrįžęgi...* Ebr. t.: ir Izraėlio vyrai sugrįžo prie Benjamino sunų (kurie dar buvo jų ribose), juos ištiko kalavijo ašmenimis, nuo gyvenamojo miesto iki galvijų ir visa, kas buvo rasta, o visus miestus, kuriuos rado, sudegino ugnimi.

(21, 1) *Buvo taipogi prisiekę Maspoje:* kuomet tenai buvo susirinkusios visos giminės. Vz. aug. 20, 1. — (2) *Prie Dievo namų.* Ebr. t.: į Bėtėlį; žodžiai: „į Silą“ ir čionai Vulgatos priedas. Vz. aug. 20, 18. — (3) *Kodėl.* Vienos giminės pražuvimas buvo didi nelaimė visai tautai,

tribus auferretur ex nobis? [4]
Altera autem die diluculo con-
surgentes, exstruxerunt altare:
obtuleruntque ibi holocausta, et
pacificas victimas, et dixerunt:
[5] Quis non ascendit in exercitu
Domini de universis tribubus
Israel? Grandi enim juramento
se constrinxerant, cum essent
in Maspha, interfici eos, qui de-
fuissent. [6] Ductique pœnitentia
filii Israel super fratre suo Ben-
jamin, cœperunt dicere: Ablata
est tribus una de Israel. [7] Unde
uxores accipient? omnes enim
in commune juravimus, non da-
turos nos his filias nostras. [8]
Idcirco dixerunt: Quis est de
universis tribubus Israel, qui
non ascendit ad Dominum in
Maspha? Et ecce inventi sunt
habitatores Jabes Galaad in illo
exercitu non fuisse. [9] (Eo quo-
que tempore cum essent in Si-
lo, nullus ex eis ibi repertus
est).
[10] Miserunt itaque decem mil-
lia viros robustissimos, et præ-
ceperunt eis: Ite, et percutite
habitatores Jabes Galaad in ore
gladii, tam uxores quam parvu-
los eorum. [11] Et hoc erit quod
observare debebitis: Omne gene-
ris masculini, et mulieres, quæ
cognoverunt viros, interficite,
virgines autem reservate. [12] In-
ventæque sunt de Jabes Galaad
quadringentæ virgines, quæ ne-

ma iš musų viena giminė? [4] Ki-
tą gi dieną, atsikėlę švintant,
jie pastatė altorių, atnašavo te-
nai deginamasias aukas ir dėko-
jimo aukas ir tarė: [5] Kas iš vi-
sų Izraėlio giminių nebuvo iš-
ėjęs Viešpaties kariuomenėje?
Nes jie budami Maspoje buvo
apsiėmę su didžia prisieka už-
mušti tuos, kurie nebutų buvę
draug [6] Dabar Izraėlio sunųs,
gailėdamies dėlei savo brolio Ben-
jamino, ėmė kalbėti: Atimta vie-
na giminė iš Izraėlio; [7] kur jie
ims pačių? nes visi draug pri-
siekėme, kad jiems neduosime
savo dukterų. [8] Todėlei jie ta-
rė: Kas yra iš visų Izraėlio gi-
minių, kurs neėjo prie Viešpa-
ties į Maspą? Ir štai atrasta, kad
Galaado Jabės gyventojai nebu-
vę anoje kariuomenėje. [9] (Taipo-
gi tuo metu, kada jie buvo Si-
le, tenai nerasta nei vieno iš jų).

[10] Taigi, jie siuntė dešimtį
tukstančių drąsiausių vyrų ir
jiems įsakė: Eikite ir užmuški-
te Galaado Jabės gyventojus ka-
lavijo ašmenimis, taip jų pačias
kaip ir vaikus. [11] Ir štai, ko jųs
privalote laikyties: Užmuškite
visus vyriškosios lyties, taipogi
moteriškes pažinojusias vyrus,
mergaites gi palikkite gyvas. [12]
Ir buvo rasta keturi šimtai mer-
gaičių, kurios nepažinojo vyro

---

nes ji darėsi nebepilna; todėl Izraėlitai nesidžiaugia savo apgalėjimu, bet rauda. — (5) *Kas iš visų...* Izraėlitai randa vieną budą duoti Benjamino sunums pačių, neperžengdami stačiai savo prisiekos. Kas nedalyvavo karėje, tie rodėsi esą šalininkai Benjamino, todėl verti buvo bausmės.— (8) *Galaado Jabės.* Taip vadinosi žymiausis Manaso giminės miestas anapus Jordano Galaado krašte. — (9) *Taipogi tuo metu, kada jie buvo Sile.* Tų žodžių nėra ebr. t.

(10) *Dešimtį.* Ebr. t. ir kituose vertimuose: dvyliką. – *Išmuškite.* Ebr. *thacharimu*, taigi, ant miesto gyventojų metamas iškeikimas. Plg. Kun. 27, 28. 29. — (11) *Mergaites palikkite gyvas.* Vulgatos priedas; yra tai išvedimas iš konteksto žodžių. — (12) *Į Silą.* Kolei išsiųstasis kariuomenės burys pasiekė Ga-

scierunt viri thorum, et adduxe-
runt eas ad castra in Silo, in
terram Chanaan. [13] Miseruntque
nuntios ad filios Benjamin, qui
erant in petra Remmon, et præ-
ceperunt eis, ut eos susciperent
in pace. [14] Veneruntque filii Ben-
jamin in illo tempore, et datæ
sunt eis uxores de filiabus Jabes
Galaad: alias autem non repere-
runt, quas simili modo trade-
rent.

[15] Universusque Israel valde
doluit, et egit pœnitentiam super
interfectione unius tribus ex Is-
rael. [16] Dixeruntque majores na-
tu: Quid faciemus reliquis, qui
non acceperunt uxores? omnes
in Benjamin feminæ concide-
runt, [17] et magna nobis cura,
ingentique studio providendum
est, ne una tribus deleatur ex
Israel. [18] Filias enim nostras eis
dare non possumus, constricti
juramento et maledictione, qua
diximus: Maledictus qui dederit
de filiabus suis uxorem Benja-
min. [19] Ceperuntque consilium,
atque dixerunt: Ecce solemnitas
Domini est in Silo anniversaria,
quæ sita est ad septentrionem
urbis Bethel, et ad orientalem
plagam viæ, quæ de Bethel ten-
dit ad Sichimam, et ad meridiem
oppidi Lebona. [20] Præceperunt-
que filiis Benjamin, atque dixe-
runt: Ite, et latitate in vineis. [21]
Cumque videritis filias Silo ad

patalo ir jas atvesta stovyklon
į Silą Kanaano žemėje. [13] Pas-
kui jie siuntė pasiuntinius pas
Benjamino sunus, buvusius ant
Remono uolos, su įsakymu ap-
skelbti, kad juos priims ramiai.
[14] Tuomet Benjamino sunųs atė-
jo, ir jiems duota pačių iš Ga-
laado Jabės dukterų, kitų gi ne-
rado, kurias butu galėję atiduo-
ti lygiu budu.

[15] Visam Izraėliui buvo labai
skaudu, ir jis gailėjosi, kad bu-
vo užmušta viena giminė iš Iz-
raėlio. [16] O vyresnieji tarė: Ką
padarysime su likusiais, kurie
negavo pačių? Visos moteris Ben-
jamine krito, [17] o mums reikia
labai pasirupinti ir pasistengti,
kad viena giminė nebutu išnai-
kinta iš Izraėlio; tečiaus savo
dukterų, mes negalime jiems
duoti, nes esame surišti prisie-
ka ir prakeikimu, kurį ištarėme:
Prakeiktas teesie, kas duotu iš
savo dukterų pačią Benjaminui.
[19] Taigi, jie padarė tokį nutari-
mą ir sakė: Štai, metinė Vieš-
paties iškilmė Sile, kurs yra į
šiaurę nuo Bėtėlio miesto ir ry-
tų šone nuo kelio, einančio iš
Bėtėlio Sikėman, ir į pietus nuo
Lebonos miesto. [20] Jie įsakė Ben-
jamino sunums ir tarė: Eikite
ir pasislėpkite vynuogynuose, [21]
o pamatę Silo dukteris, išeinan-

laado Jabę ir iš ten sugrįžo, Izraėlitai saskubo perkelti savo stovyklą iš Bėtėlio į Silą. — *Kanaano žemėje*: šiapus Jordano, o ne anapus kaip Galaado Jabė.— (**13**) *Su įsakymu...* Kaikurie ebr. t. verčia taip: ir tie jiems (Benjamino sunums) šaukė: Ramybė. — (**14**) *Atėjo*: sugrįžo į savo dalį.

(**15**) *Visam Izraėliui...* Ebr. t.: ir tautai buvo skaudu dėlei Benjamino, nes Viešpats buvo padaręs plyšį tarp Izraėlio giminių. — (**17**) *O mums reikia...* Ebr. t. eil. prasideda kitaip: „ir jie tarė: tegul paveldėtoji dalis pasilieka Benjaminui“. Izraėlitai nemano imti sau ką nors iš Benjamino dalies. — (**19**) *Kurs yra į šiaurę...* Anot kaikurių aiškintojų, griežtas aprašymas Silo vietos buvęs padarytas Benjamino sunums, kad jie pigiai jį rastu; anot kitų gi, tai esąs paskesniųjų laikų prie-

ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, et rapite ex eis singuli uxores singulas, et pergite in terram Benja-
min. 22 Cumque venerint patres
earum, ac fratres et adversum vos queri cœperint, atque jurgari, dicemus eis: Miseremini eorum: non enim rapuerunt eas jure bellantium atque victorum, sed rogantibus ut acciperent, non dedistis, et a vestra parte peccatum
est. 23 Feceruntque filii Benja-
min, ut sibi fuerat imperatum: et juxta numerum suum rapuerunt de his, quæ ducebant choros, uxores singulas: abieruntque in possessionem suam ædificantes urbes, et habitantes in eis.
24 Filii quoque Israel reversi
sunt per tribus, et familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israel: sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

čias pagal paprotį į šokius, išeikite umai iš vynuogynų ir pasigaukite iš jų kiekvienas po vieną pačią ir traukkitės į Ben-
jamino žemę. 22 Kuomet jųjų
tėvai ir broliai ateis ir ims ant jusų skųsties ir barties, mes jiems sakysime: Pasigailėkite jųjų, nes jie jas pagavo ne kovojančių teisėmis ir ne kaipo pergalėtojai, bet dėlto kad prašantiems, idant jiems butu valia jas vesti, jųs nedavėte; užtat ir kalčia yra iš
jusų pusės. 23 Benjamino sunųs
padarė, kaip jiems buvo įsakyta, ir pagal savo skaitlių pasigavo sau iš tų, kurios dalyvavo šokiuose po vieną pačią, ir nuėjo į savo paveldėtąją dalį, kame atstatė sau miestus ir juo-
se gyveno. 24 Taipogi Izraėlio
sunųs sugrįžo giminėmis ir šeimynomis į savo šėtras. Anuo metu nebuvo Izraėlyje karaliaus, bet kiekvienas tai darė, kas jam rodėsi gera.

---

das. — (22) *Pasigailėkite.* Ebr. t. galima taip išversti: padovanokite jas mums vyresniesiems, kurie tą dalyką sumanėme, nes mes ne kiekvienam ėmėme pačią kovoje; kadangi jųs jiems jų nedavėte, todėl dabar imkite kaltybę ant savęs. — *Kovojančių teisėmis*: kuriuos butu galima užpulti su ginklais ir nubausti. — (24) *Taipogi Izraėlio...* Ebr. t.: Ir Izraėlio sunųs išvaikščiojo anuo metu išten, kiekvienas į savo giminę ir šeimyną, ir išėjo iš ten kiekvienas į savo paveldėtąją dalį.

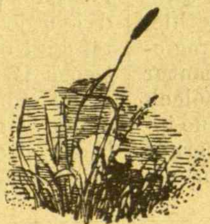
RUTOS KNYGA.

ĮVEDIMAS.

1. Trumputėje Rutos vardu vadinamoje knygelėje pasakojama, kaip viena Moabitė Ruta, ištekėjus į žydų šeimyną, taip su ja susivienijo, kad ir vyrui mirus nepanorėjo atsiskirti nuo savo uošvės, bet draug su ja atvyko į jos tėviškę, Betliejų, čionai ją šelpė savo darbu ir susilaukė gausaus užmokesnio už savo dorybes, ištekėdama antrą sykį už vieno iš savo mirusio uošvio Elimelėko giminaičių, vardu Boozo, ir tuo budu tapo ne tik išrinktosios tautos sąnariu, bet ir pramotė Izraėlio karaliaus Dovido.

Rutos knygelė teisingai skaitosi Teisėjų knygos dalimi ir trečiuoju jos priedu. Tą nuomonę patvirtina jau pirmieji jos žodžiai („Kuomet viršininkais buvo teisėjai, vieno iš teisėjų dienose"), panašus į Teisėjų knygos priedų žodžius („Anose dienose nebuvo Izraėlyje karaliaus"), nes jie nurodo, kad Rutos knyga savo turiniu pridera prie teisėjų laikų; be to, jos tikslas labai panašus į Teisėjų knygos tikslą, nes kaip tenai taip ir čionai norėta parodyti, jog Viešpats visuomet suteikia savo malonę ne tik atgailą darantiems Izraėlitams, bet maloniai priima ir apdovanoja savo gėrybėmis net ir tuos, kurie rodėsi visai toli esą nuo Dievo, kaip tik jie ima prie jo artinties ir glausties po jojo tėviškais sparnais. Todėl Rutos istorija papildo labai gražiai Teisėjų knygą, ypač jos priedus, kuriuose parodoma prie kokių nelaimių gali atvesti stabmeldystė ir doriškas ištvirkimas, nes čionai matome, priešingai, prie kokio palaiminto išaugštinimo atveda pasitikėjimas Viešpačiu ir jo meilė. Rutos knygos autorius, rašydamas savo veikalėlį, tikriausiai turėjo dar užmanymą suteikti tikrų žinių apie keletą karaliaus Dovido pranokėjų, kurie Dievo valia turėjo buti draug ir ateisiančiojo Atpirkėjo protėviais.

2. Iš pačios Rutos knygos visai aišku, kad Ruta gyveno Teisėjų laikais. Kadangi Boozas, už kurio ištekėjo Ruta, buvo sunus Salmono, vedusio anot Mt 1, 5 moterystėn Raabą (vz Joz. 2, 1), todėl reikia spėti, kad Ruta gyveno ne paskutinių, bet pirmųjų Teisėjų laikais. Jei Teisėjų knygą yra parašęs Samuėlis, tai jis reikia taipogi skaityti ir Rutos veikalėlio autoriumi. Rašydamas apie seniai įvykusį dalyką, jis be abejonės naudojosi ne tik padavime užsilikusiomis žiniomis, bet taipogi ir senesniais rašytais šaltiniais; todėl nėra jokių priežasčių abejoti apie pasakojamųjų dalykų tikrumą. Rutos knygelė parašyta tikriausiai tuomet, kada Samuėlis, Dievui liepiant, buvo patepęs Dovidą, todėl žinojo jau, kad jam buvo skirta tapti Izraėlio karaliumi.

Liber Ruth.

Rutos knyga.

1. Rutos apsigyvenimas Betliejuje.

Caput I. [1] In diebus unius ju-
dicis, quando judices præerant,
facta est fames in terra. Abiit-
que homo de Bethlehem Juda,
ut peregrinaretur in regione Moa-
bitide cum uxore sua, ac duo-
bus liberis. [2] Ipse vocabatur Eli-
melech, et uxor ejus Noemi: et
duo filii, alter Mahalon, et alter
Chelion, Ephrathæi de Bethle-
hem Juda. Ingressique regio-
nem Moabitidem, morabantur
ibi. [3] Et mortuus est Elimelech
maritus Noemi: remansitque ip-
sa cum filiis. [4] Qui acceperunt
uxores Moabitidas, quarum una

1. perskyrimas. [1] Kuomet vir-
šininkais buvo teisėjai, vieno iš
teisėjų dienose pasidarė žemėje
badas. Tuomet vienas žmogus
iš Judo Betliejaus nuėjo su sa-
vo pačia ir su dviem sunum ap-
sigyventų kaipo ateivis Moabi-
tų krašte. [2] Jis vadinosi Elime-
lėkas, jo pati. Noėmė, vienas iš
dviejų jo sunų Mahalonas, ki-
tas gi Kelionas. Jie buvo Efra-
tiečiai iš Judo Betliejaus. Atė-
ję į Moabitų kraštą jie tenai pa-
siliko. [3] Noėmės vyras Elime-
lėkas mirė, ir ji pasiliko viena
su dviem sunum. [4] Tuodu vedė

1, 1 - 22. Kilus Teisėjų laikais badui, vienas Betliejietis Elimelėkas iškeliauja su savo šeimyna Moabitų kraštan, kame miršta jis pats ir abudu jo sunu; kadangi Elimelėko našlė Noėmė nori grįžti savo tėvynėn, todėl rengėsi keliauti draug su ja ir abidvi jos marti, bet viena iš jų Orpa paklauso uošvės patarimo ir grįžta pas savuosius, kita gi Ruta lydi toliaus pasenusią savo vyro motiną ir apsigyvena draug su ja Betliejuje.

(1, 1) *Kuomet viršininkais...* Laikas nurodomas labai apskritai, tečiaus žinant, kad Boozas buvo sunus Salmono, kurs vedė moterimi Raabą, reikia spėti, kad visi Rutos knygoje pasakojami dalykai įvyko neperdaug ilgai trukus po Jozuės mirties. — *Vieno iš teisėjų.* Tų žodžių nėra ebr. t. — *Pasidarė žemėje*: šiapus Jordano. — *Judo Betliejaus.* Kitas Betliejus buvo Zabulono ribose. Vz. Joz. 19, 15; Teis. 12, 8. — *Apsigyventų kaipo ateivis*: taip pat kaip kitados darė Abraomas ir Izaokas. Plg. Prad. 12, 10; 26, 1. — *Moabitų krašte*: anapus Jordano į pietus nuo Arnono upelio. — (2) *Efratiečiai.* Spėjama, kad senobinis Betliejaus miesto vardas buvęs Efrata ir jo gyventojai vadinęsįs Efratiečiais. — (4) *Vedė pačias Moabites.* Tokios moterystės buvo priešingos Mozės įstatymo dvasiai. Du Elimelėko sunu tečiaus galėjo teisinties reikalu, juo labiaus, kad Moabitės, įeidamos Izraėlitų šeimynon, priėmė be abejonės ir jos tikėjimą į vieną tikrąjį Dievą. Anot 4, 10 Ruta buvo Mahalono pati, Orpa gi Keliono.

vocabatur Orpha, altera vero
Ruth. Manseruntque ibi decem
annis, 5 et ambo mortui sunt,
Mahalon videlicet et Chelion:
remansitque mulier orbata duo-
bus liberis ac marito.

6 Et surrexit ut in patriam
pergeret cum utraque nuru sua
de regione Moabitide: audierat
enim quod respexisset Dominus
populum suum, et dedisset eis
escas. 7 Egressa est itaque de
loco peregrinationis suæ, cum
utraque nuru: et jam in via re-
vertendi posita in terram Juda,
8 dixit ad eas: Ite in domum
matris vestræ, faciat vobiscum
Dominus misericordiam, sicut
fecistis cum mortuis et mecum.
9 Det vobis invenire requiem
in domibus virorum, quos sorti-
turæ estis. Et osculata est eas.
Quæ elevata voce flere cœpe-
runt, 10 et dicere: Tecum per-
gemus ad populum tuum. 11 Qui-
bus illa respondit: Revertimini
filiæ meæ, cur venitis mecum?
num ultra habeo filios in utero
meo, ut viros ex me sperare
possitis? 12 Revertimini filiæ meæ,
et abite: jam enim senectute
confecta sum, nec apta vinculo
conjugali: etiam si possem hac
nocte concipere, et parere filios,
13 si eos expectare velitis do-

pačias Moabites, kuriųdviejų vie-
na vadinosi Orpa, kita gi Ruta.
Juodu tenai gyveno dešimtį me-
tų, 5 ir abudu numirė, tai yra,
Mahalonas ir Kelionas; taip mo-
teriškė pasiliko netekusi dviejų
sunų ir vyro.
6 Ji pakilo, kad su abiem sa-
vo marčiom eitu iš Moabitų kra-
što tėvynėn, nes buvo girdėju-
si, kad Viešpats pažvelgęs į sa-
vo tautą ir jiems davęs maisto.
7 Taigi, ji išėjo iš savo keleivy-
stės vietos su abiem marčiom,
ir jau grįždama keliu į Judo že-
mę 8 jomdviem tarė: Eikita į
savo motinos namus, o Viešpats
judviem tesuteikia mielaširdy-
stę, kaip judvi padarėta su nu-
mirusiais ir su manim. 9 Vieš-
pats teduodie judviem rasti atil-
sį namuose vyrų, kuriuos gau-
sita, ir ji jiedvi pabučiavo. Bet
jiedvi, pakėlusi balsą, ėmė rau-
doti 10 ir sakė: Eisiva su tavim
pas tavo tautą. 11 Ji jomdviem
atsakė: Grįžkita, mano dukteris,
ko einata su manim? argi aš dar
turiu daugiaus sunų savo įsčio-
je, kad galėtumėta iš manęs ti-
kėties vyrų? 12 Grįžkita, mano
dukteris, ir eikita sau, nes aš
jau labai pasenusi ir nebetinku
moterystės ryšiams, o jei aš ir
galėčiau šią naktį pradėti ir pa-
gimdyti sunų, 13 jei jų norėtu-

---

(6) *Kad Viešpats pažvelgęs į savo tautą.* Nurodoma priežastis, kodėl Noėmė nutarė grįžti tėvynėn. Ji tai darė dėlto, kad išgirdo Viešpatį vėl suteikiant savo malonių išrinktajai tautai. Be to Noėmės širdyje turėjo atsiliepti ir savo krašto išsiilgimas. — (7) *Ji išėjo iš...* Noėmė rasi manė, kad dvi marti, parodydami savo palankumą, nori ją tik palydėti per savo kraštą. — (8) *Į savo motinos namus.* Minimi ne tėvo, bet motinos namai, nes dukteris paprastai pasilikdavo motinų draugystėje. — *Tesuteikia mielaširdystę*: duodamas visupirma ramybę gimdytojų namuose, o paskui ir antrą ištekėjimą už vyro. — (9) *Pabučiavo.* Tai buvo atsisveikinimo ženklas. — (11) *Argi aš dar turiu...* Noėmė turi mintyje lėvirato įstatą, kurs reikalavo, kad mirusio be vaikų brolio pačią vestu kitas brolis ar giminaitis (vz. Prad. 38, 8; Atk. 25, 5), ir patėmija, kad ji nebeturi ir nebegali turėti daugiaus sunų. — (13) *Jei jų norėtumėta...* Ebr. t.: argi todėl lauksita, kolei

nec crescant, et annos puberta-
tis impleant, ante eritis vetulæ
quam nubatis. Nolite, quæso,
filiæ meæ: quia vestra angustia
magis me premit et egressa est
manus Domini contra me. [14]
Elevata igitur voce, rursum fle-
re cœperunt, Orpha osculata est
socrum, ac reversa est: Ruth
adhæsit socrui suæ. [15] Cui dixit
Noemi: en reversa est cognata
tua ad populum suum, et ad
deos suos, vade cum ea. [16] Quæ
respondit: Ne adverseris mihi
ut relinquam te et abeam: quo-
cumque enim perrexeris, pergam:
et ubi morata fueris, et ego pa-
riter morabor. Populus tuus po-
pulus meus, et Deus tuus Deus
meus. [17] Quæ te terra morien-
tem susceperit, in ea moriar:
ibique locum accipiam sepultu-
ræ. Hæc mihi faciat Dominus,
et hæc addat, si non sola mors
me et te separaverit. [18] Videns
ergo Noemi, quod obstinato ani-
mo Ruth decrevisset secum per-
gere, adversari noluit, nec ad
suos ultra reditum persuadere:
[19] profectæque sunt simul, et

mėta laukti, kolei užaugs ir
ateis į vyrų amžį, judvi jau bu-
sita senelės, pirma negu ištekė-
sita. Taigi, nedarykita taip, ma-
no meldžiamosios dukterįs, nes
judviejų suspaudimas dar labiaus
mane slėgia, ir Viešpaties ran-
ka išėjo prieš mane. [14] Taigi, jie-
dvi, pakėlusi balsą, vėl ėmė ver-
kti. Orpa pabučiavo uošvę ir su-
grįžo, bet Ruta pasiliko su sa-
vo uošve. [15] Noėmė jai tarė:
Štai tavo brolienė sugrįžo pas
savo tautą ir pas savo dievus;
eik draug su ja. [16] Bet ji atsa-
kė: Nesipriešink man, kad aš
turėčiau tave apleisti ir nueiti,
nes kur tik tu eisi, eisiu ir aš;
ir kame pasiliksi, pasiliksiu ly-
giai ir aš. Tavo tauta bus ma-
no tauta, ir tavo Dievas bus
mano Dievas. [17] Kuri žemė pri-
ims tave numirusią, ir aš joje
mirsiu, ir tenai gausiu laidotu-
vių vietą. Tai tepadaro man
Viešpats ir tai teprideda, jei ne
viena tik mirtis atskirs mane
nuo tavęs [18] Taigi, Noėmė, ma-
tydama, kad Ruta buvo tvirtai
nutarusi eiti draug su ja, neno-
rėjo priešinties ir daugiaus įkal-
binėti, kad grįžtu pas savuosius.
[19] Taip jiedvi ėjo draug ir at-

užaugs, argi dėlto sulaikysita save, kad nebutumėta su vyru? — *Nes judviejų suspaudimas...* Ebr. t.: nes man labai kartu (nemalonu), labiaus negu judviem. — (**14**) *Orpa pabučiavo uošvę*: atsisveikindama su jaja. — *Ruta pasiliko.* Meilė uošvės pas Rutą buvo didesnė už ypatiškos laimės troškimą. — (**15**) *Pas savo dievus.* Ebr. t. galima išversti: i r p a s s a v o D i e v ą. Visų yra vienas Dievas, kurį Izraėlitai turėjo garbinti, taip kaip buvo pamokyti Mozės įstatymu, kitos gi tautos tuo budu, koks jiems turėjo buti žinomas iš pradinio apreiškimo; garbinamas Izraėlitų apeigomis jis vadinasi Izraėlio Dievu, garbinamas gi kitų tautų apeigomis jis galėjo buti pavadintas pvd. Moabitų Dievu. Bet čionai Noėmė rasi klaidingai manė, kad pagonįs, žinodami tik netikrus dievus, privalo juos taip garbinti, kaip Izraėlitai garbino Viešpatį — (**16**) *Nes kur tu eisi.*. Meilė Noėmės pas Rutą taip didelė, kad jokios kliutįs negali atskirti nuo uošvės. — (**17**) *Tai tepadaro...* Sutrumpinti prisiekos žodžiai, tarsi butu pasakyta: Tegul Viešpats siunčia ant manęs visokias nelaimes ir jųjų skaitlių tepadaugina, jei aš neišpildysiu savo žodžių. Ruta čionai prisiekia J a h v ė s vardu. Plg. 1 Kar. 3. 17. — (**18**) *Nebenorėjo priešinties...* Ebr. t. trumpiaus: l i o v ė s i j a i k a l b ė j u s. — (**19**) *Štai ta Noėmė.*

venerunt in Bethlehem. Quibus
urbem ingressis, velox apud cun-
ctos fama percrebruit: dicebant-
que mulieres: Hæc est illa Noe-
mi. [20] Quibus ait: Ne vocetis
me Noemi (id est, pulchram)
sed vocate me Mara (id est, ama-
ram) quia amaritudine valde re-
plevit me Omnipotens. [21] Egres-
sa sum plena, et vacuam redu-
xit me Dominus. Cur ergo vo-
catis me Noemi, quam Dominus
humiliavit, et afflixit Omnipo-
tens? [22] Venit ergo Noemi cum
Ruth Moabitide nuru sua, de
terra peregrinationis suæ: ac re-
versa est in Bethlehem, quan-
do primum hordea metebantur.

vyko Betliejun. Jomdviem atė-
jus į miestą, veikiai pasklydo
pas visus garsas, ir moteriškės
sakė: Štai, ta Noėmė. [20] Ji joms
sakė: Nebevadinkite manęs Noė-
me (tai yra gražioji), bet vadin-
kite mane Mara (tai yra karčio-
ji), nes Visagalis labai mane pri-
pildė kartumu. [21] Išėjau pilna,
ir Viešpats atvedė mane atgal
tuščią. Kam tat vadinate Noė-
me mane, kurią Viešpats paže-
mino ir Visagalis prispaudė? [22]
Taip tat Noėmė su savo mar-
čia Ruta Moabite atėjo iš savo
keleivystės žemės ir sugrįžo
Betliejun, kuomet ką tik buvo
prasidėjus miežių pjutis.

2. Rutos ištekėjimas už Boozo.

Caput II. [1] Erat autem viro
Elimelech consanguineus, homo
potens, et magnarum opum, no-
mine Booz. [2] Dixitque Ruth
Moabitis ad socrum suam: Si
jubes, vadam in agrum, et col-
ligam spicas, quæ fugerint ma-
nus metentium, ubicumque cle-
mentis in me patris familias re-
perero gratiam. Cui illa respon-

2. perskyrimas. [1] Jos gi vy-
ras Elimelėkas turėjo giminaitį,
žmogų galingą ir labai turtingą,
vardu Boozą. [2] O Moabitė Ru-
ta tarė savo uošvei: Jei liepsi,
aš eisiu į lauką ir pasirinksiu
varpų, kurios nepatenka į pjo-
vėjų rankas, kame tik rasiu man
maloningo šeimyninko mylistą.
Ta jai atsakė: Eik, mano duktė.

Ebr. t. yra klausimas: Ar tai ta Noėmė? Amžis ir vargai buvo žymiai permainę jos išvaizdą, taip kad nebepigu buvo ji pažinti. Plg 3 Kar. 9, 37. Ebr. Noėmės vardas *No'omi* reiškia tą pat ką ir gražioji. — (**20**) *Tai yra gražioji... tai yra karčioji.* Vulgatos paaiškinimai. — (**21**) *Pilna:* su vyru ir su dviem sunum. — (**21**) *Pažemino.* Ebr. t.: liudijo prieš mane, t. y. pasirodė esąs ne mano pusėje. — (**22**) *Kuomet ką tik...* Miežių pjutis Palestinoje prasideda apie žydų Velykas, maž-daug balandžio pabaigoje.

2, 1—4, 22. Apsigyvenus Betliejuje Ruta eina pjuties metu varpų rinktų, pataiko į Boozo dirvą, dėlei savo dorybių randa malonę jo akyse ir gauna gausią pašalpą (2, 1 - 23); patariant savo uošvei, Ruta prašo Boozą, kad jis kaipo jos mirusio vyro giminaitis ją vestu moterimi pagal lėvirato įstatą; Boozas sutinka tai padaryti, jei kitas artimesnis giminaitis išsižadės tos teisės (3, 1 - 18); artimesniam giminaičiui nesutikus imti moterimi Rutos, ji išteka už Boozo (4, 1 - 12) ir pagimdo jam sunų Obedą, kurio anukui Dovidui buvo lemta tapti žydų karaliumi (4, 13 - 22).

(**2, 1**) *Galingą ir labai turtingą.* Ebr. ž. *gibbor chail* sakomi paprastai apie drąsų karžygį (vz. Joz. 1, 14; Teis. 6, 12 ir k.); čionai gi jais išreiškiamas žmogaus turtingumas. — (**2**) *Pasirinksiu varpų...* Mozės įstatymu (vz. Kun. 19, 9; 23, 22; Atk. 24, 19) buvo įsakyta leisti betur-

dit: Vade filia mea. 3 Abiit ita-
que et colligebat spicas post
terga metentium. Accidit autem
ut ager ille haberet dominum
nomine Booz, qui erat de co-
gnatione Elimelech. 4 Et ecce,
ipse veniebat de Bethlehem,
dixitque messoribus: Dominus
vobiscum. Qui responderunt ei:
Benedicat tibi Dominus. 5 Di-
xitque Booz juveni, qui messo-
ribus præerat: Cujus est hæc
puella? 6 Cui respondit: Hæc est
Moabitis, quæ venit cum Noe-
mi, de regione Moabitide, 7 et
rogavit ut spicas colligeret re-
manentes, sequens messorum ve-
stigia: et de mane usque nunc
stat in agro, et ne ad momen-
tum quidem domum reversa est.
8 Et ait Booz ad Ruth: Audi
filia, ne vadas in alterum
agrum ad colligendum, nec rece-
das ab hoc loco: sed jungere
puellis meis, 9 et ubi messuerint,
sequere. Mandavi enim pueris
meis, ut nemo molestus sit ti-
bi: sed etiam si sitieris, vade
ad sarcinulas, et bibe aquas, de
quibus et pueri bibunt. 10 Quæ
cadens in faciem suam et ado-
rans super terram, dixit ad eum:
Unde mihi hoc, ut invenirem
gratiam ante oculos tuos, et nos-
se me dignareris peregrinam mu-
lierem? 11 Cui ille respondit:

3 Taigi, ji nuėjo ir rinko varpas
paskui pjovėjus. Atsitiko gi, kad
anas laukas priderėjo žmogui
vardu Boozui iš Elimelėko gi-
minės. 4 Ir štai, jis pats atėjo
iš Betliejaus ir tarė pjovėjams:
Viešpats su jumis. Tie jam at-
sakė: Viešpats tave tepalaimina.
5 Tuomet Boozas tarė jaunikai-
čiui, kurs buvo pjovėjų pristo-
vas: Keno šita mergaitė? 6 Tas
jam atsakė: Tai yra Moabitė,
kuri atėjo su Noėme iš Moabi-
tų šalies; 7 ji prašė, kad jai bu-
tų valia rinkties pasiliekančių
varpų, sekant pjovėjų pėdomis;
nuo ryto iki dabar ji pasilieka
lauke ir net nei valandėlei ne-
buvo sugrįžus namon. 8 Tuomet
Boozas tarė Rutai: Klausyk, ma-
no duktė! neeik į kitą lauką rink-
tų ir nesitraukk iš šitos vietos,
bet laikykies mano tarnaičių, 9
ir kur jos pjaus, eik paskui; nes
aš įsakiau savo tarnams, kad
neivienas tavęs nevargintu; o
jei ištrokši, eik prie indų ir gerk
vandens, kurį ir tarnai geria. 10
Ji puolus kniupsčia ant savo
veido ir iki žemei nusilenkdama,
jam tarė: Iš kur man tai, kad
radau tavo akyse malonę ir kad
teikies pažinti mane, svetimtau-
tę moteriškę? 11 Jis jai atsakė:

čiams rinkties pasiliekančių ant dirvos varpų; tečiaus regisi nevisi savininkai tą įsakymą užlaikydavo, kaip pasirodo iš Rutos žodžių: *kame tik rasiu man malo-ningo..* ir iš 22. eil. — (**3**) *Atsitiko gi*: taip tą dalyką Dievo Apveizdai sutvarkant. — (**4**) *Viešpats su jumis.* Ebr. *Jahveh 'immakhem.* Tas pasveikinimas, priimtas katalikų bažnyčios ir nuolat skambąs jos pamaldose, liudija, kaip giliai atmintis V i e š p a t i e s buvo įėjusi į Izraėlitų gyvenimą ir papročius, o draug apie Boozo dievotumą. — (**5**) *Keno...* Boozas buvo girdėjęs apie Noėmės sugrįžimą draug su marčia, bet dar nebuvo jos matęs. — *Mergaitė*: jauna moteriškė. — (**7**) *Net nei valandėlei...* Anot ebr. t.: ir tik trumpą laiką ilsėjosi palapinėje (kurioje pjovėjai valgydavo ir pasilsėdavo).— (**8**) *Mano duktė.* Iš to atsiliepimo reiktu išvesti, kad Boozas buvo nevisai jaunas žmogus. — (**9**) *Ir kur jos pjaus..* Ebr. t.: tavo akįs tebuna (atkreiptos) į lauką, kurį jie pjaus, ir eisi paskui jas. — (**11**) *Gimdytojus.* Ebr. t.: tėvą ir motiną. — *Kurios pirma nežinojai*: pas svetimą tau-

Nuntiata sunt mihi omnia, quæ
feceris socrui tuæ pos mortem
viri tui: et quod reliqueris pa-
rentes tuos, et terram in qua
nata es, et veneris ad populum,
quem antea nesciebas. 12 Red-
dat tibi Dominus pro opere tuo,
et plenam mercedem recipias a
Domino Deo Israel, ad quem
venisti, et sub cujus confugisti
alas. 13 Quæ ait: Inveni gratiam
apud oculos tuos domine mi,
qui consolatus es me, et locu-
tus es ad cor ancillæ tuæ, quæ
non sum similis unius puellarum
tuarum. 14 Dixitque ad eam Bo-
oz: Quando hora vescendi fue-
rit, veni huc, et comede panem,
et intinge buccellam tuam in
aceto. Sedit itaque ad messo-
rum latus, et congessit polen-
tam sibi, comeditque et satu-
rata est, et tulit reliquias. 15
Atque inde surrexit, ut spicas
ex more colligeret. Præcepit au-
tem Booz pueris suis, dicens:
Etiamsi vobiscum metere volue-
rit, ne prohibeatis eam: 16 et de
vestris quoque manipulis pro-
jicite de industria, et remanere
permittite, ut absque rubore col-
ligat, et colligentem nemo cor-
ripiat. 17 Collegit ergo in agro
usque ad vesperam: et quæ col-
legerat virga cædens et excu-
tiens, invenit hordei quasi ephi
mensuram, id est, tres modios.
18 Quos portans reversa est in
civitatem, et ostendit socrui suæ:
insuper protulit, et dedit ei de

Man visa papasakota, ką esi pa-
dariusi savo uošvei, mirus tavo
vyrui, ir kad palikai savo gim-
dytojus ir žemę, kurioje užgi-
mei, ir atėjai pas tautą, kurios
pirma nežinojai. 12 Viešpats tau
teatlygina už tavo pasielgimą,
ir tegul atsiimsi pilną užmoke-
snį iš Viešpaties, Izraėlio Dievo,
pas kurį atėjai ir po kurio spar-
nais prisiglaudei. 13 Ji tarė: Ra-
dau malonę tavo akyse, mano
pone, kurs mane paguodei ir
prabylai į savo tarnaitės širdį,
nors neesu lygi neivienai iš ta-
vo tarnaičių. 14 Boozas gi jai ta-
rė: Kuomet ateis metas valgyti,
ateik čionai, valgyk duonos ir
dažyk savo kąsnelį uksuje. Tai-
gi, ji sėdosi šaly pjovėjų ir ėmė
sau viralo; valgė ir pasisotino
ir pasiėmė sau liekanas. 15 Pas-
kui ji atsikėlė, kad toliaus rin-
ktu varpas. Boozas gi liepė sa-
vo tarnams ir tarė: Jei ji norė-
tu ir pjauti draug su jumis, ne-
drauskite jai, 16 o taipogi iš sa-
vo pėdų tyčiomis šį-tą pames-
kite ir palikkite, kad rinktusi
be drovos, ir renkančios neivie-
nas tenebara. 17 Taigi, ji rinko-
si lauke iki vakarui, ir ką buvo
surinkusi išsikulo, daužydama
lazda, ir rado miežių arti efos,
tai yra, tris saikus. 18 Jais ne-
šina, ji sugrįžo į miestą ir pa-
rodė savo uošvei; be to, išsiė-
mė ir jai davė iš savo valgio
liekanų, kuriuo ji buvo pasiso-
tinusi. 19 O jos uošvė jai tarė:

tą. — (12) *Po kurio sparnais...* Plg. Iš. 19, 4; Atk. 32, 11. Dievo sparnais čionai vadinasi jo Apveizda, globa. — (13) *Radau malonę...* Tikriaus: kad gi rasčiau malonę... — *Nors neesu lygi...*: nes aš esu tik svetimtautė. — (14) *Ėmė sau viralo.* Ebr. t.: jis (t. y. Boozas) davė jai *qali*, t. y, keptų grudų, kurie buvo paprastas darbininkų valgis. — *Liekanas*: kas buvo likę iš jai paskirtos dalies. — (15) *Jei ji norėtu ir pjauti...* Geriaus anot ebr. t.: jei ji ir tarp pėdų norėtu rinkti, t. y. ten kame daugiausia nukritusių varpų. — (17) *Efos.* Efa lygi 38,8 (39,3) litrams (arti 10 gorčių). — *Tai yra, tris saikus.* Vulgatos paaiškinimas.

reliquiis cibi sui, quo saturata
fuerat. [19] Dixitque ei socrus sua.
Ubi hodie collegisti, et ubi fe-
cisti opus? sit benedictus qui
misertus est tui. Indicavitque
ei apud quem fuisset operata:
et nomen dixit viri, quod Booz
vocaretur. [20] Cui respondit Noe-
mi: Benedictus sit a Domino:
quoniam eamdem gratiam, quam
præbuerat vivis, servavit et mor-
tuis. Rursumque ait: Propinquus
noster est homo. [21] Et Ruth,
Hoc quoque, inquit, præcepit
mihi, ut tamdiu messoribus ejus
jungerer, donec omnes segetes
meterentur. [22] Cui dixit socrus:
Melius est, filia mea, ut cum
puellis ejus exeas ad metendum,
ne in alieno agro quispiam re-
sistat tibi. [23] Juncta est itaque
puellis Booz: et tamdiu cum eis
messuit, donec hordea et triti-
cum in horreis conderentur.

Caput III. [1] Postquam autem
reversa est ad socrum suam, au-
divit ab ea: Filia mea, quæram
tibi requiem, et providebo ut
bene sit tibi. [2] Booz iste, cujus
puellis in agro juncta es, pro-
pinquus noster est, et hac no-
cte aream hordei ventilat. [3] La-
vare igitur, et ungere, et indue-
re cultioribus vestimentis, et
descende in aream: non te vi-
deat homo, donec esum potum-
que finierit. [4] Quando autem ie-

Kame šiandien rinkai ir kame
dirbai darbą? Tebuna palaimin-
tas, kas tavęs pasigailėjo! Ji jai
pasisakė, pas ką buvo dirbusi,
ir pasakė vyro vardą, kad jis
vadinąsis Boozas. [20] Noėmė jai
atsakė: Tegul jį Viešpats palai-
mina, nes jis tą pačią malonę,
kurią buvo suteikęs gyviems,
užlaikė ir mirusiems. Ir dar ji
tarė: Tas žmogus yra musų gi-
minaitis. [21] O Ruta tarė: Jis dar
ir tai man įsakė, kad tolei lai-
kyčiaus jo pjovėjų, kolei nebus
nupjauti visi javai. [22] Uošvė jai
tarė: Geriaus bus, mano duktė,
kad išeisi su jo tarnaitėmis pjau-
tų, idant svetimoje dirvoje kas
nors tau nepasipriešintu. [23] Tai-
gi, ji laikėsi Boozo tarnaičių ir
tolei su jomis pjovė, kolei mie-
žiai ir kviečiai nebuvo sugaben-
ti į kluonus.

3. perskyrimas. [1] Sugrįžus gi
pas savo uošvę, išgirdo iš jos:
Mano duktė, jieškosiu tau atil-
sio ir pasirupinsiu, kad tau bu-
tu gera. [2] Tasai Boozas, kurio
tarnaičių laikeisi lauke, yra mu-
sų giminaitis ir šią naktį vėto
miežius klojime. [3] Taigi, apsi-
plauk, patepk save, apsivilkk
geresniais drabužiais ir nueik į
klojimą, bet tegul tavęs žmo-
gus nemato, kolei jis nepabaigs
valgyti ir gerti. [4] Kuomet gi

— (20) *Nes jis tą pačią...* Iš tų žodžių pasirodo, kad Boozas seniaus šelpė Elimelėką. Ebr. t. reiktu išversti truputį kitaip: kadangi jis neatitolino savo malonės nuo gyvų ir mirusiųjų. — *Tas žmogus yra...* Ebr. t. dar pridėti žodžiai: jis iš musų išgelbėtojų tarpo, t. y. vienas iš tų giminių, kuriems pridera teisė imti moterimi mirusio be vaikų giminaičio našlę. Vz. Kun. 25, 25... Atk. 19, 1... 25, 5... — (22) *Pjautų*. Ebr. t.: rinktų.

(3, 1) *Sugrįžus...* Geriaus: ir ji grįždavo (kasnakt) pas savo uošvę. — *Atilsio*. Taip pavadinta moterystė. Dabartinis Rutos gyvenimas skurde buvo pilnas neramumo. — (2) *Naktį vėto...* Šiltame Palestinos krašte nakties metas, pakilstant nedideliam vėjeliui, buvo tinkamiausis tam darbui. — (3) *Geresniais*. Nors to žodžio nėra ebr. t., bet jo reikalauja kontekstas. — *Tegul tavęs žmogus...*: kad tuo budu prašalinus visokį įtarimą. — (4) *Kuomet*

rit ad dormiendum, nota locum
in quo dormiat: veniesque et
discooperies pallium, quo ope-
ritur a parte pedum, et proji-
cies te, et ibi jacebis: ipse au-
tem dicet tibi quid agere de-
beas. 5 Quæ respondit: Quidquid
præceperis, faciam. 6 Descendit-
que in aream, et fecit omnia,
quæ sibi imperaverat socrus.
7 Cumque comedisset Booz,
et bibisset, et factus esset hi-
larior, issetque ad dormiendum
juxta acervum manipulorum, ve-
nit abcondite, et discooperto pal-
lio a pedibus ejus, se projecit.
8 Et ecce, nocte jam media ex-
pavit homo, et conturbatus est:
viditque mulierem jacentem ad
pedes suos, 9 et ait illi: Quæ es?
Illaque respondit: Ego sum Ruth
ancilla tua: expande pallium tu-
um super famulam tuam, quia
propinquus es. 10 Et ille, Bene-
dicta, inquit, es a Domino filia,
et priorem misericordiam poste-
riore superasti: quia non es se-
cuta juvenes pauperes, sive di-
vites. 11 Noli ergo metuere, sed
quidquid dixeris mihi, faciam ti-
bi. Scit enim omnis populus, qui
habitat intra portas urbis meæ,
mulierem te esse virtutis. 12 Nec
abnuo me propinquum, sed est
alius me propinquior. 13 Quie-

eis gultų, įsitėmyk vietą, ku-
rioje miega; paskui ateisi, ati-
dengsi nuo jo kojų apsiaustą, ku-
riuo apsikloja, atsigulsi ir tenai
gulėsi; jis gi tau pasakys, kas
tau reikia daryti. 5 Ji atsakė:
Visa, ką tik liepi, padarysiu. 6
Taigi, ji nuėjo į klojimą ir pa-
darė visa, ką jai buvo liepusi
uošvė.
7 Kada Boozas pavalgė ir at-
sigėrė, tapo linksmesnis ir nu-
ėjo miegotų šaly pėdų kruvos,
ji atėjo slapčia ir, atidengus ap-
siaustą nuo jo kojų, atsigulė. 8
O štai, jau vidurnaktyje žmogus
pabudo ir nusigando, nes jis pa-
matė moteriškę, gulinčią prie
savo kojų, 9 ir jai tarė: Kas tu?
Ji gi atsakė: Aš esu tavo tar-
naitė Ruta; ištiesk savo apsiaus-
tą ant tavo tarnaitės, nes esi
giminaitis. 10 O jis tarė: Palai-
minta tu Viešpaties, o duktė;
tu pirmąją savo mielaširdystę
perviršijai paskesniaja, nes ne-
ėjai paskui jaunikaičius betur-
čius arba turtingus. 11 Nesibijok
tat, bet ką tik man sakysi, tau
padarysiu, nes visa tauta, gy-
venanti mano miesto vartuose,
žino tave esant dorą moteriškę.
12 Aš neužsiginu esąs giminaitis,
bet yra kitas artimesnis už ma-
ne. 13 Ilsėkies šią naktį, o rytoj

---

eis gultų... Javai buvo ant lauko toliaus nuo gyvenamųjų trobų, todėl Noėmė žinojo, kad savininkas pasiliks jų sergėti. — *Atidengsi nuo kojų...* Tai turėjo buti ženklas, kad Ruta jieško Boozo globos. Pakėlus nuo kojų apsiaustą, reikėjo laukti, kad Boozas atbus.

(8) *Nusigando...* Ebr. t. reiktu išversti: p a s i l e n k ė, kad geriaus matytu, kas guli prie jo kojų. — **(9)** *Ištiesk savo apsiaustą...* Ebr. t.: Imk tavo tarnaitę savo globon, nes tu esi artimiausis (*go'el*). — **(10)** *Tu pirmąją savo mielaširdystę...* Pirmoji Rutos mielaširdystė buvo atsidavimas uošvei; antra gi didesnė — tai jos noras buti tikru ramsčiu ir toliaus savo uošvei, ypač gi jos rupesnis laimėti savo mirusiam vyrui ainiją. Tokią ainiją lėvirato teisėmis ji galėjo turėti iš pasenusio Boozo, o ne ištekėdama už ko nors iš jaunesnių vyrų, bet ne giminaičio. — **(11)** *Nesibijok tat.* Ebr. t. dar pridėta: m a n o d u k t ė. Nors Ruta buvo svetimtautė Moabitė ir beturtė, bet ji labiaus tiko moterystei, negu kitos, nes turėjo geriausį kraitį, savo dorybes.—**(12)** *Bet yra kitas...* Ne Boozas turėjo priedermę vesti Rutą moterimi, bet kitas artimesnis giminaitis,

sce hac nocte: et facto mane, si
te voluerit propinquitatis jure
retinere, bene res acta est: sin
autem ille noluerit, ego te abs-
que ulla dubitatione suscipiam,
vivit Dominus: dormi usque ma-
ne. [14] Dormivit itaque ad pedes
ejus, usque ad noctis abscessum.
Surrexit itaque antequam homi-
nes se cognoscerent mutuo, et
dixit Booz: Cave ne quis nove-
rit quod huc veneris. [15] Et rur-
sum, Expande, inquit, pallium
tuum, quo operiris, et tene utra-
que manu. Qua extendente, et
tenente, mensus est sex modios
hordei, et posuit super eam.
Quæ portans ingressa est civi-
tatem, [16] et venit ad socrum
suam. Quæ dixit ei: Quid egisti
filia? Narravitque ei omnia, quæ
sibi fecisset homo. [17] Et ait: Ec-
ce sex modios hordei dedit mi-
hi, et ait: Nolo vacuam te re-
verti ad socrum tuam. [18] Dixit-
que Noemi: Expecta filia donec
videamus quem res exitum ha-
beat: neque enim cessabit ho-
mo nisi compleverit quod locu-
tus est.

Caput IV. [1] Ascendit ergo Bo-
oz ad portam, et sedit ibi. Cum-
que vidisset propinquum præ-
terire, de quo prius sermo ha-
bitus est, dixit ad eum: Decli-
na paulisper, et sede hic: vocans
eum nomine suo. Qui divertit,

išaušus jei jis norės tave pasi-
likti giminystės teisėmis, bus
gerai, o jei jis nenorės, aš be
jokios abejonės tave paimsiu,
kaip Viešpats yra gyvas. Mie-
gok lyg rytui. [14] Taigi, ji mie-
gojo prie jo kojų lig nakties
pabaigai. Paskui ji atsikėlė, pir-
ma negu žmonės galėjo vienas
kitą pažinti, ir Boozas tarė: Sau-
gokies, kad niekas nepatirtu,
jog buvai čia atėjus. [15] Jis dar
tarė: Ištiesk savo apsiaustą, ku-
riuo esi apsidengusi, ir laikyk
abiem rankom. Jai ištiesus ir
laikant, jis atseikėjo šešis mie-
žių saikus ir uždėjo ant jos. Jais
nešina ji įėjo į miestą. [16] Ir at-
ėjo pas savo uošvę, kuri jai ta-
rė: Ką padarei mano duktė? O
ji jai papasakojo visa, ką jai bu-
vo padaręs žmogus, [17] ir tarė:
Štai, jis man davė šešis miežių
saikus ir tarė: Nenoriu kad grįž-
tumei tuščiomis rankomis pas
tavo uošvę. [18] Noėmė gi tarė:
Palaukk, mano duktė, kolei ne-
pamatysime, kuo tas dalykas
pasibaigs, nes tas žmogus nesi-
liaus, kolei neišpildys, ką yra
pasakęs.

4. perskyrimas. [1] [1] Taigi, Bo-
ozas nuėjo pas vartus ir tenai
atsisėdo. O pamatęs praeinant
giminaitį, apie kurį buvo augš-
čiaus kalbėta, jam tarė: Eikš
truputį čia ir sėskies, vadinda-
mas jį jo vardu. Tasai priėjo ir

---

kurio tečiaus negalima buvo prieš jo no-
rą priversti tai padaryti. Noėmė norėjo
aplenkti tą antrąjį rasi dėlto, kad žinojo
jį neišpildysiant savo priedermės, arba tik-
riaus dėlto, kad matė didesnį Boozo pa-
lankumą Rutai. - (**14**) *Pirma negu žmo-
nės...* Tai buvo padaryta, kad išvengus
tuščių žmonių kalbų. — (**15**) *Atseikėjo
šešis...* Ebr. t. neparodo aiškiaus, kiek
miežių tąsyk davė Rutai Boozas. — *Už-
dėjo ant jos*: jai ant galvos, nes taip pa-
prastai nešioja Rytų kraštuose visokias
naštas. — *Jais nešina ji įėjo*. Ebr. t.: jis
įėjo. Taigi ir Boozas sugrįžo Betliejun,
kad tą pačią dieną pasikalbėtu su kitu
giminaičiu apie Rutos ištekėjimą. — (**18**)
Palaukk... Noėmė tiki, kad dabar visas
dalykas pasibaigs gerai, ir kad toje valan-
doje nieko nebereikia daugiaus daryti.
(**4. 1**) *Nuėjo pas vartus.* Miesto vartai

et sedit. 2 Tollens autem Booz
decem viros de senioribus civi-
tatis, dixit ad eos: Sedete hic.
3 Quibus sedentibus, locutus est
ad propinquum: Partem agri fra-
tris nostri Elimelech vendet
Noemi, quæ reversa est de re-
gione Moabitide: 4 quod audire
te volui, et tibi dicere coram
cunctis sedentibus, et majoribus
natu de populo meo. Si vis pos-
sidere jure propinquitatis: eme,
et posside: sin autem displicet
tibi, hoc ipsum indica mihi, ut
sciam quid facere debeam: nullus
enim est propinquus, excepto
te, qui prior es: et me, qui se-
cundus sum. At ille respondit:
Ego agrum emam. 5 Cui dixit
Booz: Quando emeris agrum de
manu mulieris, Ruth quoque
Moabitidem, quæ uxor defun-
cti fuit, debes accipere: ut su-
scites nomen propinqui tui in
hereditate sua. 6 Qui respondit:
Cedo juri propinquitatis: neque
enim posteritatem familiæ meæ
delere debeo: tu meo utere pri-
vilegio, quo me libenter carere
profiteor. 7 Hic autem erat mos
antiquitus in Israel inter pro-
pinquos, ut si quando alter al-
teri suo juri cedebat: ut esset
firma concessio, solvebat homo
calceamentum suum, et dabat
proximo suo: hoc erat testimo-

atsisėdo. 2 Boozas gi ėmęs de-
šimtį vyrų iš miesto vyresnių-
jų, jiems tarė: Sėskitės čionai.
3 Jiems sėdint, jis tarė giminai-
čiui: Noėmė, kuri grįžo iš Moa-
bitų krašto, parduos musų bro-
lio Elimelėko lauko dalį; 4 aš
norėjau, kad tu tai išgirstumei,
ir tau pasakyti akyvaizdoje vi-
sų sėdinčiųjų ir vyresniųjų iš
mano tautos. Jei nori paveldė-
ti giminystės teisėmis, pirkk ir
paveldėk, o jei tau tai netinka,
pasisakyk man, kad žinočiau, ką
aš turiu daryti, nes nėra kitų
giminių, atskyrus tave, kurs esi
artesnis, ir mane, kurs esu an-
tras. Jis atsakė: Aš pirksiu dir-
vą. 5 Boozas jam tarė: Jei tu pirk-
si dirvą iš moteriškės rankos,
turėsi taipogi imti Rutą, Moa-
bitę, kuri buvo mirusiojo pati,
kad prikeltumei savo giminai-
čio vardą jo tėviškėje. 6 Anas
atsakė: Aš išsižadu giminystės
teisių, nes neprivalau išnaikinti
savo šeimynos ainijos; tu nau-
dokies mano pirmenybe, be ku-
rios aš prisipažįstu noriai apsiei-
siąs. 7 Toksai gi buvo senobinis
paprotys Izraėlyje tarp giminių,
kad, jei vienas perleisdavo ki-
tam savo teises, idant toks per-
leidimas butu tvirtas, žmogus
atrišdavo savo autuvą ir duoda-
vo savo giminaičiui; tai buvo

---

buvo paprasta pas rytų tautas susirinkimų vieta. Tenai reikėjo tarties ir apie Rutos moterystę Vz. Atk. 25, 7. — *Vadindamas jį*.. Autorius arba tyčiomis norėjo apleisti giminaičio vardą, arba jo nežinojo. — (2) *Dešimtį vyrų*. Tiek žmonių reikėjo, kad susirinkimas butu teisėtas. — (3) *Parduos... lauko dalį*: dalį, tekusią Elimelėkui, todėl visą lauką. Apie dirvų pardavimą vz. Kun. 25, 23 - 28. — *Brolio*: plačioje to žodžio prasmėje. — (4) *Paveldėti giminystės teisėmis*. Vz. Kun. 25, 25. — *Aš pirksiu dirvą*. Giminaitis sutinka pirkti, bet užmiršta pirkimo sąlygą, kurią Boozas tuojau primena. — (6) *Aš išsižadu*... Ebr. t.: „aš negaliu pirkties sau, kitaip pražudysiu tėvainystę“. Giminaitis buvo tikriausiai jau vedęs ir turėjo vaikų. Pirkdamas dirvą, jis butu turėjęs už ją visupirma užmokėti Noėmei, toliaus atiduoti tą pačią dirvą pirmgimiui sunui iš Rutos, o kitus vaikus iš jos aprupinti iš savo tėviškės, todėl jo jau esančių vaikų dalis turėtu žymiai sumažėti. — (7) *Toks buvo senobinis paprotys*... Tas patėmijimas nurodo. kad autoriaus lai-

nium cessionis in Israel. [8] Di-
xit ergo propinquo suo Booz:
Tolle calceamentum tuum. Quod
statim solvit de pede suo. [9] At
ille majoribus natu, et universo
populo, Testes vos, inquit, estis
hodie quod possederim omnia
quæ fuerunt Elimelech, et Che-
lion, et Mahalon, tradente Noe-
mi: [10] et Ruth Moabitidem, uxo-
rem Mahalon, in conjugium sum-
pserim, ut suscitem nomen de-
functi in hereditate sua, ne vo-
cabulum ejus de familia sua ac
fratribus et populo deleatur.
Vos, inquam, hujus rei testes
estis. [11] Respondit omnis popu-
lus, qui erat in porta, et majo-
res natu: Nos testes sumus: fa-
ciat Dominus hanc mulierem,
quæ ingreditur domum tuam,
sicut Rachel, et Liam, quæ æ-
dificaverunt domum Israel: ut
sit exemplum virtutis in Ephra-
tha, et habeat celebre nomen
in Bethlehem: [12] fiatque domus
tua, sicut domus Phares, quem
Thamar peperit Judæ, de semi-
ne quod tibi dederit Dominus ex
hac puella.

[13] Tulit itaque Booz Ruth, et
accepit uxorem: ingressusque est
ad eam, et dedit illi Dominus
ut conciperet, et pareret filium.
[14] Dixeruntque mulieres ad Noe-
mi: Benedictus Dominus, qui

perleidimo ženklas Izraėlyje. [8]
Taigi, Boozas tarė savo giminai-
čiui: Nusiauk savo kurpę! O jis
tuojau ją atrišo nuo savo kojos.
[9] Anas gi tarė vyresniesiems ir
visai tautai: Jųs esate šiandien
liudytojai, kad aš paveldėjau vi-
sa, kas buvo Elimelėko, Kelio-
no ir Mahalono, atiduodant Noė
mei, [10] ir kad aš ėmiau Maha-
lono pačią Rutą, Moabitę, mo-
terystėn, kad sužadinčiau miru-
siojo vardą jo tėviškėje, kad jo
vardas neišnyktu iš jo šeimy-
nos, brolių tarpo ir iš tautos.
Jųs, sakau, esate šito dalyko
liudytojai. Visa tauta, buvusi
vartuose, ir vyresnieji atsakė:
Mes esame liudytojai. Viešpats
tepadaro šitą moteriškę, kuri
įeina į tavo namus, kaip Rakė-
lę ir Liją, sukurusias Izraėlio
namus, kad ji butu dorybės pa-
vyzdis Efratoje, kad jos vardas
butu garsus Betliejuje. [12] Tavo
namai tebuna, kaip namai Pa-
rėso, kurį Tamara pagimdė Ju-
dui, per ainiją, kurią Viešpats
tau duos iš šitos jaunos mote-
riškės.

[13] Taigi, Boozas ėmė Rutą, ir
ji tapo jo moterimi; jis pas ją
įėjo, ir Viešpats jai davė, kad
ji pradėtu ir pagimdytu sunų.
[14] O moteris sakė Noėmei: Pa-
šlovintas Viešpats, kurs nepa-

kąis tas paprotys buvo rasi jau persimainęs, arba nebuvo visuotinas, o tik vietomis užlaikomas. Jis tikriausiai reikia atskirti nuo apeigų, minimų Atk. 25, 9. — **(8)** *Taigi, Boozas tarė...* Ebr. t.: taigi, giminaitis tarė Boozui: Paveldėk sau, ir atrišo savo kurpę. — **(9)** *Visai tautai*: žmonėms, kurių buvo daugiaus susirinkę prie miesto vartų. — **(11)** *Viešpats tepadaro...* Paprasti linkėjimai jaunavedžiams. Plg. Prad. 27, 60. — *Rakėlę ir Liją...* Rakėlės kapas buvo arti Betliejaus; jo gyventojams jos atmintis ypać buvo brangi todėl Rakėlė išvardinta pirmoje vietoje — *Sukurusias*: pagimdžiusias Jokubui sunų. — *Kad ji butu dorybės...* Ebr. t. reiktu išversti kitaip: jis tebuna galingas Efratoje ir tepadaro sau vardą Betliejuje. Taigi, šitie žodžiai atkreipti į patį Boozą. — **(12)** *Parėso*. Vz. Prad. 38, 5. 29. 30; Sk. 26, 20... Parėsas buvo Boozo ir visų Betliejiečių protėvis.

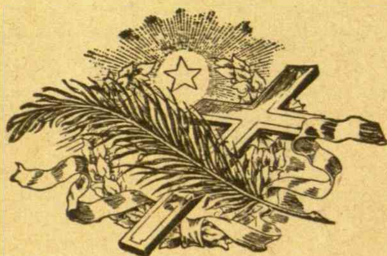
(14) *Moteris sakė...*: Kaip aug. 1, 19. — *Įpėdinio*. Geriaus: Išgelbėtojo. — **(15)**

non est passus ut deficeret suc-
cessor familiæ tuæ, et vocare-
tur nomen ejus in Israel. 15 Et
habeas qui consoletur animam
tuam, et enutriat senectutem:
de nuru enim tua natus est, quæ
te diligit: et multo tibi melior
est, quam si septem haberes fi-
lios. 16 Susceptumque Noemi pue-
rum posuit in sinu suo, et nu-
tricis ac gerulæ fungebatur offi-
cio. 17 Vicinæ autem mulieres
congratulantes ei, et dicentes:
Natus est filius Noemi: vocave-
runt nomen ejus Obed: hic est
pater Isai, patris David.
18 Hæ sunt generationes Pha-
res: Phares genuit Esron. 19 Es-
ron genuit Aram, Aram genuit
Aminadab, 20 Aminadab genuit
Nahasson. Nahasson genuit Sal-
mon, 21 Salmon genuit Booz,
Booz genuit Obed, 22 Obed ge-
nuit Isai, Isai genuit David.

kentė, kad pritruktu tavo šei-
mynoje įpėdinio, kurio vardas
butu minimas Izraėlyje, 15 idant
turėtumei, kas paguostu tavo
dušią ir tave maitintu senatvė-
je, nes jis gimė iš tavo marčios,
kuri tave myli ir tau daug ge-
resnė, negu kad turėtumei sep-
tynis sunus. 16 O Noėmė paėmus
kudikį dėjo savo prieglobstin ir
pildė prie jo auklės ir nešioto-
jos pareigas. 17 Kaimynės gi ją
sveikino ir sakė: Noėmei gimė
sunus. Ir jos jį praminė vardu
Obedas. Tasai yra Dovido tėvo
Isajo tėvas.
18 Šita yra Parėso ainija: Pa-
rėsui gimė Esronas, 19 Esronui
gimė Aramas, Aramui gimė Ami-
nadabas, 20 Aminadabui gimė Na-
asonas, Naasonui gimė Salmo-
nas, 21 Salmonui gimė Boozas,
Boozui gimė Obedas, 22 Obedui
gimė Isajis, Isajui gimė Dovidas.

Septynis sunus t. y. daug sunų. — (**16**) *Auklės ir nešiotojos.* Ebr. t. vienas žodis: s e r g ė t o j o s. — (**17**) *Obedas.* Tas vardas reiškia tą pat ką ir t a r n a s. Autorius regimai turėjo mintyje iškilmingą susirinkimą svečių, kuomet kudikis tapo apipjaustytas ir jam duota vardas. — *Isajo tėvas.* Ar reikia imti žodį „tėvas“ griežtoje to žodžio prasmėje, tikrai nežinia; jis gali reikšti tą pat, ką ir pranokėjas.

(**18**) *Parėso ainija.* Plg. 1 Kron. 2, 10 - 12; Mat. 1, 3 - 6; Lk. 3, 32. 33. — *Esronas.* Vz. Prad. 46, 12; Sk. 26, 21. — *Aramas.* Ebr. t.: R a m — (**20**) *Naasonas.* Jis gyveno Mozės ir Aarono laikais. Sk. 1. 7. — (**21**) *Salmonui gimė:* iš Rabos, kuri paslėpė pas save du Jozuės žvalgu. Vz. Joz. 2, 1... — (**22**) *Isajis... Dovidas.* Vz. 1 Kar. 16, 1...

I TOMO TURINYS.

Trumpas Įvedimas į šventąjį Raštą.

Penkios Mozės knygos.

IŠĖJIMO KNYGA

KUNIGŲ KNYGA.

SKAITLIŲ KNYGA.

ATKARTOTO ĮSTATYMO KNYGA.

JOZUĖS KNYGA.

TEISĖJŲ KNYGA.

RUTOS KNYGA.